This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. III
ROMA
N 8
19M
13

ROMA Via S. Chiara n. 30

Digitized by Google

8.19.M.13

Digitized by Google

Digitized by Google

Coll. Rom. Soc. Jesu cat. Inscript. ex Lib.ro card.li Tolet.

DE MARIA VIRGINE INCOMPARABILI, ET DEI GENITRICE SACROSANCTA, LIBRI QVINQVE:

Atq; hic SECVNDVS LIBER *eſt Commentariorum de* VERBI DEI *corruptelis, aduersùs nouos & veteres Sectariorum errores nunc primùm editus:*

AVTORE
D. PETRO CANISIO,
Societatis IESV Theologo.

APOCALYPS. XIII.
Et aperuit (BESTIA) os ſuum in blaſphemias ad DEVM, blaſphemare nomen eius, & TABERNACVLVM eius, & eos qui in cœlo habitant.

Cum PONT. MAX. & CÆSAR. MAIEST.
Gratia & Priuilegio. M. D. LXXVII.
INGOLSTADII Excudebat DAVID Sartorius.

Digitized by Google

Digitized by Google

QVAE LIBRIS QVINQVE HVIVS OPERIS CONTINEANTVR.

PRÆFATIO duplex, ad Bauariæ Principem ALBERTVM *vna, & ad Lectorem altera.*

PRIMVS Liber, de MARIAE *ortu, pueritia, moribus & vita in omni virtutum genere perfecta.*

SECVNDVS, de illius admirabili & perpetua virginitate aliisq; rebus annexis.

TERTIVS, de MARIA *Virgine per Gabrielem Angelum salutata, eademq; Dei & hominis Matre sacrosancta.*

QVARTVS, de variis Euangelij locis in MARIAE *iniuriam hoc tuo malitiosè detortis, & Catholicè vindicatis.*

QVINTVS & postremus, de eiusdem Virginis in cœlos transitu, deq; cultu & honore, quo Deiparã Ecclesia in hunc usq; diem prosequitur.

Accedit copiosus Index tùm locorũ sacræ Scripturæ, tùm rerum principalium, quæ in hoc Opere passim tractantur & explicantur.

Digitized by Google

SVMMA PRIVILEGII AC Diplomatis à PONT. MAX. pro hac editione impetrati.

GREGORIVS PP. XIII. S. D. N. nouæ huius Operis editioni ꝑ suã singulari & benignitate & autoritate prospexit, ac verbis in Diplomate Apostolico expressis diligenter edixit, solus vt DAVID SARTORIVS Typographus Ingolstadiensis hoc Opus PETRI CANISII Societatis IESV Theologi, de Virgine Deipara conscriptum, ad publicam bonorum omnium vtilitatem excudere possit. Aliis verò quibuscunq; & præsertim Bibliopolis ac Typographis, sub pœnis indignationis suæ, & prætereà excommunicationis; nec non in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ subiectis, amissionis etiam librorum, grauiter inhibuit, ne intra decennium hoc ipsum Opus typis in orbe Christiano vsquã excudere, vel alibi excusum vendere audeant ac præsumant. Datum ROMÆ apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die XXVIII. Augusti. M. D. LXXVI. Pontificatus eiusdem Anno quinto.

Cæ: Glorierius.

SVMMA PRIVILEGII CAESAREI.

MAXIMILIANI SECVNDI Romanorum Imperatoris semper Augusti Diplomate cautum est DAVIDI SARTORIO Typographo Ingolstadiensi, ne quis vnquã in omnibus suæ Cæs. Mtis. regnis, hæreditariis prouinciis, adeoq; vniuerso Romano imperio, nisi ipsius DAVIDIS SARTORII permissu, omnes approbatos libros ab illo excusos, iterum excudat, aut imprimi curet, vel ea, quæ alibi excusa fuerint, intra fines Imperij vendere seu distrahere quouis modo ausit; sub amissione omnium librorum sic excusorum, & mulcta viginti Marcharum auri puri, Imperatorio Fisco & ipsi Sartorio à trãsgressoribus & huius Priuilegij violatoribus ex æquo luenda. Datum in Arce Regia PRAGÆ, XXV. die Mensis Iunij. Anno Domini Millesimo supra quingentesimum, septuagesimo quinto.

Maximilianus.

Ad Mandatum Sacræ Cæsareæ Maiestatis proprium.

V. Io. Bapt. VVeber D.

L. Erstenberger.

SERENIS.

Digitized by Google

SERENISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. ALBERTO COMITI Palatino Rheni, superioris & inferioris Bauariæ Duci, PETRVS CANISIVS Theologus in Christo IESV S. P. D.

EQVIDEM ITA CENSEO, Serenissime Princeps, quàm diu in orbe viguit religio Christiana, tàm copiosè ac elaboratè nihil esse dictum & scriptum, quantumuis id multi tentauerint, quod sacrosanctæ Virginis MARIÆ laudibus, honori ac meritis vlla ex parte satisfaceret. Nam etsi prætermissis aliis, hoc vnum duntaxat quod Euangelica prodit historia, de MARIA cognosceremus, mox tantæ illius virtutes ac dotes apparerent, quantæ nec verbis exprimi, neque calamo describi, nec humanæ quidem mentis acumine comprehendi possunt. Et tamen magnoperè confert, omniumq; in Christum credentium interest, suos MARIÆ non deesse laudatores, eosque non solùm optimos ac peritissimos, quorum ingens paucitas esse solet, verùm etiam mediocriter saltem hac facultate præditos, vt suam de illa fidem apertè testentur, aliosque moneant ac doceant, cùm in Sanctis aliis, tùm in hac sanctissima, & præstantissimis donis exornata fontem ipsum bonorum omnium DEVM rectè suspicere, palàm prædicare, & cum fructu venerari. Sed quemadmodùm illi, qui debitam & iustam MARIÆ laudem tribuunt, sunt plurimùm commendandi: sic contrà vix nomine quidem Christiano digni videntur, qui propter Christum Dominum benedictam verè Matrem eius nec amant, nec colunt, nec magnifaciunt, quum hoc ipso declarent, se in Iudæis impiis potiùs quàm Christianis esse recensendos. Etenim illi secundùm Chri-

Digitized by Google

ſtum nullius beatorum ſanctitati ac glorię, præterquàm laudatiſſimæ Virginis, ſunt magis infenſi: hi verò diuino parentes oraculo, Matrem Domini nullo non ſæculo beatam dicunt publiceque celebrant per omnes credentium Eccleſias & generationes. Cuius laudationis ne probata deeſſent exempla, quæ futuris ætatibus Eccleſiæ, perpetuò quaſi prælucerent, ecce tibi primos velut Euangelij teſtes, magnum illum dico Archangelum Gabrielem, & ſanctam Ioannis Baptiſtę matrem Elizabetham. Ambo enim cœleſti Spiritu afflati ac venerabundi, ſingularem MARIÆ dignitatem atque præſtantiam clariſſimis verbis initiò prædicauerunt. Quod ſi antehac vnquam, nunc ſanè potiſſimùm incredibilis MARIÆ virtus & dignitas agnoſcenda ſimul & profitenda eſt, quum noua impietas & impia nouitas (proh pudor) permultos Mariomaſtigas in orbem extruſit, qui Virgini Matri, quemadmodùm poſteà monſtrabimus, miris modis clàm palàm inuident, obtrectant, adeoque impudenter inſultant. Sed hoc totum Satanæ, antiquo nimirùm ſerpenti, tribuendum eſt, qui ad ſuum acerbiſſimum odium, quod in alteram hanc Euam iampridem collegit effundendum, nihil prorſus intentatum relinquit, eoque contendit maximè, vt primùm optimæ Matri, deinde paulatim & præpotenti eius Filio cultus debitus, ſi vſquam alibi, potiſſimum certè in Prouincijs Septentrioni ſubiectis imminuatur, ac prorſus labefactetur. Quocircà huius deprauati, ne dicam furioſi ſæculi improbitate permotus, committere non potui, quin maledictis benedicta quædam opponerem, & pro mea erga hanc talem tantamque Matrem obſeruantia, ſcriberem aliquid, quod ſi placare non poſſet aduerſarios, at certè quidem doctrinam Eccleſiæ firmiorem, ac fortaſſis etiam aliquantò illuſtriorem fratribus redderet. Quod opus vt latè admodùm patet (plenum eſt enim contentionum) ſic etiam in receſſu plus habere videtur, quàm prima fronte promittat: ideoque nobis, ſi verum fatendum eſt, non mediocri labore conſtitit, præſertim quia bellum, vt ſic dicam, Marianum conficiendum fuit, in quo cum hoſtibus inſidioſis, verſipellibus, peruicacibus

Digitized by Google

uicacibus confligeremus, qui nulla se ratione vinci patiuntur, sed & victi manus dare nolunt, & more anguillarum lubrici, quoquo illos modo apprehenderis, arte & fraude quadam elabuntur.

Quicquid autem hoc erit certaminis ac operis nostri, quod non gloriolæ captandæ, sed veritatis tuendæ studio susceptum, & nunc tandem aliquando Duce Christo confectum in lucem proferimus, id nulli alij quàm Amplitudini Tuæ Illustriss. Princeps nominatim volui dedicare. Primùm enim, præclaram in spem venio, fore vt MARIÆ Orthodoxa defensio pondus apud te habeat, qui summo iudicio omnium opinione polles, quique de sacris libenter & sæpè audis & intelligis, ac præterea Ioannem nostrum Baptistam à sectariorum iniuria nuper vindicatum legisti sedulò, & lectum tuo etiam calculo dignum existimâsti. Deinde nobilissima & illustrissima Virgo ad verè nobilem illustremque Principem meritò mittitur, eum præcipuè, qui antiqui stemmatis dignitatem ac gloriam heroicarum quoque virtutum splendore summoperè ornat atque commendat. Sed & illud, me ad hoc opus tibi nuncupandum adduxit, quòd existimarem, quæ de MARIA nunquam satis laudata Virgine scriberentur, religioso Principi non posse non probari, qui iamdiu à prima ætate MARIAM in summo precio habuisset, & eiusdem honori semper studuisset, memoriaque fuisset plurimùm delectatus. Quarè non ita pridem contigisse nouimus, sicut & illi qui coràm adfuêre magnates testantur, vt Ottingensem ædem religionis ergô inuiseres, & eximijs quibusdam oblatis ad altare muneribus publicè cohonestares. Loquor autem de peruetusta apud Ottingenses æde, quam sanctus Antistes, idemq; Bauarorum olim Apostolus Rupertus suis venerandis manibus primùm in ditione tua consecrauit, quamque glorioſus in Sanctis Deus magnis persæpè miraculis in hunc vsque diem illustrat, quam demùm nec Bauari solùm, sed etiam exteri complures reuerenter ac frequenter adeunt, ingentiq; cum fructu, quantumcunq; noui calumnientur Vigilantiani, in honorem MARIÆ Virginis

celebriorem indies efficere non desistunt. Idem ego de lectissimo Filio tuo et Illustriss. Principe GVILIELMO possem dicere, qui eodem pietatis ardore incensus, & paternæ virtutis æmulator studiosissimus, non solùm Ottingensem, quam dixi, verùm etiam Dontenhausianam ædem Deiparæ sacram superioribus Annis haud semel inuisit. Sed qua ille pompa, quo apparatu quæso, suam in Dontenhausen profectionem sanctè susceptã absoluit? Vltrò in viam se dedit egregius Heros, simplici vestitu contentus abijt, vt à prætereuntibus ne agnosceretur quidem, suum equum sacerdoti profectionis comiti vtendum tradidit, ipse longum iter pedibus confecit, paucis etiam qui cõmitarentur assumptis, nec alijs adhibitis armis, quàm quòd baculum peregrinatorium, qui fortasse vix triobularis esset, manu teneret, etiam si calores æstiui hanc illi peregrinationem difficiliorem redderẽt. Qui quum ad sacram ædem peruenisset, non sat habuit precari Dominum supplex, sed sacerdoti etiam sua peccata confessus est, & sacrosanctam sumpsit Eucharistiam, nihilq; demùm prętermisit, quod ad pia vota Deo summo, & sacratissimæ Virgini religiosè persoluenda spectaret. Ego verò rara hæc & memorãda vestræ pietatis exempla tanto libentiùs repeto, magisque probo, quo certiùs mihi persuasum est, singulare istiusmodi religionis auitæ studium atque testimonium clementissimo Deo, eiusq; venerandæ semper Matri admodùm placuisse, neq; verò apud permultos etiam tùm præsentes tùm absentes pondus exiguum habuisse. Talium enim exempla principum, qui Constantinos, Theodosios, Carolos, Ottones, Henricos vt per se religiosissimos, ita de Repub. Christiana optimè meritos proceres imitantur, hoc maximè sæculo desiderantur, sæculo, inquam, quo vetus illa sæpeque laudata sanctæ peregrinationis forma tàm fœdè neglecta, quàm impiè contempta iacet, ac si vsquam alibi, tùm apud Bauaros maximè in vsum publicum reuocatur.

Quocirca si legitimus MARIÆ honos, quem tot ætatibus optimi & excellentissimi homines comprobârunt, hoc opere vtcunq; vindicatur, id profectò iure quodam Domui Baua-

Digitized by Google

Bauaricę veſtrę debetur, quę nimirùm puriſſimam & digniſſimam Dei genitricem peculiariter hucusque coluit, ac ſummoperè obſeruauit. Cui rei argumento eſſe poſſunt templa illa, quemadmodùm Ingolſtadij & Monachij, ſic alibi quoque per totam Bauariam paſſim in MARIÆ honorem magnificè & eleganter exædificata, à veſtris verò maioribus piiſſimisque Ducibus vel ſumptuosè poſita, vel liberaliter dotata, variisq; muneribus & ornamentis tàm præclarè cohoneſtata, vt exteri ſanè hanc Bauaricorum templorum, ſimul et monaſteriorum & ſacellorum copiam, ſtabilitatem atq; ſplendorem non iniuria demirentur. Commendent alij generis veſtri, vt perantiqui, ſic etiam admodùm illuſtris Regijque decus, quo alias Germanorum Principum familias complures præcellitis & obſcuratis. Illud longè præſtantius & memorabilius Dei donum eſt, veſtræque familiæ immortalem parit gloriam, quòd in ſumma temporũ difficultate, & fœdiſſima graſſantium hæreſeon colluuione Catholicę doctrinæ puritatem non ſolùm ſyncerè amatis & colitis, verùm etiam inter medios & coniuratos Eccleſiæ hoſtes ſingulari ſtudio & ardenti zelo vindicatis. Cui ergo labor hic noſter, qui pro veteris religionis officio certat, omninò rectiùs, quàm inuicto illi Eccleſiæ Catholicæ Propugnatori inſcriberetur, per quem inclyta Bauaria inter tot lapſas miſereque iacentes Germaniæ Prouincias alias pulchrè conſiſtit, ac velut excelſa domus ſuper firmam petram ſiue rupem fundata perdurat immobilis, totque iam Annis in vna & veteri religione conſtans, iucundiſſima tranquillitate perfruitur? Sic enim Bauari & nomine et officio Catholici perſeuerant (immortales Deo gratiæ) nulla vt humana vel Satanica vis tanta ſit, quæ illorum animos ab Euangelio ſemel accepto (in hoc enim ſtant atque florent) poſſit dimouere. Iactent alij purioris, vt vocant, religionis ac Eccleſiæ nouæ dogmata, quæ ſine tot tantisque contentionibus, digladiationibus, turbis, ſeditionibus, rapinis atque ſacrilegiis nec inuehi poſſunt, nec retineri atque defendi. Quæ præterea vt nobiles pleraſque prouincias, ſic florentiſſimum imperij Germanici ſtatum ex pri-

Digitized by Google

ſtina illa dignitate deiectum omni impietatis genere de-
fœdârunt, pernicioſiſſimè diſtraxerunt, grauiſſimeque di-
laccrârunt. Quanto autem rectiùs Bauari ſapiunt, quos vi-
cinorum vel lapſus, vel ſtultitia, vel cœcitas, vel detrimen-
tum prudentiores effecit, vt iam ſpecioſo Euangelij noui
prętextu; & blandientis Verbi fuco ſe non patiantur illudi,
vtque religionis doctrinam non varient, vtpotè qui ſe ad
immutabilem Chriſtianæ fidei vnitatem ſemel adſcitos
& admiſſos eſſe lœtantur? Proinde vt ſe germanos & legiti-
mos Eccleſiæ ciues præſtare pergant, Apoſtolicum illud de-
poſitum mordicus retinent, quod primi eorum in Chriſto
Patres & Apoſtolici viri iaminde ab initio Germanis con-
crediderunt, ipſisque veluti per manus traditum reliquę-
runt. Iis ducibus, ijs paſtoribus doctoribusque contenti,
Euangelij noui miniſtros nec requirunt, nec probant, ſed
in illa puri puti Euangelij prædicatione acquieſcũt, quam
poſt Apoſtolos tradiderunt Lucius, Rupertus, Virgilius, E-
rardus, VVolfgangus, VVilibaldus, Corbinianus alijque id
genus Euangelicæ ſimul & Catholicæ pietatis aſſertores o-
mni exceptione maiores, qui, vt tota prædicat Eccleſia, vitæ
ſanctimonia non minùs quàm Euangelij ſyncerè prædi-
cati ſucceſſu, frequenter & miraculorum gloria commen-
dati, iam olim apud Bauaros inſigniter claruerunt. Errant
ſanè qui putant, Bauaros in Apoſtolicis literis tam infœli-
citer eſſe verſatos, vt neſciant ad ſe quoque pertinere, quod
gentium Doctor in fide & veritate Paulus tàm ſeriò quàm
neceſſariò ſanxit: SI QVIS vobis euangelizauerit præter id
quod accepiſtis, Anathema ſit. Qui Apoſtolicus Canon
quantúmuis variè à multis hodie arripiatur atque dilace-
retur, tamen ſi Athanaſio Magno & Vincentio Lirinenſi
fidem habemus, ab illis quidem propriè obſeruatur, qui
Apoſtolicæ tùm doctrinæ, tùm traditionis lineæ diligen-
ter inſiſtunt, & nec religionis & doctrinæ nouæ magiſtris,
nec ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ contemptoribus locum
vllum reliquum faciunt; quinimò his omnibus cum Pau-
lo perpetuum dicunt Anathema, & in præclara illa Tertul-

liani

Digitized by Google

liani ſententia conquieſcunt: Regula fidei omninò vna eſt, ſola immobilis & irreformabilis. Cõſeruet in illis hanc gratiam perpetuò Deus, vt auream Antonij Magni ſententiam ſuis infixam animis teneant, qui quum Annos centum & quinque perquàm ſanctè vixiſſet, iamque moriturus velut teſtamentum vellet condere, hoc memorabile dictum inter vltima mandata, ſuis commendauit: CVSTODIENDA eſt pia fides in Chriſtum, & Patrum religioſa traditio, quemadmodùm Athanaſius de hoc viro celeberrimo ſcribit. Tu verò ALBERTE Princeps, præterquàm quòd piæ in Chriſtum fidei, & religioſæ Patrum traditionis fidiſſimus ac tenaciſsimus es Cuſtos, quo nomine plurimùm ab exteris quoque commendaris, tanto etiam Catholicæ pietatis tuendæ ſtudio flagras, vt Ioſiam aliquem aut Theodoſium nobis referre videaris. Ingenti enim cura prudentiaque ſingulari proſpicis, vt profligatis lupis, paſtores idonei paſsim conſtituantur, ſuaque Eccleſiæ iura bona fide reddantur. Non te ſumptus deterrent, non minæ Principum, variaque obiecta pericula remorantur, quò minùs templis Catholicis conſulas, vt diuinus in illis cultus aut inſtauretur, aut confirmetur promoueaturque. Vident ac dolent aduerſarij ſuos ſæpè conatus tuis impediri cõſilijs, & quod ad Catholicum inſtitutum pertinet, authoritate tua prouehi atque defendi queruntur. Sic demùm res Prouinciæ tuæ moderaris, vt quamuis inuideant, frendeant ac obſiſtant plurimi, tamen Bauariam cùm alijs præſidijs & ornamentis mirum in modum inſtruas, tùm in Catholicæ religionis inſtituto ita confirmes, nulla vt ferè ſit Germaniæ ditio alia in Orthodoxæ fidei profeſsione conſtantior, & quæ à nouæ iſtius doctrinæ fermento atque toxico magis abhorrens & aliena eſſe videatur.

Poſtremò ad præſentem nuncupationem me illud inuitat ac permouet, quod palàm extare cupiam hoc quale-lecunque teſtimonium veteris obſeruantiæ ac debitæ gratitudinis erga te meæ Humaniſsime idem & Benigniſsime Princeps. Meminienim Annum nunc agi vigeſimum ſextum

Digitized by Google

tum, quum ex vrbe Romana missus, in Bauariam ego primùm accessi, & Ingolstadij cœpi sacras literas profiteri. Ex quo tempore nostri ordinis homines tuam Patroni singularis non exiguam beneuolentiam, paremq; liberalitatem, Monachij præsertim & Ingolstadij, sæpenumerò sunt experti. Quarè illorum & meo nomine testatum velim publicè, Societatem hanc omnem amplitudini tuæ, ac eius vniuersæ ditioni sic esse deinctam, vt etiamsi in Bauarica vinea plurimùm laboremus, quod quidem facere Christo duce conamur, tamen pro summis in nos beneficijs tuis iustam dignamq; gratiam referre nunquam posse videamur. Precamur autem Christum IESVM Dei Patris & MARIÆ Virginis Filium Opt. Max. velit vt ipse Vestræ beneficentiæ amplissimus esse remunerator, & collatam in nos gratiam solidis illis compensare bonis, quæ immortales animos verè locupletant ac beant. Ille idem tuam Celsitudinem diù nobis ac Ecclesię sospitem, preclaram verò ipsius familiam, omnemque Bauariam in officio Catholicæ religionis constantem perpetuò tueatur atque conseruet. Ingolstadij anno post salutiferum partum Virginis supra Sesquimillesimum Septuagesimo septimo.

VNVS DEVS VNA CHRISTI MARIÆ FILII FIDES, IN VNA TANTVM PETRI ECCLESIA RECTE OPERANTES IVSTIFICAT ET SALVAT.

Digitized by Google

PER MVLIEREM PECCATVM: PER MVLIEREM SALVS INTRAVIT IN MVNDVM. REDEMPTOREM DEVM ET HOMINEM VIRGO MATER HOMINI PEPERISTI.

IN

Digitized by Google

IN COMMENDATIONEM MARIANI HVIVS OPERIS, CARMEN PHILIPPI MENZELII, MED. DOCTORIS, ET IN ACADEMIA INGOLSTADIANA PROFESSORIS.

HEV fraudes, priſciq; odium fatale colubri!
Quàm non ille ſuas vafer obliuiſcitur artes,
Huc, atque huc ſæuo peſſum data colla rotatu
Contorquens! vanisq; ferox inſibilat iris
Reginam contra ſuperûm, Matremq; Tonantis!
At (recolo) Pater ipſe, nouum dum conderet orbem,
Multa minans, inimicitias ſine fine gerendas
Cum Serpente tibi poſuit, docuitq; futurum,
O mulier, damnatus humo, & protritus vt idem
Ille tuæ inſidias calci meditetur inanes.
Hæc ea nimirùm rabies, qua perfurit vſque
Aſſultans, & membra ſui ciet omnia regni,
Si MARIANVS honos, ſi fulgens clarior aſtris
Gloria, fors aliquam poſſet trahere obruta labem.
Et vetus hoc illi ſumma cum Virgine bellum
Eſt equidem, ducibus variis ac milite multo
Pugnatum: ſua cuiq; duci prouincia ceſſit
Debellanda, inter MARIANÆ illuſtria famæ
Tot monumenta. Fuit, ſumptis temerarius armis
Illa ſum partu qui Virginitatis honorem
Appeteret: fuit & materno ſanguine cretum
Qui nollet ſentire DEVM, contraq; prophanæ,
Ah demens, hebetem rationis ſtringeret enſem.
Alter, vt vnigenam Matre hac de Virgine CHRISTVM
Non daret eſſe ſatum, velis pugnauit, equisq;.
Quid reliquos mundi Domina tot perſequar hoſtes?
Ecce Gygantæum facinus: quam myſtica Legis
Moſaicæ tranſenna olim, ſub imagine rerum
Multiplici, oſtendit terris, placitamq; Tonanti

Antè

Antè homines natos, antè astra recentia Matrem
Edocuit: quaq; ipsa, DEO dictante, beatam
Per gentes sese cecinit fore: quamq; piorum
Omnis vbique cohors, seclis sic omnibus vltrò
Cœlicolas suprà reliquos à NVMINE primam
Ritè sacris coluit precibus, votisq; vocauit:
Ecce illam (Stygij virus cognosce Draconis)
Inuoluit probris hodiè gens impia nostris,
Deiectamq; alto priscarum culmine laudum
In numerum redigens, miseris mortalibus æquat,
Et solio immensi deturbare ardet Olympi.
O genus infœlix, nam quis te fascinat error?
Quæ nouit as malesuada? Animum depone rebellem
In cœli Dominam: meliora monentibus aures
Tandem aperi: clangente tubâ canit ecce receptu
Nunc iterum Praco ille DEI, quo vindice nuper
Vidisti Agniferum ripa in Iordanide Vatem
Syluarum assertum latebris, vitaq; seuera.
Ille inter medias acies, instructaq; Patrum
Agmina Sanctorum cœlestis robore Verbi,
Fulminat ore sacro, & MARIANOS impiger hostes
Futilibus reuocans nullam spem ponere in armis
Hortatur. Videas illius ab ore loquentis
Diuinas exire faces, mox plumbea tela
Ad terram fluere, & cinerem considere in atrum,
Solis vt à facie nix irradiata liquescit.
Viuat honos igitur MARIÆ: MARIAM arduus æther
Ingeminet: MARIAM tellus, pelagiq; profunda
Dempto fine sonent: MARIAM matremq; Salutis
Patronamq; cliens, animi nunc æquior, Orbis
Antiqua virtute colat, solennibus aris
Imponens meritas gratanti pectore laudes.

DEO OPT. MAGNAEQVE MATRI
VIRGINI LAVS ET GRATIARVM ACTIO INFINITA.

AD

Digitized by Google

AD MARIAM DEIPARAM
ἑξάστιχον Magni Theologi GREGORII NAZIANZENI ante Annos 1200. conscriptum.

Χαῖρ' ὦ κόρη παράχαρτε, μήτηρ παρθένε,
κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
οὐρανιώνων ταγμάτων ὑπερτέρα,
δέσποινα, παντάνασσα, χέρμα τῦ γένους,
ἀεί ποτ' εὖ φρονοῦσα τυγχάνοις γένει,
καἰμοὶ μεγίστη πανταχῆ σωτηρία. Hoc est:

AVE parens, Virgoq́ plena gratia,
Tu virginum longe omnium pulcherrima,
Exercituq́ cælitum potentior,
Domina, omnium Regina, Mundi gaudium,
Nostrum genus benigna semper aspicis;
Mihiq́ opem Tu fers ubique maximam.

Digitized by Google

IN LIBRVM SECVNDVM DE CORRVPTELIS VERBI DEI, QVI CIRCA VIRGINEM DEIPARAM VERSATVR, AD Lectorem Præfatio.

SVPERIORE libro exposuimus, Christiane Lector, quo nos consilio permoti, nouum hoc lateq; patens, & arduum sanè de corruptelis verbi Dei argumentum aggredi voluerimus, & simul indicauimus, quò demum progressa sit multorum verbum Dei nunc corrumpentium effrænata quædam audacia: eò certè, vt primum, & summum sacrosanctæ fidei nostræ de Deo, diuinisq; personis mysterium, quod adorandum magis quàm discutiendum erat, apertè conuellatur, ac sacrilegè oppugnetur. Sed & vana illorum studia, multiplicesq; fraudes deteximus, quibus specioso verbi Dei prætextu falsas tegunt opiniones, tetras fouent hæreses, ac exitiales planè sectas, si antehac vnquam, nunc summa quidem contentione in Europa excitant, propagant, atq; tuentur. Semper autem id vsitatum fuisse constat, vt malè sani, vel superbi homines magnas in Ecclesia turbas hac de causa concitarent, quòd ex diuinis literis vtcunque detortis noua sensa elicerent, atq; conflarent, Dei verbum audacter iactarent, ad illud omnes prouocarent, in illo disputandi fiduciam extremam ponerent, illius deniq; tractandi, & interpretandi summam sibi sumerent, & aliis adimerent authoritatẽ. Proinde quod iam olim vir verè Apostolicus dixit Ignatius, id nos etiam iure ob vigentes hodie, lateq; grassantes corruptorum verbi Dei familias vsurpare posse videmur: FVGITE vt filij Lucis, & veritatis, diuisionem vnitatis, & prauam doctrinam hæreticorum, à quibus pollutio in omnem terram egressa est. Multi enim lupi pellibus ouium induti, in Dei stadio currentes, eosq; perniciosis voluptatibus illectos captiuos comprehendunt. Neque dissimilis, sed ardentis quoq; Zeli plena est illa Hieronymi commonitio: CAVE Lector ne legas, fuge viperam: aut si legere volueris, scito à malis hominibus, & hæreticis esse corrupta. Atque hæc ego de illis maximè

Circa Dei verbum maximi semper abusus exitiere.

In epist. ad Philippens.

Vitandæ nunc maximè corruptelæ verbi Dei.

In epist. ad Pamachiũ & Oceanũ.

a corruptelis,

corruptelis dixerim, quas libri nouatorum, præsertim in regionibus Septentrionalibus passim habent inspersas, quasq; vulgus nunc hominum nouandæ religionis studio vehemẽter incensum, propensissimè consectatur. Etenim vt aduersarij quoq; fatentur, & inprimis Oecolampadius pronunciat: Nullæ persecutiones tam sunt damnosæ, sicut scripturarum adulteratio. Tùm sectariorum caput Lutherus affirmat, scripturam sanctam hæreticorum esse librum, quo illi maximè quidem nituntur, imò & abutuntur: Nulla enim vnquam, inquit, hæresis tam mala aut rudis fuit, quæ se scriptura iuuare, aut defendere noluerit. Valeant igitur Gnòstici nostri adeò impudentes, vt cùm in verbo Dei maximè inter se ipsi dissentiant, ac more Cyclopum digladientur, tamen eius possessionem sibi solis propemodum arrogent, ac de sensu illius germano, nunc primum sibi suisq; patefacto, vanissimè glorientur. Atqui nullum scelus magis detestandum, nullum toxicum ad Ecclesiæ vnitatem scindendam, omnemq; atheismum inuehendum præsentius, & ad perniciem publicam alendam vehementius, quàm Dei verbum adulterare, & è suo priuatoq; hominum sensu magis quàm ex Ecclesiæ iudicio libros Propheticos & Apostolicos interpretari.

Nullæ pestis nocentior Dei verbo corrupto.

Scriptura est Luthero liber hæreticorum.

In cõment. Esai. ca. 22.

In postilla circa Euan. Dominicæ 8 post Trinit.

Quoniam verò à Ioanne Baptista Domini præcursore, nostriq; operis veluti prodromo rem omnẽ sumus exorsi, & Euangelicam de illo historiam, in qua mirificè nostri falluntur & fallunt sectarij, vtcunque vindicauimus, consequens esse putamus, vt à Ioanne porrò ad Mariam, id est, à probatissimo viro ad sanctissimam Virginem, Lucæ ordinem insequentes, stylum animumq;, Christo propitio, cõuertamus. Etenim his duabus Euangelij personis inter sanctos Dei omnes (Christũ Iesum, qui etiam sanctus Dei dictus est, semp excipimus) nihil omninò sublimius, nihil illustriius atq; venerabilius habet ac obseruat religio Christiana. Sed & Maria est, ad cuius vocem Ioannes in matris adhuc aluo conclusus diuinam sensit virtutem, vt hinc exiliat gestiatq; lætitia, sicut ex Lucæ verbis [a] Origenes Christianorum philosophiæ suo quidem tempore princeps (sic enim à [b] Gregorio Nysseno dicitur) & Nazianzeni frater [c] Cæsarius comprobant. Ac Mariæ quidem adscribit [d] Ambrosius, quòd non solùm incompa-

Tractationem de Maria & Ioanne non perperã cohærere.

Psalm. 4. & 15. Daniel. 9. Luc. 4.

a Homil. 7. in Luc. & Tom. 9. in Ioan.

b In ora de vita Gregorij miraculorum opifis.

c Li 3. dial. d Li. de instit virginis cap. 7.

Digitized by Google

incomparabilem virginitatis gratiam in se reseruarit, sed etiam his, quos inuiseret, integritatis insigne contulerit, idq; statim duplici declarat exemplo: Visitauit Ioannem Baptistam, inquit, & in vtero matris priusquàm nasceretur exultauit infantulus, obsecutus antequàm genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus mensibus oleo quodam suæ præsentiæ & integritatis vnguento Domini mater exercuit: eademq; postea Ioanni Euangelistæ est tradita, coniugium nescienti. Vnde non miror, præteris locutum mysteria diuina, cui præstò erat AVLA cœlestium sacramentorum. ¶ *Vbi non obscurè docet Ambrosius, vtrique Ioanni, Baptistæ nimirum & Euangelistæ, quorum laus est in Euangelio, Mariam plurimùm profuisse: illi quidem, vt & corporis castimoniam & mentis innocentiam perpetuam consequeretur: huic verò, vt præteris diuina mysteria disceret ac doceret. Adiungit hoc etiam de Ioanne Baptista: Nam si primo ingressu tantus profectus extitit, vt ad salutationem Mariæ exultaret infans in vtero, & repleretur Spiritu sancto mater infantis, & quantum putamus, vsu tanti temporis (quum tribus nempè mensibus apud Ioannis parentes diuersaretur) sanctæ Mariæ addidisse præsentiam?* ¶ *Quæ Ambrosij sententia, ni planè fallor, ex Origene desumpta est, ad hunc modum ratiocinante: Si mater Domini cùm primùm Zachariæ domum accessit, suamq; cognatam salutauit, tantam infanti Ioanni & eius parenti gratiam attulit, vt & ille in matris vtero lætus exiliret, & hæc Spiritu sancto repleta, prophetiæ donum consequeretur, quanto maior & copiosior vtrique profectus accessit, Deipara tribus adhuc mensibus in eisdem ædibus perseuerante? Sed & alij Patres in eundem sensum sæpè loquuntur: Ioannes ad introitum Mariæ exultauit & luſit, vt* [a] *Hieronymus. Salutatio sanctæ virginis Mariæ Iesum ferentis in vtero Ioannem mouit ad Prophetiam, sicut* [b] *Cyrillus. Nondum natus Ioannes in vtero Elizabeth ad Mariæ salutationem est prophetica exultatione commotus, quemadmodum* [c] *Leo magnus affirmat. Tùm* [d] *Bernardus Mariam esse dicit, cuius salutationis vox & ipsos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viscera claudunt: quum Ioannis paruuli necdum nati anima liquefacta sit, vt Maria*

Maria quanti vtrique Ioanni Baptistæ & Euangelistæ contulerit.

Ioannem nondum natum ob Mariam in matris vtero exultasse.

Homil. 9. in Luc.

a In epist. ad Læt. de instit. filiæ.

b De recta fide ad reginas.

c Ser. 5. de Epiphania.

d Ser. 1. de assumptio. Mariæ.

Digitized by Google

locuta est. Ac plura quidē id genus de Mariæ virtute à Patribus decātata possent adferri, ne quis nouum & absurdum esse putet, quod singularem eximiamq; Mariæ virtutem ac beneficentiam, quæ ad mortales iuuandos diuinitus illi communicata, multisq; sæpè comperta est, etiam nunc orthodoxi libenter agnoscunt, & gratis animis prædicant, sicuti nos pluribus alibi comprobamus.

Mariæ dignitatem & excellētiā sectarij hodie multis modis obscurāt & deprauant.

Sed enim quo maior veterum consensus, quo constantior piorum vsus ad hanc sacrosanctam Virginem celebrandam conspirat, quæ nec satis quidem vnquam extolli, & pro dignitate honorari queat, eo minus plarique (non de Iudæis & Turcis, sed de Christianis loquor) eidem nunc tribuunt, imò verò eius laudibus & excellentiæ plùs in dies adimere moliuntur. Hinc illæ siue sententiæ, siue voces impuræ, quas nouus sectariorum spiritus eructare, nec sine multorum offensione clàm & palàm pergit effundere: Quid est Maria? Christi mater, inquiunt. Nam Dei matrem siue Deiparam appellare hodie non paucis, sicut olim Nestorianis, minus lubet. Et virginem hanc esse fatentur, sed perpetuā virginem ægrè cum orthoxoxis agnoscunt. Est illis virgo desponsata viro, sed eadem à religione voti de integro cælibatu seruando aliena. Est gratiosa & gratificata, nam gratia plenam, vt nobiscum vetus legit Ecclesia, piget ac pudet illos dicere. Est benedicta inter omnes mulieres, non autem coram Deo, vt ipsi somniant. Est sancta, sed interim, vt adiiciunt, non perfecta, neq; sic à peccato libera, quin suas etiam retineat imbecillitates. Beata illa quidem quæ credidit: sed sola fide, non operibus ac meritis, sicut ipsi contendunt iustitiæ ac beatitudinis aliquam laudem adepta. Quanquàm nec fidem illi permittunt integram, quia in verbo Dei hæsitantem, in fide infirmam, & humana potius quàm diuina sapientia nitentem: ac seuerè quidem à Christo aliquoties obiurgatam & publica reprehensione dignam audent fingere: quam præterea in peccato cum prima peccatrice Eua componere non verentur. Est illis ancilla humilis, hoc est, vt interpretantur, vilis, obscura, contempta, misera & apud vulgus abiecta. Est virgo magnificè ab Angelo salutata, à nullis autem vt putant, nunc iterum salutanda mortalibus, nisi frustra illi laborare contendant. Ad hæc quoniam Maria illis creatura est

Christi

Digitized by Google

Christi egens gratia, eiusq́ redempta sanguine, id quod nemo pius ignorat, illam post Christum inuocare nefariũ & idololatricum censent. Diuinitus quidem ornata & honorata Virgo, sed iuxta horum opinionem aliis in cœlo beatis æquanda, non præferenda, vtpote cui præcellens gloria & prærogatiua inter cœlites nulla conueniat: imò quæ aliis etiam in hac vita credentibus exæquanda sit. Demum quæ mirifica fecerit in Maria Deus, iubent considerare: personam verò ipsam Deiparæ sic honorare docẽt, vt vilitatem eius & abiectionem intueamur. Prætermitto alios id genus complures cauillos, imò & execrabiles vel nugas, vel hæreses ab Ecclesiæ Spiritu atq; consensu tam alienas, quam hodie sectariis vsitatas atq; familiares, huc inprimis contendente Satana, vt Virgo incomparabilis ipsisq; Angelis admirabilis, vel inuito Christo, & Ecclesia vniuersa contradicente, in ordinem redigatur, suaq; præstantia & amplitudine, quæ cæteris præstat iustis ac beatis omnibus, immaniter spolietur.

Nouatorum verba & sentẽtiæ aduersus Deiparam virginem.

Verùm hæc paulò luculentiora reddentur, si testimonia quædam ex nouis petita scriptoribus repetamus, quorum de Maria iudicandi docendiq; supercilium, petulantia & impudentia tanta est, vt eam pij, sapientes & docti, siue legant, siue audiant, non possint non horrere, simul & cum stomacho detestari. Caluinus quidem non magnoperè laborandum censet, vt Mariam ab omni purgemus vitio non solùm originali, verùm etiam, vt in scholis vocant, actuali, quod ab hominis voluntate procedit, quicquid demùm Augustinus & alij veteres in contrarium tradant. Notat & Lossius, in hac Virgine, reliquias mansisse peccati: Sicut Brentius quoque confirmat, humani nihil à Maria fuisse alienum, sed eam publico humani generis iudicio contineri, quo peccato & iniustitiæ omnes subiiciuntur. Sic ergo peccatricem Dominimatrem facit Brentius, imò etiam ad marginem luculenter adscribit, ne Lector scilicet hoc tantum ignoret mysterium, quod spiritus non bonus nouis istiusmodi doctoribus patefecit. Nisi fortassis adeò delirauit Brentius, vt censuerit, Mariam peccatricem dici ad illius exemplum mulieris, de qua scripsit Lucas, καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, id est: Et ecce mulier in ciuitate, quæ erat peccatrix, siue quæ fuerat peccatrix, ob

In harm. circa 1. c. Luc.

In explicat. 12. c. Matt. In tractat. 2. c. Euang. Ioan.

Luc. 7.

Digitized by Google

notam videlicet vitæ turpitudinem, quæ personam vulgo infamem ac bonis inuisam reddiderat. Quid porrò magister sectariorum Lutherus? non se continet homo mirabiliter stomachosus, quin animi sui impietatem insignem hac etiam blasphema voce testetur: Tam nos sancti sumus atque Maria, & alij diui quantumuis magni, si modò in Christum credamus. *O insanum caput, cuius opinione citra exceptionem tam sancti sunt noui Euangelici, quamlibet sectam amplectãtur, modo in Christum credant, quàm Dei spiritu pleni, ampliſſimiq; virtutibus exornati Apostoli, & in his Virgo puriſſima beatiſſimaq;. Quibus hoc etiam Lutherus adiungit, maiore quidem gratia exuperasse Mariam, quòd Deipara fuerit, quandoquidem non omnes Dei parentes esse possimus: cæterùm in aliis illã à nobis nihil discrepare. Quid verò indignius, quid abiectius de Virgine tanta iactaret os impudens, & Spiritui sancto reclamans, qui tot veteris ac noui testamenti præconiis Mariam ornauit ac defendit, sanctiſque aliis cuiuscunque illi sint ordinis, longè præstantiorem ostendit, sicut & Patres, vt postea conuincemus, magno consensu clariſsimè docent. Ac iterum Lutherus credentes omnes cum Maria confert, & præsertim quantum ad precandi iuuandique vim attinet, parem illis omnibus facultatem & potestatem assignat:* Si credis, *inquit,* Christum æquè in te ac Maria habitare, non minus tibi quàm illi procliue est, vt me adiuues. Ibidem.

Quæ autem paradoxa dici & censeri vnquam possunt, si hæc non sunt, quæ lectiſsimam Dei matrem ex sublimi & præcellenti loco detrudunt, ac tantum non in extremam classem, quam vel infimi Christiani tenent, coniicient, omnemq; gratiæ ac gloriæ in cœlis prærogatiuam illi adimunt, quæ nec primam similem visa est, nec habere sequentem? Estq; tam vehemens nonnunquam & acerbus idem Lutherus, vt si quis cum Ecclesia Virginem sacratiſsimam inuocet, hunc ille pro impio apertè damnet, talemq; ducat, qui Mariã contumeliis afficiat, & ex illa idolum extruat, dignus etiam, cui execrandum idololatriæ crimen inuratur. Nos autem, qui per Dei gratiam, Catholici sumus, neque cum cæcis Ethnicis, Deos impios colentibus, neq; cum fanaticis hæreticis idola sua, id est,

In minore Postilla circa Euangel. de die visitat. Mariæ. Et rursus de illius natiuit.

Qui hodie è Christianismaximè censendi idololatræ.

Digitized by Google

id est, falsa dogmata amordicus tuentibus, commune quicquam habemus, quin potius, vt omnem idololatriæ notam & speciem effugiamus, nullius hominis verbum, etiamsi tertius vel quartus Elias dicatur, pro Dei Verbo recipimus & adoramus: in illius autem Ecclesiæ iudicio acquiescimus, cui non obedire, sit reuera se idololatriæ scelere obstringere, si ex Dei verbo iudicandũ est. Eodem furore percitus[3] *Lutherus, vt probra probris cumulet, Mariam errâsse & ignorâsse Christum fingit, quæ præterea in fide nutarit, præsertim quando tribus diebus filium amiserat, ac minorem quoque fidem habuerit, atque Centurio à Christo laudatus.* Et Maria Virgo Deipara, *inquit*, eo vsque errauit, vt nesciret, vbi Christus quærendus. *Sed &* [b] *Paulo Apostolo audet attribuere, quòd hanc Virginem & filij Dei matrem mulierem per contumeliam vocet. Quæ mihi sanè tam arroganter ac superbè dicta videntur, vt suspicer hunc hominem plura & maiora fortasse de seipso, quàm de matre Domini sentire, aliosq; iudicare voluisse, præsertim quum in laudandæ fidei parte officioq; ponat, si quisquam se Sanctis vel maximis exæquare conetur. At quis demum pius ob has aliasq; plures istorum contumelias tam impurè putideq; profusas non meritò stomachetur? quis non tantæ maledicentiæ pertæsus, cum Ambrosio simul exclamet: CLAVDAT ora sua perfidia, & obmutescat, ne matrem Domini aliquo audeat maculare conuitio. Sed præter hæc omnia pulchrè scilicet monet Lutherus, haud ita multùm referre, licet nihil prorsus honoris Virgini matri deferamus, adeoq;, si eius nobis ne in mentem quidem veniat vnquam. Vbi certè infernalis bestiæ aperta se produnt cornua, ne amplius dubitemus, quid mille artifex & infensus ille Satanas in suis electis organis moliatur. Huc enim planè contendit versutissimus insidiator, vt sacrosanctæ Virginis, quæ maximam ipsius regno cladem inuexit, nec honos neque memoria in Ecclesia celebretur, sed perpetuæ potius obliuionis tenebris inuoluatur, vtque si fieri possit, gratiosum Mariæ nomẽ tum in Apostolico Symbolo, tum in sacro Euangelio penitus tandem expungatur. Sed enim nullis aut artibus, aut viribus Satanicis, nedum humanis, diuinum decretum potest euerti, quo firmissimè sancitum est, vt quãdiu vox Euan-*

1. Reg. 15.

[a] In maiore postilla circa Euang. Dominicæ tertiæ, ab Epiphan.

[b] In cap. 4. ad Galat.

In postilla circa Euãg. Dominicæ primæ Aduentus.

In Epist. ad Bonosum.

Persectarios laborat Satã Mariæ nomen & honorem obliterare.

Digitized by Google

gelij ſonabit, celebris etiã Mariæ vigeat in orbe memoria, tantiq; Meſſiæ mater incenſis piorum animis vbiq; Gentiũ prædicetur.

Lutheriſectatores q̃ indigna de Dñi matre ſcribant & iactent.

Iam verò qui ex Lutheri ſchola prodierũt, vt in aliis pleriſque diſſentientes, ita hîc nimium ſibi ſimiles atque concordes, nec minus in exprimendo magiſtri ſpiritu, fideles eſſe conſueuerunt. Etenim ſingularem quandam contra Virginem matrem amarulentiam & mirabilem acerbitatẽ ſic animis incluſam gerunt, vt ſuum liuorem & latens odium haud obſcurè declarent. Scribit inprimis Bucerus, Euangeliſtas Chriſti, nõ Mariæ præcones eſſe, quum tamen res ipſa comprobet, ampliſſimas Mariæ laudes verbis Euangelicis contineri. Tum Catholicis idem tribuit, quòd Chriſti parentem propter opus carnis, vel ſolùm, vel potiſſimùm magnificent: nimirum, vt hoc ſaltem fuco, immo & ſplendido mendacio, imperitis imponat. Præterea ſummos Mariæ Virginis veneratores, ſummos eius blaſphematores, qui & Chriſtum ipſum blaſphement, audet contra conſcientiam nuncupare: Tanta enim huius quoq; Martini eſt virulentia: tam præceps mordendi carpendiq; libido, nihil vt penſi habeat, quid non ſolũ huius, ſed & ſuperioris ætatis orthodoxis ad Mariæ cultum ſanctè conſpirantibus imputet, quos idcirco grauiſſimi ſceleris arguit, quoniam Eunomiani & Vigilantiani eſſe recuſent. Quàm verò durus & iniquus Loſſius? qui Mariæ amiſſum in itinere illo triduano filiũ requirenti multiplicem culpã, vt ignorantiæ, negligentiæ, incuriæ palàm adſcribit, ac eidem tam ſapiẽti, quàm innocẽti matri carnalem, neſcio quàm, de corporali regno Chriſti imaginationem affingit. Porrò autem[a] Ioannes Pomeranus et[b] Georgius Maior, vt omittam alios eiuſdem farinæ aſſentiẽtes, matrẽ Domini ſic affectam fuiſſe fabulantur, quòd nõ ſolùm de damno filij duodennis amiſſi, verùm etiam ob peccatũ cõrã Deo in conſcientia tunc perpetratum extremis fracta fuerit doloribus, ac tantùm non deſperârit, ſeq; ipſam Eua, quæ peccati & mortis fuit propagatrix, infeliciorem, id eſt, omnium miſerrimam, reputârit: Sed et Antonius Coruinus Mariam non ſolùm filio, ſed etiam fide erga Deum, quum amiſſum filiũ mœſta quæreret, priuatam fuiſſe, dicere non veretur. Etſi verò fatetur Sarcerius, quòd ob perſpicuam Euangelij lucem negare non potuit,

In 12. cap. Matth.

In explicat. 2. cap. Luc.

a In ca. 44. Prophetæ Hieremiæ.
b In Euan. Dominicæ 1. poſt Epiphan.

In tractat. eiuſdem Euang.

In expoſit. 1. cap. Luc.

Digitized by Google

potuit, benedictam illam esse inter mulieres, tamẽ hoc dictum sic exponit, vt eo ipso negetur prærogatiua, quòd præ reliquis mulieribus Maria coram Deo sit benedicta. Quomodo autem benedicta, si verum dixit idem Sarcerius, eam veluti non credentem ab Angelo esse reprehensã, & huc Gabrielis verba spectare, vt Virgo à rationis argumentis, ab infirmitate, à dubitatione, ignorantia, immò etiam ab infidelitate ad fidem reuocetur? Quibus adhuc alia fœdiora, & auditu magis horrenda subiungit, dum vult Mariam sic à Luca describi, vt typus sit omnium hominum, qui natura se opponunt Verbo Dei, quiq; rationis, & sapientiæ humanæ argumentis nituntur, nec in Dei verbo acquiescunt. Tam isti modestè, tam dextrè et humaniter tuam, ô Christe, matrem tractant, vt nihil propemodum veræ eximiæq; laudis illi relinquant, sed probris potius & maledictis purissimam & beatissimam, quam tu prædicandam & honorandam omnibus proposuisti, per licentiam summam incessant. Nec minus effrænis est Iacobi Schenckij petulantia, cuius pudendo testimonio Maria non solùm corruptam & vitiatam naturam habuit, sed in suis etiã cogitationibus, verbis, vita et conuersatione dãnabilis persona mãsit, mortis et inferni terroribus obnoxia, Deiq; irã & damnationem æternam in animo suo sentiens, vt propterea verbis Angeli fulcienda fuerit & confirmanda, ne in suis angoribus misera desperaret. Non repetã id genus plura, quæ alibi ponentur simulq; reiicientur, vtpote non ineptè solũ ac improbè, verùm etiã maledicè impieq; profusa, vt pias mẽtes, illa ne audire quidem sustineant, quæ suis tamen libris infarciunt, vulgíque mentibus & auribus infundunt sæpe nouatores. Hos ego non dissimiles dixerim suibus, quæ vt natura sunt immunda, sic etiam gemma preciosa inuenta gruniunt, & lutosis eam & rostris & pedibus, sæpe et stercore contaminant: tum quoniam stolidum simul & stupidum est hoc animal, sordibus & volutabro magis, quàm auro & margaritis delectatur.

Maria Sacerio typus est impiorum & Dei verbo cõtra dicentium.

In epi. circa Euangelii de Christi cõceptione.

Mariam à sectariis, sicut margaritum à porcis tractari.

Addam solùm de Centuriatoribus, vt vulgato nomine illos appellem, qui non tantùm in Ioannis Baptistæ, sed etiam in Mariæ nostræ historia, non tam contexenda, quàm contaminanda sibi certè nimium permiserunt, vti suis quidem locis planum

Centuriatores Mariæ inprimis infesti et repugnantes.

Digitized by Google

num faciemus. Et paſsim ij cenſoriam velut virgulam arrogant ſibi, ac nulli ferè Patrum ac veterum parcunt, qui Mariæ commendationem, innocentiam, perfectionem, excellentiam, inuocationem, cultum, imagines, templa, dies feſtos, miracula ſuis monimentis prodiderunt, ac ratione vlla confirmarunt. Tergiuerſantur in dicto Irenæi, vbi Mariam Euæ ſtatuit aduocatam: ſicut & Gregorium Nazianzenum ſugillant, quòd Mariam à virgine quadam ipſa Cypriani, hoc eſt, Martyrum ætate, inuocatam oſtendat. Ob eandem Deiparæ inuocationem virulentè proſcindunt Athanaſium, Ambroſium, Effrem, Damaſcenum, Germanum, Bedam, Nicenæ Synodi ſecundæ Patres, pluresq; alios graues ac probatos Doctores & hiſtoriographos Eccleſiæ, quos iſti tantùm non pro idololatris damnãt, quoniam ſanctiſsimam Dei matrem, aut ipſi inuocarunt, aut piam eius inuocationem rectè ab aliis factam ſignificârunt. Non dicã de Camerario, Chitræo, Chemnicio: ſunt enim in eadem naui cum Ceturiatoribus, nihil non molientes, vt & Patrum eleuent authoritatem, & Eccleſiæ inuidiam conflent, vbi de Mariæ cultu, & decretis illi iam olim honoribus diſputatur. Verùm difficile non eſt veteres excuſare, quorum laudandam in hac parte pietatem, poſtea tuebimur, quicquid iſti demum tanquam Catharis puriores, & Diuorum irriſores potius, quàm cultores ſuo more oblatrent ac mordeant.

Ioannis vaticiniũ de blaſphemis in Eccleſia ſub mundi finẽ orituris, hodie magis ac magis impletur. Apoc. 13.

Ex quibus Lector oculatus facilè perſpicit, hoc noſtro quidem vt extremo, ſic etiam infeliciſsimo ſeculo verè cõpleri, quod Ioannes non Prophetam minùs, q̃ Apoſtolus et Euangeliſta de antichriſto, eiuſq; ſodalitio futurum iam olim in Pathmo prædixit: Datũ eſt, ait, ei os loquẽs magna et blaſphemias. Nec multò pòſt: Aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum: blaſphemare nomen eius & tabernaculum eius, & eos, qui in cœlis habitant. Dignus planè locus ſolerti animaduerſione, quoniã præſentis ſeculi mundiq; ſeneſcentis miſerandum ſtatũ exponit, in quo pſeudoprophetæ valdeq; impij homines, vt antea nunquã, impunè et publicè in ſummum blaſphemiæ crimen incurrent. Sicut autem de Chriſto multa in ſacris literis dicta legimus, quæ nõ ſolũ ad ipſum caput, verùm ad corpus etiam eius myſticum neceſſariò referuntur: ita

Declaratio prædicti vaticinij.

Ioan-

Digitized by Google

Ioannes de Antichristo sub nomine Bestiæ disserens, simul totum eius sodalitium complectitur, nobisq; considerandum aptè proponit. Tres ergo blasphemantium ordines facit, qui cum suo capite Antichristo sub mundi finem in maximam blasphemãdi licentiã ac rabiem se totos petulanter effundent. Alij quippe summũ Deũ diuinamq; maiestatem, alij diuinum illud in terris tabernaculũ Deiparam Virginem: alij beatos & cœlites cum Christo regnantes, blasphemiis afficere minimè verebũtur. Hoc est, quod Petrus & Iudas Apostoli, quũ extremi seculi hæreticos & ipsi depingunt atq; perstringunt, verbis illis insinuãt: κυριότητα δὲ ἀθετοῦσιν, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν, *id est, Dominationem spernunt, & maiestatem siue glorias blasphemãt. Ac nos quidẽ priore libro demonstrauimus, quæ ad nostri temporis blasphemos valdeq; contumelioſos in Deum & Christum eius Doctores cognoscendos pertinẽt, quos paucis abhinc annis in Polonia, Pannonia, Germania, Gallia nimis multos vidimus, ac pij meritò detestantur. An verò vlla persona diuina, vlla Symboli Apostolici pars, vllus sacræ scripturæ liber nobis supereſt, in quam noui Gygantes impetum non faciãt, suaq; nefanda commenta & blasphemos errores non congerant? tanta quidem audacia, ira, odio, impudentia inflammati, vt cum cœlo iam ipso atrox bellum gerere, & quidem ex illis, ne cœlum quidem agnoscere, sed omninò negare videantur. Mentior equidem, si mille ab hinc annis vlla præter nostram fuit ætas, quæ Ioannem hîc verum fuisse vatem certius compererit, pluréſque blasphemos in diuinam maiestatem aduersarios magis habuerit exploratos.*

2. Pet. 2. Et in epist. Iudæ.

Triplex genus blasphemantiũ.

Qui hac ætate in Deum blasphemi maximè.

Prædicit Ioannes blasphemos in Dei tabernaculum.

Nunc ad eos porrò veniamus, qui ex Ioannis testimonio se in Dei tabernaculum planè blasphemos ostendent, vt ne matri parcat Bestia, quæ siue per se, siue per suos satellites contra Dei filiũ, omnesq; sanctiſsimæ Trinitatis personas plenis blasphemiæ velis nauigat, adeoq; furioſè decertat. Mariam verò Dei tabernaculum dici, præter veteres alios [a] *Methodius et* [b] *Athanaſius annotârunt, illóque Dauidis dicto confirmârunt,* [c] *sanctificauit tabernaculum suum altiſsimus: Nullus enim vnquam aut fuit, aut erit mortalium, qui nomen hoc rectiùs mereatur, præterquàm illa benedicta & electa præ omnibus Virgo, in qua Verbum*

a In hypopante Dñi. b In Euangel. de Deipara. c Psal. 45.

Mariam esse ac dici Dei tabernaculum.

Digitized by Google

bum noſtro omnium nomine caro factum eſt, ac velut in lectiſ- Ioan. 1.
ſimo tabernaculo multis menſibus latiſſimè habitauit, & ex quo demùm, velut ſponſus, matris diademate, id eſt, carne vir- Cantic. 3.
ginea coronatus, ad filias Sion, non ſine cordis lætitia proceſſit in orbem. Ac ſuperior quidem ætas multos Mariomaſtigas tulit, qui contra hoc Dei tabernaculum impetum facere, illudq; blaſ-
Qui olim in Mariam blaſphemi.
phemia cœno, ac ſordibus conſpurcare non reformidarunt. Fecit hoc Cherinthus, fecit Hebion, Manichæus, Valentinus, Heluidius, Iouinianus, Neſtorius, vt reliquos id genus Antidicomarianitas poſtea nobis refellẽdos ſilentio prætereamus. At hi blaſphemis linguis, impiiſque calamis nihil aliud profecerunt, niſi quòd Mariæ laudem, & gloriam hac ſua inſectatione vti maiorem, atque illuſtriorem, ita veritatis cauſam longè, quàm anteà confirmatiorem in Eccleſia reddiderint, ac ſibi demùm,
Ioannes de vltimis Mariæ hoſtibus hoc loco vaticinatur.
ſuis q; nominibus turpiorem, adeoq; ineluibilem infamiæ notam conflarint. Cæterùm Ioannes de blaſphemis tabernaculi hoſtibus loquens, in noſtram, & vltimam, fœdiſſimamq; mundi ætatem, vel maximè reſpicit, quæ complures Mariomaſtigas, ac ſacrorũ omnium impios tum contemptores, tum irriſores, tum inſectatores, velut turmatim irrumpentes, ac impunè graſſantes tulit,
Blaſphemus in Mariam noſtro tempore Lucas Sternbergerus.
ac porro latura eſt. Ex his fuit non ita pridem Lucas Sternbergerus, tanto Mariæ odio flagrãs, vt eam virginitatis gloria, omniq; honore ſpoliandam putaret, vtpote quam ex Ioſepho cõ-
In Mariam, qui nunc blaſphemi maximè.
iuge multos filios peperiſſe, & à reliquis non differre fœminis ſpurciſſimè finxit, ac tradidit. Deinde Martinus Bucerus, Petrus Martyr, aliiq; plures ſectarij, vt blaſphemiæ laxẽt habenas, in hoc irruunt tabernaculum, multiſq; illud modis deturpare conantur, ideoque perpetuam Virginem aperto vtero peperiſſe cõtendunt. Quid porrò furioſi Anabaptiſtæ? Summum tabernaculo decus tollũt, quum Mariam Dei matrem eſſe, ex qua ſuam carnem, ſuumq; ſanguinem Chriſtus aſſumpſerit, veteri Neſto-
Anabaptiſtarũ in Mariam blaſphemia.
rianorum, imo & Valentinianorum: & Manichæorum blaſphemia turgidi, nequiſſimè inficiãtur. His bonam ſectariorum partem adiungo, qui ex Maria, nullius pretij puellam, vereq; contẽptam, & cõtemptibilem ancillulã faciunt, ac vulgo ſpectandam pro ſuo ſcilicet candore proponunt: qui præterea illam credẽtibus

aliis

aliis admiscent, aggregant & exaquant, nullas vt propemodum prærogatiuas tantæ Virgini atq; matri largiri dignentur, quam Patrum authoritas & Ecclesiæ consensus summo semper in pretio habendam, & præ Sanctis in cœlo reliquis colendã esse, certissimè pronuntiauit. Et dubitamus adhuc, quòd Ioannes de diuini tabernaculi blasphemis insectatoribus est vaticinatus, id nostro blasphemiæ omnis feraci sæculo vsu venisse? quum certatim hoc ipsum tabernaculum variis & horrendis hæreticorum blasphemiis, quas maiores nostri pro suo sancto Zelo flammis vltricibus expiassent, itentidem afficiatur.

Lõgum porrò esset de aliis referre sanctissimis viris, vtpote Patriarchis, Prophetis, Apostolis, quos in verbo Dei apprimè laudatos, & ad regnum Christi cœleste translatos, mater Ecclesia meritò veneratur, quosq; sectarij tam odiosè, tam acerbè perstringunt ac lacerant, totq; criminibus & conuitiis grauant, vt sicuti Ioannes fore prædixit, in cœlo habitantes illi, multis etiam & nefandis Bestiæ blasphemiis impetantur publiceq; traducantur. Habet enim suos vel satellites, vel vt Iudas Apostolus dixit, illusores Bestia, per quos suã in blasphemando libidinẽ expleat, et quorũ operam inprimis ad maledicendum & blasphemandũ gaudet ac solet abuti. Quare Caluinum subornauit, qui haud semel in amicũ Deo charissimum, & per celebrem illum credentiũ Patrem Abraham inuehitur, huiusq; filium Isaac & nepotẽ Iacob, probatissimos nempe Patriarchas, o impudò, q̃ petulanter incusat. Sed ne Moysi quidem parcit, licet inter Prophetas spectatissimo, qui vt Caluinus audet effutire, legẽ Dei imperiosè præscribit, & præcipiti impetu, quantum in se est, externum eius consiliũ labefactat, ac inconsideratè suæ ipsum iustitiæ exuit. Quid verò Brẽtius de Iob et Hieremia Prophetis existimè Sãctis in Ecclesia Dei? Hos ille pro blasphemis inducit & haberi postulat, quasi nõ secus ac impij & damnati apud inferos, plenas impatientiæ et blasphemiæ voces euomuerint. Tum de Iona Propheta censet Pomeranus, quòd gratiam inuiderit Niniuitis, quodq; contra Deum & proximum, id est, contra omnia Dei præcepta contumaciter peccârit, quũ iam saluus, vt ait, ex inferis rediisset. Opera verè Niniuitarum, quæ Christus publicè cõmendanda putauit, ac Deus

Qui blasphemãt spiritu in Sanctos Dei, iuxta Ioannis vaticinium exagitentur.

In cõment. sup. Genes.

Quàm maledicus Caluinus in Patriarchas & Moysen.

In Exod. c. 32.

In c. 3. Iob. Et hom. 65. in Lucam Part. 2.

Brentius ex Iob & Hieremia homines blasphemos facit.

In expos. Prophetæ Ionæ.

Pomeranus Ionam Prophetã et Niniuitas flagellat.

Ibidem.

Matth. 12.

Digitized by Google

ipse respexit grataq; habuit, stulta opera Pomerano dicuntur,
Iudicium Pomerani de Patrib⁹ omnibus.
quoniam illa Deus sua lege non requisiuerit. Ac de Patribus quidem vniuersis, audi quaeso, quid arrogantissimus idem simulet & petulantissimus homo audeat pronunciare: Nostri Patres, *inquit,* siue Sancti, siue non Sancti, nihil moror, excæcati sunt Mõtanico spiritu per traditiones humanas & doctrinas Dæmoniorum in hypocrisi loquentium. *Quid verò isthuc est aliud quaeso, nisi Dei Spiritum in electis suis organis Ecclesiaq; magistris habitantem ac loquẽtem vel extinguere, vel blasphemare, eiusq; possessionem venerandis Patribus ademptam, solis arrogare sectarijs, qui pra omnibus quamlibet sanctis & probatis Theologis duntaxat & videant & sapiant?*

Sectarij in Christi Apostolos cõtumelioſi.
Nunc porrò ad sacrosanctos Apostolos veniamus, quos primos & præcipuos Ecclesiæ suæ pastores & Doctores dedit Deus: Ephes. 4.
Sed neq; ab horum insectatione profana & blasphema nouatorum procacitas se puduit ac voluit cõtinere.
Ægerani aduersus Paulum sententia cõtumelioſa.
Ægeranus Paulum Apostolum, vas illud electionis, Gentiumq Doctorem sæpe reprehendit, velut indoctum illum hominem censens, qui verbis declamatoriis ad rem non cõgruentibus perperam vtatur, quique sententias mutilas in medium afferat, sicut Ioannes Manlius de hoc homine blasphemo testatum reliquit. In locis cõmunibus.
Anabaptistarũ in Gallia Coriphæus fuit Quintinus, tam furiosus atque maledicus, vt sanctissimos Christi Apostolos per ludibrium appellaret, ac vnumquenq; illorum aliquo notaret scommate. Paulum igitur Picardico suo sermone vas fractum, Ioannem, iuuenẽ stolidulum, Petrum abnegatorem Dei, Matthæum fœneratorem ausus est homo impius appellare, id, quod Caluinus etiam ab illo factum esse confirmat. In institut. contra Libertinos.
O linguam præscindendã, ô monstrũ in extremas insulas deportandum. Verecundum est profectò dicere,
Quomodo Petrus & Paulus Apostoli à Centuriatoribus tractentur.
qua cum Illyrico Centuriatores de Petro Apostolorum principe, eiúsque grauissimis lapsibus turpissimè simul & vanissimè fabulantur, sicut nos alibi commodius repetemus. Cent. 1. lib. 2. cap. 10.
Nemo præter istos, Paulum Apostolum suggillauit, quòd in Asia supra modũ gravatus de vita desperârit, quod ob dissensionem de Marco incidentem sese in Barnaba collega seiungi sustinuerit, quódque vt Ibidem. 2. Cent. 1. Act. 15.
Iacobo & aliis fratribus gratificaretur, Iudaicas cæremonias

non

Digitized by Google

non contempſerit, ſed eas in templo Hieroſolymis voluerit obſer-
Actor. 21. *uare. Rurſus eundem Iacobum, neſcio cuius incuſant criminis, quandoquidem Paulo ſuaſit, vt propter Iudæos offenſos in templo ſeſe purificaret. En tibi profanos, ne dicam inſanos & blaſphemos magiſtros, qui quum ſanctos alios de Eccleſia optimè meritos, tum in Apoſtolos Chriſti Spiritu plenos virgam ſibi cẽſoriam ſumunt, ac præclarè ab illis facta tam malignè peruertũt atque conuellunt.*

Verum enimuerò me ipſe comprimam, ne longius in hoc amplo dicendi campo præter inſtitutum excurram, néue infinita ſectariorum maledicta, quibus cœleſtis illius patriæ, ac totius Eccleſiæ lumina horrendis modis obſcurant, eleuant, atque ſubſannant, pergam congerere. Sic enim ipſis lubet os in cœlum (vt dicunt) ponere, cœlitesq́ in ſumma illa & beatiſſima quiete conſtitutos laceſſere. Qui certè, ſi priſcis Gygantibus nõ ſunt immaniores, at certè quidem Momos & Ariſtarchos omnes ſuperare videntur, modò blaſphemam illorum impudentiam & impudẽtem blaſphemiam ritè contempleris. Ex quo fonte manat & illa impuritas, quòd iſti Hagiomachi, vt nouos intrudant atq́ ſubſtituant, veteres plaroſque Sanctos in ſuo expungunt Calendario. Non agnoſcunt laudatiſſimos homines, quos tot ſeculis veneratur Eccleſia, Chriſtophorum, Georgium, Blaſium, Vrſulã, Barbaram, Katharinam, vt reliquos catalogo Sãctorum iampridem adſcriptos, & ab iſtis velut in rerum natura nunquam extiterint, improbè abnegatos omittam. Viſum eſt autem pro-
Apocal. 13. *poſitum Ioannis locum pluribus explicare, quòd ad noſtri ſeculi mores, immo furores rectiùs & cognoſcendos, & deplorandos, et deteſtandos non parum valeat, ſi ritè conſideretur.*

Plerosque Sanctos à nouatoribus reiici & abnegari.

Igitur veniam à Lectore precatus, in viam demum redeo, haud ſine animi mœrore cogitãs, quò demum ſectarum colluuies,
2 *velut ingẽs catacliſmus, ab irato Deo nobis immiſſus euaſerit ac exundarit. Eò ſanè, vt qui in Mariam benedictã non peccet, qui ſcandalum in illa non patiatur, qui fidem de illa non parte ſaltem ex aliqua nutantem habeat, rarò aliquis in multis prouinciis, præſertim Aquilonaribus, inueniatur. Chriſtum quidem & Euangelium iactant omnes, ſed de illa quæ Chriſtum nobis edi-*

Maria etiam in petram ſcandali multis hodie poſita videtur.

Digitized by Google

dit, & Euangelij testimonio locupletissimo communita est, exigua cura, celebris vix mentio, feriæ raræ solemnes superesse videntur: sed nec amor, nec honor, nec reuerẽtia huic matri debita, nisi fortè apud paucissimos, viget. Arbitrãtur autẽ nonnulli, nec omnino fallũtur, Catholicos à sectariis hoc etiam argumento internosci, quòd illi quidem Mariæ memoria, veneratione & cultu haud parùm afficiantur: hi verò abisto pietatis et officij genere sint abhorrentes, vt si commendationem et honorem singularẽ Virginis non apertè cõtemnunt, ac nequiter supprimunt, at certè quidẽ ægrè sustineant, ac fermè respuãt nauseabũdi. Qua in re noui Mariomastiges, vbicunque demum versentur, suum ingenium produnt satis, talesq; videri possunt, vt non solùm Turcis immanibus & Iudæis perfidis conferantur, verùm etiam eosdem apertos & rabidos Christiani nominis hostes, ne dicã canes, quodammodò superare videantur. Etsi enim Christianæ professionis titulo gaudeant, & se Deiparæ fingant amantes, tamen plus, quã Barbarico studio decretos, ac iam olim solemni ritu firmatos honores, qui Mariæ tribuerentur, è Christianis tẽplis exturbant: dies præterea festos Virgini matri dicatos abrogant, nec solùm in contentionẽ, sed in risum etiam & calumniam ea cupidè rapiunt, quacunq; ad Deiparã cohonestandam maiorum pietas introduxit, & Ecclesiæ sanctæ authoritas cõstabiliuit. Video interim ac miror, haud singulari diuini numinis prouidẽtia iusto-que iudicio fieri, vt hodie sectarij vnà cũ Iudæis ac Ethnicis pari propemodum stupiditate plectantur, experteq; maneant sanctæ illius cõsolationis, voluptatis, virtutis, omnisq; sensus spiritualis, quẽ diuini homines Effrem, Damascenus, Illefonsus, Anselmus, Bernardus, Bernardinus, aliiq; complures, tum doctrinæ celebritate, tum vitæ sanctimonia illustres, in Maria et per Mariam experti sunt, neque pauci adhuc pij, qui in vera sanctorum communione persistunt, diuina gratia mirabiliter experiuntur.

Catholicos à sectariis etiam in Mariæ veneratione dignosci.

Multi ex nouatoribus peius, quàm Iudæi & Turcæ de Maria merentur.

Sectarios non maiorem ferè fructum, quàm Iudæos ex Maria refetre.

Quanquã non ignoro dolensq; fateor, hîc à Catholicis quoque peccari, qui tametsi de matre Domini præclarè sentiant, loquantur & cantent, nihilq; concedãt Mariomastigis: tamẽ aut rarò, aut præposterè frigideq; curãt, quæ ad laudabilem Deiparæ veneration em faciunt: tantum abest, vt quod verentur & fingunt

Circa propriũ Mariæ cultum à Catholicis quoq; peccari.

Digitized by Google

gunt aduersarij, hic sint immodici stultéque superstitiosi. Multi ne intelligunt quidem, quo pacto & quo fructu Virginem sacratissimam domi publicéq; colant simul & imitentur. Alij vix perpendunt, sibique proponunt vnquam, quæ & quanta sit Mariæ nobilitas, præstantia, pulchritudo, sanctitas, bonitas, amabilitas, vt reliquas id genus dotes maximè in illa lucentes, & frequenti seriáque consideratione dignas vltro missas faciamus. Neque paucos torpor quidam impedit atq; socordia, quò minus per Mariam ad Christum communem Dominum bonorumq; omnium largitorem assurgant, nimirum vt matris adiuti precibus, & exemplis incitati, summum Deum ac Dominum familiarius adeant, ardentius ament, perfectius colant, studiosius prædicent, ac firmius amplectantur. Igitur vt sectarios minimè probamus, vtpote à spiritu & disciplina Ecclesiæ sanctæ alienos, ita neque Catholicos, qui re bona non benè vtuntur, aut excusamus, aut defendimus: sed partim in illis errores, partim in his præsentes abusus corrigi ex animo desideramus. Illud verò in primis curandum erat, quo nihil aut matri gratius, aut nobis vtilius contingere posse duco, vt qui ad commune Christi regnum, in quo Maria fulget pulcherrimè, sumus adsciti, cum eadem Dei verbum & audiremus, & custodiremus, eique verbo constanter puro & simplici pectore adhæreremus, sed & Dei legatis ministrisq; promptè obtemperaremus, ac præterea si magnis parua componere fas est, pro nostro etiam modulo iuxta sensum mysticum nos Christi matres quadantenus exhiberemus. Dulcissima enim et planissima Christi vox est: Mater mea & fratres hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Fac voluntatem Patris, vt Christi mater sis, ait [a] *Ambrosius.* [b] *Petrus verò Damianus in hunc modum: Concepit Maria Christum in matrice carnis: deferimus & nos in visceribus mētis. Reficiebat Maria Christum, quum teneris labris lac exprimeret vberum: reficimus & nos variis bonorum delitiis operum. At latè patet hic locus, ac rectius alibi excutietur, ne in hac præfatione longius excurramus, & septa quodaiunt, cum Lectoris offensione transiliamus.*

Quomodo Maria præcipuè colenda ab orthodoxis.

Etiam Dei matres effici possumus & debemus.

Ad extremum vt nostri consilij ac instituti rationē teneas Lector, atq; hinc rectius de præsenti opere iudices, primo quidē libro

Quę tractandi ratio in præsenti opere obseruetur.

a Inca. 21. Luc.
b Ser. 2. de natiuit. Mariæ.

Digitized by Google

bro ea complectimur, quæ primam Marianæ historiæ partem necessario tangunt: nimirum de tanta Virginis nomine, genere, parentibus, conceptu, ortu, annis puellaribus, primisq; studiis ac totius vitæ moribus, quantum nos quidem ex veterum scriptis potuimus inuestigare. Secundum librum dedimus Mariæ virginitati, quòd ea longam magniq; momenti tractationem exigat, si præsertim, quæ illi adhærent alia, ritè considerentur. Tertius porrò liber Angelicam salutationem defendit, ac multos refellit errores, qui in Mariam, Dei & hominis matrem incurrunt. In quarto libro certos Euangelij locos, quibus in Mariæ iniuriam nouatores nunc maximè abutuntur, excutimus atque vindicamus. Quintus demum liber de Mariæ in cœlos transitu, siue vt nunc loquimur, assumptione tractat, eumq; cultum religiosum asserit, quo Deiparam in cœlis modò regnantem prosequitur, & vsque per ætates omnes prosequuta est Ecclesia Dei. Atque hæc de præsentis operis distributione, ac singulorum librorum argumento indicasse sat sit.

Argumentum primi libri.

Argumentum secundi.

Argumentum tertij.

Argumentum quarti.

Argumentum quinti.

Fatemur interim, multa, & fortasse non necessaria, veterum testimonia sæpè nobis cumulari, nostrumq; calamũ in Mariæ laudẽ aliquando ita procurrere, vt Lectori properanti, præsertim erudito, ingrati esse possimus. Verum enimuerò hac qualicunque diligentia nulli obesse, ac bonis quibusdam etiam prodesse voluimus, maximè vt veritas in Ecclesia retinenda hoc nostro studio illustraretur magisq; confirmaretur. Neque absre fore putabamus, si nos velut infusis aquis illatum ab hostibus incẽdium restingueremus, hoc est, si sectariorum Virgini matri libenter obtrectantium, maledicentiam non bene, at verè tamen dicendo pro nostra quidem tenuitate retunderemus. Etenim vt Psaltes Regius docet, ad pij iustiq; viri partes proprias pertinet, sanctos Deumq; timentes glorificare, & in sanctis ipsis Deum bonorum authorem agnoscere & prædicare. Quod si de sancta vlla & illustri muliere, de Maria certè dictum & scriptum videri debet, Mulier timẽs Dominum, ipsa laudabitur. Nusquam enim tam glorioſum ac mirabilem in suis sanctis se prodidit Deus, quemadmodum in lectissima & augustissima illa Virgine, in qua velut ornatissima domo summus artifex summum incepit & absolui

Excusatio prolixitatis, præsertim ob citatave terum testimonia in hoc opere.

Psal. 14.

Psal. 150.

Deus in Maria vel maximè laudari se postulat.

Prouer. 13.

Digitized by Google

ſoluit opificium, illudq; myſterium ſacroſanctum, vnde ſalus humana dependet, expleuit. Atque vt noſter hic conatus paucos laudatores habeat, extabit tamen aliqua noſtri amoris ac ſtudij reuerentiæq; in Virginem ſacroſanctam teſtificatio: & quicquid ſuperciliosi aduerſarij iudicent, erit hoc qualecunq; noſtri officij Symbolum, quo fratribus, id eſt, Catholicæ Eccleſiæ ciuibus voluimus gratificari. Sic autem in Maria laudanda verſamur, vt à Patrum veſtigiis volentes nuſquàm diſcedamus, atq; vnà cum illis ducibus teſtatum ſemper eſſe velimus, quicquid in laudem matris à nobis adfertur, ad filiũ quoq; pertinere. Tenemus enim Illefonſi regulam, rati quod ſeruit ancillæ, ad Dominum referri: quod matri impenditur, ad filium redundare: ac demum in regis honorem tranſire, quod in famulatũ Reginæ transfertur. Cæterùm ſunt quædã in hoc opere, vt ſic dicam excurſiones ſiue digreſſiones, dum ob argumenti affinitatem quoſdam errores aduerſariorum arripimus, coarguimus, quaſi nõnihil à via deflectentes. Id verò liberius idcircò facimus, quoniam de verbi Dei corruptelis ita ſcribere cœpimus, vt cum Eccleſiæ hoſtibus congrederemur, quorum artes, inſidias & fraudes qualicunq; ratione detegere, ac pro noſtra virili labefactare, vt in ſuperiore, ſic etiam in præſenti opere laboramus.

Lib. de virgini. Mariæ ca. 2.

Quid maximè ſpectatũ ſit in hoc opere ſcribendo.

Mariã ita hoc opere commẽdari, vt Chriſtus etiam glorificetur.

Cur quædam in hoc opere digreſsiones ſubinde fiant.

Poſtremò nos veniã ab omnibus facilè impetraturos confidimus, quod in hiſce libris ab illa tractandi ratione, quã de Ioanne baptiſta ſcribentes obſeruauimus, planè diſcedamus. Etenim bonorum & ſapientum hominum conſilio parendum eſſe putauimus, qui laborem noſtrum in hac editione Lectori commodiorem & ad docendum gratiorem fore monuerunt, ſi opus vt cunq; prolixum in varios libros & crebriores ſectiones, quæ ab aliis capita vocantur, diſtribueretur. Porrò quod ad nouos Centuriatores attinet, horũ verba non cuiq; capiti præfigenda, ſed ſenſum potius alibi repetendum, quàm reliquorum aduerſariorum rationem habendam eſſe iudicarunt. Supereſt vnum à Chriſto Ieſu Dei & Mariæ filio enixè precari, noſtrum vt conatum pro ſumma benignitate ſua fortunet, hoc eſt, vt præſentis operis initiũ faustum, ſucceſſum optatum, & euentum proſperum ac fœlicẽ ad ſui ſacroſancti nominis gloriam conferre dignetur. Id verò continget, ſi et ipſe in matre filius, & mater viciſſim in filio legitimè prædicetur.

Excuſatio de mutata ordinis ratione, quæ in priore ope obſeruabatur.

Precatio ad Deum.

SEQVEN-

Digitized by Google

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO PRIMO capitum cum ſuis argumentis Index.

I. De MARIÆ typo, nomine & ætiologia, deq; Mariis Euangelicis defenſis.

II. De MARIÆ præſtantia & ſingulari dignitate, quam non modò Patres, ſed etiam ex aduerſariis quidam agnoſcant.

III. De nobili ac Regia Mariæ genealogia, & quomodo circa illam Eccleſiæ hoſtes multis modis impingant.

IIII. De ſpectatiſsimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

V. De triplici genere quæſtionum, deq; diſcrimine peccatorum, ad quæſtionem difficilem de immaculata conceptione Mariæ rectius intelligendam.

VI. Diſputatio contra eos, qui Salua Eccleſiæ fide immaculatam virginis Mariæ conceptionem oppugnant.

VII. Reſponſio ad Patrum, & præcipuè Bernardi ſententias, quæ cum illibata Virginis conceptione pugnare videntur.

VIII. Puram Mariæ conceptionem à ſectariis indignè conuelli, à Luthero autem & Eraſmo defendi.

IX. Mariam ſanctificatam fuiſſe antequam naſceretur, nec ſolùm ipſi, ſed & Hieremiæ in matris vtero ſanctificationis donum eſſe conceſſum, multisq; modis Mariam ſanctificatam cenſeri.

X. Mariam ob commiſſum actuale peccatum falſò accuſari, quam Patres, & ſcholaſtici Doctores, Auguſtinus verò præſertim, ab omni vitio immunem fuiſſe declarant.

XI. De ſancta Mariæ natiuitate, qua meritò in Eccleſia, die feſto cohoneſtetur.

XII. De Mariæ pueritia & præſentatione ſeu oblatione à parentibus in templo facta.

XIII. De Mariæ ſtudiis, moribus & vita perfecta.

Digitized by Google

LIBRI PRIMI, MARIÆ ORTVM, PVERITIAM, MORES AC VITAM EXPLICANTIS.

CAPVT PRIMVM.

De MARIÆ typo, nomine & ætiologia, deq; Mariis Euangelicis.

ANTEQVAM ad scripturæ sacræ loca descendam, in quibus Mariæ causa potissimùm nobis defendenda est, operæ precium facturus videor, si quædam prolegomena expediuero, vt sic etiam nonnullis contentiosis occurram, & sequenti tractationi lucem maiorem adferam, viamque Lectoribus planiorem sternam. Nam & ipsa natura rei postulat, quum de Maria dicendum sit, huius nomen, familiam, parentes, ortum, pueritiam, educationem, quoad eius fieri potest, primùm ostendi, ac postea de rebus grauioribus ad illam ipsam pertinentibus, è sanctis diuinæ scripturæ fontibus disputari. Igitur vt rem paulò altius ordiar: Maria nomẽ Hebræum est, & sanè peruetustum, illi mulieri quondam inditum, quæ multò ante vrbem conditam, & primam Olympiadem, adeóque ante Troiam captam ex Hebræis parentibus Amram & Iochabed nata, puellares tunc annos excessit, quum Hebræa gens ab Ægyptiacis indignè tractata, per mare rubrum Deo iubente ac Moyse duce profugit. Quo tempore mulier eadem percelebris apud suos extitit, summorum hominum Moysi & Aaronis germana soror, ac nobilis eadem prophetissa, nec malè in cantandis Deo laudibus exercitata. Quamobrem quum penes Israëlitas præclara staret victoria, & hostes Ægyptiaci cum suo rege Pharaone maris fluctibus obruti oppressíque iacerent, illa tympanum arreptum pulsauit, Deóque victori gratias dixit publicè, qui sua potentia crudeles aduersariorum copias deleuisset: simulq; genti est suę gratulata, quòd mare rubrum sicco pede incolumis transiisset, ac ex misera seruitute ad nouam hanc libertatem fœliciter peruenisset. Vbi non solùm ipsa Deo se gratam præbere voluit, sed fœminis etiam omnibus præcinuit, & se quasi ducem & antesignanam ad laudes Deo summo decantandas egregiè præstitit, princeps omnium mulierum quæ apud Hebræos erant, insignis sapientia, vt Clemens inquit Alexandrinus.

Hac imagine iam tum præluſit, & pulchrè adumbrauit Deus, venturam aliquando esse Mariam alteram virtute præstantem, & nulli secundam, sed inter mulieres omnes benedictam, adeóque incomparabilem, quæ prioris huius Mariæ typo satisfaceret. Illa Moysi, hæc Christi summi verè sacerdotis & legislatoris soror, adeóque mater est, sicut & [a] Ambrosius annotauit. Illa propheticum accepit spiritum in veteri lege: hæc noui testamenti primam egit prophetissam, quæ ante Ioannem etiam, vt [b] Augustinus comprobat, diuino aflata spiritu, vaticinata est. Sed & prophetissam dici Mariam [c] Esaias docet, probat & [d] Basilius, ac [e] Hieronymus quoque confirmat: imò hanc prophetissam prophetarum, & magistram magistrorum, id est, Apostolorum [f] Rupertus, & vaticinium prophetarum [g] Hieronymus, non ineleganter appellat. Illa tympano vsa, hymnum piè cantauit, & alias cantare docuit ad prædicandam Dei gratiam, qui suum populum in libertatem asseruisset. Sed quæ vnquam peritior, & in modulandis Dei laudibus absolutior hac vna nostra fuit tympanistria? (sic enim & Augustinus illam vocat) præsertim quando post inchoatam humani generis liberationem,

Primus in totius operis tractationem ingressus.

Maria nomen Hebræum & vetustum sorori Moysi primum inditum. Vide Eusebium li. 10. de præparat. Euangelica.

Exodi 6. & 15.

Qualis Maria Moysi soror fuerit apud Hebræos.

Lib. 4. Stromatum.

Quomodo Mosi soror Maria figura fuerit nostræ Mariæ, & in quibus ambę conueniant.

Maria prophetissa celeberrima.

a In c. 2. Lu. & epist. 81.

b Lib. 7. de ciuit. Dei c. vlt.

c Esai. 8.

d In 8. c. Esa.

e Lib. de nominibus Hebraicis.

f Lib. 1. de gloria & honore filij hominis, & li. 1. commen. in Cantic.

g In cap. 6. Michææ.

Maria singularis tympanistria.

Serm. 17. de natiuit. domini.

Digitized by Google

quum promissus Emanuel ad Satanæ regnum euertendum iam coràm adesset, illa in Spiritu sancto exultauit, & gratulabũda suauissimum Deo canticum in ædibus Zachariæ persoluit, ac piis demùm omnibus vbique gentium ad finem vsque mundi decantandum reliquit? Illa demùm sine viro, sine liberis, hoc est, virgo, vt Ambrosius censet, describitur, quæ inter fœminas exercitum quoq; fœmineum post se duxit, illam vtiq; vnam designans, ac veteri populo Dei præmonstrans, quæ mulierum, & maximè virginum omnium princeps esse debebat. Ambrosij verba si quis requirat, hæc sunt: Multas fœminas scriptura diuina in lucem euexit, palmam tamen publicæ salutis, solis virginibus dedit. In veteri Testamento terra ac mari clausum Hebræorum populum Virgo per maria pedes duxit. In Euangelio authorem mundi & redemptorem Virgo generauit. Sed & Apponius has duas in virginitate componit, adeóque virginum in veteri ac nouo Testamento principes facit, quæ prima inquit, cæperunt sponsæ Ecclesiæ genas mirandas efficere, integritatem seruando. Neque dissentit ab Apponio Gregorius Nyssenus, vetustior sanè ac celebrior Theologus, qui hanc ipsam Moysis sororem cælibem, adeóque primam virginitate perfunctam videri, & à quibusdam doctis probari asserit, quòd in sacra historia matrimonij eius, ac liberorum procreationis nulla fiat mentio, quodque non à marito, sed à fratre Aarone agnominetur, quando fœminæ caput non frater, sed vir appellari solet. Igitur Deiparam Mariam per eam ipsam & virginem & vatem præsignari colligit. Nunc porrò de ipso nomine aliquid enucleatius disseramus.

Luc. 1.

In exhorta. ad virgines.

Publicæ salutis palma virginibus data.

Duę Marię principes virginum veteris & noui Testamenti.

Lib. 6. comment. in Cãtica.

Lib. de virginit. cap. 6.

Prima virgo Maria Moysi soror.

De nominis Mariæ ætyologia.

Sunt hac ætate, qui pro Maria Miriah, & Miriam per dissyllabon scribunt, ac dici ab omnibus postulant. Tum Laurentius Valla notauit, Μαρίαμ esse legendum in casu nominatiuo, vt in m non in a dictio exeat, & eundem sicut Abraham, in fine accentum habeat, sitq; nomen indeclinabile, quod Hebraico sono efferatur. Teneant verò suam elocutionem Hebræi: quis enim vetat? sed eodẽ iure Latini certa ac sibi propria vtuntur pronunciatione atque phrasi, quam eo firmius retinere conuenit, quo turpius est semperque fuit, receptum Latinè loquentium, præsertim doctorum hominum vsum ac morem, qui vim legis obtinet, variare atque deserere. Deinde non ferunt piæ aures ac mentes, vt vocabula in templis & scholis trita, veterumq; longęuo vsu corroborata, ob paucos sciolos & Grammaticos nescio quos, aboleantur vel immutentur. Omitto quantum sit vitij atque periculi in hac peregrinitate situm, quum prophanæ & horridæ vocum nouitates, quicquid Paulus contradixerit, in Ecclesiam inuehuntur, & vsus loquendi Iudaicus potius renouatur, quàm Christianus confirmatur. Cæterùm quod ad præsens vocabulum attinet, non hoc nuper apud Latinos natum & inuentum, sed à Græcis iam olim acceptum est, vt ab omnibus gentibus Maria dicatur atq; scribatur. Nam & peritissimi linguarum septuaginta interpretes, qui annis aliquot non paucis Mariæ & Christi Filij præcesserunt ætatem, Mariæ nomen amplexi sunt, ac veteris instrumenti libris inseruerunt. Quod nomen Græca deinde Ecclesia vsurpauit, & ad Latinos traduxit, quodq; tum Græci, tum Latini Patres magno consensu & religiosè semper vsurpant. Quare istiusmodi interpretibus, qui nouis sæpe gaudent inuentis, ac Ecclesiæ dare legem malunt quàm accipere, non tantùm est sanè concedendum, quantum ipsi postulant, præsertim vt in illorum gratiam à sapientissimi Regis edicto discedamus. Ne transgrediaris, inquit, terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui. Quid multis? Prohibet ratio, dissuadet æquitas, monet periculum, ne veneranda antiquitate vel contempta, vel neglecta, profanam potius quàm necessariam nouationem amplectamur, nouoque loquendi vsu & piorum aures offendamus, & populares animos in Ecclesia perturbemus.

In 1. c. Mat.

1. Timot. 6.

Cauendam esse licentiam nouandorum in receptis Ecclesiæ vocabulis immutandis, insolitoque modo pronunciandis.

Retinendum esse Mariæ nomen citra vllam mutationem.

Prouer. 22.

Iam verò vt ad nominis ætymon veniamus, quid in mentem Victorino Strigelio venerit, ignoro: & mirandum certè puto, quod is Mariæ dictionem gratiosam & insignem ex Hebræa voce miseriam significante deducat. Nam tractans idem verba illa in Mariæ cantico, Respexit humilitatem ancillę suæ, hoc adiicit scholion. *Alludit ad nomen suum, nam Miriah significat miseram, id est,* Iamer. Vbi Victorinus, vt breuiter dicam, haud bonum & fidum agit scholiasten, nec se in Hebręa lingua probè versatum ostendit. Etenim si Hebræos vel testes vel iudices consulamus, quod illi Miriam vocant etiamsi radices omnes huius vocis Grammatico studio perueſtigemus, cũ miseria nihil prorsus commune

In scholiis circa primũ cap. Luc.

Non credẽdum esse Victorino in nominis Mariæ ætyologia.

Digitized by Google

commune habet. Deducitur autem vel à verbo Marah, quod rebellionem designat, vel à Marar & Iam, quod amarum mare interpretantur, vel à Mon & Iam, Myrrham maris licet appellare, vel à verbo Iarah, quod significat docere vel proiicere, vel à Morehiam, quod perinde est, ac si dicas pluuiam maris temporaneam, vel partim à Mare, quod est Syriacum, partim à Iam quod est Hebraicum: vnde Domina maris cõfici potest, vel demum à verbo Seir & Iam, quod illuminatricem maris, aut sicut alij vertunt, stellam maris denotat. Proinde vel mediocriter in Hebræis versatus, inane Victorini figmentum meritò respuet, qui primus vt opinor, huius author est fabulæ, vt ætymon Mariæ ad miseriam alludere vel pertinere dicatur. Sed neque Luthero fides habenda est, qui Mariam Hebraicam vocem id Hebræis sonare docet, quod apud nos valet aquæ guttula, quæ situlæ aut hydriæ adhæret: *Quæ quidem guttula*, inquit, *si mari, aut magno fluuio comparatur, nihil quicquam est.* Atque hinc nouam ille confingit allegoriam, pusillum Iudæorum credentium gregem per Mariam adumbrari. Verùm hæc fictitia prorsusq; coacta sibi Lutherus habeat atque seruet. Omitto etiam disputationem alibi proponendam, de nomine humilitatis, an hoc, sicut apud Græcos ταπείνωσις, pro miseria tantùm præsenti loco accipiatur, quasi Maria de se dicere voluerit, Respexit miseriam ancillæ suæ, sicut Victorinus aliiq; nouatores contendunt. Nunc de Mariæ nomine certamus, de quo Hieronymus, aut potius quem ille Latinè conuertit Philo, Hebraicarum quidem literarum peritissimus ita scribit: Mariam plærique æstimant interpretari illuminant me isti, illuminatrix, vel Zmyrna maris: sed mihi nequaquam videtur. Melius autem est, vt dicamus sonare eam stellam maris, siue amarum mare: sciendumq; quod Maria sermone Syro domina nuncupatur. Qui alibi quoque monet, Mariam perinde sonare, ac si illuminatam vel illuminatricem vocemus. Alij sic vertunt, vt exaltatam, doctricem populi ac magistram, interpretentur. Præclara hæc quidem nomina, quę in matrem Domini pulchrè competunt, nullíque rectius tribui possunt, sed in quibus explicandis ne sim longior, nolo immorari. Illud negari non potest, quo tempore Maria nata & educata est, Syriaci sermonis vsum, quem crebrò in Euangelio cernimus, apud Iudæos valde receptum & frequentem extitisse. Quare nihil mirum, nec improbabile videri debet, quod nonnulli ex lingua Syriaca nomen Mariæ deducant, ac libentius interpretẽtur, vt pro domina scilicet accipiatur. Nam hæc interpretandi ratio ab Hieronymo, vt diximus, demonstrata, sed & ab [a] Epiphanio, [b] Chrysologo, [c] Eucherio & [d] Damasceno confirmata est, eò quod verè Maria dicatur & sit domina, vt alia mulier nulla fuit, nec in perpetuum esse potest. Damasceni verba, si propriè reddantur, hæc sunt: Parit itaq; gratia (id enim Anna Latinè sonat) dominam. Nam hoc Mariæ nomen denotat. Meritò enim creaturarum omnium declarata est domina: quæ illum enixa est, per quem condita sunt vniuersa. Tum docet Anselmus, Mariæ iure quodam competere, vt illam omnis creatura summam dominam & dominatricem agnoscat, suspiciat & honoret. Vbi non absre fuerit, si Epiphanij verba subiiciamus: Mariam interpretari solemus dominam atque etiam spem: peperit enim Dominum, qui est spes totius mundi, nempe Christum. Et paulo post: Rursum præclaræ puellæ Mariæ beatum nomen, interpretatur illustrata, vtpote quæ illustrata sit à filio Dei, & cunctos vsq; ad terminos terræ credentes Trinitati illuminauerit. Sancta enim puella virgo Maria est sponsa Trinitatis, & Thesaurus dispensationis planè arcanus, cui Gabriel inquit, Gratia plena. Sed & Rabbinus Haccados grauissimns apud Iudęos doctor ante Christum natum scripsit, Messiæ matrem absolute dominam, ac rursus omnium prophetarum dominam & magistrã fore. Neq; falluntur qui ex vtraq; lingua Syriaca & Hebręa hanc nominis interpretationem adferunt, vt sicut indicauimus, Mariam maris dominam dici putent. Beda in hunc modũ: Maria Hebraicè stella maris, syriacè verò domina vocatur: & meritò, quia & totius mundi Dominũ, & lucẽ sæculis meruit generare perennem. Ego verò laudandos veteres dixerim, qui Domini matrẽ hoc præclaro epitheto libenter ornârunt, vt eam honoris gratia dominã nostram subinde salutarẽt. Et apud Germanos quidem hic loquendi mos perseuerat, vtvulgò etiam cognomen hoc tritũ sit, *vnser liebe frawe*, quod perinde est, ac si nostrã dilectam dominam dicas. Visum est enim nostris maioribus, quam fidem corde conceptam tenebant, eam & lingua publicè testari, suamq; simul gratitudinem in honoranda virgine matre ingenuè profiteri.

Vnde Marię nomẽ Hebraicum deducatur.

In Postilla circa Euan. in festo annũciat. Mariæ.

Vt Lutherus Mariæ nomen interpretetur.

De vera nominis Marię ætyologia.

Lib. de nominib⁹ Hebraicis.

Mariam Syriacè dominã dici.

[a] Ser. de laudibus virginis.
[b] Ser. 146.
[c] Lib. 2. instruct.
[d] Li. 4. fidei orthodox. cap. 15.

Mariam verè dominã appellari atque censeri.

De excellẽt. virg. cap. 9.
In Serm. de laudib⁹ virginis.

In responso ad petitiones Antonini Romani consulis.

Mariam nostrã dominã à multis rectè vocari.

Digitized by Google

Facit idem Ecclesia in solemnibus precationibus, vbi Deiparam glorioſam dominam ſuper ſidera excelſam, & rurſus Angelorum dominam, nec non cœli reginam cõſtanter appellat. Etenim verè hęc Sara, id eſt, domina ſeu princeps ac mater multarum gentium extitit, quandoquidem verè Iſaac, hoc eſt, riſum noſtrum in ſummo communiq; mortalium luctu, vt antea Deus promiſerat, generauit. Prior Eua mater viuentium appellatur, ex qua ſecundum carnem infœliciter naſcimur, qui altera indigemus Eua matre viuentium, vt fœliciter in Chriſto ſecundo Adam, iuxta ſpiritum regeneremur. Gen. 21. Gen. 17. Gen. 2.

Perperã offendi aduerſarios, quod ex Maria, noſtram dominam & matrem faciamus.

Etſi verò hæc dominæ & matris noſtræ nuncupatio, quæ apud Damaſcenum & Patres frequenter ſeſe offert, longa piorum conſuetudine corroborata eſt, ſæpeq; multis conſolationem ſanctam excitat, tamen moroſos Eccleſię hoſtes non parum offendit, vtpote qui ſuis & collegarũ, ne dicam & amicarum laudibus magis, quàm piis Mariæ & Sanctorũ titulis, præconiis, honoribus delectantur. Quid autem impedit quæſo, ſi poſitis affectibus ex æquo iudicandum eſt, communem & dominam & matrem illam agnoſci atq; prædicari, quæ omni nobilitatis natiuiq; ſplendoris genere progenitores, heros, heras, principes & reges omnes facilè ſuperauit, ſummóque beneficio vniuerſum genus humanum ſibi deuinxit, quũ mundi ſaluatorem edidit atq; donauit? Non alius Chriſtus quàm ex Maria, inquit, Tertullianus. Mariæ filius nemo fuit niſi Ieſus, & omnis verè Chriſtianus Mariæ filius, quod Origenes perſpicuè dixit. Tum Auguſtinus adſtruit, Mariam corporalem ſimul & ſpiritualem Chriſti matrem eſſe: quia non modò caput ipſum & ſaluatorem totius myſtici corporis enixa eſt, ſed & ſpiritu matrẽ ſe membrorum Chriſti prębuit, eò quod charitate ſit maxima cooperata, vt fideles in Eccleſia naſcerentur. Quare fidẽter cũ Athanaſio magno dicimus Orthodoxi: Quandoquidẽ Chriſtus rex eſt, qui natus eſt ex virgine, idemq; & Dominus & Deus, ea propter & mater, quæ eum genuit, & regina, & domina, & Deipara propriè & verè cẽſetur, licebitq; nobis ita congruenter dicere, dum ad ipſum & ad eum, qui ex ea genitus eſt, carniferũ filiũ reſpicimus. Qua ratione ductus Petrus Damianus, vt piè, ſic reuerẽter hãc communem dominã matremq; compellat. Scio, inquit, domina, quia benigniſsima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te & per te filius tuus & Deus tuus ſumma dilectione dilexit. Et rurſus: Meritò beata Maria dicitur parens parentis, fons fontis viui, origo principij: quia ille ex ea prodiit per materiam carnis, qui caput eſt & initium omnium rerum per eſſentiam Deitatis. Quid? quod Lutherus manifeſtè docet, Euam primam illam matrem mortaliũ, ex qua in peccatis naſcuntur omnes, cum matre Maria componendam eſſe, ita vt ſinguli Deiparam hoc pacto alloqui poſsint: En puer ille, quẽ tu Maria peperiſti, meus eſt: ſua caro & ſanguis, mea caro & ſanguis ſunt, atque ideo etiam mater mea es, & pro tuo filio à te habebor. Poſtremò an ſingulare matris & dominæ noſtræ nomen illi non congruit, quæ ſi cum aliis conferatur electis, ſecundum æternam ſummi patris electionem, quaſi primogenita, & præ omnibus benedicta: Chriſti verò ſicuti parens, ſic etiã ſocia, vel vt Epiphanij vertit interpres, aſſectatrix coniunctiſsima, & demum humanæ ſalutis cupidiſsima fidiſsimaque ſemper procuratrix extitit, ac multò de nobis melius quàm parens vlla de ſuis liberis eſt merita: ac in cœlis porrò mereri pergit, vt alibi duce Chriſto euincemus. Proinde turpiter hallucinantur, nimiumque ſecundùm carnem iudicant, qui Mariam perinde ac Adæ filiam, naturę & communibus gratiæ donis prędita m duntaxat intuentur, ac aliis ita intuendam proponunt, vt iuſtis & Sanctis reliquis illam exæquent. Tantùm abeſt, vt gratis animis eandem pro matre & domina incomparabiliter à Deo exornatam ſuſpiciant, prædicent atque venerentur.

De præſcriptionib⁹ hęreticorum. Tom. 1. in Ioan. Lib. de ſancta Trinit. cap. 6.

Maria Chriſti mater corporalis ſimul & ſpiritualis.

In Euang. de ſanctiſs. Deipara.

Quaratiõe Maria nobis domina, mater & regina eſſe dicatur.

Ser. 1. de natiui. Mariæ.

Materna erga nos Mariæ charitas durat.

Ser. 3.

In feſto natiuit. Chriſti circa Euang. Miſſæ antelucanę.

Lutheri teſtimonio nos Mariæ matris filios dicere poſſum⁹.

Hæreſ. 78. contra Antidicomarianit.

Cæterùm vt ad Mariæ nomen redeam, etiam atque etiam affirmo, hoc nequaquam nouum eſſe atq; vulgare, ſed antiquitatis, & gratiæ & maieſtatis refertum, quod e gis antiquæ myſterio eleganter reſpondeat, ſimulque coruſcantis Euangelij ſplendorem aptè commendet: nomen inquam, tali perſonæ congruens, quæ ſummi Dei & regis æterni digna mater effecta, non poteſt etiam domina noſtra & omnium credentium mater non meritò exiſtimari. In quem ſenſum Anatholius author Græcus dixit: Quæ ab æterno prædeſtinata fuerat, vt Dei domicilium diuinumque ſempiternæ naturæ templum foret, hæc vniuerſorum Regina iure ſalutatur. Quare ſi vllum aliud venuſtum, præclarum & gratioſum nomen vlli contigit mortalium, quod ſcribi, legi, decantari,

In Cantica de Marię natiuit.

Digitized by Google

decantari, pingi sculpíque mereatur, id Marię nomen videri potest, dignum sanè quod in omnium oculos, aures & mentes incurrat, magnaque cum reuerentia & priuatim & publicè nominetur. Nam & cum ipso Euangelio natum est, si veram Mariam spectemus, nec abolebitur vnquam, quamdiu vox Euangelica in mundo sonabit, sed vbique gentium, & ab omni credentium ordine, clam, palàm, celebrabitur, quod vt pios mirificè recreat & oblectat, sic etiam impiis profuit sæpe, quodque nec ab alio quàm ab Angelo in terras demisso sanctis parentibus primùm denunciatum est: quod demùm inter alios omnes, quorum nomina in libro vitæ scribuntur, & excellentius & venerabilius iudicatur, sicut doctus [a] Idiota notauit. Ac multo quidē vetustior [b] Chrysologus, ne huius dignitatem nominis ignoremus, sequens illi tribuit eulogium: Nomen hoc prophetiæ germanum est, hoc renascentibus salutare, hoc virginitatis insigne, hoc pudicitiæ decus, hoc indicium castitatis, hoc Dei sacrificium, hoc hospitalitatis virtus, hoc collegium sanctitatis. Meritò ergo matris Christi nomen est hoc maternum. Non quod tanta vis siue ex nuda trium syllabarum compositione, siue ex nominis huius prolatione pendeat, quando & Maria dicta est ciuis Hierosolymitana, mulier tam scelesta, vt suum ipsa filium iugularet, igneq; coctum vellet edere: sed quod proprium hoc Deiparæ nomen ad tantæ matris honorem & sanctitatem relatum, ac piè reuerenterque prolatum multis sæpe prosit, & singularem quandam energiam diuinamque virtutem contineat.

a Cap. 5. in contempla. de virgine.
b Ser. 146.

Quatenus Mariæ nomē sit efficax & pretiosum.

Maria Hierosolymitana filium necat. Vide Iosephum lib. 7. ca. 8. de bello Iudaico.

Vulgaris autem interpretatio, quam sæpe Bernardus, & ante illum Eucherius & Beda sunt amplexi, sed & Hieronymus præter Hebræos comprobat, in eo versatur, vt Maria idem quod stella maris significare dicatur. Ipsa enim quasi sidus eximium inter fluctus seculi labentis, gratia priuilegij specialis refulsit, vt [c] Bedæ verbis vtamur. Ipsa est stella, imò stella stellarum, cuius ductu & interuentu ad patriam transfretamus, si [d] Giselbertum audimus. Tolle Mariam hanc maris stellam inquit [e] Bernardus, maris vtique magni & spacioſi, quid nisi caligo inuoluens & vmbra mortis ac densissimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam. Quod si plura de hoc nomine cupis audire, sic *idem* Bernardus tantopere à Luthero laudatus alibi disserit: Ipsa namque aptissimè sideri comparatur: quia sicut sine sui corruptione, sidus suum emittit radium, sic absq; sui læsione Virgo parturit filium. Nec sideri radius suam minuit claritatem: nec Virgini filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella, ex Iacob orta, cuius radius vniuersum orbem illuminat, cuius splendor & præfulget in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans, & calefaciens magis mentes quàm corpora: Fouet virtutes, excoquit vitia. Ipsa inquam, est præclara & eximia stella super mare magnum & spacioſum subleuata, micans meritis, illustrans exemplis. Scitum est igitur quod ad nomen hoc sacrum alludens Poëta Mariæ decantat:

Maria restè stellā maris vocari.

c Hom. in festo annunciat.
d De altercat. Synagogæ & Ecclesiæ.
e Ser. de natiuit. Marię.

Quātopere Bernardus probet, Mariā pro maris stella existimari.

Hom. 2. super Euang. Missus est.

Num. 24.

Nunc ô stella maris nostri nos aspice præsens,
Eripe tot pelagi penè hausios fluctibus atris.
Nunc lucem, lucisq; tuæ iubar exere, & orbi
Exorere, ac radiis nigrantem discute nubem.

Vida in hymno Magnę matri Virgini.

Ac fortasis huc pertinet, quod Hebræi inter arcana sua celeberrimum ducunt, vnam inter creaturas omnes longè perfectissimam esse, ipsi Mitatron, hoc est, principem facierum appellant, quia semper stet ante faciem summi Imperatoris, & ius habeat ad ipsius præsentiam benè meritos introducendi. Animaduersum est autem ab eruditis, Mariæ nomen cum illo (Mitatron) haud perperam conuenire, quum & numerus ex literis collectus respondeat, & supputanti summatim efficiat 999, nouem videlicet centenarios, nouem denarios ac nouem vnitates. Qua de re si quisquam plura requirit, aut Hebręos fontes, aut alios eruditos consulat: nos quidem alibi de aliis Mariæ nominibus probatisq; in Ecclesia titulis disseremus. Interim verò quod fateri non audent sectarij, vtpote nimium scrupulosi, ingenuè profitemur Catholici magnum Athanasium ducem nobis proponentes, & Mariæ consona voce accinentes: DECET

De nomine (Mitatron) ad Mariam relato.

Digitized by Google

te matrem, Dominam ac Heram cognominari, eò quod ex te prodiit Rex, Dominus & Deus noſter. Aue gratia plena, & pro nobis intercede Hera, Domina, Regina & Mater Dei. In Euang. de ſanctiſſ. Deipara.

Digreſſio ad Marias alias Euangelicas.

Sed quoniam & alias eiuſdem nominis fœminas, easque ſanctas & laudabiles in Euangelio reperimus, de his quædam adiicere, non omninò fuerit intempeſtiuum. Ac habent illæ quidem cum noſtra Maria omnium principe non pauca ſibi communia, potiſsimùm ſi & Chriſti erga illas, & illarum viciſsim erga Chriſtum amorem ſingularem, pietatemque officioſam ritè conſideremus. De hiſce Mariis Theophilus Lebbæus, in Lutheri ſchola educatus ad hunc modum ſcribit: *In hiſtoria Euangelica quatuor Mariæ celebrantur. Prima eſt Maria Mater Ieſu Chriſti, filia Eli, qui alio nomine Ioachim dictus eſt. Matrem eius fuiſſe Annam ſcribit Epiphanius & Ioannes Damaſcenus. Aliqui etiam addunt ſanctam Annam matrem Mariæ, fuiſſe ſororem ſanctæ Elizabeth matris Baptiſtæ. Secunda fuit Maria Cleophæ, ſoror Mariæ virginis. Tertia fuit Maria Magdalena. Quarta ſoror Marthæ & Lazari reſuſcitati.* In quibus verbis multa ſe nobis offerunt paulò preſsius excutienda. Primùm & nos cum Lebbæo fatemur, inter quatuor Marias, quarũ in Euangelio laus eſt, matri Domini primas deberi, vtpote inter mulieres omnes planè benedictæ, atque citra omnem controuerſiam ſanctiſsimæ, celebratiſsimæque. Recipimus præterea, quod idem Epiphanium & Damaſcenum ſequens, ſuos Mariæ parentes Ioachim & Annam, de quibus poſteà dicemus, aſsignat. An verò eadem Anna ſoror fuerit Elizabethæ, non ſatis conſtat, probabilius videtur, quod magnus ille Patriarcha Germanus affirmat, cognatam illam potius fuiſſe quàm ſororem huius Elizabethæ, quæ Ioannem Baptiſtam procreauit. Porrò quod ad numerum harum fœminarum attinet, quem fortaſſe Lebbæus ex [a] Theophylacto tranſcripſit, maximi doctoris [b] Hieronymi verba ſubiiciam, à quo facilè diſcedendum nõ eſt, ſi opinionem vt probatiorem, ita & ſecuriorem, amamus. Quatuor, inquit, fuiſſe Marias in Euangelio legimus: Vnam matrem Domini Saluatoris: Alteram materteram eius, quæ appellata eſt Maria Cleophe: Tertiã Mariam, matrem Iacobi & Ioſę: Quartam Mariam Magdalenam. Ac alibi rurſus ſe contendere nolle aſſerit, quin alia fuerit Maria Cleophe, alia Maria Iacobi & Ioſetis. Quæ ſi vera ſunt & Euangelio conſonant, vt certè conſonant, hallucinantur planè Lutherus, qui præter Deiparam & Magdalenam non niſi vnam adhuc Mariam agnoſcit, eamque ſimul Mariam Cleophe vxorem, nec non Iacobi, ſed & Simonis & Iudæ & Ioſæ ſiue Ioſetis matrem conſtituit. Hinc præterea liquet, Mariam Magdalenam à Lazari Marthæque ſorore non diſtinguendam, ſed vnam & eandem illam vnctricem Domini apud Euangeliſtas intelligendam eſſe. Qua in re [c] Auguſtinus, [d] Gregorius, [e] Beda, [f] Chriſtianus Druthmarus, [g] Rabanus, aliique plures Theologi Hieronymo aſtipulantur: Quorum ſententiam eò maioris facere debemus, quò propius ad illam accedit authoritas Eccleſiæ, non niſi vnam Magdalenam Domini vnctricem tot ſeculis & agnoſcentis, & publicè celebrantis. Nam Græci Theologi hîc ſibiipſis fidem derogant, quum inter ſe tantoperè variant, vt modò tres, modò duas Marias Magdalenas ſiue mulieres, quæ Chriſtum vnxerint, in Euangelio ſtatuere conentur. Aduerſus hos Ioannes Epiſcopus Roſſenſis, ſanctimonia æquè ac doctrina præſtans, toto libro decertat: ac propterea de præſenti controuerſia nos pluribus hoc loco non digladiabimur.

In Euangelio quatuor Marias reperiri iuxta Theophylum Lebbæum.

Excuſsio verborum dictorum Lebbæi, quid in illis probãdum vel improbandum videatur.

Maria Deipara inter omnes Marias euangelicas princeps.

Maria mater cognata potius quã ſoror Elizabethę cenſenda.

Verus numerus harum Mariarũ ex Hieronymo petendus maximè.

Lutherus ex duabus Mariis vnam facere conatur.

Vnam & eandẽ fuiſſe Mariam Magdalenã cũ Lazari & Marthæ ſorore.

Eccleſia vnam ſolam Magdalenam agnoſcit & celebrat.

Vt ad Marias euangelicas redeam, nihil ſanè attinebat nouatores in illas impetum facere, ſuamq; acerbitatem exercere, ac præter omnem veterum morem eaſdem calumnioſè traducere. Nam Georgius Æmilius infirmitatem & ignorantiam, adeóque incredulitatem illis tantam imputat, quantam meruerint, vt Chriſtum in ſepulchro quæſitum, nec mortuum, nec viuentem potuerint inuenire: Humanior non eſt Antonius Coruinus, qui eaſdem curioſitatis ſimul & incredulitatis accuſat, quandoquidem ſine mandato Dei aromata compararint, quaſi carnali Dei cultui deditæ, quum ad Chriſtum in ſepulchro vngendum acceſſerunt. Sed & Melanchton cum hiſce Mariis conferteos, *qui volunt Domino oſtendere aliqua bona opera* (verbis illius vtor) *& non ab ipſo potius accipere bona. Sed angelus obiurgat mulieres.* His accedit Rudolph[o] Gualther[o], bonas matronas

Nouatores de Mariis Euangelicis perperam docere ac ſcribere.

In onomaſtico Theologico.

In ſerm. de virg. oblata in templo.

a In expoſit. Ioannis c. 9.
b In quæſtione quarta ad Hedibiam.

In li. aduerſus Heluidium.
In cõment. epiſt. ad Galat. cap. 1.

c Lib. 2. de cõſenſu Euangel. ca. 9.
d Homel. in feſto Magdalenæ.
e In c. 7. Lu.
f In cap. 6. Matth.
g In c. 7. Lu.
Libr. de tribus Magdalenis.

In explicat. Euãgelij de paſchate.

In poſtilla circa Euan. paſchatis.
In expoſit. c. 28. Euãgeliſtę Matthæi

matronas ab Angelo reprehensas affirmans, quoniam Resurrectionis Christi mysterium, nec intellexerint, nec obseruârint. Quid autem Erasmo Sarcerio vehementius? quid insulsius? qui tot criminibus hasce Marias grauat & infamat, cæcas, stultas, ridiculas, carnales, infideles non semel appellans. Cur ita rogas? quandoquidem sine Dei verbo emerunt aromata, summo diluculo exierunt, ad monumentum Domini se cõtulerunt, de lapide reuoluendo inter se contulerunt, ac demùm in monumentum ingressæ sunt. O atrocia crimina, quæ distinctè Sarcerius numeraret atque publicè perstringeret, ob quæ Marias infidelitatis ab Angelo conuictas esse fingeret, & ex quarum exemplo colligeret, omnem bonam hominis intentionem & actionem, etiamsi sanctissima videatur, sine verbo Dei meram esse infidelitatem. Hoccine sit Euangelium illustrare? imò peruertere, insignes Euangelij personas malitiosè denigrare, laudanda illarum benefacta, Diabolico studio conuellere, Deique verbum non solùm ad sensum omninò peregrinum, de quo nunquam cogitauit antiquitas, sed etiam ad fœdi erroris patrocinium impiè detorquere. Totius autem deprauationis caput in eo versatur, quod isti pro sua libidine hoc idolum iam antea sæpe protritum extruunt atque defendunt, pro inutili ac damnabili cultu habendum esse, quicquid sine Dei verbo vel instituitur, vel agitur à mortalibus. Atqui nullum Dei verbum scriptum (de Apostolicis literis loquor) tunc extabat, & ne Apostoli quidem Euangelium de Christi Resurrectione adhuc intelligebant. Tum hæ mulieres eodem negotio excusari possunt, quo Christus ipse vnam illarum aduersùs [a] Simonis Pharisæi, [b] Marthæ sororis & [c] Iudæ Apostoli siue querelas, siue sugillationes falsas iam antè purgauerat defenderatque. Hinc illa Domini verba: Quid molesti estis huic mulieri? bonum opus operata est: Licet aliôquin ea suæ pietatis testimonia ederet, quæ nec Dei verbũ, nec Christus ipse flagitaret atque præciperet.

Sarcerius in hasce Marias præ cæteris contumeliosus.

Ex qua præcipuè causa Sarcerius cum aliis has Marias accusat.

a Luc. 7. b Luc. 10. c Mar. 14. & Ioan. 12. Matth. 26.

Est ita quidem, in hisce Mariis aliquam fidei imbecillitatem apparere, ad quam curandam instructione quadam & opera spiritualis medici indigebant, nimirum vt de nouo & nondum patefacto vereque sublimi Resurrectionis Domini mysterio informarentur. Verùm hæc qualiscunque ignorantia vel hallucinatio, eo quidem tempore *nulli* culpæ fuit affinis, & si qua culpa fuisset, præclaris illis officiosæ pietatis studiis facilè potuit compensari atque sarciri. Quod verò Mariis ab Angelo dicitur: Nolite expauescere, Iesum quæritis Nazarenum, & quæ sequuntur, non obiurgatoria, vt isti fingunt, sed consolatoria est oratio, qua illarum animi pauidi (ob aspectum enim & alloquium Angelicum non poterant non timore affici,) statim erigantur atque confirmentur. Vt enim [d] Gregorius [e] & Beda locum interpretantur, tantundem illis Angelus dixisse videtur: Paueant illi, qui non amant aduentum supernorum ciuium, inter quos erant vtique milites sepulchri custodes, omnesque Christi hostes, sanguinarij. Vos autem cur pertimescitis, quæ vestros conciues videtis? Vnde Chrysologus eundem locum sic interpretatur: Vos gaudere conuenit, non timere, quia resurrexit, quem quærebatis mortuum: Viuit, quem lugebatis occisum. Certè non magis hîc obiurgat Marias Angelus, quàm Gabriel nostram Virginem illo dicto corripit: Ne timeas Maria: vel quum rursus pastores Bethleemiticos Angelus affatur: Nolite timere. Quæ loquendi formulæ bonis Angelis valde sunt vsitatæ, vt passim Scriptura declarat, & præsentem consolationem adferunt mortalibus, & vsum ferè necessarium habent ad metum depellendum, qui ex rerum magnarum, præsertim spirituum apparitione insolitoque conspectu piis etiam & sanctis oboriri consueuit. Quare apud Athanasium videre licet, quæ Antonius magnus disserat, vt spirituum appariciones exponat.

Mariæ licet in fide nondum perfectæ, non tamen dignæ reprehensione, vt volunt aduersarij.

Angelus non obiurgat Marias, sed consolatur & instruit.

Marc. 16.

d Hom. 21. circa Euãg. festi Pasch. e In expos. 16. c. Marc. Ser. 80. de Christi Resurrect. Luc. 1. Luc. 2. In vita Antonij magni per Euagr. versa.

Quocirca relictis nouatorum næniis, quid veteres de hisce Mariis ac piis earum operibus indicârint, ex vno atque altero Patrum, adscribemus. [f] Gregorij Magni, & Venerabilis [g] Bedæ verba sunt: Sanctæ mulieres, quæ Dominum fuerant secutæ, cum aromatibus ad monumentum venerunt, & ei, quem viuentem dilexerant, etiam mortuo, studio humanitatis obsequuntur. Tum Eusebius Emissenus: Considera modò, inquit, quo dilectionis igne interius ardebant, quæ fœminei timoris & fragilitatis oblitæ, non solùm in nocte veniunt, verùm etiam confidenter in monumentum ingrediuntur. Vnde & consolationis (non reprehensionis) verba

Has Marias à Patribus commendari.

f Hom. 21. circa Euãg. festi Pasch. g In expos. 16. ca. Mar. In explicat. Euangel. in fest. Pascha.

Digitized by Google

audire meruerunt, dicente Angelo: Nolite expauescere, Iesum quæritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non est hîc. Qui verò Emissenum non audiunt, suum saltem ducem & Sarcerij Magistrum [a] Lutherum audiant: Ita certè his matronis erunt æquiores, multaque in ipsis laudanda reperient, vtpote quòd solæ itineri sese accinxerint, quòd sæuam Pilati & Iudæorum iram contempserint, quod vitæ & salutis periculo sese obiecerint, quando sub auroram ad monumentum Dominicum sponte profectæ fuerunt. *Huc illas nihil aliud vrgebat*, inquit, *præterquàm fauor & amor, quo in Dominum rapiebantur. Iam altè enim in corda earum dilectio Christi illapsa erat, vt vel mille ceruices ipsius causa incertæ fortunæ commisissent.* Adiungit etiam, Resurrectionis Christi virtutem in illis tunc emicuisse, quæ fœmineos animos plusquàm viriles reddiderit, rursusque illas animârit. Hæc Euangelio certè magis congruunt, quàm quæ vani & inepti nouatores præsertim Sarcerius, vt à suo præceptore Luthero desciscant, optimis Mariis insolenter affingunt. Atque vt mutus hîc esset Lutherus, si Euangelicam historiam propius inspiciamus, tam præclara & multiplex harum mulierum laus est, vt vix aliæ magis Euangelicæ vel dici, vel censeri posse videantur. Hæ Christum Dominum in illis coruscantis Euangelij primordiis, si vllæ aliæ, familiarius agnouerunt, tantaque sacri Euangelij audiendi cupiditate fuerunt incensæ, vt ex Galilæa proficiscentes, longis itinerum spaciis talem Doctorem vltrò prosequerentur, quem suis etiam sumptibus in hoc munere liberaliter aluerunt atque sustentârunt. Quid? quod Apostolis cordatiores, Dominum ab amicis omnibus desertum, ab ipsis magistratibus sæuissimè tractatum, & in crucem denique cum latronibus suffixum, vel solæ, vel præcipuæ non deserunt, Christi passionibus, vt Petrus loquitur, haud dubiè fideliter communicantes. Quarũ pietas in Christi funere honestè curando mirabiliter eluxit, dum nullis curis, laboribus, sumptibus, vigiliis parcunt, dum publicam contemnunt inuidiam, dum ingens fortunarum ac vitæ periculum subeunt, suo vt in Christum mortuum amori faciant satis: adeò charitas vel morte fortior in illis perseuerabat. Quæ ob Domini crucem & mortem plenæ doloribus, vnguenta sumptuosè parant, tota nocte peruigilant, solicitè lucem expectant, ante Solis exortum excurrunt, per sanguinariam vrbem, per media castra penetrant, non hostium sæuitia, non periculorum metu, non sexus & conditionis imbecillitate absterrentur, quominus ad sepulchrum Dominicum perueniant. Nihil aliud erat in votis, nisi magistri dulces tractare manus, & sacris eius vulneribus amica infigere oscula, corpus verò non modò vnguentis perfundere, sed & rigare lachrymis, totumque locum complere lamentis. An verò amantes illas Christus, non redamat? Piis harum officiis adeò delectatus, vt non modò per fulgentem Angelum illis destinatum, sed per seipsum etiam easdem ante alios discipulos à morte inprimis inuisat, ac verbis amicis consolatus sit. Has primùm augustæ Resurrectionis suæ conscias, testes, concionatrices, & quasi Apostolorum Apostolas fecit: his pedes suos in rediuiuo & glorioso illo tempore contrectandos dedit: has sibi præcipuas velut amicas in terris delegit, ac procul dubio variis illustribusque donis, plus quàm à nobis possit intelligi, eximiè honestauit. Scitum est, quòd Ambrosius illas appellat aquilas, circa Christi corpus congregatas, quum dictum Euangelicum interpretatur. Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. [a] Rupertus easdem deuotas Christo fœminas, [b] Beda sanctas, quæ solæ Christum arctius amauerint, vocat. An verò Salôme, quæ vna ex reliquis ad Dominicum monumentum venientibus fuit, proprio Mariæ nomine vocata sit, haud satis constat: quanquam vulgò iam receptum est, vt omnes vno & gratioso illo Mariæ nomine insigniantur. De his Propheticum illud in Christi persona dictum esse putant: Derelicta sunt tantummodò labia mea circa dentes meos. Etenim per labia, quæ membra sunt reliquis molliora, hoc loco sexum fœmineum, virili quidem infirmiorem atque molliorem intelligunt, qui tamen viros ipsos vicerit, quando Christo dirè afflicto & excruciato firmius adhæsit atque seruiuit: verè vt hîc cum Paulo dixerimus: Elegit Dominus infirma mundi, vt confundat fortia. His iam Deiparam annumerare decet, quæ si vlla mulierum alia, fidelissimè constantissimeque Christo in rebus aduersis astitit, & quemadmodum ex Epiphanio meminimus, indiuidua Iesu assectatrix perpetuò fuit. Neque tamen illa, vt dictæ aliæ, Christo iam mortuo & sepulto fidem va-

Etiam Lutheri testimonio Euangelicæ Mariæ laudem eximiã promerentur.

In Postilla circa Euan. diei Paschæ.

Discipuli Lutheri, Mariis Euangelicis iniquiores suo præceptore.

Dictæ Mariæ in Euãgelio multis nominibus commendãtur, & meritò in Ecclesia celebrantur.

Luc. 8.

Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

1. Petr. 4.

Mariæ Christũ amant, & ab eo vicissim amantur.

Cantic. 8.

Matth. 28. Marc. 16.

Has Marias aquilas esse circa corpus Domini congregatas.

Lib. 8. in Luc.

Sit ne Salôme Maria vocata.

a Lib. de diuinis offic. b In ca. 23. Lucæ.

Easdem Marias per dẽtes Christo residuos in Iob designari.

Iob. 19.

Mariam Deiparam inter & supra alias Marias meritò cõmendari.

1. Corin. 1.

Hær. 78. cõtra Antidicomarian.

Digitized by Google

dem vacillantem & imbecillem, sed inconcussam, firmam integramque seruauit, sicut alibi pluribus asseremus. Hinc Euangelistæ quum alias mulieres circa Dominicæ sepulturæ curam versantes inducunt atque describunt, hanc vnam velut absentem & ab aliis seiunctam omniumque Mariarum beatissimam prætermittunt. Cuius rei causam his verbis Bernardus ostendit: Illa mater, quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Christi sepultum: quia frustrà putabat eum vngi, quem resurrecturum sciebat: Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis post filium honoranda. Verè & virago dici potest, quæ à viro Christo per animi fortitudinem separata non est: Sed eum, quem morientem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria sublimatum. Verùm satis sit hactenus tanquam è via deflexisse: ad quod diuerticulum aduersarij nos vel inuitos abripuerunt, dum Marias Euangelicas indignè proscindunt, quarum honorem & officiosam in Christum pietatem aliquo certo studio ob Mariani nominis reuerentiam vindicare decebat.

Cap. 2. in tractat. de pass. Domini.

Cur de Maria Deipara taceat Euangelium, quum de aliis mulieribus circa Domini sepulturā tractet.

Quomodo Bernardus Mariam reliquis Mariis anteponat.

CAPVT SECVNDVM

De Mariæ præstantia & singulari dignitate, quam non modò Patres, sed etiam ex aduersariis quidam agnoscunt.

MIRVM HAC tempestate complures reperiri, qui ad præclaras Mariæ laudes nauseant: adeò illis inuisum, suspectum & immodicum videri solet, quicquid de insigni Mariæ virtute, sanctitate & gloria vel scriptum legunt, vel dictum fortassis audiunt. Horum nos imbecillitati consulere, aut turpi potius errori occurrere cumprimis desideramus, vt eodem velut pharmaco & ægri hac in parte curentur, & sani in sua incolumitate corroborentur, sibique certius persuadeant omnes, nobilissimum hoc excellentissimumque Dei organum, electis & beatis quibuslibet anteponendum esse. Principiò *negari* neutiquam potest, Marię typum primam mulierem Euam extitisse, & quicquid *de hac* ipsa cum laude dicitur, in illam longè magis competere, quæ alteram nobis & mundo Euam diuino cōsilio præstare debebat. Quemadmodum igitur haud sine miraculo cōtigit, vt in rudis adhuc mundi primordiis primo Adā grauiter obdormiente, de lateribus eius portionē vnam tolleret Deus, & ad formandam præclaram vereque formosam fœminam Euam accommodaret: ita de Maria sentire fas est, quod à secundo Adam, qui certè cruci affixus, & in profundum mortis somnum coniectus fuit, præcellentem illam virtutem acceperit, vt instar Euæ & ipsa omnium fœminarū, imò & mentium humanarum pulcherrima simul & purissima in orbem prodiret, ipsique Adæ & charissima & coniunctissima foret. Eua nomen accepit, vt mater viuētium appellaretur. Eandem appellationem Mariæ largitur Epiphanius, quandoquidem vt omnis hominum generatio ex prima illa, quę primę nobilitatem inobedientia vitiauit infœliciter exorta est, sic vera vita, qua Deo secundùm spiritum viuimus, per alteram matrem Mariā verè obedientem nobis perditis quasi restituitur, dū hæc ipsum vitæ fontem & authorem Christum nobis exhibet. Vetus Eua fœtus suos priusquàm pareret extinxit, nouerca potius, quàm mater appellanda. Sed noua hæc Eua nō morientium, sed reuiuiscētium mater existit, quæ incogitabili mysterio, de cuius osse fuerat genita, eum ipsum de sua carne vicissim genuit, nec ab alio fœcundata, quàm quē peperit. Vnde Chrysologus quoque dixit: In quibus Eua maledicta puniebat viscera, nunc in illis gaudet, honoratur, suscipitur Maria benedicta. Et facta est verè nunc mater viuentium per gratiam, quæ mater antè extitit morientium per naturam. Tum Petrus Damianus affirmat: Per hanc beatissimam Virginem non solùm amissa olim vita hominibus redditur, sed etiam beatitudo Angelicæ sublimitatis augetur, quia dum homo ad superna reducitur, illorum numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Verùm de Mariæ & Euæ iusta collatione, quæ latissimè patet, alius erit locus postea disputandi.

Mariæ typum primam Euam esse.

Genes. 2.

Maria viuentiū mater, non minus verè, quàm Eua dicitur.

Contra Antidicomarianitas.

Serm. 140.

Serm. 3. de Mariæ nati.

Hæc

Digitized by Google

Maria in paradiſo promiſſa & deſcripta, quæ Virgo pareret Redemptorem.

Hæc illa in paradiſo mulier promiſſa, totq; ſeculis expectata, de qua ſerpenti primorum hominum nequiſsimo ſeductori tam grauiter dixit Deus: Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter ſemen tuum & ſemen illius. Qui ſermo diuinus nec Euæ, neq; vlli alteri mulieri, ſed ſoli Mariæ congruit, quæ diuinitus electa eſt, vt inter ipſam & ſerpentem, & inter vtriuſque ſemen non qualiſcunque contentio, ſed acre & perpetuum bellum intercederet, tam diu nempe duraturum, quoad eadem mulier ac benedictum eiusdem ſemen maledicti ſerpentis caput poteſtatemq; ſummam contereret, vt amiſſa dignitas & ſalus humano generi tandem reſtitueretur. Nec temerè monent Hebraicæ linguæ periti, non ſimpliciter, ſed cum articulo peculiari hoc loco de muliere pronuntiari, perinde ac ſi dicatur: Inimicitias ponam inter te & illam mulierem: Sic admonente nos diuino Spiritu, ſelectam prorſus & eximiam mulierem ad beatum illud ſemen procreandum certo Dei conſilio prædeſtinatam eſſe. Et mulier quidem appellatur, quando & virgines propter ſexum, mulierum nomine ſolent cõtineri, ſed non mulier paſſa virum, quum Deus non viri & mulieris, ſed mulieris duntaxat, ac idcirco Virginis ſemen polliceatur. Quo enim de ſemine hæc dicũtur, vt Rupertus inquit, niſi de vno, qui eſt Chriſtus? Ipſe nanque ſolus ita ſemen mulieris eſt, vt non etiam viri ſemen ſit. Eodem ferè modo Epiphanius admonet, ſemen non ex viri coniugio, ſed à Maria duntaxat acceptum hîc intelligi oportere.

Genes. 3.

Lib. de Trinit. & oper. eius. ca. 19. Contra Antidicomarianit. hæreſ. 58.

Rebecca typus Mariæ.

Hæc illa Rebecca verè alma, hoc eſt, adoleſcentula abſcondita, viro incognita, eximiè ſpecioſa, inter plurimos electa, à magno Patre conquiſita, precioſis donata monilibus, & ſingulari pudore cohoneſtata virgo, ſolaq; digna reperta, cui verus Iſaac, omnipotentis, nempe Patris riſus, idemque omnis veræ lætitiæ noſtræ fons beatiſſimo ſpiritualium nuptiarum vinculo coniungeretur.

Genes. 24.

Maria per Iudith adũbrata.

Hæc ſancta & ſeculis omnibus celebranda Iudith, eleganti ſanè aſpectu prædita & decora nimis, quæ ſuperbiſsimum caput amputat Holoferni, mulier Hebræa, quæ populo Dei pro certa deſperatione habitam ſalutem ac triumphum adfert, de qua rectè proprieq; dixeris, quod de illa miranda victrice gratus Dei populus prædicabat: Benedicta tu filia à Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram: tu gloria Hieruſalem, tu lætitia Iſraël, tu honorificẽtia populi noſtri.

Iud. 13. 15.

Heſter Mariæ figura.

Hæc illuſtris illa Heſter delitiæ Regis ęterni abſcondita & cuſtodita, incredibiliſq; pulchritudinis fœmina, præ aliis omnibus electa regina, & ſummo Regi ſummè grata, quæ toti populo ad depellendum triſte mortis decretũ ſingulare gratiam impetrat atq; conſeruat.

Heſt. 2. et 7.

Maria per Ezechielem oſtẽſa.

Hęc templũ & ſanctuarium Dei, aut ſicut in Ezechiele ſeptuaginta tranſtulerunt, Sanctorum via, quòd per hanc virginem & viuentiũ, id eſt, Sanctorum matrem, ſanctitas ingreſſa fuerit in orbem terrarũ, quodq; ſanctus ille ſanctorum, qui Sanctos omnes efficit ac perficit, per hanc fœlicem portam ſiue viã primùm apparuerit mortalibus.

Ezech. 44.

Maria per Salomonem celebrata.

Hęc præcipua lectiſsimaq; Dei ſponſa & amica, quam in myſtico epithalamio haud ſine diuino Spiritu Salamon celebrat, & dulciſsimis vocibus affatur, q̃ nempe ſit ſponſa Dñi & amica, ſponſaq; prorſus immaculata, pulcherrima, coronanda, ſed & colũba perfecta, taliſq; mulier, quæ ſuo miro decore nõ ſit abſimilis Hieruſalẽ ciuitatum omnium elegantiſsimæ ampliſsimæq;: mulier dico, quam filię Sion vident & laudant, imò quam reginę beatiſsimã prædicant.

Nume. 19.

Cãt. 1. 2. 3.

Neq; ſat erat diuino huic encomiaſtæ illã plerisq; rebus, quæ ob gratiã, pulchritudinem, ſpeciem & venuſtatem ſingularẽ amantur & appetuntur, conferre, quemadmodũ fonti mundiſsimo, horto amœniſsimo, puteo aquarũ ſcaturientiũ lectiſsimo, paradiſo & horto deliciarum vndiq; concluſo maximeq; munito, & aciei caſtrorum decẽter inſtructæ, ac idcirco etiam hoſtibus formidabili. Sed quum idem animaduerteret, ſe tantæ perſonæ maieſtatem nullius quidẽ verbis, aut Symbolis, aut præconiis poſſe conſequi, in hanc demùm vocẽ admirabundus erupit. Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol? Et rurſus: Quæ eſt iſta, quę aſcendit per deſertũ, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? Iterum verò: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluẽs, innixa ſuper dilectũ ſuum? Etſi enim hæc myſticè dicuntur, & ab aliis aliter, præſertim verò de Eccleſia explicantur, tamen vt interpretes doctiſsimi fatentur, ad Mariam quoque ſpectant, eoque magis, quòd ſicut apud Aponium legimus, qui non credit Deum per Eccleſiam facere, quod fecit per Mariam, infœlix eſt. Ac probabiliter affirmat Rupertus, totum

Cantic. 6. Cantic. 3. Cantic. 8.

In append. commẽt. in Cantica.

Cantico-

Digitized by Google

Li 7. de gloria Trinit. & proceſſ. Spiritus ſãcti ca. 13. De dormit. Deiparæ.

Canticorum librum ſic eſſe conſcriptum, vt præcipua Dei ſponſa Maria, qua ille nihil habet charius ſibiq́ue coniunctius, in eo vel maximè ab amatore diuino Deoq́ue ipſo depingatur, imò quædam illic eius eſſe generis, vt ad Eccleſiam & perſonam aliam niſi Mariam, vix poſsint accommodari. Iudicat & Andreas Cretenſis non vulgaris author, Mariam in hoc ipſo libro depingi, variisq; modis myſticè adumbrari.

Liber Canticorum de Maria non minus, quã de Eccleſia tractat ex veterum ſententia.

a Exod. 3. b Exod. 25. c Deut. 10. d Eſa. 11. e Ezech. 44. f Iudic. 6. g Gene. 28. h 3. Reg. 8.

Hæc demũ eſt, vt paucis multa cõplectar, quæ [a] Moyſi in rubo & igne, [b] Aaroni in virga & flore, [c] Iſraëlitis in arca teſtimonij de lignis Sethim fabricata, [d] Ieſſe in virga nunq̃ curua & ſemper erecta, [e] Ezechieli in porta orientali perpetuò clauſa & lucida, [f] Gedeoni in vellere & rore depicta multò antè diuinitus præmonſtrabatur. Vt omittã interim [g] ſcalam cœli, [h] templũ Salomonis, aliaſq; id genus figuras ac ſingulares typos veteris Teſtamenti, quibus Meſsiæ matrẽ ſignificari & exprimi, ne Hebræi quidẽ Rabbini diffitentur, qui præclara de illa ſolent cõmemorare. Hanc enim petram primariã vocant, ex qua Meſsiam velut exſcindendũ eſſe prædixerit Zacharias: hanc primã creaturarũ in humano genere, primumq́; hominem à peccato prorſus immunem facĩũt: hanc Prophetiſſam, quæ cuncta præ cæteris nôrit, omniũq́; Prophetarũ dñam & magiſtrã appellant, ſicut & [i] Galatinus ipſis Rabbinorũ verbis repetitis, cõprobat. Ego verò ſat habeo, vnam Rabbini Haccados proferre ſentẽtiã, qui Meſsię matrẽ [k] his verbis illuſtrat: Sicut abacus eſt armariũ, quod Principes conficiunt, vt auri & argenti vaſcula in eo recondant, ſuãq́; gloriã & opes cunctis oſtendant: ita regis Meſsiæ mater erit armariũ, quod Deus ipſe cõſtruxit, vt Meſsias in ea ſedeat ad maieſtatis ſuæ gloriã mortalibus omnibus demonſtrandã. Atq; hæc magiſter ille noſter ſanctus (ſic.n. à Iudęis honoris gratia nuncupatur) ad Romanũ tunc ſcripſit Conſulem, quum ne Mariæ parentes quidem in lucem eſſent editi. Cæterùm ad eiusdem Virginis matris commendationem, ſi Iudaicos libros quærimus, nihil vehementius facit, quàm quod illa in Propheticis literis [l] prægnans Virgo, & pariens itidem Virgo, quæ Deũ inter homines generet, ac rurſus [m] Prophetiſſa, nec non [n] fœmina virum circundans eximiè appellatur.

i Li 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 4. 12. k In reſpõſ. ad 7. perit. Antonini Conſulis.

Lex vetus variis figuris Mariam deſignauit & oſtendit.

l Eſai. 7. m Eſai. 8. n Hier. 31.

Maria in Propheticis literis commendata maximè.

Quid ergo mirum, credentes omnes, qui inde ab orbe condito Meſsiæ & Saluatoris ſui deſiderio tenebantur, de ipſius Meſsiæ matre præclarè ſenſiſſe, & eius aduentum exoptâſſe? nimirum vt in ſuis tenebris præſentem veluti Luciferum & rutilantem auroram, veri nempe Solis prænunciam, cernerent exoriri. Cæterùm noui Teſtamenti locos alibi proponendos, eoſq́ue apud Lucam clariſsimos prætermitto, in quibus de hac ſacrata Virgine ac eius admirabili ſanctitate & excellẽtia ſingulari ſupra q̃ verbis explicari poteſt, Spiritus ſanctus abundè nos cõmonefecit. Ingens ꝓfectò pondus tenent, & in Eccleſia tenuere ſemper huiusmodi Euangelicæ voces. Aue gratia plena, Dñs tecum. Inueniſti gratiam apud Deum. Fecit mihi magna, qui potens eſt. Beatã me dicent omnes generationes. Beatus venter qui te portauit. Beata vbera, quę ſuxiſti. Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini ad me? Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, vt reliqua id genus teſtimonia, quæ ad Marię dignitatem aſtruendã maximè faciunt, & in Euangelio piis dulciſsimè ſonant, ſilentio commitamus.

In Euangelio Maria mirificè cõmendata.

Luc. 1. & 2.

Igitur à ſcripturis ad Patres Eccleſiaq́; doctores tranſeo, copioſos illos quidem & liberales Mariæ præcones, quemadmodũ hoc opus vniuerſum luce clarius demonſtrabit, ſed ex quorũ monumẽtis nunc pauca duntaxat, & veluti carptim ad commendandã huius Virginis gloriã attingemus. Si de peccatis agitur, nullã de Maria quęſtionẽ vel diſputationẽ ſuſtinet Auguſtinus, ꝙ plus gratiæ illi, q̃ Sanctis reliquis ad vincendũ omni ex parte peccatum collatũ fuerit, quę concipere ac parere meruit Saluatorẽ. Sicut etiam à Bernardo dictum eſt: Decuit nimirum Reginã virginum ſingularis priuilegio ſanctitatis, abſq; omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortisq́; pareret peremptorẽ, munus vitæ & iuſtitiæ omnibus obtineret. Si puritatem eximiã quærimus: Maria eſt inter tot hominum, qui ſaluantur, animas velut electa columba, non ſolùm pulchra penitus & immaculata, ſed etiam quæ puritate Cherubin & Seraphin antecellit, vna omniũ ſanctiſsima & innocentiſsima & beatiſsima, quam omnes omniũ hominũ generationes omnibus vocibus nunq̃ ceſſantibus meritò prædicent, teſte Theodoreto. Si gratiæ ſublimitatẽ & virtutum, ſiue multitudinem, ſiue magnitudinẽ conſideramus, ſic de illa quidem Chryſoſtomus concionatur: μέγα γὰρ ὄντως τῆς παρθένου τὸ θαῦμα. τί γὰρ μεῖζον τῆς ὄντως ἐναρθρώσατό ποτε, τῆς γὰρ γῆς ἡ τοῦ οὐρανοῦ πλατυτέρα

Epiſt. 174.

A peccato immunis Mariæ vita.

Mariæ puritas incõparabilis.

Li 3. in Cãtica cantic. Hom. in hypopant. domini.

τυπέρα αὐτὴ μόνη ἐφάνη. τίς γὰρ τούτης ἁγιωτέρα γέγονεν, ἢ προφῆται, ἢ καὶ πόσολοι, ἢ μάρτυρες, ἢ πατριάρχαι, ἢ πατέρες, ἢ καὶ ἄγγελοι, ἢ θρόνοι, ἢ κυριότητες, ἢ τὰ σεραφείμ, ἢ τὰ χερουβείμ, ἢ καὶ ἄλλότι τῶντε ὁρατῶν ἢ ἀοράτων μεῖζον ἐμποιήσασε μέζον τούτης εὑρίσκεται. Quę latinè versa hunc sensum exprimunt: Magnum reuera Virgo hæc mundi miraculũ est. Ecquid enim in rerũ vniuersitate queat hac maius ac subtilius inueniri? Sola hęc cœlũ & terrã amplitudine superauit. Quidnam illa sanctius? non Prophetæ, non Apostoli, nõ Martyres, non Patriarchæ, nõ Patres, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Cherubin, non Seraphin, non aliud denique quippiam inter creatas res visibiles, aut inuisibiles vna hac maius aut excellentius inueniri potest. In eundem sensum alibi quoque docet, vbi Virginem eandem reuerenter affatur: Vt verè dignum & iustũ est glorificare te Deiparam & semper beatissimam & penitus incontaminatam matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubin, & gloriosiorem incomprehensibiliter Seraphin, quæ citra corruptionem Deum peperisti: verè Deiparam te magnificamus: Aue gratia plena &c. Cum qua oris aurei sententia non malè congruit, quod Gregorius Nazianzenus ille, qui ab excellenti rerum sacrarum doctrina Theologi cognomentum inuenit, suauissimè modulatur:

Chrysostomi & Græcorum Patrum testimonia pro Mariæ dignitate & excellentia.

In liturgia.

Li. de Christo patiẽte.

χαῖρ' ὦ κόρη πάγχαρτε μῆτερ παρθένε,
κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη
οὐρανιώνων ταγμάτων ὑπερτέρα
δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τὸ γένυς

Hoc est,

Salue puella gratiæ
Æquanda nullis, mater & Virgo supra
Omnes decora virgines, & suprema
Quæ vincis omnes cœlitum ordines
Regina, domina, generis humani bonum.

Vbi Gregorium & Chrysostomum sequitur Damascenus, cuius testimonio Maria res creatas omnes excellit, ac omnibus præest, vtpote rerum omnium dominatrix ac domina censenda, postquàm eius, qui condidit omnia, mater effecta est. Suffragatur his Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui velut Chrysostomum præcipuè imitaretur, ad Ioãnem Synâdon Episcopum hoc modo scribit: Verè ac propriè veri Dei matrem veneramur & magnificimus, & quauis visibili & inuisibili creatura superiorem reputamus.]

Ser. de dormit. Deipa. & lib. 4. de fide orthodoxa. c. 15.

His Græcis Theologis Gregorius Romanus adstipulatur, isque vel primariis Ecclesiæ Latinæ Doctoribus annumerandus, qui Mariam montem sublimem, in omnium montium vertice situm, cum Esaia eleganter appellat, vt eam cunctis Sanctorũ ordinibus eminentiorem atque præstantiorem ostendat. Sic enim sanctus ille Pontifex loquitur: Potest huius montis nomine beatissima semper Virgo Maria Dei genitrix designari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendit. An non mons sublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros vsque ad solium Deitatis erexit? Huius enim montis præcellentissimam dignitatem Esaias vaticinans, ait: Erit in nouissimis præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ supra omnes Sanctos refulsit. Nam sicut mons altitudinem, ita domus designat habitationem. Mons quippe & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei Vnigenito, in quo recnmberet, sacrum præparauit vterum. Cum his non malè conuenit, quod insignis author Petrus Damianus non tam suo, quàm totius Ecclesiæ nomine testatum reliquit. Ecquid mirum, inquit, si hæc ineffabilis Virgo in suis laudibus modum humanæ vocis exuberat, quum & ipsam humani generis naturam excellentium meritorum dignitate transcendat? Non denique excellentissimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apostolorum senatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quisquam sequentium Patrum huic beatissimæ Virgini poterit comparari. Quid enim sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfectionis singulari huic Virgini desse potuit, quę totius

Esai. 2.

In li. 1. Reg. cap. 1.

Mariam quanti fecerit Gregorius magnus.

Ser. de Mariæ natiuit.

Digitized by Google

totius diuinæ gratiæ charismate plena fuit? Neque solùm [a] Bernardus, verùm & [b] Augustinus agnoscit, Mariam esse mulierem illam in [c] Apocalypsi descriptam, quæ & amictum solaribus fulgoribus radiantem, & caput duodecim stellarum corona redimitum habuit, Lunam interim suis subiectam pedibus tenens. Iure autem, Sole perhibetur amicta, vt Bernardi verbis vtamur, quæ profundissimam Diuinæ sapientiæ vltra quàm credi valeat, penetrauit abyssum: Vt quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa. Quis verò stellas Mariæ caput cingentes, & è quibus regium ei diadema compactum est, dignè satis explicet? Notauit de his aliquid quoque Bernardus, duodecim prærogatiuas gratiarum, velut stellas lucidissimas, indicans; quibus hæc Virgo singulariter adornatur. Adiungit porrò: Sed & defectus omnis sub ea, & quicquid fragilitatis seu corruptionis est, excellentissima quadam sublimitate præ cæteris omnibus excedit, & supergreditur creaturis, vt meritò sub pedibus eius Luna esse dicatur. Eôdem pertinet, quod Rupertus docet, Mariam in Canticis veluti Solem iure vocari, quæ licet natura non sit idem, quod Sol verus & æternus, ex ipsa nimirū prodiens, tamē ab hoc ipso Sole honoretur, quemadmodum parentes à filiis decet honorari. Qui enim dixit: Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipse honoret, & ab omnibus amicis suis suam velit honorari matrem. Hæc vna & perfecta illa columba electa genitrici suæ, antiquæ videlicet Ecclesiæ, ac matri etiam Hierusalem, quæ sursum est. Quia nec inter Angelos, inquit, nec inter homines similem vel primam habet, vel sequentem habitura est. Vnde alibi hoc etiā Mariæ eulogium defert: Qua sui corporis parte altius post ipsum caput suum Christum Ecclesiæ sublimitas eminuit, quàm singularibus huius Reginæ Angelorum meritis, cuius ex carne sine viro Christus, vt lapis de monte sine manibus, est editus? Et quo in vertice montium tantùm myrrhę, id est, mortificationis, cum thuris, id est, pię orationis odoribus, inueniri potuit, quantum in huius beæ Virginis anima, quam singulariter Dominicæ passionis gladius pertransierat?

Verumenimuerò ne in citandis hoc loco Patribus modum excedam, vnum & peruetustum illum duntaxat adiungam, qui præstantem Mariæ dignitatem asserat, solusque sectariis omnibus opponi mereatur. Methodius is est ab Hieronymo celebratus, nec solùm Olympi, & postea Tyri Episcopus, sed & clarissimus Christi martyr in Ecclesia, qui Deiparæ laudes longa & diserta oratione prosequitur, ex qua nos quidem pauca mutuabimur, & in Lectoris gratiam Græcè adscribemus:

Ἐυλογημένη σύ παντευλόγητε καὶ πασιπόθητε, ἐπ' εὐλογίαις κυρίᾳ. τὸ θεοχαρίτωτόν σε ὄνομα, θεογενῆτος ἡ διδαχὲ τὴν σῶσιν. ἡ περιγραφὴ ἡμῶν ὅτως εἶπω τὸ ἀπερίγραπτε. ἡ ῥίξα τὸ ὡρεπτάτε ἄνθος. ἡ μήτηρ τοῦ πλάσαντος ἡ τιτθὴ τοῦ τρέφοντος. ἡ περιοχὴ τοῦ περιέχοντος. ἡ φέρουσα τὸν φέροντα ῥήματι τὰ πάντα. καὶ πύλη τῆς ἐν σαρκὶ ἀνατολῆς τοῦ θεοῦ. ἡ λαβὶς τοῦ καθαρτικοῦ ἀνθρακος. ὁ βραχὺς κόλπος τοῦ πάντων κόλπου. ὁ πόνος τῆς ἀκαταλήπτου δρόσου. ὁ τῆς ἐπιθυμίας δαβὶδ ζωοδόχος λάκκος τῆς Βηθλεὲμ, ἀφ' οὗ πόμα ἀθανασίας ἐξέβλυσε. τὸ ἱλαστήριον, ἐξ οὗ θεὸς ἐγνώσθη ἀνθρώποις ἀνθρωπομόρφως. τὸ ἄσπιλον ἔνδυμα τοῦ ἀναβαλλομένου φῶς ὡς ἱμάτιον. ἡ ἀνέσασα θεῷ τῷ ἀνενδεεῖ σάρκα, ἣν περ οὐκ εἶχεν, ἵνα ᾖ ὁ παντοδύναμος ὅσπερ εὐδόκησεν. τί τούτου περιφανέστερον, τί τούτου ὑψηλότερον, ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληρῶν οὗ τὰ σύμπαντα κτίσματα, σοῦ γενέσθαι ἐπιθυμεῖ. σὺ γὰρ ἐδάνεισας θεῷ θείαν σάρκωσιν, ἣν οὐκ εἶχεν. σὺ ἐθεράπευσας τὴν δυνατὸν τὴν ἀνθρωπίνου σώματος παντευχίαν, δι' ἧς αὐτὸς μὴ ὀφθῆναι χωρητῶς ἐμοὶ δεδύνηται, ἐγὼ δὲ ἀνθρώπινος ἀντωπίσαι αὐτῷ ἐνίσχυσα. δι' ἧς πάντα τὸν πονηρὸν τὰ πεπυρωμένα βέλη σβεσθήσεται. Εὖγε εὖγε μήτηρ θεοῦ καὶ δάλη. εὖγε εὖγε ἡ ὑπόχρεον ἔχουσα τὸν πάντων δανειστήν. πάντες μὲν θεῷ ἐποφείλομεν, σοὶ δὲ ἐποφείλεται. ὁ γὰρ εἶπών, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ἐν τούτοις ἐξετάζεσθαι ἐλόμενος, φειλάξεται τὴν χάριν καὶ τὸ ἴδιον δόγμα τῆ διακονισαμένῃ τὴν ἀνθαίρετον γέννησιν, καὶ δοξάσει θεοπρεπῶς, ἣν ἐπεγράψατο ἀπάτωρ ὡς ἄνανδρον μητέρα.

Hæc si latinè reddantur, in hunc modum sonant: Benedicta tu celeberrima & desideratissima: tuum Dei genitrix nomen diuinis benedictionibus & gratiis omni est ex parte refertum. Tu fidelium fax, tu incircumscripti (si ita quidem loqui fas est) circumscriptio, tu speciosissimi floris radix, tu Creatoris mater, tu nutrix omnia nutrientis, tu cuncta continentis & comprehendentis comprehensio, tu illius gestatrix, qui

[a] In Ser. Signum magnum. [b] Li. de symbol. ad catechum. ca. 1. [c] Apoc. 12. Loco citat.

Maria mulier illustris, à Ioanne descripta.

Li. 6. in Cāntic.

Exod. 20.

Li. 7. de diuinis offic. cap. 25.

In catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

In oratione habita ob hypopanten Domini

Methodij Episcopi & martyris præclarum de Maria testimonium.

Quibus epithetis Methodius Mariā exornet.

Digitized by Google

qui verbo ſuo portat vniuerſa, tu Porta, per quam in carnem ingreſſus eſt Deus, tu purificantis carbonis Forceps. Tu præanguſtus illius Sinus, qui ſnu ſuo omnia complectitur. Tu incomprehẽſibilis illius roris Vellus. Tu Bethleëmitica illa Ciſterna, quam velut vitæ refocillatricem Dauid deſiderauit, & ex qua immortalitatis poculum immortalibus emanauit. Tu propitiatorium. Tu per quam Deus humanam naturam indutus, mortalibus innotuit. Tu impollutum illius indumentum, qui luce vti veſtimento circumfunditur. Tu Deo nullius aliôquin rei indigo, carnem, quam non habebat, mutuata es, quo nimirum hac ratione Omnipotens, id, quod eſſe dignatus eſt, homo videlicet verè appareret. Quid hoc illuſtrius? quídue ſublimius? Qui cœlum & terram implet, cuius prætereà ſunt omnia quæcunque mouentur atque ſubſiſtunt, is tui factus eſt indigus. Tu enim admirabilem incarnationem, quam aliquando nõ habuit, Deo mutuò dediſti. Tu potentem illum corpore, tanquã decenti quadam panoplia induiſti, per quam quidẽ ipſe facilè à me caperetur & cerneretur, ego verò tutũ & commodum ad illum acceſſum haberem, per quam etiam ignita omnia maligni tela extinguũtur. Euge, euge mater Dei & ancilla: Euge, euge quæ debitorem illum habes, qui omnib⁹ mutuatur. Deo nanq; vniuerſi debemus: tibi verò etiã ille debet. Proinde qui dixit: Honora patrem tuũ & matrem tuam, vt is decretum à ſe promulgatum obſeruaret, atque adeò hac in parte alios excelleret, omnem matri & gratiam, & honorẽ impendit, quæ certam ſecundæ natiuitatis miniſtram illi ſe præbuit, quamque ipſe patrem (hominem) neſciens ſecundam hanc ipſam natiuitatem in matrem viri inexpertem vltrò ſibi cooptauit. Quæ verba tam eruditè, grauiter & ingeniosè ab illo Martyre proferuntur, qui ſub Valeriano & Decio ſuum pro Chriſti Euangelio ſanguinem fudit, vt pios animos non poſſint non admodum delectare, præſertim ſi ſenſus in his reconditi ſedulò excutiantur. Totam demùm orationem his verbis abſoluit: Quapropter ego cum celebri Propheta de immenſa excellentia tua nos admonente, concludens dixerim: Quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius? Magnus eſt, & non habet finem, excelſus & immenſus. Nec dubium. quin eadem ratione velit intelligi, quæ paſſim apud Prophetas de domo, de ciuitate, de monte, de templo Dei, cum laude dicuntur, vt ſciamus his veluti typis Mariam adumbrari, nobiſque cõmendari. Idem Methodius Mariam alibi vocat νοητὸν θρόνον δεδοξαμένον καὶ θεῦ ἐπάξιον. hoc eſt, glorificatam Deoque dignam ſedem, quæ ſolis mentis oculis conſpici poſſit. Appellat itidem verè animatam arcam noſtri legiſlatoris Dei, & eius, qui loco nõ poteſt comprehendi cœlum verè comprehenſibile. Tum pulchrè iſthæc ſubiicit: χαῖρε ἀγάπης θεῦ θέσαυρε. χαῖρε ἀνθρωπείας υἱοῦ πηγή. χαῖρε πνεύματος ἁγίου κατάσκιον. Salue, inquit, dilectionis Dei theſaure: Salue humanitatis Filij fons: Salue Spiritus ſancti vmbraculum. Nec ſunt diſſimilia, quæ apud[a] Cyrillum Alexandrinum leguntur, ſed à nobis alibi fortaſſe repetentur. A[b] Petro demùm Damiano, qui grauis eſt & ipſe Theologus, quum multa poſſemus, hoc vnum eulogiũ petemus: Quid grandius Virgine Maria, quæ magnitudinem ſummæ Diuinitatis intra ſui ventris concluſit arcanum? Attende Seraphin, & in illius ſuperioris naturæ ſuperuola dignitatem, & videbis, quicquid maius eſt, minus Virgine, ſolumque opificem opus iſtud ſupergredi. Cõfert igitur Mariam throno Salomonis excellentiſsimè pulcherrimeque fabricato, vt in vniuerſis regnis opus præſtantius non reperiretur: Reginam cœli eſſe docet, quam ipſi etiam Apoſtoli non ſine maximo ſtupore demirentur, & dicãt: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit, ſicut aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Ac tandem ad eandem Virginem ſermone conuerſo: Summa gloria eſt, inquit, poſt Deum te videre, adhærere tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari.

Exod. 20.

Baruc. 3.

In Threni.

a Hom. Epheſi dicta contr. Neſt.

Petri Damiani de Maria, teſtimonium.

b Ser. 2. de Mariæ nati.

3. Reg. 8.

Cantic. 6.

An verò quiſquam ſectariorum Deiparam ita commendat, totq; diuinas in illa dotes tantopere ſuſpicit atq; veneratur, quẽadmodum cum Methodio & Damiano ſancta fecit antiquitas, & in hunc vſque diem Eccleſia tum Græca tum Latina profitetur? Ancillam Domini eſſe Mariam paſſim inculcant: de matre Dñi honoranda, totq; nominibus prædicanda vix vlla mentio: quum tamen Chriſtus ſe matri adeò accommodârit, & eius miniſterio egere, vti & potiri voluerit, nulliq; alteri plus gratiæ & honoris communicârit. Nec eſt interim, quòd quiſquam hac minus viſitata verborũ forma offen-

ma offendatur, qua testatur Methodius, vt auditum est, Deum Mariæ quodammodò indigum, aut illi obnoxium esse factum. Absit vt idcirco diuinæ virtuti & gratiæ quicq̃ voluerit derogatum, vtúe Creatori creaturam anteponat, sed summam potius summi Dei ad Virginem matrem sese demittentis deiectionem & inexplicabilem exinanitionem aliqua ex parte nobis insinuauit. Sciebat ille vtiq; Christum [a] Mariæ subditum appellari, & postea in cruce [b] oblatum esse, quandoquidem ipse ita vellet, ac nullius opera vel præsidio indigeret, quum etiam mortuus seipsum ad vitã potuerit excitare. Cæterùm ne quisquam hæc aliaq; Græcorum Patrum testimonia in dubium reuocet, quę in hoc opere subinde recurrunt, & in vulgaribus codicibus non reperiuntur, ingenuè quòd res est, hoc loco fatebor. Agit Romæ præstantissimus simulque doctissimus Cardinalis Guilielmus Sirletus, cui hanc debeo & habeo sanè gratiã, quòd suas opes ex antiquissimis optimisq; Græcorum Theologorum scriptis vndique corrasas nobis perbenignè communicârit. Ex huius locuplete & rara quidem Bibliotheca, quæ multis Crœsi thesauris præferri meretur, complures veterum sentẽtias veluti lumina quædam proferimus, vt hinc etiam Catholica veritas illustretur. Quòd si hoc studiũ nouatores offendit, at certè piis, vt spero, non displicebit, qui secundùm Euangelicam parabolam vinũ vetus musto anteponent, & ducem sequẽtes Apponium, elata voce Mariæ simul accinent: Verè digna, quã solam beatam, omnes generationes dicant, quam glorioſam inter omnes fœminas non solùm diuersarum gentium nationes, sed etiam cœlorum virtutes admirantes collaudent, per quam, vitam paratam, mortem fugatam, mundum recõciliatum gaudemus, per quam in terra maledictionis, in terra impiorum primùm sanctæ voluntatis tuæ vox conseruandæ virginitatis audita est, de qua prædixerat Dauid: Terra nostra dabit fructum suum.

Quomodo Christus Mariæ indigus, & illi obnoxius fuisse dicatur.

a Luc. 2.

b Esai. 53.

Ioã. 10. et 2.

De Guilielmo Sirleto illustr. Cardinale.

In li. 4. Cãt.

Psalm. 84.

Sed enim infinitum penè sit persequi, quo studio Patres Mariam prædicârint, quibus illam honoribus affecerint, quam excellentem illi gloriam detulerint, quantumque semper tribuerint illius meritis & interc̃essioni. Ac præter alios quidem Deiparę amatores atq; cultores extitêre, quantum ex illorum scriptis coniici potest, Ignatius, Methodius, Athanasius, Basilius, Chrysostomus, Effrem, Ambrosius, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Andreas Hierosolymitanus, & alter Andreas Cretensis, Damascenus, Germanus, Illefonsus, Anselmus, Damianus, Bernardus, Richardus, Rupertus, Guerricus, Honorius, Idiota, Amadæus, Bonauentura, Dionysius, vt cæteros siue mediæ, siue posterioris antiquitatis Theologos prætermittam. Ac nimium est sanè vetustatis omnis ignarus, qui nescit Deiparam verbis Patrum honorificentissimis subinde cõpellari, & his ornari eulogiis: Quod sit plena gratia, sanctissima, integerrima, purissima, beatissima, superbenedicta, tota pulchra, intemerata, expers omnis maculæ, Domina, Regina, Mater, Hera & Aduocata nostra, super Angelos exaltata, ac inter Sanctos demùm omnes incõparabilis. Quibus de rebus multa veterum testimonia suo loco monstrabimus, vt nõ solùm veteres nouiq; Antidicomarianitæ perspicuè coarguantur, sed & Orthodoxi in vera confirmentur sententia, Mariæ autem honos & gloria incõuulsa persistat, nullaq; hostiũ peruersitate, vel extinguatur, vel obscuretur.

Præcipui Patres Mariæ amatores & cultores esse voluerunt.

Quibus epithetis Patres Mariã honorent.

Porrò vt nouus mundus verè immundus non adeò Patribus obtrectet, qui sedduli & officiosi Mariæ amici, prædicatores & cultores tot seculis extiterunt, vtq; sectarij nobis in veterum authoritate acquiescentibus magis fiant propitij, dabo illis quos audiant, non aliunde, q̃ ex noua ipsorũ schola profectos, nec eos vulgares, sed præcellẽtes, & quasi sectarum Antesignanos, qui tametsi multa ineptè, falsò, petulãter impieq; de Maria garriant, tamen siue prudentes, siue imprudentes ea nonnunq̃ in mediũ adferunt, quę si æquè à nobis in Mariæ laudem pronunciarentur, aut profectò risu ipsorũ Sardonico exciperentur, aut inter næuos & stipulas facilè numerarẽtur. Lutherus nostri tẽporis Hęresiarcha Virgini aliàs vehemẽter infestus, sui veluti oblitus, hoc Mariæ testimonium alicubi præbet: [c] *Dignum et iustũ erat, Mariæ personam ab originali peccato præseruari, de qua Christus sumpturus erat carnem, quæ omnia peccata superaret.* [d] Fatetur præterea, illam Spiritu summè plenam, & Prophetissam esse maximam, quæ doctrina omnes Apostolos & Prophetas excelluerit, quæ nulli aliquando maledictioni fuerit obnoxia, præ cæteris à Deo benedicta, adeoque à primo conceptu, secundùm animam gratiæ plena. Id verò sic alibi declarat, [e] quòd gratia Dei Mariam omnis boni abundantem fecerit,

Etiam nostri temporis sectarij de Maria nõnunquam præclarè loquũtur.

c In Postilla maiore circa Euan. festi Cõcept. Mariæ.

d In postilla maiore circa Euangel. Dominicæ proximæ ab Epiphã. et in die Cõcept. Marię. & in cõcione 2. festi Visi. Mariæ Circ. Euã. in fest. Annunciat.

Digitized by Google

rit,eamque ab omni malo liberârit,sed & cum illa Dominum esse, vt prædicat Angelus,quoniam omne,quod faceret aut omitteret,non nisi diuinum esset, & à Deo in ea perficeretur,qui præterea tutaretur eam atque defenderet ab omni, quod noxium & incommodum esse posset. Eiusdem Lutheri illa quoque vox est: [a] *Nulla mulier tam sancta est, nec fuit, nec in posterum erit, quæ fructum ventris sui benedictum parit, quando nulla citra voluptatem & peccatum concipit.* [b] Quid verò illud? *Eo ipso*, inquit, *quòd Maria Dei mater facta est, tam præclara & ingentia bona ei data sunt, vt superent captum cuiuscunque. Hinc enim omnis honos ac beatitudo prouenit, vt in vniuerso humano genere vnica persona sit superior cunctis, cui nemo sit par, quòd cum cœlesti Patre Filium habeat communem.* Atque huc idem Lutherus Mariæ dictum applicat: Fecit mihi magnifica, qui potens est. Talem enim ac tantum honorem in hac matris Dei nomenclatura contineri, nemo vt maiora de illa prædicare possit,etiamsi tot linguas habeat, quot flores Terra,stellas Cœlum,Mare arenas sustinet. Alto igitur corde perpendendum esse, quid sibi velit Dei esse parentem. An verò mutus est Oecolampadius? quàm piè protestatur? quàm egregiè Catholicum simulat hac oratione? [c] *Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quasi auerser Mariam, erga quam minus benè affici, reprobatæ mentis certũ existimem indicium.* Atque vt certius pateat, quantum ille Mariæ tribui velit: *Quæ supra omnes*, inquit, *quæ Regina est omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui similis non reperitur alia, quid non assecuta, quòd eminentissimam probet?* Neque contemnenda, sed approbanda nobis est Caluini sententia, Mariam ita commendans: [d] *Hodie celebrari nequit allata nobis per Christum benedictio, quin simul occurrat, quàm honorificè Mariam ornauerit Deus, qui vnigeniti Filij sui matrẽ esse voluit.* Et rectè dicit Bucerus: [e] *Pius animus de Maria, vase tam sancto atq; electo, vt Christum nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit.* Confirmat præterea [f] Bullingerus, Mariam plurimis maximisque charismatibus à Deo esse donatam, atq; adeò omnium gratissimam, & charissimam Deo, mulieribusque prælatam omnibus: membrum Ecclesiæ Catholicæ excellentissimum, ab ipsis etiam Angelis omnibusq; generationibus benedictã vereq; beatam prædicatam, cuius memoria per Ecclesiam inter fideles iugis & celeberrima esse debeat, ea, quæ demùm in cõmunem vulgarium mulierum sortem iniquissimè rapiatur. Neque perperam in hunc modum ratiocinatur: *Si Maria benedicta est inter omnes mulieres, & beata ab omnibus prædicanda nationibus, infœlices certè sunt Iudæi, qui ipsam nũquam conuitiis intermittere desinunt: infœlices sunt Pseudochristiani, qui Iudæis nihilo meliores, sua laude ipsam spoliant.* Præclarum & illud: *Excellentissima sunt in Maria omnia, & hoc splendidiora, quò proficiscebantur ex fide synceriore, & flagrantiore Dei dilectione.* Æquè luculentum est illud: *Oportuit singulari & perpetua virginitate & puritate omniũ selectissima, illustrem & esse & permanere, quæ singulariter electa à Deo in sacrosanctum Filij sui thalamũ & templum, mater erat omnium sanctissimi partus, Filij vtiq; Dei æterni, futura.* Hæc propterea nobis repetuntur è scriptis aduersariorum, non quòd illorum præconiis Deipara egeat, quæ meliores profectò meretur encomiastas, sed vt maior horum appareat turpitudo, qui ex eodem ore, vt inquiunt, calidum efflant & frigidum, suasq; operas tam iniquè partiuntur, vt ad eandem Virginem & ornandam & deformandam sæpe Protheos agere, & in varias se formas mutare videantur. Ego verò immortali Deo singulares ago gratias, qui non solùm ex ore infantium & lactentium, sed per iugulum etiã aduersariorum laudem suæ matri perficit, ipsamque veritatem cũ Mariæ honore coniunctam nobis in Ecclesia reddidit illustriorem.

a Infest. Cõcept. Mariæ.

b In cõmẽt. sup. Magnificat.

c In serm. de laudãdo in Maria Deo.

d Circ. principium lib. de harm. Euangel.

e In exposi. primi capitis Matth.

f In ser. de beata Virgine Maria.

Excellẽtissima in Maria omnia.

Cur hoc loco citentur testimonia sectariorum, ad Mariæ commendationem.

CAPVT TERTIVM.

De nobili ac regia Mariæ genealogia, et quomodo circa illam Ecclesiæ hostes multis modis impingant.

NIHIL PENE intentatum relinquit mille artifex ille Satan, quò minus omni ex parte ter sanctam Virginem scelestus oppugnet: adeò infensus & infestus est huic mulieri, quæ inter cunctas alias clades, regno ipsius grauissimam attulit. Quare vltrò citroque suos submittit satellites, qui non modò Mariæ verba & facta in Euangelio descripta mordeant & depraueant, sicut posteà conuincemus, verùm etiam qui in genus, parentes & primam ætatem

tem eius, hostilem impetum faciant, signaque infesta moueant. Ac ætate quidem Augustini Faustus prodiit Manichæus, imò Manichæorum sui temporis princeps, qui tametsi Mariam Hebræam ex Iudaicis parentibus ortam fateretur, quòd nemo nisi planè stolidus neget, tamen genus illius ad tribum Leui potius, quàm Iuda referendum esse contendit. Quam noui falsique dogmatis vanitatem non detexit modò, sed etiam fortissimè dissipauit Augustinus, & Faustum eundem inter cætera irrefutabili hac ratione conuicit: Nos credimus, inquit, etiam Mariam fuisse in cognatione Dauid, quia scripturis eis credimus, quæ vtrunque dicunt, & Christum ex semine Dauid secundùm carnem, & eius matrem Mariam non cum viro concumbendo, sed Virginem.

Mariam ex tribu Leui potius, quàm Iuda, suâ genealogiâ duxisse fingit Faustus Manichæus.

Lib 23. cõtra Faustũ, cap. 9.

Quòd verò Christus quemadmodũ magni Patris Abrahæ, & pronepotis eius ex Iacob geniti Iuda, sic etiam Dauidis, in quo post Saul regia dignitas primùm effulsit, semen & filius fuerit, non solùm Propheticis, sed Apostolicis etiam literis luculenter expressum habemus. Quid enim apertius hac Dei promissione Abrahæ facta, & in Iacob repetita: [a] Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ? [b] Iacob porrò de sceptro Iudę filij, quẽ catulum leonis & inuictum principem fore promittit, omnibusque fratribus anteponit, liquidò est vaticinatus: Ipse erit, inquit, Gentiũ expectatio. Multæ autem ac illustres in Dauid, sicut in nullum alium, Dei promissiones concurrunt. Semel, inquit, iuraui in sancto meo, si Dauid mentiar: semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut Sol. Ac rursum Dauidi dictum est: De fructu vẽtris tui ponam super sedem tuam: Vt omittã alias id genus promissiones, quæ in Regum historia sæpe commemorantur. Eôdem spectat, quod apud Hieremiam loquitur Deus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore suo: pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius, qui regnet in throno eius. Esaias in hũc modum: Super solium Dauid & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia ammodò & vsq; in sempiternũ. Quocirca talis venire Messias debuit, qui non modò Dauidis esset filius, & regnandi ius consequeretur, sed cuius quoq; regnũ, aut potius monarchia perpetuò vigeret, nullisq; hostium viribus aboleretur. Persuasum hoc quoq; Iudæis erat, quorum gratiam, vt sibi magis magisq; Matthæus conciliaret, his enim suum scripsit Euangelium, statim inde ab initio Iesum Christum, quem de Maria deinde natum ostendit, Dauidis & Abrahæ Filium appellauit. Sed & Angelus Gabriel, qum de Christi regno Virginem instruit, & Virginis eiusdem Filium describit, clarissimè loquitur: Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in ęternum. Paulus autem suo Timotheo, imò Ecclesiæ vniuersæ hanc credendi præscribit regulam: Memor esto, Dominum nostrum Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid secundùm Euangelium meum. Ac alibi rursus: Manifestum est, inquit, quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est. Quid, quòd Pharisæi Iudæorum in Scripturis peritissimi, & à nostro quidem Christo alienissimi, dum rogantur. Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? expeditè profitentur, Dauidis illum esse Filium. Et manet hoc Iudæis infixum penitus, quantumuis aliôquin perfrictæ frontis, & deploratæ sint peruicaciæ, vt Messiã alium, nisi qui è stirpe Dauidis regiam originem ducat, nolint agnosci. Qui si pergent de Mariæ Filiò esse contentiosi (is enim verè illis est petra scandali & lapis offensionis, nulloque illum Messiæ officio & honore dignantur, sed omni potius probrorum & blasphemiæ genere insectantur) licebit suo illos gladio iugulare, suisque armis, id est, Propheticis testimoniis expugnare, imò etiam contra perfidos ingentem testium turbam, à quibus fortissimè coarguantur, producere poterimus. Etenim ipsorum pueri, mendici, cæci, pastores, milites, filij, fratres, seniores, probatissimique homines, vt Zacharias, Simeon, Ioannes, sed & complures è ciuibus Hierosolymitanis, ac omnium ferè ordinum Israëlitæ, hunc ipsum IESVM verum & proprium Dauidis esse Filium, ipsumque Messiam iam olim publicè proclamârunt, vel certis indiciis ità declarârunt, vt de syncera illorum in Iesum fide non possit addubitari. Quæ satis quidem esse putamus, tum ad Augustini sententiam stabiliendam, tum ad stultam Fausti opinionem refutandam, qui Mariam ex tribu Leui potius, quàm Iuda ge-

Christi genealogia ex tribu Iuda et stirpe Dauidis orta est secundùm Scripturam Propheticam et Apostolicam.

aGenes. 22. & 28.
bGenes. 49.
Psalm. 88.
Psalm. 131.
2. Reg. 7.
1. Paral. 17.
Hierem. 33.
Esai. 9.
Matth. 1.
Luc. 1.
2. Timo. 2.
Hebr. 7.
Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.

Christum Dauidis esse filiũ, Pharisæi & Iudæi quoque fatentur.

Esai. 8. 1. Petr. 2.
Matt. 9. 21. 20. Luc. 1. 2. 18 Ioan. 1. 6. 7.

Digitized by Google

nus duxisse blaterat, nulla interim tot Scripturarum authoritate commotus, quæ Christum, sicut ostendimus, secundùm carnem Dauidis Filium & promissum & exhibitum esse testantur. Non potest autem filius ex alia, quàm materna prodire tribu, ac talis præsertim filius, quem citra viri consortium mater Virgo concepit ac peperit, vt hîc locum maximè habeat, quòd à Iurisperitis dici solet: Ventrem sequitur partus. Quid verò mirum, Faustum in Virginis genealogiam turpiter impingere, Faustum, inquam, tam insanum ac impium, vt & Christi genealogiam in vniuersum reiicere non dubitârit, aperteque dixerit, genealogiam Saluatoris in Euãgelij capite propositam, nec à bono viro scriptam, nec Euangelij partem esse, nec omninò ad Euangelium pertinere, sicut ex Augustino intelligi potest.

Lib. 2. cõtr. Faust. ca. 1. & l. 3. c. 10.

Suppetunt & alia Scripturæ loca, quæ vanum hoc Fausti commentum explodant, certoque nos doceant, Mariæ prosapiam ad tribum Iuda, cuius Dauid quoque fuit, referri oportere. An enim obscurum est Esaiæ vaticinium, quod ad genus Messiæ proprium pertinet: Egredietur Virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet? Vbi sub Virgæ nomine, Mariam de Iesse, ac proinde Dauidis semine procreatam, sicut Christum ipsum per florem accipi, nulla quidem iam eget disputatione, quando veteres hunc locum ita constanter interpretantur, præsertim [a] Tertullianus, [b] Hieronymus, [c] Ambrosius, & is quidem sæpe, sed & [d] Augustinus, [e] Leo, atque [f] Damascenus. Nos [g] Bedæ verba subiiciemus: Egressa est virga de radice Iesse, & Nazaræus de radice eius ascendit, quia intemerata Virgo Maria de stirpe Dauid orta est, de cuius carne Dominus in ciuitate Nazareth veritatem carnis sine inquinamento carnis assumpsit. Et [h] Rupertus eundem Esaiæ locum tractans, Mariam Virgam facit gracilem, pulchram, humilem & rectam, quæ nullum fruticem sibi cohærentem habuerit, eiusque virgæ florem Christum Dei & Virginis Filium vocat. Nec temerè Lucas indicat, Ioseph & Mariam, vt censum Cæsari penderent, sub ipsam Christi Natiuitatem à Galilæa in Iudæam esse profectos, vt se Bethleemitici oppidi ciues, quòd sub tribu Iuda continebatur, ambo profiterentur. Cùm igitur censiti sunt, vt Augustini verbo vtar, scriptum est, eos fuisse de Domo, id est, de genere Dauid. Vnde dixit Tertullianus: Fuit Christus de Patria Bethleem, & de Domo Dauid, sicut apud Romanos in censu descripta est Maria, ex qua nascitur Christus. Adhæc quoniam Maria in sponsam & coniugem Iosepho traditur, non potuerunt ambo non esse contribules, nimirum ex genere Dauid, quòd Ioseph Mariæ sponso luculenter tribuit Euangelista. Apud Iudæos quippe legitimum erat ac solemne, vt tribus duodecim, quibus tota illorum Respublica continebatur, in coniugiis non permiscerentur, sed contribules, regia tamen & sacerdotali tribu excepta, matrimonij fœdere coniungerentur.

Maria virga Iesse, apud Esa.

Esa. 11.

a Lib. 5. cõtra Marciõ.
b In 11. ca. Esai.
c Libr. 2. de Spiritu sancto, ca. 5. Et de benedictionibus Patriarcharum ca. 4. et in 1. c. Luc.
d Lib. 3. de Symbol. ad Catechum. cap. 4.
e Ser. 4. de Natiu. Dñi.
f Libr. 4 de fide ortho.
g Homel. in galli cantu Natiu. Dñi.
h Li. 11. de victoria verbi Dei c. 18. Et in Esa. li. 2. cap. 6.

Maria et Ioseph vt eiusdem tribus coniuges, à Romanis censentur.

Contribules tãtum à Iudæis ad coniugium admittuntur.

Luc. 2.

Li. 83. quæstion. quæst. 61.

Lib. aduers. Iudæos.

Luc. 1.

Numer. 36.

Quæ quum ita sint, Erasmi consilium mirari potius, quàm probare cogor, qui Mariæ genealogiam nobis tantùm non incertam reliquit, quum quod ad illam asserendam & stabiliendam maximè pertinebat, id eleuare ac in dubium reuocare conatur. Fingit enim litem adhuc esse sub iudice, an Maria & Ioseph eiusdem fuerint tribus. Atqui veteres Theologi, vt probent Mariam ex Dauidis stirpe regia ortam esse, hoc maximè fundamento nituntur, quòd eandem cum Iosepho familiam tenuerit: non enim hac in parte sponsæ adimi posse, quòd sponso eius Matthæus & Lucas attribuerunt, & idcirco Ioseph Filium Dauid dici ab Angelo, vt Maria quoque de stirpe Dauid esse, monstretur, Hieronymo teste. Quòd si roget fortè quispiam, quid in causa sit, vt Euangelistæ, quum Christi genealogiam tractant, longamque tot generationum seriem texunt, successionem omnem non ad Mariam expressè, sed ad Ioseph vsque deducant, respondet Augustinus, in eo personam Ioseph propter virilem sexum honorari, satisque Christi Virginem matrem, adeoque Christum ipsum, quòd ex semine Dauid originem trahit, ab Euangelista commendari: Eucherius nodum ita dissoluit: Ideo per generationem Ioseph origo significatur, quia consuetudo Scripturarum est, virorum potius, quam fœminarum seriem in generationem contexere. Sed & Ambrosius clarè testatur, in Ioseph origine, Mariæ originem demonstrari, quia quum vir ille iustus fuerit, non potuit contra id, quod lege præceptum erat, facere, sed secundùm legem ex tribu patriáque sua vxorem accepit.

Mariam & Ioseph eiusdem fuisse tribus, an vt dubium reuocandum.

Matth. 1. Luc. 1.

Cur genealogia Ioseph potius quàm Mariæ in Euangelio exprimatur.

In c. 1. Mat.

Lib. 23. cõtra Faust.

De difficil. quæst. noui Testamẽti.

In 3. c. Luc.

Acce-

Accedit, quòd Angelus Gabriel de Domino prænunciauerat, vt ſuprà meminimus, quòd illi Deus ſedem Dauid patris ſui traderet. Certum eſt igitur inquit, idem Ambroſius, etiam Mariam de Dauid generatione manaſſe. Quocirca nihil attinebat, Euãgeliſtas in eo verſari, vt Mariæ proſapiam apertè deſcriberent, quæ quidem apud Damaſcenum deſcripta extat, maximè quum ſit inſuetum Hebræis, mulierum genealogias recenſere, Scripturarum verò conſuetudo habeat, viri ſemper originem quærere, ſicut Ambroſius loquitur, cumque Ioſephi genere demonſtrato, etiam coniugis eius ſiue ſponſæ progenies liquidò deprehendatur. Vnde nobis cum Bernardo licet inferre: Non tantùm Ioſeph, ſed & Maria deſcendiſſe credenda eſt de Domo Dauid. Alioquin nõ eſſet deſponſata viro de Domo Dauid: ſed in altera completa eſt veritas, quàm iurauit Dominus Dauid: altero tãtùm conſcio & teſte adimpletæ promiſsionis.

Lib. 4. de fide orthodoxa cap. 15. In 3. c. Luc.

Hom. 2. de beata virgine. Pſal. 121.

Verùm hîc nobis obſtrepit Oſiander, homo qui nouis ſcripturæ ſenſis effingendis mirificè delectatur, & Chriſti Domini genealogiam tam dextrè tractat, vt fœdis illam erroribus inuoluat atque contaminet. Primùm enim veteres ſine omni iudicio finxiſſe contendit, quòd vbi conſtet de tribu mariti, conſequenter etiam de tribu conſtet vxoris: non igitur concedit è Matthæo poſſe conuinci, quod ſicut Ioſephus, ſic & coniunx eius Maria de tribu Iuda atque de Domo Dauidis ſuum duxerit genus. Quid verò tum poſtea, ſi vnus negat Oſiander, quòd grauiſsimi Patres tam conſtanter affirmant, ſicut ipſorum verbis paulò antè citatis demonſtrauimus? Præſertim ſcriptura diuina communem ipſorum ſenſum liquidò comprobante? Sic enim lex habet Moſaica: Nubat quibus volet: tantùm vt ſuæ tribus hominibus, ne commiſceatur poſſeſsio filiorum Iſraël de tribu in tribum. Omnes enim viri inquit, ducent vxores de tribu & cognatione ſua: & cunctæ fœminæ viros de eadem tribu accipient, vt hæreditas permaneat in familiis, nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita maneant vt à Domino ſeparatæ ſunt. Diuinum igitur eſt præceptum, velit nolit Oſiander, vt Iſraëlitæ coniugali fœdere contribulibus conſocientur, eáque de cauſa, ne bonorum & tribuum fiat confuſio, quemadmodum ſuprà etiam prohibitum fuerat, ne gentiles ſeu ethnicas vxores ducerent, néue cum impiis ſua connubia commiſcerent: quemadmodum & Procopius annotauit. Neque ſat habet Oſiander hæc legis verba quamuis *luculenta*, & certa ratione ſuffulta eludere, ſed veteres etiam omnes ſuperbè contemnit, vt [a] Aphricanum, [b] Iuſtinum, [c] Euſebium, [d] Ambroſium, [e] Hieronymum, [f] Auguſtinum, [g] Damaſcenum, [h] Bedam, [i] Theophylactum, [k] Nicephorum, & quotquot demum Mariæ virum Ioſeph ſecundùm naturam Iacob, & iuxta legem Eli filium fuiſſe teſtantur, vt hac ratione Matthæus & Lucas in Euangelio ritè concilientur. Quid autem impudentius fingeret Oſiander, niſi quod eximiis Patribus hoc nomine palàm inſultet, eosque inſanos appellet, qui eiuſmodi portenta vt loquitur, primùm ſomniârunt? Sedenim [l] Canus in hoc ipſo campo certauit, & quæ Oſiander contra communem veterum opinionem argumenta produxit, ita eneruauit atque contriuit, vt pluribus illum oppugnare ſuperuacuum arbitremur. Adhæc craſſus error eſt Oſiandri, quum eam impoſturam vocat, quòd Theologi in Chriſti genealogia obſeruandum monent, quoſdam illic Binomines, aut etiam Trinomines reperiri. Vnde ſic etiam de illo iudicant Centuriatores. *Oſiander exiſtimat commentũ eſſe, in ſacris literis nequaquam receptum & vſitatum, quòd de pluribus nominibus vni perſonæ attributis narratur*. Etenim vel mediocriter in ſacris literis verſatus intelligit, ac neceſſariò fatetur, crebras illic nominum immutationes, & varias earundem perſonarum appellationes, quæ ad magnum etiam ſæpe pertinent myſterium, inueniri. Vnde idem Raguel ſocer Moyſi, & Iethro, Gedeon & Hieroboal, Ozias Rex Iuda, & Azarias, mons Tabor, & Itabyriũ appellatur, ſicut etiam in Euangelio vnus idemq; Petrus, Simon & Cephas reperitur, Hieronymo teſte.

Oſiandrum circa Chriſti genealogiam multis modis hallucinari.

Et Patribus & ſcripturæ conſonare, quòd cõiuges apud Iſraëlitas vnius tribꝰ fuiſſe dicuntur.

Num. vlt.

In fine commen. in Num.
a In epiſtol. ad Ariſtidẽ.
b In queſt. ad orthod. 66.
c Li. 1. Eccl. hiſt. ca. 7.
d In cap. 3. Luc.
e In 1. cap. Matth.
f Lib. 2. de cõſenſu Euãgeliſtarum cap. 3. Et 2. retractat. li. cap. 5.
g Lib. 4. de fide orthodoxa ca. 15.
h Lib. 1. in Luc. ca. 10.
i In c. 3. Luc.
k Lib. 1. Eccleſiaſt. hiſt. ca. 11.
l Lib. 11. de locis Theologicis ca. 5. Cent. 1. lib. 1. ca. 10. Li. aduerſus Heluidiũ. Et li. quæſt. ſeu traditionũ Hebraicarũ, in Paralipomenon.

Atque vt ad Chriſti genealogiam redeamus, niſi complures illic Binomines agnoſcamus, tanta erit inter Matthæum & Lucam diſſonantia, quanta certè componi nunquam poſſe videatur, ac Salomonis poſteros cum Nathanicis omninò confundi neceſſe ſit. Quid, quod Oſiander ipſe poſtea indicat, eũdem Eli & Iehoiackim, patrem Mariæ virginis fuiſſe: ac præterea vſitatiſsimum eſſe ſcribit, eadem nomina pluribus, inprimis autem inſignium, illuſtrium & laudatorum virorum, imponi? Qui demùm

Negat malè Oſiãder, Binomines ac Trinomines in Chriſti genealogia recenſeri.

In ſcripturis eõplures variis nominibus appellantur.

Digitized by Google

& illud affirmat, nec enim longius cum illo disputare nunc conuenit, tam Ioſephi in Matthæo, quàm virginis Mariæ in Luca genealogiam eſſe propoſitam, vt ſiue Mariam in domum mariti, ſiue in domum parentum referas, ſemper tamen ea in domo Dauidis conſtituatur. At verò Damaſcenus & alij Theologi paulò aliter docent, vt ſuprà indicauimus, non Mariæ videlicet, ſed Ioſeph genealogiam tum à Matthæo, tum à Luca deſcribi, neque conuenire, vt contra Hebræorum & ſcripturæ morem, Mariæ vtpote mulieris proſapia in Euangelio referatur, ſed hanc ſatis ex Ioſeph genealogia colligi, qui quum iuſtus & legis obſeruans eſſet, non aliam niſi contribulem vxoris loco ſibi dari ſuſtinuiſſet. Hinc illud Hilarij dictum: Quod Ioſeph potius quàm Mariæ natiuitas recenſetur, nihil refert: eadem enim eſt totius tribus atque vna cognatio. Viderint & alij, quam fidem mereatur Philo, qui Hebræus de ſuæ gentis genealogia ſcripſit, ſi tamen ſcripſit: nobis quidem haud conuenit, ex illius authoritate pendere, vt genealogiam Chriſti Euangelicam tueamur.

Ioſeph potius quàm Mariæ genealogiam ab Euãgeliſtis explicari.

In Canon. 1. in Euang. Matth.

Hoc de ſectariis in vniuerſum dixerim, in præſenti cauſa tantò minus illos ferendos & audiendos eſſe, quantò audacius communi veterum opinioni reclamant, dum vnà cum Eraſmo vel Oſiandro ſcrupulum iniiciunt, an Maria & Ioſeph eiuſdem fuerint tribus: dumque pro ſua mirabili prudentia cenſent, ad hiſtoriæ fidem parum facere illa, quæ in ſcholis non ſolùm de Mariæ, ſed de Chriſti etiam genealogia diſputantur. Etenim hoc quæſtionum genus à Paulo vetari putant, dum nos arcet à genealogiis & non finiendis quæſtionibus, quæ non conducunt ad pietatem, ſed contentiones & lites pariunt. Vnde pro vehementia ſua ſolita, Lutherus in hanc vocem erumpit: *Expeditiſſimam rationem omnium genealogiarum ſanctus Paulus etiam prohibuit, nedum docere voluit, vocans eas interminatas & inutiles.* At nos Apoſtolica verba, quæ ab iſtis temerè arripiuntur, inſpiciamus, eáque Timotheo ita ſcribuntur: Vt denunciares quibuſdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis interminatis: quæ quæſtiones præſtant magis, quàm ædificationem Dei, quæ eſt in fide.

Tractationẽ de Chriſti & Mariæ genealogia, Theologis vitio vertendam non eſſe, nec à Paulo vetari.

Lutheri iudicium de genealogiis à Paulo vetitis.

Tom. 4. Ienen. fo. 293.

1. Tim. 1.

Hac oratione Timotheus, qui ex matre Iudæa & patre Græco natus, & Chriſtianus Epiſcopus factus fuerat, admonetur, vt vigentibus tum Iudæorum, tum Ethnicorum morbis nôrit rectè mederi. Iudæi quippe vnà cum Pſeudoapoſtolis de veteri more antiquis fabulis nimium tribuebant, quas de generatione ſuarum originum, déque Abraham, Iſaac & cæteris Patriarchis libenter narrare ſolebant, vt etiam Ambroſius indicauit. His annumerari poſſunt falſæ Iudæorum traditiones, ſiue δευτερώσεις, quales adhuc in Thalmud & Cabala reperiuntur, in quibus tradunt Deũ primo homini duas creaſſe mulieres, ex quibus porrò varias texũt genealogias, vt alios ex vna, alios ex alia muliere deſcendiſſe contendant. Præterea iſtiuſmodi genealogiis magis illi quàm Euãgelicis teſtimoniis nitebantur, haud ſine gentium offendiculo curioſè diſputantes, ſicut etiam Theodoretus admonet, ac in dubiũ reuocantes, an ſecundum illas Chriſtus ex Abraham & Dauid legitimè natus eſſet. Quod verò ad Ethnicos attinet, ſuis & illi fabulis ac Theogoniis gloriabantur, & ſicut Iudæi ex auorũ & proauorum dinumeratione, ſic ipſi ex deorum genealogia non mediocrem ſibi gloriam vendicare ſtudebant, vt Chryſoſtomus, Theophylactus & Oecumenius hunc locum interpretantur: Iubet ergo Paulus vtriuſq;, Iudæis nimirum ac Gentibus', indici ſilentium, omnemq; de huiuſmodi genealogiis diſceptationem & iactationem præſcindit, maximè quum vanum & curioſum hoc ſtudium naſcentis Euangelij lucem obſcuraret atque labefactaret. Tum res ipſa loquitur, Paulum hîc loqui de fabulis & genealogiis interminatis ἀπεράντοις, id eſt, quæ finem non habent, vnde Ambroſius vertit infinitis, & quæ non ſolùm inutiles, ſed & pernicioſas pariant contentiones. Cui rei fidem maiorem facit Ignatius, quum hoc modo ſcribit: Ne patiamini vos ſeduci aliis opinionibus, nec fabulis, nec genealogiis nunquam finiendis, nec faſtui Iudaico attendatis. Vetera tranſierunt, ecce noua facta ſunt omnia. Ac rurſus alibi eos reprehendit, qui dicere non verebantur: Niſi Euangelium inuenero in Archiuis, non credo. Eoſdem hoc loco Paulus petere videtur, ſed cui nihil minus in mentem venit, quum hęc ſcriberet, quàm doctorum induſtriam, qui de ſancta Chriſti genealogia piè & ſyncere iam olim diſputarunt, aut nunc etiã in ſcholis diſquirere pergũt, perſtringere, vetare ac impedire: Huc enim labor eorũ pertinet, vt Euangelica veritas rectius intelligatur ac ſolidius defendatur.

Paulus quales improbet genealogias.

In eundem Pauli locũ.

In eandem epiſt.

In eiuſdem loci explicatione.

Niſi

Digitized by Google

Veterum & recentiorũ Theologorum ſtudiũ in excutienda Chriſti genealogia, nec à Paulo improbatur, nec meretur reprehenſionem.

Quomodo Brẽtius Pauli locũ de genealogiis deuitandis exponat.

Nobiles de ſuis genealogiis ſæpè ambitioſè cõtendunt.

Catholici doctores ſine vitio variant ſententias, circa Chriſti & Mariæ genealogiam.

Eccleſię fides & doctrina de Mariæ genealogia.

Quanta fuerit Marię nobilitas iuxta carnem.

Marię nobilitati detrahunt nouatores, vt Lutherus & Brentius.

Refutatio Aduerſariorum.

Lib. contra aduerſariũ legis cap. 1. Et in li. contra Fauſt. Manichæũ 1. 2.

Nisi fortaſſe Auguſtinum incuſabimus, qui propter hanc ipſam genealogiã cum Fauſto & Manichæis aperto Marte certauit: ac veteres alios, vt Aphricanum, Origenem, Euſebium, Hieronymum, Ambroſium, Cyrillum in Pauli præceptum impegiſſe dicemus, quandoquidem Celſo, Porphyrio, Iuliano & aliis id genus impiis eãdem genealogiam inſectantibus vi magna reſtiterunt, multumque in eo ſtudij poſuerunt, vt Matthæum & Lucam in hac genealogia, quæ varios & graues adfert ſcrupulos, ritè conciliarent.

Super Luc. hom. 32. & in ca. 1. lib. 1. Samuel. hom. 2.

Qua in re ſi nobis fortaſſe Lutheri amantes non credunt, ſaltem ſuę farinæ Doctorẽ Brentium audiant, cuius iudicio hæc Chriſti genealogia non ſolùm vtilem, ſed etiam ad fidem in Chriſtum confirmandam neceſſarium vſum habet. Quum verò Paulus monet, vt genealogias deuitemus, intelligit ſuperſtitioſas, nunquam finiendas, ſicut ipſe ſeſe interpretatur, inutiles & ſuperuacaneas, quas Iudæi magis ſuperſtitionis quàm pietatis ſtudio inquirebant: quales ferè etiam illæ ambitioſæ genealogiæ ſunt, quales Nobiles mundanę gloriæ animalia, ad oſtentandam ſuæ familiæ antiquitatem & claritudinem, auos, proauos, abauos, atauos & tritauos ſuos, à neſcio cuius vel Pompeij, vel Æneæ, vel Euandri genere ductos enumerant. Horum & ſuperſtitionem & ambitionem Paulus reiicit, ſicut ad verbum idem Brentius confitetur. Cæterùm quamuis Catholici Theologi, quum in hoc argumento verſantur, varias difficilesque quæſtiones inducant, & inter ſe varient aliquando ſententias, in eo tamen conſentiunt omnes

Vide illorũ commentarios in Matthæum.

ſiue veteres, vt Hilarium, Hieronymum, Chryſoſtomum, Theophilactum, Bernardum, ſiue recentiores, contemplemur, quòd Maria ſimul cum Ioſeph ex eadem tribu Iuda & ſtirpe Dauid orti fuerint, ſuumque coniugium inchoârint.

Sic ergo citra hæſitationem vllam habendum eſt, quemadmodum Eccleſia non modò Latina, ſed & Græca conſtanter tot ſeculis profitetur, Mariam ex ſemine Abrahæ, & de tribu Iuda ſtirpéque Dauid illuſtrem tenere proſapiam, ac progenitoribus regali principalique dignitate conſpicuis refulgere, quos tamen ipſa præcellenti nobilitate facilè ſuperârit. Qua ratione Bernardus nõ ſolùm cordis, vt ipſe vocat, ſed & carnis prærogatiuas Mariæ tribuit, quibus veluti ſtellis duodecim pulchrè micãtibus Reginæ huius caput coronetur, aliisq; præfulgeat omnibus. Verba tantùm quæ huc pertinent, ex Bernardo tranſcribam: Quod ergo ſidereum micat in generatione Mariæ? Planè quòd ex regibus orta, quòd ex ſemine Abrahæ, quòd generoſa ex ſtirpe Dauid. Si id parum videtur, adde quòd generationi illi ob ſingulare priuilegium ſanctitatis diuinitus noſcitur eſſe conceſſa, quòd longè antè eiſdem Patribus cœlitus repromiſſa, quòd myſticis præfigurata miraculis, quòd oraculis prænunciata propheticis. Vbi vir ſanctus vno veluti faſce non pauca comprehendit, quæ Virginis noſtræ tum ortum, tum nobilitatem præſtantiamque commendant: nec minus illorum ſtultitiam tacitè coarguit, qui hodie de Mariæ natalibus nihil ferè præclari vel cogitant, vel admittunt.

In harm. Euang.

In expoſit. Cãtici Magnificat.

Sunt qui Deiparam, proh pudor, puellam obſcuro loco natam, aut ſicut Caluinus loquitur, ignobilem, nec vllius coram mundo precij, contemptam & contemptibilem faciant. Lutherus eam inopem, abiectam, afflictam, deſpectam, vilem, nullius coram mundo exiſtimationis ac precij puellam, quæ in ſumma vilitate vixerit & permanſerit, imò quæ & inanis & vacua bonorum omnium fuerit, audet appellare. Hæc autem omnia ex vno dicto colligit & concludit vaniſsimè Lutherus, quoniã in Cantico Maria dixit, Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. De qua humilitate nos alibi prolixè reſpondebimus. Qualem verò Mariam depingit Brentius? Mulierem longè omnium abiectiſsimam, & cunctorum ludibrio expoſitam, quæ ante Chriſtum natum vitam nullo penè loco ſecuram agere potuerit, & duriſsimam ſuſtinuerit egeſtatem. Atque hæc fingi ab inſanis & impiis calumniatoribus poſſunt, æquis autem & prudentibus rerum æſtimatoribus comprobari non poſſunt, quoniam nullis aut ſcripturæ, aut hiſtoriæ, aut veterum teſtimoniis fulciuntur, cum ipſo etiam decoro pugnantia, & quæ duntaxat ex iſtorum ſtolido pendent phantaſmate, qui matris deſpicientiam ad filij Deique gloriam illuſtrandam referre conantur. Ergóne Chriſti honos labaſcet, niſi Maria in ordinem redigatur, vt omnium illuſtriſsima virgo tantùm non infimæ ſortis hominibus, ac viliſsimis ancillulis aggregetur? Vnde quiuis non valde craſſus intolerabilem iſtorum de Maria ſine iudicio iudicantium petulantiam, paremque ſtultitiam intelligit,

In Euan. de viſitat. Mariæ.

intelligit, quos nihil pudet in Domini matrem quiduis euomere, nihil propemodum eximij aut ſplendidi de virgine profitentes. Quid ad veram plenamque nobilitatem illi deeſſet, quæ in ſuo ſtemmate quatuordecim reges atq; duces & heroas Iſraëlis longa ſerie computabat, nec ſolùm nobilitate ſanguinis, & parentum celebritate, ſicuti paulò pòſt monſtrabimus, ſed etiam virtutis excellentia tam multis antecellebat, ac demùm propter eximias dotes in ea fulgentes pleriſque commendatior erat ſanè, quàm iſti tam iniqui quàm imperiti cenſores, ne dicam illuſores putant, omnibuſque perſuadere conantur. In humano genere ille nobilis dicitur, qui claris maiorũ titulis inſignitur: Beata verò Maria licet generoſa ſit Patrum ſtirpe progenita (Damiani verbis vtor) ab illo tamen trahit excellentiſsimæ nobilitatis genus, qui de illa eſt nouo naſcendi genere procreatus, & per clariſsimam ſobolem omnem humani ſtemmatis excedit nobilitatem. Clara proauorum titulis, ſed incomparabiliter clarior generoſitate prolis: filia ſiquidem Regum, ſed mater Regis Regum. Non moramur interim, paruoque in precio habendum ſcimus, quid mundus de fucata & vana, crebrò & ementita nobilitate ſentiat, multis falſò exiſtimantibus, vera & egregia nobilitate illos inſigniri, qui clara duntaxat progenitorum ſtemmata recenſent, & hinc magnificos iactant titulos, licet ſuis ipſi flagitiis cooperti, ad nullam maiorum ſuorum virtutem prælucentem vel perueniant, vel adſpirent. Habet interim ſuam quoque laudem nobilitas, & duplex ornamentum adfert, quæ generis claritate ſimul & virtutis ſplendore conſtat, ſicut in Maria profectò conſtitit, quoniam ex inclyto illo Patriarcharum, prophetarum & regum ſanguine, velut lectiſsima radice proceſsit, & pulchriores virtutum fructus adiunxit, ad eam demùm gratiæ dignitatisque ſublimitatem progreſſa, vt huius veluti ſolis ac lunæ ſplendor, maiores omnes licet ſtellis clariſsimis illuſtriores obſcuret, nullaque vel regum, vel principum tanta ſit nobilitas ac celſitudo, quæ Mariano generi non cedere videatur. Vnde quemadmodum precioſæ fulgentéſque gemmæ, quæ annulo aureo inſeruntur, magis ac magis eum illuminant & illuſtrant: ſic naturæ & animi dotes in Maria tam inſignes & cumulatæ fuerunt, vt præſentem eius virtutem cum ſtirpis nobilitate coniunctam cunctis admirabiliorem & gratioſiorem redderent, nihilque de illa vulgare & abiectum iudicari facilè paterentur. Tanta donorum Dei affluebat copia, tam diuinus morum ornatus apparebat, tam accurata vitæ inſtitutio & parentum honeſtas accedebat. At verò ſi fortunas & conditionem vitæ ſpectes, eſto, nõ fuerit illa virgo tam dives & copioſa, vt magnorum Principum filiabus, aliisque fœminis generis ſui ſplendorem oſtentantibus vulgò compararetur: Nihil hoc ſanè obſtat, quo minus ſuum in Regum genealogia teneat locum, quos genere & ſanguine vtique contingebat. Nouatores verò parum ab impio Celſo differre videntur, qui non modò Mariæ humile & ſimplex vitæ genus, quod Fabri eſſet coniunx, exprobrare, ſed & Chriſtianis hoc nomine inſultare veritus nõ eſt. Reprehendit ergo Celſum Origenes adeò impudentem, vt Mariæ illudens, puellam eam nec fortunatam, nec regiam, adeoque ſuæ vix viciniæ notam, ſed potius exoſam fuiſſe diceret. Qui Epicuræus Philoſophus non animaduertit, multos ex egenis opulentos, & ex obſcuris claros atque præſtantes, quemadmodum [a] Saul & [b] Dauid, effici: tum vicißim è Regibus & Principibus natos, non æquè florere cum parentibus, ſed maiorum ſuorum gloriam & claritatem cum plebeia & obſcura vita ſæpe commutare. Quæ res tantò plus eximiæ virtutis veríque decoris homini adfert, quò is expreſsius contempti honoris & amatæ ſubmiſsionis ſpecimen exhibet. Itaque dum Ioſaphat, Lotharius, Ludouicus regium diadema vltrò deponunt, & ſummum vitæ ſplendorem piè fugiunt, vt Monaſticen profiteantur, tantò illi certè nobiliores extiterunt, quò ſe ipſi religionis ergò ſubmiſsius abiectiusque geſſerunt. Ita neque Chriſtus & Dominus & Rex eſſe deſiit, quin potius nominis ſui gloriam illuſtriorem reddidit, quum oblatum Regis honorem recuſauit, & ſicut Paulus inquit, ἐκένωσεν ἑαυτὸν, id eſt, ſeipſum exinaniuit. Verùm nos alibi de Mariæ ſuam & nobilitatem & gloriam neſcientis, adeoque contemnentis humilitate, vita, ſanctiſsimisque moribus diſſeremus, vt fortius iſtorum retundatur error, qui nobiliſsimam ornatiſsimamque virginem tantum non terræ, vt vocant, filiam efficere, ac pudendo ſtudio deformare conantur.

Mariæ nobilitas partim à progenitoribus, partim à Chriſto pendet.

Serm. 3. de Mariæ natiuit.

Nobilitatis fuco abutuntur, qui generis, nõ virtutis claritatem ponderant.

Sanguinis nobilitas virtutis decus auget & ornat.

Mariam & genere & virtute prænobilem extitiſſe.

Mariæ non adimit laudem nobilitatis, quod fuerit fortunæ tenuioris.

Celſus Philoſophus Epicureus quid in Maria taxárit.

Lib. 1. & 2. contra Celſum.

a 1. Regũ 9.
b 1. Reg. 16. & 2. Reg. 2.

Contempta nobilitas & gloria nobiliorem & ſublimiorẽ hominem reddit.

Ioan. 6. Philip. 2.

Accedit

Accedit quod non solùm in matrem, sed in Christum quoque filium quodammodò, contumelioſi esse videntur, qui parum, aut nihil tribuunt Mariæ nobilitati, hoc est, illius tam antiqui, sacri & eximij stemmatis claritati, vnde Ieſſæa virgo & virga Christum suauissimum florem & simul fœliciſsimum fructum orbi adportans prodiit. Nam verisimè dixit Irenæus: Filius Dei Dominus noster existens Verbum patris & Filius hominis, quoniam ex Maria, quę ex hominibus habebat genus, quę & ipsa erat homo, habuit secundum hominem generationem, factus est Filius hominis. Christo igitur eiusque gloriæ detrahunt, qui matris generi præstantisimo & natalibus laudatisimis detrahunt, quum in illam omnes, vt ita dicam, nobilitates concurrant, quæ splendorem generis ipsi filio poterant conciliare, vt iure nempè dicatur & sit [a] filius Dauid, [b] Rex Israël, [c] Leo de tribu Iuda, [d] Stella ex Iacob, [e] Dux & Rector populi Dei, [f] Dominator in domo Iacob, [g] super solium Dauid sedens, & [h] sedem habens æternam.

Marię nobilitas ad Christi nobilitatē vindicandam pertinet.

Esaiæ 11.

Li. 3. contra hæres. c. 21.

a Matth. 1. b Ioan. 1. & Luc. 1. c Apocal. 5. d Num. 24. e Michææ 5. & Matth. 2. f Luc. 1. & Malach. 3. g Esaiæ 9. h Luc. 1. & Daniel. 7.

Duplici verò inprimis nobilitate Christus egebat, quam ab illo propheticæ literæ postulabant, vt nempè Rex & Sacerdos nasceretur: quod vtrunque nobilitatis genus apud Israëlitas vigebat maximè, & sacra etiam vnctione decorabatur, sicut & Eusebius Cæsariensis annotauit. Iam verò vt hac vtraque nobilitate Christus insigniretur, illam habere matrem debuit, quam & germanam Abrahæ filiam, & ex tribu Iudæ stirpeque Dauidis regia prognatam esse constaret, & quæ præterea cum tribu Leui aliquam cognationem haberet. Quæ duæ tribus, Iuda & Leui, apud Iudæos præcipuè florebant, vt aliæ præ illis obscuræ viderentur, neque tam illustribus Dei promissionibus & prærogatiuis ornarentur. Ac Leuitica quidem tribus, quæ & sacerdotalis, Dei, non regum erat seruitio mancipata, vt Augustinus loquitur, & tertia decima numerabatur, multoq; magis quàm tribus aliæ, ad regnum Hierosolymitanum pertinebat.

Duplicem in Christo nobilitatem extitisse.

Li. 1. Eccles. hist. ca. 3.

Lib. 7. de ciuit. Dei cap. 31.

Igitur vt Mariæ nobilitati nihil deesset, quam propter Christum absolutam esse congruebat, non modò illa cum tribu Iuda, sed Leui etiam, vt diximus, aliquid habuit affinitatis, eamque nobilitatem in Christum filium vt propheticis oraculis satisfieret, deriuauit. Hinc factum est, vt satis non fuerit Euangelistis Mariam sponsi Ioseph contribulem ex Dauidico genere prognatam ostendere, sed eam Elizabethæ quoque συγγενῆ, id est, cognatam siue consanguineam, vt sacerdotalem in ea stirpem cognosceremus, facere voluerunt. Si enim Elizabethæ cognata est, vt ex Luca intelligimus, nō potest tribum Leui non attingere sangui nis affinitate: Quod hæc Elizabeth Aaronis esset filia, & Zachariæ sacerdotis vxor, Euangelio teste. Hoc est, quod veteres Theologi vt [i] Gregorius Nazianzenus, [k] Augustinus, [l] Eucherius perspicuè docent, Mariæ genealogiam non solùm ex Dauidis, sed è Leui quoque stirpe deduci, fortasse quòd Mariæ matrem Annam in tribu Leuitica ponant, quum & Hyppolitus martyr, quem postea producemus, affirmet, Matthan huius Annæ patrem, sacerdotem fuisse. Cui rei illud etiam argumento est, quod Matthæus per Salomonem, Lucas verò per Nathan Christi genealogiam pertexit, ne videlicet ignoremus, Mariam ex regali simul & sacerdotali genere prodiisse, atque ita vnicum Mariæ filium verè Christum, id est, omnis diuinæ gratiæ liquore, præ suis consortibus perunctum fuisse, suo vt iure idem & Rex regum, & Sacerdos sacerdotum de vtraque tribu Iuda & Leui ortus, vt postremus, ita summus existeret, adeóque summa inter summos omnes mortales dignitate præstaret. Rectè igitur monet Iulianus Pomerius, alias generationum lineas à Luca quàm à Matthæo describi, quum Christi tractant genealogiam. Lucas enim sacerdotalis generis prosapiā sequens, & à Christo filio Dei incipiens vsq; ab Adam & ipsum Deum à quo formatus est, septuaginta septem lineas generationum explicuit. Matthæus autē regiæ stirpis generationum exequutus est numeros, in quibus per quaternos & denos generationum articulos tres mūdi ætates expressit. Sed & ante Iulianum Hilarius hoc scriptum reliquit: Dum Matthæus paternā originē, quę ex Iuda proficiscebatur, recensēt, Lucas verò acceptū per Nathan ex tribu Leui genus edocet: suis vterq; partibus Domino nostro Iesu Christo, qui est æternus & Rex & Sacerdos, etiā in carnali ortu vtriusq; generis gloriā probauerunt. Clarius verò in eundē sensum dixit Augustinus: Ideo numerus generationū in Matthęo & Luca diuersus est, quia vterq; sub diuersa Christi persona diuersam texit genealogiā. Matthęus quidē qui regiā in Christo personā instituerat insinuare, naturales Christi ex regibus Iudæorū generationes enumerat.

Mariæ nobilitatem ex vtraq; tribu Iuda & Leui pendere.

Luc. 1.

i In carmine de Christi genealogia.

k Lib. 2. de consens. Euang. ca. 3. Et li. 83. quęst. cap. 61.

l Lib. quęst. noui test. Matth. 1. Luc. 3. Psal. 44.

Maria Elizabethæ cognata, & idcirco generis sacerdotalis.

Li. 3. contra Iudæos.

Matthęus & Lucas Christū regem & sacerdotem notant in eiꝰ genealogia.

Canon. 1. in Euan. Matt.

Li. 2. de consens. Euang. ca. 3. 4.

Quomodo Matthæus & Lucas ratione varia texant Christi genealogiam.

Lucas

Lucas verò ſacerdotalem in Chriſto perſonam oſtendere volens, generationes adoptionis Chriſti percurrit. Tum de Maria diſertè hoc admonet: Cùm euidenter dicat Apoſtolus Paulus, ex ſemine Dauid ſecundum carnem Chriſtum, ipſam quoque Mariam de ſtirpe Dauid aliquam conſanguinitatem duxiſſe, dubitare vtique non debemus. Cuius fœminæ quoniam nec ſacerdotale genus tacetur, inſinuante Luca, quod cognata eius eſſet Elizabeth, quam dicit de filiabus Aaron, firmiſsimè tenendum eſt, carnem Chriſti ex vtroq; genere propagatam, & regum ſcilicet & ſacerdotum, in quibus perſonis apud illum populum Hebræorum etiam myſtica vnctio figurabatur, id eſt, chriſma, vnde Chriſti nomen elucet, tanto ante etiam iſta euidentiſsima ſignificatione prænunciatum. Ibidem c. 2. Rom. 1. Luc. 1.

Mariam ſalua lege cum duab⁹ tribubus cognationem contraxiſſe.

Qnid igitur, inquiet aliquis, ſi Maria legem obſeruauit, vt dubitare ſit nefas, quo pacto vtramq; tribum Iuda & Leui attigit affinitate? Sic enim lege cautum fuiſſe diximus, vt coniugium Iſraëlitarum, omnisque affinitas circa vnius tribus homines limitesque contineretur. Nec eſt noua quidem iſthæc, ſed antiquis etiam hæreticis vſurpata quęſtio, quum & illi circa Chriſti genealogiam offenſi, ſicut notauit Epiphanius, hoc modo diſceptârint: *Quomòdo ea quæ ex tribu Iudæ & Dauidis cognata eſſe poteſt Elizabeth, quæ eſt à Leui?* Reſpondemus, quod ad prædictas duas tribus Iuda & Leui pertinet, hoc in illis peculiare fuiſſe, vt vtrinque coniugia ſępe permiſcerentur, & affinitas aliqua mutuò contraheretur. Hæ duæ tribus, inquit Epiphanius, ſolæ inter ſe coniungebantur, regia ſacerdotali, & ſacerdotalis regiæ. Nec diſſentit Beda, ſi quem mouet inquiens, quomodo beatæ Mariæ cognatam Lucas dicat Elizabeth, quum hæc de domo Dauid, illa de filiabus Aaron originem duxerit, animaduertat, proauos earum liberis inuicem nuptum traditis, vtramq; tribum potuiſſe coniungere. Quare ſummus ſacerdos Aaron, ſi exemplis agendum eſt, non ſuæ tribus, ſed de genere Iuda Elizabetham vxorem accepit, eamque nobilis viri Aminadab filiam, ſimul & ſororem illius Naſſon, qui tribui Iuda per deſertum proficiſcenti ducem ſe inclytum præbuit. Ad hæc de Ioiada pontifice maximo legimus, quod ſtirpis regalis vxorem duxerit, quæ regis Ioram erat filia, & alterius regis Ozochię ſoror, nomine Ioſabetha. Cùm igitur tribus regia cum ſacerdotali permixta fuerit, idque ſalua lege fieri potuerit, admodum conuenienter, vt Cedrenus inquit, Dominus ex Maria virgine, & ſuæ carnis matre Rex idē & Sacerdos natus deprehenditur. Quod verò de duabus tribubus, regia & ſacerdotali ſeu Leuitica, concedit Epiphanius, etiam ad alias referunt eruditi, ac probabiliter docent, ex Iſraëlitis cuiuſcunque tribus coniugia cum hac Leuitica contrahi potuiſſe, modò hæreditates impermixtæ manerent, & ſua cuiq; tribui iura & bona integra conſeruarentur. Hoc enim eſt quod lex illa: Omnes viri vxores, omnes fœminæ viros de ſua tribu accipiant, potiſsimùm vrget, ſicut & verba legis annexa commonſtrant, nimirum vt per nuptias bona in Dei populo non diſtraherentur, & tribuū hæreditates de vna in aliam non transferrentur: idque ad meliorem illius gentis diſciplinam, & firmiorem tranquillitatem proculdubio pertinebat. Excuſatur ergo Dauid, qui hoc legis decretum non violârit, etiamſi ex tribu Iuda ortus, vxorem ex tribu Beniamin, Michol nempe, Saul regis filiam duxerit, quandoquidem nulla hæreditatis portio fœminam vllam, quæ fratres haberet, conſequebatur. Cæterùm ſacerdotes cum tribu Iuda veluti digniore, crebrius quàm cum aliis tribubus ineabant coniugia, & cuiuſcunque demùm tribus homines cum Leui hæredibus coniungerentur, nulla inde bonorum confuſio ſubſequi poterat, quum lex diſertè caueret, vt diximus, ne ad tribum Leui hæreditas vlla perueniret, quòd Leuitarum commodis aliunde proſpectum eſſet. Itaq; ſine omni vitio, & ex recepta populi conſuetudine factum fuit, quod Maria licet in tribu Iuda veraretur, cum Baptiſtæ matre Elizabeth, quæ de filiabus Aaron fuiſſe ſcribitur, aliquam habuit cognitionem: quæ res tribuum permixtionem neceſſariò requirebat. Exiſtimant autem, eandem Elizabeth ſic eſſe natam, vt patrem Aaronitam, matrem verò de tribu Iuda, hoc eſt, ex ipſius Dauid familia obtineret. Etenim vt veteres tradunt, quum Emerentiana Soloni de tribu Iuda nupſiſſet, & ex illa filias duas Annam & Iſmeriam genuiſſet, prior Ioachim viro de domo Dauid, qui & ipſe Mariæ pater, obtigit coniunx. Poſterior verò, Iſmeria ſcilicet, quū à ſacerdote in vxorem ducta eſſet, filiam de qua diximus, Elizabetham peperit, quę porrò Zachariæ coniunx, & effæta Ioannem filium

Tribus Iuda & Leui in coniugio permiſcebantur.

Iſraëlitas cum quauis tribu ali quando matrimonium cōtrahere potuiſſe.

Dauid licet de tribu Iuda ortus, vxorem de tribu Beniamin habuit.

Quæ ratio fuerit cognationis ſiue conſanguinitatis inter Mariam & Elizabeth.

Cōtra Anti dicomarianit. hær. 78.

Li. 2. de conſenſ. Euang. ca. 2.

In 1. c. Luc.

Exod. 6.

2. Paral. 22.

In compendio hiſtoriarum.

Num. vlt.

1. Reg. 18.

Nu. 3. & 8. Exodi 30.

Luc. 1.

Luc. 1.

Digitized by Google

filium Domini Præcurſorem in lucem edidit. Facit autem hoc ad maiorem Meſsiæ commendationem, quod eius mater è ſtirpe Dauidis orta, fœminæ tam illuſtri, & quæ ſacerdotalis eſſet generis, carnis etiam propinquitate coniungatur. Vnde rurſus Iudæi ſummæ & ingratitudinis & perfidiæ conuincuntur, illum dum recuſant Meſsiam agnoſcere, qui per matrem & ab ipſo ortu ſe Regem ſimul & Sacerdotem electum eſſe monſtrauit, & præter quem ipſi quoque Iudæi nullum alium officio vtroque fungentem aut ſibi vendicare, aut nobis tot ſeculis deſignare poſſunt.

Craſſus & inexcuſabilis Iudæorum error, Mariæ filium pro Meſsia nõ agnoſcentium.

Verum enimuerò non ita Chriſtum facimus Sacerdotem, vt Fauſti Manichæi ſtolidum confirmemus errorem, qui cæcorum dux, in tribu Leui ſic Mariam incluſit, vt à tribu Iuda illam prorſus excludere videretur. Neque ſolum hoc Manichæorum fermentum, quòd Auguſtinus præclarè diſsipauit, ſed illud etiam inane commentum, aut ſi mauis informe fragmentum deteſtamur, quod fortaſſe quidam Suidæ operibus ſubdolè agglutinauit, vt nouam de ſacerdotio Chriſti opinionem aut inueheret, aut conſtabiliret. Etenim ſi cuidam Rabbino apud Suidam fabulanti fides habenda eſt, Ieſus Marię filius, verusque ille noſter Meſsias communi ſacerdotum Legalium ſuffragio fuit cooptatus, & aliorum ſacerdotum, qui templo Hieroſolymitano ſeruiebant, albo ſolenniter adſcriptus, adeóque pro Aaronico Sacerdote à Iudæis receptus, agnitus & comprobatus. Hoc vt credamus, ex Hebræorum Archiuis profertur teſtimonium, quod ſcriptum vt opinor, nullus vnquam vidit. Credant tamen iſthæc, ſi velint, doceantque Iudæi, homines aut nimium creduli, aut in perfidia obſtinati: nobis ſanè fidem in re tanta non faciet Argentarius, qualem ad hæc probanda Suidas inducit. Quod ſi ex Euangelica hiſtoria iudicandum eſt, conſtare non poteſt hæc inſulſa opinio, quæ Chriſtum fingit externo ſacerdotio eſſe perfunctum, & ritu Iudaico ſacris in templo miniſtraſſe. Paulus enim de Chriſti ſacerdotio multa Hebræis exponit, qui certè Chriſti genus haudquaquam poterant ignorare, & quibus perſuadere conatur, eundem non eſſe Aaronicum, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech Sacerdotem. An verò res ipſa non loquitur, Chriſtum non ex hominum electione, non per ſucceſſionem generis, non communi Iudæorum ritu ſacerdotem vnquam fuiſſe, neque circa externum ac typicum præcurſoriumque ſacerdotij munus, quod penes vnam tribum Leui manebat, laboraſſe, ſed ipſum potius inaudito modo & ineffabili beneficio pro omnibus omnium peccatis expiandis in cruce ſacrificaſſe, vt idem ipſe, Sacerdos atque Sacrificium eſſet? Vbi repetere non attinet, quod Patres conſtantiſsimè docent, Chriſtum in ara crucis figuram ſacerdotij, ſecundùm ordinẽ Aaron expreſsiſſe, quando ſeipſum cruentam victimam immolauit, ſeque morti verè tradidit, & rurſum ſe Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech declaraſſe, quando in extrema cœna corpus ſanguinemque ſuum ſub panis & vini ſpecie obtulit, & ad altare offerendum, Eccleſiæ commendauit, ſicut illud quod Melchiſedech obtulit Deo, iam per totum orbem terrarum in Chriſti Eccleſia videmus offerri, vt Auguſtini verba ſequamur. Vnde hîc alibi quoque dixit. Nónne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſe ipſo? & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur. Neque ſolus Auguſtinus, ſed & vetuſtiores Theologi, quemadmodum [a] Irenæus, [b] Cyprianus, & [c] Euſebius Cæſarienſis, hoc Chriſti ſacerdotium, quod ſecundùm ordinẽ Melchiſedech in Eccleſia durat, palàm agnoſcunt & prædicant. Omitto etiam de Chriſti regno dicere, qui quum è Maria ſummus Rex & orbis Monarcha eſſet natus, volens iuri ſuo in dominando ceſsit, nec ſeculari honore regnauit, vt Ambroſius loquitur, quòd mallet ſpiritualiter in mentibus atque intra nos, quàm temporaliter atque coram mundo ſuum regnum adminiſtrare. Neque tamen negandum eſt, Chriſti regnum ad externa quoque protendi, quum hęres ſit ipſe vniuerſorum inſtitutus, & ſecundùm naturam hominis aſſumptam pro ſuo quidem arbitrio cuncta moderetur. Igitur quem thronum regium à Dauide patre per Mariam accepit, nõ penes veterem, ſed nouum populum manere decreuit, & à Iudæis ad Chriſtianos regnum ſuum traduxit. Qua de re luculenter Athanaſius hoc ſcriptum reliquit: Capiens Chriſtus thronum Dauidis, tranſtulit illum, dedit ſanctis Chriſtianorum regibus, vt cõuerteret eos ad Domum Iacob, qua tradita in opprobrium & direptionem, regnabit in Chriſtianis in æternum, & regni eius non erit finis. Eandem Athanaſij ſententiam, vt thronum

Lib. 23. contra Fauſtũ cap. 9.

Cauendus error Manichæorum Marie tantùm Leui ſtirpẽ tribuentium.

Suidas cautè legendus in nomine (Ieſus) nec recipiendum Iudæi teſtimoniũ qui Chriſto legale tribuit Sacerdotium.

Heb. 7. 8. 9.

Quomodo Paulus doceat de Chriſti ſacerdotio.

Chriſtus figurã implet ſacerdotij, ſecũdùm ordinem Aaron & Melchiſedech.

Epiſt. 23. ad Bonifaciũ. a Li. 4. contra hęreſ. ca. 32. b In epiſt. ad Cæciliũ fratrem epiſt. 3. lib. 2. c Lib. 1. Euang. demonſtrat. ca. 10. Li. 83. quæſt. quæſt. 61. Inc. 3. Luc. Luc. 17. Hebr. 1.

Chriſti regnũ ſpirituale, ſed quo externum quoque Dominium continetur.

In Euang. de ſanctiſſ. Deipara. Et Serm. de natiuit.

Chriſtus thronum patris Dauid Chriſtianis regibus tradit.

Digitized by Google

Dauid à Christo regibus Christianis esse traditum agnoscamus, Anastasius Abbas, qui postea fuit Patriarcha Antiochenus, verbis luculentis comprobat. Verùm hæc obiter de Christi Regno & Sacerdotio, vt hinc etiam Mariæ genealogia illustretur. Illud inprimis meminerimus, quod suscepti argumenti caput est, Mariam Abrahæ & Dauidis tam carne quàm spiritu generosam & incomparabilem esse filiam, quæ omni virtutum genere suos maiores excelluit, longóque post se interuallo reliquit. Honorius ita dixit: Ex benedicto Patriarcharum semine, & præclaro Prophetarum germine, atque sacra sacerdotali stirpe, generosa quoque & Regali progenie, hæc inclyta virtutis Dei virga, insignis virgo Maria processit, quæ omni genere generositatis iure debuit prefulgere, quoniam ipsum totius generositatis principalissimum & singularissimum Fontem ac Florem meruit germinare.

Lib. contra Iudæos.

Quid præcipuè sit retinendum è superiore tractatione.

Lib. de laudibus Virg.

CAPVT QVARTVM.

De spectatissimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

PROCVL DVBIO suos habuit parentes Virgo illustrissima, non solùm Israëlitas ex nobili patris magni Abrahæ semine, verùm etiam ex tribu Iuda & regio Dauidis genere, vt iam môstrauimus, procreatos. Sedenim qui nam hi parentes fuerint ambigit[a] Pomeranus: Et quærunt adhuc nouatores, ex quibus[b] Centuriatores quidem planis verbis pronunciant: *Qui fuerint Mariæ parentes certum nõ est: quia disertè in sacris literis expressum non legimus.* En tibi morosos & iniquos iudices, qui tam multa sine scripturis effutiunt, probant, improbãt: hîc verò scripturas tanto supercilio exigunt, vt sine illarum authoritate parentes Mariæ nolint agnosci, sed potius obscuram eam, ac velut puellã exposititiciam, videri cupiant. Æqua scilicet postulatio, vt ipsis solis negantibus adstipulemur, reliquis autem licet vetustioribus & probatioribus testibus (de quibus breui dicemus) affirmantibus, fidem nullã habeamus. Facessat autem ridiculum, sed istis tamen familiare argumentandi genus: In sacris literis de Mariæ parentibus expressè non legitur, incertum est igitur qui fuerint. Et quam demùm certitudinem quærunt, ac necessarium statui volunt homines contentiosi? E sacris literis, vt prudenter scripsit Epiphanius, peti non possunt omnia, sicut nec illa quidem, quæ ad Christi doctrinam, opera & miracula pertinent, vt Ioannes Euangelista testatur. Palàm est interim, vt Augustinus monet, quod in re dubia ad fidem & certitudinẽ valeat authoritas Ecclesiæ Catholicæ. Sedenim iam pridem hæc propria hæreticorum Basis euersa atque protrita est, omnem videlicet sacris de rebus concertantium victoriam in sola scriptura esse constituendã. Quin & ipsi Centuriatores tot volumina non conficerẽt, nisi è doctoribus Ecclesię multa, & è profanis authoribus quædam mutuarẽtur, quæ nusquam in scripturis diuinis reperiuntur, præsertim vbi Principum magnorumq; hominũ nomina, familias, dicta & facta commemorant.

a In expoſſ. ca. 44. Hier.

b Cent. 1. ca. 10.

Mariæ parentes agnoscere nolũt sectarij.

Contra hær. ref. 61. Ioan. 16. & 20.

Lib. 11. contra Faust. cap. 2.

Cur igitur adeò se difficiles ac præfractos modò præbent in Mariæ Parentibus agnoscendis? quorum nomina extant tam illustria, quæ & antiquis quidẽ scriptoribus nota, trita, probata fuisse in confesso est. An fortasse vbi Centuriatoribus dubitare libet ac hallucinari, toti est mundo dubitandum & cæcutiendum, totque seculorum fides & traditio contemnenda? Vbi nunc Paulinum illud: Quæ audisti, inquit, à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus. Si duorum hominum testimonium verum & recipiendum est, quantò magis quæ per multos testes confirmata, & veluti per manus tradita, perque omnes propemodum regiones decantata, ac tot demùm seculis corroborata, nobis commendantur, & in Ecclesia recipiuntur atq; comprobantur? Scilicet inepti, vani ac mendaces homines erant[c] Hippolytus, [d] Epiphanius, [e] Damascenus, [f] Anatholius, [g] Sergius Agiopolita, [h] Georgius Cedrenus, vt alios cùm Græcos, tum Latinos scriptores prætream, qui de hisce sanctis & præclaris Mariæ parentibus meminerunt. Neque scriptorem vllum extare puto tam impudentem, qui præter Centuriatores, & id genus futiles nouatores ab hac maiorum fide, & constanti bonorum opinione certáque traditione Ecclesię nos reuocare conetur. Tantundem verò istorum Antesignano Luthero respõsum volumus, qui quum aliquando de veterum Saxonum more in statis Beatę Annę feriis concionem haberet, has ineptas admiscere

2. Tim. 2.

c Apud Nicephorũ li. 2. Eccleſiaſt. hiſtor. ca. 3. d Li. 3. contra Collyridianos, hær. 79.

e Lib. 4. de fide orthodoxa ca. 15.

f In cantico de Mariæ natiuitate.

g In hom. de eodẽ festo.

h In cõpendio hiſtor.

Lutherus cur Annæ Beatæ ferias non agnoscat.

Digitized by Google

scere veritus non est: *Dicendum etiam aliquid esset de Diua Anna, cui hæ feriæ dicatæ sunt: verùm de illa ne apiculum quidem in scripturis offendo.* Egregia scilicet, ac tali doctore, imò & Arriano rum discipulo digna ratiocinatio. Vbi à Luthero duce suo discedit, non modò [a] Lebbæus, vt diximus, sed etiam [b] Ioachimus Camerarius, qui Mariæ patrem Ioachimum Machetæ filium Zorobabeli nepotem appellat, matrem verò virginis Annam ex Leuitico genere profectam tradit cum hac appendice: *De matre quidem Iesu virgine Maria credamus sanè, id quod & Nicephorus tradit, habuisse illam Parentes Ioachimum & Annam.* Nicephori verba, si quis fortasse requirit, valde sunt luculenta: Ioachim & Anna, inquit, parentum Mariæ erant nomina, ambo accuratiore iuxta præscriptum legis vita præstantes & clari, nec non primis quibusque & splendidissimis nobilissimisq; genere connumerati. Ac Brentius quidē, quicquid cum Luthero suo garriant Centuriatores, de Marię patre Ioachimo sic liberè profitetur: *Mihi ex maiorum traditione manifestum est, quod Pater Mariæ Ioachim vocatus sit. Apud Syros autem quemadmodum testatur Philo, idem sunt Heli, Eliachim & Ioachim. Quare cùm pater Mariæ vocatur Ioachim, manifestum est ipsum & Heli vocatum: & is est Heli quem Lucas vocat patrem Ioseph.* Eandem sententiam ac Lucæ interpretationem sequitur Lossius, aliique plures nouatores confirmant. Imò verò, vt Bullingerus inquit, *omnium sententia est, Heli esse eundem, qui & dicitur Ioachim, patrem scilicet Mariæ.* His gloriosus ille Osiander consonat, qui ne parum & ipse hoc loco tribuat Vetustati, in hunc modum scripsit: *Vbi dubitatur de patre Iosephi, veteris Ecclesiæ traditionem retineamus, quæ docet, Iosephum fuisse filium Iacobi, generum autem ipsius Eli, hoc est, Eli, qui vero nomine Iehoiakim dictus fuit, fuisse Patrem virginis Mariæ, & Auum Iesu Christi secundùm carnem. Nam huic sententiæ omnes circumstantiæ, omnesque coniecturæ accedunt & adstipulantur.* Ac postea rursus: *Itaque vt dixi, hoc iam firmiter teneamus, Eli non fuisse patrem Iosephi, sed socerum, atrem Pautem virginis Mariæ, & Auum Domini nostri Iesu Christi, idque Apostolorum tempore tam fuisse omnibus notum, vt in genealogia Virginis apud Lucam rectè intelligenda nemo errare potuerit.* En tibi testem Osiandrum, qui tum è scriptura Euangelica, tum ex veteri & perpetua Ecclesiæ traditione confirmat, adeóque certissimum haberi vult, Deiparę patrem fuisse Ioachim, vt vulgò nunc dicitur, quem proprio quidē nomine Iehoiachim dictum esse putant. Cur igitur in aperta veluti luce, quam alij demonstrant, & ex Ecclesiæ traditione comprobant Euangelici, adeò cæcutiunt Centuriatores, vt soli non videant, suosque Mariæ parentes assignent? Quid quod secum ipsi quoque pugnant, quandoquidem quod ad Eli personam attinet, Osiandro alibi adstipulantur, ac simul Lucidum citant ex Iudæorum traditionibus asserentem, Mariæ patrem Binominem fuisse, qui simul Eli & Ioachim appelletur?

Valeat interim liber Gnosticorum, qui de Marię Prosapia vel Stirpe conscriptus olim extabat, nec solùm ab Epiphanio, sed etiam à piis omnibus ob id, quod ex horrendis ac pernicioſis constet fabulis, meritò repudiatur. Ac fuit istorum narratio fortasse non dissimilis alij operi, quod magnarum interrogationum volumen ab eisdem impurissimis Gnosticis, sed non sine Mariæ contumelia, circumferebatur. Fingebant enim, reuelationes à Deipara esse profectas de horrendis ritibus, quos ipsi Dominicę Cœnæ, imò turpissimæ Communioni ex more sacrilego adhibebant. Sed neque Augustinus nobis est obiiciendus, quòd de Ioachim ita scribere videatur, velut pro apocrypho habeat, eum Mariæ patrem extitisse. Etenim si animum diligenter aduertas, disputat illic Augustinus aduersus Faustum Manichæum de Mariæ generatione Catholicis obiicientem, quòd quum illa virgo ex tribu Leui patrem simul & sacerdotem Ioachim habuisset, Dauidicæ cognationis prosapia non contineretur, in qua nec patrem, nec matrem vnquam esset consequuta. Respondet igitur Augustinus in hunc modum: Quod de generatione Mariæ Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Leui Sacerdotem quendam nomine Ioachim, quia canonicum non est, non me constringit. Non igitur vel dubitat, vel negat Augustinus hoc loco Ioachim Mariæ parentem esse, sed Fausti commentum ex apocrypho scripto siue Gnosticorum, siue Seleuci, qui & ipse Manichæus de ortu Mariæ falsa sparserat, desumptum reiicit, ac meritò quidem, ne Ioachim Sacerdotem fuisse credamus, néue propter fictam & incertam historiam Manichæis concedamus, Mariam non ex tribu Dauid, sed Leuitica tantùm, vel maximè prodiisse. Subiungit igitur illic Augustinus: Mariam fuisse de

a In Onomastico Theologico.
b Li. de vita Christi.

Camerarius, Lebbæus, Brentius & alij Marię parētes agnoscunt.

Li. 1. Eccles. hist. cap. 7.

Super Luc.

In 1. c. Mat.
In annot. in lib. 1. harm. Euan. c. 16.

Idem Ioachim qui in Euangelio Eli vel Heli dictus pater Mariæ.

Ibidem.

Iehoiachim prius dicitur, quà vulgò Ioachim.

De emendationibus temporum.

Spernendum Gnosticorum figmentū de stirpe & reuelationibus Mariæ.

Gnosticorum turpissimi ritus in sacra communione.

Haresi 26. contra Gnosticos.

Augustinus de patre Marię Ioachim, non vult dubitari.

Li. 23. contra Faust. Manich. c. 9.

Digitized by Google

cognatione Dauid, oſtendo clariſsimo planè ac firmiſsimo documento, quod Scriptura fundatiſsimæ authoritatis & Chriſtum dicit ex ſemine Dauid, & illius matrem ſine vllius concubitu virginem Mariam. Nos verò in hiſtoria nulla, ſed ne in Iacobi quidem Proteuangelio ſcriptum legimus, Ioachim Annæ maritum, & Mariæ patrem pro Sacerdote cenſeri: imò verò qui de his cõiugibus ſcribunt, contrarium adferunt, quòd nempe à Sacerdotibus vir ille tulerit repulſam, & in deſerto vixerit aliquando, velut indignus habitus, qui cum fœcundis maritis locum honeſtum teneret, quandoquidem in prouectam ætatem vſque, ſine liberis vixiſſet, donec Anna vxor demùm è ſterili non ſine miraculo fœcunda eſſe cæpiſſet. Nam & Epiphanius author certè grauis ipſóq; Auguſtino ætate non inferior, apertè teſtatur, Mariæ patrem Ioachim quum in deſerto eſſet, ab Angelo ad ſe miſſo, hoc accepiſſe vaticinium, vxor tua concepit: & hanc ſanctam prolem ab Anna genitam, & eidem Ioachim per ſacras preces diuinitus promiſſam atque conceſſam fuiſſe. Ac alio rurſus in loco: Anna gratia interpretatur, propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus precibus talem fructum germinarent, ſanctam Virginem adepti. Ioachim ſiquidem precabatur in monte, & Anna in horto ſuo. Anna verò grauida effecta cœlum & thronum Cherubicum peperit, Sanctam Puellam Mariam. Fuſius autem hoc ipſum explicat Conſtantinopolitanus Patriarcha Germanus, Ioachim nempè quum ſolus in monte ageret, ac pias preces Quadragenario ieiunio adiungeret: Annam verò quum ſub dio in horto ſuo verſaretur, opemque diuinam ardentibus votis & lachrymis imploraret, tandem diu exoptatam prolem diuinitus impetrauiſſe. Confirmat eandem veritatem Gregorius Nyſſenus apud Græcos quidem probatiſsimus Theologus, qui licet Mariæ patrem nominatim non exprimat, ſatis tamen eum depingit ac prædicat, cùm virum eum vocat inſignem in accurata vitæ, quæ ex lege eſt, inſtitutione, & inter optimos homines apprimè notũ, quem ſine liberis conſenuiſſe dicit, quòd vxorem ad procreandas proles non ſatis aptam obtinuiſſet. Iam verò his tribus, Epiphanio, Gregorio & Germano Nicephorus planè ſuffragatur, nec ſolum Ioachim & Annam Mariæ virginis parentes recenſet, ſed eos quoq; velut non vulgares homines, accuratiore iuxta præſcriptũ legis vita præſtantes & claros commendat, qui præterea primis quibuſque & ſplendidiſsimis nobiliſsimiſq; genere Iſraëlitis connumerarentur, vitam verò ad ſenectutem ſine prole edita produxerint. Tum de Anna Virginis matre peculiariter narrat, aluo illam ad liberorum procreationẽ infœcundam fuiſſe, cui ob ſterilitatis cauſam negati fuerint honores, qui ſecundùm legem matronis & matribus aliis ob procreatos liberos tribuebantur: quarè illam de probro ſterilitatis dolentem ad precandi ſtudium ſedulò acceſsiſſe, & à ſummo Deo vt ei Mater eſſe liceret, tandem impetraſſe.

Quid autem obſtat, quò minus & illa ſuperioribus adiungamus, quæ libris Hieronymianis inſerta leguntur, & horum quoq; parentum hiſtoriam efficiunt luculentiorem? Sic autem habent: Pater Mariæ Ioachim, mater verò Anna dicebatur. Domus paterna ex Galilæa & ciuitate Nazareth: maternum autem genus ex Bethleem erat. Vita eorum ſimplex & recta apud Dominum: apud homines irreprehenſibilis & pia. Nam omnem ſubſtantiam ſuam trifariam diuiſerunt: vnam partem templo & templi ſeruitoribus impendebant: aliam peregrinis & pauperibus erogabant, tertiam ſuę familiæ vſibus & ſibi reſeruabant. Ita iſti Deo chari & hominibus, pij per annos circiter viginti caſtum domi coniugium ſine liberorum procreatione exercebant. Vouerunt tamen, ſi fortè Deus donaret illis ſobolẽ, eam ſe Domini ſeruitio mancipaturos, cuius rei gratia & templum Domini ſingulis per annũ diebus frequentare ſolebant. Omitto cætera, quæ tametſi ab Hieronymo ſcripta non eſſent, vt plerique ſuſpicantur, tamen probatiorum aliorum ſcriptis, quę diximus, haud malè congruunt, & probabilẽ certè narrationem faciunt, ſed & antiquæ fidei ſcriptorem redolent, cùm ob alia, tum in eo ſanè laudandum, quod adulterinam Seleuci Manichæi de ortu Mariæ hiſtoriam, quæ olim etiam piis imponebat, hoc ſuo labore caſtiget ac diſsipet, ſicut ipſe in operis ſui præfatione teſtatur. Quid ergo mirũ, quod è Theologis & Hiſtoriographis prodierint multi, quemadmodum Germanus, Nicephorus, Metaphraſtes, Cedrenus, qui poſt veteres illos Patres præſentis hiſtoriæ ſunt veritatem amplexi atque profeſsi, & præcipuè ſuos legitimos Mariæ parentes aſſeruerunt? Ac inter alios Georgius Cedrenus refert, Ioachim

Reſtè ab Auguſtino pro apocrypho duci, q Manichæi contendunt, Marię patrem ſacerdotem fuiſſe.

Veterum teſtimonia de Marię parentibus.

Contra Colyridianos hæreſ. 70.

In ſermone nup conuerſo à Ioanne Pico Canonico Pariſiẽſi de Mariæ laudibus.

In Serm. habito de Mariæ in tẽplo oblatione.

Hom. de humana Chriſti genera.

Lib. 1. Eccl. hiſt. cap. 7.

Narratio de Mariæ parentibus ex libris Hieronymianis.

E Græcis ſcriptoribus multi proprios Marię parentes citant nominatim.

Digitized by Google

In Compẽdio hist. Contra Colyridian.

Ioachim octogenarium, Annam verò annos natam vndeoctoginta è viuis excesisse. Vtinam verò extaret nobis historia, de qua his verbis meminit Epiphanius: Historia inquit, Mariæ & traditiones habent, quod dictum est patri ipsius Ioachim in deserto, vxor tua concepit. Vbi addit etiam Ioachimum ab Angelo instructum in suam rediisse domum, vt à Deo acciperet quod per preces patris ac matris petitum erat, nimirum vt ambo, sublato probro infœcunditatis, fœlici prole gauderent. Tum Andreas Cretensis, qui Archiepiscopus fuit Hierosolymitanus, sic Mariam à generis claritate commendat, vt eius parentibus insignem tribuat nobilitatem, qui hinc sacerdotalem, illinc regiam dignitatem nacti fuerint, liberorum interim egeni ac steriles, sed quorum pia vota & frequentes preces respexerit Deus, soluto illis vinculo sterilitatis, & complens promissionem suam, nimirum vt amota sterilitate, mater fœcunda generosam hanc filiam ederet, pulchrumque munus authori Deo dedicaret. Nec à ratione alienum est, quod inter diuinas Brigittæ factas reuelationes legimus, hos duos coniuges Ioachim & Annam charitate diuina inprimis flagrâsse, suumque coniugium ita sanctificâsse, vt par coniugium per se castius Deoque charius nusquam eo tempore inueniretur. Ego verò præclarum & copiosum quoddam Gazophylacium Annæ Vterum dixerim, in quo thesaurum precioſissimum sibi primùm recondidit Deus, & vas ornatissimum effinxit, quale nulla mulier suo vnquam gremio complexa est, suisque manibus contrectauit.

In Serm. de dormitione Deiparæ.

Ser. angel. c. 7. Et li. 1. reuel. ca. 9.

Ex quibus demùm facilè colligas, Bullingerum à veterum discrepare sententiis, quùm Mariam modicis & tenuibus ortam esse parentibus refert. Æquè prudenter alij docent, eosdem parentes obscuro loco natos, ac omnibus ferè Fortunæ bonis destitutos ita vixisse, vt iis carerent præsidiis, quæ ad liberalem & honestam filiæ institutionem educationemque spectabant: vnde vilem magis & abiectam Virginis nostræ conditionem (de qua suprà meminimus) ob vulgi oculos ponunt.

Mariæ parentes non tam obscuros & egenos fuisse, vt videri volunt nouatores.

In 1. c. Luc.

Ac ego quidem huius fabulæ primum authorem Lutherum esse putó, cuius verba subiicere visum est, vt rectius ab omnibus iudicentur. *Maria paupercula, nullius existimationis puellula erat, annos circiter tredecim, quatuordecim aut quindecim nata. Nam credi potest obscurum adeò fuisse apud Nazareth, vt ipsa de se in Ode, quam vulgus Magnificat vocat, testatur: Humilitatem ancillæ suæ respexit. Parentes eius obscurorum natalium & vilis conditionis erant, priuati scilicet & plebei, atque adeò quis scit, an parentes eius, tum superstites fuerint. Credi quidem potest eam fuisse pupillam, nec verum est id quod affirmant quidam, Ioachimum & Annam parentes eius opibus abundâsse, atq; in tres partes dispersisse bona sua, Vnam dedicâsse templo, Alteram egenis, Tertiam Mariæ reliquisse. Merum commentum est.* Hæc supercilioſus, & mirè semper petulans Lutherus, vt habeat nempè quod mordeat, tum Virgini, tum eius parentibus, tum Orthodoxis opponit. Verùm si rectè tecum reputes omnia, nihil in his verbis competies præterquàm inanes coniecturas, neque scripturæ, neque rationis pondere, nec veterum authoritate suffultas, sed ex contradicendi duntaxat libidine profectas, Ecclesiæque odio confirmatas. Perinde ac si Lutherus dicat: Fortè apud Nazareth Maria vixit obscura: fortè vilis conditionis & pauperes parentes habuit. Fortè pupilla & suis orbata parentibus, Christi mater esse cœpit. Fortè commenticium est Ioachimum & Annam eius parentes Bona sua, vt referunt, in tres partes distribuisse. Quid verò firmi ex hoc, partim diuinationis, partim tergiuersationis genere colligas, nisi quod Lutherus Ecclesiæ summus hostis, quoniam ex propriis loquitur, sicut cæteri, & plusquàm cæteri rerum nouandarum studioſi, quum sæpè aliàs, tum hoc etiam loco & potuit, & voluit falli ac fallere? Scilicet nouus hic Legislator nobis necessitatem imponet, vt quod ipse tot falsarum opinionum architectus, velut de cathedra pronunciat, totus orbis pro Euangelio amplectatur: quòd verò alij probationis fidei & doctrinæ scriptores à suis maioribus ac veteribus partim scripto, partim viua voce traditum acceperunt, suisque monumentis consignârunt, id nullo in precio à posteris habeatur. Sed vnum tamen Mariæ dictum, Humilitatem ancillæ suæ respexit, in medium profert, vt eiusmodi mirificas coniecturas defendat, suisque comprobet. O nugatorem, qui ex hisce paucis verbis tantæ virgini eiusque parentibus obscuritatem natalium, vitæ calamitatem, rerum penuriam aliaque id genus plura ad miseros pertinentia, tam impudenter quàm

In postilla circa explicat. Euangelij in festo annunciat. Mariæ.

Lutheri censura de Mariæ parentibus.

Confutatio verborum Lutheri, ad Parentũ Mariæ dignitatem vindicandam.

Luc. 1.

Quomodo Lutherus nomine humilitatis abutatur, vt Mariã cum suis parentibꝰ omninò miseram & abiectam faciat.

Digitized by Google

insulsè attribuenda esse concludit. Cur non eadem licentia pergit ratiocinari, egenam & ignobilem fuisse Rachel, quandoquidem de se ipsa testetur: Vidit Dominus humilitatem meam. Non vilis profectò conditionis, sed spectabilis & honesta matrona erat Anna, quæ magnum illum genuit Samuelem, & quæ vota sua Deo nuncupans dixit, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, quod sanè tantundem est, ac si pronunciasset: Si humilitatem ancillæ tuæ respexeris. Quod si cœcum ducem Lutherum sequimur, etiam inclytum regem Dauidem tantùm non sordidis homuncionibus adnumerabimus, quandoquidem se ipsum ille deiiciens apertè loquitur, [a] Vide humilitatem meam & laborem meum. [b] Respexisti humilitatem meam. [c] Ego verò egenus sum & pauper: quod multò est sanè amplius, quàm in regio illo splendore humilem se duntaxat appellare. An fortasse ita delirabimus, vt ad solos egenos & mendicos contrahamus, id, quod apud Esaiam Deus ipse testatur. Ad quem respiciam nisi ad pauperculum? Verùm scriptura sicut paupertatem spiritus, sic & cordis humilitatem, quæ propriam contemnit excellentiam, passim nobis commendat, ac de illa ipsa Virgine loquitur Origenes, Augustinus, Beda, Bernardus aliique plures affirmant, vt suo quidem loco planum faciemus. Atque vt alium etiam sensum in his Mariæ verbis admittamus, infirma est tamen & futilis Lutheri ratiocinatio, qui tantam vim in sola humilitatis voce collocat, & inde cum suis sæpè confirmat, Mariam non claris natalibus conspicuam, sed humili & obscuro loco natam puellulam, quam nemo magnoperè curaret, & quæ nulli nota, infimæque sortis & prorsus abiecta foret, extitisse, cuius insuper parentes priuati duntaxat ac plebæi inter obscuros & pauperes miserè versarentur. Non attingimus cætera, velut minoris momenti sint, quæ Lutherus obiter intermiscet, quoto ætatis anno Maria Christum conceperit, suosque parentes amiserit, vt orphana & pupilla videretur. Vetustus & celebris Episcopus fuit Euodius, qui apud Nicephorum clarè testatur, sicut & alij comprobant, Mariam annum ætatis suæ decimumquintum egisse, quum mundi lucem generaret.

a Psal.44. b Psal.30. c Psal.69.

Esai.66.

De qua humilitate propriè scripturaloquatur.

Quando Maria cõceperit Christum.

Lib.2.Eccl. hist.ca.3.

Nos verò etsi non negamus, Mariæ vitam cum paupertate aliquando fuisse coniunctam, quemadmodum Christi primùm nascentis conditio, & Ioseph fabrilis opera contestantur, tamen eiusmodi rerum penuriam ac egestatem voluntariam magis quàm coactam fuisse arbitramur, simulque diuino consilio & moribus noui Messiæ congruentibus hoc dicimus adscribendum, quod mater & filius vitam minimè lautam & opulentam, sed plebeam potius traduxerunt. Eleganter dixit Rupertus: Si parentes Christus diuites elegisset, quis hodie pauperibus in Ecclesia Christi locus esset? Nunc autem & potentes Deus non abiicit, quum & ipse sit potens, & sæpius in hoc mundo pauperes eligit, cognoscendo illos in benedictionibus suis, id est, præclara illis dona tribuendo spiritus sui, qualia nimirum diuitibus habentibus consolationem suam rarius concedit. Cæterùm de Mariæ fortunis & opibus non temerè tacent Euangelistæ, ob Christum verò ipsum maximè, qui diuitibus minimè blandus esse volebat, sed sanctæ paupertatis doctorem, imo absolutum exemplar præstare debebat, vnde non habuit vbi caput suum reclinaret, propter nos, quum diues esset, factus egenus, & pauperes quoque discipulos colligens, quibus ob paupertatis amorem & cultum ingentia præmia pollicetur. Igitur quando nascebatur, matrem non locupletem, sed vt Chrysostomus docet, pauperrimam, & fabro desponsatam elegit, quæ illum in tugurio pareret, ac natum in præsepio collocaret. An verò propterea consequi necesse est, parentes Virginis, sicut isti videri volunt, in genere obscuro & vita misera abiectaque conditione, inde ab initio semper fuisse versatos? Quid? quod Eusebius, siue ille sit Emissenus, siue alius, non disputo, manifestè tradit, hos nobilissimos parentes Mariam filiam hæredem instituisse, quæ quum nullos fratres haberet, in bonis parentum vnicè succesferit, suamque possederit hæreditatem, præsertim quũ lege cautum esset, vt parentum possessiones ad alienos non transferrentur, sed in eadem familia hæredibus proximis obuenirent. Quomodo ergo, inquit, sine hæreditate esse poterat, quæ ex nobilissimis parentibus orta fuerat? Meminit præterea Nicephorus, Ioseph & Mariæ in Nazareth non domicilium modò, sed & substantiam & possessionem

Mariæ paupertas quatenus admittenda.

Lib.11.de victoria verbi ca.21.

Christi parentes esse pauperes cõueniebat.

Luc.2. Marc.6.

Iob.37. 1.Cor.3. Luc.6.

Matth.8. 2.Cor.8.

Christi parentes non semper & æquè pauperes fuisse.

Marc.4.19.

Hom.67.in Matth.

Parentes Mariæ in bonis hereditè vnicam reliquerunt.

Homil.in Euangel.de natiuit. Mariæ.

Lib.1.c.13.

Digitized by Google

possessionem propriam fuisse, & quoniam vtroque loco apud Bethleemitas & Nazarenos prouentum aliquem habuerint, vtrobique eos habitâsse. Neque tacet Epiphanius, quum aduersùs Nazoræos disputat, Ioseph Mariæ sponso suam fuisse domum in Nazareth ciuitate, in qua à Bethleē digressus habitârit: in ea domo à Ioseph Christum puerum educatum esse: id, quod Euangelicæ historiæ non malè respondet.

Epiphanius hæret. 29.

Matth. 2.

Ac de Virginis quidem honesta in templo educatione, dignaq; institutione posteà disseremus, simulque Centuriatoribus respondebimus, qui nihil non admoliuntur, vt veteris historiæ ac traditionis de his optimis coniugibus, clarissimisq; parentibus filiam suam Deo dicantibus, fidem prorsus aut abrogent, aut labefactent. Quare non modò Nicephoro litem intendunt, sed Germanum etiam seuerè perstringunt, quòd ambo Iacobi, nescio cuius, Proteuangelio nimium fidant, ac certa pro incertis venditent. An verò quisquã probabile ducat, si rem sedulò perpenderit, nõ modò Nicephorum & Germanum, sed & veteres alios tam multos adeò cæcutiuisse, vt librum illũ Apocryphum vel probarent, vel sequerentur, in quo præter alia indecora & fabulosa quę Marię, Ioseph & Elizabethę affinguntur, non pauca etiam cum Euangelicis literis pugnantia tam impudenter quàm ridiculè talis Iacobus affirmat, qui ob Herodis furorem, vt scribit, fugiens, seipsum in desertum tam pulchrè subduxit. O præclarum factũ tanto dignũ Apostolo, qui Frater Domini appellaretur, ac esset simul Episcopus Hierosolymitanus. Sed more suo faciunt Centuriatores, vt lucem veritatis fugiant & auersentur, ac idcirco latebras quærant, vmbrasq; sectentur. Quis verò si sapiat, non summoperè admiretur, inter veteres etiam Rabbinos vnum extitisse, qui multò ante natos Mariæ parentes præuiderit, & ad Antoninum Romanũ Consulem scripserit, vẽturi Messiæ matrem ex tribu Iuda & stirpe Dauidica orituram, huius patrem Iehoiakim, nomen autem proprium Mariam fore? His enim de rebus meminit Rabbenus Haccados, vir tantæ apud Iudæos existimationis, vt illum magistrum nostrum sanctũ appellent, cuius testimonium crebrò repetit Galatinus, qui nec sine Prophetico Spiritu de rebus futuris tam disertè potuit vaticinari. Extant quoque nonnulla, quæ Rabbenus Haccanas Nehumię filius edidit, & inter cętera de Maria testatur, puellam illam in Bethleem Iudę, filiam Iehoiakim, & de genere Sorobabel natam fuisse, vt cętera, quę apud Galatinum leguntur, omittam. Quòd si Christianum potiùs, quàm Hebræum doctorem requiras, en tibi Hippolytum Portuensem Episcopum, ac eundem insignẽ Christi martyrem, qui de Anna Virginis nostrę matre, ac eius genealogia in hunc modum scripsit: Tres fuêre sorores Bethleemiticæ, filiæ Matthan Sacerdotis, & Mariæ cõiugis eius, sub Cleopatre & Casoparis Persæ regno, ante Herodis Antipatri filij regnũ. Primæ Mariæ, secundæ Sobæ, tertiæ Annæ nomen erat. Nupsit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomen obstetricem. Nupsit quoq; secunda itidem in Bethleem Sobæ, & genuit Elizabethã. Nupsit postremò & tertia Anna in terra Galilęa, & protulit Mariã Dei genetricem, ex qua nobis exortus est Christus, ipsa veritas. Quæ Hippolyti verba prudenter Nicephorus repetiuit, vt diuini viri, sicut appellat, testimonio contra istos maledicos sese tueretur, simulq; monstraret, matrem Domini, licet ratióne Patris ex tribu Iuda descenderet, tamen si matrem eius consideremus, cum Sacerdotali etiam genere, sicut suprà diximus, affinitatem contraxisse. Cum hoc Hippolyto Germanus Patriarcha consentit, sic nobis Annam depingens, vt ramus quidam fuerit ex genere Sacerdotali, tribu Aaronica, radice Prophetica, simul & regia prodiens, & cognata demùm Elizabethæ, quæ Ioannem Domini præcursorem procreauit.

Quomodo Centuriatores aduersùs Mariæ parentes excipiant & cauillentur.

Iacobi Proteuangelium non esse recipiendũ.

Mariæ parentes etiam à Rabbinis commẽdati.

In lib. qui Reuelator arcanorum inscribitur.

Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis c. 12.

De genealogia Annæ simul & Mariæ testimonium Hippolyti martyris.

Matri Domini Annæ duas fuisse sorores.

Lib. 2. ca. 3.

In ferm. de Virginis in templũ oblatione, siue præsentat. à Ioa precat. ad matrem Deiparæ.

Anna Deiparæ mater, ex tribu Leuitica simul et regia prodiit.

Longum esset adiicere, quæ in huius Annæ laudem [a] Ioannes Trithemius Abbas Sponhaimensis, quæq; Scholæ Haidelbergensis quondam lumen [b] Rudolphus Agricola Frisius, ambo non minùs Catholici, quàm Germani, paulò ante nostram ætatem piè simul & doctè scripserunt. Ille matrem hanc nobilem & nobilioris filiæ parentem inclytam vocat, diuinitus quidem electam & sanctam Saluatoris nostri auiam, quæ Christum Dei filium in terris nepotem haberet, cuius & dignitas & sanctitas variis miraculis à Deo Ecclesiæ commendetur. Rudolphus verò Annam Virginis nostræ matrem carmine celebrat, seque in illa colenda & inuocanda sedulum fuisse declarat, præsertim quòd præsentem inuocationis eius virtutem, quam & Erasmus comprobat, se frequenter expertum esse dicat. Ego pauca duntaxat, quæ ad communem

In laudem Annæ Trithemiũ & Rudolphum Agricolam scripsisse.

In carmine laudatorio Annæ matri decãtato post sanitatem sibi restitutam.

In carmine Annę matri Mariæ edito.

Digitized by Google

& matris & filiæ commendationem ſpectant, ex Rudolphi carmine petere non grauabor:

Carmē Rudolphi Agricolæ in honorē Annæ.

Salue ſancta parens, & tu Nata inclyta ſalue,
Quas caro, quas pietas, has quoque iungit honor.
Natam mater amas, & natæ mater amaris,
Laus caput vna duas vt tenet vnus amor.
Bis tamen Anna potens hoc partu biſque beata,
Et prolis titulus nobilis atque tuus.
Conſpicuos præſtant alios benefacta parentum,
Tu contrà natæ nobilitate nites.
Magna quidem meritisque tuis, pietate fideque,
Quis neget? at nata hæc ſplendidiora facit.

Tum alius non indoctus, vt breuiter, ſic eleganter huic Annæ canit:

Salue parens ſanctiſſima,
Sacro beata coniuge,
Sacratiore filia,
Nepote ſacratiſſima.

Annam Mariæ parentem non tertiò nuptam, ſed vniuirā potius fuiſſe.

Eſt autem conſentaneum, quod eruditi quidem affirmant & probant, hanc Annam vniuiram, & non tertiò nuptam fuiſſe, quæ liberos è ſingulis viris procreârit. Etenim hoc multiplex Annæ coniugium vulgi opinione magis, quàm veterum authoritate nititur, ac recentiores duntaxat habet ſuffragatores, qui Deiparæ matrem neſcio quàm prudenter ac ſolidè, tam malè caſtam proponunt. Epiphanius quidem cum aliis tradit, quemadmodum ſuprà meminimus, parentes hanc illuſtrem filiam procreâſſe, quum grandęui & prouectæ eſſent ætatis, vt Mariæ ortus maiore Dei miraculo commēdaretur. Poſt quem ortum pater Ioachim duodecim ferè annis, vt etiam Cedrenus oſtendit, cum Anna coniuge ſuperuixit. Quocirca probabile non eſt Annam ferè decrepitam, & viro ſuo demùm orbatam, ad ſecundas & tertias nuptias porrò tranſiiſſe, præſertim quum nullo præcepto legis ad repetendum connubium vrgeretur, ac proculdubio ſciret iteratas ſæpe nuptias excuſari magis, quàm probari. Quod igitur de Anna illa Euangelica, quæ vnico viro contenta fuit, legimus, de hac Mariæ parente non temerè dici poſſe videtur, eam nimirum vniuiram viduam, ac idcirco beatiorem fuiſſe, quæ ſecundas nuptias ideò libentius recuſârit, quia in Spiritu nouerit, Chriſto ex Virgine proximè venturo melius continendi ſtudio, quàm patiendi officio, & caſtificandi vidualibus moribus, quàm coniugalibus fœtandis viſceribus ſeruiendum, vt verbis Ambroſianis vtamur. Igitur quod ad maiorem & matris & filiæ laudem pertinet hîc retinendum putamus, vt Deipara tum vnigenita, tum vnica huius matris Annæ filia conſtituatur. Teſtatur enim & Theophylactus, quod Ioachim aliam prolem niſi Mariam non habuerit, & Euthymius affirmat, eandem vnigenitam extitiſſe. Neque his aduerſatur Euangeliſta Ioannes, vbi Mariam Cleophe, matris Domini ſororem vocat, quum in ſacris literis nomen fratris & ſororis, ad cognatos & propinquos referri ſit perquàm vſitatum. Sic enim[a] Loth Abrahæ, & [b] Iacob Laban eſt appellatus frater, tum [c] Abraham Saram vxorem ſororis nomine nuncupauit, quemadmodum & [d] Hieronymus annotauit. [e] Euſebius verò Cæſarienſis ex Egeſippo confirmat, quòd Cleophas, à quo marito Maria Cleophe dicta eſt, germanus fuerit frater Ioſeph viri Deiparæ, eoſque habuerit liberos, qui fratres Domini, id eſt, ſecundùm carnem conſobrini, in Euangelio ſæpe proponuntur. In quem ſenſum Beda dixit: Fratres & ſorores Domini, Iudæi ſecum eſſe teſtabantur, qui tamē non liberi Ioſeph aut Mariæ iuxta hæreticos putandi ſunt: ſed potius iuxta morem ſacræ Scripturæ cognati ipſorum ſunt intelligendi: quomodo Abraham & Loth fratres appellantur, quum eſſet Loth filius fratris Abrahæ. Habemus ergo nunc, vt arbitror, Virginis noſtræ nomen, idque dulciſſimum, & genus, quo nullum aliud in terris illuſtrius, & parentes apprimè laudatos atque percelebres. Quid ſupereſt, niſi vt Mariam ſicut cæteros omnes ex primo patente procreatos, conceptam demùm & natam fuiſſe fateamur, quum ita Deo viſum eſſet, vt noua hæc & diu exoptata lux in denſis huius mundi tenebris exoriretur? Cæterùm an eadem, quæ tot prærogatiuis abundauit, ſine pec-

Cont. Collyridianos hæreſ. 79.

In compendio hiſtor.

Luc. 2.

Mariam vnigenitam fuiſſe filiam Ioachim & Annæ.

Lib. de vlduis cap. 7.

In cap. 19. Ioan.

Ioan. 19.

Fratres & ſorores dicuntur in Scriptura ſæpe cognati & affines.

a Geneſ. 13.
b Gene 29.
c Geneſ. 12.
d Li. aduerſus Heluidium.
e Lib. 3. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 11.

In c. 6. Mar.

Geneſ. 13.

Epilogus quatuor cap. ſuperiorum. Tranſitio ad ſequentem materiam de Mariæ Cōceptione.

Digitized by Google

cato & concepta & nata sit, quæstionem non exiguam, multumque agitatam continet, quæ nobis deinceps propitio Christo excutietur.

CAPVT QVINTVM.

De triplici genere quæstionum, deq; discrimine peccatorũ, ad Quæstionem difficilem, de Immaculata Conceptione Mariæ rectius intelligendam.

AGGRESSVRI grauem & arduam tractationem, quæ matrẽ Dñi ab omni peccato liberam & immunem faciat, nonnulla hoc loco præfanda putamus, vt studiosus Lector inoffenso velut pede, ad cętera commodius progrediatur. Triplex quæstionũ est genus, quod in Ecclesia proponi, rectęq; tractari solet. Primùm sacris & canonicis scripturis liquidò expeditur. Vt quum interrogatur, sitné vt omnium rerum author & procurator, sic etiam hominum Rector & Iudex Deus, idęq; potens, sapiens, iustus, irreprehensibilis? An Iudæi & Gentes egeant Christo Mediatore? Num ad bene beatęq; viuendum opus habeat homo Pœnitentia, Fide, Baptismo, Charitate, Obediẽtia & aliis in Dei verbo expressè præceptis? Etenim de his dubitare vel cõtendere, quę clarissimis Scripturę testimoniis explicata legũtur, nõ ridiculum modò, sed impium etiam meritò videatur. Alterum quæstionum genus vt ritè absoluatur, Ecclesiæ constat & nititur authoritate, quę certissima est Scripturarum interpres, diuinitus in hoc constituta, vt de controuersiis & quæstionibus in religione subortis iudicet, ac modum demùm & finem his, qui de sacris contendunt imponat. Ad hanc classem pertinet, quum quęritur: Vtrum Christus duas naturas & duas voluntates habuerit in vna persona, idemq; Deus & homo vna duntaxat adoratione adorandus? An Spiritus sanctus à Patre Filioq; procedat necessariò, vtriq; per omnia Æqualis, & pari honore colendus? Qui libri verè sancti & Biblici cẽsendi? An paruulos baptizandi potestas non solùm Catholicis, sed etiam Hæreticis constet? Hîc enim quã *lucem* è Scripturis euidentem capere non possumus, Ecclesiæ nobis definitio submiIoan. 14. & 16. nistrat, vtique loquente nobis per illam veritatis columnam, Spiritu sancto, qui secũdùm Christi promissionem docet non vno eodemq; seculo, sed ad mundi finem vsq; omnem veritatẽ. Tertiũ & postremum quæstionum genus quodammodò arbitrariũ dici potest, quoniam vbi neq; Sctiptura, neq; Ecclesia certi quicquam cõstituit, liberũ nobis relinquitur (salua interim & fide & charitate) hoc illóue modo sentire: Et vtramlibet partem defendamus, ab hæreseos nota sumus immunes. Tale est, quum in disputationem venit: Num & quando in gratia creati cœlestes spiritus? An qui mortui post Christum rediuiuum è monumentis surrexisse leguntur, sint immortalitate donati, vt cũ assumptis corporibus Christũ in cœlos ascendentẽ prosequerẽtur. Veréne an simu latè facta sit reprehensio, qua Paulus apud Iudæos & Gentes primũ credente erga Petrũ est vsus? An idẽ Paulus & Moyses, quũ in corpore versarentur, diuinã viderint essentiã? Hîc. n. & in aliis pluribus variãt Theologi sententias, & citra reprehensionẽ licet in vtramq; partẽ disserere atq; concludere, q̃ diu suũ Ecclesia iudicium non interponit.

De primo genere quæstionum Theologicarũ.

De secundo genere quæstionum.

Matth. 22.

Galat. 2.

De tertio genere.

Iam verò vt ad nostrum institutum redeamus, non dissimilia quæstionũ genera sese statim offerunt, si de Maria propriè sedulóque tractandum & disputandum est. Primi sunt generis: An Illa Filium Dei conceperit salua virginitate? An verè Christi mater habenda, ex qua suam ille carnem assumpserit? Num fœminis aliis præferenda, & orbe toto celebranda sit? Nisi enim quis planè vel stupidus est, vel malignus, qui Scripturæ Diuinæ fontes rabiosè conspurcet, ex iisdem facilè hauriet, quid propositis quæstionibus oporteat respondere. Ad secundùm porrò genus hæ quæstiones referuntur: An Maria sit perpetuò Virgo, quæ in partu, & post partum, sicut ante partũ, semper manserit inuiolata? Num eadem θεοτόκος siue Deipara prædicanda? Nunquid sine peccato nata sit, & vitam semper ab omni labe etiam minima solutam & perfectam exegerit? Hîc Ecclesiæ authoritas nobis patrocinatur: E Scriptura verò peti non potest, quantum ad præfractum aduersarium conuincendum satis est, sed & tertij

Priora quæstionum genera circa Mariam quoque locum habere.

generis

generis quæstiones emergunt eiusmodi. Vtrum Virgo in vtero matris ita sit concepta, vt eam ab omni labe peccati originalis excusare possimus, & singulari Dei priuilegio ab omni peccato semper præseruatam credere debeamus? Item, an inter Mariam & Ioseph perfectum sit Matronium constituendum? Rursus, quam diu illa inter mortales vixerit, & fueritne post mortem vnà cum corpore in cœlos assumpta? Multi enim & præclari Theologi aliter atque aliter his de rebus sentire videntur, nihil certi Ecclesia præscribente. Tametsi quę sunt huius arbitrarij generis quęstiones, nõ omnes eodem loco censeri debent, sed quòd plures & posteriores Theologi re tota prę sius excussa probauerint, id magis eligendum erit atq; complectendum. Etenim sicut veræ fidei specimen præbet, quisquis in diuina Scriptura, & sanctæ Ecclesiæ authoritate, vbi & quando de illa constat, firmiter acquiescit: ita se Christianæ charitatis studiosum & candidum magis, quàm contentiosum ostendit, qui à communi & vtcunque recepta Doctorum sententia non discedit, sed pro eorum, inter quos viuitur societate seruat id, quod neque contra fidem, neque contra bonos mores traditur ac docetur, sicut faciendum etiam admonet Augustinus.

Non equè nunc licet, sicut olim de quibusdam dubitare, aut in vtramque partem statuere.

Epist. 118. ca. 2. ad Ianuarium.

Theologicas quæstiones è solis Scripturis iudicari & absolui omnino non oportere.

Quare non possumus plerisq; nouatoribus assentiri, qui contentionis atq; distractionis potiùs, quàm Christianæ pacis & vnitatis amantes, omne quæstionũ genus ad solas Scripturas reuocant, & præter illas nihil ferè admittunt, siue de Maria, siue de personis & rebus aliis Euangelicis, adeoq; diuinis, in medium adferatur. Quid autem hoc est aliud, quæso, quàm cum Deo ipso pugnare, & præpotentis spiritus gratiam, qui vbi & quando vult, spirat ac docet, vel extinguere, vel impedire? Quid est, inquam, nisi vias illas ad veritatem inuestigandam atque confirmandam, non sine diuino Numine nobis monstratas atque patefactas perturbare, ac pios à laudabili sapientia studio, vt minus petant, quærant, pulsent atque proficiant, auocare? Atqui propterea misit Paracletum Dominus (Tertulliani verbis vtor) vt quoniam humana mediocritas omnia simul capere non poterat, paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur disciplina ab illo Vicario Domini Spiritu sancto. Et paulò pòst: Quæ est Paracleti administratio, inquit, nisi hæc, quòd disciplina dirigitur, quòd Scripturæ reuelantur, quòd intellectus reformatur, quòd ad meliora proficitur? Facessant igitur nasuti ac morosi censores, qui statim nauseant & offenduntur, quum ea de Maria legunt, vel audiunt, quæ in verbo Dei non sunt explicata, sed ex veterum vel recentiorũ Theologorum scriptis petita, eaque talis personæ dignitati, sed & rationi in mente piorum lucenti consentanea, vt de Matre Domini rectè, piè ac probabiliter affirmentur. Cæterùm non inuiti fatemur, vim in illis quæstionibus esse maiorem, lucemque apparere certiorem, quæ ipsis Scripturæ testimoniis possunt dissolui, vel de quibus iudex veritatis Ecclesia pronunciauit, aut suum sensum nobis vtcunque patefecit, vt dubitandi locus non nisi contentiosis & peruicacibus relictus videatur. Hæc de triplici genere quæstionum Theologicarum, quantum ad hunc quidem locum satis esse videbatur: Nunc eadem breuitate de peccatis ad præparandum, vt dixi, Lectoris animum, nonnulla subiiciemus.

Ioan. 3. 1. Thess. 5. Luc. 11.

Spiritus sanctus paulatim docet et illuminat Ecclesiam.

Lib. de velandis virginibus.

Nõ omnia, quæ de Maria creduntur & asseruntur, è scripturis probari.

Peccatum quid sit & quotuplex.

Peccatum partim mortale, partim veniale.

Li. de paradiso.

Peccatum cum Ambrosio definimus, vt sit Præuaricatio legis diuinæ, & cœlestium Inobedientia præceptorum; quum ea peccati natura sit, vt peccantem à summo Deo auocet, eiusq; legi repugnantem, vel ab ea certè declinantem faciat. Duplex autẽ peccatum cũ Theologis statuimus, vt aliud sit Originis, aliud Actionis. Illud velut hæreditaria quædam lues, inde à primo parente mortalium in omnes transfunditur, qui ex viri & fœminæ coniunctione concipiuntur siue procreantur. Iam verò Actuale peccatum partim mortale, partim veniale est, suo autem ambitu omnia cõprehendit, quæ humano corde, ore & opere, siue ex ignorantia, siue infirmitate quadam, siue malitia hominis committuntur. Porrò quòd vulgus mortale peccatum, & [a] Augustinus lethalem culpam appellat, in Scriptura peccatum dicitur [b] regnans & [c] consummatũ, quod mortẽ generet, & [d] carnis opus, quod à Dei regno tum fideles, tum infideles excludat. Venialis aũt culpa per [e] ligna, fœnum & stipulam, quæ sunt ignis nõ adeò diuturni, nedũ æterni pabulum, ex [f] Augustini multorumq; veterum sententia designatur, quia per sordes & maculas velut vesti candidæ insperſas, & tamen eluendas, vel igne purgatorio exurendas, cõtrahitur, quemadmodum grauissimi Patres è sacris literis probant.

a Lib. de bono coniug. cap. 6.
b Rom. 6.
c Iacob. 1.
d Galat. 5. e 1. Cor. 3.
f In Enchirid. cap. 68. Et lib. de fide & oper. c. 15. & 16.
g Esai. 4.

Fons

Digitized by Google

Vitiorum omnium fons originale peccatū.

Fons autem & Caput vitiorum omnium, quę in homines cadunt, originis peccatum est: idq; hominem nobilissimè à Deo creatum, & in summa dignitate pulcherrimaq; iustitiæ possessione collocatum, diuina gratia spoliat, ac in eam calamitatem detrudit, vt statim ille ab ipso conceptu fiat immundus, & natura sit iræ filius, peccati seruus, morti obnoxius, sed & huius mundi principi Satanæ subditus, ac demùm siue corpus eius, siue animum spectes, à primæuo illo statu, qui Adæ adhuc innocenti contigit, in alium longè deteriorem commutatus. Hoc nimirum est graue iugum, quod idem humani generis princeps Adam, quum Dei pactum inobedientia sua rescinderet, suis liberis & posteris omnibus imposuit: Hęc dura seruitus, ex qua nullus in libertatem seipsum asserere possit: Hæc tetra & pestilens macula, quæ cuiusque ex patre & matre procreatę prolis animam obscurat, deturpat, corrumpit, adeoque mortem adfert: Hęc sæua plaga, quam omnes quidem sentire possumus, satis autem deplorare nequimus: Etsi veteres quidem Philosophi in aliis acuti, hîc stupidi, de hoc summo vitio nihil intellexerunt, atque idcirco naturam veluti Nouercam temerè accusârunt.

Ecclesiast. 40.

Peccatum originale quàm pernitiosum.

Neque solùm Originale, sed etiam Actuale, siue (vt[a] Cyprianus vocat) personale, [b] Augustinus actiuum, sæpe & proprium peccatum nominat, in omnibus Adæ filiis reperitur, vt etiam Sancti à primo illo & natiuo peccato mundati, Deoq; reconciliati, cauere tamen non possint, quin saltem in peccata venialia, quæ Augustino etiam minuta dicuntur, sæpe prolabantur. Quare Sanctorum non vera minùs, quàm humilis est, manetque semper confessio: [c] Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. [d] In multis offendimus omnes. [e] Dimitte nobis debita nostra. [f] Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. [g] Pro hac (iniustitia) orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. [h] Peccauimus, iniquitatem fecimus. [i] Non est homo, qui non peccet, quemadmodum & [k] Mileuitana Synodus & [l] Augustinus huiusmodi Scripturæ testimonia interpretantur. Rectè igitur [m] Clemēs Alexandrinus admonet, nihil omnino peccare, Dei proprium esse: & apud [n] Hieronymum Orthodoxus affirmat, sacrilegium esse vel cogitare, quòd homo absque Dei gratia peccato carere possit.

Oēs peccato, tum originali, tum actuali obnoxij.

a In ser. de ieiun. et tēt.
b In Enchrid. cap. 64.
Ser. 14. de Sanctis.
c 1. Ioan. 1.
d Iacob. 3.
e Matth. 6.
f Psalm. 18.
g Psalm. 31.
h Daniel. 9.
i 3. Reg. 8.
k Cap. 8.
l Epist. 29. ad Hieron.
m Li. 1. pædagogi. c. 2.
n Lib 1. aduers. Pelag.

Scio interim quàm latè hæc pateant, quàm copiosè de his Theologi disputent, quamque luculenter superiora tum Scripturæ testimoniis, tum Patrum suffragiis cōfirmari possint: sed omissis aliis, vnum atque alterum locum de vtroque peccatorum genere, quod diximus, ex Augustino Theologorum principe huc tantū transferemus: Suffecerit, inquit, ad condemnationem, etiamsi non esset in hominibus nisi originale peccatum. Quamuis enim condemnatio grauior sit eorum, qui originali delicto etiā propria coniunxerunt (de actualibus loquitur) & tantò singulis grauior, quantò grauius quisque peccauit, tamen etiam illud solùm, quod originaliter tractum est, non tantùm à regno Dei separat, quò paruuli sine accepta Christi gratia defuncti intrare non possunt, verùm & à salute & vita æterna facit alienos. Tùm ad Hilarium scribens, de mortalibus & venialibus peccatis hæc tradidit: Planè qui misericordia Dei adiutus & gratia, se ab eis peccatis abstinuerit, quæ etiam crimina vocantur, atque illa peccata, sine quibus non hîc viuitur, mundare operibus misericordiæ & piis orationibus non neglexerit, merebitur hinc exire sine peccato, quamuis quum hîc viueret, habuerit nonnulla peccata: quia sicut ista non defuerunt, ita etiam remedia, quibus purgarentur, adfuerunt. Valeant igitur fastuosi Pelagiani, qui quum suam volunt sine peccato iustitiam statuere, iusticiæ Dei non sunt subiecti. Valeant cæci Armeni, stupidi Albanenses, & quotquot cum his insanis errorum magistris originale peccatum aut ignorant, aut inficiantur. Sed & Anathema sit omnibus, qui cum Manichæo contendunt, hominem peccatum vitare non posse, vel cum Iouiniano æquè deliro asserunt, hominem peccare non posse, quum pars vtraque, sicut Augustinus monet, humani tollat arbitrij libertatem. Facessant & illi, qui cum Caluino cæcutientes, inter peccatum mortale & veniale, aut sicut Augustinus loquitur, inter capitale & minutum, discrimen nullum agnoscunt. Detestandi præterea illi, qui iustos in omni opere bono peccare, aut solùm infidelitatis peccatum Christiano esse damnabile, garriunt: Ac demùm qui cum Stoicis peccata omnia tantùm non æqualia reddere conantur, vt nempè non solùm Diuinam, sed humanam quoque iusticiam è medio tollant.

Originale peccatum sufficere ad damnationē, damnabilius autem actuali peccato accedente.

Quomodo Augustinus de peccatis maioribus & leuioribus distinctim doceat.

Remedia nobis donata ad peccata purganda.

Cauendi errores varij de humano peccato.

Li. de pecc. merit. & remiss.
Epist. 89.
Rom. 10.
Serm. 3. de festo S. Trinitatis contra Arrian.
Lib. contra defin. Concilij Tridēt.

His ita

His ita constitutis: atque in mentem Lectori summatim reuocatis, ad eam nũc quæstionem accedimus, quæ huius loci est propria: Sitne Mariæ, quemadmodum aliis Adæ posteris, tum originale, tum actuale peccatum imputandum? Quod autem originis vitium, vt de illo primùm agamus, in Virginem quoque cadat, si solam eius naturam spectemus, & Scripturæ testimoniis, & Patrum sententiis facilè probari potest, multiqué copiosè admodum confirmârunt. Etenim Scripturæ passim ita loquuntur, vt solùm quidem Christum agrum illum,[a] sicut Petrus loquitur, immaculatum & incontaminatum, aut iuxta Paulum,[b] Pontificem sanctum, innocentem, impollutum excipiant,[c] omnes autem alios Adæ posteros peccati huius lege constringant, eosque in primo parente peccâsse, & [d] natura iræ filios, ac [e] sub maledicto esse, verbis & sententiis generalibus adstruant, ac frequenter inculcent. Iam verò Patres, tum Græci, tum Latini eodem modo cum Paulo censent, homines nimirum vniuersos originis peccatũ non effugere, sed ab ipso conceptu immũdos ac sordidos Christi egere gratia: omnes enim in Adam peccare, & peccando mori, eosque perditos non nisi per Christum,[f] qui solùs inter mortuos liber esse dicitur, viuificari atque liberari posse, vt quòd generatione attractum est, regeneratione detrahatur, vtque ex peccatoribus iusti, & ex iræ filiis Dei amici per fidem & baptismum efficiantur. Quid multis?[g] Memento, quoniam omnes in corruptione sumus.[h] Non est homo, qui non peccet.[i] Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei?[k] Quod natũ est ex carne, caro est, vt Scripturæ verbis vtamur. Præterea veteribus, vt putant, ignota fuit quæstio, quando Maria primùm sanctificata, vel ab originali peccato præseruata sit. Quingenti autem propemodum anni fluxisse dicuntur, quòd à Theologis publicè disputari cœptum est de Mariæ Conceptione, & si verum fatẽdum est, non leues quidem turbas multis in locis, hæc disputatio inter doctissimos excitauit: Ac de Romana quidem constat Ecclesia, quòd in hac Petra, si omnium ætatum scriptoribus creditur, firmissima & syncerissima fidei confessio vigeat, quodque ab hac Ecclesiarum matre, atque magistra quæstiones fidei plurimæ maximæque definiantur. Verùm in præsenti causa nullum Ecclesiæ Romanæ iudicium certum reperimus, nisi quòd Sixtus quartus Pont. Maximus tulit legem, qua constat, neutrius partis damnandam esse sententiam, siue Mariam sine peccato conceptam affirmantium, siue contrà, illam ab originis peccato non fuisse præseruatam sentientium. Eandem legem & recepit, & confirmauit postrema Synodus Tridenti celebrata.

Quæ nos idcirco præfamur, ne quis putet vel à nobis, vel ab Orthodoxis aliis asseri, puram & sanctam Virginis Conceptionem pro certo fidei articulo ab omnibus agnosci & defendi oportere. Nimium ergo est impudens Pomeranus, qui Catholicis affingit, quòd pro articulo fidei habeant ac tradant, Mariam sic sanctificatam esse, vt absque peccato ex viri semine, imò è Spiritu sancto concepta sit. Nec huic est dissimilis Tilemannus Heshusius, qui sexcentos errores blasphemiis in Deum plenos collegit, ac non ita pridem edidit, quos, vt ipse ait, Romana Ecclesia contra verbum Dei furenter, defendit. Inter hos errores vnus est, Mariam Virginem sine peccato originis conceptam & natam esse: sic enim docere Scotum & concilium Basilienſe. Ridiculum censorem, qui sine iudicio de blasphemis, & cum Dei verbo pugnantibus erroribus iudicat, quique non sine spiritu blasphemiæ sanctam Romanam Ecclesiam tam atrociter accusat, quàm peruersè condemnat. Certè Scotus dubitanter, non asseuerãter de re proposita loquitur, & sicut docti sæpe solẽt, verisimiliter ratiocinatur. Romana verò Ecclesia, neq; Scotum, neque Synodum Basilienſem tanti facit, vt ob illorum asseuerantium authoritatem credat, credendique certam tradat regulam de Mariæ sancta Cõceptione. Nam de illius Natiuitate postea respondebimus. Nihil ergo firmi præscribit, sed hanc piam & probabilem opinionem sibi non displicere demonstrat, præsertim recepto & confirmato die festo, qui de Mariæ Conceptione ritu solemni celebratur. Vnde fatetur etiam Kemnitius, & rectè quidem, quòd Sixtus Pont. Max. authoritatem suam interposuerit, scriptoq; publico declarârit, vtramq; opinionem, Mariam sine peccato, & cum peccato esse conceptam, relinqui liberam oportere, ita vt vna pars hoc illóue modo sentiens, alteram hæreseos accusare ac damnare minimè possit. Nihil enim hîc certi, Romanam Ecclesiam & Apostolicam sedem vnquã definiuisse. Verùm cum Heshusio pluribus contendere non attinet, qui certè nisi effrons & maledi-

An Maria originali peccato subiecta.

Omnes excepto Christo in Adã primo peccare.

Quando disputari cœptum sit de Mariæ Conceptione.

Ecclesia Romana nihil certi statuit. quòd sit de Mariæ Conceptione credendum.

Falsò Catholicis obiici, quòd fidem exigant de Mariæ pura Conceptione.

Heshusius Romanam Ecclesiam immeritò damnat.

Ecclesia Romana non improbat, sed sibi placere ostendit opinionẽ de immaculata Virginis Concept.

a 1. Petr. 1.
b Hebr. 7.
c Rõ. 3. & 5.
d Ephes. 2.
1. Cor. 15.
e Gal. 3. 4.
f Psalm. 87.
g Eccles. 7.
h 3. Reg. 8.
i Rom. 3.
k Ioan. 3.

Sess 5. de peccat. orig.

In cõment. Hierem. ca. 1. & 44.

In examine contra Cõcil. Tridẽt.

Digitized by Google

& maledicus esset calumniator, illi saltem parceret Ecclesiæ, quam tanti semper antiquitas fecit, vt crederet accessum ad illam habere non posse perfidiam, sicut Cyprianus luculenter expressit. Nec pudet hunc hominem tam contumeliosè Catholicos proscindere, & in illis plæraq; dogmata reprehendere, quæ iam olim Græci Latiniq́ue Patres magno consensu, & vno velut ore tradiderunt, & amplexa est semper Ecclesia. Quod si omnes qui Mariæ Conceptionem illibatam probant, Heshusio errant atque Blasphemi sunt, errauit igitur simulq́; Blasphemus fuit Heshusij præceptor Lutherus, quando hanc ipsam tuetur sententiam, vt postea conuincemus. Nos verò priusquàm nouatoribus, qui turpissimam peccati notam purissimæ inurunt Virgini, respondeamus, committere non possumus, quin Catholicorum quorundam aduersus sanctam Marię Cõceptionem disputantium sententiam, sine graui contentione, & saluo Christiano candore, paulisper expendamus.

Epist. 55. ad Cornel.

CAPVT SEXTVM.

Disputatio contra eos, qui salua Ecclesiæ fide immaculatam virginis Mariæ Conceptionem oppugnant.

DVPLEX nobis aduersantium est genus, qui Mariæ Cõceptionem à lege peccati nolunt excipi: alterum quidem Catholicorum contra illam, salua Ecclesiæ fide disputantium: alterum verò Sectariorum, qui omni Ecclesię authoritate contempta, nihil præclari de hac Conceptione vel sentiunt, vel admittunt. Priores etsi Virginem alijs omnibus Adæ liberis in peccato conceptis conferunt, mox tamen illam in vtero materno sanctificatam esse confirmant, mirabiliter speculantes, eodem quasi temporis puncto animam Virginis quum in corpus infunderetur, contraxisse peccatum, & statim ab eo singulari Dei gratia expurgatam fuisse: semperq́; postea Virginem prorsus integram, innocentem & culpæ omnis expertem perseueraſſe. Quarè si Ioanni Baptistæ, aut Hieremiæ, alijsúe vllis in vtero materno contigit Sanctificatio, vt nefas est subdubitare, eam longè amplius ac perfectius Mariæ contigisse libentissimè confitentur fortissimeq́; defendunt.

Catholici & sectarij non eodẽ modo contra puram Mariæ conceptionem disputant.

De sententia Catholicorum puritati conceptionis Mariæ minus fauentium.

Luc. 1. Hiere. 1.

Sedenim, si liberè quod sentio dicendum est, hi se Mariæ simul benignos, simul rigidos censores præbere vidẽtur. Benigni sunt sanè, quando illam alijs in matris vtero sanctificatis anteponunt, & præ cæteris omnibus sanctam priusquàm natam prædicant, & præterea vitam eius totam ab omni peccato immunem asserunt ac tuentur, nullum vt Mariæ proprium & actiuum fuisse peccatum constanter affirment. Quæ omnia illi sine scripturis affirmant, solo nitentes priuilegio Mariæ concesso, cui multa & magna fecerit Deus, quæ nullis alijs quàmlibet eximiè sanctis vnquam communicârit. Aliôquin si secundum Scripturæ normam iudicabimus, quotquot Adamo secundum carnem in humani generis propagatione succedunt, siue viri sint, siue mulieres, in materno vtero non sanctificantur, sed in peccato ac ira diuina simul concipiuntur & nascuntur, nati verò sine peccato difficilem illam inter [a] carnem spiritumq́; luctam nequeunt absoluere, sed [b] omnes in multis offendunt, [c] sæpe in die cadũt, [d] à via sua declinant, nec solùm inutiles, sed & mendaces reperiuntur. Contrà verò, illi se rigidos exhibent, quando sine omni candore, sine reuerentia Virginem matrem alijs Scripturę dictis, quibus omnes peccato Adę subijciuntur, et inuoluuntur, adstringunt. Verùm si illic Mariæ priuilegium vltrò tribuũt, cur hìc inclementer adimunt quæso? Si absq; peccato illa omnem vitæ suæ decursum perficere potuit, absq; peccato etiam concipi non potuit? Qui Virginem in stupendo illo conceptu & partu integram conseruauit, & filij Dei in carne manifestati matrem effecit purissimam, illéne talem Virginem & matrem in peccati sorte & sorde aliquando reliquit, & prima muliere infœliciorem condidit? quam sanè constat nulla peccati labe inustam, sed prorsus nitidam & integram esse formatam.

Responsio ad prædictam sẽtiam Catholicorum.

Iuxta communem scripturæ regulam à peccato nullus immunis.

a Galat. 5.
b Iacob 3.
c Prou. 24.
d Psal. 13. 52. & 115.

Sed ad scripturas expressas prouocant, vt quod volunt, euincant. Nos illis verba Scripturę largimur, sensum negamus, idq́; constanter dicimus, in scripturis multas propositiones, vt vocãt, vniuersales adferri, quæ commodam interpretationem, sæpe

Sentẽtiæ in scriptura generales ad singulos homines non referendæ.

Digitized by Google

& certam exceptionem requirant, sicut scripturarum periti omnes agnoscunt, & res ipsa fateri cogit. Etenim ad omnes non pertinent, licet de omnibus tradi videantur hæ sententiæ: [a] Omnis caro corruperat viam suam super terram. [b] A minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur. [c] Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium. [d] Omnes quæ sua sunt, quærunt, non quæ IESV CHRISTI. [e] Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. [f] Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones. [g] Bibite ex eo omnes. [h] Omnia traham ad me ipsum. [i] Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. [k] Omnis homo mendax. [l] Omnia mihi licent. [m] Omnibus omnia factus sum. [a] Effundam de spiritu meo super omnem carnem. [b] Concluſit Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur. Adeò vera & certa est [c] Fulgentij regula, diuinis eloquijs esse familiare, vt omnes nonnunquam dicant, nec tamen omne humanum genus in ipsis omnibus semper intelligãt. Habet igitur Scriptura leges communes, sed singulis Christi membris non accommodandas: proponit Canones, sed quibus potentiam suam Deus non alligauit, vtpotè suum sibi ius retinens integrum in legibus relaxandis, ac de illarum rigore, quando & quibus ipse vult, aliquid remittendi: An non contra naturam, & præter communem Dei ordinationem Sara nonagenaria & Rebecca sterilis filios pepererunt? Quomodo Enoch viuus ex hoc mundo in Paradisum transfertur? Quid Elias, qui verbo Domini continuit cœlum, & à se ignem terræ deiecit, & in turbine ignis & curru equorum igneorum in cœlum receptus est? sicut Sirach de illo testatur. Qui præterea Elisæum prædicat, quòd corpus eius mortuum prophetârit, & in vita sua fecerit monstra, sed & in morte mirabilia fuerit operatus. Quo loco alij, legunt: Miracula designauit in vita sua, defunctique facta miranda sunt. An obscura est lex antiquæ Circumcisionis? Seuera illa quidem, & sub graui Dei interminatione omnibus & singulis præcepta Masculis, sed multis tamen annis ab Israëlitis sine peccato intermissa, & iussu Iosue tandem in vsum reuocata. Quis verò nescit, quàm multa & magna fecerit Mariæ matri Deus non secundùm legem sanè communem, sed ex mera & effusa in illam liberalissimè gratia? quum nullos ferè terminos suæ bonitati ac prouidentiæ in illa Sponsa, tùm sanctificanda, tùm exornanda sibi statuisse videatur. Quid ni verò? quum summa illi facultas esset, Matrem quam vellet, ex omnibus deligendi, eam verò vellet ad hoc tantum munus adsciscere, quæ sibi gratissima, nec non puritate & innocentia simillima foret.

Exempla scripturæ de operibus Dei supernaturalibus & extraordinarijs

Nihil mirum Deum etiam in Conceptione adfuisse magis Mariæ quàm reliquis.

Atqui non decet, inquiunt, Mariæ Conceptionem Christi Conceptioni exæquari, qui solus absq; peccato Conceptus, in hunc debuit prodire mundum, vt ex immundo Conceptos semine purificaret. Absit procul, vt cum Christi aliqua iniuria de Mariæ Conceptione philosophemur, & tanti filij gloriam propter matrem, dicam & ancillam obscuremus. Vni Christo hanc incomparabilem & perpetuam vendicamus prærogatiuam, quòd non ex Virili semine, sed supra omnem naturæ ordinem Spiritus sancti virtute in Virginis vtero Conceptus fuerit: quod eodem planè momento, vt alibi docebimus, quo carnem Verbum æternum assumpsit, perfectus Deus & perfectus Homo extiterit: quod omni ex parte per se purus, ac natura sanctus, nullo vel Mediatoris vel Redemptoris beneficio indiguerit: quod statim ab ipso Conceptu tantã charismatum omnium abundantiam acceperit, nulla vt eis facta fuerit accessio, vtq; iusti omnes quicquid bonorum habent spiritualium, ab illo fonte mutuentur, & sine illo nihil omninò possint Deo gratũ efficere: quòd demùm tam eximiæ semper fuerit innocentiæ, vt nec peccatum fecerit, nec potuerit quidem peccare, licet pro nobis [a] peccatum, imò & [b] maledictum factus esse dicatur. Nihil autẽ horum omnium Virgini tribuunt, qui Conceptionem eius illibatam piè tuentur: quinimò apertè fatentur, quod eadem ex maris & fœminæ coniunctione, & secundùm legem naturæ procreata fit, peccato vtiq; subijcienda, ac interiræ filias recensenda, nisi eximia & singulari quadam Christi filij ac Redemptoris beneficio præseruata fuisset, quò minus natiui peccati sordibus inquinaretur. Per gratiam inquam, non per naturam ab Originalis peccati contagione exemptam faciunt, quæ tãtò magis Christi Redemptoris merito & misericordia egerit, quantò præstantius est, à peccato ne contrahatur præseruari, quàm à cõtracto mundari. Nam vtrunq; beneficium ad Christum pertinet Redemptorem, & culpam

Mariæ pura Cõceptio non præiudicat Christi Conceptioni.

Christi Conceptio multis modis excellit Mariæ Conceptionem.

Quo sensu pura Conceptio Mariæ probetur.

Ad Christi gloriam illustrandam facit opinio de Mariæ pura Conceptione.

a Genes. 6.
b Hiere. 6.
c Hiere. 8.
d Philip. 2.
e Ioan. 1.
f Ioan. 10.
g Marc. 14.
h Ioan. 12.
i Psal. 13.
k Psal. 115.
l 1. Cor. 6. 10.
m 1. Cor. 9.
a Ioel 2. & Act. 2.
b Rom. 12.
c Lib. de incarnat. & gratia Iesu Christi, cap. 31.
Genes. 21. & 25.
Genes. 5.
Eccles. 44.
4. Reg. 13. Eccles. 48.
Genes. 17.
Iosue 5.
a 2. Cor. 5.
b Galat. 3.

Digitized by Google

culpam commissam lapsis condonare, & Mariam in perpetua innocentia ne labere-
tur, conseruare: Certè qui alterius ope, ne hostis mancipium fiat, maturè liberatur, re-
dimi quidem & ille dicitur, suoq; Redemptori haud minus debet, quàm si captiuus ex
ipsis vinculis erueretur. Hinc nonnulli geminam statuunt Redemptionem, subleuati-
uam nimirum & præseruatiuam, hanc verò illa nobiliorem & perfectiorem esse non
leuiter probant. Non ergo Christi gloriam imminuit, sed singularem eius bonitatem
atq; sapientiam magis magisq; commendat, quòd vt sæpe aliàs, sic etiam in Cõceptio-
ne, Matris rationem Filius maximam habuit, sanctamq; semper radicem & arborem,
ex qua fructus ipse sanctior prodiret, peculiari studio sibi præparauit. Vbi nobis Du-
In 3. senten. dist. 3. q. 1. randus quoq; suffragatur, licet alteram interim propugnet sentẽtiam, & in hunc mo-
dum scribit: Puto quod si beata Virgo peccatum Originale non contraxisset, posset ta-
men verè dici redempta à Deo pro eo, quod in radice sua ex natura suæ Conceptionis
obligata erat ad incurrendum peccatum, nisi fuisset à Deo præseruata. Fatetur idem
In 3. part. Thomæ q. 27. art. 2. quoq; Caietanus: Si teneturinquit, beatam Virginem non ex vi Conceptionis, sed ex
gratia singularissima in ipso instanti infusionis animæ, infusæ illi animæ præseruata ab
Originali peccato, quod tunc incurrisset, nisi illa gratia adfuisset, nihil contra fidem
tenetur: sed specialis modus redimendi ac saluandi à peccato Originali Christo attri-
buitur respectu suæ Matris.

Eisdem rationibus puram Mariæ Conceptionem defendi, quibꝰ ab actuali peccato immunis esse Virgo asseritur.

Agè verò parũper expendamus, quibus de causis Mariæ faueant & patrocinentur,
qui omnis actualis peccati labe illam liberare cõtendunt, vt nullum vnquam mortale
aut veniale crimen admiserit, ex Dei nempè gratia speciali. Causas eius rei nescio quis
doctius & luculentius, præterq̃ scholasticorum Doctorum facilè princeps Thomas A-
In 3. part. q. 27. art. 4. quinas exposuerit, & his quidem verbis illas recẽset: Illos quos Deus ad aliquid eligit,
ita præparat & disponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniãtur idonei secundùm illud
2. Cor. 3. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autem Virgo fuit electa
diuinitus, vt esset Mater Dei, & ideò non est dubitandum, quod Deus per suam gratiam
eam ad hoc idoneam reddidit, secundùm quod Angelus ad eam dixit, Inuenisti gratiã
apud Deum, Ecce concipies &c. Non autem fuisset idonea Mater Dei, si peccasset ali-
quando: tùm quia honor parentum redundat in prolem, secundùm illud Prouerb. 17.
Gloria filiorum patres eorũ: vnde & per oppositum ignominia Matris ad filium redũ-
dasset. Tùm etiam, quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem
accepit. Dicitur autem 2. ad Cor: 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? Tùm etiam, quia
singulari modo Dei Filius, qui est Dei Sapientia, in ipsa habitauit, non solùm in anima,
sed etiam in vtero. Dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam non introibit sapien-
tia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideo simpliciter fatendum est, quòd
beata Virgo nullum actuale peccatum cõmisit, nec mortale nec veniale: vt sic in ea im-
pleatur quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Præ-
clarè hæc quidem & eruditè Thomas, vt probet nullum actionis peccatum, siue mor-
tale, siue veniale, in Mariam cadere, quam non modò Matrem, sed & idoneã dignamq;
Dei Matrem esse oportebat. Quid verò impedit, quò minus easdẽ rationes tres ab illo
redditas amplectamur, eoq; conuertamus, vt Mariam etiam ab Originali peccato vin-
dicemus? Primùm illius iudicio indecorum, & quodammodò ignominiosum Christo
esset, si tanti filij matrem actionis vitio pollui fateremur. Sed quanto maiorẽ & Christo
& Matri cõflabit ignominiam (iudicet quæso Lector) si Originale piaculum, quod ho-
minem Deo inimicum efficit, in Mariam deriuemus? quum hoc peccatum quodam-
modò præponderet actuali, longeq; sit existimãdum grauius, siue infectionis, siue tur-
pitudinis, siue magnitudinis ratio habeatur. Deinde si Christi consulamus honori,
quid minus congruit obsecro, quàm talem illi assignare parentem, quæ peccati serua,
Dei inimica, maledicto obnoxia, ipsiq; dæmoni aliquãdo subiecta fuisse credatur? Ad-
hæc secundùm Thomę sententiam, nec venialiter quidẽ delinquere decebat Mariam,
ne vllam cum Belial conuentionem vel societatem habere videretur illa, quæ Christo
semper debuit esse coniunctissima. Sedenim multò minus illam decuit Originis ma-
cula fœdissima conspurcari, ne summa illius cum Christo affinitas perfectaq; coniun-
ctio hoc infami crimine, per quod Adæ filij omnes diabolo coniunguntur, vel labefa-
ctaretur, vel obfuscaretur. Rursus verè à Thoma dicitur, quod ęternæ Sapiẽtiæ & San-

Argumẽta Thomæ ad adstruẽdam purã Mariæ Conceptionem quoque valere.

I.

II.

III.

IIII.

Digitized by Google

&to Sanctorum non nisi purum sanctumq; domicilium instruendum fuerit & accommodandum Atqui huc maximè pertinet, si corpus non solùm à veniali, sed etiam ab Originali peccato purum & incorruptũ Matri Redemptoris attribuamus, vt habitet nempè Christus, aptamq; sibi Sedem æterna Sapientia vendicet in vtero non expurgato, sed semper immaculato, quem nulla vnquam veteris fermenti labes vel modicè asperserit atq; vitiârit. Hoc nisi Mariæ donemus, ac de illa nobis persuadeamus, non video sanè, quàm rectè perfectèq; dicat illi sponsus ille cœlestis, quod Thomas dici rectè postulat: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Quomodo enim in oculis Dei hęc verba loquentis tota pulchra & immaculata censeatur, quæ tam enormis peccati velut cœno oblita & defœdata, suum primæuum debitumq; nitorẽ amisit, & quasi sub nequissimi serpentis pedibus deuicta iacuit atq; prostrata? Quid? quod idem Thomas non satis hîc sibi constat (pace tanti viri dixerim) quum alibi puram Mariæ Cõceptionem adstruat, & his verbis confirmet: Ipsa purissima fuit quantum ad omnem culpam, quia nec Originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit. Ac alibi rursus docet: Puritas intenditur per recessum à contrario: & ideo potest aliquod creatum inueniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, sine vlla contagione peccati: & talis fuit puritas beatæ Virginis, quæ à peccato Originali & actuali fuit immunis. Tamẽ ista puritas fuit sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccandum. Sed & Caietanus, qui Thomæ doctrinam defendit acerrimè, non diffitetur Mariæ puritatem post Christum fuisse maximam, sed hunc ex vi suæ Conceptionis sanctum facit, qui nullo modo indigeret redemptione: Mariam verò secundùm naturam in peccati maculam incursuam fuisse dicit, nisi munus præuenientis gratiæ illam in ipso instanti infusionis animæ impediuisset, ideoq; Christi redemptione Virginem indiguisse. Hæc ille pro altera opinione profert, licet in contrariam magis inclinet, vt Originale peccatum non quidem in tempore aliquo, sed in ipso vt vocãt, instanti, quum anima corpori fuit infusa, Mariæ imputetur: neutram verò partem fidei documentis aduersari liberè profitetur. Videant interim alij, quàm rectè Caietanus Thomæ suo Aquinati consentiat, simpliciter asserenti, Mariam si absq; Originali peccato cõcepta fuisset, Redemptore Christo, & salute per Christum facta non illi opus fuisse. Secus enim, vt dixi, Caietano visum est, nec immeritò sanè.

Quomodo Maria tota pulchra & sine macula prædicetur.

Thomas Aquinas aliquando fastius est, Mariæ Conceptionem esse sine peccato

Maria immunis ab omni peccato dicitur à Thoma.

Fatetur & Caietanus, puram Mariæ Conceptionem honore Christi saluo, admitti posse.

In expos. Angelicæ salutationis.

In 1. Sent. dist. 44. quæst. 1. art. 3.

In 3. part. Tho. quæst. 27. art. 2.

Opusculo de humani. Christi.

Non exigẽdam esse Scripturam de Mariæ Conceptione immaculata.

Sed scripturas à nobis adhuc exigunt, quibus hanc Mariæ ab ipso Conceptu puritatem probemus. Etimuerò qui Catholicè sentiunt, ignorare non possunt, quàm multa sine Scriptura de Maria pij profiteantur, & alijs profitenda commendent. Cur igitur illi ipsi hoc vnum, quod ad peccati Deo aduersantis exclusionem pertinet, ac minimam veræ iustitiæ ęternæque salutis partem tenet, de tanta Virgine nolunt profiteri? Cum Thoma isti testantur, omnibusque persuasum volunt, Mariam statim post animæ in corpus infusionem præ alijs omnibus in Matris vtero diuinitus esse sanctificatam, maioreque donatam & repletam gratia, quæ & à malo ipsam liberaret, & in bono perficeret, & ob plenitudinem gratiæ Christo propinquissimam redderet: hãc igitur ab omni peccato actuali siue mortali, siue veniali semper immunem conseruatam pronunciant, quam ne inordinati quidem passionum motus, qui rationẽ perturbant, attigerint: nec Christi Matrem idoneam videri posse, si aliquando peccasset: tantùm in illa gratiæ copiam exundasse. Cur hîc verò resistunt, nec longius progrediuntur, vt ad ipsum Mariæ Conceptum suam liberalitatem extendant, ac priuilegium, vt sic dicam, dimidiatum absoluant? Agedum porrò quas proferri volunt sibi Scripturas? an noui Testamenti? Atqui hæ in capite & fundamento salutis nostræ Christo constituendo versantur, & primas velut lineas doctrinę cœlestis ostendunt, Marię verò & Apostolorum vitam attingunt magis quàm explicant: quanquam nec omnia quæ Christus fecit, si Ioanni credimus, eloquuntur atque pertractant. Sin veteris Testamenti Scripturis agendum est, non illic sanè desunt vmbræ, typi, figuræ, quibus vetus & rudis ille populus ad veritatem Euangelicam præparabatur, quibus & Maria nobis ita depingitur, vt illius præcellentem perpetuamque puritatem, si candidi & non præfracti censores esse velimus, non adeò difficilè sit colligere atque pijs comprobare. Nam & Paulus perspicuè tradit, Iudæis omnia in figura contigisse, vt quæ ad noui Testamenti

Opusc. de humanit. Christi.

Ratio scribendi nouum Testamentum maximè ad Christũ pertinet.

Typi veteris Testamenti ad quid conferant.

Ioan. 16. & 20.

Insignẽ Mariæ puritatẽ ex figuris antiqui Testamenti nobis ostendi, quæ ad eius quoque Conceptionem referri possint.

1. Cor. 10.

Digitized by Google

menti ſtatum pertinent, ſaltem eminus à priſcis illis conſpicerentur, & eadem ſcripto conſignata, ad fidem Chriſtiani populi ſtabiliendam adiumentum adferrent.

Primus Adam de terra pura formatus.

Genesis 2. An myſterio vacat, Adamum primum parentem non aliter à ſummo Deo conditum eſſe atque formatum, præterquàm de terra Virgine, nulli adhuc maledicto ſubiecta, neque humani ſanguinis profuſione vnquam vitiata? Hic typus Chriſtum ſecundùm Adam haud dubiè attingit ac refert, qui de Matre nullo vnquam peccato inquinata, nulli maledictioni obnoxia, nulla concupiſcentiæ, aut libidinis labe aſperſa atque infecta, ſed ſicut in omni vita, ſic etiam in Conceptione, quæ vitæ principium eſſe ſolet, Syncera & immaculata exiſteret. Ad Euam porrò primam in terra mulierem veniamus, quæ multis modis Mariæ typum geſsit & expreſsit, inprimis verò ſi creationis & Originis rationem ritè contemplemur. Nullum in orbe peccatum hominis extabat, Originalis tantùm vigebat iuſtitia, quando pura & integra Virgo illa, quæ poſtea Euæ nomen accepit, ex iuſſi viri coſta conflata & formata prodijt, eaque primo Adæ verè pulchra & amabilis, ac ſummæ familiaritatis, maximæque charitatis coniunctione digna iudicata eſt. Hac velut imagine iam tùm præluſit & oſtendit Deus, quod in altera Eua efficere poſtea decreuerat, vt præ cæteris illa Virginum princeps & Mater viuentium, ac verè virago futura, ſicut eam Epiphanius vocat, ſingulari Adæ beneficio talis conciperetur, qualem idem ſecundus Adam ob ſummæ puritatis ac innocentiæ raram pulchritudinem meritò ſibi adſciſceret, ſummaque coniunctione copularet, ac inter filias Hieruſalem vnam omnium ſpecioſiſsimam ac generoſiſsimam ſibi ſtatim inde ab ipſo principio redderet.

Euæ productio Mariæ conceptum & ortum adumbrat.

Genes. 2.

Contra Antidicomarianit. hæres. 68.

Salomonis thronus Mariam ac eius puritatem indicat.

3. Reg. 10. Nec ab hoc negotio aliena eſt de Salomone Rege ſcripta hiſtoria, qui thronum ſibi fecit de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, nec factum eſt tale opus in vniuerſis regnis. Vbi Mariam rurſus pulchrè depictam habemus, ſicut & Petrus Damianus comprobat, nec malè adumbratam eburneo grandi & eleganti throno Salomonis, qui certè ſummam ſummi Dei ſapientiam, ipſumque Mariæ filium Chriſtum nobis certo certius repræſentauit. Huic alteri Salomoni ſuus conſtare debet thronus excellens, ſublimis, auguſtus, ac omni ex parte quidem elaboratus, nihil vt ſpectandum purius & magnificentius orbis poſsit exhibere, Quàm pulchrè autem & quàm commodè in hoc myſtico throno (Mariam loquor) noſter Salomon conquieſcit, ſuumque regnum auſpicatur? throno inquam tam grandi, vt cœli terræque principem ſuo ambitu contineret: throno eburneo, quem omnis puritatis candor inde ab initio vndiq; commendaret, ac throno demùm ob fuluum aurum rutilante, quem fulgens eximiæ charitatis virtus coram Deo & Angelis vel maximè cohoneſtaret. Eôdem pertinet, ſicut multi confirmant, dicti Salomonis templum, quo nihil erat apud Iudæos olim admirabilius, templum inquam tam ſumptuoſè ſoliciteque conſtructum, tam ſapienter & exquiſitè diſpoſitum, tam præclarè & ſplendidè intus & foris exornatum, vt etiam Ethnicis intuentibus ſummam ſimul admirationem & veneratione adferret. Ac noſtri quidem Salomonis templum, niſi cœci ſumus, in Maria cernitur, meritoque prædicatur, ſuſpicitur, & colitur, ſed de ipſo architecto non optimè profecto iudicabimus, ſi hoc eius opus non omni ex parte purum, perfectum & expolitum eſſe fateamur.

Serm. 1. de Mariæ nati.

Templum Salomonis Mariæ pulchrè conuenit.

2. Reg. 6.

Arca teſtimonij Mariam eiusq; puritatem declarat.

Exod. 36. Quid ego de Arca teſtimonij porrò dicam? quam optimus artifex Moyſes ſedulò fabricauit, & ex lignis Sethim imputribilibus accuratè compegit, & ne quicquam ad ſummam deeſſet elegantiam, intus & extrinſecus auro præſtanti affabrè texit atque muniuit, vt vas nempè mundiſsimum atque ornatiſsimum eſſet, quo Manna illud cœleſte contineretur. An non ſatis hoc typo admonet Spiritus ſanctus, qualem futuri Meſsiæ, Matrem eſſe oporteret, ſummi profectò artificis Dei nutu & ſapientia ſic conditam, quam nulla vel peccati corruptio, vel putredo vnquam inuaderet, quæ ab omni vitiorum carie & ſitu immunis perſeueraret, quam quùm in corpore, tùm in animo nulla virtus magis quam flagrans & incredibilis Dei charitas, quæ ſicut aurum in igne tribulationis probatur, vndique cingeret, firmiſsimè tegeret, ſolidiſsimè corroboraret, & pulcherrimè inſigniret. O ſalutiferam & impuritatis omnis ex-

Prouer. 27. & Eccleſ. 2.

Digitized by Google

pertem arcam, quæ panem de cœlo allatum, & filijs Dei ne deficiant in via neceſſarium, ambitu ſuo primùm complexa eſt, totóque menſibus intimis corporis & ſui receſsibus conſeruatum ita produxit, vt is demùm vniuerſo mundo edendus præberetur.

Maria per columbam candidã adumbrata.

Hæc vna illa columba ſuum natiuum & perpetuum candorem retinens, omnis peccati felle vel amaritudine vacans, eademque perfecta columba, omni tempore ſuo Domino Noë, à quo emiſſa fuit, gratioſa. Cantic. 3.

Mariam inſtar Paradiſi & horti pulcherrimi nobis commendari.

Hic Paradiſus nobiliter à Deo plantatus, herbisque pulcherrimis conſitus, & Angelico præſidio vndique munitus, in cuius medio lignum vitæ reperitur. Genes. 8. Genes. 2.

Mater Moyſi in quibus Mariam adumbret.

Hic hortus concluſus ipſo etiam Paradiſo præſtantior, ad quem nullus ſerpenti acceſſus pateat, nulla peccati labes penetret, nulla Dei maledictio ingrediatur. Hæc mulier Hebræa veri Moyſis mater, nunquam ſeruile iugum ſub Pharaone paſſa, in Ægypto ſemper libera, inter omnes alias mirabiliter Exod. 2.

conſeruata, & ingenti ornata priuilegio, ſuum vt filium ad totius ſalutem populi & pareret, & enutriret. Hæc virga Iæſſe nunquam curua & ſemper erecta, pręque omnibus Eſai. 11.

benedicta, quæ benedictum & florem & fructum toti mundo generauit. Hæc demùm ſingularis illa domus, de qua veri Iſraëlitæ cum Propheta dicant: Ecce impleuit gloria Ezech. 43.

Domini domum eius.

Figuræ legis nõ leuiter æſtimãdæ, ſed ad vſum Chriſtianum transferendæ ſunt.

Cæterùm eiuſcemodi, pluraque id genus legis myſteria, quæ longum ſit perſequi, infœlices Iudæi, ſi velint, contemnant, vtpote quorum oculos veluti clauſos antiquum velamen impediat, quique ſuæ vocationis tempus cum ſuo maximo malo peruicaces ignorant. Sint etiam è Chriſtianis, qui tales typos, aut ſocordes negligant, aut contentioſi faſtidiant, aut nimium naſuti reſpuant, quoniam illis datum non eſt, legis typos & myſteria cognoſcere, nec didicerunt Prophetarum dicta cum Euangelica veritate & Redemptoris noſtri Mãtre conferre.

Mariam in ſpiritu præuidit & celebrauit Dauid.

Vidit certè in ſpiritu Dauid Propheta terram, de qua veritas oriretur, & gaudio inde perfuſus, cantauit. Benedixiſti Domine terram tuam. Veritas de terra orta eſt. Pſal. 84.

Maria terra benedicta.

Terra noſtra dedit fructum ſuum, ſicut Arnobius hunc Pſalmum ad Mariam quoque transfert. Et erunt adhuc, qui ex hac benedicta terra (Mariam inquam) tantùm non maledictam facere & proclamare conentur? Vidit idem Pſaltes regius domum ac habitationem Meſsiæ propriam: Videndo autem quaſi gratulabundus in hanc vocem erupit, Domum tuam decet ſanctitudo Domine. Pſal. 92.

Maria, domus ſancta & tabernaculum ſanctificatum altiſſimi.

Quæ autem ſanctitudo tali habitatore digna atque perfecta ſit, ſi cum peccati vel ſcoria, vel fermento vnquam commixta fuiſſe dicatur? Vidit rurſus Dauid purum & exornatum tabernaculum, quod promiſſus ſibi & Abrahæ filius in domo Iacob aliquando inhabitaret, & in quo magna cum voluptate cubaret Dei Filius: nec ſolùm vidit, ſed eius præſtanti etiam ſpecie delectatus exclamauit, Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſsimus, quemadmodum hunc locum de Pſal. 45.

MARIA Methodius interpretatur, eamque ſanctiſsimum & auguſtiſsimum Dei tabernaculum vocat. Hom. in hypopant. Domini.

Quomodo autem hoc tabernaculum rectius talique & Filio & Matri conuenientius ſanctificatum putemus, præterquàm gratia, vt vocant, præueniente, & à peccato præſeruante, omnibusque virtutibus MARIAM imbuente, quam ſibi ſoli DEVS in puriſsimum tabernaculum & impollutum planè thalamum, Pſal. 18.

vnde tanquam Sponſus in orbem procederet, elegit, aſſumpſit, conſeruauit? Ac de Mariæ ſanctificatione poſtea. Etſi verò ſenſus allegoricus eſt imbecillior,

Ad quid conferat allegoricus ſenſus.

quàm qui nobis fidei neceſsitatem imponat, quiq; renitentem cogat aduerſarium, præfracto autem & contentioſo vix quicquam ſatis fuerit: idem tamen bonos in recta confirmat ſententia, & veritatem ipſam illuſtriorem efficit, pioſq; in ſuo inſtituto non parum recreat & conſolatur.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT SEPTIMVM.

Responsio ad Patrum, & præcipuè Bernardi sententias, quæ cum illibata Virginis Conceptione pugnare videntur.

QVI MARIAM IN CONCEPTIONE MACVLATAM POtius quàm puram & sanctam videre & monstrare gaudent, magnum suæ causę præsidium in Patribus ponunt, eosque contrariæ sententiæ assertoribus fortiter opponere solent. Enimuerò si Patrum verbis mordicus inhæremus, non desunt sanè, qui Matrem Domini in Euangelio & reprehensibilem, & reprehensam fuisse doceant, talemque faciant, quam ab actualis vitij nota difficile sit vindicare: quorum tamen opinionem alibi diluemus. Id verò constanter isti, cum quibus disputamus, negant, sicut & Thomas contra illos Patres excipit, qui Mariam actualis peccati turpi onere grauare videntur. Deinde more Scripturæ loquuntur veteres, vt ostendant secundùm legem communem nascentium, omnes peccati lege teneri, totumq; mortalium genus ex ipsa conditione naturæ consideratum, nulloque singularis gratiæ priuilegio decoratum, in peccato concipi atque nasci: Hinc Propheta regius non de seipso tantùm, sed etiam in persona totius humani generis, sicut [a] Hieronymus & [b] Augustinus interpretantur, dolens hoc queritur, [c] Ecce in iniquitate conceptus sum, & in peccato peperit me mater mea, quemadmodum idem Hieronymus iuxta veritatem Hebraicam reddidit. De Christo autem ijdem constanter affirmant, quod ex vi sui Conceptus, & ex conditione suæ generationis, iureque proprio solus ab Originis peccato excipiatur, & natura sanctus, siue vt Angelus dixit, sanctum existat. Quam Lucæ sententiam sic Rupertus explanat: Multi quidem sancti vel sanctificati dicuntur: vnum autem est sanctum, id est, sanctitas, qua sancti omnes sanctificantur.

Quid de Patribus Mariæ peccatũ adscribentibus sit sentiendum.

Patres vt à peccato Christum solùm excipiãt, reliquos omnes facere peccatores.

a Lib. comment. in Psal. 50.
b In enarr. Psal. 50.
c Psal. 50.

Lucæ 1. Lib. 1. de operib⁹ Spiritus sancti cap. 10.

Hoc sanctum est, iste Sanctus Sanctorum, quem non in delicto præuaricationis Adæ Conceptum vel natum sanctitas accidens sanctificauit, sed essentialiter sanctum Virgo incorrupta de Spiritu sancto Concepit. Neque interim hos ipsos Patres latuit, CHRISTI gratiam & merita si in Sanctis vllis, tùm in MARIA vim suam potissimùm exeruisse, nihil vt illi ad plenam perfectamque sanctitatem deesset, quæ præ omnibus in paratissimam, purissimam, aptissimamque summi Dei domum, imò & Matrem iam inde ab æterno fuisset prædestinata. Fuit idem haud dubiè sensus veterum, quem Eusebius Emissenus hac est oratione complexus: A peccati veteris nexu, PER SE non est immunis nec ipsa genitrix Redemptoris. Solus ille licet ex debito renascatur, lege tamen veteris debiti non tenetur. Et Ambrosij vox est: Solus PER OMNIA ex natis de Fœmina sanctus Dominus IESVS, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non senserit, & cœlesti maiestate depulerit.

Christus quomodo sanctus & sanctum dicatur. Christus suam gratiam nulli magis quàm Mariæ communicauit, secundùm Patrum sententiam.

Hom. 1. de natiuit. Domini.
In Euang. Luc.

Sic enim docemus & nos, quòd per se Christus potuit, Mariam potuisse nũquam sed per solam præseruantem Redemptoris gratiam accepisse, vt à communi omnium peccato esset immunis, solumq; Christum immaculatum esse agnum per omnia, qui legi peccati nihil debeat, simulque mundi peccata tollat, vnus videlicet Dei & hominũ Mediator, qui nisi natiua & absoluta puritate gauderet, pro alijs purificandis seipsum offerre, suoq; iure dicere non posset: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, nullum scilicet omninò peccatũ, sicut Augustinus interpretatur. Cùm igitur aduersùs hæreticos olim certarent Patres, communem fidei regulam prudenter vrserunt, ac citra discrimẽ omnes tam paruulos quàm adultos Adæ peccato inuoluerũt, vt generales illos Scripturæ Canones de Originis peccato traditos, sicut diximus, fortius defenderent, simulq; Christi gratiam omnibus à peccato liberandis & sanctitate

Quomodo Patres Mariam exæquent alijs in peccato Conceptis.

1. Timot. 2.
Ioan. 12.
Tractat. 79. in Ioan.

A peccato nullum excipi præter Christum, docent Patres hæreticorum gratia.

Digitized by Google

Errores præcipui Pelagianorum.

ornandis necessariam confirmarent. Etenim Pelagius & Cœlestius hos tetros tuebantur errores: pueros sine peccato concipi atque nasci, vt neque Christo Medico, neque Baptismi Sacramento ad peccati remissionem egerent, reliquos verò Christianos in hac vita sine peccato sic posse viuere, vt suis ipsi viribus quum vellent sine adiutorio diuinæ gratiæ summam veræ iustitiæ perfectionem assequerentur. Hinc factum est, vt Patres zelo sancto flagrantes aduersus hæreticos peccatum Originis exaggerarent, Christiúque gratiam & eius necessitatem fortissimè prædicarent. Augustinus interim, quem ducem multi proculdubio sequuti sunt, & de quo deinde plura dicemus, expressè cauet, caueriúque vult, vt vbi de peccatis agitur, cuiuscunque nempè sint illa generis, nulla illic de Matre Domini quæstio habeatur, sed ea prorsus ob peculiarem prærogatiuam excipiatur. Si verò quidam secus sentiunt, & hoc Originis vitium MARIÆ tribuunt, rectè & illi quidem de illo vitio scribunt, quod in Virgine, sicut in alijs omnibus extitisset, nisi hæc præcellenti Dei beneficio, vt diximus, præseruata fuisset.

Lib. de nat. & grat. c. 36

Non ad fidei regulam spectat, si Patres puram Mariæ Conceptionem non comprobent.

Quanquam minus attinet excusare Patres, qui re parùm considerata, & in nullam adhuc disputationem adducta, suam dicere sententiam liberè potuerunt, nullam verò firmam & necessariam credendi regulam alijs hac in re præscribere aut voluerunt, aut debuerunt. Versabantur illi in alijs de fide quæstionibus longè grauioribus, atque vt res ipsa postulabat, satis habebant præcipua religionis capita de Deo diuinisque personis, ac de iustificante Christi gratia contra infestos & grassantes tunc hæreticos propugnare. Huc autem ibant maximè, vt probarent atque conuincerent, ex tota posteritate Adæ nullum in Conceptione, nullum in ortu, nullum in vita vel morte ab omni peccato immunem esse censendum, considerata nimirum humanæ tàm imbecillis, quàm corruptæ naturę conditione, & secluſa Redemptoris CHRISTI gratia, cuius vt Augustinus, Hieronymus, Innocentius & Prosper, sic alij etiam assertores acerrimi esse voluerunt. Interim verò quid ijdem præpotenti Christi Saluatoris gratię non tribuunt? An verò huius gratię virtutem sanctis omnibus æquè efficacem assignant? Num in quibusdam, & in Mariæ potissimùm, gratiæ plenitudinem negant? Qui certè dum Deiparam in omni vita, adeoque in ortu ipso peccati puram prædicant, an non alijs viam muniunt & ostendunt, vt ex eodem fundamento, nempe Christi erga suam parentem amore ac studio singulari porrò colligatur, nihil omninò vetare, quò minus vt omnis Marię vita, ipsaque Natiuitas, sic etiam Conceptio pura & immaculata constituatur? Demùm habuerint Patres suorum temporum rationem, quibus multa vel prorsus incognita erant, vel obscura, neque satis euoluta, quæ posteris diligentius excutienda, & clarius illustranda explicandaque relinquebantur. Non enim homini tantùm, sed etiam Ecclesię Christi tempus auget sapientiam, & Spiritus sanctus, vt ex Tertulliano diximus, aliam atque aliam doctrinæ lucem omnibus seculis patefacit, vt eadem fide manente, in cognitione veritatis, sicut & in reliquis virtutibus, paulatim proficiamus. Igitur vt cætera, ita hoc etiam grauissimè dixit Gregorius Magnus, scientiam spiritualium Patrum per incrementa temporum crescere, ideoque Apostolos plusquàm Prophetas de diuinis mysterijs cognouisse. Huc refert sententiam Danielis, Plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia. Et tandem ita concludit: Quantò mundus ad extremitatem ducitur, tantò nobis æternę scientię aditus largius aperitur. Sed nos alibi, & hoc ipso quidem in opere monstramus, quo iudicio veteres legendi sint, si ea quę proferunt, cum Ecclesię iudicio, & cum meliore aliorum Scriptorum sensu atque consensu minus congruere videantur. Certè ab initio quum de hac Marię prerogatiua disputari cœptum est, nouitas ipsa non poterat non odiosa existimari, & sicut Bernardum, sic alios etiam plures fortasis offendit, quibus non satis consultum ac tutum fore visum est, nouam & nõ satis agitatam de Marię pura Conceptione opinionem recipi ac probari. Qua de re tam diu, tam acriter non solùm in scholis, sed etiam in templis est disceptatum, vt qui moderatiores & pacis amantes fuere, modum & finem aliquem tantę contentionis optarẽt, ne grauiores aliôquin in Christiana Repub. motus ob nata Theologorum dissidia exorirentur. Ventum est deinde ad Synodum Basilienſem, in qua noui super hac quæstione

Quo spectent Patres in hoc doctrinæ genere versantes.

Quędam posteriores rectius et certius quã Patres in sacris intellexerunt.

Lib. de velãdis virg.

Doctrinam spiritualem per incrementum tẽporum crescere.

Hom. 26. li. 2. super Ezech.

Daniel. 12.

Disputatio de Mariæ Conceptione primùm suspecta & valde agitata, sensim recepta & probata fuit.

De hac Conceptione maximè disputatum in Synodo Basil.

Digitized by Google

quæstione congressus Doctorum sunt habiti, ambæq; partes auditę, & illorum scilicet qui contendebant, Virginem & eius animam per aliquod tempus, aut instans temporis, Originali culpæ, vt ipsorum verbis vtar, actualiter subiacuisse, & aliorum qui contrà putabant, quod ab initio creationis Mariæ, Deus ipsam amauerit, & amando gratiam contulerit, per quam à macula Originali personam illam beatissimam liberârit atque præseruârit, ideoque sublimioris sanctificationis genere illam redemerit. Tandem quum rationum momenta essent vtrinque ponderata, totus ille doctissimorum hominum cœtus, vt tranquillitati publicè consuleret, in hunc modum vno velut ore definiuit.

Sententia Concilij Basilienſis de Mariæ Conceptione pura & immaculata.

Nos diligenter inspectis authoritatibus, quæ iam à pluribus annis in publicis relationibus ex parte vtriusq, doctrinæ coram hac sancta Synodo allegatæ sunt, alijsque plurimis super hac re visis, & matura consideratione pensatis, doctrinam illam asserentem, gloriosam Virginem Dei genitricem Mariam (præueniente & operante diuini muneris gratia singulari) nunquam actualiter subiacuisse Originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni Originali & actuali culpa, sanctamque & immaculatam: tanquàm piam & consonam cultui Ecclesiastico, fidei Catholicæ, rectæque rationi & sacræ Scripturæ ab omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam & amplectendam definimus & declaramus, nullique de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Quę verba tantò plus ponderis apud sapientes debent habere, quo constat certius, à plurimis & lectissimis variarum nationum Episcopis & Theologis ea esse profecta, qui post graues ac diuturnas conflictationes in vnam hanc sententiam tandem conuenerunt, vt Mariæ Conceptio ab omni peccati contagio, imò & suspicione prorsus aliena censeatur, adeoque solennis & festi diei annua celebratione in Ecclesia cohonestetur, sicut passim multis abhinc annis cernimus obseruari. Atque hæc de illibata Conceptione doctrina tanquam pia, fideique Catholicæ, & rectę rationi, sed & sacræ Scripturæ consentanea, nec minus cultui Ecclesiastico consona, & proinde omnibus amplectenda hîc clarissimè definitur atque declaratur. Scimus interim, authoritatem huic Concilio maiorem posse constare, si Romanę Ecclesię calculum meruisset, quoniam vt Gratianus ex antiquis Canonibus probat, quę Concilia Episcoporum à Sede Apostolica non approbantur, ad definiendum & constituendum inualida reputantur.

Decretum hoc Synodi non leuiter æstimandum esse.

Dist. 21.

Romana Ecclesia decretũ Synodi Basilienſis confirmat potius quàm eneruat.

At vicissim intelligimus, Synodum hanc Basilienſem à multis Prouincijs receptam, & à Sede Apostolica non omninò reiectam esse. Imò quòd ad prædictum decretum attinet, res ipsa testatur, & fidem, & celebritatem de hac ipsa Conceptione non modò nostra, sed etiam maiorum ętate quum in alijs Ecclesijs, tùm in Romana, ritu publico comprobari. Deinde nullum prędari nominis vel Episcopum, vel Theologum hac de re scribentem videas, qui eidem decreto, & festi huius celebrationi se palàm opponat. Certè Pontifices Max. qui nostra & maiorum ætate Romanam & Catholicam Ecclesiam administrarunt, Sixti quarti Pontif. constitutionem mordicus retinuerunt, propositis indulgentijs corroborârunt, & anniuersaria festi diei celebratione cohonestârunt. Quis verò Catholicorum non magnifaciat, meritoque amplectendum putet, quod summa Sedes Ecclesię Catholicę matrix & radix, Ecclesiaque principalis, ad quam necesse est omnem conuenire Ecclesiam, sicut [a] Irenæus & [b] Cyprianus loquuntur, instituit, recipit, obseruat atque confirmat, adeoque in cultum diuinum introducit, introductum retinet, ac innouat sæpe? De Sixto quarto Pontifice dubium non est, quin sanctę Conceptioni Virginis diem esse sacrum voluerit, eumque authoritate Apostolica confirmârit, & Christianos ad eundem celebrandum extimulârit. Idem verò seuerè vetuit damnari eorum opinionem, qui gloriosam & immaculatam DEI genitricem absque Originalis peccati macula fuisse Conceptam, vel priuatim, vel publicè profiterentur. Et quamuis eiusdem Pontificis authoritate liberum relinquatur, hanc illámue sequi opinionem, sicut & antea confirmauimus: tamen prior sententia velut pia magis ac probabilior, vt dictum est, palmam obtinuit passim: nec solùm in Romana Ecclesia, sed in alijs etiam longè disitis nationibus mirabili populorum consensu corroboratur, huc omnium animis maximè propendentibus, vt sanctam sanctæ Virginis Conceptionem tàm libenter

[a] Lib. 3. aduersus hæreses.
[b] Lib. 4. epist. 8.

Quid Sixtus Pontifex definierit circa Virginis Conceptionem.

Fidem & sententiam de pura Virginis Conceptione paulatim auctã atq; confirmatam fuisse.

Digitized by Google

benter, quàm reuerenter admittant, seduloq; cõplectantur. Qui verò secus modò sentiunt, eorum sanè rarus est numerus, hiq; pudore impediti, quod in animo gerũt, & secum ipsi tacitè loquuntur ac sentiunt, palàm efferre ac pronunciare nõ satis tutum arbitrantur. Tùm si id facere quidam audeant, haud sine publica contradictione vulgiq; offensione audiuntur: vsq; adeò & inuisa & debilitata & exposa, & quodãmodò eiecta est penitus nunc opinio aduersariorum. Interim Ecclesiæ Latinæ, quarum vix numerũ inire licet, velut obsequentes filiæ, suæ Matris & Magistræ, Romanæ scilicet Ecclesiæ, ductum & exemplum sequuntur, suamq; sententiam & iudicium die stato, & ritu publico, multisq; lectionibus & sacris cæremonijs nõ obscurè testantur. De scholis Catholicis nihil attinet dicere, quæ vt iampridem suspiciunt, sic libenter etiam imitantur Theologos gymnasij Parisiensis, quos quidem in Europa totiam seculis maximè spectabiles & Doctorum vbiq; sermone prædicatos commendatosq; videmus. Extat autẽ decretum scholæ Parisiensis, quo planissimè definitur, quod Mater Domini Maria per nullũ instans vel momentũ Originali culpæ subiecta, sed speciali priuilegio ab omniũ macula immunis fuerit præseruata. Cuius decreti obseruandi Parisienses tãto studio, tantaq; religione tenentur, vt in ordinẽ Theologorũ cooptari neminem sinant, nisi sanctè iurantẽ, se in asserenda Virginis Matris illibata Conceptione constanter perseueraturum. Nec solùm apud Gallos, sed etiam in Hispania & vtraq; Germania, qui nomine Catholico censentur, quam sententiam Romana iam Ecclesia tanquam magis piam & probabilem amplexa est, eandem nullo contradicente profitendam, ac perpetuò defendendam recipiunt, ac mordicus tenent.

Ecclesiæ Latinæ suam de hac Cõceptione fidem non obscurè profitentur.

Cũ schola Parisiensi reliqua gymnasia defendunt puram Virginis Conceptionem. Parisienses fidẽ cõfessionis huius, à Theologis omnibus exigunt.

Postremò de vno Bernardo dicam, qui huius sanctæ Conceptionis, vt mihi sanè videtur, vt primus, ita præcipuus oppugnator fuit. Scripsit is epistolam ad Canonicos Lugdunenses, ac illis dissuadere conatur, ne festum de Conceptione Mariæ diẽ admittant ac celebrent, quoniã huius Conceptionis sanctitas noui aliquid dogmatis adferre videretur. Torsit enim religiosissimũ virum ea difficultas, quod videret, ac proinde ægrius ferret, nullum huiusmodi nouæ celebritatis, vt ipse vocat, exemplũ vel apud vicinos, vel in alijs Ecclesijs eius temporis reperiri, quodq; vereretur, ne infœlicem haberet exitum contra Ecclesiæ ritum præsumpta nouitas, quam eleganter ipse Matrem temeritatis, sororẽ superstitionis & filiam leuitatis appellat. Verum enimuerò ex eiusdem Bernardi scriptis potest ostendi, ipsum in hoc argumento ne sibi quidem satisfeciisse, sed velut animi dubium maiorem lucem quæsiuisse. Primùm enim dubitantis ac pauidæ mentis hæc est oratio: Quod si Originalem à parentibus maculam traxit (de Maria sermo est) sed minus à Hieremia sanctificatam in vtero, aut non magis à Ioanne Spirituo sancto repletam credere prohibet pietas Christiana. Hęc enim festis laudibus nascens honoratur. Et pòst pauca subiungit, Vt omninò pium est credere, propriũ Mariæ delictũ non habuit. Quod si Bernardus constanter affirmaret, certoq; credi vellet, nullam in Conceptione Mariæ sanctitatem inesse, cur hanc adijceret conditionem, Si Originalem à parentibus maculam traxit: aut cur explicatè traderet, proprium Mariæ delictum non extitisse? nisi hoc fortasis de solo actuali peccato intellexit. Deinde Augustini sententiam alicubi refert, qui quum de peccatis agitur, Mariam prorsus vult excipi, quòd maior illi collata sit virtus ad vincẽdum omni ex parte peccatum. Vbi mox ille Augustini verbis interpretationem adiungit, Ex omni, inquit, parte, hoc est, ex parte Originalis, & ex parte actualis peccati. Adhęc notatu dignum est, Lugdunenses hoc maximè nomine à Bernardo reprehendi, quòd inconsulta Sede Apostolica, fortasis suo etiam Episcopo insalutato, & contra morem aliarum Ecclesiarum nouum in diuino cultu ritum, propter hanc Conceptionem admittere & introducere voluissent. Ac totam demùm epistolam, qua suspectum ipsorum studium in cultu innouando coarguit, hoc sermone concludit: Quæ autem dixi, absque præiudicio sanè dicta sint sanius sapientis. Romanæ præsertim Ecclesiæ authoritati atque examini totum hoc, sicut & cætera quæ huiusmodi sunt, vniuersa reseruo, ipsius siquid aliter sapio, paratus iudicio emendare. En tibi singularem viri sancti modestiam, nec minorem sapientiam, qui zelo quidem pietatis incensus, cum his Canonicis expostulauit, sed interim aliorum, ac potissimum Ecclesiæ Romanæ iudicium in eo ipso saluum manere voluit, adeò in sua opinione non pertinax, vt ad amplectendam alteram sententiam

Quid sentiendum de Bernardo Conceptioni huic cõtradicente.

Epist. 174.

Nouitas in religione Ecclesiaque suspecta. Bernardum in hoc argumento dubiũ hæsisse.

Serm. 2. in Assumpt. Mariæ.

Serm. 4. in Cantic. Salue regina.

Quid Bernardus circa Virginis Conceptionem in quibusdam maximè reprehendat.

Digitized by Google

tentiam se promptum ostendat, eoq; non obscurè commonstret, se nonnihil de causa præsenti dubitare, ac certiorem rei definitionem, præsertim ab Ecclesiæ Primoribus desiderare. Quid verò illum facturum fuisse putemus, si hoc nostro seculo vixisset, quo tot Ecclesiæ vnà cum Romana coniunctæ, non solùm in vnam eandemque sententiam sed etiam in dicti festi celebrationem tanto consensu conspirant? Quantum obsecro Bernardus, vt aliàs semper, ita hîc etiam Sedi Apostolicæ detulisset, si vidisset eiusmodi fidei professionem, ac festi etiam celebrationem non sine ritu solenni, accedente insuper Pontificis Max. expressa cohortatione, totq; populorum suffragijs consentientibus, in multis nationibus exerceri atq; stabiliri? Rectè autem ac prudenter vir equè sapiens ac pius, sui temporis rationem habendam duxit, quò fides & solennitas de Mariæ sancta Conceptione in Ecclesias Catholicas nondum erat inducta, fortassis apud Gallos vix etiam cognita, à primaria quidem Sede necdum recepta probataq;.

Bernardus non malè iudicauit pro sui temporis ratione, sed aliter hoc tempore de Virginis Conceptione iudicaturus.

Cæterùm quod iam de Bernardo diximus, ad Thomam etiam Aquinatem potest accommodari, quum nec illius, nec huius sententia, si ritè accipiatur, alteri & contrariæ opinioni multùm obsistere videatur. Qui Thomas non magis Conceptionis quàm Sanctificationis tantæ Virginis festum auersaretur, si præsentis Ecclesiæ ciuis esset, ac eandem Conceptionem in Ecclesia Romana publicè & constanter cerneret celebrari. Nam is quarundam sui temporis Ecclesiarum vel Ordinationi, vel consuetudini tantùm tribuit, vt celebritatem Conceptionis ab illis vel inductam, vel receptã non esse spernendã ingenuè fateatur. Quantò igitur amplius vir modestissimus & pijssimus tot idem sentientibus Ecclesijs, ac inprimis suadenti Romanæ, deferret hanc, si faciem & receptum passim vsum ætatis nostræ coràm intueretur? Sciebat vtiq; permultũ deberi Ecclesiæ consuetudini, quam Paulus cõtentiosis omnibus opponeret, & de qua Thomas ipse tam præclarè testatur: Dicendũ quod maximam habet authoritatẽ Ecclesiæ consuetudo, quæ est in omnibus æmulanda: quia & ipsa doctrina Catholicorũ Doctorum ab Ecclesia authoritatẽ habet. Vnde magis standum est authoritati Ecclesiæ quàm Augustini, vel Hieronymi, vel cuiuscunq; Doctoris. Sicut ergo veteres Ecclesiæ Doctores quũ viuerent, Ecclesiam diuini verbi interpretẽ; vereq; doctrinæ Magistrã reuerenter audiuerunt & ab omnibus diligẽter audiri atq; cõsuli præceperũt, idem etiam illi nunc, si superessent, haud dubiè verbo simul & exemplo præstarẽt, seq; totos præsenti Magisterio Spiritus sancti in Ecclesia sua loquẽtis, aut certè, quid in præsenti causa probabilius videatur, satis indicantis, accõmodarent, nihilq; haberent antiquius, quàm vt omnes Catholicos, quid Spiritus dicat Ecclesijs, etiã atq; etiam obseruare hortarentur. Vbi Thomæ per similis est Bonauentura, qui Bernardi sententiam sequitur quidem, sed hoc timore & pudore sancto ductus, vt dicat se non audere simpliciter eos reprehendere, qui ex speciali deuotione tantæ Virginis celebrant Cõceptionem, quum nullus possit Mariæ esse nimis deuotus, vt eiusdem verbis vtamur.

1. Cor. 14.

In 2. part. summæ q. 10. artic. 12.

In lib. 3. sentent. dist. 3. quæst. 1.

Eodẽ ferè modo respondendum Thomæ, sicuti Bernardo de materia Cõceptionis.

Quantum Ecclesiæ consuetudini tribuendum ex Thomæ sententia.

Præsenti magisterio Spiritus sancti in Ecclesia loquentis maximè attendendum.

Bonauentura quàm verecundè loquatur de hoc argumẽto.

Fatetur autem vel inuitus Caietanus, qui Leone decimo Pont. Max. floruit, etiã ætate sua opinionem illorum præualuisse, qui Mariæ Conceptionem à lege peccati eximunt, ac exemptam solenni cæremonia venerantur. Ac eodem sanè modo de multis siue Theologis, siue Patribus, qui de Mariæ Sanctificatione loquuntur, existimabimus, ne aliôquin ex legitimis & morigeris spurios & rebelles Ecclesiæ filios faciamus: quãuis illi minus apertè quàm Bernardus & Thomas, Conceptioni huic suis in scriptis aduersentur. Postremò Ioannes Vigerius, recens licet Theologus è Dominicanis, in hunc modum scribit: Si dicatur, quod diua Virgo non habuit peccatũ originale; licet processerit ab Adam secundùm rationẽ seminalem, dicendũ est, quod ipsa sola speciali gratia præuenta fuit & præseruata, eò quòd fuit præuisa, esse Mater & domus Dei. Vnde Psalmista, Domum tuam Dñe decet sanctitudo. Et de illa Salomon, Tota pulchra es amica mea & macula nõ est in te. Ex quibus authoritatibus potest haberi priuilegium, maximè autem ex authoritate Ecclesiæ, quæ non potest errare.

In 3. part. Thomæ q. 27. artic. 2.

In lib. Institutionum c. de peccato originali.

Caietani confessio de recepta doctrina inuiolatæ Cõceptionis Mariæ.

Vigerio teste Maria per priuilegium ab Originali peccato immunis.

An verò desunt ex Patribus, qui singularem hanc Mariæ puritatem innocẽtiamque nouerint & confirmarint? Pro multis quidem Origenes esse potest, magnus ille vir ab infantia, verè Martyris filius, tùm Ecclesiasticæ scholæ apud Alexandriam princeps, tantusq; voluptatis contemptor, vt ferro etiam genitalia sibi truncarit, Hieronymo teste. Is ipse Origenes tanti Mariam facit, vt vocet eam nõ modò Matrem, Virginem

Hom. 1. ex varijs locis collecta.

In epist. ad Pimachium & Oceanum,

Patrum sententiæ, quæ puram Mariæ Conceptionẽ adstruere videantur.

Digitized by Google

ginem vnigeniti Dei, sed & dignam digni, immaculatam sancti & immaculati, imò verò cœlestem thesaurum Deitatis (alij veritatis legunt) diuitias, plenissimam sanctitatem, perfectam iustitiam, & Regis cœlestis domum immaculatam. Hæc certè tam præclara & illustria sunt epitheta, vt si ex æquitate iudicemus, non obscurè commonstrent, Mariam omni vacasse vitio, & ab originalis labe præseruatam, atque sicuti subiungit, neque persuasione serpentis deceptam, neq; venenosis eius afflatibus infectam fuisse. Quò minus ego miror, Hieronymum quum aliàs sæpe, tùm hîc quoq; libenter Origeni suffragari, dum legis antiquæ mysterium de nube lucida, quæ Israëlitas in deserto peregrinantes præcedebat, interpretatur, illam nempè Psalmographi sententiam tractans, Deduxit enim eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione noctis. Vbi nubem hanc pulchrè ad Mariam accommodat. Nubes enim illa inquit, non fuit in tenebris, sed semper in luce: sicut & alibi Virginem eandem sanctis omnibus à peccato liberiorem natam esse confirmat. Igitur an non perpetuò puram prædicat, qui eam ne per momentum quidem in peccati tenebris, sed semper in gratiæ luce collocat, ac sanctis alijs in peccati immunitate ꝓponit? Ambrosius de [a] Christo recte tradit, quòd solus per omnia ex natis mulierum terrenæ contagia corruptionis non senserit: de Maria verò nõ minus sapienter [b] iudicat, quod virgo sit per gratiam ab omni integra labe peccati. Ac tantundem nostri quoque docent, Christo nempè per naturam, Matri per gratiam conuenire, ab omni peccato immunitatem. Vnde hoc præclarè scripsit Rupertus: Sicut Luna lucet & illuminat luce non sua, sed ex sole concepta: sic tu ô beatissima hoc ipsum quod tam lucida es, non ex te habes, sed ex gratia diuina, gratia plena. Vbi ne dubitemus, quousq; gratia Mariæ collata pertingat, sic idem Rupertus eodem in libro sese declarat: Libera es ab omni iugo peccati. Eôdem referri possunt veterum sententiæ tùm anteà productæ, tùm alibi repetendæ, quibus Deipara semper beatissima & penitus incontaminata, sed & Cherubin & Seraphin puritate quidem ac sanctitate prior & admirabilior clarissimè commendatur. His Petrus Damianus accedit, dum citra omnem exceptionẽ affirmat: Quid rogo, vitij in eius mente vel corpore vẽdicare sibi potuit locum, quæ ad instar cœli plenitudinis totius Diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim, sicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, si cunctorum merita transscendat mortalium, quæ & ipsam super excedit celsitudinem Angelorum. Adhæc qui Prædicatorij ordinis est princeps Dominicus, quid in proposita causa sentiret, his quidem verbis satis prodidit: Sicut primus Adam fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus, ita decuit in secundo Adam fieri. Id quod non primus ipse confinxit, qui matrem Domini alioquin plurimùm est veneratus, & de illa semper mũdissima mundissimum nasci filium censuit, sed vt mihi videtur, ex Apostoli Andreæ oratione desumpsit, quem legimus ad Ægeam proconsulem, vt mysterium crucis exponeret, inter cætera hoc modo dixisse: Et quoniam de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum præuaricationis mundo mortem intulerat, necessariò de immaculata virgine natus est perfectus homo, in quo Dei filius, qui primùm fecerat hominem, vitam perfectam, quam perdiderant per Adam, homines repararet. Sed & ante Scholasticos doctores omnes floruit Damascenus, qui de Mariæ patre Ioachimo differens, purè illam esse conceptam his verbis non obscurè significauit: O beati lumbi, ex quibus immaculatissimum semen fluxit. Extat eiusdem Damasceni Martyrologium, in quo dies Cõceptionis Marię notatur, hoc expressè addito, quòd illa πρὸ συλλήψεως ἁγνή, id est, ante Cõceptionem pura dicatur, sicut & [a] Galetinus annotauit. Sed & Bruno Carthusianorum ille princeps disertè pronunciat: Hæc est incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus, ab omni propterea contagione peccati libera, per quam vitæ vitam agnouimus, quæ quia digna fuit, Dominus de cœlo in terram adspexit. Et luculentius adhuc Laurentius Iustinianus si non adeò vetus, at certè quidem laudatissimus Præsul, ita definit: Ab ipsa sui Conceptione in benedictionibus est præuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo. Nec multò post: Erat planè à carnis colluuione immunis, ita, & ab omni peccati labe extranea. Tùm alio in libro: Hæc est originalis pœna delicti, à qua nemo, quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (excepto duntaxat Mediatore Dei & homi-

Psal. 77. & ibidẽ Hieronymus. In cap. 10. Eccles.

a In Euan. Luc.

b Circa versum Psal. 118. Quæreseruum tuum. Lib. 6. in Cantic.

Serm. 3. de Mariæ natiuit.

Colos. 2.

Dominicus Mariam confert terræ nfiquam maledictę, sicut & Andreas Apostolus.

In tractat. de corpore Christi.

a Lib. 7. de arcanis Catholicæ veritatis ca. 5.

b In Psal. 101. Ser. de annunciat. Mariæ.

Lib. de casto connubio verbi & animæ.

Digitized by Google

& hominum homine Christo Iesu, & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi,
Psalm. 50. vnde Propheta vice omnium gemens, ait: Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Ac
In fasciculo amoris c. 7. alibi rursus: Nemo ab ipso mundi initio vsque ad temporis plenitudinem (duntaxat
Lib. de gradibus perfectionis. Mediatore eiusque Genitrice exceptis) iugum damnationis euasit. Demùm in opere, quod ante mortem postremùm scripsit: Ab hoc quippe originali peccato, inquit, nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi Saluatorem. Tam apertè, tam constanter suam ille sententiã profitetur, vt nesciam, quid pro Marię immaculata Conceptione dici opportunius ac vehementius queat. Extat vetus quoque nec minus eruditus li-
a Cant. 10. cap. 10. ber de altercatione Ecclesiæ & Synagogæ, siue scriptor eius fuerit Giselbertus, vt [a] Cẽturiatores cùm [b] Trithemio diuinant, siue alius antiquior, apud quẽ hæc verba leguntur: Vellus istud (Gedeonis videlicet) sacratissimæ Virginis corpus est, sine omni car-
b In chronico Hirschaugiensi c. 14. nis macula. Cùm enim vellus sit in corpore, corporis nescit passionem: Sic rore Spiritus sancti vellus, id est, corpus virginale complutum, nullum carnalis vitij sensit con-
De Assipt. Mariæ. tactum. Quod postremum à Sophronio mihi videtur acceptum, vtpote qui Mariam quoque velleri comparauit. Vellus namque quum non sit de corpore, nescit tamẽ, inquit, corporis passiones, ideoque Mariam gratia plenam fuisse testatur, in quam se infuderit gratiæ Plenitudo. An hæc puritati & innocentiæ Mariæ non satis patrocinantur? Sicut & illud ab eodem Giselberto dictum, Virginem omnis corporalis vel spiritualis maculæ alienam, vitaque & moribus præcellentissimam extitisse. Neque contemnendus est Theologus, sed & sanctus Episcopus Fulbertus Carnotensis, qui ante Quingentos annos Mariam salutauit, & salutare docuit in hunc modum: AVE Maria electa & insignis inter filias, quæ immaculata semper extitisti ab exordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem totius sanctitatis. Quibus non malè consonat vir de Ecclesia benè meritus Adam de sancto Victore, ac doctior ille quidem, quàm eloquentior, qui Deiparam his verbis piè compellat.

Salue Verbi sacra Parens,
Flos de spina, spina carens,
Flos spineti gloria.
Nos spinetum, nos peccati
Spina sumus cruentati
Sed tu spinæ nescia.

Cantic. 2. Alludit enim ad locum Canticorum, qui à multis Mariæ meritò accommodatur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: id est, inter animas æterno Patri per Christum reconciliatas, & filiarum loco adoptatas. Hæ siquidem inter se comparantur, præsertim quæ mente simul & carne virgines, lilia & ipsæ videri possunt. Cæterùm si eas cum hac Dei sponsa selecta conferas, in spinas abeunt, & nec odorem, nec colorem habere videntur: Spinæ sunt, inquam, præ illa horridæ senticosæque tractatu, Hæc vna candidissimum & fragrantissimum lilium refert, quod nihil cum spinis habet commune, licet in spinis, sicut rosa nascatur. Quod igitur de viro eximiè sancto
c Lib. 1. in Iob. Iob, [c] Origenes & [d] Chrysostomus prodiderunt, multò id rectiùs ac sublimiùs in Mariam competet, vt ea cum aliis collata dicatur Columba in medio accipitrum, Ouis in
b Hom. 2. de patient. Iob. medio luporum, Stella in medio nubium, Liliũ in medio spinarum, Germen iustitiæ in oppido iniquitatis. Nec grauabor ex Brigitta quædam adscribere, quod huic persanctæ viduæ multa sunt arcana diuinitus patefacta, & maximorum hominum authoritate, Romanæque Ecclesiæ calculo ita probata, vt apud Catholicos quidem defen-
Lib. 1. reuelat. cap. 9. sione neutiquam egeant. Illa igitur cœlitus edocta refert, Mariæ parentes in suo coniugio tanta Dei charitate fuisse coniunctos, vt castius coniugium eo tempore non reperiretur, eos verè nunquam nisi ex legis præscripto, & solo suscitandæ prolis desiderio congredi voluisse. Qui quum ex Angelo intellexissent, filiam sibi fore Virginem, ex qua mundi Salus procederet, nihil ipsis quidem minus libuisse, quàm ad carnis redire commercium, quandoquidem in illa ætate carnis voluptati ac libidini nuncium penitus remisissent: verùm eosdem Angeli admonitione, ac Dei potiùs, quàm carnis voluptate vlla permotos, & diuinæ duntaxat obedientiæ ratione habita, coniugali officio satisfecisse. Sic Mariæ carnem ex Patris Matrisque congressu procreatã, sed haud

Maria sicut lilium inter spinas.

Non parui ponderis habendas esse Brigittæ reuelationes.

Quàm casti fuerint Mariæ parentes ex Brigittæ testimonio.

Digitized by Google

Quomodo Mariam in vtero matris creauit Deus.

sine singulari Diuinæ charitatis virtute compaginatam fuisse: Deum verò animam à se peculiariter creatam illi corpusculo indidisse, moxque animam vnà cum corpore sanctificatam esse, quam Angeli postea sedulò & assiduè custodierint. Tum alibi hæc apud Brigittam verba legimus: Verè sine omni ambiguitate credendum est, quòd materiam illam statim, quando in Annæ vtero concepta & collecta fuit, de qua materia Maria formari debebat, ipse Deus diligebat plùs quàm omnia humana corpora à viro & muliere generata & generanda per mundum vniuersum. Et ne quis cauilletur, hìc sanctificatam tantùm Virginem dici, quòd etiam in peccato conceptæ congruit, alia luculentiora subiungam: Maria, inquit, de radice Adæ processit, & de peccatoribus nata est, licet sine peccato concepta, vt Filius Dei de ea sine peccato nasceretur. Quid autem sequenti oratione, quam ipsa Dei mater ad Brigittam habuit, euidẽtius? Veritas est, quòd ego concepta fui sine peccato Originali, & non in peccato. Quia sicut filius meus & ego nunquam peccauimus, ita nullum coniugium fuit, quod honestius esset, quàm illud, de quo ego processi. Atque vt minus miremur, quòd multis multo tempore, vel obscura, vel ignota incertaque manserit hæc Conceptio, collatione quadam hunc etiam nodum, loquens eadem Virgo sequenti oratione dissoluit: Scito, quòd Conceptio mea non omnibus nota fuit: quia voluit Deus, quòd sicut ante legem scriptam præcessit lex naturalis, & electio voluntaria boni & mali, & postea veniret lex scripta, quæ cohiberet omnes inordinatos motus: Sic placuit Deo, quòd amici sui piè dubitarent de Conceptione mea, & quilibet ostenderet zelum suum, donec veritas clarescceret in tempore præordinato.

Ser. Angel. de virginit. excellentia.

Mariã sine peccato in matris vtero fuisse cõceptam.

Li. 5. reuel. in fine.

Li. 6. ca. 49.

Cur Deus multos de Mariæ cõceptione dubitare permiserit.

Lic. eodem cap. 55.

Cusani testimonium de Mariæ Conceptione immaculata.

An verò contemnendus est scriptor Nicolaus Cusanus natione Germanus, dignitate Cardinalis, doctrina verò & sapientia summus sui seculi Theologus atque Philosophus, qui oratione non diserta, sed graue, hoc Mariæ in causa præsenti testimonium præbet: Virgo gloriosa, quum esset prædestinata ante secula, vt ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, vt Dei Filius fieret Filius hominis: ita concepta est, vt dignum ad hoc, habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ: quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. Nam etsi ipsa concepta fuit ex virili semine, via propagationis ab Adam, & quantum ad suum initium indiguit liberatore, quia in Adam nisi liberentur aut præseruentur, omnes moriuntur, vt in Christo omnes, qui vificantur, viuificentur: tamen sicut anima eius rationalis nullo tempore fuit, antequàm esset corpori vnita, ita ipsa dum crearetur, sancta creata fuit: sic etiam quòd nulla duratione fuit verum dicere, Virginem fuisse sub peccato. Et rursus alio in loco: Hoc cedit ad laudem Dei & Virginis Mariæ Matris, quòd ipsa sub principatu authoris mortis nullo vnquam tempore fuit, in qua vita debuit incarnari. Non indiguit Virgo Liberatore, qui ipsam absolueret à sententia in Adam & posteros eius ex voluptate carnis lata, cui nunquam subiacuit, quia præuenit succurrere misericordia electæ Matri misericordiæ, qui concipitur & nascitur liber: nec indiget Liberatore à seruitute, in qua nunquam fuit. Præliberatorẽ enim Virgo sancta habuit, Cæteri Liberatorem & Postliberatorem. Christus enim sic omnium Liberator, quod & Virginis Liberator & Præliberator: cæterorum verò Liberator & Postliberator. Ipsa sola post Adæ lapsum non indiga, sed plena originali iustitia vt Eua, & multò magis creata fuit: Sicut Christus secundùm humanitatis naturam in omni plenitudine iustitiæ multò magis, quàm Adam creatus. Sola ipsa electissima Dei Mater hoc habet, quòd in initio essendi sub nequicia maligni deficere nequiuit, puta quòd in creatione rationalis animæ in corpore, & separatione à corpore in potestate maligni nunquam fuit. Sola igitur glorioſissima Virgo non reperitur tempore vllo peccato originali subiacuisse. Præclara hæc quidem, & solerti consideratione digna, quæ summi Dei Creatoris magnificentiam, creatæque Virginis perpetuam excellentiam nobis ob oculos ponunt. Recentiores autem, qui nostro seculo cum laude scripserunt authores, & eandem Mariæ gloriam comprobârunt, volens prætermitto, ex omnibus vnum citare contentus, eumque percelebrem Episcopum, & Ferdinandi Regis, posteaque Cæsaris Ecclesiasten, Fridericum nempe Nauseam, qui suam de re proposita sententiam his verbis declarauit: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: id est, Etsi ex lege naturæ omnes filiæ humanæ spinosæ, id est, in peccato conceptæ sint:

Lib. 5. excitat. de illo dicto: Cœlum & terra trãsibũt.

Lib. 8. excitat. in dictũ illud: Sicut lilium inter spinas.

Friderici Nauseæ pro immaculata Virginis Conceptione sententia.

Rationes ad adstruendam puram Mariæ Cõceptionem.

Hom. 81. primæ Cẽt.

Maria

Maria tamen ſanctiſsima Virgo per legem gratiæ, immaculata manſit, haud ſecus atque lilium inter ſpinas, quæ etſi ſint quàmlibet horridæ, aſperæ, rigidæque atque tumidæ, creſcit tamen ſubter ipſas ſine macula lilium ipſum ſpecioſiſsimum, nihil ſuæ virtutis amittens. Ac ne vir tantus hæc temerè ac leuiter aſſerere videatur, ſententiæ ſuæ, rationes aliquot hoc modo ſubiicit. Prima: Si Angeli à peccato fuerunt præſeruati, ergo longè magis Maria, quæ ſuper Angelos erat exaltanda. Secunda: Abſurdum eſſet credere, Mariam fuiſſe aliquando in indignatione Dei (quales fuimus nos) quæ Dei mater fuit chariſsima. Tertia: Quum ipſa fuerit ſpeciale Dei tabernaculum, ergo ſpecialiter præparandum: quale non fuiſſet, ſi ipſa in peccato Originali extitiſſet. Quarta: Quòd Deus facere potuit, & ipſum decuit, fecit. Sed Deus potuit præſeruare Virginem Mariam, & decuit, ideoque fecit. Quinta: Nulla dignitas erat ab ea auferenda Virgini conſona, qualis fuit à peccato Originali præſeruatio. Succinctè quidem iſthæc, ſed luculenter, ſcholaſticorum nempe Doctorum more, quorum ſententias ex eruditione potiùs, quàm eloquentia iudicare debemus. Finem faciam tandem, ſi Baptiſtæ Mantuani, qui verè Chriſtianus Poëta eſt, carmen adiecero, quo breuiter ille vtramque de propoſita quæſtione opinionem indicat, & ſuam tamen pro illibata Conceptione Mariæ ſententiam non minùs, quàm alij ſuprà citati, apertè declarat.

Baptiſtæ Mantuani carmē de Mariæ Conceptione.

Ante tener ſacra fœtus quam viueret aluo,
Conceptus ne prima nouos exordia pullis
Induerent maculis? mens ne ſyncera nitensque
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethæo fierent: quæ lactea magno
Pabula & amplexa fuerant latura tonanti?
Semine confuſas ſordes, & virus inuſtum
Diſſecuit: fœlici anima mox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contrà ſentire: nec illos
Incuſamus: habent, quo ſe tueantur: & olim
Iſta hominum communis erat ſententia: verùm
Iam ſenio exangui frigens ſua robora ſenſim
Perdit: & amiſſa iam maieſtate recedit
Sponte ſua: creditque nouo Latonia Phœbo.

Vtram verò ſententiam ipſe amplectatur, his verbis non obſcurè ſignificauit:

Cur probanda ſententia de Mariæ pura Conceptione.

Sed prior (vt nobis æquum ſentire videtur)
Dignior eſt, & grata magis Nato atque Parenti.
Nam legi aſſurgens Mariæ decus addit: opuſque
Materna dignum attribuit pietate Tonanti.
Adde quod & multis fert adiumenta, fidemque
Roborat infirmam: nam nec veniſſe ſub aluum
Sordelaborantem tali ſublimia cœli
Numina nonnulli ingenio præſtante putârunt.
Relligio maior, pietas animoſior, iſtam
Conſummata fides legumq; peritia fecit.
Altera verborum textum & faſtigia tantùm
Summa videns, abſtruſa Dei myſteria neſcit.
Quod ſi ſyderei tanto ſplendoris honore
Fulget, vt æterno qui temperat ordine mundum
Geſtauit gremio, lactauerit vbere dulci,
Strinxerit amplexu, ſummòq; vocarit Olympo:
Quare illam in noſtras opus eſt detrudere ſordes,
Et turpi infeſtare luto, mortalibus æquas,
Cui præter Æthereus mentem ſubiecit & aſtra?

Digitized by Google

CAPVT OCTAVVM.

Puram Mariæ Conceptionem à Sectariis indignè conuelli, à Luthero autem & Erasmo defendi.

QVONIAM quidem satis, vt opinor, cum illis disputauimus, qui Catholicam religionem profitentes, nec vulgari zelo, sed fortasse non secùndùm scientiam præditi, contra sanctam sanctæ Virginis Conceptionem suadent atque pronunciant, supereſt modò, vt sectariis, qui ad eũdem sane finem, sed longè alia & tortuosiore via contendunt, aliquid respondeamus. Ac duplici quidem ratione hi Catholicis maximè aduersantur: tum quòd puritatem huiusmodi Conceptionis contra Dei verbum impiè defendi vociferantur: id, quod cum Sixti quarti simulque Concilij Tridentini decreto planè pugnat: tùm quòd sine omni modestia negant, non solùm in Conceptione, sed etiam in Natiuitate, imò & in reliquo vitæ decursu Mariam à peccato liberam & integram extitisse. Etenim præter originale peccatum, etiam proprium & actuale, quod priores alij nulla ratione concedunt, huic vni omnium inculpatissimæ audent imputare. Multùm igitur inter vtramque partem aduersariorum interest, quum hos quidem Anathemate feriat atq; condemnet, illos verò toleret ac damnari vetet censura Ecclesiastica. Vnde illud quoque consequi necesse est, nouatorum neminem hoc sibi posse sumere, quòd verè castus & Christianus Poëta, sermone ad Mariam conuerso, eleganter canit:

Quàm indignè Sectarij tractẽt & oppugnent Mariæ Conceptionem & innocentiam.

Postquàm diuino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum se perdidit ipse,
Sed̃ suum̃q; genus veniens corrupit in æuum,
Sola malo exorta es vetericq; imperuia noxæ.

In Hymno Vidę ad magnam matrem Virginem.

Ex nouatoribus haud est postremus Sarcerius, qui suam & suorum de Mariæ Conceptione sententiam, ne ignoremus, his verbis patefecit: *Quia nihil facit ad nostrarum animarum salutem, siue diua Virgo in peccato Originali concepta fuerit, siue non: neque inde nostræ religioni quicquam accedit, neque recedit: igitur ea quæstio otiosis ventribus relinquenda est. Quanquam tutius sit credere, dinam Mariam communi omnium hominum more conceptam esse. Nam Christus ex peccatoribus nasci voluit, vnde non timuit & Euangelista quosdam peccatores in genealogia Christi recensere.* Ecce tibi petulantem aduersarium, qui à sui magistri Lutheri sententia, quam postea producemus, turpiter desciscit, ac optimis doctissimisque viris, qui Mariæ Conceptionem à peccati labe immunem defendunt, perinde ac otiosis ventribus, impudenter insultat. Habet suum sanè fructum, & salutarem piis vsum adfert illorum doctrina & pietas, qui Deum in Mariæ Conceptione præpotentem & efficacem prædicant, atque inde principium aliquod Euangelicæ gratiæ sumunt, dum sanctam illã radicem, ex qua fructus sanctior Christus prodiit, grato pectore contemplantur, meritisque laudibus prosequuntur. Nec parum decedit religioni, quicquicquid contrà fingat Sarcerius, quum quòd publico ritu, statisque feriis profitetur Ecclesia, id pro leuissimorum hominum arbitrio conuellitur, atque in dubium reuocatur. Præterea religioni apud multos derogat, quum Mater Domini & Redemptoris nostri sanctissima, honore suo fraudatur, hoc est, dum non pulchra vt Luna, non electa vt Sol, non terribilis vt castrorum acies, sed potiùs vas iræ, sed Filia Diaboli, & maledicto obnoxia fuisse aliquando censetur. Auget verò in multis pietatem, quum cogitant sibique persuasum habent, illud omnis, puritatis sanctitatisque ornatissimum domicilium tanto crimine infectum & conspurcatum non fuisse, quod in alios omnes cum incredibili clade pernicieque peruasit. Rursus non potest religioni non obesse, quum Christiani de summa summi Dei bonitate sapientiaque non optimè sentiunt, sed in eam cognitionem inducuntur, Christum Dominum aut non potuisse, aut noluisse Matris suæ curam iam inde ab initio ducere maximam, sed potiùs Angelis, Adæ, Euæ, imò Dæmonibus ipsis fauisse, quum matri negauerit, quòd illis concesit, vt in gratia nempe sine vllo peccato primùm crearentur. Alant interim suos ventres Sectarij, ne hoc etiam in verbis Sarcerij dissimulemus, quibus satis est, ad iusticiam nosse, non obseruare decalogum, hunc enim credentibus impossibilem fingunt, quique vt Euangelicæ

In Postilla circa Euãg. in die Concept. Marię.

Confutatio doctrinæ Sarcerianæ, quæ tractationem de Mariæ Conceptione contemnit.

Quis vsus & fructus ex hac doctrina colligi possit.

Suos etiam vẽtres habent & alunt Sectarii.

Digitized by Google

gelicæ ſcilicet libertati patrocinentur, omnem ciborum delectum, omne abſtinentiæ ſtudium, omnem ieiunandi diſciplinam vel ſponte conceptam, vel ab Eccleſia indictam abrogant, diſſoluunt, eludunt. Certè ventres Apoſtolo Paulo dicuntur, qui non ſolùm aduersùs Chriſti Spiritum Eccleſiæque doctrinam, ſub quouis prætextu carni ventrique laxant habenas, ſed etiam qui ſuæ venena perfidiæ ſynceræ fidei ſociare conantur, paneque mendacij ſeſe aut alios fouent ac nutriunt peſtilenter. An verò parui eſt momenti quæſtio, ſitné Originali crimini Mariæ Conceptio ſubiicienda? Iudicet quidlibet Sarcerius, qui optimis de rebus peſsimè iudicat ſæpe, & ſatísne quidem ipſe intelligit, quid Originalis peccati nomine contineatur, ſi ſcripta eius ſedulò excutiantur. At verò eruditi hanc quæſtionem magni ponderis & tractatione dignam eſſe tot editis de illa libris & inſtitutis diſputationibus abundè commonſtrant.

Rom. 16. Ad Tit. 1.

Qui ventres apud Paulum dicantur.

Grauem & magni momẽti eſſe quæſtionem de Mariæ Conceptione.

Sed nunc ſuam & ſuorum inſignem ſententiam nobis Sarcerius declarabit: *Tutius eſt*, inquit, *credere, diuam Mariam communi hominum more conceptam eſſe.* Cur ita verò? *Nam Chriſtus*, inquit, *ex peccatoribus naſci voluit.* Quàm verò, vt prouerbio dici ſolet, ſemp habent ſibi ſimiles labra lactucas? quàm iſte ſemper craſſa Minerua philoſophatur? qui tametſi ſuam fulcire cauſam neſcit, tamen ſapientibus tam leuiter obſtrepit. Habuit vtique Chriſtus plures improbos, quàm pios in ſua ſtirpe progenitores. Igitur ſi Sarcerium audimus, vt potiori, ſic etiam deteriori parti ſuorum maiorum, Mariam exæquari decuit, ne præ illis nihil ſingulare & eximium ſibi vendicaret, ſed vt iiſdem ferè vitiis ſordidata eſſet. Quis verò niſi inſanus, hoc in animum inducere, nedum alios docere poſsit? Ex peccatoribus naſci, & cum illis in terra verſari rectè voluit Chriſtus, qui velut medicus non bene valentes, ſed malè habentes curaturus acceſſit. Sed & matrem ſibi puram, electam ac ſanctam adſciuit, ex qua puram ſanctamque carnem peccati expurgatricem, & ſuper omnia exaltandam aſſumeret, ſibique perpetuò coniunctam retineret. Etenim non malam & maledictam, ſed verè bonam ac radicitus benedictam eſſe arborem conueniebat, quæ fructum tam generoſum, tam benedictum ac ſalutiferum Orbi perdito erat procreatura. Iam verò ſi antehac vnquam fas fuit credere, Mariam communi omnium hominum & peccatorum more eſſe conceptam, nũc profectò minimè liceat ac expediat noſtris hoc dare aduerſariis, qui ſub peccati Originalis inuolucro tot alunt monſtra, & grauiſsimos quidem tuentur errores. Quid enim eſt illis Mariam communi hominum more cõceptam eſſe, niſi quòd imaginem Dei perdiderit, libero arbitrio caruerit, naturam habuerit depraua-tam, tantamque naturæ corruptionem contraxerit, vt etiam poſtquàm per Spiritũ ſanctum renouata & ſanctificata eſt, non Deum dilexerit, non legem impleuerit, adeoque nihil niſi contaminatum & peruerſum, Deique odio dignum per vitam omnem efficere potuerit? Hærebat enim, vt videri volunt, natiuum & viuum in illius mente peccatum, & quæcunque rectè agere videbatur, immunditia & ſordibus conſpurcabantur, vt nunquam pura & omni peccato eſſet immunis, licet propter Chriſti gratiam à reatu liberaretur, & peccata illa credenti non imputarentur. Sed ô deformem, ſordidam, impuram, ac tantùm non maledictam Dei matrem, ſi his Doctoribus fides habenda eſt, qui poſt hominum memoriam, vt ſua placita noua confirment, tam multa, tam fœda non ſolùm Originali peccato inſcitè aſſuunt & includunt, ſed renatis etiam & Sanctis omnibus nequiter aſsignant, ac reuera in ipſum gratiæ Spiritũ valdè ſunt contumelioſi. Sic autem quemadmodum diximus, de natura, vi & effectibus Originalis peccati ſentit[a] Sarcerius, docet[b] Æpinus, ſcribit[c] Chemnitius, tradunt[d] Centuriatores, multoque ineptius garrit[e] Illyricus princeps Centuriatorum. Fingit enim is, peccatum Originis in homine non accidens, ſed propriè loquendo ſubſtantiam eſſe: ſicut & hæc vocabula corruptionem, defectum, concupiſcentiam, inordinatam diſpoſitionem, vt in ſcholis vocant, ſubſtantiam denotare contendit. Atque vt hominem beſtia deteriorem faciat, aſſerere non veretur, illum poſt Adæ lapſum geſtare imaginem Satanæ, adeoque in illam tranſformatum eſſe. Ac eo tandem Illyricana impietas progreditur, vt Diabolum Creatorem inducat animarum, quæ ſint peccatum Originis ſubſtantiale, ſicut Heshuſius, ſuo contra eundem Illyricum ſcripto demonſtrat, noua hæc & horrenda Manichæorum deliria iure damnans atque deteſtans.

Haud quaquã tutum eſt, concedere Sectariis, vt Maria in peccato concepta dicatur.

Quæ incommoda et abſurda ſequantur, ſi originale vitium in Maria conſtituatur.

Impia Illyrici doctrina de originali peccato.

a De conſenſu veræ Eccleſiæ artic. 35. b De imbecillitate & peccatis Sãctorum. c Cont. cenſuram Colonienſem. d In 2. Cẽt. de peccato Originali. e In variis lib. de peccato Orig. In epiſt. ad Illy. de peccato Orig. an ſit ſubſtantia.

Digitized by Google

Quomodo Illyricus colligat, peccatum esse substantiam.

Est autem hæc præcipua, sed futilis, Illyrici ratiocinatio: *Quicquid inconforme est legi Dei, id peccatum est, sicut scriptum est:* ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἀνομία. *Tota hæc corrupta natura humana & substantia, post lapsum est inconformis legi Dei. Ergo hæc ipsa natura & substantia est peccatum. Et per consequens, quoniam hæc ipsa natura, quæ tanquam fons actualium peccatorum accusatur, est substantia.* In eundem errorem pertractus Hieremias Hombergius, qui posteà resipuit, carmen hoc cecinit:

Hombergius ab Illyco seductus, palinodiam canit.

In elegia de Originali peccato.

Proh dolor hinc Satanæ simulachrum nascitur omnis,
Quem Patris & Matris copula gignit homo.

Et rursus.

Ipse ego peccatum sum pròpriè, vocor.

Extat autem integra disputatio, quæ de hoc Illyrici, imò Manichæorum errore inter eundem Illyricum & Iacobum Andream, sed sine fructu Argentorati multis horis est habita, & ab eodem Iacobo in lucem edita. Illyricus pro se stare Lutherum contendit, qui naturam ipsam & cor hominis peccatum Originis esse scripsit.

Quomodo alij nouatores errẽt circa peccatum Orig.

Alij verò Sectarij, etsi non tam crassè ac impiè de Originali peccato philosophantur, ideoq; Manichæorum detestandum delirium nobiscum in Illyrico damnant: tamen grauem & pernicioſum in eo tuẽtur errorem, quod soleant Originale peccatũ cum actualibus, mortale cum venialibus confundere, ex concupiscentia in renatis, petuum & inhabitans peccatum facere, ad iustitiam imputatiuam omnia referre, ac Mariæ demùm, vbi de peccatis agitur, nihil eximium ac sublime supra cæteros concedere. Retinent enim mordicus, quòd à magistro non bono Luthero didicerunt, nostram natiuitatem eiusce modi esse, vt sicut ipse loquitur, tota peccatis madeat: peccatum autem Originale esse totum humanæ naturæ lapsum, & quicquid est deperditum de iis conditionibus, quas Adam natura integra præditus habuit. Huic præterea peccato tribuit, quòd omnes Deum odio prosequantur & contemnant, necnõ mammonam diligant, ac illi seruiant, quòd fures & homicidæ sint, quòd hominis demùm voluntas nihil nisi malum appetat & peccato delectetur. Nihil ergo mirum, quòd Iacobus Andreæ, vt omnium collegarum, id est, omnium Euangelicorum causam agat, in hunc modum, hoc est, omnino Lutheranicè pronunciet: *Dicimus, scribimus, docemus & monemus, quicquid est in nobis essentiale, videlicet animam, corpus & spiritum, intellectum & voluntatem hominis, id omne esse peccatum, hoc est, peccato vitiatum & contaminatum. Item, omnes qualitates in nobis, & actiones à nobis prouenientes esse peccata, id est, vitiata & contaminata.* Sed quo pacto hæc paradoxa nobis comprobat? Smalcaldicam profert Synodum, in qua sit articulus conditus, ad veram pœnitentiæ doctrinam necessarium esse statuere, omnia nostra esse peccata, non solùm quicquid facimus, loquimur aut cogitamus, sed etiam quicquid sumus. Quid autem hoc est aliud, per Christi matrem oro, si de horum fanaticis opinionibus rectè iudicemus: quid est aliud, inquam, nisi veteris ac noui Testamenti discrimen tollere, crucis ac mortis Domini virtutem eneruare, Spiritus sancti vim comminuere, Sacramentorum nouæ legis efficientiam proculcare, totiusque Ecclesiæ constantem fidem ac doctrinam Apostolicam contemnere ac labefactare? Atque interim isti ad Pseudosynodos prouocant, qui sacris & Oecumenicis Conciliis sua idola & magistrum vnum Lutherum, omni pudore posito, anteponunt.

Quomodo Lutherus errandi causam dederit circa peccatum Originis.

In Euãg. de natali Christi. & in secundũ cap. Genes. & in Oseę ca. 13.

In confuta. respõs. Illyrici de peccato Originis.

Iacobi Andreæ confessio, quid nomine peccati nouatores cõplectantur.

Articulus Smalcaldicæ Synodi à Lutheranis Doctoribus celebratæ.

Quæ incõmoda sequantur ex doctrina noua de Originali peccato.

Etenim omnia, quæ homines etiam fide præstantes aut agitant animo, aut operibus exequuntur, hęc isti contendunt imbuta esse flagitio, inquinata scelere, & necessariò denique peccati inhærentis contagio maculata penitus & infecta, quæ nec sacris vllis expiari, neque viribus opprimi, nec virtute vlla deleri vnquam possint. Igitur quæ sancti etiam homines inflammato in Deum studio moliuntur, ex se capitalia quædam esse crimina, supplicio æterno vindicanda mirabiliter docent, peiusque confirmant. Hóccine Christum est conculcare, & sanguinem fœderis, quo sumus aspersi & expiati, sordidum & inquinatum iudicare, ac insignem contumeliam in Spiritum sanctum intorquere? Vt enim qui ædificium damnat, non tam ædificium quàm architectum vituperat: Sic qui piorum hominum sanctitatem quantauis gloria præcellentem, sceleris semper affinem esse dicit, non ipsis, sed ipsius sanctitatis effectori & principi contumeliam impudenter inurit.

Hebr. 6.

Ex hoc ipso fonte manant, quę Iacobus Schenckius non ita pridem in Virginem nostram

Digitized by Google

In explicat. Euãgelij de Christi conceptione.

noſtram impiè putideq; profudit, affirmans *eam verbis Angeli conſolatoriis fulciendã fuiſſe, ne deſperaret, quod corruptam & vitiatam naturam haberet, ſuorumque peccatorum ſibi eſſet conſcia, mortis ac inferni terroribus affecta, corde demùm pauida & puſillanimis. Quæ virgo tametſi per Dei verbum & Spiritum ſanctum ſit renata, iuſtificata & ſanctificata, tamen illa perinde ac Adam, Noe, Loth & cæteri, in hac vita peccatrix, adeoque damnabilis perſona extitit, quantum ad eius naturam, cogitationes, verba, vitam & conuerſationem pertinet.* Hæc ille Lutheri diſcipulus concionari audet ac ſcribere, nullo alio fundamento ſuffultus, niſi quod communi collegarum phãtaſmate, de Originis peccato faſcinatur, tam imperitus, vt Mariam à renatiis aliis nequeat diſcernere, ſicut Auguſtinus probè & apertè diſcreuit. Ad hæc multa & fæda in puriſsimam Virginem euomit, quæ nec Ioanni Baptiſtæ, nec aliis pluribus vereque ſanctis hominibus iure poſſunt adſcribi. Verùm ſi ingenium iſtorum ritè perpendas, ſcelerũ conſuetudine animos tenent efferatos, horrendisq; malę conſcientię ſtimulis agitantur, nõ modicis peccatis, mortis & inferni angoribus obnoxij, imò & ſuo ipſorum iudicio, ſi Paulo credimus, condemnati. Igitur eximiè ſanctos, & in his Mariam ex ſe, ſtulti homines metiuntur, ac palàm de illis perinde ac vulgaribus & ſordidis peccatoribus, ſolent futiliter pronunciare. Iamné tandem intelligis Lector, quantum periculi & incommodi conſequatur, quantumque dedecoris & infamiæ hoc ipſo Virgini matri creetur, ſi eam in Originali peccato, ſicut iſti de illo loquuntur, cõceptam fuiſſe aſſentiamur? Quantò rectius Eraſmo viſum eſt, de noſtris enim alibi diximus, Mariæ typum eſſe floridum illum Salomonis lectulum, quem puritatis amator Dei filius ita cœleſtis militiæ excubiis, omniumq; corona virtutum communiuit, vt nulli vnquam vel cogitationi parùm piæ patuerit aditus, in quo vno nihil vnquam repertum ſit, quod aut deliciantem offenderet ſponſum, aut obſtreperet quieſcenti. Hanc eſſe prætereà inſtar turris Dauidicæ, quam vnam contra omnia nequiſsimi hoſtis tela, propugnaculis, clypeis millenis omnigenáque virtutum armatura muniuit bellator egregius, vt neq; corpus, nec animum eius vllus vnquam libidinis aſſultus, non dicam expugnârit, ſed ne oppugnârit quidem. Atque hæc obiter ad Sarcerij, Schenckij aliorumque nouatorum calumniam depellendam. Etenim paradoxa, quæ vel ignorauit, vel damnauit prudens antiquitas, Lutheri Scholæ modò integra relinquemus.

Ad Tit. 3.

In orat. quę Pæan Virginis inſcribitur.

Quam inſulsè & impiè in Mariam debacchetur Schenckius.

Refutatio impietatis Schenckianæ.

Quàm reuerenter de Maria loquatur Eraſmus.

Seſſ. 5. in decreto de peccato Originis.

Quicquid autem molianţur verſipelles, à Concilio Tridentino haudquaquam nos abducent, in quo ſapientiſsimi doctiſsimique Patres demonſtrârunt, propoſitum ſibi non fuiſſe, vt hoc ſuo decreto, quod de Originis peccato traditur, immaculatam virginem Dei genitricem comprehenderent: tantùm abeſt, vt iſtorum ſectariorum ſententiam ſtabilirent, quæ Mariam æquè ac cæteros omnes Originali peccato duriſſimè ſubiicit. Nullum enim Virginis priuilegium hîc agnoſcunt, quod etiam oppugnat Chemnitius, ne quid omninò quod in ſacro Concilio non mordeat, hic audax calumniator omittat. Non enim ſatis eſt illi, quòd à Patribus confirmetur Sixti conſtitutio, quæ poteſtatem in vtramque partem de Mariæ conceptione opinandi facit omnibus, ſed ita, vt qui cum peccato conceptam ſentiunt, ſciant & fateantur, hoc ipſum è ſcripturis non colligi & conuinci neceſſariò, quandoquidem mater Domini generalibus illis ſcripturæ ſententiis non comprehendatur: fas interim eſſe, vt eam à peccato præſeruatam fuiſſe credatur. Quum verò non habeat, quæ vel huius Pontificis conſtitutioni, vel dicti Concilij Patribus firmiter opponat, nouam excogitat fallaciam ad inuidiam illis augendam, qui nempe ad hoc decretum edendum per reuelationes, miracula, legendas, ſcriptáque prorſus inſulſa incitati fuerint atque permoti. Ita more ſuo ludit Chemnitius, & rem ſeriam ſuis figmentis inuoluit, vt Sixti Pont. Patrumque illorum omnium voluntatem optimam, & ſtudium ſanctiſsimum non ſolùm inuidioſè tractet, ſed prorſus etiam malignè deprauet. Huc enim illi ſpectârunt, hoc curârunt maximè, quicquid iſte calumnietur, vt ob publicam tranquillitatem decretum ſapientiæ & moderationis plenum ederent, eóque contentioſis ingeniis frenum imponerent, & curioſas magis quàm vtiles in Scholis templisq; diſceptationes penitus amputarent. Quid iſthuc demùm eſt aliud, quàm Pauli confirmare doctrinam, vt quæ ad populi offenſionem potius quàm ædificationem faciunt, magno ſtudio præſcindantur? Neq; tamen aſpernamur, ſi quæ extant in hoc genere reuelationes, miracula, hiſtorię, quæ bonorũ fidem merentur, & conceptionis huius doctrinam

Decretum Synodi Tridentinę cõtra nouatores firmiter obſeruandum, ad Marię innocentiam aſſerendã.

Chemnitium temerè Concilium & concep. Virginis oppugnare.

Quo Concilio Synodus Trid. Mariam aliis in peccato nolit exæquari.

2. Tim. 2. Ad Tit. 3.

Digitized by Google

confirmant, quum scriptum esse sciamus. Spiritum nolite extinguere. Prophetias nolite spernere. Omnia probate: quod bonum est, tenete. Sed illud Chemnitio etiam atque etiam negamus, quòd Patres præcipuum suę sententię pondus in his rebus posuerint, aliasq; firmiores condendi decreti causas non habuerint. Eodem candore de Augustino iudicat, qui nó tantùm Virginem cum labe peccati originalis conceptam esse senserit, sed etiam diuersam sententiam Hæresim esse pronunciârit. Nihil verò tale vel sensit vel pronunciauit Augustinus, sed eius verba peruersè corrupit Chemnitius, quemadmodum vir doctissimus Tiletanus, vbi pro Concilio Tridentino respondet, hunc aduersarium in præsenti causa falsitatis mendaciiq; apertè conuicit. Et nos deinceps monstrabimus, ex Augustini sententia, Virginem matrem in hoc reliquis iustis & sanctis præstare, quod ab omni peccato pura sit atque habeatur.

1. Thess. 5.

Chemnitius falsò citat Augustinum.

Quomodo Caluinus Mariam nó carnisse peccato, demóstrare nitatur ex Augustino.

Sed obstrepit nobis quoque Caluinus, & aduersus eandem Synodum hoc procaciter ingerit: *De speciali virginis Mariæ priuilegio cùm cœleste diploma protulerint, credemus quod iactant. Annectit & illud: Ecclesiæ certè membrum erat Augustinus, qui tametsi amoliendæ inuidiæ causa vult alicubi de beata Virgine silere, passim tamen sine eius exceptione totum Adæ genus peccato inuoluit. Quin etiam propè disertis verbis eam in peccatorum ordinem aggregat, cùm ad Marcellinum scribens, multũ eos errare tradit, qui vlli sanctorum præterquàm vni Christo necessariam fuisse hanc deprecationem negant. Dimitte nobis debita nostra.* Vbi Caluinus non sine vafricie, vel potius impostura Mariam in ordinem redigere, & peccatoribus aliis exæquare contendit, siue de originali vitio, siue de actualibus peccatis agatur. Porrò de vero & germano verborum Augustini sensu, quem in suam partem Caluinus rapere & detorquere conatur, non multò infrà dicemus, vt tanti Patris authoritate Virgo semper purissima vindicetur. Illud ridiculum videri potest, quod præfractus Caluinus de speciali Virginis Mariæ priuilegio (sicut ipse loquitur) nolit credere, nisi cœleste diploma illi proferamus. An enim Iudaicam non sapit perfidiam, & ad tentandum Deum pertinet, signa, & cœlestia signa postulare, quibus modò fides Ecclesiæ adstruatur? Sin de diuinis oraculis loquitur, rursus meritò videatur ineptus, quòd solùm ex Dei verbo scripto pendere velit omnia, nihilque Ecclesiæ sanctæ, quam Christus simpliciter iusserit audiri, tribuat authoritati. Nec videt interim Caluinus, quantò nos æquius ab ipso postulare possimus, vt cœleste diploma nobis tandem proferat, quo sua ipse confirmet dogmata, imò paradoxa: vtpote peccatum nullum esse nisi mortale, hominem libero arbitrio destitui, infantes ex fidelibus parentibus genitos, etiamsi sacro fonte non tingantur, Christi & Ecclesiæ membra esse, nulla necessitate aqua tingi pueros, vt cætera id genus plurima prætermittamus. Sed & Brentius nihil humani, vel quod in hominem cadere possit ac soleat, alienum à Maria fuisse vult, quam dicit in publico humani generis iudicio contineri, quo quidem peccato & iniustitiæ omnes subiiciuntur. Tum Gulielmus Rodingus Deiparam ita loquentem inducit: *Ipsa in peccatorum sordibus concepta, & in mundum nata sum.* Suffragatur his Hieronymus VVeller, se cum Maria improbè conferens in his, quæ ad communem peccati rationem pertinent, nec illam magis quàm se, miserum de iustitia, meritis & dignitate gloriari potuisse garrit. Adeò istis tantùm non ludus est, Mariam facere peccatricem, & inter Deiparam communemque Adæ sobolem nullum ferè discrimen statuere, quasi Christum si non crudelem, at certè quidem negligentem in curanda & honoranda parente faciant, quam posset quidem, sed non vellet eximiè pulchram, & prorsus immaculatam, hoc est, puritate sibi simillimam reddere, aliisque omni sanctitate præferre. Venio demùm ad Centuriatores, quorum iudicio vehementer errârunt veteres, qui Mariæ innocentiam singulari præconio illustrârunt. Flagellant igitur Anselmum, omnes in peccatis esse mortuos, dempta solummodò matre Dei asseuerantem. Accusant Idiotam crassi erroris, quoniam nihil vnquam vitij, peccati aut turpitudinis in Mariæ anima substitisse testetur. Verberant & Giselbertum, cuius opinione vellus Gedeonis pro sanctissimæ Virginis corpore maculæ omnis experte sit mysticè accipiendum. Adeò sunt procliues & præcipites ad carpendum Centuriatores, qui dum veteres Marianæ puritatis laudatores accusant, certè quo loco ipsi, ipsorumque similes tantæ Virginis obtrectatores habendi sint, nimium orbi apertè declarant.

In antidoto contra Concilii Trid.

Caluinus cœleste diploma ad fidei confirmationem variè requirit.

In c. 2. Euangel. Ioan.

In orat. contra Scholas Iesuitarum.

In postilla circa festum Annunciat. Domini.

Libet sectariis Virgini matri peccatum ficut & aliis imputare.

Centuriatores Mariæ innocentiã adimere student.

Centur. 11. cap. 4. Centur. 9. cap. 10. Centur. 10. cap. 4.

Cæterùm

Cæterùm aduerſus hos omnes ſi nihil aliud proferre poſſemus, communem eorum patrem & præceptorem Lutherum magno iure obiiceremus, qui ſynceram Virginis Cõceptionem adſtruit, ac de illa præclarum teſtimonium mox addendum edidit. Sed & Luthero Eraſmus conſonat, ſi fortè hos doctores audiant, qui Concilij Tridentini Patres & alios rectius de Maria ſentientes non audiunt, pro ſua mirabili ſcilicet æquitate. Ac Lutherus quidem feſtum diem Cõceptionis Marię celebrauit, ac frequenter in illo ad populum verba fecit, hiſque verbis eſt publicè concionatus. *In virginis Mariæ Conceptione, cuius corpus progreſſu temporis iuxta aliorum infantulorum ritum factum eſt vſque ad animi infuſionem, non opus fuit tali conceptione, quemadmodum Chriſti videlicet, quem ſolum Deum & hominem citra viri operam omnibus membris abſolutum concipi oportebat. Potuit enim Maria ab omni Originali peccato præſeruari, donec anima infundenda eſſet.* Et ſtatim poſtea: *Mariæ Cõceptio piè creditur ſine Originali peccato facta eſſe, vt ſcilicet in ipſa animæ infuſione, vnà etiam ab Originali peccato purificata fuerit, diuinis dotibus redimita, ad accipiendam ſanctam animam à Deo ipſo infuſam. Atque ita in primo momento cùm viuere incipiret, omnis peccati expers erat.* Vbi præterea inter duplicem hominis Cõceptionem diſtinguit, alteram quæ ex naturali commixtione viri & mulieris prouenit, alterã quum iam corpoſculum in materna aluo præparatum eſt, & anima illi à Deo infunditur creatore, ac tandem ita cõcludit: *Sic virgo Maria quodammodò inter Chriſtum & alios homines medium tenet. Siquidem Chriſtus cùm conciperetur & viueret, eo ipſo articulo temporis plenus gratia fuit. Cæteri homines ſine gratia ſunt, tũ in priori, quàm poſteriori Conceptione. Atqui virgo Maria quamuis iuxta priorem conceptionem nõ plena gratiæ erat, tamen iuxta alteram conceptionẽ plena gratia erat, atque hoc non immeritò. Nam medium fuit inter omnes natiuitates: ex patre enim & matre nata eſt, ipſa verò ſine patre peperit, & mater facta eſt partim carnalis, partim verò ſpiritualis filij. Equidem Chriſtus partim de ipſius carne, partim de Spiritu ſancto conceptus fuit. Porrò autem Chriſtus pater multorum filiorũ eſt ſine carnali patre, & ſine matre carnali. Iam verò ſicut virgo Maria ritè inter carnalem & ſpiritualem natiuitatem medium eſt, finis carnalis, initium autem ſpiritualis, ita etiam iuſtè medium tenet inter Conceptionem. Nam vt cæteri homines tam anima, quàm corpore in peccato concipiuntur, Chriſtus autem ſine peccato tam corpore quàm anima, ita Maria virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animam autem plena gratiæ concepta eſt. Hoc ſibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat: Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici poſſet: Benedicta tu, ſi aliquando maledictioni Obnoxia fuiſſet. Dignum etiam & iuſtum erat, perſonam hanc ab originali peccato præſeruari, de qua Chriſtus ſumpturus erat carnem, quæ omnia peccata ſuperaret. Illud enim propriè benedictum vocatur, quod diuina gratia donatum eſt, hoc eſt, quod peccato caret. De hoc alij longè plura ſcripſerunt, & pulchras rationes oſtenderunt, quas hîc percenſere nimis longum fuerit.*

Nouatores contra Lutheri magiſtri ſui ſententiam docent de Mariæ cõceptione ac innocẽtia.

Quomodo Lutherus ſanctam Marię cõceptionem eiuſque feſtum adſtruat ac defendat.

Quomodo decuerit matrem Domini benedictam à peccato etiam Originis præſeruari, omniq; donari gratia.

Quæ Lutheri verba interpretem nõ requirunt, adeò luculenter oſtendunt, quid ipſe de Marię Conceptione ac eius feſto die ſenſerit, aliisq; ſentiendum docuerit. Vult Deiparam ratione conceptionis reliquis mortalibus omnibus, vno Chriſto duntaxat excepto, anteponi. Mariæ animam corpori ſic dicit infuſam, vt ab Originali peccato fuerit præſeruata, omniq; peccato caruerit, quę inde ab initio plenitudinem habuerit gratię, maledictioni nunquam obnoxia, ac ipſo etiam Conceptionis tempore benedicta: ſic enim prorſus decuiſſe, vt Chriſtus Dominus carnem de carne illa ſumeret, quæ peccata omnia ſuperaret. An hæc non clarè, fortiter & generoſè tradit Lutherus, non per omnia quidẽ in hac tota oratione laudandus, ſed qui tamẽ ſuos diſcipulos aliosq; nouatores, immaculatam Marię Conceptionem oppugnantes, adeoq; ſubſannantes, multis modis redarguit & conuincit, vt longè magis nobiſcum quàm cum illis facere videatur. Pudeat ergo recẽtes Mariomaſtigas, qui cum Sarcerio, Caluino, Chemnitio, Brentio, Heshuſio, Centuriatoribus Mariæ Conceptioni ſanctæ, turpiter obganniunt, qui præterea feſtum Conceptionis huius diem, vbicunq; poſſunt, pro ſua libidine abrogant, aliosq; illum celebrantes irrident, ac breuiter de hoc toto Conceptionis argumento nihil præclari aut ſentiunt, aut ſcribunt, imò verò illud fœdiſsimè, ſicut oſtendimus, tractant, planeq; contemnunt. Sed & alibi perſpicuè docet Lutherus, quandoquidem Maria ab Angelo gratiæ plena ſalutatur, per hoc illam omnis peccati puram cognoſci, idque magnum quiddam & ſublime ducendum eſſe. *Siquidem gratia Dei*, inquit, *ipſam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat. Secundò Deus cum ea eſt, hoc eſt, omne*

Summa doctrinæ Lutheri de Mariæ Conceptione.

In poſtilla cita Euan. de Annunc. Mariæ.

Digitized by Google

Lutherus Mariã ſummopere laudat ex verbis angelicę ſalutationis.

omne quod facit aut omittit diuinum eſt, & in eo à Deo perficitur: adhæc tutatur eam & defendit ab omni, quod obnoxium & incommodum eſſe poteſt. Quid autem iſthuc eſt aliud quæſo, niſi Virginem ab omni peccato & peccati ſuſpicione immunem verbis dilucidis pronunciare?

Vt Eraſmus huic Cõceptioni faueat, ac patrocinetur.

Supereſt, vt Eraſmum quoque contra iſtos teſtem minime vulgarem, & à nouatoribus valde probatum inducamus, quantumuis idem, Marię in multis, vt alibi diſſeremus, durum ſe & iniquum præbere non vereatur. Eraſmi verba ſunt: *Quàm magnificè ſentiam de ſacratiſſima Virgine, declarat Pæan meus, & obſecratio iam toties excuſa, præterea Liturgia cum concione, quam edidi aduerſus obtrectatores Virginis, ſemperque faui ſententiæ, quæ liberat eam ab omni peccato etiam Originali.* Et poſtea: *Profiteor mihi magis probari ſententiam illorum, qui Mariam faciunt immunem ab omni peccato.* Ac rurſus: *Quod ad Originis peccatum attinet, omnes vetuſti ſolum Chriſtum eximunt ab omni peccato, nec hodie deſunt, qui in templis ſuis publicè doceant, illam non fuiſſe immunem à peccato Originis, cum ego contrarium ſentiam in libris meis.* Quare Maria non ſolùm ab omni labe vitiorum, ſed etiam ab Originis peccato immunis, & abſq; omni contagio concepta fuit, ſi Eraſmi iudicio ſtare velimus, quicquid idem alibi in contrarium adferre videatur. Tum Bedę reſpondens fatetur, etiamſi Chriſtus ſolus omnium nulla peccati labe contactus & inquinatus ſuſtulerit peccata mundi, ſe tamen non obſtare Virginis matris priuilegiis, nec illorum ſententiam à ſe reiici, qui puram eius Conceptionem propugnant. Demum Pæan Eraſmicus Mariam his verbis affatur: *Tu felix illa plantula de Ieſſea radice ſubnata, nihil tamen inde genitalium ſordium trahens. Tu ſacratiſſimum pacifici regis templum, tam magnificum, vt in eo Rex olympi præſideret: tam ſacrum, vt nulla vnquam peccati labe potuerit prophanari.* Verùm nec Lutheri, nec Eraſmi, nec Budęi oratio, qui certè Scholaſtici Theologi non fuerunt, vt nihil de aliis dicam, tantùm apud nouatores poteſt, vt illorum authoritate à ſua ſententia ſe dimoueri, atq; ad illibatam Mariæ Conceptionem probandã adduci patiantur. Budæus verò non modò Catholicus, ſed etiam æuo ſuo Galliæ lumen & decus exiſtimatus, hoc euidenter affirmat: Immunitas eſt hæc (à vitiis maliſq; animi motibus) ſingularis omninò & eximia, rariſsimiq; exempli, quod olim prouidentia in Diua Chriſti parente Dei atque hominis, non modò à partu ſalutis integra atque intacta, ſed etiam à næui natalitij conditione immuni, vt credimus, aliquando vſurpauit.

In apolog. ad libros Alberti Pij.

Budæi teſtimonium pro illibata Mariæ Conceptione.

Libro 3. de trãſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum.

CAPVT NONVM.

Mariam ſanctificatam fuiſſe antequàm naſceretur, nec ſolum ipſi, ſed & Hieremiæ in matris vtro ſanctificationis donum eſſe conceſſum, multisq; modis Mariam ſanctificatam cenſeri.

Sanctitatis vel ſanctificationis nomẽ aliter Mariæ, quàm Deo tribui.

CONVENIT ſanè inter eruditos, Deum ſolum, qui ſanctus in ſcripturis toties prædicatur, natura ſiue eſſentialiter vti vocant, ſanctum & ſanctificantem: Mariam verò ex accepto diuinæ gratiæ dono ſanctam & ſanctificatam eſſe. Verùm quando illa ſanctificari cæperit, in controuerſia poſitum manet, ſicut hucuſq; multis commonſtratum eſt. Alij quippe ſanctificationem cum ipſa virginis Conceptione ita coniungunt, vt animam eius quũ corpori primùm infunderetur, omni peccati cõtagione liberent, ac idcircò Mariam ſanctificatam, hoc eſt, ab Originali vitio præſeruatã appellent. Alij rurſum ſanctificatã faciunt poſt Conceptionem, quando eius anima modico quidem tempore peccato polluta, ac deinde purgata, vereq; ſancta eſſe cæperit: & hi ſanctificatam, id eſt, ab Originis vitio mundatã interpretantur. Vtraq; ſanctificatio aliquid habet eximij, ſed neceſſariò diſcernenda, vt variantes de Mariæ ſanctificatione atq; puritate ſententiæ rectius diiudicentur. Etenim prior admiſſa & probata opinio, vt maiorem Virgini matri ſanctitatem adſtruit, ſic etiam illuſtriorem ſanctificantis Dei virtutem ac munificentiam arguit, qui templum hoc ſuum electum, ab omni macula vt ſemper aliàs, ſic etiam conceptus tempore purum & ſanctum conſeruârit. Poſterior verò ſententia etſi longè minus Mariæ, velut in peccato conceptę, largiatur, tamen illam aliis, qui ſancti cum Baptiſta naſcũtur, & in

Maria in matris vtero bifariam ſanctificata dici poteſt.

Quò conferat noſſe diſcrimen huius duplicis ſignificationis.

Luc. 1.

Digitized by Google

& in matris vtero ſanctificantur, citra controuerſiam anteponit, vtpote cui plenior & copioſior, quàm cæteris, ſanctificationis gratia contigerit, quæque maturiùs ab originis labe fuerit expurgata.

Ex his conficitur, nõ habere ſectarios, cur de Catholicis quibuſdam, velut ſecum ſentientibus, admodum glorientur, quum inter vtroſq; permultum interſit. Illi quippe licet in vtramque partem liberè diſputent, tamen alij alios damnare cauent, vtralibet demùm ſententia defendenda ſuſcipiatur. Deinde ambæ partes non ad ſolam ſcripturam prouocant, ſed ſuum iudicium Eccleſiæ ſcripturæ interpreti & veritatis magiſtræ liberum integrumque relinquunt, & huius definitioni ſe totos permittunt atque ſubiiciunt. Rurſus in eo conſentiunt, ſanctificationis gratiam quæ Mariæ contigit, ſi cum aliis in vtero ſanctificatis conferatur, incomparabilem extitiſſe. Cuius quidem effectus proprius fuerit, Mariæ vitam ab omni etiam leuiſsimo peccato, & inordinato ſenſualitatis, vt vocant, motu quolibet, immunem conſeruari, ac præterea Virginem ſapientiæ dono, & virtutum perfectione, omnisque gratiæ plenitudine, quantum perſonæ conditio patiebatur, ſupra ſanctos reliquos inſigniter cumulari. Hi verò (de ſectariis loquor) qui ſemper in præcipitia tendunt, omnemque modum prętergrediuntur, illam ſolùm vrgent, ac retineri ab omnibus volunt ſententiam, qua Virginis Conceptio in communi hominum ſorte ac ſorde relinquitur, abiecta interim ac damnata prorſus altera opinione quaſi ſcripturis diuinis aduerſa, & tantùm non hæretica. Tum vt antiquum obtineant, in hac ipſa controuerſia, vt in aliis omnibus, non Eccleſiæ, ſed ſcripturæ authoritate conuinci poſtulant, ne ſacræ quidem ſcripturæ fidem habituri, niſi pro ſuo ipſorum arbitrio intellectæ. Præterea ſi maximè concedatur, Virginem in originis peccato fuiſſe conceptam, in eo iſti à Catholicis diſſident, quod audacter negant, illam in ſuæ matris vtero ab hoc vitio mundatam, gratiaque ſanctificationis donatam eſſe. Quare natalem Mariæ diem, de quo poſtea diſſeremus, cum Catholicis refugiunt honorare, & receptum ritum honorandi publicum è ſuis tollunt Eccleſiis. Poſtremò vt ſummam huius ſanctiſsimæ Virginis puritatem egregiè polluant, aduerſus Catholicos omnes matrem Domini non ſolùm originali, ſed actuali etiam peccato ſubdunt & immergunt, multáque in eius vita & moribus vitia recenſent: quàm verè autem, ſuo loco conſideraverimus. Operæprecium igitur facturi videmur, ſi ad hos varios coarguendos errores, Mariam priuſquam naſceretur, in materno vtero verè ſanctificatam, & in tota deinde vita ab actuali peccato puram & immaculatam extitiſſe monſtremus.

Aliter ſectarij quàm quidam Catholici aduerſus Mariæ cõceptionem puram diſputant.

In explicat. 1. cap. Hier.

Ioannes Pomeranus, qui ſectariis aliis mordacitate & petulantia non facilè cedit, ridet Catholicos Mariæ ſanctificationem in vtero matris Annæ factam aſſeuerantes, atq; hoc modo ratiocinantes: Si [a] Hieremias & [b] Ioannes Baptiſta in vtero materno ſunt ſanctificati, probabile eſt admodum, haud inferiorem ſanctificationis gratiam Deiparæ contigiſſe. Vbi præterea negat, vt hoc obiter addam, quod hactenus docti omnes affirmant, de Hieremia Propheta in vtero matris ſanctificato. Nihil enim aliud illi tribuit, quàm quòd ad ſacrum verbi miniſterium electus fuerit atque ſegregatus, quemadmodum Apoſtolus Paulus de ſeipſo teſtatur, Deus me ſegregauit ab vtero matris meæ, ad Euangelium videlicet annunciandum. Atque hoc eſt Hieremiam ſanctificari, ſi non ſolùm Pomerano, ſed etiam Caluino fidem habemus, perinde ac ſi dicat Deus. Ego te formaui Prophetam, & non hominem duntaxat. *Hæc eſt ſanctificatio non realis*, inquit Caluinus, *ſed tantùm quia ordinatus fuit Hieremias antequàm natus eſſet, qui ſuo tempore manifeſtaretur.* Negat interim eundem, quemadmodum de Ioanne Baptiſta ſcribitur, ex vtero ſanctificatum fuiſſe: quod & Bullingerus confirmare videtur. Verùm luculentior eſt Prophetæ, imò Dei ſermo, quàm vt hoc modo eludi, & à ſectariis corrumpi poſsit ac debeat. Priuſquam te formarem in vtero, dicit Dominus ad Hieremiam, noui te, & antequam exires de vulua ſanctificaui te, & Prophetam in Gentibus dedi te. Hîc diſertè diſtinguit illa Deus, quæ iſti fœdè commiſcent, quod Hieremias nondum natus in matris vtero à Deo notus & ſanctificatus dicitur, quodque natus licet puer adhuc, in Prophetam deligitur, qui non ſolùm Iudæis, ſed & multis in circuitu Gentibus propheticum miniſterium eſſet ſuo tempore præſtiturus. Quibus in rebus typum ille geſsit Chriſti ſaluatoris, qui in vtero virginali notus Patri & ſancti-

a Hier. 1.
b Luc. 1.

Quemodo Hieremias in matris vtero ſanctificatus iuxta nouatores.

Galat. 1.

Ex prælectionibus Caluini in 1. cap. Hier.

In c. 1. Hier.

Ex cõcionibus eiuſdem in 1. c. Hieremiæ. Confutatio eorumqui negant Hieremiam in matris vtero verè ſanctificatũ eſſe.

Hierem. 1.

Digitized by Google

& ſanctificatus fuit, ac prȩterea Prophetam ſe quaſi Gentium fecit, dum per ſuos Apoſtolos Gentium nationes omnes è tenebris ad Euangelij ſui lucem adſciuit. Vnde ab Hieronymo dictum legimus, Hieremias in vulua ſanctificatur, eligitur, roboratur, & in typo Chriſti Propheta Gentibus mittitur. Ac rurſus idem quum in Hieremiam præfatur, Sacerdotem illum ex ſacerdotibus, & in matris vtero ſanctificatum, ſed & virginem, qui puer exorſus ſit vaticinari, nuncupat. Tum alibi hoc de illo prædicat: Hieremias antequam formaretur in vtero, & conciperetur, in vulua matris ſuæ notus Deo ſanctificatusq; perhibetur. Et clarius adhuc Athanaſius: Permulti fuêre viri ſancti inquit, puri omnis criminis. Siquidem Hieremias ex vtero ſanctificatus fuit & Ioannes dum adhuc à grauida matre geſtaretur, exultauit in gaudio ad vocem Deiparæ virginis. Tũ Ambroſij vox eſt: Hieremias in vulua matris ſanctificatus eſt & probatus. Quo loco ſtatim illi Ioannem Baptiſtam adiungit, ſicut & priores fecêre Patres, vt nimirum vtriq; prophetæ non diſsimilem ſanctificationem in vtero datam fuiſſe ſciamus, hocque diuinum opus in vtróque celebremus. Ac Origenes quidem Hieremiam reliquis prophetis in materno vtero non ſanctificatis anteponit, ac de Abraham quoque fatetur, prophetam illum quidem à Deo dici, ſed ad hunc ſanctificationis gradum tam matarè, vt Hieremiam, minimè peruenisſe. Cæterùm quòd ad Paulum Apoſtolum attinet, nullus dubitat prorſus, illum ab vtero ſuę matris, vel antequam naſceretur, ad prędicationem Euangelij diuina fuiſſe prouidentia ſegregatum: ſed procul abeſt, vt idcirco Hieremiæ rectè conferatur, quum in peccato natus diuque verſatus, in ſancti Stephani necem impiè conſenſerit, adeóque crudelis Eccleſiæ perſecutor, & in Chriſtum ipſum blaſphemus extiterit, ſicut de ſe ipſe teſtatur. Hieremias verò prȩterquàm quòd ad munus propheticum diuinitus prædeſtinatus & adſcitus eſſet, etiam in ipſo matris vtero tale ac tantum ſanctificationis donum accepit, vt ab Originis peccato purgatus, & innocenter natus, per omnem quoq; vitam potuerit in Dei gratia perſeuerare, nullo grauiore crimine mentẽ polluens, vt eo rectius officio ſuo grauiſsimo, quod aſperrimo tempore, & in ſumma Reipub. perturbatione ſuſtinuit, apud Iudæos & Gentes ſatisfaceret. Nec interim ignoramus, ſed vltrò fatemur, in ſcripturis etiam ſanctum & ſanctificatum appellari, quod templi vſui deſignatum, Deo ab hominibus offertur atque conſecratur, quemadmodum illud dictum oſtendit, ſanctifica mihi omne primogenitum. Igitur & mutæ pecudes, quæ Deo mactantur in templo, & vaſa, quibus ad altare miniſtrantes vtuntur, ſancta vocantur, ſicut & Hieronymus annotauit. Et Paulus vtiq; Chriſtianos baptiſmo initiatos & ſemel iuſtificatos omnes indiſcriminatim ſanctos facit, vtpote qui Chriſto omnium ſanctiſsimo Regi & Sacerdoti, cui ſanctè per omnem vitam ſeruiant, addicuntur atque conſecrantur.

Cæterùm quod ad præſentem locum attinet, Luthero haud licuit, Dei verbum adulterare, quandoquidem licenter pro ſanctificaui transfert præparaui & ſegregaui te, quantumuis Hebræi & Græci codices vnà cum Latinis refragentur. Vnde Caſtalion quoque vertit: Priuſquàm ex vtero exiiſſes, conſecraueram. Pagninus verò transfert. Antequàm prodires de vtero, ſanctificaui te. Nec aliter habet Latina verſio, quæ iuxta fidem Septuaginta interpretum eſt reddita. Et neq; Pomeranum decuit, veterum ſenſu repudiato, nouam hanc cum ipſius Prophetæ iniuria interpretationem inuehere, aliosque rectius ſentientes tam temerè ac procaciter inſectari. Scholaſtici doctores meritò retinent, quòd cùm ab aliis Patribus, tum à Bernardo didicerunt ita pronunciante: Cùm omnes in iniquitatibus concepti ſint, neminem vnquam mortaliũ intrà materna viſcera ſanctificatum legimus præter Hieremiam & Ioannem Baptiſtam. Ac iterum: Hieremię quidem admiranda ſanctificatio, quia etſi in peccato conceptus eſt, naſcitur tamẽ ſine peccato. Antè enim quàm exiret de ventre, ſanctificatus eſt, nec poterat naſci non ſanctus, qui in vtero matris erat ſanctificatus. Mira res, & à tranſactis ſeculis non audita, hominem conceptum in peccatis, naſci ſine peccato. Nec pudet tamen nouatores, tam abiectè & indignè de Hieremia ſentire, illumq; hac tanta ſpoliare gloria, quam illi ſummus Deus cum pauciſsimis mortalibus voluit eſſe communem, vt ſanctus antequàm natus eſſet, tantaque ſanctitatis polleret gratia, quæ vitam illius ab omni crimine ſeruaret immunem, veréque beatum redderet, hoc eſt, qui in via Domini ambularet, ſemperq; perſiſteret immaculat⁹. Prætereo ingentia miracula, quæ ad

Quomodo Patres de Hieremiæ ſanctificatione loquãtur. — In apologia aduerſ⁹ Rufinum.

In c. 1. epiſt. ad Galat.

Ser. 4. cõtra Arrianos.

In Euang. Luc.

Homil. 1. in Hierem.

Aliter Paulus quã Hieremias ad munus docẽdi ſegregatus atque ſanctificatus.

1. Cor. 15. Actor. 9.

Sanctum & ſanctificatum quid in ſcriptura dicatur.

Exodi 13. In 1. c. ep. ad Epheſios. Rom. 1. Epheſ. 1. Philip. 1. Coloſſ. 1. 1. Theſſ. 5.

Sancti, Paulo, fideles & baptizati vocantur.

Lutherum & Pomeranũ verborum Hieremiæ corruptores eſſe.

Sententia Scholaſticorũ de Hieremiæ ſanctificatione.

Sermon. de excellent. & ſanct. Ioan. Baptiſtæ.

Ibidem.

Hieremiæ ſanctitas illuſtris, & comprobata.

Pſal. 118.

Digitized by Google

quæ ad eximiam eius integritatem ſanctitatemque commendandam Deus per illum non modò viuum, ſed defunctum etiam eſt operatus, ſicut Epiphanius & Dorotheus memorârunt. An nó rarum & præclarum eſt eulogium, quod illi defert Hieronymus? Certè nullum, inquit, puto eſſe ſanctiorem Hieremia, qui virgo, propheta, ſanctificatusque in vtero, ipſo nomine præfigurat Dominum Saluatorem. Hieremias enim interpretatur Domini excelſus. Nec vanum illorum eſt iudicium, qui putant, excellens hoc ſanctificationis donum, pauciſsimisque delatum priuilegium, Hieremiæ idcirco conferri, quoniam præ cæteris diuinitus fuit electus, qui verbis, factis, vita & morte Meſsiam expreſsius adumbraret. At prudenter interim cauſæ ſuæ conſulit Pomeranus, vt cæteros omittam, qui fortaſsis Hieremiæ, quia cœlibi ſacerdoti minus fauet, eique ſingularem perpetuæ ſanctimoniæ laudem inuidet, ægrè ferens (vt arbitror) inhærentem quandam iuſtitiam & excellentem puri animi ſanctitatem in illo lucere, quum ipſe ſolùm externam & imputatiuam iuſtitiam doceat, ac in Sanctis omnibus velit agnoſci, nullumque locum tribuat characteri, vt vocant, ſacramentali.

In cap. 23. Hierem.

In hiſtoria prophetarum.

Cur Pomeranus obtrectet Hieremiæ.

Hæc ego pluribus explicanda duxi, non ſolùm ad ſectariorum ſententiam refutandam, qui vt Hieremię ſanctitatem obſcurant, ſic Dei verbum quoque corrumpunt, verùm etiam ad retundendum ſimul illorum errorem, qui palàm affirmant, Hieremiam & Ioannem Baptiſtam non aliter in vtero ſanctificatos fuiſſe, quàm alios Chriſtianorum parentum filios, qui ſancti, id eſt, Chriſti & Eccleſiæ membra cenſentur, veræque iuſtitiæ & ſalutis participes fiunt, etiamſi vel in aluo materna pereant, vel in lucem editi, ſine baptiſmo è vita decedant. Craſſum hoc dogma eſt ſectariorum, neque noſtro primùm ſeculo natum, ſed etiam iam olim in Pelagianis damnatum, & frequenter ab Auguſtino diſsipatum, qui de illis clariſsimè docet: In paruulis nolunt credere per Baptiſmum ſolui Originale peccatum, quod in naſcentibus nullum omninò eſſe contendunt. Quid autem ille viciſsim? Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur etiam paruuli, qui ſine Sacramẽti perceptione de vita exeunt: Hic profectò & contra Apoſtoli prędicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam. Ac rurſus: Nulla ex noſtro arbitrio præter Baptiſmum Chriſti ſalus æterna promittatur infantibus, quam non promittit ſcriptura diuina. Prętermitto cætera, quę ad hunc coarguendum errorem priore libro, quum de Ioanne Baptiſta paruulo diſputaremus, in medium allata fuerunt, nullus vt dubitare debeat, hominem ſiue paruulum, ſiue adultum, niſi ſecundùm carnem in mundum prius naſcatur, ſecundùm ſpiritum renaſci, & in Chriſti regnum adſciſci non poſſe. Nunc ad Mariam redeat oratio.

Infantes, Hieremiæ & Baptiſtę in dono ſanctificationis à nouatoribus exæquantur.

Infantes in matris vtero nequeunt ſanctificari, ſed nati egent Sacramento.

Libro 1. de peccat. meritis & remiſ. cap. 23. Epiſtol. 28. ad Hieronymum. Libro 1. de peccat. meritis & remiſ. ca. 23.

Non eſt ſanè, cur nouatores tam petulanter inſurgant, ac faſtidioſè reſpuant hoc argumentandi genus, quod ex Ioannis & Hieremiæ ſanctificatione petitum, ad adſtruendam Mariæ ſanctificationem quæ in vtero materno facta ſit, accommodatur. Etenim niſi cum rationis ac ſimul fidei clara luce pugnemus, ſic nos docet, ſic ſentire docet pietas Chriſtiana, æternam illam Dei bonitatem erga dilectiſsimam lectiſsimamq; parentem, non minus quàm erga ſeruos & amicos reliquos quamlibet iuſtos fauentem, effuſam ac liberalem ſemper extitiſſe. Prætereà ſummoperè congruiſſe dubium non eſt, vt quæ ſola totius gratiæ fontem & authorem orbi erat exhibitura, præſtantioris gratiæ donis ac prærogatiuis, ſi vllus in terris alius, diuinitus illuſtraretur. Tantùm abeſt, vt mater Maria præ Ioanne Domini Præcurſore laboraret, atq; in peccati fęcibus iaceret tempore, quo maternis viſceribus clauſa tenebatur. Quid ſi angelici quoque ſpiritus hanc fœlicitatem, aut ſingularem certè gratiam Virginis admirentur, & ob rei nouitatem exclament: Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calciamentis Filia principis? Ac velut inter ſe cum ſtupore quodam colloquantur. Quæ eſt iſta, inquiunt, quæ aſcendit per deſertum quaſi virgula fumi ex aromatibus myrrhę & thuris, ac vniuerſi pulueris pigmentarij? Neque primi Scholaſtici hoc argumentandi genus inuexerunt, quo Mariæ ſanctificatio à ſanctorum licet paucorum exemplo confirmatur, ſed eadem ratione haud ſemel vtitur quoque Bernardus: Quod, inquit, vel paucis mortalium conſtat fuiſſe collatum, fas certè non eſt ſuſpicari, tantæ Virgini fuiſſe negatum, per quam omnis mortalitas emerſit ad vitam. Fuit procul dubio & mater Domini antè ſancta quàm nata. Et alibi, quum de Hieremia & Ioanne in vtero ſanctificatis poſuiſſet exempla, hoc ſtatim adiecit: Quanquam & de ſingulari Virgine nulla ſit

Ab Ioannis & Hieremiæ ſanctificatione rectè argumẽtum deduci ad Mariæ ſanctificationẽ adſtruendam.

Cantic. 7. Cantic. 3.

Epiſt. 174.

Ser. de excellentia. & ſanctitate Ioan.

Teſtimonia veterum ſanctificationem Mariæ confirmãtium, exemplo aliorũ in matris vtero ſanctificatorũ.

Digitized by Google

ambiguitas, quæ in ipsa maternis circumsepta visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vtpote sanctuarium illud, in quo Deus & Dei filius carnem fuerat susceptus. Quantum verò inter Mariam & alios in vtero sanctificatos intersit, ex doctissimo Cardinale Cusano intelligi potest, cuius verba repetere non grauabimur, vt maiorem lucem adferant studioso Lectori: Originale peccatum diuidit hominem ex Adam, à Deo, qui est spiritus: & non reparamur, nisi per spiritum Christi via regenerationis. Sed confusa fuit in gloriosa virgine, quando anima infusa fuit & superaddita gratia, quasi ignis illuminans & ornans, & penitus non admittens fontē concupiscentiæ. In aliis verò in vtero sanctificatis post animæ infusionem superaddita est gratia, quasi ignis consumens & exiccans fomitem concupiscentiæ, & purificans atque expellens contagiosam fœditatem, sicut si vino in vas fœtidum infuso statim pòst superueniret flagrans odor, omnem vasis odorem excellens. Nec multò pòst: Omnia in Virgine gloriosa ab initio sic se habuerunt, quòd ipsa fuit capax gratiæ, non vt cæteri diminutè, sed planè, ita quod non habuit opus in vita sua purgatione, sed conseruauit animam suam sanam, quia actualiter ita nunquam peccauit, quòd aliquid plenæ gratiæ perdiderit. Fuit enim confirmata in gratia: quia lex membrorum, stimulus scilicet peccati & fomes non regnauerunt in ipsa: Singulari enim priuilegio fuit exempta de principatu & legibus principis huius mundi. Atq; idem alibi docet, solam inter mortales Mariam (Christum semper excipimus) reperiri, quæ non solùm Originali peccato vacârit, sed etiam Originalem iustitiam obtinuerit, vt eò dignior esset, ex qua æternus Dei filius natura humana indueretur. Id verò de nullo alio vel Angelo vel homine quamlibet sanctificato, rectè quisquam affirmârit.

Lib. 5. excita. in dictū, cœlū & terra trāsibūt.

Longè magis & sublimius Maria sanctificatur quàm reliqui.

Omnia in Virgine gloriosa.

Ibidem.

Mariæ priuilegiū est, nihil debere huius mūdi principi & Domino.

Maria sola post Christum iustitiā obtinet Originalem.

Li. 8. excita. in dictum, Sicut liliū.

Atque huc spectat firmissimum argumentum, quicquid aduersarij calumnientur, quod nobis Ecclesiæ sanctæ suppeditat authoritas, institutio & praxis tot confirmata seculis in Mariæ natiuitate solenniter celebranda. Vnde Bernardus si non peruetustus, at certè præstantibus Theologis annumerandus, vt probet matrem Domini prius sanctam quàm natam esse, hanc adhibet ratiocinationem: Non fallitur omninò sancta Ecclesia sanctum reputans ipsum Natiuitatis eius diem, & omni anno cum exultatione vniuersæ terræ votiua celebritate suspiciens. Et adhuc manifestius: Ortum Virginis didici in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festiuum atq; sanctum, firmissimè cum Ecclesia sentiens, in vtero eam accepisse, vt sancta prodiret. Tum Illefonsus qui Bernardo est antiquior, non dispari modo ad sanctificationem Mariæ probandam argumentatur: Sancta Virgo, inquit, nisi in vtero matris sanctificata fuisset, minimè eius Natiuitas colenda esset. Nūc autem quia authoritate totius Ecclesiæ celebratur, constat illam ab omni Originali peccato immunem esse. Nullis ergo postquàm nata est beata virgo, delictis subiacuit, nec Originale peccatum iam in vtero sanctificata nascendo contraxit. Apta igitur & concinna est professio, quam in commentariis Cyrillo Alexandrino ad Euangelistæ Ioannis explicationem adiectis, hoc modo expressam legimus: Omnes homines excepto illo, qui de Virgine natus est, & sacratissima eius virgine, ex qua Deus homo prodiit in mundum, exempta, cum peccato Originali nascimur, & grauissima cæcitate depressi, in mundum venimus, quam quidem cæcitatem de radice primi parentis contraximus.

Festum de Mariæ natiuit. sanctificationem eius comprobat.

Epist. 174.

Ibidem.

Lib. de virginit. beatæ Mariæ.

In Euang. Ioan. cap. 6. cap. 15.

Et ne fallat aliquem nominis ambiguitas, variis quidem modis loquuntur veteres de Mariæ sanctificatione, quam nonnunquam in matris vtero eidem contigisse statuunt, aliâs verò cum ipsa filij conceptione coniungunt. Scribit igitur Arnobius, Mariam ingrediente Christo in eius vterum sanctificatam fuisse, vt eiusdem verbis postea confirmabimus. Testatur & Cyrillus Hierosolymitanus: Spiritus sanctus in Mariam veniens, sanctificauit eam, quo posset eum per quem omnia sunt, suscipere, sicut Angelus prædicabat. Quibus loquendi formulis haudquaquam negant Patres, Virginem prius, adeoque in vtero sanctam & sine peccato natam fuisse, sed indicant, tunc maiorem gratiæ & sanctitatis cumulum accessisse, quum ipsa Virgo Altissimi virtute obumbrata, & carne & Spiritu concepit filium, viuumque viui Dei templum effecta est. Etenim scripturæ phrasis est propria, vt quod antea non fuit immundum, nec aliquo vitio inquinatum, id etiam sanctificari aliquando dicatur, quia munditiam ac sanctitatem prius acceptam retinet vel auget, aliisue notiorem efficit ac illustriorem.

Maria sæpius fuit sanctificata.

In Psal. 14.

Catech. 12.

Cur Maria Christum concipiēs dicatur sanctificata.

Iuxta scripturæ Phrasim sanctificatur etiam qui ante nō fuit immundum.

Proinde

Digitized by Google

Christus sanctificatus à Patre cur dicatur.

Proinde Christus licet sit maneatque semper æquè sanctus, innocens & impollutus
Ioan. 10. 17 Pontifex, tamen à patre dicitur sanctificari, ac seipsum etiam sanctificat, vt Euangelista testatur. Primùm enim si naturam Christi diuinam spectemus, à Patre dicitur sanctificatus, qui sanctum illum genuit, atque vt sanctus esset gignendo, ei dedit. Deinde pater est, qui Christum secundùm humanam naturam sine vllo peccato, & cum eximia sanctitate & puritate constituit incarnari: qui præterea eundem sanctificauit, hoc
In Euang. Ioannis. In 1. c. Hier. est, pro peccatis & mundi salute offerendum designauit, prout Cyrillus interpretatur. Hinc de illo etiam Hieronymus: Iste verè, inquit, priusquam in vtero virginali formaretur, & antequàm exiret de vulua matris, sanctificatus in vtero est, & notus Patri. Quo minus admirari, aut veterum dictis aliquem offendi par est, quum scribitur, Mariam, licet in vtero matris munda & sancta esset, postea etiam mundari, purgari, vel sanctificari. Etenim hæc purgatio, siue sanctificatio, quæ in ipsa Christi conceptione matri contigit, non fuit culpæ cuiusquam, vel fomitis emundatio, sicut fatetur & Thomas, sed ad sacrosanctum & incomparabile illud opus, quo Verbum caro
In 3. part. 9. 27. 4. Reg. 4. Catech. 17. factum est, præparatio quædam, & maioris gratiæ collatio, quam Christus verus Elisæus per suum ingressum non potuit tam adamatæ hospitæ non affatim elargiri. Atque hoc est quod Cyrillus Hierosolymitanus dixit: Spiritus sanctus in Mariam veniens sanctificauit eam, quo posset eam, per quem sunt omnia suscipere, sicut prædicebat Angelus. Et apud Gregorium Theologum hoc scriptum extat: Christus secundùm omnia, præter peccatum fit homo è virgine prognatus, carne simul & anima
In hom. Paschali. Li. 4. ortho. dox. fidei c. 15. prius per spiritum præpurgata. Nec dissimilis est apud Damascenum locus, qui Mariam purgatam asserit, quũ Spiritus sanctus in eam superueniret. Affirmat & Sophronius, quòd licet Maria reliquas omnes, quæ sub cœlo sunt virgines, excelleret sanctitate, per Christi tamen conceptionem ampliora virtutum priuilegia promeruerit, vt fieret meritis precioſior, & glorioſior sanctitate.

De Assumpt. beatæ virginis.

Quare non est cur quenquam moueat & offendat Arnobius, valdè vetustus au-
In explicat. Psalmi 14. thor, quum in hunc modum scribit: Iesus autem immaculatus solus, virgineam aulam ingressus, ipsum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit sanctificationem potiùs quàm accepit. Non enim hoc vult Arnobius, Mariam ingrediente Christo, in eius vterum, fuisse mundatam à maculis, quibus ante Christi Conceptionem esset infecta, sed sicut è sequentibus verbis probare licet, ac etiam fatetur Erasmus, de
In præfat. Arnobij scribētis in Psalterium. his maculis loquitur, non quæ ante Christi ingressum fuissent in Maria, sed de his, quæ in aliis fœminis esse consueuerunt, à quibus Christus suam matrem seruauit immunem. Quid verò mirum, sic de Maria loqui Patres, vt quamuis munda & sancta prius esset, tamen sanctificata & purgata dicatur postea, quando etiam Angeli, quantumuis puri & immaculati, sanctificari ac purgari [a] Dionysio teste dicuntur? De Maria igitur, sicut à [b] Richardo Victorino dictum est, sentire debemus: Nisi ab omni vitiorum contagio penitus purgata fuisset, Deum & Dei filium generare non posset. Vt enim Virgo conciperet, virgo pareret, summa sanctitate, summa puritate opus habebat. Id quod Anselmus etiam comprobat, & sublimem Mariæ sanctificationem siue puritatem his verbis adstruit: Nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium suum, quem de corde suo æqualem sibi genitum, tanquam seipsum diligebat, ita dare disponebat, vt naturaliter esset vnus idemque communis Dei patris & Virginis filius. Eandem ob causam Bernardus Mariam, vt sanctis aliis, sic etiam in materno vtero sanctificatis anreponit, & in hunc modum disserit: Attende diligenter, quàm ordinata dispositione spiritus ille multiplex Hieremiam sanctificat, Ioannem replet, & superuenit in Maria. In effabiliore enim modo superuenit in Virginem, quam tota diuinitatis plenitudo sine mensuræ discretione perfudit, vt totum caperet qui fecit totum. Igitur isthæc quæ in conceptione filij Dei contigit Mariæ sanctificatio, longè sublimior fuit quàm quæ aliis competat, etsi acceptæ à Deo sanctitatis titulo insigniantur. Vna hæc præ omnibus plena dicitur gratia, siue mentem, siue corpus inspicias, quatenus scilicet plenitudo diuinitatis (Bernardi verbis vtar) quæ antè in illa, sicut & in multis sanctorum, spiritualiter habitabat, etiam sicut in nullo sanctorum, corporaliter in ipsa habitaret.

Quomodo Christus conceptus, matrem à maculis liberauit fecundũ Arnobium.

Etiam Angeli sanctificari dicuntur.

Mariam inprimis decebat præ aliis sanctificari.

Summa puritas matrem Dei cõmendare debebat.

a Lib. de Ecclesiast. hierarch. ca. 6.
b Lib. 2. de Emanuele cap. 31. De concept. virginali & peccato Origin. c. 18.

Ser. de excellent. & sanctitate B. Ioannis.

Hom. 4. de beata virgine.

Digitized by Google

Quòd autem sola per se Trinitas in sola & cum sola virgine voluit operari, cùm hæc virtute altissimi obumbraretur, soli datum est nôsse, cui soli datum est experiri. Meminerit interim Lector, propositas Patrum sententias nostris nouatoribus aduersari, qui de singulari Mariæ sanctitate nugari non desinunt, omnia ferè inficiantes, quæ de illa præclarè scribuntur. At verò iam antè communiuimus, quo pacto iidem Patres accipiendi sint, quoties primam illam sanctificationem cum pura Mariæ Conceptione coniunctam (quæ veterum ætate non satis discussa, nunc verò plurimis comprobata est) minus recipere & confirmare videntur.

Varij gradus & modi Mariam sanctificandi.

Vbi sanè profuerit obseruare, quod multi sæpè parum animaduertunt, diuersos sanctitatis esse gradus, qui Mariæ competunt, & ad prærogatiuas eius meritò referuntur. Sanctificata est primùm in æterna illa Dei Prædestinatione, deinde vt sine fidei periculo statui posse diximus, in sacra Conceptione, postea in admiranda illa Verbi Incarnatione, quando filium mente prius quàm carne concepit, & postremò in illa sublimi Assumptione, quum è terris in cœlum sublata, redundantem sanctitatis & glorificationis suæ cumulum, imò & præmium immensum adepta est. Nos verò quicunque sacro baptismo initiamur, in Christi quidem nomine abluimur, iu- 1. Cor. 6.

Nos minimè, vt Maria, sanctificamur.

stificamur atque sanctificamur: sed vt maneamus ab illa sanctificatione remoti, quæ per aduentum Spiritus sancti Apostolis in Dei gratia confirmatis contigit, eosque Actor. 2. porrò ab omni peccato lethali defendit. Plenior adhuc & nostræ Virgini congruens est sanctificatio, quæ cor illius purum semper atque syncerum adeò consolidauit, vt

Christus in sanctitate Mariam excellit.

ab omni etiam leuioris peccati labe integra conseruaretur. Sed eximia prorsus & incomparabilis est illa Christi siue sanctitas, siue sanctificatio naturalis, reliquos omnes, Ioan. 10. qui gratiæ munere sanctificantur, excellens, quum is maneat sanctus sanctorum, vnicéque purificet & sanctificet omnes, qui inde ab orbe condito peccati macula expurgantur, & coràm Deo sanctificantur.

De Mariæ baptismo.

Etsi vero de Mariæ baptismo non satis constat, an & quando Sacramenti huius vnda perfusa sit, tamen probabilis illorum videtur sententia, qui arbitrantur, eam cum aliis primùm credentibus siue à Christo Domino, qui Petrum etiam, si Euodio credimus, suis manibus baptizauit, siue ab eius Apostolis sacro lauacro perfu- Nicephorus lib. 2. Eccle. hist. cap. 3.

sam esse. Quum enim veteris legis & cæremoniarum eius esset obseruantissima, vnde aliis puerperis Iudaicis in ritu purificationis, & vulgari hominum turbæ templum Luc. 2. Hierosolymitanum stato tempore adeunti, certasque ferias celebranti sese impigrè conformauit, quis omninò dubitet, quin illa maiorem etiam animi promptitudinẽ & obedientiam exactiorem præstiterit, vt nouæ legis obseruaret ac perciperet Sacramenta? Nisi fortè aut tam indocilis ea fuit, vt ex filij & discipulorum concionibus non assequeretur, quanta vis & dignitas Euangelicis Sacramentis inesset: aut rerum sacrarum tam negligens & improuida mansit, vt neq; Christi præcepto de baptismo suscipiendo, nec eiusdem exemplo, quem in Iordane à Ioanne tinctũ omnes nouerant, vllo Matth. 3. pacto commoueretur. Iam verò si baptismum accepit, vt credere sanè par est, virtutem eius Sacramenti profectò non minimã sensit, ac licet à peccato non mundaretur, pura vtiq; iam pridem & immaculata, tamen auctior illi gratia contigit, creuitq; maiorem in modum sanctimonia, quod sacro baptismi charactere, quem vocãt, mens eius pulcherrimè insigniretur. Nec dubium, quin sancta Virgo inter viros & mulieres vixerit, quibus in die Pentecostes donorum maximam copiam & incredibilem gratiam impertiuit Spiritus sanctus. Quis verò vel neget, vel ambigat, eo tempore ac sæpe quidem aliâs, noua merita, noua charismata, nouam sanctitatem subinde illi accessisse, ac tum quidem maximè quum sacrosanctam peteret & acciperet Eucharistiam, quæ in nascente illa primùm Ecclesia summo cum fructu & gaudio Spiritus à cunctis quotidie sumebatur. Haudquaquam vulgaris author est Albertus, qui cognomen Actor. 2. Magni promeruit, ac disertè scripsit, omnia Ecclesiæ Sacramenta, si Ordinis tantùm excipiamus, à sacrosancta virgine fuisse suscepta, eiusque rei confirmandæ multas & & graues rationes adducit. Nihil verò mirum videri debet, Ordinis Sacramentum siue sacerdotalem potestatem, quæ semper primas in Ecclesia tulit, ne Mariæ quidem matri

Mariæ baptismo efficax fuit, nec suo effectu caruit.

Auctior facta est Mariæ sanctitas, in die Pẽtecostes, & quũ sumeret Eucharistiã, vel quẽlibet religionis actum aut opus bonum exerceret.

Mariam à solo Sacramẽto Ordinis abstinuisse, & qua causa.

De laudib. virginis ca. 81.

Digitized by Google

matri Domini contigisse, quam neque sacrificasse, neque sacerdotio functam esse
Hæres. 79. contra Collyridianos. palàm Epiphanius docet. Siquidem fœmineus ille sexus, qui statum subiectionis obtinet, vt idcirco ne profanis quidem Reipub. curandis negotiis adhibeatur, tum in veteri, tum in nouo Testamento à sacris arcetur muneribus, quæ viris duntaxat publicè obeunda demandantur. Enimuerò si mulieribus esset præceptum Deo sacrificare, aut regulare quicquam in Ecclesia, operari (Epiphanij verbis vtor) oportebat magis ipsam Mariam, sacrificium perficere in nouo Testamento, quæ digna facta est susci-
Loco citato.
pere in propriis sinubus vniuersorum Regem Deum cœlestem filium Dei. Rectè autem Ecclesiastica lege cauetur, ne vlla omninò fœmina sacrorum ordinum exer-
15. quæst. in principio, & dist. 23. can. Sacratas. ceat munus, néue sacra etiam contingat, quantumuis illa sit Deo sacrata. Delirant ergo prorsus Pepuziani & Collyridiani, qui tantùm mulierculis tribuunt, vt sacerdotio illas honorent, quos idcirco [a] Augustinus & [b] Epiphanius hæreseos meritò damnant. Sed ad Mariam reuertamur.

a De hæres. ad Quoduultdeu. hær. 27.
b Hæres. 79. contra Collyridian.

Proponit scriptura diuina multas & insignes promissiones, easque in omnibus & singulis credentibus impleri constat, qui annexas conditiones obseruant: Vtpote quum ex fide Deum precantur, quum ex charitate proximum iuuant, quum Sacramentum suscipiunt reuerenter, & quum opus bonum & pium quodlibet, studio religionis exercent. Hinc quotquot viua Christi membra sunt, [c] certam vocationem & electionem suam faciunt: [d] hinc fidem operibus comprobant & consummant: [e] hinc iam antè iusti atque sancti magis magisque iustificantur atque sanctificantur, sicut Apostoli verbis clarissimis tradiderunt. Quid ergo minus obsecro, de Maria sentire dignum est, quæ profectò benè beateque viuendo, tantò vberiora sibi merita cumulauit, tantoq; maiorem iustitiam & sanctitatem consecuta est, quantò minus cordis impuritatem vllam admisit, ab omni æstu concupiscentiæ & peccati lege semper immunis.

c 2. Pet. 1.
d Iacob. 2.
e Apoc. 22.

Verùm hæc non capiunt, aut certè non probant aduersarij, vulgaribus nempe opinionibus impediti, vt idcirco augustiora illa veréque stupenda diuinæ gratiæ munera in Deipara nequeant contemplari. Accedit quòd pari veluti pede sanctos omnes metiantur, & nullum penè discrimen agnoscant inter eos, qui sunt in vtero diuinitus sanctificati gratiáque confirmati, vel à peccati lege immunes effecti, & alios communis quidem ordinis renatos atque sanctos, de quibus plerunque scriptura loquitur, vtpote ad generalem illam hominum indolem atque conditionem accommodata. Proinde nec Deo, nec sanctis honorem debitum tribuunt, non perpendentes hanc insignem Dei esse gloriam semper nobis prædicandam, quòd is mirificas ac sæpe nobis incognitas suis sanctis prærogatiuas impertit, vt sicut cœlum multiplici & ineffabili claritate stellarum exornatur, sic etiam in Ecclesia sancti, præcipui veluti lumina quædam pulcherrima spiritualium donorum varietate conspicui fulgeant, nobisque admirandi sæpe potius, quam imitandi proponantur. Rectè igitur admonet
Li. 2. Canti. Ephes. 1.
Rupertus, quod Paulus de sanctis omnibus affirmauit, eos ante mundi constitutionem in Christo electos esse, vt in conspectu Dei sancti & immaculati in charitate versentur, id ad Mariam omnibus plenam virtutibus vel maximè pertinere. Sed & diuisiones gratiarum in Mariam optimè competunt, quas idem Apostolus ad authorem
1. Cor. 12.
spiritum refert, qui singulis Ecclesiæ membris, quantum ipse vult, admirando modo partitur. Quæ pluribus explicare hoc loco supersedemus, sat habentes monuisse Lectorem, fidem vt nullam nouatoribus habeat, qui Mariæ siue sanctificationem, siue sanctitatem cum peccato & peccandi necessitate imperitè commiscent. Ex his præterea colligi potest, parùm firmam & solidam illorum esse sententiam, qui Mariam sanctam & sanctificatam sic dici haberique postulant, vt illam peccato prius maculatam, & postea mundatam, ac non potius præseruatam, intelligere debeamus.

Cur aduersarij cæcutiãt in puritate & perfectione Mariæ pfectè considerãda.

Quomodo Deus in sanctis ob eorum virtutes & prærogatiuas laudandus.

Digitized by Google

CAPVT DECIMVM.

Mariam ob commissum actuale peccatum falsò accusari, quam Patres & Scholastici Doctores, Augustinus verò præsertim, ab omni vitio immunem fuisse declarant.

Quàm sint petulantes nouatores in Virgine matre proscindenda.

ARBITROR sanè, nullum vnquam seculum perinde ac nostrum extitisse, quod pluribus & iniquioribus Mariæ censoribus, magisque furiosis sanctissimæ Virginis insectatoribus exundarit. Non satis fore illis visum est, si in ipso conceptu puram & incontaminatam eam esse pernegarent, nisi etiam otiosam & vanam illorum disputationem affirmarent, qui eam ipsam in matris vtero sanctificatam, & sine peccato in lucem editam, atque ab omni fomitis, vt vocant, motu atque perturbatione liberam & remotam fuisse confirmant. Verùm vt longius adhuc progrediantur, ne vitam quidem eius satis integram & inculpatam esse sinunt, vtpote quam non paucis nec leuibus vitiis ex libera voluntate profectis, obnoxiam reddere conantur. Vnde insana illa Caluini vox: *Non magnopere laborandum est, vt Mariam purgemus ab omni vitio.* Qui præterea Concilij Tridentini Patribus impudenter oblatrat, quòd speciale priuilegium Mariæ deferant, ac deferri velint, vt credamus, quemadmodum tenet Ecclesia, omnia peccata etiam venialia vitari à Virgine potuisse. Et iam satis monstrauimus, quot quantisque vitiis niger Sarcerius candidissimam Virginem contaminare attentarit, tam effrenato quidem conuiciandi ardore æstuans, vt multiplicem illi culpam, nimirum ignorantiam, cæcitatem, infirmitatem, subdubitationem, tarditatem, imò & incredulitatem imponere non vereatur. Est illi Maria non speculum & exemplar innocentium, vt Patres de illa semper iudicârunt, sed typus hominum secundùm carnem sapientium, & ex ignorantia saltem peccantium, Deique legem aut violantium, aut præposterè obseruantium, vtpote qui præceptis secundæ tabulæ plus quàm primæ tribuunt, ac humana diuinis anteponunt. Nec opus est repetere, quàm multa & horrenda crimina congerat Brentius, nihil non rapiens ad Mariam conuitiis proscindendam. Hinc illam immodestiæ, stultitiæ, ambitionis arguit, in illa studium moderationis requirit, velut quæ suæ vocationis non contenta terminis, in Messiæ honorem violenter irruperit, illumque filio subreptum sibi voluerit vsurpare, & quam demùm adeò effrenem & immoderatam depingit, vt seuera Christi obiurgatione debuerit in officio contineri. Fingunt & Centuriatores nescio quas Mariæ imbecillitates: tum alij alia in optima Virgine licenter sugillant, ex quibus multa iam supra commemorauimus, & postea Deo iuuante depellemus. Insimulant illam criminis, quandoquidem ex Angelo est scisciata. Quomodo fiet istud? Peccati ream faciunt, quod filium amisit, quum se ille subduceret parentibus, & solus in templo manere vellet. Peccauit illis, quòd amissum filium dolenter & quasi desperabunda quæsiuit. Peccauit, quòd filij verba in templo dicta non intellexit. Peccauit, quum in nuptiis Canæ dixit, Vinum non habent. Peccauit, quum filium concionantem interpellauit, & ad colloquium expetiuit. Prætereo alia id genus plura vitia, quæ tot seculis non animaduersa, nunc tandem isti Chrysippeo quodam acumine in Euangelio primùm sibi deprehendisse videntur, & propter quæ tantas tragœdias concitant, omnia pertentantes, virgo vt pulcherrima propter nævos & lapsus vulgo tantum non exosa, sed & inuisa reddatur. Quare si horum iudicio arbitrioque stamus, non solùm Maria in peccatum prolabi potuit, sed & sæpe grauiterque prolapsa est, digna etiam, quæ ad tribunal publicum pertrahatur, sicut ab istis quidem pertracta est, & vnà cum infœlici Eua in iudicio statuatur, sicut ab istis quoque factum videmus, vt iudices demùm decernant, vtra quidem grauius, Euáne an Maria peccârit, & maiorem peccati commissi pœnam pendere debeat. O acutos nimiumque otiosos & curiosos iudices, quibus licet & vacat innumerandis æstimandisque Mariæ vitiis tantoperè laborare. Iures eos cœno oblitos, vt sic

Exempla sectariorũ huius tẽporis, qui Mariæ, peccatum actionis adscribunt.

In harm. circa 1. c. Luc.

In 1. & 2. cap. Luc.

In Euang. Dominicæ primæ post Epiphan. & in 12. cap. Matth.

Cent. 1. de vita Mariæ.

Quas ob causas Mariã accusent & perstringant nouatores.

Digitized by Google

vt sic loquar, hoc curare maximè, vt næuulos Virginis diligentissimè obseruent, & seueriſsimè iudicent grauiſsimeque condemnent. Adeò verùm est illud, quod ex [a] Euangelio sumpsit [b] Tertullianus: Stipulam quis in alieno oculo facilius perspicit, quàm in suo trabem. Quodque ab [c] Hieronymo dictum accepimus: Malorum solatium est bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum.

a In Apologetico.
b Luc. 6 Matth. 7.
c In epi. ad Furiam.

Verumenimuerò quicquid isti calumnientur atque fingant, non cadunt profectò næui in puriſsimam, peccata in sanctiſsimam non competunt, inoffensa perstat Mariæ semper innocentia, per se verò concidit accusatorum peruersa nequitia, & mẽtitur, vt ille inquit, iniquitas sibi. Præcipua certè infectationis capita, vel idcirco reiici merentur, quòd partim cum Scriptura Diuina, partim cum Ecclesia Catholica, partim cum sanctis Patribus ex diametro pugnent. Cum Scriptura quidem, quæ multis modis beatam commendat & excellenter prædicat: nusquam verò peccato cuiquam obnoxiam hanc Virginem facit, sed eam ab omnibus generationibus vsque celebrandam, hoc est, summis veriſsimisque laudibus virtuti solæ congruentibus afficiendam ostendit. Cùm Ecclesia verò, quæ inter omnes Dei filias, amicas, sponsas, dicam & animas, hanc vnam secundùm Christum maximè suspicit, hanc totam pulchram & immaculatam tot seculis profitetur, eamque præ Sanctis reliquis & choris Angelicis venerandam proponit. De Patribus mox dicam, si Auguſtinum prius in medium adduxero, quando [d] Caluinus & [e] Chemnitius ad huius iudicium prouocant, & ex eo demonstrare conantur, nullum Mariæ fuisse priuilegium innocentiæ singularis, vt præ aliis peccata omnia potuerit deuitare.

Mariæ innocentiam satis defẽdi Scripturæ, Ecclesiæ & Patrum authoritate.

Psalm. 26. Luc. 1. & 11.
d Cõc. Cõcil. Triden.
e In examine Concilij Trident.

Duo sunt apud Auguſtinum inprimis obseruanda, nisi in illo interpretando, quemadmodum aduersariis accidit, turpiter hallucinari velimus: alterum, quod ad omnes Adæ filios peccato inuolutos, ex æquo pertinet, quibus necessaria sit precatio: Dimitte nobis debita nostra: alterum, quod Mariæ causam propriè tangit, vt sciamus, illam communi peccatorum ordini non aggregandam, sed à lege peccati peculiariter eximendam esse. Ac de priore quidem Auguſtini sententia nobis cum Caluino conuenit, de posteriore non conuenit, quum simpliciter asseramus, primum & secundum ab eodem Auguſtino tradi, si verba eius ritè accipiantur. Ad priorem sanè classem refert illud, quod Marcellino scribit: Quicunque in hac vita Diuinarum Scripturarum testimoniis in bona voluntate atque actibus iustitiæ prædicati sunt, & quicunque tales, vel post eos fuerunt, vel nuncusque etiam sunt, vel posteà quoque futuri sunt, omnes magni, omnes iusti, omnes veraciter laudabiles sunt, sed sine aliquo peccato non sunt: nec quisquam eorum tam arroganter insanit, vt non sibi pro suis qualibuscunque peccatis Dominica oratione opus esse arbitretur. Et alibi rursus: Multi baptizati fideles sunt sine crimine: sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, aduersùm nos inflentur & dirumpantur insania. Hoc est, quod Patres omnes vna voce comprobant, non posse sine peccato humanam esse fragilitatem, vt [f] Ambrosius loquitur, & pientissimos etiam homines, quòd sint peccatores, multifariam deplorare, vt apud [g] Cyrillum legimus, Sanctosque omnes nec Originali, nec personali carere delicto, vt hinc misericordia Dei egeant, per quam edocti & restituti gratias agant Redemptori, sicut admonet [h] Cyprianus, ac demùm nullam animam esse sine crimine, monet [i] Tertullianus. Quocirca Synodus [k] Mileuitana illorum detestatur errorem, Pelagianos autem intelligit, qui contendunt, Sanctos humiliter potiùs, quàm veraciter inter precandum dicere: Dimitte nobis debita nostra. De iisdem Pelagianis dixit Hieronymus: Pudeat eos principum & sociorum suorum, qui aiunt, posse hominem sine peccato esse, si velint, quod Græci dicunt ἀναμάρτητον.

Ad Auguſtini sententiam rectè accipiendã duo respici oportere.

Matth. 6.

Iusti & Sancti omnes, quia peccatores, precari debent: Dimitte nobis debita nostra.

Consentiũt Patres, nullum sine peccato viuere.

f Lib. 1. cont. duas epist. Pelagianorum. c. 14.
g Lib. 6. de Apologet. Danid. c. 6.
g Lib. 1. de Trinit.
h Serm. de ieiunio & tentationi.
i Li. de anima.
k Cap. 8. In epist. ad Ctesiphon.

Progrediamur autem ad alterum ex eodem Auguſtino probandum, quod Mariæ causa cum aliis quamlibet iustis & sanctis non sit communis habenda, sed propriũ aliquod illi priuilegiũ tribuendum, quò à peccato & peccandi lege prorsus eximatur. Vbi suam ille sententiã sic nobis ad verbũ exponit: Excepta itaq; sancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullã prorsus, quũ de peccatis agitur, habere volo quæstionem: *vnde.n. scimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni

Auguſtini testimonium, Mariam sine peccato fuisse.

Lib. de nat. & grat. c. 36

*aliàs, inde.

Digitized by Google

ex parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum, quem constat nullũ habuisse peccatum. Hac ergo Virgine excepta, si oẽs illos sanctos & sanctas, cùm hîc viuerent, cõgregare possemus & interrogare, vtrum essent sine peccato, vna voce clamâssent: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. 1.Ioan. 1. Præclara hæc sanè doctissimi viri & probatissimi doctoris verba sunt, quæ quum ad Mariæ innocentiã causamq; præsentem conuincendã maximè faciant, non ita leuiter transmittenda, sed maturè potiùs nobis ponderanda videtur. Primùm ex eo libro hæc verba petuntur, qui extra controuersiam est Augustini, ac tali quidem dignus authore, quòd Pelagianos accuratè solideq; confutet. Horum dogma erat proprium, Sanctos absq; peccato hîc viuere posse, imò multos in veteri nouoq; Testamento vixisse, & inter alios quidem, qui probatæ sanctitatis titulum in sacris haberent literis, Mariam extitisse, ita vt secundùm Christianam pietatem fateri necesse sit, sicut Pelagius cõfirmabat, quòd Domini & Saluatoris nostri mater caruerit omni labe peccati. Quid ad hæc Augustinus? partim negat, quòd de iustis & sanctis aliis Pelagius vnà cum suis assumpsit, quando ne Apostoli quidem post acceptum etiam Spiritum sanctum peccato vacârunt, vt illorum nomine Ioannes, sicut dictum est, planissimè confitetur: partim concedit, Mariæ delatum eulogium, eam sine peccato fuisse. Neq; verò semel, sed bis repetit Augustinus, inter Sanctos omnes Mariam, vbi de peccatis agitur, excipi oportere: quod certè nihil est aliud, nisi Deiparam peccati omnis expertem pronunciare. Nec omittit, cur ita sentiat exponere, ne temerè factum putemus, quòd vnam omnibus anteponat. Testatur ergo, Mariam præ cæteris electam à Deo, vt plus gratiæ acciperet, non solùm ad vitandum, sed etiam ad vincendum, non vnum dico, vel semel, aut imperfectè, sed omni ex parte peccatum. Id verò fieri non potest, nisi Mariam de peccato triumphatricem intelligamus, de peccato, inquam, sæuissimo illo Tyranno, mundique Principe, cui omnes hominum ordines, si Christum & matrem eius excipias, ter miseram seruitutem aliquando seruire coguntur. Adiungit porrò, cur Maria reliquis in eo fuerit fœlicior, quòd ad vincendum omni ex parte peccatum gratiam & virtutem acceperit singularem. Nam concipere, inquit, & parere meruit Redemptorem, vt idcirco propinquior & coniunctior illi esse non potuerit, qui solus natura est manetq; semper impollutus, suoq; merito, peccati, mortis ac damnationis potuit esse destructor. Si verè hanc tantam dignitatem à Christo non solùm filio, sed & capite mater accepit, vt à peccato non inquinaretur, sed vt pura purum, benedicta benedictum nobis fructum ederet, quis nisi aut stolidus, aut impius diuinæ voluntati contradicat, tantamque laudem Deiparæ tollat? An hîc quoque non locum habeat illud, quod Paulus affirmat: Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? quæ societas luci ad tenebras? quæ conuentio Christo ad Belial? In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. 2.Corin. 6. Sap. 1. Obseruandum & illud, quod prudenter dixit Augustinus: Scimus plus gratiæ Mariæ fuisse collatum: Scimus, inquit, indicans nimirum se non dubitanter, aut ex priuata quadam opinione loqui, sed multorum, imò cunctorum Catholicorum nomine de re tanta fidenter pronunciare, nec aliud, quàm quod certum, & ab omnibus recipiendum sit, decernere. Adde, quòd Mariam adeò reuereatur, vt omnem disputationem vel tractationem de peccato Virginis respuere, & exhorrere videatur, velut ipse Christi honos aliqua ex parte labefactetur, vbi Mariæ honos periclitatur. Et sanè periclitatur, quum de aliis legi peccati subiectis quæritur, aut disputatur, nulla illius exceptione facta, cui cum Christo summa & arctissima coniunctio intercesit.

Expensio verborum Augustini, quibus Mariæ puritas & perfectio, quòd sine peccato fuerit, illustratur.

Ibidem.

Vtinam verò hunc Augustini animum & singularem religionem illi præstarent, qui peccatum Originis in matre Domini fabricare contendunt, & quod longè quidem est absurdius, actualis etiam voluntariique peccati maculis, aspergere purissimam pergunt. Qui dum sanctissimos Mariæ mores arrodunt, & nescio quos, in illam næuos reiiciunt, petulentia certè vincunt Pelagium Hæresiarcham, hoc quidem loco tam prudentem & verecundum, nullam vt Virgini labem auderet imputare, sed eam absque peccato fuisse loco probationis adferret. Quam Pelagij ratiocinationem tantùm abest, vt Augustinus impugnet, vt palàm etiam approbet, aliisque Christi honorem amantibus complectendam proponat. Eat ergo Caluinus, & apud suos vanissimè

Commodius de Maria Pelagius, quàm turba nouatorum iudicat.

Digitized by Google

vaniſsimè iactet, ex Auguſtini ſententia totum Adæ genus peccato inuolui, & ab illo Mariam non excipi, quum citatus locus ſi ritè ponderetur, contrarium euidentiſsimè probet. Et huic prorſus affine eſt, quod idem Auguſtinus ad Hilarium epiſtolam ſcribens de iiſdem Pelagianis refert: Sed iſti, inquit, vtcunque tolerandi ſunt, quando dicunt vel eſſe vel fuiſſe aliquem, præter vnum Sanctum ſanctorum, qui nullum haberet omnino peccatum. Vbi rurſus inſinuat, ſacris Literis non repugnare, neque damnandum, ſed tolerabilem eorum eſſe ſententiam, qui non modò Chriſtum, ſed è Sanctis etiam aliquem à lege peccati putant eximendum eſſe. Quis verò prudens ambigat, quod Auguſtinus Pelagianis hoc loco concedit, id ad Mariam propriè pertinere, quæ ſola propter honorem Domini, & ob acceptæ gratiæ magnitudinem, vt dictum eſt, hanc meretur prærogatiuam, vt vbi de peccatis agitur, vna ſanctos & ſanctas omnes excellat, & ad ſummam capitis Chriſti puritatem propius, quàm quiſquã alius, accedere cenſeatur? Vnde quum Auguſtinus alibi Chriſtum ex Maria Virgine natum eſſe dixiſſet, hoc quoque ſubiecit: Quæ Virgo ante partum ſemper fuit, & abſque contagione vel macula peccati perdurauit. Ac fortaſsis huc etiam referri poteſt, quod idẽ de Maria loquens, affirmat: Sola noſtro vulneri medicinam parere potuit, quæ non ex peccati vulnere germen piæ prolis emiſit. Proinde Ioannes Caluinus & quotquot illi adſtipulantur, aut nimium oſcitanter in lectione Auguſtiniana verſati ſunt, aut malignè ſubticent, quod ad probandam Mariæ innocentiam aſſerit Auguſtinus. Huius verò ſententiam Tridentina Synodus rectè percepit, meritoq; cum illo definiuit Eccleſia, ſpeciale Dei priuilegium Virgini competere, vt illam à Sãctis reliquis ſegregemus, & fœliciorem hoc nomine prædicemus, quòd omnia peccata etiã venialia, quum viueret, deuitare potuerit, & in via Domini ſemper manſerit immaculata.

Epiſt. 80. — Auguſtinus variis in locis Mariam à peccato liberare videtur.

Concilium Tridentinum rectius, quàm Caluinus & nouatores intelligit, Mariam actualis peccati ſuſpicione vacare.

Ac præter Auguſtinum multi veteres, quos commemorauimus, ac porrò citaturi ſumus, hanc Mariæ laudem ac prærogatiuam agnoſcunt, planeque teſtatum faciunt, matrem Domini ab omni vitio ſi non Originis, at certè quidem actionis eximi oportere. Originis teſtimonium iam ante protulimus, quo Marię perfectam iuſtitiam & pleniſsimam ſanctitatem, maculæq; omnis expertem vitã declarauit. Quòd ſi Cyprianum audimus, vas illud electionis (de Maria loquitur) à cæteris plurimùm differebat, quibus natura communicabat, non culpa: neque lex carnis in ea, quemadmodum in aliis, legem mentis infeſtabat, ſicut & rebellio nulla quietẽ Mariani ſpiritus affligebat. Quis verò ſi ſapiat, tale quicquam de vllo ſanctorum affirmet? quíſue ſummam vitæ integritatẽ animiq; puritatem huic Virgini non largiatur? Si Zachariam & vxorem eius Elizabetham in Euangelio contemplemur, ingens illi quidem ſuæ ſanctitatis obtinent teſtimonium, ſed qui Mariæ [a] ſanctitate ſunt inferiores, quum hæc vna ſit, [b] cuius clarum lumen aliarum ſanctarum mulierum velut ſyderum igniculos abſcondat, [c] ſanctis quidem omnibus à peccato liberior nata, ac [c] tãtæ demùm puritatis, vt mater Domini eſſe mereretur, quemadmodum inſignis Eccleſię doctor Hieronymus tradit. Iam verò Theodoreti ſententiã nemo quantumuis verſipellis, eludet, qui hãc Virginẽ vt beatiſsimã, ſic etiam immaculatiſsimam profitetur, de qua diſſerit Spiritus ſanctus: Vna eſt columba mea, perfecta mea. Hanc vnã & electam perfectãq; colũbam eſſe Mariã, quæ puritate quidẽ Cherubin & Seraphin antecellat. At quomodo vitij ſuſpicio in illã poſsit cadere, quæ Angelos omniũ excellentiſsimos puriſsimoſq; ſpiritus, & nulli vnq̃ peccato obnoxios, ſed in gratia Dei confirmatos quodammodò puritate ipſa prę-cellit? Ac ſępe quidẽ Patres ita loquũtur, vt ex Chryſoſtomo, Gregorio, Germano, Damiano ſuprà cõfirmauimus, inter ſanctorũ ordines, atq; adeò inter creaturas omnes, Virgine matre nihil maius, nihilq; ſanctius inueniri. Vnde Proclus etiam Cõſtantinopolitanus Mariam facit mundiſsimum cœleſtis pluuiæ vellus, ex quo Paſtor ouem inducit, vt alia id genus epitheta, quæ omnem peccati labem & ſuſpicionem excludunt, ſilentio prætereamus. Huc pertinent Græcanicæ Liturgiæ tantò magis probandæ nobis, quòd multis ab hinc ſeculis ingens obtineant põdus in Oriente, & publico quidẽ Eccleſiarum ritu commendentur. In his verò Maria pręclarè ſalutatur, ꝙ ſit verè ſemperq; beata, modis omnibus irreprehenſa, penitus incontaminata, ſanctiſsima, intemerata, præcipuè benedicta, vt miſſas faciã voces & phraſes alias his affines, & Græcis ſane perquàm familiares, quæ virtutis, integritatis, perfectionis & innocẽtiæ Marianæ laudem

De Natiuit. Chriſti. — Singularẽ Mariæ puritatem ac innocentiam Patrum ſententiis cõprobari.

Luc. 1.

a Hieron. li. 1. cõt. Pela. b In præfat. li. Sophon. c In cap. 10. Eccleſiaſt. d Ad Euſto. de cuſtodia virginit. In li. Cant.

Ser. in Natiuitat. Deiparæ.

Digitized by Google

laudem vt hæreticis inuisam, sic piis iucundam, & Angelis admirabilem liquidò comprobant. Adhæc Sophronius Patriarcha Constantinopolitanus memoriæ prodidit, Mariã non solùm quæ Dei sunt sapuisse, sed ab omni etiã contagione corporis, animæ simul & intellectus liberatã fuisse, q̃ præterea sanctam, præclaram & incontaminatam appellat, ex cuius demum inuiolabili & virginali sanguine Deus homo factus sit. Sed & Aretas in Apocalypsim scribens, ad Mariam refert eam mulierem, quam Ioãnes sole amictam, & duodecim stellarum corona cinctam inducit. Vbi eãdem Domini matrem puram, & à terrenis rebus liberam ac alienam appellat, quę licet in terris corpore versaretur, tamen in cœlo & ipsis æqualis Angelis animo esse videretur.

In epi. præfecta sextæ Synodo.

In cap. 12. Apocal.

Ex Latinis Patribus Bernardum non esse postremũ, fatentur eruditi, qui peculiarẽ Virgini sanctificationem adscribit, ob quam, sancta priusq̃ nata fuerit, & quę vitã eius ab omni deinceps peccato immunẽ seruauerit, quod nemini alteri, inquit, in natis quidẽ mulierum creditur esse donatum. Et mox illustrẽ hanc probationem adiungit, quæ cũ superiore Augustini sententia pulchrè quadrat: Decuit nimirum Reginam virginum, singularis priuilegio sanctitatis absq; omni peccato ducere vitam: quę dum peccati mortisq; pareret peremptorem, munus vitæ & iustitiæ omnibus obtineret. Tũ alibi clarè pronunciat: Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quę digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum Filij Dei? Ac rursus quod in rẽ præsentem facit maximè: Absit vt proprij quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, vt in ea proinde scopa Lazari quæreretur. Proinde si Bernardo, fidem habemus, si rationem ducem sequimur, proprium delictũ Maria non habuit, sed Angelica puritate mortales omnes excelluit, illis etiam sanctior, qui antè sancti, quàm nati, vel in gratia confirmati vnquam extitere. Etenim hi quoque, sicut & cęteri, maculis peccati omnibus minimè caruerunt, sed leuibus saltem insperfis vestimenta sua, sicut scriptura loquitur, inquinauerunt, sordesq; suas in Dei conspectu non potuere non dolenter cernere, ac subinde deplorare. Vnde licet sanctus esset Hieremias, & in ipso matris vtero, vt dictum est, sanctificatus, tamen illum omnis peccati purum non vixisse, hæc ipsius verba declarant. Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ. Quid verò Paulus? An non idem vas electionis, separatus in Euangelium Christi, & ad tertium vsque cœlum raptus, ac diuina etiam reuelatione instructus, se à Christi amore & gratia non posse disiungi nouerat? Verùm is quoq; vt Hieronymi verbis vtar, ob carnis aculeos & incẽtiua vitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subiicit, aliamque videt legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuum se in legem duci peccati, vt hinc post nuditatem, ieiunia, carcerem, flagella, supplicia in semetipsum reuersus exclamet: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Cuiusce modi peccati lex, vel qui concupiscentiæ vigor & ardor, Mariam non pupugit ac infestauit, pura & placida eius mẽte sensibus & membris omnibus liberrimè semper imperante.

Epist. 174.

Serm. 4. de Assumptione Mariæ.

Serm. 2. de Assumptione Mariæ.

A peccato Maria remotior, q̃ reliqui in matris vtero sanctificati, vel in gratia confirmati.

Apocal. 3.

Hierem. 1.

Hieremias non vixit absq; peccato.

Hiere. 31.

Actor. 9. Galat. 1.

Ad Eusto. de custod. virginitat. 1. Corin. 9. Rom. 7.

Sanè quod ad cœlestes, vel Angelicos spiritus attinet, perpetuam illi quidem integritatem ex conditione naturæ tuentur, & quia cum carne commercium nullum habent, absq; negotio purissimi perseuerãt. Illud verò in Maria est admirabilius, quòd neque carnis, neque sexus, nec naturę obstaret imbecillitas, quò minus animum ab omni, vt vocant, fomitis perturbatione liberum purumq; seruaret, semper vt eius anima Deum expeditè coleret ac magnificaret, Spiritusque in Deo salutari vltrà, q̃ assequi possumus, mirabiliter exultaret. Adeò in carne sine carne, id est Angelicè vixit: Vnde Bernardus, Rupertus, aliique plures Angelicam illi vitam tribuũt, & cœlestem planè conuersationem ab omni peccati labe ac suspicione remotam in ea prædicant. Eodem spectat Anselmi dictum; Nulli dubium, inquit, castissimum corpus, & sanctissimã animam eius funditus ab omni fuisse macula peccati, iugi Angelorum custodia protectã, vtpote aulam, quam suus & omniũ Creator Deus corporaliter inhabitaturus, & ex qua hominẽ in suę personę vnitate ineffabili fuerat operatione susceperturus. Ac sanè Theologi in eo ferè conspirant, quòd ex persona Dei in Canticis dicitur: Tota pulchra es amica mea, & macula nõ est in te, id ad Mariã pertinere, quã & [a] Rupertus Sunamitẽ ab omni iugo peccati liberam, vt diximus, vocat: [b] Cuius præterea vitæ tantũ integritatis

Mariæ puritas Angelicam puritatem quodãmodo superat.

Angelica & cœlestis Mariæ vita

De excellẽtia beatæ Virginis. cap. 3.

a Li. 6. Cãt.

b Lib. 7. de gloria Trinitat. c. 13.

Digitized by Google

tatis tribuit, vt dicat, illam non habuisse, cur gemeret, nisi vulnus charitatis propter dilationem plenæ atque perfectæ beatitudinis in tempore huius peregrinationis.

Opus. 60. de human. Christi, & in Quodlibeto 6. art. 7.

Defendit eandem sententiam Thomas Scholasticorum Doctorum facilè princeps, ac licet non valde vetustus author, eo tamen plus obseruandus, quo antiquorum Patrum ille fuit obseruantior, qui simpliciter fatendum esse concludit, q beata Virgo nullū peccatū actuale siue mortale, siue veniale cōmiserit, sed vitam omnem à peccato immunē seruārit. Sed & Thomæ præceptor Albertus Magnus perspicuè dixit: Sanctissima est caro B. Virginis, quæ nunq̄ admisit aliquid sanctitati contrariū: omnes alij Sancti admiserunt. Volēs prætereo reliquos, qui post Albertum & Thomam in eundē sensum de Maria scripserunt, eāq; ab omni impuritate peccati, publicè defenderunt.

Sententia Scholasticorum Doctorum, Maria immunis ab omni peccato actuali semper fuit.

In 1. c. Luc.

Lib. 2. de Emmanuele cap. 31.

Richardus Victorinus docet in hūc modū: In cæteris sanctis magnificū habetur, quòd à vitiis non possunt expugnari: in ista mirū videtur, q à vitiis non potest ipsa vel in modico impugnari. Cæteris sanctis in cōmuni præcipitur, vt in mortali corpore peccata non regnent: soli isti singulariter datur, vt mortale corpus eius nō inhabitent. Ac rursus: Quod de exterminio peccati in beata Virgine factum creditur, futurū in omnibus sanctis speratur: futurum, inq̄, sed non corpore eorum adhuc mortali, sed in corpore eorum iā facto immortali. Prius siquidē oportebit corruptibile hoc induere incorruptionē, & mortale hoc, induere immortalitatem. Sed hoc fuit supra modū mirabile, & præ cæteris sanctis omnibus singulare, quod in ea cōuenire simul potuit tanta corruptibilitas cū tanta incorruptibilitate, corruptibilitas in his, quæ pertinent ad pœnam, incorruptibilitas in his, quæ pertinent ad culpā. Eruditè hæc sanè Richardus, vt inter Mariæ aliorūq; sanctorum puritatē distinguat, suamq; Deiparæ prærogatiuā vindicet, cui magna certè donauit præpotens Deus, vt templū se dignū exornaret, longè quidē ampliora parenti conferens, q impuri aduersarij possunt speculari. Habuit igitur Maria, si rectè perpendamus, hoc etiā sibi cum Christo cōmune, vt licet Originis peccato caruisse dicatur, tamē cōmunes huius peccati pœnas, quæ totā Adæ posteritatem premunt & affligunt non effugerit, sed siue in corde dolores, siue in corpore molestias & ærumnas, quibus in hac vita probantur electi, ad mortem ipsam vsque fuerit expertа. Sunt interim nonnullæ peccati huius Originalis pœnæ, à quibus & sese Christus & matrem seruauit immunem, peccandi nempe procliuitas, ac virtutis defectus, sicut in scholis loquuntur: quæ vitia nec in hominem vllum caderent, si Originalis iustitiæ status nobis integrè conseruaretur. Rectè igitur à Richardo dictum est: Nemo tam sanctus, qui maculam non habuerit & defectum, præter Mariam.

Maria quæ dam experta pœnas peccati Originalis.

Lib. 2. de Emmanuele.

Luc. 2.

Quid verò si Lucæ sequar exemplū, vt sicut hic Annā viduam Euangelicæ veritatis testē produxit: sic ego consonantem Patribus viduā Brigittam proferam, viduam, inq̄, tot diuinis reuelationibus clarā, viteq; sanctimonia præcellentem? Testatur illa diuinitus edocta, q Maria nec venialiter, nec mortaliter vnquam deliquerit, sed inde ab infantia semper plena fuerit Spiritu sancto, & in Dei quidē charitate tam ardens & feruens, nihil vt ei præter voluntatis Dei perfectionem placeret: vsq; adeò diuinæ charitatis ignē in eius corde flagrasse. Suo autem loco Lectorē admonebimus, vt res ipsa postulat, quo iudicio legendi sint Patres, si quando Mariæ perfectionem & innocentiā aliqua ex parte suspectam facere, vel in dubiū reuocare videntur. Facit idē Erasmus quoq;, sed qui admonitus sese purgauit, ac apertè professus est, se nihil tale in Patribus probare, imò illorum sententiā sibi magis probari, qui Mariam ab omni peccato immunē statuūt. Nec vulgaris est scriptor Galatinus, qui in libris & traditionibus veterū Iudæorum non parū exercitatus multa & præclara inde profert arcana, quibus & Christianā religionem illustret, & Iudaicā perfidiā magis magisq; confutet. Is verò inter alia probat, quod nos de immaculata Conceptione matris Messiæ confirmamus, id longè ante Christū natum veteres sensisse Rabbinos, eamq; celebrē Iudæorū opinionē fuisse. Primū enim hominē, id est, Messiæ matrē, absq; peccato & macula constituunt: idq; Rabbi Simeon ex illo dicto cōprobat: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Omitto cætera, quæ Galatinus è scripturis iuxta Hebræorū interpretationē adfert, vt euidens faciat hanc de Conceptione sententiā veterū Iudæorū calculo approbari, eorūq; fulciri testimoniis. Quid? quod Mahometani quantumuis Christianæ religionis expertes, hac in parte vincunt Sectarios, quum Mariæ sint æquiores, & ad veritatem hactenus

Erasmus magis probat sententiam, quę Mariā ab omni peccato defendit.

Li. 7. doctrinæ Catholicæ veritatis cap. 3. 4. & 11.

Cantic. 4.

Eodem lib. cap. 5.

Vereres Rabbini Mariam peccato liberant.

Mariæ puritati plus Turcæ tribuunt, quàm nouatores.

Digitized by Google

hactenus demonstratam propius accedant, multoque rectius iudicent. Quum enim religio illorum ex Alcorano pendeat, quod illic scriptũ legunt, certò sibi persuadent, omnibusque persuasum esse volunt, nimirum Mariam filiam Ioachim se dirigendo nihil malitiæ aut prauitatis, quum viueret, vnquam operatam esse, sed in bonitate perseuerâsse. Et fixum hoc apud illos manet dogma: *Nullus nascitur de filiis Adam, quem non tangat Satan, præter Mariam & eius Filium.* Sed & illud constanter affirmant: *Multi perfecti fuerunt ex viris, nulla perfecta vnquam ex mulieribus, nisi Maria mater Yesu*, sicut Ebumuce ex Mahomet Propheta cognouit. Sed & Angeli producuntur, sic alloquentes Virginem: *O Maria omnibus viris & mulieribus mundior atque doctior, quæ soli Deo studes perseueranter.* Non quòd Alcorani vel cuiusuis Mahumetanæ doctrinæ authoritate nitamur, absit stulta persuasio vanitasque pudenda: Sed Pauli sectamur exemplum, qui vanorum & impiorum Poëtarum, vt Menandri, Epimenidis & Arati dicta suis epistolis miscuit. Et obiter hoc vno Turcarum exemplo indicatum volumus, non sine iusto Dei iudicio Sectarios nouos in opiniones tam tetras & absurdas incurrere, vt qui à Christiana religione, nõ tamen à rationis lumine sunt alieni, commodius aliquando sentire, ac minus à vero aberrare, & de istorum etiam stultitia pronunciare posse videantur. Ac rectè docet Hieronymus, Ecclesiæ candorem secularium literarum sententiis & exemplis, id est, Ethnicorum sordibus, non pollui: quum & nonnulla in libris Mosaicis atque Propheticis de Gentilium scriptis assumantur, & Paulus apud Athenienses in Martis curia disputans, Aratum testem adducat.

Cap. 75. Alcora.

Assumen. 5.

Quomodo Mahumetica & aliorum Ethnicorum testimonia in medium adduci possint.

In Epist. ad Magnum oratorem.

Actor. 17.

Sed finem semel faciam, non ignarus alios extare scriptores, qui hoc argumentum de Conceptione Virginis longè lateque tractarint. Inter hos numero Ioannem Gersonem, Iacobum de Valentia, Gabrielem Biel, Petrum Galatinum, Iodocum Clichtoueum, Albertum Pium, Ambrosinum Catharinum, Ioannem Eckium, vt cæteros non obscuros Theologos præteream, qui tamen cum Catholicis quibusdam potiùs, quàm cum illis Sectariis in hanc descenderunt arenam. Ac minùs fortasse nos mirari conuenit, eos, qui se publicos Ecclesiæ Catholicæ hostes profitentur, quum tam multos & pernicioſos mordicus defendant errores, etiam hoc cauere non potuisse, quin impuri impura, contra purissimam Deiparam Conceptionem, eiusque vitam sanctissimam profunderent. Verùm de Catholicis ego miror, mirandumque puto, inter eos etiam reperiri nonnullos, qui post lucem in tot Ecclesiis Gymnasiisque fulgentem, & post tetram calliginem in hæreticis nunc omnibus apparentem tam ægrè concedant, vt Dei matrem innocentia puram, & omni peccato semper immunem ac immaculatam, hoc est, Virginem quum corpore, tum animo integram perpetuoque incorruptam clàm palàm, salutare atque prædicare possimus. Scio quàm multa & eximia iidé Mariæ vltrò tribuant, quodque non postremi Virginis cultores & prædicatores videri velint: sed in eo præposterè scrupulosi, aut suspicioſi, quòd existiment, ab ipsis dissentientes cum Christi Domini iniuria, Virginem efferre & honorificare velle. Sed profectò in ea opinione falluntur: Quos enim illi petunt, hi libentissimè planissimeque fatentur, inter Christi & Mariæ sanctitatem plurimùm interesse, omnemq; Mariæ sanctitatem ex Christi veluti fontis sanctitate manare: hunc solùm secundùm naturam, vt sæpe dictum est, sanctum, omnisque creaturæ Sanctificatorem existere, qui ne capax quidem fit vllius ex peccato maculæ, teste Cyrillo Alexandrino. Alij verò si velint, aliter sentiant: nobis quidem videtur magnopere in eo laborandum non esse, vt credant homines, tantùm non esse piaculum, si vel mente cogitemus, vel disertè dicamus: Immaculatam Conceptionem Mariæ Virginis celebremus: Christum eius Præseruatorem adoremus Dominum. An sit religio in hunc modum precari obsecro, vt in plurimis quidem prouinciis iam pridem multæ piorum myriades precari pergunt, Sixtum Pontificem imitantes: (Deus, qui per immaculatam Virginis Mariæ Conceptionem dignum Filio tuo habitaculum præparâsti) Quasi verò ad veram pietatem aliquid cõferat, si homines doceantur Christo suam matrem adeò curæ nõ fuisse, plùs vt tribuere voluerit omnibus Adæ posteris citra exceptionem, si eorum quidem parens non peccâsset: sic enim illi proculdubio & à fœditate peccati, & ab ira Dei, & à potestate Satanæ liberi & præseruati omnino manifissent. Totius autem doctrinæ hucusque tractatæ ea summa sit: Mariam ab Originali peccato præseruatam, aut certè quidem in ipsa Conceptio-

Qui scriptores Conceptionem Mariæ immaculatam propugnent.

Mirum videri posse de Catholicis, qui Conceptionis huius puritatem impugnant.

Mariã sine peccato esse conceptam, credẽs, nihil Christo derogat.

Piorum precationes quæ simul Mariæ Cõceptionem illibatam confirmant.

Epilogus superioris tractationis de Mariæ Conc.

Lib. 6. dialog. de Trinitate.

Digitized by Google

Conceptione ſtatim emundatam ita fuiſſe, vt ex omni hominum ordine atque conditione nullus poſt Chriſtum & maturiùs, & copioſiùs in terris à Deo fuerit ſanctificatus. Vnde quemadmodum auibus Aquila, quadrupedibus Leo, piſcibus Delphis, arboribus Palma, & Lilium floribus pręſtare dicitur, ita ſi magnis modica componere fas eſt, ſanctos omnes illa præcelluit, quæ in mulieribus & ſupra viros benedicta, nec primùm viſa eſt ſimilem nec habere ſequentem. Digna certè Chryſologo vox eſt: MERITO Virgini ſalua ſunt omnia, quæ omnium genuit Saluatorem.

CAPVT VNDECIMVM.

De ſancta Mariæ Natiuitate, quæ meritò in Eccleſia die feſto cohoneſtetur.

OSTENSA eſt Mariæ illuſtriſsima & ſacratiſsima proſapia: demonſtrati eius parentes non minus virtute quàm genere nobiles atque præſtantes, qui haud ſine ingenti miraculo in tali ætate, & poſt longum cunctiſque notum ſuæ ſterilitatis vitium incomparabilem filiam, ſexto idus Decembris Beda teſte conceptam, Septembri menſe orbi pepererunt. Sicut autē Dauid ex Iæſſe homine non admodum illuſtri natus eſt, idemque ſuis maioribus excellenti tùm ſapientia, tùm ſanctitate præluxit, vt eos illuſtraret magis quàm illuſtraretur: ſic & Mariæ profectò vſu venit, vt parentes, auos, atauos proauos omnesq; ſuos progenitores vera nobilitate ſuperârit magis quàm æquârit: vtque illis & poſteris omnibus, quaſi quoddam inſolitæ nobilitatis initium, & perfectæ virtutis exemplum præbuerit. Marianus Scotus verbis luculentis admonet: Sancta Maria naſcitur ex patre Ioachim de tribu Iuda, & ex matre Anna filia Iſachar de genere Dauid. Siue autem Anna iſthæc filia Iſachar, ſiue alterius Matthan ex Hippolyti ſententia iam antè citata fuerit: ſiue inſuper Mariæ Natiuitas in Coſſ. M. Druſum Liuium & Q. Calphurnium Piſonem, ſiue vt alij volunt, in L. Domitium, & P. Cornelium inciderit, non adeò magni referre putamus. Eccleſia quidem eiuſmodi Natiuitatis non tàm tempus & modum, quàm fructum & effectum, qui æquè ad Iudæos & gentes omnes pertineat, vult ſedulò conſiderari, ideoque diem illi peculiarem dicauit. Veruntamen haud erit abs re, vt exiſtimo, ſi nonnulla de ipſo etiam tempore ad Mariæ natalem illuſtrandum obiter adijciamus.

In Martyrologio.

Maria plus contulit ſuis progenitoribꝰ, quàm ab illis accepit.

In Chron. Supra ca. 4.

Quo tempore Maria nata ſit iuxta Hiſtoriographos.

Nata eſt Deipara, vt ab eruditis obſeruatum accepimus, anno ab vrbe condita ſeptingenteſimo trigeſimo octauo, qui vigeſimus fuit ſecundus Romæ regnantis Auguſti, hebdomada nimirum, ſi Danielis ſupputationem ſequimur, Sexageſima quarta, quum Herodes Idumæus, Iudaicam Rempub. miſerè diuexaret, ac regni gloriam à tribu Iuda ſurreptam, per ſummam vim atque nequitiam ſibi vendicaret. Igitur hunc primum regem externum Iudæi tùm habere cœperant, quoniam aduentante iam Chriſto impleri debebat, quod Iacob Patriarcha prædixerat fore, vt ſuis illi ducibus regibuſque priuarentur, ſolo nimirum rege Chriſto contenti, ſicut & Sulpitius annotauit. Sic autem habet Iacob vaticinium: Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium. Quàm verò pulchrè, quàm commodè tunc Maria naſcitur, quo furibundus ſimul & ſtolidus diuini conſilij impugnator Herodes regium Dauidis genus extinguere, ne quiſquam ex illo Meſsias procreetur, vi ſumma conatur? Vnde in communi ferè omnium deſperatione, & cum Satan diuinum perturbare decretum maximè nititur, Ioachim & Anna ex Dauidis ſtirpe ſuperſtites coniuges diuinitus eliguntur, qui Meſsiæ Matrem lectiſsimam, vel inuitis Herodianis, in lucem proferrent. Quod ſi Abulenſi credimus, fuit hic annus quo Maria gignitur, decimusquartus imperantis Herodis, idémque ab orbe condito ter milleſimus noningenteſimus quadrageſimus ſeptimus, à tranſmigratione autem Iſraëlitarum in Babylonem quingenteſimus ſeptuageſimus ſextus, ideoque annis plus minus quindecim vel ſedecim Mariæ natalis Chriſti natalem anteceſsit. Nam & Euodius à Nicephoro citatus aſſerit, annum ætatis decimumquintum,

Mariā ſub Herode Rege & Ceſare Auguſto natam eſſe.

Genes. 49. Lib. 1. hiſt. ſacræ. Genes. 49.

Cōgruebat Mariā ſub Herod. tyranno naſci.

In cap. 2. Matth. q. 91.

Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 3.

Digitized by Google

quintum,& diem menſis Decembris vigeſimumquintum fuiſſe,quo Maria mundi lucem peperit. Ac licet diuerſis annis & menſibus, tamen ſub eodem Auguſto Cæſare & Herode Rege, hoc eſt, ſub ijſdem magiſtratibus orbi & Iudęæ Imperantibus, Maria & Chriſtus ſunt editi, illa quidem ſexto idus Septembris, hic autem in Decembri octauo Calend. Ianuarias. Ac fortaſſe non vacat myſterio, Mariæ natalem in hunc menſem incidere, quo prima mulier Eua mirabili Dei opificio condita, vt Hebræi aſſeuerant,ſuiq; viri Adam oculos ob eximiam corporis elegantiam & pulchritudinem mirificè oblectauit. Idem ergo menſis, ſecundam nobis Euam mulierum omnium & pulcherrimam & digniſsimam non temerè dedit, quæ ſingulari ſui conditoris beneficio ſic formata & exornata prodijt, vt ſi humano more loquendum ſit lætioribus quidem oculis viuum in terris hominem nunquam aſpexerit Deus, in quo poſt Chriſtum nihil maculæ, & plus gratiæ, veræque pulchritudinis & amabilitatis deprehenderet.

Quomodo Mariæ Natiuitas cũ natali Chriſti congruat. Mariam non temerè naſci Menſe ſeptembri.

Quod ſi collatio quædam inter Mariæ & Ioannis natalem facienda eſt, vtrinque ſancti & infœcundi parentes ſe nobis offerunt, è quorum ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis membris ipſi fœtus mirabiles procreantur. Rurſus dicti Ioannis & Mariæ parentes ab Angelo primùm de naſcitura ſibi prole ſancta,certiores fiunt, magnamque inde proculdubiò capiunt voluptatem. Præterea hi fœtus in Matris vtero ſancti priuſquàm nati reperiuntur; tùm ad excellentiſsima munera, & ad commune bonum totius Eccleſiæ pertinentia,inde ab initio ſingulari diuini numinis prouidentia deliguntur & deſtinantur. Ad hæc ſicut Ioannis, ſic & Mariæ ortus ex eo celebrior apparet, quandoquidem parentibus in oratione ſanctè pieque verſantibus velut munus quoddam ſingulare promittitur atque donatur. Etenim [a] Epiphanius, [b] Damaſcenus alijque confirmant,hanc benedictam prolem longis & ardentibus Ioachim & Annæ precibus ſimul ab Angelo promiſſam, ac lætè tandem exhibitam eſſe. Ob has igitur aliasque præſtantes dotes, vtrobique ſingularis ſummi Dei elucet gratia, ſed quæ tamen in Maria tantò illuſtrius & copioſius, quàm in Ioanne fulget, magisque prædicanda eſt,quantò pluris referebat,Meſsiam à matre generari,quàm à Ioanne ſeruo annunciari. Quò magis Eccleſiæ inſtitutum probari debet,quæ diem natalem Mariæ conſecrauit, & anniuerſarium eſſe voluit, vt ad gratias immortali Deo agendas, eaque miracula, quæ in admirabili ortu Virginis mirabiliter concurrerunt expendenda,Chriſtiani homines plus otij ac temporis reperirent. Ad quem ſanè diem hæ voces,quæ magno cum iudicio introductæ ſunt, in Eccleſia perſonant. Natiuitas tua Dei genitrix Virgo gaudium annunciauit vniuerſo mundo:ex te enim ortus eſt ſol iuſtitię Chriſtus Deus noſter,qui ſoluens maledictionem, dedit benedictionem, & confundens mortem,donauit nobis vitam ſempiternam. Quod Eccleſiæ canticum Græcis ignotum non eſt, ideoque à Sergio Hierapolita repetitum legitur, vbi de hoc ipſo feſto tractat. Eodem ſpectat & illud ſolenne canticum: Natiuitatem hodiernam perpetuæ Virginis genitricis Dei Mariæ ſolenniter celebremus. Etenim ſi natalem Ioannis,qui tantùm præco & præcurſor Domini fuit, die ſtato rituque publico cohoneſtamus, & Angeli vaticinium illud, Multi in Natiuitate eius gaudebunt, ad nos quoque pertinere prę nobis ferimus: cur non tantundem operæ ac ſtudij in Natali Mariæ celebrando ponamus, & noua quadam animorum lætitia declaremus, quando non Chriſti modò, ſed noſtra quoq; Mater primùm apparet, ſuoq; aduentu Euangelium, hoc eſt,fauſtum fœlixque nuncium adfert,vt mundus triſtitia diuturna oppreſſus,tandem aliquando,vt nunquam antea,poſsit reſpirare? Quid enim? Nónne lucidiſsimum ſolem poſt denſiſsimas longiſsimę noctis tenebras ſtatim exoriturum ſibi crederent, qui hanc roſeam & nitentem auroram iucundiſsimè intuentur? Cur non iure ſuo dicerent: Quę eſt, quę progreditur quaſi aurora conſurgens,pulchra vt luna,electa vt ſol, terribilis vt aſtrorum acies ordinata? Quibus verbis Mariam deſcribi docet etiam Innocentius,eamque per auroram deſignari tradit, vtpotè quæ fugatis tenebris mundo lumen oſtendat: eam verò auroram conſurgentem eſſe, quòd ſit finis noctis, & origo diei: finis præterea damnationis & ſalutis origo: eandem porrò vt lunam pulchram & rotundam apparere,hoc eſt,ob prolis fœcunditatem plenè formoſam exiſtere,neque minus tamen electam vti ſolem videri, quòd præ alijs ex Dei prouidentia in hoc orbe

a Contra Collyrid. hæreſ. 79.
b Lib. 4. de fide orthodox. c. 15.

In cantica de feſto Natiuit. Mariæ.

Natales Mariæ, & Ioãnis Baptiſtæ dies in multis rebus conuenire.

Piorum eſt ob Mariæ natalem lætari.
Mariæ natalis plus veri gaudij adfert, quã Ioãnis Baptiſtę.

Marię ortus velut aurora conſurgens in orbe.

Cantic. 6.

Serm. 2. de Aſſumpt. beatæ Virginis.

per

per ſapientiam ſplendeat, & calorem per charitatem cum ipſo ſplendore coniungat. Et quoniam in locum Canticorum incidimus, non omittam carmen elegans adijcere, quo locum eundem à quodam redditum eſſe animaduerti:

Quæ nam iſta eſt mulier, quæ ſe huc ceu luce ſerena
Aurora ſurgens intulit?
Pulchra velut radios plenis è cornibus effert,
Quum luna puro lumine.

Tantoque pluris hunc diem Mariæ natalem æſtimare debemus, quò præclariùs de multis magnisque rebus idem nos admonet, ſi animum aduertamus. Admonet de antiquis Dei promiſsionibus tùm ad Meſsiam, tùm ad Matrem eius propriè pertinentibus, quas nunc tandem fidelibus in verbo ſuo Deus certo certiùs velit implere. Admonet de vera & laudabili nobilitate, quæ ſingularem gratiam vt Mariæ, ſic etiam alijs conciliet. Admonet de officio iuſtorum coniugum & parentum, quibus Ioachim & Anna ſuæ virtutis exemplo egregiè præluxerunt. Admonet de miſera & corrupta noſtra Natiuitate, quam à lachrymis & vagitu non immeritò ad vnum omnes auſpicamur. Admonet de diligenti & pia liberorum educatione, qui vnà cum hac Virgine inde à primis annis ad religionis & virtutis ſtudium informandi ſunt, & poſtremò de tota puellæ Mariæ vita & moribus, de quibus nos loco ſuo diſſeremus.

Mariæ natalis magnis de rebus nos commonefacit.

Quanquàm non ſolùm hic dies nos piosque omnes commonefacit de temporaria Virginis Natiuitate, quando ex Annæ Matris vtero illa Ioachim filia prodijt, qui clariſsimus ſanè ortus fuit, verùm etiam ad ſublimiorem & nobis penè incomprehenſibilem electionem ac prædeſtinationem contemplandam excitat, quomodo hæc ipſa Dei Mater inde ab æterno in mente & præordinatione diuina vel nata, vel prædeſtinata, & præ ſanctis alijs electa, dilecta & ornata, omnique virtute & gratia repleta fuerit, adeò vt in orbem edita veriſsimè diceret, Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequàm terra fieret. Etſi enim ſumma & æterna ſapientia Chriſtus eſt, cui ſuperiora verba primùm & præcipuè competunt, nihil tamen prohibet, quò minus eadem ſecundariò ad Matrem Domini referantur: nec à Scripturæ phraſi alienum eſt, vt idem locus ad caput & inſigniora eius membra in alium atque alium ſenſum accommodetur. Quod quum optimè norit Eccleſia, vt prudenter, ita piè hunc morem obſeruat, vt Mariam ad huiuſmodi ferias natalitias velut ſanctè in Domino gratulabundam inducat, eaque ſingularem ſui conditoris gratiam & gloriam ſibi præ omnibus communicatam prædicet, ac nos etiam doceat prædicare. Galatinus perſpicuè docet, eiuſmodi verba, quæ tùm ex libro Prouerbiorum, tùm ex Eccleſiaſtico ab Eccleſia in Mariæ laudem repetuntur, ne poſſe quidem diuinæ ſapientiæ inde ab æterno genitæ per omnia tribui, ſed ſanctiſsimæ Meſsię Matri quædam in illis rectè potius adaptari. Hæc nos obiter ad refutandam Lutheri tùm ſtulticiam tùm impudentiam attingimus, qui merum mendacium & in Deum blaſphemiam eſſe garrit, ſupradictam epiſtolam, quæ diuinæ Sapientiæ & ipſi Chriſto competit, ad Mariam hoc die feſto referri & applicari. Atque hic Mariæ ortus ſecundùm altiſsimum æterni Dei conſilium & admirabilem eius prædeſtinationem conſideratus, tantò nobilior atque præſtantior habendus eſt, quò effuſior in illam Creatoris benignitas extitit, vt ipſa reliquis prælata diuis, ad ſummum digniſsimumque munus adſciſceretur, ſupremumque & gratiæ & gloriæ gradum in cœlis & terris auguſtiſsimè obtineret. Illa verò hac ſummi numinis præueniente gratia & gratuita vocatione non contenta, inde ab ipſo ortu nullam curam, ſtudiumque nullum vnquam prætermiſit, vt ſe ſenſusque & vires animi & corporis ad omnem Dei nutum intentiſsimè conuerteret, bonaque conſcientia diceret: Gratia eius in me vacua non fuit, & gratia eius in me ſemper manet. Dei ſumus adiutores, Dei cooperatores. Quę ſedulitas diuinam gratiam & conſeruandi & amplificandi, nobis quidem cum ætatis acceſsione perſæpè langueſcit ac decreſcit: in illa verò nata puella citra omnem vitij admixtionem auctior indies facta eſt, vt non ſolùm ætate, ſed etiam virtute grandior atque confirmatior effici videretur.

In Mariæ natali cogitandum de ortu eius non ſolùm temporaneo, ſed etiam eo, qui fuit in mente diuina perpetuò.

Prouer. 8.

Eccleſia rectè quędam ad Mariam transfert, quæ ad æternã ſapientiam in primis pertinẽt.

Lib. 7. de arcanis Catholicę veritatis, ca. 1.

In Poſtilla circa Euang. in die Natiuit.

Cur magnificiendus Mariæ ortus, iuxta Dei prædeſtinationem expenſus.

1. Cor. 15.
1. Cor. 13.

Digitized by Google

Rationes aliquot, instituti et celebrandi festi, de Mariæ Natiuitate.

Vbi non abs re fuerit credo, rationes aliquot commemorare, quæ matris Ecclesię in hoc Mariæ Natali celebrando institutum magis magisque comprobent, sicut illas pius æquè ac eruditus Theologus, & scholasticis Doctoribus antiquior, Petrus Damianus exponit: Natiuitas, inquit, beatissimę & intemeratę genitricis Dei, fratres charissimi, meritum præcipuum, & singulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanę salutis exordium. Meritò ergo hodie profusis gaudijs totus vbique terrarum orbis exultat, meritò vniuersa sancta Ecclesia, nascente sponsi sui genitrice (vt ita præ gaudio dixerim) Fescennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris nostri recolimus Matrem, reliquarum festiuitatum celebramus originem. Quæ enim cunctis solennitatibus est antiquior tempore, nequaquam esse debet inferior dignitate. Nam si Salomon cum Israëlitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tàm copiosum & magnificum sacrificium solenniter celebrauit, quale quantumque gaudium beatæ Mariæ Natiuitas populo Christiano debet adferre, in cuius vterum, velut re vera sacratissimum templum, Deus ipse descendens, & humanam naturam ex ea suscipere, & cum hominibus dignatus est visibiliter habitare? Licet enim & in illud Salomonis templum Deus descendisse credendus sit, in hoc tamen rationabili sanctuario, hoc est, in beatissimæ Virginis vtero, multò mirabiliùs, multoque fœliciùs dignatus est manere pro nobis, in quo Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Iudaico templo Deus omnipotens gloriam quidem sui Aduentus contulit, sed nihil ex eo in sua natura suscepit. In beatissimę autem Virginis vterum non solùm dignatus est descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam nostræ mortalitatis vnire. Quantò igitur nostri templi maior est dignitas, tantò glorioſior debet esse solennitas, dum illa nascitur, quæ ante constitutionem mundi in consilio æternæ Sapientiæ electa & præelecta, etiam de regali stirpe fuit progenita. Ecce intemerata & glorioſa Virgo Maria, cuius hodie splendidissima Natiuitate vniuersa per orbem sancta illustratur Ecclesia, in lege præfigurata, in Patriarcharum & Prophetarum oraculis prænunciata, ab Angelo singulari honorificentiæ priuilegio salutata, thronus Dei, solium Diuinitatis, palatium Regis æterni, gazophylatium thesauri, quo sumus de cruenti prædonis seruitio comparati, nobis proponitur in exemplum. Gaudeamus itaque dilectissimi, & exultemus in Natiuitate Virginis Dei genitricis, quæ nouum mundo nunciauit gaudium, & totius extitit humanæ salutis exordium. Exultemus, inquam, & sicut gaudere solemus in Natiuitate Christi, ita etiam gaudeamus in Natiuitate Matris Christi. Hodie nata est Regina mundi, fenestra cœli, ianua paradisi, tabernaculum Dei, stella maris, scala cœlestis, per quam supernus Rex humiliatus ad ima descendit, & homo qui prostratus iacebat, ad superna exaltatus ascendit. Hodie apparuit stella mundi, per quam sol iusticiæ illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur stella ex Iacob, & exurget homo de Israël. Hodie nata est splendidissima illa Virgo, ex qua processit speciosus forma præ filijs hominum, tanquam sponsus de thalamo suo. Hodie prodijt ex vtero Matris, quæ templum fieri meruit Diuinitatis. Hodie impleta est prophetia illa, quam eximius Prophetarum ille Esaias, quasi præco factus ad aduentum Reginæ mundi, magna voce clamabat, dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Hæc ego ex diuersis & præclaris Damiani concionibus, ne Lectorem prolixitas grauaret, excerpsi, simulque his verbis monstrare volui varias rationes, quibus adducta Ecclesia ferias Virginis natalitias tot seculis reuerenter obseruat. Eòdem referri possunt, quæ de Maria Rupertus prædicat, eam nimirùm Dei Patris inde ab initio sponsam fuisse, ob quam ille veterem adamarit Synagogam, & quasi coniugis habuerit loco. Etenim ante omnia secula id sibi proposuisse Deum, vt Verbum suum, quod ab orbe condito per Prophetarum corda & ora promiserat, tandem per Mariæ vterum caro efficeretur, & Deus homo factus, vt anteà Synagogæ, sic postea Ecclesię sponsus diceretur & esset. Quibus hoc etiam repetitu dignum adiungit: Sic beata Virgo prioris Ecclesiæ pars optima, Dei Patris sponsa esse meruit, vt exemplar quoque fuerit iunioris Ecclesiæ sponsæ Dei Filij sui. Spiritus enim sanctus, qui in vtero, vel de vtero Mariæ incarnationem

In serm. 2. et 3. de Mariæ Natiuit.

Festiuitas hæc, festiuitatum Christianarum origo.

Huius festi collatio cum Iudaico, de templi dedicatione.

3. Reg. 7. & 8. 2. Paral. 7.

Quantum inter Salomonis & Mariæ templũ interfit.

Non solùm in Christi, sed & Mariæ Natiuitate gaudendũ.

Mariæ Virginis præclara epicheta.

Num. 24. Psalm. 44. & 18.

Esai. 11.

Quàm præclarè sentiendum de Mariæ Natiuit. & prædestinatione.

Lib. de operibus Spiritus sancti. cap. 8.

Maria veteris Ecclesiæ vel Synagogæ pars optima.

Digitized by Google

nationem operatus est vnigeniti Filij Dei, ipse de vtero vel per vterum Ecclesiæ, per viuificum lauacrum gratiæ suæ, multorum operaturus erat regenerationem filiorum Dei. Nec veretur idem alibi affirmare, MARIAM prophetissam esse, ad quam Esaias Propheta iussus accedat, cuius in vtero omnium sanctorum Prophetarum completa sit prophetia: nec solum quidem Esaiam, sed & Prophetas alios omnes ad hanc prophetissam accessisse. Omnes, inquit, omninò ad illam conuenerunt: omnium enim & singulorum diuisiuæ gratiæ, & particulares propheticæ in istam prophetissam simul conuenerunt, simul Spiritu sancto superueniente concurrerunt. Et beatum se Esaias, imò beatos se omnes Prophetæ sancti non immeritò crediderunt, quòd hoc modo ad istam prophetissam accessuros se esse nouerunt, quòd ad istud Dei templum, ad istud Spiritus sancti sacrarium quippiam verbi boni sese adferre cognouerunt.]

In Esai. cap. 34. et cap. 9. lib. de operibus Spiritus sancti.

Prophetas & veteris Testamenti Patres, ad Mariã prophetissam accessisse cum gaudio. Esai. 8.

Hæc multaque id genus plura & eximia, quæ longum sit percensere, si aliàs vnquam, tùm hoc die maximè consideranda videntur, quo Mariæ natalem in Ecclesia celebramus. Nam de sectarijs pudet sanè pigetque commemorare, qui non Mariæ Virginis, non Ecclesiæ Matris, non publicæ vtilitatis ratione tanguntur, vt has aliásque Deiparæ ferias in vsu & precio manere permittant. Intereà verò ne omninò nihil agant, sancti huius diei celebritatem sæpe in nuptiarum lasciuiam & conuiuiorum intempestiuorum luxus pulchra sanè mutatione conuertunt, nimirùm ne desit symbolum reformatæ ab illis Ecclesiæ, atque vt Euangelij tandem illustrati præclarus fructus appareat, quod antea tenebris, vt inquiunt, velut oppressum iacebat. Ac sapiunt in eo certè, quòd Ioannis Baptistæ natalem diem agnoscunt, ac quotannis celebrant, si è multis illorum Ecclesijs & nouis ordinationibus, quæ tamen mirum in modum discrepant, ferre iudicium fas est. Quæ autem sapientia obsecro, non tantum honoris Matri, quantum præcursori Redemptoris in die natalitio celebrando deferre? Scimus quid Angelus Zachariam in templo compellans, de Ioanne nascituro dixerit, hoc inter alia prædicens fore: Erit gaudium tibi & exultatio, & multi in Natiuitate eius gaudebunt, quemadmodum cognatos & vicinos vtrique parenti Ioannis gratulantes porrò fecisse, satis Lucas ostendit. An verò hic Angeli sermo vim præcepti obtinet, vt Christianos omnes ad natalem Ioannis, qui nunc in Ecclesia colitur, quotannis & ritu publico celebrandum adstringat? Nemo quidem prudens hoc ex Euangelio rectè conuincet, sed fatendum est, ex Ecclesiæ potius authoritate atque traditione accipi, quod nobiscum etiam sectarij Ioannis natalem agnoscunt & celebrant. Cur igitur eodem iure Mariæ natalem, quem Synodus etiam Lugdunensis & Gregorius IX. Pont. Max. confirmauerunt, vel non recipiunt, vel receptum abolent atque tollunt? Sedenim suo isti Magistro siue Patriarchæ Luthero libenter sese conformant, qui has abolere ferias exoptauit, ac bona ex parte suo desiderio satisfecit. Hinc illa eiusdem Lutheri vox: [a] *Peruclim hoc festum omitti, quum nullo Scripturæ testimonio nitatur.* Qui cùm seipso deterior, & in ritibus Ecclesiæ contemnendis impudentior factus esset, velut iudex de sublimi loco pronunciauit: [b] *Assumptionis & Natiuitatis Mariæ festa planè reijcimus.* Tùm alibi multò petulantiùs hanc legem generalem sanciuit: [c] *Festa Sanctorum in vniuersum aboleantur.* Dignum certè tali legislatore mandatum, qui secum ipse pugnans alibi scripsit: [d] *Tertium præceptum docet dies festos celebrare: idcirco festa Apostolorum & beatæ Virginis obseruari debent.* Verùm peiora huius magistri placita, quæ Christi Ecclesiam contemnere, hoc est, Christianismum abnegare docent, plærisque nouatoribus magis arriserunt, firmiusque custodiuntur. Ac veterum quidem Scriptorum sententiæ, hunc sacrum diem illustrantium paulò pòst repetentur, vt interim nihil de Eusebio, Beda, Bernardo, Bernone dicamus. Damascenus festi huius veluti summam complectens, non ineleganter dixit: Parit gratia dominam.] Anna enim gratiam, Maria dominam sonat, vt idem interpretatur: additque protinus. Meritò enim creaturarum omnium domina declarata est, eum quæ genuit, per quem condita sunt vniuersa.] Nec omittit quæ ad hanc Natiuitatem explicandam faciunt, pluribus prosequi: Quemadmodum inquit, vetus Anna illa, quum sterilis foret, per preces & vota peperit Samuelem: ita & hæc quoque supplices Deo preces effundens,

Hoc festum indignè ac irreuerenter haberi à nouatoribus.

Sectarij maiorē faciunt, Ioanni quàm Mariæ festum natalitiū.

Luc. 1.

In ca. final. de feriis.

Luther⁹ author huius festi abrogandi.

a Circa Euang. in festo Natiuit. Mariæ.
b In lib. de pijs cæremonijs obseruandis.
c In lib. de formula Missæ.
d In visitat. Saxonica.

Nouus mundus Lutherum sequitur in Sanctorum festis abrogandis.

Lib. 1. de fide Orthod. cap. 15.

1. Reg. 1. & 2.

Digitized by Google

fundens, votaq; eidem faciens, Deiparam edere promeruit.] Nicephorus habet in hũc modum: Inuenta est beata Virgo Maria dignum Deumq; decens Verbi domicilium, etiam ante Natiuitatem Deo consecrata, atq; ex membris senilibus & longè à naturæ feruore alienis, tanquàm quidam diuinitus datus fructus producta.] Lib. 1. Eccles. hist. cap. 7.

Verùm hîc nobis obstrepunt Centuriatores, & Nicephorum præcipuè hac sua oratione insectantur: *Videmus Proteuangelium Iacobi hanc vnam ob causam constructum esse, vt ortum Mariæ indicet, & summis vehat laudibus, quomodo nimirùm à sterili matre nata sit, Angelo eius Natiuitatem prædicente. Nicephorus tamen & hæc & alia multa arripuit & coaceruauit satis quidem temerè.* Accusant pręterea Germanum virum eximiè sanctum, quòd scribat, Mariam ex Anna matre sterili esse natam, vt alia id genus plura ab istis temerè suggillata, & sequenti capite confutanda pręterea mus. Vbi cum illis non pugnabimus de Iacobi Proteuangelio, quod ita nobis etiam obijcit Chemnitius, velut eius libri authoritate nitamur, quum longè quidem secus res habeat, multoque probatiores in hac historia testes iam antè produxerimus. At verò Nicephorum excusare difficile non est, vtpotè qui Euodium, Iuuenalem, Hippolytum, Methodium, Gregorium Nyssenum, Epiphanium, Andream Cretensem, Ioannem Damascenum aliosque plures Græcos Theologos, quorum opera pleraque, nostro & seculo & orbi ignota interierunt, fideliter sequutus videtur: tantum abest, vt ex Iacobi Proteuangelio hanc historię partem solùm arripuerit & coaceruârit. Nec maior illis fides habenda est, quum in Germanum veluti fabulatorem ipsi nimium sępè fabulantes, imò & calumniantes inuehuntur, Germanum, inquam, pręclarum semperque laudatum patriarcham Constantinopolitanum, qui inde à puero sanctus Deoque dicatus, ac multùm in sacris literis exercitatus, tanti nominis claritate floruit, vt Patres in secunda Synodo Nicena multum eius tribuerint authoritati. Quod si Centuriatores neque Nicephoro, neq; Germano fidem habere dignantur, suum saltem Camerarium audiant, qui superiorem narrationem repetit atque confirmat, quòd nimirum Anna, sicut Helcanæ vxor sterilis, suis à Deo precibus sanctam hanc sobolem impetrârit.

Quomodo Centuriatores in dubium vocent historiam de Mariæ Natiuit. Centur. 1. cap. 10. Centur. 8. cap. 10. In examine Concilij Trident. Nicephorus defenditur contra Centuriatores. Lib. de vita Christi.

Agedum verò, vt obiectam caliginem amoliamur, lucem veritatis ab illis mutuemur, qui multò ante nostram ætatem de hoc Mariæ festo publicè docuerunt, illúdque suis concionibus decorârunt. Ac primùm testis prodeat dictus modò Germanus patriarcha Constantinopolitanus in hunc modum Græcè scribens: ἡ παγκόσμιος χαρὰ ἐκ τῶν δικαίων ἀνέτειλεν ἡμῖν ἐξ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης, ἡ πανάμωμος παρθένος, ἧς δι' ὑπερβολὴν ἁγιότατος ναὸς θεοῦ ἔμψυχος γέγονε, καὶ μόνη κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκος γνωρίζεται, αὐτῆς ταῦτ' ἐκεσίαις ὁ θεὸς τῷ κόσμῳ τὴν εἰρήνην καὶ πέμψειν καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Commune, inquit, mundi gaudium ex iustis hominibus Ioachim & Anna hoc die nascitur, laudatissima nimirùm illa & celeberrima virgo, quę sola propter eximiæ dignitatis præstantiam verè rectèque animatum Dei templum, ac propria Dei parens & censetur & appellatur. Propter cuius intercessionẽ Christe Deus mundo quidem pacem & concordiam, nostris verò mentibus misericordiam vberem impartire.] Ac idẽ Germanus quum Psalmum quadragesimumquartũ explanat, illaq; verba excutit, Audi filia & vide, ita scribit: Διὰ ἀγγέλου προρρήσεως γόνος γόνῳ πάνσεπτος ἐξ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης, τῶν δικαίων, σήμερον προῆλθες παρθένε, οὐρανὸς καὶ θρόνος θεοῦ καὶ δόχεῖον καθαρότητος, τὴν χαρὰν προμηνύουσα παντὶ τῷ κόσμῳ, τῆς ζωῆς ἡμῶν πρόξενε, κατάρας ἀναίρεσις, εὐλογίας ἡ ἀντίδοσις, διὰ σὲ τὴ γεννήσει σου κόρη θεόκλητε, τὴν εἰρήνην αἴτησαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Hoc est, secundùm Angeli vaticiniũ ô virgo illustris, proles ex iustis hominibus Ioachim & Anna in lucem hodie prodijsti. Tu cœlum & sedes Dei omnisq; puritatis receptaculũ. Tu mundi vniuersi certum existis gaudium. Tu vitę largitrix, tu maledictionis interemptrix, tu benedictionis conciliatrix. Quamobrem ô diuina Virgo in hac Natiuitate tua, mundo pacem & concordiam posce, nostris verò animabus gratiam & misericordiam impetra.] Iterum verò quum eiusdem Psalmi tractat sententiam, Vultum tuum Domine deprecabuntur, hæc verba interserit: στεῖρα, ἄγονος ἡ Ἄννα, σήμερον χεῖρας κροτεῖτω φαιδρῶς. λαμπροφορείτωσαν, βασιλείσκιστάτωσαν, ἱερεῖς ἐν εὐλογίαις ὑφαινέτωσαν, ἑορταζέτω ὁ σύμπας κόσμος. ἴδε γὰρ ἡ βασιλίσσα ἡ ἄνυμφος νύμφη τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Ἰεσσαὶ ἀνεβλάστησεν. ἐκ πυγολαμπίδες ἐμ λύ-

Testimonia Græcorũ, de Mariæ Natiuitate ac præsenti festo scribentiũ, & inprimis Hermanni patriarchæ Constantinopolit. Eximia epitheta Deiparæ congruentia.

παις

πᾶσις τέξεσι πίονα, ἡ χαρὰ γὰρ ἐξέστησε καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐν κόσμῳ πολιτεύεται. ἀντὶ ἐπὶ τὰ ὧρα τὸ Ἰωακεὶμ ἀσωρεύονται. ὁ θρῆνος γὰρ τῆς Ἄννης εἰς χαρὰν προεκρίθη, συγχάρητέ μοι λέγόσης, πᾶς ἐκλεκτὸς Ἰσραὴλ, ἰδοὺ γὰρ δέδωκέ μοι κύριος τὸ ἐμψυχον παλάτιον τῆς θείας δόξης αὐτοῦ εἰς κοινὴν εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καὶ σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Id perinde est ac si dixeris: Anna sterilis hodie manus alacriter & festiuè complodat. Quæ in terris versantur, serena lætaq; sint omnia. Reges exultent, Sacerdotes in diuinis laudibus exhilarentur, ac mundus demùm vniuersus festum hunc celebret diem. Nam ecce quę regina & innupta æterni Patris est sponsa, ex radice Iesse procedit. Fœminæ in posterum parient dolorum expertes: pristina nunc gaudia redeunt ac reflorescunt. Vita in mundo mortalium, fugata iam morte, rursum dominatur. Non repellentur amplius à Ioachim munera tua, quando luctus Annæ in gaudium est conuersus, vt illa dicat: Electi omnes Israëlitæ mihi congratulamini, quandoquidem ecce Dominus ipse, in cõmunem mortalium omnium consolationem atq; lætitiam, nec non in animarum nostrarum salutem, animatum maiestatis & gloriæ suæ palatium mihi est largitus.]

Quàm sit lætus multis, dies Mariæ natalis.

Cum hoc sancto patriarcha cõnectam Sergium Hierapolitam, Græcum & ipsum Scriptorem non ignobilem, qui Mariæ natalem hac ornat oratione: ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν σαλπίσωμεν πνευματικῇ κυθάρᾳ, ἡ γὰρ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ σήμερον τίκτεται ἡ μήτηρ τῆς ζωῆς, ὁ σκότος λύουσα, τοῦ Ἀδὰμ ἡ ἀνάπλασις, καὶ τῆς Εὔας ἡ ἀνάκλησις. τῆς ἀφθαρσίας ἡ πηγή, τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγή, δι' ἡμεῖς ἐθεώθημεν καὶ τοῦ θανάτου ἐλυτρώθημεν, καὶ βοήσωμεν αὐτῇ σὺν τῷ Γαβριὴλ οἱ πιστοί, χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ κύριος μετά σου δι' οὗ σοι χαρίζόμενος ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος. Quæ simpliciter versa hunc sensum exprimunt: In hac festa celebriq; luce buccina spirituali clangamus. Etenim præsenti die ex Dauidico semine

Testimonium Sergij Hierapolitæ, de Mariæ natali.

nascitur vitæ Mater, tenebrarum expultrix, Adæ reparatrix, Euæ reuocatrix, immortalitatis fons, corruptionis interitus, per quam nos quidem in Diuinæ naturæ participationem transferimur, atq; à morte ipsa liberamur. Quotquot igitur hoc loco fideles adsumus, illi cum Gabriele acclememus: Aue gratia plena, Dominus tecum, qui propter te Maria magnam erga nos misericordiam declarat atq; commonstrat.] Deinde quàm venustè idem credentes omnes hortatur, vt festum hunc diem religiosè colant, & studijs ornent spiritualibus, quum ita pergit concionari: Δεῦτε πάντες πιστοὶ πρὸς τὴν παρθένον δράμωμεν, ἰδοὺ γὰρ γεννᾶται ἡ πρὸ τοσούτων προορισθεῖσα τῷ θεῷ ἡμῶν μήτηρ, ὁ τῆς παρθενίας κειμήλιον. ἡ τὸ ἄρωμα βλαστήσασα ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Ἰεσσαὶ. τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῶν δικαίων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης τὸ βλάστημα Γεννᾶται τοίνυν, καὶ ὁ κόσμος σὺν αὐτῇ ἀνακαινίζεται, τίκτεται, καὶ ἡ ἐκκλησία τὴν ἐαυτῆς εὐπρέπειαν κατασολίζεται ὁ ναὸς ὁ ἅγιος, ὁ τῆς θεότητος δοχεῖον, ὁ παρθενικὸν ὄργανον, ὁ βασιλικὸς θάλαμος, ἐν ᾧ τὸ παράδοξον τῆς ἀσυγχύτου ἑνώσεως τῶν συνελθόντων ἐστὶ χρυσῷ ἐπελεσθργήθη μυστήριον, ὃν προσκυνοῦντες ἀνυμνοῦμεν τὴν τῆς παρθένου παναγίωσιν. ἡ Γέννησις σου θεοτόκε χαρὰν ἐμήνυσε πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ Agedum, inquit, quotquot Christiani sumus, cursu quodam ad Virginem contendamus. En illa nascitur, quæ antequàm nasceretur, Dei Mater fore designata est. Nascitur singulare virginitatis decus & ornamentum: nascitur Aaronis virga de radice Iesse germinans: nascitur prophetarum præconium, & iustorum Ioachim & Annæ germen. Hæc nascitur, & vnà cum ipsa mundus renascitur: nascitur, & per ipsam Ecclesia decori rursum pristino restituitur. Nascitur templum sanctum, receptaculum diuinitatis, organum virginale, regisque thalamus, in quo admirandum illud mysterium vnionis naturarum in Christo inexplicabili modo inter se coeuntium fuit absolutum. Hunc proinde Christum adoremus, immaculatæque virginitatis Natiuitatem hoc vel simili laudum præconio celebremus: Natiuitas tua Dei genitrix gaudium annunciauit vniuerso mundo.] Sed præsagit mihi animus, non defuturos morosos hîc iudices, quos offendant tàm præclari tituli ac producta epitheta, velut Mariæ minus congruentia. Quid autem non Momos offendit? quid Ecclesiæ hostibus non displicet in Mariæ laudatoribus? Illud negari non potest, antiquiores etiam Theologos tùm Græcos, tùm Latinos à similibus loquendi ac salutandi formulis minimè abhorrere, nihilq; in illis inesse periculi metuendum, modò iuxta communem Ecclesiæ sensum, qui ad Christi filij gloriam hęc Matris refert præconia, & soli Deo cultum latriæ inconuulsum tribuit, prudenter ac legitimè accipiantur, sicut alibi pluribus euincemus.

Epitheta præclara Deiparæ.

Egregia cõmendatio festi Mariæ natalitij.

Epitheta suprà dicta si sanè accipiantur, Virgini posse tribui.

Digitized by Google

Alia veterũ teſtimonia de hoc feſto Mariæ.

Sed & Ruperti Tuitenſis verba ſubijciam, qui locum illum Canticorum interpretans, Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, hoc modo Mariam affatur: Quando nata es ô Virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prænuncia diei ſempiterni: quia ſicut aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei ſequentis, ſic Natiuitas tua, natiuitas ex ſemine Abrahæ, clara ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramento facta eſt repromiſsio benedictionis, finis dolorum, & conſolationis fuit initium: finis triſtitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium.] Commendant hæc quoque ſingularem vereque ſanctam Deiparæ Natiuitatem, ſicut & illa, quæ apud Guericum de hoc natali die concionantem legimus: Nata eſt, inquit, hodie Virgo, de qua ſalus omnium voluit naſci, vt natis ad mortem, daret ad vitam poſſe renaſci. Nata eſt hodie Mater noua, quæ primæ matris maledictionem diſſoluit, vt per iſtam benedictionem, hæreditatem poſsideant, qui per illam ſub præiudicio maledicti æterni fuerant nati. Prorſus noua Mater, quę natiuitatem attulit filijs inueteratis, vitiumque ſanauit tàm ingenitę quàm ſuperadditę vetuſtatis. Prorſus noua Mater, quæ iam nouo miraculo parit, vt pariat & Virgo ſit, ipſumque pariat, qui omnia matremque ipſam inter omnia creauit.] Demùm vt Thomæ Aquinatis verbis vtamur, rationabiliter creditur, quòd illa quæ genuit vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus alijs maiora gratiæ acceperit priuilegia. Vnde Angeſus ei dixit: Aue gratia plena. Hinc Eccleſia celebrat Mariæ Natiuitatem.] Atque hæc ſint ſatis tùm ad ſanctam huius Natiuitatem adſtruendam, tùm ad pium Eccleſię inſtitutum vindicandum, quo Mariæ natalis ritu publico condecoratur. Oblatrent interim ſectarij, quibus hauddubiè ſuggerit Satanas, & animos addit Lutherus, vt hunc diem Mariæ natalem è medio tollant aboleantque, ne piorum animi ad Deum in Maria laudandum, & ad beatam illam publicè comprobandam, tunc peculiariter excitentur. Verè ſanctus & colendus dies, quo primùm ex tot millibus Adæ liberis, in lucem illa prodijt, quę plus puritatis & ſanctitatis quàm reliqui omnes, adferret, maioremque cauſam publici gaudij & incredibilis emolumenti mortalibus exhiberet. Nobis quidem admodùm probabile videtur, quod ſanctę Brigittæ diuinitus reuelatum legimus, ipſos etiam in cœlis Angelos lætitia quadam inſolita fuiſſe perfuſos, quum Dei Matrem ante mundi conſtitutionem naſcituram diuino illuſtrati Spiritu cognoſcerent atque pręuiderent: imò & primùm parentem Adam quum huius Natiuitatis eſſet præſcius, magnam inde conſolationem & exultationem animo percepiſſe. Tantundem de alijs Patriarchis & veteris Teſtamenti fidelibus iudicare licet, quotquot demùm Meſsię matrem in Spiritu pręuiderunt, quum ſummo illius deſiderio proculdubiò tenerentur, quę ſola ſuo partu vnico, pluſquàm reliquę mulieres cum liberis ſuis omnibus, orbi profutura eſſet. Iam verò quum Maria in lucem eſt edita, & DEO & Angelis, ſi humano more loquendum eſt, eâdem Brgitta teſte, gaudium quoddam acceſsit. Tùm nata puella longè quidem maturiùs quàm infantes alios rationis vſu & intellectus acumine viguit, ſicut & infanti Ioanni accidit, vt multi veteres Lucam interpretantur. Cæterùm quamuis hæc certò & ſolidè confirmari nequeant, tamen non contemnenda videntur, & ſuis ſępe paruulis arcana reuelat Deus, quæ mundi ſapientes Eccleſięque deſertores tantum non fabuloſa & ridicula eſſe arbitrantur. Nunc quandoquidem de fœlici Mariæ ortu diximus, ad ea veniamus, quę cum prima pulcherrimę huius puellę coniunguntur ętate, quantum ex veterum ſcriptis poteſt deprehendi.

Cantic. 5. Lib. 6. comment. in Cantica.

Guerici teſtimonium de Mariæ Natiuitate.

Serm. 1. de Natiuit. Mariæ.

Celebrándus dies Mariæ natalis, vel invitis nouatoribus, & qua de cauſa.

3. part. q. 27 artic. 1.

In concione de feſto Natiui. Mariæ.

Angelos de futuro Mariæ ortu eſſe lætatos, ſicut & Patres veteris Teſtamenti.

In ſer. angelico. ca. 7.

Luc. 1.

Matth. 11.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT DVODECIMVM.

De Mariæ pueritia & præsentatione seu oblatione à parentibus in templo facta.

IAMPRIDEM traditum, & multorum authoritate corroboratum est, Ioachim & Annam, integerrimos Virginis nostrę parentes, post longam sterilitatem fœcunditatis suæ desideratissimum munus, natam scilicet ac ablactatam puellam, eamque trimam in templum Hierosolymitanum reuerenter adduxisse, atque adductam vt votum suum re ipsa perficerent, diuino numini, & eius temporis Sacerdotibus solenniter obtulisse. Quæ quidem oblatio, siue vt vulgò dicunt, præsentatio, partim ob ipsorum parentum offerentium eximiam pietatem, partim propter oblatæ puellæ, quæ se ipsam authori DEO libenter dedicabat, præclaram voluntatem, non potuit summo Deo non esse pergrata, meritoque in hunc diem vsque commendatur. Etenim ex hoc munere singulari, non minus quàm ex peccatoris vnius conuersione, proculdubio Angelis nouum in cœlo gaudium creabatur: deinde memorandum in Ecclesia, imò imitandum exemplum tùm parentibus, tùm filijs arcano Dei consilio statuebatur. Accedunt porrò Centuriatores, & ne sui dissimiles esse videantur, nihil non admoliuntur, vt omnem huius historiæ, ac Ecclesiasticę traditionis fidem prorsus, si possint, aboleant, aut certè quidem apud simplices in dubium vocent, ne quid præclari de pueritia, præsentatione & educatione miranda Virginis vel credatur à pijs, vel cogitetur. Vbi primùm quidem Iacobi Proteuangelium, tanquam Apocryphum librum improbant: deinde verò Nicephorum, velut qui multa ex eo sine iudicio coaceruârit, sicut & Germanum, superbè contemnunt: postremò quæ de Mariæ pueritia commemorantur, ea cum veteris Testamenti historijs minus conuenire contendunt. Cæterùm nos ad priora duo *huius* accusationis capita proximè respondimus, iterumque testamur, in præsentis historię confirmationem præsidia nobis firmiora suppetere, quàm quæ dictum Proteuangelion subministrat, de cuius quidem libri authoritate nunc minimè laboramus. De Nicephoro & Germano diximus, atque hîc etiam repetitum esse volumus, eos in causam præsentem nihil noui aut suspecti adferre, sed veterum niti testimonijs, bonaque fide quod ipsi partim scripto, partim traditione accepissent, suis prodere monumentis, nimirùm vt certiùs de tantæ Virginis constet historia, quam alij quondam, Epiphanio presbytero teste, non sine fraude corruperunt. Falsò & illud assumunt Centuriatores, cum historijs veteris Testamenti non conuenire, quod de Mariæ præsentatione & educatione in templo facta refert antiquitas, & Nicephorus probat. Etenim perbellè conuenit, quemadmodum veteres etiam, vt [a] Gregorius Nyssenus & [b] Ioannes Damascenus ante Nicephorum annotârunt, & ex ipsis antiqui Testamenti literis confirmârunt. Etenim quod in libris Regum de Samuele puero eiusque Matre traditur, multis modis huic negotio affine est, quod de Mariæ puella & eius parente tractamus. Nam sicut de Anna Ioachimi coniuge, sic etiam de Samuelis matre & Helcanæ vxore scribitur, quòd multo tempore sterilis vixerit, quòd prolis desiderio magno teneretur, quòd pro fœcunditate DEVM sedulò precaretur, quòd libenter versaretur in templo, quòd honesta esset ac religiosa matrona, quòd voto se obstrinxerit prolem natam offerendi DEO, sacroque ministerio in templo consecrandi, demùm quòd statim post ablactationem promissum exoluerit, suámque prolem in templo obtulerit, & oblatum reliquerit, vt piè illic educaretur. Tam pulchrè matres hæ duæ inter se consentiunt, totque modis similia faciunt, vt non frustra eodem etiam dici nomine, & quasi germanæ sorores, & eiusdem ferè classis esse viderentur. Quod prior Anna ob sterilitatem contempta, precibus à Deo contendit & exorauit, vt Deo charam haberet offerretque in templo sobolem, id nostra etiam Anna, cùm simili modo laboraret, ac eodem remedij genere vteretur, fœliciter est con-

Summa historię de Maria in tẽplum oblata.

Luc. 15.

Hanc oblationem in templo non leuis fuisse momenti.

Cur & quomodo Centuriatores præsentem conuellant historiam.

Responsio ad Centuriatorum obiectiones.

Dictam historiam à veteribus approbatam esse.

Lib. de vita Mariæ.

a Hom. de hum. Christi generat.
b Lib. 4. fidei Orthod. cap. 15.
1. Reg. 1. & 2.

Historiam eandem cum Scriptura veteris Testamenti congruere.

Duas Annas Helcanæ & Ioachimi in multis conuenire.

Digitized by Google

est consecuta, pro Samuele Mariam summo Deo dedicans, ac in templo instituendam relinquens.

Nicephori testimonij de præsente historia.

Quæ narratio vt paulò illustrior efficiatur, ad Nicephorum redeo, cuius testimonio, Anna in suo cum Ioachim coniugio senex & sterilis multo vixit tempore, quę dicto exemplo alterius Annæ ad sedulum precandi studium, vt ei Mater esse liceret, confugit, simulque id quod pareret, ipsi Deo dicaturam se esse sanctè promisit. Quibus rebus hanc etiam orationem adiungit: Sedenim diuino nutu ad eam quam petierat gratiam, Anna confirmata atque roborata, postquàm puella è maternis prodijt locis, Mariam eam statim nominauit, ænigmate latenter à Deo acceptam gratiam declarans. Vt verò infans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attingere noluit, promissionem Mater adimplet: & in templum ascendens, iuxta votum, eam Deo consecrat, tertium iam tùm ætatis agentem annum. Et sacerdotes quidem tùm eam tanquam sanctius quoddam donarium susceperê, & puellam in sacrario fouendam esse duxêre, ad antiqui illius Samuelis similitudinem. Itaque illa vt res diuina intacta & sacrosancta in templi sanctiore loco & adytis ipsis viuebat. Quid autem est obsecro, quod in superioribus Nicephori verbis meritò suggilletur? quæ fingendi libido illi tribui potest? an non grauiter, piè & commodè sic loquitur, vt legis morisque veteris ratio exigit, & Mariæ puellę dignitati est consentaneum? Facit certè cum Nicephoro iterum Camerarius, & ab illo narrata confirmat, quòd Anna, sicut Helcanæ vxor, sterilis impetrauerit precibus suis à Deo sobolem, & hanc illi consecrauerit, ac etiam in templo educandam curârit: tandem verò virginitatem ipsius dicatam Deo, custodię Ioseph senis optimi & sanctissimi commissam fuisse scribit. Eant ergo Centuriatores, & apud suos porrò garriant, Nicephorum ea quæ diximus, ex Iacobi Proteuangelio temerè arripuisse & coaceruasse. Atqui non minus ille prudenter quàm fideliter hæc aliaque id genus plura ex instructissima Ecclesiæ Constantinopolitanę bibliotheca collegit, nec sine singulari Dei prouidentia nobis conscripta reliquit, vt nimirùm hac veluti luce accedente non solùm noua istorum sensa, velut atræ nubes, facilius dissipentur, sed & vetus Ecclesiæ fides ac traditio ab Orthodoxis tenacius retineantur. Quàm verò sunt multa in illo Proteuangelio prætermissa, & hîc alibique à Nicephoro annotata, sed & vigilanti obseruatione digna, quicquid Mariomastiges calumnientur? Quo loco Nicephorus, sicut & Simeon Metaphrastes alijque vetustiores, Theologum apud Græcos grauissimum atque probatissimum Gregorium illum Nyssenum ducem habent atque sequuntur, qui vel vnus quidem sufficerit ad vanitatem nouatorum fortissimè coarguendam, si de miranda Virginis pueritia litem nobis pergent intendere, ac veterem negare traditionem. Sic autem docuit & scripsit ille Gregorius: Erat insignis in accurata vitæ, quę est ex lege, institutione, & inter optimos apprimè notus pater Virginis. Consenuerat autem sine liberis, quòd non erat eius coniunx apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidam honor matribus, quem non adipiscebantur quæ carebant filijs. Imitatur ergo ea quoque illa quæ narrantur de Matre Samuelis. Et cùm fuisset intra templum sanctorum, fit supplex Deo rogans, ne excideret ab ea, quæ est ex lege, benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret autem Mater, & Deo consecraret id quod pareret. Cum nutu autem diuino confirmata esset ad gratiam quam petierat, postquàm peperit puellam, eam quidem nominauit Mariam: vt vel ipsum nomen significaret, à Deo datam esse gratiam. Cùm verò iam creuisset puellla, vt non amplius opus haberet sugere mammillam, eam Deo tradidit, & promissum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem, ad similitudinem Samuelis, inter sanctos educabant puellam.

Lib. 1. Ecclesiast. hist. cap. 7.

1. Reg. 2.

Camerarius cõfirmat Nicephori narrationem.

I ib. de vita Christi.

Quæ narrat Nicephorus, bona fide narrat de Maria in templum oblata.

Gregorij Nysseni testimonium priora confirmat de Mariæ oblatione in tẽplo facta, eiusq; parentibus.

Homil. de hum. Christi genera.

Euodius pernetustus author de Maria puella oblata, eiusq; parentibus testatur.

Sed & Gregorio Nysseno antiquior est Euodius, diuinus ille vir, vt [a] Nicephorus, vel beatissimus, vt [b] Ignatius loquitur, idemq; primus Ecclesię Antiochenę post Apostolũ Petrum Episcopus, qui epistolã scribens, hęc verba interseruit: Maria trimula quũ esset, in templo est præsentata & ibi in sanctis sanctorũ traduxit annos vndecim. Deinde verò sacerdotum manibus Iosepho ad custodiã est tradita, apud quẽ quum menses exegisset quatuor,

a Lib. 2. Ecclesiast. hist. cap. 3.
b In epist. ad Antiochenos.

Digitized by Google

quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illum accepit nuncium. Nec sunt dissimilia quæ scribit Georgius Cedrenus, velut priores, quos dixi, authores legerit: Ioachimus inquit, octogenarius decessit: Anna annos nata vndeoctoginta vitam finijt. Ab his in templum deducta Dei genitrix anno ætatis suæ tertio, vndecim annos nata parentes amisit: neque verò vnquàm templo excedebat, sed si qua re opus haberet, ad solam Elizabetham ibat cognatam & templo vicinam. Literas Hebraicas superstite etiámnum Ioachimo didicit, vt cætera prætermittam. Cum his planè consentit Germanus, vt ipsi quoque Centuriatores fatentur, quum disertè narrat, Mariam ex Anna sterili Matre natam, & post annos tres in templum adductam, Deoque sanctè dicatam esse, quæ illic ad secundam vsque ætatem manserit. Confirmat eadem Simeon Metaphrastes, qui de ortu & educatione Deiparæ scribens, inter cætera testatur: Cùm iam creuisset puella, vt non amplius opus haberet sugere mammillam, mater eam Deo tradidit, & promissum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem ad similitudinem Samuelis, inter Sanctos educabant puellam. Eôdem pertinet quod memorię prodidit Andreas Cretensis de Mariæ parentibus, qui nempè frequentes preces & crebra sacrificia obtulerint Deo, vt è sterilibus fœcundi redderentur, eosque sui voti compotes factos, & diuinis reuelationibus illustratos fuisse, vt acceptæ per preces gratiæ magnitudinem certiùs cognoscerent: Itaque Mariam non solùm ex sterili Matre fœliciter natam, sed & puellam in templum adductam, Deoque dedicatam pulchrum munus extitisse, quæ in templi aditis tanquam aureis thalamis, versaretur, & cœlesti, non communi cibo sustentaretur. Consonat his omnibus Georgius Nicomediæ Archiepiscopus, à quo clarissimè scribitur, Mariam quum tertium ætatis annum ageret, à parentibus in templum adductam, & Deo simul oblatam, in templi penetralibus ad secundam ætatem vsque perseueràsse, diuino nempè consilio puellam mirabiliter gubernante, vt illa non temerè ad opus Dei maximum inde ab initio destinari, ac singulari studio, præter illius ætatis consuetudinem, præparari videretur. Nam & Dionysius Carthusiensis rectissimè dixit: Decentissimum fuit, vt præelecta concipere Dominum templi, in ipso templo consecraretur, obsequereturque Domino, & suam infantiam in exercitijs expenderet sacris, atque ibidem instrueretur literis sanctis. Habemus ergo Mariæ non modò Natiuitatem, sed & pueritiam ita descriptam, vt vnà cum Andrea Cretensi meritò fateamur, huius ortum Virginis miraculo plenum extitisse, vt medijs & extremis, quæ mirari satis in illa non possumus, inusitata quoque primordia responderent. An enim miraculi vim non obtinet, quòd Anna multis annis cum viro infœcunda, de cuius futuro conceptu ac partu spes nulla reliqua videbatur, tandem optatę prolis gratiam diuinitus impetrat? Quid nisi miraculi gerit imaginem, quòd mirabilis filiæ Conceptio, desperantibus omnibus, per Angelum è cœlo missum prænunciatur? Ita miraculo meretur adscribi, quod puella tenera non parentum modò, sed sua etiam ipsius voluntate, & ardenti quidem pectore diuino cultui consecratur, & inde à primis annis in loco sacro summa cum pietate versatur, postquam semel oblata, & in templum introducta est.

In compẽdio Histor.

Confirmat superiora Cedrenus, de Mariæ studijs norans.

Centur. 1. cap. 10.

Germani Patriarchæ testimonium.

Eadẽ à Simeone Metaphraste probari.

Ser. de dormit. Deiparæ.

Andreæ Cretẽsis testimonium de Mariæ parẽtibus, ortu & oblatione.

Hom. de oblatione Virginis in templo.

Georgij Nicomediensis narratio consonans superioribus.

Lib. 1. de prœconio et dignitate Mariæ, artic. 12.

Dei miracula circa Virginis Natiuitatem consideranda.

Sed rident suauiter Centuriatores, quòd audiant Mariam triennem in templum introduci, ideoq; non aliter factum, aut cõfictum potius videri volunt, quàm si eadem sub Papatu Monialis esset, vt irrisorijs ipsorũ verbis vtamur. At verò facessant illusores, qui segregant semetipsos, animales spiritũ non habentes, qui etiã quęcunq; ignorant, blasphemant, vt de istis verè Iudas Apostolus est vaticinatus. Sit his nomen turpe ac infame Papatus, habeantq; si placet, in delicijs Lutheranismum, Iouinianismum, vel Caluinianismum suũ, vt hoc ipso veteris & Catholicę Ecclesię desertores se esse declarent. Nos haud inuiti nomẽ Papatus admittimus, ac sub Papatu potius, quàm in vlla Satanę Synagoga Christum & Christiana dogmata profiteri gaudemus, si hoc quidẽ Papatus nomine cœtum intelligunt Catholicorũ, qui omnium Christi ouium pastorem vnum & summum in terris Pontificem Romanum agnoscunt, illumq; prę alijs Ecclesię principem reuerentur. Quod qui non faciunt, næ illi cum sacris Concilijs & Græcis Latinisq; Scriptoribus ex diametro pugnant, & Papę nomen veteribus agnitũ valdeq; probatum ignorant, nec se Christi quidem oues, qui Petrum eiusq; successorem ouilis sui præfectum instituit, sed hœdos esse re ipsa commonstrant. Cæterùm vt ad institutum redeat

Quomodo Cẽturiatores rideant in hac historia veluti fabulosa.

In epist. Canon.

Papatus nomen hoc tempore glorioſum magis, quàm odiosum habendum est.

Ioan. vlt.

Digitized by Google

Vetus et constãs Iudæorum mos fuit, proprium in templo Virginibus locum tribuere, inter quas Maria vixit ex veterum sententia.

redeat oratio, de Maria certè puella in templum inducta, & ibidem instituta minus mirabitur, qui ex veterum scriptis didicerit, solennem Hebræis fuisse morem, vt fœminæ quædam Deo consecrarentur, eiusque cultui peculiariter in templo vacarent, ab alijs mundi curis negotijsque solutæ. Cui rei maiorem fidem facit, quòd Gregorius Nyssenus paulò antè citatus, testatur, locũ virginibus in templo Hierosolymitano proprium, & iuxta legem attributum fuisse, id scilicet interuallum, quod inter templum & altare intercedebat. Ibi Mariam Deiparam, Samuelis exemplo in sacris educatam asserit, ac simul negat, consuetudinis & honesti rationem tulisse, vt mulier vlla cum huiusmodi virginibus eodem loco versaretur, ac in sacris cõspiceretur. Nec solùm Gregorius Nyssenus, sed illo etiam antiquior Origenes Adamantius de hac meminit traditione, & locum in templo Hierosolymitano virginibus peculiarem assignat, & has ab alijs thorum virilem expertis, separatim constitisse docet, vt suas ad Deum preces commodius absoluere possent. Tùm de Maria subijcit, illam etiam postquam genuisset Saluatorem, suam stationem ac precationem eodem in loco cum Virginibus peregisse: quod factum quum ab alijs reprehenderetur, à Zacharia Ioannis Baptistæ patre defensum fuisse. Sed & Cyrillus Alexandrinus perinde ac si Origenem & Nyssenum legisset, in eandem scribit sententiam, ac docet, inter altare & templum spacium fuisse inter medium, Virginibus dicatum, & Mariæ quoque concessum. De Zacharia verò in hunc modum narrat: Hic prophetico Spiritu ad occultorum cognitionem deductus, quum mysterium Virginis de eximio partu probè intelligeret, non arcuit incontaminatam purissimãq; Matrem ab eo templi loco, qui Virginibus ex lege designatus erat. His Theophylactus consonat, vbi Christi sermonem de Zacharia filio Barachiæ interpretatur. Habet inquit, ita narratio nobis tradita, quod locus quidam in templo fuerit, in quo stabant Virgines. Ac deinde mentionem facit Deiparæ, quæ post partum etiam suum illic cum Virginibus habuerit locum, Iudæis id indignè ferentibus. Quid ergò mirum, quod etiam Cedrenus hæc notauerit: Erat in templo secretus locus aræ vicinus, vbi solę Virgines stare solebant. Ac reliquę sanè populo dimisso domum suam redibant: Maria verò in templo permanebat, atq; ab Angelo nutriebatur. Quæ nos idcircò pluribus comprobamus, vt petulantes intelligant Centuriatores, non ad Papatum quidem, sicut ipsi odiosè nugaciterq; loquuntur, sed ad veterem Synagogæ morem pertinere, quod veteres tradiderunt, Mariam à parentibus Deo consecratam, & adhuc puellam sanctè in templo simul oblatam & educatam esse.

Tractat. 26. in Matth.

Lib. aduersus Anthrõpomor. Cap. 27.

In enarrat. 23. cap. Matthæi.

In compen. historiarũ.

Vsitatum olim fuisse, vt parentes Deo & Ecclesiæ, suos filios consecrarent.

Iam verò si veteris Ecclesiæ morem intueamur, quæ summos nobis Doctores, optimosq; Papistas dedit, vt istorum more loquar, non id sanè rarum, sed frequens admodum probatumq; fuit, quod Christiani parentes suos liberos perpetuò cõsecrant Deo, sacrisq; ministerijs applicant. Hinc Eusebius quidam commendatur, quòd suam filiam Ambrosiam deuouisset Deo, cõmendatur, inquam, à magno doctore Ambrosio, qui hanc sanctam eius oblationem illis Apostolicis verbis approbat, Qui statuit in corde suo firmus, & iudicauit in corde suo seruare virginem suam, benefacit. Sed & Asella virgo præconem habet Hieronymum, quod antequàm nasceretur à parente Domino & virginitati fuerit consecrata, quę quum annos pubertatis esset egressa, Monasticam vitam arripuerit. Omitto Paulam Lætæ filiam, non sine voto parentis & futuræ virginitatis repromissione conceptam, Deoque consecratam antequàm genitam, vt apud eundem Hieronymum legimus. Quin & Origenes perspicuè tradit, quod Christianus vel seipsum, sicut [a] Nazaræus in lege, vel alium, sicut [b] Anna Samuelem, Deo possit offerre atque consecrare. Nec dubitat Chrysostomus matres inhortari, vt instar Annæ pro Samuele suos & ipsę filios Deo consecrent, & in templum adducant. Non igitur nouum est ac insolens, quod tam multi scribunt, Marię parentes vouisse, si quam sobolem eis dedisset Deus, hanc se illius seruitio mancipaturos.

Li. de instit. virg. ca. 1. 1. Cor. 7.

In epist. ad Marcellam de laudibus Asellæ.

In epitaph. Paulæ.

Hom. 11. in ca. 20. Leuit. a Num. 6.

b 1. Reg. 1. Homil. de Anna & Samuelis educatione.

Habebãt Iudæi Virgines & Viduas, propè templum commorantes.

Adde quòd in veteri Iudęorum Synagoga receptum fuerit ac solenne, vt quædam Virgines ac Viduæ nuptum non elocarentur, sed quibusdam in locis templi Hierosolymitani recluderentur, vbi precibus & ieiunijs alijsque pietatis officijs commodè operam darent, suamque continentiam minore negotio tuerentur. In harum viduarum Catalogum & ordinem, sicut eruditi iudicant, cooptata fuit Anna Phanuelis, quę Luca teste, suam in templo sedem fixerat, vt inde sibi discedendum non putaret,

Luc. 2.

vita

vita interim & moribus tam religiosa, vt ieiuniis ac orationibus vacans, & humana negligens, diuino cultu noctes ac dies esset occupata. Cœterùm de virginibus, quæ templo Hierosolymis deputatæ fuerunt, mentionem apertam facit[a] Ambrosius, nec tacent libri[b] Machabæorum, virgines quæ conclusæ erant, ob tumultum exortum ad Oniam, summum nempe Sacerdotem, confugisse. Quem locum docti interpretes ad virgines nobiles referunt, quæ propè templum Hierosolymitanum inclusæ custodiebantur, donec nuptui traderentur. Nec alienũ est, quod in Exodo legimus: Fecit Moyses & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Hęc alij transferunt: Fecit & labrum ęneum, & basim eius ęneam, de speculis excubantium, quæ ad ostium tentorij constitutionis excubabant. Chaldæus Paraphrastes vertit, quę veniebãt vt orarent in ostio tabernaculi. Septuaginta sequitur Hieronymus, quũ has mulieres ieiunantes, pro eo, quod noster interpres habet excubantes, legit. Vtrumque autem piis & religiosis fœminis conuenit, ieiunare atq; vigilare, sicut Anna illa insignis pudicitiæ vidua, quæ semper orans, semper ieiunans in templo depingitur ab Euangelista. Nec dubium, loqui Moysen non de fœminis coniugatis, sed de virginibus ac viduis, quæ mundi vanitate reiecta, soli Deo diuinoque cultui inseruirent, quæ idcirco singulari religione specula portasse, & Domino obtulisse, perque singulos dies ad tabernaculum pios cœtus habuisse dicuntur, vt se mutuò ad sacras preces & exercitationes ardentius incitarent. Nec leuis illorum coniectura est, qui putant, inde ab Moysis tempore solennem in Iudaismo durasse morem, vt eiuscemodi religiosæ mulieres ante tabernaculum fœderis, quasi strenui milites pro castris vigilarent, ac veluti militarent, vt hinc Domini exercitus in Scriptura vocentur. Cui rei maiorem fidem facit Rabbinus Abenazara, quo teste, hoc fœminarum genus relicta seculi pompa, & sese & bona sua Deo consecrauit. Tum Tostadus affirmat, præter Euangelicam Annam viduam, de qua diximus, multas alias de veteri more Iudæis fuisse mulieres, easque singulari religione insignes atque præstantes, quæ de templo non discederent, ac nocturnæ illic precationi vacarent, quasi vigilias & excubias obseruantes, nec solùm precationibus, sed & ieiuniis deditæ, vt in diuino cultu peragendo essent expeditiores.

a Lib. 1. de virginibus.
b 2. Mach. 3
Exod. 38.
Quæ mulieres ad ostium tabernaculi olim excubauerint.
Lib. 1. contra Iouinia.
Luc. 1.
In cõment. circa ca. 38. Exod.
Legis tempore mulieres quędã ante tabernaculum siue templũ, præ cæteris vacabãt pietati.

Accedit, quod legimus de malè castis Sacerdotis Heli filiis, quos & loci & temporis occasio, ad nefariam libidinem magis incitauit, vt dictarum mulierum pudicitiam, quæ religionis ergò nocte in loco sacro commorabantur, malis artibus expugnarent. Id, quod non solùm Iosephus commemorat, sed & sacra probat historia, dum filios Heli velut insigniter sacrilegos accusat, quandoquidem nec templi, nec personarum habita reuerentia, mulierum ad ostium tabernaculi excubantium castitatẽ turpissimè commaculassent. Historiæ sacræ verba sunt: Heli autem erat senex valde, & audiuit omnia, quæ faciebant filij sui vniuerso Israëli: & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. Quem locum tractans Petrus Martyr licet in proscindendis Ecclesię institutis mirè procax & petulans, agnoscit tamen dictos Heli filios in templo rem habuisse cum mulieribus, quæ religionis causa turmatim aut frequentes illic congregabantur, vt iuuarent sacrum ministerium, & diuino cultui operam darent. Id autem, inquit, facillimè præstare potuerunt viduæ, quòd essent liberæ ac solutæ à iure virorum, atque ita scribitur apud Lucam capite secundo de Hennach, quæ putatur ex hoc genere mulierum fuisse. Neque dissentit ab hoc Martyre Brentius, qui palàm fatetur, quòd illic mulieres quædam, præsertim viduæ, religionis ergò ante tabernaculum Domini militârint, quæ in obsecrationibus ac precationibus cum Hanna Prophetissa, nocte diuq; perseuerarent, in cultu Diuino assiduę, quas Scriptura Zebaoth, hoc est, exercitus vocet. Verùm haud intelligo, quàm prudenter adiungat Martyr, has mulieres ab Heli filiis in templo cõstupratas, cum nostris Monialibus Cœlibatum impurũ seruantibus posse conferri: Nam eo ipso concedit Martyr, Iudæis olim suas quodammodo Moniales suppetiuisse, siue illæ duntaxat viduæ, siue quod probabilius videtur, viduæ simul & virgines ex professo fuerint. Ac de impuris quidem Monialibus, quas alicubi in Ecclesia reperiri non probamus, sed dolemus, idem huic Martyri respondemus, quod Augustinus totum Monachorũ ordinem defendens, calumniantibus Donatistis aliquando respondit: Tam sunt Monachi fal-

Heli Sacerdotis filij qualiũ mulierum constupratores.
Lib. 5. antiquit. ca. 11.
1. Reg. 2.
Ibidem.
In cõment. in 1. li. Sam.
Petri Martyris & Ioannis Brẽtij sententiæ de mulieribus ad ostium tabernaculi obseruãtibus.
Quomodo Martyr mulieres in templo quondã excubãtes cum nostris monialibus conferat.
Hom. 10. in in li. 1. Sam.
In expos. Psalm. 132.

Digitized by Google

Monachorum & Monialium vitia nō præiudicant bonis eiusdem ordinis.

chi falsi, quàm & Cleri sunt falsi, & fideles falsi. Hęc tria genera fratres mei, quæ aliquādo vobis commendauimus (nec vt puto semel) habent bonos suos, habent malos suos. Meritò autem insultant nomini vnitatis, qui se ab vnitate præsciderunt.

Apostolico seculo mulieres quasdam cultui diuino se dicasse.

Verùm vt ad Apostolicum seculum porrò veniamus, nec illic quidem Deo diuinoque cultui dicatæ fœminæ, superioribus haud prorsus absimiles defuerunt. Nam [a] Philo Apostolorum æqualis testatur, & confirmat [b] Eusebius, quasdam solitarias θεραπευτίδος, hoc est, cultrices in Ecclesia dictas esse, quæ ab hominum vulgo semotæ, sibi ac Deo vacarent, sanctamque continentiam, & pietatem omnem magno studio amplecterentur. Atque huc referri possunt Christianæ Diaconissæ, sicut veteres appellitant, in Apostolica quidem Ecclesia celebratæ, quum legem de illis tulerit quoque Paulus, vbi de viduis ab Ecclesia nutriendis disserit, quemadmodum Hieronymus, Primasius & Sedulius Paulum interpretantur. Certè Apostolici seculi & Petri discipulus Clemens fuit, qui simul Iudaicum & Christianum, quem dixi, morem de mulieribus in templo piè versantibus comprobat, quum in hunc modum scribit: Diaconissæ ad introitus fœminarum more nauticorum custodum, in templo scilicet maneant. Nam in tabernaculo testimonij eadem seruabatur forma cum populo Dei. Præterea vir & ipse Apostolicus Ignatius virginum meminit, quæ Christo se consecrârunt, ac disertè salutat: τὰς φρυρὰς τῶν ἁγίων τελωνίων, τὰς ἐν χριστῷ διακόνους, hoc est, Diaconissas, quæ in Christo sunt, & sacrarum portarum, siue vt alij vertunt, sacrorum vestibulorum custodes agunt. Talem Phœben fuisse putant Cenchreensis Ecclesiæ Diaconissam, per quam Paulus suam ad Romanos epistolam è Corintho misit.

a Deuita cōtemplati.
b Lib. 2. Ecclesiast. hist. cap. 17.
1. Timo. 5.
In eandem epistolam scribentes.
Lib. 2. cōst. Apostolicarum, ca. 61.
In epist. ad Antiochen.
Rom. 16.

Mos asseruandi religiosas fœminas in templis, à Iudæis ad Christianos dimanauit.

Quæ omnia venerandæ vetustatis non obscura sunt vestigia, & palàm ostendunt solennem Hebræorum morem, qui selectas & pias fœminas ante tabernaculum fœderis excubantes, summoque Deo veluti pro castris militantes fouerint atque retinuerint. Hinc præterea constat, Iudaicum hunc morem non prorsus interiisse, sed ad meliorem vsum Christianæ Ecclesiæ translatum, & à viris Apostolicis inde ab initio confirmatum fuisse. Quocirca [c] Clemens & [d] Epiphanius de veteri Diaconissarum ordinatione testificantur, & [e] Tertullianus Apostolicorum temporum vicinus indicat, sacrarum in Ecclesia virginum, quas moris erat velari, & vniuirarum viduarum ordinationem suo etiam seculo extitisse. Constantinus verò Magnus literas ad prouinciarum Præfectos dedit, annuam decernens annonam virginibus ac viduis sacris, quæ diuino cultui addictæ, ad sanctiora diuinorum templorum sacraria excubarent. Hosce sumptus illis postea Iulianus ademit, vt erat auarus simul & impius Apostata, quos tamen successor eius restituit, atque ex triente pendi curauit, quemadmodum præter alios Nicephorus tradit.

c Li. 8. constit. Apostol. cap. 26.
d Contra Collyridia.
e Lib. 1. ad vxorem & li. de castit.

Sacræ virgines olim de publico alebātur, vt rectius vacarent religioni.

Lib. 8. hist. Eccl. ca. 26.

Verùm instituti nostri ratio non patitur his rebus nos longius immorari, quas antiquitatis aut contemptores, aut dissimulatores aduersarij, quum vitæ monasticæ odio flagrent, cæcis velut oculis transeunt, ac nostras interim Moniales more suo subsannant. Nam verè scripsit Nazianzenus: Facilè est reprehendere, sed recta docere difficile: sicut & Demosthenes dixit: ἐπιτιμᾶν παντὸς ἐστί, συμβουλεύειν δὲ οὐ παντός. Nos alibi plura de Monialibus proferemus, quas [f] Hieronymus Nonnas, & [g] Augustinus Sanctimoniales appellat, quarum insuper cœnobia Magnus ille Basilius, si [h] Gregorio Nazianzeno credimus, non modò passim instituit, sed sacris etiam legibus decorauit. Ad Mariam nostram demùm redeo, quæ puella in templo ita vixit ac floruit, vt quum aliarum virginum, tum Monialium nostrarum exemplar pulcherrimum fuerit, quod illæ vtinam perpetuò intueantur. Ab hac nimirum matre & magistra virginum discunt, inde à primis annis iugum Domini auidè complecti, ac sustinere constanter. Discunt nuces relinquere, vt vulgò inquiunt, & ad perfectioris vitæ normam dicta factaque omnia componere, vt si fieri possit, etiam supra ætatem sapiant. Discunt mundo, amicis parentibusque nuncium remittere, sæcularis autem vitæ luxum ac noxiam libertatem, cum sancta seruitute commutare, ac præcipuas quidem voluptates non in aliis, quàm in spiritualibus studiis collocare. Discunt conspectum hominum, præsertim virorum & amicorum consortia fugere: Deum verò & Angelos suæ castitatis omnisque conuersationis inspectores ac testes ob oculos semper habere, simul

Aduersarij libēter dissimulant antiquitatem, quæ ipsorū placitis aduersatur.

f In epist. ad Eustoch.
g In Psa. 83.
h Orat. in laud. Basil.

Moniales vitam & exemplum Mariæ spectare debent ac sequi.

Digitized by Google

re, simul & vbique locorũ reuereri. Omitto cætera, quæ sanctæ religiosæq; virgines de Mariæ vita, moribus & exemplis rectissimè meditantur, quæque illis [a] Hieronymus & [b] Ambrosius meditanda proponunt, sicut sequenti mox capite fusiùs cognoscetur.

a Ad Eusto. de custodia virginit.
b Lib. 2. de virginibus.

Festum Præsentationis Mariæ non contemnẽdum, & olim à multis obseruatum.

Restat de sacro Præsentationis Mariæ (vt vocant) die aliquid dicere, quando huic sese iterum opponunt Centuriatores, rem suo iudicio præclaram facturi, si non solùm anniuersariam huius festi celebritatem, sed totam etiam historiæ fidem abolere possent. Ac fateri tamen coguntur, non recens hoc esse institutum, vt dies quidam peculiaris ob honorem oblatæ seu præsentatæ huius in templum Virginis quotannis celebretur. Qui mos non solùm multis in locis Ecclesiæ Orientalis, & apud Græcos maximè receptus durat, sed etiam apud Latinos haud est infrequens. Etsi verò Ecclesia Romana, quam honoris gratia nomino, festum hunc diem modò non celebrat, alios tamen cùm priuatim, tum publicè celebrantes, nec damnat nec vituperat, quin

Ecclesia Romana non reprehẽdit festum hoc Virginis.

multo etiam tempore iampridem celebrauit, priusquàm tandem Pio Quinto Pontifici Maximo visum est, Sanctorum ferias contrahere: minor vt illarum numerus maiore cum fructu retineatur. Iactent aduersarij (quòd vera pietas certè prohibet suspicari) tam insulsos improbosque fuisse scriptores veteres, vt pro veris fictitia, pro certis fabulosa narrarent, quum de hac ipsa Præsentatione testarentur, præsertim Germanus Constantinopolitanus, Nicephorus Calixtus, Gregorius Nicomediensis, Simeon Metaphrastes, Georgius Cedrenus, atque his omnibus antiquiores Euodius & Gregorius ille Nyssenus. Extant horum aliorumque Doctorum complures homeliæ coràm frequenti cœtu populi habitæ, nobisque ita conscriptæ, vt & de fide historiæ certiores reddamur, & aduersariorum latratus nunc fortiùs meritò aspernemur. Quarè non video, cur longiore confutatione sit opus, quum nihil aliud aduersarij faciant, nisi quod cum Iudæis, Turcis & impiis pro suo arbitratu ea negent, quæ aduersùs ipsos facere, & vel Mariæ gloriam, vel Ecclesiæ consuetudinem, sæpe & doctrinam confirmare posse videntur. Hinc illi toties tergiuersantur, excipiunt, mordent, reiiciunt, calumniantur, nullo interim rationum pondere muniti, nullaque veterum authoritate commoti, nisi quòd suo & suorum palato velint satisfacere. Non recipiunt,

Nouatores cum Iudæis & Turcis negant, quæ in Catholicis improbant.

sat scio, quæ in operibus Hieronyminianis de Mariæ ortu, præsentatione pueritiaque leguntur, neq; nos contendemus, vt isthæc narratio authori Hieronymo Stridonensi attribuatur. Verùm enimuerò vt opus hoc non sit Hieronymi proprium, an idcirco Christiani etiã ac veteris Doctoris boniq; Theologi opus esse desistet? Quis libros Regum & Iob scripserit, nondum conuenit inter eruditos, & plura sunt scripta Biblica, de quorum certis authoribus adhuc sub Iudice lis est. Idem multorum veterum monumentis accidit, quæ propterea velut suspecta, notha & impura non sunt reiicienda, quòd velut exposititi partus, suos parentes ignorent. An non motosi conuiuæ, ac nimiũ inhumani videntur hospites, qui cibos aliunde & ex locis lõginquis apportatos, vel à cocis peregrinis præparatos fastidiunt atq; contemnunt? digni sanè, quos fames tantisper excruciet, donec se gratiores magisque comes declarent hospiti, à quo sunt inuitati. Vtinam huic seculo mentem saniorem largiatur Deus, vt quid dicatur, non verò quis dicat, attenderent homines, ac veritatem ipsam omni studio candidè perquestigarent, neque tanto supercilio inexplorata damnarent, ac de alienis tam temerè iudicarent. Ego nihil omnino vetare censeo, quò minus eas complectamur historias, quæ nihil periculi ac vitij habent admixtum, & maiorum traditione veterumque scriptorum narratione fulciuntur, nullo vnquam ex bonis piisque Doctoribus contradicente. Quòd si supercilioſi quidam & nauseabundi adhuc respuunt, quæ de Mariæ parentibus, oblatione, pueritiaq; veteres crediderunt, docuerunt atque scripserunt, non deerunt tamen alij, ac maiore quidem iudicio sapientiaque præditi, qui eadem non modò libenter amplectantur, sed cum fructu etiam legant, sibique persuadeant, Deum vt alibi sæpe, ita hic etiam in Maria virguncula glorioſum ac mirabilem extitisse. Ad quam rem fortasse conferet, si Baptistæ Mantuani non inelegans carmen adscripsero, quo præsens historia de oblata in templo Virgine haud parùm illustratur. Sic ergo canit eruditus ille Poëta:

De hac historia & Præsentatione Mariæ in libris Hieronymianis reperiri. Non statim reiicienda opera, quæ certum nõ tenent authorẽ.

Nimium præceps hoc seculũ ad scripta Veterum improbanda.

Piorum est ea non negligere, quæ à veteribus adferuntur, & ad Deũ in Maria laudandum faciunt.

Carmen Baptistæ Mantuani, de historia oblatæ in templo Virginis.

Lib. 1. Parthene.

Mos erat antiquus longum seruatus in æuum
Ædepuellares annos includere sacra,
Ætatemque Deo teneram, primumq; dicare
Virgineæ florem vitæ, & generare pudoris
Ingenui curam, sanctosq; inducere mores.
Mox vbi vestitum prima lanugine tempus

Digitized by Google

Venerat, in thalamos ibant, Himenæaq; tecta,
Coniunctæq; viris proli indulgere solebant.
Propterea legum memores, & moris auiti
Venturi Solymam trima cum prole parentes
Deseruêre solùm, Galilæaq; Nazareth arua.
Floribus intextis & odore gramine cinxit
Virginis ora parens: stellatæ lumina frontis
Hærebant cœlo, teneroq; in pectore clausum
Numen erat: niueo tunica talaris amictu
Albebant humeri, quam circumtextus oliuæ
Laureus ambibat torques ad colla per imas
In strophium flexis palma ibat frondibus oras.
Matris opus, molliq; sinus variauerat auro.
Ventũ erat ad magni templũ sublime Tonantis.
Quò ducunt ter quinque gradus de marmore viuo.
Et iam porrectis curuabat prona lacertis,
Seruа manus summum ad limen latura puellam,
Cùm mox virgineo conceptum pectore numen
Adfuit, & retrahens promptæ sinuata ministræ
Brachia, debilibus plantis animoq; vigorem
Addidit, & supra ætatem fiducia creuit.
Protulit audaces sublata cyclade passus
In sublime volans Virgo, turbamq; relinquens:
Sicut vbi multæ volitant ad littora puppes,
Ocyus illa subit portum, quæ mole minori
Labitur, & melius velis & remige fertur.
Vertice iam summo magni penes atria templi
Stabat, vbi ascensu fessos solata parentes,
Risit, & æternum curuato poplite numen
Cum nuribus venerata piis, in claustra recessit
Virgineæ secreta domus: fleuêre parentes,
Cognataq; nurus, gemitumque dedêre ministræ.
Quando è conspectu vultus abitura nitente
Vertit, & induxit sublatam in tecta Sacerdos.

Congruunt hæc planè cũ testimonio Gotfridi Viterbiensis, qui Baptista Mantuano est lõgè antiquior, minꝰ verò disertus, ac pro sui quidẽ seculi ratione simpliciter canit: In part. 4. Chronici eiusdem authoris.

Mos erat in templo teneras seruire puellas,
Quas ibi lege sua cum relligione reseruant,

De Maria porrò hæc adiicit:

Nata maris stella, Regina Maria nouella
In templo Domini nocte dieque fuit.
Creuit, & à cunctis meruit vehementer amari,
Moribus & specie dignior absque pari.

Cęterùm Hieronymus Vida, qui nostro seculo inter Poëtas floruit, superioris historiæ summam hoc disticho fœliciter comprehendit: In Hymno: Magnę matri Virgini.

Continuò sedes liquisti paruula auitas,
Templi adytis oblata parentum debita votis.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

De Mariæ studiis, moribus & vita perfecta, præsertim antequàm ab Angelo salutaretur.

Petrus Martyr Mariã reliquis puellis Iudaicis confert & exæquat.

PETRVS Vermelius, quẽ specioso Martyris nomine indignũ censeo, inter cętera in Deiparã petulanter effusa hoc etiam admiscuit, puellam illã reliquis Iudaicis puellis exæquandam esse, velut quę ad normam aliarum apud Hebręos virginum suam quoq; vitã instituerit. Quæ iniuria tolerari fortasse & contẽni posset, si à Cherinto, si ab Hebione vel alio palàm impio, pficisceretur: sed in homine Christiano adeoq; doctore & professore puri, vt dicunt, Euangelij, contumelia censenda, minimeq; dissimulanda est, dum in ordinẽ redigitur, quę supra omnes cuiusuis ætatis mulieres vsquequaq; sacrosancta, & mirificè semper benedicta permansit. Hæc. n. illa Virgo est, vt demonstrauimus, quæ sola inde à primo cõceptu & ortu aliis fœminis, quascunq; Synagoga vetus cõplexa est, lõgè antecelluit, nulla vt Iudaica vel matrona, vel virgo illi possit cõparari. Id verò euidẽtius fiet, si de primis Mariæ studiis, moribus & actionibus dicere pergamus, quantum mihi sanè in veterum lectione versanti, atq; rem omnem diligentiùs perquirenti licuit obseruare. In scripto cõtra Smithæum. Et in cap. 4, ep. ad Roman.

Circa puellæ Mariæ institutionẽ, Dei prouidentia et ipsiꝰ personæ dignitas consideranda.

Magni refert, quomodo quisque instituatur.

Vbi duo inprimis præfabor, quæ Lector æquus postulanti mihi non grauatim, vt spero, concedet: alteram ad diuinam prouidentiam spectat, alterum cum digna tantæ Virginis institutione coniunctũ est. Non temerè quidem aut fortuitò, sed certò summi numinis consilio accidit, vt nõ modò Mariæ conceptio & ortus, sed pueritia etiam ac iuuentus necessariis constaret præsidiis, sine quibus perfectionẽ suam obtinere nõ posset. Permultum autẽ in prima hominis institutione situm est, quum difficulter eradatur, quòd rudes animi perbiberunt, sicut recens testa diu & saporẽ retinet & odorẽ, quo primùm imbuta est. Quam Ethnici Poëtæ sententiã quũ alia multa confirmant, tũ Salomonis Prouerbia hisce verbis cõprobant: Adolescens iuxta viam suam, etiã quũ senuerit, non recedet ab ea. Proinde quum Samuel & Ioannes ad sublimia munia obeũda destinarentur, maturè illis etiã pueris adfuit Deus, vt is in solitudine, ille in tẽplo Prouer. 22.

mira-

Digitized by Google

mirabiliter & instituere tur & præpararetur. Nam Ioānes quidem, licet sanctus sanctorum parentum esset filius, qui domi certè pieque institui potuisset, tamen vrbes fugit,
Luc. 2. & 3. Marc. 1. eremi deserta sectatur, locustis & melle syluestri alitur, vestem asperam induit, seq; totum ad virtutem, continentiam & pœnitentiam præstandam, priùs quàm docendam
2. Reg. 1. 2. & 3. duce Spiritusancto cōponit ac instruit. Samuel verò postq̃ ex promissione natus, & in templū infans oblatus esset, parentes & amicos deserit, vinum & sicerā non bibit, Heli Sacerdotis imperio se subiicit, paruulus Deū audit alloquentē, & longæuo Heli est lōgè sapientior ac religiosior. Sic electa sua organa paulatim præparat Deus, ac pueriles illorū animos inde ab initio ritè sancteq; formandos curat, vt eò aptiùs ab adolescētia sua portent dñicum iugum, quod illius teneræ ac mollis ætatis humeros pulcherrimè
Exod. 13. cohonestat. Hinc tantam quoq; primogenitorum curā habuit Deus, vt illa sibi soli in veteri lege vellet offerri atq; dedicari, quòd puris huiusmodi primitiis, quas maiorum pietas in filiis offert, author omniū Deus vel maximè delectetur. Statuamus igitur cōgruisse prorsus, vt si vllus vnq̃ alius, Maria inprimis peculiari & efficaci summi Conditoris gratia frueretur, præsertim in lubrica & prima illa ætate, quæ & optima & diligētissima eget educatione, & sequentium ętatum quasi basis & fundamentum est. Vbi fidissimus simul & sapientissimus Mariæ amator Deus nihil prętermisit, quod ad primā & solidam electæ domus suæ constructionem spectaret, sed ea subsidia, quibus ad præclarā institutionē erat opus, non in domo parentum, sed in loco sacro abundè illi suppeditauit. Etenim quò maior personę huius dignitas erat, quò excellētiori etiā officio illa destinabatur, eò amplius referebat, singularē & ingentē in eādē educanda curā accedere, & vt iacta iā tantę virtutis & gratię quasi semina fœliciter excrescerēt, puidere.

Congruebat Mariam præter alios à primis annis sedulò ac fideliter educari.

Ex quibus de altero, quod dixi, iudicare facilè potest, non vulgarem, sed excellētem & absolutam puellæ huius institutionem fuisse, licet nihil de illa scriptum vspiam legeremus. Consentaneum est. n. in hac tam nobili Annæ filia educanda ad vnguē obseruatum esse, quicquid sapientes vel infantulis vel puellis ad synceram pietatē rectè prouehendis vnq̃ præscripserunt, & ab illis exigendum ratione vlla putārūt. Ego verò ex multis vnum dabo Hieronymū, qui ad rudis ætatis filiā sanctè ac religiosè instituēdam leges præclaras tradidit, quas vt alibi nusq̃, in nostra quidem Virgūcula expressas req; ipsa cōprobatas habemus. Nihil aliud, inquit, discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorē Dei pertinet: turpia verba nō intelligat, cantica mundi ignoret. Surda sit ad organa: Tibia, lyra, cythara cur facta sint, nesciat. Nunq̃ iuuenculos, nunq̃ cincinnatos videat. Spernat bombycum telas, serum vellera, & aurum in fila lentescēs. Nec egredia
Genes. 34. tur cum Dina, & velit videre filias regionis alienæ, ne ludat pedibus, ne trahat tunicas, non vescatur in publico, id est, in parentum conuiuio, ne videat cibos, quos desideret. Discat & vinum non bibere, in quo est luxuria. Nunq̃ exeat foràs, ne inueniant eā, qui circūeunt ciuitatē: ne percutiant & vulnerent, & auferāt theristrum pudicitiæ. Habes, à quibus rebus & Maria primis annis abstinuerit, & puella omnis perfecta pietate imbuenda debeat abstinere: nunc officia & studia eidem sexui & ætati sectāda cognosce. Placeat ei comes non compta, inquit, neq; formosa atq; lasciua, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur, sed grauis, pallens, sordidata, subtristis. Proponatur ei probæ fidei ac morū & pudicitiæ Virgo veterana, quæ illā doceat & assuescat exemplo ad orationes & psalmos nocte consurgere, manè hymnos canere: tertia, sexta, nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi, accensaq; lucerna reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inueniat laborantem. Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Discat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathū, rotare fusum, stamina pollice ducere. Cibus eius olusculum sit & cimilia, raroq; piscículi: sic comedat, vt semper esuriat, vt statim post cibum possit legere & psallere. Adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur, pro gemmis & serico diuinos codices amet. Illorum tractatibus, illorū delectetur ingeniis, in quorū libris pietas fidei non vacillet. In cubi-
Psalm. 44. culo suo totas delicias habeat. Æmuletur eā, de qua dicitur, ois gloria eius filiæ Regis ab intus. Illā videat, illam amet, illā primis miretur ab annis, cuius & sermo, & incessus & habitus doctrina virtutum est: Nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret.

Præcepta de puellis perfectè instituendis in Maria ad vnguē obseruata.

Inepist. ad Laetam de instit. filiæ, & ad Gaudentium de infantulæ educatione.

A quibus rebus cauēdum, puellæ primis annis.

Quæ officia & studia puellarum, si ad perfectam pietatem instituantur.

Hæc ego carptim ex Hieronymo repetiui, multis interim prætermissis, quæ sapienter ille puellis & virginibus ad benè beateque viuendum potrò præscribit: quorumq; obseruatio in aliam nullam, vt dixi, sicut in Mariam Virgunculam, paucis rebus

Digitized by Google

fortaſsis exceptis, propriè competit. Nulla enim vnquam tam benè & præclarè inſtituta virgo fuit, tantoſque ſub magiſtris vel nutricibus in omni virtute progreſſus fecit: hæc ſola pleno iure id ſibi vendicat, quod in eius perſona teſtatur Eccleſia: Cùm eſſem paruula, placui Altiſsimo. Non placuiſſet autem, niſi acceptum ingẽtem gratiæ & ſanctitatis innocentiæque theſaurum ſedulò conſeruaſſet, niſi omnis iuſtitiæ perpetuò eſurientiſsima fuiſſet, niſi cum ætatis incremento maiorem ſapientiæ, virtutis & perfectionis omnis acceſsionem coniungere ſtuduiſſet, niſi denique ſicut ſacra Virgo, animam ab omni concupiſcentia mundam & liberam tùm ſibi, tùm Deo retinuiſſet. Igitur in æde ſacra nõ modò cum ingenti fructu, ſed etiam cum ſingulari voluptate primos ętatis annos ita conſumpſit, vt in paradiſo ſibi quodammodò viuere, & ſola cũ ſolo Deo ſuo ambulare videretur, non diſsimilis priori Mariæ, quę ad concinendas Deo ſummo laudes aliis exemplar & ducem ſe præbuit. Cæterũ vt nõ ſolùm corpore, ſed & cogitatione à mundi rebus & curis abducta, maiorem continentiæ ac pietati operam daret, locum in templo ſecretum & aræ vicinum amabat, illicque coràm Deo & Angelis eius ſubinde ſuam effundebat animam, vt non ſolùm in abſcondito, ſed etiam in Spiritu & veritate Patrem cõmodiùs adoraret. Vnde [a] Cedrenus & [b] Georgius Nicomedienſis affirmant, Mariam in templo libenter manſiſſe, imò etiam ab Angelo ſancto nutritam fuiſſe, qui frequenter inuſitatam ſpeciem præ ſe ferens, puellam inuiſerit, quod indicat etiam Ambroſius, & ſermones cum illa miſcuerit familiares: tũ diuinarum apparitionum gratiam illi minimè defuiſſe. Quod verò dictum eſt, illam ab Angelo fuiſſe nutritam, non video cur ſuſpecta vel incredibilis narratio debeat exiſtimari, præſertim ſi, quæ ad eius rei confirmationem ſcribit dictus Georgius, æquis animis expendantur. Tu autem ô homo, inquit, admirabilem & nouam in templo viuendi rationem audiens Virginis, noli de eo dubitare: noli examinare ratione ea, quæ capere non poteſt cogitatio. Vides ipſum Dei Verbum modo ineffabili habitaſſe in eius vtero: & contendes, fuerit ne alimentum, quo nempe Maria veſceretur, materiale, an expers materiæ? Vides paterno conſilio Spiritus in ea adumbrationem: & de miniſterio Angelorum dubitas? Nihil eſt dubium, ex his, quę ſunt caſtiſsimæ Virginis, ex eius magnalibus nihil eſt, quod non ſit conueniens: omnia à veritate ipſa ſunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculum augeri talibus aſcenſionibus: oportebat agnam immaculatam tali excipi conuiuio, talibus cibis exatiari.]

Maria paruula præ aliis inſigniter placuit Conditori.

Tob. 3.

Exod. 15.

a In compẽdio hiſtor.

b Hom. de oblatione Virginis in templo.

Non abſurdum videri, quod veteres narrant, Mariam ab Angelo fuiſſe nutritam.

Li. 2. de virginibus.

De cibo Deiparæ, quãdo fuit oblata in templum.

Porrò ad annum ætatis ſuæ duodecimum Virgo ſacra peruenerat, quum media nocte piis precationibus incumbens, quarũ ſemper fuit ſtudioſiſsima, vocem diuinitus ad ſe perlatam audiuit: Paries filium meum; neq; hoc ex ea quiſquam ante Chriſti in cœlos aſcenſum reſciuit, vt ex Cedreno intelligimus. Is prætereà refert, Mariam viuo adhuc patre in Hebraicis literis inſtitutam, & anno ætatis vndecimo ſuis parentibus orbatam fuiſſe. Nec mirum veteres in eo conſentire, quòd Virgo in diuina lege Propheticiſque ſcriptis probè verſata fuerit, ſicut diuinum eius carmen, quod in Zachariæ domo poſteà decantauit, abundè teſtatur. Quid multis? Maria in templum adducta & oblata, non ſecus quàm oliuam frugiferam, ſi Damaſceno credimus, ſe præſtitit, quæ in domo Dei plantata, diuinoq; Spiritu impinguata, fructus pulcherrimos protulit, adeoque virtutum omnium domicilium effecta eſt. Mentem igitur ab omni ſeculari cura, vt idem docet Damaſcenus, & à carnis concupiſcentia ſeuocauit, animã cum carne Virginem puram illibatamq; conſeruans, prout eam decebat, quæ Deum ipſum in ſuo vtero geſtatura eſſet. Hic enim quum ſanctus ſit & impollutus, non niſi in ſanctis & impollutis requieſcere ſolet. Ad hunc itaq; modum illa caſtimoniam & ſanctimoniam omnem excercens, breui tantopere profecit, vt ſanctum, admirabile, ſummoque numine dignum templum efficeretur. In eandem ferè ſententiam docet Gregorius Nicomedienſis Erant, inquit, Mariæ mores incomparabiles, & agendæ vitæ ratio compoſita virtutibus: quam ob rem Spiritus dona, ætate indies procedẽte, illi crescebant, & cum Angelis verſabatur, nec erat expers diuinarum reuelationum. Tùm ad ſingularem Virginis humilitatem induſtriamque commendandam pertinet, quod ex Maiorum traditione repetit Sabellicus, diuini otij & negotij rationem ita conſtitiſſe Virgini, vt à prima luce ad tertiam diei horam rebus diuinis peculiarem operam daret: inde ad meridiem puellare aliquod opus obiret, ſæpe & lanificio vacaret, mox autem

Reuelatio Mariæ puellæ cœlitus facta, quòd mater fieret Emanuelis.

In compendio hiſtor.

Maria Hebraicis & diuins literis dat operam, & in illis valde proficit.

Luc. 1.

Maria velut oliua frugifera in domo Dei.

Li. 4. de fid. orth. ca. 15.

Maria & mente & carne perfecta, in Dei templum præparatur.

In orat. de Maria in tẽplo oblata.

Mariæ Virginis exercitia quotidiana.

Li. 2. exẽpl. cap. 4. & 9. Et li. 3. ca. 4.

Digitized by Google

autem à cibo, qui parcissimus illi fuit, reliquam diei partem scripturæ sacræ lectioni sedulò impenderet, ita vt quum ritè sanctèq; cœlestia curaret, humana tamen non despiceret, vtrunq; munus Marthæ & Magdalenæ complexa. Qui præterea refert, in priuato illam egisse, vt etiam à morte filij nunquam temerè ab vllo visa sit, quæ aut orationi intenta esset, aut diuina legeret. Sed plenior apud Brigittam extat narratio, vt tantæ Virginis mores rectiùs cognoscantur, præsertim quum reuelationes, quas illi sanctæ viduæ mirabiliter patefecit Deus, à nullo verè piò contemni posse videantur. Igitur Maria virgo, sicut ab illa refertur, inde ab infantia Spiritu sancto plena fuit, qui cum ætatis progressu magis ac magis in illa se prodidit, sic corpus eius & animam imbuens, nullum vt in illa locum vel minimi peccati labes haberet. Vt primùm autem puella de Deo audire, ac Deum intelligere cœpit, non sine metu & cura de suo munere, quod summo deberet numini, deque illius retinenda gratia non pueriliter cogitauit. Accessit maior deinde cum ætate lux, vt Deum suum creatorem, ac omnis vitæ spectatorem & iudicem intelligeret: hinc statuit illum maiorem in modum amare ac reuereri, semper animo secum reputans, ne aut verbo aut opere quicquam committeret, quo tãta maiestas offenderetur. Quum verò perfectius agnosceret, hunc etiam peculiarem Deum Israëlis esse, & qui suum populum electum lege sacra, multisq; donis & miraculis præstantibus exornâsset, hunc solum Deum amare omninò decreuit: quod tanto quidem studio perfecit, vt quæ bona mundus habet ac amplectitur, acerba & amara illi omnia viderentur. Iam verò ad eam cognitionem progressa, eundem Deum mundi redemptorem fore, qui de virgine nasceretur, ingenti erga illum charitate flagrauit, nihil vt præter illum cogitare, nihil desiderare vellet. Quarè tùm à parentum, tùm ab amicorum conspectu atque colloquiis, quantum licebat, libenter sese subduxit, sed & facultates & bona exteriora tantopere contempsit, vt quicquid in bonis haberet, in egenos propensè conferre gauderet, eo solo contenta, quod ad tenuem necessariumque victum sat esse videretur. Itaque nulla re nisi solo Deo delectabatur, in votis illud habens maximè, vt præsentis Messiæ tempore viuere, & eius augustæ matri ancillari aliquando posset. Castitatis verò tantus amor & ardor inerat, vt vouerit in corde suo, se virginem perpetuò esse mansuram, si ita Deo summo visum esset, ac præterea in hoc mundo nihil possidere proprij, iam tum se, omniáque sua Deo & diuinæ voluntati dedicans religiosè. Quum verò Dei amor magis magisque illius animum incenderet, ac penitus occuparet, diligentiore quoque studio secessum, quietem ac silentium coluit, vt noctes & dies sola versari, & cum solo Deo colloqui desideraret. Accedebat enim hic metus, ne quicquam improuidè lingua proferret, ne aures perciperent, oculiue cernerent aliquid, quod optimo charissimóque Deo & sponso suo ingratum esse posset. Sed & silentium illam solicitam reddidit, quum vereretur tacere, si cubi loquendi occasio & fructus sese obtulisset. Corpus ipsum, quod angelis magnæ curæ fuit, sic animæ subiecit, subiectumque tenuit, vt illi velut dominæ per omnia obsecundaret. Præclara verò præsidia & ornamenta, quæ ad corpus ritè moderandum & gubernandum faciunt, diuina illi bonitas impertiit, vt cibum & potum vitæ sustentandæ necessarium temperatissimè sumeret, certumque in vigiliis modum teneret, & in iis, quæ corpori amica vel molesta esse solent, singularem quandam temperiem adhiberet. Nec defuit eidem corpori eximia venustas, vt hinc omnibus & gratiosa, & amabilis virgo haberetur: sed accessit ea verborum modestia & gestuum grauitas, quæ spectantium lasciuiam & impuram concupiscentiam facilè reprimeret atque profligaret. Quid sublimis ille animus, qui parata iustis in cœlis præmia subinde contemplabatur, ac diuitiis temporariis omnibus longè anteponebat? vtpote claro mentis acumine prouidens atq; perspiciens, quanto demùm interuallo totius mundi pompam & splẽdorem vera spiritualisque gloria superaret. Sic demùm charitate flagrabat, vt nihil ei, nisi Dei perfecta voluntas probaretur, in nullo quidem opere bono languescens, sed quæ Deo placerent, vt charissima dulcissimáq; complectens omnia, reliqua verò felle amariora deputabat.

Quæ omnia quum tantæ Virginis perfectissimæ vitæ sanctissimisque moribus egregiè quadrent, è Brigittæ libris ita repetimus, vt sententiam potiùs quàm eius verba sparsim scripta sequamur, Lectoris nempe commodo consulentes. Cum hac sancta vidua virginem æquè illustrem, & gratam Christo virginem, imò sponsam

Lib. 1. reuelat. ca. 10. & lib. 3. cap. 8.

Brigittæ testimonium de vita & conuersatione Mariæ in ætate puellari.

Maria in cognitione Dei paulatim profecit, & hinc perfectiorem in dies vitam instituit.

Quomodo Mariæ charitas erga Deum sensim sese prodiderit. Mariæ desideria circa Messiæ aduentum.

Circa linguæ vsum solicitudo Mariæ singularis.

Qualem corporis curã & moderationem habuerit virgo.

Maria ob venustatem cunctis amabilis, quæ tamen impudicas terreret.

Maria mundi vanitatem & voluptatem contemnens, cœlestibus rebus intendebat.

Digitized by Google

Mechtildem libet coniungere, quandoquidē & ipſa diuino ſpiritu illuſtrata, & in ſacris reuelationibus probè ſanctéque verſata, de matre Domini memoratu digna prodidit, ex quibus nos pauca tantùm repetemus. Vt primùm anima corpori Virginis eſt infuſa, repleuit illam Spiritus ſanctus, & ſingulari quadam ſanctificatione illam ſibi in ſacrarium elegit, vt velut roſa ſine ſpina, & tanquàm lucifer in mundum oriretur: adeò enim illam inde ab vtero matris præuenit gratia, vt ad omne bonum mirè propenſa & parata eſſet. Prima verò virtus, in qua iam nata infantula ſeſe exercuit, ſingularis humilitas fuit, per quam nulli ſe vnquam creaturæ prætulit. Cum hac humilitate obedientiam & charitatem ſociauit, parentibus quidem adeò ſubiecta & obſequens, nulla vt illos ratione vnquam offenderit & contriſtârit, vtq; bonum virtutis ſingulari & dilectione & delectatione complécteretur, & complectendo imitaretur. Tum prudentiam in puellari ætate tantam præ ſe tulit, vt nihil vnquam puerile contra Dei geſſerit voluntatē. Quod ad ſpiritualium rerum deſiderium attinet, ex Patriarchis & Prophetis nullus vnquam ardentiore venturi Meſsię deſiderio, quàm ipſa, flagrauit: nullus etiā gratitudinis dono illam exæquauit, qui pro acceptis Dei beneficiis ſe fonti bonorum gratiorem oſtenderet ac exhiberet. Poſtremò ſi de corde Virginis agendum eſt, fuit hoc & puriſsimum, vnde prima omnium votum virginitatis emiſit, & humillimum, vt ſi vlla re alia, præcipuè quidem humilitate meruerit de ſpiritu concipere Emanuelem, & feruentiſsimū, quia incredibili Dei & proximi amore ſuccenderetur, & conſeruantiſsimū, vt quęcunq; infans, puella & grandeſcens perageret, potuerit conſeruare. Hęc aliaq; plura Mechtildis exponit, virgo tam ſancta & ſapiens, vt electum Dei organum pręclaris diuiniſq; dotibus ornatum quū viueret, meritò haberetur, multaq; miranda per illam ſuam ſpōſam Chriſtus & docuerit & oſtenderit. Nec eſt quicquam in his, quę diximus, vel ſuſpectum, vel improbabile, ſicut & fidē meretur, quod Albertus Magnus vir ſuo ſeculo clariſsimus in medium adducit, Mariam non potuiſſe non eximia forma & incomparabili pulchritudine præditam eſſe, quæ multò rectius in ipſa, quàm in Heſter coniuge & Iudith vidua, vel in Rachel & Rebecca virginibus Mariæ typum exprimētibus, prædicetur. Habuit, inquit, ſummum & perfectiſsimum in pulchritudine, quod potuit eſſe in mortali corpore ſecūdum ſtatum viæ operante natura. Sicut enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus fuit ſpecioſus forma prę filiis hominum, ita beatiſsima virgo pulcherrima & ſpecioſiſsima inter filias hominum. Pulchritudo autem exterior hominis in debita corporali quantitate, deinde in eleganti membrorum diſpoſitione & proportione, poſtremò in coloris venuſtate conſiſtit.

Cęterùm ad Marianæ pulchritudinis commendationem facit & illud, quod Galatinus annotauit, omnia Virginis membra à vertice capitis ad vngues vſq; pedum, omneſq; ſenſus eius & cogitationes animæ imperio abſq; omni repugnantia obtemperaſſe, vſq; adeò quidem, vt oculi eius nihil inhoneſti, nihil illiciti vnquam aſpexerint: imò vt oculos nunquam eleuârit, ſicut cæteri homines facere ſolent, ſed ſemper niſi Deū oraret, humi defixos tenuerit. Atq; inter cæteras perfectiones eo ſpiritu prophetiæ donata eſt, vt ſi fortè aliquid inconceſſum ſeu illicitum vel auditura, vel viſura eſſet, illicò eius aures & oculi clauderentur: ita vt non niſi voluntati diuinæ deſeruire viderentur. Etſi verò diuinare non poſſum, ex quo fonte Galatinus iſta depromat, tamen nihil dubito, quin prudentes omnes narrationē eius credibilem eſſe fatebuntur, præſertim qui cum eodem Galatino in Maria gratiam purę & illibatę conceptionis agnoſcunt. Ac nimis profectò ſtupidum & inſulſum eſſe neceſſe eſt, qui in hac ſacra ſemper & admiranda virgine ſummas animi dotes ſemper latuiſſe putauerit, vt illę in eiuſdem inceſſu, ſermone, geſtu, oculis totoq; corporis habitu non apparerent, neq; mirificam lucem ſiue bonis, ſiue malis multis adferrent.

Itaq; nō illā vel pupugit, vel polluit illa ſpiritus carnisq; colluctatio, quæ vel inuitos etiā iuſtos & quālibet ſanctos exercet, nec parùm impuritatis in tota illorū vita cōmiſcet, ſæpéq; vt in via Domini minus expeditè procurrāt efficit, pſertim ſi ſublime illud Dei mandatū intueantur, Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Quod mandatum Maria prę cęteris exactè ſeruauit, nullā ſanctitatis vel partē vel exercitationē, quę in hominē mortalē cadat prætermittens: vtpote mulier illa fortis, quā Salomon in ſpiritu cognouit, ac rariſsimā eſſe præmōſtrauit. Hæc ſola ſpiritualibus præpotētis Dei gratiæ armis inſtructa, cęteros quātūuis ſtrenuos & inuictos Dei milites, lōgo poſt ſe interuallo reliquit,

Teſtimonium virginis ſanctæ Mechtildis de infantia & puericia Deiparæ admiranda.

Vide lib. 1. Gratia ſpiritualis beatę Mechtildis.

De corde Marię.

De Mariæ pulchritudine corporali.

Lib. de laudibus beatę Virginis.

Ex quibus rebus conſtet externa hominis pulchritudo.

Quàm ſedulo Maria ſenſus & mēbra omnia in officio continuerit.

Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 5.

De hac puella nihil non eximium & perfectū eſſe ſentiendum.

Mariam alios omnes iuſtos excellit, ſtudio & perfectione virtutum, & ob quas cauſas.

Maria mulier fortis à Salomone prædicta.

Leuitic. 11. 19. & 21.

Prouer. 31.

Digitized by Google

quit, tantò in vincendis malis generosior atq; fœlicior, quò ab omni carnis rebellione Spiritum infestante liberior, ac in omnibus virtutum studiis & officiis præstandis expeditior perfectiorque. Vicit in illa, si in vllo alio, quæ nostra est victoria fides, vicit plenitudo legis charitas: vicit regina virtutum iustitia: vicit angelicam vitam referens perpetua puritas: vicit deniq; summus virtutis omnis amor & ardor, sacrificium Deo gratissimum dixeris: in quo illa non anteà merendi, quàm viuendi finem fecit. Enimuerò quid non pium & sanctum, summáque grauitate plenum exprimeret ac monstraret illa, cuius cogitatio, cura & voluntas omnis in lege Domini noctes ac dies versabatur, vt etiam dormiente illa, sicut meminit Ambrosius, Mariæ vigilaret animus, qui frequenter in somno aut lecta repeteret, aut somno interrupta continuaret? Igitur quod sponsa loquitur in libro Canticorum, Ego dormio, & cor meum vigilat, ad hanc etiam virginem pertinet, vt Rupertus annotauit. Quod si de spirituali somno hæc accipiantur, Maria vtique quum dormire videretur, tunc vel maximè vigilauit. Hic enim eximiè piorum verèque spiritualium hominum mos est, in medio mundi strepitu ac frequenti negotiorum tumultu ita versari, vt crebrò velut surdi, cæci & omninò aliud agentes, adeoque dormientes esse videantur. Vigilant intereà, sed Deo vigilant, diuinæque contemplationi, nulla mundi, sed vix etiam sui ratione habita, dum animus velut à corpore seiunctus, & cum Deo coniunctus, mirabiliter peregrinatur. Sed ô verè suauem & salutarem somnum, qui non modò Magdalenam: sed nostram quoque Mariam corripuit & oppressit, vt omnium rerum oblita, illud vnum & summè necessarium toto pectore complecteretur, partemque optimam electam studiosissimè conseruaret. Tribuant alij quantum velint, Moysi, Eliæ, Ioanni, Paulo, aliisque sanctissimè iam olim philosophantibus, & in contemplante vita multùm exercitatis. Quis verò, si sapiat, Mariam his omnibus in summa sapientia & contemplatione diuina peritissimam non anteponat? Mariam, inquam, sacris rebus adeò deditam, vt summo æternoque bono inde à primis annis intentè vacaret, & vacando videret simul & gustaret, quàm suauis esset Dominus, & quàm bonus Israël Deus his, qui recto sunt corde. Igitur illa iam puerpera facta, & circa puerum Iesum solicita, non alia de re magis à Luca commendatur, quàm quod omnia quæ acciderent, sedulò, more suo videlicet, conseruaret, & in corde suo accuratè conferret. Certè quod ad visiones diuinas & cœlestes reuelationes attinet, quales Paulo licet antè blasphemo, & Ecclesiæ persecutori Deus mirabiliter patefecit, eas tam sanctæ, tam sapienti, tam dilectæ matri haudquaquam denegauit, sicut Rupertus etiam animaduertit. Quid si & ipsa siue in corpore, siue extra corpus, in paradisum abriperetur, sic in diuinitatis arcanis & mysticis rebus instructa, nullus vt assequi possit mortalium, quæ illi soli beatissima Trinitas non modò per Angelos, sed etiam per seipsam voluit manifestare? Vt hîc etiam locum habeat illud: Fecit mihi magna qui potens est.

Sic ergo statuamus, Mariam à primis infantiæ pueritiæque suæ annis non solùm accepisse, sed & conseruasse, & excoluisse summa summi Dei munera, vt si vllus in terris alius à Deo dilectus, tum illa quidem in omni benedictione spirituali, sicut Paulus loquitur, benediceretur, sanctáque semper esset in conspectu eius, & vigueret immaculata. Quæ diuinam erga se beneuolentiam charitatemque maximam intelligens, quò plenius per ætatem suum authorem agnouit, eò vehementius illi vni vacare, & amantem redamare curauit, nihil omninò intermittens, quod ad summum illud bonum sibi conciliandum atque demerendum posset excogitare. Quid autem amanti, & Deum amanti difficile, imò quid non iucundum esse videretur? Amica specioſa, qua nihil Deus habebat charius, iam tum cœlesti amore velut multis iaculis vulnerata, & vna ex millibus ad castissimos amplexus electa, ô quantos æstus, ô quantos ignes noctu diúque persensit? Quem verò modum ac finem amandi teneret, cui dulcissimus ille & suauissimus Dei spiritus pias & amantes ciêre lachrymas, quam ad inenarrabiles gemitus prouocare, cuius sensus omnes penitus occupare & pascere, cui tam diuinos subinde impetus adferre, mens vt illa mirificis splendoribus illustrata, & diuinis ardoribus æstuans, in suauissima summi boni contemplatione quodammodò deficere videretur? Nisi fortasse id Mariæ negamus, aut Deum negasse dicimus, quod aliis & longè quidem inferioris ordinis amicis pietas illa immensa sæpè & vltrò concesserit, vt diuino amore velut inebriati, & è sensibus alieni, non nisi di-

Li. 2. de virginit.
Cantic. 5.
Lib. 7. commen. in Cãtic. Cantic.

Mariam mũdo dormiuisse, & Deo vigilasse.

Qualis piorum somnus soli Deo vigilantium.

Mariá aliis piis nõ cessisse in studio & peritia vitę contemplatiuæ.

Psal. 33. & 99.
Psal. 72.
Luc. 2.

1. Tim. 1.
2. Cor. 12.

Reuelationes cœlestes Virgini factæ.

Libro 3. in Cant. Can.

Luc. 1.

Vt Maria erga Deum, Deique gratiá se ab initio gesserit.

Ephes. 1.

In Maria pios omnes Dei perfectè amãtis affectus & effectus excelluisse.

Digitized by Google

Quomodo Mariæ persona in Dei cultu consideranda.

nisi diuina sentire & eructare possent. Quid verò Maria fœlicius, quæ vbicunque degeret, sempiternum illud numen ob oculos sibi contemplandum proponere, tantam maiestatem intimè reuereri, patrem in spiritu & veritate semper adorare, nihil nisi purum & diuinum puro illo sanctóque pectore concipere atque conseruare? Quòd si qua mens humana vnquam in terris, inter sponsi cœlestis hæsit brachia, & beatissimum illud tulit osculum, quod nemo scit, nisi qui accipit, Mariæ profectò mens illa fuit incredibili numinis charitate flagrans, & ex illo summo bonorum fonte summam sæpe voluptatem hauriens, vt rerum omnium, adeóque sui velut immemor, in excessu mentis diceret: [a] Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. [b] Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. [c] Inueni quem diligit anima mea: [d] nec dimittam nisi benedixerit mihi. [e] Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. [f] Cor meum & caro mea exultauerunt in Deũ viuũ.

a Psal. 72.
b Cantic. 2.
c Cantic. 3.
d Gene. 32.
e Cantic. 6.
f Psal. 83.

Etsi verò indecorum videri potest, institutam de purissimæ Virginis moribus narrationem impuri apostatæ vel sola mentione interrumpere atque contaminare: tamen facere non possum, quin hoc loco Lutheri testimonium interponam. Is passim insultat Catholicis, Deum in hac vita diligi, legem eius impleri posse asseuerantibus, ne aliôquin illius præcepta credentibus impossibilia, & Christi onus non leue, sed intollerabile nostris imponi humeris vanissimè iudicetur. Contrà verò Lutherus vociferatur, ne in sanctis quidem fuisse, vel nunc esse aliquem, à quo Deus ex imo pectore, omnibusq; viribus & membris ita, vt par est, adametur, lexque diuina ex amore & voluptate præstetur. *Detis*, inquit, *mihi eiuscemodi mortalium quemquam*: Nec diffitetur interim, suam conscientiam ita esse constitutam, vt ne scintillulam quidem charitatis, sed igneum clibanum prauæ cupiditatis in se ipso sentiat: imò verò damnatum, maledictum ac Satanæ subiectum esse, quicquid in se, ipse reperiat. Nos verò testanti de se Luthero non grauatim hac in parte credimus, quando Dei charitas nulla, sed mera tyrannis Satanæ in hostem Ecclesiæ publicum cadit. Mariam verò fidenter damus atque proferimus, vt cupiditatis omnis expertem, ita verę & debitæ charitatis abundantem; & quæ diuinam legem non minus obedienter & exactè obseruârit, quàm sapienter intellexerit. Idque verbis eiusdem Lutheri comprobari potest, qui vt alibi monuimus, apertè fatetur, Mariam sic plenam dici gratia, vt omnis peccati pura, nihil nisi quod diuinum esset, faceret omitteretque. Sed fortasse libet Lectori non tàm nos balbutientes, quàm Patres de Mariæ vita differentes audire.

Negat Lutherus reperiri verè iustum aliquem, qui Deũ diligat, & legem impleat.

In postilla circa Euan. Dominicæ 3. à Trinit.

Credẽdum Luthero testãti de sua conscientia, quòd plena sit prauę cupiditatis.

Mariam esse & mali vacuam, et boni refertam, quę diuinam legem impleat.

Ex Patribus, illustris est Ambrosius, qui Mariæ vitam virtutis formam, omniumque disciplinam appellat, in qua secretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obsequium mirabiliter fulserint. Virgo erat non solùm corpore, inquit, sed etiam mente, quæ nullo doli ambitu syncerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi studiosior, non in incerto diuitiarum, sed in prece pauperis spem reponens: intenta operi, verecunda sermone, arbitrium mentis solita non hominem, sed Deum quærere, nullum lædere, bene velle omnibus, assurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem. Quando ista vel vultu læsit parentes? quando dissensit à propinquis? quando fastidiuit humilem? quando derisit debilem? quando vitauit inopem? Nec multò post subiicit: Nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum, non gressus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior: vt ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipso vestibulo debet agnosci. Inter alia verò quæ Mariæ tribuit Ambrosius, annumerantur ciborum parsimonia, officiorum redundantia, dies ieiunio congeminati, & quòd victum obuium ad necessitatem, non ad voluptatem ceperit, omniáque demùm virtutis impleuerit officia, vt non tam disceret quàm doceret. Breuiter, talis Maria fuit, si Ambrosio credimus, vt vnius vita omnium sit disciplina. An verò Chrysostomum, qui ab ore aureo dictus est, audire porrò delectat? Erat virgo, inquit, per cuncta mirabilis, cuius animam decebat ab omni esse tumultu cogitationum immunem, quæ tanta electa est ministra mysterij. Et rursus in alia oratione, quæ Latinè nondum extat: Beata Maria vltra omnem humanæ naturæ modum, modestiam ac temperantiam excoluit, ac ob id vniuersorum Dominum in vtero gestare promeruit.

Li. 2. de virginit.

Hom. 4. in Matth.

Hom. in Domini hypopant.

Mariæ vitam quomodo Patres subinde nobis proponant, & inprimis Ambrosius.

Virginis Mariæ syncritas, modestia, circumspectio, diligentia, charitas, industria, obediẽtia.

A quibus vitiis Maria sibi maximè cauerit.

Mariæ in victu frugalitas & abstinentia.

Mariæ vita omnium disciplina.

Maria immunis à tumultu cogitationum, per cuncta mirabilis.

Quòd

Digitized by Google

Quòd si qua virgo alia, maiore modestia, vel ampliore puritate, aut maturitate præter hanc ornata extitisset, illam sibi Dominus præ hac ipsa omninò in habitaculum elegisset. Quam Chrysostomi sententiam Basilius quoque Magnus confirmat, sic Marię virginitatem prædicans, vt ad effectum Spiritus sancti excipiendum nihil illi æquale, nullamque puritatem inter homines vspiam aptiorem reperiri potuisse testetur. Igitur & Hieronymus Mariam veluti speculum virginibus omnibus contemplandum præbet, & vnamquamque illarum hac voce compellat: PROPONE tibi beatam Mariam, quæ tantæ extitit puritatis, vt mater Domini esse mereretur. Ad quam, quum Angelus Gabriel in viri speciem descendisset dicens, Aue gratia plena, Dominus tecum, consternata & perterrita, respondere non potuit. Nunquam enim à viro fuerat salutata. Denique nuncium discit, & loquitur. Et quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulatur intrepida. Sed & Petrus Damianus, quod ab aliis pluribus est traditum, perspicuè docet, Mariam in actiua & contemplatiua vita tam sedulò fuisse versatam, vt nec actio contemplationem minueret, & contemplatio non desereret actionem. Considera, inquit, quia ipsa est, quæ in contemplatiuæ dignitatis supernecta dulcedine, in ipsius Dei substantiam lucidiores infixit obtutus. [a] Læua eius, inquit, sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. De illa itidem scriptum esse dicit in eodem [b] Canticorum libro: [c] Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut enim lilium inter spinas, sic beatissima virgo Maria enituit inter filias: quæ de spinosa propagine Iudæorum nata, candescebat mundicia virgineæ castitatis in corpore, flammescebat autem ardore geminæ charitatis in mente, flagrabat passim odore boni operis, tendebat ad sublimia intentione continua cordis.

In orat. de humana Christi generat.
In epist. ad Eustoch. de custodia virginit.
Nihil Maria castius & sanctius in terra reperiebatur.
Maria Virgo vna omnium purissima ætate sua reperta.
Ser. 1. de Mariæ Natiuit.
Maria puritatis, amãs, viri præsentiam & colloquiũ metuit.
a Cantic. 2.
b Ser. 3. de Mariæ natiuit.
c Ibidem.
Maria in actiua & contẽplatiuæ vita bene versata.
Quomodo Maria vt lilium inter spinas efloruerit.

His Patribus Epiphanium adiungam, non illum Constantiæ Cypri Episcopum, sed Constantinopolitanum Presbyterum, qui magno se vsum studio dicit in Græcis authoribus relegendis & excutiendis, vt de Mariæ vita non solùm credibilia, sed & vera firmáque proferret, reiectis interim malæ fidei scriptoribus, inter quos nominat Iacobum quendam Hebræum, qui fortassis dicti Proteuangelij author est, Aphrodisianum Porsam, Ioannem Thessalonicensem, & alterum Ioannem falso cognomento Theologum, qui Mariæ historiam parum syncerè tractassent. Refertigitur inter cætera hic Epiphanius, sicut & suprà commemorauimus, Mariam quum pater adhuc viueret, Hebraicas literas didicisse, fuisseque ἐυμαθῆ καὶ φιλομαθῆ, & quamuis orbatam parentibus, non solùm in sacris literis, sed etiam in lana, lino, serico & byssо laborasse: illam præterea in sapientia & intelligentia super omnes illius seculi adolescentulas cunctis admirationi fuisse, quæ & vere consueuerit ea, quorum vsus in templo esset sacerdotibus. Alebatur autem ex templo, inquit, donec propter ætatem non deceret illam inter sacerdotes versari, & sponsum Ioseph virginitatis suæ custodem accepit. De moribus Virginis hoc etiam annectit: τὸ δὲ ἦθος αὐτῆς ἦν τοιοῦτο, σεμνὴ κατὰ πάντα, καὶ ὀλιγόλαλος, ταχυπίκοος, εὐπροσήγορος, ἀπαρρησίαστος πρὸς πάντα ἄνθρωπον ἄγκλαστος, ἀτάραχος, εὐπροσκύνητος, τιμητικὴ, τιμῶσα καὶ προσκυνοῦσα πάντα ἄνθρωπον, ὥστε θαυμάζειν ἅπαντας πρὸς τὴν σύνεσιν, καὶ τὴν λαλίαν αὐτῆς. Omitto cætera, nec aliam interpretationem Græcis verbis adiungam,

Li. 2. Eccles. hist. cap. 23.

quàm quæ apud Nicephorum Calixtum extat, Lango traductore, vbi hæc ipsa Epiphanij oratio non solùm de Virginis moribus, sed etiam de modo formæ & staturæ eius repetita est in hunc modum: Erat Maria in rebus omnibus honesta & grauis, pauca admodum eáque necessaria loquens, ad audiendum facilis, & perquàm affabilis, honorem suum & venerationem omnibus exhibens, statura mediocri, quamuis sint, qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem excessisse dicant. Decenti dicendi libertate aduersùs omnes homines vsa est, sine risu, sine perturbatione, & sine iracundia maximè. Colore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis acribus: subflauas & tanquam oliuæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa & decenter nigra: nasus longior, labia florida & verborum suauitate plena: facies non rotunda & acuta, sed aliquantò longior, manus simul & digiti longiores. Erat denique fastus omnis expers, simplex, miniméque vultum fingens, nihil molliciei secum trahens, sed humilitatem præcellentem colens. Vestimentis quæ ipsa gestauit, coloris natiui contenta fuit: id quod etiamnum sanctum capitis eius velamen ostendit.

De Mariæ forma & statura, corporisq; compositione.
Epiphanij verba describentis Mariæ mores & vitam.

Digitized by Google

ostendit. Et vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Sed enim quæ apud Græcum Epiphanium leguntur, sensum aliquantò illustriorem efficere possunt, eumque Latinus interpres nescio an satis per omnia sit assequutus. Rectè Mariam prædicat simplicem, ab omni fastu alienam, & quæ humilitatem præcellentem coleret, quę insuper pauca eáque necessaria loqueretur, ac aliis multum deferret. Lapsus Lagi in vertendo Nicephoro. Verùm his non satis respõdet quod idem adiungit, Mariam aduersùs omnes, dicendi libertate vsam esse: tum de suo assuit, eam libertatem fuisse docentem, quum Epiphanius tantùm scripserit ἀπαρρησίας, quasi diceret, in loquendo cũ aliis, audaciam illi defuisse. Id enim proprium est sanctarum virginum, vt si vsquam, tum in colloquendo sint verecundæ, parcique sermonis, sine omni vitio muliebris loquacitatis. Hinc est quòd Ambrosius in Maria verecundiam laudat, imò & erubescentiam, maioremque pudorem quàm in mulieribus esse solet, eidem adscribit. In 1. c. Luc. Hom. 3. de beata virgine. Et digna Bernardo vox est: Solent virgines quæ verè virgines sunt, semper pauidæ, & nunquam esse securæ: & vt caueant timenda, etiam tuta pertimescere. Confirmatio narrationis de figura & imagine Deiparæ. Sunt interim fide digni testes, qui Venetiis nouerint Titianum pictorem nostro seculo celebratissimum, apud quem extare dicunt exemplar sacræ picturę ex archetypo Lucę Euangelistę, vt arbitrantur, exceptum. Cæterùm in eo spectantur omnes illæ notæ, quas non solùm Epiphanius, sed & Nicephorus iam à nobis commemoratus expressit. Cedreni sentẽtia de corporis Mariæ cõstitutione. Meminit & Cedrenus, quæ statura, corporisque habitus & forma Virgini fuerit, sed fortassis Epiphanium secutus in hac descriptione: In compendio Histor. Erat, inquit, statura mediocri, subfusca, fuluo crine, oculis fuluis ac mediocribus, magno supercilio, naso mediocri, manibus ac digitis longis, vestes amplexans nullo colore tinctas. His non malè consonant, quæ Anselmi operibus adscripta hoc modo legũtur: Testimonium ex Anselmi operibus ad Mariæ mores vitamq; pertinens. Maria Dei genitrix didicit Hebraicas literas, adhuc patre eius Ioachim viuente. Erat docilis, amãs doctrinam, & circa sacram scripturam perseuerabat. Opus verò manuum eius erat lanæ, lini & serici. Erat itaque locus distinctus in domo Domini, scilicet in templo, prope læuam altaris: Ibi stabant virgines solæ, & diuino officio peracto ibant omnes ad propria. Maria verò perseuerabat & custodiebat altare & templum, sacerdotibus ministrans. Mos eius erat modicæ loquelæ, expeditæ obedientiæ, mundæ conuersationis: sine audacia, sine risu, sine turbatione, sine ira benignè salutans, eloquentiam eius homines mirabantur. Fuscos habebat oculos, rectos aspectu, nigra supercilia, mediocrem nasum, vultus eius longus, longæ manus, longi digiti, mediocris staturæ, perseuerans in orationibus, ferens pannum proprij coloris, lectioni, ieiuniis & labori manuum, & omni bonæ virtuosæque operationi se dederat.

Quomodo rectè vtẽdum superioribus, ad Mariæ vitã pertinentibus. Quæ omnia verbis quidem simplicibus exponuntur, sed si syncerè iudicabimus, multa & præclara, in mulieribus verò rarissima, & singulari tamen commendatione digna continent ornamenta virtutum, quæ tota posteritas in hac Virgine simul & admiretur, & nunquam satis imitetur. Quod si isthæc fortasse sectariis non admodum probentur, qui Ethnicis etiam sæpe magis quàm Ecclesiasticis rerum scriptoribus fidem accommodant: at pios tamen multos si non oblectabunt, certè non offendent, vtpote quum canonem norint Apostolicum: Omnia probate: quod bonum est tenete. 1. Thess. 5. Credat qui volet, hæc commentitia esse: ego verò tantò magis credenda dixerim, quò ipsorum fides minus habet periculi, quoque fructus maior potest consequi, si iis aliisque narrationibus veluti per manus traditis, nec paucorum suffragio corroboratis, conuenienter vtamur. Id verò fiet, si ex his velut quibusdam lineis augustissimam Domini & Dei nostri matrem, velut in tabella depictam vtcunque cognoscamus, ac sæpe quidem ob mentis oculos propositam habeamus. Extat enim Ambrosianum præceptum, quod non modò virginibus, sed & Christianis omnibus rectè inculcari potest: Li. 2. de virginibus. SIT vobis tanquam in imagine descripta virginitas vitáque Mariæ, de qua velut in speculo refulget species, castitas & forma virtutis. Sicut & Sophronius dixit: Christus matrem virginem elegit, vt ipsa omnibus esset exemplum castitatis, in qua velut in speculo refulget forma virtutis. Habetis igitur in ea, magisteria probitatis expressa, quid primùm eligere, quid respuere, quid sequi debeatis. De Assumpt. beatæ Mariæ.

Non contẽnendum esse quod de Maria in epistolis Ignatij reperitur. Cum his omnibus coniungi illa possunt, quæ in epistolis Ignatij reperiuntur, & ad Ioannem Euangelistam scripta esse dicuntur, sicut salutatio ipsa designat, & [a] Bernardus agnoscit, confirmatque [b] Marcus Michaël Presbyter Cortonensis. Cuiuscumq; verò

[a] Serm. 7. in Psal. 90.
[b] Li. de viris illustribus.

Digitized by Google

verò sint authoris, res quidem ipsa cogit fateri, institutam de Maria narrationem vero esse consentaneam, sed & multò excellentiora de tanta Virgine meritò prædicari. Fuit vtique in persecutionibus & afflictionibus hilaris, in penuriis & indigentiis non querula, erga inimicos placida & officiosa, in re læta æquabilis & modesta. Miseris & afflictis commiserationis affectum præstitit, ac impigrè illorum subuenit necessitati: non defugit certamina contra vitiorum pestiferos impetus, & præsertim si fidei & pietatis defensio illius operam desideraret. Appellatur illic nouæ religionis nostræ, veræque pœnitentiæ magistra, & omnium pietatis operum apud fideles ministra, quæ & humilibus libenter se traderet, & in gratiam piorum se demitteret religiosè, quantùmuis interim ab omnibus mirè collaudaretur, à scribis autem & Pharisæis innocenti multùm detraheretur. Neque sum nescius, hanc qualemcunq; descriptionem, quam nos aliquot in locis correximus, non Mariæ puellæ in templo versanti, sed à partu potiùs prouectiorem iam ætatem attingenti congruere, quando nimirum illa post filium in cœlos assumptum, discipulis tum admirationi, tum venerationi præcipuæ fuit, multi vt eam velut cœleste prodigium, sacrumque spectaculum reuerenter inuisere, & secretiora quædam ex illa, tanquam fidei magistra, percunctari solerent, sicut eadem epistola testificatur. Quis verò ambigat, Marianis virtutibus, quę in omnem illius ætatem durauerunt, sua etiam fuisse semina, suosque flores, primosque fructus in prima illa ætatis institutione apparuisse, quum puella in templo habitans, omnis sanctimoniæ pulcherrima & solidissima iecit fundamenta, annos vndecim in sanctis sanctorum transigens, sicut Euodius indicauit, priusquàm sponso Ioseph sacerdotum manibus ad custodiam traderetur? Verè tunc de illa dixeris, quod in Ecclesia publicè decantatur: Sacrarium Spiritus sancti sola Domino sine exemplo placuisti: quodque de illa Richardus Victorinus affirmat: Tota pulchra meritò, quia pulchra facie, pulchra mente, pulchra corpore, quæ etiam principibus tenebrarum terribilis fuit. Deterrebat enim eos flamma charitatis, incendebant orationes & feruor deuotionis, stupebant immunem à peccatis. Nemo enim tam sanctus, qui maculam nō habuerit & defectum præter Mariam.] Ac rursus: Videtur beata virgo Maria non solùm in omni gratia consummata, verùm etiam in omni bono & dono, quod acceperat, confirmata.] Rupertus eandem Virginem esse ait, cuius vita inclyta, vt in templis publicè decantatur, cunctas illustret Ecclesias. Tu inquit, virtutum operatrix, ac totius sanctæ magistra religionis, qualem nunquam oculus vidit, qualis ab initio quando Eua facta est, non fuit, nec est, nec erit in cogitationibus suis, in verbis suis, in factis suis, in omni odore suauitatis, in omni flore & fructu honoris & honestatis.] Nec pigebit Cardinalem Cusanū addere, virum si non eloquentem, at certè quidem eruditum, & qui suam pro Deipara sententiam dicat, nequaquam indignum. Inter omnes homines, inquit, Maria θεοτόκος tam in actiua quàm cōtemplatiua vita optimam partem habuit: ipsa enim sanctissimā fuit, quia tabernaculum altissimo sanctificatum.] Et rursus: Quamuis multę filię seu animæ rationales illuminatæ verbo vitæ via electionis optimi diuitias congregassent: sola illa illuminatissima turris Maria θεοτόκος & Dei mater supergressa est vniuersas, vt meritò illi in excellentia conueniat illud, quod adepta est Maria Magdalena: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.] Vnde porrò ille ratiocinatur: Si Maria Magdalena sedens secus pedes Iesu, ex auditu verborum eius peruenit ad electionem optimi, suo modo, scilicet vt Maria Magdalena: O quàm excellenter tunc eleuata virgo Maria super omnes cœlos, ad electionem optimi perducta est, quæ electa est esse mater Iesu & Verbi, & lucis, & rationis, & veritatis. O quàm altè super omnes visiones intellectuales ipsa vnum illud inuisibile videt: & quàm sano palato vnum fontem vitæ gustauit & gustat. Si Dauid ad hoc eleuatus est vt diceret, Gustate & videte quàm suauis est Dominus: meritò ipsa quantò altior omnibus Prophetis, tantò perfectius videt, vidit, gustat & gustauit ipsum, apud quem est fons boni, qui solus est hoc vnum bonum, quod omnia appetunt. Elegit igitur ipsa hanc optimam partem, quæ non auferetur ab ea, quoniam eligere est vnire.] Cusani vero æqualis, imò & amicissimus fuit Dionysius Carthusianꝰ, doctor extaticus meritò celebratus, & in laudatione Virginis admodum copiosus. Testatur & ille Virginem inde ab initio sui conceptus maximis Dei donis exundasse, quæ nullum verbum illicitum dixerit, nullū indecentem habuerit motum,

Qualis Maria describatur in epistolis Ignatianis.

Maria religionis & pœnitētiæ magistra dicta.

Mariæ virtutes inde à prima eius ętate spectādæ.

Nicephorus li. 2. Eccles. hist. cap. 3.

Libro 2. de Emanuele.

Maria dęmonibus terribilis.

Maria in omni gratia & dono accepto confirmata.

Libro 5. in Cantic.

Maria virtutū operatrix, & religionis magistra excellentissima.

Libro 4. in Cantic.

Ex Cusano q̄dam ad Mariæ vitam spectantia.

Lib. 4. excit. in Euan. dictam, Maria optimā partem elegit.

Luc. 10.

Ibidem

Maria lōge magis quàm Magdalena, circa vnum versata est, & optimā partem elegit.

Psal. 33.

Maria præ cęteris diuinā gustauit dulcedinem.

Testimonium Dionysij Carthusiani de Mariæ perfectione.

Li. 1. 2. & 3. de prędonio & dignit. Mariæ.

Digitized by Google

nullum impudicum ſtimulum ſenſerit, ab omni inordinatæ paſsionis affectu ſemper immunis, ſenſualitate illius rationi nunquam vel leuiter aduerſante. Hanc vnam dicit ad originalis perfectionem iuſtitiæ peruenisſe, quæ non modò trium Theologicarum, ſed etiam duodecim moralium virtutum cathenam pulcherrimam abſoluerit, ſtudiis interim & exercitiis contemplatiuæ vitæ cum primis intenta, quæ & ſapientiſſimum Adam in ſtatu innocẽtiæ verſantem omni virtutum ac donorum copia & perfectione longè ſuperârit, & medio interim modo inter beatorum & viatorum vitam inceſſerit. Quid verò ſi poëtam Chriſtianum, pium & diſertum adſciſcamus, qui hoc nobis caput abſoluat, ſimulque ſuo carmine Mariæ in templo ſtudia & mores exponat? Is Baptiſta Mantuanus eſt, in hunc modum non minus verè quàm eleganter canens:

Baptiſtæ Mantuani teſtimonium de Mariæ vita in templo tranſacta.

Lib. 1. parthene. Marianæ.

Aſſiduis veterum ſtudis oracula diuûm
Peruigiliſque legens cura Moſemque piumque
Eſaiam, mœſtiſque virum qui verſibus vrbem
Plorat, ab ingenio curas, à lumine ſomnos
Sedula pellebat, paruo ſua vota ſacello
Supplicibus palmis narrabat, & ore ſupino
Otia nulla die carpens, nulla otia nocte,
Cura cibi ſomniſque breuis quæ paſceret artus,
Pauperibus menſis genium fraudabat & ora,
Et caſtigato tolerans ieiunia ventre
Carmina diſcebat, ſanctiſque poëmata regis,
Qui tetricis olim fidibus cantabat ad aras,
Sacraque fatidico pſallebat ad organa cantu.

Et paulò pòſt:

Nunc lanam pingebat acu, nunc penſa trahebat
Serica, & immiſſis per licia pendula filis
Vela ſacerdotum ſacros texebat in vſus.
Terrenum nihil ore ſonans, incluſa latensque,
Plena Deo pectus, toti gratiſſima cœlo,
Nemoſæque animo vires: ſemperque voluntas
Iuſtitiæ rectiſque memor, moderamine certo
Diſcordes animæ motus luxumque domabat.
Qualis purpureo radians carbunculus ore
Obſcuros inter lapides, gemmaſque minores
Splendet.

Totius libri epilogus.

Atq; hîc demùm receptui canentes, finem libro primo imponemus, non quòd ſatis de Mariæ ortu, pueritia, moribus dictum eſſe putemus (quid enim ad tantæ Virginis gloriam atque ſplendorem ſatis adferri vnquam poſſet?) ſed quòd hactenus allata, humano quidem candidoque Lectori ſufficere arbitremur, vt bonæ voluntatis noſtræ in hoc tam præclaro argumento teſtimonium aliquod habere, &, ſi dignabitur, aliqua ex parte probare poſsit. IESV CHRISTO Opt. Maxim. Redemptori, & MARIAE incomparabili Virgini matri in cœlo terraque tùm gratia, tum gloria.

FINIS LIBRI PRIMI.

ERRATA PRÆCEDENTIS LIBRI PRÆCIPVA SIC EMENDENTVR.

In præfatione ad Lectorem a 2. facie 2. linea 11. legendum, vocatis Chriſtianis loquor. Et a 3. facie 2. linea 9. à fine, coniiciunt pro coniicient. Tum in ſequenti litera b fac. 2. linea 16. potuit pro puduit. Item b 2. fac. 2. linea 14. à fine legendum, haud ſine ſingulari. Ibidem linea ſexta circa finem, duce diuina gratia. Rurſus mox ſequenti facie lin. 18. aut tantæ Matri gratius. Demùm in vltima præfationis columna, linea 3. tamen in eo aliqua. Ibidem lin. 16. coarguimus, refutamus. Et lin. 7. à fine, alitubi repetendum, nec iſtorum magis quàm reliquorum. Pag. 6. lin. 7. à fine, quanta meruerit. Et pag. 8. lin. 18. glorioſo illo corpore. Ac tertia deinde linea, eximiè cohoneſtauit. Pag. 20. lin. 14. à fine. Paulus vtriſque legendum, pro vtriuſque. Pag. 24. lin. 13. intra vnius, pro circa. Pag. 27. ab initio, admiſcere voces veritus. Ibidem lin. 23. patrem autem virginis. Pag. 31. lin. 18. appellaretur, ac ſimul epiſcopus eſſet. Pagin. 32. lin. 1. carmine repetere. Ibidem lin. 20. à fine, Deipara tùm primogenita, tùm vnica. Pag. 33. lin. 36. primùm credentes. Pag. 36. lin. 7. agnum illum. Pag. 61. lin. 12. à fine, iaceret eo tempore. Pag. 64. lin. 5. antè commonuimus. Et pag. ſeq. 65. lin. 3. ne à profanis quidem. Pagin. 70. lin. 4. fuiſſe, quam præterea. Pag. 74. lin. 13. nouam quandam animorum letitiam.

IN ICO-

Digitized by Google

IN ICONEM SEQVENTEM EPIGRAMMA PHILIPPI MENzelij D. & apud Ingolstadienses Professoris Medici αὐτοχεδίως scriptum.

Candida VIRGINITAS, Superûm gratißima Regi,
Virtutes vna ante alias, quam plexa perenni
Fronde corona manet, quisnam vel Tullius ausit
Oceano laudum committere vela tuarum?
Nullus in orbe locus, regio tam barbara nusquam
Extitit vlla, tuo quæ non caperetur honore.
Scilicet & fragili iamdum sub corpore nobis,
Pura animi, deiecta oculos, castißima fando,
Cœlicolûm præstas imitatrix optima vitam.
Ergò etiam mundi regnator maximus ipse
Humanos quondam sibi quum circumdaret artus,
Ad tantum te legit opus, te sospite nasci
Instituit: qualis radiosi luminis ictu
Crystallum liquidam sine vi, sine fragmine transit
Sol rapidus. Stupuit partus Natura creatrix
Miros, more nouo, neque sese agnouit in ipsis.
At tuus hinc duplicatur honos: iamq; illa Tonantis
Filia, Sponsa, Parens, eadem intactißima Virgo,
Virgo decus rerum, Virgo lux altera mundi,
Illa tibi peperit clarum trans æthera nomen,
Exemplumq; coli quò te decet, edidit ipsa
Immensum, ac numero perfectum prorsus ab omni.
Hîc veteratoris collegia dira Sathanæ
Audio multa equidem contrà strepere, audio apellas
Iudæos, rabiem hæreseῶn, Sophiamq; prophanam,
Vt laudes nec ferre tuas, nec credere possint
Virgineum in partu florem mansisse: Sedite
Hinc procul, ô vani Lemures, damnata tenebris
Pectora, nilq; vltrà brutos sapientia sensus,
Ite (Fides operosa iubet) concedite Vero,
Cuius inextinctum sacra hæc dat pagina lumen.

Digitized by Google

FOEMINEI TV SOLA CHORI PVLCHERRIMA VIRGO,
VNA DEI PARITER FILIA, SPONSA, PARENS.

Digitized by Google

IN LIBRVM SECVNDVM DE MARIA DEIPARA, VIRGINE SACROSANCTA, Præfatio.

EXPEDITO priore libro in his, quæ ad MARIÆ ortum, pueritiam et vitã puellarẽ faciunt, proximũ esse putamus, vt eius virginitatẽ describere, & aduersùs multorum hostiles impetus vindicare, duce Christo pergamus. Etenim hoc insigne donum illam etiã puellam admirabiliter illustrat: hæc virtus in ipsius vita & moribus, vt alibi nusq̃, elucet: hoc nomen illi proprie cõuenit, vt quemadmodũ Abraham pater, qui est super oẽs Patres, & Paulus Apostolus, quia super omnes Apostolos, dicitur, sic & MARIA præ cæteris virgo, & virgo virginum ab Ecclesia prædicetur. Virgo, inquam, beata in primis & glorioſa, adeoq; incomparabilis, quam cùm humanæ tùm Angelicæ generationes pro dignitate nunquam extollant. Cæterùm vt perspicua sit magis ist hæc omnis tractatio, quæ non ita breuiter potest absolui, operæprecium facturi videmur, si velut viam ad sequentia muniẽtes, diuersa virginum genera primùm exposuerimus.

Cum priore libro, hũc secundum non malè connecti.

Causa sequẽtis tractationis de variis virginum generibus.

Habet suas mundus virgines, ex quibus Ethnici iam olim Iunoni, Palladi, Dianæ, Vestæ sacerdotes & sacrorum antistites, id est, primarias Dæmonum cultrices, magno studio aßignabant. Habet suas etiam virgines Ecclesia, & in his longè ditior atque illustrior veteri Synagoga, quòd virginitas apud Israëlitas inculta iaceret atque neglecta, vt perpauci manerẽt cœlibes, iidemq; tantùm non infœlices vulgò existimarentur. Nec vnius quidem classis virgines tenet Ecclesia, quum Christus ipse inter virgines prudentes ac fatuas, licet in vno eodemq; regno versantes, apertè distinguat. Facit præterea triplex eunuchorum genus, natiuum, factitium, voluntarium: postremo duntaxat palmam tribuens, in quo sanè virgines & sanctè continentes omnes includit. Hi quippe sunt eunuchi Euangelici, qui sponte seipsos propter Dei regnum castrârunt vel abscíderunt, hoc est, qui non natura vel necessitate coacti, sed libera voluntate commoti ac religionis ergo continentiã colunt, suum haud dubiè præ-

Alias atq; alias esse virgines, mundi, Synagogæ, & Ecclesiæ.

Virgines in Ecclesia prudẽtes & fatuæ.

Matth. 25.

Veræ virgines ad Eunuchos Euangelicos, siue spadones voluntarios referendæ.

Matth. 19.

Digitized by Google

mium, si in ea virtute persistant, inter cœlites consecuturi. Hos Tertullianus spadones appellat volũtarios, qui Dei regno parãtur, & suæ vel virginitatis, vel continentiæ mercedẽ à Domino expectant et impetrant, teste Cypriano. Sunt et coactæ virgines, quia non volentes, sed alieno imperio, vel necessitate quadã adactæ, suũ seruant cœlebatum. At coacta virginitas flagitia libẽter admittit, eodem teste Tertulliano. Sunt et ostentatitiæ, vt idẽ appellat, quæ nimirùm pudicæ videri magis, quàm re ipsa esse cõtendunt, et externa specie castitatis hominũ quidem, sed non Dei oculos fallere possunt. Sunt præterea hæreticæ virgines, vt olim apud Manichæos, Arrianos & Donatistas extabant, quæ carnis duntaxat, non cordis retinent puritatem. Vt. n. Augustinus tradidit, Virginitas in carne, corpus intactũ: virginitas in corde, fides incorrupta. ¶ *Quarè vt maximè paucorũ sit virginitas in carne, tamen omniũ in corde debet persistere, qui Christo sponso nomen in Baptismo dederunt, ne spirituali aliôquin adulterio polluti, & syncera fide destituti, Christum animarum sponsum amittant. Quòd si Chrisostomo credimus, hæreticorum continentia omni fœda libidine flagitiosior habenda est, ac illorũ virgines proscortis habet, haberiq; vult Hieronymus. Sunt demùm Christianæ & Euangelicæ virgines, quæ in Propheticis etiã literis, præsertim apud* [a] *Esaiam cõmendãtur, & à* [b] *Paulo Apostolo describuntur, quòd & corpore & spiritu suam tueri sanctimoniam nôrint. Ex his quædam ad tempus, quædam per omnem vitam in sancto cœlebatu perseuerant. Rursus harum nonnullæ castitatem suam sacri voti nuncupatione confirmant, quoniam se Christo dicauerunt, & à carnali concupiscentia recedentes, tàm carne quàm mẽte se Deo vouerunt, vt loquitur Cyprianus: aliæ vt libertate sua gaudeant, nullam voti adhibent religionem. Et Augustinus quidem virginum nomen ac honorem vix aliis defert, quàm continentiæ sanctæq; virginitatis, vt ipse vocat, sectatoribus ac sectatricibus, à quibus carnis integritas ipsi corporis et animi Creatori vouetur, consecratur atq; cõseruatur. Qui præterea virginalem hanc virginitatem, et perpiam continentiam ab omni concubitu immunitatem tanti facit, vt Angelicã portionem, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditationem appellet, ad quam Christus etiam suos fideles exhortatus*

Libr. 1. ad vxorem.

Lib de disc. & habitu virginum.

Li. de velãdis virginibus. Ibidem.

De virginibus hæreticis.

In Psa. 147. & tract. 13. in Ioannis Euangel.

In epist. ad Eustoch. de cust. virgin.

a Esa. 56.
b 1. Cor. 7.

Virginum Euãgelicarum, aliæ ad tempus, aliæ perpetuò continentes, quædam voto adstrictæ, quædam liberę.

Lib. de disc. & habitu virginum.

Lib. de sancta virgini. cap. 11. 18. & 30.

Matth. 19.

Digitized by Google

tatus sit, quum diceret: Qui potest capere, capiat. Inprimis verò
1. Cor. 7. *mirificus virginitatis & custos & prædicator fuit Paulus, vt hinc virginum pronubus à Basilio appelletur, omnes sui similes esse percupiens, & in hac virtute commendanda tam sedulus, vt à nuptiis deterrere videatur, & perpetuam continentiã viduali simul & coniugali pudicitiæ anteponat. In eundem sensum tota conspirat antiquitas, ac virginitati tribuit pudicitiæ principatum, multisq; modis illorum damnat errorem, qui virginitati coniugium audent exæquare. His de rebus nos alibi disseremus, sat habentes nunc carptim aliquid attingere, maiore vt in precio habeatur virtus, quæ tantùm nõ sordet hodie, maleq; olet sectariis, virtus, inquam, Euangelicà, literis & exemplis Apostolicis confirmata, tùm multis Patrum scriptis & encomiis illustrata, ac demùm inter præcipua Ecclesiæ Christianæ ornamenta tùm à nostris, tùm ab Ethnicis scriptoribus eximiè commendata. Cæterùm vt ad nostram Virginem redeat oratio, fuit illa vtique non de sæculi virginibus, vt Hieronymi more loquamur, non è Iudaicis Euangeliũ ignorantibus, non è fatuis lucente oleo destitutis, non ex dubiis & vacillantibus, aut mente corruptis, quarum ingens prouentus vbique Gentium & omnibus sæculis esse consueuit: fuit autem virgo vna inter pudicas pudicissima, inter bonas optima, inter sapientes sapientissima, inter religiosas religiosissima, Virgo carne, Virgo mẽte, Virgo professione, ac demùm illius absolutum exẽplar virginis, qualem Paulus omni ex*
1. Cor. 7. *parte sanctam esse postulat, virgo, inquam, & corpore & spiritu, sola mater simul & Virgo, mater Christi & Virgo Christi, vti*
Lib. de sancta virginitate cap. 6. *apud Augustinum legimus.*

Etsi verò nulli non Christiano cognitum, & à pueris etiam celebratum, magnoq; tot sæculorum et populorum consensu comprobatum est, MARIAM virginem, & singularem virginẽ existere: quis enim nisi fortasse impius aut insanus, perspicuis Apostolici Symboli verbis reclamet? tamen hæc ipsa fidei nostræ cõfessio, si paulò penitius inspiciatur, multa certè, quæ non solùm imperitos & simplices, sed & doctos exerceant, magnumq; vsum & fructum adferant Ecclesiæ, suo ambitu cõprehendit. Et cum hac ipsa Mariæ virginitate coniuncta sunt nõ pauca, nec omnibus obuia, & meritò tamẽ considerandæ diuinæ Scripturæ testi-

Virginitatis eximius prædicator Paulus, qui virgines & viduis, & coniugibus anteponit.

Qualis Virgo Maria, si cum reliquis conferatur.

Non satis est, simpliciter credere Mariæ virginitatem.

Digitized by Google

monia, in quibus arcana quædam religionis nostræ mysteria cõtinentur, ac sanè vtiliter excutiuntur. An verò dormit? imò lapidem omnem mouet Satan, tenebrarum teterrimus simulq; impurissimus princeps, vt summam MARIÆ puritatẽ, ac propriam eius virginitatem cominus aggrediens, eã vi magna conuellat. Hoc igitur duce tot Iudæorum, Ethnicorum, Philosophorũ, hæreticorum agmina funesta prorũpunt, qui vnã hanc Virginẽ eiusq; integritatem hostiliter impetunt, ne matrem Domini vel ante partũ, vel in partu, vel post partũ incorruptam perduraſſe, constãter mundus agnoscat, ac prædicet Ecclesia. Vnde cõplures & eximij Patres, quorum posteà meminerimus, multũ in eo studij ac operæ posuerunt, vt probarent: Quòd MARIAM perpetuam Virginem profitemur, id & impiis probabile, & orthodoxis constans solidumq; dogma videri debere, à quo ne latũ quidem vnguem sit fas vlli discedere. Accedit, quod in hac fœda tot opinionum atque sectarum colluuie, quam gignit ætas nostra ferrea, haudquaquam desint nouatores, qui Deiparæ propriam ac illustrem à virginitate laudem et gloriam non solùm clàm inuidere, sed palàm etiam surripere moliãtur. Etenim quod libet, id etiam sibi licere plerique putant, vt sepultos veterum hæreticorum cineres in orbem reuocent, & damnato serpenti aduersùs promissam & benedictam illam à Deo mulierem pugnanti, perq; gnauiter famulentur. Quapropter nobis vitio vertendum non arbitramur, sed huius tẽporis calamitati, & præsentis operis necessitati potiùs adscribendum, si librum hunc proximum, eumq; integrum, MARIÆ Virginitati tribuerimus, in quo partim cum veteribus, partim cum recẽtioribus Mariomastygis aperto Marte congredianur, ac pro nostra quidem virili oppugnatæ veritatis causam, vt res ipsa postulat, aduersùs hostes Ecclesiæ verbiq; diuini corruptores vindicemus. Vtinam verò quod ex animo desideramus, id MARIÆ Filio adiuuante præstare possimus, illudq; consequamur, vt quæ vulgo in hoc argumento non satis euoluta & percepta esse videntur, hac qualicunque operâ multis tum explicatiora, tũ illustriora reddantur.

Satanæ studio, Mariæ virginitas, à multis oppugnatur.

Ingens Patrum studium fuit in Mariæ virginitate tuenda & illustranda.

Mariæ virginitatem à multis hodie impugnari atque lædi.

Argumentum libri præsentis.

SEQVVN-

Digitized by Google

SEQVENTIVM IN HOC SECVNDO *Libro Capitum & argumentorum Index.*

I. De MARIÆ admirabili & perpetua virginitate.

II. MARIÆ virginitatem, vt eximium Dei opus, nos suspicere ac venerari oportere.

III. Quibus de causis MARIAM Virginem simul & matrem voluerit esse Deus.

IIII. Scripturæ diuinæ testimonia virginitati MARIÆ patrocinari, & Matthæi locus expensus, de solicitudine Ioseph à sua sponsa diuertere meditantis.

V. Patrum testimoniis virginitatem MARIÆ adstrui atque stabiliri.

VI. De MARIÆ virginitate aduersùs Iudæos alioscp Iudaizantes.

VII. De MARIÆ virginitate contra Ethnicos, omnescp Christianæ fidei alienos.

VIII. De MARIÆ virginitate, contra Pseudochristianos.

IX. MARIAM etiam in partu Virginem permansisse, contra Iouinianistas.

X. MARIAM post partum non fuisse corruptam, contra Heluidianos.

XI. De MARIÆ desponsatione, & quonam consilio hæc ipsa facta sit.

XII. Quòd MARIÆ desponsatio perfectam eius virginitatem non imminuerit, & ad cœlebatus commendationem valeat.

XIII. MARIÆ sponsum Ioseph, à singulari prudentia, iustitia, sanctitate & castitate meritò commendari. Tùm, quæ consideranda sint circa Ioseph & MARIÆ conuictum familiarem.

XIIII. MARIAM ex voto Virginem fuisse, ac præterea de aliis ex voto amplectentibus cœlebatum.

XV. MARIÆ virginitati præcellens competere meritum, & in cœlis præmium, quo sacris virginibus reliquis antecellat.

XVI. Quo pacto MARIA, vt Dei mater fieret, promeruisse dicatur.

XVII. An fides de MARIÆ perpetua virginitate sit necessaria ob Ecclesiæ authoritatem.

Digitized by Google

LIBRI SECVNDI DE MARIÆ ADMIRABILI ET PERPETVA VIRGINITATE ALIISQVE REbus annexis,

CAPVT PRIMVM.

MVLTA QVIDEM SVPERIORE libro exposuimus, quæ ad MARIÆ conceptum, ortum, pueritiam spectant, ac planè conuincunt, eam diuinitus promissam, diu exoptatam, ex Ioachim & Anna præclaris parentibus procreatam, & in templum Dñi Hierosolymitanũ adductam, ibique vndecim annis, si Euodio credimus, persanctè nutritam & institutam fuisse. In libro inscripto Lumen. Quæ autẽ & qualis hæc Virgo fuerit, si cum omnibus omnium ætatum siue virginibus, siue mulieribus cõferatur, id porrò excutiamus. Virgo est isthæc in locum primę virginis, quam serpens in paradiso decepit, cooptata, statimque post primum hominis lapsum à Deo promissa, quæ iam nata, quum nubilis esse cœpisset, à Dei Legato Gabriele innocens, morigera & gratia plena primùm Nazareti inuẽta ac salutata est. Genes. 3. Virgo ex terreno quidem Adam nata, sed terra cœlesti imbre fœcunda, & aratro Spiritus sancti culta, atque vt Saluatorem mundi germinaret, vnicè benedicta. Maria Virgo multis modis alias excelluit mulieres, planeq; fuit incõparabilis. Virgo magni Patriarchæ Abrahæ, si non modò genus, sed fidem quoque spectes: Virgo inclyti Regis Dauidis, si promissionis & nobilitatis hæredem quæras, filia verè generosa. Virgo abscondita, Deoque magis, quàm hominibus nota, per quam vetus virginitatis opprobrium cum Mosaica lege coniunctum, penitus abolebitur. Virgo, quæ supra legis morem & institutum, sineque cuiusquam exemplo castitatem suam prima, vti monstrabimus, Domino consecrauit. Virgo illis instructa & exculta dotibus, quæ sapientissimæ, religiosissimæ & ornatissimæ Virgini, imò & futuræ sui omniumque Conditoris parenti, vel maximè congruebant. Virgo non sterilis, sed fœcunda: homini nupta, sed Deo plena: habens filium, sed nesciens virum: semper clausa, nec tamen prole destituta. Virgo sine corruptione grauida, & in partu inuiolata. Virgo ante coniugium, Virgo in coniugio, Virgo prægnans, Virgo lactans, Virgo perpetua. Virgo sine libidine concipiens Emanuelem, Virgo sine onere gestans vterum, sine dolore pariens Deum. Virgo tàm augustè promissa, tàm diu & ardenter expectata, tamque ab omni parte fœlix & perfecta, nullam vt aliam visa sit similem, vel habere sequentem. Virgo, cuius fœtus non temporaneus, sed momentaneus extitit, vt perfectus idem filius subitò intrauerit, dum conciperetur, & sine mora egressus fuerit, quum nasceretur. Virgo matris gaudia sentiens, damna verò matris, incendia matris, libidinemque matris, & sordes angoresque parientis nec leuiter quidem experta. Virgo virilis ignara consortij, quæ non solùm in conceptu & partu illæsa, sed & gaudio plena, Deoque semper mansit coniunctissima, sic maternum exhibens munus, vt sibi virgineum decus augeret atque incredibiliter illustraret. Virgo carnis integritate, simulque mentis puritate præstantissima, reliquis antecellens mortalibus, & Angelos ipsos antegrediens. Etenim quam puritatem cœlestes illi spiritus ex natiua obtinent conditione, quòd sint à corporea concretione omniq; contagio remoti, eandem hæc Virgo per gratiam singularem adiuta, & simul arbitrij applicatis viribus, sibi comparauit, & in illa terra, cui Deus maledixit, inuiolatè seruauit. Genes. 3. Virgo in

go in carne viuens, & cum carne fœdaque voluptate nihil commune retinens, in lege Domini ambulans immaculata, quæ inceſſu, geſtu, ſermone modeſtiſsimam ſimul & ſanctiſsimam, & amabiliſsimam ſe vndique proderet. Virgo Sanctis & Sanctorum ordinibus tantò excelſior, Deoque immortali charior atque propinquior, quantò à concupiſcentia, omnique labe & lege peccati liberior. Nam incorruptio eſt, vt
Sap. 6. ſcriptura diuina teſtatur, quæ hominem Deo proximum reddit. Virgo vna ob caſtitatem corporis mundiſsima, præ omnibus perpetuæ virginitatis laude cohoneſtata, primitiæ, mater, regina & princeps virginum Euangelicarum. Nam ſacram viam inuenit, & prima demonſtrauit aliis, quę homines integrum docet præſtare cœlebatum, vt in carne vitam angelicam degant, & cœleſtium ſpirituum puritatem æmulentur: ad cuius virginitatem omnis alia virginitas, quæ cogitationis libidinem, carnisque moleſtias effugere non poteſt, corruptio quædam poſsit exiſtimari. Virgo demùm tàm ſacra, pura, immaculata carne, mente, ſermone, opere, aſpectu atque contactu, vt ſuos inſpectores, ſi ſic dicere licet, virgines faceret, eiusque virginitas quaſi virgines germinaret.

Quid plura? quod in Eccleſia tot eſt ſæculis decantatum, atque vti putant, à Gregorio magno profectum, id mihi iure quodam hîc vſurpare poſſe videor: Sancta & immaculata virginitas quibus te laudibus efferam neſcio: quia quem cœli capere nõ poterant, tuo gremio continuiſti. Fremant interim ac frendeant dæmones, inſultent ac furiant Ethnici, ſubſannent ac torqueantur Iudæi, calumnientur ac oblatrent hæretici, ne tot illuſtres virginis noſtræ dotes & prærogatiuæ in Eccleſia vel agnoſcantur, vel deprædicentur. Ægros oculos & obcæcatos animos hic tantus ſplendor feriat ac offendat: inuiſa ſit & amara veritas filiis tenebrarum: ſed eadem filiis lucis tantò gratior iucundiorque futura. Quod mundi principes ac ſapientes aut aſſequi nequeunt, aut malignè obſcurare contendunt, id gratis lætisque animis Chriſti vel infantes, vel paruuli vſque complectentur, rati quod res eſt, tantam huius dignitatem ac ſublimitatem eſſe virginis, quantam nulla orationis facultas, aut ingenij ſolertia vnquam comprehendat. Atque hæc ego propter illos maximè dixerim, qui ſiue Eccleſiæ odio incitati, ſiue contentionis amore permoti, cenſores ſe præbent iniquos Marianæ virginitatis, ac dictis prærogatiuis obſtrepunt, ne Deiparam tot ornatam monilibus, tantisq; Dei muneribus cumulatam nobiſcum agnoſcere videantur.

Tanto virginis ſplẽdori aduerſarios non poſſe obſiſtere, ſed fruſtra reluctari.

Cæterùm in hanc virginitatem nihil ſublimius, nihil admirabilius, nihil commendabilius cadere poteſt, quàm illa, vt ſic loqui liceat, maternitas, quę virginem matrem & Dei matrem effecit. Quæ virginis huius gloria nulli alteri conceſſa, & ne Angelis quidem communicabilis, aliquantò rectius intelligetur, ſi de communi more fœminarũ, quæ matres ex virginibus efficiuntur, nonnulla repetiuero, vt ex hac qualicunq; collatione, magis ac magis veritas inclareſcat. Et quidem natura comparatum eſt, vt arbores quædam ſua ſponte naſcantur, & herbarum genera non pauca ſine cultore proueniant. Sunt etiam animantia, quę ad procreandum nullos, vel non magnos labores ſuſcipiunt, ac ſuum tamen genus tuentur. Cęterùm vt homo ex homine generetur (de piis æquè ac impiis loquor) rem longè difficiliorem eſſe conſtat: adeò multa concurrant neceſſe eſt, priuſquàm ſuum partum mater edat, & proles huius vitæ lucem aſpiciat. Nulla certè poſt hominum memoriam fuit fœmina, quæ prolem ſine viri commercio, ſine virginitatis iactura, ſine pruritu libidinis, ſine ardore concupiſcẽtię conciperet: nulla quæ conceptum fœtum abſque onere, faſtidio, laſſitudine in vtero geſtaret: nulla quæ inoffenſa valetudine, citra doloris acerbitatem, ſine ſordibus pareret, ac ſine languore ſuum abſolueret puerperium. Volens prætereo morbos muliebres & affectus vterinos, vt medici vocant, qui grauidis ad partum vſque accidunt: nam de his [a] Hippocrates, [b] Aëtius, [c] Paulus Aegineta, pluresque rerum medicarum docti accuratè ſcripſerunt, eosque prægnantes & puerperæ vel inuitæ ſentiunt. Hinc illæ ſtomachi exundationes, continuæ vomitiones, ſputa crebra, oris ventriculi arroſio, cibi faſtidium, carbonum & rerum ſordidarum appetentia, quum more canum aut nihil omninò, aut malos cibos appetunt, Græci κίτταν, ſiue μαλαχίαν vocant, vt reliquum & longum illum muliebrium calamitatum

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Multa in rerum natura facilius quàm homines generantur.

Vt homo naſcatur, multa in matre precedãt neceſſe eſt.

De morbis muliebribus & grauidarum affectionibus.

a Lib. 1. de morbis mulieribus.
b De vterinis affectib.
c De curandis paſſionibus ca. 1.

Digitized by Google

tenorem semel abrumpam: ob quas, vt arbitror, quædam apud Euripidem non omninò frustrà queritur: In Medea.

Omnium, quæ sunt animata & mentem habent,
Mulieres sumus miserrimæ plantæ.

Mulieres tot ærumnis obnoxiæ ob diuinam ordinationem.

Quocirca velint nolint mulieres, seueram iusti Dei legem, qua veteri maledicto subiiciuntur, non possunt effugere, sed acerbo sensu doloris vel inuitè testantur, quod aduersus primam parentem initiò decretum fuit, id ad se quoque, tanquàm hæredes & filias Euæ, pertinere. Verba legis, quæ à singulis pœnam exigit, in hunc habent modum: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Quod alibi vertit Hieronymus: In anxietatibus & doloribus paries mulier. Nonnulli verò reddunt: Multiplicans multiplicabo tristitias tuas, & gemitum tuum: in tristitiis paries filios. Quasi dicat mulieri Deus, sicut Chrysostomus interpretatur: Ego quidem volebam te citra dolorem & ærumnam viuere, liberamque ab omni mœrore & tristitia, & omni voluptate repleri, & licet corpore circundatam, corporalium sensu non affici. At quia non vsa es, vt oportet, tanta prosperitate, sed affluentia bonorum in tantam te ingratitudinem inuexit, propterea tibi frenum impono, vt ne amplius lasciuias, ad tristitias & gemitus te condemnans. Rem magnæ lætitiæ & filiorum propagationem à tristitia te incipere faciam, vt & ipsa, quanta peccati & inobedientiæ magnitudo sit, perpetuam habeas memoriam ex perpetuis doloribus, & præsertim tempore partus. Et ne processu temporis obliuioni tradas quod factum est, quòd hæc impostura horum tibi causa facta sit, propterea multiplicans multiplicabo tristitias tuas & gemitum tuum. In tristitiis paries filios. Hîc significat parturientium dolores, multiplicemque illum laborem, quem ferre necesse est: Vtpote tot mensibus gestare vterum, velut sarcinam pueri, & sentire singulares qui inde oriuntur dolores, & membra distendi, & ferre intolerabiles illos cruciatus, quos solæ illæ sciunt, quæ expertæ sunt. Nam & mulier ipsa sæpè post menses illos, post noctes insomnes, post membrorum distensiones, paruo quodam interuallo facto, licet ante statutum tempus partum abortiuerit informem & nondum lineamentis figuratum: vel etiam formatum quidem, non integrum autem, neque sanum, vel etiam sæpè mortuum, vix è periculis elabitur. Et quid dico? sæpe cum fœtu nato commori eas contingit: & neque hoc cæteras terret, neque persuadet vt rem fugiant: tantum Deus tristibus illis insseuit dolorem simul & voluptatem. Propter hoc dicebat: Multiplicans multiplicabo tristitias tuas, & gemitum tuum. In tristitiis paries filios.] Quæ Chrysostomi oratio vt genuinum huius loci sensum explicat, sic & longam illam calamitatum veluti catenam mulieribus impositam continet, simulque singularem Dei iustitiam comprobat, tantas pœnas de muliere prima sumentis, quæ primùm à serpente decepta, & virum initiò peruertit, & vtrunque sexum inexpiabili ferè noxa obnoxium reddidit. Etenim à muliere initium peccati factum est, & per illam omnes morimur, vt affirmat [a] Ecclesiasticus. Tùm sicut [b] Paulus testatur, Adam non est seductus, mulier autem seducta in præuaricatione fuit.] Hæc igitur non modò peccati, sed & mortis initium dedit mortalibus, quæ vbi semel virum docuit, cuncta peruertit, digna profectò, cui perpetuum silentium, ne vnquam in Ecclesia doceret, mandato etiam Apostolico imponeretur. Poterat aliòquin Adam, vt inquit Ambrosius, inter illas paradisi inconcussus stare delitias, si Eua ibidem cum diabolicis illecebris non fuisset.] Tertullianus verò mulieri tantùm non exprobrans & insultans, Tu es, inquit, Diaboli ianua, tu es arboris illius resignatrix, tu es diuina legis prima desertrix, tu es quæ eum inuasisti, quem Diabolus aggredi non valuit: tu imaginem Dei hominem tam facile elisisti: propter tuum meritum, id est, mortem, etiam filius Dei mori habuit.] His dissimilia non sunt, quæ Chrysologus in mulieris accusationem adfert, vocans mali causam, peccati authricem, mortis viam, sepulchri titulum, inferni ianuam, lamenti originem, quæ demùm iure mancipetur mœroribus, gemitibus addicatur, viribus infirma, sed lamentis onusta. Demùm è Salomone probat Hieronymus, malorum omnium caput esse mulierem, quia per illam mors in orbem terrarum introierit, ipsaque pretiosas virorum animas capere soleat.

Quàm miserè torqueátur grauidæ & parientes.

Mulier à Tertulliano grauiter accusatur.

Genes. 3.

In epist. ad Demetriad. de virginit. seruanda.

Hom. 17. in 3. ca. Gen.

a Eccles. 25.

b 1. Tim. 2.

1. Tim. 2. 1. Cor. 14. Serm. 23. Li. de habitu mulieb.

Serm. 79. de resurrec. Christi. Eccles. 7. & ibidem Hieronym.

Nunc

Nunc ad noſtram Virginem redeundum eſt, eò certè laudabiliorem ſimul & admirabiliorem, quò longius eadem à communi & multiplici mulierum maledicto abfuit, quia verè ac plenè inter mulieres benedicta, ac nullis eiuſmodi ærumnis, quas diximus, & ne dicere quidem ſatis poſſumus, vnquam obnoxia. Concepit quidem & peperit filium, & grauidis & puerperis annumerata, nec non communi mulierum nomine comprehẽſa: ſed tamen ab iſtiuſmodi morbis muliebribus quos malè ſana mater dicam, an nouerca Eua in orbem inuexerat, ſingulari munere præſeruata. Etenim vt Petri Damiani verbis vtamur, quæ ſine contaminatione concepit, & filium ſine dolore procreauit. Non ſecutus eſt dolor partum, quia non præceſſit libido conceptum. Dictum namque fuerat Euæ, In dolore paries filios. Quæ ſententia in aliis matribus viguit, in MARIA verò modum ſui iuris amiſit. In mulieribus fixa perſtitit, in Virgine prævalere non potuit. Quæ enim Virgo permanſit concipiendo, dolorem ſentire non potuit pariendo.] Nec aliter ſanè ſenſit Fulgentius, quum in hunc modum ſcribat: Euæ dictum eſt: In doloribus & triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergo his malis ſe ſubiugant fœminæ, quæ MARIAM non ſequuntur, dolori, triſtitiæ, ſeruituti.] Hanc porrò nouam Euam eſſe dicit, cui & concipienti nulla grauedo, & parturienti nulla triſtitia potuerit oboriri, quandoquidem ille qui venerat triſte lætificare ſeculum, ventris non contriſtauit hoſpitium. Vnde ſi MARIAM cum Eua componamus, iuſtitiæ diuinæ rigor in hac quidem valuit ac viguit: in illa verò nec vim ſuam exercuit, nec locum vllum offendit. Ac tale quid Angelus ſubindicare videtur, quum in ipſo ad virginem ingreſſu non niſi fauſta lætaque nunciat, de gratiæ plenitudine MARIAE gratulans, eamque vt benedictam inter mulieres, quę Deum ſibi maximè fauentem ac præſentem haberet, agnoſcens ac prædicans. Sic enim oſtendit, vt verbis vtar Fulgentij, ex integro, iram excluſam primæ ſententiæ, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam. Vbi addit præterea, quòd MARIA facta ſit reſtauratio fœminarum, quæ per ipſam à maternæ maledictionis ruina probentur eſſe ſubſtractæ. Virgines autem idem hoc modo compellat: Venite virgines ad virginem & lætamini: ponite maledictionem præuaricationis, & benedictionem reſtaurationis aſſumite. Proiicite dolores, quos Eua per ſerpentem accepit: & quos per Angelum MARIA ſuſcepit honores, aſſumite.] Sentit proculdubio Fulgentius, MARIAM à reliquis mulieribus in immenſum abeſſe, quòd non ſolùm à communi ſexus maledicto ſemper vixiſſet immunis, ſed & illarum fœminarum princeps eſſet ac regina, quæ à coniugij ſolicitudine, & carnis voluptate ſolutæ, cœleſti ſponſo ſe totas conſecrant, illique ſoli liberè ſeruiunt. Affirmat igitur [a] Ambroſius, quod ante illum notauit & [b] Cyprianus, potiorem virginum quàm vxorum eſſe conditionem, quòd illæ cum MARIA ærumnis careant, quibus ex Dei lege mulieres adſtringantur. Hinc & illa [c] Bernardi vox: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: In triſtitia paries filios: & nihilominus illam, qua ſecutum eſt: Maledicta ſterilis in Iſraël: ac ſingularem conſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias.] De aliis verò virginibus, quæ hanc MARIAE benedictionem aliqua ex parte conſequuntur, idem Bernardus alibi hoc diſſerit modo: Fœlices virgines, quæ ſponſum ſuum Chriſtum accipientes, illi ſe ſoli ſubiecerunt, cuius iugum ſuaue eſt & onus leue, eique ſoli tota & integra mente placere deſiderant, qui ſanè ſpecioſus forma præ filiis hominum, non diuidentes mentem ſuam, ita vt nec ex parte cupiant, & ſolicitæ ſint placere Deo, nec ex parte placere viro: ſed ſe totas integras reddunt illi, à quo acceperunt vt eſſent, & receperunt vt benè eſſent.]

Sunt porrò & alia, quæ Marianam virginitatem vt rem omninò mirandam, omnibusq; magnifaciendam doceant, præſertim ſi virginis huius vitam in animum ſedulò reuocemus. Viuit cum MARIA Ioſeph, & multis quidem annis perquàm familiariter: ducit ille ſponſam in Ægyptũ, & ab Ægypto reducit, ſolus ſępè cum ſola domi verſatur, & in conuiuio, & in thalamo illi præſtò eſt, ambo iter longinquum & ſecretum vnà conficiunt. Hæc argumenta Bernardus profert, vt probet, non arduum modò, ſed etiam

Maria immunis à communi mulierum maledicto.

Serm. 3. de Mariæ natiuit.

Genes. 3.

Cur decuerit Mariam cũ aliis mulieribus in partu non laborare.

Ser. de laudibus Mariæ ex partu ſalnatoris.

Genes. 3.

A tribus mulierum malis Maria libera.

Luc. 1.

Mariam ſic ab Angelo compellari, vt ornatam multis prærogatiuis.

Ibidem vt ſuprà.

Maria ſecũ virgines à mulierũ maledicto liberas tenet.

In eodem ſerm.

[a] Lib. 1. de virginibus. [b] Lib. de diſciplina & habitu virginum. [c] Hom. 2. de beata virgine.

Exodi 23.

Tractat. de paſſione Domini c. 30.

De fœlici ſtatu virginum, quæ ſoli Chriſto vacant.

Mariæ virginitatẽ quotidiana cum Ioſeph familiaritas, facit admirabiliorẽ.

Ser. 3. in vigilia natalis Domini.

Digitized by Google

ſed etiam incredibile multis videri poſſe, quòd MARIA eo præſertim tempore, & iuuentute florente, quum ſponſum in virum haberet, virgo prædicetur. Illáne virgo erit, quæ puerum in vtero geſtat, & poſt nouem menſes conceptum parit, ac natum pleno lactat vbere, omnibusque maternis fouet officiis, vt paruulus educetur? A ſęculo non eſt auditum, inquit, quòd virgo eſſet, quæ peperit, quòd mater eſſet, quæ virgo permanſit. Nunquam iuxta rerum ordinem virginitas, vbi fœcunditas prædicatur: nec fœcunditas, vbi virginitas integrè conſeruatur. Quomodo igitur potuit hoc perſuaderi generi humano, vniuerſo orbi terrarum, in MARIA virgine ſemel factum eſſe, quod factum nō fuerat, nec fiet in æternum, vt virginitas & fœcunditas in illa obuiarent ſibi?] Audiat omnis ætas, inquit Auguſtinus, quod nunquā audiuit: virgo partu ſuo nupſit, virginitatem dum panderet duplicauit, filium quem genuit adorauit.] Ac iterū: Virgo ſine viro grauidatur, viri neſciam ſermo Dei maritat: ſimul facta eſt mater & virgo: mater facta ſed incorrupta: virgo habens virum, neſciens virū, ſemper clauſa, ſed nō infœcunda.] Quis obſecro, ſi ſapiat, non demiretur, quòd virginitas conceptu clareſcit, quòd partum virginitas comitatur, quòd generatio aſſignat virginem, quòd virginitas probat matrem, & matrem viciſsim virginitas glorificat, quòd virginem grauitas matris honorat, ac decus maternum virginitas aſſequitur, decus verò virgineum magis fœcunditate ſeruatur? vt Illefonſi verbis vtamur. Ac inter alia quidem miracula, quæ diuinam virtutem nobis illuſtrant, orbique comprobant, nullum ferè auguſtius, quàm mortuorum ad vitam reſuſcitatio celebratur. Atqui virginem parturire maius eſt miraculum, ſi Ambroſio credimus, quàm mortuum reuiuiſcere. Hoc enim aliquoties, quemadmodum [a] Elia, [b] Eliſæo, [c] Paulo precantibus: illud verò ſemel duntaxat in orbe factum eſt, nec in poſterum fiet. Notauit & [d] Petrus Damianus, MARIAM in virgineo ſuo partu, quem edidit, Sanctorum omnium virtutes ac ſigna præcelluiſſe. Tùm Sophronius in Synodicis, quæ in ſexto Concilio Conſtantinopolitano laudem publicam meruerunt, præcipuis Euangelij miraculis annumerat, MARIAM ante partum, & in partu, & poſt partum intemeratam virginem permanſiſſe. Quid multa? ænigma inextricabile videri poteſt, talem reperiri creaturam, de alterius oſſe genitam, quæ viciſsim de ſua carne authorem patremque ſuum generet, non ab alio quàm quem peperit fœcundata, & quæ eidem ſimul & filia & ſponſa & mater exiſtat.

Serm. 6. in natali Domini. Serm. 9. in natali Domini.

Præcipuum miraculum reſuſcitatio mortuorum.

Lib. de virginit. Mariæ ca 2. Li. de inſtit. virginis c. 5. a 3. Reg. 17. b 4 Reg. 4. c Actor. 20. d In vita Domenici loricati.

Quale quantiſque ſit miraculum, Mariā virginem parere.

In Maria reperiri ænigma inextricabile.

CAPVT SECVNDVM.

MARIÆ virginitatem, vt eximium Dei opus, nos ſuſpicere ac venerari oportere.

HIC IAM audire mihi videor ſiue muſitantem aliquem, ſiue obſtrepentem: Quid tu nobis tam multa de vnius virginitate? Dicam igitur cur viſum ſit ſuperiora præfari, atq; vt valde raram, ſic etiam meritò ſuſpiciendam MARIÆ virginitatem vtcunque delineare. Primùm quidem, vt minus illorum vel imbecillitate, vel ſtupiditate commoueamur, qui hoc myſterium primùm auditum ægrè ſunt aſſecuti: deinde verò, vt Dei ſapientia & bonitas in hoc doctrinæ genere magis omnibus eluceſcat, ac poſtremò vt & Iudæorum perfidia, & Chriſtianorum multorum ſocordia rectiùs inde coarguatur. Etenim ſi prima naſcentis Eccleſiæ tempora ſpectemus, quibus Apoſtolica prædicatio viguit ac floruit, nullum ſapientibus dubium eſſe poteſt, quin plurimi paſsim reperirentur, quibus ingratū, durū, abſurdū adeoq; incredibile videretur, quod primi illi fidei noſtrę doctores de MARIÆ virginitate virginisq; partu conſtanter & publicè concionabātur. Quarè Ignatius, qui Apoſtolorū vidit ætatem, & illius Eccleſię certamina expertus eſt, non ſemel de impiis queritur, quod MARIÆ virginitatem proſcinderent atq; inſectarentur. Partum virginis inquit, calumniantur.] Tam nouum & inſuetum, adeoq; à cōmuni hominū ſenſu & iudicio

Tribus de cauſis Mariæ virginitas nobis valde conſideranda & ſuſpiciendā.

Mariæ virginitas multos offēdit, quum primū de illa prædicaretur.

In epiſt. ad Trallianos, Philadelphienſes, Magneſianos.

Digitized by Google

iudicio alienum, imò & ridiculum, & fabulosum plerisque visum est, quum de salutifera cruce Domini, & MARIÆ perpetua virginitate necessariam exigi fidem audirent. 1.Cor.2. Animalis quippe homo, vt Paulus affirmat, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere. Audiens enim Paganus, quòd Saluator clausa velut ianua sit in mundum ingressus, qui corpus tamen crassum & loci indigum In Serm. de natiuit. Domini. circumferat (Theodori Ancyrorum Episcopi verbis vtor) audit id quidem, sed non credit miraculo, huius rei rationem inquirens. Quum verò audit posteà, quòd virgo Saluatorem pariens, virgo persistat, sermonem hunc stultitiæ deputat, ac Deo Deique 1.Cor.1. miraculo fidem habere detrectat.] Igitur huc quoque Pauli dictum pertinet: Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes. Sensus enim carnis est, inquit In 1.cap. ad Cor. Ambrosius, diffidere, Dei potentia virginem peperisse, quia hoc mundi ratio, qui cognatus est carni, non recipit.] Idemque rursus alibi: Quid tam impar, quàm Spiritus Libro 2. in Luc. sanctus & corpus? Quid tam inauditum, quàm virgo prægnans contra legem, contra consuetudinem, contra pudorem, cuius charior cura est virgini?] Hanc ergo generationem vt inauditam, sic incredibilem esse dicit, quam Esaias quidem fore prædixerit, sed per reuelationem non intelligens, quemadmodum illa futura esset: hoc enim mysterium non hominis, sed Angeli ad ipsam virginem destinati ore depromi oportuisse.

Nec Esaiæ renelatum, quomodo virgo pareret.

Quid ergo mirum, non modò Iudæos valde stupidos & ceruicosos, sed etiam Ethnicos humanæ Philosophiæ ac eloquentiæ vanæ studiis inflatos, mundique sapientes omnes ab hoc dogmate, quod humanæ rationis captum excedit, diu ac multùm abhorruisse? Nulla est mortalibus intelligendi vis atque subtilitas, nulla doctrina & præscientia tanta, quanta dæmonibus naturæ viuacitate & ingenij acumine præstantissimis competit: qui tamen in hac sunt ignoratione versati, vt MARIAM virginem simul & Deiparam esse non arbitrarentur. Fallebat enim illos tùm desponsatio virginis cum Ioseph viro contracta, tùm familiaris ille & domesticus vtriusque conuictus, atque ita fallebat, vt de his duobus, sicut de aliis omnibus coniugibus, nihil nisi vulgare sentirent. Igitur MARIAM aliis mulieribus exæquabant, quæ post viriles amplexus virginitate corrupta vterum gestant, & liberos pariunt. Quod autem hoc mysterium dæmones ignorauerint, ex Theologis primus vt opinor, [a] Ignatius, & post illum [b] Origenes confirmauit. Vtrunque ducem non solùm [c] Hieronymus, sed & [d] Basilius magnus aliique plures non grauatim sequuntur. Etsi enim tanta sit dæmonis versutia & perspicacitas, vt illum naturæ arcana non fugiant, & virginem à corrupta discernere facilè possit mille artifex: tamen singulari Dei nutu factum est, vt ille diuini partus rationem, & quod in MARIA gerebatur mysterium ignoraret. Hoc enim cognitum ille ad insectationem grauissimam statim rapuisset, vt non solùm in Christum infantulum, sed etiam in eius matrem immaniter grassaretur. Est interim probabile, quod quidam, vt [e] Chrysostomus, [f] Damascenus, [g] Theophilactus asserunt, versutissimum Satanam, quum ex [h] Esaiæ vaticinio Messiam peccati & mortis destructorem è virgine procreandum intellexisset, magnoperè in obseruandis virginibus aduigilasse, vt sciret quænam illarum tandem in Messiæ matrem deligeretur. Qui deinde quum MARIAM Ioseph viro desponsatam cerneret, minus ab illa virgine, vti dictum est, sibi suoque regno metuendum putauit. Hac autem arte callidissimum fallere, & non potentia fortissimum debellare voluit inscrutabilis illa Dei sapientia, qui sapientes, sicut in libro Iob scriptum legimus, in astutia eorum apprehendit, & consilium prauorum dissipat. In eundem sensum Basilius docet, virginitatis insidiatorem & obseruatorem, mundi huius fuisse principem Diabolum, qui Mariani coniugij specie illusus, mysterium non deprehenderit: sic enim veterem quendam Theologum, Ignatiũ scilicet aut Originem, tradidisse. Ac eôdem cõcedit Ambrosius, multas rationes adferens, cur MARIAM viro esse desponsatã virginem decuerit, priusquàm in matrem Domini eligeretur, & inter alias hanc adiicit: Non mediocris quoq; causa est, vt virginitas MARIÆ falleret principẽ mundi, qui quũ desponsatã viro cerneret, partum non potuit habere suspectum. Fallendi autẽ, vt dixi, principem, fuisse consiliũ, ipsius Domini verba declarant, [i] quum Apostoli iubentur tacere de Christo, [k] quũ sanati, phibentur gloriari de remedio, [l] quũ dæmones præcipiuntur silere de Dei filio.

Homines à dæmonibus ingenij subtilitate & sensus acumine vinci.

De Mariæ virginit. & virgineo partu, dæmones ignorasse, & quam ob causam.

Quomodo & cur nescierit Satan de virgineo partu.

Satan virgines solitus obseruare, ne qua illarum Messiæ fieret mater.

De humana Christi generat.

Ad fallendum Diabolum Mariam quoq; viro desponsari.

a In epist. ad Ephes.
b Hom. 16. in Luc.
c In 1. cap. Matth.
d Hõ. de humanæ Christi generat.
e Orat. in annunciat. Mariæ.
f Lib. 4. de fide orthodoxa ca. 15.
g In 1. cap. Matth.
h Esai. 7.
Iob. 5.
In 1. c. Luc.
i Luc. 9.
k Luc. 10.
l Marc. 1. & Luc. 4.

Fallendi

Fallendi, vt dixi, principem mundi fuisse consiliũ, etiam [a] Apostolus declarauit dicens: Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum istius seculi cognouit.] Neque dissentit [b] Bernardus, sed rem fortasse magis illustrans, quum ostendit decuisse prorsus & oportuisse, hoc diuini consilij sacramentum mundi principi tectum occultumque manere, vt eo modo & ordine hominem sibi reconciliaret Deus, quo cognouerat cecidisse. Itaque sicut Diabolus prius seduxit fœminam, & postmodũm virum per fœminam vicit, sic eundem hostem priùs à fœmina virgine conueuenienter seduci, & pòst à Christo viro apertè debellari. Necessariò igitur, inquit, desponsata est MARIA Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas comprobatur.] His planè consonat Rupertus, cuius testimonio virginis desponsatio, & Ioseph maritus puellæ nominatus, Diabolum & cunctos eius satellites fefellit, vt nescirent Sacramentum, cuius agnoscendi tempus nondum appetiuerat: vtque sicuti falsus fuit Saul, quum Rex Dauid vngeretur, sic & Herodes, siue habitans in Herode Diabolus falleretur in hoc sacramento Regis & Domini, ex vtero virginis incarnati. Quapropter si MARIÆ virginitas, & eiusdem partus virgineus Satanam latuerunt, vt meminit Ignatius, minus aliis Satanæ membris in eundem, vt sic dicam, lapidem impingentibus, siue Iudæis, siue Ethnicis, siue hæreticis, succensere debemus, qui carnis iudicio impediti, stultitiæ deputant mysterium, sibi suique similibus absconditum, paruulis verò in Ecclesia reuelatum.

Cur conuenerit latere Satanã de Mariæ virginitate.

a 1. Cor. 2.

b Hom. 2. de beata Virgine.

Matth. 7.

In 1. c. Mat. & de victoria verbi li. 11. ca. 15.

1. Reg. 16.

In epist. ad Philadelphienses.

Proximum est, diuini numinis prouidentiam atq; munificentiam exponere, qua factum sit, vt intellectus humani sacris in rebus facilè hallucinantis imbecillitas adiuuaretur, ac præsertim ad hoc capescendum arcanum magis magisque proueheretur. Principiò iam inde ab orbe ferè condito doctrinæ huius velut semina sparsit Deus, ne omninò nescirent homines de matre ventura Emanuelis, qui non è viri, sed mulieris duntaxat, ideoque virginis semine procrearetur. Hinc extat nobilis illa in paradiso facta, & prorsus Euangelica promissio, qua primi illi Adæ filij, ne propter peccatum desperarent, se suamque in Deum fiduciam vel maximè fulciebant. Accesserunt posteà priscorum patrum & prophetarum vaticinia, legisque Mosaici typi & ænigmata, quemadmodum alibi docebimus, velut in mediis mundi tenebris prælucentia, vt & sub lege naturæ, & in Synagoga viuentes, fidem eandem à maioribus haud dubiè traditam & acceptam confirmarent, suosque animos ad promissam de tribu Iuda virginem, quæ mundi redemptorem conciperet ac pareret, tùm expectandam, tùm excipiendam paratiores adferrent. Interea miracula quædam excellentia, diuini numinis prouidentia contigerunt, & in magni quidem nominis mulieribus, quemadmodum [c] Sara, [d] Rebecca, [e] Rachel, [f] matre Sampsonis, [g] Anna Samuelis parente, vt alias præteream, quæ septem vxores aliis dissimiles in sacris literis teste [h] Ruperto memoratur. Etenim licet natura steriles, aut propter senectutem ætate ad sobolem generandam impeditæ forent, tamen præter communem naturę cursum & ordinem inclytos filios procreârunt. Cuiusmodi matronarum exempla, sicut [i] Chrysostomus etiam annotauit, benedictam inter mulieres MARIAM, quæ maiore miraculo virgo mater futura esset, pulchrè adumbrabant, & ad finem virginei partus crassos rudesque homines quasi manu ducebãt. Nam propter hoc steriles istæ fuerunt (Chrysostomi verbis vtor) vt credatur virginitatis partus, ipsæq; nos manu ducant ad fidem promissionis.] Neq; dissimili consilio ductus Lucas, Euangelium suum non aliunde quàm à Zacharia & Elizabeth voluit exordiri, ab his porrò ad virginem parituram statim dilabitur, vt à minore miraculo ad grandius illud, quod in MARIA succesit, Lectorem commodè traduceret atq; promoueret. Etenim si Ioannis mater, anus licet sterilis ac effœta, quod per naturæ facultatem non potuit, gratia Dei duce filium promissum concepit ac peperit, cur adeò mirum ac incredibile videatur, eâdem summi numinis effectrice virtute, MARIAM nec ætate senem, nec natura sterilem, in ipsa virginitate fœcundam atq; Deiparam reddi? Vnde Lucam explanans Theophilactus, in hæc verba scribit: Quia virgo paritura erat, præordinauit Deus, vt vetula pareret, non secundùm legem naturæ, tametsi ex viro.] Gregorius verò Nyssenus rem fusiùs explicans, in hunc modum disserit: Zacharias non solùm sacerdos, verùm etiam prophetię dono ornatus erat: vis autem prophetiæ in libro Euangelij præscripta prædicatur, quum diuina gratia viam hominibus

Quomodo Deus paulatim homines perduxerit ad fidem virginis matris, virgineiq; partus.

Genes. 3.

Septem matres steriles, Mariæ virginis partũ præfigurant, ac credibiliorem ostendunt.

c Gene. 17. & 21.
d Gene. 25.
e Gene. 30.
f Iudic. 13.
g 1. Reg. 1.
h In 1. cap. Matth.
i Hom. 49. in Genes. Ibidem.

Cur Lucas de Marię partu dicturus, Euangelium à Ioannis parentibus auspicetur.

Luc. 1.

In 1. c. Luc.

Homel. de sancta Christi generat.

Digitized by Google

hominibus parans ad hoc, ne incredibile putarent, ex Virgine partum edi posse, minoribus miraculis antè, exercendo fideles ad assentiendum & credendum assuefacit. Sterilis ac decrepita filium parit: id quasi præludium est, & principium existit miraculi, quod in Virgine subsecutum est. Vt enim Elizabeth non potentia ac virtute naturæ mater fit: quippè infœcunda & sobolis expers consenuerat: sed ad diuinam voluntatẽ pueri natiuitas refertur: sic virginei partus incredibilitas per hoc, quod ea res refertur ad Diuinam voluntatem, probabilitatem in se continet.] In eundem sensum scribit Cyrillus Alexandrinus, quum aduersus Antropomorphitas disputat, sed locum breuitatis studio prætermitto, Gabrielis Angeli oratione contentus. Is quippè de hoc diuino partu MARIAM instruens, vt præsentis miraculi fidem adstruat, omnemque mentis humanæ dubitationem non Virgini soli, sed nobis etiam eximat, significanter adiungit: Et ecce cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.] Igitur quod in Ioannis matre sterili Deus est operatus, vt cœlestem potiùs, quàm naturalem in pariendo virtutem illi conferret, id in Christi quoque Matre & potuit, & voluit effectum reddere, nihil vt necesse sit humanę vel cognitioni, vel rationi vel consuetudini magis, quàm diuinæ potentiæ in re tanta deferre atq; tribuere. Sed & Christo ex Virgine iam edito, suam Deus benignitatem iterum declarauit, quum fidem de MARIÆ perpetua virginitate non statim per Apostolos tradi, neq; à quoquam exigi voluit, velut infirmis nempè parcens vasculis, quæ hoc Euangelici musti genere haud tutò prægrauarentur. Petiuit enim cœlos Christus, & Spiritum sanctum in discipulos vbertim effudit, priusquàm inter alia secretiora fidei nostrę arcana hoc mysterium per illos orbi proderet, ac paruulis alijs reuelaret. Nam velut industrius agricola, semen suum sparsit, & sic agro mandauit, vt rationem etiam haberet temporis, quo rectè iactum semen fœlicius excresceret, ac maiores fructus adferret. Tàm clementer, tàm prouidè nobiscum egit Deus, vt sublimis de hac virginitate doctrina mundo paulatim innotesceret: & quia res humano sensu atq; intellectu non potuit comprehendi, viam quasi præstruxit mortalibus, vt ad veræ fidei rationem faciliùs adducerentur.

Cap. 27.

Luc. 1.

Quomodo Gabriel confirmet fidem de Virgine pariente.

Ex Dei misericordia, fides de Virgine matre, paulatim est tradita & accepta.

Christus velut bonus agricola, semen Euangelij dispensat in tempore.

Cæterùm quò isthæc gratia Dei ad fragilitatem humanam subleuandam effusior fuit, eò grauiore noxa ingrati Iudæi sese obligant, qui quum legis ac Prophetarum peritiam sibi arrogent, tantam lucem ipsis primùm patefactam, iamq; toto terrarum orbe fulgentem, cœcis oculis prætereunt, adeoq; insani repudiant, ac peruicaciter auersantur. Ac Iudaico quidem fermento vitiatos dixerim, qui ex qualicunque satanæ Synagoga prodiant, ne parùm & ipsi diuino numini aduersentur, aut virginem peperisse negant, aut MARIAM non perpetuò virginem mansisse contendunt. Sunt porrò qui huius doctrinæ lucem in Ecclesia diuinitus accensam agnoscunt, & MARIAM virginem liberè profitentur, vix interim vnquam de illa seriò cogitantes, sed hoc Dei opus, vt alia ferè communia, parui admodum æstimantes. Nam si de vulgo Christianorum loquendum est, rerum sacrarum plæriq; sunt, proh pudor, adeò negligentes, vt quod de Christo, de MARIA alijsq; fidei mysterijs legunt, audiunt, profitentur, id nullo pietatis gustu, nullis viuacis animi sensibus complectantur: tantùm abest vt inde ad singularem Dei potentiam, sapientiam, bonitatem tùm intuendam, tùm amandam assurgant. Igitur ex multis vix paucos reperimus, qui hoc illustre miraculum propheticis & Euangelicis literis celebratum in animum studiosè reuocent, reuerenter obseruent, sæpè suspiciant, remq; illam non solùm dignitatis, sed & vtilitatis, & consolationis, & admonitionis plenam esse sentiant. At quantò melior ac diligentior Virginis nostræ contemplator, simul & amator Bernardus fuit, qui quum angelicam legationem ad Virginem diuinitus destinatam perpenderet, ex feruore Spiritus in hæc verba prorupit: O admirandam & omni honore dignissimam Virginem: ô fœminam singulariter venerandam, super omnes fœminas admirabilem, parentum reparatricem, posterorum viuificatricem. Missus est, inquit, Angelus ad Virginem: Virginem carne, Virginem mente, Virginem professione, Virginem denique qualem describit Apostolus, mente & corpore sanctam. Nec nouiter, nec fortuitò inuentam, sed à sæculo electam, ab altissimo præcognitam, & sibi præparatam, ab Angelis seruatam, à Patribus præfiguratam, à Prophetis promissam. Scrutare scripturas,

Quàm ingratos et iniquos se Iudæi & hæretici prodant in hoc mysterio.

Non satis est Mariæ virginitatem in Ecclesia profiteri, sed hac professione aliter vtendum est, quàm vulgò fiat.

Patrũ aliquot exempla, qui docent Mariam virginem rectè contemplari.

Hom. 2. de beata Virgine.

1. Cor. 7.

Digitized by Google

& proba quæ dico.] Neq; solùm Bernardus, sed & multò antè Chrysostomus dicta Lucæ verba tractauit: Missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem, quibus non vulgarem eiusdem Virginis commendatione contineri, sequenti sermone monstrauit. Missus est, inquit, Gabriel ad Virginem, vt mulieris dedecus in honorem conuerteret. Missus est Gabriel, vt puro sponso thalamum pararet. Missus est Gabriel, vt inter creaturam, & Creatorem sponsalia celebraret. Missus est Gabriel, ad animatum palatium Regis Angelorum. Missus est Gabriel ad Virginem desponsatam quidem Ioseph, sed seruatam filio Dei. Missus est seruus incorporeus ad Virginem immaculatam. Missus est à peccato integer, ad corruptionis expertem.] At quotusquisque nostrum, quum Euangelium de MARIA legitur & cantatur, viua fide in illam Virginem rapitur, eiusq; præstantiam cum Chrysostomo venerabundus intuetur? Egregius autem MARIAE contemplator Petrus quoq; Damianus fuit, qui magna illius admiratione commotus, ex animo dixit: O mirabiliter fœcunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo & Mater dici posit & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puella innuptę membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quę pudorem nõ amiserat castitatis. Mirabatur partus insignia, quæ nulla viri nouerat contagia. Erat spes in partu, quum non fuisset voluptas in coitu. Immensum concepit, æternum genuit, genitum ante sæcula parturiuit, qui sibi & munus fœcunditatis attulit cõceptus, & decus virginitatis nõ abstulit natus.] Luculenter hæc sanè non vnum, sed multiplex Virginis nostræ miraculum arguunt, quod non suspicere, non venerari ego stupidorum potiùs quàm piorum proprium esse duco. Sed & eximiè pius Gregorius ille Nyssenus se cõtinere non poterat, quin ad tantæ Virginis contemplationem admirabundus exclamaret: O miraculum ingens, Virgo mater fit, & Virgo permanet, vides opus nouum naturæ. In alijs fœminis, quàm diu Virgo aliqua est, mater non est. Posteaquàm enim mater facta fuerit, virginitatem non habet, hîc verò duo illa nomina simul concurrerunt, eadem enim & Mater & Virgo est: ac neque virginitas partum prohibuit, neque partus virginitatem soluit.] Reliqua id genus tùm ex Origene, tùm alijs ex Patribus recensere supersedeo, quòd superiora plus satis esse arbitrer, non solùm ad veterum in hac Virgine suspicienda sedulitatem reuerentiamque commendandam, sed etiam ad supinam præsentis sæculi socordiam coarguendam, quo summa Dei opera, & præstantissima quæque in MARIA Dei miracula, proh dolor, fœdissimè negliguntur, frigidissimeque considerantur.

Orat. in Annunciat. Mariæ.

Quomodò missus ad Mariam Angelus iuxta Chrysostomũ.

Serm. 3. de Natiuit. Mariæ.

In orat. de S. Christi Natiuitate.

Hom. 1. in diuersos.

CAPVT TERTIVM.

Quibus de causis MARIAM Virginem & Matrem voluerit esse Deus.

VT non ingratum Lectori, ita neq; instituto nostro alienum fore putamus, aliquas si causas hoc loco reddamus, ob quas visum sit sapientissimo Deo, non aliam matrem nisi Virginem deligere, quæ ipsum Dei filium modo ineffabili procrearet. Digna profectò res, cuius causas sedulo inquirerent, nobisque scripto consignarent Patres, quantùm humani quidem intellectus, qui arcana diuina omnia nequit peruestigare, fert exiguitas, & summa Dei sapientia mortalibus manifestare dignatur. Illud in confesso est, Deum inde ab initio voluisse, omnia verò quæcunque voluit fecit, ac deinde per Prophetam prædixisse, Virgo vt conciperet ac pareret Emanuelem. Cæterùm non modò licet, sed & decet & prodest diuinæ huius voluntatis atque dispensationis causas, curiositate semota, modestè inquirere sedulòque contemplari. Hæc enim animaduersio veram & necessariam in Ecclesia fidem illustrat, ac deinde singularem Dei suauiter ac fortiter omnia disponentis prouidentiam comprobat: tùm eiusdem numinis effusam erga nos beneuolentiam magis magisque commendat, ac demùm Christianis animis haud vulgarem consolationem adducit. Quod si scriptura, si ratio postulat, vt humana mens authorem suum, eiusque diuinam potentiam, sapientiam & bonitatem in hoc inferiore mundo eiusq; certa gubernatione relucentem obseruet, ac grato pectore

Licet, decet, ac expedit inquirere, quibus de causis Deus filius non nisi ex matre Virgine voluerit generari.

Psal. 113. Esai. 7.

Cur & quomodò fit vtilis hæc inquisitio de voluntate diuina.

Sap. 8.

Digitized by Google

ctore celebret, quantò nos demùm pluris facere, & maiore gratitudinis ſtudio ſummum illum diuini numinis amorem proſequi conuenit, quo demùm factum eſt, maximum vt redemptionis humanę myſterium non ſolùm per ſe decentiſsimè, ſed nobis etiam vtiliſsimè ſimul inchoaretur atque perficeretur?

Prima cauſa.

Igitur vt ad rem ipſam accedamus, quam ex venerandis Patrum veſtigijs indagare certum eſt, primùm ex Apoſtolo [a] Paulo & Martyre [b] Irenæo ſatis conſtat, quod primus ille Adam, de terra nempè terrenus, ſecundi qui de cœlo cœleſtis acceſsit, & noui mundi quaſi princeps fuit, imaginem geſſerit, nobisque repræſentârit. Quemadmodùm ergo primus de terra immaculata, & ſicut veteres appellant, Virgine formatus prodijt: id quod haud ſine magno Creatoris miraculo contigit: ita profectò decebat, eandem Dei virtutem præpotenter accedere, vt alter Adam Chriſtus, non niſi ex Matre Virgine procrearetur. Qua de re Baſilius Magnus præter alios multos hoc ſcriptum nobis reliquit. Quando primus Adam non ex viri ac fœminæ congreſſu proceſsit ad ortum, ſed è terra formatus eſt, vltimus Adam vt veteris illius contagionem corruptelamque inſtauraret ſua nouitate, corpus aſſumpſit in virginali vtero formatum, vt per carnem in ſimilitudinem eſſet peccati.] Sed & Chriſtum cum Adamo ita componit Ambroſius: Adam de terra Virgine natus eſt, & Chriſtus de MARIA Virgine procreatus. Illius maternum ſolum nec dum ſciſſum fuerat: iſtius maternum ſecretum nunquam concupiſcentia violatum. Adam Dei manibus plaſmatur è limo: Chriſtus Dei Spiritu formatur in vtero. Vterque ergo oritur cum Patre, vterque Virgine vtitur Matre.] Succinctiùs verò Auguſtinus: Primus Adam, inquit, de limi materia figuratur. Ecce etiam nunc ſecundus Adam quaſi de intacta ac rudi terra virginis de carne formatur.]

[a] 1. Cor. 15.
[b] Lib. 3. cõtra hæreſ. cap. 33.
Lib. de vera virginit.
Serm. 37.
Serm. 5. in natali Domini.

Chriſtũ de Virgine natus, vt veteris Adæ typum impleret.

Neque ſolùm Adæ, ſed & coniugis eius Euæ rationem hîc habere voluit Deus, vt quod in prima illa omnium morientium parente veluti typo præceſsit, id in MARIA omnium Matre reuiuiſcentium pulchrè conſequeretur. Vnde ſicut Eua dum adhuc Virgo eſſet, in tranſgreſsione inobedientię fuit, ita rurſus per MARIAM Virginem obedientiæ gratia facta eſt, annunciato aduentu in carne de cœlo, & vita æterna.] Sic enim habet Epiphanius à Cornario verſus, meliore autem dignus interprete, quem breui proditurum eſſe ſperamus. Irenæus rem eandem clariùs explicat, quum ſin hunc modum ſcribit: Sicut Euæ quum eſſet Virgo inobediens facta, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: Sic MARIA habens prædeſtinatum virum, tamen Virgo obediens & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis.] Nec multò pòſt ſubijcit: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo MARIA ſoluit per fidem.] In eandem ſententiam dixit Tertullianus: In Virginem adhuc Euam irrepſerat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per huiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem.] Neque diſſentit Cyrillus Hieroſolomitanus, quum hanc collationem adducit: Eua ab initio de quo nata eſt? quæ Mater conceperat illam, quæ Matrem non habuit. Dicit enim Scriptura, quòd de latere facta eſt Adami. Nunquid igitur Eua quidem de latere viri ſine Matre naſcitur: de virginali autem vtero ſine viro nihil naſcetur? Mutuata eſt à viris fœmineo generi gratia. Eua enim ex viro nata eſt, & non ex matre concepta, ſed ex ſolo viro tanquam partu edita. Reddidit igitur MARIA gratiæ huius mutuum officium, & non ex viro, ſed ex ipſa ſola impolluta, ex Spiritu ſancto virtuteque Dei peperit.] Quibus conſonans Damaſcenus: Quemadmodùm, inquit, prima mulier Eua ex Adam citra coitum formata eſt: ita & MARIA ſupra communem naturæ curſum, nouum Adam in lucem edidit, licet ipſa communi aliarum prægnantium lege & conſuetudine vterum geſtare videretur.] Quam Chriſti & MARIAE cum primis illis parentibus collationem, ſi Fulgentium ducem ſequimur, ſic demùm confirmare licebit: Primum hominem mulier corrupta mente decepit: ſecundum hominem Virgo incorrupta virginitate concepit. In primi hominis coniuge nequitia diaboli ſeductam depranauit mentem: in ſecundi autem hominis Matre, gratia Dei & mentem integram ſeruauit & carnem. Menti contulit firmiſsimam fidem, carni abſtulit omninò libi-

Maria Virgo ad Chriſtum generandum electa, vt obediendo Mater eſſet viuẽtium, ſicut Eua virgo peccando fuit mater mortalium.

Lib. 3. aduerſus hæreſ. ca. 33.

Quomodò Maria virgo et Domini Mater typo primæ mulieris ſatisfecerit.

Lib. de carne Chriſti.
Catech. 12.
Geneſ. 2.

Vt Eua de latere viri ſine matre nata, ſic & Chriſtus ex virgine ſine Patre generatus.

Lib. 4. de fide Orthod. cap. 15.

Ser. de duplici Chriſti Natiuit.

Primorum parentum formatio, Chriſti ex Virgine Natiuitatem præluſit & adumbrauit.

Digitized by Google

dinem. Ille de limo plasmatus terrenos protulit: iste de Spiritu sancto natus, cœlestes effecit.] Ac sibi rursus: Quia in conditione generis humani, quæ de solo viro facta est, contigit vt mortis vinculo teneremur obstricti: hoc in redemptione humani generis diuina bonitas egit, vt per virum, qui de sola muliere natus est, vita hominibus redderetur. Illic humanam naturam nequissima deceptione sibi diabolus in peccati similitudinem sociauit: hîc Deus humanam naturam in vnitate personę suscepit. Ibi fœmina decepta est vt fieret filia diaboli: hîc Virgo gratia repleta est vt fieret Mater summi atque incommutabilis vnigeniti Dei. Ibi Angelus deiectus per superbiam, seductæ mulieris animam obtinuit: hîc Deus humilians se per misericordiam, incorruptæ Virginis vterum ex ea nasciturus impleuit.] Verùm hæc abundè satis, vt intelligat Lector, magnum subesse mysterium, si cum Christo & Matre eius Virgine, primi parentes Adam & Eua ritè conferantur, idq; ad partum quoq; virgineum pertinere.

Lib. 4. de fide ad Petrũ cap. 2.

Secunda causa.

Christi maiestas et vtraque natura, per Mariæ virginitatẽ illustrantur.

Accedit quod Matrem habere Virginem, Christo & eius maiestati maximè competit, vt inde vtraque eius natura illustretur, rectiusque à mortalibus cognoscatur. Est ille nimirùm verus ille Melchisedech, qui sine patre, sine matre esse Paulo dicitur, quandoquidem & matrem in illa diuina generatione nesciuit, & patrem in MARIAE partu seu natiuitate humana respuit, ex Patre solo natus ante sæcula, & ex Virgine sola ortus in hoc sæculo, sicut Ambrosius annotauit. Qua de re locus apud Lactantium extat insignis, qui arcanum hoc explicat mysterium, cur Christus vt Deus è solo Patre, atque vt homo à Matre sola Virgine sit procreatus. Ipse enim inquit, Pater Deus & origo & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ & ἀμήτωρ à Trismegisto verissimè nominatur, quòd ex nullo sit procreatus. Idcirco etiam filium bis nasci oportuit, vt ipse fieret ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ. In prima enim Natiuitate spirituali ἀμήτωρ fuit, quia sine officio Matris à solo Deo Patre generatus est. In secunda verò carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam sine Patris officio, virginali vtero procreatus est, vt mediam inter Deum & hominem substantiam gereret, nostram hanc fragilem imbecillemque naturam quasi manu ad immortalitatem posset ducere, factus est & Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem.] Eôdem Tertulliani spectat oratio, qui decuisse negat, vt ex semine humano Dei Filius nasceretur, ne si totus esset filius hominis, non esset & Dei Filius, nihilque haberet amplius Salomone. Ergo iam Dei Filius, inquit, ex Patris Dei semine, id est, Spiritu, vt esset hominis Filius, caro ei sola erat ex hominis carne sumenda sine viri semine.] Tùm luculenter dixit Maximus: Dei Filius ab intacta natus est fœmina, vt Deum pariter & hominem testaretur partus humanus, & Deum probaret æterna virginitas.] Postremò quum sit ingens Ignatij vt antiquissimi, ita & vetustissimi Martyris authoritas, non possum illius verba prætermittere, præsertim quòd supradictas rationes breuiter explicet atq; confirmet: Adæ corpus, inquit, ex quatuor elementis confectum est, Euæ corpus ex ipsius Adæ latere: & insolens admirandusque partus ille Domini ex sola Virgine, non quòd detestanda sit legitima commixtio, sed quod huiusmodi partus decebat Deum. Decebat namque Creatorem non consueto, sed peregrino & admirando vti partu, vtpotè omnium opificem.]

Christi maiestas et vtraque natura, per Mariæ virginitatẽ illustrantur.

Quis Melchisedech sine patre & matre?

Christus ἀπάτωρ et ἀμήτωρ.

Christum bis nasci oportuit.

Hebr. 7.

Epist. 82.

Lib. 4. de vera sapientia.

Nõ decuit Christũ nasci ex humano semine.

Lib. de carne Christi.

Christus in ortu suo Deum se & hominem prodidit.

Hom. 3. in natali Domini.

Ignatij Martyris testimonio.

In epist. ad Heronem diaconum.

Tertia causa.

Mariæ virginitas Christum præ cæteris immaculatum & Mediatorem ostendit.

Prætereà singularem Christi puritatem innocentiamque declarat, quòd Matrem habet Virginem, ne quis aliôquin putet, illum vnà cum reliquis Adæ filijs impurè conceptum & natum, vllaque peccati labe contaminatum, & idcircò Mediatoris officio indignum esse. Vnde qui erat agnus sine macula, & mundi peccata expiaturus venerat, ex sola puraque Virgine concipi voluit ac generari. Talis enim decebat, vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, vt Paulus testatur Hebræis. Ac verè quidem segregatus à peccatoribus, quum hoc purissimo conceptu simul & ortu sese ab iræ filijs apertè distinguat. Aliôquin si ex communi lege iudicandum est, quicunque de viri & fœminæ concubitu vel concipitur, vel nascitur, ex pudenda carnis prodit concupiscentia, eumque non solùm peccato subijci, sed etiam Redemptore quodam indigere necesse est. Verùm de Christo ita Fulgentius: Dei Filius vnigenitus, qui est in sinu Patris, vt carnem hominis animamq; mundaret, susceptione carnis atque animæ rationalis incarnatus est: & qui est Deus verus,

Ioan. 1.

Hebr. 7.

Lib. de fide ad Petrum cap. 2.

Digitized by Google

verus, homo verus factus est: non vt alter Deus esset, alter homo, sed idem Deus, idem homo. Qui vt illud peccatum, quod in concubitu mortalis carnis generatio humana contraxit auferret, conceptus est nouo more, Deus incarnatus in Matre Virgine, sine coitu viri, sine libidine concipientis Virginis: vt per Deum hominem, quem absque libidine conceptum, inuiolatus edidit Virginis vterus, ablueretur peccatum, quod nascentes trahunt omnes homines: quibus in corpore mortis huius, talis est nascendi conditio, vt matres eorum fœcunditatis opus implere non possint, nisi priùs carnis virginitatem amiserint. Solus igitur abstulit peccatum conceptionis atque natiuitatis humanæ Deus vnigenitus, qui dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine, & quum nasceretur, virginitatis integritatem seruauit in Matre. Ista causa est, qua Deus factus est Filiùs Virginis MARIAE, & MARIA Virgo facta est Mater vnigeniti Dei, vt quem Pater genuit ex æternitate, ipsum Virgo conceptum proferret in tempore.] Atque hinc non obscurè constat, quàm aptè [a] Paulus & [b] Augustinus dixerint: Christum Dei filium non in carne peccati, sed in similitudinem carnis peccati, ac veluti sanum medicum ad sanandos ægrotos accessisse. Quum igitur nuptialis concubitus in carne peccati fieri non possit sine illa carnis pudenda concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine hac ipsa concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, vt Augustini verbis vtamur.

Purus ex Virgine nasci debuit, qui impuros erat purificaturus.

a Rom. 8.
b Lib. 3. de peccatorũ meritis & remissione cap. 12.
Li. 1. de nuptijs & concupiscentia cap. 12.

Adde, quod mirandus hic Christi ortus ex Virgine nobis in hoc quoque seruiat, vt sacri Baptismatis admoneamur, ac pulchram eius velut imaginem adumbratam habeamus. Leo Magnus figuram hanc sic explicat: Originem quam sumpsit Christus in vtero Virginis, posuit in fonte Baptismatis. Dedit aquæ, quod dedit matri: virtus enim altissimi & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit vt MARIA pareret Saluatorem, eadem facit, vt regeneret vnda credentem.] Ac rursus: Omni homini renascenti aqua Baptismatis est instar vteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui repleuit & Virginem: vt peccatum quod ibi vacuauit conceptio, hîc mystica tollat ablutio.]

Quarta causa. Ortus Christi ex Virgine, Baptismi Sacramentum et gratiam designat.

Serm. 5. de natiuit. Domini.
Serm. 4. de eâdem Domini natiuitate.

Rursus, quod Christus ex pariente Virgine prodeat, perfectam illam nouitatem, nouamque generationem designat, quam orbis innouator hominumque Saluator perfectus in fine mundi præbebit electis. Non enim satis illi visum est, miserorum nunc animas quærere, & è corruptis quasi castas virgines reddere, sibique desponsare, sed & iustorum corpora demùm reformare, suoque glorioso corpori conformare decreuit. Quum verò corpus hoc corruptibile, quemadmodùm Paulus loquitur, ad incorruptionem perducet, hominem etiam exteriorem, tanquam Virginem ab omni carnis impuritate sensuque libidinis immunem, omnique ex parte purum & integrum, id est, sibi simillimum reddet. Purus igitur & ipse tot virginum sponsus non ex corrupta, sed pura Virgine prodijt, nimirùm vt optimam illam humanæ vitę rationem, quę cum Angelis purissimis nobis erit ęqualis, hac etiam ratione monstraret, & suis quasi præluderet. Rectè igitur Gregorius ille Nyssenus: Decebat eum, inquit, qui propter integritatem & incorruptibilitatem vniuersitatis, in humana natura versatus est, initium facere ab ea, quæ natiuitati eius inseruiret integritate atque incorruptibilitate.] Nec alienum est, quod scripsit Ambrosius: Ille qui carnem sic suscepit, & sic homo factus est, vt hominem redimeret atque à morte reuocaret, inusitato tamen quasi Deus itinere venit in terras, vt quemadmodùm dixerat, Ecce facio omnia noua, partu etiam immaculatæ Virginis nasceretur.]

Quinta causa. Status beatorũ in gloria corporis per partum Virginis significatus.

1. Cor. 15.
Epist. 81.
Apocal. 21.

Ad hæc, Christum ex Virgine mundo dari congruebat, vt virginitatis institutum anteà inusitatum, ac etiam Iudæis probrosum, post natum Redemptorem multò & gratiosius & illustrius in Ecclesia efficeretur. Igitur ex omnibus mulieribus eam sibi matrem delegit, quæ virginitatis floreret gloria, eamque non solùm in orbem veniens, sed & per mortem ex mundo discedens, charissimoque discipulo virgini commendans, peculiariter cohonestauit. Decebat enim prorsus, doctore Cyrillo Hierosolomitano, vt purissimus puritatis Doctor ex thalamis puris prodiret. Et Ambrosij dictum est: Speciale sibi donum virginitatis Christus elegit, & integritatis munus exhibuit atque repræsentauit, quod elegit in matre.] Neque minus luculenter

Sexta causa. Christus de virgine procreat, institutum virginale commendat.

Catech. 12.
Epist. 81.

Digitized by Google

Augustinus: Diligamus præ omnibus castitatem, quia vt placere hanc sibi Christus ostenderet, pudicitiam vteri virginalis elegit.] Vnde quod in Euangelio de Eunuchis suo erat tempore traditurus, vt credentes multos ad perfectam pudicitiam Deoque & Angelis gratam virginitatem perduceret, id partim in se ipso, partim in Matre sapientissimè præmonstrauit, bonus vtique & perfectus magister, qui facere cœpit & docere, idem Virginis filius, virginumque sponsus, virginali vtero corporaliter natus, & virginali connubio spiritualiter coniugatus, vt Augustini verbis vtamur. Tàm pulchrè seruauit decorum Christus, non contentus, vt ipse Pontifex esset secundùm ordinem Melchisedech sine patre, sine matre ἀγενεαλόγητος, hoc est, sine nuptijs, nisi & Prophetam virginem, à quo primum annunciaretur & baptizaretur, & præcipuum Euangelistam virginem, à quo perfectè describeretur, sibi adiunxisset.

Serm. 7. in natali Domini.
Matth. 19.
Actor. 1.
Lib. de sancta virginit. cap. 2.

Septima causa. Mariæ virginitas docet, vt Christo virgines animas exhibeamus.

Est & spiritualis quædam virginitas, quæ Christiani hominis mentem à peccati labe puram integramq; conseruat, vt prudens ac volens à Christo velut vnico sponso se nulla ex parte diuelli & abstrahi patiatur, sed fidem illi datam sanctissimè præstet. Hanc virginitatem nobis & credentibus omnibus illud testatiorem facit, quod totius puritatis fons & amator, qui non habitat in corpore subdito peccatis, & in animam maleuolam non ingreditur, ex matre duntaxat virgine, eaque non minùs animo quàm carne prorsus immaculata generetur. Vt hinc moneat etiam Tertullianus, decuisse prorsus, vt Dei Filius, nouæ natiuitatis dedicator, nouè de Virgine nascereture. Vnde Cyrillus Hierosolomitanus, Dominum vt virgines efficiat animas, de Virgine nasci voluisse confirmat.

Sap. 1.
Lib. de carne Christi.
Catech. 12.

Octaua causa. Mariam Virginem à Deo eligi, vt eius persona & dignitas magis honoretur.

Prætereà isthæc diuini numinis dispositio singularem vim habet ad MARIAM & eius præstantiam magis magisque mortalibus commendandam. Hi certè, nisi sint stupidi homines, facilè animaduertunt, inter tot virgines quamlibet selectas hanc vnam excellentissimam esse; quoniam inde ab æterno summo Dei consilio prædestinata, & per Archangelum Gabrielem euocata, vitæ gratiæque fontem suæque castitatis fructum Christum orbi produxit perdito. Quomodò enim perfecta mentis & corporis virginitate non resplenduit, in quo virtutum genere vlli Sanctorum illa cessit, quæ immaculata immaculatum peperit mundi Redemptorem? Talis eligitur Virgo de toto mundo, inquit Augustinus, quæ tantum haberet meritum, vt Dei Filium in semetipsam susciperet, & post partum omni modo Virgo permaneret.] Testatur Basilius quoque Magnus, tantam MARIAE virginitatem ac puritatem extitisse, vt in alijs fœminis nihil æquale, Deoque gratius reperiretur. Et æqualis Basilij Gregorius Nazianzenus carmen edidit, in quo Mater Domini de seipsa in hunc modum loquens introducitur.

Serm. 10. in natali Domini.
De humana Christi generat.
De Christo patiente.

Οὐκ οἶδα πέρψιν, ἢ λόγῳ κλύειν φέρω
Γραφῆπέλευσεν, οὐδὲ γὰρ ταῦτα σκοπῶν
Ἐγὼ πρόθυμος, παρθένον ψυχὴν ἔχω
Ὁμνυμι γὰρ σύμπαντα σαφῶς εἰδότα
Μὴ δ' ἄψ θελῆσαι, μὴ δ' ἄψ ἔννοιαν λαβεῖν.

Hoc est,

Expers Veneris omnis ego sum, quam vel verbo
Audire, vel pictam cernere molestum esset.
Auersor enim hæc virginem animum gerens.
Testem facio quem latere potest nihil,
Quod nec allubuit libido, nec animum cepit.

Atque vt ad Augustinum redeam, fatetur is palàm, virilem appetitionem non fuisse in MARIA Virgine tàm sancta, ad quam Spiritus sanctus venire dignaretur: Virgine tàm speciosa, quam Dominus sponsam eligeret: Virgine tàm copiosa, cuius generationem cunctus orbis exciperet, demùm Virgine tàm casta, vt etiam post partum Virgo esse posset, ac sanctior etiam fuerit effecta. Ac prudenter sanè Thomas Aquinas docet, quandoquidem Christi corpus per Spiritum sanctum formari debuit, oportuisse prorsus eam fœminam, de qua suum Christus corpus assumpsit, spiritualibus maximè donis imbui ac repleri, vt non solùm eius anima virtutibus fœcunda,

Ser. 6. et 15. de natali Domini.
Opusc. 3. cap. 27.

Digitized by Google

cunda, sed venter etiam prole diuina prægnans esset. Vnde oportuit, inquit, non modò mentem eius à peccato immunem esse, sed & corpus eius ab omni corruptela carnalis concupiscentiæ elongari.] Quis ergo, si sapiat, & Christiano saltem sit spiritu præditus, talem ac tantam Virginem non honoret, quam Deus ipse tanti fecit, & ad mysterium hoc augustissimum conuenienter instruxit: quam & Christus ipse cùm sæpè aliàs, tùm quando in orbem veniens decus virgineum parenti non abstulit, sed conseruauit & auxit, insigniter cohonestauit? Non enim de terra, vt Ambrosius loquitur, sed de cœlo vas sibi hoc, per quod descenderet, Christus elegit, & sacrauit templum pudoris.] Quid? an MARIAM non honorauit, qui talem fecit, vt ipse in illa fieret, qui prætereà illi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & donum virginitatis non abstulit natus, vt alicubi loquitur [a] Augustinus? Nec tacet [b] Sophronius, Christum sponsum virginum idcirco matrem virginem elegisse, vt ipsa omnibus esset exemplum castitatis, in qua velut in speculo, refulgeat forma virtutis. Verùm de hoc Christi Domini & Matris eius exemplo imitando, quod malè casti sectarij auersantur, ac prorsus indignè tractant, nos alibi disseremus.

Lib. de instit. Virginis cap. 5.

a Ser. 9. in natali Domini.
b Serm. de Assumpt. virginis.

Nona causa.

Maria Virgo Christum concipiens & pariens designat Ecclesiæ conditionem.

Quæ Mariæ virgini tributa sunt, in Ecclesia quotidiè reperiri.

Lib. de sancta virginit. cap. 6.

Serm. 6. in natali Domini.
In Psalm. 4. pœnitentialem.

Lib. de vnitate Ecclesiæ.

Postremò si Augustino credimus, oportebat caput nostrum propter insigne miraculum secundùm carnem nasci de Virgine, quò significaret, membra sua de Virgine Ecclesia secundùm Spiritum nascitura.] Ac sæpè quidem hoc ipsum repetit Augustinus, vt Lectorum infigat animis, quod in Virgine præcesserit, hoc in Ecclesiam sanctam rectè competere. In MARIAM certè descendit Spiritus sanctus, eidem virtus altissimi obumbrauit, in eâdem Christus plenus gratia & veritate habitauit, sua illi munera cumulatissimè impertiuit, pudicam & incorruptam perpetuò conseruauit. Quis verò prudens ambigat, hos gratiæ spiritualis effectus, hæc varia & illustria Christi dona ad sanctam Ecclesiam peruenire, & omnibus quidem ætatibus in illa Christi sponsa, dicam & arca, reperiri? Hæc ipsa est immaculata concubitu, fœcunda partu, Virgo & casta perpetuò: hæc concipit non è viro, sed spiritu: hæc parit non dolore, sed gaudio: hæc nutrit non vbere corporis, sed lacte doloris, vt apud eundem Augustinum legere licet. Huc planè spectat quod succinctè quidem, sed euidenter dixit Gregorius Magnus: Sicut MARIA Christum peperit Virgo, & post partum incorrupta permansit: ita & mater Ecclesia filios Dei sine dolore generat, & Virgo semper illibata perseuerat.] Atque vtinam hæc notent Ecclesiæ desertores, qui dum noua falsaque ferunt aut defendunt dogmata, profectò non minore flagitio sese obstringunt, quàm si Deo sacratam Virginem, ipsamque Christi Matrem ad stuprum nefarium solicitarent. Atqui, vt verè Cyprianus ostendit, adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, vnam domum nouit, cuius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.] Quæ satis fuerint, vt arbitramur, ad qualemcunque rationem de MARIAE virginitate reddendam his, qui rectam & synceram discendi adferunt cupiditatem, ac de re ipsa positis affectibus iudicant. Poterat aliôquin hoc argumentum, quod latissimè patet, explicari fusiùs & amplificari: sed gratius Lectori fore confidimus, si capita rerum potiùs indicemus, quàm citra necessitatem singula persequamur.

CAPVT QVARTVM.

Scripturæ diuinæ testimonia virginitati MARIÆ patrocinari, & Matthæi locus excussus de solicitudine Ioseph à sua sponsa diuertere meditantis.

PRIMVS iam satis experimur, siue afflictæ matris Ecclesiæ faciem tristissimam intueamur, siue varios præsentis argumenti oppugnatores consideremus, quàm verè dici soleat, hostes domesticos externis & barbaris nocentiores, ac proinde magis cauendos esse, quòd nullum sit bellum

Non minùs cauendi hostes clancularij, quàm aperti in causa præsenti.

Digitized by Google

inteſtino perniciosius. Contemni fortaſsè poterat argutia philoſophorum, ſurdiſque præteriri auribus Ethnicorum rabies, & ſtupiditas Iudæorum MARIAE virginitati impudenter oblatrantium negligi, quando ſeipſos potiùs quàm illam inſani atque blaſphemi homines commaculant atque conſpurcant. At ſi Ambroſium de ſimili argumento differentem ſequimur, hæreticorum pertinacia, fidem de MARIAE virginitate tot tantisque modis confirmatam negantium, deteſtabilior eſt, quàm Iudæorum incredulitas, adeoque dæmonum improbitas, qui ſæpè vel inuiti hanc veritatem agnoſcunt & comprobant. Certè nec à Iudæis, nec à dæmonibus tantum periculi, quantum ab hæreticis Eccleſiæ imminet, qui ſub velamento pij nominis, ſermonem ſerpentinæ diſputationis effundunt, atque veritatem Catholicam vertendo ad ſuæ doctrinæ rabiem, diabolico more traducunt, ouiumque ſimplicitatem defraudant, vt verbis vtar Ambroſianis. Quid verò aliud ſibi propoſitum habent verſipelles, niſi vt Deiparam candidiſsima pulcherrimaque veſte (ſic enim virginitatem appello) nefariè ſpolient, & ex Virgine non virginem faciant impudenter? Contra quas beluas arma ſumpturi, gladium Spiritus, quod eſt verbum Dei, primùm arripiemus, deinde illos etiam milites in aciem producemus, quorum virtus in hoſtibus Eccleſiæ ſubigendis, & in multis errorum monſtris profligandis præclarè iam olim effulſit. Etſi enim contra Iudæos multa, quæ MARIAM Virginem probent, in medium attulerimus, tamen alijs etiam telis ex eodem diuinæ Scripturæ armamentario depromptis vtemur, vt minus habeant aduerſarij, quo ſe cauſamque ſuam aduerſus veritatis columnam Eccleſiam tueantur. At ſi nonnullis vt prolixum, ita moleſtum videbitur hoc ſtudium noſtrum, quod in citandis tot argumentis atque teſtimonijs bona fide præſtamus, veniam tamen aliquam, vt ſpero, præſens diligentia impetrabit, ac ſaltem hoc nobis donabit Lector, vt quas eſcas ipſe fortaſsis ex paratis atque propoſitis ferculis non attigerit, alijs menſæ ſocijs guſtanda permittat.

Serm. 91. & li. 3. de fide.

Hæretici Iudæis & dæmonibus quadantenus nocentiores, magisque cauendi.

Epiſt. 80.

Propoſitio de tractatione ſequenti.

Ephes. 6.

Principiò MARIAE virginitas tacitè inſinuatur, ſi non diſertè traditur, quum in Paradiſo ſeductori ſerpenti loquitur & interminatur Deus: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius. Vbi nulla quidem viri, ſed mulieris duntaxat ac ſeminis eius fit mentio, ſeminis, inquam, tam ſancti ac efficacis, cuius virtute caput maledicti victorisque ſerpentis contereretur, & omnes vbique gentes benedicerentur. Quod vaticinium rectè intellectum, non in Euam, ſed in MARIAM propriè competit, quæ licet in muliebri ſexu verſetur (nam & virgines mulierum nomine continentur) nihilque rei cum viro habuerit vnquam, tamen hoc cœleſte ſemen accepit ac protulit. Ita hunc locum intelligit [a] Cyprianus, & [b] author minimè contemnendus, qui de viro perfecto ſcripſit, de illo in hunc modum differit: Mater Domini noſtri IESV CHRISTI in illa tùm muliere promiſſa eſt. Hæc inimicitijs oppoſita eſt ſerpentis: Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: non certè pono dicit, ne ad Euam pertinere videretur. Verbum promiſsionis eſt, quod transmittitur in futura. Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: illam vtique mulierem, quæ Saluatorem parturiat, non quæ generet fratricidam. Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: id eſt, ſuſcitabo mulierem, quæ repudiata facilitate credendi, non ſolùm te non audiat, ſed ipſo etiam Gabriele deferente verbum, rationem de promiſsionis exigat nouitate, dicendo: Quemadmodùm erit iſtud, quoniam virum non cognoui? Ecce iſtud ſemen mulieris, quod non per traducem genitalium miniſteriorum, commixtione ſexus vtriuſque infunderetur in vterum, ſed clauſtro clauſo indeploratæ Virginis inueniretur in vtero. Ex hac ergo, ſemen promiſſum eſt mulieris, quod ſemen ſecundùm hominem Dominus DEVS noſter eſt, qui non infuſus eſt in vtero, ſed inuentus, Euangeliſta confirmante, quum dicit de MARIA: Inuenta eſt in vtero habens.] Omitto cætera, quæ ab eodem Theologo adferuntur, vt MARIAM à reliquis diſcernat mulieribus, quibus ad concipiendum & pariendum fœtum, non ſuum tantùm, ſed & viri ſemen eſt neceſſarium: in huius autem virgineo vtero, non Patris, ſed Matris ſemen vnicum ſuffeciſſe, vt Dei Filius, etiam hominis Filius ex ſemine Dauid ſecundùm carnem efficeretur.

Primus ſcripturæ locus, qui Mariæ virginitati patrocinatur.

Geneſ. 3.

a Lib. 2. teſtimoniorū aduerſus Iudæos ca. 9.

b In operibus Hieron. extat.

Geneſ. 3.

Matth. 1.

Rom. 1.

Plures

Digitized by Google

Plures Patrum ſententias, quæ huc ſpectant, & à nobis alibi repetuntur, breuitatis ſtudio prætermittemus.

Deinde quum in ſacris literis nihil otiosè tradatur, obſeruatione dignum eſt, quod Moyſes in Leuitico diſertè præcipit: Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit. Vbi Origenes admonet, MARIAM à legislatore prudenter & ſignificanter excipi, ac verè Virginem illam deſignari, quæ Verbum carnem factum pareret, ſed ſine ſuſcepto ſemine, quia non viri opera, ſed Spiritus ſancti virtute accedente, Deum hominem ſuo vtero complecti ac gignere debuerit. Origenem verò ſequitur Theophylactus, qui eandem Moyſi legem tractans, Virgo, inquit, non concepit de ſemine, ſed ex Spiritu ſancto peperit: vnde nulla iam neceſsitas vrgebat, ſed volens implere legem venit in templum.] Loquitur autem de lege purificationis, quam expleto puerperio ſuo Deipara obſeruare voluit, licet ea non teneretur, quandoquidem non ſuſcepto ſemine maſculum peperit, ſed Virgo concepit, Virgo peperit, ante & poſt partum clauſa permanens, quod & [a] Euſebius Emiſſenus obſeruauit. Eadem [b] Bedæ, [c] Bernardi ac aliorum eſt ſententia, Moyſen nimirùm in alias mulieres hîc ferre legem, ſed Chriſti Matrem, quia Virginem data opera excipere, taciteque monere de ventura muliere, quæ ſupra naturæ ordinem abſque ſemine maſculum procrearet. Aliôquin fruſtrà omninò diceret, Mulier ſi concepto ſemine pepererit, quum nulla poſsit parere, niſi ſemen viri concipiat priùs, & amittat virginitatem, Deipara ſola duntaxat excepta. Quanquam non me fugit, quoſdam in alia eſſe opinione, quòd aſſerant, hunc locum iuxta Hebraicam veritatem non quadrare dicto myſterio, quod vulgatæ quidem editioni eſt conſentaneum, vt ab hac lege Virgo pariens excipiatur. Quis autem prudens leuiter æſtimet aut negligat, quod Græci Latinique Patres concorditer tradiderunt, quodq; Iudæis etiam obijcit Galatinus?

Secundus ſcripturę locus, pro Mariæ virginitate.

Leuit. 12.
Hom. 8. in Leuit.
In 2. cap. Luc.
a In Hom. de purific. Mariæ.
b In 2. cap. Luc.
c Ser. 3. de purificat. Mariæ.

Eiuſdem Moyſi dictum atque decretum eſt, ſicut citauit & Lucas: Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur. Hoc veteres vt [a] Origenes, [b] Ambroſius, [c] Theophylactus ita interpretantur, quaſi Moyſes diſcrimen aliquod ſtatuat inter MARIAM & alias fœminas parientes: his enim viri concubitu maternum vterum aperiri, vt ad generandam prolem fœcundæ reddantur: ſoli autem Deiparæ conuenire, vt non à viro, ſed ab ipſo Filio atque primogenito ſingulari quodammodò aperta fuiſſe dicatur. Nullus maſculus aperit vuluam, inquit [a] Gregorius Nyſſenus, ſed conſuetudo viri cum muliere: igitur dictum illud de Domino eſt intelligendum.] [b] Epiphanius verò de Chriſto agens: Hic eſt, inquit, qui verè aperuit vterum Matris. Omnes enim quotquot geniti ſunt primogeniti (quò etiam caſtiùs dicam) non potuerunt hoc implere: verùm ſolus vnigenitus, qui virgineum vterum aperuit, in hoc enim ſolo perfectum eſt, & in alio nullo.] Scimus autem, aduerſarios qui MARIAM in partu Virginem negant, hoc ipſo Moyſi dicto ad ſuum tuendum errorem abuti, quum audiunt de vteri patefactione, quæ de more parientibus accidit. Quem nos ſcrupulum, vel potius errorem, ne quis eo fallatur, poſteà reijciemus.

Tertius locus.

Exod. 13.
Num. 8.
Luc. 2.
a Hom. 14. in Luc.
b Lib. 2. in Luc.
c In 2. Luc.
a In lib. teſtimoniorũ ex veteri Teſtamẽto.
b Contra Antidicomarianitas hæreſ. 78.

Eôdem referri poteſt & illa Dei promiſsio, quæ Dauidi Regi facta eſt: De fructu ventris tui ponam vel collocabo ſuper Sedem tuam, vel ſuper Thronum tuum. In quæ verba Tertullianus: Quis iſte venter eſt? inquit, ipſius Dauid? vtique non: neque enim pariturus eſſet Dauid. Sed nec vxoris eius, non enim dixiſſet, ex fructu ventris tui, ſed potius ex fructu ventris vxoris tuæ. Ipſius autem dicendo ventrem, ſupereſt vt aliquem de genere eius oſtenderit, cuius ventris fructus eſſet caro Chriſti, quę ex vtero MARIAE floruit. Ideoq; & fructum vẽtris tantùm nominauit, vt propriè ventris, quaſi ſolius ventris, non etiam viri: & ipſum ventrem ad Dauid redegit, ad principẽ generis & familiæ patrem: nam quia viro deputare non poterat, Virginis cum ventrem, patri deputauit.] In eundem ſenſum docet Irenæus: Meſsiam ſcilicet hoc loco ex Dauidico genere naſciturum prædici, ſed per Virginem, non de fructu lumborum aut renum patris Dauid, neque ex viri mulierisque complexu. Et Auguſtinus ſimilem adfert interpretationẽ, dum ita ſcribit: Poterat dicere, ex fructu fœmoris tui. Quarè ex fructu ventris voluit dicere? Et illud quidem ſi diceret, verum diceret: ſed ſignificantiùs dicere voluit, ex fructu ventris, quia de fœmina natus eſt Chriſtus, quò vir non acceſsit.]

Quartus ſcripturę locus, pro Mariæ virginit.

Lib. 3. adversùs Marcionem.
Lib. 3. adversùs hæreſ. ca. 27.
In enarrat. eiuſdem Pſal.

Superior

Confirmatur dicta promissio verbis Nathan.

Superior antè promissio quam diximus, ex verbis Prophetæ Nathan desumpta videtur, per quem Deus seruum suum Dauid affatur: Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, vel secundùm Hebræos de intestinis tuis. Id quod haudquaquam ad Patrem, vti dictum est, sed ad Matrem, ex cuius intestinis Christus exijt, referre conuenit: quandoquidem sola Virgo, quæ fuit filia & caro Dauid, Regem hunc & filium Dauidi promissum genera uit, quum aliôquin reliqui pueri, quotquot nascuntur, non sine lumbis viri, paternaque virga egrediantur. 2. Reg. 7.

Quintus locus.

Nec prætereunda Dei vox & aperta promissio, quæ Achaz Regi, & vniuersæ domui Dauid facta est: Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Quid enim illustrius, quid accommodatius in rem præsentem potest desiderari, quàm quod Euangelicus Propheta Esaias de Virgine non modò cõceptura, sed & paritura prædixit, Matthæus verò in MARIA completum esse confirmauit, & cum eo Apostoli prædicauerũt, ac vniuersa demùm Ecclesia tot sæculis tantoq; consensu vbique gentium profitetur, sicut abundè aduersùs Iudæos posteà cõuincemus, nihil vt necesse sit hunc locũ pluribus explicare. Esai. 7.

Sextus locus.

Consonat & illud præclarum Hieremię dictum: Nouum faciet Dominus super terram, Mulier circundabit virum. Hoc est, non ab altero viro virum suscipiet, non humana lege cõcipiet hominem, sed intra viscera intacta & integra virum claudet, ita sanè, vt intrante & exeunte Dño iuxta alium Prophetam, Porta orientalis clausa iugiter persueret, vt Bernardi verbis vtamur: Verùm hic alijsq; veteris instrumenti locis & figuris nõ immorabimur, quum de illis iterum aduersùs Iudæos nobis sit decertandũ. Hiere. 31. Ezech. 44. Serm. 3. in purificat. Mariæ.

Noui Testamẽti loca diuersa, Mariam Virginem comprobant.

Igitur vt ad nouum Testamentum accedamus, nescio equidem, an quisquam Patrum ex illo plura testimonia quàm Ambrosius cõgesserit, quibus MARIAE virginitas adstrui possit. Repetit enim ex Euangelio, quòd Ioseph & MARIA non conuenerint, quodq; MARIA dixerit Angelo: Quomodò fiet istud quoniã virum nõ cognoui? quòd præterea Lucas Virginem illam nominatim appellârit. Citat & illud quod apud Matthæum legimus: Ecce Virgo in vtero cõcipiet: additq; de Ioseph historiam, qui quoniã prægnantem sponsam videbat, cum qua rem non habuerat, dimittere illam statuebat. Profert demùm ex Ioanne, quid Christus de cruce, Matri & discipulo dixerit, velut hoc etiam ad probandam huius Virginis integritatem vim habeat, sicut etiã [a] Epiphanius & [b] Hieronymus annotârunt, Verùm hæc scripturarum vel indicatio, vel enumeratio vt valdè succincta, sic multis quod vereor, obscura, paucis verò grata fuerit, ac aliquod explicationis lumen profectò requirit. Nos ergo de Lucæ testimonijs, qui vel solus ad MARIAE virginitatem adstruendã sufficerit, posteà viderimus: nunc ex Matthęo duntaxat excerpturi, quę vt minimũ Ebionitas refellãt, vtpotè primos & præcipuos Marianę hostes pudicitię, qui ipso etiã Apostolorum sęculo in dominico agro, vt pessima zizania, pullulârunt. Quod hominum genus adeò fastidiosum ac improbum fuit, vt cõtemptis reliquis Euangelistis, solum iuxta Matthęum Euangeliũ recipere dignaretur, quemadmodũ post [a] Irenæum indicat [b] Theodoret⁹. Agè igitur Matthęum isti superbi audiant, qui alios non audiunt, & ex eo saltem de Iosepho MARIAE viro, qui eam ante partum Virginem certo certius deprehendit, cognoscant, ne pergant in sacram Virginem adeò esse petulantes atq; contumelioſi. Vbi non abs re fore arbitramur, si paulò fusiùs declaremus ac illustremus, quæ Matthæus miro quodam compendio complectitur, vt insignis Euangelij locus, à multis fortassè parùm animaduersus, ad causam Virginis vindicandam rectiùs accipiatur. Luc. 1. a Contra Antidicomar. hæres. 78. b Lib. aduersùs Heluidium.

Mariæ virginitas aduersùs Ebionitas è solo Matthæi Euangelio adstruẽda

Solum Matthęi Euãgelium recipitur ab Ebionitis.

Quomodò Matthæus intelligẽdus, quum describit Mariæ & Ioseph sponsi historiam.

MARIAE iam nubili puellæ sponsus Ioseph, de quo posteà disseremus, obtigit, quo cum illa domesticam cõsuetudinem nondum egerat, quũ è Nazarena domo profecta, Zachariam eiusq; cõiugem inuiseret. Ioseph post menses tres redeuntẽ ad se sponsam excipit, ac vterum eius intumescentẽ obseruat, miratus vehementer, quòd nuptijs nõdum peractis grauidã reciperet, quam abijsse virginem certò credebat vtpotè ignarus mysterij, q̃ internuncio Gabriele in castis MARIAE viscеribus fuerat diuinitus inchoatum. Hîc multa in mentẽ illi veniebant, quę partim MARIAE causam premerent, partim excusarent, quæque iusti viri animum inter spem & metum fluctuantem non parùm discruciarent. Cogitabat humanum videri lapsum, si Virgo in tali ætate, siue

Ex qua causa Ioseph de Maria velut malè casta cœperit suspicari.

Cur Ioseph Mariam & culpare & excusare potuerit.

volens,

Digitized by Google

volens, siue coacta, quum tamdiu à suis abesset, & peregrè versaretur, à solicitatore improbo vitiata fuisset. Et auxit illi suspicionem MARIAE silentium, quæ ad se purgandam omninò nihil adferret: fortassè quòd diuinæ confidens prouidentiæ, hoc mysterium alio tempore & non per se, sed per alium viro reuelandum, suamq; innocentiam illi declarandam esse speraret. Contrà verò æquior erat MARIAE Ioseph, vtpotè vir humanus, non æquus, & candidus magis quàm suspicax, qui ab impotenti illo zelotypiæ morbo, per quem viri in vxores sæpè grauiter exasperantur, grauesq; motus cõcitant, haudquaquam se vinci pateretur. Eoq; minus in suum induxit animum, sponsam adulterij vel crimine, vel suspicione grauandam esse, quòd illam ab optimis optimè commendatam, & probatam ab omnibus virginem accepisset, in cuius etiam vita & moribus non nisi admiranda pudicitia simul & eximia sanctitas eluceret. Abhorrebat igitur pius animus ab ea persuasione, vt malè castam sponsam crederet, quæ cõtra Dei legem expressam, contra honestatem publicam, contra fidem sponso datam, contra spectatam siue prioris, siue præsentis vitæ integritatem, scortata fuisset. Sed & illud secũ fortassè animo reputabat, diuino numini nihil esse difficile, cuius virtute [a] Sara & [b] Elizabetha, licet anus infœcundæ, vterum gestare, & prolem suscipere potuissent; eandem summi Dei potentiam nũc tantò magis in hac Virgine posse operari, quò certiùs Propheta diuinus de paritura Virgine prædixisset. Sed enim cum his curis & æstibus animi vir anxius torqueretur, nihilq; certi de re tanta definire posset, cœpit tãdem occulti diuortij consilia meditari, quòd speraret hoc clanculario secessu non modò sua conscientiæ, sed & famæ honoriq; sponsæ rectiùs cõsuli posse. Nam in legem diuinam & disciplinam publicam sibi peccaturus videbatur, si sponsam corruptã & infamem domi conseruaret, vel nuptias cum ea celebraret. Rursus iniquum fore duxit, si crearet periculum innocenti fœminæ, siue in ius illam vocaret, siue impudicam fingeret. Sunt qui nõ temerè cum [a] Origene & [b] Bernardo sentiant, Ioseph summa erga spõsam reuerentia commotum, occultè illam deserere voluisse quòd vir modestissimus existimaret, se illius indignum contubernio, quam tot tantisq; Dei dotibus ornatam suspiciebat, & in quam nulla vel incõtinentiæ, vel minimæ labis suspicio cadere posse videbatur. Bernardi verba sic habent: Quare Ioseph voluit dimittere MARIAM? Accipe & in hoc nõ meam, sed Patrum sententiã. Propter hoc voluit Ioseph dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum à se repellebat, dicens, [a] Exi à me Domine, quia homo peccator sum: propter quod & Centurio à domo sua eum prohibebat, quum diceret: [b] Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorẽ se reputans, dicebat intra se, à tali & à tanta non debere sibi vltrà familiare præstare cõtubernium, cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatem.] Sic igitur Ioseph animo secum reputasse, taciteq; dixisse videtur: Egóne cum illa domesticam agam consuetudinem, quæ tantæ grauitatis & exquisitæ puritatis, omnisq; virtutis viuum velut speculum & exemplar se mihi, ac omnibus admirandum potiùs, quàm imitandũ præbet? Fortasse de Spiritu sancto concepit, vt ego neq; mariti, neq; mancipij officium illi dignè vnquam possim exhibere. Præstat igitur discedere, quàm cum periculo illi cohabitare, in qua mirabilis Deus præstãtiora quàm ego exiguus assequar, fortasis operatur. Verùm enimuerò fidelis & prouidus erga electos est Deus, nec finit illos supra vires tentari, qui per Angelũ suum Ioseph admonet dormientẽ, vt solicitudinis plenas cogitationes missas faciat, & ad priorem animi redeat tranquillitatẽ. Ioseph fili Dauid inquit: noli timere accipere MARIAM coniugem tuam, quod enim in ea natũ est, citra tuam scilicet, ac alterius cuiuscunq; viri operam, id ex Spiritu sancto est. Quarè nõ humanum lapsum, sed diuinum illapsum huic ascribas Virgini, quæ tibi sponsa dicata est, & cuius intumescentẽ vterum admiraris. Tantùm verò abest, vt illam à domestico cõuictu debeas semouere, vt nunc etiam reuerentiùs tibi veniat adiungenda, quia nõ nisi Deum nascituri ex ipsa filij, & summi quidẽ filij omniumq; Redemptoris habet authorem: te verò fidum ministrũ, perpetuumq; tanti thesauri custodem conseruatura est.

Quis iam prudens, aut modicè saltem peritus non videat, singulari diuini numinis prouidentia contigisse, vt Ioseph de MARIAE virginitate ad tempus dubitaret, eaq; vnius dubitatio multis in fide confirmatio, sed & alijs ægris, vel in fide nutantibus quasi medicatio quædam esset? Vnde Ioseph Thomæ Apostolo rectè comparatur, quòd

a Gen. 21. b Luc. 1.

Esai. 7.

a Ser. 1. ex diuersis. b Hom. 2. de beata Virgine.

a Luc. 5. b Matth. 8.

1. Cor. 10.

Cur Ioseph Mariam sibi magis habuerit commendatam.

Cur Ioseph clàm à Maria diuertere cogitârit.

Quàm reuerenter de Maria senserit Ioseph.

Ioseph angelica vòce monitus, mysterium intelligit, & Mariam Virginem licet grauidam, coniugis retinet loco.

Profuit posteris Ioseph dubitatio de Mariæ virginitate.

Thomas & Ioseph de fide du-

Digitized by Google

bitare propter aliorum profectum diuinitus permittuntur.

quòd ambos in aliquam fidei dubitationem prolabi permiserit Deus, vt per hanc quidem dominicæ resurrectionis, per illum verò Marianæ virginitatis credulitas in multorum cordibus magis magisq; corroboraretur, sicut Gregorius quoq; magnus testatum reliquit. Facessant igitur & obmutescant non solùm veteres Ebionitæ, sed & noui Sternbergeriani, ne impudentissimè mentiantur, Ioseph um cum MARIA rem vxoriam habuisse, & Christum ex illa sustulisse filium, licet eximijs aliôquin dotibus præcellentem. Quid enim dici à Matthæo clarius potuit, quàm quod nullus connubialis congressus inter Ioseph & MARIAM interceſſerit, priusquàm illa suum filium vtero complecteretur? Vnde disertè prouideq; dixit & illud Euangelista: Cùm desponsata esset Mater eius MARIA Ioseph, antequàm conuenirent inuenta est in vtero, habens de Spiritu sancto: Inuenta inquam, non solùm à Ioseph, cui pro licentia maritali vt Hieronymus loquitur: Virginis mores corporisque gestus omnes diligenter licuit contemplari, sed ab ipsis etiam Angelis, qui cum Gabriele hoc tantum mysterium diuinumque conceptum in castis illis MARIAE visceribus non poterant ignorare, quiq; beatissimam Virginem, ac eius animam singulari studio conseruabant Origene teste: Accedit quod idem Euangelista non contentus Angeli verba posuisse, de suo etiam significanter adiungit: Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in vtero habebit, & pariet Filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Quod si MARIA ad partum vsque Virgo, & casti Ioseph casta sponsa nõ perstitit, frustrà prorsus asserit, adeoq; falso pronunciat Euangelista, Prophetæ vaticinium in MARIA fuisse completum. Post hæc iterum subijcit: Et non cognoscebat eam donec peperit Filium suum primogenitum. Qui locus etsi prima fronte Heluidiano dogmati fauere videtur, quod alibi reijciemus, tamen vel ipso Heluidio teste probat satis, MARIAM ad partum vsque Virginem integram & inuiolatam perseuerasse. At si tàm multa, tàm fortia nobis argumenta suggerit Matthæus, quid quantumque præsidij Lucas suppeditabit? qui MARIAE causam egit diligentiùs, pluribusque perscripsit, præsertim vbi Virginem illam Angelo respondentem, suaq; virginitatis votum adstruentem introducit, vt alibi ex professo dicemus.

Ebionitæ & Sternbergeriani multis modis à Matthæo conuincuntur.

A quo Maria inuẽta sit, quòd Virgo conceperit.

Hom. 26. in Euang.

Matth. 1.

Lib. contra Heluidiũ.

Hom. 1. ex varijs locis.

Matth. 1.

CAPVT QVINTVM.

Patrum testimonijs virginitatem MARIÆ adstrui atq; stabiliri.

Spiritus sanctus nõ solùm Apostolis, sed etiam Ecclesię Doctoribus promittitur atque confertur.

Consensus Patrũ, testimoniũ est loquentis in illis Spiritus sancti.

CERTE non solùm ad sanctos Apostolos & Euangelistas, verùm etiam ad probatos Ecclesiæ Doctores siue veteres, siue recentiores præclarum illud Christi dictum pertinet: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Quod si supremus veritatis doctor est Spiritus sanctus, & idem in suis electis organis ac nostris venerandis Patribus loquitur, vt diuinam veritatem atque sententiam nobis interpretetur atque confirmet, magna certè illorum dictis & scriptis debetur authoritas, præsertim vbi studiosè conspirant, & vno quasi ore de fidei doctrina contestantur, vnum & idem pronunciantes. Id verò in præsenti argumento faciunt, quemadmodum huc vsque multis commonstrauimus, ac pluribus etiam illorum sententijs in medium adductis euidens faciemus, nimirùm vt loquentem in illis ipsis veritatis Spiritum, à quo regitur & docetur Ecclesia, maioris æstimemus, & prædicatam tot sæculis MARIAE virginitatem si non aduersarijs, qui sæpè Spiritui sancto resistunt comprobemus, at certè quidem reuerentius amplectamur, firmiusque retineamus. De Ignatio, Iustino, Irenæo, Tertulliano alibi diximus, quod MARIAE virginitatem secundo & tertio nascentis Ecclesiæ sęculo disertè propugnârint, dictum illud propheticum aduersarijs obijcientes: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium.

Matth. 10.

Patrũ testimonia, qui magno cõsensu adstruunt Mariæ virginitatem.

Igitur ab Origene Ecclesiarum, vt vocant, magistro incipiemus, qui in hunc quidem modum concionatur: MARIA desponsata fuit Ioseph, non tamen in concupiscentia iuncta, Mater immaculata, Mater incorrupta, Mater intacta. Mater eius.

Hom. 1. ex varijs locis. I. Origen.

Cuius

Cuius eius? Mater Dei vnigeniti domini & regis omniũ, plasmatoris & creatoris cunctorũ. Illius qui in excelsis sine matre, & in terra est sine patre. Ipsius qui in cœlis secundùm Deitatem in sinu est patris, & in terris secundũ corporis susceptionem in sinu est matris. O magnę admirationis gratia. O inenarrabilis suauitas. O ineffabile magnumque sacramentum. Ipsa eademq; virgo, ipsa & mater Domini, ipsa & genitrix, ipsa eius ancilla, plasmatio eius, ipsa quæ genuit. Quis vnquam ista audiuit? quis vidit talia? & quis cogitare potuit, vt mater virgo esset, & intacta generaret, quæ & virgo permansit, & genuit? Sicut enim quondam [a] rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebat: & sicut [b] tres pueri in camino ignis inclusi habebantur, & tamen eos non lædebat incendium, nec odor fumi erat in eis: vel [c] quemadmodum Danieli intra lacum leonum incluso, claustris non apertis allatum est prandium ab Abacuc: ita & hæc virgo sancta genuit Deum, sed intacta permansit: mater effecta est, sed virginitatem non amisit: genuit infantem, & vt dictum est, virgo permansit. Virgo ergo genuit, & virgo permansit. Mater filij facta est, & castitatis sigillum non perdidit. Quarè? quia non homo iste tantùm qui videbatur, sed vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenerat.] Vides quàm luculenter, quàm copiosè, quàm constanter Origenes doceat, suamque doctrinam scripturæ probatis exemplis illustret, vt ne quisquam si sapiat, admirabilem & perpetuam MARIAE virginitatem in dubium vocet.

Mariam parere virginem, aliis scripturæ miraculis declaratur

a Exod. 3.
b Daniel. 3.
c Daniel. 6.

II. Cyprianus. Li. 2. aduersus Iudæos ca. 9. Ser. de natiuit. Christi.

Cyprianus totius Africę primas & Christi martyr insignis, non modò MARIAM agnoscit, & contra Iudæos probat virginem, sed eius quoq; virginitatem sequentibus laudibus, licet paulò aliter ab ipso dispositis, non immeritò vehit: In MARIA incendiũ originale fuit extinctum, nihil illic petiit vltio, nec præcedens delectatio aliquam expetiit pœnarum vsuram. Innoxia affligi non debuit, nec sustinebat iustitia, vt illud vas electionis communibus lassaretur iniuriis, quoniam plurimùm à cęteris differens natura communicabat, non culpa. Non aliqua naturę iniuria matrem Domini lęsit, quoniam sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate. Vltrò maturus ab arbore baiula fructus elapsus est: nec oportuit vellicari quod sponte prodibat. Erat ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum nec antè, nec deinceps meruit obtinere, quod erat simul mater & virgo, singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spirituali & corporali int[o] & extrà Christi præsentia fruebatur.] Præclarè hęc quidem sanctus ille Martyr, paucis multa complectens, quæ summus Deus in hac virgine cunctis suspicienda sæculis, præsertim ob puritatem eximiam, potenter effecit, quæq; in nullo Sanctorum alio liceat reperire.

Quæ miracula Deus in Maria virgine perpetrârit.

Proprium Marię priuilegium matrem & virginem esse.

III. Hilarius. d In apologia aduersũ Rufinum. e Lib. 10. de Trinit.

Hilarius Arrianis inuisus, & [d] Hieronymo tam eloquens iudicatus, vt illum aduersùs Arrianos Romani sermonis tubam, latinæq; eloquentiæ Rhodanum vocet, hoc de MARIA testatum reliquit: [e] Quomodò filius Dei hominis filius erit natus, vel manens in Dei forma, formam serui acceperit: si non potente Deo verbo, ex se & carnem intra virginem assumere, & carni animã tribuere homo Christus Iesus ad redemptionẽ animę & corporis nostri perfectus est natus: & corpus quidem ita assumpsit, vt id ex virgine conceptũ, formam eum esse serui effecerit? Virgo enim non nisi ex sancto Spiritu genuit.] Et quibusdam interiectis, quum Pauli sententiam: Primus homo de terræ limo: secundus homo de cœlo repetiuisset, hæc è vestigio adiicit: Hominem dicens, natiuitatem ex virgine docuit: quæ officio vsa materno, sexus sui naturam in conceptu & partu hominis executa est. Et quum ait, secũdum hominem de cœlo, originem eius ex superuenientis in virginem sancti Spiritus aditu testatus est. Atq; ita quum & homo est, & de cœlis est, hominis huius & partus à virgine est, & conceptus ex spiritu est.] Vbi nõ sit indecorum, Episcopum Episcopo, Athanasium Hilario licet paulo vetustiorem, & in eodem aduersùs Arrianos certamine gloriosum Christi confessorem adiungere. Deus, inquit, & pater Christi, ob nostram salutem ædificauit sibi domum in vtero Deiparæ MARIAE sine commercio virili, & homo, sicut dixi, factus est.] Tum ad Epictetum scribens, MARIAM vocat impollutam virginem, in qua nouum huiusmodi conditum fuit, quale in nulla alia fœmina: sicut & sermone quarto aduersus Arrianos disputans, Deiparam virginem frequenter appellat.

Athanasij testimonium. In disputatione de Niceno Concilio contra Arrium.

f 1. Cor. 15.

IIII. Epiphanius.

Epiphanius valde grauis & celebris author, qui propter quinque linguarum

Digitized by Google

peritiam πενταγλώττου, tantæque authoritatis vir, quem ne regnantes quidem hæretici auderent persequi, à Hieronymo nuncupatur, contra eos ex professo decertat, Antidicomarianitas autem vocat, qui Deiparam virginitatis gloria spoliare non verebantur. Quarè inter cætera de illis quęritur: Quomodò audent impetere impollutã virginem, quæ digna facta est habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa est ex multis millibus Israël, quò vas & habitaculum dignum esset, in signum solùm partus?] Ac iterum: Nemo rursus debacchetur, contumelia afficiens sanctam virginem: absit enim, non fuit copulata carni post partũ, neq; ante partum Saluatoris.] Huc transfert Euangelicam historiam de Christo in cruce pendente, qui matrem suam virginem nulli alij Apostolorum, quàm soli Ioanni propter virginitatem commendârit atq; tradiderit, quum diceret: Ecce mater tua. Quanquam non esset, inquit, mater ipsius Ioannis secundum carnem: sed vt ostenderet ipsam matrem esse principem virginitatis, quoniam ex ipsa vita erat.] Ac paucis interpositis: Si non fuisset verè ipsius mater, quæ secundùm carnem peperit ipsum, non sanè de ipsa curam habuisset, vt semper virginem commendaret, quę mater quidem facta est propter dispensationem, impolluta autem erat propter honorem erga ipsam, & vas admirabile. Dicit autem Euangelium, Et ab illa die accepit ipsam ad seipsum. Si verò habuisset virum, si habuisset domum, si habuisset filios, in sua secessisset, & non ad alienum.]

In epist. ad Paumach. aduersùs errores Ioannis Hierosolomitani. Hæres. 78.

Ioan. 19.

Quomodò Maria Ioannis Apostoli mater dicta.

Epiphanio Hieronymus, quia æqualis & familiaris eius, meretur adiungi, vir tantoperè ab [a] Augustino laudatus, summam præclaræ victoriæ laudem inde consecutus est, quòd Heluidium MARIAE virginitatis petulantissimum insectatorem arripuerit, protriuerit, extinxerit: [b] qui alibi quoque his epithetis MARIA ornat, vt ob perpetuam virginitatem dicatur & sit soror sponsa, hortus conclusus, fons signatus, porta Ezechielis & orientalis. Eiusdem dictum est: Postquàm virgo concepit in vtero, soluta maledictio est.] Ac rursus ex Heluidio quærit, Ioseph qui miracula tanta cognouerat in beata virgine, Dei templum, Spiritus sancti sedem, Domini sui matrem audebat attingere?] Sed & alibi sanctæ MARIAE corpus nubem leuẽ à Propheta dici asserit, quoniam hoc nullo humani seminis pondere sit prægrauatum: magnoq; studio contra Iudæos disputat, vt locum Esaiæ, Ecce virgo concipiet, ad solam & perpetuam MARIAE virginitatem referri demonstret. Demùm vt eiusdem verbis vtamur, Quod clausum est atq; signatum, similitudinem habet matris Domini, matris & virginis. Vnde & in sepulchro Saluatoris nouo, quod in petra purissima fuerat excisum, nec anteà, nec posteà quisquam positus est: & tamẽ hæc virgo perpetua multarum est mater virginum.] Cæterùm quo pacto sepulchrũ Domini respondeat MARIAE virginitati, & quid vtrinq; sit similitudinis, planiùs ex Maximo, quem posteà citabimus, intelligetur. Vbi præceptor Hieronymi Gregorius Græcis summoperè laudatus, & proprio Theologi nomine insignitus, haudquaquam est mihi prætereundus. Quoties verò, & quàm præclarè, nostram ille Virginem laudat & approbat? sicut hi quoque versus declarant:

V. Hieronymus & Gregor. Nazianzenus.

a Epist. 16. ad Marcellinũ de baptismate parvulorum. Et li. 18. de ciuit. Dei ca. 43.

b Lib. 1. aduersus Iouinianum.

In epist. ad Eustoch.

In caput 9. Esaiæ.

In caput 7. Esaiæ.

Maria sepulchro Domini comparatur.

Testimonium Gregorij Nazianzeni.

In tragœdia de Christo patiente.

Veneranda virgo, honesta, casta, te vnicam *Vt quæ parens.*
Has inter omnes terra matres, quas habet *Expers laboris & doloris extitit*
Matrem absque sponso scimus & viro, *Integra & incorrupta, nescia illius*
Ac rursus in eodem libro: *Etiam voluptatis viri, quæ ex copula est.*]

Vocat eandem castissimam, felicissimam, nulli æquandam, & supra omnes decoram maximamque virginem, quæ cunctos cœlitum ordines excellat.

Ambrosius clarissimum Ecclesiæ lumen, quo spirituali patre Augustinus magnoperè gloriatur, toto, vt aiunt, pectore se illis opponit, qui cum Iouiniano virginitatem Deiparæ saltem post partum labefactant, eosq; totius Synodi authoritate condemnat. Sed vt pauca ex illo repetamus: Speciale, inquit, sibi donum virginitatis Christus elegit, & integritatis mun⁹ exhibuit, atq; ipse repræsentauit, quod elegit in matre. Quanta dementia funestorum latratuum, vt iidem dicerent Christum ex virgine non potuisse generari, qui asserunt ex muliere, & ex his humanorum pignorum partubus virgines permanere? Aliis ergo præstat Christus, quod sibi, vt dicunt, præstare non potuit? Ille verò qui carnem sic suscepit, & sic homo factus est, vt hominem redimeret, atque à morte reuocaret, inusitato tamen Deus quasi itinere venit in terras, vt quemadmodum dixerat: Ecce facio omnia noua: partu etiã immaculatæ virginis nascereturꝰ] Ac rursus

VI. Ambrosius. Li. 1. contra Iulianum. Epist. 81.

Apoc. 21.

Digitized by Google

Epiſt. 79. Ac rurſus aliam epiſtolam ſcribens, ex Euangelico loco, ſicut anteà Epiphanius ratiocinatur: Quid ſibi iſtud vult, inquit, quòd quum in cruce Dominus poſitus peccatum mundi tolleret, pronunciauit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, niſi vt claudat ſua ora perfidia, obmuteſcat, ne matrē Domini aliquo audeat temerare conuitio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idē materni pudoris aſſertor, quod deſponſata fuerit viro tantummodò Ioſeph, nulla tamen coniugalis coitus, conſuetudine thori iura cognouerit. Neq; enim eam ſuſcepturam ex Ioſeph filios àviri conſortio ſeparare Ioan. 19. voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, addidit teſtimonium Euangeliſta dicens, quòd ſuſcepit eam diſcipulus in ſuam. Nunquid ergo diuortium fecit? nunquid à viro abduxit atque abſtulit? Ergo qui hoc legit in Euāgelio, quomodò quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo teſtamentum filij eſt de matris integritate, hæc MARIAE locuples integri pudoris hæreditas, hic coitus finis conſummationis.]

Non commendaſſet de cruce matrem Chriſtus Ioanni, niſi virgo illa fuiſſet.

VII. Chryſoſtomus. Ex Ioanne Chryſoſtomo, qui oris aurei cognomentū meritò tenet, ac eloquentia ſua Græciam vniuerſam illuſtrat & commouet, ad MARIAE virginitatem comprobandam multa peti poſſunt, ſed nos vno erimus loco contenti, qui ad ingens hoc Dei opus celebrandum valet, quamuis in libris vulgaribus non inueniatur. Sic igitur de Homil. in Domini hy popant. MARIA diſſerit: Ancilla eſt & Deipara: virgo eſt & mater. Nemo hìc ambigat ac dicat, quomodò ſic Dei ancilla eſt MARIA, Dei quoq; parens eſt? Fide ô homo quæ dicuntur apprehende, & noli de his ambigere, quæ à Patribus tradita ſunt & approbata: illa in dubium vocare noli, ſed reuerenter & citra curioſam inquiſitionem fidem adhibe. Crede, inquam, & anxiè noli perquirere. Aliôquin ſi dūtaxat id quod ratione aſſequeris credere volueris, caue ne in periculum te ipſe coniicias. Si verò verbi internuncio & eccleſiaſtę fidem adhibueris, non tu rationem de fide tua, ſed antiſtes redditurus eſt. Crede igitur his, quæ de Virgine à nobis dicuntur, nec dubites eandem & Dei ancillam, & Dei parentem, tùm rurſus virginem & matrem profiteri. Ancilla quidem eſt, quia vera illius, qui ex ipſa prodiit creatura, Deipara eſt, quandoquidem Deum ipſum, qui carnem ex ipſa ſuſcepit, enixa. Virgo eſt, vtpotè omnis virilis ſeminis omnisque concubitus expers. Ac mater eſt denique, quod parens eius effecta ſit, quæ abſq; principio ab ipſo patre ſuam habuit generationem.]

Fide inprimis opus eſt ad Mariæ virginitatē rectè cognoſcēdam.

Credendū Mariam ſimul Dei ancillam, matrē & virginē eſſe.

VIII. Euſebius Emiſſenus. Cum his pulchrè congruunt, quę tradit elegantis ingenij ſcriptor copioſiſsimus ab Hieronymo prædicatus, Euſebius nimirum Emiſſenus, qui & ipſe myſterium Mariane virginitatis his verbis extollit: Ecce abſq; vllius ſeminis incremento de intacta ac rudi terra fœcundum germen aſcendit, & de radice mortali vitæ arbor effloruit, & ſalutifera propago nullo plantante proceſsit. Obſtupeſcit natura rerum, virgo procreat ſobolem, nullum procreādæ ſobolis experta conſortem, & venienti in vitam homini per vnius confertur myſterium munus duorum. Creator ex creatura naſcitur, & fructum ventris ſui mater innupta miratur, ac fœmina authoris ſui author efficitur. Quid primùm mirer quidúe poſtremū? quòd ſine conceptu eſt collata fœcunditas? an quòd per partum magis eſt glorificata virginitas? Sed non mirum, ſi ita peperit: talis erat ille, cui nupſerat. Ait enim Augelus ſtupenti MARIAE: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Ecce præbitura Deo naſcenti corporis ſui habitaculum, priùs mente efficitur Dei templum.]

Hom. 2. de nativit. Domini.

Admirāda Deiparę virginitas.

Luc. 1.

IX. Auguſtinus. Accedit & Auguſtinus Eccleſiæ quidem Catholicæ contra hæreticos defenſor acerrimus, ac idem tantæ ſcientiæ vir, vt ſummorum Pontificum iudicio inter magiſtros optimos ſit habitus, quem nec ſiniſtræ vnquam ſuſpicionis ſaltem rumor aſperſit, ſicuti Pontifex Celeſtinus affirmat. Sugillat ille ac inter damnatos hæreticos numerat Antidicomarianitas, Heluidianos, Iouinianiſtas, quòd MARIAE virginitatem nefariè conuellant atq; corrumpant. Inter alia verò hæc etiam adfert: Aluus tumeſcit virginis, clauſtrum pudoris permanet, impletur vterus matris ſine vllo complexu patris, ſentit prolem, quæ ſe ignorabat coniugem, Angelus ad virginem loquitur, à virgine cor præparatur, Chriſtus fide concipitur. Miraris hæc? Adhuc mirare: parit mater & virgo fœta, & intacta: naſcitur filius ſine homine patre, qui fecit & ipſam matrem.] Ac iterum: Si vel per naſcentem corrumperetur Chriſti integritas, non iam ille de virgine naſceretur: eumque falſò, quod abſit, de virgine MARIA natum, tota confiteretur Eccleſia, quæ imitans eius matrem, quotidie parit membra eius, & virgo eſt. Legę, ſi placet, de virginitate ſanctæ MARIAE meas literas miſſas ad illuſtrem virum, quē cum

In epiſt. pro Proſpero & Hilario c. 2. Lib. de hæreſibus ad Quoduultdeum. Libro 4. de Symbol. ad Catechumenos. In Enchirid. ad Laurentium c. 34.

Digitized by Google

honore ac dilectione nomino Voluſianũ.] Tùm alicubi matrem Domini de ſe loquẽtem inducit, & quidem grauiter, ſi verborum pondera perpendantur: Eram, inquit, in domo mea puella Iudæa, ex ſemine Dauid Regis generata: adulta facta ſum, & deſponſata ſum coniugi, & placui alteri, non interueniente adulterio, ſed intercedente Spiritu ſancto. Deſponſata ſum homini Iudæo, & placui homini Deo. Deſponſauit me vir Iudæus, & amauit me Chriſtus Deus. Ita me virtus altiſsimi obumbrauit, vt nec ęſtũ paterer libidinis, & mater eſſem creatoris. Porta facta ſum cœli, ianua facta ſum filij Dei. Illi facta ſum ianua clauſa, qui poſt ſuam reſurrectionẽ ingreſſus eſt per oſtia clauſa. Qui natus de ventre meo, me matrem dimiſit intactam, adimpleuit ventrem meum diuinitate, & vterum meum non euacuauit caſtitate. Exiuit de ventre meo, gyganteo curſu magnificus, & venter meus nõ eſt pudore euacuatus, nec in conceptione inuenta ſum cum dolore. REGNVM teneo virginitatis, & regem genui caſtitatis. Ingredientem & egredientem habui in palatio ventris filiũ imperatoris: & de manibus meis non amiſi clauem regni pudoris. Porta facta ſum cœlo, ianua facta ſum filio Dei, illa porta facta clauſa, quã in viſione diuina Ezechiel vidit Propheta.] Ac demùm ita concludit: O mira & laudabilis inter fœminas, in qua ab Angelo ſalutatur virginitas, ſola impręgnata, nec vitiata: exornata nec vacuata, quia ſic eſt ab Angelo ſalutata: Aue gratia plena, Dominus tecum. Fœlix vmbilicus caſtitatis, quem amplexus non tetigit maritalis: O fœmina ſuper fœminas benedicta, quæ & virgo non cognouit, & virum in vtero circundedit: quæ concubitu carnali non tangitur, & tamen carnea prole de ſpirituali ſemine gratulatur.] Atq; vt ſemel finiam, Celebremus, inquit, cum gaudio diem, quo peperit MARIA Chriſtum, & coniugata coniugij creatorem, & virgo virginum principem.]

Maria de ſua virginit. loquẽs ab Auguſtino introducitur.

Mariæ virginis commendatio.

E ſermonib⁹ variis de natali Domini.

Nunc ad poſterioris ſęculi Patres tranſeamus, qui eodem veritatis ſpiritu afflati, non diſparem confeſsionem ediderunt, nulla vt eſſet ætas Eccleſiæ, quæ Marianæ virginitatis teſtes atq; præcones poſſet deſiderare. En tibi Leonem illum verè magnum, cum perfidis hęreticis, tum immani Hunnorum regi & tyranno Attilę formidabilem! Humano vſu inquit, & conſuetudine, quod credimus caret: ſed diuina poteſtate ſubnixum eſt, quòd virgo conceperit, quòd virgo pepererit & virgo permanſerit. Non hîc cogitetur parientis conditio, ſed naſcentis arbitrium, qui ſic homo natus eſt, quia volebat & poterat.] Tum Leonis æqualis Theodoretus, ob Atticam eloquentiã Chryſoſtomi ſectatur idoneus iudicatus, perſpicuè ſcripſit: Chriſtus è muliere quidẽ perinde vt nos, naſcitur: habet verò partus quiddam amplius & peculiare, nempe virginitatem. Virgo enim erat, quę Dominum Chriſtum cõcepit & peperit.] Ac ne dubitemus, quid quantumq; Virgini matri tribuerit, ac tribui voluerit idẽ Theodoretus. Inter tot animas inquit, omniũ hominum qui ſaluantur, vt electa columba illa ſola eſt, quæ Chriſtũ genuit virgo, mater, puella, quę puritate profecto Cherubin atq; Seraphin antecellit.]

Teſtimonium Leonis.

X. Leo & Theodoretus. Serm. 2. de natiuit. Domini.

Ser. 10. de prouidẽtia.

In lib. Cantici Canticorum.

Iam verò Maximus Taurinenſis, in ſacro concionandi munere laudatus antiſtes, non inuenuſtè dixit: Cur non tota deuotione credamus Saluatorem puerum naſci potuiſſe per Virginem, qui perfectum hominem credimus de puluere fuiſſe formatũ?] Tùm Deiparæ virginitatem Domini ſepulchro mundo componit, ſicut & antè Hieronymus fecit, rem his verbis explicans: Videamus de hoc ipſo Domini corpore, poſteaquàm de cruce deponitur, quid geratur. Accepit illud Ioſeph ab Arimathia vir iuſtus, ſicut ait Euangeliſta, & in nouo ſuo ſepeliuit monumento, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat. Beatum ergo corpus Domini Chriſti, quod quũ naſcitur, vtero Virginis naſcitur: quum recedit, iuſti tumulo commendatur. Beatum planè corpus, quod virginitas peperit, & iuſtitia cuſtodiuit. Cuſtodiuit illud Ioſeph tumulus incorruptũ, ſicut ſeruauit illud MARIAE virginis vterus illibatum. Hîc enim viri pollutione non tangitur: ibi mortis corruptione non lędĭtur: vbiq; beato corpori defertur ſanctitas, vbique virginitas. Nouus illud venter concipit: nouus tumulus includit. Dominica ergo & virgo vulua, & virgo eſt ſepultura, quin potius ipſam ſepulturam vuluã dixerim: eſt enim ſimilitudo non parua. Sicut enim Dominus de matris vulua exiuit: ita de Ioſeph ſepultura nõ viuus ſurrexit.] Quid verò Illefonſus? in hoc argumẽto tam copioſus, vt opus integrum de MARIAE virginitate ſcripſerit, illamq; multis modis cohoneſtârit. In hac regione, inquit, ſolitudo Deo tãtùm & Domini: in hac manſione ſingularitas hoſpitio tantùm & hoſpiti: hic locus cũ vno tantùm aduentante cohæret. Hic vterus vnius tantùm agnitione congaudet, nec alterius viri quàm naſcentis vnius mẽbra cognoſcit.]

Teſtimonium Maximi & Illefonſi.

Hom. 2. de cruce & ſepultura Domini. Matth. 27. Ioan. 19.

Tùm

Digitized by Google

Tùm iterum: Ecce virgo ex Deo, virgo ex homine, virgo attestante Angelo, virgo iudice sponso, virgo ante sponsum, virgo cum sponso, indubitata virgo etiam dubitante sponso. Virgo ante filij aduentum, virgo post filij generationem, virgo cum filij natiuitate, virgo post filium natum.]

XI. Bernardus & Rupertus. Ser. 4. in assumpt. virginis.

Bernardus verò eximius Ecclesiæ doctor, nec minor huius virginis prædicator, quàm amator, multa nobis in hoc argumẽto suggerit, quum nullus ferè alius MARIAE virginitatẽ æquè commendet ac vindicet: Vnum est, inquit, in quo nec primam similem visa est, nec habere secundã, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam partem elegit sibi MARIA: optimã planè, quia bona fœcunditas coniugalis: melior autem castitas virginalis: prorsus autẽ optima est fœcunditas virginea, seu fœcunda virginitas. MARIAE priuilegium est, non dabitur alteri, quod non aufertur ab ea singulare est: sed continuò etiam indicibile inuenitur, vt nemo assequi possit, sic nec eloqui quidem. Quid si & illud adiicias: Cuius mater? quæ iam poterit lingua etiamsi angelica sit, dignis extollere laudibus virginem matrem? matrem autem nõ cuiuscunq;, sed Dei.]

Vnam & optimam partẽ elegit Maria.

Ser. Signũ magnum.

Alibi verò rursus: Offerantur regi virgines, sed post eam: nam primatum sola vendicat sibi: multò magis autem sola sine corruptione cõcepit, sine grauamine tulit, sine dolore filium parturiuit.]

Primatum intervirgines, sola sibi Maria vendicat.

Li. 1. Canti.

Ab his nõ discrepant, quę Rupertus Tuitensis, celebris & ipse scriptor ac Germanię decus, memorię prodidit, vtpotè qui virginitatis MARIAE splendorem præ omnibus sanctis & filiis regni Dei admirabilem esse docet: hanc virginem conceptu floridam, partu fructiferam, virginem in conceptu, incorruptam in partu, virginem ante partum, & incorruptam post partum prædicat. Nónne igitur, inquit, pulcherrima es mulierum? verè pulcherrima. Pudicarum omnium virginum, viduarũ atq; continentiũ pudor siue pudicitia, religiositas ac verecundia, tuis genis, tuis oculis cõparata, nõ est verecundia, nõ est pudor, nõ est aut vix meretur dici pudicitia.]

Maria pulcherrima mulierũ.

XII. Poëtę Christiani.

Demùm ne Christianos Poëtas prætereamus, superioribus Patribus & illi consonant, apertisque verbis MARIAE virginitatem vel inuitis impiis comprobant & illustrant. Prudentius quidem valde vetus, quia sub Valentiniano secundo & Theodosio magno floruit, nec minus grauis poëta, in hunc modum canit:

Contra Homufionitas.

Innuba virgo
Nubit Spiritui, vitium nec sentit amoris,
Pubertas signata manet, grauis intus & extra,
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater. sed virgo tamen, maris inscia mater.

Tùm in alio carmine quàm venustè & blandè modulatur illud?

Emerge dulcis pusio, *Quem matris edit castitas.*

Ac rursus Christum celebrans inquit:

Hunc quem latebra & obstetrix, *Et imbecilla infantia*
Virgoque fœta & cunulæ, *Regem dederunt gentibus.*

Ibidem.

Eiusdem & illud est:

O quanta rerum gaudia *Ex qua nouellum sæculum*
Aluus pudica continet, *Procedit, & lux aurea.*

In hymno de natali pueri Iesu.

*Li. 1. operis Paschalis.

In Sedulio æquè vetusto propemodùm multa id genus reperias, sed vnum atque alterum locum, qui huc spectet, indicasse sat est:

Et velut in spinis mollis rosa surgit acutis,
Nil quod lædat habens, matremque obscurat honore,
Sic Euæ de stirpe sacra veniente MARIAM
Virginis antiquæ facinus noua virgo piaret.

Ac rursus idem presbyter simul & poëta canit:

Angelus intactæ cecinit properata MARIÆ,
Et dictum comitata fides, vtrumque puellæ
Syderium mox implet onus, rerumque creator
Nascendi sub lege fuit: stupet innuba tensos
Virgo sinus, gaudetque suum paritura parentem.

Libr. 1. in act. Apost.

In eundem sensum Arator diaconus canit, MARIAM virginem & Dei genitricem intactam appellans. Tum Venantius Fortunatus de partu Virginis opus edidit integrum, inter alia hoc quoque ponens:

Digitized by Google

Virgo hæc virga fuit, de qua flos Christus ab ortu:
Hæc porta est clausa, in quam intrat vir nemo, nec exit.
O virgo insignis, mater pia, nobile semen.

In encomio virginitatis.

Verùm hæc ego sparsim excerpsi, nec eodem quo Venantius, ordine collocaui. Apud Alcymum Auitum hæc carmina legimus:

Tu MARIAM sequeris, dono cui contigit alto Conciperet cùm carne Deum, cœliq́ue creator
Virginis & matris gemina gaudere corona, Intraret clausum reserans mysteria, ventrem.

Cur plures Marianæ virginitat. testes & præcones nominẽtur.

Sedenim in proferendis Patribus Græcis & Latinis, oratoribus & poëtis, qui sanctam MARIAE virginitaem agnoscant & defendant, finis tandem esto. Quanquã plurimos Theologos alios prætermisimus, & è citatis pauca duntaxat excerpsimus, veriti etiã, ne hæc quę dedimus, plęrisq; ad alia properantibus nimis multa & prolixa esse videantur. Certè q æqui simul & candidi censores esse voluerint, plura ab his testimonia de re omnibus sæculis decantata, totiesq; perorata, sed & multis sæpè miraculis diuinitus orbi comprobata minimè desiderabunt. Cæteri verò, qui productos certissimæ probatissimæq; veritatis testes nõ audiunt, alios etiã plures si produceremus, facilè, vt arbitramur, contemnerent, nimirũ quod soli sapere, vel potiùs cum Iudæis, Ethnicis ac Hæreticis, hoc est, deploratis hominibus omninò desipere velle videantur. Fingant interim se nescire, quid antequàm ipsi ebullirent, sanctæ Ecclesiæ tot tantiq; doctores senserint, dixerint, scripserint: illi, inquam, qui vita optimè gesta, debellatisq; suorum temporum erroribus, glorioſissimè de hoc sæculo exiuerunt, vt phrasin sequar Augustinianam. At verò vt maximè versuti ac infensi sint aduersarij, MARIAM eiusq; virginitatem frustra impetere & oppugnare contendunt. Etenim æterna veritas Christus, neq; passus est hactenus, neq; patietur vnquam, virgineũ matris suæ decus in obscuro versari, sed contra omnes inferorum portas plurimis & optimis firmissimisq; testimoniis illud publicè perpetuoq; cohonestabit. Restat vt illis quoq; palam impiis respondeamus, qui Patrum testimonia repudiant, & omnẽ Catholicæ doctrinæ lucem auersantur, ac velut ex composito principi tenebrarum in eo seruiunt, vt Marianam virginitatem nefariè infectentur, aut aliqua saltem ex parte in dubium vocent.

Li. 1. contra Iulianum.

CAPVT SEXTVM.

De MARIÆ virginitate aduersùs Iudæos aliosq; Iudaizãtes.

Aduersùs Mariæ virginitatẽ inuidus Satan insurgit, ac bellum concitat.

QVVM inuidus & peruersus ille Satan, cunctorum errorum ac vitiorum facilè princeps, serò tandem magnoq; suo malo didicisset, MARIAM perpetuam esse virginem, quæ cum sua virginitate summum & decus & emolumentum coniunctum haberet, ardentiore quodam odio inflammatus, fidem huius virginitatis in Ecclesia primùm traditã, & magis ac magis in mundo efflorescentem, ingentibus oppugnare viribus in animum suum induxit. Et haud equidem scio, an vsquam alibi peruersus ille serpens magis elaborauit, vt diuinũ nempè oraculum impleretur, quo prædictum erat, illũ mulieris Euæ nouę scilicet, calcaneo insidiaturum. Itaq; nõnullos è suo serpentino semine procreatos, atq; ad perturbandam Ecclesiæ pacem sua sponte propensos, quum iam Christianismus primùm inclarescceret, excitauit, quorum operâ primùm apud Iudęos, deinde apud Ethnicos, postremò apud Christianos ad MARIAE virginitatem insectandam, turpissimè abuteretur. Atq; vt de Iudæis primùm dicamus, ex his Hebion Apostolorũ ætate, vt admonet[a] Tertullianus, & eiusdem sæculi Cherintus fuit, quemadmodùm[b] Irenęus, [c]Epiphanius & [d]Theodoretus ostendunt. Quũ enim ambo illi se fidos Satanæ satellites declararent, ac idcirco zizania tritico, Christianismũ Iudaismo miscerent, sicut in Christum Dei filium dominumq; nostrum, sic etiam in matrem eius MARIAM contumelioſi & blasphemi esse nõ dubitârunt. Hoc igitur impiæ doctrinæ sparsêre venenum, Deiparam ne ante partum quidem mansisse virginem, sed ex Iosepho suum filium sustuliſſe, quemadmodùm & Clemens Romanus Hebionitis, velut Iudaicarum hæresum patronis, adscribit. Neq; dispar maledicentia, ne dicam insania, Carpocratẽ exagitauit, qui Christum ex Ioseph generatum esse mentitus est, Epiphanio teste. Ac priores quidem illi Cherintus & Hebion nobis notiores, sed ipso Carpocrate, qui magus Tertulliano dicitur, posteriores fuerunt, digni certè omnes, quos Ioannes Apostolus primis illis seductoribus & Antichristis, vt appellat, annumeraret.

Genes. 3.

Apud Iudæos primi hostes & oppugnatores Marianæ virginitatis.

a Li. de carne Christi.
b Lib. 1. aduersùs hæres. ca. 25.
c Hæres. 28. contra Cherintianos.
d De falsi. hæret.
Li. 6. constitutionum Apost. c. 6.
Hæres. 27. contra Carpocratitas.
Lib. de anima.
1. Ioan. 4.
2. Ioan. 1.

Nec

Digitized by Google

Nec desunt etiamnũ, qui hos egregios vereq; pudendos duces sequi audeãt imperiti nẽpe, aut stupidi potiùs taliũ magistrorũ discipuli Iudæi, qui eandẽ cantilenam occinunt, nobisq; perpetuò recantant. Tanta libido illos incesit, vt nunq̃ satis laudatam MARIÆ virginitatem vellicent, ac si possint, ex omniũ animis funditus tollãt. Augent hoc illis odiũ eiusdẽ gentis Rabbini, qui Christiano nomini vehementer infensi, subinde vociferantur, Mariã vt Mesiæ parentẽ, sic & ante partũ virginem à Christianis hominibus mendacissimè prędicari. Igitur tantũ non fabulosum ac ridiculũ censent, quod orthodoxi, voce, scripto, cantu liberè, pfitentur, Christum in virginis vterum descendisse, eamq; virginem, vt mater esset Emanuelis, sine virili semine, & è solo Spiritu sancto concepisse, ac posteà suum sic absoluisse partum, vt absq; pudicitiæ detrimento omniq; dolore semoto filium enixa sit. Vbi nimium sibi similes tũ antiqui, tum recentiores Iudæi esse pergunt, cõmuni & quasi hæreditario morbo laborãtes, vt oculos habeant, nec videant tamẽ, vtq; à iudicio carnis ad fidei simplicitatẽ nulla possint ratione deduci. Quæ res tam grauiter Paulum iam olim afflixit, vt singulari tristitia & continuo dolore pressus, obcæcatam hanc gentẽ suosq; fratres Israëlitas ex animo deploraret, hocq; de illis iudicium ferret: Dedit illis Deus spiritũ cõpunctionis κατανύξεως, oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vsq; in hodiernum diem. Loquitur autem isthęc more Prophetico, sicut Romę cum iisdem Iudæis disputans, seipsum magis explicat hac oratione: [a] Benè Spiritus sanctus locutus est per Esaiam Prophetam ad Patres nostros, dicens: [b] Vade ad populum istum, & dic: Aure audietis & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. Incrassatum est.n. cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt, ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant & conuertantur. Ex quibus verbis probat etiam Tertullianus, Iudæos peruersos, & ab intellectu suæ legis alienos esse, quibus vim intelligẽdi ademerit Deus, Sacramenta vt spiritualia non possint assequi, ideoq; Prophetã, ac potiùs Deũ ipsum de illorũ stupiditate his verbis cõqueri: Agnouit bos possessorem suũ, & asinus pręsepe dñi sui: Israël aũt me non cognouit, & populus me nõ intellexit. Tùm alio in loco: Quis cæcus, nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuncios meos misi?

Iudæi quos habeant duces & magistros, dũ Mariam negant virginem.

Commune Iudeorum vitium sacra legere & nihil intelligere

Rom. 9.

Rom. 11.

a Actor. 28.

b Esa. 6.

Lib. 3. cont. Marc. & li. de cibis Iudaicis.

Esa. 1.

Esa. 42.

Quanquam tolerabilius erat ignorantes ac cæcos esse Iudæos, quod vitium in illis Moysesquoq; reprehẽdit, nisi fœdã hanc ignorantiam cum inuincibili peruicacia, simul & horrenda immanitate coniungerẽt, iure vt illis obiiciatur: Dura ceruice & incircumcisi cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis. Quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri? quemadmodùm protomartyr noster Stephanus fide & sapientia plenus, nullaque ratione ab aduersariis victus, sed Iudaicis duntaxat lapidibus obrutus & oppressus, huic ceruicosæ genti constanter exprobrauit. Atque ne sat quidem illis fuit in sanctos Prophetas impetum facere: pari enim sæuitia in venerandos Apostolos ac varios ministros Euangelij exarserunt, vt Christus fore illis est vaticinatus. Illud omnem Tyrannorũ vincit immanitatem, quòd qui suo Messię debebant plurimum, velut ipsis beluis efferatiores, quę acceptis beneficiis sæpe mansuescunt, hanc malã adeò gratiam illi retulerunt, vt per se ac alios homines sanguinarios, in hunc ipsum Messiã Deiq; filiũ cruentis manibus palàm desæuierint, ac illum longè innocẽtissimum ipsi perditissimi tetérrimo, probrosissimo, acerbissimo genere supplicij excruciârint. Quanq̃ neq; inter hos quidem fines rabies Iudaica constitit, sed ne quicq̃ viperino generi ad parentum indolẽ exprimendam, aut sicut Christus loquitur, ad Patrum mensurã implendam deesset, quũ iã fractis & amissis velut viribus, aliã vim & iniuriam inferre non possunt Ecclesiæ, id quod possunt, æquè virulentis animis, ac linguis maledicis præstare nunq̃ intermittunt. Quocirca æternũ Regẽ Christum, eiusque matrẽ sacrosanctã horrendis probris incessunt, & implacabile Christiani nominis odiũ, quod animis penitus infixũ tenent, suis etiam libris continenter instillant. Quid verò turpius aut fingerent, aut dicerent, q̃ quòd filium Dei ipsorum Patribus promissum, ex Abrahę semine & tribu Iuda hominẽ factum, ad ipsos peculiariter destinatum, suæq; genti & patriæ semper amicissimum fidissimumq; doctorẽ, nõ nisi pro falso impioq; magistro, & totius populi seductore cẽsent, & idcirco Ieschenozere, sed & Tholin, hoc est, in cruce suspensum, & Hãnido, id est, ex adulterio natũ audent appellitare?

Indæi non minus crudeles, q̃ impij & imperiti.

Matth. 23.

Rom. 1. & 9.

Matth. 15.

Quomodò igitur matri parcerent, qui sunt in filium adeò contumelioſi, matri aliôquin ex ipsorum ortæ familia, matri in ipsorum libris promissæ atque descriptæ,

Digitized by Google

matri à priſcis Rabbinis ſæpe multumque decantatæ, matri denique totius Paleſtinæ luci ſemper fulgentiſsimæ ac immortali. Quæ autem in hanc matrem conferunt maledicta? Nos quidem pudet dicere, quod illos facere non pudet. Putidiſsimi homines illam vocant Thlua, perinde ac ſi carnificem dixeris: notant enim vel carnificis vxorẽ, vel quæ carnificinæ officium gerat. Appellant & Sono, vt publicam peccatricem deſignent ſcelerati: tùm Thmea dicunt, quæ in omni ſe libidinis cœno volutârit, indicantes. Horrent prætereà inſani de MARIA præclari quicquam audire: & velut aſpis ab aſpide mutuatur venenum, ſic alius illorum ab alio in matrem Ieſu venenatam diſcit vibrare linguam. Demùm, quod progeniem viperinam egregiè decet, cum materno lacte Mariani nominis odium imbibunt, ac per omnem occaſionem ſic euomunt, vt immanibus Turcis longè quidem rabidiores & efferatiores ſe canes eſſe declarent. Adeò verè dixit Bruno: Reuera nulla creatura eſt, quam ſic Iudæi habeant odio, ſicut matrem hanc & filium. Neque enim matrem diligere poſſunt, qui tam iniquo odio filium proſequuntur.] Quid quod æterna lege ſanxerunt, vt qui velint apud ipſos eſſe germani, hoc eſt, pluſquàm ſpurij patris Abrahæ filij, diuinæ Euchariſtiæ beatæque MARIAE ſemper Virgini quotidie maledicant, quemadmodũ Ioannes Matthias Tiberinus [illegible]didit, atq; ter ſingulis diebus oratione ad Deum habita Chriſtianam gentẽ deuouẽ[illegible]t & execrentur? Docet ea de re tertius liber Thalmud, è ridiculis quidem fabulis & horrendis erroribus planè conflatus, ſed qui ſummam apud iſtos obtinet authoritatem. At ô infœlicem perditamq; gentem, quæ in extrema etiã ſeruitute vindicem perfidiæ Deum adeò nõ agnoſcit, vt ſuum noſtrumq; Meſsiam, & eius venerandã matrem inceſſabili quadam rabie perſequatur. Nihil autem nunc attinet, aduersùs indociles ac contumaces, Deoq; ſemper rebelles & bonis omnibus inuiſos Iudæos cauſam nouã inſtituere, partim ne ſurdis canere, ac margaritas porcis ipſis obiicere videamur, partim ꝙ cauſa hæc à Patribus iãpridem perorata ſit, qui MARIAM virginẽ contra furioſos horũ & Hebionitarum omniũ impetus & furores fortiſsimè ꝓpugnârũt.

Veruntamen ſi cũ Iudæis cominus eſt congrediendum, quoniam Euangelicis & Apoſtolicis literis nullam tribuunt authoritatem, veteris inſtrumenti teſtimoniis vrgendi ſunt, vt ſaltem in MARIAM noſtram debacchari deſiſtant, ac de illius quidẽ virginitate meliùs tandem ſentiant. Vbi me non fugit, quàm ſit difficile veteres proferre ſcripturas, quæ pinguibus & repugnantibus illorum animis vtcunq; ſatisfaciant, cauſamq; noſtræ Virginis tueantur. Indicabo tamen ſedes argumentorum, ex quibus pleriq; Patres cauſæ propoſitæ patrocinantur, ſed qui fortaſſe ad Chriſtianos in accepta fide confirmandos potiùs, q̃ ad prẽfractam hanc gentem è ſcripturis ſolidè cõuincendam pertinent. Poſteà de Eſaiæ loco dicemus, qui vnus omnium & clariſsimus, & grauiſsimus videri poteſt, vt vel inuitis Iudæis Meſsiæ mater virgo & eſſe, & manere conſtituatur. Principiò autem repetendũ eſt, quod Maximus etiam ſapienter animaduertit, prẽter vſitatũ humanæ conceptionis modum, tres naſcendi ſpecies in hoc mundo valde mirabiles extitiſſe, ac Sacroſanctam Trinitatem in illis virtutem potentiamque ſuam peculiariter exercuiſſe: Primùm quidem quum Adam ex limo formaretur, deinde quum Eua ex virili latere muliebre corp⁹ ſumeret, poſtremò quum Chriſtus ex virgine homo generaretur. Quid .n. horum, inquit, idem Maximus, non nouũ? quid horum non mirabile? quid horum niſi fidem ſequamur, inquiſitio poterit humana complecti? Ac priores quidẽ duos naſcendi modos Iudæi nobiſcum haud grauatim agnoſcunt & comprobant, verbis nẽpe Moyſi non obſcuris conuicti: at in poſteriore duntaxat improbè tergiuerſantur, præſertim ne quid cõmune nobiſcũ ad Chriſti ac Mariæ gloriã habere ac profiteri videantur. Deinde antiquæ legis vmbris & ſcripturæ cortici ſic manent affixi, nihil vt ferè ſublime capiant, omnemq; ſibi viã præcludant ad ipſum legis finem & ſcopum, qui Chriſtus & Chriſtiana veritas exiſtit, peruenienti. Ad hæc ſtultiæ ſuæ argumentum in eo præbent, quòd certos velut limites diuinę potentiæ circumſcribant, eamq; in veteri Teſtamento, quàm in nouo efficaciorem eſſe confingãt. Hinc potens illis Deus videtur, & rectè quidem, qui primum hominẽ eiuſq; coniugem modo tam ſtupendo creauit, quum ſemen Patris deeſſet, ac materna viſcera nullũ ad prolem excitãdam officium adhiberent. Idem verò Deus illorum iudicio tantùm nõ inuidus, aut imbecillis, Chriſto ſuam gratiam virtutemque ſubduxit, ne hic ſine viro è ſola

Quàm fœda probra in Mariã Iudæi euomãt.

Chriſtum & Mariam, ſicut et ſacram Euchariſtiam, Iudæi maximè inſectantur & execrantur.

Ser. de annunciat. B. Mariæ.

In vita Simonis pueri Tridentini.

Iudæi perditi nec ſe, nec Deũ, nec veritatem agnoſcunt, ſed inſectantur.

Ex veteri duntaxat Teſtamẽto Iudæi reuincendi.

Propoſitio de tractatione ſequenti.

Hom. 3. in natali Dñi.

Tres mirabiles & ſupranaturales naſcẽdi modos, è ſcriptura colligi.

Geneſ. 2.

Nolunt Iudæi tantùm Chriſto quantùm Euæ tribuere, circa generationem humanam.

Rom. 10.

è ſola

è ſola virgine ꝓcrearetur. Tàm pulchrè, tã prudenter iſti Adæ & Euæ, hoc eſt, famuli & famulæ potioré, Chriſti verò & MARIAE, maximi nẽpè filij optimæq; matris deteriorẽ conditionem faciunt, nullo quidẽ vel ſcripturæ, vel rationis pondere, ſed ſola contendendi libidine permoti, certiùs vt omnes intelligant, Iudæos non ſolũ veritati Euãgelicę, ſed diuinę ſimul omnipotẽtię in hoc doctrinę genere ſine vllo iudicio repugnare. Verùm nos Eccleſiæ lumina Iudaicis tenebris, ne dicã furoribus, opponamus, & Hebionitarũ reliquias adhuc pullulantes taciteq; ſerpẽtes, Patrum teſtimoniis coarguamus, quorum vnus pluris ſanè valeat, quàm impiorum caterua quantumlibet maledicis inſtructa linguis, ac armatis perfidorum copiis cõmunita vnquam valere poſsit.

Hom. 3. in natali Dñi.

Maximus Taurinenſis, quẽ paulò antè citauimus, velut cũ Iudæo contendens, in hunc modũ ratiocinatur: Non putas Deum, inquit, nouũ puerum in aluo Virginis potuiſſe formare, qui quũ primum conderet hominẽ, nec ſemen Patris, nec viſcera materna quæſiuit? Dic itaq; quicũq; es ſupernæ diſpẽſationis arbiter & diſcuſſor, quæ tibi videtur virtus eminentior, partũ dediſſe virgini, aut perfectum hominẽ creaſſe de terra? Primus.n.homo, vt ait Apoſtolus: De terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Si contra naturã eſſe contendis, ꝙ in myſterio redẽptionis noſtræ ſine viro puella aſſeritur cõcepiſſe, cuius, quæſo, naturæ eſt, ꝙ in parente generis noſtri caro ſine carne formata eſt? Quæ eſt iſta ratio, imò q̃ cæca contentio, vt non credatur Deus facẽre hominẽ poſſe de fœmina, quem creditur feciſſe de puluere? Si omnipotentis ô homo tali in negotio eſſe perſpicis voluntatem, de opere cur retractas? Omnia enim ſicut legitur, Dominus quæ voluit, fecit in cœlo & in terra.]Iam verò Tertullianus Maximo lõgè vetuſtior, nõ diſsimile argumentum inducit, primi hominis exemplũ proponens, quo Iudæos eorumq; ſobolem ad virgineum MARIAE partum agnoſcendum impellat. Sic.n. loquitur: Virgo erat adhuc terra nondum opere compreſſa, nondum ſemẽti ſubacta: ex ea hominem factum accipimus à Deo in animam viuam. Igitur ſi primus Adam ita traditur, meritò ſequens vel nouiſsimus Adã, vt Apoſtolus dixit, perinde de terra, id eſt, de carne, nondum generatione reſignata, in Spiritum viuificantem à Deo eſt prolatus.]Ac eodem modo ante Tertullianum docuit [a] Irenæus, quem deinde [b] Baſilius Magnus ſequi voluiſſe videtur, vtroq; nimirum MARIAE virginitatem virgineũque partũ adſtruente ex ipſa primi hominis, vt diximus, creatione. Sic enim ſummatim colligunt: Sicut Adam ſolo Dei verbo de rudi terra, eaq;, vt ſic dicam, virgine procreatus eſt, quam nec imber attigerat, neq; manus hominis coluerat: Sic & mater Domini ſine viri commercio, & per virtutem ſpiritus, Adam ſecundum ꝓduxit, nulla tamen ex parte, corrupta virginitate, quæ ſemper ei illibata permanſit. Sed & Iuſtinus martyr, ac nobilis idem Philoſophus, MARIAM docet Euæ conferre, quandoquidem vtraq; virgo & integra fuerit: hæc quidem vbi verbum ſerpentis in paradiſo concepit, ac idcirco inobedientiã mortemq; pariẽs: illa verò, quum in Nazareth audito Gabriele fidem & obedientiam Deo prę ſtitit, & hinc nobis concipiens & ꝓferens Emanuelẽ.

Maximi, Tertulliani & plurium Patrum teſtimonia, Chriſti ortum ex virgine rectè probari, primorum parentum exemplo.

Pſalm. 134.

Lib. de carne Chriſti. & lib. 3. cõt. Marcionẽ. 1. Cor. 15.

a Lib. 3 cõt. Valentinũ, cap. 31.

b Lib. de vera virginit.

Et primus & ſecundus Adam de terra virgine procreatus.

In dialogo cum Triphone habito.

Quæ Patrum ſententię, vt reliquas alibi propoſitas prætermittam, quo pacto Iudæi & eorũ aſſeclę refutandi ſint, non obſcurè commonſtrant, ſimulq; monent, ſi ſcripturas ritè conferre velimus, primi parentis Adæ, primæq; matris Euæ formationem velut typũ eius eſſe miraculi, quod in MARIA virgine ac eius filio conſequi debuit, nec ſatis poteſt vnquã celebrari. Cur ergo Iudęis incredibile videatur, virginem peperiſſe, toto quidem orbe tot ſeculis in hanc fidem conſpirante, ſi credibile certumq; videri volunt, ex Adam mulierem, eamque virginem & adultam eſſe formatam? Tùm ſi fœmina ex viro etiam dormiente, & nullo concubitu accedente, integra perfectaq; prodiit, an vir Chriſtus ex Maria fœmina, eaque virgine non potuit abſolutè formari? Ad hæc ſi è ſeruo famulæ corpus excitatur (nam vtriuſque primi hominis vnus idemque Dominus & Conditor Deus) cur non de Maria, quæ ſeipſam Domini vocat ancillam, Dominus ipſe naſceretur? Poſtremò ſi Sara, licet ſterilis anus, & iam nonagenaria, filium peperit, quum per naturam & ætatem & cõſuetudinem nihil tale aſſequi poſſet, vt diximus, cur Maria in ipſo ętatis ſuæ flore, licet ignara libidinis, ad partum non peruenirет? Sed nunc ſatis erit Cyrillum Hieroſolymitanum pro nobis loquentem, & Iudæos verberantem inducere, vt qui velit, eiuſdem velut telis ex veteris inſtrumenti armamentario depromptis vtatur. Habet autem in hunc modum: Illis, qui ſunt de circumciſione ſic occurrens perquire. Vtrum eſt difficilius, ſenẽ & ſterilem, muliebribus iam

Iudæorum ſtupiditas capere non poteſt Dei potẽtiam & generationis miraculum in ſecundo Adam, ſicut in primo.

Luc. 1.

Geneſ. 21.

Non minus cõſentaneum eſt, parere virginẽ ac ſterilem anũ.

Catech. 12.

Teſtimonium Cyrilli Hieroſolomitani contra Iudæos pro Mariæ virginitate.

Digitized by Google

Ab exemplo Saræ sterilis, & in ætate decrepita parientis.

iam definitionibus parere, aut Virginem iuuenem generare? Sterilis erat Sara, & defi- Genes. 11.
ciētibus iam muliebribus, prēter naturam peperit. Igitur quum & sterilē, & Virginem
parere, sit præter naturam: aut vtrunq; nega, aut vtrunq; concede. Idem enim Deus v-
trunq; operatus est: neq; enim audebis dicere, quod illic quidem possibile, hîc autem

Ab exēplo manus Moysi in aliam atque aliā speciem transformatæ.

impossibile est Deo. Et rursus, quæ natura manū hominis vna hora in diuersas species
mutare potest, & rursus restituere? Quomodò igitur Moysis manus sicut nix alba ap- Exod. 4.
paruit, & rursus statim albedine illa destituta est? Sed dices, quia Deus voluit, mutata
est. Illic Deus volens potest: hîc autem nunquid nō potest? Ac illud quidem signum ad
Ægyptios tantùm, hoc autem datum erat signum vniuerso orbi. O Iudęi vtrum autem
difficilius est, Virginem parere, aut virgā in animal mutari? Confitemini quòd tēpore
Moysis rectissima virga serpentina specie facta est, & horrēda fuit etiā proiiciēti illam.
Et qui anteà tenebat virgā, paulò pòst fugiebat illam tanq̄ draconem. Reuera. n. draco
erat, fugiebat autē, non metuens id, quod tenuit, sed timens mutatum. Dentes habuit
virga, & draconis oculos. De virga itaq; oculi pullularunt: & de vtero Virginis puer nō

Ab exēplo virgę Aaronis contra naturam efflorescentis.

nascetur Deo volēte? Taceo hîc, quod & virga Aaron, quod reliquę arbores per annos Numer. 7.
plures faciunt, hoc per vnā noctem fecit. Quis. n. nescit, quòd virga cortice destituta,
etiāsi in mediis fluminibus plantetur, nunq̄ florebit? Sed quum Deus non naturam ar-
borum sequatur, verū naturę est factor: etiam infructuosa siccaq; virga, & sine cortice
efflоruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgę propter typicū summū Sacerdo-
tem, prēter naturā fructum tulit: nunquid Virgini, vt verum Sacerdotem summū pare-
ret, hoc nō conferret?] Deinde verò Iudæos perstringēs, O indoctissimi Iudæi, inquit,

Ab exēplo Adæ formati de puluere.

vnde Adā factus est? Nónne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hanc
admirandam? Quid igitur? lutum quidem in oculum mutatur, & Virgo non genera-
bit? quod apud homines maximè est impossibile, nunquid Deus præstare nō poterit?]

Quibus typis & miraculis Mariæ virginitas in Propheticis literis contra Iudęos magis magisque comprobetur.

Pergamus autē cōplures indicare typos & allegorias, nec aliūde q̄ ex Propheticis
literis erutas, vt crassi Iudæi illisq́; suffragantes alij fortiùs coarguantur, dū tantoperè
à fide Marianę virginitatis abhorrent, eāq́; nulla ratione probabilē videri volūt. [a] Am- a In epi. 81.
brosius hæc nobis arma subministrat: Quid incredibile, inquit, si cōtra vsum originis
naturalis peperit MARIA, & Virgo permanet: [b] quādo contra vsum naturę mare vidit & b Psal. 113.
fugit, atq; in fontē suū Iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit fidē, quòd Virgo
peperit, quando legimus, quòd [c] petra vomuit aquas, & in montis speciē [d] maris vnda c Num. 20.
solidata est. Non ergo excedit fidē, q̄ homo exiuit de virgine, quando petra pro fonte d Exod. 14.
flumen scaturiuit, [e] ferrū super aquas natauit, [f] ambulauit homo super aquas. Ergo si e 4. Reg. 6.
hominē vnda portauit, non potuit hominē virgo generare?] Tū [g] Augustinus, vt eandē f Ioann. 21.
causā aduersùs Iudęos vrgeat, has veteris Testamenti figuras cōmodè profert: Ipsa lex, g Ser. 14. de natali Dñi.
quā quotidie legis, [h] sine graphio scripta est in tabulis lapideis. Lege & intelligе, quòd h Exod. 31. & 34.
[i] panē in eremo terra produxerit, cuius semen arator nullus induxit. [k] Virga etiā Aaró i Exod. 16.
ānis siccata plurimis, sine aqua reuixit, in tēplo floruit, nuces ꝓduxit. Ergo qui scripsit k Num. 17.
lapideas tabulas sine stylo ferreo, ipse grauidauit MARIAM Spiritu sācto. Et qui ꝓduxit
panes in eremo sine oratione, ipse impręgnauit virginē sine corruptione. Et qui fecit

Aaronis virga Deiparæ virginitatem adumbrat.

virgā sine humore folia germinare, ipse fecit filiā Dauid sine semine generare.] Cęterū
quod ad virgam Aaron attinet, quæ sola inter alias plures allatas & floruit & fronduit,
alibi quoq; cū Iudæis in hoc argumēto disputat Augustinus. Dñs, inquit, Moysi sancto præ- Ser. in Dominica ante natalem Domini.
cepit de singulis tribubus virgas afferri. Allatæ sunt 12. virgæ, inter quas etiam vna erat,
quæ Aaron fuerat Sacerdotis: positæ sunt à sancto Moyse in tabernaculo testimonij. Numer. 17.
Virga autē Aaron post alterū diem inuenitur subitò produxisse flores & frōdes, & pe-
perisse nuces.] Et postea: Virga ergo potuit contra naturā nuces educere, virgo nō po-
tuit cōtra naturæ iura Dei filium generare? Dicat igitur mihi Iudæus incredulus, quē-
admodū arida virga floruit & fronduit, & nuces protulit, & dicam illi, Quemadmodū
Virgo cōceperit & pepererit. Sed ꝓfectò Iudęus nec conceptū poterit virgę explicare,
nec Virginis partū.] Ac demùm disputationē ita concludit: Deus, qui in Numeris mi- Numer. 22.
rabile signū ostendit contra naturā, vt asina loqueretur, ipse mirabilius facere voluit,
vt Christus de Virgine nasceretur.] Succinctiùs verò Bernardus: Quid rogo, inquit, Hom. 2. de beata Virg.
virgo Aaron florida, nec humectata, nisi Mariam concipientem, quamuis virum non
cognoscentem portendebat? Nec virgæ virorē floris læsit emissio, nec Virginis pudo-
rem sacri partus editio.] Ac mirè profectò Mariæ virgineam fœcunditatem virga hæc

facer-

Digitized by Google

sacerdotalis adumbrabat, quæ neq; mortali manu cõsita, neq; terreno succo irrigata, & cœlitus concipiendo floruit, & sine cruciatu pariens fructum viuificum edidit.

Plures typi veteris Testamenti, Virginem parituram loquũtur.

a De natiu. Domini. b Epist. 82. c De dorm. beat. Virg. d In Euang. Missus est.

Non repetam mysticas alias probationes, quibus veteres, ac inprimis [a] Gregorius Nyssenus, [b] Ambrosius, [c] Andreas Hierosolymitanus & [d] Bernardus delectantur, nimirùm de horto concluso & fonte signato, de virga florẽte, deq; petra aquas effundente differentes. His. n. illi Scripturæ locis atq; typis vtuntur, vt MARIAE virginitatẽ asserant, nec solùm piis, sed etiam impiis efficiant commendatiorem. An nõ MARIA hortus diuinæ custodiæ sepe communitus, in quo summus ille hortulanus inter lilia pascit, ac cubat in meridie? An non eadem, lilium in spineto enatum, & mater pudica lilij conuallium? rosa Hierichana, quæ florem est enixa campestrem? An nõ sancta ciuitas Sion, quam inexpugnabilibus munimentis tutatus est is, qui natus est in ea, quique fundauit Altissimus, cui videlicet ipse est & murus & antemurale? An non campestris olea, speciosa ac tõsilis, de cuius illibato corpore virentem semper surculum decerpsit is, cui familiare est colũbina specie apparere mortalibus? Quanquam propius ad rem facere videtur, quod in Exodo legimus de rubo, quem ardentem in monte, sed sine omni combustione Moyses admirans aspexit: Sicut enim rubi naturam excedit, si flammis vndique coopertus, nihilominus maneat incombustus, nullumque sui detrimentũ faciat, ita non humanę, sed diuinæ virtutis opus propriũ fuit, prægnans MARIÆ virginitas, quæ cùm vxorẽ nunq̃ præstitisset, tamen puerperę nomen promereretur, illæsa semper integritate, sicut [e] Chrysostomus & [f] Eutherius hanc figuram explanant. Vnde dixit quoq; [g] Bernardus: Quid rubus ille quondam Mosaicus portendebat, flãmas quidem emittens, sed non ardens, nisi MARIAM parientem, & dolorem nõ sentientem?] Ac alibi rursus: [h] Magna planè visio rubus ardens sine combustione: magnũ signum mulier illæsa manens amicta Sole.] Eôdem spectat, quod in Psalmis Dauidicis legimus: Descendit sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Hio Prophetæ locus ad illud vellus alludit, quod Gedeoni forti viro in signum victoriæ de Madianitis hostibus reportandæ diuinitus concessum atque monstratum est. Cùm. n. is de belli successu dubitaret, ac aridam circumquaque terram aspiceret, inusitatum ac mirabilem in vellere humorem spectare iubetur, vt hinc diuinam opem atq; potẽtiam in re bellica sibi certiùs polliceretur. Typus in MARIAM optimè cõpetit, cuius sterilis virginitas, si secundùm carnem iudicemus, apparet: sed vt apertum præcipuæ contra Satanam victoriæ indicium habeamus, eadem virginitas cum fœcunditate sacratissima coniungitur, Christo nobis per MARIAM edito. Igitur niueum hoc Gedeonis vellus virginitatem illius exprimit, quæ à carnis contagio longè semota, at cœlesti rore ter compluta, sanctissimæ Trinitatis opificio mirabilem fœtum pura concepit, pura enixa est, & post partum pura vsque permansit. Vnde Bernardus etiam dixit: Gedeonis vellus, quod vtique de carne tonsum, sed sine vulnere carnis in area ponitur, & nunc quidem lana, nunc verò area perfunditur, carnem illam de carne Virginis, & absq; detrimento virginitatis assumptam designat.] Ac paulò quidem aliter figuram hanc explicat Ambrosius, sed vt Marianam quoque virginitatem inde confirmet, quia Christus in Virginem latenter ac secretò descenderit, nullumque in illa viri complexum admiserit. Quid enim, inquit, tam silẽter & sine strepitu fit, quàm quum imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures sono verberat, nullius corpus humore repercussio aspergit: sed sine inquietudine hominum totum imbrem per multiplices effusum partes, toto corpore in se trahit, vnius meatus scissuram nescius, solida mollitia plures præbens meatus, & quod clausum videtur per densitatem, est patulum per tenuitatem. Rectè ergo MARIA velleri comparatur, quæ ita concepit Dominum, vt toto eũ hauriret corpore, nec eius discissuram corporis pateretur, sed esset mollis ad obsequium, solida ad sanctimoniam. Rectè, inquam, MARIA velleri comparatur, de cuius fructu salutaria populis vestimenta texuntur. Vellus planè MARIA est, siquidem de molli sinu eius agnus egressus est, qui & ipse matris lanicinium, hoc est, carnem gestans, molli vellere cunctorum operit vulnera populorum.]

Exod. 3.

Incombustus Moysi rubus, Mariam in partu Virginẽ permanere saluam ostendit.

Quid significarit olim vellus Gedeonis.

Maria velleri similis.

c In Genes. f De simul. spiritalib. g Hom 2. de B. Virg. h Serm. de Virg. Maria ex verbis Apocalyp. Iudic 6. Psalm. 71.

Hom. 2. de beata Virg.

Ser. 13. de natali Dñi.

Sed enim quoniam in hunc sumus campum ingressi, non abs re fuerit in Propheticis libris, velut in amœnis pratis diutius detinere Lectorem, vt tantum Dei mysterium, quod in Maria celebramus, & Iudæi aliique carnis iudicio impediti, cæcis velut

Digitized by Google

Iudæorum sunt similes, qui circa Scripturæ literam hærent, nec abditos inde sensus eruũt.

lut oculis transeunt, rectiùs obseruetur, ac maiore in precio habeatur. Cauendũ enim inprimis hoc fœdum & Iudaicum est vitium, ne tanquàm ingrati & agrestes conuiuæ, sicco nudoq; pane contenti esse velimus, quum oblatis preciosis epulis ex liberalitate hospitis frui possumus, & inuitati ad mẽsam Domini lautissimam assidemus. Nec temerè monet Rex sapientissimus: [a] Quando sederis vt comedas cum principe diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciẽ tuã. Verùm in vesanos Iudæos quadrat maximè, quod Propheta fore prædixit: [b] Faciat mensa eorũ corã ipsis in laqueũ & in captionẽ & in scandalũ, sicut & [c] Paulus hæc verba interpretatur. [d] Esaias quidem Propheta de MARIAE filio, veroque Messia disserens, non sine venusta metaphora dixit: Ascendet sicut virgultum, & sicut radix de terra sitienti, vel sicut Aquila interpretatur, inuia, perinde ac si dicat: Nascetur Christus vt virgultum elegãtissimum, sed mirabiliter nascetur è solo arido, hoc est, è Virgine MARIA, virili semine non irrigata, nimirũ vt opus hoc Dei proprium & singulare cognoscamus. Nec refert, si cum aliis interpretibus legas: Ascendens sicut puerulus lactens aspectu de terra sitienti & inuia. Idẽ enim Christus, qui paruulus natus virginea suxit vbera, ex matre processit veluti terra siticulosa, quoniam carnis affectu & viri congressu semineque vacua, sed ob ardorem & plenitudinem Spiritus simul æstuante: terra, inquam, inuia, quia & in partu, & post partum virginitatem suam hæc mater integram conseruauit. Ad quod Esaiæ dictum Origenes alludit, vt planè suspicor, vbi docet Christum veluti virgultum, siue ramum nasci non ex semine, sed ex Virgine absque concubitu viri, & sine semine naturali. Nam & Symmachus pro virgulto ramum interpretatur, & Hieronymus apertè monet, hîc assumptum ostendi hominem, qui processit de vtero virginali, simulque Marianæ virginitatis priuilegium demonstrari. Extat & aliud Esaiæ vaticinium: Ecce Dominus ascendet supra nubem leuem: aut sicut alij vertunt: Ecce Dominus vehitur super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum. Ambrosius legit: Ecce Dominus venit sedens super nubem leuem, per quam accipi docet, MARIAM coniugij onera nescientem, & quæ Virgo integra fontem, quo terrarum orbis irrigatur, complexa est. Hieronymus perspicuè tradit: Ascendit Dominus super nubem leuem: corpus sanctæ virginis MARIAE, quod nullo humani seminis pondere prægrauatũ est.] Adiungit autẽ statim Esaias: Et egredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra Ægypti à facie eius. Cùm enim nubes illa leuis Virgo sacratissima Christum puerum in Ægyptum deportaret, cuncta illic idola velut præsentis Messiæ aduentum ferre non possent, corruisse dicuntur, sicut [e] Cyrillus Alexandrinus & [f] Nicephorus Callistus eundem Esaiæ locum explanant, quibus & [g] Anselmus consonat. Quàm verò grauiter, quàm appositè pronunciat Hieremias? Nouum faciet Dominus super terram, sic enim [h] Cyprianus legit, nec dissentit [i] Augustinus, pro eo, quod vetus habet interpres: Creauit Dominus nouum super terram: FOEMINA circundabit virum. Perinde ac si dicat Propheta: Nouum quod super terram dico, Dominum esse facturum, in eo consistit, quòd fœmina circundabit virum, eaque super omnes fœminas benedicta, quæ licet virum non cognouerit, omnis virilis congressus expers, tamen carnea prole de spirituali semine gratulatur, vt verbis Augustinianis vtamur: Nam profectò res noua, inaudita, stupenda, vereque diuina est, quòd ante luciferum genitus initium carnis ex Virgine capiat, quodque vniuersitatis parẽtem vnius Virginis venter includat. Succinctè Bernardus: Fœmina circundans virum, inquit, Virgo est concipiens Deum.]

a Prou. 23.
b Psalm. 68.
c Rom. 11.
d Esa. 53.

Christus virgultum nascens è solo arido, siue terra sitienti, id est, è Virgine matre.

Hom. 17. in Genes.

Libr. 14. in Esaiam.

Esa. 19.

Maria nubi leui & Deum ferenti cõparatur.

Lib. de inst. virgin. 13.

Li. 7. in Esa.

Ruunt simulachra, Christo in Aegyptum veniente.

e Vide com. eius in Esa.
f Li. 10. histor. Eccles. 30.
g In cap. 2. Matthæi.
h Serm. de nat. Christ.
i Serm. 5. in nat. Dñi.

Quid fœmina virum circumdans apud Hieremiam.

Neque parùm illustris apud Danielem est locus, quo veteres Theologi frequẽter vtuntur, quum promittitur & prædicitur lapis, qui de monte sine manibus est abscindendus. Hîc [k] Irenæus & alij, MARIAM faciunt montem, sicut & [l] Gregorius illam montem in vertice montium, id est, Sanctis & Angelis cunctis præeminentem ex Esaia nuncupat: à quo monte sumptus est lapis ille probatus & precios & angularis, qui fecit vtraque vnum, & cui innititur omnis ædificatio spiritualis: sumptus inquam, de monte sine manibus: quæ manus pro opere nuptiarum hoc loco accipiuntur, Hieronymo teste. Etenim Christi in hunc mundum aduentus sine congressu Iosephi, sine viri opera, sola virgine cooperante ex summa Dei virtute processit. [m] Augustinus & [n] Illefonsus paulò aliter de hoc Danielis lapide loquuntur, qui de monte, [o] id est, de regno Iudæorum præcisus fuerit: sed in eo tamen cõsentiunt, Christum esse lapidem

Maria mons, à quo lapis Christus abscissus.

Lib. 7. expos. in 1. cap. Reg.
Esa. 38.
1. Petr. 2.
Psalm. 117.
Ephes. 2.
In epist. ad Eustoch. de cust. virgin.
k Trac. 9. in Ioannem.
l Li. de virginit. Mariæ cap. 5.
o Daniel. 2.

Digitized by Google

pidem ſine manibus exciſum, vtpote ſine opere humano, ſine amplexu maritali, ſine matris corruptione de Virgine procreatum. Præterea huc ſpectat Oſeæ Prophetæ dictum: Adducet vrentem ventum Dominus de deſerto aſcendentem, & deſiccabit venas mortis. Quis etenim alius mortis deſiccabit venas, niſi Chriſtus Ieſus, quem nobis intemerati ventris deſertum refudit? ſicut [a] Gilebertus exponit. Sed & [b] Hieronymus probat, hîc per deſertum virginalem MARIAE vterum deſignari, quòd abſque ſemine humano nulla frutice pullulauit: quoniam Virgo ſimplex atque puriſsima, & vnione fœcunda, eum florem edidit, qui dicit in Cantico Canticorum: Ego flos campi, & lilium conuallium. Verè autem Chriſtus flos campi & caſtitatis lilium, quia puer mundiſsimus, & præ filiis hominum forma ſpecioſus, vt Rupertus indicat: flos, inquam, in tali campo exoriens, qui licet nec aratro ſciſſus, neq; raſtro vexatus, neque ſarculo defoſſus, nec manu hominis ſeminatus eſſet, tamen incomparabilẽ florem medicamentum animarum progerminauit. Vt hinc rectè dixerit Ambroſius: Inoperata eſt caro Chriſti, quam vt MARIA Virgo conciperet, inuſitato quodam nouoque incarnationis myſterio, ſine vlla virilis ſeminis admixtione diuinæ gratia diſpẽſationis, quod erat carnis, aſſumpſit ex Virgine, atq; in illa nouiſsimi Adam immaculati hominis mẽbra formauit.] Idque probat ex illo dicto Pſalmographi: Inoperatum eum viderunt oculi tui: pro quo nos legimus: Imperfectum eum viderunt oculi tui: Græci habent ἀκατεργάσον, hoc nomine ſignificantes, quod manet ſine operatione, vel inoperatum, ſicut & Hilarius annotauit. Quod enim nos legimus imperfectum, hîc pro incompoſito ſumi, etiam Hieronymus indicat, eoq; monemur, vel ipſa elementa hominis, antequàm formentur in vtero, à Deo Creatore cognoſci. Rurſus quod apud eundem Oſeam ſub perſona Meſsiæ dicitur, huc referendum eſt: Ero quaſi ros Iſraël, germinabit ſicut lilium. Etenim quaſi ros Chriſtus extitit, quando per Spiritus ſancti gratiam Virginem obumbrans, in vterum eius deſcendit. Tunc verò veraciter germinauit Iſraël quaſi lilium, quum veri Iſraëlitæ Apoſtoli non in carne, ſed in ſpiritu fructificauerunt; noua conuerſatione imitantes lilium, hoc eſt, magiſtrum & præceptorem ſuum Chriſtum virgineę pulchritudinis lilium, vt à Ruperto eſt annotatum. Nec temerè Chriſtus in Scriptura Prophetica vermis dicitur, quoniam de Virgine ſola editus, quum vermis nulla corporis alieni admixtione, ſed è pura terra procreetur, quemadmodam prætet alios [c] Maximus & [d] Bernardus explicârunt. Vnde quod ex perſona Chriſti [e] Pſalmographus cantat: Ego autem ſum vermis, & non homo, [f] Origenes his verbis declarat: Ex mare & fœmina homo naſci ſolet: ego verò non ex maſculo & fœmina ſecundùm ritum humanum atque naturam, ſed in exemplum vermis, natus ſum, cuius non eſt aliunde ſemen, ſed in ipſis & ex ipſis, in quibus coaleſcit corporibus origo eſt.] Ac eâdem ratione Chriſto cõpetit, quod aliôquin de Rege Dauide dictum legimus: Ipſe quaſi tenerrimus ligni vermiculus, ſicut & Angelomus interpretatur. Quemadmodũ enim lignum ex ſe vermiculum procreat, ita quoq; beata MARIA Virgo, videlicet de radice Ieſſe abſque opere nuptiali florem protulit Dominum & Saluatorem.] Vtinam verò quàm Chriſtianè & piè iſta dicuntur, & crebrò à Patribus ad integritatem noſtræ Virginis comprobandam repetuntur, tam facilè iſthæc aduerſariis, ac Iudæis maximè, perſuaderi poſſent.

Ex Ezechiele Propheta plus fortaſſe lucis apparebit, quo Iudæi luculentiùs redargui poſsint, quando ſic loquitur Dominus: Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſiuit per eam, quoniam Dominus Deus Iſraël ingreſſus eſt per illã, eritque clauſa Principi. Hęc porta non ad Aquilonem vnde panditur omne malum, ſed ad exortum ſpectat, vnde Sol nouus & nouator omnium oritur: idemq; Princeps eſt pacis, qui ingrediens & egrediens, Marianæ virginitatis clauſtra non violauit, ſed conſecrauit. Neque vacat myſterio, ter clauſam hanc portam à Propheta repeti, vt ſic etiam admoneamur, Meſsię matrem ſimul ante partum, & in partu, & poſt partum virginem integram hoc loco ſignificari. Quæ Prophetica verba crebrò citantur Patribus, & ad MARIAM verè portam perpetuò clauſam, nulliq; niſi ſummo Principi peruiam ſedulò accommodantur: Sic enim locum accipit [g] Chryſoſtomus, [h] Hieronymus, [i] Ambroſius, [k] Auguſtinus, [l] Euſebius Emiſſenus, [m] Ruffinus, [n] Damaſcenus, aliiq; plures, ex quibus vnum atq; alterum in mediũ adduxiſſe ſat eſt, ne aliôquin in adducendis Patribus,

Oſeæ 13.

a Serm. 15. ſuper Cant.

b Libr. 3. in eundẽ Prophet. Oſeã. Cantic. 2.

Lib. 1. cõm. in Cantic.

Lib. de inſt. Virgin.

Pſalm. 138.

In enarrat. eiuſ. Pſalm.

In eundem Pſalm.

Oſeæ 14.

Lib. 6. in Oſeam Prophetam.

c Sermõ. in Dominicã Palmarum.

d Ser. de paſſione Dñi.

e Pſalm. 21.

f Hom. 14. in Luc.

2. Reg. 23.

In eundem locum.

Ezech. 44.

g Hom. de Ioan. Bapt.

h In 44. ca. Ezech.

i De Inſtit. virg. cap. 8. & epiſt. 81.

k Serm. 2. & 14. in natali Domini.

l Hom. 1. de natiui. Dñi.

m In expoſit. Symbol.

n Lib. 4. de fide orthodoxa.

Chriſtus vĕtus vrens, & de virgine tanquam deſerto deſcendens.

Chriſtus flos campi & lilium conuallium, quia Virginis filius.

Chriſti caro inoperata, quia dé virgine ſumpta.

Chriſtus rori comparatus & lilio, quia Virginis filius.

Chriſtum in Scripturâ vermem dici, quòd natus ſit de Virgine.

Maria Virgo per portam aueam Ezechielis deſignata.

Digitized by Google

vbi res minùs exigit, simus longiores. Quæ est illa porta Sanctorũ, inquit Ambrosius, illa exterior ad orientem, quæ manet clausa, & nemo pertransiuit per eam, nisi solus Deus Israël? Nónne est hæc porta MARIA, per quam mundum intrauit?] Ac alibi rursus: Quæ est hæc porta nisi MARIA? ideo clausa, quia Virgo. Porta igitur MARIA, per quam Christus intrauit in hunc mundum, quando virginali fusus est partu, & genitalia virginitatis claustra non soluit. Manſit intemeratum sceptrum pudoris, & inuiolata integritatis durauêre signacula, quum exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus sustinere non posset.] Tùm Augustinus planissimè docet, MARIAM illam portam esse clausam, quam in visione diuina, Ezechiel Propheta conspectam descripsit: & hæc porrò adiicit: Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quod MARIA semper erit intacta? Et quid est, homo non transiuit per eam, nisi quia Ioseph non cognouit eam? Et quid est, quod Dominus solus intrat & egreditur per eam, nisi quia Spiritus sanctus imprægnauit eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi quia MARIA Virgo ante partum, Virgo in partu, Virgo post partum?] vt reliqua eius generis multa prætereamus. Nec dubium sanè, quin hæc sacra Virgo, & eius admirabilis sanctitas, supra quàm verbis explicari queat, ab Ezechiele depingatur. Quæ si templum & sanctuarium Dei, si clausa semper, quia Deus Israël transiuit per eam, si Sanctorum via ab eo ipso dicitur, quomodò corpore non simul & animo intacta inaccessaque Virgo cẽsenda est? vt idcircò summam summæ pudicitiæ laudem præ omnibus fœminis promereatur. Quid? quod Heliæ puer, quum iussus contra mare prospiceret, ascendentem de mari nubeculã, & in illa quasi vestigium filij hominis vidit? Et hic locus præsenti quadrat mysterio, MARIAM nobis commendans nubeculæ nomine, quæ de mundi huius pelago, sicut & cæteri, per carnis propaginem ascendit, ac ipso tamen mundo altior & leuior fuit, vt quæ nullis carnis illecebris vnquam deprimi potuerit, & puritatem tum animæ, tum corporis illibatam vsque seruârit. Quis autem præter cæcos Iudæos non videat, vestigium filij hominis, adeoq; veritatem carnis illius, qui se Filium hominis dixit, in hac ipsa & per ipsam nubeculam nobis apparuisse? sicut & Ioannes Hierosolomitanus exponit?

Verùm enimuerò vt hunc locum non solùm aduersùs Iudæos, sed & Iudaizantes institutum absoluam, apud hos quidẽ non modò venia, sed laude quoque sancti Patres digni sunt, quum huiusmodi veteris instrumenti typos vel ænigmata proferunt, atque in his explicandis suo more versantur. Sensus quippe mysticus, siue vt Paulus vocat, allegoricus, si dextrè commodeque tractetur, lucem veritatis iam antè perceptam confirmat, pios frequenter mouet ac recreat, magnamque vim & copiam ad multa in Scripturis mysteria pulchrè ac subtiliter cõtemplanda porrigere solet. Quarè primis etiam Christianis visitatum fuit, vt sacras Scripturas legentes philosopharentur, & sensum allegoricum quærerent atq; tractarent, quòd existimarent in sacris Literis apertè prodita & explicata, rerum etiam latentium quædam esse symbola & arcana documenta, sicut Eusebius Cæsarienſis ex Philone Iudæo confirmat. Vnde minùs admirari conuenit, quî fiat, vt quum veteres alij, tum Origines, Hilarius, Ambrosius & Gregorius Magnus in excutiendis allegoriis vel maximè delectentur. Fatendum est interim, sensum mysticum longè quàm literalem, vt vocant, imbecilliorem esse, quòd hic veluti basin ac fundamentum allegoriæ tribuat ad dogmatum authoritatem: ille verò in seria contentione neque conuincat, neque placet aduersarium, vt certi ac solidi aliquid de veritate fidei constituatur, nisi fortasse Scriptura ipsa sensum mysticum disertè porrigat explicetque. Quocirca licet permulta Scripturæ testimonia produxerimus, quæ iuxta mysticum sensum accepta, MARIAE virginitatem adstruunt, sæpeque à Patribus in hunc finem vsurpantur, attamen tantum illi ponderis non adferunt, quantum Iudæis ad fidem faciendam sit satis. Imò verò admodùm vereor, ne illi, vt sunt ad maledicentiam omnem suapte natura procliues atque præcipites, nouam hinc nobis calumniam struant, & secum indignè agi clamitent, velut pro nostro & nostrorum hominum arbitrio typis Propheticis abutamur, neque sacra syncerè tractemus, sed infirmas duntaxat ac fictitias opiniones ineptè sequamur, tantumque in Dei verbo ludamus. Habent enim hoc quoque cum sectariis sibi commune, luculẽtas vt Scripturas exigant, vtq; non minore impudentia, quos ipsi & Talmudistæ velint,

Scripturæ

Christus per Mariam Virginem tanquam portam solus transit, & clausam quoque custodit.

Ezechiel Mariã apprimè commendat.

Nubecula per Heliamostensa, typũ gessit virginis matris.

Ad multa confert Scripturæ sensus mysticus.

Sensus Scripturæ mysticus ad dogmatum authoritatem non sufficit.

Iudæi non figuris, sed Scripturis apertis conuinci volunt, vt perpetuam Mariæ virginitatem fateantur.

Epist. 81.

Lib. de inst. virg. cap. 7.

Serm. 14. in natali Dñi.

3. Reg. 19.

Matth. 16.

Lib. de inst. Monast.

Gal. 4.

Lib. 2. Eccl. hist. cap. 7.

Digitized by Google

Scripturæ ſenſus affingant, qui prętereà non contenti Prophetica dicta cõtra Prophetarum Dominum protuliſſe, vt eundem etiam vitæ authorem ad extremum ſupplicium adigerent, ſe diuinæ legis authoritate munire ſtultiſsimè voluerunt. Quum
Ioan. 19. enim reliqua deeſſent præſidia, & illi ſanguinis Dominici eſſent ſitientiſsimi, ſic ad Pilatum iudicem inquiebant: Nos legem habemus, & ſecundùm legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. At verò nunquam iſti ſanguinarij, quod iniquiſsimè poſtulant, obtinebunt, vt nos in Propheticis libris tùm intelligendis, tùm interpretandis ex ipſorum aut Rabbinorum iudicio pendeamus, hoc eſt, vt quod ſibi ſuiſque Rabbinis Chriſtiani nominis odio flagrantibus licere putant, id nos ipſis in Dei verbo licere fateamur.

Sed priusq̃ ad locum Eſaiæ ampliſsimum tranſeamus, quandoquidẽ noſtros, id eſt, Eccleſiæ doctores Iudęi perfidi aſpernantur, ipſorum magiſtros ſiue Rabbinos, qui Marię virginitati patrocinentur, ſi his fortaſſe annuant, in mediũ quoq; protraham. Eſt celebris apud illos Rabbi Berachias, qui Meſsiã nouo modo, hoc eſt, abſq; viri ſe-
Zach. 6. mine, ſiue de matre abſque patre naſciturum eſſe tradit, & aliquot Scripturæ locis cõ-
Eſa. 53. probat. Huc enim transfert Zachariæ dictum: Ecce vir germen nomen eius, & ſubter ſe, id eſt, per ſe germinauit. Deinde illud Eſaiæ producit: Et aſcendet ſicut virgultum
Pſalm. 2. coràm eo, & ſicut radix ex terra ſicca, ſicut nos locum eundem citauimus. Prætereà
Pſalm. 109. è Pſalmis duo teſtimonia huc applicat: Ego hodie genui te. Et: De matrice auroræ vel de matrice ex aurora, tibi ros natiuitatis tuæ, licet noſter interpres aliter interpretetur. Vtramque ſententiam è Pſalmis repetitam habent Iudæi, ſi velint legere, in libro Midras Tillim, id eſt, in expoſitione Pſalmorum, vbi Meſsias non aliorum hominum more, ſed noua quadam ratione concipiendus atque generandus eſſe docetur. Cæterùm per matricem auroræ vterum ſacratiſsimæ matris Rabbini accipiunt, quæ abſque virili ſemine, ſaluaque virginitate, virtute diuina id operante cõciperet ac pareret Emanuelem, non ſecus, quàm aurora ſolem recipere, ac ſine corruptione parere ſolet. Rurſus in annotationibus Rabbi Moyſis Hadurſan & Rabbi Ioden offen-
Pſalm. 84. dunt, huc ſpectare locum Pſalmographi: Veritas de terra germinabit, & iuſtitia de cœlis reſpicietur. Hæc enim verba illi de aduentu Meſsię interpretantur, cuius natiuitas futura ſit non ſimilis, ſed diſpar prorſus aliis rebus & perſonis in hoc mundo conditis, propterea dictum eſſe: Germinabit ſiue pullulabit, non verò naſcetur. Nec eſt
Genes. 49. ignotum illis Iacob vaticinium: Non recedet ſceptrum de Iuda, & ſcriba de medio pedum eius, donec veniat Silo ipſius, id eſt, filius mulieris, ſicut hoc verbum Rabbi Kimhi de Meſsia explicat, qui quum de muliere abſque viro naſciturus eſſet, filius mulieris non ſine aperto myſterio nuncupetur. Illuſtrior adhuc eſt confeſsio Rabbeni Haccados, hunc ipſi magiſtrum noſtrum ſanctum appellant, qui ad Meſsiam re-
Hiere. 31. fert Hieremiæ dictum, ſicut & nos retulimus: Creauit Deus nouum ſuper terram: mulier circumdabit virum, vel fortem ſiue potentem, id eſt, Deum, ſicut & veterum Iudæorum ſcholiis declaratur. Niſi enim Meſsias à muliere Virgine in vtero cõceptus circundaretur, nulla veræ nouitatis in mundo ratio eſſe videretur. Nec diſſentit Rabbi Hunna, qui locum eundem Meſsiæ deputat. Prætereà quod ex Exechiele diximus,
Ezech. 34. MARIAM clauſam portam vocari, per quam Princeps ingrediatur & egrediatur, id Rabbi Simeon Ben Iohai ſatis confirmat, quum ſcribit, Regem Meſsiam Principem eſſe altiſsimum de vulua clauſa mulieris egreſſurum. Demùm, vt ſemel finiam, Rabbi Iodan & Rabbenus Haccados diligenter expendunt, quod in Prouerbiis Sa-
Prouer. 30. lomon dixit: Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cœlo, viam colubri ſuper terram ſiue petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adoleſcentulã: quod poſtremum alij vertunt, viam viri, id eſt, fortis vel potentis in Alma, id eſt, in Virginem. Quæ omnia illi ad Meſsiam referunt, de quo Salomon hoc loco vaticinetur, ac præcipuè quartum illud de via viri in adoleſcẽtulam ſiue Virginem. Notant enim filias Hieruſalem amariã Deo peculiariter, ex quibus vna ſit Virgo futura & perſeueratura, quæ Regem Meſsiam concipiat & pariat. Vnde colligi rectiſsimè poteſt, viam Gheuer, id eſt, viri fortis, vel potentis, qui ipſe Deus eſt, in Alma vel Virginem, ſecundùm hos Rabbinos nihil eſſe aliud, præterquàm filij Dei ex Virgine incarnationem. Magnum profectò hoc, ac Salomoni etiam Regi omnium ſapientiſ-

Rabbini de Mariæ virginitate teſtãtur, & ſcripturas interpretantur contra Iudæos.

Digitized by Google

simo admirandum, omnibusque aliis incomprehensibile Sacramentum, quomodò nempè Virgo absque viri semine concipiat, & suo vtero Deum hominemque concludat, ac Filium itidem pariat, salua semper integritate. Ad quam rem probandam rursus repetunt ex Hieremia, quod sæpe iam proposuimus: Creauit Deus nouum super terram, fœmina circundabit Gheuer, id est, virum fortem & potentem. Hæc aliaque plura id genus si quis legere volet, Petrum Galatinum, rerum Hebraicarum peritissimum consulat, qui veterum Rabbinorum testimoniis recentiores Iudæos fortiter coarguit, & eorundem authoritate MARIAE virginitatem astruit luculenter. Hiere. 31. Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 14. Et lib. 8. cap. 2.

Esaias aduersùs Iudæos clarissimè loquitur & probat, Mariã & virginem & matrem esse.

Veniamus tandem ad præcipuum Propheticæ Scripturę locum, qui non facilè ab istis proteruis possit eludi, ac velut ipsos oculos feriat, nec obscurum veritatis specimen præ se ferat. Hunc locum non ab alio, quàm à maximo illustrissimoque Propheta, qui meritò Euangelicus dicitur, Esaia petemus, totique Iudaicæ Synagogæ tantò fidentiùs opponemus, quòd Matthæus Iudæus simul & Euangelista illum ipsum in medium adducat, ex eoque palàm demonstret, non alium Iudæis Messiam, nisi Iesum MARIAE Virginis Filium expectandum esse, de quo Deus per Prophetam sic dixerit atque promiserit: Ecce Virgo in vtero habebit & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Matth. 1. Esa. 7.

Præsentem Esaiæ locum variè transferri.

Aut sicut apud Esaiam habet Hieronymus: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen Emanuel. Alij vt ad Hebræam lectionem propiùs accedant, sic ad verbum reddunt: Ecce Virgo prægnans, & pariens filium: vel quod perinde est, sicut Vatablus & Pagninus transferunt: Ecce Virgo prægnans & fœta. Duriusculè dixit Munsterus, imprægnata pariet: pro quo alij legunt: Virgo grauida pariens est filium: nonnulli verò: Ecce Virgo illa concipiens, & pariens est filium.

Dictum hoc Esaiæ valde obseruãdum esse, ad quod etiam Gabriel alluserit.

Præclara certè & aureis literis exprimenda verba, quæ si Græcè iuxta translationem Septuaginta virorum singulatim expendas, non alia esse dixeris, quàm quibus Gabriel Angelus MARIAM est allocutus: Ecce concipies &c. Et quoniam hoc Esaiæ oraculum iam antè MARIA legerat, vt Ambrosius quoque confirmat, & celebris de illo sermo vulgò iactatur, quis ambigat, sapientissimam Virginem sic ab Angelo esse salutatam, vt mox illum ad præsens Esaiæ dictum alludentem intelligeret? Luc. 1. In Euange. Luc.

Iudæi, Patres Ecclesiasticos in loco Esaię interpretãdo negligũt & aspernantur.

Quæ Prophetica sententia, aut si mauis, vaticinatio de admirabili sacratissimæ Virginis partu tam est grauis, tam illustris, tam vehemens, vt nisi frons ærea Iudæis esset, suum illi Messiam, eiusque matrem Virginem facilè agnoscerent, gratoque pectore complecterentur. Quid enim obscuri, quid ambigui hæc Esaiæ verba proponunt? an non Virginem parituram loquuntur, eamque matrem faciunt Emanuelis? Nihil autem profecero in citandis Patrum sententiis, quos Iudæi velut suspectos in præsenti causa testes, maiore stomacho auersantur, quandoquidem illos suæ fidei, ne dicam perfidiæ, nôrunt liquidò repugnare. Nec enim Græci minùs, quàm Latini Theologi, vt [a] Iustinus, [b] Irenæus, [c] Origenes, [d] Epiphanius, [e] Eusebius, [f] Basilius, hoc est, vetustissimi simul & probatissimi quique scriptores, quibus [g] Tertullianum, [h] Cyprianum, [i] Lactantium, [k] Hieronymum annumerare licet, magno consensu comprobant, ad matrem Virginem MARIAM, quæ pura Christum concepit & peperit, hoc vaticinium pertinere.

a In Dialog. cũ Triphõ. b Lib. 3. cõtra Valent. c Lib. 1. cõtra Celsum. d Hæres 77. contra Diamœritas. e Lib. 7. de demonstr. Euang. c. 1. f Hom. de hum. Christi generat. g Li. de carne Christi, & li aduersũs Iud. h Lib. 2. aduersùs Iud. i Libr. 4. de vera sapien. k In cap. 7. Esa. & libr. 1. aduersùs Iouinian. l Li. 4. de vera sapiẽtia. cap. 12. Genes. 24. Exod. 2. Esai. 7. Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis, cap. 15.

Quomodò virginis Mariæ filius ab Esaia dictus Emanuel.

Nec sanè refert hunc Virginis Filium nunquam Emanuelem vocatum esse, sed Iesum, qui Latinè dicitur Salutaris, siue Saluator, quia cunctis Gentibus, quod ad ipsius voluntatem attinet, Salutifer venit. Sed Propheta declarauit hoc nomine, inquit Lactantius, quòd Deus ad homines in carne venturus esset. Emanuel enim significat, Nobiscum Deus, scilicet quia illo per Virginem nato confiteri homines oportebat, Deum secum esse, id est, in terra & in carne mortali. Vnde Dauid in Psalmo octogesimo quarto: Veritas, inquit, de terra orta est: quia Deus, in quo veritas est, terrenum corpus accepit, vt terrenis viam salutis aperiret.] An verò mysterio vacat (quid enim in sacris literis otiosum videri potest?) quod Esaias non simpliciter Alma, sed præposita litera scribit, quæ vim habeat articuli, perinde ac si dicas: Ecce Virgo illa concipiet. Notârunt hoc sanè mysterium interpretes septuaginta, ac propterea non παρθένος, sed ἡ παρθένος locum Græcè reddiderunt. Vix enim in tribus Scripturæ locis reperimus, hanc sacram dictionem cum præposito articulo, qui apud Hebræos Henuncupatur, vsurpari, sicut & Galatinus annotauit.

Mariam non simpliciter, sed cum articulo virginem ab Esaia promitti.

Digitized by Google

tauit. Sed hanc quoque lucem Iudæi respuunt, quos tanta stupiditas occupat, vt Virginem illam peculiarem, eximiam, vereque singularem, quæ Messiam, imò & Deum in mundo filium edidit, non possint agnoscere & profiteri. Omitto ex Hebræa voce Alma colligi, sicut Hieronymus etiam indicauit, eandem Virginem vt intemeratæ ac illibatæ pudicitiæ fœminam, quæ domi abscondita, & à virorum conspectu secluſa degeret, significari.

Lib. 1. aduers. Iouin.

Quid ad hæc verò Iudæi? næ illi simul impudentissimi & mendacissimi esse pergunt, dum hanc tantam diuinæ Scripturæ lucem videre non sustinent, atque vt suæ impietati qualemcunque fucum prætexant, de propositis Prophetæ verbis miris modis altercantur, ac sine fine contendunt, in suos etiam cõtumelioſi. Accusant enim Septuaginta interpretes, qui ex Hebræa voce Alma, Græcè verterint ἡ παρθένος, quos deinde Latinè malè sint imitati, dum nomen Virginis mordicus amplexi sunt, magnoque studio defendere statuerunt. Non enim Virginem, sed iuuenculam vel puellam siue adolescentulam hoc loco à Propheta scriptam, & à Deo promissam esse. Nec desunt huic Iudæorum delirio fautores atque patroni, præsertim Theodotion Ephesius & Aquila Ponticus, cæci duces Hebionitarum, ipsique Iudæi proselyti, qui præsentem corrupêre sententiam, & pro virgine adolescentulam sunt interpretati. Hanc illorũ fraudem [a] Irenæus quoque detexit, & de iisdem hæreticis scripsit [b] Hieronymus, quòd multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione cælârint. Verùm de nomine Alma pluribus posteà disseremus.

Quomodò Iudæi circa Esaiæ locum in Mariæ odiũ tergiuersentur, & quos sequantur authores.

Theodotion & Aquila scripturam in transferendo peruertunt.

a Li. 3. contra Valent.
b In apolo. aduersùs Ruffinum.

Est & aliud artificium, quo sacrilegi Iudæi totam hanc sententiam, vt ab ea MARIA excludant, obscurare conantur. Fingunt enim de vxore Achaz, quæ mater est Ezechiæ, vel de ipsa Prophetæ coniuge locum intelligi oportere. Sed enim quoniam verè dixit Salomon: Frustrà iacitur rete ante oculos pennatorum, ne hac quidem arte vel mediocriter doctis imponent, vt in Sole veluti meridiano cæcutiant, & apertam diuinæ veritatis lucem sibi adimi patiantur. Nam siue antecedentia, siue consequentia considerentur, multò sublimiùs aliquid promittit Deus, quàm quod ad Ezechiam, vel ad Esaiæ filium nasciturum referri possit, quorum neuter Emanuelis nomen, nedum officium parte ex aliqua promeretur, & siue dignè, siue indignè nunquam accepit. Origenes ita respondet: Si Iudæus pergat hærere verbis, dicens ad Achaz dictum: Pete tibi signum à Domino Deo tuo, rogabimus, quis fuerit natus Achaz temporibus, de cuius natiuitate dicatur Emanuel, quod est, Nobiscum Deus? Nam si nullus inuenietur, manifestum est id, quod ad Achaz dictum est, promissum esse domui Dauidis, eò quòd scriptum sit, ex semine Dauidis natum Saluatorem iuxta carnem. Quin & signum ipsum in profundum & in altum dicitur, quoniam qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia.] His consonat Eusebius Cæsariensis, qui cauillantes Iudæos sequenti oratione castigat: Si Iudæi hæc ad Ezechiam referant filium Achaz, & dicant, hunc esse, qui patri suo futurus oraculo promittatur: videant, quomodò Nobiscum Deus fuerit Ezechias, aut quod nam signum sua maiestate dignum Deus in illo ostenderit. Sed neque certamen vllũ, neque labor in illius ortu Deo exhibitus est; Præterea planè in Prophetia excluditur ratione temporum Ezechias. Hæc enim ipso iam tùm patre regnante futura canebantur: Ezechiam verò antequàm regnum acceperit Achaz, genitum esse cõstat. Quod si ad hunc ea minimè referri possunt, multò minùs ad alium quempiam eorum, qui apud Iudæos post Prophetiæ tempora extiterũt, præterquàm ad ortum eius, qui verus est Emanuel.]

Iudæi ad quam fœminam torqueant locum Esaiæ.

Prouer. 1.

Lib. 1. cont. Celsum.

Quomodò Iudæos hic confutent Origenes et Eusebius Cæsariensis.

Ephes. 4.
Li. 7. de demonst. c. 1.

Rursus autem isti argutantur: Si de Virgine propositus esset sermo, Bethula hoc loco diceret Propheta (alij Vetula contra Hieronymi consuetudinem scribere malunt) quòd ea vox Hebraicè Virga dicatur, non autem Alma: quo nomine adolescentula, non itidem virgo soleat significari. Verumenimuerò in vtraque voce falluntur & fallunt non tam imperiti, quàm impudentes mendaceſque Iudæi. Etenim si de Bethula disputatur, nomen hoc adolescentem mulierem, quamuis aliquando corruptam indicat: quemadmodùm Alma virginem, & nunquam adolescentulam, quæ semel sit vitiata, designat. Proinde Moyses de Rebecca scribens virgine, quæ ad hauriendam aquam egrederetur, priùs eam Bethulam Hebraicè quidem nominauit,

Iudæos de nomine Alma & Bethula frustrà contendere.

Quomodò in sacris literis Bethula & Alma soleat accipi.

Genes. 24.

Digitized by Google

sed ea voce non contentus, vtpotè quæ non modò Virginem, sed corruptam etiam adolescentulam exprimit, etiam Alma vocandam putauit, ac simul disertè illud adiecit: Vir non cognouerat eam. Vbi vocem Alma, quam hoc loco Esaias vsurpat, bis repetitam videas, & quidem sine vllo additamento, minùs vt liceat dubitare, Hebræis per vocem Alma, Virginem accipi. Iam verò, quod ad vsum & proprietatem vocis Bethulæ spectat, si Scripturæ fontes consulamus, ab Ezechiele scriptum hoc reperiemus: Ibi sunt fracta vbera & subactæ mammæ pubertatis earum. Quo loco vox Bethula scribitur, & sermo est de meretricibus, quæ licet adolescentiam nondum exegerant, vt ad viri congressum vix aptæ videri possent, tamen in prostibulo quæstum corporis impurissimè faciebant: tantùm abest, vt ea vox ad virgines propriè referatur. Tùm apud Ioëlem extat sententia: Plange sicut virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ. Vbi Bethulæ nomen repetitum est, non pro alia virgine, quàm quæ adolescentula, vel puella nupserat, suo interim orbata marito, vt eum iam defunctum lugeret, ac suum acerbum dolorem lugubri etiam veste testaretur. Perquirant autem, si velint, Iudæi, euoluantque Propheticos libros omnes: de voce quidem Alma nihil tale nobis ostendent, quale nos de voce Bethula simul & Alma ex ipsis Propheticis testimoniis demonstrauimus. At quò magis veritati reclamabunt, suamque defendent perfidiam, vt vetus ipsorum mos est, eò sese & impudentiores, & ingratiores prodent, præsertim quum à suis ipsis Rabbinis doctissimis & lectissimis viris, qui duo & septuaginta fuêre, licet commoditatis gratia duntaxat septuaginta vulgò nuncupentur, tam indignè temereque discedant. Etenim negare non possunt, dictos Rabbinos de singulis duodecim ipsorum tribubus acceptos, & ab Eleazero Pontifice primùm electos, atque ad Ptolomæum Philadelphum Lagi filium & Ægypti Regẽ destinatos, non solùm ætate & authoritate, sed singulari etiam sapientia & eruditione sic excelluisse, vt in Scripturis diuinis & in vtrâque lingua Hebraica & Græca, tùm apud ipsos Iudæos, tùm apud Ethnicos à sacris alienos peritissimi haberentur. Constat & illud, si verum fateri velint, haud sine diuini numinis afflatu certoque miraculo factum esse, vt hi laudatissimi viri, quum Alexandriæ commorarentur, sacros Hebræorum libros Græcè transferrẽt, vtq; nulla in singulorum versione discrepantia, sed eisdem nominibus atque sententiis conuersa atque conscripta omnia reperirentur. Siue autem in cellulis diuisi eadem scripserint, quarum vestigia Iustinus in Phari arce Alexandriæ se vidisse profitetur, siue in vna Basilica collecti sua studia contulerint, vt Hieronymus Aristæam & Iosephum secutus existimat, illud fateantur Iudæi necesse est, tantorum virorum interpretationes vsque ad summam Ethnicorum admirationem per omnia consonas, & velut eodem dictante Spiritu, à singulis consentienter perscriptas fuisse. Qua de re nostri quoque & veteres Theologi, vti præter dictum Iustinum [a] Irenæus, [b] Tertullianus, [c] Hilarius, [d] Augustinus aliique plures, quorum verba citare supersedemus, haud obscurè testantur. Quid? quod Apostoli & Euangelistæ, quum Scripturam veterem citant, Septuaginta interpretũ versione libenter vtuntur? neque solùm [e] Hilario, sed aliis etiam peruetustis Patribus fuit omninò persuasum, ab hisce grauissimis & certissimis docendi authoribus fidissimisq; interpretibus haud quaq; discedere oportere. Non quod nostrũ iudicium, quid quantumq; versio Septuaginta nunc valeat, hoc loco interponamus, sed ineptos & agrestes Iudæos reprehẽdimus, qui talibus ac tantis synagogæ Ecclesiæq; suæ magistris tam impudenter obstrepunt, quorũ ne vmbram quidẽ possũt assequi, dare semp ceruicis homines atq; pulicaces. Quid verò habẽt, quod iustè contra illos velut suspectos Christianę veritatis testes excipere possint? qui quũ annis ferè trecentis Christi ętatẽ præcesserint, & in Iudaismo summi fuerint diuini legis professores, de præsenti quidẽ controuersia ignorârunt, omniq; odio & prauo affectu vacui, Prophetã Esaiam non aliter, q̃ ipsi sentiebãt, sunt interpretati. Sic verò sentiebant, hoc loco diuina voce promitti non adolescentulã tantùm siue iuuenculã, sed quod maioris est momenti, virginem excellentem simulq; ꝑple fœcundam, vt quę saluo pudore cõciperet ac pareret filiũ nõ qualemcunq; quidẽ, sed qui amplissimo Emanuelis & nomini & muneri ꝑ dignitate respõdere posset. Quem sensum nisi nobis Iudæi concedant, & ipsi Prophetæ tribuant, præsentẽ locum honestè tueri, & congruè interpretari, quicquid demũ machinentur, ꝑfectò minimè possunt.

Vox Bethula non de sola virgine dicitur.

Ezech. 23.

Ioël 1.

Iudæi à septuaginta interpretibus indignè discedunt.

Quàm præclari fuerint septuaginta interpretes.

Summa horum interpretum cõsensio, in versione librorum Biblicorum.

In apol. aduers. gentes. In apol. aduer. Ruffin. a Lib. 3. aduer. Valent. ca. 24. & 26. b In apologetico. c In enarra. 2. Psalmi. d Lib. 18. de ciuitat. Dei c. 42. & 43. tùm li. 2. de doctrina Chri. c. 15. e In enarra. Psalm. 2. & 118.

Coguntur Iudæi in præsenti loco Esaiæ septuaginta interpretibus assentiri.

Fingamus

Fingamus enim, Deum, poſtquàm ſignum aliquod & prodigiũ futurum regi Achaz, imò & orbi promiſerat, hoc tantùm indicâſſe, quemadmodùm iſti contendunt, puellam aliquam cum viro congreſſuram, & ex eo filium habituram eſſe. Hoccine ſignum ſiue prodigium tam amplis promiſsis, quæ antecedunt, tantáque ſummi Dei promittentis maieſtate dignum eſſe putemus? Pete, inquit, tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra: ſignum, inquam, veritatis, vt quum ſignum acceperis, credas futura quæ dixi, Deusque magis glorificetur. Vbi Rex impius Achaz, velut hanc vero Deo gloriam in ſigno edendo inuideat, Deíque verbum contemnat, ſe nihil petiturum ſuperbè reſpondit. Verùm neque Regis obſtinatio, neque populi indignitas potuit impedire, quò minus diuina bonitas ſe magis magisque proderet, ac oblatam priùs beneuolentiam non Iudæis tantùm, ſed & orbi profuturam confirmaret, verbíſque perſpicuis exponeret. Propter hoc inquit, dabit Dominus ipſe vobis ſignum: Ecce virgo concipiet & pariet filium. Igitur an non Iudæi ſummo Deo notam vanitatis inurunt, dum audent fingere, ſignum hoc naturale fuiſſe, quale apud Ethnicos & vbiq; gentium reperire licebat, & ne ſigni quidem nomen promerebatur? Atqui non ludit in ſuis promiſsis & ſignis Deus, ſed quum ad ſigna vel miracula veniendum eſt, quorum [a] cupidiſsimi ſemper fuêre Iudæi, ardua, inuſitata, illuſtria euidentiáque ſigna modò per ſe, modò per ſuos miniſtros edere ſolet. Hinc illa ſigna clariſsima, quæ [b] Moyſes aduerſùs Pharaonem, & [c] Elias contra Prophetas Baal diuinitus patrâſſe leguntur, ipſíque Iudæi meritò prædicant.

Eſai. 7.

Ex verbis Eſaiæ demonſtratio, non niſi virginem parituram promitti. Impietas Regis Achaz.

a 1. Cor. 1.

Signa & miracula Dei habent aliquid excellẽs & inuiſitatum.

b Exod. 7. 8. 9.

c 3. Reg. 18.

Quarè non modò falſum, ſed etiam peregrinum & abſurdum ſenſum his verbis inducunt, qui vt Iudæos prauæ interpretationis authores æmulentur, puellam vel iuuenculam, aut adoleſcentulam ex virgine faciunt. Etenim Oecolampadius transfert, Ecce adoleſcentula illa prægnans, & pariens filium: Caſtalion verò, Ecce puella prægnans filium pariet. Vtraque interpretatio communi nomine corruptam æquè ac incorruptam fœminam comprehendit. Tum Caluinus vltrò Iudæis largitur quod poſtulant, nimirùm vt nomen Alma vel Haalmah de puella viro cognita intelligatur. Accedit porrò Eraſmus, & oleum, vt aiunt, camino additurus, ſuis in Matthæum annotationibus hæc inſerit: *Apud Hebræos vox eſt anceps, vt quæ tum puellam ſignificet, tum abſconditam.* Ac rurſus: *Si cum contentioſis agatur, quantumuis conſtet, Alma ſignificare virginem, non tamen euincemus ex his verbis virginem fuiſſe quæ conceperit.* Adeò multum nunc ſibi ſumunt & arrogant noui doctores, quorum in præſenti loco vertendo vel interpretando ſtudium eò ferè tendit, nomen vt virginis ſupprimant aboleantque, ne tantum honoris deferãt Meſsiæ parenti. Cæterùm aduerſùs hos Satanæ dolos munire nos debet, quod vir Apoſtolici Spiritus & ſæculi grauiſsimus doctor Irenæus cenſuit: Non vera eſt, inquit, quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari ſcripturam, Ecce adoleſcentula habebit in ventre, & pariet filium.] Nec ſolus Irenæus, ſed & Tertullianus & Cyprianus, qui ambo ætate Martyrum floruerunt, tùm qui hos porrò ſecutus eſt Lactantius, ac reliqui demùm Latini patres omnes conſtanter eandem lectionem, Ecce virgo, retinuerunt. Græci verò Theologi, vt Iuſtinus, Euſebius, Baſilius, Chryſoſtomus, Cyrillus, non diſcedunt ab interpretatione Septuaginta, eamq; contra Iudæos fortiter hoc loco tuentur. Quid? quod Ionathan Vſielis filius, paraphraſtes Chaldæus, vir apud Hebræos ſummi nominis, ita locum quoq; reddidit? Ecce virgo, ſicut nunc legit Eccleſia. Conſentit inſuper Matthæi Euangelium Syriacè ſcriptum: nec lingua punica diſcrepat, Alma propriè virginem vocans. Viderint itaq; noſtri nouatores, rem ne pudendam ac pœnitendam faciant, quum ſiue ſcientes, ſiue imprudentes non modò Iudæis præſentibus, ſed & damnatis iam olim hæreticis ſuo ſtudio fauent ac patrocinantur. Nomen enim virginis hîc, defugiebant Theodoſion, Aquila, Thriphon, Carpocrates, Symmachus, vnà cum impiis Ebionæis, vt Iuſtinus, Irenæus, Euſebius, Epiphanius memoriæ prodiderunt. Quod ſi rem penitius inſpicias huc profana iſtorum ſpectat licentia, vt ſenſum atq; conſenſum venerandæ antiquitatis ſuperbè repudient, & probatę fidei corrumpant ſinceritatem, vtq; conſolationem piis præſentem, & cum vulgari verſione coniunctam eripiant, ac demùm illis nos armis ſpolient, quibus aduerſùs Iudæos & Antidicomarianitas tot iam ſeculis eſt legitimè decertatum. Nec temerè quidem Hebraicæ linguæ peritiſsimi obſeruârunt, hanc inſignem vocem Alma

In 1. caput.

Nouatores in præſenti loco Eſaiæ Iudaizare, verumque ſenſum Scripturæ corrumpere.

Cur nouatores hoc loco nõ ſint audiendi.

Lib. 3. c. 24. cõtra Valen.

Teſtimonium veteris Rabbini.

Quanti ſit periculi, hoc loco diſcedere à vulgata editione, & nouatoribus adhærere.

Digitized by Google

Tribus tantum in locis vocem Alma, cũ articulo pro virgine inueniri.

vel Haalmah in sacris libris cum litera siue articulo he, non sæpiùs quàm ter inueniri, quemadmodum Genesis 24. Exodi 2. & in hoc dicto Esaiæ: semper autem eâdem dictione intactam virginem, quæ cum viro rem non habuerit, significari. Quam virginitatis laudem eò magis in his prophetæ verbis Messiæ matri assignare debemus, quòd omnium ætatum Græci Latiníque patres, ac adeò veteres Rabbini, prout docuimus, eandem veritatem libenter agnoscant, probent atque defendant.

Nõ constare sibi sensum prophetię, nisi de virgine sermo sit.

Iam verò, vt maximè nouis interpretibus largiamur, hebraicam vocem Alma, qua Esaias hîc vtitur, ambiguam esse, ac pro ea etiam, quæ virgo esse desiisset, fœmina vsurpari: tamen si propheticorum verborum texturã & circumstantias expendamus, locum hunc non de iuuenculæ, vel adolescentulæ, sed virginis conceptu & partu intelligi res ipsa conuincit. Etenim vt suis verbis fidem astruat Deus, manifestè promittit se dignum, hoc est, non vulgare, sed euidens, insuetum & illustre prodigium, siue signum, quòd ipsa nimirùm rei nouitate, factique magnitudine tùm præsentibus, tùm futuris mortalibus iustam pareret admirationem. Quid verò prodigij siue signi singularis ex re quotidiana, hoc est, iuuenculæ prægnatu & partu consequeretur? In signum ergò nobis posita virgo mater meritò creditur, sicut loquitur [a] Tertullianus. Sed luculentior est [b] Origenes, vt eius verba meritò adscribamus. Agè, inquit, ex ipsis verbis consideremus sententiam. Dominus scribitur dixisse ad Achaz: Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundo, vel in altum. Ac mox subiicitur signum quod datur: Ecce virgo in vterò habebit, & pariet filium. Quale autem signum esset, adolescentulam non virginem parere? Et vtri magis conuenit gignere Emanuelem, quod est, Nobiscum Deus: mulieri ne coitum passæ, & more fœminarum grauidæ, an puræ & castæ virgini? Certè hanc decet parere talem prolem, qua nata dicatur, Nobiscum Deus.] Neque dissentit Eusebius Cæsariensis, contra Iudæos ita disserens: Si dixerint non virginem, sed puellam apud Scripturam (nominatam esse) sic enim aiunt apud ipsos haberi, cuiusmodi signum tandem hoc futurum dicemus, quod diuina promissione sit dignum, si vsitatè, quemadmodùm cæteræ omnes mulieres, vbi ex viri coniunctione prægnans euaserit, puella quæpiam fuit paritura? Quomodò præterea Deus erit qui ex illa nascatur, neque simpliciter Deus, sed Nobiscum Deus?] Tùm Ambrosius hoc præsens vaticinium signum salutis appellat, quod generi humano dederit Deus: & ex eo colligit Tertullianus, virginem esse, quæ concepit & peperit Emanuelem. Hieronymus verò, qui sæpè Iudæos hîc percutit, & nulli linguarum peritia secundus est, Origenem, sicut & Basilius Magnus, libenter sequitur, atque in hunc modum scribit: Si iuuencula vel puella, vt Iudæi volunt, & non virgo pariat, quale signum poterit appellari, quum hoc signum ætatis sit, non integritatis?] Vt cætera omittam, quæ ab illo amplissimè disputantur. Igitur Iudæorum simulque Iudaizantium præstigiis valedicamus, & MARIAM virginem hac prophetia nobis à Deo denotari absque omni dubitatione credamus, sicut & admonet Cyrillus Alexandrinus. Verumenimuerò de re toties disputata semperque probata in Ecclesia, hoc loco pluribus differere supersedeamus, ne si longiùs progrediamur, laterem lauare, aut Æthiopes dealbare, vt vulgò inquiunt, velle videamur. Æthiopes verò cum [c] Hieremia & [d] Amos Prophetis Iudæos appello, vtpote quos ex atris candidos facere non liceat: tam graui morbo laborant, immedicabili nempè peruicacia in sacris literis toties deplorata.

Confirmatio à vterum Theologorum testimoniis.

a Lib. aduersus Iudæos, b Lib. 1. contra Celsum.

Li. 7. de demonst. Euang. ca. 1.

Lib. de fide Resurrectionis. Li. de carne Christi. Lib. 3. commentar. in Esaiam.

Lib. 1. commentar. in Esaiam.

Iudæi Aethiopes dicti, quia semper nigri.

c Hier. 13. d Amos 9.

Christianis Indubitatum manet, Esaiæ locũ iuxta Matthæi sententiam accipi oportere.

De nostris, id est, Christianæ gentis hominibus atque Catholicis hoc in vniuersum pronunciare fas est, sic ab illis Esaiam legi, vt cum Matthæo intelligant, certoque credant, propheticum hoc dictum ad nullum alium, præterquàm ad Christum, & eius matrem virginem pertinere, eamque in concipiendo & pariendo Emanuele sublimius & augustius orbi exhibere miraculum, quàm quod Iudæi ac impij omnes possint intueri. Habemus igitur non solùm ex Esaia verbum promissionis, sed etiam ex Matthæo diuini operis exhibitionem, partusque virginei veritatem ita constabilitam, frustra vt impuri & furiosi canes, qui se tamen germanos Abrahæ filios mentiuntur, oblatrent, suóque more mordeant. Vtinam verò isti vel tandem sapiant, ac sanctissimi viri Simeonis exemplo, qui suum castigauit errorem, & prudentiores, & meliores

Matth. 1.

Simeon iust⁹ de præsenti Esaiæ loco ac sensu ei⁹ aliquando dubitauit.

Deo

Digitized by Google

Deo propitio efficiantur. Is enim homo iustus & senex, priusquàm Iesum infantem in templo Hierosolymitano amplecteretur, & pro vero Messia publicè proclamaret, in dictum Esaiæ locum inciderat, sed humani aliquid passus, ac valde miratus, ne dicam offensus, quòd Propheta virginem parituram diceret, velut ea res nihil haberet probabilitatis, ipsumque mentis humanæ captum excederet. Verùm diuina bonitas vt hunc illi scrupulum eximeret, clementer promisit fore, vt ipse diem non obiret extremum, nisi Prophetæ vaticinium re ipsa compleri, & virginis filium suis offerri oculis

Luc. 2. eerneret, quemadmodum Lucas quidem summo cum illius gaudio factum esse testa-

a Li. 1. c. 12. tur. Extat autem hæc historiola, quam diximus, apud [a] Nicephorum Callistum &

b Incompēdio historiarum. [b] Georgium Cedrenum, sed apud Iudæos parùm admodum, vt vereor, valitura. Nos

Actor. 13. porrò à Iudæis ad gentes, vt Apostolicis insistamus vestigiis, Paulique & Barnabæ sectemur exemplum, recta transeamus.

CAPVT SEPTIMVM.

De MARIÆ virginitate contra Ethnicos, omnésque Christianæ fidei alienos.

1. Cor. 1. GENTIVM in fide & veritate doctor Paulus rectissimè docet, Euangelij prædicationem, hoc est, veram propriamq; Dei sapientiam, rem mundo vanam & imbecillem videri, quam & Iudæi nouorum signorum semper cupidi scandalum, & gentes siue Pagani Philosophiæ professione humanáque scientia turgidi stultitiam esse ducant: sapientissimo interim Deo placuisse, per Euangelicam prædicationem saluos credentes, cuiuscunque illi generis & conditionis essent, facere, suamque illis lucem, & gratiam, & gloriam vbique gentium elargiri. Iam verò in Euangelica prædicatione si quicquam aliud, tùm vel maximè quidem doctrina de partu virginis & fructu crucis impios omnes offendit. Cur autem Ethnicos non offenderet, qui sine Deo, sine Lege, sine Euangelio, velut in perpetuis tenebris degentes, supra naturam & sensum nihil saperent, solóque humanæ rationis lumine suffulti philosopharentur? An non improbabile absurdumque putarent, MARIAM à reliquis prægnantibus & matribus eximi, quæ sola nullo ex viri contactu, compressu, semine, id est, virginitate salua, fœtum suum conceperit, pepererit, educârit, quæ præterea quum grauida esset, ac in ipso etiam partu tam familiaribus ac perpetuis aliarum fœminarum incommodis grauibusque molestiis caruerit? Cæterùm quò isthæc indignius ab Ethnicis omnibusque Christianę fidei alienis contemptius, velut insana quædam ac ridicula vel commenta, vel dogmata reiiciuntur, eò certè sapientiores, Deóq; chariores illi existimandi sunt, qui hanc Euangelicæ doctrinę partem syncerius atque constantius profitentur. Sit receptum Ethnicis, maneatque vulgatum prouerbium, vt dicant, Quum virgo pepererit, ad eam rem videlicet designandam, quę nullo vnquam tempore fieri posse videatur. An idcirco nos, quibus diuinum lumen affulsit, virginem peperisse vnà cum cæcis gētibus decet inficiari? Existimant multi, præsertim Itali, iam olim, Romana monarchia vix dum inchoata, templum pacis Romæ fuisse constructum, quod vulgò æternum fore crediderunt, nimirum oraculi promissione persuasi, tantisper illud, donec Virgo pareret, esse duraturum, idemq; fanum MARIA Christum pariente, subitò corruisse. Alij cum Martino Polono putant, Romæ auream

Li. 4. Chronici. statuam à Romulo positam in palatio constitisse, & cum hac quidem inscriptione. Nō cadet, donec Virgo pariat: cecidisse autem, vt primùm virgo MARIA Christum enixa est, aliáq; plura tunc Romę miracula contigisse (de quibus modò nō laboramus) osteduntur. Hoc solùm indicâsse sat sit, Ethnicis vt impossibile, sic incredibile semper visum esse, quicquid de partu Virginis vel legerent, vel audirent.

Euangelij prædicatio Iudæis ac Ethnicis incredibilis visa est.

Cur Ethnicis absurdum dogma de partu virginis videatur.

Cum virgo pepererit, Prouerbium Ethnicis celebratum.

De templo pacis Romæ constructo.

Quid verò de Iuliano dicam? qui furore in Christum percitus, & magistri Porphirij, qui & ipse Christum abiurârat, insana complexus dogmata, postquàm suum imperium abnegato impiè Christianismo turpissimè commaculâsset, ac dignum se nomen

Digitized by Google

nomen Apostatæ accepisset, omnium Ethnicorum voluit esse patronus, nec solùm aperto Marte, sed virulento etiam calamo nostram religionem atrociter est insectatus. Igitur inter alia, quæ pro suis Diis ac simulachris pugnans euomit, hoc etiam exprobrat Christianis: *Si Deus ex Deo secundùm vos Verbum est, & natus ex substantia Patris, quarè vos virginem Dei genitricem esse dicitis? Quomodò enim pareret Deum, homo existens, sicuti nos?* Ac rursus alio loco sibiipsi obiicit, quod Esaias est vaticinatus: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium. Respondet autem in hunc modum: *Sit sanè & hoc dictum de Deo, quamuis minimè dictum sit. Non enim erat virgò quæ nupserat, & priusquàm peperisset, simul vocata est cum marito. Detur autem dici de illo. Nunquid Deum dicit ex virgine nascendum? At vos non cessatis vocare MARIAM virginem. Sed non dicit eum qui ex virgine natus est, Deum vnigenitum, filium & primogenitum omnis creaturæ.* Ex quibus Iuliani verbis apparet, cæcum illum, vt aiunt, de coloribus iudicare, nihilque certi ac firmi de re tanta decernere posse, vt rectè in illum competat, quod Salomon pronunciauit: Homo apostata vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat. Confundit impius diuinam humanamque Christi natiuitatem, nec videt quid in illa Deo Patri, quid MARIAE matri, quid vtrique Christi naturæ tribuere debeamus. Igitur hic velut Saul inter Prophetas, & anser inter olores, de sacris homo ipse profanissimus, imò & magus & necromanticus disserit. Ac obiecta quidem huius hominis argumenta nō refellemus, quando caninam eius insectationem multi veteres, præsertim [a] Gregorius Nazianzenus & [b] Cyrillus Alexandrinus libris integris contriuerunt, frustraque ille Christianismum eradicare, Græcismum verò & Iudaismum instaurare summis viribus laborauit. Sed quoniam doctore Christo didicimus, non solùm de nostris, sed etiam de Dei ac veritatis hostibus benè esse merendum, quumque ad fidos spectet medicos, curandis etiam phreneticis operam dare, agè ad Græcos ac Ethnicos, qui à religione nostra remoti sunt, vtcunque sanandos, & nobis in hac fide adiungendos, viam aliquam ingrediamur. Notus est Libanius ille sophista, qui multas & graues contumelias in nostram religionem effudit, neq; parùm Iuliani apostatæ perfidiam confirmauit: sed qui tandem Basilij magni consuetudine & authoritate permotus, superstitioni nunciū remisit, & Christianus effectus est, sicut & [c] Nicephorus indicauit. Quid igitur, si ex [d] lapidibus filios Abrahæ, potens excitet Deus, vt non solùm Libanij, sed & Sergij, Dionysij, Cypriani, è tenebris ad lucem, & à morte ad vitam duce Christi gratia reuocentur?

Reiiciunt Ethnici Prophetica & Apostolicas literas, quibus nihil est, nec esse debet apud orthodoxos firmius, maiorisque authoritatis. Non igitur ex his sacris fontibus hauriendum, quod illis veluti profanis edendum aut bibendum offeramus, ne aliôquin [e] Sanctum canibus contra Christi præceptum obtrudamus: sed potiùs Pauli sequamur exemplum, qui Poëtarum Ethnicorum [f] Arati Astronomi & [g] Epimenidis Cretensis testimonia Ethnicis opposuit, vt illos non aliis quàm domesticis telis peteret atque superaret. Vt enim rectè Lactantius docet, satis firmum testimonium est ad probandam veritatem, quod ab ipsis perhibetur inimicis.] Tùm suo nos exemplo fortissimus ille Rex Dauid admonet, vt ad præclaræ victoriæ laudem reportandam, superbum Goliath, ac reliquos id genus immanes Ecclesiæ hostes, suo velut gladio feriamus. Igitur nonnulli MARIAM quoque laudant, velut animosam viraginem, quæ pulcherrimum ausa facinus, Allophyzorum ducem, communem humani generis hostem clauo confixerit, quęque mendacissimi colubri venena in ipsius caput retorserit. Ethnici certè inter suos vates Sibyllas maximè venerantur, nihilque aut veracius, aut fidelius habent, haberique volunt foliis siue oraculis Sibyllinis. Probemus igitur nostræ causæ fauere Sibyllas, quas ipsi non iniuria prædicant, & demonstremus à fidei nostræ mysteriis nequaquam dissidere, imò verò ingens illis munimentum adferre carmina, quæ fatidicæ illæ mulieres (vt ipsi vocant) ante Christum natum quum Græcorum & Romanorum floreret imperium, verbis clarissimis cecinerunt. Sic autem illæ non de MARIA solùm, verùm de aliis etiam multis magnisq; fidei nostræ negotiis, sicut ex antiquissimo codice non ita pridèm inuento collegimus, singulæ sunt vaticinatæ:

Iulianus apostata fidem & doctrinam de partu virginis insectatur.

Prouerb. 6.

1. Reg. 19.

Propositio de disputatio contra Ethnicos hìc instituenda.

Qua ratione certamen cum Ethnicis inire debeant orthodoxi.

Sibyllarum authoritas ingens apud Ethnicos.

Decem Sibyllarum testimonia pro Mariæ virginitate & virgineo partu.

a Nicephor. li. 10. ca. 35. Orat. vel Inuectiua 1. & 2. contra Iulian. Imperatorem.

b In lib. 10. cōtra Iulianum Apostatam.

c Li. 10. Eccles. histor. cap. 36.

d Matth. 3.

e Matth. 7.

f Actor. 17.

g Ad Tit. 1.

Lib. 4. de diuina sapientia ca. 12.

1. Reg. 17.

Petsica

Perſica quidem,
VIRGINE matre ſatus, pullo reſidebit aſello,
Iucundus princeps, vnus qui ferre ſalutem
Ritè queat lapſis: tamen illis fortè diebus,
Multi multa ferent, immenſi fata laboris.
Solo, ſed ſatis eſt, oracula prodere verbo,
Ille Deus caſta naſcetur VIRGINE magnus.
Libyca verò,
Ecce dies veniet, quo æternus tempore Princeps,
Irradians ſata læta, viris ſua crimina tollet,
Lumine clareſcet, cuius Synagoga recenti
Sordida, qui ſolus reſerabit labra reorum,
Æquus erit cunctis, gremio Rex membra reclinat,
REGINÆ. MVNDI, ſanctus per ſecula viuus.
Et Delphica,
Non tardè veniet, tacita ſed mente tenendum
Hoc opus, hoc memori ſemper qui corde reponet.
Huius pertentant cor gaudia magna prophetæ
Eximij, qui VIRGINEA conceptus ab aluo,
Prodibit ſine contactu maris, omnia vincit
Hoc naturæ opera. at faciet qui cuncta gubernat.
Tùm Samia,
Ecce dies, nigras quæ tollet lætà tenebras,
Mox veniet, ſoluens nodoſa volumina vatum,
Gentis Iudææ, reſeret vt carmina plebi,
Hunc poterunt clarum viuorum tangere Regem,
Humano quem VIRGO ſinu inuiolata fouebit,
Annuit hoc cœlum, rutilantia ſydera monſtrant.
Rurſus Cumana,
Iam mea certa manent, & vera nouiſſima verba,
Vltima venturi, quod erant oracula Regis,
Qui toti veniens mundo, cum pace placebit,
Vt voluit, noſtra veſtitus carne decenter,
In cunctis humilis, CASTAM pro matre puellam
Deliget, hæc alias forma præceſſerit omnes.
Sed & Helleſpontica,
Dum meditor quondam, vidi decorare PVELLAM,
Eximio caſtam (quod ſe ſeruaret) honore,
Munere digna ſuo, & diuino numine viſa,
Quæ ſobolem multo pareret ſplendore micantem,
Progenies ſummi, ſpecioſa, & vera tonantis,
Pacifica mundum qui ſub ditione gubernet.
Phrygia itidem,
Ipſa Deum vidi ſummum punire volentem,
Mundi homines ſtupidos, & pectora cæca rebellis.
Et quia ſic noſtram complerent crimina pellem,
VIRGINIS in corpus voluit demittere cœlo
Ipſe Deus prolem, quum nunciet Angelus almæ
Matri, quæ miſeros contracta ſorde leuaret.
Adhæc Tiburtina,
Verax ipſe Deus dedit hæc mihi numina fandi,
Carmine quòd ſanctam potui monſtrare PVELLAM,
Concipiet quæ Nazareis in finibus illum:
Quem ſub carne Deum, Bethlemitica rura videbunt,
O nimium FOELIX, cœlo digniſſima mater,
Quæ tantam ſacro lactabit ab vbere prolem.

Erithræa

Erithræa quoque,

Cerno Dei matrem, qui se dimisit ab alto
Vltima fœlicem referent cùm tempora Soles,
Hebræa quem VIRGO feret de stipe decora,
In terris multum teneris passurus ab annis,
Magnus erit tamen hic diuino carmine vates,
VIRGINE matre satus, prudenti tempore verax.

Demùm Cimmeria,

In teneris annis, facie præsignis honore,
Militiæ æternæ Regem sacra VIRGO cibabit
Lacte suo, per quem gaudebunt pectore summo
Omnia, & ex eo lucebit sydus ab orbe
Mirificum, sua dona Magi cum laude ferentes
Obiicient puero, mirrham, aurum & thura Sabæa.

Accedit quod Erithræa Sibylla, sicut in libris Oraculorum legimus, MARIAE nomen & Gabrielis legationem, partumque virgineum clarissimè tradat. Vnde inter alia loquitur vates: Lib. octauo Oracul.

Verbumque volauit in aluum,
Idque suo factum atque animatum tempore, corpus
Mortali facile cretum est. Puer inde creatus
Virgineo partu. Mira est mortalibus hæc res?
Sed res nulla Deo patri natoque stupenda.

Quæ sanè si sensa ipsa potius quàm verba expendamus, tam luculenter ac splendidè commemorantur, vt visa potiùs à Sibyllis narrari, quàm futura prædici videantur. Ea verò quum primum audirentur, fabulosi sermones & monstrosa quædam miracula gentibus proculdubiò censebantur: at quæ nunc, post completum diuinæ dispensationis mysterium tantò maiorem fidem debent habere, quò certiùs Euangelica veritate communiuntur, quoq; pluribus diuinæ potentiæ miraculis toto orbe peractis, publiceque commonstratis nobis clarissimè comprobantnr. Sic igitur Sibyllarum dicta sunt accipienda, non vt noua somnia vel vana deliria mulierc ularum, sed quę peruetusta & prioribus illis gentium ætatibus celebrata sint vatum oracula, tantò pluris profectò æstimanda, quò magis Christo Domino & Euangelicæ veritati seruiunt, præsertim apud illos, qui ab omni vera pietate alieni, & impiis cultibus assuefacti, nullas vel Prophetarum, vel Apostolorum voces perceperant. Est enim ita, vt præclarè docuit Augustinus, ad Paganorum vanitatem reuincendam valere, quod Sibylla, Orpheus, Hermes & alij vates siue theologi, vel philosophi gentiũ de Christiana veritate prædixisse seudixisse perhibentur. Quis verò non videat, in hisce citatis versibus MARIAM attingi, graphiceque depingi, quæ non modò sit Messiæ mater, sed & virgo Israelitica illustri loco nata, tùm siue formã, siue virtutem, siue conditionem eius contemplemur, virgo pulcherrima, ornatissima, fœlicissima, & quod verè augustum est, ipsa quoque cœli regina, sicut eadem à Patribus Sibyllas imitantibus sæpe nuncupatur? Ego verò mihi persuadeo, fieri non potuisse, quin fatidicæ Sibyllæ in talem tantamque Virginem intuentes, magno illius desiderio tenerentur, & agnitam Domini sui matrem intimis quoq; sensibus venerarentur, quam nec suo tantùm, sed omnium etiam mortalium singulari honore prosequendam esse putarent. Ac ne mireris, decem Sibyllas veritatis testes à nobis adduci, certè post [a] Varronem, [b] Lactantius & [c] Suidas totidem numerant, easque virgines [d] Hieronymus facit, quas iam olim Græci, & postea Romani plurimùm suspexerunt atque coluerunt. Quocirca veteres Theologi, quemadmodum [e] Eusebius Cæsariensis, [f] Arnobius, [g] Lactantius, [h] Augustinus quum aduersus Ethnicos disputant, è Sibyllarum carminibus testimonium sæpè mutuantur. Quin & Homerus in suam poësin ex Delphica transtulit, & Virgilius apud Latinos de Cumana sumpsit, Augusto nempè regnante, sub quo partus ille virgineus à MARIA est editus, vt Romanum imperium ter fœlici noui æterni Monarchæ aduentu vel maximè nobilitaretur atque sanctificaretur. Et quia de Virgilio poëtarum principe, qui Homerus Latinus dicitur, modò meminimus, etiam carmen eius adiungam, quod

Sibyllarum oracula cur magnifacienda & obseruanda.

Sibyllę Christo & Ecclesiæ apud Ethnicos seruiunt.

Quantum Mariæ tribuatur à Sibyllis.

Sibyllæ proculdubiò Dei matrem in spiritu cognitam tacitè sunt veneratæ.

Homerꝰ & Virgilius Sibyllarũ imitatores.

Li. 13. cõtra Faustũ Manichæum c. 15.

a In lib. rerũ diuinarũ ad Cæsarẽ.
b Lib. 1. de falsa religione ca. 6.
c In nomine Sibyllæ.
d Lib. 1. aduersus Iouinianum.
e Lib. 4. de vita Constãtini.
f In libris cõtra gentes.
g Li. 4. de iustitia ca. 18.
h Lib. 18. de ciuit. Dei c. 13.

Digitized by Google

quod non solùm [a]Augustinus sæpenumerò, sed & veteres nõnulli de Christo & virgine nostra accipi voluerunt. Etenim nimis allegoricum & remotum esse putant, vt is locus ad Solonium vel Soloninum Asinij Pollionis filium, aut Erigonem referatur; & res ipsa loquitur, Sibyllæ vaticinium illic, vbi carminis Cumæi fit mentio, à Poëta recenseri. Nec dubium esse potest, quin idem Poëta in illud sæculum, quo natus est sub Augusto Christus, inciderit, atque idcirco pacem toto orbe celebrem lœtus aspexerit, grauem vt causam haberet non Pollioni ob natum filium, sed vniuersæ potiùs Reipub. ob completum Sibyllæ vaticinium congratulandi. Et [b]Eusebius quidem Cæsariensis, licet Græcus author, præsentem Virgilij locum ad hoc refert institutum, ac eandem Eglogam tanquam de Christo sonantem Græcè conuertit, Virgilium quidem poëtarum Italiæ sapientissimum, lepidissimum, doctissimum vocans, qui aduentantis virginis nomine MARIAM luminis & Spiritus sacri plenissimam, afflatuq; diuino fœtam hoc loco significârit. Tùm in ea oratione, quàm ad Sanctorum cœtum habuit Constantinus Imperator, hi Virgiliani versus ita recitantur, velut illis & Christi aduentus, & eiusdem ex Virgine natiuitas exprimatur. Versus autem quos diximus, in Bucolicis hi sunt:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas,
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.

Omitto cætera, quæ alij ad Astræam virginem incommodè referunt: quum multò illustriorem sensum exprimant, si iuxta Sibyllarum verba illi tribuantur virgini, quę plena & fœta facta est de Spiritu sancto: quicquid tandem Virgilius poëticis figmentis omnia inuoluens, hoc loco intellexerit.

Quid habent igitur Ethnici, cur nobis non credant de Virgine matre hoc asseuerantibus, quod ipsorum Sibyllæ non modò verbis liquidò prænunciârunt, sed intento etiam velut digito demonstrârunt, quodque nonnulli Poëtæ visi sunt confirmasse? An quod Iudæis obstinata malitia excæcatis est scandalum, gentes etiam tot linguis & artibus cultæ stulticiam perpetuò æstimabunt? Veniamus porrò ad præcipuam istorum Theologiam, in qua Græci vel maximè sibi cauti & sapientes videntur, aliosque multos studio & doctrina haud paruo post se interuallo relinquunt. Vetus illorum Theologia ex Poëtarum fabulis constat, ex quibus hoc tradunt coluntq; mysterium, Iouis filiam Mineruam ἀμήτορα, hoc est, Dei sapientiam ex patris cerebro sine matre; Bacchum autem ex Iouis crure, sed & Vulcanum ex sola Iunone sine patre natum esse. Quam prophanam Ethnicorum vanitatem non [a]Cyrillus modò Hierosolomitanus, sed [b]Ruffinus quoque coarguit: ac rectè vterq; docet, quod nos de pariente Virgine MARIA credimus, multò id quidem esse verisimilius, quàm quod de sua Minerua, deque Baccho & Vulcano istorum fabulosa finxit antiquitas. Ruffini verba sic habent: Mirandum, cur hoc gentilibus impossibile videatur, qui credunt Mineruam suam de cerebro Iouis natam: quid ad credendum difficilius? aut quid magis contra naturam? Hîc fœmina est, hîc naturæ ordo seruatur, hîc conceptus & partus temporibus suis editur. Ibi nusquam fœmineus sexus, sed vir solus & partus. Qui illa credit, cur ista miretur? Sed & Liberum de fœmore eius asserunt natum. Ecce aliud portenti genus, & tamen creditur. Venerem quoque, quam aphroditem vocant, de spuma maris (sicut etiam nominis ipsius compositio ostendit) credunt esse progenitam: de quo natos Castorem Pollucemq; confirmant: ex formica Myrmidones: & alia mille sunt, quæ contra rerum naturam venientia, ipsis tamen visa sunt credibilia: vt Deucalionis & Pyrræ lapides iactos, & hominum ex his segetem natam. Et quum hæc tot & talia figmenta crediderint, vnum eis verbum impossibile videtur, quod adolescens fœmina, diuinum germen non hominis vitio, sed Deo inspirante conceperit.]

Proinde qui hæc ridicula mysteria talibus quidem cultoribus digna suspiciunt atq; venerantur, Græcos autem & Poëtas maximè intelligo, cur hi absurdum, quæso, indignumque putent, quod ex nostra vereq; solida Theologia nunc tandem discunt, nouam & propriam quasi Mineruam, vt ipsorum more loquar, nobis diuinitus dari, quæ illæsam omni tempore virginitatem tueatur, quæ præterea licet magistra non dicatur,

a Ora. cõtra Iudæos, Paganos & Arianos. Item lib. 10 de ciuit. Dei cap 27. & epist. 155. ad Martianũ; & lib. 1. expositi. epist. ad Rom.

b In vita Cõstantini. lib. 4.

Virgil. in quarta Egloga.

1. Cor. 1.

Ethnicos non solùm Sibyllarum authoritate, sed fabulis etiam Poëticis in hoc argumẽto reuinci.

Exempla Poëtica, quæ fidem de virgine matre faciunt probabiliorem.

a In Cateches. 12.

b In expositi. Symboli Apostolici.

Ibidem.

Quo sensu Mariæ possit aptari, quod de sua Minerua Ethnici fabulãtur.

Digitized by Google

catur, fit tamen, quum & parens exiſtat ſapientiæ, & inuentrix non artium, ſed quod multò eſt amplius, gratiæ & ſalutis humanæ, quæque filia eſt non commentitij & adulteri Iouis, ſed veri, ſummi optimiq; rerum omnium parentis & principis Dei. Quòd ſi rem paulò penitius inſpiciamus (omnia enim ſana ſanis) an nõ Virgini noſtrę competunt, quæ tria ſtulti Græci in ſua Minerua velut eximia & cunctis reuerenda prædicant, virginitas, ſapientia, fortitudo? Quid iuuat autem ô vani fallacesque, & ſicut veſter diuinus Plato ait, ſemper pueri Græci? quid iuuat, inquam, Theologiam meris fabulis obrutam tradere, ac veteres venditare nugas? quaſi verò non ſatis habeatis, tot mendaciorum prodigia peperiſſe, cultusq; impios & idolomanias, quum ad exteros alios, tùm ad Latinos perniciosiſsimè deriuâſſe. Ignorâſtis hactenus veram Penteſilęam, non quam veſtri Poëtæ commemorãt, bellacem, furentem, truculentam ac ſanguinariam, ſed mitem, humanam, clementem, paciferam arq; ſalutiferam, quam certè pij lætiſsimis animis non poſſunt nõ mirabiliter amanterq; complecti, quæ virgo ipſa Amazonum, hoc eſt, ſine mammis mulierum optimam ſe ducem præbeat. MARIA ſiquidem prima eſt, quæ hanc virginitatis ſemitam ingreſſa ſit, quamq; innumerabiles puellarum verè Amazonum copiæ ſunt ſecutæ, ſorores omnes angelorum, de quibus ipſi cantant apud Salomonem: Soror noſtra paruula eſt, & vbera non habet. Hę omnes ductatricem illam Deiparam Virginem, quocunq; ierit, comitãtur. Quid veſtra quęſo Athenis Minerua? quid in Cypro Venus? quid apud Carthaginẽ Dido? quid in Ægypto Iſis? Libidinum iſthæc mancipia vel certè quidem dæmonum domicilia, non virtutis officinæ fuerunt. Sedenim ſi candorem decoremq; muliebrẽ ſpectatis, quem in Cleopatra Iulius Cæſar, & in Helena veſter Paris amauit: ſi præcellentem fœminarũ gloriam ſuſpicitis, quæ Amazones Alexandro Magno cõciliauit, & Tarquinium Lucretiæ adulterum fecit: ſi demùm vllæ vobis curæ eſt aut ſapientia, præclaram cuius ideam [a] Plato depinxit, aut honeſtum, cuius formam amabilem [b] Cicero cõmendauit, cur illam non in oculis & in ſinu fertis, quæ vna Muſas & Veneres, adeoq; quicquid in fœminis gratioſum & appetendum videri poteſt excellit, ac immenſo poſt ſe interuallo relinquit? Si enim tanti vitrum, quanti margaritum? Videte autem, ne dum Chlœlias, Virgineas, Claudias quæritis, aliasque à vanis authoribus vanè laudatas iactatis fœminas, in Medæas, Semiramides, Cleopatras, Agrippinas imperij labes, orbis fabulas populiq; ludibria incidatis. Ac plura quidem de veſtris oraculis, quæ obſcuris ambagibus & vetuſtis ſæculis noſtrã Virginem longè anteà præſignârunt, prudens non repeto, ſimulq; miſſa facio doctorum apud vos Poëtarum ora, qui non intellectis etiam carminibus, de hac ipſa præcinuerunt. Eſt enim Virgo illa aurei ſæculi renouatrix: eſt vera illa Diana perpetuæ virginitatis tùm altrix, tùm exemplum: eſt cui Lucinæ nomen vnicè conuenit. quæ & verum lumen extulit, & nobis vti renaſceremur, lucis æternæ fores aperuit. Sat verò quercus, vt dicere ſoletis: à glandibus porrò ad fruges vos tranſire conuenit, quia pro Cerere MARIA, panem verum & viuum edendum mortalibus attulit atque monſtrauit.

Quales olim Græci, Ethnicorum ſapientiſsimi fuerint.

In Timæo.

Quomodò Maria nobis præſtet, quod de ſua Penteſilęa Ethnici tradiderunt.

Cantic. 8.

Illuſtres omnes Ethnicorũ virgines & mulieres à Maria obſcurari atque vinci.

a In Phed. ſiue dialogo de amore & pulchro.
b Lib. 1. officiorum.

Ad Græcos & Ethnicos hortatio.

Faceſſant igitur cum fabularum inuolucris veſtri Poëtæ, ex quibus tantum vanitatis, turpitudinis, idololatriæ & hauſiſtis, & ſtabiliuiſtis. Valeãt myſteria religionis ab Orpheo quondã tradita, quæ vos ridiculis ſuperſtitionibus implicitos magis dementârũt. Abijciantur ænigmata philoſophorum, ex quibus veræ Sphynges, & impiarum opinionum monſtra, vt veritatem amitteretis, paſsim emerſêre. Miſſum Letargum facite, qui vos maioresq; veſtros tàm peſtilenter oppreſsit: longæuæ & putidæ vanitatis ſqualorẽ abſtergite, ne poſthac ex libidinis victimis ſapientiæ veſtræ magiſtras, adeoq; Deas inſani vobis efformetis. Scio quanti Helenam Menelai Regis coniugẽ faciatis, vt cuius egregia forma diuini ingenij virum, vt fingitis, Homerum in deſcribendo, multosq; nobiles pictores & ſculptores in exprimẽda eius pulchritudine defatigârit. Fallitur cũ his omnibus planè Zeuxis Heracleotes, pictor aliôquin apud vos percelebris, qui quum ex quinq; puellarum mira venuſtate pinxiſſet Helenam, ſe ſummã formam ſuis lineamentis complexum eſſe putauit. Qui certè vllum ſi veræ ſapientiæ ſenſum tenuiſſet, non Helenam, vt malè pudicam, ita maximorum motuum, publicæq; peſtis & Troiani incendij authricem, ſed MARIAM omni arte pingendã & ornandam ſibi propoſuiſſet, MARIAM, inquam, primam virginum ducem ac magiſtram, tantò ſanè pulchriorem

Studioſi Ethnici in exprimenda Helenæ pulchritudine.

Dignior Maria quàm Helena vt à Zeuxi depingeretur.

Digitized by Google

chriorem,quantò ab omni libidinis ſenſu & vitiorum contagio liberiorem,eandemq́, non ſolùm Angelicæ virginitatis, ſed & præſtantiſsimæ cuiuſque virtutis perfectam idæam,quæ demùm, vt alia nulla de genere mortalium, quod per fœminam afflictum iacebat, & voluit & potuit præclarè mereri. Tres gratias,vt velint,efferant Poëtę, nec ſolùm græci Penelopem,Alceſtim & Proteſilai,ſed etiam Romani Corneliã,Porciam, Ceſtiliam & Varronis Marciam, vt clariſsimas mulieres,quibuſcũq; poſſunt laudibus in cœlum vehant. His adiungant, ſi lubet, Aſpaſiam Phocenſem,humili quidem loco natam,ſed inter ſelectas comptasq́; puellas gratioſiſsimam,nullam vt ſui ſæculi ſecundam haberet, quæ pulchritudine formoſior,voce ſuauior, modeſtia inſtructior,morũ integritate ſpectabilior,in ſumma dignitate moderatior,& ab omni fuco alienior eſſe videretur. Vnde Rex potens ille Cyrus hãc vnam puellam alijs multis adductis prętulit,ac vnicè deamauit,ſicut & poſteà fecit Artaxerxes. Donemus hanc in iudicãdo ſtulticiam ſæculo tàm obſcuro & calamitoſo,nihil vt recti vel ſummi principes cernerent, tàm corrupto,vt bonorum vmbras falſamq́; imaginem tantùm cõſectarentur. O beatos,ſi apertis fidei oculis pro Aſpaſia,Muſis & Gratijs vnam videre MARIAM,& pręſentes eius dotes vtcunq; cognoſcere potuiſſent. Vos tandẽ qui meliore ſydere nati eſtis, vt loqui ſoletis:vos,inquam, ſapientiæ & ſalutis veræ ſtudioſi, veluti poſt longiſsimum altiſsimumq́; ſomnum expergefacti,noctem cum die,tenebras cum præſenti luce cõmutate, vosq́; totos ad eã contemplandã virginem cõuertite,quæ ſi oculis cerneretur, ingentes profectò & mirabiles ſui amores vobis excitaret,vt nullius fœminæ faciem, aut venuſtatem, aut præſtantiam & amplitudinem pluris vnquam faceretis. Quid ergo ſupereſt,niſi vt animos iungamus Fratres,& vnius fidei ſynceritatẽ amplexi, Chriſtiano Poëtæ accinamus:

Salue ſancta parens, eadem ſalue inuiuba virgo,
Regia progenies,genus alto à ſanguine Iudæ,
Cui Pater omnipotens pleno ſe numine fudit,
Gratiaq́ acceptam matres ſuper extulit omnes.
Tu virgo longo pòſt tempore prima ſalutem
Fœlici peperiſti vtero mortalibus ægris.

Quibus de rebus nos obiter,ac veluti per tranſennã diſſerimus, non quòd ſacris quidẽ prophana,niſi apud prophanos,valdè miſcẽda putemus,ſed potiùs vt opes Ægyptiacas in vſum ſancti Tabernaculi conuertamus,hoc eſt,vt quæ olim Ethnici & Poëtæ ſtolidè cõmenti ſunt,ac impiè vſurpârunt, ea nos ad Chriſtianam veritatẽ accommodata,& velut ab iniuſtis dominis erepta,in vſum noſtrum legitimè vindicemus. Probat hoc Auguſtinus multorum Patrum exemplo, qui velut auro & argẽto veſteq́; precioſa ſuffarcinati, & Ægyptum deſeruerint, & Eccleſiam velut ſpolijs quibuſdã allatis locupletârint. Neq; Moyſes ad ſummi Prophetę & Legislatoris munus adſciſcitur,niſi poſt quàm omni Ægyptiorum ſapientia probè fuit inſtructus:& Lex diuina Iudæis pręcipit, vt ſi quam captiuam in vxorem vellent ducere,caluitium ei facerent, vngues præſecarent,pilos auferrẽt,eaq́; fœmina repurgata,in victoris trãſiret amplexus. Hoc myſterio pulchrè ſignificatũ eſt,ſicut Hieronymus interpretatur, vt quãdo ſcriptores Ethnicos legimus, ſi quid in eis quidem vtile reperimus,id ad Chriſtianum inſtitutum cõuertamus:ſi verò quid ſuperfluum,vanũ,turpe aut pernitioſum occurrat,hoc ipſum radere, huic caluitium inducere,id in vnguium morem acuto ferro deſecare ſatagamus.

Eſt & alia ratiò vanitatem Ethnicorum redarguendi, vt qui ſacris nõ credunt aut libris,aut doctoribus,ſaltem ex animantium natura moniti atq; perſuaſi fateantur,nõ prorſus à verò id alienum eſſe, quod MARIAM ſimul Matrem & Virginem in Eccleſia profitemur. Qua de re non tacuêre Patres, ſed in eâdem veluti arena certantes,rem propoſitis etiã exemplis illuſtrârũt,minùs vt incredibile vel impijs videatur,in MARIA fieri potuiſſe, quod naturæ vi in mutis animantibus fieri res ipſa cõmonſtrat,omnesq́; gentes experiuntur. Vnde ſapientes monet Baſilius, vt ad hiſtoriam alitum confugiamus,ſi quando nõnullos irridere conſpexerimus arcanum fidei noſtræ myſteriũ,quaſi fines naturę cancelloſq́; tranſgrediatur,fieriq́; nõ potuerit,vt Virgo pareret,virginitate ipſius integra intemerataq́; perſiſtente. Sic enim Deo viſum eſſe,qui tametſi per ſtulticiam prædicationis ſaluos faciat credentes,tamen ex ipſa rerum natura multas præ-

De Aſpaſia vide apud Aelianum lib. 12. variæ hiſtoriæ.

Nulla reliquarum vel ob formam laudatiſſimarum fœminarum cum Maria comparatio.

Nulla fœminarum eſt Maria ſpectabilior atque amabilior.

Vidas in hymno. Magnæ matri virgini.

Exod. 36.

Eſt Chriſtianæ prudentiæ, ad vſum & officiũ veræ pietatis transferre,quæ ſcribuntur ab Ethnicis.

Li. 2. de doctrina Chriſtiana c. 40. Exod. 3. Actor. 7. Deut. 21.

Cur Iudæis pręceptũ fit, captiuam fœminam in vxorem non ducere,niſi probè purgatam & præciſam.

Hieron epiſt. ad Damaſum, de filio prodigo.

Rebus et exemplis naturalibus eos cõuinci, qui partum Virginis incredibilẽ putant.

Hom. 8. in hexametro, & orat. 19. de prouidentia.

1. Cor. 1.

Digitized by Google

monſtrârit vias, multaq; gentibus argumenta præbuerit, vt & impij mirabilibus quibuſdam & inuſitatis animantium exemplis commonefacti, ad veram fidem amplectẽdam faciliùs permouerentur. Valet ſanè Lactantius in Ethnicorum ſuperſtitionibus refutandis, & eundẽ Baſilij ſenſum, licet ætate prior, amplectitur: ſicut verba eius aſcripta teſtantur: Deſcendens itaq; de cœlo ſanctus ille Spiritus Dei S. Virginẽ, cuius vtero ſe inſinuaret, elegit. At illa diuino Spiritu hauſto repleta concepit, & ſine vllo attactu viri, repentè virginalis vterus intumuit. Quod ſi animalia quædam vento & aura concipere ſolere omnibus notum eſt, cur quiſquam mirum putet, quum Spiritu Dei, cui facile eſt quicquid velit, grauatã eſſe Virginem dicimus? Quod ſanè incredibile poſſet videri, niſi hoc futurum ante multa ſæcula Prophetæ cecinisſent.] Li. 4. de vera ſapientia cap. 12.

Quæ animãtia ſine coitu pariant.

Verùm ad ea nunc animantia veniamus, quę Fidem noſtram de partu Virginis ſi non ſolidè comprobant, at certè Philoſophis alijsq; Ethnicis iure reddant probabiliorem. De his ita Ruffinus: Quid mirum videtur, ſi Virgo conceperit? quum Orientis auem, quam Phœnicem vocant, in tantum ſine coniuge naſci vel renaſci cõſtet, vt ſemper & vna ſit, & ſemper ſibi ipſa naſcendo vel renaſcendo ſuccedat? Apes certè neſcire coniugia, nec fœtus nixibus edere omnibus palàm eſt. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, vti huiuſcemodi ſorte naſcendi. Hoc ergo incredibile videbitur diuina virtute ad totius mundi redintegrationem factum: cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernũtur?] Vbi rectè mentio de apibus facta eſt, quas idcirco laudat etiam Ambroſius, quòd cõmunis ſit omnibus integritas corporis, virginalis & partus, quoniam neq; vllo concubitu miſcentur, nec libidine reſoluuntur, nec partus quatiuntur doloribus, & ſubitò maximum filiorum examen emittunt.] Sed & Virgilius apes nec coire, nec gignere fatetur, quum in hunc modum canit: In ſymbolo Apoſtolorũ. Phœnicẽ naſci ſine concubitu maris & fœminæ. Apes caſtè viuere, & tamen generare. Li. 4. hexamer. ca. 21. Lib. 4. Georgicor.

Illum adeò placuiſſe apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes
In venerem ſoluunt, aut fœtus nixibus edunt,
Verùm ipſæ folijs natos, & ſuauibus herbis.
Ore legunt.

Qui ergo apibus prolem ſine concubitu dare, primosq; parentes ſine parentibus condere potuit, carnem Chriſti in vtero virgineo formare non potuit? vt etiam Auguſtinus ratiocinatur. Lib. de bono cõiugali cap. 2.

Vultures ſine concubitu procreantur.

Verùm inter omnes animantes huc maximè vultures pertinent, quorũ exemplo Ambroſius & Baſilius, vt Ethnicis de MARIAE virginitate fidem aſtruãt, diſertis verbis vtuntur. Prior habet in hunc modum: Negantur vultures indulgere cõcubitui, & coniugali quodam vſu nuptialisq; culpæ ſorte miſceri, atq; ita ſine vllo maſculorum concipere ſemine, & ſine coniunctione generare, natosq; ex his in multam ætatem longæ vitæ procedere, vt vſq; ad centum annos vitæ eorum ſeries producatur, nec facile eos anguſti æui finis excipiat.] Vbi mox iſthæc ad MARIAE virginitatem applicat, & ratiocinationem ita concludit: Quid aiunt, quod Virgo generauit, & impoſsibilẽ innuptæ, cuius pudorem nulla viri conſuetudo temerâſſet, exiſtimant partum? impoſsibile putatur in Dei Matre, quod in vulturibus poſsibile non negatur? Auis ſine maſculo parit, & nullus refellit: & quia deſponſata viro MARIA peperit, pudoris eius faciunt quęſtionem? Nónne aduertimus, quod Dominus ex ipſa natura plurima exempla antè præmiſit, quibus ſuſceptę incarnationis decorem probaret, & aſtrueret veritatem?] Sed nunc Baſilium eâdem de re diſſerentem audiamus: Qui ludibrio habent myſterium noſtrũ, tanquam à natura ſit alienum, fieriq; non poſſe, vt Virgo ea, quę ſeminis expers ſit, ſalua virginitate pariat, velim cogitẽt eum, cui viſum eſt ſtulta prædicatione eos, qui crederent, ſeruare, innumerabiles ex natura rerum occaſiones, ad rerũ admirabilium fidem nactum eſſe. Vultures enim ſine concubitu fœtus edere fecit.] Et alibi rurſus: Vt admirabilis inquit, hæc (Chriſti ſcilicet ex Virgine) generatio crederetur, nihil in ſe cõtinere quod ſuſpectæ eſſet fidei, haud prorſus incredibile etiã apud eos, qui perperam affecti difficile approbant, quę cõcernunt diuinam diſpenſationem, rerum Opifex animalia quædam creauit, quæ citra copulam cõplexúmue maſculi queant eniti, ac partũ edere per ſolam fœminã. Talia enim de vulturibus produnt memoriæ qui de animalium naturis ſcitè tractârunt.] Lib. 5. hexam. ca. 20. In orat. 19. de prouidẽtia. In cap. 7. Eſai.

Quædã & auiũ & piſcium genera ſine vtriuſ-

Atqui teſtantur Phyſiologi, nõ ſolùm auium, ſed & piſcium genera quædam ſine parentum coitu generari. Et quotidiè videmus inſecta, vt dicuntur, animan-

Digitized by Google

animantia, corpore quidem modica, sed sensu sæpè peracuta, in quibus mira creatoris prouidentia bonitasq; relucet, quantumuis nullum propagandæ prolis affectum, nullum gignendi officium vel adferant vnquam, vel admittant. Eorum plæraq; aut è viuorum corporum vitijs vel purgamentis, vel exhalationibus, aut cadauerum tabe gignũtur: quædam etiam de lignorum & herbarum, aut de fructuum corruptionibus sponte proueniunt. Atq; huc demùm spectant quæ ad Augustinum scribit Euodius, varijs argumentis colligens, Virginis nostræ conceptionem & partum valdè mirabilem quidem, sed nõ adeò singularem esse, vt ad eius confirmationem in rerum inferiorum naturis multa desint exempla. Etenim semina vltrò è terra prouenire atque fructificare, vermi nullum esse parentem, à quo procreetur, de cinere gallinas, de aqua itidem anates, ac plura id genus animantia sine virili sexu fœtus proprios edere, quemadmodùm & aranea viri conceptionem & partus corruptionem ignorat, sua interim fila mirabiliter proferens atq; texens. Et erunt vesani adhuc homines, qui absurdum, stultum, incredibile iudicent, in Virgine semel pariente diuinitus esse factum, quod in istis tàm multis, adeoq; minutis animantibus natura toties efficit, mundus quotidiè agnoscit, & rerum magister vsus vbiq; gentium probat? De his meminit etiam liber, qui Augustino adscribitur, de mirabilibus sacræ Scripturę, & post varia naturæ exempla recitata, locum ita concludit: Quod ergo in multis rebus consueto more Dominus operatur, quid naturæ contrarium dicendum est, si quando ipse voluit, vt in virginali vtero Spiritus sancti dispensatione filius sine viri coitu nasceretur?]

que sexus mixtione gignuntur.

Insecta non cõmiscentur ad procreandum.

Epist. 3. ad Augustinũ.

Lib. 3. ca. 2.

Quæ omnia pluribus persequi non attinet, quando Christiana religione vel modicè imbutus intelligit, Iudęos, Græcos omnesque Paganos falli vehementer, qui Mariæ sanctissimæ virginitatem non modò diuinis oraculis & Patrum scriptis cõsonantem, sed multis etiam rebus in hoc mundo conditis conformem & congruentem auersantur atq; contemnunt. Quanquàm fatendũ est interim, veram & perfectam huius mysterij cognitionem sine diuini Spiritus afflatu non penetrari mortalibus, quòd fidei egeant simplicitate, vt hoc arcanum ritè percipiant, eoq; conuenienter vtantur. Vnde vulgaris ille captus & carnis iudicium hîc Iudæos & Ethnicos plurimũ impedit, quibus illud propheticum meritò dixeris, Nisi credideritis, non intelligetis, aut quod Ambrosius in simili argumẽto respondit: Scrutari nõ licet superna mysteria: licet scire quod natus sit Christus: non licet discutere quemadmodũ natus sit. Illud negare mihi non licet: hoc quærere metus est. Habeat generationis inusitatæ gloriam, qui habet potestatis inusitatæ gratiam.] Ascribam demùm & Cyrilli locum, qui Iuliani apostatę, adeoq; Ethnicorum omnium impiam vanitatem hac in parte confringit, ac præsentis virginitatis doctrinam comprobat: Quoniam, inquit, incõuertibile & immutabile secundùm naturam, sicut Deus viuens & substantiam habens Dei Verbum, non ex propria natura vnitum sibi formauit corpus, sed accepit de nobis, & non ex somno & voluptate viro operante, sed ex sancta Virgine nouo & mirabili modo & vltra naturæ leges. Oportebat enim talem eius fieri partum, secundùm carnem, inquam, & ex muliere, vt habeat diuinum quiddam ingressus eius in mundum & ostensio. Nihil autem omninò ad faciendum difficile est omnipotenti.] Cæterùm inter Ethnicos omnes nescio equidem, an vlli quondam superstitione & impietate Ægyptios superârint, qui primi omnium errori colendi multos deos ac dæmones initiũ dedisse dicuntur, mortalium omnium superstitiosissimi, summiq; hostes populi Dei, sicut de illis Eusebius Cæsariensis affirmat. Hi Virginem parituram non omninò ignorâsse, sed etiã Christo nondum è cœlis demisso, & in lucem edito cæremonijs quibusdã declarâsse videntur. Etenim sicut [a] Dorotheus eoq; vetustior [b] Epiphanius annotauit, Propheta Hieremias quum vnà cum Iudæis apud illos aliquãdo exularet, Sacerdotibus eorum prædixit demolitionem simulachrorum, quę manu facta ipsi tàm vanè colerẽt: eius rei signum fore, quum Virgo pareret, ac vnà infantem suum in præsepi locaret, Ægyptumq; peteret. Huic vaticinio tantùm Ægyptij tribuerunt, vt solennem induxerint morem, Virginem quandam in lecto, & infantem in præsepi passim collocandi simulq; adorandi. Rogati à Rege quodam posteà, quid sibi vellet hic ritus, quo Virginem & infantẽ publicè proponerent atq; venerarentur, hoc esse mysterium responderunt, quod maiores ipsorũ à sancto Propheta traditum iam pridem accepissent. Tàm clementer cum gentibus etiam impijs quondam egit Deus, vt partum huius virginis futurũ haud prorsus ignorarent,

Absq; fidei lumine non intelligi mysterium de Virgine pariente.

Esai. 7.

Lib. 1. de fide, cap. 5.

Lib. 8. cõtra Iulianum.

Li. 6. de demonst. Euang. c. 20.

a In Synopsi.

b In vita Hieremiæ Prophetæ.

Hieremias Aegyptios docuit de Virgine paritura.

Aegyptiorum mos vetus in veneranda Virgine, quæ suũ infantem & præsepe teneret.

Digitized by Google

rarent, vtq; arcani eius, quod mundo propalandum erat, non solùm à Sibyllis, sed ab alijs etiam vatibus admonerentur. Cui rei maiorem fidem facit vetustissimum monumentum, quod Irene matre & filio eius Constantino imperantibus repertum, in laminis aureis expressam hanc habuit inscriptionem: CHRISTVS nascetur ex Virgine, & ego credo in eum. O sol sub Irenæ & Constantini temporibus iterum me videbis. Quisquis autem ita sensit & scripsit, licet inter medios Ethnicos viueret, tamen certa Dei reuelatione non caruit, veramque fidei suæ confessionem edidit, Spiritu etiam Prophetiæ donatus, ac meritò illis Patribus adnumerandus, qui vt Paulus ait, iuxta fidem defuncti sunt, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes. Ad hæc Ethnicus Poëta est Claudianus, vt [a] Augustinus & [b] Orosius comprobant, sed qui de Virgine Matre tàm euidenter, vt Christianus etiam videri possit, pronunciauit. Etenim si qua veteribus libris fides habenda est, aliquos enim de authore dubitare non nescio, carmen hoc Christo cecinit Seruatori:

Vide Lãdulphũ, Volaterranum, Nauclerũ, & inprimis Thomã 2. 2. quæst. 2. artic. 7. & 3. Heb. 11.

Poëta Claudianus de partu Virginis clarè testatur.

In carmine de Christo Seruatore.

a Lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 26.

b Lib. 7. aduersùs Paganos ca. 53.

Quemq; vtero incluso Maria, mox numine viso
Virgineo intumuêre sinus, innuptaq; Mater
Arcano obstupuit compleri viscere partu,
Authorem paritura suum.

Ac rursus:

Angelus alloquitur Mariam, quo præscia verbo
Concipiat salua virginitate Deum.

Testimonium Astrologorum Ethnicorũ Mariam Virginem comprobat.

Postremò, si Ethnicorum astronomi, & in hac quidem arte magistri tùm vetustiores tùm præstantiores consulantur, quales Ægyptij & Chaldæi solent celebrari, horum eadem, quæ insignis astrologi Albumazar, est sententia. Is quantumuis à fide nostra sit alienus, inter cætera testatur, quòd in prima facie signi Virginis oritur in terra Virgo munda, puella immaculata, corpore decora, vultu venusta, habitu modesta, crine prolixa. Et ne dubitemus, qua de Virgine loquatur, disertè meminit, hanc esse Virginem, quæ puerum in Iudæa nutriat atq; pascat, eumq; puerum à quibusdam gentibus Iesum vocari, quem nos, inquit, Græcè Christum dicimus. Vidi hunc ego locum in vetusto huius authoris opere, bonaque fide hoc ipsum testimonium citat Dionysius Carthusiensis.

Li. 6. in Introductorio maiori.

Li. 1. de laudibus virg. artic. 30.

Superiorem cõtra Ethnicos disputationem ad nostra etiam tẽpora pertinere.

Nec verò quisquam arbitretur, nos veluti cum laruis hoc loco luctari, & eos aduersarios, qui nusquam extant, petere voluisse, quandoquidem Ethnicorum tenebræ splendentis Euangelij fulgore iam pridem dissectæ sint atque dissipatæ. Vtinam verò Christus Euangelio suo sic orbem implêsset, nulla vt vsquam extarent vestigia Ethnicorum, aut saltem vt prouinciæ, insulæ, & gentes plurimæ maximæque densis Ethnicorum tenebris non obrutæ & oppressæ iacerent. Ex his profectò sunt Macazarenses, Amboinenses, Morotiani, Morotaienses, Bazanenses, Papuani, Bengaiani, Selebes, Siani, Cauripani, Bolanenses, Manadij, Tidorenses, Malucenses, Manomotapani, Inhamiocenses, Giloani, Ceilanij, Tauancorenses, aliæque plurimæ nondum benè cognitæ, vel à nostris exploratæ insulæ, prouinciæ, nationes, quæ Christi nomen atque cultum hactenus ignorauerunt, aut certè quidem iam olim cognitum multis retrò sæculis deseruerunt. An verò parui ducemus Brasiliam, Taprobanam, quam hodiè Sumatram vocant, Iaponiam, Meccinum, Meacum, Sinas, Scythiam, Gronlandiam, Peru siue Castiliam nouam, vt alias Indiæ Orientalis & Americæ nondum satis compertas, easque amplissimas Regiones omittam, quibus nostram Germaniam, ne dicam Europam conferre nihil ferè sit aliud, quàm Bethleem Hierosolymis, vel Pathmos fortunatis insulis comparare. Quarè susceptam hanc aduersùs Ethnicos disputationem sic accipi velim, vt non modò superioris, sed & nostri sæculi hominibus ab Orthodoxa fide alienis congruat, quos de Christo Dei & Virginis Filio cum primis instrui necesse est. Et hactenus quidem ætati nostræ, quamuis & erroribus & moribus inquinatissimæ, gratulandum puto, quòd ex densissima & longissima impietate innumerabiles populos, maioribus nostris ne cognitos quidem, magis magisque proferat, summumque in illis amplectendi Christianismi ardorem, nec minorem in suscepta vera religione progressum multis in locis experiatur. Sic enim diuinæ bonitati visum est, sub hunc mundi finem nouum fidei ostium gentibus idololatricis aperire, nouosque simul veri Euangelij præcones excitare, qui in amplissima illa, sed prorsus

Cõplures Ethnicorũ myriades hoc sæculo magis magisq; reperiri.

Sæculo nostro gratulandũ de nouo ostio nũc primùm aperto Ethnicis ad Christianismũ amplectendo.

Digitized by Google

prorsus deserta messe cum ingenti diuini nominis illustratione & Euangelici seminis prouentu versentur. Quantula verò in Europa,& præsertim apud Aquilonares,eorum est portio, qui veterem fidem cum perfidia noua commutant, & vnitatem scindunt Ecclesiasticam? quantula,inquam,eorum est portio, si cum tot miryadibus gentium collatio fiat, quæ supra omnium fidem ex nouo velut orbe cateruatim prodeuntes, paucis quidem abhinc annis ad Catholicam fidem & Romanam Ecclesiam admirandam accessionem fecerunt, atque indies Deo propitio, facere pergunt? Ita nimirùm suum semper habet populũ, suosq; discipulos colligit Christus,ad quos regnum suum transferat,quosque tanquam oues ab hœdis in hoc etiam mundo ipse pastor segreget atque distinguat. Qua ratione sui quoq; contemptum mirè vindicat,dum impunè non fert, se suosque vicarios,quemadmodùm olim à Iudæis,sic modò à Pseudochristianis indignè accipi, nequiterq; repudiari. Non enim te abiecerunt, sed me,inquit Dominus ad Samuelem, ne regnem super eos. Perijt Palestina, perijt Africa,perijt Æthiopia, perijt Græcia, & iusto Dei iudicio perijt: quoniam Ecclesiæ ordinem perturbârunt, ea vnitate impiè conscissa, quam inter caput & membra in mystico Christi corpore integram constare,& nulla ex parte distrahi oportebat. Quid ergo sanæ mentis, quid Christiani Spiritus tenent, qui se saluos adeoque victores fore confidunt, etiamsi non solùm à Pontificibus, ab Episcopis, à Concilijs sacris, à legitimis magistratibus apertam secessionem faciant, sed etiam conflatum ex tetris erroribus sathanismum arripiant, & arreptum inuehant,ac inuectum obstinatè crudeliterq; defendant? Ac de his Ethnicorum similibus quidem obiter: nunc ad institutum reuertamur.

Matt. 21.25

1. Reg. 8.

Eò plures ex Ethnicis Christianos effici, quò maior est apud Aquilonares discessio à veteri & Catholica religione.

Nunquã Christo pastori desunt oues.

Regnum Dei etiam hodiè ad gentes transferri, & qua de causa.

CAPVT OCTAVVM.

De MARIÆ Virginitate contra Pseudochristianos.

RELICTIS Iudæis atque Græcis, velut insanis aut obscœnis præceptoribus, & de MARIAE virginitate nimis imperitè philosophantibus, ad hostes domesticos porrò veniamus, qui postquàm nomen Christo dederunt,& matris Ecclesiæ sunt lacte nutriti,tamen haud sine summo dedecore in MARIAE virginitatem impetum facere, illamque insipientissimis ac nefandis erroribus aspergere atq; conspurcare non reformidant. Eos autem vno Pseudochristianorum nomine complector, Augustinum sequens, qui hoc etiam Manichæis, eorumque similibus hæresum patronis,aut Orthodoxæ doctrinæ desertoribus adscribendum esse putauit. Igitur post Cerinthianos, Hebionitas & alios Iudaico fermento corruptos doctores,qui primùm MARIAE ob virginitatem bellum,idque turpissimum intulerunt, quum iunior Theodosius imperaret, Iouinianus ille non sobriùs, sed Epicuræus potiùs quàm Christianus Philosophus prodijt, qui MARIAM Dei genitricem in pariendo fuisse corruptam, sicut & Augustinus meminit, ore spurcissimo effutiret. Ac eodem ferè tempore vexauit Ecclesiam Heluidius Auxentij discipulus, qui ne suam MARIAE Virgini post partum laudem integram relinqueret, insanum disseminauit errorem, quòd illa post Christum editum Virgo non manserit,sed cum Ioseph viro rem habuerit, ac plures ex illo genuerit filios, qui fratres Domini ab Euangelista dicantur. Ac huius Heluidij discipulos esse puto,quos [a] Epiphanius & [b] Damascenus Antidicomarianitas appellant,quum & ipsi docuerint,MARIAM post natum Saluatorem de Ioseph filios procreasse: quam nostram opinionem Augustinus hisce verbis confirmat: Mirum, inquit, ni istos(de Heluidianis autem loquitur)prætermisso Heluidij nomine,Antidicomarianitas Epiphanius appellauit.] Ego verò hos duos, Iouinianum & Heluidium, infami Herostrato non dissimiles dixerim, qui quum obscurus ac ingloriùs viueret,vt nominis claritatem & memoriam immortalem sibi compararet,pessimo apud suos facinore templum Dianę celeberrimũ igne succendere non dubitauit.Sic enim & illi cupiditate gloriæ inflammati,vt vulgo celebriores haberentur magistri,nouum & funestũ excitârunt incendium, quo si possent, sacratissimæ MARIAE templo cladem & iniuriam non vulgarem inferrent.

In præfat. li. 2. contra Faustum.

Pseudochristiani qui Augustino dicantur.

Lib. de hæresibus.

Iouinianus & Heluidius vno tempore Mariæ virginitatẽ impugnant.

a Hæres. 48
b Li. de hæresibus.

Qui sunt apud veteres Antidicomarianitæ.

Lib. de hæresibus, ad Quoduultdeum, hæres. 84.

Iouinianus & Heluidius Herostrato nõ dissimiles.

Digitized by Google

Qui hoc sæculo Mariæ virginitatē impugnēt.

At ô miseram & verè deplorandam hanc nostram ætatem, qua superiorum hæreticorum errores, ac multis iam sæculis extinctos cineres denuò in flammam summa cum populi Christiani offensiõe atq; pernicie cernimus excitari. Etenim haud ita pridem exortus est Lucas Sternbergerus, hæresum nefariarum patronus, nec vulgare organum Satanæ in illo certè loquentis, imò & putidissimè mentientis, Christum non Dei, sed Iosephi patris & Mariæ matris esse filium: quin & eundem Iosephum ex Maria coniuge duos aut tres filios aliquando sustulisse. En tibi Portentum in extremas insulas deportandum, vt tàm blasphemum hominem ac sacrilegum doctorē non videat, non audiat, non sentiat orbis Christianus. Tùm in Polonia & Hungaria nõ desunt homines fanatici, quibus libeat aduersùs hanc Virginem illibatā blasphemas & pestilentes iactare voces, perinde ac si illa Iosephi commercium admiserit, ac operi coniugali vacârit. Præter hos, reperire licet quosdam, vt sic dicã, Iouinianizantes, & sicut Tertullianus loquitur, super MARIAE vterum disceptantes, à quorum rabiosis morsibus inuiolatam MARIAE virginitatem posteà vindicabimus. Fingunt porrò Centuriatores, qui Martino Bucero & Petro Martyri astipulãtur, MARIAM quum in Dei Matrem eligeretur, corpore magis quàm affectu Virginem extitisse, quandoquidem communem aliarum apud Iudæos nubentium morem sequeretur, cum quibus & ipsa despõsata liberis operam dare cogitarit atq; proposuerit. Ad hæc omnes ferè nouatores in eo cõspirant, vt MARIAM ex voto fuisse Virginē inficias eant: Patrumque sententiam, quòd suam Deo virginitatem nuncupârit, ferre minimè possunt. Demùm eodem candore nobis alijsque piis obtrectant & exprobrant, quòd MARIAM virginitatis magistram & principem prædicemus: nec volunt eius exemplum siue viris, siue fœminis ad sacrum cœlibatum & virginitatis institutum amplectendum seruandumque proponi & commendari.

Fœdi errores Lucæ Sternbergeri.

Mariam Virginem à multis negari apud Ponos & Hungaros.

Iouiniani veteris, discipuli noui.

Centuriatores alijq; nouatores multi detrahunt Mariæ virginitatem.

Negant hodie Mariam ex voto Virgnem, & Virginũ exemplar esse.

Lib. de carne Christi.

Nihil verò istos Mariomastygas magis præterquàm iudicium carnis offendit, quo impediti, fideique simplicitate vacui, perspicere non possunt, quæ quantaque sit vis præclari articuli in Apostolico Symbolo traditi, quem Christiani homines seculis omnibus de Christo profitentur, quod idem de Spiritu sancto conceptus, & è MARIA Virgine natus, nostrum egerit Redemptorem. Etenim si de MARIAE virginitate nihil prætereà scriptum extaret, hic solus articulus fœda quæ diximus monstra, non modicè verberaret, nosque ad confirmandam Deiparæ virginitatem meritò impelleret vehementer. Fuêre iam olim impurissimi homines Apolinaris, Valentinus, Macedonius, Dioscorus, qui cum in pestilentiæ cathedra sederent, hunc ipsum articulum per summam impudentiam oppugnare, aut potiùs reijcere non dubitârunt, ac propterea de Virgine Matre pessimè quoque iudicarunt. His impij Anabaptistæ, vt libro sequenti demonstrabimus, alijque hoc æuo plures sese aggregant, qui in eandem Virginem dentes veluti Theoninos infigunt, quandoquidem vim & fructum dicti articuli nesciunt, parumque secum expendunt & ponderant, quàm sit mirabilis Deus in MARIA Dei Filium concipiente. Concipit illa præter naturam salua integritate, quam & pariendo non minuit. Concipit supra naturam fœminæ fragilitatis, adeoque primitiuæ conditionis, quam Eua si vixisset innocens, in Paradiso tenuisset, nunquam eô fœlicitatis peruentura, vt Virgo simul & mater existeret, filiumque conciperet de Spiritu sancto inuiolata. Quod vt paulò rectiùs intelligatur, habent sanè suos etiam conceptus alij, quamlibet iusti & sancti de parentibus nati filij, omnesque carnis suæ substantiam ex Patris & Matris substantia per transfusionem immundi seminis mutuantur. Cæterùm quod neque Prophetis, neque Apostolis, nec electis quamlibet eximia gratia præditis contigit, CHRISTO Sanctorum capiti vnicè datum est, Matrem vt habeat ab omni viri congressu, carnisque voluptate remotam, quæ pura è suo sanguine substantiam Filio suo suppeditet, sicut libro sequenti disseremus, vtque rursus pura purum purè procreet. De quo mysterio, quod Angelus sub ipsum Christi conceptum Matri exposuerat, grauis author Hugo Victorinus tradit sequentia: Spiritus sanctus Virgini superuenit, vt per eius operationem caro CHRISTI de carne Virginis formaretur: & virtus altissimi obumbrauit ei, ne substantiam carnis ministrans, carnali concupiscentia vreretur. Concepit MARIA ergo

Notandus inprimis Symboli articulus ad Mariæ virginitatem firmiter statuendam.

Qui negârint olim articulum de Christi ex Virgine incarnatione.

Maria præter et supra naturam concipit.

Nulli præterq̃ Christo cõpetit cõcipi de Spiritu sancto, & nasci de Virgine.

Luc. 1.

Li. 2. de incarnat. verbi, ca. 8.

Digitized by Google

ergo de Spiritu ſancto, non quòd de ſubſtantia Spiritus ſancti ſemen partus acceperit, ſed quia per amorem & operationem Spiritus ſancti, ex carne Virginis diuino partui natura ſubſtãtiam miniſtrauit. Nam quia in corde eius amor Spiritus ſancti ſingulariter ardebat, ideò in carne eius virtus Spiritus ſancti mirabilia faciebat.] Hæc nos obiter ad fidei articulum quẽ diximus, illuſtrandum & confirmandũ, ſicut illũ Patres perpetuò intellexerunt: vnde prætereà Deiparæ virginitas maximè commendatur. Neq; ſolùm ad Marię, ſed etiam ad Chriſti grauiſsimam iniuriã ſpectat, ſi quis vel latum vnguẽ, vt dicũt, ab huius Symboli pulcherrima parte diſcedat. Si enim Chriſtus de Virgine conceptus & natus non eſt, aliorum certè hominũ more non tantùm in ſimilitudinem carnis peccati, vt Paulus loquitur, ſed cũ peccato, & in peccato cõceptus atq; natus, iuxta legẽ ordinariã idem eſſe dicetur. Quomodò igitur [a] agnus ille Dei abſq; macula, & [b] ſanctus, innocẽs, impollutus & à peccatoribus ſegregatus Pontifex ſalutabitur? Si eandẽ cum irę filijs originẽ trahit, quo pacto peccati næuo caruit, [c] ſeq; immaculatũ per Spiritum ſanctũ obtulit Deo, vt p delictis mortaliũ expiandis & exhauriendis ſatisfaceret, vnaq; oblatione cõſummaret in ſempiternũ ſanctificatos? Quarè in Chriſtum ſunt planè contumelioſi, & ſummum Dei beneficium abolere conantur, qui negant humanã naturam aſſumptam de virgine: naturam inquam, ab omni peccati nexu planè liberam, nõ qualis de vtroq; ſexu naſcitur per cõcupiſcentiam carnis cum obligatione delicti, cuius reatus per regenerationẽ diluitur, ſed qualẽ de Virgine naſci oportebat, quem fides matris, nõ libido conceperat. Non illic interfuit carnis concupiſcentia, per quam ſeminantur & cõcipiuntur cæteri, qui trahunt originale peccatũ: ſed ea penitus remotiſsima, credendo, nõ concumbendo ſancta eſt fœcũdata virginitas, vt illud, quod naſcebatur ex propagine primi hominis, tantummodò generis, nõ etiã criminis originẽ duceret, quemadmodùm ſcitè tradidit [a] Auguſtinus. Vnde [b] Fulgentius etiã præclarè concludit: Hoc habuit Dei hominiſq; mirabilis quidẽ, ſed verus ille ſecundùm carnẽ conceptus & partus, quo Deum cœli Virgo ineffabiliter cõcepit, & pepit, & Virgo genitrix inuiolata permãſit, illa ſcilicet gratia plena, & beata in mulieribus veraciter ab angelo nuncupata, p gratię pręueniẽtis ope atq; opere, Spiritu ſancto ſuperueniente in ſe, & virtute altiſsimi obũbrante ſibi, Deum Dei filium cõceptura, viri coitũ nec pertulit omninò, nec voluit, ſed virginitatẽ retinens & mẽtis & corporis, ab eo quẽ conceptura & paritura fuerat, donum incorruptæ fœcunditatis, & fœcundę integritatis accepit. Ita Deum verbũ ſecundùm quod caro factum eſt, Virgo ſancta cõcepit, angelorũ hominumq; factorem, eundemq; nihilominùs Virgo peperit hominum Redemptorem.] Iam verò præter ſymbolum Apoſtolorum extant & alię fidei confeſsiones, quę communi Eccleſię nomine conſcriptæ, editæ atq; probatæ in conſilio Conſtantinopolitano, Epheſino, Toletano I. & III. traduntur, in quibus omnibus Mater Dñi MARIA Virgo diſertè pronunciatur. Tùm in Synodo Toletana XI. declaratum legimus, ſolã filij perſonam, hominẽ verum ſine peccato de ſancta & immaculata, MARIA Virgine aſſumpſiſſe, de qua nouo ordine, nouaq; natiuitate ſit genitus. Nouo quidem ordine, quia inuiſibilis diuinitate, viſibilis mõſtratur in carne: noua verò natiuitate, quòd intacta virginitas & virilem coitum neſciuerit, & per Spiritum ſanctum fœcundata, carnis materiam monſtrauerit. Qui partus Virginis nec ratione colligatur, nec exemplo monſtretur. Si enim ratione colligeretur, non foret mirabile, ſi autem exemplo confirmaretur, non eſſet hoc myſterium ſingulare. Prætereà non modò Theologorum, ſed omnium etiã Orthodoxorum mos eſt receptiſsimus, vt quoties de Matre Dñi mentio incidit, eam aut ſimpliciter Virginem, aut beatam vel benedictam, perpetuámue Virginem nominent, ſicut illam vbiq; gentium, ac in omni propemodũ lingua audias cõpellari. Tantùm abeſt, vt aut veteri, aut nouæ impietati, per quã Mariæ virginitas in dubiũ reuocatur, locum vllũ concedere debeãt, qui Chriſtianę profeſsionis titulũ ſibi modò ſaluũ eſſe volunt. Hi enim cum Epiphanio cõſtanter habent dicere: Vnde iſthęc malignitas? vnde tanta audacia? ipſum nomen nõ teſtimonium prębet, non tibi perſuadet ô contentioſe? Quis vnquã, aut quo ſęculo auſus eſt proferre nomẽ S. Mariæ, & interrogatus nõ ſtatim intulit Virginis vocẽ? Ex ipſis enim nominibus epithetis, etiã virtutis ſigna elucent.] Ac paucis interiectis: Non relinquetur & S. Marię vox Virgo, & non mutabitur: impolluta enim permanſit ſancta. Quomodò igitur audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ab hoc

Quomodò Maria de Spiritu ſancto conceperit.

In Chriſtũ peccare illum, qui de Mariæ dubitat virginitate.

Quæ incõmoda ſequantur, ſi Chriſtus ex Virgine conceptus eſſe negetur.

Chriſtus è Maria ſine peccato conceptus.

Quomodò Maria Chriſtum conceperit.

Veteres fidei confeſsiones in Conciliis editę, virginitati Mariæ patrocinantur.

Sententia Concilij Toletani, Mariam Virginẽ nouo ordine peperiſſe.

Recepto loquẽdi mos, Mariam eſſe Virginem probat.

Nomen Virginis immortale manet Mariæ.

a 1. 7.

b 9.

a In Enchirid. cap. 34. & lib 13. cap. 18.

b De incarnat. & gratia Chriſti, cap. 6.

Cõtra Antidicomarianit. hæreſ. 78

Digitized by Google

hoc electa est ex multis millibus Israël?] Eôdem zelo, pariq; vehementia in aduersarios vtitur Ambrosius, ac nos etiam vti docet, vt ita respondeamus: Si doctrinis non creditur Sacerdotum, credatur oraculis Christi, credatur monitis Angelorum dicentium, Quia non est impossibile apud Deum omne verbum. Credatur symbolo Apostolorũ, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & seruat. Hæc est virgo, quæ in vtero concepit, virgo quæ peperit filium.] Ac rectè quidem Ambrosius non solùm ad Scripturæ diuinæ authoritatem, sed etiam ad symboli Apostolici, Ecclesiq; Romanæ traditionem prouocat, & præterea Episcoporum siue Sacerdotum cõsentientem doctrinam adducit, vt Deiparæ virginitatem contra proteruos & impios hæreticos tueatur, nobisq; tuendam esse commonstret. Nec potest à quoquàm negari, Ignatium, Iustinum, Irenæum, Tertullianum, Origenem, Cyprianum, hoc est, vetustissimos Ecclesiæ Scriptores hunc obtinere morem, hancq; loquendi formulam libenter amplecti, vt non sine Virginis additamento MARIAE soleant meminisse. Quid multa? tulit vna omnium Christi Mater virginalis appellationis decus: estq; ita & piè & sanctè cõparatum, vt vbi nomen virginis, vox cœlo grata, inferis inuisa, gentibus popularis, ore profertur, hîc Annæ filia, Christi parens nominari, nec vlla Virginum alia intelligatur, vt venustè Sabellicus dixit.

Epist. 81.

Ex quibus fontibus Mariæ virginitas demonstretur.

Luc. 1.

Lib. 6. exẽplor. ca. 3.

CAPVT NONVM.

MARIAM etiam in partu Virginem permansisse contra Iouinianistas.

SATIS iam demonstratum putamus, MARIAM ante suum partum verè diuinum, Virginem extitisse, quæ quum Gabrieli verum Euangelium adferenti assensisset, nõ ex virili semine, sed mystico spiramine, sicut loquitur Ambrosius, Filium incomparabilem in vtero concepit atq; gestauit. An verò simul in partu & post partum inuiolata semper Virgo perseuerârit, proximũ ac omninò dignũ est, quod paulò accuratiùs perueſtigemus. Etenim nec veteres, nec noui desunt aduersarij, qui tùm in partu, tùm à partu seruatæ virginitatis laudẽ Mariæ detrahant: adeò varios & infensos insectatores reperit virginitas Mariana, quãtumuis pijs hominibus ipsisq; cælitibus admirabilis & gratiosa. Hîc enim sese offert illa porta mystica, quę spectat ad orientem, vt Ezechiel demonstrauit: hîc cœlum se aperit Solem nobis proferens, qui semel oriens nullum nouit occasum. Ac de Iouiniano quidem iam olim profligato hæretico antè meminimus, qui quũ Romæ monachus esset, multisq; sanctimonialibus, vt [a] Augustinus docet, nuptias persuaderet, primus etiam hunc teterrimũ proseminauit errorẽ, vt MARIAM in partu non mansisse Virginẽ blateraret. Etsi enim de illo nihil tale scribit [b] Hieronymus, qui multos eius errores acriter insectatur, tamen [c] Augustino fides habenda est, semel iterumq; testanti, MARIAE virginitatem à Iouiniano destrui, vtpotè qui doceat, eam pariendo fuisse corruptam, neq; post partum Virginem permansisse. Eidem Iouiniano hac in parte restitit Ambrosius, & contra illius impietatem, vt Augustinus loquitur, etiam post partum permanentẽ virginitatem sanctæ MARIAE defendit. Idq; verum esse liquet ex epistolis Ambrosianis, quæ nominatim non modò citant Iouinianum, sed eum etiam perinde ac hæreseos à multis Episcopis, ipsoque Siricio Papa [d] damnatum fuisse declarant. Nec prætermissa damnationis causa est: De via peruersitatis, inquit, produntur dicere: Virgo concepit, sed non Virgo generauit.] [e] Vbi Iouiniano siue discipulos, siue collegas annectit Auxentium, Germinatorem, Fœlicem, Protinum, Genialem, Martianum, Ianuarium & Ingeniosum, quos omnes Siricius quoque recenset, ac nouæ hæresis incentores vocat. Offendit autem istos inprimis crassa quædam speculatio, quòd cogitarent fieri non posse, vt sine aperto matris vtero tanta moles, totque mensium fœtus elaberetur: pudorem ergo Virginis per Christum editum necessariò violari. Sic illi carnis iudicio, non Dei virtute nitẽtes, à vera simplicitate fidei exciderunt, Deiq; summã potentiam, quam in Christi conceptione præsentẽ agnouerunt, ab eius natiuitate semouerũt. Vbi nostram meritò incusare licet ętatẽ, qua funesta hæc & obscœna opinio ab orco veluti reuocata, & à nouatoribus quibusdã confirmata reuiuiscit. Sunt enim Iouiniani huius satelli-

Negãt quidam Mariam in partu & post partũ mansisse Virginem.

In hymno, Veni Redẽptor gẽtiũ.

Error Iouiniani Mariæ virginitatem impugnans.

Ezech. 44. a Lib. 3. de peccatorũ meritis & remissione cap. 7. b In libris contra Iouinian. c Lib. de hæresibus ad Quoduultdeũ. Et li. 1. contra Iulianum. d Lib. 2. de nuptiis & concupiscẽ. cap. 5. e Lib. 10. epistol. 80. & 81.

Iouiniani assẽclæ Mariam in partu Virginẽ inficiantur.

Digitized by Google

ſatellites & miniſtri, qui pro ſua fingunt audacia, idem matri Domini, quod alijs mulieribus iuxta vulgarem naturę curſum vſu veniſſe, quæ conceptum fœtum parere non poſſunt, niſi violata membranula, quę Virginem à corrupta diſtinguit, ac niſi prętereà fœtu ex nota, ſed verecunda parte fœminei corporis prodeunte. Putãt igitur aperteq; ſcribunt, quod ſacratiſsimus ille partus Virginis aperuerit vterum, nec illæſo pudoris ſignaculo in lucem editus fuerit. Hoc verò ſi concedamus iſtis, mox longiùs progredientur, facileq; negabunt, quòd MARIA ſine dolore nixus, ſine diductione partis, qua fœtus emergit, ac deniq; ſine repurgamentis, quæ fœtum comitari ſolent, ſuum & noſtrum Redemptorẽ enixa ſit. An verò iſthæc nullius aut exigui momenti eſſe putamus, quę non modò ad Virginis matris, ſed & Chriſti Dñi honorem proprium ſpectant?

Qui hodie Iouinianum ducẽ ſequantur, Mariæ virginitatẽ in partu labefactantes.

Quid periculi metuendum, ſi concedatur error aduerſariorum.

In epiſt. ad Rom. ca. 4.

Non ita pridem extitit Petrus Martyr, inſignis MARIAE aduerſarius, qui Deiparæ vterum poſt partum non manſiſſe clauſum auſus eſt contendere, velut Chriſtus maternum vterũ naſcendo aperuerit. Quam opinionem nõ ſolùm [a] Adamus Reiſener amplexus eſt, ſed etiã doctiores eo [b] Bucerus & Molineus profiteri nõ dubitârunt. Quanq̃ huic poſtremo nunc ęquiores eſſe debemus, quum eum melius ſapere incipientem, & nouas opiniones deteſtantẽ, non ſolùm ad Catholicam eccleſiam demùm redijſſe, ſed ſuum etiam in illa diem obijſſe fide digni teſtentur. Cæterum à prioribus ſectarijs non diſcedit Beza, cui reliqui Caluianę factionis addicti, nõ grauatim, vt arbitror, aſtipulãtur, eoq; magis, quòd rei Euchariſticę hoſtes ſe acerrimos profiteãtur. Nam quod Catholici ad ſuę ſententiæ confirmationẽ adferre ſolent, horrent illi prorſus audire, pari nempè ſummi Dei virtute fieri, vt Chriſtus & in ſacroſancta Euchariſtia cum corpore prędens adſit, & per clauſam virginem matrem in lucem edatur. Hinc Beza mirabiliter ſpeculatur, partes vteri MARIAE quo tempore pareret, fuiſſe diuulſas, ac rurſus tamen breuiſsimo tempore coaluiſſe. Faceſſat verò ſpurca iſtorum tùm oratio, tùm ſpeculatio, quę mentes & aures religioſas offendit, quum aduerſùs illibatam tantę Virginis caſtitatẽ audiunt vel modicè diſputantem. Nos verò, priuſquàm aduerſariorum argumentis reſpondeamus, tùm è Scripturis, tùm è Patribus conuincemus, etiam in partu Matri Domini plenam & ſolidam conſtare gloriam ſanctę virginitatis.

Nomina ſectariorum hodie aſtipulantium Iouiniano.

Molineum ſuas hæreſes reuocâſſe, & Catholicum obijſſe.

Beza cum Caluinianis cur negent Mariam in partu manſiſſe Virginem.

[a] In li. Germanico de Hieruſalẽ.

[b] In tertia vnionis Euangelicæ parte.

Lib. de omni præſentia carnis Chriſti.

Principiò ſtat pro nobis Eſaias Propheta, qui hanc vnam Virginem in Spiritu cõtemplans, omnibusq; admirandam ceu digito indicans: Ecce, inquit, Virgo concipiet & pariet Filium, ſicut Matthæus hoc propheticum dictum de MARIA eſt interpretatus. Hìc ſanè Virginem non minùs parituram quàm concepturam diſertè promittit Deus, qui ſuum etiam promiſſum, vt ſemper aliàs, citra vllam ambiguitatem expleuit. MARIA igitur non ſolùm ſupra naturam Virgo concepit, ſed quod æquè ſtupendum eſt, Virgo etiã peperit Emanuelem. Cæterum quę parit Virgo, vuluam in partu non aperit, ſed florem virginitatis integrum, clauſumq; vterum ſeruat. Hinc illud extat Ambroſianũ: Quę potuit Virgo cõcipere, potuit Virgo generare: quum conceptus prędedat, ſemper partus ſequatur.] Et Auguſtinus æquè luculenter: Vbi virginitas concepit, integritas parit. Chriſtus eodẽ omnipotentię ſigno conceptus & natus virginẽ habuit matrem, quum portaretur in vtero Virginis, & quũ ex vtero funderetur. Virgo genuit, quia Virgo concepit: inuiolata peperit, quia in conceptu libido non fuit. Vtrobiq; miraculũ, & ſine corruptione grauida, & in partu Virgo puerpera.] Deinde huc pertinet, quod iã crebrò ex Ezechiele repetiuimus: Hęc porta clauſa erit & non aperietur, et nemo tranſibit per eã. Quæ eſt hęc porta, inquit Ambroſius, niſi MARIA? ideo clauſa quia Virgo. Porta igitur MARIA, per quã Chriſtus intrauit in hunc mundũ, quando virginali fuſus eſt partu, & genitalia virginitatis clauſtra non ſoluit. Manſit intemeratum ſceptrum pudoris, & inuiolata integritatis durauêre ſignacula, quũ exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere non poſſet.] Ac iterum: Hęc, inquit, porta clauſa erit & non aperietur. Bona porta MARIA, quę clauſa erat & non aperiebatur. Tranſiuit per eam Chriſtus, ſed non aperuit.] Clariſsima quidẽ hæc Ambroſij verba ſunt, ſicut & illa Procli Cyziceni, qui ad Mariæ tuendũ honorẽ in Synodo Epheſina ſic eſt prolocutus: Iſte Emanuel naturę quidẽ portas aperuit vt homo, virginitatis aũt clauſtra non fregit vt Deus. Sic naſcitur vt eſt conceptus. Impaſsibiliter introijt, ineffabiliter exiuit, ſecundùm quod propheta Ezechiel dixit.] Poſtremò Angeli verba Ioſepho dicta huc referre debemus: Quod in ea natũ eſt, de Spiritu ſancto eſt. Indicat enim donorum omnium fontem

Refutatio aduerſarię ſententiæ ex Eſaia.

Eſai. 7.

Matth. 1.

Epiſt. 81. E ſermonibus varijs de natali Domini.

Secunda refutatio ex Ezech. cap. 44.

De inſtitut. Virginis, cap. 7.

Ibidẽ ca. 8.

Chriſtus de Maria impaſsibiliter & ineffabiliter natus.

Ezech. 44.

Matth. 1.

Tertia refutatio.

Digitized by Google

Duo miracula, in Virgine sacra Spiritus sanctus effecit. Quarta refutatio.

fontem Spiritum sanctum MARIAE præpotenter adfuturum, ac duplex in ea miraculum effecturum esse, vt & conceptus sit sine semine, & partus sine claustri virginei violatione. Rectè igitur Ecclesia, vt suam & orthodoxorum confessionem apertè declaret, nec locum vllum Iouinianistis relinquat, in symbolo Apostolico inde ab initio vbique gentium profitetur, NATVS ex MARIA Virgine. Accedit & illud eiusdem

Ecclesiæ fides et professio publica Mariam in partu Virginē contestatur.

Ecclesiæ canticum solenne, vetus, receptum & probatum: Natus de Virgine matris integritatem non minuit, sed sacrauit. MARIA virginitatis gloria permanente, & vnigenitum Patris, sancti Spiritus obumbratione concepit, & eundem lumen æternum mundo effudit Iesum Christum Dominum nostrum.

Christi potentiæ derogat opinio aduersariorum.

Secus verò qui cum Iouinianistis sentiunt, næ illi summam Christi potentiam & singularem ab illo matri habitum honorem aut temerè negant, aut negligenter sanè perpendunt: quasi non potuerit, aut certè noluerit filius suam hîc exercere virtutem, & simul honori materno consulere, cui semper ille plurimùm detulit, hoc etiam suo exemplo admonens vtique filios Ecclesiæ, quàm eos deceat erga parentes beneuolos ac officiosos esse. Quanquam & alijs de causis factum est, & conuenientissimè quidem, vt illa virginitate salua suum partum expleret, virgoq; mater esset. Talis enim

Ob quas causas conuenerit Mariam in partu manere Virginem.

partus decebat Deum, qui de incorrupto prodiret Virginis vtero: ornabat & matrem tàm castum sanctumq; puerperium: & consentaneum erat, per eius aduentum, qui ad corruptionem sanandam veniebat, Matris virginitatem minimè violari. Aliôquin vt grauissimè dixit Augustinus, & nos alibi quoque citauimus, si vel per nascentem corrumperetur matris integritas, non iam ille de virgine nasceretur, eumque falsò, quod absit, de Virgine MARIA natum tota confiteretur Ecclesia, quæ imitans eius matrem, quotidiè parit membra eius, & virgo est.] Huc spectat Theodoti, qui Ancyrorum Episcopus fuit, oratio contra Nestorium dicta: Natura, inquit, post partum nescit vlterius virginem: gratia verò & parientem ostendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit.

In Enchirid. ca. 34.

Hom. 2. de B. Virgine.

Vide in 6. Tomo concilij Ephesini.

Mariæ post partum virginitas gratiæ, non naturæ tribuenda est.

Gratia enim erat castitatem seruans. O terra sine semine & fructum germinans salutarem. O Virgo quæ ipsum vicisti deliciarum paradisum. Ille namq; sine semine omne plantationum genus protulit, ex virgine terra exortis plantationibus. Hæc autem virgo illa terra melior est, non enim pomorum protulit arborem, sed virga Iesse

Maria nobilior & fœcundior Paradiso.

fructum, Saluatorem hominibus adferentem.] Tùm Nicephorus Constantinopolitanus Patriarcha, quum ad Leonem Pontificem scribit, eandem Marianæ virginitatis in partu integritatem gratiamque commendat. Virginem, ait, quæ supernaturaliter & ineffabiliter pepererat, post partum Virginem conseruauit, virginitate illius secundùm naturam nulla ex parte demutata & labefactata, ad designandum, per secundæ natiuitatis processum nullam prorsus naturæ illius accidisse mutationem aut alterationem.]

Testimonium Nicephori Cõstantinop. Patriarchæ.

Scribit & Bernardus decuisse prorsus, vt pura Virgo & conciperet, & pareret Saluatorem: Deus siquidem (Deus enim est quem peperit) Matrem suam singulari in cœlestibus donaturus gloria, singulari in terris præuenire curauit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta conciperet & pareret incorrupta. Porrò Deum huiusmodi decebat natiuitas, qua non nisi de virgine nasceretur. Talis & congruebat virgini partus, vt non pareret nisi Deum. Proinde Factor hominum, vt homo fieret, nasciturus de homine, talem sibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & se decere sciebat, & sibi nouerat placituram. Voluit itaque esse virginem, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus.]

Bernardi testimonium pro Mariæ in partu puritate.

Tùm ante Bernardum vixit Illefonsus, qui non solùm eandem veritatem comprobat, sed & contrariam sententiam, quæ Deiparæ puritatem in partu polluit, his argumentis euertit: Si Virgini nostræ, inquit, aut generationem, aut integritatem adimis, grandi dedecore Deo iniuriam facis. Negas enim valuisse incorruptam seruare, quem fateris absque corruptione adire Virginem potuisse. Negas Deum quod vellet facere quiuisse, quem concedis genitricem integram inuenisse, corruptioni deditam reliquisse. Vt ergo asseris, omnipotentis diuinitas non profuit virginitati, sed obfuit: quia dum virgineum decus nascendo violauit, summam virginitatem destruxit: ac per hoc ipsum astruis Virginem deturpasse nascendo, quam decorauerat ipse creando.]

Argumenta Illefonsi, Mariã in partu mãsisse Virginem.

Lib. de virginit. Mariæ cap. 1.

Nec desunt variæ rationes atque similitudines, quæ rem probabiliorem faciant, quanquam his nolumus immorari, sat habentes locum vnum ex Iuone Carnothensi

Rationes & similitudines idē confirmant.

produ-

Digitized by Google

Ser. de Annunciat. beatæ Mariæ.

producere: Qui lætificare, inquit, venerat triſte ſæculum, contriſtare non debuit ventris hoſpitium. Sicut enim omni corruptione caruit iſte conceptus, ita quicquid hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo Virginis vterus permanſit intemeratus. Quod indubitanter cognoſcere poteſt, & rationabiliter aliis approbare manſuetudo Chriſtiana, tranſſumptionem faciendo de minoribus ad maiora, de prioribus ad poſteriora. Si enim ſolis radius cryſtallum penetrans, nec ingrediendo perforat, nec ingrediendo diſsipat: quantò magis ad ingreſſum vel egreſſum veri & æterni ſolis, vterus

Exod. 3. virginalis clauſus & integer perſeuerat? Sic ille rubus ardens & non combuſtus in ty-

Num. 17. pum virginitatis intemeratæ Moyſi ſancto legitur eſſe demonſtratus: ſic idipſum præſignans virga Aaron ſummi ſacerdotis, nec ſucco animata, nec ſemine fœcũdata, quod natura non habuit, flores fructumque produxit. Quæ ergo ratio eſt, vt non credatur Deus hominem poſſe facere ſine viro de fœmina, qui primum hominem nec de viro fecit, nec de fœmina? Nimirum veram humanitatem teſtatur conceptus & partus humanus, & veram diuinitatem comprobat vterus intemeratus.]

Reſponſio ad obiectionem de verbis Moyſi à Luca repetitis.

Reliquum eſt, vt nos argumentis aduerſariorum, hanc MARIAE gloriam, vt virgo in partu ipſa credatur, vel ſuffurantium, vel inuidentium aliquid reſpondeamus.

Luc. 1. Exod. 13. Ac primùm illis Lucæ locus fauere videtur, qui ex veteri lege repetitus, & ad Marianam hiſtoriam accommodatus, in hunc habet modum: Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur: Sic enim Iſraëlitis præceptum eſt, vt primogenita maſculini ſexus Domino conſecrarent, eaque pretio dato redimerent. Indicat

Luc. 2. verò Lucas, hoc legis præſcriptum ad Chriſtum, vtpotè MARIAE primogenitum pertinuiſſe, quaſi & is vterum aut vuluam, quo tempore naſceretur, matri aperuerit. Verùm tanta vis in eo facienda non eſt, quod à Luca dicitur de vulue apertione, quum ſecundùm Hebraicam phraſin vuluam aperire dicatur, qui primùm ex vtero matris naſcitur, & idcircò primogenitus, quoquo modo ſit procreatus, vulgò appellatur. Vnde quidam præſentem locum ita vertunt: Omnis maſculus primogenitus ſanctus Domi-

Omne primogenitum in animantibus apud Iudæos Deo cõſecrabatur.

no erit: id quod non ſolùm de primogenitis hominum, ſed etiam brutorum animantium lex Moſaica definiuit. Legis enim verba ſunt: Separabis omne quòd aperit vul-

Exod. 13. uam Domino, & quod primitiuum eſt in pecoribus tuis, quicquid habueris maſculini ſexus, conſecrabis Domino. Senſus eſt, vt quicquid primùm vuluam matris aperit, ſi maſculini ſit generis, à prophanis vſibus ſeparetur, & diuino cultui applicetur: ideóq; ſanctè offeratur Deo, neq; ius vllum patri conſtet in primogenitum, niſi oblatum priùs

De lege primogenitorum.

Num. 8. Leuit. 12. iuxta præſcriptum legis expreſſum redimatur. Hinc verò non conſicitur, MARIAE puritatem in ipſo partu lædi, neq; propter vteri apertionem, id eſt, quia Chriſtus ex vtero eius prodiit, virgo illa eſſe deſiſtit. Miraculo enim tribuendum eſt, quòd contra morem parientium virgo clauſa perſiſteret, & Chriſtus tamen ex illa integer generaretur.

Chriſtus per miraculum & non vulgari modo natus è matre.

Accedit quod ſcriptura de apertione vuluæ loquens, non ſemper de naturali ſiue corporali, ſed crebrò de legali apertione, qua fœminarum procreatio pro nulla cenſebatur, intelligenda eſt. Deinde hæc Scripturæ phraſis non veram vteri apertionem, ſed huius apertionis effectum ſiue in conceptione, ſiue in partu aliquando deſignat, ſicut

Quid in ſcriptura ſignificet vuluæ apertio.

Geneſ. 29. & 30. in 2. c. Luc. quum Deus Rahel & Lyæ vuluam dicitur aperuiſſe, quum nempè virtutem, illis tribuit concipiendi: ne quis putet, hanc phraſin ſufficere, vt mulieres plenam & perfectam ſemper apertionem vteri ſuſtinere dicantur. Chriſto interim ſua conſtat gloria, qui præ cæteris vuluam matris aperuit, quia non aliorum more naſcentium de matris vtero eſt egreſſus, ſed vt pudorem matris intactum integrumque ſeruaret. Quarè ſic

Solus Chriſtus, matris vtero nõ aperto concipitur & naſcitur.

Euthymius monet: Conſecrabantur Hebræorum primogenita Deo, quia olim primogenita Ægyptiorum morti tradidit pro libertate Hebræorum. Sed hæc quidem primogenita iam apertam adaperiunt vuluam: aperitur enim in viri congreſſu, quando ſemen infundit. Solus autem Chriſtus nondum apertam ſupernaturaliter aperuit, & clauſam naturaliter ſeruauit: quia etiam ſolus hic propriè ſanctus eſt Domino, & ſecundùm diuinitatem, quia filius eius: & ſecundùm humanitatem, vtpote vnitus filio eius. Itaque licet propter dictam cauſam de omnibus primogenitis præſens verbum

Li. 2. contra Pelagianos. ſtatutum eſt, ſolum tamen Chriſtũ directè reſpicit.] Et ante hunc Theologum Hieronymus ingenuè fatetur: Magis ad ſpecialem natiuitatẽ Saluatoris, quàm ad omnium hominum referri poteſt hoc, quod dicitur: Qui aperit vuluam, Sanctus Domino vocabitur.

Digitized by Google

Solus Christus per clausam matris portã egressus, tempore natiuitatis.

bitur. Solus enim Christus clausas portas vuluæ virginalis aperuit, quæ tamen clausæ iugiter permanserunt. Hæc est porta orientalis clausa, per quam solus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est.] Quare nõ minùs eleganter quàm breuiter dixit Græcus quidam Scholiastes: Solus Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit, & clausam naturaliter seruauit.] Sed & alibi de hoc ipso loco diximus, Christo nempè id proprium esse, vt matris vterum aperiat, Origene quidem his verbis astipulante: Quemcunque de vtero effusum marem dixeris, non sic aperit vuluam matris suæ vt Dominus Iesus: quia omnium mulierum non partus infantis, sed viri coitus vuluam reserat.] De Luca verò Euangelista sic existimandum est, longè illum prudentiùs atque sublimiùs de MARIA sensisse, quàm vt illam reliquis Iudæorum puerperis vel mulieribus vllis, verè immundis, & purificatione indigentibus exequaret: illam, inquam, quę sine viri commercio, sine libidinis vitio, sine sordibus suum primogenitum peperisset, ac propterea lege non teneretur, imò quæ verbis etiam legis, vt multos docere monstrauimus, à Moyse ipso exciperetur. Qua ex re non mediocris MARIAE tùm modestia, tùm obedientia, sed alibi fusiùs explicanda, elucescit, quũ volens illa legi tam duræ se subiicit, quæ inter & super mulieres omnes benedicta, totius legis dominum & finem, adeóque puritatis omnis fontem esset enixa. Hinc tradit Bernardus, MARIAM à lege liberam, nihil in conceptu, nihil in partu impurum, illicitum atque purgandum habuisse: imò etiam ipso immaculato partu purissimam factam esse, quæ sicut non humana lege conceperat hominem, sic & intra viscera intacta & integra virum clauserit, & intrante simul & exeunte Domino, porta clausa iugiter perseuerârit. Vnum adhuc Bedam adiungam, qui vel vnus nodum omnem dissoluit, & aduersariorum diluit argumentum, quum sic Moysi verba interpretatur: Quòd ait, adaperiens vuluã, consueto natiuitatis more loquitur, non quòd Dominus noster sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificârat, egressus deuirginasse credendus sit iuxta hæreticos, qui dicunt, beatam MARIAM virginem vsque ad partum, sed iuxta fidem Catholicam, clauso virginis vtero, quasi sponsus suo processisse de thalamo.] Ac rursus: Nota, inquit, quòd non omnis mulier pariens, sed ea, quæ suscepto semine pepererit, designatur immunda, rituque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit & peperit filium, & vocauit nomen eius Emanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus. Non ergo filius, qui cum homine Deus est, non mater quæ Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum, quibus purgaretur indigebat, sed vt nos à legis vinculo solueremur, sicut Dominus Christus, & ita Beata semper virgo MARIA, legi est sponte subiecta.] Quid multis? Hormisdas pontifex quum Nestorij & Eutychetis blasphemias damnat, grauiter ac perspicuè docet, filij Dei proprium esse, vt filius hominis factus, intra viscera sanctæ MARIAE virginis genitricis Dei, vnitis vtrisque sine aliqua confusione naturis, contineatur, ac deinde nascatur in tempore hominis more, qui tamen natus matris vuluam non aperiat, quiq; virginitatem matris, Deitatis virtute non soluat. Ac mox rationem adiungit: Dignum planè Deo nascente mysteriũ, vt seruaret partum sine corruptione, qui conceptũ fecit esse sine semine, seruans quod ex patre erat, & representans quod ex matre susceperit.]

Ezech. 44.

In Catena aurea.

Hom. 14. in Luc.

Lucas non ita depingit Mariã, vt aliis mulieribus exæquetur.

Mariæ modestia & obedientia, per legis ritũ obseruatum ostenditur.

Ser. 3. de Purificat.

In 2. c. Luc.

Christus non vt alij qui nascuntur infantes, matris vterum aperuit.

Verba legis de puerperis ad Mariã non pertinere.

Psal. 18.

In epist. prima ca. 3.

Christus non aperuit matris vuluam ex Hormisdæ definitione.

Sed hìc nobis obiicitur Suidas in suo scribens Lexico de obstetricibus, quæ MARIAM viderint & inuenerint parientem: nec dissimile figmentum extat in Iacobi Proteuangelio, etsi hoc quidem scripto prorsus apocrypho sæpe vtantur Centuriatores. Verùm nos haud grauatim suam Suidę permittimus authoritatẽ, quam homo Grammaticus magis quàm Theologus promeretur, qui nobis etiam alibi stultè persuadere conatur, Christum MARIAE filium inter sacerdotes Aaronicos in templo Hierosolomitano ministrâsse, sicut idem de Ioanne Baptista Centuriatores fabulantur. At valeant istæ Iudaicæ potiùs fabulæ quàm Christianæ opiniones, illudq; præsertim, quòd nescio quas parienti MARIAE obstetrices affingunt, vt ipsam Euangelicæ veritatis lucem extinguant. Speramus autem neminem adeò imperitum ac delirum fore, qui hisce nugis cum veritate & honestate ipsa pugnantibus multum se sinat commoueri, ideóque in his refutandis non valde laborabimus. Certè Cyprianus non obscurè docet, parienti MARIAE obstetricem nullam adfuisse, cum illa sibi hoc officij prę stiterit, quod ab obstetrice puerperæ vel parienti solet exhiberi. Vnde nouum MARIAE puerperium,

De nomine Iesu.

Nõ credendum Suidæ, qui sequens Iacobi Proteuangeliõ, Mariæ obstetrices in partu affingit.

Centuriat. de Ioanne Baptista.

Nullam Mariæ obstetricem in partu adfuisse, Cyprianus & Hieronymus probant.

Ser. de natiuit. Christi.

Digitized by Google

perium, & primum Christi hospitium his verbis ab eo pulchrè descriptum legimus: Nulla domus ambitio, nisi reclinatorium in stabulo, mater in fœno, filius in præsepio: tale elegit fabricator mundi hospitiũ, huiusmodi habuit delitias sacræ Virginis puerperium. Panniculi pro purpura, & pro byssо in ornatu regio laciniæ congeruntur: genitrix est obstetrix, & dilectæ soboli exhibet clientelam.] Tùm Hieronymus apertè testatur, quòd obstetrices vagientem MARIAE paruulum non susceperint, & maritus Ioseph lassam vxorem, vt aliis puerperis fieri constat, nõ tenuerit. Absit, inquit, vt hoc de matre Saluatoris & viro iusto sit existimandum. Nulla ibi obstetrix, nulla mulierculârum sedulitas interceſsit: ipsa pannis inuoluit infantem, ipsa & mater & obstetrix fuit. Et collocauit eum inquit, Lucas, in præsepium, quia non erat locus ei in diuersorio. Quæ sententia & apocryphorum deliramenta conuincit, dum MARIA ipsa pannis inuoluit infantem: & Heluidij expleri non patitur voluntatem, dum in diuersorio locus non fuit nuptiarum.] Vbi suum præceptorem Gregorium (Nazianzenum loquor) sequitur Hieronymus, quum & ille suo carmine testetur,

Matrem absque sponso scimus & viro: suas
Hîc nulla partes, & suam manum obstetrix
Deprædicauit: partus hic diuinus est.

Igitur non solùm Hieronymus affirmat, sed etiam euidenter probat, cum Euangelio Lucæ non congruere, sed ad apocryphorum deliramenta spectare, quod Suidas & Proteuangelion dictum de MARIAE obstetricibus adferunt: quandò illarum operâ non eguit, quæ nullo languore impedita, & constanti corporis animiq; vigore suffulta, natum mox filium & supplex adorauit, & sedulò curauit, omnemq; obstetricandi laborem sola suscepit, & susceptum absoluit, nisi quòd casti Sponsi fidum ministerium in quibusdam, vt est probabile, adhibuerit.

Præcipua verò istorum obiectio in eo versatur, quòd causam suam veterum authoritate defendant, qui MARIAM aperto vtero peperisse scripserunt. Respondemus, veriori sententiæ nihil hoc derogare, quòd aliquandò quidam ab ea discrepent: ex veteribus verò perpaucos, ita vt affirmatur, scribere, præsertim vt phantasma Marcionis euertant, Christumq; verè incarnatum ac editum hominem esse conuincant. Ac mollienda sunt Patrum dicta, si quid durius ac incommodius adferant, quod cũ certa Ecclesiæ pugnet sententia, quodq; fortasse per humanam incogitantiam aut imprudentiam illis excidit. Nos eam tuemur sententiam, tuendamq; dicimus, quam & maior & sanior veterum pars amplexa est, quamq; posteà re diligentiùs excussa, veritatis columna confirmauit Ecclesia. Est verò piorum, qui succedunt veteribus, constans & laudabilis consuetudo, non solùm expressas fidei regulas profitendi, sed & prętereà eam doctrinę partem libentiùs atq; studiosiùs complectendi, quę Christo Domino & præclari eius matri maiorem adferunt gloriam atq; commendationem. Atqui vt maximè nulla Ecclesię regula vel sanctione vrgeremur, tamẽ res ipsa declarat, ad Christi Domini & sanctæ matris eius illustrandũ honorẽ magis accedere, quod asseritur: Deiparam corpore & animo semper incorruptã, omniq; gratia plenã, à viri contactu ante & post partum abstinuisse, neq; solùm diuini conceptus, sed etiam partus tempore integram perfectamq; virginitatem conseruâsse, talemq; præbuisse puerperam, quę languoris & doloris omnis expers, quũ pareret, summo & incredibili gaudio perfunderetur. Ac de veterũ quidem authoritate confectanda, quũ multi consentaneè docent, atq; ad eandem veritatẽ probandam mutuas operas adferunt, suo nos loco ex professo dicemus.

Nunc satis fuerit illos velut imitandos duces proponere, qui præter superiores, luculenter docent, MARIAE integritatem ęquè in partu, sicut ante & post partum semper incorruptam atq; inuiolatam fuisse, ideoq; Christum clauso eius vtero mirabiliter in lucem prodiisse. Gregorius Nyssenus habet in hunc modũ: Non priùs apertam vuluam virginalem aperuit, signacula virginitatis illęsa conseruans etiam post processum admirabilem.] Amphilochius qui Basilij fuit æqualis, propria disputatione conuincit, virginalem MARIAE portam nunquam esse patefactam, & inter alia sic loquitur: Quantùm pertinet ad virginalem naturam, Virginis clausтra nullo modo aperta sunt: quantùm verò ad potentiam geniti Domini, nihil clausum, omnia aperta.] Testatur & [a] Cyrillus, virginales MARIAE portas à Christo non esse reseratas, sicut [b] Gregorius Nicomedię, quoq; tradit, quòd nascens ex virgine Dominus incorruptionis signacula

Quale fuerit Mariæ puerperium.

Li. 2 uersus Heluidiũ.

Luc. 2.

Lucę verbis offẽdi, in Marię partu & puerperio locum obstetricibus non fuisse relictum.

In Tragœdia Christi patientis.

De Christo & Maria securiùs ea defendũtur, quæ salua Ecclesiæ fide vtriusq; gloriam magis illustrant.

Homel. de occursu Domini.
In hypopãt.

Patrum perspicua testimonia de Maria fine apertione vteri pariente.

a In orat. de hypopant. Domini.
b In orat. de exitu sanct. Deiparæ.

Digitized by Google

non soluerit. Hoc est, claustra virginei pudoris Christus nascendo etiam conseruauit, quemadmodùm [a] Gaudentius Ambrosio ætate non inferior, disertè proponit. Suffragatur & ipse [b] Ambrosius in hunc differens modum: Quid incredibile, si contra vsum originis naturalis peperit MARIA, & virgo permanet, quãdo contra vsum naturæ mare vidit & fugit, atq; in fontem suũ Iordanis fluenta remeârunt? Non ergo excedit fidem, quòd virgo peperit: quandò legimus quòd petra vomuit aquas, & in montis speciem maris vnda solidata est. Nõ ergo excedit fidem, quòd homo exiuit de virgine, quando petra pro fonte fluens scaturiuit, ferrum super aquas natauit, ambulauit homo super aquas. Ergo si hominẽ vnda portauit, non potuit virgo hominẽ generare?] Eiusdẽ sententiæ fuit Leo Magnus, aliôquin non dicturus: Meritò virgineæ integritati nihil corruptionis intulit part[s] Salutis: quia custodia fuit pudoris, editio veritatis.] Ac rursum: Oportuit vt primã genitricis integritatẽ nascẽs incorruptio custodiret, & complacitũ sibi claustrum pudoris & sanctitatis hospitiũ diuini Spiritus virtus infusa seruaret, qui statuerat deiecta erigere, cõfracta solidare, & superandis carnis illecebris multiplicatã pudicitię donare virtutem.] Consonat his planè Damascenus: Quemadmodũ, inquit, qui cõceptus est, virginẽ concipientem seruauit: sic & natus ipsius virginitatẽ seruauit illęsam: solùm transiuit per eã, & clausam ipsam seruauit. Manet igitur & post partũ virgo, & semper virgo.] Accedit his itidẽ Fulgentius, quũ apertè pronunciet: De cœlis medicus transiens per virginẽ, post trãsitum suum, ait, illæsam fecit virginem permanere. Qui enim disrupta corporũ membra in aliis poterat integrare tangendo, quantò magis in sua matre quod inuenit integrũ, potuit non violare nascendo? Creuit enim eius partu integritas poti[s] quã decreuit, & virginitas ampliata est potiùs quàm fugata.] Et Fulgentio antiquior Eusebius Emissenus, vt ex Hieronymo colligimus, à superioribus Patribus nõ discrepat, sicut hac oratione commonstrat: Quo modo, inquis, potuit virgo esse post filium? Hoc vtiq; modo, quia honor virginitatis per generantem, non per nascentẽ resoluitur. Hîc ergo quia corruptionis iniuria non fuit in conceptu, ideo integritas perseuerauit in partu. Nemo virginẽ nato filio, calumnietur gloriam tantę parentis: quam cœlestis puer non prærupit dum concipitur, non potuit violare dum nascitur.] Quod igitur Vincentius Lyrinensis præcipit, hîc sedulò retinendum est, vt si in ipsa vetustate duorum aut trium doctorum lapsus deprehendatur, Patrum aliorum eâdem de re sententiæ conferãtur, atq; ex maiore illorum consensu proposita quæstio iudicetur. Hoc si facimus, vt æquum est sanè, maiorem & meliorem Patrum illorum partem sequemur, qui summam Virginis puritatem in ipso quoq; partu agnoscunt & comprobant. Ita fiet porrò, nihil vt dubitemus, Christum sine nixu, sine dolore ac sordibus matris parientis, adeoq; per integra virginitatis claustra, quæ nunquam aperta fuerint, in hunc mundum prodiisse. Nõ aliter sanè, quàm Sol penetrat vitrum illæsum, aut quemadmodùm sine sui corruptione sydus suum emittit radium: sic enim absque sui læsione virgo parturit filium, qui MARIAE integritatem non minuit magis quum nasceretur, quàm sydus apparens ac irradiâns suam impedit claritatem, vt [c] Bernardus ostendit. Sapit ergo [d] Erasmus Roterodãmus, qui hanc ipsam doctrinam sibi placere, magisque piam videri ingenuè profitetur.

Verùm hîc nobis negotiũ exhibent Caluiniani, è quibus Petrus Martyr, Bullingerus & Beza, vt damnatum Iouiniani errorem innouent atq; confirment, MARIAE in partu virginitatem oppugnant atq; negant. Nec obscura causa est, quę illos in re per se odiosa minimeq; honesta ad nouam hanc contentionem impellat. Ferre non possunt Catholicũ axioma, quo traditur, corpus Christi cum alio corpore in eodem loco coaluisse. Ad cuius rei probationẽ adduci solent exempla, quòd Christus, quum nasceretur, de vtero Virginis, & quũ ex mortuis resurgeret de sepulchro egressus, quodq; iam rediuiuus ad suos discipulos ianuis clausis ingressus fuerit, vt oẽs fatentur orthodoxi. Hæc autẽ non naturę, sed soli Deo possibilia esse dicunt, ac eâdem ratione porrò colligunt, Christi corpus in venerabili Eucharistia sine proprio & iusto loci interuallo constare. Norunt quippe Christum verbo suo satisfacere, ac propterea ex virtute diuina in tanto mysterio efficaciter operari, illudq; quotidiè præstare, corpus vt suum multis in templis simul existat, suã quidem retinens quantitatẽ, ac partium in se extensionẽ, sed loco nõ commensuratã, sicut in Scholis loqui consueuerunt. Hoc cùm dicimus, summã erga nos Christi gratiã incredibilemq; charitatem testamur, qui tametsi nõ visibili modo,

Mariam in partu permansisse virginem veteris legis figuræ comprobant.

Mariæ virginitas partu creuit potiùs quã decreuit.

Christus in cõceptu & ortu matrem seruat virginem.

Quo iudicio sequendi Patres, quum inter se dissentire videntur.

Iouiniani doctrinam renouant Caluiniani, & Mariæ virginitatẽ in partu negãt, & qua de causa.

Quomodò Catholici de præsentia corporis Christi sentiãt in Eucharistia.

[a] Tractat. 2. de lectione Euangelij. [b] Libro 10. epist. 81.

Serm. 1. de natiuit. Domini. Serm. 2. de natiuit. Domini.

Lib. 4. de fide orthodoxa ca. 14.

Ser. de laudib. Mariæ.

Hom. de eo: Ecce quàm bonum & quàm iucundum.

Lib. contra profanas nouationes.

[c] Hom. 2. in Euang. Missus est Angelus. [d] In commẽt. scripto in hymnum Prudentij de natali Christi.

Digitized by Google

modo, tamen se totum nobis præsentem exhibet in Eucharistia, perinde ac si coràm affirmet: Volui frater esse vester: carnẽ propter vos & sanguinem assumpsi: vobis vicissim ipsam carnem & sanguinẽ, per quę cognatus vester factus sum, in hoc Sacramento trado, sicut Os aureum scitè concionatur. Verùm Sacramentarij vt suam impietatem defendant, propositam exemplorum lucem repudiant, ne hac ratione dominici corporis in Eucharistia veritas à nobis confirmetur atq; illustretur. Igitur de MARIA sic ratiocinãtur, vt tollant miraculũ, quo illam clauso vtero peperisse, semper credidit ac docuit Ecclesia. Sed molliunt interim suam opinionem eo prætextu, quòd fingant MARIAM, etiamsi suum vterum aperuerit, quum Christum procrearet, tamen Virginem permansisse, quia nullũ sit virum priùs experta. Etenim virginitatem non in conceptione, nec in eius effractione partus tempore, sed in nõ cognitione viri consistere. O mirabilem philosophiam nõ Theologis, sed Medicis, imò & obstetricibus aliisq; ad ventrem inspiciendũ destinatis Censoribus congruentẽ, vt ab illis demùm iudicetur, in quo cõsistat corruptio vel violatio muliebris virginitatis. Nec ignoro, de materiali & formali corporalis virginitatis corruptione quosdam disputare, & nõnulla fortasse pudenda magis quàm repetẽda proferre, quomodò matrix & in conceptione aperiatur, & in partu rumpatur, & vtrobiq; virginitatẽ amitti. Sed his naturę arcanis omissis, quæ ad Medicos propriè spectant, omninò sentiendum est, MARIAE virginitatem absolutam in sacra scriptura, præsertim apud Esaiam nobis commendari, simulq; ab Ecclesia cõstanter comprobari: iHanc virginem à viro intactam semperq; integram corpore concepisse simul & peperisse, sicut nos anteà multis demonstrauimus. Vt autem cum Eucharistiæ inimicis fingamus, Marianæ virginitati signacula in partu dirupta, & Christum patefacto matris vtero procreatum esse, nihil sanè sit aliud, quàm & sacrosanctę Virginis dignitatẽ, & filij eius potentiam atq; honorẽ imminuere, simulq; sacrę Synodi conuellere authoritatem. Etenim in hac prẹsens Ambrosius non suo tantùm, sed & aliorum Patrum nomine tradidit, MARIAM Dei genitricem virginem non pòsse prædicari, si aperto vtero peperit, etiamsi virum non cognouisset. Nihil verò mirum, aduersarios, quibus cum alibi quoq; concertamus, hìc magnoperè hallucinari, quia diuinæ potentiæ certos circumscribere limites volunt, & naturalem potiùs facultatẽ, quàm cœlestis numinis potentiam in partu Virginis intuentur. Nobis verò in præsentiarum sat erit, aliquot veterum & probatorum Patrum testimonia repetere, quibus Catholica veritas astruatur, diuinam nempe Christi virtutem in vtroq; miraculo apparere, quum idem & de clauso Virginis vtero natus est, & de clauso obsignatoq; monumento ad vitam mortuus resurrexit.

Homel. 61. ad populũ Antiochenum.

Quo prætextu suum errorem tegant Caluiniani.

Quid contra Caluinianos de Mariæ in partu virginitate sit sentiendum.

Esai. 7.

Epist. 82.

Thelense Concilium conuincit Caluinianos erroris.

Ordiemur autem ab Augustino velut principe Theologorũ, qui ad Volusianum perspicuè scribit: Ipsa virtus (Dei) per inuiolata matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quę posteà per clausa ostia, membra iuuenis introduxit. Hìc si ratio quęritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare: demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis.] His consonat quod idem alibi tradit: Quid mirum, si Dominus ad discipulos glorificatum corpus claustris stupentibus intromisit, qui illæso materni pudoris signaculo ianuam mundi huius intrauit?] Vnde rursus eos alibi reprehendit, qui Dominum Iesum per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos suos clausis ostiis ingressum fuisse nõ credunt. Vbi Hieronymus Augustino planè astipulatur, sicut hæc eius verba conuincunt: Respondeant mihi, quando Iesus ingressus est clausis ostiis, quum palpandas manus, & latus considerandum, & ossa carnemque monstraret, ne Veritas phantasma putaretur: & ego respõdebo, quando sancta MARIA sit & mater & virgo, virgo post partum, mater antequàm nupta.] Et Chrysostomi consona vox est: Vultis scire quomodò de virgine natus sit, & post natiuitatem mater ipsa sit virgo?] Mox Christi proponit exemplum, qui per ostia clausa sit ad discipulos ingressus, carnem habens & ossa. Locus, inquit, non est, per quem intret: & tamen intus est, qui intrauit, & non apparet quomodò intrauit. Nescis quomodò factum sit, & das hoc potentiæ Dei. Da potentiæ quia de virgine natus sit: & tamen ipsa virgo fuerit virgo post partum.] Nec minus luculenter docet Gregorius Nazianzenus:

Epist. 3.

Patrũ testimonia, qui coniũctim proponũt vtrunque miraculũ Christi de clausa virgine geniti, et de clauso sepulchro resuscitati.

Ser. 156. & 160. de tempore.

Li. 22. de ciuit. Dei c. 8.

Ioan. 20. Luc. 24.

In Apologia ad Pammachium.

Homel. de Ioanne Baptista. Et homel. 2. de Symbolo.

In Tragœdia de Christo patiente.

Digitized by Google

Stat ecce Dominus has fores intrat: nouum hoc
Dignumque verò maximo miraculo.
Et quomodò autem foribus occlusis adest?
Quin fortè & idem sic sepulchro condito,
Virginis ab aluo prodiit matris suæ,
Clausoque surgens exiit, velut anteà
Infracta seruans claustra quàm castissimè.]

Fidem de Christo nato ex clausa virgine, per miraculum dominicæ resurrectionis confirmari.

Christ⁹ ex virgine in mundū prodiens quasi clausis ianuis ad nos venit.

Iam verò Maximus vtrunque Christi miraculum quod tractamus, hac oratione confirmat: Non vsquequaque miremur, si is qui fidei semine acquiritur, salua materni pudoris fide inuiolabiliter procreatur. Itaque ad Euangelium recurramus. Miraculum illud quod Euangelista protulit tempore Resurrectionis, dignè mihi vsurpabitur etiam tempore natiuitatis, cum Ioanne dicendo, Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio. Ecce iam nunc ianuis clausis processit in mundum, materni pudoris signaculo minimè resignato, simulq; illud impletur propheticū Ezechielis oracului: Et porta erat clausa, & non est aperta, quia Dominus transiuit per eam. Eâdem nunc prudētia mundi istius ianuam per partem inuiolatæ matris intrauit, qua postmodùm ad discipulos clausis foribus penetrauit. Quid hîc rationem querimus? quid intellectum fatigamus humanū? Generationē eius quis enarrabit? quid nouitatē stupemus, vbi cernimus maiestatem? Miramur Dominum nostrum absq; vllius semine intra virginea viscera hominem consummasse, quem scimus cœli terræque immensitatem ex nihilo condidisse? Secundùm hanc ergo potentiam credamus, Dominum nostrum absq; vllo sexus initio ex sola fœmina virum creâsse, quem scimus inter ipsa initia generis humani ex solo viro fœminam condidisse.] Prætereà Bedam eodem modo sensisse constat, quum ita scripserit: Qui mortalis adhuc clauso virginis vtero potuit nascendo mundū ingredi, ipse absq; vlla dubitatione iam factus immortalis, clauso licet sepulchro, potuit resurgendo exire de monumento.] Succinctiùs autem Theodoretus: Ingressus est, inquit, clausis ianuis, quemadmodùm & egressus est ex vtero, quum claustra virginis obsisterent, & sicuti in mare ingressus est.] Demùm Euthymius clarissimè docet: Quemadmodùm Christus natus est seruatis integris claustris virginis, ita quoque resurrexit seruatis integris monumenti signaculis.]

Hom. 2. de natiuit. Domini.

Ioan. 20.

Ezech. 44.

Esai 53.

Hom. in vigil. paschæ.

In Dialogo secundo.

In caput 2 8. Matth.

Christum negant hodie non solùm ex clauso virginis matris vteroexiisse, sed etiam de clauso sepulchro resurrexisse.

Nouatoribus fidem dare, est aperire fenestrā ad omnem impietatem, & certa etiam in dubium reuocare.

Habemus ergo concordem septem vel octo Patrum, vt reliquos prætereamus, confessionem, illis iure obiiciendam, qui modò non sine summa contendunt impudentia, Christum per clausum Virginis vterum in mundum, & vel è clauso sepulchro, vel per obseratas fores pro sua diuina virtute penetrare ac ingredi noluisse. Aliôquin hos errones si sequimur, ea etiam quæ sunt in Christiana religione firmissima, in dubium reuocabimus, eôq; impietatis facilè prolabemur, vt reliqua id genus Euāgelica miracula & arcana fidei nostræ mysteria, quę captum humanæ mentis superant, paruo in precio habeamus, vtque paulatim alia plura, quæ per se ardua, & nobis incredibilia videntur, quôlibet propemodum detorqueri, & in sensus arduos ac ridiculos facilè abripi patiamur. Hæc obiter dicta sint, ne quis putet, à solis doctoribus Scholasticis hoc profectum esse dogma, quòd nunc tradit Ecclesia, MARIAM in partu virginem asseuerans. Vnde constat etiam, non dissimilem Christi Domini apparere virtutem, qua is quotidiè nobis suum corpus & sanguinem per summum miraculum & impassibili modo exhibet in Eucharistia, & qua iam olim idem corpus virgineis visceribus inclusum eduxit, matre licet clausa & incorrupta perseuerante, ipsoq; Christi corpore nullam sentiente iacturam.

Pari virtute Christum quotidiè in Eucharistia nobis adesse, sicut olim Mariæ adfuit ex ipsa natus virgine incorrupta.

Quē vsum Lectori pbere possint superiora.

Atq; hæc diluendis aduersariorum obiectionibus sufficere arbitramur, quæ si ritè omnia perpendantur, multis magnisq; de rebus admonent orthodoxos. Primùm enim hinc facilè intelligunt, MARIAE virginis partum verè esse opus Spiritus sancti, sicut & Ambrosius indicauit: Opus, inquam, admirandum, vereq; suspiciendum, quod miracula cuncta præcellat, vt Petrus Damianus affirmat. Deinde dictum propheticum, Generationem eius quis enarrabit, ex his ipsis clarius redditur, vt sciamus hoc non solùm ad generationem diuinam & æternam, quę omnem & humanę & Angelicę mentis facultatem excedit: sed ètiā ad humanam ac temporariam Christi natiuitatē pertinere,

Mariæ partu⁹ verè opus est Spiritus sancti.

Li. 2. de Spiritu sancto cap. 5.

In vita Dominici Loricati.

Esai. 53.

Ad vtramque Christi naturā pertinet, quòd dicitur generatio eius inenarrabilis.

Digitized by Google

tinere, ſicut præter[a] Ambroſium [b] Chryſoſtomus, [c] Auguſtinus & [d] Maximus annotârunt. Ambroſij hæc verba ſunt: Non ſola admirabilis ex Patre generatio Chriſti: admirabilis etiam ipſa generatio eius ex virgine.] Etenim ſi de Chriſti generatione diuina quæritur, ineffabile prorſus eſt, adeoque incomprehenſibile, quomodò natum ſit lumen illud de lumine, & vnum tamen lumen vtrinque maneat: quomodò item genitus ſit Deus de Deo, nec Deorum idcircò numerus confletur: qui præterea velut de re transacta dicatur ille natus, in quem nulla temporum cadit viciſſitudo. Si verò de humana Chriſti generatione agitur, nec humanus ſermo, neq; ſenſus vllus noſtræ mentis conſequi poteſt illum, qui inde ab æterno vnius eſt Patris Filius, tandem ſine Patre naſci ex Virgine matre, quæ carne ſua Deum induat, cuius vterum Spiritus ſanctus cum Patre & Filio ſanctificet, vt fiat Virgo fœcunda, caſta puerpera, mater intacta, & quæ demùm de Deo concipiens, Deum ſic pariat, vt in illa filius & ſibi referet genitale ſecretum, & matri ſeruet virginale ſignaculum.] Verè igitur ac eleganter à Maximo dicitur: Generatio Chriſti ſi narrari non poteſt, credi poteſt: ſi lingua deficit, fides proficit. Magnus enim profectus eſt fidei, ſi tantùm de Deo ſuo concipit, quantùm ſermo non poteſt parturire.]

[a] Lib. de fide cap. 5.
[b] In Hom. de verbis Pſal. Enarrabo omnia mirabilia.
[c] Ser. 8. & 9. in nat. Dñi.
[d] Hom. 1. in natali Dñi.
Hom. 1. in natali Dñi.

Hinc præterea licet animaduertere, quibus quantiſque miraculis MARIÆ partum illuſtrauerit Deus, partum, inquam, non modò impollutum, vt omni corruptione careret, ſed etiam qui nullum doloris ſenſum, ingentem verò gaudij cumulũ adferret parienti. Fœlix igitur & incomparabilis hæc puerpera, quam Bernardus non temerè ita celebrauit: Mutata eſt in Virgine noſtra, maledictio Euæ, peperit enim Filium ſine dolore: mutata eſt, inquam, maledictio in benedictionem, ſicut prædictum eſt per Angelum Gabrielem: Benedicta tu in mulieribus. O beata ſola inter mulieres benedicta, & non maledicta, ſola à generali maledicto libera, & à dolore parturiẽtium aliena. Nec mirùm fratres, ſi dolorem non intulit matri, qui dolores totius mundi tulit.] Et poſt pauca ſubiungit: Non ſolùm ſine pudore conceptus, & ſine dolore partus, ſed & mater eſt ſine corruptione. O verè nouitas inaudita: virgo peperit, & poſt partũ inuiolata permanſit, fœcunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium matris habens cum virginitatis honore.] Ac multò ante Bernardum docuit [e] Gregorius Nyſſenus, quem deinde ſecutus eſt [f] Ioannes Damaſcenus, Deiparam ſine omni ſenſu doloris ſuum partum edidiſſe. Gregorij verba non prætermittam: Quòd abſque dolore parturitio fuerit, primùm quidem ipſa te veri ſimilitudo docet: quandoquidem enim omnis voluptas coniunctum habet dolorem, omnino neceſſe eſt in iis, quæ cõiunctim conſiderantur, nõ extante vno, nec alterum quidem eſſe. Vbi igitur voluptas partum non anteceſſit, nec dolor quidem ſubſecutus eſt. Deinde verò Prophetæ quoq; dictio ſermonem confirmat, ita ſeſe habens: Priuſquàm veniſſet, dolorem parturitionis ſuæ effugit, & peperit maſculum. Aut quemadmodùm alius interpretum dixit: Priuſquàm laboraret ex doloribus partus, peperit.] Quem Prophetæ locum, vt hoc obiter addã, ita vertit Hieronymus: Antequàm parturiret, peperit: antequàm veniret partus eius, peperit maſculum, Quis audiuit vnquam tale, quis vidit huic ſimile?] Etſi verò alij aliter hæc verba interpretantur, tamen præter dictum Gregorium & Damaſcenum Rupertus quoque notat, ſermonem hunc Propheticum ad MARIAM Virginem pertinere, quæ Chriſtum filium maſculum non ſibi ſoli, ſed Sion, id eſt, toti Eccleſiæ peperit antequàm parturiuit, eiuſdem Verbi mater effecta, quòd priùs mente, quàm carne conceperit. Vnde MARIAM inſigni titulo partem magnam ſanctæ [illegible]itatis Sion, & regalem aulam ſanctæ Eccleſiæ nuncupat. Igitur quam diuini iudicij ſentẽtiam & pœnam [g] Eua eiuſque poſteritas fœminea ſuſtinet, hanc MARIA fœlix euaſit, vt de illa dici non poſſit: [h] Mulier quum parit, triſtitiam habet. Hoc enim eſt, quod [i] Fulgentius de MARIA loquens, affirmat: Nulla fieri grauedo potuit concipienti, nulla triſtitia parturienti. Qui enim venerat triſte lætificare ſæculum, ventris non contriſtauit hoſpitium.] Bernardus in hunc modum: Benedicta tu in mulieribus, quæ illã generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: In triſtitia paries filios: & nihilominùs illam, qua ſecutum eſt: Maledicta ſterilis in Iſraël, ac ſingularem cõſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias.]

Mariæ partus doloris expers & gaudij plenus.

Dolorem iure nõ ſenſit in partu, quam libido non attigit in conceptu.

De muliere antequàm parturiat pariente, apud Eſaiam.

Maria ab Euæ maledicto libera, ſine dolore parit.

[e] Orat. 1. de Reſurrect. Chriſti.
[f] Lib. 4. de fide ortho. cap. 15.
Eſa. 66.
Lib. 2. de Trinitat. & eius operib. in Eſa. c 31.
[g] Geneſ. 3.
[h] Ioan. 16.
[i] Ser. de laudib. Mariæ.
Hom. 3. de beata Virg.

Digitized by Google

Maria doloris expers in partu, sed vt eò magis doluerit posteà sub cruce filij.

Cęterùm quia de MARIÆ doloribus posteà disseremus, nunc sat erit monuisse, quem dolorem Virgo pariens per singularem Dei bonitatem & virtutem effugit, non illum omnino sublatum, sed in tempus aliud reseruatum fuisse, nimirùm vt Simeonis gladius, aut si quid parturientis angores vel æquare, vel excedere potest, animam illius tenerrimam configeret, ac dirè vulneraret. Qua de re luculenter ita Rupertus: Nõ habuit, inquit, hæc mulier hanc pœnam, vt in dolore pareret, sicut cæteræ matres, quando infans sibi natus est, sed nunc (quando pendenti & morienti in cruce astat filio) dolet, cruciatur, & tristitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora, propter quam de Spiritu sancto concepit, propter quam grauida facta, propter quam completi sunt dies vt pareret, propter quam omninò de vtero eius Deus homo factus est.] Ac iterũ: Si Apostolos suos in illa hora suæ passionis Dominus mulieri parturienti rectè comparauit, dicens: Mulier quum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: quantò magis mulierem hanc stantem iuxta crucem suam, mulieri parturienti, talem matrem talis filius rectè similem duxit?] Demùm præclarè locum ita concludit: Proinde quia verè ibi dolores vt parturientis in passione Vnigeniti, omnium nostrûm salutem beata Virgo peperit, planè omnium nostrûm mater est.] Sed tempus admonet, vt à Iouinianistis ad Heluidianos, qui & ipsi MARIÆ virginitatem atrociter impetunt, nos porrò conuertamus.

Lib. 13. cõment. in Ioannem.

Maria crucia-stans filij, dolorem sensit parturiẽtis, & quasi mater nostra facta est.

Ioan. 16.

CAPVT DECIMVM.

MARIAM post partum non fuisse corruptam, contra Heluidianos.

Quis Heluidius fuerit Hęresiarcha.

EVIT Heluidius quidam Auxentij discipulus, Symmachi imitator, nec sermone, nec ratione nitidus homo, imò verò rusticanus, & vix primis imbutus literis, turbulentus, etiam atq; ad serendos errores sua sponte procliuis, quemadmodùm [a] Hieronymus & [b] Gennadius memorię prodiderunt. Is MARIAM in conceptu & partu virginem quidem agnouit, vt hac saltem in parte Hebionitis, Iudæis & Iouinianistis turpiter hallucinantibus non sit comparãdus, sed eandem post partum viri admisisse congressum, ac sanctæ virginitatis florem amisisse, haud scio quidem an maiore insciti quàm dementia publicè blaterauit. Neque paucos offendit dogmatis insolentia, præsertim quũ è Scripturæ locis fucus multiplex ad errorem tegendum & excusandum, sicut posteà commonstrabimus, obtenderetur. Nata est igitur publicè disputatioe, aque frequens Hieronymi & Epiphanij sęculo, An mater Domini post partum virgo manserit, & omni cõcubitus suspicione sit liberanda. Post annos verò ducentos ac eò ampliùs, quum Heluidius viuere desiisset, noua & infœlix ipsius soboles apud Hispanos emersit, tribus viris maximè authoribus, quorum venena ne longiùs serperent, Illefonsus Toletanus Archiepiscopus strenuè profligauit. Cęterùm qui Heluidij sententiam amplexi atq; sectati sunt, vt vulgò Heluidiani, sic ab [c] Epiphanio, [d] Augustino, [e] Damasceno Antidicomarianitæ vocãtur: quorum apud Epiphanium propria vox est: *Maria postquàm genuit Saluatorem, viro copulata est.* De his Augustinus in vniuersum loquitur, quòd virginitati MARIÆ contradicant, vt eam post Christum alios etiã filios de viro suo Ioseph peperisse contendant, in hunc modum garrientes: *Fuit virgo ante partum, non virgo post partum.* Quanquam nõ satis constat, vt arbitror, hanc hæresin ab Heluidio primùm excitatam ac sparsam esse, quum ante illius ætatem alij nonnulli, cuiuscunque tandem nominis fuerint, hoc quoq; dogma perniciosè iactârint. Etenim ex [f] Origenis & [g] Hilarij scriptis deprehendimus, ipsorum etiam sæculo non defuisse, qui MARIAM post partum nupsisse, ac filios peperisse, petulanter effutirent, digni certè quibus cum dicti Patres cõflictarentur. Sunt qui Apollinarium quendam senẽ huius sectæ principem faciant & antesignanum: qua de re tamen Epiphanius dubitare potiùs, quàm certi aliquid pronunciare videtur.

Heluidius quomodò Mariæ virginitatem impugnârit.

a In catalo. scriptorum Ecclesiast.

b In catalo. illustrium virorum.

Antidicomarianitæ cum Heluidianis eundẽ tuentur errorẽ.

Ante Heluidiũ quidam Mariã post partũ Virginem manssisse negârunt.

c Hæres. 78.

d Li. de hæresibus ad Quoduultdeum.

e Lib. de hęresib⁹ & de Eccles. dog. cap. 69.

f Hom. 7. in Luc.

g In 1. cap. Matthæi.

Verùm enimuerò sepultos istorum hæreticorum cineres, ne quid nouo huic sæculo ad impietatem desit, nunc infœliciter denuò excitatos, longeque sparsos cogimur intueri. Quid enim nisi Heluidianum fœtorem redolet, quod Petrus Martyr audet effutire, inter alia quæ Christiani necessariò confitentur, non esse recipiendum, quod

Contra Antidicomarianitas.

Qui hodie nobis innouent errorem & fœtorem Heluidianum.

Digitized by Google

quòd MARIA semper Virgo perseuerârit. Magis adhuc pudẽda, imò & horrrenda vox est impij Lucæ Sternbergeri palàm blaterantis, MARIA adeò non perdurâsse Virginem, vt etiam duos vel tres filios ex marito Ioseph progenuerit. Nihil hoc sanè sordidius, nihil impudentius vel à nefandis Iudæis fingi, & Ecclesiæ veræ filiis obiici poterat. Modestior est Chitræus, sed in eo tamen cæcutiens, quòd existimet, non lædi Christianam pietatem, etiamsi MARIA post Christum editum mariti consuetudinem admisisse credatur. Atque huc ille Basilij Magni verba detorquet, nihil interim aliud agens, nisi quòd tacitè Heluidianum dogma foueat ac defendat, quodque causæ toties damnatæ turpiter patrocinetur. Basilius apertè tradit, Christianas aures offendi, si suam MARIA virginitatem aliquando corrupisse dicatur. Tantùm abest, vt idem Basilius vel doceat, vel permittat, Dogma de MARIAE perpetua virginitate cunctis arbitrarium liberumque relinqui, neque certi quicquam de illo decerni posse vel debere definiat. Eò interim tendit oratio Basiliana, quòd Chitræus non animaduertit, vt qui verè sunt pietatis amantes, solicitè anxiè & curiosè non excutiant ac perueſtigent huius mysterij rationem, quomodò mater Domini post partum æquè sicut ante partum, & in partu Virgo illibata & integra perseuerârit. Hoc enim verè diuinum est opus, quod credi potest: ratione autem indagari, & verbis explicari, nedum in disputationem vocari nec licet, nec decet, vt & anteà comprobauimus. Aliôquin idem Basilius indignum censet, vt pij vel dicant, vel audiant, quòd genitrix Dei aliquando desierit esse Virgo: ac inter alias rationes veterum traditione confirmat, MARIAM perpetuò Virginem permansisse. Cæterùm ea de re pluribus alibi. Ad hanc prætereà classem pertinent, qui apud Polonos & Hungaros non ita pridem impiè musitare cœperunt, Ioseph cum MARIA non aliter, quàm virum cum vxore, habuisse rem, ac procreandis liberis operam simul dedisse. En ergo tibi Christiane Lector, quàm variis cuniculis & itineribus antiquus ille serpens prorepsit, eoque contendit, vt MARIAE virginitatem etiam post Christum in lucem editum violet, aut sicut Ambrosius loquitur, Marianæ virginitatis diuitias imminuat, ratus haud dubiè, multùm se de honore Christi filij detracturum, si matris pudicitiam in altera Eua suspectam reddere, vel vllo saltem falsi dogmatis puluere aspergere & inquinare posset.

In commẽ. scripto in Euangel. Matth. ca. 1.

Chitræus malè Basilium interpretatur, vt liberum efficiat dogma, de Mariæ perpetua virginitate.

Hom. de hum. Christi generat.

Basilij sententia quæ fuerit de Mariæ virginitate.

Discipuli & sectatores Heluidianorum nostro sæculo grassantur.

Quicquid verò isti ac omnes Heluidianæ sectæ symmystæ repugnent, difficile non est MARIAE causam, apud æquos præsertim Iudices defendere, istosque conuincere vanitatis. Etenim primùm in Ioseph atrociter peccant, quem adeò incogitantem, insulsum, maleque castum & salacem videri volunt, vt in summa etiam senectute constitutus, si Epiphanium sequimur, à re vxoria se non potuerit cohibere: vtque libidine nescio qua flagranti concitatus, in sacrosanctum illud templum polluendum inuolârit, quod certò sciebat à summo Deo mirabiliter electum, plenissimè inhabitatũ, amplissimè sanctificatum, & æterno Dei filio vnicè consecratum fuisse. Quomodò igitur laus sua Iosepho constabit, quam illi defert Euangelium, virum illum vocans iustũ siue religiosum, quem diuinis etiam reuelationibus dignaretur Deus, idoneumque spectatorem ac testem faceret tot miraculorum, quæ circa Christi incunabula contigerunt? Deinde, non potest istorũ non insignis esse vel stupiditas, vel peruersitas, quòd Ioseph à MARIAE complexu ante partum abstinuisse fatentur, sicut & Matthæus euidenter affirmat, eundem verò post Christũ natum adeò incontinẽtem faciant, vt tam sanctam Virginem ad rem vxoriam solicitârit. Quasi verò ille mentis inops, & diuini timoris expers, matrem Domini contingere, & ad carnale commercium vsurpare nõ vereretur, præsertim in qua summum illud & cœleste arcanum venerabatur, & quam tanq̃ cœlestem thesaurum suæ fidei concreditum tantoperè suspiciebat, vt etiam quũ nondum in illa diuinum illud opificium agnosceret, se tamen conuictu sponsæ indignum, vt multi sentiunt, arbitraretur? In quem sensum dixit Epiphanius: Quomodò senex Ioseph & prouectę ætatis tanta signa & miracula audiens, non verebatur debacchari & contumelia afficere corpus sanctum, in quo habitauerat Deus? Quomodò audebat tantæ ac tali sanctæ Virgini copulari?] Ac rursus: Post tantam & talem, tamque ingentem dispensationem, copulatum fuisse Senem Virgini castæ & honoratæ, & vasi, quod cœpit incomprehensibilem, & suscepit tale mysterium signi cœlestis, & vitæ hominum, quæ fuerit impietas hoc asseuerare?]

Heluidiani sancto viro Ioseph iniuriam inferunt, velut homini malè casto.

Contra Antidicomar.

Matth. 1.

Ioseph si ante partum castè cũ Maria vixit, multò magis post partum.

Matth. 1.

Contra Antidicomar.

Neque

Digitized by Google

Etiam Mariæ contumelioſi ſiit Heluidiani.

Neq; minùs in Deiparam iſti, quàm in Ioſeph ſunt contumelioſi, quum fingunt eam ne Virginis quidem nomine poſt partum dignam eſſe, nimirùm vt hoc præclaro & proprio epitheto, quod conſtanter omnis illi defert Eccleſia, velut à Ioſepho corruptam, ſceleratè defraudent: Ad hæc, neſcio quam leuem & inconſtantem fœminam ex hac Virgine faciant, quæ nouo & inſano vſa conſilio id reuocandum putárit, quod priùs affirmârat, ſancteque conſtituerat, ſe cum viro nolle congredi. Etenim Angelo ſyncerè dixerat, etiam poſtquàm Ioſeph deſponſata eſſet: Virum non cognoſco, ſuum nempè firmum propoſitum & religioſum explicans votum, de quo poſteà diſſeremus. Quòd ſi Heluidianis credimus, MARIA huius voti pertæſa, mutauit prorſus animum, perinde ac ſi apertè & inuerecundè diceret: Etſi Chriſtum Virgo concepi & peperi, tamen nunc demùm à partu cœlebatum deſeram. Virum enim cognoſcere, & cum Ioſepho rem habere allubeſcit: Quid porrò de hac ſacroſancta Virgine vel incontinentius dici, vel ineptius & abſurdius fingi à perfidis poteſt? quæ ad ſacroſanctum illud electa myſterium, in omni certè virtute ſanctimoniaque progreſſus maximos fecit, & in qua non decreuit ſed creuit ſtudium puritatis, vt non minùs poſt puerperium, quàm ante conceptum & partum, caſtam ſe & integram diligentiſsimè conſeruaret. Quis igitur, niſi cæcus vel impius arbitretur, quòd viri complexum & & carnale commercium vel amârit illa, vel ſuſtinuerit, quæ plena Spiritu ſancto, carnalem affectum omnem exuerat, quæ ſuum corpus ad ſummam puritatem comparârat, quæque niditiſsimum velut domicilium atque hoſpitium ſoli Deo ad ſummum myſterium voluerat exhibere? Scilicet venerandum hoc Sacrarium, quod ſanctus ipſe ſanctorum ſua præſentia tot menſibus habitârat, ſimulque conſecrârat, maritali complexu vel vſu vllo libidinis debuit dehoneſtari. Eſt quidem cum Sanctis omnibus per gratiam Deus, ſpecialiter tamen MARIÆ dicitur: Dominus tecum: cum qua vtique tanta ei conſenſio fuit, vt illius non ſolùm voluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, ac ſic de ſua Virginiſque ſubſtantia vnum Chriſtum efficeret, vt Bernardi verbis vtamur. Tantùm abeſt, vt Chriſtianus animus Heluidianis deliriis ſe commoueri patiatur, & credat vnquam Deiparam à partu deteriorem effectam, & excellentis gratiæ plenitudine aliqua ex parte deſtitutam, adeoque mulierem mente & corpore violatam fuiſſe. Hinc Epiphanius iſtorum impientiſsimum ac flagitioſiſsimum dogma vocat, qui ſanctam hanc & beatam ſemper Virginem inſigni afficiunt contumelia, quòd tradant, illam poſt maximam Dominici aduentus in carnem diſpenſationem carnale cum Ioſeph commercium habuiſſe: hanc enim prænobilem illam eſſe Leænam, quæ pro huius præſtantiſsimi animalis conſuetudine ſemel pariat: neque ſecundùm partum admittat, Chriſtum verò Leonem de tribu Iuda dictũ, & ab hac ipſa Leæna matre progenitum eſſe. Inter alia verò ſic habet idem Epiphanius: Quomodò audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa eſt ex multis millibus Iſraël, quò vas & habitaculum dignum eſſet in ſignum ſolum partus?]

Luc. 1.

Luc. 1.

Hom. 2. de beata Virg.

Epiphanius cõtra Heluidianos ex profeſſo decertat.

Cont. Anticomarianæret. 78.

Maria Leæna ſemel pariens iuxta Epiphaniũ.

Apocal. 5.

Ab abſurdo colligit Epiphanius, Mariam à partu caſtam perſeueraſſe.

In Chriſti iniuriam redundat cõtumelia, quã Virgini matri irrogant Heluidiani.

Quid? quòd non ſolùm de matre, ſed de Chriſto etiam eius filio malè merentur, qui de tanta Virgine tam ſordidè ac impurè loquuntur, quòd Ioſeph viri congreſſus ſæpe admiſerit, ac multos ex illo filios procreârit. Errauit ergo, ſcilicet, ſumma illa Sapientia, non meliorem ſibi matrem eligens, quæ diu continens eſſe vellet & poſſet. Errauit, in aliis mille virginibus exornandis tam ſtudioſus, in hac vna verò conſeruanda negligens, quæ talem tantumque virginitatis theſaurum Deo Angeliſque gratum, ſibi à mortali viro eripi pateretur. Errauit in hoſpitio apparando, quum incautus ad illam diuertit, quæ ſummam inhabitantis Dei gratiam, dulcedinemque Spiritualem deguſtans, ad ea quæ carnis atq; libidinis ſunt, adeò ſeſe abiecit, vt quod Spiritu duce & authore cœperat, in carne demùm conſummaret. Errauit deniq;, maiorẽ ſui ſepulchri quàm materni corporis rationem habere volens, quum mortuus quidẽ ſepulchrum, in quo nullus alius vnquam conditus fuerat, vel poſteà condendus erat, ſibi ſoli vendicârit: viuus autem in eo vtero recubuerit, qui Ioſeph viro ad multos procreandos filios debebat eſſe communis. Quis verò vtcunque prudens non intelligat, Chriſtum Dominum in honoranda matre ſemper officioſum ac ſedulum, hoc etiam prouidiſſe, vt materno pudori ſicut ante partum, ita poſt partum etiam cõſuleret, vtq;

Luc. 2.

templum

Digitized by Google

templum illud sibi gratissimum, quod ipse consecrârat & inhabitârat, omni sanctitatis & integritatis genere cohonestaret? Quarè sapienter hoc dixit Ambrosius: An verò Dominus Iesus eam sibi matrem eligeret, quæ virili semine aulam posset incœstare cœlestem: quasi eam, cui impossibile esset virginalis pudoris seruare custodiã? Cuius exemplo cæteræ ad integritatis studium prouocantur, ipsa ab huiusmodi, quod per se cæteris propositũ foret, munere deuiaret? Et quæ esset, cui maius, quàm matri Domini meritum reponeret, præmium reseruaret?] Ac deinde post pauca: Aliis promittit vt non deficiant: matrem suam deficere patiebatur? Sed non deficit MARIA, non deficit virginitatis magistra: nec fieri poterat, vt quæ Deum portauerat, portandum hominem arbitraretur. Nec Ioseph vir iustus in hanc prorupisset amentiam, vt matri Domini corporeo concubitu misceretur.]

Lib. de Inst. virginis c. 6.

Non decuit Christum permittere, vt mater ei⁹ post partum viro concumberet.

Atq; huc spectat præclarum Christi in cruce pendentis exemplum, qui de matre non minùs, quàm de se ipso solicitus, eam non Ioseph huiusque filiis, qui ptætereundi certè nõ videbantur, sed Ioanni, id est, virginem virgini, commendauit. At nihil isthuc erat necesse, si mater Domini quatuor haberet filios, vt fingit Heluidius, quorum consortio frueretur: quia verò Ioanni vnicè commendatur, viduitas eius & solitudo satis insinuata est. Ascribam Ambrosij verba, qui dictum Euangelij locum huc applicat, vt MARIÆ post partum virginitas fortiùs astruatur, simulque contrarius Heluidianorum errot luculentiùs euertatur. Sanè, inquit, non possumus negare, de MARIÆ filiis iure reprehensum, meritoque vestram sanctitatem abhorruisse, quòd ex eôdem vtero virginali, ex quo secundùm carnem Christus natus est, alius partus effusus sit. Neque enim elegisset Dominus Iesus nasci per Virginem, si eam iudicâsset tam incontinent ẽfore, vt illud genitale Dominici corporis, illam aulam Regis æterni concubitus humano semine coinquinaret. Qui enim hoc astruit, nihil aliud, nisi perfidiam Iudorum adstruit, qui dicunt eum non potuisse nasci ex Virgine. Nam si hanc accipiant à Sacerdotibus authoritatem, & videatur MARIÆ partus fudisse plurimos, maiore studio veritatem fidei expugnare contendent. Et vbi est illud, quod scriptum est, dicente Domino ad matrem de Ioanne Euangelista: Mulier, ecce filius tuus, & rursus ad Ioannem de MARIA: Ecce mater tua? Quid sibi istud vult, quod quum in cruce Dominus positus, peccatũ mundi tolleret, pronunciauit etiam de virginitate materna? At quid aliud dicitur, nisi vt claudat sua ora perfidia: obmutescat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare conuitio? Testis est ergo idem arbiter, idem materni pudoris assertor, quòd desponsata fuerit viro tantummodò Ioseph, nulla tamen coniugalis coitus consuetudine thori iura cognouerit. Neque enim eam susceperturam ex Ioseph filios à viri consortio separare voluisset. Sed si hoc parum est, addidit testimonium Euangelista dicens, quòd susceperit eam discipulus in suam. Nunquid ergo diuortium fecit? nunquid à viro abduxit & abstulit? Ergo qui hõc legit in Euangelio, quomodò quasi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo testamentum filij est de matris integritate, hæc MARIÆ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis consummationis.] Ac alibi rursus eundem Enangelij locum expendens, de Ioanne inquit: Ipse est discipulus, cui mater commendabatur. Quomodò marito vxorem tolleret, si fuerat MARIA mixta coniugio, aut vsum thori coniugalis cognouerat?] Subiungit & illud: Quomodò extorqueri potest virginitas MARIÆ, quæ fugientibus Apostolis supplicia non timebat? Sed ipsa se offerebat periculis, cuius tanta gratia, vt nõ solùm in se virginitatis gratiam reseruaret, sed etiam his, quos viseret (de Baptista loqui videtur) integritatis insigne conferret.] Adeò detestatur illos Ambrosius, qui MARIÆ virginitatem, postquàm Christum edidit, in dubium vocant, & liberos ei plures assignant: hos ille [a] impios, perfidos & sacrilegos vocat. Sed & [b] Epiphanius eandem ex Ioanne historiam repetit, ac Heluidianis opponit, significanter addens, MARIAM suis filiis, si quos habuisset, aut Ioseph coniugi, si superstes & ipse fuisset, vel Petro aliiue Apostolo committi à Christo & tradi potuisse: soli autem Ioanni id fuisse mandatum, cui dictum sit: Ecce mater tua, nimirùm, quòd hic discipulus virgo existeret: vt quæ MARIA simul virginitatis princeps, & Ioannis mater iuxta spritum ostẽderetur. Tùm Hilarius eos reiicit, ac homines prauissimos appellat, qui plures MARIÆ filios tribuere non verentur.

Lib. de inst. virgin. p. 6.

Ibidem c. 7.

Luc. 1.

[a] Li. 10. ep. 79. 80. et 81

[b] Cont. Antidic. hæres. 78.

In Cant. 1. in Euangel. Matthæi.

Christus in cruce matrem Ioãni commendãs, ostendit eam velut viduam filiis orbatam fuisse.

Ioan. 19.

Christus non elegisset matrẽ, nisi quæ vellet & posset casta perstitere.

Christus de cruce loquens de materna integritate pronunciare videtur.

Mariæ constantia prædicata in rebus aduersis.

Plurium Patrũ sententię de Mariæ perpetua virginitate.

Cur Maria soli Ioanni à Christo commendetur.

Quid

Quid multis? manet & post partum Virgo, & semper Virgo: nullo enim modo vsque ad mortem viri, contactum admisit, sicut loquitur [a] Damascenus. Aut si [b] Chrysostomum audire mauis sancta MARIA, beata MARIA, mater & Virgo: Virgo fuit ante partum, Virgo post partum.] Cyrillus in hunc modum: Vnum & solum filium peperit sancta Virgo, nempe Emanuelem: neque vlli alij post illum ex ipsa nati sunt. Perpetuò namque illa virginitatem conseruauit. Agè verò ne queratur Heluidius, ad argumenta sua, quæ obiicit, à nobis nihil responderi, leui saltem brachio obtusa eius tela retundamus. Principiò magnum ille præsidium in fratribus Domini, quorum meminit Euangelium, locat, eosque post Christum à MARIA genitos esse contendit. Vbi verum esse declarat, quod nobilis eius Antagonista Hieronymus dixit, hominem hunc imperitissimum esse, qui toto Scripturarum pelago derelicto, ad iniuriam Virginis suam rabiem contulerit. Ignorat igitur phrasin Scripturæ familiarem, iuxta quã consobrini, cognati, contribules, licet communem parentem non habeant, fratrum etiam nomine continentur, quemadmodùm Abraham & Loth, Iacob & Laban, quũ minimè germani fratres essent, se mutuò tamen fratres appellârunt. Ac pari laborat insciția Heluidius, de primogenito garriens: quod vocabulum de MARIAE filio scriptum eô detorquet, vt secundò & tertiò genitos MARIAE filios fuisse concludat. Sed nugator obseruare debebat, non modò primum inter fratres genitum, sicut Ruben filium Iacob, sed & primum solumque genitum, & ante quem nullus alius ab iisdem parentibus editus est, in Scripturis primogenium appellari: Christo autem nomẽ hoc ,ppriè cõpetere, siue illum à patre, siue à matre genitum libeat contẽplari. Solus enim inde ab æterno naturalis est filius Dei, omnisque creaturæ primogenitus à Paulo nuncupatur, quoniam ante omnem omnium rerum creationem genitus fuit. Idem verò cùm homo esse voluit, MARIAE factus est primogenitus, quia primus & solus ex illa natus, nullum vt fratrem habeat ex eâdem matre naturaliter procreatum. Attamen sicut Pater Deus præter vnum naturalem filium, alios quoque filios obtinet adoptatos, qui passim filij Dei in sacris literis appellantur: ita de MARIA dici potest, quòd Christum filium vnum habens primogenitum ac naturalem, filios multos numeret adoptatos: quorum mater & ipsa vocetur. Inter hos ille dilectus excellit discipulus, cui Christus ipse de MARIA dixit: Ecce mater tua. Nec desunt, qui Ioannem Baptistam MARIAE filium dicant, spiritualem scilicet, quandoquidem illa parentes eius inuisens, magnam præbuit causam, vt idem in vtero matris conclusus Baptismo Spiritus imbueretur. Ac rursus instat Heluidius, & frigidum prorsus argumentum à mulieris nomine deriuatum obtrudit, quo suam Christus matrem nunquam appellat. Vbi suo etiam more nugatur, nec intelligit sexum fœminarum vniuersum generali mulieris nomine comprehendi, nec ab eo excludi virgines, sicut & Eua mulier dicta est, quum in paradyso virgo erat intacta. Eiusdem est farinæ cauillatio ex Matthæi verbis extructa: Non cognoscebat eam, donec peperit filium. Vt enim Heluidio maximè concedamus, hunc sermonem de coniugali esse congressu, quod Epihanius negat: tamẽ vox donec, ad certum tempus hoc loco & sæpe alibi nõ est astringenda. Nec. n. suspicari fas est, quòd Ioseph sponsam à partu cognouerit, quam ante partum non attigit: sed indicat Euangelista, quòd neque ante partum, neque post partum, id est, nunquam Virgo mater cognita fuerit, quoniam vox donec, secundùm Idioma Scripturæ, tempus non determinat, vt inquit Euthymius, neque tempus aliquod definitum includit, Chrysostomo teste, quem & sequitur Theophylactus. Quomodò enim Ioseph cõtigisset sanctam illam, vt idem adiungit, postquàm ineffabilem partum cognouisset? Quarè [c] Paulus Propheticum de Christo [d] dictum confirmans: Oportet illum, inquit, regnare, donec ponat omnes inimicos scabellum pedum eius. Omitto cętera, ne hostem iam pridem prostratum atque confractum vano studio persequar, aduersùs quem [e] Epiphanius, [f] Hilarius, [g] Ambrosius, [h] Damascenus præclarè certârunt, sed nullus maiorem de illo triumphum quàm Hieronymus reportauit, qui matrem Domini non solùm à partu, sed perpetuam quoque Virginem esse summa cum laude conuicit. Rectè igitur cum Ruperto dixeris: Monstrum illud Heluidium totus orbis execretur.]

Quòd Christus sit Deus.

Refutatio argumentorum, quæ adfert Heluidius, ad probandam Mariã à partu non mãsisse virginem.

Fratres Domini malè ab Heluidio intellecti.

Primogenitus in Scripturis quomodo accipiatur.

Christus primogenitus multos habet fratres, eosque Dei & Mariæ filios.

Ioannes vterq; filius Mariæ dictus.

Mulieris nomẽ etiam virgines includit.

Donec, quomodò in Scripturis accipiatur.

a Lib. de fide orthod. cap. 15.
b Hom. de Ioan. Bapt. In Homel.
Lib. de Mariæ virgini. contra Heluidium.
Gen. 13. & 29.
Gen. 49.
Hebr. 1.
Ioan. 19.
Luc. 1.
Ioã. 2. & 19.
Genes. 3.
Matth. 1.
Hæres. 78. contra Antidicomar.
In cap. 1. Matthæi.
In id. cap. Matthæi.
c 1. Corint. 15.
d Psal. 109.
e Cont. Antid. hær. 78.
f In 1. cap. Matthæi.
g Li. de inst. virg. cap. 5. & 6.
h Lib. 4. fid. ortho. c. 15. Li. 1. de gloria et honore filij hominis.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VNDECIMVM.

De MARIÆ desponsatione, & quonam consilio hæc ipsa facta sit.

TORQVET multos cogitatio, an MARIAE virginitas obfuscetur ea desponsatione, qua se viro permisit ac tradidit. Qua de re hoc loco tractare sit operæprecium, priusquàm ad reliqua huic argumento connexa, procedamus, & aduersariorum iacula nobis obiecta repellamus. Sanè [a] Matthæus & [b] Lucas claris verbis enunciant, MARIAM Virginem Ioseph o nobili viro, quia de stirpe Dauid regia prognato, fuisse desponsatam: tempus verò, & locum, & modum aliasque circumstantias eidem desponsationi cohærentes nec attingunt, nec explicant. Vetores interim tradunt, hanc Virginem post annos vndecim in templo piè sanctèque transactos, ex loco illo sacratiore prodeuntem, ad suos parentes in Nazareth oppido habitantes rediisse. Sic.n. visum esse Sacerdotibus, MARIAM nubilem modò factam, diutius inter templi virgines non asseruari, sed de veteri more ad contrahenda cum honesto viro sponsalia traduci oportere. Nam vt Gregorij Nysseni verbis vtamur, mulieres cum Sacerdotibus in templo versari, atque in sanctis ædibus cõspici, neque lege permittebatur, nec res erat honesta. Deliberantes igitur Sacerdotes, in hanc sententiam diuinitus conuenerunt, vt virginem cuipiam viro desponderent, is verò talis esset, qui ad virginitatis custodiam aptus foret. Ad hoc autem vnus aptissimus inuentus est Ioseph, ex eâdem nempè tribu & patria, qua erat Virgo: atque is ex consilio Sacerdotum puellam sponsam accepit, quæ tamen coniunctio sponsalia non est egressa.] Ac ne dubitemus, hæc verba tam vetusti, quàm probati apud Græcos Theologi propria esse, eadem prorsus tùm à [c] Simeone Metaphraste, tùm à [d] Nicephoro Calixto sub dicti authoris nomine repetuntur. Sed & [e] Epiphanius meminit, MARIAM seni Ioseph o, non gratia coniunctionis, sed propter legem sortibus ita postulantibus fuisse traditam à Sacerdotibus templi Hierosolomitani, sub quorum cura Virgo nondum desponsata vixerat. Tùm Chrysostomus in eundem sensum docet, MARIAM Virginem per Sacerdotes casto Ioseph desponsatam fuisse atque commendatam, vt seruaretur, non coniungeretur. Vani sunt ergo Centuriatores, quorum fraudem antè deteximus, quòd huiusmodi narrationis fidem velut à solo Nicephoro profectam eleuare, planeque suspectam reddere conentur. Certè Iudæis vsitatum fuisse legimus, vt priusquàm legitimum inter virum & vxorem coniugium iniretur, sponsa in sponsi domum traduceretur, ac illic nuptias aliquantisper expectaret, sicut & Chrysostomus annotauit. Vnde Anselmus quoque scripsit: Desponsatio fiebat per aliquod tempus ante assiduam cohabitationem, & interim erat sub custodia mariti sui vxor, & frequenti visitatione, donec solennia nuptiarum celebrarentur.] Existimãt præterea nonnulli, inter quos Gersonem numero, desponsationem inter MARIAM & Ioseph primùm Hierosolymis contigisse, ac deinde siue in Ioseph, siue in parentum MARIAE domo, aliquem familiarem sponsi & sponsæ conuictum successisse, priusquàm solennis ille nuptiarum ritus de more gentis celebraretur: qui tamen connubialis contractus non accesserat, nisi salutata cognata in ædibus Zachariæ, postquàm Ioseph de redeuntis sponsæ pudicitia dubius atque solicitus, simul & eiusdem innocẽtiam, & fœtum in illa diuinum ex Angelo intellexit, omnemque deposuit suspicionẽ. Sic enim ad illum nocte dictum est: Noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vbi MARIA coniunx vocatur, non propter rem vxoriam, sed ex prima fide despõsationis, quoniam consuetudo Scripturarum est, quòd sponsi etiam viri, & sponsæ vocentur vxores, Hieronymo teste. Fuit autem sponsa MARIA ideò & sanctius & admirabilius iucunda suo viro, quia etiam fœcunda sine viro, prole dispar, fide compar, vt loquitur Augustinus.

Cæterùm idem Augustinus verum legitimumque matrimonium inter MARIAM & Ioseph agnoscit, ac sæpe prædicat, quo cum multi veteres haud satis conuenire videntur, quia solam & primam illam in sponsalibus coniunctionem admittunt, hosque coniuges ad nuptias & matrimonium nunquam peruenisse cotendunt. Vnde

apud

[a] Matth. 1. [b] Luc. 1.

Quando & vbi Maria fuerit desponsata.

Orat. in die natiu. Dñi.

Mariam Ioseph per Sacerdotes fuisse desponsatam.

[c] In orat. de ortu et educat. Deipar. [d] Lib. 1. c. 7. [e] Hæres. 78. cont. Antid.

Quis Iudæorũ ritus fuerit in fœminis despõsandis.

In cap. 1. Matthæi.

Quomodò peracta sit Ioseph et Mariæ desponsatio.

Matth. 1.

Mariam dici cõiugem Ioseph à fide primæ desponsationis.

Li. 2. in Ma. Li. de nup. & concupiscent. ca. 14.

De Patrum sententia, qui sola spõsalia Ioseph & Mariæ tribuunt.

Digitized by Google

apud[a] Abdiam legimus: Ioseph desponsatam, verùm minimè nuptam MARIAM virginé habebat.] Idem affirmat[b] Epiphanius, nec dissentit[c] Cyrillus Hierosolomitanus, cuius illa vox est: MARIA mater propter solam desponsationē vxor Ioseph vocabatur.] Hieronymus verò tractans illud Euangelistæ: Consurgens Ioseph, accepit puerum & matrem eius, hoc adiicit: quasi nutritius esset, nō maritus. Notat præterea Euthymius, MARIAM à Ioseph non ad nuptias, sed ad custodiam accipi. Quæ proinde si vxor Ioseph aliquando dicitur, vxor seu coniunx non nisi sponsæ loco vsurpatur, sicut post[d] Hilarium etiam docet Theophylactus, nimirùm vt prægnans Virgo rectiùs omni suspicione incontinentiæ liberetur, nec ab vllo vitiata esse credatur. Quid multis? Horum Patrum sententia, vt cæteros prætermittam, Christus non ex coniugata vel maritata, sed ex desponsata duntaxat virgine voluit nasci. Alij verò cum Augustino iudicāt, & Euangelicis verbis magis esse consentaneum ducunt, vt & nuptias & coniugium MARIAE & Ioseph attribuamus. Nec enim fallaciter ad Ioseph ab Angelo dictum esse: Noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: nec temerè scripsisse Lucam, profectum esse Ioseph in Bethleem, vt profiteretur cum MARIA desponsata sibi vxore prægnante. Tùm sæpè aliàs Ioseph MARIAE virum siue maritum, & hanc vicissim vxorē Ioseph, amboſque Christi parentes licet castissimos, ob fidele coniugium in Euangelio nuncupari. Igitur Augustinus manifestè testatur, in eisdem Christi parentibus omne nuptiarum bonum, prolem scilicet fidem & sacramentum impleri.

[a] In vita Bartholomæi Apostoli. [b] Hæres. 78. [c] Catec. 12. Matth. 2. In. 1. c. Mat. [d] Com. 1. in Matth. [e] In 1. cap. Matth. Marth. 1. Luc. 2. Li. 1. de nuptiis et concupis. c. 11.

Augustinus & alij nuptias ac matrimonium perfectum in Maria et Ioseph statuunt.

Quomodò cōponi possit discors veterum sententia de cōiugio Ioseph & Mariæ.

Imperfectum Ioseph et Mariæ coniugiū, quomodò dici possit.

Cæterùm hæc Patrum dissensio, qualiscunq; demùm ea videatur, hac poterit ratione cōponi, si MARIAE coniugium vt perfectum & imperfectum aliter atq; aliter cōsideretur. Perfectum quidem, quoniam prole optima cohonestatum, neq; adulterio pollutum, aut vllo distractum diuortio, sicut Augustinus est interpretatus, quū omne nuptiarum bonum tribus illis partibus prole, fide & sacramēto definiuit. Imperfectū verò, quoniam Ioseph & MARIA duo in carne vna nūquam fuerunt, neq; fructum siue prolem ex coniugio vtrinq; consummato, vt vocant, sibi quærendā putauerunt, neq; diuinam illam Christi & Ecclesiæ copulationem ipsa corporum commixtione, quæ tanti mysterij sacrum est signum, vt cæteri cōiuges, expresserunt. Proinde qui Mariam nuptam siue maritatam negant, ex vulgi more loquuntur, matrimonium nempè non consummatum pro imperfecto deputantes, vt omnem hoc modo incontinentiæ suspicionem excludant, ne quis putet aliōquin hos duos cōiuges à nuptiis statim, vel ab ipso etiam virgineo partu ad carnale commercium transiisse, & ex virginibus non virgines, sicut impij Ebionitæ & Heluidiani garriunt, per ipsum vsum coniugij vnquam factos esse. Ad hunc modum verbis quidem discrepant, re tamen ipsa consentiunt Patres, & vterq; sensus adductus Euangelicæ consonat veritati, quæ MARIAM partim ab aliis vulgariter nuptis & coniugatis fœminis dirimit (nulla enim simul ante partum & in partu Virgo & coniunx inuenta est) partim legitimam illam Ioseph vxorem asserit, quam ipse non solùm sibi desponsatam, sed etiam post acceptum in somnis oraculum coniugis loco acceperit tenueritque. Matth. 1.

An Maria voluerit vulgari more contrahere, & in carnalē copulam consentire.

Vt autem præsenti loco de horum sanctissimorum coniugum desponsatione duntaxat agamus, excutiēda in primis est quæstio, quis MARIAE affectus, quod propositum fuerit in ipsa desponsatione, an aliarum more sponsarum viro nubere, seq; totā in eius potestatem tradere voluerit, vt etiam cum illo rem habere consentiret. Hoc si factū est, multū illa quidem de proposito & integritate virginali remisit, & animo saltē casta esse desiit, quæ liberorū causa siue sponsalia, siue nuptias cū viro contraxit, ideoque perpetuæ virginitatis laudē fortasse amisisse videatur. Ac tale quidem non modò sentiunt, sed etiam publicè docent sectarij, ex quibus nō postremi sunt Centuriatores, his verbis ratiocinantes. *Testatur Lucas, Mariam desponsatam fuisse viro: quæ res nequaquam per iocum aut simulatè fieri potuit.* Et rursus: *Euangelistæ certò affirmant, Mariam Iosepho in coniugem fuisse desponsatam: Vnde liquidò constat, ita vtrunq; Ioseph & Mariam fuisse affectum, vt statuto tempore, more aliorum coniugum voluerit liberos dante Deo procreare. Aliōquin & Euangelistæ certissimè rerum talium testes aliter fuissent locuti.* Atq; hîc isti, vt in plerisq; aliis, magistrum sequuntur Bucerū, qui similem & æquè castam de his coniugibus sententiam tulit. Quum enim Matthæus de illis dixerit: Anteq̄ conuenirent, aut iuxta Syriacam interpretationem: Priusquàm societatem inirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto, existimat Bucerus

Quomodò de Mariæ desponsatione doceant Centuriatores.

Centuriatores Bucero astipulantur.

Cent. 1. lib. 2. cap. 10. In 1. c. Mat.

Digitized by Google

Bucerus, his verbis declarari, Ioseph & MARIAM, quũ inter se connubium contraxerunt, vulgare id futurum fuisse ratos. A qua sententia reliquos nouatores arbitror nõ discedere, quum in eo ferè conueniant omnes, vt Marianam historiam ad carnis iudicium vulgiq; morẽ libenter reuocent accõmodentq;. Hinc Petrus Martyr argutatur, MARIAM iuxta cursum atq; morem aliarum eiusdem gentis virginum nupsisse, & in viri congressum consensisse. Quid. n. aliud vel dicerent vel adferrent noui sanctæ castitatis hostes, ac iidem turpis incœstus improbi assertores, nisi vt ex castissimis coniugibus non castos faciant, illisq; carnalis commercij appetionem affingant?

Lib. contra Schmitzii.

Mos est sectariorum in plærisq; carnis iudicium & vulgares sequi cogitationes.

Vbi non moramur sanè, quis mos & affectus fuerit puellarum siue virginum veteris Synagogæ, sic viris haud dubiè desponsarum atque nubentium, vt sobolis fructum iactura virginitatis libenter quærerent, tantoque se fœliciores in Ecclesia, quò fœcundiores in coniugio esse arbitrarentur. His in vsu quotidiano, fortassis etiam in delitiis fuit, videre & videri, amare & amari, virorum simul & liberorum capi dulcedine, ac illis amantium seruire affectibus, qui cum perfecta castitate pugnant, & in lubricam illam puellarum ætatem facile cadunt. Nam & Esaias nobis Iudaicas puellas ita depingit vt satis ostendat, non minùs eas quàm Ethnicas, luxu, mollicie, lasciuia diffluxisse, omnibusque ad expugnandam pudicitiam telis & laqueis Diabolicis abundasse, atque adeò à vanissimis meretriciæ voluptatis blandimentis vix sese abstinuisse. Eleuatæ sunt, inquit, filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum: ibant & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, vt cætera quæ sequuntur, prætereamus. Quod comptum & luxuriosum genus virginum Iudaicarum si non laudatum, at certè quidem permissum ab illis fuit parentibus, qui legis benedictionem vteri fœcunditate, liberorum copia ac externo splendore metiebantur, quique carnalibus ac terrenis rebus affixi, nihil ferè sublime saperent: Spiritualia verò studia fastidirent, & in egenis illis mundi elementis, vt Paulus loquitur, prorsus detinerentur. Quàm igitur indignum, quàm stolidum istorum phantasma est, qui hoc veluti fundamento nituntur: Aliæ puellæ Iudaicæ sic factitabant, sic viuebant, hoc carnis affectu præditæ sua sponsalia celebrabant, & nuptias contrahebant: Idem ergo de MARIA iudicari par est, MARIA inquam, inde ab ipso ortu præ puellis reliquis benedicta, in qua caro aduersùs Spiritum non concupiscebat, nõ turpitudinis idola efformabat, nec vllius libidinis æstum, pruritum vel sensum experiebatur. Nam & Cyprianus palàm affirmat, quòd in MARIA legem mentis lex carnis non infestauerit, & rebellio nulla quietem spiritus afflixerit: quum Virgo esset tam casta, tam pura, sancta, perfecta, vt virginitati eius, quemadmodùm à Basilio Magno scriptum est, nihil æquale, & ad effectum Spiritus sancti excipiendum nulla inter homines puritas aptior potuerit reperiri. Valeat igitur & in æternum exulet profana istorũ nouitas, qui nihil nisi vulgare, & puellis dignum Iudaicis, quodque ad cogitationes amantium pertinet, in sanctissima Virgine fabricantur.

Isa. 3.

Galat. 4. Colos. 2.

Ser. de nat. Christi.

Hom. de human. Christi generat.

Iudaicæ virgines longè aliter quàm Maria viris nupserunt, et affectæ fuerũt.

Purus semper Mariæ animus mansit, vt nihil remitteret de proposito virginitatis.

Falluntur autem crassi homines, quòd MARIAM ignorent Virginem sub lege viuentem, & supra legem tamen philosophantem, quæ & Spiritu & carne sancta, id est, prorsus Euangelica iam tùm esse cœpisset, quum Euangelium à populo nondum auditum, neque ab Apostolis scriptum vsquam extaret. Vnctio enim de omnibus MARIAM docebat, ac sermo Dei viuus & efficax antè magister illi, quàm filius factus est, priusque mentem illius instruxit, quàm carnem induit, vt scitè Bernardus affirmat. Cur igitur, inquiunt, si Virgo pmanere statuit, cum viro sponsalia contrahere, aut etiam nuptias inire decreuit? Multas quidem eius rei rationes adferunt Patres, sed quorum nullus meminit, virginem in animum vel tenuiter induxisse, quod ad corpus cum viro commiscendum, & ad liberos ex illo procreandos Iosepho sese adiunxerit. Præcipuam verò despondendi causam in eo statuere licet, quòd generosa & obediens Abrahæ filia diuinæ voluntati, qua nihil in terris habebat antiquius, omni ex parte satisfaceret. Ea voluntas postulabat, vt per hanc occasionem manifestata viri genealogia, ipsius etiam Virginis origo & stirps ab omnibus cognosceretur. Fuit & famæ Virginis consulendum, ne alioquin grauida facta, quum vterum gestaret è Spiritu sancto, malè apud vulgus audiret, ac impudica fœmina reputaretur, quæ non expectato marito præmaturè scortata fuisset. Egebat præterea tutore & adiutore, cuius auxi-

Maria virgo sub lege simul et supra legem, nec Euangelica minùs, quàm Iudaica.

Hebr. 4.

Hom. 3. de beata Virg.

Quarè Maria, quum Virgo manere vellet, in sponsalia & nuptias consenserit.

Quæ commoda ex Mariæ desponsatione sequantur.

Digitized by Google

lio & apud Iudęos, & inter Ægyptios, præsertim rebus aduersis ingruentibus, subleuaretur. Has quipperationes tradit[a] Hieronymus, [b] Origenē, vt puto, secut[o]: ab vtroq; nō multùm dissentit [c] Basilius Magnus, cui [d] Bernardū adiūgo, breuiter quidem, sed appositè ita scribentē: Necessariò despōsata est MARIA Ioseph, quādo per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas comprobatur, & virginis tam verecundiæ parcitur, quàm famę prouidetur.] Nec desunt, qui plures eiusdē desponsationis causas adducant, sed nullus veterū nouis, vt dixi, fauet aduersariis, qui adeò de vxore ducenda & gignendis liberis soliciti esse solent. Vnū Ambrosium prætetire nō possum, qui inter alias rationes ad hoc institutum & illam notatu dignam adfert: Maluit Dns aliquos de sua generatione, quàm de matris pudore dubitare.] Tanta Christo cura fuit maternum honorem vindicandi, vt suam quoq; dignitatem aliquando negligere videretur.

a Lib. cont. Heluid. & in c. 1. Mat.
b Hom. 1. et 3. in diuers.
c Hom. de hum. Christi generat.
d Hom. 2. de B. Virg.
Matth. 7.
In c. 1. Luc.

Quod initium, quis finis fuerit eius despōsationis, qua Virgo Maria Ioseph coniuncta est.

Cæterùm non exiguam hallucinandi causam præbet sectariis, quod initium & finem huius desponsationis, quæ inter MARIAM & Ioseph, vt inter nullos coniuges alios intercesserit, parùm acuratè perpendant. Initium ex diuina reuelatione pendebat, quæ MARIAM quidem de rebus agendis, vt antè diximus, frequenter instruens, nunc etiam certam reddiderat, sponsum, cui nuberet, castum fore, eumque nihil carnalis commercij à se sponsa desideraturum, sicut posteà pluribus ostendemus. Finis verò huius desponsationis suprà monstratus est, ac potissimùm ad Marianæ virginitatis custodiam, simulque ad summum illud mysterium pertinebat, quod in Christo paruulo sub talis coniugij specie celari ac promoueri debebat. Eleganter enim à Bernardo dictum est, quòd conceptus sine semine operiatur matris desponsatione. Permultùm igitur inter MARIAM & qualescunq; Iudæorum puellas interest, quibus longè dispar initium, ac finis planè diuersus contigit tempore despōsationis, per quā singulæ sponso tradunt sui corporis potestatem, nihil sanè minùs, quàm de continentia siue virginitate seruanda cogitantes. Verùm vt certiùs constet desponsæ MARIÆ consilium, sicut diximus, ab omni concubitu alienum extisse, Hugonem Victorinum, vtpote non vulgarem Theologum, qui suo sæculo alter Augustinus dici haberiq́ue meruit, in medium producemus. Virum quidem habere virgo consensit, vt propositum suum celaret, vel quia parentibus nuptias imperantibus inobediens esse timuit, spe quam apud Deum habebat, non dubia, quod eam custodiret. Suscepit ergo coniugium, sed non mutauit virginitatis propositum. De virginitate siquidē eius hoc piè fides & pietas fideliter confitetur, quòd eius perfectionem non imminuit cōiugalis consensus, sicut ipsius castitatem non violauit conceptus, nec integritatem abstulit partus. Spōtaneus enim consensus inter virum & fœminam legitimè coniunctos, quo vterq; alteri debitorem sui se spondet, iste est, quo coniugium, est ipsa videlicet societas tali consensu fœderata, quæ altero viuente, alterum ab altero nō dissoluit. Est & alius consensus, commercij videlicet carnalis ad inuicem exigendi atq; reddendi, similem inter virum & mulierem constituens pactionem, comes nō effector coniugij, officiū, non & vinculum: qui & ipse cùm vtroq; pari voto suscipitur, pari necesse est & voto teneatur. Sed huius debiti necessitas illos coniugatos ad inuicem sibi non subiicit, in quibus dum sanctificaretur coniugium, huius operis consensus non præcesit. Nec tamen hoc officio cessante veritatē seu virtutem coniugij cessare credendum est, imò potiùs tantò verius ac sanctius esse coniugium, quò non libidinis ardore, sed solo charitatis nexu fundatum est. Quid enim in cōcupiscentia carnis coniugium sanctū esset, & in charitate non esset? Absit. Sed multò verius ac iustius sanctum ac verum dicitur, vbi nihil habet castitas vnde erubescat, sed charitas vnde glorietur.]

Conceptus sine semine operiatur matris desponsatione.

Ser. 4. in vigilia natalis Domini.

Hugonis Victorini sententia de Mariæ desponsatione.

Lib. de perpet. virgin. Mariæ.

Consensit Maria in coniugale vinculum, non in carnale commercium.

Quæ maximè notanda in Hugonis oratione.

In quibus verbis eximio Theologo sanè dignis multa sunt solerter obseruanda, quæ ad rem præsentem maximè pertinent. Primùm est, inter MARIAM & Ioseph non modò sponsalium, sed & coniugij fœdus intercessisse, verum vt illis fuerit ac legitimū matrimonium, vtq; hic vir siue maritus, illa vxor propriè in Euangelio appelletur. Id quod Augustinus planè confirmat, vt diximus, quum omne nuptiarum bonum, prolem, fidem, sacramentum in Christi parentibus impletum esse testatur, etiamsi nullus accesserit concubitus nuptialis. Alterum est, coniugium à MARIA sic esse susceptū, vt nihil remiserit de proposito virginitatis, quod mirabili vsa cōsilio integrum ac perfectum vsq; conseruauit, spe certa diuini adfuturi præsidij sese sustentans ac fulciens. Vnde quum

Tria bona matrimonij.

Mariæ coniugium nihil præiudicat eius virginitati.

Li. de nup. & concupiscent. ca. 11.

Digitized by Google

Luc. 1. de quum Gabriel Angelus parturam illam prænunciauit, ipsa rem prorsus nouam & alienam se audire monstrauit, ac licet Ioseph o desponsata esset, tamen vt firmum suæ virginitatis nunquàm violandæ propositum declararet, disertè respondit, Quomodò fiet istud, quoniã virum non cognosco, sicut sequenti capite pluribus disseremus. Tertiũ est, quòd tametsi viri & fœminæ consensus in omni coniugio requiratur, & ad coniugale vinculum sola morte dirimendum vtrunq; coniugem adstringat, tamen consensum in coniugalem congressum siue in carnalẽ, vt vocant, copulam, in hoc MARIÆ coniugio defuisse. Postremò ex adductis Hugonis Victorini verbis colligi potest, non solùm in Ioseph & MARIA, verùm etiam in aliis cõiugibus laudandam esse pietatem, quum ex mutuo cõsensu decernunt, siue ad tempus, siue in perpetuum in casto & virginali coniugio perseuerare, vt illic nulla libido, sed sola charitas regnet. Hæc .n. beatiora coniugia iudicanda sunt, si Augustino credimus, quæ siue filiis procreatis, siue ista etiam terrena prole contenta, continentiam inter se pari consensu seruare potuerint.] Neq; tamen hæc eô spectant, vt aliorum Theologorum sentẽtiam repudiemus, qui cum Thoma censent, Virginem ex familiari diuini Spiritus instinctu desponsari voluisse, suumq; corpus viro tradidisse, quum nõ dubitaret, diuina ope saluum sibi fore propositum virginitatis, nunquàm vt ad carnalem copulam perueniret: & quoniam hoc diuino commiserit arbitrio, illam licet coniugio assentientem, tamen nulla ex parte iacturam fecisse virginitatis. Atque hinc rursus aduersarij confutantur, qui MARIAM velut absolutè ac expresè in carnale commercium consentientem, reliquis puellis nubentibus audacter exæquant.

Consensus in carnalem copulam non pertinet ad matrimonij necessitatẽ.

Laudanda coniugum pietas, qui ad seruandam castitatem conspirant, seq; mutuò obligãt.

Li. 1. de sermone Dñi. in monte, cap. 14.

In part. 3. quæst. 29.

Non hîc reiici opinonem illorum, qui docẽt, Mariam in carnalem copulam cum conditione consensisse.

27. quæst. cap. Matrimonium & ca. Sufficit.

Lib. de inst. virg. cap. 5.

Cæterùm in eo magnus est consensus Theologorum, vt vulgò receptam illam confirment sententiam: Solus consensus, non coitus matrimonium facit. Etenim cõiugalis ille congressus non ad essentiam, vt in Scholis dicunt, sed ad vsum coniugij, atque ad fragilitatis humanæ remedium, liberorumque solatium potiùs, quàm ad matrimonij rationem propriè pertinet. Quarè nec Ambrosius dicere dubitauit: Desponsata viro mater Domini, coniugis nomen accepit. Quum initiatur coniugium, tùm coniugij nomen adsciscitur: non enim deploratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Cùm iungitur puella, coniugium est, non cum virili commixtione cognoscitur.] Verum igitur matrimonium etiam inter illos Augustinus agnoscit, qui procreationem liberorum nec quærunt, nec sperant, sola interim animorum coniunctione contenti. Quocirca huius sacri vereque virginalis coniugij, quod inter Ioseph & MARIAM celebratum est, magnam rationem veteres habuêre, ac illustre hoc exemplum Christianis etiam coniugibus proposuerunt. Sic enim de illo, vt cæteros prætream, disserit Augustinus: Hoc exemplo magnificè insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruato pari consensu posse permanere voueriq; coniugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.] Et alibi rursus: Absit, inquit, vt inter illos vinculum coniugale rumpatur, imò firmius erit, quò magis ea pacta secum inierint, quæ chariùs concordiusq; seruanda sunt non voluptariis corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum.] Ac posteà: Cur ergo non coniuges qui ex consensu concumbere desinunt, si mãserunt coniuges Ioseph & MARIA; qui concumbere nec cœperunt?]

Consensus in carnalem copulam non pertinet ad matrimonij necessitatẽ.

Quid coniuges notare habeant in Ioseph et Mariæ coniugio.

Li. de bono coniugali cap. 3.

Li. 2. de cõsensu Euangelist. ca. 1.

Li. de nupt. & concup. cap. 11.

Vbi operæprecium facturi videmur, si ad præsens institutum illustrandum eos proponamus coniuges, qui velut MARIÆ & Ioseph spectatissimum æmularentur exemplum, & simul sectariorum istorum in deprimendo cœlibatu audaciam coërcerent, perpetuam in connubio virginitatem seruare, syncereq; colere voluerunt. Ex horum numero fuerunt Henricus Imperator eius nominis secundus, qui & Claudius appellatur, eiusq; coniunx Chunegundis Augusta, iuuenes licet & principes cùm genere, tùm virtute illustrissimi. Quarè quum idem Henricus morti se proximum cerneret, Chunigundem vxorem & propinquos eius acciuit, eosq; intuens: Recipite, inquit, quam mihi tradidistis virginem vestram.] Prætereà suum in coniugio cœlibatum purè conseruârunt Valerianus & Cecilia, insigne par Romanę nobilitatis, Iulianus itidem Antiochenus & Basilissa, non modò religionis, sed & martyrij gloria percelebres. Eandem virginitatis laudem Eduardus Britannorum Rex & vxor eius Editha, non obscuræ sanctitatis coniuges, mirificè coluerunt. Tum præter Amonem Ægyptiũ

Exempla piorũ coniugum virginalem castitatem in ipso matrimonio seruantium.

Digitized by Google

Eduardus tertius Anglorum Rex, sicut & Vandesillus Comes Palatinus, qui sub Dagoberto rege floruit, ac demùm Almericus Pannonius, Stephani regis filius non immeritò inde laudantur, quòd illis tam chara ob Christi amorem cótinentia fuerit, vt Veneris nescij, habuerint quidem sed non attigerint vnquam vxores, vtpote cum quibus veluti sororibus, pudicitiæ integritatem (ô Eunuchos Euangelicos) intemeratè seruârunt. His adiungi meretur Alfonsus Aragoniæ Rex, casti cognomine honoratus, coniunx & ipse nobilis, atq; fidus vxori, sed qui ad se pertinere putauit Apostolicum dictũ: Bonum est homini, mulierem non tangere: & qui habent vxores, tanquam non habẽtes sint. Neq; dissimilis Theophanes fuit, qui quum ad sponsam nocte nuptiarum ingressus esset, & animi puritatem omni corporeæ voluptati anteponeret, tam pium ac efficacem in thalamo vel doctorem vel colloquutorem se præbuit, vt sponsam continentiæ suæ sociam & fecerit, & retinuerit semper. Eadem integritas in Eghardo & sanctissimæ viduæ Brigittæ filia Katharina splenduit, coniugium illis tam sanctè ineũtibus, vt perpetuam pudicitiam Christo piè oblatam iuramento confirmârint, ac seorsum tota vita cubârint.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

Exemplum comitis Elzeari cũ sua coniuge virginitatem profitentis.

Quid porrò sanctus & illustris Galliæ Comes Elzearius? qui sub Carolo II. Hierusalem Siciliéq; Rege clarus est habitus, & cui équè nobilis ac pia Dalphina virgo sponsę loco contigit in vrbe Massilienſi. Non sat illis visum est virginitatis virtutẽ in aliis suspicere, sed & ipsi admirando consilio ducti, quoniam casti ad coniugium accesserãt, suæ virginitatis florem nulli præterquàm Iesu Nazareno offerre, cõsecrare, seruare voluerunt. Itaq; sacram ædem adiêre, suas Deo preces effudêre, & post sanctissimũ Christi corpus reuerenter acceptum, flexis genibus, iunctis manibus, erectisq; in cœlũ animis vota in hunc modũ præeunte sponso disertè fecerunt: Domine Iesu Christe, à quo bonum omne & donũ proficiscitur, Ego peccator fragilis & infirmus sine tuo speciali dono non possum castè & continenter viuere: sed de tuo singulari adiutorio confidens, voueo & promitto tibi & sanctissimæ matri tuæ atq; omnibus sanctis, toto tempore vitæ meæ me castè victurũ, & virginitatẽ seruaturum, quam hucusq; tua benignitate in me custodiuisti. Atq; huius promissionis exequẽdę causa paratus sum, quascũq; afflictiones & pœnas, atq; etiã mortẽ ipsam perpeti.] En tibi singularẽ pfessionis formulã vel à veteribus acceptam, vel sapiẽtissimè quidem excogitatã, certè ab omni elatione, & prę sumptione alienã, sanctę autẽ magnanimitatis refertã, ac illis demùm pulchrè congruentem, qui MARIAM & Ioseph imitantes, ex mutuo consensu casti esse & manere coniuges volunt. Rarũ isthuc quidem, nec omnibus cõmendandum, sed quò rarius, eò charius Deo laudabiliusq; coniugiũ, quod non carnis libido, sed syncera in Christo dilectio conciliat, sanctaq; non corporũ, sed animorum coniunctio in Euãgelica castitate confirmat, vt ambo veluti sacrũ precioſumq; munus ex cõmui voluntate Deo reuerenter offerant fideliterq; persoluãt. Quis verò neget, illis quos diximus, ingentem erga Deum fidem suppetiuisse, paremq; prudẽtiam & fortitudinem in illorũ votis Deo nuncupatis apparuisse, vtpotè qui toti è Christo casti cõsilij seminatore penderent, ac diuina illius virtute subnixi confiderent, suæ castitatis fragrantiã velut à cãdidis liliis profectã, in cœlis etiam vt coram Deo suauiter redoleret, esse valituram? Prętermitto plura id genus exẽpla, quæ apud [a] Hieronymũ, [b] Augustinũ, [c] Paulinũ atq; [d] Paladiũ referuntur, illisq; laudẽ immortalẽ pariunt, qui suum coniugiũ continenter casteq; traduxerunt, sponte id offerentes Dño, quod lege non debebatur, dũ vellent sibi non licere, quod cũ suo detrimento, vt Augustinus loquitur, licuisset. Est ita quidem, vt alteri coniugum post consummatũ, vt vocant, matrimonium, absq; alterius consensu vouere continentiã nec liceat, nec deceat expediatq;, quãdoquidem corpus suum nõ in propria, sed in cõiugis sui potestate habet constitutũ, vtpetenti debitũ negare non possit, sicut Paulus perspicuè docet. Veruntamen quũ vir & mulier sibi consentiunt, & concordi voluntate perpetuã continentiã vouent, tùm verò tanq; sacrificium in odoré suauitatis super altare fidei vero ac summo Deo in tẽplo sui cordis offerunt, vti scriptũ reliquit Fulgentius, eámq; continentiã seruare perpetuò debent. Ac ne frustraneã leuisq; momenti hanc promissæ castitatis obseruationem esse putemus, constanter Augustinus affirmat: Continentes vel mares, qui defunctis vxoribus, vel fœminæ quæ defunctis viris, vel vtriq; qui pari consensu continentiam Deo vouerunt, sciant sibi quidẽ mercedis amplius deberi, q̃ coniugalis castitas possit.] Igitur

In superioribus exemplis spectandum non modò quid factum fit, sed etiã qua intentione coniuges promiserint & seruârint virginitatem.

Non licet alteri coniugum, sine consensu alterius cum voto vel sine voto viuere continẽter.

Coniuges magnum habent meritum, qui promissam Deo continentiam seruant ex communi consensu.

a In epist. ad Rusticum.
b Epist. 45. ad Arment.
c In ep. 3. ad Aprum.
d In histor. Lausiaca. Epi. 45. ad Arment.
1. Corin. 7.

Epist. 1.

Li. de bono coniugali, cap. 25.

Digitized by Google

Igitur si rem æqua lance perpendimus, quod multis aliis coniugibus, & summo quidē vitæ splendore, generisq; nobilitate florentibus largiri cogimur, an id MARIÆ & Ioseph adimemus? Illi sponsalia contraxerunt, nuptias celebrârunt, vitamq; omnē in coniugio transegerunt, atq; in sanctę tamen continentiæ studio nō inflexerunt animos, adeoq; multò illā & illustriorē, Deoq; summo gratiorē, & posteris admirabiliorē effecerunt. Ergóne virgo sacrosancta coniugiū iniit tam inauspicatò, vt non pauci palmā illi prępriperent, ipsamq; simul & sponsum Ioseph castimonię proposito superarent? Quasi verò non illa princeps & decus virginitatis existat, cuius vitā nō modò virgines, sed & vidui & viduę, & coniuges omnes, tāquàm exemplar omnis pudicitię propositū, debeant intueri. Omnibus illa quidē omnia facta est, vt omnes ad suæ castitatis maximarumq; virtutū exempla prouocaret & adduceret: virginibus modestissima virgo, viduis religiosissima vidua, nuptis castissima nupta est. Cæterùm in eo excellit vel maximè, quòd prima insuetā hanc omnibus retrò sæculis rationem & viam virginitatis ingressa sit, quodq; prima in cōiugio supra humanum morē vixerit, nullo carnis vsu, angelica vita, vt custodem suæ pudicitię sumpserit, nō virū: quę quoniam miracula erant, ideo maiore miraculo, stupente natura filium mundo edidit. Quę priusquàm Iosephō nuberet, aut certè antequàm à Gabriele salutaretur, suā Domino virginitatē consecrauit: quod verbis quidē expressis factū esse notauit Abdias, vt posteà suo loco dicemus. In vita Bartholomæi. Luc. 1. Nō enim Angelo responderet: Quomodò fiet istud, quoniā virum non cognosco? nisi Deo virginem se antè vouisset. Sed quia hoc Israëlitarum mores adhuc recusabāt, desponsata est viro iusto, nō violenter ablaturo, sed potiùs contra violantes custodituro, quod illa iam vouerat, vt Augustinus luculenter affirmat. Lib. de sancta virginit. cap. 4. Vbi nō solùm ille de cordis, sed etiam oris voto haud dubiè loquitur, eoq; gratior & acceptior virgo fuisse dicitur, quòd virginitatem Deo perfectè dicâsset. Hïc enim firmum animi propositū, quibuscunq; tandē verbis expressum, MARIÆ tribuere par est, quam diuina bonitas in re tāti momenti fluctuare minimè pateretur, & quæ certum immotumq; voluntatis suæ decretum, ne ad virum scilicet vnquam accederet, néue liberos gigneret, sermone clarissimo præ se tulit, idque vt posteà conuincemus, constanter Angelo renunciauit.

Non minor continentiæ laus & virtus Mariæ & Ioseph, quàm castis vllis aliis coniugibus cōperit.

Mariæ vita puritatis & perfectionis omnis norma fuit & exemplar coniugibus, viduis atq; virginibus

Mariam non solùm corde, sed etiā verbis edidisse votū virginitatis.

Sed enim siue MARIÆ votum fuerit condicionale, siue vt multi cum Scoto existimant, absolutum, siue ante suam desponsationem, siue posteà se virginem Deo dicârit, illud extra omnem manet controuersiam, & apud veteres quidem in confesso est, MARIAM animo & corpore virginem vsq; perseuerâsse, neq; in actum carnalis copulæ vnquam explicitè, vt inquiunt, consensisse. Prętereà inter doctos conuenit, vti suprà indicauimus, verum coniugium esse posse, si coniugalis inter sponsum & sponsam consensus intercedat, vt hïc procul dubio interceserit, etiamsi ad nullum congressum veniatur, sed aut virginitas, aut continentia ex voto, vel sine voto vtrinque perpetuò retineatur. Quid enim matrimonium aliud esse dicemus, nisi vt omnes affirmant, maris & fœminæ coniunctionem, quæ indiuiduam vitæ consuetudinem seruet, etiamsi nullus coniugalis congressus accedat? Rursus cur MARIÆ idem accidisse miremur, quod de sancta Cecilia vetus & probata narrat historia, virginem hanc post votum virginitatis Deo nuncupatum, viro Valeriano nupsisse, siue reuelatione demùm, siue inspiratione diuina confirmata credidit, nullum inde castitatis suæ detrimentum, sed fructum potiùs, vt res ipsa docuit, consecuturam esse. Etenim harum nuptiarum occasione contigit, vt sapiens virgo sponsum eundem & fidei & castitatis, adeoq; martyrij sibi collegam & socium faceret, vtq; sponsi fratrem Tiburtium simul ad Christi fidem perduceret, qui & ipse martyrij lauream cum illustri Christiani dogmatis professione cōiunxit. Firmum igitur & fixum manet illud, quòd ex Hugone produximus: Suscepit MARIA coniugium, sed nō mutauit virginitatis propositum. Virum habere consensit, sed coniugalis ille consensus virginitatis perfectionem in ea, non imminuit, quæ non secundùm legis rationem, & vltra virginum aliarum exemplum, ex inspiratione & operatione diuini Spiritus omne carnale viri commerciū fugiebat, vt cor simul & corpus Deo summo impollutum offerret. Estq; sanè admodum probabile, quod non obscuri nominis Theologi iampridem docuerunt, MARIAM cū Ioseph non solùm de coniugali societate ineunda, sed etiam de castitate seruanda inde ab initio conueniisse, vt in his castissimis coniugibus impleretur, quod Esaias in spiritu præuiderat atq; prædixerat:

Etiamsi Mariā nō vouisse concedatur, fatendum est tamen eandem animo & corpore semper virginē permansisse, nec in carnalem copulā explicitè consensisse.

Potuit Maria sicut Cecilia, post promissam Deo castitatem, cum viro contrahere.

Digitized by Google

Habitabit iuuenis cum virgine, & gaudebit sponsus super sponsam. Etenim si propter breuitatem temporis, quod in arcto est, sic debent viri habere vxores suas, tanquàm non habeant: quantò magis inter sponsum & sponsam erit sancta coniunctio? vt eundem locum Hieronymus interpretatur. Verùm hæc pluribus persequi non attinet, quum de MARIÆ voto & sponso eius Ioseph peculiarem disputationem instituamus. Esai. 62. 1. Cor. 7. In eundem locũ Esaiæ.

Confutatio argumẽtationis à Centuriatorib. adductæ.

Centuriatores argumentũ Heluidianorum repetunt & confirmant.

Ex quibus haud difficulter quilibet iudicabit, insulsam & futilem esse ratiocinationem, qua Centuriatores in hunc modum argutantur: *Si Ioseph & MARIA more aliorum coniugum congredi noluissent, Euangelistæ aliter fuissent locuti.* Quod argumentandi genus, quoniam ab inficiatione petitum est, apud eruditos quidem parùm habere ponderis potest, licet eo sectarij frequenter vtantur, imò & mirificè delectẽtur. Adde, quòd isti cauillantes rem pudendam faciant, qui suum telum ex Heluidianorum pharetra depromptum, & iam vetustate quasi consumptum, nunc iterum in Catholicos eiaculantur, ne ignoremus scilicet, sub quibus signis militent noui Antimariani. Etenim Heluidius vt MARIÆ virginitatem in dubium reuocare planéque labefactare posset, ad Euangelij verba prouocans, in hunc modum ratiocinabatur: *Ecce habes in Euangelio desponsatam, non commendatam, & vtique non ob aliud desponsatam, nisi quandoque nupturam.* Conglomerat deinde scripturæ loca, sed perperam intellecta, quibus persuadere conatur, MARIAM nec affectu, nec re ipsa virginem perstitisse, imò eam etiam ex coniuge Ioseph multos filios, qui fratres Domini ab Euangelista dicantur, genuisse. Quid enim tam absurdum, tam pestilens ac impium videri potest, quod ex scripturæ verbis confidenter arreptis & sceleratè detortis, hæretici non astruere & stabilire laborent? Nihil vnquàm penè de suo proferunt, quod nõ etiam scripturæ verbis adumbrare audeant; sed tantò magis cauendi & pertimescendi, quantò ad suas artes occultandas ingeniosiores & versutiores existunt. Callidi & astuti artificio quodam vtuntur, inclusam pernicio sam corruptelam exquisitorum verborũ velamine contegunt, subrepunt nomine blandientis, occidunt specie religionis, vt verbis Hilarianis vtamur. Prostratus autẽ humi iaceret Heluidius, nisi essent hodie, qui vnà cum Centuriatoribus eum in pedes erigerent, ac nouam aciem ad matrem Domini hostiliter oppugnãdam instaurarent. Ex quorum sunt numero, qui specie & nomine desponsationis non tam vt vereor, inscitè, quàm nequiter abutuntur, simulq; nouam & in Ecclesia inauditam hactenus opinionem inuehunt, MARIAM quo tempore viro desponsata esset, firmum & certũ virginitatis propositum non habuisse. Qua de re iam suprà copiosè dictum est, ac pluribus responderi non conuenit, quum MARIÆ virginitas, quæ carne simul & mente virgo perfecta, nullaque ex parte vitiata vnquàm fuit, inuictos habeat propugnatores. Defendit illam [a] Hilarius, [b] Epiphanius, [c] Basilius, [d] Hieronymus. [e] Ambrosius, [f] Augustinus, [g] Damascenus, & si vetustiores quærimus, [h] Origenes, [i] Irenæus, [k] Ignatius, quos omnes diuinus ille spiritus, vt arbitror, huc perpulit, vt contra futuros huiusmodi obtrectatores, MARIÆ virginitatem explicatam, magnoq; consensu constabilitam hoc extremo sæculo haberemus. Quarè nihil erat sanè opus, vt Centuriatores tot sæculis sepultum errorem Heluidij hoc sæculo resuscitarent, ac veterem illum Hæresiarcham hac in parte sibi nobisque ducem proponerent imitandum.

Nihil tam impurũ est & impium, quod scripturę verbis hęretici nõ tegant & excusent.

In li. contra Constantiũ Augustum.

Inauditum est in Ecclesia, Mariam virginitatis proposito cariuisse, quum Ioseph desponderetur.

Mariæ virginitas à veteribus abundè propugnata.

a Can. 1. in Matth.
b Cõtra Antidic. hæres. 78.
c De hum. Christi generat.
d Cõtra Heluid. & in 1. ca. Matth.
e Li. 10. epi. 79. 81. Et li. 2. in Luc.
f Ad Quoduuldeum.
g In vita Barlaam, & li. 4. de fide ortho. c. 15.
h Hom. 8. supra Leui.
i Li. 3. cõtra hæres. c. 26.
k In epist. ad Philip.

Cur verò mirantur, quòd hac de re non scripserint aut locuti fuerint clarius Euangelistæ? Satis enim his erat præcipua religionis nostræ capita vtcunq; cõplecti: vnde permulta, quæ non solùm ad MARIÆ vitam pertinent, sed etiam de Christo narrari poterant, vltrò prætermittunt. Accedit quod authores diuinorũ voluminum non aliter, quàm Spiritui sancto visum fuit, scribere potuerunt: huic verò legem dare mortalium nemo queat. Multa ille nobis obscura, inuoluta, tecta, difficilia, quæ nemo satis explicet, quęq; studiosi perpetuò inuestigent, in sacris literis tradidit: suntq; complura tam augusta, sublimia, admiranda & veneranda in hoc signato libro mysteria, quæ doctissimi sanctissimique Patres à se non satis intelligi non tam humiliter quàm veraciter confitentur. Sanè quid lectissimis Christi discipulis in Euangelio primùm auditò vsu venerit nouimus: nimirùm quod ad sermonẽ Domini hæsitârint sæpè, & velut imbecilles nec capere, neq; portare potuerint omnia, quæ illos summa sapiẽtia Christus docere volebat. Ita factũ est, vt illis tanquam angustis vasculis pauca & modicè infunderentur, bona verò pars Euangelici musti in aliud tempus infundenda reseruaretur.

Nõ fuisse opus, vt de Mariæ ꝓposito clariꝰ loquerẽtur Euangelistæ.

Scriptura etiã doctos exercet ob multas & graues in ipsa difficultates.

Apostolorũ exẽplũ nos admonet in Christi & scripturę verbis multam inesse difficultatẽ atq; obscuritatem.

Ioan. 16. Matth. 9.

Iam

Digitized by Google

Luc.24. Iam verò à morte in vitam rediens Christus probè curauit, vt sensum & mentem ad scripturas intelligendas discipulis aperiret: quanquàm ne hæc quidem gratia illis ad Euangelij mysteria plenè percipienda aliisq; explicanda suffecit. Nam & post acceptũ Spiritum sanctum velut omnis sapientię fontem, quo mirabiliter illi & copiosè repleti fuerunt, nihilominùs ad tractandas & componendas de fide controuersias inter se ipsi conferre, disquirere & consultare debebãt. Adeò mirũ nõ est, quæ ab Euangelistis & Apostolis dicuntur, siue clara, siue obscura videãtur, in varios, peregrinos, distortos sæpè sensus abripi, multisq; per omnes Ecclesię ætates offendiculo esse. Quam ob rem Petrus Apostolus queritur, etiã suo sæculo non defuisse, qui & Paulinis epistolis, & aliis diuinis literis pernicioſè abuterentur, nimirùm quod scriptura, sicut Paulus ex Dauide submonet, mensa illis esset in laqueum, & in captionem, & in scandalum. Quales verò Christus ad populum habuit conciones? certè in parabolis, vt Marcus ostendit, omnia disseruit, easq; paucis tãtùm discipulis velut ad regni mysteria capienda aptioribus secretò patefecit, nimirùm vt sicut Euangelista testatur, videntes viderent & non viderent, audientes verò audirent & non intelligerent. Vbi non repetã ex [a] Augustino multum in ea re vtilitatis esse positum, quòd plurimæ maximæq; difficultates in arcanis literis & doctis & indoctis obiiciantur. Ac verissimè dixit Hieronymus: Vir qui eruditus fuerit in scripturis, quãtò plus scire cæperit, tantò ei in his quotidie oritur maior obscuritas.] Idq; confirmat etiam illis verbis [b] Ecclesiastes: Cuncta tẽtaui in sapientia: dixi, sapiens efficiar: & ipsa longiùs recessit à me multò magis quàm erat. Tùm idem Hieronymus ex Canticis tractans illud: En ipse stat post parietem nostrum, sapienter [c] admonet, post parietem latere, verbum esse in scriptura non intellectũ, nisi ab his, qui inter Ecclesiasticę domus parietes se continent, simulq; charitatem nuptialem vestem tenent. Vnde consentaneum est prorsus, in scripturis explicandis non modò veteres, sed huius etiã temporis sectarios sæpè ac grauiter necessarioq; labi, partim quòd profugi domum illam relinquant, in qua sola Christi spiritus veritatem Euangelicam docet, quodq; domus huius parietes ac muros, Apostolorum nempè Patrumq; traditiones & instituta, velut ferę quędã sylueſtres, hostili impetu subruere, & prorsus dissipare moliantur, partim quòd synceræ charitatis expertes, nimiumq; cupiditatis & contentionis amantes, Christi vestem inconsutilem, hoc est, vnitatem Ecclesiasticam nefariè dissuant atq; discindant. Hoc verò ab illis nunc fit maximè, qui suum & priuatũ in scripturis sensum communi Patrũ iudicio anteponunt, neq; solùm à præsentis, sed etiam à veteris Ecclesię amabili societate secessionẽ nefariã faciunt, homines interim animales, spiritũ nõ habentes, illusores, murmuratores, querulosi, quemadmodũ Iudas Apostolus eiusmodi sectarios scitè depinxit. At ppria vox est orthodoxi: Catholicus sum, nolo esse hæreticus: melius est mihi in hoc sæculo mori, quàm alicuius priuati potẽtia dominante castam veritatis virginitatem corrumpere, vt Hilarius grauissimè dixit.

Apostolorum Petri & Pauli tẽpore multi scripturas depraua bant.

Christus parabolicè & subobscurè sæpè locutus.

Prodest scripturam in multis nõ esse apertam & perspicuam.

Quid sit Deum latere post parientem.

Qua de causa in scripturis sectarij maximè hallucinentur.

Iudæ 1.

In libro ad Constantiũ Augustum.

Quoniam verò pestilens, & tamen communis hic error est nouatorum, imò fons plurimorum simul & maximorum errorum, vt scripturam Canonicam nulli nõ facilem, obuiam & luculentam videri velint, seq; illius Iudices superbè constituant, operæ me precium facturum puto, si ad finem huius capitis repetam, quæ Picus Mirandulanus longè doctissimus nostri sęculi Princeps alicubi scripsit, & exemplis in rẽ præsentẽ perspicuè demonstrauit. Hinc omnes, inquit, hæreses pullulârunt, dum scilicet aliqui non tam profunditatem sensus introspiciebant, quàm quod cortex verborum Euangelicorum sonet attendebant. Hinc Arrius audiens, Pater maior me est: Patrẽ credidit esse maiorem filio, & filium dixit esse creaturam. Hinc Heluidius audiens, quòd Ioseph non cognouit MARIAM, donec peperit primogenitum suum, attendens potiùs vim Grammaticalem illius dictionis, quàm veritatem sensus Euangelici, de perpetua MARIAE virginitate dubitauit. Hinc Marcion illud Pauli legens, Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum, credidit legem Moysi esse malam, & à malo principio iuxta Manichæum. Et Basilides illud legens: Ego aliquãdo sine lege viuebam, credidit animam Pauli in alio corpore aliquando vixisse. Hinc Eunomius audiens Christum respondẽtem Iudæis accusantibus eum, quòd se diceret filium Dei, scriptum esse & illud. Ego dixi Dij estis & filij excelsi omnes, rem potiùs dictam, & id quod secundum & responsum est attendens, quàm intentionem & propositum respondentis, credidit eo modo Christum

Fons errorum & mos hæreticorum est Scripturã facilem, solamque iudicem facere

In apologia de descensu Christi ad inferos.

Ioan. 10.

Matth. 1.

Rom. 5.

Rom. 7.

Ioan. 10.

Hæretici suis exemplis probant, quàm facilè sit ac periculosum in scripturis falli ac fallere.

Digitized by Google

Christum filium Dei dici, quo & quilibet sanctus dicitur Dei filius. Similiter & hęc propositio: Illam diem neq; filius nouit, multis fuit occasio credendi, plura intelligere patrem quàm credat filius: quũ tamen alia sit latentis sensus veritas. Possem infinitas similes propositiones adducere ex canone scripturarũ. Et ideò benè dixit Hilarius: Intelligentia dictorũ ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Et Gregorius inquit: Plærunq; dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur. Et Hieronymus super epistolam ad Galatas testatur, non in verbis scripturarum esse Euangelium, sed in sensu: non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice rationis.] Verùm ex hoc diuerticulo in viam redeamus. Marc. 13.

Nõ tam textus, quàm sensꝰ scripturæ spectandus & vrgẽdus est.

CAPVT DVODECIMVM.

Quòd MARIÆ *desponsatio perfectam eius virginitatem non imminuerit, & ad cœlibatus valeat commendationem.*

MARIÆ desponsationem cum Ioseph contractã, de qua tam multa hucvsque diximus, aduersarij noui haud grauatim admittunt, ne clarissimam Euangelij lucem defugere videantur. Cæterùm vt more suo tergiuersentur, eiusmodi desponsationem ad sacri cœlibatus institutum, fauorem, commendationem & cultum referre prohibent, ne tam insignis MARIAE continentia vllis aliis vel prosit, vel seruiat. Vbi bis quidem in MARIAM peccant, tùm quod illi mentis adimant virginitatem, quoniam in carnalem, vt dicunt, copulã consensit: tùm quòd eius desponsationem sic interpretentur, vt ea sola ad coniugij, non autem cœlibatus confirmationem valere referrique debeat. Quomodò igitur vera illa & perfecta semperque laudanda virgo censeatur, quæ corpore tantùm, & non mente suam retinuit virginitatem? Hieronymus enim hanc definitionem, aut acceptam potiùs à Paulo descriptionem virginis tradit, sanctam esse illam corpore & spiritu, quia nihil prosit carnem habere virginem, si mente quis nupserit.] Vnde alibi quoque docet: Nonnullæ sunt virgines carne, nõ spiritu, quarum corpus integrum est, & anima corrupta. Sed illa virginitas hostia Christi est, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculauit.] Quid verò de nostra virgine Augustinus? Sola, inquit, MARIA, vt spiritu & corpore & mater, & virgo, & mater Christi, & virgo Christi.] quam præterea à Deo dicatam virginem vocat, adeóque ex ipsis Euangelij verbis euidenter ostendit. Tùm Ambrosius MARIAM non solùm corpore: sed & mente virginem fuisse, persæpe docet, quæ nullo doli ambitu syncerum adulterârit affectũ, & in qua corporis ipsa species simulachrum fuerit mentis, & figura probitatis. Quid enim nobilius Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generauit?] Reliqua id genus multa & præclara veterum dicta non attinet repetere, quum in hoc argumento alibi simus valde copiosi, & res ipsa sit luculentior, quàm vt noua egeat probatione. Laterem igitur lauant, vt dici solet, qui hanc veritatis lucem obscurant, debitumque tantæ virginis splendorem atq; principatum si non eripere, at certè quidem labefactare contendunt. Ac tanta profectò istorum est temeritas & audacia, vt parùm absit, quin Saram Hebræam virginẽ, quæ posteà Tobiæ nupsit, MARIAE exæquent, aut etiam anteponant. Fuit enim eiusmodi Sarę confessio: Tu scis domine, quia nunquam concupiui virum, & mundam seruaui animã meam ab omni concupiscentia. Et hactenus quidem MARIAM fuisse virginẽ, eamq; præcellentem, eximiã, primariam & incomparabilẽ, quòd anteà pluribus mõstrauimus, obiter indicasse sat est.

Nonatores Mariam & eius virginitatẽ duplici nomine malè tractare.

Mariam à Patribus verè perfectéque virginem describi.

Quæ virgo dicatur Hieronymo.

Lib. aduersùs Heluidium. Et in Epistola ad Eustochiũ. Libro 1. aduersùs Iouinianum. Lib. de sancta virginitate ca. 6. 4. Li. 2. de virginibus. Et li. de instit. virgins c. 5.

Sectarij Saram virginem Mariæ anteferre videntur.

Tob. 3.

Nunc illud dispiciamus, recténe MARIAE desponsationem interpretentur, quum docent, hinc argumentum ad probandum coniugium duci, ac vicissim cœlibatum ex ea cõfirmari oportere inficiantur. Nos cum Basilio magno liberè profitemur, MARIAM viro desponsam assumi, nobisque proponi, vt ostendat Deus vtrunque vitæ genus sibi probari, virginitatem nimirùm & coniugium, magis autem virginitatem. Virginitas enim, inquit, vt apta proximáque sanctitati, electa est: per dispositionem verò vt vmbra nuptiarum cohonestata commercia.] In eundem sensum scribit Gregorius

Quòd Maria viro despõsetur etiã virginitatis est commendatio, nec ad solã coniugij commendationem pertinet.

Hom. de humana Christi generat.

Digitized by Google

Ora. de pauperū amore. Et orat. in Christi natiuitate.

Gregorius Basilio coniunctissimus, ambo enim anima vna in duobus inclusa corporibus videbantur, quū affirmat, Christum ex virgine nasci, vt & procreationem honore afficiat, & virginitatem honore præferat. Qua de re quum sæpè multumq; moneant Patres, vt euidentissimum alibi fecimus, inscitè profectò & præposterè nobis, adeoq; toti antiquitati reclamant [a] Zuinglius, Pellicanus, Bucerus, [b] Maior, & quotquot hos errantes duces in eâdē via sequuntur. Etenim ad sacri cœlibātus iniuriam hoc MARIAE detorquent exemplum, illudque ad solum coniugium cohonestandum astringunt, quòd Christus Dominus de matre despōsata nasci voluerit. Vbi nos matrimonio sancto nihil volumus esse detractum, sed cum Hieronymo ingenuè profitemur: Hæreticorum est damnare coniugia, & Dei spernere conditionem. Ecclesia matrimonia non damnat, sed subiicit: nec abiicit, sed dispensat.] Igitur honorabiles nuptias & thorum immaculatū, sicut à Paulo didicimus, aduersus Marcionitas, Manichæos & Encratitas constanter docemus atq; defendimus: quin è septem Ecclesiæ Sacramentis hoc etiam vnum & magnum, & sanctum esse fidelibus vnà cum [c] Florentina & [d] Tridentina Synodo palàm pronunciamus. Cæterùm de Christo ex virgine nato, deq; illius matre, quæ & virgo permansit, ingenuè dicimus, quòd ambo non minùs virginitatē quàm coniugium nobis confirmauerint: ille quidem, dum per portam clausam in mundum hunc veniens, virgineum in matre pudorem mirabiliter conseruauit & auxit: hæc verò dum sub lege virginitatem amplexa, omnem viri consuetudinem sibi prorsus interdixit, vt Gregorius Nyssenus comprobat, dumque viro despōnsata, per omnem deinde vitam purissimum exegit cœlibatum: Hinc illa præclara Hieronymi vox: Christus virgo & MARIA virgo, vtriusq; sexus virginitatem dedicauēre. Habeant nuptę suum tempus & titulum: mihi virginitas in MARIA dedicatur & Christo.] Tùm idem alibi de Christo testatur, quòd statim super terram ingressus. nouam sibi familiam instituerit, vt qui ab Angelis adorabatur in cœlo, etiā Angelos in terris haberet. Qui rursus ad Demetriadem de Christo scribit: Quasi author virginitatis & princeps loquitur confidēter: Ego flos campi & lilium conuallium.] Sedenim ne solus Hieronymus, quem isti suspectum virginitatis præconem esse fingūt, hoc modo sensisse videatur, aliorum quoq; Patrum firma testimonia, quæ immodicos coniugij iactatores, vanosq; sacri cœlibatus obtrectatores verberent, bona fide subiiciemus. Ex his præterea liquidò constabit, primordia Euangelicæ, dicam & Angelicæ virtutis, quæ virginitatis nomine continetur, præcipuè ad Christum Dominum, & secundùm illum ad Deiparam iam olim relata esse, ac nunc etiam referri oportere.

Nouatores aduersùs Patrum sententiā coniugium solum vrgent per Mariæ despōnsationē. Tuendū in Ecclesia cōiugium sed sine iniuria cœlibatus.

Christus in aduentu suo non minùs virginitatem atq; coniugium cōmendauit.

Christus & Maria virginitatē vtriusque sexus primùm consecrārunt.

De sancta Christi natiuitate. Li. 1. contra Iouinianū. In epist. ad Eustochiū de custodia virginit. In epist. de seruāda virginitate.

In exhorta. ad virginē.

Gregorius ille Nazianzenus, qui præceptor Hieronymi fuit, primusq; post Ioannem Apostolū Theologi nomine meruit insigniri, in hunc modum perspicuè docet: Quum vigebat lex & vmbrę, & temporarij cultus, tunc primas quoq; ferebant nuptię, velut adhuc pueriles, minusq; adultæ: At postquàm se subduxit Litera, Spiritusq; illius locum subiit, Christusq; virgine quoad carnem progressus, supplicio affectus est: tùm verò fulsit cœlibatus mundum contrahens.] Atque alio rursus in loco: Christus quum propter nos procreatos procreandus esset, ex virgine procreatur, virginitatem lege præscribens, vt hinc abducentem ac mundum contrahentem, vel potiùs mundum ad mundum transmittentem, præsentem nimirum ad futurum.] Ac fortasis nonnullis mirum videatur, quòd hoc loco adfert Gregorius, virginitatem à Christo lege præscribi, qui certè nullum de illa præceptum, sicut & Paulus fatetur, tradidit. Sciebat hoc vtique tantus Theologus, legis nomine vniuersim complectens, quòd Christus partim exemplo verbóque suo, partim Apostolorum doctrina credentes suos ad sanctæ virginitatis studium incitauit, & hinc nouam & insuetam quasi pugnandi vinendique viam ostendit. Igitur idem Gregorius hoc alibi quoque scriptum reliquit: Ex virgine nascitur Christus, vt virginitatis leges sanciret. Postquàm Christus ex virgine processit, tùm effulsit castimonia.] Hoc est, quod testatur & Athanasius, Christum inter alia, quæ mirificè in terris patrauit, communem hominum opinionem sustulisse, qui putabant in carne hac fragili præstari non posse virtutem virginitatis, eiusque seruandę authorem seipsum præbuisse. Tùm Ambrosius quum proposuisset: Quid est castitas virginalis, nisi expers contagionis integritas? confestim adiecit: Atque eius authorem quem possumus existimare, nisi immaculatum Dei filium, cuius caro non vidit

Patrū testimonia, qui Christum virginitatis principem & authorem prædicant.

Orat. in laudem Basi. ij.

1. Cor. 7.

Quomodò Christus virginitatē lege præscripsisse dicatur à Nazianzeno.

Orat. in laudem Basilij.

Libr. de humanit. verbi eiusq; corporali adnentu. Li. 1. de virginibus.

Digitized by Google

vidit corruptionem, diuinitas non est experta contagionẽ? Christus ante virginem, Christus ex virgine, Christus Virgo virginis sponsus, & si dici potest, Christus virgineæ castitatis.] Sed & dictis Patribus antiquior Origenes Christum laudat, in quo primitiæ appareant virginitatis, quique hoc tandem perfecerit, vt multò plures & excellentiores Christianis quàm Ethnicis virgines suppetant: vnde apud Athenienses quidem vix vnicum Pontificem inuentum esse, qui non nisi oblitis cicuta virilibus, potuerit cupiditatibus masculis imperare, vt sacris castè operaretur. His planè suffragatur Cyrillus Hierosolomitanus: Adoretur, inquit, qui de virgine natus Christus, & agnoscant virgines sui status vel dignitatis coronam. Agnoscat eorum ordo & institutum, qui vitam solitariam agunt, castitatis gloriam, neq; enim priuamur castitatis dignitate. In ventre enim virginis fuit nouem mensium tempore Seruator.] Equidem non video, quid clarius ac grauius possit desiderari, vt omnes intelligãt, Christi virginis exemplum mortalibus imitandum proponi, & hinc excitari cœlebes, vt instituti sui dignitatem tanto authore consecratam pluris faciant, purioremque in tota vita conseruent. Igitur & Augustinus Christum virginibus imitandum ob oculos ponit, vt hunc agnum quocunque ierit, cordis & carnis virginitate sequantur. Nec veretur alicubi dicere: Ipse Christus puer natus est, exultent pueri continentiam vouentes puero.] Damascenus verò planissimè docet: Christus virginitatis gloria non modò ex Patre sine initio, & sine duorum concursu genitus, sed & homo secundùm nos factus, super nos ex virgine sine alieno consortio incarnatus est: & ipse virginitatem veram & perfectam esse, in seipso demonstrauit. Vnde hanc nobis legem non statuit (Non enim omnes capiunt verbũ hoc, vt ipse dixit) sed opere nos erudiuit, & ad illam nos confirmauit.] Possem id genus plura ex Bernardo referre, si præfractis aduersariis quicquam satis esse posset, vt Christi Domini factum & exemplum ad cœlebatum commendandum fidelibusque imitandum quicquam habere ponderis faterentur. Verùm quod semper docuit, & ex verbo Dei probauit antiquitas, ex patre Luthero nati sectarij modò recipere dedignãtur, Christi nimirùm & Sanctorum virtutes ac opera non solùm prædicari & extolli, sed etiam ad exemplum nobis conuerti oportere. Qua de re alibi plura disseruimus.

Christi gratia plures virgines apud Christianos quàm Ethnicos reperiri.

In cap. 19. Matth. Et li. 7. contra Celsum.

Gothef. 12. ad illuminatos.

Quomodò Christus virginitatem doceat ac illustret.

Lib. de sancta virginitate cap. 52. Apocal. 14. Serm. 16. in natali Dñi. Li. 4. de fide orthodoxa cap. 25.

Matth. 19.

Serm. 31. de passione Domini.

Quam indignè ac ineptè Sectarij nunc iudicẽt de virginitate tantoperè Christo cõmendata.

Ad MARIAM porrò redeamus, & Patrum sensa inuestigemus, eam ne sic virginem in Euangelio proponi asserant, quæ compluribus ad coniugium ineundum, paucis verò aut nullis ad cœlibatum amplectendum debeat esse incitamẽto? En igitur tibi peruetustum illum Ecclesiæ scriptorem [a] Origenem, hæc disertè pronunciantem: Arbitror rationi consentaneum esse, virilis quidem puritatis in castitate primitias fuisse Iesum, muliebris verò MARIAM. Non enim plausibile est, alij præter hanc virgitatis primitias adscribere.] Quid autẽ Ambrosius, frequens Origenis imitator? nónne palàm de MARIA [b] testatur, quòd virginitatis incẽtiuum attulerit, imò quod sacrę virginitatis signum extulerit, & intemeratæ virginitatis pium Christo vexillum leuârit? Omnes, inquit, ad cultũ virginitatis sanctæ MARIAE aduocantur exemplo.] Igitur & [c] Epiphanius Euangelicæ virginitatis initium ad Deiparam refert, eamque principem virginitatis appellat, in cuius nomen, vel vt alij legunt, exemplum suam vitam virgines componere, & castitatem seruare cõsueuerint. [d] Augustini clarissima vox est: A MARIA cæpit dignitas virginum.] Affirmat & Beda, inter fœminas primam esse MARIAM, quę glorisissimum virginitatis munus obtulerit Deo. Hinc præclara illa, nullisque sæculis abolenda epitheta, quæ soli MARIAE tribuere par est, sicut & maximi doctissimique Theologi tribuerunt. [e] Ambrosius eam virginitatis magistram, [f] Nazianzenus virginum lumen, [g] Epiphanius virginitatis principem, [h] Sophronius perfectionis virginalis exemplum, [i] Damascenus reginam, matrem & gloriam virginum, [k] Isidorus virginum caput, [l] Bernardus virginitatis primiceriam, [m] Idiota virginitatis primipilam, [n] Giselbertus ac vniuersa demùm Ecclesia virginem virginum luculẽter appellat. Quid multis? semper id credidit, semper docuit atq; confirmauit antiquitas, quod apud Damascenum legimus, Christum virorum virginem, MARIAM verò fœminarum caput esse: hinc porrò agmina virorum & puellarum sanctarum, talibus ducibus perpetua continẽtia sese conformãtium, in Ecclesia pullulauere. Quocirca nisi valde simus ingrati, immortalem his duobus principibus debemus gratiam, qui quum totus mundus detestandis flagitiis, variisque libidinum sordibus inuolutus, imò Venerea turpitudine vndique

Maria prima munus glorioſę virginitatis obtulit Deo.

Patrũ epitheta virginitati Mariæ tributa.

Christus virorum, Maria fœminarum virginum caput.

Piorũ est Christo & Marię gratias agere, quòd viam nobis aperuerint sacræ virginitatis.

a In cap. 13. Matth.
b Lib. de instit. virginis ca. 5.
c Cõtra Antidicomarianit. hęre. 78.
d Tractatu 10 in Euãgel. Ioan.
In c. 2. Luc.
e De instit. originis c. 6.
f Incarmine de Christo.
g Haeref. 78. contra Antidicomarianitas.
h Hom. de assump. virginis.
i In Epiphania.
k Li. de Eccles. officiis ca. 17.
l Ser. de B. Virg. Signũ magnum.
m In contẽplatione de B. Virgine.
n In altercæ. Synagogæ & Ecclesiæ.

Digitized by Google

vndiq; coopertus mireq; conſpurcatus non ſecus quàm iumentum in ſtercore computreſcens iaceret, hanc nouæ puritatis viam, quam ne ſperare quidem orbis poterat, mortalibus aperuerunt atq; muniuerunt. Sic demùm effectum eſt, vt quæ virtus inuiſa priùs, & horrida Iudæis, Ethnicis verò humanas vires excedere putabatur, ea Chriſtianis, qui ſecundùm ſpiritum Dei ambulant, & pulchra, & plana, & iucunda, nec ſolùm fructuoſa, ſed & honorifica facta ſit.

Rem indignam facere ſectarios, Chriſti & Mariæ matris exẽplo ad ſacri cœlibatus iniuriã abutentes.

Rem igitur pudendam, pijsq; omnibus execrandam faciunt nouatores, qui propoſitum Chriſti ac MARIAE, quod laudari ſatis non poteſt exemplum, non tàm inſcitè quàm malignè deprauant, illoq; factum deprimunt Cœlibatum, ac ſolùm coniugium efferunt, licet Patres, vt diximus, contrariam prorſus viam demonſtrârint. Vbi non leuiter ſanè in Chriſtum Dominum peccant, cuius aduentum, mentem, exemplum ſi ritè conſiderarent, longè rectiùs cum dictis Patribus philoſopharentur. Is de ſummo cœlo veniens non aliud quàm virginei pudoris templum elegit, ſibiq; dedicauit, & de Virgine natus, tanquàm ſponſus de thalamo penitus incorrupto, id eſt, Virginis vtero in orbem proceſsit, matremq; Virginem non ſine miraculo conſeruauit. Is hominis, id eſt, Virginis filius dici, virgineisq; manibus puer tractari, & in templo primùm ſeſe offerre decreuit. Is non modò virginitatem ſummam tota vita coluit, ſed de illa etiam palàm docuit, ad illam credentes incitauit, eiusq; gratia Ioannem præcurſorem, & alterum Euangeliſtam habuit chariorem. Is, moriturus matrem Virginem non niſi diſcipulo Virgini de cruce ipſa commendauit. Is vt ardentiſsimum erga nos ſuum declararet animum, toti Eccleſiæ tanquàm adamatæ Virgini ſe fidum ſponſum oſtendit ac præbuit. Is nullibi magis quàm inter caſtiſsimos Virginum choros, velut inter candidiſsima lilia totus ipſe candidus floridusq; verſatur & paſcitur. Is demùm ampliſsima præmia his propoſuit atq; decreuit, qui virginalis pudicitiæ florem ad ipſius honorem & offerunt & ſeruant immaculatum. Quòd ſi Patres audire delectat, hic vnigenitus Dei Filius, vt Fulgentius loquitur, vnigenitus etiam eſt Virginis Filius, vnus omnium ſacrarum virginum ſpõſus, ſanctæ virginitatis fructus, decus & munus, quem corporaliter ſancta virginitas peperit, cui ſpiritualiter ſancta virginitas fœcundatur, vt perſeueret intacta: à quo decoratur, vt permaneat pulchra: à quo coronatur, vt regnet perenniter glorioſa.] Hic ipſe eſt, ſicut Guericus appellat, flos de flore, natus Virgo, Virginis Filius, ſponſus & corona virginum, flos ille quo coronanda eſt non ſolùm integritas virginum, ſed & caſtitas continentium.] Hic, inquam, amabilis ille virginum ſponſus, de quo tàm ſanctè quàm ingenuè Agnes virgo verè ſapiens, & MARIAE pediſſequa, vt vocat Maximus, gloriatur: Cuius mater, inquit, Virgo eſt, cuius pater fœminam neſcit, cui Angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur: quem quum amauero caſta ſum: quum tetigero munda ſum, quum accepero Virgo ſum.] quemadmodùm Ambroſius ab eâdem Agnete dictũ fuiſſe tradit. Agnetem dico beatam & illuſtrem Martyrem, omnium gẽtium literis atq; linguis celebratam, quæ virginitatem vitæ prætulit, aut ſicut ab Hieronymo dictum eſt, ætatem vicit & tyrannum, titulumq; caſtitatis martyrio conſecrauit.] Ea demùm ſuo perfecit exemplo, vt Auguſti filia Conſtantia multæque virgines aliæ Romanæ in hoc ſancto vitæ inſtituto integrè & illibatè perſeuerarent.

Matth. 19.

Ioan. 19.

Matth. 22. & 25.

Cantic. 2. & 6.

Eſai. 56.

Apocal. 14.

Epiſt. 3. ad Probam.

Ser. 1. de natiui. Mariæ.

Agnes Mariæ pediſſequa dicta.

Hom in natali Agnetis.

Ser. 90. de paſsione Agnetis virg.

Quàm celebris virgo et martyr Agnes.

Ad Demetriadem de virginitate ſeruanda.

Neque ſolùm in Chriſtum, ſed in eius quoque Matrem nouatores delinquunt, quum & Domini conſilium in eligenda ſibi Matre, quæ Virgo eſſet deſponſa, & huius propoſitum, quæ virginitatem deſerere ſtatuiſſet, falsò interpretantur. Errant præterea, quòd ſine iudicio negent ad ſacri cœlibatus cõmendationem & dignitatem pertinere id, quod à regina & principe Virgine tàm ſanctè ac prouidè factum, de illa dilucidè ſcriptum & in Eccleſia hucuſq; laudatum fuit, ſemperq; laudabitur. Hinc iam velut fumus ac ſomnium, iſtorum euaneſcit commentatio, qui cõtra omnium veterum ſententiam, MARIAE factum & exemplum eô detorquent, vt virginitatem ſacrumque cœlibatum impetere audeant ac labefactare. Quod vt exemplis quibuſdam fiat euidẽtius, Zvvinglij vocem nec ſobriam, nec pudicam primùm audiamus. *Quod MARIA*, inquit, *perpetuò manſit Virgo, ne tu trahas temerè in exemplum* (loquitur autem ad Virginem, quæ ſe in cœlibatu manſuram ſanctè promiſerat) *quod imitari velis, niſi ſingulari quadam reuelatione ad id vocata et electa. Inter omnes mortales hanc vnam ad hoc elegit, vt caſto intactoq; corpore,*

Neque ſolùm in Chriſtum, ſed in eius quoque Matrem nouatores delinquunt, quum & Domini conſilium in eligenda ſibi Matre, quæ Virgo eſſet deſponſa, & huius propoſitum, quæ virginitatem deſerere ſtatuiſſet, falsò interpretantur. Errant præterea, quòd ſine iudicio negent ad ſacri cœlibatus cõmendationem & dignitatem pertinere id, quod à regina & principe Virgine tàm ſanctè ac prouidè factum, de illa dilucidè ſcriptum & in Eccleſia hucuſq; laudatum fuit, ſemperq; laudabitur. Hinc iam velut fumus ac ſomnium, iſtorum euaneſcit commentatio, qui cõtra omnium veterum ſententiam, MARIAE factum & exemplum eô detorquent, vt virginitatem ſacrumque cœlibatum impetere audeant ac labefactare. Quod vt exemplis quibuſdam fiat euidẽtius, Zvvinglij vocem nec ſobriam, nec pudicam primùm audiamus. *Quod MARIA*, inquit, *perpetuò manſit Virgo, ne tu trahas temerè in exemplum* (loquitur autem ad Virginem, quæ ſe in cœlibatu manſuram ſanctè promiſerat) *quod imitari velis, niſi ſingulari quadam reuelatione ad id vocata et electa. Inter omnes mortales hanc vnam ad hoc elegit, vt caſto intactoq; corpore,*

Nouatorum in Mariæ virginitatem petulantia.

Quàm impurè Zvvinglius, Pellicanus, & Bucerus doceant de Mariæ virginitate.

In explicat. 1. c. Matth.

Digitized by Google

Christum Filium Dei gestaret, & Mater esset sine virginitatis & castitatis iactura. Hoc nobis respiciendum erit et videndum, vt debito tempore, matrimonio nos iungamus, nisi certi simus aliud Deum nobis statuisse.] Et rursus; *Ne dicas Christus non duxit vxorem, ergo nec ego ducam, Neq; est enim similis ratio.* Deinde si Cunradum Pellicanum legas, non minor in eo, quàm in Zvvinglio, apparet petulantia, quando hæc verba impudenter effutit: *Voluit Dominus desponsatam esse suam Matrem ad coniugij sanctimoniam cõmendandam, qua non est alia castitas homini possibilis maior, & hominibus etiam sanctis vtilior, nisi vti prædictum est, specialis Dei gratia & vocatio locum habere certò scitur. Fugiendus potiùs docetur cœlibatus, nisi ad commodiùs Domino seruiendum & proximis, à Domino vocemur ad eundem, quum lex & institutio Dei palàm habeatur in contrarium, qua mares patres, fœminas instituit esse debere, matres familias, vt pericula grauia vitentur, et hypocrisis nõ laudetur.*] Cum his planè consentit Bucerus, cuius oratio summatim eô spectat, quod Christus cœlebs vixit, & mater eius Virgo seruata est, id nostri quidem causa factum esse, sed ad exemplum quod imitetur, non esse cuiquam facilè trahendum. Imò graues & temeritatis & arrogantiæ pœnas illum iure dicit pendere, qui amplectitur cœlibatum, cuius præceptum nullum, & exempla rarissima comperiantur.

In epistola quadam.

Tract. 1. ca. Matth.

In enarrat. 1. ca. Matt.

Cuius generis doctores fuerint Sectarij supradicti.

Hæreticorũ est propriũ odisse magis, quã amare & colere castitatem.

Verùm hîc inprimis meminerit Lector, à quibus authoribus hæc egregia scilicet commenta, proficiscantur, ab his nempè, quorum genus describens Hieronymus dixit: Rarò hæreticus diligit castitatem, & quicunq; amare pudicitiam se simulant, venenato ore mella promittunt. Cæterùm iuxta Apostolum, quæ secretè agunt, turpe est & dicere.] Id quod Apostolus quum de alijs hæreticis, tùm de Nicolaitis, Gnosticis atq; id genus obscœnis magistris, sicut ex Epiphanio discimus, accipi maximè voluit. Rursus verò Hieronymus: Difficile est, inquit, hæreticum reperire, qui diligat castitatem.] Ac sanè qui superiora contra castitatem euomunt, vt Zvvinglius, Pellicanus, Bucerus, quibus Franciscum Lamberti, Ioannem Oecolampadium, Petrum Martyrem, Bernardinum Ochinum, Ioannem Spangebergium fas est annumerare, tales ætate nostra fuisse constat, qui è Sacerdotibus & monachis apostatæ facti, sacrum cœlibatum, cui se perpetua religione obstrinxerãt, cum sacrilegis nuptijs commutârint. Pudet profectò dicere, quòd Hetzæum facere non puduit, qui cum insignis esset Anabaptista, vt summã impudicitiam orbi declararet, tredecim simul duxit vxores. Et quê dixi Bernardinus Ochinus libellos tali authore dignos edidit, quibus Polygamiam inter suos docere veritus non est. Placuit & Bucero studium commendandæ Polygamiæ, vt quorundam nobilium in rescindendis coniugijs audaciæ vel indulgeret, vel satisfaceret. Caluinianis verò est familiare, modicis leuibusq; de causis sacrũ matrimonij vinculum soluere, sicut in Lutheranis etiã Ecclesijs fieri sæpè solet, vt maritus vnus duas simul vxores habeat ex Magistratuum authoritate. Vix annus agitur, quòd è Lutherano concionatore Catholicus factus sit Sebastianus Flaschius Mansfeldensis, qui certò & crebrò se comperisse testatur, ministros Euangelicos, vt vocãt, inter quos bonam vitæ partem ipse transegit, adeò suis vxoribus non contentos esse, vt ad insatiabilem libidinem suam explendam, iuxta Lutheri magistri doctrinam frequenter abutantur ancillis, ac aliorum etiam vxoribus vim afferant: neque rarò, quod in Euangelicæ doctrinę professoribus multò est fœdius, illos mutuò suas inter se coniuges, perinde ac merces, videlicet, permutare scribit.

In ca. 7. 8. 9. Oseæ.

Ephes. 5.

Hæres. 25. contra Nicolaitas. Loco supra notato.

Præcipui sectarij ex monachis se maritos facere nostro tẽpore voluerunt.

Quàm sit carnalis licentia & impuritas nouatorũ, præsertim circa coniugia.

In cõfessione de causis mutatæ religionis.

Quis ergo credat vnquam, istos insanæ libidinis seruos potiùs quàm Euangelici muneris ministros ex mali cordis thesauro boni quicquã pro tuenda castitate aut velle, aut posse proferre: ac nõ potiùs ad suam incontinentiam apertamq; vitæ turpitudinem vtcunq; tegendam & vulgo excusandam nihil non aggredi et admoliri? Ex Apocalypsi Ioannis Veterũq; scriptis Nicolaum nouimus hæresiarchã, qui obscœnissimæ sectæ nomen atq; originem dedit, istorum ferè principem, quandoquidem primus ab illorum instituto desilijt, qui etiam in coniugio versantes, castitatem Deo sanctè promiserant, quemadmodùm Epiphanius indicauit. Quantò autẽ deterior Bucerus, qui ruptis cœlibatus & votorũ vinculis, quibus primùm se se monachus Dominicanus adstrinxerat, nuptias incœstas tertiò repetiuit? Hoc est scilicet, vnius vxoris esse virum, & primam continentię fidem conseruare, & ab his qui siue intus, siue foris existunt, bonũ testimonium emereri, sicut ab Euangelicis ministris Apostolica doctrina requirit. Igitur non tàm veritatis amor, quàm vel depellẽdę, vel extenuandæ turpitudinis studium atq;

Matth. 12.

Apocal. 2.

Nicolaus hæresiarcha princeps Apostatarum, qui promissam Dei castitatem violãt.

Bucerus monachus sæpè nuptias iterauit, cõtra omnẽ Apostolorũ doctrinã & Ecclesiæ consuetudinẽ.

Hæres. 25. contra Nicolaitas.

1. Tim. 3. 5. Tit. 1.

Digitized by Google

atq; necessitas istos impellit, vt saltem aliquod impudicitię suę quasi velamentum inijciant, & continentiæ sanctæ bellum indicant. Quàm verò pulchrè opus ipsum tales artifices arguit, qui sanctum suum, quod vocant, matrimonium tàm præposterè contra cœlibatũ defendũt, cordatus vt Lector suspicari sæpè cogatur, eos absq; Christo, absq; Fide, absq; Spiritu, adeoq; sine ratione homines esse, in hoc vnũ summis viribus incumbentes, vt Euangelicam libertatem in carnis licentiã atq; luxuriam possint conuertere omnibusq; cõmendare. Nec infœliciter quidem in hoc studio profecerunt, qui adeò secundùm carnẽ viuunt & sapiunt, vt partim Iudęis, partim Ethnicis de castitate disputantibus non paulò & hebetiores & impuriores esse videantur. Etenim nec virtus illis, nec ratio, nec honestas, nec philosophia, nec ipse quidẽ rerum vsus persuadere potest, vt cœlibatũ Christianis possibilem, cõgruentem ac decorum esse fateant. Sed horum stupiditatem refellunt Essæi, genere quidem Iudęi, voluptatis aũt omnis mirifici contemptores, qui nec ducunt vxores, & castitatẽ tamen perpetuam seruant, ac vitam prętereà religiosam traducũt, sicut de illis [a] Porphyrius, [b] Iosephus & [c] Eusebius memorię prodiderunt. Retundit illos quoq; philosophorum princeps [d] Plato, quum Iccum Tarentinum, Crissum, Astilum, Diopompum, aliosq; plures cõmendat, qui robur animi simul temperantia comparârunt, & voluptates virtute continentiæ superârunt, vt nec fœminam sibi attingendam putarent. Hesiodus fœlicem vocat expertem cõiugij: nam & liber lectu optimus, vt antiquitas dixit. Vt de Epicuro interim taceã, qui coitum etiã reprehendit, sicut ex eius sententijs, quas κυρίας, id est, principales vocauit, deprehendimus, & Clemẽs Alexandrinus obiter, sed prętermisso autoris nomine, insinuauit.

Ex quo fõte sectarij coniugiũ adeò commendent atque defendant.

Iudæi ac Ethnici suis docẽt exemplis falsum esse, quod nunc Euangelici tradunt de impossibili castitate piorum.

a Lib. 4. de abstinẽdo à carnibus.
b Li. 1. bel. li Iudaici, cap. 7.
c Lib. 8. de prępara-tione Euangelica ca. 4.
d Lib. 6. de legibus.
Li. 2. pædagogi. ca. 10.

Quicquid verò isti confingant, qui sine coitu, sine re vxoria Euangelici ministri & magistri esse non possunt, nos duo duntaxat Ecclesiæ lumina, Chrysostomũ & Athanasium, licet innumeri suppetant Patres, horum Pseudoeuangelicorum vesanię opponemus. Prior igitur clarè pronunciat, virginitatem veteribus grauem atq; tremendam, Christianis verò leuem ac expeditam esse, quam vel teneræ puellę facilẽ ducant, vt eius gratia mortem quoq; aspernentur. Posterior aũt (Athanasium loquor) in hunc modũ scribit: Quis hominum vel post mortem, vel in vita autor seruandæ virginitatis fuit? ac non contrà arbitratus est eam virtutem pręstare non posse?] Vbi de illorum hominum persuasione sermo est, qui dominicũ præcesserunt aduentũ, siue apud Iudęos, siue apud Ethnicos philosopharentur. Quum verò Christum virginitatis autorem feciſſet Athanasius, tantùm illum valuisse docet, vt pueri nondum maturi legum disciplinę, virginitatem quę supra legem sit, profiterentur. Ac iterum alibi: Intet cætera, inquit, dona sua largitus est nobis in virginitate exempla angelicæ sanctitatis. Certè puellas ea virtute præditas spõsas Christi, Catholica Ecclesia solita est appellare, quas Ethnici cõspectas, vt templum Verbi, admiratione prosequuntur. Nusquã enim alibi sanctum illud & cœleste virginitatis mandatum, nisi dũtaxat apud nos Christianos, fœliciter adimpletur. Atq; in eo magnum documentum est, planè apud nos veram esse religionem. Has reliquis omnibus beatę memorię religiosissimus pater tuus Cõstantinus Augustus in precio habuit, & tua religiositas sæpiùs in scriptis suis precioſas atq; sanctas nominauit.] Hæc verè Magnus ille Athanasius ad Constantium Imperatorẽ scribit, non suum modò, sed etiam Ecclesiæ de virginitate iudicium proponens & explicans. Autorem illius non alium quàm Christum prædicat, qui inter alia miracula virginitatem orbi potuit persuadere. Hanc virtutem eiusq; possessionem Christianorum propriam valdeq; vsitatã esse: quæ insuper angelicæ sanctitatis indicium præ se ferat: quæ Catholicæ religionis argumentum & nota sit, res in Ecclesia venerabilis, quam non solùm Imperatores, sed etiam ethnici demirentur. Nostri verò aduersarij, velut oẽm pudoris & pietatis sensum amisissent, vt iam nihil è sacris attingã, Patrum authoritatem, Principum iudicia, orbis testimonium, experientiæ certitudinem in re tanta contemnunt, dum decantatissimo virginitatis instituto clàm & palàm obtrectant, ipsosq; barbaros ineptiendo vincunt, qui tùm in suis, tùm in Christianis vtriusq; sexus sacerdotibus cœlibatũ olim plurimũ venerabantur. Certè à veteribus Ebionitis haud ita multùm distant, apud quos virginitas & continentia, vt Epiphanius tradit, erat interdicta. At verò Iouiniani spiritum & ingeniũ referunt planè, qui aduersùs virginitatem disputãdo tantùm olim Romæ profecit, vt quibusdam sanctimonialibus etiam ętate prouectis nuptias persuaserit: sacras enim virgines & fideles coniuges meritis apud Deum ęquales faciebat, quẽadmodùm

In Apologia ad Imperatorem Constantium.

Obseruanda in verbis Athanasij, de laude virginitatis.

Hæres. 30. cõtra Ebiõ.

Nouatores cũ Ebionitis cõspirãt, aduersùs virginitatem.

Sectarij confirmãt nũc errorẽ Iouiniani.

Digitized by Google

Lutherus Iouiniano deterior in sacro cœlibatu oppugnãdo.

[a] Hieronymus & [b] Augustinus perspicuè docent. An verò Iouiniani non vincit insaniã, qui matrimonium cœlibatui anteponit,& homines ad coitum diuino quodam iure astrictos & coactos,ad cœlibatũ verò,etiamsi velint,inhabiles ac impotentes audet affirmare? Castitatem enim rarissimam,fereq; miraculũ,&supra humanam omninò facultatem esse:coniunctionem verò maris & fœminę perinde ac cibum,potum & somnum requiri,neq; magis hominẽ castè viuere,quàm sexum mutare posse:matrimoniũ summam esse religionem, adeoq; spiritualissimum statum,quo Paulus omnes velit obstrictos,qui difficilem sibi cœlibatum sentiũt.Hæc tam fœda quàm falsa,imò absurda,quæ hoc loco refutare nõ attinet,scripsit & docuit sępè Lutherus,cuius & isthęc est Cynica oratio: *Nemo hominũ ad continentiam creatus est,sed omnes vnà ad generandã sobolem conditi sumus, et ad matrimonij tolerandas miserias.* Qui prætereà de seipso pudendũ,& multis horrendum testimonium edidit, ne mundus ignoret deploratum carnis mancipium suo ipsius iudicio fuisse Lutherum.Sic enim de se cẽsuit: *Vt non est in meis viribus situ, vt vir non sim:iàm non est mei iuris, vt absq; muliere sim.* O miram sapientiã, non à Patre luminum descendentem,quæ primùm quidem pudica est, sed terrenam,animalem,diabolicam,vt Iacobus dixit. Ac ne dubitaremus,Lutherum antiquo Iouiniano,qui Christianorum Epicurus dicebatur,& cœlebs tamẽ vixit,esse salaciorem, monachus idem & sacerdos nonnam ac monialium pfectam, in pellicem sibi delegit,asciuit, seruauit,in cuius impurissimis amplexibus ad vitæ finem vsq; iaceret,ex qua multos etiã liberos procrearet.Sedenim iactent,defendant,sectentur hoc sui principis exemplum sectarij,quos ego quidem Iouis & Veneris spurcissimorum deorum potiùs,quàm Christi Dñi & MARIAE Virginis in hac virtute æmulatores atq; cultores videri posse censeo. Vni Luthero fidem orbis habebit scilicet,vt Christianorum Cæsarum probatæ iam olim leges euilescãt, quibus sacrarum virginum corruptores capitali supplicio plectuntur atq; castigãtur.Nisi fortasse huic magistro tantùm tribuet stulta posteritas,nullã vt sacris canonibus reuerentiam præbeat,qui professionis monasticę pefidos violatores atq; apostatas à sacris arcent,ac pro sacrilegis dãnant.Atq; vt maximè sibi suisq; symmistis votorũ vincula perrumpenda pmittat Lutherus,non tamen Apostolicum decretum eludet,quo secundis nuptijs copulati,votoq; castitatis obstricti,si ad incœstas nuptias,puolârint,à sacro ministerio abiguntur.Verùm ô ter miseram Germaniam nostram,quę densis ex tenebris ad lucem Euangelicam emergere, & diuinitus tandẽ illustrari non potuit,nisi Luthero apostolo restituenda seruaretur, atq; cõmitteretur. Luthero,inquam,cuius fides,precatio,pietas adeò languit, vt ad munus Apostolicum obeundum quotidiano Veneris exercitio indigeret. An huic Thomas verus ille Christi apostolus,non valdè dissimilis fuit?qui pręter Ioannem & Iacobum virgines,prout Epiphanius admonet,seipsum regni cœlestis gratia sponte castrauit,perpetuamq; seruauit continentiã,vt idcirco apud Abdiam hoc bona fide testetur:Tu Dñe annunciasti me tuum esse:propter quod vxorẽ non accepi,vt tibi totus vacarem,ne templi tui gratiam vel coniugalis vsus copula minueret,vel consuetudo decerperet.] Quis ergo non miretur,nõ in Luthero solùm,sed in alijs etiam ministris Euangelicis, qui se purioris doctrinæ professores ac vindices modò iactant,summam Apostolicæ castitatis cerni penuriam, tantamq; carnis rebellionem vigere, vt illi nec Apostolico consilio, nec Euangelicæ functioni, nec vitæ suæ commoditati locum concedant, & ab vxorculis sese abstineant,quas multi ob leuiores etiam causas aut non ducunt,aut ductas quidem nollent? De Gnosticis apud Epiphanium legimus,tàm ingratam illis & inuisam virginitatem olim fuisse,vt continentes haberent ludibrio, ac vanum illorum in cœlibatu studium aspernarentur. Quàm multos ergo Gnosticos,Deus bone,hæc nostra profert ætas,quibus nõ modò fruſtraneus,sed & cum graui noxa coniunctus labor existimatur,si quis lasciuientis carnis petulantiam vi quadam refrenat,sanctæq; cõtinentiæ sibi necessitatem imponit,vt spado Euangelicus esse possit?Verùm alibi nos pluribus sanctã tuebimur castitatem,vt opus non sit longiùs nunc persequi iampridem damnatã sobolem Iouiniani, cui monacho simul & monstro,vt Augustinus loquitur,Ecclesia fidelissimè ac fortissimè restitit.Ego verò iustum & admirandũ Dei iudicium esse auguror,istos nouæ synagogæ fabricatores hac cœlesti vltione plecti, vt virginitatem, continentiam,abstinentiam, vota,id est, singularia veteris Ecclesiæ monumẽta,ornamenta,robora negligant, spernant,fugiãt abijciantq;. Cur verò Euangelici homines, quibus nõ nisi Christi gloria & ardor Spiritus

a In lib. cõtra Iouinianum.
b Li. de hærefib. ca. 82.

In caput 7. 1. ad Cor.

Iacob. 3.

In Hist. tripartit. lib. 7. ca. 4. & L. Si quis nõ dicam rapere. C. De epis. & cleric. Vide Canones Cõcilio rum apud Gratianum 27. q. 1. & 25. quęst. 2.

1. Timoth. 3. & 5.

Contra Ebionęos hæres. 30.
In vita Thomę Apostoli.

Hæres. 26.

Lib. 3. cõtra Pelagianos, ca. 7. & lib. de hærefib. cap. 82.

Lutheri ad incœstas nuptias prouolãtis exẽplũ nullo modo excusari, vel laudari posse.

Lutherus Germanię restituẽdæ haudquaq; Apostol9 à Deo datus atq; missus.

Thomas Apostolus lõgè alius quam Luther9, in studio cultuq; castitatis.

Veteres Gnosticos in nouis nunc sectarijs reuiuiscere.

Iudicium Dei graue in sectarijs sacrum cœlibatum oppugnantibus apparere.

Digitized by Google

tus cordi esse debebat, cur, inquam, Euangelicam virtutem non docent, non admirantur, nõ colunt? sed potiùs de seruanda virginitate desperant, aliosq; desperare iubent, nõ solùm hoc insigni Dei dono, quod in plurimis olim eluxit, sed etiam vera in Deum fide vacui, tantumq; carni & luxuriæ dediti, vt à Venere se abstinere miseri nec possint, nec audeant? Vnde sicut cum pijs hac in parte nihil habere commune volunt, ita cum Matth. 24. filijs sæculi bellè sese coniungunt, edentes, bibentes, nubentes, ac nuptui tradentes, quousq; Christi Iudicis aduentus, veluti cataclysmus quidã, malè securos occupet, miserecq; disperdat. O factum benè certa, vti credo, diuini numinis dispensatione, vt & suę & alienæ impudicitiæ patroni de MARIA virginitatis & castitatis omnis principe nec optimè sentiant, nec satis castè pureq; loquantur.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

MARIÆ sponsum Ioseph à singulari prudentia, iustitia, sanctitate et castitate meritò commendari. Tùm quæ cõsiderãda sint circa Ioseph et Mariæ familiarẽ conuictum.

QVandoquidem in Mariana historia versamur, & Iosephi crebrò meminisse debemus, non alienum fuerit, huius etiam sanctissimi viri, cuius in Euangelio laus est, mores inquirere, & illius honorem contra sectarios vindicare. Nam & MARIA sponsa, quam nos ornandam suscepimus, hoc postulare videtur, vt de sponso eius Deo hominibusq; dilecto, & laudatione non exigua digno, nonnihil agamus. Et hactenus quidem de hoc eximio vereq; nobili viro inter doctos conuenit, quòd è regia progenie Dauid, vt & anteà demõstrauimus, originem duxerit, quodq; non sine magna Dei prouidẽtia, & quidem, vt veteres quidam testantur, à Sacerdotibus ad sponsalia cum MARIA Virgine contrahenda delectus & ascitus fuerit. Quòd si [a] Epiphanio, imò Matthæo Apostolo credimus, Ioseph hic patrem habuit Iacob, vtpotè naturalem, sicut & Heli legalem, pluribus vt explicat [b] Damascenus: magnus inter viros, fidelis moribus, ipsaq; specie pius Epiphanio appellatus. Verùm durat adhuc controuersia, fuerit ne ille tunc confirmata ætate iuuenis, vt ad fabrilem operam exercendam, ad victum manu & arte conquirendum, ad variam & difficilem professionẽ subeundam, ad rem deniq; familiarem legitimè administrandã satis idoneus esse posset. In qua sententia nonnulli hac tempestate versantur, alijs qui sunt vetustiores, contrà existimantibus, hunc Mariæ sponsum sic satis grandæuum probatumq; senem fuisse, quemadmodùm & bona pictorum pars illum senio confectum, & viribus imbecillem adeoq; fractum depingere solet. Qui certè apud Epiphanium annũ ætatis octuagesimum excessisse legitur, quum virgo Maria nõ ad coniunctionẽ illi, sed ad desponsationẽ cogentibus sortibus traderetur. De qua controuersia multis hîc disceptare non attinet, iudicium penes Lectorẽ esto. Fortassè ingeniosa vetustas dedit hoc populi simplicitati, vt etiamsi Ioseph iunior fuisset quàm pingitur, tamen pro seniore vulgò haberetur, ad depellendam videlicet rei amatoriæ & cõiugalis congressus suspicionem. Hanc enim facilè vel pareret, vel augeret vegetus & viridi ætate iuuenis, qui cum nubili puella vel cohabitans, vel deambulans in tabella spectantiũ oculis subijceretur. Illud certò affirmare licet, virum hunc solertẽ & prudentem admodùm fuisse, quia nõ qualemcunq;, sed probè instructũ & valdè opportunum hominem deligi cõueniebat, duplicis nempè & inæstimabilis thesauri (Mariam & Christum dico) custodem & procuratorẽ, quiq; illis non modò minister, sed & indiuiduus vitæ socius, actionumq; omnium spectator & testis domi ac foris adesset. Non igitur illi defuêre dotes, quę à puido patrefamilias ad varias vitæ traducendæ familiæq; administrandæ rationes meritò desiderantur. Nec dubitare fas est, quin ille Mariæ fideliter inseruierit, multũq; profuerit passim, præsertim quum in Nazareth, Bethleem, Hierusalem, Ægypto, & post reditum ex Ægyptiaca profectione in Galilæa versaretur. Neq; statim quidem Christo iam adolescentę Ioseph est mortuus, qui duodennem Christum nõ sine solicitudine quęsitum, in templo tãdem offendit: imò si Cedreno credimus, ad Christi baptismum vsq; vitam produxit, mortuus demùm anno ætatis suæ centesimo decimo. Epiphanius plusquàm nonagenarium, non tamen centenarium senem obijsse scribit. Cæterùm quod ante

Tractatio & defensio Ioseph à præsenti loco non aliena.

Ioseph ex progenie Dauidis Regia, electus à Deo sponsus Mariæ.

a Hæres. 78 contra Antidicomar.
b Lib. 4. de fide Ortho. cap. 15. Contra Antidicomar.

An Ioseph in ætate prouecta et senex Mariam sponsam acceperit.

Contra Antidicomar. hæres. 78.

Ioseph senẽ rectè depingi, etiamsi iunior ætate fuisset.

Ioseph vir solers & prudens habendus, qui muneri suo satisfecerit.

Matth. 2. Luc. 2. • In compendio historiarum. Cõtra Antidicomar. hæres. 78.

Quãdo Ioseph mortuus esse videatur.

Digitized by Google

Ioseph ante passionem, imò & prædicationem Christi obiisse.

crucem Domini è vita migrârit, non obscurè Ioannes ostendit, quum testatur Mariam velut viduam factâm, sicut & Hieronymus vocat, non alij quàm discipulo ab ipso moriente Christo vnicè commendari. Quanquàm non ignoro apud Cyprianum extare sermonem, qui subindicet, hunc MARIAE cõiugem adhuc Christo patiente in viuis superfuisse, atq; vt obsequium Virginis virgini traderetur æquanimiter tulisse, ne ipse diutius tãti ministerij prępositura oneraretur. Verùm alij secus, nec omninò temerè sentiunt, & cum Ambrosio fidenter affirmant: Non vtiq; Christus faciebat diuortium, nõ MARIA relinquebat virum siue cõiugem.] quo quidem in vita superstite nec opus erat, nec omninò decebat, Matrẽ Domini alieno custodi magis, quàm legitimo marito siue sponso curandam deputari. Alij ex Ambrosio colligunt, quod putârit & ipse, viuũ mansisse Ioseph, cùm Virgo virgini de cruce cõmendaretur. Sed rectè notauit Petrus Nannius, verisimile non videri, si Ioseph in viuis fuisset, eum vxoris & filij eius curã in extremis çalamitatibus, quæ etiam alienissimos excitare solet, relicturum fuisse. Igitur orba iam Maria & marito & vnica prole, in Ioannis tutelam cõmittitur, qui eam accepit in sua, sicut Græci cum Ambrosio legunt. Cui rei fidẽ conciliat, quod scribit Epiphanius, Ioseph post Christum puerum duodennem in templum repertum, nõ multò pòst è viuis excessisse, ac propterea in Euangelicis literis nihil ampliùs de illo narrari, licet de fratribus Domini subinde mentio fiat, & quidam Christum concionantẽ interpellans nunciet: Ecce Mater tua & fratres tui foris stant, quęrentes te. Eôdem referri potest, sicut idem confirmat Epiphanius, quòd Ioannes de nuptijs in Cana celebratis narrans, Ioseph velut iam mortuum prætermittat, MARIAE duntaxat mentione facta, quę cum Christo filio eiusque discipulis hisce nuptijs interfuerit.

Ioan. 19. Lib. contra Heluidiũ. Ser. de passione Dñi. Li. de institutione virginis, cap. 7. & epist. 79. In scholiis adiectis epist. 79. Ambrosij. Contra Antidicomar. hæres. 78. Luc. 2. Matt. 12. Ioan. 2.

Ioseph Mariam valdè coluit & suspexit.

Illud ex Matthæo probabiliter affirmare possumus, quòd hic Ioseph Mariam sibi desponsam, sed pro Dei matre nondũ agnitam, magnoperè suspexerit, tantumq; fuerit veneratus, vt quum grauidam cerneret, nouiq; conceptus causam nesciret, diuortium cum illa facere apposuerit, se illius cohabitatione indignũ esse ratus. Etenim Origenes de hoc Euangelij loco, quem alij aliter explicãt, in hunc modum scribit: Iustus erat Ioseph, & illa immaculata, sed illam ideò dimittere volebat, quoniam virtutem mysterij, & Sacramentum quoddam magnificum (licet non proprium illud de Emmanuele) in eâdem cognoscebat, cui approximare se indignũ existimabat. Ergo humilians se ante tantam & tàm ineffabilẽ rem, quęrebat se longè facere.] Confert igitur Iosephum Elizabethæ sanctę matri Ioannis, quæ præsentis MARIAE dignitatem admirans, non sine magna veneratione dixit, Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Dñi mei ad me? Sic & Ioseph inquit, iustè humilians se in omnibus, cauebat & timebat sibimetipsi tantæ sanctitatis coniunctionem adhibere. Idcircò occultè eam volebat dimittere: Dimittam eam dicens, & à me longè faciã eam, & à cognatione mea. Maior est enim eius dignitas, superexcellit eius sanctitas, nec meæ congruit indignitati.] Vbi Origenem pluresq; veteres sequitur planè Bernardus, qui vt anteà meminimus, hanc Patrum esse sentẽtiam dicit, quòd Ioseph singulari Virginis innocentia, suęq; indignitatis conscientia permotus, de dimittenda coniuge deliberârit. Propter hoc, inquit, Ioseph voluit dimittere Mariam, propter quod & Petrus Dñm à se repellebat, dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator sum: propter quod & Centurio à domo sua eum prohibebat, quum diceret: Dñe non sum dignus, vt intres sub tectũ meum. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorẽ se reputans, dicebat intra se, A tali & à tanta non debere sibi vltra familiare præstari contubernium, cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatẽ. Videbat & horrebat diuinæ præsentiæ certissimum gestantem Insigne: & quia mysterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam.] Nec multò post hæc adijcit: Miraris, quòd Ioseph prægnantis sese cõsortio virginis iudicabat indignum, quum audias & sanctam Elizabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore quidem & reuerentia?] Ac tandem cõcludit: Meritò ergo vir iustus, ne aut mentiri aut diffamare cogeretur innoxiã, voluit occultè dimittere, ne videlicet diuortij causa inquireretur, exigeretur ratio.] Nec reijcit tamen Bernardus illorum opinionem, qui putant Ioseph, sicut hominem, de Marię integritate dubitâsse, & quia iustum, ab eius conuictu abhorruisse, ne in legẽ peccaret, si fornicariæ adhæreret, ac simul pium extitisse, vt quam diutiùs domi retinere non auderet, occultè potiùs dimitteret, quàm apertè incusando traduceret, ac vulgò infamẽ redderet. Quocirca hoc Iosephi exemplum, vt singularem eius viri modestiam ac probitatem

Cur Ioseph Mariam dimittere cogitârit.

Matth. 1. Hom. 1. in diuersos.

Ioseph nõ minꝰ quã Elizabeth Ioannis mater, Mariam reuerebatur.

Luc. 1. Hom. 2. de B. Virgine. Luc. 5. Matth. 8. Luc. 1.

Digitized by Google

bitatem arguit, si priorem sensum amplectamur, sic ad MARIAM quoque commendandam pertinet, vtpotè quam vir sanctus eo etiam tempore, quum Domini Matrem ignoraret, tanti fecerit, & cuius contubernium ob insignem virtutis illius excellentiam reformidârit.

Cęterùm siue Ioseph pro sponsa, siue, vt Bernardus existimat, pro domina, Domini sui Matrem habuerit atq; tractârit, sui ille perpetuò similis vtiq; vixit, vt coràm Deo, & hominibus irreprehensibilis, vereq; iustus & germanus Dauidis esset filius, non mente minùs quàm genere nobilis, qui à patre suo Dauid nihil degeneraret, cui tanquã alteri Dauid, incerta & occulta sapiętiæ suæ summus Deus manifestaret, qui propterea diuinis reuelationibus in sua procuratione rebusq; gerendis crebrò illustrabatur. Pręclara & illa est Iosephi commendatio, Christi dñi generationem, quæ instar longæ scalę cœlos attingentis dormienti Iacob demonstrabatur, ab Euangelista Matthæo ita contexi, vt per Ioseph ad Christum perueniatur, ipseq; omnium Dñs eidem Ioseph tãquàm supremo scalę gradui, vt Rupertum sequar, inniti quodammodò videatur. An nõ, inquit, illi beato innixus est, quando pupillus in hoc sæculo, id est, absq; carnali patre natus, solatio eius cum puerpera matre sustentari dignatus est?] Ad hæc Ioseph nomen præclarũ nulliq; mortalium communicandum, vt Christi Pater & vir MARIAE in Euangelio appelletur, accepit: nec dubium, quin vtroq; titulo & honore dignum se præstiterit, adeò iustus & æquitatis amans, vt sanctissimę Virgini nuncium mallet remittere, quàm alieno peccato, quod metuebat, vt quidam sentiunt, consensum, fauorem, aut patrocinium vllum præbere, legiq; diuinæ minùs satisfacere. Prætereà quis facilè verbis assequatur, quàm ille solers, fidus, impiger ac sedulus in officio fuerit, quũ semel hoc munus diuinitus iniunctũ suscepisset, vt tantæ matris curator domesticus, tantiq; filij, imò & Saluatoris sui pater nutritius foret? Quibus autẽ oculis vir bonus & sapiens Mariam simul & Christum frequenter aspexit? Quanta illum non solùm inuasit admiratio, sed etiam voluptas sancta compleuit, quum admirabilium Dei mysteriorum testis domesticus, & pro mille vnus adesset? Certè Lucas indicat, illum super his quæ de puero IESV dicebantur, cum MARIA esse miratum. Quid si prætereà, vt est probabile sanè, cum eâdem Virgine de sacris multùm sæpeque contulit, & in Spiritu sancto subinde suauiter, vt senex iustus ille Simeon, exultauit, & exultando in laudes diuinas erupit? Quò magis ille Dominum Iesum amabat, satis autem dulcissimum puerum amare, & amando complecti non poterat, eò sanè tulit acerbiùs, suamq; & MARIAE sortem tristiùs deplorauit, quum tantum suum & sponsæ communem thesaurum ab Herode ad exitium quæri, ab Israëlitis negligi, à paucissimis curari animaduertit. Nec sine acerbo mœrore Christum puerum in Ægyptum adduxit, illicq; profugum & exulem ægrè aluit, magis etiam sese discrucians, quum duodennem puerum toto triduo amissum, & studiosè perueștigatum, vix tandem in templo recuperauit.

Genes. 28.

Li. 3. de diuinis officiis ca. 28.

Lucæ 2.

Ibidem.

Luc. 2.

An non varias ille curas, & ærumnas ingentes exantlauit, quum tanta rei familiaris angustia premeretur, vt neque MARIAE puerperæ, neque Christo infantulo ea quæ vellet ac conuenire putaret, vlla ex parte posset subministrare? Nocte monitus de imminente tyrannide Herodiana, quàm impigrè surrexit? quomodò confestim reliquit omnia, & parùm ad iter instructus, in fugam sese cum puero matreque coniecit? Iam verò quos ille dolores & angores non pertulit, siue domi inter Israëlitas, siue foris apud exteros & impios versaretur? præsertim in exilio tàm calamitoso, quàm diu apud Ægyptios exulauit, septem verò annos exulasse scribit Anselmus, & summam rerum vicissitudinem, neque minorem egestatem expertus est. Qui huc & illuc profugere coactus, haud sine metu periculoque magno certam sibi sedem quæsiuit, quod sicut anteà sub Herode immanissimo Rege, sic & posteà sub eius filio non optimo Archelao, nihil satis tutum sibi polliceri posset, vt charissima pignora suæ fidei concredita, securè & commodè conseruaret. Has varias aliasque plures molestias, cruces, ærumnas æquissimo ille animo tulit, neque seipsum tantùm, sed & Virginem Matrem in tot rebus aduersis curisq; quotidianis studuit consolari: nec dubium, quin præsentem Dei virtutem & incredibilem animi fortitudinem gaudiumque verè spirituale in tanta rerum vicissitudine subinde persentiret, iure vt suo cum Prophęta diceret: Secundùm multitudinem dolorum meorum cõsolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Nam certò vtique intelligebat, se familiamque suam innocentem,

Lib. comment. 1. Matt. ca. 2.

Psal. 93.

Qualem se Ioseph in vita præstiterit.

Ioseph à Christi genealogia summam laudẽ accepit.

Ioseph Christi pater & Mariæ cõiunx præ cæteris dictus.

Ioseph suscepto diuinitus muneri egregiè satisfecit.

Quomodò se Ioseph erga Christum paruulum gesserit.

Quid Ioseph cũ Maria sibi commune habuerit.

Iosephi labores, afflictiones atq; certamina.

Ioseph in pcuratione sua non solùm dolores, sed & consolationes mirificas expertus.

Digitized by Google

non fortuitò aut vulgari more, ſed propter Chriſtum tot calamitatibus & moleſtijs obijci, Deum æternum ita velle, vt multis ipſe durisq; modis, velut aurum in igne probatum, exercitaretur, magisq; ſplenderet vulnere Virtus. Poſtremò an non raræ & eximiæ cuiuſdam probitatis ſpecimen edidit, quum ſponſæ tumentem vterum, & indubitata conceptus indicia cerneret, præſens verò & latens in Virgine myſterium ignoraret? Sed ne tùm quidem ille cum vxore expoſtularet, neque verbum vllum commutaret, non apud affines queretur, nec zelotypia diſcruciaretur, non in ius iret, nedum ad pœnam vocaret raperetque coniugem: ſuos æſtus duntaxat intra ſe vir modeſtiſsimus premit, ſecumque in animo de ſecreto faciendo diuortio meditatur, quandoquidem ſub lege viuens, ſupra legem philoſophabatur. Vnde Chryſoſtomus virum illum in omnibus præclarum, ac omnigena virtute inſignitum nominat, qui ea quæ patris ſunt, ex mandato diuino præſtiterit Chriſto, ac ſupra legem ſapuerit, meditationi Prophetarum ſemper inhærens, quem idcirco iuſtum dixerit Euangeliſta.

Singularis et rara Ioſeph pietas atque manſuetudo. Matth. 1. In breuiarr. Matt.

Verumenimuerò hanc Ioſephi commendationem aut negant, aut obſcurant nouatores, ne perfectæ iuſticiæ laudem illi tribuere & aſsignare cogantur. Notant igitur Cēturiatores, iuſtum illum à Matthæo dici, ſed pro ciuiliter iuſto aut honeſto viro. Quaſi verò inter Socratē & Ioſeph, inter Apollonium & Noë, inter Simeonem & Ariſtidem parùm aut nihil interſit. Nam & illud præclarū de Ioannis Baptiſtæ parentibus longè probatiſsimis eulogium: Erant ambo iuſti ante Deum, ad iuſticiam ſuam imputatiuam, quę vera iuſticia nō eſt, peruerſè detorquent. Victorinus & Chitręus ſic Ioſeph iuſtum dici volunt, vt iuſticia duntaxat particularis intelligatur. Loſsius iuſtum fuiſſe fingit à iuſticia inchoata erga legem, perinde ac ſi proficientem & perfectam aliquam iuſticiam nec voluerit, nec potuerit aſſequi. Poſtremò, *iuſtus erat Ioſeph coràm Deo imputatiuè, non meritoriè*, vti notat Sarcerius. Sed hic etiam à via procūl aberrat, nec ſcopum vel mentem attingit Euangeliſtæ, qui Ioſeph iuſtum ab ipſo facto ſtuduit cōprobare, quoniam vt ſponſæ grauidæ parceret, quam accuſare atq; infamare poterat, occultum diuortium piè meditabatur. Verus igitur Abrahæ filius fuit, cui non ſolùm fides ad iuſticiam reputabatur, ſed qui ſuam fidem benefactis etiam cōſummabat, nec ſola fide iuſtificabatur. Vnde Iacobus factores operis, & Paulus factores legis aſſerit iuſtificari. Et ſanè Scriptura propriè loquitur, quum toties de piorum præſtanti & exacta iuſticia, iuſticiæq; fructu & merito differit, Deumq; ipſum loquentē inducit: Te vidi iuſtū coràm me in generatiōe hac. Si fuerint tres viri iſti in medio eius Noë, Daniel & Iob: ipſi iuſticia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dñs exercituum. Ac iterum de impio pœnitēte, qui poſt conuerſionē ſuam cuſtodit omnia Dei præcepta, facitq; iudicium & iuſticiam: Omnium iniquitatū eius quas operatus eſt, inquit, non recordabor: in iuſticia ſua, quam operatus eſt, viuet. In quo ſenſu teſtatur quoq; Ioannes: Omnis qui facit iuſticiam, iuſtus eſt. Dauid verò: Dominus retribuet vnicuique ſecundùm iuſticiam ſuam & fidem. Qui Dauid de ſua iuſticia benè ſibi conſcius, dicere non verebatur, Feci iudicium & iuſticiam, id eſt, prohibita vitaui, & mandata feci, ſicut Victorinus ipſe interpretatur, iuſticiam hîc intelligens vniuerſalem, id eſt, obedientiam vniuerſæ legi Dei debitam, vt verbis eiusdem vtamur. Nec aliter ſanè [a] Ambroſius, [b] Auguſtinus & [c] Gregorius Nyſſenus, vt reliquos Patres omittam, de iuſticia ſentiūt atq; docent. Tantùm abeſt, eos in diuinis literis iuſtos celebrari, qui vt nouatores fingunt, licet internè & coràm Deo verè iniuſti immundiq; manerent, nihilominùs quoniam externè atq; imputatiuè iuſti, nec in virtute vlla perfecti eſſent, iuſticiæ titulo inſigniuntur. Quantò rectiùs nos docet [a] Bernardus, iuſticiam eſſe rationalis animæ perfectionem, aut ſicut [b] Chryſoſtomus dixit, omnium mandatorum plenam cuſtodiam, & hanc Ioſepho competere, ſicut [a] Euthymius etiam confitetur. Ante quos [b] Origenes tradidit, Ioſephum in verbo, in facto, in legis cōſummatione iuſtum extitiſſe. Nec immeritò [c] Bernardus clariſsimum Patriarcham Ioſeph proponit, qui ſancti patris Iacob ſanctus valdeq; charus fuit filius, & ob recuſatū dominę ſtuprum laudem pudicitię ampliſsimam meruit. Huic noſtrum Ioſeph pulchrè confert, quum in vtroque pares & præclaræ virtutes eluceant, vtpotè fides, caſtitas, innocentia, iuſticia prudentiaque. Sed Euangelicus hic Ioſeph in eo admirabilior, quod Angelum præceptorem, & quidem frequenter habeat: quòd Domini ſui Matrem continentem, continens & ipſe cuſtodiat, tantumque theſaurum ſuæ fidei concreditum accuratè ſeruet: quòd ante alios Meſsiam in carne præſentem tàm

Quomodò iuſtū Ioſeph nouatores agnoſcant & deſcribant. Cent. 1. li. 1. cap. 4.

Luc. 1.

In ſcholiis circa 1. cap. Matth.

In explicat. Matth.

Refutatio Sarceriani commenti.

Ioſeph vt Abraham, nō fide tātùm, ſed & operibꝰ iuſtus atq; iuſtificatus. Iacob. 1. Rom. 2.

Genes. 7. Ezech. 14. Ezech. 18.

Ioan. 3. 1. Reg. 26. Pſal. 118.

In 1. cap. Matth.

Aduerſariis placet iuſticia tantùm externa, & imputatiua cōtra Scripturæ Patrumq; ſententiam.

a Li. de paradiſo ca. 3.
b In enarr. Pſal. 100.
c Li. de beatitudinibꝰ.
a Ser. 35. in paruis ſer.
b. Hom. 12 in Matth.
a In 1. cap. Matth.
b Hom. 1. Inter alias extraordin.
c Hō. 1. de Maria virg.

Ioſeph Mariæ vir ſimilis Ioſeph Patriarchę, & eò etiam præſtātior atq; fortunatior. Genes. 37. Genes. 39. Matth. 1. 2.

Digitized by Google

tàm iucundè contempletur tractetq; familiariter: quòd plenus itidem piis & sanctis affectibus, pphetica oracula mirabiliter impleri re ipsa sentiat: quòd demùm prę aliis Prophetis & Regibus longè beatissimis tantam tamq; multiplicem Messię gratiam, & prima Euangelij miracula coràm deprehendat, lætisq; oculis clarissimè intueatur.

Hom. 2. de B. Virgine.

Sed Bernardi verba in Ioseph gratiam scripta, eaq; memorabilia interseramus: Non est dubiũ, quin bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph, cui mater desponsata est Saluatoris. Fidelis, inquam, seruus & prudens, quem constituit Dominus suę matri solatium, suę carnis nutritium, solum deniq; in terris magni cõsilij Coadiutorem fidissimum. Huc accedit, quòd dicitur fuisse de domo Dauid: verè de Regia stirpe descendit vir iste Ioseph nobilis genere, mẽte nobilior. Planè filius Dauid, nõ degenerans à patre suo Dauid: prorsus, inquam, filius Dauid non tantùm carne, sed fide, sed sanctitate, sed

Præclarũ Bernardi testimonium de præcipuis Iosephi dotibus.

Ioseph verè filius Dauid.

Actor. 13. deuotione: quem tanquã alterum Dauid Dominus inuenit secũdùm cor suum, cui tutum committeret secretissimum atq; sacratissimum sui cordis arcanum, cui tanquàm

Psal. 50. alteri Dauid incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit: & dedit illi non ignarũ esse mysterij, quod nemo principum huius sæculi agnouit: cui deniq; datũ est, quod multi

Luc. 10. Reges & Prophetæ quum vellent videre, non viderunt: audire, & nõ audierunt: non solùm videre & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutrire, & custodire.] Igitur meræ sunt nouatorum præstigię, quibus ad veram & plenã Iosephi nostri iusticiam eleuandam ludificantur, ne quod res est, & vir tantus meretur, cum Patribus fateantur. Quòd si adhuc viri huius iusticię obstrepent aduersarij, cõcedant saltem aliquid Camerario suo, cuius testimonio fuit hic Ioseph quoad vixit, vir optimus, integerrimus, sanctissimus, virginitatis MARIAE fidelissimus custos, sed & assiduus atque diligentissimus socius educationis & curæ filij Dei. At cauendum est interim sedulò, ne more stultorum dum euitamus charybdim, in scyllam fortè incidamus; hoc est, ne Iosephi iusticiam sic efferamus, vt MARIAE sanctimonię ac dignitati aliqua ex parte simus iniquiores. Scribit enim Franciscus Lampertus, nescio quem fanaticum hominẽ

Libro de vita Christi.

Quantum Camerarius tribuat Iosepho.

Ioseph ita laudandus, vt sua Mariæ laus non imminuatur, neq; spõsus hîc sponsæ præferatur.

In Prophet. Zachar. c. 1. Matt. 1. et 2 Luc. 1. extitisse, qui Iosephum MARIAE anteponere non dubitaret: illi enim dormienti, huic verò vigilanti Angelum apparuisse, vt Euangelistæ testantur. O ridiculum argumẽtum, quod seipsum vel tacentibus nobis euertit, vt inde cõtrarium, MARIAM nempè sponsam Ioseph sponso præstare, multò rectiùs colligatur. Est enim ampliùs atq; commendabiliùs, vigilanti quàm dormienti homini Angelum apparere, maiusq; procul dubio censeri meretur, quòd MARIAE filius de Spiritu sancto nasciturus ab Archangelo gratulabundo ipsi Virgini nuncietur, quàm quòd Ioseph anxio & dormienti timor & soli-

Mariæ dignitatem illustrat, quod ei vigilãti, nõ in somnis appareat Angelus.

a Hom. 4. in Matth. citudo ab Angelo quodã auferatur. Vnde [a] Chrysostomus ista recensет: Doceri debuit virgo non in somnis, vt Ioseph, non per qualemcunq; reuelationem, vt Zacharias, sed

b Lib. 5. cap. 21. per apertissimam visionem.] Tùm apud [b] Irenæum legimus: Danieli angelus Gabriel exolutionem visionum fecit: hic autem est Archangelus Demiurgi, & hic idem Mariæ euangelizauit manifestum aduentum & incarnationem Christi.]

Hîc iam quæstio non leuis incidit, quam præterire non possumus de Iosephi virginitate. Ac fatẽtur sanè docti omnes, & partim aduersùs Hebionitas, partim cõtra Heluidianos accuratè defendunt, castum illum cum casta semper vixisse Virgine, ac in

Serm. 175. eo coniugio cœlibatum integrum obseruasse. Vnde Chrysologus illum solo nomine Mariæ maritum, conscientia sponsum, testimonium castitatis, atq; pudoris custodem

Homel. 26. & 27. appellat. A Gregorio dicitur integerrimæ custos virginitatis, & sponsus non in fœdus solenne coniugij, sed ad consortium cõmunis habitationis ascitus. Cęterùm præcipuę disputationis cardo in eo versatur, an pudicus ille & castus semp manserit in cœlibatu? Qua de re scripsit Hieronymus, & Heluidium hac qdem oratione perstringit: Tu dicis Mariam Virginem nõ permansisse: ego mihi plus vendico, etiam ipsum Ioseph virginẽ fuisse per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorẽ habuisse non scribitur, MARIAE autem quam putatus est habuisse, custos potiùs fuit quàm maritus: relinquitur virginem eum mansisse cum MARIA, qui pater Domini meruit appellari.] Quibus verbis testatum satis Hieronymus reddidit, non modò MARIAM, sed Ioseph etiam cum illa mansisse virginem, & ex vtriusq; coniunctione virginale coniugium, vnde Christus voluerit nasci, euasisse. Quarè nullã aliam Ioseph præter Mariam coniugem habuit, nisi de tanto viro fingamus, quòd malè castus duas simul vxores tenuerit, vel quòd post Mariæ mortem

Hieronymi sentẽtia Ioseph cũ Maria Virgo permansit.

superui-

Digitized by Google

ſuperuixerit:id verò nullus,vt arbitror,vnquàm exiſtimauit. Sed neq; anteMariam vxor illi alia contigiſſe videtur,niſi fortaſſe Maria illa fuit,quę ab Euangeliſtis mater Iacobi, Simonis & Ioſeph,à quibuſdam aũt vxor Ioſeph dicta eſt. Verùm hanc Mariam [a] Hieronymus & [b] Beda Chriſti materteram,matrisq; Dñi ſororem vocant,quę cum alijs etiam mulieribus iuxta crucem Domini legitur aſtitiſſe. Hoc verò teſtimonium, quod ex Hieronymo citauimus,repetit & comprobat Rupertus Tuitienſis,vt eundem Ioſephum virginẽ faciat,illiq; ſimul & Mariæ locum ex Canticis applicat:Dilectus paſcitur inter lilia:has enim duas perſonas prę alijs rectè vocari &eſſe lilia,ob virginales nempè nuptias & caſtiſsimam cohabitationẽ. Nec ſolùm Hieronymus,ſed & Auguſtinus Ioſeph Virginem aſſerere videtur, quando pro concione ſic loquitur. Habe Ioſeph cum Maria cõiuge tua communem virginitatem membrorum ; quia de virgineis membris virtus naſcitur Angelorum.Sit Maria ſponſa Chriſti in carne ſua,virginitate ſeruata:ſis aũt & tu pater Chriſti cura caſtitatis & honorificẽtia virginitatis, vt de virgineis membris genitricis, ſæculis Chriſtianis nulla ſit zelotopya.] Ac paulò pòſt:Gaude itaq; Ioſeph,nimiumq; congaude virginitati Mariæ,qui ſolus meruiſti virginalẽ affectum poſſidere coniugij: quia per meritũ virginitatis ita ſeparatus es à cõcubitu vxoris,vt pater dicaris Saluatoris.]Ac ne quiſquã iſthęc ad eam referat caſtitatem,quam Ioſeph Marię cohabitando ſeruauit, nomen virginitatis & virginalis affectus adiunctum habemus. Beda & Alcuinus nihil habent obſcuri,ſed perpetuam Ioſepho virginitatem deferunt, quum in hunc modum ſcribunt:Abſq; vllius ſcrupulo quęſtionis ſcire & cõfiteri oportet, non tantùm Dei genitricẽ, ſed & beatiſsimum caſtitatis eius teſtem atq; cuſtodem Ioſeph abſq; omni prorſus actione coniugali manſiſſe ſemp immunem.]Eandem ſententiã tuetur [a] Hugo Victorinus, multiq; Theologi ſequuntur,præſertim [b] Thomas & Gerſon,vt recentiores omittã,qui non temerè contendunt, Ioſephum vnà cum ſpõſa ſua in nuncupando & ſoluendo virginitatis voto perſanctè conueniſſe,diuino ſcilicet id numine ,uidente,vt ad grande illud arcanũ,quo mundi ſalus continebatur,virgini Mariæ talis ſocius adiungeretur,qui vt in omni vita,ſic etiã in vera pudicitia illi cõcors atq; conformis eſſet. Gerſonis verba ſubijciam : Vouit Maria virginitatẽ: vouit & ipſe Ioſeph ſecundùm doctores,cui voto non repugnauit vera matrimonialis coniunctio, neq; corporũ mutua trãslatio,in quo matrimonio proles fuit fides atq; ſacramentũ.] Eidem igitur attribuit,quod bona conſcientia & ipſe teſtari potuerit:Tu ſcis Domine quod nunquã concupiui fæminam,& mundam ſeruaui animam meam ab omni cõcupiſcentia:vxorem aũt cum timore tuo, non cum libidine mea conſenſi ſuſcipere. Cur ergo pura pfectaq; Ioſeph pudicitia nõ prædicetur,qui ſponſus ſponſam abſq; nuptiali affectu duxit ac tenuit,qui virgo virginem adijt atq; ſeruauit, quiq; primus ex maſculis in coniugij conſortio coluit & coli poſſe docuit ſanctum & integrum cœlibatum?

Matth.28.
a In 28. ca. Matth.
b In ca.15. Marci.
In cap. 1. Matth.
Serm.15.de nariuitate Domini.
In 2. cap. Ioann.
a Lib.de cõiugio Mariæ.
b In annotat. ſuper epiſt.ad Galat.cap. 1.
Ser. de natiuit. Mariæ conſideratione 3.
Tob.3.

Etiam Auguſtini teſtimonio Ioſeph virgo permanſit.

Ioſeph cũ Maria in caſtitate Deo promittẽda conueniſſe.

Sunt interim alij non modò recentiores,ſed veteres etiam,qui adeò virginitatem Ioſeph non agnoſcunt,vt eum etiam Bigamum faciant,ac illorum parentẽ eſſe putent, qui fratres Domini in Euangelio nuncupantur. Probauit autẽ Aloyſius Lippomanus, in hac opinione nonnihil eſſe incommodi, contrariam verò ſententiam,quæ virginitatem Ioſepho largitur, vt minùs perplexam, ſic Euangelicis etiam literis magis eſſe conſentaneam cenſet. Ego de hac lite nolo mihi partes ſumere iudicis, ſed exiſtimo tamen & tutius & candidius fore, ſi in hac ambigua doctorum concertatione eam ſequamur ſententiam,quæ diuinæ tùm ſapientiæ,tùm bonitati maiorem laudem conciliat:hoc eſt, ſi arbitremur, non ſolùm Ioanni virgini, ſed & Ioſepho virgini,Virginem matrem peculiariter commendatam traditamq; fuiſſe. Sic enim cum Gerſone ratiocinabor:Si Dominus matri ſuæ iam ætatis prouectæ nullum cuſtodem niſi Virginem, Ioannem puta Euangeliſtam, adhibere curauit, quantò magis exiſtimandum eſt,parem illi curam fuiſſe, vt eidem matri in ætate adoleſcentiore de cuſtode Virgine prouideret? Nam & filius IESVS non niſi in puritate virginali naſci voluit atque nutriri. Quod ſi non virginitatis,at certè quidem cœlibatus peculiarem & neceſſariam gratiam illi donauit Deus,ad ſuum munus legitimè obeundum,vt vellet nimirùm ac poſſet caſtè & ſecurè cum Virgine caſta domi foriſque verſari, & carnis illecebris, impurisq; affectibus,qui ex viri fœminæq; familiari conuictu ſuboriuntur, omninò vacare, eoq; rectiùs ad omnẽ vitæ vſum matri ſimul & filio inſeruire. Quum verò ſponſæ integerrimi caſtiſsimiq; mores accederent, illiq; ſponſo magis ac magis indies placerent, quis

An Ioſeph bigamus fuerit.

Marc.6.
Ioan.7.
In admonitione prefixa homilię. Chryſoſtomi de annũciatione Domini.

Probabiliùs de Ioſeph dici, q Virgo Virginẽ cuſtodierit, aut certè amãs fuerit caſtitatis.

Ser. de natiuitate Marię conſideratione 3.

Digitized by Google

quis pius vel neget, vel dubitet, magnũ illi calcar acceſsiſſe, vt lubenti animo ſacrę coniugis imitâretur exemplum, & ex pari conſenſu propoſitum caſtitatis amplecteretur; adeoq; interpoſita pacti votiq; religione firmaret? Vt hinc de illo Prudentius dixiſſe videatur. *Paſti cui cura pudoris.*

Cõtra Vnionitas.

Cęterùm ſiue hic Ioſeph perpetuò cœlebs, vt multi nũc ſentiunt, ſiue bis maritus fuerit, vt quibuſdam veteribus viſum eſt, qui ex priore quidem vxore filios procreârit, illud certum nobis & incõcuſſum manet, quod noſtræ diſputationis caput eſt, caſtum illũ cum caſtiſsima vixiſſe Virgine, & ab eadem perpetuò cõtinuiſſe. Nec potuit in hoc continentię propoſito non magnoperè confirmari, quum ex angelo percepiſſet ſuam ſponſam ad myſterium ſummum, diuinitus electam & aſſumptam eſſe, quæ Dñi ac Dei ſui, imò & omnium mater, ac viuum quodammodò tabernaculũ puriſsimumq; templum exiſteret. Erat illa Virgo, vt iterũ vtar verbis Auguſtinianis, ideò & ſanctiùs, & mirabiliùs iucunda ſuo viro, quia etiam fœcunda ſine viro, prole diſpar, fide cõpar.

Li. 1. de nuptijs & concupiſcentia, cap. 11.

Alij verò qui Ioſeph virginem manſiſſe defendunt, non ex ipſo, ſed ex fratre ipſius Cleopha natã dicunt Mariam filiam, quæ Alphæo nupſerit, ac horum quidem duorũ coniugum quatuor illos faciunt filios Iudã Thadęum, Simonem Cananęum, Ioſephũ & Iacobum minorem, qui omnes fratres Dñi, quia cognati eius eſſent, Iudæorum more dicuntur; quo modo & Lot Abrahę, & Iacob Laban frater legitur appellatus. Probat igitur Hieronymus nec Mariæ, nec Ioſeph fuiſſe filios illos, quos Euangelium fratres Dñi vocat, fratres, inquam, Chriſti non affectu, non gentis priuilegio, non natura, ſed cognatione ſeu generis propinquitate. Aſcribam Hieronymi verba luculenta, quibus & Ioſeph filios adimit, & ſimul cauſam erroris oſtendit, ob quam nõnulli fratres Dñi ex illo patre natos eſſe putârunt. Quidam, inquit, fratres Dñi de alia vxore Ioſeph filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta Apocryphorum, & à quadã Eſcha muliercula cõfingentes. Nos aũt, ſicut in libro, quem contra Heluidium ſcripſimus, continetur, fratres Dñi non filios Ioſeph, ſed cõſobrinos Saluatoris Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris & Ioſeph & Iudæ, quos in alio Euãgelij loco fratres Dñi legimus appellatos. Fratres aũt conſobrinos dici, omnis ſcriptura demõſtrat.

Fratres Domini in Euangelio dicti quem patrẽ habuerint.

Genes. 13. & 29.

Lib. aduerſus Heluidium.

Hieronymi ſententia de fratribus Domini.

In cap. 12. Matth.

Centuria 1. lib. 1. ca. 10

Quarè nõ improbamus quod Centuriatores Hieronymo ſuffragantes admonent, fabuloſum videri Iacobi Proteuangelion, vbi Ioſeph viduũ fuiſſe, ac plures habuiſſe liberos, anteq̃ Maria ei deſponſaretur, exponit. Verùm hac de re alij pluribus diſſeruerũt.

Libet interim hoc loco, quoniã in Ioſephi hiſtoriam & cum Marię cohabitationẽ ſemel ſumus ingreſsi, libet inquam, obiter adiũgere, quæ partim admiratione, partim imitatione, partim admonitione digna eſſe cenſeo. Admirandum eſt ſanè Virginis cõſilium, quę poſtquàm ſe ſuamq; continentiã Deo dicauit, vt illi ſoli puriſsimè deuotiſsimeq; vacaret, mortali tamen viro nubere adeò non refugit, vt etiam celebratis, vt putant, nuptijs ſe ſociam illi fidenter adiungat, & cum illo quotidiè viuat. Quid enim ſi diuinitus edocta cognouit, virginitatis ſuę decretum in ipſo coniugio ſaluum ac integrum eſſe manſurum, vt diximus, atq; adeò hoc ſuum coniugium & Iudæis & Chriſtianis profuturum? illis quidem, vt minùs offendantur, præſentis matrimonij velut prætextu decepti, dum vulgare coniugium eſſe putant: his verò, vt eiuſmodi continentis ſponſi atq; ſponſæ coniunctionem magis ſuſpiciant, ac in ipſo etiam coniugio, ſi non perfectè, at aliqua ſaltem ex parte libentiùs æmulentur. Præclarum & illud magisq; imitandũ exemplum eſt, quo ſimul ad manſuetudinem, patientiam atq; fiduciam excitamur, quòd Maria, ſi ritè cõſideramus, perpetuò ſibi ſimilis, & ad tacẽdum quàm ad loquendum promptior, nulli hominum, non Zacharię Prophetę, non cognatis & amicis coniunctiſsimis, & ne Ioſepho quidem ſponſo myſterium ab Angelo nunciatum & ſuo in vtero celebratum patefaciat. Igitur, vt intra ſummæ modeſtię terminos ſeſe cõtineat, etiãſi haud ſine moleſtia videret, cũ manifeſta ſigna conceptus apparerent, ſpõſum hinc varijs animi curis, ſuſpicionibus, angoribus miſerè diſcruciari, tamen innocentię ſuæ purgationem omnem prętermittit, ne ſeipſam aliôquin prædicare videretur, ſi quod res erat fateri voluiſſet, ſe nempè de Spiritu ſancto grauidam, & Magni Meſsię matrem electam, ſicut Eſaias eſſet vaticinatus. Adeò illa ſilentij tenax, & modeſtiæ omnis obſeruans fuit, quæ licet famam ſuam in diſcrimen adduci, & ſponſum haud leuiter offendi cerneret, tamẽ ſoli Deo ſeſe permittit, ac illius prouidentię totius

Admirãdũ Mariæ Virginis inſtitutum, quæ poſt decretam virginitatẽ Ioſeph viro ſe tradidit atque cõmiſit.

Eiuſdem Virginis imitandum exemplũ de arcano reticendo, & fiducia in Deum conijcienda.

Eſai. 7.

rei

rei progressum exitumq; secura committit. O viuam in Deum fidem, qualem in Israël non reperias: ô raram & columbinam in Virgine simplicitatem, quæ omnem mundi prudentiam vincit ac dissipat: ô excellentem Deo fidentis animi generositatem, qui patris Dauidis egregio præcepto pareret: Reuela, inquit, Domino viam tuam: & spera in eo, & ipse faciet. Vnde nec sua quidem spe Virgo sancta frustrata est, Deo causam eius fortunante per Angelum, qui non multò pòst è summo cœlo missus, dormientem sponsum instruxit, instructum omni suspicione falsa liberauit, sponsamque illi tantò chariorem, quantò integriorem reddidit. Quemadmodùm enim Daniel diuinitus est excitatus, vt Susannæ falsò accusatæ, & ad supplicium abductæ præsentem opem adferret, ac obiectæ impudicitiæ labem omnem abstergeret: ita munus Gabrieli à Deo datum est ad causam huius Virginis, ne quid maioris periculi silentio crearetur, apud Ioseph defendendi, omnemq; fœdi criminis suspicionem depellendi. Rectè igitur MARIA Susannæ à Chrysostomo comparatur; & in vtraq; propheticum dictum impletur: Salus iustorum à Domino, & Protector eorum in tempore tribulationis, & adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos, & saluabit eos, quia sperauerunt in eo. Quod arcanum MARIA religioso & diuturno texit silẽtio, vt ne cum charissimis quidem communicaret, hoc demùm Elizabetha diuino afflata Spiritu propalauit, & in singularem Virginis matris laudem Prodidit. Vbi primùm illa coacta sanctum rupit silentium, & laudem sibi oblatam repudians, in summi authoris commendationem se totam dulcissimè modulando profudit.

Pſal. 36.

Daniel. 13.

Hom. in S. Susannam. Pſal. 36.

Luc. 1.

Quantũ Maria ſuo ſilentio certaq; fiducia profecerit.

Vt Susanna per Danielẽ ſic Maria innocẽs per Angelum infamię periculo liberatur atq; defenditur.

Quid verò isthuc obsecro, quod MARIA cum Ioseph, Virgo sacra cum diuerso sexu tàm viuit familiariter, vt à quotidiano viri conspectu domesticoque conuictu se minimè abstineat, sed illum & comitem, & socium in conuiuio continuum habeat? Is ducit illam in Agyptum, & ab Ægypto reducit, solusque cum sola tàm longinquam, tam secretam conficit viam, vt Bernardi verbis vtamur. Quid isthuc, inquam? an vel admonitione, vel purgatione quadam non indiget, ne res in exemplum fortasse trahatur, & castitatem amantes sibi quoque licere putent, quod tunc MARIAE & Iosepho licuisse fatemur? Certè non licebat modò, sed decebat etiam, vt talis Virgo cum tali viro coniunctim familiariterque viueret, ac diuinæ voluntati satisfaceret, nullumque periculum in suo puro cœlibatu vereretur. Nec dubium sanè, quin castissimus & syncerissimus amor ex mutuis illis vitæ communis officijs atque obsequijs magis magisque fuerit indies confirmatus, & ad commodiorem Christi pueri educationem magnum vsum & fructum attulerit. Quid autem illi metuerent, cuius incontinentiæ periculo subiacerent, tàm firmis & solidis diuinæ gratiæ præsidijs communiti, vt lex carnis & effrœnis concupiscentia sanctum & diuinum in illis amorem nulla ex parte imminueret atque labefactaret? De Ioseph sanè scribit Gerson, in hoc iusto & æquè casto viro peccati originalis fomitem vel extinctum, vel depressum fuisse, sed & prorsus decuisse, ne præstans Virginis forma, & cohabitatio familiaris, ipsum ad libidinem solicitaret, ac aliqua ex parte commoueret, quem præterea nonnulli in matris vtero sanctificatum appellant. Tùm ex Bonauenturæ & aliorum sententia probant quidam, quòd licet eximium & admirabilem decorem MARIA præ se ferret, nullum tamen mortalium ex eius aspectu ad fœdam carnis concupiscentiam solitum incitari: ex illo enim venerando vultu & corpòre diuinum aliquid, & virgineum frigidumque prodiisse rorem, qui ad impuritatem libidinemq; omnem spectantium restinguendam & arcendam conferret, ac quasi virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honestatem prouocaret.

Ser. 3. in vigilia natiui. Domini.

Ser. de natiuit. virginis Mariæ.

Quomodò accipiendũ, quòd Maria cum viro familiariter degat ac vtriusque nõ metuat castitati.

Licebat & decebat Mariã cũ Ioseph summã inire et alere familiaritatem.

Maria et Ioseph de continentia seruãda securi.

Ioſepho data caſtitatis gratia ſpecialis.

Ex aſpectu et contactu Marię nullus vnquam ad libidinẽ incitatus.

Verùm enimuerò haudquaquàm licet, haudquaquàm decet ac expedit, vt parem viuendi & cum altero sexu habitandi libertatem nunc sibi permittant homines, & illi præsertim, qui purum exigere cœlibatum, suamque saluam tueri continentiam semel in animum induxerunt. Etenim viri cum muliere, adolescentis cum puella contubernium frequens & quotidianum quid aliud obsecro, quàm aut manifestæ, aut occultæ incontinentiæ, multumque suspectæ cohabitationis indicium præbet? quid præterea inde consequi posset, nisi vt aut plærisque iusta detur obtrectationis occasio, aut facilem antiquus humani generis inimicus materiam deceptionis assumat, sicut Gregorius Magnus alicubi scribit. Habet hìc sanè locum, quod dixit Salomon, & in hoc ipso

Virginitatis & cœlibatus amãtes fugere debẽt potiùs, quã sequi præsens exemplum Ioseph & Mariæ cohabitantium.

Li. 7. in dict. 2. epist. 100 & lib. 11. epist. 40. & 41.

Digitized by Google

ipso argumento Basilius repetiuit: Nunquid potest homo abscondere ignem in sinum suum, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius? Quo igitur modo qui ignem attigerit statim aduritur, ita viri tactus & fœminæ sentit naturam suam, & diuersitatem sexus intelligit,[a] Hieronymo teste. Nam vt[b] Basilius quoque confirmat, grauis ac vehemens virorum erga fœminas viget concupiscentia, & masculinis corporibus est indita, vt non possit euelli, quæ nisi vi quadam opprimatur, pudorem omnem paulatim excutit, ipsumque iudicium & sanitatem mentis euertit. Hinc[c] vetus illa monialibus indicta, & à Concilio[d] Tridentino sanctè confirmata, vt vocant, clausura est, ne vllus omninò accessus ad religiosas fœminas pateat, quæ mundo mortuæ, vni Christo viuere, rebusq; diuinis citra impedimentum operam dare assiduam debent. Hinc rursus tot Patrum præceptiones extant,[e] quibus grauissimè cautum est, vt non modò virgines quæ Christo nupserunt, ab omni sint virorum familiaritate remotæ, longéque seiunctæ, verùm etiam vt in ordine sacro constituti, vel cœlibatum profesi nulla cum fœminis habeant commercia, nec illarum cohabitationem admittant, his duntaxat exceptis, de quibus praua non possit esse suspicio, quasq; sacrorum canonum censura permittit. Præclarum est dictum[f] Gregorij Nazianzeni: Laudo fœminas, quas mares minimè norunt. Ex harum classe fortasse soror eiusdem[g] Gregorij Gorgonia fuit, quę prę pudore virilis aspectus & manus, etiam in grauissimo morbo nullum medicum alium quàm Deum petiit atq; tulit. Et canon est eiusdem[h] Gregorij ad piam omnem virginem pertinens: Virorum etiam castorum aspectum fuge, ne forsitan macula vulnereris, vel vulneres.] Quarè[i] Augustinus Presbyter & Episcopus creatus, vt de illo Possidonius refert, omnem omnium mulierum quamlibet aliôquin honestarum conuictum respuit, apertéque docuit, nunquam debere fœminas cum Dei seruis in vna manere domo, ne tali exemplo scãdalum aliquod infirmioribus relinquatur. Tùm[k] Cyprianus communi multorum collegarũ nomine prohibet, virgines cum masculis, non dico simul dormire, sed cohabitare ac viuere. Nec aliô spectat vetus liber, siue Cypriani sit, cui passim ascribitur, siue Origenis, de singularitate Clericorum, qui vitam eorũdem à fœminarum consortio semotam exigit, firmisque rationibus probat. Idem argumentum tractat[l] Hieronymus, vbi de vitando suspecto contubernio epistolam integram scribit. Extant & graues[m] Chrysostomi admonitiones, ne cum viris habitent mulieres etiam συνεισάκτους, quas[n] Budęus cœlibatus socias vertit, antiquiores verò subintroductas & extraneas, vel canonicas aut regulares sunt interpretati, quoniam nec vxores, neq; concubinæ, sed tertij cuiusdam generis erant fœminæ, quas Ecclesiastici homines non sobolis, nec libidinis gratia, sed pietatis studio, aut certè prætextu domi secum fouere solebant. Cuiusmodi mulierculum, vt sic dicam, subintroductores à[o] Gregorio Nysseno hunc in modum depinguntur: Nomine duntaxat cœlibatum profitentes, à communi viuendi consuetudine non longè absunt, vtpotè qui non ventris solùm voluptati indulgeant, sed & cum fœminis apertè contubernij societatem habeant: hanc enim familiarem viuendi consuetudinem fraternæ cognationis nomine appellant, honestiori scilicet vocabulo suam, quæ ad peiora procliuis est, mentem occultantes.] Vt idcirco mirum videri non debeat, horum licentiam à veteribus crebrò reprehendi, & hoc etiam[p] Siricij canone castigari: Fœminas, inquit, non alias esse patimur in domibus Clericorum, nisi tantùm quas propter solas necessitudinum causas cum his habitare Synodus Nicæna permisit.] Ac Nicænæ quidem Synodi in præsenti causa meminit non modò Concilium[q] Aquisgranense, quod sub Ludouico Cæsare habitum fuit, verùm etiam[r] Basilius Magnus, quum septuagenarium quendam Gregorium Presbyterum per epistolam corripit, quandoquidem introductam mulierem domi retineret, suumque factum tueri non erubesceret. Huic ille prudentissimè consulit, adeóque iniungit illud: Eiice eam à domo tua, & statue ipsam in monasterio: sit illa cum virginibus, & viri tibi seruiant, ne nomẽ Domini per vos blasphemetur.] Eandem Nicænæ Synodi legem Concilium Carthaginense cõfirmat, dum ita præcipit: Clericus cum extraneis mulieribus ne habitet.

Quid quod adeò casta antiquitas & antiqua maiorum castitas fuit, vt non solùm promiscua virorum & mulierum monasteria simul & lauacra esse prohibuerit, sed

S etiam

Lib. de vera virginitate. Prouerb. 6.

a Quæst. 4. in Iouin.

b Li de vera virginit.

c Cõcilium Cabilon. 2. ca. 63. & in 6. de statu regularium cap. Periculoso.

d Sessione 25, ca. 5.

e Vide dist. 82. Et Concil. Arelatẽ. sub Carolo Magno c. 7. Turonen. c. 29. Et extra c. 1. de cohabitatiõe clericorum & mulierum.

f In monitorio ad cõiugatos.

g In oratione in laudẽ sororis Gorgoniæ.

h In oratio. qua virginẽ exhortatur.

i In vita Augustini.

k Lib. 1. epistola 10.

l In epistola Retulit mihi quidam.

m Ser. quòd regulares fœminæ viris cohabitãt: et Ser. aduersũs eos, qui fouent sorores adoptiuas.

n In commen. linguę Græcæ.

o Li de virginit. ca. 23.

p Epist. 1. c. 12. Et in Synodo Agathensi cano. 10.

r cap. 39.

q In Epist. ad Gregorium Presbyterũ.

Cõcil. Carthag. 3. cap. 17. Et Carthag. 4. cap. 46.

Augustinus verbo & exemplo docuit fœminarum cõuictum clericis fugiendum esse.

De subintroductoribꝰ mulierculorum, quæ olim clericis cohabitabant.

Digitized by Google

etiam ſacris in ædibus auditoria, quæ ad verbum Dei percipiendum ex vtroque ſexu conſtarent, vix permittenda putârit, quaſi dedecoroſum minusque tutum ſit, viros & mulieres in templis præter ordinem commiſceri. Ex Ambroſio certè intelligimus, quod ſuum locum in templo deſignatum, eumque tabulis ſeparatum olim virgines obtinuerint. Indicat & [a] Chryſoſtomus, viros olim à mulieribus, quũ in Eccleſia conuenirent, ligneis parietibus fuiſſe ſecretos: talemque ſeparationem vtriusque ſexus in templis exigit [b] Cyrillus Hieroſolomitanus, ne ſtudium ſalutis, inquit, ſit occaſio perditionis. Imò ex [c] Clemente Romano diſcimus, Apoſtolicum hoc eſſe inſtitutum, vt viri à mulieribus, & virgines ab aliis ſeorſim in templo verſentur. Vbi ſeueriorem adhuc præbet ſe [d] Baſilius Magnus, eodem etiam vtero prognatos, id eſt, fratres & ſorores admonens, vt cautè admodùm inter ſe, nec ſine metu quodam verſentur, quòd familiaris illa conſuetudo nimiáque confidentia, quæ non ſolùm inter domeſticos, ſed etiam inter fratres & ſorores extare ſolet, nonnunquàm eô licentię prorumpat, vt exitus triſtiſsimi conſequantur. Exemplo ſit Amon Dauidis filius, qui violata ſorore Thamar, incæſtum fœdiſsimum perpetrauit, hocque perpetuo dedecore ſuum nomen ac Dauidicam ſtirpem quantumuis illuſtrem commaculauit. Quid ergo mirum, Clerico maioribus, vt vocant, ordinibus initiato, illud ab Hieronymo præcipi? Omnes puellas & virgines Chriſti aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Nec ſub eodem tecto manſites, nec in præterita caſtitate confide. Nec ſanctior Dauid, nec Salomone potes eſſe ſapientior.] Imò verò ſi Tertulliano credimus: tàm ſancti viri eſt ſuffundi, ſi virginem viderit, quàm ſanctæ virginis, ſi à viro viſa ſit. Vnde monet etiam Clemens Alexandrinus: Videtur ſuper omnia eſſe auerſandus mulierum aſpectus: non ſolùm enim, ſi tangantur, ſed etiam ſi ſpectentur, peccari poteſt, quæ maximè vitare oportet eos, qui rectè & ſyncerè inſtituuntur.] Quæ omnia vir ille conſtantiſsimus Iob, ſi nobis adeſſet, facilè confirmaret, adeò mente oculisque caſtus, vt bona fide teſtaretur: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

Libro ad Ipſam, virginem ca. 6.
a Hom. 74. in Matth.
b In præfatione catechefium.
c Li. 2. conſtitut. Apoſtol. cap. 61.
d Li. de vera virginit.
2. Reg. 13.
In epiſt. ad Nepotianũ.
Li. de velandis virginibus.
Li. 3. pædagogica. N.
Iob. 31.

Iob ab aſpectu virginum ſibi cauet.

Atque hæc ſatis de virginibus ſacrique cœlibatus ſtudioſis omnibus, vt quod Ioſeph & MARIA cum laude fecerunt, ſibi, ſi ſequantur, vitio vertẽdum eſſe norint: adeò plena periculi res eſt, tales cum diuerſo ſexu magnam & aſſiduam inire ac alere familiaritatem. Habent interim alia, quæ rectiùs in hoc vtroque coniuge contemplentur, adeóque ſibi imitanda proponant, in MARIA potiſsimùm, quæ colendi puri cœlibatus pulcherrimum ſemperque memorandum præbet exemplum. Adiit virginem Gabriel, ſed quam domi ſolam, & ocio haud dubiè ſancto vacantem offendit, & quæ ad Angeli occurſum expauit, quaſi virum quem nõ ſolebat, aſpiceret, & ab omni viri tùm aſpectu, tùm colloquio eſſet aliena. Hinc Alma quoque ab Eſaia dicitur, hoc eſt, virgo aſpectibus hominum abſcondita & ſecreta, probatæque prorſus pudicitiæ, & de cuius integritate nulla vel ſuſpicio, vel dubitatio iure cõciperetur: tàm ſedulò vel domi ipſa manebat, vel à parentibus cuſtodiebatur. Sic enim hanc vocem Hebræam non ſolùm [e] Hieronymus, ſed & [f] Galatinus interpretatur. Nunc audi peritum piæ Virginis formatorem: [g] Imitetur MARIAM, quam Gabriel ſolã in cubiculo reperit: & ideo forſitan timore perterrita eſt, quia virum quem non ſolebat, aſpexit.] Neq; ſunt diſſimilia, quæ ab Ambroſio ad inſtitutionem virginum adferuntur: his enim MARIÆ ſectandum proponit exemplum, quæ non alibi quàm domi in penetralibus, & ſine comite ab accedente Angelo inueniatur, quę quum ſola eſſet, minùs ſibi ſola videbatur, quanquàm ſola non fuerit, quę cum tot libris, tot archangelis, tot prophetis quotidiè verſaretur. Adhęc aures religioſas & oculos verecundos illi tribuit, quoniam viri ſpecie commota trepidat, & ſicut ipſe loquitur, in viro peregrinatur, quæ & ſalutata obmuteſcit, & appellata reſpondet. Quid præſtantius in virgine, inquit, cuius præcipuum opus Verecundia, quàm ſecretum? quid tutius ſecreto, & ad omnes actus expeditius? Munia enim pudoris induit, non concurſationis.] Ornat præterea ſilentium virgines, quod neq; virginum principi defuit: quum rarò hęc quidem, & magno cum pondere grauibusq; perſonis verba ſua depromat. Vix enim ſepties MARIA in Euangelio locuta eſſe ſcribitur, quæ primùm audito Angelicæ legationis myſterio, vt Petrus Damianus aſſerit, ſolitum modeſti ſilentij rigorem tenuit: & licet ipſa intra ſe diſcutere non poſſet, qualis illa eſſet ſalutatio, verbis tamen inqrere ſuperfluũ deputauit. Sed mox tacendo audire

Maria quomodo imitanda colentibus cœlibatum.

Mariam non temerè Alma dici ab Eſaia.

Eſa. 7.
e In comment. Eſaiæ ca. 7.
f Li. de arca. Cathol. veritatis c. 10.
g Hiere. in epi. ad Lętã.

Quomodò Maria virgines & caſtos inſtruat exemplo ſuo.

Li. 2. de virginibus.

Epiſt. 64. ad Sygarium.

Silentium Mariæ, virginibus obſeruandum.

Ser. 3. de natiui. Mariæ.

Digitized by Google

audire meruit, quod inquirere nõ præsumpsit.] Prætermissis verò aliis, ne sim longior, vnum Bernardum proferam, quoniam hoc ipsum tantę virginis, quę secessum & silentium amat, exemplum, magno certè iudicio ponderat, & ad virginum profectum præclarè conuertit. Solent, inquit, virgines, quæ verè virgines sunt, semper pauidæ & nunquàm esse securæ: & vt caueant timenda, etiam tuta pertimescere: scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare preciosum: & nimis arduum esse viuere angelicè inter homines, & in terris more cœlestium cõuersari, & in carne cœlibem agere vitam. Ac proinde quicquid nouum, quicquid subitum fuerit ortum, suspectas habent insidias, totum contra se æstimant machinatũ. Idcirco & MARIA turbata est, sed non perturbata.] Ac paulò pòst: Quod turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitauit, prudentiæ.] Sed nobis in viam redeundũ est, ne in loco communi nimiùm hęreamus, quem, si velint, Ecclesiastę facilè amplificabunt.

Hom. 3. de beata virgine.

Piarum virginum est semper pauere, ac etiã tuta pertimescere.

Quomodò Maria verecũdiam cum fortitudine prudentiáq; coniunxerit.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

MARIAM ex voto virginem fuisse, ac præterea de aliis ex voto amplectentibus cœlibatum.

NON satis est aduersariis de MARIÆ desponsatione nugari, eiusq; virginitatem multis suspectam reddere, sed & contra votũ tantæ virginis, ne suũ cœlibatum religione aliqua vel cõfirmasse, vel illustrasse videatur, bellum nouum instituunt. Vnde nostri[a] Centuriatores Augustinum aliosq; veteres, qui Deiparam voto obstrictam fuisse virginem tradunt, palàm insectantur. Et hi [b] Caluinum sibi fauentem ac patrocinantem habent, à quo non solùm infirmum, sed absurdum etiam & ridiculum, imò perfidia graui reprehensione digna reputatur, si perpetuæ virginitatis conceptum votum in MARIA constituamus. Vbi præceptorem sequitur discipulus [c] Beza, qui miris se modis torquet, rem veluti præclaram se effecturum arbitrans, si seruandæ virginitatis propositum MARIÆ posset auferre: hoc enim in muliere desponsa omni exemplo & testimonio carere contendit. Veterum igitur opinionem reiicit, qui censent, MARIAM antequàm ab Angelo salutaretur, de seruanda virginitate cogitasse, vel constituisse, vt idcirco dixerit: Quomodò erit istud, quandoquidem virum non sum cognitura, vt idem Beza Lucæ verba interpretatur. Qui MARIÆ sermo velut ex incredibili narratione Angeli profectus videtur, perinde ac si illa voluerit hoc modo respondere: Tu quidem dicis fore vt concipiam ac pariam: quod fieri non potest, nisi cum viro congrediar, cui sum desponsa. Atqui adhuc ab eo abstinui, & porrò consilium est abstinere. Quomodò tandem igitur credibile est fore quod dicis? Hanc veram & germanam verborum MARIÆ sententiam, quam posteà confirmabimus, fastidiosus Beza respuit, & suum inane phantasma nobis obtrudit, fingẽs eandẽ virginem in propositis verbis ab Angelo sic perconctari: *Quandoquidem in eo quod polliceris, nullus locus est vulgari & consuetæ matrimonij coniunctioni, agè qua tandem ratione fiet, quod narras? Hac aũt expositione non video*, inquit, *quid dici possit accõmodatius.*

a Cent. 1. li. 2. ca. 10.
b In harmo. Euang. & in Marlorat.
c In scholiis adiectis Euangelio Lu.

Qui nouatores Mariam ex voto fuisse virginem negent.

Quis veterum sit sensus de Mariæ interrogatione, Quomodò fiet istud?

Beza nouum & inauditum sensum Mariæ verbis affingit.

Egregium sanè figmentum, & tali expositore dignum, qui primus, vt opinor, cum suo Caluino somniauit, MARIÆ tunc fuisse persuasum, mirificam concipiendi rationem deberi Messiæ, qui præter communem morem, & non ex maris fœminæque congressu in orbem proditurus esset. At multò rectiùs & sapientiùs hunc locum communis Theologorum Schola perpendit, atque cum Athanasio censuit, MARIAM in his verbis ad naturam ipsam respexisse, & de Ioseph cui nupta erat, cogitasse, quum sibi promitti filium recens intellexisset. Illa igitur cœlesti nuncio assensa non est, nisi prouidè primùm percunctaretur, quomodò inoffensa virginitate, quam Deo sanctè promiserat, mater esse posset Emanuelis. Sic enim absque omni vitio fieri poterat, vt arcanam illam summi numinis dispensationem, quæ mox erat subsecutura, mente non attingeret, sed putaret Messiam communi hominum sorte, hoc est, ex patre & matre conceptum & ortum esse habiturum. Sed & Gabrielis responsum indicat, MARIAM instructione aliqua eguisse, quum adhuc ignoraret mysterium, de quo scisciabatur,

Beza sententiam de Mariæ animo & persuasione nõ esse recipiendam.

In Euang. de Deipara.

Digitized by Google

quomodò nimirùm filius altíſsimi & Rex æternus ille in mundo naſciturus eſſet, operante hoc ſolo ſpiritu, vt è ſubſtantia Virginis carnem humanam Dei filius mutuaretur. Nam Eſaiæ verba, quæ virginem parituram prædicunt, haud opus eſt illi, velut ad ſe pertinerent, mox obuia perſpicuaque fuiſſe, quum præſertim nouus & inexpectatus ille hoſpes Gabriel mirabili aſpectu, inuſitato colloquio ſtupendoque promiſſo virgineum illius animum nonnihil commoueret atque turbaret. Itaque velut rei nouitate perculſa, quod myſterium non ſtatim aſſequi potuit, ſola nempè Spiritus operatione Chriſtum eſſe concipiendum, id ab Angelo cupit pleniùs edoceri, ne aliôquin peccet per imprudentiam, ſi in re tanti momenti dubia, quum poſsit, non conſulat peritiorem. Ex Iudæis ſanè perpauci tunc reperti ſunt, qui locum dictum Eſaiæ aſſequerentur, vnde iuſtus ille Simeon, qui poſteà puerum natum in templo amplexus eſt, in hac ipſa prophetię ſententia ſic perplexus hęſit, vt diu ſibi ſatisfacere non potuerit, quemadmodùm è Cedreno ſuprà notauimus. Rectè igitur de MARIA dixit Ambroſius: legerat quia virgo generaret: non legerat quomodò generaret. Legerat: Ecce virgo in vtero concipiet: quomodò autem conciperet, in Euangelio primùm Angelus eſt locutus.]

Eſaiæ locus de virgine paritura olim difficilis & obſcurus eſt viſus. Eſa. 7. Lib. 2. in Luc.

Sudat & Petrus Martyr, ſuoſq; neruos omnes intendit, vt Catholicorum ſententiam labefactet, ac Marianæ caſtitatis votum euertat. Æquè ſanus & ſobrius eſt Conradus Pellicanus, qui hoc acutum ſcilicet telum in nos eiaculatur: *Figmenta ſunt infœliciter continentium, qui de emiſſo verbotenus voto virginitatis, in ſanctiſsima Dei matre comminiſcuntur.* Tùm Henricus Pilius, quem fortiter repulit Bredenbachius, falſitatis crimen illis impingere non veretur, qui Deiparæ votum virginitatis aſcribunt. Nihilo eſt modeſtior Franciſcus Lambertus, quum præſentem locum tractans, in hanc petulantem vocem prorumpit: *Nihil mouearis mendaciis illis, quibus aſſerunt, quidam beatam MARIAM virginitati perpetuæ ſe voto aſtrinxiſſe.* Longum foret ſectarios alios enumerare, qui eundem contentionis funem trahunt, nihil non arripientes, ne hanc MARIÆ laudem concedant, quòd profeſsione virgo fuerit, & ſuam pudicitiam Deo ſanctè nuncupârit. Quid enim facerent, quid docerent aliud ſiue noui, ſiue veteres Lamperiani, votorumq; contemptores & irriſores improbi, ſicut de votis quidem Theologi loquũtur, & nos pluribus poſteà diſſeremus.

Petrus Martyr, Pellicanus, Pilius & Frãciſcus Lãbertus præter alios nouatores, Mariã ex voto non fuiſſe virginem, contendunt. In compendio Hiſtoriarum. Libro commẽt. in Lucam ca. 1.

Vbi tùm res ipſa, tùm nouatorum importunitas poſtulat, vt quædam ex hiſtoria Euangelica repetamus, ac Patrum ſanctorum adiuncta ſimul interpretatione communiamus, ne querantur aduerſarij, nos Euangelij lucem ſubterfugere, & ſine ſcriptura, ſine Patribus Deiparam ex voto virginem prædicare. Lucas Euangeliſta, qui MARIÆ ſtudioſiſsimus fuit, ampliſsimam ac fœliciſsimam legationem illam deſcribit, quæ à ſummo Deo præſtantiſsimo Gabrieli Angelo commiſſa, & ad MARIAM virginem omnium noſtrum nomine directa, ſucceſſum & exitum longè auſpicatiſsimum habuit. Igitur diuinorum myſteriorum conſcius idem Gabriel, ſolus ad MARIAM ſolam ocio ſanctiſsimo vacantem intrauit, mandata diuina expoſuit, eiusque animum vt mater Emanuelis eſſe conſentiret, inſtruxit. MARIA ſimul & nuncij & myſterij nouitate permota, ſicut laudem oblatam propter ingentem animi modeſtiam agnoſcere non potuit, ſic etiam in Angeli verbis myſteriorum plenis maiorem lucem deſiderauit, vt hinc admirabunda quæreret: Quomodò fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Vbi ſeſe ab aliis fœminis, quæ apud Iſraëlitas erant deſponſæ, & viros cognoſcebant, non obſcurè diſiunxit. Indicat igitur, ſe hoc quidem conſilio non habere ſponſum, vt cæteras, ob carnalem, vti vocant, copulam, ſed ſibi certum eſſe, quòd nullam cum viro rem in poſterum velit habere, voti religione nimirùm obſtricta. Enimuerò ſi virginitatem ſuã Deo non deuouiſſet, nullus erat aut admirandi, aut ſciſcitandi locus, ſed in eo acquieſcere poterat, quod promiſerat Angelus: Ecce concipies & paries filium: ſponſoque ſuo contenta putaret, promiſſum filium ex maritali complexu, & ex virili ſemine, vt fit coniugibus, ſibi quoque naſciturum eſſe. Nunc verò prudens, religioſa & ſui voti conſcia, piique propoſiti tenax Virgo non immeritò hæret & quærit, quomodò ſine viro & citra virile commercium promiſsi filij mater futurá ſit. Id perinde eſt ac ſi diceret: Non diffido verbis tuis Gabriel, qui haud dubiè diuinę voluntatis fidus interpres es, credoque tam diu exoptatum promiſſumque nobis Meſsiam,

Quomodò Gabriel ad Mariã ſalutandam & inſtruendã peruenisſe ſcribatur.

Maria ſe ab aliis puellis deſponſatis ſtudioſe diſcernit, & ob quã cauſam interroget Angelum.

Senſus verborũ exigit, Mariam de voti religione ſeruanda ſolicitam fuiſſe.

Quomodò Maria ex Angelo fuerit ſciſcitata.

Digitized by Google

Meſsiam, vt affirmas, breui ſuum regnum in domo Iacob auſpicaturum. Illud admiror, quod ais me tanti filij fore matrem. Etſi enim ſpónſo Ioſepho nupſi, tamen ab ea cura & cogitatione, vt mater fiam, ſum prorſus aliena, quando viri conſuetudinẽ mihi iam antè penitus interdixi, meamque virginitatem Deo conſecraui. Igitur amabò te, ſancte Gabriel, quo nam modo iſthuc fiet tandem, vt & ego promiſſam virginitatem conſeruem, & tuum ſimul nuncium Deique decretum de naſcituro ex me, vt dicis, filio perficiatur? Habes dubitationis ac ſolicitudinis meæ cauſam: nunc tu rationem rei futuræ commonſtra: ego quidem opto inprimis ac debeo per omnia & ſuper omnia diuino numini obſecundare.

Patrũ teſtimonia, Mariã hoc loco aſtruerevotum ſuæ virginitatis.

Hunc germanum præſentis loci eſſe ſenſum, nobis etiam tacentibus loquuntur Patres, & eodem ferè modo verba Virginis, (Quomodò fiet iſtud, quoniam virum nõ cognoſco?) interpretantur, diſerteque MARIAM ſacram & Deo conſecratam, ìmò & voto aſtrictam virginem faciunt. Igitur Anſelmus de hoc MARIÆ ſermone ſic diſſerit: Si cuilibet virgini deſponſatæ in animo ſuo diſponenti nubere diceretur, Filium habebis, non miraretur, neque interrogaret, quomodò iſtud fieret, vtpotè quæ ſe deſponſatam & in proximo nupturam ſciret, & à viro grauidari vſu naturæ ſperaret. Hoc autem (MARIA) non immeritò mirata eſt, & quomodò fieret quod promittebatur, ſciſcitatur, quoniam quamuis deſponſatam, tamen ſe nunquàm nupturam, neque virum cogniturum certò ſciebat.] Beda verò MARIÆ mentem his verbis exprimit: Quomodò, inquit, fieri poteſt, vt concipiam pariamque filium, quæ in caſtimonia virginitatis vitam conſummare diſpoſui?] Igitur Auguſtinus quoque MARIAM ita loquentem inducit: Quomodò fiet iſtud, vt ego graueſcam ex pudico & caſtiſsimo marito, quoniam virum penitus non cognoſco. Deſponſata ſum homini iuſto: ſi cum illo non conuenero, vnde erit quod generabo? Sed ſi poterit fieri, vt concipiam intacta, & generem clauſa, indica modum, & paratum inuenies cor meum. Omnibus enim modis exopto me ego Deo meo, vt habeam prolem, & non perdam pudorem.] Idem verò alibi rem omnem pleniùs explicans, & MARIÆ votum ex eodem Euangelij loco aſtruens, in hunc modum ſcribit: Ipſa quoque virginitas MARIÆ gratior & acceptior, quia eam non conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſeruaret ipſe præripuit: ſed priuſquam conciperetur, iam Deo DICATAM, & de qua naſceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fœtum annuncianti Angelo MARIA reddidit. Quomodò, inquit, fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profectò non diceret, niſi Deo virginem ſe antè VOVISSET. Sed quia hoc Iſraëlitarum mores adhuc recuſabant, deſponſata eſt viro iuſto, non violenter ablaturo, ſed potiùs contra violentos cuſtodituro, quod illa iam VOVERAT. Quanquàm etiam ſi hoc ſolum dixiſſet, Quomodò fiet iſtud? nec addidiſſet, quoniam virum non cognoſco: non quæſiiſſet vtique, ſibi promiſſum filium quomodò fœmina paritura eſſet, ſi concubitura nupſiſſet. Poterat & iuberi virgo permanere, in qua Dei filius formam Serui congruenti miraculo acciperet, ſed exemplo ſanctis futura virginibus, ne putaretur ſola virgo eſſe debuiſſe, quæ prolem etiam ſine concubitu concipere meruiſſet, VIRGINITATEM Deo dicauit, quum adhuc quod eſſet acceptura neſciret, vt in terreno mortalique corpore cœleſtis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto, amore eligendi, non neceſsitate ſeruiendi.] Quæ Auguſtini verba & ſcripturæ, & rationi conſentanea, cenſorem quamuis rigidum non reformidant, & ſimul grauiter docent, MARIAM non modò virginitatem ſuam Deo ſanctè vouiſſe, ſed etiam propter nuncupatum hoc votum cœleſti Patri gratiorem fuiſſe, quòd ſe totam ſcilicet, tùm corpore, tùm ſpiritu Deo prima dedicâſſet, atque iam tùm ſub Moyſi lege viuens, liberè & ex amore conſecrâſſet, eaque voti ratione id obtinuiſſet, vt in carne vitam omninò cœleſtem meditaretur, & ſecuturis Chriſtianis virginibus ad vouendum egregio præluceret exemplo.

In hom. Intrauit Ieſus in quoddã caſtellum.

Homel. Euang. Miſſus eſt Angelus. Homel. 14. de natiuitate.

De ſancta virgin. c. 4.

Illuſtris Auguſtini locus, quòd Maria ſuam virginitatem Deo conſecrârit.

Notanda in ſuperioribus verbis Auguſtini nonnulla.

Sed nunc vide mi Lector, quàm candidè iudicent, quàm humaniter Auguſtinum tractent noſtri Centuriatores, qui de tanto Præſule & nunquàm ſatis laudata Eccleſiæ columna tam futiliter ac irreuerenter audent pronunciare: *Ineptum eſt quod Auguſtinus & alij hoc loco affirmant, MARIAM caſtitatis voto obſtrictam, atq; ideo dixiſſe, Virum non cognoſco: ſed teſtatur Lucas eam deſponſatam fuiſſe viro: quæ res nequaquàm per iocum aut ſimulatè fieri potuit.*

Cent. 1. lib. 2. ca. 10.

Centuriatorũ arrogãtia & vanitas in Auguſtini ſententia rẽprehendenda.

Digitized by Google

O Aristarchos, qui vt sese ineptissimos prodant, clarissimum Ecclesiæ lumen Augustinum dicunt ineptire. Is verò in præsenti causa nihil ab Euangelica veritate discedit, sicut illi faciunt, sed sensum verborum genuinum explicat, ac præterea suam MARIÆ laudem legitimè tribuit, eiusque verba sic interpretatur, vt nemo rectiùs ac propriè magis possit interpretari. Neque tantùm Augustino isti tenebriones obtrectant, sed etiam reliquos eiusdem sententiæ Patres eâdem procacitate perstringunt atque mordent. Certè Augustino astipulatur Gregorius non ille Romanus, sed antiquior Nyssenus, Basilij Magni frater, cuius hæc est oratio: Si MARIA liberorum causa ducta fuisset à Ioseph, quomodò parituram Angelo prænuncianti se rem nouam & alienam audire præ se tulisset, quum ipsa quoq; sese obstrinxisset naturæ lege, vt aliquando mater esset? Verùm, quia carnem Deo CONSECRATAM, tanquàm sanctum aliquod oblatum munus oportebat intactam, integramque præstare: Idcirco licet, inquit, Angelus sis, licet è cœlo venias, licet id quod ostendis, naturam superet humanam, tamen me virum cognoscere nefas est. Quomodò sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum non cognosco.] En tibi MARIÆ carnem Deo consecratã, & tanquàm sanctum aliquod oblatum munus Gregorius vocat, & votum eius agnoscit, ob cuius religionem virum cognoscere, aut liberos aliarum more coniugum generare illi nefas esset. Eadem Nysseni verba repetit Simeon Metaphrastes, simulque confirmat, MARIAM ab his, quæ in animo secum statuerat, non discessisse, sed suo responso hoc præ se tulisse: Est mihi prohibita cum viro consuetudo: vel sicut Antipater locum interpretatur: Ego, inquit, sola naturam innouo, liberos procreandi consueta ratio in me negligetur: dic mihi modùm ô hospes, noua enim & peregrina nuncias.]

Augustino suffragari Veteres in voto virginitatis Mariæ approbando.

Orat. de humani Christi genera.

Orat. de ortu & educatione beatæ Mariæ.

Orat. de sancto Ioanne Baptista.

Accedit huic sententiæ Aponius, breuiter quidem, sed expeditè sic rem explicans: Nisi voluntas fuisset in MARIA conseruandæ virginitatis, non diceret, Quomodò fiet, quum virum non nouerim?] Qui præterea Ioannem Baptistam & MARIAM in Euangelica castitate seruanda veluti principes facit, & Turturi confert, quæ compare semel amisso coniugij, societatem cum altero nunquàm init, sed vitam perpetuò cœlibem ducit. Vnde quod in Cantico canticorum legimus: Vox turturis audita est in terra nostra, idem Aponius in MARIA dicit impleri, quæ nimirùm tanquàm auis castissima & innocentissima, in terra licet impura & coinquinata, vocem illam ediderit, Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quàm diu enim, inquit, præuaricationis velut hyemis tempus triste constrictumque ab omni germine bono obtexerat faciem mundi, & in sua ditione obtinebat Diabolus terram, hæc dulcissima vox turturis per gloriosam MARIAM non est audita in terra. Sed vbi magnus ille iustitiæ Sol, qui nobis indulgentia æstatis vbertatem adducendo exortus est: cæpit desiderij conseruandæ virginitatis vox turturis in terra nostra audiri, & quæ priùs impiorum nuncupabatur, nunc suam terram vel Ecclesiæ, Dei sermo vocitare dignatur.] Vides ex his etiam, quanti propositam MARIÆ sententiam facere debeamus, quæ sit vox illa mysticæ turturis in terra nostra primùm audita, ac euidens testimonium à MARIA dicatę Deo virginitatis. Quanquam non sum nescius, propositum turturis exemplum, ad viduales potiùs quàm virginalis pudicitiæ commendationem valere, & ex omni animantium genere vix quicquam posse proferri, quod Marianæ castitatis imaginem satis referat conuenienter. Est interim Turtur MARIÆ sicut & Christi typus, quoniam auis pudicissima semper habitans in sublimibus, Hieronymo teste.

Aponij testimonium de præsenti loco Euangelij. Maria & Ioannes Baptista seruandæ castitatis principes.

Li. 4. in Cãtica Cantic.

Cant. 2.

Maria turtur mystica, cuius vox quomodò primùm audita sit in terra nostra.

Desiderium cõseruandæ virginitatis non veteri, sed nouo testamento cõuenit.

Li. 1. aduersus Iouin.

Cum his iungamus Bernardum, à quo scriptum legimus, quod MARIA in libertate spiritus legis Mosaicæ decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul & spiritus sanctimoniá vouerit. Tùm alibi verbis tradit clarissimis: Verè sancta corpore & spiritu & integritatem carnis habens, & propositum virginitatis.] Hoc autem propositum vocat immobile, ac inde comprobat, quoniam illa promittente filium Angelo, nulla ex parte dubitauit. Sed & vetustior Bernardo Beda non aliter, quàm in hunc modum MARIÆ verba declarat: Propositum suæ mentis reuerenter exposuit vitam videlicet virginalem se ducere decreuisse. Quæ quia PRIMA fœminarum tantæ se virtuti mancipare curauit, iure singulari præ cæteris fœminis beatitate meruit excellere.] Et rursus: Verè gratia erat plena, cui diuino munere collatum est, vt PRI-

Ser. Signum magnum.

Ser. in natiuit. Mariæ.

Ser. 4. in Assum. Mariæ. Hom. de festo Annunc.

Maria corporis & animi castitatem vouit Deo, iuxta Bernardum.

Maria prima fœminarũ vouentium virginitatem.

Digitized by Google

vt PRIMA inter fœminas glorioſiſsimum Deo virginitatis munus offerret.] Cum his planè conſentit Anſelmus iam antè citatus, ſed qui de hoc virginitatis propoſito rurſus in hunc modum diſſeruit: Virgo tenera & delicata, regali ſtirpe progenita, & ſpecioſiſsima, totum amorem ſuum, totum ſtudium ſuum ad hoc intendit, vt corpus & animam ſuam Deo, virginitate perpetua conſecraret. Sciebat enim, quod quantò ſanctiùs eam ſeruabat, tantò ſublimiùs ei, qui omnium caſtiſsimus, imò qui ipſa caſtitas eſt, appropinquaret.] Nec mediocriter valet in Scripturis interpretandis Rupertus, ac perſpicuè docet, quòd MARIA virginitatis votum egregiũ prima vouerit Deo. Idem euidenter & his quidem verbis affirmat Honorius: Beatæ virgines, quę contempto ſæculi luxu, integritatem carnis & propoſitum caſtitatis ſectantur, MARIAM matrem Chriſti imitantur. Hæc enim prima inter mulieres (vt ab eodem alibi dictum eſt) vouit Deo virginitatem, & ideo ſola inter mulieres meruit Virgo ſummæ prolis fœcunditatem.]

De excellẽtia B. Virg. cap. 4.

Li. 3. in can. Ser. in feſt. nat. Mariæ.

Maria corpus & animam in virginitate conſecrat Deo.

Maria primùm vouet virginitatem.

Tàm conſentienter atque conſtanter iudicant Patres, adeoque ex ipſis Euangelij verbis demonſtrant, MARIAM ex voto Virginem, adeoque vouentium virginum primam extitiſſe. Quæ res illi eximiam profectò prærogatiuam, & immortalem laudem parit, quòd nõ ſolùm perfecto virginitatis dono excelluerit, ſed etiam in hoc pietatis genere nulli ſecunda, primas omninò tulerit. Euangelicarum nempe virginum Princeps, quæ citra exemplum Deo immortali placuit: qnãdo nulli fœminæ ante MARIÆ ortum hoc contigit, vt ſanctam virginitatem vltrò amplecteretur, & in eo cum tanto ſuauitatis odore Domino in perpetuum ſe holocauſtum offerret. Vbi de veteri lege non attinet dicere, quæ hoc proprium ſibi vendicabat, vt fœminas in coniugio fœcundas extolleret, ac ſingulari priuilegio decoraret: ſteriles verò ac cœlibes auerſaretur: Non erit infœcunda, inquit, nec ſterilis in terra tua. Et rurſus: Non erit apud te ſterilis vtriusque ſexus. Quid in illo populo vel optabilius, vel beatius, præterquàm liberos gignere, pignoribus abundare, hæredes relinquere? nulla cura ſeruandi pudoris, ſed procreandæ ſobolis ſtudium erat maximum. Quarè cùm vir nobilis & in pugnando fœlix, ſed ad vouendum præceps Iephte, voti ſe religione putaret aſtringi, atque occurrentem victori ſibi primùm filiam Domino vellet in holocauſtum offerre, non hæc tam duro ſibique pernicioſo parentis decreto reſtitit, neque propterea quòd inſons & ætate florenti occideretur, ſed quoniam abſque ſobole moreretur innupta, multis diebus lugendum ſibi virgo duxit, vtpote filiorum orbitatem ipſa morte acerbiorem ſentiens. Hoc ſolum mihi præſta, inquit: dimitte me, vt duobus menſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis. Adeò nulla Iudæis gratia, nulla dignitas perpetuæ & decretæ virginitatis viſa eſt. Id quod Bernardus expendens, & ad cauſam præſentem accommodans, in hunc modum ſcribit: Quæ lex, quæ iuſtitia, quæ pagina veteris Teſtamenti vel præcipit, vel conſulit, vel hortatur in carne non carnaliter viuere, & in terris Angelicam ducere vitam?] Verùm eò admirabilior videri debet MARIA, quæ vt idem Bernardus affirmat, quum nullum præceptum, ſed nec conſilium, nec exemplum haberet, niſi quod vnctio illam doceret de omnibus, elegit in Iſraël eſſe contemptibilis, & vt illi placeret, cui ſe probauit, maledictum incurrere ſterilitatis. Vnde hoc demùm aſſecuta eſt, vt maledictio benedictione commutaretur, & ſterilitas fœcunditate recompenſaretur, vtque antiqua mulierum maledictio excluderetur, & ipſa noua mater nouam acciperet benedictionem, adeò vt pro maledictione Iſraël beatam illam præ omnibus omnes nunc prædicent generationes. Virgo certè admiranda, quæ licet ſub lege viueret, tamen ſupra legem fic eſt philoſophata, vt Euangelico Spiritu plena, ad eam corporis animique puritatem, qua maior eſſe non poterat, ſe totam componeret. Puritatem dico, quam mundus ridebat, non exigebat Lex, vſus ignorabat, populus pro nihilo ducebat, & fragilis fœminarum natura vix ſuſtinere poſſe videbatur. O heroicum igitur & plusquàm virilem nouæ Virginis animum, quæ non muliebri moueretur affectu, non mundi iudicium attenderet, non ſexus imbecillitati cederet, non cărnis illecebris, & molli conditione ſeduceretur, non denique florida iuuentute impediretur, quò minùs ſe vitamque omnem Deo dicaret, corpore ſimul & ſpiritu ſancta vsque perſeueraturæ. Vt hinc velut attonitus

Exod. 23. Deuter. 7.

In veteri lege non virgines, ſed fœcundæ mulieres commendatæ.

Iudic. 11.

Iephtæ filia ſuã deflet virginitatem, cũ moritura eſt.

Hom. 3. de beata Virg.

Maria ſub lege viuens, ſupra legẽ philoſophatur, & perfectã meditatur pudicitiam.

Digitized by Google

Admirandum Mariæ consiliũ in promittenda virginitate.

idem Bernardus non temerè sciscitetur: Vbi legeras beata Virgo de virginibus, quia cantant canticum nouum, quod nemo alius cantare potest, & sequuntur agnum quocunque ierit? Vbi legeras laudatos esse, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum? Vbi legeras: In carne enim ambulantes, non secundùm carnem militamus? Et qui matrimonio iungit virginem suam, benefacit: & qui non iungit, melius facit? Vbi audieras: Volo vos omnes esse sicut & meipsum: & bonum est homini, si sic permaneat secundùm meum consilium? Christo ergo deuoues te exhibere virginem: & nescis, quòd ipsi exhiberi te oportet etiam matrem.] Verè igitur primitias accepit Spiritus, quæ multò antè intellexit, desiderauit, complexa est cœlibatum, quàm Christus hoc vitæ genus vel per se, vel per Paulum suaderet, ac virgines corpore & animo incorruptas sanctasque commendaret. Hæc tanta Virginis est nostræ commendatio, quantam alia nulla promeruit, & in omne tempus non est promeritura: tanta, inquam, vt castior, sanctior, ornatior, augustior ac venerabilior alia virginum nulla possit existimari. Sola MARIA est supra virgines omnes quantumuis nobiles & sanctas, votique religione obstrictas, quæ noua & insueta religione permota, hanc prima viam inuenit, & inuentam Adæ filiis dux & magistra demonstrauit, vt in carne vitam Angelicam degant, purumque ac perpetuum cœlibatum voto sancto confirment.

Hom. 3. de beata Virg. Apocal. 14. 1. Cor. 10. 1. Cor. 7. Ibidem.

Maria spiritus primitias accipiẽs, ad sacram virginitatẽ prima peruenit.

Maria virgines omnes alias lõgo post se interuallo reliquit.

Matth. 19. 1. Cor. 7.

Quibus epithetis ornentur virgines, quæ cum Maria suã Deo dedicant virginitatem.

Nec aliæ quidem virgines olim in Ecclesia commendabantur, perfectæque censebantur, quàm quæ suam Deo continentiam sanctè promisissent, & quę sicut [a] Augustinus loquitur, Deo dicatæ pia continentia essent virgines. Easdem [b] Ignatius Deo se consecrantes, [c] Cyprianus Deo dicatas, [d] Optatus velatas Christi sponsas, [e] Hieronymus Christi flamine consecratas, [f] Ambrosius velatas, & sacro velamine tectas, [g] Augustinus Dominicas, sanctimoniales & castimoniales, [h] Fulgentius Deo consecratas, ac alij demùm sacras, vel perpetuæ continentiæ sectatrices, aut virginitatem siue continentiam professas, libenter appellant. Cuiusmodi virgines semper in Ecclesia floruerunt, neque solùm in priuatis ædibus, sed etiam in conclusis monasteriis olim admodùm fuêre frequentes, calumniantibus interim Manichæis pium studium Episcoporum, qui suis suasionibus in populo tantùm efficerent, vt penè maior in Catholicis Ecclesiis sacrarum virginum, quàm mulierum numerositas haberetur. Id quod [i] Augustinus apertissimè tradit, simulque confirmat [k] Ambrosius, suo quidem sæculo pauciores homines in Occidentalibus Ecclesiis fuisse natos, quàm in Oriente & Africa virgines consecrarentur. Tùm peruetusti scriptores Iustinus & Athenagoras memoriæ prodiderunt, Christianos in vtroque sexu innumerabiles olim repertos esse, qui in sacro & perpetuo cœlibatu consenescerent, ac incorrupti planè perseuerarent. Attingam duntaxat ritum ac honorem publicum in velandis virginibus iam olim obseruatum, & à multis Patribus sacrisque Synodis comprobatum. Virgo quasi Regina in solenni conuentu Ecclesiæ, inter lumina splendida, & à candidatis comitata procedere, sacrumque velamen ad sacrum altare à solis Episcopis accipere solebat, populo non solum ad illum consecrationis diem concurrente, sed lætum etiam Amen acclamante. Cæterùm post factam publicè promissionem & consecrationem, cuius memoriam pepetuam retinere debebant, vt Basilius etiam Magnus admonet, iam ille Christo dicatæ sponsæ & sacræ virgines, quibus nihil esset inuiolabilius, à tota Ecclesia existimabantur. Igitur quod Paulus affirmat: Si nupserit virgo, non peccauit, sic venerãda semper antiquitas intellexit, vt ad virginem non dicatam Deo, neque voto continentiæ obnoxiam pertineret. Ad hũc enim modum Pauli verba declarant [l] Epiphanius, [m] Chrysostomus, [n] Ambrosius, [o] Theophylactus, [p] Photius. [q] Hieronymi verba luce sunt clariora: Si nupserit virgo, non peccauit, non illa virgo, quę semet Dei cultui dedicauit.] Quamobrẽ [r] Augustinus nõ semel docet, virgini castimoniali, vel quæ iam Christo dicata sit, nullam nubendi aut voluntatem, aut potestatem competere: lapsus autem & ruinã à castitate sanctiore, quę vouetur Deo, adulteriis esse peiora. Igitur quod Paulus affirmat: Si nupserit virgo, non peccauit, ad nondum velatam Deoque consecratam, quum alij veteres, tùm Chrysostomus & Ambrosius referendum esse disertè testantur. Nam quæ Christo se spopondit, & sanctum velamen accepit, vt verbis vtar Ambrosianis, iã nupta & immortali viro coniuncta est, vt si nubere voluerit

Sacrarum virginũ ingens olim multitudo.

Virgines olim non sine ritu solenni velabãtur.

Inexcusabiles esse sectarios in sacrilegis nuptiis cõcedẽdis.

1. Cor. 7.

a Li. de sancta vir. c. 2. b In epi. ad Antiochiẽs. c Lib. 1. epi. 1. d Lib. 6. cõt. Donatist. e Ad Eustochiũ de custod. virg. Et in epitaphio Pauli, nec non ad Demetria. f Li. de inst. virginis ca. 18. Et ad virginem lapsam cap. 5. g Ser. 23. in Euangel. 2. Matth. Et enarrat. psa. 83. & 75. h Epi. 3. ad Probam. de beata virg. i Li. 30. contra Faust. k Li. 1. & 3. de virginib. In Apo. pro Christian. Vide Amb. de inst. virgin. cap. 18. Et ad virg. lapsã. c. 15. In obiurga. Susannæ lapsæ. 1. Corin. 7. l Hæres. 61. con. Apost. m In 1. Cor. 7. Et lib. de vera virgin. n Li. de vid. & ad vir. lapsam. ca. 5. Et in epist. ad Cor. o In eãdem epist. Pauli. p In dictũ locũ Pauli. q Lib. 1. aduers. Iouin. r In enarra. Psal. 75. & 83. Et li. de bono vidu. cap. 8.

Digitized by Google

voluerit, communi cõiugij lege adulterium perpetraret, & ancilla mortis efficiatur.] Tantùm abeſt, vt tam ſacrilegi complexus, & inceſtæ nuptiæ, quibus nunc ſectarij turpiſsimè tùm indulgent, tùm patrocinantur, honeſto coniugij nomine vel tegi, vel excuſari vnquàm poſsint. Hinc illi canones iampridem in Eccleſia recepti, & à Synodis confirmati: Virgines quę poſt conſecrationem nupſerint, non tam adulteræ quàm inceſtę ſunt. Vouentibus non ſolùm nubere: ſed etiam velle eſt damnabile.] Hinc iterum tantus veterum ſanctiſsimorumq; Patrum zelus in illis corripiendis, à quibus promiſſa Deo continentia quouis modo eſſet labefactata. Certè Chryſoſtomus Theodorum Monachum, Hieronymus Sabinianum Diaconum, Ambroſius Suſannæ virginis corruptorem ſeuerè prorſus obiurgat, qnandoquidem illi à ſanctæ virginitatis curriculo ad vitam malè caſtam deflexiſſent, ſacrasque virgines non ſine pudendo ſacrilegio ad turpitudinẽ ſolicitâſſent atq; pertraxiſſent. Verùm hæc longiùs proſequi, licet aduersùs nouatores momentum habeat, tamen à noſtro quidem inſtituto alienum eſt.

Vide canones Gratiani 27. diſt. quæſt. 1.

Vetus Eccleſia vt ſacras virgines probauit, ita votum ſuum reſcindentes reiecit atque damnauit. Seueri Patres in ſacrarum virginum corruptores.

Proinde vt ad MARIAM redeat oratio, hæc vna virginum Dux & Regina eſt, quæ viam pulcherrimam cæteris aperuit & muniuit, vt quod anteà probroſum & maledicto obnoxium videbatur, id honeſtum fieret ac in laude poneretur, plurimisq; Chriſtianis charum ac familiare per omnes ætates, & in omnibus ferè hominum ordinib⁹ haberetur. Secuti ſunt ergo greges Eunuchorũ, qui ſeipſos tota vita ſanctè caſtrârunt, & cum MARIA conſilium cœlibatus amplexi, perpetuamq; continentiam ſponte ꝓfeſsi ſunt. De his veteres, præſertim [a] Athanaſius & [b] Baſilius accipiunt illud Prophetæ dictum, [c] Adducentur Regi virgines poſt eam. Nam & Epiphanius manifeſtè teſtatur, ætate ſua multis virginibus familiare fuiſſe, vt in nomen ipſius MARIÆ (ſic enim vertit [e] Cornarius) degere, caſtitatemque ſeruare ac continere ſtuderent. Tũ ex [f] Euſebio Cæſarienſi, [g] Ambroſio, [h] Auguſtino, aliisque Patribus luculenter apparet, quàm ingens veteris Eccleſiæ ſtudium non ſolùm in fœminis, ſed in viris etiam viguerit ad ſanctam continentiam promittendam, colendam cõſeruandamque. Scitè igitur à Bernardo dictum eſt: Caſtiſsima Virgo mater in confinio vtriusque legis votum conſecrauit perpetuæ & integerrimæ virginitatis.] Ac rurſus: Offerantur Regi virgines, ſed poſt eam, nam primatum ſola vendicat ſibi.]

a In Euang. de ſanctiſsima Deipar. b In Pſa. 44. c Pſalm. 44. d Cont. Autid hær. 78. e Lib. 3. de demonſtratione Euan. cap. 8. f Libr. 3. de demonſtratione Euan. cap. 8. g Lib. 1. de virginibus. h Li. 3. cont. Fauſtum. Pſalm. 44. In ſerm. Signum magnum.

Mariæ vouentis exemplum cõplures in vtroq; ſexu rectè ſectati ſunt.

Roget fortaſſe quiſpiã, quo tempore ſuam MARIA virginitatem obtulerit ac cõſecrârit Deo. Haud dubiè priusq; ad illam ſalutandã acceſsit Angelus, quantumuis [i] Beza reclamet. Præſtat. n. vni [k] Auguſtino id affirmanti credere, quã Bezę ac vniuerſo eius ſodalitio, tale quiddam MARIÆ vnq; in mentem veniſſe perneganti, ſubſcribere. Vnde fatetur etiã [e] Thomas, MARIAM anteq; viro deſponſaretur, virginitatem in deſiderio habuiſſe, ſuamq; volũtatẽ diuino arbitrio cõmiſiſſe, votum autem expreſſum poſt factam deſponſationẽ, & ante Gabrieliis aduẽtum quũ iã de voluntate diuina certior facta eſſet, acceſiſſe, Ioſepho quidem ſpõſo in hunc ipſum votũ conſentiente, vt ex cõmuni volũtate ſacra & perpetua virginitas obſeruaretur. Ac rurſus quæret aliquis hoc loco: Si vouit MARIA virginitatem, quam vouendi rationem ſecuta eſt? Curioſa quæſtio, ſed cui tamen ex Abdia reſponderi poteſt, hanc illius vouentis fuiſſe formulam: Domine offero tibi virginitatem meam. Quod votum ex diuina reuelatione conceptum, & non ex conditione, vt in Scholis loquuntur, ſed abſolutè factum & expreſſum eſſe, quidam magni nominis Theologi doctè & probabiliter annotârunt. Sed Abdiæ verba integrè aſcribam, quum ad præſens inſtitutum faciant, & authori Bartholomęo Apoſtolo tribuantur: Hæc Virgo quum execraretur omnem virum, PRIMA Deo omnipotẽti vouit. Primam autem ideo dixi, quia ex quo homo factus eſt, ab initio ſęculi nulla hoc votum Deo obtulit. Hæc ergo prima inter fœminas hoc conſtituit in corde ſuo vt diceret: Domine, offero tib virginitatem meam: quum hoc à nullo homine, nec verbo didiciſſet, nec exemplo ad imitationem videlicet inuitata conſtituiſſet, vt Virgo pro amore Dei ſpecialiter permaneret.] Quæ quidem oratio tàm malè ſatisfaceit Centuriatoribus, vt eam nigra ſiue litura, ſiue cenſura coërcere & caſtigare contẽdant: Sic enim loquũtur: *Quod Abdias in concione Regi Polimio Matthæum dicere fingit, Mariam ſeruandæ virginitatis primùm Deo vouiſſe, ab Apoſtolica tùm hiſtoria, tùm doctrina alieniſsimum eſt.* Egregium verò iſthuc artificium, Centuriatoribus ſanè dignum, qui tàm callidè diſsimulare nõrunt, quod odioſum erat fateri, de communi Patrum, quos, indica-

i In 1. c. Luc. k Li. de virginit. cap. 4.

In 3. part. quæſt. 28. artic. 4.

Quandò Maria ſuam vouerit virginitatẽ.

Quibus verbis Maria vouerit virginitatẽ ſuã.

Lib. 8. in vita Bartholomæi Apoſtoli.

Bartholomæi Apoſtoli teſtimoniũ de Maria vouente virginitatem.

Cent. 1. lib. 2. cap. 10.

Defenſio loci Abdiæ contra Centuriatores.

Digitized by Google

indicauimus ſententia, & vnum interim Abdiã oppugnandum arripiunt, quaſi ſolus ipſe MARIÆ ſiue ioco, ſiue ſeriò tantùm largiatur, quæ ſeruandæ virginitatis votũ Deo primũ vouerit atq; nuncupârit. Deinde nihil tale Matthęus, ſicuti confingunt, ſed Bartholomæus Apoſtolus apud Abdiam loquitur, & vterq; virginitatis propoſitum ac inſtitutum mirificè probat. Sit verò iſthęc cuiuscunq; vel Apoſtoli vel Apoſtolici viri oratio, quæ ſi à nobis recipiatur & legitimè ponderetur (nam de toto Abdiæ opere nũc iudicare neceſſe non eſt) quid quæſo habet abſurdi, quod Apoſtolica vel doctrina, vel hiſtoria indignum ac meritò reprehendendum cenſeatur? Sed notum eſt ingeniũ Cẽturiatorum, qui ſtatim Apoſtolicum eſſe negãt, quod cum nouis ipſorum, adeoq; Iouiniani magiſtri placitis pugnat, præſertim ſi virginitatis aut meritũ, aut votum aliqua ex parte commendetur. Contrà verò docti multi ſæpe probârunt, & nos alicubi ſignificauimus, ea quæ ad ſacri cœlibatus profeſsionem & vouendi ritum pertinent, primo Eccleſiæ ſæculo recepta & confirmata fuiſſe, & à doctrina quidem Apoſtolorum minimè diſsidere.

In Eccleſia primitiua notus & receptus erat vſus piè vouendi. Vouerãt viduæ, quæ fidem irritam fecerant.

Adde, quod ſi caſtitatis votum ſęculo Apoſtolorum erat ignotum, & à viduis Diaconiſsis non exigebatur, cur Apoſtolus Paulus eas viduas damnationi obnoxias facit, quæ primam conſcientiæ fidem reſcidiſſent, ſiue irritam reddidiſſent? Oblatrent hîc Brentius, Vermelius, Bidenbachius, Centuriatores, quantum velint: at certè quidem haud decet, haud expedit nobis, deſertores Eccleſiæ magis, quàm Doctores audire. Catholici Paulum de eiusmodi viduis loquentem accipimus, ſicuti magno conſenſu Patres interpretantur, nempe [a] Tertullianus, [b] Ambroſius, [c] Hieronymus, [d] Auguſtinus, [e] Sedulius, Beda, Primaſius, Anſelmus, vt Theodoretum, Theophylactum & Græcos alios his antiquiores, præſertim [f] Chryſoſtomum & [g] Baſilium prętereamus. [h] Epiphanius certè, qui grauiſsimus eſt autor, propoſitum Pauli locum de viduis poſtvotum renubentibus adducit, vt ſuam ſententiam, imò verò Apoſtolorum traditionem confirmet, ſcelus nimirùm eſſe, ſi quis poſt decretam virginitatem ad nuptias conuertatur. Tùm Auguſtinus eundem Pauli locum tractans aſſerit, continentiam profitentes, niſi reddant quod Deo vouerunt, iure damnari, quoniam primam fidem irritam fecerunt: id eſt, voluntatem ad nuptias à propoſito continentiæ deflexerunt.] Sed & Baſilius Magnus ex hoc dicto Pauli probat, virgines ſeu fœminas poſt votum emiſſum incontinentes grauiſsimo Dei iudicio ſubiici, illarumque crimen maius, quàm eiusmodi viduarum eſſe: quum hæ velut ancillæ, illæ tanquàm ſponſæ Chriſti in fœdum adulterium prolabantur. Hæc aliaque id genus plura, quæ perpetua Eccleſiæ praxi (optima diuinæ Scripturæ interprete) corroborantur, ſanctæ continentiæ votum in Eccleſia etiam Apoſtolica cognitum, receptum probatumque fuiſſe haud obſcurè commonſtrant.

a 1. Timot. 5.
a Li. de monogamia.
b In 1. ad Timot. 5.
c In epiſt. ad Gerõtiam.
d Lib. de bono viduitate. cap. 89,
Et in enarr. Pſalm. 75.
e In eundẽ Pauli locũ vide ſequẽtes Theologos.
f In dictum c. 5. ad Tim.
g Lib. de vera virginit.
h Cõt. Apoſtol. hæreſ. 61.
Li. de bona viduit. ca. 8.
In epiſt. ad Amphilog.

Non modò cõtinentiæ, ſed & paupertatis votũ agnouit Apoſtolica Eccleſia.

Adhæc ſi paupertatis votum nullum erat, nec valebat quum Apoſtoli in viuis agerent, cur Petri animaduerſione, imò cœleſti etiam vltione Ananias & Saphyra tàm dirè plectuntur, quòd ſuæ cupiditati magis, quàm promiſſæ paupertati contra ſuam ipſorum conſcientiam ſatisfacerent, atque ita Spiritui ſancto ob oculti voti perfidam transgreſsionem mentirentur, quoniam quod abiicere, aliiſue communicare vel in commune conferre ſanctè promiſerant, id aut retinere ſibi, aut repetere infideliter voluerunt? Hinc iam Auguſtinus ad hunc modum ratiocinatur: Si Deo diſplicuit detrahere de pecunia, quam vouerant Deo Ananias & Saphyra, & vtique illa pecunia vſibus hominum fuerat neceſſaria, quomodò iraſcitur Deus, quando vouetur caſtitas, & non exhibetur? Vouetur enim ad vſus Dei, & non ad vſus hominum.] Tùm paulò pòſt adiicit: Poteſt ergo virgini ſanctimoniali nubenti dici, quod ait Petrus de pecunia: Virginitas tua nunquid non manens tibi manebat, & antequàm eam voueres in tua fuerat poteſtate?] Ac eodem exemplo veluti telo ſeſe munit Baſilius, vbi cum virgine poſt votum lapſa expoſtulat: non enim ſolùm in Ananiæ crimen impingere, ac ſacrilegij reos eſſe, qui rem ſacram de loco ſacro furripiunt, ſed multò magis eos, qui dicata Deo corpora polluunt, & fornicando profanant. Cum his porrò congruunt, quæ Fulgentius in hunc modum ſcribit: Si quis rem Domino iam deuotam, carnali victus illecebra crediderit denuò repoſcendam, non eſt legitimus rei ſuæ poſſeſſor, ſed diuini iuris pronunciatur inuaſor. Nec immeritò continentiæ iam deuotæ

Actor. 5.

Promiſſam cõtinentiam violans non minùs quàm fur ſacrilegus cõdemnatur.

f. Ser. 12. in editione Louanienſi.

In hõ. Quomodò amittimus & recuperamus imaginem Dei.

Epiſt. de cõiugali debi.

Digitized by Google

deuotæ violator immũdus audit, quod auarus pecunię fraudator audiuit, Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Qui vtique fecisti hoc, Spiritui sancto mẽtitus es, hoc est, Deo nedum hominibus.] Et passim quidem vetustissimi scriptores ostendunt, virginitatis continentięq; votum in vsu Ecclesiæ primitiuæ fuisse, quemadmodum qui Apostolicis vixêre temporibus [a] Dionysius, [b] Martialis, [c] Ignatius, [d] Philo, quique primum nascentis Ecclesiæ sæculum proximè sunt insecuti [e] Clemens, [f] Tertullianus, [g] Origenes, [h] Cyprianus, vt de posterioribus nihil dicam, memoriæ prodiderunt. Rideant ergo, si velint, & pro libidine sua relaxent sacra vota insani Lamperiani: rideant, inquam, siue ringantur noui veteresque hostes Ecclesiæ: orthodoxi verò ab eo canone, quem sacris è literis depromptum, & [l] Fulgentij libris insertũ, semperque in Ecclesia vsitatum tenent, nunquàm se patienter abduci. Sic autem habet: Quisquis seipsum castrauerit propter regnum cœlorum, & in corde suo continẽtiam vouerit, non solùm si mortifero fornicationis crimine maculetur, verùm etiam si aut vir vxorem accipere, aut mulier nubere voluerit, secundùm Apostoli sententiam damnationem habebit, quia primam fidem irritam fecit. Sicut ergo secundùm Apostoli sententiam dignum est, vt vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro: ita secundùm eiusdem Apostoli dictum: Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & vouerit continentiam suam Deo, debet eam vsque in finem tota mentis solicitudine custodire, ne damnationem habeat, si primam fidem irritam fecerit. Vouenti autem Deo & reddenti, quod vouit, ipse quoque Deus reddet cœlestis regni præmia, quæ promisit.]

Primi Ecclesiæ scriptores de castitatis voto ita recepto testãtur

Votorũ religiosa accuratè præstanda, iuxta Christi nam Apostolicam.

Nullã ergo fidem Centuriatores merentur, qui ab Apostolica tùm doctrina, tùm historia videri volunt alienum, quòd Abdias cum aliis tam multis de Maria primũ vouente cõmemorauit. [k] Quid quod Bullingerus, quantumuis Ecclesiæ inimicus tradit, MARIAM firmiter sibi proposuisse æternã intactãq; seruare integritatem virginitatẽque suam, & hinc significanter dicere: Cognosco, non cognoui nec cognoscam, nimirùm vt tenax suum propositum hoc modo rectiùs declaret. Addit præterea, propositum idem Ioseph sponso castissimo fuisse, sic sanctificante corda vtriusque, Spiritu, vt verbis huius authoris vtamur. Erasmus in hunc docuit modum: Quod MARIA Ioseph sponso nupserat, dedit gentis Iudaicę consuetudini, dedit authoritati parentum, & tamen virginitas erat in votis. Id aperit, quum ait: Virum non cognosco. Nam hîc verbum præsentis temporis animi propositum significat.] Demùm Galatinus notauit, vererum Rabbinorum esse traditionem de Iudaicis virginibus valdè lasciuientibus, vt earum impudicitia Deus grauiter offensus, diu Messiæ prorogaret aduentum, solam verò Messiæ matrem, verè pudicam & integram Virginem fore, quæ viri amplexũ non appeteret. Id quod MARIA reipsa præstitit, propterea dicens: Non cognosco virum, pro, non cognoscam. Cùm enim Hebræa esset Virgo, Hebræorum more locuta est, qui vna eademq; voce & præsens & futurũ tempus sæpe designant. Quarè si Bullingerum, Erasmum & Galatinum sequimur, imò si Patres audimus, non est ineptum, vt Centuriatores ineptientes vociferantur, nec infirmum, absurdum & ridiculũ quemadmodum [l] Caluinus cum suo [m] Martyre somniat, sed Euangelio pulchrè quadrat id, quod sæpe diximus, MARIAM tãto virginitatis amore flagrâsse, suũ vt cœlibatũ certi propositi, aut sicut nos loquimur, voti religione firmaret. Secus verò qui sentiunt, præterq̃ quòd à Patribus temerè discedunt, Euangelij verbis per se non obscuris offendunt caliginẽ, & suspectę nouitatis amantes, peregrinũ alienũq; sensum inducũt.

Bullingerus & Erasmus votum virginitatis Mariæ cõprobant.

Præstat cum Patribus agnoscere, quàm cum sectariis negare, Mariam ex voto Virginem.

Etsi verò non ignoramus, Petum Martyrem hîc tergiuersari, & in omnem se volitare partem, nullum vt vouendi rationem MARIÆ concedat, tamen haud magnoperè cum illo contendendum putamus, quum respondendi labore nos Michaël Medina leuârit. Is eruditissimè amplissimeq; scripsit de sacrorũ hominũ continentia, neq; solùm dicti Pseudomartyris, sed aliorum etiam sectariorum fraudes in præsenti causa detexit, vireq; ita confregit, alia vt confutatione haud nobis opus esse videatur. Fingit homo ille blasphemus, beatissimam Virginem, quoniam viro desponsatam, cui corpus tradiderit, virginitatem Deo vouere non potuisse, & ad normam aliarum Iudaicarum virginum vitam suam instituisse. Cui cauillo satis est opponere, quod Germaniæ lumen Albertus Magnus iampridem respondit: Beatissima Virgo licet

Michael Medina Petri Martyris argumenta dissoluit, et Mariam virginẽ ex voto cõprobat. Maria non obstante voto recèt viro se tradidit, neque in legem peccauit.

a Lib. Eccle. Hierar. c. 6.
b Epi. 2. ad Tolosates.
c In epist. ad Tarsenses.
d Li: περὶ τῆν θε ῤαπευτί δωμ.
e Lib. 2. & 3. Stromatũ.
f In exhort. ad castitat.
g Hom. 17. in li. Nume.
h De dupli. martyrio.
i. Li. de fide ad Petrum Diaconum, cap. 3. qui etiam in August. operibꝰ reyitur.
k In 1. Luc. cꝛ
In conc. Liturg. virg. Lauret.
Li. 7. de arcan. cathd. veritatis, ca. 16.
l In harmõ. Euang. in Cõt. Smytheum.
In apolog. cont. Smyt.
Lib. 4. de sacrorum hominum cõtinentia, ca. 1. & 2.
Da laudib. Mariæ vir.

Digitized by Google

Alberti testimonium, quomodò Maria vouerit continentiã, simulque viro nupserit.

licet haberet votum continentiæ firmum, poterat tamen consentire in maritalem societatem, facta diuinitus inspiratione vtrique de altero, quod vellet Virgo permanere: & sic consensit in societatem maritalem, & non in copulam carnalem absolutè.]

Alia eiusdem quæstionis dissolutio.

Eundem nodum ita dissoluit Dionysius Chartusianus, Virginem benedictam, quæ confinium erat, & tanquàm horizon vtriusque legis, virginitatem quidem tanquàm sibi placidissimam deuouisse: sed quoniam adhuc sub lege erat, nõ tam absolutè, quin honestissimam hanc conditionem addiderit, Nisi Deus de ea aliud quidpiam disposuerit. Non quòd ipsa dubitauerit, an intacta manere vellet, sed an deberet. Præterea Deus excelsus, qui legis autor Dominusque existit, in amantissima sua supra legem operari elegit, & ob id ex speciali Spiritus sancti instinctu ipsa votum emisit, cùm de proposito castimoniæ sponsi sui cœlitus esset edocta. At verò ad celandum dæmonibus incarnationis mysterium, atque ad parcendum virginali teneritudini, neq; vt tanquàm fornicaria lapidaretur, præsertim cùm de Sacerdotali esset prosapia, viro iusto desponsata est.]

Lib. de præconio & dignitate Mariæ, art. 26.

Exhortatio ad omnes sanctæ castitatis votum profitẽtes.

Vtinam verò plærique voto castitatis obstricti, de Catholicis loquor, hoc mihi, hoc Ecclesiæ, hoc suo muneri largiantur, vt sæpe multumque secum animo reputent, quàm honesta, commoda, pulchra eximiaque sit sacræ virtus continentiæ, si in vllis quidem aliis, at certè quidem in Ecclesiæ ministris, quos Angelos Domini exercituum, & sanctos renibusque præcinctos esse conuenit, maximè commendanda. Neque verò sat est de hac Euangelica virtute præclarè sentire, publiceque contra nouatores disputare: permultùm sanè in eo quoque situm est, vt qui sacri cœlibatus legem amplexi sunt, in omni vita se castos purosque conseruent, & si vllis aliis, tum sibi potissimùm Venerem & libidinem omnem, velut nocentissimam turpissimamque pestem fugiendam, & nisi perpetuis gehennæ flammis velint exuri, prorsus interdictam esse, meminerint.

Malach. 2. Leuit. 11. Luc. 12.

Quibus de causis castitatem amare & colere debeant Ecclesiastici.

Considerent illi, per Deum immortalem obsecro, quid ipsis continentiæ sacræ magistris Christo & Apostolis, quid diuinis humanisque legibus debeant. Redeat illis in mentem vetus & probata Ecclesiæ sanctio, facta voti professio, ipsa suscepti muneris dignitas, publica hominum ob impuros Clericos offensio obtrectatioque. Cogitent, quid horum temporum sæuissimę calamitates exigant, nimirùm vt si vlli alij, certè sacris ordinibus initiati, à libidine ad castitatem, à luxu & crapula ad sobrietatem & abstinentiam pietatémque omnem se totos reuocent atque conuertant. Moueat eos adeóque permoueat nostræ Virginis imitandum exemplum, quæ in Domini templo & apud suos domi forisque caruit omni reprehensione, quæ perpetuum vitæ cursum eum tenuit, vt excellens pietas & spectata integritas eam omnibus conspicuam redderet, quæ & sæpè complures ad perfectæ puritatis amorem & cultum suis virgineis & candidissimis moribus prouocaret. An verò in MARIAM non peccant, qui sacrum ordinem vita obscœna conspurcant, neque Dei timore, neque sacrorum reuerentia, neque votorum religione, neque Ecclesiæ authoritate deterriti, quò minùs tantæ Virginis filium fœdis manibus impurisque membris contrectent, altari simul & veneri seruientes, & suum corpus, quod Christo & æternæ pudicitiæ consecrârunt, qualicunque turpitudine clàm palámue contaminantes? Sed ad nostra redeamus.

Vide canones distinc. 81. & extra de conuersatione, vita & moribus Clericorũ.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

MARIÆ virginitati præcellens competere meritum & in cœlis præmium, quo sacris virginibus reliquis antecellat. Vbi errores etiam cum Catholica de Christianis meritis doctrina pugnantes, disiiciuntur.

Inter

INTER alios multos & pestilentes errores, qui contra optimam sanctissimamque Virginem hoc tempore disseminantur, duos valde cauẽdos hoc quidem loco subiiciemus. Vnus illorum est, qui tametsi perpetuam MARIÆ virginitatem nobiscum profiteantur, atque Heluidianũ dogma damnent: tamen proprium huic virginitati meritum nec ipsi tribuunt, nec ab aliis tribui volũt. Alter ad plures pertinet, qui MARIAM aliquo id modo promeruisse, vt Dei mater efficeretur, nec dici nec doceri sustinent. Retinent quippe mordicus, quod à suo præceptore Luthero traditum acceperunt, MARIÆ virginitatem non magnificiendam nobis, magnificeque commendandam, eandemq; ab omni vi & effectu meriti secludendam esse. Etenim coràm Deo matrimonium & virginitatem perinde valere: cœlibatum verò, virginitatem, aureolas non nisi nugas ac mera Satanæ mẽdacia iudicari oportere, vt eiusdem Lutheri verbis vtamur. Nec ignobilis Lutheri discipulus fuit Antonius Coruinus, qui meriti rationem atque dignitatem satis pro imperio Virgini adimit, quum isthæc malè sanus effutit: *Elizabeth laudat MARIAM tanquàm electam filiam Dei, quæ à Deo ingentem gratiam sine vllo merito consecuta sit, imò quæ propter hanc gratiam & fidem suam perpetuò in mundo glorificanda sit. Et hoc quidem modo nos quoque MARIAM honorare, laudare & glorificare possumus.* Quasi verò sit nefas, MARIAM sic etiam prædicari atque coli, vt opera eius meritaque spectemus, aut verbo Dei iubeamur, solam autoris Dei gratiam, nudamq; Virginis fidem contemplari. Scimus, diuinam esse vocem: Laudate Dominum in sanctis eius, sed longè aliter, quàm isti velint, à veteribus intellectam, vt nimirùm meritum Christianum ipsa etiam Dei laudatione cõtineatur, à quo tanquàm capite, bona omnia proficiscuntur. Elizabeth diuino Spiritu plena, fidem eo quidem tempore admirandam, sed non solam fidẽ MARIÆ prædicat, ac prædicandam nobis ostendit. Agnoscit Virginem gratia cumulatam, sed idcircò non illi meritum tollit, quam omni sanctitate conspicuam adeò reuerebatur, vt eius etiã occursu atque congressu se indignam esse profiteretur. Quamobrem ad primum illius occursum voce magna exclamauit, & in illius laudem his verbis erupit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat Domini mei mater ad me? Verùm notus est sectæ magister, & meritorum omnium depraua-tor oppressorque Lutherus, qui MARIAM ancillam humilem, id est, indignam, inanem, miseram, ac meriti omnis expertem esse fingit, suisque persuadet, nihil vt præclari ac egregij tantæ Virgini relinquere videatur, quæ satis hoc ipso prædicetur scilicet, si absque virtutibus ac meritis nuda duntaxat & paupercula cùm ab hominibus, tùm à Deo ipso respiciatur. Quarè vaniloquos nugatores eos habet & appellat Lutherus, quantumuis ipse vanus atque nugax, qui de MARIÆ meritis & dignitate in Ecclesia docent atque scribunt. Iam verò vt Lutheri pressis, vestigiis insistant Centuriatores, claris verbis pronunciant, contra Dei verbum affirmari, quòd MARIA sua castitate meruerit Domini esse mater. Etsi enim hoc quoque Catholici fatentur, tamen alio sensu & cum ea moderatione, quam Scholastici & Patres, vt docebimus, adhibuerũt. In eodem luto hæret Franciscus Lampertus, nihil meriti MARIÆ concedens, atque in hunc modum ridiculè colligens: *Si meritis suis nacta est gratiam, ergo non meritis Christi, & non est facta particeps gratiæ eius. Itidem si ex meritis facta est mater Dei, ergo non libero illius munere. Nihil ergo suis meritis nacta est, sed meritis eius, quẽ erat sancti Spiritus actione paritura.* Dissimulat interim versipellis, quod semper tradidit Ecclesia, Sanctorum & MARIÆ meritã sine gratiæ diuinæ iniuria, & salua Christi capitis gloria constitui ac prædicari oportere. Sed & Erasmus ad Marianum meritum excludẽdum detorquet id, quod de se Virgo seruandæ modestiæ causa dixit: Respexit humilitatem ancillæ suæ, ac ægrè fatetur MARIAM, vt mater Dei fieret, promeruisse, velut hoc diuino duntaxat fauori tribui debeat. De hoc autem posteà pluribus.

Nunc priusquàm ad ipsum Marianæ virginitatis meritum accedamus, de Lutheri discipulis præfari cogimur, qui cum Manichæis, ne liberum quidem arbitrium nobis concedunt, aut certè illud ad meriti rationem parum aut nihil valere contendunt. Nos autem [a] Augustinum, [b] Prosperum, [c] Fulgentium sequentes disertè testamur, diuina gratia liberum hominis arbitrium nõ adimi, sed liberari; non perimi, sed renasci: non euerti, sed conuerti, non auferri, sed roborari, nõ euacuari, sed reformari, renouari,

Cauendi errores duo sectariorum.

Lutherus Mariam omni merito spoliat, nihilque præclari concedit virginitati.

An mater Ioan. Elizabeth doceat, nihil meriti in Maria esse statuendum.

Mariæ et sanctis merita tribui posse, citra iniuriam Dei diuinæq; gratiæ.

Elizabeth quãtoperè Mariam eiusque merita suspexerit.

Quàm indignè Mariam depingat ac laudet Lutherus.

Centuriatores quomodò Marianũ meritum negent.

Franciscí Lamperti & Erasmi sententiæ.

Quomodò de meritis operum doceant Catholici.

In Post. Euang. de fest. Ioã. Apost.

In exeget. 7. c. 1. ad Cor. Et li. de votis Monast.

In Postilla circa Euan. de festo Visitat. Mariæ. Luc. 1.

Psalm. 150.

Luc. 1.

In explicat. Cẽt. Magn.

Cẽt. 11. c. 4.

In paraph. Luc. 1.

In paraphr. Luc 2.

a Lib. 3. hypognost. Et lib. de natu. & gratia. c. cap. 32.

b Lib. Con. tra Cassian. Et in epist. ad Ruffinũ.

c Lib. de incarnat. & gratia Iesu Chri c. 20.

Digitized by Google

renouari atque ſanari. Deinde palàm affirmamus, Chriſtianum meritum toties in diuina Scriptura commendari, quoties illa Iuſtis eorumque benefactis remunerationẽ, mercedem, coronam, gloriam attribuit atque promittit. Quod meritum benefactis fidelium conciliari, eaque coràm Deo valere, nec ſolùm temporaria, ſed & perpetua remuneratione digna eſſe pronunciamus, non ipſorum quidem operum ratione, ſi in Adæ filiis nudè illa ſpectentur, ſed partim ob gratuitam Dei promiſsionem, qua vltrò ſe ipſe amicis fidelibus eorumq; benefactis debitorem fecit, partim ob liberalem communicationem Spiritus, qui per Baptiſmum & fidem acceptus, dum per charitatem in mente habitat, benè pieque operandi voluntatem ſimul & facultatem in Chriſto renatis ſuppeditat, ac ſimul eorum tanquàm filiorum opera ſuo patri grata, certiſque præmiis digna efficit. Igitur gratiam ab operibus meritoriis nõ ſecludimus, imò ea ipſa ex Dei gratia & bonitate tanquàm radice, pendere fatemur: & rurſus piorum opera ſuo merito & præmio non eſſe fraudanda dicimus, nimirùm vt & Dei miſericordia & iuſtitia ſimul prædicentur. Valeant igitur moroſi ineptique cenſores, qui ne quid meritorum MARIÆ, Sanctis aliiſque iuſtis concedant, meriti nomen Patribus omnibus vſitatum, & Scripturis cõſentaneum, ac ipſius mercedis ſeu præmij correlatiuum, vt in Scholis vocant, vix audire ſuſtinent, quique cum Caluino, Chriſti etiã merita oppidò quàm petulanter oppugnant. Rectiùs autem nunc ſapiunt ex aduerſariis, qui ſtoicum Lutheri & Caluini rigorem fugiunt, & cum Philippo moderatiores effecti, de bonorum meritis docent. Nam Philippus in vltima locorum ſuorum editione ſuam & magiſtri Lutheri ſententiam ita correxit: *In reconciliatis bona opera quum placeant fide, propter Mediatorem merentur præmia ſpiritualia & corporalia in hac vita & poſt hanc vitam, ſicut clarè oſtendit parabola de negotiantibus: Habenti dabitur &c. Et 1. Timoth. 4. dicitur: Pietas habet promiſſiones præſentis & futuræ vitæ. & Marc. decimo: Qui dederit potum vni ex minimis propter doctrinam, ſed cum tribulatione, & poſt hanc vitam, vitam æternam.* Ac alibi rurſus: *Verum eſt bona opera mereri remiſſionem pœnarum corporalium, ſicut Niniuitæ meruerunt ſibi pœnam remitti.* Qui præterea publicè diſputans, hoc axioma defendit: *Bona opera merentur multa præmia ſpiritualia & corporalia, quæ dantur tùm in hac vita, tùm poſt hanc vitam, vt multæ triſtes pœnæ, publicæ & priuatæ mitigentur propter pœnitentiam & bona opera aliquorum in Eccleſia, iuxta illud: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Et pòſt ſubiicit: *Quia placet Deo obedientia in reconciliatis, merentur præmia in illis legalibus promiſsionibus propoſita, vt: Date, & dabitur vobis. Item: Qui dederit potum aquæ vni ex minimis meorum, propter doctrinam, habebit mercedem. Vult Deus et talibus exerceri fidem, nec dubiũ eſt hæc promiſſa præſtari.* His accedit confeſsio Vvirttenbergenſis, quæ tãtùm bonis operibus largitur, quãtùm eſt ſatis ad præmia quædã ſiue corporalia ſiue ſpiritualia promerenda. Verùm iſti de ſpiritualibus duntaxat, non de cœleſtibus præmiis memineruut, velut eos fateri pudeat, quod in Dei verbo expreſsè traditur, cœleſtia etiam præmia & vitam æternam piorum meritis à Deo repẽdi. Hoc enim eſt, quod legimus in [a] vinea operantibus denarium, [b] in agone certantibus βραβεῖον ſiue palmam, vt Cyprianus atque Ambroſius legunt, [c] in ſtadio curſum conſummantibus iuſtitiæ coronam, ſed & [d] bona facientibus vel [e] in Spiritu ſeminantibus vitam æternam à Deo iuſto reddi, & [f] temporarias demùm afflictiones piè tolerantibus æternum gloriæ pondus operari. Præclarè igitur tradit [g] Auguſtinus: Vita æterna totum eſt præmium, cuius promiſsione gaudemus, nec præmium poteſt præcedere merita, & priùs homini dari, quàm dignus eſt.] Et rurſus: [h] Poſt hanc vitam merces perficiens redditur, ſed eis tantùm, à quibus in hac vita eiuſdem mercedis meritum comparatur.] Atque hæc de Chriſtiani meriti nomine atque ratione, quoniam plura dicemus poſteà, nunc attigiſſe ſat eſt. Gregorius Magnus [i] perſpicuè dixit: Præueniente gratia, & bona voluntate ſubſequente, hoc quod omnipotentis Dei donum eſt, fit meritum noſtrum.]

Iam verò ad Catholicam de Chriſtiano merito confeſsionem illud quoque ſpectat, vt citra dubitationem omnem aſſeratur, Sanctorum merita, & quæ his reſpondent in cœleſti regno præmia nequaquàm paria eſſe, quantumuis recẽtiores veteresque Iouinianiſtæ ringantur. Quomodò enim multæ [k] manſiones apud Patrem, ſi non pro varietate meritorum? quomodò & [l] ſtella à ſtella diſtabit in gloria, niſi pro varietate radiorum? Pro differentia mercedum, operarum credenda diſtantia eſt: Maiora certamina,

Opera meritoria non per ſe, ſed ex gratia Dei in fidelibus atque iuſtis.

Non modò Mariæ et Sanctorũ, ſed Chriſti etiã merita impiè oppugnantur.

Etiam aduerſarij ſaniores meritum operum fatentur, præſertim Philippus Melanchton.

Ca. de operũ præmiis. Matth. 25.

In diſputat. de iuſtifica.

In diſputat. de bon. opi.

Luc. 6. Matth. 10.

Cap. de bonis operib.

Non temporalia ſolùm & ſpiritualia, ſed æterna etiã præmia ſub meritum cadunt.

a Matth. 20.
b 1. Cor. 9.
c 2. Tim. 4.
d Rom. 2. Matth. 19. & 25.
e Galat. 6.
f 2. Cor. 4.
g Li. de moribus Eccle. Catholicæ.
h Li. de perfectione iuſtit. reſpon. 17.
i Hom. 9. in Ezech.

Merita & præmia iuſtorũ inæqualia.

k Ioan. 14.
l 1 Cor. 15.

Digitized by Google

certàmina, maiora sequuntur præmia.] quemadmodùm clarissimè loquitur Tertullianus. Variis sanè modis peccata punit Deus, & ex malis alios mitiùs, alios grauiùs damnat, vt è Scripturis euidentissimè constat, ac Ethnici quoque iam olim sibi persuasum habuerunt. Iam si iustitiæ diuinæ largimur, quæ ad castigandos improbos supplicia diuersa decernat (Potentes enim potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instabit cruciatio) quantò magis est consentaneum, eum qui summa est bonitas, in distribuendis præmiis amicorum, qui plùs minúsue promeruerunt, rationem maximam habiturum esse? Aduersarij non tenent caput veritatis (vt cum Ambrosio loquar) quo euidentissimè comprehenditur, non in hoc sæculo, sed in futuro repositam nostrorum remunerationem esse meritorum.] Credere oportet accedentem ad Deum, inquit Apostolus, quia est, & quia inquirentibus se remunerator sit. Non est iniustus profectò Deus, vt obliuiscatur operis Pauli, qui cunctis ampliùs laborauit, vtque dispar meritum æquali mercede compenset, sicut sapienter quidem Hieronymus ratiocinatur, qui multis & vrgentibus argumentis hunc ipsum Iouiniani errorem fortissimè disipauit. Eúdem coarguit[a] Augustinus, ac meritorum lumina in sanctis aliis magis, in aliis minùs non solùm hoc reperiri tempore, sed in æterna etiam vita fulgere commonstrat. Qui verò secus sentiunt atque tradunt, horum velut agrestem vlulatum & absurdum planè dogma[b] Thelense Concilium reiicit & execratur, quandoquidem vt promiscuè confundant omnia, diuersorum gradus abrogant meritorum, & paupertatem quandam cœlestium remunerationum inducunt, quasi Christo vna sit palma, quam tribuat, & non plurimi abundent tituli præmiorum.

In Scorpia. Et li. 4 cont. Marcionit. Et libr. ad Scapulam. Matth. 5. & 12. Luc. 12. Ioan. 19. 1. Ioan. 5. Sap. 6. Serm. 7. in Psalm. 118. Hebr. 11. Lib. 2. cont. Iouinian. a Ser. dever. Dñi, 46. & 49. Et li. de sancta virginitate, c. 26. b Sub Syricio Papa in Africa.

Deus propẽsior ad premia iustis tribuẽda, quàm ad supplicia inobedientibus infligenda.

Retinendum est igitur, quod in Catholicis hucusque Scholis constanter asseritur, & à sanctis Patribus sæpissimè confirmatur, iustorum beatitudinem pro illorum præcedentibus meritis æstimari atque reddi, eamque in cœlis duplicem esse, principalem vnam, quæ præmium essentiale dicitur, & accidentalem alteram, quæ specialibus illorum operibus, laboribus, meritis ex Dei promisso attribuitur, quæque illis præter communem remunerationem, excellentis præmij perfectionem siue prærogatiuam quandam adiungit. Non quòd meriti rationem & gloriæ portionem externis duntaxat operibus metiamur, sed horum quoq; radices fidem & charitatem semper complectimur, nullumque sine illis meritum & gloriæ gradum agnoscimus Orthodoxi. Habent igitur suam, vt vocant in Scholis, Aureolam inuicti Martyres, qui legitimè pro fide & iustitia ad mortem vsque certârunt, suamque erga Christum charitatẽ profuso sanguine testati sunt, quique iam stolis albis amicti, insigne victoriæ, palmas in manibus tenent, vt legimus in Apocalypsi. Habent suam insuper Aureolam sacri Doctores, qui ad iustitiam & pietatem alios sedulò instituerunt, vereque fidei doctrinam, vt magni essent in regno cœlorum, vitæ sanctimonia comprobârunt, & idcircò quasi stellæ, vt inquit Daniel, in perpetuas fulgebunt æternitates. Habent demùm suam illustrem coronam siue Aureolam Virgines, quibus Christi fides amorque persuasit, non solùm de mundo mundique principe, sed etiam de carne seu lege membrorum triumphum agere, nec spiritu minùs, quàm corpore purum exigere cœlibatum. Hæc enim tria sunt genera operum excellentiorum, quibus cumulatiorem gloriam summus ille ἀγωνοθέτης Deus proposuit, vt in huius vitæ stadio præclarè certantes, aliosq; Christianæ fortitudinis laude superantes, sublimioribus etiam præmiis tandẽ cohonestentur. Etsi. n. vnus idemq; denarius, hoc est, summum æternumq; bonum cunctis in vinea Domini operantibus redditur, atque ita Sanctorum æqualis beatitudo, quam vocant obiectiuam, fore censetur: tamen alij alios, sicut in hoc sæculo iustitia & sanctitate, sic in futura vita excellenti gloria, beatitudinéue essentiali præcellunt, maioriq; præmij seu remunerationis participes fiũt. Vnde Christus multas & diuersas in domo patris sui mansiones constituit, sicut pluribus quidem[a] Augustinus, [b] Chrysostomus, [c] Cyrillus & [d] Gregorius cum tota Ecclesia docent atque confirmant.

Duplex iustorũ in cœlis beatitudo, essentialis & accidentalis.

Meritum operũ fidem & charitatem præsupponit.

Aureolam & gloriam specialem in cœlo repẽdi Martyrib. Doctoribus, atque Virginibus.

Apocal. 7. Matth. 5. Daniel. 12. Matth. 20. Ioan. 14. a Tract. 67. in ca. 14. Ioan. Et de S. virg. ca. 26. b Ser. 19. Ioan. 2. de præmiis Sanct. c In cap. 14. Ioan. d In Euan. de vinea. Matth. 20. Et libr. 22. moralium. Rom. 7.

Varia præmia beatorum in vna vita æterna commorantiũ.

Ac de virginibus quidem hîc multis agere nõ attinet, quarum admiranda virtus si vsquàm alibi, certè in subigenda carne & comprimendis natiuę libidinis aculeis, extinguendisque flammis tàm diu elucet, quàm diu lex membrorum legi mentis repugnat, & grauis illa inter carnem ac spiritum pugna, in vtroq; sexu pios vel inuitos exercet. Ea non modò Paulo metum & gemitum attulit, sed & plærosque magna virtu-

Quò difficiliorẽ pugnam aduersùs carnem subeũt virgines, eò gloriosiorem de carne triumphum agunt.

Digitized by Google

tis laude florentes, ita proſtrauit, vt & cordis & corporis amitterent integritatem. At quò rarior, eò ſanè præſtantior Deoque gratior exiſtit victoria, quæ de blando illo inſidiatore & domeſtico hoſte refertur, eoque auguſtiora beatitudinis præmia illibatæ virgines tandem conſequuntur. His igitur Eſaias nomen melius, adeoq; nomen æternum pollicetur. His Ioannes canticum nouum, quod ſolæ virgines ſponſo ſuo decantant, & familiariorem cum Agno conuictum aſcribit. His demùm Chriſtus Dominus non ſicut aliis, tricesimum & ſexageſimum, ſed centeſimum fructum, vt veteres Euangelicum locum declarant, aſsignat. Ac grauiter eos verberat Auguſtinus, qui excellẽtem gloriam & ſingularem honorem virginibus perpetuoque continentibus tollũt, velut in regno cœlorum nihil illis ampliùs, quàm cæteris à Deo promiſſum atq; reddendum ſit. Huic errori primùm opponit illud, quod [a] Chriſtus & [b] Eſaias de Eunuchis ſiue ſpadonibus tradiderunt. Quod enim Chriſtus ait eos, qui pio propoſito à ducenda vxore ſe continuerint, caſtrare ſeipſos propter regnum cœlorum, id ad cœleſtem remunerationem pertinere, & in eundem ſenſum ab Eſaia proferri: Dabo eis locum multò meliorem, quàm cæteris nempe coniugatis: Nomen æternum dabo eis. Æternum hoc nomen gloriam quandam propriam excellentemq; ſignificare, quod Euangelici ſpadones cum aliis in Dei regno conſtitutis non commune, ſed diſtinctum habituri ſint. Propria igitur virginum Chriſti gaudia, quæ alij beati non percipiant, à Ioanne deſcribi, illisque duntaxat tribui, qui non ſolùm cordis, ſed carnis etiam virginitate Chriſto agno ſeſe conformant, & caſtiſsimis illius veſtigiis aduerſùs omnes carnis illecebras voluptateſq; pugnantes, diligenter inſiſtunt. Quid multa? Mirabiliter deſipiunt, inquit, qui putant huius continentiæ bonum non eſſe neceſſarium propter regnum cœlorum, ſed propter præſens ſæculum.]

Quæ præmia virginibus in verbo Dei promittantur.

Auguſtinus è Scriptura probat excellẽs præmium virginibus in cœlo reſeruatum.

Eſa. 7.

Apocal. 14.

Matth. 13.

Luc. 18.

Lib. de ſancta virginit. cap. 22. & ſequentib.

a Matt. 19.

b Eſa. 56.

Ibid. ca. 27.

Ibid. ca. 23.

Auguſtino ſtulti ſunt, qui cœlibatus vtilitatẽ referunt duntaxat ad præſentem vitam.

Vbi Auguſtino Gregorius Magnus pulchrè ſubſcribit, quũ dictũ Eſaiæ locum explicat in hũc modum: Eunuchi ſunt, qui compreſsis motibus carnis, affectũ in ſe praui operis abſcindunt. Quo autem apud Patrem loco habeantur, oſtẽditur: quia in domo [c] Patris videlicet æterna manſione etiam filiis præferuntur. Audiant quod per Ioãnem dicitur: [d] Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt, & ſequuntur agnum quocunque ierit: & quod canticum cantant, quod nemo poteſt dicere, niſi illa centum quadraginta quatuor millia. Singulariter quippe canticum Agno cantare, eſt cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire poſſunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorum celſitudine lœti ſunt, quamuis ad eorum præmia non aſſurgent.] Omitto Fulgentij & Bernardi verba referre, quibus illi ſupradictos Scripturæ locos eodem modo interpretantur, claréque commonſtrant, prærogatiuas & dignitates eximias ſi vllis aliis, certè incorruptis Chriſti virginibus in cœlo ſeruari atque reddi. Eligunt bonam partem, inquit Fulgentius, quæ non auferetur ab eis, ſed perficietur in eis. Quod enim ab eis nunc inuiolatum ſeruatur in opere, hoc eis gloria immortalitatis cumulatum reddetur in munere.] Bernardus verò in hunc modum alicubi docet: Quanta putas ibi gloria fulgebunt virgines Chriſti, cordis ſimul & mentis puritate Chriſtum ſequentes? Quis Sanctorum chorus meliùs Lunæ comparatur, quàm virgines? Solæ ſequuntur Solem iuſtitiæ Chriſtum, vt agnũ Patris quocunque ierit: vnde & ſolę illi ſimiles ſunt atque ſimillimę. Honorabuntur ergo præ cæteris in eodem regno exiſtentibus ſplendore quidem excellentiori, ſicut Lunã videmus præ cæteris ſideribus præeminere, poſsidebúntq; in domo Domini locũ meliorẽ multò quàm cæterorum filiorum & filiarum, qui virginitatis merito non ſunt inſigniti.] Plura id genus, quæ paſsim apud Patres extant, hoc loco repetere ſuperſedemus, quòd præter noſtrum ſit inſtitutum, nunquàm ſatis laudatam propriam ſanctarum virginum lauream hîc multis aſſerere, præſertim quum alibi aduerſùs eos diſputemus, qui nẽ à Iudæis, Turcis & Epicurę is diſcrepent, Chriſtianum omne meritum & cœleſte præmium ſacris virginibus iniquiſsimè tollunt.

Gregorij teſtimonium de ſingulari mercede virginũ in cœlo futura.

c Ioan. 14.

d Apoc. 14.

Quomodò virgines ſingulare canticum Agno cãtabũt in cœlo.

In 3. part. paſtoralis curę admonit. 29.

Epiſt. 3. ad Probam.

De paſſione Dñi ca. 31.

Virgines Lunæ conferri, quæ ſplendore cæteras vincit ſidera.

Etſi quidam coniuges virginibus ſunt perfectiores, tamen ſtatus ipſe virginitatis cõiugio dignior atque perfectior.

Illud ſemel admonuiſſe ſat ſit, virginitatem nobis commendari & cum coniugio comparari, non ob actiones illas, quæ vtrinque tùm à virginibus, tùm à coniugibus benè aut perperàm inſtituuntur, ſed ratione ſtatus, ac propter annexa, quæ ſecundùm rei naturam, ac vt plurimùm à coniugibus fieri conſueuerunt. Res ipſas ſi comparemus,

Digitized by Google

Li. de bono coniugali, cap. 23. paremus, inquit Augustinus, nullo modo dubitandum est, meliorem esse castitatem continentiæ, quàm castitatem nuptialem, quum tamen vtrũnq; sit bonum. Homines verò quum cõparamus, ille est melior, qui bonum amplius habet. Igitur multi sæpè cõiuges, si animi dotes, si annexa virtutum officia contemplemur, plerisque in sacro cœlibatu versantibus non dicam æquari, sed & anteferri omninò merentur. Nec desunt, qui Abrahæ coniugium Ioannis vitginitati par esse dicant, quoniam hic in opere, ille

Ibid. ca. 21. verò in solo habitu, vt Augustinus loquitur, continentiam habuit, & sicut vnius cœlibatus, sic & alterius connubium pro varia dispẽsatione temporum Deo insigniter militauit.

1. Cor. 7. Nos verò Apostoli Pauli morem sequimur, qui non personas personis, sed statum statui, cœlibatum coniugio cõfert, ipsam rei conditionem & naturam rectissimè spectans, vt ab his quæ per se, & non per accidens fiunt, sicut in Scholis dicunt, peritè ratiocinetur. Ad quem sanè modum Patres omnes coniugium deprimunt, & cœlibatum Christianum extollunt, vt eos demùm, qui propter Christum, regniq́ue cœlestis gratia se continent, ipsis coniugibus etiam piis beatiores esse concludant.

Quomodò maritus Abraham non minùs, quã Ioannes virgo placuisse Deo dicatur. Paulus quomodò virgines coniugibus anteponat.

Ex quibus haud obscurè constat, non modò veterum scriptis, sed & Scripturæ sacræ testimoniis esse consentaneum, vt Eunuchis Euangelicis & vtriusq; sexus virginibus excellentia quædam merita, & quæ his respondent in cœlo præmia tribuãtur. Aliter. n. castitas cõiugalis, aliter cõtinentia vidualis, aliter integritas virginalis, in patria illa cœlesti fulgebit, vt licet commune cœlum, dispar tamen splendor aliis aliisq; contingat. Et erit adhuc quispiam Cẽsor tam improbus, vt MARIÆ virginitatem suo tùm merito, tùm præmio audeat defraudare? MARIÆ, inquam, quæ prima, vt diximus, sacræ virginitatis institutum amplexa est, quæ huius virtutis quasi primitias sponso cœlesti tàm præclarè obtulit atque consecrauit, quæ incomparabili Spiritus & corporis puritate claruit, eamque omnibus numeris expletam habuit, quæ demùm Euangelicarum virginum & ducem & magistram & principem se præbuit. Et quæ esset (cum

De inst. virginis. cap. 6. Ambrosio dicere liceat) cui maius quàm matri Dominus meritum reponeret, præmium reseruaret? Nulli enim vberiora (sic enim idem pergit dicere) quàm virginitati

Esa. 56. deputauit munera, sicut Scriptura nos docet.] Ac statim hunc Esaiæ locum adducit: Ne dicat spado, quia ego sum lignum aridum. Hæc dicit Dominus spadonibus: Quicunque custodierint præcepta mea, & elegerint quæ ego volo, & amplectentur testamentum meum, dabo illis in domo mea, & in muro meo locum nominatum meliorẽ filiorum & filiarum, nomen æternum dabo illis, & non deficient.] Tùm alio in loco:

Epist. 82. lib. 10. Quid loquor, inquit, quanta sit virginitatis gloria, quæ meruit à Christo eligi, vt esset etiam corporale Dei templum, in qua corporaliter, vt legimus, habitauit plenitudo diuinitatis? Virgo genuit mundi Salutem: Virgo peperit Vitam vniuersorum.] Quapropter Augustinus etsi [a] Susannæ coniugalem castitatem prædicat, tamen [b] Annæ vi-

Li. de bono coniugali, ca. 8. & circa finem. Et li. de sanct. virg. cap. 20. a Dan. 13. b Luc. 2. duæ pudicitiam præfert, MARIÆ verò virginitatem sanctamque carnis eius integritatem, quarumlibet aliarum siue viduarum, siue coniugum laudabili continentiæ anteponit. In eundem ferè sensum docet Ambrosius, & cum iisdem sanctis matronis Anna & Susanna confert MARIAM, sed vt vni Virgini palmam tribuat, aliasque postponat.

Susannæ coniugalis & Annæ vidualis castitas Mariæ virginitati cedit.

Retineamus ergo, quod à Sophronio accepimus, qui nos docuit hoc modo ratiocinari: Si quælibet virginitas tantùm erigitur, vt Angelis comparetur, multò magis beata & gloriosa MARIA, quæ singulari commendatur priuilegio, & immenso ditatur mercimonio.] Hoc autem dicere videtur: (vt locum nõnihil illustremus) Si tàm

Serm. de Assumpt. B. Virginis. præclarè beateque cum piis virginibus agitur, vt immensam corã Deo & Angelis gloriam promereantur, qualem quantamque coronam matri virginum in cœlo rependi existimabimus, quæ inter sorores & sponsas Regis omnes hanc viam incultam, asperam, ignotam, despectam primùm inuenit, inuentam aperuit, apertam muniuit, consecrauit, ostendit: quandoquidem sola sine præcepto, sine consilio, sine exemplo precioſum virginitatis munus, vt diximus, obtulit Creatori, tantumque in hac virtute

Psalm. 44. profecit, vt de alia nulla fœmina rectiùs dici possit: Adducentur Regi virgines post eam. Adducentur, inquam, post matrem filiæ, post Reginam pedissequæ, post Magistram discipulæ, & adductæ simul tali Principi, tum suo tùm matris nomine gratias agent sempiternas. Accedet & illa remuneratio, vt non solùm virgines, sed & cœlites

Inter omnes beatas virgines gloriam & coronã matri Virgini maximam rependi. Ad Mariæ gloriam pertinere vt à virginibus & sanctis omnibus in cœlo celebretur.

Digitized by Google

omnes hoc insigne virginum decus & lumen iucundissimè contemplentur, cum stupore suspiciant, & studiosissimè reuereantur, quando Regina optimis ciuibus gratior & augustior nunquam contigit, ad quam illi suos & animos, & oculos lætiùs ac iustiùs conuerterent. Verùm quod ad beatarum virginum chorum attinet, vt olim Iudaicæ fœminæ Moysi sororem: Sic hæ nominis eiusdem Antesignanam agnoscent, & præeũtem in laudibus Deo celebrandis vltrò cupideque sequentur, & simul sublatis cum illa vocibus, nec minùs iunctis instrumentis musicis, vt humano more dicamus, suauissimè modulabuntur. O dulce & mirificum melos tanti Regis aula dignum, vbi & mirantur cantores Angeli, & exultantes chori concinunt, modisque alternantibus & insigni harmonia miscent omnia, sed vt cuncti primas tribuant MARIÆ tympanistriæ. Mentior, nisi Bernardus nobis hac in parte clarissimè suffragetur: Nouum quidem canticum illud, inquit, quod solis dabitur in regno Dei cantari virginibus, ipsam virginum Reginam cum cæteris, imò primam inter cæteras esse caniturã, nemo est, qui ambigat. Puto autem illam præter illud, quod solis, licet cum omnibus, tamen virginibus ei, vt dixi, commune erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine lætificaturam esse ciuitatem Dei. Cuius vtique dulcisonos depromere vel exprimere modulos, ne ipsarum quidem virginum vlla digna inuenietur, quia soli meritò decantandum seruabitur, quæ sola de partu & partu diuino gloriatur.] Cum his planè congruunt quæ apud eundem autorem alibi legimus, in hunc sanè modum: Si omnes Virgines canticum istud cantabunt, nunquid illa Virgo virginum primiceria non cantabit? Cantabit vtique & tantò iucundiùs, quantò castior cæteris: præbebitque toti choro in cantando exemplum, quas ad virginitatis amorem suo incitauit exemplo.] Pulchra isthæc, & cùm piorum omnium intima consideratione digna, tùm puris castisque virginibus vel maximè sæpissimeque perpendenda. Hinc enim facilè colligent, quale quantumque cùm MARIA non modò meritum hîc sibi vendicare, sed & præmium aliquando à Christo sponso consequi possint. Atque huc spectat Hieronymi adhortatio Eustochio quidem scripta, sed cuilibet etiam Deo dicatæ Virgini accommodanda, maiorem vt consolationem, quomodocunque à carne Satanaque vexentur, in sacro suo capiant cœlibatu. Egredere, quæso, inquit, paulisper de carcere, & præsentis laboris ante oculos tuos tibi pinge mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit ille dies, quum tibi MARIA mater Domini choris occurret comitata virgineis? quum post rubrum mare submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet responsuris: Cantemus Domino: gloriosè enim honorificatus est: equum & ascẽsorem proiecit in mare. Tùm Thecla in tuos lœta volabit amplexus.]

Hactenus de MARIÆ virginis in cœlo regnantis, omnibusque sacris virginibus prælucentis gloria & prærogatiua nos veluti balbutiendo diximus, quum nullis illa mortalium verbis explicari, sed ne mente quidem percipi posse videatur. Fœlix interim Virgo Christiana, quæ summæ dominæ visendæ incensa desiderio, formæ fragilitatem, momentaneas carnis voluptates, vanaque mundi blandimenta & oblectamenta contemnit, atque vt dulcissimo MARIÆ contubernio perfruatur, de lacu miseriæ & de luto fœcis, vt ille dixit, ad virgineum illum ornatissimumque chorum noctes ac dies aspirat, in quo Regina non solùm humanam, sed & Angelicam superat dignitatem. Fœlicior autem, quæ humanæ carnis ergastulo liberata, ad communem matrem & principem intuendam accedit, & ab hac porrò ad Filium comitantibus Angelis honestè deducta, lætaque ab obuio sponso suscepta, peramicis stringitur amplexibus, & blandissimis osculis demulcetur. Tunc mellitis illis vocibus est locus: Veni sponsa mea, veni, coronaberis: quàm pulchra es & decora, charissima in deliciis. Tunc sponsam amor & ardor incredibilis occupat, quum adamati sponsi aspectu, amplexu, alloquio fruitur, & amore velut ebria fidenter testificatur: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Nec otiatur profectò Regina mater, quæ pro charitate sua vtriq; sponso & sponsæ, vt arbitror, ex animo gratulatur, & veteris MARIÆ, quæ populo veteri præcinuit, complet officium, ne desit in cœlestibus nuptiis, quæ totum & candidissimum Gynecæum cantando præeat, & epithalamium tali loco dignum, quo & sponsus & sponsa noua cœlitesque omnes velut nuptiarum amici

Maria in cœlo non minùs à virginibus, quàm Moysi soror à Iudaicis fœminis honoratur.

Exod. 15.

Quæ in cœlo Mariæ cum aliis virginibus cõmunia, quæ propria.

Hom. 2. de beata Virg. Apocal. 14.

Mariam præ cæteris virginibus in cœlo dulcissimè caniturã.

In tract. de pass. Domi. cap. 31.

Virginum est, cœlestem Mariæ gloriam sedulò meditari, & ad illius aduẽtum aspirare.

In epist. ad Eustoch. de cust. virgin.

Exod. 15.

Quod virginũ genus magis probandum, & ad Mariæ gloriã propiùs accedat

Psalm. 39. 3

Can. 4. & 7.

Cantic. 2.

Exod. 15.

Digitized by Google

amici recreantur, veluti magistra & princeps absoluat. Sedenim quæ dicendi vis, quæ orationis copia tantæ rei explicandæ, quantam ne mente quidem attingere licet, par vnquàm esse possit? Gaudete, cantate, triumphate purissimæ virgines. Adest nuptiarum Agni & tempus & apparatus. Inuitat sponsus, quo nihil cultius, blandius, augustius: inuitat, inquam, vt omni voluptatum genere diffluatis. Fauet mater & ordinis vestri Primiceria, qua nihil castius illustriusq; circumquaq; resplendet. Applaudunt & Angeli, vestri candoris ac decoris ob vitæ similitudinem studiosissimi semper amatores. Gaudete cœli lumina Christiq; sponsę tot ornatæ monilibus, quoniam merces vestra in cœlis copiosa, & mensura bona, conferta, coagitata & superefluens, vobis inde ab æterno præparata, nunc vestrum in sinum effusa, nullis vel fortunę casibus, vel temporum vicissitudinibus, vel hostium insidiis eripi, aut parte saltem ex aliqua intercipi ac imminui potest.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

Quo pacto MARIA *vt Dei mater fieret, promeruisse dicatur.*

GRAVIS ac ardua quęstio nunc nobis discutienda est, tantúmne MARIA cùm aliis virtutum officiis, tùm virginitate maximè promeruerit, vt Deipara facta dici & censeri possit. Quod nisi concedamus, eximios profectò Patres, qui doctorum Scholasticorum præcesserunt ætatę, sine omni candore perstringere, ac nimiùm seuerè damnare videamur. Chrysostomus quidem in hunc modum est publicè concionatus: Beata mater vltra omnem humanæ naturæ modum modestiam ac temperantiam excoluit, & ob id vniuersorum Dominum in vtero gestare promeruit.] Ac alibi rursus, quum locum illum, Quomodo fiet istud, explicat, Gabrielem inducit sic Virgini respondentem: Sanè propter hoc erit, quoniam virum non cognoscis. Nam si cognosceres virum, non fuisses habita digna, vt huic mysterio seruires.] Apud Basilium verò magnum hæc verba reperiuntur: Quoniam ea tempestate nulla puritate par MARIÆ virginitas, inter homines ad effectum sancti Spiritus, excipiendum est reperta, & illa iam desponsatione erat occupata, electa est beata virgo, ita vt nihil detrimenti ex desponsatione accesserit virginitati.] Eundem locum Musculus, ac fortasse paulò luculentiùs ita vertit. Quandoquidem id sęculum hominum, in quo MARIA viuebat, nihil cum puritate MARIÆ comparandum haberet, vt sancti Spiritus operationem susciperet, electa est beata virgo.] vt cætera prætereamus. Ac posteà idem Basilius: Sanctitate igitur compacta caro digna erat, vt sanctitati vnigeniti vniretur.] Vides quantum huic virginitati vir ille magnus tribuat, non solùm de corporis, sed etiam animi de puritate, siue de perfecta virginitate haud dubiè loquens. In quem sensum etiam [a]Hieronymus dixisse videtur: Tantæ puritatis MARIA extitit, vt mereretur effici mater filij Dei.][b] Ac rursus: Hęc sponsa fabri meruit esse mater illius, à quo ipsæ claues datæ sunt.] Consonat his [c]Ambrosius, vbi MARIAM virginem à Christo eligi, vt corporale Dei templum existeret, meruisse testatur. Tùm [d]Bernardi vox est: Virginitas MARIÆ digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum filij Dei: verè lignum vitæ, quod solum fuit dignum portare fructum salutis.] Nec est dissimile, quod ante [e]Bernardũ iam antè cõmemoratus Chrysostomus dixit, MARIAM, quoniam virum non cognosceret, seq; virginem seruare vellet, dignam esse habitã, quę summo ministerio, vt Christi mater fieret, inseruiret. Quid autem [f]Honorij dicto luculentius? Hęc prima inter mulieres vouit Deo virginitatem, & ideò sola inter mulieres meruit Virgo summæ prolis fœcunditatem.] Nihil ergo mirum, quod his consonans [g] Venantius Fortunatus, in hunc modum canat:

Virginitas fœlix, quæ partu est digna Tonantis,
Quæ meruit Dominum progenerare suum.

Iam verò sunt & aliæ loquendi formulæ Patribus vsitatæ, quibus MARIÆ meritum agnoscunt & prædicant, nulla etiam aliquando mentione facta virginitatis, sed

Patres sæpè & apertè testari, Mariam non sine suo merito Dei matrem effectam.

Ser. in Domini hypopante. Luc. 1. Homel. in 25. c. Gen.

Hom. de humana Christi generat.

a In epi. ad Eustoch. de custodia virginit.
b Ad Eusto.
c Epist. 82.
d Ser. 1. in festo assum. Mariæ, & in aduẽtu Domini Ser. 2.
e Hom. 49. in 25. cap. Genes.
f Ser. de festo nativit. Mariæ.
g In libr. de æternis gaudiis.

Maria digna fuit quæ in Dei matrẽ assumeretur.

Digitized by Google

generatim profitentes illam non fortuitò vel indignè, sed meritò eam dignitatem, vt mater esset Dei, obtinuisse. Hinc illud [a]Ambrosij dictum: MARIA digna extitit, ex qua Dei filius nasceretur.] Et [b]Augustinus: Concipere & parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatũ.] Tùm [c]Epiphanius: MARIA digna facta, quæ Vas & habitaculum filij Dei efficeretur.] Eusebius itidem [d]Emissenus: Hæc sola mater Domini fieri meruit.] Suffragatur & Beda: Totius mundi Dominum & lucem sæculis meruit generare perennẽ.] Sicut & [e]Petrus Damianus dixit: Ad instar cœli plenitudinis totius diuinitatis meruit esse sacrarium atq; templum.] Aut iuxta [f]Euthymium digna æstimata est, quę fieret Domini mater.] Tũ qui sub Cęsare Marciano claruit [g]Chrysologus: Verè benedicta, inquit, quæ & superni conceptus meruit gratiam, & sustulit integritatis coronam.] Sed & [h]Maxentius MARIAM, vt fide plena Deum cõciperet meruisse testatur. His omnibus [i]Prudentium vt vetustum, sic grauem sanè Poëtam addo, eumq; ita concinentem:

Edere namque Deum meruit,
Omnia virgo venena domat.

Nec obscurum est aliud [k]Bernardi dictũ: Magnum est Angelo, vt minister sit Domini: sed MARIA sublimius quiddam meruit, vt sit mater.] His demùm, ne plura id genus loca conglomeremus, antiqua & celebris Ecclesiæ cantio non malè respondet: Quia quem meruisti portare, resurrexit sicut dixit. Quocirca si è Patrum veterumque testimoniis, si ex Ecclesię confessione iudicare fas est, singulare quoddam & excellens beneficium fuit, quod præ sanctis reliquis promeruit, quæ sola Sanctorũ regina & Angelorum domina esse debebat: quodque illa sola non modò Dei mater, sed etiam pro dignitate ac suo merito, id est congruè vti vocant, Dei mater vnicè & sit & prædicetur.

a Libr. 2. de virginibus.
b Lib. de natura & gratia ca. 36. Et li. de sancta Virgin. c. 4.
c Hæres. 78. contra Antidicomar.
d Homel. in Euan. feriæ quintæ Aduentus.
e Ser. 3. de natiuit. Mariæ.
f In expos. Cant. Magnificat.
g Ser. 143.
h In 1. Dialog. ca. 14.
i In Cathemerino.
k Ser. in festo natiuit. Mariæ.

Meriti nomen non semper ad propriam & rigidam merendi rationem referendum esse, sicut Scholastici docent.

In quo argumento ne vel aduersariorum calumniis, vel imperitorum scrupulis locum relinquamus, superiores quidem Patrum sententias commodè, neq; sine certo temperamento accipi volumus & monemus. Primùm enim quod ad meriti nomen haudquaquàm fastuosum, vt quidã putant, attinet, Ecclesiastici sanè scriptores eo frequenter vtuntur, vbi actio etiam nulla est hominis, cui prẽmium ex Dei lege proposita debeatur. Scribit ergo Cyprianus de infantibus fide licet ac ratione carentibus, quòd in ipso statim ortu plorantes ac flentes diuinam misericordiam mereantur. Tùm Gregorius Nazianzenus de Ioanne Baptista pronunciat: οὗτος χριστοῦ κήρυξ ἠξιώθη γένεσθαι, quod tantundem est, ac si dicas ille Christi prẽco fieri meruit. Sed & Epiphanius Petro tribuit, quòd meruerit vel dignus factus sit Princeps esse Apostolorũ, & claues habere regni cœlorum, primumq; inter discipulos locum obtinere. Ac durat etiamnum hæc loquendi consuetudo, vt Petrus Apostolatu, Augustinus Episcopatu, Gregorius Pontificatu dignus fuisse, aut talẽ dignitatem promeruisse dicatur. Quarè non tanta vis in meriti nomine statuẽda est, quod sæpenumerò tam laxè vsurpatur, vt ad qualemcunq; bonam actionem vel facultatem piis concessam extendatur, etiamsi nulla ratio subsequentis præmij, cui meritum respondeat, annexa sit. Hinc illæ vt vetustæ, sic vsitatæ in templis precãdi formulæ: Te mereamur protegente eripi, te liberante saluari. Per quã (nempe MARIAM) meruimus authorem vitæ suscipere. Et de cruce Domini: Digna fuisti portare talentum mundi. Nam & crebrò meruisse dicitur, qui precibus & fauoribus aliquid impetrauit, vel cui roganti beneficium diuinum merè gratuitum contigit. Ad hunc modum iniquus ille seruus, qui mala fide bona heri sui administrârat, vt soluendo esse non posset, tamen orando id promeruisse videtur, vt herus contracta debita illi condonaret, sicut & ipsa heri verba declarant in Euangelica parabola, Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogâsti me.

Meritum sæpe dicitur qualiscunq; facultas vel actio Christiani, omni etiã premij ratione semota.

Infantes iuxta Cyprianũ, Dei merentur gratiam.

Petrus iuxta Epiphaniũ meruit Apostolatum.

Li. 3. epist. 8.

In Epitaphio Basilij.

Hæres. 51.

Matth. 18.

Deinde quum de MARIÆ merito agunt Patres, non tàm sui immemores esse putandi sunt, vt humanum eius meritum cum diuinæ gratiæ iniuria efferre, nobisque commẽdare vnquàm cogitârint. Non enim solius Bernardi, sed totius etiam Ecclesię constans est confessio: Nolo meritum, quod gratiam excludit.] Stat firma & contra portas inferorum immota sententia: Sufficientes non sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, secluſa nempe gratia: sed sufficientia nostra ex Deo est: sufficientia, inquam, siue ad bonum opus faciendum, siue ad legem implendam, siue ad aliquid promerendum. Deus est nimirùm, qui gratuita bonitate commotus, prout ipse vult, dona

Patres non sine gratia precedẽte Mariæ meritum statuunt & agnoscunt.

In operibus & meritis omnibꝰ primas gratiæ semper acceptas ferre debemus.

Ser. 67. super Cant.

2. Cor. 3.

Digitized by Google

1.Cor.12. Rom.12. Epheſ.4. dona cuique ſua diſtribuit, eamque largitur gratiam, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes iuſti, ſancti & ſalui eſſe poſſunt, largitur, inquam, gratis, vt [a] Paulus, & pro nihilo vt [b] Hieronymus, & ſine meritis vt [c] Auguſtinus clariſsimè docent. Præclarè igitur [d] Conciliũ Auraſiacenſe pronunciauit: Debetur merces bonis operibus ſi fiant: ſed gratia quę non debetur, præcedit vt fiant.] Ac [e] rurſus: Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum vt operemur, operatur.] Ac tantùm ſanè abeſt, vt vel MARIÆ, vel cuiuſcunque hominis primam gratiam ſub meritum cadere fateamur, vt etiam de Chriſto ipſo, cuius meritis ſanctorum merita inniti neceſſe eſt, apertè cum Auguſtino dicamus, ne illum quidem promeruiſſe, ſed per gratiam accepiſſe, vt humana ipſius natura in vnitatem perſonæ vnici filij Dei ſingulariter aſſumeretur. Ac tota quidem Theologorum Schola in eo conſpirat, nec primam hominis gratiam, qua illum à Deo præueniri, excitari & adiuuari neceſſe eſt, nec ipſam Chriſti Redemptoris incarnationem & paſsionem ſub hominis qui iuſtificatur, meritum cadere poſſe. De MARIA verò cum Bonauentura ingenuè Scholaſtici docent, quòd nec illa Dei mater eſſe ex condigno meruerit, quandoquidem ea res omne meritum & ſtatum, qui creaturæ debetur excedat, ipſumque meritorum, quæ virgini competunt, fuerit fundamentum. Cæterùm quod ad meritum congrui attinet, hoc MARIÆ tribuunt Theologi, quod ante incarnationem Domini meruerit, vt præ cæteris Dei mater efficeretur. Quæ deinde poſtquàm aſſenſit Gabrieli, & Spiritu ſancto repleta fuit, non ſolum congruè, vt docet idem Bonauentura, ſed etiam dignè meruit eſſe mater Emanuelis.

a Rom. 3.
b Li contra Pelagianos.
c Epiſt. 106. ad Paulinũ, & lib. 6. hypognoſticõ, & cap. 4. lib. de natura & gratia.
d Cap. 18.
e Cap. 9.
f Libro 1. de prædeſtina. Sanctorum ca. 15. & in Enchirid. ca. 37.
g In li 3. ſententiarũ diſtinc. 4. q. 2.

Ne Chriſtus q̃dem primã gratiam meruit.

Non cadit ſub meritum prima hominis gratia, vel Chriſti incarnatio & paſſio iuxta Scholaſticos.

Maria non ex condigno, ſed cõgruo meruit Dei mater eſſe, ſicut & patres meruerũt Chriſtum incarnari.

In reſponſ. ad Nat. Bedam. Quin & Eraſmus Scholaſticam hanc diſtinctionem de congruo & condigno non improbat, & res ipſa ſcripturis diuinis conſonat, quantumuis doctrinam Scholaſticam hîc ſiue imperiti, ſiue maligni aduerſarij fugillent atque calumnientur. Quod ſi nomen meriti omninò rigidè accipiamus, an quiſquam in Scholis vnquam dubitauit, MARIAM priuſquàm aliquid apud Deum mereri poſſet, ex mera Dei gratia & benignitate ad hoc tantum Dei myſterium, vt Deipara fieret, prædeſtinatam, electam & aſſumptam ab eo fuiſſe, qui ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, omnia in omnibus operatur, & quibus vult, gratis ac liberè miſeretur, Apoſtolo teſte? Quæ gratia virginem prę-

Meritum de cõgruo Scripturis & rationi quadrare.

Epheſ.1. & 1.Cor.12. Rom.9. ueniens nihil impedit ſanè, quò minùs MARIAM peculiariter reſpexerit Deus, & pro ſua bonitate magis illi fauerit, reliquisque digniorem præparauerit, ac eam præſenti gratiæ ſuæ vel maximè habuerit cooperantem, & cooperando merentem plus quàm ſenſus humanus percipere poſsit.

Etenim ſi ſcripturas conſulamus, frequens in illis loquendi phraſis ſeſe offert, vt qui ſe ad gratiam Dei ſtudioſè applicãt, aut ſuſcepto munere ſedulò perfunguntur, hi tametſi non ſine Dei gratia rectè agant, tamen Deo Deique gratia digni eſſe dicantur. Cuius rei teſtem ſe Chriſtus ipſe præbet, de verè piis aſſerens, quod ſęculo illo & reſurrectione ex mortuis digni habeantur, hoc eſt, mereantur. Sic enim Lucas Græcè ſcripſit, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ τῶν νεκρῶν. Nec diſsimilis eſt alia Domini ſententia, Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. Vbi quod noſter habet interpres. Digni habeamini, Græci pro eo legunt καταξιωθῆτε, hoc eſt, mereamini. Conſonat dictum in Apocalypſi: Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Quod poſtremum Græci dicunt ſignificantius, ἄξιοι γάρ εἰσι: hoc eſt, quoniam meriti ſunt, ſi propriè interpreteris. Nam & eloquentiæ Latinæ princeps Cicero, quum aliquoties hanc loquendi formam κατ' ἀξίαν vertit, pro dignitate Latinè vertit, meriti certè rationem oſtendens. Nec diſſentit Ariſtophanes ita ſcribens: τί παθεῖν φήσεις ἄξιον εἶναι. Hoc eſt, quid meritus es? necem. Eodem ſpectat & illa Chriſti ſententia: Qui amat patrem aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus. Ita enim ſubindicat, illos ſibi fidos, ſuoque regno dignos haberi diſcipulos, qui cœleſtem magiſtrum ſuis parentibus bonisque mundi omnibus quantumlibet charis anteponunt, ac vnicum veluti ſuum theſaurum in Chriſto collocant, quem ſyncerè deamant, totoque pectore complectuntur. Eadem vis eſt in oratione Sapientis, quæ ad Sanctos propriè ſpectat: Deus tentauit eos, & tanquàm aurum in fornace probauit eos, & inuenit eos dignos ſe. Quid enim iſtud eſt aliud, quàm ſi meritos fuiſſe dixiſſet? Quo quidem verbo Paulus vti non dubitauit, quum ſuos Hebræos ad eleemoſynas egenis fratribus erogandas inhortans,

Iuxta ſcripturæ phraſim digni eſſe vel mereri dicuntur ſæpè pij, cum gratiæ cooperantur.

Luc.20.

Luc.21.

Apocal.3.

Quomodò Latini meritũ per circumlocutiõnem oſtendant.

Matth.10.

Chriſto digni cẽſentur, qui illum amant & colũt maximè.

Sap.3.

Hebr.3.

Digitized by Google

inhortans, hoc annectit: Talibus enim hostiis promeretur Deus, quod alij, demeretur & conciliatur Deus, vertere voluerunt. Nihil ergo mirum, quòd vetusti etiam Ecclesiæ Latinæ scriptores, vt Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Hilarius eodem modo sæpe loquantur, nos Deum nempè piis operibus & iustitiæ officiis promereri. Imò verò, vt scitè dixit Tertullianus, Promereri nolle, delinquere est.] Et qui Tertulliani perquàm studiosus fuit Cyprianus, iustitiæ opus esse dicit, vt quis Deum iudicem promereri possit. Ac rursus pronunciat: Præceptis eius & monitis obtemperandum est, vt accipiant merita nostra mercedem.] Id quod Lactantius in hunc modum expressit: Vniuersos oportet operam dare, vt se quamprimùm ad rectam viam dirigant, vt susceptis operatisque virtutibus, huius vitæ laboribus patienter exactis, consolatorem Deum habere mereantur.] Sed & Augustinus gratiæ licet assertor maximus ac religiosissimus, præter alia quę commemorauimus, dicere non veretur: Post corpus nemo erit in corpore, nisi in Resurrectione nouissima, nõ ad vlla merita comparanda, sed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel pro malis luenda supplicia.] Quid quod longiùs etiam Patres progrediuntur, & meriti nomine delectati, impiis etiam hoc tribuunt, qui nec remissionem peccatorum, nec iustificationis gratiam, si propriè loquendum est, vnquàm promerentur? Disputant quidem in Scholis, an aliqua meriti ratio in his, qui à Deo iustificantur, possit constitui, præsertim ob dispositiones & præparationes, vt vocant, iustificandorum. Verùm Thomas; qui nunc primas in Scholis Catholicis meritò tenet, in ea persistit sententia, quam ex Augustino hausisse videtur, vt doceat, meritum iustificationis siue ex congruo, vt appellant, siue ex condigno, in peccatore nullum prorsus existere. Veteres autem, vt dicere cæperam, meriti vocabulum etiam laxiùs vsurpant, & illis qui gratis iustificantur, quodammodò tribuunt. Etenim in cruce latro confitens, si [a] Ambrosio credimus, indulgentiam meruit. Et filius prodigus tam citò veniam meretur, vt veniente, & adhuc longè posito occurrat pater, [b] sicut idem affirmat. Tùm [c] Cypriano teste, Publicanus in Euangelio meruit sanctificari. Rursus Niniuitæ dum se deiiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facilè meruerũt, vt habet [d] Gregorius. Probat & [e] Origenes exemplo verbisque Dauidis, quod pronunciare peccatum, remissionem peccati mereatur. Ac [f] Hieronymi dictum est: Qui peccata simpliciter confitentur, merentur humilitate clementiam Saluatoris.] Demùm [g] Augustinus, Niniuitæ, inquit, pœnitentiam egerunt, & certam misericordiam meruerunt.] Atque vt anser inter olores accedat, Lutherus quantumuis merita contemnat & insectetur, dicere non formidauit: *Fides promeretur gratiam, & fide promeremur, vt detur Spiritus sanctus.*

Meriti nomen antiquis Patribus valde vsitatum.

In exhorta. ad Castitat.

Lib. de vnit. Ecclesiæ.

Libro 7. de diuino præmio ca. vlt.

Lib. de prædest. sanctorum ca. 12.

Veteres etiam impropriè loqui de humanis meritis.

Saniores Scholastici cũ Thoma cẽsent nullũ hominis esse meritum ante iustificationẽ.

In prima secũdæ q. vlt. art. 5. & in explicat. 4. Epistol. ad Rom.

a Ser. 45.

b Lib. 2. de pœnit. ca. 3.

c In exposit. orat. dominicæ.

d Li. 3. in registro ca. 4.

e Hom. 3. in Leuit.

f Lib. 2. aduersus Pelagianos.

g In Psa. 50.

Fides iuxta Lutherum meretur iustificationem.

In cõment. epi. ad Gal.

Proindè non adeò durum, asperum & absurdum videri debet, quòd MARIA tanto digna munere, vt Dei sit mater, aut quod Deipara esse promeruerit, appelletur. Scriptores enim orthodoxi, venerandæ præsertim antiquitatis, candidè & secundùm Ecclesię regulam commodè sunt interpretandi, ne in communem huius sęculi vel stultitiam, vel impudentiam præcipites feramur, quæ nullam veterum consuetudinem, vel Ecclesię authoritatem reueretur, & quod iam olim receptum, magnóq; tùm piorum, tùm doctorum consensu probatum est, si nouæ sectæ placitis aduersetur, facile in calumniam rapit, magnóque supercilio sine iudicio damnat & execratur. Ecclesia verò non obscurè suam mentem explicat, quod quum MARIÆ meritum prædicat, primas quidem gratiæ tribuat, ac tribui velit: idcircò enim Deum publicè ita precatur: Qui glorioſæ virginis matris MARIÆ corpus & animum, vt dignum filij tui habitaculum effici mereretur, Spiritu sancto cooperãte præparasti. Gratiæ proculdubio, & Dei donum, sicut in Scholis vocant, indebitum fuit, quo dignatus est MARIAM Deus, quodq; nullis illa meritis consequi potuisset, vt cum ęterno patre filiũ communẽ haberet, atq; sine viro in carne suum procrearet authorem. Ad quam gratiam nulli alij creaturę cõmunicabilẽ tãtò illa quidẽ cęteris aptior digniorq; visa est, quantò inde à primis annis puriùs vixit ac sanctiùs, quãtum homini fas erat, in quo summus Deus summũ mysteriũ æterno consilio decreuerat operari. Vnde hoc electum diuini Spiritus organũ nõ vulgaribus, sed excellentissimis donis virtutibusq; debuit abũdare, simulq; nulli Sanctorum in his cedere, quæ ad gratiam tùm accipiendam, tũ conseruandam, tũ augendam ex parte liberi arbitrij pertinẽt: quemadmodũ sub libri primi finem pluribus est demònstra-

Citra iniuriam gratiæ, Maria dicitur & intelligitur meruisse.

Nouus mũdus sine omni candore de Patribus & Ecclesia iudicat.

Ecclesia sic Mariæ meritum agnoscit, vt simul gratiã Dei prædicet, ac inprimis prædicari velit.

Digitized by Google

demonſtratum. Ac ſacræ literæ non obſcurè quidem teſtantur, in hominis poteſtate ſitum eſſe, vt duce gratia licet nulla eius ſæpe fiat mẽtio, nos Deum diligere, & diligendo eius præcepta ſeruare, bonorumq; cœleſtium omnium participes effici valeamus. Vnde ſuauis & ampla illa Chriſti extat promiſsio, quæ in MARIA proculdubio impleta fuit: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Aliôquin ſciebat vtique ſapientiſsima Virgo id, quod multò poſteà docuit Proſper, gratiã in omnibus principaliter præeminere dando intellectum, inſpirando conſilium, coripſum illuminando, & fidei affectibus imbuendo.] Sciebat rurſus, voluntatem hominis eidem gratiæ ſubiungi atque cooperari, vt diuino in ſe operi cooperetur, & ad meritum incipiat exercere. Quod quum illa Dei ſpiritu plena cognoſceret, vt in vacuum Dei gratiam non reciperet, accepta diuina virtutum ſemina ſtudioſiſsimè conſeruauit, & ad frugem cumulatiſsimè perduxit, donec diuinæ gratiæ vberrimam quaſi ſegetem reportaret. Quemadmodùm enim reliquæ puellæ, vt mundi gratiam emereantur, auro, gemmis atque monilibus precioſis vndique conquiſitis corpus exornant, valdeque comptæ procedunt, & amantibus adblandiuntur: ſic illa Dei ſponſa vt cœleſtem amatorem magis magisq; ſibi demereretur, illiq; ſoli maiorem in modum placeret, externo omni fuco contempto, non niſi ſpiritualibus ornamentis ſuum inſtruxit animum, ad perfectam diuinę voluntatis normam ſeſe componens, atq; in omni virtute progreſſus maximos faciens. Nec enim ignorabat, quàm verè dictum eſſet, Omnis gloria filiæ Regis ab intus. Quantò autem diligentiùs in hac parte diuina curauit, & ſummarum virtutum decore animam perfectiùs cohoneſtauit, eò dignior etiam cæteris viſa eſt, quæ ad maximum ampliſsimumque myſterium in Emanuelis matre complendum aſſumeretur. Digna planè, inquit Bernardus, quam reſpiceret Dominus, cuius decorem cõcupiſceret Rex, cuius odore ſuauiſsimo ab æterno illo paterni ſinus attraheretur accubitu.]

Joan. 14.

Li. 2. de vocatio. gentium ca. 26.

Primas homo debet gratię, ſed cooperãdo meretur.

Maria ad conſeruandã & augẽdam gratiam plus ſtudij contulit, quã alij ad mũdi fauorem aucupandũ adferre ſolent.

Pſal. 44.

Maria ꝓ cæteris inuenta digna, quam, ſibi matrem deligeret Chriſtus.

Ser. 4. de Aſſumpt. Mariæ.

Sic igitur habendũ eſt, quod poſtquàm æterno Dei conſilio definitum fuit, Meſſiam mundiq; Redemptorem ex muliere naſciturum, nullam inter omnes fœminas ad hoc tantum munus obeundum, æquè ac MARIAM idoneam reperiri potuiſſe, ſiue animi puritatem, ſiue vitæ ſanctitatem, omniumque virtutum perfectionem conſideremus. Quamobrem veterum ſcriptorum ſtudioſiſsimus, & Scholaſticorum doctorum facilè princeps Thomas affirmat, MARIAM ex gratia ſibi data, illum puritatis & ſanctitatis meruiſſe gradum, vt mater Dei eſſe congruè poſſet. Decuit enim, ſicut etiam Anſelmus oſtendit, Chriſti conceptionem de matre puriſsima fieri, quæ tanta quidem puritate niteret, maior vt ſub Deo nequeat intelligi. His Bonauenturam conſonare monuimus, quum doceat condigni meritum in MARIAM, vt Dei mater fieret, non cadere, ſed congruè tamen illam ante Chriſti incarnationem hoc meruiſſe, quoniam præ nimia ſua puritate, humilitate & benignitate, vt Dei mater fieret, erat idonea. Poſt annunciationem verò, inquit, poſtquàm conſenſit, & Spiritus ſanctus in copioſitate gratiæ in eam deſcendit, non ſolùm congruitatem habuit, ſed & dignitatem.]

Quomodò Maria meruiſſe dicatur, vt Dei mater efficeretur, iuxta doctores Scholaſticos.

In 3. part. q. 2. artic. 11.

In li. de conceptu virginali.

In 3. lib. ſentent. diſtin. 4. q. 2.

Iam verò ſalutata Virgo, ſi Euangelicam hiſtoriam ſedulò intueamur, quatuor virtutes excellenter oſtendit, illisque plurimùm haud dubiè meruit, ob ſuam nempè fidem, obedientiam, humilitatem atque charitatem. Quæ dictæ virtutes in vna MARIÆ ſententia, ſi aduertas animum, luculenter apparent, quum Angelo reſpondet, ECCE ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Magna certè fides, quòd Gabrieli de ſummis & inauditis myſteriis, quæ captum humanum & intellectum omnem excedebant differenti, firmiter aſſentiatur, nihilq; dubitet Deum fieri mortalem hominem, Deum de fœmina naſciturum, Virginem ſine viro cõcepturam, Deum parituram, & virginem permanſuram. Atque hęc inaudita veréque ſtupenda myſteria, quę vnius teſtimonio nitebantur, pleniſsima Virginis fide comprehenduntur. Magna & prodigioſa humilitas, quòd vltro ſeſe deiiciat, & ancillæ loco ſtatuat, quum iam tot modis laudata, & angelica legatione honorata, adeóque in Dei matrem delecta, & muneri maximo deſtinata eſſet. Magna eiuſdem obedientia, quod voluntati diuinæ per omnia ſeſe conformet, quodque monitis Angeli citra exceptionem ſe paratam & obſequentem præbeat. Magna denique charitas, quod ſuæ gentis humaniq; generis miſerta,

Quatuor virtutes Marię in primis notãdę circa illam ſententiam, Ecce ancilla Domini.

De Mariæ fide in colloquio cũ Gabriele.

De Mariæ inſigni humilitate

De Mariæ obedientia.

De Mariæ charitate.

Digitized by Google

miſerta, optet ac deſideret optatum illum Meſsiam, promiſſumq; mundi Redemptorem aduentare, ſuum etiam fidum ad hoc offerens miniſterium. O dictum igitur aureum toti orbi reuerẽter amplectendum, quale nullius virginis aut hominis ore, cum maiore quidem fructu & pondere tot ſæculis prolatum reperias, quod inſuper à priſcis illis Patriarchis, Prophetis aliisque veteris Teſtamenti Patribus, vti putant, iampridem deſiderabatur. Vix autem dictum abſoluerat, FIAT mihi ſecundùm verbum tuum: & è veſtigio Verbum caro factum eſt, quoniam operante Spiritu ſancto, ex puriſsimis MARIÆ viſceribus ſanctum Domini corpus fabricatum, ſimulq; anima perfecta dotatum, ac Dei verbo vnitum fuit, vt omnes omnis gratiæ thezauri in illo puriſsimo ſanctiſsimoque diuinitatis templo continerentur. Etenim fœmina circumdedit virum, & virgo concepit Emanuelem, ſicut propheticis oraculis fuerat prænunciatum. Adeò & Deo grata, & orbi ſalutaris iſthæc MARIÆ fuit oratio, vt pluribus quidem [a]Bernardus exponit: tuncq; virgo, vt [b]Bonauentura loquitur, nõ ſolo merito congruitatis, ſed & dignitatis meruit obumbrari, & altiſsimi virtute imprægnari. Ex quibus abundè colligi poteſt, recentiorem quidem ſcriptorem, ſed eruditum Theologum [c] Chlichtouæum planè ſapienterq; dixiſſe: Rectè tàm excellenti & ſingulari virtute illud attribuimus præconium, quòd meruerit portare Regem cœlorum & Dominum, id eſt, digna fuerit atque idonea, ex Dei munere primùm, & deinde ſua ipſius apta diſpoſitione per bonorum operum ſtudium ferre caſtis ſuis viſceribus Chriſtum Dei filium.] Extat præclarus apud Prophetã Danielẽ locus à Gabriele Archangelo in hunc modum recitatus: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper Vrbem ſanctam tuam, vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia: & vngatur Sanctus ſanctorum. Dulciſsimum hoc eſt vaticinium, quo Gabriel mœſtum Danielis animum egregiè conſolatur, exoptati Meſsiæ certum & maturum aduentum eiusque fructum ampliſsimum promittens, ne propheta dubitet de futura ſui populi, imò & orbis Redemptione atq; inſtauratione. Quod autem ait abbreuiatum eſſe tempus, vt ſi humano more loquendum ſit, Meſsias properanter venire, ac tempeſtiuius ſuum inchoare officium velit, haud temerè dictum putare debemus. Valuerunt hîc ſanè aliquid, atque, vt multi exiſtimant, ſuis precibus ardentibusque votis quodammodò promeruerunt Patres, vt de priore decreto, quod longiora temporis ſpacia continere videbatur, nonnihil remitteret Deus, ac in orbem citiùs prodiret Meſsias. Huius enim vox propria illa eſſe videtur: Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgã dicit Dominus. Sed enim quantò eſt probabilius, MARIÆ diuino amore languentis, & humani generis cauſam fideliter procurantis ſanctiſsima vota maximaque deſideria cœlos ipſos penetrâſſe, & Patris æterni gratiam ad Meſsiam citiùs exhibendum aliqua ex parte nobis conciliâſſe? Fuit certè MARIA veteris Synagogę vel optima pars, quemadmodùm Rupertus indicauit, Synagogæ, inquã, tot tantosq; priſcorum Patrum gemitus ad impetrandum ſibi Meſsiam olim ad numen cœleſte mittentis. Fuit iſtha c vera [a] Eſther ſummo regi vnicè grata, & ad ſingularem populo mortis terrore perculſo gratiam emerendam efficax: fuit denique pluſquàm Salomon in omnibus & præ omnibus [b] amabilis Domino, in precãdo præpotens, & ad incomparabile templum Deo viuo fabricandum idonea. Quid multis moror? vt ſemel finiam, MARIÆ meritum, ſecundùm quod Dei mater effecta eſt, ita proponunt & aſſerũt Patres, ſicut veterum ſcriptorum ſtudioſiſsimus, & Scholaſticorum doctorum princeps Thomas his ferè verbis declarauit: MARIA meruit ex gratia ſibi illum puritatis & ſanctitatis gradum, vt congruè poſſet eſſe mater Dei.] Meruit igitur, vt ſæpe diximus, ex gratia ſibi data & oblata, quæ iuſtos omnes in benefactis vt præcedat & ſequatur neceſſe eſt: meruit, inquam, quum liberam voluntatem ac ardentis animi ſtudium præſenti adiunxit gratiæ, quumq; ſe totam, vt nemo vnquàm alius, diuino nutui exactiſsimè accommodauit, nihil vt in illa verè humili & perfectè obedienti ancilla Domini, poſſet deſiderari.

Neque me committam vaſto pelago, vt oratione iuſta huius ſanctiſsimæ virginis merita perſequar, merita, inquam, tam precioſa, inclyta, immenſa, nobis planè incomprehenſibilia, illique ſoli perſpecta, qui renes & corda ſcrutatur, ac eſt verè qui dicitur

Auream eſſe ſententiã virginis, Ecce ancilla Domini, quæ fructus & effectus maximos attulerit.

Luc. 1.

Hier. 31. Iſai. 7.

a Hom. 4. de beata virg. b In li. 3. ſent. diſt. 3. quæſt. 2. c Li. 2. de veneratiõe ſanctorũ c. 13.

Teſtimonium Chlichtouæi de Maria, q̃ meruit portare Chriſtum.

Teſtimonium Danielis de tempore venturi Meſsiæ.

Daniel. 9.

Ob quam cauſam abbreuiatũ tempus aduentantis Meſsiæ.

Nõ min⁹ ob Marię preces quam aliorum Patrũ vota, tẽpus Meſſiæ abbreuiatũ. Maria pars optima Synagogæ.

Pſal. 11.

Li. 1. de operibus Spiritꝰ ſancti c. 8.

Maria typo Eſther perfectè ſatisfecit.

a Eſther 7. & 8. b 2. Reg. 25. 3. Reg. 3.

Quomodò Maria ſecundùm Thomã meruit eſſe Dei mater.

In 3. part q. 2. art. 11.

De Marię meritis quid ſentiendum in vniuerſum.

Hiere. 11. & 20.

Digitized by Google

dicitur καρδιογνώστης. An quicquam in MARIAE cogitationibus, deſiderijs, conſilijs, dictis, factis, moribus fuit non nitidum, non integrum, non abſolutum, non meritorium, non ſummo Deo gratum, non denique ſimul & Angelis & hominibus iure ſuſpiciendum? Verùm ad has ſublimes Virginis noſtræ dotes, & infinitas opes ritè contemplandas nulli aptiores eſſe videntur, quàm qui Elizabethæ lynceos oculos & ſenſus adferunt verè ſpirituales, vt tantorum meritorum dignitatem licet plenè non aſſequantur, religiosè tamen admirentur, ac prædicent ſtudioſè. Clamat & Auguſtinus Eccleſiæ filijs, ac iure ſummo clamat: MARIAE merita quis ignorat? merita, inquam, tot ſæculis tantoq; piorum conſenſu probata & decantata. Verùm hanc Auguſtini Eccleſiæq; vocem velut ſurdi non audiunt aduerſarij, vtpotè in ſchola veritatis perperam inſtituti, qui MARIAE merita cum impijs omnibus ignorant, contemnunt, irrident, nosq; Catholicos tantùm non damnant ſuperſtitionis, qui hac meritorum MARIAE vel confeſsione, vel prædicatione Chriſti Domini gloriam inſigniter obſcuremus. Atqui, vt ſæpè diximus, ſuam Chriſto capiti gloriam ſaluam inprimis & inconuulſam tuemur, eiusq; meritis vel tantillum detrahere ſacrilegium exiſtimamus. Profectò niſi & ſibi & alijs fons omnis gratiæ Chriſtus meruiſſet, nullus in MARIA influxus ac vigor gratiæ, nulla merendi vis atq; facultas ineſſe potuiſſet. Videant interim nouatores, ne quod ipſi diuinæ gloriæ illuſtrandæ ſtudium verbis præ ſe ferunt, & apud ſuos iactant, id re ipſa negent, dum arctiſsimam illam inter Chriſtum filium & huius matrem vnionem tam leuiter æſtimant, & quæ bona meritaq; ex hac ipſa coniunctione conſequuntur, nullo in precio habere dignantur. Quid iſthuc eſt aliud quæſo, quàm Chriſti Redemptoris beneficium obſcurare, dum tacitè popularibus inſtillant animis, Chriſtum electis amicis & MARIAE inprimis parenti, aut nequiuiſſe, aut noluiſſe ſuo mereri ſanguine donum charitatis & Spiritum ſanctum, & illis præterea merendi facultatem, ſicut & alia diuina dona, liberaliter impertiri?

Luc. 2. Elizabethæ oculis et ſenſibus opus eſt, ad Mariæ merita rectè contemplanda.

Lib. de bono cõiugali cap. vlt. Mariæ merita ignorant, qui non ſunt in Eccleſia. Catholici Mariæ merita ſic agnoſcunt & celebrant, nihil vt detrahãt Chriſti maieſtati. Mariæ merita non obſcurant, ſed illuſtrant Chriſti gloriã. Nouatores obſcurant Chriſti beneficiũ, Mariæ & Sanctorũ merita reijcientes.

E primarijs doctoribus, quos Latina Eccleſia veneratur, magnus eſt ille Gregorius Romanus, quo cum ingenuè profitemur, & iam antè profeſsi ſumus Orthodoxi: Beatiſsima ſemper Virgo MARIA Dei genitrix mons fuit ab Eſaia prædictus, quę omnem electæ creaturæ altitudinem electione ſua tranſcendit. An non ſublimis MARIA, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros vſq; ad ſolium Deitatis erexit? Mons in vertice montium fuit (vt idem Eſaias appellat) quia altitudo MARIAE ſuper omnes Sanctos refulſit. Nam ſicut mons altitudinem, ita domus deſignat habitationem. Mons quippè & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus eſt illuſtrata meritis, Dei vnigenitum, in quo recumberet, ſacrum præparauit vterum.] Cum hac Gregoriana, imò Catholica Confeſsione non malè congruit, quod Caroli Magni quondam præceptor, idemq; non vulgaris Theologus Alcuinus hoc modo tradidit: Beata MARIA fuit lana mundiſsima, & in virginitate clariſsima, & incomparabilis vniuerſis, quæ erant ſub cœlo hominibus: eratq; talis ac tanta, vt ſola digna eſſet, qua nullus alius indueretur, niſi auguſta prædictus dignitate.] Eôdem ſpectat, quod [a] Damaſcenus, [b] Nicephorus alijq; multi ſæpè teſtantur, MARIAM inuentam eſſe dignam Deumq; decens Verbi domicilium. Valeat igitur inſulſus aduerſariorum garritus, qui Matrem Domini vt gratię & ſanctitatis plenam, ita & meritorum præſtantia reliquis præſtare Diuis, & ad ſummum illud myſterium dignè aſciſci tàm ægrè concedunt, quàm improbè Scholaſticos calumniantur.

In libro 1. Reg. ca. 1. Gregorij Magni teſtimonio nobis retinendum, de meritis Mariæ maximis.

Eſaiæ 2. Maria mons in vertice mõtiũ ob meritorum excellẽtiam ab Eſaia dicitur.

Lib. de Trinit. ca. 14. Alcuini ſententia de Mariæ ampliſsimis meritis.

a Lib. 4. de fide Orthodoxa ca. 15. b Li. 1. Hiſt. Eccleſ. ca. 7.

Quanquàm haud ignoramus, nonnulla veterum extare dicta, quæ MARIAE merita ſi non excludere, at certè quidem eneruare ac negligere videantur. Vt enim nihil eorum diſsimulemus, quæ aduerſarijs anſam præbere poſſunt ſua muniendi atq; tergiuerſandi, apud Hieronymum hæc verba, quibus cõtra nos gloriatur quoq; Caluinus, reperiuntur: Beata MARIA Mater Domini conſcientia in ſe inhabitantis Dei liberè proclamat: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Fecit potentiam in brachio ſuo. In quo animaduerte, inquit, quòd beatam ſe eſſe dicat non proprio merito atq; virtute, ſed Dei in ſe inhabitantis clementia.] Tùm Fulgentius perſpicuè docet, quòd MARIA Deum hominem factum & concipere, & parere non humanis meritis, ſed concepti naſcentisq; ex ſummi Dei

De quibuſdam Patrum dictis meritũ Mariæ obſcurantibus.

Li. 1. aduerſus Pelagianos.

Lucæ 2.

Lib. de incarnat. & gratia Chriſti ca. 7.

Digitized by Google

dignatione promeruerit. Accedit Bernardi quoq; dictum: MARIA non prætendit meritum, sed gratiam quærit.] Ser. in natiuit. Mariæ.

Responsio ad obiectas Patrũ sententias, quæ meritũ Mariæ oppugnare videntur.

Quo sensu Patres merita nostra & Sanctorum, soleant extenuare.

Responsio ad obiectum Hieronymi locum, qui Mariæ non tollat merita.

Fatemur istҳæc, atq; alia id genus fortasse plura dici à Patribus, quæ tamen rectè accepta, superioribus ad Marię meritum astruendũ adductis, non aduersantur. Etenim si Patrum sentẽtię sedulò inspiciantur, non MARIAE modò, sed & omnium hominum merita illę deprimere & negligere aliquando videntur, meritum humanum rigidè accipientes, quatenus hoc Dei gratiæ & misericordiæ aduersatur, & in operibus sine Christi spiritu factis ponitur, quod præterea remissionem peccatorum aut iustificationis gratiam promereri existimatur. Cæterùm quod ad citatum Hieronymi locum attinet, rectè ille ad conuincendos Pelagianos profertur. Cum his enim ex professo autor disputat, qui exclusa Christi gratia tantas humani arbitrij vires iactabant, quantę ad charitatem perfectam obtinendam, & ad omnia Dei præcepta præstanda sufficerent, sicut de illis Augustinus affirmat. Talibus igitur, qui suis viribus ac meritis nihil non tribuerent in negotio iustificationis, MARIAM vnam omnium sanctissimam opponit Hieronymus, non vt illam quidem meritis exuat, cui Zachariam & Elizabeth quamlibet sanctos, & in Euangelio probatos coniuges iusticia & meritis inferiores fuisse testatur, sed vt ostendat, matrem Domini de sua sanctitate proprijsq; meritis atq; virtutibus, quibus aliôquin abundabat, nulla ex parte præsumpsisse. Igitur beatam se dicit non proprio merito atque virtute, sicut Pelagianos facere non puduit, sed omnem meritorum ac virtutum causam & laudem, sicut Lucas indicauit, in ipsum bonorum fontem Deum cum humili gratiarumactione transcripsit. Igitur insulsa est istorum ratiocinatio, quum ex verbis Hieronymianis ita colligunt: MARIA in se merita non agnouit, non de sua virtute gloriata est, sed seipsam studiosè abiecit, Deiąque munificentiam vnicè prædicauit: igitur nulla illi merita tribuit Hieronymus, ipsaque ad suam beatitudinem merita non attulit. Imò verò quò minorem Virgo tam sancta suorum meritorum rationem habuit, quoque submisiùs in omni se vita gesit, fidem, spem, laudem & gloriam vniuersam in solo collocans Creatore, tantò magis eadem meritis abundauit. Hæc enim cordis humilitas Christianæ iustitiæ quodammodò est plenitudo, de qua Christus Ioanni dixisse videtur, Sic decet nos implere omnem iustitiam. Quæ humilitas non modò pharisaicam iustitiam, & philautiam omnem excludit, sed & maximam promerendi virtutem obtinet, ac veluti cœlestis scala ex imo ad summum attollit homines, vt gratiæ gloriæque fastigium maximum assequantur. Qui enim se humiliauerit, exaltabitur. Ac tantùm abest, vt de amplissimis MARIAE meritis dubitet Hieronymus, vt eandem tantæ puritatis fuisse dicat, quæ sicut antè monstrauimus, mater esse meruerit Saluatoris.

Lib. de hæresibus, & epist. 289. Luc. 1. In eâdẽ disputatione cõtra Pelagianos.

Luc. 1.

Quomodò aduersarij verbis Hieronymianis abutantur.

Eò plura & maiora Mariæ merita, quò minùs de suis meritis ipsa curauit ob insignẽ humilitatem.

Virtus & effectus veræ humilitatis.

Matth. 3.

Luc. 18. In epist. ad Eustochiũ.

Quid ad Fulgẽtij locum obiectum sit respõdendum.

Ex his facilè constabit, quid ad obiectam Fulgentij sententiam sit respondendum, qui MARIAE tantùm sanè tribuit, vt affirmet, Euam per MARIAM ad benedictionis gloriam remeasse, & omne genus fœminarum ad se venientium restaurasse. Verum est interim & illud quod asserit, MARIAM non humanis meritis per se consideratis, sed summi Dei dignatione promeruisse, vt Deum hominem factum conciperet ac pareret. Humanis, inquam, id meritis non est ascribendum, quæ verè ac merè humana sunt, quum Dei gratia præcedente & cooperante destituuntur, aut etiam ab inani præsumptionis vel superbiæ vento corrumpuntur. Vbi Fulgentij sententiam Scholastici doctores, vt anteà meminimus, non obscurè confirmant, cùm docent, nulli omninò creaturæ competere, vt Dei mater effici de condigno mereatur. Postremò Bernardi dictum, MARIA non prætendit meritum, sed gratiam quærit, admittimus ac probamus. Cur enim meritum prætenderet, quæ omnium plena virtutum, non nisi de sola humilitate sibi gloriandum esse putauit, ac propterea dixit, Respexit Deus humilitatem ancillæ suæ? sicut idem Bernardus locum interpretatur. Loquitur enim de merito, vt solent alij sæpè Patres, qui ad diuinæ gratiæ prædicationem attollendam, simulque ad humanam arrogantiam, quæ iustorum etiam operibus bonis insidiatur, coërcendam, prudenter merita nostra deprimunt, & non humana, sed Christiana merita, quæ à Christi gratia & charitate dependent, inculcant vniceque commendant. Hinc præclarum illud Bernardi dictum extat: Si quis iuxta Apostolum, vt verbum Christi, verbum gratiæ in eo habitet, gratus est, si quis deuotus, si quis

In serm. de laudibus Mariæ.

Responsio ad Bernardi loci obiectum.

Luc. 1. Epist. 42. ad Henricum.

Ser. 3. in Annunciat. dominica. Colossen. 3.

Digitized by Google

quis solicitus, si quis spiritu feruens, caueat sibi, ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: aliôquin nec huiuscemodi quidem animum intrat gratia.]

Hæc pluribus explicare visum est, vt de MARIAE meritis certiùs constet, & illustris illorum amplitudo intelligatur, quæ à nullo quidem pro dignitate possunt prædicari, ac multò minùs à quoquam attingi. Fœlix Virgo, cui ad promerendum non ad præsumendum merita suppetebant. Ipsum enim non præsumere, nónne promereri est? vt à [a] Bernardo traditur. Sciebat vtiq; Virgo prudentissima, quod à [b] Chrysostomo scriptum legimus: Si magna vis reddere merita tua, ea ne magna esse putes, & magna tunc erunt. Nihil enim Deo tàm gratum, quàm cum extremis peccatoribus semetipsum connumerare.] Erat igitur hoc MARIAE proprium, vt licet inhabitantis gratiæ amplissimo certissimoque testimonio gauderet, ac iustis alijs sese conferre atque præferre posset, tamen humilem Domini ancillam potiùs, quàm dignam Dei matrem seipsam agnosceret atque statueret, vtque non in se & suis virtutibus, sed in Deo salutari suo, cùm in domo Elizabeth, tùm alibi semper exultaret. In quem sensum etiam Ambrosius dixisse videtur: Non inflatur Domini mater quasi secura de meritis, sed quò meritum magis cognouit, eò votum vberiùs exoluit, officium copiosiùs detulit, munus religiosiùs vexit.] Atque hoc demùm est sapere, sua sic merita cum MARIA negligere, vt collectum ex his thesaurum augeas, siue vt Christus loquitur, in cœlo thesaurizes, atque in Deum diues efficiaris. Verùm satis isthæc, vt arbitror, ad nouatorum iniuriam propulsandam, qui aduersùs communem veterum sensum atque consensum tantam Virginem in ordinem redigere, ac summis pulcherrimisque meritorũ ornamentis spoliare tantò audaciùs moliuntur, quantò magis ipsi omnium sunt meritorum expertes, nullumque salutarem fructum proferre possunt, quamdiu velut palmites à Christo vite præcisi manent, Christique Ecclesiæ per pœnitentiam integrè non reconciliantur.

a Ser. 68. in Cantica.
b Hom. 38. de humilitate & quiete.
Luc. 1.
Lib. de viduis.
Luc. 12.
Ioan. 15.

Quô referenda sit tractatio duorum capitum superiorum.
Mariæ propriũ, habere & non ponderare merita sua, sed in Deo gloriari.
Ecclesiæ hostes meritorum expertes, Mariæ et Sãctorum meritis inuident ac obtrectant.

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

An fides de MARIÆ perpetua virginitate sit necessaria ob Ecclesiæ authoritatem.

NON prætereunda nobis est quæstio, quam Sectarij hoc etiam sęculo agitare pergunt, de MARIAE perpetua virginitate. Sunt ex illis, qui cum Orthodoxis hîc per omnia sentiant: alij disertè fateri non audent, recipiendum ac probandum hoc esse dogma propter Ecclesię authoritatem. Quidam rursus putant, quòd MARIAE semper Virgo perseuerauit, id probabilem piorum opinionem potiùs, quàm necessarium fidei articulum existimari oportere. Petrus Martyr, vt diximus, non vult Christianum hinc dogma extrui, & Brentius in hunc modum pronunciat: *Si perpetua MARIÆ virginitas non potest nec ex litera, nec ex sententia Scripturæ probari, non est articulus fidei creditu necessarius. Si autem pro certissimo fidei articulo habenda est, necessarium est, vt contineatur vel in litera, vel in sententia Scripturæ.* Nec solùm Brentius, sed & Zuuinglius & Bullingerus se diuinis è literis demonstrare posse confidunt, MARIAM non solùm in conceptu, sed etiam in partu, & à partu Virginem permansisse: ac idcircò necessariò ita quemuis credere Christianum. Centuriatores autem Erasmi dictum repetunt, taciteque confirmant, nimirùm quòd MARIAE perpetuò fuerit Virgo, licet in diuinis literis nusquam exprimatur, tamen ex traditione probari, quam inde ab Apostolis Patres veluti per manus transmissam acceperunt, & ad nos deriuârunt, quamque Christianus orbis magno consensu semper comprobauit. Hanc Centuriatorum siue doctrinam, siue censuram nos libentiùs amplectimur, quàm quod ab eisdem alibi frigidè satis adfertur: *Virginem vsque ad finem vitæ suæ permansisse consentaneum est, idque in honorem Messiæ, qui & dona ei concessit ad eam rem necessaria.* Et enim simpliciter fatendum & explicandum erat, non modò quid consentaneum, sed quid secundùm fidei regulam certò & necessariò cuique credendum sit atque profitendum, quum de perpetua Deiparæ virginitate quæritur atque disputatur. Quòd autem

In scripto cõtra Smitthæum.
Centur. 1. cap. 41.

Sunt variæ nouatorum sentẽtiæ de proposita quæstione.
E solis Scripturis quidã probari volũt perpetuam Mariæ virginitatem, si ea certò credẽda sit.
Quid Centuriatores de hac quæstione scribant, & præterea Erasmus.
Imperfecta cõfessio Centuriatorum.

Digitized by Google

autem addunt Centuriatores, hanc virginitatem ad honorem Meſsiæ pertinere, non grauatim recipimus, ſimulque miramur, hos homines in cæteris adeò eſſe præfractos atque contentioſos, quæ ad honorem eiuſdem Meſsiæ de MARIA totius Eccleſiæ teſtimonio, prædicantur:

Doctrinam de perpetua Marię virginitate, ex Eccleſiaſtica traditione, non autem Scripturæ locis probari.

In reſponſ. 26. ad obiectos artic.

Eſt ita quidem, vt fatetur Eraſmus, Catholicam de MARIA perpetua Virgine confeſsionem ad illa pertinere dogmata, quæ non Scripturæ authoritate, ſed Eccleſiæ definitione nituntur, quæque ſummo Patrum conſenſu nobis tradita non minùs tenemur inquit credere, quàm ſi ſacris literis eſſent expreſſa. Nullus enim Orthodoxus vnquam contradixit perpetuæ MARIAE virginitati, quæ cùm ſacrarum literarum euidentibus teſtimonijs doceri non poſsit, tamen quoniam magno conſenſu nobis à priſcis Orthodoxis tradita eſt per manus, nemo tolerandum exiſtimaret, qui illam ſi vllo tempore, tùm poſt partum illum ſanctiſsimum à viro cognitam fuiſſe blateraret. Quod verò contrà Brentius, Zuuinglius, Bullingerus & plærique alij ſentiunt, ad ſolam Scripturam iudicem prouocantes, nihil noui adferunt, ſed antiquum vt ſemper, obtinent. Quum enim ſe hoſtes Eccleſiæ Catholicæ palàm profiteantur, ac re ipſa præſtent, quid facerent aliud, quàm quod ſontes in cauſa non bona, libenter facere ſolent, vt contra iudicem excipiant, eiuſq; defugiant authoritatem, à quo caſtigari metuunt atque damnari. Non obſcura eſt iſtorum tùm defectio, tùm rebellio, qui non ita pridem ſe ab Orthodoxis fratribus, à Catholicis Epiſcopis, à communis matris Eccleſiæ gremio ſegregârunt, & in quædam latibula ſe ipſi abdiderunt. Intereà verò vt infamiam publicam fugiant, ſuæque nouitatis velut mantellum obtendant, ingentem verbi diuini aſſerendi zelum præ ſe ferunt, velut extra illud nihil quærant aut doceant, probandumque putent. Eodem enim ſe ſuámque cauſam tegunt pallio, quo iam olim Ariani, imò & Iudæi ſuam peruicaciam operire ſunt conati, nihil interim Eccleſiæ iudicio, legibus, Concilijs & traditionibus concedentes. Ac de Arianis quidem meminit Gregorius Nazianzenus, quod fraudi ſuæ ſcripturam prætexerent, cuius tantam apud ſe authoritatem eſſe dicebant, vt à voce τῷ ὁμοίῳ ſibi prorſus abſtinendum putarent. Et nota vox eſt hæretici Maximini, qui cum Auguſtino antiquarum traditionum obſeruantiſsimo diſputaturus, vt Nicenæ ſynodi & Patrum authoritatem eluderet, atque ad ſolum Scripturarum examen omnia reuocaret, hanc legem præſcripſit: *Si quid de diuinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt vt audiamus: hæc verò quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur.* Quarè vt Arianos, ſic iſtos etiam pudet pigetque confiteri, quod omnis recepit, probauit & docuit antiquitas, Chriſtianam nempè doctrinam, quæ cuique ad ſalutem profitenda eſt, partim ſcripto, partim verbo ſeu viua voce à primis fidei magiſtris Apoſtolis traditam, ac in Eccleſia porrò ſemper conſeruatam, hodieque nobis neceſſariò retinendam eſſe, quemadmodùm [a] Dionyſius, [b] Irenæus, [c] Baſilius, [d] Epiphanius, [e] Vincentius, [f] Damaſcenus perſpicuè docuerunt. Quod vſque adeò verum eſt, vt plærique nouatores, qui ſecus nunc ſentiunt, & ad ſolas Scripturas prouocant, vel inuiti multa ſine Scripturis admittant, & ex Eccleſiæ traditione ſola confirment, vtpotè baptiſmum paruulorum, Symbolum Apoſtolicum, Canonem librorum Biblicorum, Cõfeſsionem veterum Synodorum de multis magnisque rebus ad altiſsimum ſanctiſsimæ Trinitatis myſterium pertinentibus, vt alia non pauca de Sacramentis, de diſciplina Eccleſiaſtica, de ritibus Chriſtianis dicere prætermittamus. Caluini verba duntaxat aſcribam, quibus tàm acerbus Eccleſiæ hoſtis Concilia præcipua recipit atque probat, quantumuis multa in illis abſque verbo ſcripto definiantur. *Priſcas*, inquit, *illas Synodos, vt Nicenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, ac ſimiles, quæ confutandis erroribus habitæ ſunt, libenter amplectimur, reuerenturq; vt ſacroſanctas, quantum attinet ad fidei dogmata.* Ac eadem ferè illorum eſt ſententia, qui vt veterem religionem cum noua commutent, in Confeſsionem Auguſtanam iurârunt, ſicut ipſi ſtatim in veſtibulo proteſtantur.

In orat. de laudibus Athanaſ.

a In Eccleſ. Hierar. c. 1.
b Li. 3. Cõtra Valent. cap. 4.
c Li. de Spiritu ſancto cap. 27.
d Cõtra hęreſ. 61. et 75
e Lib. cõtra prophanas nouatiões.
f Li. 4. fidei Orthodoxę cap. 17.
Lib. 4. Inſtitut. cap. 9. ſect. 8.

Cur nouatores ad Scripturam prouocent in præſenti quæſtione.

Eccleſiæ deſertores contra iudicium eius libẽter excipiũt, ad ſolam Scripturam prouocantes.

Proprium eſt Iudæorum, Arianorũ, & hæreticorum Scripturam ſuis erroribus prætexere.

Maximinus Arianus nihil quod extra ſcripturam eſt, vult recipi.

Chriſtiana doctrina partim ſcripto, partim traditione nititur.

Nouatores vel inuiti ſubinde confugiunt ad traditionem.

Caluinus præcipua Concilia probat, ſicut & Confeſsioniſtę.

Centuriatores & alij Sectarij modò aiũt, modò negãt valere traditionẽ Eccleſiaſticam.

Hæc propterea monere viſum eſt, vt Centuriatorum aliorumque Sectariorum inconſtans docendi & agendi ratio clariùs intelligatur, & intellecta fortiùs reijciatur, qui Gnatonico more modò aiunt, modò negant quod in Scripturis expreſsè non

eſt

Digitized by Google

est traditum, id credendum nobis vel obseruandum esse. At certè non temerè monet Tertullianus, aduersùs hæreticos plus traditionem quàm Scripturam habere virium, & ex illis legitimum Scripturæ sensum ostendi, omnemque cum hæreticis disputationem ad traditiones à maioribus acceptas referri oportere. Igitur Athanasius Arianos, Basilius Eunomianos, Epiphanius Apostolicos, Hieronymus Lucifer anos, Augustinus Donatistas pro hæreticis habet, legitimeq; damnat, quandoquidem omnes illi Scripturæ verbis inhærentes, suo magis sensui crederent, quàm in Scriptura interpretanda iudicio ac traditioni Ecclesiæ obtemperarent. Quid autem, nisi cuiusdam insolentissimæ est insaniæ (sicut Augustinus loquitur) in dubium reuocare, sint ne illa credenda vel obseruanda, quæ licet diuinæ Scripturæ non præscribat authoritas, confirmat tamen traditio, & tota per orbem frequentat Ecclesia? Sed ad rem ipsam propiùs.

De corona militis.

Hæreticos traditione nō minùs quam Scriptura conuinci.

Epist. 118. ad Ianuar.

Si Scripturæ sacræ verbis inhæreamus, nec aliud præterea subsidium requiramus, habet sanè vnde glorietur, suumque dogma confirmet Heluidius, qui MARIAM perpetuò Virginem non esse censendam, multis & speciosis Scripturæ verbis astruit, nec omninò leuiter probare videtur. Primùm enim ex Matthæo repetit, quòd mater IESV Ioseph viro fuerit desponsata: deinde quòd inuenta dicatur habere in vtero de Spiritu sancto, antequàm ambo conuenirent, velut maritalis congressus post Christum editum, sit consecutus: præterea quod in eiusdem rei confirmationem scriptum videatur, Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hinc iam ille colligit, MARIAE primogenitum fuisse Christum, quem secuti sint alij secundò & tertiò ex eâdem matre geniti, & Iosephi operâ procreati: hos autem esse, quos fratres Domini secundùm carnem videlicet, Euangelica etiam historia sæpè nominârit. Nam apud [a] Lucam ita quidam Christo nunciat: Ecce mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre, sicut & [b] Matthæus & [c] Marcus eandem historiam narrant. Tùm [d] Ioannes ait: Neque enim fratres eius credebant in eum. Marcus verò hos Domini fratres nominatim recenset, qui fuerint Iacobus, Ioseph, Iudas & Simon. Quòd si Deipara non solùm Christum edidit, sed multos ex Ioseph filios, id est, Christi fratres habuit, quomodò perpetua Virgo salutetur? cur non mulieribus potiùs aggregetur? vt quæ non de Spiritu sancto, sed de virili semine tot liberorum parens effecta est, sicut & vulgus hominum voce clarissima confirmauit. Sic enim de Christo iactabant publicè Nazareni: Nónne hic est faber, filius MARIAE, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis? nónne & sorores eius apud nos sunt? Ad hæc si Virgo fuit mansitque perpetua, cur in nuptijs Cana, & de cruce ipsa non alio quàm mulieris nomine ab ipso etiam filio appellatur? Quid est demùm, quod Paulus ne Virginis quidem nomine illam dignatur, sed simpliciter ait: Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege?

Heluidius è Scriptura multis modis suum confirmat errorem, ne Maria Virgo perpetua censeatur.

Matth. 1.

a Luc. 8.
b Matt. 12.
c Marc. 3.
d Ioan. 7.
Marc. 6.

Ibidem.

Ioā. 2. et 19

Galat. 4.

Hæc nimirùm tela sunt Heluidianorum ad configendam Deiparæ virginitatem parata, nec aliundè, quàm ex maximo illo diuinæ Scripturæ armamentario deprompta, quæ alijs eiusdem Scripturæ armis retundere & confringere, nemo facilè possit, etsi nos illa priùs vtcunque disiecerimus, sed Patrum vestigijs insistentes; Imò verò quemadmodùm sanctus Episcopus, adeoque Christi Martyr Ioannes Rostensis apertè fassus est, ita nos etiam ingenuè asseueramus, ne verbum quidem vnum è Scripturis proferri posse, vt MARIAM perpetuò Virginem fuisse, liquidò demonstretur. Ac tantùm abest, vt præsens controuersia solis Scripturæ verbis dirimatur, vt illis etiam augeri potiùs videatur. Nam quod Zuuinglius, vt ne quicquam Ecclesiæ vel defensioni, vel authoritati concedat, hîc se munit Esaiæ dicto: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, parùm sanè ad rem pertinet, neque obiectum nodum dissoluit. Hinc enim solùm euincere licet id, quod Orthodoxis omnibus est indubitatum, MARIAM in ipso conceptu, & sicut Ambrosius probat, in partu quoq; filij Virginem permansisse. An verò efficax hic est locus ad virginitatem MARIAE perpetuam astruendam, illisq; comprobandam, qui cum Heluidianis scripturas exigũt luculentas? minimè verò: vt omittam, quibus modis & strophis Iudæi quidem hoc ipsum dictum eludãt, sicut iam anteà commonstratum est. Citat deinde Zuuinglius, quod in Ezechiele scriptum legimus de

Præsens Heluidianorũ error Scripturæ verbis cõfirmatus potiùs, quam confutatur.

In præfat. art. Luth. confutatorum.

Lib. de vera & falsa religione.

Esai. 7.

Zuuinglius frustra cõtendit, è Scripturis probare Mariæ perpetuam virginitatem.

Ezech. 44.

Digitized by Google

porta clausa, quæ soli patere debeat principi. Et nos vltrò fatemur, rectè isthæc ad MARIAM referri, sicut permultis Patrum testimonijs euidentissimum fecimus, etsi nouatores longè aliò, ad templum scilicet Hierosolymitanum, hæc Prophetæ verba detorquent. Atque vt maximè donet Heluidius, præsentem vel scripturam vel figuram probandæ MARIAE virginitati quadrare, nondum tamen hinc obtinuit Zuuinglius, eandem Virginem post partum inuiolatam vsq; perseueraſſe. Id verò est, quod Heluidiani scripturæ locis armati, ex eiusdem scripturæ fontibus probari postulant, atq; confirmari negant. Sedenim hic mos proprius est aduersariorum, vt quoties ipsis libet, commodumque videtur, partim nouas & à suis confictas interpretationes ascisçant: partim ad tropos, figuras & ænigmata confugiant, vt non modò Zuuinglius, sed & huius discipulus Bullingerus re ipsa probauit. Etenim is obscurissimum Psalmi locum à veteribus Rabbinis acceptum profert: In splendoribus sanctitatis ex vtero velut ex aurora tibi ros iuuentutis, vel natiuitatis tuæ: pro eo quod nos legimus vnà cum Septuaginta: Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. Præclara sanè verba, sed quæ constanter Patres non de humana, sed diuina & æterna Christi generatione interpretantur, meritoque Iudæis & Arianis opponunt. [a] Chrysostomus verò & [b] Fulgentius eos insectantur, qui cum Bullingero hæc Psalmographi verba ad humanam Christi natiuitatem detorquent, ac veluti pro luce tenebras inuehunt. Vana est igitur eiusdem Bullingeri gloriatio, quòd authoritate diuina demonstrare possit, MARIAM perpetuò Virginem permansisse. Ac tantæ quidem veritatis est vis, vt ex aduersarijs etiam nonnulli ad solam scripturam in præsenti causa prouocare non audeant, sed fidenter vel ad Ecclesiæ, vel ad veterum confugiant authoritatem atque traditionem.

Quomodò scripturæ sacræ à nouatoribus sæpè tractẽtur.

Locus è Psal. 109. quomodò à Bullingero explicetur.

Serm. 4. de B. Virgine.

a Hom. in Psal. 109.
b Ad nonã obiectionẽ.

Sectarij nostri temporis cum aliundè nõ possunt, traditione pugnant cõtra Heluidianos pro Mariæ perpetua virginitate.

Bullingeri testimonium.

Hoc autem vt planius & euidentius fiat, in medium Sectarios pertrahamus, qui Catholicis armis aduersùs Heluidianos decertant, & quod Scripturæ verbis nequeunt euincere, Ecclesiæ traditione obtinere nituntur. Atque vt ab ipso Bullingero non ignobili Sacramentario exordiamur, is alibi sui velut oblitus, hanc apertam edit confessionem: *Deiparam Virginem MARIAM à partu Christi Domini permansisse Virginem, à primordiis Euangelij ad hunc vsque diem credidit, docuit & asseuerauit Ecclesia Catholica.* En tibi iudicium Bullingeri, qui non Scripturæ, sed Ecclesiæ authoritate confisus, perpetuam MARIAE virginitatem ornat, & aduersùs Heluidianos defendit. Facit idem quoque Bucerus in Lutheri schola doctissimus, vt hæc eius verba minimè obscura testantur: *Pius animus de MARIA vase tam sancto atque electo, vt CHRISTVM nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit: nec vnquam suspicabitur, eam quæ grauida semel facta fuit ex Spiritu sancto, sustinuisse, vt postea grauidaretur ab homine. Ad quod credendum consensus perpetuus Ecclesiæ momentum præcipuum adfert.* Nihil hic è Scripturis adfertur, solus Ecclesiæ consensus proponitur, qui nobis satis esse debeat ad credendum, MARIAM cum nullo vnquam viro fuisse congressam, sed Virginem perseueraſſe, de qua non nisi sanctissima pius animus debeat cogitare. Eadem est Pichardorum siue VValdensium sententia, quos tanti facit Bucerus, vt solos propè in orbe vigorem disciplinæ Christi cum puritate doctrinæ apud se retinuisse contendat. Ac suam illi de MARIAE virginitate fidem hisce verbis declarant: *De pudicissima MARIA Virgine credimus, & vsque ad vitæ extremum stabiliter crediturí sumus, quòd plena gratia ex inspiratione Spiritus sancti electa est ad id, vt sit verbi incarnati immaculata genitrix. Quæ quidem electissima Virgo, vti ante Filij Dei incarnationem, ita eo tempore & pòst vsque ad mortem nunquàm virum cognouit, sed perpetua virginitate integra, casta tàm animo quàm corpore permansit. Hoc reuera ordo salutis nostræ exigebat.* Habes igitur eximiam MARIAE commendationem istorum quoque verbis expressam, quòd anima simul & corpore Virgo illa semper casta manserit, & nullum virum ad mortem vsque cognôrit. Veruntamen plenior istorum esset confessio, si quod fateri vetuit fortasse pudor atque fastus, ingenuè adiunxissent, suæ nempè fidei rationem in hac parte non è Scripturæ, sed Ecclesiæ authoritate pendere. Quid quod Beza quum Pisiaci coràm Rege ageret, MARIÆ matris virginitatem in partu inter articulos Fidei recitauit? licet in ea sententia non diù perseuerârit, sicut aduersùs Brentium scribens, apertè significauit. Postremò ne Lutherum Sectariorum huius

In cap. 1. Matth.

Iudiciũ VValdẽsium in Mariæ perpetuæ Virginis commendationem.

In cap. 1. Matth.

In scriptis duobus aduersarijs cõtra Laromẽ editis.

Beza in hoc argumento inconstans.

Digitized by Google

huius æui principem præterijsse videar, perpetuam MARIAE virginitatem ille quoq; propugnat, atq; sicut Heluidij damnat errorem, sic Hieronymi confirmat sententiam euidenter. Idque in eo libello facit, quo sese purgat aduersùs calumniantes, sparsoque in vulgus rumore confirmantes, secundùm nouam Lutheri doctrinam, Christi Matrem ante & post partum illibatam non fuisse Virginem, sed ex Ioseph semine concepisse Christum, & alios præterea liberos enixam esse. His palàm ac fortiter ille reclamat, atq; vt intentatam impiæ doctrinæ notam depellat, apertè fatetur, in sacris literis nullam de illo fieri mentionem, an MARIA post partum Virgo permanserit, sed hoc duntaxat exprimi, ante partum & in partu Virginem illam perseueraſse. At benè habet, quòd Lutherus cum suis, vt obiecta hæreseos nota liberentur (nam & se mutuò hæreticos vocant atque damnant) Catholicis armis sese defendunt, & quando sic vsus postulat, ad veterum fidem Ecclesiæque authoritatem subinde prouocant confugiuntque.

Lutheri testimoniũ de Mariæ virginitate perpetua.

Quæret autem hoc loco aliquis, vbi & quando iudicauit Ecclesia, vt de hac perpetua Deiparæ virginitate fides & doctrina certa constituatur? Respondemus hoc dogmatis genus inter illa recenseri, quæ Apostoli nostræ fidei principes viua voce magis, quàm scripto, vt [a] Basilius & [b] Epiphanius comprobant, Ecclesiæ initio tradiderunt, quæq; porrò Ecclesia quum aduersariorum procacitas, & publica vtilitas ita postularet, conceptis etiam verbis contestata est. Extat liber non vulgaris de Ecclesiasticis dogmatibus Augustino ascriptus, quisquis eum tandem cùm ex alijs Patribus, tùm ex Augustino primùm collegit, in quo etiam hæc fidei traditur regula: Integra fide credendum est, beatam MARIAM Dei Christi Matrem & Virginem concepisse, & Virginem genuisse, & post partum Virginem permansisse. Nec est blasphemiæ Heluidij acquiescendum, qui dixit: Fuit Virgo ante partum, non Virgo post partum.] Certè Augustinus ad Laurentium scribens totam ait confiteri Ecclesiam, quòd Christus de Virgine MARIA nascatur. Mox verò Lectorem admonet de legendo libro, quem nunc extare non arbitror, de virginitate sanctæ MARIAE, nisi fortasse sit cum illo vnus & idem, qui de sancta virginitate ab eodem Augustino inscribitur, cuius mentionem quoque facit in libris Retractationum. Certè Synodus, quæ Niceæ secundò celebrata est, hunc proponit anathematismum: Si quis non confitetur sanctam semper Virginem MARIAM propriè & verè Deiparam, Anathema sit: vbi præterea legimus, MARIAM immaculatam & explicitæ castitatis Matrem appellari. Nec temerè factum est, quod sancta hæc & glorioſa semper Virgo dicitur in Concilio Constantinopolitano, sicut eadem Dei genitrix sancta semperque Virgo & immaculata in Laterana Synodo, quæ sub Martino primo est habita, prædicatur. Adhæc Sophronij epistola circumfertur, eaque digna iam olim visa Patribus, quæ in Constantinopolitana Synodo recitaretur atque approbaretur. Huius autem testimonio MARIAE virginitas illibata est, quæ ante partum, in partu, & post partum intemerabilis perseuerauit. Postremò apud Ambrosium epistola legitur, multorum quidem Episcoporum nomine promulgata, & illos anathemate feriens, qui dixerunt, immaculatam Christi genitricem MARIAM concepisse quidem salua virginitate, sed non peperisse. Ac rursus idem Ambrosius aliam scribit epistolam, in qua confirmat iudicium Episcoporum, illos planè damnantium, qui MARIAM post partum haud mansisse Virginem, sed plures ex Ioseph generasse filios mentiebantur. Loquitur autem Ambrosius de Synodo Thelensi, cui & ipse dicitur interfuisse, quamque Siricius Pontifex confirmauerat. Accedit quod solenni Ecclesiæ ritu iam olim receptum & probatum cernimus, vt contra Heluidianorum, Antidicomarianitarum & hæreticorum omnium linguas mentesque blasphemas in templis publicè decantetur, quemadmodùm orthodoxos omnes de MARIA sentire & profiteri par est: Beata est Virgo MARIA, quæ omnium portasti Creatorem: genuisti qui te fecit, & in æternum permanes Virgo. Ac Hympni plures de more veteri decantantur, in quibus eadem veritas publicè confirmatur, quòd Ecclesia de Mariæ perpetua virginitate, velut de monili preciosissimo, summoperè & crebrò sibi gratuletur. Hinc illud carmen ex Fortunato repetitum:

Vbi Ecclesia definierit, Mariã perpetuò esse Virginem.

Augustini sęculo receptũ erat dogma de Mariæ perpetua virginitate.

In quibus Cõciliis Mariã semper Virginem fuisse tradatur.

Mariã semper Virginẽ Ecclesia cõstanter & publicè profitetur.

[a] Li. de Spiritu sancto, cap. 27.
[b] Cõtra Apostolic. hęres. 61.
Cap. 69.
In Enchiri. cap. 34.
Lib. 2. c. 23.
In Canõ. 3.
Epistola LXXXI.
Epist. 79.
In Hymno: Agnoscat omne sæculum.

Radix

Radix Ieſſe iam floruit.
Et virga fructum edidit.
Fœcunda partum protulit,
Et Virgo Mater permanet.

Tùm in alio Hymno:

Hæc Deum cœli, Dominumq; terræ
Virgo concepit, peperitq; Virgo,
Atque poſt partum meruit manere
Inuiolata.

• Hymnus eſt: Quod chorus vatum.

Certè in Græcanica Liturgia, ſicut ex Baſilio Magno diſcimus, MARIA ſemper Virgo vel quinquies ſalutatur: ſicut & Latina & Ambroſiana Liturgia glorioſam illam ſemperq; Virginem publicè profitetur.

Iam verò piam vehementiam redolet, quòd Eccleſia Iudaicæ genti perfidiam cõtumaciamque palàm exprobrans, in has voces erumpit: Erubeſcat Iudæus infelix, qui dicit Chriſtum ex Ioſeph ſemine natum eſſe. Et ſtatim adiungit: Virgo Deum & hominem genuiſti, & poſt partum Virgo inuiolata permanſiſti. Quid ergo mirum, veteres Chriſtianos in ſolenni more habuiſſe, vt non modò per Deum omnipotentem, ſed etiam per ſanctam glorioſam Dei genitricem, ac ſemper Virginem MARIAM ſua iuramenta firmarent, eumq; morem repetit & approbat Imperator Iuſtinianus.

In cantico: Gaude Maria Virgo.

In Authentico Ius can. quod præſtatur ab his, qui adminiſtrationem accipiunt.

Catholicum eſt ſine Scriptura liberè profiteri quòd Maria Virgo ſit perpetua.

Habemus igitur & firmiſsimam Eccleſiæ Catholicæ authoritatem, & perpetuam noſtrorum maiorum, omniumque Patrum traditionem, qua nos aduerſùs quoslibet ſectariorum impetus tueamur, vt etiam ſine Scripturæ teſtimonio, quotquot per Dei gratiam Catholici ſumus, perpetuam MARIAE virginitatem ingenuè, libenter cõſanterq; profiteamur. Alij verò, ſi velint, aliter ſentiant, qui quum ab Eccleſiæ conſenſu & & authoritate diſcedant, hæretici cum Heluidianis eſſe poſſunt, Orthodoxi eſſe non poſſunt, in regno quidem Chriſti nullam habituri partem, quamdiù à Chriſti corpore & columna veritatis manent auulſi. Monſtratæ iam ſunt & abactæ, ni fallor, immanes beluæ aut (ſi Scripturæ more loquendum eſt) ſylueſtres ac Domini vineam deuaſtantes feræ, quibus tùm veteri, tùm noſtro æuo libuit antiquo ſerpenti nimium obſequi, vt inſtar viperarum in materna viſcera graſſarentur. Nec enim ſunt veriti tangere montem illum ſanctum, montem pinguem, montem coagulatum, montem in quo beneplacitum eſt Deo habitare, ſed impudenter auſi ſunt parum hoc & immaculatum ſancti Spiritus ſacrarium, venerandumq; Dei templum, MARIAM loquor, putidiſsimę linguæ virulentiſsimique calami ſordibus conſpurcare. Verumenimuerò ſit ſatis, ac Lectori fortaſſè plus ſatis, nos iſthæc de MARIAE virginitate diſſeruiſſe, vt ſecundo libro finem tandẽ imponamus. IESV CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIAE incomparabili Virgini Matri in cœlo terraque GLORIA.

Sine Eccleſiæ authoritate tutum non eſt de Scripturis gloriari.

Cantic. 2. Pſalm. 79.

Pſal. 67.

Totius libri Epilogus.

FINIS LIBRI SECVNDI.

ALIQVOT ERRATA IN PRÆCEDENTI LIBRO SECVNDO RESTITVENDA.

Pagina 117. *linea* 28. *prodiat, abſolutam illam nouitatem. Et ſtatim lin.* 30. *perfectus perfectè in fine mundi. Pag. proxima* 118. *lin.* 4. *à fine. Tùm prudenter ſanè Pag.* 122. *lin.* 1. *Superior autem promiſsio. Pag.* 130. *lin.* 40. *Chriſtianiſmus recens inclareſceret. Et ſequenti lin.* 3. *Atq; vt modo de Iudæis tantùm agamus. Pag.* 121. *lin.* 35. *&* 36. *Etenim ne ſat quidem illis fuit, in ſanctos Prophetas impetum facere, ſed pari ſæuitia. Pag.* 135. *lin.* 9. *paſcitur ac cubat. Ibidem lin.* 12. *fundauit eã Altiſsimus. Pag.* 136. *lin.* 4. *et* 5. *Vnde non temerè monet. Pag.* 138. *lin.* 30. *abſoluam, profectò non modò venia. Pag.* 140. *lin.* 28. *vulgo iactabatur. Et deinde lin.* 36. *acerbo ſtomacho auerſantur. Pag.* 142. *lin.* 3. *in fine, nouiæterniq; Monarchæ. Pag.* 149. *lin.* 30. *cati & ſapientes. Pag.* 151. *lin.* 34. *Quod ſtudium probat Auguſtinus. Pag.* 157. *lin.* 17. *negant humanam eius naturam.*

Digitized by Google

IN LIBRVM TERTIVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA Dei genitrice, Præfatio.

LEXCVSSVM est nobis argumentum, atque id vt arbitror, valdè copiosum de MARIÆ virginitate, quæ desponsa viro, consecrata Deo, fœcunda partu atque plena Spiritu sancto, cauere non potuit, quin multos & nefarios haberet obtrectatores atque insectatores, quorum veluti canum latratibus & morsibus per iniuriam maximam appeteretur. Summa quippè virtus inuidiæ summæ inde à mundi primordiis patuit, atque ita comparatum videmus, vt sicut diuina Scriptura comprobat, electorum integritas iustitiaq; rebus asperis, velut aurum admoto igne, probetur, & probata magis magisq; splendescat: vt hinc etiam vulgò iactari cæperit, *Virescit vulnere virtus*. Igitur nec MARIÆ virginitas, velut clarissimum sidus, tantum splendoris in Ecclesia obtineret, atque in omnes ætates diffunderet, nisi multis & grauibus cùm externorum, tùm domesticorum hostium insidiis, viribus atque artibus oppugnata, durisq; certaminibus exagitata fuisset. Adquod Marianum bellum, vt iam antè diximus, malorum omnium sator & incentor Satan sibi satellites plurimos concitauit, armauit, extrusit, nihilq; iam inde à primo Christianæ Ecclesiæ sæculo intentatum reliquit, quo suum liuorem & vetus odium aduersùs hãc omnium lectissimam fœminam (cuius calcaneis semper imminet) clàm palàm expleret. Ac haereticorum quidem artes & fraudes, qui sub tali duce MARIAM, vt Dei ac domini nostri matrem, peculiariter impetunt, ac delatam illi ab Angelo salutationem, ne nobis inseruiat, variis modis obscurant atque eleuant, suo loco exponemus. Quod si vllus inter electos & Sanctos alius ab impiorum iniuriis est vindicandus, quis neget obsecro, Deiparæ inprimis honorem, quæ reliquis electis omnibus facilè antecellit, aduersùs hostes nefarios à nobis defendi, saluumq; & integrum conseruari oportere? Nam

Optima quæq; iniuriis & viribus aduersariis exposita esse.

Eccles. 2.

Mariæ virginitas eò fulgetior in Ecclesia, quò grauiùs oppugnata.

Satanæ studio multifariè Maria oppugnatur.

Genes. 3.

Digitized by Google

& Reipub. Christianæ permultùm interest, vt adtuendã & illustrandam Christi Domini gloriã impura illa dogmata, quæ in Deiparam incurrunt, & olim maiore ex parte nata & extincta, nostro nunc sæculo repullulant, singulari studio reiiciantur atq; dissipẽtur, priusquàm infœlix lolium agro Dominico pestilenter insperſum malè succrescat, & cum multorum pernicie longiùs propagetur. Neque desunt interim, qui suapte sponte ad nouandam religionem insani procurrant, & pro licentia hæretica, vt loquitur Tertullianus, quoſuis arripiant errores ac foueant, partim veteris Ecclesiæ odio incitati, à qua seipsos turpiter segregârũt, partim occulto superbiæ spiritu fascinati, ob quem sibi ferè solis de religione iudicium sumunt, suaq; placita pro sancto Dei verbo insani obtrudunt ac venditant. Eoq; magis hodie aduigilandum est, præsertim in tanta fœdissimarum hæreseωv colluuione, quæ nobis propè opprimit Aquilonem, vt doctrinæ capita cum Deipara causa coniuncta non modò cognoscamus, sed etiam cognita probè confirmemus, & aduersùs hostiles Mariomastigum impetus, quo ad eius fieri potest, solidè propugnemus. L. I. de carne Christi.

Præsentis libri in duas partes sectio.

Igitur libris duobus nostri operis vtcunq; confectis, iudicium penes Lectorem esto, nunc tertius in duas præcipuè partes distributus accedit. Prior de Angelica, vt vocamus, salutatione tractat, eoq; fusiùs hoc argumentum explicat, quo iniquiùs & petulantiùs obsistunt aduersarij, nihil non molientes, vt salutationis eius vsum ferè nullum nobis concedant, & verba ipsa corrumpant, veterisq; Ecclesiæ institutum MARIAM libenter salutãtis, more suo arrodant aboleantq;. Posterior libri pars in Virginis nostræ maternitate, si sic loqui liceat, consumitur, neque tamen matris tantùm, sed filij quoq; gloriam aduersùs veteres & nouos Ecclesiæ hostes vindicare contendit. Quibus de rebus ita disserimus, vt ad scripturæ sacræ locos, & Patrum orthodoxorum commentarios rectiùs intelligẽdos lucem fortasse aliquam, absit dicto arrogantia, bono Lectori subministremus. Neque tamen ignoro, sic me pro Catholicis sæpè pugnare, multis vt surdis canere videar, simulq; crabrones facilè sim irritaturus in hac summa temporũ peruersitate. Ego verò hoc vnum à IESV CHRISTO summi Patris & sanctissimæ Virginis filio etiam atq; etiam precor,

precor, vt adsit propicius cum virulentis aduersariis congredienti, vtq; pro sua summa benignitate hunc nostrum qualemcunq; inscribendo conatum ipse spiritu suo adiuuet, beneq; fortunet. Quòd si non omnibus fortasse satisfacimus, id quod nesperare quidē audemus, saltem à candidis censoribus hanc gratiam impetrabimus, vt nostrum de tantæ matris gloria testimonium, aut certè quidem testā di studium æqui boniq; consulant, præsertim quando res ipsa postulat, ea scripta modò in lucem edi atque legi, quæ doctrinam & pietatē Catholicā muniunt ac defendunt
pag. 127. *in hoc statu afflictissimo religionis. Pax autem super Israël.*

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO III. capitum cum suis Argumentis Index.

I. De duabus personis (Gabriele Archangelo, & MARIA Virgine) in Angelica salutatione primùm obseruandis, & quòd ille sit solus ad solam salutandam ingressus.

II. De præstantia & dignitate Angelicæ salutationis, quam Aduersarij frustra oppugnare conentur,

III. De principio Angelicæ Salutationis, deq; Catholico vsu & fructu totius Salutationis, quam in Ecclesia retinendam esse, quidam ex aduersariis etiam probent.

IIII. Retinendam esse veterem lectionem, AVE GRATIA plena: quibus in verbis nouatores multis modis varient ac hallucinentur, gratiæ nomine abutentes, & cum aliis Lucæ verbis malè commiscentes.

V. Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multosq; non solùm de MARIÆ & renatorum, sed etiam de Christi Domini gratia peruersè docere ac scribere.

VI. Quomodò veteres Theologi, & ex aduersariis nonnulli plenitudinem gratiæ Virgini matri collatam confirment ac prædicent.

VII. MARIAM gratiæ plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæq; verba Græca non repugnare Latinæ interpretationi, quæ nobis mordicus retinenda sit.

VIII. MARIAM citra Christi iniuriam gratia plenam prædicari, falliq; Lutherum, quum ex verbis Angeli, Virginem in ordinem redigit, & Sanctis reliquis exæquat. Vbi Lucę locus etiam expenditur: Inueniisti gratiam apud Deum.

IX. Aduersus Caluinum disputatio, qui obiicit, hanc salutationem magico exorcismo à nobis verti in precationem, & salutātes Virginem sibi alienum officium vsurpare: tùm piorum laborem in officio Virginis salutandæ nequaquàm vanum & irritum esse.

X. Depulsio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios nouatores Vuigandus, Brentius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus &

Digitized by Google

Marbachius Angelicam ſalutationem oppugnant, vt ab eius vſu reuocent ac deterreant Orthodoxos.

XI. Refutatio ſententię Stephani de Maleſchot, quomodò veteres vſi ſint hac ſalutatione: ac Deiparam non ſolo imitationis cultu & exemplo honorandam eſſe: demùm variis & præclaris modis à ſanctis Patribus MARIAM ſalutari.

XII. Quibus ex cauſis vſus Catholicus in MARIA ſalutanda hodie potiſsimùm improbetur: quomodò itidem ſalutationis Angelicæ verbis multiplex MARIÆ dignitas & excellentia contineatur.

XIII. Illuſtrem ac primariam MARIÆ laudem ac prærogatiuam eſſe, quod Chriſti Dei & hominis vera & naturalis mater exiſtat, ſicut non veteres modò, ſed etiam ex aduerſariis quidam profitentur.

XIIII. De nouis & antiquis hæreticis, MARIAM Dei & domini noſtri matrem eſſe, nefariè inficiantibus.

XV. E ſcripturis noui ac veteris Teſtamenti, Patrumq; ſententiis demonſtratur, Chriſti naturam humanam non alteri, quàm MARIÆ tribui oportere, in illaq; & ex illa Verbum ęternum incarnatum eſſe.

XVI. Græcos & Latinos Patres magno conſenſu tradere, Chriſtum Dominum ex matre MARIA humanam ſumpſiſſe naturam: qui verò aliter ſentiunt, eos turpiter hallucinari, adeoq; ſalutis humanæ hoſtes eſſe pernicioſos, & MARIÆ inprimis permultum detrahere.

XVII. Diſputatio partim aduerſùs Manichęos Chriſto carnẽ, quę de MARIA ſumpta ſit, impiè adimentes, partim contra Sacramentarios corporis Chriſti veritatem in Euchariſtiæ Sacramento nefariè inficiantes.

XVIII. MARIAM non ſolùm Chriſti, ſed etiam Dei genitricem eſſe, neq; illam χριστοτόκον, ſed θεοτόκον dici oportere: ſimulq; de tota hiſtoria & cauſa Neſtorij & aliorum ei iam olim, & hoc etiam æuo ſuffragantium.

XIX. Refutatio Neſtoriani dogmatis, ad Chriſti Dmini ac Virginis Deiparæ honorem vindicandum.

XX. Diſputatio contra Mahometanos Neſtoriano fermento corruptos, & pſeudochriſtianos, quibus Deiparæ nomen ingratum eſt, ac itidem aduerſùs, Conſtantinum Copronymum Imperatorem.

XXI. De MARIA complures olim hæreſes extitiſſe, quas Eccleſiæ cenſura damnârit, & nos etiam condemnare debeamus.

XXII. Detectio & refutatio errorũ circa quæſtiones ſequentes hodie vigentiũ: An Chriſti conceptio in vtero Virginis fuerit momentanea? Itẽ, Chriſtúsne ſapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quum puer eſſet, aliorum more hominũ profecerit? Prętereà, poſsítne ignorantia, vel error vllus Chriſto aſcribi? Ad hæc quomodò ille inde à primo conceptu ſanctus dicatur, vereq; ſit ſecundùm animam in omni virtute, perfectus? Rurſus, an ſtatim poſt colloquium Angeli cum Virgine habitum, conceptus fuerit Chriſtus? Demùm eáne Domini, conceptio 25 die menſis Martij, & natalis Chriſti 25. Decemb. contigerit?

IN SE-

Digitized by Google

IN SEQVENTEM EFFIGIEM CARMEN PHILIPPI MENZELII, MEDICINÆ DOCTORIS, ET in Schola Ingolstadiensi Professoris ordinarij.

ALIGER ô cœli iuuenum fortissime, tandem
Expectatus ades, quibus, heu, quantisque piorum
Et votis, & desideriis, dum nocte subima
Extorres inhiant, quæ tu demissus Olympo
Nuncia iam terris Superûm caducifer affers!
En nubes, atque astra suis rupêre querelis.
Ast ego fœlicem num te non iure putabo?
Diue ales, sociis quem de tot millibus vnum
Omnipotens voluit superûm Rex æthere ab alto
Ire oratorem, tanto in molimine rerum,
Vndè hominum, mundique salus, rediuiuaque vita
Omnis; & antiquæ paritur noua gratia culpæ?
Fœlix tu certè; fœlix etiam aurea Virgo
Alloquiis dignata tuis, missaque salute
Cœlitus: atque eadem fortunatissima matrum,
Plena DEO, genitrixque sui miranda satoris.
Verè illam (quod te monita est interprete) complet
Gratia: verè illi dominator maximus orbis,
Quantus quantus, adest: & quod præsaga futuri
HELISABE cecinit, Virgo illa puerpera longè
Fœmineum supra genus insignitur honore
Augusto, immenso, immortali: atque ipse sine vllo
Nixu infans misero partus ter maximus orbi
Laudibus & supera, & media, inferaq; omnia inundat.
Hoc equidem memores, ac tanti muneris ergô,
Cuius ab ætherea venisti nuncius arce,
Siue dies, seu nox comitata fugacibus horis
Ingreditur terras, sparguntque crepuscula lucem
Ambiguam, simul ac templorum è vertice sacro
Ærisonæ turres signum clangore dederunt,
Poplitibus cuncti flexis, & supplice gestu,
Ritè ferimus humum (prisci docuêre parentes)
Affamurque DEI magnam super æthera matrem,
Te verbis imitati: & ter tua dicta, piaque
HELISABES grato depromere pectore auemus.
At (viden') antiquus quàm tali carmine serpens
Rumpitur? vt sæuo dentes tumet ille veneno,
Multiplicesque ciet tortus, atque æstuat ira!
Æstuet ille equidem: sunt nobis pharmaca contrà
Mille sacris decerpta libris, veterumque parentum
Congesta auspiciis, quæ lecta CANISIVS offert
Et spectata din. Nulla hîc sunt toxica fraudi.

Digitized by Google

Digitized by Google

LIBRI TERTII DISSERENTIS DE MARIA VIRGINE PER GABRIELEM ANGELVM SALVTATA, EADEMQVE CHRISTI DEI & hominis matre sacrosancta,

CAPVT PRIMVM.

De duabus personis (Gabriele Archangelo & MARIA Virgine) in Angelica salutatione primùm obseruandis, & quòd ille sit solus ad solam salutandam ingressus.

DE ANGELICA SALVTATIONE dicturi, vt vulgaris loquendi mos obtinet, tractationem & velitationem omnem ab historia Euangelica ordiemur, ideoq; personam vtramque salutantem nempe Gabrielem & salutatam Virginem, in ipso vestibulo expendemus. Deinde salutationis huiusmodi præstantiam, vsum & fructum, quē nobis tollunt ac inuident nouatores, asserere conabimur. Postremò, an & quomodò MARIAM gratia plenam decenter salutemus, explicare pergemus. Intercurrent & alia quædā proposito argumento adhærentia, in quibus sęculi huius mira improbitas nos vel inuitos remoratur, & pluribus quàm fortassè quidam cupiant, respondere compellit. Scio interim facile dictu esse: Aue MARIA: sed res ipsa demonstrabit, quantū negotij nobis hîc exhibeat Dei hominumque aduersarius, qui Satan idcircò dictus est, studiosè pertentās omnia, vt partim sacrosanctę Virginis dignitatem extenuet, partim Catholicę fidei synceritatem commaculet, ac Ecclesiæ tranquillitatem obturbet. Igitur quæ salutatio Catholicis gaudiū & solatium adferre consueuit, tantū ea non est sudes in oculis aduersariorum, nihil non in sacris literis deprauantiū, vt more suo vel candida in atra conuertāt.

Sequentis tractationis de Angelica salutatione, distributio siue partitio.

Salutationem Angelicam multis modis à nouatoribus exagitari.

Multa et grauia contineri hoc dicto: Aue Maria.

Salutatio Angelica Catholicis grata: at nouatoribus insipida et fastidiosa.

Gabriel primus salutationis huius architectus.

Quis quantusq; fuerit Gabriel Mariæ salutator.

Vt igitur à Gabriele salutationis huius primario, vt sic dicam, secundùm Deum architecto initium petam, fuit is non homo, sed Angelus cumprimis illustris ex electis purisque spiritibus, qui maximis Dei donis ornati, perpetuam autoris sui gratiā & integram iustitiam cōseruârunt, hoc est, qui à Deo iugiter stetit, vt loquitur [a] Basilius Magnus. Ac veteres quidem Theologi, inter quos [b] Ambrosium & [c] Augustinum pono, Gabrielem, velut multis sui ordinis collegis imperantem ac præsidem, Archangelūq; libenter appellant. [d] Irenæo quidem ille Archangelus Demiurgi dicitur, qui MARIÆ manifestum aduentum & incarnationem Christi euangelizârit. [e] Gregorius summum Angelum summa nunciantem, [f] Andreas Hierosolymitanus vnum è præcipuis Angelis vocat, qui & primum inter Angelos locum obtinet, [g] Damasceno, sicut & [h] Cedrenus principem Angelorum appellat. Constat igitur non hunc vulgarem, sed præstantem, & de sublimiori, aut etiam suprema, vt asserunt, Hierarchia esse Angelum: nec est quisquam cœlestium spirituum, præter eundem & Michaëlem in sacris literis æquè cōmendatus, qui in summis exponendis mysteriis tàm crebrò, quemadmodùm apud [i] Danielem, [k] MARIAM, [l] Zachariam versetur, quiq; à Deo in terras missus, honestiore legatione fungatur. Neq; tacet [m] Origenes, quem sequitur porrò [n] Hieronymus, Gabrielem diuina prouidentia electū esse, qui in gerendis bellis, diuino sic agente numine, veluti præpositum agat. Sed & nomen ipsum aliquam personæ maiestatem ostēdit, quod Gabriel, si Latinè vertatur, perinde sit ac si dicas, Dei virtus aut fortitudo, sicut

Gabriel præ cęteris Angelis in Scriptura commendatus.

Gabriel Dei virtus & fortitudo dictus.

a Homel. 9. Quòd Deus non est autor malorū.
b Lib. 1. de Spiritu sanc.
c Serm. 14. in nat. Dñi.
d Li. 5. cont. Valēt. c. 21.
e Hom. 34. in lectiones Euangel.
f Ser. de salutat. Angeg Ser. de virginis Assūp.
h In epitome histor.
i Dan. 8. & 9
k Luc. 1.
l Ibidem.
m Lib. de principiis. cap. 8.
n In Daniel. cap. 8.

Digitized by Google

post [a] Hieronymum [b] Bernardus annotauit. Dei quippe virtutem Christum, quem, quæso, meliùs nunciare decebat, quàm hunc quem simile nomen honorat? vt ab eodem Bernardo dictum est, qui hunc Angelum fortitudinem nuncupatiuè: Christum autem sic etiam substantiuè dici non perperàm admonet. Illum quippe nunciare veniebat Gabriel, qui virtutem Dominus, & potens in prælio ad debellandas aëreas potestates humilis apparere dignatus est, quemadmodùm [c] Gregorius & [d] Beda dixerũt. Sunt qui Gabrielis nomen aliter interpretentur, vt sonet idem, quod Deus & homo: quæ nominis Etymologia non vacat insigni mysterio, nec solũ & à Proculo Archiepiscopo Constantinopolitano, sed etiam à Theophylacto traditur. Proculi verba, quibus coràm blasphemo Nestorio disserit, in hunc habent modum: Reuerere nomen Archangeli, qui nuncium illum apportauit MARIÆ, qui Gabriel est appellatus: dictus Gabriel, id est, Deus & homo. Geber enim homo, El Deus, nomine ipso significans, nuncium, quem apportat: quoniam is, quem Euangelizat, Christus Deus & homo erat oriturus, nomenclatura ipsa miraculum significat.]

a Lib. de nominib⁹ Hebraicis.
b Homel. de laudib. Vir.
Psalm. 23.
c Homel. 34 in Euangel.
d In explic. 1. cap. Luc.
In 1. c. Luc.
In Synodo Ephesina.

Gabriel Dei fortitudo nuncupatiuè, Christ⁹ autem substantiuè iuxta Bernardum.

Gabriel etiam sonat idẽ, quod Deus & homo.

Verùm vt ad historiam Euangelicam propiùs accedamus, ingentem profectò huius Angeli laudem esse, necesse est, qui à summo Deo delectus, ad summũ conficiẽdum negotiũ in terras destinatur, quiq; Domini sui legantis mandato ad vnguẽ paret, ac iniuncto munere in tota legatione sedulò perfungitur, vt Euangelicæ gratiæ prima quodammodò iaciat fundamenta. Quid illo nũcio expeditius? quid tali monitore sapientius? quid hoc procuratore fidelius? qui de arcanis cœlestibus in conclaui Virginem inuisit, salutauit, instruxit, remq; totam à piis omnibus tot sæculis vel maximè desideratam ritè confecit? Gabriel è sublimi per æthera ad terrestria loca demissus (Andreæ Hierosolymitani verbis vtor) Nazareth constitit, & ad Virginẽ accedens, inscrutabilis illius dispensationis indicium ei placidè pro suo officio fecit. Hoc illud est diuinæ cum humano genere reconciliationis mysterium.] Initium verò legationis, quã cum immortali laude Gabriel obiit, ab officio salutationis, de qua mox dicemus, sumitur: finis in eo consistit, vt Virginis assensus ad summum illud nobisque maximè necessariũ Dominicæ incarnationis mysterium perficiendũ accedat. Scitè igitur à Bernardo traditur, Gabrielis typum in illo Abrahæ seruo exhiberi, quem prouidus pater amandârat ad quærendam puellam non quamlibet, sed qualem Dominus filio Domini sui præparauerat pulcherrimam atque purissimam: ac eundem seruum de puellæ hydria libenter bibere, vt sic etiam Gabrielem indicet, qui quum MARIAM vnicè à Deo electam, filioq; eius præparatam puellam lectissimam adiret, cognata sibi virtute virginitate non potuit ea non plurimùm delectari. De hoc Gabriele Chrysostomus monet, volitantem illum à pictoribus delineari nobisque representari, non quòd Deus illum pennatum condiderit, sed ob sublimes & excelsas cœlestis naturæ vires, atque vt illum è supremo domicilio & cœlesti collegio ad terram nostra causa deuenisse, gratis animis reputemus. Pulchrè igitur Chrysologus: Ad Virginem Deus aligerum portatorem mittit.] Et rursus: Agit cum MARIA Angelus de salute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Quod postremum etiam attingit [e] Irenæus, & luculentiùs explicat [f] Bernardus, discrimen statuens inter bonum & malum Angelum cum MARIA & Eua colloquentem. Sic enim loquitur: Missus est coluber tortuosus à Diabolo, vt venenum per aures mulieris in ipsius mentem transfunderet, & sic refunderet in totius posteritatis originem. Missus est Gabriel Angelus à Deo, vt Verbum Patris per aurẽ Virginis in ventrem & mentem ipsius eructaret, vt eâdem via intraret & antidoton, qua venenũ intrauerat.] Monet præterea quod scitu dignum est, Petrus Damianus, Gabrielẽ Archangelum & Ioannem Euangelistam duobus leonibus comparari, quorũ alter dextræ Virginis, alter sinistræ custos deputatus sit: Gabriel enim mentem, Ioannes carnẽ eius peruigili solicitudine seruauerunt. Qui benè leones dicuntur propter rugitum altisonæ vocis.] Sed iam à Gabriele nuncio ad Dominam ipsam transeamus.

Luc. 1.
Ser. de Angelica salutatione.
In paruis serm. ser. 2. Genes. 24.
Hom. de incomprehẽsibili Dei natura.
Serm. 140. & 142.
e Lib. 5. aduers. hæres.
f Serm. 2. de fest. Pentec.

Gabriel multis modis in Euangelio nobis cõmendatur.

Quod principiũ & quis finis legationis à Gabriele susceptæ.

Cur Gabriel cũ pennis vel alis depingatur.

Discrimen boni & mali Angeli cum prima & secũda Eua colloquentis.

Gabrielem & Ioannem quasi duos leones ad Mariæ custodiã diuinitus datos esse.

Hæc, si sacram historiam ritè ac sedulò inspiciamus, ex omnibus virginibus nomen nunquàm intermoriturum, & primum in Euangelio tenet, semperq; seruatura est. Hanc tanquàm sacratissimum templum & suspicit & reueretur Angelus, templum, inquam, in quod Deus ipse descendere, in quo naturam humanam assumere, & tanquàm sponsus cum Ecclesia sponsa mysticas celebrare nuptias decreuisset. Hæc

Serm. 1. de nat. Virgin.

Mariam ex colloquio cum Gabriele, multis nominibus esse commendabilem.

ab

Digitized by Google

ab Archangelo priusquàm ab homine compellatur, & singulari honorificentiæ priuilegio salutatur, vocibusque non fortuitò quidem confictis, sed certa Dei voluntate serieque dispositis ac pronunciatis cohonestatur. Hæc postquàm salutata est, se oppidò quàm studiosè demittit, nec agit quicquam insolenter, ad respondendum fortasse tardior, ne mentem lingua præcurrat, in loquendo autem tàm prouida & circumspecta, eius vt orationem tùm grauitatis, tùm sapientiæ plenam doctissimi homines fateantur. Huic tantũ æterna sapientia deferre voluit, vt non nisi illius assensu redemptionis nostræ mysterium inchoaretur, hoc est, vt sciens & volens illa fieret mater Emanuelis. Assentientis autem ea dulcissima vox est: ECCE ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Sedenim quæ tunc MARIÆ fides in stupendo mysterio, quod prima didicit, penitus acquiescentis? quæ modestia nihil in se ipsa præclariùs, quàm ancillæ nomen & obsequium agnoscentis? quæ obedientia diuinæ voluntati simpliciter & exactè obtemperantis? quæ charitas ad Messiam statim excipiendum aspirantis? quæ puritas & sapientia vnum maximè necessarium partemque optimam eligentis? quod opus demùm Deo gratius & magis salutare nobis, ipsa verò dignius, omnibusque sæculis admirabilius iuxtà & optabilius possit excogitari? Breuiter, tale inter Gabrielem & MARIAM, quale nullum inde ab orbe condito, habitum est colloquium. In eo de personis & mysteriis diuinis longè omnium sacratissimis, de Dei virtute ac omnipotentia, de sancti Spiritus officio ac efficientia, multoque magis de filij Dei præstantia, & vtriusque in illo naturæ proprietate, ac demùm de modo conceptionis, qui in Virginis vtero partim humanus, partim supernaturalis mox esset consecuturus, disseritur. Præclara isthæc quidem; & luculentiùs antè nunquàm tradita, vel ab vllo percepta: sed longè præclarior, nobisque vtilior finis tàm sacri colloquij, quem finem salutata Virgo debuit imponere, vno velut verbo ita concludens negotium, vt & Gabriel & cæteri cœlestes Spiritus, dicam & Patres in limbo versantes, velut ex MARIÆ responso penderent, ac de accepto eius consensu haud dubiè tùm sibi, tùm orbi maximè congratularentur. Hæc præfari visum est, vt ad Angelicam salutationem nobis quasi via sterneretur, simulq; lectorem admoneremus, ad totam historiam rectè cognoscendam, vtriusque personæ, sicut in cæteris dialogismis, salutantis Angeli & salutatæ Virginis rationem imprimis haberi oportere. Neque me continere possum, quin & ego in vtriusque personæ contemplationem defixus, cum Bernardo eadem & sentiam & dicam: Quid in Angelum videas ô Virgo, quũ iam Angelicè viuas? Quid ni visitet Angelus vitæ sociam? quid ni salutet ciuem Sanctorum & domesticam Dei? Angelica planè vita virginitatis: & qui non nubent, neq; nubentur, erunt sicut Angeli Dei. Erat Virgo corpore & Spiritu, cui specialiter esset dicere: Conuersatio nostra in cœlis est. Ascendit planè supra omne humanum genus, ascendit vsque ad Angelos, sed & ipsos vsque transcendit, & cœlestem omnem supergreditur creaturam.]

Luc. 1.

Quot Mariæ virtutes in vno eius dicto concurrant.

Nullum colloquium tam sacrum, ficut inter Angelum & Mariam ab initio mundi.

Maria sacro colloquio, sacratiorem finem imponit, non sine Sanctorum omnium congratulatione.

Superiorum epilogus.

Ser. de nat. B. Virginis.

Matth. 22. Philippẽ. 3.

Mirum autem, quid in mentem venerit Luthero, quum in dubium nobis reuocare conatur, vtrum hunc Angelum Virgo agnouerit, & an illa domi aut in conclaui sola reperta fuerit, quam fortasse apud propinquum in familia fuisse, & certas operas pro suo captu in familia obiisse confingit. Quomodò autem illa Gabrielem ignoraret, quæ diuinis tùm visionibus tùm reuelationibus assueta, vt plærisque visum esse diximus, familiarem cum Angelis vitam degebat, quamque idem Gabriel inuisere solebat, vt autor est Ambrosius? suum nempè colloquium libenter miscens cum Virgine, vt semper Angelis est cognata virginitas, Sophronio teste. Quid? quòd sola sancta Deipara Virgo nudam essentiam Gabrielis Archangeli purè contemplata est? quemadmodùm in eo libro, quem de variis quæstionibus Athanasio cùm alij, tùm Centuriatores ascribunt, scriptum reperimus. Alij probabiliùs docent, Gabrieli cum Virgine colloquenti aspectabilem viri figuram formamque fuisse, vel sicut [a] Hieronymus asserit, illum in forma viri descendisse, aut sexus virilis speciem peregrinam, vt est apud [b] Ambrosium, assumpsisse. Nec dubitat [c] Augustinus dicere, hunc Archangelum facie rutilante, veste corruscante, ingressu mirabili, aspectu terribili apparuisse, quum Virginem salutaturus intraret. Illud certò affirmare licet, quod apud Damascenum legunt ac probant omnes eruditi; Transformantur Angeli, quomodocunq; Domina-

In postilla maiore cir. Euangel. de Virgin. Annunciat.

Dubium relinquit Lutherus, an Mariam venientem ad se nouerit Angelũ, & an sola inuẽta fuerit.

Li. 2. de virginibus. Ser. de Assump. Virg.

Gabrielem Mariæ notũ fuisse

Quæst. 12.

Gabrielem in viri forma Virginem visitasse.

a In epi. ad Eustoch. de cust. virgin.
b Li. 1. offic. cap. 18.
c Serm. 14. in nat. Dñi.
Lib. 2. de fide orthod. cap. 3.

Digitized by Google

Dominator iusserit Deus, & sic hominibus apparent, ac diuina reuelant mysteria.]

Quarè Virgo ad Gabrielis ingressum turbata sit.

Quòd si ex Euangelio coniecturam capere fas est, MARIA non ob personam Gabrielis ignotam, sed ob salutationem eius inusitatam, quum oblatas laudes non agnosceret, nonnihil turbata est, ac cœpit animo fluctuare. Secus autem accidit Danieli, Zachariæ aliisque pluribus, quibus Angelorum aduentus & aspectus tantum horroris incussit, præsenti vt vix animo esse, & rectè cogitare ac loqui quicquam possent. MARIA verò cum Angelo fabulabatur intrepida, vt Hieronymus dixit. Quanquam non ignoro, apud Lucam Græcè legi, ἡ δὲ ἰδοῦσα, hoc est, Quæ cùm vidisset, turbata est in sermone eius, sicut & Ambrosius legisse videtur: eamque lectionem in quibusdam vetustis codicibus reperiri, præter alios annotat Valla. Sedenim vtrumque fieri potuit, vt non solùm ex inaudita salutationis forma, sed etiam ob admirabilem coruscantis Angeli aspectum Virgo sacra turbaretur, præsertim quòd ille solito splendidiùs appareret, ac noua quadam luminis claritate suam legationem magis cohonestaret. Aliôquin Chrysologus putat, hunc Angelum in specie blandum, in habitu mitem apparuisse: proinde MARIAM, non quòd personam videret, sed quòd sermonem audiret, fuisse turbatam. Ac in eundem sensum scripsit Eusebius: Turbata est non in vultu Angeli, sed in sermone eius: non enim Angelum, sed verbum Angeli attendebat, & quid illa tàm officiosa salutatio sibi prætenderet, cogitabat.]

Daniel. 10. Luc. 1.

In epist. ad Eustoch.

In 1. c. Luc.

In annotat. noui Testa.

Qualem se Gabriel gesserit, ad Mariam salutãdam ingressus.

Serm. 140.

In Euangel. Missus est Angelus.

Angelum solũ ad Mariam solã ingressum esse.

Deinde cæcis velut oculis transit Lutherus, quod significanter dixit Euangelista: Ingressus Angelus ad eam, vt palàm nobis indicet Virginem suo decore seruientem, id est, non foris vagantem, sed domi potiùs latitantem, priuatimque sua curantem, & sacris vacantem studiis, quòd ad se quoque pertinere putaret diuinum oraculum: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet Rex decorem tuum. Sciebat vtique, Virgini non minùs, quàm viduæ ad benè beateque viuendum conuenire secessum: ideoque Iudith viduam publicè ab omnibus prædicari, quòd in penetralibus ædium, suum haberet conclaue, & in ea secluſa libenter habitaret, ac sacris meditationibus & precibus operam daret. Quocirca præceptorem discipulus, Lutherum Losius rectè corrigit, quum eundem Lucæ locum explanans, tale Scholion annectit: *Hinc piè creditur, MARIAM solam fuisse in conclaui, aut alio loco precantem, legentem aut meditantem de promisso Liberatore, cuius aduentum in carnem, vt multi alij, ardentibus votis exoptauit.* Eadem Viti Theodori est sententia, MARIAM nempe solam ab Angelo repertam esse, quum precationi absque dubio operam daret. Nisi fortassè delirat ita Lutherus, vt Iacobi Protenangelium nobis amplectendum putet, quod inter alias fabulas ridiculè narrat, MARIAM accepta hydria foras ad hauriendam aquam prodiisse, atque tunc illi vocem, nescio vnde allatam, sonuisse: Aue gratia plena. Virginem igitur in dextram & & sinistram partem, vt insolitæ vocis autorem cognosceret, circumspexisse. Quum verò tremefacta domum rediisset, ac hydriam deposuisset, tùm demùm Angelum domi astitisse, & cum illa egisse pluribus. His nugis plusquàm anilibus delectentur, qui parùm fidunt sacro Euangelio, in quo Lucas Annæ filiam velut Mariam Magdalenam otio sancto fruentem, soliique Deo vacantem non obscurè significauit, tacitè, vt credo, admonens, permultùm illam ab aliarum fœminarum moribus abfuisse, quæ vel cum [a]Martha curis domesticis distrahuntur, vel cum [a]Dina foris vagãtur, vel cum [c]Iephte filia lamentis fœmineisq; affectibus libenter indulgent, vel cũ [d]Michol Dauidis vxore nugantur, vel cum [e]Moysi sorore murmurant, vel cũ [f]Herodiadis filia impudicè saltant, vel denique cum [g]filiabus Sion elatæ atque pomposæ, vt spectent simul & spectentur, luxu & mũdo immodico delectantur. Nihil tale, quod fatuas vel virgines, vel mulieres decet, in nostram Virginem cadit, quæ in theatris, popinis, choræis quæri potuit, sed in loco duntaxat secreto piisque contemplationibus apto & potuit & debuit inueniri, quum bonæ conscientiæ mille testium præsenti synceritate gauderet, atque à Spiritu sancto quietis & pacis amante, velut hospite suo, tota gubernaretur.

Pigmentum Iacobi in Protenangelio est, Mariam non domi, sed foris primũ ab Angelo salutari.

Iudith. 8.

In annotat. circa Euan. fest. Annũc.

In breui explicat. Euãgeliorum.

Luc. 10.

a Luc. 10. b Genes. 34 cludic. 11. d 2. Reg. 6. e Exod. 15. f Marc. 6. g Esa. 3.

Mariavirgo abscondita, & vix à viro salutata.

Monet igitur & Hieronymus, Virginem hanc Hebræis Aalma, id est, secretam & absconditam haud temerè nuncupari, vt & anteà dictum est, quæ quum primùm vidisset & audiuisset Angelum, idcircò consternata & conterrita fuerit, vt respondere nõ posset, velut nunquàm, aut rariùs à viro priùs salutata.

In ca. 7. Esa. & in epi. ad Eustoch. de cust. virgin.

Sed

Digitized by Google

Sed antiquum obtinet Lutherus, nihil non excogitans noui, MARIAM vt in ordinem redigat, ac omni splendore nominis inter æquales exuat. Haud illi satis est, quòd illustri Virgini parentes obscuros, conditionem vilem, vitam tantùm non sordidam, abiectam & despectam affingat: nisi nunc etiam quum ab Angelo inuisitur, eandem nescio apud quos fabulantem, aut rei fortasis culinariæ vel agrariæ incumbentem depingat, nimirùm vt sue in maledicendo libidini potiùs inseruire, quàm tãtæ Virginis, vel vllius decori rationem habere videatur. Retundit autem hoc inane Lutheri figmentum, nec vno quidem in loco Ambrosius, clarissimè pronuncians: Solam in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperit: Sola sine comite, sola sine teste, ne quo de genere deprauaretur affatu, ab Angelo salutatur.] Ac alibi rursus: Hæc ad ipsos ingressus Angeli inuenta domi in penetralib⁹, sine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obstreperet: neque enim comites fœminas desiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat, quin etiam tùm sibi minùs sola videbatur, quum sola esset.] Igitur hoc præclarum nostræ Virginis exemplum, quod virgines omnes meritò imitentur, vt libenter à publico abstineant, ac se domi contineant, sicuti superiore libro tractauimus, nunc nobis nouatores auferre contendunt. Omitto, quæ ad verecundię commendationem ab eodem Ambrosio adferuntur, præsertim vt nec videre viros fœmina, nec videri velit, sicut MARIAM fecisse dicit, quæ in cubiculo sola, tacens & mota fuerit illius ingressu, qui virilis sexus speciem præ se ferebat. Vbi enim timor, ibi & pudor, vt Suidas ab Epicharmo dictum esse commemorat. Præterea coarguit Lutherum Bernardus, cuius iudicio Gabriel per clausum ostium ad abdita Virginis penetrauit, vt in secretarium pudici cubilis subitò illaberetur, vbi illa clauso super se ostio Patrem in abscondito precabatur. Solent enim, inquit, Angeli astare orantibus, & delectari in his, quos vident leuare puras manus in oratione.] sicut & Cornelij Centurionis exemplum ostendit. Et paulò post: Suspicandum igitur non est, quòd apertum inuenerit Angelus ostiolum Virginis, cui nimirùm in proposito erat hominum fugere frequẽtiam, vitare colloquia, ne vel orantis perturbaretur oratio, vel continentis castitas tentaretur. Clauserat itaque etiam illa hora suum super se habitaculum Virgo prudentissima.] Hæc pulchrè quadrant cum sententia Eusebiana, quæ Lucæ dictum: Ingressus Angelus ad eam, his verbis explanat: Non enim in plateis erat, non in publico morabatur: intus erat, in penetralibus sola sedebat, nec tamen sola tanto virtutum exercitu circumscripta.] Sed & Andreas Hierosolymitanus MARIAM in thalamo collocat, quæ clausas fores habuerit, quum ad illam Angelus placidè ingrederetur. Næ isthæc Lutherum feriunt, ac vanum eius commentum, cui veteres omnes reclamant, euertunt: sed nos ad rem ipsam propiùs accedamus.

In 1. c. Luc.

Li. 2. de virginibus.

Lib. 1. offic. cap. 18.

Hom. 3. de beatæ Virg.

Matth. 6.

Actor. 10.

In explicat. Euangel. de annunciat. Luc. 1.

In serm. de salutatione.

Lutheri mos est, libenter obtrectare Mariæ.

Solus Angelus solam virginem reperit domi.

Maria suo exẽplo docet virgines omnes domi se continere.

Angelorum est orantibus astare & visitare pios.

Cur Mariam solam Angelus inuenerit.

CAPVT SECVNDVM.

De præstantia & dignitate Angelicæ salutationis, eiúsque primis verbis, sed & de vsu & fructu illius in Ecclesia retinendo: sicut quidam etiam ex aduersariis probant.

QVI NOVÆ sunt hodie religionis amantes, non nesciunt illi quidem Angelicam salutationem magno in præcio & frequenti vsu apud Catholicos esse; sed quorum institutum reprehendere, quàm comprobare malunt, & quod ex Euangelio maximè sumptum est, Euangelici homines non sine stomacho tùm auersantur, tùm calumniantur. Quod si positis paulùm affectibus rem omnem ex æquo & bono metiantur, habent hic sanè non quod fugiant ac insectentur, sed potiùs quod nobiscum cupidè amplectantur & ament. Nimirùm sancta, sublimis, magnifica, & omni obseruatione digna isthæc est salutatio, siue vt Ambrosius vocat, benedictio, si primam eius originem spectent. Etenim non ab Ecclesiæ

In 1. c. Luc.

Nouatoribus vsitatum est aduersùs Angelicã salutationem insurgere, & ob eam Catholicis obtrectare.

Prima laus Angelicæ salutationis ab origine sumpta.

Digitized by Google

Ecclesiæ Præpositis condita, sed à sanctissimo Angelo profecta, & cœlitus primùm allata, nec ab hominibus inuēta, sed Sacrosanctę Trinitatis nomine ac iussu haud dubiè tū pronunciata, tùm scripta, tùm conseruata est. Deinde hæc salutatio non modò Deū & Dei Angelum autorem habet, sed etiam quò sacris in literis rarior & inusitatior, eò illustrior atque commendabilior existimanda est. Vnde Culmannus, licet aduersarius, apertè fatetur, nouo quodam & inusitato modo hîc Virginem salutari, ac idcircò turbari, quòd nunquàm aliâs audita esset talis salutatio, nec similis in sacris libris reperiatur. Non quòd ille primus hunc sensum excogitârit, sed ita visum est etiam antiquis Patribus, ex quibus Ambrosius hoc scriptum reliquit: Benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquàm lecta est, nusquàm comperta: Soli MARIÆ hæc salutatio seruabatur.] Ac multò vetustior Origenes in eandem sententiam scribit, planéque docet, similem quidem salutādi formulam siue ad virum, siue ad fœminam factā, in omni Scriptura nusquàm reperiri. Nec solùm inconsueta est, verùm etiā vt Sophronius admonet, omni admiratione digna, & ab Archangelo venerabiliter & officiosissimè facta, in qua diuinitus declaratur, qualis quantaque sit Virgo ad summum illud electa mysterium, vt hinc illius præstantiam idem Archangelus miraretur. Habent omnes ferè gentes in more positum, vt in primo ingressu occurrentes fortè salutent, illisque benè precentur, sicut & tritæ illæ loquendi formulæ comprobant: Salue, Benè sit tibi, Fortunet te Deus, Fœlix dies. Est & solennis Iudæorum salutatio, qua mutuò sibi pacem optant, pacis deinde pignus osculum exhibentes, vt hinc etiam pro illius ætatis ratione iusserit Apostolus: Salutate inuicem in osculo sancto, ne fraudulento videlicet ac proditorio osculo, quale Iudas Christo præbuit, falsæque amicitiæ locus relinquatur. Sed & in Euangelio Apostolis mandatur, suam vt beneuolentiā, quum peregrè venientes domum ingrediuntur, amica salutatione, tanquàm officiosæ Christianæque charitatis tessera, comprobent. Verùm longè sublimiùs de Gabriele salutante cogitandum est, qui diuina luce perfusus, multò rectiùs & exactiùs, quàm quisquam alius posset, Virginem perspectam habebat, ac idcirco ampliorem gratulandi occasionem comperiebat. Quod verò ait: Aue gratia plena, duplicem sensum & optantis nimirùm & affirmantis admittit. Quid autem vel optaret, vel precaretur Virgini, in qua multiiugam gratiam & benè constituta omnia mirabiliter vtique & contemplabatur, & reuerebatur? Igitur affirmantis hæc est oratio, non futurum beneficium precātis, sed de præsente potiùs gratia illi gratulantis, simulque testificantis, nunciati à se gaudij iustam adesse causam, quoniam plena iam esset gratia, & cum illa Dominus versaretur, nullique mulieri secunda foret, sed inter fœminas benedictionem primariam obtineret.

Hæc salutatio tantò illustrior, quantò rarior in Scriptura.

Conc. 4. de fest. Annūc.

In 1. Luc.

Hom. 6. in Lucam.

Quid præterea commendet hāc salutationē.

In serm. de Assumptio. Virginis.

Mariam nō vulgari mòre gentiū hîc salutari. Quomodò Iudęi mutuò se salutare & osculari consueuerint.

Rom. 16. 1. Cori. 16. 2. Cor. 13. Matth. 26. Matth. 10.

Angelus Virgini nō precatur, sed gratulatur, & affirmatiuo, non optatiuo modo loquitur:

Atque vt salutationis huius excellentiam pluribus prosequamur, ex Petro Damiano libet primùm repetere, duo verba esse orbi nunciata, qualia in terris nec aliquando dicta, neque dicenda sint, in quorum etiam comparatione omnia muta debeant apparere: Primum verbum, quod ipse rugitum altissimæ vocis appellat, in hoc Archangeli dicto statuit: Aue gratia plena: eo enim incarnationem Dei, redemptionē hominum, & mundi renouationem contineri. Alterum verbum Ioanni tribuit, qui vt verè filius esset tonitrui, vocem illam tali Aquila dignā protulit: In principio erat Verbum. Scribit ergo & Nicephorus, æternum & ante sæculum Verbum Dei descendisse, & conditionem naturamq; nostrā inenarrabili modo suscepisse, quum MARIA lætū nuncium, vel Angeli salutationem illam accepit, qua dictum est: Aue gratia plena. Hæc verò ex Chrysostomo desumpta videntur, quem in celebranda Liturgia Græci sequūtur, ita publicè pronunciantes: Gabriele dicente tibi Virgo: Aue cum voce incarnatus est omnium Deus in te sacrosancta arca, vt dixit iustus Dauid.] His Petrus Episcopus Alexandrinus, idemque Christi Martyr consonat, quum in Concilio Ephesino in hunc loquitur modum: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, tùm videlicet, quum Angelus sacram Virginem eiusmodi oratione salutauit: Aue gratia plena, Dominus tecum, hoc est, Dei Verbum nunc tecum est. Nam illa Gabrielis salutatio Deum Verbum in vtero Virginis natum, & carnem factum insinuat.] Alij verò aliter sentiūt, & ex Lucæ verbis non obscuris colligunt, Verbum carnem in Virgine factum esse non inde ab initio Angelicæ salutationis, sed post MARIÆ consensum expressum, quum illa

Duo verba præcipuè notanda in Euangelio.

Ser. 1. de natiuit. Virg.

Marc. 3. Ioan. 1. Lib. 1. hist. cap. 8.

Angelica salutatio cū Verbi incarnatione coniuncta est.

In Liturgia.

Vide Tom. 2. Concilij Ephesini.

Sit ne statim Verbum caro factū, cùm Virgo à Gabriele salutata est.

Digitized by Google

illa diuino mysterio à Gabriele nunciato se totam accommodâsset. Veruntamen Græci scriptores, quos iam citauimus, hac ratione defendi possunt, quòd salutationi Angelicæ, quæ olim publicè recitabatur, singularem honorem deferre voluerint, maximè propter effectum proximè consequentem, quodq; propterea initium simul & finem tàm sacri colloquij permiscuerint, sat habentes, totius & salutationis & annunciationis fructum in Verbo ipso incarnato constituere, nobisque commendare. Ac rursus hac ratione innuunt, quem in modum salutatione Angelica in Ecclesia piè rectèque vti deceat, cum grata videlicet memoria summi beneficij atq; mysterij, quod missus de cœlo Gabriel benedictæ Virgini tunc annunciauit, operante simul Spiritu sancto, vt Dei Filius, Virginis Filius propter nos efficeretur. Eius rei caput in ipsa quidem salutatione consistit, quæ & mirabilis Virginis laudes & dotes breui summa complectitur, & eam continet orationis formulam, quæ non solùm hominibus in terra, sed etiam Angelis in cœlo ad lectissimam honorandam Virginem, vt alibi demonstrabimus, est accommodata.

Quo pacto Angelica salutatio sit recitanda.

Angelica salutatio compendium multarũ laudum & dotium Mariæ, sed & formula hominibus Angelisq; congruens.

Cæterùm vt nomen ipsum sit apertius, quod sæpe nobis repetendum est, Angelicam salutationem appellamus, vniuersum illud complectentes, quod nõ solùm Gabriel ad salutandam Virginem enunciauit, sed quod vetus etiam Ecclesia ex Elizabethæ sanctæ verbis adiunxit, sicut idem Lucas prodidit Euangelista. Quicquid igitur in ea salutatione continetur, prorsus est Euangelicum, ex vno eodemque Spiritu Dei per Gabrielem & Elizabetham loquentis profectum, atque ad nostram scriptum vtilitatẽ. His duabus veluti partibus contexitur salutatio, & tamen Angelica dicitur, quandoquidem Angelum primarium habet autorem, & ei præcipuè hoc debetur opus, qui & Angelicam sui memoriam, imò & exemplum nobis imitandum reliquit, vt si tantæ matri grati esse velimus, Angelicum & ipsi officium salutando præstare pergamus. Tùm eâdem voce (Bedæ verbis vtimur) MARIA ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis meritò fœminis præferenda mõstretur.] Nec mirum, inquit, si Dominus redempturus mundum, operationem suam inchoauit à matre vt, per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore.]

Quid nomine salutationis Angelicæ contineatur.

Cur Angelica dicatur salutatio, licet non integrè profecta ab Angelo.

Luc. 1.

Inc. 1. Luc.

Hæc præfari visum est, minùs vt addubitemus, quod à Gabriele Archangelo & Elizabetha sancta cum vtriusque laude dictum & factum est, à Christiano quidem officio non alienum posse censeri, quum nos totidem verbis in sacrosancta Virgine salutanda versamur, & voces Euangelicas iteramus. Cæterùm an hæc salutandi forma fructum aliquem adferat, vt operæ sit precium Deiparam hoc modo salutare, complures in dubium vocant, bonaque sectariorum pars negantem partem amplectitur atq; defendit. Ergóne inanem garritum, aut anilem cantionem esse dicent lætum initium veri Euangelij, aut potiùs primum ipsum Euangelium, quo nihil auspicatius atque fœlicius Angelus à Deo missus nunciare, & orbis percipere poterat? Non intelligunt hoc ipso, quo MARIA nunc salutatur, velut noui & aurei sæculi principium demonstrari, hocque pulcherrimum esse exordium sanctissimæ tractationis, quæ inter Gabrielem & Virginem de negotio omnium grauissimo, humanæ videlicet redemptionis, nostra omnium causa intercessit, & mox obstupescente natura fœlicissimè confecta fuit. Ascribam Laurentij Iustiniani verba, quæ rem nunquàm satis memorandam magis explicent, rudibusque commendent. Meritò, inquit, Angelus ad Virginem mittitur, vt nouam gratiam noui partus noua salutatione differeret. Visitationis enim aderat tempus, in quo liberaretur reus, sapientia corporaretur, deleretur culpa, atque cœlestis Hierusalem reædificarentur mœnia. Quamobrèm lœtus paranymphus effectus pro officio, exhilaratus pro gratia, pro obsequio expeditus, insolito fulgore vestitus, in humana effigie descendit ad Virginem. Didicit sanè ex præsagio, quanta qualisq; erat, ad quam dirigebatur salutandam: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum.] Ac talis quidẽ Gabrielis salutantis fuit affectus, qui in piis quodammodò sanctè renouatur, & eximiam illis consolationem creat, quum iisdem Angelicis verbis excitati cogitant, tàm diu prisci exoptatum nuptiarum tempus adesse, quæ præsente iam paranympho in Virginis vtero celebrentur, vt vitæ autorem ac principem ex MARIA nobis natum, nobis datum habeamus. Inde noua & ardens diuinæ laudis confessio in

Non fine singulari fructu salutationem Angelicam à piis recitari.

In serm. de annun. Vir.

Qualis animus & affectus Gabrielis in Virgine salutanda.

Quomodò hæc salutatio ad pios affectus excitandos conferat.

Ps. 9.

Digitized by Google

nobis erumpit, sæpeque iustas amoris lachrymas verè piis exprimit, vt malorum ferè omnium sibi videantur obliti, & velut amici sponsi & sponsæ ad Patrem illum misericordiarum fidenter accedant. Tùm verò veterem abiiciunt luctum, quem Eua nostri fundi calamitas filiis omnibus attulit, vt infœliciter nati, & morti perpetuæ destinati non possint non ingemiscere. Hinc receptis animis matrem primam cum secunda, Euam cum MARIA commutant, & quoniam ad cœlestes nuptias vocati, nuptialem quoque vestem gestare cœperunt, in Spiritu sancto exultantes, cum Zacharia hoc epithalamion canunt: Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Ac deinde ad Redemptoris sui matrem conuersi, & debitæ gratitudinis officio impulsi, suam & nostram fœlicitatem nouam ex animo illi gratulantur. Illi, inquam, vt Dei Patris quasi primogenitæ, vt Christi Dei & hominis matri, vt sancti Spiritus sponsæ omnium dilectissimæ, quæ Angelicis verbis obediendo haud minùs orbi cõmodauit, quàm prima fœmina serpentinis consiliis consentiendo toti mortalium generi incommodauit. Cur ergo illi non AVE dicamus, quæ tota pulchra, tota formosa, Dei amica semper perseuerauit, quia gratia plena. Quæ non ignobilis, non imbecillis, non orphana, vel alienæ opis indiga, quia cum illa Dominus. Quæ non communibus fœminarum ærumnis obnoxia, non muliebribus vitiis aut næuis infecta, non puella lasciua, non virgo fatua, non coniunx malè casta, non vidua irreligiosa, quia benedicta inter mulieres. Quæ in coniugio non sterilis & infœcunda, non prolis obscuræ vel pœnitendæ mater, quia benedictus fructus ventris eius Iesus Christus, isque talis ac tantus, vt ad tremendum eius nomen genua non solùm supra cœlos, & in terris, sed etiam apud inferos incuruentur, omnesque terræ tribus omnibus sæculis in ipso benedicantur. O nos ingratos, dicam & maledictos, si benedictam vitæ ac salutis nostræ, id est, Christi parentem adeò non amplectimur, non suspicimus, non colimus, vt ne salutatione quidem dignam esse arbitremur.

Matth. 22. Luc. 1.

Quàm multiplex commendatio Virginis in hac salutatione contineatur.

Maledicti, qui benedictã Virginem salutare dedignantur.

Adhæc salutationis huius verba, nescio quam latentem vim spirant, nostrisque afflant animis, & noui Testamenti proprias dotes, siue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus nobis occultè commendant. Nam & charitatem, & gaudium, & pacem loquuntur, & preciosa dona Spiritus, quæ in MARIAM primùm abundè sunt effusa, per Christum etiam aliis offerri credentibus monent. Prima sensit illa, maximeque persensit vigorem Euangelicum, qui verbis illis Propheticis promittebatur: Et erit in die illa: stillabunt mentes dulcedinem, & colles fluent lacte, & fons de domo Domini egredietur. Sed non omnibus tantum lucis suppetit, vt videant vereque intelligant hæc arcana, quæ paucis & simplicibus verbis ab Angelo includũtur. Quàm enim latè patet gratia, & Christianę gratię iustitiæque plenitudo? quid non bonorum in eo continetur, Dominus tecum? Qualis & quàm multiplex eius benedictio, quæ nunquàm fuit maledicta? & illorum deinde, qui in omni benedictione spirituali benedicti, ac omni fructu iustitiæ repleti à Paulo dicuntur? Sed hos omnes longo post se interuallo MARIA relinquit, tot prærogatiuis, donis, benedictionibus, fructibus ornata & cumulata, vt eos non dicam effari, sed ne mente quidem consequi valeamus. Cur ergo non sit honestum, non vtile ac iucundum, ducem sequi Gabrielem, & has Angelicas repetere voces, quæ nos admonent Euangelicè philosophari, & Christianam proponunt omnibus gratiam, vereque docent, non solùm in Deipara, sed etiam in Domino & Emanuele dulcissimè gloriari?

Galat. 5.

Ioël. 3.

Ephes. 1. Philipp. 1. Coloss. 2.

Docet ac monet hæc salutatio de fructibus Spiritus in Christianam Ecclesiam dimanantibus.

Paucis verbis salutationis huius, multa mysteria contineri.

Postremò quis ambigat, salutationem hanc eò Virgini matri, ipsique Deo tantò acceptiorem esse, quàtò maior & ardentior pietas animi salutantis accedit? Placet hoc officium salutatæ Virgini, quæ proculdubio piè salutantes quodam modo resalutat, votis illorum libenter annuens, & diuina munera cliẽtibus pro materna fide procurans & impetrans. Nisi fortè aut non creditur Dei Filius honorare matrem (Bernardi verbis loquor) aut dubitare quis potest omninò, in affectum charitatis transiisse MARIÆ viscera, in quibus ipsa quæ ex Deo est charitas, nouem mensibus corporaliter requieuit. Ascendens ergo in altum Virgo beata, dabit ipsa quoque dona hominibus. Quid ni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cœlorum est, misericors est, denique mater est vnigeniti Filij Dei.] Hæc quum legunt vel au-

Serm. 1. de Virginis Assumptione.

Salutationem hanc rectè recitatam, Mariæ gratam & homini frugiferã esse.

Digitized by Google

vel audiunt aduersarij, non nobis, sed Bernardo, aliisque vt vetustioribus, ita probatioribus Ecclesiæ Doctoribus, quos alibi producemus, succenseant & obtrectẽt licet: nos illorum latratus & morsus suo loco depellemus. Ac rectè Patres in Euangelio annotârunt, MARIÆ occursum & salutationem amicis eius adeò fœlicem ac salutarem Luc. 1. fuisse in Zachariæ domo, vt præcursor Domini Ioannes in matris vtero, & mater ipsa Elizabetha virtutem illius maximam senserint, vtq; ingentibus Dei donis ambô præditi, vnà cum ipsa Virgine in Deo salutari suo mirabiliter exultârint. Hac velut imagine nobis præmonstratum putant, nec MARIÆ fauorem, nec Dei benedictionem defuturam iis, qui Domini matrem velut præsentem reuerenter excipiunt, digniſq; modis honorant, aut maternam eius opem conueniẽter implorant. Quid autem istis facias obsecro, qui implacabili Ecclesiæ odio impediti, oculos habent quidem, sed non vident, & quicquid ipsorum placitis repugnat, magno mox supercilio auersantur atque damnant?

Quid sibi velit Mariæ in Zachariæ domum ingressus, & mox consequẽs gratiæ operatio.

CAPVT TERTIVM.

De principio Angelicæ salutationis, quo Aue dicimus, deq; Catholico vsu & fructu eiusdem totius salutationis, quam in Ecclesia retinendam esse quidam ex aduersariis probent.

AGE VERO PRIMA ILLA salutationis verba (Aue gratia plena) parumper expendamus, quæ à nouatoribus non intelligi res ipsa monstrabit. Multi cum Erasmo arbitrantur nihil omninò referre: Salue ne an Aue vertatur, quod à Luca Græcè scriptum est χαῖρε. Et-
In annotat. noui Testamenti.

Aue in salutatione pro Gaude, non Salue accipiendum.

si verò Græcum hoc verbum iam saluere, iam gaudere designet, multò tamen rectiùs & veriùs Aue vel gaude quàm salue hoc loco redditur. Nam auere, si Festo credimus, etiam pro gaudere sumi solet. Aptissimum autem erat, vt gaudij vocabulo salutaretur, quæ veræ voluptatis autorem erat cõceptura, & Iesum salutaris gratiæ Principem paritura, sicut & [a] Erasmũ fateri necesse est. Monet igitur Andreas Hierosolomitanus accedenti Gabrieli hoc propositum fuisse, vt lætitiæ signa statim Virgini annunciaret, vtque ad mentem eius demulcendam exordium sermonis à gaudio auspicaretur. Sic enim decuisse dicit, lætis vt præconiis Reginam salutaret, quam & lætitiæ organum & immensi gaudij genitricem appellat. Ipsum verò Aue ceu pignus quoddam esse instituendi cũ MARIA colloquij, salutis consilium, & immẽsi gaudij præconium. Nec temerè Chrysologus annotauit, in hac voce Aue non simplex officium salutationis, sed muneris potiùs oblationem esse, quemadmodùm & Sophronius disertè scripsit: Non simplex, fateor, vel consueta fuit ista salutatio, sed omni admiratione digna: siquidem venerationis fuit delatio, oblatio muneris, famulatus obsequij. Hæc eò quidem probabiliora videri debent, quò causa erat vberior Gabrieli non solùm ad salutãdum, sed etiam gratulandũ Virgini. Qua de re ita loquitur Laurentius Iustinianus: Ipsius gratiæ plenitudinẽ, quæ nimirũ in MARIA erat, cœlestis nuncius persensit, cognouit, manifestauit & dixit: Aue gratia plena. Salutat illam tanq; sibi Dñam, honoreq; dignissimam, ac à Deo singulariter electã atq; dilectam. Nec aliũde, q; à salutatione debuit inchoare, quãdo per hanc nouæ salutationis gratiã Saluatoris mundi prænunciabatur aduẽtus.

In annotat. noui Testamenti circa cap. 1. Luc.

Gabrielis propositum fuisse, vt Virgini læta nunciaret.

Ser. in Angelica salut.

Serm. 140. Ser. de Annunc. Virg.

In verbo Aue non est nuda salutatio accipiẽda.

In ferm. de Annũ. virg.

Proinde quicquid tandem fingãt nouatores, ne mysterio quidem caret vox prima huius salutationis, quæ non solùm à gaudio sumpta est, sed etiam simul & veterem excludit tristitiam, quæ pro mulcta primæ mulieri irrogata, totam inuaserat posteritatem, & nouã gaudendi causam præbet, quam MARIA primùm persentisceret, & credẽs Ecclesia, cuius tunc MARIA typus erat, deinceps experiretur. Ac pulchrè quidem congruebat gaudiũ illi ante omnes alios prænunciari atq; offerri, quæ secundam Euã se præstare debuit, vt primæ matris, cui dictum est: In dolore paries filios, tristitia solueretur. Huc spectans Procopius Gazæus, memorabiliter dixit, mulierem secundùm Dei sentẽtiam doloribus, luctu & gemitibus, imò & execrationi addictam esse: Christũ

In Genes. cap. 3.

Verbum Aue tũ tristitiã excludit, tùm gaudiũ exigit Mariæ & omnium ferè credentium.

De ratione dispari primæ mulieris & Mariæ, præsertim ob tristitiam & gaudium.

Digitized by Google

verò benignum ex muliere natum hæc incõmoda sustuliſſe. Igitur Angelum præcurrentem & gaudio exultantem lætum MARIÆ nuncium obieciſſe, atq; sic orationem inchoaſſe, AVE, moxq; causam lętitiæ subdidiſſe, cùm diceret: Dominus tecum. Euam quidem Virginem deliquiſſe, ac proinde triſtitiam & dolores à serpente traxiſſe, quos deinde in omnes peccatrices transfuderit. Verùm MARIA, inquit, gaudium & lætitiã toti mortalium generi obnunciauit, humaniq; generis maledictionem, in quã deuenerat, fugauit.] Retinendum est igitur quod Gregorius Nyſſenus perſpicuè docet, hãc Angeli orationem illis aduersari vocib⁹, quas triſtes & acerbas prima mulier audiuit, quæ doloribus propter peccatum damnata est. In quem sensum scripsit etiam Fulgẽtius, fœminas à ruina primæ maledictionis per MARIAM eximi. Tria, inquit, mala Euę à tribus bonis MARIÆ probantur excluſa. Nam Euæ dictum est: In doloribus & in triſtitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergo his malis ſe subiugant fœminæ, quę MARIAM non sequuntur, dolori, triſtitiæ, seruituti. MARIA autem è contrario q̃ præclariſsimis tribus bonis sublimetur auscultatione, salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic. n. eã legitur salutaſſe: Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres. Quum dixit: Aue, salutationem illi cœleſtem exhibuit. Quum dixit: Gratia plena, oſtẽdit ex integro iram excluſam primæ sententię, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam. Quũ dixit: Benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictum fructum expreſsit, vt ex ea benedicta dicatur inter mulieres, quæcunq; perſeuerauit Virgo.] Ita Fulgẽtius in hiſce primis salutationis Angelicæ verbis philoſophatur, MARIAM cum Eua, imò & toto fœmineo sexu cõponẽs, ſicut ante illum & [a] Cyrillus Hieroſolymitanus, & Martyr [b] Irenæus MARIAM cum Eua comparauit. Nobis verò sat erit verba citare Bernardi, quæ totum hunc Euangelij locum illuſtrent magis & comprobent. Iniungitur, inquit, noua legatio Angelo Gabrieli, & nouam Virgo profeſſa virtutem, nouę salutationis honoratur obſequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, nouam noua mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam, quæ concupiſcentiam neſcit, vt Spiritu ſuperueniente altiſsimi pariat filium, quę virum dedignatur admittere.] Igitur quòd Angelus primũ AVE, vel vt quidam vertunt, Salue dixit, tùm ad MARIAM, tùm ad Eccleſiam exhilarandam non parùm adfert momenti, perinde ac ſi dicere vellet: Aue vna ex millibus electa & ſancta priuſquàm nata Virgo, quæ vt alia nulla fœmina, tuo iure gaudere potes, quandoquidẽ fœmineo ſexui, & ex hoc procreatis vetus illud infœlicitatis eulogium præſcindis, & ſolidæ voluptatis cauſam, imò & horum omnium fontem orbi largiris. Gaude ſola mulier perpetuæ obedientiæ laudem conſecuta, & parens auguſta benedicti ſeminis, quo serpentis antiqui caput, omnis humanæ calamitatis ſeminarium, conteritur, & in quo Gentes omnes hucuſq; maledicto ſubiectę benedicũtur. Gaude & lætare magnificum diuinæ gloriæ templum, cõſecratum Regis æterni palatium, & thalame immaculate, in quo humana natura vnico Dei filio deſponſatur. Gaude immenſæ lætitiæ parens, & noua, pura, precioſa, nobilis arca, quæ panẽ cœleſtẽ prima tuo cõplecteris ambitu, & mũdo illum deinde vniuerſo ſubminiſtras. Præterimus multa id genus epitheta, quæ in hunc ipſum locũ confert Andreas Hieroſolymitanus, hoc etiã coronidis loco pulchrè adiiciẽs: Decet lætis pręconiis ita Reginã ſalutari.] Nec ſine certa numinis prouidẽtia factũ arbitror, vt multò ante Mariam natã Sibylla ſit Ethnicis vaticinata, de noſtra Virgine proculdubio canens, & ſalutationis huius initio perbellè conſonans:

Tria bona Mariæ contra tria mala Euæ diuinitus ordinata.

Maria nouæ ſalutationis obſequio honorata, & noua benedictione aucta.

Quid ſibi velit initium ſalutationis.

Sibylla etiam ante Chriſtum natum nõ multò aliter, quàm Angelus, Mariæ gratulata eſt.

Orat. in natalem Dñi.

Ser. de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris.

Genes. 3.

Luc. 1.

a Catech. 12. ad illuminatos.

b Lib. 5. aduerſ. hæreſ.

Serm. 2. de Annunciat. Virginis.

Genes. 3.

Genes. 12. & 22.

Serm. de ſalut. Angel.

Oracul. Sybyllin. li. 3.

Ἐφράσθητι χαίρε καὶ ἀγγελέο σοι γὰρ ἔδωκεμ.
Εὐφροσύνημ αἰῶνθ᾽, ὃς οὐρανὸμ ἔκτισε καὶ γῆμ:
Εὖ σοι δ᾽ ὀπηδεῖ, σοι δ᾽ ἔσσεται ἀθάνατομ φῶς.

Hoc est, ſi ſimpliciter interpretari velimus: Lætare & exulta ô puella: tibi enim gaudium donauit æternum, qui cœlum & terram condidit. Is in te quidem habitauit: tu verò lucem ſempiternam es conſecutura.

Non ſolùm Gabrieli, ſed & nobis competere officium Virginis ſalutandæ.

Quàm ergo aptè & conuenienter Aue illi dicimus, quæ nihil priſtinæ retinet maledictionis, quæ à communibus veræ triſtitiæ cauſis ex peccato manantibus perſeuerat immunis, quæ ſummam gaudendi materiam in ſeipſa ob incredibilem conſciẽtiæ puritatem circumtulit, ac demùm in ipſo gratiæ gloriæq; fonte Chriſto cõſolationẽ & voluptatem maximam primò perſenſit, nobiſq; perſentiendã obtulit & reliquit?

Vt mihi

Digitized by Google

Vt mihi sanè pudendum videatur, hæc sacra verba tàm parùm à Christianis expendi, adeoq; à multis fœdè negligi, velut ea ioco vel aliud agens dixerit Angelus, nihilq; ad nos illa voluerit pertinere. Atqui lõgè secùs res habet: officium ille suum egregiè præstitit, simul & nobis præstandi reliquit exemplum, quum adeò reuerenter, atq; admiratione plenus ad hanc ipsam salutationem accesit, vti Sophronius notat. Nec dubium, quin, vt idem existimat, secum Gabriel præmeditaretur, qualis & quanta esset Virgo sibi salutanda, quam summus ille Deus ex tot millibus ad maximam & gratiam & gloriam vnicè delegisset. Varias autem iustæ admirationis causas, quæ tunc in Angelum inciderent, facilè intelliget, quisquis Epiphanij verba sequentia ritè perpendet. Hunc enim sensum ille loquenti tribuit Gabrieli: Aue gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lampade gestans lucem inextinguibilẽ sole splendidiorẽ: Aue gratia plena, hami esca spiritualis: in te siquidẽ hamus diuinitas. Aue gratia plena, gloriæ arca spiritualis. Aue gratia plena, quæ es vrna aurea cõtinens manna cœleste. Aue gratia plena, quæ sitientes perennis fontis dulcedine satias. Aue gratia plena, mare spirituale habens gemmam cœlestem Christum. Aue gratia plena, splẽdidum cœlum, quæ in cœlis incomprehensum contines Deum. Aue gratia plena, quæ Cherubicum thronum diuinitatis fulgore superas. Aue gratia plena, quæ cœli circulum habes, & Deum incõprehensum angusto potissimùm loco in te ipsa contines. Aue gratia plena, nubes columnæ similis, quæ Deum habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dicã? & quid proloquar? quo pacto prædicabo gloriæ radicem? Solo enim Deo excepto cũctis superior existis: natura formosior es ipsis Cherubin, Seraphin & omni exercitu Angelico: cui prædicandę cœlestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò verò nec Angelorum.] Et adhuc erunt Christiano digni nomine, qui ad hanc auream verè salutationem nauseent, ac piis etiam vitio vertant, quòd libenter, frequenter, alacriter Gabrielis, Epiphanij ac Patrum aliorum, de quibus posteà dicetur, exempla sectentur, totidemq́ue verbis in sacrosancta Virgine salutanda versentur?

Serm. de Assumpt. Virginis.

In ser. Encomiastico Virg. quem vertit Ioan. Picus Parisiensis.

Gabriel exemplo suo nos docuit Mariam reuerenter salutare.

Quomodò Gabriel Mariam tacitè honorárit, & prima salutationis verba intellexerit.

Maria omni exercitu Angelico, omniq; creatura superior.

Ego verò apprimè laudandum dixerim vetus institutũ, quod ab optimis maioribus sanctissimisq; Patribus traditũ & acceptum, hodieq; apud Catholicos obtinet, nimirũ vt semel atq; iterũ manè ac vesperi campanæ pulsus in tẽplis edatur, eoq; Christiani omnes ad salutandã Virginem excitentur. Hinc. n. populus tot curis distractus, & in profanas occupationes cõtinenter intentus, saltẽ in cuiusq; diei principio & fine ad sacrorum memoriam reuocatur, vt Christiani homines cogitent, se ab illo Christo dici, qui sub huius mundi finẽ, ac velut vesperã primùm in MARIAM cœlitus aduenit, & aduentu suo longè & miserandæ noctis, quæ totũ genus humanũ oppresserat, tenebras discusit, sed & nouũ gratię diẽ adeoq; Solem iustitię attulit, nimirũ vt nos ex filiis tenebrarũ filij lucis effecti, ipsam mundi lucẽ non modò prę sentẽ cõtueri, sed præeuntem etiã sequi, & in eius splẽdore ambulare possimus. Hoc summũ beneficiũ in Maria certè inchoatum est, huius Christianę gratię primitias illa percepit, hunc exoptati diu Messię aduentũ, quem Gabriel in ipso diei crepusculo Virgini nunciâsse creditur, ante alios MARIA cõplexa est, adeoq; orbi auspicatissimè cõmunicauit. Eius ergo rei memoria ne vnq̃ nobis excidat, qui rerũ diuinarũ aliõquin sumus plùs satis obliuiosi, recténe prouida illa vetustas instituit & obseruauit, vt manè & vesperi campanę pulsus in oppidis & pagis omniũ aures feriat, omniũ mentes incitet, omnium fidẽ renouet, omnium fiduciã corroboret, omnium gratitudinẽ excusitet ac instauret, hucq; demùm pmoueat, vt summã gratiam, & augustissimum incarnationis Dominicæ sacramentũ, quod redẽptionis nostræ fuit exordium atq; caput, in imos demittant animos, ac singulari religione testẽtur? Vnde laudabilis ille mos, qui apud sectarios quidem exoleuit, apud Catholicos passim durat, vt multi dictæ cãpanæ audito sono, ab omni negotiò seuocent animos, caput aperiant, humi ꝓcumbant, manus iungant, ipsoq; demisso corporis habitu summã & ineffabilẽ demissionẽ cõmonstrent, quam Deus limus siue homo, pròpter homines factus ostendit. Quæ oĩa non solùm ob Virginis meritò salutandę fiunt reuerentiam, sed ad illius etiam honorem cũprimis pertinent, de quo tũ cogitamus, sępeq; tũ dicimus: Angelus nunciauit MARIÆ, & cõcepit de Spiritu sancto. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vbi præter Angelicã salutationem etiã Dominica precatio recitari, vel sequẽs Ecclesię Collecta, vt veteres appellârunt, à multis annecti consueuit: Gratiam tuam, quæsumus Dñe, mentibus nostris infunde, vt qui

Ioan. 1. & 9. Esa. 2. & 61

Laudandum & retinẽdum esse, veterem morẽ vt cãpanę pulsu ad salutandam Virginem homines excitentur.

Quibus de rebus nos moneat Ecclesia, cum Deiparam Virginẽ salutamus, præsertim manè ac vesperi.

Religiosa corporis cõpositio ad salutandam Virginem, cur à piis adhibeatur.

Precatio Ecclesiæ.

Digitized by Google

Angelo annunciante Christi filij tui incarnationē cognouimus, per passionem eius & crucē ad resurrectionis gloriā perducamur. Præterea vt sanctissimum hoc mysterium nobis firmiùs inprimatur, in quo summū erga nos amorē summus Deus efficacissimè ꝓbauit, tempus proprium, quod Aduentus Dñi nūcupatur, iam inde ab annis ampliùs mille institutū, quotannis in Ecclesia solēniter celebratur, nimirū vt tanti muneris accepti grata memoria, quę vtinā apud plures pro dignitate vigeat, hoc saltē tempore in nostris animis reuiuiscat. & ad reddendā amoris vicem pro virili se quisq; tūc maximè accingat. Et adhuc tā sanctū & salutare hoc institutū accusabit[a] Brētius, [b] arrodet Smidelinus, ridebit [c] Marbachius, cęteriq; pietatis veteris desertores & hostes calūniabuntur? Quid aūt aliud efficiunt tandem? nimirū vt ordine ꝓturbato iaceat Ecclesiæ disciplina, & in vulgo Christiana pietas magis magisq; lāgueścat. Vnde non modò MARIA, sed & Christus debito fraudatur honore ac gloria, & è plurimis pauci de Euāgelio vix toto die semel cogitant, pauciores cogitando precantur, pauciśimi in precando verè pios experiuntur affectus. Bona pars Euangelicorū quos vocant, rē prę clarè cōfectā putat, si quę in veteri Ecclesia benè didicerunt, malè dediscant, ac prætereà si partim in dogmatibus, partim in ceremoniis nunq̄ satis intellecta sugillent atq; damnent. Sūt & plurimi, quos contra cōscientiā pudeat, ne fortasis pro Papistis habeantùr, suā fidem & religionem externo signo vel symbolo vllo testari. Vulgaris aūt pietas duab[o] maximè rebus, verbū audiendo & Psalmos nouos, non dicā quales, cantillando perficitur: reliqua si accedant, hypocrisi Pharisaicæ & superstitioni anili attribuūtur. O mirè spirituales homines, ne dicā spiritus meros, qui vt Deū in spiritu & veritate colant, nullis ritibus externis propemodùm vel vtuntur, vel mouētur atq; excitantur, sed oīa veteris pietatis vestigia delere & exterminare prorsus, Euangelicū esse studium putant. Igitur neq; manè, neq; vesperi, non sabbatinis diebus, non in aduentu Dñi, vt diximus, nō statis feriis tantū Mariæ deferunt, vt eius peculiarē memoriam publicè celebrent, vel qualicunq; honoris significatione declarent. Affingunt interim venerādę antiquitati, ꝙvoluerit aut docuerit, vt MARIAM homines pro summo numine venerarentur, ac diuinis illā honoribus afficerent, cùm Ecclesiæ mens & institutum semper eō spectārit, vt credentes cum Elizabetha per MARIAM benedictam fructum ventris eius magis benedictum agnoscerēt, & per matrē ad filium maioris semper faciendum, magis laudandum, magis amandum, magis colendum assurgerent, ac deniq; vt ob arborē propter fructum, MARIAM ob Christum maximis semper honoribus prosequerētur. Sed posteà viderimus, quam vim habeant argumenta, quibus doctores noui Catholicos ob auream hanc salutationem inuidiosissimè tractant.

Agè verò si nobis ac Patribus negatur fides, vt vsum & fructum huius salutationis agnoscant ac probent aduersarij, suos saltē ipsi magistros Spangenbergium, Brētium, Lutherum, Rhegium audiant: eorumq; sententias vt in rebus aliis, ita hîc etiām apud se valere sinant oramus. Primū igitur Ioannes Spangenbergius pro concione Germanos docuit, & Latinè scripsit in hunc modū: *Hæc est salutatio, qua sancta Trinitas Virginem Mariā dignata est alloqui: ideo & nos non detrectemus eā eiusdem verbis salutare: Ipsa canit in suo cantico: Humilitatē ancillæ suæ respexit: ecce ex hoc tēpore beatā me prædicabūt omnes generationes. Si hæc verba sunt implenda, necesse est profectò esse homines, qui eā laudibus vehāt ac ornent. Elizabeth incœpit Lu. 1. dicēs: Beata quæ credidisti. Similiter et mulier Lu. 11. Beatus venter, qui te portauit, et vbera quæ suxisti. Quis eā nunc beatā prædicabit? Iudæi, Turcæ, gentes, hypocritæ & Pseudochristiani proculdubio non faciunt, sed summa ignominia et blasphemia eā afficiunt. Proinde nostri erit officij, qui Christi Euāgelion profitemur. Quarè peruersè agunt* (obserua, quęso lector) *qui præ nimia sapientia et sanctimonia ferre non possunt, vt hæc salutatio recitetur.* Deinde obiicit sibi, quod ab aliis, vti Caluino, Bullingero, Luthero & aliis, sicuti ostēdemus, Ecclesię obiectū esse legimus: *Verū est*, inquit, *non esse orationē: nihil. n. in ea precamur: sed est salutatio, qua sancta Trinitas Mariā salutari voluit. Si ergo placuit sanctæ Triadi, cur non itidem nobis placeat?* Posteà mouet hanc quæstionem, Num hac salutatione piè vti possimus? Respondet protinus: *Trifariam hac salutatione vti licebit. Primùm inde discimus initium nostræ salutis & redemptionis. Secundò videmus, quantam gratiam Deus Mariæ largitus sit. Tertiò tàm gratuitis Dei beneficiis in operibus accendimur & adducimur ad orandum Deum, vt & nobis vel scintillam diuinæ impertiat gratiæ.*

En tibi luculentum Spāgenbergij testimoniū, quo literis ex Euangelicis astruit, & ab omnibus credi vult, sanctissimæ Triadi ita visum esse, sic Euangelij professioni congruere,

Cur Aduentus Domini quotānis stato tempore in Ecclesia celebretur.

De moribus & disciplina Euāgelicorum.

Duo exercitia Euāgelicorum in religione prę cipua.

Quàm præposterè spirituales velint esse nouatores.

Quomodò Ecclesia Marię cultum instituat ac probet, vt ille diuino cultui seruiat.

Testimonia nouatorum, qui salutationis huius vsum & fructum commendārunt.

Ioannis Spangenbergij testimonium.

Salutatio hæc iuxta Spangenbergium vsui nobis esse debet, licet non fit oratio.

Triplex vsus Angelicæ salutationis à Spangenbergio traditur.

Summa doctrinæ Spangenbergij de Angelica salutatione.

a In ser. cir. Euangel. de Annunciat. Domini.
b In 10. cōc. sup Catech.
c In libr. de miraculis cōtra Eisengreinum.

Luc. 2.

Luc. 1. Postilla in die Annunc. Mariæ.

Digitized by Google

congruere, vt hæc ſalutatio in Eccleſia recitetur: quod quum facimus, MARIÆ vaticinium impleri, Euangelium & Euangelicã veritatẽ corroborari, ſalutis & redẽptionis noſtræ initium recoli, MARIÆ dona cognoſci, fidem in Deum augeri, animum demùm ad orationem & gratitudinẽ excitari & accendi: eos verò qui ſalutationis huius vſum ferre nõ poſſunt, præpoſterè ſapientes, malè ſanctos, pſeudochriſtianos & hypocritas eſſe. Cæterùm ne quod hoc loco Spangenbergius de implendo MARIÆ vaticinio meminit, nouum ac fictitium eſſe putemus, Leonis Imperatoris qui ſapientis cognomẽtum inuenit, conſonãtia verba ſubiiciam: Αλλὰ γὰρ παρέσχηκεν ὦ μακαρία ἐπὶ τῶν πραγμάτων τὰ σὰ παναληθῆ ῥήματα, εἰ δὲ γὰρ πᾶσα φυλὴ τὰς σὰς αἰνέσεις ποιουμένη, τὸν μακαρισμόν σοι προσάγει. Haud es falſa, inquit, ô fœlix MARIA: oraculum tuum veriſsimum extitiſſe res ipſa non obſcurè declarat. Ecce enim omnes tribus & populi te laudant, te beatam prædicant.] In eundem ſenſum ſcripſit Euſebius: Vera eſt prophetia. (Beatam me dicent omnes generationes) quam veritatis mater de ſe ipſa propherauit. Nulla enim ex eo tempore generatio fuit, quæ eius beatitudinem non prædicauit. Semper eius beatitudinem Eccleſia concinit, in qua ſimul omnes generationes continentur. Quia fecit mihi magna qui potens eſt, imò qui omnipotens eſt. Verè vtique magna & tam magna, quàm magna nulli alij & fecit & facturus eſt. Ex ea carnem ſuſcepit, & cœli terræque dominam & reginam eam conſtituit.]

Qualis habendi ſunt hoſtes & contemptores Angelicæ ſalutationis.

Impleri oportere Mariæ vaticinium, vt vbiq; gentium beata prædicetur.

In Euang. ſextæ feriæ Aduentus.

Quàm magna Deus fecit Mariæ.

Neq; ſolùm Spangenbergius hanc ſalutationem nobis defendit, ſed & nobilior illo inter nouatores Brentius eandẽ ſanctam & obſeruatione dignam eſſe, optimisq; conſtare verbis aſſerit, hac etiam adiecta ſiue cenſura, ſiue regula: *Si abſit ſuperſtitio & impia opinio, non ſolùm licebit, verùm etiam valde vtile eſt, hanc ſalutandi formam ſæpè recenſere.* Ac iterum velut ad eam recitandam adhortans: *Quia*, inquit, *Angelus ornat MARIAM in ſalutatione ſua magnis laudibus, commemoremus ſalutationem non ad ſuperſtitionem, ſed ad pietatẽ.* Nunc audi, quo pacto is homo velit MARIAM piè ſalutari. *Primùm*, inquit, *quum recitamus MARIAM gratia plenam & benedictam inter mulieres, cogitemus hæc verba ſignificare, MARIAM præ omnibus mulieribus electam, vt ſit mater benedicti ſeminis Abrahæ, veri Meſsiæ, & excitemur ad gratiarum actionem, quod quæ Dominus tot retrò ſæculis de mittendo Meſsia in orbem terrarum promiſit, ea per MARIAM virginem impleuerit. Deinde confirmemus fidem noſtram, nõ ſolùm hoc nomine, quòd ex hac ſalutatione certificamur, Chriſtum iamdudum in hunc mundum natum, nec alium expectandum eſſe, ſed etiam hoc nomine, quod etſi MARIA fuerit mulier in hoc ſæculo contempta & abiecta, elegit tamen Deus ipſam in matrem Chriſti filij ſui. Quum igitur Deus ſit tantæ clementiæ, quod reſpiciat humilia, fiduciam concipimus, Deum nos etiam in humilitate noſtra reſpecturum & ſeruaturum.* Vides hîc Brentio non malè cum Spangenbergio conuenire, & eum vi veritatis coactum fateri, hanc ſalutandi formã, ſi verus & pius vſus accedat, tũ ad fidem confirmandam, tùm ad fiduciam nutriendam conducere, & eandẽ ſalutationẽ à piis vtiliter iterari, aut ſæpiùs recitari. Quanq; in eo ſanè Brẽtius fallitur, nimiumq; ſibi vnà cum Luthero permittit, quòd MARIAM facit mulierem in hoc ſæculo contemptã & abiectã, imò verò, vt paulò pòſt ſubiicit, longè omniũ ea ætate miſerrimam contemptiſsimamq;: Eiuſcemodi cõmentũ nos libro primo refutauimus, & nullus veterũ ne per ſomniũ quidẽ cogitauit, imò & Angelus ipſe ſatis exploſit, MARIAM inter mulieres benedictã, hoc eſt laudatam, de qua oẽs benè loquerentur, prædicans, ſi quidem Eraſmo & Culmanno aſſentiamur. Qua de re poſteà, quũ de Virginis humilitate diſſeremus, opportuniore loco dicemꝰ.

Hom. 6. in 1. ca. Luc.

Brentij teſtimonium pro Angelica ſalutatione non ſolùm recitanda ſed etiam ſæpius recitanda.

Quomodò piè recitetur hæc ſalutatio iuxta Brentij ſententiam.

Summa doctrinæ Brẽtianæ de Angelica ſalutatione.

Errat cum Luthero Brentius, Mariam contẽptam & abiectã vulgo puellam fingens.

Quid verò ſi nobis etiam faueat Lutherus? qui aduerſus hanc ipſam ſalutationem impetum quidem facit, ac more ſuo debacchatur, ſed vt nobis interim vltrò largiatur, ac apertè doceat, dupliciter eandem poſſe tractari. *Primùm quidẽ, vt eam tanquàm piam aliquam meditationem accipiamus, in qua donorum quæ à Deo accepit MARIA, fiat enumeratio. Deinde verò, vt ceu votum addamus & precemur, omnes vt ſentiant & cognoſcant, eam talem eſſe qualis hîc prædicatur.* Probat ergo magis quàm reiicit hanc ſalutationem Lutherus, quum palàm affirmet, quomodò illa rectè & conuenienter vtamur, nimirùm vt eadem partim nobis ad piam meditationem, partim ad deſiderium ac precationem ſeruiat, etſi ne ſic quidem Lutherus acu, vt aiunt, rẽ attigit, neq; proprium ſalutationis vſum explicauit. Quid verò Vrbanus Rhegius? à magiſtro quidẽ Luthero tantoperè commendatus, vt hunc ſuum diſcipulum iam demortuum catalogo Sãctorum adſcripſerit, & magnis in cœlũ laudibus vexerit. Is Vrbanus recepit ac probauit vſum dictæ ſalutationis, eumq; in Eccleſia retineri voluit, his verbis illam exornans: *Iure & nos hanc Virginem benedictam*

Salutatio Angelica probatur Luthero, ſi duplici modo tractetur.

Teſtimonium Vrbani Rhegij pro ſalutatione Angelica.

In explicat. ſalutationis Angelicæ.

In minore Catechiſmo.

Digitized by Google

cum Angelo,& beatã appellamus cum Elizabetha,quæ beatitudinis & veræ ſalutis autorem Chriſtum immaculata peperit,vt impleatur prophetia benedictæ virginis,quæ Seruatorem noſtrũ in vtero geſtans virgineo cecinit: Beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens eſt,& ſanctum Luc. 1. *nomen eius.* Hæc non malè quidem cum aliis congruunt,quæ Spangenbergius antè tradidit,imò quæ & Euangelicis verbis explicantur. Sed reliqua ſubiungamus,quæ diſcipulus porrò interrogat ex Pędagogo,hanc illi quæſtionẽ proponens: *Cur Chriſtiani hanc ſalutationem Angelicam quotidiè recitant?* Reſpondet mox Pædagogus, Vrbani nempè perſonam ſuſtinens: *Ad renouandam aſſiduè memoriam maximi illius myſterij,quòd Deus homo factus eſt in plenitudine temporis ante M.D.XL.annos,& quod promiſſiones Abrahæ & Patribus factæ,exhibitæ ſunt. Beatiſſima enim virgo MARIA filia eſt Abrahæ & Dauidis,ex qua nobis genitus eſt Ieſus Chriſtus vnicus ille Saluator mundi. Quoties enim ſalutationem repetis Angelicam,gratias agito ex toto corde miſericordi & veraci Deo,qui ſic dilexit nos,vt filium ſuum vnigenitũ miſerit in hunc mundum, vt homo factus homines ab omni malo liberaret.* Vbi paulò pòſt ab eodẽ autore veteres laudari videtur,qui in hac ſalutatione attentiſsimis & religioſiſsimis animis,quemadmodùm ſanè decebat, dominicæ incarnationis myſterium ſemper ſunt meditati. Docet ergo Vrbanus Rhegius,velint nolint alij ſectarij,adeò non aſpernandã eſſe hanc ſiue Angelicã,ſiue Euangelicam ſalutationem,vt eam ſępius,imò quotidiè vtiliter & piè recitent Chriſtiani. Verùm recentiores rei Catechiſticæ ſcriptores, qui poſt dictos Lutheranæ ſectę anteſignanos prodierunt,tam infœliciter in hac pietate progreſsi ſunt,magna vt religione cauiſſe videantur, ne ſuis in ſcriptis locum vllum Angelicæ ſalutationi reliquum facerent,cuius ne meminiſſe quidem voluerunt. Et noui blaterones paſsim vociferantur, de ſalutanda Virgine nullum Dei extare præceptum, nullum ſalutationis huius vſum & fructum accipi poſſe,ſed oleum, quod aiunt, & operam in Virgine ſalutanda perdi mortalibus,& quaſi ſurdis à nóbis fabulam cani. Tam varias & pugnantes inter ſe ſententias vt alibi ſæpè, ita hoc etiã loco doctores noui adferunt,ſeq; ipſi mutuò confodiunt,velut Andabatarũ more concertantes,ipſoq; Protheo mutabiliores. Nos verò priuſquàm aduerſariis hîc oblatrantibus,& ſalutationis huius vſum Eccleſię inuidentibus reſpondeamus, committere non poſſumus, quin Angeli teſtimonium, quo MARIA gratia plena eximiè celebratur,primùm ſedulò excutiamus.

Cur à Chriſtianis Angelica ſalutatio recitetur.

Veterùm pietas & religio in ſalutatione Angelica recitanda.

Plæriq; ſcriptores Catechiſmi apud aduerſarios ne attingũt quidem Angelicam ſalutationem.

CAPVT QVARTVM.

Retinendam eſſe veterem lectionem AVE GRATIA plena: quibus in verbis nouatores multis modis varient ac hallucinentur, gratiæ nomine abutentes, & hoc ipſum cum aliis Lucæ verbis malè commiſcentes.

NON ſatis viſum eſt ſapientiſsimo Angelo Gabrieli, ſi inde ab initio ſui ingreſſus & colloquij MARIAM ad gaudium prouocaret,niſi & veram propriamq; gaudendi cauſam illicò depromeret dicens, χαῖρε κεχαριτωμένη. Vbi non de gratia ſpeciali,ſed generali vniuerſim loquitur,à reliquis credentibus Virginem proculdubio eximens, ac omnibus anteponẽs, qui gratia diuina prædita, ſed non adeò pleni ſunt inter electos. Neq; enim iuſtitiæ titulum accipere,vel retinere ſine gratia quiſquam poteſt: ſed ſigillatim cum Paulo fateri cogũtur omnes: Gratia Dei ſum id quod ſum. Cæterùm inæquales acceptæ diuinæ gratiæ portiones & gradus in ſanctis & credentibus eſſe res ipſa comprobat,qui ex eodem quidem fonte, ſed valde diſparem donorum menſuram hauriunt, ſicut & Euangelica parabola de talentis à diuite hero datis, & inter ſeruos aliter atq; aliter diſtributis oſtendit. Nullus quidem omninò expers gratię Dei,qui illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum: ſed aliis tamen ſeruis vnum, aliis duo, aliis quinque talenta tribuit paterfamilias, & maiorem pauperum quàm diuitum numerum ſemper & vbiq; inuenire eſt. Rara nimirũ auis,cui nihil deſit,& quę abundet omnibus,vt in ſuo genere fœliciſsima eſſe videatur. Quis porrò mortalium ante MARIAM plenus gratia vnquam ſalutatus? Ingens hoc profectò, nec ſolùm Angeli, ſed Dei etiam per Angelum loquentis teſtimonio confirmatum Virginis eſt præconium,quod & veteres Theologi,ſicuti poſteà mõſtrabimus,præclaris ſententiis exornârunt. MARIA verò tantò plenior ac dignior incredibili

Angelus Mariã gaudere vult,& gaudendi cauſam ſimul explicat in principio ſalutationis.

Gratiæ nomen generale eſt in ſalutatione.

1. Cor. 15.

Matth. 25.

Ioan. 1.

Plena gratia nõ niſi Mariæ poſt Chriſtum propriè competit.

Digitized by Google

incredibili gratia fuit, quantò magis hãc ſuam gratiam ignorauit, minusq; ponderauit, quę vt erat ſemper modeſtiſsima ſe omni gratia indignam arbitrari mauult, quàm ab Angelo delatam ſibi laudem agnoſcere, adeò multum ſcilicet ſibi ſumens atq; placens, vt ex accepta etiam commendatione timorem capiat, ac pudore ſuffundatur, nihilq; reſpondere auſit, ac duntaxat cogitet, quid ſibi velit iſthæc noua, rara & præclara ſiue ſalutatio, ſiue compellatio, χαῖρε κεχαριτωμένη. Aue gratia plena.

Maria ſuæ gratiæ plenitudinẽ noluit agnoſcere modeſtię cauſa.

Scimus interim, ac vltrò fatemur, in ſcripturis non eſſe rarũ, vt iuſti & ſancti gratia, imò & gratię fonte Spiritu ſancto pleni vel repleti eſſe dicantur. Siquidẽ de Ioanne Baptiſta legimus: Et Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. Tùm Ioannis mater Elizabetha repleta Spiritu ſancto, & pater Zacharias Spiritu ſancto repletus à Luca dicitur. Habet prętereà Stephanus hanc laudem, vt plenus Spiritu ſancto, plenus gratia & fortitudine appelletur. Fatemur, inquam, iſthæc aduerſariis, ſimulque mirandũ dicimus, eos adeò MARIÆ rigidos, inuidos ſimul & iniquos eſſe cenſores, vt quam nominis commendationem & excellentiam ſanctis aliis non grauatim concedunt, hanc vni MARIÆ adimant, ne & ipſa vel ab Angelo, vel à nobis plena gratia ſalutetur. Queruntur enim cum Marbachio, Latinum interpretem, quem conſtanter Latina ſequitur Eccleſia, Lucæ mentem & ſermonem Græcum non aſſequi, ſed perperam vertere, Aue gratia plena. Quo pacto igitur locum nobis & Latinis propriè reddi volunt? ad hunc nempè modum, Aue gratioſa, vt docet Bucerus, vel gratiam conſecuta, vt Caluinus, vel gratis dilecta, vt Beza, vel gratificata & dilecta, vt Bullingerus, vel grata Deo paſsiuè, quod ipſa ſit in gratia, ſicut Sarcerius & Æmilius, vel cui Deus faueat, vt Loſsius, vel accepta, vt Caſtalion, vel quæ in gratiam à Deo recepta ſit, vt Hemingius interpretatur. In tot quippè partes vel fruſta iſti interpretando concidunt ac diſtrahunt hanc Græcam vocem κεχαριτωμένην, vt vix Hippolytus, quemadmodùm in fabulis eſt, in tot partes laceratus ac diſtractus fuiſſe videatur. Idq; faciũt religioſi homines ſcilicet, ne quid cum veteri verſione & Eccleſiaſtica conſuetudine cõmune habeant, quæ perpetuò tot ſæculis legit publicéq; decantat, Aue gratia plena. Primus autem, vt opinor, Eraſmus hoc loco gratioſam eſt interpretatus: ſed qui tamẽ ad excuſandã nouitatem ſe ideò non negare MARIAM gratia plenam fuiſſe profeſſus eſt. Reprehendit autem Eraſmum Beza, ſe mirari aſſerẽs, cur gratioſam ille ſit interpretatus. Etſi enim hoc epitheto exprimitur propenſus Dei fauor, tamẽ negligitur quod præcipuum erat, Deum nempè pro ſua gratuita bonitate MARIAM gratam & acceptam habuiſſe, vt idem Beza notauit. Certè Ioannes Oecolampadius, linguarum peritia nulli ſectariorum hac ætate ſecundus, quum Theophylactũ interpretatur, non ſolùm ita vertit: Gaude gratioſa, ſed & plenam gratia dici poſſe meminit, vti probat Andreę Cratandri editio, quę anno XXIIII. Baſileæ, viuo adhuc Oecolampadio, fuit euulgata, & neſcio à quibus poſteà malè correcta. Vbi enim ſcripſerat Oecolampadius: Hoc eſt gratioſam eſſe vel plenam gratia, ſubſtituerunt recentiores: hoc eſt, gratioſam eſſe vel gratificatam. Vidit autem Lutherus nouatorum omnium anteſignanus, hunc Lucæ locum Germanicè quidem parum gratiæ habiturum, ſi recentiores Græci Euangelij interpretes in verſione Germanica æmularetur: nec veterem tamen & communem Eccleſiæ interpretationem hoſtis immanis Eccleſię voluit retinere. Aliam igitur fraudem excogitauit, vt loquentem hoc modo Angelum introduceret: Gegrüſſet ſeyeſt du holdſeligc. Cęterùm qui linguæ Germanicæ vtcunque periti ſunt, probè norunt, non ſingularem Dei gratiam, ſed humanum fauorem, imò etiam amatorium quiddam hac voce holdſelig contineri, vt idcircò etiam proci amatis puellis adblãdientes, hoc ipſo nomine illas haud illiberter appellent, ac illę viciſsim ſic appellari gaudeant. Culmannus vt magiſtri Lutheri figmentum comprobet, æquè inſolenter hanc nobis interpretationem obtrudit, Aue gratioſa, id eſt, cuius conuictum & conſuetudinem plærique omnes ambiunt. O lepidos interpretes, qui MARIAM antè vilem, obſcuram, ſordidam, nunc adeò gratioſam, celebrem, multis familiarem, gratam amabilemque depingunt, ac tantum non omnibus ſpectandam & amandam proponunt. Erat curæ ſcilicet, tantæ Virgini, vt aut adoleſcentibus, aut vulgo placeret, & hominum vel gratiam vel fauorem aucuparetur, ideoque gratioſa tùm ab Angelo dici, tùm ab Euangeliſta ſcribi debuit. Mira certè iſtorum in fingendo licentia impudentiaque, qui velut duabus ſedeant

In ſcripturis multi gratia pleni eſſe dicũtur, ſed nõ ſicut mater Domini.

Nouatores Mariæ non concedunt titulum, quẽ ſanctis aliis inferioribus tribuunt.

Quàm variè nóui vertant interpretes illud, Gratia plena.

Primus inter nouatores Eraſmus ab Eccleſię interpretatione hoc loco diſceſſit, à Beza reprehenſus.

Oecolãpadius vtroque modo legit gratioſa & gratia plena.

Quomodò Luther⁹ Germanicè vertérit Gratia plena.

Culmãni noua interpretatio, quomodò Maria fuerit gratioſa.

Luc. 1.

Actor. 7.

In apologia cõtra Eiſengreinum de miraculis.

In annotat. noui teſtamenti.

Circa 1. ca. Lucæ.

Concione 4. in feſto Annunciat.

Digitized by Google

sedeant sellis, MARIÆ diuersa prorsusque contraria tribuunt sæpè. Nam & idem Culmānus locum sic interpretatur, Salue vel gaude gratificata, dilecta, inquam, & recepta in gratiam insignem, adeoque fauorabilis & plurimum consecuta gratiæ, à Deo multiugis gratiis insigniter dotata & locupletata. Rursus verò, Aue gratiosa, hoc est, summè grata, suauissima, dilectissima ipsi Deo, & Angelis & Sanctis eius summè placens salue. A quibus non discedit Franciscus Lambertus, in hunc modum scribens: *Aue gratiosa, hoc est, summè grata, suauissima, dilectissima ipsi Deo, & Angelis & Sanctis eius, ei summè placens salue. Nuntius Dei sum, eius te nomine saluto. Grata & accepta es illi: te amat, te præ cunctis diligit, quam præcelsis muneribus donet.* Sedenim siue laudent, siue vituperent instabiles aduersarij, ô nos planè vel stupidos, vel insanos, tantum si concedamus, quantum ipsi à nobis perquàm iniquè postulant, vt in ipsorum nunc primùm ebullientium gratiam, Euangelicæ scripturæ verba circumcidi, lacerari, mutari, mirisque modis transformari patiamur, atque adeò leuiter à veteri interpretatione discedamus, quæ sanctissimis, doctissimis sapientissimisque Patribus hucusque satisfecit, quæ venerandæ semper placuit antiquitati, quæ suam Virgini matri laudem quam meretur assignat, quæ demùm ipsam loquentis Angeli mentem explicat luculenter. Itáne istorum libidini seruiemus, qui in verbo Dei nihil non arripiunt sibique sumunt, matrem vt Ecclesiam, à qua semel perfidi defecerunt, suis latratibus ac morsibus appetant, vtque suas in religione nouationes porrò augeant atq; defendant? Meliorem, vt spero, mentem Christus Catholicis dabit, ac perpetuò haud dubiè conseruabit.

Concione 2. & 3.

Franciſci Lamberti expoſitio.

In caput 1. Lucæ.

Haudquaquá expedit Catholicos nouatoribus cedere, & nouis credere interpretib. hoc loco.

Sed illi fortassè moderatiores & astutiores è nouatoribus videbuntur, qui nobiscum verbis quidem conuenire, & vsitatum titulum MARIÆ largiri dignantur, eam gratia plenam apertè pronunciantes. Vbi nos ab Athanasij regula non discedemus, qui sapientissimè docet, omnia hæreticorum verba esse suspecta, eosque semper insidias cogitare ac tendere, nihilque propemodùm sine animi peruersitate dicere vel facere. Ac verè nostri sectarij dolos hic meditantur, qui vt maximè Virginem gratia plenam asserant, tamen gratiæ vbertatem vel plenitudinem eidem Virgini non ampliorem quàm aliis electis deferunt, ipsoque gratiæ nomine ad iustitiam illam, vt vocant, imputatiuam subdolè abutūtur. Scribit ergo Brentius: *Ne hæc quidem vocabula, gratia plena, reiicimus, modò rectè iuxta analogiam fidei intelligantur.* Quæ autem isthæc analogia Brenti? Dicitur inquit, *plena gratia, quòd sit à Deo recepta in gratiam, & quòd Deus faueat ei.* Sed hanc mirificam & Patribus nostris incognitam fidei analogiam sibi seruet Brentius, ac tota schola Lutheri, si velit, porrò in delitiis habeat. Nos longè aliter in Ecclesiæ scholà de Christiana gratia, & sanctorum iustitia sentire ac tradere sumus instituti, sicut sequenti mox capite pluribus disseremus. Non igitur nos fallent noui Antidicomarianitæ, qui verbis quidem gratia plenam Virginem aliquando celebrant, sed si propiùs inspicias, re vera illi gratiam tollunt, eamque omni ferè gratia exundante, quæ & hominibus & Angelis non contigit, vacuam propè relinquunt.

Cauendi nouatores, qui Mariā gratia plenā dicunt, maleque intelligunt. Athanaſij regula de cauendis inſidiis hæreticorum.

Ser. 4. cōtra Arianos.

In poſtilla circa Euang. de feſto Annunciat.

Aduerſarij verbis fatentur, re ipſa tollunt Mariæ plenitudinē gratiæ.

Postremò quid nisi fraudem & imposturam nouatorum redolet, quod quidam vt gratiæ plenitudinem obscurent vel eludant, Angeli dictum Gratia plena, cum eo quod posteà subsequitur: Inuenisti gratiam apud Deum, omninò confundunt? Hæc enim duo apud illos vim eandem obtinent, ac tertium etiam illud, Dominus tecum, admiscent, velut hoc quoque ab Angelo dictum sit, ad rem eandem magis explicandam atque inculcandam. Docet ita Bucerus, nec dissentit Brentius, in hunc modum differens: *Quid sit gratia plena, Angelus ipse his verbis quæ in salutatione sequuntur, explicat. Addit enim, Dominus tecum.* Respondemus autem, sermonis Angelici maiestatem repugnare, quò minùs verba confundamus, in quibus singula quæque suum habent pondus, nec tam leuiter æstimanda, fœdeque cum dictis aliis commiscenda sunt. Sic & alibi Franciscus Lambertus, ne parum ineptiat, Euangelica verba confundit, quum ita docet: *Sequi Christum, est in eum credere, quod pariter est esse perfectum.* Adiungam & Melanchtonis nugas, qui tractans Christi sententiam: Si quis sermonem meum seruabit, mortem non videbit in æternum, hoc scholio deprauat locum: *Dicit se mitti, vt sit victima pro peccato, & homines reconciliari Deo non per legem Moysi, sed fiducia Messiæ, & hac fiducia Deum inuocandum esse.* Videt Lector, quàm multa hic temerè confundantur, quæ nihil faciant ad institutum. Quod si commentis horum astipulamur, eò facilè delabemur, vt partim

Alius dolus Sectariorū in verbis ſalutationis Angelicę permiſcendis.

In expoſit. Lucæ.

In Euangelium Lucæ.

Cur ſingula quoq; verba in hac ſalutatione ſint ſedulò perpendēda, ac integrè relinquēda.

In Euangel. Dominicæ Iudica Ioannis 8.

Digitized by Google

partim Gabrielem, partim Virginem reprehendere aggrediamur. Illum quidem, velut qui nesciret sua sensa verbis propriis enunciare, ac propterea vnum idemque toties repetat: hanc verò, quæ tam rudis, crassa & indocilis fuerit, sermonem vt Angelicum non caperet, eâdem de re sæpius admonenda. Quis verò pius dubitet quæso, tùm Gabrielem Archangelum suo perfunctum esse munere, vt sapienter & apertè diceret omnia: tùm ingeniosissimam ac religiosissimam Virginem, quicquid diceretur, attentè percipere, facilè intelligere, ac retinere fideliter potuisse? Testantur orthodoxi, quandam gratiæ plenitudinem, quæ aliis renatis non contigit, inde à primis annis MARIÆ cœlitus esse collatam, vt & ipse Lutherus posteà citandus agnoscit, quæ post virtutes infusas ad eam dignitatem, vt Filij Dei mater eligeretur & esset, peruenerit, hinc cum illa & ex illa Dominum mirificè perfectéque fuisse.

Sed & ipse Gabriel velut omnem hallucinandi ansam submouens, suum sermonem ita moderatur, vt inter gratiam & ipsius gratiæ autorem, inter effectum & causam, discrimen apertè statuat, velitque obseruari. Nimirùm ad donum gratiæ pertinet illud Gratia plena: autorem verò & causam gratiæ quod adiectum est indicat, Dominus tecum. Vtrunque porrò in verbis illis coniunctum & amplificatum videri potest: Inuenisti gratiam apud Deum: de quo præclarè dicto posteà fusiùs. Nam & antequàm Gabriel accederet, vt diximus, MARIAM gratia præditam, imò & plenam fuisse non dubitant eruditi, & post Gabrielis accessum cœpit cum illa & in illa esse Dominus, vt & anteà & posteà nunquàm in vllo fuit electorum. Dominus tecum in mente, tecum in ventre, tecum in thalamo, tecum in præsidio, vt dixit Laurentius Iustinianus. Habitat in Angelis Deus, sed non cum Angelis: quia cum illis eiusdem non est essentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatem.] vt Petrus Damianus meminit, pulchrè docens, multis modis Deum rebus creatis, sed idētitate, vt vocat, MARIÆ duntaxat inesse, quoniam idem sit quod illa, secundùm carnis assumptæ naturam, non communi tantùm illa cum cæteris hominibus ratione, sed & alia peculiari, carnis videlicet ex ipsa ipsiusque purissimo sanguine assumptione, quæ incomparabilem, ac ipsis etiam Angelis admirandam identitatem constituit. Vt enim scholasticè quidem, sed luculenter Dionysius Richelius dixit: Vnio ex amore procedit. Tantò itaq; specialiùs ac eminentiùs Deus adorandus dilexit, & præelegit MARIAM, quantò intimiùs, propinquiùs ac familiariùs se illi vniuit. Sed huic Virgini Deus se coniunxit, non solùm per gratiarum charismata, per illuminationem, per dilectionem, aut adhæsionem extrinsecam, sed etiam per naturalem & realem quandam identitatem, quia factus est aliquid eius eo modo, quo proles est aliquid sui parentis. Etenim aliquid substantiæ Virginis sacræ assumpsit, & hypostaticè atq; realiter sibi vniuit, & habitauit in medio eius.] Proinde inter omnes, vt ita loquar, gratias huic Virgini copiosè collatas nulla vel esse, vel fingi maior potest, quàm quod cum ea, vt cum alia creatura nulla, Dominus esse dignatur, meritò vt illi dixerit Gabriel, Dominus tecum. Id quod Petrus Martyr Alexandrinus interpretatur, perinde ac si affirmâsset, Dominus verbum tecum, Dominus verbum in vtero tuo caro fiet. Quam Martyris huius interpretationem tanti fecit [a] Cyrillus, vt eam repetere non dubitârit. Nec temerè notat [b] Bernardus, non solùm in, sed etiam cum MARIA fuisse & Patrem, cuius filium concepit, & ipsum filium, quem carne sua induit, & Spiritum sanctum, de quo concepit in vtero sanctificata. Ac rursus idem Bernardus notat, gratiam non modò generalem, sed & singularem in Virgine prædicari: generalem enim esse, quam de ipsa Christi velut fontis plenitudine accipiunt vniuersi, singularem verò, quod illa sola præ omnibus plenitudinem gratiæ sit consecuta.

Quanquàm nihil impedit, quò minùs hoc dictum, Dominus tecum, non solùm ad secundam, sed etiam ad primam & tertiam in sanctissima Trinitate personam vnà cum Bernardo referamus. Neque Sanctorum vlli potest ascribi, quod Angelus velut de tota Trinitate differens, soli MARIÆ tribuit: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Spiritus sanctus superueniet in te. Hinc MARIA thronus pudoris dignissimus, aula regia, cella cœlestis, ac totius Trinitatis triclinium iampridem appellatur. Cur igitur, vt cætera quæ ad horum verborum explicationem pertinent, omittamus, cur inquam, à verbis Euangelicis discedamus,

Distinguit Angelus inter gratiam & gratiæ autorem.

In serm. de Annunciat. virginis.

Serm. 1. de Mariæ natiuitate.

Identitas naturæ inter Mariam & Christum.

Libro 1. de præconio & dignit. Virgin. arti. 21.

Quāta vnio inter Mariam & Dei filium.

In actione 1. Synodi Chalcedonensis.

a In definitione primi anathematismi.

b Homel. 3. de B. Virg. Serm. 3. de annunciat. dominica.

In Maria generalis & specialis gratia confideranda.

Tota Trinitas cum Maria est ac manet peculiariter.

Maria nobile triclinium Trinitatis.

Digitized by Google

mus,& ea quæ Gabriel disertè distinxit, pro eodem accipiamus, velut imperitiæ illum arguentes, quod affirmet MARIAM inuenisse gratiam, & eam gratia plenam esse, ac Dominum itidem præsentem habere? Nec enim fas est angelicas, dicam & Euangelicas, commiscere voces, præsertim admonente nos Basilio Magno, sacras literas sic legi oportere, vt quia Spiritum sanctum habent autorem, in illis etiam literæ, syllabæ & apices, in quibus magna mysteria contineantur, magna religione ab omnibus obseruentur. Id quod Brentius quoque, licet aduersarius, hac oratione confirmat: *Memineritis obsecro, nullum apicem diuinæ scripturæ esse, qui non aliquam vtilitatem animo pietatis doctrinam affectanti adferat. Quid enim Spiritus sanctus ociosum, quid superuacaneum nobis obtruderet? Et si iota vnum ex lege, tanti momenti reputetur, vt donec prætereat cœlum & terra, ipsum non prætereat, quoad omnia facta fuerint: qui fieri posset, vt historiæ sacræ apices, quamuis minuti, non suam haberent existimationem & commoditatem?* Atque hæc satis esse puto ad illorum corruptelas ac fraudes patefaciendas, qui hoc illustri Gabrielis testimonio simul & MARIÆ præconio per inscitiam, siue potiùs per malitiam nequiter abutuntur. Quid autem veteres Theologi tùm Latini, tùm Græci his de rebus iam olim iudicârint, postquàm de ipso capite, id est, nomine gratiæ dixerimus, in medium adferre non omittemus.

In prœmio de Spiritu sancto.

In scripturis etiam minima quoq; consideranda, quæ suũ pondus habeãt, nec sint ociosa.

Hom. 2. in. li. Samuelis.

Matth. 5.

CAPVT QVINTVM.

Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multosq; non solùm de MARIÆ & renatorum, sed etiam de Christi Domini gratia nunc peruersè docere ac scribere.

Hæreticorũ est propriũ, in scripturę verbis fallere, hoc præsertim tempore.

NON temerè scribit Gregorius Nazianzenus, hæreticos esse syllabarum verborumque captatores: & [b] Hilarius de illis ipsis queritur, quòd callidi & astuti artificio quodam vtantur, & inclusam pernicioſam corruptelam exquisitorum verborum velamine contegant. Huiusmodi autem verborum captatores, & artificiosi sacrarum vocum corruptores, si antehac vnquam, nunc agminatim quidem irrumpunt, & sub specioso verborum prætextu pestilentes errores mirabili astu ferunt, tegunt atque defendunt. Exemplo esse possunt Lex, Euangelium, sacrificium, sacerdotium, fides, iustitia, traditiones, claues, peccatum & quæ sunt id genus plurima vocabula in diuinis quidem literis vsitata, sed nunc in hunc, nunc in illum sensum, prout cuique sectario commodum videtur, insidiosè & prauè detorta. Idem est iudicium de gratiæ nomine, valde quidem gratioso, & in sacris literis trito, sed sub quo isti nouarum opinionum vel parentes, vel educatores alunt admiranda monstra, ac præsertim pulcherrimam de iustificatione doctrinam magis magisque corrumpunt, non MARIAE solùm, sed & iustis & sanctis omnibus, ne illis vera constet gratia, mirabiliter iniurioſi. Quod vt paulò euidentius fiat, gratiæ definitionem à nouis Theologis acceptam in medium adferemus, ac aliquantò pressiùs hoc loco expendemus, vt hostiles laquei & pestilentes errores rectiùs intelligantur.

Orat. in laud. Cypriani.

In li. ad Cõstantinum Augustum.

Gratię nomine multi hodie abutuntur.

Quid sit & dicatur gratia nouatoribus.

[a] Ioannes Bugenhagius Pomeramus, *Gratia*, inquit, *fauor est, quo nobis benè vult Deus.* Aut sicut [b] Heerbrando visum est, *gratuitus fauor, acceptatio ac beneuolentia Dei, qua peccatores remissis peccatis recipit, adeoq; gratuita peccatorum ac iustitiæ imputatio gratiæ nomine significatur. De tali enim gratia Paulum differere, quando de iustificatione tractat.* Vnde illud etiam Buceri dictũ extat: *Paulus gratia Dei seruari nos prædicat, & passim pro gratuita Dei beneuolentia & misericordia nomine χάριτος vtitur.* Tùm Franciscus Lambertus nobis exprobrat: *De gratia qualitatem fecerunt, quum tamen nihil aliud sit quàm fauor Dei.* Suffragantur his quoque Centuriatores, quorum testimonio *Gratia est acceptatio gratuita propter meritũ Christi, eius q; integra ac plena imputatio. Atq; idem valet*, inquiunt, *in hoc dicto Aue gratia plena.* Postremò Lossij vox est: *Gratia fauorem significat, non qualitatem seu virtutem, quæ tùm in MARIA fuerit.* Nos verò priusquàm

a In epist. ad Rom. ca. 1.
b In lib. disputationũ.

In 1. cap. epist. ad Roman.
In c. 1. Luc. Cent. 1. c. 4.
In li. annotat. scholastic. circa Euangel. in die annunciat. Mariæ.

Digitized by Google

quàm de MARIAE causa respondeamus, apertè testamur, vehementer istos in Paulo interpretando falli ac fallere. Ardenter is quidem ac fortiter, vt nullus alius Apostolorum, in suis scriptis gratiam prędicat & inculcat: non fauorem quidem solùm, & donum quoddam externum Dei, sed internum & qualitatem, vt in scholis vocant, inhærentem, & ab externo illo Dei fauore profectam hoc nomine complectens, nihilque istis, qui hominem donis internis gratiæ & charitatis iustificari peruicaciter negant, assentitur. Etenim gentium ille in fide & veritate Doctor, gratiam etiam legem vocat, quæ, sicut per [a] Hieremiam promiserat Deus, Spiritu Dei scripta sit in cordibus. Deinde hanc [b] gratiam thesaurum nominat, quem iusti, siue iustificati in vasis fictilibus circumferunt. Hunc præterea [c] Spiritum inhabitantem esse dicit, in renouatorum nempè mentibus, ac demùm [d] hanc Dei nostramq; iustitiam facit: quoniam non nobis innata, sed ab illo ceu fonte, qui nos verè iustos facit, propter Christum infunditur atq; donatur, vt hoc sublimi Dei munere, quod iustificatorum est proprium, eosque Deo dilectos ac verè pulchros efficit, locupletentur. Præterea idem Apostolus hanc gratiam, & quæ cum illa infunduntur dona, non excludit à iustificatione, sicut isti contendunt, sed clarè pronunciat, non modò gratiam siue misericordiam Dei, sed & donum per gratiam in multos, qui ex Christo scilicet renascuntur, abundasse, loquens procul dubiò de ipsorum credentium iustificatione, quos & alibi, ne in vacuum gratiam Dei recipiant, néue Spiritum sanctum in sacro Baptismo acceptum contristent & extinguant, sapienter hortatur. Tùm eiusdem Apostoli dictum extat: Lex Spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Vbi pro gratia legem à Spiritu sancto in corda credentium scriptam, & ipsos propter Christum viuificantem nominat, gratiam, inquam, adeò efficacem, vt eosdem à lege dominioq; peccati, cui antea seruierant, ac mortis æternæ liberet. Adiungit deinde finem huius gratiæ iustificantis, vt videlicet iustificatio legis non dico imputetur, sed impleatur in credentibus, qui non secundùm carnem, sed secundùm spiritum ambulant, vt nempè opera fidei & charitatis præstent, atque ita legis factores efficiantur. Lex enim data est, vt gratia quæreretur: gratia data est, vt lex impleretur. Lex iustitiæ facit auditorem, gratia factorem.] vt præclarè dixit Augustinus.

Paulũ Apostolum loqui de gratia, vt sit donum internũ, non fauor externus Dei.

2. Cor. 3.
a Hier. 31.
b 2. Cor. 4.
c Rom. 8.
d Rom. 3.

Gratiam Paulus nõ excludit à iustificatiõe.

Roman. 5.
2. Cor. 6.
Roman. 8.

Lib. de gratia Christi. c. 19. & li. 2 contra aduersarios legis & Prophetarum cap. 19. In respons. contra Louanienses. Sess. 6. can. 11.

Erroris autem huius, sicut & aliorum plurium, causam vel maximam dedit Lutherus, qui vt Christianam gratiam insigniter labefactaret, habitus & qualitates, vt in scholis vocant, à Deo humanis infundi mentibus pernegauit. Vnde inter alia scripsit: *Gratiam accipio pro fauore Dei, sicut debet, non pro qualitate animi, vt nostri recentiores dixerunt: Gratia Dei est externum donum, fauor Dei, opposita iræ.* Contrà verò & æquissimè quidem censuit synodus Tridentina, hoc etiam proposito anathematismo: Si quis dixerit, gratiam qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei anathema sit.] Ac multa quidem Pauli testimonia præter superiora proferri possunt, quibus ille de gratia sic disserit, vt internum Dei donum & qualitatem inhærentem necessariò intelligamus. [a] Gratia eius, inquit, in me vacua non fuit. [b] Secundùm gratiam quæ data est nobis. [c] Propter eminentem gratiam Dei in vobis. [d] Habentes donationes secundùm gratiam, quæ data est nobis, differentes. [e] Vnicuiq; nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi. Neque dissentit Melanchton, vt arbitror, qui nisi gratiam pro interno Spiritus dono & inhærente qualitate sumeret, procul dubio non ita loqueretur: *Verissimum est habitare Deum in sanctis, & in eis efficacem esse, & illas pulcherrimas virtutes in Ioseph, Daniele & similibus sine vlla dubitatione esse motus diuinos, iustitiam & sacrificia Deo grata.*

Lutherus quomodò gratiæ nomine abutatur, ac alios etiã abuti docuerit.

Sententia synodi Tridentinæ, pro solo Dei fauore, gratia nõ est accipienda.

Pauli sententia pro gratia mẽti inhærente.

Melanchton agnoscit gratiã internum esse donum.

a 1. Cor. 15
b Rom. 12.
c 2. Cor. 9.
d Rom. 12.
e Ephes. 4.
In disputat. de discrimine veræ Ecclesiæ & aliorum hominum.
Lib. Eccles. hierarc. c. 1.
f Li. de perfecta hominis forma.
g Li. de Spiritu sancto.
h In Ps. 118.
i In corpore & sanguine Domini.
k Li. 11. thesau. c. 3. et 5.
l De libero arbitrio.
m Li. de perfectione spirituali.

Sed præstat veteres quàm nouos audire doctores, vt constet planiùs, talem gratiæ à Paulo traditæ naturam atque qualitatem esse, quæ mentibus renatorum infixa sit, easque Deo gratiosas, imò & diuinæ naturæ consortes efficere possit. Dionysius ille magnus gratiam hanc vocat deificationem, quæ, quum accesserit similitudo, creaturam creatori amabilem & dilectam reddit. Eadem gratia [f] Gregorio Nysseno puritas dicitur, à fonte Christo in nos deriuata: vel sicut [g] Basilius loquitur, Spiritus sancti participatio. [h] Chrysostomus bonitatem infusam, [i] Eusebius puritatem occultam, [k] Cyrillus Alexandrinus sanctitatem (quæ nobis insit) à Christo communicatam, Prosper virtutem & Deum ipsum in nobis habitantem, [l] Macarius arcana quædam cœlestis pulchritudinis vestimenta nuncupat. Postremò [m] Diadocus autor & ipse vetus,

Veterum testimonia de gratia, quod sit donum inhærens piorum animis, neq; fauor Dei duntaxat.

Digitized by Google

sed recens editus, de hac gratia pulchrè testatur, quòd, ex quo tempore baptizamur, illam in ima sede mentis abditam, & in profundo animæ residentem habeamus, quæ suam præsentiam & vim sensu quodam inexplicabili declaret maximè, quum baptizatus ad Dominum sese conuertit, eumque toto animo amare incipit: ex hac demùm gratia ingens & mirabile gaudium in ipso amante consequi solere. Ac eôdem referri potest, quod scripsit Ambrosius: Fidei gratia hanc habet potestatem, vt deuotis sibi diuinam infundat medelam, indeuotis verò conferat morbum, per quem totus homo intereat.] In c. 2. epist. prioris ad Timoth.

Augustinus sæpè & cõstanter docet, gratiam, præsertim apud Paulum, inhærens esse donũ Dei.

Quanquàm vnus est Augustinus huius gratiæ vt diligentissimus, ita integerrimus vindex, qui pro multis sufficere possit, vt genuinum Paulinæ doctrinæ sensum de gratia & percipiamus, & retineamus. Vocat illam, occultam quandam communicationem & inspirationem gratiæ spiritualis & dilectionis, quam Deus infundat & paruulis. Vocat [a] interioris hominis pulchritudinem, & [b] pignus donumque Spiritus, per quod operamur iustitiam, & à præuaricationis damnatione liberamur. Eidem gratiæ tribuit nouitatem, & virtutem tantam Spiritus viuificantis, quæ iustificatos non solùm à lege peccati & mortis liberet, sed etiam intus hominem iustificet, ac legem vniuersam donet impleri: conuersos enim à Deo gratia eius adiuuari, vt carnis vincant concupiscentias, & in accepta iustitia tùm proficiant, tùm perficiantur. Ac digna est Augustino sanè oratio sequens, è pulcherrima gradatione contexta, nec minùs huic commoda loco: Per legem cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam sanatio animæ abolitione peccati: per animæ sanitatem libertas arbitrij: per liberum arbitrium iustitiæ dilectio: per iustitiæ dilectionem legis operatio. Ac per hoc sicut lex non euacuatur, sed statuitur per fidem, quia sicut fides impetrat gratiam, qua lex impleatur: ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam, sed statuitur: quia gratia sanat voluntatem, qua iustitia liberè diligatur.] Tàm luculenter Augustinus, quem pro se audent citare aduersarij, eos ipsos verberat, qui gratiam in solo Dei fauore ponunt, eamque à charitate & legis implendæ studio secludunt, sola fide contenti. Sed & multis Augustini sententijs, quas vltrò prætermittimus, euinci facilè potest, quòd censeat nos iustificari gratia, id est, charitate cordibus nostris per Spiritum sanctum infusa, eamque charitatem concupiscentiæ victricem, & sicut Paulus dixit, legis plenitudinem, adeoque verisimam, plenissimam & perfectissimam hominis iustitiam vocat. Id agit gratia, inquit, vt dilectione impleantur mandata Dei, quæ timore non poterant. Gratia quippè Dei diffunditur charitas in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Propter quod ipse Dominus dicit: [c] Non veni legem soluere, sed adimplere. Et idem Apostolus, [d] Plenitudo legis charitas est.]

Gradatio Augustino digna, quibus modis homo iustificetur, & augeatur in illo gratia.

Augustinus testatur nos gratia, id est, charitate iustificari.

Lib. de peccat. merit. et remiss. ca. 9. & 10. Item lib. 4. cõtra 2. epist. Pelagianorũ cap. 5.
a Epist. 85. ad Consentium.
b Li. de Spiritu & litera ca. 15.
Lib. de Spiritu & litera ca. 30.
Li. 1. Retract. ca. 23. & li. de gratia Christi c. 30. & 42. et epist. 144 ad Anastasium.
Rom. 5.
Rom. 13.
In Psal. 118
c Matt. 5.
d Rom. 13.

Quis autem non videat, hæc Augustini aliorumque Patrum dicta non solùm vero similia, sed & diuinis literis prorsus consentanea esse, in quibus loquentem Spiritum sanctum audimus. Omnis gloria filiæ Regis ab intus. In maleuolam animam non introibit sapientia: Quum sit vna sapientia, omnia potest, & permanens in se omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, quemadmodùm hic locus etiam à Gregorio Nazianzeno citatur. Prætereo alias id genus voces planè diuinas, ex quibus & illæ sunt: [e] Ego diligentes me diligo. [f] Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quòd si pulchritudo & gloria renatis Dei filijs inest, si sapientiæ Spiritus in corda pia ingreditur, & illic inhabitat, seque in animas sanctas transfert, si denique se aut Christum diligentes diligit Deus, non potest gratia non habitus quidam & donum infusum siue supernaturale, multoque ampliùs esse quàm gratuitus Dei fauor erga eos qui iustificantur, vel qui in ipsa iustitia per Christi meritum accepta, cooperante fide bonis operibus crescunt, atque magis iustificantur. Aliôquin si hæc gratia, qua per Christum iustificamur, & in Christiana iustitia conseruamur, vel solo Dei fauore, vel sola hominis fide constaret, Apostolica Scriptura non traderet: [g] Qui non diligit, manet in morte. [h] Si quis non amat Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, sit anathema, [i] etiamsi videlicet omnem fidem habeat, ita vt montes

Quomodò scriptura demonstret gratiã interim & inhærens donum esse Dei.

Psalm. 44.
Sapient. 5.
In tractat. de fide.
e Prou. 8.
f Ioan. 14.
g 1. Ioan. 3.
h 1. Cor. 16
i 1. Cor. 13

Digitized by Google

montes transferat, alijsque præclaris & admirandis Dei donis conspicuus videatur. Vnde satis patere arbitror, haudquaquàm aspernandum esse, quod Petrus Cluniacensis, vir suo sæculo perquàm eruditus tradidit, Angeli dictum: Aue gratia plena, sic interpretans, vt quoniam Virgo charitate cæteris præstitit, gratia plena celebretur. Sedenim perbellè, nec sine numinis prouidentia factum puto, vt aduersarij quoniam à Christi corpore se ipsi segregârunt, ac idcircò à Christi Spiritu sunt alieni, diuinam hanc gratiam, quam per contentionem amiserunt, velut impatientes oppugnent.

Lib. 5. epistola 1.

Maria plena gratia, id est, charitate, iuxta Petrũ Cluniacensem.

Sed neque illud fraude vacat, quòd isti gratiam nobis ita describunt, vt eam cum peccatorum remissione misceant atque confundant, totam nempè hominis iustitiam in sola criminum venia collocantes. Reclamat autem huic sententiæ, vt cæteros prætermittam, Augustinus apertè pronuncians: Neque scientia diuinæ legis, neque natura, neque remissio peccatorum est illa gratia, quæ per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum datur.] Reclamat & Paulus baptizatos ita compellans: Et hæc quidem aliquando fuistis, varijs nempè grauibusque peccatis conspurcati, sed abluti estis. Neque hoc verbo contentus, addit & illud, Sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, & in Spiritu Dei nostri. Quarè sicut inter Christi mortem & resurrectionem distinguere necesse est, sic peccatorum veniam gratia renatis inhærente discernere conuenit, eodem Apostolo admonente, vt non solùm Baptismate in mortem cum Christo sepeliamur, sed cum eodem etiam in vitæ nouitatem resurgamus. Ac rursus idem Paulus, ne in sola peccatorum remissione acquiescamus, nouam creaturam & mentem Spiritu renouatam, nec solùm peccato mortuam, sed & iustitiæ seruam exigit. Atque hoc est, quod Christianam gratiam promittens Deus, per Ezechielem luculenter expressit: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. Habes remissionem peccatorum primam quidem Euangelicæ gratiæ partem diuina voce prædictam, sed mox pars altera quæ renatos perficit, his verbis annexa est: Et dabo vobis cor nouum, & Spiritum nouum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Id quod magis etiam explicans, & ad legem implendam accommodans, factores enim legis iustificabuntur, hoc adijcit: Et Spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini. Rectè igitur Augustinus vtrunque tribuit gratiæ, peccata donare & Spiritum charitatis infundere, quò & non sit molesta, & sit etiam iucunda iustitia.] Factum enim est homini facile in nouo Testamento, vt idem affirmat, quod in veteri difficile fuit, habenti fidem, quæ per dilectionem operatur.]

Errare nouatores etiam in eo, quòd remissionem peccatorũ & gratiam plane confundant, vt pro eodem capiant.

Lib. de gratia et lib. arbit. ca. 14.

1. Cor. 6.

Apud Paulum peccatorũ veniam & Christianam gratiã frequenter distingui.

Rom. 6.

2. Cor. 5. Ephes 4. Rom. 6. 8.

Ezech. 36.

Christiana gratia incipit à remissione peccatorũ, sed & dona interna cõprehẽdit, vt docet Ezechiel.

Rom. 2.

Lib. 1. ad Simplicianum q. 2.

Lib. super Exo. q. 166

Vim ergo Scripturis inferunt nouatores, qui ad solam peccatorum veniam ea quæ de iustorum & in Christiana iustitia proficientium gratia legimus, contrahunt, quique cum Bernardo non distinguunt inter gratiam, qua impij primùm conuertuntur, & qua iusti siue iustificati porrò adiuuantur, & qua demùm probati remunerantur. Neque sanè Christi gratia vsquam apparet illustriùs, præterquàm in his, qui postquàm sordidam illam ab Adam acceptam vestem cum veste nuptiali per Christum donata commutârunt, præclaris illis titulis ornantur, vt in Scriptura vocentur, [a] recti & [b] mundi corde, [c] iusti ante Deum, [d] immaculati, [e] synceri, [f] fructu iustitiæ repleti, ac demùm [g] in omnibus Dei mandatis & iustificationibus ambulantes. Vbi multis pugnare non attinet, quando certam & constantem Ecclesiæ doctrinam, quæ in Tridentina Synodo confirmata est, ad manum habemus, nimirùm Iustificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed & sanctificationem & renouationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ: per hanc verò fieri, vt non modò reputemur, sed verè iusti nominemur & simus: neque solùm remissionem peccatorum, sed cum illa quoque fidem, spem, charitatem, vt dona simul infusa, & iustitiam inhærentem accipi. Vnde perpetui etiam anathematis pœna illis decreta est, qui asserunt homines iustificari vel sola imputatione iustitiæ Christi,

Serm. 5. de Assumpt. Virginis.

a Psal. 7. et 31
b Matt. 5.
c Lu. 1. Genes. 6.
d Psal. 118.
e Philip. 1.
f Ibidem.
g Luc. 1.

Alia gratia cõuertimur, alia conuersi seu iustificati adiuuamur, alia probati remuneramur.

Quibus titulis ornentur à scriptura iusti & electi.

Sess. 6. c. 7.

Doctrinam aduersariorũ Ecclesiæ authoritate damnari.

Digitized by Google

vel ſola peccatorum remiſsione, excluſa gratia & charitate cordibus infuſa & inhærente. Sed & [a] Cœleſtinus Papa, qui Auguſtini ætate celebris, ab eoque laudatus fuit, eam [b] Concilij Mileuitani partem comprobat, qua diſertè damnatur, quicunq; dixerit, gratiam Dei, qua per Chriſtum iuſtificamur, ad ſolam remiſsionem peccatorum valere atque prodeſſe.

a In epiſt. ad Venerii Marinũ etc.
b Canõ. 3.

Quomodò Cẽturiatores Mariam plenã gratia fingant.

Verumenimuerò Centuriatores vt errorem ex errore ſerant, quemadmodùm in gratia definienda peccant, ita peiùs etiam definitionem ſuam ad MARIAM applicant. Etenim hanc non aliter plenam gratia dici cenſent, niſi ob acceptam veniam peccatorum, quæ illi propter CHRISTI meritum non ſint imputata. Nullum quippè alium gratiæ Diuinæ vſum, niſi in peccatorum remiſsione norunt conſtituere, & quoties de gratia ſermo eſt, ad iuſtitiam illam imputatiuam inſcitè relabuntur. Deinde Auguſtino ſapientiores videri volunt, qui ſacroſanctam hanc Virginem, quum de peccatis agitur, vnà cum Filio eius CHRISTO IESV Domino noſtro, vt primo loco diximus, ſemper excipiendam eſſe iudicauit. Ex eodem fonte manat illorum hallucinatio, qui vt receptam Eccleſiæ lectionem ſupprimant, & veritatis quoque lucem defugiant, ad nouas illas translationes confugiunt, pro gratia plena gratiam conſecuta, vel in gratiam à Deo recepta legentes, vt iam antè meminimus. Sed benè habet, quod ex aduerſarijs quidam ad veritatem propiùs accedunt, & inter hos VVolfgangus Muſculus modeſtè quidem, ſed iuſtè & doctè ſociorum caſtigat errorem, quum præſentem MARIAE cauſam hac oratione defendit: *Non ſemper gratia peccatorum remiſsionem ſignificat: peccatorum verò remiſsio ſemper gratia vocari poteſt. Beata Virgo dum ab Angelo ſalutaretur, vocabatur* κεχαριτωμένη: *vbi non ſtatim exponendum quòd propter peccatorum condonationem ſit dicta gratioſa.* Et rectè quidem hoc loco Muſculus, Græcæ linguæ non imperitus, ſuus perſtringit collegas, præceptoris Lutheri, vt puto, ſententiam ſequens. Is enim apertè confirmat, quicquid alibi garriat, & ex ipſis Angeli verbis probat, vt poſteà monſtrabimus, MARIAM plenam gratia, etiam in Matris vtero conceptam, ſimulque ab originali peccato præſeruatam extitiſſe. Et tamen Lutheri diſcipulis libet non ſolùm in ipſa verſione, ſed etiam interpretatione Lucæ, de remiſsione peccatorum hîc ſomniare, hoc eſt, pro auro carbones, vti dicunt, vendere, tantùm vt tetram peccati vel labem, vel ſuſpicionem inurant puriſsimæ Virgini, quam vt gratia plenam, ſic & innocentiæ laude incomparabilem verè & dici & cenſeri non ſuſtinent. Tam acerbo, tam iniquo iſti odio Matrem Domini inſectantur.

Lib. de natura & gratia ca. 36.

Fatetur Muſculus Mariam dici poſſe gratia plenam vel gratioſam, ſecluſa peccatorum remiſsione.

In 1. cap. epiſt. prioris ad Corint.

Nouatores Mariam nõ agnoſcere plenã gratia, niſi ſimul eam faciãt peccatricem.

Iuſtificatos omnes nõ æquali gratia donari, nec æquè ſanctos & iuſtos apud Deum eſſe.

Quàm multa pro æquipollẽtibus agnoſcant Centuriatores, vt Scripturę loca confundant ac deprauent.

Accedit & alius haudquaquàm prætereundus error Centuriatorum, qui vt dictum eſt, totius obedientiæ & impletionis legis iuſtitiæque per Chriſti ſanguinem partæ imputationem gratuitam, vno gratiæ nomine comprehendunt, eosque coràm Deo æqualiter iuſtos faciunt, qui Chriſti iuſtitiam fide apprehendunt. Hoc vt euincant, Scripturę loca conglomerant, eaque non minùs ridiculè quàm falsò explicant, in hunc modum pronunciantes: *Pro æquipollentibus vtuntur iuſtificare, remittere peccata, ſaluare, accipere gratiam, vitam habere: item iuſtitia, remiſsio peccatorum, ſalus, gratia, beatitudo.* Neque diſſentit VVigandus, qui gratiam, charitatem, miſericordiam Synonima eſſe contendit, quantumuis ſignificatione diuerſa ſint, & aliter atque aliter Deo tribuantur. Pari confidentia, ne dicam impudentia, diuinas illas virtutes, fidem, ſpem & charitatem, quas Paulus non ſemel apertè diſtinxit, pro arbitratu ſuo confundunt: ſicut & æquiualentes formulas in verbis illis conſtituunt, quibus iubemur Dei verbum audire & facere, in Chriſto eſſe & manere: hęc enim tantundem valere, perinde ac ſi dicas credere. Quis verò pius non ſtomachetur & horreat, quum videt ac audit tam multa & præclara Scripturæ verba contra ſenſum & conſenſum Doctorum, adeoque contra mentem expreſſam Spiritus ſancti tam fœdè commiſceri, & in ſenſum non dicam alienum, ſed hæreticum peruersè conuerti, vt hinc demùm iſti Apoſtolicę doctrinæ perfidi corruptores ſuum dogma, vel potiùs idolum extruant? Tale idolum dixerim, Imputatio ſanguinis ſeu obedientiæ Chriſti, vt iſti loquuntur, eſt legis integræ ſatisfactio. Et quod iſtorum coryphæus Lutherus euomit: *In Chriſto omnia paria ſunt,*

In parte altera Corp. doctrinæ Chriſt.

1. Cor. 13. Epheſ. 3. 1. Timot. 3.

Lutheri paradoxa, vt omnes pares faciat in Eccleſia.

ria sunt, & gratiam is plenè concedit, & vnicuique perfectam salutem apportat, vt certum sit eum omnia habere, qui Christum habet. In fide omnia opera fiunt paria, & vnum alteri simile est. Omnes iustorum commendationes, quæ in Scripturis nempè proponuntur, eodem modo intelligendæ sunt. Hæc noua & portentosa istorum Theologia est, plena vel idolis vel paradoxis, eô contendens maximè, vt omnem in Ecclesia ordinem, omnem iustorum dignitatem, omnes meritorum gradus aut abrogent, aut labefactent, vtque sub Christianæ simplicitatis prætextu, nouum nobis Iouinianismum obtrudant, ne quid inter cœlibes & coniuges, inter ieiunantes & edentes, inter sacrum & prophanum interesse videatur. In hos autem scopulos non impingerent, nisi absque clauo in vasto Scripturæ pelago nauigarent, & tanquàm Sirenum cantu fascinati, circa inanes speculationes hærerent de gratuito illo Dei fauore, de seruo hominis arbitrio, de imputatitia iustitia, de sola fide iustificante. Nos Augustinum ducem sequimur, & cum illo ingenuè profitemur: [a] Ex operibus bonis quæ fiunt per gratiam Dei, iustificati sunt homines, iustificantur & iustificabuntur.] Deinde cum eo ipso [b] testamur, gratiam in quibusdam pleniorem & euidentiorem infundi: in alijs tantam esse fidei gratiam, quanta ad obtinendum regnum cœlorum non sufficiat.] Rursus sicut ab eodem edocti sumus, intrepidè pronunciamus: [c] Charitas siue gratia inchoata, inchoata iustitia est: charitas prouecta, prouecta iustitia est: charitas magna, magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est, quæ tunc maxima est in hac vita, quando per illa ipsa contemnitur vita.] Nam pro eodem Augustinus gratiam qua iustificamur, & charitatem, quæ cordibus nostris infusa, Dei dilectores facit, accipere solet. Meras ergo nugas Culmannus profert, quum in hunc modum scribit: *Quilibet Christianus est plenus gratia, & Deus plenè fauet nobis, quando nos habet pro filijs suis, nec reputat nobis peccata nostra.* Atque hoc ille, vbi de MARIA plena gratia concionatur effutit: sed qui profectò aut ignorat, quid sit plenum esse gratia, aut contra propriam Scripturæ phrasim loquitur, quæ non nisi paucis & valde selectis hoc tribuit eulogium, idque non tam ob peccatorum veniam, quàm propter eximia dona gratiæ iustificantis accepta, & ob alia peculiaria munera, quæ Diuina bonitas non ita multis electis & iam antè iustificatis liberaliter elargitur. Tales verò præter Apostolos virtute indutos ex alto, Stephanus, Paulus & Barnabas à Luca commendantur.

Qualis nouatorum sit Theologia.

Retinendæ Augustini sententiæ contra Sectarios.

Culmanni error notatus.

a Li. 3. Hypognost.
b Lib. 1. ad Simplicianum q. 2.
c Lib. de natura & gratia ca. 70.
Lib. de gratia Christi ca. 30. et lib. de Spiritu & litera cap. 32.
Concio. 4. de Annunciat. Virg.
Actor. 2.
Actor. 6. & 7. & 11.

Ex quibus haud difficulter apparet, MARIAM sic ab aduersarijs gratia plenam intelligi, nihil vt illi magis quàm Magdalenæ, quàm [d] Samaritanæ, [e] Chananææ vel alteri bonæ fœminæ largiantur, quum earum vnam hoc fauore dignatur Deus, vt illam propter Christi meritum in gratiam recipiat, illique peccata commissa non imputet. Quid verò de pijs & laudatis in Euangelio fœminis dico, quibus credentibus peccata citra controuersiam remisit Deus, quas & ex impijs iustas effecit? Certè horum si cæco iudicio stare velimus, Deiparæ conditionem nihilo ferè potiorem quàm latronis faciemus, qui quum ad latus Christi dextrum in cruce penderet, & optatam suorum scelerum condonationem impetraret, de acceptæ gratiæ plenitudine potuit scilicet gloriari. Quo autem iure, quáue ratione licebit vnquam, per Christum obsecro, vt quod MARIAE concessum, & ab Angelo confirmatum est priuilegium, id ad omnes & quoslibet pœnitentes, aut etiam se propter Christum in gratiam recipi credentes detorqueatur? Ergóne sectarios, & in his Anabaptistas sine iustitia inhærente iustos, sine interiore sanctimonia sanctos, quin & Diuina gratia plenos homines existimabimus, quandoquidem secum ipsi statuunt certoque confidunt, Mediatoris Christi iustitiam, meritum, satisfactionem & obedientiam, qua pro nobis legem impleuit, sibi per fidem imputari, adeoque tam cumulatè donari, perinde ac si perfecta obedientia legi satisfecissent, & absolutam Christi iustitiam coram Deo præstitissent? Somnia sunt isthæc, imò pudenda & damnanda sunt phantasmata sectariorum, qui tametsi gratia iustificante donisque diuinarum virtutum careant, vtpotè non minùs à Christo capite quàm eius corpore separati, tamen de fidei iustitia, & salutis, vt vocant, certitudine tàm superbè, quàm friuolè gloriantur. O stultos verè homines, qui secundùm Christi Spiritum non sapiunt, non renouantur, non ambulant, viuæ tùm fidei, tùm charitatis expertes, & tamen sibi persuadere audent, se minimò

Nouatores gratiæ plenitudinem Mariæ nõ maiorẽ, quàm alijs fœminis in Euangelio laudatis, tribuunt.

Ex aduersariorum sententia, latro in cruce conuersus non differt à Maria in gratiæ plenitudine.

Quiuis Sectarij gratiæ plenitudinem hodiè sibi vendicant, & se Mariæ possunt æquare, si verum dicant aduersarij.

Quàm stulta sit multorum persuasio, se tantũ imputatiuè iustos & gratia plenos esse.

d Ioan. 4.
e Matt. 15.
Lucæ 23.

Digitized by Google

negotio, & quasi dormientes, ad maximam illam Apostolorum Petri & Pauli iustitiam peruenire: imò etiam eandem gratiæ plenitudinem, quæ in purissima & perfectissima Dei matre vbertim inerat, & alijs non est communicata, subitò sibi contingere, quandoquidem Dei verbo credunt, sibique persuasum tenent, quòd integra legis obedientia in Christum credentibus imputetur. De qua imputatitia Christi iustitia per fidem apprehendenda, sicut isti plenis buccis crepant, multi multa scripserunt, & nos etiam de Ioanne Baptista disputantes meminimus, plura vt subijcere non sit operæprecium. Hæc autem nobis repetuntur, partim vt obscurum non maneat, cur libeat aduersarijs nouas diuinæ Scripturæ interpretationes comminisci, sub quarum inuolucris & succis, suum de iustificatione virus occultent, & receptas in scholis distinctiones de operante & cooperante gratia, deque gratum faciente & gratis data subterfugiant: partim vt quàm viliter & abiectè de Matre Domini sentiant, rectiùs ab omnibus animaduertatur. Sic enim gratiæ nomine abutuntur, vt nullam in Virgine gratiam excellentem, plenam & perfectam nobis reliquam faciant, sed MARIAM duntaxat velut puellam nescio quam, & quando in gratiam à Deo receptam, illiq; reconciliatam imperito vulgo contemplandam proponant. Egregium sanè artificium talibus dignum Præconibus, qui MARIAM nisi peccatis defœdatam intueri ac prædicare non possunt, quique vt illam contractis, quas fingunt, maculis liberent, ad gratuitum illum fauorem & imputatitiam iustitiam more suo confugiunt, adeoq; MARIAE confugiendum esse putant. O doctores ingeniosos, qui in his Angeli verbis, Aue gratia plena, tam acutè philosophantur.

Quò referenda sit superior tractatio.

Verumenimuerò cur miremur nouatores Virgini derogare, eique gratiæ plenitudinem demere, quando summo etiam Regi Christo sunt adeò vehementer infesti, vt præclarum epitheton, quo plenus dicitur gratia, mirabiliter obscurare & contaminare non erubescant? Valde illustris & pueris notus apud Ioannem est locus, qui Christum, aut potiùs Verbum plenum esse gratia & veritate summa cum nostra consolatione affeuerat. Insurgit autem [a] Cruciger & vociferatur, hîc gratiam pro fauore Dei dici, & Christum esse plenum gratia, quia sit Patri verè dilectus, vt & propter ipsum diligantur electi. Bucerus in hunc modum: *Quod Christum Euangelista prædicat plenum gratia, eo significatur, ipsum per omnia Diuinum adeò apparuisse, vt & Dei erga eum fauor egregiè declararetur, & bonorum simul fauore iudicaretur simul dignissimus.* Nec dissentit [b] Hieronymus VVellerus, suffragantur & [c] Centuriatores, quorum iudicio gratia hîc pro Dei fauore nominatur, sicut & in locis adiunctis: Plenum gratia & veritate. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quod postremum ita Brentius interpretatur: *Accepimus fauorem Dei pro fauore Christi, hoc est, Deus idcircò fauet nobis, quia fauet Christo filio suo.* Vnde colligit argumentum vt probet, non posse quemquàm suis operibus, sed alieno tantùm Christi beneficio seruari, veramque salutem consequi. Postremò Filius Dei Losio plenus gratia, *id est, fauore Patris dicitur, quia ipse Patri placet præ omnibus: omnes autem ex Christi plenitudine accipere gratiam pro gratia, hoc est, fauorem Dei erga nos propter fauorem Patris, quo filium complectitur. Aliòquin totum genus humanum esse sub peccato & reum iræ Dei, plenum tenebris & mendacio.* Quarè sic istis gratia plenus est Christus, quoniam pleno fauore Pater illum complectitur, eumq; in primis acceptum habet atque charum.

Nouatores non solùm Matri, sed & filio Christo gratiæ plenitudinem derogare.

Quomodò intelligant noui doctores, Christum dici plenũ gratiæ & veritatis.

Ioan. 1.

a In 1. cap. Ioan.

In 1. c. Ioan.

b In natalẽ Christi.

c Cent. 1. lib. 1. cap. 4. pag. 96. Ioan. 1.

Hom. 12. In Ioan.

In annotat. scholast. circa Euan. in natali Dñi.

Quod si verum & germanum propositi loci sensum requirimus, longè quidem sublimiùs quàm isti putant, cœlestis Aquila volat, eoque contendit maximè, vt Christi Dei simul & hominis maiestatem commendet ac illustret. Illum igitur quatenus est Deus, verbum, vitam & lucem esse dixerat, & deinde Christum hominem factum, à cæteris electis eo ipso distinguit, quòd plenus gratiæ & veritatis existat. Ac ne putemus illum, sicut plærosque alios, Deo & hominibus duntaxat gratiosum esse censendum, euidenter seipsum explicauit, quòd de illa scilicet gratiæ & Spiritus plenitudine loquatur, quam illi Deus non ad mensuram vt reliquis, dedit, & de cuius plenitudine redundante nos omnes accepimus, & quidem gratiam pro gratia, id est, pro his meritis quę contulit gratia, vt [d] Augustinus, vel pro imperfecta legis gratia perfectã Euangelij gratiam, sicut [e] Chrysostomus interpretatur. His addit demùm idem Euangelista:

Quomodò Christus plenus gratia à Ioanne verè propriéq; dicatur.

Ioãnes seipsum explicat, quomodò Christũ gratia plenum velit intelligi.

d Li. de correptione & gratia, c. 13. & li. de gratia & libero arb. c. 8. & 9.

e In Euang. Ioan.

Lex

Digitized by Google

Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum facta est. Sic ergo Christus Ioanni gratia plenus dicitur, vt omnem eminentis perfectæque gratiæ, quæ porrò in credentes defluit, influxum & principatum huic vni, ceu fonti & capiti, ascribendum esse cognoscamus. Qui sensus alijs etiam Scripturæ locis consonat, quibus liquidò asseritur, quòd Christum, vt nomen ipsum indicat, vnxerit Deus præ participibus suis, ita vt super alium nullum, sicut super illum vnũ requieuerit Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, quemadmodùm fusiùs Esaias de hac gratiæ in Christo plenitudine commemorauit. Vnde Paulus etiam de Christo loquitur, & sæpè quidem illum Ecclesiæ caput esse, totumque corpus mysticum ex illo capite pendere, foueri, regi atque gubernari. Vnicuique nostrum, inquit, data est gratia secundùm mensuram donationis Christi: & addit, quod ascendens idem in altum dederit hominibus dona, vt impleret omnia, Christum nempè gratia plenum ostendens. Eodem modo Patres Christum etiam secundùm naturam humanam gratia plenum agnoscunt, multisque sententijs comprobant, præsertim [a] Origenes, [b] Basilius, [c] Cyrillus, [d] Gregorius, sed quorum verba hoc loco repetere supersedemus. Hinc & Theologi quidam fontanam, vt loquuntur, gratiam atque iustitiam in Christo locant, quam posteà Scholastici in gratiam habitualem, vnionis & capitis, docendi gratia distinxerũt, soliq; Christo vt pleno gratia, competere demonstrârunt. Quę doctrina vt singularem Christi præstantiam & dignitatem astruit, ita longè magis & efficaciùs credentes cõsolatur, quàm quum audiunt, Christum ob solum Patris fauorem, vel quòd Deo & hominibus fuerit gratiosus atq; dilectus, plenum gratia nuncupari. Hęc enim interpretatio, prętereà quòd Ioannis sublimitati minùs conuenit, ad alios etiam eximiè iustos homines potest extendi, quum de Moyse scriptum legamus: Dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione est. Sedenim qui renatos gratia inhærente & charitate infusa spoliant, huc demùm videntur progredi, vt gratiæ inhabitantis plenitudinem vix etiam capiti Christo permittant, ac eo ipso non modò matris gloriam, sed & insignem filij maiestatem magis ac magis obscurent extenuentq;.

Psalm. 44. Actor. 20. Esaiæ 11. Colossen. 2 1. Cor. 12. Ephes. 1. Ephes. 4.

Ioannem ita de Christo loqui, sicut alibi Scriptura solet.

a Homil. 2. in diuersos. b Hom. de pœnitentia. c Lib. 1. ca. 13. & 17. in Ioan. d Lib. 13. Moralium, cap. 33.

Gratiam & iustitiam fontanã vni Christo deberi.

Eccles. 45.

Cur aduersariorum interpretatio fugienda.

CAPVT SEXTVM.

Quomodò veteres Theologi, et ex aduersarijs nonnulli, plenitudinem gratiæ Virgini Matri verè collatam confirment ac prædicent.

HActenus quidem satis ostensum putamus, eos magnoperè hallucinari, qui Euangelicum titulum Virgini matri de cœlo allatũ, totq; sæculis tritum, quo gratia plena vbiq; gentium celebratur, haud obscurè inuident, ac palàm derogare conantur. Ex quibus nonnulli eô impudentię prodiuntur, sicuti monstrauimus, vt seipsos ac suos, proh nefas, in gratiæ cumulo Virgini sacrosanctæ tantùm non exæquare cõtendant. Fingunt enim se à Deo receptos in gratiam, & per Christi fidem acceptos atq; reconciliatos, qui idcircò non secus quàm Dei mater, pleni gratia possint nominari atq; cẽseri. O miros & miseros vanæ gratiæ iactatores: diuina verò & Christiana gratia non plenos, sed vacuos, & à nullo bono Angelo prędicãdos, quos nobis Quintũ hoc Euangelium procreauit. Nunc promissas Patrum sententias in medium producemus, qui tùm vitę sanctimonia, tùm nominis celebritate, tùm doctrinæ præstantia, ac omnis gratiæ splendore commendati, recentiores quidem Theologos, vt nihil dicam aliud, longo post se interuallo relinquunt.

Quàm vanè & stultè quidam sibi Mariæ proprium titulum sumant, vt gratia pleni esse dicij; videantur.

Veteres potiùs quàm recentiores Theologi in præsente quæstione audiẽdi.

Ordiemur autem ab Hieronymo tùm Latinæ tùm Græcæ linguæ peritissimo, qui, gratia plena, nobiscum constanter legit, eamque suo iam tempore vsitatam in Ecclesia lectionem nullo in loco mutauit, hoc ipso indicans, quid alijs faciendum esse putaret. Ac velut rationem retinendæ lectionis huius redderet: Sancta MARIA, inquit, quia conceperat eum, in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, plena gratia salutatur.] Vnde alibi MARIAM flumini confert pleno alueo fluenti, & Spiritus sancti gratia redundanti. Tùm à Sophronio Hieronymi familiari scriptum

Testimonia veterum Patrum, qui constanter legũt, Aue gratia plena.

In epist. ad Principiam virginem. Coloss. 1. Serm. de Assump. Virg.

Digitized by Google

ptum legimus: Dei genitrix electa & præelecta iure ab Angelo salutatur & prædicatur gratia plena: Verè plena, per quam largo sancti Spiritus imbre superfusa est omnis creatura.] Nec multò pòst: Etsi in sanctis Patribus & Prophetis gratia fuisse creditur, non tamen eatenus plena. In MARIAM verò totius gratiæ, quæ in Christo est, plenitudo venit.] Eiusdem illa vox est: MARIA cunctis tantò venerabilior, quantò gratiosior: & quantò virtute altissimi extollitur ad sublimia, tantò clarior resultat in gloria. Plena siquidem gratia, plena Deo, plena virtutibus: non potest non possidere plenè gloriam claritatis æternæ, quam plenissimè accepit vt Mater fieret Saluatoris.] Et quoniam plena virtutum gratia fuit, rectè illam agro pleno, vt Isaac locutus est, & Diuinitus benedicto conferri monet. Quid autem illo luculentius, quod post Sophronium etiam Chrysologus repetiuit: Benè plena, quia cæteris per partes præstatur: MARIAE verò simul se tota infudit plenitudo gratiæ? Hoc quippè est quod Dauid canit: Descendit sicut pluuia in vellus.]

Maria plena gratia plusquàm alij Patres & Prophetæ. Ibidem. Maria vt aliis præstat plenitudine gratiæ, sic & gloriæ magnitudine in cœlis. Genes. 27. Maria totis accepit, quod sanctis alijs p partes distributum est. Serm. 142. Psal. 71.

Neque dissentit Ambrosius, vt ex verbis eius iam antè citatis, sed nunc repetendis potest animaduerti: Benè plena gratia dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratiæ repleatur authore.] Quod si discipulus magistro, Augustinus Ambrosio iungendus est, vnum profectò idemque ambo senserunt. In Enchiridio Augustiniano hæc extat oratio: Sic & eius matrem Angelus salutauit, quando ei futurum annunciauit hunc partum, Aue, inquit, gratia plena.] Et paulò pòst: Inuenisti ait, gratia apud Deum. Et hæc quidem gratia plena, & inuenisse gratiam apud Deum dicitur, vt Domini sui, imò Domini omnium Mater esset.] Tùm alibi ab eodem Augustino scribitur: [a] Quum dixit Angelus: Aue gratia plena, ostendit ex integro iram excusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam.] Ac rursus: [b] Gratia refertur pro culpa: plena dicitur non vacua. Impleta est gratia, & euacuata est culpa. Hoc modo ipsa venerabilis Virgo nostra in suo cantico plausit. Esurientes impleuit bonis.] Ac Ambrosio quidem consonat Beda, quum luculenter, inquit: Benè gratia plena vocatur, quæ nimirùm gratiam, quam nulla alia meruerat, assequitur, vt ipsum videlicet gratiæ concipiat & generet autorem.]

In Maria benedictio gratiæ plena. Ad Laurēt. cap. 36. a Serm. 2. in natali Domini. b Serm. 17. in natali Domini. Quam gratiam nulla meruit, assequitur Maria plena gratia. Luc. 1. In 1. c. Luc.

Cum his pulchrè congruunt, quæ apud Eusebium Emissenum, aut si quis alius Eusebius librum illum edidit, in hunc modum traduntur: Quis vnquàm tantam gratiam habuit, quanta Virgo MARIA? Alijs enim ad mensuram dantur: hæc autem gratia plena dicitur. Considera modò, quantæ ante eam, quantæ post eam mulieres & Virgines fuerunt. Hæc tamen sola Mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia est, vt vna ex tantis millibus eligatur, quæ quum gratia plena sit, priusquàm concipiat, post conceptionem quanta Dei abundauit gratia, quis cogitare possit?]

In Euang. Lucæ, Missus est Gabriel. Nullus gratia plenior ac Maria. Si Maria plena gratia ante cōceptum filij, plenior post ipsum conceptum.

Vnde non perperam sentiunt, qui de MARIA dictum accipiunt, quod in Canticis loquitur Spiritus sanctus: Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Nota est enim Scripturæ phrasis, quæ per vnguenta sæpè præclara charismata, ipsumque donorum authorem Spiritum sanctum accipit, Ambrosio teste. His vnguentis perfusa Virgo, non potuit non plena esse gratia, vt hinc eius odore tota Ecclesiæ domus mirificè fragret, sic vncta nimirùm ab hospite suo, quem domi suæ nouem mensibus occuluit, vt gratiarum omnium particeps foret, sicut Rupertus quoque notauit, Addit & illud: Tota omninò munda materia, de qua sancta Dei sapientia domum æternam sibi ædificaret.] Ac alio in loco, vt datam MARIAE plenitudinem gratiæ clariùs demonstret, hunc sermonem inducit: Accepit MARIA diuisionem gratiarum, ita vt operationem virtutum omnimodam, maximeque fidem & prophetiam, siue omnem haberet propheticam gratiam. Et hæc est, inquit, gratia plena.] His affine est quod idem alibi docet: Nec inter Angelos, nec inter homines similem vel primam habet MARIA, vel sequentem habitura est: verè columba, quia gratia plena: verè electa, quæ non solùm salua existeret, verùm etiam salutem pareret.] Vocat igitur eandem virtutum operatricem, ac totius sanctæ religionis magistram, qualem

Cantic. 1. Maria vnguēto gratiæ fragranti repleta. Per vnguenta mystice charismata spiritualia designari. Li. 1. de Spiritu sancto cap. 8. In li. 1. Cāt. Maria plena gratia etiam gratis data, vti vocāt. Li. 1. de gloria & honore filij hominis. Maria fic gratia plena, vt nō solùm salua sit ipsa, sed & salutē pariat mundo. Lib. 6. in Cantica. Maria ob gratiæ plenitudinem, quàm præclarè vocetur.

Digitized by Google

qualem nunquàm oculus vidit, & qualis ab initio quando Eua facta est, non fuit, nec est, nec erit in cogitationibus suis, in verbis suis, in factis suis, in omni odore suauitatis, in omni flore & fructu honestatis.] Tot ille modis gratiæ magnitudinem, imò plenitudinem Virgini defert, & summa quæque dona in hoc electo vase iubet suspicere ac reuereri. Quid porrò Petrus Damianus? O nouum, inquit, & inauditum, Angelicæ salutationis obsequium. Plenam appellat gratia, quia ipse in eam descendebat, per quem omni mundo collata est gratia.] Et rursus: Quid sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfectionis singulari huic Virgini deesse potuit, quæ totius diuinæ gratiæ charismate plena fuit? Sic namque ab Angelo; dum salutaretur, audiuit: Aue gratia plena, Dominus tecum. Quid rogo vitij in eius mente vel corpore vendicare sibi potuit locum, quæ ad instar cœli, plenitudini totius Diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim, sicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, si cunctorum merita transcendat mortalium, quæ & ipsam superexcedit celsitudinem Angelorum.] Luculenta sunt hæc sanè ac fortia, quibus Diuinæ gratiæ plenitudo, abundantia, perfectio hîc MARIAE tribui liquidò significatur.

Serm. 3. de natiuit. Mariæ.

Coloss. 2

Sic Virgo plena gratia, nullis vt careret virtutibus atq; donis præstantibus, quæ meruit sacrarium esse diuinitatis.

Nihil verò sit operosum, ex Bernardo multa coaceruare, quæ hanc ipsam gratiæ Marianę plenitudinem astruant, quum in hoc quidem campo sæpè ille versetur. Sed vt paucos duntaxat ex illius horto flosculos decerpamus, Inuenit gratiam plena iam gratia, inquit, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominùs sine viri cognitione grauida, sine muliebri dolore puerpera.] Tùm alibi rursus: Legimus in Actis Apostolorum & Stephanum plenum gratia, & Apostolos fuisse repletos Spiritu sancto, sed longè dissimiliter à MARIA. Aliôquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodùm in MARIA: nec illi conceperunt de Spiritu sancto, quomodò MARIA. Quid mirum, si gratia plena erat, cum qua Dominus erat?] Ac iterum idem: Est sagitta electa amor CHRISTI, quæ MARIAE animam non solùm confixit, sed etiam pertransiuit, vt nullam in pectore virginali particulam vacuam relinqueret, sed tota virtute, toto corde, tota anima diligeret, & esset gratia plena.] Neque solùm Bernardus, sed etiam æqualis eius Petrus Cluniacensis, vt anteà meminimus, plenam & redundantem in MARIA gratiam nominat charitatem, omnium nempè diuinorum charismatum parentem ac principem. Quis enim illud primum & maximum mandatum sic vnquam impleuit, quis sic vnquam implere poterit, sicut Emanuelis nostra puerpera, in qua Diuinus amor adeò conualuit, ipsamque in omni bono tantoperè solidauit, vt spiritualis qualiscunque defectus in eam omninò incidere non posset, quandoquidem non solùm in omni gratia consummata, verumetiam in omni bono & dono quod acceperat, confirmata sit, sicut Richardus Victorinus affirmat. Cum igitur in matris vtero esset sanctificata, & ante Verbi incarnationem gratia plena, in ipsa quidem incarnatione, auctior illi gratiæ plenitudo contigit, sicut verbis illis Angelus indicauit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. In hac gratia porrò magis magisque profecit, vt semper amore diuino flagraret, gratiæq; vigorem perpetuum conseruaret, quam neque per culpam neq; per negligentiam minueret vel obfuscaret, vt pluribus explicat Dionysius Carthusiensis.

Ser. de natiuit. Mariæ.

Hom. 3. de B. Virgine. Act. 6. & 2.

Coloss. 2

Homil. 29. super Cant.

Li. 1. epist. 5

Lib. 2. de Emanuele, c. 29. & 30.

Bernardus Mariam à plenitudine gratiæ sedulò laudat.

Plenitudo gratiæ perfectius Mariæ, quàm Sanctis aliis ascribitur.

Maria vt gratia, sic & charitate plena atq; perfecta.

Maria præ cæteris præceptū charitatis impleuit.

Cæterùm quid ego de Scholasticis doctoribus dico, ad quorum mentionem nauseant Sectarij? quanquam non minùs prudenter illi quàm constanter docent, nunciatam ab Angelo gratiæ plenitudinem nulli Sanctorum magis quàm Virgini conuenire. Proinde Thomas Aquinas, qui Scholasticorum doctorum facilè princeps est, ac veteres quidem summa fide sectatur, dicere non dubitat: Beata Virgo MARIA tantam gratiæ obtinuit plenitudinem, vt esset propinquissima authori gratiæ, ita quòd eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodammodò gratiam ad omnes deriuaret.] Ac subiungit non esse dubitandum, quin eadem Virgo donum sapientiæ & gratiam virtutum, sicut & Prophetiæ, acceperit excellenter, licet horum donorum vsum non habuerit, nisi quantum personæ & sexus

Lib. 3. de præconio & dignitate Mariæ art. 7

In 3. part. q. 27. art. 5.

Testimonia scholasticorum Doctorum de Marianæ gratiæ plenitudine.

Quomodò Aquinas plenitudinem gratiæ in Maria commendet.

ratio

Digitized by Google

ratio pateretur. Ac Virginem quidem sanctis alijs, sicut & Angelis, gratiæ plenitudine vel triplici de causa præstitisse testatur: Primùm quidem, quòd animam omni gratiæ copia refertam haberet, tùm ad omne peccati fermentum euitandum, à quo illa quidem fuerit immunis, tota pulchra & sine macula: tùm ad omnia virtutum genera exercitanda, in quibus illa velut viuum & absolutum exemplar se omnibus præbuerit atque præluxerit. Deinde quandoquidem plenitudo gratiæ in anima eius ad corpus siue carnem, sicut in nullo alio, redundârit: adfuisse quippè illi Spiritum sanctum, cuius amor non modò sanctificationis gratiam in pectus Virginis infuderit, sed etiam in eo singulariter arserit, nec solùm in eius corde, sed etiam carne mirabilia fecerit, illudque potissimùm, vt ex illa Deus & homo procrearetur. Postremò illam non sibi tantùm, sed ad communem etiam totius humanæ gentis salutem præ cæteris omnibus & Sanctis & Angelis, qui neque à Deo sic illuminantur, neque mundum adeò illuminare possunt, abundante gratia cumulatam esse. Accedit & maxima quæ illi cum Deo est familiaritas, quæ ne Angelis quidem obtingit, illamque totius Trinitatis nobile triclinium & omnium creaturarum quasi dominam fecerit. Hæc enim summa eius doctrinæ est, quam idem Thomas eruditè proponit, ac varijs in locis de MARIAE gratia enucleat diligenter.

Triplici modo Maria præcellit sanctos in gratię plenitudine.

Vide opusculũ Thomæ 60.

Sed & Thomæ præceptor Albertus inter Philosophos & Theologos sui temporis verè magnus, idemque Sueuus Lauuingæ natus & Episcopus Ratisponensis, nullam omninò creaturam censet existere, quæ ampliorem gratiæ plenitudinem, perinde ac Virgo Deipara, suscipere possit, iure vt in eius persona decantet Ecclesia: Ego Mater pulchræ dilectionis & timoris & agnitionis & sanctæ spei: in me gratia omnis vitæ & virtutis. MARIAM igitur vas veluti plenum, in quo nihil sit vacuum, quodque plus liquoris recipere nequeat, posse censeri: solum CHRISTVM interim plenum gratiæ & veritatis persistere, quòd hic solus homo citra mensuram per gratiam habeat, quæ per naturam sibi vendicat Deus, quodque plenus sit gratia & veritate: gratia, inquam, sicut ipse vocat, datiua & effluxiua, non autem receptiua: MARIAM verò, quæ ad mensuram accepit gratiam, plenam dici gratia quantum ad affectum, non quantum ad intellectum pertinet, quandoquidem in via non habuerit rerum omnium, nec plenam diuinitatis per speciem, vt vocant, cognitionem, quæ vni Christo contigit, in quo thesauri sapientiæ & scientiæ omnes absconditi reperiantur, imò in quo diuinitatis plenitudo corporaliter habitet Apostolo teste. Igitur in Christo esse quasi fontis, in MARIA velut fluminis, in Sanctis tanquàm riui à flumine descendentis plenitudinem. Demùm quam gratiæ plenitudinem Angelus in MARIA prædicat, hanc Albertus tam latè patere docet, vt eius ambitu gratia quam vocant, Sacramentalis, & gratia virtutum siue Theologicarum, siue Cardinalium, sed & septem dona apud Esaiam fructusque duodecim Spiritus à Paulo enumerati, octo itidem beatitudines in Euangelio traditæ comprehendantur. Addit porrò memorabilem regulam, ipse principium per se notum appellat, non esse dubitandum videlicet, quin MARIAE tribui conueniat, quicquid boni pura quæuis creatura vel fecerit, vel receperit, quum Virgo à nullo illustrium, vt Damascenus asserit, superetur. Omitto alios non ignobiles Theologos, qui vno velut ore confirmant, plenitudinem quandam prærogatiuæ, sicut Bonauentura vocat, vel vt alij nominant, abundantiæ vel singularis præeminentiæ, vni Virgini, ac nullis alijs, tribui oportere, illo semper excepto, de cuius veluti capitis absoluta plenitudine nos omnes, veluti membra, & gratiam & gloriam accipere necesse sit, vt tota Scriptura diuina confirmat.

Alberti Magni testimoniũ de plenitudine gratiæ multiformis Mariam exornantis.

De laudib. B. Virginis c. 69. 70. 72

Eccles. 24.

Quomodò plenitudo gratiæ aliter in Christo, quàm Virgine statuẽda.

Gratiæ plenitudo aliter in Christo, quàm in Maria, vel Sanctis, inuenitur.

Coloss. 2.

Esaiæ 11.

Galat. 5.

Matth. 5.

Ibid. ca. 8.

Alberti regula de Mariæ perfectione.

Quomodò theologi recentiores distinguant inter plenitudinem gratiæ Christo & Matri eius congruentem.

In 3. li. sent. dist. 13.

Tantum abest vt vel hodie Catholici, vel iampridem scholastici Theologi, quum gratiæ plenitudinem Virgini matri assignant, summæ perfectissimæque Christi gratiæ velint aliquid esse detractum. Hunc enim solum propriè & absolutè gratia plenum prædicant, nulla vt creatura eminentem & perfectum illum gratiæ gradum sicut Christus, attingat, siue ipsam gratiæ essentiam, vt vocant, siue operandi virtutem, siue nobilissimos effectus gratiæ libeat contemplari.

Supereſt

Digitized by Google

Supereſt vt ab aduerſarijs ſuffragium quoque petamus, aut oblatum potiùs accipiamus, ne illis videamur ingrati, vbi aliquid de rigore ſuo remittunt, & velut humaniores facti, nobiſcum Aue gratia plena dicere non dedignantur. Atqui hoc modo legunt & ſcribunt Vitus Theodorus, Antonius Coruinus, Nicolaus Hemingius, & Georgius Æmilius, quibus addo etiam Centuriatores aliosque omnes, qui ſuos præclaros duces Lutherum & Brentium hac in parte ſectantur. Lucas autem Loſsius mihi prætereundus non eſt, qui hanc argumentationem ex aduerſarij perſona proponit: MARIA dicitur ab Angelo plena eſſe gratia: ergo Chriſtus non eſt ſolus plenus gratia. Diſſoluit nodum hoc pacto. *Reſpondeo*, inquit, *per diſtinctionem adantecedens. MARIA eſt plena gratia, ſcilicet communicata, hoc eſt, ornata à Deo multis virtutibus præ cæteris mulieribus. Chriſtus autem eſt plenus gratia, non communicata, ſed propria, quam alijs impertit ſiue communicat.* Obſecro te Lector, quid hîc aliud facit Loſsius, niſi quod veterem ſcholaſticorum, adeoque totius Eccleſiæ doctrinam repetit atque confirmat? Tùm Bullingerus MARIAM gratia repletam agnoſcit, quæ Deo ſit gratiſsima facta, & inſigniter à Deo multiiugis gratijs dotata & locupletata. Quid autem hoc eſt aliud quæſo, niſi gratia plenam Virginem pronunciare? etiamſi hæc ſequentia non adiungerentur: *Agnoſcimus libenter illam eſſe illam benedictam in genere fœmineo, quæ ex omnibus delecta, gratuita Dei miſericordia & dilectione carnem veram dederit Filio Dei: ac idcircò Mater ſit filij Dei, & proinde ſponſa Dei æterni, Virgo perpetua & intacta, ſancta Deo, dilecta, benedicta, fœlix & laudata adeò & omnibus aliis hiſce donis & gratiis prælata diuis.* Atque vtinam hoc Bullingeri præconium alij plures, qui nouas amant opiniones, ingenuè profiterentur: longè quidem reuerentiùs de MARIA ſcriberent, & Euangelium fideliùs explanarent, ſimulque ad veterum Patrum ſenſum propiùs accederent, in quibus velut electis organis, tam efficaciter ſe prodit Spiritus ſanctus. Cæterùm quod ad Marianæ gratiæ plenitudinem declarandam pertinet, poteſt fortaſſe aliquid in hoc ipſo Bullingeri teſtimonio deſiderari, ſed quod abundè tamen Lutherus compenſauerit, ſi verba eius ſequentia probè conſiderentur. *MARIA gratia plena eſt, per quod omnis peccati pura cognoſcitur. Atque hoc magnum quidem & ſublime. Siquidem gratia Dei ipſam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat.* Ac alibi rurſus: *Vt cæteri homines*, inquit, *tam anima quàm corpore in peccato concipiuntur, CHRISTVS autem ſine peccato tàm corpore quàm animo: ita MARIA Virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animam autem plena gratia concepta eſt. Hoc ſibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat, Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici poſſet, Benedicta tu, ſi aliquando maledictioni obnoxia fuiſſet.* Nec multò pòſt adijcit: *Illud enim propriè benedictum vocatur, quod diuina gratia donatum eſt, hoc eſt, quod peccato caret.* Sic Lutherus perſpicuè ſcripſit, & pro concione docuit palàm, nullum vt tergiuerſandi locum illius diſcipuli poſsint obtendere, qui hodie nobis tàm ægrè concedunt, adeoque peruicaciter negant, MARIAM inde ab ipſo conceptu gratia plenam, & ab omni peccato immunem, imò & ab originis vitio præſeruatam fuiſſe, quemadmodùm Lutherus ingenuè profitetur. Confirmat prætereà his verbis, quod multi Catholici cum Cardinale Cuſano explicatiùs tradiderunt, MARIAE inde à primo ortu, imò conceptu, pluſquàm alijs in vtero ſanctificatis, gratiam adfuiſſe ſingularem, tantamque gratiæ plenitudinem perpetuò adhæſiſſe, vt Euæ in ſtatu innocentiæ non inferior, & ſanctis reliquis cuiuſcunque ordinis ſanctior, ac demùm pro dignitate Dei Mater eſſet. Sedenim nec veterum, neque Scholaſticorum Theologorum, & ne Lutheri quidem parentis, aut ſociorum eius authoritas tanta eſſe poteſt, vt hac ſe conſtringi & coërceri ſinat licentia nouatorum, quorum plærique nunc religio eſt eum honorem MARIAE deferre, vt gratiæ plenam verbotenus dicant, nedum vt eam nobiſcum talem eſſe integrè ſentiant atq; profiteantur.

In ſuis Poſtillis, maximè vbi Euãgeliũ de annũciat. Virginis Luc. 1. tractant. In Euangel. de natali Domini.

Mariam gratia plenam fatentur multi ex aduerſarijs.

Lib. 1. in Luc.

Quomodò Bullingerus Mariã velut gratia plenam exornet ac celebret.

In Poſtilla maiori circa Euang. annunciat. Mariæ. Circa Euãgel. feſti de cõceptione Mariæ.

Lutherus Mariam gratia plenam ſuciuenter affirmat, eamque ſanctis reliquis anteponit.

Maria ſine peccato, & plena gratia, quo ad animam concepta eſt teſte Luthero.

Maria nunquã Dei maledictioni obnoxia, & ſine peccato iuxta Lutherũ.

A Lutheri magiſtri ſententia diſcedunt diſcipuli recẽtiores.

Quomodò Lutherus cum Catholicis Mariã prædicet, & ſanctis alijs præferat.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

MARIAM gratia plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæq; verba Græca non repugnare Latinæ interpretationi, quæ nobis mordicus retinenda sit.

Catholici à Sectarijs etiam olim habiti imperiti.

VIDEOR hîc mihi videre ſtomachabundos, qui vt ſuperiora eludant omnia, imperitiæ nos libenter arguent, ac fortaſſe ſicut Arius olim fecit, ita nunc etiam Catholicos ἀμαθεῖς, hoc eſt, ineruditos appellabunt. Igitur vt ſæpè aliàs, ad Græcam linguam prouocant aduerſarij, in qua Lucas circa controuerſiam ſuum Euangelium ſcripſit, & MARIAM ſic ab Angelo ſalutatam eſſe meminit, χαῖρε κεχαριτωμένη. Quod verò ad Catholicos ſiue recentiores, ſiue vetuſtiores attinet, eos ob Græcæ linguę ignorantiam communi errore teneri contendunt, qui Lucæ ſermonem non aſſequantur, ac in nomine quidem gratiæ immodicè philoſophentur: ſicut & Eraſmus tale aliquid in Bernardo ſugillat. Verumenimuerò nec Eraſmus, nec Sectarius quiſquam nobis perſuaſerit, tot ſeculis Eccleſiam Catholicam cæcutiiſſe, & omnium ferè populorum antiſtites, doctores, ſacerdotes nec diſcere, nec intelligere potuiſſe, quid Lucas Euangeliſta ſcripſerit, quidue hoc loco Angelus Gabriel ſibi voluerit, & quibus verbis nos doceat Deiparam ſalutare. Quod verò iſtorum ſupercilium, quem faſtum eſſe dicemus, qui nunc primùm ebullientes, in diuinis literis tùm vertendis, tùm interpretandis tantùm ſibi ſumunt & arrogant authoritatis, quantum ſoli Eccleſiæ ſcripturarum cuſtodi atq; interpreti tribuere par eſt? Híne ſoli primùm ſapiunt, aut plus ſapiunt receptis, probatis, ſanctisq; Patribus, quibus veritatis amor, ſtudium, doctrina, pietas minimè defuit, vt mentem Euangeliſtæ & Gabrielis verba rectè perciperent, bonaq; fide alijs interpretarentur? Quin & illud conſtanter aſſeueramus, nouatores in linguis nihilo magis meliusq; verſatos eſſe, quàm veteres tùm Latinos, quorum teſtimonia produximus, tùm Græcos Theologos, quorum ſententias modò ſubijciemus. Niſi fortaſſe fingent, quod planè ridiculum foret, ſcriptores etiam Græcos, qui præclara nominis authoritate fulgent in Eccleſia, vti Græcæ, ſic & maternæ linguæ prorſus ignaros, nimiúmue negligentes quum ſcriberent ac florerent, extitiſſe.

Catholicos inſimulari quòd ex ignorantia linguæ Græcæ dicãt, Aue gratia plena.

Eccleſiam tot ſæculis non erraſſe, quum legit et dixit: Aue gratia plena.

Nouatoribus credendum nõ eſſe, qui nimiũ ſibi ſumant in mutandis verbis vulgatæ lectionis.

In annotat. noui Teſtamenti.

Athanaſij teſtimonia Mariam gratia plenam ab Angelo ſalutari, atq; nobis commendari.

Ac primùm hîc ſeſe nobis offert magnus ille Athanaſius, quem Græci omnes ſuſpiciunt, doctiſque meritò venerantur. Is MARIAM hoc modo diſertè compellat: Factum eſt vt gratia plena appellata ſis, vtpotè quæ omni gratia abundares, idque per ſuperuentum Spiritus ſancti, ideoque vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditati ſcilicet iſtiuſmodi bonis & ſpiritualibus contemplationibus.] Hoc ſi ſatis non eſt, vt MARIAM ab Angelo gratia plenam appellari certò ſtatuatur, audi rurſus eundem Athanaſium: Spiritus ſanctus ait, in Virginem deſcendit cum omnibus virtutibus eſſentialibus, induens eam gratia, vt in omnibus gratioſa eſſet. Atque idcircò gratia plena cognominata eſt, eò quòd ab impletione Spiritus ſancti omnibus gratijs abundaret.] Hæc ille tam luculenter, tam grauiter in ea oratione propoſuit, quam Græci ſcriptores cum Michaële Glyſca erudito authore, verè ac propriè Athanaſij eſſe teſtantur. In eâdem repetitis ſæpè verbis affirmatur, MARIAM ſingulari gratia imbutam, & per Spiritum ſanctum repletam fuiſſe, omnibus vt gratijs & virtutibus abundaret, ac per omnia gratioſa, omnibusque virtutibus & chariſmatibus inſigniter cumulata eſſet. Etenim ſacris literis eſt familiare, virtutes gratiæ nomine complecti, illumque ſolùm diuitem facere, qui non fortunis, ſed gratia virtutum omnium regina & principe cæteris antecellit. Talem [a] Chriſtus in Deum diuitem, & [b] Paulus in bonis operibus diuitem vocat. Equidem non video, quid Athanaſius ad lectionem Latinam nobis comprobandam, quæ MARIAM gratia plenam aſtruit, clariùs adferre, atque ad os nouatoribus obſtruendum vehementius opponere potuiſſet.

Ser. in Euãgel. de ſanctiſſ. Deipara.

Ibidem.

Virtutes gratiæ nomine contineri, quibus verè locupletemur.

a Luc. 12.
b 1. Tim. 6.

Digitized by Google

Ab Athanasio porrò ad Epiphanium Cypri Episcopum transeamus, quem inter Græcos theologos percelebrem esse constat, quiq; Gabrielem his verbis loquentem inducit: Aue gratia plena, Dominus tecum, sicut Latina illa fecit Ioannes Picus Parisiensis. Docent autem sequentia, sic locum rectissimè verti, quoniam sanctæ Virginis gratiam vocat Epiphanius immensam, & personam multis virtutibus exornatam, gloriæque spiritualem arcam, & auream vrnam, quæ manna cœleste continet, mare itidem spirituale, ac demùm eam, quæ Cherubicum thronum diuinitatis fulgore superet, multisque insuper aliis & præclaris admodùm titulis Deiparam illustrat ob id, quòd ipsa sit plena seu affluens gratia. Vbi non malè Chrysippus Presbyter Hierosolymitanus Epiphanio astipulatur, qui & ipse Græcus est autor, & eodem modo Latinè versus legitur, vt dicat & explicet, Aue gratia plena. Vocat ergo MARIAM armarium vitæ, hortum patris, pratum totius fragrantiæ Spiritus sancti, puteum semper viuentis aquæ, vt reliqua id genus epitheta omittamus. Tam pulchrè atque copiosè, nec minùs ad scripturam accommodatè ambo illi Theologi admonent, quomodò præsentem Euangelij locum ritè accipiamus, vt MARIA videlicet gratia plena priuatim & publicè meritò celebretur. Nihil illi quidem apertius in istos dicere potuerunt, qui ad tantam Virginem obscurandam, ex se illam indignissimè metiuntur, quum tantùm ex peccatrice in gratiam receptam, vel imputatiuè iustam, sicut iam antè diximus, stultè fingere, ac stultiùs apud populum pronunciare non verentur.

Epiphanij testimonium, qui Mariam gratia plenam intellexerit atque prædicarit.

In oratione qua Virginē celebrat.

Quomodò Maria plena gratia per Epiphaniū describatur.

In sermo. de sancta Maria Deipara.

Alia epitheta Virgini tributa, vt plenę gratia.

His iam alius è Græcis, & præclari quoque nominis doctor accedit Ephrem, Ediſſenæ Ecclesiæ Diaconus, & cui Græcæ linguæ peritiam Basilius ille Magnus à Deo mirabiliter impetrauit. Is verbis perspicuis MARIAM ita compellat: Aue Dei splendissimum & luculentissimum vas: Aue domina MARIA gratia plena: Aue in mulieribus Virgo beatissima] vt reliqua in eiusdem Virginis laudem amplissimè ab eo dicta prætermittamus. Nihil ergo mirum, quòd horum Patrum vestigiis insistat Andreas Hierosolymitanus, multa de hoc ipso verbo, gratia plena, excellenter disserens, ac inter cætera hoc adferens: Gratia plenam te appellamus, quòd omnem lætitiam ventre tuo complexa es, & stolā omninò refertam gratia diuinorum donorum splendore.] Græcus & hic fuit, vt eius scripta testantur, idemque Patriarcha Ecclesiæ sanctissimæ Hierosolymitanæ. Græcus & Ioannes Damascenus, in cuius carminibus illud, Aue gratia plena, Dominus tecum, non semel videas repetitum. Græcus itidem & celebris autor Gregorius Episcopus Neocæsarienſis, qui MARIAM sic gratia plenam dici asserit, quòd in illa Virgine totus gratiæ thesaurus reconderetur, quæ sola ex omnibus generationibus sancto corpore & spiritu fuerit, sola ferens eum, qui Verbo portat omnia. Et non solùm, inquit, Angelus pulchritudinem sanctæ Virginis, sed & virtutes animi admiratur, ac idcircò κεχαριτωμένην appellauit.] Et iam antè meminimus Oecolampadij, qui quum Latinè vertit Theophylactum, licet verba Lucę ita reddat, Gaude gratiosa, tamen in sequenti mox interpretatione vtramq; dictionem, gratiosam & gratia plenam coniungendam esse, putauit.

Testimonium Ephrem Diaconi, ac aliorū Patrum Græcorū.

In orat. sua ad Deiparā habita.

In sermo. de salutatione Angelica.

De festo Annuncia. Mariæ.

In homil. de Annunciat. beatę Virginis.

Quapropter nihil mirum videri debet, multos Græcorum Patrum interpretes vulgatam sequi editionem, & pro κεχαριτωμένην plenam gratia, vertere, quum in hunc sensum iidem scripserint Patres, ac velut se ipsos vt intelligi vellent, exposuerint. Quid verò non anceps & ambiguum erit in religione, neglecta veteri Bibliorum editione, contemptis Patrum interpretationibus, & omni Ecclesiæ tùm traditione, tùm consuetudine repudiata? Est ita profectò, sicut Caluinus veritate coactus pronunciauit: *Peculiariter notandum est, quod non est extra Ecclesiam sanæ intelligentiæ scripturarum lux.* Legunt & Græcè & Latinè aduersarij, & in sacris literis legunt multos gratia plenos ob præstantes & copiosas illorū virtutes, vt diximus, prædicari. Cur parem titulum inuident Virgini matri, omnium proculdubiò sanctissimæ, ac beatissimę sicut Petrus Cluniacensis affirmat? An ira & odium contra Ecclesiam iampridem conceptum hîc plus apud illos, quàm Patrum autoritas, & piorum consensus Ecclesiæque iudicium obtinebit? Atq; vt maximè peruicaces esse pergant, nec à suo sensu velint abduci, quam obsecro contentionis huius laudem & gloriam assequentur? Eam videlicet, vt omnes tandem intelligant, quàm sint prauo affectu in MARIAM Ecclesiamq; præditi, tùm quanta libidine sanctis Patribus contradicendi, sacrisq; de rebus altercandi sese abripi & ocupari

Græcorum Patrum interpretes rectè vertere Gratia plena.

Nihil certi fore nobis sine Ecclesiæ autoritate.

In epist. ad Hebr.

Caluini testimonium de vero sensu scripturæ:

Lib. contra Petrobus. de veneratione crucis.

De aduersariorum impudentia, si pergāt hîc esse contentiosi.

Digitized by Google

patiantur, dum neq; Græcos neq; latinos Theologos audiunt, ac neq; cum suę quidem sectæ doctoribus conueniunt. Sed nimis verum est, quod Caluinus de sui similibus dixit, *in omnibus hæreticis reperiri, vt addicti sint suis commentis, ac sibi permittant libertatem, imò effrenem licentiam reiiciendi, quicquid visum est: tam pertinaciter defixi sunt in suis erroribus, quia & suas nugas Deo præferunt.*

Quid proprium sit hæreticorum iuxta Caluinum.

In caput 7. Hiere. Prophetæ.

Nec dubium sanè, Gabrielem Syriacè, hoc est, vulgato illius gentis & ætatis sermone, non Græcè autem ad MARIAM huiusce linguę, vt probabile est, imperitam loqui voluisse. Syriacus autem interpres, vt locum propriè redderet, sic Latinè vertit, Pax tibi ò plena gratia. Sed enim si contentiosi esse pergant, & vocem Græcam à Luca positam nobis obiectēt, apertè fatemur, κεχαριτωμένον Græcis sonare gratiosum aut vnicè charum, quum sit participium à verbo χαριτόω, quod est gratiosum facio. Vnde Achilles apud Homerum adamatum suum Patroclum his verbis affatur: ἐμῷ κεχαρίτωμένε θυμῷ. Sed & Apostolus Paulus hoc vtitur nomine, quū ad Ephesios primo capite scribit: In laudem gratiæ eius, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem. Vbi à Paulo vsurpatur ἐχαρίτωσεν, hoc est, gratos & charos reddidit. Cęterùm haud sine diuino numine factum est, vt Latinus interpres Græcam vocem in hunc sensum potiùs quàm aliū voluerit interpretari, vtq; hanc eius interpretationem doctissimi Patres, ac vniuersa Ecclesia totiam labentibus annis & sęculis comprobârit. Nec vllus intereà repertus est, qui hoc nomine vel cum antiquo interprete, vel cum iudice & matre Ecclesia expostularet, aut litem vllam instituendam putaret. Nunc autem tantò magis vulgata, multisq; Synodis probata hæc lectio retinenda est, quò iniquiùs & petulantiùs agunt aduersarij, nihil non suis latratibus & morsibus in Latina Euangelij lectione appetentes, vt pro sua libidine non modò sacra verba supprimant atque transforment, sed etiam sub nouis verborum formulis nouos errores aut inuehant, aut tueantur.

Iuxta Syriacam interpretationē Mariam gratia plenam Angelus salutauit.

De significatione vocis κεχαριτωμένη.

Vetus interpres ita locum reddidit, vt omnibus doctis, si sectarios excludas, satisfecerit.

Cur cauenda nouatorum licentia in veteri lectione mutāda.

Vnde non attinet, multis hîc Lossio respondere, qui vt neget MARIAM gratia plenam vel abundantem esse, hoc nobis argumentum obtrudit: *Vox κεχαριτωμένη gratiosam significat, hoc est, acceptam à Deo, cui Deus fauet, quam singulari gratia præ cæteris complectitur. Nam gratia fauorem significat, non qualitatem seu virtutem, quæ tùm in MARIA fuerit.* Etenim hic disputator in eundem impingit lapidem, qui alios multos gratiæ nomine abutentes offendit: neque intelligit, gratiam ad habitum inhærentem ac virtutem infusam etiam à Paulo referri, adeoque cum ipsa charitate coniunctam esse, neq; ad externum Dei fauorem solummodò pertinere, sicut anteà demonstrauimus. Accedit quòd in præsentia non quęratur, an MARA fuerit gratiosa: id quod persuasissimum nobis habemus, sed an vox Græca, cuius hîc meminit Lucas, internas MĀRIÆ virtutes, & charitatem inprimis, excludat. Hoc quisquis cum Lossio asserit, aut MARIAM solùm Deo reconciliatam, vel imputatiuè iustam interpretatur, non potest sanè, vt docuimus, in matrem Domini non esse contumeliosus. Rectiùs ergo sentit Erasmus, qui vocem, κεχαριτωμένη, non modò gratiosam, sed & dilectam sonare fatetur, simulq; declarat, sibi non negari MARIAM gratia plenam fuisse. *Quidenim*, inquit, *pios homines implet gratia, nisi charitas, qua Deus illos complectitur, & ad se trahit?* Cæterùm siue gratiosam, siue dilectam, siue gratificatam hoc loco legas, siue alio modo cū nouatoribus vertas, grandius quiddam & efficacius profectò vox, κεχαριτωμένη, continet, nec potest à quoquam rectiùs ac propriè magis, quàm ab antiquo interprete factum est, reddi, vt simpliciter dicas, Aue gratia plena, nimirùm ad significandam vnicè charam Deo, & spiritualibus donis cumulatam atq; repletā Virginem, quemadmodùm vulgata quidem interpretatione palam nos admonet magister Ecclesię Spiritus sanctus. Quam Latinæ versionis lucem procul dubiò refugit & exosam habet ille qui princeps est tenebrarum, de cuius proprio sodalitio dixit Christus: Omnis qui malè agit, odit lucem. Obseruandum & illud, quòd apud Lucam articulus participio non adiungatur, quum Angelus dicere potuisset, χαῖρε κεχαριτωμένη: sed absolutè vocat Virginem κεχαριτωμένην, nempè vt ex fœminis omnibus hanc vnam singulari & omniiuga gratia donatā ornatamq; designet. Quòd autem hoc participium sine articulo positum vim illam adferat, non est nouum sanè commentum, sed antiqui Grammatici [a] Apollonij testimoniū, & ab [b] Epiphanio confirmatur, quum inquit, ᾧ πάντα κεχαριτωμένα. Igitur [c] Athanasius quoq; MARIAM κεχαριτωμένην

In annotat. circa Euan. festi de Annuncia. Mariæ.

Ad Eduardi Lei notationes in Luc.

Veterem interpretem omniū optimè vertisse, Aue gratia plena.

Cur articulus Græcę voci non adhibeatur apud Lucam.

Ioan. 3.

a Libro 1. περὶ συντάξεως.

b Cōtra Antidicomarianitas.

c In Euang. de sanctiss. Deipara.

Digitized by Google

κεχαριτωμένη vocat: quia vt inquit, in omnibus fuit repleta gratiis à Spiritu sancto. Et paulò pòst: Sic enim sentimus, quòd erant illi omnia κεχαριτωμένη per Spiritum sanctum & virtutem altissimi. Nec multò pòst: A diuitiis diuinorum charismatum vocata est κεχαριτωμένη, sicut anteà pluribus est explicatũ. Verùm his relictis, ne cum Grammaticis contendere videamur, alia tela, quæ nouatores aduersùs salutationem Angelicam eiaculantur, nobis excipienda simulque disiicienda sunt.

CAPVT OCTAVVM.

MARIAM citra Christi iniuriam gratia plenam prædicari, falliq; Lutherum, quum ex verbis Angeli Virginem in ordinem redigit, & Sanctis reliquis exæquat. Vbi Lucæ locus etiam expenditur: Inuenisti gratiam apud Deum.

ET SI superiora, vt speramus, non obscurè commonstrant, quo sensu Deiparam gratia plenam profiteamur: tamen quoniam ab aduersariis hîc crebrò & grauiter accusamur, horũ calumnias modesto responso potiùs diluendas, quàm inutili silentio cõmittendas esse putamus. Sic enim nos vulgò traducunt, quòd MARIAM cum aperta Christi iniuria plenã gratia celebremus, quodq; Virginem suo redemptori exæquemus, qui citra controuersiam est & dicitur plenus & gratia & veritate. Ac [a] Marbachius quidẽ apertè scribit, MARIAM gratia plenam sic á nobis agnosci, vt sit veluti fons inundans, & de se ipsa fundens aquas, qui nec possit exhauriri, nec minui. Sugillat & [b] Brentius illorum errorẽ, Catholicos haud dubiè notans, quibus MARIA sic plena dicitur gratia, quòd habeat plenitudinem gratiæ, de qua hominibus communicet, & qua mortales reconciliet Deo patri, remittatque peccata. Nihil enim istos pudet hęc aliáq; id genus probra iacere in Orthodoxos, quibus ne in mentẽ quidem vnire solet, vt MARIAM cum Christo componant, & parem vtrobiq; gratiam statuant. Quantum enim inter solem & lunam est discriminis, est autem plurimum, tantum inter Christum & MARIAM interesse cẽsent. Sicut ergo Luna inter alios planetas, quantumuis fulgeat, non suo tamen, sed alieno, & à Sole quidem accepto lumine nocte splendet: ita Dei ac Domini nostri mater, licet gratia & pulchritudine reliquos Sanctos excellat, multoque illustrior habeatur, tamen quicquid hoc splendoris & fulgoris est, ab ipso autore cœlique principe, qui Sol iustitiæ dicitur, ex confessione Catholicorum omnium certò mutuatur. Prætereà inæqualem splendorem Luna præbere solet, quæ non semper æquè rotunda, plena & fulgens apparet, vt idcircò iam διχόμηνος & διχότομος, iam παννύχιος appelletur. Ad hunc modũ nos gratię profectum & progressum Christo, sed nõ MARIÆ largimur, quæ tũ quidem solito, admirabiliùs claruit, quum Christũ ipsum concipiendo & pariendo velut mulier amicta sole facta est, quumq; de hoc mundo assumpta esset, maximis tũ gratiæ tùm glorię opibus, vt anteà nunquàm, abundauit. Sic enim Rupertus multò ante nos docuit, dignus sanè vt eius verba, quæ differentẽ Christi & MARIÆ gratiã explicant, hoc loco subiiciamus. Quando, inquit, Spiritus sanctus in te superuenit (MARIAM enim affatur) & Virgo concepisti, & virgo peperisti, tunc tu & ex tunc pulchritudine diuina: pulchra, inquam, non quomodocunq;, sed vt luna. Sicut enim luna lucet & illuminat luce non sua, sed ex sole concepta: sic tu ò beatissima hoc ipsum quod tam lucida es, non ex te habes, sed ex gratia diuinà gratia plena. Quando autem de hoc mundo assumpta, atq; ad æthereum thalamum translata es, tunc tu ex tunc electa vt sol: electa inquam nobis: quia sicut ex te natum Dei filium solem verum, solem æternum adoramus & colimus vt Deum verum: sic & te honoramus atq; veneramur, vt veri Dei genitricem, scientes quia TOTVS honor impensus matri, sine dubio redundat in gloriam filij.] Præclarè hæc sanè Rupertus, velut malignantium ora obstruens, qui parem Christo & MARIÆ gratiam, gratiæque plenitudinem à nobis attribui, hoc sæculo vanissimè calumniantur.

Ioan. 1.

a In li. de miraculis contra Eisengreinium.

b In explic. Euãgelij de festo Annũciat.

Catholicos falsò accusari, q; Mariã Christo exæquẽt in gratiæ plenitudine.

Catholicos inter Christum & Mariam nõ minus discriminis agnoscere, quã sit inter Solem & Lunam.

Quando Maria ad maiorẽ gratiæ plenitudinẽ peruenerit.

Apocal. 12.

Libro 6. in Cantica Cãticor.

Ruperti testimonio Maria pulchra vt Luna, non sua sed aliena, id est, Christi luce lucet.

Maria vt sol electa post suam in cœlos assumptionem.

Honos matri impensus redũdat in Filij gloriam.

Digitized by Google

Christum fonti vitæ, Mariã aquæductui Bernardus confert.

Nec est dissimilis Bernardi locus, qui pulchrè monet fontem vitæ Christum, MARIAM verò aquæductum esse, ac fontis quidẽ plenitudinẽ de patris æterni corde manare, sed ab hoc, aquæductum primùm excipi, ac inde aliis porrò spiritualis gratiæ fluẽta communicari, tantum verò gratiæ hauriri à Virgine, quãtum aliis nullis propinetur: igitur nõ solùm ab Angelo, sed etiam ab omni creatura rectè dici MARIÆ, Aue gratia plena, & quæ suo etiam iure hoc sibi sumere possit, Ego sicut aqueductus exiui de paradiso. In serm. de natiuitate Mariæ. Eccles. 24.

Plenitudo gratiæ vel Spiritus aliter Christo q̃ sanctis ascribẽda est.

Cæterùm inter veteres alios etiam Origenes annotauit, aliter atq; aliter in scripturis accipi oportere, quum plenitudo gratiæ quibusdam personis accommodatur. Non enim eandẽ habere vim, quòd Apostoli Spiritu sancto repleti, & quòd Iesus Spiritu sancto plenus fuisse commemoratur. Verùm qui Origenem secuti sunt Scholastici doctores, vt rem breuiter simul & luculenter traderent, de hac gratiæ plenitudine discrimen statuendum hoc modo indicârunt. Est plenitudo sufficientiæ, per quam Apostoli & Stephanus eximiæ vocationi suæ satisfecerunt. Est itẽ plenitudo singularis præeminentię, quę matri Domini prę sanctis reliquis competit. Est demùm omnimoda & omni ex parte perfecta gratię plenitudo soli Christo, tanquàm fonti, tribuẽda, vtpote de cuius plenitudine omnes acceperint. Est plenitudo Christi, inquiunt, quasi fontis, MARIÆ autem quasi fluminis, & sanctorum quasi riui à flumine descendentis, sicut & anteà commemorauimus. Igitur MARIAM plenam gratia dicunt atq; intelligunt, non cum Christo capite, quod suam gloriam sibi semper vnicè vendicat, sed cum membris huius capitis quantalibet gratia præditis, facta collatione. Tantò autem plus gratiæ in MARIAM effluxisse confitentur, quantò magis illam ornari decuit, quæ pura purum gratiæ omnis autorem sacro vtero complecti, & digna Dei genitrix esse debebat, ad suum nempè munus obeundum conuenienter instructa. Vnde qui Scholasticorum doctorum sunt principes Thomas & Albertus, gratię plenitudinem Christo & MARIÆ aliter atque aliter tribui, verbis perspicuis, vt diximus, exposuerunt. Homil. 39. in Luc. Actor. 2. Lucæ 4.

Plenitudo gratię diuersis modis Christo, Mariæ & sanctis attribuitur, ex doctrina Scholasticorum.

Gratia plenior in Maria nihil derogat Christo, sed Virginẽ sanctis excellẽtiorem ostẽdit.

Lutherus Angeli verba detorquet, vt eam in ordinem redigat, & sanctis aliis æquet.

Cõfutatio verborum Lutheri, ac primùm de nomine gratiæ.

Vbi rursus contra nos Lutherus insurgit, atq; vt MARIAM in ordinem redigat, hoc modo cauillatur: *Quamuis virgo MARIA benedicta sit inter omnes mulieres, quòd nulli mulieri vnquam talis honos à Deo contigit, tamen Angelus ipsam in ordinem redigit, & omnibus aliis sanctis æquat dicens: Ne timeas MARIA, inuenisti gratiam apud Deum. Nam apertè dicit gratiam esse, & nõ meritum.* Vbi veteri more suo Lutherus in verbo, gratia, rucum facit, per quod fauorem Dei rigidè accipit, alia interiora dona & meritum omne MARIÆ simul excludens atq; repudians. Quis autem æquè ac Lutherus, Christianum meritum vt MARIÆ, sic & sanctis omnibus derogauit? quisúe longiùs ac turpiùs ab illa Prosperi regula semper obseruanda discesserit? Deus, inquit, his, quos elegit sine meritis, dat vnde ornentur & mereris.] Ac rursus: Datur vnicuiq; sine merito, vnde tendat ad meritum.] vt reliqua iam antè contra Lutherum de meritis allata prætermittamus. In postilla circa Euangeliũ de festo Annunciatiõis Mariæ. Li. 2. de vocatio. gentium c. vlti. Cap. 2.

Lutheri collectionem prorsus inualidam esse, quòd Angeli verba prorsus ad suum sensum detorqueat violenter.

Gabriel Mariã sic laudauit, vt illam sanctis omnibus prætulerit.

Deinde prorsus infirma est isthęc collectio: MARIA inuenisse vel nacta esse gratiã dicitur, id quod etiã de Christo in aliquo sensu verè affirmaueris: igitur Angelus ipsam in ordinẽ redigit, & omnib⁹ aliis sanctis exæquat. Etsi enim nihil aliud Gabriel dixisset, nisi quod salutatione priùs facta continetur, certè MARIAM, vt ostendimus, hoc encomio ita cohonestâsset, vt illam Sanctis reliquis anteponi, nullóq; modo in ordinem redigi, abundè significârit. Proindè non solùm à vero, sed etiam à mente Gabrielis alienum est, quod illi affingit Lutherus, ob verba sequentia Virginem sua orbari prærogatiua, quã prę aliis vtriusq; sexus iustis hominibus in his, quæ ad gratiæ mensuram & iustitiæ magnitudinem meritáque spectãt, incomparabiliter tenet. Accedit, quòd improuidus Lutherus suo quasi gladio seipsum ferit, ea verba nobis ad MARIAM obscurandam opponens, quę maiorem in modum illam illustrant, & Sanctis reliquis præstantiorem ostendunt, sicut veteres interpretes liquidò demonstrârunt. Chrysologus enim in hunc modum clarissimè docet: Beata quę inter homines audire sola meruit prę omnibus, Inuenisti gratiam. Quantã? quantam superiùs dixerat plenam, & verè plenam, quæ largo imbre totam funderet & infunderet creaturam. Inuenisti enim gratiam apud Deum. Hæc quum dicit, & ipse Angelus miratur, aut fœminam tantùm, aut omnes homines vitam meruisse per fœminam: stupet Angelus totum Deum venire intra virginales vteri angustias, cui tota simul angusta est creatura.] Quocircà quod à Gabriele profertur: Inuenisti gratiam apud Deũ, eximia est Virginis commẽdatio, simulq; iam antè dictorum confirmatio, præsertim Quomodò Mariam commendet, & sanctis excellentiorem ostẽdat dictum Angeli: Inuenisti gratiã apud Deum. Serm. 142.

Digitized by Google

præsertim illam gratia plenam esse, sicut eundem locum [a] Beda interpretatur. Eôdem pertinet, quod [b] Andreas Hierosolymitanus annotauit, præsentem Angeli sermonem de illa institui gratia, qualẽ apud Deum nec Sara, nec Rebecca, nec Rachel, nec Anna, veteris instrumenti matronæ honestissimæ, nec mortalium quisquam aliquando perceperit. Nam vt Chrysologum quoque dixisse meminimus, singulis electis gratia se est largita per partes, MARIÆ verò simul se totam dedit gratiæ plenitudo.]

a In 1. cap. Luc.
b In ser. de Angelica salutatione. Serm. 143.

Atq; hæc satis, vt arbitror, vanum Lutheri commẽtum euertunt, & communem piorum sensum stabiliunt, qui præstantis perfectæq; gratiæ gradum MARIÆ, vt nulli Sanctorum alij, constanter assignant. Cæterùm eô tendit præsens Gabrielis oratio, si veram eius sententiã assequi cupimus, vt Virgo pauida certam capiat consolationem, illiq́ue metus omnis excutiatur, quæ præ summa humilitate ferre non poterat, se tam glorioso insolitoq́ue titulo à gratiæ plenitudine sumpto compellari. Ne igitur timeas inquit, MARIA, Inuenisti enim gratiã apud Deum. Ac mox eandem gratiam explicans adiungit: Ecce concipies in vtero, & paries filium. Quæ verba non obscurè significant, MARIAM ab Angelo non in ordinem redigi, sed Sanctis omnibus à Gabriele præponi, quantumuis obstrepente Luthero. Certè Bernardus Angeli verba, Inuenisti gratiam, diligenter expendit, & sensum longè augustiorẽ, reiq́; dignitati congruentiorem illis attribuit, quasi dixerit Gabriel: O si scires MARIA, quantùm tua humilitas altissimo placeat, quanta te apud ipsum sublimitas maneat, angelico te indignam nec alloquio iudicares, nec obsequio. Vt quid enim indebitam tibi dixeris gratiam Angelorũ, quæ inuenisti gratiam apud Deũ? Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem. Hæc est ergo gratia, quam inuenisti apud Deum.] Neque vulgaris est autor, & Bernardi æqualis ferè Richardus Victorinus, qui MARIÆ tantam charitatem ascribit, vt nõ modò Iudæos, sed ignotas etiam gentes, omnesq́; homines amore maximo prosequeretur, pro his indesinenter oraret, ac orando etiam exaudiretur. Hinc enim Angelum illi dixisse: Inuenisti gratiam apud Deum, nimirum quam quærebas. Omnium autem salutem, inquit, desiderauit, quæsiuit & obtinuit: imò salus omnium per ipsam facta est.] Quarè Bernardi etiam discipulus non ignobilis Guericus ita scripsit: Sicut Salomon in omnibus thesauris suis & opibus tantis nihil habuit tam precio sum, quod in opus illud magnificum, thronum scilicet gloriæ suę, iudicaret Ebori præferẽdum: sic MARIA singularem præ omnibus electis Angelorum & hominum inuenit gratiam apud Deum: vt videlicet Dei cõciperet & pareret filium, atq; ex ebore corporis eius thronum sibi virtus altissimi sine manibus excinderet glorio sum. Glorio sus prorsus ille thronus ac mirabilis, de quo Scriptura perhibet, quia nõ est factum tale opus in diuersis regnis.] Tantũ igitur abest, vt hic Euangelij locus Luthero MARIAM in ordinem redigere molienti faueat, vt etiã cõtra illum haud leuiter probet, eandem Virginem cæteris præstare Sanctis in gratia, & gratiæ plenitudine inuenienda atq; comparanda. Inuenit certè gratiam nõ solùm generalem, quam de fontis Christi plenitudine hauriunt vniuersi, sed & singularem & specialem, vt Bernardus appellat. Albertus Magnus in hunc modum, & acutè quidem locum excutit: Inuenisti gratiam, non creasti vt Deus, nõ semper habuisti vt filius, non rapuisti vt Angelus, non perdidisti vt Adam, non emisti vt Simon magus, non abscondisti vt infidelis doctor, sed restituisti potiùs. Gratiam dico increatam, & cum illa omnẽ creatam, spiritualẽ & corporalem. Spiritualem, inquam, summã nempe charitatem, & specialem summã, quę fuit in aliis.

In Cantica Canti. c. 26.
In sermo. de Annunciat. Dominica. 1. Paral. 9.
Sermo. 3. de Annunciat. Mariæ. & homil. 3. de beata virg. Lib. de laudibus Virginis.

De vero sensu verborum: Inuenisti gratiam apud Deum.
Cõfirmatio ab autoritate Bernardi, Mariæ gratiam excellentẽ competere.
Singularis Mariæ charitas in gratia p omnibus inueniẽda.
Maria thronus Salomonis ex Ebore factus, nulliq́ue operi comparabilis.

Cęterùm non inuiti concedimus, vt hoc etiam obiter ad superiorũ explicationẽ addamus, MARIAM Sanctis reliquis æquari posse, quatenus & ipsa creatura est, nec solũ Dei creantis, sed & redimentis & iustificantis & glorificantis gratia indiguit, sine qua nihil bonorum habere, nedum mereri potuisset, vt in illam etiam Ambrosij dictum cõpetat. Nullo bono hominis merito Dei gratia præuenitur.] Negamus autẽ Luthero & eius discipulis omnibus, MARIAM ab Angelo in ordinẽ sic redigi, vt in acceptę gratię mensura, iustitiaq́; & sanctitate iustis reliquis debeat exæquari. Cęterùm hoc non possunt illi non inficiari, qui Christianam & proficientem quandam in renatis gratiã tollunt, ne alij aliis iustitia & meritis perfectiores Deoq́; gratiores esse dicantur, quum tamẽ & Petrus Apostolus gratiam optet in ipsis credentibus multiplicari. Cuiuscemodi gratiam in MARIA dicimus exundasse, vt perfectionem eius ac plenitudinem nullus aliquando iustorum fuerit assecutus. Neq; verò isthæc ad obscurandã Christi gloriam

Epistol. 84.
1. Petr. 2.

In quo sensu Maria sanctis reliquis cõferri & æquari possit.

Digitized by Google

Christi gloriã non obscurari, sed illustrari prædicatione gratiæ, qua plenam ille matrem effecit.

pertinent, sed eam potiùs maiorem in modum illustrant, quòd is erga matrem ea sit vsus munificentia, vt nullum seruorum & ancillarum æquè ac illam longè sibi charissimam exornârit, tantisq; donorum muneribus locupletârit, nimirùm vt illa inter sanctos omnes tùm Angelis, tùm hominibus, ob incredibilem pulchritudinem maximè tùm admirationi, tùm venerationi perpetuò esset, neq; de vllo alio rectiùs diceretur: Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorũ acies ordinata? Decebat enim prorsus, Laurẽtij Iustiniani verbis vtar, vt immaculata esset mente, & corpore sancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuersarum varietate decorata, quæ de cœlo suscepit Verbum, fide concepit filium, conuersatione illustrauit mundum, manna pauit turbam fidelium, obumbrante Spiritu circundedit virum, ex se nobis protulit hominem cum honore virginitatis, cum integritate carnis & fœcunditate prolis.] Fient autem isthæc non paulò illustriora, si aliorum veterum, quæ posteà subiungemus, testimonia cum superioribus, adeoque cum ipsis literis Euangelicis sedulò conferantur.

Cantic. 6.

Ser. in natiuit. Mariæ virginis.

Decuit Dei matrem gratia plenam esse præ cæteris.

CAPVT NONVM.

Aduersùs Caluinum disputatio, qui obiicit, hanc salutationem magico exorcismo à nobis verti in precationem, & salutantes Virginem sibi alienum officium vsurpare. Tùm piorum laborem in officio Virginis salutandæ nequaquam irritum esse demonstratur.

HABENT hoc sibi proprium nouæ religionis amantes, paucis, quos suprà indicaui, duntaxat exceptis, vt Catholicum institutũ, quo clàm & palàm Deipara salutatur, nec probare velint, nec ferre possint. Ac tantum noui sanè doctores apud suum populum profecerunt, vt contra omnem Ecclesiæ morem, contra vetus & solenne maiorum institutum, vix iam quisquam è vulgo verbis vtatur Euangelicis, quibus ad sacrosanctam Virginem piè salutandam nostros maiores frequenter & reuerenter vsos esse certissimè constat. Facit autem hoc procul dubio Satan, qui per suos ministros matrem Domini honore & cultu, quẽ illi hactenus tribuit Ecclesia, despoliare molitur, atq; huc porrò viam sibi munit, vt memoriã summi beneficij, quod Christus Dominus in Virgine conceptus, primumq; in mundum ingressus mortalibus attulit, in credẽtium animis magis magisq; obruat & extinguat. Igitur permolestè fert hostis immanissimus, quòd pro veteri more plẽriq; matrẽ Domini sæpe salutent, ac salutando summi beneficij memoriam refricent, quo Christus in matris vtero redemptionis nostræ exordium celebrauit. Hunc fructum nobis, hunc honorem Christo, hanc laudem Virgini inuidet nequissimus ille Satan, qui nulla re discruciatur magis, quàm quòd cernit caput suum tam benedictæ mulieris calcaneo & semine conculcari. Sed ad rem propiùs.

Vulgus hominũ ab vsu salutationis huius abductum esse per sectarios.

Quò spectet Satan in salutatione Angelica vulgò abrogãda & impediẽda.

Genes. 3.

Ioannes Caluinus, qui se nobis infensum & infestum præ cæteris exhibet, ac tam multas sociorum copias post se ducit, de aliis enim posteà dicemus, haud sine blasphemiæ spiritu calumniatur, hãc salutationẽ à Catholicis, quos more suo Papistas lepidus scurra vocat, quasi magico exorcismo in preculã verti. O crassam inscitiam & fœdam impudentiam, in Euangelico quidem doctore nõ ferendã, qui magicum exorcismum adhiberi censet, quũ pij etiam Euangelicis verbis piè & conuenienter vtuntur. Vbi de probatis Ecclesiæ exorcismis nihil aliud dicã, nisi eos esse horribiles canones dogmatum de cœlo missorũ, vt Chrysostomus appellauit, aut tormenta verborũ, vt dixit Cyprian⁹, & flagra spiritualia, quibus adiurati dæmones de obsessis hominũ corporibus per Exorcistas eiiciuntur. Quàm verò ingens & horrenda cæcitas istos religionis nouæ principes occupat, dũ in rebus adeò manifestis errant turpiter, execrandæ idololatriæ & flammis vindicandæ magiæ deputantes, quòd Catholici virginem MARIAM salutamus? Quid iam superest, nisi vt etiam ex Angelo Gabriele aut idololatram, aut magum faciant? qui certè, si Virginem futuram Dei matrẽ tam honorificè compellãdo, suo est munere ritè perfunctus, laudem nos potiùs quàm reprehensionem merebimur, quòd eandẽ postq; Dei mater effecta est, verbis totidem & reuerenter & humiliter salutamus.

Salutatio hæc Caluino magicus est exorcismus.

Hom. 40. in epi. ad Cor. Epistol. ad Demetrianum, & ad Magnum.

Illud

Illud nunq̃ probabit Caluinus hanc ſalutationem à Catholicis loco precationis vel proponi vel defendi, ſi hoc quidē nomen propriè accipiatur, atq; ad ſola tū Angeli, tùm Elizabethæ verba illic propoſita referatur. His. n. non ea orationis pars, quæ petitio dicta eſt, ſed duntaxat gratiarū actio continetur, in qua Deus ſummis laudibus celebratur, quandoquidem ſanctiſsimam Virginē omnium cœleſtium donorum munere cumulauit, meritò vt Angeli & homines ſingularem & maximā ipſi gratulentur fœlicitatem. Cuiuſmodi gratiarum actio, ſi perfectè conſideretur, aliqua Chriſtianæ orationis pars eſt, non ſolū Angelis, ſed & hominibus egregiè quadrās, imò ex hominibus quaſi Angelos reddens, vt charitate flagrantes in autoris ſui ac Sanctorum laudatione verſentur, etiamſi nihil aut boni expetant aut mali deprecentur. Quamobrē precari quoq; dicuntur, qui ſacris Hymnis & ſpiritualibus canticis, vti Paulus admonet, vacāt: ſiue illi diuinam maieſtatem in ſe ipſa, ſiue in operibus eius atq; Sanctis priuatim aut publicè celebrant glorificantq;. Vnde Lucas Paulū & Silam tunc oraſſe dicit, ſicut etiā vertit Eraſmus, quum vel media nocte laudârunt Deum, Hymnos adhibentes, quoniā Græcè à Luca dicitur ὕμνους, nimirùm quòd Apoſtoli ſecūdùm Dauidis exemplum nocturnis etiam Hymnis delectarentur. Tùm res ipſa docet, ad orationē multa pertinere, quæ formam orationis non expreſsè, ſed tacitè continent. Exemplo ſint Martha & Magdalenę ſorores, quę vt Chriſti gratiam ſibi & ægroto fratri Lazaro concilient, hoc abſenti nunciare iubent: Dñe, ecce quem amas infirmatur. Hîc ſanè vis orationis cōprehēſa eſt, ſicut & in illo dicto leproſi: [a] Dñe ſi vis, potes me mūdare, & quum Hemorroiſſa loquitur: [b] Si tantùm tetigero veſtimētum eius, ſalua ero, licet nihil aliôquin diſertè petatur. Quid ego de reis dicam? qui quum ad Iudicis genua ſupplices procidūt, an non habitu ipſo corporis clementiam petunt ac flagitant? Et in mendicis noſtris quotidie cernimus, ſæpe illos & mutos & cæcos & vlceroſos eſſe, ac licet nihil ore precentur, libenter tamen prodire in publicum, vt miſeranda corporis forma ſpectantiū oculos ad miſericordiam flectant. Ita in Pſalmis Dauidicis occulta quædam precandi virtus incluſa eſt, quū Dei nomen celebratur, & humana ſimul imbecillitas, vel præſentis afflictionis vehementia depingitur, licet inuocatio propria ſubticeatur. Quid quod Caluinus ipſe docet, orationis duas eſſe partes, petitionem & gratiarum actionem, quæ vtraq; nobis in vſu eſſe continenter debeat? Petitione quidem cordis noſtri deſideria apud Deum exponi, ſed gratiarum actione eius erga nos benefacta recognoſci & cum laude celebrari: nunquam verò nobis deeſſe laudis gratiarumq; actionis argumentum & materiā, quâqua verſum ſpectemus. Quarè ſi ſalutationis huius formulam ritè ſpectemus, vt maximè nulla vel precatio vel inuocatio diſertè connecteretur, tamen ſalutantis animus à precandi officio vix abeſſe poteſt, quandoquidem ſumma beneficia, quæ in MARIAM diuina bonitas effudit, ſtatim ſeſe contemplanda offerūt, neque ſolùm ad gratiarum actionem, ſed etiam ad orationem prudētes excitant, multò vt alacriùs Deo ſupplicemus, tantæ Virginis fauore & ope confiſi, quam gratia plenam, imò & Dei parentem, & præ cæteris benedictam eſſe cogitamus.

Verumenimuerò vt eſt prouida ſemper mater Eccleſia, quæ filiorū ſaluti percupidè conſulit, non ſat habet illa Virginē ſalutare, niſi illam etiam addat coronidē, quæ apertam continet precationem: SANCTA MARIA mater Dei ora pro nobis peccatoribus. Quæ poſtrema clauſula nouis quidem ſectariis minimè probatur, ſed Catholicis eſt videriq; debet eò gratior, quòd eadē multis retrò ſęculis à tot piorum cœtibus vſurpata, hodieq; in ſancta Romana Eccleſia, quę apud Orthodoxos irrefutabilē obtinet autoritatem, trita atq; probata, ſed & multis veterū Patrum ſententiis ſimul & exemplis adeò cōprobata ſit, nullis vt hoſtium aut circumlatrantium, aut graſſantiū machinis poſsit aboleri. Igitur ſalutatio Angelica quæ nobis recitatur, non ſolùm veræ fidei de MARIA eiuſq; filio pręclarum eſt teſtimonium, ex Euangelio ipſo deſumptum, verùm etiā præter debitam vtriq; perſonæ laudationem, certā precationem continet, eaq; noſtrū in Virgine matre tùm honoranda, tū inuocanda officium declaramus, ſimulq; nouis Eccleſiæ calūniatoribus & Mariomaſtigis omnibus abrenūciamus. Qui verò præter hanc petitionem, quod reliquū eſt, in ſalutatione recitant, non magis illi ſanè q̃ [c] Dauid, [d] Moyſes, [e] Zacharias, à precando alieni ſunt, qui tùm precari rectè dicūtur, quum Pſalmos vel Hymnos integros, nulla licet admixta precatione, in laudando conſumunt.

Quomodò Angelica ſalutatio & gratiarum actio ſit, & petitio.

Qui Deo gratias agunt, etiā precari dicūtur.

Orant etiam nihil expreſsè petentes.

Rei iudicem, & mendici diuitē etiam ſine verbis expreſsis ſolentorare.

Multa in Pſalmis vim habent precationis, licet ſine precatione proponantur. Agnoſcit & Caluinus duas orationis partes, petitionem et gratiarum actionē.

Salutatio Angelica non omninò caret aliqua forma precādi.

De poſtrema clauſula precatoria, quæ annectitur Angelicæ ſalutationi.

Ephes. 5.
Actor. 16.
Pſalm. 6. & 118.
Ioan. 11.
a Matth. 8. & 9.
b Luc. 8.
In inſtit. ca. 16. de orat.
c Pſal. 102. 103. 104. 105. 106.
d Exod. 15.
e Luc. 1.

Digitized by Google

An aliorum officium sibi vsurpent, Mariam salutantes.

Alia porrò Caluini cauillatio est, vt audiuimus, salutationem hanc recitantes, in alienum inuolare officium, vtpote quod Angelo à Deo fuit iniunctum, sibi arrogãtes. Sic enim nobis obiicit: *Præterquàm quòd sola gratulatio hîc habetur, temerè sibi alienum officium vsurpant, quod Deus non nisi Angelo iniunxit: bis autem stulta æmulatio, quòd absentem salutant.* Vbi certè aut suam prodit imperitiam cauillator, aut veritatem ipsam malignè dissimulat, aliôquin haudquaquam ignarus, thesaurum diuinæ Scripturæ communem, amplũ ac locupletem esse, vt in illa minima etiam quę videntur, latissimè pateãt, & quod de vno commemoratur, multis multorum vsibus inseruire possit, ac quæcunq; demùm illic scripta sunt, ad nostram doctrinam, & totius Ecclesiæ profectum, atque communem mortalium vtilitatem scripta esse. Aliôquin certè vel sacras literas planè deprauat, vel genuinum illarum vsum ignorat, qui sic illas in arctum contrahit, vt quod ab vno factũ est, ad alium nullum velit pertinere. Salutauit MARIAM vtiq; Gabriel, vt illi Deus iniunxit, seque Paranymphum fideliter prębuit, vt cœlestes diuque optatæ nuptiæ in hac lectissima Virgine fœliciter demùm inchoarentur. Quid autem habet incommodi? imò quid non habet emolumenti, si nos illam verbis totidem salutemus, neque solùm Gabrielis, sed etiam Elizabethæ, & alterius Euangelicæ mulieris, MARIAM beatam prædicantis sectèmur exemplum? Sed qua lege, quo præcepto Dei, vt id facerent, vrgebantur? An quod his ipsis & aliis Deum in Sanctis vltrò prædicantibus, omnium quidem bonorum iudicio laudi vertendum est, nobis vitio dabitur, præsertim quum duces huiusmodi sequimur, Deique Spiritum in ipsis loquentem nobis audiendum, eiusque ductum sequendum putamus? Quod sanè quum facimus, Dei verbum ornamus, fidem profitemur, Euangelium confirmamus, religionis præstamus officium, planeque testamur, non vanum esse MARIÆ vaticinium, sed in hunc vsque diem impleri, quandoquidem cum tot piorum myriadibus illam æternæ lucis vitæque nostræ parentem sanctissimam, pulcherrimam, augustissimam agnoscimus atque celebramus. Hæc pietas cum fide fideique confessione coniuncta eò laudabilior videri debet, quò magis Euangelicis verbis magni Angeli ore prolatis, & à Spiritu sancto dictatis consonat, & quò firmiùs perpetuò piorum vsu & singulari Ecclesiæ autoritate constabilitur, nullum vt iam hostium impetum ac furorem pertimescat. Aboleri certè nunquàm potest isthæc salutatio, Deo res Ecclesiæ suæ tàm fideliter moderante, semper vt inueniantur, quos iuuet ex animo has Angelicas sonare voces, & in illis Deiparam celebrare.

In harmo. Euang.

Scriptura communis thesaur⁹ omnib⁹ piis inseruiens ac salutaris.

Rom. 15.

Gabrielis exẽplum etiam ad nos pertinet in Virgine salutanda.

Luc. 1. 11.

Maria etiam à pluribus, quàm Gabriele, in Euangelio sine mãdato Dei celebratur.

Cur mos Virginem salutandi firmiùs est retinendus.

Aboleri & tolli non posse hanc verè Angelicam salutationem.

Quàm diu ergo in hoc orbe vigebit Euangelium, presens etiam vigebit salutatio, & in ea beatam, ac præ omnibus aliis benedictam Virginem dicent omnes generationes, quantumuis fremant ac frendeant Antidicomarianitæ. Quid verò mirum, imò cur non congruum, in terris illam sedulò & salutari & coli Reginã, de qua cecinit Dauid, vt multi veteres interpretantur: Adest Regina à dextris tuis, vestitu deaurato, circundata varietate? Testatur maximus ille Diaconus Ephrẽ, hac salutatione melos Angelicum contineri, quòd Gabriel ille clamãs decantârit, eamq; salutationem maximè congruam & dignissimam, sed & mundi salutem, cunctarumq; animarũ tutelam esse. Tùm si Athanasio Magno fidem habemus, Gabrielis istud præconium non hominum tantùm, sed Angelorum etiam tali Reginæ gratulantium est proprium, quod partim in terrestri, partim in cœlesti Ecclesia suum habere vsum debet: ac tres quidem Angelorum hierarchias non sine magna & sonora voce his verbis identidem decãtare scribit. Tantùm apud cœlites valet, tàm honestum, frequens & iucundum est Angeli Gabrielis præcinentis exemplum ex Athanasij sententia, quod nunc sectariis propemodùm vel anilis fabula, vel puerilis ludus, aut nescio quorum hominum nugantium inanis garritus existimatur.

Pſalm. 44.

In orat. de sanctiſs. matris Dei laudibus.

Etiam Angeli Mariæ his vocibus in cœlo gratulantur.

Vanum est Caluini phãtasma, salutantes Virginem in alienũ officium irrumpere.

Ponat igitur inanem suum metum Caluinus, ac si sapit, timere desinat, in salutatione aurea recitanda, nobis officium alienum vsurpari. Non idcircò Gabriel suo spoliabitur munere, ô vir bone, neq; nos alienum nobis officium vsurpabimus, sed laudẽ hanc Angelicam iterantes, aptos & gratos nos illi duci comites ac socios adiũgemus. Probet interim nobis hic homo nimiùm vel curiosus, vel morosus, vel proteruus, Deũ hoc Angelo suo iniunxisse, solus vt ipse, & post illum nullus alius, MARIAM salutare possit, sicut aliôquin Elizabetha non piè minùs, quàm reuerenter illã posteà salutauit.

Luc. 1.

Probet,

Digitized by Google

Luc. 2. Probet, ad ſolos Angelos pertinere dictum: Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: nullus vt Euangelij doctor, præſertim in Chriſti natalitio die verba eadem pro concione ſibi ſumere, & iis populum Angeli loco, excitare poſsit Probet, Angelicum Canticum: Gloria in altiſsimis Deo, & quod apud Eſaiam extat:
Eſa. 6. Sanctus, ſanctus, ſanctus, ita cœleſtium ſpirituũ eſſe proprium, vt nobis & Eccleſiæ non liceat, nec deceat eadem verba in vſum reuocare. Probet demùm, quod Raphaël To-
To. 5. & 12. biæ dixit: Gaudium tibi ſit ſemper, Pax tibi, id à nobis vſurpari, & ad loquendi conſuetudinem transferri nullo modo poſſe: quemadmodùm hoc loco aſſerit, Gabrieli dũtaxat has voces: Aue gratia plena, ſeruari & relinqui oportere.

An Mariam ſalutantes cum abſente agant.

Cæterùm Caluinus ne hac quidem cauillatione contentus, eô ſtultitię progreditur, vt vanum & fruſtraneum nobis laborem in ea quæ abſit, ſalutanda conſumi cauilletur. Quæ verò (malum) hęc ſtupiditas? quãta mentis veſania, aut potiùs liuguæ calamiq́ue virulentia, vt magiſter in Iſraël tàm pueriliter ac inſulsè loquatur, perinde ac ſi MARIAM nemo ſalutare queat, niſi procul abſentem quærat & accedat? Quaſi verò illa in Pathmos exulet, vel apud Garamantes latitet, aut in fortunatis inſulis peregrinetur, vel fortaſsè humano more dormiẽs, ſopitos habeat ſenſus, aut eorum mortuorum inſtar, qui nondum beati ſunt, vota & preces mortalium percipere nequeat, aut velut deniq; res humanas longè minùs intelligat atque curet, q̃ fidi cuſtodes, & ꝓcuratores hominum Angeli perpetuò facere ſolent? Hi certè nobis nuſquam non adſunt, hi res agnoſcunt mortalium, pro his curam gerunt & orant: & præterquàm quòd ob clariſsimam Dei viſionem ſumma perfunduntur voluptate, nobis miniſtrare gaudent, & quos homines improbioris vitæ pœnitudo cœpit, illis ex animo fauent, ac eiſdem non ſine communi tripudio gratulantur. Ad hæc non ſolùm mœſtos & afflictos in mędiis ærumnis conſolantur, ſed piis etiam defunctis amicam operam præbent: ac præterea nunquàm non ſuas pro nobis preces fundunt, noſtrasq́ue demùm ad ſublimem Dei thronum deferunt, quemadmodùm diuina Scriptura non obſcurè teſtatur.

Angeli tametſi in cœlis Deo fruantur, res tamẽ humanas ſimul intelligunt & curant.

Lib. 11. de ciuitat. Dei ca. 31. & in Soliloq. ca. 27. Vnde in hunc etiam modum, vt alios præteream, ſcripſit Auguſtinus: Sancti Angeli ſicut habent permanendi ęternitatem, ita cognoſcendi facilitatem, & requieſcendi fœlicitatem. Sine difficultate quippè nos adiuuant, quoniam ſpiritualibus motibus pueris & liberis non laborant.] Ac alibi rurſus: Grandis eſt eis cura de nobis: magnus eſt affectus dilectionis erga nos.] Id quod ſcribens in Pſalmos pluribus & [a] ipſe, & [b] Hilarius comprobat.

a In Pſa. 62. b In Pſa. 29.

Mariæ non minor facultas, q̃ Angelis cõtigit ad cognoſcẽdas & iuuandas res mortalium.

Quod ergo ſanctis Angelis tribuit Deus, vt cùm alios, tùm inprimis credẽtes clariſsimè videant & intelligant, eoſq́ue fideliſsimè ament, & cuſtodiant in viis omnibus, id Angelorum Reginæ negatum eſſe credemus? Reginæ, inquam, quæ aſcendens de huius mundi deſerto, etiã Angelis ſanctis, vt firma cum fide canit Eccleſia: Speciosa
Ser. 1. & 4. de Virginis Aſſumpt. & ſuauis in delitiis ſuis facta eſt, quæq́; vti Bernardus prædicat, quantum gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ ſingularis. Vtinã verò tantum veræ lucis aduerſariis affulgeat, vt ipſi poſitis affectibus, quod multi tùm ex Scripturis, tùm è Patribus copioſè monſtrârunt, conſiderarent: ita profectò cognoſcerẽt: non MARIÆ modò, ſed aliorum etiam Sanctorum animas, quę ſempiterna fœlicitate fruuntur, vera nobis velut in Chriſto commembris charitate, connecti, aſsiduam ſalutis noſtræ curam gerere, pia mortalium deſideria percipere, nimirùm fulgore diuini vultus cœlites omnes irradiante, in quo tanquàm in ſpeculo, res humanas ex alto ſpiciant, multò quidem magis & efficaciùs, quàm in hac vita mortales, communẽ pro nobis Deum, Deiq́; gratiam implorantes atq; impetrantes facere poſsint. Etſi. n. aliud Sanctorum ſit officium, aliud Angelorum, quos conſtat nobis miniſtros ſiue adminiſtratorios, vt Paulus vocat, ſpiritus mitti: tamẽ vtrique ſyncera erga nos charitate flagrant, eamq́; virtutẽ ſibi communem obtinent, vtpote quæ ſicut & ipſa quã habent inferorum mortaliumq́; rerum cognitio, ex communi vtriſq; beatitudine proficiſcitur.

Licet Sancti ab Angelis differãt, tamen communem habent cum illis charitatem ad iuuãdos mortales.

Hebr. 1.

Germani Patriarchæ teſtimonium, Mariã nobis præſentẽ eſſe contemplãdam.

Verũ hæc toties à doctiſsimis viris diſputata, probata, repetita ſunt, vt nos fruſtrà eos pluribus coarguamus, qui ſolidis tot tantisq́; argumentis ſolam peruicaciam, immedicabilem certè morbũ, opponere ſolent. Tantùm Germani, præclari certè Patriarchæ Conſtantinopolitani, dictum aſcribã, qui clariſsimis fidei oculis Mariã non abſentem, ſed præſentem aſpiciens, vti grauiter, ſic etiam opportunè dixiſſe videtur:

Ser. 11. de vir. Aſſum.

Digitized by Google

ζῇ σὸ τὸ πνεῦμα διὰ παντὸς καὶ ἡ σὰρξ σὸ διαφθορὰν οὐκ ὑπέμεινεν ἐν τάφῳ, πάντα ἐποίκειπται καὶ ἐποικοπῇ σοι πρὸς πάντας, ὥστε πάρεστι ὀφθαλμοὶ ἡμῶν κεκράτηνται τοῦ μὴ βλέπειν σε, ἀλλὰ σὺ παναγία τοῖς ἀξίοις ἑαυτὴν ἐμφανίζεις, καὶ γὰρ σὰρξ σου ἐμποδίζει τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματός σου. Latinè sic verti potest oratio: Spiritus tuus (ô MARIA) viuit in æternum, & caro tua in sepulchro corruptionem non sustinuit: omnia obseruas, omnia contueris, & inspectio tua ad omnes se porrigit. Quamobrem licet oculi nostri impediantur, ne te videre queant, tu tamen sanctissima Virgo dignis te ipsam patefacis. Caro.n.tua spiritus tui, virtutem & efficacitatem nihil quicquã remoratur.]

Aduersarij iudicio carnis obcæcati, cæcam & surdam Mariam fingere solent.

Quod si iudicio carnis isti non obcæcarentur, & vitæ gratiæque spiritualis non essent expertes, multò quidem sublimiùs de Virgine tàm glorioſa sentirent, neque illam adeò cœcam, surdam ac impotentem fingerent, quæ neque mortales de cœlo aspicere, nec vota eorum audire, nec ærumnis electorum affici, nullaque ex parte opem adferre mortalibus, aut quippiam à Deo impetrare posset. Sed antiquum obtinent, qui animales quum sint, de spiritualibus nequeunt rectè iudicare, nescio, quibus mortis vmbris semper affixi. Nam vt Christum etiam ex viuo mortuum faciant, plæriq; ipsum viuo corpore & sanguine spoliant in sacrosancta Eucharistia. Ecclesiam verò nescio quod cadauer, veritatis Spiritu iampridem vacuum, & in densis errorum tenebris tot ætatibus quasi sepultum effingunt, ac Sanctos demùm omnes, qui cùm Christo in cœlis coniunctissimè beatissimeque degunt, mortuos magis quàm viuos appellare atque constituere solent. Nos igitur contra Caluinum eiusque socios omnes id, quod apud Bernardum legimus, apertè testamur: Oportet vt nobis præsentem esse dicamus, quam præsentem salutamus: & vt totam animæ nostræ trinitatem in eam dirigamus, quam tàm deuotissimis precibus exoramus. Agnoscit certè, & diligit diligentes se, & propè est in veritate inuocãtibus se, præsertim his quos videt sibi conformes factos in castitate & humilitate.]

Quomodò sectarij circa mortis speculationes hæreant.

1. Cori. 2.

Deiparam salutantes de illius præsentia certò statuere debẽt.

In ser. 1. tractatus super Salue Regina.

CAPVT DECIMVM.

Depulsio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios nouatores Vvigãdus, Brentius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus, Marbachius, Iacobus Andreæ & Franciscus Lampertus, Angelicam salutationẽ oppugnãt, vt ab eius vsu reuocẽt ac deterreãt Orthodoxos.

Commune studium est sectariorum, salutationis huius vsũ reprehendere.

QVI hodie Catholicum nomen profitemur, nõ solùm à Ioanne Caluino, verùm etiam ab aliis Aduersariis incusamur, quòd solennem frequẽtemque morem in Virgine matre salutanda retineamus atq; defendamus. Ac longo quidem pię vetustatis vsu comprobatum est, vt qui Dominicam recitant precationem, Angelicam quoque salutationem, quam isti petulanter arrodũt, statim adiiciant. Etenim postquàm diuina institutione formati, se per Christum adoptionis esse filios declarârunt, & quæ ad bona comparanda malaque depellenda pertinent, à Patre suo cœlesti precati sunt, ad sacrosanctam illius Virginis memoriam libenter descendunt, quæ ipsis & mundo peperit Redemptorem, & humanæ salutis in Christo iecit quodammodò fundamenta. Deum ergo autorem, vti par est, gratis animis celebramus, quòd sanctissimam Virginem omnium cœlestium donorũ munere cumulauit, eamq; perditis nobis alteram Euam, hoc est, vitæ parentem donauit: hinc Virgini matri singularem quoq; fœlicitatem ex animo gratulamur. Succedit deinde precatio siue inuocatio: Sancta MARIA mater Dei, ora pro nobis peccatoribus. Ita.n. sanctæ Dei Ecclesiæ visum est, cum superiore gratiarum actione preces coniungere ac inuocationem, qua piè atque suppliciter ad matrem Dei sanctissimam cõfugeremus, rati per illam sæpe multos criminibus obrutos, Deo summo conciliari, eáque bona consequi, quæ tùm ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria, summatim in Dominica precatione petuntur. Atque in hunc ferè modum Catechismus Romanus docet, verbis etiam luculẽtis adiungens: Nos exules filij Euæ, qui hanc lachrymarum vallem incolimus,

Cur vsu receptũ sit vt Dominicam orationẽ recitantes, Angelicam etiam salutationẽ adiungant.

De oratione in genere cap. 6.

Digitized by Google

incolimus, assiduè misericordiæ matrem, ac fidelis populi aduocatam inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac prece opem & auxilium implorare, cuius & præstantissima merita apud Deum esse, & summam voluntatem iuuandi humanum genus, nemo nisi impiè & nefariè dubitare potest.]

[a] In Euang. de sanctis. Deipara. [b] In traged. Christus patiens. [c] In Liturg. [d] In oratione de laudibus Deipar. [e] In oratione 2. ad Miss. præparatoria. [f] Ser. 18. de Sanctis, & lib. medita. cap. 24. [g] In Ser. de laud. Virg. [h] In carm. de Annunc. Mariæ. [i] Lib. de excellent. Virginis. ca. 12. [k] Serm 4. in Assumpt. Virginis. & hom. 2. de beata Virg. [m] In serm. 10. cir. Catechismum. Aduer. Manichæos. Li. de adulterinis conjug. cap. 14. Genes. 8. & 22.

A quibus Patribus Maria iam olim salutata fuit ac inuocata.

Verùm hæc Catholica sententia si vllos alios, certè Vigilantianos, Vvicleuianistas, Vvaldenses, horumq; doctorum discipulos nouos, maiorem in modum offendit, quantumuis cum veterum & sanctissimorum Patrum testimoniis egregiè quadret, sicut ex professo posteà conuincemus. Stant enim pro nobis, & MARIAM reuerenter salutant ac inuocant [a] Athanasius Magnus, [b] Gregorius Nazianzenus, [c] Ioannes Chrysostomus, [d] Ephrem Diaconus, [e] Ambrosius Mediolanensis, [f] Augustinus Hipponensis, nunquam satis laudata ac toti orbi conspicua Ecclesiæ lumina, quibus [g] Fulgẽtium, [h] Damascenum, [i] Anselmum, [k] Bernardum, multosq; alios alibi commemorandos Ecclesiæ Doctores volumus esse annumeratos. Ac nos quidem cum talibus tantisque Patribus malumus errare, quàm cum istis religionis aut nouæ, aut damnatæ professoribus benè sapere, vbi de cultu Virginis agitur. Habeant interim ac iactent suã

Quàm ridiculi sint aduersarij in damnanda Sanctorum inuocatione.

isti pietatem atque prudentiam, qui Euangelici esse non possunt, nisi Sanctis aliis, ac inprimis Deiparæ nullum cultum, venerationem nullam, priuatim publiceque deferant, nisi cœlites omnes meritis, precibus, patrociniis spolient, nisi demùm nouam fidei regulam cõdant, atq; definiant, Sanctos Deo in cœlis coniunctissimos, nobisq; addictissimos longè minùs, quàm viuos in terra mortales pro fratribus efficere ac impetrare posse. Sed ne aliena intempestiuè commiscеamus, rem nostrã, hoc est, Angelicam salutationem ab Ecclesiæ hostibus oppugnatam, & minore in precio apud multos nunquàm habitam, recta persequamur.

Vvigandus Smidelinus mã datum Dei ad Virginem salutandam exigũt.

Vvigandus inter stoicos Lutheranos non infimus, sicut & [m] Iacobus Andreas inter Vbiquetarios modò primus, mandatum à nobis diuinum exigunt, quo probemus, credentes omnes ad MARIAM salutandam impelli. Sic enim istis libet, vt Ecclesiæ vel consuetudini vel authoritati nihil tribuant, ad solas Scripturas, quarum etiam sensum sibi solis vendicant, omnia reuocare. Quasi verò Augustino sint sapientiores, à quo grauissimè dicitur, in re dubia ad fidei certitudinem valere Ecclesiæ authoritatem. Qui pretereà legem hanc tradidit: Multa sunt facienda nõ iubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ quum liceret nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus.] Qua ratione priscos illos valdeq; laudatos homines Abel, Noë, Abraham, Iob, qui ad altare summo Deo sacrificârunt, defendimus, & Magdalenam Christi pedes & caput vngentem, ac egenam viduam in gazophylacium bona sua omnia conferentem, sed & Niniuitas vehementis pœnitentiæ indicia declarantes, probamus, tametsi hæc pia illorum facta è nullo expresso Dei mandato penderent. Deinde quàm multa, quæso, sectarij nullo Dei vrgente præcepto sibi permittunt, ac permissa volunt, vtpote pueros tingere, certas ferias obseruare, quibusdam ceremoniis ornare Sacramenta, nouos ritus inducere, veteres abrogare, multaque alia in sacris & templis constituere, ac subinde variare, non vt Dei verbo, sed vt suo arbitrio, & insano sæpe cerebro satisfaciant? Et non licebit Catholicis, vt in plerisq; matrem & magistrã sequantur Ecclesiam, quam Christus seriò audiendã esse præcepit, & è cuius præscripto, sensu atq; cõsensu tã multa & salutaria quę scripta nõ sunt, Christianus orbis tot sæculis obseruauit? Postremò si veteris Ecclesiæ institutum, quo MARIAM salutare docemur, pergent calumniari, suæ sectæ doctores & collegas, qui nobiscum faciunt, & Ecclesiæ vt diximus, suffragantur, simul ab illis condemnari necesse est.

Gratiora sæpè Deo sunt, quæ sponte ac ininssu facimus.

Sine Dei mandato multa cũ laude facta esse leguntur.

Nouatores sibi licere multa volunt, non aliis, sine mandato Dei.

Matth. 18.

Idem verò Vvigandus, ne à duce Caluino discedat, etiam hoc obiicit, Gabrielis officium & factum esse singulare in Virgine salutanda, ac eius exemplum ad alios non pertinere. Habet certè Angelus iniunctum sibi munus proprię legationis, vt non modò salutet Virginem, sed etiam de futuro eam instruat mysterio. Vtrunque sedulò præstitit, non modò eximium præconem & lætum nunciũm, sed fidum etiam admonitorem, siue vt quidam appellant, Pædagogum MARIÆ exhibens. Atque hoc quidem officium ille sibi retinet singulare, qui pretereà nobis & Ecclesiæ seruiens, suo præludit exemplo, taciteque monet, quod ad eiusdem Virginis salutationem pij erãt

De munere singulari, quod Gabrieli fuit iniũctum ad Virginem salutandã.

porrò

porrò non ſine diuino Spiritu dicturi atque facturi, totque iam ſæculis cum laude ab illis dictum & factum eſſe conſtat. Nihil itaque prohibet, etiamſi Gabriel in hac ſalutatione habuit aliquid ſibi proprium & peculiare, quum primus ad Virginem cœlitus demiſſus fuit, nobis tamen hoc cum illo eſſe commune, vt quum ad Virginem ſalutãdam accedimus, haud ſine admiratione & reuerentia peculiaria Dei dona in ea ipſa contemplemur, & contemplando tali matri præ cæteris gratulemur, nosque illi & gratos & deuotos exhibeamus. Id verò vt faciamus, tantò magis haud dubiè probat Gabriel, quantò perfectiùs intelligit, ad ſalutandam atque laudandam Virginem nũc nobis potiores atque vberiores cauſas ſuppeditari. Etenim non in Nazaræno cubiculo latitantem, pauciſque notam & obſcuram Virginem quærimus, ſed in ampliſſimo cœli palatio regnantem, atque vt nullam aliam, verè ſublimem, totoque orbi celebratam Dominam nobis præſentem apertis veræ fidei oculis contemplamur. Neque verò eandem humanis calamitatibus ac pœnis, quas in carne multas grauesque pertulit, obnoxiam, ſed ab omnibus corporis vitæque huius ærumnis remotam ſpectamus, ipſamque ad fœliciſsimum cœleſtis vitæ ſtatum perductam, & Angelicis prælatam choris ſuſpicimus atque veneramur. Rurſus non ſuademus, non expectamus, quemadmodùm Gabriel fecit, vt MARIA diuinum conſilium amplectatur, & venturo Emanueli & animum & corpus paratum offerat, ſeque ſimul & matrem & Virginem futuram credat, ſed in eo perfectè beatam ducimus, & ſalutando confirmamus, quoniam Angeli verbis credidit, diuino nutui paruit, de Spiritu ſancto concepit, & caſta peperit mundi Redemptorem. Igitur quæ laudes ſalutatione Angelica continentur, tantò nunc in MARIAM rectiùs pleniùsque competunt, quò illa plus veræ virtutis, dignitatis & gloriæ obtinet, quoque ſublimiorem cœleſtis vitæ ſtatum, qui omnem mentis humanæ captum excedit, iampridem conſecuta eſt. In quem ſenſum dixit Euſebius Emiſſenus: Quum gratia plena ſit MARIA, priuſquàm concipiat, poſt conceptionem quanta Dei abundauit gratia quis cogitare poteſt?] Sic enim & nos profitemur, ſic Virginem ſalutamus, certò perſuaſi, quicquid gratiæ in MARIA primùm laudauit Gabriel, id non ſolùm poſt conceptionem Verbi in matris vtero, ſed poſt Virginis etiam in cœlos aſſumptionem ingẽtes accepiſſe profectus, & longè perfectiorem habere ſenſum, & in illam, à quocunque demùm ſalutetur, pulcherrimè quadrare. Quãdo enim illa ſic in terris plena fuit gratia, ſicut hoc tẽpore, quo poſt peractum diuinæ diſpenſationis myſteriũ & gratiæ & gloriæ bonis in cœlo ſempiternis affluit? Quãdo magis cum illa Dominus præterquàm eo loco, vbi ſine impedimentis, quæ mortales à vita cœleſti remorantur, diuini vultus gloria perfruitur, & cum regnante filio coniunctiſsimè viuit? Quãdo autem rectiùs ac pleniùs inter mulieres benedicta, niſi cùm perfecta & exhibita ſunt illi, quæ matri ſuæ filius & munera & præmia maxima præparauit, donauit, impendit? Et adhuc nobis cantillabit Vvigandus dicetque ſectarius, ſalutationem haud ſine piaculo recitari poſſe, vel à Gabriele quidem vetitum eſſe, ne matrem Domini ad immenſum illum beatitudinis gradum euectam, velut cœli Reginam ſuſpiciamus, & ſuſpiciendo compellemus, & demùm compellando dicamus: Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui?

Rectè Mariam ſalutamus, licet nobis cum Gabriele non ſint omnia communia.

Salutando Virginem quomodò eã aliter conſideremus, quã Gabriel.

Nunc rectè ſalutari Virginem Angelicis verbis, non minùs, quàm olim à Gabriele factũ eſt.

In Euange. Miſſus eſt Angelus.

Vbi aliud & grauius telum in nos intentat Vvigandus, haud ſine impetu quodam, ſi non furore, in hæc verba prorumpens: *Qui MARIAM hac ſalutatione compellant, in crimen ſuperſtitionis incurrunt, quia contra Dei verbum ex creatura efficiunt Deam, & MARIÆ diuinitatem aſcribunt.* Grauis hæc quidem & ſeuera cenſura eſt, qua vnus homuncio & nuper natus Lutheri diſcipulus tot piorum millia ſine omni candore perſtringit, atque in vniuerſum idololatriæ cõdemnat. Ego verò demiror, doctorem Euangelicum in primo Dei præcepto tùm intelligendo, tùm interpretando tantoperè hallucinari, vt ex eo nos ac vniuerſam Eccleſiam execrandæ damnet idololatriæ. An enim quiſquã Catholicus ex MARIA facit idolum? ſicut non modò Vvigandus, ſed & [a] Caluinus & [b] Pomeranus nobis audent imputare, perinde atque Virginem ſuper ipſum Chriſtum efferamus, & ſupremi loco numinis habeamus, quemadmodùm etiam falsò nobis Bullingerus affingit. Adeò illos non pudet Satanę partes ſibi ſumere, dum calumniãtur & falsò fratres accuſant, eaq; maledicta euomunt, quæ mala mens, ira, odio, inuidiaque

Quàm gratuiter à Vvigando damnẽtur Virginem ſalutantes. Refutatio cenſuræ Vvigandi tàm atrociter damnantis Catholicos, ob vsũ Angelicæ ſalutationis.

a In Poſt. de feſt. Annũc. Mariæ.
b In ca. 44. Hieremiæ Prophetæ.
c In cap. 2. Ioannis.

Digitized by Google

diaq; flagrans suggerit, nimirùm vt hoc modo suam effrenem in proscindenda Ecclesia & obscuranda virgine libidinem expleant. Inauditum est Catholicis, MARIAM pro Dea colendam, aut honorem diuinum in illam transferendum esse. Hunc enim cultum, quem Græci λατρείαν appellant, & Augustinus seruitutem propriè diuinitati debitã interpretatur, nec cœlestibus spiritibus, nec terrenis hominibus, nec alicui creaturæ, nec ipsi omnium creaturarũ beatissimæ Matri suæ Creator largitus est.] Sic enim Petrus Cluniacensis, quem Bernardus prædicat, non suo tantùm, sed & totius Ecclesiæ Catholicæ quam defendit, nomine publicè confitetur. Damnat igitur Ecclesia Colyridianos MARIAM pro Dea colentes, & quotquot olim fœminæ Virgini matri nefariè sacrificârunt, illamque loco numinis adorandam esse putârunt, sicut Epiphanius annotauit. At vide interim nouam istorum sapientiam, qui dum Catholicos, imò sanctissimos Patres ob inuocatam Virginem superstitionis, adeoque idololatriæ audent insimulare, Constantinum Copronymum pro pio & religioso principe coguntur agnoscere atque prædicare. Copronymum, inquam, qui tùm in religione, tùm in vita ac moribus, omnium veterum iudicio impurissimus, & Satanæ organum lectissimum fuit. Is enim non modò MARIAE cultum in Ecclesia receptum improbauit, sed hanc Legem etiam publicè promulgauit: *Ne Mariæ quidem intercessionem quisquàm petat, neque enim iuuare illa quenquam potest*, sicut Suidas & Paulus Diaconus memoriæ prodiderunt.

Lib. 8. c. 27. & lib. 22. ca. 10. de ciuitate Dei.

Lib. contra Petrobrussianos ca. de veneratiõe S. Crucis. Hæresi 79. contra Colyridianos.

Mariã pro Dea colere et adorare nefas in Ecclesia.

Constant. Copronymi decretum impium.

Eant igitur nouatores, & hunc scelestissimum principem, si velint, æmulentur, habeantq; patronum, vt ne habeant quicquam cum MARIAE inuocatione commune. Fingant præterea, totam Christi Ecclesiam tam diù in tenebris iacuisse, & idololatriæ sordibus immersam fuisse somnient, quandiù sonuerunt hæ voces: S. MARIA mater Dei ora pro nobis peccatoribus. Atq; hoc est scilicet, sinouis & cæcis Catechistis credimus, primum Dei præceptum violare, Christum abnegare, ex MARIA numen constituere, & creatori demùm creaturam exæquare. Cur ita rogas? Quoniam MARIAE inuocatio, vt dicunt, cum Dei verbo pugnat, & est idololatrica. Sed probandum hoc erat inprimis, quam nos inuocationem MARIAE & Sanctis deferimus, ac olim detulit Ecclesia, cum excellenti cultu, qui soli naturæ diuinæ competit, impiè coniungi atque commisceri. Sedenim hanc inuocationem (nec enim Dei solùm, sed & hominum, licet defunctorum, inuocationem Augustinus agnoscit ac statuit) haudquaquàm idololatricam esse, multi è nostris sæpè ac solidè demonstrârunt. Tùm sectariorum antesignanus Lutherus non repugnat, quo minùs pro veteri more sanctos inuocemus, si tamen ita sensit, quemadmodùm scripto testatus est. Scripsit autem in hunc modum: *De intercessione diuorum cum tota Christianorum Ecclesia sentio & iudico, pios sanctos à nobis esse honorandos & inuocandos. Quis enim potest contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & visibiliter apud Diuorum cõrpora & sepulchra operatur Deus? Hoc tamen fateor me dixisse, non esse Christiani hominis, diuorum suffragia magis pro temporalibus quàm spiritualibus rebus & commodis inuocare.* Et paulò pòst: *Proinde sic inuocandi sunt, vt Deus per illos inuocetur, sicut in Psalmo 131. legimus: Memento Domine Dauid & omnis mansuetudinis eius. Sic sanctus Moyses in precationibus suis adfert Deo Abraham, Isaac, Iacob, quemadmodùm & Ecclesia hæc omnia suo exemplo pulchrè docet.* Tùm in Postilla, quæ germanum Lutheri spiritum cum arrogantia maledicentiaque summa coniunctum egregiè prodit, hæc eius verba leguntur: *Ad hoc sanctis vteris, ad quod proximo tuo. Quemadmodùm enim proximo dicis, Ora pro me Deum, ita de illis dicere potes, Diue Petre ora pro me, Non peccas, si eis vt pro te orent, instes.* Ac alibi rursus de MARIA sic loquitur: *Pro depræcatrice eam libenter habebimus, vt & alios sanctos.* Tùm vt se Vigilantianum non esse commonstret, ingenuè scribit ad Gegorium Spalatinum: *Non fuit mens mea vnquàm, venerationem Sanctorum esse superstitiosam: neque inuocationes vitiosas pro causis vel corporalissimis. Hoc enim sapiunt hæretici nostri Pichardi et Bohemi.* Ac eodem modo sese purgat, quum pugnat contra Louanienses: *Non negaui vnquàm, inquit, nos meritis & precibus Sanctorum quantumlibet imperfectis iuuari, quod subdolè mihi inurere conantur miseri homines.* Tam crebrò ac seriò agit Lutherus, vt communem Ecclesiæ doctrinam de Sanctis inuocandis non abijcere, sed potiùs approbare videatur. Et qui Lutherum, licet non per omnia, secutus est Bucerus, ingenuam hanc confessionem edidit: *Intellexerunt sancti Patres, etiam Diuos, qui iam apud Christum viuunt, pro nobis intercedere, & hoc pacto intercessionem meritaque eorum respici à Deo orauerunt.* Sed neque Camerarius ab hac San-

In purgatione quorundam articulorum.

Circa Euã. festi de Ioanne Bapt.

In fest. Natiui. Mariæ.

In epist. ad Spalatinũ, Anno 1518 data.

In respõsione ad condẽnationẽ Louaniens.

In c. 8. epist. ad Rom.

In li. de piis Ecclesiæ precibus.

Spernendi aduersarij, dum negant Sanctorum inuocationem.

Lutherus inuocationem Sanctorum confirmat ab authoritate Ecclesiæ, à miraculis, & exemplis, quæ in Scripturis extant.

Lutherus sæpè Sanctos inuocãdos asseruit, sicut & quidã eius discipuli.

Bucer pro Sanctorum inuocatione sententia.

Patres quomodò Sanctos inuocârint.

 ctorum

Digitized by Google

Sanctorum inuocatio cur nõ damnãda iuxta Camerariũ & Oecolãpadiũ.

ctorum inuocatione alienus est, quam nisi probaret, nunquàm ita scriberet: *Pia affectio erga illos & votum communium precum non posit, vt opinor, damnari, quum neq; aduersetur doctrinæ veritatis cœlestis, et exempla vetustatis extent.* Quid verò Oecolãpadius? *Sancti in cœlis, ait, sua charitate flagrantes nõ desinunt pro nobis intercedere. Quid igitur mali, si hoc petamus fieri, quod credimus Deum velle, etiamsi nihil tale præceperit? Quid mali, si & concedamus patrocinia Sanctorum, modò id circumspectè opportunè & modicè fiat pro auditorum qualitate? Id quod agit Chrysostomus, & Nazianzenus quoq; in laudibus Cypriani: & obseruant hoc fermè omnes Ecclesiæ tam Orientis quam Occidentis.* In Tom. Operum 6. Chrysost.

Quomodò Oecolampadius Sanctorum patrocinia confirmet.

Ego verò id genus plura quę MARIAE inuocationem cõfirment, ex [a] Buceri & [b] Brentij monumẽtis possem adferre, in quibus illi Sanctorum inuocationem, si absit superstitio, sic excusant, vt Dei verbo nihil prorsus aduersari comprobent. Quid ergo frontis ac mẽtis habẽt Iacobus Andreæ, qui velut imperitus faber, nihilò rectiùs quàm plærique minorum gentium socij, sine calce & arena, vt dicunt, infirmam constituit machinam, qua constans & insigne salutationis huius opus concutiat atq; labefactet? Sic enim dum pueros instituit, argutatur: De hoc salutandi & inuocandi genere nec MARIA, nec Deus præcipit, igitur salutare & inuocare Virginem, vanum atque criminosum est. Omitto reliquas id genus nugas persequi, in quibus aduersarij sunt valdè loquaces simulque petulantes, ne desit scilicet quòd in MARIA mordeant, vtque suam expleant libidinem in proscindenda fide ac pietate, non dicam muliercularum, quas omnis ætas MARIAE venerandæ addictas tulit, sed etiam totius Ecclesiæ Orthodoxæ, quæ suas MARIAE laudes religiosè decantat, tantæque Matris honorem frequentibus ferijs, & solenni ritu, & bis quotidiè adhibito campanæ pulsu vbiq; ferè gentium profitetur. An non Brentij mera & pudenda est calumnia, quòd scribit, hanc salutationem à nobis vsurpari ad expianda peccata, & quorundam opinione tantùm valere, quantùm valet ipsa passio Domini nostri Iesu Christi, ac toties etiam hanc repeti salutationem, vt præ ea nullus penè locus dominicæ precationi relictus fuerit? demùm à nobis existimari, eam ciuitatem perituram, in qua non singulis diebus hæc salutatio pulsu suo commendetur? Dici hæc quidem ab impudenti Sycophanta possunt, probari verò ab homine modesto & syncero non possunt, quum Catholici omnes, nisi fortasse sint admodùm rudes, rem longè aliter habere & videant, & audiant, & experiantur. Quàm verè dixit Tertullianus: Bonæ res neminem scandalizant, nisi malam mentem: hoc est, quam contendendi studium, & calumniandi libido, & Ecclesiæ odium semel occupauit. Mentior, si ex mille Catholicis vnum reperias tam agrestem ac ineptum, qui in suum animum induxerit vnquàm, vt quæ Brentius effutit, de hac salutatione sentiret ac crederet.

[a] In Apologia contra Abrincẽsem Episc.
[b] In 2. To. Operum. In serm. 10. circa Catechismum.

Iacobi Andreæ petulantia in Angelicam salutationẽ.

Quæ Brentius circa vsum Angelicæ salutationis affingat Catholicis.

Hom. 6. in Luc.

Li. de velãdis Virgin.

Aliorum obiectio cõtra vsum Rosariorum, vt vulgò appellãt.

Iam verò Bucerus, Pellicanus, Franciscus Lambertus & Bullingerus alia ratione nobis oblatrant, vt si possint, tetræ superstitionis notam his, à quorum sancta societate turpiter desciuerunt, inurant. Accusant igitur, quòd hæc salutatio sæpè repetatur à nostris, & inde serta, coronæ, rosaria contexantur. Quod si fiat, nefandam blasphemiam autore [c] Bucero committimus, estque hoc apertissimum Satanæ inuentum & Lucifericum commentum: est submurmuratio Deo & electis odiosa, omniq; studio deuitanda, vt [d] Franciscus Lambertus pronunciat. Sed pergant isti, vt vt velint, maledicere: sepulchrum enim patens guttur eorum, os plenum maledictione & amaritudine, vt Propheticis verbis vtamur. Quis enim in illis residet Euangelicus candor? quæ vel prudentia, vel æquitas reliqua esse potest, quum suos auos & atauos, nostrosque maiores vt integerrimos, ita & religiosissimos viros tàm atrociter accusant, tantoque supercilio damnant, qui sanè omni superstitione remota, & ex ordine quodam, magnaque religione MARIAM tot sæculis & ipsi salutârunt, & alios salutare docuerunt? Cuius verò criminis Damascenum doctrina non minùs quàm virtute & authoritate præstantem Theologum insimulabunt? qui nisi alios ad salutationem hanc sæpè recitandam inhortaretur, haudquaquàm hoc inter concionandum diceret: Clamemus cum Gabriele, qui primum locum obtinet inter Angelos, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Et huic est simile, quod suis auditoribus protulit Sergius Hierapolita: Quotquot hîc adsumus fideles, inquit, cum Gabriele acclamemus Virgini, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Atque hoc ipso vetustior Andreas Cretensis, quem sanctissimum Patriarcham Michaël Glyca vocauit: Omnis lingua, inquit, choros ducat,

c In ca. 11. Lucæ.
d In 1. cap. Lucæ.

Maledici Catholicã pietatẽ oppugnant, vt vsum impediãt Angelicæ salutationis.

Psal. 13.

Patrũ testimonia, qui ad salutationem Angelicam recitandã hortantur.

In serm. de dormitione B. Virginis.

In serm. de festo natiuit. Mariæ.

In oratione de Assump. Virginis.

Digitized by Google

ducat,& Deiparæ occinat, AVE. Hoc Gabriel prius sumpsit exordium mysterij.] Nec multò pòst: Et nos quoq; rursus oportet hoc tanquàm comparatum ad agendas gratias offerre Reginæ nostri generis. Illi enim post excessum conuenit dicere χαῖρε. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis.] Cum his rectè congruunt, quæ in sua concione proponit Chrysippus presbyter Hierosolymitanus, quoniam Virginē matrem celebraturus, sic monet auditores, Agite ergo & nos, si munera digna offerre nequimus, pro viribus tamen bonam voluntatem adferamus. Mox verò sumamus initium à verbis, quæ Gabriel apud MARIAM fecit, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Et post multas repetitiones, cum frequenter Aue dixisset Virgini, tandem ita concludit: His atque alijs multis huiusmodi cuncti qui Deum gestant, particulatim MARIAM alloquuntur.] Quid autem Hesychius presbyter & ipse Hierosolymitanus? an non luculentissimè dixit & scripsit: Iure procul dubio omnis grati animi lingua salutat Virginem & Deiparam, ac pro viribus Gabrielem Angelorum principem imitatur?]

In serm. de S. Maria Deipara.

In Hom. 2. de Deipara.

En tibi, quomodò vetus ille Catholicorum Spiritus Angelicam salutationem repeti suadet: nouus autem Sectariorum Genius vetat, quodque à Sanctis laudatum est, in crimen peculiare transformat. Deinde suorum magistrorum, vt Lutheri & Spangenbergij testimonio coarguuntur, quoniam hi præsentis salutationis recitationem, vt docuimus, apertè probant atque defendunt. Quod ergo semel rectè, & Spiritu Euangelico siue priuatim, siue publicè dicitur, cur idem sæpiùs iteratum cuiquam vitio tribuatur? Iam verò quid màgis Euangelicos homines deceat, quàm Euangelicas sonare voces, & piam illorum sedulitatem comprobare, qui citra hypocrisin verbis Euangelicis libenter ac frequenter vtuntur? Ferunt isti in procis & scurris voces amatorias: admittunt compellationes & salutationes obscœnas, quæ passim in Comicis leguntur, vt nihil dicam de leporibus & salibus, quos vulgo in circulis & popinis permittunt, quosque fortassè & ipsi non solùm audiunt, sed etiam inter se facetè permiscent. Sedenim fabulari, garrire, ineptire licet: sacra verba sonare & repetere non licet, præsertim apud hos, qui Euangelico nomine præ cæteris gloriantur.

Iterare licet ac decet Euangelicam salutationem. Euangelicis religio est Mariā salutare, non facetias effundere.

Cur autem pijs exprobrant, tantoque supercilio eos damnant, quibus fortè libet certum numerum, certas preces facere, eademque verba in precando repetere, præsertim si hoc fiat, vt in diuinis de Christo & MARIA mysterijs rectiùs dirigendis vtiliusque contemplandis mentem habeant attentiorem? Quindecim de Verbo incarnato Virgineque matre mysteria præcipua recensentur, & è sacro Euangelio colliguntur: horum sacra est, & pijs frequens esse debet meditatio: ea igitur in recitando Rosario adhibetur. An hoc criminis loco ducent? Quibusdam placet quinquagies duntaxat, alijs frequentiùs Virginem ex more salutare, intermixta dominica precatione. An isthuc nefario sceleri dabunt? Vbi tamen nihil certi præscribit Ecclesia, sed in suo quemq; sensu, qui cum aliqua sit pietate coniunctus, sinit abundare, vt qui velit, hoc illoue modo Matrem Domini salutet ac veneretur. Qui maiore iudicio valent, & Euangelicæ historiæ sunt vtcunque periti, vtiliter ita Rosarij pensum absoluunt, vt secum animo reputēt, quæ lœta & tristia Christo eiusq; matri in Euangelio legimus potissimùm accidisse. Hinc porrò & gratulandi & commiserandi occasionem Christianus colligit animus, seque ad MARIAE imitationem præclarè componit. Hæc enim Virgo est, quæ vt nemo alius, diuina & humana Christi opera intimis animi sensibus percepit, ac præsens ferè conspexit omnia, quæ nos ex Euangelio discimus, & iam olim gesta fidei tantùm oculis contemplamur. Fœlix & sapiens illa meditatrix, quæ in scrinio sancti pectoris ea, quæ & in Christo videbat & audiebat, acuratissimè conseruabat, ac subinde animo ardentissimo post Christum etiam in cœlos subductum secum reputabat. Ad huius exemplum ea pietatis exercitatio pertinet, quam nostri maiores in recitandis, vti vocârunt, Rosarijs religiosè admodùm posuerunt. Igitur globulos precatorios, siue calculos benedictos, vti vocant, in vsu habuêre, & ad salutandam sæpè Virginem seipsos & alios excitârunt, rati & Deo & Matri gratum offerri munus, quum spirituale velut sertum mysticis contextum floribus, & ex Euangelicis conflatum tùm vocibus, tùm mysterijs, in fide non ficta apportarent. Rideant isthæc Sectarij, quos iuuat quamuis probata Ecclesiæ instituta, ipsaque Christi veneranda Sa-

Sine vitio salutationem Angelicam sæpè nobis iterari.

Variam piorū esse consuetudinem in hac salutatione sæpiùs recitanda.

De ratione & fructu vtiliter versandi circa Rosaria, vt vocant, in laudem Virginis.

Luc. 2.

De veteri vsu Rosariorum.

Contemnēdos esse nouos calumniatores, qui sacra ferè omnia deridēt.

Digitized by Google

cramenta vel flocci pendere, vel subsannare, vel conculcare. At certè quidem res ipsa, quæ cum Euangelicæ veritatis meditatione, & cum Christianæ precationis vsu coniuncta est, non modò iusta reprehensione vacat, sed & sapientum laudatione, & bonorum imitatione digna est. Neque verò de hoc modò agitur, vt in huiusmodi rebus externis vel iustitia, vel fiducia, vel salus animi collocetur, sicut aduersarij calumniantur: sed huc itur, vt inter alia veteris pietatis exercitamenta, quæ veluti per manus nobis tradita accepimus & retinemus, hoc etiam aduersùs hostes Ecclesiæ tueamur, & in vsum legitimum ad Christi & MARIAE gloriam sedulò reuocemus.

Non collocari à pijs fiduciam in ritib⁹ externis, quando illis vtuntur.

Laudandos & promouendos bonorum esse cœtus ad Dei ac Mariæ cultum conspirantium.

Vbi rursus offendit æmulos, quòd ex his qui MARIAE deuoti velint esse cultores, cœtus aut societas quædam (vulgò fraternitatem vocant) piè constituatur. Cur autem offenduntur, si in hoc studium pij coëant, sanctamque ineant societatem, nullius quidem lucri aut quęstus, vanæue laudis cupiditate permoti, sed diuini cultus & Marianæ laudis amore ac desiderio inflammati? Deinde cur non ferat, non probet, non sibi gratum ostendat, non spiritualibus præmijs, non sancta liberalitate compenset mater Ecclesia, quicquid piè à pijs filijs in hoc genere instituitur, præsertim vt per hanc occasionem plærique non solùm in fide, sed etiam in precatione & charitate piisque operibus magis exercitentur? Atque vtinam permultos habeamus, qui in hanc præclaram societatem dent nomina, & parte saltem ex aliqua compensent, quod alij tam multi siue per socordiam, siue per malitiam in colenda Virgine prætermittunt.

Optandum esse vt multi cõspirent ad Virginem ex professo salutandam.

Etenim si verum fatebimur, auita fides ac pietas passim iacet proculcata, oratio tùm priuata, tùm publica propè in desuetudinem venit, diuini timoris & amoris vincula quælibet disrupta videntur, ac demùm nouarum de fide contentionum & hæresum flammæ sic populares animos incenderunt atque deuastârunt, vt plærique solius fidei & nudi Christianismi professione contenti, nõ Deum reuereantur, nõ Christo gratias agant, non MARIAM ament, non superos agnoscant, & vix inferos quidem esse credant. Ac licet multis inter se modis hodie Sectarij de fidei rebus grauissimis conflictentur, multaqué errorum monstra foueant, & ab omni veteri sint pietate remoti, tamen in hoc facilè consentiunt atque conspirant omnes, rem vt credant cumprimis egregiam Deoque gratam, & orbi salutarem se facere, si possint mortis Christi memoriam in Missæ sacrificio abolere, decretos MARIAE & Sanctis honores è medio tollere, omnemque veteris Ecclesiæ disciplinam dissoluere & exterminare. Hæc obiter indicasse sat sit, non solùm vt putres arbores à tetris fructibus rectiùs agnoscantur, verùm etiam vt Catholici in Virgine salutanda magis magisq; confirmentur, & neq; per apertos, neq; per clancularios Ecclesiæ hostes, quibus nunc plena sunt omnia, se à veteri pietate diuelli facilè patiantur. Sed enim quidam hac salutatione solent abuti. Quid verò isthuc noui, vt rebus optimis, ac sacris etiam diuinisque literis pessimi abutantur? Ineptiunt prorsus, quibus argumentandi ratio à quorundam abusibus deducta, nimiùm est familiaris. Atque vt maximè hîc irrepsissent abusus, tritico enim zizania in agro dominico permixta deesse non possunt, non propterea rem tolli, sed emendari, bonumque eius vsum asseri conuenit.

Omnem veteris pietatis ardorem & cultũ nunc penitus in plurimis refrixisse.

Pugnantes inter se Sectarij in quibus conuenire soleant.

Non ob abusus res bonæ tollendæ.

Matth. 13.

CAPVT VNDECIMVM.

Refutatio sententiæ Stephani de Malescot, quomodò veteres vsi sint hac salutatione, & Deiparam non solo imitationis cultu et exemplo honorandam esse: demùm variis & præclaris modis à sanctis Patribus MARIAM salutari.

De noua opinione Stephani de Malescot, quo modo veteres vsi sunt Angelica salutatione.

STEPHANVS de Malescot Belarborensis, qui se Theophilogum vocat, litem in præsenti causa nobis aliam mouet, modis & ipse obsistens omnibus, ne cum Angelo, Aue MARIA dicamus. Etsi enim fatetur, morem salutãdæ Virginis veteribus Orthodoxis agnitum & vsitatum fuisse, quod

In noua sua Catecheſi.

alij

Digitized by Google

alij inficiantur: tamen hoc ita factum videri vult, vt Euangelij quædam esset lectio, ex qua populus veram fidem de MARIAE virginitate & Christi conceptione in templis confirmare admoneretur, præsertim quo tempore hæc ipsa fides à Manichęis & hæreticis alijs non leuiter oppugnabatur. Pulchrum scilicet inuentum Sacramentario doctore dignum, qui nunc primùm nobis persuadere conatur, veteres hanc salutationẽ pro lectione Euangelij habuisse, ac dũtaxat ob hęreticos, vsum eius ad tẽpus recepisse.

Refutatio dictę opinionis.

Cur verò non profert vel testimonia, vel indicia saltem leuia eruditæ vetustatis, quibus flaccidam coniecturam suam approbet, fidemq; nobis faciat de prælecta vel decantata in templis, eiusmodi salutatione? Certè non recens est autor, sed ante annos ferè mille floruit Andreas Patriarcha Hierosolymitanus, qui nulla hæreticorum ratione habita, commentarium in hanc ipsam Salutationem luculentum edidit, atq; vt videtur, apud populum eadem est concionatus. In qua concione satis ostendit, sibi non cum hæreticis, sed cum Catholicis esse negotium, quibus huius salutationis vsum & fructum explicat, sui nempè sæculi consuetudinem receptam ostendens. Igitur eandem salutationem diuinæ Scripturæ sententijs multis exornat, & ad MARIAE commendationem singularem applicat, etiamsi hoc præclarũ eius studium fugillent mordaces lucisq; fugientes Centuriatores. Tùm qui hoc ipso Andrea vetustiores & celebriores fuêre scriptores Athanasius & Ephrem, hanc salutationem in tanto pretio habuerunt, illam vt suis monumentis & precibus inserere non dubitârint. Ac plura quidem id genus Patrum testimonia, quæ fortasis hic homo nunquam aut legit, aut perpendit, posteà in medium adducentur.

Serm. de salutatione Angelica. Extat Græcè & Latinè.

Quomodò veteres hac vsi sint salutatiõe.

Centur. 6. cap. 4.

An in veteri Ecclesia fuerit salutationis huius vsus propter hæreticos.

Quod ad veterem Ecclesiam attinet, longè illa prudentior atq; cautior profectò fuit, quàm vt præsentes hæreticos per salutationem Angelicam coarguendos conuincendosq; putaret. Sciebat vtiq; sagax vetustas, aperta Scripturę testimonia non deesse, quæ magis in rem præsentem facerent, & impugnatæ fidei causam cõtra hæreticos solidiùs vindicarent. Quarè consentaneum est, pro hac salutatione in illum quidẽ vsum, alia è Scripturis prælecta atq; decãtata, præcipuè verò à Doctoribus è suggestu populo tradita & inculcata fuisse. Cui rei maiorem fidem præbet, quòd iam olim, quum antiqua floreret pietas, ad altare sacrificantes, siue sacris operãtes hac salutatione passim vterentur, quemadmodùm formulæ de re Liturgica Græcè conscriptæ nõ obscurè demonstrãt. Has verò Iacobus Apostolus, Ioannes Chrysostomus & Basilius Magnus ediderunt, editasque recepit, ac multis porrò sæculis in vsu habuit Ecclesia Orientalis. Quid verò mirum, salutationem hanc de more, pietatis causa tunc dictam esse, quum solenne ac vsitatum ètiam foret, Sanctorum nomina quotidiè in sacrificio recitare, & eorundem apud Deum pro viuis ac mortuis fratribus petere intercessionem? De hoc more [a] Cyrillus meminit Hierosolymitanus, sed & [b] Augustinus eoq; vetustior [c] Dionysius Areopagita testatur. Iamq; probatum est, Patres ad hanc salutationem sæpè recitandam hortari.

Quàm frequẽs & solẽnis olim vsus fuerit Angelicæ salutationis.

a In Cateches. 5. mystagog.
b Lib. 20. contra Faustum. Et li. de cura pro mortuis agenda.
c De Eccles. hier. ca. 3.

Superiorum epilogus.

Succincta explicatio Angelicæ salutationis.

Quocirca vt semel finiamus, & libenter & frequenter si sapimus, Deiparam salutemus, nostræq; & auitæ pietatis declaremus affectum, vt Euangelico spiritu afflati, & ex hostium maledicentia ad benedictionẽ quodammodò inflammati, sæpè multumq; dicamus: Aue MARIA gratia plena, Dominus tecum. Gaude, inquàm, Virgo sacrosancta, multis Prophetarum promissa oraculis, priscis desiderata Patribus, & magno Dei summi munere nobis exhibita, non moriẽtium, sed reuiuiscentium, imò Dei etiam ac hominis Mater. Gaude non solùm ab omni peccatorũ næuo libera, sed & inexplicabili gratia præ Sanctis omnibus plena, verè stella cœlum & terram illustrans. Gaude adeò vnita Deo, vt carnis tuæ substantiam diuinę naturæ in vna persona copulandam suppeditaueris, ita vt & Deus homo, & homo fieret Deus. Gaude quæ sola incomprehẽsibili modo, & summa summi Dei virtute concepisti, gestâsti, peperisti, lactâsti, educâsti dulcissimum Emanuelem. Gaude benedicta inter Virgines, quibus sterilitatis opprobrium abstulisti, & inter mulieres omnes, quibus primam dignitatem à prima muliere corruptam & perditam restituisti: nec minùs benedicta inter & supra creaturas omnes, solo Filio ac Deo inferior. Et benedictus fructus ventris tui, in quo tribus terræ & hierarchiæ Angelicæ in æternum benedicatur atq; sanctificantur: fructus inquam, Iesus Christus, quem tu sola communem cum Deo patre habes filium, & perdito

dito mundo exhibes Redemptorem. Sancta MARIA mater Dei, quam Deus in ſummum prouexit honorem, vt generationes omnes te inprimis beatam celebrent, magnoq; cum fructu colant, ora pro nobis peccatoribus, vt quem tu Saluatorem paſtoribus atq; Magis, hoc eſt, Iudæis & gentibus primùm manifeſtâſti, eum nos etiam propitium iudicem habere, & in Regno eius tecum perpetuò gaudere poſsimus. Luc. 2. Matth. 2.

Nos verò in depellendis aduerſariorum argumentis finem faciemus, ſi vanum & illud commẽtum reiecerimus, quod nobis obiectare ſolẽt, MARIAM imitatione morum & exemplo vitæ honorari oportere, ac idcircò factam ab Angelo ſalutationem, quæ ad laudationem, non ad imitationem faciat, fruſtrà nobis repeti & vſurpari. Hinc dictus ille Stephanus audet dicere, MARIAM imitatione morum & vitæ duntaxat honorandam eſſe. Equidem non ignoramus, quin & libẽter fatemur, MARIAM vnà cum Sanctis alijs in exemplum nobis proponi: vt quorum triumphos & æternam gloriam ſuſpicimus, præclara etiã facinora imitando exprimamus, eosq; duces ad fœlicitatem præeuntes eâdem velut via ſequamur. Ex his ducibus erat, qui cæteros Chriſti milites fidenter exhortans, ac velut ſignum erigens dicebat: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Quem ſanctæ imitationis cultum, vt MARIA ritè à mortalibus honoretur, non modò ſemper laudabilem, ſed & inprimis neceſſarium eſſe pronunciamus, ne quis fortaſſe ſola Virginis veneratione vel inuocatione contentus, corrigendæ vitæ curam abijciat, & contra MARIAE morem & exemplum à præſcripta diuinæ legis norma, quæ Chriſti & Sanctorum imitatores exigit, pudendo ſtudio ſeſe ſubducat. Præpoſterum enim & fruſtraneum prorſus in colendis Sanctis eſt ſtudium, vbi de ſectandis illorum veſtigijs & exemplis nulla vel exigua cura ſuſcipitur, quemadmodùm [a] Auguſtinus & [b] Chryſoſtomus prudenter admonuerunt. In ſua Catechefi. 1. Cor. 11. a Ser. 2. & 22. de Martyribus. b Hom. 42. in cap. 42. epiſtola ad Corinth.

Viciſsim autem & illud nouimus, qui cultus & honos MARIAE Sanctiſq; debetur, non ſola imitatione conſtare ac perfici, ſicut ſuo quidem exemplo Eccleſia tot ſæculis in Sanctis eorumq; ferijs celebrandis luculenter oſtendit. Sanctorum enim memoriam celebrat, & inde ab initio celebrauit, non ſolùm ad excitandam in nobis imitationem, verùm etiam vt meritis ipſorum cõſociemur, atq; orationibus adiuuemur, quemadmodùm [c] Auguſtinus, [d] Iſidorus, [e] Rabanus perſpicuè docent, ac poſt [f] Origenem, [g] Bernardus quoque confirmat. Hinc illæ ſolennes, antiquæ, probatæ, quæ adhuc durant in Eccleſia, loquendi formulæ Deum ita precari docent: Vt quorum natalitia colimus, per eorum ad te exempla gradiamur: Vt quos veneramur obſequio, eorum pium iugiter experiamur auxilium: Vt quorum gaudemus meritis, accẽdamur exemplis. Præſta nobis ex eorum imitatione proficere, & oratione fulciri, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. A quo Latinorum vſu nõ diſident Græci, quemadmodùm eorum non modò preces quotidianæ ſacris è Patribus collectæ, ſed etiam Liturgiæ tot ſæculis recitatæ commonſtrant. c Li. 20. cõtra Fauſtũ ca. 21. & li. 8. de ciuit. Dei ca. 27. d Lib. 1. de offic. Eccleſ. cap. 34. e Lib. 2. de inſtit. cleric. cap 43. f Hom. 3. in diuerſos. g Ser. in vigilia Petri & Pauli Apoſtolorũ.

Videant interim ac iudicent ſapientes, rectè ne aduerſarij de Sanctis hodie mereantur, quibus vt cultum omnem adimant, imitationis etiam honore eos fraudare, & nos fructu eius ſpoliare, quicquid tandem fuci prætexant errori, haud obſcurè nituntur. Exemplo ſit Ioannes ille Baptiſtà, quo maior nemo Sanctorum Chriſti teſtimonio in orbem prodijt, ſed qui à nouis doctoribus ita depingitur, populoq; commendatur, diſertè vt moneant, doctrinam eius, non vitam obſeruandam eſſe. Igitur de imitando illo, quod ad abſtinentiam, continentiam, pœnitentiam attinet, nullum ſolicitum eſſe oportere contendunt. Imò verò illorum ſtudium reprehendunt, qui rem familiarem pietatis ergô deſerunt, qui paupertatem voluntariam colũt, qui vitam priuatam & auſteram pietatis ergó deligunt, hoc eſt, qui Ioannem Zachariæ filium ſummũq; Prophetam quadantenus imitari in animũ ſuum inducunt, etiamſi ad imitandum illum ſe ſentiant diuinitus excitatos. Atq; vt ad noſtram Virginem redeam, etſi hanc iſti verbis aliquando prædicant & honorant, tamen ſi propiùs inſpicias, reuera eleuant paruiq; pendunt, & ab eius imitatione homines auocant, dum fabulantur, decretam illius pudicitiam ne illis quidem qui legem ſacri cœlibatus amplexi ſunt, in exemplũ eſſe vertendam, nec virginitatem magis quàm coniugium Deo placere, hominiq; prodeſſe. Prætereo alia id genus recenſere, quæ nos de Ioannis Baptiſtæ hiſtoria diſputãtes produximus, ſimulq; planum fecimus, Sanctos ac præclara eorum facinora, vota, decreta, inſtitu-

Citrà controuerſiam in exẽplum et ad imitationem nobis Mariã, vt Sanctos alios proponi.

Mariæ & Sanctorum cultus plus à nobis exigit quàm imitationem.

Aduerſarios moliri, vt nec imitationis cultu Sancti honorentur.

Quomodò nũc honorent Ioannem Baptiſtam nouatores, præſertim cultu imitationis.

Mariam vero imitationis cultu hodie ſpoliari.

Digitized by Google

instituta, quæ tot sæculis probauit Ecclesia, ab aduersarijs odiosè conuelli, ac vulgo tantùm non deridenda proponi. Tam pulchrè isti, quod à nobis exigunt, præstant, vt Sanctorum imitationem veram proponant, eosq; syncero imitationis cultu in Ecclesia vel ipsi prosequantur, vel alios prosequi doceant atque sinant.

Multa in Sãctis admiranda potiùs, quàm imitanda esse.

Scimus autẽ, ac ingenuè profitemur, multa in Sanctis admiratione potiùs digna, quàm ad imitationem trahẽda reperiri, & res ipsa docet, rara quędam Dei dona, quę in electis illis Spiritus sancti organis iure laudãtur, omni omnium hominum ordini minimè congruere, neq; propterea vocationes varias misceri oportere. Quocircà seuerã Ioannis Baptistæ vitam magistratibus, perpetuam MARIAE castitatem coniugibus, Apostolicam rerum omnium abdicationem ciuibus & mercatoribus imitandã proponi, aut præstandam iniungi, quis demùm obsecro, nisi stolidus, aut doceat, aut probet? Reprehendimus aũt in aduersarijs, quod sanctos nõnullos, vt Georgium, Christophorum, Catharinã, Barbaram, de quibus nihil ipsi fortè legerunt, pro merisChymeris deputant, & in rerum natura vnquam extitisse, nunc primùm impiè fabulantur. Reprehẽdimus, quòd præclarè & diuinè ab illis facta, quę naturę nostræ captũ excedunt, carnis iudicio metiuntur, atq; tam leuiter inficiantur, & stultè cõtemnunt. Reprehendimus, quòd quum alibi, tùm in Sanctis bonorum operum doctrinã mala fide tractant, obscurant atq; deprauant. Reprehendimus, quòd Sanctorũ opera quantumuis Ecclesiæ calculo comprobata, ipsi pro nęuis, corruptelis & lapsibus sępè ducunt, nonnunquàm superstitioni, vel hypocrisi deputant, eaq; vanissimè insectantur, quòd Dei verbo & præcepto expresso, vt dicũt, caruerint. Reprehẽdimus, quòd simul cõmunes, vt sic loquar, & peculiares virtutes, quas velut lumina in Sãctis Deus voluit elucere, tenebriones isti si nõ extinguere, at certè multùm imminuere, nec rarò suspectas omnibus reddere sine vllo candore conantur. Reprehendimus demùm, quòd multis ad socordiam aperire feneſtram solent, ne facilè modò quisquàm ad heroicas Sanctorum virtutes aspiret, néue ad meliora charismata cum Sanctis æmulanda, vel ob meritum, vel ob præmium sese alióue excitet atque cohortetur.

Quibus in rebꝰ aduersarij reprehensibiles, quum agunt de cultu & imitatione Sanctorũ.

Mariæ cultum pluribus in rebus quàm in sola eius imitatione cõsistere.

In concione quam adiũxit Liturgię Lauretanæ. Ser. de Assump. Mariæ Virgin.

Verùm vt à nostra Virgine non longiùs discedamus, constans doctorum hucusq; fuit & est sententia, illam nõ solùm in vita & moribus imitandam, sed & egregijs laudibus, publicisq; honoribus afficiendam esse. Vnde nec Erasmum fateri puduit, sanctissimæ Virginis cultum quatuor in rebus potissimùm consistere, in laudibus, in honoribus, in inuocatione & in imitatione. Tùm vetus autor Sophronius, vt inter venerationis & imitationis Marianæ cultum distingueret, in hũc modum scribit: Quoniam hæc est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viuentium, ad quam nulli potuerũt doli irrumpere, nec prævalebit fraus inimici, sed permanebit sancta mente & corpore, multis donorũ priuilegijs sublimata: idcircò hanc imitamini moribus, sequimini castitate, huius implorate auxilium.] Agnouit & Bernardus, nec solùm venerandã, nec solùm imitandam esse MARIAM, ac propterea dixit: Veneramini cõiuges in carne incorruptibili integritatem: miramini etiam vos sacræ Virgines In virgine fœcunditatem, imitamini omnes homines Dei matris humilitatem.] Ac alibi dilucidiùs, quum de MARIA inuocanda non pauca dixisset, hoc etiam adiecit: Non recedat ab ore, nõ recedat à corde: & vt impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum. Ipsam sequens nõ deuias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitans nõ erras. Ipsa tenente non corruis: ipsa protegente non metuis: ipsa duce non fatigaris: ipsa propitia peruenis.] Tam sapienter monet Bernardus, semperq; docuit Ecclesia, Marię sola inuocatione nobis non esse nitendũ, sed & imitandi studium, quoad eius fieri potest, ad bene beateq; viuendum à singulis adiungi oportere. Vnde mulier Euangelica, quæ Mariam peculiariter extollebat, hoc à Christo respõsum tulit, eos demùm beatos esse, qui simul Dei verbum audirent & custodirent, Mariæ scilicet prędicatę moribus & vestigijs adhærentes. Hoc enim est dicere: Et mater mea quam appellatis fœlicem, inde fœlix, quia verbum Dei custodit, vt Augustini verbis vtamur.

Patres inter venerationem & imitationẽ Virginis apertè distinguunt.

Hom. 1. de B. Virgine.

Hom. 2. de Maria virg.

Luc. 11.

Tractat. 10. in Ioan. Euang.

Non venerãdo tantùm, sed & imitando Mariam, fœlices reddimur.

Iam verò Patres quum de Maria tractant, de hac eius imitatione nullã sępè faciunt mentionẽ, sed duntaxat in eius vel inuocatione, vel laudatione versantur, vt sequentes veterũ sententiæ cõmonstrabunt. Illustris Poëta Sedulius, qui ante annos mille floruit, etiam notus Hieronymo, Virginem matrem hoc Carmine prædicat atq; salutat:

Testimonium Sedulij & Nazianzeni de salutata & inuocata Maria.

Lib. 2. Carminum.

Digitized by Google

Salue ſancta parens, enixa puerpera regem,
Qui cœlum terramq; tenet per ſæcula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia Matris habens, cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem,
Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

In Tragedia, Chriſtus patiẽs.

Tùm Gregorius Nazianzenus, quĩ Theologi nomen promeruit, ac Græcis irrefutabilis Doctor eſt, in ſuis Poëmatis ſic Domini matrem affatur:

O filia cœleſtis & interiùs glorioſa,
O magnis choris aſſiſtens regnatoris
Cantoribus, & ſi te corpus & terra continet,
Huc ades, & fare verbum: ego verò ante te
Stabo, quippè enim mihi diuino munere
Veniſti.] Vt reliqua libro quinto citanda prætermittam.

Quid iſthæc quæſo, aliud ſibi volunt, niſi quòd vir tantus MARIAM allocuturus, ſeipſum prorſus deijcit, & venerabũdus tantæ Reginæ ambit gratiã, quam apud Deum valere, & mortalibus prodeſſe poſſe, certò credebat? Nec ſolùm Gregorius, ſed & Sedulius nos admonet, MARIAM etiã ſepoſito, ſed non cõtempto imitationis cultu ritè laudari, adeoq; inuocari mortalibus, ſicut & plæriq; malè ſibi conſcij, quos nondum ex animo ſcelerum pœnitet, Deum colere poſſunt, & adorare ſolent, multaq; virtutum opera in Dei honorem exercent. His adiungam Cyrillum Alexandrinum, coràm grauiſsimo Patrum cœtu, & in Epheſino templo Deiparæ dicato diſſerentẽ, quam & præclaris epithetis additis reuerenter ita compellat: Salue ſancta & arcana Trinitas, quæ nos omnes ad hanc Deiparæ MARIAE celebritatem conuocâſti. Salue & tu quoq; Dei genitrix MARIA, eximium vniuerſi terrarum orbis decus & ornamentum. Tu lampas inextinguibilis, tu virginitatis corona, tu rectæ fidei ſceptrum ac norma, tu templũ inuiolatũ, tu eius ſedes, qui nullo capitur loco. Tu Virgo & Mater, Per te benedictus qui venit in nomine Domini, in Euangelijs appellatur. Salue quæ incomprehenſibilem in ſancto virginali vtero comprehendiſti. Salue per quam & ſancta Trinitas ſanctificatur, & venranda crux colitur, & in vniuerſo terrarum orbe adoratur. Per te cœlum exultat, per te Angeli & Archangeli lætantur, per te dæmones fugãtur, per te diabolus tentator è cœlo decidit, per te prolapſum plaſma ſiue figmentum in cœlum recipitur. Per te vniuerſa creatura idololatriæ vanitate occupata, ad veritatis cognitionem deducta eſt. Per te ſacrum Baptiſma & Oleum exultationis obtingũt credentibus. Per te in vniuerſo mundo fundantur Eccleſiæ. Per te gentes & infideles ad pœnitentiam adducuntur. Et quid multis moror? Per te vnigenitus Dei Filius ijs, qui in tenebris & vmbra mortis ſedebant, tanquàm lux vera reſplenduit. Per te Prophetæ futura prædixerunt. Per te Apoſtoli ſalutem gentibus prædicârunt, per te mortui reſuſcitantur, per te Reges ſancta Trinitate duce regnant. Et quis adeò valet eloquentia, qui MARIAM plurimùm laudatam Matrem & Virginem (ſtupendum rei miraculum) pro dignitate celebrare & deprædicare poſsit?] At ſcio iſthæc præconia moroſis aduerſarijs non placitura, quæ tamen Theologus ille ſapientiſsimus ſimul & religioſiſsimus ad MARIAM ornandam coràm doctiſsimis Patribus, & ſacro in loco confidenter expoſuit, nihil veritus eiuſmodi momos, qui ſua verba laudatoria improbè calumniarentur. Similis autem Damaſceni eſt oratio, MARIAM hoc modo ſalutantis atq; prædicantis: Salue decus omnium honorificentiſsimum. Salue ô Deipara ac Verbi mater. Tu enim paradiſi clauſtrum nobis aperuiſti, tu aditum nobis ad cœlum patefeciſti: tu Filio ac Deo familiares nos rèddidiſti.]

Cyrilli ſalutatio ad Mariam in templo cum ſumma eius cõmendatione facta.

Hom. 6. cõtra Neſtorium dicta.

Matth. 21.

In orat. de dormitione Virgin.

Extat Chryſippi presbyteri Hieroſolymitani oratio non ita pridem Latinè verſa, quæ de MARIA præclarè diſſerit, atq; ad angelicam ſalutationem recitandam hortatur, his etiam verbis prima eius verba declarans: Aue ſemper, Aue gratia plena, Aue quæ vuluam adepta es præter naturam, vel ipſis cœlis latiorem: quandoquidem per hanc comprehendiſti eum, quem ne cœli quidem capiunt. Aue fons lucis omnem hominem illuminantis. Aue ſolis ortus, qui nullum ferre poteſt occaſum. Aue armarium

Chryſippus Mariam egregiè ſalutat, & ſalutare docet.

In ſerm. de S. Maria Deipara.

Ioan. 1.

Digitized by Google

Cant. 4. 5. marium vitæ. Aue quæ es hortus Patris. Aue quæ es pratum totiùs fragrantiæ ſancti Spiritus. Aue radix omnium bonorum. Aue ſpecimen gemmæ omne pretium excedentis. Aue vitis vuas pulchras producens. Aue nubes pluuiæ potum animis Sanctorum exhibentis. Aue quæ es puteus ſemper viuentis aquæ. Aue quæ es rubus ardens igne ſpirituali, nuſquàm tamen adureris. Aue porta clauſa, ſoli Regi aperta. Aue mons vnde lapis angularis abſciſſus eſt ſine manibus. His enim atque alijs multis huiuſmodi cuncti qui Deum geſtant, particulatim eam alloquuntur.] Quæ poſtrema verba non obſcurè commonſtrant, multorum frequentem tùm fuiſſe cõſuetudinem vt in ſalutanda & celebranda Virgine verſarentur. Quid autem Methodius? qui ſuperiores Græciæ doctores non ætate ſolùm, ſed & ſplendore martyrij & celebritate nominis facilè ſuperauit? Salutauit & ille profectò Virginem matrem, ac nos etiam docuit hoc modo ſalutare: χαῖρε εἰς ἀεὶ ἡ ἀλάλητος ἡμῶν χαρὰ παρθένε μαρία, ἐπί σε γὰρ πάλιν ἀνατρέχομεν. σὺ τῆς ἑορτῆς ἡμῶν ἀρχὴ, σὺ μεσότης, σὺ τέλος. ὁ πολύτιμος μαργαρίτης τῆς βασιλείας. τὸ ὄντως ἅθραυστον τῆς πάσης ἁγιείας. τὸ ἔμψυχον θυσιαστήριον τῦ ἄρτυ τῆς ζωῆς. χαίροις ἀγάπης θεῦ θησαυρέ. χαίροις φιλανθρωπίας πηγή, χαίροις πνεύματος ἁγίυ κατάσκιον ὄρος. ἥψαλας γλυκύφωνε γέννητορ φωτὸς ἡλιακῦ πυρσοῖς ἀκαρτερήτοις, ἀγάπης ὑπερζέουσης. τὸ πρὸ ἀρχῆς συλληφθὲν, ἐν τῷ τέλει τεκοῦσα. φανερώσασα τὸ κρυπτὸν μυστήριον, καὶ ἀλάλητον ἀοράτυ πατρὸς ἡμῶν, εἰρήνης πρυτανευτὴν πάσης γενόμενον. Senſus verborum eſt: Salue in æternũ ineffabile gaudium noſtrum. Ad te namq; rurſus recurrimus, tu feſtiuitatis noſtræ principium, tu medium, tu finis. Tu pretioſa cœleſtis regni margarita, tu verè fons vberrimus totius ſanctitatis. Tu animatum altare, panis vitæ. Salue diuinæ charitatis promptuarium, ſalue humanitatis filij fons, ſalue Spiritus ſancti vmbraculum. In te perbenignus ille Conditor ſeruentiſsimæ charitatis flammas, quaſi confertos quoſdam ſolis radios, eſt eiaculatus. Tu ante omnia ſæcula conceptum, in fine temporum enixa es. Tu inaſpectabilis Patris filium, per quem omnis pax nobis eſt reſtituta, myſterium vtiq; abſconditũ & ineffabile, mũdo patefeciſti.] Succedit poſteà, quæ hæc omnia cõcludit ad MARIAM facta inuocatio, vt ipſa noſtri apud Deum perpetuò meminiſſe dignetur. Hęc ille Olympi Epiſcopus Methodius, qui ſingularem doctrinam martyrij laurea cumulauit, ſub Valeriano & Decio ſuum pro Chriſto ſanguinem fundens, & à nouatorum quidem fide alienus, qui MARIAM ſalutari prohibent, quaſi multum momenti in eo ſit ſitum, ſi nullus Gabrielis exemplum ſequatur, nullus auguſtiſsimam Dei matrem religiosè compellet, honorificisque titulis illi congruentibus, proſequatur.

Quomodò Methodius reuerẽter Mariam ſaluter, ſimulque commendet.

In oratione quam habuit in hypopanten Domini.

Præclara epitheta Deiparæ attributa per Methodium Martyrem.

Prætereo alia id genus, quæ apud Patres tùm Græcos, tùm Latinos extant, atq; à nobis alibi proferuntur conſona teſtimonia, in quibus ſuam illi venerationem reuerentiamq; maximam Virgini matri deferunt, ac nos etiam hoc ſanctum ſalutandi, non autem ſolùm imitandi, officium docent. Quocirca iſtorum latratus cõtemnendi ſurdisq; auribus tranſeundi ſunt, quibus nec angelica, nec humana MARIAE oblata ſalutatio ſatisfacere, ſed potiùs fœtere videtur. Eſto ſanè, vt iſti perfrictæ frontis eſſe pergant, ac benè monentes nõ audiant, ſed piorum etiam in ſalutanda honorandaq; Virgine ſtudium omne ſubſannent ac probris afficiant. Quid? ergóne pij & idonei tantæ Matri præcones deerunt? quos iſtorum quidem maledicentia, vt ſæpiùs Aue & Salue clàm palamq; inclament; fortiùs excitabit, ac fortaſsis etiam vt eiuſmodi maledicis illuſoribus Anathema perpetuum dicãt, ardentiùs permouebit. Habuit hactenus, & deinceps habebit Eccleſia innumerabiles credentium generationes, quæ vt frequenter, ſic & reuerenter te Domini ac Dei noſtri mater MARIA ſalutent, ſuamq; de te fidem, & erga te pietatem tùm ſolennibus ritibus, tùm frequentibus cœtibus, tùm lœtiſsimis canticis ingenuè conteſtentur. Atq; huc ſpectant illę voces, ſuaui quidem melodia cõditæ, & vbiq; ferè gentiũ in Eccleſia Latina modò receptæ: Salue Regina miſericordiæ, Aue Matris ſtella, O glorioſa domina. His verò canticis vt piorum mentes in luce Eccleſię verſantes mirificè afficiuntur ac recreantur, ſic noſtri Mariomaſtyges in ſuis ſpeluncis errorum caligine obductis circumerrantes, mirabiliter offenduntur, ac miſerè diſcruciantur. Cæterùm quòd ad eximios titulos Mariæ delatos attinet, in quibus maximè reprehendimur, & Mariæ cauſa grauiter premi, ac vulgò traduci ſolet ab aduerſarijs, poſtremo libro reſpondebimus, quandoquidem nunc ad finem tractationis, quæ de ſalutatione Angelica nobis ſuſcepta eſt, non temerè properamus.

Aduerſariorum obſtrepentium voces, quibus cõtra vſum huius ſalutationis inuehuntur, quem apud nos vſum habere debeant.

De Mariæ titulis vide libro quinto.

CAPVT

CAPVT DVODECIMVM.

Quibus ex cauſis vſus Catholicus in MARIA ſalutanda hodie potiſſimùm improbetur: quomodò itidem ſalutationis Angelicæ verbis multiplex Mariæ dignitas & excellentia contineatur.

Libertas de ſacris iudicandi multos impedit, ne ſalutationem hãc intelligant ac probent.

COGITANTI mihi pauloq; acuratiùs inquirenti, quamobrem aduerſarij tam multa præclaræ huic & maximè prædicandæ ſalutationi obijciant & frequenter inſultent, nullumque eis vſum nobis Catholicis ferè permittant, hæ quidem cauſæ potiſſimùm in mentem veniebant. Primum hodie viget libertas de ſacris iudicandi, peſtis vna in religione omnium perniciosiſsima, quæ multorũ hodie ingenia nequaquàm infœlicia deprauauit, eoq; deduxit, nulla vt veterũ aut Eccleſiæ authoritate commoueantur. Ex hac libertate, aut potiùs licentia, quidam non aliter Angelum hîc ſalutantem intelligunt, quàm qui voluerit, vt omnium ferè gentium mos eſt, in primo congreſſu Virginem ſalutare, eiq; ſalutando fauſta precari. Vnde Marbachius hoc modo prima verba Germanicè interpretatur, Frew dich vnd ſey gůter ding/ hoc eſt, Eia lœtare, bono animo eſto, ſiue frontem porrige, teq; iucundam præſta, etſi Germanicus idiodiſmus, neſciò quam maiorem vim & emphaſin tenet. Quid verò iſtud eſt aliud quæſo, præterquàm ad vſum ciuilem, imò & ruſticanum, quo vel infimæ ſortis homines vtuntur, angelica verba transferre ac transformare? Nam & noſtri compotores quum in caupona ſedent, ad frontem exporigendam, & ad calices epotandos ſimili oratione, quæ illis valdè amica videtur, ſe inuicem ſtrenuè prouocant, & ſicut boni milites in acie ad feriendos hoſtes, ſic ipſi ad ſiccandos cyathos ijſdem ferè verbis ſeſe mutuò inhortantur. At faceſſat procul tam craſſæ mentis, tam pinguis & ſtolida imaginatio, vbi Gabriel & MARIAE, Angelus & Virgo id eſt, perſonæ ab omnibus mundi cogitationibus vanisq; ſtudijs alienæ, & ſumma puritate ſapientiaq; præditæ de rebus inter ſe ſacratiſsimis colloquuntur.

In li. de miraculis contra Eiſengreinium.

Quomodò Marbachius noua interpretatione corrumpat verbum AVE.

Ex eadem ingeniorum libertate & inſolentia, quæ hoc ſæculum, vt diximus, vitiauit, factum eſt, quòd nonnulli Angelum fingunt ea bona precari & optare Virgini, quæ ex hominum arbitrio & opinione pendent, non quæ animi verè bona ſunt, & ad interiorem hominis iuſtitiam ſpectant, ac iuſtos Deo ſummo commendant. Quarè Culmannus vt paraphraſten hoc loco agat, Angelum ſic ſalutantem inducit, *Aue gratioſa, cuius conuictum & conſuetudinem plæriq; omnes ambiunt. Benedicta verò ſeu prædicata præ omnibus mulieribus, vt de qua omnes omnia bona dicant & laudent vehementer.* Nam & [a] Eraſmus pro benedicta laudatam interpratatur, de qua omnes benè loquantur, & iuxta [b] Brentium Hebraicam phraſin hîc ſapit benedictio, bonamque fortunam deſignat. Verùm hoc rurſus eſt in Euangelicis verbis ludere, & ſenſum Iudaicum vel Ethnicum potiùs quàm Chriſtianum adferre, imò verò carnis iudicio contra omnem decori rationem & Scripturæ morem ridiculè indulgere.

Gabriel Mariæ bona non quælibet precatur iuxta vulgi opinionem.

Quomodò Mariam benedictã accipiant nouatores.

Serm. 4. de annunciat. Virginis.

a In annot. noui Teſtamenti.

b In Euan. de Annun. Virginis.

Hæc ipſa liberrima philoſophandi, & in ſacris literis commentandi ratio facit, vt opinionum & errorum fœda colluuies magis ac magis indies inualeſcat, ac præſertim eam doctrinæ partem, quæ ad MARIAE & Sanctorum cultum pertinet, in multorum animis labefactet atq; corrumpat. Exorti ſunt igitur, qui ſanctis è vita migrantibus, etſi hoc plæriq; fateri vereantur, nullum ad cœlos aditum præbent, nullamque in cœleſti patria locum relinquunt, ſed illorum animas corporeis vinculis ſolutas, ad carnis vſq; reſurrectionem ſine ſenſu & intellectu dormire arbitrantur. In ea opinione fuit Thomas Deuuayius Vngarus: ac eundem pudendum errorem mordicus retinẽt quidã ex nefarijs Anabaptiſtis. Quod ergo Chriſtus Sanctis & priſcis illis Patriarchis Abraham, Iſaac & Iacob apertè tribuit, quod latroni in crucẽ ſuffixo promiſit ac præſtitit, hoc iſti MARIAE & Sanctis alijs adimere non formidant, vt nempè non illi viuere, ſed mortui eſſe, & manere debeant tantiſper, donec ad mundi finem ventum ſit, ac corpora defunctorum ſimul ad vitam excitentur. Alij vt paulò prudentiores, Sanctorum

Errores huius temporis craſsi & pernicioſi circa cultum Sanctorum.

Animas ad diẽ iudicij vſq; dormire multis perſuaſum eſt.

Matt. 22.

Luc. 23.

Animas in cœlo erga mortales nõ affici, nec humana curare multi putant.

rum animas in pace esse,& in cœlo versari, atq; apud Christum præsentes viuere confitentur quidem, sed quæ suo gaudio contentæ, vel fortasis ebriæ, haud sciant aut curent res mortalium,& ne illa quidem,quæ sub vexillo crucis militans in terris Ecclesia vel facit,vel sustinet,vel precatur. Atqui perspicuè docet [a] Irenæus, beatorum spiritus ante supremum iudicium clara Dei visione frui, & præterea à mortaliũ, à quibus recesserunt,meminisse,suamq; sententiam illis verbis, quæ Christus de Diuite & Lazaro recitauit,comprobat. Tradit & [b] Cyprianus hoc piorum solatium, qui à magno amicorum numero in cœlis expectentur, & [c] Augustinus vt viduam Italicam cõsolẽtur,ipsius coniugem in cœlo ei notissimũm fore pollicetur.

a Li.5.c.63

b Lib. de mortalitate.

c Epist.6.

Piam tantùm esse cogitationẽ affirmãt,quòd in cœlo Sancti nos amare & pro nobis orare dicuntur. Sanctos in genere tantùm, non in specie pro nobis orare, neque ab vllo mortalium :inuocandos velut intercessores atque patronos esse cõtendunt.

Sunt rursus, qui concedant in Sanctis ac beatis omnibus vigere charitatem,per quam bene velint fratribus,vt de illorum salute in cœlesti patria sint soliciti:ac propterea piam esse cogitationem, quòd illi pro Ecclesia nostra precari existimentur. Cæterum hanc illorum precationem pro credentibus in genere tantùm offerri Deo contendunt,& illis facultatem vota nostra percipiendi adimunt,nostriq; curam ac patrocinium ab illis suscipi negant,nullo aũt modo eos ad opem & auxilium inuocari posse sustinent, perinde ac si hoc nihil sit aliud, quàm Deo cõtumeliam,& Christo iniuriam manifestam inferre,ac primum violare præceptũ. Intereà vt nouum inuocationis genus,quod prorsus Arianismum sapit,inuehãt ac vsurpent,sedulò inclamant,Iesu Christe ora pro nobis. Quasi verò Christi duntaxat proprium sit, iuxta formam hominis pro nobis apud Patrem intercedere, ac non potiùs etiam ex communi quam cum Patre habet potestate, nobis possit auxiliari. Impium certè phantasma est, Christum in cœlos modò receptum,& sedentem ad dextram Patris, perinde ac prostratum coràm Patre iacere supplicem oportere, qui præterea solus pro nobis conficiat omnia,vt singularis eius tùm intercessio, tùm mediatio quaslibet amicorum operas ac preces excludat,quum ille Sanctorum caput & corona, fidis eorum patrocinijs iuuare nos gaudeat ac soleat, sicut antiquitas vniuersa literis & exemplis clarissimè confirmauit.

Qualẽ Christũ hodie sibi plærique cõfingant.

Itaque tam multi diuersi & aduersi, sæpeque iampridem profligati & damnati hodie grassantur errores, quibus vulgus hominum miserè circumagitur, & in varias partes scinditur,vt nihil ferè sublimè,nihil excellens de MARIA & Sanctis alijs in Christi regnum ascitis,hoc est, de vera & præcipua Sanctorum communione iam credat,vel cogitet,sibique sinat persuaderi, præsertim quòd iustorum animæ in cœlis sacrificia pro nobis offerant, ac preces pro populo fundant, vt Gregorius Nazianzenus alicubi dixit. Quod quum ita sit,fieri certè non potest, quin complures ab huius etiam salutationis vsu & amore auocentur, adeoque abhorreant, nimirùm circumfusis istis Sectariorum velut nebulis, densaque caligine miserandum in modum impediti. Ex quo fonte dimanat & illud, quod crassi homines in Angeli verbis parùm inesse mysterij putent, quodque totam salutationem cum vno Gabriele simul & venisse & abijsse statuant, quasi ad Virginis vel salutationem, vel inuocationem hodie factam fructus nullus consequatur. Quid multa? Homines iudicio carnis inflati,& Ecclesiæ odio excœcati,perindeque gratiæ Spiritu vacui,Christum plenis buccis crepare possunt, MARIAM vel à limine salutare, ac salutantes ferre non possunt in hac summa temporum iniquitate.

Populum parũ aut nihil credere de vera Sãctorum communione.

In oratione de laude Basilij Magni.

Vbi ex aduersarijs vnum,valdeq; petulantem & maledicum,rhetorem dicam an scurram Guilielmum Rodingum in medium sistam,qui recẽtem orationem quasi furiosus edidit,& in ea Deiparam his verbis loquentem induxit: *Desine me salutare,& salutando venerari: desine Sanctos & vita defunctos adorare:istam tuam salutationem tuasq; preces execramur:tu vbi terrarum sis,quid agas,viuas,deniq; an mortuus sis neq; scimus,neq; curamus; tantùm abest, vt te precantem exaudiamus.* En tibi præclarum exemplum,non dicam Sacramentarij, sed Epicurei,qui de MARIA & Sanctis vti sentit,ita loquitur impiè,quum tantùm non cœcos, surdos ac stupidos illos cœlestis patriæ ciues constituat,qui nihil in cœlis intelligere,nihil curare, vel audire vnquàm possint eorum, quæ in terris Ecclesiaque nostra geruntur. Modestiùs sanè Confessio Saxonica docet, & ex colloquio Moysis & Heliæ cum Christo colligit, beatis in cœlo curæ esse Ecclesiam, & beatos orare pro Ecclesia, ne vide-

Cõtra scholas Iesuitarum.

Matth.17.

Quàm impiè de Maria scribat Guilielmus Rodingus. Refutatio superiorũ quæ Rodingus aduersus Mariam & Sanctos improbè fabulatur. Sententia Saxonicæ Confessionis de statu Sãctorũ in cœlis.

Digitized by Google

ne videlicet quis arbitretur, animas piorum post separationem à corpore, vt fanaticos somniare iam diximus, vsque ad resurrectionem carnis, sine sensu & intellectu nescio vbi dormire & stertere. Quid verò frontis aut mentis obtinet Rodingus, tam parùm in sacris versatus, vt de MARIAE & Sanctorum fœlicitate cum tota pugnet antiquitate, simulque Iudæorum ac Ethnicorum amentiam stabilire videatur? [a] Si agnus vbique, vt [b] Hieronymus ratiocinatur, ergo & si qui cum agno sunt, vbique esse credendi sunt. Et quum diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint, Martyres post effusionem sanguinis sui ara operientur inclusi, & inde exire non poterunt?] Ex ijsdem sacris literis Eucherius non malè ratiocinatur: Si Propheta Helisæus puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munera, quantò magis in illo corpore spirituali videbunt Sancti omnia? non solùm si oculos claudant, verùm etiam vnde sunt corpore absentes?] Vnde nec Maximum piguit affirmare: Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocasti vbique Martyrem, vbique te exaudit ille qui honoratur in Martyre. Moderante itaque eo, qui pensat vota tua & dispensat munera sua, in tantùm vicina præsentia efficacis præbebitur aduocati, in quantum fuerit fides deuota suscepti.] Proinde quod Angelis rerum humanarum conscijs & administris largiri necesse est, si Scripturis fidem habemus, id homo hic inuidus MARIÆ & beatis omnibus auferre non veretur, & Catholicos præterea improbè calumniatur, qui adorationem supremo numini debitam ad Sanctos impiè transferant, eosque mortuos potiùs quàm viuos æstimat & appellat. Quantulum hic quæso, ab insano differt Vigilantio iam olim garriente, Sanctos alicubi considere, nec posse suis tumulis & vbi voluerint, adesse præsentes, quique postquàm cum Christo in cœlesti patria esse cœperunt, minùs quàm olim in carne constituti valeant, ac proinde suis fratribus, imò commembris prodesse nec velint, nec possint. Sed nota, imò & damnata est Eunomij Vigilantijque soboles, quæ in hunc vsque diem nos Catholicos petulanter irridet, quod Sanctorum suffragia postulemus, vt [c] Bernardi verbis vtamur, nosque sicut [d] Hieronymi sæculo factum est, probrosè idololatras ob Sanctorum cultum appellat.

Quomodò veteres è Scripturis probent, res nostras à Sanctis cognosci.

Rodingus Vigilantij partes ab Hieronymo confutati sequitur.

a Apoc. 14.
b Lib. aduersùs Vigilantium.
Lib. 4. in li. Reg. ca. 20.
Serm. de S. Nazario & Celso.
Matth. 18. Luc. 15. 16.
Vide Hieronymum aduersùs Vigilantiũ, & in epist. ad Ripariam.
c Serm. 65.
d In epist. ad Ripariã.

Cæterùm vt his relictis, quos alibi satis confutauimus, nostra persequamur, è superioribus iam satis constare putamus, Gabrielem summi mysterij & diuinissimi operis nuncium ac interpretem, non humano more, sed ex Dei voluntate, & longè quidem sublimiùs, quàm hæc salutationis verba præ se ferunt, suam obiisse legationem, eique grauissimum & augustissimum exordium tribuisse: in quo exordio talis orator supra vulgarem captum disserverit, nec humanas loquendi formulas admiscuerit. Neque optantis, sed affirmantis angelicum hunc esse sermonem, qui simul ob inhærentes MARIAE dotes sit gratulatorius, & præsentem Dei gratiam in Virgine prædicet, illamque Sanctis omnibus anteponat, ac demùm haud sine maxima erga Virginem reuerentia sit pronunciatus. Quod salutantis Angeli officium tanti apud Catholicos valet, vt illud sibi perpetuò retinendum, ac nouo subinde studio in vsum reuocandum putent, nulla vt obrepat obliuio, sed grata vigeat semper memoria summi beneficij, quo Deus vt redemptionem ordiretur, humanam hanc suam ancillam è cœlo respexit, & in electissimam matrem elegit, ac præ Sanctis alijs glorificauit, nosq; per illam in Christo Christianos effecit. Igitur ad Christianum officium pertinere arbitrantur, vt filij Dei Gabrielem ducem sequentes, MARIAM & Christi & suam parentem iam immortalem effectam, nullique cœlitum secundam reuerenter admodùm habeant, atq; cùm alijs modis, tùm his etiam verbis è cœlo delatis officiosè salutent. Quod quum faciunt, satis autem facere non posse videntur, Deum æternum in tali tantaque Regina prædicant, tantò quidem libentiùs huic Matri gratulantes, quantò rectiùs illam de se & humano genere meritam esse norunt, quantoque certiores facti sunt, constantem illius erga nos maternæ pietatis affectum perseuerare, quum illa nunc in cœlesti regno apud omnipotentem Deum, haud minùs, sed multò ampliùs quàm iustorum quilibet in terris, orando valeat, & magna nobis subinde munera impetret, sicut tot bonorum myriades non solùm à Patribus veluti per manus traditum & retentum acceperunt, sed certissimis etiam documentis hucusque confirmatum habent, ac sæpenumerò experiuntur.

Catholicos à nouatorũ sententia multis modis dissentire circa sensum huius salutationis.

Quàm reuerẽter se Catholici habeant circa vsum huius salutationis.

Habes

Habes iam, Christiane Lector, ni me mea fallit opinio, aliqua ex parte adumbratam MARIÆ præstantiam, quam Gabriel eulogio suo confirmauit, quam veteres clarissimè docuerũt, quam quotidie pij suspiciunt, quamq; tot indiciis & ritibus profitetur Ecclesia, sed quæ in nullo propemodùm loco & precio apud sectarios esse videtur. Hi in MARIA quid fecerit Deus, contemplandum quidem esse pronunciãt, sed personam ipsam ferè negligunt, perinde ac si rem inanimatam ob illustres quosdã effectus, velint considerari, honorari autem minimè: aut quasi ex mera Dei imputatione iustã illam sanctãq; tantùm faciant. Agè verò si spiritu, si ratione ducimur, si Christianę gratiæ & cœlestis gloriæ varios in Sanctis gradus ex Dei verbo metimur, quisnam honos obsecro, quæ reuerentia par, quę laus tribui potest ęqua tantę virtuti, tanto decori, tot meritis, tàm excellenti gloriæ Virginis matris? Eámne sibi Deus velut sponsam inter omnes vnicè non adamaret atq; complecteretur? In qua vnq̃ amica & filia vel exornãda, vel dotanda impensiori studio pater elaboraret? Quod lumen ac decus ex hoc orbe nostro prodiit illustrius, ac prodire vnquam potest? Quid habent cœlites omninò secundùm Christum fulgentius, quid augustius, quid amabilius, aut venerandum magis? An hoc cœli terręq; miraculum, diuinumque sacrarium dies & noctes Angeli atque Archangeli in cœlis non iucundissimè contemplentur? Quòd si omnes qui sancti fuerunt, & sunt, & erunt, Christi membra censentur, MARIA verò intemerata Christi mater existit, an non consequi necesse est, eam ipsam nõ modò Dei sponsam & matrẽ, sed Sanctorum quoq; matrem esse communem, illis omnibus ob hanc maximã Dei dispensationem præeminere, ab illis ipsis peculiariter agnosci, excellenter diligi, atq; studiosè cohonestari? Et quoniam cœpi, pergam nõnihil hoc loco ratiocinari, vt verba Euangelica dicam & Angelica, quibus MARIÆ laus amplissima continetur, paulò rectiùs saltem à rudibus & simplicibus, in hac ipsa salutatione intelligantur.

Epilogus superioris tractationis de Angelica salutatione.

Quomodò Mariã spectare soleãt nouatores. Etrationis & fidei lumen ostẽdit summam Mariæ dignitatem, quæ Scripturis diuinis omninò sit consentanea.

Enimuerò si gratia plena est, diciq; MARIA meretur, quomodò peccati macula leuiter etiã aspersa, veteris culpæ fermento infecta, aut sordibus vllis inquinata, & nõ potiùs pura, ornata, elegans, splendida, diuinis opibus exaggerata & exculta, prorsusque innocens existimãda est? Quod virtutis studium, quis charitatis ardor, qui gradus perfectionis in illa, quæ diuina redundat gratia, queant desiderari? Si perfectè locutus est Angelus, si verè promissum ac diuinitus affirmatum est: Dominus tecum, quis inficietur, cum illa Deum Deiq; gratiam singulari ratione versari, illamq; non modò χριστοτόκον, sed & θεοτόκον (quia Christum Deum non minùs quàm hominem genuit) legitimè nuncupari? Si cum illa Deus Pater, vt de sua ipsius Virginisque substantia vnus Christus efficeretur: si cum illa Filius, vt carnem eius virgineam induerit: si cũ illa Spiritus sanctus, vt summum in ea mysterium operaretur, illamq; omni ex parte sanctificaret ac exornaret, quis vel cœlitum, vel mortalium æterno numini tã familiaris? quis dona diuina percepit vberiùs, gustauit suauiùs, pleniusq; conseruauit? Cum qua creaturã, sicut cum hac ipsa, supremus Monarcha egit, ac agere quodammodò debuit clemẽtiùs, liberaliùs, admirabiliùs diuiniusq;? Cuius demũ corpus & animum ad maius honoris fastigium eueheret atque transferret? Sed ad reliqua, si libet, progrediamur.

E verbis Angelicæ salutationis quanta Mariæ sit præstantia, colligi & concludi posse.

Quantùm sit eulogium, Dominus tecum.

Quòd si benedicta hæc in mulieribus, vt sanè dubitare sit nefas, cur eadem à cõmuni, tristi, ærumnoso & multiplici fœminarum maledicto nõ libera pronuncietur? quid illa cum morbis & vitiis fœmineis habeat commune? quo vel tenui vanitatis aut libidinis sensu afficiatur? Si benedicta, inquam, in mulieribus, quid mirum illam sine corruptione effœtam, sine onere grauidam, in ipso partu integram, & absque dolore puerperam, semperq; inuiolatam Virginem perseuerare? An isthæc inter mulieres tot modis benedicta, prima muliere infœlicior fuit, quam ab omni peccati labe, quum primùm à Deo formaretur, immunem fuisse certissimè constat? Si inter omnes alias hæc benedicta, quomodò non tota pulchra & immaculata, quam vnam cœlestis ille spõsus & amator se suisq; amplexibus dignam amicam & sponsam haberet, cui se maximè adiungeret, & cuius in sinu iucundissimè recubaret? Cur igitur quod Euę datum est, huic non competat, vt ipsa etiam virago, ac omnium viuentium, qui secũdùm Spiritum Deo viuunt, in Christo regenerati, mater appelletur? Quæ laus, quæ virtus aliis vnquã fœminis tributa, & huic adimenda est? Præclara apud Ægyptios Cleopatra, fateor. Celebris apud Romanos Lucretia, quis neget? Nec ignobilis apud Carthaginẽses

Quãtum laudis Virgini tribuat, quòd benedicta inter mulieres prædicetur.

Maria cum aliis laudatis fœminis collata, citra controuersiam omnes excellit.

Digitized by Google

Dido, demus & hoc antiquæ antiquitati. His longè tamen præstant, quæ in verbo Dei commendantur, & apud Hebræos olim floruerunt matronæ Sara, Rebecca, Rachel, Auna, Hester, Iudith, Machabęa. Illustriores adhuc illæ Christi sponsęq; tot, monilibus & Euangelicis opibus ornatæ virgines, Tecla, Valeria, Agnes, Cecilia, Iustina, Dorothea, Lucia, Vrsula, quæ cum candida virginitatis stola purpuream Martyrij coronam pulcherrimè coniunxerunt. His demùm si libet, adiunge virgines, viduas, matronas, quotquot vlla vel nominis celebritate, vel virtutis laude in orbe tot sæculis claruerũt. Omnium velut siderum igniculos clarũ MARIÆ lumen abscondit, Hieronymo teste, aut sicut Poëta dixit, velut inter ignes Luna minores. Hęc vna est Regina nostra Hester, quę ab hostibus afflicto, ac tantùm non desperanti populo præsidium solatiumq; maximum præbet. Hæc virago & victrix illa Iudith, cui credentes omnes de superato Tyranno, deq; libertate suo populo restituta meritò gratulentur. Postremò si benedictus est fructus ventris MARIÆ, quomodò non selecta & generosa censeatur arbor, fructum hunc longè lectissimum & generosissimum ferens? Quanta illius paradisi vbertas & amœnitas Deus bone, quæ hoc vitæ lignum ad mortem arcendam & immortalitatem conseruandam edentibus præbet? Quæ autem rursus peccati labes, quę impuritas illic hærere possit, vbi munditiæ omnis autor ac amator suum domicilium collocauit, totque mensibus tenuit? Quid inde pollutum ac fœdum oriatur, vnde peccati destructor, mortis profligator, vitæ restitutor, omnisque iustitiæ præceptor, velut Sol è cœlo post densam noctem apparet? vnde lapis à monte sine manibus abscinditur, vnde tanquam sponsus è suo procedit thalamo, ac velut gigas ad currendam viam exultat, in qua se nobis fratrẽ, mediatorem ac ducem præstat ad immortalitatẽ? Quid illo Dei templo viuo sanctius, in quo Sanctus sanctorũ tanto cum gaudio requieścit? Quid illo vtero benedicto purius, qui totius puritatis & gratiæ fontem ambitu suo concludit, fontem, inquam, patentem domui Iacob & habitantibus Hierusalem, vt peccatoris & menstruatæ perfecta fiat ablutio, sicut loquitur Zacharias?

Vbi præfatur in Sophoniam. Iudith. 15.

Mariam valdè commendat, quòd benedictum suiventris fructũ habeat.

Dan. 2. Psalm. 18. Zach. 13.

Multa & magna mysteria huius salutationis verbis includi.

Quid moror? mente concipi potest, oratione explicari non potest, quàm longè lateque pateat hæc nunquàm satis laudata salutatio, si quis modò non crasso, vt aiunt, in aëre natus, verba eius ritè perpenderit, & in illis ipsis dotes MARIÆ, cui magna profectò fecit qui potens est, paulò accuratiùs considerârit. Equidem, vt paucis dicam, tàm multa ac magna illic mysteria & admirãda sensa mirificus Angelus, & post illum Elizabetha sancta, imò Spiritus diuinus concluśit, vt qui de his verbis conscripti extant commentarij, multi autem circumferuntur, Marianę virtutis & gloriæ opes nõ explicare, sed parte saltem ex aliqua tenuiter ostendere videantur. Delirat ergo Sarcerius, & toto, quod aiunt, cœlo aberrat, summam huius pulcherrimæ salutationis in eo statuens, quòd MARIA sine suis meritis in tantam gratiam, & ad tantum opus susceptа esse dicatur. Cæcutit & Georgius Æmilius, dum hæc Angeli verba velut ad excitãdam Virginis attentionem & fidem dicta ieiunè detorquet, quasi studiosè caueat, ne ad MARIÆ dignitatem illa, quæ possunt & debent, legitimè referantur. At nos iam suprà docuimus, hoc Angelicæ orationis exordio, non modò singularem Dei bonitatem & misericordiam erga MARIAM ostendi, sed eximiam etiam ipsius Virginis dignitatem astrui, nobisque & posteris omnibus commendari. Hæc habui, quæ prolixus simul & succinctus in Angelicam salutationem, hoc est, humanæ salutis inchoationem, pro mea tenuitate cõferrem: prolixus fortasse tibi, si properas Lector, & maiore compendio delectaris: mihi verò succinctus fuisse videor, cùm & rei quæ tractanda fuit amplitudinem, & salutatę Virginis dignitatem, & aduersariorum petulantiam mecum mente reputo atq; perpendo. Reliquum est, vt MARIÆ titulum ob quem Christi Deiq; genitrix celebratur, ac maternam eius excellentiam, porrò excutiamus.

Sarcerij & Æmilij commenta de hac salutatione.

In explicat. Euangel. de Annunciat. Virginis.

Epilogus de tractatione huius salutationis.

CAPVT

Digitized by Google

Tota pulchra es amica mea et macula non est in te. Cantico: 4

Digitized by Google

CAPVT DECIMVMTERTIVM

Illustrẽ ac primariã MARIÆ laudẽ ac prærogatiuã esse, quòd Christi Dei & hominis vera et naturalis mater existat, sicut non veteres modò, sed etiã ex aduersariis quidã profitentur.

Gabrielis officiũ fuit, Mariã non modò salutare, sed etiam vt Dei mater fieret, præparare atq; declarare.

ANGELO GABRIELI satis visum non est, lectissimam Virginem in Nazareno cubiculo salutare, nisi statim illi quòd mater Emanuelis esset futura, verbis perspicuis, magnoque refertis pondere denunciaret. Cũ enim Virgo eadem admiraretur, & admirando percunctaretur, qua ratione iuxta promissum Angeli mater euaderet, quæ cœlibatum integrum atque perpetuum, vt anteà probauimus, æterno Deo dicâsset, hoc responsum ab eodem Angelo tulit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Qua verborum periphrasi Gabriel non modò tres in sanctissima Trinitate personas comprehendit, sed etiam diuinum consilium inde ab æterno decretum, ingenſque miraculum mox in MARIA complendum ostendit, vt illa sciret, se salua virginitate fore matrem, quia Christum Deum & hominem modo inscrutabili esset paritura. Perinde ac si dicat[a] Chrysologo teste:[b] Quod de carne natũ est, caro est: & quod de Spiritu, spiritus est: qui ergo de Spiritu nascitur, sine cõtrouersia Deus est,[c] quia spiritus est Deus. Virgo te gratia matrem præstitit, non natura: genitricem te dici pietas voluit, quam non sinebat integritas: in tuo conceptu, in tuo partu creuit pudor, aucta est castitas, integritas roborata est, est solidata virginitas, omnes perseuerauêre virtutes.] Ac totius quidẽ Angelicæ salutationis atque legationis, quã sedulò describit Lucas, hæc vel præcipua causa fuit, vt Virgo diuinum ac stupendum opus, quo Verbum caro factum est, nostrãque naturã assumpsit, præsenti fide cõplecteretur, rscienſq; ac volens fieret mater Emanuelis: quum prorsus cõgrueret, adesse nostræ reparationi sexum vtrunq;, quorum corruptioni neuter defuisset, vt Bernardus affirmat. Sed nunc operæpreeium fuerit, vt quale quantumq; isthuc donum sit, Dei matrem existere, paulò accuratiùs consideremus.

De sensu verborum Gabrielis, Spiritus sanctus superueniet in te.

Præcipua causa missi ad Mariã Angeli Gabrielis.

Propositio sequentis tractationis.

Poterat haud dubiè summus Deus, cuius potentia semper infinita est, nec è causis pendet secundariis, poterat, inquam, filium suum vnigenitum cœlitus mittere nobisque donare, qui sine matris opera corpus è cœlo vel aëre, aut cæteris elementis conflatum, vel aliunde compactum assumeret, quale Christo nonnulli, vt posteà dicemus, impiè attribuerunt. Ac de Angelis quidem constat, quòd etiamsi ex patre & matre non generentur, tamen Abrahæ, Loth, Danieli, Zachariæ, multisque aliis sub humana specie apparuerint, humanoque more fuerint cum illis versati, quorum vnus cum Tobia cibum sumere visus est, & alter cum Iacob nocte luctatur. Quarè omnipotenti Deo difficile non fuisset, peculiari & arcano quodam modo suum nobis filium communicare, & per illum genus humanum restituere, matre nulla intercedente, sicut & pater ad Christi hominis procreationem nullus accesit. Sedenim qui non solùm maximus, sed etiam sapientissimus & optimus est Deus, se decere, & nobis conuenire magis iudicauit, vt summum redemptionis humanæ mysterium, in matre Virgine inchoaretur, ac Messias etiam filius hominis nuncuparetur & esset. Quocirca quod inde ab æterno constitutum habebat, in mundi etiam primordiis homini lapso denunciauit atque promisit, fore nimirùm, vt caput nequissimi serpentis, qui hominem sibi seruum, & Dei hostem fecerat, per semen mulieris contereretur. Ad quam rem deinde certus electus est populus, certaque Iudæ & Dauidis familia constituta, vt de hac promissa muliere, eiusque semine, in quo Gentes omnes benedicerentur, maior fides atque fiducia conciperetur. Rursus hanc non putatiuam aut fictitiam, sed veram & naturalem matrem simul & Virginem futuram, vel inde Iudæi discere poterãt, quòd ad Regem Achab diuinum dixisset oraculum: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Ad quæ verba velut alludit Gabriel, quum hoc vaticinium non in alia fœmina nisi in MARIA cõplendum ostendens, luculenter inquit: Ecce concipies in vtero & paries filium, quemadmodùm de his aliisque scripturæ locis huc pertinentibus liber secundus fusè disseruit. Nihil ergo mirum videri debet, quòd hæc toties in [a] Euangelio mater Iesu dicatur, & constanter in Ecclesia Dei genitrix

Ex parte Dei poterat mundi Redemptor esse alius, quàm ex Virgine matre conceptus ac editus.

Angeli in humana specie, nõ natura vel carne apparẽt mortalibus.

Christus sine matre, sicut sine patre mortali poterat in mundum venire.

Voluit Deus & promisit Verbũ incarnari; & per matrem humanam naturam assumere.

Luc. 1.

a Ser. 132.
b Ioan. 3.
c Ioan. 4.

Ex Serm. ex verbis Apocal. Signum magnum.

Genes. 18. & 19. Daniel. 9. Luc. 1. Tobiæ 12. Genes. 32.

Genes. 3.

Genes. 12. 22. 49. Psalm. 131.

Esa. 7.

Luc. 1.

a Matth. 2.

Digitized by Google

Luc. 2. Ioā. 2. et 19. genitrix ſiue Deipara celebretur: quoniam vt [b] Matthæus dixit: Inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto, & ſanctum quod ex illa natum eſt, euidenti teſtimonio [c] Angeli vocatum eſt, imò & re vera fuit Filius Dei, Patri nimirùm æterno conſubſtantialis.

b Matth. 1. c Luc. 1.

Cæterùm vt ſublime hoc & Sacroſanctum, nec ſatis vnquam extollendum myſterium, à quo ſalus humana dependet, aliquantò rectiùs intelligatur, ex [d] Damaſceno repetere ſit operæprecium, quòd poſt conſenſum ſacratiſsimæ Virginis, quæ verbis & promiſsis Angeli, imò Dei, non modò fidem habuit, ſed & ſuam paratam operam obtulit, Spiritus ſanctus in eam efficaciter ſuperuenit, ac mirificam virtutem, quæ omnem naturæ facultatem excederet, virtutem, inquam, diuinitatis Verbi ſuſceptiuam ſimul & generatiuam eidem Virgini præbuit. Proinde illa non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, id eſt, non ex coniugali congreſſu & ſemine, neque cum vlla carnali voluptate, ſed ex Patris bona voluntate & Spiritus ſancti cooperatione cum ſancta & ſpirituali delectatione, tantum virginei & quidem puriſsimi ſanguinis Chriſto ſuppeditauit, quantum ad hominis humaniq́ue corporis formationem ſufficeret. Neque minùs admirandum ac diuinum opus fuit, hoc ipſum corpus ex ipſo Virginis corpore aſſumptum, non paulatim, ſed ſine mora, & eodem temporis momento coagulari, tenui mẽbranula veſtiri, in maſculum formari, rationali anima informari, & in Verbi perſona, quæ in principio apud Deum, adeoq́ue Deus erat, naturæ diuinæ arctiſsimè ſociari, vt hinc Ionnnes veriſsimè dixerit: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Dicto enim citius Virgo lectiſsima ſimul perfectum Deum & perfectum hominem concepit, ac mulier, vt Propheta fore prædixit, virum circumdedit, virum, inquam, non ſolum in figura lineamentorum, ſed etiam in anima omni ex parte gratia & virtute perfectum, ſicut poſteà pluribus euincemus. Vnde liquidò conſequitur, Dei Filium & vnigenitum, MARIÆ quoq; Filium & vnigenitum eſſe, vtpote qui de puriſsimo matris huius ſanguine corpus humanum in ſacro eius vtero formatum aſſumpſerit, ita vt qui conceptus & natus eſt de ipſa Virgine, non homo tãtùm, neq; Deus tantùm, ſed homo & Deus exiſtat, nec ſolùm Filius hominis, ſed etiam Emanuel, id eſt, nobiſcum Deus meritò appelletur.

d Lib. 3. c. 2. & li. 4. c. 15. de fide Orthodoxa.

Quomodò Maria Chriſti Deiq́ue mater facta ſit.

Subitò in Maria Deus, homo pfectè factus eſt.

Ioan. 1.

Hierem. 31.

Quomodò mulier virum circumdederit iuxta Prophetam.

Idem Dei & Mariæ Filius Chriſtus, idemq́ue Filius hominis & Emanuel.

Quarè ſi vnquã aliàs, tunc ſanè ſacra Virgo vel maximè, quum Dei mater eſſe cœpit, tanti muneris autorem prædicare & plena Spiritu ſancto, in Deo ſalutari ſuo ſummo cum mentis iubilo exultare, ſuoq́; iure pronũciare potuit: ECCE ex hoc, beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens eſt. Quem locum tractãs Euſebius: Verè vtiq; magna, inquit, & tàm magna, quàm magna nulli vnquam alij & fecit, & facturus eſt.] Rogas fortaſsè quænã iſthæc magna ſint ſiue magnalia? Nimirùm quòd ſupuenit in illam Spiritus ſanctus, quòd altiſsimi virtus eã obumbrauit, adeoq́; penitus occupauit, quòd Virgo ſine viro cõcepit, & pura peperit Emanuelem, cuius & corpus quamuis ſenſibile atq; paſsibile, ſine onere vllo prægnans geſtauit, & clauſo demùm vtero, in mundum effudit: Hoc eſt, vt breuiter dicã, quòd ex ęterno ſanctiſsimæ Trinitatis decreto Dei parens facta eſt. Id quod fieri non poterat, niſi ſumma illa, & ne Angelicis quidã mentibus perueſtiganda myſteria in virgineo MARIÆ vtero concurrerent, infinitè diſtantiũ immediata vnio, prę ſubſiſtentis perſonę vera generatio, diuinę ac humanæ naturæ hypoſtatica coniunctio, infiniti circumſcriptio, & recẽs ęterni ꝓductio, vt paucis multa, & ſcholaſtico quidẽ more complectar. Spectet ac miretur qui velit, pulcherrimi huius mũdi fabricã atq; gubernationẽ: quicquid aũt vel in cœlo, vel in terra creatũ eſt, quantũuis amplũ, excellens, illuſtre videatur, ab hoc opere vno diuino, quod in MARIA tã electo vaſe pactũ eſt, multis ſanè modis ſuperatur atq; obfuſcatur. Penſa ſi potes, inquit Richardus Victorinus, quę & quanta ſit iſta mirificẽntia, Virginẽ cõcipere, Virginẽ parere, & poſt partum Virginẽ ꝓmanere. Æſtima ſi vales, quæ & qualis ſit iſta mirificentia, partũ virginis ab hora conceptionis ſuæ oẽm plenitudinẽ accipere, & in humanitatis veritate plenitudinẽ diuinitatis obtinere. Singularis gloria, ſpecialis & gratia beatæ Virginis Mariæ, quæ cũ virginitatis honore genuit & peperit Filiũ, nec qualemeunq;, ſed Deum. Meritò igitur dictũ, meritò dicendũ: Benedicta tu in mulieribꝰ, & benedictus fructus ventris. Quis crederet, quis credere potuiſſet, quòd talem fructum Propheta de Dei dono promitteret, cùm diceret: Dñs dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Cumq́; ſcriptum ſit, quia omnis homo mẽdax, q̃ magnificum eſſet genuiſſe hominem veracem? Quale queſo, ergo, vel

Hom. in Euang. feriæ 6. Aduent.

Luc. 1.

Quæ magna in primis Mariæ fecerit Deus.

Summa myſteria incarnationis diuinæ in Mariæ vtero peracta.

Mirabilius opꝰ in Maria Deus, quàm in reliquis omnibus fecit.

Lib. 2. de Emanuele ca. 25.

Quàm ſit excellens dignitas in Dei genitrice iuxta Richardũ Victorinum.

Luc. 1.

Pſalm. 84.

Maria terra fructum verum proferens.

Pſalm. 115.

Digitized by Google

Maria veracem, & veritatem sola genuit.

quãtum erit genuisse ipsam veritatẽ? Veritas, inquit, de terra orta est.] Ac meritò quidẽ doctissimus ille Richardus, rem incredibili gratia & inęstimabili dignitate plenã in eo statuit, quòd creatura gignat Creatorem, atque ita sicut MARIA, gignat.

Mariæ fecunditati nulla fœcũditas conferenda.

Certè in rebus creatis & porrò creandis, quę vllum generis & propagationis habent ordinem ac successionem, nihil adeò fœcũdum reperimus, quod cum hac virginea fœcunditate, & fœcunda virginitate comparari vnquã possit. Sola enim hęc mater suum & rerum omniũ genuit Creatorẽ, sola vt suo iure testari queat: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quod cùm ita sit, spectabilior nobilitas, q̃ quæ huic inclitæ parenti congruat, apud mortales quidem nusquam conspicitur. Nam & filiorum principum nobilitas ad matres redũdat, regiaq́; proles parẽtem suam reddit illustriorem, sicut Bersabeæ docet exemplum. Hæc.n. stipendiarij militis primùm vxor, pòst à filio rege Salomone sic nobilitata est, vt regnãdi potestate & gloria publicè potiretur, atq; tùm à Rege ipso, tùm ab Israëlitis omnibus summo in pretio haberetur. Nôrunt Ethnici quoq;, inter parentẽ & filium, summam & perpetuã esse necessitudinem, tantãq; huius propinquitatis manere vim, vt filius parẽti parem referre gratiam in omni vita non possit. An verò minor Christo cũ matre sua necessitudo intercesserit? qui prætereq̃ quòd patrem cõmuni more in terris non habuit, certè in conceptione haud minùs, q̃ quisq̃ filius, à matre sua percepit, eãq; idcirco & chariorem sibi & deinctiorem esse debere semper existimauit. Vnde quod non Angeli, neq; Archangeli, non Cherubin aut Seraphin sibi sumere vnq̃ possunt, personam vt diuinam filij loco habeant, suũque Filium verè dicant, id MARIA iure quodãmodò facere potuit, sicut his etiã verbis Bernardus affirmat: An non Deum & hominum Angelorum MARIA suum audacter appellat filiũ, dicens: Fili, quid feciſti nobis sic? Quis hoc audeat Angelorũ? sufficit eis, & pro magno habent, quòd cũ Spiritus ex conditione & gratia facta sint & vocati Angeli, testante Dauid: Qui facit, inquit, Angelos suos spiritus. MARIA verò matrem se agnoscens, maiestatẽ illam, cui illi cum reuetentia seruiunt, cũ fiducia suum nuncupat filium.] Huc prætereà refert Bernardus illã salutationis Angelicæ partem: Dñs tecum: specialiter.n. cum MARIA Dñm esse plus q̃ cum creaturis & Sanctis aliis, cum qua dũtaxat ei tanta fuerit consensio, vt illius non solùm voluntatẽ, sed etiam carnẽ sibi coniungeret, ac sic de sua virginisq́; substãtia vnũ Christum efficeret, vel potiùs vnus Christus fieret.] Tũ alio in loco: Ipsa est, inquit, Virginis nostrę gloria singularis & excellens prærogatiua MARIÆ, quòd filium vnũ, eundemq́; cum Deo Patre meruit habere cõmunẽ.] Et rursus: Quòd verum Deum & Dei filium genuit, vt idẽ ipse Dei atq; hominis filius, vnus omninò Deus & homo ꝓdiret ex Maria, abyssus est luminis: nec facilè dixerim, quòd vel Angelicus oculus ad huius fulgoris vehementiam non caliget.] Tàm accuratè notat, totiesq́; nobis commendat Bernardus summam hanc nostræ Virginis prærogatiuam, ob quam cum Ignatio tum Christiferam, tum Deiparam eandem appellat. Hancq́; solã esse dicit, quæ in se fœliciſsimè meruerit experiri mysterium, quod sola per se Trinitas in ipsa sola, & cùm sola voluit operari: quum nos ne intellectu quidem percipere, vel ratione discernere possimus, quomodò splendor ille inaccessibilis virgineis sese viscеribus infuderit, illaq́; inaccessibilem accedere ad se sustinuerit.

Sola Maria Deũ audet vocare filium.

Maria filium habens Deum, excellit cœlestes omnes spiritus.

Præcipua Virginis nostræ gloria, Deiparam esse.

Maria quatenus Dei mater, abyssus est luminis.

Mutuus & vehemẽs amor inter Mariam matrem & filium, vt nusquã alibi.

Prætereà ex hac illustri prærogatiua, quòd in carne Christum MARIA genuit, suumq́; filium fecit, reciprocus & immensus quidam amor, qui inter matrẽ & filiũ singulariter intercesserit, euidenter apparet. Cur.n. illa non summè summũ amaret? quem summè amabilẽ, vtpote pulcherrimũ, nobiliſsimum, sapientiſsimũ, optimum, maximũ, perfectiſsimũ nouerat, quẽ & vnicum, & sibi cũ nullo viro cõmunem, sed è suis dũtaxat viscеribus progenitum esse certum habuerat: quem deniq́; infantem & puerũ cũ tanta voluptate in suo gestabat gremio, & vbere lactabat, & brachiis amplectebatur; & sinu fouebat, omniq́; charitate materna domi forisq́; prosequebatur? Aliæ matres sic adamant, ples quãuis deformes & fœdas, vt tantũ non insaniant: sed nulli alij matri tot tantæq́; amandi causę, quot matri Dñi suppetere potuerunt, siue naturalem siue acquisitum, siue infusum, vti vocant, amorem animo reputemus. Iam verò, qui viciſsim diligentes omnes, sępe & immerentes diligit, suam ille matrem non redamauit filius? non amoris sui signa monstrauit? non vim & copiam singularis amoris præ se tulit? nõ frequentem effectum, & vberem fructum diuinæ charitatis, & gratus & fidus & obsequẽs matri chariſsimæ re ipsa probauit, largeq́; semper cõmunicauit? Qua de re Dionysius ille

Nulli matri sicut vni Mariæ, suppetunt plures causæ amandi filium.

Christus matri se gratum in redamando præstitit.

Ecclesi. 24.

3. Reg. 2.

Hom. 1. de Maria Virg. Luc. 2.

Psalm. 103.

Hom. 3. de beata Virg.

Ser. 2. de incarnat. Vir.

In serm. ex verb. Apoc. Signum magnum.

Serm. 6. in Psalm. 90.

Hom. 4. de beata Virg.

Libr. 1. de præcon. & dignitate Mariæ art. 6.

Digitized by Google

ille Richelius non doctè minùs, quàm pie philosophatur, atq; in hunc differit modũ: Ex quo Deus, quod MARIÆ erat assumpsit & induit, ipsi, ni fallor, quod suũ est rependit. Assumpsit autem ex ea naturã, gratiamq; refudit. Clementissimus itaq; Creator, qui à principio Angelos, ac demùm homines electos tam gratuitò, tamq; misericorditer ac supereffluenter illustrauit & docuit, à quibus vtiq; nihil suscepit, quorũ nondũ bonis eguit: quid illuminationis & gratiæ ei præstitisse credendus est, cuius sibi substantiam induit, cuius lacte nutritus, cuius insuper diligẽtia educatus consistit, cui se tã incomparabiliter obligauit? Decebat prorsus, si nõ nimis decipior, nec vatem, neq; Apostolũ Dei ipsius coęquari genitrici: vt tanta cordis sapientia incarnationis materiã atq; mysterium, Christiq; naturas, personalitatẽ, & item proprietates cognoscerent, quemadmodùm illa, cui tam ineffabili immensaq; gratia impertitum est, vt per eã Prophetarũ implerentur vaticinia: regem quoq; Apostolorum, ac sæculi saluatorem effunderet.]

Quomodò Christus matri gratiã & sapientiã, plus quàm cæteris, sit probabiliter elargitus.

Dei matrem dici est nomen dignitatis maximæ.

Infinita dignitas matri Dei secundũm Thomam tribuenda est.

Postremò ne hîc diutiùs hæreamus, nullis verbis ea dignitas præstantiaq; potest explicari, quam Christi Domini & Dei nostri vera & naturalis mater obtinet ac promeretur, vt peculiariter beatam illam prædicent generationes omnes sæculorum, & natinatorũ, & qui nascentur ab illis. Etenim quę pulchritudo, quę virtus, quę nobilitas, quę gratia perfectioq; Dei parenti non competit? an ab homine vel Angelo sublimius & augustius quicquam excogitari queat? Nulli Scholasticorum doctorum secundus est Thomas Aquinas, qui docere non dubitat, infirmitatem quandã dignitatis illi personæ, quæ Dei mater est, attribui oportere. Si enim quò altior est filius, eo dignior mater censenda est, quis iure ambigat, quin filij infiniti autoritas ac dignitas ad matrẽ ipsam redundet, ac honorẽ immensum illi conciliet, quę sola cũ Patre filio ęterno dicere potest: Filius meus es tu, ego genui te? Iudicat & Dionysi⁹ Richelius, eo quod MARIA veri omnipotentisq; Dei mater vera facta sit, tantã gratiæ plenitudinẽ cõtineri, quãtam ne ipsa quidẽ Virgo, nisi Dei contẽpletur essentiã, pspicere possit. Et huius Dionisij familiaris Cardinalis Cusanus, qui suo ęculo inter doctissimos floruit, sapienter monet, in eo quod matrẽ Dei asserimus, oẽm ferè laudẽ cõtineri atq; superari, ac idcirco vulgares illos titulos, quib⁹ MARIA regina cœlorũ, mater Angelorũ & hominũ, iubilusq; ꝓphetarũ appellatur, ad illã iure referri. Quid multis? inter omnia nomina, q̃ puræ quidẽ creaturę cõpetunt, nullũ eo maius atq; excellentius, prętereq̃ Dei matrẽ nuncupari.

In 1. sententiar.

Lib. 2. ca. 8. de preconio & dignitat. Virgin.

In dialogo de Annunc. Virginis.

Matrem Dei appellari nomen omnium excellentiss. quod in puram creaturam cadat.

Quò referenda superior tractatio de materne dignitate Mariæ.

Quibus de rebus dictum iam satis arbitror, vt primaria nostrę Virginis prærogatiua, quę nunquã satis efferri potest, summumq; tali personę honorẽ conciliat, maiore in pretio ab omnibus habeatur, simulque sanctissimæ Trinitatis maiestas ac operatio inde clariùs eluceſcat. Honoratur enim Pater æternus, quum grati agnoscimus, quòd ipse pro summa potentia sua, vt mundum perditũ renouaret, fœmineum sinum tanti muneris atq; boni capacem reddiderit. Honoratur & Filius Dei, cùm immensæ illius erga nos charitati gratias agimus, quòd in vterum Virginis de sinu Patris vltrò descẽderit, quodq; mortalem carnem assumptam vnà cum anima, hypostasi suę vniuerit, ac vnitam supra omnia exaltârit. Honoratur & Spiritus sanctus, quum eius bonitati acceptũ ferimus, quod in MARIA Virgine, tanquã venerando sacrario, ad communẽ mundi salutem mirabiliter conceptũ atq; formatum fuit, vt illic sacrosanctũ diuinæ incarnationis mysterium celebraretur, ac initio à MARIA facto, toti mundo manifestaretur.

Personas omnes diuinas eò quòd Deiparã prædicamus, honorificari.

Testimonia veterũ de materna dignitate Virginis suspicienda.

Sed quoniã de Scholasticis duntaxat doctoribus diximus, veteris etiã Ecclesię scriptores audiendi sunt, qui de hac materna dignitate reuerenter admodũ, sępe & cũ admiratione loquuntur, & nos itidẽ loqui vtiq; suo docent exẽplo. Peruetustus autor est [a] Tertullian⁹, cuius testimonio MARIA beatissima & gloriosissima, quia mater Christi, disertis verbis prędicatur. De [b] Methodio Martyre alibi diximus, qui Dei genitricẽ miris laudibus vehit, quæ in circũscripti, vt sic dicatur, sit circũscriptio, radix venustissimi floris, mater creatoris, nutrix nutritoris, eius qui cũcta cõprehendit, cõprehensio, quæ nullius rei indigo, sed tamen carnẽ non habenti Deo fuerit carnẽ mutuata. Miratur & [c] Origenes hoc maternũ decus, ac prę stupore in has voces prorumpit: O inenarrabilis suauitas: O ineffabile magnumq; sacramentũ. Ipsa eademque Virgo, ipsa & mater Domini, ipsa & genitrix, ipsa eius ancilla, plasmatio ei⁹, ipsa quæ genuit. Quis vnquã ista audiuit? quis vidit talia? & qs cogitare potuit, vt mater virgo esset & intacta generaret, quę & virgo permansit & genuit?] Exaggerat itidẽ Euangelistę dictũ, qui MARIAM indicaturus, matrẽ eius posuit: Cuius eius, inquit? Mater Dei vnigeniti, Domini & regis omniũ,

Origenis admiratio de matre Domini.

a Li. de Resurrection. carnis.
b Ora. in hypopant. Domini.
c Hom. 1. ex collectis in vnũ variis.

Digitized by Google

plaſmatoris & creatoris cunctorũ:illius qui in excelſis ſine matre,& in terra eſt ſine patre,ipſius qui in cœlis ſecundũ Deitatẽ in ſinu eſt patris,& in terris ſecundùm corporis ſuſceptionem in ſinu eſt matris.] Ita verò nos docet Origenes, & rectè quidem, in eo quòd matrẽ Domini vel legimus,vel dicimus,philoſophari. Nec diſſimilis admiratio Gregorium Niſſenum cepit, dum in rei & perſonæ tantæ contemplationem defixus exclamat:O beatum vterum illum MARIÆ,quæ bonitatis præſtantia,ad ſe traxit animi bona. In reliquis enim omnibus, hominis animus purus Spiritus ſancti præſtantiam capit:hîc autem caro fit Spiritus receptaculũ.] Quid vero[a] Petrus Damianus? Quę lingua, inquit, in eius laude inuenitur idonea,quę illum genuit,quẽ omnia benedicũt, & cũ tremore obediunt elementa?] Eſt profecto ita,vt[b] Illefonſus affirmat,conceptionis & generationis modum in MARIA omni miraculo mirabiliorem, omni opere potentiorẽ,omni ſigno auguſtiorem eſſe. Vnde dixit etiã[c] Epiphanius: O virgo ſanctiſſima, quæ exercitus Angelorum in ſtuporem deduxiſti. Stupendum enim eſt miraculum in cœlis,mulier amicta ſole,ſtupendum miraculum in cœlis,mulier geſtans lucẽ in vlnis, ſtupendum miraculum in cœlis,alter thronus Cherubicus,ſtupendum miraculum in cœlis,mulieris filius,qui & ipſius & ſæculorum eſt pater:ſtupendum miraculum in cœlis,thalamus Virginis habens filium Dei,Deum ſponſum Chriſtum.]

In Orat.de Natiuita Domini.

a Ser.de Natiuitate beatæ Virginis.

b Li.de Virgine: Maria cap. 11.

c In Ser.Latinè verſo à Ioãne Pico Canonico Pariſien.

Dei matrem eſſe ſtupendum etiam in cœlis miraculum.

Apocal. 12.

Atque huc ſpectat præclara oratio Procli Epiſcopi Ciziceni, fuit is Neſtorij poſt Maximianum in ſede quoq; Conſtantinopolitana ſucceſſor, qui de Chriſti natiuitate diſſerens,Virginem matrem vocat impollutum & purum illibatę Virginitatis theſaurum, decuſq; & ornamentum: Hæc ait, ſpiritualis ſecundi Adami Paradiſus: hæc vnitarum inter ſe naturarum officina, hæc ſalutaris reconciliationis Panegyris, hæc thalamus,in quo verbũm humanã carnem ſibi deſponſauit.Hæc animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis nõ combuſit.Hæc verè lenis illa nubes,quę ſuper Cherubin ſedentem in corpore ſuo geſtauit:hæc vellus mundiſsimum cœleſti pluuia madens,ex qua paſtor ouẽ induit.Hæc ancilla & mater,Virgo & cœlũ:hæc ſola,pons eſt,per quem Deus ad hominẽ deſcẽdit,hęc admirandę illius Oeconomię tela,ex qua & in qua ineffabili quodã modo admirabilis illius vnionis tunica cõfecta. Cuius quidẽ textor extitit Spiritus ſanctus,netrix virtus ex alto obumbrans:lana,vetuſta villoſaq; Adami pellis:trama,impolluta Virginis caro: radius textorius, immenſa geſtãtis gratia: artifex, Verbũ per auditũ illapſum:Quis vidit,quis audiuit talia?Incircumſcriptus Deus vterũ inhabitat:quẽ cœli non capiunt,vẽter complexus eſt Virginis.] Venuſtę ſunt hæ metaphoræ ſiue ſimilitudines, quibus mater Domini vtcunq; nobis depingitur,ſi humano quidẽ more loquendum eſt, quũ aliôquin rei præſtantia orationem omnem excedat, Cyrillus reginas inſtituẽs, MARIAM vitę genitricẽ,pulchritudinis matrem,& magnificẽtię lucisq; parentẽ appellat.Eôdẽ illuſtria ſpectant epitheta,quibus[a] Ephrem Diaconus,[b] Andreas Hieroſolomitanus,aliiq; veteres ad Deiparã indicandam ac ornandam libẽter vtuntur. Eſt illis Virgo mater,ſancta tellus,ex qua nouus Adã ineffabili fictione formatus naſcitur:eſt ſacrum Dei fermentũ,quo tota generis humani maſſa cõſperſa, & ex quo Chriſti,corpus tanquàm panis conficitur:eſt noua gloriæ arca,& vrna aurea, quę dulce manna continet atque præſtat:eſt mirificum aruum,ex quo cœleſtis agricola ſuam ſine ſemine ſpicam educit:eſt eximium templum, ex quo Deus ſacerdos ſecũdùm ordinem Melchiſedech egreditur,atq; vt ſemel abſoluam,eſt ardens ipſiq; Moyſi admirabilis rubus, quem diuini partus flamma non aduſit.

Procli Epiſcopi teſtimoniũ ad Deiparam prædicandam.

Vide 1. To. Concilij Epheſini.

Exod. 3. Eſai. 19. Deuter. 17.

Cyrilli & aliorũ epitheta Dei matrem exornantia.

a In precatiõe ad Deiparam.

b In explicatione Angelicæ ſalutat.

Exod. 3.

Neque ita pridem Latinè conuerſus prodiit autor Græcus Heſychius, Presbyter Hieroſolomitanus, qui vel ſolus multa & præclara encomia, vt MARIÆ Deiparæ congruẽtia, ſubminiſtret. Hanc vocari docet quòd ſit mater lucis,ſtella vitę,Dei thronus, templum maius cœlo, Cathedra non inferior cathedra Cherubica,arca vitæ,quæ ipſa Noë arca ſit latior,lõgior,illuſtriorq;. Hęc inquit, vniuerſum Trinitatis complementũ: quandoquidẽ & Spiritus ſanctus adueniebat,atq; hoſpitabatur,& Pater obumbrabat, & filius vtero geſtatus inhabitabat. Vides quãta & qualis eſt Deiparę & Virginis dignitas:vnigenitus enim Dei filius,mundi cõditor velut infans ab ea geſtabatur.] Coniungit & miracula quædam,quę in ſolam Deiparam competunt:Peperit inquit,& vterum non aperuit, concepit & vuluam non corrupit: eduxit infantem, & vterum ſignatum reliquit: lac ſuppeditauit, vbera tamẽ intacta conſeruauit,portabat puerum,pueri tamen patrem non agnoſcebat: mater effecta eſt, quæ minimè ſponſa fuit:nutriebatur filius

Quibus nominibus Deipara vocetur Heſychio Hieroſolomitano.

In Ser.2. de ſancta Deipara.

Maria ſanctiſſ. Trinitatis complementũ quomodò dici poſſit.

Miracula circa Deiparam conſideranda.

Digitized by Google

filius,& non inueniebatur pater.]Neq; tacet haſce venuſtas ſimilitudines: Ager fructũ edebat & fructus carebat cultore, meſsis reddebat, quæ ſemen non acceperat: currebat fluuius,& fons quacunq; ex parte clauſus erat, vt perſpicuum fieret, te matrem eſſe factam,& tamen non eſſe paſſam, ea, quæ mulieribus accidunt.]

Pulchræ ſimilitudines Dei matrẽ adumbrantes.

Ser. 143. de Annunciat. Virginis.

Quocirca quod à Petro Chryſologo ſcriptum eſt, à piis omnibus in matris huius præconium meritò deprædicatur: Verè benedicta Virgo, quæ & Virginitatis poſsidet decus, matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta, quæ & diuini germinis ſuſcepit gloriam,& regina totius extitit caſtitatis. Verè benedicta, quæ fuit maior cœlo, fortior terra, orbe latior: Nam Deũ quem mundus nõ cepit, ſola cepit: portauit eũ qui portat orbẽ, genuit genitorem ſuum, nutriuit omnium viuentium nutritorem.]Quæ omnia Euangelico fundamento nituntur, quoniam ſanctæ mulieris Elizabethæ tùm verbis, tùm exemplo conſonant, quæ non humano, ſed prophetico ſpiritu permota, imò & Spiritu ſancto repleta, non modò matrem Domini reuerenter excepit, ſed illud etiam ingenuè proclamauit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Notârunt enim veteres, ad ſe quoq; & Chriſtianos omnes pertinere, quod ad matrẽ Domini publicè celebrandã, tũ ab illa Ioannis Baptiſtæ matre, tùm ab alia Euangelica muliere nõ diſsimili ſpiritu afflata dictũ factumq; legimus. Sic enim matrem Domini prędicantes re ipſa declarant, ſe ad illas credẽtium generationes pertinere, de quibus in ſuo cantico MARIA eſt veriſimè vaticinata: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quid quòd Ioãni Damaſceno tanti ſit iſthuc quod tractamus priuilegium, vt non ſemel de Virgine pronunciet: Re vera domina facta eſt omnium creatarũ, quũ omniũ Creatoris facta eſt mater?]Id verò ille non primus excogitauit, ſed ab Athanaſio Magno potiùs traditũ, vt alibi meminim⁹, ſuo calculo approbaſſe videtur.

In Euangelicis literis eſſe fundatũ, quòd matrẽ Domini credentes inprimis extollant.

Luc. 1.

Luc. 11.

Lib. 4. c. 15. de fide Ort.

In Euangelium de ſanctiſs. Deipara.

Maria quoniã Dei mater, rerũ etiam omnium domina ſecundùm Damaſcenum.

Ac benè quidem habet, quòd plærique nouatores propoſitam MARIÆ prærogatiuam aſtruant, ne hac in parte clariſsimis Euangelij verbis obſtrepere,& Deiparę perpetuò detrahere videãtur. Caluini enim hæc eſt confeſsio: *Hodie celebrari nequit allata nobis per Chriſtũ benedictio, quin ſimul occurrat, quàm honorificè MARIAM ornauerit Deus, qui vnigeniti filij ſui matrem eſſe voluit.* Et rurſus: *Fœlix MARIA, quæ Dei promiſsionem corde amplexa, ſibi totiq; mundo ſalutem concepit ac peperit.* Tùm Ioannes Bugenhagius Pomeranus: *Fatemur,* inquit, *per omnes generationes beatitudinem huius mulieris, de qua dixit Deus, Semen mulieris conteret caput ſerpentis, quemadmodùm MARIA cecinit, Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hæc laus Virginis, quòd eſt mater Dei, quòd concepit de Spiritu ſancto, & geſtauit in vtero, & peperit Ieſum Chriſtum, filium Dei vnicum Dominum noſtrum, ſuperat intellectum omnium hominum & Angelorũ. Ibi non fecit vir aliquis, ſed Dominus Deus ſuo Spiritu ſancto per filiũ creauit rem nouã in terra Iſraël. Fœmina circundedit virum, id eſt, geſtauit in vtero verum & æternum & omnipotentẽ filium Dei, per quem omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Hæc de matre Dei beatiſsima Pomeranus, magiſtrum Lutherum haud dubiè ſequens, à quo diſertè traditur, MARIÆ tã eximia & ingentia bona in eo, quod Dei mater facta eſt, cœlitus contigiſſe, vt illa cuiuſuis hominis captum excedant. Omnem enim honorem ac beatitudinem inde prouenire, quòd in vniuerſo humano genere vnica perſona ſit cunctis ſuperior, cui nemo par, & quæ cũ cœleſti Patre filium tantum communem habeat: neminem de illa maiora prædicare, vel illi nunciare poſſe, etiãſi tot ſit linguis præditus, quot flores ac herbulas terra, quot præterea cœlum ſtellas, ac mare arenas ſuſtinet. Quarè illam ipſam, eùm Dei parens effecta eſſet, ac rem tantam verbis explicare non poſſet, in vocem illam ardenter eructaſſe: Fecit mihi magnifica qui potens eſt, & ſanctũ nomen eius. Quid verò Brentius? palàm & ipſe fatetur, hac gloria nihil excellentius dici, hac beneficij maieſtate nihil maius atq; ſublimius excogitari, hoc dono nihil admirabilius eſſe poſſe, quòd perpetua virgo mater fiat, non Prophetę alicuius aut Patriarchę, non Regis terreni, non Angeli cœleſtis, ſed Meſsiæ omnium Patriarcharum & Prophetarum Domini, ſed vnigeniti filij Dei, creatoris cœli & terræ. Etſi verò neq; Caluini, neq; Lutheri, neq; ſociorum vtriuſq; teſtimoniis, quę paſsim in illorum ſcriptis extant, hoc loco indigemus, tamen ad Catholicæ veritatis confirmationem valere putamus, quod Eccleſiæ hoſtes nõ ſine occulto Dei iudicio nobis vltrò concedunt, & contra ſectarios alios, de quibus mox agemus, Catholicè docẽt, vt ita demùm & Deum & Dei donum amantibus in bonum omnia cooperentur,& ſalutem, ſicut ille ait, ex inimicis etiam noſtris comparemus.

Aduerſarios cõſentire nobiſcũ in agnoſcẽda prærogatiua Virginis, quatenꝰ eſt Deipara, indeq; illam inprimis celebrandã eſſe. Mater Dei etiã Pomerani teſtimonio ſummã laudẽ meretur.

In Harm. Euang. circa 1. c. Luc.

Geneſ. 3.

Luc. 1.

Hier. 31.

In explicat. cantici Magnificat.

Luc. 1.

Rom. 8.

Luc. 1.

Luctherus quãti faciat, & faciendũ iudicet Mariam Dei matrẽ eſſe.

Quòmodò ſuffragetur & Brẽtiꝰ in matre Domini comprobanda.

Hæreticorum teſtimonia, quæ vera docent, Catholicam veritatem comprobant, licet per ſe non ſint neceſsaria.

Manet igitur hæc propria & primaria ſemper MARIÆ prærogatiua, quòd verè proprieq;

propriéque dicatur & sit Deipara, sicut iam ostendimus, & pluribus adhuc euincemus.

Maria mulier fermentum in tribus farinę satis commiscens.

Vnde [a] Bernardus MARIAM Euangelicæ [b] mulieri eleganter comparat, quæ tres farinæ mensuras, siue, vt noster legit interpres, tria sata modicè addito ferméto commiscuit atq; contemperauit, vt tota deinde consperſio in vnum simul corpus confletur atque vniatur. Etenim MARIAM nobilem hanc esse mulierem ostēdit, quę præstantis fidei suæ fermento id, quod alius nemo potuit, perfecerit, vt in suo vtero tres naturæ, Verbum, Anima & Caro, perinde ac tria sata, in vnitatē personæ Christi coniugerentur, & coniunctæ non diuellerentur. Planę beata, inquit, quæ credidit, quoniam perfecta sunt in ea, quæ dicta sunt ei à Domino. Perfecta autem non essent, si quo minùs iuxta verbum Domini esset fermentatum totum & perpetuò fermentatum, vt nec diuisione quidem facta carnis & animę, à carne vel anima Verbum diuideretur. Quę cùm ita sint, quis vel communi sensu præditus non intelligat, singularem puritatis gratiā in ea fulsisse, quæ præ omnibus ad summum hoc dignitatis genus euecta est? Vidit hoc quoque Iustinus Martyr, & his verbis prodidit: Quia nō quamlibet è vulgo fœminam Deus delegit, quę genitrix Christi fieret, sed quæ mulieres omnes virtute anteiret: non abs re eiusmodi virtutis nomine matrem suam beatā deprædicari voluit, per quam virtutem honore eo digna habita est, vt virgo mater fieret.] Atq; hoc est, quod ex Anselmo repeti solet: Decebat vt illius hominis conceptio de matre purissima fieret. Nempè decens erat, vt ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicū filium suum, quem de corde suo æqualem sibi genitum, tanquam seipsum diligebat, ita dare disponebat, vt naturaliter esset vnus, idemq; cōmunis Dei patris & virginis filius, & quam ipse filius substātialiter facere sibi matrem eligebat, & de qua Spiritus sanctus volebat & operaturus erat, vt conciperetur & nasceretur ille, de quo procedebat.] Quam Anselmi sententiam Richardus Victorinus comprobat, cū apertè doceat: Nisi ab omni vitiorum contagio MARIA penitus purgata fuisset, Deum Deiq; filium generare non posset. Vt enim virgo conciperet, virgo pareret, summa sanctitate, summa puritate opus haberet.] Ab his demùm non est alienum, quod sancta vidua Brigitta testatur, ac ego piis plæriſq; iam persuasum esse puto, eximiā MARIÆ virginis puritatem feciſſe, vt summè illa Deo placeret, ac Deitatem ipsam in se pertraheret, quæ quidem ex calore Spiritus inflammata, verum Deum & hominem in vtero suo concluserit: Christum igitur sicut florem germinātem (hic enim sui seminis naturam referre consueuit) MARIÆ matris persimilem extitisse, vt idcircò, si singularem sexus tantùm proprietatē excipiamus, vtrinq; mēbra, forma & facies sibi pulchrè mutuò responderent.

a Lib. 5. ad Eugeniū de consideratione.
b Matt. 13.
Luc. 1.
In li. quæst. ad re pōsionem quæst. 136.
Lib. de conceptu virginali & peccato originali ca. 18.
Libro 2. de Emanuele cap. 26.
Li. 1. de Reuelatio. cap. 50. & 51.

Christus vna semper persona etiam in morte perdurauit, etiamsi caro eius & anima separarentur.

Iustini sentētia Deiparam oportuit virtute maxima excellere.

Mariam, vt fieret mater Dei, purissimam esse decebat.

Matrē Domini oportuit omnino purā & perfectam esse.

Quātopere Mariæ puritas Deo placuerit, nobisq; profuerit.

Magna in corpore similitudo Mariæ & filij. Explicatio loci è Cāticis de Maria matre, quæ filium Regem diademate coronauit.

Egredimini ergo filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Libet enim præclarum hunc scripturę locū repetere, & ad præsens institutū accommodare, quē & veteres, præsertim [c] Origenes, [d] Ambrosius & [e] Gregorius Magnus, de MARIA & eius filio nō perperam sunt interpretati. Est autem hæc grauis ad Christianas mentes, quæ mysticè dicuntur filiæ Sion, adhortatio, vt verum Regē ac Salomonem Christum erectis fidei oculis in huius vitæ tenebris sedulò cōtemplentur, in eóq; sibi proponant diadema, elegans scilicet ac mundum splendidumque indumenti genus, quo filium Salomonem mater virginea cohonestauit. Diadema verò mysticè dictum est pro carne Christi non modò labis experte, sed & omnis gratiæ nitore splendente, in qua speciosus ille præ filiis hominum apparuit. Dies autem faustissimus desponsationis, qui huic Salomoni contigit, ad illud tempus pertinet, quo spirituales illæ nuptiæ propter diuinæ humanæq; naturæ in vna Christi persona coniunctionē, in vtero Virginis sunt celebratæ, vt cœlestis sponsus æterno amori suo satisfaceret, ac sponsæ Ecclesię in eadē carne arctissimè sese coniungeret atq; consociaret. Cū verò primùm ex matre Virgine natus est Christus, regiū illum decorē seu diadema, quo mater illū iam anteà induerat, mundo spectandū præbuit: quandoquidē tāquàm sponsus ornatus videlicet, processit de thalamo suo, ac ptereà sicut Gigas ad currendā viā, vt Propheta loquitur, exultauit.

Ecclesia cū Maria gaudet ob præsentē in carne Salomonem.

Ac ab eo quidem tempore sponsa Ecclesia ob spōsi tam pulchrè coronati præsentiam gaudet in Spiritu sancto, & gaudendo dulce canit epithalamium, ac toties ferè canit, quoties sponsum suum Virginis filium coràm spectat, osculatur, amplectitur. Id verò fit maximè, quum ad mensam illius diuinam accedit, eius carne & sanguine pascitur, eiusdem

Cant. 3.
c Tom. 1.
d Lib. de institut virginis ca. 16.
e In exposi. lib. Cantic.
Psal. 44.
Psal. 18.

Digitized by Google

eiusdem spiritu mouetur; ac verbo delectatur. Summa enim illius & firmissima est consolatio, quòd cum Psalmographo dicere, & inter summos angores, quoniam cruci in hoc exilio subiecta est, decantare possit: Dominus regnauit, decorem indutus Psal. 92. est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se. Quorum verborum sensus est, Hæres. 69. contra Arionanitas. sicut locum Epiphanius explicat, Christum in hunc mũdum venientem, nouo modo regnare cæpisse, specioso carnis indumento ex MARIA sibi sumpto, in quo post mortis supplicium rediuiuus, suam potentiam aduersùs atrocissimos hostes, peccatum, mortem, Diabolum maximè declarauerit. Igitur caro ex Virgine procreata, licet mũdo vilis appareret, tamen coràm oculis Dei & MARIÆ dicam & Angelorum, in seipsa præstantem & incomparabilem decorem continebat, Christiq; victoris ac triumphatoris singularem virtutem ostendebat, ac demùm eãdem, quum ad extremum iudicij diem ventum erit (tunc enim videbit omnis caro salutare Dei) viuis ac mortuis simul ostendet. Rectè igitur ab Ambrosio dictum est, Beatus MARIÆ vterus, qui tantum Dominum coronauit, quãdo formauit. Coronauit eum quando generauit: quia hoc ipso quòd ad omnium salutem eum concepit & peperit, coronam capiti eius æternæ pietatis imposuit, vt per fidem credentium fieret omnis viri caput Christus.] In eundem sensum, & fortassè clarius, disseruit Cassiodorus, dictum locum sic explicans: Vox Ecclesię inuitantis animas fidelium, quàm mirabilis & specioſus sit sponsus eius: Ac si diceret: Considerate Christum pro nobis carne indutũ, quam carnem dè carne Virginis matris assumpsit. Diadema namque vocat carnem, quam Christus assumpsit pro nobis, in qua mortis destruxit imperium, in qua etiam resurgens, resurgendi nobis spem contulit. Mater verò sua eum coronasse dicitur, quia virgo MARIA illi de sua carne carnis materiam præbuit in die desponsationis eius, hoc est, in tempore incarnationis eius, quando sibi Ecclesiam coniunxit.]

Luc. 3.

Li. de instit. virg. ca. 16.

Maria Christũ coronauit generando.

In lib. Cantic. ca. 2.

Cassidior quomodò exponat dictum locum Canticis, quòd Maria coronârit Salomonem diademate.

Hęc pluribus fortassè, quàm sit opus persequor, vt proposita è libro Canticorum sententia rectiùs intelligatur, indeque pij velut diuina voce prouocati, hanc tantam MARIÆ collatam, ac nobis deinde in Christo communicatam gratiam sæpe ac multum expendant. Neque verò hanc tantam Deiparæ præstantiam offuscat vel impedit, quòd in Euangelio scriptum legimus, eos omnes qui Patris volũtatem audiunt & faciunt, Christi matres posse cẽseri, adeóq; Christo ipso censore compellari. Quincunq; inquit, fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est. In quem sensum dixit etiam Augustinus: Mater Christi est omnis anima pia faciens voluntatem Patris eius fœcundissima charitate.] Similem appellationẽ Paulus Apostolus ad se transfert, perinde ac si mater esset Galatarum, eosq; in Christo genuisset, ac porrò grandiores vellet efficere. Sic enim loquitur: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Sedenim quòd Christi matres nonnulli appellantur, non propria, sed metaphorica est appellatio, eáq; MARIÆ dignitatem illustrat magis quàm obscurat. Hæc enim sola inter omnes non modò spiritualiter, sed etiam verè atq; corporaliter Christi mater facta est, quoniã animo simul & corpore verbum Domini concepit, conceptum peperit, lactauit, nutriuit, omnibusq; perfectæ matris officiis tota vita prę cæteris cohonestauit. Adde, quod nullius credẽtis pectus vnquam Dei verbum sacráq; mysteria tàm exactè cognouit, tàm altè recondidit, tàm sedulò secum expendit, tantamq; voluptatem obedientiamq; & vtilitatem ex Dei verbo reportauit. Verùm de hoc alius dicendi dabitur locus. Igitur MARIA primas tenet inter omnes, qui verbum Dei rectè tractant, patrisq; faciunt voluntatem: neq; solùm corpore mater capitis, sed & Spiritu mater membrorum Christi sola reperitur. Etenim cooperata est charitate, vt fideles in Ecclesia, qui Christi capitis membra sunt, nascerentur: & duas prætereà res, virginitatem, & fœcunditatẽ, in corpore venerandas habuit, quia & integra permansit & peperit, quemadmodùm [a] Augustinus asseuerat. Quarè sapienter notat [b] Cyrillus Alexandrinus, complures quidẽ Christi genitrices dici posse, mysticè scilicet, aut iuxta sensum spiritualẽ: solã verò MARIAM Christi simul & Dei genitricem intelligi ac proferri oportere. [c] Rupertus verò vt matrem Domini à reliquis omnibus, quibus hoc nomẽ generale tribui potest, segreget, significãter dixit: Est MARIA Christi mater vera, cui carni substantiam ministrauit, quem peperit, lactauit & educauit. Est mater tota, quia totam ei substantiam ministrauit, nulla viri vsa consortio vel semine.

Quò referenda sint superiora.

Matth. 12. Mar. 3. Luc. 8. Lib. de sancta virginit. c. 5. & Tractatu 10. in Euan. Ioan. Galat. 4.

Facientes Dei volũtatem, matres quoq; Christi appellari.

Multi Christi matres mysticè siue metaphoricè dicti, sola verò Maria capitis & mẽbrorũ Christi mater est.

a In lib. de sancta virg. cap. 6. & 7.
b In tractatu de incarnat. Domini ad Ægypti monachos.
c Lib. 1. de operib. Spiritus sancti c. 10.

Maria sola Christi mater vera, tota, planeque pia & studiosa.

Est mater

Digitized by Google

Mariam inter omnes primam tulit laudem, vt Christi simul & Dei mater appelletur.

Est mater pia & studiosa, quia sollicitè filium Dei in domum suscepit, pannis operuit, vbere lactauit, & in Cruce velut carcere visitauit.] Demùm Alcimus Auitus, non ignobilis ac vetus poëta, dictum Euangelij locum vertit carmine, & MARIAM simul honorat, quæ inter omnes primam tulerit laudem, vt Christi Deique mater appellaretur. Canit autem in hunc modum:

In carmine ad Sororem Fuscinam.

Sic virgo fœcunda fuit, quæ pondere casto
Factorem portare suum, Dominumque perennem
Edere promeruit, dignoque agnomine dici
Virgo Dei mater, cuius super omnia primæ
Laudis eris, si forte voles charissima consors:
Religiosa pio, si Christum, & credula, corde
Concipiens, operum cœlo pia germina gignas.
Si quis enim Christus, mea iussa peregerit, inquit,
Atque voluntatem patris compleuerit almi:
Is soror & frater meus est, is denique mater.

Verùm de hoc Euangelij loco, vt satisfiat aduersariis, nos alibi plura dicemus, sat habentes vtcunque nunc exposuisse, quantum momenti ac dignitatis apud Orthodoxos habeat, MARIAM veram Christi matrem, adeoque Deiparam non esse minùs, quàm per totam Ecclesiam prædicari.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

De nouis & antiquis hæreticis, MARIAM Dei & Domini nostri matrem esse, nefariè inficiantibus.

Propositio de sequenti tractatione.

IN ILLVM tandem campum sumus ingressi, qui multos contra Deiparam aperto Marte furiosè certantes exhibet, nimirùm vt summum Virgini honorem, quem diximus, eripere, & parte saltem ex aliqua derogare possint. Ex his primùm ætatis nostræ sectarios, ac deinde illorum progenitores ac patriarchas æquè detestandos proponã, vt & riui & fontes aquę spurcissimæ, qui Catholicæ veritatis plenum, vt sic dicam, alueum, & necessarios meatus obstruunt, in hoc argumento certiùs deprehendantur. Valentinus verè Gentilis, aut certè quidem falsò fidelis, de quo Bernenses sumpsêre supplicium, teterrimum dogma non multis ab hinc annis defendit, Christi Domini corpus humanum non ex MARIA virgine natum, sed ex Patris substantia cœlitus allatum esse. Et [a]Menno Simonis non ignobilis dux Anabaptistarum, sic Vvismariæ de humana Christi natura disputauit, vt eius originem ex cœlesti Dei Patris semine, non autem ex MARIÆ Virginis substantia esse peruicaciter affirmaret. Æquè pius & modestus fuit, [b] Suëckfeldius, quum maternam, vt sic dicam, originem Christo detrahit, eiusq; carnem & sanguinem non creaturalem sed, sicut ipse vocat, supercreaturalem, hoc est, merè spiritualem ac planè diuinam somniat. Tùm [c]Seruetus horrendæ impietatis architectus, corpus Christi, corpus Deitatis, & carnem eius diuinam, carnem cœlestem de substantia Dei genitam esse confingit. Docuit & Petrus quidam Germanus, Christum nihil carnis ex MARIA sumpsisse: & [d] Foxus tamẽ illum pro Martyre inter tot alios ætatis huius Pseudomartyres, qui suorum scelerum sæpe iustas dedêre pœnas, ipsisque Donatistis iam olim inter Schismaticos meritò plexis deteriores sunt, audet celebrare.

De nostri sęculi sectariis, qui Mariã Christi matrem propriã, audẽt inficiari.

a Vide colloquium Vvismariense, & Ioannem Vtenhobium de dissipata Belgarum Ecclesia in Anglia.

b Vvittenbergẽses de persona & humanitate Christi.

c In scripto Caluini de rebus ad Seruetum pertinentibus.

d De martyribus nostri sæculi.

Vide Aug. li. 1. contra epi. Parmeniani, & in epist. ad Buchicum.

Nouatores in Christũ & Mariã blasphemi, ac Gigantibus immaniores.

Anabaptistæ q̃ impiè de Christo sentiant ac doceant.

Cæterùm qui de Christo tam nefariè sentiunt & loquuntur, nec duplicem naturam in vna eius persona distinguunt, quid aliud faciunt quæso, quàm quòd antiquis Gigantibus immaniores, vtriq; matri & filio bellum mouent execrabile, & si non cœlum petere, at certè quidem ipsum fidei nostræ fundamentum, sine quo vno labuntur cætera, concutere moliuntur? Pergunt interim Anabaptistæ, quorum ingens adhuc est numerus, hoc suum tueri dogma, Christum è cœlo spirituale & cœleste corpus secum attulisse, & à MARIA nihil assumpsisse. Vnde non ita pridem, quum inter Caluinianos & Anabaptistas colloquiũ prope Heydelbergã institueretur, quemadmodùm

De colloquio inter Anabaptistas & Caluinianos pridem habito in Palatinatu.

tota

tota nouit & admirata est Germania, etiam hoc in disputationem venit, Sit ne Christo tribuendum, vt carnis suæ substantiam ex carne MARIÆ Virginis, aut aliunde quidem assumpsisse credatur? Hæc quæstio præsentibus ac colloquentibus Diepoldo Vvinter, & alio Rauff Bisch, tanquàm primariis Anabaptisticæ doctrinæ patronis, diu ac multum agitata est. His Caluiniani doctores se palàm opposuerunt, multisque modis contra eos disceptârunt, sed non maiore cum fructu, quàm quod surdis, vt aiunt, fabulam canerent, lateremque lauarent. Etenim præfractis hostibus persuadere nunquàm potuerunt, Christum secundùm carnem semen esse[a] mulieris, in paradiso primùm, ac deinde[b] Abrahæ Patriarchæ, sicut & [c] Dauidi Regi promissum, ipsumque benedictum[d] ventris MARIÆ fructum, ad eum nempè sensum, vt Christi caro ex maternæ carnis substantia deducta & accepta certissimè constituatur.

a Genes. 3.
b Gen. 22.
c Psal. 131.
d Luc. 1.

Quis verò sapiens atque cordatus, si liberè dicendum est, non magnoperè demiretur, tot modis impios, blasphemos, peruicaces, impuros, seditiosos, ac iampridem ab vtroque Christianorum hominum ordine tùm Ecclesiastico, tùm politico damnatos & explosos Anabaptistas, ad familiare colloquium, imò ad publicam longamque multorum dierum disputationem, quæ coràm aulicis & plebeis habeatur admitti, & tales tantasque contentiones de summis fidei nostræ mysteriis aduersùs Ecclesiasticas & Cæsareas sanctiones haberi, eáque dogmata religionis, quæ magno Christiani orbis consensu iampridem reiecta & exterminata sunt, in dubium palàm reuocari publicéque defendi? Quæ isthæc quæso, prudentia, imò quæ non corruptela, vesania, turpitudo, damnatæ fidei, ac tantum non emotę mentis hominibus potestatem publicam facere, de causa religionis pro sua libidine, & non ex Patrum atq; Synódorum auctoritate coràm populo & talibus Iudicibus disceptandi atq; pronunciandi? Hoc est scilicet, hæreticos homines[e] deuitare, & impia docentibus[f] Anathema dicere, nullamq; cum illis[g] habere consuetudinem, qui ab Apostolica & Ecclesiastica traditione discedunt. Imò verò nihil isthuc est aliud, quàm furiosis vt magis insaniant, ac pluribus noceant animos addere, vt cuique demùm quod libet, impunè ferè liceat de religione sentire ac spargere. Nulla porrò vel commodior vel expeditior via est ad omnem tùm Satanismum, tùm Atheismum, qui tanta vi passim irrumpit, omnemq; magistratum contemnit, & inuehendum & propagandum. Verùm satis isthæc de Anabaptistis, qui nõ solùm Deiparam sua primaria dignitate spoliant, sed in Christum etiam ipsum adeò sunt contumelioſi, vt vtramq; naturam, diuinam & humanam, in vna eius persona præsentem agnoscere dedignentur.

Nec decere, nec expedire, vt ad disputationem publicã coràm Laicis, Anabaptistæ admittãtur.

In canone Apost. 12. & Epist. 1. Fabian. Tertull. de præscript. hæret. August. ad Vincẽtium epistol. 48. Item C. de apostat. L. Hi qui sanctam fidem & C. de summa Trinita. L. Nemo clericus.
e Matth. 7. Rom. 16. Tit. 3. 2. Thes. 3.
f In 2. epist. Ioan. Galat. 1.
g 2. Thes. 3. Apocal. 2. 2. Tim. 2.

His iam nefandissimæ sectæ principem adiungamus, qui verum Christum sese iactare ausus est, ac nonnullos vt ita crederẽt, dementauit. Is est Dauid Georgius Hollandus, eô impietatis progressus, palàm vt negaret filium Dei Verbum illud æternum, corpus ex Virgine assumpsisse, atque diuinam humanamque naturam coniunxisse, vt Deus & homo vnà esset in ea persona. Qui præterea, vt erat post hominum memoriam superbissimus, de seipso prædicauit, quod ipse non ex carne, sed Spiritu sancto natus, quódque Iesu Christi Spiritu, ac multò quidem pleniore diuinitate cumulatus, perfectam & cœlestem nunc primùm doctrinam adferret, vtpotè diuinitus ad domum Israël instaurandam excitatus atque missus. Sed ô præclarum instauratorem, imò verò improbissimum impostorem, iusto & Dei & hominum iudicio condemnatum, cuius exhumatum cadauer & ossa eruta flammis vltricibus Basileæ, vt tali Christo sanè dignum erat, absumerentur. Quid verò ille largiretur MARIÆ? cur matrem suam Christi parente potiorem non duceret, qui se Domino maiestatis tam impudenter æquauit, imò etiam ab orbe terrarum anteponi postulauit? Postremò tum in Polonia, tùm in Vngaria non paucos reperire licet, in quibus repullulat vetus Nestorianismus, & quibus MARIAM Virginem Dei matrem appellare tantùm non ludus, adeóque abominatio reputatur.

Dauidis Georgij Hollandi, de quo testãtur Basileẽses, summa impietas.

Noui Nestoriani apud Polonos & Vngaros.

Quę mihi satis quidem esse videntur, vt quiuis, modò non cęcus, videat, quos venenatos halitus antiquus ille serpens hoc æuo in Europam nostram infuderit, quantúmque profecerit intolerabilis hominum perditorum insania, qui ex veterum hæreticorum fontibus siue lacunis isthæc detestanda, quæ profundunt & renouant, deliria deprompserunt. Loquor de illis damnatæ memoriæ sectariis, qui iampridem eiusdem

Quorsum superiora sint referenda.

Digitized by Google

De veterib. hæreticis, qui Mariam Christi esse matrem primùm impiè negarunt.

pestiferi serpentis afflatu seducti, vt ipsam religionis nostræ basin funditus demolirentur, aperto marte, nec dissimili studio in MARIAM, eiusq; filiũ palàm debacchabantur. Etenim Cerdoniani Christum neq; natum ex fœmina, neq; habuisse carnem, nec verè mortuum, vel quicquam passum, sed simulasse passionem, Augustino teste, mẽtiti sunt. Nec dissimile commentum in Proclianitis deprehendimus, quibus accedunt Apellitæ, quum Christi carnem non de matre, neque de cœlo, sed ex mundi elementis deducunt, & in eadem, elementa post resurrectionem dissolui oportere contendunt. Iam verò Manichæi, Marcionis & Manis, id est, pestilentissimorum magistrorum execrandi discipuli, eundem ferè funem trahunt, Christo corpus phantasticum affingentes, vt verum hominem ex vtero Virginis prodiisse inficiẽtur, corpusq; de MARIA sumptum in spectrum inane conuertunt, ideóq; veram Domini natiuitatem, passionem & resurrectionem eludunt. Quid verò Valentinus, Pythagoricus magis, quàm Christianus, qui & ipse nomen fœdum sectæ dedit, nefandarum fabularum inuentor? Is nihil Christo quod ex Virgine assumpsisset reliquum fecit, vtpotè qui à Patre missus, cœleste corpus secum attulerit, ac per MARIAM solùm tanquàm per rimam, canalem aut fistulam quandam trãsierit. Vnde suo etiam sęculo iustè questus est Tertullianus: Licuit Valentino ex priuilegio hæretico carnem Christi spiritualem comminisci. Hebion constituit Christum nudum hominem, & tantùm ex semine Dauid, non etiam Dei filium. Interfector veritatis Marcion, vt Christi carnem negaret, negauit etiam natiuitatem carnis Christi. Apelles Christo carnẽ, sed non natam carnem concedit, vt cuius substantiã de sideribus, & de substantiis superioris mundi sit mutuatus.] His omnibus adiungi meretur impurus Apollinaris, carnem & ipse Christo ex Virgine assumptam adimens, sed tamen diuinitatis aliquid in carnem eius conuersam esse confingens. Damascenus istiusmodi Apollinarios vocat Dimoritas, qui Verbum carnem factum esse admiserint, sed carnem Christi de MARIA sumptam, pernegârint.

In lib. de hæresibus.

Valentiniani.

Tertulliani querela de sui sæculi hæreticis in Christũ & eius matrem, contumeliosis.

Li. de carne Christi.

Apollinaristæ & Dimoritæ.

In lib. de hæresibus.

Etsi verò diuersis itineribus isti progrediuntur, eôdem tamen concedunt, & in vnã impietatis quasi cymba vehuntur omnes, quoniam Christum verum perfectumq; hominem, qui ex MARIÆ materna substantia sit procreatus, nobis è medio improbissimè tollunt. Eiusdem metalli sunt Euthychiani, (nam de Nestorianis posteà dicemus) nec solùm Verbi & carnis vnam esse naturam, verùm eandem quoq; carnem non de sacro MARIÆ Virginis corpore assumptam, sed de cœlo deductam fuisse deblaterant, Vigilio teste. Quid verò attinet, his aliisq; pluribus recensendis, qui blasphemãdi arte in Satanæ synagoga iam olim claruerunt, & commune Christo MARIÆque bellum intulerunt, nos longiùs immorari? Effracta, profligata, contrita istorum execranda sunt dogmata, quibus & corporis in Christo veritas, & MARIÆ, vt sic dicam, maternitas sacrilegè conuellitur, atq; nunc iterum, vt suum regnum stabiliat augeatq; Satan, contra omnem diuinæ scripturæ Ecclesiasticæq; doctrinę autoritatẽ, à perfidis in dubium cœpit reuocari. Veruntamen quãdo quum aliorum recentiorum, tùm Anabaptistarũ insanus furor non conquieſcit, ac latè, proh dolor, sese diffundit, facere nõ possumus, quin & scripturæ & Patrum sententiis veritatẽ Euangelicam aliquantùm illustremus, nefarióq; errori, quo verũ humanumq; filij Dei corpus aliunde, quàm ex carne MARIÆ Virginis esse sumptũ impij fabulantur, pro nostra virili omnẽ aditum intercludamus.

Euthychiani.

Li. 3. contra Euthychẽ.

Nouatorum errores à veteribꝰ accepti & confirmati.

Sequentis cõfutationis ratio.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

Ex scripturis noui ac veteris Testamenti demonstratur, Christi naturam humanam non alteri, quàm MARIÆ tribui oportere, in illaq; & ex illa Verbum æternum incarnatum esse.

Quòd Christus verè corpus ex matre MARIA sumpserit.

PRINCIPIO, si Christus Deus ex Virgine nihil assumpsit, si verus homo ex homine nõ est editus, quid quæso, MARIÆ vtero erat opus, vt illa priùs conciperet ac in vtero haberet, sicut Angelus Iosepho testatur, quod expleto tempore in lucem ederet? Impleti quippè sunt dies vt pareret: & peperit

Matth. 1.

Digitized by Google

Luc. 1. Esai 7. Matth. 1. Luc. 1. peperit filium suum, quemadmodùm Lucas disertè narrauit. Nec enim aut Propheta Esaias, aut Gabriel Angelus est mentitus, cùm ambo de MARIA Virgine primùm concipiente, ac deinde pariente Emanuelem clarissimè vaticinantur. Quis ergo non videat, quantum ad Christi generationem MARIA contulerit, in cuius vtero fœtus ille conceptus & formatus, certisq; dierum & mensium incrementis nutritus, ac tandem procreatus fuit? Confirmat hoc Elizabeth cognata Virginis, quum Spiritu sancto afflata protulit, quæ non nisi ad matrem referri possunt: Benedictus fructus ventris tui. Ac iterum: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Illud verò singularem habet emphasin ἐξ ἧς ἐγεννήθη, De qua natus est Iesus, sicut à Matthæo scribitur, vt substantiam carnis Christi, non ex seminis Ioseph, sed ex Virginis MARIÆ substantia desumptam fuisse certò intelligamus. Hinc ille de MARIA natus, & eius siue hominis filius, ob carnis videlicet communionē, quæ ad humanæ naturæ veritatem constituendam pertinet, disertè in Euangelio nuncupatur. Eôdem spectat Angeli oratio, qui Ioseph sponsum consolaturus, vt solicito & anxio eius animo retinēdæ coniugis metum omnem eximat, de MARIA iam grauida dixit: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vbi natum, hoc est, conceptum in MARIA fœtum audimus, sicut [a] Tertullianus & [b] Augustinus interpretantur: & præterea discimus, quod MARIA virgo concepit & peperit, opus partim esse diuinum, ineffabile, incomprehensibile, quatenus illic Spiritus sanctus vim & potestatē suā Dominicæ incarnationis effectricem exercuit & ostendit, qui propterea Virgini dicitur obumbrasse: partim naturale, si Virginem cooperātem spectes, quæ de sui corporis substantia virum illum nobis dedit, suáq; carne induit, de quo prædixerat Hieremias: Fœmina circundabit virum. Vnde significanter vtrunque dixit Angelus, conceptionem Domini & miraculosam esse, quia de Spiritu sancto, & naturalem, quoniam in Virginis vtero id natum siue formatum fuit, vt assumeret hominem Filius Dei, matre suum illi sanguinem purissimum, suppeditante.

Matth. 1. Matth. 1. Luc. 1. & 2. Marc. 6. 8. & 9. Matth. 1. Luc. 1. Hier. 31. Matth. 1. Luc. 1.

Mariæ conceptus & partus partim supernaturale, partim naturale opus.

a Li. de carne Christi. b In Enchiridio. c. 28. & epist. 57. ad Dardanum.

Rom. 1. Galat. 3. 2. Paral. 6. Accedit quòd Apostolus Paulus talem Dei filium prædicat, qui ex semine tùm Abrahæ, tùm Dauidis secundùm carnem factus sit, vt Dei nempè promissio gentes omnes in vno Abrahę semine benedicendas, & Messiam Dauidis filium fore, re ipsa præstaretur. Hæc certè non in diuinam, sed in humanam Christi naturam competunt, & matrem eius Hebræam ex Dauidico genere ortam exigunt. Aliôquin, quo pacto ille iam inde ab æterno, ex Patre genitus, secundùm carnem tandem appareret, & siue ex Iudæis, siue ex Patribus, ipsisq; lumbis Dauidis, vt scriptura loquitur, natus prodiret in orbem, ac hominem se proderet, nisi ex matre MARIA gigneretur, & homo ex homine naturam assumeret ac seruaret humanam? Sed rursus Doctorem gentium audiamus: Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Sic enim locum, qui Græcis est γενόμενον, legit [c] Cyprianus, eamq; lectionem sequitur [d] Augustinus, vbi vulgata quidē editio, factum ex muliere, interpretatur. Quòd si Christus ex muliere natus est, & ex ea corpus assumpsit, si legem seruauit, & minister fuit circumcisionis, vt idem Paulus affirmat, humanam certè naturam ex matre desumpsit. Soluunt ergò Iesum, veréq; sunt Antichristi, vt Ioannes affirmat, quicunq; humanam Christi substantiam aliunde, quàm ex MARIA deducunt, vt negent Dominicam carnem ex virginalis vteri substantia prouenire. Omnis inquit, Spiritus, qui non confitetur Iesum Christum in carne veniſſe, ex Deo non est: & hic est Antichristus. Quod Græci etiam significantius ad hunc modum legunt: Omnis Spiritus qui non confitetur Iesum in carne veniſſe, ex Deo non est. Soluit autem Iesum etiam Bedæ sententia, quisquis eius vel diuinitatem, vel animam, vel carnem negat, vt in his fidei Catholicæ aliqua ex parte aduersetur. Præterea ex Pauli testimonio constat, quòd Christus ob humanæ naturæ consortium credentes, & fratres & pueros vocare non dedignetur: fratres quidem, quòd cum illo ex matre singuli, si solum demas peccatum, communem habeant naturam humanam: pueros verò, quandoquidem sicut cæteri mortales à mulieribus procreati, sic & ipse natus ex fœmina, carni & sanguini communicārit. At quomodò fieri vnquam posset, vt Christum verè fratrem haberemus, ipséq; nos fratres agnosceret, nisi eandem ipse naturam accipere, & susceptę carnis dispensationem à matre mutuaretur? Ac toties quidem Scriptura veritatem hanc nobis commendat & comprobat, quoties redemptionis humanæ

Christus filius Dauid ex semine Abrahæ promissus, ex Maria carnem humanam assumpsit Paulo teste.

Christus quia sub legē factus, matrem habere debuit.

c Li. 2. aduersus Iudæos. d Li. de Trinit. & vnitate Dei c. 3. Rom. 15. 1. Ioan. 4. Qui soluant Iesum, & Antichristi sint hoc tempore.

Iesum soluere quis dicatur.

In epist. eandem Ioan. Hebr. 2. Christi fratres & pueri cur à Paulo dicti credentes.

Digitized by Google

mysterium ad ipsum Christi sanguinem refert, & assumptæ carnis imbecillitates, vti famem, sitim, lassitudinem, dolorem, tristitiam filio hominis euidenter ascribit. Non cumulabo loca, sunt enim propemodùm infinita, quæ huc pertinent, & in Apostolicis literis passim offerunt sese Lectori.

Ex Propheticis locis probatur, Messiam verum & naturalé Mariæ filium esse.

Iam verò nec pauca Prophetica, seu veteris instrumenti, testimonia suppetunt, quę & impios retundant, & pios confirment in proposito argumento. Esaias non contentus Emanuelis matrem, eamque virginem & concepturam & parituram promittere, de partu eiusdem ac ortu filij hoc clarissimè dixit: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Quòd si plura de nati huius paruuli matre ac origine libet audire: Egredietur, inquit, virga de radice Iesse, & flos, siue vt alij legunt, germen de radice eius ascendet. Vbi radix Iesse genus Dauid, & virga ex radice MARIA ex Dauid, flos autem ex virga filius idem & fructus MARIÆ Christus, qui & ipse flos intelligitur, teste Tertulliano. Quarè sicut germen de natura eiusdem virgulti prorumpit, suaéque naturæ formam accipit: & quemadmodùm lignum ex eo quod sui generis est proprium, non aliud ex alio quotidie producere solet: ita Christi mater, veluti virga floré germinans, è suę carnis substantia hominem sibi similem procreauit. Iterum verò Esaias, vt ardens & suum & totius Synagogæ in excipiendo Messia desiderium explicet, velut longioris moræ impatiens, in vocem illam planè vehementem erumpit: Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Nam hoc etiam loco Messias indicatur, ex MARIA velut benedicta terra procreandus, qui germen & fructus terræ sublimis ab eodem Propheta nuncupatur. Huius enim corpus nõ solùm de matre assumptum, sed etiam post crucis ignominiam ad summum honoris fastigiũ euectum fuit, nihil vt regnantis Christi gloriæ & magnificentiæ vel in cœlis, vel in terris possit exæquari. Tũ propheta regius MARIAM [a] terram appellat, de qua veritas orta sit, & quæ fructum suum dederit, quum ille videlicet, [b] qui in Sole posuit tabernaculum suum, tanquàm sponsus de thalamo virginalis vteri processit, atq; sicut Gigas, ad currendam viam exultauit. Nec obscura est illa Messię precatio. [c] Domine ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, sicut & in alio Psalmo: [d] De ventre matris meæ Deus meus es tu. Quòd si Christus de ventre matris, quę se [e] Domini ancillam dixit, nihil acciperet, non eum intra famuli appellationem seruilis naturæ conditio detineret, neque idem ipse per Esaiam se seruum ex vtero esse formatũ profiteretur. Nã & [f] Tertullianus & [g] Vigilius, quũ ambo contra hęreticos disputant, eiusmodi dicta huc pertinere monstrârũt.

Esai. 7. & 9.

Esai. 11.

Li. de carne Christi.

Esai. 45.

Esa. 4. & 11.

Christus quia Mariæ filius, germen & fructus terræ sublimis dicitur.

a Psal. 83.

b Psal. 18.

c Psal. 115.

d Psal. 70.

e Luc. 1.

f Li. de carne Christi & cõtra Marcionem.

g In li cõtra Euthycen.

Ex quibus Propheticæ & Apostolicæ scripturæ testimoniis, plura enim adiicere sit superuacaneum, satis detecta simul & reiecta est, ni fallor, Anabaptistarum væsania, qui damnatum iam olim nefandum errorem instaurare, & in orbem nostrum velut ex orco reuocare non erubescunt. Etenim cum suis cæcis ducibus, stolidisq; maioribus, quos recensuimus, turpiter ignorant, aut se scire quidem impudenter dissimulant, Verbum cum natura humana sic esse coniunctum, vt eam quæ carne & anima constabat, assumendo sibi vniuerit, & vniendo assumpserit, matre interim totam materiam, id est, carnem siue corpulentam substantiam ex suis purissimis sanguinibus, vt diximus, eidem Verbo subministrante. Reliquum est modò, antiquos simulque probatos religionis nostræ magistros ac iudices adhibere, vt de germano diuinæ scripturę sensu quem indicauimus, longè constet certiùs, ac istorum peruersitas fortiùs conteratur, qui non sine summo scelere filium à matre, Christum à MARIA dissociare conantur.

Quomodò natura humana Verbum æternum assumpserit, tùm ex Maria, tùm de Spiritu sancto.

Propositio de sequenti tractatione.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Græcos & Latinos Patres magno consensu tradere, Christum Dominum ex matre MARIA humanam sumpsisse naturam: qui verò aliter sentiunt, eos turpiter hallucinari: adeoq; salutis humanæ hostes esse perniciosos, & MARIÆ inprimis permultùm detrahere.

IGNATIVS

Patrum sententiæ Mariam veram & naturalem Christi matrem asseuerantes, & primò Ignatij.

[a] Epist. ad Trallianos.

IGNATIVS Apostolorum æqualis, & apostolico verè Spiritu præditus Martyr perspicuè scripsit:[a] Verè genuit MARIA corpus, habens in se Deum habitantem, & re vera natus est Deus Verbum ex Virgine, vestitus corpore obnoxio iisdem passionibus nobiscum: verè natus ex vulua, qui omnes homines in vulua fingit, & corpus sibi fabricauit ex sanguinibus Virginis, hoc solùm excepto, quod nulla viri consuetudo interceſſerit.] Eodem planè modo, quum Trallianos & Smyrnenses per epistolas instituit, Christũ ex MARIA verè natum asseuerat, & piorum aures obdurari iubet ad eorum voces, qui Iesum Christum filium Dei ex Dauid & ex MARIA natum, veréque ex Deo & ex Virgine, licet dissimili modo, genitum esse diffitentur.

II. Irenæus.

Lib. 3. contra Valent. cap. 18. 27. 28. 32.

Martyr & Episcopus quoque, vt Ignatius, fuit Irenæus, qui in hoc campo acerrimè certat, multisque scripturæ locis adductis nefarium errorem conuincit, Christum ex Virgine nihil accepisse contendentium. Non ergo, inquit, alterum filium hominis nouit Euangeliũ, nisi hunc qui ex MARIA, & qui & passus est.] Tùm ab incommodo & absurdo sic ratiocinatur: Si de MARIA nihil accepit, putatiuè apparuit, non carnis hæreditatem, non hominis similitudinem seruauit, superuacua est eius in MARIAM descensio, non quæ à terra erant escas ad corpus nutriendum percepit, non post quadragenarium ieiunium esuriuit, non fatigatus sedit in itinere, non super Lazarum fleuit, non anima eius ad mortem vsque, tristis fuit, non sudauit stillas sanguinis, non ex percusso eius latere sanguis exiuit & aqua, demùm vana & inania fuêre carnis signa omnia, quæ in illo secundùm Euangelium apparuerunt.]

III. Tertullianus.

Lib. de præscription. hæreticorũ.

Tùm Irenæi sectator diligens Tertullianus, præsertim in libris aduersùs Marcionem editis, alicubi regulam fidei vocat, qua creditur, Verbum illud quod filius Dei appellatur, Patriarchis variè visum, & in Prophetis semper auditum, postremò ex Spiritu & virtute Dei, in Virginem MARIAM delatum, in vtero eius carnem factum, & ex ea natum hominem, ac propterea filium hominis appellatum esse. Quam suam sententiam alibi repetitis Elizabethæ verbis comprobat, quæ Spiritu sancto repleta dixerit. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Sed & more suo, id est, acutè sic ratiocinatur: Cur homo Christus & filius hominis, si nihil hominis & ex homine? nisi si aut aliud est homo quàm caro, aut aliunde caro hominis, quàm ex homine, aut aliud est MARIA quàm homo.]

Li. de valendis virginib⁹ & de carne Christi. Luc. 1.

Lib. de carne Christi.

IIII. Iustinus & Hippolytus.

In dialogo cũ Tryphone habito.

In Serm. in Helcanã & Annam.

Iam verò duos inuictos Christi pugiles, eosque veteres, Iustinum & Hippolytum adiungamus, qui doctrinam eandem non scriptis modò, sed & profuso sanguine comprobârunt. Prior in hunc modum docet: Filium hominis seipsum Christus dicebat, vel quia natus est de Virgine oriunda à Dauide, Iacobo, Isaaco, Abrahamóq; vel quia ipse Abraham etiam reliquorum deinceps pater est, ex quibus MARIÆ stirps exinde deducitur. Scimus enim patres filiarũ, etiam liberorum patres esse, quos illę pariunt.] Alter verò, Hippolytum loquor, Dic mihi, inquit, ô beata MARIA, quid erat, quod in tuo erat vtero conceptum, & quid erat quod à te in virginali matrice gestabatur? Sermo erat Dei primogenitus à cœlis ad te descendens, & homo primogenitus in vtero formatus, vt primogenitus sermo Dei homini primogenito coniunctus ostenderetur.]

V. Origenes.

Dialogo 3. de Christo homine.

1. Cor. 15.

Galat. 4.

Quod autem à stolidis Valentinianis adfertur, Verbum per MARIAM quasi per canalem transiisse, neque tamen ex illa quicquam contraxisse, in hunc modum Origenes vetus & ipse Theologus refutauit: Si verbum per MARIAM penetrare turpe non duxit, nec ex ea aliquid sumere puduit: & in quem finem transiret, nisi inde aliquid deliberet? Si hominem non accepit ex MARIA, quomodò consistent verba Apostolorum? quomodò mortuorum primogenitus erit? quomodò primitiæ dormientium?] Tradit igitur hunc canonem Origenes: Non oportet aurem inclinare his, qui dicunt per MARIAM, & non ex MARIA Christum natum, quod Apostolus præsciens ita prædixit: Cùm autem venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret. Vides quia non dixit factum per mulierem, sed factum ex muliere.]

Digitized by Google

VI. Ambrosius. Quomodò Patres exponãt dictum Angeli, Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei.

Neque solùm Origenes, sed & Ambrosius ad hoc institutum valere vult, vt re vera valet plurimum, quod ab Angelo Virgini nostræ dicitur: Quod natum est non per te, sed ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Nec discrepat Syriacus interpres, qui sic Latinè vertit. Is qui nascturus est ex te, Sanctus ipse, ac Filius Dei vocabitur. Addit autem Ambrosius: Ex se generauit MARIA, vt quod generaretur ex ipsa, in eo, salua generationis Dominicæ prærogatiua, corporis esset vera natura.] Ac rursus: Virtus venit in Virginem, sed natum est corpus ex Virgine, & ideò cœlestis quidem descensio, sed humana conceptio est.] Quid autem illo luculentius? Habuit de suo virgo, quod traderet: non enim alienum dedit mater, sed proprium è visceribus suis contulit inusitato modo, sed vsitato munere. Habuit igitur carnem Virgo, quam naturæ solennis transcripsit in fœtum. Eadem igitur secundùm carnem, generantis MARIÆ genitique natura.]

Li de incarnationis Sacramẽto c. 6. Luc. 1.

Li. de incarnat. Domini Sacramẽto ca. 9.

Eadem generãtis Mariæ & geniti Christi natura.

VII. Athanasius.

Sed & Athanasius qui Ambrosium ætate præcessit, ex eiusdem Angeli verbis dictis colligit, Christiano nomine indignos esse censendos, qui audent ambigere, sitné Dominus ex MARIÆ editus substantia Deus, & natura Filius Dei: corpore autem ex semine Dauidis & ex carne MARIÆ. Tùm idem alibi testatur, quod Christus carnem nostram ex MARIA decisam acceperit, quodque idem ex MARIÆ carne & ossibus, veluti ex veteri Adamo, vt vicem eius expleret, costam sibi finxerit, ipsam nimirùm incarnationem, quam semel indutam perpetuò gestet, ac proinde ista noua Eua, inquit, mater vitæ appellatur.] Tractat eundem Euangelij locum Gelasius, & ostendit. (Quod ex te nascitur) idcirco ab Angelo dici, vt proprietas humanæ conditionis, quã Christus de matre sumpturus erat, explicetur: Sanctum autẽ appellari, quoniam sine contagione carnalis concupiscentiæ generetur: ac interim eundem Dei esse filium, vt simul humanæ diuinæque naturæ Sacramentum, quod hac conceptione in MARIA mirabiliter vniendum erat, significetur. Verùm ad Athanasium redeo clarissimè pronuncian-

In epist. ad Epictetum.

Serm. contra omnes hæres. & in Euangel. de sanctissima Deipara.

Maria noua Eua & mater vitæ Athanasio dicitur.

Cur Christus ab initio dicatur Sanctum.

Lib. de duabus naturis in Christo, Luc. 1.

tem: Erat ergo humanum naturę corpus, quod ex MARIA natum est, vt volũt Scripturę diuinę. Verum autem erat, quoniam idem erat cum nostro. Soror enim nostra MARIA, quoniam omnes sumus ex Adam: nemo autem de hoc dubitauerit, qui recordabitur eorum quæ Lucas scripserit.] His planè subscribit Chrysostomus & affirmat, quod spiritus carnem Christi non ex nihilo, sed ex carne virginali formârit, etsi nullo id modo possit explicari.

In epist. ad Epictetum, citãte Theodoreto dialogo 2.

Quomodò Maria etiam soror nostra dici possit.

Spiritus ex carne virginali formauit Christi carnem.

Luc. 1. & 2. Homil. 25. in Ioãnem.

VIII. Augustinus.

Iam verò ex Augustini sententia diuinitas in vterum Virginis adueniens, carnem sibi ex substantia MARIÆ fabricauit, & ea quidem autoritate, qua in Paradiso Adam de limo formauit. Impium igitur & fugiendum dicit illorum errorem, qui beatam Virginem solum Deum peperisse contendunt, eò, quod sibi Saluator noster cœlestem, nescio, quam carnem inter viscera materna perfecerit, & ita transierit per Virginis vterum. Quin & disertis verbis pronunciat: Detestandi etiam illi sunt, qui Dominum nostrum Iesum Christum matrem MARIAM in terris habuisse negant: quum illa dispensatio vtrunque sexum & masculinum & fœmininum honorauerit, & ad curam Dei pertinere monstrauerit, non solùm quem susceperit, sed etiam illum per quem susceperit, virum gignendo, nascendo de fœmina.] Quid autem eo manifestius, quid efficacius? Qui non credunt Christum in carnem venisse de Virgine MARIA ex semine Dauid, quod apertissimè scriptura Dei loquitur, non vtique sunt in Ecclesia, quia ipsum caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Iesus.]

De verbis Domini sermo. 58. In ser. 3. de ascẽsio. Domini.

Lib. de fide & Symbolo

Contra epi. Petiliani ca. 4.

Maria non solũ Deum, neq; cœlestem carnem peperit.

Detestãdi & ab Ecclesia exclusi sunt, qui Christum de Maria natũ non agnoscunt.

Extra Ecclesiam sunt negãtes Christum in carne venisse de Virgine.

IX. Fulgentius.

Adhæc Augustini sedulus imitator Fulgentius, fidei regulam omnibus amplectendã hoc modo præscribit: Firmissimè teneas, & nullatenus dubites, vnam ex Trinitate personam, id est, Dei filium, qui de natura Dei patris solus natus est, & vnius eiusdemque naturæ cum patre est, ipsum in plenitudine temporis secundùm susceptionem formæ seruilis voluntariè in Virgine conceptum, & de Virgine natum: Verbum carnem factum, ipsum quoque esse, qui essentialiter natus est de Patre, & essentialiter conceptus est, natusq; de virgine, ipsumque vnum esse & vnius naturæ cum Virgine.] Et non multò pòst subiicit: Firmissimè tene, & nullatenus dubita, Christum Filium Dei, sicut de Deo Patre plenum perfectumque Deum, ita de Virgine matre plenum perfectumque hominem genitum, id est, Verbum Deum habentem scilicet sine peccato veram nostri generis carnem & animam rationalem.]

Lib. de fide ad Petrum Diaconum ca. 13.

Secũda in Trinitate persona in Virgine tãtùm concepta, & de virgine nata est.

Christus vnum & vnius naturę cũ Virgine matre.

Cap. 14.

Præterea

Digitized by Google

Part. 2. Panoplię.

Præterea ſcitè ratiocinatur Euthymius: Quid opus Filio Dei fuit de Virgine uaſci, ſi nihil ex ea ad humanæ naturæ conſtitutionem accedit? Adhæc, cur Dominus cùm Apoſtolos docuit, ſe eſſe hominis Filium pronunciauit? propter veram vtique matrem ſuam & Dei genitricem. Cur inſuper miſit prędones in vniuerſum orbem terrarum, qui illud ipſum prædicarent, nempe ſe humanam carnem ex Virgine ſuſcepiſſe, atque hominem factum eſſe?

X. Euthymius. Rationibus cõuincitur, Filium Dei natum eſſe de Virgine.

Cur Chriſtus in Euangelio ſe Filium hominis ſæpè vocet.

Dialogo 1.

Sed & vetuſtior Euthymio Theodoretus (vt paucis multa complectar incommoda, quę ex falſo aduerſariorum dogmate conſequuntur) doctè in hũc modum colligit: Si nihil ex noſtra natura (per MARIAM nimirùm) accepit Deus Sermo, non ſunt vera, quæ cum Patriarchis à Deo vniuerſorum facta ſunt pacta, conuenta: inutilis autẽ eſt & [a] Iudæ benedictio: falſa verò eſt quæ [b] Dauid facta eſt promiſsio: ſuperuacanea eſt & Virgo, quæ Deo incarnato nihil noſtræ naturæ attulit: quæ autem Prophetæ prædixerunt, nondum finem cepêre: inanis ergo eſt prædicatio noſtra: inanis fides noſtra: vana quoque ſpes eſt reſurrectionis: mentitur etiam, vt videtur, Apoſtolus, quum dicit: Suſcitauit, & conſidere nos fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu.]

XI. Theodoretus. Quæ ſequantur incommoda ex aduerſariorum doctrina.

a Geneſ. 49.
b Pſalm. 88. & 131.
Epheſ. 2.

Finem in citandis Patribus faciam, inter quos [c] Ambroſius, [d] Cyrillus, [e] Vigilius valdè luculenti ſunt atque copioſi, vnum ſi addidero [f] Euſebium Emiſſenum, qui doctè inprimis ac grauiter in rem propoſitam diſſerit. Vbi ſunt, ait, hæretici, qui recenti errore decepti, & nouo antiqui ſerpentis dente percuſsi dicere auſi ſunt, carnem Domini Saluatoris nihil habuiſſe de MARIA? Hoc dicunt illi Orientales hęretici, nihil illum participaſſe de matre. Hic peſtifer ſenſus Orientales Eccleſias occupauit, nihil Chriſtum de noſtra conſanguinitate traxiſſe, ſed per Virginis tranſiiſſe vterum, quaſi per corpus alienum. Et quid egit illis nouem menſibus intra illud materni corporis genitale ſecretum? illic vtique de eius oſsibus & medullis ratione operante collectus, illic natura ſtupente compoſitus, illic per legitima naſcendi ſpatia de carne carnis incremeuta mutuatus eſt. Quòd ſi nihil attracturus erat de propriæ parentis materia, quid opus erat longa hoſpitij mortalis iniuria? Si, inquam, nihil de ſuo erat corporeus matris ſinus cœleſti puero quotidianis horarum ac dierum profectibus collaturus, vbi primùm legitur conceptus, ſtatim conſummatus, ſtatim fuit & genitus. Sed non ita eſt. De prima dicatur paruuli confirmatione, vnde oſsium compago, membrorumque perfectio prodiit? Nota ſolennis temporis conſuetudo. Itaque quum animam aliunde ſuſceperit, ſi corpus de matre non habuit, ergo Sermo diuinus caret veritate, quum veritas ſit, quæ eum Filium hominis proteſtatur. Quo quidem loco debemus aduertere, quòd dum non hominum, ſed hominis dicitur, ex vno creari parente monſtratur. Legimus: Et peperit filium ſuum primogenitum. Si nihil in eum de ſe tranſtulit mater, non peperit proprium, ſed profudit alienum. Sed ita eſt. Nam ſicut totus Deus ex Deo eſt, ita totum hominis corpus ex homine. De carne MARIÆ coagulatus, de eius formatus viſceribus, de eius ſubſtantia conſummatus, & ſanguinem, quem pro matre obtulit, de ſanguine matris accepit.]

c Lib. de incarnat.
d Epiſt. ad Achatium.
e Lib 3. cõt. Euthyc.
f Hom. 1. de nat. Dñi.

XII Euſebius Emiſſenus. Confutatio eorum, qui Chriſti carnẽ de Maria negãt aſſumptam, ſed duntaxat per eius vterum tranſiiſſe dicunt.

Chriſtus Filius hominis, nõ hominũ rectè dictus in Euangel. Totum Chriſti corpus ex Maria eiusq; ſubſtãtia & ſanguine.

Luc. 2.

Chriſti ſanguis oblatus, de ſanguine matris acceptus.

Quapropter ſi venerandis Patribus vlla fides habenda eſt, nam Synodorũ decreta ſuo loco repetemus, nõ poſſunt in verbo Dei non turpiter hallucinari, qui vel cũ antiquis, quos diximus, hæreticis, vel cum nouis horum diſcipulis Anabaptiſtis Chriſtũ ſine matre impiè fabricant, veramq; Dei & hominis genitricem nefariè aſpernantur. Hi primùm in Chriſtum horribiliter inſultant, ac ſummam Dei gratiam abnegãt, qua duce naturalis Dei Filius, dum ex MARIA carnem induit, ſibi corpus de corpore noſtro, carnem de carne noſtra, oſſa de oſsibus noſtris aptauit, vt idem nobiſcum eſſet, ac quod proprium habebat, ad nos ſponte transferret, atque ita in commune nobiſcum & Filius Dei & Filius hominis permaneret. Quarè nõ modò peruerſi doctores, verùm etiam crudeles humanæ ſalutis hoſtes dici haberique merentur, quotquot ſanctiſsimam illam, vt ſic dicam, fraternitatem è medio tollunt, per quam vnicus idem Dei Filius iure ſibi ſoli cœleſtia omnia vendicans, nos tàm amãter complexus eſt, vt ex iræ filiis & gehennæ mancipiis electos ſibi fratres, ac hęreditatis ęternę conſortes humaniſsimè adoptaret, noſtram naturam eouſque prouehens, vt ne altiùs quidem aſſurgere poſſe videatur. Quam dignitatem non obſcurè Chriſtus ipſe nobis ſubindicauit, quum è terris in cœlum digredi volens, ſuis, quos fratrum nomine dignabatur, ſua-

In Chriſtũ grauiter peccãt, qui matrẽ eius Mariam reſpuunt, tantumque Dei beneficium non agnoſcunt.

Digitized by Google

uissimè affirmauit: Ascendo ad Patrem meum & ad Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Quid verò à Christiana pietate & gratitudine magis alienum fingerent aduersarij, quàm quum hoc tantum tamque salutare nobis Christi beneficium sic obscurant & extinguunt, vt huius immensæ gratiæ fons, caput & autor non agnoscatur, non celebretur, non inuocetur, non redametur, sicut ipse à nobis vel maximè postulat, atque iustissimè promeretur? Ioan. 20.

Peccant non leuiter in Mariã, qui matrem ipsam Christi esse diffitentur.

Deinde in MARIAM sunt iidem valdè procaces atque petulantes, quòd hac impia opinione laudem illi vel maximè debitam, atque à piis omnibus tribuendam, semperque in Ecclesia vsitatam sceleratè supprimere & abolere contendunt: laudem, inquam, Euangelicis literis consentaneam, quam & Gabriel Angelus confirmauit, & cognata Elizabetha MARIÆ matri Domini perspicuè, vt diximus, detulit. Nec parentem vllam Sol vidit in orbe, quæ maiore iure quàm nostra Virgo, de suo diceret Filio, id, quod primus mortalium parens de vxore sua iam olim protulit: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Etenim proprium duntaxat de suis visceribus, vt Ambrosius loquitur, Christo Filio contulit modo prorsus inusitato, vt qui de cœlo venit, Filius hominis efficeretur, ipsosque homines instauraret, ac Deo reconciliaret. pudeat ergo tùm nouos, tùm veteres sectarios in tanta Euangelij luce cæcutire, nihil vt illos moueat, quod legunt & audiunt, Christum ex Virgine iuxta Prophetiam esse conceptum, MARIAM gestasse vterum, in Bethleem peperisse primogenitum, natum pannis inuoluisse, in præsepio reclinasse, ipsamque matrem postquàm in templo quæsitum inuenisset Filium, vnà cum ipso partim in Ægypto, partim in Nazareth habitasse. Ignorant stolidi decuisse prorsus, vt Pontifex noster per omnia fratribus assimularetur, & fraternæ charitatis nexu nobis intimè copularetur. Sed ne his quidem omnibus placari possunt veteres & improbi Manichæi, qui plurimum negotij Ecclesiæ tot sæculis exhibuerunt, & partim linguis blasphemis, partim scriptis virulentis sanctissimam Dei genitricem petulantissimè appetiuerunt. Quocirca committere non possumus, quin hos insanos Mariomastigas, quorum in Patrum sctiptis toties fit mentio, in medium quoque protrahamus. Luc. 1. Genes. 2. Maria de suis visceribus proprium contulit Filio. Li. de incarnat. Dominici Sacramẽto. cap. 9. Matt. 1. et 2. Luc. 1. & 2. Heb. 2. Transitio ad excussionẽ & reiectionem erroris Manichæorum.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM:

Disputatio partim aduersùs Manichæos, Christo carnem de MARIA sumptam impiè adimentes, partim contra Sacramentarios, Corporis Christi veritatem in Eucharistiæ Sacramento nefariè inficiantes.

Manichæorum princeps Manes Persa.

MANICHÆI, QVORVM CAPVT & Antesignanus Manes Persa secundùm nomen suum insaniens fuit, vt suam stultam impietatem, & impiam stultitiam orbi magis proderent, cum matre Domini MARIA nihil habere negotij voluerunt. Etenim talem sibi Christum fabricabant, qui ad virginalia viscera nunquam descenderit, neque in fœminei ventris sordibus, sicut sordidissimi homines audent dicere, habitârit. Nam & Spiritus sancti opificio indignum, & Christo Domino ignominiosum fore putabãt, si corpus passioni & morti obnoxium à muliere mutuari, & ex MARIÆ carne carnem assumere affirmaretur: corpus ergo Christi non verum & humanum, sed duntaxat imaginarium extitisse contendunt. Cæterùm absit hoc à nobis nefarium sceleratumque ludibrium: Manichæorum sit ista dementia, vt cum Vincentio Lyrinensi loquamur: qui suis innixi somniis, quæcunque subiecta sunt sensibus, à malo principio deriuari fingunt, ac indignum etiam censent Christo attribuere, quod aliorum hominum ex matre carnem sumpserit, maternisque visceribus incubârit, atque ex fœmineo vtero natus in orbem prodierit. Lib. aduers. prophanas nouationes.

Quomodò errent Manichæi negantes, Christum ex carne Mariæ aliquid sumpsisse.

Manichæi ad malum principium referunt visibiles creaturas.

Manichæorum refutatio, qui Deo turpe aliquid audent affingere.

At verò non vident cæci ac stolidi homines, infœlix Marcionis soboles, se non solùm MARIÆ Virgini, sed etiam immortali Deo notã fœdam inurere, dum vanissimè commi-

Digitized by Google

mè comminiſcuntur, ab illo ſummo rerum autore impurum, turpe, infectũ, deſpicabile, quodque meritò reprehendatur, creatum aliquod atque inſtitutum eſſe. Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, ſicut Moyſes diſertè teſtatur, & ſecundùm doctrinam Apoſtolicã, omnis Dei creatura bona eſt, præſertim ſi prima eius inſtitutio, & accedens mox autoris benedictio cõſideretur. Deinde Optimo Maximo Deo tantùm non inſultant impij, cuius conſilium & ſapientiam & bonitatem, ſi vſquã alibi, certè in ſummo humanę redemptionis myſterio relucentem gratiſſimis animis agnoſcere & celebrare debebant. Atqui mirabilis illa œconomia deſcenſus Filij Dei quid illis aliud, niſi merum phantaſma eſt, quum tàm multa & egregia, quæ de Chriſti hominis natura, corpore & afflictionibus in Euangelio legunt, ad inanem quandam ſimulationem referre non erubeſcunt? Extant luculenta vaticinia de venturo Meſsia, & ex quibus ille maioribus procreandus eſſet, matremq; Virginem Gabriel Angelus planiſsimè deſignauit. Quid verò magis à Dei maieſtate ſimul & bonitate ſit alienum, præterquàm illum, qui æterna eſt Veritas, in ſuis promiſsis fallacem ac mendacem eſſe, quum nobis eiuſmodi mittit Meſsiam, qui non ſit homo, ſed duntaxat ſe hominem eſſe ſimulet atque fingat? Ad hæc natura humana, quæ Deum iuſtè iratum & offenſum habebat, reſtitui, Deoq; ſuo reconciliari non poſſet, ſi pro illa quiddã imaginarium ſatisfaceret, nulluſque iuſtus & innocẽs eandem naturam in perſonam ſuam aſſumeret, vt verus homo pro hominibus commune debitum penderet perſolueretque. Illud verò ſtultis Manichæis imponit maximè, quòd carnis iudicio excœcati non intelligant, Chriſtum ineffabili modo, & ſupra naturæ captum, & tamen hominẽ ex homine conceptum ac editum, facilè cauere tùm potuiſſe, tũ voluiſſe, nullæ vt ſordes virginei ventris accederent, ſed pura & integra vtrinq; manerent omnia, præſertim illo qui ad ſordes mortalium eluendas venerat, hoc primum ſuę matri beneficium conferente, vt ſacro ſuo conceptu, fœtu atque partu longè mundior ac purior efficeretur, vtque mater eadem immaculata immaculatum, benedicta benedictum fructum ſui ventris in lucẽ proferret. Rectè igitur Leo Magnus Manichæos Phantaſmaticos, & Vincentius phantaſiæ prædicatores appellat, homines tot flagitiis obrutos, vt ad imam ſcelerum nequitiam peruenerint, ſicut de illis meritò iudicant[a] Imperatores.

Quòd ſi veteres audire libet, qui hiſce monſtris olim cũ laude reſtiterunt, [b] Gregorius Nazianzenus perſpicuè docet, Dei Filium extremis diebus, hominis quoq; Filiũ noſtra cauſa factum eſſe, qui arcano & inexplicabili modo, ac circa vllas ſordes ex Virgine MARIA progreſſus fuerit: nihil enim ſordidum, inquit, vbi Deus eſt, & cuius beneficio & operâ ſalus paratur.] Eoſdem Manichæos haud dubiè petit Venãtius, quũ ita diſſerit. Quòd verò Deus maieſtatis de MARIA in carne natus eſt, non eſt ſordidatus naſcendo de Virgine, qui non fuit pollutus hominem condens de puluere. Deniq; Sol aut ignis ſi lutũ inſpiciat, quod tetigerit, purgat, & ſe tamen non inquinat. Nec fuit Deo iniuriæ cauſa miſericordiæ, neque ſit incredibile, quòd eſt ipſe natus de Virgine, qui Adã de puluere, & primam mulierẽ potuit de coſta formare.] Auguſtinus verò, qui vel nouẽ annos in Manichæorum nefaria ſecta conſumpſit, ac ſe illi poſteà totum opoſuit, præſentẽ errorẽ multis refellit ac diſsipat. Neſciunt, inquit, quomodò ſubſtantia Dei adminiſtrans, omnem creaturam inquinari omninò non poſsit: & tamen prædicãt, iſtum viſibilem Solem radio ſuo per omnes feces & ſordes corporum ſpargere, & eos mundos & ſyncerè vbiq; ſeruare. Si ergo viſibilia munda viſibilibus immundis contingi poſſunt & non inquinari: quantò magis inuiſibilis & incõmutabilis per Spiritum animã, & per animã corpus ſuſcipiens, toto homine aſſumpto, ab omnibus eũ infirmitatibus nulla ſuo cõtaminatione liberauit?] Ac alibi rurſus: Ideò magis probatur Filius Dei non poſſe de ſanguine fœminæ coinquinari, quia per fœminam natus eſt, q̃ ſi nõ per fœminã naſceretur, & membra illa deuitâſſet: videretur. n. iudicaſſe, poſſe ſe inde pollui, & minùs à nobis fidenter coinquinabilis diceretur. Conſecrauit aũt virginitatẽ, quia de Virgine naſci voluit: & ſola illa mater in terris eligenda erat ad ſuſcipiendũ hominem, quia iã Patrem habebat in cœlis.] Omitto præclarũ eiuſdẽ Auguſtini locum, qui docet, in Sanctorũ membris, etiã genitalibus, nullã omninò turpitudinẽ eſſe ſtatuendã: vnde porrò in virginis noſtræ laudẽ, atq; vt ſimul verberet Manichæos, hæc ſubiicit: Quãtò magis ergo in ſancta virgine Maria, quæ Chriſti carnẽ fide concepit, nihil tur-

Genes. 1. 1. Timot. 4.

Manichæos in Deum Deiq; filium eſſe contumelioſos.

Quæ cauſa erroris in Manichæis.

Manichæi Phantaſmatici & phãtaſiæ prædicatores dicti.

Patrum teſtimonia, Manichæorum errorem confutantia.

Sicut Sol nihil impuritatis cõtrahit, ita neque Chriſtus p Virginem homo factus.

Dei filius de ſanguine fœminæ non poteſt coinquinari.

Chriſtus quia de Virgine natus, conſecrauit virginitatem.

In Sanctorum membris nihil inhoneſtum.

a In lege Ariani. Codi. de hæret. & Manich.

b Oratione in ſanctum Baptiſma. In expoſit. Symb. Apoſtolici.

Lib. de agone Chriſtiano cap. 18.

Lib. de fide cont. Manichæos c. 24.

Lib. 29. cõt. Fauſt. ca. 3.

Digitized by Google

In Mariæ membris nihil turpe, sed omnia diuino seruiũt mysterio.

hil turpitudinis membra, quæ nec humano licitoque conceptui, sed diuino tantùm partui seruierunt, meritò planè sic honestata, vt nobis Christum, quem cordibus integris credendo conciperemus, & confitendo quodammodò pareremus, etiam corporaliter seruata integritate transfunderet. Nullo modo enim Christus matrem nascendo faceret deteriorem, vt cui munus fœcunditatis attulerat, decus virginitatis auferret. Hæc veraciter, non fallaciter facta sunt: sed noua sunt, sed insolita sunt, sed contra naturæ concursum notissimum sunt, quia magna, quia mira, quia diuina: & eò magis vera, certa, firma.] Nec minùs luculenter, quàm succinctè dixit Atticus: Si Deo turpe est in Virgine habitare, modis omnibus turpius erit, Virginem formare. Quòd verò si turpe non est, neque opus suum inhabitare, turpe erit.] Quarè nisi prorsus perfrictæ frontis essent Manichæi, non possent non erubescere, qui ex honesto turpe, ex puro & sancto immundum & sordidum faciunt, ac opus autore Deo dignissimum ad summam referunt indignitatem, carnis nempe iudicio penitus obcæcati. An indignior Christi morte natiuitas, & cruce infantia, & natura pœna, & carne damnatio? Si verè ista passus est Christus, minùs fuisset nasci, vt verbis vtar Tertulliani.

Christus nulla ex parte matrẽ deteriorem, sed perfectiorem aduẽtu suo reddidit.

Ex tomo 2. Cõc. Ephes. cap. 28.

Stolidi Manichæi ex honesto & sancto turpe et stolidũ faciunt.

Li. 3. aduer. Marcionem

At rursus vt MARIÆ oblatrent isti canes, Christi dictum obiectant, qui de matris præsentia monitus, internuncio respondit: Quæ est mater mea? Hoc enim ad matrem abnegandam valere contendunt. Enimuerò quod Christus dixit benè, hoc isti perfidi Scripturæ deprauatores, vt optimam matrem à Filio suo seiungant ac abalienent, in alienum falsumque sensum peruersè distorquent. Ego verò gratiam veteribus Theologis ago, qui multùm ac sæpè MARIAM præsente calumnia liberârunt, matrisque Domini causam dilgenter egerunt, nihil vt nostro nouoque labore fit opus ad hanc qualemcunque glaciem, imò telam araneam perfringendam. Hieronymus cauillum obiectum ita retundit: Non iuxta Marcionem & Manichæum matrem negauit, vt natus de phantasmate putaretur, sed Apostolos cognationi prætulit, vt & nos in comparatione dilectionis, carni Spiritum præferamus.] Hilarius in hunc modum: Christus non fastidiosè de matre sua sensisse existimandus est, quum ipsi in passione positus, maximæ solicitudinis tribuerit affectum.] In eundem ferè sensum habet Ambrosius: Hîc non, vt quidam hæretici tendiculas aucupantur, mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur, sed necessitudini corporali præscriptorum cœlestium forma præfertur.] Id quod Augustinus hoc modò clarius reddit: Exemplo suo iam docebat, negandos esse terrenos parentes propter Deum. Opera enim diuina facienti terreni affectus obstrepere non debebant.] Cum his congruit peruetustus ille Tertullianus: Solet, inquit, etiam adimplere Christus, quod alios docet. Quale ergo erat, si docens, non facere matrem aut fratres, quanti Dei Verbum, ipse Dei Verbum nunciata matre & fraternitate desereret? Negauit itaque parentes, quomodò docuit negandos pro Dei opere.] Consonat & Epiphanius. Non abnegans matrem, inquit, hæc dixit Saluator, sed intempestiuitatem nuncij auertit, quum tanta circumstante turba salutarem profunderet doctrinam, & circa sanationes & prædicationes esset occupatus: sicuti etiam propter eiusmodi importunitatem Petrum Satanam dixit.] Prætermitto, quæ Chrysostomus & Euthymius in eundem sensum proferunt, nec attingam, quid hoc facto Christus nobis adumbrârit, de matre videlicet Synagoga cum suis incredulis filiis, & secundùm carnem Christi fratribus reiicienda, vt regnum Dei Iudæis velut domesticis ablatum, credituris Gentibus, licet alienigenis, traderetur. Nostro quidem instituto sat est, ex hoc Patrum consensu Manichæorum delirium commonstrasse, qui Christi dictum & factum ad sanctæ matris contemptum & abnegationem stultissimè rapiunt atq; contorquent. Pari audacia nobis obtrudunt, quod Christus in nuptiis matri dixit: Quid mihi & tibi est mulier? velut hoc quoque dicto mater abnegetur. At rectè monet Augustinus, Manichæos ex hoc loco perfidiæ suæ prætextum frustrà obtendere: non enim aliam esse Christi mentem, nisi quòd MARIAM carnis quidem & humanitatis, non verò diuinitatis, per quam futurum erat statim miraculum, matrem suam agnoscat, & agnosci ab omnibus velit. Iustinus perspicuè dixit: Non verbis matrem increpuit, quam operibus cohonestauit.] Nec temerè notauit Rupertus, Christum parentum suorum obsequentissimum Filium, his ipsis verbis vsum esse in principio miraculorum, quæ deinde pro diuina maiesta-

De loco Euãgelij: Quæ est mater mea? quod nihil faciat ad institutũ Manichæorum.

Matth. 12. Luc. 8. Marc. 4.

Patrum testimonia, quòd Christus matrem nõ abnegauerit, dicẽs: Quæ est mater mea?

In 12. cap. Matthæi.

In 12. cap. Matthæi.

Ioan. 19.

Lib. 6. in ca. 8. Luc.

Lib. de fide cont. Manichæos c. 25.

Li. de carne Christi.

Cont. Marcionem.

Matth. 16.

Christus cum matre agit durius in typum deserendæ Synagogæ.

Matth. 21.

Locus: Quid mihi & tibi est mulier? Manichæis nihil patrocinatur.

Ioan. 2.

Tracta. 8. in Euan. Ioan.

Cur Christus matri durius in nuptiis loqui videatur.

In respons. ad quæstiõ. 136.

In dictũ ca. 2. Ioan.

Digitized by Google

te patrauit, hac qualicunque verborum seueritate admonens, vt sui discipuli in colendis amicis atque parentibus, diuino quidem honore nihil in terris charus, nihil antiquius habeant atque colant. Sunt & nouatores, quos hęc verborum asperitas in Christi cum matre colloquiis apparēs, haud parùm offendit, vt hinc & ipsi cum Manichæis de matre Domini perperam sentiant ac maledicè scribant. Verùm de his aliisque similibus Euangelij dictis, quæ contra Virginem durius aliquid sonare videntur, nos libro sequenti (si Dominus fauerit) ex professo disseremus.

Cæterùm ne longiùs euehamur, siue de Manichęis agatur, qui Christo phantasticum corpus affingunt, siue de Anabaptistis sermo sit, qui corpus verum, sed ex Dei substantia sumptum Christo tribuunt, vtrinque intolerabilis contumelia tùm Mariæ, quæ mater Domini naturalis esse negatur, tùm matris huius Filio palàm irrogatur. Quapropter aduersùs istas aliasque omnes inferorum portas, quę Dei domum solidę petræ innitentem subruere non possunt, firmam & infictam Ecclesiæ confessionem hucusque durantem, & contra omne mendacium porrò duraturam fidenter retineamus. Sic autē habet: Dominus noster Iesus Christus Filius Dei, Deus & homo est: Deus ex substantia Patris ante sæcula genitus: & homo ex substantia matris in sæcula natus: perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistēs.] Quēadmodùm enim Deus ex sua substātia genuit eum, per quem cunctis originem dedit: ita beata Virgo MARIA de sua carne mundissima peperit illum, qui decorem primæ creationis omnium, cunctis restituit, vt Anselmi verbis vtamur. Eōdem spectat illius præclaræ, nec vnquam satis laudatæ Synodi Nicenæ sententia, per quam venerandi Patres definiuerunt, vt confirmat Ambrosius, Verbum quidem ex paterna processisse substantia, carnem autem Filij Dei esse ex Virgine. Quam fidei doctrinam toties confirmat Ecclesia, quoties de nato sibi & circunciso Emanuele statas ferias publicè celebrat, sibique sanctè gratulatur, & in his lętè decantat: O admirabile commercium: Creator generis humani, animatum corpus sumens de Virgine, nasci dignatus est, & procedens homo sine semine, largitus est nobis suam Deitatem.] Extant prætereà cōplures Anathematismi in eos à veteri Ecclesia promulgati, qui cum superioribus hæresiarchis carnem Christi ab æterno, vel saltem ante MARIAM, siue è cœlo, siue ex elementis, siue ex ipsa Dei substātia, siue de nihilo creatam, atque ita Dei Filium ex matre Virgine hominem verè factum non esse, impiè fabulantur. Hos Anathematismos alibi, capite nimirùm huius libri penultimo, exponemus.

Confert autem superior tractatio non solùm ad Manichæorum & Anabaptistarum deliria profliganda, verùm etiam ad veteres & nouos Berengarianos rectiùs confutandos, qui constantem Ecclesiæ doctrinam de veritate corporis & sanguinis Christi in sacrosancta Eucharistia, si ante hac vnquam, nūc furiosissimè quidem & pestilentissimè insectantur. Ac priores quidem aduersarij dum naturale corpus ex Maria sumptum Dei Filio adimunt, necessariò in eundem cum Berengarianis errorem præcipites ruunt, vt quod de Virgine procreatū negant, in Eucharistia non supereſſe contendant. Igitur vetustissimi scriptores Ecclesię, Ignatius, Iustinus, Irenæus, cùm aduersùs hæreticos sui temporis digladiantur, vtramque causam de incarnatione Christi & Eucharistia sæpè coniungunt, & aduersarios in vtroq; argumento terrare cōuincunt. Ignatius quidem sic loquitur apud Theodoretum: Eucharistias & oblationes nō admittunt, qui non confitentur, Eucharistiam esse carnem Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit.] Iustinus verò palàm affirmat, ad diuinum cibum, qui Eucharistia dicitur, iam olim admissos nō esse alios, nisi hanc fidem profitentes, Christum qui carnem & sanguinē è Virgine pro nostra salute assumpsisset, eandem corporis veritatē nobis in Eucharistia donasse ac reliquisse. Vnde verbis disertis & illud pronunciat: Quemadmodū per verbum Dei incarnatus est Iesus Christus Saluator noster, & carnem & sanguinē pro nostra salute assumpsit: ita quoq; per preces Verbi illius, cibum ex quo sanguis & caro nostra p imitationem aluntur, quum benedictus fuerit, Iesu ipsius incarnati carnem & sanguinem didicimus esse. Neq; aliter docet Irenæus, cuius, ad hęreticos refellēdos, hęc est ratiocinatio, vt rem in pauca contraham: Si Christus verum & naturale corpus de Virgine non assumpsit, falsò credimus, nos Christi sanguine redimi, & in Eucharistia nos carne eius pasci,

Contra hæreticos firmissimū esse præsidium, constantem Ecclesiæ fidem atque confessionē retinere.

Matth. 16.

In Symbolo Athanasij.

Quæ sit Ecclesię confessio hæreticis hîc opponenda.

Libr. de excellentia B. Virg. ca. 11. Li. de incarnationis Domini Sacramento ca. 6.

Testimonium Nicęnę Synodi.

A solenni more & cantico Ecclesiæ.

Præsentem tractationem valere ad confirmādam veritatem contra Sacramētarios, qui verū corpus Christo adimunt in Eucharistia.

Veritatem corporis Christi, quomodò veteres astruant, ad Eucharistiam quoque respicientes.

Vide Theodoreti dialogū in patibilem 3. In apologia 2. ad Antonium Piū.

Quæ fides olim ad sacram Eucharistiam sumendam requirebatur.

In eadem Apologia, sicut Nannius vertit.

Lib. 5. cont. Valentin. & li. 4. cap. 34.

Irenæi argumentum.

pasci,

Digitized by Google

paſci & ſanguine, quum ſanguis non dicatur, niſi qui naturalis eſt, & per humani corporis venas diffunditur. Ac frequenter ſolent Patres ita de Euchariſtia loqui, vt veritatem carnis ex MARIÆ ſuſceptæ ſimul proponant, indeque colligant, corpus & ſanguinem Chriſti proprium in hoc venerabili Sacramento contineri, percipi, adorari, nobiſque prodeſſe ad immortalitatem: indeque non modò ſpiritualem, ſed & corporalem vnionem inter Chriſtum caput & membra ipſa conſtare decernunt. Nos autem de cauſa Euchariſtica hoc loco non diſputabimus, ſed aliquot veterum teſtimonia ſolùm repetemus, qui MARIÆ mentionem diſertè faciunt, vt veritatem corporis Chriſti aſtruant in Euchariſtia, quantumuis hodie non calamo tantùm, ſed & ferro armati, ſummaque vi graſſantes Sacramentarij, impiè aduerſentur.

Patrum teſtimonia, Chriſti carnem è Maria ſuſceptam, nobis in Euchariſtia proponi, exhiberi atque ſumi.

Ignatij ardore ſancto flagrantis vox eſt: Panem Dei volo, panem cœleſtem, panem vitæ, qui eſt caro Ieſu Chriſti Filij Dei viui, qui natus eſt in nouiſsimo ex ſemine Dauid & Abrahæ.] per MARIAM ſcilicet, vt idē ſæpè alibi prędicat. Hilarius hac vtitur ratiocinatione: Si verè carnem corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille, qui ex MARIA natus fuit, Chriſtus eſt, nosq; verè ſub myſterio, carnē corporis ſui ſumimus, & per hoc vnum erimus, quia Pater in eo eſt, & ille in nobis: quomodò voluntatis vnitas aſſeritur, quum naturalis per Sacramentum proprietas, perfectæ Sacramentum ſit vnitatis?] Ambroſius habet in hunc modum: Nunquid naturæ vſus præceſsit, cùm Ieſus Dominus ex MARIA naſceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare conſueuit. Liquet igitur, quòd prēter naturæ ordinem Virgo genera uit, & hoc quod conficimus (Sacerdotes) corpus, ex Virgine eſt. Quid hîc quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex Virgine? Vera vtique caro Chriſti quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: verè ergo carnis illius Sacramentum eſt. Ipſe clamat Dñs Ieſus: Hoc eſt corpus meum.] Gregorij Nyſſeni oratio eſt: Huius corporis panem non aratio, non ſatio, non agriculturæ opus effecit, ſed terra intacta permanſit: & tamen pane plena fuit, quo fame ſcentes myſteriū Virginis perdocti facilè ſaturantur.] Et Gregorij Nazianzeni diſcipulus Heſychius: Sancta ſanctorum, inquit, ſunt propria Chriſti myſteria, quia ipſius eſt corpus, de quo Gabriel ad Virginem dicebat: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: ideo quod naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.] Quid verò Auguſtinus? quàm euidenter Chriſtum Chriſtique carnem de MARIA ſuſceptam, in Euchariſtia tùm manducandam, tùm adorandam eſſe confirmat? Suſcepit, inquit, de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne MARIÆ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hîc ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adorauerit, inuentum eſt, quemadmodùm adoretur tale ſcabellum pedum Domini, vt non ſolùm non peccemus in adorando, ſed peccemus non adorando.] Ac alibi rurſus: Totus erat apud Patrem, quādo venit in Virginem: impleuit illam, nec receſsit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, vt Angelos paſceret.] His Chryſologus conſonat, qui ſuccinctè quidem, ſed grauiter & ſcitè dixit: Ipſe Chriſtus eſt panis, qui ſatus in Virgine, fermentatus in carne, in paſsione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus altaribus, cœleſtem cibum quotidiè fidelibus ſubminiſtrat. Nec obſcurus in eodē argumento eſt Damaſcenus, de Euchariſtia loquens: Corpus ſecundùm veritatem coniunctum eſt diuinitati, quod ex ſancta Virgine corpus eſt: non quòd ipſum corpus aſſumptum ex cœlo deſcenderit, ſed quòd ipſe panis & vinum transmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Si autem modum requiris, quo nam pacto fiat, ſat ſit tibi audire, quoniam per Spiritum ſanctum, quemadmodùm ex ſancta Deipara, ſe ipſo, & in ſe ipſo Dominus carnem ſuſtentauit.] At ne ſim longior, ſuffragantem his omnibus vnum adhuc Haymonem adiungam, qui planiſsimè docet: Sicut caro Chriſti, quam aſſumpſit in vtero virginali, verum corpus eius eſt, & pro noſtra ſalute occiſum: ita panis, quem Chriſtus tradidit diſcipulis ſuis, omnibusque prædeſtinatis ad vitam æternam, & quem quotidie conſecrant Sacerdotes in Eccleſia cum virtute diuinitatis, quæ illum replet panem, verum corpus Chriſti eſt. Nec ſunt duo corpora illa caro, quam aſſumpſit, & iſte panis, ſed vnum verum corpus faciunt Chriſti.]

In epiſt. ad Romanos.

Libr. 8. de Trinitate.

Libr. de iis, qui myſteriis initiantur cap. 9.

Quod Sacerdotes conficiunt, corpus Chriſti, eſt idem quod ex Virgine.

Matth. 26.

In li. de vita Moyſi.

Li. 6. in Leuit. cap. 22. Luc. 1.

Caro Chriſti de Maria ſuſcepta editur & adoratur.

In Pſal. 98. exponēs illud: Adorate ſcabellū pedum ei⁹, quoniam ſanctū eſt.

In ſerm. de verb. Euan. vt à Beda citatur.

Panis in Virgine fat⁹, fideles quotidie paſcit.

Serm. 67.

Lib. 4. de fi. de Orthod. cap. 14.

Corpus Chriſti per operationē Spiritus factum à Virgine, & idē transmutatur ex pane & vino in altari.

In priorem epiſt. ad Corinth. c. 11.

En tibi

En tibi Christianè Lector, quis veterum Patrum Græcorum & Latinorum, recentiores enim Theologos prudens omitto, sensus atq; consensus fuerit de Christi carne non aliundè quàm ex MARIAE carne susceptа, nec solùm Verbo æterno inseparabiliter vnita, & in summum cælum euecta, sed etiam iuxta ipsius omnipotentiã remanente nobis in Eucharistia ad mundi vsque consummationem. Facessant ergo, qui sine fide contra fidem disputant Sacramentarij, & si quid sanæ mentis obtinent, sanctissimorum hominum authoritatem reueriti, totiusque Ecclesiæ perpetua fide commoti, desinant tandem tùm MARIAE, tùm Christo esse cõtumelioſi. MARIAE quidem, cui laudem amplissimam adimunt, quum illam carnis in Eucharistia viuificatricis & operatricis benedictam esse parentem re vera inficiantur: Christo autem, cuius verba clarissimè dicta, & à certissimis testibus conscripta corrumpunt, cuius verum corpus pro nobis traditum, verumque sanguinem nostra causa profusum, in mera symbola & inania signa conuertunt, cuius denique corporalem præsentiam (summum piorum solatium) è medio crudelissimè simul & impiissimè tollunt, omnique honore despoliant. At enim tãtò fortiùs inclamare, tantò maiorem religionis cultũ adhibere decet hodie Orthodoxos, quandocunq; sacrosanctum & adorandum mysterium ipsis spectandum offertur, vt cum pijs maioribus dicant supplices: Aue verum corpus Christi natum de MARIA Virgine, verè passum & immolatum in cruce pro homine: nimirùm vt quod corde in hoc Sacramento credunt ad iustitiam, non solùm ore, sed etiam externo λατρείᾳ cultu ad salutem confiteantur, sicut & Synodus Tridentina æquissimè docet. Cuiuscemodi religio & fides in Francisco Pico Mirandulanó, & Laurentio Medices clarissimis viris, neq; minùs in Hieronymo Stridonensi & Thoma Aquinate probatissimis Theologis excelluit, quando ex hac vita migraturi, tanti fecêre oblatam sibi Eucharistiam, vt in ea Christum Verbum, simul cum carne, hoc est, Dei & MARIAE Filium vna & eâdem adoratione, sicut Quinta Synodus Cõstantinopolitana præscripsit, supplices adorarent. Ac Thomas quidé Aquinas morti iam proximus, quantúmuis æger esset, continere se nõ potuit, tanta erat illius erga hoc Sacramentum reuerentia, quin sese humi abijceret, suamque fidem his verbis coràm omnibus testaretur: Ego planè credo, imò pro certo noui, hunc esse verum Deum & hominẽ Iesum Christum æterni Patris & Virginis matris filium, & quod puro corde credo, etiam labijs syncerè confiteor.] Ac similis extat planè confessio Hieronymi, quam is moribundus non sine lachrymis edidit, cùm ad æternam patriam profecturus, sacro illo viatico sese muniret. Sed ad nostrum institutum reflectenda est oratio.

Patrum sensu atq; cõsensu cõuincũtur Sacramentarij, veritatem corporis Christi in Eucharistia negãtes.

Sacramentarijs tùm Mariæ, tùm Christo contumelioſi.

Sacramentariorũ impietas Catholicos incitare debet ad profitẽdam magis & honorãdam Eucharistiam.

Sess. 13. c. 4.

Exempla Christum in Eucharistia venerantium & adorantium.

Cõfessio Thomæ Aquinatis morituri de Sacramento Eucharistiæ.

Vide Eusebiũ de morte Hieronymi.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

MARIAM non solùm Christi, sed etiam Dei genitricem esse, neq; illam χριστοτόκον, *sed* θεοτόκον, *dici oportere: simulq; de tota historia & causa Nestorij & aliorum ei iampridem & hoc nostro æuo suffragantium.*

SATIS superq; contra illos disputatum arbitror, qui Christi maiestatem sic extollunt, vt eo ipso iniuriam MARIAE inferãt, quiq; filium Dei aliter prædicare nolunt, nisi in filium hominis ex MARIA conceptum & natum contumeliam simul intorqueant. Certè si MARIA non concepit, non peperit, non lactauit verè filium, cur credant quęsò, Iudęi, se in promisso sui patris Abrahæ semine benedici, & Messiam nostrum Dauidis filium esse? Aut quomodò nobis ex ethnicismo credentibus consolatio summa non eripiatur? Vbi tùm frater & Pontifex, qualem prædicat Paulus, qui sensu nostrarum infirmitatum possit affici, quiq; fratribus per omnia assimilatus, & vndiq; tentatus, se aduocatum nobis apud Patrem præstet, cuius demùm carni & sanguini communicemus? Adhæc si MARIAE partus & munus Emanuel fidem nullam meretur, an nõ in execrandum Manichæorum relabemur errorem, & humanæ dispensationis mysterium totum euertemus, simulq; diuinæ beneuolentiæ testimonium longè maximum abnegabimus, aut certè inane reddemus?

Rationes ob quas Mariã veram Christi & Messię matrem oporteat confiteri.

Hebræ. 2. 3. & 4.

Digitized by Google

De his autem proximè diximus, iterumq; monemus seriò, vt cùm aliorum Sectariorum, tùm Anabaptistarum furoribus aditus omnis præcludatur: vtq; veræ salutis amãtes tantò constantiùs in Emanuele nato, & in Virginis filio dato acquiescant, quantò vaniores atq; pestilentiores illi sunt, qui ab hoc maximo Christianæ doctrinæ capite, ac salutis humanæ fundamento deficiunt, simulque falsum sibi Christum effingunt atque iactant.

Cũ quibus hostibus disputatio sequens instituatur.

Nunc cum illis hostibus congrediendum est, qui Christum verè hominẽ, eiusq; Matrem ac simul Virginem MARIAM ingenuè profitẽtur, sed Christum solum hominem, non etiam Deum, & perinde MARIAM Christi hominis duntaxat, non Dei matrẽ esse contendunt. Quarè, sicut priores quos reiecimus, adeò diuinam Christi naturam vrgebant, vt humanam omninò tollerent, sic isti plus æquo naturæ veritatem humanæ cum aperta videlicet iniuria diuinitatis, retinere studeant, ne Christum simul Deum & hominem à MARIA genitum nobiscũ agnoscant ac statuant. Neq; tamen de omnibus hæreticis loquor, qui Christum diuinitate iam olim impiè spoliârunt, inter quos Ariani nunc vulgo sunt notiores, sed Nestorianos maximè intelligo, qui vnicum Filium & Verbum Dei pro nobis incarnatum in duos filios partiebantur, vt alterum ex Deo, alterum ex MARIA editum esse cõfingerent, duas nimirùm hypostases in vno Christo collocantes. Causam erroris huius nonnulli, inter quos maximè Casianus est, ad Pelagianos paulò antiquiores referunt, quorũ opinione Saluator noster de MARIA Virgine natus quidẽ fuit, sed qui post baptisma Christus, & post resurrectionẽ suam Deus primùm euaserit, quãdoquidem paulatim per singularem vitæ sanctimoniam promeruit, vt se diuina maiestas illi vniret atq; sociaret. Hinc Nestorianum dogma vel conditum, vel stabilitum putant, quo duæ in Christo personę, diuinitatis vna, & altera humanitatis fabricantur. Sic enim Emanuelem agnoscunt ac dictum volunt, non quia simul Deus & homo sit, sed quoniam in humana eius natura, perinde ac in templo, diuinitas habitârit, ac idcircò Christum non Deum, sed Deiferum vocant. Igitur & Mariam hominis matrem faciunt, quę filium hominis, vt Scriptura loquitur, generârit, & idcircò Christiferam illam, non Deiparam dicunt, diciq; postulant.

Nestoriorũ dogma.

Nestoriani ex Pelagianis nati.

Li. 1. de incarnatione Christi.

Verùm nos rem totam à primo, vt aiunt, ouo repetemus, vt historia de Nestorianæ Sectæ principe, ac simul MARIAE ab illo impugnatæ causa, quæ non leuis est sanè momenti, & plurimùm perturbauit Ecclesiam, ritè accipiatur. Nestorius genere Germanicien sis, in literis mediocriter institutus, Antiochiæ porrò presbyter & Ecclesiastes factus, non paruam eloquentiæ, castitatis & abstinentiæ laudem sua tulit ætate, hoc est, quum Cœlestinus Pontifex & Theodosius iunior Monarchas agerent orbis Christiani. Ac Theodosius quidem celebri Doctoris huius fama delectatus, illum Cõstantinopolim accersiuit, & florentissimæ tunc Ecclesiæ Præsulem siue Patriarcham constituit. In qua publica & graui functione magis ac magis ille, vt fieri solet, indies se prodidit, vt lupus ouili pelle tectus diù latere non posset, quin à pestiferis fructibus agnosceretur. Quòd si mores hominis attingendi sunt, fuit hic Nestorius natura vehemens, cõtentiosus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, ad popularem auram captandam intentus, veterum scriptorum negligens, tantumq; sibi præfidens, vt se alijs omnibus facilè anteferret. Neq; parùm deprauauit hoc ingeniũ Anastasius peruersus ille doctor ac presbyter, Nestorio valde familiaris ac intimus consiliarius, qui has quidem voces ex hæretica officina profectas pro concione iactabat: *MARIAM* θεοτόκον, *hoc est, Dei genitricem nemo vocato. MARIA enim homo fuit, et vt Deus ab homine generetur, fieri neutiquam potest.* Hæc noui erroris semina quum à presbytero malè iacta essent, peiùs illa fouit Episcopꝰ Nestorius, suaq; tùm oratione, tùm autoritate publicè cõfirmauit, graues vt turbæ ob hoc nouandæ religionis studium in populo excitarẽtur. Vbi quum alij Mariam θεοτόκον, hoc est, Dei genitricem, alij ανθρωποτόκον, hoc est, hominis genitricem vocandam assererent, egregius cõciliator Nestorius nouam vocem χριστοτόκον, id est, Christi genitricẽ excogitauit, quam est populo persuadere conatus. Atq; vt callido consilio fucum faceret, *Deum*, inquit, *ex Christi para virgine prodijsse ex diuina Scriptura sumus edocti: Deum verò ex ipsa genitum nusquàm edocti sumus.* Ac rursus: *Procedere Deum de Christi genitrice Virgine à Scriptura diuina didici: nasci verò ex ea nusquàm didici.* Iterũ verò: *Nusquàm diuina Scriptura Deum ex Christi genitrice dicit natum, sed Iesum Christum Dominum.* Placuit enim Nestorio

Summa historię de Nestorio, eiusque Secta primùm inualescente.

Nestorius Patriarcha Cõstãtinopolitanus.

Qui mores & affectus Nestorij.

Nestorius ab Anastasio ꝑsbytero deprauatus.

Ex codice Nestorij, vt in Cõcilio Ephesino refertur.

Digitized by Google

storio eiusq; discipulis meris insistere negatiuis: quod argumentandi genus Arianis & Heluidianis priùs placuisse, multisq; Sectarijs vsitatum fuisse legimus, vt ab autoritate, sicut in scholis loquuntur, negatiuè ratiocinaretur, omnemq; de religione cõtrouersiam nõ Synodi vel Ecclesiæ iudicio, sed è solis diuinis literis dirimi postularet. Nestorius è sola Scriptura vulgari dogmata religionis.

Respõdit autem [a] Cyrillus, concedens Nestorio, MARIAM Iesu matrem, non Dei matrem in Euangelio nuncupari, sed ob Patrum tamẽ doctrinam & autoritatem Dei matrem rectè & Catholicè asseri, & ab eo dicendi more, quem & veteres obseruâssent, nemini discedendum esse, sicut in Ephesino Concilio planissimè constitutum fuit. Sic inquit, sapere didicimus à Patribus sanctis.] Accessit porrò Dorotheus Episcopus, qui vt incensum augeret ignem, ausus est & ipse palàm effutire, *Si quis dicit genitricem Dei MARIAM, Anathema sit*, sicut idem Cyrillus affirmat. Ac difficilè quidem sit recensere, quas turbas dederit, & quam funestas hic Pseudoepiscopus: declarat hoc, intestina & ciuilis effusio sanguinis inde consecuta, quæ totam penè Ecclesiam miserè oppleuit. Synodus ergo Ephesi coacta est, in qua ducenti Episcopi apparuerũt, vt publici motus, Nestorijq; conatus pessimi reprimerentur. Verùm Autor Schismatis de sua sententia non potuit dimoueri: tàm impudẽs enim fuit ac peruicax, vt missos ad se Episcopos repelleret, nullumq; locum sanis bonorum cõsilijs reliquum faceret, quicquid etiã Cœlestinus Pontifex, & qui tùm maximè florebat Cyrillus Alexandrinus, alijq; Patres & Episcopi hortarentur. Proinde cùm magis ac magis nefarium tueretur errorem, nullamq; spem faceret resipiscentiæ, non solùm à Synodali cõuentu reiectus, ac omni Episcopali dignitate priuatus, sed etiam à Cæsare proscriptus, quartoq; exilio mulctatus fuit. Intereà verò cum inflictæ pœnæ acerbitas illum angeret atq; discrutiaret, fucatæ pœnitentiæ specimen præ se tulit, ac velut priorem mutâsset sententiam, hoc modo fateri cœpit: *Dicatur etiam Dei genitrix MARIA, & contentiones tristes facessant*, perinde ac si harum ille pertæsus esset, & Palinodiam canere vellet. Sedenim neque Patrum censura, neque Cæsaris seueritas vel pilo meliorem illum effecit, quum vitam profugam, plenamque miserijs agere cogeretur. Nam vt meminit Suidas, contra Virginem sacrosanctam bellum perpetuum gesit, Dei genitricis vocabulum vbique exterminauit, neque blasphemas in illam voces destitit identidem eructare. Quocircà tantæ matris honos ab hoste nefario violatus, à fido Filio tandem acriter vindicatus est, prouidente simul diuino numine, vt Ephesini Concilij iudicio diuinum accedens, suo quasi calculo id approbare videretur. Etenim non satis fuit, tale monstrum à beato Patrum cœtu, vt diximus, reijci, sacerdotali honore spoliari, à Christianis principibus proscribi, frequenti duroque exilio circumagi, & à bonis omnibus velut exitialem quasi pestem deuitari, nisi & maledictæ linguæ, quam toties in MARIAE contemptum flagitiosè vibrârat, pœnas sub mortem meritas daret. Igitur vt diuina vltio in illum sæuiret, en tibi horrendos vermes ebulliẽtes, qui carnificum loco missi, blasphemam Nestorij linguam certatim corraderent, miserèque depascerentur. Ac neque terra ipse hunc suum tam tetrum alumnum diutiùs ferre potuit: mirum dictu, corpus eius humo coopertum & absorptum fuisse scribunt, nimirùm vt recta detrusus blasphemus ille ad inferos, temulentissimæ insaniæ pœnas lueret sempiternas. Extant Cæsareæ sanctiones Theodosij, Valentiniani & Martiani Augustorum, quibus hic portentosæ superstitionis autor, sic enim eum appellant, eiusdemque scripta publicè & seuerè condemnantur. Nos tantùm verba Iustiniani, Christiano Cæsare verè digna subijciemus. Anathematizamus, inquit, omnem hæresim, præsertim verò Nestorium Antropolatram, diuidentem vnum Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, & Deum nostrum, nec diserte & secundùm veritatem confitentem sanctã gloriosam semper Virginem MARIAM θεοτόκον esse, hoc est, Deiparam.]

Quanquàm Ecclesiasticæ politicæque leges prohibere non potuerunt, quo minùs pestilens Nestorianismus Christianum orbem latè peruaderet, multosque Christi & MARIAE perduelles faceret, adeoque à verè Ecclesiæ castris abductos exitio daret sempiterno. Certè Anastasius Imperator, quòd Nestoriano faueret dogmati, à nonnullis insimulatur. Codroas Persarum Rex crudelis æquè ac impius adeò Nestorianis fuit addictus, vt plærosque ad errores eorum amplectendos adegerit, vi nefaria sectam propagans atq; confirmans. Præterea Græcos, Iacobitas, & Monachos

[a] In scripto de incarnat. Dñi ad Aegypti Monachos.

Mariam Deiparam rectè dici, licet Scriptura non ita loquatur.

In epist. ad Achatium.

Nestorius graues excitat seditiones in Ecclesia, & contra illũ cogitur Synodũ Ephesina.

Pertinax Nestorius excommunicatur & exulat.

Nestorius in Deiparam bellum perpetuũ gerit.

Quomodò Deus blasphemũ in Mariam Nestoriũ terribili morte castigârit.

Vermes linguã blasphemã Nestorij corrodũt, et terra ipsa hominem absorbet.

In Autent. de hæret. L. Damnat, & L. Quicũq;, & L. Idẽ est.

In edicto de fide per Cõtium Latinè reddito. & L. V. C. de summa Trin. et fide Catholic.

In multis magnisq; viris hæsit virus doctrinæ Nestorianæ.

Digitized by Google

quosdam in Syria, quibus impura Nestorij doctrina non sine Christi Dei & Mariæ Deiparæ contemptu placuit, diuq; retenta est. Verùm inter alios qui velut sepultos Nestorij cineres in orbem reuocârunt, & nouum excitârunt incendium, non multò post Synodum Ephesinam extiterunt seditiosi Præsules Theodorus Mopsuestienſis, Anthemius Constantinopolitanus & Ibas Edissenus, qui vt nouas in Ecclesia rixas gignerent, contentiosè vociferabantur, MARIAM non Dei, sed hominis matrem appellandam esse, quòd ea purum hominem Christum, nõ Deum peperisset. Fuit & Theodatus Coriarius Bisantius, qui MARIAM non Dei, sed hominis duntaxat matrem habendam ac appellandam esse tradidit, sicut à Philastico & Nicephoro annotatum est. Neq; componi hoc dissidium religionis potuit, nisi coacta Synodo Chalcedonensi: magni & illa est nominis, quæ factionem Nestorianam nouo studio examinatam damnauit, quæq; prioris Ephesini Cõcilij, quemadmodùm & Cyrilli Alexandrini, qui perstrenuus Nestorij fuerat Antagonista, defendit autoritatem. Quocirca reiectum planè dogma est quod cum suis Ibas iactitabat, Verbum de sancta genitrice semperq; Virgine MARIA incarnatum hominem non esse factum, & idcircò illam nõ Deum, sed hominem duntaxat peperisse, vt χριστοτόκον, nõ θεοτόκον eam oporteat appellare. At nolo de his rebus plura ex [a] Theodoreto, [b] Socrate, [c] Paulo diacono, [d] Zonara, [e] Nicephoro alijsq; Historiographis commemorare, quòd hæc nõ solùm nostro quidem instituto, sed etiam iuuando Lectori ad iustam Nestorij damnationem, simulq; illustrem Mariæ defensionẽ iudicandam sufficere putem. Rectè igitur à Gregorio eius nominis Nono Pont. Max. traditur, Nestorium hæresiarcham spiritu diaboli plenum, inter alias suæ peruersitatis blasphemias tale virus euomuisse: *Dei genitricẽ MARIAM nullus appellet. MARIA enim homo fuit, & Deum ab homine generari nimis impossibile est.*

Habuit extinctus Nestorius fautores ac defensores erroris multos ac potentes.

Synodus Chalcedonensis ad condemnandũ dogma Nestorianum approbat Concilium Ephesinum.

Lib. de hæresibus.

a Lib. 4. fabularũ hæreticarũ c. de Nestorio
b Li. 7. hist. Ecclesiast.
c Li. 18. rerũ Roman.
d Tom. 3.
e Lib. 14. hist. Eccles.

Lib. aduersus præsumptiones Michaëlis & Leonis c. 8. Lib. de Cõcilijs & Ecclesia.

Quid, quod nobiscum quoq; facit Lutherus? qui Mariam Dei matrem aduersus Nestorium aperta fronte propugnat, & rei explicandæ causa eiusmodi similitudinem profert: Sicut mulier verè dicitur & est filij mater, quem concepit & peperit, licet illi nõ animam, quæ è solo Deo infunditur, sed corpus duntaxat è natura sua subministret: sic & Mariam Dei matrem nominare & agnoscere par est, etiamsi Christo non tribuat diuinitatem, sed solùm illum secundùm humanitatem generet. Est enim in cõfesso apud Orthodoxos, vtramq; naturam, diuinam & humanam, postquàm Spiritus sancti virtus MARIAM fœcundam reddidit, in vna Christi persona statim vnitam, eamq; hypostaticam vnionem ne morte quidem posteà separatam fuisse. Quanquàm alibi Luthero non malè cum Nestorio conuenit, quem vt excuset, causam eius non satis à veteribus cognitam esse fingit, in quo plura atq; adeò maiora damnari oportuerit, quàm quòd MARIAM noluerit θεοτόκον affirmare. Ac idem est planè iudicium Iacobi Andreæ siue Schmidelini. Sed valeat cum Achate suo Lutherus, qui doctissimos plurimosq; Patres tùm Græcos, tùm Latinos, ac vtrumq; Concilium, Ephesinum & Chalcedonense tàm fœda erroris ac ignorantiæ nota audet aspergere, velut solus ipse sapiat, ac veteres omnes, licet ætate Nestorio viciniores, & doctrina vsuq; rerum præstantiores, in tanti momẽti causa delirauerint, aut certè sine omni iudicio iudicârint. Sed & falsum assumũt, quum dicunt, Nestorium in eo reprehendi ac damnari maximè, quòd MARIAM Dei matrem esse negaret, quum idem ob varios & tetros de Christi vtraque natura errores assertos notetur, ac præterea Pauli Samosateni, Photini, & Apollinarij dogmata confirmârit, multaq; prorsus execranda tradiderit, sicut Cyrilli, Calsiani, Vigilij, Rustici & aliorum veterum scripta luculenter ostendunt. Multa de his Vincentius Lirinensis annotauit, qui hoc inter cętera pronũciat: Anathema Nestorio neganti ex Virgine Deum natum, asserenti duos Christos, & explosa Trinitatis fide quaternitatem nobis introducenti.] Se ipsum certè nimiùm prodidit Nestorius, non minùs blasphemus quàm arrogans, quum primùm in cõsessum Patrum ingressus, hanc diabolicam vocem profudit: *Ego eum qui duorũ vel trium mensium fuit* (de Christo loquitur) *nunquàm cõfitebor Deum: quarè ter mundus sum à sanguine vestro, & amodò ad vos non accedam.* Vanus est ergo Lutherus, quòd vt Patres ferè omnes mendacij arguat, Nestorium ob solam Mariæ causam iudicatum atq; damnatũ esse calumniatur. Cur verò Sectarius sectario, Lutherus Nestorio non faueat atq; patrocinetur? Nestorianissmum planè redolet quod scribit, Christum non esse hominem omnipotentem, nõ omnia animaduertisse, nec cogitasse omnia.

Nesto-

Lutherus reijcit quoque dogma Nestorianum.

Lutherus & Schmidelinus fingũt Nestorij causam non rectè cognitam & damnatã esse.

In apologia cõtra Theses Ingolstadienses, de maiestate hominis Christi.

Nestorius non modò Mariæ, sed & Christo fuit cõtumeliosus ac omninò blasphemus.

Lib aduersus profanas nouationes.

Lutherus quibusdã in rebus Nestorium sequitur.

In epist. ad Hebræos Bucero interprete.

Digitized by Google

In Confeſ. Mansfeld. cap. contra Stancarum, etiá Lutheri diſcipulos. in Neſtorianiſmũ prolabi.

Neſtorianum fermentum etiam in Lutheri hæret diſcipulis Eraſmo Sarcerio, Cyriaco Spangenbergio, alijsque ſocijs, qui quum has examinant propoſitiones: Deus natus eſt ex MARIA, Deus paſſus eſt, Neſtorij placita confirmantes, ſenſum illum excludũt, quòd MARIA peperit Chriſtum, qui ſimul Deus eſt, hoc eſt, integrum Chriſtum negant, qui ſimul verus Deus & verus homo in eadem perſona cõſtituatur. Extat iudicium VVittenbergenſium Theologorum, qui ſuos collegas, id eſt, Flacianos pro Neſtorianis cõdemnant, quia dicant illi, quòd Filius MARIAE impleatur à Filio Deo, quòd Filius Dei aſſumpſerit Filium MARIAE, quòd dona diuina & eorum proprietates in humanam Chriſti naturam effundantur. Hæc enim non modò Neſtorij blaſphema dogmata confirmant, ſed eiuſdem quoq; verbis & loquendi formulis conſonant.

Flacianos pro Neſtorianis damnãt Theologi VVittenbergẽ.

In li. de perſona & humanitate Chriſti.

Adhæc Neſtorianis fæcibus conſpurcati Sacramentarij, ſacroſanctam Euchariſtiam impugnant, ſed & Orthodoxos inſimulant idololatriæ, quoniam hi non cõmunem, ſed diuinum illic cibum, ipſumq; Chriſti corpus ſanctiſsimũ adeſſe, rectéq; adorari ſentiunt. Vnde Lutherus non temerè Zwinglium Neſtorianum appellat, & Caluinus planè ſub Neſtorij vexillo militat, quatenus Chriſti corpus & ſanguinem ab ipſis Sacramenti ſpeciebus diſtrahens cum duce Neſtorio negat, Filij Dei corpus, exiſtere in Euchariſtia. Neque ſolùm Neſtorius Chriſti carnem à propria eius & adiuncta diuinitate in hoc Sacramento diſiunxit, verùm etiam, vt ex eodem Cyrillo intelligimus, Catholicos tùm Anthropolatras, tùm Anthropophagos facere veritus non eſt, Chriſtumq; Deum ſimul & hominem in Euchariſtia ſumi & adorari poſſe pernegauit. Quarè Sacramentarios non malè damnat Chemnicius, nec modò Lutheri, ſed etiam veterum Patrum teſtimonijs probat, Chriſtum Deum & hominem in diuina & humana natura verè & ſubſtantialiter in Euchariſtia preſentẽ, ac proinde in ſpiritu & veritate adorandum eſſe, idq; neminem niſi vel Arianum, vel Neſtorianum negare cõtendit. Ac Epiphanius quidem ex hoc ipſo cultus genere, quo Eccleſia pro veteri more Chriſtum in Euchariſtia publicè colit & adorat, pulchrè ratiocinatur, vt Chriſtum non MARIAE ſolùm, ſed & Dei Filium, adeoque natura Deum eſſe cum Patre & Spiritu ſancto coadorandum euincat.

Sacramentarij Neſtorianis adhærẽt in re Euchariſtica.

In 11. reprehenſione Theodor. In expoſitione Nicenæ Synodi.

In parte 2. examinis Cõcilij Tridentini.

Adhæc rediuiuus nũc apparet Neſtorius in Brentianis, quum de Chriſti maieſtate, omnipotentia, omnipreſentia & vbiquitate inaudito modo philoſophãtur, & vnionem illam perſonalem, quam vtraq; Chriſti natura ſibi vendicat, in maieſtatis, autoritatis, poteſtatis, virtutis ſeu energiæ cõmunicatione vel effuſione collocant impudenter. Nam & Neſtorius hypoſtaticam diuinitatis cum humanitate vnionem, quæ ſine ſummo ſacrilegio diuelli nequit, turpiſsimè reijciebat. Hinc Brentij defenſor Iacobus Andreæ progreſſus, ſuam & Brentianam illam, quam vocant, vbiquitatem, ſiue carnis Chriſti omnipræſentiam fabricare confidit, nimirùm vt nunc primùm nouus fidei articulus condatur, Chriſtum ſecundùm corporalem humanitatis preſentiam omni loco, adeoq; apud inferos adeſſe: quaſi parua ſit fides habenda ſcripturis diſertè aſtruentibus, Chriſtum iuxta corpus nõ ſolùm ante, ſed & poſt reſurrectionẽ non vbiq; fuiſſe, ac de cœlis in orbem ad iudicandos viuos ac mortuos eſſe venturum. Omitto quibus probari rationibus poſsit, vt quidam eruditi certè probârunt, Brentianos in ſtabilienda Vbiquitate, infœlici talium parentum filia, tàm inauſpicatè verſari, vt peiùs etiam quàm impius Neſtorius, de duarum naturarum in Chriſto perſonali vnione loquãtur. Poſtremò Neſtorium ducem ſequitur Beza, qui duas vniones hypoſtaticas Chriſto tribuit, vnam in corpore & anima ſimul perſonaliter vnitis, alterã in λόγῳ & homine ad vnum Chriſtum perſonaliter conſtituendũ coeuntibus. Sic iſti alijq; plures, dum nouas ſectantur placita, de Chriſto inſanè nugantur, atq; dum duas vniones hypoſtaticas in Chriſto ponunt, rediuiuum nobis Neſtorium exhibent, cuius vel totam hæreſim Adamus ille Paſtoris hoc ſæculo peſtilentiſsimè renouauit.

Brẽtiani quoq; Neſtorianis aſtipulantur.

In diſputat. de maieſtate hominis Chriſti.

Ioan. 11. & Marc. 16.

Brentianos hodie peiùs ſentire in quibusdã de Chriſto quã Neſtorium.

Beza Neſtorij dogma ſectatur.

CAPVT DECIMVMNONVM.

Refutatio Neſtoriani dogmatis ad Chriſti Domini ac Virginis Deiparæ honorẽ vindicandum: et de ipſo nomine Deiparæ.

Digitized by Google

NOVA monstra obiter indicauimus, quæ nobis ex veteri Nestorianismo renata hoc ęuo grassantur, neque vulgarem impietatem, sed & perniciem publicam fouent. Nunc ad ipsum Nestorium non MARIAE modò, sed & Christi Domini capitalem hostem redeo, dignum illum sanè, quem non modò venerandæ Synodi, sed & pij omnes in perpetuum execrentur. Legit ille in Euãgelio multa de Filio Dei, multa de Filio hominis recensẽri, & iam ea quæ diuinæ, iam quæ humanæ naturæ competunt, Christo attribui obseruauit. Vnde porrò colligit, vt diximus, alium Dei, alium hominis Filium constitui oportere, vnam quidem diuinitatis, sed alteram humanitatis esse personam. Tùm quod ad MARIAM pertinet, nõ eam Dei, sed hominis duntaxat matrem esse concludit, quæ idcircò Deipara falsò nuncupetur. Verissimum est enim, quod Socrates in Ecclesiastica scribit historia, Nestorium hominem imperitum & veterum scriptorum negligẽtem, simulq; arrogantem fuisse. Ac prodit certè suam imperitiam, quum hoc nouum & iuxtà impium dogma, imò phantasma sine vllo firmo Scripturæ fundamẽto nobis persuadere conatur. De Christo quidẽ nullus omninò rectiùs ac puriùs, quàm Angelus de cœlo missus Gabriel disseruit: is verò sub ipsum Christi conceptum, quum multa de illo referret, hoc etiam ad Mariam matrem clarissimè dixit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis ille humanam simul & diuinam Christi naturam expressit, neq; nugaciter, sed certò ac grauiter fore promisit, ex MARIA licet Virgine, non hominẽ nudum, vt fingit Nestorius, sed eum Filium proditurum, qui non solùm homo, sed Dei etiam Filius vocaretur & esset. Ecce Deum dixit superuenturum (Bedæ verbis vtor) Dei Filium nasciturum. Quomodò ergo aut Dei Filius Deus non est? aut quæ Deum edidit, quomodò θεοτόκος, id est, Dei genitrix nõ esse potest?] Tùm Theophylactus: Confundatur, inquit, hoc loco Nestorius dicens, quòd nõ fuerit Filius Dei in vtero Virginis quiescens incarnatus: sed nudus homo è Virgine fuerit natus, posteaquàm habuerit Deum factũ sibi comitẽ. Audiat igitur quòd illud, quod nascebatur in vtero, erat Filius Dei. Et nõ alius quidem fœtus est vteri, alius autẽ Filius Dei, sed vnus & idem fuit Filius Virginis & Filius Dei.] Perinde ac si Gabriel ad Virginem dicat: Quod natum est ex ipso Patre, ex te quoq; nascetur, vt tamen non sint duo Filij, sed vnus vtriusq; Filius, verè sanctus per Spiritus nempè sanctificationem ac Verbi assumptionem.

Quid Nestoriũ in errorem perraxerit.

Nestorius in scripturis et Patribus malè versatus.

Refutatio errõris præcipui Nestoriani ex verbis Angeli Gabrielis.

Lib. 7. Ecclesiast. hist. cap. 32.

Luc. 1.

In 1. c. Luc.

Cõfirmatio ex Beda & Theophilacto.

In enarrat. Luc. ca. 1.

Nec est dissimilis oratio, quam siue idem, siue alius Angelus ad MARIAE sponsum habuit: Ioseph fili Dauid, inquit, noli timere accipere MARIAM cõiugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Quo loco natum, aut in MARIA formatum dixit, vt discamus Christum non paulatim modò fœtuum cõmunium in Virginis vtero productum, sed quantum ad ipsam formationem attinet, repentè ac perfectè factũ esse, sicut [a] Basilius & [b] Euthymius annotârunt. His planè consonans [c] Augustinus: Agnoscamus, inquit, geminam substantiam, diuinam scilicet, qua ęqualis est Patri, & humanam, qua minor est Patre, vtraq; autem simul, non duo sed vnus est Christus, ne sit quaternitas, nõ Trinitas Deus: & per hoc Christus est Deus anima rationalis & caro.] Iugulatur ergo Nestorius angelicis verbis, quæ Christum nobis ita depingunt, vt dubitare sit nefas, vnam eandem Filij Dei & hominis personam ex MARIA procreari. Neque aliter hunc locum Chrysologus interpretatur, pulchrè illum ad nostrum applicans institutum. Veniant, audiant, inquit, qui requirunt quis sit, quem MARIA genuit, Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Veniant, audiant, qui Græco turbine Latinam nubilare nisi sunt puritatem, ἀνθρωποτόκον χριστοτόκον (vt θεοτόκον tollerent) blasphemantes. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est: & quod de Spiritu sancto natum est Spiritus est, quia Deus Spiritus est.]

Altera confutatio ex verbis Angeli Matth. 1.

Matth. 1.

a Ser. de natiuit. Dñi.
b In 1. cap. Matth.
c Tractat. 78. super Ioan.

Ser. 145.

Ioan. 4.

Sed & illud Nestorium verberat, sicut [d] Leo Magnus & [e] Gregorius Romanus obseruârunt, ac MARIAE Christiq; causam communem defendit, quod sancta Elizabetha non leuiter quidem, sed præmeditatè ac diuino Spiritu impellente pręgnantem Virginem reuerenter ita compellat: Et vnde mihi hoc, quòd veniat mater Domini mei ad me? Dominus enim diuinæ substantiæ est insinuatiuum, vt Damasceni verbis vtamur, ac Dei loco sæpè in sacris literis vsurpatur. Nestorius ergo non potest non malo Spiritu actus videri, dictus meritò ἀνθρωπολάτρης, qui & Christum hominem adoranda

Tertia refutatio Nestoriani dogmatis ex verbis Elizabethæ Luc. 1.

d Epist. 97. ad Leonem Augustum.
e Lib. 9. epistola 61.
Lib. 3. de fide Orthod. cap. 12.

Digitized by Google

randa exuit diuinitate, & ſacroſanctam eius Matrem verè ac propriè Deiparam eſſe inficiatur, ne quid commune habeat cum matre Baptiſtæ, quæ Spiritu ſancto repleta, Domini & Dei ſui matrem grato pectore prædicauit. Adhæc quam nobis legem dabit Neſtorius, ne Deiparam illam appellemus, per quam paruulus natus eſt nobis, paruulus, inquam, non ſolùm Emanuel, ſed etiam Deus fortis & Pater futuri ſæculi à Propheta nuncupatus? vt intelligamus videlicet, non carnis eſſe hæc vocabula, ſed diuinitatis, & quia naſciturus in homine Deus erat, nomina ipſa per diſpenſationem ſacram fuiſſe diuiſa, vt & carni hominis nomen inderet, & diuinitati Deus, quemadmodùm Ioannes Caſsianus affirmat. Facit huc prętereà ſermo Angeli, verum Euangelium paſtoribus annunciantis: Natus eſt, inquit, nobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Vbi calumniandi feneſtra omnis Neſtorio præcluditur, quum non ſolùm homo, ſed & Chriſtus & Saluator, id eſt, Deus ex MARIA prodijſſe docetur, quando ſaluandi virtus non niſi diuinæ competit poteſtati, vt idem [a] Caſsianus annotauit. Vnde [b] Paulus quoque dixit ſignificanter: Apparuit gratia Dei & Saluatoris noſtri, vt Saluatoris ex MARIA orti vocabulum à Chriſti diuinitate non ſecernendum eſſe commonſtret.

Quarta refutatio ex 9. Eſaiæ.

Lib. 2. de incarnat. Dñi. Lucæ 2.

Quinta refutatio ex Angeli verbis ad paſtores.

Saluandi virtus diuinitati Chriſti tribuēda eſt.

a Lib. 2. de incar. Dñi.

b Titum 2.

Sunt plura Scripturæ ſacræ loca, quibus veluti telis, in propoſita contra Neſtorianos pugna ſæpè Patres vtuntur, ac inter hos maximè Theophylactus. Opponit igitur illis aureum Ioannis dictū. [c] Verbum caro factum eſt, & quod Chriſtus apud eundem affirmat: [d] Deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me. Adfert & illud: [e] Ego ſum lux mundi, quodque Dominus ad cæcum oculis reſtitutum loquitur: [f] Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt. Proponit demùm quod [g] Paulus inducit de conculcante Filium Dei, & ducente ſanguinem teſtamenti pollutum, in quo ſanctificatus eſt. Haſce ſententias eo modo tractat Theophylactus, nam verba eius aſcribere longum eſt, vt aculeum Neſtorianis infigat, ac eorum principem, totumq; dogma veluti peſtiferum damnet. Ac inter cætera monet euidenter: Omnino ille qui ex Maria natus quidem & Filius Dei: non alius ergo & alius. Vnde propriè θεοτόκος ſancta MARIA, vtpotè quæ Filium Dei carnem factum genuerit indiuiſibilem exiſtentem, & vnum duplicem, qui eſt Ieſus Chriſtus.]

Sexta refutatio è varijs ſcripturæ ſententijs.

Theophylactus Neſtorium ſæpè damnat erroris.

c Ioan. 1.

d Ioan. 6.

e Ioan. 8.

f Ioan. 9.

g Hebr. 10.

In c. 9. Ioſ.

Nec eſt interim, cur cum ſuis Neſtorius tergiuerſetur & dicat, Scripturam aliter de Filio Dei, quàm de hominis Filio ſubinde loqui, ideoque duas in Chriſto perſonas à ſe cōſtrui, & alterius duntaxat matrem MARIAM angoſci atq; conſtitui. Etenim qui Scripturas ſyncerè tractare volunt, meminerint oportet, vnam Filij Dei & Filij hominis hypoſtaſin & perſonam eſſe, & propter hanc vnitatem quæcunque de Filio Dei dicuntur, etiam de Filio hominis, & contrà, verè affirmari. Cui rei argumento eſſe poteſt, quod Chriſtus de ſeipſo teſtatur: [h] Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo Filius hominis qui eſt in cœlo. Vbi certè videt Neſtorius, niſi planè ſit cæcus, eundem Chriſtum Filium Dei, qui de cœlo deſcendit & in cœlo eſt, rurſusque Filium hominis dici, cui tamen ea, quæ Deitati competunt, apertè tribuantur. Eſt enim frequens in Scripturis hæc idiomatum ſiue proprietatum, vt vocant, communicatio, aut quemadmodùm Græci rectiùs exprimunt ἰδιωμάτων κοινωνία, per quam nonnulla vel humanitati, vel diuinitati Chriſti peculiariter congruentia, iam huic, iam illi naturæ promiſcuè aſcribuntur. Exemplo ſit quod à Paulo ſcribitur, [i] Iudæos Dominum gloriæ crucifixiſſe, & [k] Deum Eccleſiam ſanguine ſuo acquiſiuiſſe, quum vtrumque ad humanam Chriſti naturam propriè ſpectet.

Reiectio Neſtorianæ tergiuerſationis de Filio Dei & Filio hominis in Scriptura.

Quæ de Filio Dei dicuntur, etiā de Filio hominis, & contra in Scriptura prædicari.

Idiomatum cōmunicatio in Scripturis vſitata & retinenda eſt.

h Ioan. 3.

i 1. Cor. 2.

k Actor. 20.

Quapropter Neſtorius in Scripturæ verbis eſt præpoſterè ſcrupuloſus, dum Chriſtum duplicem, vnum Dei & alterum hominis Filium conſtituit, ac vtrumque in precaria, non autem hypoſtatica, vel perſonali vnione coniungit. Veretur etenim, ne graui ſcelere ſeſe obliget, ſi Filij Dei nomen ei tribuat, qui ex muliere naſcitur, ſicque Mariam Dei matrem appellet. Sed multò magis vereri debebat, ſi ſaperet, quòd diuinam naturam ab homine Chriſto non ſine ſumma impietate diſiungat, & admirabilem vtriusque naturæ nexum in hypoſtatica vnione diſſoluat. Hoc enim nihil ſit aliud quàm Ieſum ſoluere, ſicut Beda Ioannem interpretatur, & iuſtæ damnationis promereri ſententiam, quæ à Leone Magno grauiter lata eſt, in hunc modum pronunciante: Anathemizetur Neſtorius, qui beatam Virginem MARIAM non Dei, ſed hominis tan-

Error Neſtorij detectus, quòd Chriſtū duplicem ſtatuat.

1. Ioan. 4.

Ex in eundē locū Beda. Epiſt. 83. & 97.

Damnatum à Leone Magno dogma Neſtorij.

Digitized by Google

tummodò credidit genitricem esse, vt aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis, nec vnum Christum in verbo Dei & carne sentiret, sed seperatim & seiunctim alium Filium Dei, alium hominis prædicaret: quum tamen manente illa incommutabilis Verbi essentia, quæ ei cum Patre & Spiritu sancto intemporalis atque coæterna est, ita intra virginea viscera Verbum caro sit factum, vti per id, quod ineffabile est Sacramentum, vno conceptu vnoque partu eadem Virgo secundùm veritatem vtriusq; naturæ, & ancilla Domini esset & mater.]

Quomodò contra Nestorium vtraq; natura in Christo constituenda & cõsiderãda sit.

Igitur Orthodoxi diuinitatem in Christo humanitati ita coniunctam & vnitam asserunt, vt sua vtrique naturæ solida proprietas maneat, & tamen ex duabus illis vnus Christus constituatur, dum hæ duæ naturæ in vnam personam cõiunguntur & coëunt. Quam coniunctionem trito vulgi nomine incarnationem dicere possumus, verbis autem explicare non possumus. Quanquàm ad huius mysterij cognitionem, si quid in rebus humanis aptum & commodum satis potest reperiri, hominis certè similitudo valdè consentanea videtur, vt idcircò veteres, præsertim [a] Iustinus, [b] Augustinus, [c] Cyrillus & [d] Damascenus, eâdem sæpè ac libenter vtãtur. Summa similitudinis in eo versatur: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus, vt verbis [e] Athanasianis vtamur. [f] Augustinus in hũc modum: Sicut in vnitate personæ anima vnitur corpori vt homo sit: ita in vnitate personæ Deus vnitur homini vt Christus sit.] Proinde Verbum cum natura humana ita coniunctum est, vt eam quę cõstabat carne & anima, assumendo sibi vniuerit, & sibi vniendo assumpserit. Hoc quoniam in MARIA & ex MARIA factum est, non potest illa Deum ac simul hominẽ Christum non concepisse atq; genuisse, quantúmuis præfractus & impudens Nestorius obluctetur. De quo iam satis sit (veremur enim esse prolixiores) Damasceni censuram attexuisse. Iure optimo & pro veritate, inquit, Deiparam incontaminatam nominamus Mariam: hoc enim nomẽ omne dispensationis mysterium cõmendat. Nam si Deipara est, quę genuit, re vera Deus est qui ex ipsa genitus est, re vera etiã & homo. Quomodò enim ex muliere genitus natusq; Deus est, ante sæcula hypostasin habẽs, nisi homo factus est? Si aũt ipse qui ex muliere natus est, Deus est, vnus est profectò qui ex Deo Patre natus est secundùm diuinã & sine initio substantiam, & qui nouissimis temporibus ex Virgine natus est secundùm initium habentẽ & temporalem substantiã, id est, humanã. Hoc autẽ vnam hypostasin, & duas naturas, & duas natiuitates Dñi nostri Iesu Christi significat. Christiparam aũt nequaquàm dicimus S. Virginem, quia id ad renuendum vocabulũ θεοτόκον, id est, Deipara & Dei genitrix, sceleſtus & odibilis, & cum Iudæis sapiens Nestorius adinuenit: vt vas contumeliæ, in contumeliam solius verè honoratæ super omnẽ creaturam Deiparæ, tametsi ipse cum patre suo diabolo disrumpatur.]

a In explic. fidei.
b Ad Dardan. ep. 57. et in Enchirid. c. 16.
c Lib. de incarnat. vnigeniti c. 8.
d Li. 3. fidei Ortho. c. 3.
e In Symbolo.
f Ad Volusianum epist. 3.

Damasceni de Nestorio sentẽtia, & defensio simul nominis Deiparæ.

Lib. 3. fidei Ortho. c. 12

Sceleſtus & execrãdus Nestorius dicitur Damasceno.

Vbi fraudem Nestorij prætérire non possum, nec debeo, qui Mariam dici Deiparam fassus est aliquando, præsertim quum in exilio versans, Ioanni Antiochęno gratificari vellet, ac idcircò illam vocem protulit: *Dicatur etiam Deigenitrix Maria, & contentiones tristes faceſſant*, sicut & suprà meminimus. Laudanda quidem ist hæc oratio, si è syncero pectore prodijsset: ille verò, vt erat versipellis, ludit in nomine θεοτόκου, & quod verbis agnoscit, re ipsa negat, à sensu Catholico semper alienus. Sic enim Deiparã intelligit, quæ Christum nudum hominem cõceperit ac pepererit, Christum, inquã, in quo velut templo diuinitas non inde ab ipso conceptu, verùm vel post acceptum baptisma, vt ex [g] Cassiano intelligimus, vel post ipsam à mortuis resurrectionẽ, sicut [h] Theophylactus meminit, cœperit habitare: tunc enim primùm Mariæ Filium Deificatum esse. Itaq; de Maria sic loquitur, quemadmodùm si quis Monicam Augustini Episcopi parentẽ esse dicat, nõ quoniam is talis ex matre gigneretur, sed quia ex puero vir ille factus, & à Valerio ascitus peruenerit ad episcopatum. Quid aũt ist huc est aliud, quàm fucum facere imperitis, & nefandã blasphemiam Christo irrogatã ad eius quoq; matrem deriuare? nimirùm vt duæ personæ Filij Dei & filij hominis fabricentur, & Maria non nisi hominem seu hominis filium genuisse fingatur, ne verum sit illud quod Angelus prædixerat fore, vt Filius Dei inde ab ipso matris vtero Mariæ quoq; Filius procrearetur. Eandem impostúram detexit Vincentius Lyrinensis, & sequẽti oratione perstrinxit: Non ita, inquam, S. Maria θεοτόκος, sed ideo potiùs, quia in eius sacrato vtero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quandam atq; vnicam personę vnitatem, sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est.]

De fraude Nestorij suum dissimulantis errorem.

Simulatè & in falsum sensum Nestorius admittit Mariam Deiparam esse.

g Lib. 1. de incar. Dñi.
h In cap. 9. Ioan.

Luc. 1.

Lib. aduersus profanas nouat.

Cauen-

Digitized by Google

Cauendum igitur inprimis fuerit, ne Mariam Dei matrem dici magis quàm esse putemus, néue ob solam appellationem θεοτόκου illam profiteamur, sicut Nestorius faciebat, eandem cõtra Ecclesiæ sensum nudi hominis matrem, qui in eius vtero natura Deus non fuisset, ex hæretico spiritu somnians. Vt autem cõmentum hoc impium explodatur, rectè ac sapienter veteres, qui contra Nestorianos disputant, Mariam verè ac propriè Deiparam esse dicendã verbis luculentis inculcant. Hinc illę loquẽdi formulę veteribus vsitatæ: Deus Mariam θεοτόκου propriè & veraciter demonstrauit, vt Sophronius loquitur Patriarcha Hierosolymitanus. Deiparam Dei genitricem Deiq; parentẽ & propriè & verè sanctã Virginem celebramus, sicut inquit Damascenus. Nam vt verus Deus est qui ex ipsa natus est, ita verè Dei genitrix verum Deum ex ipsa incarnatũ genuit.] Ac iterũ Damascenus: Propriè & verè Dei genitrix & domina, quę omniũ creaturarum dominatrix, ancilla & mater omniũ Conditoris effecta est.] Tùm Idelphonsi est oratio: Virgo MARIA iure Dei genitrix vocatur, quæ genuit Deum & hominẽ, Verbum caro factum: non vt cæteri nascuntur infantes, aut ex dono gratiæ fiunt homines, sed sicut B. Gregorius ait in Moralibus, salua proprietate vtriusq; naturæ, essentialiter in suam assumpsit personam hominem.] His consonat Nicetas Colossensis: Sanctam Virginem, quę illũ in carne peperit, Dei propriè vereq; matrem credo ait, & cõfiteor.] Eandem phrasim & sententiã sequitur Ioannes Maxentius, Mariam verè & propriè Dei genitricem appellans. Nec mirùm sanè, quum æquè cõuenienter in MARIAM, sicut in Elizabetham, quæ Ioannem Baptistam peperit, matris nomen cõpetat. Etenim vtraq; corpus siue corporeã substantiam suo filio subministrauit, licet nec illa Ioanni animã, neq; hæc diuinitatem Christo cõmunicârit. Totum enim parientes animal, vt Cyrillus inquit, quod ex anima constat & corpore, nõ partem peperisse dicuntur. Etenim Maria nõ minùs Filio, quam parens vlla proli de suo ministrauit, quandoquidẽ sine viri congressu & semine, ac è suo duntaxat puro sanguine, vt alibi monstrauimus, concepit, gestauit, fouit, peperit & lactauit Emanuelem, sola vt dicere potuerit, De meis visceribus Deum & hominem genui. Absit igitur, vt quisquam (Vincentij Lyrinensis verbis vtor) sanctam MARIAM diuinæ gratiæ priuilegijs, ac speciali gratia fraudare conetur. Est enim singulari quodam Domini ac Dei nostri, Filij autem sui munere, verissimè ac beatissimè θεοτόκος confitenda.]

In Synodo cõfirmata à Patrib. Cõcilij Constantinop. Li. 3. de fide Ortho. c. 12

Lib. 4. fidei Ortho. c. 15

Lib. de perpetua virginitate Mariæ & eius parturitiõe.

Lib. 20. thesauri ortho.

Lib. 3. Dialogorum.

Lucæ 1.

In tractat. de incarnat. Domini ad totius Aegypti Monachos.

Lib. aduersus prophanas nouationes

Veteres magno perè contendũt ꝓ nomine Deiparæ vsurpãdo ac retinẽdo, eoque perlibenter vtuntur.

MARIA non minùs mater quàm reliquæ parientes.

At fortasse quispiam dixerit: Si MARIA, vt asseris, hoc nomen promeretur, cur nõ eadem Diuinitatis, aut Trinitatis, aut saltem nõ Patris & Spiritus sancti mater agnosci atq; salutari possit? Nestoriana isthæc est obiectio, cui iampridẽ Ioannes Maxentius ita respondit: Non est diuinitatis genitrix, sicut tu nos credere autumas, quamuis verè & propriè sit Dei genitrix: quia non diuinitatem Dei Verbi, sed Deum Verbum ex se hominem factum, sicut superiùs dictum est, genuit.] Cyrillus idem cauillum hac oratione subuertit: Sancti Patres non dubitârunt sanctam Virginem dicere θεοτόκου, non quòd Verbi natura Deitasq; in sancta Virgine sumpsit exordium, sed quòd ex ea natum sit illud sacrum corpus animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum Dei Verbum, carnaliter natum esse dicitur.] Simplicius fuerit, si dicamus, MARIAM non aliter Deiparam asseri, nisi quatenus Dei nomen ad solam secundam in Deitate personam, quæ carnem sumpsit humanam, contrahitur, vt nimirùm Dominicæ incarnationis mysterium expressiùs cognoscatur. Sicut ergo illa Christum secundùm diuinam naturam non genuit, quod solius Patris est proprium, ita nec eiusdem Patris, neq; Spiritus sancti, neq; totius Trinitatis, sed solius Filij, cuius est propriũ humanæ naturæ coniungi, Mater illa existimanda est. Quibus de rebus hoc loco pluribus agere non est sanè operæpretium. Vbi discrimen etiam inter Christiparam & Deiparam obseruabimus, quod his verbis doctissimus Cyrillus ostendit: Licet grauis erroris accusari non possit, qui aliorum matres Christiparas appellare vellet, Deiparam tamen sine magno errore appellare neutiquam potest. Sola namque inter omnes sacra Virgo Christipara simul & Deipara appellatur, & esse dignoscitur, quandoquidem vna hæc non merum hominem, vt cæteræ solent, sed Dei Patris Verbum incarnatum & hominem factum peperit.] Rectè autem visum est Patribus Ephesinis, Christiparæ nomen, licet commodè accipi possit, reijcere & abolere, ne locus tergiuersandi, & suum

Lib. 3. Dial.

In epist. ad Nestorium missa, & à Syno. Chalcedon. cõmendata.

Epist. ad ꝓsbyteros & Monachos.

Mariã sic Deiparam dici vt temẽ diuinitatis vel Patris, aut Spiritus sancti mater haberi non possit.

Quomodò Maria Deipara cẽseatur ac dicatur.

Nullę creaturæ cõpetit esse vel dare principiũ personæ, naturæq; diuinæ.

Sola MARIÆ Christipara & Deipara nominanda est.

Cur Synodus Ephesina Christiparæ nomen reiecerit, et Deiparam vocari voluerit.

Digitized by Google

ſuum errorem apud ſimplices occultandi relinqueretur doloſo illi Neſtorio, qui hoc ſolum nomen de MARIA iactabat, ac Deiparam quidem dicere vel audire modis omnibus refugiebat. Sicut enim ex malis moribus bonæ leges natæ ſunt, ita ob hæreticorum peruerſitatem ſelectæ & propriæ loquendi formulæ in Eccleſia paulatim ſucceſſerunt, & ſingulari Patrum authoritate corroboratæ perdurant. Eoque ſtudio religioſa antiquitas nobis declarauit, corruptas fidei doctrinas ſiue hæreſeis non moderationibus & diſſimulationibus, vt multi hodie arbitrantur, ſed contrarijs omninò vijs, ac apertis rationibus confringi & aboleri oportere, ne aliôquin ſermo aduerſariorum admiſſus & receptus, vt cancer ſerpat, & ſerpendo vires exitiales apud multos acquirat. Igitur adeò diligens & ſeuera veritatis cuſtos eſt, fuitq; ſemper Eccleſia, vt non ſolùm hæreticorum congreſſus atque libros tanquàm peſtes deuitari, verum etiam eorum in loquendo morem, & ſubdolas voces non ſecus quàm Sirenum cantus, quæ multis perniciem adferũt, ſuſpectas haberi & caueri voluerit. Hoc modo Chriſtiferæ & Chriſtiparæ nomen exploſum eſt, non quia per ſe, vt diximus, incommodum ac intollerabile, ſed quia Neſtorianis tam amicum & familiare, vt eo, ad nomen Deiparæ obſcurandum & abrogandum, turpiter abuterentur.

Eccleſia recipit & probat peculiares loquendi formulas cõtra hæreticos vſurpandas.

Quomodò hæreſes extinguãtur.

Quã ſeuerè ſtatuerit in hereticos Eccleſia.

Chriſtiferam et Chriſtiparam hodie non dicimus ob Neſtorianos.

Epheſina interim Synodus nomen θεοτόκος primùm non excogitauit, ſed ab antiquis Patribus veluti per manus traditũ & acceptum, nouo & peculiari ſtudio, vti res poſtulabat, extulit & approbauit, omnibusq; mordicus in poſterum retinendum eſſe ſanciuit. Etenim negari non poteſt, vel antè Synodum Epheſinam multos & excellentes Theologos extitiſſe, qui Mariam θεοτόκον ſiue Deiparam publicè profeſsi ſunt, quẽadmodũ Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chryſoſtomus, Theophilus, Atticus, quibus & vetuſtiores Origenẽ & Euſebium licet annumerare. Sed quoniam ſingulorum proferre teſtimonia longum eſt, quorum ſanè [a] Cyrillus, [b] Theodoretus & [c] Ruſticus Diaconus meminerunt, nos Athanaſij duntaxat ac Epiphanij verba repetemus. Ille in hũc modum præclarè loquitur: Quandoquidẽ ipſe eſt Rex qui natus eſt ex Virgine, idemq; & Dominus & Deus, eapropter & Mater quæ eum genuit, & Regina & domina & Deipara propriè & verè cenſetur.] Ac rurſus in Dialogis, quos nobis Beza nuper fecit Latinos, quærenti Apollinarij ſectatori, Hominem igitur genuit Maria? Athanaſius ſiue Orthodoxus ita reſpondet: Nudum & duntaxat hominem nequaquàm, ſed Deum qui hominem induerat. Primùm enim Dominus fuit cum ea diuinè, & tùm demùm infantulus ex ea œconomicè, quamobrem etiam Deipara eſt MARIA. διὰ χαρὴν θεοτόκος ἡ μαρία, inquit.] Epiphanius verò, qui & ipſe Neſtorij præceſsit ætatẽ, MARIAM hiſce verbis ſcitè compellat: Sancta MARIA Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quæ nunc genuiſti eũ, qui olim in Paradiſo formauit Adam de luto. Tu enim es Deipara, quæ Verbum ex te incarnatum peperiſti. Deipara exiſtis, quæ Deum verbũ in forma ſerui concepiſti. Deipara exiſtis, quia Deum verbum ſuſcipiens, incarnatum peperiſti. Deipara exiſtis, quę ſola ſoliùs Dei vnigenitum Filium genuiſti. Non temporaneum Deum genuiſti ex te incarnatum, ſed æternum, qui ante te eſt, & ante omnia.] Equidem haud video, quid tùm ab Athanaſio, tùm ab Epiphanio clarius ad hoc nomẽ aſſerendum adferri, ac Neſtorianis fortius opponi poſsit. Quid multis? antiquiſsimi Orthodoxę fidei prędicatores ex Apoſtolica traditione Mariam Deiparam nominare, & matrem Domini credere, ſicut & Theodoretus comprobat, apertè docuerũt. Quapropter Chriſti genitricem dicere non eſſe blaſphemiã, vt mentitur Neſtorius, ſed negare θεοτόκον hęreticum eſſe, nos cum Ruſtico Diacono, ſi ſapimus, ſemper aſſeuerabimus. Cætera quæ ad Neſtorij cauſam pleniùs cognoſcendam, pluribusq; coarguendã pertinent, ex Epheſina Synodo peti poſſunt, eaq; nuper copioſè & luculenter, vt anteà nunquam, è Græcis conuerſa libris, & typis excuſa Ingolſtadij prodijt. Nos porrò Neſtorianæ ſectæ, quæ adhuc ſerpit, reliquias perſequemur.

Nomen (Theotocos) quomodò receptum in Synodo Epheſina.

Qui Patres ante Synodum Epheſinam vſi fuerint nomine Theotocon, ſiue Deiparæ.

Athanaſij & Epiphanij teſtimonia Mariam eſſe Theotocon.

Maria non hominem nudum genuit.

Epiphanij teſtimonium in Deiparæ laudem.

[a] In epi. ad Achatiũ, & in Concil. Epheſino.
[b] Lib. 4. hereticarũ fabularum.
[c] Cõtra Acephalos.
In Euan. de ſanctiſſima Deipara. Dialogo 4. de S. Trinit.
In ſer. Mariæ laudatorio, quem vertit Picus Canonicus Pariſienſis.
Lib. 4 hereticarum fabularum.
Lib. contra Acephalos.

CAPVT VIGESIMVM.

Diſputatio contra Mahometanos Neſtoriano fermento corruptos, et Pſeudochriſtianos, quibus Deipara nomen ingratũ eſt, ac itidẽ aduersùs Cæſarem Conſtantinum Copronymum.

BELLVM

BELLVM Nestorianis indictum rectè nobis confici non potest, nisi petitis etiam ac profligatis eorum socijs, qui sub eodem quasi duce militãt, Turcis siue Mahometanis. Quo nomine Saracenos aliosque omnes complector, qui pro suo Propheta Deiq; nũcio & Apostolo Mahometem colunt, hominem illum natione Arabem, officio vilem anteà mercatorem, pòst principem latronũ, religione impium atq; nefarium, doctrina nugatorem & fabulatorem insignẽ, animo demùm mirè ambitiosum, vt ex noua religionis forma, quã ipse populo scriptã tradidit, & simul ex imperij, quod inuasit, tyrannica occupatione gloriã sibi maximam compararet. Cæterùm quum iudicio ac eruditione parùm valeret, ad Sergium Pseudomonachum, eumq; nobilem Nestorianum se contulit, ac sub illo doctore tantùm profecit, vt præclara illa scilicet nouæ doctrinæ arcana, quæ Turcico Alchorano continentur, rudissimo populo promulgârit, adeoq; pro sacro Euangelio suis amplectẽda esse persuaserit, se interim Prophetam simul & Regem superbè venditans. Nihil autem aliud hic Alchoranus esse videtur, præterquàm fœtida cloaca ex omnium ferè antiquarum fabularum, & hæresum colluuione conflata, huc homines instituens, vt Christianam fidem tùm corrumpant, tùm abnegẽt, vtq; summam stultitiam cum perfidia maxima coniunctam imbibant ac profiteantur. Vnde qui tali obtemperant Legislatori, ad ventrem & pastum abiecti sunt homines, suamque fœlicitatem in carnis voluptatibus sibi promissis collocant, illudq; doctrinæ ac fidei genus, quod natura & rationis humanæ iudicio adplanditur, sibi maximè propositum tenent. Nam de Deo diuinisq; personis, & sacrosanctis fidei nostræ mysterijs homines prorsus animales, vti 1. Cor. 2. Paulus vocat, nõ intelligunt, quantúmuis interim ex veteris & noui Testamenti libris pannos quosdam, vt sic loquar, nobis surripiant, eosque suo Alchorano & Mahometicis fabulis assutos ostentent. Verùm quòd veteres hæreticos hæc Secta æmuletur, ac ex illorũ Ouo malo veluti pullus infœlix prodeat, exemplis clarissimis potest euinci. Etenim cũ Anthropomorphitis isti Deum corporeum stultè cõstituunt, & ne Cerdonianis de impietate cõcedant, impossibile esse contendunt, vt Deus filium habeat, quòd nimirùm vxore careat, sine qua filium gignere non possit. Igitur & cum Arianis Christum exuunt diuinitate, satisq; habẽt, sicut & Carpocrates fecit, sanctũ & excellentem illum Prophetam agnoscere. Et cum Sabellianis quidem planè conspirant, quod sacrosanctæ Ttinitatis mysterio cõtradicant, illudq; prorsus repudient. Sed neq; à Manichæorum furoribus sese abstinent, nihil vt eos pudeat Christum pro nobis passum, crucifixum & mortuum inficiari. Cum Ebionitis Iudaicam exigunt circumcisionem, atq; vt vita sunt impurissimi, non secus quàm Nicolaitæ, gaudent Polygamia: tùm ne minùs quàm Origenistę delirent, tetros dæmones sub mundi finem in Dei gratiam redituros, ac beatos fore somniant.

Quis fuerit Mahomes caput & doctor Mahometanorũ.

Mahomes à Sergio discit Nestorianismum, & promulgat Alchoranum.

Quid contineat Turcicus Alchoranus, & quales fructꝰ adferat.

In quibus Mahometani antiquis hæreticis sese cõforment.

Quid autẽ ego vanas istorum opiniones, ac damnatas iam olim hæreses, quę vix recenseri possunt, longiùs persequor? Mihi sanè mirari horrendũ summi Dei iudicium libet, cùm cogito, sceleratum & magicum hominẽ Mahometem, intra paucos annos, quũ Cæsar Heraclius imperaret, partim audacia tyrannica, partim insulsa impiaq; doctrina tantùm perfeciſſe, vt vrbes, prouincias, regiones maximas ad se sectamq; suam pertraxerit, ac paulatim non in Asia solùm, sed in Aphrica quoq; virus suum sparserit, hocq; tyrãnicum imperium tantis bellorũ successibus per se suosq; socios auxerit. Nã iustus, nostrisq; peccatis iratus Deus hos Ismaëlitas & Iudaicæ synagogæ Spurios nongẽtis abhinc annis potẽter admodùm regnare, & in Christianos desęuire sustinet. Verè in his flagellum Dñi grauissimũ experimur, cùm inter omnes hostes, qui in Christianę gentis perniciem coniurârunt, multis abhinc sæculis nullos alios vel immaniores, vel nocẽtiores terra mariq; grassari, & funestas Harpyas tamdiu agere videamus. Nec satis est horũ incredibili crudelitati, quòd vniuersum penè Oriẽtem per summam rabiẽ atq; nequitiã suo imperio subiectũ, & diabolica sua doctrina infectũ opprimãt: nostris adhuc finibus imminent, nostras fortunas magis ac magis eripiunt, in Christianũ sanguinẽ toti desęuiunt, ac demùm sicut Asiam & Aphricã sibi rabiosè subegerunt, sic etiã Europam reliquam omnibus viribus & artibus diuexare ac vastare pergunt, nullum his barbaris & furiosis conatibus finem imposituri, nisi (quod summus Deus clementer auertat) etiã veræ fidei & religionis lucem in Ecclesijs nostris extinguant, & impijs Mahometanæ sectæ cultibus Christianum orbem impleant ac profanent.

Mirabile Dei iudicium in Mahomete suam Sectam tàm facilè & amplè propagante.

Turcæ, hostes omnium maximi Christianorum.

Porrò

Digitized by Google

Mahometani cum Sergio cõspirant aduersus Deiparam.

Porrò vt ad institutum redeam, Mahometani Nestorianis etiam deteriores, à Sergio apostata quem dixi, tam peruersè instituti sunt, vt in hodiernum vsque diem nos impietatis incessant atq; damnent, quandoquidem Dei matrem MARIAM agnoscimus atque prædicamus. Id enim fieri non posse putant stupidi homines, nisi personam eandem vel Dei vel Deæ loco constituamus atque veneremur. Nec dissimile probrum nunc in Catholicos iacitur ab his, qui nouam religionis doctrinam amplectuntur, quia subinde vociferantur, MARIAM ita coli in Ecclesia, vt loco numinis habeatur atque adoretur. Multa enim sunt alia, in quibus inter vtramq; partem, Mahometanos atque Sectarios, haud malè conuenit, nisi quòd in quibusdam hi certè illos superare videantur. Vtrinque hominem libero arbitrio exuunt, nouæ legis proprium sacrificium è medio tollunt, plæraq; Sacramenta reijciunt, sacros ordines aspernantur, MARIAE & Sanctorum cultum ac ferias abrogant, pias imagines ex hominum aspectu submouent, aliaque demùm veteris Ecclesiæ & Catholicæ religionis probata instituta præse superbè despiciunt, subsannant, exterminantq;. In quibus tamen furor hæreticus Mahometanam crudelitatem frequenter excellit, Turcis quidem suam cuique religionem integram permittentibus, nec prohibentibus Christiana sacra in suis ditionibus publicè celebrari: Sectarijs verò sic nouam suam religionem inuehentibus, vt veterem aboleant, omnesq; eius cæremonias in templis mutent abijciantque. Nos verò alibi de MARIAE cultu rationem reddemus, quem, vt Ecclesiæ calumniatoribus nunc breuiter respondeamus, in Collyridianis damnamus, in Catholicis approbamus, in quibusdam non defendimus, qui aduersùs communem Ecclesię sententiam, inter Dei Mariæq; cultum discrimen obseruandum negligunt, ac pro pietate superstitionem exercent. Testamur & nos, quod Gallasius, licet Sacramentarius, alicubi scripsit: *De MARIA Virgine non potest idem dici quod de Christo, Deum esse. Illa enim tantummodò homo fuit.* Cùm Epiphanio semper & credidit, & docuit Ecclesia: Tametsi sanctum erat corpus MARIAE, minimè tamen Deus. Virgo ipsa erat, & honorata, non autem ad adorationem data, verùm ipsamet eum qui ex ventre eius carne est genitus, de cœlo verò è paterno sinu prodijt, adorauit.] Qua de re copiosiùs libro quinto differetur. Ac rursum cum eodem Epiphanio dicimus Orthodoxi: Non cœlitus venit MARIA cum corpore suo, neq; Deus est: sed ex conceptu & complexu viri & mulieris carnem accepit, & secundùm promissionem, sicut Isaac, corporatio eius est patrata.]

Mahometanos à nouis Sectarijs furore impio sæpè superari.

Catholici Mariam pro Dea, nec agnoscunt, neque colunt.

In 5. librum Irenei.

Maria Christũ adorat, & non adoratur, nec p Dea colitur.

Cõtra Collyridianos.

Maria Dea esse non potest.

Cõtra Antidicomar.

Mahometanis autem, vti planè agrestibus atque crassis fidei hostibus, in præsenti causa respondeti sat est, quod ante ducentos annos pro Christianis respondit Ioannes Cantacuzenus, æuo suo Rex Constantinopolitanus, qui deinde ad vitam priuatam simulq; religiosam sese contulit, & calamo magis quàm ferro syncerita-tem fidei aduersùs Turcarum dogmata sibi tuendam suscepit. Verba illius ascribam, quæ Mahometanam retundunt maledicentiam, simulque MARIAE causam & dignitatem nefariè oppugnatam egregiè vindicant. Nos equidem, ait, qui Christum profitemur, vnum Deum adoramus, Creatorem omnium, visibilium & inuisibilium, huiusque Verbum & Filium, Christum scilicet. Hæc vera sunt, nec sentimus aliter. Talem enim hunc credimus & fatemur. Diuam verò Virginem MARIAM creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem & confitemur, quòd huic similis homo nec natus sit, nec posthac ex viro & muliere nasciturus vsque ad consummationem sæculi. Et secundùm humanam quidem naturam eam Angelis inferiorem esse iudicamus, tanquàm hominem: honore autem & sanctimonia ipsam omnibus Angelis indubiè præferimus, eò quòd Verbum & Filium Dei secundùm carnem peperit: omnesque nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indesinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna. Hanc autem colimus non vt Deum, sed vt Matrem Filij Dei secundùm carnem. Cæterùm Anathema sit, quisquis vel duos vel tres pluréue Deos adorauerit: sed adoramus vnum Deum Creatorem cœli & terræ, omnium visibilium & inuisibilium.]

Testimoniũ Ioannis Cantacuzeni pro defensione cultꝰ, quẽ Christiani Mariæ tribuunt, & Mahometani sugillant.

Maria Dei creatura & ancilla, sed reliqs mortalibus præponenda, et Angelis honore præstantior.

Maria nobis aduocata & adiutrix, effectrixq; miraculorum.

Solꝰ Deus à Catholicis adoratur, Maria infra Deũ inuocatur.

In superiori testimonio nihil adferri, quod Patrum monumentis non sit consentaneum, licet obstrepant nouatores.

Offendit hæc confessio Rodolphum Gualterum Tigurinum, neq; alijs placere potest procul dubiò, quotquot de Sanctorum cultu, inuocatione, miraculis hoc sæculo Vigilantianis & VValdensibus potiùs, quàm Orthodoxis docentibus credunt atq; subscri-

Cum præfatur in opꝰ Confess. dicti Ioannis Cantacuze.

Digitized by Google

subscribunt. Cæterùm haud video, quid hîc eruditos & sapiẽtes iure possit offendere, qui in eandem sententiam tàm multa, tàm solida passim apud veteres dicta, scripta, facta, & in hunc vsque diem probata atque comperta esse meminerunt, quiq; sine Christi Mediatoris iniuria Virginem matrem suo modo inuocari atque coli in Ecclesia dicerunt. Certè multò ante Cantacuzenum Gregorius Magnus floruit, & similem confessionem edidit, MARIAM nempè sic à nobis coli, vt eam simul pro Dei ancilla & matre habeamus: ancillam quidem, quia Verbo æterno, vt nemo alius, ministrauit: matri verò, quòd æqualis Patri Filius in virgineis eius visceribus è Spiritu sancto & materna eius carne homo factus sit atque procreatus. Quid verò [a] Epiphanius? MARIA, inquit, solo Deo excepto, cunctis superior existit. Tùm [b] Ephrem in hunc modum illam inuocat: Tu meus portus ô Virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix.] Cæterùm de MARIÆ cultu & inuocatione, quæ à tot Patribus, Synodis, miraculis approbata, & semper in Ecclesia conseruata est, nos, vti promisimus, libro vltimo differemus. Fallit autem crassos Mahometanos, quòd sine fide, & secundùm carnem tantùm de sacris, sicut cœci de coloribus, iudicent, imperitè colligentes, MARIAM idcirco nobis Deam haberi, quia Dei genitricem illam prædicamus. Ridiculè cẽsent, sic nobis Deiparam dici, vt quòd Christus ab æternitate Deus est, id à MARIA homine desumptum esse existimemus. Qua de re iam anteà, quum Deiparæ nomen explicaremus, responsum est Nestorianis. Præterea cum sectariis habent sibi commune, quòd inter honorem eum, quo persona diuina, & quo MARIA Christi mater inter Sanctos alios decenter colitur ac honoratur, discrimen nullum obseruent, sicut Cantacuzenus paulò antè monstrauit. Stulti homines dum Pseudoprophetæ & idolo suo Mahometi tantùm non diuinos honores tribuunt, vanosque cultus sibi confingunt, aut confictos vsurpant, nostrum in MARIA colenda studium damnant. Quàm sunt autem isti ab omni vero Dei culu alieni, qui nec Patrem sine Filio, nec Filium sine Patre possunt cognoscere, nedum in Spiritu & veritate Deum colere & adorare? Insignes hypocritæ domesticam trabem facilè sustinent, & in alienis oculis tàm curiosè festucam inquirunt. O sanctuli & Cathari, quibus religio est Dei matrem agnoscere & honorare, ne aliôquin magno se crimine contaminent, si eandem Christiano cultu prosequantur. Quid verò si de honoranda Virgine matre maximè solliciti forent? omnem sanè operam scelesti luderent, quia nullum vel cum matre, vel cum aliis Dei domesticis communionem & pacem habere possunt, qui caput Sanctorum ignorant, illiique tàm petulanter insultant, vt alterum Barrabam, id est, suum Mahometem, præferant Redemptori, vtque crucem & mortem Domini perfidè abnegent, ac eundem in suis membris omni crudelitatis genere quotidie persequantur.

Li. 9. Epist. cap. 61.

In ser. Mariæ laudatorio.

b In precat. ad Mariam.

Quomodò errent Mahometani, Mariam Deam nobis exprobrantes.

Mahometani à vero Dei cultu, imò et cognitione alieni.

Mahometanos verè hypocritas esse.

Mahometanos Mariam frustrà hononoraturos, vt velint maximè.

Mahometem Turcę, sicut Barrabam Iudæi Christo anteponunt.

Nihil ergo mirum est, matrem ab illis negligi, qui suæ sectæ tenebris impediti, abiiciunt Filium, quem vt è suo sublimi throno exturbare possint, sacrilegi summa illum excellentia, id est, diuinitate fraudare ac spoliare contendunt. Quid enim scirent ac eructarent aliud, præterquàm quod ex fœtido Alchorani sui fonte depromptum imbiberunt, in hunc nempe modum: *Sciendum, eos incredulos esse, qui Iesum MARIÆ Filium Deum esse dicunt.* Ac rursus, vt eandem impietatem confirment: *Omnes*, inquit, *dicentes, Christum MARIÆ Filium Deum existere, mendaces inuenti sunt atque increduli. Christus MARIÆ Filius non est, nisi nuncius Dei: quia & ipsum plures nuncij præcesserunt, materque eius & ipse commestibilibus vescebantur.* Verùm hæc quoque Nestorianismum redolent, quum præter Photinum Nestorius Christum ex MARIA genitum quidem fateatur, summisque illum laudibus vehat, sed tamen non nisi hominem faciat, illumque propria exuat diuinitate, quam in sacris literis vt clarissimè, ita sæpissimè confirmatam habeamus. Quanquam ne hîc quidem sibi constat monstruosus ille Alchoranus ex meris fabulis erroribusque conflatus, qui Christum aliquando plusquàm hominem prædicat, si verba eius ritè considerentur. *Christus Iesus*, inquit, *Filius est MARIÆ & Apostolus Dei, & Verbum Dei, quod in ea posuit per Spiritum sanctum.* Et rursus loquitur in Alchorano Deus: *Dedimus Iesum Christum Filium MARIÆ, vt faceret prodigia & miracula manifesta, & perfecimus eum per Spiritum sanctum.* Prætereà de Christo testatur, quòd suæ matri per Angelum sit annunciatus, per Spiritum sanctum sanctificatus,

Cap. 12. Alchoran.

Ibidem.

Mahometani cum Nestorio contra Christũ conspirant.

Christus in Alchorano iã negatur, iam asseritur esse Deus.

Quàm excellẽter de Christo loquatur Alchoranus.

Digitized by Google

catus, nec operatione naturæ, sed Dei virtute conceptus, & ex MARIA Virgine sanctissima, & supra mulieres omnes munda procreatus. Fatetur idem Euangelica miracula, quoniam Christus cæcos illuminauit, leprosos mundauit, & mortuos ad vitam excitauit. Nec potuit idem Christus non eximius esse Doctor, cùm secundũ Alchoranum Deus illi dixerit: *O Christe considera, quomodò dedi Spiritum sanctum vt loquaris: In cunabulis docuisti librum, & sapientiam, & legem Moysi, & Euangelium.* Quid ergo habent insani Mahometani, si suo credunt Alchorano, cur nobis vitio ludibrioque vertant, quòd Christum Deum, & MARIAM Dei matrem esse testamur? Legunt enim in eodem Alchorano, hunc MARIÆ Filium non modò sanctissimum hominum, & omnium gentium faciem, sed quod multò est augustius, Dei Verbum, Dei Spiritum, Dei Animam esse. Quòd si Dei Verbum est, cur non eiusdem erit cum Patre naturæ? Si Dei Spiritus, quomodò à Deo mittente diuersus aut separandus? Si Dei anima, cur ipsa diuinitas minùs, quàm quod humanum est, Christo attribuatur? Neque pudet tamen istos, suum Prophetam & Dei nuncium, vt appellant, Mahometem tanti facere, vt impurissimum hominem, siue vitam, siue doctrinam spectes, Christo Domino, id est, tenebras luci, mendacium veritati anteponant, Christique cultores Vatiniano odio, ferro etiã atque igne palàm infectentur. Tàm pulchrè isti canes præceptum obseruant, quod in in suo Alchorano habent expressum, vt libros Moysi & Christi, aliorumque Prophetarum firma fide complectantur.

Vanitas & impudẽtia Mahometanorum, quòd nobiscum Christum in suo Alchorano prædicatum nõ agnoscant.

Mahometani suũ Mahomet. Christo Domino audent præferre.

Ioan. 1.

In 1. ca. Alchorani.

Iam verò quemadmodùm Christum MARIÆ Filium, vt diuinum hominem, agnoscunt, mirisque laudibus extollunt, ita de ipsa etiam MARIA, licet eam Dei genitricem pernegent, tamen, vt hoc etiam adiiciam, honorificè admodùm ac reuerenter loquuntur. Nec mirùm, quando in suo Alchorano, quo nihil habent antiquius, illam frequenter laudari, & ab ipsis etiam ornari Angelis certissimè deprehendunt. Etenim Angelorum hæ voces illic recitantur: *O MARIA cunctis viris fœminisq; præclarior, soli Deo perseueranter studens.* Ac rursus ab eodem dicitur. *O MARIA, Deus vtique elegit te, & purificauit te: elegit te claram super mulieres sæculorum.* Iterum verò: *O MARIA, Deus annunciat tibi Verbum ex ipso: nomen eius Iesus Filius MARIÆ, & erit honorabilis in hoc sæculo & in futuro.* Quid autem eo luculentius? *MARIA se dirigendo nil malitiæ aut prauitatis operata est: vnde nostram ei animam insufflauimus.* Adeò enim MARIAM Alchoranus extollit, vt inter fœminas omnes illam sanctissimã & lectissimam, sed & Virginem simulq; Christi matrem esse confirmet, multaque de illa recitet, quæ cum literis Euangelicis quadrare videantur. Certè non obscura & illa Mahometis vox est: *E viris multi perfecti fuerunt: nulla autem ex mulieribus vnquam perfecta fuit, nisi MARIA mater Iesu.* Et quoniam non solùm Alchoranus, sed etiam liber Alkoan magnæ apud istos authoritatis est, audiant ex eo etiam, qui nos non audiunt, Dei vocem ita sonantem: *Nullus de filiis Adam nascitur, quem non tangat Satan: & ideò plorat vociferãs ex eius tactu, præter MARIAM & Filium eius.* Vbi ne quis fortasse, quandoquidem sacris profana miscemus, temerè offendatur, iam suprà monuimus satis, quo nos consilio, non solùm hæreticis, sed etiam Ethnicis profanisque testimoniis nonnunquam vtamur, rati hęc ipsa Mahometana dicta, quæ citauimus, suo loco & tempore quibusdam vsui esse posse. Primùm enim huc conferunt, vt eorum etiam, qui sunt foris, suffragiis & confessione, Christiana veritas & firmior & pulchrior appareat. Deinde Spiritus sancti vaticiniũ hinc magis elucescit, quo prædictum est, fore, vt generationes omnes in MARIÆ beatitudine prædicanda versentur: id quod etiã in Mahometanis hactenus impleri non semel quidem Lyranus indicauit. Postremò eiusmodi sententiæ nos admonent, iure illos coargui, qui etsi Christiano nomine gloriantur, tamẽ animi peruersitate, & linguæ calamiq; virulentia impios Turcas propemodùm superare videntur, quando in ordinẽ redigunt, imò & peccatricem fœminamq; vulgarem faciunt eam Virginem, quam à nostra fide alieni Mahometani tantoperè suspicunt, sanctissimam prædicant, à peccato immunem faciunt, & reliquis fœminis omnibus anteponunt. Habent interim aduersarij cum Mahometanis hoc sibi commune, vt MARIAM verbis quidem prædicent, sed re ipsa insectentur, omnemque illius cultum contemnere, & vbicunque possunt, abrogare gaudeant. Ego verò singulare hoc & metuendum Dei iudicium esse puto, quo iampridem factum est, vt sepulti Nestorianorum cineres per Mahometanos non solùm resuscitarentur,

Mahometani iuxta suum Alchoranũ de Maria prẽclarè sentiunt ac loquũtur.

In 5. cap. & 74. Alchorani.

Maria sola perfecta inter omnes fœminas iuxta Mahometẽ

Mariam non tetigit Satan, nec eius Filium, vt Turcę fatentur.

Quorsum conferant testimonia Mahometanorum de dignitate Mariæ producta.

Luc. 1.

In cap. 8. Esaiæ, & in Apologia cõtra Iudæũ.

Quĩ Christiani hodie sint peiores in Mariæ causa Mahometanis

Hæretici & Mahometani Mariã verbis prædicare videntur, quã re ipsa insectantur.

Digitized by Google

rentur, sed etiam in maiore orbis parte dispersi flammas ingentes ederent, quæ cum summa hominum pernicie longe lateque tot sæculis grassarentur. Habeant verè sibi ac seruent insani Turcæ, vt reliquarum hæresum, sic etiam fœces doctrinæ Nestorianæ, vt porrò in Christum petram incurrant, & ab illo feriantur, cuius sacrosanctam abiiciant diuinitatem. Vindicabit is quoque matris honorem, si in illam blasphemi esse, & contra stimulum, vt inquiunt, calcitrare pergant, Iudæis perfidis in hac quidem parte nihilo meliores.

Nestoriani dogmatis reliquiæ multis hactenus pernicioſæ, & à Turcis propagatæ fuerunt.

Nec est intereà, cur & veteres & noui isti Nestoriani nos insectentur, stulteque vociferentur, quòd nemo se antiquiorem pariat, & idcircò MARIAM Deiparam non posse rectè censeri. Hunc nodum Cassianus ita dissoluit: Non solùm antiquiorem se MARIA peperit, sed & ipsum sui autorem, omniumque progenitorem. Facta est parentis parens: quia quàm facile Deo fuit, vt hominem nasci faceret, tàm facile vt ipse ex homine nasceretur.] Proinde quod aliis creaturis nullis competit, MARIÆ certè magno Dei miraculo cõpetit, antiquum nempe dierum & omnis creaturæ primogenitum parere, illudq; Verbum quod erat in principio apud Deum, per quod facta sunt omnia, carne vestire, non sua quidem, aut naturæ vi, sed singulari & admirando diuini Spiritus opificio, vt secunda in Deitate persona id, quod ante MARIAM erat, sibi propriũ retineret, & rursus quod non erat, id ex MARIA secundùm Gabrielis promissum assumeret, atq; ita non Dei modò, sed & MARIÆ primogenitus simul & vnigenitus esset. Quamuis enim Christus aliud ex Patre, aliud ex Virgine, sicut Gregorius Magnus prudenter annotauit, non tamen alius ex parte, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre: ipse qui fecit, ipse qui factus est: ipse ante sæcula de Patre sine matre: ipse in fine sæculorum de matre sine Patre.]

Li. 4. de incarna. Dñi.

Ioan. 1.

Luc. 1.

Li. 18. Moral. ca. 27.

Non absurdum esse, quòd Maria pariat se antiquiorem. Maria sola parẽs parentis effecta.

Agnoscendum eximium Dei miraculum in eo, quòd Maria sit Deipara.

Cæterùm omissis Mahometanis, quos immanes & sanguinarios Ecclesiæ Christianæ hostes iratus nobis Deus excitauit, illos modò petamus Pseudochristianos, qui pro domesticis ac fratribus censeri postulant, ac nihilo secius parùm aut nihil referre putant, de nomine θεοτόκου, quod sacris literis expressum non est, digladiari. Sunt itidem, qui Dei matrem vel nominare vel nominatam audire, tàm delicati ægrè sustinent: neque pauci habent in vsu, vt Christi matrem nunquam non dictitent, Dei verò genitricem vix vnquam reuerenter appellent. Nos verò tùm manifestos, qui apud Polonos & Hungaros insaniunt, tum occultos Antimarianos non solùm agnosci, sed etiam corrigi desideramus, & cauendum inprimis arbitramur, ne in ipso etiam sermonis genere vel Nestorianis, vel sectariis vllis potiùs, quàm Ecclesiæ Catholicæ matri gratificari, & sanctissimis Patribus cõformari velle videamur. An verò leue peccatum est, in dubium reuocare, vel ipso loquendi vsu labefactare, quæ nobis columna veritatis Ecclesia præscripsit, ac sacra vetustas sine scripto credenda & confitenda tradidit ac reliquit? Præclarè quidem admonet Augustinus: Liberis verbis loquũtur Philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum auriũ pertimescũt: Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia etiã de rebus, quę his significantur, impiam gignat opinionem.] Tùm verè non minùs, quã prudenter quidam, licet Ethnicus, docet, verba à vetustate repetita autoritatem antiquitatis habere, adeoque maiestatem quandam adferre orationi. Probat igitur, consecratis vtendum esse vocabulis, præsertim si quæ immutari vetat religio, cuius & voces & formulas proprias manere tantò magis necesse est, quãtò plus periculi ex illorũ mutatione consequi cernimus. Sanorum verborum formam nobis retinẽdam etiam Apostolus commendauit, multoque seueriùs hanc legem, si adesset, nobis confirmaret, ob communem & effrenem illorum audaciam, qui vt suos tegant ac defendant errores, ad nouas voces confugiunt, suique sermonis fuco & coloribus simplicis veritatis lumen tùm obscurare, tùm extinguere consueuerunt.

In eos, qui Deiparã dicere detrectant.

Lib. 10. de ciuitat. Dei, cap. 23.

Quint. li. 1. Orat. instit. cap. 11.

2. Timot. 1.

Non solùm cauẽdi, sed & corrigẽdi siue manifesti, siue occulti Antimariani, suum Deiparæ honorem admittentes.

Etiam ipso loquendi vsu confitenda est fidei veritas, & cauẽda bonorum offensio.

Christianis nõ minùs quã Philosophis ad certam regulã est loquendum.

Verborum licẽtia impiam sæpè gignit vel cõfirmat opinionem.

Proprias religionis voces & formulas mordicus retinẽdas esse.

Actione 5.

Sanè Concilij Chalcedonensis Patres, qui laudem puræ doctrinæ & religionis maximam meruerunt, vt sensum & spiritum Ecclesiæ nobis comprobent, vno velut ore proclamant illud: Christus Deus est, sancta Virgo θεοτόκος: Sancta MARIA θεοτόκος scribatur. Qui nõsic capit, Hęreticus est. Nestorianos mitte foràs.] Cum his congruit, quod Hellanicus Rhodi Episcopus in Concilio Ephesino dixit: Sanctam Virginẽ MARIAM Dei genetricem confiteor: anathema verò sit ei qui non credit.] Nec dis-

Synodus Chalcedonensis & Ephesina iubẽt Mariam Deiparam dici.

Digitized by Google

similis fuit Patrum reliquorum confessio in eodem Concilio Ephesino, quod ex primariis quatuor, vnum est, ac summam in Ecclesia tenet authoritatem, hancque certissimam fidei regulam promulgauit, Dominum nostrum Iesum Christum in vna eadēque persona verè Deum ac hominem adorandum ac prædicandum esse: matrem verò eius Virginem, quæ illum carne indutum peperit, Dei genitricem iure vocari atq; celebrari. Nihil ergo mirum, quod Rusticus Diaconus, quemadmodū in Ecclesiæ schola erat edoctus, hoc apertè pronunciauit: Negare θεοτόκον hæreticum est, dum & diuinitus inspirata Scriptura dicat, & hoc sæpiùs: mater Iesu, & ex qua genitus est Iesus, qui dicitur Christus. Insuper si Deus est ille, quem genuit, rectè dicitur θεοτόκος: & quia Christus est, qui natus est, rectè dicitur χριστοτόκος. Ampliùs si Dei genitrix existens, Christi genitrix non est Christus, quod abśit, non erit Deus ratione conuersa. Si enim qui χριστοτόκον confitetur & θεοτόκον abnegat, Christum non dicit Deum, qui Dei genitricem confitetur, & Christi genitricem refutat, similiter Deum denegat esse Christum. Proinde quisquis Orthodoxus est, libenter cum Basilio Magno dixerit: Confiteor Filij Dei incarnatam οἰκονομίαν, deinde sanctam MARIAM, quæ secundùm carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans.]

Hæreticum est, negare Mariam θεοτόκον, quia Scripturis aptè repugnat.

Lib. contra Acephalos.

Luc. 1. & 2. Matt. 1. et 2.

Ex Concil. Niceno secundo.

Quid ergo frontis ac mentis omninò habuit Princeps & Imperator apud Græcos Constantinus, qui tametsi Christiano nomine gloriaretur, tamen MARIAM non eo est dignatus honore, vt Dei genitricem vocaret, adeoque ne quis MARIAM θεοτόκον in posterum nuncuparet, legem nefariam promulgauit? Eiusdem illa fuit vox non sine blasphemiæ spiritu profusa: *Maria quoadusq; Christum gestauit in vtero, honore digna fuit: eum porrò vbi enixa est, nihil fœminis aliis dignitate præstitit.* O insanum hominem, qui Venerē libentiùs quàm MARIAM semper benedictam, semper gratia plenam coluit, qui Dæmones inuocauit, pueros mactauit, & victimas humanas in sacris nocturnis sacrificās obtulit: qui denique magus potiùs, quàm Christianus dici haberique meruit. O impiū & stolidum Legislatorem, qui dignum Copronymi cognomentum à stercore sumptū accepit, maliciæ domicilium, & multorum capitum draco, vt quidam appellat, aut sicut Suidas affirmat, mortalium omnium impurissimum, & grassantium eo sęculo Iconoclastarum valdè furiosum caput, quique post sanctarum reliquiarum ludibria, post sacrarum ædium deuastationes, post multorum piorum cædes, cum omnium mortalium gaudio mortem funestissimam cum summa desperatione coniunctam, dignum certè tàm sacrilego præmium, tulit. Huic paternæ impietatis hæredi, mali quippe corui, Leonis Isauri, malum, vt inquiunt, ouum fuit, damnatæ infamis Nestorij causæ, imò & Saracenorū & Iudæorum execrandæ perfidiæ libuit patrocinari: huic Mariæ χριστοτόκον potiùs, q̄ θεοτόκον appellare placuit, nimirùm vt pestilentis erroris venenum, quod priùs effusum perierat, rursus plenis poculis ipsa pestis mortalium orbi propinaret.

Constantinus Copronymus, Mariam Deiparam dici vetat, ac in eam publicè est contumelioſus.

Quæ impietas ac turpitudo huius fuerit principis Constantini.

In Collectaneis. Vide Paulū Diac. li. 21. & Zonarā li. 3. sicut & Cedrenum & Michaēlē Glyscam in Annalibus.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

De MARIA cōplures olim hæreses extitisse, quas Ecclesiæ censura damnârit, et nos etiā condēnare debeamus.

SATIS hucusque monstrauimus, ac nobis etiam tacentibus res ipsa fateri cogit, non paucos neq; vulgares MARIÆ obtrectatores & aduersarios iampridem extitisse, qui vnà cum suo maledicto parente, id est, antiquo serpente aduersùs benedictam hanc mulierem magnis se viribus opposuerint, ac valdè furiosè pugnârint. Qui quum veritatis ac rationum pōdere destituerētur, & MARIÆ tamen causam aliqua saltem ex parte suspectam & inuisam efficere in votis haberent, quid aliud demùm facerent, nisi vt inuidia, odio, mendaciis & fraudibus se suasque copias armarent atq; defenderent? Ac fuit id ferè propriùm hæreticorum, qui furiis quibusdam agitati, inde ab initio in Christum nostræ salutis Principem irruerunt, vt ne à matris quidem eius iniuria sibi temperarent, diuino, ni fallor, numine sic prouidente, vt mater & filius, quibus nihil potest esse coniunctius, ab eisdem etiam hostibus & fidei corruptoribus plęruną; impeterentur. Cuius rei testes esse possunt Cerdoniani, Hebionitę, Valentiniani, Apollinarij, Manichæi, Colliridiani, Nestoriani,

Quō spectārint multi & potentes Mariæ aduersarij.

Ab initio Christi hostes Mariā simul oppugnāsunt.

Digitized by Google

riani, Euthychiani, Iconoclastæ, vt reliquos id genus Satanæ ministros mendaciiq; satores, qui cum MARIA & eius filio bellum commune gesserunt, silētio prætereamus. Nec enim nobis est animus, hæreseis omnes de MARIA tot ætatibus excitatas atque disseminatas, Patrum verò diligentia iam olim rectè sancteque damnatas persequi. Nostro quidem instituto satisfeciſſe videbimur, si nouos MARIÆ hostes in medium maximè protraxerimus, & iuuante Christo illos gladio Spiritus vtcunque prostratos atque iugulatos reliquerimus. Prodest interim nō ignorare, qui primi falsa seuerint dogmata, quiq; illa iam pridem extincta hoc nostro sæculo in orbē reuocārint, quòd hereseis suam ad originem reuocasse, sicut Hieronymus admonet, quodammodò refutasse sit. Præcipuos autem errores, quos antiqua impietas aduersùs MARIAM inuexit, equidem haud scio, an quisquam aptiùs q̄ Bernardus, vno sit veluti fasce complexus. Bernardi verba ipsa subiūgam: Nimirūm MARIA est quondam à Deo promissa mulier, serpētis antiqui caput virtutis pede cōtritura, cuius planè calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa: sola enim contriuit vniuersam hæreticam prauitatē. Alius non de substantia carnis suæ Christum edidisse dogmatizabat: alius pāruulum non peperisse, sed reperisse sibi labat: alius ante vel post partum viro cognitam blasphemabat: alius Dei matrem audire non sustinens, magnum illud nomen, θεοτόκον, impiissimè suggillabat. Sed cōtriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, & beatam eam dicunt omnes generationes.]

Non omnes, sed recentiores magis errores, qui ad Mariæ causam pertinent, in hoc opere cōfutari.

Prodest hæreses ad suam originē reuocare.

Ser. de Maria Virgine ex verb. Apocalypsi. Genes. 3.

Hîc ego Bernardum vt generosum Christi athletam, & strenuum MARIÆ propugnatorem videre videor, quia varia & execranda hæreticorum monstra vno velut ictu sternat atq; cōficiat. Ex his profectò Cerdon, Marcion, Manichæus æquè in Christum ac MARIAM impij, neque Christo carnem, neque MARIÆ carnis substātiam ad Christum procreandum concedunt. Valentinus & Apelles vt Christum ex MARIA nihil accepisse contendant, corpus illi partim è cœlo allatū, partim ex elementis acceptum affingunt. Cerinthiani & Hebionitæ Virginē ante partum corruptam, & ex Ioseph o grauidam factam, audent dicere. Iouinianus in partu, Heluidius post partum illi laudem saluæ pudicitiæ tollit. Demùm Nestorius non Dei, sed hominis duntaxat matrem statuit & agnoscit. Sed enim omne hoc genus Mariomastigū, pugnante pro matre Filio & Ecclesia, sicut sole densas atræ noctis tenebras dissipante, tandem detectum, dissipatū, elisum est, vt verissimè rectissimeque Bernardus dixerit: Contriti sunt MARIÆ insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, & beatam eam dicunt omnes generationes.]

Expenduntur superiora verba Bernardi ad præcipuas hereses circa Mariæ causam inquirendas.

Mariæ aduersarios omnes in nihilum redactos esse.

Quandoquidem porrò de multis & antiquis erroribus, quos impij contra Dei & Dñi nostri matrem perniciosè sparserunt, hoc loco agi cœptum est, operæpretium facturus videor, si variis è veterum monumentis aliquot protulero Anathematismos. Ita.n. fiet, spero, vt falsę ac pestilentes de MARIA doctrinæ, quas deinde, vt ostēdemus, iudicauit atq; damnauit magistra veritatis Ecclesia, rectiùs cognoscantur, & cognitæ diligentiùs caueantur. Neq; verò potest nō frugiferum videri, si Ecclesiæ Canones, veluti præsentia, quædā antidota proponantur, quæ Christianos animos aduersùs toterrorū pestes, quot in MARIAM iam olim excitauit Satan, præmuniant: quandoquidem si præsentem spectes ætatem, omnium ferè oppressarum hæresum virus aut nunc impunè grassatur, aut paulatim repullulascit. Accedit, quod hic veterum errorum index & annexa damnatio nō obscurè testatur, quàm sedula pietas, & pia sedulitas in nostris eluxerit maioribus, qui sæpè ac multùm ad MARIÆ gloriam vindicandam sua Cōcilia, suos Conuentus, suas Synodos, suasque sententias contulerunt, & in profligandis erroribus, qui cum MARIÆ dignitate pugnarent, nihil ferè intentatum reliquerunt. Quòd si fortassè quidem in his Canonibus, qui sequuntur, maiorem explicationis lucē desiderabunt, hi meminerint, interpretes alicubi obscuriùs, quæ apud Græcos clariora sunt, latinè vertisse, & constantem piæ vetustatis obseruēt morē, quo factum cernimus, vt quæ latè patent, paucis verbis sæpè cōprehendantur, vtq; fidei doctrina summatim explicetur, aut solis etiam damnatis erroribus, de quibus maximè contēdebatur, breuiter indicetur. Nihil verò dubitet quisquam, hos alioſq; similes Patrum anathematismos (plures enim extant q̄ à nobis repetūtur) ab illo Doctore & Ecclesiæ rectore profectos, illiq; maximè tribuendos esse, quem Christus apud suos mansurum,

Quorsū sequētes Anathematismi proponātur, et quem fructum adferre possint.

Quis veteris Ecclesiæ fuerit mos in Canonibus proponendis.

Ioan. 14. & 15.

Digitized by Google

omnémque veritatem docturum perpetuò esse promisit. Sic igitur habent vel Canones, vel Anathematismi, præsertim in Synodis pronunciati.

Si quis hominem solum dixerit Filium, qui ex MARIA est, anathema sit. Ex Concil. Syrmiensi sub Iulio Papa I.

Si quis Deum & hominem ex MARIA dicens, Deum ingenitum eundem intelligit, anathema sit.

Si quis Christum Deum, filium Dei ante sæcula ministrantem Patri, ac omnem creationem non dixerit, sed ex quo ex MARIA natus est, ex eo dicit filium & Christum esse vocatum, & initium accepisse, vt Deus esset, anathema sit, sicut Samosatenus.

[a] Anathematizamus Photinum, qui Hebionis hæresin instaurat, qui Dominum Iesum Christum tantùm ex MARIA Virgine confitetur. Anathematizamus eos, qui duos filios asserunt, vnum ante sæcula, & vnum post assumptionem carnis ex Virgine. a Ex Romana Synodo sub Damaso Papa.

[b] Si quis non confitetur, Deum esse secundùm veritatem Emanuel, & propterea Dei genitricem sanctam Virginem (peperit enim secundùm carnem factum Dei Verbum, secundùm quod scriptum est: Verbum caro factum est) anathema sit. b Ex Cõcil. Ephes. sub Cœlestino Papa & Theodosio. Ioan. 1.

[c] Si quis non confitetur Dei Verbi esse duas natiuitates, vnã quidem ante sæcula & sine tempore ex Patre incorporaliter, aliam verò eiusdem in vltimis diebus descendentis de cœlo, & incarnati ex sancta Dei gloriosa semperque Virgine MARIA, qui natus est ex ea, talis anathema sit. c Ex 5. Synodo Constãtinopolita.

[d] Si quis abusiuè, & non verè Dei genitricem dicit sanctam gloriosam semperq; Virginem MARIAM, aut per relationem tanquàm homine purè nato, aut si quis hominis genitricem vocat eam, aut Christi genitricem, vtpotè Christo non existente Deo, & non specialiter & secundùm veritatem Dei genitricem eandem confitetur ob id, quòd ante sæcula à Patre genitus, Deus Verbum in vltimis diebus ex ea incarnatus & natus est, atque ita piè sanctam Chalcedonensem Synodum Dei genitricem eam confiteri, talis anathema sit. d Ibidẽ Canone 6.

[e] Si quis secundùm sanctos Patres non confitetur, propriè & secundùm veritatem ipsum vnum sanctæ & consubstantialis & venerandæ Trinitatis Deum Verbum è cœlo descendisse, & incarnatum ex Spiritu sancto & MARIA semper Virgine, & hominem factum &c. condemnatus sit. e Ex Lateranensi Synodo sub Martino I. Canone 2.

[f] Si quis secundùm sanctos Patres non confitetur, propriè & secundùm veritatem Dei genitricem sanctam, semperque Virginem & immaculatam MARIAM, vtpotè ipsum Deum Verbum specialiter & veraciter, qui à Deo Patre ante omnia sæcula natus est, in vltimis sæculorum absque semine concepisse ex Spiritu sancto, & incorruptibiliter eam genuisse, indissolubili permanente & post partum eiusdem virginitate, condemnatus sit. f Ibidẽ Canone 3.

Si quis secundùm sanctos Patres non confitetur, propriè & secundùm veritatẽ ipsius & vnius Domini nostri & Dei Iesu Christi duas natiuitates tã ante sæcula ex Deo & Patre incorporaliter & sempiternaliter, quàm de sancta semper Virgine MARIA corporaliter in vltimis sæculorum temporibus: atque vnum eundemq; Dominum nostrum & Deum Iesum Christum consubstantialem Patri secundùm Deitatem, & consubstãtialem homini & matri secundùm humanitatem, ac eundem passibilem carne, & impassibilem Deitate, circumscriptum corpore, incircumscriptum Deitate, eundem inconditum & conditum, terrenum & cœlestem, visibilem & intelligibilem, capabilem & incapabilem, vt toto homine, eodemque & Deo, totus homo reformaretur, qui sub peccato cecidit, condemnatus sit. Ibid. Cã. 4.

Impium dogma Nestorij omnes anathematizamus. Cunctus orbis terrarum anathematizat impiam religionem Nestorij. Qui hunc non anathematizat, anathema sit. Hunc recta fides anathematizat. Hunc sancta Synodus anathematizat. Qui cõmunicat Nestorio, anathema sit.] Ad eundem ferè modum Chalcedonensis & quinta Synodus Nestorium, eiusque de MARIA sententiam grauissimè condemnârunt. Idem est ferè iudicium Episcoporum ex Ægypto, ita scribentium: Ex Concil. Ephesino.

Anathema denunciamus omni hæresi tùm Arrij, tùm Eunomij, tùm Manetis, tùm Nestorij, tùm eorum, qui dicunt, carnem Domini nostri de cœlo delapsam, & non ex MARIA Deipara & semper Virgine sumptam, eamque nostræ omnium carni omninò, peccato excepto, similem. Episcopi Ægyptij in epist. ad Imperat. Marcianum, vt narrat Euagrius lib. 2.

His

His adiungi possunt Canones, nõ quidem in Catholica & legitima Synodo conditi, sed ab his facti, qui nomen septimę Synodi apud Nicæam celebratæ falsò sibi vsurpârunt. At si sensum verborũ spectes, Catholici & illi Canones dici possunt, nec ab vllo hactenus Catholico reprehenduntur, & ne ab Epiphanio quidem Diacono, qui reliquos eiusdem Concilij Canones ex professo impugnauit atque damnandos ostendit. Prior autem Canon qui sequitur, ex Ephesina Synodo, alter à [a] Germano Constantinopolitano desumptus videtur:

[a] In epist. ad Ioan. Synadem.

Ex act. 6. Synodi Nicænæ secundę.

Si quis non confitetur, Deum esse secundùm veritatem Emanuel, & ob id virginẽ sacram Deiparam, quæ secundùm carnem factum ex Deo Verbum genuit, anathema.

Si quis non confitetur, sanctam semper Virginem MARIAM propriè, verè Deiparam, quauis visibili & inuisibili creatura superiorem: & cum syncera fide eius intercessiones, tanquam quę libertatem apud eum, qui ex se genitus est Deum habeat, non postulauerit, anathema.]

Cùm verò permulta id genus quæ huc planè spectant, passim apud Patres reperiantur, nobis quidem sat erit, quę Athanasius, Gregorius Nazianzenus, & Hilarius alicubi prodiderunt, huc solùm translata repetiuisse.

Anathematismi à Patribus in Mariæ causa decreti.

Athanasius li. 6. de beatitud. Filij Dei.

Si quis confitetur, Filium Dei, sicut aqua per fistulam, sic per corpus MARIÆ transitum fecisse, vt nihil de ea assumpsisse affirmet, anathema illi.

Ex Gregor. Nazianz. ad Cledoniũ. Eadẽ in Cõcilio Ephesino recitata fuerunt.

Si quis sanctam MARIAM Deiparam non credit, extra diuinitatẽ est. Si quis Christum per virginem, tanquàm per canalem, decurrisse ac defluxisse, & non in ea diuino modo, quia absq; viri operâ, sed humano, quia procreationis lege, formatum esse dixerit, in simili impietate versatur. Si quis de cœlo dicat corpus habere Christum vel consubstantialem Deo carnem, anathema sit. Si quis non confitetur carnem Domini ex sancta Virgine & hominibus consubstantialem, anathema sit.

Hilarius de Synodis aduers. Arianos.

Si quis innascibilem Deum, vel patrem eius de MARIA natum esse audet dicere, anathema sit. Si quis hominem solum dicat de MARIA filium, anathema sit. Si quis Deũ & hominem de MARIA natum dicẽs, Deum inaccessibilem sic intelligit, anathema sit.

Euagrius li. 3. ca. 4.

Nec alienum est edictum Cæsaris Basilisci, quod apud Euagrium extat in hunc modum: Hæresis eorum, qui non confitentur filium Dei vnigenitum ex Spiritu sancto & sancta MARIA semper virgine & Deipara verè incarnatum, hominemque factum, sed carnem eius aut è cœlo delapsam, aut visu quodã & specie figuratam monstrosè confingunt, & omnis omninò error funditus profligetur.] Demùm præclara est Iustini Cęsaris siue confessio, siue constitutio, quam ille per omnes prouincias promulgari voluit ac obseruari, in hunc sanè modum.

Edictum fidei à Cæsare Basilisco propositũ.

Euag. lib. 5. cap. 4.

Confitemur ipsum vnigenitum Filiũ Dei, Deũ Verbũ ante sęcula & ab ęternitate à Patre genitum, non factũ: & in nouissimis diebus propter nos & propter nostrã salutẽ descẽdisse de cœlis, & incarnatũ ex Spiritu sancto, & ex domina nostra sancta & gloriosa Deipara semperq; virgine MARIA, & natũ ex ea, q est ęqualis Patri & Spiritui sancto.]

Edictum alterum Cæsaris Iustini.

Hæc sunt quæ MARIÆ causam ab hæreticis olim oppugnatam euidenter vindicant, ac editis contra illos Anathematismis apertè castigant. In quibus fortasse fucus elegantiáque verborum deest, sed rerum ac sententiarum pondus non deest, si omnia presiùs excutiantur. Prætereà huc nobis conferunt dicti anathematismi, vt non modò Patrum maiorumque nostrorum in honore MARIÆ propugnando diligentiam & zelum laudabilem intelligamus, quod & anteà submonuimus, verùm etiam vt studium hoc verè Orthodoxum libentiùs æmulemur, præsertim tam iniquo & pestilenti sæculo, quo plures MARIÆ detractores, quàm cultores atque præcones sese passim effundunt. Ex antiquis autem & probatis MARIÆ præconibus fuit Eusebius Emissenus, qui suam de illa fidem publicè professus est, atque nos ad idem profitendi officium his verbis prouocare videtur: Agnosce ò verè beata MARIA gloriam tuam, quam tibi vel Angelus nunciauit, vel Ioannes per os Elizabeth matris adhuc de secreto vteri prophetauit: Benedicta itaque tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde mihi hoc, vt veniat mater Domini ad me? Exulta mater salutis humanæ. Ecce Domini mei vniuerso mundo per tanta retrò sęcula promissum prima suscipere mereris aduentum, habitaculum immensę maiestatis efficeris, spem terrarum, decus sęculorum, commune omne gaudiũ peculiari munere nouem mensibus sola possides: initiator

Vtiles nobis esse superiores anathematismos.

Hom. 1. de natiuit. Domini.

Luc. 1.

Imitandi tres Mariæ præcones ac propugnatores proponuntur, Eusebius, Sophronius & Beda.

Meretur Maria summę maiestatis Dominũ venientem prima excipere, & possidere.

Digitized by Google

omnium rerum abs te initiatur, & profundendum pro omnium vita sanguinem de corpore tuo accepit.]

Sophronij testimoniũ siue confessio pro Deipara virgine.

Dabo & alterum insignem MARIÆ præconem, eumque valde laudatum Patriarcham Hierosolymorum Sophronium, tantæ autoritatis virum, vt eius testimonium, quod citabimus, recitatum fuerit in sexta Synodo Constantinopolitana. Profitetur is inter alia, quòd Deus Verbũ vnigenitus Patris filius ex inuiolabili & virginali sanguine sanctæ atque immaculatæ virginis MARIÆ veraciter homo prodierit, quodque virginem generantem conseruârit, & θεοτόκον eam propriè & veraciter demonstrârit. Hanc virginem matrem præclaram, quę Dei sunt sapientem, ab omni contagione corporis, animæ & intellectus liberam, in anima corporeque sanctam, mundam, castam atque incontaminatam appellat. Accedat his tertius præco MARIÆ, ac idem non temerè dictus venerabilis Beda, qui veteres hæreticos MARIÆ oblatrantes cum infensis & infestis Christi hostibus Pharisæis, ac rursus Ecclesiam Catholicam cum Euangelica muliere Domini matrẽ publicè celebrante rectissimè confert. Hæc quippe insanis & blasphemis Phariseorum clamoribus nihil offensa, sed ad liberiorem veræ fidei confessionem magis prouocata, suã de turba vocem extollit, ac publicè proclamat illud: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti: nimirùm diuino prouidente numine, vt illa non modò præsentium Iudæorum calumniam, sed & futurorum hæreticorum perfidiam hoc vnico dicto refellat ac dissipet. Nunc porrò audi Bedæ confessionẽ: Et nos igitur his contra Euthycem dictis extollamus vocem cum Ecclesia Catholica, cuius hæc mulier typum gessit. Extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusq; Saluatori, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Verè enim beata parens, quæ sicut quidam ait (Sedulium intellige) enixa est puerpera Regem:

Actione 11. sub Agathone.

Bedæ testimonium.

Hæretici in Christũ ac Mariam blasphemi Pharisæis non dissimiles.

Ecclesia cum Euangelica muliere Mariam libenter extollit.

Luc. 11.

In cap. 11. Luc.

Qui cœlum terramque tenet per sæcula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro,
Imperium sine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam similem visa est, nec habere sequentem.

Tanta veterum fuit tùm in damnandis erroribus, qui MARIÆ dignitatem obscurarent constantia, tùm in asserendis honoribus, qui MARIÆ deberentur industria, tùm in tuenda fidei veritate, quæ MARIAM aliqua ex parte attingeret, sedulitas vigilantiaque.

De persona & doctrina Euthycetis.

Et quoniam Euthycetis nos admonet Beda, de illo impudente sene & Abbate Constantinopolitano breuiter dicam, qui perfidia sua causam vel maximam Synodo Chalcedonensi cogendæ præbuit, homo nõ solùm in Christum, sed in MARIAM quoq; blasphemus, quanquàm veteris patronus potiùs quàm noui inuentor erroris. Nam Valentini, Manetis & Apollinaris insana reuocauit dogmata, eam Christo carnem affingens, quę nostrę non fuisset similis, illumq; non de sacro MARIÆ Virginis vtero verè natum esse, sed per eundem Virginis vterum tanquam solis radios penetrasse contendens. Prætereà vtramq; Christi naturam impiè commiscuit, & carnem quidem in diuinitatem quum Verbum caro factum est, commutatam fuisse turpiter asseuerauit. At fatessat isthæc impietas Euthychiana, in prioribus illis quos diximus, Hęresiarchis sæpè damnata, simulq; à nobis iam antè confutata, sed & à Leone & Gregorio Magno summis Pontificibus, multisq; Synodis profligata, & libris demùm integris Vigilij, Gennadij, Fulgentij, Prosperi sic omninò contrita, nihil vt sit opus extinctũ hoc monstrum persequi. Solùm Leonis Magni censuram adiiciemus: Sicut Nestorius in suo dogmate execrabilis, sic & Euthyces damnatum olim sectatus errorem, alia prophanitate blasphemans, à Catholicæ soliditatis compage resecatus est, quia indoctis quibusdam nimiumque simplicibus persuadere tentauit, quòd Verbum Dei ita caro sit factum, vt veram carnem de ventre Virginis non sumpserit, nec nostri illum generis corpus habuisse, sed diuinitatis eius & carnis vna esset natura, vt vnum Dominum nostrum Iesum & falsum hominem, & Deum diceret esse passibilem.] Damnant hanc quoq; pestem leges Cæsareæ, & in [a]Euthychianistas omnes iubent seriò animaduerti, quorum nec libros habere, nec monumenta seruare fas sit. Hinc illa censura Cæsaris Iustiniani: Neque verò [b] Nestorium solùm anathematizamus, sed Euthychem mente captum,

Impietas Euthycetis, Christo & Mariæ derogat.

A quibus Autoribus reiecta sit doctrina Euthycetis.

Leonis Magni contra Euthycetẽ sententia.

Epistol. 52. Eundẽ vide epistol. 62. & 83.

a C. de hæreticis & Manichæis L. Quicunque in hac sacra Vrbe.

b L. V. C. de summa Trinitat. & fide Cathol.

Digitized by Google

captum, phantasiam inducentem, negantem autem veram ex sancta semper virgine & Deipara MARIA incarnationem, hoc est, nostram salutem.] Et tamen nouos quo nostro vidimus Euthychianos Mennonem, Adamum Pastoris, Suenckfeldium: ne desint scilicet perfidi, quorum infectatione, velut igne vrente, probetur aurum Ecclesiæ, ac probatum deinde clariùs fulgeat. Sed & Brentiani quoniam Christi corpus in pane sic collocant, vt corporis naturam siue naturalem proprietatem illic reliquam non faciant, eundem cum Euthychianis funem trahunt, quòd & hi, sicut vnã Christi personam admittebant, sic vnam in illo quoque naturam constituant.

Euthychianos huic ætati non deesse.

Brentiani Euthychianis suffragantur.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

Detectio & refutatio errorum circa quæstiones sequentes, hodie vigentiũ: An Christi conceptio in vtero Virginis fuerit momentanea? Item, Christúsne sapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quum puer esset, aliorum more hominum profecerit? Præterea, Possítne ignorantia, vel error vllus Christo ascribi? Adhæc, Quomodò ille inde à primo conceptu sanctus dicatur, vereq; secundùm animam in omni sit virtute perfectus? Quomodò idem in cõceptione sanctus? & quamobrem MARIÆ dictum sit: Virtus altissimi obũbrabit tibi? Rursus, An statim post colloquium Angeli, cum Virgine habitum conceptus fuerit Christus? Demùm, Eáne Domini conceptio vigesimo quinto die mensis Martij, & natalis Christi vigesimo quinto Decembris contigerit?

QVANDOQVIDEM de sacrosancta Christi Domini & Dei nostri matre multa iam diximus, simulque concepti in eius vtero Filij Dei, frequentem fecimus mentionem, committere non possumus, quin errores nonnullos, qui circa hoc ipsum argumentum à nouatoribus commiscentur, & fortasse à plerisque non adeò facilè deprehenduntur, obiter detegamus. Ex his primus Martini Buceri est, Christi in Virginis vtero conceptionem minimè momentaneam extitisse, sed communi hominum cõsuetudini potiùs respondisse, quorum corpora priusquàm anima infundatur, in vtero materno formantur, & ex semine coalescunt. Nam de maribus constanter asserunt eruditi, conceptum à matre fœtum non nisi post Quadragesimũ diem expleri, atq; ita progressu temporis ad humanum embryonis modum peruenire. Cæterùm de Christi conceptione ita Bucerus: *Quæ superioris sæculi Theologi de consummatione Domini nostri, vt hominis, in instanti (vt loquũtur) conceptionis perfecta disputant, ipsis relinquamus: Nam ex se illa commenti sunt.* Sic ille pro suo Euangelico scilicet candore censet, omnesq; Scholasticos Theologos oratione satis odiosa perstringit, imò & innocentes damnare contendit. Disputant illi quidem, vt res Euangelica postulat, de modo & ordine cõceptionis Christi, ac diligenter inquirunt, Vtrũ corpus Domini nostri in primo, vt vocant, instanti conceptionis formatum, animatum, & à Verbo ipso assumptum fuerit in Virgine matre? Ac inter alia definiunt tandem, nullo, vt opinor, excepto, in hoc summo & sacratissimo incarnati Verbi mysterio quædam supra naturæ ordinem, quędam naturæ vi & more humano effecta esse. Etenim quod ex matris sanguine Christi corpus formatur, & anima corpori eius vnitur, in eo naturam humanam agnosci, omniumq; hominum corporibus id esse commune, vt ex materno sanguine formentur, ac rationalem animã cum corpore terreno coniunctã assumant.

Ratio tractandi de sequentibus erroribus.

Negat Bucerus momentaneam fuisse Christi cõceptionem.

Masculorum corporibus ante quadragesimum diem animas non infundi post conceptionem.

In enarrat. 3. cap. Luc.

Defensio Scholasticorũ Theologorum cõtra Buceri suggillationem.

Christi conceptio partim supernaturalis, partim naturalis.

Illud

Digitized by Google

Illud verò supra naturæ ordinem esse, & humanam excedere facultatem, quòd simul atq; virgo Gabrieli assentiens dixit: Fiat mihi secundùm verbum tuum, ex eius mundissimo sanctissimóq; sanguine corpus formetur integrum, idemq; omnibus suis organis & lineamentis perfectum, cui eodem temporis momento non solùm anima infunderetur, sed & diuinitas hypostaticè coniungeretur. Quæ de re Dionysius ille Richelius, vt scholasticum vnum pro multis inducã, hoc loquitur modo: Corpus Christi ex purissimis sanguinibus sacratissimę virginis MARIÆ operatione Spiritus sancti formatum est, & perfectè organizatum in instanti. Diuinæ enim virtuti, infinitæ ac omnipotenti competit agere in instanti. Eodemq; instanti creata fuit anima Christi, & corpori illi formaliter vnita. Rursus eodem instanti humanitas illa coniuncta est Verbo æterno hypostatica vnione.] Quæ quũ docent Scholastici, non modò nihil à scriptura alienum docent, sed etiam Christi honorem excellentem illustrant, cui soli supernaturalem eiuscemodi conceptionem tribuunt, ac præterea mirandam Spiritus sancti virtutem commendant, quæ dicto citiùs & eodẽ temporis puncto, sine vlla viri operâ, soláq; vi sua id perfecerit, vt Virgo mater totam materiam, id est, carnem ex suis purissimis sanguinibus suppeditârit, & Verbum carnem simul & animam assumpserit, sibiq; arctissimè ac inseparabiliter copulârit. Vnde quiuis intelligat, præstantissimum sanctissimæ Trinitatis opus, quod in Christi concepti mysterio vehementer elucet, non minùs à Bucero quidem obscurari, quàm à Scholasticis illustrari atq; celebrari.

Luc. 1.

De his quę circa Christi conceptionem facta sunt in instanti iuxta Scholasticos.

Lib. 1. in sectam Mahometan. Art. 15.

Scholasticorũ doctrina de Christi conceptione potior & illustrior, quàm noua Buceri opinio.

Et tamen vt habeat Bucerus quod in Scholasticis mordeat atq; calumnietur, nouum ipsorum commentum vocat, quod ipsi certè non solùm in scripturis diuinis indicatum, sed etiam à Patribus traditum de hac ipsa veneranda & miraculorum plena Domini conceptione firmiter tenent atq; defendunt. An enim cum hac sententia nõ pulchrè congruit, quod Hieremias prædixit fore, vt fœmina virum circundaret, sicut & Bernardus interpretatur? Nisi enim Christus ab ipso conceptu perfectus foret, non ingens & nouum hoc miraculũ promitteretur, quo & fœmina priusquàm pariat, intus virum pro filio circundaret, & vir idem intra vnius fœminei corpusculi membra sese contineret. Eôdem spectat Angeli dictum, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vbi [a] Ambrosius & [b] Chrysostomus legunt, Quod enim ex ea nascetur. Maluit enim Angelus nascẽdi quàm concipiendi vti vocabulo, vt diceret, quod natum est, non quod conceptum est in ea, nimirùm vt Christi corpus statim à sua cõceptione perfectè formatum & animatum fuisse significaret. Id enim propriè natum, quod formam suã, vt vocant, essentialem assequitur, solet appellari. Quem sensum Basilius Magnus comprobans, Hinc deprehendi licet, inquit, quod nõ secundùm communem modum carnis constitutio Domino fuit. Conceptum namque illicò perfectum fuit, non per interualla paulatim formatum, vt planè verba declarant. Non enim dicit: Quod in ea conceptum est, sed quod in ea natum est.] Euthymius Basilio planè consonat, quum docet, formatum in MARIA idem quod genitum dici, vt Christum non paulatim modo seminis formatum, sed quantùm ad formationem, repentè perfectéq; factum esse intelligamus. Demonstrat igitur hic Angeli sermo, Christum in matris vtero simul conceptum & natum, id est, perfectum hominem extitisse, sicut & Gabrielis illa confirmat oratio: Ideoq; quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis conceptum MARIÆ mox perfectum fore declarat, quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto virtutem altissimi, hoc est, Filium Dei conceptura esset. Quicquid autem MARIA conciperet, absolutè ac singulariter sanctum haberi & esse vult Angelus, partim ob Spiritus sanctificationem, partim ob Verbi assumptionem, quod de purissima Virginis carne naturam sibi humanam cum anima perfecta mox vniuit atque coniunxit. Verùm vt eò magis veritas appareat, quò illam plura Ecclesiæ lumina illustrârint, aliquot veterum sententias his quas diximus, consonas porrò subiiciamus.

Hier. 31.

Hom. 2. de B. virgine.

Scripturis esse consentaneum, Christũ ab initio perfectũ in vtero Marię cõcipi.

Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.

In loco Matth. 1.

[a] Libr. 2. de Spiritu sancto ca. 5.

[b] In opere imperfecto.

Christum simul cõceptum & natũ dici præ cæteris mortalibus.

In homilia de humana Christi generat.

In cap. 1. Matth.

Confirmatio ex verbis Gabrielis.

Luc. 1.

Vide Bernardũ hom. 4. de B. virgine.

Patrũ testimonia de plena & perfecta Christi cõceptione, siue in instanti, vt vocant, facta.

Gregorius Magnus, qui primariis Ecclesiæ Latinæ doctoribus annumeratur, inter Christi conceptum & perfectam Dei hominisque in illo vnionem nullum temporis interuallum admittit, quum ad Quirinum Episcopum planissimè scribit: Non priùs in vtero Virginis caro concepta est, & postmodùm diuinitas venit in carnem, sed Mox vt Verbum venit, in vtero, Mox Verbũ seruata propriæ virtute naturæ factum est caro;

Simul càro concepta, & in carne diuinitas Christi, totusq; homo plenus gratia.

Lib. 9. epist. cap. 61.

Digitized by Google

est caro: & perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per vterum Virginis vnigenitus Filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur, sicut Psal. 44. Psalmista ait: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vnctus quippe est oleo, dono videlicet Spiritus sancti. Sed præ consortibus vnctus est, quia omnes nos priùs peccatores homines existimus, & postmodùm per vnctionem sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante sæcula, per sanctum Spiritum in Virginis vtero homo conceptus est in fine sæculorum, ibi ab eodem Spiritu vnctus est, vbi conceptus. Nec antè conceptus, & postmodùm vnctus est: sed hoc ipsum de Spiritu sancto ex carne Virginis concipi, à sancto Spiritu vngi fuit.] Pugnant hæc prorsus cum Bucerica sententia, & singularem conceptionis Christi gloriam astruunt, qui statim vt in vtero materno conceptus fuit, perfectam habuerit animam, nunquàm non diuino Spiritu præditus ac repletus. Quam dominicæ incarnationis Epist. 3. prærogatiuam etiam Augustinus agnouit, & ante Gregorij sæculum his verbis Volusiano declarauit: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis animam sibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totumque omninò hominem in melius mutandum coaptauit: Quod si autem mox, quod conceptum erat, animatum fuit, ergo etiam fuerat corpus figuratum, omnibusque suis membris & organis distinctum. Nam ante huiusmodi figurationem anima corpori non infunditur, vt omittamus informe corpus à diuinitate assumi, non fuisse conueniens.] Eandem sententiam Theodoretus com- In dialogo 2. probat, quoniam euidenter docet, in Christi conceptione factam esse duarum naturarum vnionem, & ne momentum quidem inter carnis assumptionem & vnionem intercessisse, eamque vnionem nulli alteri similem, & prorsus ineffabilem esse, atque adeò intelligentiæ captum omnem superare testatur. Nec aliter profectò sensit Damascenus, Bucerum clarè coarguens, quum in hunc modum docet: SIMVL conce- Li. 3. de fide Orthod. ca. 12. & 2. ptus & subsistentia mirabiliter confecta sunt: conceptus quidem Verbi, carnis autem in Verbo subsistentia.] Ac rursus: SIMVL caro, simul verbi Dei caro, simul caro animata rationis particeps & intelligens: propterea que non dicimus hominem deificatum, sed Deum humanatum.]

Quomodò Christus præ suis consortibus dicatur vnctus.

Christus vbi cõceptus ibi & vnctus à Spiritu.

Augustino teste Christus simul cõceptus & animatus in Virginis vtero.

Quod in Mariæ conceptũ, mox animatum, corpusque Christi nũquàm informe, sed à diuinitate statim assumptum.

Nullũ momentum inter naturam assumẽtem & assumptam in ipsa Christi conceptione interuenit.

Simul caro & Verbi Dei caro in Mariæ vtero.

Eat ergo cum suis Bucerus, & sacrosanctam Christi conceptionem hac peculiari fraudet gloria, vt momentaneam illam, veréque stupendam fuisse inficietur. Nouum planè figmentum est, quod ipse nobis & mundo credendum obtrudit, non quod Scholastici tot sæculis tradunt, vtpotè cum veteris Ecclesiæ probatis Patribus conspirantes, quum docent de consummata seu perfecta Domini nostri conceptione, quæ sine mora, siue vt loquuntur, in instanti facta sit, quum virtus altissimi MARIÆ modo ineffabili obumbrauit, & obumbrando contexit mysterium, quod sola per se Trinitas in sola Virgine perfectè voluit operari. Tunc enim inaccessibilis ille splendor virgineis illis visceribus sese infudit, & de portiuncula eiusdem corporis, cui se animatè contemperauit, reliquæ massæ vmbraculum fecit, vt[a] Bernardi verbis vtamur. Retineamus ergò eam credendi regulam, quam Scholasticis omnibus antiquior [b] Fulgentius docuit, & cuiuis Orthodoxo asserendam præscripsit: Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priusquàm susciperetur à Verbo, sed ipsum Verbum Deum, suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.] Agnouit eandem veritatem Franciscus Lambertus, licet insignis apostata, qui cum MARIÆ verba, Ecce ancilla Domini, explicat, dicere non veretur: *Concepit MARIA in carne Dei Filium, mox vt credentis sermonem protulit, & id quidem perfectissimè, vt tunc hæc duo, anima perfecta & corpus perfectum simul creata fuerint, & diuinitati copulata, vt fieret eadem persona verus Deus verusque homo Christus Saluator noster.* Sic ille sectæ socios aliter docentes tacitè perstringit, & suam Christo gloriam apertè tribuit, Catholicamq; doctrinam in præsenti causa confirmat.

a Hom. 4. de B. virgine.

b Li. de fide ad Petrum Diaconum cap. 18.

Regula fidei de Domini conceptione tenenda, quòd Christi carne fine diuinitate concepta non fit.

Confessio Franciſci Lamberti de Christo, qui mox cõceptus, perfectionẽ habuerit vtriusq; naturæ.

Visum est autem hunc Bucericum errorem pluribus retundere, vt eâdem operâ Buceri magister Lutherus coarguatur, ex quo suum ille venenum hauserit. Exprobrat enim Catholicis Lutherus, quòd sibi nouum fidei articulum finxerint, Christum in instanti conceptionis eius secundùm hominem fuisse plenum Spiritu & sapientia, qua de re mox plura dicemus. Hinc præterea perspici potest, eos cum Caluini & Bezæ discipulis

In postilla circa Euangel. Dominicæ primæ post natale Domini.

Digitized by Google

Cauendus error nóuatorũ, Christi naturã à Verbo in Mariæ vtero ad tẽpus seiungentiũ.

discipulis pudendum in modum hallucinari, qui humanã Christi carnem & naturam à Verbo in genitricis vtero aliquando seorsim extitisse contendunt. Hi certè nihil è scripturis ad suum tuendum errorem adferunt, & non modò cum recentioribus, sed & cum antiquis, vt probatum est, Theologis pugnant. Nam & Ambrosius perspicuè docet: Nihil in Christo imperfectum. Suscepit carnem, vt resuscitaret. Assumpsit animam, sed animam perfectam, rationalem, humanam assumpsit atque suscepit.] Ac iterum: Non verbum ipsum Dei viuum in sua carne ad nostræ animę vicem factum est: sed sicut carnem nostram, ita & animam nostram perfectam naturæ humanæ assumptionem suscepit.] Tùm rursus: Quid opus fuit carnem suscipere sine anima, quum vtique insensibilis caro & irrationabilis anima nec peccato sit obnoxia, nec digna præmio?]

Li. de incarnat. Domi. Sacramento ca. 7.

Nihil in Christo vnquàm imperfectum, qui perfectã statim animam assumpsit cũ corpore.

Lutherus Christum in ipso cõceptu perfectũ facit, ac animã eius plenam gratia.

Quid, quòd hîc secum pugnat quoq; Lutherus, & Catholicam confirmat sententiam, quum in hunc modum concionatur? *Ita fieri oportebat, vt Christus Deus & homo conciperetur absolutus omnibus membris. Quarè necessarium erat, vt hæc omnium spiritualissima & sanctissima conceptio esset.* Neque multò pòst: *Christus cùm conciperetur & viueret, eo ipso articulo temporis plenus gratia fuit. Cæteri homines sine gratia sunt tam in priori, quàm in posteriori conceptione.*]

In explicat. Euãgelijdie cõceptionis Mariæ.

Nouatorũ opinio est, animam Christi paruuli sic profeciſſe, vt perfecta semper non fuerit.

Iam verò cum his alius nouatorum cohæret error, ob argumenti cognationem minimè prætereundus, de diuinis nempè dotibus animæ Christi, quibus inde ab ipso conceptu ille mirabiliter ornatus, atque vbertim cumulatus fuit. Nam plærique nouatores, Christo puero vsuueniſſe putant, vt maiorem cum ætate rerum noticiam, sapientiam & gratiam acquisiuerit, donáque Dei paulatim illustriora & exercitatione maiora effecerit, sicut aliis puerilis ætatis hominib[9] accidere solet. Expers enim agnitionis infantia, per humanam vtique imprudentiam quod adhuc non didicit ignorat, vt verbis vtar [a] Ambrosianis. Quarè [b] Losius Christo puero id tribuit: *Proficiebat, id est, augebatur in eo sapientia, vt in aliis hominibus exercitatione & vsu.* Neq; dissentit [c] Melanchton, qui Christũ vt corpore, ita & Spiritu incrementa, sicut cæteros homines, accepisse atq; confortatum fuisse testatur. His consonans [d] Hemingius: *Quemadmodùm*, inquit, *puer Iesus corpore adoleuit paulatim, ita secundũ animam magis ac magis dotes animi creuerunt.* Sed hos omnes petulantia conuiciisque vincit [e] Franciscus Lambertus, qui contra nos ita debacchatur: *Defugienda est commentitia illa Sophistarum opinio, qua Seruatorem in his quæ ad Spiritum attinent, succreuisse negant.* Et rursus: *Necesse est profiteri ipsum animæ dotibus profeciſſe.*

a Lib. de incarnat. Domini Sacramento ca. 7.
b In exposi. ca. 2. Luc.
c In tractat. eiusdẽ Euãgelij dominicalis.
d In explic. Euangelij infra octauas Natiuit.
d In cap. 2. Lucæ. Luc. 2.

Nouatores errorem suũ in Lucæ verbis velut in arce collocare, sed magna cum Christi iniuria.

Ad hunc autem muniendum errorem, qui Christo Domino & concepto & nato indecora prorsus affingit, ex Lucæ verbis fucum & prætextum obtendunt, quoniam ab eo scriptum est, Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Hîc enim sapientiam accipiunt, vt eo nomine dona quæuis spiritualia, vel dotes animi comprehendant, in quibus paulatim puer Iesus sumpserit incrementum. Quod si ita est, nihil ille in dotibus inde ab initio conceptionis perfectum habuit, non ingenium, non iudicium, non præscientiam, non doctrinam, non prudentiam, nec aliis id genus donis præditus, quorum duntaxat igniculi & semina in puerorum natura insunt, quæ nec sine progressu ætatis & animi studio perueniunt ad maturitatem. Proinde si hos audimus doctores, non paucis annis in Christo stupiditas & rerum imperitia hæserit, vt quæ posteà cognouit & docuit mysteria, priùs aliquando, quum nondum adoleuisset, ignorauerit, quandoquidem dotes illas in puero magis ac magis creuisse contendunt. Quin & Georgius Maior Christo necessum fuisse dicit, vt sicut figura ceu habitu tanquam homo inueniebatur, sic etiam iuxta morem aliorum hominum ratione, sapientia & spiritu proficeret, quemadmodùm ætate ipsa crescebat. Fuit autem è nouatoribus primus (quod sciam) Erasmus, hunc qui cæpit mouere lapidem, quiq; aduersùs receptam Theologorum sententiam dimicans, nihil obstare putauit, quò minus Christus vt verè profecit ætatis accessu, ita dotium incrementis verè profeciſſe dicatur. In eandem petram Nestorius, Arius, Eunomius & plures hæreticorum veterum impegerunt, sed longè turpius, vt alibi fortasse dicemus, de Christo sentientes.

Quę incommoda sequãtur ex aduersariorum sententia.

In declarat. Euãgelij circa Domini, infra octauam Natiuitatis.

Erasmus nouatoribus dedit præsentis erroris ansam, sed multò magis Lutherus.

In annotat. noui Testamenti circa 2. ca. Lucæ.

Quomodò Lutherus errandi causam maximam dederit de Christo puero, qui paulatim in animi dotibus profecerit aliorum puerorum more.

Verùm inter aduersarios, qui Catholicam nunc Ecclesiam maximè insectantur, præcipuè Lutherus post Erasmum huic errori est patrocinatus, aliisque erronibus velut facem prætulit, quando in hunc modum docere veritus non est: *Sicut corpus pueri per incrementa temporis succrescebat, & rationis vsus quotidiè reddebatur auctior pro modo naturæ, vti & in aliis hominibus euenit: ita & Spiritus continuò penitus illi sese immisit, mouitque pro ætatis ratione potentius*

In postilla circa Euan. Dominicæ prima post Christi natalem.

Digitized by Google

potentius & ad plura. Neque enim figmentum est, quod Lucas scribit: Corroboraturque spiritu, sed vt verba sonant, ita simplicissimè quoque res euenit, vt quantum accessit ætatis, tantum & magnitudinis: quantum verò magnitudinis, tantum & rationis, vtque ratione auctior, ita & spiritu euasit robustior, & sapientia plenior coràm Deo, in se ipso & coràm hominibus. Neque vlla opus habent hæc verba alia glossa. Adiungit & illud: *Cùm itaque sic comparatum sit, vt omnes homines augeantur corpore, ratione, spiritu & sapientia, neq; sit qui aliter se habeat, voluit Lucas hic id de Christo prædicare, quod Paulus scripsit, eum se exinaniuisse, ac posita Dei forma, & assumpta forma serui, in similitudinem hominum sese exhibuisse.* Philip. 2. Concludit ergo Lutherus, Christum ad eundem modum sicut pueros, in ea ætate sese habuisse, & in his, quę ad ingenium & intellectum pertinent, subinde profeciſse: licet interim æqualibus ingenio præstaret, diuinisque dotibus magis commendatus esset. Vbi Lutherus non modò Lucæ verba ad singularem Christi semper æquè sapientis iniuriam ignominiamque detorquet, vt illum in ordinem redigere, & vulgaribus pueris exæquare possit, sed etiam alium præclarum scripturæ locum de Christi exinanitione corrumpit. Paulus enim de similitudine naturę, non autem, sicut ille fingit, de similitudine morum habitusque loquitur, indicans nempè Christum, qui eandem cum patre naturam haberet, celata dignitate, sese ad naturam vsque humanam assumendam nostra causa deieciſse, summæque humilitatis exemplum omnibus, præsertim in crucis supplicio, præbuisse, sicut prætet alios veteres Theodoretus & Oecumenius Paulum interpretantur. Exinanitio enim Filij Dei hoc loco non est euacuatio, vel aliqua illorum, quæ ad diuinitatem proprié spectant, quæue ad perfectas humanæ simul & beatæ illius animæ dotes referri possunt, imminutio, sed ob naturam assumptam Verbi humiliatio, adeóque incarnatio, vt Rabanus docet, ac etiam mors in cruce perlata. Hinc verò peruersè Lutherus suum munit errorem, vt probet Christum aliorum more hominum tantum rationis & prudentiæ, quantum ætatis & magnitudinis corporalis, per interualla temporum accepisse.

Error Lutheri de Christi hominis exinanitione cum loci Paulini deprauatione.

In explicat. loci eiusdē apud Paulū Philip. 2.

Exinanitio Filij Dei quid nobis designet atque contineat.

Cæterùm non intelligunt isti, quod apud Theologos in confesso est, Christo quatenus in vnitate personæ Deus & homo est, sicut vtramque naturam, sic duplicem quoque sapientiam, increatam & creatam competere, & rursus ad creatam eius sapientiam referri cognitionem & scientiam, quam idem cum beatis communem ad videndam Dei essentiam obtinet, & illam quam præterea infusam vocant, nihil vt eorum ignoret, ad quæ naturalis animæ perfectio se vnquam extendere potest. Constat autem inter doctos, Christi animam inde ab ipso conceptu sicut omni gratia, sic etiam sapientia tam perfectè donatam esse, vt in se nullum profectum vel augmentum admiserit. Fuit interim alia in Christo etiam sapientia: quam experimentalem vocant, quæ humano & naturali lumine comparatur, quamque Paulus Apostolus Christo tribuens, inquit: Didicit ex his quæ passus est obedientiam, quod nihil est aliud, quã si expertum fuisse dixisset. Hinc illud Richardus Victorinus prodidit: Anima Christi ab hora conceptionis suæ tàm sapientiæ quàm scientiæ plenitudinem accepit: nihilominus tamen ad eam, quę per experientiam est, scientiam per temporum interualla profecit.] Ac rursus: Quemadmodùm, inquit, secundùm Apostolum ex his, quæ passus est, didicit obedientiã: sic iuxta eundem modum profecit ad sapientiã. Ab ipsa enim incarnatione per experientiam didicit, cuius humilitatis fuerit, Dominum maiestatis ad seruilis formæ susceptionem se inclinare.] Demùm vt vno veluti verbo rem expediat, de Christo luculenter inquit: Exercendi peritiam ab initio habuit: sed ad experientiæ notionem per accessum temporis accreuit.] Nos verò ne verbum quidem cum aduersariis cómutaremus, si Christum & illi tantùm in hac experimẽtali sapientia siue scientia profeciſse traderent: sed illud in ipsis reprehendendum dicimus, quòd absolutè loquantur, Christum, instar aliorum paruulorum vt corpore, sic animo adoleuisse, atque sicut in corporis viribus, sic etiam in animi dotibus, vti ratione, spiritu & sapientia profeciſse: perinde ac si ab initio cùm homo factus est, nulla præditus fuisset sapientia, sed eam vulgari hominum more per gradus, vsu & experientia sibi comparâsset, & cum ætatis accessu dotium etiam incrementa sumpsisset.

Christo cõpetit sapiẽtia increata & creata, & hæc rursus multiplex, in qua nõ profecit, sed perfectus fuit ab initio.

Habuit Christus experimentalem solùm sapiẽtiam, in qua proficeret.

Hebr. 5.

Libr. 2. de Emanuele cap. 18.

Hebr. 5.

Richardi testimonium, quomodò Christus profecerit, & nõ profecerit in sapientia.

Aduersarij qualẽ sapientię profectum in Christo fabricent.

Quanquàm nouatorum licentia longiùs etiam progressa est, atque vt errorem ex errore sererent, non solùm nobilissimam Christi animam gratiæ & sapientiæ

Digitized by Google

Etiam ignorãtiam ac errorẽ in Christum trãscribunt nouatores.

plenitudine spoliare, sed etiam Christo iam adulto ignorantiam ac errorem attribuere haudquaquam erubuerunt. Quid enim aliud sibi volunt hæc verba Bullingeri? *Vt omnia alia humanæ infirmitatis in se Christus recepit, hominibus per omnia similis factus, excepto peccato: ita & humanam scientiam & ignorantiam, rationem videlicet mentemque humanam, quæ per interualla augetur siue increscit atque diminuitur, assumpsit, secundùm quod nimirùm, aliquid nescire dicit. Ideo alibi habetur, Iesus proficiebat sapientia, & ætate, gratia apud Deum & homines.* Quod si rem succinctiùs explicatam velis, en tibi Brentium asserentem, Christi animam ignorantiæ fuisse subiectam, quia per omnia ille similis nobis, excepto peccato. Ac eadem est Caluini sententia, qui dicti Pauli locum sic interpretatur: *Certè cùm docet Apostolus, Christum per omnia fuisse nobis similem, excepto peccato, procul dubio hoc quoque comprehendit, quòd eius anima subiecta fuerit ignorantiæ.* Ac alibi rursus, vt Christo ignorantiæ notam inurat: *Nihil*, inquit, *absurdi est, si dicamus, secundùm hominem Christo accedenti ad ficum speciem arboris illi fuisse incognitam.* Adeò Christus Iesus, si Caluino credimus, in ignorantia & errore versari potuit, præsertim cùm ad ficum fortè obuiam accederet, & in ea non fructum, sed folia duntaxat reperiret. Crasius adhuc illud est, quum de Christo pronuntiat, qui Patrem in horto suppliciter orans, suum errorem correxerit. Sed & Rudolphus Gualterus Christum ita depingit, vt eum communi hominum ignorantiæ subiiciat: asserit itidem Molinæus, Christum non ab initio, sicut Papistæ somniant, scientiæ plenitudinem habuisse, ac demùm Gallasius Christum ita ignorasse scribit, vt more hominum disceret ac erudiretur. Quid enim aliud Sacramentarij eructarent, quàm quod à suo magistro Zuinglio iampridem traditum acceperunt, *Christum sapientia profecisse, quia secundùm humanam naturam finitus sit atque mensus?* Tùm eiusdem vox est propria: *Deus non fuit in Christo vice animæ, sed animam creatam intellectualemque in corpore suscepit, quæ indies profecit, quum ab initio non omnia nosset. Vnde alibi quoque tractatur, quòd Christus filius hominis extremi iudicij diem ignorauerit.* Quis vero pius ad impias istorum voces, per Christum ipsum obsecro, non horreat, nec suas aures obduret, aut tacitè saltem non ingemiscat, hancque manifestam & detestandam nostri sæculi petulantiam non detestetur? Certè parùm hi ab execrandis distant Gnosticis, qui Christum sub fernla præceptoris Alphabetum didicisse fingebant, sicut Irenæus ostendit. Nec alieni sunt à Photinianis, qui Christum Deum pernegabant, quòd diem iudicij se ignorare in Euangelio fateretur. Ac Ignoitas redolent planè, sicut illos Isidorus appellat, qui vitiosam & turpem ignorantiam Christo, quandoquidem filium de die vel hora iudicij ignorare diceret, imputabant.

In explicatione ca. 24. Matth.

Bullingeri qualem scientiam & ignorantiam Christo attribuat.

Christi anima subiecta ignorãtiæ iuxta nouatores.

Vide Marloratum in ca. 2. Luc.

In harmon. Euangel. circa 2. caput Lucæ.

Matth. 21.

Quomodò Caluinus Christo impingat errorem ac ignorantiam.

Matth. 26. Luc. 22.

Christus iuxta Caluinum errorem suum corrigit.

In 5. lib. Irenæi.

Zuinglius in suum errorem pertraxit Sacramentarios, vt Christum ignorantem facerẽt.

In cõfessione ad Carolum Imper.

Nouatores cum veteribus hæreticis conspirare.

Lib. 1. c. 17.

Nouit vtique Christus, vt hunc nodum obiter dissoluamus, nouit, inquam, secundùm diuinitatem de certo iudicij tempore, qui suæ scientiæ infinitate simul vniuersa comprehendit, nihil vt illum latere possit, velint nolint Ariani, contra quos Hilarius rectè hoc protulit: An credibile, vt aliquid ex omnibus nesciat, qui omnibus ad id quod sunt atque erunt, autor est? Si omnia per Christum, & in Christo, & ita per ipsum, vt omnia in ipso sint, id quod nec extra eum, neque non per eum est, quomodò non etiam in scientia eius sit? Cogitationes humanas non tantùm præsenti motu incitatas, sed etiam instinctu futuræ voluntatis agitandas Christus non ignorat, Euangelistæ testante: Sciebat Iesus qui essent non credentes, & qui esset traditurus eum. Nouit prætereà Christus, si humanam eius naturam spectemus, quo tempore sit futurus Iudex omnium, qui quum mortalis in terris degeret, cogitationes hominum & arcana cordium, vt in Euangelio legimus, sæpè perspexit ac prodidit, verè vt dicerent Apostoli: Tu scis omnia. Cæterùm quod Pater æternus ex natura duntaxat sua agnoscit, id Christi hominis anima secundùm suam naturam & absque reuelatione cœlesti confiderata, ignorare dicitur, quemadmodùm & Angeli, si naturalem eorum scientiam solummodò contemplemur, diem & horam extremi iudicij nescire dicuntur. Aut si Augustinum sequimur, hoc nescit filius, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, vt tunc discipulis indicaret: sicut ad Abraham dictum est: Nunc cognoui quod timeas Deum, id est, nunc feci vt cognosceres. Quo sensu, etiam dies læta vel tristis dicitur, quia lætitiam vel tristitiam facit.] Quapropter licet sibi norit Christus, nobis tamen ignorat, quibus vtiliter hoc abscondit mysterium, vt ad extremum ipsius aduentum tantò simus vsque vigilantiores. Vtramque interpreta-

Christus iuxta diuinitatem nouit omnia, ac idcircò etiam diem iudicij.

Hebr. 4.

Libro 8. de Trinitate.

Christus etiam vt homo, diem iudicij nõ ignorat.

Ioan. 6.

Quomodò Christus diem iudicij dicitur ignorare.

Matth 9. Lu. 6. 7. 20. Ioan. 16. Li. 83. q. 60. & li. 1. de trinita. & libr. 12. de Genesi cõtra Manichæos.

Nescire dicitur, qui cum potest, non prodit arcanum.

Genes. 22.

Matth. 25. Luc. 12.

Digitized by Google

In cap. 24. Matth. interpretationem probat Gregorius: Posteriorem verò Hieronymus, Chrysostomus & Theophilactus amplectuntur. Ab his non dissentit Anselmus, quum docet, in Christo thesauros omnes sapientiæ & scientiæ absconditos quidem esse, eumque scire quæcunque nouit pater, sed qui nescire dicatur, cùm non facit homines scire quod inutiliter sciretur. Vult enim, inquit, vt semper simus incerti de aduentu Iudicis, vt sic quotidie viuamus, quasi in alia die iudicandi simus.] Atque hactenus de verbis Euangelicis, quæ aduersarij, vt Christum ignorantiæ vitio grauent, indignè corrumpunt.

Heb. 2. & 4. Sed & Apostolum Paulum obtorto velut collo ad se pertrahunt, atque vt Christum imperfectum fabricent, ex illo repetunt quòd dixerit. Debuit per omnia fratribus assimulari, & tentatus est per omnia, excepto peccato. Et rectè quidem ille decuisse docet, vt Christus qui non Angelicam naturam, sed Abrahæ semen apprehendit, non modò fratribus Iudæis, sed & omnibus hominibus sese conformaret per omnia, non quantùm ad culpę defectus, sed quantùm ad omnes passibilis naturæ proprietates, qui ad redemptionis nostræ opus complendum spectabant, vt eruditè Lyranus animaduertit. Vel per omnia, intelligit Paulus ea, quæ carnem & sanguinem corruptibilem sequuntur, quæq; Christum Dominũ pro nobis pati conueniebat teste Theophilacto. Haudquaquàm verò conueniebat, vt Verbum Dei cùm humanæ naturæ conditionem assumpsit, siue peccatum, siue procliuitatem ad peccandum, ignorantiamque, seu vitiosum quemlibet intellectus habitum vel actum, vt in scholis loquuntur, admitteret, quod istiusmodi labes cum anima Christi vt purissima, sic & omni ex parte perfecta pugnent maximè. Hæc enim anima Verbo æterno vnita, non mortalium modò, sed & beatorum in cœlis Deum clarissimè contemplantium animas excellere, & absoluta scientia sapientiáque pollere debebat, nihil vt penitus ignoraret, nulloque vitio intellectualis animæ laboraret. Quid enim minus, imò quid non amplius Adæ secundo, quàm primo & terreno tribuamus, cuius corpori sic animam indidit Deus, vt ille omnem intelligentis vim & efficacitatem nulla interposita mora subitò consequeretur. Vnde quod Paulus dixit: Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem, vtrinque non sine miraculo stupendo contigit: in illo quidem, quum Deus in faciem eius de limo formati spiraculum vitæ inspiraret, in hoc verò, vt primùm in Virginis matris vtero conciperetur. Vnde Dionysius Rickelius rem eandem confirmans, ita scripsit: Quia non decuit humanam naturam à Verbo æterno assumi nisi pulcherrimam, id est, sanctissimam, idcircò eodem instanti, quo condita fuit anima Christi, fuit omnium diuinorum charismatũ habitibus excellentissimè perornata, omni videlicet dono Spiritus sancti, omni virtute nullam imperfectionem in sua ratione includente, omni sapientia, & fructu & beatitudine eam decente, tantaq; gratia, quòd tota capacitas eius fuit omnino repleta.] De quo argumento pluribus ageremus, nisi laborem hunc nobis Melchior Canus perdoctus Episcopus ademisset, copioseque in eos disseruisset, qui gratiæ sapientiæque plenitudinem Christo secundùm naturam humanam aliquando defuisse contendunt. Probatigitur, & solidè quidem, Christo inde ab initio sue creationis non ad mensuram datum fuisse Spiritum, sed quantum mens creata capere poterat, spiritum, inquam, non modò gratiæ, sed & sapientiæ, scientiæ ac intellectus: qui vero secus docent, eos ait, non solum à schola, sed etiam à veteris Theologiæ institutione desciscere, sicut & multis Patrum adductis testimoniis luculenter euincit. Ac in Schola quidem rotundè dicunt: Suscepit in se Dominus omnes nostros defectus, qui communiter naturam humanam ex peccato primi Parentis consequuntur, & perfectioni scientiæ & gratiæ non repugnant: eosque defectus Damascenus naturales & indetractabiles vocat, quia scientiæ & gratiæ imperfectionem nullam secum adducunt.

Aduersarios abuti verbis Pauli de Christo, qui per omnia tentatus, nobisq; similis factus est.

In epist. ad Hebræos.

Quæ Christus homo nõ assumpserit, sicut alij, & qua de causa.

Secũdus Adam non minùs quã primus, ab initio perfectus in anima.

Gen. 2. 1. Cor. 15.

Lib. 1. in sectam Mahomet. Art. 15.

Non decuisse animam Christi vllo dono carere inde ab initio.

In locis communibus li. 12. ca. 14.

Summa doctrinæ Scholasticæ de præsenti argumento.

Crassus igitur ac detestandus nouorum doctorum error est, talem nobis Christum effingentium, vt credat facilè populus, congenitam pueris ignorantiam, ne dicam & stultitiam, ineptitudinem, lasciuiam, inconstantiam, ingenij hebitudinem, rerum imperitiam, animi, veluti inculti agri, vacuitatem, aliq; id genus communia, nec probanda vitia: quibus prima illa ętas laborat, in Christum etiam puerũ incidisse,

Magna incommoda sequi, ex aduersariorum doctrina, nouũ Christum nobis effingẽtium.

Digitized by Google

vt idcirco & nuces, quod aiunt, aliquando reliquisse videatur. Cur itidem Iudæi, Turcę aliiq; Christiani fidei hostes infensissimi, non suum tetrum confirment errorem, quo delusi, adorandam Domini & redemptoris nostri maiestatem, quæ per omnes ætatum gradus in illo durauit, furiosiùs etiam insectabuntur? An non grata & iucunda istis erit cantio, si à nostris affirmari audiant, Christum puerum instar aliorum paruulorum, in animi dotibus imperfectũ fuisse, & nonnunquàm errasse, aut errare & ignorare multa potuisse? Vnde quoniam hîc de Christi gloria non leue certamen est, non possumus committere, quin veterum sententias subiiciamus, vt si ægros curare non possumus, saltem sanis adhuc mentibus aliquod antidotum aduersùs nouum & pestilens virus porrigamus.

Patrum sententiæ de Christo puero, qui perfecte semper sapiens & intelligens fuit.

Ac pro multis quidem Augustinus vnus, vtpote lumen Theologorum, nobis satis esse queat, qui Christum puerum à reliquis æqualibus eximit, omnemque ignorantiæ notam ab hoc vno manifestè secludit ac remouet. Quis est enim, inquit, qui audeat dicere, Dominum Christum tantùm maioribus, non etiam paruulis factum Iesum? qui venit in similitudinem carnis peccati, vt euacuaret corpus peccati, in quo infirmissimo nulli vsui congruis vel idoneis infantilibus membris anima rationalis miserabili ignorantia prægrauatur. Quam planè ignorantiam nullo modo credidérim fuisse in infante illo, in quo Verbum caro factum est, vt habitaret in nobis, nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo paruulo fuerim suspicatus, quam videmus in paruulis.] Ac rursus idem alibi disputat, vt ostendat, quantum inter mortales & Christum interfit, eumque solum ab omni peccato & ignorantia immunem esse declarat. Vbi Augustino Bernardus planè consonat, dum Christum infantem non solùm ab ignorantiæ nota & suspitione liberum, sed & omni sapientia plenum inde ab initio extitisse confirmat. Neque enim, inquit, minus habuit sapientiæ, vel potiùs non minùs fuit sapientia Iesus conceptus quàm natus: paruus quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandiusculus interrogans doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu sancto. Nec fuit hora in quacunque ætate sua, qua de plenitudine illa, quam in sua conceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur: sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini.] Ad eundem modum qui Bernardo longè vetustior atque celebrior Doctor in Ecclesiâ fulsit Cyprianus, perspicuè tradit, Verbum in vtero virgineo sic carnem esse factum, vt mox diuinitas plenitudinem sui exiguo infuderit vasi, & licet infantilem assumeret infirmitatem, tamen virtutem & gratiam incomparabili viro dignam ab illo perpetuò retentam fuisse. Vnde Christum vt ab Esaia paruulum natum, sic ab Hieremia virum, quem mulier nouo modo esset circundatura, nuncupari, ne ignoremus, ei nunquam defuisse virtutem, sed semper viribus ætatis adfuisse fortitudinem, quam infantilis tamen infirmitas occultaret. Quæ omnia illo Hieremiæ dicto confirmat: Creauit Dominus nouum super terram, fœmina circundabit virũ. Cyprianum porrò sequitur Hieronymus, ac eodem modo dictam prophetæ sententiam interpretatur, indeque confirmat, Christum licet in vtero matris conclusum, & in cunis vagientem, tamen virum etiam fuisse perfectum, eundemque non verè, sed apparenter sapientia & gratia profeciſse. Stat igitur immota, ac à Catholicis probata semper sententia, Christo etiam puero nihil gratiæ, nihil sapientiæ (experimentalem semper excipimus) defuisse, qui ob gratiæ plenitudinem puer adhuc puero Ioanni, [a] id est, suo præcursori necdum nato, ac iterum Simeoni iusto [b] seni dotes mirificas liberaliter communicauit. Hinc vetus illud Ecclesiæ canticum extat: Senex puerum portabat, puer autem senem regebat. Ac regebat planè Simeonem Iesus paruulus, qui velut optimus preceptor, grandæuum illum diuina virtute ac sapientia sic mirabiliter instruebat, vt idem ex ministro legis Euangelicus doctor, & Christianus psaltes, eximiusque propheta in templo subitò euaserit. His vero sit satis cordatum monuisse lectorem, haud tutò istis fidendum esse doctoribus, quos non pudet venenata tela in Christum Dominum vibrare, & simul astu Sathanico ad maiestatem illius obscurandam diuinas adulterare scripturas.

Nulla ignorãtia in Christo infante, vt in aliis paruulis.

Immunis Christus ab omni peccato & ignorantia.

Bernardi testimonio Christus æquè plenus fuit semper Spiritu & sapientia.

Cyprianus docet, etiã in Christo infante nihil defuisse virtutis & gratiæ.

Christus puer simul & vir perfectus iuxta Hieronymum.

Christus puer suam virtutem erga Ioannem & Simeonem ostendit.

Christus puer quomodò Simeonem senem gubernárit.

Li. 2. de peccatorũ meritis & remissione ca. 29.

Li. 83. quæsti. quæstione 65.

Home. 2. de beata Virgine.

Esai. 11.

Serm. de natiuitate Domini.

Esaiæ 9.

Hier. 31.

Lib. 6 commentar. in Hier. ca. 31

a Luc. 1.
b Luc. 2.

Quod

Luc. 2.

Quod enim ad ſuum excuſandum & confirmandum errorem Lucæ verba proferunt, qui Chriſtum ſapientia & gratia profeciſſe ſcripſit, nihil certè noui proferunt, ſed veteres hęreticos, qui in eundem, vt aiunt, lapidem crebrò impegerunt, perperàm imitantur. Atqui hoc ſermone ſignificat Euangeliſta, quòd indita Chriſto puero ſapientia magis ac magis in illa ætate indies declararetur, neque repente, ſed paulatim apud homines eluceret, non autem quòd iuxta menſuram ætatis corporeę ſapientior ille redderetur. Etenim ne quid monſtroſum introducere videretur, atq; vt humanæ naturæ, quam à matre aſſumpſerat, veritatem certiùs comprobaret, ſicut per ætatum gradus corporis incrementa ſumpſit, ſic etiam interioris animi diuitias, & inprimis ſapientiam, ad aliorum quibus cum verſabatur, profectum ſenſim accommodauit, ſeq; ſubinde clariùs agnoſcendum præbuit, ideoq; aliorum puerorum, qui cum ætate augẽt ſapientiam, ſimilitudinem & morem communem expreſsit. Hoc eſt quod nonnulli breuiter dicũt: Creuit puer Ieſus in effectibus & operibus gratiæ ac ſapiẽtiæ, quia indies perfectiora opera faciebat. Quod enim in effectu creſcit, hoc creſcere quandoque dicitur, ſi Scripturæ phraſin obſeruemus. Sic enim legimus: Proficiebat[a] Dauid vadens & creſcens. [b] Creuit Ioſaphat & magnificatus eſt vſq; in ſublime. [c] Illum oportet creſcere, me autem minui. Verbum Dei creſcebat, & fortiter creſcebat, vt reliqua id genus prætermittamus. Sed nunc Patres audiamus, qui Lucam hoc loco, vt diximus, probè ſunt interpretati.

Aduerſarios abuti Lucę verbis, quibus Chriſtus in ſapientia dicitur profeciſſe.

Quomodò Chriſtꝰ creuiſſe dicatur in gratia & ſapientia.

a 1. Par. 11. b 2. Par. 17. c Ioan. 3. d Actor. 6. & 9.

Home. 2. de B. virgine.

Bernardus Chriſtum profeciſſe dicit, non ſecundùm quod erat, ſed ſecundùm quod apparebat: non quoniam aliquid è nouo accederet, quod anteà non haberet, ſed quòd accedere videretur, quando volebat ipſe vt videretur. Conſtat ergo, inquit, quia ſemper Ieſus virilem animum habuit, etſi ſemper in corpore vir non appareret.] Et

Li. 2. de incarnatione Verbi ca. 6.

æqualis ferè Bernardi Hugo Victorinus, qui de hoc loco multa diſſerit, Chriſtum ſapientia & gratia profeciſſe ſcribit, quã ipſe quidem in humanitate ſua plenam & perfectam ſemel & ſimul acceperit, ſed qui voluerit pro ratione temporum eandem gratiam ac ſapientiam magis ac magis aliis aperire, vt homines proficerẽt in eius cognitione. Cum his Beda conſentit inquiens: Iuxta hominis naturam proficiebat Chriſtus

Home. 1. in Euang. Domin. 1. poſt Epiphan. In Euangel. Luc. ca. 2.

ſapientia, non quidem ipſe ſanctior in tempore exiſtendo, qui à prima conceptionis hora ſpiritu ſapientię plenus permanebat, ſed eandem, qua plenus erat, ſapiẽtiam cęteris ex tempore paulatim demonſtrando.] Id quod alibi verbis paulùm immutatis hoc modo repetit: Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipſe per acceſſum temporis accipiendo quod non habebat, ſed pandendo donũ gratiæ quod habebat.]

Quomodò Chriſtus in ſapientia profecerit.

Libr. 3. fidei Orthodox. ca. 22.

Nec obſcura eſt Damaſceni oratio: Proficere Chriſtus dicitur ſapientia & ætate & gratia. Ætate quidem creſcens: per incrementum autem ætatis ſapientiam quę ipſi inerat, in apertum promens. Item & proficiẽtiam hominum & conſummationẽ in ſapientia & gratia bona patris voluntate, id eſt, Dei agnitionem & hominum ſalutem propriam proficientiam faciebat, omnifariam quod noſtrum eſt, ſibi peculiariter adſciſcens.]

Libro 1. in Euan. Ioan. ca. 17. & lib. 10. Theſau. ca. 7.

Sed & Patres vetuſtiores, ſi quis eos fortaſsis requirat, cum ſupradictis in Luca interpretando quaſi conſpirant, ex quibus Cyrillus Alexandrinus inducit aduerſarios ita loquentes: Si plena eſt gloria Chriſti gratię & veritatis, quomodò ſapientia, ætate & gratia profeciſſe apud Lucã ſcribitur? Aut quid accidere poteſt ad plenum, vltra quod nihil eſt?] Reſpondet ſtatim: Non vt Verbum & Deus profeciſſe intelligitur, verùm quia magis indies homines admirabantur, eorum potiùs de Ieſu opinio, quam illius perfecta creſcebat gratia: vt magis indies cognoſcentes, magis illum procedere, ac

Plurium & vetuſtiorum Patrum teſtimonia de ſenſu verborum Euangelicorum.

Li. 10. Theſaur. ca. 7. In ca. 17. & 8. Eſaiæ. In cap. 31. Hierem.

gratia creſcere arbitrarentur.] Ac alibi rurſus: Quum audis profeciſſe Chriſtum in ſapientia & gratia, noli putare quicquam ipſi additũ fuiſſe, qui nullius vnquam rei egere poteſt: ſed quia videntibus atq; audientibus eum ſapientiorem gratioremque ſe præbebat, idcirco ſcribitur profeciſſe.] Tùm ante Cyrillum Hieronymus expeditè dixit, vti meminimus, Chriſtum non verè, ſed apparẽter ſapientia & gratia profeciſſe: ſicut & alibi ab eodem ſcriptum legimus: Iuxta incrementa quidem ætatis per vagitus & & infantiam proficere videbitur ſapientia & ętate: ſed perfectus vir in ventre fœmineo

Nihil ſapientiæ Chriſto vnquã additum.

In laudem Baſilij Magni.

ſolitis menſibus continebitur.] Vbi ſuum præceptorem ſequitur Hieronymus, Gregorium nempè Nazianzenum, à quo clariſsimè affirmatur, Chriſtus vt ætate, ita etiam ſapientia & gratia proficiebat: non quòd hæc incrementum caperent, (quid enim eo quod à principio perfectum eſt, perfectius eſſe poſsit?) ſed quod paulatim patefierẽt &

Digitized by Google

elucerent.] Ac eadem penè verba Euthymius repetiit. Suffragatur & Athanasius in in hoc tractando loco frequens, qui de illo inter cætera sic differit: Quantò magis diuinitas Christo reuelabatur, tãtò pleniùs gratia crescebat, vt hominis apud homines. Infantulus enim gestabatur, puer autem factus remansit in templo, sacerdotesque interrogauit de lege. Paulatim autẽ corpore adolescente, Verboq; seipsum in corpore manifestante, factum est deinde, vt agnosceretur pro Filio Dei.] Et rursus: Hominum est proficere: Filius autem Dei quandoquidem non habeat quô proficeret, vtpote perfectè existẽs in suo Patre, humiliauit seipsum pro nobis, vt in illius humilitate nos magis ac magis incresceremus.] Quid multis? has pluresq; veterum sententias, quas longum sit percensere, more suo scholastici breuiter complectũtur, quum simpliciter dicere solent: Christus gratia & sapientia proficiebat non secundùm habitum interiorem, sed secundùm apparentiam, non essentialiter, sed effectiuè vel significatiuè. Igitur sicut olim Ariani, vt Christi diuinitatem, velut qui Patre inferior esset, hostiliter conuellerent, ex hoc Lucę sermone arma funesta sumpserunt, sic noui aduersarij, vt humanam Christi naturã deprimant ac obfuscent, ex eisdem verbis iniquum sibi præsidium petunt. Ita verò Iesum puerum vnà cum reliquis pueris nimiùm pueriliter tractant, quum eum animi defectibus cum vera scientia sapientiaque pugnantibus aspergunt atq; contaminant, quumq; veluti Arbitri finium regundorum in Christi regnum cœlitus missi, particulatim Sãcto sanctorum maiorem minoremq; gratiam distribuunt, pro sua scilicet sapientia singulari. Noua profecto isthęc & mirabilis est ratio philosophandi, Christiq; Domini gloriam illustrandi, vt credamus, illum hominem quidem extitisse, sed non adeò semper sapientem, adeoq; semper perfectum, vt non aliquando etiam sit in ignorantia & errore versatus, aut certè quidem qui, quum ignorare quædam & errare potuerit, aliquando gratia indiguerit proficiente.

In c.2. Luc. Serm. 4. contra Arianos.

Luc. 2.

Ibidem.

Quomodò Christus gratia & sapiẽtia profecerit iuxta Scholasticos.

Quod si totius erroris, qui aduersarios impedit, causam & quasi fontem indagare velimus, parùm illi accuratè perpendunt præstantia miracula, quibus Deo visum est, humanam filij cõceptionem, vt opus eius in Christo primum & maximum, insigniter exornare, totiq; orbi perpetuò admirandam proponere. Miraculum est, ad talem tantumq; fœtum formãdum viri omnem operam excludi, & post talem legationem Virginisq; consensum, virgineum duntaxat vterum adhiberi. Miraculum est, tantum de purissimo Virginis sanguine transferri & coagulari, in masculumq; formari, quãtum ad generationem hominis sufficiebat. Miraculum est, consuetum dierum numerum, qui ad formandum hominis corpus desideratur, non expectari, vt & semen ad figuram corporis aptetur, & anima in corpus ipsum posteà influat, sed eodem planè momento, & sine successione temporis, corpulentam substantiam à Virginis corpore diuidi, formari, simul & animari, vegetandi, sentiendi & intelligendi vires omnes pariter adesse, & ad suas functiones in ipso corpore rationali anima iam perfectè informato, exercendas conspirare. Miraculum est, dum anima corpori iungitur, eodem momento diuinitatem homini in vnam personam vniri; ac Verbum æternum se carni inseparabiliter sociare, vt idem Dei & hominis filius in virgineo vtero constitueretur. Miraculum est, MARIÆ filium inde ab ipso conceptu tanta cumulari gratia, vt anima eius cum Angelis Dei essentiã clarissimè intueri, ac Dei gloria beatissimè perfrui posset. Miraculum est, eiusdẽ animam ab initio vndecunq; perfectam, & summis Dei donis refertam fuisse, vt non solũ omnes thesauri scientię & sapientię Dei illic recõderentur, sed etiam vt simulatq; Verbum caro factũ est, MOX plenitudo diuinitatis in homine Christo corporaliter habitaret. Omitto plũra id genus miracula recẽsere, quę circa sanctissimam Christi conceptionẽ pro dignitate nec satis explicari, nec ab vllo tùm in matre, tùm in filio prædicari possunt, quæq; vti singularem Redemptoris nostri gloriam & magnificentiam astruunt, sic à nouis ætatis huius Theologis vel bona ex parte negantur, vel fœdè negliguntur, malaq; fide tractantur. Non enim illis libet hanc Christo dare gloriam, vt nobiscum disertè ac ingenuè fateantur, Dominum ac redemptorem nostrum eodem tempore, quo simul homo & Deus in Virginis vtero esse cœpit, ad tãtæ gratiæ, veritatis ac virtutis omnis plenitudinem peruenisse, qui certè quicquid in terris vnquam meruit, id nobis mereri cœpit ab instanti, vt vocant, sacræ conceptionis.

Ex qua præcipuè causa sic nouatores inepti ant, de Christo puero philosophantes.

Quæ concurrãt miracula ad Christi conceptionem, à nouatoribus parũ confiderata.

Quæ si ritè perpenderent, ac in animum seriò reuocarent Centuriatores, reuerentiùs quidem perbeatam Christi Domini conceptionẽ tractarent, neq; tam abiectè loquerentur,

Quomodò Cẽturiatores Christum in conceptione sanctum intelligãt & doceant.

Digitized by Google

loquerentur, MARIÆ Filium verè sanctum, hoc est, labe peccati originalis non fœdatum, simpliciter interpretantes. Quam rudem, ieiunam ac frigidam interpretationem quis non demiretur, in illis præsertim doctoribus, qui tàm seduli ac strenui gloriæ Filij Dei assertores ac vindices haberi gestiunt? Sanctum MARIÆ Filium in conceptu & ortu fatentur, sed vt sanctitatem eius omnem in sola peccati originalis vacuitate collocent, neque longiùs illam, vt oportebat, extendant. Natus est Ioannes etiam ex vtero sanctus, multorumque doctorum iudicio, vt indicauimus, MARIAM labes peccati originalis non attigit. Nónne igitur Christo Domino plus tribui par est? qui non solùm sine peccato conceptus & natus est, agnus nimirùm sine macula, sed etiam absolutè sanctus, adeoque sanctum partim natura, quia Filius Dei, partim officio, quia electus & destinatus ab æterno ad sanctificandos eos, qui cùm natura sint iræ filij, per hunc Mediatorem Deo debent reconciliari, qui prætereà nobis factus est & iustitia & sanctificatio, vt in hoc semine Abrahæ gentes omnes, & qui sub maledicto sunt, benedicantur, atq; in veritate sanctificentur, vtq; credẽtibus deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna. Id verò parùm placet Ecclesiæ nouę Ministris, nũc tanta contẽtione iactantibus, in Christo renatos & iustos, etiãsi iustitię operibus incumbãt maximè, tamen ob originis peccatũ perpetuò contaminari ac dãnabiles esse, qui duntaxat in Christo imputatiuè sola fide iustificentur, sanctificentur atq; saluentur. Non expenderunt, opinor, Centuriatores, quanta sit vis huius verbi, Sancti siue sanctitatis, quam definit Areopagita, vt sit ab omni peccato libera perfectaq;, & omni ex parte incontaminata puritas. Hebræi pro sancto Cadmos vsurpant, vt insignem puritatem integritatemque designent, ob quam aliquid non solùm à rebus profanis, & quomodolibet impuris secernitur, sed singularem etiam reuerentiam & honorem facilè promeretur. Ac eadem ferè vis est nominis, quod Græci ἅγιον dicunt, quodque adhuc maiorem vim obtinet ὑπεράγιον, nulli quidem personæ rectiùs, quàm Christo congruens, vtpotè sanctitatis omnis & autori & consummatori. Igitur non satis isti ponderare videntur, quid sibi velit præclarus illę ac latè patens Angeli sermo dictus Virgini: Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Vbi Sanctum, quod ex MARIA proditurum erat, absque additamento, & in neutro magis, quàm masculino genere dici constat, sicut & Bernardus & Rupertus egregiè obseruârunt: Multi quidem sancti vel sanctificati dicũtur: vnum autem est Sanctum, id est sanctitas, qua sancti omnes sanctificantur. Hoc sanctum est iste Sanctus sanctorum, quem nõ in delicto pręuaricationis Adæ conceptum vel natum sanctitas accidens sanctificauit, sed essentialiter sanctũ Virgo incorrupta de Spiritu sancto concepit, vt[a] Ruperti verbis vtamur. [b] Bernardus verò in hunc modum: Nõ habuit Angelus, quo propriè dignèue nominaret illud eximium, illud magnificum, illud reuerendum, quod de purissima videlicet Virginis carne cum sua anima vnico Patris Filio erat vniendum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parùm sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinitè Sanctum, quia quicquid illud sit, quod Virgo genuit, sanctum proculdubio ac singulariter sanctum fuit, & per Spiritus sanctificationem & per Verbi assumptionem. Sed hæc obiter de Sancti siue sanctitatis nomine.

Luc. 1. — 2. Petr. 1. Hebr. 7. Luc. 1. — 1. Corin. 1. Genes. 12. 18. & 22. Dan. 9.

Christus dicitur sanctus, non solùm quia peccati expers, sed etiam ob gratiã peculiarem & efficiẽtiam nostræ sanctitatis.

Quid sit sanctũ siue sanctitas propriè. Quid Cadmos sonet Hebræis.

Cur Christus absolutè Sanctũ ab Angelo dicatur. Ruperti et Bernardi testimonia, cur sanctũ Christo tribuatur.

[a] Li. 1. de operib. Spiritus sancti, cap. 10. [b] Homel. 4. de B. Virg.

Luc. 1. — In Euang. de fest. Annunc. Virg. — Psalm. 89.

Nec disimilis est hallucinatio, ne dicã fraus Melanchtonis, pertinet enim hoc etiam ad Christi conceptionem, dum ludit in verbis illis Euangelicis: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Sermo est Angeli Gabrielis Virgini respondentis, quomodò citra iacturam integritatis concipere possit ac parere filium Dei, nimirùm per diuinam quandam obumbrationem. Sed hãc refert Melanchton ad confirmationem & consolationem animi, qua Virgo timore concussa eguerit, ne imbecillis natura terroribus diuinis consumeretur. Addit exẽpla de peccatoribus, qui iudicium & iram Dei sentiunt, ac dicunt: Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, in ira tua defecimus. *Nemo hominum*, inquit, *sustinere iudicium vel opus Dei potest, nisi fiat, obumbratio, id est, nisi misericordia foueat & viuificet hominem. Ideò & hîc fit mentio obumbrationis.* Vident aũt facilè sapientes, isthæc tàm longè petita, nihil in rem præsentem facere, ac ineptè prorsus ad Virginis dignitatẽ obscurandam detorqueri, quasi ipsa nõ sine quibusdã pauoribus & terroribus concipere potuerit, adeoq; conceperit Emanuelẽ. Etsi enim cùm primùm Gabriel ingrederetur ac salutaret, non nihil illa conturbata fuit, tamẽ omni metu statim per eundẽ Angelum liberata est, vt deinde cum illo liberè ac familiariter

Melanchton quomodò perperàm exponat illud: Virtus Altissimi obumbrabit tibi.

Refutatio sententiæ Melãchtonis.

Digitized by Google

Quomodò Gabriel promittat virtutem Altissimi obumbrãtem Virgini.

liariter colloqueretur. Quòd verò de virtute altissimi obũbrante dicitur, Gabrielis est responsio Virgini data, vt sciret ipsa summã summi Dei potentiam sibi mox adfuturã, p quã non modò virginitatem tueretur illęsam, sed & virgo fœcunda, & mater ad conceptũ diuinum idonea efficeretur. Aliôquin si de terroribus pellẽdis verba intelligas, fateri necesse est, ineptè Angelũ ad quęstionem Virginis, qua suæ conceptionis modũ indagabat, eo tempore respondisse. Dicit aũt Angelus: Virtus altissimi obũbrabit tibi, hoc est, cõteget te & vndiq; circũdabit, sicut auis obũbrat pullos suos, eosq; totos alis suis cõplectitur, quẽadmodũ Theophylact[9] locum cõmodè interpretatur, Euthymio non dissentiente. Bernardus in hunc modum: Habuit MARIA, inquit, de Christi corpore vmbram, quę audiuit: Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Nec.n. vilis vmbra, quę de virtute altissimi formatur. Et verè virt[9] in carne Christi, quę Virgini obũbrauit, vt quod impossibile erat mortali fœminę, obiectu tamẽ inuolucri viuifici corporis ferret prę-

Christi corpus est virtus obumbrans Virginẽ.

Ser. 31. sup Cantica.

sentiã maiestatis, & lucem sustineret inaccessibilem. Virtus planè, in qua omnis contraria fortitudo debellata est: & virtus & vmbra fugans Dæmones, tutans homines.] Alij per obũbrationem accipiunt mentis refrigerium, quòd MARIÆ diuinitus datum sit, vt ab æstu carnalis concupiscentiæ præseruaretur. Fallitur verò Melanchton, quòd alienã prorsus, & haudquaq; MARIÆ congruentem explicationem inuehit, in qua de necessariis conscientiæ angoribus & terroribus more suę sectę philosophatur, quodq; tantùm Virginem iam antè sanctam aliis impuris exæquat, qui iuxta legem cõmunem non sine præcedenti timore iustificantur. Horum.n. vera est & propria cõfessio:[a] A facie tua Dñe concepimus, & quasi parturiuimus & peperimus spiritum salutis. Vnde[b] Augustinus quum ex[c] Ecclesiastico citâsset illud: Qui sine timore est, non poterit iustificari, statim adiecit: Opus est ergo vt intret timor primò, per quam veniat charitas: timor medicamentũ, charitas sanitas.] Qui verò pauores ac terrores illius mentẽ, quæso, attingerent, quam nulla peccati labes vnq; infecit, quæq; charitate illa flagrauit maximè, de qua Ioannes dixit: Perfecta charitas foràs mittit timorẽ: quoniã timor pœnã habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nec dubium sanè, quin MARIA Christum ita conceperit, vt non solùm omni timore vacaret, sed & mentis immensam delectationem persentisceret, eiusque spiritus circa totum illud diuinæ incarnationis mysterium in Deo salutari suo incredibiliter exultaret. Proinde quo tempore mulieres angoribus maximè obruuntur atque discruciantur, illa doloris omnis fuit immunis, vt sicut de Spiritu sancto volens gaudensque concepit, sic etiam à communi maledicto & dolore parturientium aliena, noua cum exultatione nouam prolem ederet, quemadmodùm[d] Idelphonsus & [e] Bernardus ostendunt.

Quomodò fallatur Melanchton circa Mariæ pauores.

a Esa. 26.

b In tractat. 9 in Cano. Ioannis.

c Eccles. 1.

Maria nõ timet ac terretur, vt alij solent in sua conuersione.

1. Ioan. 4.

Maria timoris expers et gaudij plena in Filij cõceptione.

d Li. contra eos, qui disputant de perpetua Mariæ virgin. & parturitione.

e In serm. de verb. Apoc. Sign. magn.

Iam verò si de tempore conceptionis Christi agitur, nouam porrò litem nobis iniiciunt ac mouent contentiosi Centuriatores, quum in dubium vocant, & quod peius est, in ambiguo relinquendum censent, an post colloquiũ Angeli Gabrielis, quod in Nazareth cum sacrosancta Virgine habitum fuit, admiranda illa Christi conceptio statim sit subsecuta. Nos affirmatiuam partem tantò magis amplectendam dicimus, quantò magis huic partim veterũ, quos mox producemus, sententiæ, partim Ecclesiæ sanctæ traditio, partim recepta piorum opinio suffragatur. Quid aũt impediret, obsecro, quò minùs clementissimus, idemq; salutis nostræ sitientissimus Deus, pmissionẽ suã per Gabrielem internuncium factã re ipsa præstaret, quum paratissimum Viginis animum experiretur, eiusq; fide & charitate pfecta inprimis delectaretur? Quid non obtineret, quid non efficeret cœlos & nubes penetrans humilitas Mariana, & summa illa Virginis cum diuina voluntate consensio, quam Angelus ad hoc tantum complẽdum mysterium vnicè desiderabat? Cur cœlestis ille sponsus adamatæ sponsæ desiderio incensus & æstuans, non ad suum lectissimum thalamum properaret, in quo amica speciosa tã promptum, tàm gratum & ornatum illi hospitium apparârat? Aut si Anselmum audire mauis: Quid, inquit, quòd veniẽtis Dei oculos offenderet, in illa poterat residere, in qua tantarum virtutum insignia veniens inuenit redolere? Certè sola fide Abraham fertur Deo placuisse, & hoc quia Deo credidit, ad iustitiã illi reputatũ fuisse. Super humiles aũt & quietos ac verba sua tremẽtes Spiritum suum requiescere, & obedientiam se pro sacrificiis malle asserit Deus. Cùm igitur in his, quæ tãtoperè Deo placent, sancta Virgo Maria tàm excellenter illi placuit, vt nequaquàm crederet quis, illam aliqua ratione excellentiùs placere potuisse,] vt reliqua prætermittamus.

Christum esse conceptum in Virginis vtero statim post colloquiũ Gabrielis, probabilius videri debere.

De tempore cõceptionis Christi, quid censeãt Centuriatores.

De excellẽ. B. Virg. c. 3.

Genes. 15.

Esa. 66.

1. Reg. 15.

Sed

Digitized by Google

Patrum testimonia de incarnatione Christi facta statim, postquàm Angelus à Maria discessit, & illa consensit mysterio.

Sed Patrum sententias, ne quem fallant callidi Centuriatores, bona fide subiiciamus. Gregorius Magnus in hunc modum disserit: Nunciante Angelo & aduenien- Li. 18. moral. cap. 27. Spiritu, MOX Verbum in vtero, MOX intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre & cum sancto Spiritu coæterna, assumpsit intra virginea viscera, vnde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante sæcula temporalis posset esse in fine sæculorum: vt per ineffabile Sacramentũ conceptu sancto & partu inuiolabili secundùm veritatem vtriusque naturæ eadem Virgo & ancillæ Domini esset & mater.] His Petrus Episcopus & Martyr suffragatur, cuius testimonio Lib. de Deitate, & citatur in Cõc. Ephesino. Lib. 1. hist. Eccles. ca. 8. tunc Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, quum Angelus Virginem salutauit. Tùm Nicephorus affirmat, præsente adhuc Angelo & cum eius voce Verbum Dei æternum intransibiliter descendisse, & conditionem, naturamque nostram inenarrabili & superante naturam modo subiisse: Verbum, inquam, massæ & fermento humano mixtum atq; temperatum. Adhæc Euthymius Lucæ locum explanans (quo dicitur In 1. c. Luc, Angelus à Virgine discessisse) claris verbis id factum esse asserit, simul ac MARIA iam per verbum suum conceperat. Eadem Ruperti est sententia, MARIAM vix absoluisse Lib. 1. de operib. Spiritus sancti. sermonem: Ecce ancilla Domini, quin è vestigio adfuerit Spiritus sanctus, & sese in Virginis vterum infuderit, vt matrem illam faceret Emanuelis. Tùm qui hos omnes autores vt antiquitate, sic etiam doctrina superat Augustinus, disertis verbis affirmat: Quando Angelus istam Virginem salutauit, tunc eam Spiritus sanctus fœcundauit, tunc illa fœmina virum sine viro concepit, tunc est repleta gratia, tunc Dominum De Symbo. ad Catechumenos. c. 5. Ser. 2. in festo Annun. Dominicæ. susceperit, vt esset in ea, qui fecerat eam.] Ac iterum alibi: Noli morari Virgo, nuncio festinanter respondere verbum, & susci pe filium: da fidem, & senti virtutem. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Nec mora, reuertitur nuncius, & virginalem thalamum ingreditur Christus. Efficitur SVBITO prægnans beata Dei genitrix, & cuncta per sæcula prædicatur fœlix. Concepit MOX diuinitatem Verbi, virilis ignara consortij.]

Damasceni testimonium, de mirabili conceptione Christi, facta in Virgine matre.

A quibus haud discrepat Damascenus, quum de Verbi incarnatione diffe- Li. 4. de fide Orth. c. 15. rens, in hunc modum scribit: Post consensum sanctæ Virginis Spiritus sanctus superuenit in eam, iuxta sermonem Domini, quem dixerat Angelus instruens eam, & virtutem diuinitatis Verbi susceptiuam præbuit, simul autem & generatiuam. Et tunc obumbrauit ei Dei altissimi in sua subsistens hypostasi sapientia & virtus, Filius Dei, Patri consubstantialis, velut diuinum semen, & construxit sibi ipse ex castis & purissimis sanguinibus carnem animatam anima rationali & intellectuali, primitias nostræ consperssionis, non cum semine, sed conditorio opere per Spiritum sanctum.] Quæ posteriora verba nonnulli paulò aliter legunt, atque sic malunt interpretari: Copulauit sibi ipse ex sanctissimis & purissimis ipsius Virginis sanguinibus nostræ antiquæ consperssionis carnem animatam anima rationali & intellectuali, non seminans, sed per Spiritum sanctum creans.] Verùm hac oratione, ne quid volens dissimulem, perperàm se tuetur Erasmus, vt obiectam sibi lasciuiæ notam effugiat, quando fingit Deum Patrem procum, qui mittat Angelum Paranymphum, MARIAM verò ceu adamatam puellam, quæ simul atque assensa est, perinde ac sponsam coniugis complexu compressam esse, in quam aliquid vice seminis masculini, vnde nouus fœtus in vtero eius oriretur, fuerit illapsum. Etsi enim Patres ita nonnunquàm loquuntur, vt Gabrielem Dei faciant Paranymphum, tamen venerandum hoc mysterium multò religiosiùs tractant, sicut & Damascenus loco iam citato castas aures & mentes suis verbis nihil prorsus offendit. Contrà verò Erasmus obscœnè philosophatur, & sacri Eangelij maiestatem profanat, aut certè obscurat potiùs, quàm illustret, dum crassè ad carnalem coitum tot modis alludit, & de re sacrosancta, velut amatoria, sermonem omnem instituit. Quantò autem & castiùs & prudentiùs disserit Augusti- Serm. 11. in natal. Dñi. nus, aut sicut alij volunt, Fulgentius, Deum per Angelum ad MARIAM protulisse verbum, & cunctis sæculis vitam effutisse: Angelum sermonem eiecisse, & Virginem concepisse: coniunctionem verò sine sordibus factam esse, in qua & maritus esset sermo, & vxor auricula: hoc splendore Filium Dei concipi, hac munditia generari. Pari dexteritate hoc mysterium Rupertus Tuitiẽsis explicat, vt alios Patres omittam, ac de MARIA in hunc modum disserit: Vbi benè credula mentem suam, & os suum aperuit,

Erasmum crassè nimis & obscœnè loqui de Maria Christũ concipiente.

In respons. ad annotat. Lei in appẽdice ad Antapologiam Sutoris.

Augustinus & Rupertus quomodò Christũ à Maria conceptum esse verecundè loquantur.

Lib. 1. de operib. Spiritus sancti, cap. 9.

Digitized by Google

aperuit, vt diceret: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum, mox iuxta dictum Angeli, Spiritus sanctus superueniens in eam, per apertas fidei ianuas sese infudit. Quò autem sese infudit? nimirùm in sacrarium pudici pectoris, deinde in templum sacri & incorrupti uteri, in domum pectoris, vt prophetissam faceret: in uterum, vt matrem faceret.] Luc. 1.

Christum 25. Martij in Virginis utero esse conceptum.

Postremò nec illud possumus dissimulare, quod Cēturiatores ad solam vel coniecturam, vel opinionem referunt peruetustā & receptam veteris Ecclesiæ traditionē de tempore ac die Dominicæ conceptionis vel incarnationis, quā hucusq; tractamus, vereq; sacrosanctam & incomparabilem fuisse, nullus dubitat Orthodoxus. Quod aūt illa in octauum Calēdarum Aprilis, hoc est, in vigesimum quintum Martij diē incidat, cōplures & illustres Theologi, quibus ne matulam quidem porrigere digni sint Centuriatores, clarissimè docuerūt. Inter hos Chrysostomus ferè primas tenet, qui rationē etiā reddit, cur hoc ipso die, qui fuit æquinoctialis, Angelus ad MARIAM missus, & Christus cōceptus, imò etiam in progressu ætatis mortē in cruce passus fuerit: vbi præterea Dñi nostri & præcursoris eius conceptionem pulchrè componit. In eodem argumento versatur [a] Augustinus, & inter cætera pronunciat: Conceptus est Dominus æquinoctio verno, & natus est solstitio hyberno.] Ac alibi rursus: [b] Octauo Calendarum Aprilis conceptus Christus creditur, natus autem octauo Galendarum Ianuarij.] Tùm [c] Cyrillus Alexandrinus Christum Angelo nunciante in vtero Virginis MARIÆ conceptum, & in cruce mortuum esse, eodem nimirùm die, testatur. His [d] Beda subscribit, neq; dissentit [e] Athanasius, etsi alij alium eius libri autorem faciunt, in quo sequentem quæstionem proponit: Quarè vigesimo quinto die mensis Martij in vtero Virginis clausus habitare cœpit Christus, & Deus noster veniens in terram? Respondet è vestigio: Quia eodem die in mundi principio Deus creauit Adam. Hinc est, quòd in hoc ipso mense (Martio scilicet) omnes arbores & herbæ, animalia itidem ad proferendum fructum & ad proles procreandas commouentur, tanquam à Deo hoc tēpore creata sint.] Præter hos omnes [f] Orosius & [g] Nicephorus indicant satis, se quidē de certo conceptionis & ortus Christi tempore, quod diximus, nihil dubitasse, quandoquidem octauo Calen. Ianuarij, siue vigesimo quinto Decembris natalem diem Domini luculenter ascribunt. Id quod euidentius apparebit, si nōnulla, quæ huc maximè spectare videntur, à Christophoro Roffinacio accepta repetiuerimus. Sic ergo ille tradit: MARIA Virgo sanctissima ineunte ætatis suæ anno decimo quinto sub brumam quidem, seu sub hybernum solstitium, nimirùm octauo Calendas Ianuarij Christum peperit nostrum Dominum, quem nouem ante menses eadem Virgo integra & illibata conceperat quidem ex Spiritu sancto, tùm annos nata quatuordecim, octauo calendarum Aprilis. Porrò quum conceptus est Christus, agebatur tunc Olympiadis centesimæ octuagesimæ quartæ tertius annus medius. Natalis verò eiusdem Christi dies confertur in finem propemodùm quadragesimi secundi anni Augusti imperij.] His demùm accedit vetus, constans & probata Ecclesiæ Catholicæ consuetudo, quæ tot sæculis venerandum hoc concepti simul & & nati Christi mysterium præscriptis anni temporibus, certisque diebus mensium Martij & Decembris publicè celebrat, ac solenni ritu vbique gentium iubet ab omnibus concorditer celebrari, tacitè quidem insinuans, vt diei Dominici, sic harum etiam feriarum institutionem ad traditionem Apostolicam pertinere. Vnde factum & illud esse putant, multorum vt fit more receptum, annum nouum à vigesimo quinto die mensis Martij recensere, nimirùm quòd ab ipsa Christi conceptione seu incarnatione tempus gratiæ siue salutis, vt vocant, cum Dionysio Romano supputent. Id quod in multis Bullis, vt dicunt, Apostolicis videre licet: quanquam à Domini natiuitate, quæ semper in Decembrem incidit, annum inchoare nunc sit vsitatiùs.

In serm. de Ioanne Baptista, siue in 1. c. Euāgel. Luc.

[a] Serm. 18. in nat. Dñi, & lib. 4. de Trinit. c. 5.

[b] In li. cont. Iud. Pagan. & Arianos cap. 5.

[c] In epist. ad Synod. Carthaginens.

[d] Lib. de tēporib. c. 47.

[e] Lib. de variis quæst. sacræ Scripturæ, quæstion. 17.

[f] Lib. 7. hist. cap. 7.

[g] Li. 1. c. 12.

Cur Christus vigesimo quinto die Martij fit mundum ingressus atq; cōceptus.

Quando Christus conceptus & natus de Virgine matre.

In commē. hist. de Romanorū origine.

Ab authoritate & vsu Ecclesiæ, quæ 25. Aprilis celebrat Christi Cōceptionem.

Olim ab hoc die annum Salutis numeratū fuisse.

Vide Bedā de nat. rerū, cap. 47.

Nos verò isthæc non solùm ob Centuriatores longiùs persequimur, verùm etiam quòd recens prodierit liber, in quo Matthæus Beroaldus de Christi concepti natiq; tempore nouas & æquè absurdas, aut certè quidem hactenus à nullo Doctore claro receptas, ac fortasse nec auditas, vel cognitas inuehit opiniones, easq; orbi Christiano persuadere conatur. Docet enim Christum mense Septembri, ipso æquinoctij autumnalis tempore natum & baptizatum esse, adeoque Christi natalem cum eo die, quo

In Chron. cap. 2. & 3. lib. 4.

Noua opinio Matthæi Beroaldi de die Christi nati atque concepti.

Magis

Digitized by Google

In nouo opere de cõciliãdis Scripturæ & historiarum locis dissidẽtibus. lib. 4. cap. 2.

Magis est reuelatus, confundit, sed & totius anni principium ad eundem Septembris diem refert. Vultq; mirabilis & insolens hic supputator temporum, Christum in Decembri, ad decimum quintum eius mensis diem, in Virgine matre conceptum existimari, quoniam nouem mensibus vterum illa gestauit, & in Septembri tandem, vt ipse somniat, genuit nobis Redemptorem. Neque hoc inaudito figmento contentus, venerandos Patres maioresque nostros pudendæ ignorantiæ & vanitatis palàm arguit, quòd dies festos supradictos, de Christo nimirùm concepto & nato, alioſque itidem malè constituerint & numerârint, imò tempora omnia conturbârint. Quanta verò isthęc hominis vanitas, arrogantia impudentiaque, rem tot sæculis compertam in dubium reuocare, vt solus ipse post hominum memoriam in grauissimo negotio sapere, & cornicum, vt aiunt, oculos configere videatur? Vbi plùs apud illum valent Ægyptiaci, si tamen vera de illis refert, quàm dictæ & aliorum grauissimorum Patrum sententiæ, veterumque Synodorum decreta, & quæuis tùm Orientalis, tùm Occidentalis Ecclesiæ tanto maiorum nostrorũ consensu corroboratę consuetudines, & retentę semper piorum obseruationes. Atque interim vt suam stultitiam magis magisque prodat, pergit ille & Synodos ob leges de festis huiusmodi celebrandis latas conuellere, & veteres audet accusare, qui tam fœdo laborârint errore, vt quo die, aut quo tempore, mundi Lumen Iesus Christus Dominus noster conceptus atque natus sit, tamdiu ignorauerint.

Quã impudenter Beroaldus sẽ opponat omnibus cum Ecclesia sentientibus, de tẽpore Christi nati & concepti.

In 2. par. hod melia. circa Euangel. in die ascension. Mariæ.

At multò rectiùs iudicat Georgius Maior, qui in Lutherana schola diu professus est, nobisque & veteribus astipulatur, quum scribat, illud opus inter omnia miracula maximum, omniumque cum lætitia & laude perpetua celebrandum, vigesimo quinto Martij die circa vesperum contigisse, vt Filius Dei λόγος humanam naturam assumeret, diuinaque & humana natura in vnam Christi personam vnirentur, anno videlicet post mundum conditum 3963. MARIA tunc annum ferè decimum quintum agente. Probat igitur veteris Ecclesiæ institutum, quæ hoc ipso die publicè canit: Hæc est dies quam fecit Dominus: hodie Dominus afflictionem populi sui respexit, & redemptionem misit. Hodie mortem, quam fœmina intulit, fœmina fugauit. Hodie Deus homo factus, id quod fuit, permansit, & quod non fuit assumpsit. Ergo exordium nostræ redemptionis deuotè recolamus, & exultemus dicentes: Gloria tibi Domine. Neque solùm Christus tunc primùm homo factus est, sed etiam eodem mensis Martij die post annos triginta tres, ob peccata nostra passus & mortuus esse ab eodem Maiore, sicut & à veteribus Theologis affirmatur. Verùm id quoque contemnit Beroaldus, longè alia & passionis & resurrectionis Domini tempora definiens, adeoque superbus, vt veræ Paschæ obseruationem nobis propè obliteratam, & quæ nunc recepta est, velut Iudaicam magis quàm Christianam, Orthodoxis omnibus audeat exprobrare. Nos verò hoc vnum pro veneranda vetustate, quod iam olim Apostolorum æqualis ferè Tertullianus scriptum reliquit, aduersario petulantissimo respondemus: Passio Christi perfecta est sub Tiberio Cæsare, Coss. Rebellio Gemino, & Rufio Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, die octauo Calendarum Aprilium, die prima azimorum, quo agnum vt occiderent ad vesperam, à Moyse fuerat præceptum.] Atque vtinam solus Beroaldus tantoperè ineptiret: Huic certè dissimilis non fuit, qui superioribus annis, cùm fortassè Francofurti ad Menum habitaret, natalis Christiani festum diem agere, nimirùm veteris Ecclesiæ odio adductus, præfractè recusauit, sicut Erasmus Alberus exponit. Eodem spiritu Iacobus Schenck agitatus, quũ Lutheri doctrinã Berlini profiteteretur, iuxta solennem Ecclesiæ morem de Resurrectione Christi die sancto Paschatis noluit cõcionari, sed de passione Dñi, quicquid monerent alij, differendum sibi putauit. Tanta in istis libido est contradicendi, omnemque obedientiam maioribus debitam defugiendi, sed & nouos errores ac ritus introducendi, ne fruſtrà scilicet nouam ipsi religionem amplexi, nouamq; doctrinam professi esse videantur. Vnus homuncio Beroaldus (quis non miretur?) totius Ecclesiæ autoritatem, consensionem, traditionem & consuetudinem non maioris facit, quàm sicut ipse vocat, vulgò receptam stulta quorundam præsumptione sententiam, nihil interim solidi adferens, quo suas nouas & monstrosas opiniones vel leuiter eruditis meritò comprobet. Reuiuiscit in his planè spiritus, ne dicam furor Manichæorum, quibus

Testimoninm Georgij Maioris de vero tempore conceptionis Christi.

Ecclesię canticũ de festo & tempore Cõceptionis Christi.

Tẽpus Paschalis obseruationis hactenus ignotum est Ecclesię iuxta Beroaldũ.

Lib. aduers. Iudæos.

Quo tempore passio Christi facta sit secundùm Tertullianum.

Lib. contra Carolstad. & Saramẽt.

Exempla duorum hæreticorum, qui Christi festum Natalitium & diem Paschatis celebrare contempserunt.

Quãta sit nouatorum temeritas & audacia in religione.

Digitized by Google

quibus Augustinus exprobrat, quod Paschati & passioni Christi solenniter consecratos dies reiiciant & aspernentur. Quarè sicut olim, ita nunc etiam filij Belial, si non verbis, ac certè quidem factis loquuntur: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra, quemadmodùm de hoc pessimo impiorum genere Psalmographus canit. Nos verò nimiùm profectò dormimus, ac velut in summa tempestate supini stertimus, si nequissimi Satanæ consilia non obseruamus ac fugimus, qui vt aduentanti Christo, & irrumpenti passim Atheismo viam muniat, sicut MARIÆ & Sanctorum ferias bona ex parte apud nouatores sustulit, ita nunc reliquas etiam planeq; solennes quæ Christo Domino dicatæ sunt, furiosè passim labefactare & prorsus abrogare contendit. Huc ille sua & sectariorum expandit retia, quibus pleriq; paruuli, vt Scriptura vocat, facilè capiuntur, si à semitis antiquis, quas nobis Propheta commendat, vel modicè digrediantur.

Lib. contra epist. Manichæi cap. 8. Et li. 19. cõtra Faustũ cap. 22. Psalm. 73.

Quò spectet Satan, ferias maximè solennes impugnans.

Ephes. 4. Prouerb. 8. Hierem. 6.

Epilogus huius libri.

Habemus igitur (nam hîc tandem riuuli claudendi sunt) quæ ad Virginem nostram non solùm ab Angelo salutatam, verùm etiam in Dei matrem cooptatam & assumptam pertinent, quantùm de his quidem grauissimis rebus contra Ecclesiæ hostes disserere nostræ licuit tenuitati. Miranda fœcunditatis prærogatiua, quòd talis talem taliter genuit. Talis, inquam, Virgo ante partum & Virgo post partum. Talem, dico, sanctum nempè Sanctorum, vnicum matris Virginis Filium, vnigenitum Dei Patris, Deum & Dominum maiestatis. Taliter demùm, vt Angelo annunciante, Spiritu sancto operante, & virtute Altissimi obumbrante, vt Innocentij verbis vtamur. IESV CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIÆ incomparabili Virgini matri in cœlo terraque tùm gatia tùm gloria.

In Encomio Mariæ Virginis.

Ioannis Agricolæ impia ac scurrilis oratio & interpretatio de verbis Angelicæ salutationis.

FINIS LIBRI TERTII.

In annotat. circa primũ cap. Euang. Luc.

ADDENDA QVÆDAM SVPERIORIS LIbri III. Capiti XII. Pag. 286. ad lineam 38.

Vbi magis etiam peccat Ioãnes Agricola, tàm crassus & impurus, vt scribere non perhorrescat: *Ingressus cubiculum puellæ Gabriel adolescentis forma, amatorium quiddã et nuptiale orditur, Virginẽ (vt apparet) pellecturus ad concubitum. Aue, inquit,* κεχαριτωμένη *gratiosa, cuius conuictum & consuetudinem plærique omnes ambiunt.* Ac ne putemus hæc tali autori leuiter excidisse, confirmat eandem sententiam posteà, atque his verbis Lectori magis infigit: *Meditetur apud animum suum qui volet, pia curiositate, quid sit, videre comptulum adolescentem, solum cum puella, clauso cubiculi ostio, dulciter alloquentem Virginem, quam se ambire nihil obscurè, & gestu & oratione declaret.* Et miramur adhuc, populum à talibus doctoribus institutum, de hac salutatione aurea sentire perperàm, aut ab ea penitus abhorrere? Proh pudor, quàm fœdos & obscœnos doctores Quintum hoc Euangelium profert? quibus adeò libet in diuinis literis sceleratè nugari, vt ex Angelo Gabriele procum & amasium faciant, & in cuius oratione, nescio quid amatorium & impudicum, ipsi primùm post hominum memoriam deprehendãt. Quis pius, obsecro, hoc plus quàm Poëtico atq; portentoso commento, ac intollerabili petulantia vel scurris ipsis ac lenonibus indigna, non iure commoueatur, atque adeò stomachetur?

Digitized by Google

IN LIBRVM QVARTVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE, PRÆFATIO.

SVMMA libri quarti, quem nunc Christo duce aggredimur, nobis in eo consumetur, vt sacri Euangelij loca, in quibus MARIÆ Deipara causa describitur, à nouatorum corruptelis atq; calumniis vtcunq; vindicetur. Quod enim de Christo Domino prædictum est fore, vt is quantùmuis per se probatus, electus & pretiosus lapis, plerisque in lapidem offensionis ac petram scandali conuertatur, idipsum de nostra quoque Virgine, quàmlibet sancta & immaculata, non perperam accipi potest. Nam & nobilis ille Bernardi discipulus Guarricus admonet, petræ nomẽ in MARIAM rectè competere, vt quæ in amore integritatis propositò firma, affectu solida, sensu quoque ipso aduersùs illecebram peccati tota insensibilis fuerit atque lapidea. Quam Petram Esaias, adeoq; vetus Synagoga desiderãs dixit: Emitte Agnum Domine dominatorem terræ de Petra deserti. Hoc est, Abscinde petram de petra: Sanctum & inuiolabilem sancta & inuiolata proferat virginitas, vt eiusdem Guarrici verbis vtamur. Notat præterea Timotheus presbyter Hierosolomytanus, non modò Christum, sed MARIAM quoque signum, cui contradicitur, ob infestos nimirùm vtrique personæ frequentes aduersarios, verè nuncupari. Ac de Christo quidem Domino dubium non est, quin eius verba & gesta, quæ in Euangelio scripta legimus, Capharnaitas & Iudæos primùm, ac deinde ethnicos & hæreticos sæpè multumq; offenderint, vt haud temerè Simeon iustus, quum MARIÆ filium in templo complecteretur, in ruinam & signum contradictionis illum esse positum asseruerit, quemadmodùm hactenus omnes ætates Ecclesiæ plus satis experiuntur, ac res ipsa toto orbe testatur. An verò tantundem MARIÆ matri non accidit, contra quam velut alteram, vt diximus, Petram tot coniurati hostes incurrunt,

Esaiæ 8. Lucæ 2. 1. Petri 2. Rom. 9.

Christus lapis precioſus ſimul & petra ſcãdali.

In ſer. 2. de annunciatione Mariæ

Maria petra dici rectè poteſt, & ab Eſaia ſic dicitur.

Eſai. 16.

In orat. de Propheta Simeone.

Maria quoque ſignum eſt contradictionis.

Luc. 2.

Digitized by Google

quot pro ſua libidine ſacra Euangelij teſtimonia de illa conſcripta iam olim ſceleratè deprauârunt, ac etiamnum deprauare

Mariomaſtiges morem Aranearum ſequũtur.

contendunt? Cuiuſmodi Mariomaſtiges morem Aranearum mihi referre videntur, quæ in hortum amœniſſimum, herbisq; ſalutaribus refertiſſimum ſubinde arreptantes, non fructum inde colligunt, & in aluearia recondunt, id quod induſtriæ apes facere ſolent, ſed pro ſua indole praua venenum è floribus exugunt, nouáque ſibi arma comparant, quibus infirmiora deinde configant & perdant animalcula. Ita enim qui Deiparæ cauſam ſibi oppugnandam ſumpſerunt, è ſpirituali diuinæ Scriptùræ Paradiſo, in quo ſerpens etiam cum ſemine ſuo verſatur, Geneſ. 3. *præterquàm quòd bonam frugem non reportant, ſacra etiam verba peruersè decerpunt, quibus ad Marianæ virtutis ac dignitatis iniuriam, apud imperitos ſaltem ac ſimplices, abuti poſſe videantur. Nam qui totius pudoris & Chriſtianæ reuerentiæ metas ſemel tranſgreſſi ſunt, ſi antehac vnquam, eô temeritatis nunc maximè prolabuntur, vt in diuinas literas irrũpentes, & rebus & perſonis Euangelicis quantumuis illuſtribus, vim manifeſtam inferant, ac virgam ſibi cenſoriam in ſacra ferè omnia præfracti audeant vſurpare. Idq; tantò impudentiùs faciunt, quòd (ſicut ſæpè queſti ſumus) grauiſſimo* φιλαυτίας *morbo occupati, cæteros omnes in verbo Dei cæcutire & hallucinari, ſeq; ſolos ferè ſapere, ac rectè probare ſpiritus, vaniſſimè arbitrentur.*

Plerosque in ſacras literas impudenter hodie irrumpere, ſibique præſidere in illis intelligendis.

Cæterùm hìc liber non obſcurè monſtrabit, quàm infeliciter cum iſtis agatur, qui vt Euangelica loca corrumpant, duros ſe & iniquos matri Mariæ cenſores, aut Momos potiùs præſtare conſueuerunt, dum ſuæ in verbo Dei interpretando libidini magis indulgere, quàm illuſtrandæ veritati dare operam ſtudent. Etenim ſi aduertat animum Lector, mira & horrenda iſtorum licentia, ne dicam inſania eſt, in MARIÆ dictis & factis conuellendis atque deprauandis, velut hoc vnum ſtudioſè caueant, ne de tali tantaq; Virgine nos adeò reuerenter ac ſublimiter, quemadmodùm ab optimis & prudentiſſimis noſtris maioribus didicimus, ſentiamus atque loquamur. Quò minùs mirari conuenit, Sanctos alios, quantumuis Eccleſiæ calculo cohoneſtatos, à nouis etiam ſectariis virulenter appeti,

Contra quos hoc libro quarto maximè diſputetur.

Nõ modò Mariæ, ſed & Sanctis aliis maledicos obtrectatores aduerſari hoc tempore.

maledi-

Digitized by Google

maledicéq; proſcindi, quando ne illi quidem parcitur Virgini, quæ citra controuerſiam, vna omnium electorum poſt Chriſtum ſanctiſſima probatiſſimáque ſemper eſt habita, & vbi de vitiis agitur, omni maior eſt exceptione. Adeò nunc vigilat ac

Apocal. 13. *furit Apocalyptica beſtia, vt partim per ſe, partim per ſuos ſatellites omnem blaſphemandi artem & operam adhibeat, & Deo Deiq; tabernaculo, Sanctisq; omnibus immane bellum intentet:*

Apocal. 12. *Præcipuè verò, vt mulierem illam Sole amictam vnà cum ſuo Filio in ſolitudinẽ fugere compellat. Nos autem hoc vnum Lectorem oramus, ne moleſtè ferat, quòd in quibuſdam Euangelij locis & hiſtoriis excutiendis longiùs hærere, ac tardiùs progredi videamur. Quandoquidem propoſiti argumenti maieſtas, dignitas ac venuſtas, tùm inſignis Aduerſariorum improbitas, ac denique multorum imbecilliorum, qui fortaſſis hæc potiſſimùm legent, ſimplicitas & imperitia, calamum aliquando noſtrum, vt longiùs excurrat, impellit. Faxit æterna Bonitas, ſummaq; Sapiẽtia, quæ habitat in excelſis, vt hic quoq; liber, qui ad verbi Dei corruptelas detegendas maximè pertinet, veritatẽ Catholicam ritè defendat, Virginisq; noſtræ cauſam oppugnatã vindicet, ac ſimul honeſtæ Lectoris expectationi ſatisfaciat in Chriſto IESV Domino noſtro.*

Apocalyptica beſtia per ſe & ſuos miniſtros in Dei tabernaculũ & Sanctos euomit blaſphemias.

Cur nonnulla in hoc libro lõgiorem habeãt tractationem.

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO QVARTO Capitum cum ſuis argumentis Index.

I. MARIAM iniquè prorſus, vt in fide imbecillem, infirmam ac infidelem à Nouatoribus reprehẽdi, eamq; ſine omni vitio, imò cum ſapientiæ laude Angelo reſpondiſſe: Quomodò fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?

II. De MARIÆ fide ſublimi atq; perfecta, contra Lutherum, quodq; Chriſtum Deum circa ſuum puerperium plenè cognouerit, quantúmuis Eraſmus tergiuerſetur.

III. De hiſtoria Deiparæ cognatam Elizabeth viſitantis, quæ multis modis illic commendetur, nobisq; prædicanda proponatur.

IIII. De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ hiſtoria & MARIÆ cauſa hoc ſeculo miſerè deprauatur.

V. De præſtanti multisq; modis commendabili MARIÆ Cantico, quod vulgò Magnificat dicunt, ac in eo perſonam autricis mirabiliter elucere.

Digitized by Google

VI. Variæ & graues corruptelæ à noũis doctoribus aduersùs MARIÆ Canticum hoc sæculo inuectæ, indicantur atque profligantur.

VII. De MARIÆ dicto: Respexit humilitatem ancillæ suæ, in quo multùm Deiparæ detrahant Nouatores, ne illi laudem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.

VIII. De vera virtute humilitatis, quæ matrem Domini maiorem in modum commendet ac illustret, sæpeq; ac multùm in illa nobis considerandа sit.

IX. De MARIÆ purificatione, quando suum primogenitum puerpera obtulit, & redemit in templo Hierosolymitano. Adhæc quomodò Christi pueri, MARIÆ puerperæ & aliorum in templo præsentium personæ, circa eandem historiam ritè considerentur.

X. A veteribus nouisq; sectariis varias inuehi corruptelas, quibus historia Euangelica, de purificatione Virginis deprauetur. Ac præterea de veteri solenniq; more in Ecclesia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis Catholicis publicè celebratur.

XI. Affectus humanos, ac præsertim gaudij, in MARIA Domini matre laudabiles extitisse, eosq; variis modis ex Euangelio demonstrari.

XII. Nimiùm acerbos & procaces esse Nouatores, qui matrem Domini ob amissum triduo filium supra modum doluisse, ac improbis affectibus succubuisse contendunt.

XIII. Deiparæ falsò imputari, quòd puerum IESVM duodennem amittens peccârit per negligentiam, quodq; idcircò cum Eua conferri mereatur.

XIIII. De MARIÆ & Euæ iusta collatione, sicut veteres illam tradiderunt.

XV. Vanam & falsam esse sententiam Nouatorum, qui MARIÆ tribuunt expostulationis, & commoti animi vitium, quando suum filium duodennem in templo compellauit.

XVI. MARIÆ dignitatem ac perfectionem in dubium temerè idcircò vocari, quòd Christus in templo illam duriùs alloqui videatur, dicens: An nesciebatis, quia in his quę Patris mei sunt, oportet me esse? Item de illis Lucæ verbis: MARIA conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

XVII. MARIAM indignè culpari, velut turpi & reprehensibili ignorantia laborârit, etsi non omnia quidem nouerit ac intellexerit, & præsertim quod illi Christus in templo Hierosolymitano respondit.

Aduersus

Digitized by Google

XVIII. Aduersùs nouos calumniatores MARIA defenditur, quæ in nuptiis per muliebrem & ambitiosum affectum nihil peccauerit, nec filij sui reprehensionem vel obiurgationem promeruerit, multis aliôquin nominibus ob eandem historiam commendanda.

XIX. MARIAM ambitionis & importunitatis, præsertim à Brentio, immeritò accusari, eò quòd alios Cognatos secum adducens, ad Christum docentem accedere, eumq; compellare vellet.

XX. De sensu verborum Christi: Quę est mater mea? neque idcircò MARIAM à filio negligi, pudefieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminisci.

XXI. De triplici genere cognatorum Christi, quos omnes MARIA excelluit, carne simul & Spiritu perfecta Domini mater.

XXII. Quas ob causas Christus in Euangelio MARIAM parcè laudet, ac duris etiam verbis alloqui videatur: hoc exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

XXIII. Defensio mulieris Euangelicæ, quæ MARIAM coram Christo & turbis palàm celebrans dixit: Beatus venter, qui te portauit. Ac de eodem loco aduersùs Nouatores, sed præcipuè Caluinum, disputatio: & illorum confutatio, qui Euangelica dicta corrumpunt, vbi de verbo DEI custodiendo, & de Patris voluntate facienda legimus.

XXIIII. Eiusdem mulieris aduersùs Lutherum aliosq; sectarios propugnatio, & rursus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud, admonitio. Item in matre Domini plus quàm ministerium nudum esse spectandum. Ac demùm multa in Deipara reperiri, quæ nos etiam hodie beatificare possimus.

XXV. De gladio MARIÆ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbisq; doloribus, qui Virgineam eius animam pertransierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hisce doloribus illi adhæsisse.

XXVI. Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem IESV mater eius, & quomodò veteres illa intellexerint: hinc MARIAM ob singularem erga filium compassionis affectum meritò commendari, & Martyribus non esse inferiorem, multumq; promeruisse.

XXVII. Quo iudicio legendi sint Patres, sicubi MARIÆ Virgini parùm esse propitij, vel dignitatem eius imminuere videantur: quid præterea veterum testimoniis quæ obiiciuntur, sit à Catholico respondendum.

Digitized by Google

IN EFFIGIEM SVBSEQVENTEM CARMEN PHILIPPI MENZELII D. ET PROFES. MED. INGOLSTAD.

QVID tibi mentis erat, Virgo, quos pectore planctus,
Quas lachrymas (si non lachrymas dolor hauserat omnes)
Diua, dabas, gemitu, heu, inconsolabilis alto
Dum miseranda tuum, solo iam nomine mater,
Vnigenam infando mactari funere Natum
Insontem, penitusque alienæ ob crimina culpæ,
Aspicis, ah, oculosque vides morientis & ora,
Et circùm gelidos letho complecteris artus?
Sol equidem tam triste nefas ne cerneret ipse,
Abruptis mœstus radiis in nubila fugit:
Bruta sed & tellus acri concussa dolore
Horruit, & sceleris tanti sub mole laborans
Luxauit rigidos tremefacto corpore montes.
Hoc hoc illud erat, tibi quod longæuus ad aras
Interpres Diuûm, quondam pia dona ferenti,
Prædixit Simeon. Veniet labentibus annis
Tempus, ait, quando immani tibi vulnere adactus
Trans animam hanc gladius, Virgo miserabilis, ibit.
Hei mihi, quis falsum dicat Simeona? liquet res
Indubitata palàm: Cerno, cerno amplius vnum,
Quite, Diua, petit, qui te transuerberat, ensem.
Quippe nec impressum spinoso tegmine gnati
Dulce caput, pallorque genis suffusus, & atra
Morte graues oculi, concreti sanguine crines,
Lingua sitim confessa acrem, cumulataque mille
Vulnera vulneribus, neque te clamantis ab alta
Iam cruce luctificæ, media inter funera, voces,
Immenso tantùm tua confixêre dolore
Pectora: Quin etiam diri sors prima Satanæ
Cerinthusque, Hebionque, euersoresque sacrorum
Nestor, & Heluidius, stimulis furialibus acti,
Direxere aciem, strictisque tot ensibus omnes
Te contra sua castra mouent, tibi vulnera crebri
Ingeminant: Quorum facinus crudele propagat
Hoc æui Hæreseon legio non vna per orbem
Bella serens, dum cuncta tuo meditatur honori
Extrema, & rabido passim te dente lacessit.
Tu tamen, ô, firma nunc ætheris arce beati,
Diua, sedens, omnem millena in gaudia luctum
Soluisti: procul est, quicquid dolet: Vnicus ille,
Quem propter tot dura lubens, tot acerba tulisti,
Filius, æterno præsens te mulcet amore:
Ille truces plagas, atque intentata propulsat
Vulnera, maternæ vindex, tutelaque famæ

DEO LAVS.

Digitized by Google

Digitized by Google

LIBRI QVARTI EVANGELICA LOCA AD MARIAM VIRGINEM PERTINENTIA VINDICANTIS.

CAPVT PRIMVM.

MARIAM iniquè prorsus, vt in fide imbecillem, infirmam ac infidelem à Nouatoribus reprehendi, eamq; sine omni vitio, imò cũ sapientia laude Angelo respondisse: Quomodò fiet istud, quoniam virũ non cognosco?

Mariæ prudentiã in colloquio cũ Gabriele habito elucere.

SINGVLARIS MARIÆ prudentia cùm ex variis Euangelij locis, tùm ex illo sacro, nec satis vnquam laudato colloquio, quod in Nazareth cum Angelo Gabriele habuit, haud difficulter potest animaduerti. Vbiq; grauitatis & sapiẽtiæ plena est eius oratio: nihil absq; magna ratione proponit & quærit: sed & animi sui sensa paucis explicat, tunc solùm liberior & copiosior in loquendo, cũ laudes Diuino numini sunt decantãdæ. Quis verò neget, veram loquendi tacendiq́ue artem, vt per se pulcherrimam, sic in fœminis maximè desiderandam, tali personæ potissimùm congruisse, imò & decus illi maximum addidisse? Cæterùm vt intra dicti vel colloquij, vel dialogi septa consistamus, Gabriel Angelus non modò Virginem apprimè laudârat, sed & aduentus sui, susceptæq́ue legationis causam exposuerat, Dei nempè consilium ac decretum esse, vt ipsa filium haberet magnum illum Emanuelem. Vbi MARIA laudatorio illo sermone primùm turbata, nõ delectata fuit, ac deinde modestissimè percunctari cœpit: Quomodò fiet istud, quoniã virum nõ cognosco? De quibus verbis iam antè disseruimus, vt sanctę perpetuæq́ue virginitatis laudem & gloriam, cum religiosa youendi ratione coniunctam & inprimis MARIÆ debitam assereremus, vtq; consonas veterum sententias, qui Virginem illam ex voto faciunt, aduersùs Nouatorum garritus & sibilos defenderemus. Nunc illud excutiendum est, recténe philosophẽtur, qui ad optimæ Virginis insectationem eadem rapiunt verba, & nescio quam Marianæ fidei imbecillitatem inde colligunt, vulgoq; contemplandam in suis libris exhibent.

Lucæ 1.

Quid Gabriel in sua legatione proposuerit, & summatim tractârit.

Lib. 2. c. 14.

Propositio de sequenti tractatione.

Quomodò Sarcerius explicet Mariæ sermonem: Quomodò fiet istud?

Tàm enim petulans est Sarcerius, vt præsentem MARIÆ sermonem hoc scholio, imò conuitio excipiat: *Verba*, inquit, *ipsissimæ rationis, quæ nihil percipit eorum quæ sunt Dei.* Ascribit deinde Apostoli sententiam: Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus. O virum spiritualem Sarcerium, qui tàm bellè de MARIA, vt animali homine, audet pronuntiare. Sed grauis & acutus censor hæc etiam adiicit: *Proponit locus nobis exemplum infirmitatis, dubitationis & ignorantiæ in MARIA, quæ verbo & operibus Dei ab Angelo reuelatis, ex rationis & humanæ sapientiæ argumentis se opponit.* Tũ idem Lucæ tractans Euangelium, vt pergat MARIAM vexare, exemplum infirmitatis, infidelitatis, subdubitationis & ignorantiæ in Virgine hoc loco monstrari asserit, quæ iudicio rationis perculsa, verbis Angeli non crediderit. Addit & illud, quod magis est horrendum audire: *MARIA typum gerit omnium hominum, qui naturâ se opponunt verbo, rationis & humanæ sapientiæ argumentis.* Quod porrò respõdet Angelus, eô detorquet hic Euangelicus scilicet interpres, vt dicat reuocari MARIAM à rationis argumentis, ab infirmitate, infidelitate, subdubitatione & ignorantia ad fidem, vt credat verbo. Accedit porrò Leonardus Culmannus, & eodem ferè penicillo, quo vsus est Sarcerius, matrem Domini audet depingere, quãdo ad Deiparam infamandã pro concione his putidis vocibus destomachatur: *MARIA* (hæc Angeli verba) *iudicio rationis & sensu assequi non potest: Quomodò filium possum concipere & parere, siquidem virum non agnoui? Est infirma & infidelis: non enim credit verbis Angeli, subdubitat, eaq; planè ignorat perculsa iudicio rationis. Est exemplum eorum hominũ, qui naturâ se opponunt verbo, argumentis rationis & humanæ sapientiæ. Sic & Ioannes Baptista opposuit*

In Euan. de festo Annũciat. Mariæ. 1. Cor. 2.

In feriis Annunciationis Mariæ, Cõcione 1.

Culmanni sententia de dicto Mariæ sermone.

Digitized by Google

oppoſuit ſe Chriſto. Tàm pulchrè Culmanno cum Spangenbergio ſuæ impietatis ſocio conuenit, dũ ambo de MARIÆ fide ſic garriunt, vt ex eadem (quod aiunt) fidelia, eundem dealbare, imò verò denigrare parietẽ velle videantur. Bone Deus, quàm infœliciter cũ populo ab hiſce doctoribus inſtituto agitur, quorũ exemplo etiam leuiſſimi homines diſcunt & aſſueſcunt de MARIA Domini matre, & Ioanne Bãptiſta Chriſti præcurſore, id eſt, de ſanctiſsimis & omniũ celleberrimis in ſacra Scriptura perſonis, tàm indignè ſentire, tàm futiliter loqui, tàm improbè pronunciare, vt exiſtimẽ ſanè, quod & res ipſa teſtatur, immaniſsimos Turcas non impune laturos eſſe, ſi quiſquam in Ieſu Nazareni matrem adeò procaciter debaccharetur. Horum verò Pſeudoeuangelicorum inſaniam, ne furorem dicam, paulò pòſt fuſiùs coarguemus.

Miſerandus populꝰ, quem hodie ſectarij docent, Sãctis præcipuis maledicere vel obtrectare.

Turcas Pſeudoeuãgelicis in iudicanda Maria modeſtiores & æquiores eſſe.

Sunt, quos libido inceſsit, alia quadam via, nec tamen diſsimili fraude hæc ipſa Virginis noſtræ verba deprauandi. Nam Georgius Maior iudicat, MARIAM humanæ rationis cogitatiões ac diſputationes adhibuiſſe, neq; ſoli verbo Dei, quod annũciari audiuerat, innixã fuiſſe, nec ei firmiſsimè ſine vlla diſputatione vel hæſitatione credidiſſe. Eadẽ eſt Georgij Æmilij ſententia, qui Virgini matri nihilo ſe prębet ęquiorem. Quid enim docerẽt, quid creparẽt diſcipuli aliud, quàm quod à ſuo dilectò Magiſtro, ſiue vt ipſi vocant, Reuerendo patre Luthero traditũ acceperunt? cùm pſertim in eius verba quodãmodo iuraſſe videantur. Cæterùm vt is MARIAM omninò vulgarẽ fœminam faciat, & ſicut affectibus, ſic etiam fide imbecillem oſtendat, inter cętera quidem hoc modo cõcionatur: *An putatis MARIAM nullam impreſsionem in corde ſuo ſenſiſſe? nequaquam. Ipſa profectò in ſe incredulitatis ſenſum quendam et inſultum habuit: aliôquin non interrogâſſet ac dixiſſet: Quomodò erit iſtud? quandoquidẽ virum non agnoſco. Quarè & Angelus cum ea blandulè agit, peramicè loquitur, et eã fulcit.* En tibi, quàm petulanter in MARIAM inſurgit Lutherus, cùm illi tenuẽ adeò & vacillantẽ fidẽ tribuit, cumq; fidei neſcio quas tẽtationes & incredulitatis inſultus, ac mentis tàm malè cõſtitutę ſtatũ in Virgine matre iubet conſiderari.

Circa Euãgel. de Annunciatione Virginis.

Quomodò Georgius Maior & Georgij Æmilius eundem Euangelij locũ exponant.

Lutherus Mariam eiusq; fidẽ calumniatur.

In Poſtilla circa Euangeliũ in feſto Annunciatiõis Virginis.

Quid ergo iam ſupereſt quæſo, niſi vt cenſoribus quidem Luthero & eius ſodalibus, innocentiſsimã Virginem improbę & infœlici Euę, quę de verbis diuinis ex ſuggeſtione Satanica dubitauit, vel conferamus, vel exæquemus? Errauit ergo ſanctus & ſapiens Angelus, qui MARIAM paulò antè nõ ſuo tantùm, ſed & ſanctiſsimę Trinitatis legantis nomine tàm honorificè compellârat, tantiq; faciendam eſſe ſignificârat: vt dubium eſſe non poſsit, illam gratia plenam, & inter mulieres benedictam omnibus eſſe cenſendã. Quomodò autẽ gratia plena & abundans, vel Deo inſigniter chara eſſe queat, quę ſtatim pòſt, eodẽ in loco atq; colloquio tã leuiter ab hac ipſa laude deſiuit, & in fide tã turpiter fluctuauit, quæq; ſub tali magiſtro Gabriele tàm indocilem ac rudem diſcipulam ſe prębuit? Cur iterũ inter mulieres omnes benedicta, hoc eſt, iuxta Bullingerum in genere fœmineo vniuerſo laudatiſsima, vel ſicut Bucerus fatetur, donis Dei præ mulieribus aliis nobilitata prædicetur, quæ aliôquin à Iudith, Elizabeth, Anna & reliquis id genus matronis ob fidem laudatiſsimis, nec vllo modo vacillantibus longè ſuperabatur? Demùm quę languidę & vacillantis fidei pars, quis omninò incredulitatis ſenſus vel inſultus poſſet in illam cadere, cui Spiritus firmiſsimum hoc teſtimonium prębeat: Beata quę credidiſti, fide vtiq; non ficta, nõ dubia vel inani, ſed ſyncera, ſed conſtanti, ſed inconcuſſa, perfecta & ſolida, fructuum optimorum feraci, quæ malum omni ex parte vincebat, & bonum omne per dilectionem incredibiliter operabatur? Ac ſanè probabilis illorũ eſt ſententia, qui putant ſingularem MARIÆ fidem, ſi vſquam alibi, tùm hoc ipſo loco potiſsimùm effulſiſſe, adeoq; ipſi etiã Angelo admirationi fuiſſe, quum tàm multa inaudita, naturę vim hominumq; captum excedentia, & illis quidẽ tẽporibus incredibilia myſteria concurrerent, quæ tamen virgo ob vnius perſonæ dictum fide firmiſsima complecteretur. Nunciabat enim Angelus Deum fieri mortalẽ, hominum Deum de fœmina naſciturũ, Virginem ſine viro concepturam, Deum parituram, & Virginem ſimul permanſuram, poſtremò pauperis matris filium, incomparabilem orbis fore Monarcham, Regemq; ſempiternum. Hęc nos quidẽ inde ab incunabilis & diſcimus & audimus, multisq; modis ac ætatibus vt longè certiſsima veriſsimaq; comprobata tenemus: ſed quę diligenter animaduerſa, vel ab aliis explicata, nouũ ſæpe ſtuporem nobis ingenerare & excitare conſueuerũt. Eoque rarior & commendabilior MARIÆ fides extitit, quæ cùm primùm ab Angelo

Lutherus cum ſuis Mariã Eua infœliciorem facit.

Ex Euangelio redargui aduerſarios hîc Mariæ fidẽ impugnantes aut obſcurantes.

In 1. c. Luc.

Nouatores quidam Mariã laudant atque defendunt contra ſuperiorum inſectationem.

Luc. 1.

Mariæ fides firmum habet teſtimonium Spiritus ſancti.

Mariæ fidẽ prę-ſens locus Lucę cõmendat, non extenuat.

iſthæc

Quàm excellés & rara extiterit Mariæ fides eo tempore, quum à Gabriele salutaretur.

isthæc expositа percepisset, ac simul sanctissimæ Trinitatis mysterium proponi audiuisset, nihil aut dubitat, aut scisciatur, sed è vestigio se totam suumque intellectum Deo subiicit, nec aliter Gabrielem, quàm Deum ipsum loquentem reuerenter audit, plenaque fide comprehendit omnia, quę supra modum ardua & ferè incomprehensibilia videbantur. Vnde Lutheri discipulus Ioannes Agricola, vt reliquos pręteream, In c. 1. Luc. non perperam certè MARIÆ fidem hoc ipso loco vel maximè nobis esse spectandam admonet. Sic enim scribit: *Colloquium Angeli cum Virgine præ aliis locis hunc habet insigniorem, quòd potuerit verbis Angeli tanta, & tàm sublimia nunciantis consentire virgo, vt Angeli persuasione inducta, omninò conceperit eam fiduciam, vt se matrem Domini (id quod alicubi in Virgine admiratus est Bernardus quoque) futuram crederet. Maius est omninò potuisse credere virginem, vt fieret mater, quàm quòd mater facta est, spiritu priùs quàm corpore facta mater.*

Illustris Mariæ fides a Ioanne Agricola prædicatur.

Mariæ fides nullum sensum & insultum incredulitatis passa est, quicquid Lutherus garriat.

Nullum igitur sensum & insultū incredulitatis admisit nostra Eua, quę, vt priori Euæ prorsus se dissimilem ostenderet, eius perfidiam atq; inobedientiam cū perfecta fide & summa obedientia fœliciſsimè commutauit. Nec enim solum Deum in Gabriele loquentem audiuit, sed etiam audito Verbo libenter constanterque credidit, ac se totam, vt promptissimam Domini ancillam, summo mysterio in se perficiendo statim obtulit & accommodauit. Inanis ergo fœdaque Lutheri ac aliorum est garrulitas, qui tantam lucem, id est, certam & exploratam MARIÆ fidem vel extinguere nobis, vel obfuscare conantur. Fingant licet, matrē Domini aut noluisse, aut non potuisse Angelo credere: Somnient Gabrielem blandulum fuisse cōcionatorem, cuius confirmatione dubius & imbecillis fœminæ animus fulciri debuerit atque sustentari: nos friuola & ridenda potiùs, quàm confutanda isthæc commenta suis relinquamus autoribus. Nam pij & prudentes omnes facilè iudicabunt, horum nugas tùm Scripturę, tùm rationis pondere destitutas, & execratione potiùs, quàm responsione dignas iudicari & explodi penitus oportere. At posteà de MARIÆ fide, quæ nunquam satis laudata est, nec pro dignitate laudari ab vllo queat, plura in mediū adducemus.

Nouatorū pleraq; commenta de Virgine ridēda potiꝰ quàm confutanda.

Depulsio ineptiarum, quas in Mariam Sarcerius & Culmannus effutiuerunt turpissimè.

At verò tanta est Sarcerij & Culmanni præ cæteris maledicentia, qui MARIÆ fidem & famam atrociter impetiuerunt, vt ad eam asserendam plura subiicere debeamus. Vix enim intelligo, an labe vlla turpiore, & crimine grauiore purissimam beatissimamque Virginem aspergere & inquinare potuerint, quàm quòd illi probrosam infirmitatem ac dubitationem in fide, imò & infidelitatē, peccatum vnum omnium deterrimum atq; pernicioſisimum, palàm ascripserunt. Neque hanc tàm infamem notam illi inusisse cōtenti (ô insana capita) quorumlibet verè carnalium & impiorū Deique verbo aduersantium typum & exemplum in MARIA Virgine statuunt, & vulgo considerandam proponunt. Ergóne Sarceri, MARIÆ imitatores tibi videntur, qui contra verbum & opera Dei luctantur, seq; rationis & sapientię humanæ argumentis muniunt, & in his quæ ad religionem pertinent, iudicium carnis potiùs, quàm fidei lumen sequuntur? Quod si ita est, accedant duræ ceruicis Iudæi, veniant perfidi hæretici, adsint etiam sanguinolenti Ecclesiæ persecutores, cateruatim denique omnes impiorum cohortes in Christianorum perniciem tot sęculis sæuientes sese conglomerent. Quid? vniuersam hanc & funestam Satanæ synagogam cum matre Domini sanctissima componetis? Proh Deum immortalem, quàm est pudenda istorum hominum vanitas? quàm execranda licentia? quàm multis suppliciis vix expianda blasphemia: Vtpote quæ non in matrem tantùm, sed in filium etiam Dei simul & Virginis ab his censoribus coniicitur & detorquetur. An hoc est Euangelium pro dignitate tractare? imò verò Euangelium prodere, & per illud Virginem post homines natos lectissimam insigni contumelia dedecorare. Eam dico virginem, ad quam veluti laudatissimam filiam, hunc tantum legatum Pater æternus demisit, quam se dignam habere matrem voluit filius Dei, quam Spiritus sanctus vt sponsam & amicam vnam omnium charissimam, ab omni æternitate delegit, & inde à prima infantia tot tantisque donis cumulauit, nullus vt è Sanctorum numero nitidior, excultior, admirabilior vnquam fuerit, aut nunc etiam esse possit.

In locis suprà citatis.

Impium est eā Virginem dedecorare & criminari, quę maximā in Dei verbo habet commendationem.

Equidem nihil vereor pronunciare, obiecta hæc MARIÆ probra in istorum Aristarchorum capita sine iniuria retorqueri, cùm apertum exemplum fœdæ imbecillitatis, non ferendæ dubitationis, crassæ nimiùm arrogantiæ, obstinatæ malitiæ, castigandæ

Dicti Marię insectatores in illud crimen incidūt, quod de illa fingere voluerunt.

Digitized by Google

gandæ sycophantiæ, ac horrendæ demùm infidelitatis re ipsa declarent orbiq́ue testentur. Qui velut iusto Dei iudicio in sensum reprobrum traditi, nec iam sanctę fidei, nec rationis humanæ, nedum diuinæ sapientiæ argumentis ducuntur, ac nihilo secius, vt suo impuro impioq́ue fermento MARIÆ nitorem contaminent, Dei verbo, Dei Ecclesiæ, Dei ministris & organis sese impudenter opponunt. Quem verò huius procacitatis insaniæq́ue suæ fructum infelices demùm reportabunt, dum & MARIAM Dei verbo, & Baptistam Christo aduersari voluisse confingunt? eum certè, quem contra stimulum calcitrantes, & in cœlum ipsum, vt dicunt, expuentes, vel in petram durissimam impingentes suo malo maximo, & cum iustissimo aliorum probro reportare consueuerunt. Quid tandem Sanctis aliis hi Momi largientur, imò quæ crimina illis affingere non audebunt, qui præstantissima Christi membra, Ecclesiæq́ue lumina, & cœlestis patriæ ornamenta præcipua tàm virulentis linguis & calamis appetunt, tamq́ue horrendis probris incessunt? Deum Opt. Max. ex animo precor, vt blasphemis id genus impiisq́ue scriptoribus imperet, hosq́ue cæcos tot mille cæcorum duces in viam aliquando reuocet, ne in hoc pessimo docendi fallendiq́; instituto ad suum & commune multorum exitium perseuerent. Nam qui summum infidelitatis probrum in Dei matrem inculpatissimam sceleratè iaciunt, quiq́ue crassum carnis iudicium, aut stultam hominum sapientiam illi Virgini, quę sapientia Sanctos omnes præcellit, imò quę ipsum sapientię ducem & autorem Orbi peperit, audent attribuere, fieri certè non potest, quin illi summo crimini obligati & numen iratum, & cruciatus inexplicabiles demùm experiantur. Quis verò prudens non facilè intelligat, istiusmodi doctores de sua quidem & Magistri Lutheri quàm de MARIÆ fide & sapiẽtia præclariùs existimare, perinde ac si verè ipsi sint Euangelicæ fidei præcones & vindices, MARIA Dei verò verbum aut nesciat, aut excutiat, aut negligat, constanti nempè fide verbi Dei destituta, iudicio autem rationis & sensu in fidei rebus decepta, nec solùm ignorans & infirma, sed etiam (horrendum dictu) infidelis effecta, quę verbis Angeli, imò Dei non crederet, & ad Diabolicam illorum classem pertineret, qui se humanæ rationis & sapientiæ præstigiis sinunt deludi, atque ita quod omnium est deterrimum, Deo Deiq́ue verbo resistunt.

Quis fructus & finis ex aduersariorum præsenti petulantia consequatur.

Aduersarios sic de suorum fide iudicat, vt illos in fide præponant Deiparæ quodammodò.

Quid igitur sibi volunt hi noui Theologastri? tanta enim rei indignitas me nec tacere, nec mitiorem, nec breuiorem esse permisit. Ergóne quam generationes omnes in omni Ecclesia beatam, & fide beatam prædicant, quæq́ue primam syncerę fidei laudẽ in Euangelio cõsecuta est, eam ipsam generatio hæc praua & adultera fide spoliabit ac exuet, vt primum etiam iustitiæ ac fœlicitatis gradum, quì fide comparatur, MARIÆ aliquando defuisse credamus? Hoc certè nouum est planè paradoxum, quod plurimis aliis nuper excogitatis, si velint nouatores, per nos quidem adiungant: hanc purioris scilicet doctrinæ partem sibi suisq́ue discipulis retineant, adeoq́ue pro expresso Dei verbo venditent. Neque sic tamen efficient, Christo bene propicio, vt de perfecta MARIÆ fide vel malè suspicandi, vel aliqua ex parte dubitandi locum reliquum faciant Orthodoxis.

Indignum prorsus, Mariæ fidẽ in dubium reuocare, ac illam infidelitatis accusare.

Quid, quòd nobis etiam tacentibus suos habet MARIA defensores, nec solùm venerandos Ecclesię Patres, quorum sententias postea proferamus, sed ex ipsis etiam aduersariis non infimos Duces, à quibus in præsenti causa sic excusatur, atq; ab omni vitio liberatur, vt horum accusatio consistere & valere non possit, qui tàm sacræ Virgini non solùm dubitationem & ignorantiam, sed sensum etiam peccatumq́ue infidelitatis impingunt. Haud postremi nominis apud istos est Brentius, qui de proposito MARIÆ sermone sic iudicat: *Hæc non sunt verba incredulitatis, qualia fuerunt Zachariæ, sed sunt verba quæ proficiscuntur ex admiratione fidei. Non enim dubitat MARIA de certitudine verbi Dei, quod ex Angelo audierat, sed dubitat de modo, quo promissa implenda sunt.* Ac iterum: *Vt hæc verba non sunt incredulitatis, ita nec sunt curiositatis, sed potiùs necessitatis, videlicet MARIÆ pudicitiæ suæ obseruantissima discat, quid sui sit officij, quod agendum sit, vt promissus filius in vtero ipsius concipiatur.* Porrò Spangenbergius, velut triarius in suo exercitu miles, plus etiam quàm Brentius, MARIÆ largiri dignatur: *Hæc verba*, inquit, *non sunt incredulitatis verba, sed* (obserua quæso Lector) *præstantissimæ fidei. Nihil dubitat prorsus de verbo Dei, quòd sit mater futura, & nihilominùs virgo mansura, & non solùm mater simpliciter, sed mater*

Ex nouatoribus quidem suã Mariæ fidẽ tribuunt, & excusant contra collegas maledicos.

Homel. 6. in 1. c. Luc.

In Euange. de Annunciatiõe Virginis.

Brẽtij testimoniũ pro Maria defensione.

Spangenbergi quantum fidei hoc loco Deiparæ largiatur.

Dei

Dei: id illi præter opinionem auditur & admirabile videtur. Etenim nullam eius rei in toto orbe habet exemplum, in nulla creatura, vnde argumentum fidei & solatium habuisset: quasi dicat, Verbis tuis credo & persuasum habeo esse verisimile. Nec me latet id ab Esaia prædictum. Si verò ego ea sum virgo, dic mihi: Quomodò fiet istud? Esaiæ 7.

Quomodò ab aliis nouatoribus. MARIÆ causa hoc loco defendatur.

Tum Bucerus, Pellicanus & Bullingerus, vt alios præteream, MARIAM omni vitio liberant, eiusque verba, vt diximus, ad propositum & solicitudinem de conseruanda virginitate volunt accommodari. In explicatione Lucæ cap. 1. Proinde illorum sententia non postulat ab Angelo signum, quemadmodùm fecerat Zacharias, sed rei gerendæ modum duntaxat, verecundè simul & prudèter inquirens cupit cognoscere, perinde ac si dicat: Hæreo, quo pacto eius matrem fieri me oporteat, an coniunctione viri, cum quo, vt statui, nulla mihi vnquam erit connubij consuetudo, an alia fortasse ratione diuiniore. Lucæ 1. Nec perperam dixit Zuinglius, *Rem ipsam credit MARIA, de modo tantùm interrogat, quod arguit eius integritatem. Nam hinc claret, virginem MARIAM nulli vnquam viro fuisse commixtam, & fœtum ex Spiritu sancto esse. Zacharias in re & modo dubitat.* In 1. c. Luc.

Detectio vanitatis Caluinianæ, qua locus præsens & Mariæ causa impugnatur.

Et hactenus quidem illi commodè satis, vt etiam ab aduersariis tum veritas cõfirmetur, tum sua MARIÆ dignitas ab hostibus violata & surrepta, ab eorundem sociis aliqua ex parte restituatur. Quid vero Caluinus? hunc manu vna lapidem, & gladium altera gestare, vt vulgò inquiunt, non iniuria dixeris. In harmonia Euang. Principiò enim non magnoperè laborandum censet, vt MARIAM purgemus ab omni vitio, videri eam non minus maligne restringere Dei potentiam, quàm prius Zachariam. Vbi bis peccat hic nefarius calumniator: primùm quidem, quòd sanctissimam Virginem ab omni peccato semper eximendam, vt Augustinus docuit, & à nobis anteà probatum est, indiscriminatim peccatoribus aliis velit aggregari: deinde verò quòd eandem Zachariæ in vitio vel incredulitatis, vel curiositatis conferre non pertimescat. Libr. de natura & gratia ca. 36. Sed iam velut de sua seueritate remittat Caluinus, & æquior videri velit Virgini, quanquam illi plus debebat concedere, perinde ac de sublimi loco ista pronuntiat: *Sciendum est, MARIAM non ita dubitare vel sciscitari, vt sensibus suis Dei potentiam vel subiicere, vel æquare velit: tantum subita admiratione perculsa, ad mouendam hanc quæstionem rapitur. Quod autem obedienter amplexa sit promissionem, hinc colligi potest, quòd cùm multa occurrerent in contrariam partem, non nisi in vno hæsitat.* Ac tandem ita concludit: *Hæc quæstio fidei aduersa ideò non fuit, quia ex admiratione potius, quàm ex diffidentia oriebatur.*

Quomodò Caluinus Mariã liberat omni nota dubitationis vel incredulitatis.

Nónne hæc tibi satis esse videntur, si animum Lector aduertis, ad Lutheri, & aliorum hunc ducem sequentium impuras tetrasque calumnias amoliendas, ac insuper ad MARIÆ fidem integram asserendam? Ex quibus omnibus non obscurè colligi potest, in vna eademque Lutheri familia non modò diuersas, sed & contrarias concurrere sententias, vt neque cum præceptore discipuli, neque secta eiusdem socij hoc loco congruere possint & conuenire. Sic enim iusto Dei iudicio Ecclesiæ hostes sæpè plectuntur, vt suis se gladiis mutuò iugulent, vtque mutua dissensione & perpetua concertatione, se Babylonicæ turris potius strennuos ædificatores, quàm germanos diuinæ scripturæ interpretes esse orbi testatùm relinquant. Genes. 11.

Aduersarios de vno & eodem Euangelij loco, diuersas adeoq; contrarias adferre sententias.

Patrum testimonia hoc loco Mariam segregant à Zachariæ fidei ratione.

Nunc ad Patres vt sanctiores, ita meliores profectò sacræ Scripturæ explanatores accedo: qui planè testantur, MARIAM in hac sua quæstione omni reprehensione carere, neq; sicut Zachariam Baptistæ patrẽ, verbis Euangelicis diffidere voluisse. Qui Zacharias cum eodem Gabriele in templo est collocutus, sed tanto nuncio Ioannem filium sibi seni, & vxori tum seni tum sterili nasciturum prædicenti nõ credidit, quandoquidem de naturali difficultate, seniorumque coniugum imbecillitate, & diuturna sterilitate cogitabat, carnis nimirùm iudicio impeditus, quominus diuinam potentiam & Angelicæ promissionis fidem in animum suum inducere posset. Quamobrem improuidus & præceps in verba curiosa & à fidei simplicitate aliena prorupit, vt ita sciscitaretur, Vnde hoc sciã? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Quàm imbecillis in fide fuerit Zacharias. Luc. 1. MARIA verò cùm ex hoc ipso Gabriele parituram se filium audiuisset, eumque Messiam homine maiorem, & regem in domo Iacob æternum ex se nasciturum credidisset, nullum sibi signum externum dari postulauit, neque rem impossibilem nunciari putauit, cùm sciret se per ætatem procreandis liberis operam dare & parere posse, ideoque Angeli promissionem in dubium minimè reuocauit. Hoc solum quærit, quod ex prioribus Angeli verbis non intellexerat, quomodò fine viri commercio coniuga-

Mariæ fides lõgè maior quàm Zachariæ.

Digitized by Google

coniugaliq; congressu promissum filium conceptura & paritura esset, saluo interim decreto virginitatis proposito, sicut iam antè pluribus est demonstratum. Quomodò igitur fiet istud, (sic enim dicere voluisse videtur) vt ego Mater efficiar, promissoq; Filio gaudeam, quæ nullam viri operam ad liberos gignendos admitto, sed decretam virginitatem custodire certum habeo? An isthuc non erat summæ prudentiæ, vt in re tanta solicitè percunctaretur, nihilq; vel temerè vel inconsultè cum suæ conscientiæ offensione ageret, sed volũtatem diuinam, qua nihil habebat antiquius, mox pleniùs inuestigaret?

Sensus verborũ Mariæ ad Angelum: Quomodò fiet istud?

Rectè igitur Augustinus inter Zachariam & MARIAM (quod ad fidei rationem attinet) semel & iterum hoc pacto distinxit: Zacharias quando ait, Vnde hoc sciam, vel per quid hoc cognoscam, qui sum adeò cum vxore senex? desperando dixit, non inquirendo. MARIA verò cùm interrogat: Quomodò fiet istud, quia virum non cognosco? inquirendo dixit, nõ desperando. Propterea illi (Zachariæ) dicitur, Tacebis, quia non credis: huic verò causa exponitur, quia dum interrogaret, de promissione non dubitauit.] Sed & Ambrosius Domini Matrem defendit, ac fidei imbecillitatem in solo Zacharia ponit. MARIA, inquit, iam de negotio tractat: Zacharias adhuc de nuncio dubitat. Negat ille se credere, qui negat se scire; & quasi fidei adhuc quærit alium autorem. Ista se facere profitetur, nec dubitat esse faciendum, quod quomodò fieri possit, inquirit.] Tùm alibi haud temerè sanctum in MARIA pudorem commendat, quæ præ verecundia non resalutârit Angelum, nec vllum ei responsum dederit, nisi postquàm de nascituro ex se Filio ab eodem intellexisset. Ac tum quidem ita respondit, vt qualitatem, inquit, effectus disceret, non vt sermonem refelleret.] Nec dissimilis extat locus de Abraham magno illo credentium Patre, qui cùm terram Canaam sibi suisq; posteris esse donandam audiret, diuino credidit oraculo, sed vt nihilo seciùs percũctaretur: Domine Deus vnde scire possum, quòd eam terram sim possessurus? Cum quo Abrahæ dicto rursus confert Ambrosius MARIAE verba, & ostendit, vtrobiq; de modo quæstionem esse, & MARIAM quidem hoc velle dicere: Cùm id quod naturæ est, non suppetat, quia non solet parere Virgo, quæ Viro non fuerit copulata, quæro, quomodò præter instituta naturæ possim generare?] Quocirca notauit etiam Antipater, MARIAM hîc Angelo non contradicere, sed per interrogationem quærere.]

Cõfirmatio dictorum ex Augustino & Ambrosio de fide Mariæ, differẽte à fide Zachariæ.

Lib. 16. de ciuit. Dei. cap. 24.

In expos. Luc. ca. 1.

Lib. 1. officiorũ c. 18.

Genes. 15.

Collatio exempli Abrahæ simili ferè modo cum Mariæ interrogantis.

Lib. 2. de Abrahã Patriarcha c. 8

Exquibus manifestum euadit, propositum MARIAE sermonem non esse diffitentis, carnisq; iudicio & rationi duntaxat humanæ obsequentis, & propterea illam ab exemplo quidem Zachariæ prorsus dissidere, nullam vt mereatur reprehensionem, sicut ille, cui propterea velut malè fido, nimiumq; rudi discipulo magister Gabriel diuturni silentij mulctam irrogauit. Pro eo, inquit, quòd non credidisti verbis meis, ecce eris tacens, & non poteris loqui. Quanto autem prudentior, circumspectior laudabiliorq; MARIA existimanda est, quæ nihil aut temerè dicere, aut in tanto negotio improuidè facere voluit, ne omninò quicquam in diuina lege & voluntate perficiunda negligere videretur? Adde, quòd tantùm non cogebatur interrogare, vt iniectum conscientiæ suæ scrupulum explicaret, animiq́ue sui tranquillitati consuleret, nos etiam tacitè admonens piæ solicitudinis, quam ad Dei voluntatem tùm exactè cognoscẽdam, tùm sedulò præstandam adferre debeamus. Vnde Brentius etiam, vt audiuimus, verbum hoc MARIAE non incredulitati, nec curiositati, sed necessitati tribuendum esse fatetur. Cùm enim certum & decretum illi esset, vt probauimus, cum Viro non congredi, nunc Matrem se fore audiens, non iniuria cogitat & timet, ne promissæ virginitatis accipiat detrimentum, si vulgari quidem more, hoc est, ex virili congressu Filium debeat generare. An igitur iusta & quodammodò necessaria quærendi causa non fuit, vt à suo magistro, id est, Angelo Gabriele, huius nodi peteret solutionem, planeq́ue diceret: Quomodò fiet istud, quoniam Virum non cognosco? Virum subindicare videris, qui se mihi admisceat, & ex me procreet hunc promissum abs te Filium: quod planè cum fide iam ante à Deo data repugnat: nec ego in animum inducere possum, vt vel Iosepho sponso, vel vlli vnquam viro mei corporis faciam potestatem. Quid multis? luculenter dixit Bernardus, MARIAM fide confirmatam hîc non dubitasse de facto, sed modum requisiuisse & ordinem, & idcircò non quærere,

Mariæ interrogationem laudandã, Zachariæ verò punitione dignam esse.

Lucæ 1.

Mariam necessitate adactam procedere ad interrogandum.

Hom. 6. in Lucam.

Bernardi et Ambrosij & Bedæ testimonio interrogans hîc Maria rationẽ quærẽdi habuit.

Hom. 4. super Missus est.

Digitized by Google

quærere, an fiet istud, sed quomodò: Quasi dicat: Cùm sciat Dominus meus, testis conscientiæ meæ, votum esse ancillæ suæ non cognoscere virum, qua lege, quo ordine placebit ei, vt fiat istud.] Id verò ex Ambrosio videri potest acceptum, cùm ita scribat: Non fidem renuit, non officium refutauit, sed accommodauit affectum, spospondit obsequium. Etenim cùm dixit: Quomodò fiet istud? non de effectu dubitauit, sed qualitatem ipsius quæsiuit effectus.] Negat prætereà fas esse, sicut re vera est, vt ad vnicum Dei Filium generandum electa, fuisse incredula videatur. Quibus & Bedæ verba consonant: Non ait, quomodò hoc sciam, sed quomodò fiet, inquit, ordinem videlicet, cui subdatur inquirens, non autem signum, cui credat flagitans. Neq; enim decebat, electam generando Deo Virginem dubiam diffidentia, sed prudentia cautam existere.] Atque hæc fortasse plus quàm satis, de MARIAE dicto à grauissimis hostium calumniis vindicando, quicquid demùm nouatores in contrariam partem sentiant atque scribant. Fient autem isthæc longè illustriora, si de fide Virginis quædam adiecerimus, huc præsertim à Luthero & Erasmo prouocati.

In 1. cap. Lucæ.

In explicat. Luc. ca. 1.

Epilogus.

CAPVT SECVNDVM.

De MARIÆ fide sublimi atq; perfecta contra Lutherum, quodq; Christum Deum circa suum puerperium plenè cognouerit, quantúmuis Erasmus tergiuersetur.

Nisi Mariæ laus à perfecta fide cõstaret, frustrà in reliquis cõmendaretur.

BASIS & fundamentum Christianæ iustitiæ, omnisque fœlicitatis radix fides est, sine qua nullus mortalium iustificari, & Deo placere potest, Paulo Apostolo teste. Quòd si nulla, vel saltem imbecillis & exigua in Maria fides inesset, quascunque demùm illi virtutes alias tribueremus, hæ vanam certè, aut ieiunam illi commendationem adferrent, & esset hoc velut domum sine fundamento ædificare. Beata quidem illa, quæ sola fœlici vteri sui ambitu Deum incomprehensibilem complexa est: sed eadem, vt Augustinus affirmat, percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi, beatior.] Etsi verò magna fuit veterum hæreticorum petulantia, qui variis cuniculis hanc Virginem sæpè oppugnârunt, illamque multis & execrandis, quæ suprà deteximus, probris affecerunt, tamen vix vllum tàm insanum, vel impudentem ex illis omnibus reperias, qui MARIAE fidem suspectam reddere, aut in dubitationẽ vocare ausus aliquando fuerit. Nostra solùm ætas, vt postrema, sic & planè petulantissima nouos & inauditos tulit Mariomastigas, qui Sacrosanctã Virginem verbo Dei diffidentem, in fide nutantem, ac infirmam, carnali etiam prudentiæ innitentem, imò & infidelem, quodque teterrimum est, carnalium & impiorum omnium typum & speculum facere non erubescunt. Tam impij MARIAE detractores Lutherus, Culmannus, Sarcerius extiterunt, sicut propriis illorum verbis paulò antè commõstrauimus: quorum nos importunitate commoti, præter ea quæ suprà respondimus, paulò nunc fusiùs de MARIAE fide tractandum arbitramur.

Hebr. 11.

Lib. de sancta virginitate ca. 3.

Veteres hæretici hodiernis modestiores in Mariæ fide exagitanda.

Quam ob causam de fide Mariæ sequens tractatio instituatur.

Magno semper piorum & doctorum hominum consensu confirmatum habemus, laudem MARIAE integram ex certa, constanti, eximia, perfectaque fide constare, & ad eandem fidem vix vllam posse quidem fieri accessionem. Peruetustus Irenæus clarè pronunciat: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo MARIA soluit per fidem.] Id si ita est, quam non dico reprehensionem promereri, sed saltem imbecillitatem & imperfectionem Mariæ fides incomparabilis admittere potest? Irenæum verò sequitur Augustinus, cuius testimonio, sancta MARIA plena fide, plena gratia dicitur, quæ fecerit voluntatem Patris, inde fœlix, quia verbum Dei custodiuit, per quod facta est, & quod in illa caro factum est.] Legerat vtiq; MARIA, vt Prophetarum fuit studiosissima, quod vaticinatus erat Esaias: Ecce Virgo cõcipiet et pariet Filium: legerat, inquam, atq; ideò futurum credidit: sed quomodò fieret, antè non legerat.] vt Ambrosius docet. Postea cùm pleniùs didicisset, quemadmodùm Virgo

Quanti faciat Mariæ fidem Irenæus.

Lib. 3. cõtra Valentinianos ca. 33.

Maria credit, de his, quæ nõ nisi ab Angelo instructa scire potuit.

Lib. de sancta virginitate c. 3. et 5

Esaiæ 7.

In 1. cap. Lucæ.

Digitized by Google

virgo apud Esaiam promissa Emmanuelem sine virili consortio esset editura, mysterio credidit, quod illi Deus non per hominem, sed per Archangelum voluit reuelare. Tantum enim mysterium nō hominis fuit, sed Angeli ore promendum; nec Esaiæ quidem Prophetæ reuelatum, vt idem Ambrosius docet, quemadmodùm scilicet Virgo generaret, MARIA id primùm audiuit & credidit. Credentis autem vox illa præclarissima fuit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et illa: Fecit mihi magna qui potens est.

In eodem c. 1. Lucæ.

Lucæ 1.

Manebit igitur perpetuum ac proprium MARIÆ hoc eulogium, quod mulier Spiritu sancto plena, vt illius dignitatem demirata atque reuerita, non submissa, sed sublata voce prodidit, quodque nos iterum contra omnem Satanæ synagogam repetendo disertè testamur: BEATA quæ credidisti. In quem locum sic Ambrosius: Vides, inquit, MARIAM non dubitasse, sed credidisse, & ideò fructum fidei consecutam; Et verè beatam, quæ sacerdote Zacharia præstantior.] Imò vti Beda testatur. Cùm sacerdos negâsset, virgo correxit errorem.] Præcipuè verò MARIÆ fides in eo sacro colloquio, quod cum Gabriele in suo conclaui habuit, eluceſcit, vbi tantus præceptor Angelus de tribus personis diuinis eo tempore incognitis, deque harum personarum propriis operationibus, siue, vti vocant, attributis, ac potissimùm de stupendo incarnationis Verbi arcano, tam sublimia disserit, quæ nullus tunc alius (vt opinor) animo vel cogitatione complecti potuisset. Quid verò, si MARIÆ fidem cum illius fide conferamus, qui amicus Dei constitutus, & pater credentium factus à [a] Paulo quidem mirificè laudatus, sed & ampliſsimo Spiritus testimonio condecoratus fuit? Is Abraham dicitur, qui contra spem in spem credidit, vt fieret pater multarum gentium, secundùm quod dictum est ei: [b] Sic erit semen tuum, sicut stellæ cœli & arena maris, & non est infirmatus in fide, neque considerauit corpus suum emortuum, cùm iam ferè centum esset annorum, & emortuam vuluam Saræ: in repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere: ideò reputatum est ei ad iustitiam. Ita enim Apostolo visum est illustrem Abrahæ fidem commendare: quæ tamen nostræ Virginis fide si non obscuratur, at certè quidem multis nominibus superatur. Etenim ille sterilem anum parituram, hæc Virginem fore matrem credidit. Ille sibi fœtum ex se iam viro sene: hæc sibi filium ex se absque viro nasciturum promisit. Ille purum hominem, hæc Deum & hominem in lucem edendum esse certissimè constituit. Ille vsitato naturæ modo: hæc præter omnem naturæ vsum procreationem futuram non dubitauit. Ille vt facta sibi promissio impleretur, Deum etiam posse mortuum suscitare, persuasum habuit: hæc Deum nasci & mori posse, vt omnes in eo legis promissiones perficirentur, assensit. Demum credidit ille, sed simul risit etiam in corde suo, ac præ futuri miraculi admiratione dixit: Putásne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Ac rursus velut addubitantis more, respondit Domino: Vtinam Ismaël viueret coram te. Iterum verò, quum terram Chanaam sibi promissam audisset, percunctari ausus est; Domine Deus vnde possum hoc scire, quòd possessurus sum eam? At nihil tale in MARIAM competit, quæ nec petit exemplum, nec miraculum quærit, sed in promisso Angeli, cùm mysterium incomprehensibile nunciaretur, simpliciter acquieſcit. Igitur & [c] Moysen maximum legislatorem, & [d] Aaron primum pontificem, & [e] Gedeonem fortissimum principem, quos in fide dubitasse legimus, hæc Virgo fidei constantia diuinaque sapientia excelluit, tantumque sua fide profecit, vt mons altissimus in hoc nostrum mare descenderet, imò vt ipsa Vnigenitum in sinu patris recumbentem in sinum suum virgineum deduceret, eumque carne humana vestiret. Quæ MARIÆ fides tantò est viderique debet admirabilior, quòd nullum quidem futuri miraculi exemplum præcederet, aut vsquam tantæ demissionis ac vnionis vestigiū appareret. Nouerat sanè præclara Virgo, ingentem & exundantem scelerum flagitiorumque omnium quasi cataclysmum esse, qui totum obruisset orbem, pœnisque grauissimis Iudæos ac Ethnicos inuoluisset, ac totius demum Reipublicæ statum vbique gentium afflictissimum esse, quippe quem Deo iusto vindici perpetuos debere cru-

Mariæ fides ab Elizabetha præclarè confirmata est.

Mariæ fides in colloquio cum Gabriele habito potissimùm eluceſcit.

Mariæ fides cū Abrahæ magni Patriarchæ fide confertur, ac illustrior esse ostenditur.

Genes. 15.

Genes. 15.

a Rom. 4. Gal. 3.

b Gene. 17.

c Num. 20.
d Deut. 32.
e Iudicū 6.

Mariæ fides longè perfectior quàm Moysi, Aaronis & Gedeonis.

Quæ res Mariæ fidem verè admirandā ostendant.

Digitized by Google

ciatus non ignorauit. Credit tamen iam adesse tempus, quo idē Deus velut irę omnis immemor, totum se homini dare, & quemadmodùm iampridem promiserat, propter hominem corpus humanum è suis virgineis visceribus assumere dignetur. Credit etiam, se illam electam à Deo esse Virginem, in qua hoc tantum mysterium, quod omnem humanum excedat intellectum, perficeretur. Credit demum, ex leuibus primordiis, quæ mundus nō perciperet, tam fœlicem progressum ac successum in mundo consecuturum, vt suus filius omni exceptione maior, cunctis imperet, ac perpetuò dominetur. De his enim arcanis narrat Angelus, & MARIA statim assensa est, quoniam confortata fide, qualem nullus verbo Dei anteà præstitit, gloriam dedit Deo, plenissimè sciens, quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, sed quod omnia, quę ille vult, citra negocium vbi, quādo & quomodò vult, effecta reddat, suaq; promissa certissimè præstet, quantúmuis illa nobis ardua, & siue naturam, siue rationem spectes, incredibilia videantur. Quare si Abrahæ fides tantoperè commendatur, æternamque illi viro laudem apud posteros parit, certè MARIÆ fides tantò & prestantior & spectabilior & memorabilior existimanda est, quantò illa simpliciùs ac firmiùs in diuinis promissis longè grandioribus acquieuit, de tot tantisq; mysteriis sibi nuntiatis, quę vel ipsi Cherubim ægrè caperent, nihil omninò dubitationis admittens. Quid etenim aut inusitatius, aut difficilius, aut incōprehensibilius videri queat, quàm sine viro virginem effici grauidam, & in conceptu partuq; saluam conseruare pudicitiam, tùm in Virginis vtero diuinam humanamq; naturam inseparabili fœdere vniri, vt hominem induat Deus, idemq; Dei & Virginis filius sit ac maneat consubstantialis? Hoc qui ritè animaduertit, & cum aliorum hominū captu, eiusq; temporis hebetudine cōponit, an non meritò Elizabethica verba cōfirmet, ac tantę matri gratulabundus acclamet: Beata quæ credidisti? beatior etiā credendo, quàm Christi carnem concipiendo, nunc autem & carne & quadantenus Spiritu Domini mater, nulli prorsus fide secunda, ac Christo æterna sapientia digna mater inuenta. Credidisti quę dicta tibi sunt à Domino, quātúmuis ardua, sublimia, inaudita: & ante alios firma fide complexa es stupendum & adorādum illud sanctissimę indiuiduæq; Trinitatis sacramentum, euidenter per Apostolos Ecclesię reuelatū, magnumq; illud pietatis mysterium in carne iam glorificatū, quod eadem sola Trinitas in te & tecum plusquàm in aliis creaturis omnibus voluit operari, vt summam illam potētiam, summam sapientiam, summamq; bonitatē tu prę cęteris agnosceres, agnoscendo crederes, credendo experireris, & experiendo demum omni gratia cumulareris. Beata, in qua semper heroica fides ad mysteria diuina mirabiliter & contemplanda, & percipienda præluxit. 1. Tim. 3.

Nec dubium, quin Angelus in eodem venerando conclaui sit diutius cōmoratus, & plura quàm ab Euangelista narrētur, docuerit; MARIA verò narrata sibi omnia certa fide comprehenderit, nullus vt Euangelij auditor vel paratiores aures, vel maiorem fidei simplicitatem, ac perfectiorem obedientiam adferre posse videatur. Quid, si nō vni Gabrieli, sed & infinitis Angelorū agminibus credidit? quos nocte illa (vt putant) circū se volitantes, & carmen lætissimū modulantes habuit, ne videlicet, sanctissimis nuptiis in tantæ Virginis thalamo celebratis sacrum deesset epithalamion. Credidit deinde fœlix puerpera pastoribus Bethlehemiticis Angelicam cantionē referētibus, quos ipsa, veluti primos nati Messiæ testes atq; præcones, haud dubiè magis ac magis in fide confirmauit. Credidit Simeoni reuerendo seni de Christo filio publicè cōcionanti, sibiq; acerbi doloris gladium prænuncianti. Nec minùs quidē Zacharię eiusq; coniugi Elizabethę, quum ad illam diuertisset, sicut & Annę prophetissę Phanuelis filiæ, aliisq; pluribus suum Messiam profitentibus credidit, magnam vicissim lucem & consolationē omnibus impertiens, qui orientis Euangelij lucem primùm aspexēre, aliisq; sine inuidia tradiderunt. Cur enim non crederet, non solùm in diuinis literis exercitata, sed etiā diuinitus illustrata, multisq; miraculis in fide cōfirmata, rerumq; cœlestiū sensu & gustu prę cæteris omnibus prædita, sed & prophetissa facta, quemadmodū post Esaiā Origenes, Epiphanius, Basilius & Hieronymus eam appellant? Cuius eximię, nec vnquā satis prędicandę fidei vel exemplū, vel testimoniū prębet hymnus, quē eadē Virgo in domo Zacharię tā diuinè cantauit, vt nobilis inter sacramentarios Beza fateatur, ex hoc ipso Virginali cantico, MARIAM in Prophetarum lectione fuisse valdè exercitatam intelligi. Ibidem. Lucæ 1. Lucæ 2.

Quòd

Mariæ fides tantò grādior, quantò maiora fuerunt illi ab Angelo denunciata.

Epilogꝰ de Marię stupenda fide, qualis nec in Abraham, nec in aliis hominibus fuerit inuenta.

Maria verè beata, quòd præaliis omnibꝰ credidit.

Maria etiā plura quàm scripta sunt, Gabrieli nuncianti, ac pluribꝰ fortasse Angelis credidit.

Quibus mortalibus Maria, iuxta Euāgelium crediderit.

Maria verè prophetissa dicta.

Mariæ cāticum de fide illius pclarum testimonium præbet.

Digitized by Google

Luc. 11. Quòd si beati sunt omnes Christi sententia, qui cum fide audiunt & opere custodiunt verbum Dei, quantò illa quæso beatior dignioráue censenda est, quæ omnes piè contemplantis, Deoq; vacantis Magdalenæ partes obiens ac superans, Christi Euangelium cupidissimo pectore semper hausit, quæ filium tot annis domesticum velut Præceptorem aluit, cuiusque aures semper diuinis illius vocibus circumsonuerunt, quas illa tanto maiore cum fide percepit ac imbibit, quanto Verbum ipsum præ cæteris cognouit præsentiùs, & amauit vehementiùs, & in omni vita studiosiùs obseruauit. An de illa eiusque fide semel atque iterum Lucas non prædicat: Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo? Quid illa in fide constantius atque firmius excogitari potest, quæ nutantibus fidei columnis, hoc est, fugientibus Apostolis, à Christi latere, imò cruce non potuit dimoueri? Passi sunt in Domino scandalùm amicissimi quique, illa duntaxat excepta, quæ stare in fide prope crucem potuit, quantúmuis præacutus ille gladius à Simeone prædictus cor eius tenerrimum atque mœstissimum penetraret. Cecidit Iudas nefarius proditor, qui extremam desperationem cum scelere summo coniunxit. Cecidit Petrus, à mentis statu & firmitate deiectus, adeoque mortis metu debilitatus, vt Christum Dominum semel & iterùm ac tertiò abnegaret. De Paulo dicere supersedeo, qui ignorantia obcæcatus, adeoque incredulitate seductus ac blasphemus, etiam Christo maledixit, & à cruenta cæde piorum ac innocentium hominum sese non abstinuit. Non cecidit MARIA, sed vsque inuicta perstitit, quam Diuinæ lucis adeò illustrauit fulgor, vt in fide nec erraret, nec hæsitaret, quam præterea singularis gratiæ virtus corroborauit infantem, prouexit puellam, armauit adolescentulam, ac deinceps in omni vita sic instruxit, vt à cuiusuis peccati labe libera atque omni culpa vacans, sicut libro priore diximus, Sanctos omnes puritate & sanctimonia longè multumque superaret.

Luc. 10. Maria præcellit omnes Dei verbum laudabiliter audientes, & fructum ex eo referentes.

Luc. 2. Maria in fide Apostolis constantior.

Ioannis 19. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 2. Matth. 26. & 27. Marc. 14. Matth. 26. 1. Timot. 1. 1. Cor. 15.

Singularis gratia Mariam vt ab omni peccato præseruauit, sic omni etiam virtute compleuit.

Fide singulari subnixa, Dei Filium suum Filium fecit, beatior quidem Christi fidem percipiendo, vt iterum Augustini verbis vtamur, quàm carnem eius concipiendo. Fide prædita, eum quem portauit timuit, & eundem cùm pareret, adorauit, vt idem asserit Augustinus, eiusdemque resurgentis gloriam prima conspexit, Ambrosio teste. Nec desunt qui MARIAM fidei magistram faciant, à qua Lucas, Ioannes, Ignatius & alij nec pauca, nec leuia mysteria didicerint, quoniam (vt Bernardus etiam prædicat) à principio de mysteriis omnibus plenè ac cœlitùs fuit instructa. Quarè nec dubitat Anselmus hoc de illa testari: Licet ipsi Apostoli per reuelationem Spiritus sancti edocti in omnem fuerint veritatem, incomparabiliter tamen eminentius ac manifestius ipsa per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, ac per hoc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in se non solùm simplici scientia, sed ipso effectu, ipso experimento didicerat.] Eandem Mariæ prærogatiuam, quod Apostolis fide & virtute præstiterit, Rupertus agnoscit, hisque verbis ad illam ipsam institutis comprobat: Tanquàm malum punicum, inquit, in medio tintinnabulorum tu præcipuè fuisti. Virgo Virginum in adiutorio, vel etiam in regimine prædicantium Apostolorum, cuius etsi verba non loquuntur vel audiuntur, vbi prædicauerunt, opera tamen vel merita non ignorantur, non minora, imò maiora tinnitu prædicantium.] Miratur Christus Cananææ fidem, vtpotè charitate, modestia, longanimitate, constantia commendatam. Miror & ego MARIAE fidem tot sustentatam columnis, tot depictam coloribus, tot fulgentem stellis, tot micantem radiis, quot erant heroicæ cum eius fide coniunctæ virtutes. Sed hæc abundè sunt satis, vt arbitror, ad illos coarguendos, qui Mariæ fidem nunc demùm eleuare, suisque somniis, vt leuissimè dicam, conspurcare nituntur.

Lib. de sancta virginit. cap. 3. Ser. 13. de natiui. Dñi. Lib. 3. de Virginibus. Hom. 4. sup Missus est. Lib. de excellentia B. Virg. ca. 7. Lib. 3. in Cantica. Matth. 15.

Maria vbi fidē suam peculiariter declarârit, præsertim erga Christum.

Maria fidei magistra etiā Apostolos docuit.

Apostoli quāuis à Spiritu sancto illustrati, quædam etiam à Deipara didicerunt.

Mariæ fides nō minùs quam Cananęę admiranda.

Quæ omnia, si fortè prolixitatem nostram admiraris Lector, idcircò pluribus persequi visum est, vt hinc MARIAE fides, cùm aduersùs alios, tùm contra duos maximè Lutherum & Erasmum rectiùs vindicetur. Etenim Princeps ille sectariorum non solùm in his, quæ diximus, MARIAE fidem planè suspectam reddit, sed etiam tanti Centurionem illum Euangelicum facit, vt eum Virgini Matri, fidei nomine anteponere non vereatur. Huc verò Christi verba detorquet: Non inueni tantam fidem in Israël. Dissimulat interim versipellis, Christum hoc loco suam collationem ad

In Postilla circa Euāg. Dominic. 3 post Epiph. Matth. 7. Luc. 8.

Cōtra quos maximè fides Mariæ hoc loco asseratur.

Deprauat Lutherus Christi verba: Non inueni tantam fidem in Israël.

Digitized by Google

Israël, hoc est, ad communem Iudæorum populum, maximeque præsentem astringere, & sicut sæpè aliàs, per tropum Synechdochen, in vno hoc Centurione quasi vniuersam fidem gentium proponendo, eandem perfidorum Iudæorum incredulitati opponere. Quòd autem hac collatione fidem in gentibus illustriorem, efficaciorem, magisque in orbe propagandam præludat atque designet, statim verba indicant sequentia: Dico autem vobis, inquit, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ob suam nempè incredulitatem. Hinc Prophetæ Iudæorum tenebras, cæcitatem ac duritiam crebrò deplorant, quibus & Ioannes illud exprobrat: In propria venit, & sui eum non receperunt. Verùm hæc de communi Iudæorum gente dicta debent accipi, non de singulis, non de Patriarchis & Prophetis, non de Ioanne Baptista, Ioseph, Simeone, multoque minùs de sanctissima Virgine Matre, qui omnes, licet non solùm origine & patria, sed etiam religione & moribus fuerint Israëlitæ, tamen fidei præstantia non cesserunt ethnico huic Centurioni, & de quibus Esaias totius Synagogæ nomine illud dixisse videtur: Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus. Rectè igitur Anselmus Hieronymum sequens, præsentem locum sic explicat: Non de omnibus Patriarchis & Prophetis hoc dixit, sed de omnibus præsentis temporis, quibus prædicabat, quibus fides Centurionis antefertur.] Consonat Simon de Cassia, disertè monens, Christum non de singulis personis in eum veraciter credentibus, sed de vulgo Iudæorum hæc verba pronũciasse. Lyranus hoc loco Israël, Iudæorum Principes ac præcipuos quosque interpretatur, quos in Christum malè affectos fuisse iam constat, tametsi longè illis maior quàm gentibus credendi occasio præberetur.

Quos Israëlitas Christus cum Centurione & eius fide conferat.

Esaiæ. 1. & 42. Ezech. 3. Zachar. 7. Ioan. 1.

Esaiæ 1.

In explicat. Matt. ca. 8.

Quomodò veteres hæc Christi verba interpretentur.

Lib. 5. de religio. Christiana c. 1 2.

Quanta verò Lutheri est impudentia, quum hoc Euangelij loco MARIAE fidem obscurare conatur, adeoque in vniuersum definit, Christum prædicationis suæ tempore neque in Matre, neque in Apostolis tantam fidem, quantam in hoc vno Centurione, reperisse? Ac de MARIA quidem isthæc subiicit: *Fieri potest, vt Matri suæ, dum se gestabat in vtero, & dum peperit, magnam fidem donârit, & post eà nunquam, vel rarò tantam, imò etiam vt eius fidem identidem passus sit nutare: vti ei vsu venit, quando triduo ipsum amiserat.* Verùm de hoc posteriore nos alibi viderimus, vt omnes intelligant, MARIAM cùm amissum triduò filium quæreret, haudquaquam in fide vacillasse. Quod ad reliqua pertinet, omnium piorum consensus in eo conspirat, certoque confirmat, quòd MARIA non solùm gestans vterum, & partus sui tempore, vti concedit Lutherus, sed etiam post partum, ac in omni vita fidem integram perfectamque seruârit, in eaque fide tantò magis profecerit, quantò pluribus & maioribus confirmandæ fidei argumentis abundaret. Etenim non modò Zachariæ domus, sed etiam Pastorum ac Magorum aduentus, & præterea Simeonis & Annæ confessiones illustres, multoque plura quę circa infantem natum contigerunt mysteria, in fide illam maximè poterant corroborare. Quarè Lucas non tacuit, quemadmodùm illa eiusce modi gesta simul & verba conseruârit, & in corde suo contulerit, viua nimirùm & ardenti fide prædita, ideoque studiosior, vt oracula Prophetarum, quæ legerat, cum factis præsentibus compararet, atque hinc certioris fidei argumenta non sibi modò, sed aliis etiam profutura colligeret, animoque suo infixa retineret. Tantùm abest, vt quæ Virgo ante partum de fide per Gabrielem edocta erat, post partum vel tentationis impetu, vel incuriæ culpa sibi de fide aliquid excuti ac imminui pateretur, ideoque in hoc tàm necessario Spiritus dono languidior & imperfectior vnquam efficeretur. Igitur absurdum ac futile prorsus habendum est, quod è suo cerebro nunc primùm effingit Lutherus, magnam illam & illustrem fidem, quæ ab initio MARIAE donata est, successu temporis, & præsertim à partu illo sanctissimo decreuisse. Nihil talè prodit Euangelium, sed hoc potiùs consentaneum esse monstrat, veræ fidei laudem, quam in Deipara prædicauit Elizabetha, saluam illi semper incolumemque mansisse: vt sicut gratia, sic etiam fide plena, præsertim postquàm Dei Mater facta est, fœliciſsimè perseueraret. Hoc enim nisi MARIAE largiamur, ac eximiam eius fidem Centurionis fidei multis

Luther impiè loquitur aduersùs Mariæ fidẽ & puritatem.

Maria sicut ante partum, sic etiam post, fidem integram & perfectã habuit.

Luc. 1. & 2. Matth. 2.

Lucæ 2.

Maria vt gratia, sic etiã fide plena esse nunquã desiit, sed magis in fide profecit.

partibus

partibus anteponendam astruamus, parùm sanè reuerenter matrem Domini tot modis benedictam, & in omni gratia confirmatam tractabimus, eamque vix à fœda ingratitudinis nota, & peccati labe poterimus vindicare.

Cõtra Erasmi disputatio, qui se nescire dicit, an Maria infantis Christi cognitionem habuerit atque fidē, quòd is Deus esset.

Nunc à Luthero ad Erasmum, qui nimiùm sæpè Lutherizat transeo, quòd is nescio, quo Spiritu ductus, sibi non liquere scribat, Christus ne Deus esset, nec ne, vtrùm Matri Domini in pueritia & infantia filij, perfectè fuerit reuelatum. Atque hanc pudendam dubitationem, quam non grauatim arriperent Ariani, comprobarentque vltrò Iudæi, adeò non reuocauit Erasmus, vt etiam à Parisiensibus Theologis monitus, eandem retinere ac defendere non dubitârit, sui nimirùm semper similis in tergiuersando, longeque paratior in suis lapsibus excusandis, quàm saniore iudicio reuocandis. Inter cætera verò quæ ad sui purgationem adducit, hoc etiam lemmate vtitur: *Nusquam profectò legimus, Christum vel à Matre, vel à Ioseph fuisse adoratum pro Deo, cùm esset infans.* Sic ille, vt in re seria nugas agat, eoque minùs nobis ferendus, quòd non obscurus diuinitatis Christi hostis permultis visus fuerit, quamuis hoc etiam subdolè, vt alij notârunt, excusare conetur, negans interim in Euangelicis literis euidenter exprimi, Christum Deum esse. Tùm Scripturæ testimonium à nobis exigit, qui tàm multa sine Scripturis temere docet, ac in MARIAM etiam (vt sequenti libro dicemus) insulsè profundit. Quid verò attinebat, in Euangelicis literis eà disertè narrari, quę tùm ex antecedentibus, tùm ex consequentibus vtcunque colligere non erat difficile, si tantùm homines non nimiùm crassi & rudes accederent. An parùm videri debet, quod Spiritus sanctus per organum suum pronunciat, MARIAM non modò vera fide præditam, sed etiam ex fide beatam, & inter mulieres omnes etiam credentes benedictam esse? Eximiam ergo atque perfectam de Christo infante fidem habuit, quæ priusquàm pareret, præclaro fidei titulo est decorata, suæq; fidei confessionem, vt diximus, in Zachariæ domo integram ac verè illustrem edidit.

Perperam Erasmus suam opinionem eo tuetur, quòd scriptum non sit, Mariam ab initio Filium suũ Deũ agnouisse.

Escripturis colligi posse, quòd Maria de Filij sui diuinitate ab initio nõ dubitârit.

Sedenim quàm tenuem ac languidam in ea fidem fuisse dicemus, quæ Christum esse Deum, vt fingit Erasmus, aut ignorabat, aut imperfectè credebat, quia de Christo infante diuinam nõ habuit reuelationem? Quasi verò Legatus Dei Gabriel defuerit muneri suo, nec satis explicatè narrârit arcanũ, quod inprimis Virgini erat aperiendum, vt sciret id quod suis visceribus nasceretur Sanctum, verum Deum & hominem fore. Hoc mysterium Patres in verbis Angeli deprehenderunt, ac res ipsa testatur, in scriptis Propheticis multa proponi, quæ nobis & Iudæis, ad Emanuelis diuinitatẽ clarissimè comprobandam satis esse queant. Ergóne tàm obtusa & indocilis erat Maria, cui nec Prophetica testimonia, nec Gabrielis verba ad faciendam de vtraque Christi natura fidem sufficerent? Accedebãt & miracula circa Domini infantiam gesta, quorum ipsa nõ fuit ociosa certè spectatrix, simulq; auscultatrix verbi sedula, quodcunq; tandem à piis proficisceretur. Quid Angelorum circa cunas astantium chorus atque concentus? quid Pastorum Bethlehemiticorum aduentus, fides, narratio? Quid Regia Magorum suppliciter adorantium oblatio? quid senis Simeonis in templo euidens testimonium? quid Annæ viduæ publica confessio? vt alia id genus mysteria, quę MARIAE, vtpotè ipsa præsente gesta, ignota esse non poterant, prætereamus. Hæccine sat erant ad MARIAE fidem de Christo Deo licet infante vel conciliandam, vel nutriendam confirmandamq;? Nec solùm audiebat atq; cernebat coràm, sed etiam in se ipsa multò amplius, quàm quisquam alius, & maiestatem & diuinitatem Emanuelis experiebatur, iure vt suo & præ cæteris quidem perfectiùs, diceret: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Hæc enim Ioannes ita dixit, vt non modò de suis Collegis Apostolis, sed etiam de matre Domini dicta videri possint & debeant. Quid igitur? quod seruis Prophetis largimur, imò quod Iudæis ac Ethnicis, ipsisque Magis tribuunt Euangelistæ, Christum infantem amplectentibus, profitentibes, adorantibus, id pro sua æquitate Matri non concedet Erasmus? Putat fortassè illis videntibus lumen, cùm Oriens ex alto apparuit, MARIAM in tenebris permansisse, suumque & Deum & Filium ignorasse, quem cœlum, terra, viri, fœminæ, diuites, pauperes tanto consensu & claris testimoniis in

Vel solus Gabriel Mariã satis instruxit de Filij sui diuinitate.

Ex miraculis & aliis circa Christi pueritiã factis Maria fidẽ de Christo Deo satis confirmatam habuit.

Non minor fides Mariæ quã reliqs in Christum infantem credentibus tribuenda est.

Lucæ 1.
Lucæ 2.
Matth. 2.
Ioannis 1.
1. Ioan. 1.
Lucæ 1.

Digitized by Google

templo & alibi prædicabant, ac tantùm non decantabant. Sinamus autem Eraſmum tàm præpoſterè ſapere, vt ſibi demùm plus quàm MARIAE diuinitùs reuelatum eſſe putet in iis, quæ ad Chriſtum ſpectant infantem. Orthodoxorum certè firma eſt ſententia, cognitionem & fidem de tanto arcano perfectam, in MARIA nõ minùs quàm in Cognata eius Elizabetha extitiſſe, quæ Chriſtum verum Deum & hominem haud obſcurè confeſſa eſt, adeoque vnà cum infante Ioanne in vtero ipſo viſa eſt perſentiſcere.

Fidei laus & excellentia in Maria non minor fuit quàm in Cognata Elizabetha.

Lucæ 1.

Quod ſi Patres Eraſmo anteponimus, vt res ipſa poſtulat, Ambroſius perſpicuè docet, Chriſtum non ſolùm à MARIA, ſed etiam à Ioſeph adoratum eſſe, quoniam ambo Deum verum eſſe in illo corpore confiterentur, de quo ſolo dictum eſt: Laudate eum Sol & Luna: Laudate eum omnes ſtellæ & lumen. Repetit igitur & illud, quod Iacob Patriarcha Ioſeph filio, qui typus erat Chriſti, dixerat: Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te ſuper terram? Hoc enim in Chriſti parẽtibus puerum adorantibus impletum fuit. Prætereà idem Ambroſius tantum fidei MARIAE largitur, vt dicat, illam etiam ante partum, anima & Spiritu Patri filioque deuotam, & vnum Deum, ex quo omnia, & vnum Dominum, per quem omnia, pio affectu veneratam eſſe. Id quod probat verbis illis Cantici; Magnificat anima mea Dominum, & exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo. Quantò enim maior eſt prærogatiua, Dei eſſe Matrem, tantò maiorem fidem MARIAE reſeruari debuiſſe teſtatur. Tùm Auguſtinus cùm tractat locum: Fœmina circundabit virum, in hunc modum pronunciat: Circundat MARIA virum Angelo fidem dando, quia Eua perdidit virum ſerpenti conſentiendo.] His porrò ſubiungit, quòd diuinorum librorum ſcientia non potuerit illam præterire, quæ ipſam Prophetarum plenitudinem eſſet paritura.] Tantùm abeſt, vt vel dubitet, vel dubitari velit Auguſtinus de fide Mariæ, cùm iam puerpera eſſe cepiſſet. Quomodò perfecta quæſò, fides in illa deſideraretur, de qua [a] Eſaias dixit: Acceſsi ad Prophetiſſam, & concepit & peperit filium? Hæc Prophetiſſa, inquit [b] Rupertus, ad quam Propheta iuſtus accedit, ſancta eſt MARIA, cuius in vtero omnium Prophetarum ſanctorum completa eſt prophetia. Nec enim quod carne concepit, mente ignorare potuit.] Ac alibi rurſus. Neq; enim hæc beata Virgo particularem, vt ſinguli Prophetarum, Verbi gratiam, ſed vniuerſam Spiritu ſancto ſuperueniente ſuſcepit ex eo verbi Dei ſubſtantiam, & Prophetiſſa ſingularis facta eſt, plenam Spiritus ſancti gratiam ſuſcipiens.] Sed & Scholaſticorum doctorum princeps [c] Aquinas non eſſe ambigendum docet, quin Virgo beata donum ſapientiæ, gratiamque virtutum, nec non gratiam prophetiæ acceperit excellenter. Quo pacto autem his tantis muneribus diuinitùs cumularetur, ac ſecundùm omnium Patrum ſententiam gratia plena ſub ipſum filij conceptum ritè prædicaretur, ſi poſt natum etiam filium (vt fingit Eraſmus) perfecta de Chriſto fide deſtitueretur?

Patrũ teſtimonia, Eraſmicam opinionẽ euertunt, probantq; Mariæ fidem de filij ſui, licet infantis, Deitate ſolidã cõſtitiſſe.

Lib. de Ioſeph Patriarcha ca. 2.

Daniel. 3.

Geneſ. 37.

Serm. 9. de natali Dñi.

a Eſai. 8.

b Lib. 1. de Trinit. & operib. eius in Eſaiam cap. 34. Et in quatuor Euang. c. 9.

Maria illuſtris prophetiſſa, plena fide & omni gratia.

c In Tertia parte, Quæſtione 26.

Sed & Thomæ præceptor Albertus Magnus vir eximiè doctus, dum varia huius Virginis narrat priuilegia, quæ ad plenam cognitionem illi contulit Deus, hæc duo veluti præcipuà conſtituit, quòd ſanctiſsimæ Trinitatis & myſterij Dominicæ incarnationis notitiam clariſsimam, vt nemo alius, fuerit conſecuta. Ac de MARIAE fide ſic loquitur: Fidem habuit in excellentiſsimo, quæ tàm immenſæ rei ſibi promiſſæ fidem adhibuit, quæ etiam diſcipulis dubitantibus, non dubitauit, quæ omnia poſsibilia eſſe credenti certiſsima fuit.] Et prætereà Dionyſius Rickelius multis colligit argumentis, MARIAM præ cunctis Prophetis in fidei rebus illuminatam, & in ſacris literis eruditam, peculiariter verò ſanctiſsimæ Trinitatis cognitione maiorem in modum cumulatam extitiſſe. Aliôquin ſi ante Gabrielis aduentum hac fide notitiaque caruiſſet, quo pacto dictum, vel potiùs reſponſum illud Euangelicum intellexiſſet: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: ideoq; & quod naſcetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei? Quo ſermonis genere, ſi diligenter mẽtem aduertas, tres perſonæ diuinæ continentur, de quibus Virgo iampridem edocta, nihil ampliùs percunctatur, & in quarum cognitione progreſſum vtique maximum fecit, cum efficacem & ineffabilem totius Trinitatis operationem ſentiens, Dei Mater effecta eſt. Poſtremò ex aduerſariis non vulgaris eſt Brentius, qui MARIAM ab Eſaia Prophetiſſam vocari apertè fatetur, non tàm hoc nomine, quòd compoſuerit carmen

Eximiã & perfectam rerum credendarum cognitionem Maria diuinitùs accepit.

In li. de laudibus beatæ Virginis.

In 1. caput Lucæ.

Maria S. Trinitatis myſteriũ, cum à Gabriele ſalutaretur, agnouit.

Li. 2. ar. 17. de Mariæ præconio et dignitate.

Lucæ 1.

Brentius Mariã quoq; Prophetiſſam illuſtrem agnoſcit.

In 8. caput Eſaiæ.

Digitized by Google

carmen Propheticum, priusquàm Christum pareret, quàm quo more Prophetarum impleta sit Spiritu sancto. Sed imprudens Augustinum, aliis ferè omnibus quos adduxi, prestantiorem omisi, vt qui de Mariæ fide hoc egregiè profitetur: Non potuit diuinitatis Christi nõ esse credula, quæ se nouerat, hunc non ex virili semine secundùm ordinem naturæ, sed diuino spiramine, nunciante Archangelo cõcepisse, videns semper famulantium Angelorum ei adesse frequentiam, vt nascituro & nato, & in Ægyptum fugienti, atque inde iterum redituro. Quibus liquidò cognoscere potuit, quia talia obsequia, non nisi Deum decuerant. Vnde & stellæ annunciatio, & Magorum de longissimis partibus inspirata adductio, quam maximum illi extitit indicium veritatis: similiter & Simeonis & Annæ prophetali dignitate insolitus cœtus, & huic specialis occursus. Quæ omnia procul dubiò Maria conseruans, his cunctis altiùs ad fidem roborata pio corde conferebat: in tantùm vt omninò non nutabunda, sed certa de filij potestate, tanquam de Dei virtute vera, deficiente in nuptiis vino dixerit; quia vinum non habent: sciens planè illum hoc potuisse, quod eum mox contigit diuino miraculo compleuisse. Ecce igitur Maria fide & opere Christi ministratrix.] Tam multis, tàm manifestis, & Euangelicis exemplis Mariæ fidē astruit Augustinus, quę inde ab initio cõfirmandæ fidei suæ testimoniis abūdârit, vt de filij sui diuina tùm naturâ, tùm potestate non potuerit addubitare. Quarè vt semel finiã inter oēs Virgines Euangelicas vereq; sapientes, quæ Christo sponso vnquã charæ, & fide viua tanquam incensa lampade semper instructæ fuerũt, Maria primas facilè obtinet. Illa enim longe lateq; splendentis fidei lumen omnibus prætulit, prima in Euangelio hanc assecuta laudē, quòd diuinis promissis & Angelicis dictis in re omnium grauissima fidem maximam minimeque nutantem adhibuerit. Hoc si Christo nondum edito præstitit, suoque præclaro Cantico comprobauit, & præterea cognatæ verbis confirmatum habuit, vti probauimus, satis demùm constare arbitror, quòd post diuinum illum partum fidem eandem retinuerit, ea ipsa fide Christum, licet infantem, Deum agnouerit, agnitumque vnà cum fideli sponso pro Christiano officio adorârit. Qua in re neque Melanchton dissentit, de MARIA scribens, quòd veram de Messia doctrinam in oblatione primogeniti optimè intellexerit: *Ideoque principaliter venit in templum, vt ipsa testaretur hunc esse primogenitum illum præcipuum, propter quem omnes oblationes institutæ fuerunt.* Affirmat quidem Lucas, MARIAM & Ioseph ob ea quæ de puero dicebantur admirari, cùm miracula miraculis addi cernerent: quæ admiratio non ex ignorantia, incredulitate, dubitatione vel imperfectione quadam, sed ex rerum de Christo dictarum profunda contemplatione, & sicut Brentius quoque fatetur, ex vera fide prouenit. Atque huc nos abduxit Erasmus, cui de MARIAE fide nunquam satis laudata dubitanti, imò aduersùs communem Doctorum & piorum omnium sensum atq; consensum pugnanti, non potuimus non aliquid respondere.

Serm. 1. de Assumpcione Virginis Mariæ.

Lucæ 1.

Lucæ 2.

Matth. 2.

Lucæ 2.

Ioan. 2.

Matth. 25.

In Cõcione de purificã. Mariæ.

Lucæ 2.

Hom. 17. in Lucam.

Augustini testimonium, de Mariæ fide secundùm historiam Euangelicam.

Maria inter Euangelicas et sapientes Virgines longè sapientissima, & inter credentes Euangelio, prima.

Maria & Ioseph quomodò mirantur circa puerum Iesum.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT TERTIVM.

De historia Deiparæ cognatam Elizabeth visitantis, quæ multis modis illic commendetur, nobisq; prædicanda & imitanda proponatur.

SVVM munus obiuit Angelus Gabriel, ob quod Legatus Dei venerat in Nazareth, relicta tandem Virgine grauida de Spiritu sancto. Vt autem ille suis dictis fidem maiorem conciliaret, ac diuinæ virtutis in MARIA operantis præsens miraculum miraculo confirmaret, rem nouam & admirandam inseruit de MARIAE cognata Elizabetha, quæ in grandæua ætate & veteri sterilitate Ioannem filium concepisset: eumque iam in vtero mense sexto gestaret. MARIA hoc læto nuncio recreata, Deo inprimis haud dubiò gratias egit, qui senile ac sterile cõiugium in præsente omnium desperatione tàm mirabiliter prosperâsset, ac simul de cognata quamprimùm inuisenda sanctum cepit cõsilium, vt illi ex animo gratularetur. Abiit igitur in montana cum festinatione in ciuitatem Iudę, & introiuit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth, vt reliqua Lucæ verba prætermittam. Quod MARIAE visitantis institutum & officium permulta notatu digna complectitur, & ad ferias Visitationis, vt vocant, ex more Ecclesiæ celebrandas causam idoneam præbet. Videant autem Aduersarij, quàm prudenter & Euangelicè cùm solennes alias ferias MARIAE dicatas, tùm festum hunc quoque diem in multis Ecclesiis non ita pridem abrogârint. Euangelica est certè historia, quæ hoc die commendatur atque proponitur, quam prætereà non pauci ex ipsorum schola Doctores suis concionibus cohonestare studuerunt. Igitur vt reliquos taceam, Georgius Maior de hac historia sic censuit atque scripsit: *Quòd illæ honestißimæ Matronæ plenæ fide & Spiritu sancto conueniunt, & mutuis testimoniis datis & acceptis ad inuicem declarant Meßiam præsentem & exhibitum esse, & esse hunc Iesum Filium Virginis recens iam conceptum, cui infans in vtero Elizabethæ assilit gaudio inusitato & præternaturali illa tanta sunt & tantorum bonorum testificatio ac confirmatio, vt in tota æternitate celebrari satis & exhauriri cogitatione & sapientia omnium creaturarum nequeant.* Nos autem totius historiæ capita quædam, vt Mariæ causa, Festiq; huius celebritas rectiùs illustretur, in Lectoris gratiam decerpta proponemus.

Principiò Virgo tenerrima, vt multi sentiunt, paucis vel nullis comitata, iter longum ac asperum ingreditur, quandoquidem per montanam regionem illi transeundum, & vrbs tribui Iuda subiecta petenda fuit, priusquàm ex Nazareth ad Zachariæ domum peruenirent. Fatetur Melanchton, iter viginti fuisse miliarium (Selneccerus nouendecim supputat) à MARIA puella confectum, nimirùm à Nazareth Hierosolymam vsque, & MARIAM non propter priuatam amicitiam ad cognatam se in viam dedisse confirmat. Domum verò Zachariæ non alibi quàm apud Hierosolymitanos fuisse, non recentiores modò, sed etiam Augustinus & Beda comprobant. Quando autem hanc instituit profectionem? statim post discessum Angeli, à quo tàm reuerenter salutata, ac Dei Mater proclamata, ipsum Dei Filium in suo Virgineo vtero iamprimùm ceperat circumferre. Adeò illa sui rationem non habuit, grauida licet effecta, ne vel incitanti ad iter Spiritui sancto, vel cognatæ, quæ non procul à partu aberat, obsequio deesse videretur. Quid verò tandem, nisi officiosa suique prodiga charitas, nostram Virginem ab adamata abstraxit solitudine, quæ sacris meditationibus amica est, & ad publicum conspectum, iterque laboriosum extrusit? Charitas illi temporis moram & quietis cultum abrupit: charitas celeres pedes dedit, puellare corpus exercuit, ad insuetum laborem perpulit, totius itineris molestias mitigauit. Charitas ad gratulationis officium vltrò præstandum permouit, vt non vocata, neque expectata, fortasse nec de facie quidem nota, domum alienam intraret, nec solùm Cognatam amanter, sed & Sacerdotis tanti coniugem reuerenter salutaret. Charitas ad gratulandum & seruiendum pertraxit, vt paratam operam omnem, si grata foret, nulli non libenter offerret ac impenderet. O præcla-

In 6. parte Homel. in epist. Vigiliæ visitationis.

Lucæ 1.

In cõcione de visitat. Mariæ.

Per quam occasionem Maria suam cognatam visitârit.

Maria Deo gratias agit, quòd cognata in facta grauida, & lætè eã inuisit.

Mariæ visitatio causam dedit Festo in Ecclesia instituendo, quod nouatores temerè abrogant.

Quàm preclarè sentiendũ sit de visitatione Mariæ cum sua cognata colloquẽtis, secundùm Georgium Maiorem.

Propositio de sequenti tractatione.

Iter Mariæ difficile et longum fuisse ad domũ vsq; Zachariæ.

Quando Maria cognatam visitârit, & ex quâtæ charitatis affectu.

Ingens charitatis specimen & exemplum hîc Maria præbuit.

Digitized by Google

præclarum admirandæ ac viuidæ charitatis exemplum, quæ in MARIA verè patiens, verè benigna, non quærit quæ sua sunt, non inflatur, non est ambitiosa, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Itaque superior ad inferiorem libenter accedit, Virgo & Mater Domini ad vetulæ ministerium sese modestè demittit, nihil etiam domestici operis vel laboris, si ita ferret vsus, in Zachariæ ædibus recusatura. 1. Cor. 13.

Maria cognatã visitãs, valdè in Deum se religiosam et deuotam ostendit.

Iam verò quantam in summum Deum reuerentiam & pietatem cum hac ipsa in cognatam charitate coniunxit? Ingentes, sed veras tamen laudes à matre Ioannis, ac potiùs à Spiritu sancto sibi delãtas non agnoscit, sed eas quum percipit, statim sui suæque dignitatis oblita, in solum bonorum omnium Autorem & fontem respicit, in illius laudem tota prorumpit, ac hymnum extemporaneum modulans, alios itidem ad Deum celebrandum excitat & inuitat. Quid, quòd in familiari colloquio versans, quamprimùm de Deo Deique gratia sermo incidit, illa velut extra se rapitur, sine negotio cum Deo, vt solet, mentem coniungit, Deum in Spiritu & veritate colit, sensusque & vires omnes ad Deum honorandum intendit, ita vt cor & caro MARIAE in Deum viuum penitus exultarent? Vbi non solùm psaltricem, sed & prophetissam nobilem agit, quæ Sibyllis omnibus meritò præferatur, adeò diuinè philosophata est. Verùm de hoc MARIAE hymno siue Ode posteà.u

Ex Mariæ visitatione fructũ mirabilẽ et multiplicem esse cõsequutum.

Quòd si de fructu Marianæ visitationis dicendum est, haud profectò vanus, sed vtilis, sed efficax, sed salutaris illius ad Zachariæ domum fuit aduentus. Fœlix enim tali cognatæ, quæ continuò Spiritu sancto repleta, & prophetiæ dono instructa, non nisi sacra mysteria nouit eructare. Fœlix infanti Ioanni visceribus licet maternis incluso, qui sonantem MARIAE vocem sentiens, perinde ac si præsentem Redemptorem, eiusque Matrem agnosceret ac reuereretur, quos potest gaudij & venerationis motus edit, simulque in matris vtero sanctificatur. Fœlix demùm MARIAE occursus ædibus Zachariæ, in quibus totius honestatis viuum refulget speculum, & vbi diuina charismata, siue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus, vt nunquam anteà, per tàm electum Dei organum dimanârunt, ac fortassis ad multos etiam siue domesticos, siue vicinos, tribus illis mensibus, quibus illic MARIA demorata est, copiosè fluxerunt. Galat. 5.

Veterum testimonia de Maria, quæ magnã in cognata visitanda virtutem declarauerit.

Sed hanc visitantis MARIAE virtutem, quæ morosos & inuidos nouatores offendit, veterum etiam testimoniis muniemus, ne quis fortassè nos Lucæ verbis adferre vim, aut noui aliquid attribuere suspicetur. Ambrosius de MARIA perspicuè scribit: Visitauit Ioannem Baptistam, & in vtero Matris priusquàm nasceretur, exultauit infantulus, obsecutus antequàm genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus mensibus oleo quodam suæ prẽsentiæ & integritatis vnguento Domini Mater exercuit.] En tibi oleum præsentiæ & integritatis Marianæ, quo Ioannes Baptista, priusquàm lucem aspiceret, vel imbutus, vel delibutus est, vt hinc etiam corporis castimoniam & mentis innocentiam sibi compararet. Addit porrò Ambrosius: Si primo ingressu tantus profectus extitit, vt ad salutationem MARIAE exultaret infans in vtero, & repleretur Spiritu sancto mater infantis, & quantum putamus, vsu tanti temporis (quum tribus nempè mensibus in illis ædibus diuersaretur) sanctæ MARIAE addidisse præsentiam?] Idque ab Origene videtur acceptum, qui multo ante Ambrosium scripsit: Si eo quòd tantùm venit MARIA ad Elizabeth, & salutauit eam, exultauit infans in gaudio, & Spiritu sancto plena Elizabeth prophetauit ea, quæ in Euangelio scripta sunt, & in vna hora tantos profectus habuit, nostræ conscientiæ relinquitur (considerandum) quid in tribus mensibus Ioannes profecit assistente MARIA Elizabeth.] Nec multò pòst: Exercebatur ergo, & quodammodò in athletico à sancta Matre per tres menses vngebatur Ioannes, & præparabatur in Matris vtero, vt mirabiliter natus, mirabiliùs nutriretur.] Sed neque Cyrillus dubitat affirmare: Salutatio sanctæ Virginis MARIAE Iesum ferẽtis in vtero Ioannem mouit ad prophetiam.] Tùm si autorem Homiliæ Eusebio Emisseno inscriptæ sequimur, quemadmodùm MARIAE aduentus singulare gaudium, eximiumque fructum Zachariæ ac eius vxori simul & filio attulit: ita vicissim eiusdem Virginis discessus mœrorem ac luctum in illis omnibus excitauit. Postremò Bernardus nos docet in hunc modum ratiocinari: Si Ioannis paruuli nondum nati anima liquefacta est, vt Maria locuta est, & vox salutationis

Ioannes Baptista ob Mariæ visitationem in vtero Matris exultat, & quasi vngitur oleo spirituali.

Mariæ visitatio in primo ingressu aliis salutaris, etiã postea efficax fuit.

Salutatio Virginis Ioannẽ mouit ad prophetiam.

Lib. de institut. Virg. cap. 7.

Ibidem.

Hom. 16. in Lucam.

Lib. de recta fide ad Reginas.

Feria sexta in Aduẽtu.

Serm. 1. de Assumpt. Mariæ.

Digitized by Google

tationis eius ipsos in gaudio exultare facit infantes, multò maior & amplior cœlitum est exultatio, qui vocem tantę Virginis audire, & videre faciem, & beata eius frui præsentia meruerunt.] Plura id genus testimonia proferri ex veteribus possunt, ac nos etiam quædam in operis huius vestibulo citauimus, vnde liceat confirmare, quòd vox Deiparæ & Matrem & Filium haud parùm affecerit, ac mirabiliter operata fuerit in ędibus Zachariæ. Nam quod Bullingerus admiscet, hæc non Virginis virtute, sed Verbi incarnati potentia effici, id hactenus admitti potest, si solam Virginis virtutem, secluso diuinæ gratiæ adiutorio, intueamur. Norunt autem sapientes, secundariis causis quædam attribui, non exclusa interim primaria causa efficiente, ideoque ad Mariam etiam posse referri, quæ per illam cooperantem Deus vel in Zachariæ domo, vel alibi ad vtilitatem mortalium operari dignatur. Ac sanè Catholici, quicquid præclaræ virtutis MARIAE vel Sanctis tribuunt, non sine diuinæ gratiæ concursu ac prædicatione tributum esse volunt, quia soli Deo, à quo & ad quem bona omnia, primas vbique largiuntur, suo deinde loco Sanctos & agnoscentes, & venerantes, per quos diuina bonitas sua sæpè dona dispensat mortalibus, vt alibi fusiùs ostendemus. An obscura est Christi sententia: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet? Quarè virtus miraculorum, quæ Christo capiti inprimis accepta referenda est, ipsis etiam membris electis, si Christi doctrinam sequimur, rectè à nobis attribui potest. Sed & multis exemplis diuina Scriptura confirmat, Sanctorum aduentum aliis fortunatum & salutarem crebrò extitisse. Venerunt tres Angeli ad Abraham, quibus hospitio exceptis, cùm pro peregrinis haberentur, Patriarcha ille diuturni voti compos factus est, vt in extrema propemodùm ætate, contra omnium expectationem, ex vxore sterili & valdè annosa diù optatum filium ac hæredem acciperet. Venerunt rursus Angeli duo, & ad Loth Sodomis commorantem diuerterunt, qui non solùm hospitem suum, sed & filias eius duas summo vitæ periculo liberârunt, vt communi & horrendæ vastationi patriæ incolumes supererent. Venit Iacob ad iniquum & impium Laban, suoque aduentu singularem Dei benedictionem illi idolorum cultori obtinuit, vt palàm & ipse fatetetur: Experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te. Venit Elisęus ad hospitam suam Sunamitidem, qui vt se illi gratum demonstraret, filium eius mortuum ad vitam renocauit. Venerunt Apostoli pacem domesticis, ad quos fortè diuertissent, optantes, imò etiam nisi se indignos illi præberent, ad suum ingressum elargientes. Et solius Mariæ demùm in Zachariæ domum aduentus tam infaustus ac inanis fuit, nullum vt cuiquam vsum & fructum, nullamque consolationem & opem adferre potuisse credatur? Benè ac fœliciter cum Obededom Gethæo actum fuisse legimus, cùm arcam Domini à Philistęis restitutam in suas ędes reciperet: benedixit enim Dominus Obededom & omnem domum eius, vt Scripturæ verbis vtamur, quamdiù, videlicet apud illum Arca Domini habitauit. Qui successus Dauid Regem non multò post excitauit ac perpulit, vt eandem Arcam ab hoc Gethæo in suas ædes transferri, & honorificè quidem deportari curaret, ea nempè spe desiderioque ductus, vt similem Dei benedictionem ac prosperitatem ex arcæ præsentia experiretur. Quid verò in ædibus Zachariæ, quid, inquam, nisi viuam Dei arcam, in qua verum Manna verusque panis de Cœlo descendens continebatur, offendimus atq; contemplamur? cuius arcæ virtutem Elizabetha in se filioque suo ad ipsum statim MARIAE ingressum, ac sæpiùs etiam posteà, vt veteres monuêre, persensit, nulla vt cognata suo aduentu tantum thesaurum illi apportare, nullus vt hospes tantùm vtilitatis, decoris & voluptatis alienis ædibus inferre ac donare potuisse videatur.

Reliquum est, vt ad Elizabethæ dicta & gesta veniamus, quæ magnam præsentis historiæ partem occupant, simulque singularem & illustrem continent MARIAE commendationem. Nihil verò mulier illa dicit vel facit, quod ipsi autori Spiritui sancto non mereatur ascribi, sed solo illius afflatu & impulsu, nulloque alio accedente internuncio vel admonitore, Christi Matrem præsentem esse cognoscit, cognoscendo suspicit, suspiciendo confitetur, confitendo laudat, suaque laudatione totam domum, imò Ecclesiam complere videtur, vt qui verè aures habent ad audiendum, ad illius voces & gestus iure obstupescant. An non linceis, vt sic dicam,

In præfat. ad Lectorē.

In cap. 2. Lucæ.

Ioan. 14.

Genes. 18.

Genes. 19.

Genes. 30.

4. Reg. 4.

Matth. 10.

2. Reg. 6.

Mariæ & Sanctorum præclara gesta magnęque virtutes à Dei gratia non secludi, cùm à Catholicis prædicantur.

Miracula & Christo & Mariæ aliisq; Sanctis meritò attribuuntur.

Ab exēplis variis confirmatio de Sanctis, quorum aduentus aliis sæpè fuerit fœlix & salutaris, idemque de Maria non esse negandum.

Ab exēplo Angelorum domū Loth visitantiū

Iacob Patriarcha quantū ethnico Labā profuerit sua præsentia.

Elisęus hospitæ suę filium mortuū reuocat ad vitam.

Apostoli domū ingrediētes, pacem precantur, & donant incolis.

Obededom Gethæus ob arcam Domini in suas ædes traductā, peculiariter benedicitur.

Maria vera & viua Dei Arca, multum gratiæ & benedictionis in Zachariæ domū induxit.

Quomodò Elizabeth erga Mariam se gesserit reuerenter ac officiosè.

Digitized by Google

oculis Virginem noſtram aſpexit, cùm ad primum intuitum tàm multa & magna in illa perſpexit & detexit arcana, nullo licet mortalium reuelante? perinde ac ſi conſcia eſſet omnium, quæ inter Gabrielem & MARIAM iam eſſent antè tranſacta, diuinitusque corroborata? Etſi verò Lucas non explicat omnia, ſubindicat tamen, hanc inſignem matronam ac dignam tali Sacerdote coniugem, MARIAE plurimùm detuliſſe, & ſicut in ipſo ſtatim ingreſſu, ſic etiam poſtea eandem tribus menſibus in magna veneratione habuiſſe, ac aliis etiam vicinis vel amicis, qui Meſsiæ deſiderio tenebantur, apprimè commendaſſe. Nec occultè quidem, ſed ſublata voce ſuam de MARIA confeſsionem edidit, eiusque dignitatem ita depinxit, vt res diu latere, & intra priuatos manere parietes non potuiſſe videatur. An tacerent domeſtici, ſanctam & præclaram, multisque dotibus ornatam adeſſe puellam, quæ Meſsiæ Mater ab hera ſancta proclamaretur, & ad cuius ingreſſum noua veluti lux, magnaque proſperitas in ædibus appareret? Ac ſanè fatendum eſt, Elizabethæ verbis miram emphaſin, multaque myſteria contineri, quæ mulier Spiritu ſancto plena perſenſerit magis, quàm experſſerit, quum Euangelicæ gratiæ quaſi primitias deguſtaret.

Euangeliſtam in hac hiſtoria multa præterire, quæ probabiliter concurriſſe videntur, & Mariam prædicant.

Sunt hodie, qui modicis MARIAE verbis offenſi, quòd ſuam humilitatem dicat reſpici, nihil illi eximium ferè concedunt, ſed abiecta & vilia quæque de illa inſulſe fingere ac iactare conſueuerunt. Quantò autem prudentior eſt Elizabetha, tantò ſublimiùs de MARIA iudicans, tantoque propenſiùs illam laudans, quantò ipſa ſeſe ſubmiſsiùs gerit, nec factis minùs quàm verbis extenuare conatur, vt quod antè Gabrieli ſe ancillam Domini dixerat, nunc re ipſa præſtare, atque adeò vnius etiam vetulæ ancillam agere velle videatur. Igitur Spiritu Dei edocta cognata, cùm hanc inauditam modeſtiam, quam & Angeli fortaſſè mirati ſunt, agnoſceret, quid illi quæſo animi fuiſſe putemus? Certè viſitantis perſonæ maieſtate deterrita, non audet ſalutantem reſalutare, ſed mox partim de illius maieſtate, partim de ſua indignitate præfatur, inquiens: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Quod Poëta quidem hoc carmine, vt mihi videtur, non inuenuſto reddidit ac illuſtrauit:

Elizabeth tantò magis Mariam admiratur, ac laudat, quò ſe illa gerit ſubmiſsiùs.

Actius Sannazarius libro 2. de partu Virginis.

O decus, ô laudis mulier dux prœuia noſtræ,
Cœlitibus ſola humanum, quæ digna reperta es
Conciliare genus, cœtuſq; attollere ad aſtra
Fœmineos: gremium cuius diuinus obumbrat
Palmes, inexhauſtis terras qui compleat vuis:
Quis me, quis tanto ſuperûm dignatur honore?
Tùne procul viſura humileis Regina penateis
Veniſti? tùne illa mei pulcherrima Regis
Mater ades?

Explicatio verborum, quibus Elizabeth compellat Virginem Matrem.

Quarè ſancta Matrona ſanctiori Virgini hoc modo dicere videtur: Vbi conſiſtam, quid ue reſpondeam neſcio: tantum me non obruis hac tanta pietate ac charitate tua Virgo regia, generis noſtri primarium decus, adeoque totius fœminei ſexus gloria incomparabilis. Ego miſera, tu fœlix: ego egens, tu plena gratia: ego ob longam ſterilitatem apud meam gentem infamis: tu apud nationes & generationes omnes celebranda. Ego velut annoſa quercus, quæ citò cadere poteſt, diu ſupereſſe non poteſt: Tu arbor vſque virens vereque ſacra, ſacratiorem fructum, ipſumque vitæ lignum orbi proferens, vt in fructu ventris tui gentes omnes benedicantur. Tu ſtrenuè quidem diſsimulas cœleſte myſterium, pretioſumque theſaurum, quem tibi concreditum in vtero tuo circumgeſtas, quemque Angeli reuerenter adorant. Verùm quod præ ſumma tui ſubmiſsione reticere cupis arcanum, iam Spiritus mihi patefecit, iam meus fœtus in vtero ſubſiliens comprobat, & ſi porrò filij Iſraël non intelligent, certè ipſi lapides clamore prodent, publiceque celebrabunt. Meus ac rerum omnium princeps & Dominus ſuam in te ſedem fixit, te ſibi Matrem aſſumpſit, vt ſemen Abrahæ, quo caput ſerpentis cõteritur, & filius Dauid tàm diu deſideratus ſuum populum in his ærumnis maximis, in extrema ferè diſsipatione Eccleſiæ conſoletur. Ego verò etſi tuum inſtitutum non auſim reprehendere, tamen aduentus tui cauſam

Geneſ. 22.

Geneſ. 3.

Digitized by Google

cauſam cogor admirari, quòd ancillam Domina, & anum Virgo, & prægnans de Spiritu ſancto immundam mulierem vltrò adeas, & amanter inuiſas, itinere tàm longo confecto, & magno abſumpto labore, nullis meis vel meritis, vel præmiis prouocata. Annis quidem te ſupero, ſed electione Dei, & gratia Spiritus, & meritorum copia tibi longè ſum eroque ſemper inferior, ne digna quidem tuorum pedum veſtigia oſculari. Meum erat ſanè ad te properanter accurrere, nouamque tibi fœlicitatem gratulari, nec meo tantùm, ſed & cognationis, & gentis, & Eccleſiæ nomine gratias agere ſingulares, quòd mater eſſe Domini, qui Regnum Iſraël reſtituat, non recuſaris, quin potiùs ad hoc ſummum munus electa, te promptam diuino numini feceris adminiſtram, vt alteram nobis Euam, non mortis, ſed vitæ parentem exhiberes. Pudet & piget me huius exiguitatis, quòd etiamſi velim, non poſsim tamen te veram & naturalem Domini & Meſsiæ matrem, vt par erat, excipere, ac domi pro dignitate tractarè, cùm ſecundùm eum, quem vtero circumfers, nihil in cœlo terraque te dignius & auguſtius eſſe poſsit, quæ iuxta Eſaiæ vaticinium Virgo concipis & paris orbi Emanuelem. Nónne igitur te benedictam, te beatam prædicem Abrahæ filiam, & fide inprimis tali Patri conformem, quando diuinas promiſsiones, quæ omnem naturæ facultatem excedunt, non minore fide quàm ille fecit, complecteris? Ea fides te neutiquam fallet, ſed bonorum omnium compotem reddet, vt non modò Gabrielem, ſed & Deum ipſum veracem ac fidelem experiare. Hoc enim illis verbis indicatur: Beata quæ credidiſti, vel, vt alij legunt, quæ credidit, quoniam perficientur in ea quæ dicta ſunt tibi à Domino.

Luc. 7.

Nec me fugit apud veteres extare permulta, quæ hanc ipſam Lucæ hiſtoriam magis explicent, ſimulque MARIAE dignitatem commendent, & ad formandos hominum mores illius exemplum proponant. Sed noſtri propoſiti eſt, his prætermiſſis, ne omnia congerere velle videamur, vnius doctiſsimi Bernardi verba, quæ Mariæ cauſam hoc loco inprimis illuſtrent, commemorare. Docet igitur ille, ſingularem Virginis prærogatiuam eſſe, quòd hæc in ipſo ſuæ Conceptionis initio, quando cæteræ mulieres grauidæ miſerabiliùs affliguntur, tota alacritate, vt cognatæ miniſtraret, montana conſcenderit. Etenim illud moleſtiſsimum tœdium, quo reliquæ omnes grauidæ laborare noſcuntur, ſola non ſenſit, inquit, quæ ſola ſine libidinoſa voluptate concepit.] Monet præterea, ſingularem Virginis gloriam Elizabethæ cognatæ per Spiritum reuelari, quæ perſonam venientis admirans dixerit: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Notat itidem, vocem ſalutantis Mariæ verbis illis cognatæ cõmendari: Vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Rurſus obſeruat illud, quòd fides credentis MARIAE beatificetur, teſtante cognata: Beata quæ credidiſti, quia perficientur in te quæ prædicta ſunt tibi à Domino. Subiungit poſteà: Magna quidem præconia, ſed & deuota humilitas nihil ſibi paſſa retineri, iam in eam magis vniuerſa refudit, cuius in ſe beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas Matrem Domini: ſed magnificat anima mea Dominum. In voce mea Filium perhibes exultaſſe in gaudio: ſed exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo.] Nec multò pòſt: Veruntamen, inquit, nunquid putamus fratres, Elizabeth ſanctam in eo, quòd per Spiritum vtique loquebatur, erraſſe? Abſit.] Tùm in alio ſermone ſic de Virgine diſſerit: Feruebat in quærenda gratia charitas, ſplendebat in carne Virginitas, humilitas in obſequio eminebat. Etenim ſi omnis qui ſe humiliat, exaltabitur, quid hac humilitate ſublimius? Veniſſe eam mirabatur Elizabeth, & dicebat: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Sed iam magis miretur, quòd inſtar vtique filij, & ipſa non miniſtrari venerit, ſed miniſtrare. Meritò proinde cantor ille diuinus in ipſius admiratione præcinens aiebat: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit ſicut aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Aſcendit planè ſuper omne humanum genus, aſcendit vſque ad Angelos: ſed & ipſos quoque tranſcendit, & cœleſtem omnem ſupergreditur naturam.] Atque hæc paulò fuſiùs dicta ſint, non ſolùm ad hiſtoriam Euangelicam illuſtrandam, quæ prorſus pathetica, & omnium obſeruatione digna eſt, verùm etiam vt occaſionem meditandi, & orationem amplificandi, ſtudioſo Lectori ſimul & bono Eccleſiaſtæ ſubminiſtremus.

Ser. de verbis Apocal.

Bernardi teſtimoniũ de præſenti hiſtoria, et Mariæ commẽdatione.

Maria ſine faſtidio grauida, & alacris planè viſitat cognatam.

Ibidem.

Mariæ laudatur rara humilitas.

Ser. de natiuit. Mariæ.

Elizabeth Mariæ præſtantiã admiratur.

Matth. 20.

Cant. 6.

Maria creaturas omnes in cœlo & terra trãſgreditur.

Epilogus.

Digitized by Google

Etsi verò inter doctos non conuenit de autoritate Concilij Basileensis, tamen præterire non possum præclaram & piam cõstitutionem, quam præstantes in illo Viri de Festo visitationis MARIAE solenniter celebrando ediderunt, multæque posteà Ecclesiæ receperunt, & in hunc vsque diem obseruant. Eius verò constitutionis & obseruationis causam in eodem Concilio explicatam habemus, quam, si Ecclesiæ contemptoribus comprobare non possumus, tamen idcircò piis placituram speramus, quòd ad illustrandam Euangelij historiam momentum habeat, ac magnis de rebus hoc die meditandis nos commonefaciat. Sic enim illic inter cætera legimus: Virgo beatissima cœlesti edocta nuncio, & Spiritu sancto duce, ascendens cum festinatione in montana, humilem Zachariæ domum intrauit. Iesus enim qui in vtero illius erat, festinabat adhuc in ventre matris Ioannem positum sanctificare: Et ipsa Virgo gloriosissima cognatam Elizabeth visitans, non minùs illam sua visitatione, quàm fructuoso salutauit colloquio. Maximam namque lætitiam fidelium mentibus debet ingerere excellens illud mysterium, quo matres illæ glorioſæ totius salutis nostræ ferentes primordia, tàm familiariter inter se exultârunt: cùm Virgo excellentissima de stirpe Dauid MARIA, & veneranda inter filias Aaron Elizabeth inuicem colloquuntur: quarum altera Creatorem omnium & Saluatorem nostrum, altera Præcursorem Ioannem gestat in vtero: & sanctæ illæ miraculo matres effectæ, diuina inter se beneficia commemorant. Fœlix quidem illa conuentio, & magnis diuinæ gratiæ splendoribus illustrata, quâ tales & tantæ in vnum matres pariter affuerunt: quarum altera Virgo ex Spiritu sancto, altera sterilis & in senectute conceperat, & vtriusque partum cœlestis Angelus prænunciauit: Quâ Ioannes adhuc maternis reclusus claustris, venientem ad se Dominum in MARIAE vtero veneratur: Quâ repleta Spiritu sancto Elizabeth, conceptui Filij Dei & Saluatoris hominum gratulatur: Quâ & ipsa prophetans, beatissimam dixit MARIAM quæ credidit, & reuelata sibi mysteria pandit: Quâ denique repleta ineffabili gaudio Mater Domini MARIA, omnia in corde suo conferens, quæ vel priùs ab Angelo, vel tunc ab Elizabeth perceperat, in canticum & laudem Domini prorumpit.] Et paucis interiectis, hæc adiiciuntur: Quis tanta mysteria condignis laudibus prosequatur? Quis hæc gaudia sufficienter exponat, dum Ioannes nondum natus exultat, Elizabeth aduentu Virginis collætatur, MARIA in mysteriis gaudet, clausus in vtero Saluator à suo recognoscitur præcursore, lætantur Angeli, cœlum & terra iocundantur, & tota Trinitas nouis laudibus glorificatur? Hæc igitur gaudiorum magnitudo, specialibus est extollenda præconiis: hæc singularibus solennitatibus celebranda, in qua & Dominum, qui gestatur in vtero, & Virginem, quæ portat, & sterilem, quæ concepit, & præcursorem, qui visitatur, condecentibus prosequi debemus honoribus.]

Definitio Concilij Basilienſis de Festo visitationis solẽniter celebrando; & quas ob causas.

Sessione 43 Concil. Basileen.

Luc. 1.

Maria & Elizabeth matres inprimis glorioſæ.

Mirifica gaudia nobis in hoc Festo totaq; historia proponi cõsideranda.

CAPVT QVARTVM.

De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ historia & MARIÆ causa hoc sæculo miserè deprauatur.

RELIQVVM est de Sectariis nouis dicere, illorumque sententias pro instituti nostri ratione quasi ad trutinam reuocare, qui sanè hanc ipsam Euangelij partem egregiè contaminant, nostramque Virginem mala fide tractant, vbi illam maximè prædicare & exornare debebant. Primùm in quæstionem vertunt, quo consilio MARIA iter istud instituerit, respondetque Caluinus: *Non absurdum esse ducendum, quæsitam à MARIA fidei cõfirmationem fuisse ex miraculi conspectu, quod Angelus non frustrà illi in medium proposuerat.* At certè quidem absurdum videri potest & debet, Deiparam nudo verbo Domini, quod ab Angelo didicerat, non fuisse contentam, sed ad cognatã inquirendi causa venisse, vt accepti nuncij veritatem euentu ipso comprobaret, atque ita fidem languidam confirmaret.

Caluinus & Brentius quid sentiant de Mariæ mente atq; consilio in hac visitatione instituenda.

Brentius

Digitized by Google

Brentius habet in hunc modum: *MARIA visitauit Cognatam suam Elizabetham, vt verbo Angeli obediret, & Sacramentum quod Angelus annunciauerat, re ipsa experiretur; & rursus Elizabeth confirmat fidem MARIÆ.* Vbi duo commiscet Brentius, quæ cùm probare non possit, ac temerè prorsus affirmet, iustam meretur reprehensionem. Primùm pro suo arbitrio confingit mandatum Angeli, vt nisi MARIA iter susciperet, inobedientię rea esse videretur. Sed nullum tale mandatum extat, indicante solùm Luca, vel potiùs Angelo miraculum, quod in sterili anu Deus recens effecisset, eoque confirmat diuinam potentiam in Virgine parturura: nihil autem adiectum est, vt MARIA cognatam inuisat. Deinde quæ fidei puritas & integritas in Deipara fuit, aut quomodò Iudaicæ curiositatis fermento caruit, si Deo Deique verbo non simpliciter credidit, sed quando ad Cognatam profecta est, fidem suam signis & experimentis (vt somniat Brentius) voluit corroborare? Non tàm languida certè MARIAE fides erat, vt vel Elizabethæ, vel alterius concione debuerit confirmari, nec potuit ignorare, quod posteà scripsit Gregorius; nullum fidei meritum esse, vbi humana ratio præbet experimentum. Iam verò antè probatum est satis, singularem fidei puritatem atque præstantiam in MARIA excelluisse, quæ non minùs Filium Dei in corde suo per fidem, quàm in vtero re vera conceptum fouebat, quæque propter fidei perfectionem testimonio Spiritus in Zachariæ domo publicè commendabatur. Igitur Ambrosio & Bedæ assentiendum est, qui velut nouatores istos feriant, veramque susceptæ profectionis causam explicent, perspicuè scribunt: MARIA non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nuncio, nec quasi dubitans de exemplo, sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festinans præ gaudio in montana perrexit.] Tùm Bernardus Caluinum simul & Brentium probè castigat, cùm scribit in hunc modum: Quid fuit necesse, etiam huius sterilis Virgini nunciare conceptum? Nunquid fortè dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo? Absit: sed ideò sterilis cognatæ, conceptus Virgini nunciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur.] Igitur eodem consilio MARIA suam instituit profectionem, quo ductus Angelus nouum de Cognata grauida miraculum nunciauit, maioremq; Virgo charitatis & gaudij spiritualis, quàm confirmandæ fidei rationem habuit in hac sua peregrinatione.

Hom. 26. in Euangel.

In explicat. Euangelij Luc. ca. 1.

Hom. 4. sup Missus est.

Lucæ 1.

Refutatio Brẽtianæ cẽsuræ, & quòd Maria iniussa venerit ad Cognatã, neq; fidei confirmationem quæsierit.

Nullũ fidei est meritũ, vbi humana ratio quęrit expetimentum.

Quibus de causis Maria suam visitet Cognatã ex Veterum sententia.

Errat prætereà Lutherus, qui, ne omninò quicquam de solita virulenti animi acerbitate remittat, & vt Lucæ historiam quoque deprauet, in has voces prorumpit: *MARIA non sua causa Elizabetham adiit, nec aliam ob causam, quàm vt prægnanti inseruiret. Per hoc subruuntur omnia instituta & ordines, qui eò tantùm intendunt, vt sibi, non etiam aliis commodi sint, &c.* Hìc donamus conuicianti Luthero, quòd primùm affirmat, MARIAM non sua causa esse profectam, quia nec decebat quidem tàm sanctam Virginem, eamq; viro desponsatam sine graui causa tàm procul abire, ac tam diu, id est, mensibus tribus abesse: tùm sequens euentus, lætusq; rerum successus declarauit, certo Dei consilio, & ob multiplicem aliorum vtilitatem hoc iter ad Elizabeth institutum esse. Reliqua verò non donamus, sed vana Lutheri commenta esse dicimus, quæ discipulus eius Sarcerius, vt alios præteream, hoc ipso refutat, quòd quatuor aut quinq; rationes, siue vt ipse vocat, finales causas, ob quas MARIA in montana properãs adierit Elizabetham, exponit. *Primùm*, inquit, *vt illam salutaret: deinde vt exhibitam sibi gratiam cum Elizabeth communicaret: tertiò, vt Elizabeth ad credendum Deo prouocaret: quartò vt suo exemplo Elizabeth de exhibita illi misericordia certificaret, sicut & ipsa exemplo Elizabeth ab Angelo certificata erat. Tandem quòd vel illi vetulæ inseruiret & administraret.* Ac alibi rursus verisimile esse monet, MARIAM longè maiores causas, quàm salutationis officium, sui ad Elizabeth tàm laborioſi, & cum festinatione suscepti itineris habuisse, nimirùm vt illi prędicaret exhibitam erga se misericordiam, vel vt illam ad eandem & sperãdam & amplectendam incitaret, vel vt solaretur illam &c. *Quæ omnia*, inquit, *sub verbo salutauit, commodè comprehendi possunt.* Hæc sanè Veterum autoritati ac ipsi rationi magis, quàm quæ Lutherus incogitanter profert, sunt consentanea. Nec ignotus hic hostis est, qui more suo MARIAM, vt vulgarem puellam, vili seruitio & tantùm non re culinaria occupatam libenter depingit, vulgoq; intuendam proponit. Igitur in eadem concione vocat illam humili & obscuro loco natam, pauperculam & infimi ordinis puellulam, quam nemo magnoperè

In ser. 2. de visit. Virg.

In 1. cap. Lucæ.

In Postilla circa Euãg. de Festo visitat. Mariæ.

Luther⁹ quàm impudenter hunc locũ torqueat ad opera & exercitia Catholicæ pietatis infectanda.

Causæ principales Mariam ad visitandam cognatam impellẽtes, iuxta Sarcerium.

Luther⁹ quàm abiectè ac viliter de Maria loquatur.

Digitized by Google

curaret,& quæ cunctis ignota esset. Sed facessant hæ impuri hominis contumelioſæ voces, quas vt piæ aures omnes exhorrent, sic nos etiam alibi coarguimus. Prætereà solum Mariæ ministerium vrget Lutherus, vtpotè qui cum suo Bucero nullum opus bonum agnoscit, nisi eo proximis benè fiat, & in illorum cómodum instituatur, velut sola dilectione fraterna, omnis Euangelica iustitia, omneq; Christianum officium ita contineatur, vt non interim cæteris quoq; virtutum operibus cuiq; sit insistendum. In cap. 5. Matthæi, & contra Pighium de iustificat.

Lutherus Apostata vitam monasticam & disciplinam religiosam libenter arrodit atq; persequitur.

Sed hunc crassum errorem quum de Ioannis operibus disputaremus, satis elisimus, ex eoque fonte porrò manat, quod Lutherus tàm petulanter addit, vt vno velut ariete monasticam vitam & disciplinam omnem subruat ac euertat. Quid enim aliud faceret ex Monacho insignis apostata, imò apostatarum omnium nostri sæculi princeps, nisi vt quem ordinem perfidè deseruit, rabioſè insectaretur? Quis verò non rideat, monachorum institutum autore Luthero propterea conuelli atque damnari, quando quidem MARIA suam cognatam ad ministrandum inuisit? Esto, id Virgo sancta fecerit, nec solùm vni prægnanti fœminæ, sed multis etiam aliis minùs honoratis, magisque pauperibus vtriusque sexus hominibus inseruierit, quod nusquam tamen proditum legimus: ergóne in hoc ministerij genere vitam omnem traduxit, aut aliis omnibus vnicè traducendam esse putauit? Ergóne, inquam, laborioſum Marthæ munus continenter obiuit, & sanctum Magdalenæ otium, partemque optimam, quæ in contemplante vita consistit, nec elegit, nec tenuit, nec amauit vnquam: sed solùm in his quæ ad proximi beneficium spectant, ætatem omnem consumpsisse dicenda est?

Quàm ineptè Lutherꝰ ex hac historia ratiocinetur.

Maria non minùs contemplatiuæ, quàm actiuæ vitæ vacare solebat.

Testantur autem Veteres, quicquid Lutherus fingat, vtriusque vitæ, actiuæ & contemplatiuæ absolutum specimen & exemplar, ficut in Christo Domino, sic etiam in Virgine Matre inueniri, nobisque ad vitam perfectè instituendam proponi. Docent præterea, nullam mulierum, perinde ac MARIAM, diuinæ sapientiæ toto vacasse pectore: hanc præ cæteris gustasse, quàm suauis sit Dominus, quæ sicut Angelorum, Pastorum ac Magorum, sic & Christi filij verba, vt nullus piorum alius, in corde suo summa cum reuerentia conseruârit, prout etiam Rupertus asseuerat. De Monachis autem Lutherus cum suis nunquam probauerit, ociosum & proximis infrugiferum hoc hominum genus esse, cùm de Ecclesia illi quidem, si suo instituto & scopo satisfaciant, præclarè mereantur, sicut Chrysostomus, vterq; Gregorius, Cassianus, Damascenus, alijque monachorum Patroni & Collegæ non minùs factis quàm scriptis summa laude dignis liquidò comprobârunt.

Monachorum institutum tam probatum esse in Ecclesia, vt ab hæreticis frustrà cõuellatur.

Lib. 5. in Cant. & in Euangel. Matth.

Succedit iam alia contentio, quam in præsenti historia nobis excitant Nouatores, vt illis Lucæ verbis abutantur, quibus infans Ioannes in matris vtero dicitur exultasse, sicut eius mater apertè professa est. Hinc iam VVellerus argutatur: *Illustre hoc testimonium est, Spiritum sanctum etiam in paruulis esse, & in paruulis singulares quosdam motus ciêre. licet nobis incognitos, vt in isto exemplo conspicitur, infantem in vtero Elizabeth ad salutationem MARIÆ exilire gaudio. Loquimur autem de illis infantibus, qui ad Christum perferuntur precibus Ecclesiæ & piorum parentum: in illis dicimus Spiritum sanctum certos motus efficere, quales sunt Sanctorum, qui sunt membra veræ Ecclesiæ.* Nec est dispar Brentij ratiocinatio: *Si infans Ioannes adhuc in vtero matris conclusus capax fuit Spiritus sancti, quantò magis hi infantes, qui iam in mundum nati sunt, Spiritus sancti per gratiam Dei, capaces erunt.* Suffragantur his Hemmingius, alijque scholæ Lutheranæ doctores, indeque Baptismum paruulorum tuentur aduersùs Anabaptistas.

VVelleri sententia de Ioanne in vtero matris exultante, & quid inde probet de paruulis illorũque motibus.

In explicat. Euangel. de visit. Virg.

Brẽtij & Hemmingij eadem de re testimonia.

Hom. 7. in Lucam.

In Tractat. Euangel. de visit. Virg.

Nos verò paucis respondemus, infirmum satisque coactum hoc esse præsidium, ac propterea veteribus ignotum, vt non modò Baptismus paruulorum qui Ecclesiæ autoritate maximè nititur, sed & fides propria infantium ex hoc Euangelij loco astruatur. Etenim non satis constat, & in dubio relinquit Augustinus, an Lucas infanti Ioanni sensum proprium pietatis, verumque iudicium tribuat, ita vt is Spiritu sancto præditus Christum præsentem cognouerit, quantúmuis in matris vtero exultaret: id enim fieri poterat, vt pars quædam esset diuinæ in matre operationis, infante licet nihil intelligente. Deinde vt maximè fateamur, Spiritum sanctum in Ioanne infante tam efficacem fuisse, qui gratiæ diuinæ & fidei illum participem redderet, motusque pios quosdam in illo excitaret, nihil hoc quidem ad reliquos infantes pertinet

Nouatores non solidè probare ex hoc loco Baptismũ paruulorum aduersùs Anabaptistas, et fidem propriã paruulorum.

Epist. 59. ad Dardan. Luc. 1.

Digitized by Google

tinet, quibuſcum ſimile miraculum Deus non operatur. Aut ſi ordinariè quidem hoc operatur, vt Caluiniani ſomniant, fingamus porrò eoſdem pueros in materno etiam vtero ſanctificari, imò & ante baptiſmum iuſtificari, ſicut eiſdem Caluinianis libet ridiculè argumentari. Vnde ſic etiam ſcribit Bullingerus: *Diſcimus ex his optimè ſperare de infantibus in finibus materni vteri ſeptis, quòd videlicet Deo curæ ſint, adeoque Dei ſint.* Verùm abſit, vt peſtilentem recipiamus errorem, qui ſacri baptiſmi, & baptiſmalis, quam vocant, gratiæ tollit neceſsitatem, & morientibus ſine baptiſmo paruulis non modò iuſtitiam Chriſtianam, ſed & vitam æternam ſine vllo Dei verbo, imò contra Dei Verbum expreſſum, omnemque Eccleſiæ definitionem vaniſsimè pollicetur. Valeant prætereà, qui neſcio quos motus in paruulis fabricant, eosque actu, vt vocant, credentes fingunt tempore baptiſmatis, quum nulla ratione pollent, nullumque rationis vſum tenent: tantùm abeſt, vt infanti Ioanni, qui in matris vtero ſine Sacramento, & ingenti cum miraculo eſt ſanctificatus, comparari poſsint ac debeant. Sed hoc ſtolidum phantaſma, ſicut & alia paradoxa, quæ nouum hoc ſeculum extruit, ſuis autoribus, cæcisque doctoribus permittamus. Nos enim de ſanctificatione Ioannis & propria fide infantium, quam nouatores ſtultè confictam ſtultiùs propugnant, ſatis multa de Ioanne diſſerentes expoſuimus.

In c. 1. Luc.

Ioan. 3.

Cap. 1. de Ioan. Bapt. ſanctificat.

Bullingeri argumentatio infirmade paruulis etiã ſiue Baptiſmo ſaluandis.

Merũ eſſe phãtaſma, paruulis motus tribuere ſpirituales, cùm baptizãtur, eoſque Ioanni Baptiſtæ conferre.

Vt ad noſtram Virginem redeamus, memorabilis eſt ſententia, quam de illa Spiritus ſanctus per os Elizabethæ pronunciauit: Beata quæ credidiſti. Sed vim hîc quoque faciunt, ſed obſtrepunt ac detrahunt Deiparæ Nouatores, ex quibus Culmannus in hunc modum erumpit: *Per fidem beata eſt, non per vlla opera, & ſola fides glorificanda eſt, vt hîc vides, non vllum opus.* Coruinus æquè prudenter, ne dicam petulanter, locum interpretatur. *Elizabetha*, inquit, *Spiritu ſancto afflata, Matrem Domini agnoſcit, quam etiam benedictam & beatam pronunciat. Sed qua de cauſa? quòd Angelo crediderat. Quis iam nunc neget fidei deberi omnia?* Ac rurſus: *Hac ſententia iuſtitia fidei contra iuſtitiam operum confirmatur.* Quid verò Sarcerius? *Commendat in* MARIA *fidem, & excludit meritum. Beata, inquit, quæ credidit. Non inquit, beata quæ meruit. Petenda eſt hinc gratia commendandi Sanctos.* Tùm Brentius hoc verbum diligentiſsimè obſeruandum eſſe monet. *Explicat enim perſpicuè*, inquit, *id per quod* MARIÆ *beatitudo contigit; contigit autem ei per eandem rem, per quam & Abrahæ contigit, videlicet, quia credidit.* Et poſteà: *Beatitudo* MARIÆ *ex eo contigit, quòd credidit diuinæ promiſsioni, in qua dictum eſt, Filium eius eſſe verum Meſſiam, in quo Gentes benedicantur.*

In Poſtilla circa Feſtũ viſit. Mariæ.

In explicat. Euang. de eodẽ Feſto.

In Euang. Lucæ.

Hom. 7. in Lucam.

Teſtimonia nouatorũ de fide hîc ineptè garrientium, vt ſolam illam iuſtificare cõtendãt.

Quàm ſunt autem iſti, bone Deus, inſulſi interpretes? proprium Scripturæ morem vel ignorantes, vel diſsimulantes, qua dum vnum dicit, non excludit aliud, fidemque ſic extollit, vt ſimul pœnitentiæ, charitati, Sacramentis aliisque Chriſtianæ iuſtitiæ officiis & operibus bonis vim laudemque ſuam relinquat & aſtruat. Vnde vim Scripturis faciunt, qui hoc ſolùm vrgent. [a] Iuſtus ex fide viuit, ac cæcis interim oculis dicta illa tranſeunt: [b] Iuſtus ex iuſtitia quam operatus eſt, viuet. [c] Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt: [d] Beatus in facto ſuo erit: [e] Fides ſine operibus mortua eſt: [f] Charitas operit multitudinem peccatorum: [g] Baptiſma ſaluos facit. Quod ad MARIAM attinet, fide illa quidem beata eſt, ſicut ab Elizabetha celebratur: nec quiſquam ſanæ mentis, vt arbitror, de illo vnquam dubitauit. Beata, inquam, fide inchoatiuè, vt in ſcholis appellant: vnde fides radix iuſtificationis & origo beatitudinis à Catholicis ſemper eſt habita, vt ſine illa, Deo nullus placere, & beatitudinis gradum vllum attingere poſsit. Sed iſti falsò inferunt, quia fide beata ſit, nullam beatitudinis partem virtutibus & operibus MARIAE deberi, ſed totam MARIAE iuſtitiam ſola fide contineri. Scimus quod ad primam iuſtitiam Virginis attinet, vt Abraham Patriarcham, ſic ipſam quoque ſine meritis præcedentibus eſſe iuſtificatam, & in Dei Matrem gratis electam: ſed quemadmodùm idem Abraham iam fide iuſtus, magis magisque ex operibus Fidei eſt iuſtificatus, & iis Fidem ſuam conſummauit, vt Iacobus affirmat, ita de MARIA quoque iudicare par eſt, beata vt ſit, non ſolùm quia cum fide Verbum Dei percepit, ſed & quia Verbi Dei auditi fida cuſtos & perfecta operatrix fuit, vt etiam Auguſtinus ingenuè profitetur. Fallit autem iſtos Eunomianum dogma, vel ſi malis, idolum de ſola Fide iuſtificante, quod vt mordicus

[a] Abac. 2. [b] Ezec. 18. [c] 1. Ioan. 3. [d] Iacob. 1. [e] Iacob. 2. [f] 1. Pet. 4. [g] 1. Pet. 3.

Refutatio dictarum interpretationum ſic fidẽ ſolam vrgentiũ, quaſi nihil præterea ſpectet ad hominis beatitudinem.

Quomodò Maria fide beata prædicetur.

Nõ ſolùm fidei, ſed etiam virtutibus et operibꝰ bonis Mariæ, vera eius iuſtitia & beatitudo aſcribenda eſt, ſicut & de Abrahã iudicandũ.

Rom. 4.

Iacob. 2.

Lib. de ſancta Virgin. ca. 3. & 5.

Eunomianam doctrinã de ſola fide iuſtificante defendunt nouatores,

Digitized by Google

tueantur, mirabiliter Scripturæ loca de fide dicta torquent atque deprauant. Quam nouatorum impoſturam multi detexerunt, ac nos etiam antè coarguimus, vt iam de ſingulari & beata MARIAE fide nouam telam ordiri ſit ſuperuacaneum. Hæc illius fides per charitatem aſsiduè, quum in terris militaret, operabatur, vt ſicut Tabitha, bonis operibus plena eſſet, ac in fide virtutem omnem, ſicut Petrus poſtulat, miniſtraret, ipſisque operibus iuſtitiæ coronam, vt Paulus appellat, ſibi auctiorem redderet, tantò quidem iuſtior atq; beatior, quò charitate perfectior, in qua legis plenitudinem Paulus agnoſcit, & plenam hominis iuſtitiam collocat Auguſtinus.

In Maria fides per charitatem operãs, nõ qualem hæretici docẽt, extitit, eãq; beatificauit.

Actor. 9.
2. Pet. 1.
2. Tim. 4.
Rom. 13.
De natura & gratia ca. 42.

Coruini contra Mariæ cultum obiectio, ſimul & confutatio.

At rurſus garrit Coruinus: *Elizabeth laudat MARIAM, non tamen pro Dea eam extollit, aut adorat. Vis igitur MARIAM colere? crede ſicut ipſa credidit: age vitam honeſtam ſicut ipſa modeſtè vixit.* Eſt illud quidem extra omnẽ controuerſiam, MARIAM pro Dea nec habendam, nec adorandam eſſe, cuius fidem tamen ac vitam ſic oporteat intueri, vt ad eius imitationem, ſicut anteà diximus, nos quoque componamus. Hæc imitatio tanta eſſe non poteſt, vt Virginis huius fidem maximam, ac mores eius integerrimos quiſquam ſatis exprimat, & vix quidem attingat. Cæterùm quòd niger hic homo, vt ſuo reſpondeat nomini, omnem MARIAE cultum hoc vno concludit, ſi fidem eius ac vitam imitemur, communis aduerſariorum error eſt, quo illi Deiparæ cultum in Eccleſia receptum futiliter abrogare conantur. Prætereà iam antè docuimus, Catholicos in MARIA colenda hoc pacto verſari, vt eam neque pro Dea vnquam habeant, neque adorandam vt Deam arbitrentur, quicquid obſtrepent improbi calumniatores. Atque interim Orthodoxi conſtantem veteris Eccleſiæ pietatem & conſuetudinem in MARIA veneranda tantò libentiùs retinent, ac fortiùs profitentur, quantò certiùs ex Euangelio præſens exemplum Elizabethæ cognoſcunt, diligentiusque perpendunt. Cur enim & ipſi talem tantamque Matrem Domini non religioſè ſuſpiciant ac venerentur, probatoque Veterum more citra Dei iniuriam ſalutent ac inuocent, cùm ſancta mulier Elizabeth Deiparam adhuc in mortali corpore cõſtitutam, tàm reuerenter habuerit, tàm honorificis verbis ſalutârit, & coràm multis domi ſuæ celebrârit, publiceque beatam & benedictam proclamârit? Perfecta nunc ſunt omnia in Virgine, quæ Angelus Gabriel & dicta Zachariæ coniunx vaticinabantur, neque ſolùm in terris, ſed in cœlis etiam maxima fœlicitate lætatur, inter electos omnes Chriſto ſemper proxima, Mater à Filio ſummè honorata. Sed de his alibi dicta non repetemus.

Mariæ cultus non in ſola eius imitatione conſiſtit.

Mariam in Eccleſia non tanquàm Deam vel agnoſcimus, vel adoramus.

Exemplũ Elizabethæ vim habet ad Mariam piis diligentiùs venerandam.

Quid? quòd Philippus Melanchton & Lucas Loſsius præſentem hiſtoriam eô detorquent, vt & Eccleſiam & Synodum ſtatuat in ædibus Zachariæ, quoniam illic ſit cœtus & confeſsio quædam piorum hominum, nimirùm MARIAE & Elizabethæ de doctrina veritatis teſtificantium. Eſt ita quidem, nomen Eccleſiæ, ſicut & Synodi ſtrictè ſic poſſe accipi, vt ad vnam domum familiamque transferatur, ſicut ex Paulo diſcimus. Sed nefaria fraude non caret, quòd nouatores, cùm hæc aliaque id genus exempla decerpunt, per iſtiuſmodi paucorum hominum cœtus priuatos publicam Eccleſiæ autoritatem eludunt, ac reuerenda Synodorũ iudicia defugiunt extenuantque, nullam vel exiguam veterum Conciliorum rationem habentes, in quibus iuxta conſtantem Eccleſiæ morem Patres & Epiſcopi coëunt: & non ſolùm ob Chriſti promiſsionem, & Spiritus ſancti præſentis efficaciam, ſed etiam propter autoritatem ordinis de ſenſu Scripturæ, de fidei doctrina, & de diſciplina Eccleſiæ ius habẽt legitimũ iudicandi, definiendi, atq; præſcribendi. Nec vident aduerſarij, quàm pulchrè feneſtram inſano vulgo, vaniſq; mulierculis aperiant ad Synodos inſtituendas. Cur enim præſenti MARIAE & Elizabethæ non abutantur exemplo, ſibiq; ius arrogent Synodos celebrandi & Eccleſiam integram repræſentandi, ſi ſatis eſt priuatas conuenire perſonas, & de ſacris colloqui atq; teſtari? Nam & pro ſe ſtare dicẽt Chriſti promiſsionem: Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ. Quis autem ferendã, ac non ridendam, prorſusq; monſtroſam dicat Synodum vel Eccleſiam, quæ ex phanaticis hominibus, vel è meris mulierculis conflata, de verbo Dei & fidei rebus iudicandi ſibi ſumeret poteſtatẽ? Errant autem, vt & alibi probauimus, qui verã Dei Eccleſiam eo tempore penes Pontifices ac Synagogę proceres nõ fuiſſe fingunt, & ad

In explicat. Euangel. de Feſto viſit.

Vanum eſſe cõmentum illorũ, qui Synodos earumq; autoritatem ex hac hiſtoria deprimere ſtudent.

Rom. 16.
1. Cor. 16.
Coloſſ. 4.
Philem. 1.

Matth. 18.

Nouatores tantam præbent, vt priuati & laici homines ius ſibi ſumãt Synodos celebrandi.

Matth. 18.

cœtum

cœtum paucorum electorum, vt MARIÆ, Elizabeth ac Zachariæ, duntaxat astringunt. Diuina certè & immutabilis est ordinatio, vt maior sit Pastorum, quàm ouium, Sacerdotum, quàm populi authoritas, vtque Synodi non à personis priuatis, sed Episcopis instituantur atque celebrentur, sicut inde ab initio semper Ecclesia obseruauit. Conuenire quidem pij possunt, & Spiritum sanctum viuificantem ac inhabitantem habere: sed non Spiritum ad docendum, pascendum ac gubernandum alios ex officio rectè sibi vendicant, vt sicut in sacra Synodo Patres, iure sibi sumant illud: Visum est Spiritui sancto & nobis &c. Qua de re Catholici scriptores, vti Pighius, Canus, Villapandæus, amplissimè disseruerunt.

Act. 15.

Diuino iure Ecclesiastica & sacerdotalis potestas præest sæcularibus, eamq; gubernat in spiritualibus.

CAPVT QVINTVM.

De præstanti multisq; modis commendabili MARIÆ cantico, quod vulgò Magnificat dicunt, ac in eo personam Autricis mirabiliter elucere.

SACRA Virgo, quæ nullum socordiæ, nullum torpori locum vnquam reliquum fecit, ad ædes Zachariæ festinans peruenit, & cognatam prægnantem salutauit. Salutando autem matrem, eius infantem licet nondum editum ita commouit, vt in audientibus admiratio, illuminatio & lætitia incredibilis è vestigio consequeretur. Elizabeth autem quò rectiùs venientis ad se personæ præstantiam intellexit, diuino nimirùm Spiritu edocta, eò chariorem sibiq; gratiorem talem hospitam habuit, digniusq; tractauit, multis quidem modis erga illam officiosa. Id suo insolito clamore, id honorificis verbis, id variis gestibus satis publicè declarauit, vt mihi sanè probabile videatur, modestissimam Virginem, vt priùs ex Angelico sermone turbatam, ita cognatæ laudatione si non pudefactam, at non leuiter sanè commotam extitisse. Illic à Gabriele salutata, nihil omninò respondit: hîc ab Elizabeth commendata seruat quoque silentium, & suam tantùm mentem ad Deum religiosè conuertit. Pulchrum profectò exemplum animi Deum ardenter amantis, qui vel in mediis turbis atque negotiis, curas & cogitationes omnes, perinde ac muscas circum volitantes, abigit, & rerum humanarum oblitus, quum & quando vult, promptè & expeditè cum summo bono se coniungit, deq; sacris quietè & suauiter philosophatur, adeoq; immensæ totius fœlicitatis abysso videtur immersus. Agnouit hanc veritatem Franciscus quoque Lambertus, vt vnum ex Aduersariis testem producam, quoniam hac vtitur oratione: *Super se à Spiritu sancto eleuatæ, & Dei ineffabilem bonitatem, summamq; potentiam sentientis & expertæ verba sunt ista. Etenim eum solum magni & multi facit, cuius omnem magnitudinem esse agnoscit: omnia verò reliqua cum eo collata nihili pendit, & perinde atque stercus vilissimum arbitratur. Anima, inquit, mea Deum magnificat. Id est, quicquid virium & sensus in me est, quicquid sum & viuo, eius tantùm gloriæ est intentum & viuit. Absorpta quippè erat à Spiritu sancto, vt iam non ea vetus homo, imò non ipsa in se, sed ipse, quem conceperat Christus, viueret, sentiret, operaretur & loqueretur.* Et rursus posteà: *Omnis hæc MARIÆ exultatio in Spiritu est consideranda, vt sit alta & vehementis mentis excessus meditatio, quâ Virginis mens in Deum sæpè erigebatur.*

Eccles. 10.

In Euangel. Luc. ca. 1.

Quàm sedulò Elizabeth Mariã honorârit, indeq; Virginẽ nonnihil verecundiæ sustinere potuisse.

Maria suo docet exẽplo, pios in mediis etiã negotiis, suũ Deo cultũ tribuere.

Quomodò Aduersarij quidam de Mariæ pietate & cõtemplatione præclarè sentiant.

Addemus & nostram paraphrasin, vt initium eximij cantici, & mens loquentis Virginis aliquantò rectiùs accipiatur. Sic enim illam dicere voluisse putârim: O admirabilem & inscrutabilem diuini numinis dispensationem, quæ me latere non sinit, sed in publicum prodire vult mysterium nulli mortalium, vt arbitrabar, tàm citò, tàm facilè reuelandum. Tu qui solus arcana cordium perspicis, fons idem & Autor bonorum omniũ, hos oculos ad videndum hancq; linguam ad cõfitendum nostrę cognatę præbuisti. Ego verò nihil tale vel expectabã, vel cupiebam, quod ad me quidẽ ornandam spectaret, quæ postquàm me tibi totam, vt obsequentem ancillam consecraui, vt anteà semper, ita porrò etiã mundo ignota esse, & à te solo respici amariq; desiderabã: vnde nulla vel hominũ, vel Angelorum laudatione, nullaq; amicorum gratulatione delector. Sedenim quando sanctissimæ voluntati tuæ visum est, vt gratia summa in Nazareno

Paraphrastica interpretatio primorum verborum cantici Mariani.

Digitized by Google

Nazareno cubiculo nuper mihi collocata, hîc primùm aliis propaletur, & habitans in me Emanuel prodere incipiat, ego non meo tantùm, sed & præsentium & absentium nomine non possum non gratias agere, tuasque laudes æterne Pater celebrabo. Alij Tubis, cymbalis, organis, aliisque Musicis instrumentis admotis, nonnulli verbis exquisitis & Hymnis elaboratis plenisque buccis, tuam gloriam prædicant: Magnificat autem anima mea Dominum, & intentis animæ viribus omnibus, vt perfectior harmonia sit, summum illud bonum glorificat, quo nihil præsentius & intimum magis esse potest. Sed & Spiritus meus non sibi diutiùs temperat, quin Hymno gratulabundo interiorem animi lætitiam testetur, simulque in gratiarum actionem prorumpat, vt si anteà vnquam, nunc vel maximè in Deo salutari suo laudando profusè gestiens multis modis exultet. Etenim tàm vehementi amore, tam flagranti ardore ad meum omniumque rerum Autorem celebrandum rapior, & occupor prorsus, vt mihi neque memoria, nisi illius beneficia, neque intellectus, nisi eiusdem sapientiam apprehendere, neque voluntas, nisi ipsius amorem complecti possit. Quis ergò quamlibet pius, & quantúmuis commendatus, si MARIAE sequatur exemplum, ob quæuis benefacta iure sibi placeat, vel aliena laudatione commoueatur, ac non potiùs si gloriatur, in Domino glorietur? Beda Virginem ita loquentem facit: Tanto me Dominus, tamque inaudito munere sublimauit, quod non vllo linguæ officio explicari, sed ipso vix intimo pectoris affectu valeat comprehendi. Et ideò totas animi vires in agendis gratiarum laudibus offero, totum in contemplanda magnitudine eius, cuius non est finis, quicquid viuo, sentio, discerno, gratulanter impendo, quia & eiusdem Iesu, id est, salutaris, Spiritus meus æterna diuinitate lætatur, cuius mea caro temporali conceptione fœcundatur.] Et concinnus quidem in hoc Hymno seruatur ordo, prędicante primùm Virgine declaratam sibi benignitatem & potentiam Dei, cuius & sanctitatem deinde canit, ac demùm eiusdem veritatem in seruādis promissis concelebrat.

Exemplo suo Maria docet nos non nisi in Domino gloriari.

1. Cor. 1. 2. Cor. 10.

In cap. 1. Lucæ.

Maria bonum seruat ordinem in cantico suo.

Laudant hoc quoque canticum aduersarij, & meritò laudant, quod verè dici potest Virginale, encomiasticum, triumphale. Caluinus insigne & memòrabile sanctæ Virginis canticum dicit, ex quo clarè appareat, quanta Spiritus gratia excelluerit, quodque probè fuerit in Scripturæ doctrina exercitata, sicut Beza quoque testatur. Brentius carmen triumphale & thesaurum cœlestem: Bullingerus Hymnum planè diuinum & excellentissimum: Lutherus carmen sanctissimum, Virgineum Epithalamium, & diuinum encomium, VVellerus dulcissimum atque eruditissimum MARIAE canticum vocat. Ego verò primum hunc noui Testamenti hymnum dixerim, sicut primum veteris Testamenti canticum, quod sibi fœmina vendicauit, altera Maria Moysi soror decantauit, quæ post nouam victoriam de Pharaone reportatam agmen fœmineum duxit, ac Deo victori laudes publicè celebrauit, ita vt reliquis præcineret, ac esset velut antesignana. Hæc nobilis Prophetissa vt aliis rebus pluribus (quemadmodùm alibi demonstrauimus) sic etiam psallendo veram nobis MARIAM adumbrauit, quæ toti Dei populo ad psallendum viam aperuit, & formam non voce tantùm, sed & corde mundo perfectoque Spiritu psallendi proposuit, quando pulcherrimum hoc canticum ad finem vsquè sæculi in Ecclesia duraturum nobis reliquit. Hîc demùm fortissimam Iudith audimus, quæ de hostibus diuina virtute subactis non suo tantùm, sed & totius populi liberati nomine dulcissimè gratulatur.

Aduersarij hoc Mariæ canticũ magni faciunt ac prædicãt, vbi de illo tractant.

Mariæ cãticum primꝰ est hymnus noui Testamenti.

Duæ Mariæ insigniter psallũt in veteri ac nouo Testamẽto.

Exod. 15.

Maria se alterã Iudith in cãtico præstat.

Iudith 13.

Nihil vulgare, sed eximia omnia in hoc esse cantico.

Quomodò Mariæ persona in hoc cantico cõsideranda.

Quomodò Maria seipsam in hoc cantico laudet ex Spiritus abundantia.

Quid autem vulgare in eo cantico esse posset, quod ab anima purissima, cœlestibus radiis illustrata, & in summorum Dei operum cõtemplatione defixa, solo quidem Spiritu mentem & linguam Virgineam gubernante proficiscitur? cùm illa quæ loquitur, velut attonita, & extra se rapta, vt etiam aduersarios fateri diximus, voces & sententias oẽs cantici tanta eum grauitate & suauitate pronunciat. Id verum esse cùm ex aliis, tùm exillo colligi potest, quòd modestissima Virgo, quæ superiores laudes tùm à Gabriele, tùm à cognata sibi delatas agnoscere non sustinuit, nunc sui velut immemor, seipsam efferre ac prędicare palàm videatur. Etenim humilitatem, de qua posteà dicemus, sublimem verè virtutẽ, iam sibi ipsa tribuit, ac per eam summo Deo se placuisse

placuisse testatur, tantumque gloriæ & beatitudinis præterea sibi audet polliceri, vt ab omnibus vbique familiis & populis nomen suum venerandum ac prædicandum esse vaticinetur. Quis Iudæus, quæso, aut impius, quum hæc fortasse legit vel audit, non illicò suspicetur, parum illam humilitatis, & multum arrogantiæ præ se ferre? Adhæc singularem eius animi gratitudinem gratamque lætitiam continet, quod de fonte illo summæ bonitatis omnisque virtutis prædicat: Fecit mihi magna qui potens est, magna, inquam, & stupenda miracula, quæ mortales omnes non cogitatione, nedum sermone consequi vnquam possint.

Maria hic Virgo simul humilis et excelsa veraque prophetissa est.

O humilem simul et excelsam Virginem, quæ Dominum adeò mirabiliter magnificauit, & plena Spiritu sancto non minus corpore, quàm corde in Deo salutari suo cum ardore incredibili exultauit. O inclytam prophetissam, quæ diuinitus illustrata, de præcedentibus & sequentibus ætatibus Ecclesiæ varia denunciat, quæque cùm superbos & potentes hostes memorat, non solùm Ægyptios, Philistæos, Assyrios, Babylonios aliosque Israëlitici populi hostes capitales, sed etiam Ecclesiæ Christianæ aduersarios, immanes ethnicos, hisque nocentiores pestes hæreticos, adeoque præpotentes & extremè superbos dæmones intelligit, ac simul comprehendit.

Maria contra multos agit in hoc suo cantico.

Nec obscurè indicat, Iudæorum Synagogam reiiciendam, quos tanquàm diuites inanes iam dimisit Deus, & Ecclesiam porrò, vt cernimus, ex gentibus verè pauperibus Euangelicam iustitiam esurientibus colligendam esse, vt vetus Dei benedictio, quæ Abrahæ & semini eius facta erat, in nouo credentium populo compleretur. Sed neque illud caret mysterio, quod peculiariter depingit & commendat electos, qui sunt humiles & esurientes, ad eum nempè modum, quem MARIAE Filius postmodùm obseruans, pauperes Spiritu & iustitiam esurientes in Euangelio nuncupauit.

Maria de Iudæorum reiectione, & gentium, vocatione hic quoq; differit.

Depinguntur electi in hoc cãtico.

Origenes hoc Virginale vaticinium dixit, quoniam Prophetiæ Spiritus in eo clarè perspicitur: Nonnulli canticum hoc dulcissimum ac diuinissimum vocant, quod pectus diuini Spiritus gratia refertum eructârit. Vbi primùm quidem Virgo beneficia sibi, ac deinde toti humano generi collata, posteà verò incarnationis Dominicæ gratiam orbi exhibitam Deum laudando prædicat. Alij cum Gerſone de hoc Mariano Hymno etiam accipi posse putant, quod Psaltes regius habet: Deus canticum nouum cantabo tibi, in psalterio decacordo psallam tibi. Nam verè nouum hoc esse canticum, & psalterium decacordum, quia decem constat versibus, quorum duo priores totius cantici velut propositionem complectuntur: proximi verò tres misericordiam Dei tùm erga Virginem, tùm erga omnes pios alios, seu totam Ecclesiam prædicant: sequentes tres Dei potentiam extollunt: postremi duo veritatem etiam in his, quæ promittit Deus, comprobant luculenter. Fatentur hoc etiam aduersarij, sed qui suis scholiis, ne dicam scoriis, diuinum hoc canticum, vti monstrabimus, indignè conspurcant. Hoc nunc monuisse sit satis, quòd nullum ferè canticum, quantúmuis multa in Propheticis literis reperiantur, huic præferendum extet, siue loquentis in eo Spiritus maiestatem, siue confitentis Virginis exuberantem gratiam, siue argumenti & scopi propositi præstantiam contemplemur. Valdè laudantur meritoque celebrantur quæ [a] Moyses, [b] Dauid, [c] Salomon, [d] Esaias, [e] Hieremias iam olim ad Dei gloriam decantârunt, & decantanda conscripserunt. Multò autem suauiùs, augustiùs, perfectiùs MARIA nostra modulatur, vt meritò tympanistria Euangelica dici possit: multoque efficaciùs ad diuinas perpetuasq; laudes cunctos & homines & cœlites excitat, si ritè omnia considerentur. Ac præcipuè quidem castis Virginibus exemplo est, vt nouum & inimitabile canticum, aut si mauis, epithalamium, quod soli quidem Virginum Gynecæo conuenit, cœlesti sponso exultabundæ modulentur. Sic enim & Augustinus, aut quisquis ille autor fuit, MARIAM inter cætera compellans, loquitur: Tu in cœlestibus regnis prælata es cunctis Virginum choris: tu agnum quocunq; perrexerit, sequeris. Tu Virgineos choros & ab incêtiuæ carnis illecebris alienas, per albentia lilia rosasq; vernantes ad fontes perennis vitæ potandos inuitas. Tu in illa beatorũ fœlicissima regia primi ordinis dignitatẽ adepta, plantis roscidis oberrans, inter Paradisi amœnitatem gramineosque crocos tenero poplite peragis, fœliciq; palma violas immarcessibiles carpis. Tu concinis fine fine

In 12. Tractatibus de hoc cãtico. Psal. 143.

Virginale vaticinium & diuinum canticum hoc meritò dici.

Canticum hoc nouum & Psalteriũ decacordum posse dici.

Nullum canticum in Propheticis libris, huic posse præferri multis de causis

a Exo. 15. et Deut. 32.
b In Psalt.
c In lib. Cãticorum.
d Esaiæ 12. & 26.
e In lamentationib.

Maria suo cãtico imprimis Virgines Deo deuotas esse docet.

Ex sermone 2. de Assumpt.

Augustini testimoniũ de Maria inter Virgines primaria Dei laudatrice.

choris,

Digitized by Google

choris, & coniuncta ſummis Angelis, Archangeliſq; ſociata, indefeſſa voce Sanctus, Sanctus, Sanctus clamare non ceſſas.] Nec aliter quidem ſenſit Bernardus, hanc etiam prærogatiuam MARIAE in cœlo tribuens, quod inter concinentes æterno ſponſo ſponſas virgineas locum ipſa principem teneat. Verùm de hoc alibi diſſeruimus, nec longiùs remorandum Lectorem putamus. Hom. 2. ſup Miſſus eſt.

Maria nos Deo gratias agere ſuo docet exemplo.

Hactenus de MARIAE cantico, quod illius excellenti fidei, vt mihi ſanè videtur, tantò locupletiùs teſtimonium præbet, quò plura verba in eo, quàm vſquam alibi, Virgo ſapientiſsima & in Dei laudibus admodùm exercitata depromit. Quod ſtudium & inſtitutum Deo gratias agendi, laudesque diuinas celebrandi à Chriſtianis omnibus exigit Paulus, vereque piis vult eſſe frequens ac familiare. Tantum abeſt, vt hoc neceſſarium confitendæ fidei & exercendæ pietatis officium, à noſtra Virgine negligeretur, quod proculdubiò non ſolùm in ædibus Zachariæ cum immortali laude præſtitit, ſed etiam aliàs ſæpè, vt omnes ætates vitæ in autoris ſui ardenti laudatione conſumeret, pro ſua inſigni pietate obſeruare curauit, tantò vtique ſanctiſsimæ Trinitati gratior atque deuotior, quantò maioribus eius beneficiis cumularetur. Libuit autem de hoc mirabili cantico pluribus diſſerere, vt vetus inſtitutum Eccleſiæ comprobarem, quæ hunc Hymnum multis iam ſæculis tanti faciendum cenſuit, nullum vt ſine illo diem ſineret præterlabi, ſed eundem quotidie in templis ſonare vellet, atque ab Eccleſiaſticis etiam hominibus qui ſacris initiati ſunt, exigeret, vt inter preces Canonicas & Veſpertinas totidem verbis cum MARIA ex animo Deum laudent atque magnificent. Ac decenti quidem eſt more receptum, Chriſtianus vt populus Religionis ergo, cùm hunc audit Hymnum publicè decantari, reuerenter aſſurgat, ſimulque Deum in MARIA ſtans veneretur, & Chriſti Redemptoris beneficium, qui de ſinu Patris in vterum Virginis ſponte deſcendit, grato pectore complectatur. Qua de re meminit quoque Beda, vt eius ſententiam meritò attexamus: Optimus, inquit, ac ſaluberrimus in ſancta Eccleſia mos inoleuit, vt Hymnus beatæ MARIAE quotidiè cum pſalmodia Veſpertinæ laudis ab omnibus canatur, quatenus ex hoc animos fidelium & frequentior Dominicæ incarnationis memoria ad affectum deuotionis accendat, & recogitata ſæpiùs exempla genitricis illius in virtutum ſoliditate confirment.] Sed & Hugo Victorinus ampliſsimam huius cantici laudem eſt complexus, quum de illo ita diſſeruit: Nemo huius cantici verba putet leuiter æſtimanda, quæ nimirùm de tàm profunda conceptione prolata ſunt, & abſque profunda inueſtigatione dignè penetrari non poſſunt. Et omne quod dictum eſt, ab illa ſummæ veritatis intima luce, cui mens Virginis excellenter inhæſerat, emanauit, nec aliud quicquam dicere potuit, quæ meditando locuta non eſt.] Tùm ex aduerſariis fatetur quoque VVellerus, in ſingulis verbis iſtius Cantici mirifica pondera & ἐμφάσεις contineri. Neque tacet Bullingerus, orationem in hoc carmine ſublimem eſſe dictionem, quæ phraſin ſuperet quotidianam, quæque troporum, locutionum & figurarum luxuriet lenociniis, & grauitatem quandam habeat ſingularem. Demùm Hemmingius eiuſdem Pſalmi vſum eſſe docet, vt cognita miſericordia Dei credamus, vt cognita potentia timeamus, vt cognita veritate ſperemus ac expectemus cum patientia, quæ Deus nobis ex gratia promiſit. *Atque his de cauſis*, inquit, *Eccleſia vetus ordinauit, vt quotidiè in cœtu piorum caneretur hoc Virgineum carmen.* Hæc propterea nobis repetuntur, vt Aduerſarij ſuis etiam telis configantur, quum vel veritate coacti laudãt antiquos Orthodoxos, à quorum tamen piis & præclaris veſtigiis & exemplis diſceſſerunt. Et ne quicquam cum veteribus in MARIAE laudatione haberent commune, cùm alia multa, tùm hoc etiam vſitatum & ſanctum cantandi inſtitutum, quod probat Hemmingius, in ſuis templis paſsim modò abrogârunt. Mirùm interim, quantoperè nouis Odis noui Euangelici delectentur, ad cantillandum valdè procliues, vt hac in parte Arianis nouos ſubindè maleq; ſanos Pſalmos inuehentibus, & in Eccleſię odiũ omnia tentantibus nequaq̃ cedere videãtur. Quòd ſi humanis inuentis Pſalmisq; deprauatis, adeò afficiuntur, vt vbiq; ferè locorum illa perſonent, cur hoc Virginale carmen illis tam parũ arridet, in quo pius animus ſuam erga Deum gratitudinẽ religioſè declarat, ac primùm quidem ingẽs diuinę incarnationis

Pium & laudãdum Eccleſiæ inſtitutum eſſe, vt Mariæ canticum in Eccleſia ſæpè decãtetur, & ab Eccleſiaſticis quotidiè recitetur.

Teſtimonium Bedæ & Hugonis Victorini de hoc Mariæ cantico.

In Homil. Feriæ ſextæ 4. temporũ in Aduẽtu.

In tract. de Euangel. de Feſto viſit. Mariæ.

Quis ſit vſus p̃ſentis cantici iuxta Hemmingium.

Nouatores laudant, ſed nõ imitantur veteres orthodoxos, præſertim in Maria laudanda.

Nouis Odis noui Sectarij delectantur.

Ephes. 5. Col. 1. & 2. 1. Theſſ. 5.

tionis mysterium, perpetuò meditandum celebrat, tùm Dei misericordiam, potentiam & veritatem erga nos amplissimam commemorari gaudet, ac demùm illius Virginis sacram recolit memoriam, quæ secũdùm Christum, beata & glorioſa quàm maximè ab omni generatione prædicanda est.

CAPVT SEXTVM.

Variæ & graues corruptelæ, à nouis doctoribus aduersùs MARIÆ canticum hoc ſæculo inuectæ, indicantur atque profligantur.

QVONIAM de illustri, nec satis vnquam prædicando MARIÆ cantico diximus, quod Lucas ex ipso Virginis ore sibi recitatum fortasis excepit, nobisque scriptum tradidit, consequens esse videtur, vt aduersari orum sententias expendamus, quanam illi fide ac æquitate (Euangelicos enim cumprimis se iactitant) in hoc Virginali cantico explanando versentur. Ordiemur autem à Bullingero, quo censore beata Virgo perspicua discertatione nobis hîc exposuit verum iustificandi modum, nempè quòd qui de suis viribus & operibus desperant, & ad solius Dei misericordiam confugiunt, fideque Christo inseruntur, gratis à Deo iustificentur. Lutherus verò summam huius cantici facit: *Nihil sumus*, vt verbis illius vtar, *Deus omnia est, potens, misericors, fortis, probus, iustus, & quicquid tandem bonum dici potest. Atque hæc ode quidem eò tantùm tendit, vt homo suam deiectam conditionem, & Domini sublimitatem exuperantiamque diuinorum bonorum agnoscat.* Notat præterea Zuinglius, sacerdotes, monachos & omnes iustitiarios, sicut & Sarcerius vocat, præsenti MARIÆ cantico damnari ac reiici: hos enim esse diuites ac superbos mente cordis sui, qui vacui ac inanes dimittantur, imò & prorsus abiiciantur, suam verò iniustitiam agnoscentes, & eam, quæ per fidem est, iustitiam esurientes, expleri iustitia, sanctitate & omnibus bonis, sicut & Bullingerus affirmat.

In c. 1. Luc.

Quid cõtineatur hoc cantico iuxta Bullingerum, Lutherũ & Zuinglium,

In Postilla circa Euan. de festo visitationis.

In 1. c. Luc.

In Euange. Luc.

Verùm vt his aliisque pluribus eundem, vt dicunt, funem trahentibus respondeamus, nihil profectò tale, quale ipsi pro sua libidine comminiscuntur, MARIÆ in mentem venit, dum exultans in Spiritu sancto, apud Zachariam cecinit, & suam animi gratitudinem erga Deum publicè testata est. Vbi nec locus sanè, nec tempus ferebat, vt de iustificationis negocio, vel de fide solùm aut maximè iustificante differeret. Nam quos potentes, diuites & superbos hoc perstringit cantico, certum est eos ad veteres potiùs quàm noui Testamenti tempora pertinere, quos idcircò iam anteà iusto Dei iudicio plexos fuisse manifestè declarat, quum temporis præteriti verbis vtatur. Atque vt maximè concedamus, plures, & in his Christianos hypocritas, suæq; iustitiæ nimiùm confidentes (vt fuère Pelagiani) hisce verbis cõtineri, ne ita quidem suum tueri dogma possunt, qui vt Christianum meritum explodant, & bonorum operum necessitatem tollant, per solam fidem, se aliosque in Christo iustificari identidem vociferantur. Imò verò hos vanæ fidei iactatores MARIA suo cantico percutit, promittens Dei misericordiam non omnibus fide præditis, aut Dei misericordiam per fidem apprehendentibus, sed Deum timentibus, vt idcircò significanter dixerit: Misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Hoc est: Non soli mihi fecit magna qui potens est, vt Beda interpretatur, sed & in omni gente & progenie qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi, Petro Apostolo teste. Consonant his Prophetę dicta: Misericordia Domini à sęculo vsque in sęculum super timentes eum. Propè timentes eum salutare ipsius. Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eos qui sperant super misericordia eius. Nam qui sine timore est, vt alius testatur, non potest iustificari. Igitur si ex hoc cantico iudicandum est, non fide tantùm, sed & timore opus habent, qui diuinæ misericordiæ & Christianæ iustitiæ participes esse volunt. Manet enim firmum & immotum MARIÆ dictum, quicquid solius fidei buccinatores garriant: Misericordia eius à progenie in progenies timentibus

In c. Lucæ.

Falsò affingi Mariæ, quòd hic de iustificationis negotio & fidei iustitia tractet.

Maria hic verberat vanos fidei prædicatores & iactatores

Actor. 10. Psal. 102. Psal. 84. Psal. 146. Eccles. 1.

Digitized by Google

eum. In quem locum scribens Origenes, Misericordia Dei inquit, non in vnam generationem, nec in duas, neque in tres, sed nec in quinque, verùm in sempiternum extenditur, in generationes generationum, timentibus potentiam eius.] In Lucam homel. 8.

Depravari Mariæ verba, quũ timentes Deum pro credẽtibus accipiuntur. Scriptura inter fidem & timorem distinguit.

Sed hîc quoque fraudem adhibent Nouatores, atque vt simplicioribus imponant, propositam MARIÆ sententiam scelerate corrumpunt, dum pro timentibus, credentes audent interpretari. Facit hoc præter alios Brentius, facit Sarcerius: sicut & Hemmingius ad fiduciam in Christum habentes nomen credentium apertè detorquet. Quasi verò & scriptura, & ratio & vsus loquendi non doceat, inter timorem & fidem siue fiduciam permultùm interesse. Imò rerum magister vsus quotidie docet, complures Christianos, licet præclarè credant atque fidant, tamen diuini timoris expertes degere, & pœnitentiæ magis, quàm fidei prædicatione indigere. An non scriptura diuina credenti præcipit: Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore? Eccles. 2.

Et rursus de huius timoris fructu scriptum legimus: Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Ibidem.

Nec vlli sanè misericordia Dei fœdiùs abutuntur, quàm qui iustitia fidei suæ contenti, quiduis hodie sibi licere putant, nec iustum Dei iudicium pertimescunt, neq; operum iustitiam & fructus pœnitentiæ curant, vt in timore Dei Christianam sanctificationem perficiant, sicut Paulus non minùs exemplo quàm verbo admonet. Præterea humiles & 2. Cor. 7.

esurientes non temerè in hoc cantico commendãtur, vt qui fide iusti sunt, magis etiã Apocal. 22.

iustificentur, & idcirco Dei donis, non sine summa modestia conuenienter vtantur, maioremque iustitiam semper esuriant, & cum MARIA non solùm audiant, sed & faciant Dei voluntatem, quemadmodùm & ipsa ministros nuptiales, adeoque omnia Ecclesiæ veræ membra dicto illo commonefecit: Quodcunque dixerit vobis, facite. Ioan. 2.

Aduersarij Mariam depingere studeant, vti nouis sectis addictam fœminã, & nouorum errorum Patronam.

An verò aduersarij nostram Virginem non tractant pessimè, quam tantùm non Lutheranam videri mulierculam volunt, velut cum illis senserit de sola fidei iustitia, de virtutibus & operibus & meritis credenti non necessariis, de seruo hominis arbitrio, & de actionibus Dei in nobis nõ inhærentibus, de iustitia imputatiua, ac de toto demùm argumento iustificationis? Nam quòd MARIA loquitur: Fecit mihi magna qui potens est, tali scholio deprauat Culmannus: *Istud potens dicitur contra liberum arbitrium & contra vires humanas. Ipse, inquit, fecit mihi magna, non ego, non opera mea.* Sequitur enim suum præceptorem Lutherum, in eadem verba scribentem, perinde ac si MARIA dicere voluerit: *Ipse solus fecit, ego nihil operata sum.* Rursus quod MARIA meminit: Sicut locutus est ad Patres nostros, Victorinus eô rapit, quòd actiones Dei in nobis hoc dicto excludantur, quia Virgo misericordiam Dei propter Christum promissam attollit & amplificat. In scholiis noui Testamenti.

Nõ ferendæ tot nouæ Mariani cantici depravationes.

Adhæc quod in cantico dicitur: Recordatus misericordiæ suæ, id Culmannus arripit contra merita & opera quælibet. Præterea ex eo quod MARIA suam humilitatem à Deo respici testatur, colligit egregiè, scilicet, ac artificiosè Lutherus, Virginem inanem fuisse ac vacuam, nihil vt bonorum, vel meritorum, vel dignitatis haberet, sed neque aliquid ex suis viribus præstare posset. Quis autem paulò cordatior, istiusmodi non rideat adeoq; damnet interpretes, tàm audacter quàm infelicè hoc sacrum canticum pro sua libidine contaminantes, totque indignis modis, vt nunquàm antea factum est, sacrosanctam Deiparam dedecorantes, tametsi nullis argumentis instructi sint, quibus hasce sacrilegas deprauationes erudito Lectori vel leuiter comprobent? An non puerilis est argumentatio, quam vel pueri in scholis iudicarent ac exploderent; MARIA in suo cantico Dei gratiam prædicat, & non loquitur de libero arbitrio, de viribus humanis, de operibus & meritis renatorum, de virtutibus infusis & actionibus Dei inhærentibus: Igitur ab his aliisque rebus similibus, quæ traduntur ab Ecclesia, & magno Patrum consensu approbantur, fidem & sententiam habuit alienam? Qui enim hoc modo ab inficiatione ratiocinatur, præterquàm quòd in Arianorum & Nestorianorum castris militat, sacra pueriliter tractat, & ne partem quidem illam Symboli intelligit, quâ Christianus quisque sanctam & Catholicam Ecclesiam, eiusque irrefutabilem autoritatem ingenuè profitetur.

Ridicula nouatorũ argumentatio.

Lutherus præcipuus Cantici huius deprauator, verba quædam corrumpit sua Germanica versio-ne.

Omnium verò erronum istorum Coriphæus ac Princeps Lutherus est, qui toto libro canticum sacræ Virginis lacerauit, & inter cæteras fraudes verba etiam quędam illius mala fide cõuertit. Etenim vbi noster legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam

me

Digitized by Google

me dicent omnes generationes, ille Germanicè hoc modo reddidit: Sihe/von nun an werden mich ſeelig preiſen alle Kindes kind, hoc eſt: Ecce ex hoc beatam me narrabunt filij filiorum, nimirùm vt ſuam MARIÆ laudem iterum detrahat, & à Lucę ſenſu omninò diſcedat. Greci enim legunt, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν, id eſt: In generationes generationum, vel ſicut Laurentius Valla legit, εἰς γενεὰς γενεῶν, hoc eſt, in generationes generationum, ſiue vt alij volunt, in progenies & progenies, quod perinde valet ac ſi dicas, in progenies vel ætates innumerabiles, nimirùm Hebræorum more, ſicut & confirmat Eraſmus. Rectè igitur vetus legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Verùm Lutherus vt hanc tantam MARIÆ laudem vel tollat, vel extenuet, beatitudinem eius, neſcio in qua familia eiuſque poſteris celebrari permittit, neque ſenſum integrum ad generationes & familias omnes quamuis longè lateque patentes extendi patitur, in quibus MARIÆ gloria perpetuò ſit prædicanda, vt omnes de matre Domini vbique gentium, ne Saracenis quidem exceptis, pręclarè ſentiant, magnificè loquantur, cum laude ſcribant, libenterque decantent. Vanum autem non eſſe hoc Spiritus ſancti teſtimonium ſequens euentus oſtendit, ac omnium ætatum orthodoxi, imò & hæreticorum & ſchiſmaticorum greges fauentibus animis, linguis, calamis & ritibus toti orbi comprobauerunt. Nec pudet tamē Culmannum inter nugas reliquas effutire, quòd MARIA ſe aliis hîc cōparârit. Accedit quod Lutherus ex eodem cantico decerpit: Ecce ex hoc beatam me dicent, & verbis illis hunc ſenſum affingit: *Quia Deus vtilitatem meam inſpexit, beata prædicabor.* Quod enim Lucas de tempore dixit, (Ex hoc me dicent) ille ad præcedens humilitatis verbum malignè detorquet, ac in humilitatis nomine ſophiſticatur, ſimulque à Græcorum & Latinorum codicum fide diſcedit. Nam Græcè ſcripſit Lucas ἀπὸ τοῦ νῦν, id eſt, Poſthac, vel ex hoc tempore me beatificabunt, cùm Græcè ſit μακαριοῦσι. Sed ita Luthero libuit ad Deiparam obſcurandam vim verbis inferre, ſuumque de vilitate ſomnium, quod poſteà à nobis refutabitur, immiſcere, & quę Lucas diſiunxit, in vnum peruersè conflare non erubeſcit.

In vltima Cōcione de feſto viſitationis.

Quō ſpectet Lutheri depraua-tio.

Verum eſſe Mariæ vaticinium, vt à generationibus omnibus prædicetur.

Alia Lutheri deprauatio in hoc Cantico.

Eſt & alia, multoque grauior huius loci deprauatio, in quo Spiritus ſanctus ſingularem MARIÆ laudem toto orbe celebrandam aſtruit, quamque Lutherus hoc ſuo defœdauit ſcholio: *MARIA non ait futurum, vt prædicentur laudes eius, vt commendentur virtutes, virginitas aut humilitas extollatur in altum, aut vt [illegible] aliquo præclara eius geſta canantur: at hoc ſolùm ingeminat, quòd ipſam Deus aſpexerit, & quòd inde beata prædicanda ſit.* Ac eandem cum Luthero viam Caluinus ingreditur, ex hoc ipſo MARIÆ dicto colligens, grauiter peccare Papiſtas, qui magnificos titulos MARIÆ aſcribunt, quòd ſit regina cœli, ſtella ſalutis, porta vitæ, vita, dulcedo: *Hæc enim omnia*, inquit, *vno verbo ſancta Virgo repudiat, dum totam ſuam gloriam in Dei beneficiis ſtatuit, qui magnificè cum ipſa egerit.* O impudentes calumniatores, & inſani hoſtes Eccleſiæ, qui præclaro ſermone Virginis tàm turpiter audetis abuti, veſtram vt modò libidinem in proſcindendis Catholicis expleatis: Falſum eſt inprimis, MARIAM beatam eſſe cenſendam, facta collatione cum priore illa ſua vilitate, & abiecta conditione, quam iſti ſine omni fundamento confingunt. Falſum inſuper, hîc quicquam proponi vel indicari, quod virtutum, & præſertim virginitatis & humilitatis MARIÆ publicam commendationem, ſiue oratione ſoluta, ſiue ligata inſtitutam impediat. Falſum præterea & ridiculum prorſus, Deiparam præclaris, & iam olim receptis in Eccleſia titulis, de quibus ſequenti libro dicemus, ob hoc ornari non poſſe, quandoquidem humilis Virgo diuinæ gratiæ accepta fert omnia, totamque ſuam gloriam in Deo ac Dei beneficiis ſtatuit. Nam & Chriſtus Dominus licet plenus eſſet gratiæ & veritatis, tamen Patri ſuo gloriam & honorem omnem aſcripſit, nec propterea minùs colendus eſt atque prædicandus. Falſum denique, MARIAM à nobis ſic honorari atque coli, vt Deo Deiq; filio debitam gloriam eripiamus, & matrem ſacrilegè filij ſpoliis induamus. Scimus enim, nec dubium Catholicis vnquam fuit, quicquid bonorum in MARIA eſt, & propter quæ illam veneramur atque ſuſpicimus, à Deo ipſo bonorum omnium perenni fonte proficiſci, illique dona mirifica diuinitùs eſſe tributa vel pueri norunt. Summam verò Dei munificentiam, Dei potentiam, Dei ſapiētiam in MARIA, vt in alio nullo ſanctorum, agnoſcimus atq; prædicamus; & idcircò quia fecit illi magna qui potens eſt, magnis illam

In expoſitione cantici Magnificat.

In harmonia Euang.

Alia Lutheri ea uillatio, ſimul & verborū Mariæ deprauatio. Caluini calumnia.

Refutātur Lutherus & Caluinus Mariæ laudibus obtrectātes hoc loco.

Delati honorū tituli Deiparæ in Eccleſia, immeritò ſugillātur.

Ioan. 1.

Ioan. 5. & 8.

Mariam honorat Eccleſia ſine diuini nominis iniuria, ſine honoris Chriſti detrimento.

Digitized by Google

titulis & congruis honoribus in Ecclesia cum sanctissimis Patrib⁹ veneramur. Quid verò stultius, quàm quòd isti sapientibus persuadere conantur, MARIÆ virtutes & benefacta, ingentiaque merita non tanti facienda esse, vt ea vel commemoratione, vel laude, vel veneratione publica digna esse omnes arbitrentur; præsertim cùm Scriptura diuina tot locis Sanctorum præclaras virtutes & heroica facta proponat, simulq; postulet, nos in illorum laudatione, simul & imitatione studiosè versari. Nihil verò mirum istos, ad qualemcunque MARIÆ laudationem & cultum nauseare, qui sola fide omnia metientes, & Vigilantiano Eustachianoque spiritu afflati, cuncta fere contemnunt, quæ de Sanctorum operibus, meritis, honoribus vetus Ecclesia credidit, docuit, obseruauit. Hinc illa furiosa potiùs, quàm sobria, valdeque pudenda Lutheri solito more debacchantis vox extat: *Si omnium Virginum castitate, cunctorum Martyrum passione, & vt vno verbo dicam, si vniuersorum Diuorum operibus, quæ vnquàm fecerunt, perspicuus esses atque clareres, vnoque cumulo haberes, adhuc tamen nihil esset.* Ac rursus: *Qui credit, is saluatur citra tùm meriti sui, tùm operum respectum*: Quarè tertius hic Helias de summo etiam Apostolo tam procaciter loqui non veretur: *Diui Petri merita ne esse quidem redemerim.* Iam verò quem MARIÆ honorem tribuit ac tribui docet? nimirùm vt ita dicamus: O beata & virgo & parens Dei, quàm omninò nihil & contempta fuisti: attamen propitios in te defixit oculos prædiues Deus, ac magnifica in te operatus est, quorum ne vno quidem vnquàm digna fuisti?

Hic eximius ille honos est scilicet, quem autore Luthero Deiparæ mundus tribuet, vt indignitatem tantæ personæ intueatur, & sicut ipse ait, MARIAM tanta diuina gratia vocet indignam, quæ bonis omnibus sit inanis & vacua, tantum enim diuinæ gratiæ derogari, & hymno virgineo eripi, quantum eius dignitati ac meritis attribuitur. Monet igitur vt matrem Domini denudemus, eiusque abiectionem aspiciamus, si vero illam honore velimus prosequi. Quis verò vnquam vel ex antiquis, vel ex recentioribus Theologis de colenda & honoranda Virgine matre tam prepostere sensit atque scripsit? Quis MARIÆ dignitatem & excellentiam cum ipsa Dei gratia bonorum omnium effectrice pugnare putauit, ac non potiùs tantò maiorem Dei gratiam prædicauit, quò maiores in MARIA virtutes & merita cumulatiora reperirentur? Quis quamlibet eruditus ex præsenti Cantico colligere potuit, & docere ausus est, tam nobis humiliter de MARIA esse iudicandum, quemadmodùm de seipsa pro incredibili modestia sua iudicauit, præsertim cùm partim coram Gabriele, partim coram Cognata de se tam submisè locuta est? Quis hæc MARIÆ verba: Beatam me dicent omnes generationes, adeò in arctum contrahat, vt illis contineri neget quaslibet Deiparæ dotes, omnemque laudem & gloriam, quam illi constanter defert Ecclesia? Cur verò non deferat? sui nimirùm officij proprium esse rata, vt diuini Spiritus oraculo pareat, & cùm in Sanctis aliis, tùm in sanctissima Dei sui genitrice Cõditorem & Redemptorem Opt. Max. laudet. Lutheri discipulus est Franciscus Lambertus, à quo tamen manifestè vereque scribitur: *Vide quòd sacra Dei genitrix in hoc gaudet & exultat, quòd in Domino dicatur beata, Deusque in illa prædicetur gloriosus.* Tùm Oecolampadius librum totum de laudando in MARIA Deo conscripsit ac edidit, ibique virtutes, dotes & prærogatiuas eius fusè recenset. Cùm verò Lutherus ab hisce rebus contemplandis, & à Virginis iustitia, sanctitate, gloria spectãda nos auocat, quid quæso, aliud, quàm Deum ipsum in MARIA laudare vetat, vt non modò Virginem, sed & eius autorem debita laudatione ac veneratione defraudet? Ac Hieronymus quidem tanti MARIÆ sanctitatem facit, vt eam sanctis coniugibus Elizabeth & Zachariæ anteponat, neque dicere vereatur, quòd mater Domini conscientia in se habitantis Dei liberè proclamet: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est. Postremò quis ex his verbis non intelligat, eò sublimiorem honoris gradum Virgini competere, quò illa studiosiùs sese ipsa deiecit, sicut & filius eius quò magis seipsum humiliauit, tantò sublimior factus est, maioremque in cœlo & terra gloriam sibi comparauit. Verùm de hac MARIÆ humilitate paulò pòst agemus, quando in hoc cantico vniuerso si quicquam aliud, certè dictum illud: Respexit humilitatem ancillæ suæ, ad contentionem maximam rapitur.

Illud

Mariæ virtutes, opera & merita hic nõ excludi.

Lutheri vox impia de Sanctorum operib⁹ ac meritis.

In Postilla circa Euan. de Christi ascensione.

In Postilla circa Euangelium de Dominica nona Trinitat.

Quomodò Maria nobis laudãda & honoranda sit iuxta Lutherum.

Confutatio sententiæ Lutheri de nouo modo Mariam celebrandi.

Nullus ante Lutherum de honorãda Maria integrum est philosophatus.

Quomodò Lutherus hoc cantico potiùs ad Mariæ contemptum quàm honorẽ abutatur.

In expositione Lucæ ca. 1.

Lutherum reprehẽdunt alij Nouatores, de Maria glorificanda & honoranda.

Li. 1. aduersus pelagianos.

Maria reliquis sanctior ex testimonio cõscientiæ de sua beatitudine multis prædicanda vaticinatur.

Digitized by Google

In scholiis circa Lucã ca. 1.

Illud minutulum, neque tamen prætereundum est, quod Sarcerius non intelligens MARIÆ dictum: Suscepit Israël puerum suum, nomẽ pueri ad Christum MARIÆ filium refert, velut illa suum puerum emphaticè dixerit. Nescit enim puerum hîc pro

Sarcerius non intelligit verba: Suscepit Israël puerum suum.

Esaiæ 41. seruo accipi, sicut & per Esaiam inquit Dominus: Et tu Israël Serue meꝰ, Iacob quem elegi, semen Abraham amici mei. Ignorat prætereà, nomen Israël hîc esse casus accusatiui, vt sit sensus: Deus, vt se memorem declaret promissæ misericordiæ, iacentem populum Israël, suum seruum erexit, & opem illi tulit. Ad quem modum etiam per

Ibidem. Prophetam dicitur: Auxiliatus sum tibi, & suscepi de dextera iusti mei. Vnde interpres Euthymij locum ita vertit: Auxiliatus est Israël puero suo. Falluntur & boni Cen-

Centur. 1. li. 1. ca. 10. turiatores, de MARIA fabulantes, quòd coràm in domo Zachariæ spectauerit miracula, cùm anus Ioannem peperit, & Zacharias vsum linguæ recepit, quæ posteà rursus se ad Zachariam contulerit. Quòd si Euangelicis verbis essent contenti, MARIAM cum

Centuriatores sine Scripturæ testantur, Mariam natiuitati Ioannis interfuisse. sua Cognata tres mansisse menses dicerent, aliaque non assuerent, quæ Lucas prætermisit, sacram nempè Virginem Cognatæ parienti adfuisse, & octauo etiam post partum die, quando Zachariæ lingua restituta est, in iisdem ædibus perseuerasse. Hoc solum Lucas affirmat, sexto iam mense grauidam fuisse cognatam, cùm primùm Virgo illam accederet, quæ vix mensibus tribus integris illic hæsit, ad suos Nazarenos proçul dubiò reuersa, antequàm Elizabethæ tempus partus appeteret, vt Ioannes in lucem ederetur. Vnde cùm dixisset Euangelista: Reuersa est in domum suam, hæc verba subiecit: Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium, videlicet pòst nonum scilicet mensem, cùm MARIA digressa domum iam repetiuisset. Hac de re monere visum est, tùm ob Centuriatores, ne quis nimiùm illis fidat: tùm ad maiorem nostræ Virginis commendationem, tùm ad tuendam quorundam veterum autoritatem, qui decuisse putant, vt MARIA præsenti cognatæ partui nõ adesset. Abscedit enim Virgo, inquit Theophylactus, propter eorum multitudinem, qui ad partum conuenturi erant: indecens autem Virgini in talibus versari.] Deinde moris fuisse dicit Euthymius, vt cùm prægnantes parerent, Virgines non adessent. Nihil verò dubium, quæcunque optimis & integerrimis virginibus maximè congruebant, nullam diligentiùs, ac matrem & principem illam Virginum obseruasse. Tùm Rupertus Tuitiensis non solùm ex Euangelicis verbis colligit; MARIAM in partu cognatæ non adfuisse, sed etiam singulari consilio factum esse dicit, vt illa tanti gaudij, tantæque exultationis tempus, quod Ioannis natalis attulit, non expectaret, sed se potiùs maturè subduceret, antequam cognati, vicini & amici concurrerent, nouæq; puerperæ post natum filium ex more gratularentur. Sed iam tempus postulat, vt ad MARIÆ humilitatem, quæ in hoc Cantico grauiter oppugnatur, nos deinceps conuertamus.

Veteres quosdã expresè tradere, Mariam ante partũ Elizabeth domum rediisse, idq; ad honorem Virginis pertinere.

In 1. c. Luc.

In explicatione Lucę.

Libro 1. in Cantica.

CAPVT SEPTIMVM.

De MARIÆ dicto: Respexit humilitatem ancillæ suæ, in quo multùm Deiparæ detrahunt Nouatores: ne illi laudem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.

VERSAMVR adhuc in ædibus Zachariæ, quas fortasse fœlices quis iure dixerit, quàndoquidem Virgo sacrosancta illas venerabili sua præsentia cohonestauit, suoque illustri cantico, quod illic primùm insonuit, omnium ferè piorum animos, vt & ipsi in Deo salutari suo iubilent, & de mirabilibus Dei nouum ac Euangelicum prorsus decachordum vsurpẽt, exuscitauit. Cæterùm inter reliquas huius cantici sententias, non postrema est, sæpeque citatur illa: Respexit humilitatem ancillæ suæ, nimirùm vt psallens Virgo suæ laudationis & exultationis causam exponat. Quæ verba sic arripiunt, detorquent & obscurant Nouatores, vt quia superbi potiùs & arrogantes, quàm humiles esse volunt, ad Virginis

Quomodò ædes Zachariæ laudari promereantur.

In hoc Cantico de Mariæ humilitate maximè contẽdere Nouatores, veræ humilitatis expertes.

Digitized by Google

contemptionem & despicientiam potiùs, quàm ad Marianæ virtutis, modestiæque commendationem ea pertinere contendant. Huc enim tendunt, vt persuadeant omnibus, MARIAM ignotam & abiectam potiùs, quàm verè modestam & sanctè humilem hoc loco significari.

Summa eorum quæ Aduersarij de Mariæ humilitate docent.

Quarè [a] Caluinus MARIÆ verba sic interpretatur, ac si sacra Virgo dixisset, se ignobilem & contemptam, seu vilis & abiectæ conditionis, ac nullius coram mundo pretij esse, quam insuper abiectam & contemptibilem vocat. Et [b] Losio placet hæc expositio: Respexit ad abiectionem, miseriam & contemptum ancillæ suæ. Eadem est [c] Melanchtonis, [d] Buceri, & [e] Sarcerij sententia; nec dissentit [f] Franciscus Lambertus, MARIAM hîc in carnalium oculis deiectam & paruulam nuncupans. [g] Ioannes Agricola vilitatem & paruitatem pro humilitate interpretatur. Vehementior est adhuc [h] Georgius Maior, cuius testimonio MARIAM erexit Deus ex squalore & stercore, quòd pauper & abiecta priùs esset. Quid verò [i] Brentius? *Respexit humilitatem ancillæ suæ, hoc est*, inquit, *abiectionem & miseriam meam, cùm essem veluti ancilla longè omnium abiectissima & contemptissima. Ducebam quidem genus è prosapia Dauidis Regis clarissimi & sanctissimi, sed tantò miserior & calamitosior, quantò maiores mei celebriores fuerant.* Itaque humilis MARIA respici & probari à Deo non potuit, nisi ancilla esset, vt somniat Brentius, longè omnium abiectissima & contemptissima, quæ fortassis suæ sortis etiam pertæsa, ad meliorem fortunam aspiraret, & muliercularum more lamentaretur. Nec enim visum est satis Brentio, MARIAM vt vulgarem puellam in sorte & classe infima ponere, nisi etiam humanis affectibus & vitiis eam subiiceret, vt suo loco demonstrabimus. Tùm alibi sic MARIAM depingit idem Brentius, quæ omnium ludibrio exposita, vitam nullo penè loco securam ageret: id quod cum præsenti sententia de MARIÆ humilitate coniungit. Hemmingius ne à reliquis sectæ sociis dissentiat, hanc adfert interpretationem: Deus respexit & gratuito fauore complexus est me humilem & vilem ancillam, quæ iam spreta, vilis instar vilium seruorũ vixi. Æquè vanus est Coruinus, docens MARIAM à Deo in hoc respici, quoniam pauper, contempta & spreta, nullius in mundo respectus fuerit. His accedit quoque Culmannus, fingens MARIÆ humilitatem sic respici, quoniam in carnalium oculis fuerit deiecta & paruula, vilis & nihili. Demum nuper obscuri quidam scriptores ex Austria prodierunt, ac præter alias in Christum effusas blasphemias, etiam in MARIAM, suis velut cornibus incurrere voluerunt. Igitur hæc ipsa quæ tractamus verba Virginis, noua & inaudita versione deprauârunt, cùm Germanicè locum ita sunt interpretati: Er hat angesehen sein elende Magt. Bellum scilicet artificium, quo tales autores matrem Domini deformarent, vt verè illustrem & generosam Virginem in misellam & calamitosam ancillam transformarent. O miseram fermè Strigelium, cum prioribus ineptientẽ, quandoquidem humilitatem pro miseria vel calamitate accipit, & MARIAM ad suum nomen, quod alij tacuerunt, fingit alludere. Verùm hoc illius inane figmentum, quod cum præclaro & gratioso MARIÆ pugnat nomine, si Hebræos fontes consulamus, alibi à nobis detectum atque dissipatum est.

In harmonia Euãgelica.

b c d e Vbi tractant in suis homeliis Mariæ Canticum.

f In expositione 1. cap. Lucæ.

g In Lucam cap. 1.

h In Euan. de visitatione Mariæ.

i Homel. 6. in Luc.

Brentij in hunc locum & Hemmingij interpretatio.

Homel. 6. in Lucam.

In Euan. de visitatione Virginis.

In Postilla circa idem Festum.

In Agenda noua.

Quomodò Austriaci quidam scriptores hunc locum Germanicè vertant.

In scholijs noui Testamenti.

Lib. 1. ca. 1.

Cæterùm venia discipulis danda est, qui errantem magistrum Lutherum, à quo auelli tam ægrè possunt, hîc planè sequuntur, ac velut ex illius fonte conosam hanc aquam hauriunt. Is verò multis modis contendit, hîc non de animi virtute, sed de MARIÆ paruitate & obscura natalium conditione sermonem haberi: *Humilitas*, inquit, *nihil est aliud, quàm contempta, nullius respectus, depressa abiectaque res vel conditio: Quod genus sunt inopes, languidi, esurientes, sitientes, carceribus mancipati, tribulationibus obnoxij, morientesque homines, qualis & Iobus erat in sua afflictione.* Vnde verborum MARIÆ hunc sensum esse dicit: *Deus super me inopem, abiectam, despectam, vilem, nullius que existimationis vel respectus puellam, direxit oculos.* Atque vt magis humilitatem istam nobis explicet, non veretur idem Lutherus has porrò nugas misero populo vendere, MARIAM depingit, ex ærumnosis, contemptis & vilibus prognatam parentibus, ciuis cuiusdam priuati & pauperis filiam, ad quam nemo aduerterit animum, cuius siue cura, siue existimatio neminem tenuerit. Hanc præterea puellam apud vicinos, & horum liberos simplicem

Lutherum esse præcipuũ, quẽ sequantur alij Nouatores huius loci depravatorem.

Humilitas quid sit hoc loco iuxta Lutherum.

In libello de Mariæ cãtico Magnificat.

Quomodò Mariam eiusq; vitã depingat Lutherus, vt personam omninò sordidã & abiectam faciat.

Digitized by Google

simplicem fuisse, cui ratio pecoris, & cura domus commissa sit, nec maiore habitam loco, quàm misera & domestica hodie in ædibus ancilla solet haberi. Sed & postquam Dei mater electa, & ex domo Zachariæ digressa esset: *Abit*, inquit, *Lutherus, remque domesticam, vt anteà, curat, boues mulget, coquit, patellas & paropsidas mundat, pauimentum verrit, adeoque quæ sine ancillam, siue matremfamiliâs decent, in vilibus contemptisque rebus exequitur*. Suadet igitur, vt si quis MARIAM laudibus tollere instituat, non id faciat oratiunculis & cantiunculis Ecclesiæ, sed ita dicat: *Ecce quàm paupercula & infimi ordinis fuit hæc puella: Deus tamen humilem eius conditionem respexit*. Atque hoc demum est laudare Virginem matrem, si perexiguum, aut nihil ei tribuamus, vti post hominum memoriam sectariorum princeps Lutherus hoc sæculo excogitauit.

Quę domestica ministeria Lutherus Deiparę attribuat.

Ratio Mariam prædicandi & colendi iuxta Lutherum.

Cæterùm, priusquàm his fœdis & horrendis MARIÆ ludificatoribus respondeamus, operæprecium fuerit admonere Lectorem, humilitatis vocem in sacris literis amphibologicam esse, & variis modis vsurpari. Fuit enim humilitas in Iudæis afflictis, quum à suis hostibus, vt Ægyptiis, Babyloniis ac aliis, grauissimè vexarentur, & mundi humanisúe præsidiis omnibus destituerentur. In horum igitur persona dictum est de Deo populi sui liberatore: In humilitate nostra memor fuit nostri. Vbi humilitas pro afflictione siue iustis siue iniquis illata vsurpatur, vt quum fratres Ioseph pro exploratoribus habiti dureque tractati fatebantur: Meritò hæc patimur, quia peccauimus. Fuit & humilitas in puero Dauide, non quòd miser esset, sed reliquis fratribus ignobilior & abiectior: erat enim paruulus, & in agro pascebat oues, vt scriptura commemorat. Quarè de seipso ille testatur: Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium: De post fœtantes accepit eum. Ad hunc modum scripsit Paulus, fore aliquando, vt reformetur corpus humilitatis nostræ, id est, corpus hoc vile & ignobile, quod mortales circumferimus. Et membra hominis, quæ Paulo ignobilia & inhonesta dicuntur, humilia poterunt appellari, facta nimirùm cum membris honestioribus collatione, sicut & sexus fœmineus cum virili comparatus, Latinis humilior, quoniam abiectior, dicitur: Fuit demùm humilitas in viro Dauide, quum in regia dignitate constitutus, bona conscientia dixit: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam; vt reliqua præteream. Vnde, vt superbam vxorem Michol, eiusque subsannantis petulantiam retunderet: Vilior, inquit, fiam plus quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis. Cæterùm de hac virtute humilitatis, quæ propria Christi virtus à quibusdam dicitur, & in Euangelicis literis toties commendatur, nos posteà pluribus disseremus. Vnde, consequitur, aptè & sacris literis consentaneè scripsisse Ambrosium: humilitatem non semper esse virtutis, sed etiam afflictionis; nec semper voluntariam, quæ sola Deo grata est, sed etiam aliquando ex necessitate susceptam. Et coactæ quidem humilitatis exemplum superbus Rex Pharao prębet, quum variis & asperis irati Dei flagellis attritus, Moysen & Aaron sibi apud Deum petit intercessores. Peccaui etiam nunc inquit, Dominus iustus: & ego & populus meus impij. Ac de Achab æquè impio Rege diuinum testatur oraculum. Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mea causa, non inducam malum in diebus eius.

Vócem humilitatis in scriptura esse amphibologicam.

Humilitas pro afflictione crebrò dicitur.

Dauid humilis, quia puer in comparatione fratrum, & rursus humilis, quia nō superbè, sed humiliter de seipso sentiens.

Alia humilitas afflictionis, & alia virtutis; q̄dam coacta, & alia voluntaria

Psal. 135.

Genes. 42.

1. Reg. 16.

Psal. 77.

Philip. 3.

1. Cor. 12.

Psal. 130.

2. Reg. 6.

Lib. 10. epist.

Exodi 9.

3. Reg. 21.

Nunc vt propius aduersarios petamus, pudendum in modum illi sanè hallucinantur, quòd secunda & tertia relicta, primam illam, quam diximus, humilitatis significationem vnicè amplectantur, vt MARIAM, priusquam Dei mater deligeretur, tùm ob parentes, tùm ob vitæ conditionem contemptam, afflictam & miseram faciant, quoniam ipsa testetur: Respexit humilitatem ancillæ suę. Quod si dicerent, hoc sermonis genere significari, illā vt modicam & meritis exiguam seipsam coram Deo deiicere, & solius Dei gratiæ acceptam ferre præsentis beneficij à Cognata laudati magnitudinem, aliquid profectò dicerent; neque cum illis magnoperè contenderemus. Cæterùm hæc noua, inaudita & fœda procacitas, nisi à perfidis fortè Iudæis, ferri non potest, & piis omnibus execranda venit, qui certò intelligunt, hanc rationē

Notatores quomodò intelligant, hoc loco humilitatē & in Mariam omninò peccent.

Nouatorum licentia Iudaica potiùs quàm Christiana cēsenda.

in laudanda Virgine matre sibi minimè gentium complectendam, sed exemplum potiùs Gabrielis, Elizabethæ & Patrum, præstantissimas MARIÆ dotes summasque virtutes commendantium, imitandum esse: Respexit humilitatem ancillæ suæ Deus. Sancta profectò talique virgine digna confessio, sed hisce fabris indigna prorsus materia, ex qua nobis tot futiles, tetrasque nugas conflarent & extruerent. Quid enim impudentius, quàm quòd huius dicti ratione Lutherus, Brentius & alij eiusdem farinę Scriptores persuadere conantur, talem tantamque Virginem obscuro loco natam, parentum abiectissimorum & miserrimorum filiam, vicinorum ac vulgi ludibrium, in caulis educatam, re culinaria semper occupatam, vile mancipium, vaccis mulgendis & ollis extergendis deditam semper ancillulam, & in rebus vel rusticanis vel domesticis, iisque longè abiectissimis fœtentem ac sordentem puellulam, omni omnium fauore, gratia & ope perpetuò caruisse?

Quàm absurda Nouatores hoc loco colligant Mariam dedecorantes.

O insignes & iusti MARIÆ laudatores, imò verò ô peruersi calumniatores & inuidi nugatores, qui de MARIA quiduis fingendi nullum facitis finem, & ad lucem illius extinguendam omnem vestram operam studiumque confertis, & eam Virginem linguis maledicis insectamini, cuius laudibus nulla potest oratio par inueniri. Profectò maiorem illa quondam apud Iudæos, quàm apud vos, pueritiæ adolescentiæque suæ præclarè transactæ gloriam & commendationem est consecuta. Nec video sanè, quâ ratione isti despicabiliorem nobis MARIAM depingere, vel ignobiliorem vulgo exhibere possint, vtpotè quam adeò naturæ, fortunæ animique bonis propemodùm exuunt, imò vacuam & inanem statuunt, nihil vt in illa eximij quod intuentium oculos & mentes alliceret ac oblectaret, multorumque beneuolentiam ipsi conciliaret, reliquisse videantur. Quod autem hoc supercilium? quæ petulantia? quis in iudicando stupor? Pro sua isti fingunt libidine, quod nunquam probabunt, MARIAM obscuris natalibus ortam, velut terræ filiam, sic à primis annis vixisse, nihil vt egregij præ se ferret, vt obscura semper esset, vt neglecta passim atque contempta domi ac foris tantùm non exibilaretur, vt deniq; nulla illam prorsus gratia commendaret. Quis vnquam hactenus MARIÆ tam fuit acerbus? quis non sublimiora de illa & cogitauit & scripsit?

Non ferendam esse petulãtiam Nouatorũ Mariã studiosè deformãtium, ac tantùm non ridendam vulgò exponentium.

Probari nullo modo posse, quæ Nouatores Virgini eiusq; iuuentuti affingunt.

Vt enim omittamus, quod sacris literis toties expressum est, Christum ex Dauid esse semine: non esset autem, nisi MARIA ex eodem processisset; an non Gregorij Nysseni, Ambrosij, Damasceni, Metaphrastis, Nicephori & aliorum extant monumenta, quibus probare liceat, iamque antè nobis probatum est, generosam hanc Abrahæ filiã ex Regio & Dauidico stemmate traxisse genus, nec omninò tenuis fortunæ, spectatæ autem virtutis parentes habuisse, qui ambo iuxta præscriptum legis ob vitam bene actam præstantes fuerint & clari, tùm inter splendidos & genere nobiles connumerati? Præterea monstrauimus, MARIAM puellam à parentibus Deo consecratam, religiosè à teneris annis in templo educatam, in omni virtutum genere profeciisse, & scripturis diuinis, quod & Origenes cõfitetur, operam dedisse, neque solùm æqualibus, verùm etiam sacerdotibus præstantem & admirabilem visam esse: imò talem extitisse, vt sicut Ambrosius loquitur, eius vita omnium fuerit disciplina. Quarè si beati à Propheta censentur, qui Sanctos & timentes Deum glorificare studeant, quomodò isti non miseri & insulsi, adeoq; infœlices blaterones ac graculi habendi sunt, qui MARIAM Sanctorum decus omnium & lumen, eiusque pueritiam & adolescentiam sanctè & præclarè transactam, tam nequiter obscurant atque insidiosè deprauant?

Mariæ genus, parentes & institutionem primam aduersari Nouatorum figmentis allatis.

Pſal. 88. & 131. 1. Paral. 17. Eſaiæ 9. Libr. 1. cap. 3. & 4.

Lib. 1. c. 12. & 13.

In Euangel. Lucæ.

Li. 2. de virginibus. Pſal. 14.

Ridiculi & infœlices habẽdi, qui Mariæ vitã & dignitatem obscurare conantur.

Probat autem homilia Eusebio Emisseno inscripta (sicuti meminimus) hanc virginem nobilissimam hæredem, quæ fratribus careret, suis parentibus in hæreditatem vnicè succesisse, nec sine hæreditate esse potuisse, cui tam honesti nobilesque parentes obtigissent. Cui rei argumentum illud adiungit, quòd ex præscripto legis Iudæi prohiberentur hæreditatem suam abalienare, quam etiamsi vendidissent, tamen redeunte Iubileo recuperabant. Atq; huc spectat etiam Veterum traditio, quam scriptis Hieronymianis insertam suprà protulimus, MARIÆ parentes tam amplas facultates & fortunas habuisse, vt bona sua in tres partes distribuere solerent, vnam in

Homel. in Euangel. de natiuitate Mariæ. Lib. 1. ca. 4.

Lib. 1. ca. 4.

Mariam vnà cũ suis parentibus nõ adeò tenuis fortunæ fuisse, vt fingunt aduersarij.

Dei

Dei templum templiq́ue miniſtros, alteram in peregrinos & pauperes piè conferentes, tertiam verò ſibi ſuæq́; familiæ ſuſtentandæ reſeruantes. Quo loco de voluntariâ & laudabili Virginis paupertate nihil dicam. Nam & ſapiẽs norat, & religioſa volebat ſacris ſe myſteriis accommodare, inter quę arcanum illud Dei conſilium haud dubiè intelligebat, Meſsiam filium ſuum in ſancta paupertate naſci & educari oportere, vt vaticinium illud in Meſsiæ perſona prædictum impleretur: Pauper & in laboribus ego ſum à iuuentute mea. Sic enim ſupremo viſum eſt Numini, vt Chriſtus, qui dies erat, noſtra cauſa fieret egenus, & inde à primo ortu ſtultam mundi ſapientiam exemplo ſuo confunderet, nouumq́ue bonorum fortunæ contemptum doceret, ſuisq́ue voluntarium, vt paupertatis, ſic etiam crucis amorẽ in ſanctiſsimo illo corpore commendaret. Ergóne vel Chriſtum hac ratione vilem ac deſpicabilem faciemus? vel eius matrem tam abiectam ac ſordidam proclamabimus, vt illa etiam ante Chriſtum natum tantùm nõ omnium viliſsima, deſpectiſsima & extremè inops ancilla fuiſſe credatur? ſicut profani Nouatores liberrimè fingunt ac docent palàm; nimirùm vt ſcurrarum more conuicientur, & MARIAM contemnere doceant potiùs, quàm Euangelium fideliter interpretentur. Sed fortaſſè dicent, quòd ſe ancillam MARIA[a] ſemel atq; iterum appellârit. Quid tum poſtea? non vile, ſed magnificum nomen eſt, ſi quis cum [b] Paulo Apoſtolo Chriſti ſeruus, vel cum MARIA Domini ancilla dici mereatur. Nam eiuſmodi ſeruitus, quę totum hominem ſummo Deo vel Redemptori Chriſto addicit ac mancipat, non ex timore, ſed dilectione procedit, ſummamq́ue homini tùm libertatem, tùm nobilitatem conciliat. De hac ſeruitute, quæ filiorum & filiarum Dei eſt propria, [c] Rex Dauid gloriatur: Ego inquit, ô Domine ſeruus tuus, ob hãc [d] Moyſes Dei famulus toties nominatur: imo & [e] Chriſtus vniuerſorum Dominus ſerui nomine à patre ſuo inſignitur.

Mariæ paupertatem quam poſtea tenuit, voluntariam magis quam coactam videri.

Cur Chriſtum pauperem eſſe conuenerit.

Neque Chriſto neq; Mariæ vilitatem vllã adferre, quòd vitã pauperem ſibi delegerint.

a Lucæ 1.

b Rom. 1. 2. Corin. 1.

c Pſal. 115. d Hebr. 3. e Eſaiæ 49.

Mariam ancillam Domini rectè dici, & magna quidem cũ eius laude & gloria.

Summam ingenuitatis & nobilitatis laudẽ habet, ſeruum & ancillam Dei eſſe.

Veruntamen vt aliquem colorem ſuæ inducant audaciæ, ad MARIÆ verba prouocant, in quibus Lucas ταπείνωσιν poſuit: quę vox non humilitatis virtutem, ſed paruitatem atque contemptum deſignet. Reſpondemus, in ſacris literis perpetuum non eſſe diſcrimen, quo iſti cùm primis nituntur, inter hæc duo nomina ταπεινοφροσύνην & ταπεινότητα ſiue ταπείνωσιν, vt illud ſemper ad virtutem humilitatis tantoperè cõmendatam, hæc ad vilem tantùm conditionem, quæ abiectis perſonis conuenit, referantur. Notauit enim & Hieronymus, ταπεινοφροσύνην non pro virtute, ſed & pro vitio interdum accipi. Tum quòd ſiue ταπεινότης, ſiue ταπείνωσις, pro virtute dicatur, illuſtris ille probat ſententia Petri & Iacobi Apoſtolorum, ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν, hoc eſt, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Vbi expreſsè ταπεινότης τὴν ὑπερηφανίαν humilitatis virtus ſuperbiæ vitio aduerſatur, & è veſtigio ſequitur illud: ταπεινώθητε ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ. Pro quo ſic legit vulgatus interpres: Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis. Hîc bis habes poſitum nomen ταπεινὸς, & verbum ταπεινώθητε: vtrunq́ue non niſi ad veram humilitatis virtutem poteſt accommodari. Quis verò tam hoſpes in lingua Græca, vt ignoret, nomen illud ταπείνωσις, quo Deipara in ſuo cantico vtitur, à verbo illo ταπεινώθητε deriuari, ac proinde ad virtutem etiam rectè proprieq́ue referri? Quin & Chriſtus ipſe apud Matthæum ſe ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ, hoc eſt, corde humilem vocat, de perfecta nimirùm humilitate ac virtute ſentiens, quemadmodùm hunc locum veteres cum Origene interpretantur, adeoq́ue Loſsius ipſe interpretandum eſſe confirmat.

In epiſt. ad Algaſiam, quæſtione 10.

1. Petri 5. Iacob. 4.

Matth. 11.

Homil. 8. in Lucam. In explicat. Matth. 11.

Verumenimuerò vt maximè donemus aduerſariis, quod poſtulant, humilem hanc eſſe Virginis confeſsionem, quæ ſe vilem & abiectam ancillam à Deo reſpici dicat, vt nonnulli etiam veteres locum intellexiſſe videntur: non idcircò conſequitur, MARIAM à vulgo ſpretam & deſpectam, adeoq́ue miſeræ omninò ſortis ancillam apud ſuas vixiſſe, ſicut iſti ob vnam humilitatis voculã fabulantur, tragicè rem exaggerantes. Etſi enim fortunę bonis omnibus abundâſſet, & in ſummo ſemper honore vixiſſet, verè tamen hoc ipſum dictum ſibi ſumeret, ſeq́ue ancillam exiguam, & virtutis inopem fœminam profiteretur, eò quod diuini numinis maieſtatem ſibi ob oculos proponeret, certoq́ue ſciret, ad eius quidem collationem exiguum & vile videri, quicquid creatum extaret. Vnde Chriſtus quoq; dixit, Nemo bonus, niſi vnus Deus.

Nouatorum commenta non conſiſtere, licet MARIA vilis & abiecta fuiſſe concedatur. Quomodò Maria verè humilẽ & miſerã ſe potuit dicere,

Aliud

Digitized by Google

Aliud est sanè se ab hominibus neglectum & contemptum fateri, quemadmodùm Dauid canem mortuum & pulicem vnum apud Saul seipsum facit: aliud se, suaq; bona omnia coram Deo floccifacere atque contemnere, quo modo Cananæa se catellum, Abraham verò se puluerem & cinerem, sed & Dauid iumentum siue bestiam sese vocat. Imò iustorum hoc est proprium, vt iuxta Salomonis sententiam, in principio seipsos accusent, suamque indignitatem agnoscant ac apertè declarent: præsertim quando cum summa & æterna illa maiestate loquũtur, in cuius conspectu omnia quamlibet excelsa & illustria, parua & nullius ferè momenti, vel sicut Esaias inquit, quasi stilla situlæ reputantur. Neque propterea illi virtutibus & meritis destituuntur, sed potiùs quicquid boni habent extructum atq; comparatum, forti vallo muniunt, quum cor contritum & spiritum humiliatum (sacrificium Deo inprimis gratum) adiungunt, vt ita quid ipsi à natura sint, & secundùm Dei iustitiam esse possint, syncerè contemplentur. Hac studiosa sui deiectione, quæ cumprimis iustos ac electos decet, vanæ gloriæ arrogantiæque pestis grauissima, & filiis Adæ congenita profligatur, veraque & solida comparatur gloria, & ad pulcherrimum Christi exemplum, qui totius humilitatis magister sibi nõ complacuit, (vt Paulus affirmat) propius acceditur, ac demùm illi Euangelico præcepto paretur, quo ad cœlestes nuptias inuitati conuiuæ admonentur, vt in nouissimo loco sese collocent, ac potiores partes aliis deferant semper. Fecit hoc profectò Paulus, qui post acceptum Baptismum nullius sibi criminis conscius erat, & se multis tamen modis accusat, suam indignitatem à vitæ retroactæ criminibus exaggerat, seque minimum Apostolorum, & peccatorum omnium primum, siue maximum scribere non veretur. Quis autem propterea minoris Paulum faciat, illumque non potiùs extollat, sicut & seipsum ille sanctè gloriabundus aliquando extulit, primas quidem Dei gratiæ tribuens: Gratia enim Dei sum, id quod sum inquit, sed deinde huius gratiæ sese talem adiutorem & cooperatorem constituens, vt illustrem iustitiæ coronam à iusto Iudice Christo sibi suisque laboribus esse reddendam apertè significaret. Sic enim affirmauit: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex.

Marc. 10. 1. Reg. 24. Matth. 15. Genes. 18. Psal. 72. Prouer. 18. Esai. 40. Psal. 50. Matth. 11. Rom. 15. Luc. 14. 1. Tim. 1. 1. Cor. 4. 1. Cor. 15. 2. Tim. 4.

Piorũ est proprium, se magno studio coram Deo extenuare atq; deprimere.

Sancti quò magis seipsos deiiciunt, eò fiunt coram Deo sublimiores & laudabiliores.

Vtiliter boni sese humiliãt & deiiciũt coram Deo.

Paulus tantò præstãtior magisq; honorandꝰ, quò seipsum magis depressit.

Paulus aliquãdo gloriatur de corona iustitiæ sibi à iusto Iudice reddenda, quãtúmuis sese humiliet.

Iam verò vt ad MARIÆ causam redeamus, quòd illa se humilem facit, suamq; humilitatem à Deo respici dicit, non de humiliatione coacta, vel de afflictione ab aliis intentata, vt nugantur aduersarij, sed de humilitate volũtaria, siue sponte susceptа loquitur, quâ nimirùm seipsam coram Deo vilipendit, nihil præclari de seipsa sentit, & quicquid boni habet, eo se indignam reputat, ac infimæ ancillæ loco sese constituit. Atqui tantò illa nobis laudabilior ac sanctior debet existimari, tantoque coram Deo & Angelis eius sublimior tunc est habita, quò ipsa iam in Dei matrem electa, se virtutis ac meriti egentiorem, diuinaq; gratia indigniorem reputaret. Quid enim sapientius, quid præclarius ac sanctius ab illa dici agique poterat, præterquàm vt diuinis tot donis cumulata, & magnificis ornata titulis, ad summumq; humanę fœlicitatis gradum assumpta, seipsam velut ignoraret, suasque dotes omnes tanto studio tegeret? Hinc adeò se vilem & exiguam non heram ac matrem, sed ancillam Domini vocat, nihilque in se boni ac præclari suspicit, sed solam imbecillitatem & tenuitatem suam agnoscit & ponderat, atque ita soli autori Deo, laudem & gloriam omnium munerum benefactorum & meritorum, ascribit.

Maria quomodo suam humilitatem à Deo respici cõfiteatur, tantoq; magis laudari mereatur.

Mirabilis Mariæ prudentia modestiaque.

Quis verò nisi stupidus & emotæ mentis homo, inde iam colligat, realem, vt sic dicam, bonorum omnium vacuitatem & inanitatẽ in MARIA fuisse, nullum vsum liberi arbitrij, nullas virtutes & actiones eius ad Dei gratiam accipiendam, conseruandam & augendam concurrisse, sed eandem tantùm nõ stipitem & truncum permansisse, vt suo duntaxat respectu & fauore illam Deus dignaretur? Huc enim cum suis tendit Lutherus, ad obscurandam Virginis dignitatem omnia conferens: quasi hoc demùm sit Dei gloriam asserere & illustrare, illis MARIÆ virtutibus, actionibus & meritis, quæ gratiæ tamen diuinæ innituntur, vim, efficaciam & laudem omnem detrahere, ac demùm per solam fidem imputatiuè iustam & beatam illam pronunciare. Quod profectò nihil est aliud, vt breuiter dicam, quàm MARIÆ verba sanctè dicta sacrilegè deprauare, & à germano verborum horum sensu discedere, quem Euthymius doctè

Aduersarios falsò colligere Mariæ vilitatem, & meritorum vacuitatem.

Quid Lutherus eiusque socij spectent & venetur maximè in hoc argumento.

In explicatione Cãtici Magnificat.

Digitized by Google

doctè quidem his verbis expreſsit. Humiliat ac deprimit ſeipſam beata Virgo, indignam ſe exiſtimans tanto dono ſuo. Vel etiam id facit ob humanæ naturæ exiguitatem, ſi ad altitudinem & ſublimitatem diuinæ naturæ comparetur.]

Quicquid ergo aut ludant, aut fingant Nouatores in verbo ταπείνωσις, quo hîc vſus eſt Euangeliſta, alterum è duobus fateantur neceſſe eſt, nimirùm ταπείνωσιν aut pro humilitatis virtute hîc poſſe accipi, aut ſi ad cuiuſdam exiguitatis vel tenuitatis propriæ confeſsionem referatur, ne tum quidem à vera virtutis ratione, qua ſeipſum homo quamuis bonus & iuſtus, coram Deo abiicit, quæque Chriſtiana humilitas dicitur, debere diſiungi. Priorem ſenſum non modò ſequitur, ſed etiam diſertè defendit Origenes, autor è Græcis vetuſtiſsimus, quem Ambroſius toties æmulatur, dum in hunc modum ſcribit: In quam humilitatem MARIÆ reſpexit Dominus? quid habet mater Saluatoris humile atque deiectum, quæ Dei filium geſtabat in vtero? Quod ergo dixit. Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, tale eſt, quaſi dixerit: Reſpexit in iuſtitiam ancillæ ſuæ, reſpexit in temperantiam, reſpexit in fortitudinem atque ſapientiam. Dignum quippe eſt, vt virtutes reſpiciat.] Ac iterum: Reſpexit Deus in humilitatem beatæ MARIÆ: propterea fecit illi magna qui potens eſt.] A quo ſenſu Origenis non diſcedit autor veteris homiliæ, quæ tot ſæculis in Eccleſia recitatur, ac de præſenti loco ſic diſſerit: Hæc Virgo glorioſa beatam ſe dici ab omnibus generationibus manifeſtat, eò, quòd eius humilitatem Deus reſpexit. Nam ſubdit: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicēt omnes generationes. O verè beata humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cœlos innouauit, mundum purificauit, Paradiſum aperuit, & hominum animas ab inferis liberauit. O, inquam, verè glorioſa MARIÆ humilitas, quæ porta paradiſi efficitur, ſcala cœli conſtituitur. Facta eſt certè humilitas MARIÆ ſcala cœleſtis, per quā Deus deſcendit ad terras. Quia reſpexit, inquit, humilitatem ancillę ſuę: ecce enim ex hoc beatam me dicēt omnes generationes. Et quid eſt dicere, reſpexit, niſi comprobauit, & placuit ei humilitas mea? Vnde per Prophetā Dominus dixit: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & humilē, & trementem ſermones meos? Hinc Dauid Domino dicit: Quia reſpexiſti humilitatem meam, ſaluaſti de neceſsitatibus animam meam. Multi ſiquidem videntur in hominum conſpectu humiles eſſe, vt ab eis beatificentur: ſed eorum humilitas à Domino non reſpicitur, quia falsò & nō verè de humilitate gloriantur.] Quæ oratio ſiue Auguſtinum, cui paſsim aſcribitur, ſiue alium autorem habeat, non obſcurè teſtatur, nec leuiter probat de humilitatis virtute Lucam ſcribere, illamque in MARIA eximiam floruiſſe, ac Deo inprimis gratam, nobisque ſalutarem fuiſſe.

Aduerſarij à duobus alterum fateri habent in huius loci interpretatione.

Homel. 8. in Lucam.

Græcus autor Origenes humilitatem hoc loco pro vera virtute accipit, & accipiendā docet.

Serm. 2. de aſſumptio. Virginis in Auguſtin.

Mariæ humilitas quātum boni attulerit.

Mariæ humilitas eſt ſcala, per quam Deus ad terras deſcēdit.

Eſaiæ 66.

Pſal. 30.

Non omnis humilitas reſpicitur à Deo.

Contendunt iſti, velut quod MARIA loquitur, eius ſit fœminæ confeſsio, quæ ſuam infimam ſortem vel explicat, vel deplorat. At longè aliter Bedæ & Bernardo viſum eſt, qui teſtimonium hoc de virtute ſibi ſanctè gratulanti ac gaudenti Virgini tribuunt, cùm exultaret illa in Spiritu ſancto. Sic enim Bernardus: MARIA inquit, virginem ſe oblita, gloriatur de humilitate.] & mox præſentem locum adducit, in quo non plorantis, aut trepidantis, ſed gaudentis verba iubet obſeruari. Beda verò ſic diſſerit: Cuius humilitas reſpicitur, rectè beata ab omnibus cognominanda gratulatur: ſicut è contrario cuius ſuperbia deſpecta condemnatur, Euæ, id eſt, Vę ſiue calamitatis nomine mulctata tabeſcit. Decebat enim, vt ſicut per ſuperbiam primæ noſtræ parentis mors in mundum intrauit, ita denuò per humilitatem MARIÆ vitæ introitus panderetur.] Id verò mihi ab Auguſtino videtur acceptum, qui MARIAM humilem cum Eua ſuperba comparat, quando ita ſcribit: Eua propter ſuperbiam abiecta, MARIA propter humilitatem electa: ſuperbam Deus deſpexit, & humilem reſpexit; id quod ſuperba perdidit, humilis recepit. Ideò ait: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.] Idelphonſus ante nongentos annos perſpicuè dixit, hanc MARIÆ vocem mira deuotione plenam & admirabilem Philoſophiam eſſe, quâ Virgo ſuam humilitatem, nullamque virtutem aliam magis à Deo reſpici confeſſa eſt: ideoque exaltatam ſanctam Dei genitricem, tùm quia humilis inuenta, tùm quia ineffabiliter gratia repleta ſit. Ac Bernardus quidem locum eundem non aliter quàm de humilitatis virtute dictum accipit, & crebrò interpretatur: nec dicere dubitat, quod ancillæ ſuæ humilitatem potiùs quàm virginitatem reſpexerit Deus, placuiſſe illam quidem ex virginitate ſed ex humilitate concepiſſe filium.

Bernardi & Bedæ teſtimoniis, locꝰ præſens ad virtutem humilitatis pertinet.

Homel. 1. ſuper Euangel. Miſſus eſt.

In c. 1. Luc.

Per ſuperbiam Euæ mors, per humilitatē Marię vita in mundū ingreditur.

Super Magnificat.

Serm. 2. de Aſſumptione virginis.

Homel. 1. de Laudib. Virginis.

Tùm

Testimonia Ruperti & Ansberti de Mariæ humilitate.

Tùm Rupertus Tuitiensis eandem sententiam sæpe producit, & singularem MARIÆ humilitatem inde cõfirmat, quam veluti nardum fragrantem & odoriferam, Rex æternus de accubitu suo senserit & respexerit, eaque fuerit valde delectatus. Sed & præcipuam MARIÆ pulchritudinem fide & humilitate metitur, illamque beatam ex humilitate prædicari, præsenti loco comprobat, ac eandem Virginem humilium Reginam appellat. Neque vulgaris est autor Ambrosius Ansbertus, qui ante sexcentos annos scripsit commentarios in Apocalypsin, & de proposita sententia sic disseruit: Ad humilitatis diuitias autor omnium diuitiarum discipulos inuitabat, cùm diceret: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: His locupletata fuerat beata Virgo quæ dicebat: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Cum itaque MARIA virgo ideò beata credenda sit, quia sine humano semine ex Spiritu sancto cõcepit: quia Dei filium hominem factum, intemerata virginitate mundo edidit: radicem tamen beatitudinis suæ ipsa solerter inspiciens, ait: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ac si diceret: Quia humilitas vera præcesserit, quæ Dei filium ad habitaculum carnis meæ inuitaui, quę Spiritum sanctũ ad munditiam cordis mei attraxit, vt Verbi carnem cum Verbo & Patre in visceribus meis formaret, propterea beatitudinis nomen in cunctis generationibus ipsa promerui. O quantum meruisti, ô quantum beata humilitas in sacra virgine valuisti? Quid enim in sacra Virgine meruisti, nisi vt Deũ homini coniungeres, vt Verbum carni vnires?] Non quòd eruditus hic autor humilis MARIÆ meritis tantum tribuat, vt ipsa de condigno, sicut in scholis loquuntur, Verbum carnem, & se Dei parentem fieri promeruerit, sed singularem Virginis humilitatem ita commendat, per quam Virgo præcipuè ad supernaturalem sui eleuationem, quâ Dei mater facta est, disponebatur, sicut Dionysius Rickelius interpretatur. Clementer enim illam respexit Deus per approbationem & acceptationẽ, sicut & alibi per Prophetam loquitur Deus: Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos? sicut hæc verba Eusebius Emissenus ad præsens institutum adducit. Etenim propria scripturæ phrasis est, vt quæ probat & grata in hominibus habet Deus, ea respicere dicatur. Respexit igitur ad Abel & munera eius: ad Cain autem, quem iustè oderat, & ad munera illius nõ respexit. Vidit opera Niniuitarum & misertus est eis. In eundem sensum dixit sancta Iudith: Humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

Libr. 1. in Cantica.

Libro 2. in Apocalyps. Ioannis.

Matth. 11.

Luc. 1.

Quomodò Maria suam humilitatem respici profiteatur, & quo fructu.

Ingẽs meritum humilitatis Marianæ.

Li. 3. de laudibus Virginis Artic. 17.

Esaiæ vlt.

In Enangeliæ sextæ in Aduentum.

Genes. 4.

Ionæ 3.

Iudith. 9.

Respicit Deus quæ approbat in homine.

Nouatores omninò pugnare cum veterũ sententia.

Etiam Lodouicus Viues aduersarios coarguit, Mariæ humilitatẽ prædicans.

Nõ sine Dei iudicio circa Mariæ humilitatẽ Nouatores hallucinantur.

Cur aduersarij veram humilitatis virtutẽ hîc nolint agnoscere.

Quæ Patrum testimonia (nolo enim pluribus, quæ passim extant, onerare Lectorem) aduersariorum imperitiã, aut potiùs malignitatem non obscurè coarguunt, quòd mordicus negent, Deiparam hoc loco à virtute posse laudari, quodque MARIÆ humilitatem vt Deo valdè gratam, sic ipsi Virgini meritoriam, nobisque salutiferam fuisse nullo modo concedant. Quoniam verò Lodouicus Viues, licet ex recentioribus huius æui scriptoribus vnus, non vulgari apud multos autoritate pollet, longè is quoque reuerentiùs, quàm aduersarij de matre Domini sentit ac scribit. MARIÆ modestia, inquit, & moderatio animæ, quam humilitatem vulgò dicimus, tanta illa fuit, vt cùm omnia illi contigerint maxima atque amplissima, nihil tamen fuerit, quod illam animo extolleret, quod ei spiritus faceret, nobilissima puella, quæ in Stemmate quatuordecim Reges & Iudices Israelis computabat, ditissima orta parentibus, ditata etiam à Magis, formosissima, ingeniosissima, doctissima & sapientissima.] Hæc profectò vt rationi sunt consentanea, sic planè cum noua istorum opinione pugnant, qui MARIAM adeò vilem & abiectam, adeoq; tantùm non stercorariã nobis inducunt, eaque omnia ex eo duntaxat probant fundamento, quoniam ancillam humilem se ipsa pronunciauit. Quid verò si certo & iusto Dei iudicio factum sit, vt homines à vera & Euangelica humilitate remoti, & carnis iudicio multùm inflati, nec MARIÆ humilitatem agnoscant, & circa illam humilium Reginam, sicut Rupertus appellat, miserè hallucinentur? Quicquid autem de tantæ personæ vilitate confingant, non malè quidem illud talibus autoribus congruit, qui pro Euangelico defendunt dogmate, gratiam & iustitiam credentibus non inhærere, sed à Deo tantum modò imputari. Igitur astuti homines studiosè cauere videntur, ne MARIÆ humilitatem Deo tantoperè

perè gratam, & ipsi personæ, vt diximus, meritoriam extollendi aliquam nobis occasionem relinquant, néue credamus, tantam virtutem quicquam ad id valuisse, vt Maria Messiæ Deique Mater dignior constitueretur, & constituta à veteribus prædicaretur. Pius autem animus non nisi sanctissima cogitare, & honorificentissima loqui potest de illa, quam & corpore & animo nobilissimam descripserunt Euangelistæ, quam porrò Archangelus non suo tantùm, sed etiam sanctissimæ Trinitatis nomine officiosissimè salutauit, ad cuius prætereà venerabilem præsentiam sanctissima Ioannis mater non parùm expauit, quam insuper ipse Christus Filius & viuens & moriens haud vulgariter honorauit, & quæ demùm post filium summam, & sibi cum alio nullo communem gratiam & gloriam apud Deum Omnipotentem inuenit, obtinuit retinuitque.

Exempla Euangelica de Maria inprimis honoranda & prædicanda nos admonent.

CAPVT OCTAVVM.

DE VERA virtute humilitatis, quæ Matrem Domini maiorem in modum commendet ac illustret, sæpeq; ac multum in illa nobis considerandæ sit.

QVONIAM de humilitate fermo susceptus est, tantæque virtutis mentio in sacris literis frequens incidit, quæ nostram Virginem cumprimis illustrat, non possumus committere, quin hoc loco de illa paulò fusiùs disseramus. Ac primùm Bernardus acutè dixit: Humilitas iustificat nos, & non humiliatio. Vtrumque nomen confundunt Aduersarij, dum MARIAM, vt diximus, humiliatam potiùs, quàm verè humilem fuisse fingunt. Et ne quenquam offendat nominis amphibologia, prudenter Veteres humilitatem cordis pro virtute ipsa dixerunt, Christus paupertatem Spiritus appellauit, eamque de hominis beatitudine differens, primo loco collocauit. Etenim humilitas, primus in mundum Christi ingressus, primus nostræ Religionis introitus, ipsumque sanctitatis omnis fundamentum est, vt loquitur [a] Cyprianus: Virtutum hoc caput & inexpugnabilem fortitudinem, [b] Ambrosius vocat, [c] Hieronymo autem humilitas, præcipua conseruatrix, & quasi custos quædam virtutum dicitur. Nec falluntur, qui eam Christi virtutem absolutè nuncupant, quod ille cùm inde ab æternitate maximus esset, post hominis naturam assumptam, per humilitatem sese ministrum & infimum, atque (sicut ipse vocat) [d] ministrum omnium fecerit: nulla etiam virtute, vt apparet, siue ad agẽdum, siue ad docendum omni vita magis delectatus, nimirùm vt eam mortalium omnium, siue magni siue parui essent, animis altissimè infigeret, infixamque stabiliret. Nihil enim est charius humilitate, nihil acceptius modestia, nihil perosius gloria & studio hominibus placendi, vt planissimè dixit Tertullianus. Hæc humilitas Christianorum & piorum est propria, quum ethnici etiam nomen ignorent, rem verò hæretici semper excutiant, vt qui superbi mente cordis sui, sicut [e] MARIA loquitur, Ecclesiæ vnitatem simplicitatemque contemnant, & contra [f] præceptum Apostolicum alta sapere, neque humilibus consentire gaudeant. Vnde Augustinus non aliam nisi superbiam, quæ humilitati potissimùm aduersatur, omnium hæreticorum matrem esse definit. Nulla demum virtus est, quæ Christianam vocationem & Deo & hominibus æquè commendet, quæque credentes in officio magis contineat, vt aduersùs Pharisaicam iustitiam omnemque hypocrisin se fortiùs tueantur. Igitur præclarè ab Augustino dictum accepimus: Non aliam tibi ad capescendam & obtinendam veritatem viam munias, quàm quæ munita est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquàm Deus, videt infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hæc dicerem. Non quod alia non sint præcepta, quæ dicantur, sed nisi humilitas omnia, quæcunque benefacimus & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita quàm intueamur, & apposita cui adhæreamus, & imposita, quâ reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia. Vitia quippè cæterain peccatis, superbia verò

Serm. 34. in Cantic. & Tractat. de grad ib. humilit.

Matth. 5.

Humilitas iustificat, non humiliatio.

Humilitas cordis, & paupertas Spiritus, veram humilitatẽ designant.

a Serm. de natiuitate Christi.

b Lib. 10. epist. 84.

c In epistol. ad Celãtiã.

d Matt. 20.

Quomodò Christus nobis humilitatem commendet.

Christi virtus humilitas cur dicta.

e Luc. 1.

f Rom. 12.

Humilitas propria Christianorum, ethnicis ac hæreticis aliena.

Li. 2. de Genes. contra Manich. c. 8

Lucæ 18.

Hæresum & hæreticorum mater superbia.

Epist. 56.

Humilitas ab Augustino præclarè laudata, vt quæ sit omnibus vbiq; necessaria.

Superbia etiam in rectè factis timenda.

Digitized by Google

etiam in rectè factis timenda est, ne illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur.] Quod ergo Græcus orator Demosthenes in arte dicendi valere putauit, vt primas, secundas, & postremas tribueret pronunciationi, id Euangelicus doctor Augustinus ad Christianam humilitatem accommodauit, quæ tantum ad benè beateq; viuendum homini conferret, vt veræ sapientiæ & salutis humanæ initium, medium ac finem hac vna virtute metiri fas sit.

Quantum Demosthenes pronunciationi, tantum Christianæ humilitati meritò tribuit.

Exempla verè humilium.

Sed enim quid ego tàm multis de Christiana humilitate? quam verbis ornare facilimum, in [a] Dauide, [b] Baptista, [c] Paulo, [d] Publicano monstrare non laboriosum, cuius specimen præ se ferre nec ab hypocritis alienum, virtutem verò ipsam præstare difficilimum semper fuit. Atque vtinam ad nos minimè pertineret, quod iampridem de suo sæculo questus est Theophylactus: Nostra humilitas, quam plæriq́ue præ se ferunt, si verum fatebimur, inquit, non est ταπεινοφροσύνη, id est, humilium rerum affectus, sed potiùs ταπεινορρημοσύνη, id est, in verbis tantùm & linguæ consistens humilitate.] Pium profectò illius votum fuit, qui aliquando in hanc vocem erupit: O si superbiæ Spiritus minueretur in nobis, & ipsa paupertas, ipsa diminutio Spiritus, nunquam perituras humilitatis nobis adferret diuitias. Quid enim boni non haberet, qui humilitatis Spiritu elationem calcauit?] Et alius cùm perpaucos verè humiles reperiret, non minùs religiosè precatus est: Vtinam fratres mei, vtinam nos illam haberemus humilitatem in peccatis, quam verè sancti habuerunt in virtutibus suis.] Qualis autem humilitas verè piis sanctisq́ue congruat, non est huius loci disserere, sed breuiter tamen ex Cassiano colligi potest, apud quem præclara hæc Abbatis Pyamonis extat oratio: Vera est cordis humilitas retinenda, quæ non de affectata corporis atque verborum, sed de intima mentis humiliatione descendit. Quæ tunc demum euidentissimis patientiæ suæ fulgebit indiciis, quum quis non ipse de se crimina ab aliis non credenda iactauerit, sed ab aliis sibimet arroganter ingesta contempserit, & irrogatas iniurias mansueta cordis æquanimitate tolerauerit.]

a 2. Reg. 6. & 24.
b Matth. 3. & Ioã. 1.
c 1. Cor. 15 & 1. Tim. 1
d Luc. 18.
In cap. 1. epist. priòris ad Timot.

Præstare humilitatem difficilimum semper.

Humilis omnia ferè bona possidet.

Ambrosius Ansbertus lib. 2. in Apocalypsin.

Guericus serm. 4. de Purificat. Virginis.

Quale officium sit verè pfectęq; humilitatis.

Collat. 18. cap. 11.

Ego verò hanc raram, insuetam difficilemq́ue virtutem si in Sanctis vllis, tùm in Maria sic eluxisse dixerim, vt nihil ferè admirabilius in ea reperiatur, quæ nec omnium siue prima, siue domina effici potuisset, nisi omnium ancillam & nouissimam se priùs ipsa fecisset. Quarè cum Bernardo ingenuè profitemur: MARIA quantò maior erat, humiliaret se non modò de omnibus, sed & præ omnibus. Meritò facta est nouissima prima, quæ cùm prima esset, omnium sese nouissimam faciebat. Meritò facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillam.] Ac meritò quidem tantum ex hac virtute decoris nostræ accedit Virgini, quantum & probri & infœlicitatis prima illa Eua, quia superba, meruit & accepit. Vnde sicut per huius superbiam mors in mundum intrauit, ita per illius humilitatem, si Bedæ fidem habemus, veræ vitæ introitus panditur. Deinde tàm mitem & humilem Dominum paritura, nónne sancta humilitate, sine qua virtutes omnes flaccescunt & concidunt, inprimis debuit insigniri? Magnum sanè, quia Virgo: magnum, quia mater: maius, quia vtrunque: maximum, quia vnigeniti Dei & Creatoris omnium parens existit. Maius adhuc, quòd cum tanta sit, nihil sibi, sed soli gratiæ tribuit omnia. Hæc demum humilitas perfecta est iustitia Chrysostomo teste. Etenim quò cæteris gratiæ donis ditior, & dignitate sublimior, eò iuxta suam existimationem inferior ac humilior semper inuenta est. Prodigiosa verò humilitas, vt quidam dixit, tantæ agglomerata virtuti: gratia super gratiam, decor super decorem, humilitas virtutibus cumulata. Celebrentur ergo Sancti alij, & singulari humilitatis pręconio decorentur: an verò illis, vnde subinde lugerent & plorarent in vita defuit? quum & à lege membrorum diuexarentur, & in medio cursu non rarò offenderent, variisq́ue næuis subinde, quum contra hostes pugnarent, inficerentur, vt meritò cum Apostolo Paulo ingemiscerent, seq́ue verè humiliarent. At longè his omnibus MARIA præstitit, tantis diuinæ gratiæ præsidiis corroborata, & vndiq; communita, vt nihil fœdum, deforme, lubricum, vel cum aliqua leuis etiam peccati contagione in illa coniunctum, sed candida, splendida, pura & heroica omnia reperirentur. Eoq́ue rarior magisq́ue stupenda illius humilitas, quæ cùm tota pulchra foret, ac plena gratia, ex tam sublimi virtutum fastigio seipsam quasi deiicere, atque in summum honorem euecta, se in suis oculis exiguam reputare

In serm. de verbis Apocalypsis: Signum magnum.

Vera humilitas in Maria elucet maximè, & quã ob causam.

In Lucam cap. 1. circa Canticum Magnificat.

Matrẽ Domini humilitate præstantem esse decebat.

Prodigiosa humilitas agglomerata virtuti.

Sanctorum humilitas multũ cedit Marianæ humilitati, si vera fiat collatio.

Rom. 7.

sæpè

Digitized by Google

sæpe multumque consueuit. Hæc vna virtus illius alias, sicut multas gemmas vna pretiosissima & fulgentissima, præcellit, ac quemadmodùm iubar solis, paruos stellarum igniculos obruit & obscurat.

Piorum est in Mariæ humilitate, quàm hæretici oppugnãt sanctè gloriari.

Non habent sanè Aduersarij, cur MARIAM in ordinem redigant, eamque præ aliis, vilem, abiectam contemptam ancillam videri velint, dicto nimirùm Euangelico, vt ostendimus, abutentes. Habemus autem nos, quamobrem de sancta & magnifica eius humilitate gloriemur, illamque nobis & orbi admirandam & laudandam & imitãdam sedulò proponamus. Quid enim, obsecro, in MARIA tàm eximium & rarum contemplari possumus, vt dicere cœperamus; quàm quòd in omni virtutum profectu singularis & magna, se magnam ipsa nesciuit, se studioſè depressit, nihil elati præ se tulit, verbis autem & exemplis verè ancillam Dei sese perpetuò declarauit? Eius rei præclarum specimen præbuit in suo cum Gabriele colloquio, adeò non altum sapiens, vt etiam salutationem Angelicam honoris plenam refugere, ac suspectam habere videretur. Igitur quæ in Dei oculis talis & tanta erat, vt Angelica legatione honoraretur, ac totius adorandæ Trinitatis nomine plena gratia, & inter alias fœminas omnes benedicta per Archangelum salutàretur, non laude propria delectatur, non inani lætitia dissoluitur, non blandis subrepentis arrogantiæ stimulis agitatur, nec vanæ gloriæ sensu vllo tangitur, sed laudata turbatur, seque & legantis beneuolentia, & legati officio, & salutationis præstantia prorsus indignam arbitratur. Etenim se statim deiiciens ac nihili reputans, ita dicere voluisse videtur: Vnde hoc mihi, vt mittat ad me summa & æterna illa maiestas? Vnde mihi, vt veniat Angelus Domini mei ad me, atque hâc tanta verborum dignitate compellet ac ornet ancillam? Deinde cùm ex eodem Gabriele dictum audisset: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei, seque iam Conditoris sui Matrem electam intelligeret, non alio, quàm obsequentis ancillæ nomine seipsam appellat, atque nihilo sublimius ab aliis proculdubiò voluit existimari. Vide humilitatem, vide deuotionem, inquit Ambrosius, ancillam se dicit Domini, quæ Mater eligitur, nec repentino exaltata promisso est: simul ancillam dicendo, nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quæ faceret quod iuberetur.]

Quomodò Maria suæ humilitatis primũ specimen dederit, cum Angelo colloquens.

Lucæ 1.

In Lucam cap. 1.

Alterum exemplum humilitatis, quod Maria in ædibus Zachariæ mõstrauit.

Cumque iam Mater Dei esse cœpisset, ad ædes Zachariæ nec vocata, nec expectata proficiscitur, suum in gratulando officium, & in ministrando obsequium maiori minori ipsa sponte offert, multisque mensibus cupit exhibere. Vbi à Cognata insigniter quidem prædicatur, vt tanta virtus diutiùs latere non posset: sed vel inuita suas laudes efferri sustinet, ac patefactum mysterium, suamque dignitatem, quantùm potest, virgineo illo pudore contegit, seque sub potenti manu Dei humiliat vehementer. Proinde simulatque dicendi & laudandi finem cognata facit, mox illa omnem laudem & gloriam in solum Deum refert, omnesque animæ suæ vires in Hymnum decantandum gratulanter impendit, nec minùs humili, quàm ardenti oratione Dei magnalia confitetur; quasi dicat: Magnificas tu quidem Elizabeth Domini matrem; sed Magnificat anima mea Dominum. Testaris in voce mea filium tuum præ gaudio exultasse: sed exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo. Tu me Domini matrem inter mulieres benedictam & fide beatam elata voce prædicas: ego de his aliisque beneficiis nihil mihi arrogo, sed bonorum omnium fonti gratias ago, quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Humilis Virgo Cæsari se subditã profitetur, censum pendit, ideoque; cum sponso in Bethleem proficiscitur. Nec irascitur aut offenditur, se partui proximam, omnium ædibus ac hospitiis excludi, se in partu & obstetrice & nutrice aliisque famulantium obsequiis priuari, vt sibi sola debeat ministrare. Quid illius cunis & puerperio simplicius? quæ alieno stabulo & vili præsepio cõtenta, & vix à pecudum pastoribus abiectissimis visitata, diuinum illum partum & puerperium sacrum absoluit, quæ triste posteà exilium subiit, quæ tot cruces & ærumnas non humili, minùs quàm forti animo perpessa est? Quid porrò aliud, quàm singularem redolet humilitatem, cùm post expletum puerperij tempus in ædem sacram cum aliis immundis & expiandis puerperis se contulit, & pauperum hostiam obtulit, seque fœminis & matribus aliis Iudaicis vltrò annumerauit? Eôdem spectat, quòd se fabro desponsari, ab eoque; gubernari non grauatim passa sit: quòd cum eodem ma-

Lucæ 1.

Tertium humilitatis exemplũ Maria parituræ, & post partum præbuit.

Lucæ 2.

Quartum, humilitatis exemplũ Maria ipsa purificatione declarat.

Quinto humilis Maria erga Ioseph extitit.

Lucæ 2.

Digitized by Google

nibus laborare, victumque quotidianum sibi & filio quæritare, vt [a] Basilius comprobat, non abnuerit: quod coniugem suum iure maritali sibi præponens tanti æstimârit, quanti vlla vxor suum æstimare coniugem potest. Huic demum adhæsit ac paruit fideliter, siue in Bethleem pendendi census, siue in Ægyptum fugæ causa proficiscendum, siue in Galilæam Herode iam mortuo redeundum, siue alibi demorandum esset. Vnde cùm filium diu & dolenter quæsitũ in templo reperîsset, Ioseph um etiam sibi anteponit, eumque propter fidem coniugij Patrem filij, quem aliôquin sola de Spiritu sancto conceperat, vocare dignatur: Ecce, inquit, Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Increduli & abiecti erant fratres Domini siue cognati, & his tamen se libenter adiungit, cum his ipsis ad Christum concionantem accedit. Nuptiis interest, sed vocata venit, ne pauperes amicos contemnere, & in humilitatis leges peccare videretur.

a De cõstitutionibus Monast.

Matth. 2.

Luc. 2.

Sextò humilis Maria erga Cognatos & pauperes.

Matth. 12. Ioan. 2.

Mariæ humilitas etiã in eius sermone atque silentio conspicitur.

Vbi non excutiemus verba singula, quæ si Euangelium perlustremus, sexies aut septies magno certè iudicio MARIA prolocuta est. In his videas summam eius humilitatem cum pari verecundia prudentiaque coniunctam. Dei Mater facta, omnibusq; prælata fuerat: diuinum mysterium in suo vtero celebratum nouerat: & religiosè tamen tacet arcanum, quod neque Ioseph, neq; Cognata, neque Zacharias, neq; quisquàm alius ex illa vel disceret, vel audiret. O humile silentium, quod illi fuisset perpetuum, nisi tantã gratiam & Emmanuelis præsentiam Deus ipse mirabiliter prodidisset, atque per eius cognatam plærisque propalâsset. Coacta demum, pertinacis sanctique silentij pondus rumpit, & non nisi sermones Dei loquitur, magna vbique verborum grauitate seruata. Intelligebat certè secretorum Dei conscia Prophetissa, quàm minimè sit homini tutum à sancta humilitatis via deflectere, & illum offendere, qui dispergit superbos mente cordis sui, quique deponit potentes de Sede, & exaltat humiles, quemadmodùm ipsa testatur. Quàm pulchrè autem & commodè in humilitatis schola profecit, cui totius humilitatis magister domi tot annos alendus, & quotidie audiendus obtigit, cuius prætereà solo conspectu toties de hac virtute admoneri potuit, quoties magnum illum Deum in suo paruulo & adolescente & iuuene filio, vtpotè hypostaticè vnitum, cum fide spectauit, tractauit, amplexa est? Poterat vtique Christi sequens exemplum, aliquando sanctè gloriari, & in Spiritu sancto exulre, præsertim quum filium haud sine singulari autoritate docentem audiret, & multa miracula patrantem cerneret, magnosque negotij Euangelici successus intelligeret. Sed enim rebus huiusmodi lætis tristia multa permiscebantur, quæ gladium à Simeone prædictum in mentem illi reuocabant, nec minorem humilitatis quàm patientiæ præstandæ ansam præbebant, nimirùm impiorum cæcitas, Iudæorum ingratitudo, Pharisæorum inuidia, æmulorum obtrectatio, magistratuum iniustitia, Iudæ perfidia, discipulorum inconstantia, tortorum immanitas, crucis acerbitas, ac demum filij morientis, quem vita ipsa chariorem habebat, aspectus longè miserrimus & acerbissimus.

Maria tùm verbo tùm exemplo, docuit humilitatem.

Magna occasio Mariæ fuit in perfecta humilitate proficiendi.

Matth. 11. Luc. 10.

Etiam in lætissimis rebus à Christo gestis Maria data est occasio humilitatis exercitãdæ

Luc. 2.

Quid multis? Humilem, verecundam, simplicem Virginem matrem in Euangelio descriptam, nobisque propositam reperimus, quæ cum elationis & præsumptionis Spiritu, cumque loquacitate & vanitate commune nihil habuerit, sicut [b] Bernardus duplici confirmat exemplo. Primùm enim foris stabat, inquit, quærens loqui filio, neque tamen materna autoritate aut sermonem interrupit, aut in habitationem irruit, in qua filius loquebatur. Deinde MARIA toties filium audiuit non modò turbis loquentem in parabolis, sed & discipulis seorsum regni Dei mysteria reuelantem: vidit miracula facientem, vidit deinde in cruce pendentem, vidit expirantem, vidit resurgentem, vidit ascendentem. Sed in his omnibus quoties verecundissimæ Virginis, quoties pudicissimæ turturis vox memoratur audita? In omni textu, inquit, quatuor Euangeliorum, si benè meminimus, non nisi quater MARIA loquens auditur. Primò quidem ad Angelum, sed cùm iam semel atq; iterum allocutus eam fuisset. Secundò ad Elizabeth, quando vox salutationis eius Ioannem exultare fecit in vtero, & eam magnificantem MARIAM, ipsa magis Dominum magnificare curauit. Tertiò ad filium, cùm iam esset duodecim annorum, quod ipsa & Pater eius dolentes quæsissent eum. Quartò in Nuptiis ad Filium & ministros.] Rectè quidem isthæc Bernar-

b In serm. Signũ magnum.

Duobus exemplis humilitatẽ Mariæ Bernardus cõprobat.

Matth. 12.

Ad quadruplices personas Maria tantùm loquitur in Euangelio.

Cant. 2.

Luc. 1.

Luc. 2.

Ioan. 2.

Digitized by Google

Bernardus, vt nobis Matrem Domini verè pleneque humilem & manſuetam oſtendat, ac matrem à filio haudquaquàm degeneraſſe, ſed filium potiùs matris indolem ac naturam expreſsiſſe declaret, quando é re noſtra futurum erat maximè, vt in vtroque ſexu perfectæ tùm humilitatis, tùm manſuetudinis magiſtrum & magiſtram incomparabilem ſimul haberemus. Ac licet alicubi Chriſtus cum Matre colloquens, eam vel negligere vel compellare duriùs videatur, qua de re poſteà diſputabimus, tamen illa vſque mitis & humilis corde perſeuerat, nihilque de ſua in Chriſtum fide remittit, ad loquendum quidem & reſpondendum minimè præceps, velox autem ad audiendum, ſtudioſiſsima verò ad meditandum.

Chriſtus humilitate ſua quaſi matris indolem refert.

Vnde conſeruat & in corde ſuo confert omnia, quæ vel à filio, vel de filio recitarentur, quæque per illum vel circa illum priuatim & publicè gererentur. Et quoniam in ſchola humilitatis erat præclarè inſtituta, rebus aduerſis æquè ac proſperis magnam & perpetuam retinuit animi æquabilitatem, nihil vt magis eam Magorum ac diuitum, quàm Paſtorum & ruſticanorum hominum aduentus & congratulatio delectaret. Placebat ei fauſta Simeonis precatio, ſiue vt Lucas habet, benedictio: nec interim eiuſdem de gladio venturo triſte vaticinium diſplicebat, qui materna ipſius viſcera propter filij cruciatus diriſsimè vulneraret atque transfigeret. Sciebat demum, ſicut Paulus inquit, & abundare & penuriam pati. Sic enim animum in alta humilitate defixum confirmarat, vt libens diuinæ voluntati obſecundaret, quæcunque ſors, quæcunque moleſtia & afflictio eſſet ſubeunda. Quid verò acerbum, quid durum & aſperum illi videretur, quæ omnis humilitatis patientiæque ducem ac magiſtrum filium ob oculos haberet, eumq; ad crucem pro genere humano ſuſtinendam natum, & à Patre deſtinatum eſſe proculdubiò non ignoraret?

Matth. 2. Lucæ 2.

Miranda Virginis æquabilitas in rebus proſperis & aduerſis, eaque procedés ex maxima humilitate.

Philip. 4.

Sed quæ cauſa eſt inquies, quod Lucas Eccleſiæ naſcentis atq; in vnam domum collectæ conſeſſum ita deſcribit, vt MARIAM in poſtremis ponat, ac poſt viros & mulieres, omnesque credentes vltimum illi locum aſsignet? Commendat hoc quoque MARIAE humilitatem, quæ cùm primas tenere poſſet, nullique ſecunda eſſet, tamen nec ſibi locum digniorem ſumpſerit, nec ab aliis delatum admiſerit, ſed extremo loco contenta, miniſtrare aliis, quàm ab vllo ſibi miniſtrari maluerit, nimirùm vt opere, ſicut & ſermone ſe totius humilitatis magiſtram & exemplar omnibus demonſtraret. Niſi fortè Apoſtolos & diſcipulos reliquos, qui tunc in illo cœtu aderant, tam craſſos, & ab omni humanitate, ne dicam æquitate, alienos fuiſſe putamus, vt rationem maximam benedictæ Virginis non haberent, quam perinde ac magiſtri Dominique ſui matrem non poſſent non venerari, nec ſolùm Ioannis, ſed etiam ſuam matrem ſuſpicere, cuius & ſapientiam & ſanctitatem illuſtrem meritò admirarentur, ad quam demùm, velut ſacroſanctam diuinitatis domum & fœlicem arcam contemplandam non pauci concurrerent, vt veteres meminêre, & nos alibi commonſtrabimus. Verùm enimuerò ſic prorſus decebat, nobisque congruebat, omnem iuſtitiam non ſolùm à Chriſto & illius præcurſore Ioanne, ſed etiam à matre MARIA cõpleri, & ab his tribus præceptum Euangelicum poſteris in Eccleſia omnibus cõmendari. Sic enim præceptum habemus, Vade & recumbe in nouiſsimo loco. Vbi abs re non fuerit citare Bernardum, qui de hoc ipſo MARIAE exemplo præclarè in hunc modũ ſcripſit: Legimus in actibus Apoſtolorum, quod redeuntes à mõte oliueti, vnanimiter perſeuerabant in oratione. Qui? ſi fortè MARIA affuit, nominetur prima quæ ſuper omnes eſt tàm filij prærogatiua, quàm ſuæ priuilegio ſanctitatis. Petrus & Andreas ait, Iacobus & Ioannes, & cęteri qui ſequuntur: hi omnes perſeuerabant vnanimiter cum mulieribus & MARIA matre Ieſu. Itáne & mulierum ſeſe vltimam exhibebat, vt nouiſsima omnium poneretur? Verè carnales adhuc diſcipuli, quibus nec dum Spiritus erat datus, quia Ieſus nec dum fuerat glorificatus, quando facta eſt inter illos contentio de Primatu: quum MARIA quantò maior erat, humiliaret ſeſe non modò de omnibus, ſed & præ omnibus. Meritò facta eſt nouiſsima prima, quæ cùm prima facta eſſet omnium, ſeſe nouiſsimam faciebat. Meritò facta eſt omnium domina, quæ ſe omnium exhibebat ancillam. Meritò denique ſuper Angelos exaltata eſt, quæ & infra viduas & pœnitentes, infra eam, de qua eiecta fuerant ſeptem dæmonia, ineffabili ſeſe manſuetudine inclinabat.]

Cur Maria deſcribatur à Luca, quaſi vltimũ tenuerit locum in primo cœtu credentium.

Lucæ 14. & 18.

Actor. 1.

In ſerm. de verbis Apocal. Signum magnum.

Apoſtolos alioſq; primos credentes Mariæ plurimum tribuiſſe, quãtúmuis illa ſeſe humiliaret.

Quomodò Bernardus exemplum humilis Mariæ propoſitum explicet.

Ioan. 7.

Maria vt ſe nouiſsimam fecit, ita primas tulit, ſuper omnes exaltata.

Luc. 8.

Digitized by Google

Mariæ humilitas in fine colloquij cum Gabriele habiti apparet maximè.

Verùm inter alia Euangelij testimonia, quæ MARIAE humilitatem nobis considerandam admirandamq; proponũt, magnam sanè vim tenet finis colloquij, quod illi cum Angelo & suauissimum & sanctissimum fuit. Nam quæ nullius peccati sibi erat conscia, & Gabrielem locupletem suæ virtutis testem habebat, seq; ad summum dignitatis, quæ in terris esse potest, fastigium euectam esse nouerat, illa se sponte abiicit, nulliq; præponit, sed hoc solùm haud sine stupenda sui submissione respondet: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Mitem enim humilemq; paritura, humilitatem debuit etiam ipsa præferre.] vt Ambrosij verbis vtamur. Neque is solùm, sed Bernardus etiam MARIAE proposita verba miratur, ac in hunc modum proloquitur: Quæ est hæc, tam sublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam Dei se nominat. Non mediocris reuerà humilitatis insigne, nec (oblata tanta gloria) obliuisci humilitatem. Non magnum est esse, humilem in abiectione: magna prorsus & rara virtus humilitas honorata.] Nec perperàm annotauit paulò antè productus Ambrosius, quòd eadem Virgo semper humilis, tunc etiam humilior facta sit, vbi se à Deo ad tantum mysterium cognouit electam. Hinc enim postquàm Angelus obita legatione discessisset, ex otio summo ad laboriosam profectionem statim sese conuertit, solaque fortè per montes anui seruitura properauit, eiusq; voluntati, vt dubium nõ est, libentissimè paruit. Fœlix igitur MARIA, in cuius & carne splendescit virginitas, & obsequio eminet humilitas, & conuersatione charitas fulget singularis. Sedenim quò illa se deiecit impensiùs, quò aliis inseruiuit fideliùs, eò nimirùm sublimiùs à Deo euecta & honorata est, nec hominum modò, sed & Angelorum laudem ampliorem & meruit & accepit. Gloriam enim præcedit humilitas: Qui se humiliat, exaltabitur. Humilibus dat gratiam Deus. Ac nè dubites quam gratiam & gloriam MARIAE sit humilitas consecuta, veteris Theologi, quisquis tandem ille fuit, exponam sententiam: Tu, inquit, Spiritum elationis ea virtute humilitatis complosisti, quam in te respexit Dominus, vt ipsius meritò supra omnes choros Angelorum te sublimare dignã æstimauerit. Nunquam enim supra omnes Angelos glorificata ascendisses, nisi priùs infra omnes homines humiliata descendisses.]

Luc. 1.

In Luc. c. 1. Hom. 4. super Euang. Missus est.

Sublimis Mariæ humilitas iuxta Bernardum.

Rara virtus humilitas honorata.

Lib. 2. de Virgin.

Maria Dei mater electa, humilior, & ad operandum prõptior facta est.

Quid Maria humilitate sua obtinuerit.

Prouer. 15. Matth. 23. Luc. 18. Iacob. 4. 1. Pet. 5.

In serm. de nat. Virgin. quę incipit: Creatoris matrem.

CAPVT

Digitized by Google

Digitized by Google

CAPVT NONVM.

Sannazarij elegans carmen de partu Virginis & Christi Domini natiuitate. Potissimùm autem de Mariæ Purificatione, quando suum primogenitum puerpera obtulit & redemit in templo Hierosolymitano. Adhæc quomodò Christi pueri, Mariæ puerperæ, et aliorũ in templo præsentium personæ circa eandem historiam ritè considerentur.

Quã ob causam de partu Virginis Carmen sequens inseratur.

ANtequàm ad MARIAE Purificationem, vt recepto vtamur vocabulo, accedamus, operæprecium sanè videtur, de hac pariente Virgine vel pauca prefari, atq; tam sacram omnibusq; seculis memorandam historiam, quę tùm parientem Matrem, tùm natum Filium vehementer illustrat, haud quaquàm prætermittere. Scripsit autem de partu Virginis Actius Syncerus Sannazarius, inter Poëtas nostro & maiorum æuo laudatos insignis, scrîpsit, inquam, adeò venustè, ingeniosè, politè, vt dignus videatur, cuius carmen nõ integrum quidem, quod nimis prolixum esset, sed parte saltem ex aliqua repetitum, hoc loco subiiciamus. Ita verò ille canit:

Sãnazarius Poëta celebris & Scriptor elegãs de partu Virginis.

De Ioseph & Maria in Bethleem proficiscẽtibus.

Nec minùs & casta senior cum Virgine custos
Ibat, vt in patria nomen de more, genusq;
Ederet, & iussum non segnis penderet aurum. Lucæ 2.
Ille domum antiquam, & regnata parentibus arua
Inuisens, secum proauos ex ordine reges,
Claraq; facta ducum, pulchramq; ab origine gentem
Mente recensebat tacita, numerumq; suorum
(Quamuis tunc pauper, quamuis incognitus ipsis
Agnatis) longè adueniens explere parabat.

Nullum hospitium vel diuersorium Mariæ in Bethleem cõtigisse.

Ecce autem magnis plenam conuentibus vrbem
Protinus, vt venere, extremo è limine portæ
Aspiciunt, mistum confluxerat vndiq; vulgus,
Turba ingens, credas longinquo ex æquore vectas
Ad merces properasse, aut deuastantibus arua
Hostibus, in tutum trepidos fugisse colonos.
Quæ pater admirans tacito dum singula visu
Percurrit, circumq; domos, & limina lustrat,
Nec superesse locum tecto videt: ibimus, inquit,
Quò Deus, & quò sancta vocant oracula patrum.

Descriptio speluncæ Bethleemiticæ, ad quã Maria paritura confugit.

Est specus haud ingens paruæ sub mœnibus vrbis,
Incertum manibus ne hominum, Genio ne potentis
Naturæ formatus, vt hæc spectacula terris
Præberet, tantosq; diu seruatus in vsus
Hospitio cœlum accipere: cui plurima dorso

Incum-

Digitized by Google

Incumbit rupes pendentibus vndiq; ſaxis
Aſpera, & exeſa cingunt latera ardua cautes,
Defunctis operum domus haud ingrata colonis.
Huc heros tandem ſuperata ambage viarum
Sic monitus, ducente Deo, cum coniuge ſancta
Deuenit, multaq; ſenex ſe nocte recepit,
Cùm Syluæq; vrbesq; ſilent, cùm feſſa labore
Accipiunt placidos mortalia pectora ſomnos.
Ecce autem nitor ex alto nouus emicat, omnemq;
Exuperat veniens atræ caliginis vmbram,
Auditiq; chori ſuperûm, & cœleſtia curuas
Agmina pulſantum citharas, ac voce canentum
Agnouit ſonitum, partusq; inſtare propinquos
Haud dubiis Virgo ſenſit latiſſima ſignis.
Protinus erigitur ſtratis, cœloq; nitentes
Attollit venerans oculos, ac talia fatur.
Omnipotens genitor, magno qui ſydera nutu
Aërios q; regis tractus, terras q;, fretumq;,
Ecquid adeſt tempus, quo ſe ſine labe ſerenam
Efferat in lucem ſoboles tua? quo mihi tellus
Rideat, & teneris depingat floribus arua?
En tibi maturos fructus, en reddimus ingens
Depoſitum, tu ne qua pio iactura pudori
Obrepat, ſummo defende, & conſule cœlo.
Ergo ego te gremio reptantem, & nota petentem
Vbera care puer, molli ſtudioſa fouebo
Amplexu? tu blanda tuæ dabis oſcula matri
Adridens, colloq; manum, & puerilia nectes
Brachia, & optatam capies per membra quietem.
Sic memorat, fruiturq; Deo, comitumq; micanti
Agmine, diuinisq; animum concentibus explet.
Iam lata laborum,
Iam non tacta metu, ſæcli regina futuri
Stabat adhuc, nihil ipſa ſuo cum corde caducum,
Nil mortale putans, illam natusq;, paterq;,
Quiq; prius quàm Sol cœlo, quàm Luna niteret,

Maria ſui partus tempus inſtare agnoſcit.

Mariæ precatio ante partum.

Mariæ cogitationes ante partum.

Spiri-

Digitized by Google

Spiritus obscuras ibat super igneus vndas,
Stant circum & magnis permulcent pectora curis.
Prætereà redeunt animo quæcunq; verendus
Dixerat interpres, acti sine pondere menses,
Seruatusq; pudor: clausa cùm protinus aluo
Nocte Christus saluo matris pudore nascitur.
(O noctem superis lætam, & mortalibus ægris)
Sicut erat foliis, stipulaq; innixa rigenti
Diuinum spectante polo, spectantibus astris
Edit onus. qualis rorem cum vere tepenti
Per tacitum matutinus desudat Eous:
Et passim teretes lucent per gramina gutta.
Terra madet, madet aspersa sub veste viator
Horridus, & pluuiæ vim non sensisse cadentis
Admirans, gelidas vdo pede proterit herbas.
De Christo nato & vagiente paruulo.
Mira fides: Puer æthereas iam lucis in auras
Prodierat, fœnoq; latus malè fultus agresti
Impulerat primis resonum vagitibus antrum.
Alma parens nullos intra præcordia motus,
Aut incurrenteis deuexi ponderis ictus
Senserat, hærebant immotis viscera claustris.
Haud aliter, quàm cùm purum specularia Solem
Admittunt, lux ipsa quidem pertransit, & omneis
Irrumpens laxat tenebras, & discutit vmbras.
Illa manent illæsa, haud vlli peruia vento,
Non hyemi, radiis sed tantùm obnoxia Phœbi.
Quomodò infantem Virgo mater tractauerit.
Tunc puerum tepido genitrix inuoluit amictu.
Exceptumq; sinu, blandeq; ad pectora pressum
Christus à bestiis agnitus.
Detulit in præsepe, hîc illum mitia anhelo
Ore fouent iumenta. (O rerum occulta potestas)
Protinus agnoscens Dominum procumbit humi bos
Cernuus, & mora nulla, simul procumbit asellus.
De affectu Deiparæ, post partum.
Quis tibi tunc animus, quæ sancto in corde voluptas
O genitrix, cùm mutata tuis famulantia cunis,
Ac circum de more sacros referentia ritus,
Aspiceres Domino genua inclinare potenti,
Et sua commotum trahere ad spectacula cœlum?

Vocibus

Vocibus interea ſenſim puerilibus heros
Excitus, ſomnum expulerat, noctemq; fugârat
Ex oculis, iamq; infantem videt, & videt ipſam
Maiorem aſpectu, maiori & lumine matrem
Fulgentem, nec quoquàm oculos, aut ora mouentem
Sublimemq; ſolo, ſuperûm cingente caterua.
Miratur lucem inſolitam, miratur ouanteis
Cœlicolum cantu.

Quomodò S. Ioſeph erga Ieſum paruulum geſſerit in Bethlehem.

Mox ipſum adcedens præſepe, vluaq; paluſtri,
Impoſitum ſpectans Dominum terræq;, mariſq;,
(O timor, ô mentis pietas) puerilia membra
Non auſus tractare manu, ſic voce quieta
Incipit, & lachrymis oculos ſubfundit obortis:

Ioſeph ad paruulũ precatio, cum paupertatis eius admiratione.

Sancte puer, non te phariis operoſa columnis
Atria, non variata Phrygum velamina textu
Excepêre (iaces nullo ſpectabilis auro)
Anguſtum ſed vix ſtabulum, malè commoda ſedes,
Et fragiles calami, lectæq; paludibus herbæ
Fortuitum dant ecce torum, laqueata Tyrannos.
Tecta, & regifico capiant aulæa paratu.
Te Pater æterno ſuperûm ditauit honore
Illuſtrans, tibi ſyderei domus aurea cœli
Plaudit, inextinctoſq; parat natura triumphos.
Tu Paſtor, tu diſperſas reuocare per agros
Miſſus oueis latè, pectuſq; obſerre periclis.
Nate Deo, Deus ipſe æterno è lumine lumen,
Te te ego, te circum genitrix, lætiq; miniſtri
Concinimus, primiq; tuos celebramus honores.

Laudat Ieſum paruulum eiusque officium & dignitatem.

Cæterùm his omiſsis, quæ ad partum longè auguſtiſsimum noſtræ Virginis pertinent, & aliquam libri ſecundi partem occupant, ad diem à partu Virginis quadrageſimum, & ob MARIAE Purificationem in Eccleſia celebratum, vnde nomen iam olim acceptum retinet, nunc recta progrediemur. Hunc enim ipſum diem inuident nobis Aduerſarij, variiſque modis contaminant, vt de illo tractare, ni prorſus fallor, operæ quidem pretium eſſe videatur. Quod argumentum cum Euangelica hiſtoria coniunctum eſt, & inſignem quoque MARIAE commendationem ſecum adfert, nec modò lætis & ſolennibus canticis, ſed etiam propriis & præclaris ceremoniis Eccleſiæ multis ab hinc ſæculis publicè cohoneſtatur. Neque ſolùm Purificationis MARIAE, ſed etiam oblationis & præſentationis Chriſti nomine hic dies inſigniatur, & vtrinque nobis amplam dicendi materiam præbet. Igitur antequàm de Maria quomodò

Tranſitio ad ſequentia, cum propoſitione de Maria Purificatione tractãda, et quam ob cauſam.

Hiſtoria nõ ſolùm de Maria, ſed etiam de Chriſto agendum eſſe admonet.

Digitized by Google

quomodò seſe in templo gesserit disseramus, non possumus de Christo Domino non aliqua præfari, sed ita vt historiam Euangelicam à Luca scriptam attingere magis quàm explicare constituamus, quum eandem eruditi homines suis commentariis, qui passim extant, satis illustrârint: posteà de aduersariorum sentẽtiis, vel potiùs corruptelis iudicabimus.

Quomodò in historia Euangelica de Mariæ Purificatione, Christi humilitas nobis consideranda sit.

Atque vt à singulari Christi submissione ordiamur, hæc in ipso infante paulatim seſe magis magisque prodidit, vt sic communi mortalium morbo, eique grauissimo, adeoque vitiorum omnium fonti, quem superbiam dicimus, in prima etiã ętate illa optimus & cœlestis Medicus vel tacitè mederetur. Cùm ergo primùm natus est, verè hominem inter homines se esse monstrauit: vnde vagit infans, vt ille ait, inter arcta conditus præsepia. Cùm deindè more gentis octo dies natus, legem subiit circumcisionis, non homo tantùm ex Abraham aliisque Patribus procreatus haberi voluit, sed etiam peccatoris imaginem præ se tulit, vtpotè communi peccatorum, qui sub lege nascebantur, cauterio patienter adustus. Nec multò pòst, id est, hodierno die, qui à natali est, vt dixi, quadragesimus, rursum se legis Mosaicæ obseruatorem, simulque pauperem euidenter ostendit, quoniam inter pauperum filios ac primogenitos qui peccatores è peccatoribus nascebantur, in templo & offerri, & redimi non est dedignatus. Adeò verum est, quod Paulus affirmat, eum qui in forma Dei & æqualis Deo erat, semetipsum exinaniuisse, & serui formam accepisse, suamq; obedientiam Patri perpetuò declarasse. Igitur & suos parentes excitat, vt legem de primogenitis offerendis obseruent, seque ipse pueris aliis libenter exæquat, ac vnà cum matre lustranda templum petit Hierosolymitanum. Etenim si qua mulier primogenitum apud Iudæos peperisset, quoniam immunda reputabatur, post partum quadraginta diebus à sacris abstinebat, & ad peccati expiationem templum adire, suumque filium Sacerdoti ad altare offerre debebat. Quæ si diues esset puerpera, agnum ac turturem, si verò pauper, duos turtures vel pullos columbarum oblationis loco pendebat, quinque autem siclis redimere primogenitum poterat, eumque redemptum sibi parentes pleno iure posteà vendicabant. Magna hæc sanè deiectio filij Dei, ob quam & seruus idem à Prophetis dicitur, qui quum veteri Legi nihil omninò deberet, sed eius Dominus, ac longè innocentissimus, solusque primogenitus, & à peccato peccandiq; facultate immunis foret, tamen Iudaicam & circumcisionem & oblationem inter pueros vltrò susceperit, simulque domum sui Patris publicè honorauit, & secundùm Prophetæ vocem impleuit gloria. Etenim Virgineis manibus illic oblatus, gratissima Deo Patri hostia fuit, vtpotè finis ipse legis ac veterum sacrificiorum. Deinde suo conspectu non solùm Simeonis & Annæ, sed & multò plurium Emanuelis aduentum ardenter expectantium diuturnis votis satisfecit, magnamque veræ fidei lucem, vt antea nunquam, in multorum animis excitauit. Hæc nobis de Christi pueri persona piè & vtiliter hoc die consideranda, delibasse sat est.

Prudentius in Hymno: Pange lingua.

Philip. 2.

Leuit. 12. Exod. 13. Numer. 8.

De ritu purificandi puerperas, & offerendi primogenitos apud Israëlitas.

Esai. 42. Zachar. 3.

Christus legis Dominus legi seipsum subiecit.

Aggæi 2. Rom. 10.

Hebr. 9. & 10.

In præsente historia varias personas ritè considerari, præsertim cum Simeone & Anna in templo præsentes.

At erunt fortasis, qui de personis aliis adiunctis dulcem meditationem velint adiungere, quantùm videlicet, sanctæ consolationis ac insoliti gaudij præsentes tùm ex amabili talis pueri contemplatione, tùm ex Prophetæ & Prophetissæ mirando sermone conceperint atque persenserint. Nunquam enim anteà suum Messiam Israël vel clariùs agnouit, vel suauiùs amplexus est, vel studiosiùs prædicauit. Quod enim de Simeone legimus, pluribus etiam id euenisse sit probabile, vt & videntes intelligerent, & intelligendo mirarentur, & mirando exultarent in Iesu salutari suo, vtque fidem & gratitudinem suam publicè declararent. Igitur non pauci erant (vt arbitror) apud Hierosolomytanos; qui hunc diem candido, vt aiunt, lapillo notandum, nec sibi tantùm, sed etiam aliis cum summa sanctissimaq; gratulatione ac voluptate transigendum putarent, quòd exortum esset tandem in tenebris lumen miserator & misericors Dominus, lumen, inquam, de quo Esaias prædixerat: Surge illuminare Ierusalem: quia venit Lumen tuum, & gloria Domini super te orta est: quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Vbi de Christo infantulo, siue is Matris, siue Senis brachiis in templo gestaretur, iudicent alij: ego sic sentio, tantum in illo & gratiæ & gloriæ apparuisse, vt præsens puerulus præclaræ Simeonis & Annæ confessioni haud leue pondus adferret,

Psal. 111.

Esaiæ 60.

Quomodò Christus infantulus in templo se habuisse videatur.

Digitized by Google

ret,vtque intuentium oculos & audientium animos mirificè oblectaret. Quid,si spe-
Psal.44. cioſus ille forma præ filiis hominum iamtum ſpecimẽ de ſe aliquod dederit,vt quod diuini homines aſſeuerabant,certiùs crederetur,hunc ipſum eſſeSalutare Dei populis omnibus paratum atque miſſum; hunc vnicè lumen ad reuelationem gentium, hunc gloriam plebis Iſraël vſque futurum?Sedenim ô cæci & infœlices Iſraëlitæ,quos tanti muneris velut in propriam domum illati præſtantia & amplitudo nihil mouet, quibus tanquam ſurdis probatiſsimi vates canunt, & quos denique nec præſentis Meſsiæ, nec matris eius veneranda præſentia huc excitat, vt diuinæ viſitationis tempus agnoſcant, velut brutis etiam pecudibus ſint ſtupidiores. Vt enim non temerè
Ieremiæ 8. per Prophetam queritur Deus: Miluus in cœlo cognouit tempus ſuum,turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.

Deplorãda Iudæorum cæcitas & ingratitudo.

Ad noſtram Puerperam venio, quæ ſuum hodie puerperium abſoluit, ſuum filium in templum intulit,ſuum munus ſacerdoti obtulit, ſuum primogenitum redemit,ſuam à Simeone tùm benedictionem,tùm præmonitionem accepit. Atque vt de illius in templum ingreſſu primùm agam, quis dubitet obſecro, Virginem matrem non minùs quàm Simeonem in ſpiritu templum illud celeberrimum petiuiſſe, & cum ſingulari quodem deſiderio, animiq; præparatione hũc expectaſſe diem,& cum
Ioan.12. gaudio tandem excepiſſe?Ioannes & Lucas meminerunt de more gentilium, qui re-
Act. 2.& 8. motis etiam è locis profecti Hieroſolymam acceſſerint, vt hoc ipſum templum religionis ergô inuiſerent, ac illic Deum adorarent. Quid ergo MARIAM feciſſe putemus?an ceſsit ethnicis ſtudio religionis? pulcherrimámue diuini cultus celebrandi occaſionem,quam & locus & tempus porrigebat,improuidè fœdeque neglexit?imò verò libenter ac ſtudioſè complexa eſt. Fœlix puerpera,quæ,vt cum fide obedientiaque perfecta,Dei legem impleret, & cæremonias obſeruaret, è longinquo acceſsit, (Hieroſolymis enim non habitabat) ſacram ædem primùm adiit,gratumq; in ea Dei cultũ,cum ſæpè aliàs,tùm hoc die diligenter abſoluit. Vbi ſuum Emmanuelẽ,vt mihi perſuadeo,lætioribus oculis ſæpè conſpexit,& Ioſeph ſponſo comitata, tamque dulci ſarcina onerata, in publicum prodiit, multoque ſanè alacriùs in templum ob Dei
Lucæ 1. cultum,quàm priùs ad Zachariæ domum propter cognatæ obſequium, properauit. An non animus illi præſagiret(nam & rerum futurarum ſæpè conſcia fuit)Deum efficaciter hoc die operaturum, vt Meſsias populo Iſraëlitico cum fructu inſolito manifeſtaretur? Certè noui & ingentes fidei ſpei charitatisque motus, in Virgineo pectore ſunt excitati, & tàm ſancta mater ſibi cumprimis gratulata eſt,quòd ad publicum piorum cætum & Eccleſiæ miniſterium redire, quòd rebus diuinis liberè intereſſe, quòd in Dei domo ſuo more verſari, quòd æterno Patri, totique Eccleſiæ ſuam gratitudinem declarare, demùm,quòd non pro ſe tantùm, ſed & communi aliorum omnium nomine tale ſacrificium ac munus offerre poſſet,quale cũctis ſacrificiis muneribusq; longè præſtare,imò ſacrificiorum,& ſacramentorum & hoſtiarum omniũ ſcopum ac finem eſſe, certiſsimè intelligebat.

Quibus de cauſis Mariæ gaudium hodie potuit renouariſe augeri.

Quomodò Mariæ perſona in hac hiſtoria ſit contẽplanda & præſertim circa ingreſſum templi.

Sed in templum modò cum noſtra Puerpera, ſi libet, ingrediamur. Cùm ad ſacram ædem ventum eſt,nouit qui aderat caſtiſsimus ille ſponſus Ioſeph,quàm grauiter & modeſtè mirabilis illa baiula procederet,quàm religioſè locum ſacrum honoraret, quibus oculis non parietes aſpiceret, ſed ipſam ſummi Dei maieſtatem ſuſpiceret, quàm reuerenter in Spiritu & veritate numen æternum coleret, ac poſtremò quibus geſtibus & cæremoniis ſuas illic preces exornaret, nullum vt eximiæ pietatis vel officium,vel exemplum in illa ſacroſancta fœmina poſſet deſiderari.Laudatur Sa-
1.Reg.1. muelis mater Anna,quòd in orãdo Deo ſedula fuerit, ſicut orationis ab eo factæ fru-
Lucæ 2. ctus(nam è ſterili fœcunda eſt reddita)euidẽter oſtendit: Ac de MARIA quidem legimus,frequenter illam adiiſſe templum: nec dubium,quin proprium inſtituti templi vſum & nouerit ſapientiſsima,& religioſiſsima obſeruârit,nimirum,vt illic,tanquam in domo ſua, Deũ peculiariter compellaret,coleret, adoraret,celebraret,ac publicè honorificaret. Idem officium hodierno die nec minore quidem ſtudio, quàm Anna illa laudabilis,præſtitit:imò tantò in oratione feruentior,quãtò cogitatione purior, mente ſublimior, vita ſanctior,cõtemplatione diuinior,amore ardentior,& demum

Quomodo Maria in tẽplo ſeſe geſſerit die hodierno.

Maria cum Anna Samuelis matre confertur.

Digitized by Google

Maria non minùs in templo quàm in domo magnificauit Dominum.

in omni religionis cultu exercitatior perfectiorque. Quid illa, obsecro, in Dei domo faceret aliud, nisi quod in ædibus Zachariæ iam antè fecisset? quum plena Spiritu sancto Dominum ex animo magnificauit, atque in Deo salutari suo non sine ineffabili spiritus iubilo exultauit? An non tacitè in hunc ferè modum secum cogitaret, vel diceret: En summe Pater & æterne Deus, cuius maiestati ac gratiæ me tuam ancillam ampliùs, quàm reliquas mulieres omnes debere scio atque profiteor, en, inquam, in diuinum tuum conspectum prodeo, tuamque erga me beneficentiam, si antehac vnquam, nunc hoc loco tàm sacro vel maximè gestio celebrare. Clementissimè tu quidem simul & efficacissimè tandem in me perfecisti, quæ non ita pridem, partim per Archangelum Gabrielem, partim per Cognatam Elizabetham mihi tale nihil vel petenti, vel expectanti promittere dignatus es, quæque propheticis literis de Messia ex Virgine nascituro iam olim prædicta fuerunt. Quantum igitur tuæ debeo maiestati, ô Veritas æterna, qui nec fallis, nec falleris, quod Spiritus tui operante virtute, & mei voti seruata integritate mater facta sim, vt exoptatum Emmanuelem, tuum ac meum primogenitum, quo nihil quidem aut maius, aut melius abs te dari, vel accipi à me poterat, ego meo sinu complecterer, gestarem ac parerem? Igitur hunc nobilem immensumque thesaurum, hunc dilectum filium tuum, in quo benè complacitum est animæ tuæ, hunc sanctum sanctorum, per quem cuncta in cœlo & terra instaurantur, modò coràm sisto, tuisque oculis offero mundi propiciatorem. Adest desideratus cunctis gentibus, vt domum suam impleat gloria: venit ad templum suum Dominator, tàm diu patribus desideratus: offert se Angelus testamenti, semen Abrahæ, filius Dauid, Rex Israël, in quo gentes omnes benedicantur. Tu nunc quæso cæcos Israëlitas nouo illustres lumine, vt apertis fidei oculis præsentem lucem, in hanc domum ipsis illatam, suumque Messiam meis brachiis comprehensum aspiciant ac reuereantur. Neque illi solùm, verum etiam quotquot vbique gentium in tenebris & vmbra mortis sedent, hoc lumen toti mundo exortum, hoc Dei salutare omnibus populis paratum & expositum, grati excipiant, ac intimis etiam sensibus complectantur. Ita fiet, vt & te verum Deum, & quem nunc misisti Iesum Christum agnoscant, agnitũ vtrumque colant, & colendo domus & ipsi fiant spirituales, in quibus tu habites, tuusque filius regnet, ac tua demum laus & gloria perpetuò celebretur.

Luc. 1.

Quomodò Maria in templo videatur Deum esse precata.

Esaiæ 42. Danielis 9. Ephes. 1. Rom. 3.

Aggei 2. Malach. 3. Gen. 12. 22

Luc. 1. & 2.

Ioan. 17.

1. Petr. 2.

Maria lõgè aliter quàm mulieres solent, in templo fuit religiosa.

Hæc ego de MARIA precante, vel in templo filium offerente vt piè cogitari, sic etiam probabiliter dici posse censeo: ne quis fortasis idem illi, quod plerisque mulierculis aliis, accidisse suspicetur, vt in templo vel ocio vacaret, vel fabulis, aut corpore magis, quàm animo sacris præsens adesset. Iam verò, quis oratione vlla consequatur, quàm pulchrè MARIA personam puerperæ sumpserit, quantoque studio ad talem personam spectantia præstare curârit, vt solidum & perfectum obedientiæ suæ fructum reportaret? Nam quod aliæ puerperæ ob vulgarem morem, vel ex timore legis in adeundo templo, in offerendo munere, in honorando sacerdote, in redimendo filio, ac demum in obseruando legis ritu factitabant, id illa singulari veræ pietatis diuiniique cultus & obedientiæ sanctæ amore incensa, & spiritualibus desideriis plena, cum fide perfecta sibi faciundum esse putauit. Igitur talis tantaque mater vltrò se deiicit, cupitque ac studet ad vnguem obseruare, quæ vilis alia muliercula quamlibet egena & abiecta, tùm ex lege, tùm ex consuetudine Iudaica post partum stato tempore in templo peragebat. Quid autem legi mulier illa debebat, quàm vt legislator exciperet, quemadmodùm multi sentiunt, significanter hoc modo sanciuit, Mulier si suscepto semine masculum pepererit, immunda erit septem diebus? perinde ac si tacitè indicaret, futuram aliquando fœminam, quæ sine viri semine, hoc est, virgo pareret, ab hac lege prorsus eximenda. Quid MARIÆ cum aliis puerperis commune, quæ à viri contactu se semper abstinuit, de Spititu sancto concepit, nullum parturientis dolotem experta est? Quomodò lex purificationis illam teneret astrictam, quæ nihil sordium attraxit, nihil expurgandum habuit, quum aliàs, tùm in ipso etiam partu atque puerperio pura semper & immaculata? Cur aliis pauperibus fœminis sese aggregaret, quam tot muneribus, ipsoque gratiæ fonte summus Deus præ mortalibus omnibus locupletarat? Postremò quid referebat de filio redimendo solicitam esse, quę ipsum mundi Redemptorem, ipsum æternum Dei filium, hęredem ac Dominum

Maria reliquas puerperas excelluit circa ritum purificationis.

Maria legem seruat, cùm nihil tamen legi debeat.

Leuit. 12.

bonorum

bonorum omnium apportaret? Igitur vt perpetuum imitandæ colendæque humilitatis exemplum haberemus, non diuitibus, sed pauperibus adiungit seſe, tàm egena domi, vt agnum anniculum in holocaustum offerre ac donare non posset: neq; contubernium vulgarium puerperarum, quamuis immundæ & abiectæ forent, refugit, sed vnà cum his accedit & offert, quod potest munusculum, Dei ministros honorat, nihilque à se alienum putat, quod ad legis ritum implendum, ad cultum Deo præstandum, ad Ecclesiæ ministerium honorandum pertineret. Recondunt suas opes auari diuites, & vix exiguum aliquid egenis petentibus sæpe largiuntur. Nostra puerpera, quem thesaurum cœlitus datum acceperat, non sibi seruat domi, sed exportat, sed expendit, sed ignoto seni totum communicat, aliisque libenter impertit, vt & ipsi Christum amplectantur & osculentur, eoque thesauro diuites facti, in salutari suo penitus exultent, pacemque referant sempiternam.

Præclara nobis exempla in Maria proponi spectanda & imitanda.

Maria quàm se liberalem ostēdat hoc die.

O faustum lætumque diem, siue Hierosolymitanis, qui natalem Christi primùm tunc agnouisse, & in templo celebrasse videntur: siue iusto Simeoni, cui nullus in omni vita dies iucundior exortus est atque beatior: siue MARIÆ parenti, quæ Messiæ mater hodie primùm longè honorificentius, quàm pridem in Zachariæ domo, prædicata, ac à multis etiam agnita meritò videatur. Cùm enim Simeon vt senio, sic etiam autoritate grauis & venerandus, MARIÆ palàm benedixit, eamque verbis lætis simul & tristibus peculiariter affatus est, quis ambigat, multorum illic oculos & animos in sacram Virginem fuisse conuersos, qui non modò celebratum ab eo Messiam, vti par erat, gratissimis animis exciperent, sed huius quoque matrem præsentem agnoscerent, tantoque magis suspicerent, quantò mirabiliùs eximia quædam sanctitas in illius facie, oculis & moribus perpetuò reluceret? Mihi certè non improbabile videtur, quod perspicuè scripsit Timotheus Presbyter Hierosolymitanus, Simeonem Spiritu sancto afflatum, postquam venit in templum, suos circumtulisse oculos, vt matres cum filiis ingredientes, & ad sacrificium purificationis peragendum properantes obseruaret: qui deinde inter alias Virginem solam infinito & diuino lumine circundatam conspicatus, haud sine clamore in hanc vocem proruperit: Ecquid ancillæ quæ estis, cum libera & Domina concertatis?] vt reliqua prætermittam. Ego verò nihil ambigo, sanctissimum MARIÆ pectus hoc die nouo & incredibili gaudio fuisse perfusum, vt in Spiritu sancto exultaret, diuinoque numini si non hymnum nouum decantaret, at saltem gratias ageret singulares. Neque secus illi, quàm grandæuo Simeoni in templo accidisse dixerim, vt partim corporeis, partim spiritualibus brachiis, intimisque sensibus dulcissimum puerum præ summo gaudio complecteretur, indeque sibi & populo maximè gratularetur, quod ignotus, vel paucis certè cognitus huc vsque Messias, tàm celebres in templo præcones inueniret, tàm præclaris titulis exornaretur, tàm luculenter Israëlitis omnibus velut digito demonstraretur, tamq; mirificè complectendus demum omnibus offerretur. Quid enim Virgini magis cordi ac voluptati esse posset, atque veram Christi filij cognitionem, quæ hactenus apud Israëlitas tantum non extincta iacebat, in multorum cordibus excitari & accendi, neque à Simeone Propheta viros, sed etiam ab Anna Prophetissa mulieres Euangelicam concionem audire? Quam etiam neque frustrà, neque apud paucos habitam esse sit probabile, & Idelphonsus plurimos è sanctis qui tunc Hierosolymis degebant, Domino à parentibus in templum deportato adfuisse testatur. Neque tacuit Euangelista, quod Anna hoc ipso loco ac tempore superueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo non paucis, sed omnibus, qui expectabant redemptionē Israël, aut vt Græci legunt, Hierusalem. Tales verò permultos in amplissimo populo, & in tam frequenti vrbe fuisse constat: qui post auditum Simeonis & Annæ testimonium non potuêre summo Deo non gratias ingentes agere, quòd Messiam tam diu sibi & aliis exoptatum, tandem suis oculis cōtemplarentur. Valeat igitur cum suo commento Sarcerius, quum docet, vnum Simeonem expectasse consolationem Israël, & vidisse atque agnouisse Christum: paucissimos verò tū fuisse, qui non pro ridiculo estimārint omnes de Christo promissiones. In eodem errore Coruinus, Spangenbergius aliiq; plures Nouatores versantur,

Maria hodie peculiariter pro Messiæ matre cognita esse videtur.

In oratione de Prophe. ta Simeone.

Mariæ gaudiū in templo singulare fuisse.

In Serm. de purificatio. Mariæ.

In Postilla circa Festū purificat.

Vanè fingunt Nouatores, vnū atque alterum duntaxat tunc de Christo cognouisse.

Digitized by Google

Vide citatos autores in postillis de festo purificationis tractantes.

qui nullos alios, nisi Simeonem & Annam, aut certè paucissimos, Christum cognouisse, ac de illo curasse comminiscuntur.

Ab exemplo Simeonis colligi, quas Maria voluptates & consolationes habuerit in Christo, & ob Christum paruulũ.

Postremò si Christum puerum vna horula conspicari atque complecti, tantum ardoris, tantum gaudij atque fœlicitatis seni decrepito peperit, vt ille cœlesti amore flagrans, & rerum humanarum pertæsus mori mallet quàm viuere, & quasi cantum cygnæum absoluens, toti mundo valediceret: quid tandem benedictę matri eiusdem pueri non hoc die tantùm, sed crebrò aliàs etiam accidisse dicamus, quos æstus, quas flammas illa persenserit? Nõ enim modò cum summa voluptate pulcherrimum puerum vidit, sed etiam crebrius quàm opinamur, materno iure tractauit, gestauit, demulsit, complexa & exosculata est: his domesticis deliciis tot annos abundauit, tale pignus, tantumque thesaurum non minore fide & charitate quàm consolatione & gaudio in suo materno sinu subinde fouit atque circumtulit. Hos maternæ pietatis affectus, quibus nihil vehementius esse solet, natura inseruerat, fides auxerat, charitas absoluerat. Nisi fortasis tàm rudis, & imperita illa fuit, vt vitæ autorem, salutis principem, omnis boni fontem sibi coràm adesse nesciret: aut adeò se ingratam præstitit, vt summè amantem, quo nihil amabilius esse poterat, non redamaret, & filium vnigum non materna charitate complecteretur. Ridebunt hæc fortasse aliqui vt puerilia: ego verò eadem piorum meditatione digna, & à ratione nihil prorsus aliena esse censeo, quæ vt MARIÆ personam in præsenti historia ritè contemplaremur, bona fide & simpliciter in medium adferenda putaui, præsertim quòd mihi persuadeam, bonos ac sapientes viros isthæc, quæ diximus, vt verosimilia, quicquid etiam malenoli sentiant, non grauatè approbaturos.

Quorsum hæc fusius de historia Euangelij sint explicata.

CAPVT DECIMVM.

A veteribus nouisq; sectariis varias inuehi corruptelas, quibus historia Euangelica de purificatione Virginis deprauetur. Ac pratereà de veteri solennique more in Ecclesia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis Catholicis publicè celebratur.

Et veteres & noui sectarij Catholici his aduersantur.

DVPLEX aduersariorum genus nobis obsistit, quo minus Euangelicam historiam de nostræ Virginis purificatione, & Christi pueri oblatione loquentem, saluam & integram retinere possimus. Etenim non solùm ex veteribus hæreticis Ariani & Heluidiani hîc irruunt, verum etiam Nouatores eiusdem historiæ verba Euangelica in sensum peregrinum falsumque detorquent, ac pratereà institutas ob MARIÆ purificationem ferias calumniantur. Ac de Arianis quidem refert Cyrillus Alexandrinus, quod MARIAM Deiparam, instar aliarum puerperarum, quæ lege tenebantur, purificationis sacrificio ac ritu indiguisse, atque vnà cum illis in templo expiatam fuisse tradiderint. Crassus profectò ac pudendus error, quem ipsa Mosaicæ legis verba non obscurè subruunt ac refellunt, cùm non aliam mulierem siue puerperam, nisi quæ susceptо viri semine concepisset, ad solennem illum purificationis ritum astringant, nimirùm vt illa partim corporali, partim spirituali immũdicia liberaretur, & homines simul ad memoriam vitiosæ generationis, quæ tùm parentes, tùm filios commaculat, certoque proinde eget remedio, reuocarentur. Caterùm neque corporalis, neque spiritualis immunditia Deiparam polluere, & expiationem aliquam flagitare potuit, quoniam vt carne, sic & spiritu omni ex parte pura esset ac incontaminata, quæ sola inter mulieres & puerperas benedicta, benedictum ventris sui fructum in lucem simul & templum attulit,

Ariani Mariam purificatione indiguisse contendunt, sed falsò.

Leuit. 12.

In Lucam cap. 2.

attulit, vt iam antè pluribus est commonstratum. Rectè igitur Beda MARIAM ita defendit: Nota quòd non omnis mulier pariens, sed ea quæ suscepto semine peperit, designatur immunda, rituque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ Virgo concepit & peperit Filium, & vocauit nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Non ergo Filius, qui nobiscum Deus est, non Mater, quæ Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum quibus purgaretur indigebat, sed vt nos à legis vinculo solueremur, sicut Dominus Christus, ita beata semper Virgo MARIA legi est sponte subiecta.] Nec malè Guaricus consonat: MARIA non tàm purificata fuit, quàm mysterium purificationis commendauit, implendo legalem, significando spiritualem. Quid enim in ea purificandum esse potuit, quæ Virgo concepit, Virgo peperit, Virgoque permansit? Suscepit tamen Mater totius puritatis, purgationis speciem, vt simul & obedientissimæ humilitatis virtutem, & Euangelicæ purificationis insinuaret veritatem.] Eandem sententiam tuetur [a] Bernardus, & confirmat [b] Idelphonsus: neque dissentiunt hodie Aduersarij, præsertim Melanchton, Culmannus, Spangenbergius, Artopæus, Sarcerius, Ioannes Agricola, Franciscus Lambertus, vt cæteros omittam, qui MARIAM lege purificationis nequaquàm indiguisse, sed ab illa per Moysen non sine diuino nutu exceptam fuisse fatentur. Docet interim hoc præclaro exemplo suo MARIA, quum vltrò se legi subiicit, omnesque ritus legis diligenter obseruat, magnam aliorum, præsertim imbecilliorum fratrum rationem habendam esse, ne Christiana libertate cum cuiusquàm offensione turpiter abutamur. Docet, ad synceram & officiosam charitatem pertinere, vt de iure nostro aliquando cedamus, nostroque incommodo alienum commodum promoueamus, & inprimis quæ sunt pacis & ædificationis, sedulò custodiamus. Docet, spiritualem purificationem, si mundi esse cupiamus, humilitate & obedientia nobis comparare. Docet, cum laude nonnulla præstari & in diuino cultu rectè adhiberi, quæ aliôquin diuinitus præcepta, & in sacris literis expressa non sunt. Docet, Ecclesiæ ministerium publicum honorare, sacros cœtus & ritus piorum libenter adire, ac demum Sacerdotes templique ministros nostro sumptu alere, & ex animo reuereri. Vnde Culmannus quoque fatetur, magnificum fidei, charitatis & obedientiæ exemplum nobis in MARIA proponi, quæ obseruet legem purificationis, quam tamen obseruare non tenebatur, inquit, quia solæ illæ mulieres tenebantur, quæ suscepto semine pepererant.

Bedæ & Guarici testimonia, Mariam non eguisse purificatione.

Serm. 1. de purificat. Mariæ.

a Ser. 3. in purificat. Virginis.

b In ser. de parturitione & purificatione B. Mariæ.

Vide horũ cõmẽtarios in Postillis & Lucæ explicationẽ, cap. 2.

Quid Maria nos doceat, cùm ritũ purificationis assumit.

Rom. 14.

Cõcione 2. in Feriis purificationis.

Iam verò præter Arianos alij MARIAE hostes emerserunt, quos alibi depinximus, Heluidiani, qui in Hispaniam vsque penetrârunt, & ante noningentos annos illic pestilens effudêre virus, vt ex præsenti historia in hunc modum ratiocinarentur: *Ecce cùm dicit Lucas, completos dies purificationis eius, ostendit Euangelista, legali naturæ eam subiacuisse, & sordibus coinquinatam fuisse, simul & Iesum vuluam Matris aperuisse.* Quos obscœnos non minùs quàm imperitos doctores, Heluidianos quidem nominat Idelphonsus, nos etiam cum Augustino Iouinianistas possumus appellare, quoniam Christi Matrem cõrruptam in partu faciunt, & de re sacra prorsusque diuina secundùm carnem garriunt impudenter. Generationem enim Domini non solùm æternam, quæ consubstantialem illum Patris Filium facit, sed etiam temporariam, per quam ex Virgine clausa nascitur, quis vel Angelorum, vel hominum dignè satis enarrabit? Falluntur autem nefarij homines, nec discrimen intelligunt, quod inter communem aliarum, quæ legi erant astrictæ, & MARIAE propriam, quæ in Euangelio describitur, Purificationem statuendum est. Illæ quoniam secundùm legem erant immundę, post partum in templo per oblationes lege decretas expiantur: hęc quoniam perpetuò munda perstitit, purgationis tantùm gerit similitudinem, quæ illi loco & tempori congruebat. Vnde in hos rectè competit, quod Augustinus aduersùs Manichęos disputans, non sine vehementia dixit: Stulte, vnde sordes in Virgine matre, vbi non est concubitus cum homine patre? Vnde sordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo est perpessa dolorem? Vnde sordes in domo, ad quam nullus hospes accesserit: solus ad eam Dominus & fabricator venit: vestem quam non habebat, induit, eam quam sicut inuenit, clausam reliquit? Sicut ille natus est solus inter

Vide Idelphõlum in lib. contra disputãtes de ppetua Virginitate & parturitione Virg.

Lib. de hæresibus.

Esaiæ 53.

Heluidiani Mariam fingũt immundã, & quæ aperto vtero pepererit.

Cõfutatio Heluidianarũ obiectionum, & primùm de Mariæ immunditia.

Lib. de quinque hæresibus ca. 5.

Digitized by Google

mortuos liber, sic istius ex qua natus est, matris pudor, solus est integer.] Tradunt ergo Theologi, multisque confirmat Idelphonsus, Christum sine nixu, dolore, tristitia ac sordibus parturientis, adeoque clauso Virginis vtero per integra virginitatis claustra prodiisse, & Emmanuelem, vt se Deum ostenderet, clausis in visceribus non modò conceptum, sed ab intemerata etiam Virgine procreatum esse. Quarè scribit Hesychius presbyter Hierosolomytanus, MARIAM vocari portam clausam in Oriente sitam, quæ clausarum portarum Regem introduxit atque iterum eduxit. Nequaquàm enim, inquit, Rex gloriæ dum conciperetur aut ederetur, vuluæ tuæ portas prorsus aperuit, neque virginitatis vincula laxauit. Vocauit te hortum conclusum, & fontem signatum is, qui ex te ortus est sponsus, & prædixit in Canticis.] Oportuit enim, vt nouo nasceretur ordine, qui nouam impollutæ synceritatis gratiam humanis corporibus inferebat: oportuit, vt primam genitricis integritatem nascens incorruptio custodiret, & complacitum sibi claustrum pudoris & sanctitatis hospitium diuini Spiritus virtus infusa seruaret, sicut Leo Magnus asseuerat. Neq; his aduersatur, quòd Lucas ex lege Moysi repetit illud: Omne masculinum vuluam aperiens, sanctum Domino vocabitur: quo loco aduersarij maximè gloriantur. Etenim hoc dictum eô detorquendum non est, vt Christus sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificauerat, egressus deuirginasse credatur, vt cum Beda loquamur, sed eiusmodi apertio iuxta consuetum humanæ natiuitatis morem dicta, non virginalium claustrorum reserationem, sed Christi prolis de matris vtero egressum designat, sicut & Thomas indicauit. Cæterùm, quoniam de hoc argumento liber secundus disseruit, & Iouinianistas multis refutauit, nunc satis fore putamus, vnum atque alterum præstantissimi Theologi testimonium proferre, vt non modò contra superiores, sed etiam huius æui aduersarios, præsertim Sacramentarios, MARIAM sine aperto vtero peperisse certiùs constituatur. Augustinus igitur communem Ecclesiæ fidem his verbis profitetur: Moli corporis Christi, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippè non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit.] Ac alibi rursus, non modò sui, sed nostri etiam temporis impios homines ita verberat: Non credunt, inquit, qui etiam Dominum nostrum Iesum Christum per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos suos ostiis clausis ingressum fuisse non credunt.]

Christus natus sine nixu, tristitia & sordibus parturientis.

In loco citato.

Hom. 2. de laudib. Virginis Mariæ.

Cantic. 4.

Serm. 2. de natiui. Dñi.

Aduersarijs nõ patrocinari verba Euangelistę.

In Lucam cap. 2.

37. quæst. art 3. ad 1. argumẽtũ.

Augusti. Mariã aperto vtero nõ peperisse luculenter affirmat.

Tract. 121. In Euang. Ioannis.

Lib. 22. de ciuitate Dei cap. 8.

Nunc de recentioribus Theologis duntaxat agemus, contra quos mihi senex Simeon inprimis est defendendus: quoniam is tametsi in omni Ecclesia tot sæculis prædicatur, imò in Euangelio laudem maximam tenet, iniquissimè tamen ab istis tractatur. Lucas nobilissimus Pictor, his velut coloribus illum depinxit: Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon: & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israël, & Spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini. Et venit in Spiritu in templum, vt omittam sequentia, quòd nempè diuturni voti compos factus, Christum acceperit in vlnas suas ac benedixerit, neque solùm Cantico, sed etiam concione illum lætè ac publicè celebrârit. Amplissima profectò isthæc viri laus est, quæ non modò senis huius personam illustrat, sed etiam eiusdem de Christo testimonio tantam fidem conciliat, vt meritò de Messia docenti credant vniuersi: Et tamen Ioannem Agricolam, vt splendidè mentiatur, dicere non pudet, hunc Simeonem nulla hic prorsus alia ratione, nisi quòd redemptionem Israëlis expectauerit, nobis commendari. Notat prætereà Brentius, hunc ciuem fuisse Hierosolomytanum, nullo nec diuitiarum, nec dignitatis, nec officij nomine clarum, qui fortassè in oculis hominum delirare & mentis suæ inops visus sit, quum ad salutandum & complectendum puerum accurreret. Ita enim libet Brentio sæpè nugari, cùm circa illustres Euangelij personas versatur, quibus indecora & inaudita petulanter affingit, vt suam in conuiciando libidinem magis expleat, quàm Euangelij veritatem explicet. Addit & illud ad huius nunquam satis laudati viri iustitiam eleuandam. *Quanquam*, inquit, *Simeon honestissimæ vitæ coram mundo fuerit, tamen non est reputatus coram Deo iustus operibus suis: sed hæc fuit iustitia eius, quòd expectauit consolationem Israëlis, hoc est, credidit*

Tráfitio ad defensionẽ Simeonis à nouatoribus malè tractati.

Luc. 2.

Lucas insigniter Simeonem commẽdat, sed reclamant nouatores.

In Lucam cap. 2.

Quomodò Brẽtius & alij in hũc Simeonem inuehantur.

Homil. 16. in Lucam.

Quid de Simeonis iustitia sentiãt aduersarij.

Digitized by Google

In explicatione Euangelij de festo Purificationis.

didit in Christum, quòd per ipsum gratis habebat remissionem peccatorum & salutem. Sed & Hemmingius non aliter Simeonem iustum agnoscit, nisi quòd ciuilem iustitiam habuerit, inculpatè ac honestè inter homines viuens. Tum Selneccero iustus ille homo dicitur ob iustitiam imputatam, quoniam consolationem Israël expectauit: ita enim hæc duo confundunt, & alienam duntaxat iustitiam, quæ apud Deum valeat, huic demum viro sancto cõcedunt. Vvellerus eum vocari iustum asserit, quòd aeceptus sit coram Deo per misericordiam, propter fidem in Christum. Et Georgius Maior inquit: *Quia senex Simeon credidit diuinis promissionibus, ideo Spiritus sanctus consolator & viuificator in ipsum effusus est*. Adhæc Sarcerius hïciustitiam pro fide vult accipi, sanctos enim à fide præcipuè, non à vitæ operibus prædicari. Prætereà è sequenti Cantico colligit Brentius, Simeonem, quia oraculi sui compos non est redditus, multo tempore non admodùm tranquillam conscientiam habuisse. Demùm Losius personam Simeonis à Luca describi docet, vt præcipuè quidem à fide commendetur, qua promissum Messiam expectauit, eaque fide illum iustum, id est, Deo acceptum fuisse intelligit & exponit.

In Euange. de festo Purificationis. Circa idem Euangelisti.

Locꝰ supra citat.

Verumenimuerò vt plura id genus maximè fingant atque conglomerent aduersarij, hos enim veluti fumos oculis imperitorum offundunt, tamen eximiam huius venerandi, nec satis laudati Senis & iustitiam & pietatem minimè obscurabũt, quoniam illa dilucidis Euangelij verbis expressa perpetuò elucebit. Ac sanè demiror, qua temeritate isti ad solam vel præcipuam fidem tàm multa reuocent, quæ de hoc sanctissimo viro Lucas accuratè perscripsit, ne semel quidem fidei mentione facta, quæ tamen, vt eius verba testantur, in illo singularis effulsit. Ac minùs referebat, hunc prophetam insignem ratione fidei commendari, vt quam ille cum aliis tàm multis communem haberet, sicut paulò pòst indicat Euangelista, de Anna Prophetissa scribens, quòd cõfitebatur Domino & loquebatur de illo omnibus qui Redemptionem Israël expectabant, hoc est, qui in Christum credebant, hunc nimirùm infantem esse Messiam, verumque Saluatorem & Redemptorem à Prophetis prædictum, & tanto tempore expectatum, sicut idem Brentius interpretatur. Quod verò Lucas fidem nec solùm, nec præcipuè in Simeone laudârit, ex aliis etiam eius dictis colligi potest, in quibus Ioannis Baptistæ parentes ornantur, quoniam iusti ambo ante Deum incesserint in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela. Tùm Zacharias vt illorum, qui Euangelicam gratiam amplexuri essent officium proprium & laudem præcipuam explicet, hoc illis tribuit, quòd in iustitia & sanctitate coram Deo omnibus diebus ipsi essent seruituri. Præterea idem Lucas ad Annæ Prophetissæ commendationem inducit, quòd in statu virginali, coniugali ac viduali vitam semper integram ac synceram exegerit, quodque ad extremam vsque senectam longum cœlibatum retinuerit, & curam assiduam precãdi Deum, & corpus ieiuniis exercendi, Deoque in templo inseruiendi adhibuerit.

Simeonem à rebus pluribus, quàm ob fidem hoc loco prædicari, at verè iustum fuisse.

Luc. 2.

Luc. 1.

Ibidem.

Quomodò Lucas Annam ab operibꝰ laudat.

Proinde quum ab his benè beateque factis Anna tantoperè commendetur, quis non meritò credat, Simeonem non ob iustitiam ciuilem aut imputatiuam, neq; ob fidem tantùm, sed potiùs ob vitæ sanctimoniam & exactam diuinæ legis obseruationem, hoc loco tàm accuratè describi atque laudari? Vnde vt illum verè spiritualem, & sicut Paulus vocat, factorem legis agnoscerem us, hoc etiam adiectum legimus, quòd in illo esset Spiritus sanctus, quodque responsum haberet ab eodem spiritu, qui præterea illum in templum adduxit. Igitur, etiam si sub lege viueret, tamen Euangelicæ gratiæ spiritum inhabitantem habebat, eoque duce in Dei præceptis ambulabat, Deique iudicia custodiebat & operabatur, sicut Propheta loquitur, & quoniam spiritu agebatur, Dei erat filius, Deique charitatem per eundem Spiritum in corde suo diffusam retinebat, vt è verbis Paulinis euinci potest. Nec sit difficile plura scripturæ loca proferre, quibus iustitiæ nomen longè aliter, quàm isti volunt, non ad alienam, sed ad propriam, neque ad imputatam, sed inhærentem iustitiam, atque ad vitæ innocentiam morumq; sanctitatem referatur, sicut alibi cum de Ioseph iusto ageretur, demonstrauimus. Sedenim vt isti nouum & Eunomianum de sola fide iustificãte dogma defendãt, apertis etiam scripturę testimoniis manifestè reclamant, quibus nos admonet Spiritus S. hominem non ex fide tantùm, sed etiã ex

Simeonẽ à Luca ob veram iustitiam fidei simul & operum commẽdari, id est, ob vitæ sanctitatem.

Rom. 2.

Rom. 8. Ezech. 18. Roman. 5. & 8.

Iustitię nomen quomodò in scripturis accipiatur.

Iacob. 2.

Digitized by Google

operibus iustificari, fidemque operibus consummari, ac iustum [a] esse, qui facit iustitiam: & faciendo [b] magis magisque illum iustificari oportere, vt per [c] bona opera certam vocationem & electionem suam faciat, [d] mercedem tandem secundùm opera sua percepturus. Valeant igitur Nouatorum commenta, in quibus præclaras & distinctas optimi senis & Euangelici Prophetæ laudes sola fide & iustitia imputatitia, vel ciuili metiuntur. Fuit enim ille non modò fide præditus, per quam operabatur iustitiam, sed etiam veræ iustitiæ fructibus abundauit, ita coram Deo iustus, sicut ille, cui diuinum dixit oraculum: Te vidi iustum coram me, & iuxta exemplum Abrahæ, qui præcepto diuino paruit, cùm audisset: Ambula coram me, & esto perfectus. Neque iustus hic fuit tantùm, sed & timoratus, fidei suæ non iactans iustitiam, neque vana inflatus fiducia, vt sine respectu propriæ dispositionis & obedientiæ, ob solam Dei misericordiam fide apprehensam, de gratia Dei, suaque salute certò statueret: Timoratus, inquam, idem & iustus fuit, quia difficile sit, vt & Beda testatur, iustitiam sine timore custodire, & iustus quantò ardentiùs Deum diligit, tantò solertiùs eundem cauet offendere. Cæterùm in argumentum præstantis iustitiæ, quæ hunc senem cohonestabat, Ecclesiæ pacem & vtilitatem publicam priuatis commodis antepositi, ideoque Redemptionem & consolationem populi solidam, quæ à Messiæ pendebat aduentu, ardenti & longo cum desiderio expectauit, dignus etiam habitus, cui Deus Messiam in carne reuelandum, quem ipse cerneret, polliceretur. Interea verò hic non solùm per fidem agnouit, sed obedienter etiam audiuit, & fideliter secutus est suum ducem ac monitorem Spiritum sanctum. Per hunc futura præsciuit ac prædixit, huius arbitrio se totum permisit, eiusdem promissis & consolationibus sese ac alios in magnis fulciuit ærumnis. Neque verò Messiam solummodò conspicatus, sed etiam suauissimè complexus, ac in templo itidem publicè confessus est, simulque incredibili diuinæ charitatis amore flagrans, suo quasi iure dixisse videtur, [e] Inueni quem diligit anima mea. [f] Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. [g] Mihi mori lucrum est, & viuere Christus. [h] Vidi Dominum facie ad faciem; & salua facta est anima mea. [i] Nas kubar, id est, Adorate filium, sicut Hebræi legunt pro eo quod noster interpres vertit, Apprehendite disciplinam, vt Hieronymus annotauit. Alij sic locum transferunt, Osculamini filium.

a 1. Ioan. 3
b Apoc. 22.
c 2. Pet. 2.
d 2. Cor. 5.

Iustitia Simeonis non dissimilis iustitiæ Noë, & Abrahæ.

Gen. 6. Gen. 17.

Simeon nõ modò credit, sed & timoratus est, ac Redemptionem Israëlis expectat, ducemque Spiritũ sequitur.

In Lucam cap. 2.

e Cant. 3.
f Psal. 83.
g Phil. 1.
h Gen. 32.
i Psal. 2.

Simeon quomodò se in templo gerat erga Christum.

In cõment. circa Psal. 2.

Nugentur igitur Nouatores more suo, & tanti viri eximiam iustitiam obscurare contendant, de quo ipsi soli tam abiectè viliterque loquuntur. Scribit certè Nicephorus, eundem grandæuum senem virtute, dignitate, vitæque sanctitate tunc temporis excellüisse, qui cùm Christum Dominum coràm conspexisset, ac eundem in vlnis gestâsset, carnis mole statim solutus sit ac liberatus, quemadmodùm in suo nimirùm cantico visus erat desideràsse. Timotheus Presbyter Hierosolymitanus, hunc Simeonem pulchrè vocat primum & vltimum iustum, vltimum legis, primum gratiæ, Iudæum religione, Christianum gratiarum actione. [k] Cyrillus Hierosolymitanus, ac præterea [l] Epiphanius eundem fuisse sacerdotem apertè confirmat, quantúmuis repugnet [m] Erasmus, qui neque sacerdotem illum, neque Leuitam dignatur agnoscere, sed nescio quem plebæum & obscurum hominem facit. [n] Augustino senex famosus, annosus, probatus, coronatus dicitur, qui Christum non modò coram cognouerit, sed etiam adorârit, cum illa verba mirifica protulit: Nunc dimittis seruum tuum Domino, quæ dulcissimam & cigneam planè continent cantionem. Beatus profecto ille præ cæteris Patriarchis & Prophetis, cui tantum videre lumen, tanta frui gratia, totque mysteria paucis verbis complecti contigit, vt sapientissimum & optimum Theologum appellare possis. Quàm fœlix hic Simeon, cui se Christus tàm efficaciter quàm dulciter contrectandum, deportandum & exosculandum præbuit, nullæ vt opes atque deliciæ talem senem magis explere, magisque in terris beare potuerint; vidit enim & gustauit, si quis alius, quàm suauis esset Dominus.

Quomodò Simeon à veteribus commendetur.

In oratione de Prophetis Simeone.
k In oratione de occursu Domini.
l In libr. de prophetarũ vita & interitu.
m In Paraphrasib.
n Sermo 9. de Natiuitate Saluatoris.

Simeon hic Sacerdos legis fuit.

Magna senis huius fœlicitas ac gloria.

Vbi neque Sarcerium præterire possum, qui nobis expositurus quod Lucas ait, Simeonem Spiritu in templum venisse, hoc scholion adiicit: *Nihil tribuitur hîc humanis*

In Lucam cap. 2.

Quam ineptè Sarcerius exponat, Simeonem in templum venisse spiritu.

Digitized by Google

humanis viribus. O ineptum & ridiculum scholiasten, nihil humanarum virium illis tribuentem, qui cum Simeone aguntur Spiritu sancto, & huius afflatu atque ductu se
1. Cor. 3. gubernari permittunt, suntque interim, vt Paulus loquitur, Dei coadiutores & coo-
1. Cor. 15. peratores, vt in illis gratia Dei vacua non sit. Eodem Spiritu repleti Apostoli, quàm multa & præclara quæso gesserunt? quæ primum gratiæ omnis autori Spiritui sancto, ac deinde ipsorum industriæ, obedientiæ, charitati atque virtuti merito adscribuntur. Promittit Christus discipulis, Spiritus patris vestri loquetur in vobis: hinc'ne
Matth. 10. colliget Sarcerius, eosdem discipulos velut truncos & stipites, neque mentem, neque voluntatem, neque linguam adhibuisse, humanasque illorum vires cum Dei gratia non liberè coniunctas fuisse, quando Spiritus sanctus in illis & per illos, velut electa sua organa, loqueretur?

Nihil vetat & Deũ in homine agere, & hominem ipsum Deo cooperari.

Nec de Brentio mihi tacere fas est, qui mox adiunctam à Luca, planeque cohærentem de Anna historiam fœdè contaminauit. Describit hanc Phanuelis filiam Euangelista, commendans illam à generis nobilitate, & spiritus excellentia, quoniam fuerit prophetissa, & à vitæ sanctimonia, vt quæ pudicissimam virginem, honestissimam coniugem, & demum religiosissimam viduam præstiterit. Quid verò
Hom 18. in Lucam. ad hæc Brentius? Primùm illustrem generis Annæ nobilitatem in dubium vocat, ac tribus eiusdem humilitatem accusat. Deinde tàm præclaræ matronæ ieiunium sic interpretatur, vt eam duntaxat sobriam vixisse contendat, sicut & Lorsius hunc locum explicans dixit: *Per ieiunium in genere significatur temperantia totius vitæ, sine aliquo discrimine vel certi temporis, vel victus.* Corradit & Coruinus scripturæ de ieiunio testimonia; vti, Sanctificate ieiunium, inquit Ioel. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi oratione & ieiunio è Christi sententia. Ex his aliisque id genus scripturæ locis colligi potest, [a] si Coruino & [b] Gresero credimus, Christianorũ ieiunium nihil esse aliud, atque perpetuam à superfluo cibi ac potionis vsu, imò ab omni peccatorum genere abstinentiam. Sed ô suaues ac Epicuræis gratos ieiunij prædicatores, qui vt carnali licentiæ laxarent habenas, Ecclesiasticum ieiunium in quotidianum fere vulgi luxum transformarunt.

Quomodò Brẽtius depraueț historiã de Anna vidua & Phanuelis filia.

Quid Nonatores de ieiunio Annæ & Euangelio tradant.

In dominicam primã post Natiuitatem. In epist. Domin. 6. post Pascha. Ioel. 1. Matth. 17.

a In epistolam Dominicæ 6. post Pascha.

b In Euan. Dominicæ 1. Quadragesimæ.

Igitur quod Anna vsque ad extremam senectam diu noctuque ieiuniis & orationibus in templo seruiuit, nihil aliud est Brentio, nisi vt ipse loquitur, quod semper sobria verbi Dei discipula fuerit. Vbi manifestam istorum fraudem cernimus, qui locum illustrem ad bona opera comprobanda tàm indignè corrumpunt, vt pro ieiunio Euangelico, non nisi victus parsimoniam & sobrietatem nunquã non omnibus obseruandam intelligant, vtque precationes diuinas & nocturnas solo vel præcipuo verbi Dei audiendi discendique studio metiantur. Nos priorem errorem, de Ioanne Baptista eiusque ieiunio differentes explosimus, satisque conuicimus, Christianum ieiunium à philosophica in victu temperantia siue parsimonia multùm abesse: ne alioquin Christum, Apostolos aliosque Patres merita fraudemus
Matth. 4. gloria, qui non solùm sobriè & parcè semper vixerunt, sed & austere ieiunando subinde sua corpora castigarunt, certosque dies precationibus & ieiuniis impenderunt.

Annã hanc non tã à fide, quàm ab operibus in Euangelio commendari.

Alterum verò figmentum vix vlla eget confutatione, quoniam Euangelista non solùm Annam extollit, sed etiam in vna illa viduarum omnium specimen & exemplar proponit, nimirùm vt ille iuxta præceptum Apostolicum nocte & die instent
1. Tim. 5. obsecrationibus & orationibus, atque auditi verbi, suaque fidei fructum castigatione corporis, sedulitate precandi, & assidua pietatis exercitatione testentur. Et adhuc blandi doctores isti Annæ fidem vrgere pergunt, opera vero studiosè negligunt, quæ Lucas alioquin diligenter expressit, & peculiariter ornauit, vt cultus esse Dei, & ad latriam spectare dixerit, si græca eius verba ritè considerentur. In eundem sen-
Hebr. 13. sum Paulus, quum à credentibus hospitalitatis & beneficentiæ opera postulat, eas hostias ad DEVM placandum, vel promerendum valere docet: sicut & Hie-
In Amos Prophet. ronymus ieiunare, dare eleemoysinam & pudicitiam colere, vera nominat holocausta, de quibus illud præceptum accipi potest: Sacrificate sacrificium iustitiæ;
Psal. 4.

Bona opera dicuntur cultus & Luca, tàm à Paulo sacrificia & hostiæ.

Verùm

An ligemur ad fidem Sanctorum, & non ad opera eorum.

Verùm Sarcerius, vt qualescunque suæ sectæ suppetias ferat, vociferatur: *Ad fidem Sanctorum necessariò ligamur: ad Sanctorum opera non ligamur.* Cui succinctè respondemus, non solùm Sanctorum fidem, sed & opera nobis in sacris literis commendari, opera, inquam, obedientiæ diuinis præceptis debitæ, & quæ ad propriam cuiusque vocationem pertinent. Vnde scriptum habemus: [a] Hoc fac & viues. [b] Si filij Abrahæ estis, opera Abrahę facite. [c] Volo omnes esse, sicut meipsum. [d] Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Idemque Paulus [e] non solùm de imitanda Sanctorum fide, sed & conuersatione, patientia & morte admonet, nimirùm vt vnà cum illis non solùm auditores, sed & factores legis, si iustificari volumus, nos totos prębeamus. Noui verò sectarij, vt re ipsa probent, se à Sanctorum moribus & exemplis abesse plurimùm, sola fide iustitiaque imputatiua contenti, non ieiuniis, sed ventri, non obsecrationibus, sed maledicentiæ & obtrectationibus, non in Dei templo, sed in Satanæ synagoga nocte ac die vtinam non seruiant. Verùm longiùs digredi supersedeo.

Ps 4. In 2. c. Luc

a Lucæ 10. b Ioan. 10. c 1. Cor. 7 d 1. Cor. 11 e Hebr. 13 Rom. 2.

Reliquum est de feriis dicere, quas ob præsentem historiam veneranda instituit antiquitas, & religiosè hactenus obseruat Ecclesia, solennibusque cæremoniis publicè cohonestat, ob quas diem hunc luminarium quidam appellant, nimirùm quod cerei ex veteri more in templo deferantur. Hoc Ecclesiæ institutum rident ac subsannant aduersarij, ethnicamque imitationem ac superstitionem Catholicis petulanter exprobrant, quandoquidem veterum ethnicorum vanitatem in candelis hoc tempore accędendis & deportandis in vsum reuocârunt. Hanc vecò tetram calumniam non tàm nobis, quàm optimis maioribus sanctissimisq; patribus intentatam æquum est depellere, ne quis fortassis falsis & maledicis istorum vocibus, qui totam Dei Ecclesiam insani proscindunt, facilè commoueatur. Et quidem antiquam Ethnicorum consuetudinem parùm attingam, quid enim ad nos de his qui foris sunt? vt Apostolus dixit, quo nempè consilio illi Februa, & postea mensem Februarium tùm instituerint, tùm celebrarint. Macrobius ab Augustino laudatus ita rem explicat: Secundum mensem, Numa Februo patri Ditis Deo dicauit, qui lustrationum potens creditur. Lustrari autem eo mense, ciuitatem necesse erat, quo statuit, vt iusta Diis manibus soluerentur. Plinius habet in hunc modum: Vulgata priscis temporibus opinio obtinuit, Februa esse omnia, quibus malefactorum conscientiæ purgarentur, delerenturque peccata, aut manes defunctorum placidi redderentur. Nec obscurè Ouidius canit:

Diem Luminarium vocari festum purificationis Virginis ob vsum cereorum, & hoc Ecclesiæ instituto vnde originem trahat.

Quomodo ethnici luminarib. accęsis exercuerint suam impietatem.

1. Cor. 5.

Li. 1. Saturnaliũ ca. 13.

Li. 2. Fastorum.

Februa Romani dixêre piamina patris,
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.

Notauit & Augustinus, sicut Ianuarium à Iano, sic Februarium à Februis sacris Lupercorum appellari: tùm notũ est eruditis, Februare pro purgare iam olim Ethnicos accepisse, quemadmodùm Varro etiam indicauit. Romæ igitur hoc mense suas lustrationes habebant, totamque vrbem annuis & prophanis ritibus de solenni more purgabant. Quæ idololatrica lustrandi consuetudo, quum initiò non facilè abrogari posset, à Christianis in alium ac meliorem vsum prouidè & religiosè translatâ est, nimirum vt eodem mense dies Deiparæ sacer, & purificationis eius memoria in Ecclesia celebraretur, tumque Clerus & populus pium publicumque conuentum institueret, in quo spiritualia Cantica modularetur, & cereos ardentes à pontifice traditos deferrent, sicut ante nongentos annos [f] Beda & [g] Idelphonsus memoriæ prodiderunt. Proponit igitur & hanc quæstionem Innocentius: Quid est, quod in hoc festò cereos portamus accensos? Respondet autem duplicem huius instituti rationem esse: Primùm quidem, vt mos Ethnicus cum Christiano ritu commutetur, & quod à stultis Idolorum cultoribus ad honorem Cereris ac Proserpinæ agebatur, id prudenter à piis ad honorem laudemque MARIÆ Virginis conuertatur. Deinde, vt qui per Christi gratiam sunt purificati, hac cærimonia moneantur, prudentes illas virgines imitari, quæ vt Euangelica docet parabola, non sine lampadibus accensis ad Christi sponsi nuptias ingrediuntur.

Li. 18. contra Faustũ Manichæũ cap. 5: De vita populi Rom.

Ecclesia impiũ ritum in salutarem piorum vsum sancte cõuertit.

f In libr. de temporib. g Sermo. de purificatione B. Mariæ. h In Ser. de purificat. B. Mariæ Virginis. Matth. 25.

Multiplex ratio instituti festi cum vsu cereorum. Secunda causa.

Tertiam

Libro 3. de diuinis officiis cap. vlt.

Tertiam institutionis causam Rupertus assignat, vt nos ipsos quadantenus & fide & gaudio Spiritus Simeoni iusto in complectendo Emmanuele cõformemus. Sic enim ille loquitur: In purificatione sanctæ MARIÆ ideò cãdelas portamus, vt fœlici gaudio iusti Simeonis aliquatenus participemur, qui Christum infantem gestans in vlnis, agnouit, & confessus est paratum ante faciem omnium populorum lumen ad reuelationem gentium. Hoc enim signo commoniti exterius, ipsum verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in mente nostra fidei vlnis arctiùs attingimus, & absentiam eius corporalem, sursum tendentibus desideriis gementes quærimus, quærentes gemimus.] Quartò, de MARIA Domini matre monet hæc ipsa Cęremonia, ac fidem veram de conseruata eius virginitate, virgineoque partu contra hæreticos excitat atque confirmat. Sicut enim apes ceram cum melle virginali producit opere: sic MARIA Virgo Christum Deum & hominem salua vteri sui genuit integritate. Apes namque neque vllo concubitu miscentur, neque libidine soluuntur, neque vllis partus doloribus concutiuntur: & subitò tamen magnum filiorum examen emittunt, vt idem Rupertus annotauit. Rem eandem Iuo Carnotensis Episcopus hac oratione cõplexus est: Sicut caro Christi de mundissimo & bono odore virtutum referta carne processit, & nec in concipiendo, nec in egrediendo matris integritatem violauit: sic cera quæ hodie gestatur fidelium manibus, de mundis & odoriferis floribus collecta, fructus est apis, virginis videlicet animantis; cuius, sicut legitur, sexum nec masculi violant, nec fœtus quassant.] Cum his rectè coniungentur, quę in solennibus precibus ad Deum fusis, hoc die proponit Ecclesia, suam nobis mentem explicans, ne quis fortasse aliter, quam par est, de hoc eius instituto sentiat, aut calumniosè loquatur. Precatur igitur omnium rerum Creatorem Deum, qui liquorem per operam apum ad cerei perfectionem mortalibus prouenire concedit, vt ipse vtilem & salutarem candelarum vsum nobis præbeat, iustique Simeonis in hoc Christiano cætu faciat imitatores. Precatur, vt omnes sancti Spiritus gratia illuminati atque edocti, æternum lumen Christum veraciter agnoscant, & fideliter diligant. Precatur, vt qui candelas hoc ipso die in manibus deportant, suum autorem cantando laudare, & sancto igne dulcissimæ charitatis accendi, atque in templo sancto cœlestis gloriæ aliquando representari possint. Precatur denique, vt sicut hæc luminaria igne visibili accensa, nocturnas depellunt tenebras, ita corda credentium inuisibili igne, id est, sancti Spiritus splendore illustrata, omnium vitiorum cæcitate careant, & purgato mentis oculo, ea quæ Deo sunt placita, suaque saluti vtilia, ritè cernant, ac tandem post huius sęculi caliginosa discrimina, ad indeficientem lucem tanquam portum optatum perueniant.

Tertia causa.

Quarta causa.

Loco supra citato. In Serm. de purificatione Mariæ.

Cęremonia pulchrè nos admonet de puritate Virginis.

Ecclesia mentẽ suam in solennibus precibus explicat, quo cõsilio circa cereos hoc die versetur.

Hæc pluribus repetere libuit, vt boni omnes rectiùs iudicent, quas cæremonias tam sacer dies nobis ostendit, haud sine magno consilio certoque iudicio sanctissimorum Patrum iam olim institutas, ac tot sæculis in Ecclesia conseruatas esse, in quibus & Dei honos, & Christi gloria, & MARIÆ memoria, communisque credentium vtilitas sincerè spectetur, nulla verò aut vanitatis, aut superstitionis ratio habeatur. Quid igitur, nisi fœda & aperta est criminatio, quum [a] Arsatius Schofer nobis impudenter obiicit: *Valde inepti sunt, qui cereis, nimirùm caducis rebus, præter verbum Dei excogitatis confidunt, quasi his Satanas fugetur.* Petulantior etiam [b] Bullingerus, qui stupendam cæcitatẽ Papistarum appellat, quòd hoc die cereos & faces incendant. Sic enim isti sacrorum irrisores, & Ecclesię odio obcœcati calumniatores audent dicere, nihilque pensi habent, quòd cerei à Catholicis non per se considerentur, quodque nullà in illis aut iustitiæ, aut salutis portio collocetur, sed quod ad spiritualẽ finẽ, vt dictum est, omnia referantur, vt per signum & ritum externum de historia illorum, qui hodie Christum lætissimè in templo agnouerunt, atque cum fructu professi sunt, potissimùm verò de imitando Simeonis exemplo admoneamur, qui Christum lumen nunquam occidens suis oculis cum incredibili voluptate vidit, suis vlnis deportauit, suo ore laudauit, omnibusque gentibus denunciauit. Est enim ita, si verum fatebimur, quemadmodũ Iuo Carnotensis affirmat: Consuetudo Ecclesiastica multas ex rebus gestis retinet similitudines, quibus & rerum gestarum repręsentat veritatẽ, & simpliciũ corda excitat ad pietatẽ, vt per ea quę foris venerantur, ad internorum amorem rapiantur.]

Superiora ad defensionẽ Ecclesię cõtra Nouatorũ calumnias referenda esse pro vsu Catholico cereorum.

Prudens Ecclesia per externos ritus, de spiritualibus rectè nos admonet.

Neque

a In Postilla circa Euãgelia de festo Purificationis.
b In Lucam cap. 2.

In Serm. de purificatio. Virginis.

Digitized by Google

Neque omninò hic nobis aduersarij refragantur, ex quibus Nicolaus Selneccerus apertè concedit, quòd iam olim Christiani purificationē MARIÆ memoria repeti iusserint, vt mos Ethnicorum idololatricus aboleretur, vtque à lychnis idololatricis corda conuerterentur ad Deum, quem lumen gentium Simeon nominat. Præterea vsum luminariū Gregorij Nazianzeni ſęculo, id est, ante mille & ducentos annos, in Ecclesia vsitatū fuisse, eiusdem Nazianzeni probat testimonio. Eadem Danielis Greseri est sententia, qui inter cætera scribit: *Valde vetus hoc festum de purificatione MARIÆ esse videtur. Nam Gregorius Nazianzenus mentionem eius facit in Monodia, quam in laudem Basilij Magni scripsit, ac dicit, Valentem Imperatorem hoc die, quem diem luminarium vocat, cum frequenti populo in Ecclesiam, in qua Basilius Magnus Episcopus fuit, conuenisse.*

Nos verò hunc Nazianzeni locum integrè transcribemus, vt de illo certiùs iudicari queat: Nam in die luminarium, inquit, quando populus omnis in Ecclesiam conuenit, ingressus & ipse (Valens videlicet Imperator) vbi ordinem Psalmodiæ, ceremonias ritè celebratas, aras omni decore ac reuerentia cultas, populum denique diuino cultui assistentem vidit, admiratus est.] Hîc primùm quiuis animaduertat, quàm malè conueniat aduersariis cum veteris Ecclesiæ statu, in qua frequentes ceremoniæ, fulgentes aræ, certique psallentium ordines studiosè obseruabantur. Deinde quod ad luminariū diem à Nazianzeno memoratū attinet, falluntur ambo, Selneccerus & Greserus, quū illum de hoc purificatæ Virginis festo interpretantur, fortassè delusi Germanica voce Liechtmeß, quæ inde à Carolo Magno recepta nobis durat, ob consuetum nempè vsum Luminarium siue Lychnorum, qui præsenti festo peculiariter adhibetur. Gregorius verò Theologus quum diem luminariū vocat, festum sanctorum luminū pro festo baptismatis Christi accipit, quod octauo Idus Ianuarij Græcis solenniter celebrabatur, atq; etiamnum ab illis celebrari solet, facibus in signum letitiæ publicè tunc accensis, quoniam Christus non modò sit in Iordane baptizatus, sed nobis etiam lauacrum Christianum instituerit. Hoc autem ipsis φωτισμὸς dicitur, id est, illuminatio animarum, lustratio, purgatio, luminis participatio, tenebrarum expulsio. Quibus nominibus præclaros sacri baptismi effectus declarant, præsertim quòd catechumenos purget atque illuminet hoc Sacramentum. Hinc & illæ Cyrilli ac aliorum veterum catecheses siue institutiones ad illuminatos & illuminandos extant. Ac Nazianzenus quidem seipsum explicat, semel atque iterum scribens orationem panegyricam huic festo luminum siue luminarium congruentem, docteque Nicetas eius Scholiastes diem hunc luminarium sic accipi oportere, demonstrat. Hinc & illa Gregorij oratio: Sanctus luminum dies, ad quem peruenimus, quēque hodie diuino beneficio celebrauimus, Christi mei, hoc est, verę lucis omnem hominem in mundum venientem illuminantis, baptismum pro principio habet.]

Quod si testimonium à veteribus repetendum est, quo præsens cereorum siue luminarium vsus in Ecclesia confirmetur, en tibi Cyrillum Hierosolymitanum, qui sub Cæsare Constantio vixit, atq; hoc ipso die MARIÆ sacro, ad populum habuit orationem, inter alia sic differens: Læti hodie lampades ornemus: tanquam filij lucis ceras, verę luci Christo offeramus: Quoniam lumen ad reuelationem gentium mundo apparuit, ideo lumina ex lumine supra niuem resplēdeamus.] Sic insignis ille Archiepiscopus, vt ad vsitatum Ecclesię suę Hierosolymitanę morem alludat, de cereis meminit, qui tunc populi manibus gestabantur. Hic enim festus dies perquàm vetustus, à multis præclaris Patribus, qui sacras in illo conciones siue Homelias publicè habuerunt, nobisque scriptas reliquerunt, eximiè condecoratur. Inter hos pono Ioannem Damascenum, Timotheum Presbyterum Hierosolymitanum, Amphilochium Iconij Episcopum, Ioannem Chrysostomum, Gregorium Nyssenum, & qui superiores, omnes non solum ætate, sed etiam martyrij gloria excelluit, Methodium, vt qui sub Valeriano & Decio suum pro Christi fide sanguinem fudit. Vocatur autem ab his festum idem Hypopante, hoc est, festum exceptionis, siue obuiationis, quod non sub Iustiniano Cæsare institutum est (vt quidam arbitrantur) sed in peculiarem vsum ab eo Principe conuersum, vt certis pœnitentiæ ac pietatis officiis inseruiret, iræque Dei suppliciter obuiarent & occurrerent homines, quandoquidem terræ motus eo tempore per totum orbem esset vniuersalis, sicut & Selneccerus annotauit.

Nouatores quidā Ecclesiæ instituto suffragantur.

In explicatione Euangelij de festo purific.

In Euan. de festo Mariæ purificat.

In Monodia dicta in laudem Basilij.

Locus Nazianzeni vindicatus de luminaribus, quem Nouatores perperā interpretantur.

Dies luminarium longe aliter Græcis quā Germanis sic appellatur.

Baptismus cur Græcis φωτισμὸς dicatur.

Orat. Panegyrica in sancta Lumina.

Cyrilli Hierosolymitani testimoniū de peruetusto vsu cereorū hoc die, qui iam olim in Ecclesia fuerit solenniter celebratus.

Qui Patres hoc festum suis cōcionibus comprobārint.

Cur hoc festū Hypopante dictum veterib.

Nunc

Nunc eundem aduersarium non suo tantùm, sed etiam sociorum nomine conuiciantem audiamus: *De superstitiosis*, inquit, *consecrationibus candelarum & ceræ nihil ne somniauit quidē Ecclesia: & blasphemia est adiuratio quæ adhibetur.* E quibus verbis colligere licet, Lutheri discipulos, superstitioso quidē, sed non omninò veteri & peruetusto cereorū vsui, quē contra Vigilantiū defendit etiā Hieronymus repugnare, quoniam in veteri lege Deum ipsum habet autorē, & semper in Ecclesia vbique gentiū retentus durat. Vnde Basilius etiam Ecclesiæ suæ morē in eo fuisse monstrat, vt ad templum populus frequens accederet, atq; cum vespertino lumine Lucernariam gratiarum actionem coniungeret, suamque Deo gratitudinem declararet. Indicat [a] Eusebius Cæsarienſis, Ecclesiæ Hierosolymitanæ iam olim proprios luminarium fuisse ministros, qui tùm acoluthi, tùm Ceroferarij dicti, certum in Ecclesia ordinem tenent, eiusque mentionem frequentem facit peruetustus ille [b] Cyprianus. Tùm [c] Paulinus, & præter [d] Gregorium [e] Hieronymus, hunc cereorum vsum, vt suo sæculo receptum & probatum, agnoscunt. Præterea mos erat solennis, vt Christiani defuncti honore quodam afficerentur, neque sine facium gestationibus & accensis luminaribus ad sepulturam efferrentur: præcipuè verò nocturnis cantionibus & luminaribus funebris pompa constabat, quæ principibus (vt Constantino & Constantio) post mortem exhibebatur. Hanc veterum consuetudinem, quam postea de factis Virgini exequiis tractantes confirmabimus, Gregorius Nazianzenus aliique plures veteres astruunt luculenter.

Refutatio eorum, quæ Selneccerus contrà receptum vsum cereorū benedictorum obiicit.

Exodi 25. & 27. Nazian. in Monodia Basilij.

Vetustissimum esse luminarium vsum in Ecclesia.

a Lib. 6. Eccle. hist. c. 9.
b Li. 1. epist. 3. & libro 3. epist. 22.
c In Natali, & 6. Felicis.
d Li. 1. & 3. Dialog.
e Li. contra Vigilantiū.

Ad Nouatores redeo, qui se germanos non modò Lutheri, sed etiam Vvicleui discipulos, Vvaldensiumq; fratres in eo declarāt, quòd cereos à sacerdotibus benedici molestissimè ferant. Timent enim fortasse, ne hac in parte sibi etiā aduersentur, si sacerdotum muneri & dignitati, vel in benedicendo, vel in offerendo aliquid deferant, qui iam pridem externum omne sacerdotium in suis Ecclesiis abrogârunt. Tum qui sacramenta integra è medio sustulerunt, cur nō pari audacia, ne dicam impietate, sacramentalia, sicuti vocant, reiiciant ac aspernentur? Neque video tamen, qua fronte Selneccerus consecrationes cādelarum vt superstitiosas tàm seuerè damnet, ac prorsus Ecclesiæ incognitas esse dicat. Quod enim superstitionis periculum metui potest, vbi complures in Christi nomine conueniunt, & ab æterno Deo precantur, vt allatas candelas ad corporum & animarum sanitatem pro sua pietate benedicere & sanctificare dignetur? Quid hoc est aliud, nisi quemadmodùm Paulus dixit, creaturam per verbū & orationem sanctificari? Vbi Chrysostomus per verbum sanè signum crucis interpretatur, quod cum precatione coniunctum, vim habet sanctificandi siue benedicendi, nimirum, vt quod sanctificatur, per implorationem auxilij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quandam accipiat spiritualem, qua nobis in hac vita miserè laborantibus, & in omne malorum atque infortuniorum genus facilè prolabentibus, rectiùs prospiciatur. Cur enim fidei virtutem & diuini nominis implorationem hîc etiam non liceat ac deceat exercitare, cum credenti omnia possibilia esse legamus? Ecclesia certè largiorem benedictionem, maioraque dona Dei percipit, quàm vetus & sterilis illa Synagoga: ideoque Christiani sacerdotes, quando communi Ecclesiæ, adeoque Christi nomine benedicunt, rebus ipsis quæ benedicuntur, longè ampliorem & efficatiorem, quàm legis antiquæ ministri gratiam à Deo impetrant applicantq;. Cuiusmodi benedictionibus tantò plus tribuere par est, quò certius è verbo Dei cognoscimus, post primi hominis lapsum terram & mundum hunc inferiorem Dei maledicto subiacere, mundique principem perpetuò credentibus insidiari, omnemque mouere lapidem, vt terræ munera & externæ creaturæ nobis obsint magis, quàm prosint, ne videlicet ad optatam animi corporisque incolumitatem electis proueniant. Proinde qui humanæ fragilitatis nobis probè conscij sumus, & aduersùs hostem nequissimum nunquam non vigilare debemus, non tantùm fide & oratione propria, sed etiam aliena, & præsertim sacerdotis, nostram communimus imbecillitatem, simulque benedictiones creaturarum more Catholico adhibemus. Neque verò rebus & signis illis externis tribuimus, quod solius Dei creatoris est proprium, sed eiuscemodi mediis cum fide Deique timore vtimur, piè confidentes fore, vt Deo potenter operante Satanas, impedire non possit, quo minùs creaturis benè & conuenienter vtamur.

Nouatores aduersantur ac dānant cereos benedictos atque consecratos, & qua de causa.

Orat. funebri in laudem Cæsarij, & Orat. 2. in Iulianum.

Frustrà hic timeri periculum superstitionis.

1. Tim. 4.

Catholicos cū fide Deique timore & inuocatione rebus quibusdam benedictis vti.

Marc. 9.

Quo fine Catholici rebus benedictis libēter vtantur, nec tamen in illis cōfidant.

Genes. 3. Ioan. 3. 1. Petri 5.

Digitized by Google

vtamur. Etenim re ipsa sæpè compertum est, Diabolicis artibus & fraudibus effici, vt creaturæ quædam mirabiliter inficiantur atque corrumpantur, vtque vsus illarum plærisque non commodum, sed detrimentum, nec medelam vel opem, sed exitium adferat.

Fabò negari ab aduersariis, qd vet⁹ Ecclesia res cõsecratas agnouerit atq; vsurpârit.

Quicquid autem hoc benedictionis est genus, quod rebus externis à sacerdote præstatur, id Ecclesiæ prorsus ignotum esse somniat Selneccerus, aut potiùs nimis impudenter confingit. Atqui tùm Græca, tùm Latina Ecclesia non modò benedicendi, sed etiam exorcizandi, vt vocant, proprias semper formulas habuit, quibus ex officio sacerdotes vterentur. Neq; veteribus dubium vnquam fuit, quin Deus inuocatus hîc etiam publico Ecclesiæ ministerio clementer adesset; nimirùm vt Christiani sacerdotes & exorcistę nunc longè ampliùs, quàm olim sub lege Iudaici, orãdo simul & adiurando valere & præstare possint. Hanc fidem non vanam esse multis & certis indiciis comprobauit Deus, sicut[a] Eusebius & [b] Epiphanius exemplis ostendunt, & nostro itidẽ sæculo sępè comprobat, ipsiq; Dæmones vel inuiti fatentur. In vera certè Ecclesia fuit Prudentius valdè laudatus ac vetus poëta, qui carmen integrum, & in Ecclesia receptum de Paschalis cerei benedictione cõscripsit, cui Synodus Toletana Quarta plenissimè suffragatur. Fulsit in vera etiã Ecclesia Hilarion, vtpote cuius eximiam sanctitatem miraculis plurimis & maximis Deus illustrauit, qui pani & oleo benedixit: eumq; benedicendi morem Episcopis & Sacerdotibus [c] Constitutio Apostolica, quæ apud Clementem Romanum extat, non obscurè commendat. Sed & vetustus Ecclesiæ Pontifex [d] Eutychanus, & [e] Basilius Magnus sacerdotum consecrationes & benedictiones ad traditionem Apostolicam referunt. Eiusdem Basilij vox est: Benedicimus aquam baptismatis, & oleum vnctionis, insuper ipsum qui baptizatur.] Meminit & [f] Ambrosius de splendente cereorum ornatu, qui festo Paschali & sacro fonti Baptismatis adhiberetur: nec tacet [g] Hieronymus, quod benedictiones clerici darent. [h] Tum Augustinus perspicuè docet: Omnia quęcunq; sanctificantur, nimirùm à sacerdotibus, hoc signo Dominicæ crucis cum inuocatione Christi nominis consecrantur.] [i] Qui præterea de coniurationib⁹ & exorcismis suo sæculo vsitatis indicat sæpè, ac inter cætera prudenter admonet, in his nõ coniurari creaturam, sed eum qui decepit hominem, vt possideret hominẽ, & pro suo arbitrio etiam reliquas creaturas possidere vellet. Quicquid ergo Ecclesię hostes cum Vvicleuistis impiis garriant, nos cum veteri Ecclesia credimus & confitemur, non vanum ac superstitiosum, sed pium, vtilem & salutarem vsum esse, quo non modò cibus antequam gustatur benedicitur, sed etiam candelæ, aqua, sal, resque id genus aliæ per sacerdotem in Christi nomine benedicuntur, quæ porrò benedictæ siue sanctificatæ, in credentibus etiam diuinitus operentur. Nec enim inanis & irrita est Ecclesiæ precatio, vt ipsæ creaturæ sacris mysteriis seruiant, diuinæque gratiæ ad salutares credentium vsus sumant effectum, vtq; salubritas per inuocationẽ sancti & diuini nominis expetita, ab omnibus impugnationibus sit defensa per Christum Dominum nostrum. Nam ridiculum est prorsus, quod garrit Brentius, eiusmodi benedictiones vanas, & ciuilem tantùm morum honestatem, aut verba, vt vocat, honoris esse: quod commentum non solum Ecclesię dignitatem commaculat, sed etiam cum erudita pugnat antiquitate.

Quomodò Patres de recepto vsu benedictionum rerumque benedictarum testentur.

Brentij vanum commentum reiicitur.

a Li. 9. hist. Eccles. c. 21.
b Li. 1. contra Ebionitas. Capite 8. Vide Hieronymum in vita Hilarionis.
c Li. 8. c. 34. 35. & 36. Cõstitutionum Apostolicarum.
d In epist. 1. Decretali.
e Ser. 181.
f Li. de Spiritu S. c. 27.
g Li. de Mysterio Paschæ c. 5.
h In epist. ad Eustochiũ de custodia Virginitatis.
i Epilogus superiorum. Lib. de fide & oper. c. 8. Et in Serm. de Sacram. fidei. Item de Symbolo ad catechum. li. 1. cap. 1. Homel. 17. in Lucam.

Non igitur hodierna cereorum consecratio est superstitiosa, neque adiuratio Catholico ritu peracta, blasphemia, sed potiùs Selnecceri criminatio improba & blasphema, qua sanctam Dei Ecclesiam in hoc laudabili benedicendi adiurandique instituto religiosè versantẽ, adeò temerè ac proteruè infamare conatur, non solùm quidem Ecclesiæ, sed etiam eius rectori atque doctori Spiritui sancto contumeliosus. Vbi non minor dicti Brentij petulantia nobis retundenda est, qui vt hoc ipsum MARIÆ festum in odium Catholicorum detorqueat, hanc velut inuectiuam ingerit: *Quia lex dicit: Nihil sanctum tanget, nec ingreditur in sanctuarium, sentiunt puerperas esse in potestate Satanæ, & excogitauerunt remedia varia ad fugandum Satanam, videlicet aspersiones aquæ benedictæ, incensiones luminum sanctificatorum, suffimenta herbarum consecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.* Et postea rursus: *Habent quidem herbæ & lumina verbum Domini, quòd sint bonæ Dei creaturæ, & in vsum nostrum ciuilem sanctificatæ, sed non habent verbum Dei, quòd expellant Satanam, imò potiùs sic de ipsis sentiendum est, quod abutentes eis, impia superstitione aduocent*

Indicatio Brentianæ criminationis, à Catholicis puerperas in Satanæ potestate collocari.

Homelia 6. in Lucam.

Digitized by Google

adnocent magis, quàm expellant Satanam. Atque hæc profanus ille non solùm veteris Ecclesiæ, sed etiam Dominicæ crucis derisor Brentius, pro sua criminandi libidine, atque contra suam ipsius, vt arbitror, conscientiam profundit, nimirum, vt aduersùs omnes huius & superioris ætatis Catholicos falsum & publicum testimonium ferat: Quain re maledicum Brentium sequitur maledicus & ipse Spangenbergius, qui non minorem virulentiæ suæ significationem dedit, quum hodiernum festum probrosa oratione conspurcans, dixit: *Vt de Iudæis nihil dicamus, in Ecclesiam Christi hæc impia opinio inuecta est: puerperas non membra Ecclesiæ, sed eo tempore abscissas, & in potestate esse Satanæ. Hinc tot tamque abominandæ superstitiones effluxerunt; videlicet aspersiones aquæ benedictæ, incensiones luminum sacrificatorum; suffimenta herbarum consecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.*

In Postilla circa Euangeliũ de festo purificationis.

Spangenbergiũ maledicentiæ Brentianæ sectatorem esse.

Adeò isti perfrictæ frontis homines, nouæque sectæ professores, vt Catholicis vulgi odium & inuidiam conflent, quid veri falsiq; dicant & scribant, nihil penè pensi habere videntur. Veniunt quidem in templum nostræ puerperæ, & cùm puerperij tempus absolutum est, tùm suo, tùm genitæ prolis nomine immortali Deo publicè gratias agere, simulque sacerdoti se benedicendas offerre solent. Sciunt enim Euangelicum exemplum Deiparæ, nimirùm omnium sanctissimæ in orbe puerperæ, quæ cùm Deum & hominem genuisset, præclarum & imitandũ pietatis, humilitatis obedientiæque suæ specimen dedit, quando post expletum puerperium religionis ergô, non aliô, nisi in domum Dei primùm se contulit, æternoque Deo gratias reuerenter egit, ac simul templi ministris se suumque munus obtulit: Simeonis etiam benedictionem excipere non dedignata. Deinde ritus quidam more Catholico adhibentur, vt puerperæ in Ecclesiam introductę, vt vocant, iuxta præscriptas veteris Ecclesię formulas benedicantur. Quicquid autem hoc est sanctæ, totque sæculis probatæ consuetudinis atque benedictionis, quod homines, ac præsertim parentes ad Dei cultum & pietatis exercitationem prouocat, quoniam iampridem in suis abrogârunt Ecclesiis Nouatores, in nostris porrò conuellunt, ac prorsus abolitum volunt. Ad quam rem hac etiam sycophantia turpiter vtuntur, vt nobis inauditam opinionem affingant; perinde ac si sentiamus, puerperas non membra Ecclesiæ, sed excommunicatas, adeoque Satanæ potestati traditas esse, vnde neque liberari, neque restitui possint, nisi multi ritus, quos recensent, per Sacerdotem adhibeantur. Quis verò Catholicorum tàm insulsè vnquam aut docuit, aut scripsit? An tale quicquam sensit, aut etiam per scholasticos Doctores tradidit Ecclesia? nihil minus, imò verò apertè definiuit (sicut ex Gregorij & Innocentij decretis luculenter apparet) vmbram legis veteris euanuisse, & Euangelij veritatem elũxisse, ideoque Mosaicum de purificatione præceptum ad Christianas puerperas non pertinere: has autem à peccato, excommunicatione, & à potestate Satanę adeò liberas esse, vt primo etiam post partum die, si velint, Ecclesiam adire, & in ea Deo gratias agere non sint prohibendæ. Hæc sanè tùm Brentium, tùm Spangenbergium apertæ vanitatis, putidique mendacij conuincunt, quando illi nobis non modò falsam, sed & ridiculam opinionem de puerperis excommunicatis, & velut à malo spiritu obsessis exprobrant impudenter. Iam verò quod ad aquæ benedictę aspersionem, & luminum sanctificatorum incensiones, aliarumque rerum consecratarum vel institutionem, vel obseruationem attinet, de quibus modò dicendi locus non est, habent illa quidem suum in Ecclesia vsum, sed minimè, qualem isti malignè confingunt, ad puerperas à Satanæ potestate vindicandas, vel vt per se ad fugandos Dæmones sufficiant, vtue rebus externis eiusmodi affixos animos habeamus, eisque magis quàm Deo diuinæque virtuti confidamus; aut demum ex his quicquam ad superstitionem aliquam conuertamus. Videt interim Lector, ac si sapit, nobiscum iure deplorat istos, non solùm ceremoniarum Ecclesiæ, sed etiam crucis Christi inimicos, qui in arte quidem blasphemandi tam insignes fecêre progressus, vt omnem Christianum ferè cultum, in Magiam & Idololatriam ausint conuertere atque transformare. Nam & sacro sanctam crucem, quâ Christiano nihil est ac esse debet venerabilius. Brentiani Apostolicam traditionem esse negant, nec elementum, sed figmentum appellant, & non hoc signum Christi maximum, quod in cœlo sub aduentum extremi Iudicis apparebit, sed Asinum potiùs adorandum,

Quomodò puerperæ Catholicæ in Ecclesia tractentur, seq; illæ conformẽt exẽplo Mariæ.

Cur aduersarij aspernẽtur morem Catholicũ puerperis benedicendi.

Nouatores falsò Catholicis affingere, quòd puerperas habeant pro excõmunicatis & obsessis.

Vide distinctiones. Si mulier, & extra: de purificatione post partum.

Vera Ecclesiæ doctrina de statu puerperarũ.

Quàm indignè sentiant Nouatores de rebꝰ in Ecclesia consecratis, & præsertim de cruce Domini.

Vide Brentium in præfatione in responsionẽ Iacobi Andreæ cõtra Hosium.

Matth. 24.

Digitized by Google

qui naturalem dorso portat crucem, affirmant. Nos verò cum Augustino contra hos impios hoc vnum dicimus: Habent Christianorum arcana illius dominicæ Crucis, quasi quoddam venerabile monumentum, quod de crucis ipsius imaginatione Crucem cognominant, quod & nos etiam omni veneratione dignissimum fatemur, & ad recordationem crucifixi nostri veneramur.] Sed enim ego modum omnem excedam, si ad viuum cuncta resecem, quæ insani calumniatores cum hoc argumento fœdè commiscent, nihil non ad inuidiam & contemptum Ecclesiæ rapientes. Li. 2. de visitatione infirmorum, cap. 3.

CAPVT VNDECIMVM.

Affectus humanos, ac præsertim gaudij, in MARIA Domini matre laudabiles extitisse, eosq; variis modis ex Euangelio demonstrari.

Ex Euãgelio facilè colligi, Mariam humanis non vacasse affectibus.

DE rebus atque miraculis tùm in Zachariæ domo, tùm in templo Hierosolomytano gestis, dictum est, quæ lætitiam certè sanctamque voluptatem Virgini matri maximam pepererunt. Neque solùm cognatæ Elizabethæ, sed & Magis, Simeoni, Annæ, aliisque pluribus ad Christum verè conuersis, procul dubiò gratulata est; & in Deo salutari suo sæpiùs exultauit, quum natũ Emmanuelẽ magis magisq; reuelari & cognosci cerneret. Rursus verò MARIAM ob amissum filium doluisse legimus, quę Simeonis vaticinium haudquaquam vanum fuisse re ipsa comperit, quoties eius animam doloris gladius propter filium penetrauit. Vbi de affectibus humanis pauca præfabimur, ac statim de propriis MARIÆ affectibus (præsertim gaudio) dicere pergemus: sic enim ad sequentia, in quibus aduersarij de MARIÆ affectibus mirè fabulantur, commodiorem nobis viam patefaciemus. Luc. 1. & 2.

Propositio de sequẽte tractatione.

Hominẽ variis affectibus siue passionibus obnoxium esse.

Sunt in homine quidam animi motus, quos Græci πάθη, Cicero perturbationes, multi affectiones & passiones appellant, nosque illas communi affectuum nomine complecti solemus. Et Christiana quidem schola in eo veterum philosophorum sententiam probat, quòd eiusmodi affectus; vti gaudium, tristitia, spes, timor, ira, misericordia siue compassio, in bonos etiam ac sapiẽtes homines cadant. Quicquid enim Stoici tandem fingant, qui quum sapientem hominem affectibus omnibus exuunt, se verè homines esse obliuiscuntur, humanos id genus affectus natura inseruit & ratio moderatur, pulchriores reddit virtutis exercitatio, modò ritè ad vsum iustitiæ conuertantur. Vnde Paulus Apostolus ἀστόργους, hoc est, à charitatis & pietatis naturalis affectibus alienos reprehendit, eosque homines sine affectione noster vertit Interpres. Etenim cum Christi doctrina humanitatis & misericordiæ plena nihil æquè pugnat, quàm crudelis & beluina illa ἀπάθεια, quam in Tyrannis etiam impij meritò detestantur. Igitur & Christum variis affectibus obnoxium fuisse videmus; quandoquidem [a] miseretur, [b] lachrymatur, [c] contristatur, [d] irascitur, variisq; sæpè modis commouetur, quòd nihil à communi hominum natura remotũ habere vellet, sed per omnia, [e] excepto peccato, suis fratribus assimilaretur. Tum passionum nomina, si scripturas consulamus, consuetudine locutionis humanę, bonis etiam [f] Angelis tribuuntur, non propter affectionum infirmitatem, sed propter quandam operum similitudinem. Imò & Deus ipse secundùm scripturæ phrasin irascitur, nec tamen vlla passione turbatur, vt [g] Augustini verbis vtamur. Cæterùm inter passiones & propassiones, vt ita dicamus, multum est discriminis, quandoquidem sapientes, licet his commoueantur, tamen ita moderantur ac refrenant, vt rationi subiectas teneant, neq; menti dominari permittant, qui aliôquin, vbi modum excesserint, homines quantúmuis intelligentes à mente, quasi à sua possessione deiicere, ac nõ insipientes modò, sed & quasi pecudes, efficere consueuerunt. Atq; huc referri potest dictũ Hieronymi: Difficile est, quin potiùs impossibile, perturbationis initiis carere quempiã, quas significantiùs Græci προπαθείας vocant: nos, vt verbũ vertamus è verbo,

Affectus cunctis inesse, & bonis etiam conuenire.

Lex Christiana, & Christus ipse nos docẽt, affectus simpliciter nõ esse improbandos.

Irasci etiã dicitur Deus in scriptura.

Passiones & propassiones differunt.

In epist. ad Saluinã de viduitate seruanda.

Rom. 1.

a Ioan. 6. & Luc. 7.
b Ioan. 11. & Luc. 19.
c Marc. 3. & 14.
d Marc. 3.
e Hebr. 2.
f Gene. 18. & 19. Lucæ 15.
g Lib. 9. de ciuitate Dei cap. 5. Osee 8. Psal. 6. Deuter. 32.

Digitized by Google

verbo, ante passiones possumus dicere, eò quòd incentiua vitiorum omnium titillẽt animos, & quasi in meditullio nostrũ iudicium sit, vel abiicere cogitata, vel recipere.]

Iam verò alij affectus alios homines magis occupant & infestant, & in mulieres quidem, quàm in viros incurrunt vehementiùs, vt non temerè Poëta dixerit:

Mulieres grauiorib. affectibus quàm viri, solẽt laborare.

Virgil. 4. Æneidos. *Varium & mutabile semper Fœmina.*

Videmus igitur hunc infirmiorem sexum ad excandescentiam, impatientiam, odium, vindictam, lamentationem, contẽtionem, atq; ad omnem ferè intemperantiam natura esse procliuiorem, ferrique præcipitem, vt ex multis vix paucæ mulieres in suis rebus & affectibus modum seruare, ac in grauibus negociis iudicio integro valere possint. Vnde vbique ferè gentium obseruatur, vt viri, non mulieres consiliis officiisque publicis adhibeantur, quòd magno consensu omnium, fœminæ non tàm rationi obtemperare, quàm affectibus indulgere soleant. Atque inter omnes mulieres præcipuè matres existunt, in quibus vehementissimæ erga filios στοργαὶ regnant & affectus, vt quos incredibiliter nocte ac die amant, & perpetua cura, summaque dilectione prosequuntur. Igitur siue otientur, siue negocientur, de liberis cogitant, & naturę vi quadam incitatę, ad illos lactãdos, fouendos, demulcendos, tuendos, sponte procurrunt, horum causa quæuis adeunt pericula, & tantùm non intemperantissimo eorum amore insanire solent, licet deformes, ignauos, viles & difficiles, multisque molestiis & ærumnis obnoxios deprehendant. Hæc pluribus explicare visum est, quæ ad nostræ matris affectus cognoscendos lumen aliquod adferre possint, eamque à reliquis mulieribus & matribus suo quasi iure eximere. Etsi enim humanis non caruit affectibus, vt postea dicemus, tamen nihil in illis reprehensione dignum fuit, vtpote quos semper temperatissimos habuit, vt hac etiam in parte mulieribus quibúsuis & matribus longè præstet, ac in toto illo fœmineo genere verè ac vnicè benedicta prędicetur. Quare Damascenus[a] MARIAM depingit, quę fuerit Virgo intemerata in nullis terrenis versata perturbationibus, sed cœlestibus educata cogitationibus. Et Andreæ[b] Hierosolomytani vox est: Nequaquam vincebatur ab animi perturbationibus, quæ erat puritate omnibus superior. Quòd autem ita viueret, vt non haberet omninò easdem, quas aliæ proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum Deo intercedebat propinquitatis.] Sed & [c] Epiphanius eandẽ laudat, quòd moderatè semper & constanter egerit, fœdis affectibus atq; perturbationibus nunquam obnoxia. Demùm vt Metaphrastes[d] affirmat, doctorum iudicio MARIA ab initio vsq; ad finem se fortiter & constanter gesit, honestè quidem & non indecorè vtens motu animi, quem certis finibus etiam Christo moriente continuit.

Cur mulieres negotiis & officiis publicis nõ præficiantur.

Matres erga liberos in affectibus sunt vehementes, vt nullæ alia fœminę.

Quorsum pertineant præcepta de affectibus mulierũ. Et testimonia veterum de perfectis Mariæ affectibus.

a In oratiõe de Virginis obdormitione.
b In salutatione Angelica.
c In oratiõe de laudibus Virginis.
d In ser. de vita & dormitione Virginis.

Crassi sunt igitur homines & cæci doctores, qui tàm craslè de MARIA philosophantur, ac illius tùm innocentiam, tùm sanctitatem puritatemque multis ac fœdis affectibus aspergunt contaminantque. Non enim in Euangelicis literis, vt par erat, animaduertunt, quàm reuerenter Gabriel, licet Angelus, de illa loquatur, quantique illam faciat Elizabetha venerãda matrona, & afflata, imò repleta Spiritu sancto: Nec obseruant, quàm pura fuerit illius anima, quæ tàm facilè, tàm mirificè, & effusè, vt diximus, ex toto corde Dominum magnificaret, & in Deo salutari suo, plusquam nos sanè assequi possumus, exultare nosset. Parum itidem expendunt, receptum diuinæ gratiæ amplissimum munus, adeò post partum à Deipara non fuisse imminutum, vt etiam quammaximè sit auctum atque cumulatum. Non aduertunt, quàm incredibiles in omni genere virtutum ea fecerit progressus, præsertim in sapientia, quum sacra illa, de quibus Gabriel disseruerat, mysteria clarissimè perdisceret, certissimeque persentiret. Demùm haud cogitãt, sic MARIAM instituisse vitam, vt acceptam veræ fidei lucem sedulò retineret, in charitate magis magisque proficeret, omnis pietatis cultum augeret, diuinæque gratiæ semper cooperaretur. An vas tam electum, ornatum, syncerum, Deoque inhabitante dignum prauis & immoderatis pateret affectibus: quos multi pij spiritu duce, comiteque virtute fortissimè profligârunt, ac sapientissimè temperârunt? Tantùm abest, vt ad tumidos, profanos tragicosque sermones erumperet, sicut impuri fingunt aduersarij, præsertim quæ sicut ab omni morum honestate, sic etiã à verbis prouidè, modestè & circumspectè dictis, satis laudari

Lucæ 1.

Lucæ 1.

Nouatores indecoros & immoderatos affectus Mariæ tribuũt, repugnãte scriptura & ratione.

Non decuisse, vt vas Deo Deique gratiæ plenũ vitiosos haberet affectus.

Digitized by Google

non potest,& ab intemperantis linguę vitiis semper fuit aliena. Erat enim verè & plenè spiritus, vt antea probauimus, sacris rebus inde à prima ætate continenter intenta, nec ea quæ mundi, sed quæ Dei sunt curans vnicè, Christi amori maximè dedita, cum quo nullus in terris vixit diutius, vixit coniunctiùs, vixit suauiùs atq; familiariùs.

Nunc verò tempus postulat, peculiarem gaudij affectum, qui nostram Virginem insigniter occupauit atq; compleuit, paulò fusiùs explicare, vt ita nouum Brentij commentum simul explodatur. Is enim alicubi scribit, MARIÆ parum gaudij & exultationis in hoc sæculo contigisse, imò verò inferni dolores (horrendum dictu) illam in hac vita obruisse. Perinde, ac si tàm innocens Virgo, quæ nullius mali sibi vnquam esset conscia, cum perpetuis semper doloribus conflictaretur. Nihil tale prodit Euangelium, neq; credere par est, prædictum illi à Simeone gladium ad assiduos Virginis angores, vel ad omnem sancti gaudij carentiam & priuationem pertinere. Nouerat vtique Virgo sapientissima, quid germanæ charitatis officium postularet, nimirùm, vt cum gaudentibus & ipsa gauderet: ideoq; læta in domum Zachariæ profecta, & cognatę ex animo gratulata est, neque solum Ioannem infantem in vtero matris, sed totam etiam domum, vt est verisimile, ad spiritualem lætitiam incitauit atq; perduxit, vt cum ipsa etiam alij plures in Spiritu sancto exultarent. Prætermitto, quãtum veri ac solidi gaudij Gabriel MARIÆ attulerit, quum primum illud Euangelium solus soli annunciaret, quumque statim diuinæ incarnationis mysterium in eius vtero perficeretur, quod sola ipsa sentire meruit, fœliciterque sola experiri. Fœlix deinde puerpera, quæ omnis doloris expers, & gaudij plena, atque (vt putant) ingenti Angelorum choro vndiquaque circumsonante non mediocriter animo recreata, talem infantem enixa est, eumque prima conspexit, tractauit, pannis inuoluit, & inuolutum præsepi imposuit. Quæ mater obsecro, ex nato filio maiore lætitia vnquam perfusa, maioremque causam ad filium amandum, dulcissimeq; curandum assecuta est? ob quem tantò magis gaudere potuit & debuit, quò illum nouit exactiùs, certiusque perspectum habuit, illum vnum omnibus aliis non dicam filiis, sed etiam creaturis longè præstare, ac vniuersis donis abundare, nihilque illo maius ac melius posse expeti vel desiderari. Quos igitur æstus, quas flammas, quæ tripudia non persentisceret, quę tanto thesauro se ditatam comperit, tantoque filio mater sola noctes ac dies gauisa est? Perge verò specioſa specioſum amplecti, ama redamantem, quo nihil amabilius: genas, oculos, faciem intuere dulcis infantuli: brachiis complectere, sinu foue, lacta vberibus, sæpius osculare & demulce siue arridentem, siue adblandientem pusionem pulcherrimum, suauissimum, ornatissimum. Habe quem sola ex tuis visceribus concepisti: habe quem sola genuisti, neque cum alio nisi cum patre cœlesti communem filium accepisti. Tuo iure profectò præ omnibus dixeris: Ego [a] autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo. Et cum alio Propheta: [b] Gaudens gaudebo in Domino: & exultabit anima mea in Deo meo. Tales deliciæ tali debentur matri: has epulas Pater æternus illi, vt nulli alij, in filio præparauit; Filius ne sit ingratus, eidem parenti se totum tribuit & impendit. Quis pius rem tantam nõ magni faciat? quis cum gaudente matre gaudentem infantulum non gaudens ipse recogitet? quis cum Idelphonso non simul exclamet? O fœlix MARIA, ô genitrix glorioſa, ô sublimis puerpera, cuius visceribus autor cœli terræq; committitur. O fœlicia oscula labiis impressa lactentis.] Ergóne quisquam præter MARIAM veriùs pleniusq; percepit, quod electis, Deumq; diligentibus Propheta promisit: Inebriabuntur ab vberibus domus tuę, & torrẽte voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te est fons vitę, & in lumine tuo videbimus lumen? Quid verò, nisi vitę fontẽ & lumen ęternum, apud MARIAM & in MARIÆ sinu reperimus? ex hoc fonte amplissimas lętitię aquas haurire, in hoc lumine diuinum lumẽ videre, nectar ei erat & ambrosia suauissima. Est autem in lumine videre lumen, spiritu filium cognoscere, sicut [c] Nazianzenus interpretatur.

Expendant porrò alij, quantum veræ consolationis hæc mater consequeretur, cùm primos veluti Christianos ex Iudæis Pastores, & ex gentibus Magos ad filij sui incunabula properãtes exciperet, ac etiam fortasis in fide erudiret. Quid? nónne gauderet in templo puerpera, sicut iam antè probauimus, cùm homines verè spirituales ac probatæ fidei testes adesse cerneret, eosque præclaras & publicas de filio suo edere confes-

Inferni dolores Mariã in hac vita obruisse fingit Brentius.

Ex Euangelica historia probari, frequentis gaudij mot? & affectus in Virginẽ cecidisse.

Summum Marię gaudium ex ipso partu, & circa Iesum paruulum.

Ingens & varij gaudium Mariæ circa Christi pueritiam, adolescentiam, prædicationem obueniſſe.

Homel. 17. in Lucam.

Luc. 2.

Luc. 1.

a Abacuc 3.
b Esaiæ 61.

In serm. de Natiuitate Mariæ.

Psal. 35.

c In orat. in Ægyptiorũ Episcoporũ appulsum.

Digitized by Google

confeſsiones, vt ſyncera fides de nato Meſsia in multorum animis excitaretur, atque confirmaretur? Quàm verò alacriter & ſuauiter, Ieſu bone, te verum Salomonem domi & foris audiuit, tuamq; diuinam ſapientiam non minùs cupidè ac intentè, quàm
3. Reg. 10. olim illa Regina Saba, tuis in verbis & factis demirata eſt, planeque obſtupuit? Rurſus qua Spiritus conſolatione perfuſa eſt, cum vidit iactum abs te filio Euangelij ſemen tàm fœliciter ſurgere, tamque vbertim propagari? Non ex animo lætaretur, cùm animaduerteret ꝓprias in te Meſsię notas magis ac magis elucere, & palàm tandē à multis agnoſci, Satanæ verò regnum indies labefactari, ac miſeros perditosq; homines, te duce, ad benè beateq; viuendum peruenire? O lætos MARIAE oculos, quibus nouam Eccleſiam ſurgentem aſpexit, quum & pane cœleſti à ſuo filio pauperes reficerentur, & humiles exaltarentur, & eſurientes bonis implerentur, & prophetarum oracula perficerentur. In his aliisq; ſucceſsibus Euangelij effloreſcentis, quomodò MARIAE anima non recrearetur? non propenſè magnificaret Dominum? non tota exultaret, ac velut iubilando geſtiret in Deo ſalutari ſuo? Equidem qui Euangelio credit, & Euangelij naſcentis primordia ritè contemplatur, facilè hos ac ſimiles deprehendet affectus, quos ſi in vllis aliis Chriſtum amantibus, certè in MARIA eximiè pios & admirabiliter lætos, nec minùs innocuos & ſanctos viguiſſe neceſſe eſt. Commendatur
Lucæ 7. & Ioan. 12. Magdalena, & iure quidem, quòd tantos lachrymarum imbres ſuper Dominicos pedes profuderit, Chriſtumq; fuerit intimo amore complexa. Quid minùs de MARIA noſtra ſentiamus? quam vberrimas, & ſimul ſuauiſsimi amoris lachrymas frequenter effundere tam tenero molliq; Virginis pectori pulcherrimè congruebat.

Mariæ & Magdalenæ collatio.

Iam verò ſi antè vnquam, certè tunc maximè ſuum in Chriſtum amorem nouo gaudio cumulauit, cùm poſt acerbiſsimum luctum ex filij morte & ſepultura perceptum reſpirauit, eundemq; filium, quo nihil habebat charius, coràm in carne rediuiuum, nitidum planeq; glorioſum aſpexit. Quid illi optabilius, quid iucundius accidere poterat, quàm quòd illius infirmitatem in virtutem, mortalitatem in æternitatem, contumeliam in gloriam tranſiuiſſe certò deprehenderet, ſuisq; oculis cōtemplaretur? Quid, ſi Chriſtus à triſtiſsima morte lætiſsimè reſurgēs, primùm ſe matri & videndum & contrectandum prębuit, vt ſummè compatienti ſummam conſolationē adferret? vt multi ſanè & graues Theologi, quos alibi producemus, probabiliter do-
Li. 7. de diuinis officiis cap. 25. cent. Vnde Rupertus pulchrè & laudabiliter à piis maioribus traditum eſſe ſcribit, vt religioſi quidam cunctis per annū Dominicis diebus, ac pręſertim ſacro die Paſchatis beatæ Dei genitricis memoriam celebrent ſingularem, ac Eccleſiaſticā idcirco inſtituant proceſsionem. Mariam enim Deiparam eſſe, cui ante omnes alios rediuiuus filius ſuam victoriā annunciârit, & dulcia carnis ſuæ vulnera, quam illa veram de carne ſua carnem conceptam pepererat, prębuerit deoſculanda. Quid verò pulchrius, inquit, quid venerabilius, quàm congratulari matri Virgini ſuper reſurrectione vnigeniti iam non morituri, in cuius paſsione gladius animā eius pertranſiuit?] Ac deinde, vt illorum obiectioni reſpondeat, qui Chriſtum Magdalenæ primùm apparuiſſe
Marci 16. ob Marci verba ſentiunt: Omnibus, inquit, beatam Virginem matrem excipimus teſtibus præordinatis, quos ſolos nominare ad Euangeliſtas pertinuit, vel quos Chriſti reſurrectionem annunciare decuit.]

Mariæ gaudiū incredibile ob Chriſti reſurrectionem.

Chriſtum ſuæ matri primùm à mortuis apparuiſſe.

Cur Chriſtus Magdalenæ, & non matri primùm apparuiſſe legatur.

Sunt & alia lætitia plena, quæ ſapientes pliq́ue homines circa hiſtoriam Euangelicam in MARIA meritò contemplentur, eam videlicet, aliis vtriuſque ſexus perſonis credentibus adfuiſſe, cùm Chriſtus quadrageſimo poſt reſurrectionem die ſuis amanter valediceret, ſeque ab illorum ſubduceret oculis, & in aſſumpta carne glorioſus victor cœlos peteret, vt Rex gloriæ cum ſummo triumpho ad Patris dexteram reſideret. An verò MARIA inter alios, quibus tanta Chriſti aſcendentis gloria ſummo gaudio fuit, non lætitia diffluueret, non ſibi, non filio, non diſcipulis, non humano demùm generi ex animo gratularetur? Sibi quidem, quòd caro è ſua carne ſumpta, ſuper omnia exaltaretur, filio qui iam Pontifex cœlos tam potenter penetraret, diſcipulis qui fidum aduocatum apud Patrem perpetuò habituri eſſent, ac omnibus demum mortalibus, quibus expedita via in cœlum tali duce præeunte pateret. Rurſus huc pertinet myſterium Pentecoſtes, cuius & ipſa particeps fuit, quandoquidem promiſſum à Chriſto Spiritum ac cœlitus demiſſum in forma ignis ſpecieq; linguarum

Mariæ gaudiū attulit, filium in cœlos aſcendētem cernere.

Mariæ gaudiū in die Pentecoſtes auctum eſt vehementer.

Digitized by Google

accepit, vt non modò cum aliis ineffabili gaudio & exultatione perfunderetur, sed etiam præ aliis fructus Spiritus ampliſsimos modo inſolito experiretur. O quàm bonus & ſuauis eſt (Domine) Spiritus tuus, qui cùm repleti omnes Spiritu ſancto, loqui cœperunt magnalia Dei, Virgineum illud pectus mirabiliter imbuit, nouisq; chariſmatibus ita compleuit, vt diuinarum conſolationum copia in vaſe tàm ſancto exundârit, indeq; multis modis in recentem illam Eccleſiam dimanârit. Sed omitto iſthæc pluribus perſequi, cùm verear me in hoc vno Mariæ affectu, qui gaudio continetur, hactenus exceſsiſſe modũ, tametſi multa ſint à nobis prætermiſſa, quæ hiſtoria Euangelica ſtudioſis vltrò ſuppeditauerit. Verùm ſit ſatis Lectorẽ de his obiter monuiſſe, ſimulq; Brentij vanitatem contriuiſſe, qui, vt diximus, gaudium & exultationem Mariæ ſic adimit, vt inferni potiùs doloribus ipſam expoſitam, imò & obrutam in hac vita fuiſſe confingat. Sunt interim, qui è ſuperioribus omnibus inſigniora Virginis noſtræ gaudia colligant, & ſeptenario numero ſuccinctè concludant, ſicut Rithmi quidam oſtendunt, verbis quidem nõ elegantes, ſed ſenſu dilucidi, & iam vulgò celebrati, quibus etiam inſignis Chriſti Martyr Thomas Cantuarienſis olim, vt ſcribitur, fuit delectatus. Eos Rithmos aſcribere non grauabor: GAVDE Virgo mater Chriſti, quæ per aurem concepiſti Gabriele nuncio. GAVDE, quia Deo plena peperiſti ſine pœna cum pudoris lilio. GAVDE, quia Magi dona bona, tuo nato ferũt, quẽ tenes in gremio. GAVDE, quia iuxta legem obtuliſti mundi Regem in templi ſacrario. GAVDE, quia tui nati, quem dolebas mortem pati, fulget reſurrectio. GAVDE Chriſto aſcendente, qui in cœlis te vidente motu fertur proprio. GAVDE Virgo, quia emiſit, Paraclœtum quem promiſit, ſanctorum Collegio. GAVDE quæ poſt ipſum ſcandis, & eſt honor tibi grãdis in cœli palatio.] Quoniam verò de MARIAE gaudiis, quæ in vitam eius mortalem cadunt, vtcunque dictum eſt; conſequens erat de doloribus eiuſdem aliquid adiungere: ſed nos aduerſariorum ſententiam, quomodò ipſi Deiparam ob amiſſum filium doluiſſe doceant, primùm expendendam eſſe putamus.

Septẽ præcipua Virginis gaudia, Thomæ Cantuarienſi Martyri valdè commendata.

CAPVT DVODECIMVM.

Nimiùm acerbos & procaces eſſe Nouatores, qui Matrem Domini ob amiſſum triduo Filium ſupra modum doluiſſe, & improbis affectibus ſuccubuiſſe contendunt.

NOTA eſt hiſtoria Euangelica de puero IESV duodecimum ætatis annum agente, qui cùm in templum Hieroſolomytanum adductus & amiſſus eſſet, ingens planè ſui deſiderium & piæ Matri MARIAE, & nutritio patri Ioſeph reliquit. His enim duobus domum redeuntibus, cùm Paſchales feriæ ſolenni Iudæorum ritu celebratę forent, puer ipſe in templo remanſit, ac triduo ferè diuerſis in locis quæſitus, non potuit vſquam inueniri. Quem cùm tandem in templo ſedentem, & cum doctiſsimis quibusque colloquentem offendiſſent, non potuêre non demirari, quòd præter ſuam expectationem, & contra morem puerorum ille ſe parentum contubernio ſubduxiſſet, magnamque ipſis in quærendo curam & ſolicitudinem creauiſſet. Hinc illa ſiue amica bonæ matris cum puero expoſtulatio; ſiue ſimplex mœſtę ſimul & admirabundę Virginis interrogatio; Fili quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. De quibus verbis quid nunc demùm cenſeant, & quomodò MARIAM in illis malè accipiant aduerſarij, primùm audire ſit operæprecium, vt noſtra deinde reſponſio, ipſaque veritas rectiùs intelligatur.

Summa hiſtoriæ tractandæ. Lucæ 2.

Propoſitio de ſequenti tractatione

Culmannus in præſentem Virginis orationem hæc congerit: *Mater accuſat filium, quæ quaſi perturbata dicit: Non debebas hoc nobis facere. Hæc enim verba dolor expreſsit. Nemo facilè concipit, quanta paſsi ſint hîc parentes per tres dies.* Sed craſsiùs adhuc Brentius: *Quid*, inquit, *ſi verò parentes IESV non ſolùm deſperabundis curis, verumetiam aliis malis offendiculis affecti ſunt?*

Quomodò Culmannus & Brẽtius parentes Ieſu depingant, in præſenti hiſtoria.

In Euangel. dominicę 1 poſt Epiph. poſt 4. concionem. Hom. 19. in Lucam.

Digitized by Google

Digitized by Google

sunt? secum fortassè in animo suo eiusmodi quæpiam voluentes, Quid? Si hic esset Messias, qualis est ab Angelis & hominibus quibusdam prædicatus, quî fieri posset, vt iuxta diuinum præceptum, non obediret parentibus, sed clàm se ab illis subduceret, & in tantum mœrorem coniiceret? Et quomodò posset esse Messias, omnis fœlicitatis Autor, quando hactenus nulla vnquam prospera fortuna in eo vsi sumus? Concludit tandem Brentius: *Non est incredibile, hos dolores animum parentum IESV pupugisse: nec idipsum dissimulat ipsa mater, cùm posteà dixit: Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Quarè si Brentio coniectanti fidem habemus, Mariam non solùm dolentem cum Luca dicemus, sed illam vnà cum Iosepho etiam desperabundè anxiam, grauisq; peccati & accepti à puero scandali ream faciemus. An enim sit leue peccatum, aduersùs Dei prouidentiam & Christum ipsum musitare, ac de vera Christi fide talem admittere dubitationem, adeoq; filium Dei reputare plusquàm fastidiosum, ingratum, impudentem, inobedientem, qui nihil, nisi aduersa ferat secum, vt propterea illis Messias esse non posse videatur? Quantulùm hæc absunt, si ritè perpendantur, à spiritu diffidentiæ & incredulitatis, præsertim quum dicti parentes, si Brentium sequimur, tandem ita concluserint: *Quis igitur crederet ipsum esse Messiam populi sui Saluatorem?* Nihil hoc est aliud sanè, quàm animum plus quàm muliebrem MARIAE vnà cum Iosepho largiri, eamq; prorsus impatientem, imò & contra Deum murmurantem, & de constanti fide planè suspectam reddere. Itáne verò Brenti, sanctissimam Virginem nobis depingere, & vulgo tantùm non irridendam exponere decuit, vt Euangelicum nobis interpretem exhiberes?

Brentius beatæ Virgini grauis peccati ream facere conatur.

Accedit Georgius Maior, qui & ipse oleum, sicut aiunt, addens igni, vt muliebres planeq; immoderatos affectus exprimat, MARIAM per prosopopœiam sic lamentantem inducit: *O me infœlicissimam, quæ ante à beatissima videbatur. Satiùs fuerat nunquam matrem Domini fieri, quàm commissum Dominum seruatorem mea negligentia amittere.* His adiũgo alium ex eodem ouo prognatum doctorem Spangenbergium, cuius testimonio MARIA tàm miserè quàm indecorè sic quoque lamentatur: *Nostra culpa scelus tantum admissum est, quod æterno supplicio Deus vltrò vindicabit, & à nobis pœnas meritas exiget.* Hæc si vera essent, vt noui blaterones effingunt, multum profectò impuritatis, grauesq; mentis perturbationes hæserunt in Virgine matre: imò verò, hi timores ac terrores, hi atroces conscientiæ stimuli satis esse queant, vt miserandæ & nefandæ fœminæ, quæ MARIA fuit ciuis Hierosolomytana, attribuantur. Hæc enim quemadmodùm [a] Iosephus & [b] Egesippus meminerunt, suum ipsa infantem crudeliter enecauit; non dissimilis Medeæ Poëtarum fabulis celebratæ, quæ in trucidãdis liberis simile scelus perpetrauit. Tùm parentes ambos Ioseph & MARIAM Brentius ita colloquentes introducit: *Profectò videmus, nos nihil aliud quàm extremam internecionem & perpetuam damnationem manere.* An hæ voces, obsecro te Lector, de salute desperantium, & quasi ad laqueum procurrentium non expressum specimen præbere videntur?

Quid de parentibus eisdem iudicẽt Georgius Maior, Spangẽbergius & Coruinus.

In explicat. eiusdem Euangel.

In Postilla circa Dominicã I. post Epiphan.

Aduersarij quã turpiter de Maria Domini matre loquuntur.

a De bello Iudaic. li. 7. cap. 8.
b Lib. 5. de excidio Hierosolymit. cap. 40.

Vnus adhuc deest huius actor fabulæ Coruinus, qui, ne postremus videatur, audacter hoc euomit, quod ego haud sine horrore possum repetere: *Non solùm filio, sed etiã fide erga Deum MARIA priuatur, dum hæc cura semper remordet; Deus iratscitur tibi, & fortassè non vult, vt tu amplius filio eius nutricandi officium præstes.* Et vnde hæc tam grauia istorum maledicta, aut si malis, plus quàm anicularum deliramenta? ex eo nempè fonte, quoniam MARIA dixerit: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quis verò non demireretur, Euangelicos doctores ob exilem causam, imò ob hanc solam voculam, DOLENTES, tantas agere tragedias, & in MARIAE causa tã petulanter ingeniosos esse? Quid attinet quæso, in re tãtilla homines prępostere artificiosos, vaneq; curiosos nihil non sibi permittere in affectibus Mariæ contra omne decorũ tribuendis & amplificandis? Hóccine demùm est Euãgelium asserere & illustrare, tam enormia & horrenda, sed & per se quidẽ falsa cõminisci, quę in odiũ ac dedecus innocentissimę, semperq; sanctissimę Virginis vulgo instillentur, nimirùm quòd hæc immodico dolori tã fœdè indulserit, quòd rerum humanarum suæq; vitæ pertesa, mortem propemodùm desiderârit, quòd plenas diffidentiæ cogitationes admiserit, quòd se ingenti peccato obstrictã senserit, quòd admissi criminis pœnã peracerbam luerit, quòd cum grauissimis animi curis tentationes diabolicas coniunxerit, quòd contra summum illum æternumque bonum (Christum loquor) non parùm amarulentè ac indignabundè cogitârit ac dixerit, quòd in vera Messiæ fide titubârit, & circa illum passa offendiculum

Quanta sit impudentia Coruini in Maria tractanda.

In Postilla circa dictũ Euang. Dominicæ I. post Epiph.

Ex quo fonte tantum virulẽtiæ in Mariam depromant aduersarij.

Luc. 2.

Euãgelicorum in beatam Deiparam nefaria procacitas.

Digitized by Google

lum fuerit,quód deniq; nõ solùm sine filio,verùm etiam sine fide,sicut niger ille Coruinus, quem tu Romane caueto, procaciter garrit, extremæ desperationi se proximã aliquando monstrauit, mulier scilicet horum iudicio infelicissima miserrimaq;.

Quid,quòd eô demùm progreditur licentia nouatorum, vt neq; MARIA, neq; Christus ipsis satisfaciat: vtramq; personam Momi isti audent proscindere,suisq; caninis dentibus lacerare. An enim Christum Opt. Max. non vituperat & accusat Ioannes Agricola, quum in hunc modum apertè scribit: *Duriùs quidem quàm aliôquin conueniebat,alloquitur matrem expostulantem secum Iesus.* Quid hinc aliud colligas quæso Lector, nisi Christum immoderatè,vehemẽter,seuerè,imprudenter egisse, & in matrem peccasse, vt ob immodicam duritiem vel acerbitatem meritò incusetur? O impuros & maledicos homines,quibus post hominum memoriã nunc primùm de Virgine Deipara,adeoq; de Christo ipso libet tam nefanda cogitare,scribere,docere & in publicũ spargere. Proh nefas,quantũ in his electis organis suis valet Bestia,quæ contra Deum, contra Dei tabernaculum & in eos, qui in cœlo habitant,ingentes blasphemias eructabit,vt Ioannes est vaticinatus. Siccine tandem ferre cogimur, vt qui volunt,etiam impunè possint,Christum æterni Dei Filium,Deumq; ipsum reprehendere,simulque illibatam & sacrosanctam Dei matrem nõ dico conspuere, sed etiam in deformem & sordidam Satanę filiam transformare?huc nimirùm enitente eodem antiquo serpente,vt Christum,sicut monstrauimus,perfecta sapientia exuant,iamq; ex mansueto seuerum,ex bono vel iniquum,vel amarulentum & decori negligentẽ faciant. Cęterùm vt de Maria duntaxat agere pergamus,equidẽ nescio, quid animales homines,qui diuina non sapiunt, quidue impij prorsus de illa ipsa indignius effutire, quidue impudentius docere possint: nisi quòd æquioribus etiam illi animis erga hanc venerandã Virginem,eamq; Dei Spiritu semper plenam affecti perspẽ comperiuntur. Quarè nõ immeritò dubitari potest,an aliquot retroactis abhinc sæculis vlli fuerint Mariomastiges vel Antidicomarianitæ,qui apertiore marte, & effreni magis petulãtia in illam debaccharentur,quæ aliôquin,vt Ambrosius loquitur,nullo erat cõuitio temeranda.

In 2. cap. Lucæ.

Etiã Christum ipsum in hac historia impiè accusari.

Apocal. 13.

Verè nunc impleri Ioãnis vaticiniũ de blasphemis eructuris.

Epist. 79.

Multis ab hinc sæculis Maria non habuit hostes infestiores & acerbiores.

Quanquam minùs ego mirandum puto,abominandis probris nunc Deiparam conspurcari,cùm meliora discipuli tradere non soleant, quàm à suis Præceptoribus, Philippo nimirùm & Luthero,didicerunt. Ac de Philippo quidem posteà videbimus: Lutherus verò non minùs exemplo quàm sermone scriptoq; suos in tẽplis auditores, & in scholis discipulos ad hanc scurrilem dicacitatem, & plusq̃ histrionicam leuitatem præclarè informauit. Ad hunc quippè modum velut furiis agitatus vociferatur: *Quid potuit,cogitare Maria,nisi sua culpa amissum filium Dei,et Deo Patri visam indignam, cui filium semel commissum denuò relinqueret? Meliùs fuisset non factam esse matrem, quàm rapi ab eo improuisò.* Ac tandem in vocem hanc æquè furiosam ac impiam prorumpit: *Et quis inter homines fuit maior peccator (vt est conscientia tenerrima) quàm hîc est ipsa mater Dei?* Quid autem putidius,quid magis blasphemum nõ dicam ab homine,sed ab ipso cacodæmone in Mariam euomi posset? Prætereo quæ Lutherus ibidem admiscet de signis horribilis iræ Dei,& de peccati tentationibus,quæ in cor illud piisimum atq; candidisimum inciderint,vt maximos ei dolores & angores cumularent, eosq; omnes ex peccato commissæ negligentiæ iudicat proueniisse. Valeat autem cæcorum dux,errantiumq; princeps cum Theseo Philippo Lutherus, qui suis & salibus & sannis,cùm alia sacra ferè omnia,tùm Deiparam aspergere & contumeliosè proscindere non solùm in more, sed etiam in deliciis habuisse videtur. Sedenim quis Christiano spiritu vel modicè imbutus, hæsitare possit, adeoq; non libenter agnoscat, Mariam Dei Spiritu sic instructam,Deiq; gratia plenam extitisse,vt sui semper esset similis,hoc est, in fide constans, spe longanimis,in cruce patiens, in precatione sedula,in charitate perfecta,in gratia confirmata;demùm in omni actione vbicunque locorum æquabilis,grauis atque circumspecta? Sed omitto de Mariæ vita & moribus integerrimis dicere, ne sæpiùs eadẽ repetendo,Lectori tædium adferamus.

In Postilla circa Euãg. Dominicæ post Epiph.

Iuxta Lutheri Maria timuit se præter alios in Deum peccasse, peccatiq; ream teneri maximè.

Lutheri mos est, quæ ad Mariam spectãt arrodere & infectari.

Depulsio Lutheranæ criminationis ad purgandam Deiparam.

Illud sanè libenter ab Aduersariis percunctarer, maior ne fuerit MARIAE dolor,cùm Christum in cruce suspensum, totque vulneribus consauciatum coràm cerneret,ac mortuum etiam, vt arbitror, in sinu foueret atque contrectaret, maior, inquam,ne fuerit eius tunc dolor, quàm cùm vix toto triduo eundem amissum mœsta quæsiuit? Nisi enim communi sensu destituti sunt, diffiteri non possunt, ex cruce & morte

Mariam hoc loco non magis peccasse,quàm posteà,cùm doleret ob filij crucem atq; mortem.

Digitized by Google

morte filij longè quidem acerbiùs doloris vulnus, quàm ex triduana eius absentia pectori materno allatum esse. Sed quæro iterum; an Mater propter Filij crucem & mortem afflicta desperauerit? an fide & fortitudine animi caruerit? an aliquid effœminatum gesserit, quod illa esset indignum Virgine, cuius etiam corporis species (vt Ambrosius dixit) simulachrum fuit mentis & probitatis? Quòd si firma & immota in illo grauissimo luctu perstitit, animumque semper infractum conseruauit, vt posteà euincemus, qua fronte isti nobis persuadere conantur, quòd in mœrore multo leniore succubuerit, quodque in hoc tristi quidem illo, sed minùs tamen acerbo casu non modò filium, sed & animum amiserit, fidemque planè languidam, si non extinctam, habuerit, aut saltem quòd horribiles illas admiserit cogitationes, quæ in pectus illud longè omnium purissimum caderè minimè potuerunt. Nam & Bernardus cõfirmat, MARIAM de morituro filio indubitanter præsciuisse, ac de illo resurrecturo fidenter speransse, simulque tamen doluisse vehementer, vt si antè vnquam, tunc vel maximè senserit penetrantem illum ac sæuientem gladium, quem iustus Simeon in templo illi prænunciârat. Verùm de hoc alibi disseremus.

Ex aduersariorum cõfessione in causa simili Mariam hoc loco ab omni peccato posse defendi.

Lib. 2. de Virginib.

Mariã in morte filij de fide nihil amisisse.

Ser. qui incipit: Signũ magnum.

Accedit, quod Philippus ipse alicubi docet, MARIAE fidem ac fortitudinem talem ac tantam fuisse, quæ robur humanum longè superârit, cùm illa suppliciorum filij spectatrix adesset, & dolore tamen non extingueretur, quoniam fide resurrectionis, quam certò & breui sequuturam credebat, suum sustentârit animum atque confirmârit. Proinde neque nunc tam languida & imbecillis MARIAE fides existimanda est, vt in leuiore certamine succumberet, & propter amissum filium in fide nutaret, aut quicquam ageret effœminatè, quod reprehendi meritò possit. Etenim propter honorem Domini cumprimis cauendum est, ne opiniones illas, vel inuehamus, vel stabiliamus, quæ citra necessitatem sanctissimæ Virgini derogant; vt quum traditur, quòd peccato se contaminârit, & nescio quos ex peccato terrores & horrores senserit, vt irato sibi Deo se viuere arbitraretur. Quasi verò pij cum MARIA non sæpè doleant, suspirent, illachrymentur ac plorent, adeoque vitæ longioris tædio cum Paulo non afficiantur, etiamsi de ira diuina, de suppliciis æternis, de admissis criminibus ne cogitent quidem, nec solicitudine vlla tangantur. Sciunt enim & experiuntur, quàm verè dictum sit illud, Secura mens quasi iuge coniugium, & quod Propheta Regius affirmat: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum: quia certò sibi persuasum habent, ac re ipsa comperiunt, diligentibus Deum, vt & Paulus testatur, in bonum omnia cooperari. An iustorum non est, fuitque semper proprium, secundis rebus non extolli, & aduersis supra modum non deprimi, sed ad omnes huius vitæ casus inuicto durare pectore, quin & præsenti cruce lætari? Notum est dictum Salomonis: Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Cur igitur, si æqui volunt esse censores, cur, inquam, perfectæ fidei, inuictæ patientiæ, constantis animi & heroicæ fortitudinis præconium nunc vni MARIAE detrahunt, quod multis aliis veteris nouique; Testamenti viris & fœminis verè piis & iustis necessariò largiuntur?

Enarrat. in Ioan. ca. 19.

Fatetur & Philippus, Mariam circa crucem filij & animo & fide cõstantem fuisse.

Pij cum Maria sæpè grauiter & dolent sine peccato ac reprehẽsione.

2. Cor. 1.

Prouer. 15. Psal. 118.

Rom. 8.

Iustorum officium esse, vt in cruce constanter agant, eaque lætentur.

Prouer. 12.

Cæterùm qui lucem fugientes amant tenebras, volentesque peccant, hi suam conscientiam velut carnificinam tristes circumferunt, & quantúmuis in suis malefactis exultent, surdo illo, vt dicunt, verbere commonefacti facilè persentiscunt non temerè dictum esse, Sæua semper præsumit perturbata conscientia. Nihil verò mirum, in scriptis aduersariorum de conscientiæ terroribus crebrò legi, & consolationum doctrinam vsque ad fastidium repeti, cùm animos in hac sua Synagoga sic constitutos habeant, vt asperis tentationum ac terrorum velut ventis, dirisque tempestatibus miserè circumagantur, interiore quidem pace & tranquillitate Spiritus planè destituti. Non enim est pax impiis dicit Dominus, nec vlla securitas & vera consolatio schismaticis magistris ac sociis contingere potest. Qui etiamsi à sceleribus aliis, quod fieri nequit, immunes forent, tamen ob solum odium, quo aduersùs fratres & magistratus Catholicos flagrant, non possunt non malè sibi esse conscij, adeoque, sicut Paulus asserit, suo ipsorum iudicio iam condemnati tenentur, & conscientiam, vt idem appellat, cauteriatam, illisque peccatis oneratam circumferunt, quæ nulli schismatico extra Ecclesiam Catholicam remittuntur. Vt enim Augustinus Cypriano consonans perspicuè dixit: Quisquis ab Ecclesia Catholica fuerit separatus, quantúmlibet

Quorũ sit proprium cõscientiæ terroribus agitari.

Cur nouatores de conscientiæ terroribus sæpè soleant meminisse.

Sapien. 17.

Esaiæ 48.

Tit. 3.

1. Tim. 4.

In epist. cõtra Donatistas post collationem.

Digitized by Google

túmlibet ſe laudabiliter viuere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quòd à Chriſti vnitate diſiunctus eſt, non habebit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.] Intereà verò qui iuſto Dei iudicio pleni terroribus viuunt, & vndiq; conſolationes captant, ex ſe alios metiuntur, ac ſimiles pauores & angores in ſanctiſsimis etiam hominibus reperiri fingunt, qui etiam morituri trepident, & iram Dei ob ſua peccata extimeſcant. Talem enim Ioannem Baptiſtam, cùm in carcere moriturus eſſet, deſcripſit nobis Brentius: eamque pudendam commentationem ſuo nos loco refutauimus. Eâdem ergo licentia nunc matrem Domini beatiſsimam tractant, vt ſibi ſuiſque perſuadeant, illam quoq; ab his pauoribus & angoribus, quos ipſi acerbiſsimos quotidie ſentiunt, alienam minimè fuiſſe. Sedenim toto, quod aiunt, cœlo aberrant, qui tot vitæ ſordibus doctrinæque corruptelis immerſi, ſeſe cum Sanctis vllis, nedum cum Deipara, comparare non erubeſcunt. Reliqua verò quæ ad præſentem tractationem ac Virginis defenſionem pertinent, ſequenti capite fuſiùs explicabuntur.

Nouatores plèni terroribus ex ſe alios, etiam ſanctos metiũntur.

In cap. 14. Matth. Cap. 9. de Ioan. Bapt.

Cõcluſio capitis, Mariam de immodicis angoribus perperàm accuſari.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

Deiparæ falsò imputari, quòd puerum IESVM duodennem amittens peccârit per negligentiam, quodq; idcircò cum Eua conferri mereatur: Præterea in præſente hiſtoria nõ pauca reperiri, quæ valeant ad MARIÆ commendationem.

NVNC propiùs inquirenda cauſa eſt (vt reliquam ſuperioris hiſtoriæ partem abſoluamus) quid noſtros demùm aduerſarios commouerit, vt ſæuum & vehemẽtem MARIAE dolorem propter puerum Ieſum amiſſum non eloqui & exaggerare ſibi ſatis poſſe videantur. Res tota, quantùm equidem intelligo, ex hac vna quęſtione pendet; An Maria negligens fuerit (quod etiã de Ioſepho dictum ſit) in puero Ieſu cuſtodiendo, dum alter alterius diligentia & cura confiſus, hunc ſibi concreditum filium ſimul amittunt. Hîc enim nouatores pleriq; MARIAM peccaſſe contendunt, eamq; non vulgaris negligentiæ, ſed dãnandæ cuiuſdam incuriæ palàm incuſant, vti [a] Loſsius, [b] Brentius, [c] Philippus & [d] Lutherus, quos & noſtri [e] Centuriatores porrò ſequuntur. Tantum enim iſtis à ſuis rebus eſt otii, vt nõ ſolùm aliena curent, ſed etiam in puriſsimę Virginis oculis feſtucã quæritent, de domeſtica interim trabe nihil cogitantes. Centuriatorum verba ſubnectam, vt conſtet Mariam cæco illorum iudicio grauiter deliquiſſe: *Solet hîc de peccato MARIÆ ob amiſſionem filij Meſſiæ, facta collatione ad peccatum Euæ, quæ ſalutem hominum initiò peruertit et amiſit, quæri. Exaggeratur factum Mariæ, quia circa maius obiectum verſatur, nempè mundi Saluatorem. Sed cùm ea res alterius fori ſit, & in commentariis explicari talia ſoleant, contenti ſumus in præſentia breui explanatione, quòd vtraq; delicta, Euæ & MARIÆ, non ſint exigua. Eua ſciens & volens facit contra mandatum Dei: MARIA inſciens & contra voluntatem amittit filium. Sed nihilominùs grauiter peccat.* De Spangenbergio iam anteà diximus, qui hoc ſcelus à MARIA commiſſum tanti facit, vt illam putet in extremos penè angores animi propterea deductã eſſe, quòd vereretur, ſe huius peccati pœnas æternas iuſtiſsimo Deo daturam.

Maria negligẽtiæ in conſeruãdo filio ab Euãgelicis inſimulatur.

Quomodò Cẽturiatores de Mariæ negligẽtia reprehẽſibili iudicent, ac prætereà Spangenbergius.

a In annot. in Lucam cap. 2.
b In Lucam Homil. 19. parte 1.
c Dominica 1. poſt Epiphan.
d In Poſtil. circa Euãg. Dominicæ 1. poſt Epiphan.
e Libro 1. Centur. 1. In Euang. Dominicæ 1. poſt Epiphan.

Quid, quòd Loſsius ex hoc MARIAE peccato colligit argumentum, in ſanctiſsimis hominibus multa & magna hærere peccata? Sequitur enim Philippũ præceptorem, quo Iudice MARIA non ſolùm peccauit, ſed & ſuam agnouit negligentiam, cogitans ſibi præcipuè huius filij cuſtodiam demandatam, & ſe officij ſui oblitam eſſe. *Prætereà conferebat ſe*, inquit, *cum Eua, quæ antea perdiderat genus humanum, et cogitauit omnia miracula, quibus Deus ipſam ad curam huius filij excitauerat. Cùm igitur videret, quantum peccatum eſſet hæc negligentia, neceſſe eſt fuiſſe ingentes dolores toto triduo, quorum magnitudinem nemo hominum intelligit. Hinc igitur diſcamus, qualia ſint peccata Sanctorum.* En quàm ſeuerum & iniquum MARIAE Iudicem nunc ſe præſtat Philippus, cùm inclementer illam accuſet, cuius tamen fidem ac fortitudinem in alio, vt diximus, eoque multo grauiore caſu ſum-

Quomodò Philippus Mariæ imputet peccatum negligentiæ, ſimul & Loſsius.

In Poſtilla circa Euãg. dictæ Dominicæ.

Digitized by Google

moperè commendauit atq; defendit. Sunt quidem in ſanctis nonnullæ imbecillitates, ob quas illi ſe quotidie peccatores agnoſcunt, & à Deo veniam ſupplices petunt, cùm Propheta etiam ſancto precantes: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo. Errant autem Nouatores, vt hoc obiter dicam, quòd Sanctos etiam peccatis lethalibus nunquam non obnoxios videri velint, quòd iuſtos in omni opere bono peccare decernant, & neque originis vitio quidem pios liberent, quòd præterea ignorantiæ & fragilitatis humanæ delicta cum deſtinatæ malitiæ peccatis ſæpè miſceant, nullamq; renatis puritatem ac perfectionem pro huius quidem vitæ ratione concedant. Vt enim ſuum dogma de ſola fide, & paſsiua, vt vocant iuſtitia mordicus tueantur, aliis atq; aliis erroribus, adeoq; labyrinthis inextricabilibus inuoluuntur. Hinc illa Lutheri dogmata, imo paradoxa, veteribus, niſi fortè Iouinianiſtis incognita, eruditis intolerabilia, piis abominanda: *Caueamus à peccatis, multò magis ab operibus bonis & legibus, ſolamq; Dei promiſſionem attendamus & fidem. Ipſa enim breuis eſt perfectio, nec aliqua lex requiritur, nec opus, imò & legem præſcindit, & opus, & omnes leges, omniaq; complet opera. Chriſtianus etiam volens non poteſt perdere ſalutem, niſi nolit credere, nulla peccata eum poſſe damnare niſi incredulitatem.* His Brentianum etiam paradoxum æquè ſtolidum adiiciamus: *Quæcunq;* inquit, *atrociſſima ſcelera & impietates in flagitioſiſſimis quibusq; adultis vides, ea in infantibus & pueris latere, & coram oculis Dei apparere ſentiendum eſt. Quicquid homo operatur, indiget remiſſione peccatorum.* Iam verò inſulſum atque ridiculum videtur & illud, quòd Philippus & Loſsius, egregij dialectici, horumq; ſimiles ita docent ratiocinari: Maria ſuum aliquãdo filium amiſit: igitur hærent in ſanctis quoq; peccata. Quam argumentandi rationem iſtis demùm relinquamus, qui vt falſa concludant, vera quidem, ſed adeò diſparata aſſumere nõ verentur, vt riſum vix teneat, quiſquis legerit. Quam verò malè his cum Auguſtino conuenit, qui cùm de peccatis agitur, nullam de matre Domini quæſtionem admittit, ſed eam prorſus excipi flagitat? Cæterùm Centuriatores ne à Philippi diſcedant exemplo, non ſolùm in MARIA peccatum ſtatuunt, ſed etiam odioſam prorſus, & nobis Catholicis inauditam diſputationem ingerunt, in qua illud quæritur: Vtrius peccatum præponderet, grauiusque ſit exiſtimandum, Euæne, pomum vetitum in Paradiſo comedentis, an MARIÆ commiſſum ſibi filium per negligentiam apud Iſraëlitas amittentis?

An rectè tradãt nouatores, in Sanctis hærere peccata.

Lutheri & Brẽtij paradoxa in argumento iuſtificationis.

Pſal. 18.

In propoſitione vltima de nouo Teſtamẽto, & lib. de captiuitate Babilon.

Hom. 19. in Luc. & 14.

Quomodò vanè colligant nouatores ex præſente hiſtoria, et Mariam peccaſſe, & in aliis etiã Sanctis hærere peccata.

Vbi ego primùm doleo vicem aduerſariorum, quos magis ac magis experior non pietati, non rationi, non iudicio ſuum tribuere locum in Euangelio explanando: ſed libidine potiùs ac rabie quâdam ad calumniandum & maledicendum præcipites agi: vt hinc ſibi temperare non poſsint, qui toties in puriſsimam Virginem, & eandem ſacratiſsimam matrem ſtolidè, nullaq; de cauſa debacchentur. Hanc ſi nobiſcum venerari & extollere nolunt, cur tam odioſè tractant? cur accuſant publicè? cur noui & inauditi criminis inſimulant apud credulum vulgus, adeoque indicta cauſa condemnant? Ponunt etiam in vitio, quòd filium duodecim annos natum in illa refertiſsima hominum turba, ſummaque feſti diei celebritate fortuitò ſemel amiſerit.

Lib. de natura & gloria ca. 36.

Refutantur Cẽturiatores cum ſua collatione, de Maria et Eua peccantibus.

Theophylactus quomodò Mariam & Ioſeph excuſet in præſente negotio.

Atqui non dubitat aſſerere Theophylactus, quòd Ioſeph & MARIA quærentes puerum, de amiſſo eo minimè ſuſpicabantur, & cauſam adiungit, quòd ſapientiſsimæ MARIAE non congruerit ita ſuſpicari, vt quæ plurimas de hoc puero acceperat reuelationes, ſicut & Ioſepho reuelatum erat, illum ipſum eſſe à Spiritu ſancto. Verùm quærebant illum, inquit, quo pacto ab eis abiiſſet, ne fortè illos reliquiſſet.] Sic Theophilactus.

In 2. c. Luc.

Amiſerit verò Maria filium, ſed ignorans ac non volens amiſit, vt iſti etiam cenſores vel inuiti teſtantur, & confirmat Loſsius: atq; ita quidem inſciens, vt nulla culpa fuerit, amiſiſſe. Hoc enim ſatis eſt indicatum, cùm ita loquitur Euangeliſta: Exiſtimantes autem illum in comitatu eſſe, venerunt iter vnius diei. An non erat probabilis inſtaq; ratio eum non requirendi toto itinere illius diei, cùm eum in comitatu & inter cognatos eſſe, vt ſæpè aliàs, exiſtimarent? Vbi certè non obſcurè monſtraſſe videtur Euangeliſta, parentes omni vacaſſe culpa, cùm puerum amiſerunt, ac proinde ad excuſandos illos hoc fortaſsis addidit, quòd eum in comitatu relictum putarent. Accedit quòd ſacra Virgo, ſi vllius culpæ aut negligentiæ ſibi conſcia fuiſſet, in hac amiſſione, de ſe potiùs, quàm de puero queri potuiſſet, quanquam amica prorſus hæc fuit interro-

Centur. 2. lib. 1.

Poſtilla in Dominicã 1. poſt Epiphan.

Maria inſciens amiſit filium, et idcirco irreprehenſibilis, vt ipſe Lucas oſtendit.

Lucæ 2.

Digitized by Google

interrogatio: nec ita diceret: Fili vt quid fecisti nobis sic? statimq; putatiui Patris expressam facit mentionem. Et audent adhuc isti censores, sicut serpens eis procul dubiò suasit, hanc ipsam Virginem matrem, quæ peccati sibi conscia non est, de peccato damnare, ac publicè perstringere? Quàm verò immane & crudele est istorum odium in Ecclesiam, vt, quia nos MARIAE sanctissimæ puritatem omnis maculæ ac peccati expertem prædicamus ac profitemur, publicaq; religione celebramus, ipsi illam ita excusando accusent, vt ne Heluidius quidem accusandam esse putauit? Ingens profectò & portentosa istorũ est procacitas atq; peruersitas, ab aliis (quod sciam) non detecta, ob quam, iure nostro cum Ambrosio exclamare possimus: Claudat ora sua perfidia, obmutescat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare conuicio.] An verò maledicum & blasphemiæ proximum non est, lectissimum illud Ecclesiæ membrum, immaculatum Spiritus sancti habitaculum, consecratum inde ab initio Dei templum, tantamq; mundiciem, quantam ne mente quidẽ consequi possumus, tetræ impuritatis labe aspergere, ac grauis peccati nota fœdare? Næ isti Christo Dño eiusque parenti sunt iniurij prorsus, dum præcellentem MARIAE tùm puritatem, tùm sanctitatem, de qua tam multa diximus, grati non agnoscunt & prædicant. Vnde tandem, obsecro, Verbum æternum puram sibi & immaculatam carnem assumpsit? Ex illibata certè substantia Virginis, quæ cùm sancta esset, priusquàm nata, multò tunc sanctior, & in omni gratia perfectior euasit (vti docuimus) cùm Patris eam virtus obumbrauit, & Spiritus sanctus in eam superuenit, ipsaq; Dei filium Virgo concepit, ac nouem mensibus dulcissimè in se inhabitantem gestauit, neq; sine Angelorum gratulatione fœlicissimè peperit, studiosissimeq; educauit.

Epist. 79. ad Theophilum & Anysium.

Luc. 1. & 2.

Non ferendam nouatorum esse petulantiã, tùm in Mariam, tùm in Ecclesiã debacchantium.

Mater Domini nullo conuicio temeranda secundùm Ambrosium.

Et audent adhuc isti Philistæi incircumcisi probrosè dicere: *Vtraq; delicta Euæ & MARIÆ non sunt exigua.* Pergunt deinde innocentem vereq; beatam MARIAM cum nocente & infœlici Eua conferre: in qua collatione hoc addunt Centuriatores: *Eua sciens & volens facit contra mandatum Dei: MARIA insciens & contra voluntatem amittit filium: sed nihilominùs grauiter peccat.* O miros & intolerabiles Aristarchos, quibus etiam grauiter illa peccasse dicitur, quæ neque sciens neque volens peccauit, imò quæ contra voluntatem filium amisit, vt ipsi testantur. Enimuerò qui non voluntate peccant, non peccant: hoc arbitror omnibus apertum esse atque perspicuum, vt Augustini verbis vtamur. Qui rursus clarissimè dixit: Ego dico peccatum non esse, si non propria voluntate peccetur. Quarè tùm Augustini iudicio, tùm communi omnium consensu à peccati labe MARIA manet immunis, quoniam non solùm insciens, sed etiam contra voluntatem suum amisit filium, vt ipsi etiam Centuriatores affirmant. Sedenim quod Augustinus omnibus apertum atque perspicuum esse censet, id isti videre non possunt, inuidia, scilicet, atq; contradicendi libidine obcœcati, dum in sanctissimam Virginem tam leui de causa peccatum, atque illud grauissimum quidem, intorquere conantur.

Centur. 1. lib. 1.

In disputat. 2. contra Fortunatũ.

Cẽturiatorum Euæ ac Mariæ peccata comparãtium improbitas.

Peccatum non esse nisi voluntariũ; & in Mariam hoc loco non cadere.

Cæterùm quod ad indignam prorsusq; fœdam Euæ cum Maria collationem attinet, non dubito pios & Christiano animo præditos sua sponte confessuros, horum iniquam, turpem, contumelioſam censurã explodi potiùs, quàm confutari oportere. Quis enim ignorat, Euam serpẽti morigeram, Deo rebellem, mortis inuentricem, ex qua nefarius & primus ille fratris iugulator natus est, adeoq; omnis humanæ corruptionis, calamitatis & perditionis matrem extitisse? Quarè Tertullianus his verbis, quæ alibi à nobis quoq; citãtur, Euę insultauit: Tu es diaboli ianua, tu es arboris illius resignatrix, tu es diuinæ legis prima desertrix; tu es quæ eum suasisti, quẽ diabolus aggredi non valuit. Tu imaginem Dei hominem tàm facilè elisisti; propter tuum meritum, id est mortem, etiam filius Dei mori habuit.] Tùm Paulus Euam incusans, non Adam seductum, sed Euam præuaricatricem esse confirmat: à qua demùm muliere initium & scaturiginem omnis peccati deriuari, Scriptura diuina testatur. Nec pudet tamen Nouatores, cum hac Eua maledicta, & sicut Augustinus vocat, diaboli filia, licet posteà in gratiam recepta, conferre MARIAM gratiæ inuentricem, vitæ parentem, Domini matrem, Euæ aduocatam, præ omnibus benedictam mulierem, sacrosanctam Virginem, totius Trinitatis viuum tabernaculum, ac humani generis, quatenus Christum peperit, reparatricem. An decet, obsecro, venenum cum antidoto,

Genes. 4.

Lib. de habitu muliebri.

1. Timot. 2.

Eccles. 25.

De fide ad Petrũ ca. 1.

Iniquam prorsus esse collationem Mariæ ac Euæ circa peccatum.

Eua à Tertulliano descripta.

Eua Diaboli filia cum Maria neutiquam cõferẽda, si de peccatis agatur.

Digitized by Google

ancillam cum hera, noctem cum die, stultam cum sapiente conferre? Atqui MARIA est, de qua venustè Bernardus asserit: Redditur fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro superba: quę pro ligno mortis gustum tibi porrigat vitæ, & pro venenoso cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Prætermitto cætera, quæ ad veram ac propriam Euæ Mariæque collationem faciunt, quoniam sequenti capite proferentur. Hom. 2. de B. Virgine.

Quæstio blasphema Euangelicorũ; Vtrùm peccatum præponderet, Euæ ne pomum vetitum comedentis, an Mariæ concreditum sibi à Deo filium amittentis.

Excutiamus porrò & illud dictum Centuriatorum: *Solet hîc quæri de peccato Mariæ ob amissionem filij Messiæ.* Solet quæri, inquiũt, à quibus verò? An à Veteribus probatisq; Patribus? minimè quidem. A scholasticis fortè Doctoribus? ne hoc quidem. A quibus igitur? nimirùm à nouis nouæ sectę professoribus, qui omnem verę Theologiæ formã corrumpunt, qui de iustificatione, libero arbitrio, Eucharistia, Sacramentis, aliisque grauissimis fidei rebus maximas excitant contentiones, qui noua sua placita pro Dei verbo venditant, variasque de religione leges pro suo arbitratu subinde figunt atque refigunt, vt de illis verè dictum videatur, Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. 2. Timot. 3. Cæterùm ad Centuriatores omnesque alios coarguendos, qui ex hoc loco MARIAM criminis ream agunt, nunc illis etiam præsidiis & armis nos muniemus, quæ nouatorum quorundam parauit industria, & ad MARIAE causam vindicandam vltrò nobis porrigit.

Atq; vt à Zwinglio primum testimonium petam, is non modò Deiparam, sed sponsum eius etiam Ioseph in præsenti causa his verbis excusat: *Prouidentia Dei factum est, vt puer Iesus maneret Hierosolymis, non pueri contumacia, nec parentum negligentia. Nam quod ad Christum attinet, doctrina fuit, negligendos parentes esse, si negotium Dei incidat & aliò vocet.* In 2. c. Luc. Bullingerus eisdem parentibus hoc modo patrocinatur: *Discedentibus parentibus à festo, manet Iesus in vrbe, Deo singulari quadam prouidentia rem istam temperante, non vt affligeret parentum animos, sed vt specimen quoddam futurarum in Christo rerum maximarum ederet. Et parentes pueri curam satis diligentem habentes, nihil hîc peccârunt per negligentiam. Arbitrabantur puerum versari cum cognatis & in itinere notis, quorum in ea peregrinatione magna copia erat procul dubiò. Nam singularis parentum sedulitas & vigilantia in eo relucet, quòd primo mox die diligenter inquirunt puerum. Simul autem atque non inueniunt, repetunt anxij & celeres vrbem, nihil parcentes laboribus, nullam non adhibentes in inquisitione diligentiam. Excitant hæc omnia vigilantiam, curam & diligentiam, quam parentes in educandis custodiendisq; liberis adhibeant summam.* In Lucam cap. 2. Eadem est Caluini sententia, qui & ipse hunc explicans locum, omnem negligentiæ suspicionem à Maria & Iosepho amolitur, quum ita scribat: *Ex pluribus Scripturæ locis constat, turmatim iter facere solitos, qui diebus festis veniebant in templum adorandi causa. Quarè non mirum, si primo die Ioseph & MARIA de puero minùs solliciti fuerunt: postea verò se non pigritia vel neglectu securos fuisse ostendunt.* In harmon. Euangel. En igitur tibi non duorum, sed trium aduersariorum testimonia, qui vt proprium Euangelij sensum declarent, non modò MARIAM, sed etiam Ioseph omni peccati suspicione & negligentiæ culpa liberant, adeoque sollicitam horum coniugum curam ac diligentiam in requirendo puero laudant, & Christianis aliis coniugibus, vti par est, imitandam proponunt.

Zwinglius & Bullinger? Cẽturiatores vanos esse cõmonstrãt, causamq; Mariæ defendunt.

Christi pueri parentes hîc nõ peccasse per negligentiam.

Etiã Caluinus hîc Centuriatoribus aduersatur, & Christi parentibus patrocinatur.

Quod cùm ita sit, graui certè peccato, fœdaq; calumnię nota se polluunt, qui tam insolenter parentes Domini ac odiosè sugillant, vt criminosæ negligentiæ palàm accusent sanctissimos coniuges, quibus aliud par coniugum vel castiùs, vel inculpatiùs, vel spectabiliùs sol nunquam aspexit. Quarè nihil aut frontis aut mentis habere mihi videtur Brentius, qui hosce parentes in iudicium audacissimè vocat, & contra eos tragicè ita vociferatur: *Quod ad hoc, de quo nunc tractamus, negotium attinet, parentes Iesu nullam mediocritatem seruant.* Hom. 19. in Lucam. At verò nos cõfidenter negamus verum esse Brenti, quod tu probandum impudenter assumis, illudq; testamur, parentes illos in tota vita mediocritatis omnis longè obseruantiores fuisse, quàm vos esse consueuistis, qui Christianę tùm humilitatis, tùm modestiæ, tùm æquitatis limites omnes exceditis, nec mediocritatem vllam tenetis, quando in sanctissimos & laudatissimos homines virgulam censoriam vobis ipsi assumitis, vestramque in maledicendo libidinem virulentis linguis & scriptis amarulentis expletis, nulla propemodùm vel personarũ, vel rerum sacrarum habita ratione. Sedenim qua de causa nullam hi parentes mediocritatem seruant? *Aut nimis incurij sunt,* inquit, *aut nimis solliciti. Dum egrediuntur è Hierusalem, non dant operam, vt pue-*

Ioseph & Maria omniũ sanctissimi coniuges minimè sugillandi.

Respõsio ad inuectiuam Brẽtij cõtra Christi parentes instituta.

Quid Brentius desideret in Christi parentibus.

Digitized by Google

vt puerum simul cum ipsis abducant. In primi quoq; diei itinere, ne gry quidem de puero: ibi stertunt, ibi securissimi sunt. Postquàm verò vel tandem inquisitum non repererunt inter cognatos, ibi tum de summa incuria in summam & extremam sollicitudinem euadunt, atq; ita se gerunt, perinde ac si nullus esset Deus in cœlo, qui aliquam rationem puerorum habeat.

Hæc pro sua prudentia, imò singulari procacitate Brentius stomachabundus effutit, homo tam in reprehendendo mordax, & in accusando petulans, vt alio in loco Iob probatissimum virum, & in verbis prorsus irreprehensibilem semper habitum, diuinaque voce laudatum, putida oratione insectetur, adeoque condemnet: Sic enim audet dicere: *Iob euomit horrendas blasphemias aduersùs Deum.* Quid verò vehementius homo blasphemus in illũ posset euomere, qui præclaro & immortali diuinę scripturæ ac totius Ecclesiæ encomio est celebratus? An vni Brentio magis quàm diuinæ Scripturæ credere fas est? Ea verò clarissimè testatur: In omnibus his nõ peccauit Iob labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est. Ac rursus: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis. Demum in fine libri amicos eius Deus ita compellat: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Et iterum: Neque locuti estis ad me recta, sicut seruus meus Iob. Videtur ille quidem diei suo natali maledicere, sed diuino Spiritu afflatus & Prophetico more loquitur, sicut [a] Origenes & [b] Ambrosius locum interpretantur, ideoque [c] Augustinus Iob in tentatione stabili patientiæ robore & armis pietatis inuictũ appellat. Nec veretur idem [d] Brentius in Petrum Apostolorum principem Christi ore laudatum, totque prærogatiuis ornatum dicere, quòd is tradiderit seipsum captiuum Satanæ, nullumque illi parem inueniri posse toto orbe terrarum, qui horribiliùs Deum abnegârit. Hæc aliaque id genus horrenda probra, quibus & Ioannem Baptistam proscidit, in huius autoris libris non sunt infrequentia, vt idcircò minùs admirari oporteat, quòd præsenti etiam loco tam odiosè illos tractet coniuges, quorum nomina, damnatis etiam & ardentibus apud inferos hæreticis, vigebunt in omni memoria sæculorum.

In Ioan. homel. 18. — Confutatio superiorũ à Brentio petulanter obiectorum. — Defensio sancti Iob aduersùs Brentij contumeliam. — Iob 1. — Iob 2. — Iob 42. — a In Leuit. homel. 8. b In 4. cap. Lucæ. c Li. de patient. c. 11. d In 18. ca. Ioan. — Quomodò Iob diei suo maledicat. — Quàm probrose in Petrum Apostolũ loquatur Brentius. — Vide cap. 5. de Ioanne Baptista.

Quicquid autem maledicus iste scriptor effundat ac fingat, satis iam demonstratum arbitror, Christi parentes neque incurios & stertentes, sed citra negligentiæ vitium sedulos & diligentes fuisse, neque rursus immodicè sollicitos & anxios, sed examisso puero pium, moderatum, nec iniustum dolorem cepisse. Prætereà commonstrata causa est, cur primo die puerum illi non abduxerint secum. Vbi non torpor illos aut oscitantia impediuit, vt veluti stertentes à scurra mereantur illudi, neque falsa & exprobranda securitas illos, qui puerum tenerè ac vehementer amabant, retardauit, sed cùm illi non simul ex templo digrederentur, ac diuersæ proficiscentibus viæ paterent, non poterant non suspicari, hunc puerum vel in turba virorum, vel in alio mulierum cœtu ex templo iuisse, vel certè cum amicis & notis aliis breui sequuturum esse. Sed & aliæ causæ, quas percensere nobis difficilè sit, illis in mentem venire poterant, ob quas puer sapiens non statim adesset, quicquid tandem illum siue in templo, siue in itinere retardaret. Et pergit tamen conuiciari Brentius, Deiparam eiusque sponsum in suo mœrore aliquid, improbè, diffidenter, impatienter, indignabundè designasse. Hæc ab impiis fingi possunt, & nobis iam antè satis contrita sunt, à docto autem & prudente probari non possunt, vtpotè indigna prorsus, quę talibus personis attribuantur. Eiusdẽ farinæ videri potest, hos coniuges diuini timoris oblitos, & à fide diuinæ prouidentiæ alienos, tantùm non in summam & extremam sollicitudinem animique perturbationem proruisse, sicut nobis idem Brentius persuadere conatur. Sed pudet ac piget his aduersariorum nugis inanibusque commentis longiùs immorari, præsertim cùm Scripturæ autoritate, rationumque pondere destituti tam iniqua postulent, vt credamus in MARIA & Ioseph eam negligentiæ culpam hærere, quâ Deum offenderint, & in Christum peccârint, suique muneris rationem nullam habuerint.

Quæ hactenus dicta sint de Christi parentibus defendendis aduersùs calumniã nouatorum. — Hom. 19. in Lucam, — Friuola esse quę Brentius hisce parentibus imputat pro sua dicacitate, neq; digna confutatione. — d Concion. in Dominicam 1. post Epiphan. e In eandẽ Dominicã. f Supra Euang. eiusdem Dominicæ. g Hom. 19. in Lucam.

Quid multa? Non agnouit ô Euangelici, non deplorauit MARIA suam in hac parte negligentiam, vt fabulatur [d] Philippus: non læsit conscientiam, vt fingit [e] Lutherus: non meruit pœnam, vt nugatur [f] Spangenbergius, non animi perturbationem extremam admisit, vt [g] Brentius calumniatur: multò minùs peccatum cum

Coliguntur in vnum precipua conuicia nouatorum, quæ hactenus confuta sunt.

Digitized by Google

ſummo & nocentiſsimo Euæ flagitio comparandum perpetrauit, vt [h] Centuriatores maximè ridiculi diſputant, aut potiùs amentes ſomniant. Nec minùs hallucinatur [i] Hemmingius, cùm ita pronunciat: *MARIA contulit ſummam miſeriam ſuam cum miſeria Euæ. Nam vt illa genus humanum à diabolo ſeducta perdidit: ita Virgo exiſtimauit, ſe ſua negligentia amiſiſſe mundo promiſſum Saluatorem.* Hanc verò MARIAE negligentiam non leue peccatum fuiſſe, & à Luca taxari idem apertè definit. Ita verò cæci comites cæcum ducem ſequuntur, Philippum, videlicet, Melanchthonem, ac eiſdem planè armis aduersùs Deiparam dimicant, vt, ſi poſsint, ex pura impuram faciant, & ſanctam ſi non criminis, at certè quidem fœdioris affectus ſuſpicione grauent ac infament. Nos verò libenter id Philippo damus, cuius verba iam antè citauimus, non vulgares dolores pium MARIAE pectus hoc triduo ſenſiſſe; ſed pernegamus, cauſam horum dolorum ad negligentiæ peccatum, & ad pœnam vllam peccato debitam referri oportere. Tùm Philippicum & inane phantaſma ducimus, quòd Maria fingitur, ſe alteram Euam eſſe putaſſe, & peccati periculum timuiſſe, grauesq; conſcientiæ angores hinc reportaſſe. Solus autem & immenſus ille matris amor erga filium ſufficiebat, cuius gratia mœror & luctus in illius animo vehementiſsimus & acerbiſsimus concitaretur, præſertim cùm ſe tali tantoq; theſauro videret orbatam, & de voluntate Dei, fœliciq; ſucceſſu negotij prorſus eſſet ignara.

h Cent. 1. lib. 1.

i In Euang. Domin. 1. poſt Epiph.

Melanchthonem nouatoribus erãdi cauſam vel maximam hic præbuiſſe.

Quid Melanchtoni concedendum, quid negandum ſit.

In Poſtilla circa dictũ Euangel. Domin.

Chriſti amor ſufficiebat ad ereandũ Mariæ dolorem, cùm illum amiſerat.

Agè verò, ſi libet, eandem Lucæ hiſtoriam, quam ad MARIAM inſectandam arripiunt nouatores, nos in eius laudem aliquatenus conuertamus, capitibus duntaxat ex illa paucis excerptis. Mater verè pia, Hieroſolomytanam vrbem petit, non ad nundinas in foro, ſed ad ferias in templo obeundas intenta. Nec ſemel, ſed ſæpiùs, atque adeò ſingulis annis hoc longinquum conficit iter, dum à Galileæ finibus per Samariæ montana peregrinatur. Nec ſola, ſed cum puero Ieſu, ſed cum Ioſeph ſponſo hoc iter abſoluit, hunc q; ſibi comitem perpetuum tenet. Neque verò quiſquam cogit, non præcipit Deus, non exigunt magiſtratus, ſed iniuſſa venit, vt piorum non deſit cœtui, vtque rebus diuinis interſit, à quibus non diuellitur, niſi feriæ peragantur, & cultus in templo diuinus abſoluatur. Quàm verò multa & præclara in his rebus latent myſteria, de quibus præſenti loco ſigillatim dicere non attinet, quæ tamen MARIAE prudentiam, pietatem, diligentiam abundè commendant? An non ardenti in Deum religione flagrauit? quid niſi zelum diuini honoris amplificandi præ ſe tulit? quem non laborem ſacris cæremoniis ac diuinis rebus impendit? quàm diligenter Eccleſiæ, eiusq; magiſtratibus obſecundauit? quàm pulchrè honeſtis matronis piisque coniugibus exemplo ſuo præluxit? An non tacitè docuit, receptum Eccleſiæ morem, ſiue in celebrandis feriis, ſiue in ſacris locis piè viſitandis, ſiue in publicis bonorum cœtibus cohoneſtandis nulli negligendum, ſed omnibus ſedulò ſeruandum eſſe? Nec enim lex diuina poſtulabat, vt fœminæ ſtatas ferias Hieroſolymis coràm celebrarent, ſed viris duntaxat præceptum erat, quotannis ter in eo conuenire loco, vbi tabernaculum fœderis aſſeruaretur, & Deum Iſraël adorare. Iam verò quis non laude dignum iudicet, quòd Maria cùm ſine culpa, ſicut docuimus, chariſsimum pignus amiſiſſet, ingentem animi curam, nec modicum corporis laborem nocte ac die ad puerum quærendum & recuperandum impendit? Vt hinc etiam certiores reddamur, quantoperè hũc filium ſuſpexerit & amauerit mater, cuius gratia nullus labor illi moleſtus, nullum periculum fugiendum videretur. Prætereo, quantos illa dolores & angores perſenſerit, dum in quærendo theſauro vnico, quem amiſerat, tàm accuratè anxieque verſatur, vt tunc etiam gladius ille à Simeone prædictus Virgineum eius pectus pertranſiſſe, direque tranſuerberaſſe meritò videatur. Nec ſolùm hoc loco, ſed & ſæpè aliàs crudelem huius gladij aciem experta eſt, quæ cum Chriſto & propter Chriſtum multiplicem profectò acerbamque crucem pertulit, vt alibi pluribus oſtendemus. Veremur enim, ne ſi hunc locum de cruce Mariæ pertractemus, aliquantò longiùs ab inſtituto deflectere videamur.

Quomodò præſens hiſtoria Mariam iure laudandam oſtendat, quicquid obſtrepant nouatores.

Mariæ præclarum & imitandum exemplũ in cultu Dei exhibendo.

Exod. 23. & 24.

Mariæ dolor ingens ob Chriſtũ amiſſum.

Lucæ 2.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

De MARIÆ & Euæ iuſta collatione, ſicut Veteres illam tradiderunt.

LIBRI

LIBET aduersariis MARIAM cum Eua tam iniquè comparare, vt publicè disputent; vtra alteram peccando superârit; & grauiúsne MARIA Christum amittendo, quàm Eua serpenti consentiendo crimen perpetrârit. Hîc sacræ Virginis honorem offendi certum est, quæ in ratione peccati cum Eua omnium peccantium matre, falsò impieque confertur, ac pristinum illum eximiumque splendorem amittit, quem illius perpetuæ puritati tot ætatum Patres & populi, magno cõsensu largiuntur, quemq; nos anteà vindicare conati sumus. Quoniam verò huc nos prouocant Nouatores, vt MARIÆ & Euæ comparatio instituatur, non defugiemus certamẽ indictum, sed veram ac propriam harum personarum collationem meliore fide in medium adferemus. Ita fiet spero, vt nõ modò sectariorum hac in re vanitas detegatur, ac deinde vehementiùs ab omnibus explodatur, verùm etiam vt eâdem collatione MARIÆ honos illustretur, & aduersùs omnium hostium maledicentiam constantiùs retineatur. Vbi non alios vel arbitros, vel iudices, quàm Græcos Latinosq; Patres mihi deligendos arbitror, vt ex horum grauissima sententia res tota constituatur.

Lib. 1. c. 10.

Propositio de sequẽte tractatione, & qua de causa vtriusque personæ, Mariæ & Euæ, fiat collatio ex Veterũ sententia.

Exordiar autem ab Irenæo, quem Apostolorum successorem [a] Epiphanius, & Polycarpi discipulum Christiq; martyrem [b] Hieronymus vocat, quiq; has præclaras sanè antitheseis de Eua & MARIA scriptas reliquit: Quemadmodùm, inquit, Eua per Angelicum sermonem seducta est, vt effugeret Deum, præuaricata verbum eius: ita & MARIA per Angelicum sermonem Euangelizata est, vt portaret Deum, obediens eius verbo. Et sicut Eua seducta est, vt effugeret Deum: sic MARIA suasa est obedire Deo, vti virginis Euę Virgo MARIA fieret ADVOCATA. Et quemadùmodm astrictum est morti genus humanum per Virginem, sic saluatur per Virginem, æqua lance disposita virginalis inobediẽtiæ per virginalem obedientiam.] Tùm idem alibi: Sicut Eua inobediens facta, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: sic & MARIA habens prędestinatũ virum, tamen Virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano, causa facta est salutis.] Et paulò pòst: Euę inobedientię nodus solutionem accepit per obedientiam MARIÆ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatẽ, hoc MARIA soluit per fidem.] En tibi locupletissimum minimeq; anceps Irenæi iudicium, quantoperè MARIA innocens, ab Eua peccatrice inobediente & humani generis corruptrice discrepet. Quod vna perdit, restituit altera, & hæc non solùm Euæ, sed etiam, si verum fateri velimus, nobis aduocata & mater salutis effecta est. Verùm de hoc postea disseremus, quomodò MARIA sine incommodo, Euæ aduocata intelligatur.

a Cõtra Basilidianos hæresi 24.
b In Cathalogo scriptorum Eccles.
c Li. 5. contra Valent.

I. Testimonium Irenęi, quomodò Maria & Eua ritè conferãtur.

Maria Euæ aduocata dicitur Irenæo.

Eua mortis, Maria salutis causa facta est.

Quod Eua per incredulitatem ligat, Maria per fidem soluit.

Li. 3. ca. 33.

Iungamus autem Irenæo Iustinum, paulò quidem antiquiorem, & gloria martyrij parẽ, qui hæc de MARIA & Eua scribit: Homo natus de Virgine, vt per quam viam fraude serpentis subintrauit inobedientia, per eandem sequeretur venia. Cùm enim integra virgo esset Eua, cõcepto verbo serpentis, inobedientiam mortemq; peperit: At Virgo MARIA postquàm concepit fidem cum gaudio, adferente sibi Gabriele lætum nuncium respondit: Fiat mihi secundùm verbum tuum.] Atq; vt istiusmodi collatio vetustissimorum Theologorum hîc mirè consentientium sit illustrior, succedat Iustino Tertullianus, scriptor & ipse peruetustus, absq; cuius lectione Cypriano dies nullus præteriit: eius hoc dictum est: In virginem adhuc Euam irrepserat verbum ædificatorium mortis: in Virginem ęquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per eiusmodi sexum abierat in perditionem, per eundem sexum redigeretur in salutem. Crediderat Eua serpenti, credidit MARIA Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit.] Quid igitur si de peccato agitur, MARIA cum Eua potuit habere commune: cùm illa huius vitio quodammodò medeatur, & contrariis quasi vestigiis gradiatur?

In colloq. cũ Tryphone Iudæo.

Lucæ 1.

II. testimonium Iustini Martyris.

Eua Virgo serpẽti credẽs mortem concipit ac parit; Maria Virgo credens Angelo, Christum concipit ac parit.

Li. de carne Christi.

III. testimonium Tertulliani.

Quod Eua credẽdo deliquit, Maria credendo deleuit.

Iam verò superiores Theologos (Irenæum, Iustinum & Tertullianum dico) Augustinus Theologorum ferè princeps, omninò secutus videtur, quando ita scripsit: Eua inobediens meruit pœnã: MARIA obediendo consecuta est gratiam. Illa gustando prohibitum, maledicta: hæc credens Angelo est benedicta. Illa nobis mortem cõtulit, hæc virgo vitam nobis peperit.] Idemque rursus alibi: Eua mater generis nostri, pœnam intulit mundo: genitrix Domini nostri, salutem & fœminæ suggessit, & viro:

IIII. Augustini testimonium. Eua inobediẽs maledicta, Maria credẽs benedicta; illa peccati auctrix, hæc meriti.

Li. de quinque hæresibus ca. 6. Et Sermo. 7. in Natali Domini.

Digitized by Google

auctrix peccati maledicta, auctrix meriti benedicta. Illa occidendo obfuit: ista viuificando profuit. Percussit illa, at ista sanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, & fides pro perfidia recompẽsatur.] Tum alio loco: Ibi fœmina decepta est, vt fieret filia diaboli: hic Virgo gratia repleta est, vt fieret mater summi atq; incõmutabilis vnigeniti Dei.] Quid hæc aliud sibi volunt, obsecro, nisi vt MARIAM ab Euę vitiis prorsus liberam & immunem esse cognoscamus, alteramq; peccati, alterã meriti auctricem certò constituamus? Apud Epiphaniũ, qui Augustino etiam est antiquior, hæc inter MARIAM & Euam extat comparatio: Eua mortis causa facta est hominibus: per ipsam enim ingressa est mors in mundũ: MARIA verò causa vitę, per quam genita est nobis vita, & per hanc filius Dei accessit in mundum. Et vbi redundauit peccatum, ibi superabundauit gratia: & vnde facta est mors, illinc processit vita, vt vita pro morte fieret.] Tum rursus: Ab Eua, inquit, omnis hominum generatio genita est in terra. Hic verò à MARIA hæc vita mundo genita est, vt viuentem gigneret: & facta MARIA mater viuentium.] Quod verò discrimen manifestius, quàm inter vitam & mortem, inter matrem viuentium & morientium, potest excogitari?

Lib. de fide ad Petrum.

V. Epiphanij testimonium.

Contra Antidicomarianitas.

Eua mortis, Maria vitę causa, et mater ipsa viuẽtium.

Gregorius Nyssenus in hunc modum: Defenditur & purgatur mulier à muliere. Prima aditum & locum introeundi peccato dedit: hæc verò introeundi iustitiæ subseruiuit, & ancillata est. Illa consilium serpentis amplexa atq; secuta est, hæc interfectorem serpentis prębuit, & lucis autorem peperit.] Neq; hîc prętereri omninò debet eius autoritas, qui sua præstanti eloquẽtia oris aurei cognomentum inuenit, & quàm indignè illa Euæ conferatur, his verbis satis indicauit: Mors per Adam, vita per Christum: Euam serpens seduxit, MARIA Gabrieli consensit: sed seductio Euę attulit mortem, consensus MARIÆ peperit sæculo saluatorem. Restauratur per MARIAM, quod per Euam perierat: per Christum redimitur, quod per Euam fuerat captiuatum: per Gabrielem promittitur, quod per diabolum fuerat desperatum. Denique peccatum aboletur per Christũ, quod per Adam fuerat antè contractum. Redditur per MARIAM vita, quæ per Euã fuerat interempta.] Quòd si peccauit, & grauiter peccauit MARIA, vt aduersarij fingunt, quomodò Euę adeò dissimilis, tantisque digna laudum præconiis existimanda est, per quam & restauratur, quod per Euam perditum fuit, eodem Chrysostomo teste?

VI. Gregorij Nysseni testimonium.

Homel. de nativitate Christi.

Eua peccati, Maria iustitię ministra, per quã Eua purgatur.

VII. Chrysostomi testimonium.

Homel. de interdictione arboris ab Adam.

Eua seducta mortem, Maria credẽs vitę fontem parit, & restaurat quod Eua perdidit.

Quid autem Chrysologus? an non MARIAM celebrat, & satis ab Eua disiungit hac oratione? Benedicta tu in mulieribus, quia in quibus Eua maledicta puniebat viscera, nunc in illis gaudet, honoratur, suspicitur MARIA benedicta. Et facta est verè mater viuentium per gratiam, quæ mater antè extitit morientium per naturam.] Et alibi rursus: Agit cum MARIA Angelus de salute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Maximus autem ad hunc modum: Parturit fœmina salutem mundi, vt quæ extiterat fomes iniquitatis, fieret ministra iustitię, & per quam mors sibi in hunc mundum aditus patefecit, per eam ad nos vita haberet ingressum.] Nec est inter Patres obscurus Fulgentius, qui non semel MARIAM cum Eua comparauit, simulq; docuit, matrem illam huic nouercæ admodùm esse dissimilem. Verba eius si quis requirat, licet alibi producta, repetere non grauabimur: Attendite fratres, inquit, medicinalis gratiæ lineas, diuina nobis benignitate monstratas. Tunc ad Euam Angelus malus accessit, vt per Euam homo, quem Deus fecerat, à Deo separaretur. Nunc autem ad MARIAM bonus Angelus venit, vt in ea humanæ naturæ Deus vnigenitus vniretur. Venit ad Euam diabolus, vt vitam nobis malignus auferret: venit ad MARIAM Gabriel, vt vitam reddendam hominibus nunciaret.] Tum idem alibi: Quoniam diabolus per serpentem Euæ locutus, per Euæ aures mundo intulit mortem, Deus per Angelum ad MARIAM pertulit verbum, & cũctis sæculis vitam effudit.] Et rursus: Est inquit, MARIA fenestra cœli, quia per ipsam Deus verum fudit sæculis lumen. Facta est MARIA scala cœlestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad cœlos. Facta est MARIA restauratio fœminarũ, quia per ipsam animę primę maledictioni probantur esse subtractæ. Nã Euæ dictũ est: In doloribus & in tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergò his malis se subiugant fœminę, quę MARIAM non sequũtur, dolori, tristitię, seruituti. MARIA autẽ è contrario q̃ prælarissimis tribus bonis sublimetur, auscultationis Angelicæ, benedictionis diuinę, & plenitudinis gratię.] Quòd si MARIA tantopere à Patribus cõmendatur, & nondum

VIII. Chrysologi testimonium.

Serm. 140.

Eua morientium, Maria per gratiam viuentium mater.

IX. Maximi testimonium.

Serm. 142. Homelia 6. de natiuitate Christi.

X. Fulgentij testimonium.

Serm. de duplici natiuitate Christi.

Serpẽs ad Euã, Angelus ad Mariã accedit, fructu planè dissimili.

Ser. de laudib⁹ Mariæ.

Ibidem.

Maria cœli fenestra & scala, per quam Deus descendit, & restauratio fœminarum,

Genes. 3.

Maria communibus fœminarũ malis exempta, & singularibus bonis ornata.

Digitized by Google

& nondum mater Emmanuelis effecta Euæ anteponitur, an non poſt conceptum & editum Dei filium ab omni vitio ſyncerior, omniq; gratia cumulatior, Euã & omnes eius filios ac filias longo penitus interuallo poſt ſe reliquit?

XI. Bernardi teſtimonium.

Ad Bernardum veniamus, qui cùm ſit amator maximus Virginis, veram & propriam Euæ Mariæque collationem, certè, ſi quis omninò alius, animaduertiſſe videtur. Crudelis nimis Eua, inquit, per quam ſerpens antiquus peſtiferum etiam ipſi viro virus infudit: ſed fidelis MARIA, quæ ſalutis antidotum & viris & mulieribus propinauit. Illa miniſtra fuit ſeductionis, hæc propiciationis: illa ſuggeſsit præuaricationem, hæc iniecit redemptionem.] Tum Euam appellans, hæc interponit: Propterea curre Eua ad MARIAM, filia pro matre reſpondeat, ipſa matris opprobrium auferat, ipſa patri pro matre ſatisfaciat; quia ecce ſi vir cecidit per fœminam, iam non erigitur niſi per fœminam.] Ac præ cæteris Rupertus, quanta ſit inter MARIAM & Euam diſſimilitudo, eleganter ac perſpicuè his verbis declarauit: Eua quaſi inimica, Eua quaſi vipera, Eua quaſi deformis & ignominioſa. Mihi inimica, viro ſuo vipera, ſibimet cõfuſa ignominia. Inimica per ſuperbiam, qua intus tumuit, vipera per malitiam, quam ex ſerpente concipiens foris tentata facilè ceſsit: ignominioſa per pruritum libidinis, qua ſtatim ſcaturire cœpit, vnde & nudam ſe cognoſcens, folio pudenda contexit. Tu autem (ad MARIAM Dei vox eſt) amica mea per humilitatem, columba mea, per charitatem, formoſa mea per caſtitatem. Tu contra Deum non tumuiſti, imò mente humili altiſsimo complacuiſti, & ecce amica es. Tu ſerpenti aurem non præbuiſti, imò inimicitias inter te & ſerpentem ego poſui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurriſti, imò Spiritus ſanctus obumbrauit tibi, & ecce formoſa es. Veni ergò MARIA, veni: nam Eua ad latebras fugit. Veni & crede Angelo Euangelizanti: nam Eua credidit ſerpenti ſuſurranti. Veni & contere caput ſerpentis: Nam Eua & capite illecta, & ventre oblectata, & cauda eſt obligata ſerpentis.] His omnibus Innocentium, vt dignitate Pontificem, ita eruditione Theologum inſignem adiungam, quoniam in MARIA & Eua rectè comparanda lucem quoque ſubminiſtrat. Oportebat enim, vt ſicut per fœminam mors intrauit in orbem: ita per fœminam vita rediret in orbem. Et ideò quod damnauit Eua, ſaluauit MARIA, vt vnde morsoriebatur, inde vita reſurgeret. Illa cõſenſit diabolo, & vetitum pomum comedit, ſecundùm illud:[a] Tulit de fructu & comedit, deditque viro: iſta credidit[b] Angelo, & filium promiſſum concepit, ſecundùm illud: Ecce concipiens & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat illi prædictum: [c] Quacunque die comederis, morte morieris: iſta concepit filium ad ſalutem, ſicut ei fuerat prænotatum: [d] Vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, ſecundùm illud:[e] Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, & in dolore paries: iſta generauit in gaudio, ſecundùm illud: [f] Annuncio vobis gaudium magnũ, quod erit omni populo: quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Et poſt pauca: Illa fuit plena peccato, ſed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, ſed benedicta tu in mulieribus. Fructus ventris maledictus Cain, ſed fructus ventris tui erit benedictus Ieſus.]

De laudib⁹ B. Virginis.

Homelia 2. ſuper Miſſ⁹ eſt.

Super Cantica lib. 2.

Eua peſtiferum virus, Maria ſalutis antidotũ propinat: illa præuaricatiõis, hæc ppitiatiõnis miniſtra eſt.

Ruperti teſtimonium.

Maria Euę matris aufert opprobriũ, & patri pro matre ſatisfacit.

Eua vipera, inimica, deformis, ignominioſa: Maria amica, columba, & formoſa ſpõſa Dei.

Geneſ 3.

Sermo. 2. in feſto Aſſumptionis Mariæ.

XIII. Innocẽtij teſtimonium.

a Geneſ 3.
b Lucæ 1.
c Geneſ 2.
d Matth. 1.
e Geneſ 3.
f Lucæ 2.

Quid verò ſi tot Patribus Poëtas, eoſdemq; veteres & Chriſtianos, Sedulium & Aratorẽ adiiciamus? Vterq; cum prioribus planè conſentit. Ille quidẽ ita modulatur:

Sedulius in carmine Paſchali.

XIIII. Poëtarũ teſtimonia.

Et velut è ſpinis mellis roſa ſurgit acutis,
Nil quo lædat habens, matremque obſcurat honore:
Sic Euæ de ſtirpe ſacra veniente MARIA
Virginis antiquæ facinus noua Virgo piauit.

Arator verò de MARIA in hunc modum:

Libro 1. in Acta Apoſtolorum.

MARIA Dei genitrix intacta creantis
A natoque ornata ſuo mala criminis Euæ
Virgo ſecunda fugat: nulla eſt iniuria ſexus.
Reſtituit quod prima tulit, perſona ruinam.
Non natura dedit: tunc fœmina facta periclum.
Nunc tumuit paritura Deum, mortalia gignens
Et diuina ferens, per quam mediator in orbem
Prodiit, & veram portauit ad æthera carnem.

Nihil

Digitized by Google

Quorsum spectent citata modò Veterum testimonia.

Nihil verò necessum est plures Veterum sententias aggregare: Satis fuerit hactenus nos aduersariis obsequi voluisse, qui sua iniquitate hanc æquam MARIÆ & Euæ collationem à nobis extorserunt. Pergant illi, si velint, profanè disputare; vtra fuerit grauiori peccato obnoxia. Contrà verò sanctissimi doctissimique Patres, quorum sensum & consensum propriis ipsorum verbis demonstrauimus, propter Euæ morbum MARIAM velut antidotum diuinitus datam esse docent, soliqué primæ illi, non huic alteri Euæ peccati rationem imputant & ascribunt. In quibus quidem Patrum sententiis illud etiam obseruare par est, quantam in his collationibus tùm excellentiam, tùm reuerentiam Virgini matri deferant, vt maiorem certè vix deferre posse videantur. Nec minùs fortiter illi confutant aduersarios, qui cùm de peccato agitur, tam inscitè quàm improbè MARIAM Euę, hoc est, lucem tenebris, vitam morti conferunt: & personas adeò dissimiles, sibique planè aduersantes sub vnum peccati iugum quodammodò redigere moliũtur. Prodest etiam Patrum testimonia in vnum velut conspectum ita proferri, vt in illis loquentem, & adhuc in Ecclesia vnum idemque sonantem Spiritum rectiùs obseruemus, neq; locum istis Mariomastigibus reliquum faciamus, qui de matre Domini vt sentiunt, ita leuissimè petulantissimeq; scribere cõsueuerũt. Atqui hæc ipsa Veterum dicta lucem nobis præsentem si volumus, & illustrem exhibent, quæ istorum oculos nimiùm imbecilles vi sua ita perstringit, vt nec videre nec sentire possint Virginis matris sanctitatem, quam certè magnificis titulis Veteres cohonestant, & sicut antè quoq; probatum est, Sanctis reliquis anteponunt. [a] Irenæus, quem adduximus, Euę aduocatam vocat, quæ vniuerso generi humano salutis causa extiterit, vt sequenti libro à nobis pluribus euincetur. [b] Augustino eadem dicitur auctrix meriti, quæ obediendo consecuta sit gratiam. [c] Epiphanius & [d] Chrysologus matrem viuentium faciunt. [e] Fulgentius cœli scalam & fenestram appellat. [f] Bernardus alicubi reginam cœlorum & matrem misericordiæ nominat. Et tamen irascuntur nobis, imò toti etiam obtrectant Ecclesiæ Sectarij, quòd ad nostras ipsorum siue cantiones, siue vociferationes obsurdescamus, & venerãdis Patrum vestigiis insistamus, nostramque fidem & pietatem cum illis Ecclesiæ columnis arctissimè coniungamus. Sed ad nostrum institutum redeat oratio.

Alia vtilitas ex Patrũ consensu colligẽda aduersùs Mariomastigas.

Quàm honorificè Patres de Maria loquantur, & nos loqui doceant.

a Li. 5. contra hæreses.
b Ser. 17. in natali Domini.
c Cõtra Antidicomarianitas.
d Ser. 140.
e Ser. de laudibus Virg.
f De aduentu serm. 2.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

Vanam & falsam esse sententiam Nouatorum, qui MARIÆ tribuunt expostulationis, & commoti animi vitium, quando suum filium duodennem in templo compellauit.

QVO plures & fœdiores corruptelas in vnam eandemque Lucę historiam noui doctores congerunt, eò nos plurib. respondere, & in ea ipsa historia longiùs hærere necesse est, vt violatum Virginis honorem vtcunq; vindicemus. Agit Lucas de puero Iesu, quem parentes eius, Ioseph pater putatiuus & MARIA, vno & altero die non sine dolore quidem, sed frustrà tamen quæsitum, nusquàm alibi quàm in sacro templo tãdem inuenêre. Nec ociosus illic quidem erat Iesus, sed rebus diuinis operam seriam dabat, nõ solùm intentus precationibus, nam hoc templum domum orationis & ipse vocauit, sed sedens etiam in doctorum medio, ibiq; tùm attentè audiens, tùm prudẽter ac modestè peritissimos legis interrogans, & haud dubiè non tractans alia, quàm quę ad arcana scripturę fideiq; causam, vel ad salutem hominum maximè pertinerent. Cùm verò MARIA filium sibi charissimum diu quæsitum & magnoperè desideratum in hoc templo inuenisset, his illum verbis compellauit: Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quæ compellatio vt materna; sic etiam blanda & amica fuisse videtur, imò etiam plena affectuum gaudij & lætitię propter redditum filium, cuius ingẽti desiderio, vt matris verba declarant, parentes ambo hactenus tenebantur. Neque nobis displicet, quòd existimant quidam, MARIAM hæc non dixisse nisi post finẽ disputationis, quam

Sũma historię à Luca descriptę, quę hoc lo vindicatur.

Luc. 2.

Quid puer Iesus in templo egerit.

Matth. 21. Marc. 11. Lucæ 19.

Qualẽ se Maria in templo gesserit.

Lucæ.

Quando Maria Christum in templo compellârit.

Digitized by Google

quam Dominus cum templi doctoribus habuit, atq; ita quod maioris erat modestiæ argumẽtum, soluto cœtu ad Christum accessisse videbitur, sicut etiam sentiunt Centuriatores. Hinc & Caluinus admonet, fieri potuisse, vt seorsim & remotis testibus MARIA egerit cum filio, postquàm is à conuentu discesit. Certè si verba ipsa spectemus, candideque iudicemus, maternam quandam sollicitudinem, simulq; fiduciam & libertatem in filio compellando præ se ferunt, sed vt sine stomacho & amarulentia mitissimę Virginis dicta hæc omnia sint accipienda, in quibus interrogationem simplicem cum admiratione coniunctam licet considerare. Nec vllus est veterum Interpretum, qui MARIAM hîc aliquid immodestius atque immoderatius fecisse, vel grauiter cum filio expostulasse notârit. Imò verò à Græco Interprete scriptum legimus: Miranda Dei genitrix maternis affecta visceribus, quasi cum lamentis inquisitionem dolorosam ostendit, & omnia (sicut mater) fiducialiter, & humiliter, & affectuosè exprimit.] Sensus igitur maternæ cum filio colocutionis hic est: Arbitramur sanè fili, aliquam & iustam suscepti cõsilij tui rationem extare, quòd hisce tribus diebus à nobis queri volueris, cùm vbi esses ignoraremus. Nũc vt omni sollicitudine liberemur, expone causam, quæso; quâ commotus, volueris in quærendo nos circumcursitare, tuique desiderio torqueri, vt qui vnus nobis es charissimus, & à quo etiam ad breue tempus auelli, non potest nobis non valde molestum & amarum esse.

Cen. 1. li. 1. In harmonia Euangelica.

Vide Catenam auream in 2. ca. Luc.

Quo sensu Maria Christum in tẽplo alloquatur.

Quid verò nostri sectarij? ex his quidam sic sanctam Virginem locutam esse putant, vt suum in filium imperium voluerit ostentare, velut matrem impulerit ambitio ad nouam expostulationem, illaque seriam filij obiurgationem aggrediatur. Eam calumniam velut ineptam refutat Caluinus, & rectè quidem, quòd nihil minus deceat honestissimam simul & modestissimam parentem, atque vani ostentatio imperij & ambitiosa expostulatio cum eo, quem illa non tantùm filij loco ducebat, sed & pro Domino & Deo suo post tot reuelationes acceptas haud dubiè reuerebatur. Vnde luculenter Augustinus asserit: Non potuit MARIA diuinitati Christi non esse credula, quæ nouerat hunc se non virili semine secundùm ordinem naturæ, sed diuino spiramine, nunciante Archangelo, concepisse.] Vocat igitur illã Christi, fide & operibus ministratricem, & deuotam vsque ad mortem eius assectatricem. Alios verò tanta contradicendi & MARIAM fugillandi incessit libido, vt præsentem eius sermonem in sinistram planè partem abripiant, mirisq; modis deprauent. Bullingerus igitur ad hunc modum scribit: *Expostulant parentes pro iure suo cum filio, & non sine commotione rogant, cur ipsos coniecerit in tantum mœrorem atque discrimen?* Quod autem ius MARIÆ & Iosepho competit, quæso, ad expostulandum cum puero innocente? vel quam commotionem ac affectus vehementiam illis ascribi necesse est? Et habent hoc sibi cum Bullingero commune [a] Centuriatores, [b] Pellicanus, [c] Coruinus, [d] Maior aliiq; plures, vt omninò velint MARIAM cum puero Iesu hîc expostulasse, & commotum ostendisse animum, & nescio quid humani passam esse.

In Harmonia Euangelica.

Etiam Calumnus aduersarios hîc Mariam fugillantes defendit.

Sermo. 1. de assumptione Virginis.

Maria Christũ etiam vt Deum reuerebatur.

In 2. c. Luc.

a Centur. 1. lib. 1.
b In 2. cap. Lucæ.
c In Postilla.
d In dominica. 1. post Epiphan.

Refutatio eorum, quæ Bullingerus ac alij Christi parentibus obiiciunt.

[e] Spangenbergius verò Brentium secutus, permultum hîc acerbitatis admiscet, dum per prosopopæiam ita loquentem Virginem introducit: *Me tuam esse matrem non ignoras, te filium. Nouisti præceptum illud Dei: Honora patrem tuum & matrem tuam. Nouisti pœnam, quam exoluturi sunt immorigeri parentibus. Cur igitur nobis sic feceristi? qui tibi nullam nos ita contristandi præbuimus occasionem, sed quibus potuimus beneficiis te prosecuti sumus, & multa incommoda passi tecum in Bethlehem & in Ægypto: maximis te curis atque molestiis educauimus. Sed hanc gratiam nobis modò rependis?* Quòd si hoc modo tantaq; vehementia dixisset MARIA, quemadmodùm videri vult Spangenbergius, verè & seriò cũ puero expostulâsset, seq; non parùm commotam & indignabundam demonstrâsset. Eandem amarulentiam præ se fert Losius, cui MARIA videtur sic dicere voluisse: *Cur contra obedientiam, quam nobis debes, mansisti Hierosolymis? ex qua re in dolorẽ ingentẽ incidimus.* Nec mitior est interpres Sarcerius, dum fingit Christũ de facto nõ admodum honesto, imò de peccato contra obedientiam erga parẽtes præceptam, hîc à matre insimulari & obiurgari. Deũ immortalem, an quisquã magis turbulentos & patheticos interpretes, Euangelij sacri vnquam vel legit, vel audiuit? Ira, odio, inuidia, aliisq; fœdis & insanis affectib⁹ hos flagrare necessum est, qui tã fœda & ab omni humanitate aliena, nec ab impiis sed à sanctis, in Christi contumeliã dicta profundunt, tantamq; virulentiã & acerbitatem vbiq; profundunt.

e Spangenbergius Exodi 20.

Quænam indecora Deipare affingantur à Spangẽbergio, Losio, Sarcerio, & maximè Brentio.

Annotat. in Euang. domin. 1. post Epiphan.

Schol. in Lucam cap. 2.

Intollerabilem esse aduersariorum petulantiã in Christi parẽtib⁹ accusandis.

Scilicet

Scilicet in fide Christi tam parùm erant hi venerabiles coniuges instituti, vt de tali tantoque puero tam inhonestè improbeque sentirent? Sed nullus MARIÆ vel durior, vel iniquior est Brentio, qui hanc tragicam & tantum modò non furiosam vociferationem à matre ad Christum habitam audet effutire: *Filius es: an nescis igitur, quid filius debeat parentibus? Honora, inquit lex, patrem & matrem, vt sis longæuus super terram. Ergò qui parentes non honorat, non dimidiabit dies suos. Et aliàs dicitur: Maledictus qui exasperat matrem suam; Cur igitur feciſti nobis sic? Nullam prorsus causam habes nos sic despiciendi & contemnendi. Nihil enim vnquàm mali in te commisimus, sed potiùs omnia, quæ potuimus, beneficia in te contulimus. Ego te in præsepio adhuc iacentem magna cura foui: posteà quas non molestias, quos non labores, quæ non pericula nomine tuo perpessi sumus, quando necesse habuimus tecum in Ægyptum fugere? & quanta solicitudine te vsque ad hoc ætatis educauimus? Sed si alia quædam calamitas te inuito nobis accidisset, boni consuluissemus: nunc autem hoc nobis molestum est, quòd nobis feciſti sic? quòd tua sponte nos coniecisti in tantum dolorem, vt mallemus mortem oppetere, quàm iterum tantis terroribus obiici. Quid autem inter se distant, parentes gladio interficere, & parentes in terrores mortis, qui ipsa morte grauiores sunt, sua culpa adigere? Non est igitur mediocre scelus fili, quod in nos parentes tuos designâsti. Hæc est increpatio, quâ MARIA Iesum obiurgat.*

Quomodò Maria iuxta Brentium in Christum inuecta fuerit.

Homel. 10. in Lucam.

Exodi 20.

Prouer. 20.

Multis modis peccare Brentium in superiori inuectiua, & præsertim in Deiparâ esse cõtumeliosum.

Atque hactenus rhetoricari conatur Brentius, velut contra MARIAM partes non Theologi sustineat, sed nescio cuius rabulæ, & forensis seditiosiq; declamatoris personam apud iudicem gerat. An verò decet in scripturis hoc modo ludere, neq; modò suspectã, sed & infamem MARIÆ personam leuissima de causa omnibus reddere? Id verò nec decet, nec licet, nec expedit prorsus, quicquid tandem Brentius per summam petulantiam moliatur. Si Virgo præ omnibus benedicta verè in Christum credidit, si illum omnis culpæ semper expertem sciuit, si summam vbique seruauit modestiam, vt nullus dubitat probè Christianus, quomodò ad has vanas & acerbas illa descẽderet querimonias? cur exprobraret filio, velut ingrato, sua beneficia? quo consilio velut ignarum de præceptis diuinis admoneret, ac tanquam immorigerum increparet? qua fronte demùm haud secus illum ac parricidæ similem de summo scelere accusare & damnare tentaret? An fortasse illa tam sui ac diuinorum erat oblita, vt de maiestate ac proprietate Messiæ nihil cogitaret, quem ex propheticis literis & Angelicis verbis ipsam Dei sapientiam atque virtutem esse, non poterat ignorare, quemque grato pectore palàm in suo cantico commendârat, & de quo insuper tam multa & illustria acceperat testimonia, quemadmodùm ea Lucas describit, si tamen describit omnia? Quo nam igitur pacto hæc aliaque id genus miranda, quæ tùm viderat, tùm audierat Virgo fide plena, vento committeret, ac demùm de tanto filio tam temerè abiecteque sentiret, imò etiam illum tam arroganti & probrosa obiurgatione simul & exprobratione tractaret atque castigaret? O infœlicem Domini matrem, sapientiæ grauitatisque vacuam, indignabundam, impatientem, contentiosam ac ferocem filij sui Deique nostri obiurgatricem, quæ nec ab apertis conuiciis sibi potuit temperare, si tantùm ex Nouatorum verbis iudicare fas est. Non enim solùm indecoros & plus quàm muliebres affectus, eosque nulla quidem ratione excusabiles, sed & superba, contumeliosa & atrocia multa Deiparæ impudenter ascribunt. Habent isti suas domi mulierculas, sine quibus viuere nec vellent, nec possent, Doctores licet Euangelici, sed homines malè spirituales ac minimè continentes. An verò MARIAM cum istis suis ancillulis & vxorculis cupiunt comparari? Sic enim profectò MARIAM nobis depingunt, velut vulgaris fuerit muliercula, in qua communes & omnibus notæ fœminarum perturbationes extiterint, præsertim, si quando grauiter commotæ, vel rixantur cum filiis, vel bilem omnem in obuium quemque impatienter effundunt. Sed longè rectiùs de MARIA sensit ac scripsit Matthæus Philadelphiensis apud Ephesum Metropolitanus, vtpote qui vocat illam à peccati contagio immunem, ab omniq; leuissimarum culparum næuo puram iuxtà ac synceram, in qua non modò culpa nulla, sed ne suspicio quidem potuerit subsistere, quæque animum ab omni rerum humanarum cupiditate vacuum habuerit, verecundia & temperantia vitæ perpetua, niueis moribus, humilitate pariter ac puritate, cæterarumq; virtutum laude cumprimis decorata.

In Mariã nullo modo competere, quæ à Brẽcio illi affinguntur.

Luc. 1.

Mariam à Nouatoribus non maioris propemodum haberi, quàm ipsorũ vxores, siue cõcubinas.

Testimonium Episcopi Matthæi Philadelphiensis in laudem Virginis matris.

In li. precationum.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

MARIÆ dignitatem ac perfectionem in dubium temerè idcircò vocari, quòd Christus in templo illam durius alloqui videatur, dicens: An nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Item de illis Lucæ verbis: MARIA conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

BREVIS apud Lucam est historia de puero Iesu, non solùm sine culpa parentum amissò, vt diximus, verùm etiam in templo tandem ab iisdem lœtè inuento, atque sine amarulentia compellato. Quis verò suspicari posset, tantum fellis & acerbitatis in nostris Nouatoribus residere, quãtum in hanc vnam historiam cumulatim illi profuderunt, dum ad MARIÆ insectationem, pro suo candore scilicet, nihil non rapiunt atq; detorquẽt. Nec verò sat habent priorem dictæ historiæ partem, quam excussimus, tetris veluti notis tantę Virgini inustis contaminare, nisi sequentem etiam Domini sermonem, quo matri responsum est, ad singularem eius vel iniuriam, vel contumeliam interpretentur. Quid est inquit Christus, quòd me quærebatis: An nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Hac oratione Christus puer exponit parentibus, cur minùs admirari debeant, quòd ipse in vrbe Hierosolomytana hoc triduo manserit, illos verò in quęrendo permiserit sollicitè & anxiè laborare. Subindicat etiam, se ex nullo illorum contemptu, sed ob amorem & honorem summi Patris in templo remansisse, quodq; hoc exemplo velit docere alios perfectioris obedientię præstandæ normam atq; rationẽ; ac demum dicto & facto quasi prędudit ea, quę post baptismum in publico docendi & & disputãdi munere, ad ęterni patris gloriam apud Iudæos erat exhibiturus. Sic ergò respondet, vt neget, ipsi matri & viro eius Iosepho causam fuisse necessariam ita dolẽter inquirendi, aut periculum vllum ob suam absentiam extimescendi, quando citra sui Patris æterni voluntatem faceret nihil, ad huius verò cultum & gloriam id pertinuisse, quòd relictis hoc breui tempore amicissimis, se ipse totum rebus diuinis in templo dederet, ibiq; cum præstantibus in Synagoga viris legisq; doctoribus sacris de rebus colloqueretur, sui primum quasi specimen præbens Israëlitis.

Nouatores mirè acerbos ac loquaces esse in præsente historia, vt Deiparã insectentur.

Luc. 2.

Quis sensus verborum Christi sit, dum suos parentes in templo alloquitur.

Quæ Christi verba, si ritè examines, nulla ex parte nouum istorum errorem vel muniunt, vel excusant, qui MARIAM tùm in amittendo, tùm in quærẽdo, tùm in compellando filio reprehendunt, cùm Christus ea de re nihil pronunciet, aut ostendat, multoque minùs parentes ambos obiurget. Cur enim vel reprehendat, vel obiurget laude dignos, qui nõ modò præsentis, sed absentis etiam, ac potissimùm amissi pueri rationem & curam singularem habuêre, quemadmodùm ipsis iuncti à Deo muneris ratio flagitabat? Tunc verò reprehẽsione illi meritò digni fuissent, si in officio suo torpentes, maleq; securi, omnem quęrendi curam & fidum dolendi affectum eo tempore abiecissent, nihilq; de amisso tãto thesauro fuissent solliciti, quem certè summè amare & diligẽtissimè custodire, omnibusq; mundi rebus longè anteferre debebant. Adde quòd Christi verba ritè perpensa, eosdẽ parentes excusent, omniq; culpa liberent, quum apertè declarent, id quod factum erat, non ipsorũ negligentia, sed diuinæ prouidẽtiæ dispositione, ac officij sui ratione sic exigente contigisse, quando quidẽ se ipse Messiam debuerit modò exhibere. Præterea non erat sanè Christus tam ingratus vel inhumanus, vt maternam simul & paternam MARIÆ & Ioseph erga se charitatem grauemq; sollicitudinem omninò negligeret ac repudiaret: sed procul dubiò etiam absens, quęrentes laborantes et dolentes illos haud sine pio quodã commiserationis affectu sæpe respexit, eosq; suo nomine afflictos singulari est gratia prosecutus. Quid enim faceret aliud tã pię Virginis quàm mansueti Dauidis filius, omni plenus semper misericordia, qui præter alios omnes, super egenum & pauperẽ intellexit, qui & suorum laborem, dolorem & gemitum nunquàm non libenter aspicit, ac eorundem, quantúmuis pauperum & abiectorum, desideria libenter exaudit.

Quid colligendũ sit ex Christi verbis cõtra Nouatores, & in parentum ipsius defensionem.

Christi parentes multis modis hoc loco excusari, nec à Nouatoribus incusari meritò posse.

Quis Christi animus & affectus fuerit erga parentes absentes & quærẽtes.

Psal. 40.
Psal. 17.
Psal. 10.

Digitized by Google

Falsa Nouatorum interpretatione præsentem historiam deprauari, non sine Christi & parentum eius iniuria.

Igitur illos magno in errore versari necesse est, qui hoc Domini responsum eò detorquent, vt sit quasi amarulenta quædam cum matre expostulatio; vtq; Christus à parentibus obiurgatus, vicissim illos grauissimè obiurgare, imò & penè abnegare voluerit, sicut Brentius pro sua quidē in calumniando inexplebili libidine conuiciatur. Aliena sunt hæc prorsus ab eo, qui optimam charissimamq; matrem nullius vnquàm peculiaris peccati legitur insimulasse, qui præterea non solùm autor, sed etiam obseruator fuit sanctissimæ legis, quâ filiis præceptum est, vt suos parentes, licet im- Exod. 20. Deuter. 5. Matth. 15.

Christus parētes amauit ac honorauit plurimùm, ac inprimis matrē, cui & multùm debuerit.

merentes etiã, omnis beneuolentiæ, amoris, obedientiæ ac studij genere prosequantur. Et quis demùm vnquàm æquè, sicut Christus, & amauit & honorauit parentes? Quis plus debuit genitrici, cùm solus ipse patrem in terris nullum tenens, carnem & sanguinem ab hac matre sola susceperit, & idcircò (vt multorum est opinio) filius hominis rectè prędicetur, nec aliunde quidē, quàm ab hac vna id priuilegij, quo Messias, Rex & Pontifex salutatur, acceperit? Absit igitur fœda suspicio, & stulta isthæc carnis imaginatio, quæ nostris imponit aduersariis, dū fingunt, filium acerbè & amarulentè respondere matri, & cum illa semper, licet innocentissima, duriter & inhumaniter agere voluisse. Absit, inquam, vt qui se ad legem perficiēdam missum esse testatur, vel Matth. 5. parentes contempserit, vel ad negligendos illos fenestram filiis aperuerit, an famque vlli ętati, vt maioribus essent immorigeri subditi, subministrārit. Accedit quòd Christus si hoc loco quicquam obiurgatione & correctione dignum parētibus opponere voluisset, non tam tectè & obscure loqueretur, vt ab illis ipsis, quos arguebat, nō posset intelligi, sicut Lucas factum esse describit: sed reprehensionem claram & apertam illis, quos emendatos volebat, pro sua prudentia exposuisset.

Sedenim si in his Christi verbis est aliquid, quod duriusculè, vel non satis blandè dictum videatur, id cum Ioanne Hesselio non vulgari Theologo, sic possumus in- In explicatione salutationis Angelicæ cap. 12.

Vt maximè Christus hîc dicēdi libertatem aduersùs parentes vsurpāsset, non id sine grauibus causis fecit.

terpretari; quòd suos parentes Christus, tāquam eis superior, magna cum autoritate publicè sit allocutus, vt cęteri qui illum parentibus esse subiectum atq; morigerū iam antè nouerant, hinc ansam arriperent cogitandi, eum ipsum puerum ampliùs quàm hominem esse, sicq; paulatim ad pleniorem illius notitiam adducerentur, quē in ipsa pueritia tam mirificis ornatum dotibus deprehenderant. Et tamen sine increpandi acerbitate loquitur Christus, perinde ac si diceret: Quæ vobis causa est me requirēdi, nisi quandoquidem me hominem esse nouistis, quem parētum affectu prosequimini? neq; de natura mea diuina nūc humanę prędicenda cogitatis. Accedit, quòd Christus insolita dicendi libertate vtens, sub parentum horum persona omnes filiorum curatores ac adolescentum institutores occultè admonitos, remq; maximi momenti eorum mentibus penitus infixam volūit. Videmus enim passim, & communis sapientū querela est, liberos à parentib. perditè amari, indulgenter haberi, nimiumq; molliter educari; vnde ad illorum vitia sæpè conniuent, & peccantibus adblandiuntur magis quàm irascuntur; tegunt, nō sanant eorum vulnera. Hinc verò summorum malorum tùm in familiis, tùm in ciuitatibus extat seminariū; hinc ætatum ferè omnium labes & corruptelæ magna ex parte dimanāt. Ac (proh dolor) si vetum fatendū est, ex multis parentibus vix paucos reperire licet, qui iuxta Spiritum perinde ac secundùm carnem, suos ament liberos, & eorum animis ad Dei timorem, veræq; pietatis & omnis virtutis studium informandis seriò vacēt. Alij, vt grauiùs etiam in filios peccent, pios eorū conatus velut iniecta manu satagunt impedire, & ad perfectiora tendentes pueros ac adolescentes tùm exemplo, tùm imperio suo auocāt atq; deterrent. Quos ego crudeles impiosq; parentes dixerim, vtpotè, qui non solùm ad luxum, fastum, ambitionem, atq; voluptatum omnium illecebras, fluxarumq; opum studium liberos instituunt, verùm etiam, vti pestes quædam, eosdem inficiunt, à bonis sanctisq; studiis abducunt, & sæpenumerò secum ad exitium sempiternum deuoluunt.

Quomodò parentes plerunq; in filios peccēt, & grauiter sibi aliisque nocere soleant.

Pauci parentes officio suo in educādis liberis satisfaciunt.

Multi hodie crudeles impiique parentes.

En igitur tibi singularem Christi sapientiam, qui quod in suis parentibus quamlibet innocentibus culpare videtur, id aliorum parētum dixit fecitq; gratia; qui nempè liberorum deprauatores potiùs, quàm progenitores possunt haberi, quando illorum salutem & piam institutionem vix vnquàm cordi habent, & quod peius est, haud rarò Dei Spiritum in illorum extinguūt animis, aut eos à melioribus reuocant institutis. Neq; solùm parentes, sed & filij hoc præclaro Christi exemplo atq; responso admonentur, nulla esse sanguinis, necessitudinis, vel propinquitatis tam arcta firmaque vincula,

Quō spectet Christi seueritas, si quam suis verbis ad parētes dictis miscuit.

Quomodò filij hoc ipso loco p Christi exemplum erudiantur.

Digitized by Google

vincula,quę perrumpi non debeant,cùm ad meliora vocat Deus,& æternæ ſalutis ratio ſic flagitat. Tunc enim locum habet planè,quod grauiter Hieronymus dixit:Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſsis veſtibus vbera,quibus te nutrierat mater oſtendat,licet in limine pater iaceat:per calcatum perge patrem,ſiccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus eſt,in hac re eſſe crudelem.] Sic demum impletur,quod Chriſtus ipſe à ſuis exigit militibus,vt præ ſe vno,contemnant omnia,totiq; mundo remittant nuncium,nulla vel parẽtum, vel amicorum,vel familiarium,vel deniq; quorumcunq; aliorum,qui impedimento eſſe poſsint,habita ratione,ſi vni & ſummo velint Domino expeditè ſeruire,& illi ſe totos in perpetuum cõſecrare. Aliôquin qui amat,inquit,patrem aut matrem plus quàm me:imò qui ſuo tempore & loco non odit patrem ſuum & matrem ſuam,non eſt me dignus.

In epiſt. ad Heliodorũ.

Matth.10. & 16. Lucæ 9. & 14. Ioan.12. Matth.6. Matth.10. Lucæ 14.

Parentes ſæpè à filiis negligẽdi, & amiciſsimi quiq; deſerendi, quum à ſpiritualibus ſtudiis nos auocãt.

His ergò Chriſti propoſitum exemplum & reſponſum eſt inprimis accommodatũ,qui ſe totos perfectioris diſciplinæ inſtituto tradidêre,vt Euangelicæ Philoſophiæ partem optimam,quę in ſui abnegatione,&feruenti Dei amore conſiſtit,ſyncerè cõplectantur. Tales Chriſtus puer docet in templo,vt propter parẽtes,cognatos & amicos non excutiant,neq; contriſtẽt Spiritum ſanctum,& de loco quem ſemel ſunt amplexi, nulla vi ſe dimoueri patiantur; vtq; ad aratrum Dominicum ſemel adiuncti ne retroſpectent,ſed potiùs vt cognatorum affectum, tãquàm telum diabolicum, & venenũm plerisq; peſtiferum fugiant,omnes verò ætatis induſtriæq; ſuæ neruos ad cultum & ſtudiũ æterni numinis conferant ac impẽdant. Vnde Baſilius ille Magnus cùm veræ pietatis ſtudioſum inſtitueret, inter alia præcepit: Cognatos tuos ne plus quàm Dominum curaueris,quibus ſi vnà cum Chriſto mortuus es, quid iterũ inter eos conuerſari cupis?Si,quę propter Chriſtum deſtruxiſti,eadem denuò propter eos ędificas, tranſgreſſorem te conſtituis,promiſsis minimè ſtas. Ne igitur propter eorum neceſſitudinem loco tuo diſceſſeris.] Ac iterùm de cognatis amicisq; deſerẽdis admonet: A propinquis,amicis & parentibus tantum affectu ſeparatos eſſe conuenit, quantum à viuis mortuos.]An verò in ſcripturis eſt inuſitatum,vt qui loquitur,aliorum perſonam ſuſtineat,& non tantùm ad præſentes,ſed etiam ad locorũ interuallis diſiunctos, imò etiã ad nondum natos,ſua dicta conuertat?Sic [a]Iob,ſic [b]Salomon,ſic [c]Paulus ex aliorum perſona loquuntur:ſic ipſe [d]Chriſtus cùm infrugiferę ficui maledicit,Iudęos velut ſteriles arbores, exitio proximos haud obſcurè notauit. Nihil ergo mirùm videri debet, Chriſtum Dominum, qui ad Eccleſiæ ſuæ profectum nihil non dixit,ſcribíque voluit Euangelium, hoc loco ſic parentes affari, vt etiam longiùs reſpiciat, & communes parentum affectus notet,ſimulque filiorum conſulat imbecillitati.

Devita ſolitaria ſeu cœnobitarum concio. antepenultima. Lucæ 9. De vita ſolitaria.

Veræ pietatis ſtudioſus à cognatis & amicis ſibi cauere debet.

In ſcripturis nõ eſſe rarum, vt propoſitus ſermo ad abſentes magis quã præſentes ptineat.

a Iob.3. b Eccleſ.3. c 1.Cor.1. 3.& 4. d Matt.21.

Sed & omnium credentium animi hoc Chriſti dicto & facto excitantur,vt ſicut indicauimus, corporalis affinitatis affectum, & quemlibet reſpectum, vt loquuntur, humanum nunquam tanti faciant,vt deſint diuinæ vocationi & obediẽtię,vtq; animi ſui conſcientiam lædant. Pereant ergo facultates,deferatur patria,iraſcantur affines, offendantur amici, ac vniuerſus contra nos mundus conſpiret, frendeat, tumultuetur:tantùm ne offendatur Deus, aut fidei ſyncericas vitietur, animæúe ſalus in diſcrimen adducatur. Atq; vt habeant aduerſarij quem audiant,ſi nos fortè minùs audiunt in præſentis loci Euangelici interpretatione: dabo illis è ſuo ipſorum grege Petrum Artopæum,qui hoc modo ſcripſit: *In diuina vocatione & negocio parentes in filios ius non habent,nec reſpiciendi ſunt,aut de eo interrogandi. Ideò Chriſtus ius matris in ſe non admittit in diuino negotio. Vnde inquit Ioannis ſecundo: Quid mihi & tibi eſt mulier?* Verùm de hoc loco alibi plura.

Quomodò Chriſtus exemplo ſuo credẽtes omnes hoc loco moneat ac doceat, verum cultum Deo inprimis exhibere.

In Euange. Dominic.1. poſt Epiph.

Tum Culmannus eisdẽ penè verbis,quæ iam ex Artopæo citauimus,vtitur,niſi quòd hæc etiam ſubiiciat: *Obedientia erga priorem tabulam in omnibus præferenda eſt obedientiæ poſterioris tabulæ,idque hoc exemplo Ieſu;quo docemur, chariorem nobis eſſe debere gloriam Dei & ſalutem animarum,quàm vllum parentum affectum. Deus enim parentibus & rebus omnibus præferendus.*

Confirmatio à dictis aduerſariorum, quid Chriſti exemplum hoc loco doceat.

In Euange. eiusdẽ Dominicæ.

Rectè hæc quidẽ aduerſarij, niſi quòd in MARIA miſerè fallantur,quam in vtraq; legis tabula obſeruanda ceſſaſſe fingunt, quamq; peccato, neſcio cui,affinem eſſe volunt, veluti de puero Ieſu malè ſecura,& vehemẽti obiurgatione digna fuerit, ſicut ipſis, vt noui aliquid adferant,vanè libet philoſophari.Nec veretur dicere Sarcerius,vt auditum eſt, quòd MARIA Chriſtũ de facto non admodùm honeſto, imò de peccato contra obedientiam ergà parentes præceptam ignorans obiurgârit. Sed hæc aliaque id

Perperam ac petulanter Mariæ à Nouatoribus plæraq; imputari circa præſentem hiſtoriam.

In Euange. Lucæ ca.2.

Digitized by Google

genus futilia, quæ tam facilè à nobis negantur, quàm leuiter à Nouatoribus asserun-tur, suis quidem autoribus integra relinquamus.

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

MARIA non omnia quidem intellexisse, neq; tamen turpi & reprehensibili ignorantia laborasse, ac idcircò illam indignè culpari, quòd non satis percepit Christi in templo Hierosolomytano responsum.

NECDVM satis est aduersariis in vna eademq; historia tot modis Deiparam exagitasse, nisi calumniæ aduersùs illam struendę ansam inde quoq; nouam arripiant, quod Lucas de MARIA & Ioseph commemorat: Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos. Hic enim Momi isti rursus insurgunt, atq; vt serpentinos dentes beatissimæ Dei matri pergant infigere, varia contra illam commenta producũt. Etenim si Lorsio credimus, Christi parentes propter carnalem imaginationem de regno Messiæ corporali, verbum Domini non intellexerunt. Expectabant enim in Iesu non doctum quendam Rabinũ, sed illustrem in hoc sęculo Regem; quemadmodùm & Brentius arbitratur. Eodem errore tenetur Spangenbergius, parẽtes, rerum sacrarum tam ignaros fuisse somnians, vt putarent, velut potentẽ & pompaticum Regem Israël (sic enim loquitur) inter expeditos exercitus, arma tractaturum, non autem scripturæ doctorem vel magistrum in Israël euasurum esse. Quibus breuiter nos respondemus, MARIAM & Ioseph multo sanctiùs & sublimiùs de Christo sensisse, quàm vt congruat temerè illis carnalem & Iudaicam illam de regno Messiæ affingere persuasionẽ. Certè varia ac illustria de puero Iesu oracula acceperant, & ab Angelo ipso erant edocti, & multiplici experientia vel in ipsis Christi incunabilis, quę vilia maximè & abiecta fuêre, satis superq; didicerant, Christi regnum fore spirituale, minimeq; mundanum & corporale, quod crassi homines rebus tantùm externis; vt splẽdore imperij, opum affluentia, militum copiis, armorum præsidiis, aulicorum strepitu & magnifico apparatu metiri consueuerunt. Pellicanus putat, sublimitatem diuinæ virtutis ab his parentibus non fuisse perceptam: falsò tamen, cùm de Christi cœlesti origine, & quòd conceptus esset de Spiritu sancto, non obscurè illis Angelus fuisset locutus, cumq; multis iam testimoniis hunc Iesum, verè altissimi filium ac Sanctum sanctorum esse, comprobatum persuasumq; habuissent, quemadmodùm multis antea demonstratum est.

Quomodò in Mariæ odium ac inuidiam rapiatur, quòd secũdùm Lucam, omnia cũ ipso Ioseph non intellexit.

Annotat. in Lucam c. 2.

Homelia 2. in Lucam.

Dominica 1. post Epiphani.

Responsio ad superiores Nouatorum interpretationes.

Matth. 1. Lucæ 2.

Christi parẽtes regnũ eius non mundanũ, sed spirituale fore cognoscebant.

In Lucam cap. 2.

Lucæ 1.

Lutherus hîc MARIÆ causam premit, vrgetq; paulò quàm cæteri grauiùs, vt non vereatur eam rudẽ, ignorantẽ & errori obnoxiam facere: sed & MARIÆ similes omnes videri vult, qui se fatigant frustrà, Christũ in loco proprio, siue templo non quærẽtes: solum verò templum, in quo Christus reperiatur, esse verbum Dei. Vnde porrò equus ille censor semel & simul sanctorum Conciliorũ & Patrum autoritatem explodit, ad quam nullus debeat prouocare, quia solo verbo Dei scripto niti, omnes deceat oporteatq;. O ridiculũ doctorẽ, qui sic ludit in fictitiis allegoriis, & ex mystico sensu nouũ falsumq; & pestilens dogma confirmat, & pro sua duntaxat libidine historiã Euangelicam ad sensum inauditũ detorquet, quẽ ipse sibi confinxit, ac velut idolum sectariis erexit omnibus, nihil vt iam credendũ vel probandũ putent, nisi quod scriptura expressè testetur. Docet autem clarissimè [a] Basilius Magnus, & confirmat [b] Hugo Eterianus, non omnia quæ credit & obseruat Ecclesia, scripto contineri, multaque, vel sola traditione, ad nos, veluti per manus transmissa peruenisse, quibus autoritatem maximam tribuere par sit, sicut nos alibi, nec semel quidem, demonstrauimus. Sed notum est huius hominis ingenium, vt ad serendos errores, sic ad sectas etiam propagandas natum, qui ne parùm sit iterum in MARIAM contumelioſus, pro suo fanatico spiritu ruditatem ei & errorem ascribit. Existimat fortasse, cùm tam multis præferat se Patribus, & vtriusq; magistratus contemnat autoritatem, id quod à multis sæpè probatum est, se cum MARIA quoq; posse certare, quod ad peritiam & sapientiam in verbo Dei singularem præstandam pertinet. At verò

In Postilla maiori circa Euangel. Dominic. 1. post Epiph.

Lutherus qualem ignorantiã & errorem in Mariam transscribit.

Quomodò Lutherus in solo verbo Christũ velit requiri.

Refutatio eorum, quæ Lutherus obiicit.

a Li. de Spiritu sancto cap. 27.

b Li. de anima corpore iam exutà ca. 14.

In epist. cõtra duo mãdata Cæsaris, & de potest. sęculari.

Digitized by Google

At verò nos gratias MARIÆ singulares debemus (vt hoc obiter adiiciam) quę orthodoxos contra Lutherum eiusq; socios exemplo suo nunquam satis laudato potenter instruxit atq; muniuit, nihil vt iã dubitent, multa quę sacris literis expressa, & in verbo Dei mandata non sunt, à se rectè pieq; præstari. Nullus profectò credentium maiora, quàm illa vti fruiq; potuit & Legali & Euãgelica libertate, cùm & illam Moyses à lege puerperarũ exemisset, & Christus maximis quibusq; priuilegiis cohonestâsset, & Gabriel inter mulieres benedictã pronunciâsset. Et tamẽ modestissima simul & sapientissima Virgo sua potestate & Euangelica libertate neq; vti, neq; abuti voluit, siue Cęsari soluẽdus census, siue Sacerdotibus præstanda oblatio, siue ritus purgationis obseruãdus, siue templum quotannis adeundũ, siue sacri cœtus visitandi, siue feriæ celebrandę, siue traditiones & cõsuetudines veteres retinẽdę, siue sacramenta nouæ legis recipienda, siue cæremonię diuino cultui adhibẽdę, siue magistratibus tũ Ecclesiasticis, tùm politicis obtemperãdum esset. Etsi enim Spiritu S. plena foret, neq;, vti nos, externis illis pręsidiis ad bene beateq; viuendum tantopere indigeret, tamen omnia omnibus fieri voluit, non quærens quod sibi vtile esset, sed quod multis, vt oẽs faceret saluos, nihil omninò à se putans alienum, quod ab Apostolo postea scriptũ atq; mandatũ est: Quæcunq; sunt vera, quęcunq; pudica, quęcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quęcunq; bonę famę, si qua virtus, si qua laus disciplinę, hęc cogitate.

Maria docet Orthodoxos, multa rectè pieque facere sine Dei verbo expresso, quicquid Lutherus cum suis obstrepat.

Luc. 1.

Luc. 2.

Philip. 4.

Sed quoniam Lutherum hoc loco ineptientem audiuimus, nunc eius etiam discipulum Franciscum Lambertum, quoniam in eundem fere scopulum impingit, & errorem errore cumulat, non grauatè audiamus. Quod enim Lucas ait, Christum in templo à parentibus inueniri, hoc ille non solùm de Dei verbo, in quo veritas omnis vnicè inueniatur, cum suo magistro interpretatur, sed etiam eandem historiam ad sacrarum ædium iniuriam & contemptum sceleratè detorquet: *Nulla sunt*, inquit, *Dei templa præter ipsos fideles: templum illud quod sub lege fuit corruit: sola enim viua Dei templa, nempè credentes, manent: in his templis Christus reperitur & adoratur: Impiè ergo quidam templa multiplicârunt, in eis volentes potiùs quàm alibi Deum adorari.* En tibi doctorem insulsum, qui templa interiora & mysticè accepta, viuis ex lapidibus constructa, Christoq; ceu fundamento & primarię petrę innixa, tam præposterè commẽdat & vrget, vt exteriora Christianorum templa damnare & reiicere videatur; velut impium sit loca sacra cõstruere & multiplicare, in quibus peculiariter Deus adoretur, & mysteria noui testamenti celebrentur. Euersum est proculdubiò, & cum suis ritib. & sacrificiis extinctum iacet templum Hierosolomytanum, vti Daniel Propheta fore prædixerat. Habet verò Ecclesia vbiq; gentium, & iam inde à tempore Apostolorum habuit ad adorandum & sacrificandum loca Deo consecrata, in quibus exemplo Apostolorum ac primorum Christianorum perseuerat, & ea quæ Christianę religionis sunt propria, reuerẽter exercet. Reclamat igitur hic Lambertus Apostolo Paulo, qui Ecclesiam Dei, siue vt veteres appellârunt Basilicam, aduersùs Corinthios sedulò defendit, ac eandem decentibus ritibus cohonestari, reuerenterq; haberi præcepit. Confirmat deinde hic homo veterẽ, & iure damnatum errorẽ impij Eustathij, Christiana templa improbè contemnentis, quòd ea nullius vtilitatis esse blateraret. Ac multos ille quidem socios nefarij accepit erroris, vt Vvaldenses, Pseudoapostolos, Thaboritas, ac nostro quidem sęculo innumerabiles Antiochi, Iuliani & Copronymi, hoc est, sacrilegorum Principũ satellites sibi subseruientes inuenit, qui inter aram & haram, inter templa & stabula, inter loca sacra & profana nullum ferè discrimen agnoscunt: imò verò qui in Dei domiciliis diripiendis, fœdandis, euertendis magna cum voluptate, neque minore crudelitate versantur. Contra hos immanes & plusquàm barbaros Dei Ecclesiæque hostes, quos infœliciss imi exitus consequi solent, alij satis disputârunt. Nos Græcum & antiquum Theologum Maximum præterire non possumus, qui præclarè Christianos hortatur adire Ecclesias, tanquam domos orationis, ac libenter in illis versari, eiusq; rei fructũ explicat, quoniam præsentes illic & fauentes comprecantesq; habeant Angelos, ac prętereà singularem Spiritus sancti gratiam, quę semper ibidem inuisibiliter permanet, assequantur. Tùm Chrysostomus perspicuè docet: Domi quidem orari potest: sic autẽ vt in Ecclesia non potest, vbi tanta Patrum multitudo, vbi clamor ad Deũ vnanimiter emittitur.] Verũ hęc attigisse sat est, ne quisquã diuini cultus externi, & sacrarũ ædium insanis contemptoribus, quorum nunc plena sunt omnia, facilè assentiatur.

Quomodò Franciscus Lambertus cõtra sacras ædes hic garriat.

In 2. c. Luc.

Defensio sacrarum ædiũ contra Franciscum Lambertum.

1. Pet. 4. Ephes. 2.

Templorum origo & vsus cũ ipsis Apostolis incœpit.

Daniel 9. & 12.

Vetus & damnatus est error templa spernentium.

Luc. 24. Act. 2.

Multos hodie sacrilegos esse, vim & iniuriã sacris locis adferentes.

1. Cor. 11. & 14.

In Concil. Gangrensi.

Templa sæpe & cum fructu adeunda Christianis.

In li. de Ecclesiastica mystagogia.

Non eadem vtilitas domi & in templis precantium.

Homel. 79. ad populũ Antiochęũ.

Digitized by Google

Centuriatores Mariam Dei genitricē, peccatricem efficere conantur.

Iam verò Centuriatores, vt se germanos Lutheri discipulos monstrent, præsentem quoq; locum in MARIÆ iniuriam trahunt, eamq; nō obscurè perstringunt, cùm hanc de illa seueram nimiùm censuram adferunt: *Nequaquam perfectissima fuit MARIA, sed habuit & ipsa quasdam imbecillitates.* Quas verò isti nominant imbecillitates? Si communes illos humanę naturę defectus intelligunt, quos nostra causa etiam cū MARIÆ carne Christus assumpsit, quoniam sicut Paulus prædicat, per omnia debuit fratribus assimilari, non repugnamus, quin MARIA, licet purissima perfectissimaq;, quasdam habuerit naturæ imbecillitates, quæ Christianæ virtuti adeò nihil derogant, vt maiorem etiam exercendæ augendæq; virtutis segetem præstent. Virtus enim perficitur in infirmitate. Vnde affectus humani nō defuerunt Virgini matri, quemadmodū anteà demōstrauimus, maximisq; doloribus sæpenumerò fuit obnoxia, nec modò languorem & debilitatē corporis, sed ineuitabilem quoq; mortis necessitatem experta est. Si verò per imbecillitates peccata, fœdiq; lapsus accipiuntur, quibus & Deus offenditur, & mens contaminatur, & aliqua peccato debita pœna conflatur, haudquaquam assentimur Cēturiatoribus, sed apertè testamur, ita perfectam Domini matrē fuisse, vt huius generis imbecillitatibus caruerit, semperque vixerit illibata ac immaculata. Qua de re toties dictum est, vt plura nūc repetere vereamur. Quòd si vllas habuit imbecillitates cum peccato coniunctas, iustęq; reprehensioni obnoxias, cur eas non exprimunt, nō recensent tam arguti & oculati Cēturiatores? Hactenus enim nullus tam acutus & solers extitit, qui eas potuerit deprehēdere: nullus tam inuidus & curiosus, qui eas voluerit inuestigare. Soli post hominū memoriam reperti sunt Cēturiatores, qui cum suo magistro Luthero, MARIÆ ruditatem, errorem & imbecillitates affingerent, eamq; peccantibus aliis exæquarent, quam Augustinus omnesq; pij suspicione culpæ liberant, & peccati expertem, totamq; pulchram & gratia plenam esse confirmant, imò quam alieni etiam à fide nostra Mahometani, vt docuimus, inter mulieres omnes vnicè perfectam agnoscunt & prædicant.

Centur. 1. lib. 1.

Hebr. 2.

2. Cor. 12.

Spirituales imbecillitates siue vitia, in Mariā nō competunt, vel inuitis Centuriatoribus.

Lutherus & Cē turiatores, quā malè Deiparam tractent.

Libr. de natura & gratia ca. 36. Lib. 3.

Quid Cēturiatores in Maria deliderēt, & illi obiiciant imbecillitatis loco.

Sed nō est assecuta, inquiunt, *Domini verba, cùm Lucas clarè dicat: Et ipsi, Ioseph & MARIA videlicet, non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.* Et rursus: *MARIA hæc verba obseruabat, & longiùs spectare cogitabat: vt videas ipsos* (Ioseph & MARIAM) *nō fuisse omnimò perfectos, quia responsionem Christi non assequuntur.* O crimen horrendum, ô fœdam imbecillitatem, cuius gratia, Deiparæ vel puritas contaminetur, vel perfectio labefactetur, ac ab istis negetur publicè. Quasi verò sancti & perfecti homines, sicut eos Paulus vocat, quādiu in hoc corpore peregrinantur, non ex parte cognoscant, neq; duntaxat in ænigmate per speculum videant, ac sæpè multa in verbo Dei non assequantur. An Apostolorum perfectioni quicquam adimit, quòd eodem tempore, & post acceptam Spiritus plenitudinē, de mysteriis diuinis aliquid non intellexerunt, quodq; in his cognoscendis paulatim profecerunt? Si imbecillitas dicenda est, aliquid ignorare, cur illam etiam electis & perfectis Angelis non exprobrant? qui certè multa nesciunt, & non solùm à Deo, sed etiam alij ab aliis subindè docētur atq; illuminantur, magno Dionysio teste. Sedenim si hoc modo MARIÆ & Angelis imbecillitatem exprobrare pergant, Deum ipsum humanæ angelicæq; naturæ autorem reprehendant necesse est. Etenim si verè dixit Salomon: Qui despicit pauperē vel calumniatur, exprobrat factori eius, cur non eodem iure creatori Deo exprobrare dicatur, qui MARIÆ sanctisq; aliis eam donorū carentiam vel vacuitatē obiicit, quibus illos Deus noluit prædito's esse, & sine quibus suam illi naturam, suasq; dotes & virtutes integras pro huius vitę conditione non tenuerunt? Nunc satis est admonuisse, sacris in rebus ignorantiam omnem nō esse peccatū, ac tūm quidem potissimū, cùm nesciuntut, quæ Deus, vt cognoscerētur, nondū reuelauit, aut non satis explicatè, per se vel per suos ministros proposuit & declarauit. Multa nescire licet absq; piaculo, & sicut scitè dixit Chrysostomus: Satiùs est ignorare benè, quàm scire malè. De MARIA eruditi sic quidā sentiunt, solos defectus naturę, qui apud Damascenum naturales & innoxij nuncupantur, quia defectus gratię & scientię non secum adferunt, in illa mansisse, & eandem matrem tam innocentia, quàm pœna Christo filio cōformem extitisse. At impiè facit Lutherus, qui vt optimę sanctissimęq; Virginis contemptum suos doceat, ruditatem ei ac errorem impudenter exprobrat. Tùm Centuriatores apertè calumniantur, qui Mariam imbecillitatis ac ignorantiæ condem-

Hebr. 11. Philip. 3. 1. Cor. 13.

Actor. 10. & 15. Galat. 2.

Lib. de Cœlesti hierarchia ca. 7.

Prouer. 17.

Hom. 10. de prouidētia.

Li. 3. de fide Orthodoxa ca. 20. Loco supra dicto.

Etiam Apostoli licet perfecti quædam nō intellexerūt, imò & sancti Angeli.

Responsio ad censuram Centuriatorum cū Mariæ defensione.

Non modò Marię, sed etiā Deo iniuriam facit, qui plus ab illa requirit, quàm Deus illi tribuit.

Nō omnis ignorātia peccatum aut reprehensibilis.

In Maria defectus quidā, sed inculpabiles.

Mariam à Luthero & Cēturiatoribus ob ignorantiam & errorem iniquè taxari.

Digitized by Google

condemnant, nec alia de causa perfectæ virtutis laudem ei detrahũt, nisi quòd Christi responsum in templo non fuerit assecuta.

In Postilla circa Euáng. Domin. 1. post Epiph.

Eiusdem erroris socius & magister est Culmannus, qui Mariam hoc etiam loco errantem statuit, ac præterea errantis illius exemplum huc detorquet, vt vniuersam Ecclesiam hinc audeat erroris nota cõmaculare. Sic enim acutissimus, scilicet, ratiocinatur: *Si errauit Maria, ergo et Ecclesia potest errare. Plena gratia erat Maria, & tamen errauit, & permittit Deus huiusmodi desperationes vt ignorantias in Sanctis, ne desperemus, si accidant similia, neq; magnificemus cuiusq; hominis doctrinam, quia fallere potest.* Vbi primùm hic homo suam satis inscitiam prodit, quòd inter ignorantiã & errorem, ac rursus inter ignorantiã culpabilẽ, præsertim quæ affectata dicitur, & eam quæ omni vitio vacat, nullũ discrimen agnoscit ac statuit. Deinde nullus est Catholicorũ tam imperitus, qui doceat aut credat, Mariam cùm in humanis esset, sciuisse omnia. Ignorauit procul dubiò non pauca, & idcircò cupida discẽdi, Gabrielem, veluti suum præceptorem interrogauit, & post partum de iis quę circa Christum infantem vidit & audiuit, admirata est; nec dubium, quin paulatim in illa cognitio doctrinaq; cœlestis auctior facta sit. Cæterùm quod ad fidẽ fideiq; doctrinã attinet, in his quidem quæ necessariò cognoscere debuit, nec dubitauit vnquã, nec errauit Virgo sapientissima, multò certè in rebus diuinis peritior, quàm putent Nouatores, imò quàm quisq; nostrùm animo facilè comprehẽdat. Fuit hoc interim illi cum multis, ipsisq; Christi Apostolis diuinitus edoctis cõmune, verè vt posset dicere: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: videmus nunc per speculum in ænigmate: nondum arbitramur nos comprehendisse.

Culmanni ratiocinatio de Ecclesia secũdùm Marię exemplũ errante.

Refutatio dictę ratiocinationis, & defensio Ecclesiæ, quæ non erret.

Maria non sciuit omnia, & tamen in fide non errauit aut fluctuauit.

Luc. 1.

1. Cor. 13. Philip. 3.

Errat sanè & sophisticatur, quisquis collectionẽ huiusmodi ferè instituit: Apostoli etiã post acceptam diuini Spiritus gratiam, in his quæ ad Deum spectabant, nonnulla ignorauerunt: igitur in aliis etiã quę docuerunt, scripserunt atq; cõstituerunt, vel quę illos omninò scire oportuit, ab erroris nota non fuerunt immunes. Parem verò in argumentando vanitatem Culmannus inducit, cùm ex Mariæ ignorantia colligit argumentũ, vt totius Ecclesiæ fidem, doctrinam autoritatẽq; conuellat, & planè suspectam orbi reddat. Quid enim aliud sibi vult, quod nobis obtrudit: Errauit Maria, Ergo & ecclesia potuit errare? nec videt homo parùm in disputãdo solers, ex falso antecedẽte consequens falsum inferri: tametsi antecedente quoq; concesso, negare possit & cõsequens, quod culpabilis quidẽ erroris ratio, si maximè in Virgine tanquam priuata persona locum habuisset, tamen in Ecclesiã, quæ communis & fida omnium credentium magistra est, minimè cadere possit. At longè rectiùs hoc modo Culmannus, si saperet, ratiocinaretur: Quemadmodùm in rebus creditu necessariis nõ errauit Maria, & quoniam eadem in gratia Spiritus confirmata fuit, nec potuit quidẽ errare: sic nec Deus Ecclesiã, cuius ipsa typum gerebat, in necessariis errare sinit, præsertim cùm diuinus ille Spiritus, vt anteà Mariam, sic nunc etiam Ecclesiam doceat omnem veritatem, quemadmodùm efficaces Christi promissiones luculenter ostendunt.

Quomodò Culmannus cauilletur ac ineptè ratiocinetur.

Quomodò Culmannus ineptè cõmiscat, quæ in Ecclesia et Maria distinguenda sunt.

Vera & proba ratiocinatio Culmannũ hoc loco redarguit.

Ioan. 14. & 16.

Vbi longiorem de Ecclesia eiusq; certissima veritate, fide ac doctrina disputationem prudens ac sciens omitto, ratus Orthodoxis omnibus satis esse persuasum, illam errare non posse, quam tanto honore dignatur Deus, vt non modò dicatur, sed sit etiam ac maneat columna ac firmamentum veritatis, cui præterea velut supremæ iudici tam sublimem autoritatem tribuit Christus, vt qui dicto eius minùs sunt audientes, hos tanquam Ethnicos auersari ac fugere iubeat. Irenæus clarissimè docet: Vbi Ecclesia, ibi & Spiritus: & vbi Spiritus Dei, illic Ecclesia & omnis gratia.] Negat igitur Cyprianus Christi sponsam adulterari posse, eamque semper incorruptam & pudicam manere confirmat. Errauerit verò Tertullianus, Origenes, Lactantius, alijq; plures fallantur ac fallant, quorum errores nullus probat Orthodoxus, multos autem reiicit Ecclesia. Quid? an hinc rectè Culmannus colliget, quorumlibet sanctorum & probatorum Patrum doctrinam & fidem (vt nihil de sacris & œcumenicis Conciliis dicam) eleuari, reddiq; suspectam oportere? Scilicet, ita delirabimus tandem, vt sectariis omnia diuina humanaq; miscentibus, non autem Orthodoxis pulchrè consentientibus, Ecclesiæque calculo comprobatis adhæreamus, præsertim vbi de doctrina religionis, de germano diuinæ Scripturæ sensu, deq; rebus fidei necessariis agitur atque definitur.

Permultum Ecclesiæ vt veritatis magistrę tribuendum esse, quia docetur à Spiritu sancto.

1. Tim. 3.

Matth. 18.

Lib. 4. c. 40.

Irenæi & Cypriani testimonia de Ecclesiæ autoritate fide digna.

Lib. de vnitate Eccles.

Licet homines etiam docti & magni errent, non tamen ipsa Ecclesia in fidei doctrina.

Sectarij fidẽ sibi præstari postulant, nec aliis illam præstare dignantur.

Digitized by Google

Nihil verò attinet cum hoc sectario pluribus digladiari, qui tam crassè philosophatur, dum ex Lucæ verbis ineptissimè colligit, errare posse Ecclesiam, & quod auditu non minùs horrendum est, in Sanctis desperationem inesse: tùm neq; Patres, neque doctrinam hominum quantúmuis illustrium & probatorum, in precio haberi oportere. Quæ omnia vt cum Lutheri doctrina pulchrè congruunt, sic ab Euangelij sensu exemploq; MARIAE tam remota sunt, vt nesciam quid insulsius in medium adferri à quoquàm possit. Prætereà Melanchton in eùndem impingit lapidem, ac turpiùs etiam fortassè labitur, cùm Lucæ dictum exponit: Erat pater eius & mater eius mirantes super his, quæ dicebantur de illo. Hoc enim ridiculum scholion adiicit: *Vt non dicas Sanctos non errare. Inter homines non quærendus Iesus, sed in his quæ patris sunt eius, hoc est, in verbo eius.* Indicat ergo Melanchton, MARIAM & Ioseph errasse, atque hinc colligit, de Sanctis aliis idem iudicandum esse. Sed Melanchton egregiè fallitur, cùm Christi parentes admirando errasse fingit, quia vel ignorat, vel non obseruat discrimen, quod statuendum est inter admirationem dubitationis, quæ ex quadam infidelitate procedit, & aliam, quæ cum reuerentiæ & congratulationis officio coniuncta est. Vitiosa quidem [a] Zachariæ admiratio, quum filium ex se nasciturum audiret: [b] MARIA verò salutantem Angelum sine vitio admiratur, ipsíque [c] Angeli ob nouam Christi in carne gloriam apud Esaiam obstupescunt, simulque sanctè gratulantur. Ac verè piorum, vt MARIAE & Ioseph, est proprium, cum stupore, & citra omnem tamen errorem diuina mysteria contemplari, & contemplando in Spiritu sancto gaudere. Rectiùs ergo sensit Franciscus Lambertus, quum inter cætera hoc modo scripsit: *Non fuit horum parentum admiratio, sicut dum quis miratur, de his quæ antea mimimè agnouit, sed quod de illo, de quo toties admirati fuerant, semper maior admirationis ratio sese offerebat. Multùm enim distat inter admirationem & gaudium mundi, & admirationem ac gaudium Spiritus Dei.* Cæterùm Culmannus vt eidem Melanchtoni subscribat, hæc quoque profundit: *Habemus hîc exemplum contra illos, qui dicunt, habentes Spiritum sanctum errare non posse, cùm MARIA errârit.* Nos verò satis probauimus, quicquid isti cum suis obganniant, Virginem sacrã, semperq; sapientem errasse nunquam, quę cum in gratia diuini Spiritus confirmata esset, nec errauit sanè, vt diximus, nec errare potuit in his, quæ de fide ac religione scire illam & confiteri oportebat. Vnde Richardus etiam Victorinus in ea est sententia, quam libenter comprobant eruditi, MARIAM non solùm in omni gratia consummatam, verùm etiam in omni bono & dono, quod acceperat, confirmatam videri, cui de plena virtutum perfectione defuerit nihil. Falsum & illud vel assumit, vel indicat Culmannus, quòd Catholici doceamus, habentes Spiritum sanctum errare non posse, cùm apertè vel cęci videant & experiantur, quòd renati post acceptum in sacro baptismate Spiritum sanctum, excutiant gratiam sæpè, nec solùm in varia scelera, sed etiam in pernicioſos errores prolabi possint, & verò quotidie prolabãtur. Quid, quòd nulli turpioribus se erroribus contaminant, quàm qui sunt Spiritu sancto, eiusq; donis excellenter ornati, suisque tamen ingeniis nimiùm attribuunt, atque vt noua vel condant, vel stabiliant dogmata, sensa sua communi Ecclesiæ iudicio superbè anteponunt? Quòd si ne sic quidem isti desistent errorem obiicere Virgini, satis eam hac labe purgauerit Ambrosius, qui docet Deiparæ personam, quò esset melior, eò etiam prophetia pleniorem fuisse, quæ prorsus nesciret errorem.

Tùm Rupertus Tuitiensis Mariam facit magnam prophetissam, sicut ab Esaia quoq; prædicatur, quæ cùm plena esset gratia, non prorsus ignorauerit, quod Lucas aliôquin hoc loco illam ignorasse testatur. Proponit enim hanc quæstionẽ; Quid est quod in Euangelio Maria dixit: Fili quid feciſti nobis sic? Ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Subiungit porrò, quæ sequuntur apud eundem Euangelistam de Christi responso, & quòd parentes eorum, quæ dicta fuerant, nihil intellexerunt, quodq; continuò Lucas annectit: MARIA autẽ conseruabat omnia verba hæc in corde suo. Igitur ecce duo, inquit Rupertus, quasi repugnantia. Si enim Maria non nesciebat, quomodò quærens dolebat, & dolens quærebat? Si autem nesciebat, quomodò, vel de quibus in corde suo conferebat? Ergò neq; à dextris, neq; à sinistris sermo fit: quia veraciter magna hęc prophetissa quid ageretur non ignorabat, quoniam gratia plena erat: & tamẽ dolens quærebat, quoniam dispensatione diuina ipsa suo silentio ser-

Melanchtõ malè torquet locũ de admiratione parentũ Christi

Multiplex admiratio in scripturis obseruãda & distinguẽda.

In scholiis Lucæ 2. Lucæ 2.

a Luc. 1. b Ibidem. c Esai. 63.

In cap. 2. Lucæ.

Quomodò parentes Domini fuerint admirati de Christo puero.

An Maria errauerit, & in quibus.

Lib. 2. de Manuele c. 30. & 29.

Maria in omni dono Spiritus perfecta. Sanctos errare posse cõcedunt Orthodoxi.

Errant maximè sibi suisq; ingeniis præfidentes.

Maria nescíuit errorem secundùm Ambrosium.

Lib. 2. expositionis in Lucam. Esai. 8.

Lib. 1. comment. in Cant. Lucæ 2.

Maria teste Ruperto non prorsus nesciebat quæ Christus vellet in proposito suo sermone.

Maria magna prophetissa & plena gratia, nõ ignorabat de quo quærebat à filio.

tio ser-

Digitized by Google

tio seruiens, quamuis cum illis quærentibus quæreret, tempus tacendi custodiebat, & dolentibus condolebat.] Quæ Ruperti verba, quoniam subobscura videntur, ex aliis ipsius commentariis in Matthæum scriptis facilè illustrantur, vbi docet duo tempora esse circa Mariæ historiam in Euangelio descriptam consideranda; alterum quidem tacendi, cùm Christus in terris ipse doceret; alterũ verò loquendi, cùm idem in cœlos esset assumptus, ac iam res ipsa postularet non tacere, sed loqui sapientissimam Virginem, nimirùm vt & Apostoli per illã instruerentur, & noua Ecclesia ędificaretur. Vnde post aduentum diuini Spiritus, qui omnem docet veritatem, Maria in loquẽdi officio se fidam aliis matrem prẽstitit, multaq; cum discipulis & Ecclesia, salutaria communicauit, mulier illa verè spiritualis, in quã rectè conuenit illud dictum in Canticis: Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: Emissiones tuæ Paradisus malorũ punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cynamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis, fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Nec dubium, hæc mysticè intellecta, si ad vllã dilectam Deo spõsam aliam, ad Mariam vel maximè pertinere: quibus in verbis eadem ab incredibili sapientia, loquẽdiq; gratia cõmendatur. Vocat ergo Rupertus Mariam verè fidelem, & veraciter magnę fidei Virginem, imò & magistrã magistrorum, id est, Apostolorum, quæ nullã habuerit vnquam sui ignorantiam, vt iure quodam dicere potuerit: Introduxit me Rex in cellaria sua. Nec enim satis visum est Patri cœlesti, vnigenitũ filium Mariæ tradere atq; infundere, nisi cum illo etiam ditissima cellaria, id est, quæcunq; sacris literis continentur, mysteria, & reliqua præstantissima dona eidem matri amplissimè impertiret.

Maria duo tempora tacendi & loquendi obseruat.

Ioan. 4.

Maria loquendi tempus habuit in Ecclesia post missum Spiritum.

Cantic. 4.

Magistra magistrorum dicta Maria.

Cantic. 1.

Maria nullã sui ignorantiã habuit, donata mirabili sapientia.

Hæc ego non ex propria, sed Ruperti doctissimi viri officina profero, isque non concedit Mariam simpliciter ignorasse, quæ Dominus illi respondit in templo, sed in hunc sensum, quòd instar aliorum pro ignorante se gesserit, agnitumq; mysterium sapienter celârit, magna interim fide complectens omnia, quæ suo quidem tempore, cùm ita vellet Deus, efferret, aliisq; cum fructu patefaceret. Etenim à Patre suo regeq; sapientissimo Salomone filia tam solers & ingeniosa didicerat, suum & tacendi & loquendi tempus obseruari oportere, & sermonem quidem intempestiuum parùm hominibus gratum & fructuosum esse nouerat. Quæ omnia Bernardus cõfirmare videtur, cùm Mariæ fidem & sapientiam singularem prædicat, & ex eo quidem demõstrat, quòd Virgo sancta per Angelum, priusquàm ab homine vllo, traditũ sibi Euangelium acceperit; videlicet ne mater Dei à cõsiliis filij videretur amota, si eorum quæ in terris tam propè gererentur, remansisset ignara. Accedit quòd decuerit prorsus, vt Bernardus idem colligit, de mysteriis omnibus à principio cælitus illam ac plenè instrui, quę rerum tempus & ordinem tenens, Euãgelij scriptoribus ac prędicatoribus veritatem erat reseratura. Tùm, si ab aduersariis petendum est suffragium, Melanchton apertè fatetur, Mariam post resurrectionem filij annos aliquot superstitem fuisse, quoniam Claudij Cæsaris tempore ex hac vita discesserit: quæ non solùm Ecclesiæ primæ videritinitia, sed suis etiam consiliis rexerit Apostolos. Quomodò autem illa commodè regeret, ac ipsos Euangelij orbisque doctores gubernaret, si vel in fidei doctrina nutaret, vel aliqua ex parte caligaret, nec omninò sapientia & Spiritu sancto plena, ipsos etiam Apostolos multis & illustribus donis facilè superaret?

Quomodò Maria dici posiit Christi sermonem ignorasse.

Eccles. 3.

Hom. 4. de B. Virgine.

Mariæ fides & sapientia singularis.

Maria de mysteriis omnibus ab initio fuit instructa secundũ Bernardum.

Libro 3. Chronic.

Maria suis consiliis rexit Apostolos iuxta Melanchtonem.

Sunt qui prẽsentẽ Euangelij locũ aliter interpretantur, eumq; per synechdochen accipi volunt: sicut & illud quod de latronibus cum Christo in crucẽ suffixis legimus, qui in Christum blasphemi fuisse legũtur, cùm tamẽ vnus duntaxat id feciſſe videatur. Ad hunc modũ quod Lucas de vtroq; parente cõmemorat, ad vnum Ioseph veluti rudiorẽ referunt, qui nõ adeò sicut Maria, in fide profecerat, ideoq; minùs assequeretur, quid illo sermone puer insinuaret, cùm nihil ab eo simile vnquam exaudîsset. Rursus quidam in hac opinione versantur, non ad Domini parentes, sed ad auditores vel spectatores in templo alios id pertinere, quòd puerum tam sublimiter matri respondentem nõ intellexerint. Veruntamen ne ambages & latebras consectari videamur, simplicẽ & proprium verborũ sensum retinemus, neq; illud dare veremur, quòd Euãgelista scribit, ad Mariam nimirùm & Ioseph, Christi pertinere responsum. Etsi verò hi cõiuges multis modis iam antè didicissent, quod Christus etiam infans plusq̃ homo, imò verus & pfectus ęternusq; Dei filius esset, de quo summa quęq; meritò expectarẽt: tamen

Aliæ interpretationes loci Euangelici de parentum Christi ignorantia.

Matth. 27.

Digitized by Google

Quomodò Christi parẽtes meritò dubitarẽt de sensu verborum auditorum, & de causis admirandi.

tamen necdum satis intelligebant, an hoc responso fortassè significaret, quòd in Hierusalem perpetuò manere, ac in templo versari, vel aliorum more adolescentum, quibus Hierusalem erat Academia sacra, quotidie Legem & Prophetas audire vellet. Præterea non satis intelligebant, an in animo haberet, non ampliùs inter priuatos latere parietes, suisq; parentibus commorari, vt hactenus fecerat, sed potiùs prædicãdi munus aggredi, suamq; diuinitatẽ publicè prodere. Nec dubium, quin illis esset incertũ, quem ille modum ac ordinẽ in reliqua vita seruaturus, quósue progressus in obeũdo Messiæ munere facturus esset; vt hinc circa ipsum & res eius gestas admiratione quadam perpetua tenerentur, præsertim si quando clariùs in illo Dei Spiritus eluceret. Illud verò prætet expectationem & spem oẽm illis accidit, vt puerum tantoperè desideratum sibiq; charum eo nunc loco spectarent, vbi hominum doctissimorum corona cingeretur, suumq; cum illis colloquium grauissimis de rebus institueret. Audiebant de Patre loquentem, & maiestas quædam haud dubiè non deerat orationi, vt nunquã anteà minùs familiariter & maiore zelo cum ipsis egisse videretur. Nec statim diuinare licebat, de quo tandem negotio diceret, cùm latè pateat sermo, si dicas: In his quæ Patris mei sunt: vel in negotio à Patre mihi commisso versor, ac me versari necesse est. Nam & Ioseph patrem suum dicere iam antè solebat, sicut & mater ob loquendi consuetudinẽ hoc nomine Ioseph appellauit. Certè primum & admirandũ hoc sui specimen præbebat Iesus, vt non parentes modò, sed & præsentes omnes ad hoc pueri factũ attoniti starent, nec satis eius prudentiam suspicere possent. Sic enim præludebat Dei sapiẽtia iis, quæ omnibus admiranda populis, docturus & facturus erat Messias. Deinde via fortassè populo præstruebatur, vt virum maioris aliquando facerent, qui puerum tanta præditũ indole & gratia multò antè cognouissent. Quid ergo mirum, obsecro, si Ioseph & Maria nondum caperent, quæ tum agerentur & respõderentur, præsertim cùm vehemẽti sollicitudine impediti accederẽt, ac noui spectaculi admiratione perculsi, minùs præsenti paratoq; essent animo, vt fieri solet, ad Christi mentẽ & orationẽ perfectè cognoscendam. Non intellexerunt, inquam, tam paucis verbis tam multa & magna, quæ docuimus, contineri; nec erat facilè cõiectare, præsenti sermone absentes potiùs in filiorũ educatione peccantes, quàm præsentes ac innocentes verè parentes notari atq; perstringi. Quòd si Origeni credimus, non intellexerunt, vtrùm Christus his verbis de templo exteriore, an verò interiore verba faceret. In mentẽ enim illis venisse potuit, altius quiddã fortassè quàm ipsi putarent, aut sicut Theophylactus existimat, Sacramentũ aliquod hoc ipso pueri verbo accipi oportere. Dionysius Rickelius de toto negotio ita respõdet: Indubitãter fœlix & glorioſa Maria certissimè nouerat, quòd vnigenitus per Patrem suum, designauit Patrem æternum: quòd item per ea quæ Patris sui sunt, intellexit diuinum cultum, atq; quòd cultui Patris cœlestis oporteret eum secundùm assumptam naturam semper esse intentum: sed circumstantias loci ac temporis, modumq; occupandi se in his, quæ Patris sunt, nondũ cognouit. Quemadmodùm etiã filium suum cum dolore quæsiuit, non quòd putauit eum erasse, periisse aut perditum esse, sed separationis à dilecto impatiens, verebatur ne ex proposito ad alia diuertisset aut demigrãsset: vel vt Origenes exponit, ne fortè rediisset ad cœlos, inde dum sibi placeret, rediturus.] Probat igitur Dionysius, hũc locum nihil impedire, quò minùs excellens ac perfecta sapientia, rerumq; diuinarum exacta cognitio Mariæ veræ æternæq; sapientiæ matri, plusquàm sapientissimis & diuinitus edoctis Apostolis tribuatur: hanc enim vnã in scripturis rebusq; sacris cognoscẽdis tantò plus lucis præ cæteris accepisse, quantò semper puriore, humiliore, dociliore, multisq; dotibus instructiore mente gauderet, Deo quidem maximè familiaris atq; coniuncta.

Lucæ 2.

Multis de causis puer Iesus in templo fuit admirabilis.

Parentum horum dubitationem & ignorãtiam nõ grauibus rationibus caruisse.

Quomodò parentes non intellexerint Christum, iuxta Origenẽ et Theophylactum. Dionysij Rickelij interpretatio.

Hom. 20. in Lucam.

In 2. cap. Lucæ.

Li. 2. de præconio & dignitate Virginis ca. 13.

Hos parẽtes nõ errasse, vel culpabiles fuisse, licet, Christi verba non assequerentur.

Absit igitur vt etiamsi maximè fateremur, quòd hi coniuges vel vnum, vel plura mysteria, quæ hîc sanè cõcurrebant, ignorarent, eaq; mirarentur magis, quã assequerentur: absit, inquã, vt eos vel minùs pios, vel parùm sapientes, vel nimiùm rudes atq; crassos, nedum errãtes fuisse dicamus. Illustrem illi de Christo cognitionẽ habebant, sed & amabant plusq̃ dici possit, hunc puerũ, quò nihil amabilius & speciosius, etiãsi hoc illis à Deo pignus cõmendatum non esset, ad cuius sanè curã & obsequiũ se totos accõmodabant. Etsi verò non singula, quæ circa illũ viderent & audirent, eo tempore cognoscerent, ac nullus mortalium satis posset cognoscere, non tamen ob hoc illorũ conditio deterior fuit, præsertim cùm sic Deo visum esset, vt in Christi cognitione ac

rerum

Digitized by Google

rerum ſacrarum intelligentia, ſicut diximus, magis ac magis proficerent, ac ſeipſos quotidie ſuperarent, nec vno quidem tempore tam multa & arcana diſcerent ac aſſequerentur. Obmuteſcat igitur ignarus ac cæcus Sarcerius, quem nihil pudet tam abiectè ac viliter de Maria ſcribere, vt in illa exemplum ſtatuat ignorantiæ, ſimul & cæcitatis. Quaſi verò prudentiſsima Virgo, licet omnia de Chriſto diſtinctè patefacta nondum haberet, tam diu ignorantiæ tenebris immerſa, & fidei lumine deſtituta, cæcáque manſerit, nec filio ſemper plurimùm detulerit, cuius cognitionem tot modis & illuſtribus argumentis intus ac foris confirmatam habebat, vt ad credendum nihil magnoperè deſideraret. Cæterùm inter aduerſarios Franciſcus Lambertus reliquis tolerabilior eſſe videtur, quando in hunc modum ſcribit: *Indubiè nouerat beata Virgo quòd Chriſtus filius altiſſimi eſſet, ſicut ab Angelo audierat, neq; id Ioſeph ignorabat. Sciebant quoq; et templum & eloquia de quibus tractabat, Dei eſſe. Neſciebant autẽ, ad quid tunc illud dixiſſet, quòd in his, quæ Patris ſui erant, illum eſſe oporteret. Ad quid autem tunc tantùm potiùs quàm alio tempore id fecerit, & ad quid triduo à matre requiri voluerit, quis ſatis nouit?*

In ſcholiis ſuper Lucæ cap. 2.

Sarcerius impudẽter de Maria fingit, in illa nobis exemplum ignorantiæ & cæcitatis proponi.

In 2. cap. Lucæ.

Quomodò Frãciſcus Lambertus eoſdẽ Chriſti parentes excuſet.

Poſtremò ſi Lucæ verba diligenter inſpiciantur, non obſcurè docent, quæ ad Mariæ quidem laudem & gloriam non leuiter animaduertenda ſunt, maioremq; fructum præbent, quàm quæ calumniantes aduerſarij effinxerunt. Non enim ille ſat habuit dicere de Chriſti parentibus: Et ipſi non intellexerunt verbum, verùm etiã illud ſignificanter adiungit: Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis. Et mater eius cõſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo. Primùm enim quantũ obſecro, decoris & ornamenti Marię parit, quòd immortalis Deus, cui Angeli ſubditi ſunt, cui Principatus & Poteſtates omnes obediut, huic matri, & propter illam (vt diſertè Bernardus notat) ipſi Ioſeph ſit ſubditus? Deinde an non ſingularem modeſtię cõmendationem præ ſe fert ac oſtendit, quòd Maria, etſi ſermonem filij non aſſequatur, tamen nec rogat ampliùs, nec muſsitat, nec pro materna libertate aut muliebri loquacitate quicquam opponit? quod ſanè poterat, vt ſuam & ſponſi cauſam ageret ac excuſaret.

Lucam notaſſe, quæ Mariã nobis commendatiorem redderent in hac hiſtoria.

Hom. 1. ſup Euangel. Miſſus eſt.

Chriſtus Marię, & ob illam Ioſeph ſubditus.

Maria nõ intelligens omnia, quàm ſe laudabiliter gerat.

Prætereà tantum venerationis chariſsimo filio defert mater, vt quęcunq; ab illo dicuntur & geruntur, aut quæ circa illum, etiam infantem & puerum, alij narrãt ac faciunt, hæc obſeruatione digna cenſeat, eaq; ſingula notet, colligat, reuoluat, ac menti penitus infixa ſeruet. Hoc eſt quod ſemel ac iterum Lucas tradit: Maria conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo, per verba nimirùm deſignans etiã opera & myſteria, quę inde ab initio cum noui Meſsię conceptione, ortu & educatione cõiuncta fuerunt. In his autem initiis, quæ multis vilia & abiecta viſa ſunt, Virgo prudentiſsima fide viua cognoſcit, certo Dei cõſilio cuncta geri, ac plena eſſe illa dignitatis atq; vtilitatis, quę boni omnes intimis animorum ſenſibus meritò cõplecterentur, ac memoriæ perpetuæ conſecrarent. Id quod illa ſuo præclaro demonſtrat exemplo; non otioſa ſpectatrix, vel negligens auditrix eorum, quæ ſeſe paſsim offerebant, ſed ſedula meditatrix & obſeruatrix, vt ſacro & arcano pectoris ſui ſcrinio illa diuinæ diſpẽſationis opera commendaret, cõmendataq; conſeruaret, ne vnquam effluerent. Nec enim ſibi tantùm, ſed & aliis, mater prouida inſeruiebat, vt precioſum pararet theſaurum, oportunè aliquando depromendũ, multisq; vtiliſsimè cõmunicandum. Proindè non temerè Ambroſius, Mariam arcæ fœderis comparauit, Siquidem, inquit, arca intrinſecus portabat Teſtamenti tabulas: Maria autem ipſius Teſtamenti geſtabat hæredem: Illa intra ſemet legem: hæc Euangelium retinebat: Illa Dei vocem habebat: hæc verbum: Arca intus foriſq; auri nitore radiabat: ſancta Maria intus foriſque virginitatis ſplendore fulgebat: Illa terreno ornabatur auro: iſta cœleſti.] Ac rurſus alibi Mariam celebrat, quæ non minùs ore pudica quàm corpore, ſecreta quæ nouerat, nulli diuulgârit, ſed tacito corde perueſtigârit, congruum nempè tempus, quo hæc Deus euulgare vellet, reuerenter expectans. Intereà verò quæcunque de Domino vel à Domino facta cognouit, ſiue ea intelligeret, ſiue nondum illi reuelata eſſent, in memoria ſua recondidit omnia, vt quando tempus prædicandæ ſeu ſcribendæ incarnationis eius appeteret, ſufficienter vniuerſa, prout eſſent geſta, poſſet explicare quærentibus, vt Lyranus etiam comprobat.

Quid ſibi velit: Maria cõſeruabat omnia verba hæc, &c.

Serm. 81.

Maria inſtar arcæ fœderis.

In gloſſa ordinaria, Lucæ 2.

Maria prudenter colligit theſaurum poſteà multis communicandum.

In 2. cap. Lucæ.

In 2. cap. Lucæ.

Sed & Beda prudenter expendit, quod Lucas ait, MARIAM in corde ſuo & conſeruaſſe verba, & contuliſſe. Debuit dicere, inquit, conſiderabat in corde ſuo, & conſeruabat in corde ſuo: ſed quia ſanctas Scripturas legerat, & ſciebat Prophetas, conferebat

Quomodò Maria in corde cõtulerit percepta myſteria.

Digitized by Google

ferebat ea quæ secum sunt acta de Domino cum his, quæ nouerat à Prophetis scripta de Domino, & collata ad inuicem cognouit instar cœlestium Cherubim socia sui vultus luce concordia.] Demùm ex eadem Lucæ sententia, quæ MARIAE modestiam prudentiamque commendat, scitè nos docet Dionysius Rickelius hoc modo ratiocinari: Si sacra Virgo alios de filio loquentes diligenter aduertit, eorum verba memoriter tenuit, in corde suo libenter contulit, sæpeque reuoluit, nimirùm quę ab Angelis, Pastoribus, Zacharia, Elizabeth, Magis, Simeone, Anna aliisq; pluribus denunciabantur, quantò illa cupidiùs atque accuratiùs filium suum, siue domi de sacris disserentem, siue publicè concionantem audiuit, quantò eadem audita clariùs intellexit, & sæpiùs mente reuoluit, & sublimiùs contemplata est, maioremque inde tùm admirationem, tùm voluptatem, tùm vtilitatem vsque persensit? Ac est probabile quod sanctæ viduæ Brigittæ à Deo reuelatum legimus, Christum adhuc puerum & adolescentem in priuato & domestico illo cum parentibus contubernio ita vixisse, vt multa illis arcana exposuerit, suisque suauibus colloquiis eosdem recreârit, magnâ vt inde voluptatem lætitiamque sanctam crebrò perciperent, & in Dei amorem talibus monitis excitarentur. Scio singularem Magdalenæ laudem tribui, quæ verbum Domini sedens ad Dominicos pedes audiuit, eoque velut cœlesti Manna cumprimis delectata est. Sed quæ vnquam Maria in verbo Dei audiendo & custodiendo quàm hæc nostra, studiosior? quæ mens in vita tùm agentè tùm contemplante perfectior? diuinisque rebus ac desideriis magis vnquam intenta? Omitto cætera, ne hoc loco sim longior: ex aduersarijs duos tantùm dabo, qui propositis Lucæ verbis impulsi, MARIAM quoque laudandam ostendant. Prior est Culmannus in hunc modum scribens: *Ecce mater etiam nõ intellecta conseruabat in corde suo, olim ad honorem filij Dei profutura. Hæc est ardens fides in MARIA: sciebat filium Dei, sed quomodò peracturus esset redemptionem humani generis, non sciebat.* Posterior est VVellerus citatum Lucæ locum sic explicans: *Hoc est*, inquit, *summo studio & intentione animi hæc verba considerauit atq; perpendit, eaq; intimo pectori infixit. Ideò tam emphaticis verbis Euangelista vsus est, συμβαλλόσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Est igitur MARIA imago eorum, qui vero studio ardentiq; pectore verbum Dei amplectuntur, nec possunt assidua eius lectione & meditatione obsaturari, sed summa contentione & auiditate animi, intimo pectori illud infigere, & in ipsam vitam moresq; transferre student, iuxta illud Cant. 8. Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signacula super brachia tua.* Nos verò his omissis quæ satis in MARIA laudari non possunt, ad aliam historiam Euangelij, in qua Virgo eadem hodie accusatur, gradum faciamus.

Quid cõsequatur ex hoc Lucę testimonio iuxta Rickelium.

Lib. 3. de laudib. Virginis ca. 16.

Christus intra priuatos parietes multa arcana suis parentibus patefecit.

Lib. 6. Reuelationũ, cap. 58.

Maria in verbo audiendo & cõseruãdo studiosior, quàm Magdalena.

Luc. 10.

Mariã quomodò ex aduersariis duo cõmendent ob studiũ erga Dei verbũ.

In Euãgel. Domin. 1. post Epiph.

In Postilla circa dictũ Euangel.

Maria typus omniũ Dei verbum syncerè & ardenter amplectentium.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

Aduersùs nouos calumniatores MARIA defenditur, quæ in nuptiis Cana per muliebrem & ambitiosum affectum nihil peccauerit, nec filij sui reprehensionem vel obiurgationẽ promeruerit, multis aliôquin nominibus ob eandem historiam commendanda.

Ioan. 2.

Ioannem Apostolum in nuptiis Canæ sponsum, & inde vocatum esse Veteres notant.

PRÆCLARA est historia de nuptiis in Cana Galileę oppido factis, quas quidem solus Ioannes & ipse Galilæus describit, siue idem sponsus in his nuptiis, vt[a] Augustinus, [b] Beda, [c] Albinus, [d] Abdias pronunciãt, siue alius quispiam affinis fuerit, quem constat, etiamsi architriclinum habuisse dicatur, exiguis tamen fortunis fuisse, cùm ne vinum quidem nuptiali conuiuio necessarium suis potuerit hospitibus exhibere. Nec moramur, an sponsus aut sponsa Christum eiusque parentem ob cognationem, siue vicinię familiaritatisq; gratia inuitârit: tantùm quæ ad Mariam à nouatorum calumniis tuendam propriè spectant, hoc loco dispiciemus. Igitur quas innocenti MARIAE labes noui Ecclesiæ hostes aspergant, citatis ipsorum verbis indicabimus, antequàm ad eiusmodi labes, adeoque fœdissimas maculas abstergendas, spongiam adhibeamus.

Propositio de sequenti tractatione.

a In prologo suorum Tractat. in Euãg. Ioan.
b In principio expos. Euãg. Ioan.
c In Euan. Ioan.
d In libro de histo. Apostolorũ in vita Ioã.

Duo

Duo Mariæ dicta extant in hac præclara hiſtoria; Vinum non habent, Et: Quodcunq; dixerit vobis, facite: vtrobiq; virtutem ſapientiamq; ſuam ſingularem Virgo ſancta declarat. Aduerſarij verò, vt ſunt Virgini matri frequenter infeſti, priorem eius ſententiam mirè conuellunt, magnaq; vi eò detorquent, velut MARIAM muliebris, & neſcio quis carnis affectus ad hæc dicenda impulerit, vt omnis æqui & decori oblita, ſeſe per filij miraculum oſtentare, & hominum gloriam aucupari ſtuderet. Tale quiddam indicat Oecolampadius, hunc locum ſic explicãs: *Quid mater volebat? nónne hoc vrget, vt cæteri videant filium ſuum longè præſtantiorem? Non potuit ignorare quem genuit filium, quaſi diceret Chriſtus: Tu fortaſſis hoc velles vt ſic prodirem: vt etiam infrà ab amicis audit, vt aſcendat in Hieruſalem, & palàm ſe monſtret.* Quibus verbis oſtendit Oecolampadius, haud parùm ambitioſo affectu commotam Virginem ad hunc prorupiſſe ſermonem, opemq; filij ſui pro nouis coniugibus poſtulaſſe, vt ille ſuam nempè gloriam hac occaſione proderet, multisq; manifeſtaret. Vbi confert MARIAM cum amicis ſiue fratribus Domini, quos Ioannes ad Chriſtum dixiſſe ſcribit: Tranſi hinc & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua, quę facis. Nemo quippè in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe. Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo. Neq; enim fratres eius credebant in eum. Igitur hiſce fratribus, ſiue cognatis tàm vanis & ambitioſis, imò penitus incredulis, vt Ioannes affirmat, qui nihil niſi vulgi fauorem ac faſtum in Chriſto cognato quærerent, MARIAM pudendum in modum confert, & cõferendam Oecolampadius putat, nihil vt de matre Domini perpetuò ſancta & innocente, vt demonſtrauimus, hic homo abiectius fingere potuiſſe videatur.

In cap. 2. Ioan.

Ioan. 7.

Quomodò Mariæ ſermo: Vinũ nõ habẽt, à Nouatoribus deprauetur.

Oecolãpadius quomodò Mariam hoc loco ſugillet, & eiuſdem ſugillationis confutatio.

Pari candore iudicat Brentius, quum dicit, quaſdam extare ſignificationes, nec illas tamen nominat, quæ teſtentur nihil humani alienum fuiſſe à MARIA, quippè quòd & ipſa contineatur in publico humani generis iudicio. [a] Propter vnum hominem peccatum in mundum introiit, &c. [b] Non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis viuens. Ac iterum: [c] Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Proinde ad marginem quoque ſcribendum curauit, MARIAM Virginem eſſe peccatricem, ne videlicet de illa ſublimiùs, quàm de aliis Adę filiis & filiabus peccato ſubiectis, vnà cum Auguſtino ſentiamus. Tùm ad rẽ propiùs accedens: *Vbi MARIA*, inquit, *non eum tantùm honorem quærit, qui debetur parentibus, ſed etiam ambit honorem Meſſiæ, & cupit eſſe quaſi ſocia adminiſtrandi eius officij, quod Chriſto diuinitus mandatum erat: ibi tum Chriſtus duriſſimè eam alloquitur, vt contineat ipſam intra terminos ſuæ vocationis.* Hoccine eſt Deiparam accuſare? imò verò læſæ maieſtatis diuinæ ream peragere, vt quæ Brentij iudicio maximum Meſſiæ ambiuit honorem, & vnà cum filio proprium Meſſiæ officium, quod vni perſonæ diuinitus erat iniunctum, partiri voluerit atque adminiſtrare. Vtrunque profectò ſine intolerabili faſtu ac tartarea ſuperbia fieri non potuit, & haud ſcio, an in prima muliere peccatum enormius extitit, quę ſui criminis pœnas vindici Deo grauiſsimas dedit, quum intra terminos ſuæ vocationis non conſtitit, & ſerpenti cõſentiens, ad ſublimitatem ſapientiamq; diuinam aſpirauit.

In Ioannis Euangel. Hom. 21.
a Rom. 5.
b Pſal. 142.
c Pſal. 13.

Genes. 3.

Mariam iniquè quoq; tractari à Brentio, circa hanc hiſtoriam, et loco peccatricis haberi.

Depulſio grauis criminationis, quam hic Mariæ intentat Brentius.

Nunc verò pœnam ab aduerſariis definitam, & MARIAE impoſitam audiamus, quam ob peccatum hoc loco commiſſum ſubiuit. Sic enim decernunt Aduerſarij: *Chriſtus matrem reiicit, vt æquet aliis hominibus, cùm inquit: Quid mihi tecum eſt mulier? Quaſi diceret, quia mater es, ideò videris alicuius prærogatiuæ merito à me impetratura. Ideò ſcias, te nõ plus eſſe apud me, quàm vel mulier peccatrix eſt, vel Syrophœniſſa: tantum impetrabis, quantum credes miſericordiæ.* Atque hanc damnationis ſententiam Philippus ille aliorum præceptor tulit, vt ſciamus, Mariam ob hæc verba dicta; Vinum non habent, tàm ſeuerè à filio caſtigari, ac ſua prærogatiua ſpoliari, in ordinemq; redigi, vt nõ ampliùs benedicta inter mulieres habeatur, ſed illis etiam fœminis, quæ ante ſuam conuerſionem coram Deo impiè, & in hoc mundo impurè turpiterq; vixerunt, in poſterum aggregetur. Ac bis quidem Philippus hoc velut inſigne myſterium repetit, matrem à Chriſto reiici, vt omnibus, adeoq; etiam mulieri peccatrici aut Syrophœniſſæ exæquetur. Quis verò pius, ſi haſce tàm procaces ac verè blaſphemas Nouatorum cenſuras ſecum expendat, nõ meritò demiretur audaciam, non iure impietatem exhorreſcat? Proh pudor, ita ne verò fas eſt, non dicam Iudæis ac Mahometanis, ſed Euangelicis, vt ſe ipſi vocant, ſanctiſsimam Dei matrem proſcindere maledictis, & hoc nitidiſsimum Dei organum non

Melãchton in annotationib. circa Euan. Ioan. cap. 2. Marci 7.

Quomodò fingãt Nouatores, pœnam à Chriſto matri hoc loco irrogari.

Refutatio ſententiæ Philippicæ Mariã impiè perſtringentis.

Digitized by Google

modò scurrili & impia dicacitate conspurcare, sed & vulgo damnandum atque conspuendum prostituere? Vbi certè Caluinus multis aliis & moderatiorem & equiorem sese præstat, cùm affirmat, coniecturam hanc nihil rationis habere, quâ fingitur, Mariam muliebri affectu sibi & filio nescio quid fauoris captasse, hanc certè scientem & volentem non peccasse: sed qui tamen ad grauandam MARIAE causam hoc temerè adiicit, peccasse illam in eo, quòd fines suos excesserit, quamuis neq; ambitio, neque alius carnis affectus ipsam ageret. Prudẽtior etiam Philippo & aliis fuit Pellicanus atque benignior, sed in eo mox immodicus: quòd putet Christi matrem muliebri quadam ac vana sollicitudine detineri, quum suum compellans filium, vini defectum indicat. Atqui hanc sollicitudinem sanctam nõ muliebris & vanus affectus, sed Dei matre digna charitas suggerebat, & fides efficiebat, vt Virgo piam voluntatem suam & præsentem aliorum necessitatem ei aperiret, qui meritò in die tribulationis à piis omnibus inuocatur, neq; minùs est quàm dicitur, in oportunitatibus & tribulationibus adiutor, refugium, virtus, protector atque susceptor.

Caluinũ et Pellicanum equiores quàm Philippum esse Mariæ, licet non æquos penitus.

In harmon. Euãgelica.

In explicat. Euang. Ioan. cap. 2.

Psalm. 9. & 45.

Rogabis fortassè, quam ob rem igitur mater tàm duriter à Christo repulsa sit, vt illi negetur quod postulat, & filius illam nec matris nomine dignetur, sed hoc duntaxat, quod satis acerbum videtur, respondeat: Quid mihi & tibi est mulier? Respondemus, ob hæc Christi verba, qualiacunque ea sint, nullam aduersariis fuisse causam in matrem Domini tantoperè debacchandi, ac de syncero illius affectu tàm impurè & contumeliosè pronunciandi. Deinde affirmamus, quicquid acrimoniæ verba illa præ se ferant, & candorem matris filio fuisse perspectum, & Christum re ipsa testari, quòd matri detulerit, eiusque piis votis fuerit obsecutus. Lutherus verò vt in Maria oppugnanda (præsertim vbi de illius gloria disputatur) more suo est vehemens atque procax; ita hoc etiam loco, vt oleum (quod aiunt) camino addat, satis acerbè contendit, quòd Christus hic se difficilem ac immitem ostenderit, matremq; durè repulerit, quam adeò & responso in humano coram tot conuiuis pudefecerit. Auget præterea non parùm verborum asperitatem, quum quod Græcè dictum est: τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, ipse Germanicè in hunc modum vertit, Weyb/was hab ich mit dir zuschaffen? Quæ versio præterquàm quod à Latina & probata Euangelij editione discedit, etiam Nouatorum confirmat opinionem, vt eò libentiùs MARIAE causam eleuent ac oppugnent. Verùm Ecclesiæ lectio vel idcircò magis retinenda est, quòd non modò prædictam verborum Christi duritiem leniat, sed etiam ex aliis Scripturæ locis comprobetur, quæ simili phrasi Græcis & Hebræis familiari enunciantur, ac eodem ferè modo Latinè vertũtur. Nam [a] Paulus ita Corinthiis loquitur: τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν, hoc est; Quid enim mihi de his quæ foris sunt iudicare? Nec dissimilis est phrasis, qua Pilati vxor vtitur: [b] Nihil tibi & iusto illi, hoc est; Ne quid tibi sit cum Christo iusto negotij. Tùm in libro [c] Regum: Quid tibi & paci? hoc est, Quid tibi cum pace? Ad hunc modum, Quid mihi rei est tecum? Christus ad matrem hoc loco dicere voluit, sed ita vt sine acerbitate & amarulentia hoc dixerit, & nullam in matre culpam redarguere voluerit, sicuti posteà monstrabimus. Neque solùm Christus pronunciauit: Quid mihi & tibi est mulier? sed statim adiecit: Nondum venit hora mea, nimirùm, vt hos insanos præuerteret criminatores, ac seipsum nobis explicaret. Perinde ac si diceret: Etsi quod à me beneficium petis, pro tua pietate petis, vt præsenti necessitati, ac nouorum coniugum pudori consulam: tamen si profectum ac salutem spectemus præsentium, non est sanè, cur tuæ petitioni annuam, sed maior quædam temporis oportunitas expectanda est, suum vt vsum & fructum habeat miraculum, quod te postulante facturus sum. Nondum venit hora mea, id est, tempus miraculo congruum & oportunum tunc præstò erit, quum vini penuriam conuiuæ certò deprehendent, vt inde magis intelligant auxiliatorem, & syncériùs glorificent Deum, [d] qui educit panem de terra, & vino lætificat cor hominis. Vnde sapienter etiam Cyrillus [e] admonet, quòd Christus non à se, neque non rogatus ad actionem miraculorum peruenire, sed potiùs necessitati atque vsui hominum suam præbere gratiam soleat, quamuis & gratiora sunt sæpè quæ impetrantur, si petita eadem aliquantulùm differantur.

Mariam non tam acerbè hoc loco tractari, sicut iudicãt Nouatores.

Lutherus hoc loco Mariæ durus est. et Christi verba in trãsferẽdo corrumpit.

In Postilla circa Euãg. de nuptiis.

De Christi verbis; Quid mihi & tibi mulier? rectè accipiendis.

Quàm prudẽter Christus addiderit: Nondum venit hora mea.

a 1. Cor. 5.

b Matt. 27.

c 4. Reg. 9.

d Psal. 103.

e Lib. 2. Ioan. cap. 23. & 24.

Quòd

Digitized by Google

Ad nullam Mariæ imminutionem spectare, quòd illa mulier à Christo dicatur.

Quòd si de mulieris nomine, quo Christus hîc vtitur, agendum est, ne id quidem ad suam acerbitatem vel tegendam, vel tuendam rectè obtendunt Aduersarij; quandoquidem ex vsu Scripturæ commune hoc sexus est vocabulum, neq; minùs ad Virginem, quàm ad vitiatam vel nuptã pertinet. Probat hoc [a] Augustinus ex [b] Moysi testimonio & Hebraicę linguę proprietate: probat & [c] Origenes ex vsu loquendi vulgo quoq; recepto. Si rectè, inquit, dicitur vir ille pro sola temporis ætate, qui nullius admixtionem fœminę nouerit, quomodò non eâdem consequentia etiam Virgo, quę intemerata permãsit, pro sola ætatis maturitate mulier nominetur?] In eundẽ sensum [d] Gaudentius docet, ac Mariam hîc à Christo vocari asserit mulierẽ veritate sexus, nõ detrimento integritatis, quoniam diuino partu sic cœperit esse mater, vt Virgo sacratior permaneret. Quanquam hoc rarò inuenias, & bis quidẽ duntaxat in Euangelio, vt mulier Maria dicatur: octies verò post partũ, matrem Iesu vocari legimus, vt etiam [e] Metaphrastes animaduertit. Nec desunt qui ad singularẽ MARIAE laudem referant, quòd Christus eam nusquam nisi hoc nomine, mulier, vocauerit: idq; præstantius esse putant, quàm si Virgo (quippè quod apud Iudęos eo tempore nõ expediebat) tantùm appellaretur. Quemadmodùm enim Christus inter viros primatũ tenet, ac viri nomẽ maximè promeretur; sic Maria inter mulieres omnes principatum obtinẽs, mulieris nomine meritò nũcupatur, cùm sit rara illa mulier, quam ardenti desiderio Salomon in Spiritu quærebat, cùm diceret; Mulierem fortem quis inueniet? Sed & Paulus filij Dei matrem non nisi mulierem vocat, ex qua illum esse factum, legiq; subiectum dicit, vt eos qui sub lege erant, redimeret. Si enim à muliere peccati omnis initium & quasi scaturigo defluxit, cur non mulier quoque dicatur, ac inprimis honoretur, per quam gratiæ & salutis æternæ principium, & certum velut antidotum ægris mortalibus donatum est?

Mulieris nomine Virgines etiã continentur.

Maria in Euangelio bis mulier dicta, sæpè autem mater Iesu vocata.

Mulieris appellatio Mariam illustrat.

a Lib. de fide cõtra Manich. ca. 22. Et de verbis Domini serm. 63. & lib. 2. de cõsensu Euãg. cap. 28.
b Genes. 3.
c In Leuiticum, homel. 8.
d Tract. 2. de lectione Euangel.
e In oratio. de vita & dormitione Deiparæ.
Prouer. 31.
Galat. 4.
Eccles. 25.

Facessat ergo Lutherus, & Paulo & Mariæ tàm durus, acerbus, iniquus, vt in hæc verba scribere non vereatur: *Paulus vt apparet, quasi per contumeliam, Virginẽ matrem filij Dei, mulierem tantùm appellat.* Quinimò si rectè iudicemus, per contumeliam Lutherus hoc Paulo tribuit, veramq; eius loci interpretationem Hieronymus hoc modo declarat: Quòd Apostolus sanctam & beatam matrem Domini, mulierem non Virginem nominauit, hoc idem & in Euangelio scriptum est, quando vxor appellatur Ioseph, & ab ipso Domino quasi mulier increpatur. Non enim necesse erat semper, quasi cautè & timidè Virginem dicere: cùm mulier sexum magis significet, quam copulam viri, & secundùm intelligẽtiam Græcitatis γυνὴ tàm vxor, quàm mulier valeat interpretari.] Tertullianus verò clarissimè docet, mulieris nomen in Scripturis accipi, vt etiam his competat fœminis, quæ viros passæ non sunt, & ad sexum ipsum, nõ autem ad gradum sexus pertinere, quo nomine Virgines etiam censeantur. Vnde quum Gabriel Angelus mulierem sciret dici pro Virgine, MARIAM quamuis Virginem, inter mulieres benedictam salutauit. Sic igitur Paulus MARIAM, sicut Moyses Euam primùm conditam & intactam adhuc Virginem, mulierem nuncupauit. Hoc est, quòd Gerson suo, id est, scholastico more dixit: Domina nostra appellatur mulier, sicut Eua appellata fuit in creatione sua; & est nomen perfectionis & sexus, non autem corruptionis, quemadmodùm aliqui hæretici dicere nisi sunt, & propter hoc dominam nostram non esse matrem Iesu Christi, cùm tamen præsens Euangelium prorsus asserat contrarium.] De quo demùm nomine quid Georgius Maior prædicet, paulò pòst subiiciemus, vt illius quoque testimonio veritas aduersùs Lutherum eius magistrum corroboretur.

Paulum nequàquam per contumeliam Mariam appellare mulierẽ, vt fingit Lutherus.

Mulieris nomẽ ad sexum, nõ ad gradum sexus pertinet.

In caput 4. Epistolæ ad Galat.
Lib. 2. in Epistolam ad Galatas.
Lib de Virginibus velandis.
Lucæ 1.
Genes. 3.
In serm. de Euan. Domin. 1. post Epiphan.

Cæterùm vt ad historiam Euangelicam propiùs accedamus, hæc vel sola, si à capite vsque ad calcem ritè peruideatur, aduersarios MARIAM temerè infectantes coarguit, ac vanissima illorum probra subuertit. An illic quicquam extat, vnde colligi possit; optimam simulque modestissimam Virginem in Messiæ officium inuolare, eumque pro affectu suo gubernare voluisse, quemadmodùm isti proteruè confingunt? Nihil eiusmodi proponit, aut leuiter etiam indicat Euangelista, sed alia multa ad Marianæ fidei, charitatis modestiæq; singularem laudem spectantia, & cùm nouis eiusmodi portentis quasi pugnantia, nobis ob oculos ponit. Fidei erat excellentis, quòd inter omnes præsentes ipsa sola, in præsenti necessitate ad Christum, velut sa-

Mariam in hoc Euangelio non solùm non reprehendi, sed etiam multis modis cõmendari

Digitized by Google

Mariæ à fide cõmendatio.

cram anchoram confugeret, quòd diuinam illius tùm bonitatem, tùm virtutem, etiam interedendum suspiceret, quod ab illo qui nullum adhuc miraculum patrauerat, eique subditus hucusque fuerat, tanta cum fiducia supernaturale auxilium desideraret & exposceret. Neque precibus vrget negotium, sed verbo vno solùm indicat, pudore leuandos nouos coniuges, & conuiuas vini munere donandos esse, remque totam spe summa, nec minore reuerentia vni Filio committit; velut qui vellet & posset maius etiam præstare beneficium, quàm vel ipsa peteret, vel aliorum necessitas postularet. Et hanc ingentem MARIAE fidem illud illustriorem efficit, quòd, licet Christi in speciem duriore responso exciperetur, ac repulsam quodammodò passa videretur, tamen nihil offensa, benè, vt anteà, de miraculo sperare pergat, adeoq; hac fidei probatione quasi constantior effecta, è vestigio mensæ ministros sedulò admoneat Christi dicto parêre, quicquid ille mandaret. Tàm rara fides, tamq; sublimis de Christo & eximia opinio, qui patratione miraculorum se mundo manifestare statim vellet ac posset, in MARIA sola eo tempore inueniebatur.

Mariæ fides eo tempore incõparabilis, & rara.

Cum hac fide (qualis non erat certè in Israël) officiosa & viuida charitas, de qua mox dicemus, coniungebatur: nec deerat perfecta obedientia, cuius officium optima institutrix MARIA non suo tantùm exemplo, sed etiam præcepto, per omnes ætates duraturo commendauit, atque his verbis pulcherrimè tradidit: Quæcunque dixerit vobis facite, perinde ac si iuxta sublimiorem quidem sensum, renatis in Christo congruentem, diceret: Vos qui ad spirituales nuptias vocati accessistis, & amici cœlestis sponsi per fidem facti estis, æterni Patris testimonium præceptumque tenetis, vt dilectum & gratiosum eius Filium audiatis; habete nunc & matris testimonium ac præceptum alterum, vt quomodò idem Filius audiendus sit, intelligatis. Quæcunque dixerit vobis non solùm audite, credite, magnificate, sed & factis præstate: quæcunque, inquam, vel per se, ille, vel per Spiritum suum Ecclesiæ promissum vobis dixerit & annuntiârit. Nullus in posterum, de solius fidei iustitia sibi falsò blandiatur: nullus de Filio meo vanè & inaniter glorietur. Cœpit is facere & docere, neque legis tantùm auditores, sed & factores requirit, suam cuique mercedem secundùm eius operatandem redditurus. Mecum & matres eius eritis, si feceritis & Patris & Filij voluntatem.

Maria ad obedientiam non solùm præsentes in nuptiis, sed etiã fideles omnes hortatur.

Quid sibi velit Mariæ sermo: Quæcunq; dixerit vobis, facite.

Matth. 17.

Actor. 1. Rom. 2. Iacob. 2. Matth. 16. Matth. 12.

Quid verò nisi MARIAE charitatem maximam arguit, quòd nec monita, neque rogata, sponso & sponsæ condoleat, & sponte alienis incommodis commoueatur, quòd de pauperibus coniugibus benè mereri studeat, quodq;, cùm per se non possit illorum inopiam subleuare, beneficium tamen apud Christum, officiosè procuret, & sua demùm intercessione impetret? Iam si euentum ipsum, qui mox consecutus est, intueamur, quum fida mater patratum vidit miraculum, nõ potuit Christo, qui suam gloriam illic declarâsset, non ex animo gratulari, simulq; præsentibus amicis & conuiuis in charitate non ficta cõgaudere; liberata, scilicet, pia sollicitudine, & iam re ipsa comperiens, vrgentem penuriã depulsam, optimiq; vini copiam exhibitam, ipsos cõiuges pudore ignominiaq; leuatos, honestatem denique nuptialis conuiuij, apud amicos integram conseruatam. Accedit his sancta iubilatio, quam nihil dubium, quin Spiritus sanctus in eius pectore excitarit, quum suæ petitionis tàm fœlicem effectum Virgo cerneret, vt primum & præclarum, veroque Messia dignum, ac denique multorum fidei non mediocre adiumentum, miraculum consequeretur. Postremò ingentem Virginis commendat modestiam, quòd, vbi aliôquin summa est aliorum, loquendi agendiq́ue licentia, hæc paucitate verborum contenta, necessaria tantùm loquitur; certè à communi mulierc̃ularum vitio aliena, quæ garrulitati adeò libenter & licenter indulgent, & linguæ frenum imponere, loquendique artem tenere difficillimè possunt. Breui quidem oratione plura complecti non potuit, quàm quũ sola soli dixit filio: Vinum non habent. Id perinde erat ac si loqueretur: Nihil est opus à me sapientissimum admoneri; vides ipse Fili, & intelligis, vinum, ad ignominiam sponsi ac sponsæ depellendam, atque ad consolationem hospitibus exhibendam, desiderari: quibus verò modis vtrique parti consulendum sit, tuæ & potentiæ & charitati commendatum volo, nihil ambigens, te nec meæ postulationi, nec illorum vtilitati defuturum. Meum erat hoc, fidei erga te, & charitatis erga illos officium

Maria multis modis charitatem hoc loco declarat.

Maria sibi & aliis ex charitate gratulatur.

Mariæ modestiam hic elucere.

Sẽsus verborũ: Vinum nõ habent.

verbo

Digitized by Google

verbo vno præstare. Sedenim aduersariis aliquid largiremur, & eorum commentis maiorem fidem haberemus, si Maria coram omnibus in has fortasse voces, vt illi confingunt, prorupisset; Da eis vinum, ostende quid possis; Messiæ virtutem & gloriam omnibus tandem declara, mundoq; te manifesta, diu satis domi latuisti. Nihil verò tale verecunda Virgo, & grauis mater, omnisq; honestatis & virtutis speculum clarissimum, suggerit vel ostendit: tantùm abest, vt humanis consiliis Messiam regere, & in eius officium inuolare, eiusque administrationem cum Filio partiri, vel cogitaret, vel cuperet, sicut petulantissimi homines non sine nequissimi serpentis afflatu in medium proferre voluerunt.

Cur Christus matri durius-culè loquatur in nuptiis.

Porrò in Christi verbis, quibus matri suæ respondet, prima quidem fronte aliquid subasperum & duriusculum esse non negamus: vnde cùm alij hæretici, tùm nostri aduersarij causas hallucinandi varias acceperunt. Quarè notandum est, Christum non tàm matris, quàm aliorum causa sic loquutum esse, sicut non modò Bernardus asserit, sed etiam Caluinus apertè fatetur. Vt enim aliàs semper, ita nunc etiam Christo cum matre charissima & probissima, perbellè conueniebat, ipseque, vt Filius omnium obsequentissimus illam & vnicè diligere, & piissimè venerari nunquam intermittebat. Præclarè Augustinus: Certi Sacramenti gratia, inquit, videtur matrem de qua sponsus processit, non agnoscere, & dicere illi: Quid mihi & tibi est mulier?] Docet igitur contra futuros hæreticos hoc ipso responso, se maius habere aliquid, quàm quod ex MARIA sumpsisset, seq; non solùm illius, sed & Dei filium esse, ac diuinam quidem naturam sine matre, sine tempore perfectè sibi constare, ac etiamnum in carne liberè operari. Docet, miraculorum patrandorum authoritatem, non ab humanis affectibus, neque à matre quidem, sed à diuina virtute pendere, soliq; Deo ascribendam esse. Docet, suum & aliorum, qui negotium Euangelicum probè curatum volunt, proprium esse munus, sepositis carnis affectibus, & affinium parentumque consiliis reiectis, non humana sapere, sed diuina curare. Docet demùm, ad veram pietatem pertinere, si parentes & coniunctissimi quique, quum à studijs melioribus nos auocant, non audiantur, non cognoscantur, non honorentur, non diligantur, sed potiùs negligantur, ita vt illorum voluntati ac imperio Dei voluntas, honos & gloria syncerè anteponatur. Hæc alibi pluribus à nobis explicantur, nihil vt modò superesse putem, nisi vt Veterum sententias nobis hac in parte suffragantes bona fide proponamus. Sic enim facilè apparebit, quantò illi reuerentiùs, acutiùs, simulque veriùs, quàm arrogantes & nugantes hodie Nouatores de Domini ac Dei nostri matre loquantur.

Serm. 2. de Domin. 1. post Epiph.

Tractatu 8. in Ioan.

Christus futuris hæreticis occurrere voluit, simulq; nos docere hoc suo exemplo.

Patrũ testimonia, quomodò Christus matrẽ nõ tã asperè tractet, vt fingunt Nouatores.

Li. 2. in Ioã. cap. 23.

Atque vt à Cyrillo exordiar, demonstratis luculenter, MARIAM ex officiosa humanitate & benignitate, vini defectum indicasse Christo, qui deinde perinde ac si excusset, quòd matris petitioni non statim annuat, maiorem ac meliorem futuri miraculi opportunitatem expectârit. Vnde præterea colligit, singularem parentibus honorem deberi à filijs, cùm statim Dominus ad miraculum perpetrãdum propter matrem accedat, quod aliôquin, quantum in eo erat, parumper fuerat dilaturus. Tùm Chrysostomus, vt hîc MARIAE patrocinetur, monet, maternum honorem à Christo non violari, neque hæc verba esse loquentis ad matrem liberiùs, cùm maternus honor Filio curæ fuerit, qui etiam matris impleuerit voluntatem, vt matri honorem exhiberet. Quid, quod Maximus hoc loco MARIAE propheticum Spiritum ascribit, in hæc verba loquens: Venerabilis MARIA verè, vt mater Domini, in Spiritu futura prænoscens, ac Dominicam præuidens voluntatem, sollicitè ministros admonuit, dicens: Quodcunque dixerit vobis, facite. Sciebat profectò mater sancta, obiurgationem illam Domini filiique sui non irascentis offensam prætendere, sed miserantis portare mysterium.] Tùm ante Maximum Gaudentius Brixinensis, Ambrosij æqualis floruit, ac in eandem sententiam scripsit, prophetiæ Spiritum MARIAE hæc loquenti tribuens: Ipsa, inquit, beatissima, agnito responsionis huius profundo mysterio, intellexit non suggestionem suam præsentem aspernanter acceptam, sed secundùm illam spiritualem rationem in mysterio tunc delatam. Cæterùm nunquam mandaret ministris: Quodcunque dixerit vobis, facite, nisi Spiritu sancto post partum

Hom. 10. in Ioannem.

Hom. 1. in Festũ Epiphaniæ.

Mariam non sine prophetico Spiritu egisse in nuptiis.

Tractatu 2. de lectione Euangelij, qui est in ordine nonus.

Digitized by Google

diuinum plena, non ſolùm reſponſionis Chriſti virtutem cognouiſſet, verùm etiam futuri ab eo tunc ex aqua vini vniuerſum ordinem præuidiſſet. Quid enim lateret ſapientiæ matrem capacem Dei, ædem digniſsimam tantæ virtutis, veritate facti hiſtorialiter approbata?] Longè igitur aliter Gaudentius, multoqúe reuerentiùs, quàm aduerſarij, MARIAE animum factumqúe depinxit, quæ in his etiam nuptiis Spiritu ſancto plena, & prophetico Spiritu prædita, non modò, vt valdè ſapiens, intellectum illuſtratum habuit (ſpiritualis enim iudicat omnia) verum etiam cum Chriſto Chriſtiqúe voluntate coniuncta manſit, ac Filij ſermonem omnem probè aſſecuta eſt. Id quod confirmat etiam Euſebius Emiſſenus, vt qui matrem Domini, de vini penuria loquentem plenam facit Spiritu ſancto, per quem illuſtrata, iamtunc illud miraculum, quod Filius eius erat patraturus, antea præuiderit. Quod ergò, inquit, Ieſus facere cogitabat, hoc illa vt faceret admonebat.] Vbi MARIÆ prudentiam prædicare licet, ſicut & Metaphraſtes prædicauit, hoc modo differens: Vide autem hîc quoq; Dei matris inſignem moderationem & prudentiam. Nec enim iubet audacter tanquam mater Filio, vt faciat miraculum, ſed eum ſolummodò admonet, idqúe cum magna quâdam reuerentia & ſubmiſsione: Vinum non habent. Nam etſi ea illum eſſe ſuum cognoſcebat Filium, non tamen ignorabat eſſe ſuum quoque Creatorem.] Vnum adhuc eumqúe peruetuſtum & martyrij gloria præſtantem, ſiue Theologum, ſiue Philoſophum, vtpotè Iuſtinum, dabo, qui non modò MARIAE honorem in hac hiſtoria præclarè defendit, ſed & omnem calumniandi aditum præcluſiſſe videtur. Mouet is quæſtionem: Si parentes aſpernari ſacris eſt literis interdictum, & qui interdicta conſectatur, peccator dicitur: quomodò Dominus Chriſtus multis in locis parẽtes ſuos aſpernatus, immunis à peccato probatur? In nuptiis enim per illud: Quid mihi & tibi eſt mulier? matrem obiurgauit.] Huic quæſtioni deinde reſpondet: Iſtud; Quid mihi & tibi eſt mulier? non ad matris obiurgationem dictum eſt à Saluatore, ſed ad iſtud oſtendendum: Non nos, inquit, delecti ſumus, quibus conſumptum in nuptiis vinum curæ eſſet. Ex ſingulari tamen charitate, ſi vis, ne eos vinum deficiat, miniſtris dicito, vt quæ dixero faciant: & videbis non defore illius vinum: id quod & factum eſt. Non igitur verbis matrem increpuit; quam operibus cohoneſtauit.] Quòd ſi vnum è ſcholaſticis doctoribus libet audire; en tibi Albertum verè Magnum, qui præſentem locum ſic explicat: Non hoc Chriſtus ex ira dixit, vt quidam malè ſentiũt, vel ex indignatione, vel ex cõtemptu, vt hæretici dixerunt: ſed humillimus noluit detegere virginitatem matris, ne per hoc glorioſus in conſpectu hominum appareret, antequàm per miracula manifeſtaretur. Et eſt hæc locutio inſtructoria, quia in diuinis quæ Dei ſunt, matrem recognoſcere non debemus.]

1. Cor. 2.

In explicat. Euangel. de nupt. Ioã. 2.

Singularẽ Mariæ prudentiam hîc notandam eſſe.

In orat. de de vita beatæ Virg.

Quomodò Iuſtinus præſentẽ locum interpretetur, oſtendens Mariã à Chriſto non obiurgatam eſſe.

Lib. quæſt. quæſtione 136.

Alberti Magni ſententia.

In Euang. Ioan. ca. 2.

Superiorum epilogꝰ de Chriſti cum matre concordia non interrupta.

Ex quibus omnibus (ne in citandis Patrum teſtimoniis longiùs immoremur) planè conſequitur, MARIAM nullo modo à Filio filiiqúe reſponſo contemptam & abiectam, publiceqúe pudefactam in nuptiis fuiſſe; quicquid obſtrepant Nouatores. Næ iſti non intelligunt, inter Chriſtum & Mariam, cùm ſumma eſſet ſemper coniunctio, nunc etiam optimè conuenire, illúdque amiciſsimis ſæpenumerò accidere, vt ſententiis & voluntate coniuncti maneant, quamuis oratione diſsidere videantur. Vidit hoc etiam Euſebius Emiſſenus, & eundem locum tractans, pulchrè his verbis comprobauit: Inter ſe loquebantur mater & Filius: ipſi ſe intelligebant; ipſi ſua ſecreta nouerant; ipſi quid tum fieri oportebat, & quid poſteà futurum erat, ſciebant. Cæteri autem, quid ipſi dicerent, ignorabant.] Prætereà ex his, quæ hucvſq; diximus, probabilem illorum ſententiã videre licet, qui putant, matrem Domini, cùm pro aliis opem implorat, adeò repulſam non eſſe paſſam, vt Chriſtus eã exaudierit, ac peculiariter honorârit. Quomodò enim fida petitio, & probata fides, certaq; fiducia optimę Virginis & chariſsimæ matris, molliſsimum Filij animum non afficeret, non inflecteret, non permoueret? Quid, ſi locum illic etiam habuerit, vt ſanè arbitror, quod poſteà dictum eſt Chananææ: O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi, ſicut vis? Perinde ac ſi Chriſtus tacitè reſponderet: Non propter conuiuas, ſed tua cauſa tempus illud patrandi miracula præueniatur: tibi tanquàm matri in vera fide petenti, quærenti, pulſanti deferam, tuæ voluntati morem geram, qui temporibus dominari poſſum, & ſubiici non debeo. Vtantur ergò conuiuæ & fruantur hoc meo munere,

In Euang. Domin. 2. poſt Epiph.

Chriſtus matrẽ exaudiuit & honorauit, tãtùm abeſt, vt illã repulerit, vel obiurgârit in nuptiis.

Matth. 15.

Digitized by Google

nere, quod materna tua ſollicitudo ac pietas procurauit. Vt hinc ſatis conſtare putem, quàm rectè ſcripſerit Bernardus, quòd Chriſtus nō velut indignans aut confundere volens Virginis matris teneram verecundiam, dixerit: Quid mihi & tibi? præſertim quum venientibus ad ſe iuxta matris præceptum miniſtris, nihil cunctatus fecerit, quod illa ſuggeſſerat. Et ſtatim adiungit, noſtra cauſa eſſe factum, vt in hac oratione filius matri durior eſſe videretur. Optimè, inquit, nos docuit Dominus, ne ſolliciti ſimus ſuper propinquis carnis noſtræ, plus quàm religio poſtulat: quādo ipſi matri, & tali matri reſpondit: Quid mihi & tibi eſt mulier?] Omitto cætera, quæ non ſolùm à Bernardo, ſed etiam ab eius diſcipulo Guarrico in eundem ſenſum fusè traduntur, & de quibus poſtea, cùm de ſenſu myſtico erit agendum, commodiùs diſſeremus.

Sermo. 2. in Dominic. 1. poſt Epiph.

In ſer. 4. de aſſumptiõe Virginis.

Ad amputādos carnis & cognationis affectus Chriſti verba & mentem referri hic oportere.

Tantùm ex aduerſariis vnum & alterum teſtem, quamuis plures adduci poſſent, nequeo prætermittere, vt illos aliis omnibus MARIÆ hîc obtrectantibus opponamus, tantamq; Virginem hoc loco non tàm excuſandam, quàm verè laudandam, hoſtium etiam ſuffragiis comprobemus. Habet igitur in hunc modum Loſius: *Proponitur hîc affectus excellentis charitatis erga proximum in MARIA, quòd pro miſeris interpellat: & fidei, quòd de exauditione non dubitabat, etiamſi duro reſponſo excipiatur à Filio.* Eandem ſententiam confirmat Georgius Maior, & hoc inſuper adiungit: *Quòd matri modeſtè vnum petenti duriùs reſpondet his verbis: Quid mihi tecum eſt mulier? Nondum venit hora mea; id ideò facit, vt ipſius fidem exerceat. Non enim propter hæc verba paululùm duriora fidem abiicit mater, quaſi repulſam paſſa à filio, ſed fidem retinet, cùm ipſius naturæ bonitatem, & omnes iuuandi ſtudium & voluntatem nouerit.* Et rurſum: *Quis certa eſt de filij bonitate & miſericordia, & ſuas preces exauditas, & facturum filium, quod ab ipſo petitum eſt, ideò dicit ad miniſtros: Quodcunque dixerit vobis, facite.* Poſteà verò quæſtionem tractans; cur Chriſtus mulierem, & non dulciore voce matrē MARIAM appellet, hanc non vulgarem illi laudem tribuit: *Vtitur voce (mulier) ad promiſſionem primā reſpiciens: Ipſum ſemen mulieris conteret caput ſerpentis, tanquā appellatione omnium honorificentiſſima, & ſoli ſuæ matri inter omnes mulieres conueniente. Hæc enim ſola mulier peperit ſemen, in quo benedicuntur omnes gentes terræ, quam præ omnibus mulieribus orbis terrarum ab initio vſq; ad finem Angelus Gabriel, & Elizabeth hac ſalutatione & hoc magnifico titulo dignatur & ornat: Aue MARIA gratioſa, Dominus tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Vocat igitur mulierem Filius, appellatione & titulo omnium honorificentiſſimo, & huic ſoli mulieri conueniente. Hæc enim ſola mulier ſeminis benedicti, & hæc ſola propter hoc ſemen, cuius ipſa mulier, hoc eſt, mater eſt, & benedicta; cæteræ omnes mulieres, niſi per ſemen huius mulieris benedicantur, ſunt maledictæ. Itaque appellatio mulieris omnium maximè iuxta promiſſionem honorifica, & huic ſoli mulieri competens eſt. Ita & in cruce pendens Dominus, priuſquam exhalaret animam ſuam, ſumma στοργῆ & affectu erga matrem accenſus, quam videt orbatam dulciſſimo & vnico ſolatio ſuo, filio vnigenito, & quidem tali filio, qui & altiſſimi filius eſt, in hoc, inquam, ardenti erga matrem affectu, & pro ea ſollicitudine commendat eam diſcipulo Ioanni. Mulier inquit, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua, mulierem non matrem appellans, vt digniori appellatione, quaſi dicat: Commendo tibi hanc mulierem, quæ pro omnibus in toto genere humano ad hoc, electa & inter omnes mulieres benedicta eſt, vt ſit Mulier, id eſt, mater ſeminis contrituri caput ſerpentis, quæ contritio capitis ſerpentis iam impleta eſt, ſicut mox ſubiicitur ibidem: Omnia iam conſummata ſunt. Sic appellatione mulieris matrem præ omnibus aliis mulieribus in genere humano, iam in cruce expiraturus coronat & ornat. Abſit enim, vt quis cogitet, in hoc agone nouiſſimo filium Dei quaſi per contemptum matrem ſuam mulierem appellaſſe.* Sic Maior haud perperam nobis MARIAM celebrat, multisque verbis inde commendat, quòd mulier potiùs, quàm mater, partim in nuptiis, partim in cruce à Chriſto ipſo dicatur.

In explicatione 2. capitis Ioannis

In Euangel. Dominicæ 2. poſt Epiphan.

Mariæ cauſam hîc etiam à quibuſdā aduerſariis contra mordētes alios excuſari ac defendi.

Georgij Maioris ſententia, cur Chriſtus matrē vocet mulierē.

Geneſ. 3. Gen. 3. 12. 22.

Mulieris appellatio omniū honorificētiſſima in Virgine matre.

Quomodò Chriſtus in cruce matrem non niſi mulierem appellārit.

Ioan. 19.

Morituru in cruce Dominꝰ matrē coronat & ornat mulieris nomine.

Quapropter vt hunc locum ſemel abſoluam, à verò Enangelij ſenſu diſcedunt, Chriſtiq; & MARIÆ honori malè cōſulunt, qui duram filij obiurgationem & ſeueram parentis increpationem ex his paucis verbis extruunt, præſertim cùm longè ſit conuenientius ita Chriſti dictum accipere, vt ad nullam ſeueritatem matrisque contemptum, ſed ad manſuetam potiùs & modeſtam Filij reſponſionem verba referantur. Etenim, vt à nobis probatum eſt, res ipſa cogit fateri, in hoc Chriſti ſermone nihil

Digitized by Google

Christi verba & horũ sensum præcipuè Maria intellexit, & quomodò.

acerbitatis inesse: aut si qua inesse dicatur, à nullo eam rectiùs, quàm à matre ipsa posse intelligi. Illa verò sic Domini respõsum excipit, vt nullam in eo duritiem agnoscat, nullam illius recusationem vel repulsam timeat, nec pudore afficiatur. Quin potiùs conceptam priùs animo fiduciam retinet, paremq; mentis æquabilitatem ostendit, planè nimirùm intelligens, se desideriumq; suum non refutari, sed solùm differri beneficium, ac meliorem miraculi occasionem à filio sapientissimo expectari. Nam planè conueniebat, vt prẽsentes conuiuę, quorum salutem pia quoq; mater, teste Ruperto, expetebat, præsentem vini penuriam certiùs agnoscerent, & post agnitam necessitatem præsens beneficium pluris facerent, atque hinc demum ad Christi cognitionem veramque fidem propiùs & faciliùs adducerentur. MARIA igitur audito iam responso filij adeò non offenditur, neq; indignatur, aut desperat mater, vt perinde ac si apertam habeat futuri miraculi promissionem, ministris conuiuij seriò iniungat obediendi officium, quicquid imperaret filius, quoniam imperaturum esse iam certò sibi persuaserat. Scio interim alias ab Augustino, & quibusdam Patribus rationes adferri, quare Christus matrem hoc loco mulierem vocet, eamq; duriùs alloqui videatur. Verùm neq; nostri est instituti, neq; res postulat, isthæc omnia persequi: & posteà subiiciemus; quo pacto MARIÆ gloria inde non imminuatur, si quædam in his Christi verbis asperitas inesse vel maximè concedatur. Et Gerson quidem, vt breuiter, ita perspicuè mihi dixisse videtur: Iesus Christus sic respondit dominæ nostræ, vel ad demonstrandum diuinitatem, ad quam spectabat facere miracula, non matri esse subiectam, vel quasi diceret defectum esse in ministris, vel ad ostendendum, ne nimiùm trahamur per carnalem amorem matris vel propinquorum.] Neq; minùs luculenter Rickelius, vt hoc loco Virginem simul excuset ac laudet, (illius autem oratione caput hoc vniuersum absoluemus) in hunc modum scripsit: Vniuersę Euangelicę retexe veritatis historiàm, & cerne, si quippiam durum, aut certè crudele seu minatorium de MARIA inueneris: In nuptiis ad filium, vinũ asserit non habent; & ecce clemens compassio. Et in his quidem à filio increpata videtur, quippe cui dictum est: Quid mihi & tibi est mulier? Veruntamen re vera increpata non est, quippe quę culpã omninò non habuit, atq; ab omni redargutionis causa immunis extitit. Nam si culpabilis erat, cur tam promptè ei filius acquieuit? Etenim irrationabili vtiq; preci non assentiri par est. Veruntamẽ ad eius instantiam autor naturæ, eius certè filius, vinum produxit. Quòd autem in his austeriùs ei filius, virtus vtiq; & Sapientia patris respondisse videtur, propter nos fecit, erudiens, ne parentibus carnaliter nimis afficiamur. Deniq; & ipsa secretissimorum vnigeniti sui consiliorum conscia, loquentis mentem magis quàm verba cognouit: atq; ob id nuptiarum ministris: Quicquid, inquit, dixerit vobis, facite: optimè sciens sanctissima, quia omne quod ipsa monuerit, ille repente impleret. Igitur cuncta quę de MARIA, Euangelica pandit narratio, rememorans atq; reuoluẽs, aliud prorsus non inuenis, quàm quòd in omnibus verbis factisque mitissima fuerit, vniuersæq; demum crudelitatis ac amaritudinis expers, misericordię atq; dulcedinis visceribus supereffluenter redũdans, singulis exorabilis, cunctis existens placabilis.]

Gersonis & Rickelij testimonia in MARIÆ defensionem.

In Ioã. li. 2.

In serm. circa Euangel. Dominica 1. post Epiphan.

Li. 3. de laudibus Virginis ca. 19.

MARIA in nuptiis non est increpata.

Maria in omnibus verbis & factis mitissima.

CAPVT DECIMVMNONVM.

MARIA Mambitionis & importunitatis, præsertim à Brentio, immeritò accusari, eò quod alios cognatos secum adducens, ad Christum docentem vellet accedere, eumq; compellare.

Complexio historiæ deinceps ex Euangelio tractandæ.

CVM Dominus in terris cum hominibus versans, sacrum Euangelij sui semen spargeret; fortè accidit, matrem eius, & cum illa cognatos quosdam aduentare, ac præ foribus expectare. Nunciatur igitur hoc Domino: Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te. Vel, sicut Lucas recitat: Mater tua & fratres tui stant foris volentes te videre. Cui internuncio respondet Christus: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? Hinc circumflectit oculos, videtque

Matth. 12. Luc. 8.

Digitized by Google

videtq́; in circuitu ſedentes circum ſe diſcipulos,& manum in eos protendit,hac addita oratione:Ecce mater mea & fratres mei. Quicunq; enim fecerit voluntatẽ Patris mei,qui in cœlis eſt,ipſe meus frater,ſoror & mater eſt.Id quod idẽ Lucas verbis paulùm immutatis ita refert:Mater mea & fratres mei,hi ſunt,qui verbum Dei audiunt & faciunt.Hæc de hiſtoria Euangelica breuiter, vt ſequentis tractationis argumentum rectiùs cognoſcatur,minusq́; credatur aduerſariis,qui MARIÆ honorem labefactantes,nouo hîc ſtudio & arte varia,illam impetere non erubeſcunt.

Loco citato.

In Harmonia Euangelica. In cap. 12. Matth.

Caluinus non vulgaris MARIÆ hoſtis ſic in illam impetum facit: *Non dubium eſt,* inquit, *quin his verbis carpatur MARIÆ importunitas; & certè præpoſterè curſum doctrinæ eius abrumpere tentabat.* Deinde Loſsius non modò fratribus Domini,ſed & MARIÆ peccatũ tribuit ambitionis,quoniam carnali affectu vnà cum illis prædita, non niſi vanã gloriam ex Chriſti excellentia venetur,eiusq́; colloquium expetat,vt hinc nimirùm cum iiſdem fratribus apud turbã clarior & gratior habeatur. Vnde rurſus colligit, peccati reliquias in MARIA fuiſſe. Sed & Sarcerius hoc loco MARIÆ carnalem taxat affectum. Neq; diſſentit Ioannes Agricola,opinionem illorum recenſens,atq; vt videtur,etiam comprobans, qui putant matrem & fratres Domini, ſicut erant homines, humana paſſos,& aucupandæ gloriolæ cauſa acceſsiſſe atq; vocaſſe Ieſum. Tam multa iſti ſine candore, ſine iudicio conglomerãt, ſuis vt ſordibus ſyncheriſimam MARIÆ mentem aſpergant atq; contaminent;velut ſtudioſè cauere & impedire conentur,ne de illius innocentia & eximia ſanctitate, præclarè ſentiamus, nobisq́; & illi in Eccleſia gratulemur. Vincit autẽ hos omnes acerbitate ſolitaq́; petulantia ſua Brentius, qui MARIÆ tam ſe infenſum oſtendit,vt illi atrox & perpetuũ bellum indixiſſe videatur. Conſiderẽtur eius verba, & iudicet Lector quæſo, an quicquam illa candoris ac ſpiritus Euangelici præ ſe ferant. *Eſt,* inquit, *vehementer inhoneſtũ & inciuile,publicè in magna hominum turba concionantem,& in graui argumento verſantem,priuatorum negociorum cauſa interpellare. Non poſſumus igitur de matre & cognatis Ieſu hoc loco aliud ſentire, quàm quòd importuna ſua euocatione leges publicæ honeſtatis violârint. Deinde etſi candidus quiſpiam auditor poſsit hoc factum matris & cognatorum Ieſu interpretari,quòd euocauerint Ieſum magis rudi ſimplicitate,quàm malitia,multa tamen argumenta indicant, & Eccleſiaſtici quidam magni nominis ſcriptores teſtificantur,matrem & cognatos euocaſſe Ieſum arrogantia quâdam & elatione animi.* Et rurſus: *Ambitio peccatum eſt aduersùs ſecundum præceptum Decalogi, & ſi rectè interpreteris, ambitio blaſphemia eſt in nomen Domini Dei noſtri: quippe quod id ſibi ſuæq́; virtuti vſurpare ſolet,quod illi diuino numini & clementiæ tribuẽdum eſt. Mater igitur & cognati Ieſu ambitione ſua tam grauiter peccant, vt etiam palàm per Chriſtum pudeſiant.*

Scholin Lucam ca. 8. In annotationibus 8. ca. Lucæ.

In hom. 78. in Lucam cap. 8.

Quomodò dicta hiſtoria hoc tẽpore depraue tur,& in Mariæ inuidiã detorqueatur à Caluino, Loſsio, Spangenbergio & Agricola.

Præcipuè Brentium hic Mariæ aduerſari,acval de contumelioſum eſſe.

Igitur ſi cenſori Brentio credimus,cùm ſacra Virgo Chriſtum docentem voluit adire,de quo poſtea viderimus,rem valdè inhoneſtam & inciuilem egit, leges honeſtatis publicè violauit,arrogãtiam & elationem animi attulit,in ſecundum Decalogi præceptum ambitione deliquit, & ne à blaſphemiæ quidem peccato fuit immunis, ſed & in nomen Domini ſui blaſphemauit,ſibi demùm ſuæq́; virtuti id, quod erat ſoli diuino numini & Chriſti clementiæ tribuendum,vſurpauit.Hęc tam multa,tam atrocia crimina,quorum vel ſolam commemorationẽ piæ aures exhorreant, vnus homo congerit ac euomit in vulgus,vt præclari,ſcilicet,ac Euangelici doctoris munere perfungatur. Ego verò qui toties Brẽtianam audaciam reprimere & compeſcere cogor, quid huic tantæ inſaniæ vel maledicentiæ primùm reſpondeam,ignoro.Illam furioſè appeti & oppugnari video, quæ cum innocentiſsima Virgo & ſanctiſsima ſummi Dei parens exiſtat,nihil ſanè minus,quàm vt nomen eius reuerendum arroderetur, tantisque ſectariorum conuiciis configeretur,promerebatur. Dari fortaſſè venia poteſt Iudæo, Mahumetano, vel alij palàm impio, cui Euangelij lumen nondum illuxit, ſi Dei ac Domini noſtri matrem non cognoſcat,non amet,non veneretur ac prædicet; vt in Eccleſia pij facere conſueuerunt. Quis verò conuenienter excuſet, aut vlla dignum putet eum venia, qui ſe magiſtrum in Iſraël, & Euangelicæ puriorisq́; doctrinæ vindicem profitetur, tam turpiter ſcribere, tam contumeliosè concionari,vt etiam honeſtis vtcunque matronis, non dicam ſanctis fœminis,MARIAM longè faciat inferiorem? Qui ſi furioſus planè,aut etiam atheus fuiſſet,certè grauiorem in te(ô ſacroſancta mater)contumeliam intorquere vix potuiſſet.

Examinatio & refutatio ſuperioris inuectiuæ,contra Deiparam productæ à Brentio.

Intollerabilem eſſe Brentij maledicentiam ac petulantiam in Deipara proſcindenda.

Quàm malè Brẽtius de matre Domini mereatur, nulla ve venia dignũ videatur.

Nemo

Digitized by Google

Ad Mariam exclamatio, simul & præsentis sæculi deploratio.

Nemo tot sęculis inuentus est tàm audax & impudens, qui te suis dentibus tanquàm immanis, bellua mordendam atque dilacerandam appeteret: nullus qui tanto studio conceptum animi virus in te, benedicta Virgo, effunderet, nullus qui contra te leges iniquiores & acerbiores decerneret, nullus demum, qui summam ac etiam Angelis admirandam puritatẽ, tot sceleribus obiectis inquinare, conspurcare ac penitus obruere conaretur. O nos ter infœlices, in quos nõ modò delirantis huius mundi finis peruenit, sed etiam omnis iniquitas, & cum eadem coniuncta nefanda impietas, nunc demùm mirabiliter exundauit. Sedenim postquam ad contemptum Deiparæ Virginis ventum est, quid aliud consecuturũ speres, nisi vt hinc porrò ad MARIÆ filiũ & reiiciendũ & abnegãdum fiat progressio, quã nũc sanè multis in Europę locis, præsertim per nouos Arianos, Nestorianos, Euthychianos, factã esse cernimꝰ. Igitur & in sanctissima Eucharistia, & in diuina humanaq; natura sua Christus hodie grauissimis modis affligitur, & plurimos sui mystici corporis habet persecutores, irrisores, conculcatores, cũ nihil ferè in Ecclesię sanctionibus, institutis moribus, integrũ inuiolatumq; relinquatur, sed veluti à rabiosis canibus sacra omnia passim mordeãtur, lacerentur ac dissipentur. Tã sedulò ac indefessè procurat Satan, ne quid omninò desit ad atheismũ nobis inducendũ, ad mysteriũ iniquitatis consummandũ, quod ille in suis quidẽ ministris indies magis ac magis operatur. Sed querelis omissis ad rẽ propiùs.

A contemptu sacræ Virginis ad omnem impietatem & atheismum fit hodie progressio.

2. Thes. 2.

Ex qua causa fallátur hic aduersarij.

Qui hoc loco de MARIA tam indignè, vt ostendi, sentiunt, inter quos etiam est Oecolampadius, turpiter illi quidem in eo hallucinantur, quòd sanctissimam Virginẽ exęquent aliis, quos in præsenti historia coniunxit Euangelista. Hi fratres Domini, hoc est, consanguinei vocãtur. Etenim secundùm carnem fratres nullos habuit Christus, vtpotè non solùm primogenitus, sed & vnigenitus matris, quicquid demũ Heluidius calumnietur, à quo sancta & perpetua huius matris virginitas, sicut libro secũdo diximus, ex hoc etiam loco impiè oppugnabatur. Hic verò scripturæ mos est, vt qui eiusdem sunt cognationis, aut sanguinis propinquitate coniuncti (quemadmodùm Abraham & Loth, Iacob & Laban) fratrum quoq; nomine cẽseantur. Sunt qui fratres Domini dictos velint Ioseph filios, velut quos integerrimus MARIÆ sponsus ex alia coniuge sibi procreârit. Sed refellit hunc errorem [a] Hieronymus, eumq; tùm ex deliramentis apocryphorum, tùm ex mulierculæ cuiusdam Escæ figmentis natum esse, Ioseph verò cœlibem & Virginem mansisse testatur, sicut & suprà docuimus. Rectè igitur docet [b] Albinus: Cùm audieritis fratres Domini, MARIÆ cogitate consanguinitatem, non iterum parientis vllam propaginem.] Rectè & [c] Beda fratres Domini sic accipiendos monet, vt nec sint filij beatę semperq; Virginis MARIÆ, nec filij Ioseph ex alia vxore, sed eius potiùs cognati, siue MARIÆ consanguinei.

In caput 7. Ioannis.

Fratres Domini in Euangel. vocantur Christi cognati, non Mariæ filij.

Vide Hieronymum lib. contra Heluidium.

Genes. 14. & 27. Epiph. contra Antidicomarianitas. Oecumen. in 2. c. actus Apost. & in 12. Mat. & li. contra Heluidiũ.

Fratres Domini non pro filiis Ioseph accipi oportere.

b In Ioannẽ lib. 4.

c In eũdem locum.

Iam verò de his Domini fratribus & illud legimus, quòd à fide & doctrina Christi fuerint alieni, & hostes potiùs quàm amici, fortasse vel in Nazareth, vel in Capharnaũ habitantes. In vtráque ciuitate tametsi diu multumq; versatus sit Christus, perpaucos tamen gratos & credulos inuenit, vt satis indicant Euangelistæ. Ioannes hos Domini fratres velut curiosos homines describit, qui Christo autores esse voluerint ad præclara facinora siue miracula perpetranda, sed vt apparet, ob hominũ laudem & gloriam non Christo tantùm, sed & sibi etiam publicè comparandam. Hinc illæ voces: Transi hinc & vade in Iudęã, vt & discipuli tui videant opera tua quę facis. Manifesta te ipsum mundo. Quorum fratrum improbitatem breuiter idem Ioannes indicauit, quando hoc addidit: Neq; enim fratres eius credebant in eum. In quæ verba sic scribit Augustinus: Isti fratres, id est, consanguinei, Christum consanguineum habere potuerunt: credere autem in eum ipsa propinquitate fastidierunt.] Et iterum: Quare in eum non credebant? quia humanam gloriam requirebant.] Et rursus: Intelligite fratres, quo animo illi loquebantur, qui quasi fratrem suum monere videbantur: dabant ei consilium consequendæ gloriæ, veluti sęculariter & terreno affectu monentes, ne esset ignobilis & latitaret.] Igitur sicut confirmat Oecolampadius, hi fratres siue consanguinei Christum ad vanam gloriam instigabãt, vt in loco celeberrimo miracula operaretur, & celebrabilis esset in toto mundo, suum interim magis quàm Christi sectãtes honorem, vt etiam ipsi essent honorifici, eò quòd ex suo genere Propheta tãti nominis prodiissent. Tùm iuxta Brentium iidem non modò non crediderunt, sed etiam Christum deriserunt & fastidierunt.

Fratres Domini cũ Maria venientes in Euãgelio reprehenduntur.

Ioan. 7.

Augustini testimonium de his fratribus Domini.

In Euange. Ioannis tract. 28.

Quid Oecolampadius & Brentius de his fratribus Domini sentiant.

In annotat. Euan. Ioan. cap. 7.

Homel 65. in Euangel. Ioan.

Quæ

Digitized by Google

Aliter de Maria, quàm de Christi fratrib. dictis esse censendum.

Quæ cùm ita se habeant, non solùm imperitè, sed & sceleratè faciunt Nouatores, quòd sacrosanctæ Virgini licenter eos imputent affectus, qui non in alios quàm in cognatos huiusmodi ambitiosos cœco carnis iudicio ductos, imò & incredulos cadunt. Quid verò luci cum tenebris, candori cum nigrore; hoc est, MARIÆ cum istis
Ioan. 7. fratribus commune sit? cùm hanc vbiq; commendet, illos verò damnet Euangelium: & hæc planè spiritualis, intimèque coniuncta Filio, illi verò carnales Christoq; contrarij reperiantur? Ad Christum quærendum simul quidem accedunt, sed certum est

Maria secus ad Christum quã fratres, affecta venit.

in MARIA mentem, fidem, religionem longè aliam (hoc est, synceram perfectamque) fuisse, atq; in illis peruersi sæculi filiis, aut certè quidem exigua fide ac virtute præditis fratribus, quos tamen Virgo tùm sanctissima, tùm sapientissima in hoc sibi fortasse
Luc. 5. comites adiunxit, quòd optaret ac speraret illos mentem & frugem eandem assecuturos, quam ex audita Christi doctrina plærique publicani & flagitiosi peccatores reportauerant, vtpote qui Christo postea fideliter adhæserunt. Nam hoc etiam consilio
Matth. 11. Luc. 7. Ioannes Baptista est vsus, cùm ex Herodiano carcere discipulos duos non solùm legatos audiendos, sed etiam ægros ad Christum magistrum & medicum curandos destinauit.

In Mariam non cadere impuros affectus, qui à Nouatorib. hîc illi tribuuntur.

Nihil igitur habent aduersarij, quo suas inanes fulciant coniecturas, ac mera confirment somnia, dum MARIAM planè carnalem & ambitiosam faciunt, quæ non minùs quàm vanissimi fratres, quos Ioannes vt incredulos apertè perstringit, arrogãtia & elatione animi peccârit. At qui non cadit vel minima suspitio ambitionis in eam Virginem, cuius ingens humilitas diuino testimonio commendatur. Ambitionis, inquam, suspicio in MARIAM non cadit, cùm hoc vitium sit planè diabolicum, quod in Angelis & hominibus vel maximè detestatur Deus, quod omnem animæ sanitatem puritatemque corrumpit, quod familias & ciuitates integras, adeoque imperia & regna florentia dissoluit ac funditus euertit; quod demum ex Angelis dæmones, &
Tobiæ 4. ex hominibus mancipia dæmonum facit. Quare sapiens ille Tobias inter alia mandata, quæ moriturus præscripsit filio, ac velut testamenti loco reliquit, non postremũ hoc posuit: Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initiũ sumpsit omnis perditio. Iam verò quod ad carnis affectus attinet, ab his alienam prorsus fuisse MARIAM docuimus, quæ tãtum profectò in spiritualibus profecerat studiis, vt nunquam non de seipsa modestè sentiret, mundi fastum sperneret, quæ humilia sunt quæreret, veram sitiret iustitiam, solam verò Dei gloriam vbi & quando posset, ex animo procuraret. Tantùm abest, vt illi vnquam in mentem perpetuò mundissimam vetus Euę fermentum veniret, ex ambitione sibi suæque virtuti, nõ dicam humanum aut vulgare aliquid, sed quod soli diuino numini & Christi clementiæ tribuendum erat, vsurpare, sicut blasphemus homo non explicat quidem, sed indicat satis. Peccauit Brentius hæc tam pudenda & nefanda scribendo: non peccauit MARIA tale aliquid vel in omni vita cogitando, sibiq; vendicando. Nulla illi magis, quàm Christi gloria cordi fuit, omnem suam curam & fiduciam in illo vno defixam habuit: nec illi charius, antiquius, suauius quiquã esse potuit, quàm diuini nominis gloriam & cæleste regnum, filij sui conatibus egregiè promoueri atq; amplificari.

Quomodò Maria contra impetus carnis affectus instructa fuerit & armata.

Mariam ab his vitiis liberã esse, quæ illi Brẽtius imputat.

Sed obiicit Brentius, scriptores magni nominis hoc testificari, quòd mater & cognati Domini haud sine arrogantia quadam & animi elatione Christum euocârint. Nos verò sub huius libri finem respondebimus de Patribus, sicubi MARIÆ minùs fauere, vel vitij quicquam in illa ponere videãtur. Ex his præcipuè Chrysostomus
Homil. 45. in Matth. MARIÆ tribuit nonnihil ambitionis, verùm vt ex impetu quodam & feruore dicendi, qui & oratoribus, & concionatoribus nõ est infrequens, multorum iudicio modum excedat. Aut sic ille intelligendus est, Christum cohibuisse in matre affectum, non qui re vera ei inesset, sed quem alij forsitan eidem inesse existimare potuissent. Ad
Par. 3. quæst. 27. artic. 1. quem modum humanissimus Theologorum Scholasticorũ princeps Thomas Aquinas & Chrysostomum ciuiliter excusat, & MARIÆ integritatem sapienter defendit. Vbi nos minùs idcirco laborabimus, quod quidam ex aduersariis, præsertim Caluinus, & ante illum Zuinglius, hîc etiam sanctissimę Virgini contra Brentium patrocinentur. Caluini verba sunt: *Quod Ambrosius & Chrysostomus MARIAM ambitionis insimulant, nihil* inquit, *habet coloris: quòd summa eius pietas & modestia Spiritus testimonio commendetur.*

Quid respondẽdum sit Brẽtio, veterum quorundam sententias pro se adferẽti, vt Mariam culpabilem faciat.

Ex aduersariis quidã pro Maria respondent Brentio & aliis Mariã hîc incusantibus.

Mariæ summa pietas & modestia testimonio Spiritus cõmendatur iuxta Caluinum.

In Harmonia Euangelica.

Ad

Digitized by Google

Ad eundem ferè modum MARIAM tuetur in nuptiis, vt omni ambitionis suspicione liberetur. Sic enim habet: *Chrysostomus eam muliebri affectu sibi & Filio nescio quid fauoris captasse suspicatur. Sed hæc coniectura nihil rationis habet.* Verùm de præsenti loco ita Zuinglius: *Quòd Chrysostomus affectum hic ambitionis aut vanæ gloriæ attribuit MARIÆ, nihil opus fuit.* Nec possum Erasmum Roterodamum omittere, qui nodum eundem ita dissoluit: *Chrysostomus MARIÆ tribuit importunitatem & ambitionem, quâ Dominum euocauit cum fratribus. In alia editione (nam variant codices Chrysostomi) hanc imperiosam importunitatem in fratres potissimùm idem refert, matri parcens.* Subiungit posteà ex Hieronymo, & rectè quidem, quòd hic nuncius Christum insidiosè tentauerit; num ob suorum affectum prædicandi munus intermissurus esset, atque ob id acriùs à Christo fuisse responsum.

In 2. caput Euan. Ioan.

In annotat. circa 12. ca. Matth.

Erasmi iudicium de obiecta Chrysostomi sententia.

Sed ad Caluinum redeo, qui vtinam quod hoc loco dixit, alibi meminisset, nimirùm summam MARIÆ pietatem & modestiam Spiritus sancti testimonio vbique cõmendari. Hoc enim si ita est, nullus dubitandi restat locus, quin MARIA, & fortasis cognati etiam, vt putat Caluinus, nõ ambitione, sed pio studio ad Christum quærendum, eumque compellandum accesserint. Cæterùm hoc minimè concedimus, illis Domini verbis: Quę est mater mea? Virginis carpi importunitatem, vt statim posteà, quum eandem sententiam ex professo tractauerimus, planum faciemus. Ac multò minùs verum est, quod MARIÆ innocenti rursus affingit Caluinus, præposterè illam tentasse, vt cursus doctrinæ Christi abrumperetur. Nihil tale significant verba Euangelistæ, qui narrat solùm, quid Christo de matris & cognatorũ aduentu fuerit renunciatum. Nec est sanè probabile, Virginem tam prudentem, quàm religiosam (si tamẽ illa nuncium ad filium destinauit) rem suam præposterè sic instituisse, vt docentem Dominum vellet interpellare, aut ad cursum doctrinæ abrumpendum vllam illi præbere occasionem. Quis enim credat, eam vel tam importunam, vel tam imprudentem, aut rudem fuisse, vt non cogitaret atq; intelligeret, diuini verbi prædicationem (officium in Ecclesia certè præstantissimum, maximeq; necessarium, & Christo inprimis à Patre demandatum, ac Ecclesiæ pastoribus, quibus væ, nisi Euangelizauerint, inprimis commẽdandum) haudquaquam impediri ac interrumpi, sed modis omnibus prouehi oportere? An Dei verbum præter illam, quisquam studiosiùs audiuit, & maiori cum fructu percepit, eiusq; cursum ad communem salutem hominum promouendam ardentiùs desiderauit, ac demùm pro sua virili magis adiuuit, præsertim Apostolorum ætate, vt alibi mõstrabimus? Ego verò sic arbitror, MARIAM pro sua pietate atq; sapientia Christum docentem per se, vel per alium non interpellasse, sed potiùs accessum ad filium propterea expetiuisse, vt quia præ turba non licebat accedere propiùs, quemadmodùm Lucas meminit, locum ad audiendũ verbum sibi & cognatis opportunum pararet atq; acciperet. Neque multùm est dissimile, quod Hesselius doctus Theologus ad MARIAM excusandam adfert, quum hac vtitur oratione: Non ob hoc eadem Virgo arguenda imprudentię est, quod ad Filium cum in domo prędicaret, foris stans miserit nuncium, qui eum vocaret. Non enim cupiuit eum impedire à prædicatione verbi Dei; sed ei tantummodo significare voluit, quòd, quando ei placeret, siue prædicatione finita, ei loqui cuperet.] Hoc certò constat, nullum Euangelistarum expressisse, an & quomodò & quando ad Christum MARIA miserit: potuit autem internuncius, quisquis ille fuit, à MARIA non iussus, & omninò præter & contra eius mentem, Christum prædicationis tempore interpellare.

In Caluini verbis quædam recipienda, quædam improbãda esse.

In Matth. cap. 12.

Falsũ esse, quod contendit Caluinus. Mariam tentasse, vt cursus doctrinæ Christi abrumperetur.

1. Cor. 9.

Euangelij prædicandi munus permagni esse momẽti, quod Maria promoti potiùs quàm impeditum iri curârit.

Quo consilio Maria videatur sibi ad docentẽ filium aditum quæsiuisse.

Lucæ 8.

Hesselius quomodò Mariam excuset hoc loco.

In explicatione salutationis Angelicæ c. 12.

Quid plura? vt fusè dicta in pauca demùm contraham, de illo qui MARIÆ matris aduentũ Christo nunciauit, sic habendum est, quòd aut sponte animo non bono, sed tentandi gratia Dominum concionantem interpellârit, sicut Hieronymus interpretatur; aut quòd ab ambitiosis Christi cognatis, non à matre subornatus accesserit: aut demum, si à matre missus dicatur, nõ id quidem factum esse ad sacrum docentis Christi officium impediendum, eumq; molestè interpellandum, sed potiùs ad significandum, se quidem præ foribus expectare, ipse verò vt pro suo nutu quid velit, decernat ac iubeat. Atque hæc sufficere putamus tùm ad MARIÆ Virginis tuendam innocentiam, tùm ad improbam aduersariorum calumniam depellendam, qui certè nimiùm inhonestè & inciuiliter faciunt, quum totius honestatis speculum tam grauiter accusant, quòd inhonestè & inciuiliter admodùm egerit, & propter suam importunam euocationem,

Summa superioris disputatiõis, quòd Maria Christũ docentem nõ culpabiliter interpellârit.

Digitized by Google

euocationem, de qua nihil certi demonstrare possunt, leges honestatis publicè violauerit. Quin & ipse Brentius, qui tanto maledicẽdi feruore abreptus, multis hîc criminibus matrem Domini grauat, in eo quidem fit æquior, quum fatetur non modò MARIÆ, sed & Cognatorum factum sic excusari posse, vt magis quâdam simplicitate, quàm malitia Christum euocauerint.

Homel. 78. in Lucam.

Brentius non solùm accusat, sed etiã excusat hîc Virginem.

CAPVT VICESIMVM.

De sensu verborum Christi: Quæ est mater mea? neque idcircò MARIAM à filio negligi, pudefieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminisci.

PLVRA nobis excutienda sunt, quæ ad superiorem historiam spectant, & ab aduersariis perperam accipiuntur. Nam ex propositis Christi verbis (quæ ipsis admodum dura videntur) MARIAM non leuiter peccasse colligunt, quandoquidẽ filij sermone aspero reprehendatur; imò etiam palàm pudefiat, ac propemodum abnegetur, vt certè Brentio libet calumniari. Quid ergo Christus? nuncianti suorum aduentum ita respondit: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? ac deinde manum extendens in discipulos qui circumsedebant, vt ex Marco discimus: Ecce, inquit, mater mea, & fratres mei: Statimq; rationem hanc adiungit: Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Vbi Melanchton Christi verbis hæc assuit: *Cùm tam duriter respondeat interpellantibus de matre & fratribus, satis apparet, magna eum ira tunc flagrasse, cùm illã priorem terribilem concionem habuit, & in ista ira duriùs respondet.* Atque hæc quidem suo nomini haud malè respondens Melanchton.

Summa historiæ de Christo respondẽte nũciãti, suam matrem adesse.

Marci 3.

In cap. 12. Matth.

Scimus, alicubi Christum sic loqui & agere, præsertim cùm negotiantes exturbat de templo, & contumaces refellit aduersarios, vt sancto Dei zelo feruêre, & aliquam indignantis ac irascentis animi commotionem præ se ferre videatur, adeoque declarasse dicatur. Nihil autem attinet, vt præsenti loco iratus respondere, vel, sicut Philippus parùm modestè contendit, magna ira tunc flagrasse, aut prioris excandescentiæ aliquid adhuc retinuisse asseueretur. Cùm enim de grauibus animi perturbationibus hic sermo sit, non decet sanè illas Christo sæpiùs, atq; aliter quàm scriptura diuina exigat, attribuere, partim ne homines hac ratione liberiùs discant irasci, partim vt perfectissimo Magistro suum & exemplum & præceptum constet inuiolatum: Discite, inquit, à me, quia mitis sum & humilis corde. Nec temerè mansuetos[a] extollit, vt inter beatos numeret, hinc etiam[b] ouium nomine toties in Euangelio delectatus, & idem tam seuerè, ne cuiquam irascamur, [c] edixit.

Expensio verborum Philippi flagrantem iram Christo attribuentis.

Ioan. 2. Matth. 21. Marc. 3.

Matth. 11. a Matth. 5. b Matt. 10. 15. & 25. Lucæ 15. Ioan. 10. & 21. c Matth. 5.

Cæterùm, vt redeam ad institutum, nõ est sanè cur suspicetur quisquam, MARIAM commeruisse, cui succẽseat Dominus, & quam publicè pudefaciat, aut seuero sermone castiget. Sic enim verba Christi semper accipienda sunt, vt nullam infirmis pariãt offensionem, nec leuiculam quidem irreuerentiæ adferant suspicionem; quasi vel duriorem, vel iniquiorem se matri semper innocenti præbeat. Rectè igitur ac prudenter admonent Patres, quod Christus hoc loco dicit & facit, ad nullum matris eius vel iniuriam, vel contemptum pertinere. Patrum verò sententias, quum libro tertio Manichæos refelleremus, in medium adduximus, atq; idcirco paucas nunc alias adiungemus. Fuit enim hoc Manichæorum proprium, quòd MARIAM mulierem à Christo dici, & matrem abnegari traderent, vtpote ex qua corpus nullum verè assumpsisset. Quid verò Ambrosius? Ergò hîc, inquit, nõ, vt quidam hæretici tendiculas aucupantur, mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur.] Eũdem Ambrosium Beda sequitur, neque dissentit Anselmus. Sed & Chrysostomus admonet, Christum hoc loco illi respondere, qui de matris & cognatorum aduentu significauerat: neque tamen hoc dicere: Abeas, & dic mulieri huic, quia mater mea non est: cùm de matre sua non

Maria non meruit, vt Christo illi succenseret illamque pudefaceret.

Patrũ testimonia, quòd Christus matrẽ hoc loco non neglexerit aut negarit.

In Lucam lib. 6. ca. 32. In eundem locum Mat. Homel 45. in Matth.

Digitized by Google

verecundaretur, neq; natum se ab illa negaret, cuius tantam habuit curam, vt cùm vel in cruce penderet, amantissimo eam discipulo commẽdaret.] Eadem est Hieronymi sententia. Euthymius planissimè dixit; Matrem ab illo abnegari non potuisse, qui morti suæ vicinus magnam illius curam habuit, quique propter reuerentiam quam erga illam gerebat, aquam conuertit in vinum, ac ei subditus esse dignatus est. Si enim negaturus illam fuisset, aut ob eam pudore afficiendus, nequaquam ab ea natus fuisset.]

Ioan. 19. In 12. cap. Matth. Cap. 23. in Matth. Ioan. 2. Lucæ 2.

Quàm reuerenter Christus habuerit matrem.

Quæ Patrum testimonia non obscurè docent, quâ fide ac reuerentia Christus matrem sit semper prosecutus, vt rectè Chrysostomus dicat, eum non modò matris filium, sed & Dominum & curatorem fuisse. Ac nullum quidem argumentum à Christo edi poterat euidentius, quo summum erga matrem honorem omnibus testificaretur, quàm hoc ipsum, quod [a] Hilarius, [b] Ambrosius & [c] Chrysostomus hîc annotârunt. Nempe in supremo illo & acerbissimo agone, velut omnium & sui etiam oblitus esset, charissimam simul & afflictissimam matrem de alta cruce respexit, amanter compellauit, fideliter commendauit, illiq; custodiendam tradidit discipulo, quem omnium charissimum habuit, vt ad illum amorem ac honorem tunc matri tributum, nihil accedere potuisse videatur. Etenim cùm dilexisset eam, in finem dilexit eam, vt non solùm propter ipsam, finem viuẽdi, verùm & in ipsam, finem penè faceret loquendi: dum velut inter vltima verba testamenti curam matris, cuius debitorem se cognoscebat, charissimo transscribit hæredi, vt Guarricus scitè notauit. Ambrosius habet ad hunc modum: Hoc testimonium filij est de matris integritate, hæc MARIÆ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis consummationis.] Pluris putatur, vt idem alibi docet, quòd victor suppliciorum pietatis officia matri exhibeat, quàm quòd regnum cœleste donabat vitæ æternæ. Nam si religiosum est, quòd latroni donatur venia, multò vberioris pietatis est, quòd à filio matertanto affectu honoratur.] Ac rursus idem Ambrosius hoc Testamentum vocat domesticum, quod condebat Dominus, & signabat Ioannes, dignus tanto testatore testis.] Eodem spectat quod apud Cyprianum legimus, Christum in cruce adeò de matre sollicitum fuisse, vt materno moueretur affectu, & thalamum humanitatis suæ dilecto cubiculario commendaret, ac benedictæ inter mulieres, Apostolicam clientelam sedulò prouideret, obsequiumq; Virginis, virgini discipulo traderet.]

Suum amorem Christus erga matrem in fine vitæ potissimũ declarauit.

Ambrosij & Cypriani testimonia de Christi sollicitudine & amore erga matrem in cruce.

Ioannes dilectus Christi cubicularius, cui benedicta inter mulieres commendatur.

a In 12. ca. Matth. b In cap. 8. Lucæ. c Hom. 45. in Matth. Ioan. 19.

Homel. 45. in Matth.

Sermo. 4. de assumptione Virginis.

Lib. 10. epistol. 82.

Lucæ 23. Li. 10. in eadem epist.

Ser. de passione Christi.

Falluntur ergò, qui hæc Christi verba in MARIÆ detorquent iniuriam; velut Filium suæ matris pudeat, aut eandem publicè pudefaciat, cognatísue aliis, qui tum aderant, respondens exæquet, vel demùm eius importunitatem reprehendat. Agnouit hanc veritatem quoque Zuinglius, quando in hæc verba: (Qui sunt fratres mei, & mater mea?) ita scripsit: *Hoc non loquitur matrem auersans aut dedignans. Nam qui matrem honorare docet, quomodò is matrem suam contemneret?* Viderit ergò Brentius, ne se Manichæorum errore contaminet, quando de Christo audet dicere, quòd non solùm palàm reprehendat ac pudefaciat matrem, verùm etiam penè abneget: id verò literis Euangelicis, & Veterum scriptis, & Christi bonitati haudquaquam est consentaneum. Cæterùm aduersarios in errorem impellit, & illud, quòd non animaduertunt, Christum aliquando nonnullis loqui duriùs, aut eos etiam reprehendere, qui culpa vacare videantur. Quid, quæso, ea increpatione acerbius, quæ Petro facta est: Vade retro me Satana, quum ille animo non malo, & commiserationis motus affectu, priusquam crucis mysterium cognosceret, horrendam Domini ac Magistri sui mortem auditam deprecaretur? Pia erat Marthæ voluntas atq; petitio, vt ad conuiuium Christo & Apostolis instruendum sororem sociam & auxiliatricem obtineret: nihilominus à Domino quodammodò est obiurgata. Ita enim nobis conueniebat, vt aliorum, quibuscum tunc Christus agebat, exemplo disceremus, bonis meliora præferre, & diuina potiùs quàm humana in rebus agendis niti sapientia. Idem verò de MARIA nostra sentire fas est, quæ licet à peccato semper esset immunis, tamen ob quasdam causas postea recitandas, tùm coràm, tùm absens, parùm amicè blandeq; à Christo tractata videri potest.

In cap. 12. Matth.

Matth. 16.

Lucæ 10.

Errant cũ Brentio, de Christo impiè sentiẽtes, quòd matrem suam vel pudefecerit vel abnegârit.

Zuinglij testimonium cõtra Bucerum, cum Manichæis obtrectantem hoc loco Deiparæ.

Ex qua causa hîc erset aduersarij.

Etiá à Christo eos reprehendi, qui vacare culpa videantur.

Sed

Digitized by Google

Sed nec illud MARIÆ quicquam adimit, imò eius honorem magis illustrat, si ritè consideretur, quod Christus pergit asseuerare: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, hic meus frater & soror & mater est. Etenim an propterea suam matrem excludit, eamque Apostolis ac veris Dei cultoribus aliis, quos hîc matris & fratrum nomine dignatur, postponit? Nunquid in matre illam inueniri negat obedientiam, quam in electis Dei voluntatem facientibus tantoperè laudat, vt illos blandiùs ac amabiliùs vix possit appellare? Quis, nisi malè sanus, aut omninò rudis, hæc Christi verba sic interpretetur? Non placet Deo, non probatur à Christo, non beat commendatque hominem carnalis cognatio, quâ præsentes Domini fratres temerè gloriabantur, vt hinc vani homines Dei spiritu vacui, non modò nimiùm sibi placere, sed etiam se aliis anteponere viderentur, Christi, vtpote sui consanguinei, stupenda opera fastuosè iactantes. Alios ergo cognatos & fratres requirit, & sibi adiungit Christus, eosque non sanguinis propinquitate, sed Christianæ obedientiæ metitur officiis, & ex præceptorum Dei obseruatione iubet internosci. Tales ille quærit, & amat, & retinet sibi amicos coniunctissimos, qui Euangelicæ doctrinæ obediendo, ac vera imitatione sibi cohæresçant, etiamsi nulla carnis propinquitate iungantur: adeò ille spiritualem cognationem carnali propinquitati semper anteponit. Verè igitur obedientes, fratrum, sororum; quinetiam matris loco numerat, & consanguineis reliquis omnibus præfert, spirituali illa cognatione gaudens maximè, quæ tùm fide, tùm obseruatione mandatorum Dei declaratur atque perficitur.

Matth. 12.

Mariæ laudem non imminuit, sed illustrat sequẽs Christi dictum: Quicunque fecerit voluntatem Patris &c.

Vana gloriatio cognatorũ Christi ob carnalẽ cognationem, cùm Christo spiritualem requirat.

Nihil autem isthæc MARIÆ dignitati adimunt, sed hoc solùm ostendunt, ne matrem quidem Domini ad tantum fastigium peruenturam fuisse, si in ipsa, sicut in cognatis aliis, nihil præter carnalem propinquitatẽ, quam cum Christo contraxit, fortè consideremus. Sed amplius profectò pij ac sapientes omnes in MARIA considerare solent ac debent, vtpote quòd non modò carne, sed etiam Spiritu Christo coniunctissima, simulq; per diuinorum mandatorum obedientiam Deo subditissima fuerit, ad vnguem obseruans, quæ ab ancilla Domini & obsequentissima & diligentissima poterant desiderari. Proinde cùm Christus suos iuxta carnem cognatos hîc negligit, vereque iustis & obedientibus Dei filiis ac filiabus postponit, MARIAM proculdubiò excipit, & beato illorum cœtui aggregat, qui Patris faciunt voluntatem. Sic enim locum etiam Augustinus interpretatur, nosque docet hoc modo ratiocinari: Si omnis anima pia Dei faciens voluntatem his, quos charitate parturit, donec formetur in eis Christus, mater est, atque hoc nomine honorari potest: quantò magis MARIA omnium Christi membrorum mater habenda est, quæ tam ardenti charitate, vt Christi membrũ fieret, cooperata est? Nec grauabor ex Augustino plura subiicere, quibus præsentem Euangelij locum, vt grauiter, ita luculenter explanat: Extendens Dominus manum in discipulos suos dixit, non pertinere ad cognationem suam, nisi qui facerent voluntatẽ Patris eius. In quo numero profectò etiam ipsam sanctam MARIAM benignus includit. Faciebat enim & illa voluntatem patris eius. Ita optimus magister atque diuinus & maternum nomen, quod ei quasi priuatum proprium q; nunciauerant, quia terrenum erat in comparatione cœlestis propinquitatis, abiecit: & eandem cœlesten propinquitatem in discipulis suis commemorans, quo sibi rursum consortio generis cum cæteris Sanctis Virgo sancta cohæreret, ostendit.] Igitur quod ad MARIAM obscurandam inducunt aduersarij, ad singularem eius laudem refert, ac referendum docet Augustinus, Christiq́ue verbis confirmat, Deiparam non modò corporali, sed & cœlesti propinquitate Christo cohærere, ac proinde inter cæteros, qui Patris voluntatem faciunt, verè, propriè ac excellenter Christi matrem existere. Vbi Augustino Iustinus, insignis & vetus ille Christi Martyr consonat, MARIÆ causam itidem hoc loco defendens, vt doceat, Christum neque hîc, neque alibi quicquam cum matris contumelia protulisse, ac alios qui Dei verbum audiunt & faciunt, eidem nequaquam opposuisse. Non matrem, inquit, honore debito priuat, sed cuiusmodi materni iuris genere beatissima esset Virgo, declarat. Si enim qui audit verbum Dei & custodit, is frater est Dei, & soror, & mater, & vtraque hæc matri eius inerant: nempe eiusce modi materni iuris laude beatificatam oportuit matrem eius. Nam audire & seruare verbum, Dei virtutis est, & animi puri, qui totus in Deum respiciendo sit intentus.

Lib. de sancta virginitate cap. 5. & 6.

Epistol. 31. ad Lætum.

In lib. quæstionum ad responsionem, quæst. 136.

Mariam nõ excludi, sed prorsus includi & adiũgi illorum ordini, qui sunt obediẽtes Deo.

Augustini & Iustini testimoniis, Maria his Christi verbis omninò continetur.

Ad Christi cognationem non pertiner, nisi eã Maria diuinam faciens voluntatem.

Quomodò Iustinus hîc Mariam commendet, ac verè beatam ob virtutẽ ostendat.

Maria in primis Dei verbũ fecit, ideoq; dignior Dei mater facta, iuxta Iustinum.

Digitized by Google

intentus. Et quia non quamlibet è vulgo fœminam Deus delegit, quæ genitrix Christi fieret, sed quæ mulieres omnes virtute anteiret: non abs re eiusmodi virtutis nomine matrem suam beatam deprædicari voluit, per quam virtutem honore eo digna habita est, vt virgo mater fieret.]

Verus vsus ex præsenti loco colligendus ad Mariæ defensionē.

Quare, si sapimus, his aliisque Patrum testimoniis communiti, propositum Christi sermonem sic accipiamus, ne hinc parentes vel negligendi vel contemnendi, filiis vllis præbeatur, occasio néue cum sectariis de matre Domini vlla ex parte perperam sentiamus. Imò verò est, cur ex hoc ipso loco communem piorum de præstanti MARIÆ virtute sententiam stabiliamus; quandoquidem ipsa, non materna propinquitate contēta, Patris qui in cœlis est fecit voluntatem, vt Christo perfectè, sicut diximus, tùm carne tùm spiritu cohæreret. Nec est cur quispiam hoc nouo & insueto loquendi genere offendatur, cùm audit diuinam voluntatem facientes omnes tantopere commendari, vt non modò fratres & sorores, sed etiam matres Christi censeantur atque dicantur. Nam prior appellatio vtrumque sexum, viros ac mulieres, ad Christianam obedientiam præstandam habiles esse, atque diuinitus vocari designat, posterius matris Christi nomen ad eos pertinet, qui Dei verbum prædicando, salutarem fructum Proximis adferunt, aut bonæ vitæ moribus & exemplis alios ad meliorem frugem adducunt. Nam vtriq; Christum, velut in animis hominum, procreant, & quasi matres aliorum spirituales efficiuntur, quorum salutem magna fide zeloque ardenti procurant. Talem se matrē Paulus præbuit, qui totus animarum lucris intentus, Christum in tot hominum milibus generauit, quot ad Christi cognitionem amo remq; perduxit? vt hinc etiam suis Galatis dixerit: Filioli mei quos iterum parturio, donec Christus in vobis formetur. Fœlices profectò matres, quibus cordi est filiorum amor atque successio, vt spiritualiter fœcundæ, in multis etiam Christum parere ac fouere, eosq; tanquam filios ad cœlestem patriam secum inducere satagant. Hinc Anselmus eandem Christi sententiam ita declarat: Qui est frater & soror Iesu credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, qui eum cordi audientis infuderit; & mater eius efficitur, si per eius vocem, amor Dei in mente proximi generatur.]

Quomodò Christus distinguat inter fratres, sorores & matrē, hoc loco.

Galat. 4. 1. Cor. 4.

Generosum est, Christi matrē esse mysticè, vt multos Christi filios parias.

In cap. 12. Matth.

CAPVT VICESIMVM PRIMVM.

De triplici genere Cognatorum Christi, quos omnes MARIA excelluit, carne simul & Spiritu perfecta Domini mater.

QVæ hucusque diximus, ac porrò de MARIA disputaturi sumus, haud paulò luculentiora reddētur, si triplex cognatorum genus, quos Christo tribuunt Euangelistæ, ritè distinxerimus. Habuit enim cognatos secundùm carnem, qui passim fratres Domini, vt diximus, nuncupantur. Habuit & alios spirituali propinquitate sibi coniunctos, nimirùm omnes rectè credentes; quos Apostolus non modò fratres, sed hæredes etiam Dei & cohæredes Christi vocat, inter quos idem Paulus Christum primogenitum facit. Habuit demum alios, partim secundùm carnem, partim secundùm spiritum cognatos, suos nempe maiores, qui illum non modò secundùm carnem, sed & propter veræ fidei virtutem, spirituali cognatione attingebant. Tales in Christi genealogia se offerunt Abraham & sancti Patriarchæ, quibus Regem Dauid aliosque Prophetas & iustos ab eximia virtute laudatos, licet annumerare. Nullam verò sanctarum mulierum in genealogia Saluatoris assumi, sed eas duntaxat, quas Scriptura reprehendit, MARIA solùm excepta, etiā Hieronymus annotauit: nimirum vt qui propter peccatores venerat, de peccatorib⁹ nascens, omnium peccata deleret. Sunt quibus bimembris placeat partitio, vt cognati Domini, aut secundùm carnem, aut secundùm spiritū esse dicantur. Sed nos docendi gratia trimebrē hìc sequimur diuisionem, vt rectiùs intelligatur, qua in classe MARIA locanda sit, quémue locum inter hos Domini cognatos promereatur.

Quidam Christi cognati secū, dùm carnē, alii secundùm spiritū, tertij vtroque modo.

Rom. 8.

Ibidem.

In genealogia Christi sanctæ mulieres, excepta Maria, prætermittuntur.

In c. 1. Mat.

Ac

Digitized by Google

Multũ honoris accedere Virgini matri, quòd præaliis Christo fuit coniunctissima, & primùm iuxta carnem.

Ac primùm si collatio eius fiat cum omnibus, quos Christus carne propinquos habuit, nullam dare vel fingere queas hac vna propinquiorem, ex qua sola immediatè, vt dicunt, Verbum carnem assumpsit, vt diuinam naturam humanæ copularet. Neque solùm hæc Parens de purissimis visceribus carnem & sanguinem Christo largita est, sed etiam genitum sacris suis lactauit vberibus, omnemque maternam curam & fidem illi accuratissimè detulit, digna prorsus quæ non solùm χριστοτόκος, sed etiam θεοτόκος (vel inuitis Nestorianis) publicè decantetur. Rursus verò si spiritualem, quæ aliis cum Christo fuit, cognationem spectemus, quis illi Filio fuit vel erit vnquam coniunctior matre MARIA, quæ in Patris voluntate præstanda tanto reliquis & voluit & potuit & debuit esse perfectior, quanto vberiore donorum copia vas illud suum repleuit & exornauit Spiritus sanctus? Hanc gratiæ præstantiam ac plenitudinem agnouit Gabriel, Elizabetha confirmauit, sed & vniuersa prædicat Ecclesia, primas MARIÆ post Christum tribuens, ac Sanctis eam præponens omnibus, qui secundùm Spiritum regenerati, in sancta obedientia iustitiaque perfecta vnquam emicuerunt. Postremò, si tertium illud genus expendimus, quis ex omnibus Christi progenitoribus eam fœlicitatem consecutus est, obsecro, vt simul carne & spiritu summam cum Christo contraheret affinitatem? Nullum enim coniunctius & arctius vinculum atque fœdus, quàm quod inter Christum & MARIAM intercedit, excogitari potest. Multis quidem & præclaris virtutibus excelluerunt Patres, ex quorum genere Virginis filius & semen mulieris, in quo benedicuntur omnes, prodiit: sed quos omnes longo post se interuallo hæc relinquit mater, quæ amissam & inuenit & attulit gratiam, non tam à suis accipiens Maioribus, quàm illis ipsis conferens veræ nobilitatis insignia, quibus vel in carne, vel in spiritu, illi possunt commendari.

Marię præstantia ob coniunctionem eiusdẽ Christo & corporalem & spiritualem.

Luc. 1.

Genes. 22.

Maria plus nobilitatis cõtulit Maioribus, quã ab illis accepit.

Quocirca si planè vel stupidi, vel maligni censores esse nolimus, ingenuè fatendum est, MARIÆ laudem hic à Christo non violari (vt aduersarij somniant) imò, etiam confirmari, augeri & illustrari. Etenim, sicut ex Augustino comprobatum est, indicat Dominus, MARIAM suam esse matrem non modò secundùm carnem (quod ipsum est donum incomparabile, nulliqúe alteri communicatur (sed & maximè secundùm spiritum, quâ ratione illam nobis, omnibusque credentibus imitandam proponit. Rectè igitur Leo Magnus: Virgo Regia Dauidicæ stirpis, inquit, sacro grauidanda fœtu, diuinam humanamq; prolem priùs, mente concepit quàm corpore.] Cui Rupertus etiam astipulatur, cùm in hæc verba scribit: Generationis Christi vera beatitudo est in eo, quia Verbum ipsum, quod Virgo fidelis secundùm carnem peperit & lactauit, ipsa secundùm fidem priùs, & corde concepit, & ore peperit.] Vt hinc iam intelligat Lector, quomodò Scriptura nobis MARIAM depingat semperque spectandam præbeat, vt bis matrem Christi esse meminerimus, quod priuilegium illi soli competit: cùm sit mater tùm carne, tùm spiritu, quæ simul carnalem & spiritualem generationem tam absolutè coniunxit, vt inter Sanctos omnes nihil illa vel in corpore purius, vel in anima sanctius, vel in iustitia perfectius, vel inter cœlites excellentius reperiatur.

Maria menti priùs quàm corpore Christum concepit.

Maria bis mater Christi considerãda.

Tracta. 10. in Ioannẽ.

Ser. de natali Domini, qui incipit: Saluator.

In libros Regum libr. 3. ca. 14.

Cæterùm de aliis Christi cognatis, aut potiùs progenitoribus, & horum cum MARIA collatione libet ascribere, quod Rupertus ad præsentem Euangelij locum alludens eruditè tradidit: Fœlices, inquit, quorum etsi caro Patres siue generationem Iesu Christi non contingit, anima tamen audiendo & custodiendo verbum Dei mater facta est eiusdem Iesu Christi. Fœlicissimi verò, qui vtróque modo Patres siue parentes sunt tanti filij, quorum nomina sic insigniter enunciantur in Capite libri huius (Euangelij Matthæi scilicet) filij Dauid, filij Abrahæ. Et de genitura quidem carnis, veritas nostra ássertione non indiget, quòd secundùm illam beata Virgo MARIA ipsorum filia sit vel fuerit: de illa verò quâ secundùm fidem, siue obseruatione verbi Dei quælibet anima fit mater eiusdem Iesu Christi, non superfluum est memorare, quomodò illorum filia fuerit. Videlicet habendo fidem, habendo humilitatem, facta est filia Abraham, filia Dauid. Habuit enim fidem, quæ Angelo sibi inaudita cunctis sæculis Euangelizanti, imò Deo, cui Abraham crediderat, loquenti sibi per Angelum, velociter credidit. Habuit humilitatem, quæ audiens & credens sese fieri matrem Domini, ancillam professa est: Ecce inquiens, ancilla Domini, secundùm similitudinem

Testimonium Ruperti, de Christi progenitoribus diuerso modo laudandis.

Li. 1. de gloria & honore filij hominis.

Maria quomodò filia spiritualis suorum fuit progenitorũ ob virtutum imitationem.

Lucæ 8.

Ibidem.

Digitized by Google

tudinem ita dictorum Abraham atque Dauid; quorum quanta fuerit humilitas, ex ipsorum verbis palàm innotescit.] Vult igitur hic eruditus autor, cùm Christus varios non modò cognatos sed & parentes in Scripturis habeat, eos fuisse omnium fœlicissimos, quibus non modò secundùm carnalem, sed & iuxta spiritualem cognationem affinitas atque propinquitas cum ipso Christo contigit: eos enim non modò fratres, sed & parentes Domini posse censeri iuxta hanc Christi regulam: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus fratrer, soror & mater est. Cæterùm quod ad MARIAM spectat, idem Rupertus illam prioribus Patriarchis, Prophetis & Regibus rectè confert, præcipuè verò præstãtissimis illis duobus Heroibus, Abrahæ & Dauidi, quorum illa sit præ cæteris tùm carne tùm spiritu, vera germanaque filia, maximè ob eius singulare studium, quod in illorum Principum fide & humilitate exprimenda præstitit, semperque seruauit.

Genes. 18. 2. Reg. 6. Psal. 130.

Progenitores Christi omniũ laudatissimi atque fœlicissimi.

Matth. 12.

Maria peculiariter Abrahæ & Dauidis filia dicta.

Quid igitur est, quòd aduersarij sic loquantur & scribant, perinde ac si Christus matrem non pluris, ac matronam aliam honestam & piam faciat, sed illis tamen affectibus humanisque vitiis obnoxiam significet, vt frequenti & seria reprehensione atque obiurgatione corrigenda veniat, & in officio sit continenda? Quasi verò qui omnibus tantùm non pessimis, mansuetus comis & benignus esse solebat, qui miseris etiam consolationem præsentem vsque pollicetur & præstat, hic ipse cum matre omnium præstantissima mitissimaq; vel contendere, vel durè & insuauiter agere consueuerit, & vix illam quidem agnoscere, nedum honorare fuerit dignatus. An fortasse putant, MARIAM nobis hactenus vnicè, vel certè maximè commendari, quòd secundùm carnem Christi sit mater, illumque conceperit, genuerit, educârit? Nunquam sanè hac in parte aliud docuimus Catholici, quàm quod ab Augustino scriptum, imò etiam ab Ecclesia traditum accepimus, nimirùm beatiorem esse MARIAM percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi; & sicut fratribus Domini, id est, cognatis eius, qui in eum non crediderunt, nihil profuit carnalis illa cognatio, sic & maternam propinquitatem nihil MARIÆ, nisi fœlicius Christum corde quàm carne gestâsset, profuturam fuisse sentimus. Imò nullam prophetiam, nullam virginitatem, nullam carnis prærogatiuam, nullum corporale donum tanti facimus, vt hinc Deo nos commendari gratosque fieri existimemus, nisi & alia spiritualia & iustificantia dona; vt fides, spes charitasque concurrant. Iam verò inter corporalia Dei dona maximum & præstantissimum est vtique Christi matrem existere, donum quidem gratiæ gratis datæ, vt in scholis appellant, & à gratia gratum faciente separabile, si quidem secundùm se accipiatur, quemadmodùm illud aduersarij accipere consueuerunt. Verùm Theologi, præsertim recentiores, quoties de hoc ipso dono loquuntur, illudque, vti par est, cum Bernardo magnificè prædicant, summisque priuilegiis diuinitus exornatum ostendunt, alia Dei dona spiritualia coniuncta, & in eadem Virgine Deo gratissima semper intelligunt, atq; ab omnibus intelligi volunt. Aliôquin si corporale hoc MARIÆ donum à spirituali disiungatur, nemo prudens dubitat, hoc illi præponderare, & MARIAM fidem Christi percipiendo magis quàm carnem eius concipiendo beatam omnibus esse censendam.

Nõ existimandum esse quòd Christus matrẽ adeò neglexerit durèq; tractauerit, sicut fingũt Nouatores.

Catholici non considerant maternitatẽ Virginis sine donis aliis spiritualibus adiunctis.

De sancta virginitate cap. 3.

Dona corporalia & spiritualia siue iustificantia distinguenda.

Quale donum sit Dei matrem esse.

In sermone de verbis Apocalypsis: Signum magnũ, & Homelia 2. super Missus est.

Alienus igitur à nobis hic error est; vt MARIAM duntaxat secundùm carnem iudicemus atque laudemus, sed sicut Scriptura postulat, bis matrem Domini, vt iam dictum est, statuimus, & veneratione publica dignam esse censemus. Peccant hîc potius aduersarij, seque Iudæis non dissimiles præbent, qui vt homines erant valdè carnales, carnalem in hac matre spectabant, generationem, & spiritualem alteram, quâ Deo maximè commendabatur aliisque prælucebat, neque contemplari, neque admirari, neque imitari dignabantur. At tantò magis Christo laborandum fuit, vt relicta carnali, de spirituali illa generatione atque cognatione sermonem institueret, rudesque Iudæorum animos commonefaceret, neque aliter quàm peritissimum decebat medicum, Verbi sui pharmacum ægrotorum, vigẽtibus morbis prouidè adhiberet. Vnde factum videtur, vt præsentes cognatos negligat, falsamque illorum fiduciam, & stultam de affinitate cõceptam opinionem retundat, spiritualem verò illam commendet cognationem, quam veri Messiæ fides & præceptorum Dei obedientia conciliat, quæque singularem & salutarem cum Christo efficit coniunctionem.

Circa verã considerationẽ dictæ maternitatis non Catholicos, sed aduersarios quasi cũ Iudæis hallucinari.

Cur Christus de spirituali magis quã carnali cognatiõe agat in Euangelio.

Fortasis

Fortassis & hoc artificium summi Magistri fuit, vt de matre neglectiùs loqueretur, sic suorum consanguineorum saluti consulens, qui se perstringi eo ferrent moderatiùs, cùm viderent, ipsam Domini matrem eâdem oratione percelli, sibiq; quodammodò exæquari. Nouerat enim cœlestis medicus grauem & pestilẽtem illorum esse morbum, qui non vulgari remedio indigeret, præsertim cùm illi rebus affixi terrenis, & cæca ambitione prorsus occupati, nihil sublime saperent, nec solùm in Maria sed in ipso quoq; Christo nihil præclari diuiniq; muneris, & quod ad spiritualem cognationem generationemq; filiorum Dei spectaret, suspicere & contemplari didicissent. Proinde cùm Chrysostomus Mariam idcircò laudâsset, quòd peculiarẽ eius curam susceperit Christus, quam in cruce pendẽs charissimo discipulo cõmendauit, de præsenti quidem historia hæc statim adiecit. Nunc verò non tantum honoris matri conferre videtur, quantum in cruce pendens nempè contulit, quoniam fratrum qui nudum hominem illum censebant, inanem ambitionem eiicere studebat.]

Alia ratio, cur Christus de matre neglectiùs loqui videatur.

Hom. 45. in Matthæum.

Postremò in hac historia insigne latet mysterium, quo partim increduli Iudæi ab Euãgelico negotio reiiciendi, quantúmuis nobilitate generis, parentũ meritis & Dei promissionibus fiderent, partim gentes fideliter audituræ Euangelium, & ad Christi regnum vocandæ præfigurantur. Cui mysterio pulchrè respõdet, quòd Christus matri simul & fratribus ex Iudaismo natis se durum exhibet, ac illos gratia sua velut indignos auersatur. Vnde dixit Hilarius: In matre Dñi ac fratribus Synagoga & Israëlitæ præfigurantur, ingressũ eius atque aditu abstinentes.] Tertullianus in hunc modum: Figura est Synagogæ in matre adiuncta, & Iudæorum in fratribus incredulis. Foris erat in illis Israël, discipuli autem noui intus audientes, & credentes & cohærentes Christo, Ecclesiam delineabant, quam potiorem matrem & digniorem fraternitatem, recusato carnali genere, nuncupat.] Eandem interpretandi ratione sequitur Gregorius Magnus: Mater Domini, inquit, cùm quasi non agnoscitur, foris stare perhibetur: quia videlicet Synagoga idcircò ab Autore suo nõ recognoscitur, quia legis obseruationes tenẽs, spiritualem intellectum perdit, & sese ad custodiam literæ foris fixit.] Nec multò aliter locum explicat [a] Ambrosius, [b] Hieronymo etiam suffragante, vt reliquos iam antè citatos prætereamus.

Canon. 12. in Matth.

Li. de carne Christi.

Hom. 3. in Euangel.

a In cap. 8. Lucæ.
b In 12. ca. Matth.

Christus dictis & factis adumbrat, quod in Synagoga futurũ erat, vt illa deserta ad gentes ipse migraret.

Testimonia Veterum de sensu huius historiæ mystico.

[c] Chrysostomus aliud quoq; mysterium in hac historia deprehendit, quasi Christus idcircò cum matre simul & fratribus seueriùs agat, vt hoc exemplo castiget errorem vulgo nimis vsitatum, qui amicitiam ac propinquitatem nõ imitatione studioq; virtutis æstimat, sed sola carnis & sanguinis coniunctione metitur. Sic enim Chrysostomus loquitur: Probat Dominus, nec matrem, nec fratres suos, nec quoscunq; alios sua fretos necessitudine, virtutem negligere oportere. Nam si nullam mater etiam, in quantum mater, vtilitatem consequitur, nisi virtutem colat, multò minùs alij necessitudine saluabuntur. Vna enim sola & vera & communis nobilitas atq; necessitudo cum Christo est, vt voluntatẽ Dei facias: hic propinquitatis modus multò melior illo est ac vberior. Quæ omnia probè tenentes, nec de filiorum gestis gloriemur, nisi virtutes eorum imitemur: nec de parentum nobilitate quicquam nobis arrogemus, nisi probam eorum vitã sequamur. Potest quippè etiam quæ non genuit mater esse, & quę genuit eodem modo non esse. Idcircò alibi cùm mulier quædã dixisset: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti, nõ respondit: Nullus me portauit venter, nec, nulla ipse vbera suxi; sed, Beati qui faciunt volũtatem Patris mei. Vides quemadmodùm nullibi coniunctionem hanc naturę hominum, negat, sed addit semper quæ à virtutibus est.] Euthymius vno veluti verbo rem explicans dixit: Si nec Dei matri genuisse illum profuisset, nisi virtutem secuta fuisset, cui alteri proderit, Viri sancti esse cognatum, si virtutem non habeat? O admirandam virtutem, quæ ad se accedentes ad tantum extollit honorẽ, vt ipsos Christi faciat esse cognatos.] Ab hac interpretatione non multùm discedit Augustinus qui hoc toto Euangelij loco Christum ait, genus nostrũ spirituale, cognitioni carnali præponere, nec beatos inde esse animos, si Iustis & Sanctis carnis propinquitate iungantur, sed si eorũ doctrinæ ac moribus obediendo atq; imitando cohæreant. Atq; vt rem summatim exponat: Docebat Dominus, inquit, exemplo suo negandos esse terrenos Parentes propter Deum.] Quæ omnia non obscurè commonstrant, vehementer eos errare, qui quod Christus de matre hoc loco

c Hom. 45. in Matt.

Quomodò Christus vulgarem errorẽ corrigat, quo carnalis cognatio spirituali antecenitur.

Chrysostomi, Euthymij, et Augustini testimonia.

Dei voluntatẽ facere, verã nobilitatem, atq; eã Christo coniunctionem affert.

Hom. 45. in Matth.

Lucæ 11.

In 12. cap. Matth.

De sancta Virgin. c. 3.

De fide cõtra Manich. cap. 25.

Epilogus huius Capitis.

Digitized by Google

dicit, in illius iniuriam audent detorquere, velut ab optimo humanissimoque Filio mater tam sancta fœdè negligatur atq; contemnatur? Etenim singulari consilio prudentiaq; factum est, vt ad profectum aliorum Christus matri verbotenus nō parceret, sed eodem quasi loco & numero matrē, quo fratres haberet, pro aliorum nempè qui aderant captu, qui nihil in MARIA sublime, sed solam carnis cum Christo coniunctionem propinquitatemq; spectabant. Verùm hac ipsa de re, ac mystico sensu si quis plura desideret, sequenti Capite tractabimus.

CAPVT VICESIMVMSECVNDVM.

Quas ob causas Christus in Euangelio Mariam parcè laudet, ac duriùs etiã verbis alloqui videatur: hoc eius exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

ETSI multa hucusq; produximus, quæ inter Christum & MARIAM dissidium nullum, multam verò consensionem & singularem coniunctionem fuisse declarant, tamen non abs re fore putamus, si ad veritatem comprobandam, quæ nonnullis Euangelij locis rectè intelligendis est necessaria, hoc loco plura subiiciamus. Primùm si personam Christi rectè contemplemur; apud cordatos omnes, illud certò constat, summam & æternam illam sapientiam prouidè ac prudenter dixisse & fecisse omnia, & ad nostrum etiam retulisse profectum, etiamsi complures arcana illius consilia, & agendi rationes omnes mirari potiùs quàm perscrutari & assequi aut effari possint. Est & illud extra controuersiam, Christum, cùm puer esset ac adolescens, Parentum rationem & curam habuisse maximam, illisq; subditum fuisse ac obedientem non in vno atq; altero ministerij genere, sed vbicunq; suam illis operam dare posset, vt nihil in eo desiderare liceret, quod probum & obsequentem Filium erga suos parentes facere par sit. Quarè Basilius Magnus de hoc puero dicere non veretur: Primæua quidem ætate parentibus subditus, quémuis corporalē laborem mansuetè & laboriosè cum illis tulit. Cùm enim homines essent iusti quidem ac pij, pauperes tamē ac rerum necessariarum haudquaquàm abundantes, cuius rei testimonium dat præsæpe, verisimile est assiduò corporalium laborum exercitio victum sibi necessarium vnà comparasse. IESVS autem istis, vt Scriptura, inquit, subditus, obedientiam suam omnem etiam his præstitit, vt simul cum illis laboraret.] In eundem sensum Brigitta scribit, quum reuelationes sibi diuinitus factas aperit, Christum nempè puerum & adolescentem, atq; ad grandiorem ætatem progredientem, sacris precationibus diuinóque cultui valdè deditum & intentum, suis parentibus subditum ac obedientem, quibuscum subinde Hierosolymam cōcedens solennes ferias celebrârit, ne à labore quidem manuum abstinuisse, & vtriusq; parētis dicto è vestigio semper paruisse. Nec temerè factum apparet, quòd Christus à Nazarenis faber apud Marcum dicatur, ob fabrilem videlicet operam, quam cum Ioseph fabro communem habuisse videtur, vt sibi suisq; parentibus, quos pauperes elegit, quotidianum victum mechanico opificio quæritaret. Ac Hieronymus quidem clarissimè scripsit: Dominus Iesus Christus subiectus erat Parentibus suis, venerabatur matrem, cuius ipse erat pater. Vnde & in cruce pendens commendat parentem discipulo, quam nunquam ante crucem dimiserat.] Quicquid ergo ad exactam obedientiam plenamq; reuerentiam parentibus exhibendam, eorumq; necessitatem subleuandam attinet, & Ioseph & MARIAE Christus abundè præstitit, ac tanto quidem MARIAE libentiùs, quantò huic plusquàm Iosepho debuit, ex sola nimirùm Virgine procreatus. Proinde nec rationi, nec Scripturis cōsentaneum videri potest, quòd Christus, vt sæpè dictū est, honori materno quicquam detraxerit, aut in illa colenda & obseruanda vlli filiorum cesserit, quin potiùs vt præclarum ac perpetuum omni iuuentuti ad honorandos parentes præberet exemplum, Ioseph & Marię voluntati se maximè diligētissimeq; accōmodauit, ac, sicut decebat, per omnem occasionem matris honorem defendit promouitq; potiùs quàm labefactauit.

Christum nihil temerè dixisse & egisse.

Christum puerum verè subditum fuisse parentibus, illisq; morigerum Filium.

Lucæ 2.

Lib. de cōstitut. Monach. ca. 5.

Christus ad obedientiam suā parentibus declarādam laborem manualem non recusauit, Basilio teste.

Lucæ 2.

Lib. 6. reuelationum, cap. 58.

Christus faber & fabri Filius dictus.

In epist. de vitando suspecto contubernio.

Christ⁹ in matre colenda & obseruāda nulli filiorum cessit.

Iam

Digitized by Google

Iam verò si MARIAE personam consideramus, est id quidem sapientibus in cõfesso, piam hanc fidelemq́; matrem sic erga filium sese gessisse, vt matetno iure & officio, quòd in Christum non repugnantem habebat, nunquam abuteretur, ideoq́; tali Filio nihil aut imperiosè mandaret, aut æquo grauius imponeret. Etsi enim illum suum esse cognoscebat Filium, tamen non ignorabat suum quoq; esse Creatorem, vt Simon Metaphrastes affirmat. Vnde cum eodem, quẽ non modò Filium habebat, sed & Deum colebat, simul amanter & reuerenter admodùm versata est, sicut viuida in Christum fides, quam à Gabriele ipsa semel fuit edocta, & in suo semper pectore conseruauit, omninò postulabat. Quis ergo dubitet, MARIAM fide gratiaq́; plenam, perfectæ matris officium in Christo tùm educando, tùm gubernando diligenter obiuisse, neque vnquam maternis affectibus tantùm indulsisse, vt eius præstantiæ, nobilitatis, sapientiæ, potestatis, virtutis ac majestatis obliuiscereturquam in Christo non solùm Viro, sed etiam infante, puero & adolescente, prorsus decebat vbiq; locorum suspicere atque venerari? Ac rectè quidem Dionysius Rickelius illud, vt probabile constitui postulat, MARIAE & filij, triginta illis annis suauissimum fuisse conuictum, tantoque maiorem & ardentiorem matris erga Filium amorem, tàm naturalẽ quàm spiritualem viguisse, quantò illa clariorem eiusdem adorandi Filij cognitionem haberet; quę cùm valdè studiosa & docilis esset, etiam à sapientissima Filio arcana multa interrogârit atque didicerit; quum nihil dubitaret, omnes sapientiæ & scientiæ thesauros in hoc suo Filio absconditos esse.

Ora. de Vita & obdormitione B. Virginis.

Li. 1. de laudibus Virg. cap. 3.

Coloss. 2.

Quòd Maria iure officioq́; materno erga Filiũ non sit abusa.

Maria reuerenter admodùm erga Filium sese gessit, quẽ perfectè cognoscebat.

Qualis inter Mariam & Filium conuictus fuerit annis triginta.

Quæ cùm ita sint, vt neminem pium arbitror negaturum, mirum profectò videri potest, quid demùm in causa sit, quòd Christus in Euangelio, de matre sacrosancta omniq́ue laude digna & de se optimè merita, tam parcè ac tectè loquatur? deinde cur non solùm à matris laudibus abstineat, verùm etiam illam asperè magis quàm blandè compellet, vt etiam increpare videatur? Ad primam quæstionem respondemus, haudquaquàm conuenisse, vt Christus Dominus, qui ad Iudæos sibi suæq́ue doctrinæ cõciliandos missus fuerat & omnis modestiæ prudentiæq́; magister esse debebat, matrem suam & præclaras eius dotes publicè commendaret. Etenim ingrata, suspecta & infrugifera Iudæis fuisset omnis eiusmodi laudatio, & vel mẽdacij, vel arrogantiæ vitio fortè tributa ab his, qui ad calumniandũ aliôquin erant suaptè sponte procliues, & Christum libenter vanitatis insimulabant. Ferre illi homines non poterant, sed obstinatè spernebant Dominum concionantem, adeóque factis, verum se esse Messiam, & vnius cum Deo Patre naturæ Filium, clarissimè demonstrantem. Quam ergò fidem & rudes & efferati homines illius testimonio præbuissent, si totius humilitatis Magister Christus, quum in terris supereesset, vel per se, vel per alios, MARIAE virtutes prædicâsset, illámque mulieribus & iustis aliis, prætulisset? aut se Virginis Filium proclamâsset? Hinc sanè illi non meliores, sed prorsus deteriores effecti, magis ab Euangelica prædicatione abhorruissent, & perceptæ veritati vel maximè repugnâssent.

Propositio quæstionum deinde tractandarum.

Cur Christus matrem parcè laudet in Euangelio.

Matth. 11. Ioan. 7. 8. & 10.

Iudæi non boni consuluissent, matrem Mariã à Filio prædicari.

Accedit, quòd ratio temporis non ferebat, MARIAE laudes, variáque prærogatiuas ante Christum in cœlos assumptum efferri, & ne orbi quidem credibile videri tum potuisset, si Mariæ tribuisset Christus gratię plenitudinẽ, virtutis altissimi obumbrationẽ, Verbi cõceptionem; quod illa insuper sine grauamine grauida, sine dolore puerpera, inuiolata pariter & fœcunda fuisset, quas prerogatiuas (vt alias omittã) Mariæ Bernardus assignat. Quocircà diuinæ sapientiæ non fortiter modò, sed & suauiter omnia disponenti visum est, sicut & alibi meminimus, vt paulatim sacri Euangelij mysteria innotescerent, & quæ præcipua essent Christianæ fidei fundamenta, primùm iacerentur, firmiterque stabilirentur. Multa igitur Euangelicæ doctrinæ sunt Capita & membra iam antè quidem à Prophetis vtcunq́; delineata, à Christo aũt expressiùs tradita, sed post Domini glorificationem & sancti Spiritus missionem primùm patefacta, recepta probataque publicè. Ac idcircò hæreses oriri sæpè permittit Deus, vt de quibus fidei rebus non satis anteà conueniebat, quod adhuc lateret potiùs, quàm pateret veritas, de his posterior ætas diligentiùs quærat ac statuat Duce Spiritu sancto, qui secundùm Christi promissionem non modò manet in Ecclesia, sed fidus quoq; magister, docet omnibus ætatibus omnẽ veritatem. Vnde illud etiam perspici potest,

Ratio temporis vetuit, Mariæ laudes à Christo celebrari.

Super Salue Regina sermo 2. Sapient. 8.

Cur hæreses irrepere permittat sæpè Deus.

Ioan. 14. & 16.

Digitized by Google

De Maria confitenda plura quã ſcripta extant, vel ab initio ſunt tradita.

poteſt, graui eos errore teneri, qui hac tempeſtate de Maria eiusq; dignitate tam multa inficiantur, quæ vel in ſcripturis prætermiſſa, vel tempore Apoſtolorum non ſtatim tradita, ſed poſterioribus ſæculis vt certa, primùm à Deo reuelata, & ab Eccleſia nobis tandem commendata fuerunt. Qua de re aliàs plura.

Chriſtus pro ſua ſapiẽtia exteros potiꝰ quã matrẽ propriã laudat.

Adhæc Chriſti ornat ſapientiam, quod is de [a] Ioanne Baptiſta, [b] Petro, [c] Nathanaële, [d] Cẽturione prædicãdis, deq; [e] Magdalena commendanda maiorem, quàm de parente ſua laudãda curam in Euangelio gerit. Hoc enim exemplo Apoſtolos, ac eorum in miniſterio Euãgelico ſucceſſores egregiè docet, à cognationis affectu, à parẽtum deſiderio, omniq; ſpecie mali, præſertim ſi ad Eccleſiaſticam dignitatem veniendum, ſedulò abſtinere; vtq; in Euãgelico miniſterio verſantes, ſuum munus integrum ac incorruptum tueantur, & diuina potiùs quàm humana curent, neq; tanti parentes & amicos faciant, vt eorũm gratia & ſollicitudine, qui (vt nequid grauiùs dicam) precioſi ſaltem plærunq; fures ſunt temporis, à ſacris ſtudiis ſe auocari patiantur. Hinc Dominus venientes ad ſe cognatos, licet diſcipulos, Iacobum & Ioannem, eorumq; matrem quamuis rogantem & adorãtem, tam aſperè arguit, nedum eorum votis annuit. Neſcitis, inquit, quid petatis: non eſt meum dare vobis. Suum quippè regnum, quod non eſt de hoc mundo, nequaquàm carne, ſanguine, affinitate, ſed gratia & merito vult comparari: & ſpiritualis regni ſeu Eccleſiæ gubernacula non tam conſanguineis & amicis, quàm probatis & dignis committi poſtulat.

Quomodò Chriſtus hoc doceat exẽplo Doctores et Paſtores.

a Matt. 11.
b Matt. 16.
c Ioan. 1.
d Luc. 7.
e Luc. 7. & 10.
Matth. 26.
Matth. 20.
Ioan. 19.

Chriſtus matri duriùs ſæpè loqui videtur in Euangelio.

Nunc quæſtionem alteram, eamq; difficiliorem excutiamus; cur Chriſtus nempè non ſolùm à matris laudibus abſtineat, ſed verbis etiam aſperioribus illam aggredi, dureq; tractare videatur. Fingamus enim ſic eſſe, quemadmodùm aduerſarij poſtulãt, vt quod matri loquitur Chriſtus, cum ſeueritate & aſperitate quâdam coniungatur. Sonet inſuauiter quod in Cana Galileæ dicit: Quid mihi & tibi eſt mulier? quando ne matris quidem nomine MARIAM dignatur. Acerbitatem quãdam prę ſe ferat, quod de matris aduentu nuncianti reſpondit: Quæ eſt mater mea? vbi vix matrem ſuam agnoſcere, aut piis certè aliis exæquare videtur. Tum increpantis potiùs quàm blandientis illa in templo eſt oratio: Quid eſt quòd me quærebatis? An neſciebatis: vt cætera prætermittam. Et cùm audiſſet mulierculam, quę fœlicem matris MARIAE ſortem prædicauerat, quid illi reſponderit, non eſt ignotum, ſequentiq; Capite repetetur. Demùm in ſupremo crucis ſupplicio conſtitutus, vidit quidem & compellauit matrem aſtantem, ſed mulierem, non matrem voluit appellare. Nec veretur dicere Cyprianus, quòd Chriſtus cùm Euangelizaret, ac mater illi loqui vellet, non modò negauerit illi colloquium, ſed etiam verbi auditores ſpiritu pauperes prætulerit matri. Nec ſit difficilè plura id genus Patrum teſtimonia coaceruare, quibus probemus, Chriſtum cum matre parùm leniter egiſſe, imò illam increpaſſe, & aliis non prætuliſſe. Quid igitur? an idcircò Mariæ honos & gloria periclitatur, quòd à Filio parcè admodùm modiceq; laudetur, aut verbis etiam auſteris, ac velut increpatoriis excipiatur? ſicut noſtri quidem aduerſarij nimiùm credunt ac docent inſolenter.

Ioan. 2.
Matth. 12.
Lucæ 2.
Lucæ 11.
Ioan. 19.

Etiam Patrum teſtimonio Maria nonnihil aſperè à Chriſto tractata eſt.

Ser. de paſſione Chriſti.

Prima cauſa de cõſilio Chriſti matrem duriùs alloquentis.

Verumenimuerò ne Lectorem diutius remoremur, quòd Chriſtus matrem dilectiſsimam ſimul & ſanctiſsimam non blandè mulcere, ſed durè potiùs in Euangelio compellare videtur, variæ & graues adferri cauſæ poſſunt. Primùm Meſsiæ officium, quo nihil ſanctiùs, id exigebat, vt legem ipſe non ſolueret, ſed adimpleret. In lege autẽ dictum ac promiſſum erat, futurum illum ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui ſine Patre, ſine matre, ſine genealogia in hoc mũdo vixit, cùm nullam quidem de his mentionem fecerit diuina ſcriptura. Acceſsit Chriſtus, verus haud dubiè ac æternus ille ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui, vt vmbrę ſatisfaceret, ac Veterem figuram re ipſa compleret, ſecundùm naturam diuinam vt Patris vnigenitus, omni cognatione caruit, & quatenus homo ex Virgine natus, à patre mortali nihil accepit, talemque in terris ſeſe geſsit, vt ne matrem quidem Mariam, nec regiam genealogiã, neq; cognatos ſuos agnoſcere videretur. Quæ, inquit, mater mea, & qui fratres ſiue cognati mei?

Pſalm. 109. Hebr. 6.

Melchiſedech cur dictus ſine patre, matre & genealogia.

Chriſtus quomodò ſe verum ſacerdotẽ Melchiſedech in ipſo ortu declarãrit.

Quoniam verò idem Iſraëlita & ſemen Abrahæ fuit, vt ad ſecundam cauſam progrediar, à circunciſionis lege non debuit alienus eſſe, ſed veram perfectamque illam præſtare

Secunda cauſa ob ſpiritualẽ circumciſionem.

Geneſ. 17. Leuit. 12.

Digitized by Google

præstare simul & docere circumcisionem, quæ gladio spirituali omnes carnis rescindit affectus, quæq; filium à patre & matre separat, nec vlli parcit parentum amori, neq; legem propinquitatis reueretur. Pulchrè igitur Christus, qui venit vt gladium in terras mitteret, quo nexus omnes humanæ amicitię & necessitudinis, si pietati officiant, amputantur, gladium & ipse arripit, adeoq; in sua quasi viscera, vt antiquus dixit Autor, conuertit, dum nec matri sanguine sibi coniunctissimæ charissimæque parcit, quandoquidem illam velut alienam quasi auersatur. Quæ est, inquit, mater mea? Et rursus: Quid mihi & tibi est mulier? An non crudele fuit, si rem humana ratione perpendamus, matrem, ac talem matrem peregrè venientem, præ foribus expectantem, colloqui cupientem repudiare, vel certè non admittere velle; eandem aliis licet infimis, viliſsimis, alienigenis exæquare? Verùm de hoc sensu plura postmodùm.

Luc. 12. — Christus gladiũ in sua quasi viscera conuertit, iuxta sensum spiritualem.

In lib. de vera circumcisione inter opera Hieron.

Matt. 12. Ioan. 2.

Rursum ac tertiò hîc videmus mirabiliter impleri, quod ad secũdum Adam pertinet vaticinium, sic à primo Adam expressum: Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhęrebit vxori suę. Reliquit planè Christus Patrem, quoniã qui in forma Dei erat, forma serui assumpta, seipsum exinaniuit, adeoq; sese ad mortem vsq; crucis humiliauit. Reliquit matrem quoq;, dum Euangelico muneri totus intentus, omnẽ eius curam abiecit, vt ne ferret quidem se docentem ab illa interpellari, vel in nuptiis de præsente vini penuria verbo vnico admoneri. Relictis verò parentibus vxori cõstanter adhæsit, nimirùm Ecclesiæ, quam sibi copulaturus, tanquam sponsus processit de thalamo suo, quam & carne sanguineque suo, nedum matre, chariorem habuit, pro qua demùm in acerbissimam mortem seipsum volens tradidit, ne aliquid omninò maioris facere ac impensiùs diligere videretur.

Genes. 1. Philip. 2. — Tertia causa, quæ secundum Adam primo re spondere declarat.

Quomodò Christus Patrẽ & Matrem reliquerit.

Christus adhæret Ecclesiæ vxori, relictis parentibus.

Psal. 18. Ephes. 5.

Quartò, haud sine certa cõsolatione hinc discimus, & præsertim afflicti admonemur, communem piorum omnium eam esse sortem, vt cum Maria Domini matre, nõ nisi egregiè primùm probati atq; delecti, ad summa & æterna illa bona perueniant. Certè si Bernardo credimus, Marię magnificentia super cœlos eleuata, ipsaq; in regali solio supra omnes cœlestium regionum exaltata est, & quãtum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videtur immersa: nec est apud cœlites quicq̃ secundùm Christũ illa sublimius, augustius, fœlicius, venerabilius. Sed interim libet Christo, priusq̃ matrem exaltet, aliisq; prę ferat, tentando, probare, probãdo quasi deprimere, ac singularem eius patientiã exercitare. An igitur illa nõ suo quodã iure dicat? Bonũ mihi quia humiliâsti me: Meliora sunt vulnera diligẽtis, quàm oscula odio habentis: Deposuit potẽtes de sede & exaltauit humiles? Non enim fallacis mũdi morem & ingenium sequitur Christus, vt primùm suis blanda proponat, & amaro tandem fine speciosa promissa concludat; sed quos euehere & coronare decreuit, hos priùs ad crucẽ vocat, & per angustum tramitem & spineta ducit, suęq; passionis priusquàm resurrectionis & gloriæ, socios atq; participes facit. Ac semper hoc Dei propriũ fuit, vt sicuti Scriptura[a] loquitur, mortificet ac viuificet, deducat ad inferos & reducat. Neq; solùm ille vult, sed nobis etiam expedit maximè, vt non nisi ab humilitate ad gloriam, à luctu ad gaudium, à morte ad vitam (hæc enim regia via est) perueniamus; atque ita imagini filij Dei conformes efficiamur.

Quarta causa ex cõmuni probatione & tribulatione iustorum desumpta.

Ser. de verbis Apocal. Signũ mag. & serm. 1. de Assump. Virginis.

Psal. 118. Prouer. 27. Lucæ 1.

Christus aliter suos amicos quàm mundus tractare cõsueuit.

Matth. 7. Roman. 8. 2. Tim. 2. a 1. Reg. 2.

Vult Deꝰ, et nobis expedit ab humilib. & aduersis ad alta & prospera progressum fieri.

Roman. 8.

Postremò sic verba Domini accipienda sunt, vt scopus & animus loquentis non contra MARIAE personam, sed in alios potiùs dirigatur. Nobis enim seruiebat, nos respiciebat atq; docebat Christus, cùm ita se durum matri præstaret, nihilque minùs quàm ei indulgere ac adblandiri vellet. Hinc enim, vt diximus, parentum plurimorũ deprauati corriguntur affectus. Hinc filij aduersùs parentes, fratres cõtra fratres impios, piè crudeles esse monentur, vt illis ex animo etiã puellus dicat: Nescio vos, ignoro vos. Hinc senes & iuuenes excitantur, vt cogitent, diuino cultui, veræque pietatis officio nihil anteponere, omniaq; salutis æternæ negotio posthabere oportere. Hinc perfectioris vitę studiosi, qui à mũdi negotiis abstinent, ac diuino cultui se dedicârũt, parentum & propinquorum curam omnem discunt abiicere, & vel amicissimos homines, qui religioso ipsorum instituto obesse magis quàm prodesse possunt, vigente vincenteq; spiritu, absq; parricidio, vt Euangelium loquitur, odisse & perdere admonentur. Nimis enim verum est frequenter illud, quod dixit Hieronymus: Grandis in parentes pietas, impietas in Deum est.]

Quinta causa informatoria, vt Christus per matrẽ alios adhortetur, & instruat, vt sibi à carnis affectibus caueant.

Deuter. 33.

Matth. 10. Lucæ 9. Ioan. 12. In epist. ad Paulam.

Hinc

Digitized by Google

Quales Ecclesiæ Prælatos, & Doctores exemplo Christi esse deceat.

Hinc demùm qui Apostolorum, imò & Christi vices in Ecclesia gerunt, siue Doctores sint, siue Pastores, pulchrè informantur, vt carnem & sanguinem non respiciant, ne vllus humanitatis sensus aut propinquitatis affectus in illis, Ecclesiasticę functionis aut pastoralis officij constantiam labefactet. Vix enim dici potest, quàm sit altè nobis infixus, & quàm multis, aliôquin cordatis & doctis, imponat spiritus, qui sub specie honestæ amicitiæ & cognationis arrepit, & tanquam toxicum melle illitum inficit, eneruat, frangit animos, priusquàm ferè sentiatur: nonnunquam & sacrum ministerium, adeoque totum ordinem supra modum obscurat, dedecorat, infamat. Eoque laudabilior olim Moyses extitit, adeò ab hoc tenaci & fallaci visco, id est, carnis & sanguinis affectu alienus, vt nec propriis quidem filiis eum honoris gradum, quo ipse alios omnes anteiuerat, post se deferendum, sed seruo Iosue potiùs tradendum putaret. Id quod Origenes quoque notauit. Proinde nouus Legislator matri esse blandus non debuit, præsertim qui discipulos, eorumque successores, vt Euangelico muneri rectiùs inseruirent, tales esse cupiebat, qui mundo mortui, Deo autem & diuinis duntaxat intenti, sęcularibus negotiis atque curis omnibus renunciarent, parentes odio persequerentur, domesticis valedicerent, & ne Parenti quidem mortuo pium quamuis sepulturæ officium exhiberent.

Moyses sibi successorẽ deligit non filium, sed Iosue seruum. Deut. 34.

Hom. 23. in lib. Numeri

Matth. 8.

Quid multis? Si Christus in templo & concionandi munere constitutus, matrem interuenientem non admittit, ne diuina humanis, & spiritualia terrenis postponere videatur, quid nobis, obsecro, si sapimus, tàm coniunctum, tàm charum ac pretiosum esse potest, quod Dei gratia & salutis studio non contemnamus atque abiiciamus? Valeat mater, quæ à Dei cultu auocat; eruatur oculus, qui adfert offendiculum: amputetur dextera, cuius dispendio salus animę redimi potest: pereat mundus demùm vniuersus cum suis vel illecebris, vel terriculamentis, qui nos à Christi amore, ab Ecclesiæ vnitate, à pœnitentię fructibus, à iustitiæ officiis remoratur. Sed hæc fortasse longiùs quàm pro nostro instituto, non tamen à præsenti loco aliena; nec eô quidem pertinentia, vt quisquam putare debeat, ex earum matrum numero MARIAM fuisse, quę liberos suos à Dei cultu præpedire conantur, sed vt ostendamus, quanto maiore iure ac zelo tùm illis matribus, tùm generatim parentibus & amicis omnibus, qui simile aliquid erga suos conantur, renunciandum sit, quando Christus matri suæ, vt charissimæ, sic ab ista omnique alia labe alienissimæ, nullum ad se accedendi locum præbuit, quum Euangelicæ prædicationi operam daret.

Quid generatim doceat Christus exemplo sui rigoris erga matrem.

Matth. 18.

Excusatio de lõgiore tractatione.

Matth. 12.

Nunc paucas Veterum sententias adiungam, vt ea quæ de mystico sensu diximus, antiquis etiam Theologis non ignota, scriptoque aliis commendata fuisse liquidò intelligatur. Extat Veteris autoris Liber de vera circumcisione (quidam Hieronymo, alij Tertulliano illum ascribunt) in quo isthæc legimus: Christus sanè nec suis parcit affectibus. Nam eum gladium, quo alios circumcidebat docendo: Si quis amauerit patrem & matrem supra me, non est me dignus: sua conuertit in viscera. Et sibiipsi facit, quod credentibus est facturus, cùm dicit: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? O mysterium: matrem MARIAM sibi Dominus abiurat, cùm extra verbi esset audientiam constituta.] Et paulò pòst: Quis hic erit rogo, qui excusationem præferat aut gratiæ, aut amori, si & MARIAM merito nulla vincit, & Christum Dominum nostrum nemo superat pietate? Illa mater enim negatur à Filio, vt vera illa circumcisio doceatur: quoniam magister & parens vitæ debuit viuere, prout docebat esse viuendum. Hic est ille gladius fœmoralis, quo Leuitæ suos propinquos & proximos occiderunt. Sixtus verò III. Pontifex, isque pereruditus, in hunc modum docet: Quales illi parentes sunt, qui te nolunt hoc esse quod melius est? Tales enim aut filium non diligunt, aut perfectè non credunt futura. Nemo enim est, qui filiis suis non hoc optet euenire, quod perfectiùs nouerit, nisi qui aut de perfectione ipsa dubius est, aut, quod credendum non est, filiorum inuidus bono. Huiusmodi inimici potiùs habendi sunt, quàm parentes. De talibus dixisse Dominum reor: Inimici hominis domestici eius. Et iterum: Qui dicit patri aut matri, non noui te, & fratres suos non agnouit, & filios suos non cognouit, obseruauit iustitias tuas, & testamentum tuum conseruauit. Et iterum: Qui non odit patrem aut matrem, non est me dignus. Non debemus ei nostros præferre parentes, quia nec suos nobis, nec seipsum quidem

Patrũ testimonia, prædictas rationes confirmantia. Christus exemplo suo spirituale nos docet circumcisionẽ.

Inter opera Hieronymiana.

Matth. 10.

Exod. 32.

Sixti Pontificis testimoniũ de parentibus exemplo Christi aliquando negligendis.

Lib. 3. decretitate.

Domestici quando pro inimicis habendi, & cauẽdi sint.

Matth. 10.

Deut. 33.

Lucæ 14.

Digitized by Google

Matth. 12. dem prætulit, qui cùm discipulos doceret, & matris ac fratrum nuncio pro foribus stantium & se videre cupientium fuisset interpellatus, respondit dicens: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? Quicunq; fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, hic meus frater, & soror & mater est. Non quòd sanctam matrem despiceret, sed vt nos, quales Parentes magis computare deberemus, suo doceret exemplo, & ostenderet, præferre nos eum malis saltem debere Parentibus, quibus ille nec bonos quidem prætulit.] Nec vulgaris est scriptor Guarricus, qui Euangelij sententias iam antè tractatas diligenter expendit, & in hunc modum præsentem Mariæ causam illustrauit: Meritò in cruce MARIA mater agnita, & cura ipsius idoneo Tutori delegata est, vbi maximè est probata & matris ad Filium syncera charitas, & filij de matre vera humanitas. Nam aliàs Christus velut dissimulasse matrem visus est, siue cùm in nuptiis flagitanti miraculum ait: Quid mihi & tibi mulier? siue cùm in mediis sermonibus Euangelij dicenti cuidam: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te. Quæ est, inquit, mater mea? Sed & matri cùm miraculum poscereț, sic respondendum erat; vt aliunde quàm à matre miracula haberi significaret: & illi qui sermonem Euangelij parentes annunciando interrumpebat, meliùs responderi non poterat; vt, scilicet, spiritualia carnalibus præferenda monstraret. Ac si more suo diceret Parentibus, se occupatum in negotio Euangelij quærentibus: Quid est quòd me quæritis? Nescitis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Absit enim vt matrem aspernatus sit, qui tanta cura de Parentibus honorandis legem dedit. Absit, inquam, vt in terra fastidierit matrem, cuius è cœlo concupiuit decorem. Imò potiùs ordinabat in nobis charitatem, tàm verbis quàm exemplis nobiscum agens, vt carnalium affectibus necessitudinum, nõ solùm Dei præponamus dilectionem, sed etiam eorum, qui Dei faciunt voluntatem. Ille siquidem affectus de cordibus exigitur omnium nostrûm, quos summi Patris adoptauit dignatio, quo fideliter dicamus cum ipsius Vnigenito: Quicunq; fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Prorsus filiis Dei competit vox ista, nec vllum fidelius testimonium reddit ipse Spiritus spiritui nostro, quòd simus filij Dei, quàm vt sonet de cordibus nostris hæc vox Vnigeniti Dei. Itaque MARIAM quæ secundùm carnem mater erat, alia quoque ratione matrem sibi IESVS probat, quandoquidem & ipsa voluntatem Patris in tantum faciebat, vt de ipsa prædiceret Pater: Vocaberis voluntas mea. Igitur vbi eam visus est ignorasse Filius, ibi ampliùs honorasse inuenitur, dum ei, scilicet, materni nominis honos duplicatur, pro eo, quòd eundem Filium, quem aluo gestauerat incarnatum, etiam nunc animo gestabat inspiratum.]

Serm. 4. de Assumpt. Mariæ.
Ioan. 9.
Ioan. 2.
Matth. 12.
Lucæ 2.
Exod. 20.
Matth. 12.
Esaiæ 62.

Christus matrẽ suam nõ despexit, licet abiectè de illa loqui videretur.

Guarrici testimonium, quomodò Christus Mariam nóstra causa duriùs tractasse videatur.

Quô spectârit Christus minùs blandè matrem alloquens.

Christus matrẽ in terris nũquã fastidiuit, cuius decorem è cœlo concupiuit.

Maria non mòdò iuxta carnẽ, sed & spiritualiter Christi mater; quia Dei fecit voluntatem.

Serm. 2. de miraculo facto in nuptiis.

In regulis fusiùs disputatis.
Matth. 12.
In epist. ad Heliodorum.

Vbi Guarricus præceptorem suum Bernardum sequitur, qui eodem ferè modo interpretatur, quòd Christus durè acerbeque MARIAE matri loquitur, idque ad pœnitentes & religiosos, qui mundo renunciârunt, pertinere docet, vt hi nulla Parentum cura sollicitentur, néue in spiritualibus exercitiis ob carnales propinquos & necessitudines impediantur. Legerat fortasis vterque, Basilium Magnum haud multò aliter differentem, planeque prohibentem Monachis, ad consanguineos & amicos inuisendos egredi, quando Christus etiam in docendi munere Patrisque negotio versans, adeò se à matre alienum ostendit. Legerat Hieronymum ex multis diuinæ Scripturæ locis astruentem, vt qui totum se Christo consecrauit, pristinarum necessitudinum non recordetur, sed calcatis parentibus, & diruptis vinculis omnibus ad vexillum crucis euolet, nudusque nudum Christum sequatur. Atque hæc satis esse puto ad omnem tùm admirationem, tùm offensionem infirmis eximendam, quòd Christus matrem suam quantúmuis dilectam & innocentem, eo habuerit loco, vt in Euangelio non semel eam duriùs alloqui & increpare videatur. Nunc porrò ad aliam historiam Euangelicam, in qua Virginis nostræ causam rursus premunt æmuli, rectà transeamus.

Bernardum, Basilium & Hieronymum eodem modo superiora intellexisse.

Digitized by Google

CAPVT VICESIMVMTERTIVM.

Defensio mulieris Euangelicæ, quæ MARIAM coram Christo et Turbis palàm celebrãs, dixit: Beatus vẽter qui te portauit. Ac de eodem loco aduersùs Nouatores, sed præcipuè Caluinum disputatio, & illorum confutatio, qui Euangelica dicta de Dei verbo custodiendo, & de Patris voluntate facienda corrumpunt.

Quę historia Euangelij modò tractanda sit.

FACTVM est, inquit Lucas, cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: BEATVS VENTER, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimò, Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. Habemus hîc duplicem, & præclaram sanè confessionem, Mulieris vnam, & Christi alteram, vtramque semper meritò coniungendam. Vult enim à suis non solùm agnosci Deus, sed etiam in se Sanctisque suis, & præsertim in Deipara Virgine, prædicari atque coli. Deinde non solùm laudatores, sed & Verbi sui custodes atque factores habere postulat, iisque solis veram promittit fœlicitatem, ne sola fide iustificari hominem falsò existimemus. Etenim custodia sermonis Dei, eius est adimpletio, quemadmodùm Euthymius annotauit, & nos deinceps, ne quis cum Nouatoribus erret, admonebimus. Lucæ 11.

In historia præsenti duplex notanda confessio; Christi & mulieris.

Mulierem hanc Euangelicã diuino Spiritu afflatam, Christo laudem publicã tribuisse.

Cæterùm, quod ad mulierem hanc Euangelicam attinet, quę nõnullis Marcella dicitur, nullus Veterum hactenus dubitauit, eam diuino afflatam Spiritu, de Christo rectè sensisse, & quod amplius est, blasphemis Christi aduersariis, qui tunc aderant, fœliciter æquè ac fortiter obstitisse, synceræq; fidei & Christianæ veritatis illustre hoc testimonium palàm edidisse. Laudat igitur illam non immeritò Beda, hisque verbis commendat: Magnæ deuotionis & fidei hæc mulier ostenditur, quæ Scribis & Pharisæis Dominum tentantibus simul & blasphemantibus, tanta eius incarnationem synceritate cognoscit, tanta fiducia confitetur, vt & præsentium procerum calumniam, & futurorum hæreticorum confundat perfidiam.] Narrat deinde aliquot impias opiniones siue hæreseis, quæ hâc mulieris insigni sententia queant non incommodè confutari; quoniam magnum illud pietatis Sacramentum, quod in carne manifestatum, & à multis impiè oppugnatum fuit, apertè comprobat, maiusque aliquid in Christo quàm in homine alio esse suspiciendum declarat, ob quod mater etiam ac nutrix eius beata meritò cunctis prædicetur, hancq; solam Domini Parentem agnoscit, nihil viro aut virili semini in hoc diuino partu concedens. Probat & Augustinus præsentem confessionem, quam hæc mulier non suo tantùm, sed & aliorum piorum fecerit nomine. Theophylactus mulierem hanc simplicem, doloq; carentem vocat, quæ Domini miracula celebret. Videmus autem in illa typum quendam Ecclesiæ gentium nobis expressum, cùm præclarè hoc suo exemplo præludat, credentes ex ethnicis non passuros, vt blasphema Synagoga Christi gratiam & doctrinam insectetur, sed tantò quidem ardentiùs Christi nomen & honorem vindicaturos, ac matris eius gloriam publicè celebraturos esse, quò indigniùs impij Iudæi & mundi sapientes vtriusque personæ splendorem obscurare, ac oblatam Euangelij gratiam auersari non erubescunt. Quid multis? Hæc mulieris vox non secus quàm pro Spiritus sancti testimonio debet accipi, quo non modò præsentium Pharisæorum calumnia retunditur, sed futurorum etiam hæreticorum perfidia confutatur, nobisq; Christiana veritas, vt de Christo & naturali eius matre, pbè sentiamus, pulchrè corroboratur. Atq; haud scio, an quicquam sub illa breuitate verborum ab hac muliere aptius, tempestiuius atque decentius in medium proferri potuisset. Verè in illa etiam videmus impletum illud Dauidicum: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem: quodq; Paulus affirmat, quæ stulta & infirma sunt mundi, à Deo eligi, vt eo magis sapientes ac potentes confundat. Lucæ 11. In Lucam lib. 4. c. 49. 1. Tim. 3. In Euã. Ioã. Tract. 10. In Lucam cap. 11. Psalmo 8. 1. Cor. 1.

Mulier hæc à Beda commendatur, quę multas hæreseis confutârit.

Eadem mulier ab Augustino laudata: & typũ illa præbet Ecclesię Christum liberè confitentis.

Quomodò vox præsens mulieris accipiẽda sit.

Mulier hæc ex veris Christi paruulis et stultis huius mũdi.

Hæc

[a] Hom. 101 in Lucam. [b] In Dominic. 3. Quadrag. [c] In ca. 11. Lucæ, & in Euangel. de cõceptione Mariæ. [d] In Postil. maiori circa Domin. 3. Quadra. [e] In ca. 11. Lucæ. In Postilla circa Euãg. Dominicæ Oculi. In Euang. eiusdẽ Dominicæ.

Hęc propterea repeto, quòd Sectarij nostri aduersùs hanc piam vereq́; laudabilem fœminam siue Marcellam, oppidò quàm insolenter insurgant, eamq́; taxandam potiùs, quàm laudandam censeant. Quæ [a] Brentio quidem videtur aliquatenus malè sensisse, & cui [b] Æmilius pium quidem, sed carnalem affectum tribuit. Multò magis id facit [c] Sarcerius, quum doceat, illã prorsus carnaliter sensisse de regno Dei, & de beatitudine seu iustitia regni gratuita. Sed & [d] Lutherus in illa stultam & carnalẽ mulierculæ deuotionem reprehendit. [e] Franciscus verò Lambertus, etsi fidelem hanc fuisse mulierem; cui suauissima Domini eloquia placuerint confitetur: tamen hoc etiã fermentum admiscet: *Affectu carnis hæc protulisse videtur, quemadmodùm et moris est fœminarum, eas fœlices prædicare, quæ filios cæteris honoratiores genuerũt. Vnde Saluator, qui & affectus & laudes carnis detestatur, illi respondit.* Neq; minùs vehemens, durus & acerbus est Spangẽbergius, quum hanc mulierem accusat erroris, quæ rationi humanæ, non verbo Dei inhæreat, quæ beatitudinem siue iustitiam rebus & operibus externis tribuat, quę optet se tanti Prophetæ matrem esse, & cuius opinionem Christus demùm sugillet. Nec dissentit Coruinus, qui fidem in hac requirit muliere, & carnali affectu præditam dicit in eo, quòd beatam Christi matrem pronunciat.

Hãc piam mulierem à Nouatoribꝰ malè indigneq́; tractari

Quæ omnia cùm sine probatione, sine iudicio proferantur, ac temerè tantùm effutiantur, ridenda mihi potiùs, quàm hoc loco multis cõfutanda videntur. Nec vllus quidem sapiens æquum censebit, bonã matronam nunc primùm tot nominibus incusari, quam ornat sacrum Euangelium, quam defendunt Patres, & res ipsa nõ obscurè commendat; præsertim si adiunctæ circumstantiæ; vnde, cui, quo tempore, apud quos, & de qua persona suũ vel testimonium, vel eulogium protulerit, sedulò discutiantur. Nec enim rogata, sed sponte, quum plena tumultus essent omnia, in medio blasphemantium hostium, vt Christi contempti & accusati causam tueatur, muliebrẽ pudorem, humanumq́; timorem exuit, neq; apud se musitat, sed vocem intendit, & sola vtitur tanta libertate dicendi, publicum de innocentia Christi testimonium ferens atq; proclamans. Sunt autem isti fortasse huic fœminæ propterea iniquiores, quòd haud obscurè cernant, illius testimonio MARIAE laudem illustrari, & in hac veneranda, veterem Catholicorum morem aliqua ex parte confirmari. Quicquid enim ad Virginis gloriã confert, mirùm quàm ferãt impatienter Nouatores, quamq́; illud studiosè supprimant, lacerẽt ac torqueant, ita, vt si possent, id prorsus abolitum cupiãt in Ecclesia Dei. Sed frustraneus hic labor est Antidicomarianitarum, qui quãtúmuis honoris diuini zelum suæ prætexant temeritati, dum MARIAE gloriã certatim deprimunt & obscurant, hoc tantùm assequuntur, vt quò ipsi Deiparæ laudẽ & venerationẽ oppugnant hostiliùs, eò plures & præstantiores Marianæ dignitatis præcones & vindices emergant, qui nõ sine prouidentia diuina hoc sustineãt obeantq́; munus, quod Gabriel, Elizabetha & hæc prẽsens mulier, ad Virginẽ celebrandam præclarè sanctęq́; admodùm inchoârũt. Nec aliter sanè fieri potest, quin suũ cursum & vigorẽ perpetuũ habeat, quod diuino est oraculo prænũciatum atq; sancitum, vt MARIAM, cui magna fecit qui potens est, beatam dicant omnes generationes. Quid, quod Sibylla Tyburtina, nõ multò quidem aliter, atq; hæc mulier, MARIAM vel nondum natam celebrauit, ac diuino haud dubiè Spiritu edocta, sic cecinit vaticinando:

Resp̃onsio ad priorum Interpretum indignam censurã de præsente muliere, quæ multis modis, sit commendanda.

Vnde Nouatores iniquiores esse videantur.

Maria semp habet à quibus laudetur, quãtúmuis hostes obstrepant.

Ex ordinatione diuina Mariæ beatitudo longè lateq́; prædicanda est.

Sybillæ vaticinium cum huius mulieris cõfessiõe cõgruit.

Lucæ 1.

O nimium fœlix, cœlo dignissima mater,
Quæ tantam sacro lactauit ab vbere prolem.

Eôdem pertinet vetus & insigne carmen, quod vel ante mille Annos Christianus edidit Poëta, & in solennem vsum recepit Ecclesia, quodq́; in hunc vsq; diem vel inuito Serpente & eius semine, per omnes Catholicas sonat Ecclesias:

Carmen Sedulij Mariã vt Domini matrẽ prædicans.

Salue sancta parens, enixa puerpera Regem,
Qui cœlum terramq́; tenet per sæcula, cuius
Numen, & æterno complectens omnia gyro,
Imperium sine fine manet: quæ ventre beato

Digitized by Google

Gaudia matris habens cum Virginitatis honore,
Nec primam similem visa es, nec habere sequentem,
Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo.

Quod Sedulij carmen nobis alibi citatum, hoc loco cum Beda repetere visum est, quoniam cum præsente mulieris confessione ad Mariæ laudē confirmandam pulchrè consentit: quanquàm ad præsentem locum propiùs etiam facit, quod idem Beda cecinit: In natali sanctæ Dei genitricis.

Bedæ carmē ad ad hunc Euangelij locum alludens.

Et tu beata præ omnibus
Virgo MARIA fœminis
Dei genitrix inclyta,
Nostris faueto laudibus.
Pudica cuius viscera
Sancto dicata Spiritu,
Dauidis ortum semine
Regem ferebant sæculi.
Beata cuius viscera
Summo repleta munere,
Terris alebant vnicam
Terræ poliq; gloriam.

Bedæ admonitio de vsu huius loci.

Nec omittam eiusdem Bedæ prudentem piamq; commonefactionem, quum huc etiam pertineat: Nos, inquit, his contra Eutychen dictis extollamus vocem cum Ecclesia Catholica, cuius hæc mulier typum gessit, extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusque Saluatori: Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Verè enim beata parens.] In Euang. Luc. ca. 11.

Testimonia quædam Veterum, qui præsentis mulieris exemplum in Maria laudāda sequuntur. Verum Mariæ matris valdè laudat Epiphanius.

Affludit ad hunc quoq; locum Gregorius Nissenus, & pię mulieris exemplū æmulatus, hoc Mariæ præconium defert: O beatum vterum illum, qui bonitatis præstantia ad se animi traxit bona. In reliquis enim omnibus vix animus purus Spiritus sancti præsentiam capit, hîc autem caro fit Spiritus receptaculum.] In natalem Domini. Nec est dissimile, quod ab Epiphanio scriptum legimus: O vterum impollutum habētem circulum cœlorū, qui Deum incomprehensum, in te verè comprehensum portâsti. O vterum cœlo ampliorem, qui Deum in te non coarctâsti. O vterum, qui cœlum es septem circulis constans, & capacior illis existis. O vterum septem cœlis sublimiorem atq; latiorem. O vterum, qui es octauum cœlum, septem firmamentis celsiorem. O vterum, habentem inextinguibile lumen septies lucentis gratiæ.] In serm. de Virg. laudibus. Eôdē Augustini verba spectant: O Virgo Dei genitrix gloriosa, ô sublimis puerpera, cuius visceribus autor cœli terræque committitur.] Ser. 35. de Sanctis. Et rursus: O fœmina super fœminas, quæ & virum non cognouit, & virum in vtero circumdedit: quæ concubitu carnali non tangitur, & tamen carnea prole de spirituali semine gratulatur.] Serm. 9. de tempor. Igitur de hac Euangelica muliere sic habendum est, illam in hac laudatione veraq; fidei confessione nihil omninò peccare; cuius quum exemplum sancti Patres libenter æmulētur, satis declarant, eiusdem affectū fœminæ spiritualem potiùs quàm carnalem esse, nulloq; modo reprehendi oportere. Etsi enim à solo corporali dono maternitatis (vt loquuntur) Mariam extollere, ac beatā proclamare videatur, quandoquidem mundi Redemptorem genuit ac aluit, tamē eiusdem Virginis fidem insignem ab Elizabetha laudatam, aliasq; virtutes, quæ illam Deo præcipuè commendārunt, nequaquàm excludit. Ac de Christi quidem responso posteà viderimus, qualē quantamq; vim habeat ad cōiecturam aduersariorū vel tegendam, vel fulciendam. Peccant igitur aduersarij, dum piæ mulieris mentē & affectum ad solam carnē carnalemq; sensum detorquent, dumq; in Deipara ventrē & vbera,

Mulierem hanc à Nouatoribus reprehensam, cum Patribus prædicandam esse.

Nouatores Mariam suo fraudāt honore, quā propter sacrum vterū & vbera promeretur.

Digitized by Google

vbera, siue ipsam maternitatem, vt dicunt in scholis, contra ea quæ suprà diximus, & posteà subiiciemus, solummodò intuentur. Nemo certè castissimum MARIAE vterum, & sanctissima eius vbera satis extollat, quam ex Filij vnione, communione, contactu & obsequio (vt Rickelius loquitur) inęstimabiliter dignificatam ac Deificatam quodammodò esse, credendũ est. Georgius Æmilius præsentem locum rectiùs quàm eius collegæ, sic explicat, vt venter & vbera pro matre sumantur, vtpotè præcipua generationis & nutritionis instrumenta, quibus fœliciſsima Dñi mater vsa est, vt æternum Dei Filium primùm in lucem ederet, & editum suo lacte nutriret. Rideant autẽ si velint aduersarij, vt Philosophis mundiq; sapientibus, sese conforment, quod nos de ventre & vberibus Marię gloriemur: hęc sanè gloriatio ad Christum ipsum à Maria genitum & nutritũ refertur, & propter illum, talem matrem in corpore simul & anima non possumus non beatificare.

In explicat. Luc. ca. 11. Circa Euãgel. Dominicę 3. Quadrages.

Hæc pluribus persequi cogimur, vt Caluini criminationem depellamus, quàm impudens homo toti Ecclesiæ petulanter intentat: *Mirus*, inquit, *Papatus stupor, quòd in MARIÆ honorem cantillent hæc verba, quibus tam disertè refellitur eorum superstitio: in agendis verò gratiis mulierculæ vocem decerpunt, omissa correctione. Verùm ita modis omnibus obstupefieri decuit, qui pro sua libidine sacrum Dei verbum data operâ profanant.* Quorsum verò isthæc tàm acerba procacitas, & procax acerbitas tua Caluine? quin teipsum respicis improbe calumniator, & de oculo tuo demis trabem, qui festucam in alienis oculis tàm accuratè consideras, tàm atrociter accusas? An tu potiùs pro libidine tua verbum Dei non tractas, multisque in locis data operâ non profanas? sicut Claudius, Domochares, Horantius, Camerarius, vt nihil de VVestphalo, Heshusio aliisque multis, qui suos in te calamos acuerunt, modò dicam, luce clarius orbi commonstrârunt? Quod verò in Catholicis reprehendis, si rectè tecum reputes omnia, tibi nimiùm ac tuis propriè competit. Nisi enim velut in stuporem, adeoq; sensum reprobum à iusto Deo essetis traditi, facilè cognosceretis laudandum potiùs quàm suggillandum illorum esse studium, qui ad prædicandam Deiparam his Euangelicis verbis vtuntur. Iam verò vtentibus, quis quæso stupor, quæ imperitia rectè potest ascribi? Est hæc sanè, si syncerè iudicabitur, veræ fidei professio, est spiritus Euangelici testimonium, est Christianę pietatis officium, est Ecclesiasticæ confessionis aduersùs Antidicomarianitas perpulchrum symbolum, ac demùm non obscurum grati pectoris argumentum. Enimuerò mulier, quâ de agimus, haudquaquàm hîc loquitur muliebriter, sed eodẽ, quo Elizabetha Spiritu afflata, Mariam publicè celebrat, & celebrandam esse docet, nunquàm non habitura facti sui comites, socios, sectatores atq; sectatrices, à quibus etiam Christus toto orbe in MARIA prædicetur atq; honoretur.

In Harmo. Euãgelica.

Caluinum petulãter toti Ecclesiæ insultare, ob verba huius mulieris, & simul depulsio Caluinianæ cauillationis.

Confessio mulieris hoc loco multiplicem vsum & fructũ præbet.

Luc. 1.

Quem igitur errorem, quámue superstitionem in veteri Ecclesia notabit iurè Caluinus, qui tàm ab omni pietate remotus est, vt ne ferre quidem possit suam Mariæ laudem à piis tribui, etiamsi verba tantùm Euangelica priuatim vel publicè proferant? Scilicet si Caluino credimus, nefas erit ita dicere: Beata viscera MARIAE Virginis, quæ portauerunt æterni Patris Filium; & beata vbera, quæ de cœlo plena, Christum Dominum lactauerunt. Et rursus canit Ecclesia: Beata Virgo cuius viscera meruerunt portare Dominum Christum, quemadmodùm & sancta Elizabeth, vbi Mariam benedictam celebrat, ventrem illius benedictum speciatim prædicare nõ dubitauit. Quid verò, si sancti Viri multis ab hinc sæculis his aliisq; modis dixerint, scripserint, decantârint? Tàm sunt aures delicatæ Caluino, vt hanc quoq; Catholicæ pietatis partem & exercitationem non solùm in templis, sed in priuatis etiam ædibus & mensis penitus auersetur? Fortassis & notam tetræ superstitionis inuret nobis hoc nomine: tam malè illi conuenit cum MARIAE laudatione, in qua se mutos esse gaudent sectarij, quamuis alibi, dum se suaque iactant, vel graculis soleant esse loquaciores. Haud enim malè referunt Achillam & Arrium, de quibus hoc Zozomenus memoriæ prodidit, quòd laudem propriam aucuparentur, & quæcunq; contra Catholicos possent, adferrent, ac derisiones negociarentur, seditionesq; illis quotidiè ac persecutiones molirentur.

Luc. 1.

Hist. Eccle. lib. 1. c. 14.

Sine omni errõre & superstitione Mariam cum hac muliere licet publicè prædicare.

Ecclesię institutum est, iisdem ferè verbis Mariam extollere, sicut hæc mulier & Elizabeth extulerunt.

Sectarij ex more sua potiùs quàm aliena prædicant.

Sed enim veterem morem hic Momus incusat, quòd sola verba quæ ad MARIAE laudem seruiunt, ex hoc Euangelio decerpantur. Fit hoc fateor, sicut etiam ab Ambrosio

An nõ licest ex cõfessione mulieris verba quædam decerpere.

Digitized by Google

brosio factum cernimus, quando his verbis est vsus: MARIAE vbera benedicta, quibus sancta Virgo, poculo Domini, potum lactis immulsit.] In templis autem est vsitatiùs, vt cum priore sententia iungantur & illa, quibus Christi responsio continetur. Cùm autem ob studium breuitatis hæc mulieris verba, siue in agendis ad mensam gratiis, siue alibi non integrè vsurpantur, quid vel periculi, vel piaculi in eo esse potest? Sed omittitur correctio, inquit Caluinus: Quid tùm postea? quãquàm ne id quidem concedimus, ad correctionem pertinere, quod Christus è vestigio subintulit, Quinimò, μὲν γέγε. Ea coniunctio neq; negat quod dictum est, neq; reiicit, vt Losius quoq; fatetur: quia nõ modò non negatur quod à muliere dictum est, sed etiam confirmatur. Perinde ac si diceret: Ob sermones meos auditos rectè cognoscis in me aliquid homine maius esse admirandum, & idcircò meam genitricem ac nutricem speciatim honoras, vereque beatam prædicas. Est ita sanè: sed hoc tibi simul affirmo, beatitudinis laudem non in illam solam competere, sed & aliis communicari posse, qui sermones meos sic audiunt, vt eos corde spiritualiter concipiant, & cõceptos pariant, eosdem custodiendo & adimplendo. Licebit enim & illis meos esse cognatos; quæ dignitas nullis quidem verbis potest explicari. Quòd si Zwinglio credimus, nõ alia mulieris mens fuit, præterquàm si hoc affirmaret: *Vos Pharisæi calumniamini factum Christi, & dæmoni hanc ascribitis virtutem. Ego autem contra vos pronuncio, ipsum esse sanctissimum hominem, adeoq; beatum, vt etiam mater eius & vbera beata sint. Sanctitas ergo Mariæ ex sanctitate nascitur Christi.* Tùm eodem Zvvinglio teste (Quinimò) hîc est concedentis, quod idcircò Germanicè non malè vertitur, Das ist immer wahr/ pro eo quod Latini, certè vel profectò dicunt. Sed & alibi Scriptura sic eâdem voce vtitur, vt planè sit asseuerantis, quemadmodùm dum Dauid loquitur Ionathæ: Quinimò viuit Dñs, & viuit anima tua, quin vno tantùm, vt ita dicam, gradu ego morsque diuidimur. Vbi priùs illud sic alij linguæ sanctæ peritissimi transtulerunt: Et profectò viuit Dominus, & viuit anima tua.

Lib. de Iosepha ca. 11.

Christi responsum ad mulierẽ confitentem, nõ pertinere ad correctionem.

In loci huius explicatione.

Sensus verborũ mulieris iuxta Zvvinglium.

In cap. 11. Lucæ.

Quinimò, vox est concedentis & affirmãtis in Scriptura.

1. Reg. 20.

Fallitur ergò Caluinus, dum ex hac voce, Quinimò, tantas turbas excitat, totamque in ius vocat Ecclesiam. Hoc verò Christi responsum, Quinimò beati qui audiunt & custodiunt verbum; sic idem interpretatur, Christum hîc adeò mulierculæ non subscribere, vt potiùs hoc dictum contineat aliquam reprehensionem. Quid igitur? an verum ingenuè confirmans, præsertim vbi de fidei oppugnatæ negotio agitur, in aliquam iustam reprehensionem incurrit? Christóne displiceret matri delata laudatio? Non magis hæc certè, quàm illa vel à Gabriele, vel ab Elizabetha profecta commendatio poterat offendere. Sed hoc imponit Caluino, sicut & Georgio Æmilio, & Spangenbergio, quòd aduersatiuam hîc faciant dictionem, Quinimò. Quasi verò in dubium vocari possit, recténe MARIA dicatur, beata, quòd Virgo Christum Dominum in suo sacro ventre gestârit, suisque lactârit vberibus de cœlo plenis, vt canit Ecclesia? Item veréne dicatur beatus ille venter, & beata vbera, quibus duobus, veluti præcipuis organis & instrumentis, sacra Virgo vsa est, & sanctissimè vsa est non absque miraculo, ad summi Regis nostriqué Redemptoris tùm generationem, tùm educationem nobis maximè salutarem? Quocirca Erasmus vtramq; sententiam mulieris & Christi hoc modo cõiunctim ꝓponit: Beatus MARIÆ Virginis vterus, qui te (Iesu) gestauit iuxta carnem, ac beata vbera, quæ te lactauerũt: sed & omnes illi beati, qui diuini sermonis cœleste semen spiritualiter concipiunt ac retinent, donec gignat in eis vitam æternam.

Caluinus ob vocem, Quinimò, totam in ius vocat Ecclesiam.

Errare Nouatores, qui ex voce Quinimò, dictionem hîc faciunt aduersatiuam.

Lucæ 1.

In liturgia Virg. Lauretanæ.

Nullus verò, nisi sit impius planè, hanc singularis beatitudinis laudem MARIAE ad hoc tantum Dei opus electæ atque assumptæ vnquam adimere queat. Augustinus perspicuè docet, Christum in hoc suo responso non reiicere, sed simul includere matrem, quæ non minùs quàm reliqui audientes & custodientes verbum Dei, beata censenda sit. Vnde tractans hæc ipsa verba, Beati qui audiunt, Hoc est, inquit, dicere, Et mater mea, quam appellâstis fœlicem, inde fœlix, quia verbum Dei custodiuit.] En quantum Augustinus MARIAE tribuat, quòd nimirùm verè perfecteque fuerit Euangelica, quia non solùm audiuit, neque tantùm in corde suo conseruauit & contulit, vt Lucas affirmat; sed & custodiuit verbum Dei, vt veluti terra benedicta, fructum benedictum & vsquequaque perfectum copiosè proferret. Eandem sententiam sequitur

Christus hîc matrem nõ excludit à vera beatitudine, vt Augustinus, Chrysostomus & Beda interpretantur.

Tract. 19. in Ioan.

Lucæ 8.

Digitized by Google

Homel. 20. in Euangel. Ioannis.

quitur Chrysostomus, qui sic dictum vult: Quinimò beati qui audiunt Verbum Dei & custodiunt illud, vt mater Domini hîc minimè negligatur. Sed & Beda hoc loco Christum affirmâsse & confirmâsse cêsetid, quod mulier, MARIAM, imò & Christum ipsum laudando, dixerat. Adiecit tamen Dominus generale quoddam axioma, quod auditoribus omnibus inseruire ac prodesse posset, & ex occasione dicti quod attulerat mulier, regulam tradidit omnibus ad bene beateque viuendum & scitu, & obseruatu necessariam, ne quis aliôquin putet, MARIAM aut fuisse, aut fore solam in terris ac cœlo beatam. Sed verba Bedę subiiciamus, quæ planè conuincunt, hoc Christi dicto siue responso suum etiam MARIÆ honorem, quem labefactare conantur aduersarij, integrum permanere. Pulchrè, inquit, Saluator attestationi mulieris annuit, non eam solummodò quæ verbum Dei corporaliter generare meruerat, sed & omnes, qui idem verbum spiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis custodiâ vel in suo, vel in proximorum corde parere, & quasi alere studuerint, asseuerans esse beatos. Quia & eadem Dei genitrix & inde quidem beata, quia verbi incarnandi ministra est facta temporalis: sed inde multò beatior, quia eiusdem semper amandi custos manebat æterna. Qua sententia sapientes Iudæorum clam percutit, qui verbum Dei non audire & custodire, sed negare & blasphemare quærebant. Sed & alibi non minùs luculenter MARIÆ gloriam ex hoc loco confirmat, cùm explicans verba illa Virginis: Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eũ, ita scribit: Concinit his beatæ MARIÆ verbis ipsius Domini sermo, quo non tantùm matrem, quæ se corporaliter meruit generare, sed & omnes qui sua præcepta seruarent, pronunciauit esse beatos.] Et postea citatis verbis illis: Beatus venter qui te portauit: At ille, inquit, testimonium veritatis prolatum libenter accipiens, continuò respondit: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt. Ac si apertè dicat: Quamuis singulare priuilegium habeat, quæ filium Dei incarnatum Virgo in vtero gestare, parere ac nutrire digna extitit, præcipuum (hoc est præclarum & honestum) tamen in eadem vita perpetuæ beatitudinis locum & ipsi sunt habituri, qui eius fidem ac dilectionem casto in corde concipiunt, qui sedula in mente præceptorum eius memoriam portant, qui hanc & in mente proximorum, solerti cohortatione nutrire satagunt.] Prolixè docentem Bedam introduximus, quòd præsentem locum sedulò excusserit, & genuinum eius sensum reddiderit clariorem, simulq; suam MARIÆ laudem contra Nouatores vindicârit. Ac multos quidem in audiendo & custodiendo verbo sedulos perfectosque fuisse dubium non est: sed horum iustorum nullus MARIÆ anteponi meretur, quę intellectu, & affectu, & actu (Bernardi verbis vtar) super omnes mortales decalogum habuit & obseruauit.

In Euangelium Lucæ.

Quomodò Beda præsentẽ locum exponat.

In solẽnitate visitationis Mariæ. Lutæ 1.

Singulare priuilegiũ Virginis, quæ digna fuit æternum Dei filiũ in vtero gestare, parere & nutrire.

Ser. 4. super Salue Regina.

Quod verò Christus de verbo custodiendo meminit, rectè sic Beda Euthymiusque declarât, vt ad boni operis custodiam referatur, quandoquidem ad benè ac beatè viuendum satis non sit Dei verbum cum fide percipere, sicut illud Herodes libenter à Ioanne Baptista percepit, sed perceptum etiam atq; in agro cordis recóditum, veluti bonum semen excrescere, ac fructus Deo dignos proferre debet, vt Euangelica docet parabola. Vnde Bernardus hoc ipsum dictum tractans admonet, Dei verbum non in sola memoria custodiri, sed sicut ipsum cibum corporis, omninò deglutiri atq; masticari oportere; vt salutarem ex eo vitæ fructũ percipiamus. Traiiciatur ait, in viscera quædã animæ tuæ, transeat in affectiones tuas, & in mores tuos.] Non enim auditores tantùm, etiamsi cum fide dicãt, Domine Domine, sed & factores, Dei verbum requirit. Qui facit voluntatem Patris, intrabit in regnum cœlorum, sicut Christus in Euangelio sæpè multumq; confirmat, eos demum suos amicos & beatos pronuncians, qui Dei præcepta faciunt, custodiunt atque seruant. Sed quia fulgentissimam hanc Euangelij lucem ferre non possunt Nouatores, eiusmodi loca coactis interpretationibus obscurant, adeoq; adulterant planè: Quod enim Christus, inquit, Beati qui audiunt verbum & custodiunt illud, hoc est inquit[a] Sarcerius: *qui seriò audiunt auribus, & fide in corde apprehendunt, atq; credunt ad iustitiam.* Tum alio loco: *Audire verbum est corde suscipere; facere est corde credere.* Sic enim explicat, imò deprauat illam insignem Christi sententiã, Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciũt. Vbi[b] Melanchton hoc adiicit scholion: *Ille facit voluntatem Patris, qui credit in Christum.* Consonat[c] Coruinus

Cur Christus dicat verbũ audiendũm & custodiendum.

Marc. 6.

Matth. 13. Lucæ 8. Marc. 4. Ser. 5. de aduentu Domini.

Matth. 7. Lucæ 6. Iacobi 1. Rom. 2. Matth. 7.

Nouatores deprauant Euangelij loca de verbo Dei custodiẽdo & faciendo inculcantia.

a In cap. 11. Lucæ. In c. 8. Luc. b In annot. Mat. ca. 12. c In explicatione passionis Domini.

Digitized by Google

apertè scribens, quòd is qui credit, Patris sui faciat voluntatem. Accedit his quoque [a] Caluinus, qui facere voluntatem Patris præcipuè ad fidei commendationem refert, quandoquidem, vt idem alibi notat: *Sola fides sufficit, quia hoc vnum à nobis Deus postulat, vt credamus.* Tum huius discipulus [b] Marloratus pronunciat: *Credere in Christum filium Dei & audire verbum Christi, vt verbum Dei, est facere voluntatem Patris, qui in cœlis est.* Atque his friuolis commentis illi non modò clarissima Christi verba eludere, sed etiam suum, aut potiùs Eunomianum de sola fide iustificante dogma tueri confidunt; quasi voluntatem suam & Pater & Filius non satis declarauerit, vt sciamus ad iustitiam & salutem hominis pertinere, si nõ solùm verbum Dei audiat & credat, sed etiam si credens [c] diuinis præceptis pareat, ac fidem ipsam [d] operibus consummet, suamque vocationem [e] per illa certam faciat, [f] secundùm illa ipsa mercedem à Christo iudice recepturus. Pudenda certè fraus, & licèt in speciem blanda, sed pestilens tamẽ doctrina est, quòd isti tota reclamante Scriptura, fidem solam pro factis bonisq; operibus, quæ passim in verbo suo exigit Deus, substituunt, & fidem eandem vnicè homini necessariam clamant, vt ita partim præceptorum Dei, vt vocant, impossibilitatem statuant, partim bonorum operum, quæ à piis fiunt iustitiam, merita, & necessitatem excludant reiiciantq;. Atqui res ipsa docet, verbum Dei à multis cum fide audiri, sicut à Principibus Iudæorum, qui in Christum docentem credidisse leguntur, sed tamen non custodiri, cùm semen diuinum ab illis acceptum, fructum dignum non adferat, quin potiùs illorum vitio suffocetur. Veruntamen, inquit Ioannes, & ex Principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos nõ confitebantur, vt è Synagoga non eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm gloriam Dei. Igitur ad iustitiã & salutem illud Dei verbũ confert, quod & auribus percipitur, & memoriæ mandatũ, in animo conseruatur, & in opus ipsũ conuertitur, veræq; obedientiæ fructibus commendatur. Qui enim habet mãdata mea & seruat ea, inquit Christus, ille est, qui diligit me. Hac de re alibi tàm multa diximus, vt hoc quidẽ loco isthæc satisfuerit attigisse. Perpetuò igitur exulet vox impia Lutheri: *Nullum opus tam malum, quod hominem damnare queat, neque vllum tam bonum quod saluare: Cæterùm sola fides seruat, sola incredulitas damnat.*

Voluntas Dei non modò fidẽ, sed & obedientiam mandatorum requirit.

Aliud est audire etiam cum fide, aliud facere verbum Dei.

Quòd verbum Dei iustificet ac beet hominẽ.

a In cap. 12. Matth.

b In ca. 17. Matth.

c Matth. 7. & 19.

d Iacob. 2.

e 2. Pet. 1.

f Matt. 16. Rom. 2.

Ioan. 12.

Matth. 13.

Ioan. 12.

Ioan. 14.

In Euangel. Dominicæ 8. à Trinitate.

CAPVT VICESIMVM QVARTVM.

Eiusdem mulieris aduersùs Lutherum aliosq; sectarios propugnatio, & rursus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud, admonitio. Item in matre Domini plus quàm ministerium nudum esse spectandũ. Ac demùm multa in Deipara reperiri, quæ nos etiam hodié beatificare possimus.

NON solùm Ioanni Caluino, vt explicuimus, verùm etiam Martino Luthero eiusq; symmystis libuit præsentem Euangelij locum insano studio & audacia hæretica conuellere, simulque præclarum mulieris dictum & factum, quo mater Domini in conferta hominum turba publicè commendata est, insigniter deprauare. Lutheri verba subnectam: *Probè notandum,* inquit, *quomodò stultæ & carnali deuotioni, vt loquuntur, mulierculæ exclamantis, beatum ventrem qui eiusmodi filium gestâsset, Christus obuiârit. Quo profectò summam omnium, quæ hac historia nobis proposita sunt, docuit: nimirùm ne opera aut dignitatem sanctorum spectemus: sed solum verbum Dei, vt illud audiamus & seruemus. Nihil enim nostrâ refert, nihil nobis cõducit, quàm sancta & eximia sit huius Filij mater, imò nec quàm præsts & insignis Filius & hic & fructus sit, sed quid iste nobis Filius fuerit, quod nos ex gratia citra nostram opera ac meritum de potestate liberauerit Satanæ.* Quibus verbis multa certè Lutherus non solùm insulsè, sed etiam falsò & impiè, & ad hunc quidẽ locum prorsus ineptè coaceruat. Primum enim annon acerbus & contumeliosus est hîc Gigas honestę & pię mulieri? quam vt antè probatũ est, multis nominibus commendare possumus,

Lutherum historia Euangelij præsentis abuti, & multos errores circa illã commisere.

In Postilla maiori in dominicam 3. Quadrages.

Digitized by Google

Matth. 11. possumus, insectari verò non debemus, nisi fortasse omni posito Christiano candore, cum Luthero fœdè libeat calumniari. Qui statim hîc se ita prodit, vt cognoscamus illum ex mundi esse sapientibus, qui, suo more, simplices ac paruulos Christi superbè contemnunt, vt ipsi præ aliis sapere videantur. Vnde alibi quoq; mulierem eandem, velut à Christo reiectam & despectam asserit, perinde ac si dixisset: *Grauant me carnales laudes, nec mater mea hinc beata est: tua laus nullius momenti est, non enim adhuc ea quæ Dei sunt assequeris: tu emolumentũ & voluptatẽ carnis quæris, mirè tibi biscè muliebribus & noxiis cogitationibus places. Quocircà cor tuum ab his friuolis, inanibus & vanis cogitationibus auertas.* Ita enim in bonã ac piam, perinde ac stultam & culpabilẽ fœminam superbus Lutherus debacchatur.

Lutherus huic mulieri in Euãgelio iniqu⁹ & acerbus.

In Euangel. de die conceptiõis Mariæ.

Falsum & illud quod adiungit, hoc docendi loco, ne opera dignitatemq; Sanctorum spectemus. Quasi verò Christus tàm malè matrem honoret, aut sese adeò iratum illi præbeat, vt beatam fuisse inficietur, vel certè vt eidẽ publicam inuideat commendationem. Hęc nullus sanè mentis dixerit, ac res ipsa testatur, haud sine Christi voluntate factum esse, quòd beatam hanc suam parentem multò antè non vulgares personę prędicârint: imò certum diuinumq; decretum est, loquentis per MARIAM Spiritus, fore, vt beatam eandem omnes prędicent generationes. Quòd autem Sanctos alios, eorumq; opera & dignitatem spectamus, admiramur, & in precio habem⁹, nihil cum prędente loco pugnat, sed sacris literis est consentaneum. Fingat ergo quicquid volet cum Achate suo Spangẽbergio Lutherus, illud nobis ex verbo Dei concedat necesse est, MARIÆ & Sanctorũ præclara Deoq; grata opera, quæ defunctos etiam comitãtur, & ęternam mercedem iustitięq; coronam certam accipiunt, non esse paria, sed dignitatem differẽtem habere, & in hoc nobis rectè proponi, vt quemadmodùm alibi tradidimus, sæpe multumq; spectentur & celebrentur, neq; solum suam & perpetuam in Ecclesia laudem habeant, sed multos etiam ad studium virtutis & iustitiæ officium excitent impellantq;. Quod autem Lutherum secutus addit Spangenbergius: *In regno cœlorum nullam prærogatiuã relinquit, sed omnes beatos facit æquales, & eadem eis præmia priuilegiaq; largitur, quoniam gratuitò ex misericordia Dei per fidem apprehensa æqualiter omnes beantur*, partim fœdum Iouiniani dogma iam pridem explosum cõtinet, partim ad nouas Lutheranę scholæ corruptelas sæpe disiectas & protritas pertinet, partim ab aliis eiusdem sectæ professoribus qui rectiùs, modò sapiunt, ita confutatum est, vt non deceat hîc nos longiùs immorari.

Vetat ex hoc loco Lutherus, spectare Sãctorũ opera & dignitatem.

Lucæ 1.

In Euangel. Dominicæ 3. Quadrages.

Mariæ & Sanctorum opera, merita & præmia diuersa, rectè à nobis spectari atq; celebrari.

Spangenbergi⁹ beatos omnes in cœlo exæquat nullamque vlli relinquit prærogatiuam.

Est & ille non dissimulandus Lutheri dolus, quòd solum Dei verbum audiri & custodiri postulat. Quod autem verbum? quod ille tot modis ac locis adulterat, quod nec integrè cum Ecclesia recipit, quod receptum pro sua libidine cõtorquet, lacerat ac deprauat, eô demũ impudentiæ progressus, vt quicquid ipse pro sua libidine docet ac statuit, id verbi & Euangelij titulo audeat venditare. Ex eadem (vt sic dicam) fidelia depromit Coruinus putidam vocẽ, qua lepidus homo affirmat, Papatum cum omni sua sanctimonia succumbere & ruere, quia Christus dixerit: Beati qui audiunt Verbũ Dei & custodiunt illud. Solum enim verbum Dei audiendum esse. Sed ingrati sectarij quòd è Papatu (vti vocant) verbum Dei acceperint, obliuiscũtur, & subdoli, inter verbum scriptum viuaque voce traditum Ecclesiæ non distingunt, ac præterea improbi, Ecclesiæ autoritatem in verbo Dei fundatã reiiciunt, & demùm arrogãtes synceram verbi interpretationem vt legitimis doctoribus adimunt, ita sibi solis imperiosè sumunt, & petulanter vsurpant. Hoccinè sit solum Dei verbum audire, tractare, profiteri, amplecti, asserere atq; custodire? verbum, inquam, tot nouis scholiis & scoriis & fecibus contaminatum, vt planè viliſimorum hominum abiectiſsimum commentum potiùs quàm precioſum sanctumque Dei verbum dici promereatur?

Quale verbum Luther⁹ audiẽdum nobis obtrudat.

An solum Dei verbum sit audiendum?

In Postilla circa hoc Euangeliũ.

Verbum Dei ac verum sensum eius sibi solis arrogant Nouatores.

Illud verò impietatem planè sapit, quod porrò subiicit Lutherus, nihil nostrûm referre, nihil conducere, quàm sancta & eximia sit huius Filij mater. An enim impius dici non meretur, quisquis expresso Dei verbo palàm contradicit, & quod illic affirmatur, id nihil nostrâ referre, nihil Ecclesiæ conducere, impudenter asseuerat? Atquî ratio, antiquitas & Scriptura simul ostendunt, MARIAM præ cæteris piis eximiam, sanctam, beatam, benedictam, electam, dilectam, euectam, ac idcircò magis etiã à mortalibus honorandam esse, quæ & sola Dei mater & Virgo perpetua dici mereatur. Interest profectò nostrâ omniumq; credentium, hanc vt veritatem & MARIÆ dignitatem,

Recténe dicat Lutherus, nihil nostrâ referre, quàm sancta & prędara sit Dei-para?

tatem, cum tota Ecclesia profiteamur, & quod verbo Dei consentaneum est, contra sectarios omnes sedulò defendamus. Tùm ad Christi gloriam asserendam haud parũ adfert momenti, si suus Deiparæ honos integrè cõstet, nec in ordinem illa redigatur, quam aliis adeò prætulit Deus, cuius decentissimam ordinationem, qui verè sunt pij, fide & reuerentia debita prosequantur necesse est. Nam & Lutherus ipse fatetur, ac meritò sanè: *Nulla mulier tàm sancta est, nec fuit nec in posterum erit, quæ præter MARIAM, fructum ventris sui benedictum pariat, quando nulla citra voluptatem & peccatum concipit, propterea & Angelus Gabriel ad MARIAM dicebat: Benedicta tu inter mulieres.* Et rursum: *Christus*, inquit, *sine peccato tam corpore quàm anima; ita MARIA Virgo iuxta corpus quidem sine gratia, iuxta animam autem plena gratiæ concepta est.* Ac piorum semper proprium fuit, non sine certa voluptate, pariqúe vtilitate illa Dei magnalia contemplari, quæ fecit MARIÆ Deus, si in aliis quidem Sanctis, tùm in Virgine Matre vel maxime glorioſus atque mirabilis, quemadmodùm alibi demonstramus. Vna hæc columba & electa est, vt Ruperti verbis dicam, quia nec inter Angelos, nec inter homines similem vel primam habet, vel sequentem habitura est: verè columba, quia gratiâ plena: verè electa, quæ non solùm salua existeret, verùm etiam ipsam salutem pareret.] Ingens profectò Zachariæ & Elizabethæ laus est & gloria, quòd iusti fuerint ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini, sine querela, vti sacrum de illis Euangelium tradit. An his verò MARIA non præstitit, maioremq; præ illis commendationem non promeruit? quemadmodùm Hieronymus his quoque verbis comprobat: Elizabeth & Zacharias nos docere possunt, quantò inferiores sunt beatæ MARIÆ matris Domini sanctitate, quæ conscientia in se habentis Dei liberè proclamat: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.] Vbi hoc etiam addit epiphonema, quod scio Lutheranæ doctrinæ aduersari: Quid mirum, inquit, in collatione sanctorum alios esse meliores, & alios inferiores, cum è cõtrario in collatione peccatorum hoc intelligi possit?] Albertus Magnus principium per se notum vocat, vt quicquid boni aliqua creatura fecit vel recepit, id MARIÆ quoque sine dubio sit tribuendum, quum à nullo illustrium superetur, sicut Damascenus affirmat. Nec veretur dicere Bernardus: Quod vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari, tantæ Virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emerserit ad vitam.]

Quantum Lutherus Mariæ, quia Deipara, alio in loco largiatur.

In Euan. de conceptione Mariæ. Lucæ 1.

MARIA vna & electa columba nulli alij comparanda.

In Cantic. lib. 6.

Luc. 1.

Mariam Sanctis aliis præstitisse, nec in donis & sanctitate inferiorẽ fuisse.

Li. 1. aduersùs Pelagianos.

Impiè docere Lutherũ, quòd nostra nõ referat, quàm præstans & insignis Mariæ sit filius.

Poſtremò haud minùs impium & blasphemum nobis videtur, quod idem hæresiarcha, ne Christo quidem parcens, audet pronũciare, nihil nostra referre, nihilq; nobis conducere, quàm præstans & insignis MARIÆ sit filius & fructus: modò sibi de Christo persuasum habeat homo, quid nobis ille fuerit atq; profuerit ad salutẽ perpetuam comparandam. Etenim qui tam crassè docet ac loquitur, an non Propheticis & Apostolicis insultat literis, diuiniq; verbi sensum genuinum vel abnegat, vel labefactat? Proponit passim diuina Scriptura, & à nobis considerari vult plæraque de Christo & eius maiestate, præstantia, iustitia, iudicio, sapientia, diuinitate. An verò parum aut nihil refert ac prodest hęc docere ac credere? Cæterùm quod ad Christi gratiam & promissionem homini salutarẽ pertinet, nemo nisi prorsus atheus vel negat,

In li. de laudibus Virginis.

Epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses.

Esaiæ 9. Psal. 71. Ioan. 1. Hebr. 1. Ephes. 1. Colloss. 1. Actor. 17.

Non satis est Christum mediatorem fide complecti.

vel ambigit, Christum, quatenus Redemptor & Saluator nobis est, gratis animis à cũctis amplectendum, & in fide inprimis acceptandũ esse. Sed refert interim plurimùm, vt cui, propterea quòd Mediator est, credimus & fidimus, eidẽ etiã velut Legislatori obtemperemus, & vt breui venturum vniuscuiusq; Iudicem, ac iustum remuneratorem reuereamur, eidemq; & vitæ & mortis Domino, ad cuius numen omne genu flectitur, cũ timore & tremore in iustitia & sanctitate, noctes & dies inseruiamus. Verùm Lutherus, qui suos discipulos sola fide iustificat & saluat, sicut & olim Eunomius mẽtiebatur, rem se dignam facit, nihil referre iudicans, quid de Christo vel scribatur, vel doceatur, vel credatur, modò sui nõrint certò secum statuere, propitiũ sibi esse Christum, huius merita & meram gratiam ad se pertinere, seq; in Christo sola fide iustos & beatos esse, quantúmuis ab Ecclesia vera disiuncti, multisque erroribus contaminati, neque Christi vestigiis insistant, neque mandata obseruent, vt quæ ne seruari quidem posse persuasum habeant. Quid, quęso, in rem prẽsentem insulsius hic autor adferret? aut quo pacto magis deprauaret id, quod Christus vrget sæpe, vt qui beati esse cupiunt, [a] ad Verbum Dei audiendum & custodiendum sese componant, vt legem

Iacob 4. Matth. 16. & 25. Apocal. 1. 2. & 3. Philip. 2. Lucæ 1.

Quomodò Lutherus in superiore oratione, dogma de sola fide cupiæ promouere.

Lutherus doctrinã fidei sic vrget, vt scripturam de operibus credentium negligat.

[a] Lucæ 11.

Digitized by Google

a Lucæ 10. b Matt. 19. c Matth. 7.

vt legem [a] charitatis obseruent, vt præcepta [b] decalogi moribus exprimant, [c] Patrisque faciant voluntatem? Sed hæc pluribus confutare non attinet, cùm idem Lutherus apertos hîc inuoluat errores, vt suam de iustificatione doctrinam malè cæptam peiùs vrgeat atque defendat.

Sedenim ad primum Lutheri errorem tandem reuertor, quo plures alij fallun-
tur & fallunt, dum in hac muliere crassam & Iudaicam opinionem statuunt, velut illa
in matre Domini nihil eximij, sed carnem solùm & sanguinem spectauerit, ac suo
eulogio tantùm quæ sunt corporea, voluerit commendare. Nos verò iam antè mon-
strauimus, de hac muliere candidiùs & sublimiùs esse iudicandum, neque tantam
ruditatem illi, quæ tanta libertate Christum grauiter tunc temporis oppugnatum
publicè defendit, quæque totius Ecclesiæ typum gessit, ascribi oportere, sed ma-
iore illam fide fideique confessione instructam, nobis ab Euangelista proponi. Atque
ita Christi responsum quadrat aptiùs, vt qui hoc modo mulieri respondere voluisse
videtur: Scio quòd ex animo loquaris, & veritatem confessa, præsentes ac valde blas-
phemos Euangelij mei aduersarios non reformides. Tu matrem & gestatricem Ver-
bi prædicas beatam, in illa Deum prædicas, & me simul honoras. Quod autem de
matre affirmas, equidem non negauerim: quin eam etiam beatam esse confirmo:
Nolim autem vt quisquam putet, illam solam beatitudinis participem esse, sed gene-
ratim hoc dixerim, iustos & beatos etiam omnes posse censeri, quicunq; idem illud
Verbum quòd à me prędicatur, corde, sicut illa, susceperint, atq; opere fideliter con-
seruârint. Quocircà fugiendus inprimis hic error est, ne fingamus Christum refutare
magis quàm approbare dictum mulieris de beato ventre MARIÆ, qui magnam sanè
& incomparabilem illi tribuit prærogatiuã. Etenim verè hactenus & eximiè illa bea-
ta, quòd corporalis fuerit filij Dei mater, & ex hoc beatam illam dixêre tot sæculis, &
porrò dicent (vel inuitis hæreticis) omnes generationes. Non intelligunt isti, quale
quantumque hoc MARIÆ sit donum, etiam secundùm carnem Dei matrem existere.
Hoc enim solum de sancta virgine prædicari, quòd Dei mater est (vt Anselmi verbis
vtamur) excedit omnem altitudinem, quæ post Deum dici vel cogitari potest. Hinc
illa extat confessio ex sacris contexta literis, quæ totius Ecclesiæ nomine in templis
iampridem recitatur: Benè in te Spiritui sancto complacuit ô MARIA, cùm ad tam di-
uina mysteria vterum tuum consecrare dignatus est. Ipse est enim ignis consumens,
qui sanctissimam animam tuam in seipso inflammauit, ac splendore Diuinę maiesta-
tis impleuit, tuumque vterum ineffabili modo imprægnauit, fecitque vt Deum & ho-
minem clausa conciperes, clausa pareres, & post partum Virgo permaneres. Iam ergo
vterum tuum Domina, velut sacratissimum Dei viui templum, totus mũdus venera-
tur, quia in eo salus mũdi initiata est.] Et rursus: Verè paradisus Dei tu es, quia lignum
vitæ mundo protulisti, de quo qui manducauerit, viuet in æternum: Fons vitæ, qui ex
ore altissimi prodiit, de medio ventris tui exiliuit.]

Cõfirmatio supradictorum de muliere, quam Nouatores cum Luthero carnalem, & Iudaicã potiùs quàm Christianã facere moliuntur.

Cur à Christo additũ sit. Qui nimo beati &c.

Maria verè & sæpè beata dicẽda, quia mater fuit Emmanuelis.

De excellentia beatę Virginis Mariæ ca. 2. Ex homiliar. doct. homel. in festo natiuitatis Marię.

Testimonium de beatitudine MARIÆ, quia Christũ in vtero gestauit, & nutriuit.

An verò quisquam adeò sit vecors & mentis inops, vt existimet MARIAM dun-
taxat nobis idcircò beatam prædicari, quòd Christum secundùm carnem conceperit,
gestârit, pepererit, educârit? sicut nec Apostolos quidem beatos facimus, quòd sola
corporali Christi præsentia fruerentur. Illud verò singularem MARIÆ beatitudinem
arguit, quòd apud Nazarenos degens, verbum Dei ab Angelo prædicatum, quo my-
sterium altissimum continebatur, perfecta primùm fide percepit, & mox ęterno Deo
maternum, vereque purum & exquisitum hospitium præbuit, nunquam etiam Dei
futura genitrix, nisi fidem Angeli verbis prima dedisset, seque promptam & luben-
tem ex ardenti charitate ad diuinum illud opificium exhibuisset. Prius in illa, vt Scri-
ptor vetus affirmat, natus est Christus per fidem & amorem, quàm per corporalem
incarnationem nasceretur.] Et scitè [d] Rupertus expendit illud quod [e] scriptum est:
Ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. Docet enim cuiuslibet
iusti, sed MARIÆ potissimùm animam, Dei cœlum habitationem vel sedem esse; ac
huius quidem Mariani cœli duas ianuas reperiri, quas Dominus Deus aperuerit,
mentis nimirùm ac ventris. Ianuam mentis, inquit, Deus aperuit, quia beata hæc cre-
didit quæ dicta sunt ei: ianuam ventris aperuit, quia sine viro Virgo concepit, Virgo
peperit, & post partum Virgo permansit]

Mariã Domini matrem prædicari beatam, sed nõ ob solam, vt dicunt, maternitatem.

Maria & mentis & ventris ianuam aperuit Deo.

d Lib. 1. in Matt. de gloria & honore filij hominis. e Psal. 77.

Quarè

Digitized by Google

Nouatores in duplicem errorē hoc loco incidere.

Quarè ſi ſedulò animaduertas, vana iſti ſpeculatione deluſi, in errorem duplicem prolabuntur. Primùm enim dum carnis iudicio nituntur, carnalem Chriſti generationem præpoſterè contemplantur, ideoque nihil ferè præclari de illa (vt ita dicam) maternitate ſentiunt, quæ tamē ſummam, vt liber Tertius explicat, habuit prærogatiuam, & in immenſum MARIÆ auxit beatitudinem. Quòd ſi Paulus dicere non veretur, ſaluari mulierem per filiorum generationem, & virum infidelem per mulierem fidelem ſanctificari, quanto amplius MARIÆ tribui par eſt, quę nulli omninò matri ceſsit fide, pietate, omnique officij diligentia, quæ aut viro aut filio, à muliere poteſt vnquam impendi? Deinde vno velut pede metiuntur illam carnis propinquitatem, quæ in MARIA, & quæ in aliis Domini conſanguineis fuit, ſicut ſæpe diximus: hi verò de ſola carnis coniunctione gloriabantur, non intelligentes generis claritatem & perſonarum dignitatem per ſe quidem conſideratam, ad iuſtificationem Chriſtique amicitiam conciliandam nihil prorſus valere; ſicut Iudæi potiſsimùm arbitrabantur. Habet igitur MARIA ſingulare hoc beatitudinis priuilegium, ſicut [a] à Beda dictum eſt, quòd Verbum Dei incarnatum Virgo in vtero geſtare, parere ac nutrire digna extitit, quæ, ſicut probauimus, etiam antequam Chriſti mater efficeretur, ſingulari Dei gratia cumulabatur, & ad hoc tantum Dei opus, cui ab æterno deſtinata erat, à ſummo artifice Deo parata & inſtructa peruenit. Tantùm abeſt, vt nudum miniſterium, poſtquam Dei mater ab Angelo fuit electa, ſit in illa contemplandum: in illa, inquam, quę ſancta & beata Virgo fuit, priuſquàm ſanctior, & beatior filium Dei conciperet ac pareret. Rectè igitur de illa profitetur Bernardus: Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo, in quo filium Dei MARIA ſuſcepit.] Et alio in loco: Magnum eſt Angelo, vt miniſter ſit Domini, ſed MARIA ſublimius quiddam meruit, vt ſit mater. Fœcunditas itaque Virginis ſuperueniens gloria eſt, tantoque excellentior Angelis facta munere ſingulari, quantò differentius præ miniſtris nomen matris accepit: hanc inuenit gratiam plena iam gratia, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominùs ſine viri cognitione grauida, ſine muliebri dolore puerpera. Parum eſt, quod ex ea natum eſt? Sanctum vocatur & eſt filius Dei.]

1. Tim. 2. 1. Cor. 7.

a In præſens Euangeliū.

Singulare priuilegium beatitudinis competit virgini.

Nudum miniſterium in matre Domini minimè contemplandum eſt, ſine virtutibꝰ interioribus.

Serm. 1. de aſſumptione Virginis. Ser. de natiuitate Mariæ.

Patrū teſtimonia Mariam celebrantiū, quia Chriſti mater extitit.

Atq; huc pertinent præclara illa eulogia, quibus MARIA tanquam Domini mater à Patribus plurimùm commendatur. Prædicat igitur illam [b] Chryſoſtomus, & vocat animatum palatium Regis Angelorum, rationalem paradiſum, alterum cœlum, diuinum templum, habitaculum Verbo Dei dignum, thalamum diuinæ humanitatis, purum cubiculum ortus Chriſti, animatum Dei templum, cœli terræque pariter domicilium, incomprehenſibilis naturæ ampliſsimum habitaculum. Celebrat eandem Ephrem Baſilij Magni Diaconus, à quo dicitur Acerra aurea, lucerna micātiſsima, vrna cœli manna geſtans, tabula ſcriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuiniſsima, paradiſus deliciarum & immortalitatis, ſignum vitæ, & thronus Creatoris. Plures id genus typos repetit Georgius Nicomedienſis Antiſtes, quibus Meſsiæ parens iamolim mirabiliter adumbrata, & credentibus omnibus commendata ſit. Appellat igitur illam portam ſemper clauſam, animatum velum quod in ſe celauit diuinitatem, inauratum candelabrum, menſam in qua vitæ panis propoſitus, aureum thuribulum, arcam ſanctificationis, quæ portauit cœleſte manna, noui Teſtamenti theſaurum, vrnam inclytam ac glorioſam, virgam ſacerdotalem, quæ absq; irrigatione florem produxit, ſanctam terram & deſiderabilem, ex qua orta eſt iuſtitia & veritas, montem vmbroſum, in quo habitare placuit Verbo, montem à quo abſciſſus eſt lapis, qui repleuit orbem, oleam fructiferam, thronum glorioſum, regium vehiculum, ſanctam Sion, lectum Salomonis, librum obſignatum, reginam à dextris ſtantem, quæ nullam ſuſcepit maculam libero ſuo arbitrio, ſponſam Chriſti, hortum concluſum, fontem ſignatum, ex quo manant fluenta puriſsima, animatam Dei ciuitatem, ſanctificatum Dei tabernaculum, domum glorioſam, indiſſolubile templum, agnam immaculatam. Quid verò Andreas Archiepiſcopus Hieroſolymitanus? quàm illuſtrib. epithetis MARIAM exornat, quantisq; illam vehit laudibus? vt eas omnes non audeam repetere, ne ſim Lectori ad nauſeam vſq; prolixus. Hoc ſatis ſit ex illo citaſſe, quòd vocet Virginem præclariſsimam, ornatiſsimam, diuinę glorię templum, ſacroſanctum Regis palatium, thalamū, theſaurū, cœlum & domicilium cœlo præſtantius, terram

b In oratione de Annūciatione Virginis.

Quomodò Dei matrem reuerenter appellet Ephrem.

In orat. de laudib. Mariæ.

Epitheta matri Dei tributa à Georgio Nicomedienſi.

In oratione de oblatione Deiparæ in templo.

Quomodò Dei paravocetur ab Andrea Hieroſolymitano.

In orat. de feſto Annūciationis, & eiuſdē dormitione.

Digitized by Google

terram virgineam, ex qua nouus Adam formatur, nouã Dei arcã, vrnã auream, forcipem ſeraphicã prunę myſticę, ſpirituale ſpeculũ, Prophetarũ & Patriarcharũ decus.

Quid igitur? præcurrerunt tot illuſtres typi, pręceſſerũt huiuſmodi myſtica Legis ſymbola, ſed & prophetica acceſſerunt ſępe oracula, quibus fœlix Meſsię parens antiquis Patrib⁹ pulchrè ſanè atq; artificioſè adumbratur, vt eò magis ad toties promiſſæ matris expectationẽ & deſideriũ, pij omnes excitarentur, vtq; ſi non diſertè loqui, at certè quidem ſecum cogitare ita poſſent; Beatus ille venter, beata vbera, beatum corpus vniuerſum illius benedictæ matris, quę nobis exoptatum & Orbi ſalutarem proferet Emmanuelem. Longa nobis omnis mora eſt: rorent tandem cœli, & aperiatur huius vteri terra, vt ſalutis fructum proferat, nobisq; germinet Saluatorẽ. Et ſtultam adhuc mulierculam vocat impudens planè Lutherus, eam nimirùm, quę cœleſtis reuelationis luce perfuſa, vel ſapientiſsimos & doctiſsimos hactenus ſuperauit; quòd exhibitum Meſsiam & ſingularem eius matrem nõ modò reuerenter agnouerit, ſed & intrepidè, publicè, perfectè prędicârit? Cur illa non cogitaret ac diceret: Perquàm beat⁹ eſt vẽter tuus, ô MARIA, arca illa intus & foris aurea, in qua cœleſte noſtrũ mãna ſedulò primũ conſeruâſti. Fœlicia & vbera tua, non fracta libidine, ſed de cœlo plena, & lac illud dulciſsimũ ſuppeditãtia, quo ſæpe in tuo gremio æternũ Dei filiũ refeciſti. Deinde tùm Greci, tùm Latini Patres, quorum non paucos citauimus, vno velut ore ſibi & Orbi gratulantur, fœlicem illam veniſſe matrem, quam vetus Inſtrumentum paſsim inſinuabat, multisq; modis & typis tam bellè præludebat, de qua etiam vetuſtiſsimi Rabbini egregiè philoſophantur. Tã celebris erat de matre Meſsiæ iam olim omnium, qui aliquid apud Iudæos iudicio doctrinaque valebant, exiſtimatio.

Mariam etiam à piis veteris teſtamẽti ſæpè ac multũ deſiderata & beatificata.

Esaiæ 45.

Et vetabit adhuc nobis Caluinus, ne ſit parũ imperioſus & iniquus, vetabit, inquã, nos reperto gaudere theſauro, præſentẽ ſpectare lucẽ, oblatam amplecti gratiã, beatã ſalutare matrẽ, & ex illa ipſa nobili arbore generoſum illũ fructum decerpere atq; guſtare, qui nobis perditis vitã, deſperatis ſalutẽ, mortuis immortalitatem omnem adducit atq; conſeruat? Quod hoc eſt nouũ, infeſtũ maleq; feriatum hominũ genus, quod nos à diuinis laudibus, ab Euangelicis vocibus, à ſolẽnibus concionib. auocat, & auocatos abducit? Quô autẽ abducit? ad atras ſpelũcas, ad pſalmos deprauatos, ad hymnos effœminatos, ad cantiones autorũ obſcuriſsimorũ, ad concentus haud diſſimiles Arianicis. Nam Arianis etiã, quod alibi meminimus, olim familiare fuit, cantiones Eccleſiaſticas faſtidioſè reſpuere, nouas & ſuæ ſectę aptas ſubſtituere, ſubſtitutas vulgo commẽdare, illasq; gratiores reddere melodię ſuauitate, vt ſic molles animi peſtilentis doctrinę dulci quidẽ, ſed venenato ſucco allecti, faciliùs ab orthodoxa veritate deflecterent, quũ ſcilicet de ſacris omnibus & commentandi, & cãtillandi, & diſputãdi nulli nõ poteſtas libera relinqueretur. Adeò verè dixit Tertullianus: Nemo venenũ temperat felle & helleboro, ſed cõditis pulmentis, & benè ſaporatis & plurimũ dulcibus, id mali iniicit.] Verũ ad rem ipſam propiùs, atq; vt ſummatim agamus.

Nos etiã Veterum & mulieris huius exemplo Deiparę nõ immeritò gratulari.

Vide Auguſtinũ cõtra Maximinũ Arianorum Epiſcopum li. 1. & epiſt. 174.

Vide & Athanaſij ep. de rebus geſtis Arimini.

Sectariorũ eſt propriũ, nouos hymnos adferre, & cantillare in odium Eccleſiæ.

Si beati ſunt omnes, qui verbũ Dei audiũt, & cuſtodiunt illud, vt hîc veritas apertè teſtatur, quantò beatior demũ Chriſti mater eſt exiſtimanda, quę antequã ad hoc maximũ dignitatis genus, vt Domini mater eſſet proueheretur, non ſolũ ab homine, ſed etiã ab Angelo Dei verbũ audiuit, auditumq; ſumma & fide, & humilitate, & pietate complexa eſt, diuinisq; aucta muneribus, digniſsimã ſe verbi cuſtodẽ ſemper prębuit, vt à filij docentis, imò & in cruce pendẽtis latere nõ poſſet auelli? An nõ Chriſtus ipſe ſuis loquitur: Beati oculi qui vident, quę vos videtis? Si ergo beati oculi Apoſtolorum, qui verbũ illud, quod fuit ab initio, corã & familiariter, ſed non toto quadriennio, & fide imbecilla prædditi intuebantur, cur ſit nefas, quęſo, nũc dicere; Beati oculi Mariæ, qui mundi lucẽ & Verbum carnem factũ, illumq; ſpecioſum pręfiliis hominum, ante alios primũ ſpectauêre, ſimulq; per omnes ætatis illius progreſſus incredibili cũ voluptate, & fide nunquã dubia ſpectando, ſeſe oblectauêre? Pari ratione, cur non rectè dicamus; Beatę aures, quas Maria plusquã regina[a] Saba, non dicã ad Regẽ Salomonẽ, ſed ad ipſam Dei ſapientiã, ſed ad iuſtitię doctorẽ & magiſtrũ vnum Chriſtũ, priuatim & publicè audiendũ cupidiſsimas attulit, nullus vt illũ vel attentiùs, vel lętiùs, vel vtiliùs de ſummis illis differentẽ myſteriis vel interrogaſſe, vel auſcultaſſe videatur? Cur nõ beatas quoq; Virginis manus appellemus, quę tot annis, tanta cũ animi ſuauitate de verbo vitę contrectauerunt? manus, inquam, quę huic diuiniſsimo infanti, puero, adoleſcenti

Lib. de ſpectaculis.

Lucæ 11.

Lucæ 1.

Ioan. 19.

Lucæ 10.

Mariæ inprimis beata inter eos, qui beati maximè cenſendi ſunt.

Mariæ oculi beatiores quàm Apoſtolorum.

Pſal. 44.

a 3. Reg. 10. Lucæ 11.

Mariæ aures beatiores quàm primorum diſcipulorum.

Quomodò Mariæ manus beatæ dici poſſunt.

Digitized by Google

Mariæ pedes quomodò beati æstimari queant, simul & eius oscula.

adoleſcenti in victu atq; veſtitu noctes ac dies materna quęuis officia fidiſsimè præſtiterunt? Cur non beatos pedes etiã agnoſcamus, quos Dei amor, Chriſti cura, & obediẽtię lex ad longas difficiles & ſacras illas peregrinationes, frequẽter extruſit, pedes, inquã, quos ad Chriſti veſtigia tùm inſequẽda tùm reuiſenda, ante & poſt filiũ in cœlos aſſumptũ libenter exercuit ac defatigauit? Cur demũ beata non fateamur oſcula, quę dilecta dilecto, in charitate non ficta toties & tã reuerenter delibauit, quæ à nato viciſsim amanter accepit, cùm talem Filium talis mater in ſinu amplecteretur, & tam dulce dulci de collo pẽderet onus, quod eadẽ parens & nutrix & gerula manibus circũferret, geſtaret in vlnis, foueret in gremio, ac ſæpenumerò blãdiſsimè demulceret? Quem verò demulceret? liliũ conuallium, Iſraëlis gloriã, lumen gentiũ, delitias orbis terrarum, ſuum cor, ſuum theſaurũ, ſuum decus, ſuum ſolatiũ, ſuũ præſidium vnicum.

Maria lõgè perfectiõ quàm reliquę matres erga filium laborauit.

Videantur hęc aliis tantùm fuiſſe vulgaria, & communia quædã maternę pietatis miniſteria, quę parentes & nutrices ſuis liberis vltrò exhibeant, dum illos quàm poſſunt, tenerè & amanter educãt. Sedenim quid aliis matribus cũ hac, quæſo, cõmune? quę quod illę faciunt, à ſe quidẽ alienum eſſe non putauit; quicquid autẽ faceret, quia non homini ſolũ, ſed Deo etiam ex ſe carnẽ induto ſeruiebat, longè rectiùs intellexit, & exactiùs obiuit, & perſenſit ſuauiùs, & abſoluit digniùs; quemadmodũ illã profectò decebat, quę maximo fidei lumine illuſtrata, & eximię charitatis igne flagrans, nullis carebat præſidiis, ad tale miniſterium tali nutrici neceſſariis atq; opportunis. Cui rei maiorem fidẽ faciet, ſi quod piorũ cõtemplatione dignum eſt, in animũ reuocemus, Chriſti Domini, licet infantis & pueri, carnẽ per ſe tenerrimã, dulciſsimam, mũdiſsimã ſimul & efficaciſsimã extitiſſe, per quam intùs latens eius Diuinitas ſuo modo reſplenduerit, ac ſuauem quandam fragrantiã ediderit, admirandamq; virtutẽ, vt multi ſenſerũt, exeruerit ſępè. Hinc Apoſtolorũ oculi & aures, vt diximus, à ſingulari beatitudine cõmendantur, quòd Chriſti Magiſtri ac Domini non tantũ ſpirituali, ſed etiã corporali familiaritate, dulciq; conſuetudine fruerentur: qui & ſanctè poſtea gloriãtur, quòd illũ audiuerint corã, & oculis viderint, ſuisq; manibus contrectârint. Tum, ſicut Euangeliũ docet, ex hoc ipſo corpore Virtus exibat & ſanabat præſentes omnes, nemo vt fruſtrà vel dominicã carnẽ, aut Chriſti tunicam attingeret, ſi quando ſuam gratiam Chriſtus liberaliter vellet populo communicare. Quid, quod ſanctis hominibus hoc ſæpe contigit, vt eorum conſpectus, colloquia, tactus, oſcula, multis præſentem opem adferrent, vtque accedentes non ſolùm ex ægris incolumes, ſed etiam vita integriores, & ſpiritu, in vero Dei amore atq; cultu alacriores efficerentur?

Chriſti caro lõgè nobilior & ſanctior, quàm aliorum puerorum caro furit, matremq; beatiorẽ reddidit.

Lucæ 1.

Ioan. 1. 1. Ioan. 1.

Lucæ 5. 6. & 8.

Sanctorũ præſentia corporalis multis ſæpe efficax & ſalutaris.

Iam quod ad Mariã attinet, non minùs illa quidẽ ac reliqui oẽs, quibus corporalis Chriſti præſentia profuit, diuinę influentiæ per Chriſti carnẽ operantis capax fuit, ac maiorẽ certè quàm alij, fidem & charitatẽ, ad hoc diuinitatis organũ ritè tangendum atq; tractandũ attulit, præſertim dum filio adhuc infanti, & puero, & adoleſcẽti operã maternã impẽdit. Quis igitur niſi inſulſus ambigat, illã, in ſumma illa cũ Emmanuele familiaritate atq; cõiunctione, ſingularẽ è Chriſti carne fructum hauſiſſe, vt proinde mirificus quidã ſenſus ſanctiſsimi gaudij, maximæ dulcedinis incredibilis virtutis, & præſentiſsimę voluptatis matri lectiſsimę accederet, vtq; per crebrã diuinę carnis cõtrectationẽ ipſa ſubinde mũdior, ſanctior, atq; (vt ſic dicã) diuinior effecta ſit? O matrẽ & nutricẽ verè beatã; ô reuerenda & p̃dicanda eiuſdẽ matris mẽbra; vt & intùs & foris verè pleneq; guſtaret, q̃ ſuauis eſſet ille paruulus, cuius carne nihil ſacratiꝰ ac fragrantius, cuius aſpectu nihil lætius, cuius cõplexu nihil purius, cuius familiaritate nihil in terris iucundiꝰ queat excogitari. Cogitare quidẽ & admirari poſſumus, pro dignitate autẽ æſtimare nõ poſſumus illas diuitias atq; delitias, quibus tũc Meſsię mater in illo diurno nocturnoq; cõtubernio abundârit, q̃ diuinis de rebus abdita ſublimiaq; ſenſa cõceperit, quos perfecti amoris æſtus & ardores pertulerit, quas itidem familiares ac dulces ſępe lachrymas profuderit, quũ ſe totã filio non ſolũ humili, vt ancillã, ſed etiã amanter, vt matrẽ, offerret, cõmendaret, impẽderet. Igitur ſicut mulier illa Euãgelica Virginis matris vterũ & vbera ob Chriſti contactum beatificauit: ita nos etiã reliquas Mariani corporis partes, quibꝰ ad tantę prolis partũ & educationẽ ſanctiſsimè vſa eſt, meritò ſuſpicimus atq; prędicamꝰ. Hîc ſi curioſi & moroſi homines, quibus nunquã ferè ſatisfacere poſsis, nobis pergẽt obſtrepere, & ſcripturã expreſſam requirẽt, nę illi parũ expendunt, quantã ſenſuũ & intelligentię copiã ex paucis Euangelij verbis hauriant ij, qui humili ac ſtudioſo animo in ipſius cõmentatione verſantur.

Quomodò Maria ſecundùm corpus & membra poſsit à nobis beatificari.

Mariæ ſingulares opes & delitiæ ex Chriſti contubernio proueniebant.

Pluta nobis de Maria cogitãda ſunt, quàm in ſcripturis expreſsè legamus.

Digitized by Google

Digitized by Google

CAPVT VICESIMVM QVINTVM.

De gladio MARIÆ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbisq; doloribus, qui Virgineam eius animam pertransierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hisce doloribus illi adhæsisse. Tùm de multiplici causa, quæ ob Filium dolores & angores MARIÆ maximos creârunt.

Propositio de sequēti tractatione, eamque non parui esse momenti.

SVPEREST de MARIÆ doloribus, qui animum eius grauiter vulnerârunt agere, partim vt fidem antè datam liberemus, partim vt hoc graue & vtile argumentum, de quo multi multa scripserunt, in hoc Opere nō prætereamus, simulque à quibusdam connexis erroribus pro nostra virili vindicemus. Primùm verò iusti Simeonis dictum, velut totius tractationis nostræ fundamentum excutiemus: deinde occasiones & causas dolendi, quæ MARIÆ mærorem iustum creare poterant, ex historia Euangelica indagabimus. Quibus de rebus tantò diligentiùs agendum censeo, quantò plures hodie sunt malè persuasi, acerbos dolores & grauem multiplicemq; luctum Virgini matri non competere, quinetiam tantæ personæ sanctitati atque constantiæ satis indecorum esse. Nec desunt, qui pro sua mirabili sapientia veterem morem piorum, MARIÆ dolores & angores contemplantium ac venerantium planè contemnant ac subsannent, nulloque in precio haberi velint, quæcunque ad MARIÆ compassionem, vt nostri dixêre maiores, aliqua ex parte referuntur.

Repetitio historiæ de Simeone in templo prædicente Mariæ gladiū, qui animam eius penetraret.

Cùm iustus ille Simeon Spiritu sancto afflatus, in templum venisset Hierosolomytanum, & Iesum puerum à parentibus allatum, in suas vlnas accepisset, eximiis illum laudibus Senex lætissimus publicè celebrauit. Hinc ad pueri parentes Ioseph & MARIAM sese conuertit, illisque benedixit, siue illa benedictio fuerit sacerdotalis, vt multi autumant, siue laudis & gratiarum actionis, siue religiosæ cuiusdam imprecationis. Probabile quidem non est, Simeonem illis more vulgari tantùm fausta esse precatum, sicut hoc loco vertit Castalion, multique cum Luthero & Spangenbergio explicant. Etenim præterquam quòd isti sacerdotum munus exosum habēt, quorum est proprium in Ecclesia benedicere, veteris etiam legis morem solennem ignorare videntur, in qua Heli sacerdos Annæ Samuelem filium in templum adducenti benedixit, ad eum fortasse modum, quem Moyses filiis Aaronis ad benedicēdum in Lege præscripsit. Cui rei maiorem fidem præbet, quod ex Iudæorum Rabbinis non obscurus Moyses Maimonis testatur, huiusmodi benedicendi morem in templo ad Simeonem iustum vsque peruenisse, atque in eo demùm cessasse, nimirùm, quòd iam tempus appeteret, Aaronicum sacerdotium cum Christiano, Legale cum Euangelico commutandi, & in Christi nomine omnia consecrandi. Sacerdotem verò Aaronicum hunc fuisse Simeonem non solùm Epiphanius, sed etiam Cyrillus Hierosolomytanus, vt & antea meminimus, perspicuè tradit. Quod si Galatino eredimus, Magister ille fuit Gamalielis, ad cuius pedes Paulus est institutus, Ac eô gtauatim adductus, vt Esaiæ crederet vaticinanti, Messiam ex Virgine nasciturū, sicut libro Secundo significauimus. Errat autem Erasmus de hoc Simeone iudicans, quòd, sicut MARIÆ & Ioseph benedixit, sic etiam puero Iesu sit benè precatus. Prius illud Lucas asserit euidenter; posterius autem non attingit, sed ostendit quòd Simeon Dominum benedixerit, id est, laudando prædicārit, quum nec decuerit senem puero, vt aliis benè precari, de quo tam illustrem plenamque cognitionem haberet, sicut oratione sua publicè testatus est. Qui Simeon MARIAM peculiari certè honore dignatur, quum illi soli seorsim suum depromit & committit vaticinium, haud dubiè per spiritum intelligens, quantò præstantior esset vera & naturalis pueri mater, quā Ioseph putatiuus ac nutritius pater, hancq; vnicè suspiciēs, vti nobilē & Virginem & prophetissam, quam Esaias multò antè promisisset, multique pij tot sæculis expectâssent. Ego verò nihil ambigo,

Luc. 2.

2. Reg.

Num. 6.

In li. More.

Heb. 7. & 8.

Act. 22.

Esai. 7.

Erasmi error de Simeone, qui puero IESV fit benè precatus.

In Paraphr. circa cap. 2. Luc.

Mariā à Simeone in tēplo honoratam fuisse.

Esai. 8.

ambigo, quin ille in ipso colloquio personam tantæ matris reuereretur, & cum eadē plura conferret, quàm Lucas hoc loco exposuerit. Cæterùm vt ad nostra veniamus, inter alia, quibus Propheta Simeon MARIAM affatur, hoc etiam grauiter nunciat: Et tuā ipsius animā pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.

Vbi mox vetus incidit quæstio, de quo gladio MARIÆ animam pertransituro Simeon vaticinetur. Est enim gladius quidem corporeus, de quo Christus ad Petrum loquitur: Omnis qui acceperit gladiū, gladio peribit. Est & spiritualis gladius, quem Paulus Christi militibus commendans inquit: Accipite gladium spiritus, quod est verbum Dei: isq; gladius omni ense ancipite penetrabilior, quia viuus sermo Dei & efficax. Rursum est scandali & ambiguitatis gladius, quo certè imbecilles Apostoli percussi ceciderunt, quando ob crucem & mortem Domini offendiculum passi, Magistrum deseruerunt. Est demùm tribulationis siue doloris atque compassionis gladius, qui hominis quamlibet iusti animam vulnerat, suoq; modo pertransit ac penetrat sæpè. Multæ enim, vt ille ait, tribulationes iustorum. Itaq; de probo castoq; adolescente Ioseph canit Dauid, quòd ferrum animam eius pertrāsierit, quandoquidem alienigenis fratrum iniuriâ venditus, & impudicæ heræ calumnia in vincula coniectus, ad tempus vitam duxit calamitosam. Docent autem Ambrosius & Beda, Simeonem de corporeo gladio non agere, cùm nulla extet historia, quæ MARIAM ferro, gladio, aut violenta morte affectam, ex hac vita migrasse confirmet. Deinde nihil noui aut præclari assereret Simeon, si MARIAM non nisi verbo Dei ceu gladio transfigendam diceret: hoc enim veluti quotidiano & lauto cibo illa vel maximè pascebatur atque oblectabatur, cùm in delitiis haberet, auditum Dei verbum secum animo reputare atq; reuoluere. Igitur metaphora vehementius aliquid ac asperius, quod animam feriat, scripturæ more designat.

Matth. 16. Ephes. 6. Hebr. 4. Psal. 33. Psal. 105. Genes. 37. & 39. In Lucam cap. 2.

Alium esse gladium corporalem, alium spiritualem.

Gladium esse scādali & dubitationis, ac rursus tribulatiōis & doloris.

Simeon nō prædicit Mariæ gladium externū siue martyriū, neque gladium verbi Dei.

Origenes gladium scandali & ambiguitatis, adeoque infidelitatis hîc MARIÆ attribuit, perinde ac si illa cum Apostolis commune sibi scandalum habuerit, atq; in vera fide nutârit, quum Christum filium in horrendis & extremis illis versari supplicijs vidit. Sed hęc interpretatio non placet eruditis, quinimò cum recepta probataq; fidei veritate pugnat, partim quòd Scriptura hoc modo gladij nomen nusquam vsurpet, partim quòd non sit consentaneum, matrem Domini post tot tantaq; gratię acceptæ præsidia tàm fædè lapsam, suiq; dissimilem extitisse. Quin potiùs constat, eandem in morte filij fortem & inuictum præstitisse animum, & Apostolis in fide constantiorem vsq; perseueraſſe, sicut postea pluribus ostēdemus. Stabat igitur ante crucem mater, & fugiētibus viris stabat intrepida, nec mutabat animum, spectans piis oculis filij vulnera, per quem sciebat omnibus futuram redemptionem. Non enim ignara erat mysterij, quod genuisset resurrecturum] vt verbis [a] Ambrosianis vtamur. [b] Augustinus de MARIA simile quiddam vt Origenes, refert, velut illa dubitationis, vel infidelitatis gladium fuerit experta, ac penetrātem senserit. Cęterùm hæc Augustini sententia non ex alio libro citatur, quàm qui de quæstionibus veteris & noui testamenti inscribitur, & doctorū iudicio Augustinum nec habet, nec habere meretur autorem. Dionysius Rickelius, vt veteres excuset, qui MARIÆ fidem hîc suspectam faciunt, in hunc modum eruditè censet: Sapientissima & constantissima Virgo, quæ filij sui passionem, passionisq; modū clarè & distinctè pręcognouit, magis quàm Dauid, Esaias, Daniel, aut aliquis Prophetarum, in passione ipsius nullatenus dubitauit, imò fidelissima mansit. Ideò Patrum verba exponentur non de dubitatione infidelitatis, sed admirationis naturalisq; pietatis, quâ quis de veritate aliqua omninò certissimâ miratur, & per modū dubitationis stupet, seu discutit, qualiter res ita se possit habere.] Atq; hæc non minùs verè, quàm candidè Dionysius, vt sciamus Patrū dicta de MARIÆ dubitatione cum venia sic posse accipi, vt ea dubitatio non ex infidelitate, sed ex ingenti admiratione proueniat, qualis & sanctis oboritur sępè, & cum stupore quodam coniuncta est, quum præter naturæ modum & ordinem insolitæ quædam rerum species illis sese offerunt, & quasi attonitos tenēt. Quare Franciscus Lambertus, vt vnum ex aduersariis proferam, hîc etiam Virgini nostræ patrocinatur, atq;, vti par est, hunc siue dubitationis, siue infidelitatis gladium, velut à Simeonis mente ac sensu alienum, atq; vt tali matre prorsus indignū reiicit, minimeq; probandū putat. Sic enim scribit:

Homel. 17. in Lucam.

Simeon Mariæ nō prædicit gladium infidelitatis vel in fide dubitationis, sicut Origenes finxit.

[a] Li. de institutione Virginis cap. 7.
[b] Li. de quæstionib. veteris & noui testamenti.

Augustini non esse librum, qui Mariæ gladium tribuit infidelitatis.

Li. 3. de præconio & dignitate Virginis ca. 23.

Quomodò Patres intelligendi sint, qui Mariæ fidē in morte filij suspectā reddere videntur.

Etiā ex aduersariis quidā hîc Mariam defendūt, quę in morte filij de fide non dubitārit.

Quod hic quidam infidelitatem gladio volunt, intelligi, nullatenùs est audiendum. Nam præter id, quod probare nequeunt, quod sentiunt, & quod sentiunt textui minimè conuenit, temerarium est, & vt confidenter loquar, à veritate alieniſsimum. Quî enim fieri potuit, vt ſancta Dei mater, infidelitatis gladio transfigeretur, in cuius pectore nihil minùs vnquam fuit, quàm infidelitas? Atqui à principio fidei integerrima extitit. Quieſcant obſecro, eiuſmodi blaſphemiæ, & impia carnis inuenta. Ego quidem nihil tribuere volo beatæ Virgini plus quàm ſcriptum reperiamus: volo tamen aſſerere quod de ea ſcriptum eſt, nempè quòd beata, quæ credidit. De fide eius teſtimonia habemus: verùm quòd infidelis fuerit, nec minimum quidem verbum vſquam reperies.

In expoſitione Euan. Lucæ ca. 2.

Maria inde ab initio in fide integerrima.

Quòd igitur nonnulli veteres, & Græci maximè ſcriptores, vt [a] Chryſoſtomus, [b] Amphilochius, [c] Theophilactus hîc impegerunt, cumprimis [d] Origeni multorum errorũ principi imputare fas eſt, qui hunc ſenſum Simeonis verbis primus, vt opinor, affinxit. Sic autem habet: Et tuam ipſius animã, quę ſcis abſq; viro peperiſſe te virginẽ, quæ audiſti à Gabriele: Spiritus ſanctus veniet ſuper te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: pertranſibit infidelitatis gladius, & ambiguitatis mucrone ferieris, & cogitationes tuæ te in diuerſa lacerabunt, cùm videris illum quem filiũ Dei audieras, & ſciebas abſque ſemine viri eſſe generatum, crucifigi & mori, & ſuppliciis humanis eſſe ſubiectum.] Vbi certè Origenes non modò nimiùm ſibi permittit, ſed & Euangelicum locum in MARIÆ iniuriam vi magna detorquet, duplici quidem argumento deluſus. Primũ eſt: Quid inquit? Putamus quod ſcandalizatis Apoſtolis mater Domini à ſcandalo fuerit immunis?] Alterum: Si ſcandalum in Domini paſſione non paſſa eſt, non eſt mortuus Ieſus pro peccatis eius.] Quis enim non videt, vtramq; rationem adductam, ſi ritè ponderemus, ad præſens inſtitutũ probandum infirmam, ac nullius momenti eſſe? Enimuerò ſi MARIA ſanctitatem habet ſupercellentem & pleniſsimã, iuſtitiamq; perfectã (vt idem Origenes aſtruit luculenter) cur non putemus, eandem Virginem Apoſtolis ſępè lapſis, & à Chriſto nõ ſemel meritò reprehenſis, laudabiliorem purioremq; fuiſſe, vt nõ ſolùm à dicto ſcandalo, ſed etiam ab omni peccato maneret immunis, ſicut & Auguſtinus apertè definit? Prætereà cum perpetuam MARIÆ innocentiam conſtituimus, nihil hoc ſanè prohibet, quò minùs pro ea Chriſtus mortuus eſſe, ſuaq; morte omnem illi gratiam promeruiſſe dicatur, ſicut libro primo demonſtrauimus. Quare ſic omninò habendum eſt; Simeonẽ in hoc vaticinio nec cogitaſſe, nec innuiſſe quicquã, quo MARIAM Apoſtolis exęquandã, aut illam in vera de Chriſto fide vacillãtem, nedum infidelem futuram, ob qualeſcunq; filij afflictiones, ſignificaret. Imò verò ſi vnquam antea, tunc vel maximè Virginis huius fides, veluti in grauiſſima lucta refulſit, quũ Apoſtolis omnibus conſtãtior, iuxta filij ſui crucem fide plena conſtitit, eumq; ab impiis tàm indignè contemptum & grauiter excruciatum mæſta conſpexit. Sed hoc Origenis lapſu tantò nos minùs commoueri decet, quantò ille turpiùs in rebus aliis etiam ſacratioribus hallucinatur; vtpote quum Chriſtum pro Angelis atq; ſyderibus paſſum, eiusq; animam priùs in cœlo beatam fuiſſe, & adhuc peccata noſtra lugere, & Spiritus ſancti ab ipſo facti autorẽ eſſe vaniſsimè fabulatur, vt reliquos id genus impios, craſſos ac damnatos Origenis lapſus non attingamus. Igitur ſtuporis potuit, infidelitatis dubitatio non potuit in MARIAM cadere, cuius fides ſi vſquam alibi, certè acerrimo illo in cruce certamine maximè agitata & vexata, ſed nulla dolorum vi labefactata & euerſa, imò verò magis viuida, illuſtris & admirabilis effecta debet exiſtimari. Atq; vt Græcũ autorẽ Græcis opponamus, apertè docet Simeon Metaphraſtes, neq; conſentaneã, neq; MARIA dignam illorum eſſe opinionẽ, qui dubitationem, offenſionem atq; tentationem tempore crucis, Deiparæ animam peruaſiſſe ſentiunt: neq; enim hunc eſſe gladium à Simeone prædictũ, quãdoquidem illa pluſquàm mulier afflicto in cruce filio propiùs aſtiterit, atq; conſtanti animo adhæſerit ſemper, nihilq; timuerit quod eſſet formidabile: vnde alias quoq; mulieres vt ſecum circa crucem in medio hoſtium verſarentur, hortata ſit atq; perſuaſerit.

Scriptoribus Græcis non eſſe credẽdum, qui ducem ſequuntur Origenẽ de Mariæ dubitatione.

Teſtimonium Origenis expẽſum & reiectũ.

Mariæ fides circa Chriſti crucem effulſit maximè.

Origenis errores quidam impij & inexcuſabiles.

Maria dubitationem ſtuporis, nõ infidelitatis admiſit in morte filij.

Confirmatio à Simeone Metaphraſte.

Errat autem cum Origene [e] Brentius, ac turpiter ſanè, qui poſt veritatem à multis confirmatam publiceq; receptam, adeò in MARIAM eſt contumelioſus, vt illi non minùs quàm Apoſtolis dubitationis ac ſcandali notam audeat inurere, illamq; de fide prorsùs ſuſpectam reddere, ideoq; hæc verba imperitè ſimul & petulãter effundit: *Qui credebant in Chriſtũ Apoſtoli, diſcipuli et mater eius, nihilominus tamen videntes eũ à Pontificibus condemna-*

Brentius Origenem ſequens, de Maria impiè ſentit, quòd in morte filij fit ſcandalizata.

a In enarra. Pſal. 13.
b In homel. de occurſu Domini.
c In cap. 2. Lucæ.
d Homelia 17. in Euangel. Lucæ.

Homel. 13 in diuerſos locos Euangelij.

Li de natura & gratia cap. 35.

De ortu & educatione Deiparæ.

e Homelia 17. in Luc.

Digitized by Google

condemnatum, & turpi cruci affixum, offendebantur in eo, adeoq; apparebat tunc, ipsorum quoq; cogitationes vanas, & corda impia esse. Ergóne cor impium Mariæ attribuis Brenti, vt tuam ipse prodas impietatem? id verò ne Apostolis quidem omnibus ascribi fas est, quorum fides ad tempus quidem suffocata, sed nõ prorsùs extincta fuit, qui non tam cordis impietate quàm imbecillitate, in cruce Domini offendiculum sustinuerunt. Vbi Brentius verba illa Simeonis deprauat, vt reuelentur siue retegantur ex multis cordibus cogitationes: hoc quippè membrum orationis connectendum est cum illa sententia magis remota, quòd Christus positus sit in ruinam &c. Illud verò quod adiungit, vt de gladio, parenthesi debet includi, sicut & Erasmus indicauit. Atq; vt maximè cõcedamus, locum nõ solùm ad Christi hostes, sed etiã ad discipulos propter ipsum offensos pertinere, tamen cum Simeone Metaphraste dicimus, hîc Christi matrẽ excipi oportere. Æquè probrosum, & Mariæ ignominiosum est, quod idem Brentius paulò superius dixerat, quum Simeonem Mariæ sic loquentem inducit: *Cœlum ipsum in hac terra expectas, sed inferni potiùs dolores te, propter ipsum, in hac vita obruẽt. Magnam lætitiam tibi promittis, sed extrema tristitia propter ipsum afficieris, adeoq; gladius doloris animam tuam penetrabit.* Quis verò pius quæso, audire non horreat, Domini & Dei nostri matrẽ inferni doloribus obrui, quocunq; tandẽ modo id Brentius interpretetur? Et quis omninò vel suspicetur, Virginem tàm parùm in vera pietatis doctrina versatam, tamq; prauè mundi amore captam & vanitatibus addictam fuisse, vt cœlum in hac terra expectaret, vtq; magnam lætitiam potiùs quàm crucem in hac vita sibi polliceretur, præsertim cùm sciret de filij & electorum ferenda cruce Prophetas toties concionari?

Refutatio Brentianæ orationis.

In sermo. de ortu & educatione Deiparæ.

Aliud Brentij figmentum cõtra Deiparam.

Libet autem impudenti Brentio, vt aliàs sæpè, ita nũc etiam in ordinem redigere Virginem sacrosanctam, & quod auditu horrẽdum est, eam fide & fortitudine animi spoliare, velut in supremo illo Christi agone mœrore succubuerit. Qua in re non ille nostris tantùm Theologis, quorum sententias etiam vulgo notas repetere nõ attinet, sed suis etiam collegis ac sociis, qui à Catholica Ecclesia sæpè dissentiunt, hîc aũt cum illa ferè consentiunt, proteruè aduersatur. Etenim illi fidem integram & incõcussam Virgini matri, quum iuxta Filij crucem astaret, perspicuè largiuntur. Ex quibus Melanchton ingẽtes quidem dolores & tristissimas cogitationes fuisse scribit, cùm Virgo mater cruci Filij præsens adesset, cùm corpus Filij mortui contrectaret, cùm genas & manus oscularetur, cùm corpus idem mortuum, sicut alia cadauera, iacere videret. Sed hic dolor mixtus fide & spe fuit, cùm sciret mater Filium esse Messiam, & per eum deleri peccatum & mortem, iustitiamq; & vitam restitui. *Ideò sciebat*, inquit, *certò resurrecturum esse.* Ac alibi rursus docet, quòd Maria sustentârit & cõfirmârit animum fide resurrectionis, quam certò & breui sequuturã credebat. Monet igitur, vt in veris doloribus & in agone mortis simus similes Mariæ, & cum illa Dñm sub cruce iacentem intueamur. Quid verò Pellicanus? *Stabat*, inquit, *iuxta crucem magnanimiter, Spiritu sancto pectus eius dignè confirmante et consolante.* Suffragatur Bullingerus, in summo illo Mariæ dolore viuidam fidem agnoscens, animumq; illi firmum & integrũ tribuens, vt nimirùm mortem Filij toto mundo salutarem æquiore animo ferre vellet ac posset. Fatentur prætereà Centuriatores, quòd necesse sit excellentem in Maria fidem flagrâsse, cùm staret spectatrix horrendi supplicij & tormentorum in Filio, quoniam statuerit illum ista omnia superaturum esse. Postremò Caspari Crucigeri verba subiiciam: *Hîc cogitemus de fide & fortitudine matris. Longè superat robur humanum hæc fortitudo, quod adest mater spectatrix talium suppliciorum Filij, & non extinguitur dolore. Nec credibile est vllam matrem in toto genere humano tale spectaculum perferre potuisse, aut posse. Necesse est igitur magnam in ea lucem, & magnum robur fidei fuisse; meminerat conceptum, norat Prophetarum prædictiones de sacrificio Messiæ, & meliùs eas intelligebat quàm Apostoli.* Atq; hæc ego satis esse puto ad petulantiam Brentij proterendam, qui si veteres Theologos negligit, suos tantùm symmistas audiat, quorum testimonio, stans mater Domini iuxta crucem, non solùm omni scandali ac dubitationis nota vacauit, sed etiam perfectam fidem, paremq; animi fortitudinem cum summo illo mœrore coniunxit, partim Apostolis quidem dubitantibus & offensis, partim mulieribus ad Christi monumentum ob vnctionem properantibus ac malè credulis, longè anteponenda.

Ioan. 19.

In cap. 27. Matth.

In expos. Ioan. c. 19.

In eundem locũ Ioan.

In Cẽturia prima c. 10.

In Euãgel. Ioannis circa cap. 19.

Matth. 28.

Brentius à suis collegis dissentit, confitentib. Mariam in agone Christi mœrori non succubuisse, sed inuictam fidem retinuisse.

Maria iuxta crucem Filij credidit eum resurrecturum.

Quomodò Crucigeri Mariam in Filij agone fortẽ simul & mœstam commendet.

Cæterùm vt ad Simeonis verba de gladio proposita redeam, hunc gladium nonnulli ad linguarum contradictionem ac virulentiam referre conantur, quoniam in

Alia interpretatio de gladio Mariæ prædicto à Simeone.

Digitized by Google

sacris literis sic aliquando gladij nomen accipiatur, testante Psalmographo: Gladius in labiis eorum. Et rursum: Lingua eorum gladius acutus. Quę interpretatio vt noua, sic etiam satis coacta videri potest, partim quòd portionē duntaxat aliquam afflictionum earum contineat, quę Christo magis, quàm Marię congruunt: partim quòd Spiritus in Simeone loquentis verba sensumq́; nimis astringat. Magis igitur illorum amplectenda est sententia, qui metaphoricam hanc locutionem ad oēm molestiarum, calamitatum & dolorum genus, & præcipuè ad vehementem acerbumq́; illum compassionis affectum transferunt, qui tantę matris animā, & intima quæq́; propter Filiū posteà feriret, pungeret, vulneraret, prorsusq́; penetraret, vt nisi illa diuino præsidio suffulta fuisset, multiplicis & immēsi doloris aculeos vix perferre & superare posse videretur. Perinde ac si dicat illi vates: Læta quidē & augusta ego iam multa de hoc tuo Filio beata Mater pronunciaui, vt qui venerit salutare Dei, summū mihi & piis gaudiū adferens, qui præterea sit lumen ad cæcas gentes in suis tenebris illustrandas, & demū gloria Israëlitarum, vt nouo & præcellenti splēdori tandem & illi restituantur. Verùm is ipse, vti dixi, non solùm in resurrectionē, sed etiam in ruinam permultis, nec solùm exteris, sed etiam Israëlitis tanquàm domesticis est constitutus. Huic clàm palàm cōtradicent, vt sibi tandem in exitium vertant, quod illis Deus aliôquin in commune remedium, atq; ad præsentem mundi salutem per hūc ipsum destinauerat. Ac tu quidem re ipsa cōperies, verum hoc meum esse vaticinium, tuusq́; erga Filium syncerus & ingens amor efficiet, vt ob summam hominū ingratitudinem atq; peruersitatem, qui se illi opponent, summoperè discrucieris, vtq́; non solùm illorū, sed multò magis Filij tui nomine cōdolescas, quum summa illius beneficia summis populi maledictis atq; sceleribus videris cōpensari. Hinc ille gladius, multiplexq́; dolor & angor, qui in materna tua viscera sęuiet, vt vita tibi acerba videri possit. Nulla quidem mater te vna fortunatior, nulla lætior & augustior, quæ talem Filium nullis Regum filiis æquandum, ac reliquis omnibus ex muliere natis longè pulchriorem, amabiliorem & honorabiliorē sortita es: At rursus nulla mater, mihi crede, cum Filio & propter Filium tàm diris periculis obnoxia, tot ingētium malorum incursibus exposita, tàm horrendis hostium insidiis atq; infectationibus obiicienda est. Tu incredibilem quidem ex hoc paruulo filioq́; tuo voluptatem & consolationē percepisti atq; perceptura es. Sed non minorem porrò mœstitiam & calamitatē cum eodem ipso subibis, vt veluti gladiatorum ensibus ac telis vndiq; appetaris, ac dirè prorsus vulnereris. Nam vtrique vestrum ingens malorum agmen impendet, coniuratis contra vos animis mundus insaniet, quando sic Deo visum est, vt calicem ambo bibatis, & mater dolores, quos in partu effugit, alibi experiatur, suoque Filio quodammodò commoriatur. Sic demùm tua virtus velut aurum in igne probabitur, & probata splendescet, diuinumque decretum in te perficietur, vt gloriam humilitas, victoriam pugna, lætitiam mœror, & vitam mors ipsa præcedat. Posteà verò, cum hic veluti imber transierit, & nullus pungentis gladij aculeus, qui tenerum cor tuum transuerberet, reliquus fuerit, tum cœlestis Regni æternique gaudij cum tuo Filio consors futura es, ac potioribus bonis, quæ ille suo sanguine comparabit, perbeatè frueris. Tunc posito luctu vestimentis gloriæ indueris, ac delitiis affluēs, vt eidem Filio gratulabunda tuo iure decantes: Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Beati enim qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Psal. 51. & 56.

Simeonem de gladio compassionis loqui maximè ad Mariā.

Sensus verborū, quæ Simeō Mariæ protulit de gladio.

Maria inter omnes matres et lętissima & tristissima cum Filio & propter Filium fuit.

Psal. 93. Matth. 5.

Nunc ad Veterum testimonia veniamus, ne quis nouum aut imbecillum ducat quod diximus, Simeonē gladij nomine maternorū viscerum dolores inexplicabiles hoc loco complecti, & præsertim ob afflictum in cruce Filium, matris condolescentiā præsignificare. Euthymius habet in hunc modū: Gladium nominauit dolorē acutissimū maximeq́; diuidentē, qui penetrauit cor matris Dei, dum Filius eius cruci affixus est; de hoc enim cruciatu nunc vaticinatus est.] Tùm Simeon Metaphrastes, quum Origenicam illam opinionem, cuius paulò antè meminimus, reiecisset: Conuenientius est, inquit, quòd dolorem ipsum gladij nomine significauerit, qui quidem tempore passionis MARIAM inuasit.] Cum his Beda pulchrè consentit ita scribens: Tuam ipsius animam pertransibit gladius, id est, dolor passionis Dominicæ: quia non

Testimonia Veterū de Maria, quę compassionis gladium senserit, iuxta Simeonis vaticinium.

In c. 2. Luc.

In orat. de ortu & educatiōe Deiparæ.

In Euang. Lucæ.

Digitized by Google

non potuit videre eum crucifigi sine affectu materni doloris, etsi speraret eundem resurrecturum, & mortem deuicturum.] Eiusdem Bedæ Carmen est, quod Virgini matri cecinit:

In natali B. Virginis.

Cuius pium pertransiit
Ensis doloris Spiritum,
Natum tuo de corpore
Deum mori dum cerneres.

In Psal. 104

Nec dispar est Cassiodori ac Ludolphi sententia, qui ambo ex Scriptura probant, hîc Simeonem de tristitia dominicæ passionis, quæ matrem illam glorioſam affligeret, sermonem instituisse. His accedit Ioannes Damascenus clarissimè docēs: Ipsa beata & super naturam donorum digna effecta, dolores partus, quos effugit pariens, illos tempore passionis sustinuit, ex materna compassione viscerum lacerum reparturiens; & quem Deum per natiuitatem agnouit, illum vt maleficum interfectum videns, tanquam gladio cogitationibus discerpitur. Et hoc est; Tuam ipsius animam pertransibit gladius, quemadmodùm ille prædixerat Dei expectator Simeon, Dominum gestans in vlnis. Sed commutat tristitiam gaudium resurrectionis, Dominum carne mortuum rediuiuum prædicans.] In eundum modum Bernardus locum interpretatur, & MARIAM ob hunc acerbum doloris gladium, qui animam eius crudeliter pertransiuit, sæpè commendat, quoniam non solùm Christus, sed etiam mater eius in via biberit de torrente passionis. Quod enim in carne Christi agebant claui & lancea, hoc in Virginis mente passio naturalis affectionis & materna angustia: Claui vtique & lancea passionem, affectio materna compassionem.] Ac rursus alibi. Mater sentiebat Filij dolores: Virgo quæ peperit, gladio patiebatur doloris. Christi morientis vulnera matris erant, doloresque matris Christi fuerunt, & dolores nati matris animam penetrabant vt gladius acutus.] Tùm Rupertus dilucidè dixit: Stabat mater iuxta Filij crucem, sine dubio dolens, & dolores tanquàm parturientis habens. Cruce namque eius nimiùm ipsa cruciabatur, sicut ei prædixerat Simeon.] Ac Anselmus quidem in hoc argumento est copiosus, vt de Mariæ compassione moneat, imò & moueat pios, hunćq; Simeonis gladium de summis illius doloribus iuxta crucem Domini exantlatis interpretatur. Idem facit qui hos omnes ætate præcelluit [a] Ephrem diaconus: facit & [b] Sophronius, nec non [c] Idelfonsus, sicut sequenti mox Capite monstrabimus.

Lib. 4. de fide Orthod. cap. 15.

Maria pariens dolorem partus effugit, sed non minores angores experta iuxta Filij crucem.

Lucæ 2.

In serm. de verbis Apocal. Sig. ma. & in expos. Euang: Stabat iuxta crucē: & in ser. de passione Dñi. Im tract. de compassiõe Virginis.

In Euang. Ioan. c. 19. In ser. Meditat. & Tractatu de cõpass. Virg.

a In lamēt. Deiparæ. b In ser. de Assumpt. Virginis. c Serm. 2. de Assumpt. Virginis.

Quanquam non attinet, nos pluribus Veterum testimoniis congerendis operam dare, quum hîc etiam nobis aduersarij vltrò suffragentur, & in eandem sententiā locum præsentē explanent. Vnde Sarcerius hæc Simeonis verba sic explicat: *Omnium maximo dolore afficieris, cùm videbis Filium tuum ab omnibus damnari, contemni et reiici.* Et Brentius doloris gladium hîc statuit, eò quòd mater extrema tristitia propter Filium sit afficienda, præsertim quo tempore ille crudeliter, tanquam homo lōgè omnium sceleratissimus, cruce occideretur. Consonat Franciscus Lambertus, gladium immensi doloris intelligens, qui Mariæ animam propterea penetrârit, quòd ob impios filio contradicentes, acerbo mœrore admodùm torqueretur. Tùm Arsatius Schofer. *Hic sermo*, inquit, *nihil aliud sibi vult, quàm Virginem Mariam variis periculis propter Christum Filium suum exerceri & premi. Tandem immensum dolorem sustinuit, quando vidit Christum in cruce pendentem ab inimicis subsannari.* Losius hoc pacto: *Gladium vocat acerbissimos dolores, quos Maria sensit in summo contemptu & persecutione filij.* Demùm princeps horum omnium Lutherus de Simeone docet, quòd insignis amator & prædicator fuerit crucis Christi, quodq; non ad patrem Ioseph, sed ad matrem hęc dixerit, ad quam solam, omne doloris pōdus de passione Filij rediturum erat. Ac inter alia loquitur: *Sic voluit his verbis Simeon MARIÆ prædicere futurum vt mortis tormenta animo pateretur, etsi corpore non esset cruciatus passura. Quomodò autem id euenerit, nemini potest esse ignotum.*

Nouos doctores cum Veteribus conspirare in præsenti Lucæ loco interpretando.

Simeō insignis amator & prædicator crucis Christi, iuxta Lutherum.

In Euange. Domini. 1. post natal. In annotat. circa Euāg. Domin. 1. post Christi natalem. In Postilla circa Dominic. 1. post Christi natiuitatem.

Quid igitur? nullámne aliam dolendi causam habuit MARIA, nisi quòd Filium in extremis illis angoribus atque suppliciis positum coràm aspexit; & mysticum

cum hunc gladium, qui cor eius tenerrimum penetrauit, ad ſolam Domini crucem aſtringemus? Longiùs profectò Simeon Propheta reſpexit, pluresq; calamitates, anguſtias, & ærumnas, quas propter Filium ſæpè multumque mater experta eſt, vno gladij nomine comprehendit, nobisque contemplandas reliquit. Nec eſt difficile pijs atque ſtudioſis, ſi hiſtoriam tantùm Euangelicam ob oculos ponant, complures & graues reperire cauſas, quæ MARIAE animam exagitarent, atque ad triſtitiam non leuem impellerent, varioſq; doloris aculeos in corde molliſsimo excitarent, ac triſtes etiam lachrymas & ſingultus illi crebrò extorquerent. Quod enim de omnibus electis affirmat Chriſtus: In mundo preſſuram habebitis, in MARIAM etiam competit, cuius tota vita moleſtijs, ærumnis, periculis & afflictionibus referta fuit, vt virtus eius eximia Deo & hominibus magis magisque commendaretur, & eò in cœlis eſſet beatior, quò grauiorem & frequentiorem in terris crucem cum Filio & propter Filium ſuſtinuiſſet. Ambo ſanè de torrente in via biberunt, & propterea inter cœlites omnes exaltârunt capita, ſtatumque triſtiſsimum & luctuoſiſsimum cum longè lætiſsimo & ampliſsimo regno commutârunt. Sic enim per crucem ad gloriam & Filium & Matrem tranſire oportebat, vt hæc quidem quò impenſiùs præ cæteris illi crucifixo compateretur, eò fœliciùs etiam poſteà conregnaret. An non veræ germanæque charitatis officium exigit, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus; quemadmodùm Paulus non modò per epiſtolam docuit, ſed ſuo etiam exemplo comprobauit? Non enim Stoicos & ſtupidos, ſiue ab omni humanitate alienos, ſed molles, ſed clementes, ſed faciles, id eſt, ſui ſimiles homines amat Chriſtus non fruſtrà è mitiſsima Virgine natus, qui & aliorum ſucceſsibus ex animo faueant atque congaudeant, ac viciſsim eorum incommodis, perinde ac ſuis verè indoleſcant. Decebat igitur matrem Domini, cùm gratia plena eſſet, in hoc ipſo charitatis genere non cedere, ſed præſtare matribus omnibus, & acerbiſsimis filij ſui cruciatibus grauiſsimè commoueri: cùm non modò ſciret, ſed etiam coràm cerneret illum & corpore & animo ſupra omnem modum & conſuetudinem diſcruciari, vt vir dolorum & ſciens infirmitatem à Propheta rectè dicatur, ipſeq; Patri teſtetur: [a] Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me: [b] Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Enimuerò ſi MARIA tot tantisque Filij afflictionibus, vulneribus, calamitatibus, quæ nulla orationis copiâ explicari poſſunt, non valdè compateretur, ſuæque commiſerationis intima viſcera dolenti capiti & morienti Filio non impenderet, non hunc ſuum Opt. Max. Filium cognoſcere, non diligere, non ſe naturalem ac veram eius matrem exhibere, ſed potiùs Manichæorum de phantaſtico corpore nugantium, vanitatem confirmare, ac demùm cum perfecto Chriſti & [c] dolentis & [d] commiſerantis, & [e] lachrymantis exemplo, pugnare videretur.

Omne genus dolorũ, quos propter Filium Maria pertulit, Simeon nomine gladij complexus eſt.

Tota Mariæ vita multis doloribus obnoxia, ſicut & Chriſto contigit.

Cur decuerit Mariam variis afflictionibus exerceri.

Ioan. 16.

Pſal. 109.

Rom. 12. 2. Cor. 11.

Eſaiæ 53. a Pſal. 87. b Pſal. 68.

c Matt. 26. d Lucæ 7. Ioan. 6. e Ioan. 11. Hebr. 5.

Quod ſi rationis lumen cum Euangelij veritate iungimus, vt aliquas dolendi cauſas in Virgine commonſtremus, primùm, quomodò pia mater, obſecro, nõ mœreret, cùm partui proxima, ſummam hominum inhumanitatem in Bethlehem aſpexit, omnium ædibus excluſa, omnium ope & ſubſidio deſtituta, vt ad ſolum ſtabulum & commune beſtiarum præſepe fuerit confugiendum, ſi ſe ſuúmque puerperium & tenerrimum infantulum à noctis, frigoris & hyemis aſperitate, varijsq; iniurijs, vt cunque tueri vellet? Deinde non affligeretur maternum pectus, cùm ſuauiſsimum molliſsimúmque paruulum vix dies octo natum, legi duriſsimæ ſubijceret, atque ex more gentis circumcidendum traderet; haud ignara certè, innocentiſsimum puerum hac ſacri ſanguinis effuſione quaſi præludere & præſignificare, qua via & ratione tandem noſtrorum criminum, adeóque totius mundi ſordes & maculas grauiſsimas deleturus eſſet? Adhæc triſte vaticinium, quod partim de Filio, partim de matre eius in templo dixit Simeon, tantò maiorem dolorem illi creauit, quantò frequentiùs illud ſecum animo reputauit, ac re ipſa certiùs deprehendit. Quo autem mœrore, quantáq; commiſeratione matres & infantes Bethlehemiticos proſecuta eſt? illas quidem, quòd chariſsimis pignoribus Herodiano gladio ſæuè trucidatis orbarentur, hos verò, quoniam in tali ætate tàm multi tàm temerè atq; barbaricè à tali Rege ob ſuum Filium iugularentur. Iam verò an illi ludus eſſe potuit, intempeſta nocte, in-

Maria multiplicem dolẽdi cauſam habuit iuxta hiſtoriam Euangelicam, ac primũ ob Chriſtum puerum.

Mariæ dolor ob Filium circumciſum.

Ibidem.

Mariæ dolor ob triſte vaticinium Simeonis.

Mariæ dolor ob innocẽtes occiſos pueros.

Matth. 2.

Digitized by Google

Matth. 2. cte, insalutatis amicis, rebus malè compositis, domum & patriam deserere, capitales filij quamuis infantis hostes, & in his Herodē Regem sæuientē fugere, tùm apud impios, barbaros, ignotos Ægyptios cum filiolo & Iosepho aliquotannis exulare, totq; itinerum molestias & difficultates eundo ac redeundo deuorare? Non dicā, quę apud Bethlehemitas, Ægyptios, Nazaræos, doloris aculeos illi parere & augere maximos potuerunt, cùm filij paupertatem, neglectum, cōtemptum, calamitatem, persecutiones & ærumnas, velut perpetuas illius vitæ comites, haud sine variis curis & maternis angoribus experta est, cumq; suarum labore manuum victum sibi & filiolo necessarium ægrè comparauit. Dolens & anxia Filium duodennen, tanquam vnicum suum thesaurum amissum requirit, vt sua etiam voce in templo testata est, huncq; dolorem vnà cum Ioseph communem habuit. Sic enim Filium affatur: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. O graues & nobis inexplicabiles animi cruciatus, quos illa cum Filio & propter Filium annos triginta sępè sustinuit, atq; vt arbitror, pro sua modestia nulli mortalium patefecit. Notus & charus illi vtiq; fuit Ioannes Baptista, qui tunc apud omnes maxima valebat authoritate: sed eò molestiùs illa tulit, iustiusque ingemuit, quum audiret, virum sanctum atq; prestantem filiiq; sui precursorem & cōsanguineū, in adulteræ gratiā Herodianis vinculis tradi, & caput eius, vt impudica saltatrix expetito frueretur pmio, in tetro carcere amputari, ac Regiis epulis adhiberi.

Luc. 2. Mariæ dolor ob amissum Filiū.

Matth. 14. Marc. 6. Mariæ dolor ob captiuitatem & mortem Ioannis Baptistæ.

Prætereà fieri non potuit, quin gentem patriamq; suam miserata, intimis animi sui sensibus condolesceret, cùm certò intelligeret, multisq; indiciis compertum haberet, quàm immanis & obstinata Iudæorum, & præcipuè Magistratuum, esset peruicacia, quàm indignè vulgus prædicatum Christi Euangelium repudiaret, quantaque hominum aduersùs præsentem Messiam impietas & ingratitudo magis ac magis serperet, ita, vt vix pauci tandem (quarta enim pars iacti seminis tantùm fido seminatori fructum optatum attulit) ex tot auditis filij concionibus, visisq; miraculis suum Messiam agnoscerent, eiúsq; gratia se dignos exhiberent. Illa verò quò syncerius ardentiusq; Christum amauit, omnemq; iustitiam Euangelicam esuriuit, eò grauiùs illorū vicem & doluit & deplorauit; qui se Christi ac Euangelij hostes infensissimos declarabant, quiq; voces illas putidissimas subinde iactitabant; Est [a] Samaritanus, [b] vorax, vini potator, [c] publicanorum socius, [d] populi seductor, [e] Sabbathi trāsgressor, [f] Legis violator, ac [g] dæmoni familiaris. Iam verò, quę sollicitudo, quis timor & angor illam non corripuit, cùm decretum Senatus de perdēdo Christo publicaretur? cumq; procerum animos velut furiis quibusdam agitatos non solùm in filij sui necem conspirasse, sed etiam extrema quæq; moliri non dubiè cognosceret?

Matth. 13. Mariæ dolor ob suæ gentis peruicaciam & incredulitatem.

a Ioan. 8. b Matt. 11. c Luc. 15. d Ioan. 7. e Ioan. 5. f Matt. 26. g Luc. 11. Ioan. 9. & 11. Mariæ dolor ob odium & censuram principū contra Christū.

Quàm durum & amarum optimæ matri fuit, parantem se ad mortem Filium inuisere, illiq; valedicere, quandoquidem cōsentaneum est planè, hunc dilectæ matri nō reticuisse mysterium, quod sæpè [h] discipulis patefecerat, de atrocibus dirisq; supplicijs adeundis, atq; vt Scripturæ implerētur prophēticæ, in vrbe Hierusalem, & à sua gente perferēdis. Testatur [i] Bernardus, ac probat [k] Dionysius Rickelius, quòd Maria, vtpotè prophetissa, in Propheticis literis exercitata, inter alia mysteria, Christum Filium moriturū intellexerit, sicuti vel è solo Esaia, qui horrenda Christi supplicia sæpè recensет, assequi poterat. Hoc ergò si præcognouit, ingens profectò mœroris ac paoris affectus, quum Dominicæ passionis tempus appeteret, in cor illud maternum irruit; quippè cùm ab hoc Filio tota penderet, omnémq; suam spem & cōsolationem in eo solo defixam haberet, nihilque illi charius in terris & optabilius esse posset. Multóque magis illam afflixit nuncius, qui prædictum Filij certamen iam adesse, & frendentes lupos in Agnum illum immaniter grassari significauit. Certè Christus vel sola suæ mortis recordatione commotus, ad mortem vsque tristem habuit animam, ac incredibilem illam tristitiam sanguineo sudore profuso comprobauit, hinc ab Angelo cœlitus demisso in pauore illo maximo confirmatus: Et dubitamus adhuc, MARIAE pectus immenso mœrore obrui, quum Filium iniquissimè tractari, & velut à canibus laniari atque discerpi, cognosceret, ac præsens omninò spectaret? Quòd si matrem nescisse fingimus, talem calicem Filio bibēdum esse, certè quò inopinatius, eò acerbius ac funestius illi spectaculum accidit, quum Iudaici simul & Ethnici Magistratus velut in filij necem coniuratis animis, vt iniustissimè, ita sæuissimè grassati sunt.

h Matt. 16. 17. 20 et 26 i In ser. de verbis Apocalypsis: Signum mag. k Lib. 2. de laudib. Virginis ca. 26. l Esaiæ 50. 53. & 63. Mariæ dolor ob nunciatam Filij captiuitatem.

Matth. 26. Lucæ 22. Mariæ dolor ob procerum Filiū damnantium peruersitatem.

Digitized by Google

sunt. An non luctosum illi fuit audire, secumque perpendere, quanta inuidia passim apud Proceres innocens Filius laboraret, quamque nefarijs illorum consiliis & machinationibus, non solùm iustus, sed ipsa etiam iustitia opprimeretur? Atque inter alios diaboli filios, ob quorum cæcitatem atque perfidiam summoperè semper contristata est, altum profectò vulnus illi Iudas inflixit, quum illum stolidum mercatorem, insanum apostatam, immanem latronum ducem, simulq; sanguinarium Magistri sui proditorem vitam ipsam sibi gladio ademisse cognouit. Nec parùm eius animum pupugit inconstantia discipulorum, qui fide violata & relicto Magistro turpiter fugerant, ac velut oues sine pastore dilapsi, securo nusquam loco poterant consistere. Non dicam de Pharisæorum efferatis animis, de populo furioso, de militum nequitia, & carnificum crudelitate, alijsque pluribus in summa illa ordinum iudicijque forensis perturbatione tumultuantibus, & omnia demùm pertentantibus, vt morte Christi acerbissima, sese immaniter oblectarent. Hæccine pium & æquitatis amantem, & innocentiæ filij conscium animum non maximè commouerent atque discruciarent?

Matth. 26. & 27.

Matth. 26.

Mariæ dolor ob Iudam proditorem, & alios Christi aduersarios.

Mariæ dolor ob discipulos filij fugitiuos.

Mariæ dolor ob varios & postremos Christi patientis aduersarios.

Quid? an materna illa virgineaque viscera dolore grauissimo non concuterentur, & velut acutissimo gladio non transfigerentur, cùm tandem nunciaretur, charissimum & vnicum Filium non solùm à discipulis desertum, sed etiam à militibus vinctum, à Pontificibus accusatum, ab Herode derisum, à Pilato cæsum, à tortoribus sæpè multumque diuexatum, ab omni populo spretum, è ciuitate sancta exterminatum, sceleratis latronibus annumeratum, omni hominum fauore, ope, tutela destitutum, toto corpore fractum, nullo solatio subleuatum, pro flagitiosissimo habitum, ad horrẽdum supplicium vsq;, in tali Vrbe, publica via raptari? Quę tum Marię mens, quis angor & luctus (ô Deum immortalem) cùm suum dilectum, & vnicè dilectum tàm crebrò, tàm fœdè vestibus exutum, tortorum libidini expositum, & ab illis in crucem actum atque suffixum, nudum, expansum, tremulùm, flagris lacerum, sanguine manantem, & quidem inter latrones duos medium suspensum, suis ipsa oculis intueretur? Tum audiendum illi fuit (O linguas maledicas) quibus conuitijs atq; probris infimi pariter & summi Agnum illum immaculatum proscinderent, & insaturabili quâdã rabie palàm insectarentur. Quid, nisi acutissimus gladius materna illa viscera penetrauit, quum ex alto clamantem & miserabili voce testantem Filium, se à Deo ipso esse desertum tremebunda percepit? An nõ iure tunc suo diceret, quod aliquando Iob de seipso prædicauit: Flebam quondã super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi? Ac verè quidẽ extremeque pauper in cruce Christus, quippè qui omnibus fortunæ bonis orbatus, vbi caput reclinaret suũ nõ habuit, neq; pauper solummodò, sed totus etiam sanguinolẽtus & liuidus solam in Orbe matrem sibi fideliter assistentem inuenit. Verùm de hac condolescentia, quam Christo in cruce suffixo, & extremè calamitoso mater detulit, nos paulò pòst fusiùs. Satis hactenus, vt opinor, probatum est, multas ingentes iustasq; dolendi causas nostræ Virgini suppetiuisse, quæ animam eius, quantúmuis puram & sanctam, non solùm in fide, sed etiam in fortitudine & patientia mirabiliter exercerent, ac velut spiculis infixis grauissimè vulnerarent. Quis ergò non videat, pulchrè impletum esse vaticinium, quo præacuti gladij nomine, sæui dolores varijque angores animi, propter Filium sæpe, & sub eius mortem maximè subeundi MARIAE in templo prænunciabantur?

Mariæ dolorem augentia cum Christus in agone suo versaretur.

Matth. 27.

Iob 30.

Matth. 8.

Luce 2.

Mariæ dolor ob Filium in cruce clamantem.

Mariæ dolor ob Christi extremam paupertatem in cruce.

Epilogus huius Capitis.

CAPVT VICESIMVMSEXTVM.

Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem Iesu mater eius, & quomodò Veteres illa intellexerint: hinc Mariam ob singularem erga Filium compassionis affectum meritò commendari, & Martyribus non esse inferiorem, multumq; promeruisse.

INEX-

Digitized by Google

INEXPLICABILES angores, Virgineæ matris animum cùm sæpè aliàs, tùm illo tempore potissimùm occupârunt, quum Filium, vt innocentissimum, ita longè sibi charissimum, & naturâ quidem corporis tenerrimum in crucem suffixum, pessimeq; à pessimis hostibus tractatum suis ipsa oculis, quod ferè inauditũ est, coràm aspexit. Qua de re etsi multa protulimus, tamen ob aduersarios, qui in re tristissima grauissimaq; tantùm non iocari vîdentur ac ludere, paulò fusiùs disserendum putamus; vt simul Ioannis Euangelica verba illustrentur. Hic autem tantò maiorem fidem in præsentis historiæ parte meretur, quòd oculatus testis adfuerit horrendo dominicæ crucis spectaculo, cuius con-

Matth. 27. templatione non solùm humana corda, sed etiam Sol, saxa, monumenta, cadauera meritò commoueantur. Sed iam Euangelistæ voces audiamus: Stabant iuxta crucem

Ioan. 19. Iesu mater eius, & soror matris eiús Maria Cleophæ & Maria Magdalenæ. Cùm vidisset ergò Iesus matrem & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus; Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam.

Præcipuus Mariæ dolor fuit circa crucẽ Filij, vt Ioannes descripsit.

Quomodò Ioannes describat historiã hoc loco tractandam.

Res profectò & narratio admirabilis, quam Ioannes præ cæteris Euangelistis tradidit, post fugam discipulorum, & amicis huc illucque dispersis, propè tunc matrem astare, & tàm crudeli spectaculo ad finem vsq; adesse, neq; tamen exanimem aut fractã doloribus, sed sui semper similem, animi plenam, in fide cõstantem, nulli tristitiæ succumbere, fœmineos autem affectus omnes superare, & hoc supremum officium morienti in cruce Filio coram truculentis hostibus vltrò præstare velle atq; posse. Stabat ergò fida custos & mater anxia, se totam fide sustentãs, dum cogitat nihil illic fortuitò

Esai. 50. & 53. Psal. 21. & 68. Daniel. 9. Zachar. 13. geri, sed volentem illum Agnum, vt pro omnibus immoletur, in hanc carnificinã esse pertractum; sicut oraculis propheticis erat prænunciatum. Stabat, non sine stupore cõtemplans illam inexplicabilem Dei bonitatem, qui pro seruis Filium in tàm acerbam mortem traderet, & iustitiam, qui tam atroces ab innocẽte pœnas pro sontibus pendi vellet, & liberalitatem, qui scelerato mũdo preciosum illum donaret sanguinẽ, & copiosam Vnigeniti redemptionem etiam ingratissimis cuperet applicare. Stabat partim gratulabunda, quòd Filium tàm glorioſè certantem, hostesq; omnes breui victurum intelligeret, partim mœrore quasi confecta, quòd solum calcantem torcular

Esai. 63. Filium, & non humana modò, sed & diuina quasi ope destitutum, & vndiq; suo conspersum sanguine, extremosq; trahentem spiritus conspicaretur: se verò hoc vnico in terris thesauro suo fraudatũ iri doleret. Stabat, suæ virtutis atq; constantiæ, quæ rebus aduersis probanda erat, memorandum exemplum posteris præbituta; quandoquidẽ

Roman. 8. nec tribulatio, nec angustia, nec periculũ, nec persecutio, nec gladius, nec mors, nec vita, neq; alia creatura illam separare posset à charitate Christi, cui mente penitus cohærebat. Stabat sexu imbecillis, animo virilis & intrepida, ipsis etiã Apostolis fortior, tanto licet impiorum & immanissimorũ hostium agmine circumsepta, tãtoq; sanctæ dilectionis igne succensa, vt neq; Iudæorum furore, neq; militum sæuitiâ, neq; comprimentium turbâ, neq; doloris acerbitate à statione sua posset dimoueri. Stabat nouo velut transfixa spiculo, cùm illam filij moribundi vocem exciperet; Mulier ecce filius tuus, siue mulier dicta sit, vt minùs inuidiosum hoc, quàm matris nomen esset apud aduersarios; siue vt materni doloris magnitudo leuaretur atq; leniretur, quemadmodùm & Baptista Mantuanus dixit:

Exclusio historiæ de Maria iuxta Filij crucem astante, & quomodò illa steterit.

Cur Christus de cruce Mariã non matris, sed mulieris nomine compellârit.

Talibus & monuit matrem, sine nomine matris,
Ne materna pium laniaret viscera nomen.

Tantus enim Christi erga Genitricem fuit amor, tantaq; pietas & sollicitudo, (ô præclarum, omnibusq; liberis ad honorandos parentes imitandum exemplum) vt summis etiam doloribus occupatus, mortiq; proximus, illam clementer respicere, illam amanter compellare, & charissimo lectissimoq; discipulo fideliter cõmendare non intermitteret. Tantùm abest, vt in aliis colloquiis cum matre priùs habitis illam negligere, increpare vel reiicere voluerit, quum in supremo illo agone non minùs de illa, quam de seipso sollicitus fuerit, maternæque charitati, vt antea semper, ita moriturus etiam plurimùm detulerit, talemque procuratorem & administrum, imò & filium

Cur Christus Mariam Ioanni soli cõmendârit.

Digitized by Google

filium adoptiuum illi ſuo loco ſub mortem, velut teſtamento condito, aſsignârit. Ac ne leue ſeu vulgare hoc eſſe putemus, quod Chriſtus de cruce matri præſtitit, certè Ambroſius dicere non veretur: Pluris putatur quod victor ſuppliciorum, pietatis officia matri exhiberet, quàm quod regnum cœleſte donabat vitæ æternæ. Nam ſi religioſum eſt quod latroni donatur venia, multo vberioris pietatis eſt, quòd à Filio mater tanto affectu honoratur.] Et rectè colligit Epiphanius, Ioſeph MARIAE virum tunc ſuum obiiſſe diem, atque idcircò illam viduam alieno, vtpotè Ioanni, à Domino commendari, vt princeps virginitatis Virginem cuſtodem haberet. Rurſus propter amoris priuilegium Chriſtus dilectum inprimis diſcipulum voluit cohoneſtare, vt hæreditatem Virginis Domini, Virginem matrē Filius Virgo ſuſciperet, ſicut [a] Hieronymus & [b] Paulinus affirmant. Nunc [c] Gregorij Nazianzeni verba ſubiungā, quibus Chriſti ſermonem ob Mariam de cruce prolatum, pulchrè complexus eſt:

Mariæ Chriſtus in cruce plus cō tulit quàm latroni.

Lib. 10. epiſtola 82.

Aliæ cauſſæ cur Chriſtus matrē Ioanni commēdârit.

Contra Antidicomar. hæreſ. 78.

a Lib. 1. cōtra Iouinia. & in Epitaphio Marcellę ad principiam.
b In epiſto. ad Auguſt.
c In Tragœdia de Chriſto patiēte.

O inter omnes mulier optima, en tibi
Qui virginali dote præditus: loco
Hunc Filij chari habueris tibi; En quoq;
O diſcipule, Virgo, parentis in loco
Quam reuererearis.

Mariæ dolorem auxiſſe, quòd à Filio audiret ſe Ioanni cōmendari.

Nec temerè Bernardus notauit, dictum illud Chriſti; Mulier ecce filius tuus, ſic poſſe accipi, vt aliquid habeat acerbitatis admixtum. Ioannes enim, qui hoc loco filius nominatur atq; conſtituitur, Virgini matri traditur: ita verò ſeruus pro Domino, diſcipulus pro magiſtro, filius Zebedæi pro filio Dei, homo purus pro vero Deo deputatur, matriſque adiungitur. Quæ commutatio non modò dura videtur, ſed etiam gladius quidam MARIAE animam pertrāſiens Bernardo nuncupatur. Et rectè idem in Chriſti matriſque admirationem hoc loco defixus exclamati. O ineffabilis reciprocatio ſancti amoris. Filius patitur, & intus valdè compatitur matri: Mater verò compaſſa eſt patienti Filio. Tantus nempè impetus paſsionis Domini Ieſu fuit, vt quaſi torrens ipſum impleret patientem & inebriaret, quia teſte Pſalmo; De torrente, ſcilicet, paſsionis eius, in via bibit Chriſtus: & ſic Chriſto impleto, in matrem flueret patientem, quâ ſimiliter impleta, ad Filium redundaret inundatio amaritudinis & mœroris.]

In ſerm. de verbis Apocal: Signum magnum.

In Hom. ſuper Euang: Stabat iuxta crucem.

Pſal. 109.

Verè igitur magna fecit MARIÆ qui potens eſt, vt mulier tot malorum & ſuppliciorum Filij ſpectatrix aſtaret, nec latum tamen vnguem à fidei viuæ curriculo deflecteret, & eâdem fide contra ſummos naturæ animique dolores, quibus vndique obruebatur, inuicta perſiſteret, ſimulque Chriſtum, veram & viuam hoſtiam pro mundi peccatis expiandis offerret. Hoc eſt quod Anſelmus dilucidè tradidit: Stabat MARIA in fide Ieſu conſtantiſsima & patientiſsima. Nam diſcipulis fugientibus, cunctisque viris recedentibus, in gloriam totius fœminei ſexus, inter tot preſſuras Filij ſui, conſtanter ipſa ſola ſtabat in fide Ieſu firma, & pulchrè ſtabat, vt decet pudicitiam Virginalem: non ſe laniabat in tanta amaritudine, non maledicebat, non murmurabat, nec vindictam hoſtium à Deo petebat: ſed ſtabat diſciplinata, verecunda, Virgo patientiſsima, lachrymis plena, doloribus immerſa.] Ac prudenter quidem hoc loco Anſelmus talem MARIAE luctum indicat, qui, tametſi grauiſsimus foret, tamen modum teneret, ac iuſtam bonorum reprehēſionem effugeret. Si enim vlli alii, tum mulieres in eo plurimùm peccant, quòd ob mortem ſuorum ſeſe lachrymis & lamentis conficiant, ac velut deſperabundè concidant, nonnunquam & inſaniant, neq; ſapientum admonitioni, neque amicorum conſolationi locum vllum relinquentes. Nihil tale de noſtra Virgine ſuſpicari fas eſt, quæ ſingularem animi fortitudinem cum ſummo mœrore coniunxit, ideoq; triſtitiæ prorſus ſe non dedidit, nec affectui magis indulſit, quàm rationis ac fidei ratio ſuſtineret. Non poterat illa non lugere, ſiue Filij, ſiue ſuam, ſiue hoſtium, ſiue amicorum, ſiue aliorum conditionem ritè perpenderet: ac homines quidem eiuſmodi matre nihil miſerabilius ac infœlicius reputabant. Illa verò, quæ ſe tàm triſti ſpectaculo ſubducere poterat, Filij flagranti

Stat Maria iuxta crucem conſtātiſsima et patientiſsima.

In ſer ſuper Euang: Stabat iuxta crucem.

Mulieres plerūque luctu immodico moriētes amicos proſequuntur, contra exemplum Virginis.

Digitized by Google

granti amore commota, vel in medium hostium se vltrò ingessit, & quæ antea libenter domi latitare solebat, in conferta impiorum turba, & iuxta patibulum, suam stationem accepit atque seruauit. Sic enim, si Bernardo credimus, secum tacitè loquebatur: Stabo & aspiciam oculis manus perforatas & pedes: Videbo quomodò pendeat in patibulo mundi Saluator, & quomodò transeat ex hoc mundo. Accedam propiùs, & amplectar brachiis, & depositum de cruce osculabor filium Deum & Dominum meum.] Cæterùm qualiscũq; hic mœror & luctus in Maria fuit (vt dicere cœperam) intra terminos propriæ vocationis rectæq; rationis semper constitit, ac leges publicæ honestatis non violauit, sed eum cursum tenuit, vt Virgo neque dolori succumbere, neq; in conspectu populi quicquã impatientius agere, vnquam videretur.

In Ser. sup Euan: Stabat iuxta crucem.

Quis affectus Mariæ iuxta crucem astantis.

In explicat. Euangel. Ioan. c. 19.

Cæterùm hîc nobis Bullingerus obstrepit, ac impatientiâ victus vociferatur: *Deus bone, quanta nugarum plaustra inuexerunt spermologi veriùs quàm sermologi Papistici! quantas excitârunt de compassione beatæ & intemeratæ Virginis Mariæ tragœdias! Adeò autem inoleuit apud plerosq; compassionis illius existimatio, vt historiam passionis non plenè videatur exposuisse, tametsi fide optima, omnia quæ de Christo Domino scripserunt Euangelistæ, enarrauerit, quisquis istorum quoq; non adiecerit de compassione Virginis figmenta. Ac rursus: Quorsum pertinet prodigiosa quædam de Mariæ ploratu & lamentatione apud plebem deprædicare, et ad miserationẽ propensa pectora ad largissimas pronocare lachrymas? Nam hic quorundam monachorum hac in re vnicus finis est.* At ego respõderim: Quorsum pertinet Bullingere, has tragicas voces in Catholicorũ odium spargere, & propter paucos, nescio quos, totũ ordinem vulgo exosum reddere? Quorsum, inquã, pertinet, in zelum quorundam scientia & discretione fortè carentium, de quorum tamen animo & scopo difficilè sit pronunciare, tantas excitare turbas, & ad meras referre nugas, quæ vel illi, vel sancti Patres de tantæ Virginis compassione ita docent ac scribunt, vt in auditoribus siue lectoribus luctum excitent salutarem, ac piis pias sæpè lachrymas exprimant? Frigidi sunt certè in suis concionibus sectarij, quemadmodùm eorum quoque scripta ieiuna testantur, neque ad luctum & pœnitentiam, sed ad nimiam fiduciam falsamq; securitatem plærunq; mouendam comparata. Eoq; minùs ferunt ac probant, quòd multos in Ecclesia Catholica non modò disertos, sed etiam vehementes, ardentes ac efficaces concionatores passim habeamus, qui populares animos mirabiliter flectant, & historiam Euangelicam ad inflammandos hominum affectus scitè conuertãt, vt non minùs moueant, quàm doceãt atq; delectẽt. Fatemur interim, sicut in omni virtutum genere, & in quãuis honesta functione sæpè peccatur, ita in præsenti argumento tractando modum posse violari, præsertim si prodigiosa quędam ac nugarũ plaustra, quemadmodùm loquitur Bullingerus, historiæ tam sanctę admisceantur. Quis verò sapiens ineptos, aut etiam stolidos Cõcionatores defendat ac probet? sicut nec illos quidem excusamus, qui vel pingunt, vel docent matrem Domini iuxta crucem fuisse collapsam, syncopi stupefactam, dolore prorsus exanimatam, illarumq; mulierculârum similem, quæ fractæ doloribus palàm eiulant, & pectus pugnis contundunt, & capillos lacerant, ac genas vnguibus decerpunt, seq; demùm clamitant infœlices. Hæc enim aliaq; id genus, quæ honestas etiam matronas dedecorãt, & prudentes offendũt, ad grauissimos materni cordis angores exprimendos & explicandos non decet effingere, vbi de Maria iuxta Filij crucem dolente agitur, vt quæ affectum humanum spiritus robore coërcuit, nihil tale designãs, quod cum sancta modestia & debita grauitate pugnaret. Et tamen quoniam spectatrix acerbissimæ mortis Filij astitisse legitur, sensumq; doloris cor illud tenerrimum habuit, proculdubiò vultum & habitum corporis eo tempore mœstissimũ præ se tulit, maiusq; specimen sui luctus quàm Nouatores existimant, edidisse videtur. Quid mirùm, si mœrorem suum singultibus & lachrymis testaretur, & præterea locum aliquem concederet lamentationi, quam certè Veteres, vt mox probabimus, Mariæ attribuerunt. Est ita profectò, vt Ethnicus Poëta dixit:

Reprehensi à Bullingero cõcionatores de Mariæ compassione.

Responsio ad prædictã Bullingeri censurã.

Inuident Nouatores Catholicis peritos, et in mouendis affectibus fœlices cõcionatores.

Quibus modis peccetur in representatione Virginis iuxta crucem astãtis.

Mariã sui acerbi doloris externa quædam indicia mõstrasse non est improbabile.

Iuuenal.

Mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Cùm lachrymas dedit: hæc nostri pars optima sensus.

Digitized by Google

Vbi non abs re fuerit commemorare, quo pacto Bernardus ingentem mœrorem ex germani fratris Gerardi morte conceperit, diuq; seruârit, vt summo illius desiderio torqueretur. Grauiter ergò apud suos queritur, suiq; doloris ratione ex professo reddit, quamobrem charissimi fratris obitum tantoperè deploret, crebrisq; lachrymis prosequi pergat. Cùm verò erudita sit eius oratio, quæ nostro etiã instituto ad tuendos Mariæ dolores congruit, eandẽ hoc loco repetere nõ sit superuacaneum. Plango, inquit, primùm super mea ipsius plaga, atq; huius iactura domus. Plango deinde super pauperum necessitatibus, quorũ ille pater erat. Plango certè & super vniuerso statu nostri ordinis, nostræ professionis, quæ de tuo (Gerarde) zelo, consilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango postremò, etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsùs, hinc afficior grauiter, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici: cùm benignus [a] Samuel super reprobo Rege, & pius [b] Dauid super parricida filio satisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, non in superni suggillationem iudicij. Absolon fili mi, ait sanctus Dauid, fili mi Absolon: & ecce plus quàm Absolon hic. [c] Saluator quoque videns ciuitatem Hierusalem, & præuidens ruituram, fleuit super eam. Et ego propriam, & quæ in præsenti est desolationem non sentiam? Plagam meam recentem & grauem non doleam? Ille fleuit compatiendo: & ego patiendo non audeo? Et certè ad tumulum Lazari nec flentes arguit, nec à fletu prohibuit; insuper & fleuit cum flentibus. Et lachrymatus est, inquit, Iesus. Fuerunt lachrymæ illæ testes profectò naturæ, non indices diffidentiæ. Denique & prodiit mox ad vocem eius, qui erat mortuus: ne continuò putes fidei præiudicium dolentis affectum. Sic nec fletus vtique noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium.] Ita vir ille pius & sapiens suum de fratris morte dolorem prodit, ac simul exemplis è Scriptura productis apud suos excusat. Eadem ad MARIAM translata sensum commodissimum efficiunt, valdeq; probant, qualescunq; illius dolores, dicam & planctus, ob morientem Filium, & ex ardenti charitate profectos, non modò venia, sed et laude dignos meritò iudicari. Et sunt morosi adhuc simul & iniqui censores, qui hanc singularem MARIAE charitatem, tristitiam, compassionem erga confixum in cruce Filium vel contemnunt, vel pro nihilo ducunt, aut certè pro dignitate celebrari non sustinent.

Ser. 26. sup lib. Cantic.

Quomodò Bernardus de seipso testetur, quòd Gerardi fratris sui mortem vehemẽter deplorârit.

Sancti etiam super mortuos cũ laude plorârũt, & cum his quoque Christus.

a 1. Reg. 15
b 2. Reg. 18

c Luc. 19.

Ioan. 11.

Lachrymæ piorum testes naturæ, non indices diffidentiæ.

Nõ adfert fidei præiudiciũ dolentis affectus.

Adducti Bernardi testimonium dolenti Mariæ accommodandũ esse.

Ego verò maiorum nostrorum pietatem non possum non probare, qui hos ipsos MARIAE commiserantis affectus & dolorũ acerbitates cum perfecta fide & charitate coniunctas sedulò perpenderunt, aliisq; perpendendas commendârunt; nimirùm vt aliquando, & prẹsertim hebdomada sancta (sicut eam Chrysostomus vocat) Filij Dei, ceu viua membra suo capiti cum matre sanctissima compaterentur, idemq; sentirẽt, quod in Christo Iesu illa præ omnibus sensit mortalibus, atq; ita passionibus Domini nostra nempè causa susceptis, gratis & ipsi animis, neq; citra piæ cõmiserationis affectum, communicarent. De quo peruetusto Ecclesię more, & Christiano piorum luctu nihil aliud modò dicam, quàm quod vir doctus æquè ac sanctus Rupertus Tuitiensis iam olim sapientissimè scripsit: Non ita gaudere debemus de gratia tradentis (æterni Patris scilicet) vel de charitate morientis (Filij Dei) vt nõ etiam doleamus, quòd tanto Domino tormentorum & mortis causa fuimus: siquidem non gaudere ingratitudinis: non dolere autem crudelitatis est.] Ac paulò pòst admonet, vt quo tempore solennis illa Christi crucifixi & mortui memoria in Ecclesia celebratur, tristitia in nobis regnet, vt cõtristemur ad pœnitentiam, vt exemplo MARIAE ferrum Dominicæ passionis nostram pertranseat animam; vt claui manuum & pedum eius carnem nostram configant; vt denique crux eius nostram suspendat concupiscentiam. Compatimur ergò inquit vt conregnemus.]

Veteres Christiani Mariæ cõpassionẽ in magno precio habuerunt, ac meritò quidem.

Hom. 11. in Genes.
Rom. 8.
Philip. 2.

Li. 6. de diuin. officiis ca. 2. & 13.

Plum & laudabilem esse luctum piorum in hebdomada sancta.

Rom. 8.

At inquiet aliquis: Cùm Christus suis humeris crucem, grauissimum onus gestaret, ac mulieres Hierosolymitanas sua causa plorantes cerneret, velut reprehendens eas dixit: Nolite flere super me. Respondeo, piam harum compassionem non prohiberi, sicut & Lyranus affirmat, sed aliam & potiorem lugendi causam à Domino illis inculcari, nimirùm ob vrbis patriæque futurum exitium prorsùs calamitosum, vt seuera vltio de præsentibus crucis inimicis sumeretur. Atque huc spectat sequens Christi oratio: Nolite flere super me, sed super vosipsas flete, vtpotè

Christus non vetuit mulieres Hierosolymitanas sibi patienti compati.

Lucæ 23.

In cap. 23. Lucæ.

quæ

Digitized by Google

quæ me tanquam miserum, moriturum, neque statim à morte rediturum fore putatis. Quarè non fletum illarum, sed flendi plorandiq́ue rationem in illis improbat, simulq́; prophetico more de tota gente disserit. Aliud est enim cum hisce mulierculis in sola Christi cõmiseratione versari, quum ignoras qua de causa, & quo fructu passus sit pro nobis Dominus: aliud vera fide præditum, dolenti Christo compati, quemadmodùm Ecclesia, vt se Mariæ cõpatientis exemplo conformet, Redemptoris sui passionem cum intimo doloris sensu meditatur, omnibusq́; meditandã proponit. Vnde Bernardus de hebdomada pœnosa (sic enim cum Veteribus loquitur, pro eo quod Germanis dici solet, die Martyr wochen) in hunc modum scribit: Vniuersi Christiani sacra hac septimana, aut præ solito, aut præter solitum pietatem colunt, modestiam exhibent, humilitatem sectantur, induunt grauitatem, vt Christo patienti quodammodò compati videantur.] Et paucis interiectis: Adest passio Domini vsq; hodie terram mouens, petras scindens, aperiens monumenta.] Vocat igitur hanc generalem Ecclesiæ obseruationem & ritum perpetuò celebrandum; nimirùm vt quo tempore salutem nostram in crucę operatus est Christus, & horrendos cruciatus nostrâ causâ pertulit, nos etiam, sicut in morte primogeniti, vt Propheta fore prędixit, dolorem & luctum matris afflictissimæ assumamus. Hinc ille rigor sanctæq́; disciplinæ seueritas, quam Veteres inde ab Apostolorum ætate traditam retinuerunt, & circa finem Quadragesimæ, singulari abstinentiâ & carnis maceratione, simulq́ue cordis contritione comprobârunt, quemadmodùm & Epiphanius docet.

Quomodò sit accipienda illa sentẽtia: Nolite flere super me.

Ecclesia luctu annuo studet Christo cõpati secundùm exẽplum Mariæ.

De instituto Ecclesiæ in hebdomada sancta luctum assumẽdi, & pœnitentiam exercendi.

Ser. in feria 4. hebdom. pœnosæ.

Zachar. 12.

Contra Aerium hæres. 75.

Nos verò quoniam de Mariæ compassione loquimur, vt hoc obiter adiungam, totam illam historiam Euangelij complectimur, & complectendam affirmamus, quę in huius matris animam circa crucem tùm ante, tùm statim post mortem Domini ad sepulturam vsq; gesta est. Cùm verò pleraq; grauissima & tristissima tũc inciderint, mirum sanè & prodigiosum videri potest, Mariam in tantis doloribus durare, atq;, vt mœrore & luctu non extingueretur, firmam persistere potuisse. Videbat Christi manus pedesq́; duris clauis confixos, & corpus vndique vulneribus saucium & dilaceratum. Audiebat verba Christi septem in cruce prolata, & rursus impiorum Sarcasmos, & insultãtium blasphemias in Filium suum profusas, vt reliqua id genus iam antè narrata prætereamus. Nouum porrò & ingens vulnus accessit, quum in mortuum etiam Filij corpus desæuiit miles, tantumq́; sanguinis & aquæ ex latere Filij aperto defluxit. Quid verò, cum illa corpus de cruce depositum cominus potuit intueri, contrectare, complecti, osculari, venerari & singula perscrutari vulnera, omniaq́; tãtæ crudelitatis vestigia non modò tangere, sed & amaris lachrymarum imbribus perfundere? quem luctum deinde amici & sociæ mulieres suis lamentis hauddubiè cumulârũt, quousq́; tandem hoc proprium diuinitatis organum, in quo nec species, nec decor iam superarat, sed fœda & aspectu horrida omnia, & tamen sacrosancta, apparebant, sepulturæ tristissimę mandaretur. Non errat sanè Melanchton, cùm hanc totam historiã, quę vel saxeum moueat pectus, seriò contemplandam proponit, eamq́; vtilem nobis ac salutarem esse censet, vt sciamus, quum grauior crux, dolendiq́; causa, vel mortis etiam timor ingruit, MARIAM intueri simul & imitari, quę ob Filium afflictissima fuit, & prę-

Quid intelligẽdum nomine compassionis Mariæ in hoc argumento.

Miranda & incredibilis Mariæ fortitudo circa Filij afflictiões, mortẽ & sepulturam.

Esai. 53.

Melanchtonis & Crucigeri testimonia de Mariæ doloribus considerandis.

In explicat. Euangel. Matt. c. 27.

senti tamen in Deum fide suum animum confirmauit. *Cogitate*, inquit, *qualis lucta fidei fuerit in MARIA. Simul fuit magnus dolor, & tamen mixtus fide & spe. Ipsa mortui Filij corpus contrectauit, genas & manus osculata est, vidit ibi iacere corpus mortuum, sicut alia cadauera. Et tamen sciuit, quomodò conceptus erat, sciuit esse Messiam, sciuit per eum deleri peccatum & mortem, et per eum restitui iustitiam. Ideò sciebat certò resurrecturum esse. Prorsus ita nos quoq; consolemur nos in nostra morte, intuentes in hunc ipsum Dominum, & has ipsas cogitationes MARIÆ apud nos sæpè consideremus.* Quanquam non probamus quod initiò Melanchton assumit, si luctam fidei in Maria sic asserit, vt eam ab aliqua mentis vacillatione & inconstantia profectam intelligat: quum nihil tale vel suspicari syncera & constans Mariæ fides admittat. Cùm his iungi possunt, quæ Casparus Cruciger annotauit, quòd Maria non minùs generis humani peccata, quàm ipsius Filij mortem luxerit: *Sed in his doloribus*, inquit, *obediendum esse Deo nôrat, & expectabat resuscitationem Filij. In hæc duo bona obiecta, id est, in voluntatem Dei et resuscitationem intuenti fide, aliquantulũ leniebatur magnitudo doloris. Memineri mus autem hoc exemplum in nostris afflictionibus, vt obedientiam et fidem præstare nos quoq; discamus.* Igitur aduersarij

Quid in oratione Melanchtonis possit desiderari.

In explicat. Ioan. ca. 19.

Digitized by Google

quoq; fatentur, vt pluribus eorum ſuffragiis iam antè probatum eſt, Marię non modò fidem, ſed etiam patientiam atq; compaſsionem ſub cruce Filij admirãdam & incredibilem, quæ robur humanum longè ſuperaret, extitiſſe. Vnde ſcripſit etiã Eraſmus: Doluit Maria dolore Filij, ſed affectum humanũ ſpiritus robore coërcuit. Flebãt aliæ mulieres, & præ deſiderio ſublati Dñi, quem nondum ſpiritualiter amabãt, penè delirabant: ſola Maria pectus inconcuſſum habens, tacet expectans voluntatẽ altiſsimi.] In Liturgia diuæ Virginis.

Antiquiorũ Patrũ teſtimonia de Mariæ compaſsione, & acerbis doloribus meditandis.

Libet autem & Veterum proferre ſententias, quibus ſuperiora illuſtrentur: ſic enim euidentiùs apparebit, non ſolùm Ruperti, Bernardi & Anſelmi ſęculo (vt oſtendimus) ſed etiam apud antiquiores hoc inſtitutum agnitum receptumq́ue fuiſſe, quo acerbi Mariæ dolores ſub Filij cruce tolerati, à piis piè conſiderantur, & ab Eccleſia meritò prædicantur. Ambroſius Eccleſiæ lumen & Auguſtini pater ſpiritualis, in hũc modum docet; MARIA vt matrem Chriſti decebat, fugientibus Apoſtolis ante crucẽ ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filij vulnera, quia expectabat nõ pignoris mortem, ſed mundi ſalutem.] Lib. 10. epiſtol. 82.

Alibi verò de infracto & conſtanti MARIAE animo, quem Chriſto Filio in cruce pendenti præbuerit, hæc clarè pronunciat: Stabat ante crucem mater, & fugientibus viris, ſtabat intrepida. Videte, vtrum pudorem mutare potuerit mater Ieſu, quæ animum non mutauit. Spectabat piis oculis Filij vulnera, per quem ſciebat omnibus futuram redemptionem. Stabat non degeneri mater ſpectaculo, quæ non metueret peremptorem. Pendebat in cruce Filius, mater ſe perſecutoribus offerebat.] Lib. de inſtitut. Virginis ca. 7.

Maria iuxta crucem Filij ſtetit intrepida, nec mutauit animum, ſeq; perſecutoribus obtulit.

Et paulò pòſt: Non ignara fuit myſterij, quòd genuiſſet reſurrecturum.] Huc ſpectat Virginis prope crucem aſtantis lamentatio, quam illuſtris ille Diaconus & Baſilij Magni familiaris Ephrem edidit, digna certè, ex qua nonnulla ob ſuperiorem Bullingeri calumniam repetamus. Stans, inquit, apud crucem puriſsima Virgo, Saluatoremq́; in ligno ſuſpenſum ſuſpiciens, plagas reputans, intuens & clauos, querelas, colaphos ac flagellationem, cum grauibus ſuſpiriis, cum fletu ingenti, cum lamẽtis doloroſiſsimis exclamauit dicẽs: Mi Fili dulciſsime, dilectiſsime Fili, quomodò crucem ſuſtines? Mi Fili & mi Deus quomodò ſputa, clauos & lanceã, quomodò pateris alapas, riſus, iniurias, ſpineam coronam, purpuream veſtem, ſpongiam, arundinem, fel & acetum? Quomodò pendes in cruce denudatus, mi Fili, qui cœlum nubibus contegis? Quomodò ſitim fers, qui es opifex, quiq́ue mare & omnes aquas creâſti? Quomodò moreris inſons in medio ſceleſtorum? Quidnam commiſiſti? Qua in re, Fili mi, Hebræos offendiſti? Et cur ergo te iſti, ſimul iniqui, ſimul ingrati cruci ſuffigunt, quorum claudos & permultos valetudinarios ſanâſti, mortuos viuificâſti? Tu verò quomodò niteris Fili mi dulciſsime, magnanime Deus? Deficio te ſuſpiciens in ligno ſuſpenſum, conclauatum, plagisq́; plenum mi Fili? Vbi nunc pulchritudo tua? vbi tuus modò decor? Sol lumen ſuum obſcurauit, & alius factus eſt: ſplendida Luna in tenebras euanuit, petræ ſunt perfractæ, & monumenta aperta, templiq́ue velum in duo eſt diſciſſum, creaturæ Conditorem ſuum & Opificem cognouerunt: & hi peruerſi ac miſeri Hebręi aures obſtruxerunt, oculos clauſerunt, ne Solem nunquam occidentem ſuſpectarent, Fili mi. O Simeon admirande, en nunc gladius, quo mihi prædixiſti cor meum traiiciendum. Ecce gladius, ecce vulnus Fili & Deus mi; tua mors meum cor ſubiit, viſcera mea ſunt diſrupta, meum lumen obtenebratum eſt, & pectus meum grauis pertranſiuit gladius. Horrẽdam cerno paſsionem tuam, mi Fili, & Deus meus. Videoimmeritam cædem tuam, nec opem ferre poſſum. Lugete mecum omnes diſcipuli Domini, dolorẽ meum & vulnus profundum cordis mei contuentes.] In Lament. Mariæ. Matth. 27. Lucæ 2.

Mariæ lamentatio ꝓpter morientem in crúce Filium.

A diuerſis Filij cruciatibus.

A perſona Iudæorum in Chriſtum ſæuientium.

A miraculis circa crucem Domini factis.

Tandem verò præſentem MARIAE conſolationem, quâ ſeipſam in tantis angoribus fulciuerit, fidemq́; ſuam cõfirmârit, his verbis annectit: Fili mi chariſsime veneror tuas afflictiones: colo & adoro tuam miſericordiã & magnanimitatem. Dedecus tuum Fili mi, decus cunctis factum eſt: mors tua facta eſt mundi totius vita. Cæterùm reſurgito quamprimùm Fili mi & Deus, quemadmodùm prædixiſti mihi, vt ſaluus fiat mundus, vtque gaudeam ego humilis mater tua, & mecum lætentur dilecti tui: in confuſionem autem tui inimici omnes deueniant.] Cum hac lamentatione, quæ & Scripturæ teſtimoniis, ac ipſa luce rationis facilè ſtabiliri poteſt, haud malè conſentit illa, quam Gregorius Nazianzenus eleganti conſcripſit carmine, Mariam quidem ſic loquentem inducens: In Tragœd. de Chriſto patiente.

A vaticinio Simeonis. Quomodò Maria in ſummis doloribus ſeipſam animârit.

Eamus

Digitized by Google

Eamus ergo, eamus hinc, abſit pauor:
Hic vita nobis eſſe quæ ſuauis poteſt?
Quin efferamus hinc pedem, vt videam mei
Tormenta Nati. Hei, hei mihi miſerrima,
Charæ ô ſodales, cerno nihil hîc Filij,
Vſque adeò forma rara mutata & color.
Dilectæ ö inquam, Filij vt vultum mei
Squalore vidi plurimo & ſanie obſitum,
Mors ſola votum eſt, vita mors tantùm mihi.
Agitè iam, agitè vos, non fero vitam amplius.
Qui Vita cunctis es datus mortalibus
Communis, ô dilecte Fili mi, quid hæc,
Aut quo iure nunc pateris? admiſſum tibi
Quale iſtud, ob quod tam graues pœnas luis?

Alia Virginis afflictæ lamentatio iuxta crucē filij, ex Gregorio Nazianz.

Longum ſit reliquam ſubiicere lamentationem, matre mœſtiſsima dignam, & fideli tamen conſolatione conditam, quam his verbis porrò MARIA declarat

Infeſta nobis cuncta damnorum agmina
Facilè fugabis, morte mortem deſtruens.
Mox inferorum è tartaro vt caput efferes,
Tibi perditorum hominum hoc genus pœnas dabit.

Quómodò Maria ſe in ſummo mœrore cõſoletur ob firmam in Chriſtum fiduciam.

Pergamus verò alios quoque proferre teſtes, qui ſingularem MARIÆ dolorem ex Filij cruce & morte collectum oſtẽdant & comprobent, minùs vt dubitari queat, ſummi perfectiq́ue amoris in eam affectum competere, quę ſummos dolores, Chriſti cauſa perſenſerit pertuleritq́ue. Effugit illa quidem dolores, quos parturientes fœminæ, propter maledictionem à Deo primæ parenti inflictam, ſæuiſsimos experiuntur. Sed quæ ſola cum gaudio peperit, vt [a] Cypria nus, [b] Athanaſius, [c] Gregorius Nyſſenus, [d] Damaſcenus, [e] Bernardus pluresq́ue teſtantur, non effugit dolores alios, qui parturientium omnium internos externosq́ue cruciatus excedebant, cùm vita morte eſſet illi acerbior, in qua dilectio mortem ipſam ſuperauit; cumq́ue ſuam & noſtram vitam Chriſtum morti omnium crudeliſsimæ & amariſsimæ & contemptiſsimæ traditum, prorſus afflicta conſpexit. Qua de re libet exponere, quod [f] Rupertus egregiè docet, vt hinc etiam MARIÆ ſub cruce dolores incredibiles rectiùs intelligantur: Si inquit, Apoſtolos ſuos in illa hora ſuæ paſsionis Dominus mulieri parturienti rectè comparauit, dicens: Mulier cùm parit triſtitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit præſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Et vos igitur nunc triſtitiam habebitis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum: quantò magis mulierem hanc ſtantem iuxta crucem ſuam mulieri parturienti talem matrem, talis filius rectè ſimilem duxit? Quid autem dico ſimilem, cùm verè ſit mulier, & verè mater, & veros habeat in illa hora partus ſui dolores? Non enim habuit hæc mulier hanc pœnam, vt in dolore pareret, ſicut cæteræ matres, quando infans ſibi natus eſt: ſed nunc dolet, cruciatur & triſtitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora, propter quam de Spiritu ſancto concepit, propter quam grauida facta eſt, propter quam completi ſunt dies, vt pareret, propter quam omninò de vtero eius Deus homo factus eſt. Cùm autem hæc hora præterierit, cùm totus iſte gladius parturientem eius animam pertranſierit, iam

Quoi dolores Maria in partu effugit, iuxta crucem filij abundè pertulit.

Teſtimonium Rupẽrti de Maria, quæ fuerit mulier dolores parturiẽtis experta.

a Ser. de natiuit. Chriſti.
b In deſcriptione Mariæ & Ioſeph.
c In natiuitate Chriſti.
d De dormitiõe Deiparæ.
e Serm. 2. in vigilia natiuitatis.
f Euangel. Ioan. li. 13.
Ioan. 16.

Digitized by Google

Maria mulier doloris omnis oblita post partum editum, id est, filio resurgente.

non erit memor pressuræ propter gaudium, quia natus erit homo in mundum, quia declaratus erit nouus homo, qui totum renouet genus humanum, totiusque mundi sempiternum obtineat imperium: natus, inquam, id est, immortalis atque impassibilis factus, & angustias vitæ huius in æternæ patriæ amplitudine supergressus, mortuorum Primogenitus. Proinde quia verè ibi dolores vt parturientis, & in passione Vnigeniti, omnium nostrùm salutem beata Virgo peperit, planè omnium nostrûm mater est.] Apocal. 1.

Mater omniũ nostrũ Maria, quæ salutem omnium nostrũ peperit.

Quid, quod Anselmus hos compatientis MARIÆ dolores tanti facit, vt eam sanctis Martyribus, quamlibet atroces & horrendos illi cruciatus pertulerint, anteferre videatur, cùm ita scribit: Quicquid crudelitatis inflictum est corporibus Martyrum, leue fuit, aut potius nihil, comparatione tuæ passionis. Non crediderim te potuisse vllo pacto stimulos tanti cruciatus, quia vitam amitteres, sustinere, nisi spiritus dulcissimi filij tui te intus doceret, nõ esse mortem eum absumentem, sed magis triumphum omnia ei subiicientẽ.] Sequitur autem Anselmus hoc loco, ni fallor, Sophronium longè vetustiorem, qui & ipse MARIAM plus quàm Martyrem facit, & hanc rationem adiungit: Alij namque sancti, etsi passi sunt pro Christo in carne, tamẽ in anima (quia immortalis est) pati non potuerunt. Beata verò Dei genitrix, quia in ea parte passa est, quæ impassibilis habetur: ideo (vt ita fatear) quia spiritualiter, & caro eius passa est gladio passionis Christi, plus quàm Martyr fuit: Vnde constat, quia plus omnibus dilexit, propterea & plus doluit, in tantùm, vt animam eius totam pertransiret & possideret vis doloris, ad testimonium eximiæ dilectionis. Quæ quia mente passa est, plus quàm Martyr fuit: nimirùm quòd dilectio eius ampliùs fortis, quàm mors fuit: quia mortem Christi suam fecit.] His planè Bernardus consonat, qui MARIÆ lamentationem integro est sermone complexus, & martyrium Virginis non solùm ante, sed & post mortem vnigeniti filij grauissimum fuisse declarat. Nam postquàm in cruce spiritum Christus emisit, crudelis lancea ipsius animam planè non attigit, lancea, inquam, quæ nec mortuo parcens, cui nocere non posset, illius latus aperuit: sed MARIÆ animam vndique pertransiuit. Vnde plus quàm Martyr meritò illa prædicatur, in qua nimirùm corporeæ sensum passionis, vt idem loquitur, excesserit compassionis affectus.] In eandem sententiam concedit, Bernardo vetustior Idelphonsus, & MARIAM inter Martyres candidiorem dignè prædicari asserit, quandoquidem gladius à Simeone prædictus ad animam eius vsq; peruenerit, quando fugientibus Apostolis ad crucem stetit, & Dominum in cruce pendentẽ vidit. Tunc plus quàm Martyr fuit, quia in animo non minus amoris quàm mœroris gladio intus vulnerata est, paratáque stetit ad pœnam quamlibet excipiendam, si percussoris manus accessisset: quę nimio amore demùm vulnerata, testis extitit Saluatoris, & pio mœrore in animo cruciatum sustinuit passionis.] Tum Bernardi discipulus Guarricus, quòd MARIA fida Christi assectatrix, & ad eius mortem vsque ministra sedula fuerit, hac oratione confirmat: Sed & cùm Euangelizans circumiret Iesus ciuitates & castella, MARIA comes indiuidua vestigiis eius adhærebat, pendebatque ex ore docentis, adeò vt nec procella persecutionis, nec horrore supplicij à consectatu Filij & magistri potuerit absterreri. Stabat, inquit, iuxta crucem Iesu MARIA mater eius: planè Mater, quæ nec in terrore mortis filium deserebat. Quomodò enim morte terreri poterat, cui⁹ charitas fortis vt mors, imò fortior quàm mors erat: planè iuxta crucẽ Iesu stabat, cuius mentem dolor crucis simul crucifigebat, suamq; ipsius animam tam multiplex pertransibat gladius, quantis confossum corpus filij cernebat vulneribus. Meritò igitur ibi mater agnita est, & cura ipsius idoneo tutori delegata est, vbi maximè probata est, & matris ad filium syncera charitas, & filij de matre vera humanitas.] Notat & Gerson nobilis ille Cancellarius, MARIAM non solùm cum Iesu gaudente gauisam esse, sed & cum flente fleuisse, ac tempore quidem Dominicæ passionis tam in filio quàm in matre duplex quoddam canticum, profundissimæ nimirùm lamentationis & altissimæ exultationis repertum esse. Summum enim luctum, nec minorem lamentationem sicut super morte Primogeniti hæc pia mater assumpsit, quæ simul quoniam humanæ redemptionis fuit singularis amatrix, suum filium suaque viscera in crucem ac mortem dirissimam tradi consensit, neque sine gaudio talem hostiam, quæ toti mundo

Maria plus quã Martyr p suos incredibiles dolores effecta.

Maria nisi spiritu corroboraretur, tãtis doloribus sufficere nõ potuisset.

Sophroni⁹ Mariam pl⁹ quàm Martyrem fuisse probat.

Lib. de excellẽtia beatæ Mariæ Virginis cap. 5.

Ser. de Assumptione beatæ Virginis.

Mariæ matyriũ ante & post filij mortem notandum est.

Ser. qui incipit; Signũ magnum.

In Maria compassionis affectus corporeæ passionis sensum excesit.

Maria plus quã Martyr, in animo sustinuit cruciatum passionis.

Serm. 2. de Virginis assumptione.

Quã fida Virgo fuerit in filio assectando, eique vsq; ad crucem adhærendo.

Serm. 4. de assumptione Virginis.

Cantic. 8.

Duplex canticum, lamentationis & exultationis in Christo patiente & Maria compatiente notandum.

Tractatu 2. de cant. decacordo.

Digitized by Google

mundo purgationem & ſalutem adferret, vnà cum ipſo filio Patri cœleſti obtulit in
2.Cor.9. odorem ſuauitatis. Qua ratione illud impleuit, quod à Paulo ſcriptum eſt: Hilarem datorem diligit Deus.

Quæ notanda ſint breuiter à ſuperioribus, præſertim de Mariæ doloribus, ac eorũdem magnitudine & meritis.

Ex quibus omnibus, vt ſemel finiam, quiuis facile animaduertat, non ſolùm Chriſti Domini toleratas in cruce afflictiones, ſed & MARIÆ tũc in animo perceptos dolores acerbiſsimis illis ſuppliciis, quæ vllus Martyrum ſubiit aut ſubiturus eſt, anteferri oportere. Deinde hinc colligi poteſt, noſtram Virginem tantò magis doluiſſe, quantò vehementiùs eum diligeret, qui ſummè amabilis fuit; ex huius autem amoris magnitudine incredibilem compatientis matris mœrorem prodiiſſe, vt illa etiam à Deo veluti derelicta videri poſſet. Rurſus quoniam hos illa dolores cum perfecto Chriſti amore coniunxit, conſequi neceſſe eſt, eandẽ maximè promeruiſſe, vt à Chriſto, de cuius calice tantum amaritudinis bibit, maximam reciperet conſolationem, atque à nobis etiam hoc nomine peculiariter & amaretur & honoraretur. Qua de re
In li.1. ſentent. diſtin. 48. queſtione vltima. libet adiungere, quid Bonauentura ſcripſerit, primariis quidem ſcholæ Doctoribus meritò annumeratus, & cuius non modica laus eſt in Eccleſia Dei. Præcipuè, inquit, merebatur in Chriſti filij ſui paſsione beatiſsima mater & virgo MARIA, cui patienti, quantùm ſexus muliebris fragilitas ſuſtinere poterat, compatiebatur. Nullo tamen modo eſt dubitandum, quin virilis eius animus & ratio conſtantiſsima vellet etiam tradere filium ſuum pro ſalute humani generis, vt Mater per omnia conformis eſſet Patri. Et in hoc miro modo debet laudari & amari, quod placuit ei, quòd vnigenitus ſuus pro ſalute generis humani offerretur. Et tantùm etiam compaſſa eſt, vt ſi fieri potuiſſet, omnia tormenta, quæ Filius pertulit, ipſa multò libentiùs ſuſtinuiſſet. Verè ergo fuit fortis & pia, dulcis pariter & ſeuera, ſibi parca, & nobis liberaliſsima. Hæc ergo præcipuè eſt amanda & veneranda poſt Trinitatem ſummam & eius Prolem beatiſsimam Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.] Quæ doctiſsimi, licet non valde diſerti Theologi ſententia tantò maiorem fidem promeretur, quantò certius è ſacris literis conſtat, Chriſtum [a] inquirentibus ſe, & [b] calicem ſuum bibentibus, aut propter ſe [c] crucem ſuſtinentibus vt fidiſsimum, ita & liberaliſsimum eſſe remuneratorem, qui & omnem lachrymam ab oculis eorum velit abſtergere, illudque demùm efficere, vt in quibus membris ſuæ paſsiones [e] abundant, in eiſdem abundet etiam ſequens conſolatio, atque vt præcedens leuis & momentanea tribulatio, ſupra modum in ſublimitate [f] pondus æternum gloriæ operetur.

Maria licet de filij cruciatibus doleret, tamen placuit ei cruciari filium.

Maria fortis & pia, dulcis & ſeuera in paſsione filij.

a Hebr.11.
b 2.Tim.2.
c Lucæ 9.
d Apoc.21.
e 2.Cor.1.
2.Cor.4.

Proindè cùm Chriſtus à morte funeſta reuixit, ſe continere non potuit, quin gratitudinis ergô mœſtiſsimam matrem primùm inuiſeret, illamque ante alios ſuæ gloriæ & conſciam & participem redderet, ſicut his ferè verbis Rupertus exponit:
Li.7. de diuinis officiis cap.25. Ingens gaudij torrens repentè inundans, locumq; vulneris replens, MARIÆ animam ferro doloris confoſſam inebriauit, quum rediuiuus filius illi ante omnes mortales victoriam ſuam annunciauit, & dulcia carnis ſuæ vulnera deoſculanda præbuit. Abſit
Exod.20. enim, vt qui in lege ſua patrem & matrem honorare præcepit, matrem propter ſe doloris gladio tranſuerberatam, tam dura negligentiâ, vt idem inquit, talis Filius in honorauerit.] Sed & Ambroſius, qui Rupertum multis præceſsit ſæculis, dicere non veretur: Vidit MARIA reſurrectionem Domini, & prima vidit & credidit. Vidit & Maria Magdalena, quàmuis adhuc iſta nutaret.] Tum præter alios confirmat Anſelmus, quòd reſurgens à morte Chriſtus matri primùm apparuerit: quemadmodùm multò antè idocuerat etiam Sedulius hoc carmine:

Chriſtus reſurgens matri primũ apparuit, illamque ante alios voluit cõſolari.

Li de excellẽtia Virginis cap.6.
Libr.5. carminum de abiectione Synagogæ.

Hæc eſt conſpicuo radians in honore MARIA,
Quæ cùm clarifico ſemper ſit nomine Mater,
Semper Virgo manet: HVIVS SE VISIBVS ASTANS,
Luce palàm Dominus prius obtulit, vt bona mater
Grandia diuulgans miracula, quæ fuit olim
Aduenientis iter, hæc ſit redeuntis & index.

Iam

Iam si veris Christi membris capiti suo compatientibus promissum est illud: Si compatimur,& conregnabimus:Si cõmortui sumus,& conuiuemus:si sustinebimus, & conregnabimus,quantum demum gloriæ atq; splendoris,quantum gaudij ac præmij quęso, Christus in regno suo liberalissimus tali repẽdet matri,quæ sibi cùm aliâs semper,tùm in extremis illis maximisq; pœnis, vt nullus alius, intimè compassa fuit, & ad mortem vsq; fidelissimè astitit, tot iaculis gladiisq; confixa, quot immanes angores ac dolores ob Christum subiit,ac mœstissimo corde cõsumpsit? Quid tali matre nunc lætius, quid in cœlis augustius, Christoq; charum magis & coniunctum esse potest?vt sequens liber ostendet. Quid verò,si MARIA suis in cruce doloribus hoc etiã promeruerit,vt non solùm Ioannis Apostoli, sed & nostrûm omniumq; credentium spiritualis mater diceretur & esset? Sensit ita quidem suprà citatus Rupertus, atque hisce verbis ostendit: Quia verè ibi dolores vt parturientis, & in passione Vnigeniti omnium nostrûm salutem beata Virgo peperit, planè omnium nostrûm mater est. Igitur quod de hoc discipulo dictum est ab eo, qui iustissimè curam suæ matris habebat: Mulier ecce filius tuus: itemque ad eundem discipulum: Ecce mater tua: reetè & de alio quolibet discipulorum, si præsens adesset, dici potuisset, quòd omnium illa mater sit.] Atque vt minùs ab hoc loquendi genere abhorreant aduersarij, quo MARIA credentium mater appellatur,vtitur eo quoque Lutherus,ac magni gaudij præcipuæque consolationis loco haberi vult, quòd credat Christianus atque glorietur, MARIAM veram suam matrem, Christum fratrem, & Deum Patrem esse: *Hæc enim omnia*, inquit, *vera sunt,ac omnia ita contingunt, si modò credimus*. Nec pudet Caluinum dicere, MARIAM nostram esse magistram, cuius sese quasi discipulum his verbis profitetur: *Libenter MARIAM amplectimur magistram, eiusque doctrinæ & præceptis obtemperamus*. Nos verò vt MARIAM & matrem & magistram in vera Ecclesia esse, semperque futuram haud grauatim concedimus: ita Lutherum, Caluinum ac alios, qui Christi tunicam,hoc est,Ecclesię vnitatem nefariè scindunt, ad MARIÆ familiam & scholam pertinere omninò negamus, præsertim, quum à sanctæ humilitatis obedientiæque disciplina, quam à suis filiis & discipulis MARIA inprimis requirit, sint prorsus alieni. Atque hactenus de MARIÆ doloribus dictum sit: eaq; omnia suo carmine, velut illustri sigillo,nobis consignabit Poëta, imò poëtarum nostri sæculi princeps Hieronymus Vida, idemque Albæ Episcopus. Is MARIAM circa crucem Domini versantem hoc modo venustè depingit.

Rom 8. 2.Tim,2.

Libr.13. in Euan.Ioannis.

Ioan.19.

In Postilla circa Euangel.de natali Christi.

In harmonia Euangelica circa 1. ca.Lucæ.

Li.5. Christiados.

Hæc memorans simul ibat: eam sine more ruentem,
Rumpentemq; aditus, per tela per agmina densa
Reiiciunt clypeorum obiectu, & longiùs arcent:
Iam magis, atque magis non vani signa timoris
Clarescunt, propiusq; in vertice conspicitur crux,
Ingens, infabricata, & iniquis aspera nodis.
Vt verò informi mulctatum funere natum,
Affixumq; trabi media iam in morte teneri
Aspexit coràm infœlix, vt vidit ahena
Cuspide trajectas palmas, palmasq; pedesq;,
Vulnificisq; genas, fœdataq; tempora sertis,
Squalentem vt barbam, turpatum vt sanguine crinem,
Deiectosq; oculos dura iam in morte natantes,
Inq; humerum lapsos vultus, morientiaq; ora,
Alpino stetit vt cautes in vertice surgens,

Quam

Mariæ ob summas afflictiones summa præmia competere.

Maria omniũ nostrûm mater esse meruit teste Ruperto.

Mariam nobis matrẽ dici & esse fatetur quoque Lutherus.

Caluinus se discipulũ facit Mariæ magistræ.

Sectarij ad Mariæ familiam & scholã non pertinent.

Elegans carmẽ Hieronymi Vidę de Maria stãte sub cruce Filij.

Qualem Christũ in cruce spectauerit Mater.

Digitized by Google

Quomodò steterit mater Domini iuxta crucem.

Quam neque concutiunt uenti, neque ſæua triſulca
Fulmine uis cœli, aſſiduus neque diluit imber.
Hiſpida, cana gelu, longoq; immobilis æuo.
Ipſi illam montes, ipſa illam flumina longè
Videre ingentem feſſæ miſeratæ dolorem,
Eq; ſacro aëreæ lachrymârunt uertice cedri.

Quomodò Chriſtus de cruce matrē & diſcipulū ſpectārit, ac deinde compellārit.

Filius at poſtquam pinu conſpexit ab alta
Dilectam genitricem, animi miſeratus in illa,
Vt potuit, ſubitò morientia lumina fixit
Semianimis, dulcemq; oculis reſpondit amorem.
Mox ſic exanguem uiſu, victamq; dolore
Affari extremùm, curaſq; auertere dictis.
Hactenus ô mulier ſtetimus: non te tamen ægram
Tantus edat tacitè dolor: haud ſine mente parentis
Hæc ferimus, ſolo qui temperat omnia nutu.
Hic tibi pro nato (admotum nam fortè parenti
Vidit Ioannem lachrymantem, & multa gementem)
Semper erit. iuuenem mox idem affatur amicum;
Hæc tibi erit genitrix: oro tutare relictam
Tu ſaltem, & matris ſerua communis amorem.
Hîc dictis lachrymas perculſis mentibus hoſtes
Non ipſi tenuere: feræ ingemuere cohortes.
Hîc demum matri rédiit uox faucibus ægræ,
Ingentemq; dedit gemitum, tum robora largo
Triſtis, inexpletum lachrymans, lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:

Mariæ ad filiū Crucifixū oratio & lamentatio.

Nam quem te miſeræ matri pulcherrime rerum
Nate refers? talin' uoluiſti occumbere leto?
Nec tibi noſter amor ſubiit, ne funera adires
Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et læthale dares miſeræ ſub pectore uulnus?
Heu quem te nate aſpicio? tuáne illa ſerena
Luce magis facies aſpectu grata? tuíne
Illi oculi? quæ tam ſcelerata inſania tantum
Auſa nefas? heu quàm nato mutatus ab illo,
Cui nuper manus impubis, omniſq; iuuentus
Occurrit feſtam uenienti lata per urbem.

Perq;

Perq́ viam vt regi velamina picturata,
Arboreasq́ solo frondis, & olentia serta
Sub pedibus strauêre, Deum omnes voce fatentes?
His exornatum gemmis, hoc murice cerno?

De Simeonis vaticinio Mariæ gladium prædicente.

Hos hos horribili monitu trepidantia corda
Terrificans senior luctus sperare iubebat,
Et cecinit fore, cùm pectus mihi figeret ensis.
Nunc altè mucro, nunc altè vulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos vos, ò quicunque tenetis
Hac iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi superant solatia vitæ,
Atque meo maior nusquam dolor, addite me me
Huic etiam, si qua est pietas, & figite trunco.

CAPVT VICESIMVM SEPTIMVM.

Quo iudicio legendi sint Patres, si cubi MARIÆ Virgini parùm esse propitij, vel dignitatẽ eius imminuere videantur: quid præterea à Veterum testimoniis quæ obiiciuntur, sit à Catholico respondendum.

VEREOR equidem, ne morosi quidam, ac etiam iniqui censores tacitè cogitent secum, adeoq́; palàm querantur, nos multa quidem hactenus ad MARIÆ dignitatem astruendam ex Patrum scriptis adferre, sed alia interim callidè dissimulare, in quibus iidem Patres de matre Domini non optimè sentiant, sed causam illius interdum premant, ac ita faciant suspectam, vt MARIA vix à peccato excusari ac defendi posse videatur. Nec desunt profectò, qui sibi blandiantur, magnamq́ue voluptatem capiant ex Patrum dictis, quum in his MARIÆ parùm deferri, & ab eius veneratione homines abduci, ac virtutem eius & gloriã obscurari putant. Tanta enim istorum imprudentia, ne dicam insania, esse solet, vt velut ex horto amœnissimo & optimis floribꝰ referto, spinas quàm rosas colligere malint; & sicut immundę sues, siliquis potiùs quàm gemmis delectentur, in hoc vno peruersè ingenioſi, vt quæcunq; possunt, ex Veterum monumentis ad contentionem, imò ad præsentis Ecclesiæ despicientiam rapiant detorqueantq́;. Igitur quæ ad sacratę Virginis laudem & reuerentiam spectant, quoniam Ecclesię pergrata esse intelligunt, cęcis velut oculis transeunt, & crebrò in Patribus calumniantur. Contrà verò quicquid ad tantę personę vel extenuationem vel iniuriam aliqua ex parte referri potest, id si apud Veteres legant, stellulis & asteriscis & indiculis adiectis subnotãt, idemq́; studio quodam excerpere, repetere, efferre, inculcare, decantare mirisq́; modis exaggerare consueuerunt. Tantà nunc demùm libidò est, MARIÆ in his præsertim quæ ad veneration-em & cultum eius pertinent, clàm, palàm obtrectãdi: atq; hunc præclarum, scilicet, fructum nostri homines ex Veterum lectione venantur atq; consequũtur. Quocirca committere non possum, quin sub Libri huius finem simul & quorundam imbecillitati cõsulam, & aliorum peruersitati resistam, & quoad eius fieri potest, omnibus hac in parte pro nostro modulo satisfaciam. Primùm verò de aduersariorum petulantia, tùm de Patribus rectè intelligendis, & postremò de locis quibusdam Veterum quæ obiiciuntur, prudenter mitigandis, fauente Domino, differemus.

In Veterum lectione hodie obseruari, quæ cõtra Mariæ gloriã faciunt, non quæ illam illustrant.

Propositio cũ diuisione de sequenti tractatione.

Inprimis

Digitized by Google

Inprimis bonis dolendum omnibus puto, tantam eorum, qui nouandę religioni ſtudent, & audaciam & petulantiam exiſtere, vt veterum Eccleſiæ Doctorum ſcripta, dicta, facta, leuiter deſerant, ſeuerè carpant, improbè calumnientur; vtque venerandam antiquitatem ridere magis, quàm Patribus debitam tùm autoritatem, tùm reuerentiam præſtare videantur. Nam quod adferre ſolent atq; obtendere, ſententias Patrum ad Scripturæ diuinæ normã, & ad fidei analogiam reuocari & expendi oportere, inanis duntaxat iſtorum fucus & aperta fraus eſt, nimirùm, vt eo prætextu ſibi omne de Patribus iudicium ſumant & vſurpẽt, neq; plus illis, quàm ſibi commodum videtur, largiantur. Sic enim viam ſibi muniunt, vt quandocunq; velint, Patrum autoritatẽ & ſenſa modò recipere, modò damnare poſſint, perinde ac ſi vel ſoli, vel maximi ſint ipſi Iudices religionis, & de ſenſu Scripturę arbitri omni exceptione maiores. Quid verò iſti tandem ſibi volunt ac arrogãt, qui poſt hominum memoriam bellum cum Patribus tam apertum, iniquum, atrox, vt nulli vnquam fecerunt Hagiomaſtiges, tot iam annis inſtituunt atq; gerunt? Sed res exemplis illuſtranda eſt. An non eximius Eccleſiæ doctor Hieronymus tot ſæculis, nec iniuriâ quidẽ, exiſtimatur? & hunc Annotatione in 23. ca. Actor. infamis Beza, ne parùm ſit impudens, Apoſtolo iniurium, apertè blaſphemum, ſceleratum, impium, & qui audaciâ intolerabili Scripturas palàm detorſerit, audet appellare. Quis inter primarios Eccleſiæ Latinæ doctores Gregorium eſſe magnum ignorat? ſed hunc Bezæ magiſter Caluinus in ſpiritus Dei ſchola edoctum negat; ſicut idem ſanctiſsimi martyris Ignatij epiſtolas tot modis probatas pro inſulſis nęniis ducit, ac eandem ferè notam Patribus omnibus de ſatisfactione ſcribẽtibus hic ipſe Caluinus inurit. Rurſus non obſcurum eſt, quàm præſtantes Eccleſiæ doctores ac Patres tertium Eccleſiæ ſæculum tulerit: ſed hos tanti criminis inſimulant Centuriatores, qui doctrinam de pœnitentia mirè deprauauerint, ac iidem Rapſodiarũ conſarcinatores hoc ſibi vel maximè propoſitum tenent, vt ætatum omnium Patres depraua tæ doctrinæ, præſertim in iuſtificationis articulo, reos agant, eorumque doctorum fidem eleuent, qui iuſtitiam hominis in ſola fide locandam eſſe inde à primis Eccleſię temporibus negauerunt. Præclarè in Eccleſia fulſit Theologorum lumẽ Auguſtinus: admirabilis Doctor, & ante hũc inuictus martyr Chriſti fuit Cyprianus, vt totus prædicat orbis Chriſtianus. Verùm de his aliiſq; ſimilibus audi, quęſo, Beſtiã reſonãtem: Lib. contra Regem Angliæ. *Nihil curò, etiamſi mille Auguſtini, mille Cypriani, mille Eccleſiæ contra me ſtarent*; ſicut pro ſua modeſtia Lutherus cum Rege colloquens pronunciauit. Tum huius diſcipulus Melanchton ſe veteris Eccleſiæ tam iniquum Iudicem præbet, vt nullus ferè Patrum illi ſatisfaciat, ſed in omnibus, neſcio quas ſtipulas & nævos & corruptelas ſui ſæculi hæſiſſe more ſuo queratur. Pomeranus verò, vt ſuæ acerbitatis virus in Patres effundat, eos Montanico ſpiritu per traditiones humanas & doctrinas dæmoniorum excæcaeos dicere non veretur, & pro ſuo, ſcilicet, imperio hanc legem tradit: *Non debetis Patribus credere, qui ex vno ore calidum & frigidum efflant.* Prætermittam alios id genus maledicos ęui noſtri ſcriptores, quibus tantùm ludus eſt, Patres minima de cauſa perſtringere, lacerare, conſpuere, vulgoque ridendos proponere, nimirùm vt horum ignominiâ ſibi ac ſuæ ſectæ gloriam parent, vtq; nouos Doctores veteribus anteponant. O pudendam igitur ſimul & deplorandam horum temporum calamitatem, in quibus cæci & ingrati homines, illas columnas, illa lumina ciuitatis Dei non ſuſpiciunt ac venerantur: illos veterum labores & ſudores pro communi fide & pietate ſuſceptos non agnoſcunt ac exoſculantur: eorumque ſingularem autoritatem, in quibus, velut electis organis ſuis, locutus eſt, & Eccleſiam docuit Spiritus ſanctus, non audiunt atque colunt, ſed maledictis potiùs ac blaſphemiis hos præcipuos Euangelij teſtes & Eccleſiæ ciues publicè inſectantur.

Iamuerò vt ad cautionem in Patribus obſeruandam accedamus, non eadem ſanè omnium illorum ratio habenda eſt, quoniam non æquè profectò ſancti, non æquè docti & probati omnes extiterunt. Ac rurſus non rata & firma omnia, quæ probati etiam ab Eccleſia doctores literis prodiderunt, ſed ab his quædam diſputandi potiùs quàm affirmandi gratiâ proferuntur, neque pro certa neceſſariaque fidei regula vel doctrina tradũtur. Licuit veteribus de nonnullis rebus ambigere, quòd iudex & magiſtra veritatis Eccleſia ſuam de illis ſententiam nondum interpoſuiſſet: cuius aliò-

Scriptores veteres à Nouatoribus iniquè tractari; & ſub quo prætextu reprehendãtur, vel deſerantur.

Bellum apertum cum Patribus turpiter gerũt Nouatores, vt probant exẽpla ſequentia.

Li. 1. inſtitutionum ca. 11. ſect. 5. Et lib. 3. ca. 20. ſect. 20.

In 3. Centu.

Quis ſcopus Cẽturiatorum in ſuis Rapſodiis.

Quomodò Lutherus ſe Patribus omnib⁹ impudentiſsimè anteponat.

In li. de autoritate Eccleſiæ.

In explicatione Ionæ Prophetæ.

Contemptus Patrum preſens ſæculũ verè deplorandũ oſtendit.

Quæ cautio in legendis & iudicandis Patrib⁹ debeat adhiberi.

Digitized by Google

quin Ecclesiæ iudicio Patres omnes orthodoxi, se suaq; scripta omnia semper promptissimè subiecerunt, nihil laturi molestius, quàm si à veritatis columna (vti vocat Apostolus) vel modicè auellerentur: Loquitur interim (quis neget?) in his suis selectis Spiritus sanctus, sed non æquè infallibiliter & certò, sicut in primariis illis fidei nostræ ducibus & magistris, Prophetis ac Apostolis sacrosanctis. Loquitur autem tũc maximè in Patribus, quum illi vno velut ore de veritate testantur, ac docent consentienter, illo nimirũ afflati spiritu, qui spiritus vnitatis & pacis meritò nuncupatur. Est & illud Spiritus in Patribus loquentis euidens argumentum, quum Ecclesiæ calculo sensa illorum comprobantur, quia Christus non huic aut illi Doctori sed Ecclesiæ, Spiritum veritatis perpetuum in ea doctorem se missurum esse promisit. Atque huc spectat quod Vincentius Lyrinensis, vt Christianum tyronem aduersùs hæreticorum artes & fraudes armaret, clarissimè scripsit. Quicquid non vnus aut duo tantùm, sed omnes pariter, vno eodemque consensu apertè, frequenter, perseueranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit Catholicus, id sibi quoque intelligat, absque vlla dubitatione credendum.] Atque hæc satis in præsentia de Patribus, partim vt viam nobis ad tractationem reliquam muniamus, in qua, Veterum quorundam dicta expendenda sunt, partim vt aduersariorum arrogans supercilium reprimamus, qui prorsus inutili, imò & peruerso studio vndecunq; corradunt Patrum siue opiniones, siue sententias, quæ contra Ecclesiæ sensum atque consensum Virginis nostræ gloriam extenuare, & aliqua ex parte labefactare posse videntur. Quid verò mirum est, quædam à Patribus cùm de MARIA tractant, non ita circumspectè fuisse dicta, quæ curiosos, imbecilles & sciolos facilè offendant, & ab illis aliter, ac in deteriorem plerunq; partem accipiãtur? Etenim res ipsa docet, eosdem de summo sanctissimoq; Trinitatis mysterio duriusculè, tamque incommodè loqui aliquando, vt illorum verba cum recepta Theologorum sententia ægrè possint conciliari. Sicut igitur diuinitatis ac Trinitatis mysterium, quo nihil extat venerabilius, propterea conuellendum nõ est, quòd nonnulli Veterum de tantis arcanis ambiguè, suspectè parumq; solidè disseruerunt, cùm nondum satis de veritate constaret: ita MARIÆ honos & gloria non periclitatur ex autoritate paucorum, qui vel inconsideratiùs, vel acerbiùs de illa fortè loquũtur, quum aliôquin alij protectores ex Patribus, & acerrimi vindices eidem neutiquam desint.

Spiritus sanctus loquitur in Patribus, sed modo differenti, & quod sit testimonium spiritus in illis verè loquentis.

1. Tim. 3.

Quid cuiq; Catholico sit in fidei doctrina tenendum.

Quò referenda sint superiora.

Lib. contra pfanas nouationes.

Cur nõ sit mirãdum, quædã de Maria non cautè satis proferrià Patrib⁹.

Cæterùm vt ad eiusmodi Veterũ dicta veniamus, quę cum MARIÆ virtute & excellentia in speciem pugnãt: primùm apud Cyprianum legitur, quòd Christus auditores verbi pauperes spiritu matri suæ prætulerit, cùm dixit, eos esse sibi pro matre & fratribus, qui Patris obtemperant voluntati. Vt autem omittamus, à doctis quibusdam dubitari, sitne γνήσιον Cypriani opus, quod Sermonũ eius titulo circumfertur, certè, quod ad propositam sententiam attinet, non video, cur MARIÆ dignitas hoc dicto valde obscuretur ac imminuatur. Quod enim ex Euangelio nobis adfertur, non aliter accipiendum est, quàm ipsa Euangelij verba rectè intellecta deposcunt. Docuimus autem, quod hîc necessariò repetendum est, MARIAM in præsenti Euangelij loco, duplici modo spectari oportere; aut quatenus mater est Domini secundùm carnem tantùm, vt nudum filio exhibuit ministerium, ac nihil aliòquin spiritualis habuit cum Christo cognationis (quemadmodùm fratres Domini, qui in eadem historia proponũtur, carnali duntaxat affinitate Christo fuêre coniuncti) aut vt mater est non carne tantùm, sed spiritualiter etiam Christo coniunctissima, & in voluntate Dei facienda nulli sanctorum postponenda. Cyprianus igitur, cùm discipulos Euangelio Christi obedientes MARIÆ præferre videtur, priore modo de matre Domini loquitur, illorum nempe opinionem sequens, qui matrem eandem illic à filio increpari, & ab eius colloquio seuerè repelli sentiunt: non quòd MARIA peccâsset, aut gratia plena esse desiisset (vti fingunt Nouatores) sed propter mysterium, quod admiranda Dei sapientia eo facto, vt diximus, primùm Iudæis, ac deinde gentibus omnibus voluit demonstrare.

De Cypriani loco, qui Mariã aliis non præferre videtur.

Matth. 12. Ser. de passione Domini.

Maria nobis in Euangelio spectanda, vt Christi mater corporalis tãtùm, vel vt corporalis simul & spiritualis.

Idem responsum volumus Tertulliano, qui satis durè scribit, matrem ęquè sicut fratres alios, quos incredulos fuisse fatetur, Christo non adhæsisse, cùm Martha & MARIA alia (vt verbis eiusdem vtar) in commercio Domini frequententur. Sed per incogitantiam hoc excidere Tertulliano, sicut alia multa non solùm falso, sed etiam

Tertullianus quædam de Domini matre satis improuidè, sicut & alia multa hæretica scripsit.

In li. de carne Christi.

hæretico

Digitized by Google

hæretico ſpiritu deluſus effudit, quia ſuo magis ingenio quàm communi Eccleſiæ iudicio in multis fidere voluit. Verùm teſtimonio Spiritus ſancti MARIA defenſa eſt, vt ſanctis mulieribus aliis vel æquari, vel poſthaberi minimè poſsit, quæ inter mulieres omnes benedicta, præcellentem & incomparabilem virtutis dignitatisque gradum adepta eſt, ſicut Libro tertio demóſtrauimus. Quid, quòd ſeipſum quaſi corrigit Tertullianus, cum paulò pòſt nobiſcum planè ſentit, ac veram præſentis loci ſententiam explicat. Solet, inquit, adimplere Chriſtus quod alios docet. Quale ergo erat, ſi docēs non tanti facere matrem ac fratres, quanti Dei verbū, ipſe Dei verbum, nunciata matre & fraternitate deſereret? Negauit itaq; parentes, quomodò docuit negandos pro Dei opere. Sed aliàs figura eſt Synagogæ in matre abiuncta, & Iudæorum, in fratribus incredulis. Fons erat in illis Iſraël, diſcipuli autem noui intus audientes & credentes, & cohærentes Chriſto, Eccleſiam delineabāt, quam potiorem matrem & digniorem fraternitatem, recuſator carnali genere nuncupat. Eodem ſenſu denique & illi exclamationi reſpondit, non matris vterum & vbera negans, ſed fœliciores deſignans, qui verbum Dei audiunt.]

Tertullianus ſeipſum explicare videtur, recurrens ad ſenſum myſticum.

Luc. 11.

Vnde non obſcurè colligi poteſt, Cyprianum & eius magiſtrum Tertullianum hoc loco ſic de MARIA ſcribere, vt illius collationem, cum Gentibus Euangelium rectè & cum fructu audientibus faciant, quia Synagogæ typum in MARIA eiusq; cognatis à Chriſto excluſis proponunt. Præterea hi Patres innuunt, verè credentes & obedientes Euangelio, quadantenus matre Chriſti fœliciores eſſe, ſi hæc nempè ſine fide & obedientia conſideretur, & carnalem ſolùm cum Chriſto cognationem habere intelligatur, ſicut vulgus tunc hominum exiſtimabat, quorum captui & perſuaſioni Chriſtus neglectim de matre loquens, nō temerè ſeſe accommodaſſe videtur. Quòd autem Cyprianus omninò ſenſerit, MARIAM piis & iuſtis præferendam magis quàm exequandam, nedum poſtponendam eſſe, aliis eiuſdē verbis perſpicuè poteſt euinci. Tantum enim ſanctus ille martyr MARIÆ tribuit, vt clarè teſtetur, huic matri plenitudinem gratiæ, & virgini abundantiorem gloriam deberi. Præterea docet, eam carnis & mentis integritate inſignem extitiſſe, quę ſpirituali & corporali intus & extra Chriſti præſentiâ frueretur: in qua legem mentis lex carnis non infeſtauerit, neq; rebellio vlla quietem ſpiritus afflixerit. Affirmat etiam, quòd Spiritus ſanctus ad verbum Gabrielis elapſus, à venerabili pectore Matris huius non receſſerit: qui ſpiritus domum ſuam poſſederit, & templum, quod ſibi conſecrauerat, adornârit, ſuumque ſacrârit ſacrarium, & ſanctimoniæ thalamum honorârit. Quis ergo ambigere poſsit, quin Cyprianus MARIAM non ſolùm extulerit, ſed etiam ſanctis aliis prætulerit, de qua nihil niſi ſublime, perfectum, eximieq; ſanctum voluerit exiſtimari? Tum ſi Tertulliano credimus, quod Eua credendo deliquit, MARIA credendo deleuit; & quod per illam abiit in perditionem, per hanc redactum eſt in ſalutem: tantùm abeſt, vt hic excellentem MARIÆ ſanctitatem & gloriam aut ignorauerit, aut negauerit; quam & ipſe alibi beatiſsimam & glorioſiſsimam vocat.

Quomodò Cyprianus & Tertullianus aliquādo de Maria loquantur.

Ser. de natiuitat. Chriſti.

Cyprianus quā ſtanter de Maria ſenſerit & ſcripſerit.

Li. de carne Chriſti.

Cyprianus Mariā Sanctis aliis antepoſuit.

Mariam Tertullianus valde commendat.

Li. de reſurrectiōe carnis.

Sunt præterea Veteres, qui MARIÆ virginitatem aliqua ex parte in dubium vocent. Idem enim [a] Tertullianus & [b] Origenes ([c] Ambroſium enim excuſare difficile non eſt) negare videntur, MARIAM clauſo vtero peperiſſe. Demus autem hoc paucis & peruetuſtis Parribus, qui de perpetua MARIÆ virginitate nec legem acceperant Eccleſiæ, nec aliis legem credendi promulgare volebant, ſed aliquando ſine magno fidei periculo in ſuo ſenſu abundârunt. Nos vero ſuprà commonſtrauimus, quid poſtea Eccleſia præceperit, docuerit, probârit; Chriſtum videlicet, ſine nixu, ſine dolore ac ſordibus parturiētis, clauſo matris vtero, per integra virginitatis clauſtra prodiiſſe, non aliter ſanè, quàm ſolaris radius per vitri ſoliditatem ſine vlla eius læſione ingreditur. Igitur Chriſtum patefacto corpore Virginis eſſe natum nō ſecus accipiendum eſt, quàm à Patribus explanari ſolet illud: Maſculus adaperiens vuluam, de ſolo Chriſto dictum videlicet, non quòd ille materni ventris hoſpitium ipſo egreſſu deuirginauerit (ſicut Beda loquitur) ſed quòd apertiōis nomine humana corporis Filij Dei, qui ex incorrupto vtero naſcebatur, veritas deſignetur. Qua de re tam multis antea diſſeruimus, vt pigeat ac tædeat, & ne deceat quidem pluribus nunc agere. Rectè igitur Idelphonſus affirmat, & Patrum teſtimoniis probat, quòd Chriſtus matris

An Maria clauſo vtero peperit.

Quomodò Chriſtus dicatur matris vterum aperuiſſe.

a Li de carne Chriſti.
b Homelia 14. in Lucā.
c Lib. 2. in Luc.

Vide Thomam parte 3. queſt. 28. Articu. 2.

Ser. de parturitione & purificatione B. Mariæ Virginis.

Digitized by Google

vterum non aperuerit, vtpote miraculosè natus, quum per clausam Virginem in ortu suo egrederetur, sicut à morte resurgens, per sepulchrum signatum & clausum prodiit, ac deinde per clausas ianuas ad discipulos venit. Beata Dei genitrix, inquit, vt verè Virgo dicatur, dum parit, ex toto rectè clausa more virginum & incorrupta creditur: quòd si non ita maneret incontaminata, vt reliquæ virgines, verè virgo non esset.] Ioan. 20.

An Maria post partũ indiguerit purificatione, vt vult Origenes.

Nec ignoramus contra ea (quę [a] Basilius aliique à nobis adducti Patres asserunt) ab [b] Origene tradi, MARIAM post partum purificatione indiguisse. Sed hîc ab aliis responsum est, Origenem sic MARIAM purificationis indigentem facere, vt non loquatur de purgatione ab immunditiis & sordibus peccati, quibus MARIAM non fuisse obnoxiam constat, sed de ritibus & cęremoniis, quibus Moyses communes puerperas lustrari iusserat: hoc igitur purgationis genus necessariò, id est, decenter vsurpari à matre illius, qui legem cum suis ceremoniis impleturus venerat, non destructurus. Aliôquin non Veterum modò, sed & Nouatorum testimonia nobis hoc ipso Libro citantur, quę apertè conuincant; Virginem à lustrandarũ puerperarum lege omninò immunem exemptamq; fuisse, quam, velut indicans Moyses, dixerit: Mulier si susceptо semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, vt Veteres interpretantur. Monuimus etiam Origeni non esse fidendum, vbi temerè MARIAM in fide suspectam reddit, velut circa filij sui crucem ac mortem scandalum, ac in fide dubitationem, & nescio quam infidelitatem admiserit, quum illic excellentem fidem Deipara vel maximè declarârit: Cuius erroris causa ex vaticinio Simeonis nata videtur, Origene sensum falsum affingente his verbis. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Hoc enim non de scandali, vt ille putauit, sed de doloris gladio accipiendum erat, sicut nôrunt eruditi, nosque multis confirmauimus. Et tamen Græci quidam ex veteribus Origenicum sequuntur errorem, quorum dicta quomodò excusari, & sine offensione accipi possint, suprâ itidem indicauimus.

a Homelia de humana Christi generatione.
b Homelia 14 in Luc.
Matth. 5.
Leuit. 12.
Homel. 17. in Lucam.
Luc. 2.

Falli Origenẽ, cũ Deiparæ tribuit gladiũ infidelitatis.

An Maria nonnunquâ caruerit notitia diuinitatis Christi.

Iam verò nec illud quenquam debet offendere, si quando apud Veteres legat (quod perrarò quidem vsu venit) in MARIA non fuisse plenam diuinitatis Christi cognitionem. Id quod rectè ac sanè acceptum nihil habet absurdi, modò intelligas, MARIÆ fidem atque sapientiam eô non peruenisse, vt quæcunque ad diuinam humanamque Christi naturam spectant mysteria, in terris plenè sit assecuta, cùm in horum cognitione profecerit, & subindè alias atque alias acceperit reuelationes. Testantur interim docti, quibus [a] Albertum Magnum & [b] Dionysium Rickelium annumero, MARIAM ea, quæ sunt fidei, quantùm puris, vt vocant, creaturis comprehendere fas est, clarissimè penetrasse, & fide alios etiam Prophetas excelluisse, ac religionis nostræ arcana non modò per signa certissima, sed etiam per experientiam bona ex parte cognouisse, & perfectam rerum earum cognitionem habuisse, quæ secundùm huius vitæ statum, ad excellentem eius beatitudinem pertinerent.

a In libr. de laudib. beatæ Virginis.
b Lib. 2. de laudib. eiusdem Virginis Art. 22.

An Maria vel ambitione, vel affectu vitioso laborârit.

Durum & illud asperumque satis, quod [c] Chrysostomus, cuius tamen codices hîc non consentiunt, & [d] Theophylactus, vtpote indiuiduus Chrysostomi comes, nõnihil ambitionis MARIÆ tribuunt, ac illam vitioso affectui obnoxiam facere videntur. Sed benè habet, quod ex nostris aduersariis insignes sanctissimam Virginem, vt ostendimus, tam fœda notâ liberant, præsertim quando ex Euangelio nihil eiusmodi, quod vitiosum Virginis affectum redoleat, rectè ac necessariò colligi potest. Tum Patres qui hac de re meminerũt, dubiè potiùs, & ex sua vel aliorum opinione magis, quàm certa assertione loquuntur. Thomas Aquinas, vt MARIÆ honorem tueatur, duplici modo respondet: Primùm; Chrysostomo & aliis ita loquentibus nonnunquam idem vsu venire, quod eximiis oratoribus & concionatoribus accidere solet, vt impetu quodam ac feruore dicendi abripiantur, ac modum excedant. Deinde quòd Christus in matre affectũ, non qui ei re vera inesset, sed quẽ alij forsitan inesse crederẽt, cohibuerit. Sic Thomas, vt doctissimus, ita humanissimus Chrysostomũ ciuiliter excusat, satisq; suo monet exemplo, quo nos candore in Veterum scriptis iudicãdis, & in leniendis potiùs, quàm damnandis illorum dictis, si quæ minùs arrident, versari debeamus. Certè multis ab hinc sęculis nullum ego Theologũ celebrem fuisse puto, qui

c Hom. 45. in Matth.
d In ca. 12. Matth.

Thomas quomodò Chrysostomi verba interpretetur & excuset.

In 3. parte. quæst. 27.

Digitized by Google

Lib. de natura & gratia ca. 36.

qui sanctissimæ Virginis priuilegium ab Augustino agnitum atque probatum, non suo etiam calculo confirmaret. Priuilegium, inquam, conseruatæ semper innocentiæ, nullaq; peccati actualis, etiam leuissimi labe contaminatæ, sicut Libro primo demonstrauimus, quicquid demùm aduersùs illam nonnulli & pauci Veteres sui fortassis obliti, aut de re ipsa non satis instructi, in cõtrarium adferre videantur. Nam quòd Brentius in Mariam hoc loco debacchatur, ne ipsis quidem aduersariis probatur, & cum intolerabili petulantia coniunctum est, vt frequenter admonuimus.

Manet Mariæ proprium priuilegium de innocentia perpetuò seruata.

Ioan. 2. Hom. 20. in Ioannem.

In cap. 2. Ioan.

Iterum verò Chrysostomus, quum Ioannem interpretatur, & primum Christi miraculum in nuptiis factum exponit, haud parùm MARIAE causam odiosam reddit, vt quæ humano affectui nimis indulserit, & gloriam nescio quam, ex Filij miraculis apud homines quæsiuerit; vnde factum sit, vt Christi verbis, etiam durioribus excideretur. Chrysostomũ verò hîc & alibi passim, vt proximè diximus, sequitur Theophylactus: Neq; hoc quidem Chrysostomus asseuerat, aut cõstanter affirmat, sed fortassè, inquit, aliquo humano afficiebatur affectu. Franciscus Titelmannus Theologus, qui

An hæserit in Maria vitiosus affectus, qui illam culpabilem reddiderit aliquando.

In explicat. Euan. Ioã. cap. 2.

ætate nostra Louanij sacras literas cum laude professus est, multaq; doctè & piè conscripsit, hoc modo respondet: Quod Chrysostomus ait, MARIAM ex quodam affectu humano quasi gloriam apud homines quærentem ex Filij miraculis, de vino querelam proposuisse, atque ob hoc durius ei locutum esse Dominum, nequaquam tutum fuerit hac nostra tempestate approbare: quando ex Ecclesiæ totius vnanimi consensu constat, & sic ab omnibus piis creditur; Virginem MARIAM ab omni actuali peccato, etiam leuissimo, fuisse semper immunem. Adde, quòd nec ab originali peccato libera pertinaciter negari sine impietate potest. Neque profectò hac in re vel tanti est facienda à nobis illius authoritas, posteaquàm totius Ecclesiæ vnanimis sententia contrarium clamat. Neque tamen ob hoc Chrysostomum ipsum damnamus, qui ea suis dixit temporibus, quando matris Dei dignitas nondum plenè Ecclesiæ innotuit: quę si nunc dicantur, impietatis notam non effugient, postquàm vniuerso fidelium cœtui, per latissima orbis terrarum spacia, Spiritus sancti haud dubiè operatione certiùs persuasa est diuersa sententia, & Deiparæ matris sanctitas pleniùs reuelata innotuit.] Adiungit porrò generalẽ veluti censuram, quæ in his aliisq; Patrum sententiis rectè iudicandis, sæpeq; mitigandis & cautè legendis obseruatione digna est, præsertim vt aduersùs liberiora nostri sęculi ingenia & iudicia, quæ & sanis & ægris valdè officiunt, præsens quoddam antidotum ad manum habeamus. Sic ille igitur sapienter hortari pergit: Ista quidem hoc in loco admonere visum fuit operæprecium, vt simpliciores quiq; lectores nostra hac admonitione præmuniti, si fortè in locum aliquẽ huiusmodi apud Chrysostomum atq; Theophylactũ inciderint (nam & alibi nonnulla prædictis similia autores isti dixisse comperiuntur) non illorum authoritate commoueantur, vt vel tantillùm mutent de pia erga Christi matrem affectione, quam à cunabilis iuxta antiquæ fidei traditionem & obseruationem à piis parentibus imbiberunt. Sed nec illi culpâ ante Deum vacare se arbitrentur, qui nostra hac tempestate, ista quæ sepeliri & celari magis decebat, ex huiusmodi autoribus collecta, simplicioribus lectoribus non sine exaggeratione ponũt ab oculos, atq; etiam, quod maioris est periculi, & pueris decantant, & indoctis mulierculis in sinum obtrudũt.] Quam Titelmanni synceram prudentiam, & prudentem admonitionem æquis quidem vel Lectoribus vel censoribus placituram esse confido, cùm in ea consilium fidum, atque antidotum huic sæculo necessarium proponatur, si quis modò in Patrum lectione, vt Paulus iubet, ad sobrietatẽ sapere, et cum Ecclesia rectè potiùs sentire, quàm cum Nouatoribus errare, ne dicam insanire, in animum suum inducat.

Franciſci Titelmanni prudens admonitio, de Maria ab omni peccato vindicanda.

Mariæ dignitas antiquorũ scriptorum tempore nondum innotuerat, sicut posteà, Ecclesię.

Antidotum generale contra morosa & liberiora huius sæculi iudicia in scriptis Veterũ malè interpretandis, præsertim vbi Mariæ gloria deprimitur.

Rom. 12.

Quid longius moror? multa in Patribus cautè & cum iudicio legenda sunt, vbi MARIÆ causa odiosè tractatur, & ea quæ cum præsentis Ecclesiæ norma sententiaque non congruunt, præterire potiùs quàm amplecti debet prudens Orthodoxus. Ducem enim fidum, vt in via lubrica non labatur ac erret, sequetur [a] Hieronymum, qui de seipso testatur: Meum propositum est antiquos legere, probare singula, retinere quæ bona sunt, & à fide Catholicæ Ecclesiæ non discedere.] Tùm [b] Augustini meminerit, qui quantúmuis eximiè doctus, ac incomparabilis Doctor esset, tamen suorum operum non modò pium Lectorem requirit, sed & liberum Correctorem admittit

Quod officium sit Orthodoxo in Mariæ causa præstandũ, cum Veteres legit.

a In epist. ad Minerii

b In Proœmio li. 3. de Trinitate.

Digitized by Google

mittit: hac cautione addita; Ille me nō amet ampliùs, quàm Catholicam veritatem.] Vt enim idem alibi quoq; docet: Hoc obseruandum est quod obseruat Ecclesia Dei.] Sicut & [c] Origenes dixit: Illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione.] Igitur etsi grauis authoritas est Veterum, vt etiam [d] Hilarius affirmat, tamen Ecclesiæ iudicio præiudicare nec potest nec debet, præsertim in his, quæ ad synceram fidei doctrinam faciunt, & vbi non omnes simul, sed pauci aliqui in vnum conspirant; ac posteriores demùm Theologi quædam exactiùs quàm antiquiores, excusserunt atque definierunt. Ex Veteribus profectò fuerunt, qui Millenariis siue Chyliastis fauerent, qui præterea baptizandi potestatem hæreticis tollerent, ac nescio quæ Sanctorum post mortem receptacula constituerent, velut animæ corporibus exutæ ad cœlestem gloriam euolare non possent. Has aliasque id genus opiniones non probauit, sed posteà reiecit Ecclesia, multaque certiùs quàm prior ætas, de Scripturæ canone, translatione variisque locis & doctrinæ capitibus ob contentiosos tradidit, salua interim, quę Sanctis illis & antiquis fidei defensionibus debetur, honorificentiâ, quibus constare omnia non potuerunt. Est igitur non vtilis modò, sed etiam obseruatu necessaria, vereque aurea illa Vincentij Lirinensis regula, quòd cum Ecclesia doctores recipere, & non cum doctoribus Ecclesiæ sententiam deserere debeamus.

Epist. 164. ad Emeric.

c Libro 1. περὶ ἀρχῶν.

d Li de Synodis cōtra Arianos.

Quos Veterum errores Ecclesia posterior inter alios reiecerit.

Aurea regula Vincentij Lyrinensis.

Lib. contra prophanas nouationes.

Nouatores de Patribus malè mereri.

Atque si de aduersariis dicendum est, toto illi quidem cœlo, vt inquiunt, errare videntur, quòd neque recentioribus Doctoribus, neque vetustioribus Patribus suum tribuunt locum, si nouis ipsorum placitis alicubi aduersentur. Verùm qui hoc modo communem Doctorum sensum atque consensum repudiant, non sibi tantùm, sed etiam hæreticis ac fanaticis omnibus fenestram aperiunt, certamq; muniunt viam, vt pleraq; hactenus de Christiana fide & religione rectè pieq; sancita & constituta in dubium reuocēt, aperteq; conuellant, ac ipsi demùm soli sacras literas pro sua libidine, hoc est, cum suorum errorum qualicunq; defensione interpretentur. Et similis illorū est insania, qui ab Ecclesia licenter ad Patres appellant, eosq; antiquissimos tantùm, vt callidi homines, & mediæ & præsentis Ecclesiæ authoritate eludant. Ita verò Christum ipsum in suis promissis, quæ ad omnem spectant Ecclesiam, tantùm non mendacem faciūt, & Spiritum sanctum, velut officio suo defuerit, neq; perpetuum omnis Ecclesiæ Doctorem ac Rectorem agat, infamant; tùm & post fruges inuentas crudis glandibus magis quàm coctis panibus præposterè delectātur, ac demùm Sanctorum hanc esse cum aliis hominibus conditionem communem, vt cum ætate temporisq; progressu sapientiam augeant, miserè obliuiscuntur. Quapropter nisi valdè ingrati ac vani esse velimus, amplectamur hoc doctrinæ lumen, quod non modò prioribus, sed etiam posterioribus ætatibus in Ecclesia Deus ostendit: relinquamus spinas, & legamus rosas è Veterum monumentis: ac postremò si fraternæ charitatis, & Ecclesiasticæ pacis, quâ nihil nobis debet esse antiquius, verè studiosi sumus, ad quosdam Veterum nævos ac lapsus potiùs conniueamus, quàm vt propter illos sanctæ charitatis necessariæq; societatis vincula, quibus Christi membra debent arctissimè copulari, pernicioſè ac turpiter dissoluamus. Ita demùm fiet, vt libenter in Ecclesiæ iudicio acquiescamus, nihilq; illorum dictis & scriptis commoueamur, qui de sanctissima Dei matre vel per incuriam suam, vel ob aliorum fraudem, qui bonorum autorum veterumq; scripta sæpè deprauârunt, minùs honorificè sensisse, ac incogitanter etiam quædam scripsisse videntur. Sed quoniam huic quoq; Libro finis accessit,

Grauiter illos errare, qui Patres & Scriptores antiquissimos tantùm recipiunt, & illis magis quàm Ecclesiæ credunt.

Ioan. 14. & 16.

In doctrina fidei rectè complectenda quid maximè curandum sit.

IESV CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIAE incomparabili Virgini matri in cœlo terraque tùm gratia tùm gloria.

FINIS LIBRI QVARTI.

Digitized by Google

CARMEN PHIL. MENZELII, &c.

NON aliàs, domitum post irremeabilis Orci
Lucifugum Regem, Mundoq; & Morte subactis,
Quum sua pacificus se Victor ad astra recepit,
Crediderim Superis aliquem plaudentibus æquè
Illuxisse diem, quàm qui, ter maxima Diuûm
Regina, hospitio moribundi corporis isto
Exemptam, cœli merita te sede locauit.
O bona mors actæ procul extrà crimina vitæ.
Illa Deo pretiosa venit, nec flebilis vlli,
Nec præcox, nec tarda nimis, quacunq; sub hora
Ingruat. Hanc oculos tibi quis claussisse negaret,
Summa Parens, quam primæuæ nil matris habentem,
Intactamq; animi, & procul omni labe remotam,
Transmisisse suos studiis cœlestibus annos
Credimus, & cogit Pietas antiqua fateri?
Ergò nec inferni lemures, dum corpore sanctam
Exueres animam, quo se mortalibus ore
Terrifico, in media Lethi caligine, monstrant,
Ausi vsquam apparere tibi: conterruit illos,
Cuius adorandum Styx vel tremit infima nomen,
FILIVS omnipotens, cœli comitante Senatu
Præstò iam ipse tibi: nil quo præsente timendum,
Et præsente mori, vinax super omnia vita est,
Iamq; pios artus mens exonerata reliquit
Astra petens: qualem nauali misit ab Arca
Vitisator Nohas niueam, sine labe, columbam.
Ipse equidem videor te cernere, Diua, coruscis
Stipatam cœli populis, longo agmine pompæ
Aëra per liquidum vectari, hilaresq; triumphos
Ducere: Iam medias video discedere nubes,
Nubesq;, pluuiasq;, & quæ per inane profundum
Concurrunt rapidis Ventorum prælia flabris.
Cuncta silent: celeresq; auras Ver mite serenat
Lucis inaccessæ radiis. En lacteus æther
Dat faciles aditus: flectit sua cornua supplex
Luna tibi: Sol ipse tuo se lumine lætus
Conuestit, Dominæq; pedes venientis adorat.
Quid Superûm plausus? quid ad hæc spectacula totum
Effusum, gemino de mundi cardine, cœlum?
Quid tibi lætitiam immensam, partæq; Coronæ
Æternum sine morte decus memorare canendo
Aggrediar? quænam, aut hæc vndè superbia vili
Vermiculo mihi, sic terræ de puluere creto?
Scilicet anderem mortali improuidus ore
Gaudia cœlicolûm tentare, & promere versu,
Non oculis hominum cuiquàm, non auribus hausta,
Non animis? Et quæ gentes fœlicis Olympi
Innumeræ: quanquam vox incessabilis ipsis,
Claraq; semper eat, quanquam præsente fruantur
Numine: vix vllis profiteri cantibus ausint?
Tu potiùs, cunctis quæ iam superaddita Diuis
Cœlitibus Regina, tuo coniuncta Tonanti,
Respicis humanas, equidem non inscia, clades
(Nam quid non videt ille, videt qui cuncta videntem?)
Alma faue miseris: maternas suscipe partes:
Orandoq; tuos ad sydera tolle nepotes.

DEO OPT. MAX. LAVS.

Digitized by Google

Digitized by Google

IN LIBRVM QVINTVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE PRÆFATIO.

SATIS iam constare arbitror, Christiane Lector, huius aui plerosq; Scriptores, à duce Satha-
Quid inprimis notãdum è Libro superiore.
na subornatos haudd ubiè milites, MARIÆ beatissimæ & gloriosissimæ matri (sicut eam Ter-
Lib. de Resurrectione carnis.
tullianus appellat) bellum pestilentissimum indixisse, & contra illam infesta mouisse signa, multaq; venenata tela torsisse: qui ad hoc nefarium institutum verbis & sententiis Euangelicis impudenter abutantur; quemadmodum Liber proximè præcedens luce clariùs demonstrauit. Quocirca si antiquus & præclarus
Epistol. 2.
Pontifex Seuerinus, vt improbos quosdam bonorum calumniatores reprimeret, rectè quondam dixit: Væ væ illis, qui detrahunt seruis Dei: quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius ministerium agunt: nos eodem, ac maiore quidem iure in istos Mariomastigas pronunciare possumus: Væ væ illis, qui Domini ac Dei nostri Genitrici petulanter obtrectant, eiusq; dicta & facta tot sæculis probata atq; defensa, in ipso etiã sacro Euangelio malignè interpretantur, & calumniosè deprauant. Quorum furiosa maledicentia et virulenta criminatio, præterquam quòd benedictam illam, nec satis laudatam vnquam Virginem indignissimè lacerat, etiam eâdem iniuria in IESVM CHRISTVM Opt. Max. mundi Redemptorem, omninò redundat; vt cuius illa Genitrix atq; nutrix fuit, in quo educando nulli neq; operæ, neq; labori pepercit, quem non muliebriter, sed syncero ac perfecto amore semper complexa est, & cuius vestigiis demùm per omnem vitam cõstanter adhæsit, vt etiam in acerbissima illa cruce morienti, sicut diximus, & corporis sui præsentiam, & intimum cordis compatientis affectum fidissimè exhibuerit. Ac vicissim Christus matrem plurimùm redamauit, illius laudem suam putat esse gloriam, eiusdem accusatores & insectatores suos ducit aduersarios, & effusas in illam contu-

Maledicti à Deo Sanctorũ & Mariæ potissimùm detractatores.

Iniuria irrogata Deiparæ in Christũ ipsum redundat, & ab eo seuerè vindicatur.

Digitized by Google

melias atq; blasphemias, sicut Veteres produnt annales, ad matris tuendum honorem, seueriſsimè non rarò vindicauit.

Ego verò etsi contra insanos Mariomastigas, qui cateruatim hac infœlici prosilierũt ætate, hucusq; multa disseruerim, eorumq; impiam vanitatem et vanam impietatem aut protriuerim, aut labefactârim, tamen quicquid hoc est laboris ac studij, longè infra huius Virginis dignitatẽ esse libens agnosco, semperq; profitebor. Verisimum est enim quod à Petro Damiano scriptum legimus: Nullus humanus sermo in laude MARIÆ inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei et hominum cognoscitur incarnatus. Impar est illi, omne humanæ linguæ præconium, quæ de intemeratæ carnis suæ visceribus, cibum nobis protulit animarum.] At me interim in hoc ipso campo certantem consolatur, quòd pro MARIA contra hæreticam prauitatem dimicare ac vincere (vt Idelphõsus affirmat) Spiritus sancti proprium sit opus, tantoq; illi bonorũ fonti gratius studium, quanto magis idem exosos habet Antidicomarianitas; quos velut infamis illius Antichristi socios atq; administros, de quibus vẽturis Ioannes in Apocalypsi tàm longè antè prædixit, prorsus execratur. Quoniã igitur Libros quatuor vtcunq; absoluimus, Quintum & postremum, si MARIÆ Filius annuet, scribere aggrediemur, & fortasse acriores quàm hucusq; conflictus subituri, multosq; hostium cuneos penetraturi, priusquàm contentiosissimum de cultu Virginis argumentum, hîc nobis propositum expediamus. Quid enim nostris aduersariis tàm suspectum, ingratum, odiosum videri solet, præterquàm vbi de colenda Virgine, Catholicum virum legunt vel audiunt dissentem? statim illic corrugant nares, obdurant aures, auertunt vultus, et modò clàm apud se musitant, modò palàm rident atque subsannant, perinde ac si religiosi homines nihil negotij nobiscũ, vtpotè superstitiosis et idololatris, habere velint ac debeant. Adeò illos vrit et offendit, quicquid ad MARIÆ cultum vel præsens obseruat, vel vetus instituit Ecclesia, nosq; Catholici comprobamus. Id enim vniuersum ad diuini nominis iniuriã pertinere, id Christi honorẽ violare, aut certè quidẽ obscurare, & cum primo Decalogi præcepto pugnare insulsè cõtendunt. Horrent igitur audire

Nullus Mariam satis laudare & ornare potest.

Serm. 2. in natiuitate Virginis.

Pro Maria contra hæreticos dimicare opꝰ proprium Spiritus sancti.

In libro de ppetua virginitate Mariæ.

Apocal. 13.

Transitio ad sequentis operis tractationem.

De cultu beatæ Virginis horrẽt audire & legere Nouatores, illũque prorsus abolere contendunt.

titulos

titulos tot ſæculis MARIÆ decantatos, abrogãt ferias, tollunt imagines, deridẽt cæremonias, negant miracula, et quicquid demùm ad MARIÆ laudem & gloriam pia vetuſtas vel tradidit, vel obſeruauit, id ſudes eſt in ipſorũ oculis, id felle illis amarius, aut ſaltem nullius pretij merx eſſe videtur.

Proinde nos vel inuitos res ipſa, & præſentis ſæculi peruerſitas cogit, vt quàm verè & prudenter iſti circa Deiparæ cultũ iudicent, totamq; ſugillent ac damnent Eccleſiam, paulò diligentiùs excutiamus, ſimulq; ſummam illorum in maledicẽdo licentiam, & longè fœdiſſimam idololatriæ notam nobis obiectam ratione quâdam ac viâ amoliamur. Sed anteq; in hanc arenam cũ aduerſarijs deſcendamus, de MARIÆ dormitione, ſiue dormitatione, & aſſumptione (his enim nominibus Veteres indifferenter vtuntur) nobis agendum eſſe cenſeo, vt ne hunc poſtremũ noſtræ Virginis velut actum, et optimam præcipuamq; eius partem, quæ illam vel maximè commendat atq; cohoneſtat, in hoc Opere prætermittamus. Vt enim verè grauiterq; dixit Baſilius Magnus: Qui in hac vita verſatur, nondũ beatus iudicandus eſt, propter incertũ exitum: at qui ea quæ muneris ſui fuerint (τὰ ἐπιβάλλοντα) impleuit, vitamq; fine certo clauſerit, hic iam ſalutis ſecurus, beatus rectè dici poterit. ¶ *Quòd ſi MARIA etiã ante mortem diuini ſpiritûs teſtimonio, & aperta piorũ confeſſione benedicta vereq; beata in Euangelio prædicata eſt, quantò illa demũ fœlicior, ac numeris omnibus beatior tunc cenſeri meretur, cùm ſancta ſanctioris vitæ curriculum ſanctiſſimo fine cõcluſit, mortem in conſpectu Domini pretioſam adepta, ob quam in vtrãq; triumphante nimirùm & militante Eccleſia, Sanctis omnbus facilè antecellit, et ſecundùm Chriſtum, cœli terræq; lumen maximum pulcherrimumq; refulget, ſuper omnes Angelicos choros euecta, & à ſanctiſſima Trinitate regali in ſolio mirè fulgente collocata. Faxit autem Diuina bonitas, vt hunc quoq; Librũ etrectè ordiamur, & fœliciter abſoluamus, poſtremò quidem expoſituri, quibus modis Veteres in Matre Domini honoranda publiceq; colenda verſati ſint, quidq; per omnes propemodùm ætates Latini & Græci de hoc cultûs genere ſenſerint, docuerint, obſeruârint.*

Vtilem & neceſſariam eſſe aſſertionem eius cultûs, quẽ Eccleſia Catholica Deiparæ ſtat, ſemperq; præſtitit.

In prima ſequẽtis operis parte de aſſumptione & gloria Virginis agendũ eſſe.

In I. Pſalmũ Dauidis.

Hominis beatitudo ab extremo vitæ ſpatio dependet.

Lucæ 1.

Maria nõ ſolùm in vita, ſed multò magis poſt mortem Sãctos omnes excellit.

Digitized by Google

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO *Quinto Capitum cum suis argumentis Index.*

I. Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius post Christum resuscitatum & in cœlos assumptum gestis in Ecclesia primitiua: vbi nam habitârit: quàm præclarè partes actiuæ & contemplatiuæ vitæ absoluerit, quodq; aliis admirationi fuerit ac veneration, ac de sancta eius paupertate. Vindicatur demũ Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam discipulus in suam.

II. Hominem sic esse conditum, vt potuerit non mori: oportuisse autem & decuisse, vt mortem MARIA gustaret. Quomodò itẽ accipiendũ sit, quòd Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè subierit, & quòd morte sua Deum glorificârit. Demũ, cur Apostoli de MARIÆ morte ac rebus annexis nihil scriptum reliquerint.

III. Matrem Domini extremum clausisse diem Hierosolymis, & suum discessum ex reuelatione diuina cognouisse: Apostolos autem eius morti ac sepulturæ, quæ in Gethsemane fuit, siue cũ miraculo, siue sine miraculo interfuisse, & de factis illi exequiis, deque peruetusto & solenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, instituto, contra Centuriatores.

IIII. Quomodò Deipara post mortem, vt beatitudinem animæ consequeretur, tùm à sanctis Angelis, ac reliquis cœlitibus, tùm à suo charissimo Filio in cœlũ introducta, & illic præ omnibus honorata atq; eximiè coronata sit, summo nempè cum applausu, ac cõmuni triumpho Sanctorum omnium.

V. An MARIA post mortẽ in corpore non sit resuscitata, & in cœlos assumpta. Item quorum testimoniis, quibusq; rationibus & scripturę exemplis eiusmodi corporalis resurrectio & assumptio Virginis cõfirmetur. Quid præterea secùs opinantibus liceat respondere, ac de fructu eiuscemodi tractationis.

VI. Præclaras admodùm & venerandas esse ferias de assumptione Virginis in Ecclesia institutas, quas contra fas omne abrogent noui Reformatores. Nec audiendum esse Lutherum, qui nihil ad nos pertinere asserit, quomodò MARIA in cœlis viuat. Item festi huius Epistolam ex Ecclesiastico sumptam, ad MARIAM rectè accommodari; quicquid Nouatores garriant.

VII. Euangelium de Maria & Martha sororibus, quod in festo assumptæ Virginis legit Ecclesia, non perperàm illi conuenire, ac Nouatores in hocipso Euangelio explicando multis modis hallucinari, contra quorum calumnias dictæ sorores Martha & Magdalena defenduntur. Itẽ quomodò illa Christi sententia: Vnum est necessarium; hodie deprauetur. De vita etiam actiua & contemplatiua.

VIII. MARIÆ Deiparæ cultum in Ecclesia receptum, partim Sathanæ inuidiâ, partim hominum cœcitate grauiter nunc oppugnari, ac passim aboleri, ad eamq; rem temerè prætextum obtendi ex Euangelica de nuptiis historia, velut in ea Christus futuros MARIÆ cultores perstrinxerit.

IX. Nimis proteruos & contumelioſos esse Nouatores in Catholicis proscindẽdis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipsa conteret caput tuum. Ac præterea non damnandam esse Veterum sententiam, qua MARIA contriuisse dicitur vniuersam hæreticam prauitatem.

X. Quid nobis de Erasmo Roterodamo sit iudicandũ, qui ætate nostra vel primus aduersùs beatæ Virginis laudes & titulos quædam in suis scriptis disseminauit, ac rursus tamen eandem præclaris titulis ornauit ac inuocauit.

Digitized by Google

uit. Præterea quantùm Virgini Matri Oecolampadius tribuat, quamque magnificis titulis illam illustret.

XI. Contra Lutherum, Melanchtonem, Caluinum, nouos apologeticos, Marbachium, aliosq; plures Nouatores disputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Ecclesia iampridem vsitatum, & præsertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibusdam Patrum sententiis, quæ MARIAM inprimis ornant, rectè accipiendis.

XII. Multa nomina, epitheta, & attributa in sacris literis iam soli Deo, iam Deo & Sanctis ascribi, nihilq; incommodi esse, quòd MARIAM & Sanctos alios, sicut Deum vel Christum, eisdem titulis & loquendi formulis subinde ornemus atque commendemus.

XIII. Solennis cantici, Salue Regina, defensio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendũ contineatur, quantúmuis illud corrigere, reijcere & abolere satagant Nouatores. Item humanæ maternæq; charitatis & compassionis affectum in MARIA rectè à nobis agnosci atque commendari.

XIIII. Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi præcepto inprimis prohibetur, in Catholicos, ob MARIÆ cultum, iniquissimè detorqueri: ac Veteres etiam Ecclesiæ hostes idololatriæ notã Catholicis propter MARIÆ Sanctorumque cultum nequiter impegisse. Item de falso cultu & idolplatria nostrorum Sectariorum.

XV. De sacro cultu triplici Latriæ, Duliæ & Hyperduliæ, hancq; Theologorum distinctionem rectè tradi, & Hyperduliam Deiparæ competere, illamque præ Sanctis reliquis in Ecclesia coli, omnibusq; colendam esse. Cum depulsione cauillationum, quæ sumũtur ex abusibus, iampridem circa MARIÆ cultum occurrentibus.

XVI. Epiphanij disputationem aduersus Collyridianos Catholicis temerè obiici; velut in ea reprehendatur vsitatus in Ecclesia cultus Virginis, mosque in MARIÆ memoriam sacrificandi, & eandem Virginem inuocandi. Tùm de multiplici significatione adorationis, quæ MARIÆ & pluribus, nec soli Deo semper tribuatur.

XVII. MARIÆ Virginis inuocationẽ non primùm à Petro Gnaphæo Antiocheno Episcopo inductam, nec malè tamen ab ipso præceptam esse, vt ea inter publicas Ecclesiæ preces adhiberetur. Et rectè in MARIÆ nomine aliquid à Deo peti posse. Præterea Constantinus Copronymus Imperator, qui MARIÆ honorem petulanter impetiuit, eamque inuocari vetuit, confutatur. Demùm inuocatam MARIAM, sicut & Sanctos alios, mortalibus posse opitulari.

XVIII. De quibusdam scriptis factisq; recentibus ad MARIÆ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de B. Virginis miraculis tractatio, septem Propositionibus comprehensa, cum detectione Sathanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiusmodi miraculorum lucem extinguendam & obscurandam solent adhibere.

XIX. Memorabilia exempla duo; nimirùm Andreæ Chij Martyris, & Ioannis Damasceni præstantis Theologi, qui ambo, cùm à barbaris hostibus immaniter tractarentur, non modò Deiparam inuocârunt, sed etiam huius inuocationis fructum non sine manifestissimis miraculis retulerunt, aliisq; publicè demonstrârunt.

XX. Quomodò Theophylus Oeconomus, & MARIA Ægyptiaca, cùm Deiparam sedulò inuocâssent, è summis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenso Deo non sine miraculo fuerint reconciliati. Item de

Digitized by Google

muliere Laudunensi in mediis flammis conseruata. Hildelphonsum Episcopum Toletanum singulari MARIÆ munere cohonestatũ, & Rupertum Tuitiensem illa precante diuinitùs illustratũ fuisse, ac de pluribus alijs miraculis, non solùm ad bonorum consolationẽ & vtilitatem, sed etiam ad malorum terrorem atque punitionem per MARIAM editis.

XXI. De mortuorũ apparitionibus, quæ fiunt, ritè intelligendis, & quomodò Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè conuellantur. Adhæc quàm præclarè & cõstanter Veteres loquãtur de MARIA Deipara mortalibus apparente, deq; variis & excellentibus earum apparitionum effectibus.

XXII. De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in sacras imagines & ædes irruentium furor sit planè intolerabilis, & error ab Ecclesia iurè damnatus: Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Ecclesia semper vsitatas & honoratas, nonnunquã & miraculis diuinitùs commendatas fuisse.

XXIII. Christiana templa, quæ suam originem vt antiquissimam, ita & probatissimam tenent, quæq; soli Deo dedicantur, cùm in aliorum Sanctorum, tùm in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi; eaq; à viris amplissimis constructa & dotata, per Nouatores perperã oppugnari ac profanari. Vanam præterea esse querelã de multitudine & ornatu externoq; apparatu templorum, qui ad laudem Virginis, aliorúmq; Sanctorum solet à Catholicis adhiberi.

XXIIII. Dictum Euangelicũ: Ecce in deserto est: ecce in penetralibus, peruersè torqueri aduersùs institutum sacrarum peregrinationum. Cùm verò Deus in sacris locis inæqualiter operetur, templorum delectũ à nobis haberi posse, vt ad illa, in quibus diuinæ virtutis operatio magis elucet, sæpiùs ac libentius peregrinemur. Ac morem quidẽ ad sacra loca, & præsertim MARIÆ templa, peregrinandi Veteribus valdè receptum probatumq; fuisse.

XXV. De celebri domicilio & templo sacrosanctæ Virginis, quod hodie apud Lauretanos in Italia est florentissimum, & ad singularem Deiparę dignitatem nostro sæculo astruendam mirificè confert.

XXVI. Diluuntur obiectiones & cauillationes cuiusdam Platzij, qui Catholicos in Mariano cultu versantes publicè ac temerariè insectatur.

XXVII. Variorum Theologorum & illustrium virorum testimonia, qui ante nostrã ætatem; hoc est, à Maximiliano primo vsq; ad Fridericum primum Cæsarem, in Ecclesia fulserunt, suamque de cultu Deiparæ Virginis fidem & doctrinam scriptis publicè professi sunt.

XXVIII. In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum Veterum fuisse cõsensum, qui à Friderico primo, vsque ad Otthonem Magnum, Christianum orbem constituerunt.

XXIX. Testimoniis fide dignis euinci, quòd Deiparæ Virginis cultus à tempore Otthonis Magni ad Mauritium Cæsarem vsq; præclarè viguerit in Ecclesia Dei.

XXX. Eiusdem Deiparæ Virginis venerationem atq; cultum non à Gregorio Magno sumpsisse initium, sed à Mauritio Cæsare vsque ad Constantinum Magnum in Ecclesia passim agnitum, receptum & vsitatum extitisse.

XXXI. Etiam à Constantino Magno, & in ipso Martyrum sæculo ad Apostolica vsque tempora, Deiparam Virginem valdè honoratam, & piis præcipuæ veneration i in orbe Christiano fuisse.

LIBRI

Digitized by Google

LIBRI QVINTI DE MARIÆ IN COELOS MIGRATIONE AC DEBITO CVLTV,

CAPVT PRIMVM.

Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius post Christum resuscitatum & in cœlos assumptum gestis in Ecclesia primitiua, vbinam habitârit: quàm præclarè partes actiuæ & contemplatiuæ vitæ absoluerit, quodq; aliis admirationi fuerit ac veneration, ac de sancta eius paupertate. Vindicatur demùm Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam discipulus in suam.

VETVS est quæstio, & adhuc sæpè recurrit, quot ætatis annos MARIA compleuerit, quando naturæ legibus concedens, vitæ mortalis conditionem cum beata illa immortalitate cõmutauit. Et quidem alij aliter hîc sentiunt, vt in tanta opinionum varietate certi aliquid pronunciare mihi difficile videatur. Sunt enim, qui annos quinquaginta nouem in terris illam vixisse, & post Christi filij in cœlos ascensum nouem annis superfuisse contendant. Neque solùm Hippolytus Thebanus ab Epiphanio Presbytero citatus ita sensit, verumetiam Euodius, qui Apostolis proximè successit, & diuinus Nicephoro dicitur, idipsum disertè testatum reliquit. Docet enim, tempus omne à natiuitate Christi, vsque ad Dei genitricis migrationem, annos fuisse quadraginta quatuor: totius autem vitæ eius annos quinquaginta nouem. Siquidem, vt idem affirmat, trimula cùm esset, in templum est præsentata, & ibi in sanctis sanctorum traduxit annos vndecim. Deinde verò sacerdotum manibus Iosepho ad custodiam est tradita, apud quem quum menses peregisset quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illum accepit nuncium. Peperit autem mundi ipsius Lucem annum agens quindecim, vigesimo quinto die mensis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiam æternum & antesæculare Verbum & Filius eius in terris exegit. Post Crucis autem supplicium illud, in domo Ioannis annos implevit vndecim: vt ætatis eius anni simul collecti, sint quinquaginta & nouem.] Atque hactenus quidem ex Euodio & Nicephoro Callisto. Sunt porrò, qui ætatem MARIÆ annis sexaginta tribus definiant, quindecim verò eidem post Domini ascensionem ascribant. Vincentius sexaginta duos annos hîc supputat. Sunt itidem, qui septuaginta annos illi largiantur: vnde sit consequens, illam multò longiùs quàm prioribus visum fuit, in Ecclesia primitiua vitam produxisse. Demùm aliqui MARIÆ vitam annis quadraginta nouem metiuntur, eamque post Domini passionem annum duntaxat vnum & menses ferè quinque in humanis fuisse sentiunt. Ad eam rem probandam Massæus testimonium profert, quod à sacræ virginis Elizabethæ, & beati viri Bertrami Cistercien sis reuelationibus desumptum est. Tùm ex aduersariis ferè primarius Melanchthõ, si & illum libet audire, hoc modo scribit:

In li. de vita beatæ Virginis.

Li. 2. Eccle. hiſtor. ca. 3.

Veterum opiniones esse diuersas de numero annorũ, quibus in terra vixit Deipara.

Quomodò Euodius de Mariæ Virginis ætate sentiat.

Li. 8. Chronicorum.

Li. 3. Chronicorum.

Quomodò Melanchtō ætatem Mariæ definiat, ac de illius obitu loquatur.

scribit: *MARIA virgo, mater Christi ex hac vitæ discessit Claudij tempore, cùm, vt Nicephorus scribit, annum ageret nonum & quinquagesimum. Fuit ergo superstes post resurrectionem Filij annos aliquot, & vidit initia Ecclesiæ eius temporis, multa ingentia miracula, & supplicia Sanctorum, & consiliis suis rexit Apostolos.*

Quæ sententia à superioribus probabilior esse videatur.

Cæterùm ne quisquam in his diuersis opinionibus hæreat, etsi communi iam hominum opinioni, quæ sexaginta tres annos duntaxat MARIÆ largitur, nihil velimus esse detractum, tamen probabilior nobis illorum apparet sententia, qui longioris vitæ spacium MARIÆ post assumptum in cœlos Filium tribuunt; vt nimirùm ad ætatem prouectam, multamque senectutem peruenerit, atque sic annum septuagesimum vel attigerit, vel excesserit. Hanc enim sententiam tuetur[a] Epiphanius Presbyter Constantinopolitanus, & [b] Michaël Glycas, eamque Andreæ Cretensis viri excellentis authoritate confirmant. Vt taceam Anselmum, qui octoginta & duos annos MARIÆ tribuisse videtur; & [c] Cedrenum, qui annos MARIÆ septuaginta duos etiam supputauit, eamque post Christi in cœlos ascensum annos viginti quatuor in humanis degisse scripsit. Nimirùm pusillus ille Christi grex frementium vndique Iudæorum, ne dicam luporum, rabie circumseptus, vix dum erexerat caput, ac nouæ veluti plantulæ in recenti primumque florente agro Ecclesiæ succrescentes, aduersùs diras persecutionum tempestates nondum satis coaluerant, quum summo numini sapientissimè visum est, electis amicis temperare luctum, quem illi ex Domini & sponsi sui ablatione, siue in cœlos ascensione, non leuem perceperant. Quarè matrem & magistram illis MARIAM reliquit superstitem, cuius dulcis præsentia omnibus in mœrore solatium, in doctrina lumen, in certamine robur, in illis primordiis præsidium singulare præstaret. Multis autem modis expediebat, ac illius temporis Ecclesia tenera postulabat, talem columnam non statim suo moueri loco, sed potiùs annos aliquot ad totius mysticæ domûs fulcimentum atque stabilimentum immotam persistere, vt ita Spiritus sanctus multa & præclara per hoc suum lectissimum organum in multis ægris ac sanis, illius recens nati corporis membris potenter operaretur.

a In libr. de vita Mariæ.
b Parte 3. Annalium.
c In compēdio historiarum.

Cur expedierit Mariam diutiùs in terris superesse, Christo in cœlos assumpto.

Nec dubium sanè, quin fida & generosa Mater de plærisque filiis optimè sit merita, vt laudem non minorem sanè, atque illa Romana eiusdem nominis mulier promereatur; de qua Paulus id scriptum reliquit: Salutate MARIAM, quæ multùm laborauit in vobis. Et verè multùm nobis Deipara laborauit, quæ fidei seminatorem fide ipsa concepit, ac Deum nobis, velut cognatum, eiusdem naturæ participem exhibet, illum in tempore proferens, quem Pater genuit ex æternitate: quo Matris labore ac officio nihil magnificentius ac glorioſius dici & prædicari potest. Hinc illa non modò Dei, sed etiam Ecclesiæ Mater effecta est, soláque plus orbi contulit, quàm à suis parentibus filij omnes vnquam in bonis accipere potuerunt. Rursus ingentes & labores & dolores illa pertulit, quæ humanæ redemptionis mysteria in Christo, filio eius peracta, fidissimo corde & singulari compassionis affectu, quantùm in se fuit, ornauit atque promouit. Demùm quamdiu in terris est peregrinata, laboriosum prorsus vitæ cursum tenuit, dum omnia, vt sic dicam, omnibus facta est, vt omnes in Christo vel gigneret, vel genitos confirmaret. Quarè illam non ità protinus è vita migrasse, sed ipsis etiam Ecclesiæ primordiis benè firmiterque constituendis diu præstò adfuisse, & Apostolis fideliter collaborasse, est consentaneum. Licet enim iidem Apostoli per reuelationem Spiritûs sancti edocti omnem fuerint veritatem, incomparabiliter tamen eminentiùs ac manifestiùs MARIA per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, & per hoc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in se non solùm simplici scientia, sed ipso effectu, ipso experimento didicerat.] vt Anselmi verbis vtamur. Adhæc Ruperti sententiâ, oportebat MARIAM cùm aliis in prima illa Ecclesia religionis & fidei magistram esse, tùm viduis & virginibus non præsentibus modò, sed & futuris nouam & perfectam benè beatéque viuendi normam & exemplum demonstrare. Igitur operæ precium fuit, matrem Domini illis primis Christianæ fidei cultoribus & cultricibus suam præsentem opem adferre, & in Apostolica illa Ecclesia diutius conuersari.

Rom. 16.

Quomodò Maria Domini mater multùm & vtiliter laborârit, & ob laborē diutius Ecclesiæ ministrârit.

Etiam Apostolis profuit Mariam diutius in terris post assūptum Filiū remanere.

Li. de excel. beatæ Virg. cap. 7. Libro 5. in Cantica.

Etsi

Digitized by Google

Etsi verò sub finem primi libri multa à nobis allata sunt, quæ ad vniuersam Deiparæ vitam vtcunque cognoscendam pertinent, tamen haud absre fore putamus, si hoc etiam loco quædam eiusdem argumenti adiiciamus, vt quibus in studiis & operibus illa postremam vitæ partem maximè consumpserit, aliquantò rectiùs intelligatur. Quanquam non diffitemur, adeóque cum Idelphonso ingenuè affirmamus, quid MARIA post Domini ascensionem egerit, quàm piè & sanctè vixerit, cum quibus itidem habitârit, id notum esse soli Deo, cui manifesta sunt arcana cordium, & Gabrieli Archangelo, Mariani cubiculi, vt Guerricus ait, deputato custodi, & angelicis spiritibus, frequenter illam, vt alibi probatum est, inuisentibus, ac demum Ioanni Euangelistæ, qui talis thesauri sibi concrediti, & rerum ad eum pertinentium vel maximè conscius fuit. Veruntamen MARIÆ vitam & mores vtcunque vestiganti multa sese offerunt, quæ de tali turture post ablatum sponsum gemebunda verè affirmari, nec solùm sine vitio, sed etiam vtiliter considerari ac tradi posse videntur. Principiò nobis Centuriatores concedunt, & Idelphonsus aliíque confirmant, quòd MARIA viderit Domini resurrectionem, & eiusdem glorioſæ in cœlos ascensioni adfuerit, ac in Ecclesia Apostolica permanserit. Quòd verò prima Domini resurrectionem viderit, sicut ex Ambrosio, Sedulio & Anselmo anteà diximus, eamque Apostolis aliis denunciârit, Gregorius etiã Nissenus meminit; quia decebat, inquit, Deiparam, ea, quæ ad gaudium pertinebant, Apostolis annunciare, vt quæ radix gaudij esset.] Ac Euangelista quidem refert, Dominum de tumulo resurgentem Mariæ Magdalenæ primùm apparuisse. Sed vt rectè notat Rupertus, prima illa fuit è testibus præordinatis, quos solos nominare ad Euangelistas pertinuit, vel quos Christi resurrectionem annunciare decuit. Aut, sicut Simeon Metaphrastes respondet, cauerunt Euangelistæ maternum Christi adferre testimonium, ne videretur suspectum, & propter coniunctionem fides ei minùs haberetur. Sed Deipara, inquit, cum Filij resurrectionem & visu, & internis oculis sic accepisset, postea habitauit cum dilecto discipulo, expectans tempus Christi assumptionis.]

Serm. 3. de Assumptione Virginis.

Serm. 2. de Assumptione Virginis.

Orat. 2. de resurrectione.

L. 1. 7. de diuinis officiis ca. 25.

In orat. de vita & dormitiõe Deiparæ.

Mariæ vita post filij sui assumptionem nulli mortalium cognita.

Maria Christi filij resurrectionem prima vidit & aliis nunciauit.

Iam verò quod ad sanctam Domini ascensionem attinet, quis, nisi fortasis insulsus, ambigat, in monte illo Oliueti cum aliis adfuisse MARIAM? quam Epiphanius non inuenustè perpetuam Iesu affectatricem appellat. Proinde Filium postremò apud suos differentem audiuit, fortasse cum illis accepit & osculum, certè iamiam abeuntis benedictionem religiosè percepit, & in cœlos ascendentem stupens aspexit. Nulla verò vel oratione, vel cogitatione consequi fas est, quantùm & sibi & Filio Mater gratulata sit, quum carnem illam suam de hostibus omnibus triumphatricem, & redemptionis humanæ consummatricem, ad summum illud gloriæ fastigium vidit euectam; cumque magnum illum Pontificem, absoluto sacrificio, & placato nobis Deo cœlos penetrantem lætissimis oculis est prosecuta. Scribit Epiphanius, quòd MARIA Christum, quum is in carne resurrexisset, adorauerit: idipsum igitur in cœlos ascendenti supplex proculdubiò fecit, sicut alios discipulos feciſſe Lucas euidenter ostendit. Inde porrò digressa, magno cum gaudio in sanctam rediit ciuitatem, longè aliter, quàm reliquæ matres consueuerunt, affecta, quæ suos liberos, & maximè vnigenitos, ex hac vita migrantes, non sine summo mœrore deplorant, ac diutissimè lugent. Maria sublati Filij desiderio non potest non commoueri, sed præsenti fide sustentat animum, & gaudet in Spiritu sancto; quandoquidem non amisi, sed præmisi Filij gloriam, officium, sapientiam cogitat, atque cum Dei voluntate suam voluntatem semper coniunctissimam tenet, quantúmuis interim & ipsa dissolui, & cum Christo regnante viuere, rebusque humanis eximi cuperet vehementer. Igitur à monte Oliueti, quem diximus, in sanctam ciuitatem Hierosolymam redit, atq; vt dominico mandato pareat, promissum diuini spiritûs aduentum magno cum desiderio, multisq; fusis ad Deum precibus decem dies expectat. Vbi sanè locũ habet, quod Lucas testatur, cẽtum & viginti viros simul & mulieres in vno eodemq; cænaculo cõueniſſe, & vnanimiter in oratione cũ mulierib. & Maria matre Iesu perseuerasse. Ego verò singularẽ Mariæ modestiam, sanctamq; simplicitatem cũ Bernardo demiror, quòd cũ illa secessûs & quietis esset amantissima, nunc tàm exiguam sui rationẽ habeat, vt communi credentium cætui

Hæresi. 78. contra Anthidicomarianitas.

Actor. 1.

Marc. 16.

Hebr. 4.

Contra hæresin & libellũ Ætij.

Actor. 1.

Luc. 24.

Actor. 1.

In sermo. de verbis Apocalypsis: Signum magnum.

Maria filio in cœlos ascendẽti adfuit.

Ingens Mariæ gaudium ob filium ascendentem.

MARIA Christum post resurrectionem adorat.

Maria in cœlũ filium abeuntẽ non luctu, sed gaudio prosequitur.

Quid Maria fecerit ab Oliueti monte reuersa.

Digitized by Google

cætui continenter adsit, quodque non solùm infra discipulos, sed infra viduas & pœnitentes etiam se ipsa collocet, ac quæ prima erat omnium, nouissimo quasi loco recumbat. Nam Lucæ verba præsentem personarum consessum, & in eo MARIAM post reliquos omnes constitutam, nobis velut ob oculos ponunt. Sed benè est, quòd non modò Christum totius humilitatis magistrum & exemplar, sed & MARIAM eiusdem Matth. 11.

Humilitatis Euãgelicę principes habemus in vtroq; sexu.

Euangelicæ virtutis magistram & principem habeamus; vt ne quisquam in vtroque sexu cum superbo Diotrepe primatum iam ambiat, néue cum rudibus adhuc discipulis ambitionis cauſâ contendat, vel cum elatis Pharisæis in seipso magis, quàm in Domino glorietur. Ac rectè illi sentiunt, qui cum Simeone Metaphraste putãt, MARIAM non solùm hoc tempore, sed posteà semper cum Apostolis familiarem, verèque Apostolicam egisse vitam, & à rebus pulcherrimis ac honestissimis studiis animum nunquam dimouisse. 3. Ioan. 1. Matth. 18. & 20. Lucæ 22. Lucæ 18. In orat. de vita & dormitiõe Deiparæ.

Maria vitam cum Apostolis egit familiarẽ.

Maria cum aliis credentibus festũ celebrat Pentecostes, & cum fructu singulari.

De sacro festóq; die Pentecostes proximè subsequente dicere supersedeo, quem Apostoli quidem cum aliis credentibus lætissimè celebrârunt; vtpote non modò baptizati, sed repleti etiam Spiritu sancto, vt musto Euangelico ebrij esse viderentur. Adfuit tunc quoq; MARIA in iisdem ædibus expectans & orans, iamq; ad noui hospitis optatũ aduentum aspirans, primitias Spiritûs accepit, persensit, ostendit, vt & ipsa virtute ex alto mirabiliter induta, & ardentis charitatis igne incensa, si vnquã antèà, tunc potissimùm magna magni Dei magnalia feruentissimo spiritu eructaret. Verè tunc in Matre Christus implenit illud: Habenti dabitur & abundabit. Etenim, sicut Dionysius Rickelius existimat, MARIA sola tunc plus cæteris omnibus de Spiritu sancto accepit, maioribusq; gratiæ donis & ornata & confirmata fuit; amante nimirùm & complente suum vas, suum templum, suum sacrarium purissimum atq; amplissimum Spiritu sancto. Actor. 2. Matth. 25. Li. 2. de laudib⁹ Virginis, Art. 27.

Maria ex illis filiab⁹ & ancillis est primaria, q̃ die Pentecostes repletę sunt Spiritu sancto.

Extitit autem non postrema, sed primaria ex illis filiabus & Dei ancillis, quas apud Ioëlem sermo diuinus honorat, & quibus munifica illa fit promissio: Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabũt filij vestri & filiæ vestræ. Ac iterum: Super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum, quemadmodùm Petrus Apostolus eundem Prophetæ locum de primis illis vtriusq; sexûs fidelibus, qui cum MARIA Spiritum pleno veluti cornu hauserant, palàm est interpretatus. Habuit filias, easq; prophetissas & virgines Philippus: tùm Zachariæ coniunx Elizabeth, & Anna vidua Phanuelis filia prophetiæ dono præditæ, de rebus diuinis præclarè disseruerunt. Sed has aliasque omnes prophetissas MARIA præcellit; vtpote iuter mulieres omnes benedicta, quæ ad hoc sublime prophetiæ donum tantò magis idonea & præparata peruenit, quo reliquis omnibus mentem puriorem ad rerum diuinarum cognitionem attulit, & quò fœliciùs sine vlla carnis & spiritûs pugna sacris vacauit mysteriis, eáq; clariùs assecuta est, vt de illis & aptissimè & copiosissimè disserere posset. Ioël. 2. Actor. 2. Actor. 21. Luc. 1. &c.

Maria Prophetissas omnes excellit.

Putat autem Rickelius, totum militantis Ecclesiæ statum, qualis qualis ille futurus esset, Matri & eidem Ecclesiæ protectrici MARIÆ haud minùs quàm ministro & custodi huius Virginis Ioanni diuinitùs esse patefactã. Hancipsam prophetissam tanti facit Rupertus, vt eam nulli prophetarum comparandam, sed omnibus in vtroque sexu prę ferendam iudicet, quandoquidem in eius sacrarium pectoris Spiritus sanctus prophetias omnes conuexerit. Non dicam, quàm eximium sui specimen hæc prophetissa dederit, cùm in ædibus Zachariæ demoraretur, sed ex Gregorio Nazianzeno repetam vaticinium, quo illa post missum in Ecclesiam Spiritum, Iudæis prædixit imminens exitium, eò quòd in suum Messiam adeò crudeliter desæuissent. Vaticinium habet in hunc modum: Li. 2. de laudibus Virginis, Art. 25.

Maria cognouit futurum Ecclesię statum ex reuelatione diuina.

Maria Prophetis & prophetissis omnibus præferenda.

Lib. 1. commentariorum in Esaiam, ca. 34.

Maria vt Prophetissa, Iudæis prædicit imminens exitium.

Lucæ 1. In Tragœdia de Christo patiẽte.

Αὐτὸς δ' ἀτιμῶν συμφορᾷ παχυμένους.
Ἔσται γὰρ ἔσται ποινάτωρ δίκη φόνου,
ὅν δυσσεβῆ πολμῶσιν ἀνόμως φθόνῳ. Hoc est:

Ipsos magis, clademq; eorum desleo.
Namq; vltione vindicabitur graui,
Liuore cædes inuido quam perpetrant.

Ac multa

Act. 2. & 4.

Ac multa quidem Lucas de primis Ecclesiæ nascentis fidelibus tradit, quorum numerum auxit fœlix Petri piscatio, quosque Apostolica institutio tàm sanctè formauit, vt multitudinis credentium cor vnum, & anima vna esset, vtque omnes quotidie in templo ad laudes Deo celebrandas conuenirent, & non solùm in Apostolorum doctrina, sed etiam in frequenti, imò quotidiano vsu sacræ Eucharistiæ, orandique studio perseuerarent. Pia & præclara isthæc studia & exercitia Christianæ pietatis illo vigebant sęculo, sed Deiparę inprimis nota, vsitata, grata, iucunda, imò etiam, ni fallor, necessaria, vt, quæ Christi Domini genetrix diceretur & esset, alios omnes etiam suæ virtutis & sanctitatis præiret exemplo. Fuit igitur omnibus & veneration i & admirationi, vt [a] Idelphonsus asserit: fuit cunctis desiderabilis, vt apud [b] Ignatium legimus: fuit prioris Ecclesiæ pars optima, & exemplar iunioris Ecclesiæ sponsæ Filij Dei, Filij sui, quemadmodùm [c] Rupertus affirmat: fuit denique talis, vt vnius vita omnium esset disciplina, [d] Ambrosio teste. Atque huc inprimis pertinēt, quę scribit Græcus autor [e] Sophronius (etsi opus in vulgaribus exemplaribus Hieronymo adscribatur, cuius ille quidem fuit familiaris) Ecce, inquit, Iesu ascendēte, cum quibus Virgo vacat in Schola virtutum, & meditatur in lege mandatorum Dei, vt & ipsa sit forma disciplinæ Christi, & exemplum perfectionis hominibus. Conuersatur quidem cum testibus sanctæ resurrectionis & ipsa testis. Conuersatur cum senatoribus cœli intra curiam Paradisi, sub Spiritus sancti disciplina, & magisterio diuinæ maiestatis. Inuenitur prima beata MARIA, inter primos summi Regis cohęredes, quorum vita nō erat iam de terris, in quibus Christus præliabatur, sed de cœlis. Non itaque eximius ille chorus sanctorum Apostolorum eam deseruit, inter quos post ascensionem intrans & exiens familiariùs contulit de Christi incarnatione, tantò siquidem veriùs, quantò ab initio pleniùs per Spiritum sanctum cuncta didicerat, & perspexerat oculis vniuersa, licet & Apostoli per eundem Spiritum omnia cognouerunt, & in omnem edocti peruenerunt veritatem. Quam sanè beatam Virginem etsi omnes venerati sunt discipuli, eiq; famulabantur affectu dilectionis, Ioannes tamen ampliùs & specialiùs vsque ad finem vitæ: qui sibi commissam quasi matrem Filius, vt Virgo virgini cohæreret, & deseruiret officiosissimè curâ adoptionis.]

Quę forma fuerit & disciplina Ecclesiæ primitiuę ab Apostolis institutæ.

a Ser. 5. de Assumptione Virginis.
b Ad Ioannem senio-rem.
c Libr. 1. de operib. Spiritus sancti, cap. 8.
d Lib. 2. de Virginibus.
e In ser. de Assumptione Virginis.

Maria cunctis in Ecclesia primitiua prælu-xit vitæ sanctimoniā.

Mariæ vita in Ecclesia primitiua qualis fuerit iuxta Sophro-nium.

Maria cū Apostolis multa cōtulit de mysterio Dominicæ incarnationis.

Quod si roget fortasse aliquis, vbi & in quibus locis tàm sacra & gratiosa siue Virgo, siue vidua deinceps habitârit, cum Nicephoro respondere licebit, illam Hierosolymis ad sanctam Sion (sic enim appellabant) & quidem in Ioannis domo habitasse, ibique ad extremum vsque diem suam peregisse vitam. Sophronius illam non procul à sepulchro Domini interdum habitasse diuinat magis quàm affirmat. Quid, quòd Patres in Synodo Ephesina collecti, ad clerum populumque Constantinopolitanum scribunt, quòd Ioannes Euangelista & sacra Deipara Virgo MARIA, Ephesiorum vrbem quandoq; incoluerunt? Hoc si verum est, MARIA post assumptum Filium non perpetuò Hierosolymis mansit, & dispersis iam in orbe Apostolis, vt in sua quisque prouincia diuinum semen spargeret, superstes fuit, atque, vt est probabile, Ioanni Apostolo in Asiam profecto se comitem præbuit, vt quem constat Ephesiis Christi Euangelium prædicasse. Et confirmari potest hæc traditio, quandoquidem in Epistolis Ignatianis MARIA scripsisse legitur, quòd vnà cum Ioanne in Antiochiam se venturam esse promittat. Veniam, inquit, cum Ioanne, te, & qui tecum sunt videre: Ignatium scilicet, qui Antiochiæ potissimùm floruit, hac oratione compellans. Etsi verò fatetur Epiphanius, sicut & multi alij comprobant, quòd Ioannes in Asiam instituerit profectionem, haud tamen concedit, quòd idem sanctam Virginem eō secum adduxerit. Verùm si ritè verba Epiphanij perpendantur, nō ille quidem negat MARIAM Ephesum vel in Asiam peruenisse, illicque cum suo custode Ioanne habitasse (quemadmodùm tàm præclarę Synodi Patres, vt opinor, non vanè testantur) sed solùm affirmat, nihil tale in sacris literis reperiri, quæ propter miraculi excellentiam isthæc prætermiserint. Atque, vt maximè apud Ephesios illa vixisset, tamen consentaneum est, quòd Hierosolymam postea reuersa sit, ibique diem extremum clauserit, sicut postea suo loco dicemus.

Li. 2. de Eccles. histor. cap. 21. In serm. de Assumptione Virginis.

Vbi Maria post ascensionem Filij maximè habitârit.

In Tomo 2. actorū Concilij Ephesini.

Mariam cum Ioanne aliquan do Ephesi habitasse.

In Epistola Virginis ad Ignatium scripta. Hæresi. 78. contra Antidicomarianitas.

De loco Epiphanij rectè accipiendo.

Cæterùm

Digitized by Google

Cæterùm inter alia noſtræ Virginis opera, quæ multi cum laude narrârunt, mihi reticendum non eſt pium eius inſtitutum in ſacris locis poſt Filij reſurrectionem atque aſcenſionem crebrò adeundis atque religiosè viſitandis. Etſi enim tota eſſet, vt ſic dicam, ſpiritualis, rebusque externis ac cæremoniis minùs, quàm alia quælibet, ad Deum in ſpiritu orandum & ad ſacra meditanda indigeret, tamen quandiu mortale corpus circumtulit, ſenſitiuis etiam naturæ motibus & corporeis actionibus (quemadmodùm & Chriſtus ipſe fecit) conuenienter eſt vſa, ideoq; templi ac ſanctorum locorum viſitatione delectata, quòd inde ad rerum ſacrarum memoriam atque cõtemplationem, ſibi animum excitari, & varios pietatis affectus augeri experiretur. Igitur & Caluariæ rupem, vbi crucifixus eſt Dominus, aſcendebat, vt locum impleret lachrymis, in quo Chriſti ſanguis peccata diluens, de cruce deſtillauerat. Tũ ad ſpeluncam Saluatoris ingreſſa, ſepulchrum eius venerabatur, ſimulque reſurgentis Filij gloriam adorabat. Cùm porrò ad mõtem Oliueti ventum eſſet, vnde Chriſtus in cœlum aſcendit, impreſſa pedum eius veſtigia deoſculabatur. Arridebat illi Bethlehem, quam ſui puerperij teſtem gaudebat aſpicere, vbi auguſtiſsimum illum partũ pannis inuoluerat, & præſepi impoſuerat, & paſtoribus oſtenderat, ac à Magis viderat adorari. Placebat Nazareth ciuitatula, flos, vt ſic dicam, Galileæ, prima & diuturnior ſedes Emmanuelis, qui non ſolùm illic conceptus ſed etiã nutritus, iucundiſsimam ſui memoriam Matri refricabat. Tum ad Iordanis fluenta perueniens, cum voluptate ſecum animo reputabat, quid egiſſet Ioannes, quomodò & vbi baptizâſſet Filium, quæ vox cœlitùs audita Filium orbis Doctorem creâſſet, omnibusque publicè commendâſſet.

Mariam non refugiſſe vt ſubinde loca ſacra viſitaret, & quo conſilio id fecerit.

Quæ loca Virgo ſacra maximè viſitârit.

Matth. 27. Lucæ 23. Ioan. 19. Actor. 1. Lucæ 2. Matth. 2. Lucæ 2. Matth. 3. Lucæ 2.

Quomodò Maria ſe geſſerit circa locorum ſacrorum viſitationem.

Bone Deus, quæ MARIÆ mens, quis amor, quæ lachrymæ in his aliisque Palæſtinæ locis inuiſendis, dum res varias in Euangelio ſcriptas, aliasq; plures illic à Chriſto geſtas ſibi in animum reuocaret, atque ſtudioſiſsimè quidem contemplaretur! Atque ob hoc ipſum in valle Ioſaphat, vt putant, commorata eſt, ne à ſanctis locis longè recederet, ſed ſæpiùs eadem inuiſeret, quæ Chriſtus ſua præſentiâ, totque myſteriis atque miraculis conſecrâſſet. Atque huc velut alludens Hieronymus, vt Marcellam ad loca Palæſtinę ſacra inuiſenda, id eſt, ad MARIAM imitãdam inuitet, hac vtitur oratione: Ergóne erit illa dies, quando nobis liceat ſpeluncam Saluatoris intrare? in ſepulchro Domini flere cum ſorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignum, & in Oliueti monte cum aſcendente Domino, voto & animo ſubleuari?] Idem Hieronymus Paulam viduam laudat vel maximè, quòd Romana vrbe atq; nobilitate contempta, ſedem ſibi delegerit in Paleſtina, vbi cùm conſiſteret, loca ſacra fide incredibili peruagata ſit, & in illis proſtrata, quaſi præſentem Dominum cerneret, non ſine lachrymis adorârit. Ac nos quidem de hac MARIÆ in eiuſmodi ſacratis locis inuiſendis conſuetudine, quam complures poſtea ſunt amplexi, nihil recenſeremus, niſi non modò ſcholaſtici Doctores, vt Vincentius, Antoninus, & Dionyſius, ſed etiam his vetuſtiores Guarricus, Idelphonſus & Sophronius dictæ narrationis aſtruerent veritatẽ. Solius verò Sophronij verba, ne ſim longior, hoc loco repetere ſat ſit: Beata Virgo MARIA, quamuis iam in ſpiritu eſſet, tamen dum in carne vixit, carnalibus mouebatur ſenſibus: & ideò quamſæpè locorum recreabatur viſitationibus: & quem genuerat, mentis complectebatur amplexibus.] Ac rurſus: Fortaſsis ergo præ nimio amore, in loco, quo ſepultus Chriſtus dicitur, interdum habitaſſe eam credimus: quatenus piis paſceretur internus amor obtutibus. Sic namque locus medius eſt hinc inde conſtitutus, vt adire poſſet aſcenſionis eius veſtigia, & locum ſepulturæ ac reſurrectionis, & omnia in quibus paſſus eſt loca inuiſere: non quòd iam viuentem quęreret cum mortuis, ſed vt ſuis conſolaretur aſpectibus.] Neque MARIÆ ſolùm, ſed & aliorum præſtantiſsimorum & doctiſsimorum hominum pietas nota eſt, qui [a] ciuitatem ſanctam & [b] magni Regis propriam, per quam Dominus iurare vetat, religionis ergô inuiſerunt, quiq; Chriſtum in eo loco vbi ſteterunt pedes eius, reuerenter tot ſæculis adorârunt, eoq; ad Palæſtinam ex toto orbe vndiq; iam olim (vt Veteres ſæpè teſtantur) concurrerunt. Atque hæc obiter, quicquid demum veteres ac noui obſtrepant Euſtachiani, vtpote piarum ad loca ſacra peregrinationum inſani impiiique calumniatores, quorum petulantiam hoc ipſo Libro fortaſſè poſtea reprimemus.

In epi. Paulę & Euſtochij nomine ad Marcellam ſcripta.

In Epitaphio Paulæ matris ad Euſtochiũ.

Mos inuiſendi terram ſanctã, à matre Domini profectus & cõfirmatus videtur.

Sophronij teſtimonium de Virgine loca ſacra viſitante.

In ſerm. de Aſſumptione B. Mariæ Virginis.

Frequens olim piorũ peregrinatio fuit ad teſtam ſanctam.

[a] Matth. 5, & 27.
[b] Matth. 5.

In Epiſt. ad Marcellam, vt commigret Bethlehem, & ad Paulinũ de inſtitutione Monachi.

Iamuerò,

Mariæ vita vſq; ad Filij ſui aſcẽſionem actiua, & deinde contemplatiua fuit maximè.

Iamuerò, ne diutius hîc hæream, magno conſenſu Veteres docent, MARIAM, inde à Chriſto primùm concepto & nato, velut Marthæ officioſæ partes exegiſſe, atque in actiua vita, vt vocant, multum ſollicitudinis, laboris, peregrinationis ac moleſtię poſuiſſe, quę deinde ſubuecto in cœlum Filio, à Marthæ negocio ad ſanctum Magdalenæ ocium, vitamque contemplatiuam ſe maximè conuerterit, eique ſtudio ſingulari vacárit. Qua de re Guarricus, vt alios omittam, hæc ſcitè prodidit: MARIA ſic ſe Martham exhibuit in cura pueri nutriendi, vt nihilominus MARIÆ partes executa credatur in ſtudio Verbi cognoſcendi. Maximè tamẽ, poſtquam idem Filius aſcendit vbi erat priùs, mater abſoluta omni ſollicitudine temporali, ſanctoq; Spiritu (quem præter ſingulares illas conceptus ſui primitias, communiter cum Apoſtolis acceperat) pleniùs illuminata; gaudebat nimirùm vacare & videre quoniam Ieſus eſt Deus. Viſio prorſus ineffabilis gaudij ſummæq; delectationis, omnibus qui diligunt Ieſum: ſed præ omnibus illi quæ genuit Ieſum.] Non ſolùm enim perfectæ Virginis, quę Spiritu & corpore ſancta ſoli Deo placere ac ſeruire ſatagit, verùm etiam Euangelicæ probatiſsimæque, viduæ tanquàm clariſsimum ſpeculum & abſolutum exemplar ſe præbere debebat. Talis autem & Virginis & viduæ proprium eſt, mundi tumultus fugere, rebus profanis mortuam eſſe, ſoli Deo adhærere, nocte ac die obſecrationibus & orationibus incumbere, templum & lachrymas amare, cum Angelis magis quàm hominibus conuerſari, deſideriis atq; ſuſpiriis ad cœleſtia tendere, in carne ſine carne viuere, ſacris ſtudiis animum paſcere, ac præcipuè Chriſti vitam, doctrinam, crucem, mortem, gloriam cum ſpirituali guſtu audire, legere, tractare, meditari. Hæc enim verè contemplatricis Magdalenæ ſunt munia, hæc religioſæ mentis, Deumque amantis officia, ſed quæ nuſquam ac in MARIA, ſplendent illuſtriùs, maioreque cum fructu & voluptate exercitata fuerunt. Idelphonſus ex Euangelio rectè quidem hoc modo ratiocinatur: Si MARIA quondam peccatrix, cui donando peccata Chriſtus erat propitius, intentè verba audiebat ex ore eius: quantò magis hæc, quæ erat mente & corpore ſancta, audiebat ardentiùs, cuius idem ipſe & Dominus erat & Filius?] Rurſus verò: Eam optimam partẽ, inquit, quam ſoror Marthæ MARIA in ſpecie & figura gerebat, Dei genitrix, iure, vera firmiſsimè retinebat.] Eſt ſanè probabile ac piorum fide dignum, quod ſcribit Rickelius, MARIAM non modò patienti Filio vehementiſsimè compaſſam eſſe, ſed etiam eidem iam glorificato cum noua quaſi gloria ſeſe conformâſſe, vt totus mundus illi magis magisq; vileſceret, ipſaq; rebus cœleſtibus inceſſabiliter inhiaret, nihil amans, aut cupiens, aut admittẽs extra dilectum vnicumque Filium, ad quem tota ſuſpiraret, ſuam conuerſationem in cœlis potiùs, quàm in terris habens defixam.

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.

Quomodò Maria poſt Filij aſcenſionem verum exemplar fuerit ſanctarũ virginum & viduarum.

Serm. 5. de aſſumptione Virginis.

Lucæ 7.

Lucæ 10.

Maria in vita contemplatiua lõgè perfectior quàm Magdalena.

Li. 2. de laudibus Virginis Arti. vlt.

De Mariæ conuerſatione in Eccleſia primitiua.

Quamobrem ſi antè vnquam, tunc maximè, cùm Filius ſponſusque eſſet ablatus, MARIA ad diuina meditanda ſeſe conuertit, ſuique Filij res geſtas, neque ſolùm humana, ſed etiam diuina eius opera (quæ tanquàm optimum chariſsimumque theſaurum multis annis percepta, in virgineo pectore condiderat) ſedulò ſecum repetebat, multumq; de more ponderabat. In qua meditatione idem quod amore flagrantibus vſu venit, experta eſt, vt magnis & vehementibus æſtibus crebrò laboraret, & huius vitæ pertæſa, ad Filij ſui adamati conſpectum atque complexum dulciſsimum mirabiliter aſpiraret, ſæpiusque multas amoris lachrymas profunderet. Nam ad illam quoque Chriſti ſermo pertinet, quo ſuis luctum ieiuniumque prædixit. Venient dies, inquit, quando auferetur ſponſus ab eis, & tunc ieiunabunt. Quod ſi ſponſi filiis id futurum erat, quantò magis eiuſdem ſponſi matrem ingens luctus ac triſte tempus obruit, quo & ieiunaret & fleret, dilecti amore grauiter vulnerata & ebria, vt ſine illo vita grauis & amara videretur. Sic enim & Rupertus nos docet ratiocinari, & MARIAM pulchrè hoc pacto loquentem inducit: Flebam & præ ſingultibus vehementer erumpentibus, nõ poteram verba niſi concuſſa, vel voces niſi interciſas euoluere. Nunquid enim poteram abſque fletu de illo verba facere? Verùm fletus ipſe conſolatio mihi erat, delectatio quędam mihi erat: ſicut & cuique veſtrùm lachrymę meę dulces ſunt, fluentes in eiuſdem recordatione dilecti, iuxta illud: Fuerunt mihi lachrymę meę die ac nocte. Quantò magis mihi, dum diceretur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus, Filius tuus: ſiue dum dicerem ego: Me dimiſit in hoc exilio Deus meus, Filius meus, de me

Matth. 9.

Libr. 5. in Cantica.

Pſal. 41.

Mariæ multa & magna de Filio & rebus Euangelicis meditanda ſuppetebãt.

Mariæ luctus & ieiunij fuit poſt aſſumptũ Filiũ ſine ſponſum.

Fletus Mariæ poſt Chriſtum ablatũ frequẽs & dulcis.

Digitized by Google

taliter incarnatus vel natus, propter me, & me videnté taliter agonizatus, talia passus? Quale mihi erat, commemorare siue narrare verba eius, verba morientis siue continuò morituri Dilecti, maximè commendantis charitatis præceptum, mandatum dilectionis, ab illa cœna sacrosancta, quando tradebatur, vsque ad hæc verba nouissima: Mulier, ecce Filius tuus: ad discipulum autem; Ecce mater tua? Ibi ignis, ibi gladius: ignis amoris, gladius doloris: & anima mea victima erat holocausti. Hanc enim & ignis incendit, & gladius pertransiuit. Vnde sicut adeps sacrificij liquescit ab igne, & sicut fluit sanguis de gladij vulnere, sic anima mea liquefacta est, non ibi semel tantùm, vbi moriebatur ipse, verumetiam quoties me aperiente pessulum ostij mei locutus est in me.] Ioan. 3. Genes. 22.

MARIA veluti vidua desolata vixisse videtur, ac mũdo velut mortua.

Hæc non piè modò, sed etiam verè dicuntur, & Deiparæ morem affectumque proprium exprimunt, vt illam in vita, ferè dixeram, viduali desertam, meritoq; mœstam rectiùs intelligamus. Mundus enim illi crux, carnis voluptas instar fellis, corpus carcer, vita mors, mors lucrum denique videbatur: Tantoperè illa, cuius omnis conuersatio in cœlis studiisque cœlestibus versabatur, tantoperè inquam, Christi Filij & spectandi, & amplectendi, & osculandi desiderio, noctes atque dies torquebatur. Verùm de his MARIÆ affectibus, quos liber Canticorum sub sponsæ dilectæ & diligentis specie nobis mirificè considerandos proponit, alibi non pauca protulimus, ideoque nunc solum Sophronium docentem inducemus. Amor Christi, inquit, MARIÆ desiderium pariebat, desiderium verò gliscens, quasi nouis reparabatur ardoribus, in tantum, vt credam, quòd nonnunquam omnia, etiam & semetipsam transcenderet: quia omninò amor impatiens, quod amat non potest non videre.] Ac rem eandem fusiùs explicans: Cogitate, inquit, attentiùs & perpendite diligentiùs, quibus afficiebatur beata & intemerata Virgo MARIA doloribus post Christi ad cœlos ascensum, expletis omnibus quæ de ipso erant ab Angelis prædicata, & à Prophetis multifariè multisque modis præsignata, diuinis declarata oraculis, virtutibus exhibita, & quæ humanitatis sunt ostensa præsagiis. Quæso, si qua sunt in vobis viscera pietatis, considerate, quo cruciabatur amore, quóue desiderio æstuabat hæc Virgo, dum reuolueret animo cuncta quæ audierat, quæ viderat, quæ cognouerat. Puto quòd quicquid cordis est, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, si totum adhibeas, non sufficiat, vt cogitare valeas, quanto indesinenter cremabatur ardore pij amoris, quantis mouebatur, repleta Spiritu sancto, cœlestium secretorum incitamentis: quia etsi diligebat Christum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute: nouis tamen quotidie inflammabatur præsentia absens desideriorum affectibus: tantò siquidem validiùs, quantò diuinis illustrabatur intus visitationibus: quam totam repleuerat Spiritus sancti gratia, quam totam induerat diuinus amor: ita, vt in ea nihil esset, mundanus quod violaret affectus, sed ardor continuus & ebrietas perfusi amoris. Nam & Christus ab hominibus est amandus ex toto corde, & ex tota anima, atq; ex tota virtute quærendus: maximè tamẽ ab ea ardentiùs, cuius & Dominus erat & Filius.] Sic ille MARIÆ in Christum amorem, desiderium & ardorem ostendit, quo præ aliis omnibus Deum amantibus illa iure flagrauit, quæ summum bonum, æternumque & clarissimè cognouit, & sibi familiarissimè in terris vendicauit, nec minùs semper animo, quàm corpore præsens aspexit. Nihil ergo mirum, quòd nonnulli MARIAM prorsus ecstaticam faciant, cuius vita iugis & continua quædam fuerit contemplatio, incredibili quodam spiritus feruore condita, ac diuinis reuelationibus mirabiliter illustrata, vt his, velut odoriferis Paradisi floribus, & vernantibus liliis languens amore sponsa vtcunque fulciretur. Postquàm enim Dei mater effecta, tantorum mysteriorum conscia esse cœpit, haud sine miraculo contigisse videtur, vt immenso illo tot Sacramentorum pelago mens eius non absorberetur, ipsaque tantum lumen videre, tantumque pondus sustinere posset. Omitto quos Spiritus sancti afflatus, gustus ac æstus persenserit, quosque gaudiorum motus subinde meruerit experiri.

Mariæ affectus in libro Canticorum notandi maximè.

Sophronij testimonium de flagranti amore ac desiderio Virginis matris.

In sermo. de Assumptione Virginis.

In Maria continuus ardor & ebrietas spiritualis.

MARIA vitam prorsus ecstaticam, ac diuinis contemplationibus plenam egit in terris.

Quanquam non ita contemplantem diuinoque cultui duntaxat intentam MARIAM facimus, nihil vt aliena curaret, aut omnem discipulorum ac neophytorum curam abiiceret, sibi solùm, non aliis viuens ac seruiens. Absit hæc impuritas à purissima:

Digitized by Google

purissima: absit veræ charitatis neglectus ab ea, quæ præ cæteris non diuina modò, sed & fraterna & sororia dilectione ardens, non paruam eius Ecclesiæ rationem habere & voluit & debuit, cuius ipsa præcipuum membrum erat, & pro qua Christus in acerbissimam mortem se totum tradiderat. Facta est igitur omnibus omnia, vt omnes lucrifaceret, sciens vtique finem præcepti, & legis plenitudinem, totiusq; perfectionis vinculum esse Charitatē: charitatem, inquam, de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta. Quare huius charitatis igne flagrans, infimis etiam commorari & assidere, communem cum illis cibum sumere, eisdem legibus viuere non est dedignata. Vnde sicut in Epistolis Ignatianis legimus, miseris & afflictis illa condolebat coafflicta, neque segniter subueniebat, humilibus deuota, quæ & deuotis deuotiùs, vt vetus Interpres transtulit, humiliaretur; omnium quidem operum pietatis apud fideles ministra. Cur enim de his Ignatij epistolis dubitemus, quas non modò Bernardus, sed & Marcus Michaël Carnotensis, Dionysius Rickelius, Marianus Victorius, Symphorianus Clamperius, aliique complures agnoscunt, & Ignatio tribuunt? Hac ipsa charitate duce multa cum Apostolis sæpè contulit, nec pauca Lucæ, quem nonnulli Virginis Notarium dicunt, & Ioanni eius valdè familiari, aliisque pluribus in Apostolica illa Ecclesia, benignè communicauit. Ita enim tùm ab Angelo Gabriele, tùm à Christo Filio in sacris erat edocta, vt rerum Euangelicarum tempus & ordinem tenens (Bernardi verbis vtar) meliùs postmodum scriptoribus ac prædicatoribus Euangelij veritatem reseraret, quæ & plenè de omnibus à principio cœlitus fuerat instructa mysteriis.] Quare notat etiam Eusebius Emissenus, MARIAM, vt sapientissimam matrem, omnia verba in corde suo contulisse, nobisque conseruasse & memoriæ commendasse, vt tandem ipsa docente, narrante atq; nunciante scriberentur, & vniuerso mundo prædicarentur, cunctisque nationibus communicarentur.] Moxque subiungit: Ab ipsa enim hæc Apostoli audierunt, & ipsa dictante scripserunt, nobisque legenda mandauerunt. Quis igitur Euangeliis non credat? Quis eis contradicere præsumat, quæ aut Matris, aut Filij autoritate muniuntur? Quædam enim Apostoli & Euangelistæ à matre Domini audierunt, quemadmodùm ista & cætera quæ de Saluatoris nostri infantia scripta sunt: plurima verò visu & auditu ab ipso Domino didicerant.] Cui rei maiorem fidem facit, quòd eruditè Rupertus admonet, duplex tempus, docendi & loquendi videlicet, à MARIA obseruatum, atque à nobis etiam in illa spectandum esse. Quamdiu, inquit, Filius hominis manere debuit minoratus paulò minùs ab Angelis, ferè tamdiu fuit beatæ Virgini tempus tacendi, & tamdiu tacuit, tamdiu in silentio fuit, velut hortus conclusus. Vbi autem gloria & honore coronatus est Filius hominis resurgendo & in cœlos ascendendo, vbi sedet ad dexteram Patris, tunc eidem beatæ Virgini tempus fuit loquendi, & hoc amicis, id est, sanctis Apostolis, & talia loquendi, qualia priùs portare non potuissent. Vbi venit Spiritus veritatis, primus quidem & princeps ipse illos omnem veritatem docuit, sed & ipsa beata Virgo testimonium suæ vocis adhibuit, & taliter locuta est auribus fidelibus, vt proinde rectè dicat dilectus eius Deus: Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua; emissiones tuæ, paradisus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.]

1. Cor. 9. 1. Tim. 1. Coloss. 3.

Cantic. 4.

In cap. 2. Matth.

Homel. 4. super Missus est &c. In Euan. de festo Assumption.

MARIA vitam actiuam cū contemplante coniunxit, in charitate proximi exercenda inprimis diligens.

Quomodò Maria se erga proximum gesserit iuxta Ignatiū.

Maria cū Apostolis, & præsertim Ioanne & Luca cōtulit de fidei mysteriis.

Maria quæ in corde suo conseruauerat, discipulis & per eos mundo de plerisque rebus Euangelicis reuelauit.

Maria tempus tacendi & loquēdi congruū obseruauit.

Nihil ergo mirum, quòd MARIA præclaris illis titulis exornetur, vt dicatur doctorum doctrix, & Apostolorum magistra vel illuminatrix, sicut [a] Idiota & [b] Antoninus appellant, quibus [c] Brigittam adiungo. Nam & beatus Lucas, cui inter cæteros Euangelistas descriptio dominicæ incarnationis attribuitur, Euangelij seriem à te Virgine MARIA didicisse traditur, vt loquitur Idiota. Eadem in epistola Ignatiana religionis nostræ & pœnitentiæ magistra vocatur, ad quam inuisendam, velut ad cœleste prodigium & sacratissimum spectaculum complures auidè properarent: cùm vniuersis admiranda esset atque desiderabilis, vt eam videre gauderent & alloqui. Inter hos Dionysius Areopagita recensetur, qui cùm ad MARIAM venisset, neque tam formam corporis, quàm morum sanctitatem, & nescio quem diuinum in ea fulgorem

a In li. contemplatiōis de Virgine Maria ca. 3.
b In 4 parte summæ titulo 15.
c Inorat. 5. de Virginis excellentia Loco suprà citato.

Maria doctorū doctrix, & Apostolorum magistra.

Maria religionis & pœnitētiæ magistra dicta, plurimis fuit admirationi.

Dionysij Areopagitæ de Maria visa testimonium.

Digitized by Google

fulgorem ſpectâſſet, hoc dixiſſe fertur: Niſi mihi de Filio tuo eſſet reuelatum, facilè crederem, alium præter te, non eſſe Deum. Adeò venuſtum & perfectum tam puræ tamque ſanctæ animæ habitaculum fuit, quòd omnes in admirationem raperet, nihil vt in terris vel ſpectabilius, vel venerabilius eſſe videretur. Neq; illi tamen defuêre certamina: quandoquidem cùm maiorem in modum ab omnibus celebraretur, ſcribas & Phariſæos infenſos & infeſtos habuit obtrectatores; nimirùm, vt ne matri parcerent, qui & virulentiſsimis linguis, & nefariis planè conſiliis in Filium iam antè immaniter deſæuiiſſent. Cum his congruit Artopæi ſententia teſtificantis, quòd MARIA poſt Chriſti aſcenſionem perpeſſa ſit hæreticorum, & impiorum indignas obtrectationes.

Maria Scribas & Phariſæos habuit aduerſarios.

In concione de B. Virg.

Quid, quòd Melanchton palàm pronunciat, MARIAM fuiſſe, quæ poſt aſcenſionem Domini ſuis conſiliis rexerit Apoſtolos, & primum illum credentium cætum? Hoc ſi verum eſt, vt ſanè videtur conſentaneum, non tàm interfuit, quàm præfuit priuatis & publicis conuentibus, in quibus tempore illo difficillimo maximis de fidei negotiis Apoſtoli aliiq́ue ſeniores ſubinde conſultârunt atque definierunt. Quod vt minùs mirum eſſe videatur, eruditus autor Rupertus perſpicuè tradit, cùm ad primum concilium Hieroſolymis celebrandum Apoſtoli conueniſſent, nec MARIAM ſuo muneri defuiſſe, quam non modò magiſtram magiſtrorum, id eſt, Apoſtolorum, ſed etiam fidei & religionis magiſtram appellat. Ac tacitam obiectionem diluens, hæc ſubiicit: Quia Spiritus ſanctus illos docuit, idcircò vocis magiſterio non illis opus fuit? Imò vox tua vox illis fuit Spiritus ſancti, quicquid ſupplementi opus erat eiſdem mortalibus, vel teſtimonij ad confirmandos ſingulorum ſenſus, quos acceperant ab eodem Spiritu diuidente ſingulis prout vult, ex religioſo ore tuo perceperunt, inſtructo ad loquendum, benè compoſito ad tacendum, prout tempus erat oportunum. An quia loco ſuprà memorato de actibus Apoſtolorum, (vbi facta ſeditione propter cæremonias Iudaicas conuenerunt Apoſtoli & ſeniores videre de hoc verbo, nullam tui mentionem Scriptura fecit) idcirco putandum eſt, quòd conuentus ille te omiſerit, & ſanctum de tuo pectore, de tuo ore, ſpiritum non conſuluerit? Imò & illis & in cæteris agendis, tu princeps omnem ſoluiſti quæſtionem: ita tamen, vt non clamares, neque contenderes, neque audiretur vox tua foris: quia ſicut ante nos dictum eſt, tu es ſola Virgo, quæ vniuerſam hæreticam prauitatem interemiſti.] Nec eſſet operoſum, ex viduæ Brigittæ libris huc multa transferre, quæ MARIAM in Eccleſia primitiua verſantem ita deſcribit, vt magiſtra fuerit Apoſtolorum, confortatrix martyrum, doctrix confeſſorum, clariſsimum ſpeculum virginum, conſolatrix viduarum, in coniugio viuentium ſaluberrima monitrix, atque omnium in fide Catholica perfectiſsima roboratrix, cuius demum verbis, exemplis, ſtudiis ac operibus honeſtiſsimis effectum ſit, vt innumerabiles Iudæi ac Ethnici ad Chriſti fidem conuerterentur. Hac enim de cauſa illam poſt ablatum Filium diu in terris manſiſſe ſuperſtitem, vt complures ad meliorem vitam adduceret, ſimulq́ue Apoſtolos & electos in officio confirmaret. Quæ in locis ſacris, vt diximus, viſitandis ſedula fuerit, & dominicæ quidem paſsionis memoriam cordi ſuo adeò infixam geſſerit, vt eius inter edendum & bibendum non potuerit obliuiſci, à mundi quidem rebus aliena prorſus, & quæ nouis quotidie deſideriis inflammaretur, ac ſimul doloribus excitaretur: ſic interim gaudium ac dolorem temperans, vt circa Dei cultum nihil prætermitteret. Quæ demum communem cum aliis vitæ rationem ſic inſtituerit, vt præter tenuem victum nihil deſiderare vel admittere ſoleret, quo quidem in hoc mundo delectaretur. Hæc verò illa vidua clariſsima, per Spiritum ſanctum, qui, vbi vult, ſpirat, illuſtrata, & Eccleſiæ iudicio comprobata cognouit atque ſcripſit, quemadmodùm alia non pauca, quæ ad mirificam Deiparæ vitam, ſanctiſsimosq́ue mores intelligendos faciunt, multis diſſeruit. Sedenim ne modum excedamus, plura id genus congerere ſuperſedebimus.

Maria ſuis conſiliis Apoſtolos & primitiuam Eccleſiam rexit iuxta Melanchtonem.

In 2. parte Chronicorũ & in locis communib. Maalij.

Mariã in primo cõcilio Apoſtolico ſuũ habuiſſe locum.

Libr. 1. in Cantica.

Actor. 15.

Mariæ vox teſtimonium fuit Spiritus ſancti quæ lo quẽtis in Eccleſia primitiua.

1. Cor. 12.

Mariæ conſiliis Apoſtolos multùm tribuiſſe.

Actor. 15.

Brigittæ teſtimonium de vita & operibus Mariæ in Eccleſia primitiua.

Eſaiæ 42.

Illud ſilentio præterire non poſſum, ad MARIAM, quoque pertinere, quod Lucas de primitiua dixit Eccleſia; Omnes qui credebant, erant pariter, & habebant omnia

Chriſti patiẽtis memoriam Mariæ animo ſemper inſediſſe.

Act. 2. & 4.

Digitized by Google

omnia communia: possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Sancta quidem & Apostolica institutio, tàm puro congruens Christianismo, quæ perfectionis omnis studiosissimæ Virgini ac Magistræ non potuit non esse grata, quum illius vtilitatem per se maximam, & Euangelicæ philosophiæ conuenientissimam esse sciret. Accedebat, quòd sanctam paupertatem à Filio inprimis laudatam, ac eius exemplo consecratam, probè intelligeret, quodque ad omnem rerum penuriam ac egestatem perferendam, sese multò iam antè comparâsset. Viuebat igitur inter pauperes & Euangelicas Hebræorum viduas, quæ ab eius temporis Ecclesia non sine delectu assumebantur atque sustentabantur, & quarum gratiâ septem primi Diaconi constituti, atq; ab Apostolis ordinati fuisse leguntur. O ter sancta vidua, quæ adeò sese demitteret, aliisq; aggregari vellet, suam portionem ex communibus eleemosynis, siue, vti vocabant, collectis accipere contenta, & quicquid demùm daretur, id ingenti simplicitate & exultatione cordis admittens, vt sic etiam aliis perfectum Christianæ humilitatis præberet exemplum. Qua in re si quis alius, certè Ioannes Apostolus, fidum MARIÆ procuratorem præstitit, partim vt Christo, suam matrem ipsius curæ de cruce commendanti satisfaceret, partim vt suum erga talem tantamque matrem amorem ac singularem reuerentiam, re ipsa declararet. Quare Sophronius affirmat, quòd, etsi Apostoli omnes beatam Virginem venerarentur, eique sincero dilectionis affectu famularentur, tamen Ioannem ampliùs ac specialiùs vsque in finem vitæ curasse, vt virgo virginem seruaret, suisque obsequiis eidem deseruiret. Quod fidele ministerium ne Ioannes quidem tacuit, sed toti Orbi prodidit, de seipso scribens: Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam; siue vt alij legunt, in sua, quemadmodùm & Græci habent, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. Quanquam dubitant nonnulli, an olim paulò aliter legerint Græci, vna scilicet aut altera litera commutata, in hunc nempe modum, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν. Vulgaris lectio sic habet: Accepit eam discipulus in suam, vt curam vel matrem subintelligamus, quandoquidem necessitudinem & quasi adoptionem matris Ioannes agnouerit. Sophronius quidem docet, quòd Ioannes sibi commissam acceperit in suam, quasi matrem Filius, vt Virgo virgini cohæreret, & curâ adoptionis officiosissimè deseruiret.] Quod si legatur: Accepit eam in sua, id perinde fuerit, atque in suum ius, in suam curam, tanquam matrem propriam, sicut & [a] Bullingerus interpretatur: vel secundùm [b] Nannium, inter ea, quæ ipsius erant, hanc quoque pro sua habuit.

Haudquaquam verò recipiendum est, quod Ioannes Caluinus, Rudolphus Gualterus, aliique plures Nouatores Ioannem hîc diuitem faciunt, vt qui MARIÆ hospitium, victus, sumptus, & nescio quæ tandem de suo subministrauerit, ac domi secum aluerit. Vnde rursus colligunt, Apostolos habuisse suas familias: quia vt Caluinus ait; *hospitio excipere non poterat Ioannes Christi matrem, nec apud se habere, nisi fuisset illi domus, & certa viuendi ratio.* Nos verò, vt breuiter his respondeamus, etsi fatemur singularem MARIÆ curam à Christo Ioanni esse commendatam, tamè negamus, eiusmodi commendatione aliquid contineri, quod Apostolorum vocationi officioque repugnet. Repugnaret autem, si Apostolorum quisquam mensis, ædibus, familiis, rebusque familiaribus curandis operam daret, vel de fortunæ bonis ac rebus externis curam susciperet, aut patrem familiâs ageret. Nam Apostoli suum munus satis illa oratione declarant: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Nec temerè Apostolorum princeps Petrus, cùm & ipse Ioannes præstò esset, hoc profitetur: Argentum & aurum non est mihi. Nisi fortasse qui ante Christi crucem omnia reliquerunt, & pauperem Dominum pauperes secuti sunt, post acceptum Spiritum sanctum mutârunt animum, factique sunt liberiores atque ditiores, illisque discipulis postponendi sunt, qui vt nihil in bonis haberent, vel propriè possiderent, domos & agros generosis animis vendiderunt, omniaq; propter Christum vltrò reliquerunt. Certè Augustinus ex voto pauperes Apostolos facit, illisque Christus, ob paupertatem sponte susceptam, ingentia præmia pollicetur.

Mariam cum primis credentibus amasse & obseruasse Euangelicam paupertatem.

Maria inter viduas se humilè & pauperem omnibus demonstrauit, ex collectis eleemosynis viuens. Ioânes Apostolus Mariæ procurator fidus fuit.

Quomodò legendum & accipiendum sit, quòd Ioannes Mariâ accepisse dicitur in suâ.

Quomodò hic locus à Nouatoribus depraue-tur.

Ioannem non fuisse patrem-familiâs in alêda domi Maria occupatum.

1. Tim. 5.

Actor. 6.

In serm. de Assumptione Virginis.

Ioan. 19.

In serm. de Assumptione B. Virginis.

a In cap. 19. Ioannis.

b In annotationibus Ambrosianis.

In cap. 19. Ioan.

Actor. 6.

Actor. 3.

Act. 2. & 4.

Matth. 19.

Li. 17. de ciuitate Dei ca. 4.

Digitized by Google

Quare locum Euangelicum deprauant, qui cum Caluino nouum illi sensum affingunt, de domo nimirùm Ioannis propria, deque hospitio certo, quo Christi matrem exceperit atque sustentârit. Longè aliter sanè Patres, & contrario planè modo eundem locum interpretantur, ex quibus Rupertus clarissimè dixit: Accepit Ioannes MARIAM, in sua non prædia, quę nulla habebat, vel habiturus erat, (quippe qui de illis vnus est, qui Dominum secuti, reliquerant omnia) sed sic in sua dictum est, vt in illa quoque communione rerum, quâ diuidebatur singulis, prout cuique opus erat, ad huius curam quicquid illi esset necessarium, pertineret.] In eandem sententiam scribit Beda, & Ioannem quidem prorsus inter pauperes collocat, qui nihil ab ea societate diuersum fecerit, in qua cùm omnia essent communia, nemo suum aliquid esse dicebat, & vnicuiq; tamen, prout illi opus erat, distribuebatur. Vnde intelligendum est ait, sic distributum fuisse huic discipulo quod opus erat, vt illic etiã beatæ MARIÆ, tanquam matris eius, portio poneretur. Magisq; sic debemus accipere quod dictum est: Ex illa hora suscepit eam discipulus in sua, vt ad eius curam quicquid ei esset necessarium, pertineret. Suscepit ergo eam in sua, non prædia, quæ nulla propriè possidebat, sed officia, quæ propriâ dispensatione exequenda curabat.] Citarem porrò Augustinum, qui solus Caluini figmentum fortissimè dissipat, nisi Beda, vt sæpè aliàs, ita superiore loco etiam Augustiniana verba repetiuisset, in quibus peculium omnisque bonorum proprietas Ioanni adempta, & solum procurandi officium in his, quæ MARIAM attingebant, relictum ei esse cernimus. Præter hos Patres testatur Ambrosius, cùm eundem locum explicat, quòd Ioannes patrem & omnia reliquerit, nec vel sua, vel mundana & sæcularia quædam habuerit, sed ea solùm quæ à Christo acceperat spiritualia. Tanti enim Christus paupertatem habuit, vt illam & ortu suo, & ex hoc mundo discessu consecrârit, matremque charissimam non nisi mendico commendârit. Quòd verò Nicephorus meminit, MARIAM in Ioannis domo Hierosolymis habitasse, atque ad extremum vsque diem vitam illic suam peregisse, sic accipi potest, vt quemadmodùm Matthæus telonium, sic & Ioannes hoc domicilium dimiserit ante Apostolatum, & tamen vsus domicilij MARIÆ obuenerit, quod Ioannis, vtpote prioris possessoris nomine manserit insignitum. In eadem domo Christum cum suis agnum paschalem edisse narrat, quam tamen Ioannis propriam non fuisse, vt reliqua sileam, ex historia Barnabæ Apostoli per Laexandrum scripta potest liquidò confirmari. Docet enim ille traditionem Veterum esse, quòd Christus pascha suum celebrârit, sæpeque aliàs Hierosolymis diuersatus fuerit in domo, quæ propria erat MARIÆ matris Ioannis. Hunc Ioannem, qui aliàs Marcus cognominatur, vt Lucas indicat, dictæ MARIÆ Filium, eundemque Barnabæ consobrinum extitisse. Igitur in huius mulieris cœnaculo (vt idem autor ad verbum scribit) Dominus pascha fecit: in illo apparuit Thomæ Apostolo, cùm à mortuis surrexisset: illuc postquam Iesus in cœlum assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti, (in quibus erant Barnabas & Marcus) ex monte Oliuarum cõuenerunt; illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descẽdit in die Pẽtecostes, illic collocata nunc est magna & sanctissima Sion, omnium Ecclesiarum maxima.] Facilis autem est error nomina propria confundentium, vt si Philippum Apostolum pró Philippo Diacono accipias, aut Ioannem MARIÆ Filium, qui & Marcus, pro Ioanne dicas Apostolo & Euangelista. Verùm vt ad institutum redeã, Idelphonsus de cura spirituali Ioannem loqui existimat, in hunc modum scribens: Licet omnes Apostoli MARIAM venerarentur, eiq; officio dilectionis famularentur, plùs tamen & specialiùs cæteris Ioannes vsque ad finem vitæ dilexit & coluit, quique sibi commissam Virginem virgo accepit in suam, & sic ei quasi Filius matri astitit & obsecutus est, recordans illud quod à benigno Magistro audierat.] Valeant igitur noui fabulatores, qui tam futili fundamento nituntur, vt sanctæ ac voluntariæ paupertatis institutum oppugnent, ac ne Apostolis quidem illud permittãt, quos ex mendicis, sic enim Theophylactus vocat, diuites patresfamiliàs, & politicos homines faciunt, egregium scilicet exemplum nacti, quo impuris apostatis improbè patrocinentur, dum hi pulchra prorsus metamorphosi, ex monachis mariti, & ex clericis laici, adeoque cauponarij, aliquando etiam carnifices nostro primùm sæculo efficiuntur.

Veterum testimonia de præsente loco Ioannis; & hunc verè pauperẽ permansisse.

Libr. 13. in Ioannem cap. 19.

In Euangel. Ioan. ca. 19.

In Euangel. Ioánis Tractatu 119.

In exhortatione ad Virgines. Matth. 4.

An Maria in domo Ioannis habitârit iuxta Nicephorum.

Libr. 2. Eccles. histor. ca 3. & lib. 1. ca. 28.

In qua domo Christ⁹ Pascha ederit, & alia plæraque cum suis egerit Hierosolymis.

Actor. 15.

In vita Barnabæ Apostoli.

Serm. 6. de Assumptione Virginis.

Nouatores hoc loco prorsus abuti, dum sacerdotibus & monachis vota relaxant.

In cap. 9. & 10. Lucæ.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT SECVNDVM.

Hominem sic esse conditum, vt mori non potuerit; oportuisse autem & decuisse, vt mortem MARIA gustaret. Quomodò item accipiendum sit, quòd Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè subierit, & quòd morte sua Deum glorificârit. Demùm cur Apostoli de MARIÆ morte ac rebus annexis nihil scriptum reliquerint.

DE MARIÆ morte dicturus facere non possum, quin ex Augustino Theologorum facilè principe nonnulla repetam, quæ ad hoc argumentum spectare, & viam nobis ad sequentia munire videntur. Habet ille in hunc modum: Fides Christiana prædicat, & ita primos homines fuisse conditos, vt si non peccâssent, nulla morte à suis corporibus soluerentur, sed pro meritis obedientiæ custoditæ immortalitate donati, cum eis viuerent in æternũ: & talia sanctos in resurrectione habituros ea ipsa, in quibus hîc laborauerunt, corpora, vt nec eorum carni aliquid corruptionis vel difficultatis, nec eorum beatitudini aliquid doloris & infœlicitatis posset accidere.] In hanc Augustini sententiam Theologi omnes planè conspirant, magnóq; consensu astruunt, non modò posterius hoc, de sanctorum corporibus in beata immortalitate victuris, sed & prius illud, de hominibus in statu innocentiæ, si Deo subditi mansissent, pulcherrimum immortalitatis donum in carne retenturis, vt nullis omninò mortis legibus vel periculis subiacerẽt, per quam corporis animæq; coniunctio maxima, dissolueretur. Hanc gratiam, vt homini confirmaret Deus, vtq; illum sibi colonum in terris immortalem seruaret, tàm prouidè inde ab initio monuit, & legem haud sine graui interminatione sanciuit: In quacunque die comederis ex eo (nimirùm de ligno vel arbore scientiæ boni ac mali) morte morieris, siue mortalis eris, sicut Symmachus ab Hieronymo laudatus interpretatur. Cæterùm postquàm ingratus homo cibum vetitum sumpsit, ac propositam Dei legem violauit, nouam damnationis accepit sententiam, meritamq; subiit pœnã, quę illis Dei verbis continetur: Terra es, & in terram ibis: aut sicut noster habet interpres; puluis es, & in puluerem reuerteris. Vnde colligit Augustinus ac probat, Christianos veraciter Catholicam tenẽtes fidem rectè profiteri, quòd ipsa mors corporis non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit, sed merito peccati, quod Dei iustitia vindicat, nobis ac vniuersis Adæ filiis & filiabus infligatur. Hanc moriendi legem ac necessitatem, eiusq; propriam causam confirmat Apostolus, quum planissimè docet: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Ac alibi succinctiùs: Statutum est hominibus semel mori.

Lib. 13. de ciuita. Dei cap. 19.

Hominẽ à Deo primum esse cõditum, vt mortis esset expers.

Genes. 2.

Homo in statu innocentiæ donum immortalitatis poterat retinere.

Genes. 3.

Lib. 13. de ciuita. Dei cap. 15.

Homo post pẽ casum mortis reus est factus.

Roman. 5.

Hebræ. 9.

Quocircà, vt ad rem nostram veniamus, consequens est prorsus; Mariam, vtpotè Adæ filiam, quæ mortalem naturam atq; conditionem ex mortalibus parentibus traxerat, mortem quoque gustasse, seque hominem cùm aliis multis indiciis, tùm suprema illa animæ & corporis dissolutione comprobasse. Quod nisi factum esset, suos tetros ac impios errores facilè quidam corroborâssent, qui MARIAM plusquàm hominem, imò Angelum esse fabulati sunt, sicut de Manichæis Thomas affirmat. Angeli enim à moriendi lege semper manent exempti, & sine morte ad cœlestem illam gloriam traducti in cœlo lætantur: tale autem aliquid fanatici homines de MARIA quoque arbitrarentur. Hinc præterea non Manichæi modò, sed & Valentiniani sua deliria confirmarent, ob quæ Christo Domino partim phantasticum, partim cœleste corpus iam olim impiè attribuerunt. Accedit, quòd capiti membrum, Christo

Maria communi legi moriendi fuit obnoxia, & quarè conuenerit illã mori.

In tertio sentẽt. dist. 4. quæst. 2.

Maria pro Angelo à Manichæis habita.

Digitized by Google

MARIA vt in multis aliis, ita hîc etiam sese debuit conformare, & ex eodem veluti calice cum Filio bibere, id est, mortem patienti animo excipere, atque ita per mortem transire ad gloriam, ne aliôquin matris potior quàm Filij conditio videretur. Etenim tametsi Christus violenta morte non fuisset extinctus, tamen, vt putant eruditi, longa senectute tandem confectus & absumptus, vniuersæ carnis viam ingressus, mortis legibus & ipse cessisset. Rursus carere MARIA non debuit tot commodis ac emolumentis, quæ iusti ex morte benè pieque suscepta colligunt, vt sibi tùm merita, tùm præmia inde augeant, morsque ipsorum in conspectu Domini verè sit preciosa. Quid enim his morsest aliud, præterquàm exitus è carcere, depositio sarcinæ, peregrinationis terminus, vinculorum disruptio, debiti naturæ solutio, in patriam reditus, vitæ ianua, & in cœleste Regnum ingressus? Postremò diuina bonitas hoc nobis solatium tribuit, vt non Christi modò, sed & matris eius morientis exemplo confirmemur, nosque & alios consolemur, quando supremam illam difficillimamque pugnam sudor ille mortis erumpens ostendit, aut mortis angores & pericula nos obruunt. Si enim in viridi ligno, & in sanctissimis hominibus, adeoque in matre Domini tanta mortis potestas viget, quid mirum, quæso, aut nouum est, arido ligno, id est, his, qui Christianum nomen indignè profitentur, vt nihil de impiis dicam, hanc ipsam mortis Tyrannidem dominari? Rectè igitur & præclarè facit Ecclesia, quòd suam de MARIAE morte fidem publicis festiis cæremoniisque testatur, solennem & anniuersariam eius diei memoriam celebrans, in quo Deipara mortem subiit temporalem; quemadmodùm verbis disertis Ecclesia Gregorium Magnum, vti putant, imitata decantat.

Christus naturalem mortem non effugisset, licet nullus illũ occidisset.

Mors piorum preciosa & fructuosa valdè.

Psal. 115.

Mariæ mors nos consolatur.

Luc. 23.

Probãdum Ecclesiæ institutũ festum celebrãtis de morte Mariæ.

Scimus interim, vt hunc etiam scrupulum amoueamus, quòd Epiphanius Gregorio vetustior ita scribit, vt MARIÆ mortem in dubium reuocare, incertamque relinquere videatur. Verùm qui verba Epiphanij ritè perpenderit, facilè comperiet, illum præclarum autorem affirmare, quod nunc extra omnem est controuersiam, de morte & sepultura sanctissimæ Virginis nihil in sacris literis esse conscriptum: cuius rei rationem nos posteà sumus explicaturi. Deinde tàm reuerenter ac modestè de MARIA sentit ac loquitur Epiphanius, vt de illius morte ac sepultura non ausit certi aliquid definire, ideóque in hunc modum pronunciat: Non omninò definio hoc, & non dico quòd immortalis mansit: sed neque affirmo an mortua sit.] Eodem modò de sepultura Virginis iudicat. Melanchton Epiphanium sic interpretatur, quòd non constare dicat, quo genere mortis MARIA sit extincta, aut vbi sit corpus eius in terra sepultum. Alius quidam Epiphanium intelligit, vt loquatur de morte cum ipsa incineratione coniuncta, vel quæ resurrectionem simul & glorificationem corporis MARIAE complectatur. Præterea quoniam Epiphanius è singulari quadam reuerentia loquitur, sicut & Damascenus, hoc peculiari & verecundo sermonis genere illi tacitè verberantur, qui iam olim circa Deiparæ mortem, sepulturam, & in cœlos assumptionem plæraque nimis audacter asseruerunt, & scriptis tradiderunt. Hæc autem pro scriptis Apocryphis [a] Gelasius habenda esse decreuit, quorum & [b] Sophronius & [c] Idelphonsus meminerunt. Adhæc ex dictis Epiphanij verbis colligi potest, quòd, etiamsi nihil ipse certi hoc loco statuat, tamen nec damnet, nec improbet illorum sententiam, qui verè mortuam ac sepultam, adeóque in cœlos assumptam Virginem credunt. Quòd si vir sanctus hac de re dubitauit, ne id quidem prohibet, quò minùs mortem siue dormitionem Deiparæ cum Ecclesia confiteamur, eamque confessionem publicis Ferijs testificemur, vt non modò Latini, sed Græci etiam tot sæculis diligenter obseruant. Etenim vnius aut alterius Doctoris opinio siue sententia eam vim non obtinet, vt alijs aliter meliúsque sentientibus præiudicium adferre, multóque minùs, vt communem Ecclesiæ fidem, sententiam atque authoritatem labefactare possit ac debeat. Quòd autem addit Melanchton, si vera sunt quæ scribit Manlius: *Epiphanius putat MARIAM coronatam Martyrio, & allegat hoc dictum Simeonis: Tuam ipsius animam pertransibit gladius*; id ab Epiphanij tùm animo tùm oratione alienum esse censemus. Nam de morte MARIAE violenta, vel quòd Martyrio coronata sit, ne verbo quidem indicat [d] Epiphanius, & opinionem illam [e] Ambrosius & Beda refutant, quam nullus etiam Veterum

An & quomodò Epiphanius de Mariæ morte dubitârit.

Hæresi 78. contra Antidicomar.

Vide Locos communes Manlij cap. de calamitatibus.

In serm. de dormitione Virginis.

Falsò asseri quòd Epiphan. Mariam faciat Martyrem.

Luc. 2.

a Distinct. 15. Can. 5. Romana Ecclesia.

b In ser. de assumptiõe Virgin.

c Ser. 6. de assumptiõe Virgin.

d Hæresi 78 contra Antidicomar.

e In cap. 2. Lucæ.

Digitized by Google

terum probat, illiq́ue Eccleſiæ perpetua traditio repugnat, quæ MARIAM in pace, & ſine martyrio vitam hanc concluſiſſe teſtatur. Vnde Paulinus ad Auguſtinum ſcribens: Nec MARIAM, inquit, beatiſsimam vſquam legimus occiſam, vt de corporali gladio ſanctus ille (Simeon) ei futuram paſsionem prophetaſſe videatur.] Diſputat quidem Epiphanius; an MARIA verè mortua ſit nec ne, & in vtramq; partem adfert Scripturæ teſtimonia, quoniam & Simeon dixerit de gladio ipſius animam pertranſituro, & in Apocalypſi de muliere in deſertum aſſumpta ſcriptum extet. Suum verò iudicium hîc non interponit Epiphanius, hauddubiè pro ſua prudentia intelligens, ex vtroque Scripturę loco nihil firmi ac ſolidi poſſe definiri, vt vel Maria verè mortua, vel ſine morte in cœlos translata eſſe dicatur.

Epiſt. 58. in Epiſtolis Auguſt.

Apocal. 12.

An neceſſe fuerit mori Mariã, cùm expers eſſet peccati, et innocens planè.

At fortaſsè aliquis rogabit, quî fiat, vt máter Domini morte non liberetur, quæ peccati pœna eſt grauis, imò pœnarum omnium, quæ corpori accidere poſſunt, maxima grauiſsimaq́ue, vt omnium terribilium hoc maximè terribile eſſe dicatur. Cur ergo pœnam hanc ſentiat, in qua non præceſsit culpa, cùm Virgo ab omni peccato ſemper immunis vixerit, vt iam antè multis eſt commonſtratum? Reſpondeo, mortem piè ſanctéque ſuſceptam, adeò non eſſe duram, acerbam atque terribilem, quicquid impij demùm ſentiant, vt ſuauis etiam ſomnus, & optanda quies meritò habeatur. Beati enim qui in Domino moriuntur, vt quorum eſt proprium omni labore ac dolore defungi, & in regno Patris quiete perfrui ſempiternâ. Deinde affirmo, mortem inter illa eſſe flagella numerandam, quibus ſuos electos amicos, eosq́ue ſanctitate percelebres, quemadmodùm Iob, Hieremiam, Baptiſtam viſitat Deus, qui quos diligit libenter ſanè caſtigat, eosq́ue, ſicut figulus vaſa ſibi pulcherrima in fornace ſiue igne tribulationis vel excoquit, vel conſummat. Verùm eiuſmodi pœnæ, ſicut & mors ipſa, non perpetuò ad expiationem aut dilutionem peccatorum, ſed ſæpè ad diuinæ gloriæ manifeſtationem, ad ipſorum quoque piorum, qui ſuſtinent, meritum vel præmiũ; tùm ad profectum & exemplum aliorum, atque propter alios ſimiles id genus effectus, vel à Deo, vel ab hominibus infliguntur. Proinde tametſi mater Domini nihil commiſerit, quo mortis pœnam promereretur, tamen quandoquidem illius primi Parentis, in quo natura tota cecidit, filia fuit, non potuit hanc mortis pœnam cunctis Adæ filiis propoſitam effugere, ſed illa ipſa etiam debuit Deum glorificare. Cùm enim corpus hominis ex quatuor elementis & contrariis, vti vocant, qualitatibus ſit conſtitutum, non poteſt non languoribus ac morti demùm eſſe obnoxium, per quam ab anima ſeparetur, atque corrumpatur. Nota ſunt enim illa Phyſicorum axiomata in ſcholis trita: Omne compoſitum ex quatuor elementis, vel ex contrariis, eſt corruptibile. Omnia quæ fiunt & generantur in tempore, etiam in tempore corrumpuntur. Omne corruptibile aliquando corrumpi neceſſe eſt. Quapropter tametſi Virgo puriſsima nihil peccato deberet, tamen vt naturæ debitum exolueret, mortis poculum eam haurire decebat.

Mors quibus dura, & rurſus ſuauis ac optanda.

Ioan. 14.

Hebr. 12. Eccleſ. 27.

Nõ omnes pœnæ propter peccatum iuſtis infliguntur.

Cur Mariæ moriendũ fuerit.

Corpus humanum neceſſariò per mortẽ diſſoluitur.

Ariſtoteles lib. 1. de generatiõe & lib. 4. & 5. Phyſicor.

Quòd Maria Deum ſua morte glorificârit.

Quis verò non videat, hac ipſa morte Deum etiam glorificari, vt quæ, ſicut diximus, Chriſti Domini morientis fuit imitatio, Chriſtianæ veræ fidei contra hæreticam prauitatem confirmatio, tum ipſius Deiparæ in bonis gratię glorięq́ue profectus, ſed & noſtra & credentium omnium, præſertim cum morte luctantium, conſolatio atq; inſtructio ſingularis? Hac ipſa morte, aut potiùs fœlici MARIAE dormitione, Dei gloria manifeſtatur, ſi ſedulò perpendimus, quàm ille potenter adfuerit atque ſubuenerit MARIAE morienti, nimirùm vt illa, quemadmodùm docti ſentiunt, doloris & angoris omnis expers, è viuis excederet, neque dæmonis infeſtationem, aut mortis horrorem vllum ſentiret, corpusq́ue ab omni corruptione, vt poſteà dicemus, liberum conſeruaret. Mirifica Dei virtus ſanctam illam animam à corpore caſtiſsimo egreſſuram corroborauit, adeoq́ue incredibili conſolationum genere ſuſtentauit, nihil vt illi mors aliud præterquàm lætus ac ſecurus ad veram vitam tranſitus videretur. Complures in Chriſto placidiſsimè obdormiuerunt: ſed in his, quam mihi Mariam alteram dabis? quem in contemnenda & ſuperanda morte animum ęquè infractum & virilem reperies? Quis tanto virtutum theſauro cumulatus, totq́ue præſidiis munitus, ad moriendum acceſsit? Cuius mortem Angeli frequentiore caterua, effu-

Deus mirabiliter & potenter adfuit Mariæ morienti.

Inter cæteros moriẽtes Mariæ fœliciſsima & paratiſsima fuiſſe videtur.

ſiore

Digitized by Google

fiore gaudio, & propensiore congratulatione (Christum semper excipio) vnquam prosecuti sunt? Si beati omnes, qui in Domino moriuntur, quis hac vna beatior, quæ vitæ principem, mortisq; destructorem omnibus Euæ filiis, vt æternum viuant, genera- Apoc. 14.
uit? Si beati serui, quos vigilantes herus, cùm redierit, offendit, quàm fœlix hæc ma- Lucæ 12.
ter, quæ non modò vigilanter, sed & summo cum desiderio talis hospitis aduentum excepit? Si sperat iustus in morte sua (vt Salomon affirmat) tantò maiorem in morte Prouer. 14.
sua fiduciam illa potuit collocare, quantò exactiùs omnes iustitiæ numeros compleuit, quantoque certiùs optimæ conscientiæ testimonio gauisa est, quum nihil omninò deprehenderet, cuius gratiâ vel de summa Dei erga se beneuolentia dubitaret, vel sibi metueret? Vale nunc igitur Virgo prudentissima, quę lampada probè magna- Matth. 25.
que cura instruxisti, vt oleum tuum luceat, nec possit vnquam extingui; vocantem ac præeuntem sequere sponsum, imò Filium, vt optatis nuptiis cum illo tandem perfruare. Benedictus autè vitæ ac necis princeps Deus, qui tàm diuturna, tàm casta, tàm ardentia Virginis nostræ vota tandem exaudiuit, eiusque sanctissimis precibus annuit, quibus illa dissolui vinculis, & cum Christo suo esse æternumq; regnare desiderauerat. Quoties enim lachrymas cum precibus iungens, sacrificium cordis ardentis obtulit, idétidem in aures Dei Sabbaoth illud inclamans: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi. Ac verè Psal. 141.
puri iustiq; Angeli hanc suã Reginam expectabant, illi paratam in cœlo sedem, coronam, retributionem ex animo precabantur, in illius gratiam agebant excubias præsidiarij veluti milites, quibus nihil est gratius atq; vsitatius, quàm honestè Principem deducere, & talem Principem, quæ non in sinum Abrahæ, sed in ęterni Dei lætissimos erat amplexus deportanda. Certè Brigitta non temerè scripsit, quod diuinitus didi- Lib. 4. Reuelationũ, cap. 23.
cit, MARIAM leuissimo mortis genere affectam, ex hoc mundo migrasse, nimirùm vt quò grauiores angores ipsa, & deinde Ioannes Apostolus præ cæteris omnibus sub Christi cruce subiuerat, eò faciliorem cum morte pugnam, vnà cum eodem Ioanne, diuino nutu experiretur.

Maria leuissimo mortis genere extincta.

Reliquum est, vt curiosis etiam satisfaciamus, qui vel mirantur, vel scisciantur, qua de causa de morte, sepultura, aliisq; rebus ad historiã Virginis in cœlos assumptæ pertinentibus, nihil in sacra Scriptura disertè prodatur. Ego verò, qui Veterum potiùs, quàm meis verbis atq; sententijs in rebus hodie cõtrouersis libenter vtor, facere Part. 3. Annalium.
non possum, quin hoc etiãm loco Michaëlem Glycam Siculum, qui recens Latinè versus prodiit, & ante quingentos annos doctè scripsit, pro me respondentem inducam. Proponit is quæstionem ab amico vel discipulo factam, qui sic interrogauerit: Quamobrem discipuli Christi & Apostoli rebus aliis in commentarios & historias relatis, prorsus de obdormitione perpetuæ Virginis obticuerũt? Nunc audi quid ille sentiat: Hac de re satis est respondere, inquit, autores Euangeliorum Christi admirationem in carne admirantes, ad eius à terris in cœlum assumptionem peruenisse. At expers illa maculæ Domini nostri Iesu Christi mater, prouectam ætatem attigisse perhibetur, vt diuinus ille vir Andreas Cretensis antistes, auctor est. Quapropter fieri nõ potuit, vt Virginis illius perpetuæ obdormitio Euãgelicæ historiæ inseretur, vti quę longo deinceps tempore, ceu diximus, acciderit. Prætereà seorsim peculiari quodã libro, de ipsa nihil Christi discipuli memoriæ prodiderunt, propterea quòd in explicãda ipsius administratione occupati, magnopereq; de vna illa re solliciti, quo nimirùm pacto incredulos fideles efficerent, ac omnes ad puram synceramq; in Christum fidem perducerent: cætera negligebant, præsertim ea quæ ad diuinam illam prædicationem nihil facerent. Non tamen omninò diuina isthæc obdormitio silentio est pręterita. Nam rerum ille diuinarum interpres Magnus Dionysius, de hac, admiranda Lib. de diuinis nominibus.
quędã in præscriptis ad Timotheum epistolis tradere deprehenditur.] Et paulò pòst: Cęterùm tametsi Virgo mater, naturę legibus fuit obnoxia, tametsi mortem degustauit, tametsi vt homo in sepulchrũ est deposita: naturę tamen fines atq; terminos superauit & excesit, neq; sepulchrũ & mortalitas eam in potestate sua retinere potuit.]

Cur nihil scripti extet in nouo Testamento de Mariæ morte et annexis rebus.

Sententia Michaëlis Glycę de proposita quæstione.

Maria mortua naturę fines excessit.

Summa totius responsionis, quam audiuimus, in eo versatur: scriptores Euangeliorum nec potuisse, nec debuisse de MARIAE morte aliisq; connexis facere mentionem, quandoquidem sacram historiam non longiùs quàm ad Christi in cœlos ascenden-

Explicatio, quarè historiam de Mariæ tranfitu Apostoli non scripserint.

Digitized by Google

aſcendentis gloriam vſq; producere in animo habebant, MARIA verò diu poſteà in terris manſit ſuperſtes. Adhæc ſcopum Apoſtolis propoſitum fuiſſe, vt præcipua fidei noſtræ capita tùm viua voce, tùm ſcripto complecterentur, hominumq; animis maximè commendarent: quarè, tùm MARIAE, tùm Apoſtolorum geſta magis attingere quàm explicare congruerit. Poſtremò Dionyſium Magnum ſiue Areopagitam, Iuuenalem Hieroſolymorum antiſtitem, Germanum Patriarcham Conſtantinopolitanũ, Andream Cretenſem Epiſcopũ, quos omnes idem Glyca, ſicut & Nicephorus, huius hiſtoriæ teſtes adduxit, de Mariæ obitu & aſſumptione ſatis multa literis conſignaſſe, quemadmodùm nos etiam bona fide poſtmodùm referemus. Demùm rectè Glyca hoc quoq; notauit, Mariam morti ceſsiſſe quidem, ſed mortalitati tamen nõ omninò ſuccubuiſſe: id quod cum Gregorij dicto congruit affirmantis, quòd ſancta Dei genitrix mortem ſubiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit. Vbi per nexus mortis peccatũ, & quicquid cum mortis horrore corporisq; corruptione atq; putrefactione, ſiue incineratione coniunctum eſt, intelligunt eruditi. His enim mortis incommodis, & effectibus ſiue adiunctis, Mariæ corpus non fuit obnoxium, vt ſuo loco demonſtrabimus. Proinde qui de Mariæ morte aliisq; rebus adiunctis dubitat, quíue noui Teſtamenti ſcriptores de Mariæ morte tacuiſſe miratur, is de Apoſtolis etiam eorumq; certaminibus ad mortem & martyrium vſq; durantibus, & an verè illi ſint mortui, dubitare ac mirari poterit, quandoquidem hiſce de rebus (vnum Iacobum excipio) nihil in ſacris literis conſcriptum & explicatum habemus. Superioribus autem conſonat Epiphanius presbyter Conſtantinopolitanus, nonnunquàm à Nicephoro citatus, dum in hũc modum ſcribit: Sancti Apoſtoli in Verbo ex ea incarnato, & in actis eius, ſtudium omne poſuerunt: de Virgine verò cùm pauca quædam dixiſſent ſtatim præterierunt, ſic Spiritu ſancto diſpenſante.]

Multos Veteres de Mariæ obitu & aſſumptione ſcripſiſſe.

Quomodò accipiendum ſit Gregorij dictũ, Mariam mortis nexibus deprimi nõ potuiſſe.

Acter. 12.

In proœmio libri ſui de vita Virg.

CAPVT TERTIVM.

Matrem Domini extremum clauſiſſe diem Hieroſolymis, & ſuum diſceſſum ex reuelatione diuina cognouiſſe, Apoſtolos autem eius morti ac ſepulturæ, quæ in Gethſemane fuit, ſiue cum miraculo, ſiue ſine miraculo interfuiſſe, & de factis illi exequiis, deq; peruetuſto et ſolenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, inſtituto, contra Centuriatores.

CAPTANT nonnulli, MARIAE vitam, & præſertim eius mortem, ſepulturam, & in cœlos migrationem à fide dignis autoribus conſcriptam, Eccleſiæque iudicio approbatam extare. Verùm hi ſecum cogitent velim, naſcentis primùm Eccleſiæ homines ita ſe comparaſſe, vt quia Spiritus acceptis primitiis valdè feruebant, ad diuinarum rerum tùm contemplationem, tùm exercitationem ſe totos conuerterent, de ſcribendis verò & edendis libris nullam aut exiguam curam ſuſciperent. Et quanquam Apoſtoli, illique ſanè perpauci, quædam ſcripto conſignârint, tamen hi plura de Chriſti dictis, miraculis rebusque geſtis prætermiſiſſe quàm annotaſſe videntur. De poſterioribus ætatibus nihil dicam, quæ paulatim plures rerum ſacrarum & Eccleſiaſticarum Scriptores euulgârunt; ſed antiquiores Orthodoxi tùm Ethnicorum, tùm hæreticorum importunitate permoti & coacti, ad ſcribendũ vel maximè acceſſerunt, vtpotè ſanctæ actionis quàm multæ ſcriptionis longè ſtudioſiores. Ego verò diuinę bonitati gratias inprimis ago; agendasque à piis omnibus duco, quòd ſummam horum temporum aſperitatem, & graſſantem hodiè fœdiſsimarum hæreſiũ colluuiem arcano quodam conſilio ſic mitigauerit, vt Veterum autorum Latina lingua loquentium, typisque luculenter expreſſorum maior copia & ſupellex vno eodemq; tempore vix offerri potuiſſe videatur, quàm hodie Catholicæ fidei & pietatis amantibus oblatam eſſe cernimus. Proculdubiò

Non eſſe mirandum, in primis Eccleſiæ ſæculis de Mariæ hiſtoria parùm extare ſcriptum.

Singulari Dei beneficio multa Veterũ ſcripta nunc in publico apparere.

Digitized by Google

culdubiò à Domino factum est istud, atque ad maximam Ecclesiæ defensionem pertinet, in tanta circumfusarum hæresum caligine, tot priùs ignota, vel non visa lumina simul nobis apparere, quorum splendore si non aduersariorum densæ tenebræ dissipantur, at saltem in luce Ecclesiæ ambulantes magis magisque collustrantur. Et quoniam hunc nobis pulcherrimum lectissimumque thesaurum donat Deus, libet ex eo quædam depromere, quæ historiam de Virgine moriente atq; in cœlum transeunte, non parùm illustrent, aliis interim prætermissis, quæ parùm firma, & ex Apocryphis petita, minusq; huic instituto necessaria esse videntur.

Capita quædã historiæ ad Mariæ mortẽ pertinẽtis, sicut Veteres tradiderũt, & primum quòd obierit Hierosolymis.

Ac primùm in eo veneranda conspirat antiquitas, MARIAM post Filium in cœlos assumptum Hierosolymis non solùm, vt diximus, habitasse, sed etiam extremum clausisse diem, fortasse vt formosa filia Hierusalem, à terrestri ad cœlestem Hierusalem rectà proficisceretur. Hinc magnum decus accessit Ecclesiæ Hierosolomytanæ, vtpotè quæ non modò Apostolis & nascenti Christianismo, sed etiam Deiparæ diuturnum hospitium præbuit; quandoquidem hæc post Filij sui resurrectionem illic vitam suam egit atque compleuit, sed & sepulturæ locum ibidem accepit, quemadmodùm & indicat Damascenus. Deinde valdè credibile est quod narrant; Virginem diuina seu Angelica reuelatione instructam, sui ex hoc mundo discessus tempus imminens cognouisse, atque amicis exposuisse, cùm interim huius molestæ peregrinationis terminum, veræque vitæ principium, ardenti desiderio expectaret. Verùm hoc sibi cum plærisq; piis aliis commune habuit, qui ex corporis ergastulo, velut ad epulas lautissimas inuitati, lætissimo spiritu euolârunt. Ac digna profectò vox tali matre, quæ mortem iamiam exceptura, soliq; Deo intenta, fidei autem & charitatis referta, dixisse fertur: FIAT mihi rursum secundùm verbum tuum, aut sicut rem Damascenus fusiùs explicat: In manus tuas, inquit, Fili, commendo spiritum meum: suscipe tibi charam animam, quam conseruasti alienam ab omni reprehensione. Meum corpus tibi trado, & non terræ. Custodi saluum, quod tibi placuit habitare, & cùm natus esses, conseruâsti Virginem. Tu me ad te transfer, vt vbi tu es, fœtus meorum viscerum, ego quoque tecum degam. Ad te enim propero, qui ad me ventitasti, citra vllam spacij distantiam.]

Maria suã mortem præcognouit & prædixit.

In serm. de dormitione Virginis.

Mariæ verba vltima sub mortẽ dicta.

In serm. de dormition. Virg.

Illud admirabilius & MARIAE proprium, neque vlli fortasse concessum, quòd Apostoli ac primarij recentis Ecclesiæ viri spectabili corona domum lectumque morituræ Virginis condecorârunt. Qua de re testimonium Dionysij Areopagitæ profertur, & luculentum illud quidem, atque à multis, vt Damasceno, Metaphraste, Nicephoro, Glyca, Michaële Syngelo, Maximo Abbate, aliisque pluribus Græcis tùm repetitum, tùm explicatum, vt nihil interim de Latinis scriptoribus dicam, in eundem sensum conspirantibus; nimirùm ex Dionysij oratione probari, Apostolos in Dei genitricis dormitione ac funere coràm adfuisse. Idem enim Dionysius, Pauli Apostoli cum Timotheo discipulus, idemque Galliarum Apostolus, à Policarpo, Methodio, Athanasio, Damasceno, multisque aliis veteribus agnitus & probatus, in hunc modum scribit: Nos quidem vnà tecum multisque sacris fratribus, sicut meministi, ad spectandum corpus illud, quod vitæ principium, & ipsum Deum aliquando continuerat, conueneramus. Simul aderant frater Domini Iacobus & Petrus vertex Apostolorum ille supremus (vel sicut Langus vertit, Theologorum coriphæus & princeps.) Deinde post id spectaculum, visum est, vt Hierarchæ omnes, pro se quisque vt posset, hymno cantato infinitipotentem diuinæ virtutis bonitatem concelebraret.] vt reliqua prætermittam ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scripta. Quibus Glycas adiungit, non Apostolos modò, sed & septuaginta discipulorum cœtum ad venerandum hoc spectaculum congregatum fuisse. Quæ sententia Dionysij Veteres admodùm confirmauit, vt certò crederent, & illum & Apostolos multosq; alios, ad morientem Virginem conueniisse, illique vita defunctæ, exequias celebrasse. Nec est cur magnoperè commoueamur, quòd Hildiwinus non ita pridem æditus, hunc ipsum Dionysij locum aliter legisse ac exposuisse videatur, quum vnius opinio, præsertim si incommoda quædam adferat, vt hæc sanè adfert, plurium aliorum ac doctiorum fidem & authoritatem non debeat labefactare.

Apostoli multique alij præstãtes Mariæ morienti adfuêre.

Testimonium Dionysij Areopagitæ.

Lib. de diuinis nominib. cap. 3.

In Niceph. lib. 2. Eccles. hist. cap. 22.

In vita Dionysij.

Verùm

Digitized by Google

Verùm hîc incidit quæstio: Verum ne sit, quod scribunt quidam, Apostolos momento temporis, per aërem raptos Hierosolymis conuenisse, & morienti Virgini adfuisse? Affirmat hoc quidem [a] Metaphrastes, & cõfirmat [b] Damascenus per historiam Euthymiacam, quæ citat Iuuenalis Hierosolomytani Episcopi confessionem coram Marciano Cæsare factam in hũc modum: In sancta quidem & diuinitus inspirata Scriptura de discessu sanctæ Deiparæ MARIAE nihil traditur. Ex antiqua autem & verissima accepimus traditione, quòd tempore glorioſę eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apostoli, qui orbem terræ ad salutem gentium obibant, momento temporis in sublime sublati, conuenerunt Hierosolymis. Et cùm apud eam essent, eis visio extitit Angelica; & audita fuit diuina hymnodia præstantiorum potestatum; & sic cum diuina gloria & supercœlesti, in manus Dei sanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili.] Hæc Iuuenalis coram Imperatore Marciano, cùm de sanctissimo MARIAE obitu & corpore rationem reddere iuberetur. Quæ Apostolorum subita translatio, & per aërem transuectio tali sanè miraculo ascribi potest, quale diuina Scriptura tùm Prophetæ Abacuc, tùm Philippo discipulo disertè largitur. Nam vterque per Angelum ex hominum cõspectu in sublime subuectus, per aërẽ citissimè, & longo quidem viarum spacio confecto, pro nutu eiusdem Angeli transportabatur. Verùm Beda Melitonem Episcopum Asiæ, qui Librum de obitu genitricis Dei edidit, hac in parte suspectum reddere videtur, sicut & Augustinus sermone quodam, eiusdem argumenti ac tituli volumen Apocryphum, diuo Ioanni Euangelistæ, à nonnullis ascriptum refellit. Mittamus autem Apocrypha, quæ non modò incertum, sed & suspectæ fidei habent autorem, & fictitia potiùs quàm vera videri debent. Certè qui Apostolos ex variis locis, vbi Christum prædicabant, per miraculum Hierosolymis conuenisse, & MARIAE morti interfuisse confirmant, sicut Iuuenalis, Damascenus, Nicephorus, Metaphrastes, hi rem ita proponunt, vt non scriptis Apocryphis, sed veræ & peruetustæ traditioni videantur inniti.

Sunt interim, qui secluso etiam miraculo fieri potuisse putant, vt Apostoli Hierosolymis conuenirent, ac præsentem Mariæ mortem cernerent, suaq; præsentiâ funus illius cohonestarẽt. Vnde Franciscus Turrianus noster, in vetustis quidem Ecclesiæ scriptoribus apprimè versatus, aduersùs Magdeburgenses Centuriatores inter cętera hoc modo scribit: Quia verò, postquàm beatus Petrus expulsus fuit Româ, vsque ad mortem Claudij anni octo fluxerunt, potuit idem partes Syriæ & Iudeæ peragrare, & Hierosolymam frequenter ascendere, & vnà item ascendere cum eo post conuersionem suam Clemens Romanus, & videre discipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia cõmunia. Cum his temporibus primi aduentus Petri Romani, & reuersionis eius in Iudæam, & secundi reditus Romam (vt hoc quoq; obseruetur) non discrepat, imò mirificè conuenit, & quod de ætate Virginis variè à Veteribus traditum est: & quod Dionysius Areopagita scribit, interfuisse Petrum cum reliquis Apostolis funeri, & exequiis eius.] Probat deinde, rationem temporis non refragari, quò minùs princeps Apostolorum Petrus funeri Mariæ interfuerit, siue Virginis eiusdem ætatem ad LIX. siue ad LXIII. siue ad LXXII. annos referamus.

Verumenimuerò siue per miraculum, siue sine miraculo, ad MARIAE mortem, Apostoli conuenerunt, diuinæ dispensationis hoc opus vtiq; proprium fuit, in quo Christus suam erga matrem curam & dilectionem insigniter declarauit, quum per lectissimos discipulos, & quasi aduentus sui præuncios illam in extremo vitæ spacio amanter inuisit, officiosè salutauit, fideliter consolatus est. MARIA verò eosdem Filij sui præcipuos Vicarios & Legatos agnoscens, & ob Euangelici muneris, quo fungebantur, maiestatem honorans, non potuit eos reliquis credentibus nõ chariores habere ac peculiariter venerari; præsertim quòd summis de rebus sæpè aliàs cũ illis ipsis reuerenter cõferre soleret. Illi verò, nihil ambigo, quin summoperè desiderarent talẽ matrem ac magistram, adeoq; primariam illius Ecclesię columnam diu videre superstitem, cuius præsentiam, sapientiam atq; sanctitatem sibi ac aliis valdè frugiferam & salutarem esse persæpè sensissent. Quarè talem mortem non poterant non molestè ferre, & luctu quodam amico prosequi, non Mariæ quidem gratiâ, quæ tot huius vitæ malis exempta, longinquum explebat desiderium, atq; ad vitam lõgè præstantiorem, quæ & sola vita dicenda sit, vocante Domino, proficiscebatur: sed propter Ecclesiam,

Quomodò Apostoli Hierosolymam peruenerint, vt Mariæ morti adessent.

Testimonio veteris historię Euthymij & Iuuenalis, Apostoli momento temporis per aërem sublati Hierosolymis conuenêre.

Beda & Augustinus notant, Apocrypha quędam hic esse vitanda.

Apostolos etiã sine miraculo potuisse adesse Mariæ morienti.

Quid notandũ circa Virginem & Apostolos Hierosolymis conuenientes.

Apostolos & alios longiorem Mariæ vitã desiderasse.

a In orat. de vita & obitu Virg.
b In orat. de obdormit. Virg.
Daniel. 13. Actor. 8.
Lib. in retractationibus act. Apostolorum ca. 8. & 13.
Lib. 2. aduersùs Magdeburgẽses pro defensione Can. Apost.
Lib. de diuinis nominibus.

Digitized by Google

cui certè acerbum quasi vulnus erat, talis matris ac doctricis, imò & rectricis, vt Melanchton affirmat, præsentia, consiliis, operâ & authoritate orbari atq; destitui, quæq; vt semper hactenus, ita in posterum etiam, si Deo visum ita fuisset, tàm precioso thesauro, tùm iucundissimè tùm vtilissimè vti fruiq; desiderâsset. Nec sanè improbabilis est[a] Nicephori & [b] Metaphrastæ narratio, magnâ hominum frequentiam, qui vel amoris necessitudine, vel generis propinquitate Mariæ coniuncti erant, ad eam morituram conuenisse, & ingentem lachrymarum vim ex oculis omnium profluxisse, propterea quòd orbitatē suam in illius migratione complorarent, admonente interim sacra Virgine, vt suum ex hoc mundo discessum & ad veram vitam transitū, non luctu sed gaudio magis prosequerētur. Ac Lucas quidem refert, luctum, imò planctum ingentem ex morte Stephani in Ecclesia creatum fuisse: maior autem iactura ex Mariæ morte timeri poterat, eoque iustior luctus videtur assumptus. Sedenim cum hoc qualicunque mœrore ac luctu, quem Deiparæ mors primis Christianis attulit, gaudium etiam spirituale coniunctum erat, & ad hymnos Deo decantandos excitabat animos, quemadmodùm Apostoli, multiq; alij percelebres Viri hymnos sacros eo tempore decantârunt, si credimus Areopagitæ. Non enim in vita solùm, sed etiam, ac multò magis in morte iustorum (quæ verè preciosa est) Dei potentia, sapientia & bonitas cumprimis agnoscenda, gratisque piorum animis concelebranda est. Sciebant vtique, cùm aliorum perfectè credentium, tùm MARIAE mortem, non nisi suauem esse somnum, & in vitam æternam ingressum: faciléque animaduertebant, Virginem matrem hac morte non amitti, sed præmitti, ac velut optimum depositum in securissima cœli sede recondi, vbi illa non minùs, imò meliùs quàm hucusque, de tota Ecclesia mereretur. Cur verò illi cum Bernardo non dicerent: Aduocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tanquam Iudicis mater, & mater misericordiæ, supplicitèr & efficaciter salutis nostræ negotia pertractabit?] Atque vt de illius Ecclesiæ consuetudine certiùs constet, quam primi duces Apostoli suo exemplo hauddubiè comprobârunt, scribit vir Apostolicus, quem dixi, Dionysius, eum qui purè sanctéque vixisset, ac deinde obdormiuisset, ab amicis prædicari, quòd ad optatum finem victoriæ peruenerit, ideóque autori victoriæ laudes cum gratiarum actione pro illo persolui, sanctosque iam defunctos in Ecclesia publicè concelebrari, hortante omnes Sacerdote, vt sibiipsis identidem postulent, beatam in Christo consummationem.

Iam verò non Apostolos tantùm, sed & Christum ipsum coràm illic adfuisse, tametsi Veteres nō affirmarent, tamen & talis Filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Christus crebrò adesse dignatus fuit, exempla fide digna suaderent, & ratio ipsa fidei lumine illustrata declararet. Vidit ergò Maria, quum in lecto decumberet, Christum Dominum illis oculis, quibus & Stephanus paulò ante mortē eundem aspexerat: vidit, inquam, Angelorum tanquam Satellitio circumquaq; stipatum, & ad se ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quod in amicis illius manibus suam esset animā depositura. Quid verò erit absurdi, si non modò lætissimum Christi conspectum, sed & suauissimas eius voces hoc loco consideremus? Damascenus hoc modo Christum dixisse narrat: Veni benedicta mater mea in requiem meam. Audi, surge propinqua mea, pulchra inter mulieres. Ecce hyems præteriit, venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non est in te. Odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.] Quòd si rem ipsam penitiùs inspiciamus, vt & rudioribus consulatur, Christi mentem fuisse putabimus, perinde ac si hoc modo locutus esset: Clamauit ad me, & ego exaudiam eam: cum ipsa sum in tribulatione, eripiam eam, & glorificabo eam. Nomen meum coram hominibus, imò coram crucis meæ inimicis apertè confessa est: confitebor & ego illam coram Angelis, qui summo illius desiderio tenentur, & coram Patre meo, qui veri Salomonis matrem in throno amplissimo collocabit. Bonum certamen certauit, cursum vitæ consummauit, fidem seruauit, in via Domini sui semper ambulauit immaculata. Nunc iusto iudicio curandum est, vt matri meæ corona iustitiæ debita, quæ inde ab initio illi præparata fuit, tandem aliquando rependatur. De torrente mecum in via bibisti: nunc in patria mecum caput exaltabis. Acutissimi doloris gladius tuam animam, meo nomine, & sæpè quidem, pertransiuit; non te piguit, mihi patienti

Magnam fidelium multitudinem ad Mariā morituram cōuenisse atque ploraſſe.

Luctus & gaudium Ecclesiæ fuit in morte Mariæ.

Deus in morte Sanctorum glorificandus.

Vetustissimus Ecclesiæ mos est, vt circa defunctos pios hymni decantentur.

Christū hauddubiè ad matrē morientem venisse, summāq; illi consolationem attulisse.

Quo pacto Christus matrē sit allocutus iuxta Damascenū.

Quomodò Christus erga matrem affectus esse videatur, in postremo colloquio cum illa moriente.

Vide Manlium in Locis cōmun.

a Lib. 2. Eccles. histor. cap. 21.
b In orat. de vita & morte Virginis.

Actor. 8.

Psal. 115.

Serm. 1. de assumptiōe Mariæ Virginis.

Lib. de Eccles. hierar. cap. 7.

Actor. 7.

In serm. de dormitione Virginis.
Cantic. 2.
Cantic. 4.

Psal. 90.

Matth. 16.

2. Tim. 4.

Psal. 109.
Lucæ 2.

Digitized by Google

patienti ex animo compati, & morienti quodammodò commori, præsertim quando sub cruce mihi constantissimè ac fidissimè assistebas. Tempus est, vt mutatis vicibus luctus in gaudium, tristitia in exultationem, mors in vitam gloriamque conuertatur, ac tu summi decoris in meo regno particeps effecta, sempiternis illic perfruare delitiis. Super omnes filias Hierusalem hanc sponsam elegi, amaui, concupiui: hanc vnicam mihi matrem lectissimam feci, in qua si antehac vnquam, nunc maximè honoranda & ornanda versabor. Igitur attollite portas, Principes, vestras, & eleuamini portæ æternales, & cum Regina gloriæ introibit Rex gloriæ: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea & veni; Veni de Libano speciosa mea; veni, coronaberis. Verùm isthæc fortassè longiùs, quando difficilè non est in hoc pulcherrimo campo expatiari, præsertim quum nunquam prædicari satis possit illa Christi charitas, illa obseruantia, illa comitas & liberalitas, quam matri dilectissimæ in supremo illo vitæ spatio declarauit. Nos verò vtcunque balbutiendo non, vt volumus, sed vt possumus, isthæc producimus, sed vt plura pio Lectori accuratiùs contemplanda relinquamus. Nec dubium sanè, admirabilem illum Canticorum librum ita conscriptum esse, vt magnam nobis lucem præbeat ad vtramque personam MARIAE & Christi rectiùs & sublimiori modo intelligendam; MARIAE quidem sponsæ nimio amore languentis, imò & morientis, Christi verò sponsi suam adamatam sponsam, adeóque matrem ex hac vita vocantis, atque ad cœlestes illas nuptias summo cum Angelorum applausu perducentis.

Psal. 23. Cantic. 4.

Librum Canticorum multa suppeditare, quæ circa Mariæ mortem meritò cõsiderentur.

Cæterùm qui de MARIAE morte dubitant, de sepultura eius dubitent quoque, necesse est: nos corpus illud, licet sanctissimum, & verè mortuum, & verè sepultum, terræque mandatum credimus, sicut & multi Veteres comprobârunt. Extat locus ab hac sepultura nobilitatus, nimirùm in Gethsemane & in valle Iosaphat, vt hac etiam in parte Filio, cui gloriosum sepulchrum contigit (sicut Propheta fore prædixerat) mater conformetur. Hinc Andreas Cretensis Archiepiscopus Hierosolomytanus: Gethsemane, inquit, suscipe nouam Reginam, para sepulchrum, produc ea, quæ sunt vsui ad sepeliendum, orna thecam vnguentis.] Narrat & miracula, quæ hoc MARIAE sepulchrum valdè commendent, illudque piis magnæ fuit olim veneration i. Verùm hîc irruunt contentiosi Centuriatores, atque in hunc modum scribunt: *Narrat Nicephorus, MARIAM vndesexagesimum annum vixisse, & in domo Ioannis Euangelistæ ad montem Sion sita defunctam esse: cùm priùs multa miranda circa eam accidissent, conuenisse omnes Apostolos quoq; miraculosè, atq; exequias ei fecisse: & in Gethsemane perlatam, & postea assumptam in cœlum. Citatur Dionysius Areopagita, & Iuuenalis Episcopus Hierosolymorum. Sed exequiæ defunctorum res est recentior, quàm quòd fuerint ab Apostolis celebratæ: & plæraq; ad cultum MARIÆ superstitiosum sunt comparata. Quarè nos illa prolixiùs huc inserere noluimus.* Parùm autem refert, quid suis rapsodiis inserant aut eximant Centuriatores, qui non modò Nicephorum, sed alios etiam vetustiores atque probatiores autores more suo perstringunt, atque, vt à multis probatum est, iniquissimè tractant. Nihil autem dictæ narrationi Nicephori, præterquàm exequias Virgini factas, & superstitiosi cultus notam possunt opponere, quandoquidem non solùm duo, quos ipsi nominant, sed & plures alij veteres Theologi apertè hîc Nicephoro suffragantur. Dionysium Areopagitam iam antea citauimus, qui plus fidei solus, quàm tota sectariorum colluuies promeretur. Verùm Iuuenalis Archiepiscopi Hierosolomytani, qui magnæ & ipse olim fuit authoritatis, testimonium non modò Nicephorus, sed & Euthymius, Damascenus & Glycas ad huius historiæ confirmationem adducunt. Eiusdem Iuuenalis hæc verba sunt: Corpus quod Deum suscepit, cum Angelica & Apostolica hymnodia elatum, iustis ei factis, in loculo fuit depositum Gethsemane.] In eundem sensum scribit etiam Metaphrastes, & vir ille diuinus, vt Glycas appellat, Andreas Cretensis antistes. De Virgine autem in cœlum assumpta suus erit posteà dicendi locus: nunc priusquàm obiectam superstitionis notam amoliamur, de factis exequiis videamus.

Esaiæ 11. In orat. de assumptione Virginis.

Lib. 1. Cẽturiarũ de Maria Virgine.

Quid de Mariæ defunctæ sepultura sit sentiendum.

Gloriosa Mariæ sepultura.

Quomodò Cẽturiatores narrationem Veterum de Mariæ sepultura & exequiis omninò suspectam reddere conentur.

Refutatio superiorum, quæ à Centuriatorib. Nicephoro & aliis Veteribus obiiciuntur.

Multos Veteres huic historiæ patrocinari.

Vide Nicephorum li. 2. Eccleſiaſt. hiſt. ca. 23.

Part. 3. Annalium.

Hoc enim istos vrit maximè, quòd ex Nicephoro audire cogantur, Apostolos non solùm funeri Virginis adfuisse, sed & cereos ardentes, & flores & Psalmos, cantumque adiunxisse, quum diuinam illam arcam ex Sion in Gethsemane deportarent. Pugnant hæc prorsus cum istorum instituto, qui cùm cæremonias Ecclesiasticas, tùm

Exequias Mariæ honorificas à primis fidelibus esse celebratas, licet reclamẽs Cẽturiatores.

solennes ritus circa exequias obseruari solitos magno supercilio aspernantur, & vbi possunt abrogant, pro sua scilicet insigni pietate. Exequię defunctorum res est recentior, inquiunt, quàm quòd fuerint ab Apostolis celebratę; imò verò res adeò vetus est, vt à sanctissimis illis Patriarchis ad Iudæos peruenisse, ac Apostolicæ itidem Ecclesiæ non ignota, ac deinde Christianis commendata, semperq; vsurpata fuisse videatur. Non repetam singularem Abrahæ fidem & operam in suæ coniugis sepultura curanda: præteribo filiorum Iacob in officio paterni funeris adimplendo sumptuosam diligentiam: de Apostolorum ætate dicam, quâ Protomartyr ille Stephanus lapidibus Iudæorum obrutus, primum pro Christo sanguinem fudit. Ac eo tamen tempore, quum Euangelium coruscaret, fratres curauerunt Stephanum defunctum, & fecerunt planctum magnum super eum, sicut Lucas affirmat. Qui sanè planctus non in plangentium exanimatione, sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus est, quemadmodùm Hieronymus ad Paulam scribens, disertè notauit.

Quàm sit vetus institutum exequiarum in Ecclesia.

Genes. 23. Genes. 50.

Actor. 8.

Quid sibi velit planctus magnus ob defunctum Stephanum factus.

Lib. de Eccles. Hierar. cap. 7.

Præterea Dionysius, qui Paulum habuit Præceptorem, & Apostolica vidit certamina, eum fuisse morem Ecclesiæ testatur, vt circa defunctos Christianos, præter cæremonias alias, multæ preces & psalmorum cantus à sacerdotibus adhiberentur. Nec dissimilia profert Petri discipulus Clemens, atque inter constitutiones Apostolicas ponit, vt in Domino obdormientes cum Psalmis deducantur, atque dies aliquot in psalmis, lectionibus atque orationibus, propter eos ipsos peragantur. Adiungit & varia è Scripturis testimonia, quibus probat, piorum & Sanctorum mortem, singulari viuentium studio decorandam, eorumque reliquias non sine honore relinquendas esse. Quid autem isthæc aliud indicant, nisi defunctorum Exequias Apostolis notas, probatas ac vsitatas extitisse? Nec mirùm, Apostolos vt in aliis plerisque, ita in parandis etiam exequiis à consueto laudabiliq́ue Iudæorum more non abhorruisse, sed eundem, vt potè Christianæ charitati congruentem, ad posteros transmisisse. Vnde testatur Eusebius, quòd iam olim Christiani Martyrum corpora, & præsertim Marini, reuerenter & honestè, neque sine vitæ periculo terræ mandauerint, vt hinc etiam Ethnici ob tributos Martyrum corporibus honores haud parùm offenderentur. Indicat & [a] Tertullianus, mortuos oratione à presbyteris componi consueuisse, pro quibus insuper oblationes & sacrificia de more in Ecclesia celebrata fuisse, tùm ipse, tùm [b] Cyprianus affirmat. Origenes demùm clarè pronũciat: Rationem animam (de piis verè defunctis loquitur) honorare didicimus, & huius organa sepulchro honorificè deman dare.]

Quid vetitum Exequiarum Ecclesia vsitatæ, vt probat Dionysius & Clemens.

Lib. 6. constitut. Apostolicarum, ca. 30. & li. 8. cap. 47.

Ab Apostolis ad nos manauit vsus Exequiarũ.

Lib. 7. Eccles. histor. cap. 18.

Martyrum corpora diligenter olim curata & honorata.

Pro mortuis fidelibus olim sacrificabant.

a Li. de corona militis.

b Lib. 8. cõtra Celsum.

Iam verò qui Martyrum ætatem proximè secuti sunt, studiosam Veterum in celebrandis Exequiis pietatem non scriptis minùs quàm moribus comprobârunt. Hinc illa Chrysostomi oratio: Dic mihi, inquit, quid sibi volunt in funere lampades istæ festiuæ? Quid etiã hymni? nónne vt Deum glorificemus? Pro qua re, dic, presbyteros vocas & psallentes? nónne vt consolationem recipias? nónne vt honores discedentem?] Quid autem omninò planius Os aureum testaretur, vt peruetustum honorandi funeris morem astrueret atque describeret, quem olim Ecclesia in humandis Christianorum corporibus obseruauit? Et offendit adhuc morosos Centuriatores, quòd à Nicephoro scriptum est, corpus tàm sacrum cum luminibus & floribus & hymnis elatum, atque solennibus Exequiis cohonestatum esse. Expostulent igitur cum Gregorio Niceno, qui mortem sororis suæ Marinæ, & curationem illius funeris ita describit, vt seorsim viri, seorsim mulieres, & seorsim Sacerdotes cum Psalmis & canticis ad sepulchrum processisse testetur. Reprehendant & Gregorium Nazianzenum, Græcorum quidem Theologorum longè grauissimum, qui de Constantij Cæsaris morte ac funere hoc disertè prodidit: Ille igitur publicis laudibus faustisq́ue ominationibus pompisq́ue deducitur, ac religiosis etiam his nostratibus cultibus, nocturnis cantionibus, faciumq́ue gestationibus, quibus nos Christiani pium è vita discessum honore prosequi consueuimus.] Langus eundem locum ita vertit: Christiani obitum pium sanctioribus carminibus, item nocturnis hymnis & lucernarum ignibus cohonestandum censemus. Cum his pulchrè congruunt, quæ apud dictum Gregorium de morte fratris eius Cæsarii memorantur, quod nempè corpus defuncti, cum multiplici hymnorum cantu deductum, celebriq́ue pompa ad Martyrum sedes elatum, sanctisq́ue parentum manibus honoratum fuerit, matre quidem

Quanto studio Veteres piorum Exequias celebrârint, exẽplis ostenditur.

Hom. 4. in ca. 2. epist. ad Hebræ.

Quàm solẽnes Exequiæ Marinæ fint habitæ.

In epist. ad Olympiã.

De Exequiis Cęsaris Cõstantij, & Cæsarij qui frater Nazianzeni fuit.

Orat. 2. in Iulianum.

Vide in Niceph. lib. 9. Eccles. hist. ca. 50.

Orat in laudẽ Cæsarij.

Digitized by Google

quidem accensas faces gestante, ac pietatem mœrore subrogante.] Longum esset ex Hieronymo recensere, quàm celebri & frequenti pompâ illustris Paula Romana, veréque sancta vidua, post mortem fuerit decorata, multarum vrbium Episcopis & Sacerdotibus, variisque Virginum & Monachorum turbis præsentibus, cùm alij lampadas cereosque præferrent, alij choros psallentium ducerent, Episcopi verò ceruicem feretro subiicerent, & psalmorum linguis diuersis examina concreparent. Valeant igitur cum suo inani garritu Centuriatores, qui venerandę antiquitatis, vel cęci obseruatores, vel fraudulenti dissimulatores, vel impij contemptores, Nicephori narrationem de Exequiis MARIAE factis suspectam faciunt, suoq; calculo indignam arbitrantur. Scilicet, vetus & Apostolica Ecclesia tàm præposterè fuit spiritualis, vt interiore Dei cultu contenta, nihil ritus externos curaret, & neque hymnos pro viuis aut mortuis decantaret, neq; luminarium & cereorum ardentium vsum agnosceret, neque amicos etiam funebri pompâ dignos existimaret, neque defunctorum corpora religiosè haberet. Verùm Augustinus curationem funeris, conditionem sepulturæ, & pompam exequiarum viuorum vocat solatia, illosque commendat, qui antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curârunt, & exequias celebrârunt.

In Epitaph. Paulæ matris ad Eustochium.

Paulæ viduæ Romanæ quàm præclara pompâ exequiarum decreta sit.

Centuriatores esse vanos, institutum exequiarū, Mariæ post mortem præstitum calumniātes.

Li. 1. de ciuitate Dei, c. 12. & 13.

Quomodò Augustinus iudicet de exequiis Christianis.

Æquè vana coniectura, imò merum somnium est Centuriatorum, qui, vt Nicephori ac aliorum Veterum narrationem de honorifica Deiparæ sepultura & miraculis adiūctis eludant (quoniam nihil aliud obiicere possunt) isthæc ad cultum Marię superstitiosum efficta & comparata esse deblaterant. Quod verò periculum superstitionis esse dicent, si Apostoli aliique credentes conueniant religiosè, si suam charitatem ac reuerentiam in officio funeris implendo testentur, si singularem reuerentiam non solùm erga Virginem, sed potiùs erga Deum externo quoque cultu declarent? Scribit Dionysius secum illic Timotheum ac Hierotheum adfuisse, ac præterea Petrum Theologorum summum decus, & Iacobum fratrem Domini, aliosque Apostolos & excellentes viros, qui cùm corpus illud intuiti fuissent, quòd autorem vitæ Deumque cepisset, placuisse omnibus, vt immensa Dei summi bonitas laudaretur, illudque laudationis munus certatim omnes obiuisse. Nihil profectò à vera pietate alienum, nihil superstitiosum à summis illis Ecclesiæ luminaribus admissum est, quum celebrem funeris pompam instruentes, ei cum gaudio gratulati sunt, quam post longam, difficilemque huius vitæ nauigationem, æternæ salutis portum iam tandem nouerant attigisse. Hæc veræ fidei & spei Christianæ confessio, hoc germanæ dilectionis in matrem defunctam officium: hic præclarus fructus Spiritus, qui & gaudere cum gaudentibus & lugere cum lugentibus facit: hoc demùm resurrectionis futuræ proprium est testimonium, ob quod Sanctorum corpora non abiicimus, sed honoramus, religioseque seruamus, quibus tanquam organis & vasis ad omnia bona opera sanctus vsus est Spiritus, vt Augustini verbis vtamur: Nam & laudabiliter, inquit, commemorantur in Euangelio, qui corpus Dominicum de cruce acceptum diligenter atque honorificè tegendum sepeliendumque curârunt.] Sedenim quid facias, quæso, tàm iniquis quàm infestis rerum æstimatoribus, qui quicquid demùm præclari & mirifici in MARIAE morte, funere, sepultura Deus effecit, siue literis mandatum, siue traditione confirmatum, siue silentio transmissum sit, id vniuersum in tetram suspitionem trahere, id inuidiâ odioque grauare solent, cuncta propemodùm cum singulari Virginis laude coniuncta eò detorquentes, vt ad superstitiosum eius cultum comparata esse confingant. Sed firma tamen, vel inuitis istis, manet regula, quam Andreas Cretensis tradidit, MARIAE in hunc mundum ingressum siue ortum, simul & postremum eius decessum plenum esse miraculo, nec humanæ mentis acumine posse comprehendi. Permittamus autem Antidicomaritanitas sibi sapere, qui quoniam cum Ecclesia sapere non volunt, nauseabundi statim respuunt, quicquid vel Catholicam in colenda Virgine pietatem confirmare, vel tantæ matris honorem aliqua ex parte promouere potest. Atque hæc satis fuerit, vt putamus, de MARIAE morte atque sepultura in medium adduxisse: de vero & falso Virginis cultu, si Dominus fauerit, posteà disseremus.

Rom. 12.

Li. 1. de ciuitate Dei cap. 13.

Ioan. 19.

Laudanda illorum pietas, qui solēnes exequias defunctæ Virgini celebrârūt.

Centuriatores ad Ecclesiæ inuidiam & odiū nihil non rapere & deprauare solent.

In orat. de Virgin. assumptione.

Mariæ in mundum ingressus, & postremus egressus miraculo plenus, nobisq; incomprehensibilis.

Digitized by Google

CAPVT QVARTVM.

Quomodò Deipara post mortem, vt beatitudinem animæ consequeretur, tùm à sanctis Angelis ac reliquis cœlitibus, tùm à suo charissimo Filio in cœlum introducta, & illic præ omnibus honorata atq; eximiè coronata sit, summo cum applausu ac communi triumpho Sanctorum omnium.

Homini non solùm corpus & animam, sed etiam vtriusq; partis perfectionē Diuina bonitas præstituit, eaq; perfectione se homo priuauit.

MAGNA Dei bonitate factum est, vt homo duplici naturâ, spirituali nempè & corporali, hoc est, animâ corporeque constaret, vtraq; autem reliquis animantibus omnibus antecelleret. Maius adhuc diuinæ charitatis argumentum est, quòd non solùm animam & corpus variis ac excellentibus dotibus exornauit, sed etiam vtrique parti suam perfectionem atq; fœlicitatem inde ab initio præstituit, vt admirandum hoc suum opificium, & quasi Orbis miraculum (hominem loquor) omninò absolutum redderet, ac in sempiternum plenè bearet. Verùm ingratus homo, dum nefarij Sathanæ potiùs quàm optimi autoris sui obsequitur voluntati, vtramq; fœlicitatem amisit, sibiq; cùm corporis tùm animæ mortem, ceu homicida ipse consciuit. Neq; tamen continuit in ira sua miseri- Psal. 76.

Quomodò Deus amissam hominis dignitatē & perfectionem restituerit.

cordias Deus, sed demisso in terram Filio viam ac rationem inuenit ac ostendit, quâ homo dignitatem amissam recuperare, & ex vtraq; parte tùm animæ tùm corporis, vera beatitudine potiri posset. Ita demùm mirabili numinis sapientiâ est effectum, vt & victor hominis, mundique princeps Sathanas illusus, spe sua pessima frustraretur, & ob primum Adam lapsus homo, per secundum Adam erigeretur, & demùm perditi hominis reparator Deus, propositum sibi ab initio finem in beando homine assequeretur. Quæ res si sæpè multumq; consideretur, præsentem & efficacem

Quæ consolatio è doctrina superiore capi ab homine possit.

piis consolationem adfert, vt sese aliosq; quamlibet afflictos erigant ac sustentent, quòd certò intelligant, benè beateq; viuendi viam per Christum iam omnibus esse patefactam, vt qui velint, post breuem huius vitæ decursum primùm quidem animæ, deinde verò corporis etiam fœlicitate donentur, ac suo demùm Capiti & Regi Christo pulcherrimè conformentur. Hinc iusti ad præsentis mundi vitæque contemptum incitantur, & ad cœlestem illam patriam, velut animarum corporibus exutarum placidissimam sedem tutissimumq; portum, anhelantes aspirant, vt posita corporis sarcinâ, cum Christo ipso viuant expeditè. Hinc supremum etiam Iudicis aduentum ardenter expectant, per quem corpus hoc humile, mortale, adeóque putrefactum reformetur, & clarissimo corpori Redemptoris perfectè configuretur, atque ita in nouam prorsus ac perfectam transeat creaturam. Stat enim immota sententia, nec potest vllis aduersariis viribus labefactari: Si terrestris domus nostra huius habi- 2. Cor. 5.
tationis dissoluatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, sed æternam in cœlis. Tùm Saluatorem nostrum è cœlis venturum expectamus Domi- Philip. 3.
num nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ; quemadmodùm Paulus Apostolus perspicuè tradit.

Hæc præfari placuit, vt eò commodiùs ad tractationem sequentem, eamq; non leuis sanè momenti accedamus, quantum videlicet fœlicitatis tùm anima tùm corpus Deiparæ perceperit, postquàm illa è viuis excessit. Valet enim hoc quoque ad singularem commendationem Diuinæ potestatis ac munificentiæ, quæ si in Sanctis vllis aliis, certè in hac præstanti Virgine ornanda & beanda eminenter effulsit. Etsi verò satis agnoscimus, rectissimè scriptum esse illud: Oculus non vidit, nec auris au- 1. Cor. 2.

Mariæ beatitudo imminēsa quidem, sed aliquo tamē modo verbis explicanda est.

diuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum, certumque habemus, nullius omninò Sancti, nedum sacratissimæ Virginis beatitudinem vlla posse oratione comprehendi: tamen haud abs re fore putamus, si humano more,

Digitized by Google

môre,& quasi rudi(quod aiunt)Mineruâ dicamus aliquid,quomodò ad vltimos beatitudinis fines Deipara peruenerit,quod quidem cum ipso Ecclesiæ sensu atq; instituto congruere videatur: de iis autem quæ ad beatitudinem & gloriam tàm sacri corporis pertinent,suus erit locus posteà differendi.

Mariæ anima migrans è corpore statim ab Angelis excipitur.

Postquam igitur Deiparæ anima, velut nitidissima quædam columba(vt sic dicam)ex nobili arca corporis euolauit, ac diu exoptatam libertatem, quam terrestris domus inhabitatio præpediuerat, est consecuta, Deus bone, quot sanctorum Angelorum greges, aut potiùs innumerabiles cœlitum exercitus sibi obuios habuit, à quibus illa primùm amicissimè salutaretur, ac mox paratissimis tùm gratulantium,

Hebr.1. tùm ministrantium officiis summa cum reuerentia exciperetur? Nisi fortè Paulus fallitur, qui eos omnes, administratorios spiritus in ministerium missos propter eos,

Angeli non Mariæ min? quàm Lazaro post mortem præstiterunt.

Lucæ 16. qui hæreditatem capiunt salutis, appellat. Quòd si Lazaro mendico tantum fœlicitatis obtigit,morientis vt anima suos statim custodes deportatores ac ministros, Angelos obtineret: quid minùs, obsecro, imò quid non longè amplius matri Domini tributum esse dicemus? Adhæc si Angelis tantæ curę sunt res mortaliũ,vt vnius etiam

Lucæ 15. miserrimi hominis ad Deum conuersione pœnitentiaque lætentur, & commune in cœlis gaudium celebrent,quid illos MARIÆ feciſſe putemus? quo applausu atque tripudio illius non exceperunt aduentum, quæ vna ob perpetuam innocentiam illis vt conformior, sic & acceptior fuit, quàm quiuis alius ob quamlibet actam pœnitentiam esse posit? An non illi modis omnibus lætissimè gratularentur,quam non modò Virginẽ,sed & omnium virginum Euangelicarum principem & matrem & exemplar esse scirent? Quid autem illis castissimis Angelis æquè ac Virginum contubernium in hominibus est iucundum? quid magis familiare? quoniam amoris causam vel maximam præbet vitæ morumque similitudo. Opinor equidem, nihil in cœlo ac terris tùm reperiri potuisse, quod præ hac vna & sanctissima & pulcherrima Deiparæ anima,cùm Angelorum tùm Dei summi oculos oblectaret,magisque omnium cœlitum animos pascereta crecrearet. Papæ quàm propensè & alacriter curatum est, vt

Angeli de Mariæ innocentia plùs lætantur, quàm de cuiuslibet pœnitentia.

Angeli Virginũ societate lætantur maximè.

Mariæ aduentus non sine cõmuni cœlitum gaudio & triũpho exceptus.

Psal.41. beata illa Regina,quę cerui sitientis instar ad fontem illum viuum properabat & maximè anhelabat, rectà perduceretur. Quanta verò concinentium & laudantium & exultantium velut aulicorum fuit contentio? quàm suauis melodia? quàm frequens & celebris pompa lectissimorum cœli ciuium, quum Domini suamque matrem in

Psal.41. nouum illud hospitium inducerent,& illam non in sinum Abrahæ, sed ad locum tabernaculi admirabilis, ad thronum excelsum Dei, ad sinum Patris,in quo ipse Filius

Ioan.1. vnigenitus manet, turmatim ac honorificè deducerent? Enimuerò si Ioannes nec-

Lucæ 1. dum natus, & intra materna viscera conclusus, ad vocem Virginis præ gaudio exultauit, quantùm choros Angelicos exultasse, & quale tripudium in beatis omnibus extitisse credemus,tanto decore & lumine mirabiliter apparente, sibique mox animos spectantium conciliante?

Testimonia Veterum de gaudio cœlitum ob Mariæ beatitudinem.

In orat. de Assumptione Mariæ. Sedenim ne quicquam hîc fingere videamur,Veterum etiam sententias audiamus. Scribit Andreas Cretensis Episcopus,& palàm affirmat,ad MARIÆ mortem, velut ad insigne spectaculum,innumerabilem Angelorum cętum confluxisse,& Sanctorum animas in ipso Virginis exitu, veluti pulcherrimos ducentes choros adfuisse,

Can.1.& 6. has enim illas esse adolescentulas, de quibus liber Canticorum differat. Ac eiusdem Andreæ vox est: Oportebat cum Regina naturæ vnà adesse diuinas eorum, qui vixerant,animas,in exitu præcedentes,& eam deducere,& ea canere cantica,quę cani solent exeuntibus.]In eundem sensum Damascenus, Idelphonsus, Metaphrastes, aliiq; multa recensent, quæ singulare & incredibile Angelorum gaudium MARIAM in cœlos deducentium comprobant, sed nobis erit satis Sophronij & Bernardi verba hoc loco citasse. Ille habet in hunc modum: Legimus quàm sæpè ad funera & ad sepulturas quorundam Sanctorum Angelos aduenisse, & exequiis eorum obsequia præstitisse, nec non & animas electorum vsque ad cœlos cum hymnis & laudibus detulisse: vbi & vtriusque sexus chori commemorantur frequenter auditi, laudesque cecinisse: interea & quod perspicacius est, multo nonnunquam lumine eosdem resplenduisse: insuper & adhuc viuentes in carne, ibidem miri odoris fragrantiã diutius persensisse. Quod si ad recreandam spem & corroborandam fidem interdum astantium,

Vide illorum orationes de festo Assumptionis.

Angelij piis morientibus se cantores exhibere solent.

Sermon. de Assumptione Virginis.

Quomodò Angeli circa Sanctorum mortẽ & sepulturam sese præstent sæpenumerò.

Digitized by Google

Saluator noſter Ieſus Chriſtus ob merita ſuorum ampliùs comprobanda, talia & tanta dignatus eſt exhibere per ſuos cœli miniſtros circa defunctos: quantò magis credendum eſt, hodierna die militiam cœlorum cum ſuis agminibus feſtiuè obuiàm veniſſe genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulſiſſe, & vſque ad thronum olim ſibi, etiam ante mundi conſtitutionem paratum, cum laudibus & canticis ſpiritualibus perduxiſſe? Nulli dubium omnem illam cœleſtem Hieruſalem tunc exultaſſe ineffabili lætitia, tunc iucundatum eſſe inæſtimabili charitate, tuncq; cum omni gratulatione iubilaſſe: quoniam feſtiuitas hæc, quæ nobis hodie reuoluitur annua, illis omnibus facta eſt continua.] Bernardus verò inter alia, quæ longùm ſit repetere, hac etiam vtitur oratione: Quis cogitare ſufficiat, quàm glorioſa hodie mundi Regina proceſſerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occurſum cœleſtium Legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ canticis ſit deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm diuinis amplexibus ſuſcepta à Filio, & ſuper omnem exaltata creaturam: cum eo honore, quo tanta mater digna fuit: cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium?]

Quomodò ſe Angeli erga Mariæ animam ex corpore migrãtem geſſerint.

Feſtum aſſumptionis Mariæ quod nobis eſt annuũ, Angelis eſt continuum.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

MARIA in cœlum honorificè deducta, & ſuper omnẽ creaturam exaltata.

Prætereà multi Veterum notârunt, maximam in Angelis admirationem excitatam eſſe, quum inſolitam & incomparabilem illam Virginis matris in cœlum venientis puritatem & pulchritudinem aſpicerent, eosque tanto ſplendore ac nitore quaſi reuerberatos, in has voces prorupiſſe: Quę eſt iſta quę progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Et rurſus: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, delitiis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Iterum vero: Quæ eſt iſta quæ aſcẽdit per deſertum, ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhę & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? Pulchra certè, & cœleſtibus cantoribus digna verba, ſed in quibus myſticos veſtigare ſenſus omitto, ſecundùm quos Angeli haud ſine ſtupore ſciſcitantur atque perpendunt, quę quantaque ſit hæc nouę Virginis & matris Reginæque aduentantis venuſtas, opulentia, amplitudo, fœlicitas; vt quæ in ſui amorem atque admirationem cœlites omnes facilè raperet, & eos quaſi vno ore fateri cogeret illud: Specioſa nobis facta es & ſuauis in delitiis tuis Virgo pulcherrima prudentiſsimaque: meritò te amamus atque ſuſpicimus, quæ magno iure ſuper omnes Angelorum choros exaltaris. Bernardus eoſdem Angelos ita loquentes ac demirantes inducit: Quanta eſt hæc, & vnde ei aſcendenti, vtique de deſerto, affluentia tanta delitiarum? Nec enim pares inueniuntur delitiæ vel in nobis, quos in ciuitate Domini lætificat fluminis impetus, qui à vultu glorię, voluptatis gloriâ potamur? Quæ eſt iſta, quæ de ſub ſole, (vbi nihil eſt niſi labor & dolor & afflictio ſpiritus) aſcendit delitiis ſpiritualibus affluens? Aſcendens igitur de deſerto Regina mundi, etiam Angelis ſanctis, vt canit Eccleſia, ſpecioſa facta eſt & ſuauis in delitiis ſuis.] Has autem delitias ille tùm ad plenitudinem gratiæ, tùm ad prærogatiuam gloriæ ſingularis potiſsimùm refert.

Cant. 6.

Cant. 8.

Cant. 3.

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.

Eccleſ. 1.

Quæ nobis in eadem Virgine ob hanc tãtam eius fœlicitatem laudanda & admiranda ſint.

O ſancta & auguſta Dei genitrix intende proſperè, procede & regna. Benedicta tu non ſolùm in mulieribus, ſed & ſuper omnes choros Angelorum. Beatam te dicunt & dicent non humanę ſolùm generationes, ſed & Angelicę poteſtates atque virtutes. Miramur in te homine plùs quàm Angelicam puritatem: Miramur diuinam illam ſapientiam, quæ te ſummorum myſteriorum peritiſsimam, ac ipſius, qui æterna eſt Sapientia, genitricem & nutricem effecit: Miramur fidem incõcuſſam, quâ omnes auditores & auditrices Euangelij ſuperâſti. Miramur plùs quàm virilem animi fortitudinem, quam tot tamque diris doloribus obruta præſtitiſti: Miramur charitatem ardẽtem, quâ ſemper incenſa Deum colere, Filium amare, & proximo inſeruire perfectè conſueuiſti: Miramur anteactæ vitæ humilitatem, quæ te ad hanc ſummam prouexit gloriam, vt iam ſolo Deo & Chriſto Filio inferior eſſe videaris. Ecce tua præſentiâ non ſolùm orbis illuſtratur, ſed & cœleſtis patria nunc clariùs rutilat, Virgineę tuę lampadis irradiata fulgore. Aue gratia plena, Dominus tecum, quem tibi magis deuinctum ac propinquiorem habere non potes, quia Deum hominem, tuumq; Filium orbi genuiſti, & genitum vnà præ omnibus dilexiſti. O ſacroſanctum totius adorandę Trinitatis habitaculum, Verbique Dei puriſsimum domicilium, quod creaturæ omnes in cœlo & terra iure ſummo celebrent atque venerentur.

Ego

Digitized by Google

Ego verò isthæc tàm multis non prosequerer, nisi magistram sequerer Ecclesiam, quæ nos docuit MARIAM in cœlos migrantem ita contemplari, vt simul gratulantium illi Angelorum lætitiam maximã in animum reuocemus, ac illorum exemplum simul nobis imitandum proponamus. Hinc illud tot sæculis receptum Ecclesię canticum: Assumpta est MARIA in cœlum: gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum. Tum Athanasius clarissimè docet, omnes Angelorum Hierarchias hoc studio feruere, vt MARIAM in cœlo suspiciant atque benedicant. Te, inquit, celebrat prima acies, quæ ex thronis Cherubinis & Seraphinis constat, qui aut flammei, aut magni Regis Dei cognitores appellantur. Beata tu in mulieribus, & beatus vterus tuus Dei gestator, & vbera, quæ ille adhuc infantulus suxit. Secunda verò Hierarchia, quæ in se Dominationes, Virtutes, Potestatesque complectitur, ad te respectans clamat, (vtpote quæ hæc didicerit à sublimiori Hierarchia, priusque initiata sit) Benedicta tu in mulieribus, & benedictus venter tuus, qui Deum concepit, & mammillæ, quæ Deum educauerunt puerum factum. Iam tertia ex Principibus Angelis & Archangelis acies, quibus mandatum & permissum fuit, à Deo emittente, vt per vnum Gabrielem Archangelum ederet splendidissimum & capacissimum hymnum, in hęc verba: Aue gratia plena, Dominus tecum.] His verbis magnus ille Athanasius Angelicum triumphum in cœlis MARIÆ decretum non explicat, id quod nulla orationis vi & copiâ se assecuturum facilè esse prouidebat, sed triumphi partem duntaxat, quæ in laudatione sola consisteret, nobis vtcunque depingit.

In Euangel. de sanctissimâ Deipara.

Luæ 1.

Ecclesia & Athanasius docent, vt nos Angelorum exemplo, MARIÆ ob hanc tãtam gloriam gratulemur.

MARIAM ab omnibus Angelorum Hierarchiis in cœlo peculiariter celebrari.

Vbi cùm ego Angelos nomino, haud excluſos velim religiosos Patriarchas, illustres Prophetas, castum Ioseph ipsius Deiparæ coniugem, sacerdotem Zachariam cum sua Elizabetha, & magnum vtriusque filium Ioannem Baptistam. Adiungo itidem iustum Simeonem, Annam Prophetissam, Stephanum Diaconum, Iacobum primum ex Apostolis martyrem, pluresque alios, qui ante MARIÆ mortem vel suum pro Christo sanguinem profuderunt, vel accepti Spiritus primitias vitæ innocentia decorârunt. His demùm tot sanctarum animarum myriades annumero, quot primum illum iustum Abel sequentes vnà cum Christo cœlum petiuerunt, sedesque in regno Dei beatissimas primæ occupârunt. Quàm ergo lætus, quàm optatus, quàm fœlix illis MARIÆ fuit occursus, quum & personæ procedentis maiestatem, & maximam comitum in illa deducenda frequentiam, & communem gratulantium alacritatem, atque demum Filium in matre honorantium curam, & ardorem incredibilem cernerent? Quis nisi stupidus, quæso, non intelligat, easdem piorum piarumque animas, siue in veteri, siue in nouo testamento Christo capiti per fidem atque charitatem adhæserunt, sui Redemptoris venientem matrem agnouisse, & agnitam suspexisse, & in charitate non ficta illius fœlicitati, præmiisque amplissimis gratulari voluisse? Animaduertebant profectò, iam illud adesse tempus, quo suam gratitudinem explicarent, & vnà cum Angelis concepti gaudij specimen exhiberent, atq; in MARIA Deum maximè prædicarent, sed & ordine suo cum Angelicis Hierarchiis solenniter accinerent: Aue gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Benedicta vbera, benedicta viscera tua: benedictum cor & corpus tuum, quod adeõ promptè inseruiuit Emmanueli, atque in procuranda nostra salute pro materna sua pietate fideliter Christo voluit cooperari. Cur, obsecro, ad Prophetæ Dauidis imitationem sese non componerent, & sacram arcam Domini, quæ iam ob oculos esset, non lætè deducerent, non reuerenter haberent? Dauid enim cùm veterem illam arcam Domini, quæ MARIÆ proculdubiò typus erat, in meliorem domum vellet traducere, præ summo gaudio exiliuit, chorum psallentium & cantantium instituit, variis hymnis & instrumentis musicis conceptum animo gaudium declarauit, omnemque Dei populum ad edenda lætitiæ publicæ signa ouantem secum deduxit. Et miramur adhuc, non Angelos modò, sed alios etiam cœlites propenso & ardenti studio, insueta exultatione, ac singulari obseruãtiæ significatione, illi obuiam prodiisse, quę Regis æterni mater eadem & cœlorum Regina, tunc clariùs se contemplandam offerret? Etenim hanc figuram eodem modò Veteres interpretantur, eaq; interpretatio tantò videri probabilior debet, quantò plura concurrunt, quę typo veritatem, & rem figuratam figuratæ congruere & respondere demonstrant.

Præter Angelos multi ex hominibus beatis Mariam in cœlum ingredientẽ non sine maxima lętitia exceperunt.

Beatorum animas in cœlo venięti MARIÆ gratulatas esse, & Dauidis exẽplum imitari potuisse.

2. Reg. 6.

Quã ingens Regis Dauid studium fuerit in arcã Domini solenniter deducenda.

Proinde

Magnam fuisse causam beatis ob præsentem Virginem exultandi.

Proinde fieri non potuit, quin illi gaudio intimo perfunderentur, suique gaudij specimen euidens exhiberent, cùm tantum noui luminis & decoris appareret, quantum nouus è Sanctis hospes nunquam antea intulerat, quantumq; ad omnes cœlorũ sedes complendas propemodùm sufficere videretur. Quàm lætis illi animis arcam Dei viuam & animatam sunt prosecuti; arcam dico ad miraculum vsque puram, sanctam, auream, hostibus formidabilem, quam Filius Dauid Christus in ciuitatẽ suam cœlestem Hierusalem gloriosè transferre, sibique proximam esse decreuerat? in qua demum panis de cœlo descẽdens, & vitam mundo tribuens initiò condebatur? Hanc arcam illi non suspicerent, nõ eximiis dignam honoribus iudicarent, quâ vna secundùm Deum nihil in cœlo præstantius, nihil augustius, formosius, venerabilius vel reperirent, vel desiderarent? Nec mirum, si pro sua tùm charitate tùm sapientia cœlites ad Christum Regem gloriæ conuersi, simul Filio & matri communem gloriam gratularentur, ac idcircò plenis vocibus cõclamarent: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Verùm inter omnes & lucidas illas tot Sanctorum acies, quibus Deiparæ aduentus perquàm iucundus extitit, nescio quid admirãdum & eximium in virginibus sanctis eluxit, vtpote Agnum proximè assectantibus, nouumque illi semper & dulcissimum canticum modulantibus; quę, vt Christo sponso, ita & matri sponsi prę reliquis cœli incolis, sunt vtique manentque familiariores. His non postremas, sed primas meritò dabimus in tàm celebri ouantium pompa, quandoquidẽ tales pedissequas, tali Reginæ inprimis adesse congruebat, quę sui ordinis matrem & principem amarent impensiùs, & propinquiùs comitarentur, & studiosiùs honorarent, & perfectiùs demum Prophetæ complerent vaticinium, quo prædixerat Spiritus sanctus: Adducentur Regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi. Quid multis? Viderunt hodie ascendentem filiæ Sion cœlestis, & beatam dixerunt, & Reginæ laudauerunt eam. Prorsus de benedictionibus suis hodie MARIA metit, quia refusa est spiritualiter in eam omnimoda benedictio illa, quam de se profudit.] quemadmodùm Guarricus affirmat.

2. Reg. 6. Ioan. 6. Psal. 131. Apocal. 14. Psal. 44. Cantic. 6. Serm. 4. de Assumptione Virginis.

Sacras virgines ob Mariæ aduẽtum præ cæteris exhilaratas esse.

De Christi persona considerãda, quomodò erga matrem in cœlum venientem se gesserit.

Reliquum est de Christo ipso dicere, qui certè inter cæteros & præ cæteris matrem charissimam in cœlestibus sedibus ita honorificauit, vt vel solus ad summã consolationem, imò voluptatem, lætitiam, omnemque fœlicitatem tali animæ sufficere videretur. Id quod paulò luculẽtius fiet, repetito colloquio, quo idem Filius matrem primùm venientem excepisse, ac amãter admodùm salutasse, suamq; illi beneuolentiam declarasse, præter alios Guarricus etiam indicauit. Sic enim Christum loquentem nobis producit: Ego sum qui patrem & matrem filiis honorandos commendaui: ego vt facerem quod docui, & exemplo essem aliis, vt patrem honorarem, in terram descendi: nihilominus vt matrem honorarem, in cœlum reascendi. Ascendi & præparaui ei locum thronum glorię, vt à dextris Regis, Regina coronata consideat in vestitu deaurato, circundata varietate. Neq; hoc dico quòd in parte thronus ei collocetur: quin ipsa potiùs est thronus meus. Veni igitur electa mea, & ponam in te thronum meũ.] Et post pauca: Nullus mihi plus ministrauit in humilitate mea: nulli abundãtiùs administrare volo in gloria mea. Communicâsti mihi præter alia quod homo sum: communicabo tibi quod Deus sum. Quia concupiui speciem tuam, etiam desiderantiùs quàm tu meam, nec satis glorificatus videbor mihi, donec tu glorificeris. Gloria tibi Domine Iesu, subintulit chorus Angelorum. Gloria tibi Domine Iesu, ingeminet cætus fidelium.] Cum his non perperam congruunt, quæ ab aliis adferuntur; Christum, videlicet, si more humano res tãta exprimenda est, venienti matri hoc modo dixisse: Veni tandem electa mea, amica mea, mater mea, columba mea, tota pulchra, quoniam macula non est in te. Veni receptura materni vteri pignora, fidelis educationis mercede donanda, quæ vt nullus alius, me charitatis officiis cumulâsti, meique curam semper maximam habuisti. Tu me carnis tuę vestisti substantiâ: ego te maiestatis gloriâ induam. Solem nube texisti, nũc sole vicissim ipsa vestieris, vt mulier amicta sole perpetuò celebreris. Me Salomonem humanitatis diademate coronâsti, nunc ego tibi, vt mea diuinitate fruaris, nouam splendidamque coronam imponam. Materno in sinu me paruulum benignè fouisti: & tibi thronum excelsum, in quo Regina suauiter perpetuoque quiescas, assigno. Me super omnia syncerè atque assiduè

Serm. 4. de festo Assumptionis Virginis.

Christi ad matrem oratio iuxta Guarricũ.

Quomodò Christus matrẽ ad se in cœlum primũ venientem exceperit.

Apocal. 12.

Digitized by Google

assiduè dilexisti, teque vt humilem ancillam infimo loco habuisti. Quare super creaturam omnem & humanam & Angelicam te in regno meo elegi, dilexi, exaltaui, vt longè amplius quàm primus ille Salomon suam parentem amauit atque honorauit, tu à me ac meis etiam in posterum, tàm in triumphante quàm in militãte Ecclesia, & ameris & honoreris. Atque huc pertinet, quod quidam sentiunt, singularem thronum, & speciale Regis solium excelsum MARIÆ in cœlo esse tributum, vt super choros Angelorum & cœlitum omnium exaltata, nihil contempletur super se mater, nisi Filium solum, nihil miretur super se Regina, nisi Regem solum, nihil veneretur supra se mediatrix nostra, nisi Mediatorem solum, vt Guarricus disertè testatur. Alij Angelos etiam vota sua Virginis fauore assequi putant, quibus per MARIAM plus modo diuinę cognitionis, & abundantior gratia communicetur: Verùm de hoc nihil modò statuemus.

Excellentem thronum Mariæ in cœlo tribui, & præstare illam Angelis.

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Nulli autem vanum atque suspectum videri debet, quòd eiuscemodi dicta diuini amoris, summæque liberalitatis plena Christo Domino attribuuntur, quum varia scripturæ loca consonent, quæ mirificam Dei erga suos amicos bonitatem ac incredibilem munificentiam tùm in promittendo, tùm in remunerando, declarent. Quid enim sibi volunt hæ Christi sententiæ: Quisquis potum dederit vobis calicem aquæ frigidæ in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicunque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui misit me. Quamdiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Tum alibi: Cùm facis conuiuium voca pauperes, debiles, claudos & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Ac ne dubitemus, eiusmodi retributionem siue remunerationem locupletissimam fore: Mensuram, inquit, bonam & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Quocirca dives herus, vt se frugi seruo, seu fido Oeconomo gratum vereque liberalem ostendat: Euge, inquit, serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra gaudium Domini tui. Adhæc pollicetur se curaturum, vt suis disponat regnum, sicut ipsi Pater disposuit, vtque super mensam suam edant & bibant, quibus discumbentibus & ipse famulorum instar præcinctus, ministrare velit, ac demum eos super omnia bona sua constituere. Postremò quid à Domino magnificentius offerri, & à nobis amplius expectari poterat, præterquam illud? Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant claritatem, quam dedisti mihi. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Præclara sunt hæc sanè, quibus immensam suam erga nos beneuolentiã, & in præmiis conferendis liberalitatem Christus comprobat; multò etiam futur⁹ electis largior, quàm sermone vllo exprimi, & à quoquam credi possit. Quare nullus ambigendi supereſt locus, quin istiusmodi promissiones, vt in aliis Dei seruis, sic etiam in ipsa Dei parente suum sortiantur effectum, illamq; præmiis in cœlo amplissimis honoratam esse conuincant. Qui enim vnicuique reddet secundùm opera sua, tantis MARIÆ doloribus, laboribus meritis, iusta mercede compensandis deesse nec voluit, nec potuit, sed eius ornandæ & coronandæ rationem habere maximam debuit; quæ sicut in ministrando inprimis sedula fidelissimaque, sic etiam in charitate omnique virtute perfectissima fuit, vt verè de illa prædicetur: Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas. Ac verissimũ est Idiotæ dictum: Quodcunque donum alicui sanctorum vnquam datum fuit, MARIÆ non fuit negatum, cui omnis gratia bonorum naturalium, & spiritualium charismatum & bonorum cœlestium non defuit.

Dei erga Mariã munificentia ex aliis Scripturæ locis & promissionibus manifestatur.

Marc. 9.

Ibidem.

Luc. 14.

Luc. 6.

Matth. 25.

Luc. 22.

Matth. 24.

Luc. 12.

Ioan. 17.

Deus in Maria promissiones cõplenit, quas aliis fecit credẽtibus.

Matth. 16.

Prouer. 31.

In lib. contemplat. B. Virginis c. 2

MARIÆ non minus collatũ quàm cuilibet Sanctorum.

Habeant suam in cœlo perennem gloriam, qui olim singulari clementiæ, humanitatis, & beneficentię laude claruerunt, quemadmodùm [a]Abraham, [b]Loth, [c]Iob, [d]Tobias, Martinus, Nicolaus, quandoquidem vel peregrinos hospitio libenter exceperunt, vel afflictis & pauperibus compati ac subuenire curauerunt, vel defunctis sepulturæ pietatem exhibuerunt, vel nudorum demum viscera suis aut vestibus aut facultatibus, benignè texerunt. Hinc illi misericordes nõ modò misericordiam, sed & fulgentem

a Gen. 18.
b Gen. 19.
c Iob. 31.
d Tobiæ 1. & 2.

Matth. 5. & 6.

Mariæ donata præmia, quæ misericordibus in Scriptura promittuntur.

Digitized by Google

fulgentem perpetuoque durantem iustitiæ coronam, sibi apud Deum, & Angelos & homines comparauerunt. Tantò autem his MARIA beatior, atque in cœlis glorioſior exiſtimanda eſt, quantò in omnibus charitatis & miſericordiæ operibus exercendis ſolicitior ac diligentior extitit; præſertim erga illum, qui cùm inde ab æterno dives eſſet, noſtro nomine non ſolùm egenus, ſed & nudus, & imbecillis, & rerum omnium indigens puer factus eſt, non habens quidem vbi caput ſuum reclinaret, vbiue corpus mortuum, niſi in alieno ſepulchro, condendum relinqueret. Quis autem officioſam & ſedulam MARIÆ pietatem erga pauperem Ieſum, dignè ſatis explicet? quis illi iuſtum aliquem fratrum iuuandorum ſtudioſum meritò anteponat, tantamque huius charitatem ſingularibus æternisq; præmiis non dignam cenſeat? Illa enim Dei Filium, qui tanquam colonus & viator, vt Propheta loquitur, ad nos declinauit, in domum, adeoque in vterum ſuum excepit, & Verbum illud æternum virginea carne ſua contexit. Illa Emmanuelem maternis obſequiis domi ac foris fidiſsimè proſecuta eſt, quum natum infantem pannis inuoluit, præſepi impoſuit, lacte pauit, veſtibus induit, manibus deportauit, magnaque curâ nutriuit, nihil vt tali paruulo deeſſe pateretur. Eandem charitatem adoleſcenti & iuueni præſtitit, tàm impenſè per omnem vitam illi dedita, vt iniuriam Filio irrogatam, ſuam eſſe iniuriam reputaret. Igitur vincto, flagellato, irriſo, condemnato, & in crucem ſuffixo intimè compaſſa eſt, morienti fideliſsimè aſtitit, & mortuum demum mœſtiſsima ſepeliuit. Tàm ſyncera, vehemens, aſſiduaque charitas non vni ex minimis, ſed Chriſto longè omnium præſtantiſsimo, Deique Filio vnigenito impenſa, nónne vocationem & inuitationem dulciſſimam promerebatur, vt à Filio regnãte tandem audiret: Veni benedicta Patris mei, poſside paratum tibi regnum à cõſtitutione mundi? Euge mater bona & fidelis, cunctis frugi ſeruis mihi iure charior, & in miniſtrando diligentior. Super pauca fuiſti fidelis, ſuper multa, imò ſuper omnia bona te conſtituam. Intra in gaudium Domini tui, quod à te nemo tollet, vt Spiritus tuus in Deo ſalutari tuo ſemper exultet. Replebitur nunc in bonis deſiderium tuum: ſaturaberis, quoniam apparuit gloria mea: inebriaberis ab vbertate domus Dei, & torrente diuinæ voluptatis potaberis. Vbi ſum ego, & tu manſura es, vt quemadmodùm priùs eras ſocia paſsionũ, ita nunc conſolationum quoque in regno meo particeps fias. Meam claritatem, quam ab initio mihi dedit pater, ſi vlli alij, tibi vel maximè communem eſſe volo, vt eam videas, ſimulque guſtes, quàm ſuauis ſit Dominus, in quem credidiſti, quem amâſti, & præ omnibus deſiderâſti. Hæc eſt vita æterna, in qua perficientur quæcunque tibi dicta ſunt atque promiſſa; vt Patrem verum Deum ſolum, & me ab illo miſſum de facie ad faciem ſine fine videas, & videndo ſine faſtidio diligas, & diligendo continuè perfruaris, hocque ſummum bonum cum electis & præ electis omnibus, ſecurè poſſideas in ſempiternum.

Maria Chriſto pauperi humanitatem & miſericordiam omnem impendit.

Quàm ſedula fuerit Maria in Chriſto curando, & per omnẽ vitam iuuãdo.

Chriſti matrẽ coronantis amica & liberalis promiſſio.

Lucæ 6. & 12. Hebr. 13. 2. Cor. 8. Matth. 8. Ioan. 19. Ierem. 14.

Neque verò ſine Veterum exemplis iſthæc proferimus, qui eodem ferè modo de MARIÆ aſcendentis in cœlum gloria, ſunt philoſophati: Vnde Fulbertus in homiliis Auguſtino aſcriptis hoc modo tradit. Hodie MARIA à ſponſo Filio & Domino congruè audiuit: Iã hyems tranſiit, imber abiit & receſsit. Surge proxima mea, ſponſa mea, columba mea & veni.] Adiungit poſtea, thronum Regium in aula Regis æterni, ab Angelis, MARIÆ collocari, quam Rex ipſe regum, vt matrem veram & ſponſam decoram, præ omnibus diligat, & amoris amplexibus ſibi conſociet, quæque in illa beatorum regia, primi ordinis teneat dignitatẽ. Notauit & Idiota, quòd, ſicut MARIA circa humanam Chriſti naturam dulciſsimè verſata eſt, dum puerum illum lactaret, lauaret, foueret, leniret, amplecteretur, oſcularetur, cæteraque humanitatis officia Filio exhiberet: ſic illum viciſsim optimę matri ſuę diuinitatis dulcedinẽ ſingulariter indulgere. Sed & Bernardus ſuperiora cõfirmat, cùm de Chriſto ſcribit, qui ſedens in dextera Patris, matrem ad thronum gloriæ aſcendentem voluerit honorare, & in beata ſalutatione ſuſcipere, hoc velut epithalamium depromẽs; Oſculetur me oſculo oris ſui. Etenim non ſolùm tota cœleſtium legionum multitudo in MARIÆ occurſum prodiit, illamque ad thronum gloriæ magno deuotionis affectu deduxit, ſed & Filius placido vultu, ſerena facie, diuinis amplexibus eandem ſuſcepit, & ſuper omnẽ creaturam exaltauit, ac deniq; dulciter oſculatus eſt. Quod ſi inquit, oculus nó vidit, nec

Teſtimonia Veterũ de Chriſto matrem humaniter excipiente & honorãte.

Quomodò Maria in cœlum veniens honorata ſit.

Homilia 6. de Aſſumptione Virgine. Cant. 2.

In lib. contemplan. de beata Virgine ca. 2.

Serm. 1. de Aſſumptione Mariæ.

Digitized by Google

nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe: quod præparauit gignenti ſe, & quod omnibus eſt certum, diligenti præ omnibus, quis loquatur? Fœlix planè MARIA & multipliciter fœlix, ſiue cùm excipit Saluatorẽ, ſiue cùm à Saluatore ſuſcipitur: vtrobique mira dignitas Virginis matris: vtrobique amplectenda dignatio maieſtatis.] Ac rurſus: Quem MARIA in caſtellum mundi huius intrantem priùs ſuſceperat, ab eo ſuſcipitur hodie ſanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto, putas, honore, cum quanta, putas, exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei MARIA ſuſcepit; nec in cœlis regali ſolio, in quo MARIAM hodie MARIÆ Filius ſublimauit.]

Fœlix Maria, ſiue ſuſcipiat Chriſtum, ſiue ab eo ſuſcipiatur.

Maria in Regali ſolio à Filio ſublimata.

Quòd ſi Nouatores hanc incomparabilem MARIÆ ſublimitatem, ſiue in cœlis præſtantiam, ægrè concedent, multò minùs approbabunt, quod ab eodem Bernardo, MARIA nobis facta dicitur aduocata, & mater miſericordiæ, reginaque cœlorum, quæ apud Deum ſalutis noſtræ negotia efficaciter pertractet; quia nec voluntas ei deſit, nec poteſtas. De quibus epithetis non falsò MARIÆ tributis, & in Eccleſia certè probatis (quicquid aduerſarij obſtrepãt) nos loco ſuo poſtea diſſeremus. Eodem ſupercilio reprehendent Anſelmum, quòd ſcripſerit: Stipatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum agminibus, Deus ipſe huic piiſsimæ matri ſuæ de hoc mundo migranti occurrit, eamque ſuper omnes cœlos exaltatam, cunctæ ſecum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno gloriæ collocauit.] Et rurſus: Ipſe Ieſus, Deus & Dominus omnium, Filius benedictus huius caſtiſsimæ Virginis & Dominæ rerum, ei, ſicut ſuæ vnicę matri, totus feſtiuus occurrere volebat: & aliquis de familia ſua ſe tanti gaudij immenſitati ſubtraheret?] Accuſabunt & Idelphonſum, cuius teſtimonio Chriſtus matrem in thrõno regni collocauit, & eam in immortalitatis gloriam tranſpoſuit, ac ſuper choros Angelorum euexit. Qui hoc etiam ſcribit: Hodie MARIA cum Angelis coronatur in regno, quod olim ei præparatum eſt, vnà cum Sanctis à conſtitutione mundi. Hodie collocatur in throno à dextris Dei, ſicut canitur in Pſalmis: Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circundata varietate virtutum.] Ac rurſus alio loco: Etſi impartit præmia iuſtus Iudex Chriſtus Dominus, ſecũdùm Apoſtolum, vnicuique iuxta opera ſua, huic tamen ſacratiſsimæ Virgini genitrici ſuæ, ſicut incomparabile eſt quod geſsit, & ineffabile donum quod percepit: ita eſt inæſtimabile atque incomprehenſibile præmium & gloria, non dico inter cæteras ſacras virgines, verùm etiam vltra omnes Sanctos, quam promeruit.] Mordebunt itidem Sophronium Idelphonſo antiquiorem clariſsimè pronunciantem, quòd MARIA vſq; ad throni celſitudinem proceſsit, atque in regni ſolio ſublimata, poſt Chriſtum glorioſa reſedit. Sic enim vbique, inquit, confidenter ſancta Dei canit Eccleſia, quod de nullo alio Sanctorum fas eſt credere, vt vltra Angelorum & Archangelorum dignitatem meritò tranſcenderit.] Ac rurſus: Creditur quòd Saluator omnium ipſe per ſe totus feſtiuus occurrit, & cum gaudio eam ſecum in thronocollocauit. Aliàs autem quomodò impleuiſſe creditur, quod in Lege ipſe præcepit: Honora patrem tuum & matrem tuam?]

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Li. de excellentia Virginis cap. 8.

Tam præclara dici à Veteribꝰ de Mariæ gloria & coronatione, vt ferre nõ poſſint Nouatores.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Pſal. 44.

Quomodò Idelphonſus ſingularem Mariæ in cœlis gloriam proponat.

Serm. 2. de Aſſumptione Virginis.

In Serm. de Aſſumptione Virginis.

MARIA poſt Chriſtũ in regali ſolio reſidet, ſup omnes Angelos exaltata.

Exodi 20.

Quòd ſi dictos Patres non audient Nouatores, adeò perfrictæ frontis illos futuros non arbitror, vt magnum illum, nec ſatis laudatum vnquam Athanaſium vel repudient, vel aſpernentur. Is verò tàm vetus & probatus Doctor, etiam de MARIA in cœlum aſſumpta interpretatur, quod per Dauidem dictum eſt: Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circundata varietate. Hanc enim eſſe affirmat, quæ vt Regina, à dextris Filij vbiq; regnantis aſsiſtat, hancque nouam Euam, vitę matrem ſemperque & vndiquaque beatiſsimam Reginam, dominam & Deiparam ritè ſalutari, quemadmodùm Capite ſequenti ex eodem Athanaſio pluribus aſtruemus. Atq; hactenus oſtendiſſe ſuffecerit, quæ ſit Veterum confeſsio de incredibili vereque admiranda Deiparæ gloria, quam fœlix eius anima corpore iam exuta, non ſine ſummo Eccleſiæ triumphantis applauſu in cœlo percepit, Chriſto quidem inprimis matrem vt chariſsimam, ita & digniſsimam honorante, vtpote ſummis illi æterniſque præmiis conſtitutis. Veriſsima eſt enim ſemperque retinenda Bernardi Regula: Quantum gratiæ MARIA in terris adepta eſt præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ

In Euangel. de ſanctiſsima Deipara.

Athanaſij Magni teſtimonium de Maria, vt Regina & Domina in cœlo regnante.

Pſal. 44.

Superioris epilogus.

Serm. 1. de feſto aſſumptio. Virg.

Bernardi Regula de ſingulari Mariæ gratia & gloria.

Digitized by Google

singularis.] Nec mirum sanè: Si enim eadem Virgo mater præ omnibus Christum in terris dilexit, quod omnibus esse certum idem Bernardus affirmat, quoniam charitati præmium beatitudinis essentiale debetur, vt Theologi asseuerant, consequens est, in cœlesti gloria primarium locum, eidem summè summum bonũ diligenti competere, vt in throno Diuinitati proximo prę omnibus collocetur, sicut [a]Rickelius nõ leniter probat. Proinde [b]Anselmus MARIÆ gratiam, gloriam & fœlicitatem immensam dicere non veretur, quæ sua quidem glorificatione inæstimabiliter patriam cœlestem cohonestet ac illustret. [c] Andreas verò Cretensis illam Reginam omnis humanæ naturę, quę, solo Deo excepto, sit omnibus altior, vocat. Demum [d]Epiphanius, vt semel finiam, in hunc modum admirabundus exclamat: MARIA, solo Deo excepto, cunctis superior existis: naturâ formosior es ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu Angelico, cui prædicandæ cœlestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò verò nec Angelorum; columba pura, sponsa indiuiduæ Trinitatis, & à Deo ipso in honore habita.]

Mariæ summè diligẽti summa competit beatitudo. Ibidem.

Maria cœli decus ac lumen.

Maria cunctis superior, DEO tãtùm excepto, iuxta Epiphanium.

a Lib. 4. de laudib. Virginis Art. 5.
b Li. de excellẽtia Virginis ca. 8.
c In Encomio de dormitiõe Deiparæ.
d In ser. de laudibus B. Virginis.

CAPVT QVINTVM.

An MARIA post mortem in corpore non sit resuscitata, & in cœlos assumpta? Item quorum testimoniis, quibusq; rationibus & Scripturæ exemplis eiusmodi corporalis resurrectio & assumptio Virginis confirmetur? Quid præterea à secus opinantibus liceat respondere, ac de fructu eiuscemodi tractationis?

Paulus animę & corporis fœlicitatem desiderauit, ac desiderandá ostendit.

SVPRA meminimus, duplicem fœlicitatem, quæ tùm animæ tùm corpori respondeat, homini à Deo propositam esse. Vtramque Paulus Apostolus expetebat, quoniam & corporeis vinculis dissolutis cum Christo esse, & in hoc mortali tabernaculo ingemiscens, superuestiri summopere desiderabat, vt quod mortale est, à vita absorberetur. Vnde rursus domũ in cœlis æternam sibi post mortem promittebat, ac simul Christi aduentum, per quem humile corpus suum non modò reformaretur, sed etiam Redemptoris clarissimo corpori conformaretur, fidenter expectabat. Etsi verò mortales omnes, sicut Ethnici quoq; scriptores testantur, naturali quodam fœlicitatis desiderio teneantur, tamen piorum & Christum syncerè amantium manet proprium, vt in hoc mortali corpore peregrinantes, & cum veræ fidei luce ambulantes, non animæ solùm fœlicitatem expetant, sed ad corporis etiam redemptionem, sicut idem Apostolus appellat, & consequentem eius fœlicitatem vehementer aspirent; nimirùm vt imagini Filij, suique Capitis hoc quoq; modo cõformes efficiantur. Qua in re MARIA quidem nihil à sanctis aliis diuersum habuit, sed potiùs hocipsum desiderium, vt corpore bearetur, tantò magis in illa peregrinante videtur arsisse, quantò certiùs de dotibus corporis glorificati cognoscebat, quantoq; iucundior erat illi memoria Christi filij, quocum tàm præclarè ageretur in illa gloriosa & augusta suæ carnis post mortem resurrectione. Nec dubium sanè, quin, sicut Ioannes dilectus, ita sponsa hæc summè dilecta summeq; diligens, ex animo dixerit ac rogauerit sæpè: Veni Domine Iesu; Veni, inquam, vt anima mea velut carcere liberata, tibi perfectè adhæreat, teque sine impedimento cum Angelis laudet, ac vnus tecum in cœlo spiritus efficiatur. Veni præterea, vt hoc corpus meum, quod primo aduentui tuo domicilium ac hospitium deligere dignatus es, citò viuificetur, atque, si fieri potest, à corruptione integrum conseruetur, tuoque corpori rediuiuo conformetur; nimirùm, vt vbi tu es cum anima simul & corpore beatissimus, illic & ego vtraque ex parte tecum coniunctissimè viuam, simulque caro mea & cor meum in te Deo salutari meo semper exultent. Quem enim modum feruens amor recipit atque seruat? & præsertim in flagranti illo MARIÆ pectore, nihil

Philip. 1. 2. Cor. 5.

Philip. 3.

Rom. 8.

Maria beatitudinem corporis ante mortẽ sæpe multumque desiderauit, ac desiderãdi causam habuit.

Marię vehemẽs desiderium ad suum Filium ascendendi cum corpore & anima.

Apocal. vlt.

Ioan. 12. & 17.

Digitized by Google

nihil vt absurdum esse videatur, si existimemus, matrem Domini ex summa quadam in Deum fiducia, atque erga Filium familiaritate ante mortem crebrò id petiuisse, vt non solùm animæ sed & corporis fœlicitatem, ex singulari quadam gratia obtineret. Quid enim, si Spiritus sanctus, qui vbi vult spirat, & postulat pro nobis (vt Paulus inquit) gemitibus inenarrabilibus, quid, inquam, si ille MARIÆ hoc pium votum desiderium que suggesit, atque pios motus in animo tàm mirabilis prophetissæ excitauit; motus, inquam, fidei, spei & charitatis, qui ad immortalitatem citius impetrandam tali precatrici congruerent, ipsique Deo grati essent? Quid enim, si & ipsa Spiritu afflata, & singulari fidei lumine illustrata, ob hanc ipsam causam diceret: In pace in idipsum dormiam & requiescam: quoniam, tu Domine, singulariter in spe constituisti me: Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quanquam hæc prophetica verba de Christo præcipuè dici, sicut & Petrus interpretatur, minimè ignoramus. Sed enim siue MARIA (sicut Christus) de sua resurrectione breui sequutura præsciuerit, siue illam nesciuerit, de re ipsa modò non valdè ambigit Ecclesia, piè nimirùm persuasa, quemadmodùm ostendemus, inter alia multa & mirifica priuilegia Deiparæ concessa, hoc quoque non minimum esse, quòd illa post mortem in carne resuscitata, & beata immortalitate vestita, corporis quoque fœlicitatem perceperit, vt iam vnà cum anima simul & corpore in cœlesti regno augustè triumphet. Quam piam Ecclesiæ credulitatem non esse vanam aut nuper excogitatam, floccique pendendam, nos primùm veterum scriptorum sententiis confirmabimus: deinde rationes varias, quæ hanc sententiam piis probabiliorem faciant, in medium adducemus: postremò illis respondebimus, qui Virginem cum corpore in cœlos assumptam vel negant vel dubitant.

Ioan. 3. Rom. 8. — Maria sæpe petiuisse videtur, vt cum anima & corpore veniret ad Filium glorificatum.

Psal. 4. Psal. 15. — Ecclesia modò sibi persuasum habet, Mariam in carne resuscitatam, & cum corpore beatam esse.

Actor. 3. — Propositio cum diuisione de sequenti tractatione.

Ordiemur autem à scholasticis Doctoribus, quorum certè non contemnenda est autoritas, in his potissimùm quæ consentienter astruunt, sicut de corporali MARIÆ in cœlos assumptione vno quasi ore loquuntur. Qua de re dubitandum non esse [a] Rickelius asserit, quoniam à fidelibus piè credatur, idemq; à Doctoribus confirmetur, MARIAM cum resuscitato corpore in cœlos assumptam esse, sicut & [b] Antoninus Archiepiscopus Florentinus affirmat. Hinc & [c] Thomas Aquinas, qui scholasticorum Doctorum est facilè princeps: Credimus, inquit, quòd post mortem MARIA resuscitata fuerit, & in cœlum deportata.] Id quod [d] Albertus Magnus cum Hugone Victorino confirmat, nec solùm Deiparæ, sed etiam aliis, qui cum Domino resurrexerunt, duplicem corporis & animæ in patria stolam adscribit. Tum [e] Bonauenturæ testimonio sancti Doctores probabiliter sentire videntur, & rationabiliter probare nituntur, & fideles hunc sensum piè amplectuntur, quòd beata MARIA iam cum corpore sit assumpta, & corpus iam omninò cum anima sit glorificatum, vt ipse loquitur. His pulchrè consonat Durandus inter scholasticos & ipse nobilis, in hunc modum scribens: Incineratio seu reuersio corporis humani in puluerem, est pœna peccati originalis, secundùm legem communem, per quam natura derelicta fuit sibi, & ideo sicut de terra formatum est corpus, sic in terram reuertitur. Sed beata Virgo priuilegiata fuit in hoc articulo & rationabiliter; vt sicut corpus Christi sumptum de corpore Virginis fuit immune à tali corruptione, secundùm illud Psalmi: Non dabis sanctum corpus tuum videre corruptionem: sic corpus Virginis, de quo fuit sumptum corpus Christi, fuit immune ab eadem corruptione.] Suffragatur & Richardus Victorinus, qui MARIAM propter assumptionem pulchrè vocat arcam fœderis Dauid humeris allatam, nec sine magno iubilo translatam, quæ Trinitati coniuncta, desideratis Filij sui osculis modò fruatur. O iubilum, inquit, quo iubilat mater nato vnita: O quàm præclara rutulat duplicibus vestita: verè surrexisti ô dulcis mater Christi.] Tum ex Bernardi oratione satis apparet, quòd de hac de re nihil dubitârit, cùm apertè pronunciet, Virginem gloriosam cœlos ascendisse, magnamque idcircò cœlestium exultationem fuisse, cùm eius & vocem audire, & videre faciem, & beata eiusdem frui præsentiâ meruissent. Affirmat illam præ omnibus amatam & ornatam, quam Christus stola glorię induerit, coronam pulchritudinis in eius

Testimonia scholasticorum & vetustiorum Latinorum, qui Mariæ corpus glorificati tribuunt.

a In explicatione Euangel. de festo Assumptionis.
b In 4. part. summæ, titulo 15.
c In opusculo 8. circa expositionē salutat. Angelicæ.
d In vltimū cap. Ioannis & in 4 sent. distinct. 12. Art. 14.
e In speculo beatæ Virg.
f In 3. sentent. distin. 3. quæst. 1.

Psal. 15.

Parte 1. de visione Ezechielis c. vlt. 2. Reg. 6.

Sermo. 1. de Assumptione Virginis, & Serm. de verbis Apocalyp.

Digitized by Google

capite ponens. Augustinus verò, qui vnus pro multis sat esse debet, quemque postea differentem inducemus, grauissimas rationes ad hoc probandum institutum adfert, ac demum ita concludit: Consideratis igitur vniuersis, vera ratione sentio confitendum, MARIAM in Christo & apud Christum esse. In Christo, quia in ipso viuimus, mouemur & sumus: apud Christum tum gloriosè ad æternitatis gaudia assumptam benignitate Christi, & honoratè susceptam præ cæteris, quam gratia honorauit præ cæteris; atque ad communem humilitatem non esse adductam post mortem, putredinis videlicet vermis & pulueris, quæ suum & omnium genuit Saluatorem.] His omnibus haud malè respondet, quod vidua sancta Brigitta cœlitus illustrata monet, duo duntaxat, Christi nimirùm, ac MARIÆ corpora glorificata in cœlesti patria reperiri.

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Actor. 17.

Li 7. Reuelationum cap. 26.

Quomodò Græci scriptores Mariam cum corpore resurrexisse & ascendisse testentur.

Sed nunc ad Græcos rem clariùs etiam explicantes veniamus, ex quibus Nicephorus disertè pronunciat. Vbi ad Gethsemane peruentum est, sepulturæ quidem illa, Filium imitata, traditur: per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipsum scilicet paradisum, vbi & vitæ arbor consita est, ratione ea, quam, qui hæc fecit, Deus nouit, transfertur.] In eundem sensum alibi quoque docet, Dei genitricem incorruptibili corpore reuixisse ac resurrexisse. His Michaël Glycas consonat, vt cuius isthæc est oratio: Tametsi Virgo mater naturæ legibus fuit obnoxia, tametsi mortem degustauit, tametsi vt homo in sepulchrum est deposita: naturæ tamen fines atque terminos superauit & excessit, neque sepulchrum, nec mortalitas eam in potestate sua retinere potuit. Nam & ipsa de sepulchro resurrexit, prorsus vti Filius eius, idemque Deus etiam fecerat, solis sepulchralibus exuuiis in monumento relictis.] Tùm idem ad Alipium monachum scribens, inter cætera hoc etiam tradit. Qua ratione MARIA, omnis labis expers, per mortem ad vitam corpore simul & anima transierit, id admirabiliter alicubi differit Andreas Cretensis. Sed neque minùs quoque perspicuè & clarè isthæc ipsa ob oculos ponit magnus ille hymnographus Cosmas: Tu, inquit ille, sacra & casta Virgo, quæ præter naturæ ordinem Deum enixa es, chara victoriæ symbola deferens, illumq;, qui te genuit, æmulata, super naturam naturæ legibus concedis. Nam & moreris, & mortuo cum Filio denuò exuscitaris, vnà cum illo in omnem victura æternitatem.] Ac rursus ab eodem Cosma traditur, MARIÆ corpus in sepulchro incorruptũ asseruatum, admirabiliterq; ex terrena hac statione ad cœlestem sedem translatum, atque conglorificatum esse, vt cætera prætereamus, quæ idem Cosmas à Glyca valdè laudatus in eundem sensum adduxit.

Li. 2. Ecclesiast. histor. c. 22. & 23. Item lib. 1. ca. 35.

In parte 3. Annalium.

Mariam de sepulchro resurrexit relictis exuuiis.

Testimonia Andreæ Cretensis, Metaphrastis & Germani de carne MARIÆ post mortẽ resurgentis.

Et quoniam de Andrea Cretensi Archiepiscopo Hierosolomytano viroque percelebri facta est mentio, in hunc ille modum docet luculenter: Sicut non fuit corruptus MARIÆ parientis vterus, ita mortuæ caro non interiit. Partus effugit corruptionem, & sepulchrum non admisit interitum. Stat enim sepulchrum inane vsque ad hodiernum diem, quod & testimonio approbatum est, & approbat factam translationem.] Et rursus: Quæ autorem vitæ pepererat, eo in loco iam rediuiua collocatur, vbi fons perennis est vitæ: vbi nihil adest materiæ fluxæ aut caducæ: vbi nullæ infestant molestiæ, aut vitæ huius ærumnæ: vbi ingratæ denique nullæ obtinent rerum vicissitudines. Quid multis? Spectaculum inter omnia, quæ spectari possunt, pulcherrimum hodie exurgens, ac cœlos omnes latè penetrans, eos cum sempiterna illa mente ac spiritu sermones miscet, quos is vel solus vel maximè nouit, qui corpus & animam illius primò inter se vinxerat, moxque soluta, indissolubili societatis vinculo inter se rursum colligauerat.] Omitto cætera, quæ aliquot concionibus ille prosequitur, multa, quæ huc pertinent, interserens, ac pulchrè vocans Deiparæ corpus μετατεθειὸν καὶ θεόληπτον, hoc est, quod in cœlestem incolatum transpositum, & à Deo assumptum est, sicut in Græcis eius codicibus vetustissimis, qui nondum Latinè facti sunt, & Romæ extant, scriptum reperimus. His planè astipulatur [a] Simeon Metaphrastes, quum asserit, MARIÆ sacratissimum corpus ab eiusdem Filio & Deo ad diuina illa & cœlestia tabernacula esse transmissum, vbi secum & corpore & anima perpetuò versetur. Tum [b] Germanus ille Patriarcha Constantinopolitanus, qui clarissimi olim nominis fuit, hoc modo MARIAM affatur: Viuit

In Encomio de dormitione Virginis.

Maria cum corpore ascendens spectaculũ fuit longè pulcherrimum.

a In Ser. de vita & dormitione Virginis.

b In homel. de obdormitione Virginis.

Digitized by Google

Viuit Spiritus tuus in omne æuum, & caro tua sepulchralem corruptionem non est experta.] Iterum verò: Sacratissimæ Virginis caro ex mortuis iam resuscitata, expedita & spiritualis effecta est, vtpote ad omnem immortalitatem & incorruptionem iam transformata.] Ac rursus: Corpus tuum Virgineum omninò sanctum est, & humanum quidem, sed quod ad summam immortalitatis vitam peruenerit, adeoque integrum sit, & absolutè viuum & obdormitioni non obnoxium: quippe quòd vas Dei capax fuerit.]

Caro MARIÆ ficus & Christi sepulchralē corruptionem experta non est.

In serm. de obdormitione Mariæ Virginis.

Testatur & Damascenus, corpus Deiparæ sanctum, & integrum, & interitui minimè obnoxium: tertio die ex monumento resurrexisse, & matrem ad Filium ex sepulchro translatam esse: Hodie, inquit, Virgo immaculata non in terram reuersa est, sed cùm esset animatum cœlum, in cœlestibus tabernaculis collocatur, vt filia veteris Adam, veterem sententiam subiit. nam & eius Filius, qui est vita ipsa, eam non recusauit: Vt autem Dei viuentis mater, ad illum ipsum dignè assumitur.] Qua de re ibidem copiosè disserit, planeque confirmat, MARIÆ corpus relictis fasciis sepulchralibus in sublime raptum abiisse. Ac prioribus quidem omnibus, quos hactenus adduximus, vetustior est Iuuenalis Archiepiscopus Hierosolomytanus, vir in synodo Calcedonensi valdè probatus, quem in præsenti causa velut testem omni exceptione maiorem, Euthymius, Damascenus, Metaphrastes, Nicephorus atque Glycas producunt. Is verò à summis Principibus Marciano atque Pulcheria monitus, coram multis in magno Patrum consessu id respondit, quod ipse rerum ad Ecclesiam suam Hierosolomytanam spectantium peritissimus, longa veraciqué maiorum traditione confirmatum acceperat; nimirùm Apostolos totum triduum ad MARIÆ Deiparæ monumentum perseueraſſe, atque cùm clausum illud aperuissent, sepulchralia tantùm lintea illic inuenisse, intemeratum verò corpus eius iam translatum nusquam apparuisse, sed simile quiddam cum Christi corpore, quod è clauso sepulchro linteis tātummodò illic relictis ad vitam rediit, expertum fuisse. Vbi Leonem Imperatorem, cui sapientis cognomentum haud temerè tributum fuit, libet adiicere, quum & ipse MARIÆ obdormitionem docta & diserta oratione celebret, ac inter cætera hoc modo Græcè concionetur: μητρὸς θεᾶ ἑορτὴν πομπεύομεν. ποῖα γλῶσσα τὴν πομπὴν ἐξισώσει πρὸς τὴν ἀξίαν ὑπ' ἐνδείσαν τῆς ἐυφημουμένης; δεσποτικὴ καὶ νῦν ἐκπλέπομαι παρήγυεις, ἡ γὰρ πάντων δεσπόζουσα χορηγεῖ τὴν ὑποθεσιν. τίς λόγος τῷ μεγέθει ταύτης συνεισκυκλήσεται; Et paulò pòst: τί σοι ὁ τὰ μεγαλεῖα ποιήσας μόνος υἱὸς ὑπερευλογημένη σήμερον ποιεῖ; τί γίνεται; τί τὸ ὁρώμενον; ἢ τὸν φιβωτὸν σου τῆς ἁγιάσματος, τὸ εὐπρεπὲς νυμφῶνα, τὸ θειότατον θρόνον εἰς τὸ θεῖον ἑαυτῆς ἀνάκτορον μετατίθησιν; καὶ τὴν ἐξ ἧς λαβὼν τὴν σαρκίνην στολὴν, μετ' ἀνθρώπων ἐπολιτεύσατο, ἐν ὑψίστοις φέρει, συνδιατρίβειν τῷ σαρκίνῳ ἀναλαμβάνων. Hoc est: Nos diem festum matri Dei sacrum, qui nunc denuò recurrit, solenni ritu ac cæremoniâ celebremus. Sed quæ linguæ facultas, quod o rationis flumen ad hoc argumentum aliqua saltem ex parte dignè tractandum, quod laudatissima illa & bonis omnibus cumulatissima hominum Angelorumque Domina exhibet, sufficere posse videatur?] Ac deinde sermone ad MARIAM ipsam conuerso. O super omnes benedicta, inquit, qui solus magnalia & potest & facit præpotens Filius tuus, quid hodie tibi largitur & præstat? quid agitur? quod spectaculum exhibetur? An non, obsecro, te sanctificationis arcam, te ornatissimum thalamum & diuinissimum thronum ad suum diuinum & augustale templum transponit? An non illam, ex qua carnis indumentum, quo inter homines versari potest, susceperat, carne vestiuit, & ad summa fastigia cœlorum euexit? An non omnes qui illi adsunt & administrant, tibi quoque prompta deferunt obsequia?] Et ne multis (prolixum enim sit omnia repetere) hic Imperator MARIAM vnà cum corporis sui tabernaculo ad Filium translatam, ac indissolubili societatis consuetudinisque vinculo longè arctissimè plenissimeque Christo coniunctam esse, sermone luculento testatur. Eandem sententiam Simeon Metaphrastes & Michaël Syngelus (vt scriptores alios Græcos præteream) memoriæ prodiderunt, MARIÆ tùm resurrectionem, tùm assumptionem in corpore factam planè asseuerantes.

Damasceni, Iuuenalis & Leonis Imperatoris testimonia de MARIA post mortem resurgente.

Iuuenalis Episcopi autoritas, de Maria cum corpore resuscitata.

Leonis Imperatoris testimonium in laudē assumptæ Virginis matris.

Maria carne vestita, & ad cœli fastigia euecta, cui ministrant cœlites.

Digitized by Google

Testimonij Athanasij de Maria post mortē resuscitata, & carnis incorruptionē adepta.

Supereſt vt ab Athanaſio, qui non minùs Latinis quàm Græcis probatus eſt Theologus, in MARIÆ gratiam ſuffragium capiamus. Hic igitur grauiſsimè docet, non modò Chriſtum ex Virgine natum poſt mortem reſurrexiſſe, & regnare cæpiſſe, ſed etiam eius genitricem mortem temporariam, cum beata immortalitate commutaſſe, iamque carnis incorruptibilitate veſtitam, vti Reginam & Dominam Filio ſuo in cœlis aſsiſtere. Quocirca in ea concione, quam verè Athanaſij eſſe Glycas confirmat, & Romana ſimul agnoſcit Eccleſia, hoc modo ſcriptum legimus: Quandoquidem ipſe Rex eſt qui natus eſt ex Virgine, idemque & Dominus & Deus, ea propter & mater quæ eum genuit, & Regina & Domina & Deipara propriè & verè cenſetur, licebitque nobis ita congruenter dicere, dum ad ipſam & ad eum, qui ex ea genitus eſt, carniferum Filium reſpicimus: Nunc, ſcilicet, adeſt Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato circumamicta, variegata, eò quòd ſecundùm ſexum fœmineum Regina & Domina & mater Dei appellari debeat. Eaque nunc vt Regina aſsiſtens à dexteris Filij vbique regnantis, quaſi in veſtitu deaurato, incorruptionis & immortalitatis, circumamicta & variegata, ſacris & ſolennibus verbis celebratur, non quidem ſecundùm ſpiritualem ſimplicitatem, aut quaſi ſine corpore & carne aſsiſtat, ſed quòd induta ſit (quantùm ſpectat ad ſanctiſsimam eius carnem) incorruptibilitate & immortalitate.] Nec multò pòſt: Proinde iſta noua Eua mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium: Dicimus eam igitur iterum atque iterum, & ſemper & vndequaque beatiſsimam.] Ex quibus facilè intelligas, quanti Athanaſius faciat MARIÆ carnem ſanctiſsimã, vtpote quam fatetur non ſolùm ante, ſed etiam poſt mortem eius à Deo valdè honoratam, magnisque priuilegiis mirabiliter decoratam eſſe. Præterea hinc liquidò conſtat, tantum Eccleſiæ lumen nihil dubitaſſe, adeoque palàm docuiſſe, Virginem matrem non ſolùm animâ, ſed etiam corpore iam beatam in cœlis cum Chriſto regnare, ac verę incorruptionis immortalitatisque fulgenti veſte ornatam, electis omnibus prę eminere, ſuoque Filio aſsiſtere, & idcirco, ſicut ſubiicit, tùm à cœleſtibus tùm à terreſtribus hierarchiis, magno ſtudio celebrari.

Ser. in Euang. de ſanctiſs. Deipara.

Parte 3. Annalium.

MARIA Regina & Domina à dextris Filij cũ carne glorioſa.

Pſal. 44.

Maria noua Eua & mater vitæ permanet ad primitias vitæ immortalis.

Quomodò Græci ſuis Canticis declarent Eccleſiæ ſententiam de MARIA coram Apoſtolis defuncta, honorificè ſepulta, ac deinde reſuſcitata.

Eoque minus admirari par eſt, Græcorum Eccleſiam prioribus, quos diximus, aliisque pluribus Doctoribus ac ſcriptoribus in eadem fide ac doctrina ſubſcribere, vt iidem idcircò Græci tot ſæculis in honorem aſſumptæ Virginis publicè ſoleant decantare: Virgo Deipara quando ex hoc mundo ad illum emigrâſti, quem ineffabili modo genuiſti, aderat tibi Iacobus frater Domini primus Hieroſolymorum pontifex, tùm Petrus ſummus ille, & cumprimis venerandus Theologorum anteſignanus, ſed & ſacer ille diuinorum Apoſtolorum chorus, vt diuinum atque excellens œconomię Chriſti myſterium Angelicis planeq; diuinis concentibus & laudum præconiis concelebrarent, vtq; corpori tuo, quod & Deum ſuſceperat, & vitæ principium extiterat, non abſque magna lætitia, & ſingulari hymnorum concentu parentarent. Quin & ſupernæ ſacratiſsimæ ac longæuę Angelorum virtutes, rei miraculo velut attonitæ, atq; inter ſeſe mutuò conferentes aiebant: Attollite portas veſtras, & eam ſuſcipite, quæ & cœli & terræ opificem peperit. Prætereà hymnis ac laudibus venerandum illud & ſacrum corpus, quod inaſpectabilē Deum ac Dominum geſtauit, dignè vos & officiosè concelebrate.] His addamus & aliud Canticum Græcanicæ Eccleſiæ iampridem vſitatum: In tua tranſlatione vel aſcenſione mater Dei, Angelorum exercitus, gaudio, ſtupore & admiratione plenus auguſtiſsimum illud corpus tuum, quod Deum ſuſceperat, ſuis quidem alis reuerenter operiebat.] Nec diſsimile illud, vt reliqua prætermittam: Pius populus in vnum collectus adeſt, ſiquidem diuinæ gloriæ tabernaculum è Sion ad domicilium cœleſte tranſlatum eſt, vbi ſonus purus, vbi ineffabilis exultantium, feſtaq; celebrantium, & in lætitia Chriſto acclamantium iubilus & plauſus reſonant. Glorioſus & noſter & patrum noſtrorum Deus benedictus.] Quis verò prudens opinetur, iſthæc tàm vetuſta quàm ſolennia Græcorum cantica temerè vel inducta, vel recepta, ac non potiùs magno cũ iudicio condita, probata, vſitata, autoritatem in ipſorum Eccleſia tot ſæculis obtinuiſſe? Quòd ſi vana ſeu incerta eſt ſententia de MARIÆ corpore in cœlum aſſumpto, tot præclaros autores, tam frequẽtes piorum cœtus, tantarumq; Eccleſiarum confeſsiones audacter quidẽ ſatis, ſed neſcio quàm prudenter & piè accuſabimus.

Aliud Græcorum canticum.

Tertium canticum.

Et ne

Et ne solùm de Græcis agere videamur, quid sibi volunt, quæso, istæc Ecclesiæ Latinæ cantica, quæ in Catholicis templis hucusque vsum tenent antiquissimum, & communi piorum nomine publicè recitantur: Assumpta est MARIA in cœlum: gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum. MARIA Virgo assumpta est ad æthereum thalamum, in quo Rex regum stellato sedet solio. Exaltata est sancta Dei genitrix super choros Angelorum ad cælestia regna? Nec dissentit Ambrosius, in cuius Liturgia dies assumptionis Mariæ omni deuotione colendus asseritur. Hæccine canticis Græcorum non pulchrè respondent? quibus & peruetustũ festi nomen accedit, ab assumptione sumptum, ac veteribus etiam vsurpatum, quo MARIAE, ac nullius alterius è Sanctis omnibus assumptionem in Ecclesia celebrari significatur; nimirùm ob corporis (vt ipsa loquendi proprietas indicat) assumptionem, non propter solius animæ beatitudinem. Solius enim Christi vt qui suapte virtute cœlum primus conscendit, ascensionem, ac MARIAE solius, vt quæ Filij beneficio in cœlum euecta est, assumptionem, vtramq; tùm animę tùm corporis translatione constantem, in Ecclesia solenniter colimus & veneramur, quemadmodùm vocabula ipsa prudenter inuenta, & religiosè conseruata non obscurè demonstrant. Quæ sententia iam sæculis aliquot obtinet, ac piorum animis infixa, totiq; Ecclesiæ sic commendata est, vt qui Mariæ corpus in cœlum negant assumptum, ne patienter quidem audiantur, sed velut nimiùm contentiosi, aut prorsus temerarij, & hæretico magis quàm Catholico Spiritu imbuti homines passim exibilentur.

Vide ordinem & ritũ Missæ Ambrosianæ.

Quomodò Latina etiam Ecclesia sibi placere ostendat sententiam, de corporali Mariæ in cœlos assumptione.

Nomen festi à corporali assumptione Virginis dictum esse.

Quanquam ne aduersarij quidem & desertores Ecclesiæ hîc nobis omninò cõtradicunt, quum Bullingerus & Brentius (vt alios omittam) à veritate alienum esse nõ putent, sed potiùs probent, quod Maria in cœlum cum corpore migrasse existimatur. Quid enim Bullingeri verbis clarius dici queat? *Credimus*, inquit, *et Deiparæ Virginis Mariæ purissimum thalamum, et Spiritus sancti templum, hoc est, sacrosanctum corpus eius deportatum esse in cœlum.* Brentius verò cuiq; vt vult, sentire permittit, Mariam in cœlos assumptã vnà cum corpore, vel secundùm animam tantùm. Adiungit tamen & illud: *Potuit fieri, quòd sicut Enoch translatus est in cœlum corpore, et sicut multa corpora Sanctorũ resurrexerunt cum Christo, ita & Maria cum corpore translata sit in cœlum: Certissimum aũt est, quòd Maria perpetuam consecuta sit fœlicitatem.* Tum qui nomen suum & ipse Luthero dedit Ioannes Riuius, etsi non affirmare ausit, Mariam in cœlis vnâ cum corpore assumptam esse, tamen hoc verisimile videri, neq; à se prorsus negari apertè fatetur. Vtinam verò in aliis, quæ ad Marianam causam pertinent, eodem isti candore vterentur, neq; ad solas Scripturas omnia reuocarent: multo certò minùs in plerisq; hallucinarentur.

Ex aduersariis quoſdam confiteri, Mariã cum corpore in cœlum migrasse.

Lib. de Origine erroris cap. 16.
Hom. 1. in die assump. Virgin.
Genes. 5.
Matth. 27.
Lib. de abusibus Ecclesiasticis.

Multa sunt autem neq; leuis illa momenti, quæ dictam sententiam de Mariæ corpore glorificato comprobent, vt alterum promissionis nostræ caput, quod in confirmatione situm est, expedire pergamus. Ac primùm Scripturæ sacræ loca ad hoc argumentum spectantia expendemus, Veterum maximè vestigiis insistentes, ne quis putet nos viam insuetam hîc ingredi, aut noua quædã inuenta venditare velle. Illustre Psalmographi dictum est: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Vbi vaticinatur Propheta, primùm Christi Domini, ac deinde matris eius tabernaculum siue corpus post mortem ad vitam singulari quodam modo resurrecturum esse, sicut [a] Nicephorus & aliquantò fusiùs [b] Glycas interpretantur. Consimili nimirùm modo (inquit) & ipsam Dei matrem ex mortuis resurrecturam fuisse, quo Filius resurrexerat, multò antè beatus ille Dauides huiusmodi verbis significauerat: Surge Domine in requiem tuam, tu, inquam, ipse, & arca sanctitatis tuæ. Nam quia norat Dauides eam, quæ Christum vtero suo gestâsset, ac illam ipsam ob causam arca sanctitatis esset, atque nuncuparetur, eodem pacto resurrecturam è sepulchro, quo & natus ex ipsa Christus Dei Filius, & Deus resurrexit: idcircò non abs re consimilem vtriusque resuscitationem ex mortuis multò antè quasi picturâ quadam expressit; Etenim ni res ita se haberet, non sanè posteaquàm dixerat: Surge Domine, subiecisset: Et arca sanctitatis tuæ.]

Scripturæ loca proferũtur, quæ probabiliorem faciant illorum sententiam, qui Mariam cum corpore assumptam esse sentiunt.

Psal. 131.

a Lib. 2. Ecclesiast. hist. cap. 23.
b Parte 3. Annalium.

Dauidem Prophetam Christi & Mariæ resurrectionem prædixisse.

Alter è Psalmis Dauidicis locus, quem huc transfert Athanasius, ita sonat: Astitit Regina à dexteris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Hîc enim Deiparam matrem semper Virginem designari post Athanasium Glycas comprobat, quæ

Maria Regina est, quæ à dextris Filij astat cũ corpore glorioso, secũdùm Dauidem & Athanasium.

Psalm. 44.
In serm. de sanctissima Deipara.
Part. 3. Annalium.

Digitized by Google

corpore post mortem induta, Filio suo proximè assistat, & cum eodem immortali Rege vnà regnet, non quantùm ad æquam administrationem, sed quantùm ad eandem humanę carnis substantiam spectat. Et certè vestitus deauratus MARIAE tribuitur, quandoquidem sanctissima eius caro incorruptibilitatem & immortalitatem, velut vestem auream planeque fulgentem maturè induit, eamque variegatam, nimirùm ob varia ossa sacra in vnum corpus coëuntia, & carnem eius suffulcientia. Igitur quod alij tandem in fine mundi (cùm mortui reuiuiscent) per corporis naturam integrè restitutam sunt assecuturi, id ipsa peculiariter iam obtinet, cœlitibus omnibus non modò Regem illum Regum sed etiam Reginam, in tanta carnis gloria sibi præsentem iucundissimè contemplantibus pariter & admirantibus.

Quis Mariæ vestitus deauratus dicatur.

Tertium locum nobis lex Diuina suppeditat; Honora patrem tuum & matrem tuam, eamque legem si ab vllo alio filio, tùm à Christo accuratissimè obseruatam esse constat, quoniam & Deum Patrem & MARIAM genitricem plurimùm ac studiosissimè semper honorauit. Igitur non solùm in terris viuens, sed etiam in cruce moriens, huius honoris apertam dedit significationem, & sicut viuentem, sic etiam morientem matrem singulari studio est prosecutus. Etenim maternum corpus iam à sancta anima illa solutum, quod sibi vt lectissimum sacratissimumque templum iampridem consecrauerat, tùm à putredine & puluere alienum conseruauit, tùm ad inusitatam immortalitatis gloriam perduxit, & vtrinque matrem aliquo modo sibi parem effecit. Debet quidem humana natura suo Capiti Christo hanc gratiam, quod summum honorem consecuta sit, vt iam in cœlestibus considere nos faciat, Apostolo teste. Plus debet MARIA, magisque honorata est à Filio, quoniam in illo iam glorificato vtrumq; posidet corpus, & illud quod genuit, & suum per quod genuit, vtpotè verum illud & viuum Dei tabernaculum sic à Deo sanctificatum, vt cœlo esset quàm terrâ dignius. Tali enim honore talis Filius talem matrem voluit honorare; quam etiam ratiocinationem sequitur Augustinus. Eiusdem sequens est oratio: Qui in vita præ cæteris Mariam gratiâ sui conceptus honorauit, pium credere est, singulari saluatione eam in morte & speciali gratia honorasse. Potuit enim eam tàm à putredine quàm à puluere alienam facere, qui ex ea nascēs, Virginem eam potuit relinquere. Putredo namque & vermis opprobrium est humanæ conditionis: à quo opprobrio cùm Iesus sit alienus, natura MARIAE excipitur, quam Iesus de ea assumpsisse probatur. Caro enim Iesu, caro MARIAE est.]

Christus matrē perfectè honorans, illam etiā in corpore glorificauit.

Exod. 20.

Mariæ corpus singulari gratia tùm à putredine præseruatū tùm ad immortalitatis gloriā perductum.

Ephes. 2.

Serm. de assumptione Virginis.

Mariæ natura excipitur à corruptione, communi pœna mortalium.

Genes. 3.

Quartò sacris Scripturis expressum habemus, non Euæ solùm primæ mulieri, sed vniuerso etiam sexui fœmineo diuinum illud maledictum competere: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris. Quòd si Christus mulierem vnam longè omnium præstantissimam ac optimam, hoc est, matrem suam, ab hac graui & communi pœna eximere dignatus est, vtpotè quam sine dolore, vt alibi diximus, omnesque docti fatentur, parere voluit, cur ab eâdem Dei bonitate alienum esse putemus, si hanc ipsam matrem ab alio maledicto eximat, quo mortales secundùm legem communem (Puluis es & in puluerem ibis) putredini atque puluери addicuntur? An Christo principe adeoque Filio est indignum, inter alias tàm multas & præclaras prærogatiuas hanc etiam parenti sanctissimæ tribuere, vt mortis vinculis expedita, mox antequàm in corpore sentiat corruptionem, beata gaudeat immortalitate, atque hac in parte mater Filio conformetur? Vnde Augustinus cùm de Christo dixisset, illum sanctum, adeoque Sanctum sanctorum esse, qui tertia die cum triumpho rediens, ab inferis resurrexisset, neque vllam perpessus esset corruptionem, sicut Propheta prædixerat fore, de Christi matre hoc etiam subiicit: Ærumnam MARIA sustinuit, cuius animam gladius passionis Christi pertransiuit: sed conceptus non multiplicauit, nec sub viri, id est, mariti potestate deguit, quæ integerrimis visceribus de Spiritu sancto Christum suscepit & virginitatis integritate manente, Virgo permansit. Quem quia sine peccati colluuione, & sine virilis admixtionis detrimento suscepit, sine dolore genuit, & sine integritatis violatione cum pudore virginitatis, integra permansit. Hoc enim potuit efficere de matre, qui sic elegit nasci Deus de homine. MARIA ergo etsi communicat ærumnis Euæ, non communicat parturiendo cum dolore. Promeruit enim hoc singularis sanctitas eius,

Consentaneum est Mariā ficut à dolore in partu, sic etiam à corruptiōe corporis diuinitus præseruatam esse.

Genes. 3.

Genes. 3.

Serm. 1. de assumptiōe Virginis.

Psalm. 15. Lucæ 2.

Maria non omnibus ærumnis Euæ communicat secundùm Augustinum.

eius,& singularis gratia, quòd susceptione Dei singulariter æstimata est digna. Non immeritò ergò à quibusdam generalibus excipitur vera æstimatione, quam tanta seruat gratia, & attollit dignitatis prærogatiua.] Ac deinde ad nostrum institutum propiùs accedens. Quid ergò, inquit, si in tanta diuersitate dicimus MARIAM humanæ sortis mortem subiisse, nec vinculis eius retineri, per quam Deus voluit nasci, & carnis substantiam communicare, nunquid impium erit? Scimus enim Iesum omnia posse, qui de seipso ait: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Si ergò voluit integram matrem cum virginitatis seruare pudore: cur non velit incorruptam à putredinis seruare fœtore?] Ac demùm ita concludit: Illud sacratissimum corpus, de quo Christus carnem assumpsit, & Diuinam naturam humanæ vniuit, non amittens quod erat, sed assumens quod non erat, vt Verbum caro, hoc est, Deus homo fieret, escam vermibus traditum, quia sentire non valeo, dicere pertimesco, in communi sorte putredinis futurum de vermibus puluerem.] Hæc Augustinus tàm reuerenter, quàm grauiter de corpore Deiparæ differit, quod nequaquàm in mortis potestate manserit: nec video, quis omninò sanus ac sobrius tanti Doctoris argumenta vel confutare, vel labefactare possit, nisi fortasse singularem Christi potentiam, & erga matrem amorem atq; bonitatem simul oppugnet.

Matth. 28.

Maria meritò à quibusdam generalibus regulis excipitur, & singularib. prærogatiuis ornatur, præsertim vt incorrupta seruetur à putredine.

Augustinus dicere pertimescit, nec sentire audet Mariæ corpus escam vermium et puluerem esse factū.

Quintò, è Scripturis nobis exempla porriguntur, quæ doceant, similia quædam miracula in Sanctis aliis facta esse, vt hanc Dei virtutem, quam astruimus, minùs in Maria miremur. Cur enim matri Domini adimamus, quòd aliis longè inferioribus Dei amicis & seruis attribuimus? aut qua æquitate Dei potentiam in alijs agnitam, hîc MARIAE deesse putemus? cui proculdubiò Diuina bonitas atq; virtus semper plurimùm fauit. Nec ignota est illa Theologorum regula, Mariæ non adimenda esse dona excellentia, quæ Sanctis alijs diuinitus tribuuntur, imò plura etiam priuilegia in illam vnā competere, sicut & Idiota confirmat. Docet sanè Scriptura diuina, primo illo sæculo Henoch virum Deo gratum, ex hoc mundo sublatum ampliùs non apparuisse, quia transtulit illum Dominus. Hinc illud in Ecclesiastico: Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum. Docet eadem Scriptura, Heliam per turbinem in cœlum raptum, igneoque curru susceptum, à suo comite Helisæo alijsque in terra constitutis videri ac inueniri non potuisse. Receptus enim à terra in turbine ignis, & in curru equorum igneorum abiit, vt dixit Ecclesiasticus. De vtroque sic habet Tertullianus: Hodie Henoch & Helias nondum resurrectione dispuncti, quia nec morte functi, quâ tamen de orbe translati, & hoc ipso iam æternitatis candidati, ab omni vitio, & ab omni damno, & ab omni iniuria & contumelia immunitatem carnis ediscunt.] Quòd si Henoch in sublime raptus, & Helias curru cœlesti auectus, vitam corporis integram conseruârunt, Deo in illis mirabiliter operante: cur de Maria dubitemus, quòd mortua ex infirmitate, reuixerit tamen ex Dei virtute, nec viderit corruptionem, sicut Andreas Cretensis etiam est argumentatus.

Lib. contēplat. Virginis ca. 2.

Genes. 5. & Hebræ. 11. Eccles. 44.

Eccles. 44.

Lib. de resurrectione carnis.

In orat. de Virginis assumptione.

Exempla Scripturæ supperere, quæ miraculum de Mariæ cum corpore assumpta probabilius faciant.

De Henoch & Helia cum corpore translatis à mundo.

Matth. 27.

Scribit itidem Matthæus Euangelista, multa Sanctorum, qui dormierant, corpora cum Christo surrexisse, qui de monumentis exeuntes, in sanctam ciuitatem Hierusalem venerint, seque multis Hierosolymitis viuos demonstrârint; nimirùm, vt in resumptis corporibus aptiores essent resurrectionis Dominicæ testes, præcones ac socij. De his Anselmus clarè pronunciat: Qui resurgente Domino resurrexerunt, Beda testante, etiam cum illo ascendente simul ascendisse credendi sunt: nec vlla ratione illorum temeritati fides accommodanda est, qui posteà illos reuersos in cinerem dicunt.] Eodem planè modo Glossa docet ordinaria: Hi credendi sunt, inquit, cum Domino ascendente simul ascendisse cum corpore.] Tùm plures Veterum fatentur, vt Sophronij verbis vtar, quòd veri testes isti non essent, nisi & vera eorum esset resurrectio. Vnde & beatus Petrus dixisse legitur, cum de Dauid loqueretur in testimonium: Et sepulchrum, inquit, eius apud nos est: quasi non sit ausus dicere, quòd ipse aut corpus eius apud nos est, sed tantùm sepulchrum, quo conditus fuerat: hinc aiunt resurrexisse & eum cum cæteris Sanctis: & ideò vacuum remansisse mausoleum, vt nunc beatæ MARIAE cernitur. Quod sanè factum, & de aliis quibuslibet locis Scripturarum affirmare conantur: quòd hi iam cum CHRISTO regnent resuscitati in æterna societate. Quod (quia Deo nihil est impossi-

In enarrat. Matt. c. 27.

In ca. dicti Matth.

Serm. de assumptione Virginis.

Actor. 2.

Multos cū corpore resurrexisse, cùm Christus à mortuis resurgeret.

Eosdē cum corpore in cœlum ascēdisse, Christum ducem sequentes.

Digitized by Google

impoſsibile)nec nos de beata MARIA Virgine factum abnuimus.] Atque hæc quidem Sophronius. Quòd autem hi ſancti ad vitam immortalem reſurrexerint, neq; rurſum obdormierint, probabilis multorum, etiam recentiorum, Theologorum eſt ſententia; nimirùm vt & maior Chriſti eos reſuſcitantis appareat gloria, illiſque illuſtrius ſolidæ reſurrectionis documentum præbeant, ac pleniore beneficio diuinitus affecti, & demùm Chriſto ex mortuis primogenito conformiores eſſe videantur.

Recentiores etiam Theologi cõfirmant, prædictos mortuos ad vitã immortalem reſurrexiſſe.

Cæterùm vt plura miracula, quæ rem probabiliorem faciant, è Scripturis repetamus, Sidrach, Miſach & Abdenago pij ſanctiſque adoleſcentes, ab impiis hoſtibus in caminum ignis ardentis iniecti, tùm corpora, tùm veſtimenta ſua integra conſeruârunt, atque in medio flammarum ardentium ambulârunt illæſi, laudesque diuinas lœti celebrârunt. Rurſus Propheta Ionas in ventre Ceti incluſus (mirùm dictu) triduo perſeuerauit, donec viuus ac integer ad littus euomeretur. Demùm Daniel licet in lacu Leonum ſederet inermis, ac ſolus famelicis feris eſſet expoſitus, tamen ſaluus euaſit; nihilque detrimenti pertulit. Hæc ego propter Auguſtinum repeto, qui ad præſentem cauſam comprobandam iiſdem exemplis eſt vſus, atque hoc eruditè concluſit: Si elegit Diuina voluntas ſola gratiâ inter crepitantes vehementium ignium flammas non ſolùm puerorum corpora ſeruare illæſa, verùm etiam veſtimenta ſeruare inuſta, cur abnuat in matre propria, quod elegit in veſte aliena? Ionam ſeruare in ventre Ceti præter naturalem vſum voluit incorruptum, ſola miſericordiâ? MARIAM incorruptam præter naturam non ſeruabit gratiâ? Seruatus eſt Daniel datus intemperatiſsimæ fami Leonum: non ſeruanda eſt MARIA tantis donata meritis dignitatum? Hæc cuncta quæ diximus, quia naturam ſeruantia non cognoſcimus, in MARIAE integritate plus potuiſſe gratiam quàm naturam non dubitamus. Diuinitatis enim opera ſunt quæ dicimus, & ideò poſsibilia quia omnipotentia.] Quapropter nullus iure nobis ſuccenſebit, ſi Scripturæ lucem ſequamur, & eius exemplis fidem corroboremus; nimirùm eandem omnipotentis Dei virtutem, quæ in aliis ſuprà commemoratis, quod ad corpus attinet, præpotenter agere voluit, in ſacroſanctæ Virginis corpore beando peculiariter eluxiſſe: eundemque Deum nullius ſancti corporis aut ornandi aut honorandi, (Chriſtum ſemper excipio) maiorem curam ſuſcepiſſe.

Plura exempla Scripturæ, confirmantia quòd Dei bonitas Mariæ corpꝰ peculiariter conſernârit & glorificârit.

Daniel. 3.

Ionæ 2.

In ſerm. de aſſumptiõe Virginis.

Quomodò Auguſtinus ex adductis exemplis ratiocinetur.

Daniel. 6. & 14.

Vbi de Ioanne Apoſtolo & Euangeliſta MARIAE quidem amiciſsimo tacere non poſſum, quem multi veterum Græcorum adhuc viuere arbitrantur, quandoquidem Chriſtus affirmârit: Sunt quidam de hîc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo. Ac rurſus poſt reſurrectionem: Sic, inquit, eum volo manere donec veniam. Exiuit ergò ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. Georgius ergò [a] Trapezuntius, & poſt illum Iacobus [b] Faber, vt hunc ipſum Ioannẽ à lege mortis abſoluant, longiſsimè diſputârunt, quicquid demùm Hieronymus, Auguſtinus & alij de illius obitu ac morte teſtentur. Infirma ſunt autem Scripturæ præſidia, quibus illi opinionem ſuam è Scripturis fulcire conantur, imò cum tot Scripturæ locis pugnant, quot generalem moriendi legem atque neceſsitatem cum primo hominis peccato coniunctam, paſsim & citra exceptionem decernunt. Mors enim in omnes homines pertranſiit, vt ſæpè Paulus inculcat. Rectè igitur Faber [c] tandem palinodiam cecinit, & hoc doctrinæ genus vt curioſum magis quàm vtile, quo Ioannes à morte eximitur, palàm retractauit. Cur enim quod MARIAE non contigit priuilegium, hîc Ioanni eius cuſtodi concedatur? quum de illa quidem cum Auguſtino apertè nobis ſit confitendum: Memores conditionis humanæ, MARIAM mortem ſubiiſſe temporalem dicere non metuimus, quam idem eius Filius, qui Deus & homo eſt, lege ſortis humanę ſuſtinuit, & hoc quia homo de eius ſuſceptus & profuſus eſt vtero.] Vnde [a] Cyrill. & [b] Niceph. non ſolùm diſcipulorum, ſed & aliorum opinionem tanꝫ importunam, minusq; verã corrigi cenſent illa Chriſti oratione: Si eum volo manere, vt nũc Græci codices legũt, vel vt quidam volunt: Si ſic eum volo manere, quid ad te? Non enim dixit Dominus quòd moriturus nõ eſſet Ioannes, ſed nihil ad Petrum vel ad alium quẽlibet pertinere voluit hoc arcanũ Dei ſcire conſilium, quomodò & quamdiù ille in humanis degeret, aut

Quid de Ioãnis Apoſtoli corpore ſenſerint Veteres, an fine morte ſit tranſlatus.

Matth. 16.

Ioan. 21.

Georgij Trapezuntij & Iacobi Fabri opinionẽ de Ioanne, qui mortem nullã guſtauerit, non eſſe amplectendam.

a In libello proprio de hoc argumento.

b In lib. inſcripto, Vna de tribus.

Romã. 5. 1. Cor. 15. Hebræ. 9.

c In Euang. Ioan. cã. 21.

Non decet Ioãni maius priuilegium, quàm Deiparæ aſsignare.

a In Euang. Ioannis.

b Libro 1. Eccleſiaſt. hiſt. c. 25.

Digitized by Google

aut ex hoc mundo migraret. Ac fatetur tandem Nicephorus Ioannem mortuum esse, eo, quo Dei genitrix, modo, hoc est, vt à morte confestim reuiuisceret, atq; in corpore incorruptibili resurgeret. Nec solùm Albertus Magnus, & veteres pleriq; scholastici, sed & recentiores Theologi, vt Ioannes Eckius, Iudocus Clichtoueus, Cornelius Iansenius Episcopus Gandauensis in hanc descendunt sententiam, eundem Ioannem verè mortuum, ac statim ad immortalem vitam resuscitatum, atque cum corpore in gloriam cœlestem assumptum esse, ex gratia videlicet singulari. Iansenij verba subiungam: Piè creditur, inquit, Ioannem post mortem, sicut & MARIAM, ob singulare priuilegium charitatis, ipsum mox resuscitatum, corpore immortali translatum in cœlis, vt ad instar dilecti Beniamin, duplicem acceperit præ aliis portionem.] Prætereo interim veterem Doctorum disputationem de qua nihil certi potest affirmari, sitne Ioannes vnà cum Enoch & Helia ex terrestri paradiso tandem venturus, vt contra sæuientem Antichristum testimonium Christianæ præbeat veritati? quemadmodùm Hypolito Martyri pluribusque Græcis visum est. Quod si de MARIAE ministro Ioanne Euangelista, sicut Sophronius comprobat, plurimi asseuerant, eum à morte resuscitatum, beata cum Christo immortalitate vestiri, quis æquum esse censeat, quæso, vt idem priuilegium, Christi simul & Ioannis matri, contra plurimorum suffragia denegemus?

Hom. 2. in Festo S. Ioannis.

In vltimũ cap. Ioan.

Genes. 43.

In li. de cõsummatiõe sæculi.

In serm. de assumptiõe Virginis.

Ioannem etiam à morte suscitatum esse, multi Theologi cẽsent.

Alia quæstio de Ioanne redituro cum corpore, & aduersus Antichristum prædicaturo.

Cæterùm cur hîc ego longius moror? quum vnus Augustinus tàm multa ac fortia præbeat argumenta, eaque Scripturæ locis muniat, vt præterea nihil ad MARIÆ in cœlos cum corpore translationem astruendam requirendum videatur? Damascenus rem eandem his verbis confirmat: Quomodò quod ex ea constitit, Verbi Dei corpus sanctum, & integrum, & interitui minimè obnoxium, tertio die surrexit ex monumento: ita etiam eam eripi è sepulchro decebat, & matrem transferri ad Filium: & quomodò ipse ad eam descendit, ita etiam eam illi dilectissimam ad ipsum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempè in ipsum cœlum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in suo vtero hospitio exceperat, collocari in diuinis sui Filij tabernaculis: & quomodò dixit Dominus, debere se esse in iis, quæ sunt Patris: ita etiam matrem oportebat habitare in regia Filij, in domo Domini, & in atriis domus Dei nostri. Si enim in ipso est habitatio omnium qui lætantur, vbi est causa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conseruauit virginitatem, incorruptum conseruari corpus, etiam post mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in sinu gestauit infantem, in Diuinis versari tabernaculis. Oportebat sponsam, quam Pater despondit, degere in thalamis cœlestibus. Oportebat eam, quæ suum Filium in cruce aspexerat, & doloris, quem in partu effugerat, gladium in corde acceperat, videre sedentem cum Patre.] Dionysius verò Rickelius (vt Thomam Aquinatem sequatur) rationes ab Augustino sapienter adductas, suo etiam calculo approbat, ac nihil dubitandum ait, quin beatissima Virgo cum corpore sit glorificata: omninò enim decuisse, vt CHRISTVS Deus omnipotens matrem suam dignissimam non in anima solùm sed etiam in corpore, summo veneraretur honore. Hoc enim purissimum esse corpus, ex quo Dei Filius suum corpus formatum ad hypostaticum esse Diuinum assumpsit, & cuius fido ministerio tàm frequenter atq; familiariter vsus fuit. Proinde nullo modo congruisse, vt hoc ipsum sacrosanctum corpus vel in terra computresceret, vel sine corruptione tam diu iaceret, aut aliôquin obscurum, occultum, ignotum, inglorium, ac omnis expers honoris, qui Sanctorum venerandis reliquiis exhiberi solet, alicubi asseruaretur. Quid multis? si potuit Christus, quia omnipotens, à corruptione corporis matrem suam integram conseruare: si nouit præterea, quia summè sapiens, quâ ratione idipsum effectum redderet: si voluit demùm, quia benignissimus, hoc vltimo beneficio suum studium in honoranda matre testari: quis ambigat porrò, Deiparam hanc accepisse gratiam, tali matri ac Reginæ si non debitã, at certè quidem honorificam, nulliq; Sanctorum iustiùs deferendam, ac tali Filio in amanda & ornanda matre maximè congruentem? Proinde vt semel finiam, quod Iudocus Clichtoueus doctus iuxtà ac pius Theologus dixit, quoniam verè sapienter & Catholicè dixit, hoc loco repetemus: Maria, inquit, sicut

Quomodò Damasceni de Mariæ resurrectione & assumptione aperte doceat.

Testimonium Dionysij Rickelij, corporalem Mariæ assumptionem asserentis.

Christum potuisse, nouisse et voluisse, vt mater eius gauderet priuilegio resurrectionis & assumptionis.

Clichtouei sententia & conclusio de hoc toto argumento.

Luce 2.

Libro 4. de laudib. Mariæ artic. 3. & de festo Assumpt. serm. 3.

Serm. 4. de Assumpt. Virgin.

Digitized by Google

ſicut in ortu ſuo & ſanctiſsimo partu, à communi hominum maledicto fuit per ſpeciale priuilegium exempta, ita & in ſuo fœlici tranſitu. Nam paulò poſt ſeparationem animæ eius à corpore, fuit diuino beneplacito corpus eius glorioſum ad vitam immortalem reſuſcitatum, & rurſum vnitâ illi animâ ad æthereas ſedes translatum, vt validiſsimis rationibus probat ſanctus Auguſtinus, & tota confitetur Eccleſia, & ipſa fidei pietas ſtatim conuincit.]

Reliquum eſt, vt illis reſpondeamus, qui aut friuolum, aut apocryphum videri volunt, quicquid de MARIAE corpore in cœlos translato ſcribitur & affirmatur. Citant & apponunt nobis Gelaſij Pont. Max. ſententiam, qui præter alia ſcripta non authentica, Librum de tranſitu beatæ Virginis editum pro Apocrypho habeat, ac habendum eſſe decernat. Ego verò quid hoc libri ſit, compertum non habeo, & multos alios nec legiſſe, nec vidiſſe arbitror, quos inprimis moneo, vt priuſquàm de cauſa iudicent, de cauſa ipſa cognoſcant; ita enim rectiùs optimi Pontificis decreto parebunt. Eſt eiuſdem argumenti opus, quod Ioanni Euangeliſtæ inſcribitur, nimirùm MARIAE tranſitus, ſiue Liber de tranſitu ſanctæ MARIAE, quem reiicit quoque Glycas. Sed & Melito Sardenſis Epiſcopus, ſi Trithemio credimus, tale quiddam edidit, quem Beda Epiſcopum Aſiæ facit; vtpotè qui de obitu beatæ Genitricis Dei ſcripſerit, eamque ſecundo poſt aſcenſionem Domini anno obiiſſe, & tunc Apoſtolos Hieroſolymis adfuiſſe confirmârit: id verò Beda cum Lucæ hiſtoria minimè conuenire teſtatur. Tùm alij plures de Virginis noſtræ vita & morte ſcripſerunt, quemadmodùm Iacobus quidam Hebræus, Aphrodiſianus Perſa, Ioannes Theſſalonicenſis, & alter Ioannes falsò Theologi nomine inſignitus, quemadmodùm Epiphanius presbyter Conſtantinopolitanus prodidit. Omitto Seleucum Manichæum, & neſcio quos alios ſiue hæreticos, ſiue ſuſpectæ fidei homines, qui partim de vita, partim de morte Deiparæ iam olim ſcripta quædam euulgârunt. Quid ergò mirùm eſt, quòd Gelaſius, Sophronius, Idelphonſus ſui ſæculi homines admonuerunt, ne fidem eiuſmodi ſcriptis Apocryphis darent, in quibus vera falſis permixta, & quædam cum fidei veritate pugnantia continerentur? At verò ſatis non eſt vociferari Apocrypha Apocrypha (quod nomen alij quidé aliter interpretantur) neq; falſa eſſe neceſſe eſt, quę vulgò Apocrypha nuncupãtur. De illo præcipua eſt quæſtio; An quæcunq; tot præclari ſcriptores, quot recenſuimus, de MARIA in cœlum integrè translata prodiderunt, ex meris pendeant Apocryphis, ac de illis cuiq; liberum ſit, quod velit, amplecti. Certè nunquam Gelaſio viro tàm ſancto quàm docto in mentem venit, vt iſtiuſmodi Scriptores ac Patres negligendos aut reiiciendos duceret, qui ante & poſt ſuam ætatem huic aſſumptioni teſtimonium perhiberent, quiq; ſuam in hac parte fidem publicè profiterentur, ac ſolennibus etiam cæremoniis in Eccleſia declararent.

Gelaſij Pontificis authoritatẽ non obſtare illorum ſententię, qui Mariam in carne aſſumptam defendũt.

Diſtinct. 5. Can. Sãctæ Romanæ Eccleſiæ.

Ad Alypiũ. In lib. retractationum in Acta.

De aſſumptiõe Virginis multi Veteres ita ſcripſerunt, vt fidẽ non mereantur, imò & reiiciantur.

Nõ ſtatim Apocryphum exiſtimandum, quod apud Veteres ſcriptum extat de hiſtoria mortis & aſſumptionis Virginis.

Sed rurſus obiiciunt, Hieronymum de corporali MARIAE in cœlos aſſumptione adeò nihil certi tradere, vt ſe potiùs neſcire aut dubitare ingenuè fateatur. Scimus inter opera Hieronymiana Librum extare de Virginis aſſumptione, quem tamen Hieronymi non eſſe propriũ, ſed Sophronio, qui Hieronymi comes & familiaris erat, aſcribendum quidam putant, quoniam is Græcè ſcripſerit, Hieronymo longè inferior, minusque in ſcribendo exercitatus. Sedenim, vt maximè hoc opus Hieronymo tribuatur, certè Sancta Romana Eccleſia, quum nuper ſacras publicasque preces reformatas ederet, hoc ipſo amoto, Athanaſium & Damaſcenum de feſto diſſerentes inſeruit, qui ambo corporalem MARIAE in cœlum aſſumptionem, omni dubitatione ſublata, prædicant, verbisq; grauiſsimis cõteſtantur. Deinde idem autor, quicunq; fuerit, nõ ſecus quàm Gelaſius, rationem ſui temporis habuiſſe videtur; nimirùm vt ex hominum manibus ea ſcripta excuteret, quæ vel ſine iudicio, vel cum periculo paſsim legebantur, magisque obeſſe quàm prodeſſe poterant ad Eccleſiæ ædificationem. Hinc illa verba: Ne fortè ſi venerit in manus veſtras illud Apocryphum de Tranſitu eiuſdem Virginis, dubia pro certis recipiatis, quod multi Latinorum pietatis amore, ſtudio legendi chariùs amplectuntur.] Et tamen agnoſcit, illo ſæculo plurimorũ opinionem inualuiſſe, qui MARIAM à corpore migraſſe, ac reſuſcitatam beata cum Chriſto immortalitate veſtiri aſſererent, ſimulque multis argumentis

Quid reſpondẽdum ſit illis, qui Sophronij teſtimonio ſe muniunt contra ſuperiora.

Eccleſia Romana non Sophronij, ſed Athanaſij ſententiã nobis proponit, de Mariæ aſſumptione.

Sophronius nõ omninò negat Mariam cum corpore aſſumptam, imò etiã ex parte probat.

Digitized by Google

mentis probarent. Primum, quòd Ioanni Euangelistæ similem Dei gratiam obtigisse crederetur: tùm quòd in multis cum Christo à morte resuscitatis, perpetua resurrectio iam completa fuisset, vt pleriq; arbitrarentur: quòd præterea & Ioannis & Mariæ corpora neq; in sepulchris, neq; alibi vsquam reperiri possent. Tandem ita cõcludit: Quia Deo nihil est impossibile, nec nos de B. Maria factum abnuimus, vt nimirùm & ipsa resuscitata cum Christo regnet in æterna societate.] Adiungit interim & illud: Quanquam propter cautelam salua fide pio magis desiderio opinari oporteat, quàm inconsultè definire quod sine periculo nescitur.] Non igitur ab hac sententia (quam defendimus) fuit alienus, sed omninò affirmare noluit, quod illo sęculo fidelibus non vsqueadeò persuasum esse videbat. Dubitârit autem ille, quisquis fuit, & maiorem ab Ecclesia lucem expectârit, nihil hoc sanè impedit, quò minùs ea nos luce fruamur, quam acceptam venerandi Patres atq; Maiores nobis non sine numinis prouidentia benignè communicârunt, & partim viua voce, partim scripto publicè confirmârunt. An hîc quoq; locum non habeat, quod alicubi Gerson peritè dixit, aliter Doctorum dicta quũ assertiuè, quàm cùm dubiè loquuntur, accipi oportere? Demùm nulla iusta causa est, vt Augustino fidem denegemus, quum firmissimis, & prorsus, vt multi non malè putant, irrefutabilibus argumentis euincit, MARIAE corpus resuscitatum atq; fœlicitate donatum esse, vt his etiam verbis indicauit: Deus lætari facit Mariam, lętitiâ inenarrabili anima & corpore in proprio Filio, cum proprio Filio, per proprium Filium: vt sit semper incorrupta, quam tanta perfudit gratia, sitque integraliter viuens, quæ omnium integram perfectamq; genuit vitam.]

Sophronij dubitatio, non debet nos hodie dubitantes reddere in hoc argumento.

Serm. 1. de assumptiõe Virginis.

Verùm, inquiet aliquis, vt vt sese res cum Hieronymo siue Sophronio habeat, Ecclesia de hac Mariæ assumptione nihil certi credendum præscribit atq; definit. Sit ita sanè, Apostolos & proximis sæculis insequentes alios in iaciendis verę fidei fundamẽtis occupatos, ad Christi ascensionem magis quàm ad matris eius assumptionem docendam & inculcandam respicere voluisse: Ac multa sunt id genus alia, quæ posteà in Ecclesia vtiliter accepta sunt atq; retenta, licet inde ab initio non traderentur, neque certa lege definirẽtur. Etenim, vt dici solet, Ecclesia sicut aurora consurgit; ac pro tẽporum ratione aliis atq; aliis tùm legibus, tùm moribus regitur, manẽte tamen semper fidei à Christo & Apostolis traditæ fundamento, quod sæculis omnibus immotũ atq; inuariabile perseuerare necesse est, vt admonet etiam Tertullianus. Iam verò quę traduntur ab Ecclesia, non vnius generis esse constat, sed alia vt certa & explicata dogmata proponi, à quibus citra impietatis notã haud liceat discedere; alia verò tacito fidelium consensu & longæuo Ecclesiæ vsu corroborata vim quandam legis accipere, vt nemo, nisi temerarius, illis cõtradicat. Rursus ea quæ ritu cultuq; publico celebrat Ecclesia, quędam eius sunt generis, vt tanquàm pia & probabilia tantò magis credantur, quantò studiosiùs à Doctoribus approbantur, maioreq; consensu fidelium recipiuntur. Ad hanc classem pertinet, quòd Deiparam non solùm animâ, sed etiam corpore in cœlum assumptam perfecteq; beatam profitemur. Sic enim multis iam sæculis præclari sensêre Doctores, & Christianus orbis hancipsam sententiam mirabili consensione, & publica religione testatur, sibiq; prorsus persuasam habet.

An Ecclesia certi aliquid definierit de Mariæ assumptiõe credendum.

Ecclesia sicut aurora consurgit, ac in cognitione rerum sacrarũ proficit, suosq; filios proficientes facit.

Lib. de præscriptionib. hæreticorũ.

Varij esse generis nec vnius ponderis ea quę tradit Ecclesia.

Quę omnia ritè quidem ponderata, duplicem inprimis vsum, eumq; Lectori (vt spero) non inutilem pręstare possunt: alterum vt aduersùs virulentas quasdam Nouatorum voces mentem magis præmunitam atq; confirmatam habeat: alterum vt quibusdam in re hîc minimè necessaria nimiùm scrupulosis, non facilè assentiatur. Etenim quid nisi fugiendum virus dixeris, quod Ioannes Riuius, & id genus alij sectarij nullo modo affirmare ausint, Mariam in cœlos vnà cum corpore assumptã esse, quoniam in Scriptura sacra nullus ea de re locus extet, quã præterea sine periculo nescire liceat, nihil prorsus ad salutem adipiscendam facere, siue credas, siue non credas: imò verò nugas appellant, quod de assumpto Marię corpore vel disputatur, vel asseritur ab Orthodoxis. Notum est autem, ex quo fonte hæc aqua tàm putida deriuetur, nempè quòd verbo Dei scripto fidem & obseruationem omnem Ecclesię alligatã esse, nihilq; præter Dei verbum expressum in religione valere, contendant. Hoc autem istorum & Arianorum cõmune idolum est, toties à nobis euersum, atq; ab aliis etiã protritum, vt actum agere pigeat, nouumq; certamen contra hos Ecclesiæ hostes instituere, qui-

Duplex vsus superioris tractationis.

In li. de abusibus Ecclesiasticis.

Vanos esse aduersarios, qui Scripturæ testimonium de hac Mariæ assumptiõe requirũt.

Digitized by Google

bus liberrimum est cum suo magistro Luthero, quicquid libet, siue scriptum sit, siue non sit, vel dicere vel negare, quique, vt Tertullianus loquitur, in solis Scripturis certamen omne solent constituere. Satis nunc sit vnum eumq; probatissimum Theologum Augustinum citasse, qui de MARIAE assumptione differens, exemplis euincit, permulta esse certa, quæ aliôquin in Scriptura canonica non expressè tradantur. Adiungit & illud: Quædam, Scriptura sancta veris indagationum studiis quærenda reliquit: quæ non sunt superflua æstimanda, dum vera indagatione fuerint patefacta.] Ac rursus: Sunt quædam quæ, quamuis in Scriptura commemorari ex toto omissa sint, vera tamen ratione creduntur.] Quarè Thomas Aquinas rectè asserit, quod licet in sacris literis non tradatur MARIAM cum corpore in cœlum assumptam esse, tamen id ab Augustino rationabiliter colligi atque probari.

I ib. de præscriptionib. hæreticor.

Serm. 1. de assumptiõe Virginis.

Permulta certa sunt, licet non scripta.

In 3. part. quæst. 27. artic. 1.

Cæterùm vt ad alterum illudq; minùs apertum aduersariorum genus progrediamur, hi Catholici quidem, nescio quo spiritu ducti, & zelo fortassè, sed non secundùm scientiam inflammati, de MARIA in cœlos assumpta loqui metuunt, ac docere dedignantur. Quocircà nomen (Assumptionis) expungunt, & pro eo dormitionem sanctæ Dei genitricis nominant, hocq; Deiparę festum, ad eius pro carnis conditione migrantis memoriam solùm celebrandam referre conantur. Tùm Ecclesiæ sobrietatem appellant, quòd hæc elegerit cum pietate magis nescire, quàm aut friuolum aut Apocryphum aliquid docere de illius sanctissimi corporis assumptione. Verùm haud ita loquitur, neq; sentit præsens Ecclesia, quæ suum vetus & receptũ habet Martyrologium, atque in illo de assumptione sanctæ Dei genitricis filios docet, quem admodùm Beda & Vsuuardus etiam legendum esse putârunt, eoq; nomine Ambrosius vti non recusauit. Neque verò temporis permittit ratio, vt ad vnius autoris Sophronij magis quàm aliorum & plurium & probatiorum Patrum sententiam astringi debeamus, neque vllo modo expedit, vt à veteri optimorum maiorum sententia, simulque solenni dignissimæ Virginis, imò & diuini miraculi prædicatione, quòd in matris Domini resurrectione & assumptione corporali refulget, tàm leuiter discedamus. Nos autem venusti Poëtæ Mantuani carmen, qui hoc caput absoluat, suamque sententiam verè Catholicam explicet, in medium adferemus.

Quosdã hodie nimis esse morosos ac difficiles in corporali assũptiõe Virginis agnoscenda atq; confirmanda.

Vide Missam Ambrosianam.

In libro 8. Fastorum.

Hæc est illa dies, quâ Christus in æthera matrem
Sustulit indutam membris: sic credere sanctum est.
Nam nec erat locus in terris, vbi viscera condi
Fas foret, æternum quæ progenuêre Tonantem.

CAPVT SEXTVM.

Præclaras admodùm et venerandas esse Ferias de Assumptione Virginis in Ecclesia institutas, quas contra fas omne abrogent noui Reformatores. Nec audiendum esse Lutherum, qui nihil ad nos pertinere asserit, quomodò MARIA in cœlis viuat. Item Festi huius Epistolam ex Ecclesiastico sumptã, ad MARIAM rectè accommodari, quicquid Nouatores garriant.

Inter omnes Mariæ ferias festũ assumptionis eius maximè & solennissimè celebrari.

FERIAS Deiparæ sacras, vt frequenter, ita reuerenter peragit Ecclesia, certò intelligens, Deo gratum & Orthodoxis dignum hoc esse officium, quo inter beatos & beatas omnes beatissima Domini & Dei nostri mater, certis anni temporib⁹ ac publicis cæremoniis sæpenumerò celebratur. Inter has autem ferias, quę tot sęculis religiosè hactenus obseruantur, festum Assumptionis,

Digitized by Google

sumptionis, quod vocant, non minimum, sed maximum reputatur, locumq; principem tenet. Nec dies quidem vllus Mariæ lætior fœliciorq; contigit, si nouam & animæ & corporis fœlicitatem eo die illi collatam ritè contemplemur: ideoque si antea vnquam, tunc vel maximè spiritus & anima & corpus eius in Deum viuum mirabiliter exultauit, ipsaque summo iure dicere potuit: Respexit humilitatem ancillæ suæ: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est. Quarè nos etiam, qui te Filiumque tuum amamus, O ter beata & verè augusta Mater, non possumus huic præclaræ & incomparabili fœlicitati tuæ non ex animo gratulari, quandoquidem quæcunque à Domino tibi, & de te dicta sunt, tàm pulchro exitu concluduntur, ac omni ex parte tandem perficiuntur. Beata quæ non modò credidisti, sed fidei etiam omnisque virtutis fructum & finem hodie consecuta es, & eius, quem tantoperè amâsti atque desiderâsti, iucundissimo conspectu nunc demùm perfrui meruisti. Emmanuelem in castellum mundi huius intrantem tanquàm hospitem hospita excepisti: hodie ab illo vicissim in regale suum palatium exciperis, & tanquam mater tali Salomone digna magnificè primùm honoraris. Ego sanè vix pium eum esse arbitror, qui cum Bernardo non ingenuè confitetur: Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei MARIA suscepit: nec in cœlis regali solio, in quo beatam MARIAM hodie Filius sublimauit. Quis autem cogitare sufficiat, quàm glorioſa hodie mundi Regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cœlestium legionum prodierit multitudo? Quis itidem excogitare queat, quibus ad thronum gloriæ canticis sit illa deducta, quàm placido vultu, quàm serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à Filio, & super omnem exaltata creaturam: cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit: cùm ea gloria, quæ tantum decuit Filium? Quantum enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ singularis. Quòd si oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se: quod præparauit gignenti se, & quod omnibus est certum, diligenti præ omnibus, quis loquatur?] Ac tandem ita concludit: Fœlix planè MARIA, & multipliciter fœlix, siue cùm excipit Saluatorem, siue cùm à Saluatore suscipitur.] Præclara isthæc & notanda viri sancti est oratio, quæ partim nostræ Virginis ad summum honorem euectæ præstantiam, partim huius festi prærogatiuam ostendit, eaq; tanta est, vt inter præcipuas Sanctorum festiuitates hæc ipsa refulgeat & excellat, sicut antè nõgentos etiam annos testatus est Idelphonsus.

Nos verò priusquàm aduersarios huic festo non parùm infestos petamus, facere non possumus, quin de eo ipso nonnulla dicamus, sed eò succinctiùs, quò pluribus de MARIAE fœlicitate iam antè disseruimus. Fœlix profectò & sacrosanctus dies, quo tàm innocens anima, velut columba candidissima, ex corpore tanquàm ex arca euolauit, neque in Abrahæ, sed Dei sinum continuò deportata est. Fœlix dies, qui tàm precioſum munus de huius mundi deserto transmisit, & ad sanctam æternamque ciuitatem ita perduxit, vt commune & incredibile gaudium, nec minor admiratio cœlitibus omnibus crearetur. Fœlix dies, qui sponsæ languentis tàm ardentibus quàm diuturnis desideriis satisfecit, vt quod quæsiuerat inueniret, quod petiuerat acciperet, quod expectârat secura possideret, nimirùm in illa summi æternique boni perfecta visione atque fruitione penitus conquiescens. Fœlix dies, qui migranti è sacro corpore sanctiori animæ cœlestes illos Spiritus obuios dedit, ac deinde resuscitato à morte corpori Virginali tot tamque beatos & lætos comites, custodes atque deportatores præbuit. Fœlix dies, qui tantum luminis & decoris cœlesti Paradiso intulit, quantum in fœmineo sexu nunquam apparuerat, vt tanquàm splendor fulgentissimæ lampadis omnes cœli sedes & incolas clarissimè irradiaret. Fœlix dies, qui duo vt sanctissima, ita & pulcherrima corpora primùm in cœlo coniunxit, vt sponsus sponsam, & Filius matrem suauissimè complecteretur, mutuisque osculis ambo sese inuicem consalutarent. Fœlix dies, qui ancillam Domini humilimam eousque prouexit ac extulit, vt præstantissima cœli Regina mundiq; Domina efficeretur, & ne altiùs quidem posset assurgere; quoniam vt Sophronius loquitur, in Regni solio sublimata, post Christum glorioſa resedit. Sic enim

Lucæ 1.

Serm. 1. de assumptiõe Virginis.

1. Cor. 2.

Serm. 2. de assumptiõe Virginis.

Serm. de assump. Virg.

Nullus dies Mariæ lætior, quã cùm in cœlum assumeretur.

Cur Mariæ in cœlum assumptæ gratulari debeat Christianus.

Quomodò Bernardus hoc festum depingat, ac Mariã in eo velit considerari.

Rationes aliquot ad festi huius excellentiã astruendam, & illustrandam.

Digitized by Google

enim vbique, inquit, confidenter sancta Dei canit Ecclesia, quod de nullo alio Sanctorum fas est credere, MARIAM vltra Angelorum & Archangelorum dignitatem transcendisse.] Atque, vt semel absoluam, fœlix hic planeque venerandus dies est, qui Reginam & Matrem nobis potentem simul & clementem in regno Dei constituit ac confirmauit, vt eandem, quæ Iudicis mater perpetuò manet, matrem misericordiæ nobis fauentem, & apud Christum patrocinantem habeamus, illaque salutis nostræ negotia fideliter procurare atque pertractare non desinat. Quòd si erunt fortasse, quibus hæ laudes immodicæ videantur, non mihi, quæso, sed Patribus, vt Bernardo, Anselmo, Damasceno, Idelphonso, Sophronio, Athanasio succenseant: horum ego me discipulum, nec solùm præsentis, sed & veteris Ecclesiæ ciuem esse profiteor, atque ab huiusmodi columnis auelli nequeo, quia Dei verbum expressum est, vt qui suis animabus pacem & securitatem exoptant, non de nouis, sed antiquis semitis interrogent, ac inuentis continenter insistant, neque terminos antiquos à Patribus præstitutos transgrediantur. Hicrem. 6. Prou. 22.

Maria in cœlestis regni solio sublimata, post Christum gloriosa residet, super omnes Angelos exaltata.

Huius diei & Mariæ laudes etiam à Veteribus decantatas esse.

Verùm enimuerò vt ad nouarum semitarum inuentores ac duces veniamus, agè ex illorum scriptis & factis iudicemus, quàm pulchrè, prudenter ac piè ipsi Festum hoc peruetustum, maximoque in precio semper Græcis & Latinis habitum celebrent atque tractent. Principiò bonæ sectariorum parti adeò fœtet hic dies, vt illum prorsus abrogatum cupiant, sicut in suis quidem Ecclesiis passim abrogârunt, vt nulla eius vestigia propemodùm supereſſe videantur. Cui rei argumento est, quòd in illis nouæ religionis siue ordinationum, vt vocant, formulis, quas subinde figunt atque refigunt, præcipuum hoc MARIAE festum nec attingere nec nominare dignentur. Egregia, scilicet, pietas, quam isti cum Iudæis, Turcis ac Ethnicis, hoc est, cum præcipuis Christiani nominis hostibus communem habere possunt: cum veteri & Catholica Ecclesia habere non possunt. Hæc enim Festum præsens, vt diximus, non modò iampridem agnouit, sed etiam cæteris quæ aliis Sanctis festiuè coluntur, prætulit, ac vbique gentium celeberrimum habuit, multis etiam solennibus canticis & concionibus sacris illud exornans, sicut veterum Patrum Homiliæ hoc die ad populum habitæ liquidò contestantur. Gloriantur Æthiopes, suam religionem inde ab Apostolis traditam perseuerare, in qua diem mortis & assumptionis MARIAE Virginis (hæc autem ab illis diligentissimè & per multas ferias colitur) singulari studio in hunc vsque diem obseruant. Quæ isthæc autem noua religio Euangelicorum, vt homines spontè ad mala quæque propensos, & ad pietatem difficiles, à Dei cultu & sacris auocent, vt bonorum omnium autorem in MARIA prædicari vetent, vt beatam illam in Ecclesia dici & decantari non permittant, denique vt vitam eius & mortem atque gloriam palàm deprædicari, aut publicis testimoniis comprobari minimè patiantur? An MARIAE honos ad Christi honorem non pertinet, quemadmodùm & irrogata parenti iniuria, in Filij redundat ignominiam, meritoque ab eo vindicatur? Iam verò quam horum prudentiam esse dicemus, quòd Apostolorum & Stephani prothomartyris natales iubeant publicis feriis cohonestari, ac Euangelicæ peccatrici Festum etiam proprium plerisq; in locis largiantur: MARIAE verò purissimæ Virginis & cœlorum Reginæ natali, quando cœlestem vitam agere & sanctis omnibus in gloria præstare cœpit, nihil omninò concedant? Quæ porrò isthæc arrogantia, ne dicam dementia, est, homines priuatos aut nulla Ecclesiastica authoritate suffultos, de sacris constituere, ac receptos probatosque ritus violare, contemnere, abolere? In qua potestate hæc faciunt? [a] non Diuina, quæ vtrunq; magistratum propriis terminis circumscripsit, & penes Ecclesiasticos curam sacrorum esse decreuit: non [b] Euangelica, quæ in Cathedra sedentibus licet discolis reuerentiam & obedientiam tribui postulat: non [c] Apostolica, quæ oues Pastoribus, populum Episcopis in spiritualibus rebus subiicit: non [d] Ecclesiastica, quæ festorum institutionem & mutationem ciuili magistratui nunquam permisit, sed seuerè potiùs interdixit; non denique [e] Imperiali, quæ de Episcopis & Clericis ita loquitur, vt Ecclesiarum gubernationem penes illos integram manere decernat, neque vllas nouas religionis formulas dari vel accipi velit à politico magistratu. In qua igitur potestate hæc faciunt? nisi Tyrannica, cuius hoc proprium esse solet; Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

Hoc Festum indignè prorsus et impiè abrogari.

Imprudentes aduersarij Mariæ minùs quàm Sanctis aliis eorumque feriis tribuunt.

Intollerabilem arrogantiam esse Nouatorum, qui aduersùs omnia iura sibi sumũt potestatem iudicandi de religione, ac festis abolendis.

Nouatores huic Festo abrogando dare operã, veteri Ecclesiæ nihil concedentes.

a Deut. 17.
b Matt. 23. Luc. 12.
c Hebr. 13. Titum 3. 2. Tim. 4. & canon. 30 in Can. Apost.
d Vide Canones distinct. 96.
e In authent. de sanctiss. Clericis et Episcopis.

Digitized by Google

tas. Atque hæc, scilicet, præclara pars est illius reformatæ, vt vocant, Ecclesiæ, quæ luxum, epulas, pocula, choreas, omne denique profanum negotium festis diebus haud grauatim ferre potest: sacrum otium & Deiparæ honorem ferre non potest, neq; patitur, vt de illa populus, certis anni temporibus, secundùm Euãgelium instituatur, illam amare, colere, & Deum in illa laudare admoneatur, ac demùm excellentem eius gratiam & gloriam quotannis, vel semel, grata memoriâ prosequatur. Sed habeant Esa. 10. et 5 Ecclesiæ desertores, suas, quas condant & vrgeant, leges iniquas, tenebras ponant lucem, & lucem tenebras (sicut Propheta dixit) suo tandem magno malo sentient, quid sit, matrem Saluatoris debito defraudasse honore, ac Christum in matre sua augustissima, tam temerè esse persequutos.

Qui reformatã Ecclesiã hodie profitẽtur, quàm præposterè Festorum habeãt rationem.

Sedenim vt temeritati suæ qualemcumque fucum prætexant, accusant abusus, qui apud Papistas huic Festo admiscentur. Quasi verò quod sectarij pro abusibus ducunt, statim hoc nomine dignum debeat existimari, non magis profectò, quàm si ægro qui infecto palato laborat, de ciborum saporibus iudicanti fides habenda sit. Corrigãtur abusus, qui verè abusus sunt: quanquam sine his nec fuit, nec erit vnquam in terris Ecclesia. Corrigantur legitima ratione, non pro libidine fanaticorum. Corrigantur salua ipsa, vt sic dicam, rei substantia, eaque moderatione addita, vt in ipsa curatione præsentes morbi non augeantur magis quàm profligantur. Corrigantur demùm, vt peiores abusibus errores, qui Christi corpus nefariè lacerant, nullo modo admisceantur. Cur verò ipsi hos nostros, quos notant, abusus non ita corrigunt, vt in suis saltem Synagogis præsens Festum retineant, & à vulgo celebrari permittãt, quum veterum & publicorum rituum mutatio magnum sæpè periculum adferat? Quòd si tanta religio est abusus cauendi ac reformandi, cur non Dominicum quoque diem è medio tollunt, qui pluribus, ad peccandi licentiam & turpe otium, paucis ad veræ pietatis exercitationem ac studium seruit, sicut ipsi in suo populo experiuntur? Sed in locum communem nolo excurrere, vt aduersariorum & nostrorum in celebrandis feriis abusus collatione facta proponam, & illorum trabem, qui nobis festucam exprobrant, hoc loco patefaciam exaggeremque. Vtinam rectè illi secum expendant, ac simul amplectantur, quod Hieronymus prudentissimè docuit, traditiones Ecclesiasticas, quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt, easque piis vtiles, Deo gratas & humanæ saluti conducibiles esse, Damascenus affirmat. Id quod de probatis & solennibus feriis, siue in Christi, siue in MARIAE honorem iampridem institutis ac obseruatis, vel maximè intelligendum est.

Non audiendos esse Nouatores, qui has ferias propter abusus volunt aboleri, nec rationẽ legitimam obseruant in abusibꝰ corrigendis.

Si vllum Festũ, Dominicũ diẽ propter populi abusus maximè aboleri oporteret.

In epist. ad Lucinium.

In serm. de suffrag. pro defunctis.

Veterum ritus & obseruatiões Ecclesię mordicus retinendæ.

Iam verò cum illis agamus, qui paulò sunt è sectariis moderatiores, & Festum hoc quadantenus videntur agnoscere, quoniam in illius Euangelio tractando versantur. Ex quibus princeps eorum Lutherus concionem hoc die publicam habuit, atque inter alia de illo scripsit, satis esse, si MARIAM in cœlo viuere sciamus: quomodò autem viuat, nihil ad nos pertinere: *Necessariò*, inquit, *credendum est, Deigenitricem viuere, quomodò autem hoc fiat, curæ Diuinæ mandandum est.* Vbi nos Luthero cõcedimus, nonnullos in eo posse peccare, quòd cùm MARIAE beatitudinem, & incredibilem eius gloriam contemplantur, siue tractant, supra modum sint solliciti atq; curiosi, quandoquidem præceptum illud parùm obseruent: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Non est enim tibi necessarium, ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. Tùm ex Paulo satis constat, humanis sensibus non posse percipi, quæ diligentibus se summa Dei bonitas præparauit, atq; in patria illa cœlesti rependit. Quocircà vt quis maximè annitatur, assequi tamen non poterit, quo triumpho & apparatu talis Regina in cœlos deducta, & ad summum sublimitatis fastigium perducta, ibique super omnem principatum, virtutem & potestatem; adeoq; super omne quod infra Deum est, collocata sit, iamq; donis & bonis cœlestis regni amplissimis potiatur. Norunt hæc Angelici spiritus, & quæ iucundissimo spectaculo interfuerunt, atq; adhuc adsunt animæ sanctę, nullo mortalium hanc tantam Mariæ gloriam comprehendente. Vt hinc etiam Bernardus nõ temerè dixerit: Christi generationem & Marię assumptionem, quis enarrabit? Sed aliô tendit Lutheri oratio, nimirùm vt veteribus velut colaphum, vt sic dicam, impingat, aut tacitè saltem eos perstringat, qui de Marię

In Postilla maiore circa ferias assumptionis Virginis.

An verè tradat Lutherus, nihil ad nos pertinere, quomodò Maria in cœlo viuat.

Eccles. 3.

1. Cor. 2.

Mariæ in cœlis gloria ineffabilis & incomprehensibilis.

Serm. 1. de assumptiõe Virginis.

Quomodò Lutheri dictũ meritò reprehendatur.

Digitized by Google

in cœlum præclaro ingreſſu, deque iucunda Angelorum illi occurrentium gratulatione, ac de ipſius etiam Filij matrem honorantis charitate præclara ſcripſerunt, aut etiamnùm piè meditantur, atq; docent. Quod docendi & meditandi genus, cùm ſit Patribus ac piis perquàm familiare, tamen à Luthero improbatur; quoniam publicus Eccleſiæ hoſtis veretur, ex talium rerum ſiue tractatione, ſiue contemplatione conſequuturum, vt tantò magis Deipara honoretur, quantò abundantior eius in cœlis gloria conſideratur atque commendatur. Verùm enimuerò huius Feſti ratio non ſolùm fidem ſimplicem exigit, quâ Mariam in cœlis viuere certò credamus (ſicut Lutherus inſulsè philoſophatur) verumetiam veræ charitatis officium poſtulat, vt cum ipſa gaudente & collætantibus ei Angelis congaudeamus; vtq; decretos illi in cœlis honores, ac debitam in terris venerationẽ nobis ob oculos ſeriò proponamus. Hinc illa vox Eccleſiæ ſuos filios hoc die adhortãtis: Gaudeamus omnes in Domino, diem feſtum celebrantes ſub honore B. MARIAE Virginis, de cuius aſſumptione gaudent Angeli, & collaudant Filium Dei. Quod ſpirituale gaudium, piis tantò magis concipitur & augetur, quantò diligentiùs admonentur & ipſi ſecum perpendunt, de mirifica illa, quam diximus, tùm animæ tùm corporis fœlicitate, abundãtiùs ſanè quàm Sanctorum vlli, ſacratiſsimæ Virgini à ſummo Deo collata. Valeat igitur Lutheri vana, & Eccleſiæ inſtituto Patrumque ſcriptis aduerſa ſpeculatio, qui, ne MARIAE quidem gloriam eminentem, quam ſpectemus & admiremur, concedere dignatur, ac ſatis eſſe docet, ſi Deiparam ſolùm apud Deum viuere ſtatuamus, de reliquo nihil magis de illa, quàm de latrone illo in cruce ſerò pœnitente ſolliciti. Verùm hæc Satanica fraus eô comparata eſt, vt piorum animi à recto pioque celebrandi huius Feſti more ac officio auocentur. Nouit enim verſipellis hoſtis, quàm libenter probi & Deum amantes Eccleſiæ filij, erectis in cœlum animis ſoleant ſacrum illum Virginis aſcendentis triumphum, & Chriſti Angelorumq; illi occurrentium gaudium in mentem reuocare, tantæq; Reginæ ſuper cœlos exaltatæ gratulari, ac ſimul in Maria Deum, qui tàm magna illi fecit, extollere ac celebrare. Prætereà ingeniũ ac ſtudium huius Hæreſiarchæ proprium eſt, nihil non admoliri, vt meritorum & præmiorum gradus abroget, neq; Sanctis coronam iuſtitiæ permittat, quam alij aliis pro ſuis benefactis excellentiorem percipiant, ſicut nos alibi demonſtrauimus.

Ad Feſtum hoc rectè celebrandum exigitur non minùs charitatis quàm fidei officium.

Spirituale gaudium huic feſto debemus, ob cõſiderationẽ eius fœlicitatis, quã Maria in cœlo nacta eſt.

Quô ſpectet Lutheri fraus, & Satanæ Virgini ſuum honorem inuidentis conatus.

Luc. 23.

Sed rurſus moroſi queruntur ſectarij, multa hoc die legi & cantari publicè in Eccleſia, quæ parùm aut nihil ad rem faciant, & incommodè quidem ad Deiparam referantur, præſertim ſi Epiſtolica & Euangelica lectio conſideretur. Agnoſco ſanè queruloſos murmuratores, vti Iudas Apoſtolus loquitur, more ſuo muſitantes & obtrectantes matri Eccleſiæ, quibus etiam illa, tametſi velit, nũquam ſatisfacere poſſit. Adeò ſemper in promptu habent naſuti quod calumnientur, & vnde offendi ſe clamitent, quicquid vel inſtituat, vel mãdet, vel canat, vel obſeruet Eccleſia, poſtquàm ab hac ſe ipſi nefariè præſciderunt. Reprehendunt autem peculiariter hoc die nonnulla Deiparæ tribui, & in eius laudem publicè decantari ex libro Eccleſiaſtici, quæ aliôquin de ſapientia æterna dicantur atq; intelligãtur. Hinc verba illa Lutheri: *Coactè & Epiſtolam huc torſerunt, quæ Diuinæ ſapientiæ tantùm competit, ipſi ſcilicet Chriſto. Hic enim ante ſæcula fuit, in quo omnia condita ſunt. Quòd autẽ Mariæ Deiparæ hæc tribuitur, merum mendacium & in Deum blaſphemia eſt.* Atq; hæc ſatis quidem imperioſè, ne dicam rabioſè Lutherus.

Non admittendas eſſe Nouatorum querelas contra hoc Feſtum murmurantium.

Iudæ 1.

Vanã eſſe querelam, quòd Epiſtola, vt vocãt, huic Feſto malè quadret in Eccleſia.

Lutheri cauilla tio aduersùs Epiſtolam Feſti.

In Poſtilla circa enarrat. Euang. de Feſto natiuit. Mariæ

Reſpondemus autem, ad ſacras literas ritè tractandas cumprimis obſeruari oportere, quòd in illis vnus ac idem locus, ſenſus diuerſos frequenter admittat, quum diuinitus ſit ita prouiſum (ſic enim Auguſtinus loquitur) vt eadem verba pluribus modis intelligantur. Imò verò vna ac eadem res, non modò varia ſed etiam contraria in Scripturis ſolet ſignificare. Vnde Paulus quæ ſcripta ſunt de Hieruſalem metropoli Iudæorum, per allegoriam ad cœleſtem Hieruſalem transfert, ſicut & [a] Ioannes facit in Apocalypſi: & nomen Leonis iam [b] Chriſto de tribu Iuda, iam [c] dæmoni circuienti & quærenti quem deuoret, in iiſdẽ Scripturis attribuitur. Eſt & [d] ignis quem miſit Dominus in terram, vt ardeat: eſt rurſus ignis, qui ſuper impios cadat, vt non videant [e] ſolem. Deinde ad veram Scripturarum intelligentiam pertinet canon, quem à Ticonio mutuatur Auguſtinus, vt à capite Chriſto ad corpus eius myſticũ, & rurſus à corpore ad caput tranſeatur, atque adeò vt velut vtriuſq; perſona vna fiat. Exemplo ſit quod ab Eſaia

Idem Scripturæ locus diuerſos, & quaſi contrarios ſenſus admittit.

Li. 3. de doctrina Chriſtiana c. 27.

Galat. 4.

a Apoc. 21.
b Gen. 49. et Apoc. 5.
c 1. Pet. 5.
d Luc. 12.
e Pſal. 57.

Scriptura de Chriſto loquẽs, ſæpè & corpus eius myſticum intelligit, & cõtrà.

Li. 3. de doctrina Chriſtiana c. 31.

Digitized by Google

Esaiæ 61. Esaia partim in persona Christi, partim in persona Ecclesiæ dictum legimus: Sicut sponso imposuit mihi mitrã, & sicut sponsam ornauit me ornamento, quemadmodum Augustinus legit, pro eo quod noster habet interpres: Circumdedit me quasi sponsum decoratum coronâ, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Etsi enim sponsus & sponsa duę ac diuersæ personæ sint, tamen hoc loco pro vna ac eâdem persona, sicut idem Augustinus notauit, accipiuntur. Tum è Salomonis libris facilè perspicitur, quòd æterna Sapientia se sponsæ ac mulieri conferat, ac sub tali imagine se nobis præbeat cognoscendam.

Lutherum nimis petulanter cõniciari, quòd Ecclesia Epistolam de Christo scriptam ad Mariam accommodet.

Quæ cùm ita se habeant, nihil profectò causæ est, cur Lutherus tam immaniter in Ecclesiam sanctam debacchetur, eamq; tam probrosè mendacij simul & blasphemiæ insimulet, quandoquidem verba quædam Ecclesiastici sic accipiat, vt in illis non Christi solummodò, sed etiam MARIÆ præconium, quæ præcipuum corporis eius membrum, adeoque mater est, ritè considerandum proponat. Non quòd matri tantundem, quantùm Filio eius æternoque Verbo deferat Ecclesia, quæ vtique firmissimè confitetur, Deum & quamlibet diuinam personam infinitis partibus creaturæ quamlibet excellenti præstare, ac vnicè duntaxat in cœlo & terris cultu latriæ, vt vocant, adorari, vnumque rerum omnium principium coli oportere. Nihil autem hæc fides & confessio impedit, quò minùs encomion Christo, vti Deo ac æternę Sapientię propriè competens, eiusdem matri, vtpote sponsę & mulieri omnium præstantissimę secundariò tribuatur. Hinc enim Christo fonti bonorum adeò nihil decedit honoris & gloriæ, vt potiùs eiusdem gloria illustretur & augeatur, cùm similia his attributa, quæ ipse ex omni æternitate habuit, eorumque participationem parenti suæ aliquo modo communicare dignatur, talemque illam efficit, nihil vt vel laudabilius, vel venerabilius inter Sanctos omnes ipsâ vnâ esse possit, quę sapientiam eandem æternam incarnatam dignè orbi generauit. Quare sicut Verbum æternum in sensu sublimiore atque perfectiore pronunciat, sic etiam MARIA suo modo commodoque sensu præ omnibus & Angelis & hominibus dicere potest: In omnibus requiẽ quæsiui, & in hęreditate Domini morabor. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quę deinde quoniam in regno Dei, si cum cæteris beatis conferatur, primas tulit vna omniũ beatissima, pulchrè illis etiã similitudinibus adumbratur, quæ in eadem lectione sequũtur, vt instar cedri, cypressi, palmę, roseti, oliuę & platani exaltata esse dicatur. His autẽ aliisq; id genus metaphoris vndecunq; petitis, quicquid Lutherus cum suis garriat, prudentes pij & candidi homines nõ offenduntur, sed delectantur, Ecclesiæq; matris institutum prædicant, quę nouam MARIÆ dignitatem & inexplicabilem fœlicitatem aptis quibusdam similitudinibus expressam proposuerit, vt per externa illa symbola, quibus vti Scriptura nos docuit, res verè spirituales & cœlestes rectiùs percipiamus.

Sine incommodo ad Mariam posse transferri, quæ de Christo scribuntur & principaliter intelliguntur.

In Mariam pulchrè competere verba huius Epistolæ.

Eccles. 24.

Quis autem totius Ecclesiæ sit sensus, dum prædictæ Ecclesiastici sententiæ ad hoc Festum transferuntur, ex veterũ monumentis facilè quiuis animaduertat. Guarrici hæc est oratio: Si quis curiosiùs inquirere velit, cuius potissimùm vox illa sit: In omnibus requiem quæsiui: vox est vtique Sapientiæ, vox est Ecclesiæ, vox est MARIÆ, vox est cuiuslibet sapientis animæ. Sapientia in omnibus requiem quæsiuit, sed in solis humilibus inuenit; Ecclesia in omnibus mundi nationibus requiem quæsiuit, sed in solis credentibus inuenit; MARIA, sicut & quęlibet fidelis anima, in omnibus actionibus suis requiem quæsiuit, sed hodie demum inuenit, cùm post persecutionem Herodis, & fugam Ægypti, post torrinsidias & atrocitates Iudaicæ impietatis, post tot passiones suas de passione & morte Filij, postquam tot & tam acerbi ipsius animam pertransierunt gladij, tandem hodie dicere datum est ei: Conuertere anima in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Qui creauit me, creatus ex me, requieuit in tabernaculo corporis mei, negare non potuit mihi requiem cœli sui. Qui enim gratiam vltrò cumulat aliis, par pari quomodò non referet matri?] Atque hæc quidem Guarricus aptissimè differit, vt ostendat, quo sensu MARIA hodie loquens inducatur: in omnibus requiem quæsiui: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Agnoscit ac defendit idem Ecclesiæ institutum Haimo Germanus quondam & doctus Episcopus, in hæc verba differens: Lectionis huius capitulum, specialiter

Serm. 3. de Assumptione Virginis.

Quomodò Veteres dictã Epistolam ad Mariam accommodârint, ac primũ Guarricus.

Quando Maria quæsitã requiẽ inuenerit.

Matth. 3.

Psal. 114.

Eccles. 24.

Esaiæ 66.

In Epistola Festi Assumptionis.

Testimonio Haimonis eadẽ epistola huic Festo & Mariæ rectè quadrat.

Digitized by Google

laudem æternæ Dei sapientiæ, per quam omnia creata sunt, commendare videtur. Sed hæc particula à Catholicis & eruditis Patribus in solennitate perpetuæ Virginis MARIÆ, de qua eadem Dei sapientia carnem assumpsit, ad legendum ordinata est: & potest pars quædam illius non incongruè eidem Dei genitrici aptari, quę ab ipsa Dei Sapientia talis creata est, vt per illam ad redimendam humanam naturam Dei Filius sine humana concupiscentia crearetur.] Nec recens autor est Radulphus Ardens Pictauus, qui hunc ipsum Ecclesiastici locum tractans: Cùm inquit, in omnibus his diuina requiescat Sapiẽtia, prę cipuè & superexcellenter requieuit in MARIA, & ipsam exaltauit, sicut cedrum in Lybano, sicut cypressum in monte Sion, & sicut palmam in Cades.] Ac velut huius dicti rationem reddens adiungit: Deus eam in via, super altitudinem fidei spei & charitatis, cæterarumque virtutum omnium superexcellenter exaltauit, & in patria, super omnem Angelorum & Archangelorum celsitudinem singulariter sublimauit. Decorauit quoque eam sicut plantationem rosæ in Iericho, & sicut oliuam speciosam in campis, & platanum exaltatam iuxta aquam in plateis: quoniam eam etiam in via, martyrij (testante Simeone quòd eius animam pertransiret gladius) & misericordiæ, & magnanimitatis, cæterarumque virtutum operibus decorauit: & in patria, omni coronâ, omnique gloriâ, omni pulchritudine, claritate & honore, plùs quàm cor hominis capere possit, mirificauit.] Verùm vt prolixum, ita minùs necessarium duco, sententias omnes Ecclesiastici hoc loco repetere & explanare, quum de illis multorum scripti extent commentarij, & minutiora hæc persequi, nostri non sit proprium instituti.

Homel. de Festo assumptionis Virginis.

Maria omnibus virtutibus superior, etiam cœlestes Spiritus excellit.

Lucæ 2.

MARIA supra quã cognoscere possumus, & in virtutibus & in beatitudine cæteris præstat.

CAPVT SEPTIMVM.

Euangelium de MARIA & Martha sororibus, quod in Festo assumptæ Virginis legit Ecclesia, non perperam illi conuenire, ac Nouatores in hocipso Euangelio explicando multis modis hallucinari, contra quorum calumnias dictæ sorores (Martha & Magdalena) defenduntur. Item quomodò illa Christi sententia. Vnum est necessarium, hodie deprauetur. De vita etiam actiua & contemplatiua.

Aduersarij reprehendunt Ecclesiã, quòd hoc Euãgelium tali Festo assignârit.

ITEM nobis nouam intentant aduersarij, adeoque totam fugillant Ecclesiam velut ineptientem, quòd historiam Euangelicam de Martha & Magdalena sororibus, Christoque illarum hospite loquentem, ad hoc Festum accommodârit. Vnde Bucerus velut indignabundus exclamat: *Bone Deus quàm miserè torta hæc lectio est, vt assumptioni diuæ Virginis Christi matris responderet!* Est ita sane, in hoc Euangelio de matre Domini nullam fieri mentionem, de cuius insuper morte & assumptione omnes tacent Euangelistæ. Hic enim illis propositus erat scopus, vt Christi res gestas, nec illas tamen omnes, scripto complecterentur, & Euangelicam historiam non longiùs quàm ad Christum ipsum in cœlos ascendentem vsque producerent, eaque narratione Emmanuelem potissimùm & MARIÆ filium, vt qui promissi Messiæ munus numeris omnibus absoluisset, orbi comprobarent. Quare argumenti & operis Euangelici ratio non ferebat, vt MARIÆ historiam & mortem, siue in cœlos transitum describerent, quando & Lucas Apostolorum acta ex professo tractans, vnius Iacobi obitum, sicut antea meminimus, duntaxat exposuit. Proinde cùm Ecclesia cuique festo Euangelium proprium assignare soleret, nec vllum de MARIÆ morte vel gloria scriptum extaret, commo-

Nullus Euangelista meminit de morte Mariæ vel Apostolorũ.

Actor. 12.

Digitized by Google

commodiſsimum viſum eſt prædictam Marthæ & Magdalenæ hiſtoriam deligere, & in hoc feſto publicè populo exponendam proponere, ſicut multis ab hinc ſæculis factum eſſe conſtat.

Quòd verò Bucerus cum ſuis vociferatur, hoc Euangelium ad præſens feſtum miſerè detorqueri, inanis quidem garritus eſt, ac veniam fortaſsis mereretur, niſi propriam hæreticorum ſuperbiam, & ſuperbam Eccleſiæ ſanctæ deſpicientiam, quæ ſine grauiſsimo ſcelere conſtare non poteſt, ſibi adiunctam haberet, dum iſtiuſmodi Doctores noui, aliis omnibus quantalibet eruditione & ſanctitate præditis, ſe peritiores ac ſapientiores eſſe confidunt. Doctor vtique fuit Anſelmus, & percelebris idem Archiepiſcopus, qui dictum Euangelium huic feſto quadrare tradidit & oſtendit. Doctor Euſebius Emiſſenus, quocunque tandem ſæculo vixit, in hunc modum ſcribens: Meritò ſancti Patres conſtituerunt, vt in hac ſolennitate beatæ Virginis MARIÆ hoc Euangelium legeretur, quæ ſpecialiter quidem per has duas mulieres ſignificatur. Ipſa enim inter omnes creaturas beatiſsima Virgo, vtriuſque vitæ, actiuæ videlicet, & contemplatiuæ plus cæteris omnibus priuilegia cuſtodiuit. Ipſa quoque ſicut Martha, imò meliùs quàm Martha, ſuſcepit Chriſtum, non ſolùm in domum ſuam, verumetiam intra clauſtra vteri ſui. Ipſa eum concepit, ipſa eum genuit, ipſa eum peperit, & portauit, & plùs quàm Martha & frequentiùs ei miniſtrauit. Ipſa denique ſicut MARIA, eius verbum non ſolùm audiebat, verumetiam in in corde ſuo conferebat, nobisque ad legendum & audiendum cuſtodiebat.] Quòd ſi nihil omninò aliud, præterquam hoc vnum in Euangelio legeretur: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea; non temerè profectò, ſed aptiſsimè idem Euangelium tali feſto applicaretur, atque ad Deiparæ commendationem ingens momentum adferret. Qua de re Guarricus egregiè docet, vt verba eius ad Nouatores fortiùs verberandos meritò aſſcribamus. Dixerat cum Luca, MARIA optimam partem elegit, & ſtatim ſubiicit: Hoc de MARIA ſorore Marthæ ſcriptum eſt: ſed in MARIA matre Domini hodie pleniùs & ſanctiùs impletum eſt. Hodie namque beata Virgo MARIA optimam partem elegit, imò quam dudum elegerat, hodie perpetuò poſsidendam accepit: vt ſcilicet inſeparabiliter adhæreat Domino, perennitérque fruatur Dei verbo. Nec alienum aut incongruum, ſi quod de illa MARIA dictum eſt, in iſtam tranſſumatur: cùm ad conuenientiam transformationis, ſimilitudo non ſolùm nominis, ſed etiam operis ſuffragetur. Illa ſiquidem Dominum hoſpitio tecti, hæc thalamo ſuſcepit vteri. Et qui creauit me, inquit, requieuit in tabernaculo meo. Illa ſedens ſecus pedes Domini audiebat verbum illius: hæc ſedula circa curam humanitatis eius, conſeruabat omnia verba quę de illo erant, conferens in corde ſuo.] Et quibuſdam interiectis: His, inquit, vt opinor, contemplationibus paſcebatur MARIA, hanc optimam partem elegerat, quæ non ablata, ſed & perfecta eſt hodie in ea.]

Hoc Euangelium non miſerè torqueri ad præſens feſtum, vt Bucerus blaterat.

In expoſitione huius Euang. circa feſtum Aſſumpt. Inſerm. de Aſſumptione Virginis.

Veterum teſtimonia contra Bucerum.

Per Marthã & Magdalenã pulchrè nobis proponi vitã Deiparæ conſiderãdam.

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis. Lucæ 10.

Maria Dei mater non minùs quàm Magdalena, optimam partem elegit, vt teſtatur Euãgelium.

Luc. 2.

Ac plura quidem id genus adferri poſſunt, imò à multis & præclaris Theologis allata ſunt, vt ſciamus, propoſitam Lucæ hiſtoriam, ſi mentem aduertimus, cum feſto bellè congruere, facta nimirùm decenti collatione duarum ſororum (quæ laudem habent in Euangelio) cum Virgine matre omnium beatiſsima laudatiſsimáque. Perinde ac ſi Eccleſia ſuam mentem nobis explicans dicat: Si vlla vnquam fœmina præclarum ſanctæ vitæ curſum inſtituit & abſoluit, ſi vlla MARIA Chriſtum in hac vita cognouit, cognitum dilexit, dilectum coluit, omnique honore proſecuta eſt: ſi vlla mens verè pia ſemen illud bonum & theſaurum precioſum (Verbum Dei) cupidè & attentè percepit, perceptum toto pectore complexa eſt, & fructum ex eo vberrimum reportauit, ſi denique vlla Chriſti ſponſa fuit, ſponſi huius amore flagrans, illum hoſpitem excipiens atque ſeruans, ad eius nutum ſeſe componens, illi per omnia miniſtrans & obſequens, exillo tota pẽdens, illius moribus & exemplis ſeſe conformans, cum eo in perfectiſsimo vitæ genere ſemper vnita, & quæ demum ab illo coronam gloriæ ſingularem acceperit, & acceptam ſecurè poſſederit: hæc profectò illa fœmina, illa MARIA, illa ſponſa eſt, cuius mortem in oculis Dei precioſam, cuius aſſumptionem Angelis admirabilem, cuius glorificationem veluti partem & coronam Sãctorum omnium optimam & maximam, hodierno die publicè celebramus, celebrando

Quæ ſit mens Eccleſiæ dicti Euangelium huic feſto accõmodantis.

Digitized by Google

brando veneramur, tùm illi, tùm nobis in Christo ob talẽ Martham & Magdalenam, inter omnes mulieres benedictam congratulantes. Iudicet, quæso, Lector, an hoc sit Scripturam Euangelicam miserè torquere, sicut Bucerus calumniandi studio audet effutire, vt veterem & sanctam Ecclesiam, à qua perfidus apostata sese disiunxit, petulanter accuset. Ac nouit ille quidem, modò fateri velit, varios sensus in eundem Scripturæ locum, vt antea monuimus, competere; nouit, non literalem tantummodo, sed mysticum etiam sensum ad pietatem alendam valere plurimùm: nouit demum, Ecclesiam eodem iure sacris è literis ratiocinari, quo & Paulus Apostolus est ratiocinatus, cùm ex Moysi lege citaret illud: Non alligabis os boui trituranti; nimirùm è mystico sensu colligens, ministros Euangelij temporaria mercede non fraudandos, sed à suis auditoribus honestè sustentandos esse. 1. Cor. 9.

Bucerum petulanter in Ecclesia reprehendere, quòd sensum mysticum Scripturæ cũ Paulo sequatur.

Iam verò dispiciamus, quas & sordes & feces in hoc ipsum festi Euangelium congerant Nouatores, vt non solùm ineptos, sed etiam ridiculos interpretes Orbi se præbeant. Etsi enim hæc tractatio ad MARIÆ nostræ causam propriè non pertinet, tamen præcipuum eius festum attingit, ac nostro quidem instituto quadrare videtur, vt hac etiam occasione Verbi Dei deprauatoribus occurramus. Accusant religiosam illam & officiosam Christi hospitam, perpetuã, vt volunt, Virginem Martham, in qua pulcherrimum Christianæ hospitalitatis refulget exemplum, accusant, inquam, ob vanam præsumptionem, quam de suis domesticis officiis habuerit, & nescio quos illi affingunt errores. Vnde Brentius Christum Marthæ loquentem hoc modo inducit: *Abominor opinionem tuam, quâ putas me solis his domesticis officiis maximè omnium delectari, & sedentariam quietem sororis tuæ fastidire.* Ac rursus: *Existimauit sola sua officia esse verum & necessarium cultum, quo Christus honoraretur: MARIÆ autem opus non esse nisi socordiam & ignauiam, quæ iure reprehendi debeat. Quid verò hac opinione vanius, quid contumelioſius? quare Christus reprehendit Martham seueriter.* Ac eadem propè verba repetit Spangenbergius, nimirùm falsam hic Marthæ opinionem reprehendi, *quòd existimauit, sola sua officia, & rei familiaris curam esse verum & necessarium cultum, quo Christus honoretur: & MARIÆ opus (quod verbum Dei audit) non esse nisi socordiam & ignauiam summa seueritate reprehendendam. Eam prauam opinionem reprehendit Christus.* Hæc istorum figmenta sunt, qui sæpè sine iudicio sanctos & sanctas incessunt, & Euangelici candoris obliti, humanas imbecillitates in illis supra modum amplificant, ac apud vulgus nimiùm odiosè traducunt. Perfectam nõ fuisse Martham, & ipsius & Christi verba declarant, vt quæ satagendo modum excederet: quod commune vicium est muliercularum & aliorum omnium ferè, qui rei familiaris curam grauem sustinent. Verùm ex tota historia probari non potest, nec est quidem verisimile, Marthã in doctrina pietatis tàm male institutam fuisse, vt falsas eiusmodi opiniones, quas isti ei affingunt, in animo retineret, vtque ob illas à Christo seueriter obiurgaretur atq; reiiceretur. An non potuit piam de sorore querelam apud Dominùm interponere, & sororiam operam in curandis domesticis officiis eo tempore necessariis expetere, tametsi de se vanam præsumptionem & falsam de Magdalena opinionem nullam adferret? Quis credat, illam in primo Decalogi præcepto ita cæcutiuisse, vt existimaret, Christum ac Deum ipsum domesticis illis negotiis, magis quàm religionis veræ studiis, & fraternæ charitatis operibus potiùs, quàm interiore diuinoq; cultu delectari? Prætereà vnde probabunt, obsecro, quòd Martha ex animo prorsus fastidioso, & sororis quietem ac ocium despiciente locuta sit, illamque velut socordem & ignauam in suo pio instituto putauerit, seque superbè illi antepoſuerit, quam adeò religiosam & spiritualibus rebus deditam esse multis iam documentis compertum haberet, ac idcirco, ni fallor, etiam sibi chariorem duceret? Christus viam sanè perfectiorem hîc Marthæ ob oculos ponit, seque sancto Magdalenæ ocio delectari commonstrat, & nimiam in rebus domesticis curam anxiamque Marthæ sollicitudinem improbat, maximè cùm à necessario pietatis studio mens impeditur. An idcircò est consequens, quòd Martha de suis negotiis, quæ sola velut œconoma & materfamiliàs procurabat, ac prætereà de sororis quiete & ocio tam temerè, tam vanè, & sicut garrit Brentius, cõtumeliosè statueret atq; iudicaret, vt digna esset etiam, cuius animum Christus abominaretur?

Quomodò Martha Christi hospita iniquè tractetur à Nouatoribus, ac primùm à Brentio & Spangenbergio.

Homel. 96. in Lucam.

In Euan. de Assumptione Virginis.

Depulsio figmẽtorum, quæ dicti aduersarij aduersùs Martham opponũt nimis grauiter illã accusantes.

Marthã multò rectiùs de Christi & sororis animo iudicasse, quàm doceat Brentius.

Ex his

In harmonia Euangelica.

Ex his quoque rigida Caluini censura æstimari potest, qui Martham in turbulentis operis sibi placuisse, & pium discendi studium in sorore contempsisse audet pronunciare. Etenim de his nihil certi statui potest, nec est probabile, piam illam Christi hospitam, licet plus æquo domesticis curis intentam, adeò arroganter de seipsa sensisse, ac religiosæ sororis institutum despexisse, quum tantùm illam domestici laboris sociam habere desideraret; fortassè, vt & Christo & Apostolis, velut honestissimis charissimisque hospitibus, tantò decentiùs ambæ inseruirent, minusque incommodi acciperet res œconomica, quæ vnius humeros non parùm onerabat. Fuit enim Marthæ non exigua familia, quæ in Bethania domicilium proprium habuit, in quo Christum hospitem frequenter excepit, & maximè post fratrem Lazarum à morte resuscitatum Christo in cœna ministrauit, sicut Ioannes ostendit. Sed vehementior adhuc ac durior est Spangenbergius, vt qui ad bonam Martham exagitandam hæc rursus verba profundit: *Degener animus matris illius Euæ, Marthæ adhuc adhæret: perpetuò metuit, ne plus satis sit officiosa, & tandem impatientiâ victa & irritata Christum accedit, & sororem suam MARIA Mignauiæ accusat, quòd ociosa ad pedes eius sedeat.* Hic ego Spangenbergio ac eius collegis idem non temerè dixerim, quod Christus Iudæ huiusque sociis obmurmurantibus, & Marthæ sororem iniquè sugillantibus, olim respondit: Quid molesti estis huic mulieri? cuius quidem næuos tàm curiosè scrutari, tàm acriter ponderare, tantóque studio exaggerare, scurrarum potiùs, quàm Euangelicorum proprium esse duco. Habuit Martha vtique suas imbecillitates, sed quarum veniam facilè promeretur ob insignem illam (quæ vniuersa[a] delicta tegit) charitatem atque hospitalitatem annexam. Ea nunquam satis in illa commendari potest, si ritè pensemus, quòd Euangelica fide illustrata, eo tempore Christum non modò in primariis discipulis, sed in propria etiam persona hospitio exceperit, ac proculdubiò summa cum sedulitate, reuerentia & humanitate tractârit. Qui autem recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetę accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti recipiet: quantò magis illa, quæ toties Christum Prophetarum Dominum & iustorum caput excepit? Fingant isti Martham impatientem, rixantem, sugillantem, & pluribus, si velint, affectibus ac viciis muliebribus matronam Euangelicam grauent. Nos Augustinum sequimur, cuius testimonio, Martha Christum hospitem appellat, pias querelas ad pium iudicem deferens, quòd eam soror deseruerit, & laborantem in ministerio adiuuare neglexerit. Manet interim in bono ministerio benedicta, laboriosa, laudabilis, innocens, sicut eandem Augustinus appellat. Nos autem ad alia, quæ maioris momenti sunt, progrediamur.

Eiusdē Marthę defensio aduersus Caluinum.

Quomodò Spangēbergius Martham quoq; sugillet.

Ioan. 11. & 12.

In Euan. de Assumptione Virginis.

Responsio ad verba Spangenbergij.

Matth. 26.

a Prou 10.

Magnę virtutes Marthę facilè tegunt & excusant eius imbecillitates.

Matth. 10.

Ab Augustino Martha commendatur.

Serm. 26. de verbis Domini.

Serm. 27 de verbis Domini.

Totius Euangelij, quod tractamus, summam in eo statuit Spangenbergius, quòd Christus hîc fidem ab operibus discernat, tandemque concludit, opera coram Deo non iustificare. Nec minus insulsè scribit Melanchton: *Vides hîc populum operum, & populum Euangelij in duabus sororibus: Opera sunt bona, sed sine eis est salus. Sine Euangelio verò non est salus, hoc est, sine fide. Optimam partem elegerat MARIA. De Marthą verò dicit Lucas, quòd sollicita est, & tumultuatur erga plurima, vt ministret Domino. Hæc putat esse iustitiam, sed Domin⁹ aliter docet, quasi dicat: Quod tu facis Martha carere possum; quod MARIA facit carere nolo.* Hîc verò præsentem historiam deprauari, variosq; errores commisceri, & multa sanctis illis sororibus perperàm affingi facilè intelligent eruditi. Error est, dicti Euangelij summam, ad tractationem & distinctionem fidei operumque pertinere. Error est, quicquam hoc loco concludi, quod bonorum operum iustitiam aut tollat, aut labefactet. Error est, in Martha typum ac imaginem eorum ostendi, qui doctrinam bonorum operum amplectuntur. Error est, illos Magdalenæ similes esse, qui duntaxat fide iustitiam atque salutem sibi aliisque promittunt. Error est, sine bonis operibus homini salutem obuenire, præsertim quum illi tempus & facultas suppetit benè operandi. Error est, aut potiùs temeritas de Martha tam audacter pronuntiare, quòd suam iustitiam esse putârit, in officiis domesticis versari, & circa plurima tumultuari, vt Domino ministraret. Hos errores omnes indicasse quasi refutasse est, cùm aduersarij nullis rationibus sua dicta confirment, sed pro sua tantùm libidine præsentem historiam miserè torqueant, & malignè corrumpant.

In quo summā huius Euangelij ponant Spangenbergius & Melanchton.

In Euangel. Lucæ.

Confutatio superiorum cum indicatione variorum errorū.

Agit

Quomodò Christus in hoc Euãgelio nihil agat, quod seruiat Nouatoribus ad fidei iustificationẽ, & contra operum bonorum necessitatem.

Agit hîc sanè Christus non de fide, sed cum duabus sororibus iam fide præditis & ornatis, quæ simul bonis operibus, licet non in eadem vocatione, neque pari studio, salutarem operam darent. Neque de iustificationis negotio hîc sermo est, sed monet historia de differenti ratione auditorum verbi Dei iam fide iustificatorum & in gratia viuentium; quorum alij maiorem, alij minorem fructum ex audito verbo percipiunt. Cupit interim Christus in Ecclesia multas extare Magdalenas, hoc est, homines verè spirituales, & rerum diuinarum magis quàm humanarum studio deditos & intentos, eosque charissimos habet, & summis præmiis afficiet. Vult itidem Marthas adesse, à quibus charitatis & misericordiæ fraternæ officia sedulò exercitentur, hac addita cautione, vt suæ sollicitudinis & occupationum externarum teneãt modum, ne aliôquin præposterè aliis potiùs quàm sibi ac Deo vacare videantur, quorum benefacta, æterna etiam mercede compensabit. Ergóne bonis operibus quicquam hoc loco derogatur, aut Magdalena solius fidei gratiâ commendatur, vt noui sectarij vanissimè fabulantur?

In Magdalena non minùs operum quàm fidei iustitiam apparere.

Magdalena certè nobis in Euangelio ita describitur, vt illorum, qui fide tantummodò gloriantur, imago & typus esse non possit, cùm non modò Dei verbum cum fide audierit, sed & verbi auditi [a] fructus amplissimos tulerit, & de virtute in virtutem proceserit, suamque [b] vocationem & electionem [c] per opera bona certam fecerit, vt Scripturæ verbis vtamur. Igitur post fructus pœnitentiæ dignos editos, post ardentis charitatis opera demonstrata, quum in domo Simonis Deo iam semel esset reconciliata, carnis voluptates & mundi pompam omnem sibi vltrò interdixit, Christum vnicè amandum & in omni vita perfectè sectandum sibi proposuit, hunc ingentibus viarum spaciis ad crucem & mortem vsque prosecuta est, eundem in docendi ministerio suis opibus liberaliter fouit, ad hunc honorandum & vngendum multos sumptus impendit, propter illum mirando silentio & magna patientiâ suggillationes aliorum excepit, ab eo summis etiam suppliciis affecto, & mortuo, & sepulto abstrahi non potuit, illius incredibili & perpetuo amore flagrauit, eumque amorem lachrymis crebrò testata est, ac demum amatricem se Christi maximam vbique declarauit, idcirco vicissim à Christo præ cæteris (si Deiparam excipias) amata, defensa, atq; cohonestata. Vnde hoc etiam eulogium tulit: Opus bonum in me operata est. Et libet tamen Nouatoribus hoc vnum in Magdalena notare, quòd sedens ad pedes Domini verbum eius audiuerit, atque crediderit: quasi nihil prætereà de præclaris eius actionibus, quibus fidem suam consummauit, Euangelistæ conscribant. Hinc vox illa insana Lutheri: *Prouidè agat is, qui coram Deo non pudefieri vult & obiurgari, sit MARIA, hoc est, credat & verbo adhæreat. Nam ego nullum opus aliud quamlibet magnificum agnoscam, quàm illud MARIÆ opus, hoc est, fidem, vt verbo credatur.* Quid verò Lutherus Marthæ largitur? *Martha, inquit, huc & illuc circumcursat, & anxia sedulitate in hoc & illo torquetur; tandem collabitur & desperat.* O præclarum harum sororum, quas tota laudabit posteritas, encomiasten. O improbum Euangelij deprauatorem, de matronis verè Euangelicis tam insulsè quàm impiè pronunciantem. Ex hoc malo coruo duplex ouum non bonum, Antonomi videlicet ac Flacciani prodierunt, nefariè affirmantes, renatis obedientiam ad salutem consequendam non necessariam, imò pernicioſam esse; sola enim fide hominem in Christo simul iustificari ac beari. Quis verò è suprà dictis non videat, sectarios nouos, Iuda execrando proditore quasi deteriores existere, quum ille soli Magdalenæ in priuatis ædibus ac semel obtrectare sit ausus: hi verò non vnam tantùm illam, sed simul & Martham & Deiparam, clarissimas in Euãgelio fœminas, tùm publicè, tùm sæpenumerò insectari non erubescant?

a Luc. 18.
b Psal. 83.
c 2. Pet. 1.
Luc. 7.

Magdalenæ operosa pietas & charitas officiosa in Euangelio tradita.

Lucæ 8.
Lucæ 3.
Ioan. 12.

Magdalena insignis Christi amatrix, ab eo vicissim amata est peculiariter.

Matth. 26.

Lutherus solùm Magdalenæ opus fidem agnoscit, & Martham tantùm non desperantẽ facit.

In Postilla circa Euan. Assumpt.

Qui hodie sint Iuda deteriores ex aduersariis.

Matth. 26.

Nunc de pulcherrima Christi sententia dicere conuenit, ἑνὸς ἐστὶ χρεία. Vnum est necessarium, siue vt quidam inquiunt, vno est opus. Vbi sæuus hostis & Euangelij deprauator Lutherus iterum irruit, atque hanc adulterinam interpretationem nobis obtrudit: *Christus hîc docet & ait: Opera nihil efficiũt, quod persuasissimum tibi esto. Vnum duntaxat necessarium est, videlicet verbum Dei audire, & ei credere: hoc vnum efficax est, extra hoc nihil, eô confugito, & lætam conscientiam assequêris.* Nec multò pòst: *Hoc vnum necessarium est, extra hoc nihil quicquam in terra, nempè pura & nuda fides.* Ac rursus: *Ego nullum opus quamlibet magnificum agnoscam, quàm illud MARIÆ opus, hoc est, fidem, vt verbo credatur.* Neque hac tanta petulantiâ

Quomodò Lutherus corrumpat sententiam Christi: vnũ est necessarium.

In Postilla loco suprà citato.

Digitized by Google

petulantiâ contentus, vt suum de sola fide iustificante idolum Christi verbo vtcunq; tegere ac fucare possit, etiam laudabilia totque sæculis probata piorum opera scurrili oratione conspurcat ac reiicit. Cùm enim dixisset: *Diligentissimè hoc notate, ad vitam æternam consequendam vnam tantùm rem necessariam esse, videlicet verbum Dei & fidem*: statim hæc vanissimè subiicit: *Per hoc iam omnia opera, omnes peregrinationes religionis ergò, omnes vigilia & liturgiæ pro animabus, velut fulmine afflata corruunt*. Ac deinde: *Quapropter vt conscientiam leuemus, neque pœnitentiâ, neque mœrore, aut alio quouis opere, sed fide tantùm consequemur*. Habes iam eius blandissimę doctrinæ summã, quam sub principe suo Luthero Euangelici profitentur, vulgusque hominum haud grauatim tam cupidè arripit ac sectatur. Quis enim, si naturam hominis corruptam, & ad deteriora vsq; procliuem spectes, non isto doctrinæ genere delectetur? Solâ fide, iustitia & salus tibi paranda est: nulla sit cura de operibus bonis, deq; interiore & exteriore pœnitentia: fallax & falsa illorum est persuasio, qui ad Dei gratiam & gloriam sibi conciliandam operum rationem habere, & in illis sese multùm exercere contendant. Vnde verò hæc tanta securitas atque confidentia, vt omnem salutem hominis solâ fide metiantur? nempè, quoniam Christus in domo Marthæ dixit: Vnum est necessarium. Egregium verò, sed malè tegens pallium, ad velanda & excusanda tot pudenda Lutheri paradoxa, quę nõ solùm Ecclesiæ autoritati, sed etiam Scripturæ diuinæ testimoniis ex diametro aduersantur. Lutherus solam fidem vrget, atque ad salutem homini sufficere docet, sicut & Eunomius iampridem docuit. Christus verò præceptorum obseruationem à suis exigit, atque ad extremum Apostolis iniungit, vt quæcunq; ipse mandâsset, à credentibus obseruanda esse monerent, & summam extremi iudicij in eo statuit, vt qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij tandem procedant, se quippe, tanquam iustum Iudicem, vnicuique secundùm sua opera redditurũ. Vtri ergo credemus, Luthero ne, sine pœnitentia, sine operibus, nobis tantùm credentibus vitam promittenti, an Christo Dei Filio, qui mentiri non potest, qui arbores bonis fructibus destitutas, seruosq; voluntatẽ Domini scientes & nõ facientes, tartareis flammis addicit? Quid multis? non potest solui Scriptura, quæ fidem sine operibus otiosam ac mortuã astruit, ac illi homini regnũ cœleste promittit, qui ingreditur sine macula & operatur iustitiã, declinans à malo & faciens bonũ.

Confutatio illorum, quę Lutherus adfert, vt solius fidei doctrinam atque iustitiam probet ex hoc Euãgelio.

Quàm absurdè Luther? ex presenti loco ratiocinetur, Christique doctrinæ prorsus aduersetur.

Christus ad salutem hominis requirit opera, Lutherus non requirit.

Matt. 7. 19. & 21. Ioan. 5. Matth. 16. 2. Cor. 5. Matth. 7. Luc. 12. Iacob. 2. Psal. 14. & 33.

Dicat ergo [a] Melanchton: Vnum est necessarium, tantundem valere, perinde ac si Christus testetur, sine Euangelio non est salus, hoc est, sine fide. Clamet [b] Brentius: *Audire Euãgelion Christi & fide excipere, hoc vnum illud necessariũ, de quo Christus hîc loquitur*. [c] Garriat Agricola: *Vnum illud, quod vt necessarium ad salutem, elegisse MARIAM hîc scribitur, de audito verbo Dei exponit Christus*. Vociferetur [d] Franciscus Lambertus: *Audire verbum Dei est illud vnum Christianis omnibus summè necessarium*. Iactet [e] Spangenbergius: *Vnum illud est verbum Dei*. Effutiat [f] Sarcerius: *Vnum necessarium audire verbum, & audito credere*. Fabuletur [g] Bullingerus: *Auscultatio verbi & fides illud vnum & necessarium est*. Profundat [h] Lossius: *Vnum est necessarium ad consequẽdam veram salutem, videlicet audire verbum Dei, & discere doctrinam religionis*. Deniq; totus Nouatorum grex, vt in aliis plẽrisq;, ita etiam hoc loco ducem & magistrum suum Lutherum impigrè sectetur, deq; sola & nuda fide apud populum glorietur. At nunquam tamen probabunt, ęternam sapientiam (Christum) à seipso dissentire, sibiq; repugnare. Is clarissimè gratissimeque docet, veræ salutis & regni cœlestis eos participes esse, qui verbũ (semen illud bonum) non solùm audiunt & cum fide gaudioq; suscipiunt, verumetiam retinent, & fructum adferunt in patientia. Docet rursus, Euangelij auditores [i] Patris facere voluntatẽ, & seruare diuina mandata. Docet iterum in Apostolicis & Propheticis literis, non [k] verbi auditores tantùm, sed factores iustificari, & [l] in facto suo beari, [m] ipsosq; iustos in iustitia sua, quam operati sunt, viuere.

Quã constanter Nouatores, vnũ necessarium, ad fidem detorqueant.

Christi doctrina cum prædicatione Nouatorum solam fidem sommendantium ex diametro pugnat.

a In Euang. Lucæ. b Hom. 96. in Lucam. c In ca. 10. Lucæ. d In eundẽ locum Luc. e In Euang. de Assump. Virginis. f In Lucam cap. 10. g In explic. Lucæ. h In Euan. de Assump. Virginis. Matth. 13. Lucæ 18. i Matth. 7. & 19. k Rom. 2. l Iacob. 1. m Ezec. 18.

Igitur vt propiùs ad rem veniamus, quod à Christo, vnum esse necessarium, dicitur, Augustinus prudenter ad mentis vnitatem in Magdalena commendatam refert, quoniam illa, non sicut Martha, multis cogitationibus, curis, atq; negociis distraheretur, sed in vno & summo bono animum planè collectũ ac defixum haberet. Vt enim Cassianus locum eundem tractans egregiè dixit: Hic nobis principalis debet esse conatus, hæc immobilis destinatio cordis iugiter affectanda est ac tenenda, vt diuinis

Quomodò Veteres, vnum necessariũ, hoc loco interpretentur.

Ser. 26. de verbis Domini. Collatione 1. Abbatis Moysi ca. 8.

Digitized by Google

rebus ac Deo mens semper inhæreat. Quicquid ab hac diuersum est, quamuis magnum, secundum tamen, aut etiam infimum, seu certè noxium iudicandum est.] Et paucis interiectis: Videtis, inquit, principale bonum in theoria sola, id est, in cõtemplatione diuina Dominum posuisse. Vnde cæteras virtutes, licet necessarias vel vtiles bonasq; pronunciemus, secundo tamen gradu censendas esse discernimus, quia vniuersæ, huius vnius parantur obtentu.] Et rectè notat Rickelius, quòd, licet ad salutem obtinendam multa sint homini necessaria, vtpote fides, spes, charitas, sacramenta, præceptorum obseruatio, tamen per antonomasiam vnum à Christo dici necessariũ, quod præ cæteris, necessitate finis aut propter se atq; simpliciter, necessarium sit existimandum, nimirùm pax mentis in Deo, aut cum eoipso cordis vnio, summiue boni contemplatio seu dilectio. Qui enim adhæret Domino, vnus spiritus est, Apostolo teste. Verùm quoniam isthæc latè patent, ad alia transeamus.

In Euangel. Lucæ c. 10.

Pax mentis in Deo, & cordis cum Deo vnio, summique boni cõtemplatio, vel dilectio, ad vnum necessarium referri singula possunt.

1. Cor. 6.

Mirum, quamobrem Caluinus rixetur, & partim Sorbonicos, partim monachos vexet, quòd in hoc Euangelio de contemplatiua & actiua vita philosophẽtur, & illam vti potiorem ac præstantiorem huic anteponant: Atq; inter cætera sic audet scribere: *Turpiter hic locus ad laudem vitæ, vt vocant, contemplatiuæ detortus est, nihilq; minùs Christo propositum fuit, quàm discipulos suos otio & frigidis speculationibus addicere.* Subiungit etiam veterem errorem esse, quòd Angelicam vitam agant, qui procul à negociis toti in contemplationem incumbunt: actiuam verò vitam à Theologis fuisse despectam, non secus ac si nos è cœlo retraheret. Quomodò igitur locum hunc Euãgelicum, Caluine, accipiemus? *Nulla*, inquit, *est hîc comparatio, quemadmodùm stulti & absurdi interpretes somniant, sed tantùm pronunciat Christus, MARIAM in sancto & vtili studio occupari, vnde abstrahi non debeat.* Tanto supercilio Caluinus veteres perstringit, quorum sententiam sibi nouit aduersari, ac lõge stultiùs ipse & absurdiùs calũniatur, quàm illi stulti & absurdi interpretes habendi sunt, quos ipse tàm impudenter insectatur. Vbi multis quidem modis Caluinus impingit. Primùm enim vel ignorat, vel cum fraude dissimulat, quid vita sit contemplatiua, non ea profectò, quæ homines tota vita nihil agentes, aut inerti otio, frigidisq; speculationib⁹ addictos tenet (sicut Caluino libet fingere) multo quidem hac in parte ineptior Peripateticis licet ethnicis Philosophis, qui de vita contẽplatiua & eius excellentia prudentiùs disseruerunt. Certè contẽplatiua vita Christianis dicitur, quæ in vera sapientia & Dei charitate fundata, totũ hominis animum in Deum Deiq; amorem rapit, & per contemplationem arctissimè cũ eo coniungit, illudq; præstat, vt homo rerum humanarum oblitus, simul per sapientiã luceat, & per diuinum amorem ardeat. Etenim verè perfecteq; contemplantis est proprium, in carne sine carne viuere, tum in cœlis fixam conuersationẽ, & vitam cum Christo in Deo absconditam habere, leuare se super se, & nunquam minùs esse solum, quàm quũ solus esse videtur.

In harmonia Euangelica.

Quomodò Caluinus veteres & recẽtiores interpretes hoc loco insectetur.

Refutatio sententiæ Caluinianæ, cum veterum interpretũ defensione.

Quæ vita contemplatiua dicenda sit?

Vide Aristotelem li. 10. Ethicorum.

Quid propriũ sit verè & diuinè contẽplanti?

Psal. 72.

Quid igitur nisi vanum Caluini figmentum, merumq; mendacium est ad Theologos exagitandos inuentum, cùm ex eorum sententia vitam contemplatiuam planè ociosam facit, ac frigidis nescio quib⁹ speculationibus hoc sanctissimum vitæ genus circumscribit, cùm nulli ferè magis negocioſi sint, quàm in vita contemplatiua multùm & præclarè exercitati. Nec minùs fœda Caluini est calumnia, vitã actiuã à Theologis fuisse despectam. Nihil enim tale vnquam illi tradiderunt, quod actiuæ vitæ dignitati detraheret, sed potiùs Gregorij sententiam confirmârunt, à quo sapientissimè dictum est: Qui contemplationis arcem tenere desiderant, priùs se in campo per exercitiũ operis probent.] Ac rursus ille præcipit, vt non solùm ab actiua vita ad contemplationem surgamus, sed etiam vt à contemplatione ad actiuam redeamus, seque homo cõtinuè in vsu bonæ operationis exerceat. Sicut enim bonus ordo viuendi est, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerunq; vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectiùs actiuã teneatur.] Vnde illud eiusdem Pontificis dictum extat: Sit rector actione præcipuus, sit præ cunctis in contemplatione suspensus. Et scholasticorum Doctorum princeps Thomas apertè definit, ad vitam contemplatiuam hæc quatuor pertinere, virtutes morales, plures contemplationis actus, diuinarum effectum contemplationum, ac demum ipsam diuinæ veritatis contemplationem. An verò actiuæ vitæ detrahit, qui actiuæ vitæ partes etiam à contemplante requirit? Norunt enim Theologi,

An actiua vita à Theologis despecta fuerit; vt fingit Caluinus? Gregorij actionem etiam exigit à cõtemplatiuæ vitæ studiosis.

Li. 6. moralium ca. 27.

Li. 1. super Ezechielem homil. 4. & li. 2. homil. 14.

Quæ ad vitam cõtemplatiuam pertineãt iuxta Thomam.

2. 2. quæst. 80. art. 4.

Digitized by Google

Theologi,quotquot ſunt & fuerunt vnquam Orthodoxi,norunt,inquam,vtramq; vitam,ſicuti Martham & Magdalenam,duas quodammodò germanas eſſe ſorores,quę ſibi mutuò ſubſeruire, & vicarias præbere operas debeant: nec enim rectiùs Eccleſiæ domum poſſe conſtitui, præterquàm ſi Chriſtus in illa Martham & Mariam ſuo muneri vtraque ex parte vacantes, & pacificè conuiuentes offendat. Demùm quomodò vitam actiuam deſpicerent, qui charitatis & miſericordiæ nõ ſolùm opera, ſed etiam merita neceſſariò ad ſalutem homini comparanda,& à iudice Chriſto tùm exigenda, tùm æternis premiis remuneranda eſſe conſtanter affirmant?

In Eccleſiæ domo actiua & cõtemplatiua vita ſibi mutuò debẽt ſubſeruire.

Tertiò fallitur & fallit in eo Caluinus,quòd Chriſti verbis eum ſenſum attribuit, vt ſi Euangelium hoc ponderetur,nulla hîc ſit,vel eſſe poſsit vtriuſq; actiuæ & contẽplatiuę vitæ comparatio. Longè aliter Latinis & Græcis Patribus viſum eſt,præſertim [a] Auguſtino,[b] Gregorio,Bedæ,Idelphõſo,Bernardo,Anſelmo,Theophilacto,Euthymio, vt reliquos prætеream, qui conſentienter tradunt, hoc loco Magdalenam, tanquam contemplatiuæ, Martham verò tanquam actiuę vitę veluti typum & imaginem nobis exprimi ac proponi, Chriſtiq; iudicio partem vtriuſq; bonã quidem & laudabilem, ſed Magdalenę meliorem & laudabiliorem æſtimari, atq; ita vtramq; conferri oportere. Etſi verò Græci codices pro eo quod noſter habet interpres; Maria optimã partem elegit,pauiò aliter legant, τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, hoc eſt, Bonam partem elegit,tamen ad rei amplificationem articulum addunt prępoſitiuum. Et Auguſtinus nõ bonã, ſed meliorem partem Latinè legit, ſimulq; interpretatur. Vnde dixit etiam Ambroſius: Non Martha in bono miniſterio reprehenditur: ſed Maria, quòd melioré partem ſibi elegerit, antefertur.] Quod autem Ambroſius & Auguſtinus hîc legunt, nec bonam, nec optimam, ſed meliorem partem ad Hebraici ſermonis idioma ſpectare videtur, qui cùm gradibus comparationis careat, ſæpè poſitiuum, vel comparatiui vel ſuperlatiui loco reponit, ſicut fatetur etiam Bullinger[c]. Euthymius perſpicuè tradit: Duæ partes conuerſationis laudabiles ſunt, nempe practica ſiue operatiua, & theorica ſiue contemplatiua. Has duæ ſorores iſtæ elegerant: Martha quidem operatiuam miniſtrando circa corporale Domini obſequium: Maria verò contemplatiuam audiendo ſermones illius.] Et nonnullis interiectis: Bonam partem dixit Dominus, non quòd altera mala ſit: ſed bonam hîc appellauit eam, quæ melior eſt. Bonum ſiquidem eſt hoſpitalem eſſe, verùm melius eſt Deo aſsidere.] Quanquam vnus Gregorius idemq; ſanctiſsimus Pontifex, ſi reliqui omnes deeſſent, ſatis lucis hîc poſſet adferre, cuius iſthæc eſt oratio: Quid per Mariam quæ verbum Domini reſedens audiebat, niſi contemplatiua vita exprimitur? Quid per Marthã exterioribus obſequiis occupatam, niſi actiua vita ſignatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna ſunt actiuę vitę merita, ſed contẽplatiuæ vitę potiora.] Adde quòd Euangeliſta diuerſa ſororum harum ſtudia, ac differentes planè occupationes aperta oratione diſiungit, & collationem non obſcuram ab vtriuſq; vitæ proprietate, vſu, fructu & fine deſcribit, vt alteram alteri præſtare cõmonſtret. Sola Maria eſt, quæ ad pedes Ieſu aſsidet, ſermones eius reuerenter audit, aliiſque de cibo curantibus omnem corporis curã reiicit, ſibi attendit, ſoli Deo vacat, ex Chriſti verbo pendet, ac tota in cõtemplatione verſatur, vt rerum omnium oblita, ne ſororem quidem pręſentem aſpicere, vel increpantem audire videatur. Hinc illę apud Auguſtinum antitheſes extant: Martha turbabatur, Maria epulabatur: Illa multùm diſponebat, iſta vnum aſpiciebat. Intenta erat Martha, quomodò paſceret Dominum; intenta Maria, quomodò paſceretur à Domino. A Martha conuiuium Domino parabatur, in cuius conuiuio Maria iam iucundabatur. Tranſit labor multitudinis, æterna eſt dulcedo veritatis.] Quærit & Gregorius: Quare pars Marię cum Marthę parte collata,& bona & optima Chriſto iudice ſtatuatur? Reſpondet, Chriſti verbis innitens: Actiuã vitam cum corpore deficere,& cum præſenti ſæculo auferri: Contemplatiuam minimè auferri, quia hîc incipiat,& ſubſtracta præſenti ſæculi luce, in cœleſti patria perficiatur.] Agnoſcit demum Bullingerus, in hac hiſtoria elegãtem extare collationem dilectionis Dei & proximi,& quòd dilectio Dei lõgè anteferatur dilectioni proximi. Quibus autem modis vita contemplatiua præcellat actiuam, inter alios Theologos Thomas fusè demonſtrat, ſi quis fortaſſè legere cupiat. Et hactenus Caluino reſponſum ſit, qui

An Chriſtus nullam hîc faciat vtriuſq; vitæ collationem, vt Caluinus effingit.

Teſtimoniis veterum Chriſtus agit hoc loco p comparationẽ de parte bona & meliore vitæ actiuæ & contemplatiuæ.

Lucas in hac hiſtoria ſatis oſtẽdit vtriuſq; perſonę & vitę differentiam.

Quomodò Auguſtinꝰ ſorores has duas diſcernat.

a Serm. 26. In Lucam.
b Lib. 2. ſuper Ezechielem homel. 14.
In Lucam.
In cap. 10. Lucæ.
In c. 5. Ioh. cap. 27.
In ſer. 26. & 27. in Lucã.
Li. 2. ſuper Ezechielẽ homel. 14.
In cap. 10. Lucæ.
2. 2. quæſt. 182. Art. 2.

Digitized by Google

pro ſua mirabili ſapientia nullum diſcrimen inter contemplatiuam & actiuam vitam obſeruat, atque ita peruersè Euangelicum hunc locum deprauat, vaneq; tùm recentiores, tùm veteres Theologos more ſuo perſtringit.

Accedit autem Spangenbergius telam abſoluturus, quam antea ordiri cęperat Brentius, & cum illis expoſtulat, qui contemplatiuam vitam hîc pro monaſtica interpretantur, eoq; Chriſti dictum referunt: Vnum eſt neceſſarium. Viderit autem Spangenbergius, quos huius nouæ & inſulſæ opinionis ſiue autores, ſiue propugnatores habeat & oppugnet. Nullus enim Catholicorũ, vt arbitror, tam eſt hebes ac imperitus, vt ad ſolam monaſticen, aſtringat vitam contemplatiuam, & quod vnicè neceſſarium affirmat Chriſtus, id ſolis monachis largiatur, præſertim cùm eis etiam, qui monaſticen non profitentur, perpetuò licuerit vitam agere contemplatiuam. Tùm ſcholaſtici Doctores cum Aquinate non obſcurè docent, ſtatum religionis (quem aduerſarij communi nomine monaſticen vocant) non ipſam eſſe vitam contemplatiuam, ſed diſciplinam vel exercitium, ad charitatis perfectionem comparandã accommodatum, ſiue illa demùm actione, ſiue contemplatione acquiratur. Vnde qui ad religionem tranſeunt, nõ ſe perfectos, aut verè contemplatiuos eſſe profitentur, ſed hoc ſolum, quòd conſequendæ perfectionis ſtudium ſint adhibituri, idq; vel contemplatione, vel actione, vel vtraq; duce. Quòd autem monachorum nomen & inſtitutum nõ ſit ignominioſum, vt plerisq; perſuaſum eſt, ſed glorioſum, ſacrum, Apoſtolicum, neq; à ſolitudine, vt vulgus putat, ſed ab vnione cum Deo, atq; à monade dictum, teſtis locuples fuerit Areopagita, ſęculi Apoſtolici ſcriptor, & omni maior exceptione. Monachos igitur nominatos, & hoc ſacro nomine inſignitos aſſerit, eò quòd ratione officij Deo purè miniſtrent ac ſeruiant, vitamq; præſtent indiuiſam ſimul & vnitam, quæ eos velut vniat ſacris quibuſdam complexibus in rebus diuiſis, transformetque in Deiformem vnitatem, & amantem Dei conſummationem.]

In Euangel. de Feſto Aſſumpt. Virginis.

Monaſtica vita nõ eſt vnum illud neceſſariũ, de quo Chriſtus hîc loquitur, ſed via & mediũ ad perfectiorem vitã perueniendi.

Vide Thomam 2. 2. quæſt. 186. Art. 2.

Monachorum nomen glorioſum & ſacrum eſſe, & vnde dictum.

Li. de Eccleſiaſtica Hierarchia c. 6.

Verùm enimuerò non ſolùm monachorum inſtitutio & diſciplina, ſed & vniuerſa perfectioris vitæ diuinæque contemplationis ratio & exercitatio tantùm non ſordet Nouatoribus, quandoquidem cum Iouinianiſtis libenter conſpirant, & pro Euangelica libertate carnis licentiam ex profeſſo tuentur; ideoq; contra Dei verbum pernegant, opera quædam aliis meliora, & ſtatum vnum alio perfectiorem, Deoque gratiorem, ac homini magis meritorium eſſe. Quibus de rebus iampridem alij diſputârunt, & in hoc campo Hieronymus de Eccleſiæ hoſtibus gloriosè triumphauit, nihil vt ſit opus hoc loco pluribus decertare. Libuit autem iſthæc annotare nõ ſolùm ad Nouatorum ineptias detegẽdas, ſed inſuper ad Patrum ſententiam vindicandam, qui, vel inuitis Nouatoribus, præſens Euangelium ad vitam actiuam & contemplatiuam, ac deinde ad MARIAM quoq; Domini matrem, quæ in vtroq; vitæ genere mirabiliter excelluit, docent accommodare. Quocircà præter alios, quorum antea meminimus, ſic habet Idelphonſus: Domina noſtra, imò Domini noſtri & Dei genitrix, & ſemper Virgo MARIA, vtramque vitam ad plenum exercuit, actiuam laudabilem, quam opere Martha excoluit, & contemplatiuam optimam, quam MARIA audiendo & eligendo obtinuit.] Explicat poſtea, quibus in rebus MARIA ſe Martham ſedulam, neq; minùs Magdalenam Deo deuotam præſtiterit, vtpote quę poſt Chriſti aſcenſionem ſe totam ad diuinam contulerit ſpeculationem. Atque hæc de MARIÆ morte & glorificatione pro noſtri quidem inſtituti ratione ſatis: at pro ipſa rei magnitudine atque dignitate nunquam ſatis, vt iterum cum Bernardo iure dicamus: Chriſti aſcenſionem & MARIÆ aſſumptionem quis enarrabit? Vnde Poëta Mantuanus, non minùs eleganter quàm verè canit:

Cur aduerſarij his quæ ad vitã cõtemplatiuam ſpectant, minùs delectentur.

Quorſum ſuperiora ſint adducta.

Maria in vtraq; vita partẽ optimã eſt aſſecuta.

Contra Iouinianum.

Serm. 5. de Aſſumptione Virginis.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Li. 8. Faſtorum.

Curia tum quali reſonârit Olympica plauſu,
Qui cantus cœlo auditi, quàm læta frequens q;
Pompa, quis ornatus diuûm, ne dicere tenta,
Gaudia non capiunt noſtri cœleſtia ſenſus.
Demùm iuſſa ſuper ſtellis & ſole micantem
Ire thronum, cœli accepit ſceptrum atque coronam.

Digitized by Google

Digitized by Google

CAPVT OCTAVVM.

MARIÆ Deiparæ cultum in Ecclesia receptum, partim Satanæ inuidiâ, partim hominum cæcitate grauiter nunc oppugnari, ac passim aboleri, ad eamq; rem temerè prætextum obtendi ex Euangelica de nuptiis historia, velut in ea Christus futuros MARIÆ cultores perstrinxerit.

Ex duabus præcipuis causis Mariæ ferias atque cultũ in Ecclesia hostiliter impugnari.

COGITANTI mihi, ex quo fonte hoc malum proueniat, vt nouæ religionis amantes solenne Festum sacrosanctæ Virginis in cœlos assumptæ (de quo hucusque disseruimus) totumq; MARIÆ cultum in Ecclesia tam infensè oderint, ac in suis Ecclesiis impiè abrogârint, duæ quidem præcipuè causæ, Satanæ inuidia, & hominũ cæcitas ac ingratitudo, venerunt in mentem. Etenim Dei & bonorum omnium aduersarius, qui se vera cœlestiq́ue fœlicitate priuauit, alienæ, hoc est, Sanctorum omnium, & MARIÆ inprimis fœlicitati summoperè inuidet, impatientissimeq; fert tantũ virtutis decoris & gloriæ, quantum mortales atq; cœlites in Deipara satis admirari non possunt, in sexu fœmineo resplendere. Dolet præterea superbissimus, tàm infœliciter sibi primum cum homine certamen successisse, vt qui primam mulierem eiusq́ue semen vicerat, ideoq; mundi princeps effectus erat, nunc per MARIAM eiusq́ue semen non modò deuictus, sed etiam velut è suo principatu & regno eiectus exulare cogatur. Rursus dolet illi, Christum, adeoq́ue tres sanctissimæ Trinitatis personas tam impensè & ex professo per totam Ecclesiam in hac vna muliere, plùs, quàm in aliis puris creaturis omnibus, glorificari. Dolet insuper, regnantis cum Christo matris incomparabilem beatitudinem, ac singularem gloriam, in multorum animis cum mirifico gaudio Spiritus toties renouari. Dolet denique, complures reperiri, qui per eiusmodi Festorum & cęremoniarum occasionem ad glorioſam illam cœli Reginam & venerandam, & inuocandam, & imitandam crebrò incitentur, & incitati, spiritualibus studiis vacent, multisq; diuinæ gratiæ muneribus locupletentur. Igitur quò maior est in cœlis bonorum Angelorum exultatio, & erga Deum eiusq́ue matrem propensior congratulatio, quæ semel à Gabriele inchoata, nullum inuenire finem potest, eò tetri dæmones ardentioris iræ inuidiæq́ue stimulis, ac velut furiis quibusdam impulsi, ferunt molestiùs, in Ecclesia triumphante tantum sancti gaudij ob Deiparam celebrari, ac deinde tantum gratiæ diuinæ, veræq́ue consolationis ac spiritualis etiam commodi ad mortales vsque transfundi, ac plurimis communicari, potissimùm quum solennes MARIÆ feriæ à piis Ecclesię filiis legitimè peraguntur. Hinc enim illi suam fidem, fiduciam, charitatem & reuerentiam in Deum libenter excitant & exercent. Hinc Dei verbũ sæpius legunt, cantant, audiunt & expendunt: hinc ad cultum diuinum, & Sacramentorum vsum conueniunt alacriores. Etenim in mentem illum reuocant, qui in nullo Sancto puraq́ue creatura æquè ac in MARIA potens, glorioſus, munificus ac liberalis inde ab initio fuit, qui præterea nobis hoc præcipuum Ecclesiæ suæ organum, hanc dilectissimam sponsam, suamq́ue simul & nostram matrem ad maiorem mundi consolationem & salutem ab æterno prædestinauit & elegit: qui demum, veluti fons bonorum omnium aquas gratiæ salutaris, cùm per alia media, tùm post Christum per MARIAM maximè in nos aliosq́ue plurimos gaudet vsque profundere atq́ue dispensare. Nam siue Virginis huius virtutes, mores vitamq́ue omnem ad imitandum nobis proponimus, siue ministerium illius ad Christum orbi communicandum spectamus, siue dona gloriæ ad miseris opitulandum illi collata contemplamur, nemo verè pius & Orthodoxus ambigit, MARIAM nobis maximo esse præsidio, & de tota Ecclesia præclarè meteri, Deo nimirum sapientissimè prouidente, variis vt modis imbecillitati hominum prospiciatur, cœlestisq́ue gratiæ participes illi efficiantur.

Vnde tanta sit Satanæ inuidia contra Virginẽ matrem, eiusq; cultum.

Genes. 3.

Ioan. 12.

Satanæ tanto magis dolet Mariæ gloria, quãto impẽsiùs ob illã gaudent Angeli atque boni in vtraq; Ecclesia.

Quem vsum & fructum pij capiant ex feriis Mariæ solennibus.

Mariam nobis & Ecclesiæ maximo esse præsidio & emolumento.

Iam

Digitized by Google

Iam verò si de hominum cæcitate ac ingratitudine dicendum est, quàm multi, proh pudor, hodie inueniuntur, qui Satanicis præstigiis impediti, Mariæ ferias, laudationes & cultum omnem ridere potiùs quàm probare malint, quique Ecclesiæ in Virgine colenda & honoranda studiosè versanti, hostiliter aduersentur ac petulanter obtrectent? Semper enim in illis hæret opinio, semperque metus recurrit, immodicum & superstitiosum esse, quicquid in Mariæ cultum orthodoxi instituamus. Sed ô cæci, qui alium cultum Deo, alium Mariæ tribuendum, & inde ab initio in Ecclesia tributum esse non cernitis neque discernitis. O cæci, qui in Maria Deum colere atq; laudare & ipsi nescitis, & scientes volentesq; alios prohibetis. O cæci, qui non minùs à Dei quàm à MARIAE veneratione, homines dictis, scriptis, factis auocatis. O cæci & arrogantiæ spiritu obcæcati, qui in MARIAE cultu diiudicando vos tantùm sapere, vestros verò maiores & Patres toto orbe dispersos cæcutire, aut nihil planè videre in animum superbè inducitis. O cæci demùm, qui lucem in tenebras, diem in noctem conuertitis, quum pios & deuotos Mariæ cultores superstitionis notâ conspurcatis, & laudabilem Mariæ cultum, vt posteà monstrabimus, turpissimo idololatriæ nomine palàm infamatis. Iam verò quantam ingratitudinem cum hac sua cæcitate coniungunt? Quid enim, an nimiùm ingrati non sunt, qui matrem Emmanuelis à Patriarchis & Prophetis ardenter desideratam, ab Archangelo Gabriele reuerenter exceptam, multis Euangelij testimoniis cumprimis honoratam, in ordinem redigunt, eamq; nullo ferè cultus & honoris officio prosequũtur, aut eo dignam esse arbitrantur? Quàm sunt ingrati, quos ventri, luxui, profanis negotiis, & rebus sæpè pudendis seruire delectat, quibus interim nec libet nec vacat, vnà cum piis breui tempore ac exiguo labore ferias Mariæ sacras, iamq; olim solennes domi vel publicè celebrare? Quid, nisi fœdam ingratitudinem redolet, non agnoscere, non suspicere, non amare, non colere matrem sui Redemptoris, quam summus Deus reliquis creaturis prætulit, quam tantoperè amauit, ornauit & glorificauit, quam Angeli & Archangeli cõtinuè reuerentur, & quæ denique incomparabili beneficio nos, & Dei filios omnes, quãtum in ipsa quidem fuit, affecit, quum benedicta benedictum ventris sui fructum edidit, tantaq; cum charitate orbi perdito communicauit? Postremò, vt lenissimè dicam, misera ingratitudo, parq; stupiditas plurimos impedit, quò minùs Diuini numinis benignitatem cogitent & amplectãtur, quâ factum est, vt omnis ordinis homines innumerabiles experiantur, totq; iam sæculis experti sint, se Mariæ inuocatione diuinitus adiuuari, & malis maximis liberari, bonaque ingentia tùm spiritualia, tùm externa facilimè à summo Deo obtinere.

Ob hominum cęcitatem ac ingratitudinem Mariæ ferias & cultum hodie labefactari.

Quibus in rebus deprehendatur illorum cęcitas, qui contra Mariæ cultũ nunc pugnant maximè.

Isaiæ 5.

Grauem hominum ingratitudinẽ esse, quòd hodie erga Virginem eiusque cultũ tàm praui afficiantur.

Vtinam verò & cæci tandem recipiant lucem, & ingratitudinis labe aspersi, torpore posito mentem attollant, vt diuinum ordinem intelligant, gratisque animis complectantur: ordinẽ, inquam, à summa illa Sapientia definitum, vt Diuinæ tres personę, quibus omninò nihil sublimius, nihil sanctius, nihil venerabilius, altissimo quodam cultus & honoris gradu ab omni Angelica humanaq; creatura semper & vbiq; celebrẽtur; ac deinde sub Deo Maria suos etiam habeat laudatores atq; cultores. Verùm isti dum diuini cultus assertores & vindices arroganter magis quàm piè videri volunt, primùm Virginem matrem debito honore priuant, ac deinde à Veterum verè piorum, & in diuino cultu exercitatissimorum hominum vestigiis longissimè quidem aberrant. Egregius Dei cultor fuit Anselmus, vt res quibusdam exemplis propositis magis elucescat, & hanc tamen laudem MARIAE tribuit, quòd illa propter nos in tantam celsitudinem eleuata sit, vt eam dominam habeat, & veneretur omnis pariter creatura, quodque omnia quæ in cœlo sunt, MARIAE glorificatione inæstimabiliter decorentur. Egregius Dei cultor fuit Andreas Cretensis MARIAM prædicans, quæ postquàm ex hac vita migrauit, velut tribuum ac humani generis Regina facta, & in cœli regiam à Deo Rege regaliter assumpta, iam in adyta cœli sancta peruenerit, & ad Deum proximè accesserit, sui etiam corporis thesauro eovsque translato: quæ prætereà non solùm in cœlis benedicta, sed etiam in terris glorificata sit, illa vitæ parens, quam lingua omnis grata meritò celebret. Egregius Dei cultor fuit Damascenus, qui tanti MARIAM facit, vt eam cœlum verè animatum, & vitæ thesaurum, gratiæque abyssum appellet, quæ res cunctas creatas superet, ac

Ingrati mortales oblatam & exhibitam sæpè per Mariã Dei gratiam repudiant & auersantur.

Non est violandus ordo à Deo constitutus, vt primùm Ipse, & deinde Maria suo quoq; modo colatur.

Multos & præclaros simul Dei & Mariæ cultores, siue præcones olim extitisse, eorumque testimonia.

Lib. de excellen. Virg. in fine c. 8.

In ferm. de dormitione Virginis.

Ioannis Damasceni testimonium de Mariæ præstãtia & inuocatione.

Digitized by Google

omnibus dominetur operibus, quoniam sit eius mater, qui Creator & Opifex & Dominus vniuersorum existit. Quamobrem ait, insignem illam Dei erga nos liberalitatem grati agnoscamus, iugique memoriâ recolamus, & ne vt ingrati illius beneficio quandoq; abutamur, precibus sacratissimam MARIAM Virginem illius matrem supplices adeamus, illamq; in patronam & mediatricem assumamus, & certæ adiutricis loco habeamus.] Egregius Dei cultor fuit Bernardus, in ornanda & colenda Virgine nulli secundus, cuius etiam hæc est sententia: Præcessit nos Regina nostra, præcessit, & tàm gloriosè suscepta est, vt fiducialiter sequantur Dominam seruuli clamantes: Trahe nos post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus.] Mox vocat eam aduocatam nostram, quæ tanquàm Iudicis mater, & mater misericordiæ, supplici-ter & efficaciter salutis nostræ negotia sit pertractatura. Ac alibi MARIAM in cœlos assumptam his verbis affatur: Quis misericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam lõgitudo eius vsque in diem longissimum, inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoq; misericordiâ plena sit omnis creatura: Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris, & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cœlum repletum, infernus euacuatus est, instauratæ ruinæ cœlestis Hierusalem, expectantibus miseris vita perdita data.] Egregius demùm cultor Dei fuit Idiota, MARIAE hanc laudem tribuens: Inter omnia opera æterni Opificis, post operationem illam, quâ naturę nostrę vnitus est Filius tuus, speciale opus fuisti, ô beatissima Virgo Maria.] Et rursum, Beatissima Virgo MARIA sicut est omnium Regina, sic & omnium patrona & aduocata, & cura est illi de omnibus.] Legerat enim fortassis Chrysostomum, disertè pronunciantem, in rerum tota vniuersitate nihil maius & præstantius extare Mariâ, quæ sola & cœlo & terra sit latior ac sanctior, nec aliud quippiam inter aspectabilia & inaspectabilia Dei opera præclarius & excellentius inueniri. Quid verò si isthæc, aliaque plura, quæ à Veteribus de MARIAE gloria præclarè scribuntur, & alibi à nobis adducuntur, nostris inuisa & exosa sint aduersariis? an idcircò suam fidem suumque pondus apud cordatos amittent; præsertim à talibus profecta Doctoribus, qui nihil hîc noui de suo confinxerunt, sed doctrinam à Patribus acceptam, bonaque fide consignatam nobis tradiderunt, neque Diuinam gloriam, cuius erant longè obseruantissimi, propter Mariam deprimere vel obscurare, sed Deum ipsum in Maria & propter Mariam celebrare ac glorificare docuerunt?

Bernardi testimonium de Mariæ dignitate post assumptionem.

Homel. in hypopãten Domini.

Serm. 1. de assumptiõe Virginis.

Cantic. 1.

Quàm lõgè lateq; pateat Mariæ misericordia iuxta Bernardum.

Serm. 4. de assumptiõe Virginis.

Idiotæ testimonium de Maria Sanctis omnib⁹ præferenda.

In lib. contemplat. de B. Virgine, ca. 3. & 1.

Quantũ Mariæ tribuat Chrysostomus.

Homel. in Domini hypopant.

Contemnẽdos esse aduersarios qui tàm leuiter excipiũt aduersùs veteres Mariæ præcones.

Verùm hîc isti nobis obstrepunt, ac Euangelicum locum, quo Christus futuros MARIAE cultores corripuerit, & superstitionis quodammodò condemnârit, obiectant. Nota est apud Ioannem de nuptiis historia, in qua durè & asperè matrem increpatam fingunt, dum à Filio audire cogitur: Quid mihi & tibi est mulier? Nunc audi, quæso, censuram Brentij: *Vidit Christus futuros hypocritas, qui relicto se, quæsituri sint in MARIA salutem, & remissionem peccatorum suorum. Sunt & aliæ innumerabiles idololatriæ, quibus totus mundus (circa MARIÆ cultum) hactenus repletus fuit. Quarè vt Christus his erroribus obuiàm iret, quantum in ipso erat, semper duriter tractauit matrem suam, cùm voluit esse socia officij sui. Etsi enim nulla vnquam fuit mulier in terris, nec vlla futura est, cuius debeamus honestiorem mentionem facere quàm virginis MARIÆ matris Christi, tamen nõ est ei tribuendus honor Messiæ seu Saluatoris.* Quàm pulchrè autem Brentius quod palàm docet obseruat, vt nullius mulieris æquè ac MARIAE honesta fiat mentio; cùm ipse quidem rursus hîc de illa inhonestissimè meminerit, quòd nempè in Messiæ officium voluerit inuolare, & sæpè in eo munere administrando socia esse cum Filio. Sed benè habet, quòd eam turpissimam notam ab hoc calumniatore Deiparæ inustam alibi depulerimus, sicut & præsentem historiam suprà expediuimus, nihil vt sit necesse, cum eodem hoste prostrato, nunc iterum diu congredi. Fingat ille nos hypocritas, superstitiosos, idololatras: mentiatur etiam, quamdiù velit, Catholicos relicto Christo in Maria suam salutem & peccatorum remissionem quærere, quemadmodùm ex eodem impudentiæ fonte eum haurire non puduit, quòd salutationẽ Angelicam ad expianda peccata vsurpemus, & eandem tantùm valere nonnunquàm opinemur, quantùm valet ipsa Christi Domini passio. Has tetras ac pudendas calumnias, quæ sectariis sunt admodùm vsitatæ, suis permit-

Quomodò ratiocinentur Nouatores ex loãne aduersùs Mariæ cultum in Ecclesia vsitatum.

Ioan. 2.

Brentij argumentatio.

In Euangel. circa Dominicã 2. post Epiphan.

Nullius mulieris honestior mentio ac Mariæ facienda est iuxta Brentiũ.

Excussio & refutatio superiorum verborum Brentij.

Quæ Brentius falsò affingat Catholicis circa cultum Virginis.

Hom. 6. in Lucam.

Digitized by Google

permittamus autoribus, qui nunquam sanè probauerint, quòd orthodoxus in veteri Ecclesia vnquam docuerit, aut tolerandum etiam putârit, vt vel honos Christo debitus matri eius attribueretur, vel ab ipsa, relicto Christo, salus & peccatorum remissio quæreretur. Est autem ridiculum ac futile prorsus argumentum, quod Brentius à fictitio & allegorico sensu acceptum in medium proponit, quum & Lutherus ipse moneat, vnum & simplicem sensum Scripturæ tribui oportere. Et falsum quidem illud assumitur, matrem Domini duriter vsque tractari, quæ Christum sibi semper conciliatum habuit, eiusque honorem nec in toto, nec in parte vnquam ambiuit, & si quid ab eo petiuit, pro sua reuerentia nunquam non exaudita est. Nam si qua durities aut acerbitas in Christi verbis ad Mariam prolatis inesse videtur, ad nos illa potiùs quàm ad matrem ipsam pertinet, quemadmodùm superiore Libro fusissimè dictum atque tractatum est.

Argumentatio Brētij futilis & ridicula.

In Postilla circa epist. de natiuit. Christi.

Christus matrē tractauit vsque duriter, vt fingit Brentius.

Et habet tamen proteruus Brentius, quod ego sanè miror, suæ sententiæ suffragatores, qui eundem Euangelij locum non dissimili calumniandi arte torquent atq; deprauant. Sic enim scribit Bullingerus: *Impugnat hic locus grauiter superstitiosos, colentes pro Creatore creaturam, existimantes Dominum Iesum pietate in matrem adigi, vt nihil eius possit negare precibus: vnde relicto vero Mediatore & intercessore Dei Filio, ad matrem Virginem conuertuntur, ab hac postulantes quod petendum erat à Filio.* Et hæc quidē satis insulsè ac virulētè, præsertim si existimat Bullingerus eos, qui Catholico more Deiparam colunt vel implorant, tàm esse superstitiosos ac impios, vt pro Creatore creaturam venerentur, Christumq; mediatorem & apud Patrem intercessorem deserant. Suum enim Christo munus relinquunt integrum, & nullam Creatori iniuriam irrogant, si non modò MARIAM & beatos in cœlis, sed mortales etiam in terris sibi adhibeant intercessores. Nescit fortasis Bullingerus, eos in Christi quoq; nomine rogare Patrem, & Christo gratū facere, qui Mariam legitimè inuocant, suasq; preces cum Marię precibus coniunctas offerunt Patri, vt eius redemptionis & gratię, quæ Christo capiti semper est manetq; propria, participes fiant. Tales namq; non suo, nec etiam Mariæ, sed Christi merito innitentes, ipsius Mariæ intercessionem non aliter valere ac à Deo exaudiri cōfidunt, nisi per Iesum Christum Dominum nostrum, qui semper ipsis via, veritas & vita perseuerat. Qua de re aliàs pluribus. Quàm verò isthæc longè petita? quàm friuola? dum Mariæ cultum grauiter impugnari & vetari putat Bullingerus, quoniam Christus matrem tribus vel quatuor verbis de præsenti vini negotio compellauit? Imò verò Bernardus ex hacipsa historia contrarium doctè colligit, & receptam Marię inuocationē apertè confirmat, quicquid isti garriant. Bernardi sic habet oratio: Quoties mihi nécesse est, fratres, post lachrimosas querimonias vestras, exorare matrem misericordiæ, vt suggerat suo benignissimo Filio, quoniam vinum non habeatis? (Vini autem nomine gratiam deuotionis, & feruorem charitatis accipit, sicut seipsum interpretatur.) Et MARIA dico vobis, charissimi, si piè à nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostræ: quoniam misericors est, & mater misericordiæ. Nam si compassa est verecundiæ illorum, à quibus fuerat inuitata, multò magis compatietur nobis, si piè fuerit inuocata?] Et rursus: Compassa est, inquit, eorum verecundiæ, sicut misericors, sicut benignissima.] Verùm de Mariæ Virginis erga nos siue condolentia, siue compassione, & materno velut affectu posteà disseremus. Igitur non pro se tantùm, sed aliorum etiam causâ Bernardus, tanquàm misericordiæ matrem Mariam coluit & inuocauit, adeóque suos ad illam inuocandam excitauit, eiusq; inuocationis fructum certum simul ostendit, nimirùm vt verum præsentis historię vsum aduersùs nouos etiam sectarios vindicaret.

In cap. 2. Euang Ioan.

Bullingerō ex eadem historia cultum Virginis oppugnare.

Refutatio Bullingericæ obiectionis.

Falsò Catholicis imputari, quòd propter Mariæ cultum creaturam colant pro Creatore, & Christū mediatorem relinquant.

Ioan. 14.

Serm. 2. de mutatione aquæ in vinum.

Ex quo loco colligit Bullingerus, Mariam nō esse inuocandā, ex eodem Bernardus contrarium probat.

Maria piè inuocata neq; nunc deest petētium necessitati.

Serm. 1. in Dominic. 1 post octauā Epiphan.

Facessat ergò vanus Hemmingius, qui cæcos duces insequens, ex hoc ipso Euāgelico loco ratiocinatur, Mariam præclaris titulis, quos nunc in vsu habet Ecclesia, superstitiosè ac impiè salutari. Valeat & Caluinus, acerbus & ipse, si quisquam alius, ac iniquus hostis Ecclesiæ. *Hac Christi voce*, inquit, *palàm constat denunciari hominibus, ne homines nominis materni honorem superstitiosè in MARIA euehendo, quæ Dei propria sunt, in ipsam transferant. Sic ergò matrē Christus alloquitur, vt perpetuam ac cōmunem sæculis omnibus doctrinā tradat, ne immodicus matris honor Diuinam suam gloriam obscuret. Porrò quàm necessaria hæc admonitio fuerit, ex crassis fœdisq; superstitionibus, quæ posteà sequutæ sunt, plùs satis notum est.* Vbi cùm nihil noui

In Euang. Dominic. 2 post Epiph.

In 2. cap. Ioan.

Hemmingij & Caluini ex eadē historia ratiocinatio contra cultum Deiparæ.

Digitized by Google

Depulsio eorũ, quæ dicti aduersarij duo ingerunt.

noui vel Hẽmmingius, vel Caluinus adferant (nam sectariorum more quæ probare non possunt, orthodoxis impingunt) eorum labes, sicut aliorum præcedentium, eâdem quasi spongia possunt abstergi, nimirùm vt dicamus, ex præsenti verbo & facto Christi MARIAE laudem, cultum & titulos, de quibus posteà dicemus, nulla ex parte labefactari: neq; Christum de immodico matris honore, eiusque cultoribus hîc agere voluisse. Etenim re ipsa probauit, sibi matris intercessionem esse gratam, cuius votis mox annuit, & in cuius gratiam primum & illustre patrauit miraculum. Nec grauatim Caluino fatemur, omnesque sapientes vltrò testantur, in MARIAE cultu id semper esse cauendum, ne quæ Dei sunt propria, in Virginem transferantur, néue immodicus matris honor diuinam Christi gloriam obscuret. Verùm nihil isthæc ad præsentem Euangelij locum, nihil ad Christi mentem pertinent, sed malignè prorsus, aduersùs Ecclesiæ MARIAM venerantis institutum detorquentur. Cætera quæ ad eandem historiam spectant, & MARIAM vehementer exornant, ac Mariomastigis obiici possent, ne actum agere videamur, hoc loco missa faciemus. Satis sit breuiter monuisse, quòd Euangelico loco peruersè & insulsè abutantur, qui sensum Veteribus inauditum, neque aliundè quàm ex veteris Ecclesiæ odio inuidiaque confictum nobis hîc ingerunt, velut Christus cum piis matris suæ amatoribus atque cultoribus pugnet, omnesque pro superstitiosis & impiis habeat, qui more Catholico Mariam venerantur, totque retroactis sæculis in Ecclesia & cum Ecclesia sunt publicè venerati. Rursus ex his perspicuè liquet, non mereri aduersarios laudem, quam venantur, vt Veteres in MARIA colenda impij & impuri, ipsorum verò assecla in Mariæ cultu abrogando pij & cathari esse videantur.

Ioan. 2.

Superioris tractationis epilogus.

CAPVT NONVM.

Nimis proteruos & contumeliosos esse Nouatores in Catholicis perstringendis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipsa conteret caput tuum. Ac præterea non damnandam esse Veterum sententiam, quâ Maria contriuisse dicitur vniuersam hæreticam prauitatem.

Quomodò Georgius Maior, Georgius Fabricius, Tilemânus Heshusius, & Iacobus Heerbrãdus Catholicos infectẽtur ob dictum: Ipsa conteret caput tuum.

SVPEREST iam alius Scripturæ locus excutiendus, quem complures magno cum stomacho nobis obiiciunt & exprobrant; velut Scripturam sacram deprauemus, eò quòd ad MARIAE cultum stabiliendum legamus & decantemus: Ipsa conteret caput tuum: sic enim suum honorem Christo adimi, & in MARIAM iniquè, si non impiè, transferri clamitant. Quocircà Georgius Maiòr Euangelicæ modestiæ omnis oblitus, hac oratione in Catholicos debacchatur: *Sub Papatu indocti monachi plusquàm supina inscitiâ & negligentiâ ebrij & stertentes, ne se torquere hac disputatione cogerẽtur, audacissimè quod de semine mulieris dicitur, deprauârunt. Et quod in neutro genere exprimendum erat, Ipsum semen, scilicet, mulieris, conteret caput serpentis, in fœmineum commutârunt. Ipsa conteret caput serpentis. Idq; posteà ad stabiliendam idolomaniam de inuocatione MARIÆ Virginis genitricis Domini nostri Iesu Christi transtulerunt.* Accedit & alter Georgius, nempè Fabricius procax Grammaticus, qui vt licentiâ plusquàm Poëtica vtatur, non minùs hic est contumeliosus: *Notissima*, inquit, *esse piis debet omnibus illa prima Euangelij vox dicta primo mortali ab autore ipsius Deo sempiterno. Inimicitias ponam inter te & mulierem &c. Quantum noctis offusum rei Christianæ, quantum impietatis & superstitionis importatum Ecclesiis est, vnico verbo deprauato & perperam intellecto? Annos longè supra mille inualuit error, & tantùm valuit, vt qui cernerent acutiùs, aut altiùs saperent, à multitudine contradicentium eorumq; authoritate abducerentur. Etenim mulieri attributum est, quod attribuendum semini fuit: & capitis serpentis diminutio, diuæ Virginis laudibus applicata, quæ ad Christi solummodò dominatum victoriamq; fuit referenda.* Cum his iungẽdus est Tilemannus Heshusius, qui inter blasphemos, scilicet, errores, Catholicis hũc etiam obiicit, quòd caput serpentis à Maria Virgine contritũ affirment. Contendit & Iacobus Heerbrandus, quòd vetus

Genes. 3.

Circa epistolã in vigilia Visita. Mariæ.

In præfat. in par. Grãmat.

In disputat. de promissione Abrahæ facta.

Digitized by Google

vetus & vsitata Bibliorum translatio perperam habeat. Ipsa conteret caput serpentis, *Etsi enim*, inquit, *idem pronomen absq; punctis, eisdem literis scribatur masculino & fœminino generi: tamen ad MARIAM nequaquàm transferri potest, quòd solius Filij Dei incarnati hoc opus sit, caput, hoc est, regnum serpentis vel Satanæ, eiusq; opera, quæ sunt in genere humano peccatum & mors, conterere & destruere. Turpissimè itaq; errant Pontificij.* Quid enim isti creparent vel facerent aliud, præterquàm quod à suo malè sano præceptore Luthero didicerunt? vt quẽ non pudet sequentes voces planè furiosas euomere: *Quis non miretur, imò non execretur Satanæ malignum consilium, qui hunc locum plenissimum consolationis de Filio Dei, per ineptos interpretes transtulit ad MARIAM Virginem? Nam in omnibus Latinis Bibliis ponitur nomen in fœminino genere: Et ipsa conteret caput. Sicut posteà recentiores omnes hac sanctissima sententiâ ad Idololatriam sunt abusi, nemine resistente, nec prohibente.*

Dictos iam Nouatores ex Lutheri spiritu & fonte hausisse, quòd ob præsentem sententiam adeò sint in Catholicos contumelioſi.

In 3. cap. Genesis.

2. Tim. 2.

Tam bellè obseruant Euangelici Canonem Apostolicum, qui seruum Domini litigare vetat, & erga omnes mansuetum esse, & eos qui veritati resistunt, cum modestia corripere præcipit. An decebat, quæso, has tragicas exclamationes, & grauissimas expostulationes inuehere, tantaq; rabie non modò præsentem Ecclesiam, sed & venerãdam vetustatẽ & magistratus omnes Ecclesiasticos proscindere, publiceq; insectari? Neq; res ipsa certè postulabat, vt hi, velut glorioſi Thrasones, seſe tantoperè ostentarent, seq; solos nunc demùm ob vnam syllabam, ne dicam literam, plus omnibus sapere arbitrarentur. Sed ad rem propiùs. Falsum inprimis commentum est, Catholicos hoc ipso Scripturæ loco, quomodocunque tandem legatur, ad stabiliendam idolomaniam, vel sicut Lutherus inquit, ad Idololatriam abuti: & haud scio, an quisquam hoc dictum arripiat ad probandam Virginis inuocationem. Falsum præterea, hanc Scripturæ mutationem à monachis, vt Maior effutit, excogitatam & inuectam esse. Nec possunt nobis vllum siue monachum, siue alium Catholicũ proferre, quem huius, vt vocant, deprauationis autorem ostendant: adeò vetusta & recepta est lectio, quâ iampridẽ vsa est, & adhuc vtitur Ecclesia. Nam & Fabricius vltrò fatetur, vt paulò antè audiuimus, longè supra mille annos hanc lectionem: Ipsa conteret caput tuum: in Ecclesia obtinuisse, idq; verum esse posteà cõfirmabimus. Falsum & illud quod idẽ Rhetor Fabricius, vt amplificationem & hyperbolen ostentet, ex lectione, Ipsa, dicit multum noctis rei Christianæ offusum, multumq; impietatis in Ecclesiam importatum esse. Sic enim istis non Rhetoricari modò, sed & rixari & calumniari sæpenumerò libet, præsertim vt suam in linguis peritiam vulgò iactent.

Vt maximè legatur, Ipsa conteret, non hoc torqueri à Catholicis ad vllã idolomaniam, neq; inuentum hoc esse monachorum.

Loco supra citato.

Illud verò constanter negamus, per hanc lectionem Christo suum honorem, sumq; officium adimi; velut Maria nó Christus, huius mundi principem vicerit, caputque serpentis illa sola contriuerit. Vnde Lyranus locum exponens apertè pronunciat: Ipsa conteret caput tuum: quia per ipsam, mediante Filio suo, potestas dæmonis est contrita.] Rupertus in hunc modum: Cùm dicit Deus; Ponam inimicitias inter te & mulierem, profectò magnum gratiæ suæ opus promittit, quòd victorem diabolum, qui vicerat fraude, victa nunc mulier vincere quandoque debeat fortitudine. Porrò hæ inimicitiæ non per ipsam mulierem, sed per semen illius exercendæ, & vsque ad victoriam perducendæ sunt.] Tùm Eucherius disertè testatur, hunc locũ de B. Virgine accipientes, fructum ventris Mariæ, qui est Christus, intelligere, hunc enim esse, qui victor de morte resurgens, caput serpentis, hoc est, mortem, conterat. Quocirca quod nos legimus: Ipsa conteret caput tuum, & Hebræi Græciq; in masculino, eundem sensum habere videtur, perinde ac si dicat serpenti Deus: Per hãc mulierem decepisti, & virus in totum genus humanum transfudisti: per aliam quandam mulierem, id est, per eius semen iterum vincêris & corrues, capite tuo, hoc est, regno peccati & mortis, tandem amisso atque contrito. Falluntur autem, vel fallunt potiùs aduersarij, dum nos adeò rudes & crassos populo videri volunt, vt cùm (Ipsa) legimus, totum hoc sermonis genus ad Mariam solam cõtrahamus, & benedictũ semen illud, in quo gentes oẽs benedicuntur, excludamus. Imò verò certissimè nobis persuasum habemus, semperq; profitemur, Christum propterea venisse, vt caput serpentis cõtereret, ac [a] mundi huius principẽ eiiceret foras, eiusq; opa [b] dissolueret, quẽadmodum Scriptura diuina testatur. Nec aliter vel docuit, vel credidit vnq; Ecclesia, quæ Christũ solũ hoc honore dignatur, vt is potestate quadã absoluta & excellenti præditus, Satanã sub pedibus

Christi honorẽ non imminui ac obscurari, si legamus; Ipsa conteret.

In cap. 3. Genes.

Lib. 3. de Trinita. & operib. eius in Genes. cap. 19.

In libro 2. quæstio. de Gen. c. 29.

In eundem sensum ad Christi gloriam accipi posse, siue legatur Ipsa, siue Ipse conteret caput tuum.

Extra controuersiã Christũ esse Victorẽ Satanæ suapte virtute.

a Ioan 12. b 1. Ioan. 3.

Digitized by Google

pedibus conterat, simulq; aliis, & MARIAE potissimùm conterendi tribuat facultatem. Hinc dulcis illa promissio: Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici. Hinc & sancta Pauli gloriatio, quòd aduersùs Principatus & Potestates, aduersùs mundi Dominos rectores tenebrarum harum conflictetur, adeoque vincendi potestate polleat. Hinc & Ioannis non vana vox: Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum. Demùm Apostolus renatis optat omnibus, vt Satanam sub pedibus suis contritum sentiant.

Luc. 10.
Ephes. 6.
1. Ioan. 2.
Rom. 16.

Christus per se & per suos, vt nemo alius, cõterit serpentem antiquum.

Quid mirum igitur, si tantundem de MARIA dicatur, quòd caput serpentis contriuerit, non sua quidem propria, vt Christus, sed eius, quem concepit & genuit, virtute singulari, quâ duce, se velut alteram inuictam Iudith præstitit, ac populi Dei hostem infensissimum Holofernem summa cum laude superauit. Nunquàm illa quicquam Satanæ debuit, non eius pedibus subiacuit, ab eius iugo & imperio se semper immunem seruauit, tantoque prudentiùs & fœliciùs venenata eius tela hæc Virago depulit, quantò incautiùs ac turpiùs prima mulier in primo cum hoste certamine corruit, seque pernicioſiùs vnà cum posteris omnibus Satanæ mancipium simul & ludibrium fecit. Neque propterea Christo matrem æquamus, sed maiorem Christi gloriam asserimus, qui non solùm in seipso, sed etiam in matre, ac deinde in plurimis alijs contra serpentem antiquum præclarè fortiterque pugnantibus tam præpotenter agit, vt & ipsi, quamuis naturâ imbecilles, Tyrannum nequissimum ac ferocissimum, eiusque vires, artes & fraudes omnes in nihilum redigant, deque tanto hoste triumphent. Proindè quam virtutem & potestatem hîc MARIAE largimur, eam post Christum, & in Christo, imò & propter Christum veluti bonorum omnium fontem & caput largimur, deque illo decantamus: Tu solus sanctus MARIAM sanctificans. Tu solus Dominus MARIAM gubernans. Tu solus altissimus MARIAM coronans, Iesu Christe.

Nihil Christo derogari, si Mariam velut alteram Iudith faciamus, quæ caput Holofernis, id est, Satanæ contriuerit.

Iudith c. 13

Maria præ cæteris à potestate Satanæ libera, illiq; hosti formidabilis fuit.

Genes. 3.

Christi asseritur gloria, cùm in matre sua ad vincendum Satanam præpotens celebratur.

Quòd autem MARIA serpentis caput contriuisse dicitur, Fulbertus Episcopus Carnotensis his ferè modis explanat: Quid est caput serpentis conterere, nisi principalem diaboli suggestionem resistendo superare? Contriuit Maria, seruando virginitatem & humilitatem, quia & hac extinxit mentis superbiam, & illâ carnis concupiscentiam. Contriuit potentiam Satanæ per Filium quem genuit, spoliando illum dominio suo. Contriuit caput, astutiam eius, nempè sapientiam terrenam per paupertatem spiritus. Vnde de illa dici potest: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabuchodonosor. Serpens in cauda percussus euadit, in capite contritus nunquam resurgit. Contriuit autem Virgo caput, id est, suggestionem eius, qui Euam decepit, & caput est dæmonum.] Ab his alienum non est, quod Bernardus docet, proposita verba tractans: Ipsa conteret caput tuum; Cui, inquit, hæc seruata victoria est, nisi Mariæ? Ipsa proculdubiò caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni suggestionem tàm de carnis illecebra, quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum.] Atque hæc quidem ita dicuntur, vt sensum nobis loci mysticum explicent, qui alijs etiam verè Sanctis, vtpotè mundi, carnis ac Satanæ victoribus, rectè adaptari queat, quoniam & ipsi caput serpentis contriuerunt. Sed præter sensum hunc mysticum, alium etiam, quem diximus, Veteres nobis commonstrârunt; nimirùm vt Maria præ cæteris caput serpentis antiqui contriuisse intelligatur, quandoquidem ad hoc, sicut etiam ad vincendum omni ex parte peccatum, plus ei gratiæ collatum fuerit, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum, vt cum Augustino loquamur. Incredibilis autem gratia fuit, fortissimum illum armatum gignere, qui Satanam mundi huius principem, quamlibet potentem, vt nullae ei [a] potestas conferri queat, vi magna [b] deiecit, sibique subiecit, ac ligatum eundem in [c] abyssum misit, simulque [d] spolia eius distribuit. Vtrouis autem sensu præsentem locum accipiamus, ac Mariæ de contrito serpentis capite gratulemur, nullum hîc idolomaniæ, vel idololatriæ crimen aut periculum cernitur, nihil Christi honori detrahitur, quicquid demùm improbi calumniatores in vulgus probrosè ac seditiosè spargant, & Orthodoxis affingant.

Iudith 14.

Hom. 2. super Euang. Missus est.

Quomodò Veteres intelligãt, quòd Maria serpentis caput cõtriuerit.

Quomodò Maria secundùm Bernardum serpentis caput cõtriuerit.

Maria secũdùm duplicem sensum caput serpentis cõtriuisse dicitur, ac neuter sensus Christo derogat.

Lib. de natura & gratia ca. 36.
a Iob 41.
b Luc. 11.
c Apoc. 20.
d Luc. 11.

Sed queruntur, ex hac mutatione verborum, Scripturæ vim inferri, & nefas esse contendunt, vt in sacris Bibliis Ipsa pro Ipso legatur. Respondemus breuiter, nos à veteris

Quid respondendum sit, ad solã Scripturæ literã hîc prouocantibus.

Digitized by Google

teris Ecclesiæ consuetudine, quæ tot sæculis vulgatam æditionem recepit ac probauit: hancq; lectionem sibi placere commonstrauit, nec velle, nec posse discedere. Habeant Græci & Hebræi suos codices, de semine testantes, quòd contriuerit caput serpentis: hos autem per omnia integros & incorruptos non esse, vel, nobis tacentibus, cõmunis Doctorum querela, & ipsorum codicum dissensio satis ostendit. Neq; ignoramus, si lingua sancta consulatur, pronomen cui nostrum, Ipsa, respondet; absq; punctis olim & scriptum & lectum esse, atque ita non minùs fœminino, quàm masculino generi conuenire, totidemque literis exprimi, quemadmodùm & Nouatores vltrò fatentur. Scimus etiam Græcos extare scriptores, qui sermonem ad mulierem referant, quomodocunque tandem verterint Septuaginta, vt posteà probabimus. Legant[a] Irenæus, [b] Cyprianus, multique Patres, quos repetere non attinet, vt Ipsum mulieris semen, non autem Ipsam intelligant & exponant: qua de re cum aduersariis minimè contendemus. At hi nobis vicissim concedant, Patres itidem eruditos & fide dignos illos esse, qui cum Ecclesia nostra, de muliere scriptum accipiant: Ipsa conteret caput tuum. Et præter hos paulò pòst adducendos, Iosephus in Hebraicis literis peritissimus, & Apostolorum coætaneus, vt ex Ruffino eius interprete discimus, de Deo sic loquitur: Abstulit serpẽti vocem, iratus eius malignitati, quam gesserat in Adam, & venenum ei sub lingua ponens, quòd esset hominibus inimicum, præcepit vt mulier eius capiti plagas inferret.] E quibus verbis non obscurè liquet, quòd Ipsa, non ipsum in Moyse legerit. Nam quòd Geleniur, eundem locum Latinè vertens, mulieris nomen prætermisit, si non fraudis, at certè quidem incuriæ suspicionem nobis creat.

a Lib. 4. cõtra hæres. cap. 78.
b Lib. 2. cõtra Iudæos cap. 9.
Lib. 1. antiquitatum, cap. 3.

Patres non tantùm legisse, Ipse conteret, sed etiam Ipsa.

Iosephum antiquissimum & doctissimũ Hebræum legere cum Ecclesia.

De Hieronymo est extra controuersiam, quòd in linguis longè sit omnium doctissimus, & vtroque modo, iam Ipsum, iam Ipsam legat. Tùm Ambrosius Græcè simul & Latinè peritus, præsentem sententiam ita refert; Ipsa tibi seruabit caput, & tu illius calcaneum: quemadmodùm & sæpè hoc modo citat Augustinus, monetque simul sententiam totam esse figuratam. Ex eodem Augustino sumptum est, quod in Glossa ordinaria his verbis traditur: Inter semen diaboli & mulieris inimicitiæ ponuntur. Semen diaboli praua suggestio: mulieris, fructus boni operis quo suggestioni resistit. Ideò obseruat plantam, vt si in illicita labatur, delectatio illam capiat. Illa obseruat caput eius, vt ipsum initium malæ suggestionis excludat.] Vnde satis intelligi potest, quòd de muliere caput serpentis contritura nobiscum legerit Augustinus. Ad quam sententiam alludens etiam Ambrosius, veluti dicta Moysi verba nobis exponat, perspicuè dixit: Quid egisti diabole? vicit te MARIA, quæ genuit Triumphatorem, quæ sine imminutione Virginitatis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus subiugaret.] Sicut autem Ambrosius hoc loco de MARIA diaboli victrice loquitur, ita & Chrysippus presbyter Hierosolymitanus affirmat mulierem esse, quæ hostem humani generis è Tyrannide deturbauit, vt quem antiqua Eua in altum erexerat, is per nouam Euam deiiceretur. Tùm Chrysostomus licet Græcus Theologus, vt Latinè versus extat, Deum serpenti sic loquentem inducit: Neque ergò illud solum, sed & inimicam fœderisque nesciam faciam tibi mulierem, neque eam solam, sed & semen eius semini tuo hostem perpetuum faciam; Ipsa tuum seruabit caput, & tu eius seruabis calcaneum. Tantum enim robur illi concedam, vt continuò immineat capiti tuo. Te autem faciam sub pedibus eius iacere.] Qui verò putant hunc Chrysostomi locum non optimè versum esse, legant, quæso, autoris eiusdem Homeliam in Matthæum 46. facileque cognoscent, hunc Theologum de muliere, non de semine verba præsentia interpretari. Magnum ait, inter mulierem & serpentem certamen attendo, magnum bellum depositum esse considero, magnam sollicitudinem habendam cognosco; directa est vtrunque acies, paratum bellum, certamen depositum, statur cominùs, propiùs consistitur, ab vtrisque intentio prouocatur, vt cautela adsit, sollicitudo intendat, securitas conquiescat. Stat enim mulier in procinctu, serpentis caput & obseruans & vitans: obseruans vt calcet, vitans vt serpentis morsus declinet. Adest paratus & serpens callidus & subtilis: callidus ne mulieris pede calcetur, subtilis vt eius morsu incauta mulier prosternatur. Hanc pugnam lætus aspicit Deus, libenter attendit Dominus

Lib. de fuga sæculi c. 7.

Lib. 11. de Genesi ad Literam ca. 36. & lib. 2. contra Manich. c. 18. Circa ca. 3. Genes.

Qui Patres vulgatam editionẽ confirment; nẽpè Hieronymũ, Ambrosium, Augustinus, Gregorius & posteriores.

Oratiõe in funus Theodosij Cæsar.

Vicit Maria diabolum Ambrosio teste.

Inorat. de sancta Maria Deipara

Vide in aurea Catena Lippomani in Genesi.

Etiam Chrysostomus ex Græcis Patribus de Maria locũ interpretatur.

Digitized by Google

Christus, si tamen illæsa mulier serpentem calcando deuincat.] Præter hos Gregorius quoque Magnus legit: Ipsa tuum obseruabit caput, & tu calcaneum eius. Suffragatur & Beda disertè admonens, locum à quibusdam de Virgine, in qua natus est Deus, intelligi. Eâdem lectione vtuntur omnes posteriores, quibus annumero Eucherium, Idiotam, Rabanum, Bernardum, Hugonem & Richardum de sancto Victore, Rupertum, omnes scholasticos, & in his cùm eruditione, tùm sanctimoniâ præstantes Viros innumerabiles, quos omnes supina insciti â & negligentiâ ebrios ac stertentes stultissimè Maior appellat. His Alcimum Auitum, vtpotè Christianum veteremque Poëtam, & præstantem Archiepiscopum Viennensem adiungo, qui Dei sententiam contra serpentem latam carmine complexus est, & inter alia hoc modo cecinit:

Lib. 1. moralium c. 38

In cap. 3. Genes.

Christiani Poëtæ Alcimus Auitus, & Marius Victor eundem locum ad Mariam referunt.

Lib. 3. carminis ca. 6.

Præcipuè infœlix mulier cum prole futura
Tecum inimicitias odio constante reponet.
Seminibusq; tuis eius cum semine bellum
Perpetuum, sed dissimilis victoria; nam qui
Ambos vna operâ vicisti subdole serpens,
Olim erit vt sexum muliebrem pronus adores.
Cuius tu quanquam pauida insidiabere calci,
Conteret vna caput tandem tibi fœmina victrix:
Nascendumq; etiam tali de stipite germen.

Versatur in eodem argumento Claudius Marius Victor, vetus & ipse Poëta, qui succinctè rem indicans, Deum ad serpentem ita loquentem inducit:

Lib. 1. commentar. in Genes.

Teq; suo mulier perimet cum semine, cuius
Callidus extremis tantùm insidiabere plantis.

Non temerè Veteres amplexi sunt vulgatam Ecclesiæ lectionem.

Ac mihi probabile admodùm esse videtur, quòd Veteres in vulgata & recepta hac editione tantò libentiùs acquieuerint, quantò certiùs deprehenderunt, varias & malè consonantes huius loci interpretationes adferri; quum alij verterent, vt ostendimus: Ipse seruabit caput tuum, & tu seruabis eius calcaneum: quæ lectio non admodùm placet Hieronymo: alij verò in hunc modum legerent: Ipse conteret caput tuum, & tu conteres eius calcaneum. Chaldæus interpres cùm dixisset, positurum Deum inimicitias inter filium serpentis & Filium mulieris, hoc subiicit: Ipse obseruabit tibi quod fecisti ei à principio, & tu obseruabis ei in finem. Vt interim de Caluino taceam, qui hæc verba tàm religiosè tractat, vt neque MARIAE matri, neque Christo Filio locum hîc reliquum faciat: semen enim nomen esse collectiuum, per quod Christus nequeat intelligi, omnes autem pariter fideles hîc putat significari. Discedit tamen à magistri Caluini sententia Dathenus, & aduersùs Anabaptistas publicè disputans, vnà cum illis, locum de CHRISTO semine interpretatur. Sunt præterea, qui mulieris appellatione sanctam accipiunt Ecclesiam, cui perpetuum & irreconciliabile cum hoste Satana eiusque semine certamen indictum est, & quæ plùs satis in hæreticis experitur, quàm sit difficilè, serpentis caput, hoc est, contumacem superbiam conteri, eamque cum syncera humilitate commutari. Et tamen verum est: Ipsa conteret caput tuum, ô serpens ac serpentina progenies de serpentino semine omnibus ætatibus procreata. Vicit Christus, vicit MARIA, semper & victrix contra portas inferorum manet Ecclesia, eoque magis vincit & pulchriùs efflorescit, quò iniquiùs læditur ac grauiùs oppugnatur. Sed in his explicandis, quæ ad mysticum sensum pertinent, nolo immorari: solùm indicare libuit, quàm latè pateat proposita sententia, quamq; variè accipiatur, & quod nimiùm sint petulantes aduersarij, quum pro sua prudentia excolantes culicem, camelum autem glutientes

Quomodò Caluinus hunc locum accipiat.

In Genesi cap. 3.

Etiam Ecclesia mulier dici potest, quę serpentem & caput eius conterat.

In colloq. habito apud Franckenthal.

Matth. 16.

Aduersarij nimiùm hoc loco petulantes, cùm damnant tot ætatũ orthodoxos.

glutientes (sexcentis enim in locis princeps illorum Lutherus, vt multi probârunt, sacra Biblia deprauauit) summum & vix expiandum crimen nobis ac maioribus nostris imputant, eò quòd cum sanctissimis Patribus legamus & cantemus: Ipsa conteret caput tuum. Quanquam & alteram lectionem, quæ codicibus Hebræis & Græcis consonat, Ecclesia nunquam improbauit, sed potiùs vtramque sibi placere significauit, probè intelligens, libros etiam Latinos eosque peruetustos extare, in quibus aliquando, licet rariùs, Ipse pro Ipsa legatur. Satis autem fuerit isthæc infestis ac improbis calumniatoribus respondisse, qui propter hanc vnam vocem, ex occulto quodam Mariæ Marianique honoris odio, Ecclesiam tàm atrociter insectantur.

Ecclesia sic legit Ipsa, vt alteram lectionem non improbet, præsertim apud Veteres, & in quibusdam libris antiquis.

Ser. de natiuit. Mariæ. Prou. 31.

Libro 3. de laudib. Virginis art. 11 & in cap. 3. Genes.

Hebr. 1.

Cant. 6.

Postremò ad MARIAM Satanæ victricem pertinet, quod Veteres cum Bernardo haud temerè notauerunt, MARIAM tùm inter mulieres, tùm inter viros fortissimam habendam esse, de qua dixisse Salomon videatur: Mulierem fortem quis inueniet? Et rursus: Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. Proinde Rickelius MARIAM ait esse mulierem fortitudine armatam, omnemq; fœmineæ conditionis molliciem supergressam, humanæ perditionis calcasse autorem, ac demùm amissæ beatitudinis produxisse reparatorem, nec modò fœminarum, sed virorum quoque fortissimam. Nec miror, inquit, ô Domina, si sic fortitudine pollebas, summis etiam Angelis robustior: quoniam Dominum virtutum Christum Regem, qui Patris virtus est, cuncta sustentans, protulisti.] Hanc prætereà illam esse tradit, quam dæmones specialissimè timeant ac oderint, quum sit illis valdè grauis atque terribilis, quasi castrorum acies ordinata. Vnde bellatrix egregia dicta est, eundem hostem velut expugnans, qui primus primam mulierem supplantauit, præsertim quòd humilitatis suæ virtute Spiritum elationis exploserit, vt vetus autor affirmat. Hæc demùm, vt multi asserunt, serpentis antiqui longè pessimum & pestilentissimum illud semen, hæreticam nempè prauitatem, deuicit atque contriuit. Quocircà [a] Bernardus dicere non veretur: Nimirùm ipsa MARIA est quondam à Deo promissa mulier, serpentis antiqui caput virtutis pede contritura, cuius planè calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa; sola enim contriuit vniuersam hæreticam prauitatem.] Quod vltimum dictum non à Bernardo & Ruperto doctissimis viris primùm inuentum, sed ex veteri & solenni Ecclesiæ cantico acceptum est, quo publicè tot sæculis decantatur: Gaude MARIA Virgo, cunctas hæreses interemisti, quæ Gabrielis Archangeli dictis credidisti. Et ante annos mille ducentos ita scripsit Sophronius, siue, vt alij volunt, Hieronymus: Hæc est Virgo, quæ sola interemit vniuersam hæreticam prauitatem.] Quæ omnia sectariis è venenato serpentis huius semine procreatis non possunt esse non ingrata, & sub hoc quidem prætextu oppugnantur, quòd Christi vel excludant, vel obscurent gloriam. Atqui norunt, & vltrò fatentur Catholici, à Christo ceu perenni fonte, bona omnia dimanare, qui tamen sua dona sæpè Sanctorum merita & ornamenta & priuilegia esse velit, quique à se minimè alienum putet, si potestatem sibi à Patre collatam, in sui corporis mystici membris magis ac magis reddat conspicuam. Quòd si in Sanctis vllis certè in matre lectissima, ille potens, ille gloriosus atque admirabilis apparere gaudet, ac per eandem, sicut per nullum Sanctorum alium, sese ad dissipandos hæreticos, vt re ipsa sæpè probatum est, terribilem atque præpotentem ostendit. Quod si MARIA, vt diximus, antiqui serpentis caput contriuit, cur non serpentinum quoque semen, quod maximè in hæreticorum colluuie sese prodit, simul contriuisse dicatur? Aut si semen illud benedictum ad Christum referas, qui caput serpentis contriuerit, ac veritas manet æterna, suáque luce & virtute omnes errorum tenebras dissipat, habet inde suam quoque laudem tanti Filij mater, quæ tanquàm Leæna, vt Epiphanius tradit, inuictum illum Leonem de tribu Iuda, hæreticæ prauitatis domitorem genuit: quæ insuper fidem de hac ipsa Christi victoris potentia & maiestate præ omnibus illustrem tenuit & excellentem. Hæc enim est [a] victoria, quæ non modò mundum, sed etiam perfidiam hæreticam vincit: hoc [b] scutum, in quo tela nequissimi ignea extinguuntur, fides inconcussa. Quid autem MARIAE fide firma, solida, immobili præstantius? quid admirabilius? quid ad omnes omnium hæreticorum insanias & oblatrationes atterendas robustius quæso? præsertim si de præcipuis loquamur

Maria mulier fortis, quam in spiritu prædixit Salomon.

In serm. de natiuit. Virginis: Creatoris matre. a Ser. de Maria Virgine ex verbis Apocalyp. Genes. β.

In libro 1. Cantic.

Serm. de assumptione B. Virgin.

Maria terribilis dæmonibus, & hæreticæ prauitatis destructrix.

Vnde profecta sit Mariæ laus illa, quòd vniuersam hæreticam prauitatē contriuerit.

An Christi honori deroget, quòd cōfitemur hæreticam prauitatem à Maria conteri & profligari.

Genes. 3.

Hæres. 78. contra Antidicomar.

Apoc. 5. a 1. Ioan. 5. b Ephes. 6.

Christus vt caput & mirifica dona quibusdā Sanctis cōmunicare dignatur, et mirabiliter in Maria & per Mariam operatur.

Quomodò Maria hæreticorū victrix dici possit.

Nullius fides atquè ac Mariæ potens ad prauitatem hæreticam atterendā.

Digitized by Google

mur hæresibus, quæ contra Diuinitatis mysterium, & vtramque Christi naturam arte Satanica velut ab inferis in orbem vnquam eruperunt. Proinde hancipsam fidem Virginis cognata Elizabetha, quamlibet sancta, tantoperè suspicit, atque, vt alibi diximus, publicè prædicat. Sic ergò virtutem in hæresibus extinguendis, & in erroribus elidendis MARIAE largimur, nihil vt Christo bonorum omnium autori atque donatori surripiamus: quemadmodùm Lunam extollimus, & aërem per illam dicimus illuminari, nullam vt iniuriam Soli planetarum principi inferamus, à quo certè Luna ipsa & totus orbis inferior primariam suam accipit claritatem. Atque hæc satis fuerint ad MARIAM de dæmonibus ac hæreticis triumphantem, quantúmuis Catholicæ veritatis hostes fremant & frendeant, obiter propugnandam. Verùm enimuerò non vident, nec animaduertunt cæci & stulti homines, quàm præsentem consolationem & opem ex eo capiat Ecclesia, quòd MARIAM vt matrem fidissimam, sibi in cœlo fauentem, & apud Christum patrocinantem, tantumque luminis & roboris impetrãtem habeat, vt circumuolitantes istos erroris spiritus facilè agnoscat atque profliget. Facit id sanè Christus custos Israëlis, & verus inuictusque Dauid, sed eò libentiùs facit, quò illi gratior est persona matris, pro afflicto populo, proque contempta sua Sponsa intercedentis. Videas interim Ecclesiam exemplo MARIAE pulchrè sese conformantem, vt fide nunquam deficiente, & patientiâ constante munita, etiamsi ad tempus blasphemos ferat hostes, portas tamen inferorum sæpè tandem confringat, ac tenebrarum principes vehementer nonnunquàm exterreat, déque ipso Satana gloriosè triumphet.

Quòd Maria de hæreticis triumphet, id nõ sine Christi gratia fieri.

Luc. 1.

Ecclesia hæreses agnoscit & vincit Dei gratiâ & Mariæ intercessione.

Psalm. 120.

Ecclesia exemplo Mariæ circa hæreticos versatur.

CAPVT DECIMVM.

Quid nobis de Erasmo Roterodamo sit iudicandum, qui ætate nostra vel primus aduersùs beatæ Virginis laudes & titulos quædam in suis scriptis disseminauit, ac rursus tamen eandem præclaris titulis ornauit ac inuocauit. Præterea quantùm Virgini matri Oecolampadius tribuat, quamq; magnificis titulis illã illustret.

Qualis pridem fuerit Erasmus Roterodamus, partim quidem laudandus, partim reprehensibilis.

NONDVM anni sunt quinquaginta, quòd Erasmus Roterodamus inhumanis fuit, vir sanè sua ætate vbique percelebris, & præclaræ inter doctos existimationis. Fuit enim in eo, quod negari non potest, ingenium lepidum & periucundum, Latinæ Græcæque linguæ peritia singularis, eruditio multiplex, mira scribendi facilitas & copia, eloquentia verò, vt illis temporibus, rara & admirabilis. Cæterùm quemadmodùm diligentia eius & doctrina ad bonarum artium studia excitanda, & à barbariè vindicanda multis haud parùm contulit, ita rursus, si liberè dicendum est, in rebus Christianæ religionis, & quæ ad Theologiam spectant, tùm sibi tùm aliis, haud parùm incommodauit. Etenim quâ ipse vsus est, hanc alios etiam docuit immodicam libertatem, in Veterum scriptis, in Ecclesiæ constitutionibus, in Theologorum sententiis, in publicis ritibus iudicandis, imò & conuellendis atque exagitandis. Igitur quod veteres de Philone viro disertissimo dicere consueuerunt: Aut Philo Platonizat, aut Plato Philonizat, hoc permulti de ipso etiam tandem pronunciârunt in hunc modum; Aut Erasmus Lutherizat, aut Lutherus Erasmizat. Et tamen fatendum est, si syncerè iudicare velimus, inter Erasmum & Lutherum permultùm interesse. Ille Catholicum semper nomen retinuit: hic Ecclesiæ Catholicæ manifestus non solùm desertor, sed impius etiam oppugnator, multarumque sectarum caput extitit. Ille arte potiùs quàm potestate, sicut de Iuliano dixit Orosius, religionem est infectatus, magnam sæpè suis vel opinionibus vel erroribus cautionem ac moderationem adhibens: hic autem naturâ vehemens, turbulentus, ardens, factiosus, modum omnem excesit, ad extremaque ruit præceps, tam arrogans vt nulli cederet, tàm durus & pertinax in sententiis, vt suis etiã sæpè

Prouerbium vulgò iactatũ, vel Erasmũ Lutherizare, vel Lutherum Erasmizare.

Inter Erasmum & Lutherũ multum esse discriminis.

sæpè visus sit intolerabilis, tantò demùm Ecclesiæ odio inflammatus, vt ad illius exitium aperto Marte & furiosissimè nihil non moliretur. Iudicauit Erasmus quæ in Theologorum doctrina & Ecclesia improbanda corrigendaq; putabat, atq; ita siue sciens, siue imprudẽs Momum egit, vt magnam simul fenestram Luthero & aliis aperuerit ad religionem vniuersam innouandam, & ad tumultus eos concitandos, quos in Christiano orbe nunc maximo malo consecutos esse videmus, satisque deplorare non possumus. Vnde illud etiam à multis vsurpari cœpit; Vbi Erasmus innuit, siue ioco scilicet, siue seriò agens, illic Lutherus irruit, & quæ ille oua posuit, hic tandem excubauit.

Vbi Erasmus innuit, illic Lutherus irruit; vt vulgò inquiũt.

Illud certò constat, Theologica Erasmi scripta, quæ permulta ille quidẽ edidit, nec posse hodie, nec debere vndequaq; defendi. Quandoquidem censura Ecclesiastica, quæ apud Orthodoxos quidem valet ac valere debet plurimùm, Erasmica scripta, paucis exceptis, legi vetuit, & grauissimas ob causas, licet autorem ipsum non damnauerit, tamen eius opera velut Lectoribus obfutura potiùs quàm profutura, improbauit. Atque hæc ego vel inuitus præfari cogor, priusquàm nonnulla ex Erasmo in medium adfero, in quibus ille pios tantò vehementiùs quidem offendit, quantò indigniùs Deiparæ honorem impetere, & haud obscurè violare non dubitauit. Offendit (vt exemplis rem explicem) quòd alicubi MARIAM inducit, quæ sua epistolâ ad Glaucoplutonem data nominatim commendat Lutherum; quandoquidem is Diuorum inuocationem superuacaneam esse tradat ac suadeat. Quid enim omninò turpius, quid magis criminosum sanctissimæ Virgini poterat affingi, quàm quòd apertis Ecclesiæ hostibus, quorum hodie Lutherus est princeps, faueret, ac damnatis iam olim Vigilantij erroribus patrocinaretur? Offendit, quòd in eadem epistola pleraq; vota hominum improbat, quæ cùm aliis Diuis, tùm Virgini matri, vt apud Deum intercedat, honestè pieque concipiuntur. Quin & nautas MARIAM inuocantes ridet, quòd eidem hunc in modum acclament: Salue Regina, Stella maris, Regina cœli, Domina mundi, Porta salutis. Quæ præconia vt Patribus ignota non sunt, totque iam sæculis ab vniuersa Ecclesia celebrantur, sic etiam commodas habent interpretationes, quemadmodùm eruditi sæpè monstrârunt, & citra vllam Christi iniuriam in vsu retineri possunt, sicut posteà demõstrabimus. Offendit, quòd Virginem Christi matrem (pudet profectò dicere) Veneri in maris præfectura substituat. Id quod Lucianicum spiritum in Erasmo sæpè notatum redolet prorsus, quando toties ille gaudet irridere Diuos, & quæuis propemodùm sacra ludificari, iocularesque cauillationes religioni admiscere, eamque turpiter inficere & labefactare non desinit. Tàm pulchrè seruauit decorum, qui Theologus castissimam Virginem impudicissimæ Veneri, & Christianam pietatem cum superstitione Ethnica comparauit. Offendit, quòd multorum in colenda Virgine studium deputet superstitioni, & cum Christi iniuria velit esse coniunctum; perinde ac si Virginis matris potiùs quàm Christi Domini præsidio fidant, putentque matrem Filio iam cum Patre regnanti posse imperare. Sed quotusquisque tam tardus & crassus, omnisque veræ pietatis rudis & imperitus erit, qui ad precandam Virginem hoc animo accedat, vt matrem Christo vel exæquet, vel anteponat, neque plus fiduciæ, dilectionis & reuerentiæ in Christo, quàm in Sanctis omnibus collocandum putet? Atque vt sint homines quidam adeò vel deliri, vel superstitiosi, vt MARIAM impensiùs quàm Creatorem & Redemptorem suum colere & inuocare videantur, an propter subrusticum paucorum errorem, communem bonorum pietatem suspectam facere, ac totius Ecclesiæ institutum odiosum reddere, omnemque MARIAE cultum apud plerosque vel in neglectum vel in contemptum adducere debebat Erasmus? Offendit denique, quòd illorum errorem non obscurè confirmat, qui sacrosanctam Virginem non solùm originali, sed & actuali peccato contaminatam videri volunt, sicut nunc quidem sectarij pestilenter affirmant. Etsi hîc sibi non satis constat, cùm alibi contrariam asserat sententiam, vt suprà etiam indicauimus. Fuit enim hoc nimiùm illi familiare, vt parùm constanter ac grauiter de sacris doceret, præsertim quòd scholasticorum & monachorum odio magis quàm synceræ veritatis amore ad dicendas multis in rebus sententias commoueretur. Nam illi etiam vsu venit, quod non temerè dici solet, nimiùm

In colloquio peregrinationis religionis ergò.

A scriptis Erasmi Theologicis legendis per Ecclesiæ censurã arcemur.

Indicatio locorum, in quibus de Mariæ cultu non optimè sentit ac loquitur Erasmus.

In Erasmo spiritum Lucianicum multorum iudicio resedisse.

Erasmus in multis varius, iam affirmat, iam dubitat, Mariam ab omni peccato immunẽ esse.

nimiùm altercando veritatem amitti: & quò magis se suáque scripta perpetuò excusat atque tergiuersatur, eò minorem sibi fidem & existimationem apud doctos conciliat; præsertim quòd Pyrrhonicam in multis Theologiam sequi videretur. At nos alibi de hoc Batauo plura disseruimus.

Iam verò vt supradictis fides certior constet, Erasmum ipsum loquentem inducemus, eiusq; verba nonnihil ponderabimus, nimirùm vt ratio habeatur illius Euangelicæ regulæ: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Matth. 12. Extat colloquium Naufragij nomine inscriptum, in quo Erasmus sub Adolphi persona hæc velut ridens commemorat: *Nautæ canentes: Salue Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam stellam maris, Reginam cœli, Dominam mundi, Portam salutis, aliisq; multis titulis illi blandientes, quos nusquàm illi tribuunt sacræ literæ.* Nos verò de solenni Cantico Salue Regina, posteà viderimus, eiusque pium & laudabilem vsum non minùs contra Lutherum furentem, quàm aduersùs Erasmum iocantem vindicabimus. Quod ad titulos Virgini matri attributos, & in Ecclesia iampridem vsitatos attinet, mirùm sanè, cur eos tàm leuiter hoc loco conuellat Erasmus, qui tàm multos id genus & præstantiores ferè titulos, vt posteà monstrabimus, in suis scriptis MARIAE largitur. Sed vt fucum modò prætexat temeritatti, ad Scripturas, quæ id genus titulos MARIAE nesciant, callidè prouocat. Est ita quidem in sacris literis vsitatum, vt cùm de MARIA mentionem faciunt, mirandam simplicitatem, & simplicem breuitatem obseruent: Verùm eodem ferè modo de Christo differunt, quemadmodùm illæ loquēdi formulæ argumento esse possunt: [a] Dixit Iesus discipulis suis: [b] Hoc signum fecit Iesus: [c] Multa quidem & alia signa fecit Iesus. Quid ergò mirum, si de MARIA tractantes Euangelistæ, simplicissimè loquantur: [d] Nomen Virginis Maria. [e] Erat mater Iesu ibi: [f] Maria conseruabat omnia verba hæc. [g] Stabat iuxta crucem mater eius? Proindè, sicut Christi Domini maiestati nihil adimit, illum in Euangelio sine vllo titulo vel epitheto Iesum, aut Filium hominis, vel magistrum appellari: ita de Maria iudicare fas est, quòd, tametsi simplex de illa mentio in Scripturis sæpè fiat, non idcircò eximiæ illius dotes imminuantur, quodq; illa præclaris titulis, quos probet Ecclesia, nō sit defraudanda. Ac intereà, velit nolit, Erasmus fateri cogitur, tàm multa & mirifica de Domini matre in Scriptura prædicari, vt nullæ laudes, nulli tituli, quantúmuis illustres & eximij, ineffabilem illius præstantiam æquare posse videantur. Quid enim vel vno illo eulogio sublimius, quid augustius; Aue gratia plena? quum Deus rationali quidem creaturæ nihil maius, quàm gratię suæ plenitudinem, posit impartiri. Quales verò & quàm gratiosos ac sublimes titulos, quum alibi, tùm in libro Canticorū Mariæ decātat Spiritus sanctus? quēadmodùm iā antè citati à nobis veteres crebrò cōfirmârunt.

Examinatio verborū Erasmicorū ad Mariæ cultum pertinentium.

An rectè dicat Erasmus, Marię tribuendos non esse titulos sine Scripturæ testimonio.

Nec Christo nec Virgini derogat quicquā, quòd simpliciter in Scripturis appellentur.

Eximios titulos Deus in Scripturis Mariæ tribuit, ac tribuēdos esse docet.

Quæ autem isthæc Erasmi est religio, vt quæ sacris literis explicata non sunt, MARIAE in hac parte nolit attribui, cùm ipse aliôquin tàm multa, quæ à doctis meritò reprehensa sunt, Christo simul & matri absque Scripturis vllis ascribere non vereatur? [h] Vbi enim scriptum legit, quòd affirmat Christum Hierosolymæ, non modò purificatum, sed & circumcisum? Vbi [i] legit, Christum cum matre tàm grauiter expostulasse, vt dixerit: Hactenus tuę voluntati me prębui morigerum; quod nunc restat ex arbitrio Patris gerendū est, non ex humano prescripto: Alibi mater fuisti posthac mihi nihil aliud eris quàm mulier, quoties versor in Patris negotio? Vbi [k] legit, quòd Christus baptizatus, à solitudine siue deserto ad matrem aut nutricium Ioseph reuersus non fuerit? Vbi [l] legit, quòd cùm Dominus tres discipulos agonis sui testes assumeret, reliquos octo velut imbecilliores adiungere non auderet? Quæ tamen omnia, sicut & alia plura, idem Erasmus sine Scripturæ, sine Patrum authoritate, licenter nimis audet asseuerare. Ac eâdem porrò licentia Deiparam tractat, pleraque illi confidenter affingens, quæ nec vera, nec probabilia, nedum Scripturis tradita esse videantur. Exemplo sit, quod cùm Maria ad cognatā Elizabeth proficisceretur, in toto itinere neminem salutauerit. Rursus, quòd illa in pueritia & infantia Christi, de ipsius Diuinitate veram non habuerit cognitionem. Prætereà eandē Domini matrem die à partu quadragesimo secundo adiisse templum Hierosolymitanum, tuncq; primùm suum puerum obtulisse. Adhæc, quòd parentes Iesu cunctis ritè peractis, quę ad purificationem præscripserat Lex, reuersi sint in Bethlehem, vbi natus erat puer. Eat igitur Erasmus,

Erasmus multa sine Scripturis & contra Scripturas de Christo affirmat; præsertim vbi Paraphrasten agit Euangelij.

Erasmus sine Scriptura testatur multa de Virgine Deipara, quæ defendi non possunt.

a Matt. 16. & 19.
b Ioan. 2.
c Ioan. vlti.
d Lucæ 1.
e Ioan. 2.
f Lucæ 2.
g Ioan. 19.
h Lucæ 2.
i Ioan. 2.
k Matth. 3.
l Matt. 26. Lucæ 2.
Lucæ 1.
Lucæ 2.

Digitized by Google

Eraſmus, & quam legem ipſe turpiter violat, ab aliis pergat exigere, vt ſine Scripturæ teſtimoniis, Deiparæ tribuere non liceat, quod illi tot ſæculis tribuit Eccleſia, præſertim honorificè admodum ac reuerenter illam præ Sanctis reliquis ſalutans atque compellans.

Exemplum alterum ab Eraſmo petitum, in quo Mariæ cauſa & cultus malè tractatur.

Aſperior adhuc Eraſmi locus eſt in dialogo, qui de peregrinatione religionis ergô, tractat, & inauditum de Maria figmentum proponit, quæ Glaucopluto epiſtolam, cuius etiam ſuprà meminim⁹, ſcripſerit his verbis ordiens: *Quòd Lutherum ſecutus, ſtrennè ſuades ſupernacaneum eſſe inuocare Diuos, à me quidem iſto nomine bonam magnamque inîſti gratiam, ſcito. Nam antehac tantùm non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab vna poſtulabantur omnia, quaſi Filius meus ſemper infans eſſet, quia talis fingitur pingiturque in ſinu meo.* Pudet enim ac piget reliqua commemorare, quæ pias aures poſſent offendere, & tamen Eraſmus à MARIA Ieſu matre ex ęde, neſcio, qua lapidea, & certo quidem Chriſti paſsi anno ſcripta, ac eiuſdem Virginis manu ſubſcripta, ædidit. Sic autem habet ſubſcriptio: Beata Virgo mea manu ſubſcripſi. Initium verò habet: MARIA mater Ieſu Glaucopluto. Finis demum: Hæc te ſcire volui. Tu cogita quid mihi reſpondendum cenſeas. Nam mihi planè res cordi eſt. Exædę noſtra lapidea. Calend. Auguſt. Anno Filij mei paſsi M. D. XXIIII. Quanquam verò monitus erat à Pariſienſibus, hæc ridicula quidem, ſed blaſphemiæ proxima eſſe, nihil tamen poſtea correxit in codice, vel mutauit, ſed tanquam iocum, qui in ſtatuam Virginis caderet, excuſandum putauit. Enimuerò valeat cum ſua improba procacitate & procaci impietate Roterodamus, qui ſi alter quidem Lucianus eſſet, quid, obſecro, ad ludificandum petulantius fingere, ſi Vigilantianus aut Lutheranus, ſquid contra Virginis cultum turpius effutire potuiſſet? Rectiùs tunc illi, quàm poſtea, cum Luthero conueniſſe videtur: tam apertè illius inſtituto velut ſuperis grato patrocinatur, & Diuorum inuocationem ſub Lutheri perſona ſuperuacaneam cenſet, eosque velut MARIÆ & Diuis moleſtos ridet, qui ſeſe illorum precibus ad quædam à Deo impetranda commendant. Quòd ſi putet, hanc tantam licentiam plusquàm poëticam per iocum excuſari, probisque comprobari poſſe, omninò fallitur, tùm quòd hoc pacto in ſacris iocari, Chriſtiano, nedum Theologo ſit nefas, tùm quod ſcribat ex inſtituto pueris, quorum imprudentem, lubricam, imbecillem, & ad malum vſque procliuem ætatem vir grauis, & qualis ipſe haberi volebat, fidus inſtitutor, longè aliter atque ſynceriùs ad Eccleſiæ Catholicæ normam informare debuiſſet. Vtinam verò fallantur, qui cenſent Eraſmum in multis malè ſibi conſtare, & ſæpè non bono genio agitari, præſertim cùm pleroſque ritus Eccleſiæ, adeoque Virginem matrem ac Diuos alios non obſcurè ludificatur. Atq; hæc pars eſt illorum colloquiorum, quæ & bonos facilè corrumpant, & malos deteriores reddant, dum adeò Satyricè, petulanter, ac impurè tam de rebus quàm de perſonis ſacris garriunt, digna profectò, de quibus ſuam cenſuram viri graues magnæque autoritatis præſules æderent. Eius cenſuræ ſumma eſt, nec decere neque expedire hoc ſæculo, vt puri animi tam impura lectione contaminentur, & cauendum eſſe in poſterum, ne boni diſcipuli ex præceptore non bono dediſcenda diſcant. Ac res ipſa demonſtrat, quàm ſit indecorum ac turpe, ſenem Theologum tales docere nugas, & ſcurram ferè impium vel agere vel ſimulare, deque ſanctiſsima Dei matre, & cauſa religionis tam futiliter ſcribere, ac pullulantibus tunc etiam erroribus ſuum calculum addere, fomentumque præbere. Et ſiue ſeriò demum ille, ſiue ioco agat, haud ſanè conueniebat, damnatæ memoriæ homines hoc honore dignari, vt eorum fautrix vel patrona virgo ſanctiſsima conſtitueretur, vtque certa Eccleſiæ ſententia, quæ Sanctorum inuocationem tot ſæculis aſtruit ac defendit, ab eo in dubium vel leuiter reuocaretur, atque contra Hieronymi doctrinam labefactaretur. Cætera quæ ad pleniorem confutationem faciunt, è ſequenti contra Lutherum diſputatione facilè colligentur: nolumus enim hoc loco plures cumulare nugas, quas alij è ſcriptis Eraſmicis ſatis multas excerpſerunt, & cum vera pietate pugnare conuicerunt.

Cęſura de præſenti Epiſtola, & Eraſmus Mariæ Virgini audet aſcribere.

Eraſmum excuſari non poſſe, quòd loco egerit in dicta epiſtola.

Quid ſentiendum ſit de colloquiis Eraſmi.

Eraſmi in ſuis colloq. tractaſſe nugas, Chriſtiano tùm autore, tùm lectore indignas ac noxias.

Sunt tamen & alia eiuſdem Eraſmi loca, in quibus ille longè rectiùs ac reuerenter admodùm de MARIÆ cultu ſentit ac loquitur, vt neſciam ſane, magisne ille

Eraſmi teſtimonia, in quib⁹ Mariam eiusq; cultũ apprimè cõmendat.

Digitized by Google

Virgini ſacroſanctæ detraxerit, an fauerit: propemodum dixerim, non tam inſignem eum fuiſſe Mariomaſtigen quàm encomiaſten. Extat illius Pæan Virgini matri dicendus, & obſecratio ad Mariam in rebus aduerſis recitanda, tùm Virginis Lauretanæ Liturgia: ſed & pluribus aliis ſcriptis Deiparam ampliſsimè veriſsimeque commendauit. Quas verò maiores laudes, quæ illuſtriora epitheta in Virginem ille conferret, præterquàm vbi appellat eam vnicum cœli decus, certiſsimum terræ præſidium, præpotentem noſtram dominam, auguſtam cœli terrarumque Reginam, huius noſtri pelagi ſtellam, terræ noſtræ Lunam, imò ſpem vnicam noſtrarum calamitatum, quæ quidem inter cœlites vna tantum vel meritis, vel gratiâ, vel autoritate polleat, vt ſola Iudicis iram poſsit reſtinguere? An non MARIAM ſalutat, cùm ita loquitur Pæan: Salue inclita regum progenies, ſacerdotum decus, Patriarcharum gloria, cœlitum triumphus, inferorum formido, Chriſtianorum & ſpes & ſolatium? An non Mariam aduocatam agnoſcit, qui his verbis illam affatur, Diuinitati proxima es, ne illic nobis deeſſes aduocata: plurimùm apud eum vales, vt eſſet cuius precibus & autoritati iuſtam in nos iram ſuam poſſet donare? Quid verò aliud, niſi precantis, & MARIAM ſuppliciter inuocantis eſt oratio: Certa fiduciâ, en, ego pronus tuis aduoluor pedibus, illis quibus etiam cœlites ipſi ſeſe ſubſternunt, præſentes tuo numini ſupplices tendo manus. Succurre, quæſo, mea ſeruatrix, mea ſalus, meum vnicum certiſsimumque perfugium MARIA, præfulge ſtella ſalutaris caliganti, dirige errantem, aſpira laboranti, confirma vacillantem, fulci nutantem, adſis periclitanti. Serua meum dulce decus, animulam hanc, quæ ſeſe tibi, quanta eſt, nuncupat.] Et rurſus idem: Per omnium, inquit, qui in te ſpes fixère ſuas, vota, obſecro obteſtorq;, Virgo intemerata, peccatoris huius patrocinium apud Filium ſuſcipe: eius iram, quam meis flagitiis excitaui, deprecare.] An non inuocantis hoc quoque carmen eſt:

Epitheta Virgini præclara tribuit Eraſmus.

Quomodò Mariá ſaluted Eraſmus, eam aduocatam agnoſcés.

Quomodò Mariam inuocet Eraſmus.

Eſto Virgo fauens, qui modulis te celebrant piis,
Iram auerte Dei, ne feriat fulmina noxios.

In Liturgia Lauretana.

Poſtremò quid mirum, ſi religionis ergô votum ſuum Deiparæ nuncupauit, & nuncupatum Laureti perſoluit Eraſmus, qui Virginis etiam matri Annæ, & Diuæ Genouenæ votiua carmina conſcripſit, ſeq; fido illarum patrocinio commendauit? Quare non habent aduerſarij, cur Eraſmum à ſe ſtare glorientur, eumque in Mariana cauſa nobis opponant, quum vix vllum alium huius æui ſcriptorem, quem ipſi ſuſpiciant, MARIÆ magis addictum & deuotum, deque illius honore præclariùs diſſerentem nobis demonſtrare poſsint. Tum ex his Eraſmus ipſe refellitur, qui vt diximus, titulos in Eccleſia receptos, quoniam in Scriptura non legantur, MARIÆ tribui tam ægrè ſuſtinet, quique à mortalibus Diuos ac eorum præſidia implorari, vanum alicubi aut ſuperuacaneum reputare videtur. Hærenti autem & hallucinanti in quibuſdam Eraſmo, qui neque per omnia ſibi conſtare ſolebat, vt diximus, tantò faciliùs venia danda eſt, quòd ipſe poſtea reſipiſcens, vehementer doluerit, ſe quondam in libris ſuis quædam incautè ſcripſiſſe, & prædicaſſe libertatem ſpiritus, cùm nihil minùs ſuſpicaretur, quàm tale ſæculum & eiuſmodi populum exoriturum, qui ſplendidis verbis iactaret libertatem Euangelicam, & hoc fuco deceptus, effrenem carnis licentiam amplecteretur. Atque hæc ſatis, vt arbitror, in Eraſmum dicta ſunt, qui primus de MARIÆ cultu litem, aut potiùs querimoniam noſtra mouit ætate, & veteris Eccleſiæ vſum atque conſuetudinem in ſuis ſcriptis improuidè ſatis ac odioſè perſtrinxit. Vnde mirabili iudicio Dei factum videtur, vt qui, vtróque velut pede claudicans, iam huic, iam illi parti placere deſiderabat, neutri tandem parti ſatisfecerit, vtque antea ſummus habitus, modò apud Catholicos æquè ac nouæ religionis amatores parem propemodùm, hoc eſt, exiguam ſibi autoritatem ſeruet ac gratiam.

Eraſmũ magis Catholicis fauere quàm aduerſariis, circa cultum Deiparæ.

Cur venia Eraſmo in quibuſdã ſcriptis dari poſſit.

In epiſtola ad amicum religioſum, & ad Cardinalem.

Quem fructum & exitum è ſuis ſcriptis Eraſmus tandem reportárit.

Verumenimuerò vt ſint aduerſarij paulò æquiores, minusque pergant indignari nobis, qui ſemper in colenda Virgine matre immodici, & plùs æquo accurati eſſe

Digitized by Google

esse censemur, cùm vix exiguam honoris debiti partem illi præstemus, autorem illis dabimus, qui nostrum institutum confirmet, nec illum quidem indoctum & rudem, sed linguarum quoque peritum, neque Catholicum, sed inter nouos ministros nobilem & excellentem, quem ipsi solent admirari, Ioannem videlicet Oecolampadium, qui magno in precio habere Virginem matrem, eamque præ Sanctis reliquis amare, colere & venerari docuit, vt hæc eius testatur oratio: *Rectè admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo autem plasmate tam laudandus Deus, vt in Virgine MARIA, quam hodie non solùm inhabitare ceu templum sacratissimum, sed ex ea, & in ea carne assumpta homo fieri dignatus est? Cœli enarrant gloriam Dei, ne inuidiant: quem ipsi continere non poterant, Virginis vtero clauditur. Obstupescant Angeli, quòd ipsis præteritis Rex eorum ad Virginem diuertit. Et quomodò non per MARIAM laudabilis Deus, in qua se ostentat gratissimè, si vspiam diuina commendantur munera: in quam congesta, quæ alicubi disseminata: in qua refulgent, quæ alicubi nitescunt? Nam vt homini, communicatæ creaturarum omnium dignitates, ita ista omnium humanarum eminentiarum particeps est. Quid mirum, si παραβολικῶς nulli non creaturæ comparetur, dicaturque, vt est, cœlum ornatissimum, pulchra vt sol, electa vt luna, clarior syderibus, fœcundior terra, profundior abyssis, candidior liliis, odoratior rosis, humilior violis; & rursus procera vt palma in Cades, exaltata vt cypressus in Sion, exaltata vt platanus iuxta aquas, exaltata vt cedrus libani? Et quis colligeret omnia? Quid item mirum, si figuris suis Scriptura nobis eam deliniet, quas pij non explodunt, licet doctiores sublimiora reconditioraq; ex eis hauriant mysteria. Rectè & ipsa dicitur ardens rubus Moysis, virga Aaron, vellus Gedeonis, arca fœderis, turris Dauid, thronus Salomonis, hortus conclusus, fons signatus, porta clausa, vestimentum summi sacerdotis, atque aliis modis. An & ad humanas laudes transeundum? Quid ergo mirum, si dicatur, cùm ita sit, quòd fide vincat Abraham, patientiâ longanimitateque Isaac & Iacob, castitate Ioseph, mititate Dauid, maiestate Salomonem, religione Iosiam: &, vt semel dicam, omnes nu neris omnibus vincat excellatque ita in vnoquoque virtutum genere, ac si solum illud peculiare fu isset. Superuacuum foret, eam conferre Saræ, Rebeccæ, Racheli, Delboræ, Hester & aliis sanctis mulieribus, quæ & viros in tantum anteiuit. Quin potiùs si cœlestes angelicæque virtutes nobis cognitæ essent, in eis liceret nobiliùs cognoscere, quid illi cum vnaquaque commune. Sed quæ supra omnes, quæ Regina est omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui similis non reperitur alia, quid non assecuta, quod eminentissimam probet?* Et eodem in libro: *Nollem, inquit, ex cultu MARIÆ aliquid diminui, modò cultui diuino vero illi, quo colitur in spiritu & veritate, decedat nihil. Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quasi auerser eam, erga quam minùs benè affici, REPROBATÆ mentis certum existimẽ indicium. Et quomodò non amarem? & quis est, qui non rapiatur in eius amorem, quam Deus ipse deamat, quam venerantur Angeli & Archangeli, quæ peperit Saluatorem mundi, quæ humani generis est aduocata, quæ Regina appellatur misericordiæ? Eia hortor iterum atq; iterum, vt summis viribus per eam laudemus Deum.*

Ser. de laudãdo in Maria Deo. Psal. 150.

Psal. 18.

Epilogus.

Testimonium Ioannis Oecolãpadij Mariam valdè laudãtis.

In nulla creatura adeò laudandus Deꝰ, sicut in Maria Virgine.

Maria particeps omnium humanarum eminentiarum.

Maximarum in mundo rerũ collationes ad Mariã rectè referri.

Quibus veteris testamenti figuris Maria fit adumbrata.

Mariæ virtutes veteris testamẽti Patres laudatissimos obscurant.

Sanctas mulieres omnes excellit Maria, imò & Angelis præstat.

Regina omniũ super oẽs est, à Deo præ omnibus honorata.

Nihil de Mariæ cultu diminuendum.

Bonorum est omnium rapi in amorẽ Virginis.

Maria generis humani aduocata, & regina misericordiæ.

Quid Lectori sit considerandũ in superioribꝰ verbis Oecolampadij.

Hæc Latinè scripsit, hæc lingua vernacula, vt videtur, publicè pronunciauit, hęc Ioanni Iung Canonico, & in spiritualibus Vicario Frisingensi dedicauit, ac tum in lucem edidit Oecolampadius, cùm Ecclesiam Catholicam deseruisset, minùs vt mirari simul & irasci debeant aduersarij, nos in MARIA venerãda persistere, quam tãtus aliôquin Ecclesiæ hostis suspicere cogitur, multisq; modis apprimè commendat. Sic autem Deiparam colimus, & colendam asseueramus, quemadmodùm fatetur insignis iste sectarius, eiusque sententiæ astipulamur, quoniam de suo nihil hîc affingit, sed quam veritatem Birgittanus monachus in Ecclesia Catholica didicerat, eam nunc repetit ac bona fide confirmat. Itaq; non inuiti recipimus, quæ tùm è Scripturis, tùm è Patribus colligit nobis præconio, sed quæ MARIÆ virtute, meritis & dignitate multò sunt adhuc inferiora, sicut nec ille diffitetur. Probamus & illud, MARIÆ cultum in Ecclesia sic institui & celebrari oportere, vt huius diuini cultus, quem λατρείαν Græci vocãt, nulla fiat diminutio. Augetur autem cultus diuinus & pulchrè illustratur, cùm, sicut semper fecit Ecclesia, & iste fieri monet, in MARIA Deum & miranda Dei opera, munera, beneficia priuilegiáque contemplamur, suspicimus & veneramur: ad hæc cùm, quę illi magna fecit & facit Deus, quæque per illam Angelis hominibusque bona diuinitus conferuntur, gratis recognoscimus animis, & hinc demum in tantę Virginis, quæ Sanctis omnibus antecellit, amorem, venerationem, cultum, & qualemcunque imitationem excitamur atque prouehimur: eosq; progressus in diuino cultu facimus, vt exemplo MARIÆ fidem, spẽ & charitatem, quę sunt heroicę planè virtutes,

In quibus Catholicè doceat Oecolãpadius de cultu Virginis.

Quomodò cultus diuinus per Mariæ cultum in nobis augeatur & illustretur.

Deóque

Multiplicē esse fructum, si Maria rectè colatur.

Deóque nos arctissimè iungunt, augeamus atque confirmemus. Nec vllus vnquam satis explicet, quàm ingens hinc solatium, quàm firmum præsidium, quantumque gaudium spirituale piis comparetur, cùm sibi ob oculos rectè proponunt, & velut amplectuntur eam, quâ nihil in cœlis aut terris secundùm Christum Dominum amabilius, sublimius, augustius, venerabilius atque magnificentius potest reperiri.

Licet Mariam, vt aduocatā nostram, & Reginam misericordiæ, constituere & inuocare, iuxta Oecolampadium.

Quòd si MARIA humani generis est aduocata, si regina misericordiæ, quemadmodùm Oecolampadius luculenter affirmat, alibi etiam Sanctos nobis inuocandos esse defendens, cur illam fidentibus non adeamus animis? cur votis ardentibus non imploremus, in cuius amorem rapi pulchrum, in qua celebranda perseuerare dignum, in qua Deum prædicare consentaneum, & per quam Christum sæpè multa largiri mortalibus constanter credit Ecclesia, multisque multorum experimentis est sæpè compertum, nullis, vt arbitror, præter impios atque sectarios hoc inficiantibus. In scholiis adiectis Chrysostomo.

Non solū Deus in Maria, vt creatura omniū dignissima, laudandus, sed ipsa etiā tanquā aduocata propitia imploranda iuxta Oecolampadium.

Rectè igitur Oecolampadius non modò de Deo in MARIA laudando disseruit, sed etiā de illa tanquam aduocata imploranda monuit, his etiam verbis postremam partem concionis absoluens: *Dignissima quæ super omnes creaturas laudetur, imò per eam Deus glorificetur, in qua tanta Dei munera tam eminenter sunt conspicua. O diuinam clementiam, ô immensam pietatem Dei; qui & filio suo tam sanctam præparauit matrem, & nobis tam propitiam in omnibus constituit aduocatam. Ea intercedente &c.* Nec à vero illud alienum est, quod idem præterea confirmat reprobatæ mentis indicium esse certum, si quis erga Virginem matrem minùs benè afficiatur. Hoc si ita est, vt cum multis sanè piis & sapientibus viris haud temerè sibi persuasit Oecolampadius, viderint Mariomastiges, quod demum piaculum cōmittant, in quam maledictionem incurrant, cùm innocētissimam illam Dei matrem probris afficiunt, & in illa n noua quæ sæpè prodidimus, congerunt crimina, nihilq; ferè præclari, sed fœda multa de illa profundunt, ac omnem ferè cultum Virginis in Ecclesia receptum calumniantur, irrident, abrogant passim. An hoc est, obsecro, benè affici erga Virginem matrem? imò verò est hostilem & peruersum in illā animum luce palam omnibus prodere, nec sibi tantùm, sed & multis aliis nocere velle, quorum nempè animos ab illius sacrosanctę Matris amore & cultu abalienare conantur. At charior est certè Christo MARIA, quàm vt inultum abire patiatur, quod ad matris honorem labefactandum, vel humana vel Satanica peruersitas vnquam pertentabit. Veruntamen vt certiùs constet, apostatas & hæreticos seipsis indies fieri deteriores, idem Oecolampadius [a] post scriptam eiusmodi homeliā, longè aliter de MARIA sensit & scripsit, vtq; reprobatæ mentis indicium, & specimen clarum æderet, tantæ Virginis laudem, titulos atque cultum tandem virulenter proscidit, vt idcirco [b] Ioannes Faber, qui posteà Viennensis Episcopus factus est, illius calumnias iusta disputatione depulerit atque dissipārit.

Reprobatę mētis indicium certū est, erga Virginem matrem minùs benè affici, Oecolampadio teste.

Nouatores apertè prodūt, se erga Virginē matrē pessimè affectos esse, qui Dei vindictā effugere non possunt.

Oecolampadiū aduersùs Mariā bellum apertū gessisse, posteà.

a In serm. de Festo omnium Sānctorum.

b In Epist. Apologetica cōtra Ioannē Oecolampadiū.

CAPVT VNDECIMVM.

Contra Lutherum, Melanchtonem, Caluinum, nouos apologeticos, Marbachium aliosq; plures Nouatores disputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Ecclesia iampridem vsitatum, & præsertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibusdam Patrum sententiis, quæ MARIAM inprimis ornant, rectè accipiendis.

Martinus Lutherus belli contra Mariam suscepti princeps nostro sæculo.

AD Lutherum porrò me conferam, qui abiecto monachismo, vt immanem Ecclesiæ hostem, & furiosum sectariorum antesignanum nostro sæculo sese præberet, sicut alia multa religionis veteris pia instituta præ se superbè contempsit ac repudiauit, sic etiam aduersùs MARIÆ cultum & venerationem nefarium bellum indixit Ecclesię, quod ad vitę suę finem vsq; collectis vndique

vndique copiis hostiliter est persecutus. Quare vt seditiosis discipulis quasi facem ad Marianum bellum præferret, palàm ita vociferatur: *Monachi nostri perditissimo suo Gnatonismo in mulierum gratiam, MARIAM in hoc honoris fastigium collocârunt, & immodicè laudes eius deprædicârunt. Nonne hoc est Christi gloriæ detrahere, quòd creaturæ tribuimus ea, quæ Dei sunt, eique soli competunt? Volumus ei etiam titulum gratiosæ Dominæ tribuere, nec inuidere honorem, quo eam Deus dignatus est. Verùm vt ex ea Deam quandam & Idolum faciamus, hoc non placet. At isti eam super omnes choros Angelorum euexerunt, & sic ipsius gloriam diminutiorem reddiderunt, quæ maxima impietas est.* Ac rursus, vt splendidè porrò mentiatur: *Papistæ*, inquit, *Virginem matrem MARIAM Deum constituunt, omnipotentiam ei in cœlo & in terra attribuunt, quasi hæc ipsius propria sint.* Eiusdem vanitatis vox illa est: *In Papatu omnes se ad MARIAM contulerunt, & plus fauoris & gratiæ ab ea spectârunt, quàm à Christo ipso.* Adeò non pudet Lutherum, quicquid mala mens ipsi suggerit, ad veterem proscindendam Ecclesiam, cui capitale bellum indixerat, rabiosè falsoque conferre. Ac plures id genus flosculos, sed malè olentes alibi spargit, vt omnibus persuadeat, in MARIÆ honore nimis profundè itum esse: pleraque enim illi tribui, quæ Dei sint propria, solique Christo competant. Igitur Lutherus non per cuniculos, sicut Erasmus, sed omni metu ac pudore posito, & aperto Marte Mariæ cultum in Ecclesia vsitatum oppugnat, planéque abrogandum censet, quinetiam viuens vbi potuit, re ipsa abrogauit, eiusque abrogationis hæredes ac socios moriens valdè multos reliquit, ne scilicet homo religiosus veteris superstitionis fermentum in suis tam sanctè reformatis, aut potiùs omni vero cultu destitutis Ecclesiis vel admittere, vel permittere videretur. Hîc autem à Lutheri magistri latere non discedit Melanchton, vtpote palàm in nos Catholicos inuehens, quòd Mariæ Deiparæ nimiùm tribuamus: *Res loquitur ipsa*, inquit, *quòd publica persuasione beata Virgo prorsus in locum Christi successerit. Hanc inuocârunt homines, huius misericordiæ confisi sunt, per hanc voluerunt placare Christum, quasi is non esset propitiator, sed tantùm horrendus iudex & vltor.* Atq; hæc cum Theseo suo Lutherus satis quidem impudenter.

In postilla circa Euan. de Festo Natiui. Mariæ.

In postilla circa Enan. de Festo Annunc. Virg.

In Apologia cõfessionis.

Lutheri calumniæ & mendacia ad MARIÆ cultum extinguendum comparata.

Quid sibi Lutherus proposuerit habuerit circa cultum Virginis.

Quòd si superiora Lutheri verba nobis ad trutinam reuocanda sunt, primùm ille, vt vetus hæreticorum mos est, veris falsa permiscet, eoque faciliùs incautos & rudes fallit versipellis. Fatemur communem & publicam Ecclesiæ confessionem esse, quòd MARIA super omnes Angelorum choros exaltata sit: neque hoc monachorum, vt ipse videri vult, figmentum dici potest, sed ante mille annos traditum, creditum, scriptum, decantatum in Græca & Latina Ecclesia retinetur, sicut ex multis Patrum sententiis, quas adduximus, constare liquidò potest. Vnde in hunc vsque diem, tot seculis, vbiq; gentium canit Ecclesia: Exaltata est sancta Dei genitrix super choros Angelorum ad cœlestia regna. Et Anselmus non minùs verè quàm perspicuè dixit: Tota Christianitas MARIAM super omnes cœlos exaltatam, & Angelicis choris prælatam certissimè credit.] Probet autem, si potest cum toto suo grege Lutherus, quisnam monachorum, & vbi, vel quando in hunc sensum dicere vel docere primùm Ecclesiæ suaserit persuaserituе: id quod ante Sophronij vel Hieronymi ætatem, id est, ante mille ducentos annos apud Orthodoxos receptum, probatum ac decantatum fuisse suprà demonstrauimus. Speciosum & illud est, quod iactat Lutherus, sibi non placere, vt ex MARIA Deam quandam & Idolum faciamus, se verò passurum, vt Deipara titulo gratiosæ Dominæ compelletur, nec se illi honorem inuidere, quo eam ipsam Deus dignatus est. Quis enim Catholicus non eodem modo sentit ac loquitur? sed latet profectò sub lapide scorpius, nec tutum est affirmanti, adeoq; iuranti Luthero, etiamsi in Angelum lucis sese transformaret, fidem adhibere. Fallit in eo certè, quòd se ac suos, qui nihil de MARIÆ honore atq; cultu solliciti sunt, pios: Catholicos verò eandem Domini matrem honorantes atque colentes, idololatras facit. Fallit, dum gratiosæ titulum & eum honorem, quo MARIAM dignatus est Deus, se illi non inuidere simulat: diuinos autem honores eidem tribui se ferre posse negat, quum interim ne antiquissimum illum quidem & probatissimum, & à Deo per Angelum tributum titulum, illi integrum relinquere dignatur, quo gratiâ plena, vt suprà demonstrauimus, ritè nuncupatur. Fallit, quòd longæuum Ecclesiæ morem in honorificis laudibus MARIÆ deferendis adeò non recipit, vt eum etiam, tanquam impium & perditissimum monachorum Gnatonismũ, relegare non vereatur. Fallit, quòd eiusmodi laudes

In superiore Lutheri oratione multa falsa & fœda commisceri.

Firma & vetus Ecclesiæ confessio est de Maria super omnes Angelos exaltata, non autem monachorũ inuentum.

Libr. de excellent. Virginis cap. 4.

Quot modis fallacẽ Lutherus se præbeat in verbis propositis.

Digitized by Google

laudes in mulierecularum gratiam vel inuentas, vel retentas esse confingit. Fallit, cùm contendit hoc præclaro Ecclesiæ instituto, quo MARIA publicè laudatur & colitur, Christi gloriam obscurari, & ea quæ creatori sunt vnicè tribuenda, in creaturam perversè impiéque transferri. Fallit, communem piorum sensum atq; consensum impiè damnans, qui MARIÆ super choros Angelorum euectę summum honoris fastigium, qui in Sanctos quidem competere potest, priuatim aut publicè deferunt atq; gratulantur. Atq;, vt semel desinam, fallit, nimiumq; crassè mētitur cum Melanchtone Lutherus, quòd beatam Virginem loco numinis constituamus, & ex omnipotētia commendemus, vel Redemptori Christo exæquemus, vt huius officium gratia & meritū, in MARIAM transferatur, vtq; homines se per matrem Domini, velut causam meritoriam secundùm iustitiam, iustificari & saluari confidant. Calumnietur quantùm velit cum suo duce Luthero Melanchton, nunquam sanè probauerit, MARIAM sic in Catholica Ecclesia coli, vt sit victrix mortis & hominum viuificatrix, & quòd propter illam vera in Deum fiducia extinguatur, Christíque mediatoris officium aboleatur.

Quomodò Caluinus Catholicos ob Mariæ cultum indignè perstringat.

Neque tacet virulentus Ecclesiæ hostis Caluinus, qui tam longum post se satellitium hodie ducit, atque hoc venenatum telum in Catholicos vibrat: *Eò progressus est vesanus furor, vt Christi propemodum nudati spoliis, eam ornârint. Quasi verò non habeat quantum illi honoris debetur, nisi Dea fiat: aut hoc illi sit honorificum, sacrilegis titulis ornatam in Christi locum subrogari. Atrocem ergo illi MARIÆ iniuriam faciunt, quando vt mentitis eam laudibus deformēt, Deo eripiunt quod suum est.* In c. 2. Ioan. Respondemus, cùm de MARIÆ cultu agitur, in Catholica parte nihil vesaniæ, aut furoris residere, quod præsertim istiusmodi Momi aut Aristarchi censuram iniquissimam promereatur. Deinde non Catholicos, sed Caluini asseclas, ac veteris Ecclesiæ desertores esse eos dicimus, qui sacrosanctæ Virgini atrocem iniuriam faciunt, cùm illam non solùm debitis, ac iam olim decretis laudibus honoribusque spoliant, sed alios etiam ab omni eius veneratione, publicaque laudatione, vbicunque & qualicunque ratione possunt, iampridem auocant & abalienant.

Depulsio Caluinianæ obiectionis, quæ putidas calumnias complectitur.

Adhæc apertam esse calumniam affirmamus, quòd Mariam cum Christi iniuria prædicemus, aut spoliis Christo detractis, vt Caluinus blaterat, eandem vel ornemus vel deformemus. Quinimò Christo Redemptori & Saluatori nostro vnico, qui pro peccatis nostris est propiciatio, honorem suum integrum exhibemus: de cuius plenitudine omnes acceperunt, & sine quo Sancti omnes nihil præclari aut habere aut facere possunt. MARIAM verò creaturam à Christo ipso redemptam, Christi beneficio sanctam & beatam, & propter Christum amandam ac honorandam esse asseueramus.

Mariā sine Christi iniuria in Ecclesia prædicari atque coli.

In harmonia Euangelica circa historiam de Maria cognatā visitante, & de primo miraculo in nuptiis facto.

Etenim vt alibi Caluinus ipse testatur, hodie celebrari nequit, allata nobis per Christum benedictio, quin simul occurrat quàm honorificè MARIAM ornauerit Deus, qui vnigeniti Filij sui matrem esse voluit. Proinde quum suo loco Christi matrem veneramur, ac Deum in hac creatura secundùm Christum longè prętantissima, prædicamus, sicut & Oecolampadium docuisse monstrauimus, adeò de Christi dignitate nihil detrahimus, vt eius gloriam potiùs illustrare ac testatiorem reddere videamur. Facit interim more suo Caluinus, vt qui præ libidine calumniandi tam multa falsa & tetra nobis affingit, simulq; receptum MARIÆ cultum arrodit. Falsum est, quòd Christo velut in subselliū redacto, prima sedes MARIÆ, vt ipse obblatrat, à Catholicis tribuatur. Falsum est, quòd nos inanibus figmentis MARIAM temerè ornātes, quicquid accepit bonorum à Deo, ferè pro nihilo habeamus. Falsum est, crassas fœdasque superstitiones in veteri Ecclesia probari, in quibus immodicus matris honor, diuinam Christi gloriam vel extinguat vel obscuret. Falsum est denique, licet id millies Caluinus, Lutherus aliique sectarij omnes repeterent, quæ Dei propria sunt, in MARIAM à nobis transferri, eamq; tanquam Deam haberi, & Christi loco subrogari, vel mentitis laudibus eandem deformari, Deóque aliquid eripi, quum Dei ac Domini nostri matrem receptis ab Ecclesia titulis, externóque maiorum cultu publicè veneramur. Valeat igitur cum sua impia mordacitate, & mordaci impietate Caluinus, vt qui hoc inani garritu non modò suam stultitiam & peruersitatem orbi prodit, sed etiam venerandam antiquitatem ludibrio habet, ac præclarum Ecclesiæ sanctæ institutum, solennemque in Maria colenda ritum, ad sacrilegium Virginisque dedecus per summam iniuriam refert.

Quid

In Anglica apologia.

Quid verò de nouis apologeticis dicam? quos non ita pridem ex Anglia prodire, & non Christi sed Caluini spiritu instructos esse vidimus, ideoque Catholicis & illi oppidò quàm insolenter insultant. Aiunt, MARIAM Virginem sic à nobis interpellari, vt se matrem esse meminerit, vtque imperet Filio, & in illum vtatur iure suo. Atque hæc pars eius præclaræ doctrinæ est, quam discipulis Caluinus tradidit, nisi quòd hi petulantiores effecti, vt impudentiæ suæ fucum maiorem obtexerent, sanctissimi viri Bernardi nomen margini asscripserunt, à quo Caluinus aliquantò modestior abstinuisse videtur. Sed boni viri probè dissimulãt locum siue librum Bernardi, vt fontẽ saltẽ indicarent, vnde fluxisset ea sententia, quam nobis audacter opponunt. Etenim longè cautiùs ac prudentiùs loqui solet Bernardus, vt idcircò ab Ecclesiæ hostibus sæpè multumque laudetur, velut qui non modò doctissimus, sed etiam ab omni superstitione alienissimus, magna docendi dexteritate atque moderatione vti consueuerit. Tum vt maximè concedamus, tale aliquid minùs prouidè dictum viro tanto excidisse, non erat id quidem à candidis & æquis censoribus ad vniuersæ Ecclesiæ inuidiam detorquendum, sed potiùs cum aliis æquè piis probatisque scriptoribus & conferẽdum, & conciliandum. Illud res ipsa, nobis etiam tacentibus, loquitur, multa Bernardi titulo conscripta circumferri, & in vulgaribus extare libris, quæ doctorum iudicio alium habent autorem. Solet aliôquin Bernardus MARIAM libenter aduocatam dicere, quæ suppliciter & efficaciter salutis nostræ negocia in cœlo pertractet: aduocatam, inquam, ad Christum omnis gratiæ largitorem simul & iudicem, in quo maiestatem diuinam homines meritò reuerentur: hunc vitæ fontem, illam verò aquæductum appellat.

Quid Bernardo & Catholicis affingant noui apologetici.

Responsio ad obiectionem ex Bernardo factã.

Bernardus etiã ab aduersariis valde laudatus.

Sermo. 1. de natiuit. Mariæ, & ser. de verbis Apocal. & ser. 1. de Assumpt. Virginis.

Bernardus Mariam ad Christũ aduocatam facit, non quæ illi imperet.

In li. contra Eisẽgreiniũ edito de miraculis Virginis.

Nec minùs fœda est, Ioannis Marbachij procacitas, qui toto ferè Libro aduersùs MARIÆ cultum contumelioſissimè decertauit, haudquaquam sustinens, vt cultus huius vestigia vel modica extent apud Argentinenses, quem eorum sanè maiores in precio maximo habuerunt. Catholicos igitur maledicus idem, in Collyridianos, de quibus postea differemus, vanissimo studio transformare conatur. Conuellit vetus Ecclesiæ canticum, quod Bernardo etiam placuit: Monstra te esse matrem, eoque detorquet sententiam, quòd nos talem in cœlis Deiparam constituamus, quæ sibi potestatem seruet Christo Filio imperandi, & nescio quod imperium exercendi. Suggillat illud quoque Canticum: Sub tuum præsidium confugimus sancta Dei genitrix; & vociferatur, nos maioresque nostros à Christo ad MARIAM defeciſſe, perinde ac si tantam matri potentiam, quantam Filio asscribamus, neque tàm Deum quàm MARIAM inuocare soleamus. Adhæc obscura quædam & ignota cantica, quæ fortasis in vno aut altero loco (quàm rectè ac prudenter non disputo) irrepserunt, toti obiicit Ecclesiæ, vt habeat quod mordeat & calumnietur. Præcipuum accusationis caput (vt reliqua eius probra missa faciam) in eo statuit, quòd MARIAM habere & colere pro Dea videamur. Nos verò, qui caninos istius latratus ac morsus posteriore disputatione facilè depellemus, cum Ioanne Damasceno ingenuè profitemur, ad gentiles nugas & fabulas pertinere, si quisquam omninò MARIAM Deam appellet: & cum sancto Epiphanio testamur, haudquaquam conuenire, vt vel MARIA, vel Sanctorum aliquis vltra decorum, & supra Deum ipsum colatur atque honoretur.

Marbachius vt maledicus, ita insultus Mariæ cultum petulãter oppugnat.

In ser. de obdormitione Virginis.

Contra Antidicomarianitas.

Mariam nobis haudquaquam pro Dea censeri vel coli.

Extant Libelli quotidianarum precum, quas Græci recitare solent, in quibus MARIA honorificè salutatur, adeoque his nominibus decoratur, quòd sit murus inexplicabilis, munitio salutis, spes, præsidium, & perfugium Christianorum, tùm eorum qui laboribus opprimuntur, portus tutus à tempestatibus. Quibus epithetis (plura verò Matthæus Philadelphiensis Ephesiorum Archiepiscopus suggerit) mirùm, quantopere Camerarius, Chytræus, Chemnitius, aliique plures Ecclesiæ hostes vrantur, nec se cohibere possunt, quin aduersùs illa palam excipiant, publicè vociferentur, & velut acerrimi iudices cuncta relegent ad veterum superstitionem, quæ lucem Euangelij de vera fide verisque cultibus extinxerit, si ipsis quidem Pseudoeuangelicis creditur. Sed non ignotus est istius sectæ fastus, nihil non damnantis ac reiicientis, quod nouis magistri ac principis Lutheri decretis aduersatur, illudq;

Quibus epithetis Græci Mariã ornare soleant, sectariis nostris eos calumniantibus.

In precationibus duab. ad sanctissimam Virginem.

Digitized by Google

Noue sectę mos est, Luthero magistro mordicus adhærere, quicquid alijsentiãt.

pro sua libidine superstitiosum vocat, quod non modò posteriores, sed & vetustiores Græci & Latini, quos deinde producemus, Deiparam colendo & inuocando piè sanctèque instituerunt & obseruârunt. Ad eandem classem pertinet Iacobus Heerbrandus, qui ante triumphum victoriam canens, ac velut excandescens: *Turpissimè*, inquit, *errant Pontificij, dum Diuæ Virgini hæc tribuunt, quòd sit fons inexhaustus misericordiarum & veniæ, imò ipsa misericordia & venia, quòd vitam æternam tribuat*. Et cùm non habet Aristarchus inuidusque censor, vnde seueram damnationis suæ sententiam comprobet, margini hoc tantùm ascribit: In Mariæ Antidotario.

In disputat. de semine Abrahæ.

Heerbrandus, quid sugillet in Catholicis Mariam ex libello, qui antidotarij animæ inscribitur, veneratib.

Quasi verò Catholici propugnent & excusent, quicquid in huiusmodi libellis sine autore certo editis, vel Ecclesiæ calculo nunquam probatis, imò & Pij Quinti optimi doctissimique Pontificis autoritate castigatis, vulgò circumfertur. Etenim hîc multa sibi Typographi permiserunt, alij per imprudentiam & ex zelo, sed non secundùm scientiam, subinde quædam adiecerunt, quæ sanctam Ecclesiæ sobrietatem non sapiant, nec formam habeant sanorum verborum, neque ob Ecclesię confessionem aut consuetudinem, sed propter priuatæ pietatis quasi speciem nonnullis blandiuntur. Sicut autem Apostolorum ordini nunquam satis laudato, vnius aut plurium imbecillitas nullum dedecus aut præiudicium apud sapientes adfert: ita Catholicorum synceritati, & Ecclesiæ in legitimo cultu consuetudini non debet obesse, quòd nonnulli non ex malicia quidem & contemptu, & sine superstitione ac graui errore in sancto precandi munere, vel in MARIA veneranda & salutanda delinquunt, & sibi in libellis precatoriis plùs indulgent ac arrogant, quàm à matre Ecclesia vel traditum, vel probatum acceperunt. Id quod illi etiam calumniæ responsum sit, quam insignis conuiciator Heerbrandus nobis rursus opponens: *Huius*, inquit, *farinæ plurima impiissima, in suis Orariis & Hortulis animæ reperiuntur. Quis ergo Valentinianos esse adhuc negabit?* Is profectò negabit, qui Valentinianos rectè nouerit, & prudenter sibi caueri à figmentis, fallaciis & mendaciis sectariorum. Atque vt maximè sit verum aliquid, quod Heerbrandus cum suis, Ecclesiæ odio flagrans vndique conquisitum adducit, nos ingenuè fatemur, impropriam & figuratam locutionem, præsertim ob metonomyam, apud Veteres frequenter occurrere, per quam ad MARIAM referunt, quæ Christo capiti peculiariter competunt, eiq; soli, iuxta Scripturę consuetudinem ascribuntur. Apud Paulum certè, vt exemplum adferam, ita de Christo scriptum habemus: Consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Irenæus verò in hunc modum docet: MARIA Virgo habens prædestinatum virum, & obediens, sibi & vniuerso generi humano causa salutis facta est.] Rursus à Paulo celebratur Christus, qui mortis habentem imperium diabolum per mortem destruxerit: & tamen Ambrosius de MARIA prædicat, quæ Satanam vicerit triumphatorem.

In præfatione libellorũ recès editorum ex Pij Quinti Põt. autoritate.

Catholici non defendunt, quæ passim extãt in libellis precatoriis.

In disput. de hæreticis, an sint puniendi.

Veteres quędã ad Mariam referre per metonomyam, quæ aliôquin Christo competant.

Hebr. 5.

Christus causa salutis æternæ, quod epitheton Irenæus Mariæ quoq; largitur.

Li. 3. contra Valẽtinum cap. 23.

Christus vicit Satanam iuxta Paulum, & Maria quoq; vicit Ambrosio teste.

Hebr. 2. In oratione de funere Theodosij.

Cum verò hæc aliaque huius generis plura sint, quæ apud Veteres leguntur, Nouatores in iudicando tam præcipites, quàm ad calumniandum effusi, mox irruunt, seque non modò duros & seueros, sed etiam iniquos & atroces planè, imò & ridiculos iudices Veteribus solent exhibere. Hi verò nunquam adeò desipuerunt, vt ad MARIÆ nomen & gloriam efferendam diuinum nomen labefactare, aut Christi Redemptoris maiestati derogare, vel per somnium cogitarent. Vnde inter Scholasticos Bonauentura, quem præ cæteris in MARIA colenda & inuocanda superstitiosum fingunt aduersarij, disertis verbis obseruandum esse monet, quòd, etiamsi mater habenda sit in reuerentia, magnaque deuotione colenda, multò hanc tamen maiorem erga Filium, ex quo est omnis illi honor & gloria, exerceri oportere. Et rursus cauendum præcipit, ne dum matris excellentia ampliatur, Filij gloria minuatur, & sic in illo mater prouocetur, quæ magis velit extolli Filium & honorari, quàm seipsam, vtpote Creatorem quàm creaturam. Faciunt interim sæpè Patres, quod in Scripturis diuinis est vsitatum, sicut sequens Caput ostendet, vt quæ soli Deo secundùm sensum absolutum competunt, quum ad Sanctos alios, tum ad MARIAM extendant. Nonnunquam per amplificationem & exaggerationem loquuntur, suaque semper in sensum aliquem pium & commodum accipi postulant, qui cum Ecclesiæ

Mentem Veterũ non fuisse, vt cũ Christi iniuria Mariam attollerent.

Bonauenturæ admonitio de cultu Virginis discretè præstando.

In li. 3. sent. dist. 3. q. 2.

Non esse absurdũ, sed scripturis consentaneũ, Mariæ quædam attribui, q̃ alio sensu competũt Deo.

Catholicæ

Catholicæ communi iudicio quadret. Quod cùm faciunt, in alium atque alium ſenſum vocibus eiſdem vtuntur, neque tamen vtriúque perſonæ matris & Filij parem honorem deferunt, aut à quoquam deferri volunt. Nec enim tàm rudes erant, vt ignorarent, attributa multa Creatori ſimul & creaturæ in Scripturis aſcribi, eaque non ex æqualitate, ſed ſecundùm proportionem, ac diuerſa quidem ſignificatione, iam de Deo, iam de creatura prædicari. Exemplo ſit, quòd Deum ſapientem & bonum dicimus, eademque nomina, vt multis aliis, ſic & MARIÆ largimur: ſed ſolus interim Deus ſapiens exiſtit, qui ſimul creaturas ſapientes faciat, ipſe ab æterno ſapiens: ſolus itidem bonus, qui bonos efficiat, ac fons omnis bonitatis, in quo bona omnia ſunt vnum, his exceptis, quæ ad relationem ſpectant, vt admonet Auguſtinus. Hoc ſenſu MARIAM ſapientem ac bonam Veteres non intelligunt, quantúmuis illam extollant, ſed Scripturæ more inter virgines prudentes illam prudentiſsimam, ſiue ſapientiſsimam, & inter matres bonas optimam vel maximè benedictam agnoſcunt & prędicant. Illum, vt primum principium, à quo & ad quem omnia, vnicè reuerentur & adorant: hanc, vt Dei matrem præ cæteris creaturis ornatam & venerabilem ſtatuunt atque colunt.

Sapiens & bonus Deus, ſapiés etiam & bona Maria; ſed alio atq; alio ſenſu.

Li. de triplici habitaculo.
Matth. 25.
Lucæ 1.

Quapropter illi, vt radicem & fructum, ſic matrem & Filium eiſdem laudandi formulis ſæpenumerò proſequuntur, & quæ ad Chriſtum maximè pertinent epitheta, eiſdem MARIAM quoque compellare non verentur. Idem enim cum Bernardo ſenſerunt, qui non dubium eſſe, inquit, quicquid in laudibus matris proferimus, id ad Filium pertinere: & rurſus cùm Filium honoramus, nos à gloria matris non recedere. Nam ſi iuxta Salomonem, Filius ſapiens gloria eſt Patris: quantò magis glorioſum eſt, matrem ipſius effici ſapientiæ?] Spectârunt certè Veteres atque ſuſpexerunt auguſtam & arctiſsimam illam coniunctionem, quæ inter Chriſtum & ipſius matrem, non ſolùm ex parte carnis, ſed etiam propter animorum atque voluntatum conſenſionem interceſsit, adeò vt nihil duobus illis, ſiue in terris, ſiue in cœlis coniunctius eſſe poſſe videatur. Vt enim præclarè dixit vir ſanctus Arnoldus Carnotenſis: Vna eſt MARIÆ & Chriſti caro, vnus ſpiritus, vna charitas: & ex quo dictum eſt ei, Dominus tecum, inſeparabiliter perſeuerauit promiſſum & donum: & Filij gloriam cum matre non tàm communem iudico quàm eandem.] Quid ergo mirum, eadem vocabula, quæ Chriſto aliôquin debentur, matri nonnunquam aſcribi? ſed ita, vt ſenſus alius atque alius ſit vocabulorum, & vtriuſq; perſonæ vel honor vel officium minimè commiſceatur. Ad hunc modum Bernardi verba ſunt accipienda, quum dicit: Deum totius boni plenitudinem in MARIA poſuiſſe, & quicquid ſpei in nobis eſt, quicquid gratiæ ac ſalutis, ab ea redundare, quæ deliciis affluens in cœlum aſcendit.] Vbi vir tantus MARIAM eximiè quidem commendat, ſed vt Chriſti tamen honori nihil velit eſſe detractum, cuius incomparabile beneficium toties grauiſsimè laudat, & illuſtrat maximè. Quòd autem gratiam & ſalutem à MARIA in nos dicit redundare, non eo ſenſu dicit, vt ex illa Vitæ fontem faciat, aut Chriſto illam exæquet. Quis enim fons Vitæ, vt ibidem ipſe loquitur, niſi Chriſtus Dominus? de cuius plenitudine omnes accipiunt, quæ plenitudo ſeipſam exinaniuit, vt fieret nobis iuſtitia & ſanctificatio & remiſsio. Mariam verò eleganter vocat aquæductum, qui plenitudinem fontis ipſius de corde Patris excipiens, nobis eundem fontem edidit, vt aquæ fontis ad nos vſque deriuarentur, & quia per hunc aquæductum cœleſtis illa vena deſcendit, idcircò Mariam tantopere prædicat, ac deuotiùs honorandam oſtendit: Totis, inquit, medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.] Duplicem ergo cauſam, ſi Bernardum ſequimur, in honoranda Maria tenemus, alteram quòd illa mundi Saluatorem Chriſtum nobis genuit, alteram quòd fidam & ſingularem nobis apud Chriſtum perpetuamque aduocatam præſtet. Vnde ſubiicit: Chriſtus frater tuus eſt & caro tua: hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forſitan, & an in ipſo maieſtatem vereare diuinam, quòd licet factus ſit homo, manſerit tamen Deus. Aduocatum habere vis & ad ipſum? ad Mariam recurre. Nec dubius dixerim, exaudietur & ipſa pro reuerentia ſua. Exaudiet

Maximam inter Chriſtum & matrem coniunctionem ſpectari à Patribus, cũ Mariã eximiis titulis exornãt.

Ser. 4. ſuper Euang. Miſſus eſt.
Prouer. 10.

In tract. de laudib. Mariæ.
Lucæ 1.

Explicatio loci de præſtantia Virginis apud Bernardum.

Ser de Natiuit. Mariæ.

Cur Maria præcipuè honoranda iuxta Bernardum.

Ioan. 1.
1. Cor. 1.

Apud Chriſtũ Maria eſt aduocata, Bernardi teſtimonio.

Digitized by Google

vtique matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Cum his Damascenus consentit, Mariam ita compellans: Gloriosa dicta sunt de te in generationum generationibus, quæ Deum Verbum in vtero concepisti, castaque permansisti Deipara Virgo. Ideò te omnes post Deum veneramur, vt nostram.] Verùm de his plura paulò pòst disseremus, rati, nunc satis esse responsum ad crassiores illas & vulgatiores aduersariorum calumnias depellendas, quibus MARIÆ tituli in Ecclesia vsitati procaciter impetuntur. Hinc prætereà simplices velut antidoto præmuniti, facilè sibi cauebunt, ne tragicis istorum debacchantium vocibus offendantur, ac fortassis etiam maiore cum fructu in Veterum lectione versabuntur. Totius autem tractationis superioris hæc Summa sit: primùm quidem, quòd paucorum hominum error, si quis fortè in MARIÆ titulis contigisset, laudabili Ecclesiæ consuetudini in legitimo & probato Virginis cultu præiudicare minimè debeat: deinde verò, si quæ Veterum dicta in speciem dura sese hîc offerant, ad Orthodoxi sensus normam reuocanda, neque protinus ab vllo condemnanda esse; quandoquidem ab omni superstitionis & idololatriæ nota excusari non incommodè possunt.

In suis cantionibus.

Epilogus huius Capitis, & quis fructus inde colligi possit.

Summa præcedentis tractationis.

CAPVT DVODECIMVM.

Multa nomina, epitheta & attributa in sacris literis iam soli Deo, iam Deo & Sanctis ascribi, nihilq; incommodi esse, quòd MARIAM & Sanctos alios, sicut Deum vel Christum eisdem titulis & loquendi formulis subinde ornemus atque commendemus.

VERVM ENIMVERÒ quandoquidem in hoc argumento aduersarios nihil magis, quàm splendor titulorum offendit, quibus Mariam extollit Ecclesia, & hinc præcipuam insectandi ansam arripiunt, vt nos Deo contumelioſos & Christo iniurios, simulq; erga Deiparam superstitioſos esse clamitent, equidem operæpretium facturus videor, si è Scriptura diuina commonstrem, quidnam de titulis Deo vel Christo attributis iudicandum sit, & an iidem MARIÆ & Sanctis etiam aliis sine vitio non possint aliquando accommodari. Ac primùm, tituli quidam, aut, si mauis, epitheta sic soli naturæ diuinæ conueniunt, vt nulli alij creaturæ, siue cœlesti, siue humanæ tribui possint ac debeant. Vt exempli gratiâ, quòd Deus omnipotens, æternus, infinitus, rerum principium & finis, creator, Dominus vitæ & mortis, iustificator, siue iustitia, sanctificatio & redemptio nostra nuncupatur. Ex his enim nihil est, quod vel MARIÆ, vel Sanctis largiri fas sit, & si quicquam eorum à Deo ad creaturam quamlibet transferatur, in blasphemiæ crimen facilè potest incurri. Atque huc pertinent sententiæ, quibus summum illud æternumque numen, quod suam gloriam non dat alteri, euidenter affirmat: Ego Dominus Deus tuus Sanctus Israël Saluator tuus. Omnem qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, & feci eum. Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me Saluator. Ego Dominus sanctus vester creans Israël, Rex vester. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Quæ testimonia nobis vel vnum Esaiæ caput suppeditat, ac similia passim apud Prophetas reperientur. Esaiæ 43.

Epitheta quædam ita Deo conueniũt, vt nulli alij possint communicari.

Sunt rursus tituli quidam seu epitheta, quæ in sacris literis iam Deo, iam Sanctis indifferenter tribuuntur, in quibus non ipsam nuncupationem, sed significationem spectare & perpendere oporteat, quemadmodùm Patris, Magistri, Pastoris, Fundamenti, Petræ vocabula non obscurè declarant. Vnde licet Christus apertè pronunciet: [a] Patrem nolite vobis vocare super terram: nihilo secius patrem Abraham a Matt. 23.

Epitheta quædam Deo simul & aliis in Scriptura promiscuè tribuuntur.

dictum

dictum sæpè [b] legimus, & Paulus aliorum se Patrem facit. Rursus magister noster vnus est Christus, qui se ita vocari disertè [c] iubet: neque peccant tamen, qui cum eodem [d] Paulo & se & alios, magistros siue doctores, si hunc dignitatis gradum assecuti sint, fidenter appellant. Est pastor Christus, qui & seipsum bonum pastorem [e] profitetur: sunt & alij pastores à [f] Paulo dicti, ac boni etiam pastores dicendi, si ad exemplum principis pastorum & ipsi suas animas pro salute gregis impendant. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus, Apostolo [g] teste. Et tamen, si Ioanni credimus, Apostoli [h] duodecim fundamenta Hierusalem, siue Ecclesiæ prædicantur. Christus demùm est petra citra controuersiam, vt & Paulus clarè [i] pronunciat, neque solùm cum [k] Petro hoc sibi nomen vult esse commune, sed etiam cum Abraham, de quo dixit [l] Esaias: Attendite ad petram vnde excisi estis: & statim seipsum explicans: Attendite, inquit, ad Abraham patrem vestrum. Quis æquè ac Christus, obsecro, mundi [m] lux censeri diciúque meretur? & ipse tamen Apostolos hoc nomine [n] salutauit. Nec hi solùm, sed & alij verè in Christo renati atque iustificati, [o] Filij Dei, & quod multò est amplius, Dij absque vlla Christi iniuria, qui est Filius Dei ac ipse Deus, in Scripturis nominãtur. Quid enim si diuinæ bonitati visum est, suos electos, ac præsertim Apostolos, hoc honore dignari, vt quibus diuinam suam gratiam, suum Filium, suumque Spiritum, quo nihil habet intimius, communicauit, eisdem etiam mirificam in nominibus societatem conferat, eosque in verbo suo honorificentissimis & dulcissimis titulis passim exornet. Complura sunt id genus alia epitheta Christo, vt capiti, congruentia, quæ membris huius capitis egregiè quadrant, ac illis ipsis in sacris literis passim attribuuntur.

Cur Deus tam honorificis nominibus iustos appellet, & sibi quodammodo exæquet in vocabulis.

Qui sunt igitur isti verborum aucupes tam scrupulosi, ne dicam superstitiosi, vt in nudis hæreant voculis, & germano verborum sensu neglecto, nihil non rapiant ad contentionem? Errant profectò nescientes Scripturas, neque virtutem Dei, quemadmodùm de Sadducæis Christus aiebat. Si enim Scripturas intelligerent, Ecclesiam non calumniarentur, quæ iuxta Scripturæ phrasin & consuetudinem, Sanctis huiusmodi tribuere non refugit, quæ de Christo vel Deo ipso prædicantur. Rursum si virtutem Dei perpenderent, omni liuore posito, summam Dei liberalitatem lætis gratisque animis nobiscum amplecterentur, tantoque magis Sanctos suspicerent, & à nobis prædicandos putarent, quantò apertiùs eosdem Christus non modò nominum, sed etiam præmiorum suorum maxima communione dignatur, vt honores sibi in cœlo decretos cum illis planè communicare videatur. Quem enim honoris gradum exaltatus à Deo Christus magis sibi proprium seruat, quàm quòd totus in Patris sui thronum ascendit, ac potestatem super gentes accepit? Parùm fortasse videatur, quòd Sancti perpetuam & [p] iustitiæ & [q] vitæ coronam & [r] manna absconditum, & [s] calculum candidum sibi promissum in cœlo percipiunt. Quid autem magnificentius dici, vel optabilius existimari potest atque illud: Qui [t] vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & consedi cum Patre meo in throno eius. Ac iterum: [u] Qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea: dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur? E seruis Reges facit, eosque super omnia bona sua constituit, & suæ maiestatis velut oblitus, qui Rex regum existit, seruile ministerium illisipsis regnantibus impendere non grauatur. Nec enim solùm illis regnum, quale ipsi disposuit Pater, assignat, in quo regno edant & bibant super eius mensam, sed præterea promittit, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens illis ministrabit. Cur ergo dubitemus, munificentissimo Deo hoc nostrum placere studium, quo nos miseri Sanctos lectissimos, & coniunctissimos eius amicos honorificè compellamus, & præclaris titulis ab ipso Capite acceptis cohonestamus? quum ipse tanti eòs habeat, nec solùm in epithetis, sed etiam in præmiis & honoribus eosdem sibi quodammodò conformet, si secundùm Scripturam loquimur, addita semper ea, quę Christo capiti conuenit, eminentiâ, & saluo incomparabilis honoris gradu, qui omnium Domino & Redemptori debetur per omnia.

Aduersarij Scripturas & virtutem Dei in præsenti argumento nesciunt.

Christus Sanctis suis communicat non solùm epitheta, sed etiam præmia sibi competentia.

Quàtum honoris Christus amicis & Sãctis suis tribuat in cœlo.

b Luc. 16. Rom. 4. Actor. 7. Iacob. 2.
c Matt. 23. Ioan. 13.
d 2. Tim. 1. Hebr. 5. Ephes. 4. Actor. 13.
e Ioan. 10. 1. Petri 2. Hebr. 13.
f Ephes. 4. 1. Petri 5.
g 1. Cor. 3.
h Apoc. 21.
i 1. Cor. 10.
k Matt. 16.
l Esaiæ 51.
m Ioan. 1. 8. & 9.
n Matth. 5.
o Ioan. 1. Rom 8. Galat. 3. & 4.
p 2. Tim. 4.
q Iacob. 1.
r Apoc. 2.
s Ibidem.
t Apocal. 3.
u Apocal. 2.
Matth. 25.
Lucæ 22.
Lucæ 12.
Matth. 22.

Digitized by Google

Quàm vanus igitur ac præposterus horum est metus, ne, quod matri adiicimus, id Filio adimamus? Quin potiùs matrem ob Filium eisdem etiam nominibus honoramus, neque, vt isti faciunt, optimæ maximæque matri excellentes titulos inuidemus. Adeò verum est quod dixit Tertullianus, hæreticos ex more simplicia quæque torquere. Quòd si Christianum illum candorem, qui homines Euangelicos decet, adferrent, si Scripturis consentanea sentirent ac dicerent, Theologicam regulam diligentiùs obseruarent, quâ verissimè traditur, multa nomina propriè, & per essentiam, vt vocant, siue per excellentiam diuinis personis competere, quę secundariò ac minùs principaliter, & secundùm gratiã aut per participationem Sanctis, imò & aliquando credentibus ritè attribuantur. Est eadem sæpè vocum nuncupatio, sed earundem significatio (vt ostendimus) planè diuersa, quæ à prudentibus & doctis, potissimùm verò à Scriptura & fida eius interprete Ecclesia, petenda est. Neque parùm hîc iuuant Scholasticorum distinctiones, vt quæ magnam & necessariam lucem hisce Scripturæ testimoniis adferunt, quæ tùm obscura esse, tùm in ipsa collatione, prima fronte pugnare videntur. Exemplo sit quòd Christus asserit: [a] Nemo bonus nisi vnus Deus, quodque alibi rursus testatur: [b] Bonus homo de bono thesauro profert bona. Tum quòd apud Paulum legimus: [c] Nullus est Deus nisi vnus, qui mox tamen subiicit: Sunt Dij multi, & Domini multi: quòd præterea diuinum illud opus remissio peccatorum ([d] Ipse enim redimet Israël ex omnibus iniquitatibus eius) etiã ad Ecclesiæ ministros pertinet, Christo ipso testante: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt.

Lib. contra Hermogenem.

Regula Theologorũ obseruanda in his epithetis, quæ iã Deo, iam Sanctis vel iustis tribuuntur.

Ad conciliandã Scripturæ loca opus est distinctione.

a Matt. 19. Marc. 10.
b Matt. 12.
c 1. Cor. 8.
d Psal. 129.
Ioan. 20.

Crebrò Scriptura hominibus ascribit, quod Deo debet tribui, vt opus sit commoda explicatione.

Ac frequenter in Scriptura comperias, quæ Diuino numini propriè competunt, ad homines etiam transferri, atque cum illis communicari, vt commoda quidem ac dextra egeant interpretatione. Quis, obsecro, nisi insanus, dubitet opus Dei proprium esse, pios ex hac vita migrantes in æternã illa tabernacula transferre? Et tamen docet Christus de nonnullis, qui postquam diuitum benignitate in hac vita fuerint subleuati, etiam post mortem se illis gratos ac benignos vicissim præbeant, adeò vt illos defunctos humaniter tractare, atque in æterna tabernacula recipere velint ac possint. Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Hinc si quisquam colliget, ad homines transferri Dei gloriam, qui, cui vult, miseretur, quique solus beat ac saluat, ineptus fuerit cauillator, etsi Scripturæ verbis se posse communiri confidat. Igitur imperitos ac ridiculos esse necesse est, qui nudas Scripturę voces ac phrases vrgent mordicus, nullamque in verbo Dei distinctionem, vel commodam interpretationem admittunt, ac demum indignè ferunt, ea quæ de Deo & Christo scripta legimus, quum ad Sanctos alios, tum ad Matrem Dei sanctissimam aliqua ex parte transferri. Adiungam rursus exemplum, quod ad rem facit maximè, vt rudiores etiam quod volumus, rectiùs assequantur, & aduersariorum obstrepentium tragicis vocibus non adeò facilè commoueantur.

Luc. 16.
Rom. 9.
Exodi 33.

Ad MARIAM & Sanctos posse multa transferri, quæ de Deo & Christo scribuntur.

Offendit teneras istorum aures, MARIAM vitam, dulcedinem, spem nostram agnosci, atque ab Ecclesiæ filiis appellari. Cur igitur non illos offendit & Paulus, qui tanti facit suos Thessalonicenses, nihil vt dubitet eos spem suam, gaudium suum, gloriam & coronam suam, honorificentissimis, profectò, verbis compellare, atque per Epistolam salutare? Quid? tàm imperitus, tàm stolidus, ne dicam & impius erat Paulus, vt in homines transferret (sicut isti loquuntur) quod Deo Optim. Maxim. tribuere oportebat, nimirùm ex quo, & per quem, & in quo sunt omnia, cui præterea soli honor & gloria in sæcula sæculorum, vt idem luculenter affirmat? Quotusquisque nostrûm obsecro, in solo Deo spem siue fiduciam, dulcedinem siue consolationem, gloriam demum & coronam omnem sibi ita defixam habet, sicut habuit Paulus? quis cum summo æternoque bono arctiùs se coniungit? aut à charitate Dei, quæ in Christo est, minùs se patitur separari? Sed hoc donandum erat Thessalonicensibus ad Christi fidem non ita pridem conuersis, vt illis Paulus amoris sui magnitudinem verbis amicissimis declararet, sicut etiam Philippensibus fecit, his verbis illos exhilarans atque confirmans: Itaque fratres mei charissimi & desidera-

1. Thess. 2.
Rom. 11.
1. Tim. 1.
Rom. 8.
Philip. 4.

De Maria præclara epitheta rectè prædicari, ex Paulo confirmatur.

Cur Paulus Thessalonicẽses tam honorificè compellârit.

Digitized by Google

desideratissimi, gaudium meum & corona mea: sic state in Domino, charissimi. Vbi sanè Paulus, propè dicam Comicos & vulgò amantes imitatur, quibus est perquàm familiare, verbis & sermonibus suauissimis indulgere, ac intimi amoris affectum, quo se mutuò alius alium complectitur, verbis planè mellitis testatum reddere. A quo instituto nec prorsus Scriptura diuina discedit, in qua Spiritus sanctus, cœlestis & feruens humanæ mentis amator, non modò per amplificationem, sed etiam amatorio more differit sæpè, suamq; sponsam blandissimè compellat, & iam verbis, iam similitudinibus, vim sancti amoris vehementissimam prodit, sicut vel maximè liber Canticorum ostendit. Quid Sole matutino rutilantius? Quid aureo Lucifero formosius? Quid Lilio recenti purius? quid Horto irriguo floridius, Paradyso fœcundius, verna rosa decentiùs? Omitto alias id genus imagines, siue collationes, quę tùm in Scripturis, tùm in Patribus frequenter occurrunt, nosque vtiliter admonent, si vllius alterius sponsæ, MARIAE inprimis pulchritudinem, nobilitatem, dignitatem atque præstantiam ex huiusmodi typis sæpè multumq; considerare. Et haud scio, an vlli tàm selecti & exquisiti honorum tituli possint adferri, ac MARIÆ tribui, quàm sunt hi, quos Deus ipse in Scripturis illi detulit, & magister Ecclesiæ Spiritus sanctus non solùm Angelicis & Euangelicis verbis expressit, sed & Propheticis oraculis, ænigmatibus & figuris passim adumbrauit. Quid ergò mirum sit, Ecclesiam in hoc sedulò adlaborare, vt diuini Spiritus magisterio acquiescat, suamque gratitudinem simul explicet in matre Domini cùm aliis modis, tùm præclaris etiam ac selectis titulis cohonestanda? Sed enim qui vero Dei Ecclesiæq; Spiritu sunt destituti, ad omnem ferè laudationem Mariæ obturatas aures & nauseantem stomachum tenent: igitur litigare malunt, quàm vel cum Angelo, vel cum Ecclesia Virginē matrem suspicere ac prędicare.

Scriptura sacra de more Comicos & amantes sequi videtur, & varias adhibet collationes, ad Sanctorum præsertim Deiparæ præstantiā magis declarandam.

Deus in Scripturis Mariā multis modis prædicādam nobis ostendit.

Nouatores ad omnem Mariæ laudationē cur hodie nauseēt.

Ad Paulum redeo, suos Thessalonicenses & Philippenses eisdem ferè verbis ornantem, quibus nos modò Deiparam & amanter & reuerenter cum tota Ecclesia salutamus, haudquaquàm ignari, in MARIA honoranda rationem nobis longè maiorem suppetere quàm Paulo in credentibus tantoperè commendandis suppetebat; siue meritorum magnitudinem, siue honoris & venerationis officium vtrinque ponderemus. An verò in sacris literis nomen vllum, sicut Mediatoris, expressum est, quod Christi officio magis quadrare, & illum nobis æquè commendare videatur? Vnus est enim mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, vt eiusdem Pauli verbis vtamur. Nec veretur tamen idem scribere, Lex propter transgressiones posita est, διαταγὲις δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου, ordinata per Angelos in manu mediatoris, quādoquidem non per seipsum Deus, sed per Angelos Moysi loquebatur, & veteris Legis præcepta disponebat, vt notauit [a] Anselmus. Tùm [b] Gennadij testimonio, Moyses hîc dicitur mediatoris seu intercessoris officio ad legem ferendam, sed vni tantum modò Genti, esse functus. Quarè doctor gentiū citra Christi iniuriā fieri putauit, quòd Moysen inter Deum & hominē statuerit mediatorē; sicut Sedulius, Theodoretus, multiq; alij hunc locum interpretantur, quum & Moyses ipse de se dicere non vereatur: Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos. Certè [c] Basilius & [d] Cyrillus Apostolos & Martyres mediatores agnoscūt, sicut & [e] Bernardus de sanctis Petro, Paulo & Victore differens, eandem phrasin vsurpat, imò multò ante illum [f] Gregor. Nazianze. quòd Martyres μεσιτεύσοι, hoc est, mediatores sint affirmat (vt Nicetas exponit) euidenter. Et stomachantur adhuc Nouatores, quòd MARIAM non modò Reginā misericordię, de quo nomine paulò pòst disputabimus, sed & mediatricem μεσίτιν cum Damasceno nuncupent. Quanquam Paulus seipsum satis explicat, qualem mediatorem faciat Christum, eum nempè, qui dedit redemptionem [g] semetipsum pro nobis, quique sit noui Testamēti [h] mediator, per cuius [i] sanguinem, siue quę in terris, siue quę in cœlis sunt, recōciliantur atq; pacificantur, quem demùm [k] proposuit Deus propitiatorē per fidē in ipsius sanguine. Vnde non modò nobis aduocatus, sed etiā pro nostris, adeoq; totius mundi peccatis est propitiatio, Ioanne Apostolo teste. Idē enim Deus & homo in vna substantia cōstitutus, naturā nostrā Deo reconciliauit, sicut Cyrillus admonet, mediator vnicus redēptionis, vt in scholis loquūtur. Quamobrē Dei filium colimus, inuocamus & adoramus, per eo mediatore, cui soli acceptū ferre debeant oēs, quicqd tùm gratiæ, tùm gloriæ singulis hominibus diuinitus collatum est, vel confertur, atq;

Quod Paulus vnus Christianis vel Moysi tribuit, multo magis Mariæ cum Christo regnāti posse tribui.

Mediator non modò Christus, sed etiam Moyses dictus à Paulo.

Mediatores etiā Apostoli & Martyres dicti Patribus.

Mariam Veteribus dici mediatricem.

Quomodò Paulus Christū faciat mediatorē, vt nullū alium.

Christum mediatorem aliter quàm Sanctos agnoscimus & veneramur.

a 1. Tim. 2. In explic. cap. 3. epist. ad Galat.
b Vide in Oecumen. In eandem Pauli epistolam.
c In actis cōcil. 2 Nicen.
d In lib. 12. Thesaur. ca. 10. Deut. 5.
e Sermo. 1. de Petro & Paulo, et sermone 2. de natali S. Victoris.
f Oratio ad Gregoriū Nyssen. Hom. in hypopanten Domini.
g 1. Tim. 2.
h Hebr. 9.
i Colosss. 1.
k Rom. 3. 1. Ioā. 2. et 4 Li. 12. Thesaur. ca. 10.

Digitized by Google

in posterum conferetur, qui solus per se placet Deo, atq; ad Deum cunctis placandum naturâ est efficax, caput idem & corona Sanctorum omnium. Nullus verò Catholicorum adeò desipit, vt MARIAM ad hunc modum faciat mediatricem, quantúmuis legat, vel audiat illam ab [a] Epiphanio Basilij Synchrono, [b] Matthæo Philadelphiensi, [c] Anselmo Cantuariensi, [d] Bernardo Clareuallensi, aliisque tùm Græcis, tùm Latinis Doctoribus hoc nomine celebrari.

Maria mediatrix vt Christus mediator, à nullo orthodoxo censetur.

Quid? quòd Deus ipse, qui vindicandi nominis & honoris sui zelo ardentissimo flagrat, ac velut consortis impatiens, gloriam suam alteri se cómunicaturum negat, hoc Moysi famulo palàm affirmat: Ego te constitui Deum Pharaonis. Ac iterum: Diis non detrahes, inquit, de his, qui alios publica dignitate præcellunt. Apud Hebræos Eloim vnum est ex propriis Dei cognomentis, quod tamẽ & Angelis tribuit Psalmographus, vbi secundùm Latinam versionem decantat: Minuisti eum paulò minùs ab Angelis: vt taceam interim, quòd Paulus Satanam sæculi huius Deum appellat. Quarè nec illud in calumniam rapiẽdum est, quòd apud Veteres, præsertim Nazianzenum & Damascenum, Maria Deæ nomẽ accipiat, quum & Hieronymus Apostolos Petrum & Paulum Deos, hoc est, Diuinos homines vocet, hucq; dictum Prophetæ applicet: Ego dixi, Dij estis & filij excelsi omnes. Præterea Cyro, quamuis Ethnico, Christi nomẽ inprimis augustum & sanctum à Deo ipso datur, multiq; [e] Saluatores & [f] Christi in Scripturis prædicantur. Cęterùm an non ridiculũ fuerit, si quis horum ratione nominum velit sophisticari, & vero Christo ac Saluatori nostro parte ex aliqua derogare? Rursus quæ munia summo Deo magis cógruunt, quęso, quàm peccata redimere & extinguere, in peccatis mortuũ conuertere atq; saluare? Et tamen in Scriptura loquitur Deus, nostris etiã operibus peccata redimi & extingui; eos qui peccando perierant, à nobis conuerti ac saluari, siue saluos fieri posse cófirmans. Non enim obscura sunt hęc Scripturæ testimonia: [g] Peccata tua eleemosynis redime. [h] Ignem ardentẽ extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. [i] Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animã eius à morte. [k] Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. [l] Illos vos saluate de igne rapientes. Nolo hæc pluribus confectari, quæ tantùm non cæcis apertè commonstrant, ne in Scripturis quidẽ Diuinis obseruari discrimen nominum & epithetorum, sed ea quæ bonorum omnium autori & fonti Deo vel Christo maximè cõpetunt, hominibus quibusdam sæpè cõmunicari. Atq; hæc satis esse arbitror, ad contumelioſas aduersariorum voces retundendas, dum quorundam Canticorum ratione insolenter nobis insultant, & ob titulos tot sæculis Marię omnium sanctissimę laudatissimæq; Virgini tributos totam damnãt Ecclesiam, eiq; horrendã impietatis notam inurunt. Ita verò candidi homines de nudis tantùm voculis, tanquam pro aris & focis litigant, ac pro suo arbitratu sæpè alienum falsumq; sensum affingunt, nihil solliciti, quo in sensu eadem verba vel olim à Veteribus accepta sint, vel etiamnum ab Ecclesia piè & sine omni veræ fidei præiudicio intelligantur.

Moyses dictus Deus Pharaonis.

Satanas huius sæculi Deus dicitur.

Multi Saluatores in Scriptura.

Homo in Scriptura dicitur peccata sua redimere, aliosque conuertere & saluare.

Epilogus aduersùs Nouatores nimiùm de vocibus & titulis litigantes & calumniantes.

a Hom. de laud. Virg.
b In preca. ad Virginẽ matrem.
c De excellent. Virgi. cap. 9.
d Serm. de verbis Apocalyp.
Esaiæ 42.
Exodi 7.
Exodi 22.
Psalm. 8.
2. Corin. 4.
In Tragœd. de Christo patient.
In c. 1. epist. ad Galat.
Psalm. 81.
e Iudicũ 3. Gene. 4. & 4. Reg. 13.
f Psal. 104.
g Daniel. 4.
h Eccles. 3.
i Iacob 5.
k Matt. 18.
l Iudæ 1.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

Solennis Cantici, Salue Regina, defensio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendum contineatur, quantúmuis illud corrigere, reiicere, & abolere satagant Nouatores. Item humanæ maternæq; charitatis & compassionis affectum in MARIA rectè à nobis agnosci atq; commendari.

NON satis visum est nostris & Ecclesiæ inimicis, si de solennibus titulis MARIAE tributis publicam querimoniam instituerent, nisi speciatim hoc etiam Canticum, quod Salue Regina dicitur, ac identidem in Ecclesia decantatur, hostiliter impeterent, suisque scriptis vulgò infamarent. VVilhelmus Bidenbacchius & Lucas Osiander, ne sint parùm procaces, impium & insalu-

Cõtra Thesses Diuinitatis disputatas.

Digitized by Google

In disputat. de hereticis, an sint puniendi.

insalutare hoc Canticum vocant. Quòd si Iacobo Heerbrando credere fas est, quotidiana & planè idololatrica Mariæ adoratio, quę in omnibus templis Papisticis exercetur, eiusdem Cantici verbis, scilicet, continetur. Tàm pulchrè isti sub magistro suo Luthero profecerunt, qui, vt probet in MARIAE honorem nimis profundè itum esse, hocipsum Canticum, velut manifestum veteris vanitatis argumentum, in medium profert. Immodica enim nec ferenda hæc esse putat encomia, quòd Deiparæ accinamus: Salue Regina misericordiæ, vita, dulcedo, & spes nostra. *Quis, quæso*, inquit, *hoc commodè interpretabitur, quòd sit vita nostra, dulcedo & spes? Nonne hoc est Christi gloriæ detrahere? quòd creaturæ tribuimus ea, quæ Dei sunt, eique soli competunt?* Vbi rursus Luthero Caluinus astipulatur, ac huiusmodi fictitios titulos ac inania figmenta videri vult, quibus temerè MARIAM ornemus. Accedit his Matthias Rodt, Lutheri discipulus & Lindauiensis minister, qui vt bonas horas malè collocet, suumq; populum Lindauiensem à MARIAE laudatione & cultu magis ac magis abalienet, dictum Canticum integro & virulento scripto conuellendum, multisque modis deprauandum iampridem suscepit. Verùm [a] Georgius Tornoander insulsi hominis calumnias iamdudum detexit, doctáque refutatione contriuit; & in eadem arena cum laude pugnârunt [b] Augustinus Alueldianus, [c] Caspar Schatzgerus, aliique nonnulli: sed nobis alia nunc viâ ingrediendum est.

In Euangel. de festo natiui. Mariæ.

In cap. 1. Lucæ.

Quàm impurè aduersarij censeant & loquãtur de solenni Cantico, Salue Regina.

a In Apolo. pro defen. Cãtici, Salue Regina

b In assert. Alueldia. cõtra impios Deipa rę obmurmuratores

c Li. de Sãctorũ imploratiõe.

Ingens profectò aduersariorum est arrogantia, qui, quicquid ipsis non arridet, id statim mutandum ac abolendum censent, atq; ex aliorum insectatione, veterumq; rituum contemptu, sibi ac suæ sectæ laudem stultissimè captant, tantóque supercilio Maiores nostros quamlibet pios ac sapiẽtes ob eiusdem Cantici receptum vsum tùm impietatis, tùm blasphemiæ audent atrociter insimulare. Quantò autem rectiùs hæc nota in ipsos competit, qui cùm Catholicam religionem tanq̃ veterem togam exuerunt, magistri mendaces facti sint, per quos veritatis via blasphematur, sicut Petrus Apostolus de talibus sub mundi finem vẽturis disertè prædixit, qui & sectas perditionis nouamq; religionẽ essent introducturi. Primùm, igitur, quicquid hoc est Cantici, in formam aliam transmutârunt, Christo tributis epithetis, quæ ad Mariam antea referebantur, nimirùm vt boni reformatores in deformãda Ecclesia hoc etiã specimen ederent. Deinde quoniam pigebat & tædebat eos cum Catholicis aliquid habere cõmune, tanq̃ impium & blasphemum idem Canticum omni ex parte repudiârunt, ac probris grauissimis contaminârunt. An verò quisquam, nisi blasphemus ac impius, tantum crimen vniuersæ impingat Ecclesiæ, quantum isti prorsus effrontes impingere non erubescunt? Verùm nos de Cantici huius origine & approbatione dicere aggrediemur, ac porrò verba illius presiùs excutiemus, vt eò rectiùs istorum procacitas detegatur, & detecta, velut fumus, euanescat.

Aduersarios falsò & indignè totam Ecclesiam impietatis & blasphemię propter hoc Canticũ insimulare.

2. Pet. 2.

Propositio de sequenti tractatione.

Anni sunt quingenti & amplius, quòd Henricus II. Germanicum Imperium administraret, sub quo vir generis nobilitate, nec doctrinæ solùm, sed etiam sanctitatis præstantiâ illustris Comes de Veringen Hermannus Contractus Germanus floruit, idemq; dicitur autor Cantici, Salue Regina, vt indicant etiam Centuriatores. Quanq̃ ex aliis & vetustioribus Ecclesiæ scriptoribus, vt posteà euincemus, liquidò percipi potest, Mariam similibus, ac etiam præstantioribus, quàm in hocipso Cantico comprehensis præconiis, iam olim salutatam ac publicè decoratam esse, nihil vt noui adferat, quisquis demùm hoc Canticũ primus, intra sexcentos annos aut condidit aut euulgauit. Quod sanè priusquàm in vsum tot Ecclesiarũ induceretur, à doctis examinatum atq; probatum hauddubiè fuit, vt certò constaret, omnis & impietatis & blasphemiæ hîc abesse notam, & quicquid in eo cõtineretur, Deo & Mariæ gratum, Christianisq; hominibus frugiferũ esse. Nec defuêre posteà viri tùm eruditi, tùm sapiẽtes, qui Cãticum idem iam solenne factũ explanauerint, aliisq; cõmendârint, sicut & ille cõmentarius, quem Bernardi operibus insertũ habemus, apertè declarat. Tùm vetus & apud Spirẽses celebris testatur historia, quę à Guilhelmo Eysengreinio, rerum Spirẽsium scriptore fide digno, repetita est, cuius etiã non obscura vestigia Spirę cõmonstrantur; testatur, inq̃, Bernardum Clareual: Abbatẽ qui tunc Apostolicum legatum ad Germanos missum agebat, cùm Spirensem vrbem fortè peteret, à Clero & populo reuerenter exceptũ, atq; ad primariam ædem Deiparę sacrã, quę adhuc extat, honorificè deductum

De autore & origine huius Cantici.

Centur. 11. cap. 10.

Quæ hoc Cantico traduntur, à vetustioribus etiam scriptoribus tradita esse.

Canticum hoc non leuiter admissum & probatum fuisse in Ecclesia.

In serm. de Salue Regina.

Libro 12. Chronic. de de vrbe Spirens.

Tempore Bernardi Cãticum hoc Spirę decãtatum, & miraculo quodã ornatum fuisse.

Digitized by Google

deductum esse, refertissima hominum turba, in qua Rex Conradus primas tenuit, illum solenniter prosequente. Tanta visendi Bernardi inerat omnibus cupiditas, de cuius clarissimis frequentissimisq; miraculis, & insigni sanctimonia, tota ferè Germania & Gallia obstupescebat. Quo tempore sub ingressum templi cãtatum est, Salue Regina, Bernardo genua flectente & concinente; O clemens, ô pia, ô dulcis Maria, singulari etiam miraculo, vt veteres narrant annales, accedente. Intelligebat certè Bernardus, homo minimè superstitiosus, & ad miraculũ vsq; doctus, nihil in hoc Cantico inesse, quod impietatem saperet, vel correctione & seuera censurâ, nedum damnatione indigeret. Hoc certò constat, plurimos toto orbe perquàm sapientes & doctos repertos esse, qui magno consensu dignum & iustum esse iudicauerint, vt idem Canticum in Ecclesiam reciperetur, & publicè decãtaretur, piisq; cæremoniis cohonestaretur, & bonis demùm omnibus comprobaretur, quod nullus quidem alicuius nominis ante hanc nostram ętatem, tot sæculis, oppugnauit. Inter alios verò Scriptor vetus, nec imperitus scientiâ (multi Bernardum ipsum esse autumant) hocipsum Canticum multis nominibus extollit, atq; ab omnibus extollendum censet, quòd nempè à sanctis sit compositum, à sanctis institutum, à sanctis dignè frequentandum, ad gratiam suaue, ad sẽnsum fœcundum, ad mysteria profundũ, quòd & affectum mulceat, & de sensuum vbertate mentem impinguet, & ad matrem Domini honorandam intimas animi medullas maiorem in modum inflammet: cuius quidem carminis difficile sit referre Sacramentum, & sensum virtutemque assequi, quod non nisi à verè religiosis, sanctáque affectione feruentibus subtiliter intelligi, & efficaciter decantari possit. Nihil autem moramur, si hoc boni & religiosi viri iudicium rideant Nouatores, quũ illi alia multò sacratiora cùm Cantica, tùm mysteria præ sua nimia prudentia ridere soleant, & quicquid propemodùm Ecclesiæ autoritate sancitum atque confirmatum est, id petulanter mordeant ac arrodant.

Bernardo aliisque viris perdoctis ac sapientibus hoc Canticum placuisse.

Iudicium veteris & eruditi Scriptoris de hoc ipso Cantico.

Non morandũ esse superciliũ aduersariorum, hoc Canticum damnantium.

Cæterùm vt non solùm infirmis (si qui fortasse huius ratione Cantici offendantur) sed maleuolis etiam consulamus, principiò Ecclesiæ vitio verti non debet, quòd MARIAM tùm Christi Domini, tùm etiam suam quodammodò matrem reuerenter salutat, & salutando Euangelicum simul & Angelicum officium præstat; quemadmodùm Liber tertius rationibus, sententiis & exemplis pluribus demonstrauit. Quam salutandi rationem non modò Latina, sed Græca etiam Ecclesia tot sæculis diligenter obseruat, imò & Syri, quorum lingua vernacula & popularis Christo eiusque matri fuisse dicitur, in sacris & peruetustis codicibus habent expressam, hodieq; diligenter obseruant. Vnde inter alia sic dicere solent: Salue nobis genitrix Dei. Salue mater lucis. Salue quæ similis es [a] Rubo, quem vidit Moyses. Salue nubes velox, de qua dixit [b] Esaias glorioſus. Salue [c] arca Testamenti. Salue obediens. Salue plena gratiæ. Salue, quia ex te natum est Verbum æternum Patris. Salue gestatrix vitæ & lætitiæ mundi.]

Officium salutandæ Virginis in hoc Cantico non culpandũ, sed ritui vniuersalis Ecclesiæ cõsentaneum esse.

Luc. 1.

Quomodò Syriaca Ecclesia Virginem matrem soleat salutare.

a Exod. 3.
b Esai. 19.
c Exod. 37.

Iam verò quòd MARIAM, vt misericordiæ Reginam & matrem, salutat Ecclesia, peculiarem Hebræorum Diuinæque Scripturæ phrasin redolet, quâ genitiuus substantiuus, pro epitheto siue nomine adiectiuo sæpè vsurpatur. Deus enim [d] pacis & [e] misericordiæ tantundem est, quemadmodùm si pacificum ac misericordem appelles: ad eundem modum, [f] Legem mortis pro mortifera, [g] filium perditionis pro Filio perdito, [h] mammona iniquitatis pro iniquo mammona, & [i] viros misericordiæ pro viris misericordibus in sacris literis dici constat. Quarè cùm misericordiæ matrem & Reginam Virginem salutamus, illam verè clementem, cuius typum Hester Regina gerebat, atque adeò inter Matres & Reginas omnes, quæ vnquam misericordiæ laude floruerunt, atque adhuc florere poterunt, excellentem & præeminentem agnoscimus, gratique celebramus. Qua de re pluribus posteà disseretur.

Non sine more Scripturæ dici Reginã & Matrem misericordiæ.

d Rom. 16.
e 2. Cor. 1.
f Rom. 7.
g Ioan. 17.
h Luc. 16.
i Eccles. 44.

Hester Regina clemens Mariã adumbrauit.

Hester 14. & 15.

Cur autem illam Reginę nomine, Damascenum sequuti non compellemus, cuius & pater Dauid Rex inclytus, & Filius Rex regum Dominusq; dominantium sine fine imperans, laudem in Scripturis præstantissimam tenent? Regina est insuper, si cùm illis conferatur, quibus veluti regibus, cœleste regnum cum Christo Rege summo cõtigit, vtpotè illius cohæredibus, & in eodẽ veluti throno, vt Scriptura loquitur, cũ illo colloca-

Lib. 1. & 3. Apologiæ.

Mariam in Cãtico Reginę nomine non perperàm appellari.

Apocal. 3.

Digitized by Google

collocatis. Regina est etiam nulli electorum secunda, sed simul Angelis & hominibus tantò prælata digniùs, quò nihil illa sublimius ac sanctius esse potest, quæ sola cum Deo Filium habet communem, & quæ supra se Deum & Christum tantùm, infra se verò reliqua videt omnia. Magnus Athanasius perspicuè dixit: MARIAM non modò Deiparam, sed etiam Reginam & dominam propriè vereq; censeri, quandoquidem Christus ex ipsa matre Virgine natus, Deus & Dominus idemq; Rex maneat. De hac igitur Regina, vt & antea meminimus, dictum illud Psalmographi interpretatur: Astitit Regina à dexteris tuis in vestitu deaurato. Ea nunc, inquit, vt Regina, assistit à dextris Filij vbiq; regnantis.] Quam sententiam sequitur & confirmat Damascenus, Mariam dominam & omnium creaturarum dominatricem, sæpè & Reginam statuens, eò quòd mater sit Dei omnium conditoris. Notat [a] Methodius Martyr, sacrũ Mariæ caput à Deo coronatum esse, & [b] Rupertus admonet, ad illã, velut ad præcipuam Dei sponsam & amicam, pertinere, quod in libro Canticorum legimus: Coronaberis de cubilibus Leonum, de montibus Pardorum. Hanc enim & in cœlis Reginam sanctorum, & in terris Reginam regnorum esse coronatam, quandoquidem sit mater Regis coronati, quem constituit Deus super opera manuum suarum, ac proinde Reginam illã cœlorum, totum iure possidere Filij regnum. Atq; hoc intuitu, inquit, quia credẽt in fructum ventris tui, Reges atq; Imperatores (ô Maria) coronis suis te coronabunt, palatia sua nomini Dei sacrabunt, honori tuo dedicabunt, vt desinant esse quod fuerant, montes Pardorum: cubilia Leonum.] Demùm apud Augustinum legimus, eandem Angelorum matrem ac dominam nuncupari, & quod multò est amplius, Ecclesia non modò Latina, sed & Græca, & Syriaca Reginam illam cœli solenni epitheto publicè multis iam sæculis salutat ac prædicat.

Ser. in Euã. de sanctissima Deipara

Maria Regina & domina verè nuncupatur.

Psal. 44.

Lib. 4. fidei orthodoxæ ca. 15. & in lib. 1. & 3. Apologiæ.

a Orat. in hypopantẽ Domini.

b Lib. 3. cõment. in c. 4 Canticor.

Psal. 8.

Maria Regina in cœlis coronara.

Maria Regina etiam à Regib. & Monarchis in terra coronatur

Ser. 35. de Sanctis.

Maria Regina cœli à tota Ecclesia prædicatur.

Cur ergò miseri inuidiq; homines ringuntur, quòd Reginam misericordiæ appellemus eam, quæ Christum Regem Regum & dominantium Dominum, eumque gratiæ & virtutis plenum, sed & omnis misericordiæ fontẽ ac nostræ salutis autorem summo cum miraculo edidit, quamq; Angeli vt Reginam gloria cumulatã, sicut Petrus Damianus loquitur, visione mirabili cõtuentur? Nam & Christus aliquando misericordia dicitur, vt de illo verè cum Dauide cantemus: Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui. Ostende nobis Domine misericordiam tuã. Saluum me fac in misericordia tua. Misericordia & veritas obuiârunt sibi. Vt hinc etiam Bernardus de Maria dixerit: Ipsa nempè mediatrix nostra: Ipsa est, per quam suscepimus misericordiam tuam, Deus: Ipsa est, per quam & Dominum Iesum in domos nostras excipimus.] Quapropter si Christum misericordiam Dei, virtutem & sapiẽtiam profitemur, si eiusdem Christi Dei & hominis genitricem agnoscimus, illumque à Maria editum, à Simeone iusto susceptum, ab Anna Phanuelis glorificatum, & super omnia constitutum adoramus, cur non charissimam & sanctissimam eiusdem genitricem hoc etiam honore dignemur, vt misericordiæ, imò & veritatis & sapientiæ matrem publicè prædicemus, ac piis prædicantibus læti simul accinamus: Salue Regina misericordiæ, vel vt alij legunt, mater misericordiæ?

Apocal. 17.

Nouatores indignè offendi, quòd Maria misericordiæ Regina dicatur, ad Christi, scilicet gloriam.

Serm. 1. de natiuitate Mariæ.

Psal. 47. 84. 30. 84.

Christus misericordia dicitur in Scriptura.

Serm. 2. de assumptiõe Virgin.

Lucæ 2.

Cùm porrò Maria in hocipso Cantico vita salutatur, nihil illi detractũ volumus, qui optimo iure seipsum viam, veritatẽ, resurrectionem & vitam appellat; quiq;, sicut Dionysius docet, vita suprema & principalis, vitæq; omnis autor existit, qui & vitã fœcundat, replet ac diuidit, vtpotè vita per se viuens, & supra oẽs vitam, vt vita viuificans, vitaq; superior. Verùm alio sensu Mariam nobis vitam cẽsemus, vt per quam, Deo miserante, fructũ vitæ percepimus, vt hinc meritò sibi Ecclesia gratulãs canat: Benedicta filia à Domino, quia per te fructum vitę cõmunicauimus.] Trahunt vitam Filij à parẽtibus, quos vitæ suæ habent & agnoscunt autores, vt quadantenus eos vitam suam appellare possint. Et Salomon sermones suos ad benè beateq; viuendum filio traditos tùm vitam, tùm sanitatẽ vocat, sicut & Christus ipse dixit: Verba quæ locutus sum vobis, Spiritus & Vita sunt. Adhęc nota est historia de Abimelech Rege, cui Deus ipse dixit: Orabit pro te Abraham, quia Propheta est, & viues. Qua sententiâ non obscurè significatur, dicti Regis vitã ex Abraham Patriarcha pependisse, & huius orationẽ quasi Regis eiusdem fuisse vitã, ita vt multùm semper Abrahę debuerit, qui suis precibus ad Deum effusis vitã ipsi aut obtinuisset, aut cõseruâsset. Quapropter non adeò alienum, hoc

Ioan. 14. & 11.

Lib. de diuinis nominibus ca. 6.

Etsi Christus vita dicatur, tamen hoc nomẽ Mariæ tribui posse.

Quomòdò Maria Vita nostra in Cantico nominetur.

Prouer. 4.

Ioan. 6.

Genes. 20.

Vitæ nomen in Scripturis latè patet.

Rex Abimelech viuit per preces Abrahæ.

Digitized by Google

In Christo renati Mariam suam vitam quomodò appellare possit, quæ sit mater viuentiũ, & lignum vitæ.

hoc loquendi genus videri debet, cùm pij ex veteri more & citra omnem Christi iniuriam, qui solus fons vitæ dicitur, MARIAM quoque vitam appellant. Etenim primam parentem Euam eâdem ratione, sed ex contrario sensu, nostram mortem, vel humanæ mortis procreatricem ac originem licet dicere: MARIA verò, quoniam vnicè à Deo fuit electa, per quam vera vita Christus miseris & perditis mortalibus generaretur, vitæ quoque nomen accipit, & mater viuentium sæpè appellatur, lignóque vitæ, quod in medio Paradysi positum est, ritè comparatur. Genes. 3. Genes. 2.

Maria, vita credẽtibus ob formãdæ vitæ speculum et exemplum.

Præterea si MARIAE vitam sanctissimam & mores integerrimos nobis imitandos proponamus, speculum & exemplar vitæ, atque adeò vita dici potest omnium, qui regiam tenêre viam, ac Deo purè seruire beatéque viuere concupiscunt. Vnde quod æternæ sapientiæ Christo præcipuè competit, id nonnulli veteres ad MARIAM quoque accommodârunt, vt & ipsa dicere possit: Beati qui custodiunt vias meas. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. Prouer. 8.

Maria non paucis vita est, quia vitã illis à Deo impetrat intercedendo.

Rursus MARIA intercedente, multis hæc gratia confertur à Deo, vt à morte peccati ad vitam spiritualem resurgant, aut malis etiam grauissimis liberentur, qui meritò suam patronam celebrant grati, eamque vitam appellant, vt cuius patrocinio & se sciant à Deo adiutos, & deinceps adiuuandos esse confidãt. Exemplo sint resuscitati quidã ad vitam, præsertim ab * Helia & † Helisæo Prophetis, qui cùm reuixissent, non poterant non præclarè sentire ac loqui de his, quorum precibus essent restituti, illisque secundùm Deum vitam suam meritò ferebant acceptam. * 3. Reg. 17 † 4. Reg. 4.

Accedit & illud epitheton; Dulcedo nostra, quocum iungi potest, quod in fine Cantici subditur; MARIAM vt clementem & piam, sic quoque dulcem esse Virginem. Peracerbus profectò cibus erat, quem suis liberis quamlibet inuitis tetrica nouerca Eua, & hæc serpenti magis quàm Deo morigera, ingesserat, pestiferum quasi virus posteris cunctis infundens. Tantò autem dulcior & iucundior mater MARIA successit, quæ obediens Deo, viris & mulieribus salutis antidotum suauissimum propinauit, panem vitæ, qui dat vitam mundo ac omni redundat dulcedine, in venerabili arca vteri sui recondens, ac Dei filiis primùm velut è ditissimo penu in lucem proferens, vt semper illi habeant, vnde saturentur & inebrientur, omnique voluptate spiritus perfundantur. Hinc enim & montes stillant dulcedinem & colles fluunt lacte, vt Propheta fore prædixit. An non dulcedo nostra dicatur, mulierum omnium pulcherrima, quę tot sæculis expectata, & veterũ Patrum votis ardentissimis desiderata, se nobis Messiæ matrẽ lectissimam ac suauissimam exhibet; quæ præterea tot Legis & Prophetarum vmbris finem imponens, tristem orbem exhilarat, mulier nimirùm illa tam augusta in [a] Paradyso promissa, [b] virga florens de radice Iesse, [c] porta aurea, & [d] terra benedicta, quæ desiderium gentium, orbis delitias, panem vitæ, & mundi lucem Christum germinat? Quòd si in MARIA nihil austerum, nihil terribile conspicitur, si tota suauis est, lac & lanam omnibus offerens, si cuncta plena pietatis & gratiæ, plena mansuetudinis & misericordiæ in illa inueniuntur, quemadmodùm Bernardus palàm affirmat, & frequentibus multorum experimentis compertum est, cur obsecrò, illam ipsam dulcedinis nomine non cohonestemus? cur etiam sanctæ voluptatis cupidi, ad illam cum Ecclesia suspirando nõ dicamus: Trahe me post te; curremus in odorem vnguentorum tuorum? Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua? Quid verò nisi mellita, omnisque dulcedinis referta verba sunt à Maria prolata, siue Angelo in Nazareth, siue coram Elizabeth in Zachariæ domo, nõ minùs diuinè quàm dulciter loquentem audiamus? Sed multis corruptus est stomachus, & palatum manet infectum, vt nec gustare, nec digerere possint, qualem quantamque dulcedinem MARIAE dicta, facta, dotes, dolores, consolationes, merita, præmia secum adportent: solùm enim à spiritualibus ista percipiuntur. Stupidi sunt planè ac cæci, qui cùm Christum & MARIAM in ore quidem gestent, nullo tamen ferè sensu intimo complectuntur, ac interim ex se alios tàm stolidè metiuntur, si qui tùm Christum, tùm MARIAM modo dulcissimo sibi sentiunt communicari, vt & ipsi secundùm Spiritum per Mariam, & cum Maria, & ob Mariam mirabiliter exultent in Deo salutari suo. Ac præcipuè quidem Maria dulcis, ac ipsa quasi dulcedo est sacris Virginibus animisque puris, cùm talem ordinis sui principem vident, & magistram audiunt,

Maria dulcedo nostra non malè vocatur in Cantico,

Genes. 3.

Ioan. 6.

Ioelis 3. & Amos. 9.

Maria dulcedo & Iudaicæ & Christianæ Ecclesiæ.

a Genes. 3. b Esai. 11. c Ezec. 44. d Psal. 84.

Maria quomodò dulcissima inueniatur, iuxta Bernardũ.

In serm. de verbis Apocalypsis. Cant. 1.

Mariæ verba plena dulcedinis in Euangelio.

Lucæ 1.

Hominum vitio fieri, vt quãtum in Maria sit dulcedinis, non percipiatur.

Quibus Maria præcipuè sit dulcis atque dulcedo.

Digitized by Google

audiunt, & matrem diligunt, & Reginam sequuntur, illamque sibi patronam apud Deum propitiam sentiunt & efficacem.

Nihil verò magis inuisum est aduersariis, nihil ab illis tàm fœdè & blasphemè in hoc Cantico sugillatur, præterquàm quòd ex MARIA Virgine spem quoque nostram facere videamur. Ignorârunt, scilicet, optimi Patres religiosissimiq; Maiores nostri, sic Prophetam loqui Deo: Tu es, Domine, spes mea: Exaudi nos, Deus, salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè. Nesciebant, fortasse, ab eodem Dauid esse pronunciatum: Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam. Nec legerant, vt isti volunt, neq; audiuerant illud: Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Nihil sanè istorum latebat veteres Orthodoxos, præsertim paulò cordatiores, qui tot sæculis in hocipso Cantico sæpè multumq; versati sunt. Primas illi Deo semper tribuerũt, ac tribuendas putârunt, nefas vt ducerent, si summo æternoq; Bono in amore & cultu quicquam ab homine anteponeretur, aut etiã exæquaretur. De loquendi forma idcircò minùs fuêre solliciti, quòd scirẽt, Apostolum ab hoc loquendi genere nõ abhorruisse, vt spem suam, etiam homines faceret, sicut iam antè commonuimus. Quæ est, inquit, nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ? nónne vos ante Dominum? Sciebant vtique tritam in scholis esse distinctionem, non pauca nomina, quæ Christo, ratione redemptionis, propriè competunt, MARIAE Virgini ratione intercessionis sæpenumerò applicari, aliterq; cõsequendæ salutis nostræ spem ad Deum, velut ad causam primariam ac finem vltimum, aliter verò ad Mariam, vt causam secundariam ac Deo longè inferiorem referri oportere. Vnde scholasticorum Doctorum princeps Aquinas: Licet, inquit, sperare de aliquo homine, vel de aliqua creatura, sicut de agente secundario & instrumẽtali, per quod aliquis adiuuatur ad quæcunq; bona consequenda in beatitudinem ordinata. Et hoc modo ad Sanctos conuertimur.] Quarè si in amico vel Sancto aliquo, sicut in causa secundaria, multò quidẽ magis in Maria matre fidissima, sed post Deum & Christum eius Filium, fidimus Catholici, adeóque spem nostram MARIAM fidenter appellamus. Nec idcircò magis à Deo & mediatore Christo fidem atque spem nostram abducimus, quàm vir doctus, æquè ac sapiens Bernardus abduxit, cùm in hũc modum scriberet: Exaudiet vtiq; matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli, hæc peccatorum scala: hæc mea maxima fiducia est: hæc tota ratio spei meæ. Quid enim? potéstne Filius aut repellere, aut sustinere repulsam: non audire aut non audiri Filius potest? Neutrum planè.] Etsi enim Bernardus de gratia Diuina & Christi misericordia minimè diffideret, tamen Dei sublimitatẽ, qui ignis consumens in Scriptura dicitur, & simul Christi iustitiam, qui iudiciariam potestatem in peccatores exercet, ita reueritus fuit, vt ad Sanctorum, & in primis MARIAE patrocinia fidenter simul & frequenter sibi confugiendum, & Christum ipsum Iudicem per matrem placandum esse putaret. Opus est, inquit, mediatore ad mediatorem istum: nec alter nobis vtilior, quàm MARIA.] At vide interim, quantũ ille discriminis inter vtramq; personam agnoscat & statuat, significanter inquiens: Dulcissimum MARIAE nomen cum laude inuocãtibus seruulis, per te, Regina clemens, gratiæ suæ munera largiatur Iesus Christus Filius tuus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in cœlo.] Igitur etsi Mariam, vt clemẽtem Reginam, recta cum fiducia inuocari cõmonstrat, sicut & alibi sæpè testatur, tamen gratiæ fontem, & omnium quæ à Maria sperari ac peti possunt, largitorẽ Christum Mariæ & Dei Filium, adeoq; ipsum Deum super omnia benedictum esse, luculenter affirmat, nimirùm vt non solùm Mariæ, sed & Christi propriam ac differentem asserat dignitatem.

Neque tamen pudet VVilhelmum Bidenbacchium & Lucam Osiandrum has voces procaces simul & putidas profundere: *Vt Maria spes nostra dicatur, quomodò eam in impio illo & insalutari Salue Regina salutent, horret animus cogitare, nedum linguâ eloqui. Spem enim nostram dicere non possumus, nisi simul etiam Deum nostrum dicamus.* O vanissimos homines, qui vt veram sibi suæque sectæ pietatem arrogent, ac totam Ecclesiam simul impietatis accusent, pium hoc & piis salutare Canticum, tot probatum sæculis, & à multis Catholicis huius ætatis propugnatum, tàm petulanter arrodunt, & malignè interpretantur. Non horrent in antiquis & damnatis versari erroribus, eisque impiè

Pſalm. 90. Pſalm. 64. Pſalm. 72. Hierem. 17 1. Theſſa. 2. In 2. parte 2. quæſt 7. artic. 4. Lib. 1. Dialogorum. In ſerm. de natiuitate Virgin. Deuter. 4. Hebræ. 12. Serm. 4. de aſſumptiõe Virginis. In lib. ad aſſertiones D. Torrenſis.

An rectè in hoc Cantico Maria ſpes noſtra dicatur, cùm hoc nomen Deo deberi videatur.

Veteres ſine Dei iniuria, ſine Scripturæ ignorantia Mariam ſpẽ ſuam appellârunt.

Ratione intercessionis tribuitur aliquando MARIÆ quod Deo velut cauſæ primariæ & efficienti conuenit. Licet ſperare in creaturâ, ſed nõ ſicut in Creatorem.

Quomodò Bernardus & in Chriſto & in Maria ſpẽ ſuam collocârit.

Bernardus ad Chriſtum accedere voluit per Mariã. & vtrãq; perſonam valdè diſiunxit.

Quàm inſulsè Nouatores culpent in hoc Cãtico, quòd Maria ſpes noſtra dicatur. Depulſio cauillationis et criminationis propoſitæ.

Digitized by Google

patrocinari: horret autem illorum animus cogitare & linguâ eloqui, vt MARIA ſpes noſtra dicatur. Sed enim cur non horrent dicere, quod etiam eſt amplius, MARIAM eſſe ſeruatricem, ſicut ipſi paulò ſuperius, & hac quidem oratione faſsi ſunt: *Si quis conſideret piiſsimum illud Canticum MARIÆ, quod in ædibus Zachariæ videlicet, decantauit, in quo ſuo modo & pro ſua vocatione Euangelium prædicat, non repugnabo, ſi quis eam dicat per hoc Canticum multos homines ſaluaſſe, vt ita, ſi candidè & citra calumniam intelligatur, MARIA poſsit dici ſeruatrix.* Concedunt igitur (quod certè Flacciani aliique plures negarent) Mariam hominum vel mundi ſeruatricem cenſeri atque vocari poſſe, nec vllum reperient ex erudita vetuſtate, qui hanc ipſorum diſtinctionem agnouerit, Deiparam propter, vel per ſuam doctrinam, & non propter interceſsionem dici poſſe noſtram ſeruatricem. Rectiùs verò Rickeliùs annotauit, ſi quando MARIA mundi ſaluatrix dicatur, non id propter efficientiam, quia nec ſalutem, nec gratiam ipſa efficit, ſed propter ſubuentionem dici; quoniam apud Deum gratiam ac fœlicitatem nobis precatur atque procurat.

Maria ſeruatrix dici poteſt, teſtimonio Theologorum VVirtẽburgenſium.

Maria ſeruatrix hominum non propter doctrinam, ſed ob interceſsionem ac patrocinium à Veteribus dicitur.

Libro 2. de laudib. Virgin. artic. 9.

Quòd ſi candidè & citra calumniam intelligatur, nihil repugnare aſſerimus, quò minùs Mariam ſpem noſtram dicere liceat, neq; propterea eſſe conſentaneum, vt eam ſummi loco Numinis habeamus, aut Deum ſublimiore modo ſpem noſtram eſſe inficiemur, quemadmodùm iam antea demonſtratum eſt. Vnde colligi quoque poteſt, quàm ridiculum ſit illud, quod calumniatores iſti, & lepidi homines non ſine ſarcaſmo nugantur, Maranos (ita Catholicos MARIAE Encomiaſtas appellant) in ſuo Mariali blaſphemare, quum MARIAM dominam & ſpem noſtram appellent. Hæc enim impura velut aqua, eſt ex imperitiæ, vel potiùs malitiæ putido fonte deprompta, & talibus digna autoribus, qui cãdida in atra vertere, & in Catholicorum odium nihil non fingere conſueuerunt. Cæterùm res ipſa docet, hoc loquendi genus, quo ſpes noſtra Deipara nuncupatur, non à recentioribus vel Scholaſticis Doctoribus, qui Quadringentis ab hinc annis in Eccleſia docuerunt, ſed etiam à vetuſtioribus vſurpari, atque omni blaſphemiæ vacare nota, ſi tantùm æquè, vt diximus, & candidè iudicetur. Vetus & grauis autor [a] Epiphanius Cypri Salaminæ vrbis Epiſcopus, in hunc modum ſcribit: MARIAM interpretari ſolemus dominam atque etiam ſpem: peperit enim Dominum, qui eſt ſpes totius mundi, nempè Chriſtum.] Tùm [b] Ephrem Baſilij Magni diaconus Deiparam Virginem non modò conciliatricem & aduocatam, ſed ſpem quoque Chriſtianorum appellat. Et præclarus Epheſiorum Archiepiſcopus [c] Matthæus Philadelphienſis his epithetis, quæ illam miſerorum ſpem eſſe comprobant, luculenter ornat; quòd nempè ſit perſtrenuum bello concuſſorum præſidium, ſecura, fida & ſacra tempeſtate iactatorum anchora, ſingulare à calumniatoribus afflictorum auxilium, deſperatorum ſpes, dolentium ſolatium, paratum ad omnes caſus ſubſidium, ſingularis ſalutis noſtræ propugnatio, deniq; tutiſsimus naufragorum portus. Vnde nec Eraſmum piguit Mariam his verbis inuocare: Per omnium, qui in te ſpes fixêre ſuas, vota obſecrò obteſtorque Virgo intemerata, peccatoris huius patrocinium apud Filium ſuſcipe: eius iram, quam meis flagitiis excitaui, deprecare.] An hoc eſt, ſicut cauillatores garriunt, in blaſphemiam incurrere, aut Deum noſtrum eſſe ſpem inficiari, vel Chriſti etiam obſcurare gloriam? quæ hinc potiùs illuſtratur, cùm fatemur, MARIAM per Dei gratiam & Filij merito in cœlis plurimùm poſſe, Deumque ipſum vt per alia diuerſa media, ſic etiam benedictæ matris interceſsione multa nobis beneficia exhibere; quemadmodùm veneranda vetuſtas nunquam addubitauit ac perſpicuè tradidit, multique ſæculis omnibus ſunt frequenter experti.

Mariam dici ſpem noſtrã, nihil habet abſurdi, ſi cãdidè accipiatur.

Veteres etiam Mariam ſpẽ hominum dicere nõ dubitárunt.

a In Hom. de laudib. Mariæ.

b In oratio. de laudib. Virginis.

c In ora. ad Virginem matrem.

In obſecrat. ad Virginẽ matrem.

Ineptè Nonatores ad blaſphemiam referre, quòd ſpem noſtram Mariam dicamus, nihilque in eo lædi Chriſti gloriã.

Supereſt vnus adhuc diſſoluendus nodus, idemque in hoc toto Cantico & ſæpè aliàs torquet & offendit aduerſarios, quòd putent humanos affectus Mariæ nimiùm à nobis tribui, quandoquidem maternam illius beneuolẽtiam ambire videmur. Etenim hìc petimus, vt illa ſuos oculos miſericordes ad nos exules triſtesque conuertat, ac ſe clementem, piam ac dulcem aduocatam præbeat. Hæc verò illi non ſolùm ad affectus merè humanos referunt, ſed etiam cum ſtatu beatorum, qui nobis compati nequeant, haud ſatis conuenire arbitrantur. Reſpondemus, è Scripturis abundè conſtare, omnis Eccleſiæ, nimirùm triumphantis & militantis, caput eſſe Chriſtum Ieſum

An in hoc Cantico humani affectus Virgini matri rectè attribuantur?

Chriſtus caput omnis Eccleſiæ, vt corporis ſui myſtici.

Epheſ. 1.

Iesum Dominum nostrum, qui suam & gratiam & gloriam vtriusq; Ecclesiæ membris electis infundat impertiátque. Habent autem hoc sibi commune in terra fideles, & in cœlo beati, vt sub Christo capite, velut eiusdem corporis membra, versantes, eodem charitatis vinculo inter se maneant colligati; ex qua charitate porrò fœlices miseris, triumphantes pugnantibus compatiantur. Quæ tamen compassio sic beatis inhæret, vt eorum non minuat fœlicitatem, atque ab hisce perturbationibus semota sit, quæ in mortales cadere, ac eorum animos sæpè à Deo, diuinisque rebus abstrahere solent. Quanto enim charitas in beatis est perfectior, tanto purior etiam accedit compassio, nimirùm veræ charitatis testis ac index, sic illos afficiens, vt in perpetua illa Dei visione atque fruitione haudquaquam impediantur. Etenim Christo capiti sese conformant, qui licet omni ex parte summè beatus, ad Patris sederet dexteram, tamen primis credentibus à Saulo tyrannicè afflictis adeò se compatientem ostendit, vt hostem illum prosternens dixerit: Saule, Saule, quid me persequeris? Vnde idem Paulus iam ad Christum planè conuersus, & Apostolus gentium factus, de illo in cœlis glorificato prædicat: Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris. Etenim, vt Anselmi verbis vtar, Christus clementer imbecillitati nostræ condescendit, & condolet etiam illi, qui per infirmitatem carnis labitur. Non tamen aliquid iam doloris sentire potest: sed quòd ei displicet miseria nostra & lapsus noster, atque præstat auxilium vt surgamus, & interpellat pro nobis: vocatur ergò eius compassio.] Prætereà sunt beati sicut Angeli Dei in regno cœlorum: hos autem propter homines hîc pœnitentes [a] exultare, & ob Dei inimicos grassantes [b] amarè flere, & ad ipsum mundi ruentis interitum [c] commoueri, Scriptura pronuntiat. Rursus immutabilis Deus, vt se maximam suorum curam gerere, illisque compati declaret, quod de vno dicit, omnibus præstat electis, dulcissimè pollicens: Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Qui prætereà, vt viscera misericordiæ suæ viduis & pupillis explicet: Si læseritis eos, inquit, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus. Sed & illa compatientis vox est: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audiui propter duritiem eorum, qui præsunt operibus, & sciens dolores eius, descendi vt liberem eum. Vnde toties illa Dei recurrunt nomina, vt benignus, misericors, longanimis, suauis, mitis, patiens & præstabilis super malitiâ nuncupetur. Quid, quòd dies epulo in mediis flammis ardens, vt leuissimum sibi refrigerium obtineret, & compatientem illum redderet, ad Abrahæ misericordiam implorandam sese conuertit? Est interim, ne quis nescíat, alia compassio siue misericordia, secundùm passionem huius tantùm vitæ mortalibus congruens, alia secundùm electionem, vt in beatis & Angelis, quemadmodùm Scholastici Thomam sequentes succinctè dicere solent.

Membra mystici corporis, charitatis vinculo inter se colligãtur.

Compassio aliter in beatis quã in mortalibus reperitur.

Christus Ecclesiæ primitiuæ cõpassus, è Saulo Paulum effecit.

Christum habemus Põtificem nobis compatientem.

Sancti in compatiendo nobis sunt sicut Angeli, & quasi Deo sese cõformant.

Deus licet immutabilis, suam misericor[illegible] & com[illegible] nobis expa[illegible] sæpè.

Cõpassio quædam secundùm passionem, & alia secundùm electionem.

Nihil ergò mirum, quòd in hocipso Cantico, & sæpè aliàs de MARIA, eiusque misericordia siue compassione fiat mentio, & humani quidam affectus, sicut Deo, Christo & Angelis, sic etiam beatissimæ Virgini attribuantur. Cur enim homines humano more non loquamur? cur Scripturæ phrasin propriam non retineamus? cur demùm à communi Veterum sensu atque vsu temerè discedamus? Si charitas in Sanctis morientibus non excidit, adeóque cum statu gloriæ maiorem in modum augetur perfectiorque redditur, quam ob causam, quæso, de MARIAE nobis compatientis affectu dubitemus, præsertim quæ vnà cum corpore in cœlos, vt diximus, assumpta est, eóque magis earum affectionum, quæ in sanctos homines cadunt, in sua carne vnà cum Filio particeps manet? Proinde summam in illa charitatem perpetuò vigere, eamque pro materna quadam pietate nostris, velut filiorum periculis & calamitatibus (si humano more loquendum est) indolescere, nullamque in terris parentem suorum liberorum incommodis & ærumnis æquè ac illam affici, eorumque vtilitati ac saluti magis consulere posse, nobis persuasum habemus. Qua de re nec Veteres quidem tacuerunt, sed disertè docuerunt, eò nos fidentiùs matrem hanc benignissimam simul & fidissimam colere & inuocare, quò illa libentiùs ex Dei voluntate atque ordinatione mortalibus patrocinatur.

Rectè Mariæ humanum affectũ tribui, præsertim compassionis & misericordiæ in hocipso Cantico.

Charitas hîc inchoata post mortem in Sanctis durat, & Mariã in carne gloriosam, nobis fauẽtiorem, & clẽmentiorem facit.

a Luc. 15.
b Esai. 33.
c Luc. 21.

Matth. 22.
Psalm. 40.
Exodi 22.
Exodi 3.
Ioel 2.
Psalm. 85.
Lucæ 16.
In li. 4. sent. distinct. 50. artic. 4.
1. Cor. 13.
Hebræo. 4.
Actor. 9.
In eundem Pauli locũ.

Digitized by Google

Veterum testimonia, de Mariæ Virginis erga nos clementia & benignitate.

Vnde Petrus Damianus Mariam ipsam alloquens, & maternam eius erga nos misericordiam laudans: Nunquid, inquit, quia ita Deificata, ideò nostræ humanitatis oblita es? Nequaquam, Domina. Scis in quo discrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantùm delinquant, serui tui. Non enim conuenit tantæ misericordiæ, tantam miseriam obliuisci: quia etsi subtrahit gloria, reuocat natura: non enim ita memoraris iustitiæ Dei solius, vt misericordiam non habeas: neq; ita es impassibilis, vt sis incompassibilis. Naturam nostram habes, non aliam; & iustum est, vt de rore tantæ pietatis diffusiùs infundamur.] Nec multò pòst: Scio, inquit, Domina, quia benignissima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te & per te, Filius tuus & Deus tuus summa dilectione dilexit. Quis scit, quoties refrigeras iram Iudicis, cùm iustitiæ virtus à præsentia Deitatis egreditur?] Testatur & Anselmus de hac matre tùm clementissima, tùm beneficentissima, quæ cunctis ad suum præsidium piè cõfugientibus, maternam pietatem impendat, ac libenter miseris opituletur, quæq; opem optatam non velit modò, sed etiam possit adferre mortalibus.] Inter alia verò sic ratiocinatur: Certè Deus noster, teste Propheta, misericordia nostra est, & tu eiusdem Domini nostri absque dubio, vera mater. Si tu ergò (quæ Dei mater es, & eò re vera misericordiæ mater & gratiæ) denegas nobis effectum misericordiæ, cuius tàm mirabiliter facta es mater, quid faciemus, cùm idem Filius tuus aduenerit, cunctos æquo iudicaturus iudicio?] His Bernardus consonat, MARIAM toties misericordiæ matrem appellans, & alios ad inuocandam illam exhortans. Sileat, inquit, misericordiam tuam, Virgo beata, si quis est, qui inuocatam eam in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Quis misericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare?] Tùm alibi: Regina cœlorum est, misericors est, mater est vnigeniti Filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius, seu pietatis magnitudinem commendare: nisi forrè aut non creditur Dei Filius honorare matrem; aut dubitare quis potest, omninò in affectũ charitatis transisse Mariæ viscera, in quibus ipsa, quæ ex Deo est charitas, nouem mensibus corporaliter requieuit.]

Maria impassibilis, & nobis tam compatiens.

Maria inuincibili amore nos amat, exemplo Christi.

Mater Domini ad se piè confugientibus se verè matrem exhibet.

Serm. 1. de Natiuitate Virgin.

Lib. de excellẽtia Virginis cap. 9. & 10.

Lib. de excellent. Virgin. ca. 12.

Quomodò Bernardus Mariam à benignitate commendet.

Serm. 4. de Assumptiõe

Serm. 1. de Assumptiõe Virginis.

Quæ Patrum testimonia, vt alia plura sæpè proposita prætereamus, euidenter ostendunt, longè quidem aliter, Veteres quàm Nouatores, communionem Sanctorum in Apostolico Symbolo intellexisse; ac omni dubitatione semota, cum tota Ecclesia certò constituisse, MARIAM cum reliquis in cœlo beatis nostras cognoscere necessitates, nobisque hîc miserandum in modum exulantibus, & grauium hostium exercitu perpetuò circumseptis compati, proq; gratia sibi à Deo data, suis commembris benè velle ac opitulari; nimirùm vt, sicut Augustinus loquitur, nos & meritis eorum consociemur & orationibus adiuuemur. Aduersarij vero MARIAM ac Sanctos alios tantùm in mortuis ponunt, aut certè quidem cæcis oculis contemplantur, & quod humanis sensibus assequi non possunt, etiam illis denegare non erubescunt. Vnde ridiculum illis videri solet, cùm toties apud Patres legunt; Sanctos non propria quidem cognitione, sed Dei reuelatione nos absentes respicere, resque nostras habere perspectas, nobis fauere & compati, suisque precibus mala nostra vel depellere, vel mitigare, & bona plurima impetrare. Etenim hanc peruetusti scriptoris Originis regulam ab Ecclesia semper obseruatam explodere cupiunt: Omnes, inquit, Sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur gerere curam salutis eorum, & iuuare eos precibus suis, atque interuentu apud Deum, non est inconueniens. Scriptum namque est in Machabeorum Libris: Hic est Ieremias Propheta, qui semper orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate.] Quòd si in Sanctis charitas absoluta viget, nec illa quidem otiosa esse potest, sed quæ languentibus membris salutaria studiosè procuret, multò magis hæc eadem in MARIA vigebit, illamque velut communem omnium matrem ad benè merendum de filiis, præsertim piè inuocantibus excitabit, vt illorum causâ precetur Filium, & longè plura consequatur, quàm vel aduersarij credant, vel nos etiam in hisce vitæ tenebris æstimare possimus. Qui verò hanc Dei potentiam & munificentiam in sanctissima Virgine nec statuunt, nec agnoscunt, non modò cum Veteribus ex diametro pugnant, sed etiam Diuinum quasi ordinem violant, cuius proprium est inferiora per superiora decenter regere & administrare; simulque nobis tollunt ea præsidia,

Nouatores hîc maximè nobis aduersari, quòd non credant cõmunionem Sanctorum, de qua Symbolum loquitur.

Lib. 20. de ciuita. Dei, cap. 21.

Quomodò Maria & Sancti ab aduersarijs soleant consideari.

Quæ fides Ecclesiæ de statu Sanctorum in cœlo.

Hom. 3. in Cantic.

2. Mach. 15

De mirifica Dei paræ erga nos charitate inprimis nõ esse ambigendum.

Digitized by Google

præsidia, quæ ad hominum vtilitatem atque salutem sunt diuinitùs constituta. Ex his præsidiis non exiguum illud est, quo supremum æternumq; Numen, sicut per sanctos Angelos, qui iuxta Dei prouidentiam pro nobis intercedunt, & quasi patronorum officium nostri causa suscipiunt, ita etiam per Deiparam, mortalibus persæpè opitulatur, & præclara dona petentibus confert. Cui rei argumento sunt exempla, quæ nobis Diuina Scriptura porrigit, quæque [a] Chrysostomus & [b] Augustinus clarissimi Theologi in medium attulerunt. Facessat autem hæc tanta insania, vt miseris nescio quibus homuncionibus ad excitandas in Ecclesia turbas non ita pridem natis fidem adhibeamus, qui eximias dotes, & singulares prærogatiuas in nostrum vsum & fructum à summo Deo ter Sacrosanctæ MARIAE tributas, eidem contra fas omne derogant, vt pro suo arbitrio, scilicet, Diuinæ maiestati terminos præfigant, ne vltra illos talem tantamque matrem in cœlis glorificet, aut nobis salutarem aduocatam esse permittat.

Singularis Dei ordinatio est, multa non concedere mortalibus, nisi Sanctis intercedentibus.

Genes. 18. & 26. Exodi 32. Iob 42. 4. Reg. 19.

a Hom. 41. & 44. in Genes.

b Quæstio. 149. super Exodum. Item serm. 1. & 4. de sancto Stephano.

Atq; hæc satis fuerint, vt arbitramur, ad præsentis Cantici defensionem, quod, vel inuitis aduersariis, ad religionem nouandam semper intentis, nequaquàm impium atque blasphemum, vllaue correctione vel damnatione dignum, sed in Ecclesia meritò receptum, ac deinceps retinendum debeat existimari. Quòd si non honoris ergò, saltem amoris gratiâ, Deiparam his præclaris titulis, quos illi publicè tribuit Ecclesia, compellare decebat, quum & vulgi more passim receptum esse constet, vt homines personam insigniter amatam, suum decus, suam spem, suam vitam, vocent. Quantò nos rectiùs id genus nomina, quæ ineptis & profanis amoribus & affectibus exprimendis sæpè adaptantur, ad illam, vel vnicè vel maximè benedictam Virginem transferimus, quam Filij Dei, vt suam Matrem & Reginam de toto humano genere optimè meritam, & vsq; merentem, non solùm agnoscunt atq; suspiciunt, sed etiam castissimis animis amplectuntur, atq; cum singulari gaudio exosculantur.

Epilogus tractationis de Cántico, Salue Regina.

Eximios & vsitatos in Ecclesia titulos Mariæ deberi non solùm honoris, sed etiam amoris respectu.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi præcepto inprimis prohibetur, in Catholicos, ob MARIÆ cultũ, iniquissimè detorqueri: ac veteres etiam Ecclesiæ hostes Idololatriæ notam Catholicis, propter Mariæ Sanctorumq; cultum, nequiter impegisse. Item de falso cultu et Idololatria, se hodie apud Sectarios offerente.

COGVNT nos aduersarij de MARIAE cultu plura quàm velimus disserere, atque eò quidem copiosiùs, quò ipsi petulantiùs in hoc argumento nugantur; rati, videlicet, se probos Diuini cultus assertores ac vindices esse non posse, nisi receptum Deiparæ cultum virulentis linguis & calamis insectentur, eumq; non modò suspectum vulgò, sed & superstitiosum & idololatricum faciant, ac penitus ex Ecclesia tollant. Ego verò non video, quæ atrocior querela, & horrenda magis accusatio ab aduersariis institui possit; vt qui non modò nos aperto Marte petant, sed etiam nostros maiores, religiosos sanè & sapientes homines, Mariam singulari studio venerantes, tanquàm impios & idololatras palàm infamant atque proclamant. An enim in veteri & nouo Testamento grauissimum, & à Deo seuerissimè vindicatum crimen non est idololatria? Quem cultum, præter superstitiosum ac idololatricum, maiore odio ac abominatione prosequitur Deus? quâ labe, Christiana tùm fides tùm vita, turpiùs atq; horribiliùs pollui, & conspurcari vnquam potest? Neq; tamen verentur isti, funestam hanc cantilenam nobis identidem occinere, eaque vulgares complere aures, quòd nos cum cæcis maioribus MARIAM ita colamus, vt inexpiabili ferè superstitionis & idololatriæ scelere maneamus obstricti, haud secus, quàm si abnegato Deo, Mariam Deam colere & adorare pergamus. Hinc illa [a] Coruini criminatio: *Deiparam Virginem MARIAM maiore etiam honore dignati*

Ratiò prolixioris Tractationis de Mariæ cultu.

Intollerabilem notam antiquis & præsentibus Catholicis inuri, quum ob Mariæ cultum idololatriæ damnantur.

Censuræ Nouatorum, qui Catholicis ob Mariæ cultum imputant idololatriam.

a In colloq. de inuocat. Sanctorũ.

Digitized by Google

sumus atq; Christum ipsum. Hinc [b] Marbachius & [c] VVigandus, vt suam in maledicendo artem, quam à Luthero magistro didicerunt, exerceant, Catholicos de primo Præcepto violato ob Mariæ cultum, impudenter accusant. Hinc [d] Oecolampadius cultum idolorum cum Mariæ veneratione confert, vt maius nobis vulgi odium conflet. Et [e] Selneccerus Mariæ inuocationem, quæ fit in Ecclesia, idololatriam & tetrum errorem luculenter appellat. Hinc [f] Heerbrandus mirabiliter dicax, quotidianam idololatriam, quam in MARIAE cultu peragamus, audet orthodoxis omnibus exprobrare. Estq; hoc generale axioma [g] Melanchtonis, quod in discipulorum animis hæret tenacissimè; Sanctorum qui ex hac vita discesserunt inuocationem, ad manifestos idolorum cultus pertinere: sicut & [h] Brentius vniuersam Sanctorum inuocationem, quę ab Ecclesia tot sæculis obseruatur, ad prohibitũ Dei cultum & enorme scelus idololatriæ transfert, nosq; [i] itidem ob singularẽ Marię cultum idololatris aggregare, vtpotè qui illam tanquam iræ diuinæ reconciliatricem adoremus, neutiquam erubescit.

b In lib. contra Eisengreinium.
c In cõfuta. Catechismi Austriaci.
d In concio. de omnib. Sãctis habita Basileæ.
e In disposi. Euangel. de festis Sãctorũ, circa Annũcia. Virg.
f In disput. de hæreticis; Sintne puniendi.
g In Cõfil. de vitandis superstit.
h In Catechismo circa primum Præceptũ.
i In Hom. de Annunciat. Mariæ.

Depulsio calũniæ Catholicis intentatæ; quasi ob Mariæ cultũ se faciant idololatras.

His insanis aliisque pluribus calumniatoribus, quorum numerum inire non possis, bona fide respondemus, tùm veteres tùm recentiores Orthodoxos non adeò rudes & in sacris literis imperitos esse, vt nouis istiusmodi Rabbinis siue Catechistis egeant, à quibus prima Christianæ doctrinæ vel principia, vel elementa doceantur. Sciunt illi probè mentem Legislatoris (qui Decalogi præcepta suo populo tradidit) iuxta veterum Patrum sententiam, non in eo versari, vt Christianæ Ecclesiæ in Mariæ Sanctorũq; cultu mos antiquissimus hoc primo præcepto improbetur, aut aliqua ex parte labefactetur. Hanc verò eiusdem præcepti esse vim atq; summam intelligunt, vt

Quæ sententia & summa sit primi Præcepti legis.

Dij alieni & simulachra Gentium, seu Ethnicorum Idola semper & vbiq; contemnantur & abiiciantur; illiq; Deo Opt. Max. inuisi maneant, quicunque in amore, honore, cultu & adoratione creaturam vllam, vel eius imaginem æterno & supremo Numini non modò præferre audent, sed etiã æquare vel associare dignantur. Duplici enim ratione, vt docet Lactantius, ab Ethnicis peccabatur; primùm quòd elemẽta, id est, Dei opera, Deo præferrent: deinde quòd elementorũ ipsorum figuras, humana specie cõprehẽsas colerent. Qui verò quamlibet siue cœlestem, siue terrenã, siue spiritualẽ, siue corpoream creaturã vice nominis Dei colit, & salutẽ animæ suæ ab illis sperat, de illis est, de quibus dicit Apostolus: Et coluerũt & seruierũt creaturę potiùs quàm Creatori, vt Ionæ Aurelianensis verbis vtamur. Rectè igitur Beda dixit: Idololatras nuncupari eos, qui vota, preces & sacrificia, quæ vni Deo debuerant, idolis impendunt.

Li. 2. de falsa religiõe.

Li. de cultu imaginum. In 4. c. Luc.

Hæc nefanda & crassa idololatria, ad quã triplex Gentium Theologia ab August. repetita pertinet, quãq; Iudæi, ad impios cultus valdè procliues, olim subinde renouârunt, ad Christi aduentũ vsq; viguit maximè, ac totum ferè orbem nefariis ac diabolicis cultibus turpissimè obruit, & pestilentissimè cõtaminauit. Vnde in Sapiẽtiæ libro scriptum legimus, quòd omnia idola nationũ Deos æstimauerint, & animalia miserrima coluerint, hancque infandorum idolorum culturam omnis mali causam, initium & finem Ethnicis extitisse. Christus verò, qui se mundi lucem meritò appellat,

Lib. 6. de ciuit. Dei. c. 5. & sequenti.

Sapient. 15. & 14.

Ioan. 9.

Vera & propria idololatria ad Christi aduentum vsque in mũdo duranit.

Christus Euangelica luce idololatriã profligauit, veriq; Dei cultum orbi restituit.

Euangelij sui splendore idololatriam tùm Ethnicam, tùm Iudaicam, velut densam quandam caliginem, mirabiliter dissipauit, & mundi huius principem ex suis lucis, fanis, templis & delubris potenter eiecit; nimirùm vt Diuinum illud impleretur oraculum, quo prædictum erat à Zacharia: Disperdam nomina idolorum, & non memorabuntur vltrà. Sicut & Ezechiel est vaticinatus: Disperdam simulachra, & cessare faciam idola. Proindè quemadmodùm nulla societas est luci ad tenebras, nulla Christi ac Belial conuentio siue concordia (si Apostolo credimus) ita etiam templo Dei, quæ est Ecclesia Christiana, nullus cum idolis & idololatris consensus existit, quemadmodùm Germanus Cõstantinopolitanus Patriarcha præclarè testatur. Atq; in eadem epistola prudẽter hoc subiicit: Apud nos vnus Deus adorandus, vna & in eũ fides, vnum salutare baptisma: sic quoq; vna, quæ illi debetur latria, quẽadmodùm à sanctis Apostolis traditum est, & hactenus seruatur.] Valeant igitur cæci ac stupidi idololatræ, quos ne Iudæi quidem ac Mahometani vnius Dei noticiâ & cultu gloriantes, modò ferre possunt. Valeant, inquam, qui non solùm incorruptibilis Dei gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum, serpentumque commutant, verumetiam summum inuocationis, adorationis & sacrificij honorem soli Deo debitũ, cuicunq; creaturæ,

Ioan. 12.

Zachar. 13.

Ezech. 30.

2. Cor. 6.

Vnus Deus, vna fides, vnq; latriæ cultus in Ecclesia.

In epist. ad Thomã Episc. Claudiopol. scripta, et in cõcil. Nicen. 2. recitata; in Action. 4.

Quinam idololatræ primo Precepto contineãtur ac dãnentur maximè.

Rom. 1.

Digitized by Google

creaturę, aut eius imagini adhibent, velut ſuam Deo gloriam ſurripientes, & in alios, neſcio quos Deos commentitios, transferẽtes, quum in rebus vel perſonis vllis, præterquàm in ſanctiſsima Trinitate, diuinitatem ineſſe credunt, aut in illis totam ſpem ac ſalutem ſuam reponunt. Ad hunc modum Sanctos colere nihil ſit aliud, quàm Maieſtatem diuinã violare, & pro Creatore creaturas, præpoſtero & impio cultu afficere; neque Deum, qui ſibi primas vbique vendicat, & ſuam gloriam cum nemine communicat, amare, timere, adorare & honorare ſuper omnia. Igitur in hoc primo præcepto vel maximè notandum eſt, quod explicatè adiunxit Deus; Non adorabis neq; coles; quodq; alibi Scriptura mandat, ſoli Deo ſeruiendum, & honorem gloriamque reddendam eſſe, nimirùm vt diuinus cultus, & quæ adoratio ac ſeruitus ſoli ſummo Numini ſiue diuinitati debetur, à mortalibus integrè conſeruetur. Quod vt obſeruet Eccleſia, cultum latriæ aduerſùs omnes idololatras non modò verbis & ſcriptis, ſed etiam re ipſa & quotidiano cultu aſſerit atque defendit.

Eſaiæ 42.

Exodi 20. Deut 6. Matth 4. 1. Tim. 1.

Nihil tanquam Deum colendũ vel adorandum eſſe, conſtanter docet Eccleſia.

Iam verò quod ad receptum & probatum Sanctorum cultum attinet (priuati enim quorundam abuſus non præiudicant religioni) nihil ille quidem primo præcepto aduerſatur, neq; vllo modo idololatras facit. Quantum enim eſt diſcriminis inter Herum imperãtem & amicum ſupplicantem ſiue intercedentem, & rurſus, quantum inter honorem Cęſaris & cuiuſdam aulici intereſt: tantum ac multò quidem amplius Deum à Sanctis, & cultum diuinum à cultu Sanctorum differre, norunt Orthodoxi. Quarè ſacrificium, & alia ſolius Dei naturæ & maieſtati in cultu competentia, ſicut praxis Catholicorum perpetua teſtatur, nunquam ad Sanctos ab Eccleſia referuntur, & quæcunq; colendis illis adhibentur, non eâdem ratione, quâ ſupremo Numini vnquam adhibentur. Cæterùm vt aduerſariorum imperitia hoc loco detegatur, non intelligunt illi, verum idololatriæ peccatum, niſi duo concurrant, non committi; alterum, vt quo creatura colitur (ſiue materiam ſiue obiectum dixeris) id ad ſolum Deum, vel ex lege, vel ex conſuetudine, vel ex colendi modo pertineat; alterum vt is qui creaturam colit, ex hoc ſuo cultu velit Dei honorem & exiſtimationem in creaturam ipſam conuertere. Aliôquin quicquid demum homines de actu exteriore colentis iudicent, is quidem ſine interiore actu, vt in Scholis loquuntur, ſatis non fuerit ad germanę idololatriæ peccatùm conſtituendum. Videas in Comędiis, vt res exemplo fiat clarior, actorem aliquem induci, qui coram actore alio Dei perſonam agente genua flectat, pronus adoret, manus eleuet, aliisque ritibus morem piorum in Deo colendo ſectetur. An verò quiſpiã adeò rudis & craſſus fuerit, qui talem actorem idololatrię condemnet, tametſi quod alij vero & vni Deo exhibere ſolẽt, id ipſe actu quidẽ exteriore homini defert, vt decoro ſuſceptæ perſonæ faciat ſatis? Proinde peccãtis intẽtionem accedere neceſſe eſt, mens enim gignit propriã idololatriam: quâ quidẽ intẽtione, homo per ſuum actũ creaturã tanquam Deũ velit colere & honorare, ſicq; diuinum honorem ad illam ipſam colendam impiè transferat detorqueatque. Probent autem aduerſarij, hæc duo quæ diximus, in MARIÆ Sanctorúmue cultu Catholico reperiri, ac tum demum idololatriæ vel idolomaniæ crimen nobis impingant. Verùm hactenus illi adeò non probant quod obiiciunt, vt etiam quid propriè idololatria dicatur, & ſit, prorſus ignorare videantur. Deinde quum exteriores hominis actus tantummodo, nõ autem interiorem animi motum & intentionem videre poſſint, temerariè admodum in ſummi Dei officium inuolãt, cùm ſibi de Catholicorum cultu iudicandi partes, vt arrogantiſsimè ita ſtultiſsimè ſumunt.

Sanctos colunt Catholici abſq; peccato idololatriæ, & ſine diuini cultus iniuria.

Ex duobus pendere præceptum idololatriæ.

Nouatores veram idololatriã non cognoſcere, & de illa perperam Catholicos iudicare.

Nos autem, quantúmuis iſti proteruientes obſtrepant, in ſanctæ œcumenicæ, & Nicænę Synodi, quæ poſteriùs habita eſt, iudicio acquieſcimus, & cum illa ipſa conſtanter affirmamus: Apoſtolicas Eccleſiæ traditiones, quibus veneratio culturaque Sanctorum docetur, recipimus & veneramur: eos autem vt miniſtros, amicos & filios Dei exiſtentes honoramus. Honor enim, qui à conſeruis idem ſentientibus inuicem exhibetur, indicium eſt beneuolentiæ erga Dominum.] Nec veremur perpetuum illis anathema dicere, qui vel ob Sanctorum cultum, vel ob ſacrarum imaginum vſum idololatriæ notã inurunt Eccleſiæ; quoniã ab eadem probatiſsima Synodo ſic edocti ſumus: Qui ex Scriptura ſentẽtias contra idola dictas, in ſanctas imagines torquent, anathema. Qui dicunt, Chriſtianos tanquàm Deos imagines amplecti, anathema.

In eadẽ Synodo act. 3.

Sanctorum cultũ in Nicena Synodo ſecunda approbatus.

Damnati ab Eccleſia qui vſum ſanctarum imaginum referunt ad idololatriã.

Digitized by Google

Qui dicere audent, ſanctam Eccleſiam Catholicam idola vnquam accepiſſe, anathema.] Extat & alia Synodus ſub Gregorio Epiſcopo Neocæſareę, Conſtantinopoli celebrata, eademque falsò Septima dicta, in qua Iconomachi Sanctorum cultum, & inuocationem adeò nō improbant, vt etiam Lege lata publicè muniant & confirment. Si quis, inquiunt, nō confitetur, Sanctos venerandos eſſe coram Deo & animâ & corpore, & horū interceſsiones non petierit, vtpote qui libertatem apud Deum habeant pro mundo, ſecundùm Eccleſiaſticam traditionem, interuenire, anathema.] Mariam verò Deiparam tanti faciunt, vt eam peculiari Lege vel Canone cohoneſtent, ac eiuſdem veneratione ac inuocationem, quam hauddubiè à Catholicis traditam acceperant, his etiam verbis tueantur: Si quis non confitetur ſanctam ſemper Virginem Mariam propriè & verè Deiparam, quâuis viſibili & inuiſibili creaturâ ſuperiorem: & cum ſyncera fide eius interceſsiones, tanquam quæ libertatem apud eum, qui ex ſe genitus eſt, Deum habeat, non poſtulauerit, anathema.] Mirum eſt ergo ſupercilium aduerſariorum, quibus nec veræ & œcumenicę, nec ſuſpectę & falſæ Synodi iudicium ſatisfacere poteſt, dum adeò præfractè cunctos pro impiis habent, ac idololatras vocant, qui cùm Sanctos alios, tùm Mariam omnium ſanctiſsimam, omnique creaturâ ſuperiorem, more Catholico inuocant atque venerantur.

Sanctorum cultū & inuocationē olim ab Iconomachis fuiſſe probatam.

In 7. Pſeudoſynodo, act. 6. definit. 17.

Mariæ inuocationem ab eadē Synodo fuiſſe commēdatam.

MARIA viſibili & inuiſibili creaturâ ſuperior.

Definit. 15.

Ac ne putemus nouum hoc eſſe, quod in vtraq; dicta Synodo definitum diximus, Concilium Toletanum octauum, quod præceſsit, hanc orandi formam omnibus obſeruandam præſcribit: Solo Deo creatore ſuo adorato, vnuſquisque inuocet Sanctos, vt pro ſe intercedere apud maieſtatem diuinam dignentur.] Vbi Sanctos non ita inuocare iubemur, vt ab inuocando Deo ceſſemus, ſed illum, tanquam noſtræ ſalutis primarium ac ſolum auctorem, bonorumq; omnium largitorem, primùm adorare & inuocare monemur. Nec dubitauit vnquam Eccleſia, cultum Deo gratum eſſe non poſſe, niſi qui Chriſti Redemptoris merito innititur, vt per illum ad Patrem veniatur. Sanctos verò longè inferiore gradù inuocandos ſtatuit, eisq; honorem duntaxat haberi, vt præcipuis Dei amicis, adeoque Filiis, Chriſti verò hæredibus atque cohæredibus, qui rogati ſuas preces noſtris ad Deū effuſis adiungāt, & tanquam Patroni Chriſtum communem Dominum pro nobis implorent, opemque diuinam, velut ab ipſo gratiæ fonte impetrent, atque ita ſint nobis apud Deum interceſſores per Chriſtum Dominum noſtrum. Oratio enim, vt Auguſtinus loquitur, quæ non fit per Chriſtum, non ſolùm nō poteſt delere peccatum, ſed etiam ipſa fit in peccatum.] Obmuteſcant igitur ora impudenter calumniantium, quòd Catholici Chriſto mediatore & propitiatore vel relicto vel prēterito, Sanctos implorent, adeoque Mariam vt mediatricem & reconciliatricem iræ diuinæ, ſibi proponant & inuocent; quum Chriſtum vnicum Dei & hominum mediatorem, qui ipſe pro omnibus, & nullus pro ipſo orat, vt idem Auguſtinus inquit, ſemper agnoſcant & prædicent. Cæterùm hæc MARIÆ & Sanctorum inuocatio ex inſtituto Eccleſiæ facta, Chriſti patrocinium & preces corroborat, & Sanctos illius exemplo, in orando eſſe conformes oſtendit. Sed & Scripturæ ſacræ conſonat, quæ inuocandi vocabulum ad Sanctos etiam refert, vt notat Auguſtinus, neq; ab ipſa Dei inuocatione homines auocat, ſed eandem potiùs ob plurium Deum comprecantium ſocietatem, validiorem ac illuſtriorem facit; demumq; ſpectatiſsimorum Patrum tùm ſententiis, tùm exemplis, vt multi probārunt, ita communita eſt, vt inferorum portis, aut hæreticorum machinis nunquam poſsit labefactari. Philippicum autem eſt ſomnium, aut, ſi mauis, ſplendidum mendacium, cùm audet pronunciare Melanchton: *Inuocatio Sanctorum res noua eſt, ignota veteri Eccleſiæ ante Gregorium, qui publicum ritum inuocationis diuorum inſtituit.* Eandem fabulam repetit in Apologia; veteres nempe ſcriptores ante Gregorium de Sanctorum inuocatione nullam feciſſe mentionem. Quam opinionem planè falſam ac futilem eſſe multi demonſtrārunt, ac nos etiam conuincemus, quum poſtea veteris Eccleſię in MARIA inuocanda longæuū & conſtantem morem ſolidis aſtruemus exemplis. Hinc illa peruetuſtæ ac Apoſtolicæ Eccleſiæ vox, quæ olim in Liturgia frequentiſsimè adhibebatur, & in Græcorum etiam Liturgias poſtea tranſiit: Commemorationem agamus ſanctiſsimæ immaculatæ, glorioſiſsimæ, benedictę Dominę noſtrę, matris Dei & ſemper Virginis MARIÆ, ac omnium Sanctorum & iuſtorum, vt precibus & interceſsionibus eorum, omnes miſericordiam conſequamur.] Nec diſsimilis eſt Baſilij Magni confeſsio, cùm ad Iulianum

Chriſtiani omnes Sanctos inuocare iubētur, ſed ſine iniuria eius inuocationis quæ Deo in primis faciēda eſt, & propter Chriſtum ſit efficax.

Cap. 7.

Ioan. 14.

In Pſa. 108.

Sanctorum inuocatio ſic fundata eſt, vt non poſsit labefactari.

Lib. annot. in Iob. cap. 19. & lib. 1. locutionū de Geneſ. ca. 200.

Error Philippi de inuocatione Sanctorū à Gregorio primùm inſtituta.

In Conſilio ad Regem Gallię, & in li. de Eccleſia.

In antiquis Liturgiis de interceſsione, Mariæ & Sanctorū mētionem ſemper habitam eſſe.

In Miſſa Iacobi, Baſilij, Chryſoſtomi.

Digitized by Google

Iulianum apostatam scribens, Orthodoxam fidem suam hac oratione declarat: Confiteor etiam incarnatam οἰκονομίαν, deinde Sanctam MARIAM, quæ secũdùm carnem illum peperit, Deiparam. Suscipio etiam Sanctos Apostolos, Prophetas & Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quò per illorum mediationem propitius sit mihi Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur.] Omitto cætera id genus testimonia longè clarissima amplissimaq́; , vt quæ alij in hoc argumento prę clarè certantes sæpè multumq́; protulerunt, ac eam demum palmam retulerunt, vt multi etiam aduersariorũ, quemadmodùm Oecolampadius, Bucerus, Brentius, mitiores effecti, fateantur, ficut aliàs meminimus, Sanctorum inuocationem, modò dextrè commodeque fiat, non videri reprehendendam: tantùm abest, vt velut idololatricam explodendam esse censeant. Quid? quòd Lutherus ipse hanc inuocationem admittit, quicquid postea inconstans homo scripserit, & in Postilla, Deiparam deprecatricem agnoscit, negans interim illam aduocatam, quod nomen tamen MARIÆ tribuit[a] Irenæus, imò & Mammanti Martyri [b] Basilius Magnus ascribit. Hæc paulò fusius repetere visum est, non solùm ad maledicos vtcunque cohibendos, verumetiam ad postremę Synodi [c] Tridentinæ Decretum illustrandum atque corroborandum. Damnantur in eo & anathemate feriuntur, quicunque negant Sanctos æterna fœlicitate in cœlo fruentes inuocandos esse, quiue asserũt, eorum (vt pro nobis etiam singulis orent) inuocationem esse idololatricam, vel cum Verbo Dei pugnare, & honori vnius mediatoris Dei & hominum Iesu Christi aduersari.

Basilij confessio de Sanctis apud Deum intercedentibus pro mortalibus.

In Postilla circa Euan. de festo natiui. Mariæ.

Lutherus Mariam deprecatricem, sed nõ aduocatam agnoscit.

a Lib 5. aduersùs hæreses.

b Home. in Mammantẽ Martyrẽ.

c Sess. 25. circa initiũ.

Quos errores circa cultũ Sanctorum damnet Synodus Tridẽtina.

Vbi opportunum & iucundum fuerit meminisse, quàm sit vetus istud insectandi genus, quo Catholici hodie, præsertim in Aquilone vexamur, & pro idololatris hoc nomine insimulamur, quandoquidem MARIÆ & Sanctorum cultum defendimus, nobisquæ placere testamur. Idem enim conuitium iampridem Orthodoxis fuit obiectum ab his, qui nefarij prorsus Ecclesiæ hostes, ac damnatæ memoriæ homines in omnibus Annalibus iudicantur. Quæ gens, precor, vnquam peruicatior, quæ nomini Christiano infensior atq; Iudæorum, potuit reperiri? qui ob huncipsum cultum & olim & hodie, Christianis velut idololatris petulanter insultant. Horum autem impetum antiquus autor fregit [d] Leontius. Ex Imperatoribus nescio, an quisquã maiore in Christum furore percit[e] fuerit, quàm infandus religionis nostræ desertor simul & oppugnator Iulianus, idemq́; Christianis honores eos inuidit, quos Martyribus de more publicè haberi conspexit, quemadmodùm semel ac iterũ de illo meminit [e] Gregorius Nazianzenus. Verum [f] Cyrillus Alexandrinus virulenta Iuliani spicula præclarè contriuit, & Christianos, vt idololatras ab eo existimatos, rabidi canis morsibus liberauit. Quid porrò de insanis non minùs, quàm impiis Ethnicis dicam? qui cũ pleni furoribus in Christianum sanguinem iam olim desæuirent, ac multis etiam criminationibus pios passim onerarent, etiam hanc illis struxêre calumniam, quòd qui Christum vnum Dominum profiterentur, Sanctos Martyres non tàm colerent, quàm pro Christianorum Diis adorarent. Cùm enim Ethnici cernerent, corpora Martyrum à Christianis tam reuerenter haberi, vt honestissimè sepelirentur, & super eorum reliquias altaria constituerentur, in quibus tamen Deo Martyrum duntaxat, sicut Augustinus explicat, sacrificabatur, putauit cæca Gentilitas, diuinum illum cultum Diis Martyribus exhiberi. Hinc Eusebius, vbi Martyrum certamina & exitus glorioſos describit, hoc etiam euidenter adiungit: In tantum apud eos rabies crudelitatis exarsit, vt regios pueros Martyres effectos, cùm secundùm humanitatis ordinem fuissent sepulturæ mandati, effoderent denuò, & corpora eorum proiicerent in mare, hoc dicentes: Nec fortè Dij efficiantur Christianorum, & illi, qui Deos adorare nolunt, seruos nostros incipiant adorare. Putant enim quòd diuinus apud nos honor Martyrib. deferatur.] Quam Ethnicorum vanitatem non solùm [g] Augustinus, sed etiam [h] Theodoretus ita refellit: Nos, ô Græci, nec hostias Martyrib[a], nec libamina vlla deferimus, sed vt sanctos homines Deiq́; amicissimos honoramus.] Eandem labem abstergunt quoque Smyrnenses, & obiectum Ethnicorum probrum hac oratione diluunt: Christum vt verum Deum, qui mortem pro totius mundi salute sustinuit, colimus & adoramus: Martyres verò tanquam discipulos Domini diligimus & veneramur, quorum nos quoque in fide & perseuerantia charitatis, optamus esse participes.]

Antiquus impiorum & hæreticorũ mos est, Catholicos tanquã idololatras proclamandi, q. Mariam & Sanctos venerẽtur. Christiani à Iudæis pro idololatris habiti. Iulianus Christianis inuidit honores Martyrib[a] olim decretos publicè. Offensi quondã Ethnici, quòd viderẽt Christianos in cultu Martyrum tam sedulos & officiosos.

d Li. 3. Apolog. contra Iudæos.

e Oratione in laudem Cæsarij, & oratio. 1. in Iulianum.

f Lib. 6. & 10. contra Iulianum.

Li. 20. contra Faustũ c. 21. & lib. 8. de ciuita. Dei ca. 27.

Lib. 8. hist. Eccles. ca. 6.

g Lib. de ciuitate Dei ca. 27.

h Lib. 8. de curãdis affectionib.

In epist. ad Ponti. Ecclesias. Vide Eusebiũ li. 4. hist. Eccles. ca. 15.

Ethnicorũ querela fuit, Martyres diuinis honoribus affici.

Inter Christi & Martyrum cultum distingui oportere.

Addunt

Digitized by Google

Martyres à Christianis reuerenter admodū habitos esse.

Addunt porrò: Quo in loco etiam nunc, præstante Domino, solennes agimus celebresq; conuentus, maximè vero in die passionis eius (de Polycarpo Episcopo & Martyre suo loquuntur) sed etiam cùm memorias eorum, qui priùs passi fuerāt, celebramus.] En tibi tam luculentum quàm vetus testimonium, quod ante Mille quadringentos annos ferè traditum habemus, vnde liquidò constat, Sanctos Martyres eorumq; reliquias & ferias, obmurmurantibus licet Ethnicis, magno etiam tunc in hore Christianis extitisse.

Vigilantius Catholicis cultum Sanctorum, tanquam idololatricum obiicit, sed repulsus ab Hieronymo.

Prodiit postea Vigilantius, portentum in terras vltimas deportandum, & litem ipse quoq; Catholicis intendit, quòd Ethnicorum more Sanctos & eorum reliquias colere, ac velut idololatras agere viderentur. Sed hanc velut hydram, Hieronymus Hercule fortior expugnauit, prostrauit, extinxit. Fuit & Maximus grammaticus Maudarensis, ac verus ille cultor idolorum, qui eandem turpem notam in Christianos transcripsit, eosque idololatras habuit, quòd præclaros honores defunctis Martyribus apertè deferrent. Scelerati & impuri Manichæi, quorum Princeps erat Faustus, an non palam Catholicis, siue vt ipsi vocabant, semichristianis obiecerunt: *Idola vertistis in Martyres, quos votis similibus colitis?* Etenim insulsi homines quid dicerent, ignorabant, inter idola gentium & Sanctos Ecclesiæ, inter infidelium fideliumque cultum Diis & Sanctis exhibitum, discrimen nullum agnoscentes. Sed horum etiam latratus, sicut & dicti Grammatici conuicium depulit Augustinus. Adhæc Paulitiani & Bogomili, quorum simiam agit ætate nostra Caluinus, vt veteribus Iconomachis impiè patrocinarentur, impudenter iactârunt, sacerdotes & Patres omnes, quibus piatū imaginum placeret veneratio, tanquam reprobos cultores existimandos, solos autem imaginum impugnatores cum suo principe Copronymo, quo nihil ferè flagitiosius extitit, Orthodoxos & pios habendos esse. Verùm hos pestilentes Doctores ita nobis prodidit Euthymius, vt simul dissipasse videatur. Vixit sub Cæsare Lodouico Caroli filio Claudius Taurinensis, tam superbus, vt Catholicos omnes velut idololatras præ se contemneret atque damnaret; quòd sacris imaginibus in templis vterentur. De hoc autem hoste impio triumphum glorioſum retulit Ionas Episcopus Aurelianensis.

Manichæos Catholicis obiecisse notā idololatriæ, quia Martyres in idola vertissent.

Lib. contra Vigilantiū.

Vide Aug. in epist. 43. & 44.

Vide Aug. contra Faustum li. 1. c. 1. & lib. 20. ca. 1.

Veteres Iconomachi pro idololatris habuêre Catholicos, qa sacras imagines in Ecclesia retinendas dicerēt.

Li. 8. de ciuitate Dei ca. 27. & li. 22. ca. 10.

In Panoplia Titulo 23.

In opere de cultu imaginum ad Carolum Magnum.

Prodest autem hęc vetustatis testimonia sub vnum velut aspectum producta considerate, vt eò rectiùs nimiùm vanos ac impudentes hodie sectarios & cognoscamus & fugiamus, quòd eâdem maledicendi arte nos appetant, quâ veteres illi notæ ac damnatæ impietatis architecti, Orthodoxos appetere consueuerant, & eâdem quidem de causa, vt, scilicet, quandoquidem Sanctos, ac eorum sacras reliquias cum Ecclesia veneramur, & Christum in illis adoramus, eorumque precibus adiuuari petimus, idcircò Deos colere & idololatras agere incusemur. Quòd si beati sunt, qui propter iustitiam hoc tempore patiuntur (vt veritas ipsa Christus affirmat) vtique in aliqua fœlicitatis nostrę parte ponendum est, nos ob Catholicum MARIÆ & Sanctorum cultum assertum, à malis tàm malè tractari, & communem sortem cum sanctissimis Patribus experiri; dum Ecclesiæ hostes fœdam idololatriæ notam, eò quòd Sanctos Catholico ritu colimus, nobis contra fas & æquitatem omnem impingunt. Contrà verò miseros & infœlices aduersarios dixerim, qui talem tantamque iniuriam in nos torquere non possunt, nisi vicariam illis operam prębeant, eorumque vel Ducum vel Patronorum vestigiis insistant, quos constat iam olim Christi & Ecclesiæ, totiusque Christianismi hostes fuisse perditos, nec alterius quàm malignantium Ecclesię Antesignanos. Eant ergo, & quamdiu velint, hoc infaustum maledicendi studiū sibi commune habeant cum Iudæis perfidis, cum Ethnicis barbaris, cum hæreticis vel apostatis damnatis, cum Mahometanis nefariis, qui sanè postremi nobis improperare non desinunt, quòd in colenda Virgine semper immodici, imò & idololatriæ affines esse videamur. Sed horum quoq; impias criminationes, vt antea diximus, Ioannes Cantacuzenus satis repulit ac deiecit, hoc inter cætera illis opponens: MARIAM colimus non vt Deam, sed vt matrem Filij Dei secundùm carnem.]

Ad quid conferāt exempla superiora, de maledicis Catholicorum obtrectatoribus.

Catholicos iniquā calumniam ob Mariæ Sanctorumque cultū sustinere, & idcircò fœliciores esse quā aduersarios calumniantes.

Matth. 5.

A quibus arma sumāt hodie aduersarij Catholicis maledicentes ob MARIÆ Sanctorumque cultum.

Etiam Turcæ Catholicis improperāt quòd in Maria colēda sint immodici ac idololatræ.

Quàm purus & syncerus cultus hodie vigeat apud Nouatores, discussio.

Li. 3. ca. 20.

Sed enim quoniam aduersarij de puro & syncero Dei cultu vindicato gloriantur, ac præ se Catholicos, tantùm non Samaritanos & idololatras videri volunt, agè parumper expendam⁹, quantos ipsi progressus in vero Dei cultu paucis ab hinc annis fecerint,

Digitized by Google

fecerint, quibus ab Ecclesia Catholica seipsos segregârûr. Religiosi, scilicet, homines Deum in spiritu & veritate colere & adorare non potuerunt, nisi in tot alienas & sacras ædes (Christus domos Dei, & domos orationis vocat) velut harpyiæ irruerent, easque altaribus & ornamentis, imò & sacrificio & sacerdotio pro sua libine spoliarent, spoliatas profanarent, ac easdem vel nouis ritibus polluerent, vel in stabula & nescio, quæ horrida & impura loca cõuerterent. Eadem licentiâ complures & solennes Ecclesiæ ferias abrogârunt, è sacris diebus profanos fecerunt, & bonam partem veterum rituum, qui cultum diuinum conseruabant, & Christianos ad illum excitabant, è medio audacissimè sustulerunt. Neq; satis fuit nouos, non dicam quales, concionatores inuitis sæpe populis obtrudere, qui formam religionis & doctrinæ mutarent, quiq; Magistratibus placentia loquerentur, & Euangelicæ libertatis titulo profanationes & sacrilegia excusarent. Non satis, inquam, isthuc fuit, nisi ordinarios Ecclesię ministros, & legitimos sacrorum antistites suis fortunis exutos, & indignissimè habitos, ex antiquis sedibus eiicerent, omniq; rerum sacrarum administratione priuarent atque profligarent. Quid autem hoc est aliud, quæso, nisi manibus ac pedibus diuinum cultum demoliri, modisque omnibus prohibere, vt ad cultum diuinæ maiestati celebrandum nec ministri, nec tempora, nec loca, nec adminicula vlla populo relinquantur? Omitto de Iconomachis nouis dicere, qui, vt Thaboritas & Turcas omnes barbara feritate vincant, quicquid ad cultum diuinum & Sacramentorum administrationem pertinet, calices, vasa, ornamenta, imagines, sacrilegis manibus cupidissimè rapiunt, deturpant, confringunt, pessundant, subsannant, ac publicè flammis exurunt: vt horribiles immanesque cædes, strages & carnificinas, quas isti pro sua libidine in sacerdotes & monachos passim exercuerunt, silentio prætermittam. O præclara sacrificia, quibus Deum spirituales isti tùm sibi, tùm populo demereantur. O cultus Euangelicos, quibus suam pietatem mundo declarent, & egregium specimen ad Dei cultum restituendum & Ecclesiam reformandã omnibus prębeant. Quàm multi porrò ita Deum colũt, vt soli Patri æterno diuinum honorem habeant, neq; Deum Filium, aut Spiritum sanctum inuocandum & adorandum esse credant? O cultores religiosos.

Matth. 21. Ioan. 2.

Nouatores magno studio ea sectantur & curant, quæ ad verum Dei cultũ exterminãdum spectant.

De impietate & crudelitate grauissima Iconomachorum.

Multi ex Nouatoribus de Filio Dei & Spiritu sancto colẽdo & inuocando nulla religione tanguntur.

Christum in ore habent omnes, eumque plenis buccis crepant, sed à quo illud etiam meritò audiant: Si Deus ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi & timor meus? Quem illi honorem Christo deferunt, obsecro, qui verbum Lutheri vel Caluini pro Dei verbo, & Christi Euangelio audiunt, nec rarò tanquam idolum adorant? qui præterea singulari gratiæ Christi adeò sunt contumelioſi, vt negent eandem gratiam per Spiritum sanctum in renatis effusam valere & efficacem esse ad legem implendam, ad charitatem præstandam, ad plenam iustitiam operandam, ad sanctimoniam è Sacramentis comparandam, ad merita iustorum operibus conferenda, & postremò ad patranda in Sanctis eorumque reliquiis miracula? Quem cultum, quam gratiam Redemptori Christo rependunt, qui cultus omnes voluntarios, & expresso Dei mandato non sancitos prohibent, damnant atq; ad idololatriam referunt impudenter? An non Christo gloriam inuident, vel eius honori detrahunt palam, qui publicè vociferantur, vanos & impios esse cultus, si quis etiam propter Christum & regnum eius in sacro cœlibatu seipsum castret, si relictis bonis mundi omnibus spontaneam paupertatem, & vitam seueriorem sibi deligat, si religioso vitæ instituto se totum addicat, demum si cultus ab Ecclesia vel institutos vel receptos, longissimaq; cõsuetudine corroboratos, ad Christi gloriam obseruet, aut voti etiam religione confirmet? O miserum Christum à nouis Euangelicis prædicatum, omniq; propemodum honore spoliatum, cui excellentem iustitiam perfectioremque, vitam nullus aut promittere, aut præstare possit ac debeat, cui nihil nostrorum operum, nisi quod sub æternæ pœnæ interminatione præceptum est, in nostris moribus placet, cui fœtent propemodum omnia, quę sanctissimi homines ad benè beateq; viuendum, & ad gratos illi cultus exhibendos pertinere tot sęculis iudicârunt. Sed ô suauem quoq; Christum, quem delicati homines meritò amplectantur, vt qui sola suorum fide contentus, non confessionem, non pœnitentiam, non bona opera ad salutem necessaria exigit, & peccantes etiam vsq; consolatur, adeoq; de salute sua certos & securos esse

Malach. 1.

Quomodò sint nouatores Christi gratię contumelioſi.

Quã miserũ & delicatũ Christum fingant & doceant Nouatores.

Christi honori detrahũt cultus volũtarios piorũ improbantes ac damnantes.

Digitized by Google

esset iubet, modò credant ac fidant. Arcano cordis cultu tantum modò delectatur, & ne sis anxius, te semel & simul omnium religionum & votorum & iuramentorum religione solutum, ac Euangelica libertate donatum gratis beat, siue sis Lutheranus, siue Sacramentarius, siue alij, nescio cui, sectæ deuotus. Neque Catholicis tot sunt religiosorum hominum instituta, quot apud istos nouarum opinionum monstra, & sectarum discrimina reperiuntur: atque vna est interim omnium gloriatio, de puro & syncero Dei cultu vel inuento, vel vindicato.

Nullus in Eucharistia cultus magis quàm in Missa offendit aduersarios.

Quòd si vsquam alibi, certe in sacrosancta Eucharistia veteres illi Deum colendum, & sacrificium soli Deo debitum offerendum, & adorationem tùm interiorem, tum exteriorẽ Christo Redemptori vel maximè tribuendam esse perpetuò crediderunt. Vt enim peruetustus Pontifex Alexander affirmat, nihil in Sacrificiis maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est, sed omnes hæc præcellit, quę pura conscientiâ Domino offerenda est & pura mente sumenda, atq; ab omnibus veneranda.] Sedenim nouæ religionis homines nullum cultum, nullumq; sacrificij genus magis detestantur, quàm quòd in sacra Liturgia inde ab initio vbique gentium celebratur &, ad mortem Domini anuntiandam, per totum mundum, vt Irenæus ait, offertur. Hìc verò illi summam profanationem, & execrandam idololatriam instituì & exerceri clamitant, vt hanc etiam Christo gratiam referãt, & memoriam crucis mortisq; Domini in animis hominum paulatim extinguant. Sunt interim, qui Christum vnà cum corpore & sanguine in Eucharistia præsentẽ esse credant: sed adeo malè religiosi, vt quem Deum & hominem præsentem esse profitẽtur, hunc adorare formident. Etenim tantum cultus immortali & glorificato Domino tribuere non dignantur, quantum adhuc eidem mortali & infanti olim in cunis Magi tribuisse leguntur. Nec obseruant sui magistri Lutheri doctrinam, qui hoc Sacramentum venerabile & adorabile, omniq; cum honore adorandum esse scripsit, eique postea subscripsit in hunc modum Brentius: *Confitemur Christum Filium Dei, verum Deum & verum hominem semper & vbique, siue in cœlo, siue in terra, siue in Eucharistia, siue extra Eucharistiam adorandum esse.* Nunc longè aliter Illirico, Flaccianis, multisq; aliis visum est, qui Sacramenti adorationem adeò ferre non possunt, vt etiam idololatriam appellent, quantúmuis Chemnitius refragetur. Hóccine sit corpus Domini diiudicare? imò est & Christum ignominiâ afficere, atque non exiguam idololatriæ suspicionem de se hominibus præbere? dum agnitum Deum debita spoliant adoratione, & adorantes Catholicos pro idololatris ducunt, qui panis idolum impiè venerentur. Sed nos cum [a] Ambrosio constanter dicimus: Carnem Christi in mysteriis adoramus, quam & [b] Apostoli in Domino Iesu adorârunt, & de qua Propheta intellexit illud: [c] Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, quemadmodùm præter Ambrosium [d] Augustinus & Cassidorus eandem sententiam interpretantur. Atq; vt maximè nonnulli è Nouatoribus reperiantur, qui Christum in Eucharistia præsentem adorent, tamen quoniam cum Dominico corpore simul panem manere, nullamque in panis substantia mutationem fieri contendunt, an non panem etiam adorare & artolatriæ crimen designare coguntur, dum Christum velut impanatum & inuinatum, si loqui ita liceat, fingunt? Quid? an nõ manifestæ idololatriæ habet speciem, cùm pro corpore & sanguine Domini reputant & sumunt id, quod nullam Sacramenti rationem recipere potest, quoniam Sacramenti minister proprius desit? Deligat Princeps, instituat Populus, approbet Superintendens, quemcunq; volet rabulam, vt ex ipsorum præscripto concionetur: id ne satis erit ad Eucharistiam ritè conficiendam? Minimè verò, sed sacrilegam & vanam hanc potestatem noui ministri, qui sacerdotes Catholicè ordinati non sunt, contra Dei Verbum & Ecclesiæ traditionem sibi arrogant, ac misero interim populo nihil nisi merum panem & vinum pro Sacramento porrigunt. Quòd si putant, pane illo verum Christi corpus & sanguinem contineri, mirum nè ac pudendum etiam, ne dicam, & horrendum meritò videatur, hæc tam tremenda, vt Chrysostomus vocat, mysteria, hocque Sacramentum sacramentorum, & Hostiam hostiarum, vt Dionysius appellat, tam illotis tractari manibus, nec meliore quidem cultu & ordine illis peragi, siue ministros sacra conficientes, aut potiùs profanantes, siue populum ad eandem cœnam accurrentem fortè contempleris.

De consecrat. dist. 2.

Ingrati Christo aduersarij non adorant Deum in Eucharistia, licet præsentem agnoscant.

Quomodò circa Eucharistiæ Sacramentũ hodie Christũ tractẽt Nouatores.

I. 1. 1. contra Valentianũ c. 32. & 34.

Matth. 2.

Contra Louanienſ. ar. 16. & in ca. 27. Geneſ.

In Apolog. confeſ. Vvirtenbergenſ. peri. 2

In confeſſ. apud Antuuerpienſes edita.

In examine Cõcilij Tridentini.

a Libr. 3. de Spiritu ſancto c. 12.

b Matt. 28.

c Pſal. 98.

d In eundẽ Pſal.

Aduersarij si Eucharistiam adorant, panẽ simul adorãt.

Vbi non est sacerdos qui consecrat Eucharistiam, non esse Sacramentum: vnde Nouatores non sine idololatria hoc sibi vendicare.

Qualem cultũ Nouatores adhibeant administrationi Eucharistiæ.

I ib. de Eccleſiaſt. hierarchia c. 3.

Mira

Mirą eſt varietas rituum, nec minor nouarum ordinationum, ex quibus res tota pendet, confuſio, tantusq; neglectus diuini cultus, nullam vt diſciplinam, nullum Latriæ ſpecimen poſsis agnoſcere. Qui porrò Zuinglium & Caluinum ſequuntur, habent illi ſanè quam quærunt Cœnam, Chriſti corpore vacuam, & in ſolo pane & vino ſacra peragunt, in eo fortaſſè aliis prudentiores, quòd omni cultus & adorationis officio ſe ſtatim liberent, dum libet eis circa mera & nuda ſigna verſari. Verùm ſi rem penitiùs inſpicias, quid ſub cœlo execrabilius, quæſo, & Eccleſiæ peſtilentius fingi poteſt, quàm quòd Sacramentarij, vt clariſsima Chriſti Domini Euchariſtiam inſtituentis verba peruertant, totumque Chriſtianum orbem, ac eius ætates omnes irrideant, pro ſacroſancto Corpore & Sanguine noſtri Redemptoris, inanem duntaxat panem, merumq; vinum in Cœna proponunt, ac nihil aliud in ſacra communione ſumi perfricta fronte contendunt, nullamque ſingularem honoris, circa hoc Sacramentum Chriſto debiti, rationem habere dignantur? Nobis interim ſancti, ſcilicet, cultores iſti exprobrant, quòd panis idolum adoremus: ipſi autem verum Euchariſtiæ Sacramentum contumelioſiſsimè inſectantur, & vbi poſſunt, conſpuunt atq; peſſundant, ſæpè & canibus proiiciunt, aut beſtiis deuorandum nefariè tradunt. Mittamus autem ac ſinamus iſtos, quamdiu volent, cum Lutheranis, & hos viciſsim cum illis, ob rem Euchariſticam, mutuò conflictari, quoniam alij alios de idololatriæ crimine palam, nec temerè prorſus, accuſant ac damnãt. At verò qui ſociis de domeſtica idololatria monentibus ſurdas præbent aures, ſimulque cæci trabem in propriis oculis circumferũt, tantúmne habent ocij, vt circa feſtucas noſtris oculis, in ſacro cultu, quas ſomniant, eximendas indefeſſè laborent?

Qualis ſit Cœna Sacramentariorum.

Sacramentarij noſtro quidem ſæculo præcipui ſunt idololatræ.

Sacramentariorũ impietas circa Euchariſtiã.

Sacramentarij & Lutherani ſe mutuò accuſant de idololatria.

Supereſt porrò turba illorum innumerabilis, quibus non maior in Deo adorando, quàm in Sanctis colendis cura eſt atq; contentio, quum vel Athei ſint, vel Epicuræi. Nulla enim ſe torquent ſollicitudine religionis, & de colendo Deo idæas ſequunturPlatonicas, Chriſtumque pro ſuo arbitratu ſibi fingunt atque transfigurant; vtpote quem ſibi, quomodocunq; viuãt, propitium ac placatum promittunt, etiam ſi nec in templo nec domi, Deum orent vel adorent. Ex his non pauci, vt peccent ſecuriùs, omnemque religionis curam abiiciant, expectandum ſibi putant tantiſper, donec Theologorum diſsidia componantur, & Chriſtianus reformetur orbis. Habent interim occulta, quę adorant, ſiue idola, ſiue phantaſmata: ex his metiuntur quæcunque ſacra legunt vel audiunt, & eorum, quæ hodie diſputantur, ſe iudices liberrimos faciunt. Fallit autem eos perſuaſio, quòd ſe ſatis Euangelicos eſſe putent, ſi nouis miniſtris aures, & vulgaribus cantionibus ora in cætibus publicis largiantur, ſeque ſola fide iuſtos ac beatos fore confidant. Quicquid verò ad externum Dei cultum, vel religionis ſpecimẽ, vel orandi ſtudium ſpectat, id, tanquam Papiſticum & Phariſaicum, à ſe alienum eſſe volunt, & de precando quidem Deo, minùs, quàm Iudæi vel Mahometani, ſolliciti eſſe pergunt. Iures, permultos in illis Herodis eſſe ſimiles, vtpote qui verbis quidem ſe Chriſtum adorare, ac verum Dei cultum aſſerere præclarè ſimulent, ſed re ipſa tamen inſidias meditentur, ſi non Chriſto Domino, at ſaltem piis eius adoratoribus inſultare ac nocere parati. Ex his quidam nonnunquam, vt fit, Catholicis templis interſunt, & velut ſurdæ ſtatuæ, quibus fruſtrà canitur, aut tanquam Ethnici, qui in ſacris non intellecta ſpernunt, ſacris noſtris aſsiſtunt. Quicquid autem veterum cęremoniarum ſpectant, non ſecus quàm Lucianus & Sleidanus, ſacrorum noſtrorum irriſores impij, aut inter Atheos educati, mox in ludibrium vertunt, ac improbè inſectantur. Quid verò ſi hos tetris dæmonibus conferamus, aut etiam deteriores exiſtimemus? Nam ſi Patribus fides habenda eſt, quantúmuis dæmones ab omni pietate remoti ſint, tamen Chriſtum in Euchariſtia præſentem, ac obiectum dominicæ Crucis ſignaculum, ſed & loca ſacra, piorumque conuentus, haud parùm extimeſcunt, & reuerentur vel inuiti.

De alio genere Nouatorũ, qui nulla ſacri cultꝰ curâ tangũtur, & ſecuriſsime peccant.

Multos hodie in Chriſto adorando Herodis eſſe ſimiles. Quales ſe gerãt Nouatores circa cultum Catholicũ, ſi illum aliquando ſpectent coràm.

His ergo Cenſoribus, vt ſemel finiam, qui vel idololatricum, vel ſchiſmaticum, vel nullum ferè cultum in ſacris exercent, qui ſacrificium diuinitati propriè maximeque debitum, & ſemper in Eccleſia celebratum impiè deteſtantur, quique ſæculis probatas cęremonias vel nefariè abrogârunt, vel ſtultè magna ex parte immutârunt: his, inquam, cenſoribus tantúmne autoritatis, quantum ipſi nunc ſibi ſolis arrogant,

Epilogus, vt negligatur Nouatorũ iudicium, de vero & ſyncero cultu.

Digitized by Google

de vero falsoque cultu iudicandi permittemus? Absit absit, Catholicos animos tanta vnquã insaniâ obrui, & sanos homines adeò in sensum reprobũ dari, vt vero ac veteri cultu relicto, nouis illis cultibus atq; cultoribus sine verbo & contra verbum Dei nõ ita pridem obtrusis, adhæresçant. Possunt isti quidem ignem alienum offerre; possunt altare aduersùs altare constituere; possunt falsos Deos, si non in templis, tamen, quod peius esse dicit Augustinus, in cordibus ponere, ac seipsos falsorum ridendorumque simulachrorum templa facere. Non possunt autem (quicquid in noua religione sua moliantur) gratum Deo cultum præstare; non possunt in spiritu & veritate Patrem adorare, neque latriæ siue interioris siue exterioris fructum percipere. Quid enim prodest confiteri, & extra templum Ecclesiæ confiteri? Quid prodest precari, & non in monte Ecclesiæ precari? Ibi adoret, qui vult accipere: ibi petat qui vult exaudiri: ibi confiteatur, qui sibi vult ignosci, vt Augustini verbis vtamur. Ac alibi rursus Vir ille clarissimus docet, in sola Ecclesia Catholica Deum sapienter & piè, salubriterque coli, neque alibi fidem cum charitate retineri: montem enim sanctum à Dauide vocatum esse Ecclesiam, in quo monte non adorent hæretici, & quia præter hunc montem adorent & laudent Deum, non exaudiri ad vitam æternam.] Atque, vt semel cum Lactantio finiam: Sola Catholica Ecclesia est, quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis, hoc est domicilium fidei, hoc templum Dei, quò si quis non intrauerit, vel à quo si quis exiuerit, à spe vitæ, ac salutis æternæ alienus est.] Cæterùm ad hanc digressionem, quam Lectoris humanitas boni consulet, partim execrãda horum temporum in diuino cultu extinguendo peruersitas, partim cæca illorum amentia nos abduxit, qui quum à se suisque vitiis oculos auertant, & prauis affectibus potiùs quàm veritati & Christianæ charitati obsequantur, Catholicos de falso & idololatrico cultu oppidò quàm insolenter accusant.

Quid possint & nõ possint in cultu Dei Nouatores.

Inutilẽ ac Deo ingratũ esse cultum, quemcunque præstant & exercent Ecclesia desertores.

In Psal 44. li. contra Cresconiũ Grammat. ca. 29 & in Psal 98.

Li. 4 de vera sapientia ca 30.

Quorsum referenda sit hæc de cultu Nouatorum tractatio.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

De sacro cultu triplici, Latriæ, Duliæ & Hyperduliæ, hancq; Theologorum distinctionem rectè tradi, & Hyperduliam Deiparæ competere, illamq; præ Sanctis reliquis in Ecclesia coli, omnibusq; colendam esse. Cùm depulsione cauillationum, quæ sumuntur ex abusibus in MARIÆ cultu deprehensis.

VERVMENIMVERO vt totus hic locus aliquantò magis illustretur, nec modò MARIÆ, sed & Dei cultus ab omnibus rectiùs intelligatur, Veterum distinctionem repetere & explicare sit operæprecium, quam in Scholis hactenus Theologi sedulò tradiderunt. Duplicem illi cultum sacrum faciunt, interiorem & exteriorem: vtrunque porrò in Latriam, Duliam & Hyperduliam, docendi causa, distribuunt. In Latria cultum & honorem soli Deo præstandum constituunt. Duliam excellentibus creaturis cultu & honore quodam, licet impari, prosequendis assignant. Hyperduliam, vel, vt alij vocant, maiorem Duliam, singularem quendam cultum intelligunt, qui creaturis ad Deum propiùs accedentibus, vt Christo & MARIÆ, congruat. Cæterùm Nouatores, quoniam Scholasticarum distinctionum lucem habent exosam, vt suarum opinionum tenebris securiùs delectentur, hanc variam & distinctam sacri cultus speciem è suis scholis libenter explodunt. Quare [a] Heshusius inter alios impios & blasphemos errores, quos Catholicis affingere conatur, hunc etiam numerat miser, quòd in Romana Ecclesia doceatur, MARIAM Virginem ὑπερδουλείαν, reliquos Sanctos δουλείαν, Deum verò λατρείαν colendum esse. Suum enim præceptorem [b] Lutherum sequitur, qui hanc ipsam distinctionem ad humana commenta reiicit, & Scripturæ consentaneam esse negat: nullam

Sacer cultus partim interior, partim exterior sub se cõtinet Latriã Hyperduliam & Duliam.

Quomodò & quare Nouatores prædictã cultus distinctionẽ reiiciant & oppugnent.

a In libr de errorib Põtificiorum.

b In Postilla circa Festũ Epiphaniæ.

Digitized by Google

In annotat. ad c. 4. Mat.

nullam interim cur neget probationem adducens. Æquè modestus est Beza, qui, vt suum ducem Caluinum sequatur, Theologorum distinctionem ridet, quâ Latriam à Dulia dirimunt, quum hoc discrimen aliquando in sacris literis confundatur, & Dulia pro Latria vel Dei cultu accipiatur, neq; solis conueniat creaturis. Sed rarò id quidem, sæpè autem Duliæ nomen creaturis assignatur, Latria verò, vt seruitus Deo soli reddenda, in nouo testamento semper accómodatur. Nec minùs proteruè agit Laurétius Humfredus, qui à suo magistro Caluino edoctus, propositam Scholasticorum distinctionem, velut vanam ac friuolam, audet calumniari.

Beza perperàm negat Latriam Deo, & Duliam creaturis conuenire.

Li. 1. de interpretatione linguarum.

Atque his quasi sibilis sperant isti se posse explodere certam & necessariam de Latria & vtraque Dulia distinctionem, quam scholastici Theologi non tam de verbis solliciti, quàm explicandæ veritatis studiosi, prudenter introduxerunt, aut potiùs vulgi auribus familiarem magis ac tritam effecerunt, vt inde multa Scripturæ loca & Patrum sententiæ faciliùs conciliarentur. Deinde quemadmodùm Hieronymus tradit, simulque partim è Cicerone philosophante, partim ex septuaginta Interpretibus probat, omninò fas est, ad veritatem enucleatiùs exprimendam, nouis & peregrinis vti vocabulis, quum alia non suppetunt. Neque solùm Scholastici, qui annis ab hinc quadringentis Sacra professi sunt, sed etiam ante illorum ætatem [a]Beda & [b]Damascenus linguę Greçę periti inter Latriam & Duliã distinguere docuerunt. Eandem distinctionem [c]Nicęna Synodus agnoscit, ac per illam Dei, imaginumq; cultum concinnè discernit. Tum his antiquiores [d]Augustinus & [e]Basilius, vt alios Patres omittã, non obscurè commonstrant, prçter Latriam, cultum esse aliũ, qui non Deo, sed creaturæ tribui possit ac debeat. Tantùm [f]Augustini verba subiungam: Latria, quod verbum Græcum est, & interpretatur seruitus, non quæcunq;, sed illa, quâ tantummodò Deo seruitur.] Tum alibi: Hic est diuinitati, vel, si expressiùs dicendum est, Deitati debitus cultus, propter quem vno verbo significandum, quoniam satis idoneum nõ occurrit Latinum, Greco, vbi necesse est insinuo quid velim dicere. Latriã quippe nostri, vbicunq; sanctarum scripturarum positum est, interpretati sunt seruitutẽ. Sed ea seruitus, quæ debetur hominibus, secundùm quam præcipit Apostolus; seruos Dominis suis, subditos esse debere: alio nomine Græcè nuncupari solet.] Adeò luculenter Augustinus & Latriã nobis explicat, & Duliam insinuat, vt nihil ampliùs desiderari posse videatur. Quæ Dulia tam longè lateque patet, vt actiones & cultus omnes, quibus erga creaturas defungimur, suo ambitu comprehendat, siue demum serui Dominis, siue subditi magistratibus, siue inferiores æqualibus honorem vllum impendant: id quod non solùm ex iustitia, sed etiam ob charitatem, & humilitatem Christianam fieri manifestum est. Atque hocipsum honoris officium adeò cum Latria non pugnat, vt summus ille Deus cultum sibi præstitũ ne approbet quidem, nisi & sua magistratibus reuerentia, & officiosa erga proximos charitas integrè constet, vt suum cuique ius, suusque honos à quolibet exhibeatur. Ad hoc seruitutis & cultus genus pertinet, quod in Apostolicis literis toties inculcatur, vt Christiani cuiuscunque sint gradus ac ordinis, mutuò sibi deferant, ac honore inuicem sese præueniant, aliosq; aliis superiores arbitrẽtur. Omnes, inquit Petrus, honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate: subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Nunc verò Dulię vox contractiùs accipi solet, & ex more loquẽdi in Scholis recepto, personis illis, quæ post Deum sublimiorem merentur honorem, & præstantioribus tùm gratiæ, tùm gloriæ donis ornantur; nimirùm electis Angelis & beatis in cœlo hominibus siue Sanctis accommodatur.

Retinẽdum esse discrimen Scholasticorũ de triplici cultu contra Nouatores.

In c. 1. epist. ad Galatas.

a In cap. 4. Lucæ.
b Li. 3. Apologiæ.
c Actione 7.
d Lib 1. de Trinitate c. 6 & lib. 20. contra Faustum ca. 21. & li. 6. de ciuitate Dei.
e Ad Amphilochiũ ca. 18.
f Li. 15. contra Faustũ, ca. 10. & li. 10. de ciuitat. Dei c. 1.

De Latria quid doceat Augustinus.

1. Pet. 2.

Duliæ nomen multiplicẽ cultum & honorẽ creaturis conuenientem continet, & simul cũ Latria necessariò debet exerceri.

Rom. 12. Ephes. 4.

1. Pet. 2.

Duliæ nomen ad cultum Sanctis tributum nunc contrahi.

Antequàm verò de Hyperdulia dicere pergamus, de Latria & Dulia paucis & velut in transitu monere quædam, non sit superuacaneum. Semper ea mens & confessio fuit Ecclesiæ, quam Basilius tradidit, vt cultus Latriæ in spiritu & veritate beatæ Trinitati ab Orthodoxis tribueretur. Ex his profectò fuit Constantinus Episcopus, in Synodo Nicæna publicè illud affirmãs (licet verba eius deprauet sceleratè Caluinus) Suscipio & amplector venerandas Imagines, adorationem autem, quæ fit secundùm λατρείαν, hoc est, Dei culturam, tantummodò supersubstantiali & viuificæ Trinitati conseruo.] His Damáscenus consonans: Solum, inquit, rerum omnium procreatorem & opificem adoremus, & Latrię cultu veneremur, vt Deum naturâ adorandum.]

Ad Amphilochium c. 18.

Actione 3.

Lib. 3. Apologeticæ.

Latriæ nomine cultus soli Deo & Trinitati debitos contineri.

Digitized by Google

Igitur hoc nomine, vt diximus, præcellens ille cultus, soli Deo diuinisque personis debitus continetur, quem vt purè præstemus, nulli omninò creaturæ, quemadmodùm ipsi Creatori, talem tantamque subiectionem, seruitutem, reuerentiam, timorem, amorem, honorem ac obedientiam, quoad viuitur, exhibere fas est. Vnum enim omnibus in cœlo & terra præferre & colere conuenit; vnum, inquam, omnibus nobis semper necessarium, qui solus omni iure omnia sibi vendicat, omnia potest, omnia intelligit, omnia efficit, à quo, tanquam primo & supremo Domino, dependent omnia, ad quem, velut finem vniuersorum, spectant omnia; cui demum homo non solùm animæ, sed etiam corporis, quomodocunque cum ipso agatur, perpetuam debet seruire seruitutem. Non enim Latria solùm in spiritu consistit, vt quidam autumant Nouatores, sed & corporis omniumque membrorum promptam oblationem, & sedulam mandatorum Dei obseruationem, ac religiosum Sacramentorum vsum, & quicquid ex vera fide ad Dei gloriam cogitari, dici aut effici ab homine potest, etiamsi Dei præceptum non accedat, complectitur vniuersim. Laudem igitur immortalem habent prisci Patres, qui, vt Latriæ specimen ederent, licet diuinum præceptum de multis non haberent, iam olim altaria construxerunt, hostias & sacrificia obtulerunt, vota nuncupârunt, variosque cultus instituerunt, ac institutos religiosè obseruârunt. Eodem modo sine vicio idololatriæ [a] Magi licet iniussi, Christum infantem adorant. [b] Anna Prophetissa, vt Deo seruiat, perpetuis ieiunationibus & precationibus vacat, nec à templo discedit. [c] Ioannes Baptista vitam in deserto seueriſsimam degit. [d] Magdalena sæpè Christi pedes osculatur & vngit. [e] Apostoli demum Christum in cœlos ascendentem adorationis honore prosequuntur, & ante sacram ordinationem ieiunant atque sacrificant.

Latria ad summam seruitutē & subiectionē Deo prestandā, totum hominē exigit.

Lucæ 10.

Ad Latriā pertinent cultus piorum, etiam non præcepti.

Genes. 4. 8. 12. & 28. Iob 1. Num. 6. Ierem. 35. a Matth. 2. b Lucæ 2. c Matth. 3. d Matt. 26. Lucæ 7. Ioan. 12. e Lucæ 24. Actor. 13.

Cæterùm Latriæ cultus adeò Ecclesiæ cordi est, vt sacrificium nulli Sanctorum, sed soli Deo offerat, nec ab aliis, nisi à dicatis Deo viris offerri permittat. Quarè Manichæos redarguens Augustinus, quòd Catholicis idololatriæ notam ob cultum Martyrum imputarent, velut ex Dulia Latriam facerent, quum super illorum corpora publicè sacrificarent, hoc illis fidenter opponit: Quis Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offero tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit.] Et rursus: Cùm ad cultum Latriæ pertineat oblatio sacrificij: vnde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam Angelo.] Adhæc ne à Latria discedat Ecclesia, precationes publicas in Liturgia sic perpetuò instituit, vt eas non ad Sanctos, sed ad Deum Patrem rectà dirigat, sicut & communis illa precandi formula testatur: Omnipotens sempiterne Deus: easdemque preces, quas & Collectas vocant, hoc ferè modo concludit: Per Iesum Christum Filium tuum Dominum nostrum. Præterea non constituuntur templa, nec eriguntur altaria, neque consecratur vel benedicitur aliquid in Ecclesia, nisi diuino tantùm numini, quantúmuis ipsa templa vel altaria Sancti alicuius nomine seu titulo, nimirùm ob eorum memoriam, quorum spiritus apud Deū viuunt, insignantur. Nulli enim Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, constituimus altaria, vt eiusdem [f] Augustini verbis vtamur, [g] qui tamen Sanctos etiam apud Deum patronos appellat. Et quamuis in Litaniis, quarum vsus est antiquissimus, Sancti de more inuocentur, & propriis nominibus, vt pro nobis orent compellentur, tamen, vt Latriæ cultum Deo præstet Ecclesia, primas quidem sanctissimæ Trinitatis personis tribuit, & ab illis duntaxat misericordiam, pacem & reliqua omnia, siue spiritualia siue temporaria bona petit, finemq; totius precationis in Agno Dei, qui tollit peccata mundi, statuit & absoluit. Tam accuratè Latriam amat & obseruat, rituque publico nobis commendat Ecclesia; nimirùm, vt legem credēdi lex statuat supplicandi. Idem ex initio, medio & fine precationum, quas horas Canonicas vocant, quiuis, modò syncerè iudicet, facilè deprehendet. Nota sunt vel pueris illa Ecclesiæ cantica: Te Deum laudamus; Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto; Sursum corda; Benedicamus Domino: nimirùm in hunc vsum instituta, semperque referenda, vt inde viui & efficaces quidam Latriæ motus in præsentium animis

Nulli Sanctorū, sed soli Deo sacerdos offert sacrificium.

Ecclesiæ precationes ad Deum rectà dirigūtur, & per Christū terminantur, & omnia per nomen Dei sanctū consecrantur.

In Litania primas Deo semper tribuit Ecclesia, sicut & in aliis precibus.

f Li. 20 contrà Faustū cap. 21.

g Li de cura pro mortuis agenda cap. 4.

Ecclesia in communibus precibus cultum Latriæ diligenter obseruat, & ad illū excitat precantes.

Ecclesia multis argumentis Latriæ cultum nobis ostendit atque commēdat publicè.

Li. 20. contra Faustū ca. 21.

Digitized by Google

animis excitentur ac promoueantur. Eôdem pertinet, quòd, vt autori & Redemptori noſtro Deo nos gratos exhibeamus, ipſamque Latriæ virtutem exerceamus, opes noſtras ad cultum eius amplificandum conferimus, nec ſolùm dona, & munera externa, ſed etiam nosipſos diuinæ maieſtati vouemus ac reddimus, ac præterea beneficiorum eius memoriam certis diebus ſolennibusque feſtis dicamus atque ſacramus, ne volumine temporum ingrata ſubrepat obliuio, quemadmodùm Auguſtinus diſertè teſtatur. Verùm quoniam ad alia properamus, iſthæc attigiſſe ſat eſt.

Dona, vota, feriasaliaq; multa, quę à piis piè fiunt, ad Latriã pertinere.

Libr. 10. de ciuitate Dei ca. 4.

Neque de Dulia hoc loco multis agendum eſt, quatenus ſacer ille cultus, qui Sanctis competit, hoc nomine continetur ex vſu Theologorum. Illud extra omnem eſt controuerſiam, pium, præclarum, vtile ac ſalutare illorum eſſe ſtudium, qui Sanctos ita colunt, vt pro ſua virili mores eorum ac vitam imitentur, eorumque veſtigiis tùm in credendis, tùm in agendis diligenter inſiſtant, ſicut & antea de hocipſo imitationis cultu diſſeruimus. Prætereà cum aduerſariis hactenus nobis conuenit, quòd profit ac deceat, Sanctos ac eorum virtutes publicè prædicare, & ſedulò contemplari: atque hanc diuinæ laudis eſſe partem, cùm bonorum omnium autorem in his ſuis electis organis ſuſpicimus atque celebramus; quum idem nuſquam ferè alibi tam potens, mirabilis, atque glorioſus appareat, quemadmodùm in illis, quos inde ab æterno prædeſtinatos vocauit, iuſtificauit, ac ſimul in vtraque Eccleſia, velut principes quoſdam ac victores auguſtos, glorificauit, vt meritò de illis canamus: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui, Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum. Verumenimuerò hunc Duliæ cultum longiùs extendit Eccleſia, & officioſam quandam erga Sanctos veluti patronos & interceſſores, tùm gratitudinem, tùm pietatem exercet, ac à nobis etiam exerceri poſtulat. Sentit enim hauddubiè cum Damaſceno hunc in modum ratiocinante: Quomodò non ſunt honorandi, qui cultores, amiçi & Filij Dei, ac noſtris hoſtibus formidabiles effecti, ſupplicationes pro nobis porrigunt Deo, per quos etiam multa diuina beneficia nobis conferuntur, qui humani generis adiutores exiſtunt, & in quorum ſacris corporibus viuifica quædam miraculorum operatrix virtus frequenter apparet? Hinc porrò ille colligit, præclarè nobis conuenire, vt non ſolùm Sanctos imitemur, ſed etiam precibus, inuocatione, hymnis, odis ſpiritualibus, imaginibus ac ſimilibus pietatis officiis honorem illis exhibeamus. Nam & è Veterum ſcriptis liquidò conſtat, talem Duliæ cultum apud Græcos & Latinos Orthodoxos olim receptum probatumque fuiſſe, ſed & multis ad multa Dei beneficia conſequenda profuiſſe, quantúmuis apertam hanc veritatis lucem certamque experientiam, aduerſarij negare contendant. Ad eundem cultum antiquiſsimns Eccleſiæ mos pertinet, quem populus Chriſtianus in Sanctorum feriis ſolenniter ac religioſè celebrandis obſeruat, non ſolùm quidem ad excitandam in nobis imitationem, verumetiam vt meritis eorum conſociemur, atque orationibus adiuuemur, quemadmodùm diſertè admonet Auguſtinus. Rurſus cultum & ritum quendam religioſum Sanctis in eo defert Eccleſia, quòd eorum nomina è ſacris tabulis ad altare iam olim voluit recitari; quemadmodùm præter [a] Origenem perſpicuè meminit [b] Dionyſius Areopagita. Vnde ſcripſit etiam [c] Auguſtinus: Ideo ad ipſam Domini menſam Sanctos non ſic commemoramus; quemadmodùm alios qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis vt ipſi orent pro nobis.] Tum Euſebius Alexandrinus, qui ante annos mille trecentos apud Græcos claruit, hanc Apoſtolicam traditionem confirmat, ſimulque declarat, Sanctorum memoriam, quæ ad altare habebatur, cum inuocatione fuiſſe coniunctam. Sic enim ſcribit: Ob hanc cauſam præcepit nobis memoriam Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces noſtras caducas admittat. Oportet ergo, vt qui memorias Sanctorum celebramus, multa religione ac reuerentiâ eas celebremus.] Frequens erat & illud apud veteres Orthodoxos, vt Sanctorum templa, baſilicas, ſiue, vti vocabant, memorias piè inuiſerent, ac ſacras eorum reliquias venerarentur, quantúmuis Eunomiani ac Vigilantiani piis eô confluentibus oblatrarent. Teſtatur ergo Theodoretus, Chriſtianos cuiuſcumque ordinis hoc ſedulò curaſſe, vt ad loca ſacra, in quibus præcipuè Martyres miraculorum

Circa Duliæ cultum indubitatũ eſſe, quòd Sancti ſint imitandi, & Deus in illis honorandus, ipſoſque prædicandos eſſe.

Rom. 8.

Pſal. 138.

Eccleſia docet Sanctos etiã peculiariter honorare & inuocare, ſicut patronos & interceſſores.

Lib. 4. de fide Orthodoxa & lib. 1. Apolog.

Quomodò Sancti honore afficiẽdi ſint ſecundùm Damaſcenum.

Cur Sãctorum feriæ inſtitutæ & obſeruandæ.

Li. 20. contra Fauſtũ Manichæũ, ca. 21.

Sanctorum nomina ſemper in Eccleſia ſunt ad altare recitata.

a Homel. 2. in diuerſos.
b Li. de Eccleſ. hierarchia ca. 3.
c Tractatu 84. in Ioannis Euang.
d In home. de Sanctis colendis.

Sãctorum templa ſæpè à Chriſtianis olim viſitata, & qua de cauſa.

Li 8. de curandis affectionibus.

Digitized by Google

fulgebant gloriâ, ſubinde ſeſe conferrent, ſeque ac fortunas ſuas omnes Martyribus commendarent. Non quòd ſe ad Deos accedere arbitrarentur, ſed quòd qui orant Dei Martyres, tanquam diuinos homines interceſſoresque apud Deum aduocarent atq; precarentur, vt idem loquitur Theodoretus. Quibus de rebus plura in medium produceremus, ſimulque venerandæ antiquitatis ſingularem erga Sanctos reuerentiam commendaremus, niſi nos prolixitas deterreret, ac præſentis inſtituti ratio ad MARIÆ cauſam agendam calamum reuocaret.

Sancti in Eccleſia rogantur, vt diuini homines, & noſtri apud Deum interceſſores.

Igitur ad Hyperduliam veniamus, quod vocabulum in Scholis tritum magis quàm à Veteribus vſurpatum eſt, ac eò tamen gratius nobis eſſe debet, quòd nullum aliud tam commodum & expeditum habeamus ad præſtantem cultum ſignificandum, qui & diuino ſit inferior, & Duliam excellat, & creaturæ ad Deum proximè accedenti, Chriſto nimirùm, vt homini, & matri eius MARIÆ, tribui mereatur. Vnde præcipuam reuerentiam, quæ homini ob affinitatem aliquam cum Deo contractam debetur, Hyperduliam vocant. Etſi vero, ſi propriè loqui velimus, neque affines, neq; conſanguineos habet Deus, quum ſit omninò ſimplex adeoq; Spiritus, tamen Scriptura ſacra ei non modò conſanguineos & affines, ſed & filios & hæredes per metaphoram tribuere ſolet. In his verò principem locum tenet humana Chriſti natura, quæ, quoniam ad perſonam diuinam aſſumpta, atque illi prorſus vnita eſt, Deo affinis dici poteſt, haud ſecus ac vxor, quæ ante coniugium nulla cum viro affinitate coniuncta fuerat, per coniugium illi affinis & conſanguinea effici ſolet. Eſt igitur hîc ſpecies quædam ſiue coniunctionis ſiue affinitatis ſecundùm carnem contemplanda, eaque in vtraque perſona Chriſti & MARIÆ peculiari quodam cultu, quem Hyperduliam vocari diximus, veneranda. Quæ quidem affinitas ſiue creaturæ cum Deo coniunctio primùm in Chriſto eatenus cernitur, quatenus Verbum caro factum naturam noſtrâ humanam tàm arctè ſibi copulauit, vt caro noſtra Dei caro verè dicatur: deinde in MARIA perſpicitur, quatenus quæ modò in Chriſto eſt Dei caro, ex MARIÆ ſubſtantia fuit aliquando deſumpta; quum ex puriſsimis eius ſanguinibus, vt Damaſcenus loquitur, Chriſti ſit corpus formatum. Quare ob hancipſam coniunctionem non ſolùm verè vniceque Deipara nominatur, verùm etiam ſingularem quendam cultum inter & ſuper Sanctos omnes facilè promeretur.

Hyperduliæ cultus quid ſibi velit, & quòd duabus tantum perſonis attribuatur.

Deus licet Spiritus, conſanguineos & affines habere dicitur, præcipuè verò Chriſtũ & Mariam.

Hyperdulia ſecundùm quandam carnis cum Deo affinitatem æſtimanda eſt.

Dei caro in Chriſto fuit Mariæ caro ſiue ſubſtantia.

Ioan. 4.
Ioan. 1.
Rom. 8.
Galat. 4.
Ioan. 1.
Luc. 4. c. 1.

Ac de priore quidem cultu, qui ob dictam coniunctionem Chriſti humanitati debetur, eò minùs opus eſt dicere, quò id genus cultus & adorationis eſt ac eſſe debet infrequentius. Cum enim eadem Chriſti caro ſiue humanitas verè in vnitatem perſonæ Verbo inſeparabiliter coniuncta ſit, & ſic illi latriæ cultus verè debeatur, quatenus Chriſtum Deum ſimul & hominem conſtituit, nemo ferè conſueuit eandem Domini carnem Hyperduliæ, vtpote inferioris cultus genere, ſeorſim honorare. Notant igitur [a] Origenes, [b] Chryſoſtomus & [c] Auguſtinus de humana Chriſti natura nobis dictum & mandatum eſſe illud: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, quum & Angeli & beati Dominicam carnem adorent. Tum [d] Athanaſius affirmat, Orthodoxos, qui Dominum in carne adorant, nõ creaturam, ſed Creatorem creato corpore indutum adorare.] Vt hinc etiam [e] Damaſcenus dixerit: Adoratur Chriſtus cum ſua carne ab omni creatura.] Quod verò ad Mariam attinet, Chriſtum illa proculdubiò genuit, ac totam humani corporis ſubſtantiam illi de ſanguine ſuo tribuit, eumque menſes nouem in vtero ſacro portauit, infantulum lactauit, puerum educauit, virum in paſsione non deſeruit, ac proinde quoniam mater tali filio maximè propinqua fuit, maximo etiam, ſecundùm eundem, honore colenda, atq; inde ab initio culta eſt, quemadmodùm Gabriel, Domini matrem adeò reuerenter ſalutans, exemplo ſuo vel docuit, vel prælùſit.

Cultus excellens qui homini Chriſto debetur, non ſeorſim illi à diuinitate tribui ſolet ac debet.

Nõ modò Chriſtianorum, ſed etiam beatorũ eſt Chriſti carnem adorare.

Quomodò Maria cũ Deo contraxerit affinitatem.

a Homel. 5. in Eſaiam.
b De Trinitate.
c In Pſa. 98.
Pſal. 98.
d Sermo. 5. in Arianos.
e Lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 2. & 3.
Luc. 1.

Quocirca Petrus Damianus Mariæ præſtantiam, eiq; tanquã Deiparæ tribuendum honorem agnoſcens: Quid grandius, inquit, Virgine MARIA; quæ magnitudinem ſummæ diuinitatis intra ſui ventris concluſit arcanum? Attende Seraphim, & in illius ſuperioris naturæ ſuperuola dignitatem, & videbis quicquid maius eſt, minus Virgine, ſolumque opificem opus iſtud ſupergredi.] Nec multò pòſt, cùm tradidiſſet variis modis Deum in creaturis ineſſe, adeò in MARIAE laudationẽ progreditur, vt (quod

Veterum teſtimonia de præcellente Deiparæ dignitate, ob quam peculiariter honoranda ſit.

Serm. 1. de natiuitate Mariæ.

Digitized by Google

(quod per hyperbolen dictum esse videatur) prædicare audeat, vnius naturæ idẽtitate Deum in MARIA inesse. Ita enim subiungit: Hîc taceat & cõtremiscat omnis creatura, & vix audeat aspicere tantæ dignitatis & dignationis immẽsitatem. Dominus tecum, inquit, Archangelus. Habitat in Angelis Deus, sed nõ cum Angelis, quia cum illis eiusdem non est essentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatẽ. Hoc est aurum fuluum nimis, quo (Salomonis) thronus est vestitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus est, vt meliore non posset.] Hæc sanè non modò MARIAE dignitatem singularem, sed & maximam eius cum Deo affinitatem, & consequentẽ simul honorem haud obscurè declarant. Verissimũ est enim quod Bernardus expressè docuit: Iure MARIA Sole perhibetur amicta, quæ profundissimam diuinæ Sapientiæ vltrà quàm credi valeat, penetrauit abyssum, vt quantùm sine personali vnio ne creaturæ conditio patitur, luce illi inaccessibili videatur immersa.] Ex hoc autem, vt idem alibi notat, beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim Angeli lætitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternum. Meritò in te respiciunt oculi totius creaturæ, quia in te, & per te, & de te benigna manus omnipotentis, quicquid creauerat recreauit.] Vides quanti MARIAM Bernardus faciat, quantumq; illi deberi censeat, quòd Dei mater facta sit. Quarè vir suo sæculo clarissimus, idemq; Patriarcha Constantinopolitanus Germanus de Maria egregiè dixit: Quoniã Deum inuisibilem, & omnia manu sua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum existimationem in ventre suo concepit, & ex se incarnatum genuit: idcircò eam vt verè & propriè Dei matrem veneramur & magnifacimus, & quâuis visibili & inuisibili creaturâ superiorem reputamus.] Hoc enim donum (Dei esse matrem) nullo potest honore, vt par est, affici, sicut idem alibi admonet. His consonat Gregorius Nazianzenus Græcorum Theologorum nulli secundus, in suis carminibus de MARIA modulans in hunc modum:

Luc. 1.

3. Reg. 10.

Ser. de verbis Apocal.

Serm. 2. de festo Pentecostes.

In epist. ad Ioan. Synnadon.

Ser. de præsentat. Virg.

In Tragœd. de Christo patiente.

Deus in Maria solùm identitate & eiusdẽ essentiæ, ob mysterium incarnationis.

Cum nulla creatura se Deo magis quàm cum Maria coniungit & habitat.

Quomodò Maria Sole amicta dicatur Deo vnita maximè.

Vnde Maria creaturis omnibus facta venerabilis & fructuosa.

Maria quia Dei para, creaturis omnibus superior.

Preces

Admitte, Virgo ô inclyta, hic quando tibi
Verbi parenti, sed supra modum tamen
Legemq; solus inter omnes contigit
Honor.

Mariæ honor inter Sanctos omnes maximus contigit.

Proinde sicut ex [a] Athanasio alibi diximus, quod [b] Rickelius quoq; confirmat, MARIA quia Dei mater est, Deumq; Filium habet, mundi Domina, & Regina omnium iure salutatur, quam idcircò Ecclesia inter Sanctos sanctissimam agnoscit, & ante omnes alios honorat vel inuocat; sicut in Liturgia & Litania quiuis animaduertit. Nihil ergò mirum, quòd Ioannes Cantacuzenus, quum aduersùs Mahometanos disputat, hanc suam, imò & Ecclesiæ de MARIA fidem ingenuè [c] profiteatur: Credimus & cõfitemur, quòd MARIAE similis homo nec natus sit, nec posthac ex viro & muliere nasciturus vsq; ad consummationem sæculi. Et secundùm humanam quidem naturam, eam Angelis inferiorem esse iudicamus, tanquam hominem: honore autem & sanctimoniâ ipsam omnibus Angelis indubiè præferimus, eò quòd Verbum & Filium Dei secundùm carnem peperit: omnesque nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indesinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna.]

a Ser. in Euangel. de sanctissim. Virgin.

b Lib. 4. de laudibus Virginis, art. 5.

c Apolog. 9. 3.

Maria mundi Domina omniumque Regina, quia Deipara.

Ioannis Cantacuzeni præclara de Maria confessio.

Maria honore & sanctimoniâ præstat Angelis omnibus, quia Dei parens facta est.

Eandem honoris prærogatiuam in MARIA scholastici Doctores libenter agnoscunt, quorum princeps Thomas MARIAE, in quantum Dei mater est, non qualemcunque Duliam, sed Hyperduliam & eminentiorem quàm cæteris creaturis venerationem deberi pronuntiat. Tum Durandus nobilis & ipse in Scholis Doctor, perspicuè docet: Inter omnes species Duliæ quæ debentur puræ creaturæ, illa est excellentissima, quę debetur Virgini matri Christi, & vocatur Hyperdulia.] Suffragatur & Bonauentura æquè illustris Theologus, MARIÆ nomen excellentissimum esse scribens, vt puræ creaturæ dari non possit excellentius, ideóque non tantùm Duliæ, sed Hyperduliæ honorem illi tribui oportere. Hoc enim nomen, quòd Dei matrem dicimus,

In 3. par. distinct. 25. art. 5.

In lib. 3. sentent. distin. 9. quæst. 3.

Ex cõsensu scholasticorũ debetur Mariæ, vt matri Dei, Hyperdulia.

Mariæ nomen excellentissimũ respectu puræ creaturæ, illiq; deberi Hyperduliam.

Digitized by Google

cimus, tantæ dignitatis esse, vt non modò viatores, sed & comprehensores, nec solùm homines, verumetiam Angeli eam speciali quâdam prærogatiua venerentur. His omnibus accedit Gabriel è Scholasticis haudquaquàm postremus, idemq; Germanus, cuius testimonio Hyperdulia seruitutem quandam, vt ipse vocat, reuerentialem, ob singularem & excellentem eminentiam personæ complectitur. Qualis reuerentia, vt idem affirmat, Virgini gloriosæ exhibetur, in qua est prærogatiua excellentiæ & singularissimæ dignitatis puræ creaturæ concessa in eo, quòd est mater Dei. Hoc enim ipso excellit Cherubim & Seraphim & omnes Angelicos Spiritus.] Proinde Damascenus cùm de Sanctorum cultu disserit, MARIAM reliquis omnibus, etiam Ioanni Baptistæ & sacris Apostolis anteponit, eamque vt propriè & verè Dei matrem honorandam esse testatur. Nec est vnquam ab Orthodoxis dubitatum, Deiparam eo plus laudis & honoris in Ecclesia promereri, cæterisque beatis gloriâ & dignitate tantò magis præstare, quantò ipsa propiùs ad Deum accederet, maioremque cum illo vel affinitatem, vt diximus, vel coniunctionem haberet. Huius autem honoris, quem Hyperduliam cum Theologis nominamus, exemplum si vsquam in Euangelio, certè apud sanctam Ioannis Baptistæ matrem Elizabetham videre licet, quæ ad matris Domini aduentum non solùm obstupuit, sed verbis etiam simul & gestibus, vt alibi tradidimus, singularem illi venerationem & reuerentiam ex animo detulit. Ingens enim illorum verborum vis est, vt reliqua taceam: Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? eóque ipso mulier plena Spiritu sancto inexplicabilem matris Dei dignitatem, & suam, si cùm illa conferatur, indignitatem prodidit. Quid ergò mirum, tot ætatum Orthodoxos, quamdiu Sanctorum cultus in Ecclesia viguit, MARIAE quoque cultum peculiariter agnouisse, & in illa veneranda tantò egisse studiosiùs, quantò certiùs persuasum haberent, eminentem cultum illi deberi, quæ inter omnes ad Deum proximè accessisset, nullóque nisi Deo esset inferior, & à Deo ipso cæteris Sanctis omnibus tùm in gratia, tùm in gloria & honore præponeretur?

Lect. 49. in Canonem Missæ.

Maria inter omnes Sanctorum ordines primas tenet.

Lib. 4. de fide Orthod. cap. 15.

Elizabeth præclarum exemplū tribuit Hyperdulię seu cultus eminentioris, qui Mariæ debetur.

Lucæ 1.

Ibidem.

Ac multa quidem illustriaq; extant testimonia, quibus sancti Patres, ac pij maiores nostri posteris comprobârunt, quàm singulari pietatis, aut, sicut ipsi vocârunt, deuotionis affectu Deiparam domi forisq; prosequerentur. Hinc enim tōt tantasq; solennes ferias instituerunt, & institutas quotannis in Mariæ honorem solenniùs celebrârunt, ac frequentiore Sacramentorum vsu, maioréque cæremoniarum apparatu condecorârunt. Hinc pueri, senes, viri, mulieres de Mariæ vita, morte, gloria, reuerenter sentire ac loqui, eiusq; nomen sacrum non sine capitis vel apertione vel inflectione, in sacris præsertim cōcionibus exaudire, ac illud honorificè vsurpare cōsueuerunt. Hinc salutationem Angelicam, quæ gratam lætamq; Mariæ memoriam refricat, suis precibus, & quoties dominicam precationem recitarent, studiosè adhibuerunt, eandemq; salutationem cùm sæpè aliàs, tùm Matutinis & Vespertinis horis repetere sunt soliti, signo etiā campanæ in hoc edito, sicut alibi diximus, vt oēs quamlibet occupati ac impediti, non solùm in Mariæ laudatione, sed etiā in dominicæ incarnationis celebranda memoria piè versārētur. Hinc tot templa & sacella Marię dicata exædificârūt, magnisque sumptibus passim dotârunt & exornârunt, ne deessent videlicet, in sacris ædibus, qui beatā Domini matrem perpetuò prædicarent. Hinc & icones sanctissimæ Virginis ab Angelo salutatæ, & matris infantem suum parientis, ac Iesum paruulum gestantis, rursusq; ad crucem dominicam astantis, & mortuum Filium suscipientis, ac sepulchro tradētis, & demùm cum Angelis in cœlos proficiscentis imagines nunquā non in precio habuerunt, illisq; altaria, parietes, domos subinde cohonestârunt. Hæc enim ad laudabilem Mariæ cultum facere, si verus imaginū vsus accedat, & Catholicę pietatis officio congruere, quantúmuis oblatrent & rideant Iconomachi, ex Nicæna Synodo & insigni Theologo Damasceno facilè potest euinci. Hinc prætereà frequēter & fidenter illius implorârunt suffragia, quam sibi tùm in vita, tùm in morte, vt nullum apud Deum patronum & aduocatum alium, Christo semper excepto, clemētem, exorabilem ac efficacem fore non dubitârūt. Hinc, si quando per Mariæ inuocationē sese vel suos à periculis & calamitatibus mirabiliter à Deo liberatos, aut peculiaribus etiam

Veteres Orthodoxos multis argumētis demōstrasse cultum Hyperdulię Mariæ piè, rectęq; tribui.

Quanta fuerit Veterum pietas circa Angelicā salutationem.

Mariæ imagines et icones gratæ fuerunt semper antiquitati.

Lib. 4. de fide Orthod. cap. 17.

Maria tùm à viuentibus, tùm à moriētibus orthodoxis peculiariter inuocata, & honorata.

Digitized by Google

etiam beneficiis affectos cognoscerent, grato pectore, quicquid huiusmodi miraculorum fuit, notare ac prædicare, certisq; Symbolis, tabellis, muneribus vel oblationibus vltrò testari, ac posteritati testatum facere voluerũt. Hinc demùm plerique ad loca Deiparæ sacra, religionis ergò sese conferre, sua vota per illam Deo cõmendare, & in omni vita tali se matri ac Reginæ deuotos præstare nullo sæculo intermiserunt. Quibus de rebus posteà fusiùs disseremus, eaq; spectatæ vetustatis producentur exempla, quæ probis & æquis rerum æstimatoribus suffectura esse speramus.

Peregrinatiões ad honorẽ Virginis à veteribꝰ sæpè susceptæ.

Atq; in his omnibus, quæ ad Virginem eiusq; honorem olim facta esse, atq; nunc etiam à multis fieri orthodoxis diximus, quosdã abusus irrepsisse, tantò minùs admirandũ est, quò certiùs constat, in hac tanta vitiatæ naturæ imbecillitate homines, siue per imprudentiam, siue per malitiam, siue per insaniam sępenumerò labi atq; hallucinari. Nihil enim tàm per se bonum, tamq; præclarè & sanctè vnquam institutum atq; fundatum est, quod hominum temeritas ad prauos & pestilẽtes, dicam & impios nefariosq; abusus non conuertat ac rapiat. Est enim in procliui maximè mortalibus, vt præcipites ad extrema ferantur, medium autem ęgrè attingant, nec auream illam seruent mediocritatem. Tum ea est Ecclesiæ in huius mundi pelago fluctuantis cõditio,

Cur mirãdum nõ sit circa Deiparæ cultũ abusus incidere & corruptelas.

Genes. 7. Matth. 13.

vt velut arca Noë animantia munda & immunda, ac tanquam sagena, pisces bonos & malos suo ambitu complectatur, & velut in eadem domo plures pleruncq; carnales & paruulos, sicut Apostolus vocat, quàm spirituales & perfectos viros alat. Habuit & Christus domesticã, nec amplam familiam, in qua discipulorum varias infirmitates tulit, adeoq; inter duodecim Apostolos Iudã proditorem, &, sicut ipse dixit, diabolũ ac perditionis filium ferre coactus est. Habuit & Ecclesia primitiua illustres Diaconos septem, qui in hunc ordinem magno cum delectu fuerant cooptati: nec caueri tamen potuit, quin Nicolaus, qui fœdissimè sectę nomen dedit, reliquis etiam probatissimis collega & socius non bonus adiungeretur. Quàm multa verò in suis Corinthiis carpit? quot modis illorum & Galatarum vlcera & vulnera detegit Paulus, & eâ quidem ętate, quâ recens effusus Christi sanguis in multorũ ardebat animis, & optimus purissimusq; Ecclesię status ab ipsis Apostolis, non sine maxima donorũ spiritualium copia gubernabatur? Verùm in his Ecclesię nævis ac imbecillitatibus, quid prudentes ac pij facere debeant, pulchrè admodùm tradidit Augustinus, hanc ferè triplicem cautionẽ iubens adhiberi. Primùm, vt certum habeamus, malos in Ecclesia permixtos bonis vsq; in finem sæculi, tempusq; iudicij semper esse mãsuros. Deinde, vt cogitemus, pro malis bonos non deserendos, sed pro bonis malos, in quantum exigit fidei charitatis ratio, tolerandos; id est, si vel in Ecclesia nullius perfidiæ semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Tertiò, vt nobis persuasum habeamus, malos bonis in vnitate Ecclesiæ ac participatione Sacramentorum persistentibus nec illorum factis consentientibus, nihil obfuturos. Etenim intra Ecclesiam Catholicam, rectè credentem benéque viuentem, si peccanti nec consensionem præbeat nec fauorem, nõ posse alieno vnquam maculari peccato. Quas cautiones siue regulas ille multis Scripturæ testimoniis comprobat & illustrat; nos ea repetere, ne longius ab instituto deflectamus, vltrò prætermittimus.

In Ecclesiæ domo bonos malosq; cõmisceri, & plures malos quàm bonos reperiri.

In familia Christi, & Ecclesia primitiua non fuit triticum sine palea.

1. Corin. 3. & 2. Philip. 3. Hebræ. 5. Ioã. 6. & 17 Actor. 6. Apocal. 2. 1. Cor. 5. 6. 8. 11. 14. Galat. 3. 5. & 6.

Lib. de fide & operib⁹, ca. 5. & lib. de fide ad Petrum ca. 43. & li. 18. de ciuitate Dei ca. 49.

Circa Ecclesiæ abusus se nobis offerentes tria obseruanda ex Augustini sententia.

Mali bonis nihil obsunt in Ecclesia & Sacramentis, si boni suum officium faciant.

Vt igitur propiùs petamus aduersarios, nobis vehementer infestos, cùm de abusibus & superstitionibus, quæ in Mariæ cultũ irrepserunt, agitur: sit ita sanè, quemadmodùm vociferãtur, multos hoc ipso cultu abusos esse perperàm. Nihil hoc quidem præiudicat religioni, nihil Ecclesiæ detrahit autoritati, nihil synceris Deiparę cultoribus derogat; sed quicquid hoc est corruptelæ ac vitij, hominum culpã arguit, & prudentem correctionẽ requirit, quam idcircò Tridentina Synodus talibus morbis curandis iubet adhiberi. Quę autem ista hæc curandi ratio, vbi morbi per malos Medicos augentur, & errores abusibus adiiciuntur, & ad viuũ, vt inquiunt, salutaria cum noxiis resecantur? Fuerint nõnulli aliquando, qui fictitia miracula Virgini sacrosanctæ attribuerẽt: ergóne veris & probatis miraculis, quæ per Virginẽ sępenumerò Deus effecit, ac etiamnum efficit, fides omnis deroganda est? Quidã sacris imaginibus Mariæ plus honoris, quàm ipsi Virgini fortasse habuerint, & in illarum cultu modum excesserint: an propterea imagines è templis exturbandæ sunt, & hæresis Fœliciana renouanda est? Quæ lex, quæ ratio, aut honesta consuetudo postulat, vt quod bonis est commodum

Sess. 25. de reliquiis Sãctorum & sacris imaginibus.

Abusus circa cultũ Virginis religioni, Ecclesię & bonis nõ præiudicant, & requirunt prudẽtem correctionem.

Aduersarij velut imprudẽtes Medici, non tenent rationem curandi abusus circa cultũ Virginis, idque per exempla declaratur.

Digitized by Google

modum & salutare, id propter malos è medio tollatur aut prohibeatur? Sicubi riuuli à fontibus nimiùm recesserunt, proximũ est vt repurgentur, non vt à fontibus præcidantur. Quod in sanãdis morbis, hoc etiam in castigandis hominum vitiis valet, vt nõ facilè ad præcisionem veniatur, sed paulatim arte & prudentiâ Medici, curẽtur ęgroti, nullaq; fiat membrorum mutilatio citra necessitatem. Rursus falsæ fuerint spectrorum quædam apparitiones, & peruersi homines Mariam sibi apparuisse, & nescio quæ in mandatis dedisse finxerint. Quis pius, obsecro, eiusmodi cõmentitias, dicam & Satanicas illusiones excuset? quis non horreat, ac pœna vltrice dignas censeat? Sedenim an ob sacrilegas huiusmodi nugas reiiciemus omnia, quę apud graues autores de quibusdam reuelationibus, siue apparitionibus Virginis ita conscripta sunt, vt prudentes illis fidem omninò habeant, ac ab aliis habendam esse constanter affirment? Habeat demùm omnis erroris & superstitionis autor & propagator Satan, habeat, inquã, suos fanaticos discipulos, & stultas mulierculas, quibus circa Marię cultum interdum illudat, & atra pro cãdidis persuadeat, vt illi Mariæ nomine aut honore ad res vanissimas abutantur. Quid tùm posteà? idem in diuino cultu perpetrãt magi, arioli, necromantici; & quotquot diabolicis præstigiis vacant, qui certè res sacras horrendè profanãt, & quod ad Dei cultum pertinet, ad meras superstitiones, & cultus diabolicos impiissimè transferũt, vt suas tantùm expleãt cupiditates. An idcircò à sacris abstinebimus, aut veteris Ecclesiæ instituta vel intercidere, vel exterminari patiemur? Quicquid igitur in Mariæ cultum peccatur, neq; ad eius dignitatem obscurãdam, neq; ad piorum, qui Deiparam rectè colunt, institutum conuellendum, neq; ad Ecclesiæ autoritatem labefactandam detorquere fas est. Quid vulgò in cultu Diuino accidat, vel pueri norunt, boniq; omnes iure deplorant. Quibus enim feriis Sabbatum est sanctificãdum, & colẽdus adorandusq; Deus, maximè in Spiritu & veritate, iisdem diebus bona pars hominum ventri, luxui, licentiæ, vt turpiora non dicam, inseruit, ac indulget penitus. An idcircò feriæ omnes abolendæ? non magis profectò quàm ob turbam immensam peccantium, Dei præcepta relinquenda, vel propter hęreticos, Scripturę sacrę thesaurus nobis negligẽdus est. Quis pietatis amans ægrè ferat, imò quis non desideret, cõmunes Christianitatis morbos profligari, & quæ luxata vel disiecta sunt in religione ac moribus, ad eam normam, quæ à Concilij Tridentini Patribus sapientissimè inuenta atq; proposita fuit, tandẽ aliquando cõformari? Res tota primùm à Dei gratiâ, deinde ab ipso vel reformatore, vel correctore potissimùm pendet: hunc talẽ optare licet, qualem Plato, si sacris profana miscenda sunt, olim in sua Republica requisiuit, vtpotè sapientem, amicum & constantem. Sapientem quidem, vt quid & quousq; carpat, nouerit: amicum, vt errantis salutem quærere appareat: cõstantem demùm & audacem, ne metu aut pusillanimitate hoc sanctum opus prætermittat. Sedenim qualem ab aduersariis emendationẽ expectemus, qui nullam correctionis aut reformationis legem sibi præscribi patiuntur, quique non sapientiam, sed fastum & furorem: non charitatem, sed iram & odium, non constantiam & fortitudinem, sed contumaciam & peruicatiam ad morbos Ecclesię curandos sine omni arte & ordine adferunt; & quibus demùm impuris impura, nigris nigra, impiis impia apparent omnia, quæ circa Mariæ cultum vel ætas recentior, vel religiosa vetustas obseruauit.

In Gorgia.

Fatemur nos, vt dictum est, in Marię cultũ corruptelas potuisse ac posse irrepere, & maiorem in modum optamus, Ecclesię pastores hîc sedulò aduigilare, nullũq; dare locum Satanę, cuius hoc munus semper propriũ fuit, vt cùm dormiunt homines, Dominico tritico infœlix lolium inspergat, ac salutarẽ vsum bonarum rerũ aut tollat, aut impediat, vel saltẽ aliqua ex parte infrugiferum reddat. Ad quã rem partim hæreticorum, partim fanaticorũ, partim pseudocatholicorum operâ libenter vti solet, sicut in Mariano quoq; cultu videre est. Hunc enim hęretici à Satana submissi hostiliter insectantur, & vbicunq; possunt, velut furiis quibusdam agitati oppugnãt, subsannant, abrogant. Tùm insana quædam capita sic à Satana dementãtur, vt pro vero cultu superstitiones & idolomanias amplectantur, neq; vllam vel Mariæ vel Dei rationẽ debitam seruent. Quales profectò fuêre Collyridiani, in Mariæ cultu olim tàm præposterè pij, imò turpiter superstitiosi, vt insulsas mulierculas ad Mariæ sacrificandum, sicut paulò pòst dicemus, impellerent atq; permouerent. Eiusdem classis fuit Germanus ille armentarius,

Matth. 13.

Non solùm in Maria, sed etiã in Diuino cultu à multis impiè peccari.

Dies festis abusus vulgi esse maximos & frequẽtissimos in Diuino cultu, nec idcircò ferias aboleri oportere.

Christianismi correctorẽ qualem desiderare conueniat, nullamq; spem bonæ correctionis ab aduersariis expectandam esse.

Quomodò dæmon Marię cultum per tria hominum genera vel tollat, vel impediat hoc sæculo.

De superstitiõe Collyridianorũ in Mariæ cultu.

Digitized by Google

mentarius, qui centum ab hinc annis nouum se Prophetam vulgò iactauit, sibiq; Deiparam apparuisse affirmauit, ac eius loco mandauit populo, ne posthac tributa & vectigalia Principibus penderent, néue vel Episcoporum vel sacerdotum dicto parêrêt, nec decimas etiam vel pensiones annuas persoluerent. Quis verò non videat, hãc nouam & pestilentem esse doctrinam, quę suum autorem & seditiosum Doctorem facilè prodat, ac fallacem Pseudoprophetã ostendat, non illum à sanctissima Virgine matre missum, sed à nequissimo Satana ad spargendum noxium virus intrusum, minimeque ferendum? Et ausus est tamẽ impostor, vt falsæ doctrinæ fucum prætexeret, Mariæ nomen ac honorẽ publicè ostentare. Iam verò quàm multos Pseudocatholicos videas, qui per summam incuriam, fœdamque negligentiam de Mariæ cultu nec curent, nec cogitent, ita profanis rebus ac negotiis dediti, vt vix toto anno ad Dei matrem prædicandam aut venerandam mentes terrenas attollant?

De Germano quodam Pseudopropheta seditioso, qui se à Maria missum esse simulauit.

Redeo ad Nouatores, qui in hoc argumẽto tractando multis sanè modis impingunt; præsertim Petrus Vergerius ad omnem ferè maledicentiam natus Apostata, & autor ignotus (Caluinum, aut Viretum, vel Gallum alium è Sacramentariis esse suspicor) qui cùm de Missæ anatomia multa valdè pudenda scriberet, ne suum quidem nomen præ pudore ausus est ascribere. His Casparum Goltwurm Germanum, eiusdem farinæ scriptorem, aliosque plures Nouatores adiungo, qui ad Marianum cultum omnem extinguendum quasi conspirant, & arma funesta sibi mutuò præbent. Vt autem hoc immane bellum, belli homines expediant, irâ & odio veteris Ecclesiæ inflammati, omnisq; candoris, reuerentiæ & honestatis obliti, se totos ad scurrile & histrionicum scribendi genus ita conuertunt, vt nullam veritatis rationisue rationẽ habere videantur. Primùm enim vitia quorundam Veterum tàm acerbè perstringunt, tàm tragicè & contumeliosè proponunt & inculcant, vt nihil suprà: veris falsa permiscent, ad vulgi odium & inuidiam torquent omnia, & à splendidis mendaciis non abstinent, vt dignum habeat, scilicet, patella operculum. Peccant in eo etiam, quòd eodem veluti pede metiuntur, quæcunq; nostri maiores, & scriptores primùm recẽtiores deinde vetustiores, etiam de mirandis rebus cũ Mariæ cultu cõiunctis in medium adferunt. Hæc enim omnia præclari illi Censores, mera monachorũ somnia & putida mendacia videri volũt, & licenter appellant: in his vanitatem horrendam & impietatem, adeoq; blasphemiam detestandam nobis & Ecclesiæ impudenter exprobrant. Quis verò stupor, quis furor est, de rebus tàm variis, incognitis, remotis, idẽ ferre iudicium, & alios omnes, quibus rectiùs de veritate constet, magno damnare supercilio, & demùm eodem modo probatas & improbatas, veras & dubias vel suspectas historias diiudicare, nullumq; habere delectũ in his, quæ vel legas vel audias circa Deiparæ cultũ tot retroactis sæculis accidisse? Non requirit sanè hanc fidẽ Ecclesia, vt quæ hisce de rebus dicuntur & scribuntur, ea sine delectu nobis certò persuadeamus, sed piis & prudentibus potestatem facit iudicandi, vt autores alios aliis præferant, & his potiùs, quàm illis historiis astipulentur. Requirit autẽ in Euangelio Christus, vt alios non temerè iudicemus, neque condemnemus, ac ne verbulo quidem vnum ex minimis offendamus; nimirùm ad charitatem, veluti scopum & finem Diuinæ legis, omnia, quoad eius fieri queat, referentes. Quæ aũt isthæc est charitas Christiana, Orthodoxis per tot retroacta sæcula de cultu Virginis piè sentientibus, planeq; conspirantibus obtrectare, maledicere, insultare? Quæ prudentia, tàm multos ad eiusdem Virginis inuocationem, summi Dei potentiam ac benignitatem prædicantes, imò & experientes irridere, ac alios itidem de Mariæ cultoribus mirabilia testantes, quantúmuis probati & illustres videantur autores, non alio habere loco, nisi quòd mera somnia, putida mendacia, & horrendam vanitatem, superstitionem, impietatem, blasphemiamq;, sicut nouis Censoribus libet dicere, in vulgus efferant atq; profundant? Hanc nos intollerabilem & fœdam, nulloq; modo Christianam esse censuram pronuntiamus, eamq; meritò ad tales autores relegamus, qui vt Mariæ ac simul Sanctorum omnium cultum impiè abrogent atque tollant, veteri Eustachianorum & Iconomachorum hæresi palàm patrocinantur, quibus idcircò Nicęna Synodus secunda, & vniuersa Ecclesia, perpetuum dixit anathema. Ac nos quidem de Mariæ miraculis aliisque rebus annexis posteà enucleatiùs, si Dominus fauerit, disseremus.

Qui Mariæ cultum nostro sæculo virulentissimè oppugnârint.

In libro exempl.

Qualẽ scribẽdi morem obseruẽt, & quomodò peccent, qui Mariæ cultum oppugnant maximè.

Sine omni iudicio & ratione censeri, quę scripta extant passim de rebꝰ circa Mariæ cultũ mirabiliter gestis.

Lucæ 6.

1. Tim. 1.

Aduersarios charitatis et prudẽtiæ Christianæ expertes iudicare de his, quæ circa cultũ Virginis Deus operatur, & Veteres tradunt.

Aduersarios inexcusabiles iãq; antè damnatos esse ab Ecclesia, si pergãt de cultu Mariæ tàm malè iudicare & scribere.

Ac iterum

Digitized by Google

Alia Nouatorũ cauillatio, quòd in Mariæ cultu Ethnicos imitemur, & cum illis idololatriam exerceamus; quidq; sit hac in parte Catholico respondendum.

Quomodò suas Deas & Deos Ethnici coluerint.

Christiani Mariam longè aliter, quàm suas Deas Ethnici venerantur, immunes ab omni nota idololatriæ.

Imaginem Virginis aliter colimus quàm Ethnici sua simulachra, Lege diuina prohibita.

Nõ omnes imagines Deus prohibuit Israëlitis.

De vero vsu sacrarum imaginum.

An rectè dicamur ab Ethnicis accipere, vel ad eorũ imitationem facere, si quid in cultu cum illis commune seruam?

At iterum cauillantur, multa in MARIAE cultum irrepsisse, quæ ortum habeant ex Ethnicismo, nosq; cum idololatris paria facere, qui suas Deas, earumq; imagines publicè venerantur, iisque templa, imagines & nescio quæ alia constituunt. Respondemus, nobis Mariam honorantibus, falsò impingi tetram notam idololatriæ, vt antea probatum est: & Mariam à Catholicis inter Deas collocari, mera calumnia est mentientium aduersariorum; vnde nec eidem sacrificia, nec hostias, nec libamina offerimus, aut nuncupamus. Erantq; Ethnicorum sacra, vt Augustinus meminit, inhonesta, vanissima, & plena furoris, vt quum sacrificarent, non dicam vbi & quomodò, Veneri & Floræ meretricibus, aut Vestæ, cui Phœnices de prostitutione filiarum, antequam nuptui eas traderent, dona quædam turpissimè offerebant. Ac verissimè de Græcis siue Ethnicis narrat Leontius, quòd tales sibi Deos constituerint, templaque dicârint, qui partim adulteri, partim homicidæ, partim impuri & scelesti vixerãt, ac eorum tamen idola cum illis ipsis Deos fecerint. Nos MARIAM vt benedictam à Deo, mulierum omnium principem, Christiq́ue Domini matrem sanctissimam cum eo ipso regnantem colimus, atq;, vt eius orationibus apud Deum iuuemur, petimus. Id quod nullam habet speciem idololatriæ, sed ad honorem illum pertinet, qui personæ tàm excellenti competit, & Diuinę quoque gratiæ est commendatio. Præclarè igitur dixit, qui cum Iconomachis plurimùm decertauit, Germanus Patriarcha Hierosolymitanus, Christianis non esse nomen aliud, quàm Christi in hominibus datum, per quod saluari queant & sperent: qui tamen MARIAM ac eius imaginem cum fructu salutent (nimirùm benè affecti erga ancillam & matrem Domini) verè & præsentissimè pro humano genere intercedentem, ac materno cum affectu pro nobis ea dona diuina poscentem ab vnigenito Filio Dei, quæ ipse cum Patre & Spiritu sancto dispensat atque largitur.

Li. Quę veteris ac noui Testamẽti, quæstiõe 114. & lib. 11. de ciuit. Dei, ca. 10.

In Apolog. pro Christianis cõtra Iudæos. Vide in Concilio Nicęno Actione. 4.

In epist. ad Joãnem Episcopum Synnadon. Actor. 4.

Iam verò MARIAE imaginem longè secus, quàm Ethnici sua colunt idola, veneramur, à quibus ipsæ statuæ secundùm artificum vanitatem effictæ, non tàm vt signa proponebantur, quàm pro Diis immortalibus adorabantur; præsertim cùm crederent, eisdem statuis siue simulachris, quę magicis artibus consecrabantur, Spiritum & animam rationalem inesse, vt idcircò ab eis responsa tanquàm oracula peterent acciperentq́ue. Sed hos impios cultus vox diuina redarguit: Omnes Dij gentium, dæmonia: siue vt Hieronymus ex Hebræo vertit: Omnes Dij gentium sculptilia; nimirùm propter dæmones in sculptibilibus velut habitantes, ac stultis idolorum cultoribus responsa digna ferentes. Prætereà, etsi Diuinum præceptum extat, quo imago Dei alieni, siue cuiusuis idoli, vt ad colendi vel adorandi vsum adhibeatur, omninò interdicitur, nihil hoc tamen ad MARIAE & Sanctorum imagines in templis Christianis damnandas pertinet, non magis profectò, quàm Iudæos peccati reos facere cõuenit, quòd imagines Cherubim, à quibus propitiatoriõ obumbrabatur, & in templo suo sculptilia ærea, variasq́ue animantium imagines fusiles olim retinuerunt. Verus autem & Christianus sacrarum imaginum vsus, quem inde ab Apostolis, veluti per manus traditum accepimus, ex illo veteris Ecclesiæ Canone intelligi potest: Venerabiles imagines Christiani non Deos appellant, nec inseruiunt eis vt Diis, nec spem salutis ponunt in ipsis, nec ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriam & recordationem primitiuorum, venerantur eas & adorant.] De hac autem specie adorationis Capite proximo differemus.

Psalm. 95.

Exodi 20.

Exodi 25. Hebræo 9. 3. Reg. 6.

De cõsecra. distinct. 3.

Cæterùm infirma & inepta est argumentandi ratio, quâ nostri aduersarij sæpè vtuntur, & hoc modo colligunt; In Mariæ cultu ea sese offerunt, quę Ethnici iam olim in vsu habuêre, cùm soliti essent suos Deos templis, imaginibus & ritibus quibusdam externis publicè venerari: igitur quod Mariæ faciunt Catholici, initium ab Ethnicis ducit, ac Ethnicus haberi cultus meretur. Fatemur sanè, multa nobis secundùm aliquam duntaxat analogiam, in sacro cultu cum Ethnicis esse cõmunia, vt quòd templa, altaria, sacrificia, imagines, sacrorum antistites & ministros siue sacerdotes habemus. Prætereà si de rebus domesticis agendum est, Christiani cum Ethnicis communem sibi habent consuetudinem cibi potusq́ue sumendi, lauandi, induendi, cantandi, discendi, laborandi, negotiandi. Ergóne quicquid huius est generis, siue in sacris, siue in politicis, ab Ethnicis acceptum, & ab eis autoribus ad Christianos deriuatum

Digitized by Google

uatum esse dicemus? Iactant quidem Ethnici, priorem legem sibi, posteriorem Christianis esse traditam: sed [a] Augustinus legem à Christianis multò priùs, quàm à Paganis acceptam esse testatur. Et [b] Lactantius clarissimè dixit: Errant qui Deorum cultus ab exordio rerũ fuisse contendunt; & priorem fuisse gentilitatem, quàm Dei religionem, quam putant posteriùs inuentã: quia fontem atq; originem veritatis ignorant.] Tùm ex [c] Iustino Martyre & [d] Eusebio Cæsariense fit euidens, non apud Ethnicos, sed Hebræos, omnium gentium antiquissimos, rei Christianæ fuisse primordia: Moysen verò, primum religionis nostræ magistrum ad doctorem, primumque Legislatorem, ante repertas gentium literas, ex Dei voluntate conscripsisse, ac suis Hebræis tradidisse typos & adumbrationes diuini cultûs, rerumque sacrarum, quæ ad Christianos posteà transmissæ sunt, & in Ecclesia retinentur. Recte igitur à Tertulliano dictum est, Numæ Pompilij superstitiones, aliaque ethnicorum sacra, vota, piacula iamolim, & deindè hæreticorum Sacramenta ritusque Ecclesiasticos ita institui & celebrari, vt manifestè diabolus & in illis morem Iudaicæ Synagogæ, & in his Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem æmuletur. Quòd si non tàm cultum ipsum, quàm cultorum animos inspicimus, vt certè inprimis necesse est, inter Ethnicos & Christianos plurimùm interesse constat, quicquid hi demum, siue in Dei, siue in Sanctorum cultu agere videantur. Sed Augustini verba subiiciam, vt totus locus, qui Christianum cultum ob Ethnicorum imitationem suspectum facit, rectiùs illustretur. [e] Etsi, inquit, vsus quarundam rerum similis videtur nobis esse cum gentibus, longè tamen aliter his rebus vtitur, qui ad alium finem vsum earum refert, & aliter ex his Deo gratias agit, de quo praua & falsa non credit.] Atque hæc scribens contra Faustum, æuo illo Manichæorum principem, dimicat, cui Catholicos improbè calumnianti, quòd de moribus gentium sibi tam multa sumerent, ac vsurparent, hoc rursus opponit: Cùm [f] iustus ex fide viuat, finisque præcepti [g] sit charitas de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, maneantque ad confirmandam vitam fidelium tria hæc, Fides, Spes, Charitas: vndè fieri potest, vt pares cum aliquo mores habeat, qui hæc tria cum illo paria non habet? Qui enim aliud credit, aliud sperat, aliud amat, necesse est vt aliter viuat.] Ex eodem veluti fundamento idem solidè probat, neq; Patrum priscorum sacrificia ob id reprehendenda, quia sint & sacrificia Gentium, neq; virginitatem sanctimonialium, quòd vestales quoque Virgines Ethnicis extiterint à virorum concubitu alienę. Tùm Leontius illustris in Cypro Episcopus, qui sub Mauritio Cæsare floruit, quod in rem præsentem maximè facit, inter Ethnicorum & Christianorum imagines hoc exemplo pulchrè distinguit: Quemadmodùm in Babylone Israëlitæ organa & cytharam & alia quædam, quemadmodùm ipsi Babylonij, habebant, & illi quidem ad laudem Dei, hi verò in ministerium Dæmonum; sic & de imaginibus gẽtilium & Christianorum censendum est. Siquidem gentes ad cultum Diaboli, nos verò ad gloriam & recordationem Dei illa seruamus.] Ac iterum: Idola quidem ad gloriam Diaboli fabricata sunt & eius memoriam; imagines verò ad gloriam Christi, Apostolorum, Martyrum, ac Sanctorum eius inducta sunt.] His consonat planè Damascenus: Diuina, inquit, scriptura accusat adorantes sculptilia, ac etiam sacrificantes Dæmonibus. Sacrificabant autem Græci; sacrificabant & Iudæi, sed Græci Dæmonibus, Iudæi verò Deo] vt cætera prætermittam.

Valeat ergo Philippi vel somnium, vel mendacium; Sanctorum nempe inuocationem & imaginum cultum à Catholicis ita exerceri, vt non differant ab Ethnicis moribus. Etenim ea quæ in MARIÆ, sicut & Sanctorum honorem & cultũ facit Ecclesia, suam originem ab Ethnicis sumere, vel ad eorum imitationem assumpta, introducta, recepta esse, aut etiamnum vsurpari, nullus vnquam probauerit. Veram autem huius institutionis & obseruationis causam, quod ad Sãctorum cultum, & sactas imagines asseruandas attinet, Damascenus in hunc modum assignat: Nunc ex quo tempore Diuinitas nostræ se naturę, inenarrabili vnione attemperauit, perinde ac viuificũ & salutare pharmacũ, natura generis humani glorioſior effecta est, & veluti rudimentis quibusdam reformata est, & translata ad incorruptionem. Hanc ob rem Sanctorum mors festiuiter celebratur, & sacræ ædes eriguntur illorum nomenclaturis insignitæ, & imagines depinguntur.] Quòd verò sacræ imagines non solùm ex Ecclesiæ tradi-

Christiani à Iudęis lege diuina institutis, nõ ab Ethnicis plærąque ad cultum DEI externum spectantia accepetunt.

Intentio colentium Christianorũ inprimis spectanda est, p quã ab Ethnicis cultoribꝰ maximè discernuntur.

Sacrificia & Virginitas Christianorũ non reprehendenda, quia sacrificãt, & virgines seruant Ethnici.

Alia est intentio Ethnicorum quã Christianorum circa vsum imaginum.

In locis Communibus circa expositio. primi præcepti.

Quare vsus sacrarum imaginum in Ecclesia retineatur.

a Lib. Quæstio. veteris & noui Testament. q. 114.

b Lib. 2. de Origine erroris c. 15.

c In orat. Parænetica ad Gentes.

d Lib. 1. Eccles. histor. cap. 1.

Lib. de præscrip. hæreticorum.

e Li. contra Faustũ Manichæum c. 23.

f Rom. 1.

g 1. Tim. 1.

Eodem li. c. 21. & 22.

In Synodo Nicena 2. actio. 4. Et li. 3. Damasceni in Apologia.

Li. 4. de fide Orthodoxa cap. 17.

Lib. 2. Apolog. & Li. 4. de fide Orthodoxa c. 17.

tione, consuetudine & authoritate, sed etiam secundùm scripturas sanctas laudabiliter fiant, ac meritò reuerenter à nobis habeantur, vt cæteros omittam scriptores Catholicos, Nicolaus Sanderus Anglus luculenter euicit. Nos verò ad reliqua Mariomastigum spicula tùm excipienda, tùm confringenda intrepidi, ipsa causæ bonitate confisi, in Iesu nomine procedamus.

Lib. de typica & honoraria sacrarum imaginum adoratione.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Epiphanij disputationem aduersùs Collyridianos Catholicis temerè obiici; velut in ea reprehendatur vsitatus in Ecclesia cultus Virginis, mosq; in MARIÆ memoriã sacrificandi, & eandem Virginem inuocandi. Tum de multiplici significatione adorationis, qua Deo MARIÆ & pluribus aliis tribuitur.

Testimonia nouatorũ de Epiphanio, contra cultum Virginis ita disserẽte, vt simul Catholicos perstringere videatur.

INTER omnes veteres vnus se mihi offert Epiphanius, quem nouæ religionis Doctores, vbi aduersùs MARIÆ cultum disputant, à se stare maximè gloriantur, & Catholicis oppidò quàm insolenter opponunt. Facit hoc Ioannes Bugenhagius Pomeranus, quum Ionam Prophetam interpretatur: facit & [a] Iacobus Heerbrandus ex eodẽ fonte nobis MARIÆ cultum exprobrans, in quo Collyridianorum hæresin ab Epiphanio damnatam imitemur: Facit copiosius etiam [b] Marbachius, & post illum [c] Chemnicius, vt præterea Centuriatores. Tùm Nicolaus Gallasius, qui non ita pridem suis scholiis [d] Irenęum contaminauit, hoc etiam nobis gloriabundus obiicit: *Qui de superstitioso Virginis MARIÆ cultu iam olim damnato nonnulla notione digna videre volet, legat Epiphanium contra Collyridianos.* Æquè mordet Nicolaus Selneccerus, ac velut legem populis daret: *Inuocatio MARIÆ est Idololatrica*, inquit, *& teter error; qua de re Epiphanius contra Antidicomarianitas & Collyridianos grauiter disserit.* Quoniam verò longum est, singulorum verba referre, qui suum ab Epiphanio suffragium non tàm petunt quàm rapiunt, sat mihi fore videtur, si vnum pro multis aduersariis, & Magistrum pro discipulis, eumque Germanorum, vt ipsi vocant, Mercurium, hoc est Philippum Melanchtonem hîc loquentem inducam. Scribit ille in hunc modum: *Narrat Epiphanius sua ætate mulieres in Syria statuam MARIÆ circumtulisse, & ei liba, & nescio quas res alias obtulisse. Hunc morem inter hæreses recenset, & oppressum esse, inquit, diligentia & authoritate Episcoporum; quòd imitatio esset Ethnici furoris. Nunc magna pietas ducitur inuocare MARIAM, donaria liberaliter cumulare.* Tùm in alio libro: *Epiphanius scribit, mulieres quasdam inuocantes Virginem MARIAM solitas circumferre illius statuam. Hoc totum negotium damnat, & vocat idololatricum opus.*

a In disputatione de hæreticis sintne puniẽdi.
b In lib. de miraculis cõtra Eisengreinium.
c In examine Concilij Tridentini de inuocat. Sanctor.
d In 5. libr. Irenæi.
e In exposit. Euan. de festo Annunciatiõis Mariæ.

Verba Philippi de sententia Epiphanij.

In respons. contra Clerum Colonien sem.

Lib. de Ecclesia.

Magnum virtũ Epiphaniũ fuisse, cuius testimonio abutantur Nouatores.

Fuit autem Epiphanius, in quo aduersarij magnam victoriæ fiduciam ponunt, autor profectò grauis, & Doctor insignis, ac de Ecclesia præclarè meritus Cypri Episcopus, ob quinq; linguarũ peritiam πεντάγλωττος à Hieronymo dictus, multumq; laudatus, ac idem tùm viuus, tùm mortuus præclaris claruit miraculis, qui demum suorum Cypriorum murus atque propugnaculum à Polybio appellatur. Ac tanto turpiùs faciunt, maioreque se crimine obligant Nouatores, quòd eundem Epiphanium ab ipsis quoq; commendatum, & in Panario benè scribentem, malè accipiunt, eiusque verba tam nequiter corrumpunt, vt ex Catholico fermè hæreticum facere videantur. Quod vt paulò fiat euidentius, de statu causę, in quo, velut cardine, disputatio Epiphanij tota versatur, ex quo pendent cætera, primùm nobis ac necessariò dicendum est. Agit ille non tam contra Collyridianos, vndè Augustinus in hęreticorum Catalogo illos prætermisisse videtur, quàm aduersùs mulieres, non in Syria, vt fingit Melanchton, sed in Arabia morantes, adeoque vesanas & impias, vt simul congregatę, nouum & inauditum MARIÆ cultum inueherent, eamque Dei loco sibi colendam ac adorandam publicè proponerent, ac eidem simul contra omnem Ecclesiæ morem sacrificarent, nouos interim ritus, noua sacra introducentes atq; celebrantes. Etenim

In Apolog. aduersùs Ruffinũ. Et in Catalogo scriptorum Eccles. In epist. ad Sabynum.

De statu causæ, quam agit & vrget Epiphanius maximè mulieres damnans.

Hæres. 78. cõtra Antidicomarianitas. Et hæres. 79. contra Collyridianos.

constituto

In li. de hæresib.

constituto anni die, vt etiam indicat Damascenus, currum quendam, siue sellam quadratam ornabant, & expanso super eam linteo per dies aliquot panem seu collyridem quandã proponebant, remq; totam in MARIÆ ceu Deæ nomen sacrificando peragebant, ac eodem pane omnes participabant. Melanchton autem non sine fraude & calumniandi studio fabulatur, ac de suo affingit, quod in Epiphanio nusquam legimus, MARIÆ statuam ab hisce mulierculis circumlatam, & liba nescio quę, aliaque donaria oblata illi fuisse. Interpres Damasceni κολλυρίδα tortã panis Latinè vertit, vnde nomen

Cent. 4. c. 5.

ipsum Collyridianorum deductũ est. Et probabiliter asserunt Centuriatores, Collyridianos à placentis tortilibus, quas Græci Collyridas vocant, hîc appellari; q̃ sub linteo panes κολλυρίδας depromentes, in nomen MARIÆ obtulerint, ac penes mulieres hanc

Hæres. 78. cõtra Antidicomarianitas.

hæresim maximè constitisse. Epiphanij verba non sunt obscura: Quædam mulieres, inquit, illic in Arabia à partibus Thraciæ hanc vanitatem inuexerunt, vt in nomẽ semper Virginis Collyridem quandam sacrificent, & simul congregentur.] Quæ certè tùm ad fictitiam statuã, tùm ad donaria vel munera illis oblata nihil faciunt, Melanchtone licet ad Catholicorum inuidiam Epiphanij authoritatem detorquente; quasi is morem piorum carpat, qui in MARIÆ honorem sponte quædam facere, promittere, dedicare aut offerre consueuerunt. Eam verò consuetudinem nec recentem, nec culpabilem esse tùm [a] Prudentius, tùm [b] Theodoretus memoriæ prodidit, quum vterque testetur, sui sęculi Christianos in Sanctorum templis, quę frequenter & reuerenter adibant, varia obtulisse munera, & vota iam antè nuncupata persoluisse, suamque erga Sanctos obseruantiam, & post accepta beneficia, gratianimi significationem donis publicè suspensis edidisse. Vbi hoc etiam addit Theodoretus: Gratissimè accipit eorum Dominus, qualiacunque sunt dona; nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe qui ea proferentis facultate metitur.] Synodus verò Gangrensis nostros aduersarios non minùs, quàm Eunomianos percutit, cùm ambę partes in eo conspirent, vt Sanctorum Basilicas & pios ad illas libenter proficiscentes, suaque munera ibidem offerentes, superbè contemnant. Sic enim habet Synodi Canon: Si quis per superbiam, tanquàm perfectum se existimans, conuentus, qui per loca & Basilicas sanctorum Martyrum fiunt, vel accusauerit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, spernendas esse crediderit, memoriasque Sanctorum contemnendas, anathema sit.]

a In hymno de Sanctis Martyribus Calaguritanis, & de Martyre Eulalia.

b Lib. 8. de curãdis affectionib.

Cap. 20.

De cæremoniis mulierciularum in cultu Virginis olim obseruatarum.

Melanchton affingit Epiphanio de statua, libis & donariis Mariæ oblatis.

Vnde dicti sint Collyridiani.

Vetus mos est Christianorum Sanctis vota facere, & in eorũ honorẽ offerre munera & oblationes.

In disputatione, an hæretici sint puniendi.

Cæterùm venerandam antiquitatem, aut ignorat, aut irridet Heerbrandus, Catholicos idcircò sugillans, quòd in plerisque templis, præsertim MARIÆ dicatis, vota illi faciant, & oblata ex voto donaria, quæ & anathemata dicuntur, publicè suspensa relinquant. Vnde porrò ille hoc modo argumentatur: *Catholici vota B. Virgini faciunt: sed hæc soli Deo debentur, quare vouendo peccant, quia honorem Diuinum in MARIAM transferunt.* Quæ sanè collectio ex meræ inscitiæ fundamento petita videtur, quum insulsus cauillator non intelligit, quàm latè voti nomen vsurpari possit, atque à doctis etiam vsurpetur. Primùm enim & propriè votum accipitur pro actu religionis, qui promissionem soli Deo factam continet, estque honoris diuini siue existimationis eius, quam de excellentia Dei concipere par est, quædam protestatio. Atque hoc modo MARIÆ aut Sanctis aliis vota non faciunt Catholici, nec facere quisquam debet. Deinde voti nomen licet extendere latiùs; quemadmodùm veteribus est perquàm vsitatum, vt promissionem omnem, quæ vel MARIÆ, vel Sanctis aliis præstanti charitate cum Deo coniunctis fieri potest, complectatur, estque actus non religionis propriè, sed singularis erga illos obseruantiæ; nec votum propriè dictum, tametsi veri voti materia esse possit, si quis nempe voueat Deo, se id quod Virgini promisit, omninò esse præstiturum. In quem sensum Thomas expresè notauit, votum, quo quis aliquid Sanctis vouet, materialiter sub votum cadere, sicut in scholis loquuntur. Iam si voti nomen hoc modo accipiamus, nihil vetat, quò minùs MARIÆ & Sanctis aliis vota faciant Orthodoxi. Ita enim honorem soli Deo debitum neque in MARIAM, neque in Sanctos transferunt, sed qui illis ob mirificam cum Deo coniunctionem competit, piè largiuntur. Hæc non animaduertit, aut fallaciter certè dissimulat Heerbrandus, cùm more suo garrit, vt habeat quod in Catholicis mordeat atque calumnietur.

Catholicos ab Heerbrãdo iniquè taxari, qd Mariæ vota faciãt, & promissa præstent.

Voti nomen bifariàm accipi, propriè & minùs propriè.

In 2. 2. quæ. 88. art. 5.

Quod Mariæ & Sanctis promittitur, votum nõ est propriè, sed materialiter.

Digitized by Google

Magnâ Epiphanio fuisse causam hasce mulierculas & earum cultum reprehendendi.

Vt autem de Epiphanio dicere pergamus, quũ ille bonum & vigilantem Episcopum præstare vellet, plurimùm enim eius authoritati omnes deferebant, non potuit idem tunc ardentem suæ pietatis zelum in hoc negotio non declarare; & præsens mulierum institutum reprimere atque profligare. Harum quippe studium, vt ipse meminit & repetit sæpè, fuit nefarium & blasphemum negotium, hæresis ridicula & ludibrij plena, anicularum fabula, res impia & nefanda; denique totum opus diabolicum, ex insanis mulierculis pendens, quæ doctrinam Dæmoniorum sequerentur. Accedit, quòd recens, fœdus & infamis hic cultus tantò magis eius temporis Ecclesiam dedecorabat, quò plures Ethnicorum reliquiæ passim adhuc in multis hærebant, & quò grauiùs exemplũ ipsum infirmos credentium animos poterat offendere, cultumq; diuinũ labefactare; præsertim si harum mulierc ularum error Ethnicus, aut furor potiùs diabolicus longiùs serperet, neque in ipso velut limine opprimeretur. Iam verò quod ad MARIÆ causam attinet, duo sunt præcipua capita, quæ in sua disputatione aduersùs Arabicas & fanaticas istas mulieres vrget Epiphanius: alterum, MARIAM non esse loco numinis adorandam: alterum à mulieribus non esse illi sacrificandum. In vtroque capite nobiscũ Catholicis bellè cum Epiphanio conuenit, & communem cum illo confessionem in hunc vsq; diem retinemus, vt aduersarij quidem cum suo duce Melanchtone hîc frustrà nobis obiiciant tanti viri authoritatem. Damnamus enim & nos Collyridianos, insanumque hoc mulierc ularum genus, MARIAM pro Dea æstimantium, colentium, adorantium detestamur; neque solùm mulieres, sed & quoslibet viros, idololatricũ sacrificium offerentes, aut MARIÆ vllo modo sacrificantes; hoc est, superstitiosos Mariolatras, vt quidam appellant, damnamus, reiicimus, execramur. Rursus cum Epiphanio profitemur, MARIAM esse creaturam, Ioachim & Annæ filiam, secundùm Dei promissionem patri & matri datam, atque ita honoratam à Deo, vt ipsis sanctis honorabilior, adeoque pulcherrima fuerit, digna etiam facta summi mysterij dispensatione. Neque tamen Deus est MARIA, neque de cœlo corpus habet, quam non conuenit vltra decorum honorare. Quis enim Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Non enim dominabitur nobis antiquus error, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea quæ ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorârunt creaturam præter Creatorem, & stulti facti sunt.]

Epiphanium disputare potissimùm aduersùs nouam Mariæ adorationem, et sacrificandi rationem, Catholicos autem eadem cum Epiphanio profiteri.

Hæc si satis non sunt, in quibus cum Epiphanio nobis Catholicis conueniat, constanter & illud cum eodem asseueramus: Reuerà Sanctum erat corpus MARIÆ; non tamen Deus. Reuerà Virgo fuit ipsa virgo & honorata; non autẽ proposita est ad adorationem, sed ipsa adorans eum, qui carne genitus est ex ea. Sit in honore MARIA: Pater & Filius & Spiritus sanctus adoretur. MARIAM nemo adoret, Deo debetur hoc mysterium. MARIA in honore sit, Dominus adoretur. Licet sancta sit MARIA & honorabilis, non tamen ad adorationem.] His consonant, quæ idem Epiphanius, aduersùs Arriumdisputans tradit: stultum esse nimirùm creaturam Deificare. Sancta verò Dei Ecclesia non creaturam adorat, sed Filium genitum, Patrem in Filio cum sancto Spiritu.] Eoq; sanè maior est ac esse debebat Epiphanij seueritas in hisce mulierculis coërcendis, quòd illæ corpus etiam MARIÆ, loco numinis adorarent, atque hoc modo, MARIÆ nomine duntaxat excepto, veterem & impiam Ethnicorum superstitionem aut renouarent, aut æmularentur. Etenim Ægyptij Thermutim filiam Pharaonis, quæ Moysen ex aquis ereptum sustulerat ac educârat, tanquàm Deum coluerunt, ac superstitiosa religione, longo temporis interuallo honorârunt atque adorârunt, vt idem, velut seipsum explicans, affirmat. Nihilque olim ante Christi aduentum & multò pòst Ethnicis erat familiarius, quàm humana, cœlestiaque corpora, præsertim planetas & stellas, impiè venerari. Quæ venerandi & adorandi ratio, velut fermentum Ægyptiacum veteres Israëlitas, vtpote ad omnem idololatriam mirè propensos, adeo vitiârat, vt vero Dei cultu relicto, & ligno dicerent: Pater meus es tu, & lapidi faterentur: Tu me genuisti: Populus enim meus mutauit gloriam suam in idolum; quemadmodùm per suum Prophetam grauiter queritur Deus. Ac eôdem spectat & illud Hieremiæ dictum: Filij colligunt ligna, & Patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas Reginæ cœli, & libent Diis alienis, vt me ad iracundiam prouocent. Vbi Reginam cœli Propheta Lunam appellat, quæ velut cœli Regina censebatur,

Catholici cum Epiphanio in hoc argumento eadem profitẽtur.

Hæres. 69.

Ægyptij Thermutim filiã sui regis, ac Ethnici Planetas sic adorârit, sicut hæ mulieres Mariã coluerunt.

Cõtra Antidicomaritas hæres. 78.

Israëlitæ quomodò planetas & Reginã cœli coluerint.

Hierem. 2. Hierem. 7.

Quid sit Regina cœli apud Hieremiam.

Digitized by Google

tur, sicut hunc locum non solùm [a] Hieronymus accipit, sed & [b] Caluinus & Munsterus interpretantur. Tanta enim Iudæorum erat peruicacia, vt cùm à Deo legem illam traditam accepissent; ne adorarent Solem & Lunam, & omnem militiam cœli, illi contra Deum, velut obmurmurantes ac impudentes, dicerent: Ex eo tempore quo cessauimus sacrificare Reginæ cœli, & libare libamina, indigemus omnibus. Vbi Rabinus Ionathas Reginã cœli pro stella cœli, alij pro Dea Venere, quam Syri & Cyprij valdè colebant accipiunt. Ac Lunæ quidem olim mulieres sacrificasse constat, ad quarum impium exemplum Arabicæ mulieres, de quibus agit modò Epiphanius, accessisse videntur. Hæc propterea notamus, vt simul pudenda illorum calumnia detegatur, qui vt vnà cum Bullingero insaniant, ex hoc Hieremiæ loco Ecclesiam audent conuellere atque insectari. Etenim cum hoc Prophetico dicto, veterem conferre morem non verentur, quo MARIA cœli Regina tot sæculis ab Ecclesia nõ verè minùs, quàm piè agnoscitur, & publicè prædicatur. Etenim vt è superioribus manifestè liquet, sine omni vitio, & per amplificationem quidã tituli Deiparæ tribuuntur, qui aliôquin prima frõte Christo, ipsiq; Deo conuenire videntur, ac propriè quidem ascribendi sunt. Frequens autem & solennis Ecclesiæ mos obtinet, vt multa in MARIÆ laudem dicantur, quæ ad Filium etiam, vt qui matris est gloria, referri debeãt, sicut & eiusdem caro, quâ verè in sacrosancta Eucharistia nutrimur, est caro ex Virgine, quæ cum spiritu tàm glorioſum animarum nostrarũ fructum Orbi communicauit. Verùm Ecclesię desertores multa quæ ignorant, facilè impieque blasphemant, & verborum corticem magis arripiunt, quàm sanum piorũ sensum expendant ac ponderent. Certè Philaster Brixinensis Episcopus & Augustini æqualis, cultores Reginæ seu Fortunæ cœli ex professo refutat.

Atque hactenus de prima parte disputationis ab Epiphanio institutæ, quæ in MARIÆ adoratione versatur, dictum sit; vt omnes intelligant, eam neque nobis eandem Virginem Catholicè venerantibus obesse, neque aduersariis hîc oblatrantibus prodesse; nisi quis fortasse in adorationis vocabulo cauilletur. Sed hunc quoque nodum postea dissoluemus. Restat vt alterum disputationis caput de offerendo MARIÆ sacrificio expediamus, quod Epiphanius nõ minùs acriter quàm adorationem ipsam in hisce mulierculis reprehendit, atque his ferè rationibus, si succinctè dicendum est, eneruat ac dissipat. Nusquam mulieribus à Deo præceptum est sacrificare. In veteri testamento nulla mulier sacrificium obtulit, aut sacerdotio functa est. Sacrificandi ius & officium semper penes viros fuit. Scriptura non permittit, vt mulier loquatur in Ecclesia. Non licet mulieri regulare quicquã in Ecclesia operari, aut aliquod mysterium perficere, vt sit presbytera vel sacrificula. Præterea si licuisset vlli mulierum in nouo Testamento perficere sacrificium, MARIÆ quidem licuisset, quæ digna, inquit, facta est suscipere in propriis sinibus vniuersorum regem Deum, cœlestem filium Dei; cuius vterus templum factum est ac domicilium ad Domini in carne dispensationem.] Sed neque sacrificium offerre, neque baptisma tribuere MARIÆ concreditum fuit. Postremò hæc sacrificandi ratio veterem morem Ethnicorum suis Diis offerentium stabilire ac renouare videtur. Ex his ergò rectè solideque concludit Epiphanius, non modò stultum, sed etiam nefarium & pernicioſum esse facinus harum mulierc ularum, præter & contra omnem legem & consuetudinem sacris operantium, & ad morem Ethnicum creaturæ, perinde atq; Deo, sacrificantium, quantúmuis MARIÆ nomen & honorem suæ prætexant impietati. Cum hac Epiphanij sententia congruunt, quæ in Canonibus veteris Ecclesiæ sunt definita, videlicet, vt ne Virgines quidem aut viduæ ordinentur, nec in Ecclesia doceant vllæ mulieres, sed vt tantũ orent & Magistros audiant, sicut sanxisse Apostolos Clemens annotauit. Et vidimus tamen Viennæ mulierculam, quæ in Lutheri doctrina tantos fecisset progressus, (proh pudor) vt potestatem sibi sumeret Eucharistiæ non solùm ægrotis quos inuisebat, porrigendæ, sed etiam consecrandę. Notę sunt insuper mulieres, quæ licet ipsæ non sacrificent, tamen quod est amplius, & sacerdotibus & concionatoribus in rebus etiam sacris alicubi palam dominantur. Nec paucas quidem fœminas his regionibus licet reperire, quæ docendi partes sibi vsurpent arrogantissimè, & Paulo Apostolo quasi audeant succensere, vt qui malè faueat huic generi, cui perpetuum in Ecclesia silentium iniunxisse videtur. Nihil autem hæreticis mulierculis petulantius, si aliis placere, & infirmos flectęre possint

[a] Li. 2 Hierem.
[b] In cap. 7. Hierem.
Deut. 17.
Hier. 44.
Concil. 29. in Proph. Hierem.
1. Cor. 14.
Li. 8. const. Apostolicarum ca. 30. & 31. & li. 3. cap. 6.
1. Tim. 2.

Nouatores ad Mariam impiè detorquent, qd de Regina cœli dixit Hieremias, ad idololatras alludens.

1. Rationes Epiphanij ob quas mulieres Mariæ non debeant sacrificare.

Nulla mulier magis quã Maria ad sacrificandũ idonea fuit, aut esse potest.

Mulieribus vetitum est sacris operari, aut aliquid de Sacerdotali munere sibi arrogare.

Quanta sit fœminarum nunc impudentia, vt se sacris immisceant.

sint audaci sua loquacitate, vel in disputando temeritate. Infames autem hęreticorum mulieres, ne dicam, meretriculæ fuerunt Simonis Magi Helena, Appellis Philemone, Montani Prisca & Maximilla, & Gnosticorum Marcellina; sicut [a] Hieronymus post [b] Irenæum indicauit. Quid verò mirum, diuinis & humanis legibus mulieres à sacris arceri, cùm etiam à functione publica & ciuili passim reiiciantur, ac regnandi potestate multis in regionibus ex veteri more priuentur? Certè [c] Synodus Laodicæna & [d] Soter Pontifex mulieribus quantumuis Deo sacratis, interdicunt ad altare ingredi, & sacra, quæ virorum sunt officiis deputata, contingere: tantùm abest, vt sacerdotali eas munere fungi permittant. Atque hinc demum à Tertulliano æquissimè scriptum est: Non permittitur mulieri in Ecclesia loqui, sed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec vllius virilis muneris, nedum sacerdotalis officij sortem sibi vendicare.] Quæ omnia fusiùs repetenda duximus, vt certiùs pateat, Epiphanium aduersùs Catholicos MARIÆ cultum asserentes nihil pronunciare, sed vt alibi, ita hoc etiam loco, Catholicam confirmare doctrinam, si verba eius ritè considerentur. Et audet tamè Heerbrandus, vt Virginis nostræ cultum in Ecclesia vsitatum arrodat, planeque suspectum & exosum reddat, eundem Epiphanium nobis opponere, atque hoc modo ratiocinari: *Collyridianorum hæresin describit Epiphanius, mulierum, quæ in nomen & honorem Virginis MARIÆ sacrificium panem nempe obtulerint. Vanitatem, impium, nefarium & blasphemiam vocans, à praedicatione Spiritus sancti alienum, totum Diabolicum opus, & spiritûs immundi doctrinam. Quam impietatem prolixè multis refutat.*

Mulieribus adempta facultas publicis officiis & Reipub gubernationi præsidendi.

a In epistol. ad Cresiph.
b Li. aduers. hæres. c. 24. & alibi.
c Can. 44.
d Distinct. 23. can. Sacratas.
Li. de velandis Virginibus.
In disput. de hæreticis an sint puniendi.

Quòd autem hæc tota Epiphanij disputatio, quicquid isti blaterent, Liturgico, siue vt Basilius vocat, reuerendo & incruento Ecclesiæ sacrificio minimè aduersetur, ex eodem Epiphanio, vt omittam alia, colligi facilè potest. Etenim Aërium Catalogo hæreticorum ascribit, negantem videlicet, hocipsum sacrificium pro defunctis fidelibus in Ecclesia offerendum esse; quemadmodùm & [e] Damascenus post [f] Augustinum affirmat. [g] Prætereà refert sacerdotium secundùm ordinem Melchisedech, iaminde à Christo in Ecclesia viguisse, & Apostolos non modò Euangelium per orbem sacrificasse, sed etiam mysteriorum fuisse duces, à quibus Episcoporum & presbyterorum successiones habeat Ecclesia. Probat itidem, ad perpetuam Ecclesiæ traditionem, veramque Catholicæ fidei doctrinam pertinere, vt piæ defunctorum memoriæ, cultusque diuini & mysteriorum dispensationes (quas propriè ad Liturgiam referunt Græci) in Ecclesia peragantur. Rursus ad Patrum traditionem refert, quòd suo sæculo in Apostolorum & Martyrum memoria sacrificabatur, sicut & [h] Tertullianus & [i] Cyprianus longè vetustiores de oblationibus & sacrificiis, quæ pro Martyribus anniuersaria commemoratione fiebant, apertè loquuntur. Tùm Damascenus Apostolos non modò Dei prædicatores, sed etiam sacrificiorum curatores appellat. Ac longè vetustior Irenæus Apostolos omnes sacerdotes Domini vocat, qui semper altari & Deo seruierint, & à quibus acceperit Ecclesia noui Testamenti, nouam oblationem, quam, iuxta Prophetę vaticinium, in vniuerso mundo offert Deo. Ac tantùm abest, vt Epiphanius sacerdotes nostros hæreticis Collyridianis, aut insanis mulierculis ad sacrificandum impiè prosilientibus vel exæquet, vel conferat, vt etiam Diaconis potestatem adimat in Ecclesia mysterium aliquod perficiendi, sicut & prior Synodus Nicęna decreuerat, Diaconis non licere, vt offerendi sacrificij munere fungerentur, aut aliis Presbyteris porrigerent Eucharistiam.

Ab Epiphanio nihil adferri, quum Missę sacrificio pugnet.
Aërius negat Missæ sacrificiū pro defunctis offerendum.
In Liturgia.
Hæres. 75.
e Lib. de hæresib.
f In eod. li. cap. 53.
g Hæres. 55. contra Melchidecianos.
In compendio doctrinæ de fide Ecclesiæ Catholicæ.
h Li. de corona militis.
i Epist. 34. & 37.
In Serm. de defunctis.
Apostolos fuisse Sacerdotes ad altare sacrificātes, hocq; sacrificium Ecclesiæ commēdantes.
Li. 4. cōtra Valētinum c. 20. & 32.
Nec Diaconis quidem licere sacrificare.
Hæres. 79. contra Collyridianos. Can. 14.

Fuerit autem proprium Collyridianorum, vt MARIÆ, tanquam cœlesti numini, hoc modo dicerent: Offerimus tibi sacrificium Deipara: nihil verò tale vel agnoscit, vel facit Sacerdos Catholicus, quia nulli creaturæ, sed soli Deo sacrificiū, vtpote latriæ cultum diuinitati debitum offerri, probè intelligit. Quis enim sacrificandum censuit, nisi ei quē Deum aut sciuit aut putauit, aut finxit? vt cum Augustino loquamur. Quem sequens Tridentina Synodus, vt hoc sacrificium Deo offerendum astruat, in hunc modum definit: Quamuis in honorem & memorias sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare cōsueuerit, non tamen illi sacrificium offerri docet, sed Deo soli qui illos coronauit. Vnde nec Sacerdos dicere solet, Offero tibi sacrificium Petre vel Paule, sed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, vt ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.]

Catholici Deo soli sacrificant, Collyridiani verò Mariæ.
Li. 1. de Trinit. ca. 6. Sess. 6. ca. 3.

Nec

Digitized by Google

Li. 20. cõtra Faustũ, c. 21. & de ciuit. Dei, li. 8. ca. 28. In Canonẽ Missæ, lectione 32.

Nec aliter quidem Scholastici, Augustinum planè sectantes docuerunt, ex quibus Gabriel Biel in hunc modum scripsit: Peccant qui sanctis sacrificãt, quod est idololatriæ: solus enim Deus sacrificiorum oblatione adorandus. Licet in honorem Sanctorum Ecclesiæ & Altaria consecrentur, & ipsi Missarum solennijs honorentur: tamen sacrificia soli Deo offeruntur. Vnde nemo Pontificum assistens altari sanctorum Petri & Pauli dixit aliquando: Offerimus tibi Petre, aut tibi Paule.]

An non liceat in honorem et memoriam Sanctorũ celebrare Missam.

In Liturgia.

Sed ne hæc quidem placent aduersarijs, quin potiùs ad imitationem Collyridianorum à nobis fieri putant, quòd aliquando in honorem & memoriam Virginis ac Sanctorum sacrificium celebremus; præsertim cùm dies illorum natalitij peraguntur. At facilis est responsio, multò ante Collyridianos hunc in Ecclesia seruatum esse morem, vt cùm Sacerdotes ad altare sacrificarent, MARIÆ & Sanctorum nomina recitarentur, & solennis eorum fieret memoria, sicut & Chemnitius ex antiquitatis historia constare fatetur. Hinc & illa Caluini vox: *Mos antiquus fuit, inter sacræ cœnæ celebrationem Apostolos, primariosque Martyres vulgò notos nominare.* Hæc autem nominum recitatio non solùm honoris gratiâ fiebat, atque vt pro eorum pietate gratiæ Deo dicerentur; sed etiam vt eorum precibus & meritis fideles in omnibus diuinæ protectionis auxilio munirentur. Vnde, cùm Augustinus Catholicos aduersùs Faustum defendens asseruisset, eos nulli Martyri, nec cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam Angelo sacrificare, vel Latriæ cultum offerre, significanter adiecit, eosdem Catholicos Deo in memoriis Martyrum frequentissimè sacrificare.] Et rursus: Offertur, inquit, Deo apud memorias siue sepulchra Martyrum, vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat, ad acuendum charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus.] Et sanè præter [a] Epiphanium & [b] Ambrosium Dionysius Areopagita, qui Apostolorum vidit ætatem, veteresque omnes præsentem & constantem Ecclesiæ morem comprobant; nimirum, vt in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad altare funduntur, locum etiam habeat Sanctorum commemoratio, non vt pro eis oremus, sed magis vt orent ipsi pro nobis, & eorum vestigijs adhæreamus, sicut loquitur Augustinus, & nos alibi indicauimus.

In examine Cõcilij Tridentini. In Antidoto cõtra Interim. Lib. 20. cõtra Faustũ, cap. 21.

Secundùm Augustinũ soli Deo & in memoriam Sanctorũ sacrificare fas est.

Ibidem.

a Hæres. 75. cõtra Aërium. b Epistolar. lib. 3. ep. 6. & li. 4. ep. 5. Libr. Eccles. Hierar. c. 3. In lib. de cura p mortuis, & in trac. 84. sup Ioã.

Sanctorum cõmemoratio in Liturgia semper est habita.

Cùm autem in honorem & memoriam Virginis matris Missam celebramus, soliq́ue Deo offerimus, mirùm sanè, cur aduersarij nos Deo & Christo esse iniurios, hocq́ue Sacramentum prophanare, & rursus, nescio quid cum Collyridianis habere commune vociferentur. Etenim, si Ecclesiæ sensum ac Veterum pietatem ritè spectent, hoc vnum agitur, vt in Missa nobis proponatur, Deoq́ue Patri mysticè offeratur Christus Iesus Dei & Mariæ filius, qui seipsum in redemptionem pro omnibus dedit, & cruentum illud sacrificium, quo nihil aut preciosius aut efficacius esse potest, ex obedientia & charitate summa in cruce peregit. Simul autem illic æterno Deo aguntur gratiæ pro beneficijs omnibus in MARIAM propter Filium, eiusq́; crucem & mortem collatis, & quomodocunque eidem, siue in hac, siue in æterna vita communicatis. Eoque ipso testamur, virtute & efficacia dictæ mortis Christi effectum esse, vt præ cæteris omnibus MARIA sit benedicta, & quasi principem locum habeat in vtraque Ecclesia; vtpotè mater incomparabilis & digna, vereque chara eiusdem Dei ac Domini nostri, cui visum est, hanc suã matrem inprimis mirificè cohonestare. Adhæc, quoniam certò persuasi sumus, quicquid bonorum ad matrem Domini deriuatur, & ad nos quoque iuuandos in illa reperitur, ex fructibus sacrificij in cruce peracti profluere & pendére, atque per hanc Christi gratiam MARIÆ merita, non solùm ipsi ad gloriam, sed nobis etiam ad multorum donorum impetrationem conducere, tantò fidentiùs Patrem æternum in Missa precamur; vt cùm aliorũ Sanctorum, tùm MARIÆ inprimis suffragia, fidaque patrocinia nobis ad protectionem fructuosa & salutaria esse concedat, sed non nisi per Christum Dominum nostrum, vt sine quo Sancti omnes nec sibi, nec aliis quicquàm impetrare aut commodare possent. Per hunc enim & illi nobiscum ad Patrem habent accessum; Hic est propitiatio pro peccatis nostris, hic solus pro omnibus, & nullus pro ipso interpellat: hic per semetipsum solus omnes redimit, & omnia, quæ sunt in cœlo & in terra, reconciliat. Quamobrem, qui non planè cæcutit, ac æqua lance perpendit institutum Ecclesiæ, negare non potest, Dei

Quo consilio & sensu Ecclesia Missam offerat in honorem & memoriam Mariæ virginis.

In Missa gratias agit Sacerdos Ecclesiæ nomine p Sanctissima Virgine matre.

Quõ in Missa petatur Mariæ patrocinium, sine Christi iniuria.

Rom. 5. 1. Ioan. 2.

Digitized by Google

gloriam & Christi meritum, veramque sacrificij, actionem neutiquam impediri vel obscurari, cùm ita sicut diximus, Patri Christum offerendo pro MARIA gratias agimus, simulque petimus Matris patrocinio apud Patrem & Filium adiuuari, vt crucis & mortis Domini, quæ in Missa præcipuè annuntiatur atque recolitur, maiorem fructum percipiamus. Itaque nostras preces cum MARIÆ precibus coniunctas illic offerimus, vt ad Dei gratiam propter Christum mediatorem obtinendam aptiores efficiamur, tali Matre intercedente. Quæ MARIÆ intercessio non magis quàm viuorum pro viuis mortalibus, aut Angelorum pro nobis supplicatio, Christi interpellationi (ad dexteram enim Patris assidens, in sempiternum pro nobis interpellat) vel detrahit vel aduersatur. Quocircà, non sine diuino consilio & perpetuo Ecclesiæ consensu factum est, vt in Veterum Liturgijs, quæ adhuc extant, MARIÆ tam honorifica mentio habeatur, eiusque memoria, cuius & precibus & meritis iuuari possemus, sæpè interponatur. Hebr. 7.

Mariæ nõ magis quàm fratrũ aut Angelorũ intercessio Christo interpellatori detrahit.

Exemplo sit Liturgia mysteriorum antè consecratorum Græca, quam non ita pridem insignis Theologus Genebrandus è Cretensi codice latinè conuertit, & in qua primùm sanctissimam Trinitatem Sacerdos totius Ecclesiæ nomine sic affatur: Vt Patrem & Filium & Spiritum sanctum, vno animo omnes fideles glorificemus dignè, obsecremus vnitatem diuinitatis, in tribus subsistentem hypostasibus, non confusam, simplicem, indiuiduam & inaccessam, per quam redimimur à supplicij igne.] Deindè ad MARIAM venitur, sub hac verborum formula: Matrem tuam, Christe, quæ te in carne, sine semine, peperit, quæ & Virgo verè, etiam post partum, mansit incorrupta, tibi adducimus in intercessionem Domine misericordissime. Lapsuum veniam largire cunctis, qui ei inclamant, Aue sit verè thesaurus vitæ.] Et rursus expedita precatione, Sancta Trias, salua nos omnes, Sacerdos hæc subiicit: Matrem tuam adducit tibi in supplicationem populus tuus, Christe; intercessionibus ipsius miserationes tuas nobis tribue, vt te glorificemus, qui è sepulchro nobis effulsisti.] Tum in Liturgia omnium vetustissima, quæ multorum Veterũ iudicio Iacobum Apostolum & fratrem Domini habet authorem, sequens additur exhortatio: Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ Dominæ nostræ Matris Dei, & semper virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & Iustorum, vt precibus atque intercessionibus eorum omnes misericordiam consequamur.] In eundem ferè modum Chrysostomus, qui MARIÆ frequentem & honorificam admodùm in Liturgia sua mentionem facit, hæc verba proponit: Sanctissimæ, incontaminatæ, supers omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ & semper virginis MARIÆ cum omnibus Sanctis memoriam agentes, nosipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus.] Et apud Basilium quidem Chrysostomi æqualem & familiarem eadem prorsus extat sententia. In Missa verò Æthyopica, eaque peruetusta (Canonem vniuersalem vocant) Sacerdos hanc salutationem simul & precationem ad Virginem interponit: Lætare Domina, quia salutem sanctam deprecamur; ô Virgo, in omni tempore mater Dei & Christi, effer sursum & in altum orationem nostram, apud electos Filij tui, vt remittantur peccata nostra. Lætare, Domina, quia peperisti nobis lumen verum, Iesum Christum, Dominum nostrum: Ora pro nobis apud eum, vt misereatur animæ nostræ: Ora pro nobis in conspectu throni filij tui Iesu Christi. Lætare immaculata, verè Regina, lætare gloria nostrorum parentum, qui peperisti nobis Emmanuelẽ.] Cum his pulchrè cõgruit, quod Ambrosius in sua Liturgia recitandum tradidit, his verbis vtens in Præfatione: Per Christum Dominum nostrum. Et in huius diei veneranda festiuitate gaudere, in qua sancta Dei genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum nostrum de se genuit incarnatum; cuius intercessione, quæsumus, vt mortem euadere possimus animarum; per eundem Dominum nostrum.] Consonat & Missa Gregoriana, in qua mille ab hinc annis propemodũ, quoties de Virgine solennis memoria celebratur, præsentes omnes excitantur hac voce: Gratias agamus Domino Deo nostro; moxque causa huius gratiarum actionis annectitur: Verè dignum & iustum est, æquum & salutare, Et te in veneratione beatæ MARIÆ semper virginis collaudare, benedicere & prædicare: quæ & Vnigenitum tuum sancti Spiritus obumbratio-

Quomodò veteres Liturgiæ de Maria eiusq; intercessione honorificã mentionẽ faciant.

Ex Liturgia Græca.

Ibidem.

Ex Liturgia Iacobi Apostoli.

Ex Liturgia Chrysostomi.

Aliud exemplũ ex Liturgia Æthyopica de Maria publicè prædicata in Missa.

In Vigilia Assumptionis Mariæ.

Exemplũ aliud ex Missa Ambrosiana.

In Missa Gregoriana.

Quomodò in Latina Missa cõmemoratio fiat Mariæ.

Digitized by Google

In exposi. Liturgiæ, cap. 49.

bratione concepit, & virginitatis glora permanente lumen æternum mundo effudit Iesum Christum Dominum.] Græcam certè Liturgiam à Nicolao Cabasilla sedulò explicatam habemus, in qua monet idem sapienter, Sanctorum in Missa commemorationé proponi, non vt pro illis supplicemus, vt qui nostri apud Deum sunt intercessores, sed vt gratias agamus illorum nomine. Aliôquin in horum Sanctorum catalogo Deipara non collocaretur, vt quæ sit vltra omnem intercessionem non solùm humanæ, sed etiam Angelicæ Hierarchiæ, ipsis etiam sanctissimis mentibus incomparabiliter sanctior, sicut idem Nicolaus affirmat. Cætera præscindamus, ne ab Epiphanio nostro longiùs discedere videamur.

Non pro Maria & Sanctis in Missa rogamus, sed ob illos gratias agimus Deo, & illorum petimus intercessionem.

Dictum est hactenus, Collyridianos, aut potiùs Arabicas mulieres, duplici nomine ab Epiphanio seuerè meritoque perstringi; tùm quòd MARIAM adorare, tùm quòd sacrificium illi offerre non verèrentur. Aduersarij Epiphanium sic interpretantur, vt ille nos Catholicos etiam verberet, in quibus culpa falsæ adorationis & impij sacrificij etiamnum hæreat. Nos, quoniam obiectam de Sacrificio notam depulimus, de adoratione modò plura dicemus, in qua bis quidem peccant nostri accusatores. Nam & MARIAM à nobis adorari temerè clamitant, & hoc adorationis nomen cum ipsa inuocatione inscitè, vti demonstrabimus, miscent atque confundunt. Ac primum illud iam suprà euicimus, falsò nobis ac temerè prorsus imputari, quòd cum Collyridianis in adoranda Virgine quicquam commune habeamus; quam illi loco numinis adorantes, etiam publico Sacrificij cultu dignam æstimârunt. Proindè toties obiurgat illos Epiphanius, & adorationis nomen vrget, quod soli Deo debeatur, nulli verò creaturæ quamlibet sanctæ atque præstanti communicabile. Et rectè quidem nomen hoc, si propriè accipiatur, ad Latriæ cultum constringitur, testante sacra Scriptura, [a] Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies, vti locum [b] Ambrosius interpretatur. Nec semel [c] Ioannes Apostolus ab adoratione Angeli reuocatur, ac Deum adorare iubetur. Ipsi enim Sancti, vel homines, vel Angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi nôrunt, vt loquitur Augustinus. Atque inter alios veteres, qui MARIAM adorandam esse liquidò negant, luculentus est Ambrosius, qui, quum de Spiritu sancto & Christo homine adorando dixisset, hoc ipsum ad virginem MARIAM non vult deriuari; vt quæ templum Dei, non Deus templi fuerit: & ideò inquit, ille solus adorandus, qui operabatur in templo.] Tum scriptor eruditus Ionas Aurelianensis, qui Claudio Taurinensi, ætate sua Iconomachorum principi, fœdum idololatriæ crimen Catholicis exprobranti, quòd MARIAM colere & adorare viderentur, hoc modo respondet: Virginem, quæ peperit Christum, non adoramus, sed sanctam Dei genitricem congruo honore veneramur, eiusque intercessionem apud Diuinam maiestatē humiliter flagitamus. Nec immeritò, quippè quoniam per eam authorem vitæ suscipere meruimus, & pro eo quod eadem sancta & intemerata virgo MARIA, quæ vtique nobis Deum & hominem edidit; Dominum videlicet Iesum, à cunctis fidelibus pio colitur amore, & debito veneratur honore.] Quotquot autem per Dei gratiam hodiè Catholici sumus, hanc ipsam Ionæ confessionem nobis vsurpamus, & omnibus aduersarijs, qui tam impudenter nos cum Collyridianis comparant, fidenter opponimus. Nec enim pro Dea Virginem aliôquin sanctissimam constituimus, sicut etiam à Damasceno sumus edocti, & quantúmuis illam, quæ Sanctos alios multis modis excellit, publicè veneremur, tamen, vt sæpè testati sumus, adorationem soli Deo conuenientem, illi nequaquam tribuimus, ac ab omnibus tribuendum esse negamus. In quo sensu etiam Hieronymus, vt suum antagonistam Vigilantium repelleret, tanquàm Doctor Catholicus egregiè dixit: Quis, ô insanum caput, aliquando Martyres adorauit? quis hominem putauit Deum?]

a Deut. 6. & 10.
b Lib. 3. de Spiritu sancto, ca. 12.
c Apoc. 19. & 22.

Adoratio ppriè & rigidè, nō nisi Deo debetur.

Epiphanius duo maximè reprehendit in Collyridianis.

Catholicis iniquè obiici Epiphanium, qui eos arguat ob Mariam adoratam.

Lib. 20. contra Faustū, cap. 21.
Li. 3. de Spiritu sancto, cap. 12.
Lib. de cultu imaginū.

Mariam nō esse adorandā pbāt, Ambrosius, Ionas, ac Veteres alij.

In sermo. de obdormitione Virginis.

Aduersus Vigilantiū.

Mariam Catholicis pro Dea nec haberi, nec adorari.

Contra Petrobrusianos de veneratione sanctæ Crucis.

Cum eisdem ferè hostibus pugnauit Petrus Cluniacensis, atque vt vanam illorum calumniam confringeret, pro Catholica parte ita respondit: Nec confitentes Cōfessores, nec testificantes Martyres, nec nunciantes Apostolos, nec prænunciantes Prophetas, nec ministrantes Angelos, nec illud summi Regis reclinatorium, summi Dei sacrariū, Matrem eius scilicet & Virginem, adoramus.] Pulchrè interim eandem Virginem omnium creaturarum beatissimam vocat, planeq; testatur, neq; huic quidem,

Petrus Cluniacensis Mariā & Sanctos adorandos esse negat; Mariam autem prefert omnibus creaturis.

Digitized by Google

dem, nedum alijs creaturis Latriam, siue Dei cultum, diuinamque seruitutem posse communicari. Quid quòd eandem sententiam Doctores quoq; Scholastici, licet recentiores, planè profitentur? quum eorum princeps Aquinas quæstionem proponat: Vtrùm mater Christi sit adoranda adoratione Latriæ? Et expeditè respondet, solum Deum adoratione latriæ colendum esse, ac proindè beatæ Virgini, vtpotè puræ creaturæ, non latriæ adorationem, sed solùm Duliæ venerationem, licet quiddam amplius quàm reliquis creaturis, hoc est, Hyperduliã, tribui oporteret. His cõsonat Bonauentura, qui, tametsi aliàs in colenda Virgine immodicus ab istis habeatur, tamen perspicuè docet, beatissimã Virginem puram esse creaturam, & idcircò ad honorem & cultum latriæ non ascendere: eandem tamen, quoniam excellentissimum nomen habeat, quod puræ creaturæ conuenire potest, non duliæ tantùm, sed & hyperduliæ honore prosequendam esse; sicut & anteà demonstrauimus. Tam grauiter ac significanter hi alijque Scholastici Theologi monuerunt, latriam siue seruitutem & adorationem illã, quæ Deo debetur, ne MARIÆ quidem, quantúmuis reliquis creaturis præstantiori, vnquam deferendam esse.

Etiã Scholastici Theologi Mariã non adorandam esse docent.

In 3. p. q. 25. art. 5.

Lib. 3. Sent. d. 9. q. 3.

Etsi verò cum aduersarijs conuenit nobis, MARIAM non esse adorandã; quemadmodùm sæpè monet Epiphanius, tamen in eo non conuenit, quòd eandem latriæ adorationem sic Deo tribuant, vt vix aliam duliæ concedant, quam vel MARIÆ, vel Sanctis aliis liceat exhibere. Id verò partim Scripturæ testimonijs, partim Veterum sententiis aduersatur. Nam è sacris literis euidenter apparet, quòd complures, vt [a] Abraham Patriarcha, eiusque nepos [b] Loth, [c] Iosue Israëlitarum Dux, [d] Gedeon princeps, & [e] Daniel Propheta sanctos Angelos adorauerint: nec dubitauit [f] Saul Rex Prophetæ sancto Samueli, qui in spiritu ei apparuerat, hunc honorem tribuere, vt inclinaret se super faciem suam in terra, eumque adoraret. Imò verò in Scripturis est frequens, vt viui viuos adorasse dicantur. Fecit hoc [g] Nathan Regi Dauid, [h] Iacob fratri Esau, [i] Moyses socero suo Iethro, [k] Dauid amico Ionathæ; imò [l] Abraham filios Seth, quamuis Ethnicos, adorauit. Idem de [m] Iacob dici potest, qui Regem Pharaonem impium adorauit: licet noster interpres paulò aliter locũ verterit, & adorationis vocem, quam Græci agnoscunt, prætermiserit. Tam latè patet nomen adorationis, siue Biblia Hebraica, siue Latina consulamus, & tantundem propemodùm, quantùm veneratio quædam externa cum rei amatæ desiderio coniuncta designat; siue illa fiat nudato capite, siue inclinato corpore, aut prorsus prono, atque etiam osculo. Agnoscit hoc quoque Lutherus, clarè pronuncians, Adorare in scripturis nihil aliud esse, quàm inclinari, honorem deferre, curuare, genu flectere, & eos coram quibus nos deiicimus, pro Dominis agnoscere. Agnoscit & Bullingerus, ita scribens: *Adorare est caput nudare, geniculari seu flectere, aut inclinare caput vel corpus, procumbere, honorem exhibere, & venerari reuereriq́ue. Adorârunt (id est genu flexerunt, caput nudârunt, & procubuerunt) Sancti magistratus & Prophetas, Principes & Doctores populi, virosque venerabiles. Quia Deus hoc præcipit, qui & operatur per illos salutem hominum, & homines sunt viua Dei imago.* Retinendum est igitur sedulò, peruetustum semperque vsurpatum in Ecclesia nomen adorationis, siue illud Deo, siue hominibus, siue signis tantùm sacris, sicut arcæ Domini & templo Salomonis, siue imaginibus piis attribuatur. Cùm enim Ecclesia imagines Christi, Deiparæ, & aliorum Sanctorum, quarum vsum ab ipsis Apostolis emanasse, [a] Basilius & [b] Damascenus asserunt, in templis àsseruat, eisque honorem & venerationem impertit, eam adorationem & culturam, quæ soli Deo conuenit, huiusmodi imaginibus negat; quemadmodùm Concilium Nicænum secundum disertè testatur, neque Diuinitatem aut virtutem in illis aliquam, propter quam sint colendæ credit inesse, neque fiduciam in illis figendam, aut quicquàm ab illis petendum putat, sed honorem sacris imaginibus exhibitũ ad prototypa, seu prima exemplaria referre docet; ita, vt per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & MARIAM Sanctosq; alios, quorũ illi similitudinẽ gerunt, veneremur; quẽadmodùm Tridentina Synodus post priores alias planissimè definiuit. Quocircà Theologi Parisienses hanc propositionem non temerè damnant, quâ dicitur; ante Sanctorum Dei imagines genua non esse flectenda, sed duntaxat ante Deum, qui solus sit adorandus. Fauet enim hæc sententia Iconoclastis, neque

Mariæ competere, vt adoratione duliæ inter Sanctos alios colatur.

Scriptura docet etiã Sanctos adorari.

a Gene. 18.
b Gen. 19.
c Iosue 5.
d Iudic. 6.
e Danie. 10.
f 1. Reg. 28.
g 3. Reg. 1.
h Gen. 34.
i Exod. 18.
k 1. Reg. 3.
l Gen. 23.
m Gen. 47.

Viui viuos etiam in scripturis adorasse leguntur.

Nomen adorationis latissimè patet, nec solùm Deo, sed & creaturis defertur, vt etiam quidã ex aduersarijs docent.

In Postillã circa Euangeliũ de festo Epiphaniæ.

In præceptis Decalogi, serm. 2. de cad. 2.

Quomodò imagines adorentur in Ecclesia.

a In Epist. ad Iulianũ.
b Lib. 4. de de fide orthodoxa, ca. 17.

Act. 7.

Sess. 25.

In determinatiõe Theol. facta Anno 1524.

Digitized by Google

neque distinguit nomen adorationis, quod non solùm Deo, sed etiam hominibus, & typicè sacris imaginibus, à Patribus sæpè applicatur.

Li. 1. de cultu imaginũ. Proindè Ionas Aurelianensis, vt Veterum quorundam testimonia proferamus, vtramque adorationem, quam & Latriæ & Duliæ in scholis vocant, hac oratione discernit: Alia est adoratio, quæ non, nisi soli Deo, debetur; alia, quæ à mortalibus humilitatis & subiectionis gratiâ æquè mortalibus exhibetur.] Et sanctus Anastasius Episcopus Theopoleos, cuius testimonium in Nicæna Synodo recitatur, eruditè admonet: Nemo offendatur in adorationis vocabulo, siquidem & homines & sanctos Angelos adoramus, non autem quod λατρείαν, hoc est, quòd cultum diuinum exhibeamus. Inquit enim Moyses: Deum tuum adorabis, & illi soli λατρεύσεις præstabis. Quo loco diligenter obseruabis, qua ratione posteriori dicto, nimirùm latriæ, adiecerit soli: adorabis verò hoc ipsum non est appositum. Quamobrem adorare licet. Quid enim aliud est, quàm honoris alicui exhibiti, veluti emphasis, adoratio? Latria verò nequaquam: neq; etiam licebit προσκυνεῖσθαι, quod est propriũ adorare.] Notat & Tharasius Patriarcha Constantinopolitanus, cuius magna olim authoritas fuit, sæpè pro vno & eodem accipi προσκυνεῖν, id est, adorare, & ἀσπάζεσθαι, id est amplecti, & φιλεῖν, id est, amare; vt hinc etiam de sacris imaginibus dicatur, quòd adorandæ, hoc est, exosculandæ sint & amandæ. Eapropter Basilius Magnus, cùm suæ fidei confessionem de differenti cultu Dei & Sanctorum Iuliano Cæsari exposuisset, hæc etiam verba subiunxit: Quam ob causam & historias imaginum illorum (Sanctorum) honoro, & palàm adoro. Hoc enim nobis à sanctis Apostolis non est prohibitum, sed in omnibus Ecclesijs nostris eorum historias erigimus.]

In eadẽ Synodo act. 4.

Deut. 6.

In Epist. ad Imperatorẽ Cõstantinũ & Irenem.

Vide Act. 4. Cõcil. Nicę.

Homines et Angeli rectè adorãtur, sed sine cultu latriæ.

Adorare et amare, vel religiosè amplecti, pro eodẽ sæpè accipi.

Basilius imagines; Hieronymꝰ præsepe Domini; Catholici reliquias sacras adorant.

Li. 3. de dijs. Lib. 1. Apolog. & lib. 4. de fide orthodo. ca. 7. Ioſ. 5. Dan. 10. Psal. 131.

Nec minùs Catholicè dixit Theodoretus: Adorationem, quæ soli Deo debetur, Deo & Angelis ex æquo nõ partimur.] Quanquam solus ferè Damascenus in hoc sufficerit argumento, qui de illo aduersùs Iconoclastas copiosissimè disserit, & inter cætera loquitur: Adoratio submissionis & honoris est signum. Adorationis modos planè nouimus esse differentes. Omnium prima est adoratio, quam soli Deo suapte naturâ adorando exhibemus per latriam. Proximo ordine sequitur, quam offerimus amicis ac famulis Dei, qui suapte naturâ solus venit adorandus; quemadmodùm Iosuè filius Naue, & Daniel, Angelum adorârunt. Aut ea quæ locis Deo cõsecratis, debetur: vt, cùm ait Dauid: Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.]

Hæc fusiùs nobis idcircò dicuntur, vt propositus Epiphanij locus, quem depraua nt aduersarij, rectiùs accipiatur, dum MARIÆ Virgini adorationem eam adimit, quæ in rigore sumpta, & cum Latria coniuncta est; nimirùm, vt crassissimum eorum errorem elidat, qui MARIAM Dei loco statuebant, & Diuinum honorem eidẽ sacrificando nefariè attribuebant. Aliôquin si phrasin Scripturę propriam sequimur, & rem sanè intelligimus, MARIAM adorari posse fatendum est, ac veteres planissimè docuerũt. Nam apertè dixit Leontius: Qui Martyrem colit, Deum ipsum colit: qui Matrem ipsius adorat, ipsi (Deo) honorem assignat.] Et Damasceni est oratio: Adoremus & Latriæ cultum offeramus soli Creatori, & vniuersitatis Architecto; quippè, qui Deus est suapte naturâ adorandus. Adoremus & sanctam Virginem Deiparam, non tanquã Deum, sed tanquàm Matrem Dei, secũdùm carnem.] His accedit Nicetas Patriarcha Constantinopolitanus, qui præscribens ordinem ad Mahometanos Ecclesiæ Catholicæ reconciliandos, hanc fidei Confessionem iubet à singulis exigi: Sanctam Virginem, quæ Christum in carne peperit, Dei propriè vereque Matrem esse credo & confiteor: eandemque, vt reuerà Dei, qui homo factus est, matrem, atque idcircò Dominam & Reginam omnis creaturæ Diuina gratiâ effectam, adoro & reuereor.] Quid quòd Epiphanius ipse testatur, MARIAM virginem ab Angelis adorari, sicut sermo illius de laudibus MARIÆ Deiparæ conscriptus, & à Ioanne Pico latinè versus cõprobat. Nec pudet tamen maledicos Nouatores, vt veteres Iconomachos, adeoque Ethnicos Catholicis olim insultantes æmulentur, idololatricam & quotidianam adorationem Catholicis identidem exprobrare; quòd domi vel in templo illam reuereantur, ipsamque venerationem externa & humili demissione corporis in Virginis cultu declarent, eiusque imagines in honore habeant atque seruent. Sed etymologiam nominis idololatriæ vel ignorãt, vel animaduertere nolũt, cùm idololatræ dicti sint, non

In disceptatione cõtra Iudæos. Vide Act. 4. Nicænæ Synodi. Lib. 3. Apolog. In fragmento ex lib. 20. Thesauri orthodoxiæ.

Testimonia veterum, Mariam etiam posse adorari.

Mariam vt Dominam & Reginã, omnis creaturę adorare seu venerari docet Nicetas.

Adorationẽ idololatricã Catholicis falsò imputari, quòd signa quædam externæ venerationis præstẽt in cultu Virginis.

Digitized by Google

non qui MARIÆ, Sanctisque alijs, vt Dei amicis nostrisque Patronis, aut eorũ imaginibus honorem Catholicum deferunt, sed qui seruitutem Deo debitam simulachris exhibent, quemadmodùm Augustinus indicauit. Cuius quidem ęculo Christiani sine vitio, & cum laude, nec sine flexione genuum Petrum Apostolum suo modo in Ecclesia adorârunt; quemadmodùm hæc eiusdem Augustini verba commonstrant: Beatissimum Petrum piscatorem modò genibus prouolutis adorat gentium multitudo credentium.] Laudat prætereà Imperatorem, qui submisso diademate ad sepulchrum piscatoris Petri supplicauerit, nimirùm Theodosium intelligens, qui ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorũ intercessione poscebat; quemadmodùm historia docet Ecclesiastica. Eôdẽ spectat Chrysostomi oratio, affirmantis, seruorum Crucifixi sepulchra regijs aulis esse clariora. Nã & ipse qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulchra, & fastu depositò stat Sanctis supplicaturus, vt pro se apud Dominum intercedant.] Quid autem hoc aliud est, obsecro, quàm quod Latini, Græci & Hebræi dicunt adorare? Tertulliani ætate, qui peruetustus est, Christiani de more aris adgeniculabãtur, ac Hieronymi seculo vulgatum erat, vt sacris reliquijs cereorum lumen, & quidam adorationis siue venerationis cultus publicè adhiberetur, quãtumuis Eunomius & Vigilantius damnati Ecclesiæ hostes impiè oblatrarent. Tùm sui temporis morem indicat Prudentius, quum de S. Hippolyti templo canit:

Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida prosperitate iuuat.
Hîc corruptelis, animiq; & corporis æger
Oraui quoties, stratus opem merui.

Quis ergo miretur, aut vllo modo indignum censeat, quòd iuxta veterum morem MARIAM adorari posse dicamus, nosq; ob eius honorẽ in orando submisè geramus, vt mentis reuerentiam, externo etiam corporis habitu, & pijs quibusdam ritibus contestemur? Etenim adorationis honor, non modò Deo & Sanctis, sed etiam, sicut diximus, & Augustinus confirmat, hominibus honorificentiæ causâ potest exhiberi, salua semper illa regulâ: Honoramus Sanctos charitate, non seruitute Latriæ, quâ Creatori, non creaturæ seruiendum est.

Cæterùm Philippus, Chemnitius, Marbachius, Selneccerus, alijque plures Epiphanium obtorto quasi collo huc pertrahere conãtur, vt is Catholicos in Sanctorum inuocatione verberet, eamq; inuocationem in catalogum hæreseon referat prorsus: cùm ille totus in Arabicis mulieribus taxandis versetur; quòd vltra omne decorum, & contra Diuinas humanasq; leges MARIAM idololatricè suo inaudito sacrificio venerarentur. Sed enim quicquid velint, Epiphanio affingant, nunquàm sanè probaturi, Catholicos Epiphanio iudice, inter Collyridianos recẽseri, & MARIÆ inuocationẽ Catholicam, hoc loco, vel alibi vsquã ab eo reprehendi. Quid enim aliud ille de cultu Sanctorum iudicaret, quàm Hieronymus valdè illi familiaris, & Chrysostomus, Basilius, Ambrosius, aliique plures illustres, & illi, vt arbitror, benè noti eiusdem sæculi Scriptores literis prodiderunt? Apertam verò imposturæ speciem redolet, quòd Nouatores hoc loco inuocationem cum adoratione cõfundunt, dum Epiphanij sermonem de mulieribus MARIAM in sacrificio adorantibus in Catholicos MARIAM inuocantes malignè detorquent. Epiphanius autem non modò vir Dei, sed etiam illius Ecclesiæ ciuis fuit, quæ, tametsi MARIAM & Sanctos constanter inuocat, seque ab illis adiuuari confidit, tamen solum Deum, tanquàm primarium gratiæ & salutis omnis authorem, adorat. Hinc vetustus ille Canon, quem & solennes precandi formulæ cõprobant: Solo Deo creatore adorato, fideles inuocent Sanctos, vt pro se intercedere apud diuinam maiestatem dignentur. Sciebat vtique doctissimus Epiphanius, longè aliud esse MARIAM cum Collyridianis adorare, quàm eandem cum Catholicis inuocare; vtriusq; vocis non paruam differentiam è Scripturis probè didicerat, non ignorans Iacob eximium Patriarcham ita Deum inuocâsse, vt simul flens Angelum Deiro-gâsse, siue, quod perinde est, inuocâsse scribatur. Legerat de Rege Dauid, qui scabel-

.um

Olim vsitatum fuisse Christianis in templis & ad aras, reliquasque Sanctorum procũbere, seque inclinare.

Li. 1. de Trinit. cap. 6.

Serm. 25. ¶ est primo in festo Apost. Pet. & Paul. Epist 42. ad Mundatenses. Lib. 11. c. 33 Hom. 66. ad popu. Antiochen. Li. 1. de Pœnit.

Olim mos erat aris adgeniculãdi, & sacras reliquias adorandi.

In descriptione passionis Hyppolyti Martyris.

Veteri scriptis consonare, quòd Mariam adoremus, et in illa precanda, nos reuerenter geramus.

Super Exod. quæstio. 69. Et lib. 1. de Trinit. ca. 6. Deuter. 6. et 10.

Epiphanio nihil adferre, quod in Catholicis imbet Mariæ cultũ & inuocationẽ.

Inuocationis & adorationis nomina nõ esse cõfundenda, & Epiphanium peruersè torqueri cõtra Mariæ inuocationem.

In Concil. Constant. can. 7.

Osee 2.

Psalm. 98.

Digitized by Google

lum pedum Domini, id est, arcam fœderis, adorauit, neque tamen eidem arcæ supplicauit; quoniam res vitâ carens precantem exaudire non posset. Aliud est igitur adoratio, aliud supplicatio siue inuocatio; licet vtrunque nomen Deo in Scripturis sæpenumerò tribuatur. Cur verò ab inuocanda Virgine abhorreret, aut alios auocaret Epiphanius, qui tantis illã effert laudibus, quòd facta sit sublimior Angelis, superior Cherubim & Seraphim, cœlum, templũ, thronus Diuinitatis, inexplicabile Paradisi monile, cœli & terræ mediatrix, per quam homines fiduciam habeant erga Altissimum, quæ lapsam Euam erexerit, & Adamum è Paradiso eiectum in cœlos miserit, ac deniq; Paradisum clausum aperuerit? Ac multa quidẽ id genus eximia epitheta, quæ aduersariorũ aures meritò feriant, & propter Christum tamen, quẽ genuit mundi Redemptorem, de illa potissimùm prædicantur, in eadẽ Epiphanij oratione traduntur. Quis ergò ambigat, singularem illum MARIÆ fuisse cultorem, quã ipse, solo Deo excepto, cunctis superiorem constituit, ipsisque Cherubim & Seraphim, & omni exercitu Angelico formosiorem appellat, de qua demùm humana quidem lingua leuiter non esse loquendum, verissimè pronuntiat? Testatur alibi quoq;, de sanctis Prophetis Hieremia & Ezechiele scribens, horum sepulchra iamtum ætate sua multis celebrata fuisse miraculis, & complures eô confluxisse, suaque vota & obsequia exhibuisse, qui orantes magna etiam beneficia fuerint consecuti. Tantùm abest, vt idem de MARIA inuocanda dubitârit, aut contra illam inuocationem legitimè factam scripserit, vel eidem restiterit; quemadmodùm Nouatores MARIÆ admodùm infesti nobis persuadere conantur. Sed enim ita ferè comparatum est, vt animus odio & inuidiâ præoccupatus, rectè aliorũ dicta & facta vel facilè inuertat, vel malignè corrumpat, præsertim si studium contentionis, & libido accesserit calumniandi. Atque hæc, ni fallor, satis fuerint ad Epiphanij sententiam illustrandam atque vindicandam, quem Ecclesiæ hostes frustrà nobis eripere, & contra Deiparæ Sanctorumq; inuocationẽ magno conatu torquere consueuerunt. Neq; hac infelici pugna contenti, sed perpetuarum contentionum amantes, ad aliud quoq; certamen nos prouocãt, vt ne omninò tacere scilicet, & manus dare videantur.

In sermone de laudibus Virginis.

Quanti Mariam fecerit Epiphanius, peculdubiò illam etiã inuocans.

Maria, iuxta Epiphanium, cunctis superior, solo Deo excepto.

Non leuiter de Maria loquendum.

Lib. de vitis Prophetarum.

Ad sepulchra Sanctorũ facta miracula circa fideles inuocãtes, Epiphanij ætate.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

MARIÆ virginis inuocationem non primùm à Petro Gnapheo Antiocheno Episcopo inductam; nec malè tamẽ ab ipso præceptam esse, vt ea inter publicas Ecclesiæ preces adhiberetur, quantumuis Chemnitius & Centuriatores oblatrent. Et rectè in MARIÆ nomine aliquid à Deo peti posse. Præterea Cõstantinus Copronymus Imperator, qui MARIÆ honorem petulanter impetiuit, eamq; inuocari vetuit, confutatur. Demùm inuocatam MARIAM, sicut & Sanctos alios, mortalibus posse opitulari, demonstratur.

PETRVS Gnapheus antiquæ & percelebris Ecclesiæ Antiochenæ, quã Petrus Apostolus primùm administrauit, Archiepiscopus fuit, siue Patriarcha, Zenonis Imperatoris, qui Leoni successit amicus, Leonis primi Pont. Max. coætaneus, & qui magnam illam Synodum, quartam nimirùm & Oecumenicã Chalcedonẽ coactã, sua vidit ætate. Etsi verò idẽ in vita & doctrina non optimè sese gessit, & dictam Synodum indignè oppugnauit, tamen si qua veteribus est fides, nonnulla Ecclesiæ Catholicæ commodissima instituit, & inter alia quidẽ, quòd in omni precatione Dei genitrix nominaretur, & Diuinum eius nomen inuocaretur. Sic enim habet Nicephorus, καὶ τοῦτος πλὴν θεάρ κλῆσιν ἐπικαλεῖσθαι. Laudantur & alia quædã ab hoc Gnapheo vtiliter cõstituta, quem nos tamen (quod apertè testatum volumus) per omnia nec defendimus, nec excusamus, sed neq; ab vllo defenden-

Quis & quando fuerit Petrus Gnapheus.

Lex huius Gnaphei in Mariæ honorem lata.

Lib. 15. Ecclesiast. hist. cap. 28.

fendendum & excusandũ esse dicimus; præsertim si vera sunt omnia, quæ de illo scribuntur. Hoc solũ de illo in quæstionẽ venit modò, recténe à Nouatoribus in eo reprehendatur, quòd legẽ tulerit de MARIÆ nomine sacris precibus interponendo & publicè inuocãdo. Nullus quidem hactenus reperiri potuit, qui, præter nostros aduersarios, Gnaphæum hoc nomine insectaretur, aut vllum cum illo verbum cõmutandum esse putaret. Tùm Nicephorus clarè pronuntiat, hanc legem Ecclesiæ Catholicæ cõmodissimam ab eo fuisse traditam & promulgatam. Accedit; quòd prudenter hæc lex eo potissimũ tempore lata sit, quo lõgè lateq; serpebat, & plurimorũ animos vitiabat pestilens Nestorianismus; ita vt hæc tanta lues Monachos etiã contaminârit, & in eam impiã opinionem deduxerit, MARIAM, Deiparam non existimandã, nedum pro Dei matre inuocandam esse. Quarè quum ex his Monachis vnus senem alium valdè pium accederet, & Nestoriano fermento corruptus in viam reuocari non posset, tandẽ Diuina visione correptus, mentem meliorẽ recepit, suumq; cõfessus errorem, ad Ecclesiam redijt; quemadmodùm Ioannes Moschus Euiratus apertè testatur. Et certè in hũc vsq; diem Græci ac Orientales, qui verũ Christianismũ profitentur, id quod Gnaphęus faciendũ decreuit, licet nõ Gnaphæi gratiâ, diligenter obseruant; nimirùm vt contra Nestorianos nomen θεοτόκου in vsu perpetuo habeãt, & non modò publicè, sed etiam in priuatis precibus MARIÆ intercessione libenter vtantur. Ad Nouatorum argumenta porrò veniamus.

Status cauſę hoc loco tractandæ.

Legem Gnaphei ratione tẽporis valdè frugiferã fuisse.

In Synodo Roman. sub Felice 2. Põ. Vide & Euagrium lib. 3. ca. 16. & 17.

In Prato spirituali, ca. 26.

Legem Gnaphei in Orientali Ecclesia postea fuisse seruatam.

Obijcit primùm Chemnitius, quũ aduersùs Decreta Tridentinæ Synodi aciem instruit, & rabiosè decertat, Petrum Gnaphæum inuocationis Sanctorum authorẽ & inuentorẽ primũ esse, perinde ac si hoc modo ratiocinaretur: Petrus Gnaphęus in suo Episcopatu præcepit MARIÆ nomen ab omnibus inuocari: igitur MARIA priùs non fuit publicè inuocata, sed eiusdem inuocatio Gnaphæo autori debet ascribi. Quã colligendi rationem nos flaccidã & inanem esse respondemus, cùm vtrumq; fieri potuerit, imò & reuerà factũ sit, vt & legem hanc ferret Episcopus Antiochenus, & lege antiquior consuetudo eandem sententiã corroboraret. Multa enim religionis nostræ instituta, quæ à Basilio Magno recensentur, inde ab Apostolis profecta, & veluti per manus tradita, diu in Ecclesia obtinuerũt, priusq; scripto consignarẽtur, & pro certis legibus publicarentur. Vnde Sabbathi abrogatio, Dominicæ & Feriarum institutio, perpetua MARIÆ Virginitas, ritus Baptismi & Eucharistię administrandæ, aliaq; id genus complura, priusq; legem scriptam acciperent; iam antè quidẽ vim legis ob Ecclesiæ authoritatem habebant. Etenim verè dixit Hieronymus: Multa quæ per traditionẽ in Ecclesijs obseruantur, authoritatem sibi scriptę legis vsurpauerunt.] Eoq; spectat Augustini regula irrefutabilis: Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semp retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditũ, rectissimè creditur.] Tenet autẽ vniuersa Ecclesia, & non tã Concilijs institutũ, quàm semper retentũ est, vt MARIAM fideles inuocent, vtq; in precibus publicis, quæ à Sacerdote ad altare fundũtur, locum habeat MARIÆ intercessio; sicut iam anteà nõ semel est cõmonstratum, nosq; posteà iterũ euincemus. Igitur idem Augustinus Gnaphæo vetustior apertissimè dixit: Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cùm Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, vbi nõ pro ipsis oretur, pro cæteris autẽ commemoratis defunctis oretur. Iniuria est enim, p Martyre orare, cuius nos debemus orationibus cõmendari.] Quocircà qualis qualis Petrus Gnaphęus fuerit, nõ ipse huius inuocationis author, sed potiùs acceptæ traditionis cõfirmator in sua fuit Ecclesia Antiochena. Eodẽ modo ante Concilium Cõstantinopolitanum III. & Toletanum VIII. Sanctorum inuocatio recepta, sed noua tamen eiusdem Synodi lege sancita & corroborata, vel, si mauis, renouata, illis verbis iam antè citatis cõmendabatur: Solo Deo suo adorato, vnusquisq; inuocet Sanctos, vt pro se intercedere apud Maiestatem Diuinam dignentur.] Etenim huiusmodi leges variis ex causis & sæpè posteritati ignotis, pro illorum & locorum & temporum ratione traduntur; nimirùm vt non sine Diuino spiritu legislatores fidei & religioni & disciplinæ Christianæ rectiùs cõsulant, neq; modò præsentes vel errorum, vel abusuum spinas euellant; sed bonas etiam in Dominico agro fruges foueant, cõseruent atq; commendent posteritati. Vnde factum videri potest, quòd Veteres post huiusmodi leges in Ecclesia tùm Orientali, tùm Occidentali publicatas, studiosiùs in eo sint

In examine Conc. Trid. circa inuocationem Sanctorum.

Gnapheum non fuisse authorem eius inuocatiõis, quã seruat Ecclesia circa cultum Virginis.

Responsio ad Chemnitij cauillationem.

Li. de Spiritu sancto ca. 27. Et dist. 11. capitulo Ecclesiasticorum.

Multa in Ecclesia instituta vim legis obtinẽt, priusq; scripto tradantur, vel etiãsi scripto nullo cõtinentur.

In Epist. ad Lucifer. nos.

Libr. 4. de Baptis. cõtra Donatistas, cap. 24.

Ante Gnaphæũ Ecclesia in vsu habuit Mariæ & Sanctorum inuocationem.

Serm. 17. de verbis Apostolicis.

Gnaphæus confirmator, nõ author fuit, vt Maria inuocaretur.

Can. 7.

Ex quæ causa mos inoleuerit, vt Dominicam precationem recitãtes, Mariam quoq; salutent.

Digitized by Google

eo sint more versati, vt Angelicam salutationem cum precatione Dominica coniungerent; nimirùm ad MARIÆ memoriam inter precandum firmiùs retinendam, & ad eandem Virginem sæpiùs inuocandam, quam & Cypriani, hoc est, Martyrum sæculo inuocare, vt posteà docebimus, fuit vsitatum.

An lex de Mariæ nomine inuocãdo scripturis satis cõgruat.

Alterum istorum argumentum est, à Scripturis alienum videri præceptum, quale Gnaphæo suffragante propositum diximus, de MARIÆ nomine inuocando: in sacris enim literis semper de Christi vel Domini ac Dei nomine inuocando fieri mentionẽ. Fatemur, & extra omnẽ est controuersiã, nomen Dei in Propheticis & Apostolicis literis amplissimè cõmendari, illudq; vel maximè inuocandũ, ac aliorũ quorumcunq; nominibus anteponendũ esse. Nec enim aliud nomen est sub cęlo datum hominibus,

Actor. 4. in quo oporteat nos saluos fieri, vt de Christi Iesu nomine Princeps Apostolorũ apud

Li. 4. ca. 33. Iudæorũ proceres cõstantissimè affirmauit. Et Irenęus pulchrè scripsit: Quod est aliud nomen quod in gentibus glorificatur, quàm quod est Dñi nostri, per quẽ glorificatur Pater, & glorificatur homo?] Et rursus: Quoniã nomen Filij proprium Patris est, & in

Libr. 10. de ciuitat. Dei, cap. 20. Deo omnipotente, per Iesum Christũ offert Ecclesia.] Vt enim Augustinus quoq; admonet, Christus Sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio: cuius rei Sacramentũ quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium.] Sed obseruandũ est interim, iuxta scripturę tropũ, Dei nomine nihil ferè aliud, quàm ipsum Deũ, aliquando Dei Filium, crebrò &

Nomẽ Dei quid in Scripturis designet, & quàm latè pateat.

Dei potentiã, virtutẽ, maiestatem, gloriã, bonitatem, sapientiã, & quicqd de Deo rectè dici potest, aptè significari. Vnde cùm scriptura Dei nomẽ omnipotẽs, admirabile, bonum, suaue, terribile, glorioſum facit, Deum à potentia, mirificentia, bonitate, & alijs

Psalm. 51. similibus attributis celebrat, nobisq; celebrandũ ostẽdit. Psalmographi vox est: Expectabo nomen tuum, quoniã bonum est in cõspectu Sanctorum tuorũ: id verò perindè est, ac si Deum ipsum nominâsset, cuius bonitatem nulli æquè sicut Sancti experiũtur,

Genes. 4. gustuq; intimo cõplectuntur. Laudatur Enos à Moyse, quòd cęperit inuocare nomen Domini, aut sicut Chaldaica legunt: quòd tunc incęperint filij hominum orare in no-

Genes. 13. mine Domini. De Abraham verò scribitur: Ædificauit ibi altare Domino, & inuoca-

Ioann. 16. & 14. uit nomẽ eius. Tùm nota Christi vox est: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, vel vt alibi promittit, hoc faciam. Vbi in nomine Christi petere, talem inuocationẽ requirit, quæ potentiæ & meritis eius innitatur; vtpote sine quibus neq; mortalium, neq; Sanctorũ preces & merita Deo grata, aut vllo modo efficacia esse possent.

In Christi nomine petere, an Mariæ & Sãctorum inuocationem excludat.

Ioan. 14. Soli Christo vox ea cõpetit: Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciã: hoc est, nõ solùm vt homo & aduocatus vultui Dei pro vobis assistam, sed etiam vt Deus, & Patri æqualis præstabo quæ volueritis, vt glorificetur Pater in Filio, quẽ supra omnes creaturas, quamuis excellentes & beatas, agnoscitis & inuocatis.

Cùm verò Mariæ vel Sanctorum merita, vel preces imploramus, à Christi nomine, meritis & intercessione, sicut fingunt aduersarij, non discedimus, sed Christum in illis honoramus, quia huius capitis membra præstantiora colimus: memores sententiæ

Serm. 6. de Margarita. Ambrosianæ: Quisquis honorat Martyres, honorat & Christũ; & qui spernit Sanctos, spernit & Dominum.] Enimuerò cùm MARIÆ nomen, vt Filium pro nobis precetur,

Catholicos Mariam inuocantes à Christo nõ discedere.

a Matth. 8. Luc. 7. b Rom. 16. imploramus, non magìs Christum mediatorem relinquimus, quàm Euangelicus ille [a] Centurio, & [b] Paulus Apostolus à Christo se subduxerunt, cùm sua propria, & ea quidẽ illustri fide nõ contenti, alios pro se ad Christum precandũ submiserunt, multumq;

Lib. 3. Institut. cap. 20. illorum intercessioni tribuerunt. Quid quòd Caluinus palàm affirmat, licet Christus sit vnus mediator, cuius intercessiõe propitius & exorabilis nobis reddatur Pater: tamen suas etiã Sanctis siue fidelibus intercessiones relinqui, quibus alij aliorũ salutem mutuò inter se Deo cõmendant? *Cùm ergò*, inquit, *illæ quoq; in Christi nomine fiunt, quid aliud quàm testantur, neminẽ vllis omninò precibus, nisi Christo intercedente, posse adiuuari?* Sicut ergò nõ obstat sua intercessione Christus, quò minùs in Ecclesia precibus alter alteri vicissim patrocinetur; ita de Sanctis etiã, ac multò quidem ampliùs iudicandũ est, vtpote quos iam in patria victores multò securiùs atq; deuotiùs, quàm in terris pugnãtes colimus & nominatim appellamus. Quod cùm facimus, nihil Christo quidem eripimus, sed suam nomini eius gloriam inconuulsam integramq; hocipso seruamus, quòd nullũ agnoscimus alium cõmunem omnium mediatorem & intercessorem, qui plenã cum Deo reconciliationẽ sit promeritus, aut vnq̃ promereri possit. Per hunc omnia sumus

Christo suũ relinqui officium, vt sit vnicus mediator & intercessor, licet Mariã inuocemus.

Digitized by Google

assecuti bona, quæ à Deo nobis data sunt, vel potiùs semper dantur, quique non verbis quibusdam & precibus, sicut solent Legati, sed reipsa intercedit; quemadmodùm Nicolaus Cabasilla non perperam interpretatur. Per hunc demùm petenda & accipienda sunt omnia, quæ Pater æternus tùm Angelis, tùm hominibus precantibus donat. Sancti verò mediatores ad huncipsum Mediatorem, si ita loqui fas est, ab Ecclesia cõstituuntur, vt idcircò doctissimus ille Bernardus, venustè dixerit: Opus est mediatore ad mediatorem Christum, nec alter nobis vtilior quàm MARIA. In expositione Liturgiæ, cap. 44. In serm. Signum magñ.

Quòd igitur in MARIÆ nomine precari dicimur, sic accipi cõuenit, vt ipsa intercedente, quæ apud Deum valet gratiâ plurimũ, facilioré per Christum habeamus accessum ad Patrem, vtq; idé Christus per Matré & nos simul inuocatus, preces nostras quamuis frigidas admittat promptiùs, suaq; cõmendatione Patri Deo reddat magis acceptas; nimirùm vt ea quæ petimus Diuinæ gratiæ munera expeditiùs cõsequamur. Etenim quæ preces in cõmunione Sanctorum offeruntur, eas libẽtiùs admittit Deus, eiq; gratiora sunt vota, quę ad ipsum, quasi manufacta, vt Tertullianus loquitur, à multis referuntur. Qua de re prolixiùs alibi. Sed neq; à Scripturis est alienũ, vt Dei nomen inuocãtes, quorundã Sanctorũ nomina simul adiungãt; sicut Iacob suo docet exẽplo, quũ duobus nepotibus benedicens ita precatur: Angelus qui eruit me de cũctis malis, benedicat pueris istis: & inuocetur super eos nomen meũ, nomina quoq; Patrũ meorum Abraham & Isaac. Ex quibus verbis colligit [a] Augustinus, quantúmis [b] Caluinus, [c] Oecolampadius, & [d] Illyricus tergiuersentur, nõ modò Deum, sed etiã homines iuxta Scripturæ phrasin inuocari, sicut etiã hìc Iacob Angelum præter alios inuocauit. Nec temerè in libro [e] Iob scriptum extat; Ad aliquem Sanctorum, siue Angelorum cõuertere, nimirũ per inuocationem. Vnde legunt Septuaginta Ὁ ἐλπὶν ἀγγέλων ἁγίων ὄψει. Ac rursus in Iob scriptum est: [f] Si fuerit pro eo Angelus loquẽs; quemadmodùm Angelos pro vrbe Hierusalem loquutos esse, siue Deum inuocasse in scripturis legimus, & Veteres interpretantur. Vnde [g] Ambrosius clarissimè dixit: Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidiũ dati sunt.] Et [h] Augustinus verba illa Iob: Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei, sic explicat, vt ad Angelos, quos Iob pro se deprecari Dominum roget, dicta velit accipi. In apologetico. Genes. 48. a Li. 1. locution. de Genes. ca. 200. b Lib. 3. Institu. ca. 20. c In disputa. cũ Eckio. d In Cẽt. 1. mendaciorũ Papisticorũ. e Iob 5. & 33. f Zachar. 1. g Li. de Viduis. h In c. 5. circa verba illa Miseremini, miseremini. i Hæres. cõt. Antidicomarianitas. k In annalib. part. 4.

In Mariæ nomine precari, nõ est inconueniens, si ritè accipiatur. Virgines in Mariæ nomine castitatem olim profitebantur atque seruabant.

Cur ergo aduersarij tã molestè ferunt, ac omninò refugiũt hoc velut nimis durũ & asperum loquendi genus, quo Dei genitricis nomen in precatione adiungi & inuocari docetur? An nõ tradit & probat [i] Epiphanius, virgines quasdã in MARIÆ nomen degere, suamq; castitatem seruare ac continere; sicut Ianus Cornarius interpretatur? Nam & Pulcheriam laudatissimã fœminam, adeoq; cũ Marciano Imperatricem Glycas inde cõmendat, ꝙ virginitatem suam Deiparæ consecrârit. Idem laudabiliter fecit Andreas Chius eximius Christi martyr, sicuti posteà ex Trapezuntio indicabimus. Et magnus ille Patriarcha Germanus his verbis MARIAM affatur: Quomodò corpus nostrum vitalis signum operationis habet respirationem: ita etiam sanctissimũ tuum nomẽ, quod in ore seruorum tuorũ versatur assiduè, in omni tempore, loco & modo non solùm lętitię & auxilij est signũ, sed ea etiam procurat & cõciliat.] Quòd si Seuero Sulpitio credimus, vt oculatus ille & præclarus aliôquin testis fidẽ sanè mereretur, quũ aliquãdo canis importunior Martini Turonensis toto orbe probatissimi Episcopi discipulis oblatraret, vnus ex illis ausus est dicere: In nomine Martini iubeo te obmutescere, statimq; cani latratũ hæsisse in gutture, atq; linguam, vt abscissam putares, obmutuisse præsentes omnes deprehenderunt. Nec multò pòst subijcit: Credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt.] id genus nempè miracula. Hoc enim tantundẽ est, quemadmodũ Augustinus dixit, siue per orationes, siue per memorias Sanctorum fieri miracula. En tibi stupendã Christi potentiã, qui nõ solùm in suo nomine, quod naturâ sanctum est atq; terribile, sed etiã in Sanctorum suorum nomine, & quod magis mirere, per eorũ sudaria, semicinctia, reliquias, memorias, vmbras & imagines miracula ingẽtia operatur; sicut nõ modò Damascenus testatur, sed tota etiã antiquitas clamat. Et qui de Anthonio Magno post Athanasiũ scribunt, illũ dęmonibus adeò formidolosum fuisse testãtur, vt multi per Ægyptũ ab illis agitati, inuocato Anthonij nomine liberarẽtur. Scribit & Idiota, vt alibi meminimus, post Iesu Christi nomen venerandũ & adorabile nullum esse aliud quàm MARIÆ sanctius, illustrius, dulcius, efficacius, Quã sit efficax Mariæ nomen, si eo ritè ac piè vtamur.

In Martini nomine facta olim miracula. Dialog. 3. de virtutibus B. Martini. Libr. 22. de ciui. Dei. c. 8. Act. 19. & 5.

Magnam esse dignitatem et virtutem nominis Mariæ. Lib. 4. de fide Orthodoxa. ca. 16. & 17. Lib. Contẽplat. de B. Virgine. c. 5.

Digitized by Google

cacius, excellentius: ad cuius inuocationem & Angeli gaudeant, & dæmones contremiscant, magnamq; sæpè gratiam & virtutem sentiant peccatores, si hoc quidem nomine reuerenter atque conuenienter vtantur.

Nihil igitur habet absurdi, modò ritè & candidè accipiatur, quum dicitur, quosdam in MARIÆ nomine precari vel exaudiri; aut quibusdã beneficiis diuinitùs affici. Non quòd idcircò Dei nomini, Christiq; meritis & gloriæ derogetur, qui solus nõ aliena, sed propria virtute, siue, vt Scriptura vocat, in suo ipsius nomine nos Patri reconciliat, nostras preces efficaces reddit, nos perditos viuificat, iustificat atq; saluat, quiq; demũ spiritum obedientiæ, vt Deo seruiamus, vnicè promeretur. Aliôquin nisi Christi nomine, velut sacra anchora, niteremur, & in eo precaremur Patrem, ac ex ipso, velut fonte, gratiam omnẽ in nos deriuari putaremus, de MARIÆ nomine aut venerando, aut inuocando, nulla nos cura tangeret: sed neq; Sanctos in cœlo regnantes, neq; fratres in hoc exilio peregrinantes orando quicq̃ valere, ac nobis prodesse posse, existimaremus. Facit autẽ Christi nomen, ad saluandũ incomparabile, Sanctorũ orationes adeò efficaces, Christoq; gratas, vt, sicut Ioannes meminit, aureo velut thuribulo Deo dicãtur offerri, ac proculdubiò multa immerentibus consequantur. Vnde quũ in nomine MARIÆ quid petere vel accipere dicimus, ipsius quę Christi mater est preces & merita eius esse conditionis intelligimus, quæ apud Deum votis credentiũ possint satisfacere, vt per illam Dei gratia & Christi merita nobis indignis faciliùs applicentur, sicut Ecclesia tot Precationibus siue Collectis, vt vocant, clarissimè profitetur. Sic defuncti Abrahami merita nõ ipsi tantummodò, sed & filio Isaac profecerunt, magnaq; fiduciâ Moyses Patriarcharum, licet mortuorum, nomina & merita suis precibus Deo factis interposuit, quantumq; Dauid apud Deum post mortẽ valuerit, tota eius posteritas crebrò experta est. Atq; hoc est quod Augustinus, adeoq; Ecclesia tota cõstanter credit & docet; illorum meritis quos diligit Deus, immerẽtes apud Deum posse releuari, & eundem Deum Sanctorum suorum orationibus populi sui peccatis propitiari, multisq; pijs nos instrui & adiuuari. Hęc aũt vt nobis applicemus, regulã obseruatu dignam è Scripturis colligit Radulphus, atq; in hunc modũ scribit: Decet peccatorẽ hęc humilitas, vt sine mediatore aliquo petere indulgentiã nõ præsumat. Hinc namq; amici [a] Iob per ipsum, in quem peccauerant, reconciliati sunt. [b] Cornelius quoq; per Petrum, sed & [c] Saulus per Ananiam ad Christi gratiam accedere meruerũt. Quarè, vt hunc locũ semel absoluamus, si Petri Gnaphæi personam parumper seponamus, quisquis tandẽ ille fuerit, & rem ipsam rectè inspiciamus, nihil à Christiana pietate alienũ exigit, qui Deum precãtes ita instituit, vt suis precibus MARIÆ nomen, memoriã siue inuocationẽ adiungant. Quod sanè qui faciunt, Catholicæ fidei Symbolũ, vt à Nestorianis, Vigilãtianis, Iconomachis, Mahometanis seipsos segregẽt, prudẽter assumũt, & egregiũ veteris Ecclesiæ sequuntur exemplum; tũ Christianam humilitatem exercent, Christumq; ipsum in Matre gloriosum colunt, & illam sibi magìs magisq; conciliant. Cæterùm hanc humilem prudentiam, & prudentẽ humilitatem superbi simul & stolidi cõtemnunt Hæretici, ac idcircò nobiscum, imò cum tota Ecclesia dicere dedignãtur: Famulorum tuorũ, quæsumus Domine, delictis ignosce: vt qui tibi placere de actibus nostris nõ valemus, genitricis Filij tui Domini nostri intercessione saluemur: Per eundem Christum Filium tuũ. Quid verò mirum, Ecclesiam diuino spiritu edoctã, in hoc solenni more persistere, vt cùm Sanctorum opẽ implorat, ad MARIÆ præsidiũ cõfugiat maximè, quũ non sit dubium, vti siue Fulbertus, siue Augustinus affirmat, eã plus omnibus liberatis impendere posse suffragium, quę meruit pro liberãdis proferre preciũ. Hinc pia illa Ruperti extat precatio, qua suos in Cantica libros absoluit: O beata MARIA mons montiũ, Virgo virginum, Sancta sanctorum, ad omnes quidem cõuertimur montes aromatũ & vocamus, vt respondeãt nobis. Et hoc est, quod vnusquisq; nostrũm dicit: Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Sed ad te præcipuè conuertimur, ad te præ cæteris oculos nostros leuamus, tuum præ omnibus auxilium suspiramus. Per sanctum vteri tui Sacramentum, & illum qui animam suam pertransiuit gladium, obtine, vt videamus ipsam illuminationẽ montium æternorum, scilicet dilectum, & ex dilecto dilectum, simulq; dilectionem amborum, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctum.]

Christi nomen & gloriam non excludi, quòd per Sanctos & ob illos aliquid efficitur & impetratur.

Quid sibi velit, quum in Mariæ nomine petere vel accipere dicimus.

Gnaphæi legenti non solùm excusatiõe, sed & laude dignam esse.

Mariã præ Sanctis reliquis & inuocari, & patrocinari mortalibus.

Ruperti ad Mariã precatio, ad quam præcipuè post Deũ pij sese conuertunt.

Actor. 4.
Apoc. 5. & 8.
Genes. 26.
Exod. 32.
3. Reg. 12.
4. Reg. 19.
Esa. 37.
In Exod. ca. 149. & cap. 108.
In Leuit. ca. 4.
a Iob 42.
b Act. 10.
c Act. 9.
In serm. de festo Assumptiõ. Virginis.
In fine li. 7. Cõmentar. in Cantica.
Psalm. 120.

Nunc ad alteram huius capitis partem, & quasi contrariã Gnaphei editio sententiam progrediemur, ea quidẽ fiduciâ cõmoti, vt ad MARIÆ Deiparę tuendum honorem ne cum ipso quidẽ Imperatore cõgredi formidemus. Hic Imperator Leonis Isaurici filius, mali corui malũ ouum, vt inquiunt, Constantinus est Copronymus, qui dũ sacri fontis aquâ perfunderetur, stercus excreuisse dicitur, vt inde Copronymi fœdo cognomine fuerit insignitus; nõ tàm ille quidem imperij, quàm omnis impuritatis & crudelitatis posteà princeps effectus, quẽ & Græci non temerè aspidem & colubrum, adeoq; Antichristi præcursorẽ appellant. Is tandẽ eô impietatis amentiæq; prorupit, vt partim suorũ Episcoporum, quos in Pseudosynodo Cõstantinopolitana coëgerat, partim Catholicorum doctorum authoritate contempta, omnẽ sacrosanctę Virginis inuocationẽ detestaretur, alijsq; omnibus proposita lege prohiberet. Qua de re libet subijcere, quod Græcus author Theosterictus vnà cum suo magistro & insigni Christi confessore Niceta literis prodidit: vterq; verò tempestatẽ illam grauissimã à Copronymo excitatã, & cum sæua tot milliũ piorum internecione coniunctã coràm aspexit. Vt summatim dicã, inquit, (Constantinus hic malæ radicis malũ germen) habitu erat Christianus, mente ipsa Iudęus. Quã enim Christus sibi in domiciliũ delegit, glorioßissimam, inquã, suam matrem, omnibus alijs rebus creatis superiorẽ, mundi patrociniũ, quæ propter virginitatis suæ præstantiam prope Deum versatur: huius, inquam, venerandum nomen multis modis ab Ecclesia expellere studuit: eius verò intercessiones, per quas mundus ipse consistit, illas ne nominare quidem voluit, quũ diceret, neminẽ eam posse opitulari.] Ac paulò pòst. Ita miser ille, & Deipatens MARIA (neq; enim sanctã eam nominare dignabatur indignus ille) quo tẽpore Christum in se habebat, valde honorata illa erat: ex quo autem tempore illum peperit, nihil differt à reliquis.] Hîc iam ille magno zelo flagrans, tamque nefarij & in Deiparam contumelioßi hostis improbitate commotus, ita respondet. O blasphemiam, ô superbiam, ô immensam Dei tolerantiam, ô summam patientiã. Quomodò non ipsius lingua obmutuit, quæ aduersùs Christi Matrem tam superbè iniquitatem locuta fuit? Quidnam à blasphemis Iudæis nouus hic Pharisæus, & Deo inuisus differebat?]

De Constantino Copronymo Imperatore, quàm in vita puerßus, quamq; in Mariã petulans fuerit.

In exordio funebri, quã habuit in S. Nicetam.

Qualis Cęsar fuerit dictus Constantinus iuxta Theosterictum. Mariæ præconia per Theosterictũ commemorata.

Cæterùm Suidas, cuius verba Nicephorus etiam repetiit, huius Copronymi in MARIAM tùm petulantiã, tùm blasphemiã paulò fusiùs explicat, in hunc nempè modum: Indicit Copronymus, ne quis intercessionem MARIÆ imploret, quòd nihil auxiliari possit, neq; Mater Dei deinceps nominetur. Et quidẽ crumenâ in manu accepta, plena auri, eaq; omnibus monstrata interrogabat, quanti valeret? Illis respondentibus, q̃ magno: auro effuso rursus interrogabat, quanti valeret? & respondebãt quòd nihilo. Tùm ille, eodẽ modo, inquit, etiam MARIA (non enim eam Domini matrem appellare dignabatur miser) donec Christum intra se habuit, honorata fuit: ex quo verò illũ est enixa, nihil differt à reliquis mulieribus.] Vbi se continere nõ potuit Suidas, quin blasphemũ conuiciatorem, quamuis Cæsarem, hac voce stomachabundus repelleret: Vah, audax blasphemia ethnicam fidem habentis, sentientisq; cum Iudęis. Venerem enim, inquit, colebat, & sacrificia ei humana faciebat vltra vrbem, vbi templum D. MARIÆ fuit, quod solo æquatũ, locum homicidiorũ fecit; MARIAM q; nuncupauit, vbi noctu pueros mactans sacrificabat.] In eandem sententiã scribit Glycas, ac omni blasphemiâ id maius esse dicit, quòd de matre Domini ferret legem scelerati ßimus Imperator, ne quis illius intercessionem imploraret; nihil enim eam præstare posse fingens. Proindè hic Imperator nec alteri illi infami Iuliano apostatę dißimilis fuit, vtpotè non solùm veteris religionis odio vehementer incensus, qui cultũ Sanctis ab Ecclesia exhibitũ inuidebat, verùm etiam pręstigijs ac magicis artibus omninò deditus, vt hinc victimarum dissectionibus & euocationibus manium, diabolicisque sacrificijs, alijsq; rebus nefandis operam sedulam daret; quemadmodùm præter Suidam Zonaras, Cedrenus, Nicephorus & Cõstantinus Manasses in suis historijs planißimè contestantur. Et miramur adhuc, impuriſsimum Principem, qui Iouem Christo antepoſuit, hunc enim non Dei filium, sed nudum hominem esse natum improbè mẽtiebatur, quiq; Venerem potiùs quàm MARIAM publicè coluit, (solebat enim Veneri victimis humanis litare) miramur, inquam, nec nomen, nec honorem, nec inuocationem tulisse Deiparæ: sed Sathanico furore agitatum, contra Christi matrem aperto etiam marte pugnasse, & apud plebeios procaciſsimè disputasse?

Suidæ testimonium de Copronymo in Mariã cõtumelioso ac publicè disceptante.

Vide et Nicephor. in fine li. 18. Eccles. histor.

Constantino Veneris cultor quàm Mariæ charior.

Cõstantinus hic Iuliano apostatę conferendus.

Parte 4. Annal.

Sed

Digitized by Google

Sed ô argutum, imò insanum potiùs ac ridiculum disputatorem, qui, ne parùm ineptus esset, sacrosanctam, nec satis laudatam vnquam Virginem rei vilissimæ, ac veluti inutili prorsus ponderi, si absque pecunia relinquatur, hoc est, crumenæ vel loculis voluit comparare. Longè aliter Diuina scriptura differit, quæ cùm παραβολικῶς MARIAM nobis depingit, creaturis amplissimis & venustissimis illam confert; nimirùm quòd sit pulchra vt Sol, electa vt Luna, clara vt aurora, exaltata vt Cypressus in monte Sion, aut excelsa sicut thronus templumque Salomonis, & turris Dauid; communita demum & omnibus gratiæ præsidiis circumsepta, sicut hortus conclusus, fons signatus, porta clausa & aurea, vt reliquos id genus veteris legis typos illustres, quibus mater Domini adumbrata est, prætermittam. Iam verò pudenda nostri nugatoris est collatio, qua eadē Virgo loculis auro refertis non alia de causa comparatur, nisi quatenus vteri sui gremio Christum est complexa, eumque conceptum ad partum vsque circumgestauit. Est ingens illa quidem & ineffabilis MARIÆ dignitas, quòd vnum eundemq; filium cum æterno Patre communem habeat, ac perpetuò seruet, vereq; θεοτόκος & tùm ab Angelis, tùm ab hominibus salutetur; etsi hoc etiam impius Copronymus, vtpote Nestorianus, inficietur. Sed enim cum summa vanitate coniunctum est, quod idem stultissimè fingit, incomparabilem Virginem eo tempore duntaxat, quo Christum gestauit, honore & dignitate excelluisse: aliàs autem, hoc est, ante conceptum, & post partum editū nihil præclari & eximij habuisse, sed aliis fœminis exæquādam esse. Cur igitur antequàm illa in Dei matrem cooptaretur, Gabrieli Archangelo, vt ostendimus, magnæ tùm admirationi, tùm venerationi fuit? ob heroicas profectò virtutes, quæ inde à primis annis eandē pulcherrimè cohonestârunt. Et iam antè probauimus, MARIAM verè sanctam & benedictam, Deoq; inprimis gratam semper extitisse, vt inter omnes Sanctorum ordines hæc Ioachim & Annæ filia tantò excellentior illustrioráque fuerit, quantò aliis piis in Diuina electione prior, in omni virtute perfectior, in Seraphica quadam charitate ardentior, atq; in cunctis animi corporisq; dotibus venustior atq; præstantior inuenta est. Quis porrò sanę mentis homo ambigat, Christum, qui [a] se amantes redamat, & amplissimis beneficiis afficit, vt [b] Zachæo inuitantis domui, ita multò magis suæ matris cum summa charitate seruientis hospitio benedixisse, eamque benedictionem perpetuam esse voluisse?

Can. 6. & 4. 3. Reg. 10. Et 2. Par. 2. Cant. 4. Ezech. 44. Eccles. 24.

a Prouer. 8. b Luc. 19.

Quàm ineptus fuerit in disputando Copronymo, Mariam crumenæ conferens.

Honestissimis rebus Maria cōfertur in Scriptura sacra.

An Maria duntaxat honorabilis fuerit, cùm Christū in vteró gestaret, sicut fingit Copronymus.

Quarè non solùm in MARIAM, sed in Christum ipsum peccat Cęsar hic contumelioſus simulq; blasphemus, dum hoc Christo petulâter affingit, quòd in mundum editus integrum & sublimem suę Matris honorem imminuerit magis, quàm conseruârit; non augens illam, sed spolians priore dignitate, vt iam nihil ei præ aliis fœminis reliquum facere voluerit. Inane prorsus hoc phantasma est, & cum ratione ipsa pugnat: quandoquidem proles Regia non minùs, sed magis post suum ortum, quàm in vtero materno concluſa, suam Parentem illustrat, ac singulare decus illi conciliat. Ita enim Berhsabeæ Dauidis vxori contigit, quæ cùm antea stipendiarij militis coniunx esset, tantum honoris ex Salomone filio procreato sibi comparauit, vt ad regalem thronum euecta, vnà cum ipso filio augusta imperaret. Habeat igitur & seruet suos loculos Copronymus, siue auro plenos illos, siue vacuos maluerit: nihil hinc quidē præsidij, nihil fuci vel ad suam impietatem saltem leuiter excusandā, vel ad MARIÆ dignitatē aliqua ex parte labefactandam cordatis potest obtendere. Est illa, manetq; semper benedicta inter mulieres, & post partum non modò sanctior, sed etiam honorabilior, Sanctis reliquis præstat omnibus, sola Dei & Domini nostri mater, quam in cœlis regnātem iurè non solùm pro se quisq; colat ac veneretur, sed vniuersa etiam inuocet Ecclesia, sicut reipsa tot retroactis sæculis, vt posteà docebimus, de solenni more inuocauit.

3. Reg. 11. 3. Reg. 2.

Copronymus nō modò in Virginē, sed in Christum ipsum est contumelioſus. Regia proles parentem illustrat maximè.

Maria non minùs, sed magis post partū quā antè benedicta & venerabilis.

Quàm multos autem (proh pudor) nostra tulit ætas Copronymo assentientes, planeq; subseruientes, qui contempto Gnaphæi decreto, & relictis Ecclesiæ Catholicæ castris, se fidos velut satellites illi principi & patrono addicant, qui & suis exosus, &, prout Suidas meminit, mortalium impurissimus fuit, electum certè organum Satanæ, Imperij pestis, orbis ludibrium, nec solùm Hagiomachorum, sed etiam Iconoclastarum omnium Antesignanus. Nec pudet tamen Nouatores huic perditissimo Cæsari & stultissimo legislatori obsequi, quoniam eius edictum amplectuntur, & hoc tantùm non pro Dei oraculo mordicus retinent atq; defendunt. Quod verò edictum?

Rem pudēdam facere, qui nunc in fide & doctrina cum hoc Imperatore consp irant, & eius mādatū amplectūtur.

Digitized by Google

MARIÆ & Sanctorum intercessionem apud Deum non esse petendam, reliquias eorum conspuendas, sacris è templis imagines excidendas: earum igitur loco ille pingi sculpíque curauit præclaras, scilicet, venationes & equestres ludos. Neque contentus his legibus atque facinoribus, sacras profanauit ædes, monasteria euertit, monachis carceres impleuit, eosque, tanquam agnos, iugulauit, sacerdotibus & Episcopis vim maximam attulit, pios in exilium relegauit, innumeros trucidauit, Sanctorum ossa concremauit, vel in mare proiecit. Taceo reliqua, & ad legem illam Copronymianam vereque stercorariam redeo; ne quis videlicet cùm aliorum Sanctorum, tùm MARIÆ intercessionem imploret: hoc enim siculneum esse præsidium, nullam opitulandi vim in Sanctis mortuis superesse mentiebatur. Eant nunc siue Lutheri, siue Zuinglij, siue Caluini asseclæ, & si velint, non doctrinâ solùm, sed etiam crudelitate se tùm Euangelicos, tùm Copronymianos esse glorientur, dum Sanctos eorumque reliquias & icones nullo cultu externo dignantur, & fœdis erroribus scindunt Ecclesiam, & in sacris locis omnia vel peruertunt, vel euertunt atque profanant; vt taceam interim de horrenda illorum in personas & res Ecclesiasticas immanitate, quam nostra ætas miserandum in modum experta est, & pij sæpe meritoque deplorant.

Copronymi scelera cum impietate coniuncta, vt Sanctorũ cultum aboleret.

Qui verò vnà cum Copronymo sentiunt, quorum numerum hoc sæculo inire non possis, & Sanctos omni opitulandi virtute spoliant, næ illi eandem nobis cantilenam cum Iudæis, Mahometanis, ac Ethnicis occinunt, pulchreque, scilicet, confirmant impiorum omnium opinionem, qui vel animam hominis mortalem faciunt, vel Sanctorum post mortem in cœlo beatitudinem in dubium vocant, vel eorundem denique perfectam erga credentes beneuolentiam, coniunctionemque maximam negant. Nos verò tametsi fateamur Sanctorum spiritus ex hac vita in cœlum translatos, si per se & naturali modo spectentur, nulli mortalium prodesse posse; tamen quia certò credimus, eosdem Sanctos in cœlis regnantes magis quàm antea in terris peregrinantes apud Deum valere, donisque omnibus tali statui congruentibus cumulatiores esse, & Christum per hæc sua lectissima membra de nobis benè mereri posse ac velle, nobisque subindè multa beneficia præstare, idcircò fidenter illorum imploramus opem, nostraque vota illis vt Dei administris, atque apud Christum patronis religiosè cum tota Ecclesia commendamus. Habet cœlum vtique multos & [a] Angelos, & [b] Onias, & Hieremias, id est, fratrum & populi Christiani amatores, & qui multùm orent etiámnum pro vniuersa ciuitate seu spirituali Hierusalem Ecclesiâ. Cur ergò non petamus, vt in hoc suo precandi & nobis opitulandi instituto apud communem Dominum perseuerent, & eorum bonorum, quæ à Deo petentes obtinent, nos participes reddant? E veteribus sanè [c] Origenes docet, Sanctorum animas præterquàm quòd pios in hac vita cognoscunt, etiam cum illisipsis comprecari, & Deo gratificari volentibus opitulari. Nec dubitat [d] Augustinus pro certo statuere & affirmare, quòd Martyres hîc viuentibus opitulentur. [e] Gregorius Nazianzenus, Cyprianum & Athanasium (præclara Ecclesiæ lumina) non modò laudat, sed vtrumque hoc etiam modo compellat: Tu nos ab alto propitius respice, nostrumque sermonem ac vitam dirige, & sanctum hoc ouile pasce.] Tùm [f] Basilius de S. Iulitta loquens: Hancipsam, ait, in nos benignè contulit Martyr gratiam, quam olim suis Hierecunctinis Elisæus impartiuit.] Ac rursus idem, vbi de quadraginta Martyribus differit, communes eos humani generis custodes, & optimos curarum socios, [g] Gregorius verò Magnus Sanctos adiutores & protectores hominum facit. Adhæc [h] Ambrosij sententiâ, ne Christo quidem credit, quisquis homines à Martyribus visitari posse non credit. Credidit autem id sanè [i] Prudentius, aliòquin de Agnete Martyre nunquam dicturus:

Quos collegas & socios habeant, qui cũ Copronymo credunt Sãctos nobis non posse opitulari.

Quomodò Catholici Sanctorum opẽ & præsidium implorent.

Patrum testimonia de Sanctis, q post mortem nobis opitulentur.

a Zachar. 8
b 2. Macha. 15.
c Li. 8. contra Celsum.
d Li. de cura p mortuis agẽda. c. 16.
e Oratio. in Cyprian. & Athanasiũ.
f Oratio. in Iulittam.
g Hom. 32.
h Serm. 91.
i In Carmine de Agnete Roma.

Seruat salutem virgo Quiritium,
Nec non & ipsos protegit aduenas
Puro ac fideli pectore supplices.

Tùm Cyprianum celebrans, hoc illi perspicuè tribuit:

In carmine de Cypriano Carthag.

Deniq

Deniq; Doctor humi est, idem quoq; Martyr in supernis.
Instruit hîc homines, illinc pia dona dat patronus.

In Paneg. de obitu Celsi.

In eundem ferè sensum adfert multa Paulinus, cuius & illud est proprium:

Celse iuua fratrem socia pietate laborans,
Vt vestra nobis sit locus in requie.

Cur dictus Gregorius Thaumaturgus.

a Li. de Spiritu S. c. 29. b Oratio. in eundē Gregor.

Postremò Gregorius ille, quem[a] Basilius & alter[b] Gregorius Nissenus mirè cōmendant, Thaumaturgus, id est, miraculorum effector, quòd in his valeret plurimùm, ab omnibus appellatur. Non quòd ille, vel quisquam è Sanctis alius in nomine suo, vel in pari cum Christo potestate miracula fecerit, aut facere possit, quemadmodùm Marbachius nos affirmare vanissimè conuitiatur; aut quòd Christo Christiq; nomini Sanctum quenquā & nomen eius vnquā exæquemus, id quod vel impium sit cogitare: sed quòd lectissimos Dei amicos, Christiq; in regno cœlesti cohæredes, Diuinæ iam naturę glorięq; consortes tanti faciamus, vt in multis miraculis, quę fiunt, & beneficiis quæ contingunt mortalibus, eos veluti secundarias & instrumentales causas agnoscamus; nihil interim primæ causæ, seu principali bonorum omnium authori Deo vlla ex parte derogantes, sed illum potiùs in Sanctis suis hac ratione mirabilem & potentem glorificātes. Hic enim loquendi mos etiā vulgo est familiaris, nec ab eo Paulus abhorret, vt de se suisq; similib[9] dicat, Dei adiutores Dei cooperatores sumus. Tùm Christus ipse licet imbecillitatis Discipulorum esset probè conscius, qui sine ipso nihil præclari efficere possent, tamen luculenter affirmat: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vado. Hocque dictum[c] Augustinus de viuentis Petri, [d] Ambrosius de mortuorum Martyrum miraculis interpretatur. Hinc idem [e] Augustinus multos ægros per Stephanum Martyrem suo æuo sanatos, multaque miracula in Aphrica per eundem facta esse, testatur. Quarè cùm nihil absurdi habeat, quòd MARIA & Sancti alij non solùm facere miracula, sed precantibus etiam mortalibus opitulari à veteribus sæpe dicūtur, mordicùs retinere conuenit Synodi Tridentinæ Decretum, quo disertè sancitum est, bonum ac vtile esse Sanctos suppliciter inuocare, & ob beneficia à Deo per Christum eius Filium impetranda, ad eorum orationes, auxilium opemque confugere. Qui verò nos à Sanctis iuuari posse negant, præterquàm quòd falsum dicant, simul dignitati Sanctorum, Christique capitis potentiæ impudenter detrahunt; neque solùm iampridem damnatis Vvaldensium, Catharorum & Bohemorum erroribus consentiunt, sed etiam improbè totiùs Ecclesiæ conuellunt authoritatem.

Sāctifacturi miracula à Christo ipso dicuntur.

c In exposicione Psal. 130. d In ser. 91. e Lib. 22. de Ciuita. Dei cā. 8.

Sanctiquomodò dicantur facere miracula, sine iniuria Dei per illos operātis.

1. Cor. 3.

Ioan. 14. & 15.

Confirmat Ecclesia, rectè Sanctos inuocari, et eorum opē atq; auxilio implorari.

Sess. 25.

Quomodò veteres loquātur, Mariam nobis posse opitulari.

Iam verò vt ad MARIAM redeat oratio, dabit nobis legem, scilicet, Copronymus, & vniuersa eius cohors prohibebit, vt ne siue cum Augustino, siue cū Fulberto, adeoque cum Ecclesia dicamus; Sancta MARIA succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, sentiant omnes tuum adiuuamen, quicunque celebrant tuam commemorationem? Accusent miseri[f] Gregorium Nazianzenum Deiparę supplicantem, MARIA sis mihi propitia: imò ab illa semper liberari calamitatibus petit. Sugillent[g] Ephrem Syrum, qui spem desperantium, peccantium adiutricem, mundi solatium, portamque cœlorum illam nuncupat. Flagellent[h] Gregorium Magnum, qui Christianorum propugnatricem & Dominam eandem appellat. Verberēt & alterum[i] Gregorium Turonensem, qui MARIAM sine labore suis proferre auxilium docet. Damnent[k] Germanū Patriarcham ita Deiparæ confitentem: Potens est ad salutem tuum auxilium. Is qui affligitur, ad te confugit: qui iniuriâ afficitur, ad te accurrit: qui est rebus asperis & aduersis implicatus, tuum inuocat auxilium.] Explodant Georgium Nicomediensem Archiepiscopum MARIÆ hoc accinentem: Te Christianorum multitudo murum habet firmissimum; te fideles reges arma tenent valida: per te consequuntur trophæa victoriæ; præbe manum laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempestatibus; seda bellorum fluctus.] Reiiciant[l] Bernardum hanc misericordiæ Matrem plenis, vt sic dicam, buccis passim extollentem, & inter cætera pronunciantem: Ipsa tenente, non corruis: ipsa protegente non metuis: ipsa duce nō fatigaris: ipsa propitia peruenis.] Conspuant demum, si velint, totam antiquitatem, quæ non minùs exemplis,

Serm. 2. de festo Annūciat.

f In Tragedia de Christo patiēte. g In orat. ad Mariā Virg. Et de laudibus Martyrum. h In epist. inserta Syn. Nicænæ 2. act. 4. i In libr. de gloria Martyrū ca. 10. k Oratio. de zona Deiparæ. l Homel. 2. super Euangel. Missus est.

Vide Metaphrastem in oratione de exitu Deiparæ, quando fuit oblata in templo.

Digitized by Google

Antiquitas tota Deiparam auxiliatricem agnoscit & veneratur.

exemplis, quàm verbis & scriptis hanc singularē humani generis auxiliatricem agnouit, & in precio semper maximo habuit, eiusq; præsidium apud Deum non esse vanum atq; ficulneum, vt detestandus ille Copronymus euomuit, sed firmum ac solidum credidit, sæpeque reipsa probauit; sicut nos etiam posteà confirmabimus.

Etsi Deum vt auxiliatorē inuocare debem⁹, tamen & Sanctos suo modo sub Deo agnoscere & colere licet vt auxiliatores.

Neq; his aduersatur, quòd in verbo Dei scriptum legimus: Adiutorium nostrum in nomine Domini. Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram; plenaque scriptura est his vocibus, quibus Deus nobis adiutor, liberator, protector, saluator, commendatur, cui omninò fidere, & quem inuocare debeant vniuersi. Hæc adeò vera & certa sunt, vt nunquam secus dicti Patres senserint, vtque Ecclesia eundem in modum docuerit continenter. Fallunt autem aduersarij, quum in horum testimoniorum interpretatione voces excluſiuas adhibent, ita colligētes: Soli Deo fidere & ab eo tantùm petere debemus omnia: propterea nulli fas est, Sanctorum auxilium agnoscere, sperare, vel expetere, sed illos velut sine mente ac virtute mortuos tantùm fingere cōuenit. Hoc enim affirmantes, suum, non Dei verbum proferunt, imò contra Dei verbum scripturis nefariè addunt, ac eas Hęreticorum more peruertunt. Quòd si genuinum Scripturæ sensum amplecterētur, auxilium omne fonti bonorum Deo, tanquam primarię causæ, deferrent, & illum solum qui per se dat gratiam & gloriam, ita proponerent, vt Sanctis idcircò non detraherent, sed illis locum in causis coadiuuantibus & secundariis reliquum facerent, Deumq; in suis Sanctis potentem & glorioſum, ac nobis per Sanctos munificum sæpe & propitium vnà cum Ecclesia suspicerent ac prædicarent, Deique gratiam per Sanctos ritè cultos oblatam ingrati non repudiarent, sed piè potiùs & petendam & amplectendam & celebrandam esse, iuxta Veterum sententiam confirmarent.

Psalm. 123. & 110.

Deuter. 12. Apocal. vlt.

Nouatores peruersè abutūtur Scripturæ locis de inuocando Deo, dum Sanctos excludunt, ac omni potestate nos iuuandi spoliant.

Indignè reprehēdi canticum; MARIA mater gratiæ, mater misericordiæ.

Mirum ergò, cur[a] Philippus, [b] Marbachius, Heerbrandus aliiq; plures calumniam struant Catholicis, quòd Ecclesia de veteri more cantet, multiq; pij cum illa sępe precentur; MARIA mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & horâ mortis suscipe. Nam ad effectum vtrumq; consequendum clarissimi Patres, [c] Nazianzenus & [d] Ephrem, & post illos Pannoniæ Rex laudatissimus ille Stephanus opē Mariæ Virginis submissè implorârunt. Tùm Richardus Cicestrensis in Anglia Episcopus & ob eximiam pietatem catalogo Sanctorum ascriptus, tanti hæcipsa verba fecit, vt iusserit illa sibi morienti identidem repeti & inculcari. Neque propterea, vt Philippus probrosè nobis obiicit, MARIA mortis victrix & hominum viuificatrix cōstituitur, sed Deo & Christo duntaxat hanc semper tribuimus prærogatiuam, quòd suapte sponte viuificet & mortificet, simulque suos ab omnibus hostibus liberet, ac eorum spiritus è corpore migrātes excipiat pro sua incomparabili potestate. Cæterùm nihil hoc vetat, quò minùs idem Deus suam gratiam Christi sanguine partam nobis, sicut per Angelorum intercessionem, ita per MARIÆ preces & merita, & propter illam intercedentem libentiùs tribuat, cùm quæ à Deo sunt, etiam ordinata sint, Apostolo teste. Siquidem è sacris quoq; literis fit euidens, Regem [e] Abimelech vnà cum suis propter Abraham in vita conseruatum, & [f] Israëlitas propter Dauid licet demortuum, ab hostibus Assyriis liberatos esse, ac tres viros illustres quum iratum Deum haberent, ob [g] Iob amicum precantem & sacrificantem in Dei gratiam rediisse. Nec dubium fuit vnquam in Ecclesia, Deum in Sanctis suis mirabilem, non solùm in vita, sed post mortem etiam illis propter se ac alios maiora, quàm nos vnquam æstimare possimus, largiri munera, variasque conferre prærogatiuas; sicut alij pluribus optimè demonstrârunt. Deum igitur Deique gratiam in MARIA celebramus, cùm illam nobis prodesse posse fatemur, eiusque opem petimus, vt & in pugna contra Satanam protectrix, & in mortis discrimine susceptrix, id est, mater verè gratiosa & misericors nobis adesse & prodesse dignetur. Neque hoc veram in Deum fiduciam extinguit, aut Christi mediatoris officium tollit, sed Christianam prudentiam arguit, cùm Diuinam illam maiestatē nostra indignitas reueretur, cumque per inuocatæ sanctissimæ Virginis intercessionem Deum in vita & morte propitium, Christique sanguinem & gratiam efficacem nobis optamus, precamur atq; pollicemur. Verùm aduersarij aut nimiùm sunt cæci, quòd hanc tantam totiesprobatæ veritatis lucem videre nequeant, aut nimiùm stulti, quum tam aperta totque testimoniis confirmata nolint intelligere, aut nimiùm sanè pertinaces, vt qui

a In apolog. Confessioni annexa. & cōtra Staphyl.
b In libr. de Miraculis.
c In Tragœdia de Christo patiēte.
d In ora. ad Deiparam.

Deus munera sua nobis tribuit libentiùs propter Sāctos.

Rom. 13.
e Gen. 20.
f 4 Reg. 19.
g Iob vlt.

Quomodò MARIA in vita & morte nobis esse propitiam rectè petamus.

Sine DEI & Christi iniuria, & prudenter quidem Sāctos à nobis implorari.

Digitized by Google

vt qui venerandæ antiquitati, eiusque amplissimis documentis & experimentis fidem habere penitus dedignantur. Quid quòd à discipulis magister ipse Lutherus dissentit, ægrotum sic instituens, vt Christi matrem, imò & Apostolos, & Angelos sanctosque omnes, erga quos pietatem animi singularem ille senserit, fidenter imploret?

In Concione de præparatione ad mortem.

Deniq; Copronymum ac totum eius exercitum, qui de MARIÆ & Sanctorum imbecillitate non sine impia insania gloriatur, illa etiã refellit Synodus, quæ dicti Copronymi nomine ac authoritate Constantinopoli, non à Catholicis quidem, sed à vesanis Iconoclastis celebrata est, in [a]qua MARIAM & Sanctos omnes nobis opitulari posse, vel hocipso testati sunt, quòd omnibus & singulis dixerint anathema, qui Sanctos pro intercessoribus non agnoscerent, & MARIAM vt quauis visibili & inuisibili creatura superiorem, non implorarent, aut eiusdem intercessiones apud genitum ex ipsa Filium non postularent. Valeat igitur cum suo fœdo satellitio Copronymus, qui MARIÆ causam & dignitatem sua petulantiâ, & rabiosa infectatione adeò non obfuscauit, vt suo exemplo multùm etiam illustrasse & confirmasse videatur. Etenim, vt fide digni scribunt authores, vitam ille omnibus ferè flagitiis inquinatam, & summa impietate oppletam absoluturus, iamq; cum postremis & grauissimis morbis conflictãs, sub mortem ipsam miserrimè tandem est vociferatus, viuum se propter MARIAM Deiparam inextinguibili igni traditũ esse. Tam infœlix nefarij Cæsaris exitus fuit, qui & viuus paratos sibi gehennæ cruciatus aspexit, & cuius mortui cadauer (ô iustum Dei Marianam iniuriam vindicantis iudicium) imperante Michaële Theophili filio exhumatum & crematum fuit, sicut veteres tradunt annales. Reliquum & sanè tempestiuũ est, vt relicto Copronymo, de MARIÆ Dominæ nostræ miraculis, sicut antè polliciti sumus, aliquid porrò in medium adferamus.

[a] Vide Canonem 15. & 17. eiusdẽ Pseudosynodi post Concil. 2. Nicæ.

Pseudosynodus Constãtinopolitana conuincit Copronymũ eiusque socios, qui Mariæ & Sãctis nos iuuandi adimunt potestatem.

Mariæ dignitas per Copronymi mortem illustrata est.

Dei iudicio Copronymus post mortem etiam in terris punitus.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

De quibusdam scriptis factisq; recentibus ad MARIÆ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de B. Virginis miraculis tractatio, septẽ propositionibus comprehensa, cum detectione Satanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiusmodi miraculorum lucem extinguendam & obscurandam solent adhibere.

MARTINVS EISENGREINIVS, Vir de Catholica religione benè meritus, idemq; Procancellarius Ingolstadiensis, ante paucos annos librum Germanicè scriptum edidit, eoq; tractationem de nostræ Virginis miraculis asserendis est eruditè complexus. Quam veritatis lucem cùm exosam haberent, qui nouarum opinionũ tenebris delectantur, ex his Marbachius Argentorati, vt vocant, Superintendens audacter magìs, quàm fœliciter prosiliit, talemq; librum in lucem edidit, in quo nõ solùm authoris doctrinam, sed & modestiam & sapientiam & veritatem liceat desiderare. Accessit igitur Iacobus Rabus, qui hactenus Bauarici Principis Catholicus est Ecclesiastes, atq; vt Eisengreinij causam vindicaret, propositum de Sanctorum miraculis argumentum excussit pressiùs, simulq; aduersarium petulantissimum ita repressit, vt nullus illi hucusq; ausus fuerit respondere. Sparsæ sunt posteà de hacipsa materia Theses quædam ab Argentoratensibus, in quibus architecti priora nonnulla Marbachij dicta vtcunq; molliunt, alia verò ex hæreticorum lacunis malè deprompta peiùs defendunt, neq; modò cum veteris Ecclesiæ sensu & consensu, sed etiam cum nouis suæ sectæ Doctoribus haud obscurè pugnare videntur. Verùm enimuerò dum inter se isti conflictantur, ego etiam, quem testem ad probanda MARIÆ miracula Eisengreinius in suo libro citauerat, in theatrum pertrahor, & à[b] Marbachio primũ, deindeà [c] Chemnitio perquàm acerbè traducor. Etsi verò Catholicum doctorẽ à talibus Ecclesiæ hostibus, quorũ damnata est memoria, vituperari, sapientum quidẽ iudicio, non nisi laudari est, & calumniantib. non solũ ignoscere, sed etiã benè precari debemus,

Martinum Eisengreinium & Iacobum Rabũ pro Mariæ miraculis cõtra Nouatores libris editis depugnasse.

In li. de Miraculis contra Eisengreinium.

[b] In dicto li. de miraculis cõtra Eisengreinii. [c] In examine Concilij Tridentini de Inuocatione Sanctorum.

Ex qua occasione hic aduersãriis respondeatur de Oetingẽ. si exorcismo, nõ ita pridem habito.

Digitized by Google

debemus, ſicut equidé ex animo iſtis duobus precor, tamen vt veritas cognoſcatur, & imbecilliorum minor ſit offenſio, non poſſum hoc loco nō aliquid reſpondere. Quoniam verò hiſtoriam integram, vt Oetingæ geſta res eſt, Præpoſitus ipſe Oetingenſis fuſè perſcriptam edidit, ac eandem dictus Rabus vtcunq; defendit; ſat mihi fuerit accuſationis capita præcipua perſtringere, ne hîc fortaſſè lectorem diutiùs remoremur.

Breuis confutatio illarū obiectionum, quæ aduersùs exorciſmum Oetingæ habitum, & dæmonem expulſum adferūtur.

Nondum octo elapſi ſunt anni, quòd ego Auguſtâ profectus Oetingam peruenerim, quod oppidum eſt Bauariæ, à templo ſacroſanctæ Virginis MARIÆ, quæ multis illic claret miraculis, & aliquot abhinc ſæculis claruit, inprimis nobilitatum. Sed, ô ſcelus inexpiabile, hancipſam ædem à Ruperto inſigni Bauarorum Apoſtolo conſecratam, ac ipſa vetuſtatis ſpecie venerabilem religionis ergô me petiuiſſe. Hîc ego porrò Lauretanam Litaniam coram aliis recitaui. Sit hoc alterum & enorme crimen. Quaſi verò nunquam ſatis laudata Virgo maiores etiam titulos, quàm in illa leguntur, non promereatur, atque etiam à Patribus iampridem non ſit conſecuta. Rogatus aſſenſi, vt Catholicum exorciſtam præſtarem iuuandæ energumenæ, quæ tunc eo loco ſeſe offerebat à dæmone grauiter diſcruciata. An verò nouum & apud Orthodoxos inuſitatum, aut illaudatum videri poteſt exorciſtæ inſtitutum? Igitur aggreſſurus hoc mun⁹, MARIÆ patrocinium imploraui, vt Deum in graui functione propitium magis haberem. Pudenda ſcilicet inuocatio, quam Veteres ad fœlices rerum ſucceſſus & exitus diuinitùs impetrandos non modò priuatim, ſed & publicè adhibuerunt, ſibique prodeſſe ſenſerunt. Cùm iam adiuratus dæmon in fœmina loqueretur, vt præſentes omnes audirent, ſimul & horrerent, Diuinæ bonitati viſum eſt, per hoc qualecunq; miniſterium, Eccleſiæ fide cooperante, hoſtem formidabilem non coërcere modò, ſed etiam profligare, vt mulier tàm diro hoſpite liberaretur. Hoc eſt, ſcilicet, in principe dæmoniorum eiicere dęmonia, & ſigno mendaci Papiſticam confirmare ſuperſtitionem. Quid hîc facias, quæſo, maledicis obtrectatoribus, qui Paulum ipſum Apoſtolum, ſi coràm adeſſet, vel patrem vel filium Beelzebub fortaſsis appellarent. Affingant etiam candidi homines, me aucupandæ laudis, vel parandi quæſtûs gratiâ hunc ſuſcepiſſe laborem, cuius quantúmuis haud exigui me prorſus pœnitere iam ac pigere non poteſt. Illud ingenuè bonaque conſcientiâ teſtabor, quia veritatis confeſsionem extorquent aduerſarij, me nihil priuati commodi, nec gloriolam vllam in hoc toto negotio, vt par erat, ſpectauiſſe, ſed Chriſtianæ charitatis rationem vel maximâ habuiſſe, omnemque ſucceſſum inſtituti exorciſmi, per quem fœmina ter miſera, licet genere nobilis, reſtituta eſt, Deo Opt. Max. inprimis, ac deindè ſanctiſsimæ Virgini matri, cuius efficax illic fuit inuocatio, acceptum retuliſſe, & idcircò ad gratiarum actionem Diuino nomini reddendam præſentes illos omnes conceptis verbis excitauiſſe. Quid enim inde mihi arrogarem, vel ab aliis aſcribi paterer, quod Chriſtus per viles quoque miniſtros ad ædificationem Eccleſiæ ſuæ operatur, & in cuius nomine illi etiam qui ſancti non ſunt, ſe in terris prophetaſſe, & dæmones eieciſſe, aliquandò in ſupremo illo iudicij die fatebuntur? Quod miniſterium in dæmonibus eiiciendis tantò minùs, vt credo, placet aduerſariis, quantò rectiùs nôrunt, illudipſum in veteri Eccleſia receptum atque probatum, & ad nos Catholicos veluti per manus tranſmiſſum, per Chriſti gratiam ſuum retinere vigorem, & cum euidenti fructu eorum, qui à dæmonibus obſeſsi ſunt, per miniſtros Catholicos crebrò exerceri, & fœliciter expediri. Vident autem ac dolent inuidi, ſicut alia plæraque Diuina chariſmata, ſic etiam exorciſtarum officium ac poteſtatem in nouis ipſorum Eccleſiis omninò iacere, ac prorſus nullum habere locum, adeò vt ſi quando magiſtri eorum aut ſocij eiiciendis dæmonibus operam nauent, vt quoſdam nauaſſe conſtat, nec principium illi, nec finem inuenire poſſint, ſed oleum & operam perdant, ſeque ſuis etiam ridendos exponant. Quomodò enim dæmonibus imperarent, etiamſi vel Catharos & Nouatianos externa pietatis ſpecie excellerent, niſi Deus ipſe (quod abſit) falſitatis teſtem ſeſe præſtaret, veræque Eccleſiæ capitales hoſtes, ac eorū praua dogmata miraculis obſignaret? Ego demum ingentes Deo ſummo gratias ago, qui mihi tot annos in hac Ieſu ſocietate verſanti tales ſocios dedit, qui vt præſtantibus Dei donis me longè ſuperant, ita etiam ſi non verbis, at re ipſa quidem (abſit arrogantia) id quod apud Tertullianum legimus, dicere poſſe videantur: Dæmones non tantùm reſpuimus, verùm & reuincimus, & quotidiè traducimus,

Cur & quo pacto, & quo fructu adhibitus ſit dictus exorciſmus.

Quæ mens fuerit exorciſtæ in hoc negocio.

Quarè Nouatores in Catholicis non probent munus exorciſtarum.

Deus Nouatoribus ſucceſſum omnē adimit, ſi dæmones eiicere tentent.

Matth. 7.

Lib. ad Scapulam.

Digitized by Google

traducimus, & de hominibus expellimus, ſicuti plurimis notum eſt.] Id verum eſſe, non obſcuris exemplis, in orbe nouo alibique geſtis poſſem demonſtrare: ſed iſthæc commemoratio præſenti loco quidem non neceſſaria, imò & odioſa eſt; perinde ac ſi nosipſos commendare velle videremur. Hæc verò ſi ſatis non ſunt noſtris æmulis, ne plus ego temporis in me vel excuſando, vel defendendo cõſumam, id ſolum cum eodem Tertulliano ad extremum dicam: Cruciate, torquete, damnate, atterite nos; probatio eſt enim innocentiæ noſtræ iniquitas veſtra. Semina non niſi corrupta & diſſoluta fœcundiùs ſurgunt.]

Dæmones hodie à Catholicis reuinci & expelli per Dei gratiam.

In Apologetico.

Nunc ad MARIÆ miracula propiùs accedemus, quæ cùm ingentem lucem ac vim ſingularem ad cultum ſacroſanctæ Virginis vindicandum & comprobandum adferant, ſi vnquam antea, nunc vel maximè quidem ab Eccleſiæ hoſtibus oppugnantur atque conuelluntur. Principiò enim de horum miraculorum prædicatoribus & ſcriptoribus litem nobis mouent: deinde in vniuerſum fidem & authoritatem miraculorum, quæ à Sanctis facta celebrantur, in dubium vocant, ac ferè pro nihilo ducunt, mirasque de his rebus contentiones excitant, & furioſè rixantur. Nos igitur vt breuitati conſulamus, argumentum tam latè patens, quod magni eſt ſanè momenti, ad quædam axiomata contrahemus, & ſcholaſticam docendi rationem ſecuti, rem omnem lectori, vt ſperamus, luculentiorem efficiemus.

Tractationem de Mariæ miraculis tantò magis à Sectariis oppugnari, quò plus momenti habeat ad Deiparam illuſtrãdam.

De tradendis quibuſdã propoſitionibus ad Mariæ Sanctorumq; miracula rectiùs intelligenda.

Prima fit hæc propoſitio: Inter vera miracula & falſa, ſiue mendacia ſigna atque prodigia diſcrimen inprimis & perpetuò retinendum eſt. Vera Deum vtique habent authorem, qui, Pſalmographo teſte, facit mirabilia ſolus, quique partim immediatè; vt cùm cœlum & terram ex nihilo creat, partim mediatè; vbi, quando & quomodò ipſi viſum eſt, edit miracula. Neque ſolùm per Prophetas, vt [a] Moyſen & [b] Eliam, nec modò per Apoſtolos, vt Petrum & Paulum, ſed etiam per inſtrumenta inanimata; quemadmodùm per oſſa demortui [c] Heliſæi, per [d] Eliæ pallium, per [e] Petri vmbrã, per [f] Pauli ſudaria & ſemicinctia, per aſinam [g] Balaam, vera & Diuina fieri miracula in ſacris literis legimus. Falſa ſigna ſunt dæmonum præſtigiæ, & fanaticorum hominum illuſiones ad ſimplices homines dementandos per execrandas incantationes inuentæ; quales iam olim [h] Magi Pharaonis, & [i] Simon Magus, & Apollonius Tianæus, quem Chriſto adæquare conatus eſt Hierocles, ſuperbè atque fallaciter, nec minùs vanè abſque omni fructu oſtentârunt: quales præterea ſub mundi finẽ [k] Antichriſtus eiuſq; proximi [l] præcurſores Satanicis ludibriis inſtructi paſsim exhibebunt.

Prima propoſitio de veris falſiſq; miraculis diſcernendis.

Miracula fiunt à Deo immediatè & mediatè.

Qui falſa miracula fraude dæmonis olim patrârint.

Genes. 1.
a Exod. 7. 8. & 9.
b 3. Reg. 17. & 18. & 19.
c 4. Reg. 13.
d 4. Reg. 2.
e Actor. 5.
f Actor. 19.
g Num. 22.
h Exod. 7.
i Actor. 8.
k 2. Theſ. 2.
l Matth. 24.

Altera propoſitio: Etſi penes Deum primaria poteſtas duntaxat manet, quæ ad vera miracula in orbe deſignanda ſpectat, tamen & Angeli & Sancti eadem facere non malè dicuntur; vel quoniam Deus illa ſecundùm horum deſideria efficit; vel quòd in ipſis cùm eduntur, Sancti aliquod miniſterium præſtent; quemadmodùm Veterum ſtudioſiſsimus Thomas Aquinas rectè annotauit. Hinc dictum illud extat Auguſtini: Faciunt iſta Martyres, vel potiùs Deus vel orantibus, aut cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum nobiſcum habere credamus.] Nec multò pòſt: Credamus Martyribus & vera dicentibus, & mira facientibus.] Atque ita Sanctos facere miracula, Diuina, ſcilicet, accedente virtute veteres perſæpe loquuntur, inter quos [m] Clemens Petri diſcipulus inquit: Heliſæus Propheta poſt diſceſſum è vita mortuum quendam excitauit.] Sicut & [n] Hieronymus dixit: Heliſæus mortuus mortuum ſuſcitauit.] Tùm [o] Gregorius Nazianzenus de Martyribus aſſerit, ab illis etiam poſt mortem expelli dæmones, infirmósque ſanari. Sed & [p] Chryſoſtomus non ſolùm apertè teſtatur, ſed etiam certis confirmat exemplis, iamtum ſua ætate à Martyribus edita fuiſſe miracula quotidiana, vt etiam illi eorumque tumuli dæmonibus eſſent formidabiles. Narrat & [q] Gregorius Romanus varia miracula, quæ Sancti apud Italos, æuo ſuo, fecerunt, & inter cætera generalem hanc profert ſententiam: Vbi in ſuis corporibus ſancti Martyres iacent, dubium Petre non eſt, quòd multa valeant ſigna demonſtrare, ſicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula oſtendunt. Sed quia ab infirmis poteſt mentibus dubitari, vtrúmne ad exaudiendum ibi præſentes ſint, vbi conſtat quia in ſuis corporibus non ſint; ibi neceſſe eſt eos maiora ſigna oſtendere, vbi de eorum præſentia poteſt mens infirma dubitare.]

Secunda propoſitio de miraculis, quæ Sancti faciunt.

Patrum teſtimonia, quòd Sancti poſt mortẽ etiã faciant miracula.

In 1. Part. q. 110. arti. 4.
Libr. 22. de Ciuita. Dei ca. 10.
m Lib. conſtitut. Apoſtolicarum cap. 30.
n Epiſt. 53. ad Ripardium.
o Oratio. in Iulianum.
p Li. contra Gentiles in Babylã Martyrem. Et homelia in ſeptem Machab. Martyres.
q Li. 2. Dialog. ca. 28.

Sancti apud ſua ſepulchra præſentes vota mortalium exaudiunt, & paſsim faciunt miracula.

Digitized by Google

Tertia propositio de vsu & fructu miraculorũ, quę per Sanctos efficiũtur.

Tertia propositio: Vera miracula, quæ per omnes ætates per Sanctos suos facit Deus, sunt Diuinæ virtutis & gloriæ illustres quædam patefactiones, & rectæ fidei sanæque doctrinæ testimonia seu obsignationes atque appendices, quibus non solùm increduli ad Christianam fidem amplectendam commoueantur, sed etiam credentes in possessione Catholicæ veritatis aduersùs impios & hæreticos magìs magisque corroborentur. Sunt præterea non obscura testimonia, quibus electa sua organa nobis comprobat & exornat Deus, vt Sanctorum fidem, iustitiam, virtutem ac gloriam cognoscamus, de illis præclarè sentiamus & loquamur, tùm in colendis illis simul & imitandis nos aliosque magis confirmemus. Vnde Luthetus etiam hoc profiteri veritus non est: *De intercessione Diuorum, cum tota Christiana Ecclesia sentio, & iudico Sanctos à nobis esse honorandos & inuocandos. Quis enim potest contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & visibiliter apud Diuorum sepulchra & corpora operatur Deus?* Enimuerò Helisæi, Hieremiæ, Stephani, Martini, Bernardi ac aliorum plurium in Ecclesia heroum excellens pietas velut in obscuro iaceret, aut certè à nobis non tantopere suspiceretur, nisi hos lectissimos amicos DEVS multis & præclaris miraculis non solùm in vita, sed etiam post mortem cohonestâsset, totique Ecclesiæ tot euidentibus indicijs commendâsset. Testatur ergo [a] Gregorius Turonensis, virtutes & prodigia, quæ ad Sanctorum memorias quotidie patrantur, insignem illorum fidem & meritum demonstrare. Et [b] Ionas Aurelianensis notat, Sanctorum corpora multis magnisque miraculis diuinitùs honorari, quòd æquum sit, vt qui corpora sua membra iustitiæ vtiliter exhibuerũt, & in eis contra diabolum triumphauerunt, tam euidentibus coruscent miraculis, quatenus præclaris Diuinæ remunerationis appareat indiciis, quàm pretiosa sit Sanctorum mors in conspectu Domini, & quòd magna sit eorum virtus apud Altissimum. Quò minùs admirari par est, quòd Veteres, quemadmodùm post Eusebium & Ruffinum vterque Gregorius Romanus & Turonensis, Beda venerabilis, Paulus Diaconus, Petrus Damianus, Simeon Metaphrastes, vt cæteros præteream, de præclaris Martyrum miraculis toties disseruerunt, magnaq; volumina conscripserunt: quòd præterea mos olim solennis fuit, & Augustini etiam durauit sæculo, vt si quæ Sanctorum miracula noua fierent, ea scripto consignarentur, & deinde populo in Ecclesia recitarentur. Quæ res Dei operibus ad Sanctorum memorias factis fidem astruebat certiorem, & gratam beneficiorum operumque Dei memoriam in piorum animis refricabat, ac demum veram præsentis Ecclesiæ confessionem ac Religionem veluti Christo eiusque Sanctis acceptam fortiùs commendabat.

In purgat. quorũdam articulorũ.

Deus per miracula Sanctos reddit illustriores, suumque amorem erga illos & nos pulchrè cõprobat.

a Li. de laude Sanctorum Martyrum ca. 49.

b Lib. 1. de cultu imaginum.

Pſal. 115.

Complures veteres de Sanctorũ scripsisse miraculis, quæ olim etiã publicè in templo recitabantur.

Libr. 22. de Ciuita. Dei c. 8. Et Ambros. ſer. 91.

Quarta propositio de authoritate miraculorum nõ labefactãda ob quorũdam abusus.

Quarta propositio: Veris miraculis, quæ per Sanctos fiunt, non propterea est derogandum, quòd quidam siue prædicatores siue scriptores falsa pro veris, & dubia vel commentitia miracula pro certis euulgent, aut populo venditent. Non enim mendacium veritati debet præiudicare, & hominum vitia vanaque commenta sanctis & probatis eorum miraculis non magis incommodant, quàm Christi & Apostolorum miraculis officiunt suis præstigiis Antichristus & Pseudoprophetæ. Siquidem ex scripturis constat fore, vt hi dæmonum satellites summique impostores ad suum impium institutum ornandum prodigia quædam aliquando inuehant & ostentent. Cæterùm ad hominum improbitatem in præsenti Ecclesia coërcendam, ne vera falsaque miracula permisceant, ac eoipso dedecorent religionem, prouidè & sapienter in Tridentino Concilio sancita lex est, neque noua miracula admittenda, nec nouas Sanctorum reliquias recipiendas esse, nisi Episcopo recognoscente & approbante, qui, simulatque de his aliquid compertum habuerit, ea iudicare possit, quæ adhibitis in consilium Theologis, aliisque viris bonis veritati & pietati consentanea esse videbuntur. Peccant hìc interim, nimiumque sibi permittunt aduersarij, quemadmodùm Foxus, Balæus, Gastius, Casparus Goltvvurm, Hockerius, Hamelmannus, ac inprimis Magdeburgici Centuriatores, historici sæpe mendaces, rhetores fatui, Theologi peruersi, & in miraculis tùm iudicandis, tùm perstringendis non solùm hæretico, sed etiam Lucianico spiritu obcæcati, eoq; potissimùm intenti, vt suum vetus odium expleant in Ecclesia Catholica proscindenda. Adeò nihil illis in Ecclesiastica historia Sanctorumque miraculis placet, sed apocryphum, vanum, friuolum, ementi-

2. Thes. 2. Matth. 24.

Noua miracula nouaq; Sanctorũ reliquiæ non sine iudicio Episcopi debẽt admitti.

Nouatores per perã de miraculis iudicare, quę de Sanctis celebrantur.

Digitized by Google

mentitium, adulterinum statim habetur, & ad dæmonum præstigias inuidiosè reiicitur, quicquid nouæ ipsorum doctrinæ cum Luthero natæ placitis aduersatur, & aliquam veteris Ecclesiæ traditionem atq; consuetudinem, à qua illi semper abhorrent, redolere videtur. Facessat autem profana istorum temeritas, qui dum MARIÆ & Sanctorum miracula ob impuros affectus tam iniquè cẽsent, ac velut in exilium relegant, primùm authori & effectori Deo, qui in suis Sanctis potens, mirabilis ac gloriosus nõ minùs est, quàm à Propheta dicitur, suum tollunt honorem: deinde Sanctos ipsos (tam electa Spiritûs sancti organa) laude debita spoliant: tùm fide dignos testes, qui vera de illorum miraculis prædicant, peruersè traducunt, ac postremò suæ vanitatis luculentum specimen præbent, cùm, quod ipsi non assequuntur, incredibile ac ridiculum esse fingunt, ac ethnicis potiùs in profanis historiis, quàm Ecclesiasticis authoribus in sacris sæpenumerò astipulantur. Est humani quidem intellectûs acies tàm imbecillis, vt Diuinorum operum, per quoscunque tandem fiant, causas penetrare non possit, nihilque magis quàm nimia curiositas, fidei simplicitate remota, in sacris percipiendis homines impedit, & in omnes abducit errores. Præclarè autem docet Augustinus, quòd in rebus miris siue miraculis summa credendi ratio sit omnipotentia Creatoris. Magno igitur studio cauendum est Orthodoxis, ne tragicis vocibus Nouatorum aduersùs MARIÆ & Sanctorum historias atque miracula importunè vociferantium moueantur, neque tam leuiter antiquitatis monumenta & testimonia, licet prima fronte quiddam asperum sonent, sibi eripi patiantur, aut ipsi etiam respuant nauseabundi. Etsi enim quæcunque de Sanctis leguntur, pari gradu certitudinis ac reuerentiæ, vt ita loquar, amplectenda non sunt, sed alia quidem aliis præstantiora, maioreque fide digna meritò existimantur; tamen non est cuiusuis hisce de rebus ferre iudicium, quas qui vel omninò negligunt, vel superbè contemnunt, in V. Valdensium & Vuicleuitarum damnatos errores facilè prolabuntur.

Psal. 67. Multis modis peccare nouos censores miraculorum, quæ in vera Ecclesia per Sãctos facta sunt atq; fiunt.

In Sanctorũ miraculis nõ quid nobis videatur, sed quid Deus possit & faciat, esse spectãdum.

Li. 11. de Ciuit. Dei c. 7. Nouatorum vociferationes cõtra Sanctorum miracula Catholicis esse cõtemnendas.

Difficile esse ac periculosũ aduersùs communem Bonorum opinionem miracula quædam improbare.

Quinta propositio: Sanctorum miracula conuellere, aut prorsus inficiari antiquum & proprium est illorum institutum, qui aduersùs Christum eiusque Ecclesiam funestissima bella gesserunt, & Christiani nominis hostes longè infestissimi extitêre. Fecerunt id omnium Hæreticorum primi Patriarchæ Pharisæi; vtpote qui haud sine aperta blasphemia Christi Domini & lectissimorum eius discipulorum, miracula virtuti ac potestati dæmonum attribuerunt. Si enim patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius? vt Euangelicis verbis vtamur; Fecerunt Porphyrius rabidus in Christum canis, immanis Ecclesiæ persecutor Diocletianus, & profani complures dæmonum cultores Ethnici, Euangeliique hostes acerrimi, qui Martyrum miracula dæmonum præstigiis deputârunt. Fecerunt in Dei Filium contumelioси Arriani, à quibus hæ voces iactabantur: *Non sunt isti Martyres, nec torquere diabolum, nec aliquem liberare possunt: non sunt dæmonum vera tormenta, sed ficta & vera composita ludibria*; sicut [a] Ambrosius testatum reliquit. Fecerunt id denique perfidiâ insignes, & anathemate perpetuo damnati hæretici Eunomius & Vigilantius, quibus contra luculentas & omnibus conspicuas Martyrum virtutes libuit disceptare, atque impudenter excipere; [b] Hieronymo teste. Horum ergo siue parentum, siue maiorum vestigiis tàm pulchrè Nouatores insistunt, dum caninam suam facundiam in sanctissimos Patres exerunt, quos belli homines & Magos & Necromanticos aliquando faciunt, quorumque miracula & Antichristi notas & dæmonis prodigia petulantissimè vocant. In quo calumniandi genere valent plurimùm scriptores Magdeburgici, feruet quoque [c] Caluinus, qui pro suo candore Sanctorum miracula confirmationem superstitionum nominat, ficut & [d] Beza porrò Satanæ hanc operam ministeriumq; iniquitatis appellat. Nec minor [e] Illyrici est impudentia, publicè vociferantis, horum miraculorum nullum apud nos esse finem, eaque signa hominum fraude confingi, & ad stultam referri superstitionem. His accedit qui non ita pridem in sanas voces rursus effudit [f] Heerbrandus, & ne parùm maledicus atque mendax esse pergat, sic audet scribere: *Miracula quæ iam fiunt ad Sanctorum inuocationem, nec nos ad ipsos, sed ad Deum huius mundi referimus, quia à Deo vero ad idola, quæ fabricantur Papistæ, & figmenta cordis humani, imò ad diabolum ipsum abducunt.* O blasphemum censorem, qui in acceptum gratiæ spiritum tam est contumelioсus, vt quod summo Deo Deique digito debet ascribi, quo duce ad

Quinta propositio de primis & præcipuis calũniatoribus miraculorum Ecclesiæ, quos nũc sectarij æmulãtur.

Qui hodie Sanctorũ miracula vehementè proscindant.

a Ser. 91. de inuentione corporũ Sãctorũ Gerualij & Protha sij.
b Li. contra Vigilant.
c In harmonia Euangelica.
d Li. instit. Christ. c. 4. Sect. 16.
e In Centu. 1. mẽdaciorum Papisticorum.
f In thesib. hiperaspist.

Expensio verborum maledici Heerbrãdi de Sanctorum miraculis.

Sanctorum memorias & olim facta sunt, & nunc fiunt miracula, id verò nequissimo Belial, & principi tenebrarum tribuit, atque ab omnibus tribui postulat. Hoc est vtique non solùm humani, sed & peruersi hæreticique cordis figmentum: hoc nouum idolum à nouis sectariis fabricatum, quod ipsi vulgò tantùm non pro Dei verbo imperitis colendum adorandumque proponunt. Affingant autem quæcunque velint Catholicis Sanctorum cultum exercentibus, eorumq; miracula celebrantibus, nunquàm id tamen probauerint, à nobis idola esse fabricata, vel Sanctos vllos in idola conuerti Catholicis, ac demum homines in veteri Ecclesia per quæcunque miracula, & per quemlibet receptum solennemq; cultum Sanctis exhibitum, à Christi honore Deique cultu ad diabolicum cultum abduci.

Quorsum persectarios tantopere laboret Satan, vt Sanctorum miraculis derogetur.

Sedenim isthæc aliaque putida, & æquè nefaria conuicia per suos satellites euomit Satan, vt splendidam verorum miraculorum lucem, quam in suam & Sanctorum gloriam clementer accendit Deus, in vera Ecclesia vel extinguat penitus, vel obscuret. Nec enim ignorat, eximiam consolationem, multumque vtilitatis cum his miraculis coniunctum; vnde credentes etiam in syncera fide & doctrina confirmentur, atque à Synagoga malignantium vera Dei Ecclesia internoscatur. Nam inter alia, quæ Catholicum pectus in sancta & Orthodoxa religione confirmant, illud etiam non sanè postremum est, quod cum Augustino Orthodoxus quisque suo iure profitetur: TENET me in Ecclesia Catholica consensus omnium populorum: tenet authoritas miraculorum, non Veterum tantùm videlicet, sed etiam in Ecclesia Catholica semper vigentium, vt Orthodoxorum prædicatio Dominum cooperantem habeat, & sermonem illa confirmet sequentibus signis. Confirmat sanè in hunc vsque diem tùm Laureti per Deiparam Virginem in Italia, tùm Compostellæ per Iacobum Apostolum in Hispania, tùm Argyræ & Catanæ per Philippum Confessorem, & Agatham Martyrem in Sicilia, tùm Octingæ per eandem rursum Virginem matrem in Germania. Confirmat, inquam, eas virtutes in Ecclesia Catholica passim exerens, vt liuidi aduersarij tantum splendorem in suis speluncis & tenebris haud sine molestia queant aspicere, pij verò inde summa cum voluptate summum Deum in Sanctis suis gloriosum prædicare & colere non satis posse videantur. Nec dormit interim nequissimus ille Satan, qui cùm Dei sit velut simia, & per suos satellites eorumque Patriarchas adhuc edere miracula prohibeatur, quam potestatem negari hæreticis Clemens etiam & Irenæus comprobant, nouam fallaciam adhibet, qua suorum in noua Synagoga doctorum & nuditas & turpitudo apud rudes saltem vtcunque contegatur. Cùm enim hi legitimæ vocationis & confirmatæ doctrinæ nouæ, quæ miraculis nouis astruenda erat, testimonio careant, impostor Orbi persuadere conatur, sicut & ipsi fortiter clamitant, ne Catholicis quidem vera esse miracula, & si quæ fortassis de Sanctis celebrantur, ad regnum Antichristi ea pertinere, nouis miraculis opus non esse, prima sufficere, quæ in Apostolicis literis exprimuntur: quare frustrà ab ipsis noua signa postulari, qui ad Apostolica prouocare possint. Hac via demum cæcos eò perducit cæcorum ille dux & tenebrarum Princeps, vt non modò Sanctis, sed etiam Christo Domino miraculorum gratiam in ipsa Dominica cruce, & sacrosancta Eucharistia, multisque aliis Sacramentis detrahat impudenter. Euenim quæ mysteria tot retroactis sæculis non sine summa religione colit Ecclesia, hæc pro rebus magicis haberi, & tanquam impios cultus Antichristi damnari, ac demum vbique gentium aboleri debere contendit. O Satan Satan, itáne cum tuis artibus & fraudibus perpetuò latere confidis, vt quòd iniquitatis mysterium in Ecclesiæ perniciem operaris, atq; ad inuehendum atheismum promouere non desinis, id nullus deprehendat? At verò si ab impostoris Satanicis cauere placet, in ea demum Ecclesia firmiter acquiescamus, quæ in fauidam signorum & doctrinæ coniunctionem venit, quæque præsentem Christi gratiam partim Catholicæ doctrinæ consensione, partim Conciliorum grauitate, partim miraculorum maiestate commendat; quicquid demum Ægyptiacæ ranæ coaxent. Sed ad nostram Virginem axiomata reliqua propriùs conuertamus.

His miraculis Catholicos eorumque fidem valde cõfirmari ac recreari. Deum etiam si per Sanctos miracula passim operari in Ecclesia.

Contra Ecclesiam Manich. c. 4.

De Satanica fallacia, per quam sectarij exeusant esse, quòd nouæ suę doctrinę noua non addant miracula.

Ll. 2. Recognitionum. Lib. 3. ex. &

Satanam hodie laborare, vt per Sectarios primùm Sanctorum, & deinde Christi miracula improbet aboleatque.

Ecclesia vera, inter alias notas habet & maiestatem miraculorum.

Sexta propositio de Mariæ propriis miraculis, q̃ per illam Deus operatur.

Sexta propositio: Quam miraculorum virtutem & gratiam Deus Sanctis suis sæpè aliis, cuiuscunque illi ordinis fuerint, post mortem impertiuit, ea mirùm vt de capitis Christi maiestate, & de membrorum eius gloria, déque Christianæ fidei veritate, & Catholicæ

Catholicæ inuocationis fructu certiores essemus, eandem virtutem & gratiam multò sanctissimæ & augustissimæ matri suæ, quam nulli illustrium cedere quidam affirmat, neutiquam denegauit. Nihil enim moramur nugas Marbachij hoc modo cauillantis: *MARIA in nullo fuit vnquam Ecclesiæ ministerio, nec scriptura meminit alicuius miraculi ab illa perpetrati. Quomodò igitur vel ipsa per se, vel Christus per ipsam miracula edere posset?* Primùm enim nimiùm imperitus est, qui donum miraculorum ministerio Ecclesiæ magis quàm Dei potentiæ alligarum videri postulat, quíque nescit matrem Domini, summo sanctissimóque ministerio, quod in terris nulli alij contigit, demandatum fuisse, atque ita eandem excelluisse, vt præcipuos Ecclesię ministros Apostolos, si Melanchtoni credimus, suis consiliis rexerit ac gubernârit. Præterea quid ineptius, quàm miraculorum donum idcircò MARIÆ adimere, quòd de illa nusquam Scriptura sacra loquatur? in qua neque Christus linguarum dono fuisse præditus expressè asseritur, & alia multa quæ ille aliòquin habuit, docuit atque fecit, prætermittuntur? Sed nota istorum ars est & consuetudo, qui cum Arianis ab authoritate negatiuè, vt in scholis vocant, tàm libenter quàm ridiculè argutantur; & rursus quæ illic traduntur, velut soli sapiant, pro sua libidine, quicquid visum sit Patribus, sibi sumunt interpretanda. Quantò autem rectiùs Thomas Aquinas docuit, MARIAM vti Christo secundùm humanitatem fuisse proximam, sic etiam præ cæteris maiorem ab illo gratiæ plenitudinem obtinuisse, & licet sapientiæ donum, gratiamque virtutum ac Prophetiæ acceperit excellenter, tamen donorum atque virtutum suo sexui non congruentium vsu caruisse. Nec sanè decebat, quod ad vsum miraculorum attinet, quibus doctrina Euangelij à Christo eiusque discipulis primùm confirmanda erat, non decebat, inquam, vt aut Virgo mater, aut Ioannes Baptista in Euangelij exordio miraculũ vllum ederet. An verò hinc scitè Marbachius colliget, vtriusque personæ, quâ nihil in Euangelio post Christum est illustrius & sanctius, nullum etiam post mortem miraculum extitisse, quo Deus hosce lectissimos homines, sibique charissimos in terris illustraret, Ecclesięque suę commendatiores redderet? Persuadeat hoc, si velit, suis auditoribus Marbachius: nos plurimis & ampliss imis veneranda antiquitatis testimoniis, quæ postea proferentur, longè aliter sumus edocti, & ab Andrea Cretensi, qui celebris Archiepiscopus fuit Hierosolymis, non temerè scriptum nouimus, miraculorum effectricem ab omnibus decantandam Deiparam esse Virginem, cuius idcirco sacrum corpus, ipsumque Dei sacrarium ad sepulturam elatum, multis statim & eximiis claruit miraculis, vt præter alios [a] Damascenus & [b] Metaphrastes asseuerant.

In lib. de miraculis contra Eisengreinium.

Refutatio Marbachianę cauillationis.

In 2. part. Chronic. Carionis.

In 3. parte q. 27. art. 5.

Deipara excellèter habuit dona spiritualia, sed non vsum omnium, sicut neque miraculorum.

Nec Mariæ, nec Ioanni Baptistę congruebat initiò facere miracula.

In 2. Encomio de dormitione Virginis.

Miraculorum effectrix Maria dicta.

Septima propositio: Nimiùm curiosi atque scrupulosi sunt censores, qui nullã nostræ Virginis miracula, nisi ab antiquissimis tradita scriptoribus recipiunt atque probant. Est enim media tenenda via, vt in Marianis miraculis admittendis & confirmandis neque nimiùm faciles, neq; rursus plus æquo difficiles ac morosi esse velimus. Sicut enim Ecclesię hostes in eo peccant, quòd ad solas scripturas nunquam non prouocent, & èx illis peti velint omnia, id quod fieri posse negant [c] Epiphanius atq; [d] Basilius: sic & quidam immodico rigore delinquunt, quoniã historias & miracula, etiam quæ nihil absurdi ac duriusculi continent, sine peruetustis, certis & classicis authoribus ægrè amplectuntur, & amplectenda esse censent. Etsi enim omnia quæ in hoc genere leguntur, eiusdem non sunt ponderis & authoritatis, sicut & antea testati sumus; tamen quia charitas nõ est suspicax, & temerè aliena iudicare prohibet Christus, sapidíque cibi ob vitium palati pro insipidis nonnunquam habentur, & demum paucorum est sacris de rebus solidè diiudicare, minùs in eo quidem erit periculi, si à bonis probabiliter narrata, & à doctis non reiecta, quæ ad piorum ædificationem faciant, recipiantur, quàm si éadem fastidioso & contentioso præfractóque animo repudientur. Sunt quæ licet Ecclesia non confirmauerit, neque scriptores noti expresserint, tamen Maiorum traditione, & ipsa rei euidentiâ comprobantur; vt nostro etiam sæculo veritas nulla tergiuersatione celari, nec sine pudore negari posse videatur. Nos verò ex plurimis pauca eiusce modi miraculorum exempla proponemus, simulque authores & fontes, à quibus accepta sint, bona fide patefaciemus.

Septima propositio de Mariæ miraculis, non nimiùm rigidè temereque censendis.

Christianorum est scripta Veterum de Mariæ miraculis ac similib. rebus cũdidè interpretari.

[a] De dormitione sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ. [b] Ser. de vita & exitu Deiparæ. [c] Contra Apostolicos. [d] Li. de Spiritu sancto c. 27. & 29.

Matth. 7.

Digitized by Google

CAPVT DECIMVM NONVM.

Memorabilia exempla duo; nimirum Andreæ Chij Martyris, & Ioannis Damasceni præstantis Theologi, quiambo tùm à barbaris hostibus immaniter tractarentur, nõ modò Deiparam inuocârunt, sed etiam præsentem inuocationis fructum nõ sine manifestissimis miraculis retulerunt, aliisq; publicè demonstrârunt.

Propositio de sequenti tractatione.

LIBET hoc loco exempla duo illustria repetere, plura dabimus posteà, quæ de nostræ Dominæ miraculis perspicuè loquantur, & inuocationis ad illam factæ vtilitatem maximam atq; certissimam probent. Prius à Georgio Trapezuntio, posterius à Ioanne Patriarcha Hierosolymitano mutuabimur; quoniam in vtroq; non parua est rerum cognatio atq; similitudo. Etsi verò autor vetus non est Trapezuntius, vt qui sub Friderico III. Cæsare scriptor celebris extitit, tamen de fide præsentis historiæ ab illo descriptæ nullus est ambigendi locus, quum Græcus ipse in Creta natus, de Græco Martyre non alia testetur, quàm quæ in medio Græciæ, & in Regia vrbe per Magistratum publicè gesta, neque minùs Latinis quàm Mahometanis nota, ac eo tempore plurimis visa, audita, comperta fuerunt. Vt autem sine fuco simpliciter veritas narretur, eaque narratio maiorem fidem habeat, visum est Trapezuntij verba nondum (quòd sciam) typis excusa proponere, ac mirabilem historiam, vt in Italia scriptam illam accepi, omnibus communicare. Hinc verò luce clarius cognoscetur, quàm præclaræ fidei & inuictæ fortitudinis iuuenis Andreas ille fuerit, vt sanè veteribus Martyribus meritò conferatur, quantumque fructus & roboris ex eo ceperit, quòd in acerbissimis tormentis, summisque doloribus subinde matrem Virginem inuocârit. Historia sub Paulo secundo Pont. Max. contigit, & primo quidẽ eius Pontificatus anno in vrbe Constantinopolitana. Scribit igitur in hunc modum Trapezuntius.

Cur sequens historia de Andreæ martyrio in dubium vocari nõ debeat.

Fructus historiæ sequẽtis colligendus.

Historia de martyrio Andreæ Chij memorabilis.

Quoto anno Christi, quo mẽse & die hic Andreas Martyr effectus sit, eiusque martyrium ad aliorum salutẽ diutinitùs ordinatum fuisse.

Philosophus quidã Peripateticus Trapezitinus è Christiano factus Mahometanus.

Exemplum cõstantis fidei in homine militari & Trapezuntino.

Quando iam triennio è Creta Constantinopolim nauigâssem, vniuersam illam vrbem cum Gallata simul in admiratione atque gaudio reperi non paruo, propter singulare ac inauditum multis temporibus Andreæ de Chiio pro Iesu Christi passione martyrium. Fuit enim paulò antè mirabili constantia per gratiam Dei gestum. Nam ego quidem mense Nouembri applicui, anno ab incarnatione Domini M. CCCC. LXV. Andreas verò Martyr Christi præcipuus 29. die mensis Maij eiusdem anni coronam Martyrij misericordiâ Christi consecutus, in cœlos ascendit ad eum, pro quo multos cruciatus sustinuit. Verùm quod admirabilius ritè consideranti videbitur, illud est, quòd nisi Andreæ martyrium diuinitùs destinatum diuina gratiâ Christianis opem tulisset, & animos eorum firmâsset, magna in eos clades, ac ærumna ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem fuisset effusa. Quidam enim, quem honoris causa non nomino, ex Trapezuntana ortus orbe, Peripateticorum Philosophiæ Professor, siue sua sponte, vt multi aiunt, siue impulsus nescio, nec, si sciam, dicere ausim, Crucem Domini negauit, & Mahometo adhæsit. Quarè Turcarum Rex elatus, virum quendam, cuius nomen me fugit, ipsumque Trapezuntium militiæ peritissimum in carcerem coniecit: dignum ratus, vt Philosophum conciuem suum volens nolénsue imitaretur; cupiebat enim eius operâ vti militari. Cumque Christiano non confideret, ad Mahometum intrudere cupiebat. At ille animo Martyr dicebat: In deliciis educatus, maiore spe ipsarum, Christi crucem negauit: Ego autem qui pro Imperatorem eo mortali tot tantosque labores cum Scythis bella gerens tuli, vulneraque excepi (dixit & aperto pectore cicatrices ostendebat) pro Imperatore cœlesti mortem timebo? absit à me tanta insania. Quæ mens præterea esset mea, vel potiùs quæ stultitia, veritatem doloris fugiendi causâ prodere, ac æterna cœlestiaque regna repudiare, Mahometoque adhærere, vt bellorum labores subeam, pericula magna pro Imperatore mortali suscipiam, gladios in Christianos Christianus ipse natus distringam? &

Digitized by Google

& denique in mortem ruere, quam fugiendam censuit Philosophus; vt in æternam ac veram mortem deferar præceps? Hæc ille.

Andreas Deiparæ vouet perpetuũ cœlibatũ, & statim ex morbo conualescit, totusq; mutatur in virũ spiritualem.

Verùm dum hæc Constantinopoli fierent, Andreas febribus graniter laborabat, cœlibemq; se perpetuò fore Reginæ misericordiæ Virgini vouit, si euaderet. Sedatis illicò febribus, paulò pòst quasi ex morte surrexit, & albis se vestimentis induit, vt scilicet nunq̃ obliuisci posset mundiciæ corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Cõstantinopolim deinde petijt, nõ vt mercator, aut vagus quidã magnarum vrbium visendarum cupiditate. Summa enim in iuuene viginti & septem annorum grauitas atque cõstantia illucebat. Rarò quis inane verbum ab ore ipsius excidisse audiuit: à ioco enim penitus erat alienus. Cur igitur iuit? à gratia Dei, vt ego arbitror, ad Martyriũ vocabatur, vt & ipse in cœlis Christo cũ aliis Martyribus assisteret, & omnibus ꝓdesset, qui Philosophi siue leuitate, siue terrore fuerant cõturbati. Statim cùm in vrbẽ applicuit, accusatus fuit, quòd cum Christianis conuersaretur, Ecclesiasq; viseret; quasi Christianus summa cum religione ac deuotione homo, qui Crucem Alexandriæ negauit, conculcauit, sputis fædauit, & demùm in sterçora proiecit. Hæc mercatores Ægyptij, qui tunc in vrbe aderant, ad Iudicem detulerunt, seq; ipsos vidisse eum negantem confitentemq; quòd Mahometo adhæreret, audiuisse atteſtabantur. Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accusationeq; recitata, nunq̃ se à Chio, vbi natus, educatusq; fuit, nisi tunc, recessisse affirmabat, idq; multis testibus approbabat, vniuersamq; Chij ciuitatem hoc ipsum scire aiebat. Tunc Christianorum multitudo, quæ circumfusa stabat, Si Christianorum testimonium in huiusmodi causa refutandum est, inquit, Mahometistarum quoque similiter non recipiendum. Nam sicut nos Christianum falsò accusatum iustè defendimus, sic Mahometistæ accusationem suorum veram esse contendunt. Quarè prætermissis testibus res ipsa quærenda est. Non aliter igitur quàm Iudæi secundùm Mosaicam legem, circumcidi suos Propheta vester iussit. Quare si genitalia huius membra simili nota læsa sunt, morte iurè plectetur; sin minimè, cum ipsa re causa determinetur sua, & nihil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Christi, nudusq; à tanta multitudine aspicitur: nullum in eo indicium, nulla circumcisionis macula, nullum Mahumetistarum apparet vestigium. Exclamant ex lætitia Christiani, Confundantur aduersarij, & victi penitus prosternantur, nisi diabolico astu adiuti exposuissent moris esse in Ægypto, minoris homines ætatis circumcidi, maioris, si ad Mahumetum Dei Prophetam conuertantur, circumcidi, si volunt, si verò abhorrent circumcisionem, nullo cogi modo posse; quoniam meliùs sit lucrari animam hominis ex toto nobis corde adhærentem in cæteris omnibus, præter circumcisionem, quàm reiicere, quoniam circumcisionem reformidet. His rationibus, vel magis quia secta fauebat suæ confisus Iudex, nullã se pronuntiare sententiam velle in re tanta dixit, nisi Regem cõsuluerit. Ita enim moris est in causis ambiguis atque arduis. Regem igitur, in carcerem coniecto milite Christi, consultum adijt, cui omnia, cùm retulisset, interrogatus de ætate ipsius, habituq; omni corporis, Iuuenis, inquit ipse, animo inuictus atque magna staturâ, grandibus ossibus atque neruis conuallatus. Rex qui tales homines in militia habere cupit: Vade, inquit, & primùm illi, si noster voluerit esse, offerimus Centurionatum in militia nostra: deindè, prout in virtute ipsum valere conspexerimus, ad maiora prouehemus. Quòd si beneficijs non commouebitur, minis atque terrore ipsum concutias, & si neutra poteris prævalere viâ, capite plectas.

Andreas coram turba nudatur, & nuditate ipsa probat se nõ esse circũcisum more Mahometano.

Mos Ægyptiacus, quatenꝰ circũcidatur Christiani.

Iudex iniquus Andream in carcerẽ iubet reduci, suumq; Regẽ de illo cõsuluit.

Quomodò Rex Andreã sibi studeat conciliare.

Altero igitur die producto ipso, primùm Regis pollicitationes exponuntur mirabili cum amplificatione: Quòd caput statim eris Andrea centum militum, & à priuatorum tractus conditione, cum Principibus connumeraberis, quòd facilè virtus & diligentia tua extollet te ad maiora. Verùm cùm Martyr Christi nihil respondendo cõtemnere oblata videretur, qui circumfusi erant veritatis hostes, alij argentum atq; aurum, alij vestes, alij suppellectilem variam pollicebantur. Cumq; in silentio acriùs perseueraret, Quid, inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidem, ait, vos estis multò maioribus, quàm ego dicere aut excogitare queã: sed res quas offertis, nulla responsione sunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam atq; mortalem putatis magni aliquid habere, quo cœlesti sit prẽponenda? Erras, ipsi respondent: nam

Andreas partim silentio, partim oratione cõtemnit oblatã Regis munificentiam.

Andreæ responsio, cũ refutatiõe illorũ, quæ promittebantur.

Digitized by Google

nos & ad illam tibi viam aperire ſtudemus, & hanc inſuper tibi fœlicem reddere conamur. Non cohærent, inquit, caduca æternis, non fœlicibus miſera, non prophana beatis: ſed quid opus eſt verbis? Ego fœlicitatẽ huius ſæculi nihili facio: ego crucem, paſsionem, ſepulturamq; Chriſti mei, auxilio illius fretus nunq̃ negabo; ſtatuite in me quicquid malueritis: vnum rogo, ne me verbis ampliùs tenete.

Vox digná Martyre, q ſe paratũ offert ad omnẽ cruciatũ p Chriſti nomine.

His dictis coniectus illico in carcerem, vinculis cathenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad meridiem ſequentis diei, qui fuit 20. Maij, iacuit. Poſt meridiem ſtatim protrahitur, & in partem vrbis quę Orientẽ ſpectat, prope mare ducitur, vbi ad patibulũ nudus alligatus, flagellis atque loris cæditur, acriusq; quàm dici poſsit, principiò flagellorum & verberum contremuiſſe dicitur, & manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnam compreſsis, magna exclamaſſe voce: Virgo MARIA adiua me. Inde pedibus altero ad alterum adductis, ſtetit rectus in eiſdem veſtigiis, mirabile dictu, vſque ad ſolis occaſum. Interea dum miles Chriſti his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de quo ſuprà retuli, è feneſtra turris, in qua fuerat incluſus, prominens clamabat: O fęlicem Chriſtianum, ô beatam quæ te genuit, Inſulam, ô nobiliſsimum atque omni laude dignum genus, vnde ortus es: Vtinam iſthic eſſem tecum, vt eadẽ paterer pro Chriſto. Hæc aliaq; vociferabatur, martyrij coronã, vt arbitror, deſiderans. Carnifices autem Andrea reducto, multis precioſa membra flagellis lorisq; fœdè dilacerata, vnguntvnguentis, cibum quoq; atq; potum ad fulciendam in corpore animam de Medicorum conſilio, quorum multi ac peritiſsimi aderant, obtulerunt, ac aquam, in qua non paruum defecati auri pondus bullierat, conducunt ad bibendũ. Id faciebant, quò longior vita eius aliquid ad negationem Crucis afferret, ſimul & oſtenderent, quanti vitam facerent eius; fortè ętiam quoniam cum Chriſtianis enutriti, & nonnulli eorũ Chriſtiani fuerint. Nec ignorabãt, quomodò Martyres Chriſti olim in die cruciabantur, & in nocte conualeſcebant. Quarè timentes, ne id diuinitùs eueniret, medicamentis ſuis occultare veritatem ſtudebant.

Andreas à Mahumetanis acerrimè flagellatus. Quõ Mariã Andreas primũ inuocárit ſui agonis tempore.

Cuiuſdã Chriſtiani adhortatio, vt Andream in agone ſuo cõfirmet.

Andreas à carnificibus & Medicis poſt grauem flagellationẽ reſocillatur in carcere.

Martyres olim ſicut Andreas, in die cruciati, nocte cõualeſcebãt.

Andreas ferreis vnguibus dilaceratur.

Vigeſima prima eiuſdem menſis die rurſus producitur, denudatusque ferreis vnguibus tergora, & quæ pridie eius diei fuerant flagellata dilacerantur. Nec quicquam aliud fecit dixitque miles Chriſti; quanq̃ priùs contremuit in principio, manusq; ad ſe adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in eiſdem veſtigiis tenuit, magnaque voce clamauit: Virgo MARIA iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem quæ pridie vociferabatur, è turri iterum atque iterum repetebat. Adueniente nocte vnguentis illinitur, ſimiliter & medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infuſa, ſuſtentatur, quaſi charam Crucis hoſtes ſalutem eius haberent, magnam ijs rebus ineſſe virtutem prædicantes, Spiritus ſancti gratiam in Mediocrum peritiam, cibique ac potûs commoditatem deriuantes. Illuceſcente namque die ſanus omnium martyr Chriſti apparuit, quę res medicamentis fieri non poteſt, quæ cùm naturaliter agãt, longiore indigẽt tempore, frequentationeq; cõueniente, ne digeſta in dubiũ aliquid cõferãt: quod tñ minimè facere poſſunt, ſi denuò corpus ac ſępius exagitetur, ſiue etiã atrociùs crucietur; quæ virtus opem afferre poteſt, præter diuinẽ profectò nulla. Vigeſima ſecunda eiuſdem menſis die, producitur ſimiliter poſt meridiem, ac manus & pedes ſic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus, nec genua in locis ſuis remanerent, ſed locis ſuis omnia ſalirent; qui dolor maximus omnium eſt. Cętera ſimiliter geſta dictaq; nõ ab ipſo ſolùm, quæ tamen nihil aliud, niſi; Virgo MARIA iuua me, in principio dolorum, idq; ſemel clamabat, verùm etiam à Trapezuntio illo, qui martyrium ſic expetebat, vt multis etiam Mahumetiſtis audientibus ſæpiùs repeteret, quę dicta ſuperius ſunt, Medicorum quoque diligentia ſimiliter, imò etiam maior fuiſſe dicitur.

Andreas, quãuis immaniter cruciatur, poſt nocte tot? reſtituitur, ſubitoq; ſanatur quod fieri non poterat ſine miraculo.

Andreæ manus & pedes crudeliſsimè torquentur.

Ad Mariam altera inuocatio Martyris.

Ad Matiam tertia inuocatio.

Vigeſima tertia die incolumis ſanusque non Mediocrum arte, ſed illius primi Martyris & Domini omnium Ieſu Chriſti productus Andreas, nouo genere cruciatũs vexatur, humeros carnibus per gladios denudant, ſtudentes ſemper, ne celerior mors ipſum inuaderet. Sperabant enim, ſi non acerbitate ac magnitudine dolorum, attamen diuturnitate ſe victuros, ſed deuicti tandem iacuerũt. Declinãte die reducitur, ſicuti ſuperioribus diebus, dictis factisque, medicamentis quoq; non aliter quàm priùs adhibitis. Die vigeſima quarta eiuſdem menſis eodem modo ſiunt omnia, eodemque

Ad nouũ & horrendũ ſupplicium Andreas porrò rapitur.

in

Digitized by Google

in loco, quo in die clunes carnibus nouaculis spoliantur non subitò, sed cum mora, vt doloris acerbitas magis sentiretur. Cætera omnia similiter acta, vt in superioribus diebus, dictaque eodem modo etiam à Trapezuntio martyre animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, similiter è turri clamitabat. Die vigesima quinta partes pedum, quæ inter genua clunesq; sunt, carnibus similiter denudantur. Cætera eodem modo dicta gestaque fuerunt. Vigesima sexta die, suræ, id est, carnosæ partes pedum, quæ sunt intra genua & poplites, similiter carnibus denudantur. Cæteraque facta, dicta, procurata similiter fuerunt. Vigesima septima die totum corpus à capite ad pedes verberibus cæditur, vt doloribus renouatis tandē moueretur. † Maxilla quoque vna vno ictu denudata carne fuit, quam Christiani rapientes, seruârunt, fuitque in monasterio B. Francisci, inuisitato fragrans odore atque mirabili.

Clunes Andreæ p nouaculas carnibus spoliãtur.

Quotidiè noua genera tormentorũ in Andreæ carnifices experiuntur, quæ ille Mariã inuocata fortissimè supat, & statim transacta nocte integer apparet.

† Andreę maxilla carne denudata, et seruata magnũ spirat odorem.

Vigesimo nono eiusdē mensis die, anno primo Pontificatus Papæ Pauli secundi, vltimò producitur Andreas de Chio martyr Christi præcipuus in locum solitum, ad orientalem vrbis partem prope mare sanus, viuax, vultu læto, decora facie. Mahumetistæ his rebus moti, medicamentorum virtute sic factum asserebant, & ingratitudinem illius accusantes: Non vides, clamabant, Andrea, tuæ vitæ cura nobis habita est, nostro studio, imò Regis ipsius incolumis es, & virtute medicamentorum, & Mahometi gratiâ, qui te vult deliramenta Christianorum de cruce ac passione Iesu despicere. Quæ beneficia quoniã ingratus non sentis, morte morieris. Non est mors sic mori, ait, sed vita. Quarè nolite putare me verbis vestris terreri posse, nec medicamẽta profuerunt, quippe quæ vel in minimis vulneribus vix post multos dies aliquid afferre possunt. Me autem CRVX Domini nostri Iesu Christi, & virgo MARIA ad hunc diem conseruauit atq; reseruauit. His dictis securi caput supposuit, & ad cœlestia regna euolauit. Tunc mortis eius ministri, vt Iudex iusserat, caput & truncum corporis trahere velociter ad mare conantur. Exclamant Christiani, qui lachrymis effusis circumstabant, quorum magna erat multitudo, sepeliendum esse mortuum, non in mare proijciendum. Illis resistentibus, Regiam aiunt maiestatem esse consulendam, sepeliri ne velit ipsum iam mortuum, an in mare proiici. Hoc audito, ipse Iudex ad Regem properat, nec enim licet Iudicibus, quando Regem cõsulendum esse audiunt, quicquam facere vlteriùs, nisi Regi priùs referant. Sed Christianorum quoque Primates quàm velociter poterant, Regem adeunt, qui cùm percepisset, quibus cruciatibus, & quamdiù vexatus fuit Andreas, efferbuisse irâ dicitur, & verbis in Iudicem tam atrocibus vsus fuisse, vt exanimis ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ira, & illæ ingentes minæ simul cum verbis euanuerunt. Christianis deindè iubet, vt Andream honorificè, sicut decet virum fortem, sepeliant. Qui appositò capite corpori suo, ad Galatam deportârunt. Aderat autem vniuersus vtrarumque vrbium, Galatæ atque Constantinopolis, populus, viri simul ac mulieres, pueri atque puellæ, liberi & serui, nec Christianorum solùm, verùm etiã Mahumetistarũ multi admiratione cõmoti, non pauciores quàm decies decem milia, qui omnes alij lachrymantes, alij laudes eius prædicantes, & alij constantiam ac robur animi, alij prudentiam ac grauitatem, alij contemptum humanarum rerum: multi fidem in Iesum Christum, in crucem & passionem eius, & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam versus Ortum, mari contiguam deuenerunt, vbi est Ecclesia virgini MARIÆ, si recte memini, dicata; ibi depositus iacet.

Andreæ postremæ oratio Mariã virtute fortissimo dicta.

Testatur Andreæ se per Christi crucem et Mariæ virginē in summis tormẽtis inuictũ extitisse.

Andreas securi percussus martyrij gloriam refert.

De Andreæ corpore sepeliendo exhortantes contentiones inter Christianos & Turcas.

Etiã Regis Turcarum consensu honesta sepultura Martyri decernitur.

Quæ præcipua in hoc Andreæ fuerint à multis cõmendata.

Vbi corpus Andreæ terræ mandatum sit.

His itaque gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo suprà diximus, liberandi: sed quia honestè id facere, nisi rogatus, non posse iudicabat, per quasdam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors Andreæ, atque martyrium illud quidem palàm, sed multos quoque alios à periculo liberauit, multos in fide Orthodoxa confirmauit, eos qui ante illius martyrium quauis ratione Mahometo adhæserunt, pudore confudit, mœsticiâ affecit, ac inani deinceps pœnitentiâ & vexauit & vexat. His omnibus ego vehementer cõmotus, ardebam desiderio videndi corpus eius; sed niue, frigore, glacieq; detentus, hyemis marisque tempestate, illic fui vix mense Februario; eam mihi orandi gratiam intercessione Martyris Deus concesit. Vidique ipsum iacentem in sepulchro nimiùm profundo, situ horrido, ea tamen integritate membrorũ omnium, & totius corporis colore,

Quæ commoda ex Andreæ morte ad multos peruenerint.

Georgius Trapezuntius quale corpus Martyris in sepulchro inuenerit.

Digitized by Google

colore, & dignitate formæ, tali vultûs splendore & habitu, vt non animam expirasse, sed dormire mihi sub vmbra leuiter videretur: acqui iacebat loco ita humido, vt omnibus iam indumentis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totũ conspiceretur; præterq̃ quòd genitales partes fragmento lini obtegebantur, exarsi cupiditate descendendi, tangendi, osculandi pedes, manus, faciem præcipui Martyris, nec tantùm loci humiditas descendendiq; difficultas, quantùm verba Presbyteri custodis, & spes id aliàs commodiùs facere, detinuerunt.]

S. Georgium negari à sectariis.

Hucusque Trapezuntius exponit Martyris Andreæ historiam, eumq; deinde nobilissimo Martyri Georgio, cui tamen Lutherus, Caluinus, Melanchton, aliiq; sectarij nec inter homines, nec in rerum natura locum reliquum faciunt, ob cruciatuum magnitudinem haud perperam cõfert. Ego verò hanc totam narrationẽ non indignam putaui, quæ à nobis hoc locó repeteretur; partim ad huius Martyris Germanis quidẽ & Occidentalibus vtplurimùm ignoti gloriam illustrandam, partim ad institutũ nostrum euidentiùs comprobandum, vt Catholicæ inuocationis ad MARIAM factæ salutaris vsus & fructus, totq; iterata in homine vno per illã miracula rectiùs eluceſcant. Nouerat profectò hic athleta generosus Andreas, quid quantumq; Christo Redemptori suo deberet, ob cuius fidem & amorem tamdiu ad sanguinem vsque pugnauit, & horrenda illa tormenta toties ab impiissimis Mahometanis repetita fortissimè superauit; vtpote cùm in cruce Domini sui vnicè gloriari, vitamque ipsam Christi nomine profundere in summis votis haberet. Neque tamen à se, vel à Christiano pectore alienum esse putauit, si Christi fide & amore totus incensus, MARIÆ opem implorare, secq; præsente illius patrocinio atq; præsidio in afflictionibus maximis consolaretur. Vbi nec illum fefellit sancta fiducia, qui, quum se tali cõmendâsset Matri, eam potenter adesse sensit; vtpote post acceptas sæpè plagas sanitati integræ toties restitutus, & nouum quasi corpus subitò induens, quod paulò antè fuerat vel dilaceratũ, vel excarnificatum, demirantibus iurè omnibus, quòd vnus non solùm immanes hostes, & exquisita tormenta, sed & diuturnos illos, incredibilesq; cruciatus perferre, tantumq; robur, Deipara iuuante, præstare potuisset. Galat. 5.

Andreas, quantumuis fide in Christũ ardens, Mariam inuocare non cessat, simulq; ab illa exauditur.

Nunc alterum exemplum, quod ad Ioannem Damascenum pertinet, in medium adferamus, quoniam cum priore pulchrè cõuenit, & quantùm in rebus etiam desperatis profit Deiparæ inuocatio, non obscurè quoque commonstrat. Quod sanè testimonium non potest exigui esse momenti, quia non ab homine plebeio atque vulgari, sed à Ioanne Patriarcha Hierosolymitano proficiscitur; Græcè quidem ab illo scriptũ, & latinè posteà conuersum ab eo, qui cùm Ecclesiæ insignis sit aduersarius, Ioannes nimirùm Oecolampadius, eandẽ historiam, tanq̃ fide dignã, primùm est interpretatus. Quis verò nescit cùm apud alios, tùm apud Græcos Ioannis Damasceni nomen & authoritatem inprimis valere, qui à nobilissima ciuitate Syriæ patriaque sua Damasco cognomen traxit, eruditione & eloquentiâ quidem, vt Suidas meminit, præstantissimus, maximique nominis, nulli vel doctrinâ, vel nominis celebritate sæculo illo secundus? Habet autem hoc sibi proprium idem Damascenus; vt si è scriptis eius operibus iudicemus, in celebranda, defendenda & honoranda Virgine matre sæpè multumq; versetur. Quamobrẽ cùm ab hostibus iniquè tractatus, ac manu dextra per summam iniuriam mutilatus esset, haud parùm doluit, sibi facultatem ademptã ea scribendi, quæ ad laudem eiusdem Virginis porrò pertinerent. Sed ad historiam ipsam veniamus, & rem omnem fusè descriptam, compendio quodam complectamur. Leo Isaurius Iconoclastarum Patronus imperabat, & ad tuendam sectam Pseudosynodum celebrari iusserat, ingẽtes motus excitans, vt sacras imagines ferro & igne deleret, prorsusque aboleret in Ecclesia. His rugientis Leonis furoribus, si quis alius, certè Damascenus sese fortiter opposuit, & in patria degens, tres libros pro sacrarum imaginum defensione conscriptos edidit, eoque opere animos Iconomachorum vehementer offendit. Qui cùm dolerent, suas artes & fraudes tanti viri industriâ detegi atq; labefactari, falsò illum apud Saracenum in Arabia Principem proditionis accusârunt, q ad rumpenda Principum fœdera literas manu sua consignatas subdolè misisset, ac pacem publicam perturbare aggrederetur. Hinc Princeps Barbarus accusatorum querelis nimiùm credens, Damascenum quamlibet innocentẽ de proditione suspectum habet,

Quis vsus & fructus esse possit sequentis miraculi de Ioanne Damasceno, illudq; magni esse momenti.

Ioannis Damasceni grauis authoritas, & ergà Deiparã pietas singularis.

Summa historiæ, quomodò dextera sit Damasceno ablata, q in suspitionem proditionis venisset dolo Iconomachorum.

Digitized by Google

habet, eumque in iudicio damnat, pœnâ illi in amputatione manûs dexteræ constituta. Quæ res à Saraceno Principe perpetrata, sed absentium Iconomachorum dolo nequissimo procurata, fœliciorem quàm illi sperabant, exitum habuit, & MARIA quidem duce Catholicis lætam victoriam impetrauit. Damascenus igitur post vulnus acceptum, manum enim dextram illi amputârant, suum lararium ingreditur, ante Virginis Deiparæ imaginem sese prosternit, lachrymas fundit, suam calamitatem deplorat, multisque precibus Virginis Matri sese cõmendat, ac supplex his verbis clementissimam implorat: Domina & sanctissima Mater, quæ Deum meum peperisti, amputata est dextera mea, ob sanctas & diuinas imagines. Tu, qua de causa Leo sæuiat, nõ ignoras; proindè quantocius succurre. Dextera enim altissimi, quæ de te incarnata est, per tuas intercessiones multas fecit virtutes. Sanet, oro, & hanc meam dexteram tuis pcibus; vt tuas & eius, qui ex te incarnatus est, laudes, sicut dederis, numeris rythmicis & melodijs perscribat, & orthodoxi cultûs sit cooperatrix, ô Deipara. Hæc orãs Ioannes & lachrymans in somnũ vertitur, videtq; sanctam Dei genitricis imaginem, misericordibus ac lætis oculis ad se respicientem, & ita dicentem audit: Ecce sana facta est manus tua, caue posthac ne segnis fueris, sed calamum eam fac scribæ velociter scribentis, quemadmodùm nunc pollicitus es. Vt autem restitutus euigilauit, & manum curiosè contemplans, curatam vidit, tum exultare cœpit spiritu in Deo salutari suo, & Matre eius, quia fecit secum magnalia qui potens est.]

Damascen⁹ Deiparæ Virgini sese commendat, vt abscissa manus restituatur.

Damasceni ad Mariam precatio.

Psalm. 44.

Apparet Maria Damasceno, & dexteram illi restituit, sicut rogauerat.

Quæ postrema Ioannis Patriarchæ Hierosolymitani est oratio, & ad veram certamque narrationem de manu Damasceni detruncata, & per Virginem mirabiliter restituta pertinet, quam & posteà iussus ille corã Saracenis ac Ethnicis Damasci protulit, cunctisque spectandam exhibuit palàm. Auget fidem miraculi ea lineola, quam manus Damasceno restituta seruauit; nimirùm ad certius indicium prẽcedentis desectionis. Quod exemplum in tali viro & coram tot testibus factum, vereque conspicuum, à nostris quidem aduersariis quamlibet loquacibus præteritur, sicut plæraque alia id genus non sine fraude à Centuriatoribus silentio inuoluuntur, vel aliôquin ad superstitionis notam, quæ in desperata causa commune illis asylum esse solet, ridiculè detorquetur. Quis ergò iam ambigat, MARIÆ inuocationem non modò Christianis permissam, sed etiam vtilem, laudabilem atq; salutarem esse; sicut in Andrea martyre, quem diximus, & in Damasceno Theologo apud Græcos probatissimo clarissimè cernimus, qui ambo suis exemplis hanc veterem inuocandi consuetudinem obseruârunt, & diuinis quoque miraculis in se comprobatam experti sunt, aliisque publicè commonstrârunt?

Cõfirmatio hi-storiæ à relicta lineola circa manum abscissam Damasceni.

Miraculũ hoc, non sine fraude à Nouatoribus præteriri.

Epilogus capitis.

CAPVT VIGESIMVM.

Quomodò Theophilus Oeconomus Ecclesiæ & MARIA Ægyptiaca, cùm Deiparam sedulò inuocâssent, è summis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenso Deo non sine miraculo fuerint reconciliati. Item de muliere Landunensi in mediis flammis conseruata. Hildephonsum Episcopum Toletanum singulari MARIÆ munere cohonestatum, et Rupertum Tuitiensem illa precante diuinitùs illustratum fuisse; ac de pluribus aliis miraculis, non solùm ad bonorum consolationem & vtilitatem, sed etiam ad malorum & hostium terrorem atq; punitionem per MARIAM editis.

QVO-

Digitized by Google

QVONIAM de MARIÆ miraculis tractare ſumus exorſi, agè plures minimeque ſuſpectas, aut ambiguas hiſtorias inducere pergamus, quibus non modò Veterum in Deipara inuocanda ſtudium & ardor comprobetur, ſed eiuſdem etiam inuocationis diuinis miraculis obſignatæ certa & euidentia teſtimonia magis magisque fulgeant. Cùm Cæſar Iuſtinianus rerum potiretur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus, ſiue vt alij vertunt, Archidiaconus Eccleſiæ fuit, multis quidem ille gratus, & Epiſcopali munere, quod tamen conſtanter detrectauit, dignus exiſtimatus. Qui ab æmulis immeritò accuſatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiam adeoque impietatem deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Chriſtum Dei filium ac matrem eius Mariam data ſyngrapha turpiſsimè abnegaret, ſeque totum imperio Satanæ, qui ſe videndum obtulerat, traderet atque manciparet. Quid hîc faceret miſer tam nefarij criminis iam ſibi conſcius? Totus animo perturbatus, vt nuſquàm ferè poſſet conſiſtere, quum irato DEO ſe Dæmonis eſſe mancipium cogitaret, mutato conſilio, tandem ad ſanctiſsimam Dei Matrem ſibi confugiendum duxit, ac templum ei ſacrum petijt, in quo ſuas preces ac ſupplicationes cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefeſsè conſumpſit, magnumque veræ pœnitentiæ ſpecimen edere cœpit. Quòd ſi Theophilum ipſum MARIÆ ſupplicantem libet audire, his quidem verbis, vt legimus, illam compellauit: Domina mea benedicta & defenſio generis humani, portus & protectio eorum qui ad te confugiunt: Scio ô Domina mea Deiparens, quòd te valdè offenderim, & ex te natum Deum noſtrum, nec ſum dignus conſequi miſericordiam.] Ac rurſus: Quomodò audebo, Domina mea benedicta, ego, qui ſum indignus & miſer, aperire labra, quum os habeam ſordidum & luto inquinatum?] Nec multò pòſt: Cum hac intenſa, & quæ ex tota fit anima confeſsione, rogo, ſanctiſsima Domina, offer me Chriſto, qui natus eſt ex te ſancta & mũdo deſiderata Deiparente, & ne abomineris me infelicẽ, ne deſpicias preces meas peccatoris, qui fuit correptus à maligno inimico.] Pergit interim anxius homo preces triſtiſsimas fundere, faciem ſuam verberare, ſolo adhærere, templum Virginis, in quo iſthæc fiebant rigare lachrymis, in ieiunio perſeuerare, tùm in propoſitam imaginem, quæ ſe illic offerebat venerandæ Virginis æſtuans intueri: Te, inquit, habeo poſt Deum protectionem & defenſionem, Domina mea benedicta; ad tuum intuens auxilium & gubernationem, non faciam irrita ea quæ tibi ſum pollicitus. Scio enim, ſcio, ô benedicta, poſt Deum non eſſe aliam hominum defenſionem, niſi te ſolam, ô Deiparens. Quis enim, ô Domina mea, ſperauit in te, & pudore eſt affectus? Aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam negauit opem, & fuit vnquàm derelictus? Reuerà nullus vnquam.] Quid multis? Theophilus quadraginta dies in hoc MARIÆ templo perdurans, nullumque orandi & plorandi lamentandique finem faciens (tantus in illo feruor erat pœnitentiæ) demùm opitulante ſacra Virgine ſuam ſcriptam & conſignatam Diabolo ſyngraphan, qua Chriſtianiſmum abiurauerat, (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam redijt, peccatum eſt vltrò confeſſus, & poſt pœnitentiæ fructus dignos editos etiam Eccleſiæ per Epiſcopum publicè reconciliatus, eô demũ peruenit, vt ob vitam ſanctè actam catalogo Sanctorum ſit aſcriptus, ac ſolennis eius memoria quarto Februarij quotannis in Eccleſia celebretur. Tantum valuit MARIÆ apud Deum petita & obtenta interceſsio.

Hiſtoria de Theophilo Oeconomo qui, abnegata fide ſe Dæmoni obſtrinxerat, & ex qua cauſa.

Theophilus ad Mariæ templum procurrit, atque vt offenſo Deo recõcilietur per pœnitentiã, Mariam inuocat ſedulò.

Theophilus cũ oratione cõiungit opera pœnitentiæ per dies quadraginta.

Ingẽs Theophili erga Mariam confidentia.

Reſtituitur Theophilo ſyngrapha Diabolo tradita, vt ſignum habeat expreſsiſſimum, ſibi peccata eſſe remiſſa.

Attingunt hanc hiſtoriam quoque Centuriatores, ſed rem adeò frigidè narrant, nullum vt MARIÆ honorem deferre dignentur, ſtudio videlicet veritatem ſupprimentes, quam tamen, niſi ſint prorſus impudentes, negare non poſſunt. Confirmat narrationem Metaphraſtes, & probat illam ex Eutychiano Patriarcha Conſtantinopolitano, qui ſe in eiuſdem Theophili ædibus natum, eiusque familiarem, imò & dictæ hiſtoriæ teſtem oculatum fuiſſe teſtatur. Et inter cætera hoc addit eleganter: Canamus ergo nos quoque, ô dilecti, cum Theophilò intensè hymnum eius, qui tam miſericorditer exaudiuit pœnitentiam illius, quæ ad ipſum acceſsit per interceſsionem intemeratæ Deiparentis, quæ eſt hominibus pons ad Deum, ſpes eorum qui ſpem abiecerunt, refugium eorum qui ſunt vexati; quæ humanæ naturæ ſuſtulit maledictum, vera porta, quam peccatores pulſamus, & ſæpè aperitur, & offert noſtras preces Deo noſtro

Integrã conſtare huic hiſtoriæ, fidẽ quam Centuriatores malè tractent.

Eutychiani teſtimoniũ de virgine Deipara, & quanti illa nobis facienda ſit.

Digitized by Google

a Serm. 1. de Assumpt. Mariæ.
b Part. 4. Sūmæ Titul. 15.
c Serm. 1. de Natiuit. B. Virginis.
Orat. de exitu B. Virginis, quum in templū fuit oblata.

noſtro, qui ex ipſa natus eſt, & accipit peccatorum noſtrorum remiſsionem.] Tùm præter [a] Honorium, [b] Antoninum, aliosque plures [c] Petrus Damianus, qui non vulgaris eſt ſcriptor, eandem agnoſcit hiſtoriam; ſicut ex hac ſequēti eius oratione colligi poteſt: Quid tibi, ait, negabitur MARIA, cui negatum non eſt, Theophilum de de ipſis perditionis faucibus reuocare? Infœlicem animulam, totum illud quod in te factum eſt, proprio charactere deneganté, de luto fœcis & miſeriæ ſubleuâſti. Nil tibi impoſsibile, cui poſsibile eſt deſperatos in ſpem beatitudinis releuare.] Nec diſsimilis eſt locus apud Gregorium Nicomediæ Archiepiſcopum, vt qui matrem Domini hoc ſermone compellat: Nihil tuæ reſiſtit potentiæ, nihil repugnat tuis viribus, omnia cedunt tuo iuſſui, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ poteſtati ſeruiunt.] Verùm ne hæc dicta in calumniam rapiantur, dextrè quidem illa & commodè ſunt accipienda, vt & anteà non ſemel monuimus, præſertim ne diuina omnipotētia Virgini matri attribuatur, vtque ſemper meminerimus, quicquid beneficij MARIA præſtat mortalibus, eam non per ſe conferre, ſed diuinitùs impetrare, nihilque illam ſine Deo vel poſſe, vel elargiri, eo autē authore ac duce poſſe omnia. Si enim iuſto in terris credenti omnia ſunt poſsibilia, ſicut Veritas ipſa teſtatur, cur non matri Domini ampliſsimum fidei fructum in cœlis poſsidenti tantundem attribuatur? Habet illa, & prę cæteris beatis habet menſurā bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentē in ſinu ſuo reconditam; vt hinc etiam, ſi cum Bernardo loqui fas eſt, dare hominibus dona poſsit, ſed non ſicut ille, imò duce & præſtante illo, de quo ſcriptum legimus: Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Etenim non ſolùm his qui conferunt, ſed etiam qui procurant, & qualicunque ratione impetrant nobis beneficium, idem etiam dare vel conferre dicuntur, magnasq; illis gratias meritò agimus. Ad hunc modum [a] Germanus Patriarcha dixit, MARIAM compellans: Exaudi meas precationes, miſerere meorū luctuū: & excipe meos fletus, miſerere mei flexa meis lachrimis: te moueat mei miſericordia.] Tùm [b] Gregorgius Nicomediæ Archiepiſcopus: Tu, inquit, ô Dei genitrix, ne deſpicias preces eorum, qui ſemper petunt: præbe manum laborantibus: opem fer eis qui agitantur tempeſtatibus.] Sed & Ephrem ante annos mille ducentos MARIAM affatur: Tu portus procella vexatorum, ſolatium mundi, carcere clauſorū liberatrix celeberrima. Tu meus portus, ô Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix.] vt alia prætereā.

Marc. 9.
Luc. 6.
Serm. 1. de Assumpt. Virginis.
Epheſ. 4.
a In encom. ſanctiſſ. Deiparentis in templū adductæ.
b In Oratione de exitu Deiparę quā do in tēplo fuit oblata.
In Orat. ad Virginem.

Explicatio ſuperiorū, vt ſanè accipiantur laudes tributæ Virgini matri, & quō illa poſsit omnia.

Eant igitur moroſi quidam, & nauſeabundi reſpuant Eccleſiæ voces, quibus tot ſæculis MARIA hoc modo compellatur: Solue vincla reis, profer lumen cœcis, mala noſtra pelle: nos culpis ſolutos, mites fac & caſtos. Vitam præſta puram, iter para tutum. Hæc enim omnia, & id genus ſimilia, ſicut Iodocus Clichtouæus non vulgaris Theologus rectè interpretatur, intelligenda ſunt, vt verba eius repetam, à ſacratiſsima Virgine per nos expeti, non quidem, vt illa tanquam primaria largitrix conferat, ſed vt eadem nobis à Deo præſtari ſuis precibus impetret. Similiter cùm in oratione illa eandem ſuperſanctam Dei matrem carmine conſtructa; Alma redemptoris mater, quæ peruia cœli, in fine oramus: Sumens illud aue, peccatorum miſerere, non planè expoſcimus, quòd miſericordiam nobis peccatoribus tanquàm præcipua illius & prima diſpenſatrix impendat, quandoquidem id ſolius Dei eſt proprium, ſed quòd nobis à Deo ſua interçeſsione miſericordiam impetret. Et ita quotieſcunque cōſimilis formæ & generis ſupplicationes ad Sanctos longo vſu approbatæ nobis occurrunt, nō protinus improbandæ ſunt aut damnandæ, ſed ad pium aliquem & ſanū intellectum reuerenter adducendæ.] Ne verò ſine ſcripturis Eccleſia ſic dicere, vel orthodoxi cantare videantur, idem prudenter adiungit: Enimuerò, inquit, illa ipſa quæ per alios Deus in nobis operatur, illi per quos Deus agit, in ſcriptura ſancta etiā agere dicuntur, quod ſint ad eadē quodammodò cooperatores. Vt de credētibus in Chriſtū dicit ipſa Veritas: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horū faciet: quoniā per eos Chriſtus erat miracula facturus. Et Apoſtolis poſt reſurrectionem dictū legimus à Chriſto: Quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis: quoniam per eos tanq̄ miniſtros Deus erat peccata dimiſſurus, qui per Prophetam dicit: Ego ſum qui deleo iniquitates veſtras. Haud aliter, quæ alij nobis ſua interceſsione impetrant à Deo, nobis eadē prę̄ſtare dicūtur, quòd ipſis deprecatoribus ea obtineamus.

Lib. 2. de veneratiōe Sāctorū, ca. 5.
Ioan. 14.
Ioan. 20.
Eſa. 43.

Quomodò accipiēda ſint verba quædā Eccleſiæ ſolennia, quibus à Maria petītur munera Deo datori cōgruentia.

Nō ſtatim damnandū, ſi à Sāctis petantur ea, quę à Deo petenda ſunt, ſed ſcripturæ morē obſeruari oportere.

Maria & Sancti nobis pſtare dicuntur, quę precando impetrāt à Deo.

Digitized by Google

mus. Quemadmodùm de ijs, quibus erogata fuerit à nobis larga manu eleemosyna, dicit sacrũ Euangelium: Mensuram bonã,& confertam, & coagitatã,& supereffluentem dabunt in sinũ vestrum, quoniã futuri sunt pro nobis intercessores, vt à Deo nobis conferatur ampliſsima merces. Rursum de iisdem dicit Dominus in alio eiusdem Euangelistæ loco: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiãt vos in æterna tabernacula.] Sedenim qua ratione amicos nobis de mammona iniquitatis paramus, qui nos in æterna tabernacula recipere posſint, (ſic enim idẽ Clichtoueus colligit) eâdem Sanctos, quoniam rogant Dominum, vt in domum gloriæ suæ nos assumat,& quia nostræ in cœlũ receptionis coadiutores exiſtunt, hanc etiã appellationẽ accipere posſe videbuntur, vt in atria cœlestia nos recipiant & assumant. Luc. 6. Luc. 16.

Miseri & ingrati Deum & Mariam gratiã nobis offerentẽ nõ agnoſcunt, nec amplectuntur.

Iurè igitur illos ego miseros, Deoq́; & MARIÆ ingratos homines dixerim, qui oblatum vtriusq; beneficium noluntagnoſcere, ac potiſsimùm ſingularem illã Dei erga nos munificentiam ſapientiamq́; vel negligunt, vel contemnunt, per quam fieri ſolet, vt plurimi cum Theophilo grauiſsimorum criminum onere grauati, ne in æternum pereant, ſacroſancta Virgine intercedente, ad pœnitentiæ portũ ex medijs veluti peccatorum fluctibus emergant,& Satanæ tyrannide, ſimulque cùm corporis, tùm animi periculis liberentur, ac multa etiam diuinæ gratiæ beneficia ſubindè conſequantur.

Huic Theophilo, qui Iudæo nimiùm credens, Chriſtianiſmum impiè abiurârat, ac Dæmoni ſe totum obſtrinxerat, Mariam Ægyptiacam vereque peccatricem adiungamus, vt Dei gratiam vtriq́; ſexui per MARIAM fauere, & antiqua ſuæ virtutis miracula renouare certiùs innoteſcat. Nouatorum calumnias non moramur, à quibus candida ſæpè in atra vertuntur; nos ſequentem de MARIA hiſtoriam non poſſumus nõ amplecti & magnifacere, quòd illam à Paulo Diacono ſcriptã,& in Concilio Nicæno ſecundo repetitam, multorumq́; Doctorum teſtimoniis confirmatam habeamus; adeò, vt eandem Centuriatores etiam ſub Valente & Valentiano geſtam eſſe non diſſiteantur. Atque, vt breuiter agamus, Maria hæc Ægyptiaca, multis annis, velut Veneris victima, impudicitiæ frena laxârat, ſuumque corpus vagæ multorum libidini, fœdiſsimè proſtituerat, priusquàm ad templum Hieroſolymitanum, quod ob Dominicæ Crucis reuerentiam ſacrum erat ac celebre, religionis ergô proficiſceretur. Quum verò cerneret, ſe ab huius templi ingreſſu, non ſemel, nec obſcurè, ac omninò diuinitùs prohiberi, prioris vitæ turpitudinem agnoſcere & deplorare cœpit, ſeque ad Deiparæ imaginem, quæ templum ingreſſuris occurrebat, non ſine pudore conuertit, atque ita cum lachrymis dixit: Domina Virgo, quæ Deum verum genuiſti, corpus habens & animam mundam & immaculatam, adiuua me ſolitariam, & nullum habentem adiutorium.] In Synodo Nicæna ſic eadem eſſe precata legitur: Quandoquidẽ, vt audiui, propter hoc Deus, quem tu genuiſti, homo factus eſt, vt peccatores ad pœnitentiam vocaret: auxiliare mihi ſoli,& non habenti, qui mihi ſuppetias ferat.] vt reliquam orationis partem prætermittam. Adiecit deindè promiſsionem, ſe poſthac omnibus mundi illecebris carnisque delitiis renunciaturam, ac totius vitæ curſum in melius commutaturam eſſe, modò templum hoc ingredi, ac offenſo Deo reconciliari poſſet. Quæ poſtquàm ſine impedimento in templum ingreſſa, opemque Virginis ſibi præſentem experta eſt, iterum atque iterum MARIÆ ſeſe cõmendauit, vt ad votũ explendum propitia porrò & cuſtos ſibi eſſe vellet. Inde verò digreſſa, ad veteris vitæ ſordes nunquam rediit, ſed mundi & carnis blandimentis ac voluptatibus ex animo repudiatis, in vaſtam eremum contendit, vbi vitę prioris labes contractas magna vitæ ſeueritate ſuſcepta, & dignis pœnitentiæ fructibus editis diluit, frequenter ſolita Virginem inuocare. Tibi quidem, inquit, ô bonarum rerum amatrix Domina, quæ tantam mihi præter meritum humanitatem exhibuiſti, preces meas nec reiecisti, gloria. Tu verò me, quò placuerit, ducito: eſto mihi ſalutis magiſtra, mihi viam, quæ ad pœnitentiam ducit, indica: Domina Deipara, ne me derelinquas.] Ac ſub huius quidem Patrocinio eum vitæ curſum ſolitaria tenuit, & ad annos vſque quadraginta ſeptem abſoluit, omnium ferè tentationum & diabolicarum infeſtationum acerrimis vexata ſpinis, vt impudicis & viris & fœminis, ſi ad emendatiorem viuendi diſciplinam adſpirent, pœnitentiæ ſpeculum & exemplar illuſtre præbeat, digna etiam, quæ cum Magdalena Euangelica peccatrice, ab omni Eccleſia quotannis feſto proprio decore-

De hiſtoria Mariæ Ægyptiacę, quæ per Mariã adiuta, et ad meliorẽ vitam conuerſa, pœnitẽtię ſpeculum impudicis omnibus põbuit.

Mariæ corpus & anima expers omnis maculæ.

Votum Mariæ Ægyptiacæ de vita corrigẽda.

Maria hęc in deſerto pœnitentiam agit.

Mariæ Ægyptiacæ ad Deiparã precatio.

Actione 4. Luc. 7.

Digitized by Google

Cent. 4. ca. 10. coretur. At rursus hîc obstrepunt Centuriatores, qui cùm præsentis historiæ fidem abrogare nec possint, nec audeant, tamen Deiparæ cultum in ea præcipuè reprehendunt, ac fabulosum videri volût, quòd hæc mulier beneficio MARIÆ virginis ad meliorem frugem conuersa, oraculis admonita, per omnem vitam gubernata, & contra mille tentationum laqueos mirabiliter protecta sit. Tam ægrè concedunt viri boni, Christum in Matre celebrari, & MARIAM castissimam impudicissimæ, honestissimamq; flagitiosissimę MARIÆ ferre suppetias, & diuinam gratiam illi ad benè beatèque viuendum impetrare.

Centuriatores iniquè iudicant de historia huius Mariæ Ægyptiacæ suũ Deiparæ honorem surripientes.

Atque hîc mihi venit in mentem alterius mulieris, quam si non nomine, at reipsâ, ob commissum nempe homicidium, peccatricem quoque fuisse necesse est: vixit autem circa annum Domini 1094. non procul ab vrbe Laudunensi. Hæc arcanum homicidij crimen à se commissum in exomologesi detexerat Sacerdoti, ac deindè post acceptam mortis sententiam, vt flammis ardentibus traderetur, ad supplicij locum ducebatur. Et quoniam per Deiparę templum iter habuit, vbi toti populo peccatum suum confessa est, Virgini Matri magna etiam fiduciâ supplicauit, seque totam eius patrocinio commendauit. Hinc digressa, & iam in ignem semel atque iterum iecta, tantum Dei & Virginis beneficium sensit, nihil vt ab igne, quamuis copioso ac vehementi, caperet detrimenti; imò non modò carnem, sed vestem etiam ab omni flammarum iniuria seruauit semper illæsam. Cùm hinc admiratio ingens animos populi occuparet, ad dictum MARIÆ templum cursitatum est, vt vnà cum bona muliere Deo & Virgini gratiæ agerentur, tantumq; miraculum ad Virginis inuocationem gestum, communi omnium lætitiâ celebraretur. Testem huius historiæ Sigebertum habemus. Quòd si miracula miraculis addenda sunt, quibus MARIÆ cultores ornat Deus, equidem præterire non possum, nec debeo Idelphonsum, quem & alij Alphonsum & Hildephonsum appellant, virum nõ modò vitæ sanctimoniâ excellentem, sed etiam doctrinæ præstantiâ percelebrem, qui suo sæculo hæreticos ex Hispania profligauit. Fuit is Toletanus post beatum Eugenium Archiepiscopus ante nongentos annos, & in MARIA quidem colenda, publiceque prædicanda perquàm studiosus; quemadmodùm pia eius monumenta testantur. Quarè, cùm aliquando manè multis comitantibus ad altare progrederetur (mirum dictu) sacrosanctam Virginem sibi apparentem habuit, & in Episcopali cathedra sedentem vidit, sibiq; blandè loquentem audiuit, sed & vestem sacram, velut diuinæ gratiæ & fauoris singularis pignus & obsidem, quâ in facienda re diuina vteretur, sibi ab illa donatam accepit. Qua de re tota loquitur Hispania, scribit & Iulianus Pomerius, Ecclesiæ dictæ Diaconus, monet præterea Rodericus Archiepiscopus Toletanus, & repetit demùm Ioannes Vasæus Brugensis.

Mulier Laudunensis, per Mariam in mediis flãmis illæsa cõseruatur.

In Chronico.

Miraculum de S. Idelphõso, cui apparẽs Deipara vestem quoque donat.

In Chronico de Hispania.

Nec prætermittam Rupertum Germanum, eumque Abbatem Tuitiensem, qui cùm primùm ingenio se tardum, & ad sacra discẽda parùm idoneum cerneret, opem sacræ Virginis singulari studio implorauit, vt hanc naturæ difficultatem superare, ac fęlices in sacris literis progressus facere posset. Cui Virgo Mater nocte apparens promittit & præstat, quod ille tantopere cupiebat, tam excellenti deindè gratiâ scientiaque illustratus, vt inter Germanos Theologos eminuerit, ac similem ætas illa non tulerit; qui & viuus & mortuus multis claruit miraculis, sicut Trithemius apertè testatur. Nec ingratus illè fuisse videtur Virgini, quam in suis monumentis libenter extollit; præsertim si commentarios eius in Cantica, & opus de diuinis officijs consulamus. Multò igitur ille prudentior cautiorque fuit, quàm Vdo Magdeburgensis, qui & ipse rudis & indocilis in schola puer MARIAM admodùm beneficam sensérat, ita vt suis precibus ad illam anxiè fusis magnam ingenij lucem, ac doctrinæ laudem fuerit consecutus. Prædixerat autem illi Virgo Mater, quòd non solùm ad eruditionem, sed etiam ad Episcopale munus progressurus esset, seduloque monuerat, ne huiusmodi donis acceptis ingratus abuteretur, fore aliôquin, vt irato numine graues pœnas lueret suę improbitatis. Ille porrò suos commilitones ingenio & doctrinâ superare cœpit, eamque nominis authoritatem paulatim sibi comparauit, vt ad Magdeburgensem Episcopatum postea eueheretur. Qui tamen honor illi non profuit, sed obfuit, ac vitæ auxit licentiam, vt etiam nefariis voluptatibus se dederet, vitamque prorsus

Rupertus Tuitiẽsis suis à Maria precibus impetrat docile ingenium, & diuinorũ intelligentiam.

In libr. de Monasterio Hirsaugiẽsi.

Vdo Mageburgensis per Mariã obtinet scientiæ donum, sed eius monitis resistẽs seuerè punitur.

sus obscœnam & infamem duceret, immemor videlicet eorum, quæ mater Domini iampridem prænonuisset. Igitur cùm peccandi finem non faceret, in grauissimũ Dei iudicium incidit, & inaudito modo, horrendaque prorsus morte turpissimam vitam concluſit, Henrico secundo, vel, vt alij volunt, tertio Cæsare, rerum potiente. Meminit historię Nauclerus, aliique pluribus rem explicant. In Chronic. generat. 34

De victoria Theodori per Mariã à Barbaris reportata.

Neque multis agam de illo Theodoro, qui cùm Imperatoris Heraclij frater esset, Deo per intercessiones nostræ Virginis opitulante, ingentem Barbarorum exercitum parua manu conscidit, [a] Paulo Diacono asseuerante. [b] Marsilium Ficinum, vtpote clarissimum sui æui Philosophum, tacere non possum, qui de multis miraculis per MARIAM tùm Laureti, tùm Florentiæ, tùm alibi in Italia sæpenumeò editis copiosè disserere potuisset, sed hæc duo quæ subiiciam, vt suo sæculo cõpertissima, scripto duntaxat complexus est. Audiui equidem, inquit, nonnulla nostris sæculis, atque etiam in vrbe nostra Florentina mirabilia contigisse, sed quædam occultiora. Illud certè multis hominum millibus, qui & viderunt & adhuc viuunt manifestissimum, quod Anconæ anno Domini 1470. factum à multis fide dignis accepimus. Puella quędam propter pessimam quandam neruorum cõtractionem à primis incunabulis gradiẽdo natibus pro cruribus vtebatur. Prætereà Bidellus Florentinus propter faucium pectorisque contusionem multos annos loqui nihil potuit. Ambo cùm D. MARIÆ eodem in loco suppliciter se commendâssent, sani prorsus euaserunt. Omni populo multis annis noti erant infirmi, & postea iam quatuor continuè omni populo sani.] Quis autem vel numerando percensere, vel oratione vlla consequi posset, quas, quales, quantasque virtutes per Matrem suam benedictam Christus Dominus passim effecerit; primùm quidem in Palæstina, deindè in Orientali, tùm in Occidentali Ecclesia, ac postremò in Orbe nouo; quemadmodùm scriptores rerum non leues, & omnibus obuij Codices, manifestè declarant? Neque Prouinciam vllam extare arbitror in orbe Christiano, in qua vtriusque sexus homines MARIAM gratiæ & misericordiæ Matrem non cognouerint, adeoque certis miraculis & egregiis documentis non habeant exploratam. De Catholicis autem Prouinciis loquor, præsertim quæ in Hispania, Italia, Germania, Gallia, nondum antiquam (vt sic loquar) exuêre togam, quæque cum Galatis ab accepto primùm Euangelio in aliud nescio quod, sese transferri non sustinuerunt, indignæ aliôquin futuræ, quibus Christus Dominus per Matrem suam contemptam, vel hæreticorum aspergine commaculatam, solatium aut præsidium, beneficiúmue vllum in miraculis exhiberet. Equidem hoc tempore in Bauaria versor, quæ inter Catholicas Germaniæ Prouincias facilè principatum tenet: dici verò non potest, quàm crebra & illic miracula, nec vno quidem in loco, præsertim autem Oetingæ & Duntenhausij, per Deiparam pij experiantur.

a Libr. 18. histo. Lombard.

b Lib. 3. de relig. Christiana, c. 10.

De duobus hominibus Anconæ per Deiparã mirabiliter et integrè restitutis.

Mariæ miracula, quæ passim contigerũt innumera & inexplicabilia.

Galat. 1.

Miracula Virginis in Bauaria etiamnũ esse frequentia.

Ex quibus non obscurè liquet, quanto fauore & quibus beneficiis illos prosequatur Deus, qui sanctissimam Virginem ritè colunt, & eius opem conuenienter implorant; suam enim erga illos gratiam irrefutabilibus sæpè miraculis comprobat. Nunc illud etiam quibusdam astruamus exemplis, eundem iustum Iudicem Deum horrendis modis in eos animaduertere, qui debitis MARIAM fraudant honoribus, & vel conuitijs, vel blasphemiâ eandem impiè infectantur. Vbi primùm se nobis offert nefarius ille Nestorius, qui cùm hostile bellum aduersùs Deiparam instituisset, vt liber tertius exposuit, adeò non impunè tulit tantam audaciam & procacitatem, vt fuerit à toto Concilio Ephesino anathemati perpetuò traditus, ab Imperatore Theodosio in exilium actus, Episcopatu suo Constantinopolitano planè spoliatus, ac demùm coactus in exilio vitam absoluere calamitosam. Sed & blasphemam eius linguam miri carnifices corrasêre vermes, & si non corpus, nefandum nouæ impietatis organum, à terra dehiscente absorptum, certè anima eius ad inferos vsque detrusa, meritas blasphemiæ pœnas luit. Et quoniam Nestorij mentio hîc incidit, aliam ex Mosco Euirato narrationem attexam, vt clariùs constet, insignem illum MARIÆ hostem etiam post mortem suam viuis ac superis meritò detestandum haberi. Abbas Cyriacus, qui & Lauræ Calomonis Presbyter eximius fuit, de seipso testatus est, quòd aliquando mulierem honesta facie præditam, & purpurâ indutam per somnium viderit, Dominam nempè nostram sanctam Dei genitricem, duobus viris illam comitantibus,

De miraculis circa Mariomastigas præstitis, & primùm de punito Nestorio.

Vir sanctus à Deipara reprehẽsus, quòd Nestorij libros licet ignoranter domi suæ seruaret.

In Prato spirituali, cap. 46.

Digitized by Google

tantibus, qui & ipsi venerabiles & præclari esse aspectus apparerent; vtpotè Ioannes Baptista, & alter eiusdem nominis Euangelista. Abbas igitur de cellula egressus, orare Deiparam cœpit, vt ad se ingredi dignaretur, ac sæpè hoc ab illa summopere flagitauit, illa tamen semper abnuente, atque hoc demùm respondente: Habes intra cellam tuam inimicum meum, & me illuc ingredi cupis? His dictis abcessit illa, & Abbatem valdè sollicitùm anxiumque reliquit, vt qui nesciret, de quo inimico sermo hic haberetur, veritus etiam, ne quid occulti fortasse criminis ipse in Deiparam commisisset; cùm nullum alium in eadem cella commorantem haberet. Vnde in graui merore ac luctu versatus est, quem vt ratione aliqua vel leniret, vel depelleret, codicem legendum sumpsit in manus, eumque à S. Isychio Presbytero Hierosolymitano mutuò acceperat. Cùm euoluisset codicem, duos impij Nestorij libros in fine vidit adiectos, ac statim discussa velut nube lucem veritatis aspexit, nihil vt dubitaret ampliùs, superiorem sermonem de inimico Deiparæ apud se latitantem ad huncipsum authorem Nestorium pertinere. Abit igitur statim cum libro, eumque bona fide restituit, ne talem MARIÆ inimicum apud se diutiùs esse pateretur. Accipe, inquit, frater librum tuum, ex quo plus ego detrimenti, quàm vtilitatis percepi. Cùm verò rem omnem exposuisset, herus codicis zelo sancto succensus, duos illos Nestorij libros ex ipso præscidit volumine, ac flammis vltricibus tradidit, dicens: Nō manebit in cella mea Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis semperque Virginis MARIÆ inimicus. Atque vtinam eodem zelo flagrarent omnes, qui hoc æuo in authores & libros similis farinæ incidunt, simulq; curarent, vt istiusmodi scripta omnia, quę ad Christi Sanctorumq; ignominiam & bonorum offensionem faciunt, omninò exploderent ac abolerent.

Scripta Nestorij & similium non retinēda, sed abiicienda & exurenda esse.

Alter ex grauiter punitis Mariomastigis sit ille, quem iam antè depinximus, Imperator Constantinus Copronymus, adeò in MARIAM petulans atque conuitiosus, vt, sicuti diximus, illius honori publicè detraheret, eamque tam imbecillem faceret, quæ nulli mortalium posset opitulari. Quid autem illius morte funestius? quid acerbius et violentius? Cùm iam Deo & hominibus esset inuisus, sub mortem carbunculi pedes eius inuaserant, & ardentissimis febribus vrebatur, quarum nullum à Medicis remedium poterat excogitari, & elephantiæ morbus accedebat, & in extremam animi desperationem deuenerat, vt hinc miserabiliter vociferaretur; se viuentem etiam propter MARIAM Deiparam igni inextinguibili traditum, in eumque coniectum esse. Tot morbi coëuntes, tam diri cruciatus velut MARIÆ ministri, blasphemum Cæsarem perdiderunt.

Alterū exemplū de Constantino Copronymo Cæsare ob illatam Mariæ iniuriam horrendè castigato.

Sed pergamus & alios MARIÆ hostes accersere, quorum maledicentiam diuina seueritas nō sine miraculo publicè castigauit, nimirùm, vt & mali, propositis exēplis, ne quid simile designent, prouidè terreantur, & boni in honorandæ Virginis officio magis confirmentur. Cùm cæsar Mauritius imperaret, Christiani quidā, vt fit, in caupona suauiter compotabant, & lepidi, scilicet, esse non poterant, nisi inter compotandum conuitiis in MARIAM iactis impurè certarent. En verò tibi æquum in Mariana causa vindicem Deum, qui præcipuos huius nefariæ concertationis authores, vt ne vnus quidem saluus euaserit, potenter arripuit, prostrauit, oppressit, deleuit, rectaq; ad inferos misit perpetuò excruciandos. Hospes autem & dominus ædium, in quibus blasphemi conuenerant, ab hac diuina punitione vix mansit immunis; præsertim quòd is conniuentiâ potiùs, quàm vt cæteri, ex destinata malitia deliquisset. Cui non multò pòst nocte dormienti Dei mater astare visa est, illiique in memoriam reuocauit, quòd blasphemos illos conuiuas in suis ædibus indignè tolerâsset. Tùm ille miser supplex illi esse, veniamque delicti petere: & ne tàm citò morte mulctaretur; sed vt tempus ipsi pœnitentiæ relinqueretur orare. Virgo daturam se hoc ei, neque in præsentia ipsum ita morte pœnas luiturum promittere: vimine autem, quod manu gestare videbatur, genua eius circumcircâ velut exarans circumscribere. Id vbi factum, sacra Virgo quidem non apparuit ampliùs, sed ille somno discusso membra ea quæ vimine notata fuerant, à reliquo corpore disrupta statim inuenit, & recentē inde sanguinem sensit profluere. Igitur in publicum productus miser, fœdo & miserando habitu corporis nō minùs quàm oris sui testimonio veritatē publicè confirmauit, hocque iustum Dei iudicium omnibus promulgauit. Historiam ex Nicephoro mutuati

Tertiū exemplū de punitis quibusdam compotatoribus, Mariā impiè proscindentibus.

Grauiter punitus Hospes ab apparēte Maria, q blasphemos cōuiuas domi suas tuliſſet.

Lib. 18. histor. Eccles. cap. 33.

Digitized by Google

Gaianus Mimus ob ſuas in Mariã blaſphemias ſemel & iterũ monetur, grauiterque punitur.

ſumus. Cum hoc miraculo planè congruit, quod Moſcus Euiratus in ſuo Prato, Heliopoli, quę Phœnicis eſt ciuitas, refert accidiſſe. In hac, inquit, Mimus quidã erat, Gaianus nomine, qui in theatro ſanctam Dei genitricem blaſphemans, populo ſpectaculum blaſphemiæ præbebat. Apparuit autem illi ſancta Dei genitrix, dicens: Quid tibi mali feci, quia coram tanta multitudine mihi detrahis, & blaſphemas me? Ille verò ſurgens, non ſolùm non ſe correxit, verum etiam plùs blaſphemabat. Rurſus ergò apparuit illi ſancta Dei genitrix, corripiens eum, ac dicens: Noli, quæſo, noli ita lædere animam tuam. Ille verò rurſum deteriùs illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertiò eidem apparens, eadem repetebat. Cùm autem ſe ille non corrigeret, ſed plus quoque blaſphemiis adiiceret, meridie dormienti ſibi apparuit, nihilque dicens, digito ſolo ſignauit eius manus & pedes. Euigilans autem, inuenit ſe truncatum manibus & pedibus. Atque ita infęlix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus, cuius rei gratiâ, & quomodò hoc paſſus eſſet, vtque propter blaſphemias ſuas clementer cruciatus fuiſſet.] His affine eſt quod Vincentius Beluacenſis adfert; quendã apud Laſſentiam vrbem, cùm in taberna luderet teſſerâ, ludumque ſibi inauſpicatò videret cedere, benedicto ventri glorioſę Virginis Matris maledixiſſe, & mox illum eodẽ loco ſubita & horrenda morte luiſſe pœnas, à quibus ad æternum ſupplicium haud dubiè raperetur. Nunc Euagrium quoque, & ſuffragantem ei Nicephorum audiamus.

Cap. 47.

Blaſphemans in Virginem ſubitò extinguitur.

Part. 2. Speculi hiſtorial. lib. 8. cap. 104.

De Præfecto Tiberij Cæſaris à Maria correpto, quòd blaſphemo faueret.

Tiberius Cæſar, qui proximè ante Mauritium regnauit, Imperialis Palatij Præfectũ habuit, virum in cæteris excellentem, ſed Anatolio in Chriſtum & Matrem eius contumelioſo malè fauentem, vt cauſam eius defendere videretur. Faſſus autem eſt hic Præfectus, vir minimè vanus, ſibi Deiparam apparuiſſe, & ſecum grauiter expoſtulaſſe, his ferè verbis: Quouſque tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter ſupraque modum in me & Filium meum illudit? Hic enim Anatolius, vt paulò fuſiùs hiſtoriam explicemus, quum Antiochiæ verſaretur, nefandis Deorum ſacrificiis deditus, & maximis quibuſque flagitiis coopertus, neque minùs in diuina myſteria blaſphemus fuit, quem idcircò Cæſar in vincula cõiici, & ad ſe Conſtantinopolim adduci iuſſerat. Fortè tunc accidit, vt imago ſacræ Virginis ex funiculo penderet in carcere, quo concluſus erat idem Anatolius; in hanc igitur ille tot ſcelerum ſibi conſcius oculos coniicere, & coram ea ſuppliciter orare, veniamque petere, & externo quidem corporis habitu animi pœnitentiam ſimulare: ſed vt ea hypocriſi & ficto animo ſuperos fallere minimè poſſet. Cæterùm à Præfecto carceris aliisque multis, qui in cuſtodia tunc aderant, eſt animaduerſum, Deiparam in imagine dicta expreſſam, velut iratæ mulieris ſimilem, auertiſſe vultum, ac nullum Anatolij precibus tribuiſſe locum; quaſi blaſphemum & execrabilem hominem prorſus auerſaretur. Sed & eadem imago piis in vrbe aliis eodem tempore per viſum oblata eſt, multis in eo tandem conſpirantibus, vt Anatolij tùm in MARIAM, tùm in Chriſtum ipſum valdè contumelioſi horrenda impietas publicè vindicaretur. Proindè viſum eſt omnibus, hunc facinoroſum ac impium è medio tollere, qui beſtiis expoſitus, ab iisque deuoratus fuit; lupis etiam inaudita crudelitate in mortuum graſſantibus, quoniam rapaces beſtiæ cadauer impij detrahere, rapere atque diſcerpere voluerunt. Hæc Veteres miraculorum loco habuerunt, ac velut diuini iudicij certa teſtimonia reputârunt: è quibus perſpicuè conſtat Mariomaſtigas non impunè peccare, honorem verò ſacroſanctæ Virginis Deo eſſe curæ; vtpotè qui eius iniuriam grauiſsimè vindicet, ac viciſsim pios eiuſdem cultores multis magnisque muneribus libentiſsimè proſequatur. Vnde Nicephorus, poſtquàm primùm à nobis recitatum exemplum de punitis Mariomaſtigis produxiſſet, ſignificanter adiunxit, eodem tempore multos, qui hoc audiſſent miraculum, laudes Deo decantaſſe, ac Matrem Domini celebraſſe, quæ ita ſemper Chriſtianorum genus tueretur, quæque nouo quodam modo affectionem erga nos ſuam, quamuis præter naturam eius ſit, vt quenquam puniat, vi quadam adacta oſtenderet, vt ſcilicet religio nobis ſtabilis & firma eſſet.] Et ſatis hactenus pro noſtro quidem inſtituto de MARIÆ miraculis, quæ bonis maliſque contingunt: verùm de Virginis eiuſdem apparitionibus, quarum mentio aliquoties facta eſt, nondum ſatis.

Quid acciderit Anatolio ĩ Chriſtum et Mariam blaſphemo Antiochiæ & Conſtantinopoli.

Mariæ imaginẽ ſe ab Anatolio blaſphemo mirabiliter auertiſſe.

Quõ ab hominibus & beſtiis Anatolius idẽ fuerit punitus.

Quũ referenda ſint exempla & miracula ſupradicta.

Lib. 8. ca. 33.

Maria Chriſtianorũ genus tuetur, iuxta Nicephorum.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

Obseruanda quædam, vt mortuorum apparitiones, quæ fiũt, ritè intelligantur. Quomodò itidem Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè cõuelli soleant ac repudiari. Adhæc quàm præclarè & constanter Veteres loquantur de MARIA Deipara mortalibus apparente, deq; variis & excellentibus earum apparitionum effectibus, qui ad complures vtriusque sexûs homines peruenerunt.

VERORVM miraculorum pars in sacris apparitionibus, siue reuelationibus, vt vocant, sita est, quas per MARIAM quoq; mortalib. factas esse, iam indicauimus, moxq; fusiùs ostendemus, si nonnulla præmonuerimus, ad hoc difficile argumentum rectè cognoscẽdum opportuna, ne dicam necessaria. Principiò extra omnem est controuersiam, mortuorum animas à corpore separatas ad sua loca deduci, neque, inde iuxta communem ordinem, ad mortales redire, aut illis ampliùs apparere. Quid enim homo est nisi spiritus vadens, & non rediens? Pertransit in illo & non consistit, neque cognoscit ampliùs locum suum; sicuti Psalmographus testificatur. Hinc probat & Athanasius, animas corpore exutas hanc vitam non inuisere, sed à communi hominum consortio segregatas manere. Et nota est firmáque sententia: Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Hoc quanquam ita sit, siue naturales animarum vires, siue communem Dei legem ordinationemq; spectemus, tamen inficiari non possumus, ex Dei quoq; nutu ac volũtate singulari, animarum, præsertim sanctarum, mirabiles apparitiones existere, quæ inter diuina miracula meritò numerentur. Etenim illæ post mortem corporis non solùm defunctis aliis cognitione præstant, vt res mortalium cognitas habeant & exploratas; quẽadmodùm [a] Athanasius & [b] Gregorius verbis luculentis comprobant, verùm etiam per specialem Dei dispensationem viuis nonnunquàm apparent, ac humanis eorum rebus intersunt; sicut [c] Aquinas, inter Scholasticos quidem doctores peritissimus, notat. Etsi verò censore [d] Augustino difficilis est quæstio, de qua nec ipse audet pronunciare; vtrùm Sancti per se, an Angelorum ministerio viuis appareant, verior tamen est sententia, Sanctorum apparitiones per Angelorum ministerium in terris exhiberi, & nihilominùs Sanctis ipsis, quorum nomine fiunt, ascribi oportere. Sicut enim Deus, cùm per Angelos sese [e] Abrahæ, [f] Moysi, [g] Dauidi iamolim repræsentauit, ac multa locutus est, iuxta scripturam illis ipsis apparuisse, & quædam exposuisse affirmatur, vt hinc [h] Paulus sermonem Dei per Angelos dictum esse, & [i] Stephanus Iudæos in dispositione Angelorum legem accepisse pronunciet: ita Sanctos etiã apparere & loqui censebimus, licet personam illorum induant Angeli, & in apparitionibus agant omnia. Nam scripturæ quoque mos est familiaris, vt rerum imagines iisdem nominibus insigniantur, quibus eędem res solent appellari. Exemplo sint Cherubim, cœlestium nempe potestatum imagines, quæ ex metallo formatæ, & super arcam testamenti collocatæ, nomen ipsum, Cherubim, retinebant. Tùm Rex Pharao quum spicarũ & boum imagines dormiens conspexisset, nihil se aliud nisi spicas & boues vidisse testabatur. Eadem loquendi cõsuetudo nobis etiam durat, qui cùm pictam tabulam intuemur, recepto vulgi more dicimus: En hîc Ioannes Baptista, illic Virgo MARIA est, licet non nisi vtriusque personæ imaginem ob oculos propositam demonstremus. Qua de re scripsit etiam [k] Augustinus. Ad eundem modum de Sanctorum apparitionibus iudicandum est, vt sub qualicunque imagine se illi viuis exhibeant, & per ministros Angelos agant & loquantur, tamen ad Sanctos ipsos omnia referamus, neque minorem ipsis per Angelos quàm per seipsos nobis loquentibus reuerentiam exhibeamus; quandoquidem ipsorum Sanctorum nomine, nec sine certa

Li. 2. ad Simplicianũ q. 3. & in Enchiridio ad Laurent. ca. 109. Psalm. 77. & 102. Lib. Quæst. quæst. 11. 2. Reg. 14.

a Lib. quæstionum q. 11.

b Libr. 12. moralium ca. 13.

c In 1. patte q. 89. art. 8. & supra 4. senten. dist. 45.

d Li. de cura pro mortuis gerẽda c. 14. & 16.

e Genes. 12. & 18.

f Exodi 3. 4. 7. &c.

g Psal. 131. 2. Reg. 7.

h Hebr. 2.

i Actor. 7.

Exod. 25.

Genes. 41.

k Libr. 2. ad Simplicianum q. 3.

Mortui ad nos nõ redeunt, neque viuis apparẽt naturaliter.

Animarũ, præsertim Sanctarum apparitiones fieri mortalibus ex gratia singulari, & per miraculum.

Sanctorum apparitiones Angelorum ministerio fieri solere, & tamẽ Sanctis ipsis tribuẽdas esse.

Iuxta scripturæ morem Angeli in persona DEI apparent & loquuntur hominibus, & imagines nominibus rerũ, quorum sunt imagines, sæpe appellantur.

Digitized by Google

Sanctorum apparitiones magnis de rebꝰ nos admonent.

Dei voluntate fiunt apparitiones. Et hæ multis magnisq; de rebus, si animum aduertamus, nos admonẽt; vtpote animam hominis vnà cum corpore non perire, sed potiùs immortalem esse; Deũ viuis simul & mortuis dominari, ac peculiarem suorum habere curam; Sanctos etiam Christo capiti sese conformare, & fida erga nos charitate præditos esse, quæ sit [a] morte fortior, & [b] nunquam excidat: ideoq; licet illi summa & cœlesti beatitudine perfruantur, tamẽ eosdem suis in Christo commembris benè cupere de illorum profectu & salute gaudere, ipsorum crebrò meminisse, ac de ipsis demũ benè mereri velle. Aliôquin nisi Sanctorum animæ cum nostra etiã Ecclesia coniunctæ manerent, eorum memoria ad altare Dei non haberetur, neq; Christus viuorum & mortuorum dominator esset, quemadmodùm Augustinus peritè ratiocinatur.

a Cant. 8.
b 1. Corin. 13.

Libr. 20. de ciuitate Dei ca. 9.

Apparitionum habendum esse delectum maximè.

Porrò ne quẽ fallant eiusmodi apparitiones, magnus in illis delectus habendus est, vt Apostolicus ille Canon inprimis obseruetur: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. Etenim callidissimus simul & teterrimus Satan, sicut in Angelum lucis sese transfigurat, sic etiam humanam formam induere, & Sanctorum personam simulare potest, eoq; ipso simplicibus & incautis frequenter imponit. Hinc multi fuerunt olim, & sunt etiámnum fanatici homines & ἐνθουσιασταὶ, præsertim inter Anabaptistas & Suenckfeldianos, adeò cupidi & amantes nouarum apparitionum, reuelationum & illuminationum, vt illas maiorem in modum petant & expectent, multumq; illis confidant ac tribuendum putent. Nec animaduertunt isti, quàm ingẽs & rarum sit Dei donum, quod Paulus discretionem, siue, vt Augustinus legit, diiudicationem spirituũ vocat, quâ olim Antonius Magnus, & Martinus Turonensis, viri sanctissimi excelluerunt. Aliis hac gratiâ destitutis frequenter vsuuenit, vt quas ipsi merè spirituales & sanctas, vel à Sanctis inductas apparitiones arbitrantur, nõ nisi dæmonũ sint præstigiæ, vanaq; spectra, nonnunquam & pestiferæ illusiones. Cui rei exemplum præbuit Vincẽtius Donatista, vel potiùs Rogatista, qui cùm iuuenis ac eloquens esset, apparitione cuiusdã viri sancti, vt illẽ putabat, & tamẽ hæretici delusus, eodẽ dictante contra fidem Orthodoxã calamũ stringere, ac propugnare mendaciũ non dubitauit. Respondet igitur Augustinus, hoc dæmonum proprium esse opus, vt sese in hæreticos æquè sicut in lucis Angelos transfigurent. Cui rei testes esse possunt Theodotus, aliiq; Montanistę, & qui sexto sæculo Byzantij se prodiderunt fanatici homines, qui mirabiles quasdam visiones iactitârunt, ac futura præsagierunt, adeoq; mundum breui collapsurum vaticinati sunt; sicut [c] Eusebius & [d] Agathius memoriæ prodiderunt. Eodem erroris spiritu agitatus Mahomet, qui sub Heraclio Cæsare suæ sectæ princeps floruit, vt authoritatem sibi compararet, vxori primùm, deinde aliis quoq; persuasit, se in cœlum raptum didicisse mysteria, simulq; per Gabrielem Archangelum accepisse traditam in Alcorano doctrinam. Igitur ex hoc vanissimo Propheta, & fictitiis apparitionibus, merisque fabulis tota pendet religio Mahometanorum.

Paucorum est discernere spiritus apparentes.

2. Cor. 12.

Vincẽtius quidam Donatista hæreticum pro sancto sibi habuit apparentẽ arte Satanica.

L. 3. contra Vincẽtium Victorẽ de anima & eius origine ca. 2.

Mahomet & Turcarum religio pẽdet ex falsis apparitionibus.

c Li. 5. hist. Eccle. c. 15.
d Lib. 5. In Anoaca 63.

Duo vitia contraria circa Sanctorum apparitionem caueri oportere.

Sed ne longiùs abeamus, pericula hîc duo maximè cauenda sunt: alterũ, ne quaslibet apparitiones, etiam Sanctorũ nomine & præsentiâ commendatas improuidè amplectamur. Qui enim citò credit, leuis est corde, vt Sapiens verissimè dixit: alterum, ne vicissim in bonis apparitionibus improbandis & damnandis iudicium præcipitemus. Scriptum est enim: Prophetias nolite spernere: omnia autẽ probate: quod bonum est, tenete. Et sunt tamen hodie complures, quibus nullum ferè apparitionum genus placet, & eas quæ Sanctorum nomine commendatæ leguntur, ad vana somnia merasque illusiones referre contendunt. Adeò verũ est quod Poëta dixit: Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. Media igitur via, ne cum Nouatoribus turpiter aberremus, hîc nobis tenenda, vt singularem apparitionum delectum habeamus, easq; libentiùs approbemus, quæ Veterib. iam olim factę, & Maiorũ ad nos traditione veluti per manus transmissæ, aut bonorum authorum literis cõsignatæ, doctorum piorumq; hominum calculũ meruerunt. Nihil enim in illis reperire licet, quod à fidei & religionis regula discrepet, omniaq; communi sapientum Theologorũ iudicio siue suffragio sunt consentanea, etiãsi de singulis Ecclesia, Synodus vel Episcopus non pronunciârit. Etenim in his rebus si non expressus, saltem tacitus quidam piorum doctorumque consensus sufficere posse videtur; præsertim si eiusdem generis alias apparitiones admitti atque probari constet. Vbi reiicimus Marbachij sententiam, qui apparitiones huiusmodi in scripturis,

Eccles. 19.

1. Thess. 5.

Quę apparitiones maximè sint probandæ.

Li. de miraculis aduersùs Eisengreinium.

Digitized by Google

Errores Nouatorum circa Sanctorum apparitiones.

Cent.1.c.4. scripturis, nisi à Christo & Angelis factas hominibus, negat inueniri. Hoc enim falsum esse, tùm è scripturis, tùm è Patribus statim conuincemus. Damnamus & Centuriatores ex eo, quòd mortui dormire in scripturis dicuntur, insulsè colligentes, Sanctorum animas mortalibus apparere non posse. Id enim est perinde ac si Deo Deiq́ue potentię

In Corpore doctrinæ Christi ex nouo Testamento. præfigant terminos, vt quod secundùm scripturas quibusdam Sanctis concessum fuit, id ex eadem Dei virtute pluribus aliis concedi neutiquam possit. Demum Ioannem Vvigandum & Matthæum Iudicem non audiendos esse dicimus, qui neminem à mortuis redire probant ex eo, quòd Christus de diuite & Lazaro concionatur. Etsi enim

Luc.16. secundùm Dei legem ordinationemq́; communem ad viuos mortui non redeant, vt

Magnæ est impudentiæ Sanctorum apparitiones toties factas negare. suprà diximus, tamen haud sine impudentia negari potest, sicut Augustinus ostendit,

Lib.de cura pro mortuis gerenda ca. 10. quod mortui nonnulli secundùm specialem Dei dispẽsationem vel in somnis, vel alio quodam modo viuentibus appareant, & vera quædã nuncient. Addit porrò Augustinus: Mitti quoq; ad viuos aliquos ex mortuis, sicut è contrario Paulus ex viuis in Paradysum raptus est, diuina scriptura testatur. Nã Samuel Propheta defunctus viuo Sauli

2.Cor.12. 1.Reg.28. etiam Regi futura prædixit. Et cùm sciret, hanc Samuelis apparitionem ab aliis aliter

Exempla scripturæ de Sãctis post mortẽ apparentibus. Eccles.46. accipi, statim suam muniuit sententiam verbis Ecclesiastici, quibus Samuelem etiam mortuum prophetasse; vel sicut nos legimus, Regi finem vitę suę notũ fecisse ac ostendisse monstratur. Tùm [a] Cyrillus Alexandrinus & [b] Anastasius Nicænus Episcopus,

a Li.de adoratiõe spirituum. cùm eundem locum tractant, Samuelis Prophetæ animam per Pythonissam eiusq́ue

b Lib.quæstionum inscript.q.37. arte necromantica euocatam fuisse inficiantur. Quanquam Augustinus, & cum illo Eucherius vtrunq; sensum adducunt, vt spiritus Samuelis verè & nó verè à suis sedibus excitatus fuisse dicatur; verè quidem, vt idem Prophetæ spiritus se Regis Saul aspectibus ostenderit, magica potentiâ in hoc diuinæ voluntati subseruiente, sicut & Satan

Quomodò Samuel per Pythonissam euocatus apparuerit Regi Saul. Matth.4. Luc.4. Christum in deserto assumere, & vbi vellet, constituere permissus est. Non verè autem, vt phantasma duntaxat & imaginaria quędam Satanę illusio fuerit, cùm Samuel mortuus à viuo Saul videretur, eius nempe machinatione, qui se in Angelum etiam lucis

2.Cor.11. transfigurat, Apostolo teste. Quare cũ hoc exemplo cõiungit aliud Augustinus, quod cùm sit Euangelicum, nulla ratione vel reiici vel eludi potest. Iampridem mortẽ suam

Elias & Moyses Christo in mõte apparuerunt verè. Matth.17. Luc.9. obierat Moyses, & è terris subductus, aut potiùs raptus Elias excesserat, vterq́ue tamen Christo præsentem se præbuit, & cum eo est colloquutus: sed & quibusdam Apostolis in monte illi apparuerunt. Nec minùs luculentũ exemplum prębent, qui cum Christo

Mortui cum Christo resurgunt & apparent multis. Matth.27. à mortuis rediuiui in sanctam venerunt ciuitatem, ac multis apparuerunt, vt Matthęus

Lib. de ciuitate Dei ca. 36. & Libr. de doctrina Christiana ca.8. Euangelista testatur. Præterea libri Machabæorũ, quos non Iudæorum Synagoga, sed Christianorum Ecclesia pro Canonicis habet, vt Augustinus affirmat, clarissimè docent, quòd Onias Sacerdos & Hieremias Propheta longè post mortẽ Iudæ Machabæo

2. Machab. 15. per visum sese obtulerint, eumq́ue ad debellandos impios patriæ hostes animârint. Ex quibus diuinæ scripturæ testimoniis vel exemplis haud obscurè constat, mortuos aliquando ad viuos mitti, quemadmodùm tradit etiam Augustinus, & Sanctos viuorum

Li. de cura p mortuis gerenda ca. 15.& 16. aspectibus non solùm in somniis, sed in vigilia etiam interdum apparere.

Exẽpla probata de factis Sãctorum apparitionibus, & primũ de Potamiena post mortẽ apparente Basilidi aliisq; pluribus Martyrio coronatis. Iam verò, vt maiorem fidem his, quæ porrò de MARIÆ apparitionibus allaturi sumus, comparare possimus, non abs re fore putamus, si de Sãctis aliis post mortem apparentibus exempla quædam illustria, neq; à sapientibus vllis refutanda, hoc loco repetamus. Habuit Christianam discipulam, & valdè sanctam virginẽ Origenes, quę pro

c Li.6.hist. Eccles.ca.5. d Li.5.c.7. fide pudicitiaq; seruanda diris tormentis excruciata, & aliquã lictoris Basilidis humanitatem experta, se illi apud Dominum gratam fore spospondit, vt digna illi gratia referretur. Potamiena hæc dicta est percelebris Martyr, quæ cũ in ignem coniecta mortem obiisset, paucis post diebus lęto planè & liberali animi corporisq́; statu, nocte per visum Basilidi astitit, eiusq́; capiti coronam imponens dixit, deprecatam se esse pro eo Deum, breuiq́ue fore, vt & ipse coronæ Martyrij consors efficeretur. Ac eodem modo Potamiena pluribus aliis, quos apud Alexandriam in schola Origenis condiscipulos habuerat, in somniis apparuit, illisq́ue sequentis Martyrij coronas à Domino impetratas detulit; sicut [c] Eusebius & [d] Nicephorus tradunt.

Apostolos sæpe multis apparuisse. Apostolorum Principes Petrus & Paulus ita Constantino Imperatori apparent, vt simul præsens incurabilis morbi remedium indicent, eodem Nicephoro teste. Habuit & Cæsar Theodosius Ioannem Euangelistã & Philippum Apostolum, vt Theodoretus meminit,

meminit, sibi apparentes. Quid autē Procopius de tēplo, quod Cęsar Iustinianus Apostolos honorās erexit? Apostoli, inquit, beneficiorum memores ad Regis honorē hominib. apparuerunt, Regis, inquā, pij & religiosi. Neq; enim ab humanis negotiis recedunt Diuina, sed admisceri percupiunt, & hominū conuersatione oblectantur.] Certè Nazianzenus mētiri noluit Iuliano Cæsari, cùm de Martyribus agens, apparitiones & liberatiões illis assignaret, eorumq; nota miracula repeteret. Testatur & Ambrosius, sanctam virginem Agnetem, non modò Constantiæ Imperatoris Constantini filiæ, sed & parentibus ad monumentū Martyris pernoctantibus mirabiliter apparuisse, ac piè illos admonuisse. Vidit & Vrsinus presbyter morti iam proximus Petrum & Paulū Apostolos; vidit Probus Rheatinæ vrbis Episcopus è vita migraturus Iuuenalem atq; Eleutheriū Martyres ad se ingredientes; quēadmodùm Gregorius Magnus testificatur. Nec dubitat[a] Augustinus asserere, laudatissimum confessorem Felicem, qui à Nolanis maximè colebatur, sic illorum vrbi à Barbaris oppugnatæ adfuisse, vt ipsis etiam hominum aspectibus apparuerit, eiusque apparitionis, quam vrbis liberatio secuta est, certos testes extitisse. Quid quòd Gregorius in vniuersum pronunciat, plærunque iustis vsuenire, vt in morte sua Sanctorum visiones aspiciant, ac eorum apparentium societate in supremo illo agóne corroborentur? Prætereo alia id genus exempla plurima, Veterumque pręclara testimonia, qui non solùm è scripturis, suisque maioribus didicerunt, sed certis etiam documentis & experimentis probârunt, totique Ecclesiæ indubitatum reliquerunt, vt miraculorum, sic etiam apparitionum gratiam Sanctis à Deo concedi, magnamque inde vtilitatem ad mortales sæpenumerò peruenire.

Li. 5. histor. ca. 24. Lib. de ędificiis Iustiniani.

Sanctos rebus humanis libenter interesse.

In orat. contra Iulianū. Ser. 90. de passione B. Agnetis Virginis.

S. Felix Nolanis obsessis visibiliter apparuit, eosq; defendit ab hostibus.

a Li. 4. dial. c. 11. & 12.

b Li. de cura p mortuis gerenda ca. 16.

Iustis morientibus plerunque Sanctos apparere.

c Li. 4. dialog. ca. 11.

Valeat igitur Ioannes Riuius, qui de spectris & apparitionibus vmbrarum scribens, multa nobis vana & falsa sine candore, sine iudicio obiicit, & stultos quorundam abusus ad totius Ecclesiæ contumeliā torquet. Gregorium verò Magnum in suis Dialogis ineptum longè ipse ineptissimus fingit, ac demum plærasque probatas tot sæculis Sanctorum apparitiones in commentitia & anilia vmbrarū deliramenta probrosè transformat. Facessat & cum suo sarcasmo Melanchton, vt cuius hoc siue dictum, siue conuitium apud Manlium legimus: *In Italia habent impurissimas & obscœnas fabulas de MARIA, quæ apparuit Monachis.* Viderit autem ipse, de quibus vel Monachis, vel fabulis, & quàm verè loquatur: Ecclesia certè nihil impurum, nihil fabulosum aut obscœnum probat. Eiusdem farinæ sunt, quæ Vergerius, Marbachius, Goltvvurmius & alij calumniatores adferunt; nimirùm vt habeant, quam captant vndique carpendi & ridendi occasionem insani Ecclesiæ desertores. An verò statim nobis imputari, Catholicúmue dici meretur, quod scriptor quisque vel impudenter effutit, vel parùm solidè confirmatū, aut à nullo legitimo censore approbatum in lucem extrudit? Mirùm verò, cur ad Sanctorum apparitiones tantopere nauseent, qui præceptoris Philippi somnia, vt multi nōrunt, non ita pridem solebant suspicere, quique apud eundem Melanchtonem nouas & inauditas mortuorum apparitiones legunt, in hunc ferè modum: Postquàm Christus morte superata reuixit, totos dies apud MARIAM Domini matrem sæpe assederunt primæ illæ matronæ Eua, Sara, Rachel, Lia & aliæ: singulæ autem de suæ ætatis periculis & diuinis liberationibus; imò etiam de Filio Dei sæpe olim conspecto à primis parentibus disseruerunt: *Sæpe complexæ sunt*, inquit, *MARIAM tanquam filiam, eiq; gratulatæ sunt, quòd mater esset Filij Dei, & gratias egerunt, quòd in Filij passione ingentes dolores vnà sustinuisset.* Alibi etiam ad hunc modum scribit: *Benè credibile est, resuscitatos esse aliquos (cum Christo) præcipuos in genere humano; vt Adam, Euam, Abel, Seth, Noë, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Dauid, Esaiam, Hieremiam, & multos alios, quia Dominus voluit habere frequentiam comitantium ipsum. Hîc cogitate*, inquit, *quàm læti dies isti quadraginta fuerint, (inter Pascha, scilicet, & Pentecosten) quando verè quotidiè tales sancti conuenerunt, & collocuti sunt cum Maria & Apostolis: & certè credo sæpe cum Maria collocutos esse.* Ac rursus: *Haud dubiè plura sunt testimonia, (quòd Christus Dominus resuscitatus ostenderit se verè resurrexisse) quàm scripta sint, quia nihil dicitur de Maria. Etsi autem sæpe Maria adfuit cum Apostolis, quando apparuit Christus: tamen credibile est, eum etiam singularia colloquia cum Matre habuisse.*

Ioannes Riuius & Philippus Melanchton alijq; procaciter de sacris apparitionibus loquuntur.

Li. de veteri superstitione.

In Calendario 23. Aprilis.

Non est Catholicum habendū, quicquid à Catholico scribitur.

Nouatores, qui Sanctorum apparitiones contemnūt, Philippi somnia magnifaciunt.

Quales mortuorū apparitiones Philippus excogitauerit.

Vide Philippū in Euan. Ioan. & vbi historiā de resurrectione Domini tractat. Matth. 28.

Ibidem.

Superiora verba Philippi de multis lectorē prudentem admonent, præsertim circa dictas apparitiones.

Hæc propterea repeto, non quòd eiusmodi pias contemplationes vel damnem vel respuam prorsus, vt plærique fastidiosi in Veterum libris ęstimandis faciunt, sed hoc Melanchtonis exemplo libuit significare, non solùm mortuorum apparitiones, sed veram

Digitized by Google

veram etiam corporum resurrectionem in prædictis Patribus factam, à Melanchtone nimis audacter affirmari, publiceq; tradi. Hinc præterea colligi potest, quãtùm Nouatores in Euangelica historia sibi permittant, quando tam longinqua petunt, & de suo aliena prorsus admiscent. Rursus hinc liquidò perspicitur, quàm iniquè isti contemnant, & tantùm non pro somniis Monachorum habeant, quæ sine verbo Dei expresso interdum à nostris de MARIÆ Sanctorumq; miraculis vel apparitionibus adferuntur, aut etiam à veteribus piè nobis meditanda commemorantur. Ostendant interim nobis Philippiani, è quibus vel scripturis, vel Patribus constet, supradictos cum Christo in carne resuscitatos esse, ac deinde illos cũ MARIA & Apostolis sua in terris colloquia habuisse? Demõstrent itidẽ, bonas matronas illas tam familiariter egisse cum MARIA, vt tantùm non mulierc ularum societas & confabulatio; nescio in quibus ædibus instituta, videri possit. Quid ni? ocio, scilicet, omnes abundabant, nec erat omnino aliud, quo tempus fallerent, nisi totos dies cum MARIA considerent, seq; mutuò complecterentur, & historias benè longas confabulando percenserent. Tam egregiè isti demum obseruant, quod subinde nobis & Veteribus occinere solent: *Temerarium est inquirere, quod Spiritus sanctus noluit scribere, & absq; iactura fidei ignoratur.* Verùm mirificas istorũ speculationes, & Sanctorum apparitiones, siue à Melanchtone, siue ab aliis sectariis quibuscunq; confictas, ad suos relegemus authores, & nostra porrò prosequamur.

Nouatores cum Philippo nõ ꝓbare posse omnia, quæ fingũt circa Sãctorum apparitiones.

Vt igitur ad veras MARIÆ Deiparę apparitiones, quamlibet ingratas & inuisas aduersariis, accedamus, tãtò minùs de his dubitare par est, quantò grauiores earũ testes atq; scriptores habemus, quos vanitatis aut mendacij arguere, hominum sit aut planè stultorum, aut nimis impudẽtium. Ac inter alios Patres insignes Gregorius Nissenus Episcopus, & Basilij Magni frater, mihi se primùm offert, qui vitam Gregorij miraculorum opificis describens, perspicuè narrat, quòd cùm ille adolescens peruigilem noctem aliquando ageret, Matrem Domini in figura muliebri, sed excellentiùs & augustiùs, quàm pro humana conditione, sibi apparentem habuerit, adeò vt eandem apparitionem oculis ferre nõ posset, simulq; Ioannem Euangelistam adfuisse, qui à MARIA monitus, pietatis mysterium eidem Gregorio aperuerit atq; declarârit; Ioannem verò dixisse, non grauatim se in hoc matri Domini gratificaturum. Tùm Seuerus Sulpitius, qui res gestas Martini Turonensis libris integris præclarè complexus est, inter cæteras commemorat, quòd ille MARIAM cum aliquot sacris virginibus ad se venientẽ viderit, proculdubiò illarum nõ solùm præsentiâ, sed etiam colloquio valde recreatus. Et qui vnus ex primariis Ecclesiæ Latinæ doctoribus celebratur Gregorius Magnus, historiã de Musa puella memorabilẽ narrat. Huic nocte sacra Virgo & Dei genitrix MARIA per visionem apparet, eiq; multas puellas coæuas in vestibus albis ostendit. Musa illarum aspectu & splendore delectata, libenter eis sese aggregâsset, sed cùm præ pudore non auderet, amanter à Deipara interrogatur, vellétne vnà cũ aliis in hoc viuere gynæceo, & sibi quoq; deseruire. Cùm illa se velle respondisset, hoc vnum in mãdatis accepit, vt maiorem vitæ ac morum indueret grauitatẽ, seq; à risu, iocis omniq; leuitate puellari abstineret: ita demũ fore, vt die trigesimo puellis aliis, quas præsentes aspiceret, & ipsa consociaretur, atq; in suum ministeriũ cooptaretur. His monitis paruit Musa, & deinceps supra ætatem ac consuetudinem grauiter sese gessit, vt subitò mutasse mores, & sicut aiunt, nuces reliquisse videretur. Parentes etsi hanc adeò repentinam filiæ mutationem primùm admirarentur, tamen quum factæ apparitionis arcanũ intellexissent, puellæ instituto non repugnârunt, fidemq́ue certiorem narrationi eò præbuerunt, quòd sequens mors filię, trigesimo die ex hac vita migrantis visionem non vanam esse mõstraret. Morituræ verò Deipara rursus apparet, speciosis illis puellis vt antè stipata, quæ Musam vt ad se veniat, vocare dignatur. Mox puella quantũuis moribunda, oculis reuerenter depressis, & aperta voce clamando respondet: Ecce Domina venio. Ecce Domina venio. In qua etiã voce, vt Gregorianis verbis vtar, spiritũ tradidit, & ex virgineo corpore habitatura, cũ sanctis virginibus exiuit.] Quid hac puella felicius, obsecro, quæ tam rarum MARIÆ fauorem experta est, tamq; incredibilẽ ex eius apparitione fructum cepit, vt breuì correctioris vitæ curriculo absoluto, ad pulcherrimum illud cœlestis Reginæ gynæceũ euocata sit, & candidum illum Virginum chorum auxerit, in quo MARIÆ duci Dominęq; suę continenter adhæreret, ac perpetuò deseruiret?

A quibus testibus approbẽtur Mariæ apparitiões factæ mortalibus.

Gregorij Nissenij testimoniũ de Maria apparente Gregorio Thaumaturgo.

Lib. de vita Martini.

Secũdum testimonium Seuери Sulpitij.

Maria cum sacris aliquot Virginibꝰ apparet Martino Turonenti.

Libr. 4. dialog. cap. 17.

Tertium testimonium Gregorij Magni de Musa puella, cui apparuit Deipara.

Musa post apparitionem nouum hominem præstat, & sanctè moritur.

Musa sub mortem videt Deiparam sibi apparentem, & se vocanti Dominę gestit adiungere.

Gregorio

Digitized by Google

Maria Cyrillo Alexãdrino apparet, illumque facit in gratiam redire cũ Chryſoſtomo.

Gregorio Magno vetuſtior fuit Cyrillus Alexandrinus, præclarum & ipſe lumen Eccleſiæ, ſed per errorem, vt fit, Chryſoſtomo nonnunquam iniquior, & neſcio quam cũ illo ſimultatem ad tempus exercens. Apparuit igitur illi Deipara, & tantùm admonitione materna profecit, vt ille non modò ſuum errorem correxerit, ſed etiam cum eodem Chryſoſtomo in gratiam redierit, valdeque propterea, quòd contra illum imprudens prorſus irritatus fuiſſet pœnituerit; quem demum in ſacrum catalogum Epiſcoporum reponendum curauit, ſicut Nicephorus refert. Mirum & illud ac narratione dignum, quod Gregorius Turonenſis exponit, in hunc modum ſcribens: Iudæi cuiuſdam vitriarij filius, quum apud Chriſtianos pueros ad ſtudia literarum exerceretur, quadam die dum Miſſarum feſta in baſilica beatæ Mariæ celebrarentur, ad participationem glorioſi corporis & ſanguinis Domini cum aliis infantibus infans acceſsit. Quo ſancto aſſumpto gaudens ad domum patris reuertitur, illóque imperante inter amplexus & oſcula, quæ acceperat cum gaudio refert. At ille Chriſto Domino ac eius legibus inimicus ait: Si cum eis infantibus communicâſti, oblitus paternæ pietatis, ad vlciſcendam Moſaicæ legis iniuriam parricida in te durus exiſtam. Et apprehenſum puerum in os fornacis ardentis proiecit, multáque ligna, quo vehementiùs exureretur, iniecit. Hoc cùm audiſſet mater, quòd ſcilicet filium communem pater deliberâſſet exurere, cucurrit ad liberandum eum. Sed cùm vidiſſet incendia ab ore fornacis patulo, huc atque illuc flamma dominante reſpergi, ornatum capitis ad terram proiecit, diffuſáque ceſarie, ſe miſeram clamitans ciuitatem vocibus implet. At quum Chriſtiani quod actum fuerat didiciſſent, concurrunt omnes ad tam iniquum ſpectaculum, retractisque ignibus ab ore fornacis, inueniunt puerum quaſi ſuper plumas molliſsimas decumbentem. Quo extracto admirantur omnes illæſum: clamoribus locus ille repletur, & ſic Dominum omnis populus benedicit. Conclamant etiam, vt authorem huius ſceleris in ipſas proiicerent flammas. Proiectum autem ita totum ignis abſorbuit, vt vix de oſsibus paruum quodammodo relinqueretur indicium. Interrogantes autem infantulum Chriſtiani, quale ei inter ignes fuiſſet vmbraculum, ait: Mulier quæ in baſilica illa, vbi panem de menſa accepi, in cathedra reſidens, paruulum in ſinu geſtat infantem, hęc me pallio ſuo, ne ignis vorarẽt, operuit. Vnde indubitatum eſt, beatam ei MARIAM apparuiſſe.] Eandem hiſtoriam confirmat Glycas, & Menam Patriarcham adfuiſſe dicit, qui rem totam expoſuerit Iuſtino eius nominis ſecundo Imperatori. Quis verò neget, Deiparam hîc non ſolùm adfuiſſe, ſed etiam profuiſſe, vt puer in medio flammarum incolumis conſeruaretur, hocque miraculo complures Iudæi, vt & factum eſt, ad veram fidem conuerterentur?

Lib. 14. hiſtor. Eccleſ. cap. 28.

De impio Iudæo ſuũ filium in fornacem ardentẽ coniicien te ob odiũ fidei Chriſtianæ.

In li. de gloria plurimorum Martyrum cap. 8.

Iudæi filium in medio ignis ardentis per Deiparam Virginẽ illæſum fuiſſe ſeruatum.

Part. 4. annalium.

Ioanni Patricio Romano ſimul & Liberio Põt. Deiparã apparuiſſe, ſimulq; miraculũ aliud per niuem acceſsiſſe.

Venio nunc ad Ioannem Patricium veréque nobilem ciuem Romanum, cui glorioſa Virgo per quietem oblata eſt, ſimulq; monuit, qua ratione ſuas ille opes optimè collocaret; ſicut ille iampridem ſcire deſiderabat. Atq; vt certior conſtaret fides apparitioni, eadem Virgo Liberio Pont. Max. nocte aſtitit, & ſimilia monita repetiuit, magno miraculo ſtatim ſubſequente. Etenim in maximis illis caloribus, qui ardente caniculâ Vrbem infeſtare ſolent, nix copioſa & prorſus intempeſtiua decidit, partemq; collis Eſquelini contexit, ſimulq; locum ad ſtructuram noui templi commodum demonſtrauit. Atque hoc fœlix illius Eccleſiæ principium fuit, quæ cæteris omnibus ſub Mariæ nomine Romæ conditis præſtat, & ſanctæ Mariæ Maioris titulo in hunc vſque diem decoratur. Nec opus eſt hanc apparitionem ab Antonino aliisque confirmatam oſtendere, quam anniuerſaria feſti celebratio, à niue nomen accipiens, totque retinens ſæculis, luculenter comprobat. Ego verò quum antiquiſsimam omnium apparitionem inueſtigare pergo, nullam aliam potui reperire, niſi quæ ſub Cæſare Tiberio Auguſti proximo ſucceſſore non homini vulgari, ſed Iacobo Apoſtolo facta celebratur, veréque mirabilis apud Hiſpanos in ciuitate Cæſarauguſta contigit, & longæua maiorum traditione confirmata, nobisque velut per manus tradita, multorum ſuffragiis corroboratur. Et ne quicquam affingere videar, orationem Petri Antonij Beuteri repetam, qui hunc in modum ſcripſit: Benedictiſsima virgo, glorioſa & ſancta MARIA, Domina noſtra & Regina Angelorum, in ripa fluminis Ebri, prope Cæſarauguſtam Aragonum vrbem, in columna marmorea glorioſo Apoſtolo Iacobo apparuit. Qui eodem deinceps in loco Sacellũ Angelicum iuſſus exſtruxit, & eius honori ac nomini conſecrauit,

Part. 4. Sũmæ Tit. 15.

Antiquiſsimã apparitionẽ Virginis Iacobo Apoſtolo in Hiſpania cõtigiſſe.

Teſtimonium Petri Antonij Beuteri de hac apparitiõe, vbi & quando facta ſit.

In Chron. Hiſpan. ca. 23.

Digitized by Google

consecrauit, quod diuæ Virginis à columna Cæsaraugustana cognominant: ob pylam siue columnam, in qua videndam ipsa se præbuit. Quod quidem miraculum contigisse perhibetur circa annum Imperij Tiberij 20.] Hoc de miraculoso casu multæ quæ in eadem sancta Ecclesia tabulæ supersunt, testimonio esse possunt. Constat autem hocipsum templum multis ab hinc sæculis eximiis ac infinitis ferè miraculis nobilitari, sicut idem Beuterus Calixti Pontificis & aliorum authorum testimoniis probat, ac Vasæus etiam indicat. Vbi neq; Narsetem electum à Cæsare Iustiniano militum Ducem præteribimus, virum pietatis omnis genere præstantem, consilio manuque promptum, qui & Totilam vicit, & in colenda Virgine tam sedulum, vt suas copias militares in aciem non educeret, nisi Deipara illi manifesto apparente, & quando prælium committendum esset præcipiente, atque de ipsa opportunitate temporis commonefaciente. Quam rem Nicephorus clarissimè commemorauit.

In Annalibus rerum Hispan.

Narses insignis belli Dux nullũ comittit prælium nisi Mariæ monitis excitatus.

Li. 17. Eccl. histor. c. 13.

Longùm esset singula persequi, quæ non modò MARIAM apparentem, sed etiam huius apparitionis fructum euidentem ostendunt, si qua fides non vni atque alteri scriptori, sed toti propemodùm antiquitati habenda est. Apparuit Ioanni Damasceno, vt diximus, & certum huius apparitionis fuit symbolum amputatam dexteram recepisse. Apparuit Ruperto Tuitiensi, vt idem ipse narrat, eumque ad scribendum opus de incarnatione Domini promptiorem effecit. Apparuit Toletano Episcopo Idelphonso, & sub sacræ vestis oblato symbolo suum in illa præstanti Ecclesia conseruanda & hactenus conseruata fauorem singularem ostendit. Apparuit Rabodo Traiectensi Episcopo, & Reginaldo tunc celebri Iurisperito, postea verò Dominicano: mox ægrotum vtrumque subitò restituit sanitati. Apparuit VVilhelmo Aquitaniæ Principi, quem Bernardus Christo & Ecclesiæ lucrifecit, illique à Dæmonibus dirè vulnerato succurrit, vt mox integrè restitueretur. Quibus de rebus litem nobis, si velint, intendant aduersarij, ac pro sua impudentia harum similiumque historiarum scriptores non modò fallaces, sed & mendaces ipsi omnium mendacissimi dicere audeant. Nos quidem non illa solùm, sed alia etiam multò plura & admirabiliora quæ à Veteribus traduntur, licet non eiusdem ponderis omnia, eò libentiùs ac reuerentiùs amplectimur, quò certiùs persuasi sumus, Deo nihil esse impossibile, & similia quædam per sanctos alios hominibus apparentes non modò scripta, sed & omnibus ferè sæculis facta, conspecta & explorata esse. Nugentur & crassi homines vanéque scisciteritur, an MARIAM toties de cœlo descendere necesse sit, quoties illam in terris apparere, rebusque humanis interesse legimus. Profanum est studium causas diuinorum operum adeò curiosè scrutari, nec fas est intellectûs nostri aciem ad ea mysteria penetranda, quæ humanum intellectum excedunt, intendere, sed oportet, vt Paulus loquitur, sapere ad sobrietatem. Sicut igitur Augustinus de Sanctorum miraculis tractans, modestè fatetur, sibi non satis constare, an illi per naturam propriam, aut per Angelorum ministerium mirabilia operentur, & inuocati multis, quos per eos aliôquin certum est adiuuari, opitulentur: ita nos etiam, licet, vt anteà dicebamus, non assequamur, quo ordine & qua ratione apparitiones illæ tam variis locis, modis atque temporibus fiant, tamen nihil hoc impedire dicimus, quò minùs eas dem apparitiones magnificiamus, & diuinis miraculis Virginisque beneficiis ascribamus, simúlque non modò mirabilem, sed etiam inscrutabilem Christi Domini potentiam, sapientiam & bonitatem in eius Matre sanctissima veneremur. Demum certò asseueramus, multò plura quàm nos vel dicere, vel scribere, vel æstimare possimus, summi Dei nutu per Angelicas potestates facta esse ac fieri, cùm in aliorum Sanctorum, tùm in MARIÆ Deiparæ honorem atque commendationem, nec sine certa, licet nobis frequenter ignota, mortalium vtilitate.

In prolog. lib. canticorum.

Breuis enumeratio multarũ apparitionũ, in quib⁹ MARIA profuerit mortalibus.

Quid respondẽdum harum & similium apparitionum cõtemptoribus.

De qualitate & & modo huiusmodi apparitionum nõ esse curiosè scrutandũ.

Rom. 12. Libr. 22. de ciuitat. Dei c. 9. & li. 10. ca. 12.

Digitized by Google

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in ſacras imagines & ædes irruentium furor ſit planè intolerabilis, & error ab Eccleſia iurè damnatus. Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Eccleſia ſemper viſitatas & honoratas, nonnunquam & miraculis diuinitùs commendatas fuiſſe.

VValdenſes ſacrarum imaginũ hoſtes multos hodie diſcipulos tenent.

NON ſolùm de MARIÆ miraculis & apparitionibus, verùm etiam de illius imaginibus ſiue pictis, ſiue ſculptis diem nobis dicunt, qui nouandæ religioni dant operam, & infenſis animis aduersùs Catholicam Eccleſiam hoſtiliter belligerantur. Etenim nouos VValdenſes nobis referunt, qui ante annos ferè quingentos, hoc eſt, ſub Friderico primo Cæſare peſtiferum ſparſêre dogma, imagines, ſiue Chriſti ſiue Sãctorum, ab Eccleſia tolli oportere, quas aliôquin qui admitterent, eos idololatras eſſe cenſendos. Sic enim iſtis libuit veterem Iconomachorum, qui Xenaiæ ne baptizati quidẽ hæreſim amplectuntur, imò & Manichæorum & Iudæorum errorem ſtolidum renouare, nullumq; ſacris imaginibus in Eccleſia locum relinquere, ne parùm, ſcilicet, cum impiis ſæpè damnatis inſanirent. Qua in re Lutherus non perinde immodeſtus fuit: ſiquidem furentibus ætate ſua Iconoclaſtis aperto Marte reſtitit, quos & aquâ & igni interdicẽdos eſſe docuit, generalem de hoc hominum genere ſententiam ferens: *Spiritus Iconomachorum non eſt bonus: ſpirat enim cædes & ſeditiones, etiamſi celet ad tempus, quamdiu non videt opportunitatem.* Ac iterum: *Boni Domini,* inquit, *non eſt hic Diaboli ſcopus, vt oppugnentur imagines, ſed vult ſibi foramen fieri, per quod ſanguinem profundat, & cædes faciat in Orbe terrarum.* Eſt id ſanè veriſimum, multiſque modis comprobatum, crudelem impietatem, & impiam crudelitatem in Iconomachis tùm veteribus, tùm recentioribus elucere. Illi enim cum ſuis Leonibus maximas in Eccleſia Imperioq; turbas quondam dederunt, cæſis multis etiam piorum milibus, quique vel præcipuam tribuêre cauſam, cur orientale Imperium ab occidentali auulſum paulatim interciderit. Hi verò, quorum ætate noſtra princeps Andreas Carolſtadius fuit, adeò ſe feros ac rabioſos declarant, vt ad ſeditiones in populis, ad profanationes in templis, ad clades & cædes calamitatesque in prouinciis excitandas, imò noſtro iam ſæculo paſsim excitatas nati eſſe videantur, quorum in imagines ædesque ſacras graſſantium furor, ſi ex æquo iudicauerimus, omnem Turcarum feritatem ac barbarorum ſęuitiam ſuperare videatur. Quid quòd noua iſtorum pietas ita creuit, tantosque progreſſus noſtro ſæculo demonſtrauit, vt ſecum illi præclarè & prorſus Euangelicè agi putent, ſi formam prorſus informem, aut ſi mauis, Iudaicam & Mahometicam faciem Catholicis templis inducant, inductamque conſeruent? Proinde nullam Chriſti Domini crucem, nullam Deiparæ Virginis imaginem, nullam cuiuſquam Sancti effigiem illic apparere ſuſtinent, magnáq; religione cauent, ne vllum veteris pietatis veſtigium in ſuis ſynagogis reliquum habeant, ſed pro Chriſtianis templis abominationem deſolationis facere ac retinere ſibi glorioſum etiam arbitrantur. Quod enim iampridem optabat, hoc tandem aſſecutus eſt Satan, vt nouum ſuum in Europa regnum, quod ex mera ſectarum & hæreſeon colluuie conflatum validè corroborauit, barbarica imaginum ædiumque ſacrarum demolitione tanquam illuſtri nota, ſcilicet, inſigniatur, atque ab omnibus dignoſcatur.

Vide Nicephorum li. 16. ca. 27.

Lutherus Iconomachos improbauit & taxauit publicè.

In duobus libris cõtra cœleſtes Prophetas.

Veteres & noui Iconomachi valde crudeles & impij.

Quantũ profecerint noui Iconomachi in noua ſua religione.

Nouum Satanę regnũ qua nota hodie dignoſcatur.

Cur hoc loco de imaginib. diſputatio ppria nõ inſtituatur.

Nos verò, ne tempus & operam ludere videamur, poſt complures eruditos grauesque ſcriptores nouam telam non ordiemur, vt in præſentia de ſacris imaginibus, earumq; antiquitate, vſu, fructu, cultúque debito diſſeramus. Pugnârunt in hoc campo & de hoſtibus gloriosè triumphârunt Gregorius Magnus, Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, Ioannes Damaſcenus, Ionas Aurelianenſis, Leontius Cyprius antiſtes, multique veteres & eximij Patres, qui noſtrorum etiam Iconomachorum tela

Digitized by Google

tela confregerunt, & arma illis omnia propemodùm eripuerunt. Suppetit & ingens exemplorũ copia, quibus probari posit, imò iam à citatis Patribus, sicut & à Nicæno Concilio secundo probatum legimus, vtramque Ecclesiam, Orientalem & Occidentalem, in eiusmodi sanctarum imaginum possessione vsuque laudabili inde ab initio perstetisse. Omitto de veteri Testamento dicere, quod suas etiam imagines habuit, & sine peccato vsurpauit; quemadmodùm duo Cherubim non in quouis Tabernaculi loco, sed super ipso propitiatorio, vnde responsa reddebantur, collocauit. Et serpentem æneum Moyses fabricari iussit, multasque animantium imagines Salomon in templum suum induxit, nullo quidem sapientum hoc sapientissimi Regis factum non approbante, vt qui optimè nouerat, vsum sculptilium ad impiè adorandum, non sculptas, aut pictas imagines ad piè commonefaciendum lege diuina vetari. Neque solùm vna, sed duodecim ferè Synodi numerantur, à quibus eodem velut ore vsus & cultus sacrarum imaginum nobis clarissimè comprobatur: contraria verò sententia, vt à Christiano dogmate aliena, grauissimè condemnatur. Cæterùm postrema Synodus Tridentina priorum illarum, imò totius Ecclesiæ sensum atque consensum breuiter & luculenter expressit, cùm perspicuè definiuit: Christi Domini, & Deiparæ Virginis aliorumque Sanctorum imagines in templis præsertim habendas & retinendas, eisque debitum honorem & reuerentiam impertiendam esse; non quòd credatur inesse aliqua in iis diuinitas vel virtus, propter quam sint colẽdæ: vel quòd ab eis sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant; ita vt per imagines quas oscul amur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus: & Sanctos quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur. In eundem sensum Scholastici quoque Doctores ante nostram docuerunt ætatem, sicut vnus illorum, nec infimus quidem Theologus, Gabriel Biel liquidò tradit, quum in hunc modum scribit: Ipsæ imagines per accidens honorantur, non propter virtutem, potentiam ac gratiam eis inexistentem, sed propter repræsentationem eorum, quibus talia insunt.] Hinc, vt suprà allegatum est, neque ipsis vt diis seruimus, nec spem salutis in eis ponimus, nec iudicium ab ipsis expectamus. Quòd si aliquando miracula fiunt, hominibus etiam ad ea confluentibus adiutoria aut sanitates præstantur, non hæc virtute imaginum, sed virtute Dei, ministerio bonorum Angelorum ad intercessiones Sanctorum contingunt.]

Exod. 25. Numer. 21. 3. Reg. 6. 2. Paral. 4. Exod. 20. Sess. 25. In expositione canonis Missæ Lect. 49. In Epistola ad Ioãnem Episcopum Synnadõn. Act. 4. circa finem.

Sacrarum imaginũ vsus in Ecclesia inde ab initio perseuerauit.

Quomodò sculptilia lege diuina vetentur.

Pro vsu & cultu sacrarũ imaginum à multis Synodis definitum est.

Summa doctrinę Catholicę de vero vsu sacrarum imaginũ.

Quomodò Gabriel Biel cum Scholasticis doceat de imaginibus Mariæ atque Sanctorum.

Nostro autem instituto satisfacere videbimur, si singulari Deiparæ Virginis exemplo contenti ostenderimus, eius imagines in veteri Ecclesia inprimis agnitas, & in precio habitas, nonnunquam & diuinis miraculis illustratas fuisse. Ordiemur autem à Germano Patriarcha Constantinopolitano, qui cum Iconomachis & eorum Patrono, quem diximus, Leone Isauro Cæsare præclarè certauit, nec suo tantùm, sed etiam Ecclesiæ nomine Catholicam vocem hanc edidit: Nos in fide certi, sanctæ Christi carnis characterem in imaginibus delineantes salutamus, & cultu & honore omni quo decet dignamur, nec ob aliud nisi in recordationem diuinitatis illius viuificæ & inexpressæ humanitatis.] Mox verò subiicit: Eâdem ratione & intemeratæ eius iuxta carnem matris sanctæ Deiparæ Virginis similitudinem referimus: hoc modo ostendentes, quòd mulier iuxta naturam existens, & à nostra massa haudquaquam aliena, Deum inuisibilem, & omnia manu sua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum existimationem in ventre suo conceperit, & ex se incarnatum genuerit. Etenim ob id eam, vt verè & propriè veri Dei matrem veneramur & magnificimus, & quauis visibili & inuisibili creaturâ superiorem reputamus.] Eximia hæc quidem est Deiparæ commendatio, cuius imaginem tantò maioris facere conuenit, quantò præstantior persona est; est autem omnium præstantissima, quæ per imaginem nobis repræsentatur. Deinde septima Synodus, quæ sub Constantino & Irene celebrata est, cùm aliarum, tùm Deiparæ imaginum meminit, his verbis quasi superiora concludens: Salutamus sanctas Dominicas Apostolicas & Propheticas, item Sanctorum, præcipuè autẽ Dominę nostrę Deiparæ imagines, quæ nobis veluti exemplaria sunt & institutiones bonorum operum, imitationis & fidei erga Christum,

Proposicio de sequenti tractatiõe, quę ad imagines Deiparæ dũtaxat astringatur.

Germani Constãtinopolitani testimonio confirmati, de Christi & Mariæ imaginibus reuerenter habendis.

MARIA visibili & inuisibili creaturâ superior.

Digitized by Google

Vide in fine Panopliæ Euthymij. Latinè per Franciſcum Cinum conuerſæ. Photij teſtimonium de Synodo Nicæna ſecunda.

omnem idololatriam execrãtes, & latriam ſolam Chriſto tribuentes.] Eiuſdem Concilij ſententiam, quod ſemper Oecumenicum eſt habitum, Græcus autor & Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus Photius comprobat, quum de illo non ſine celebri Mariæ mentione ſcribit: Quapropter diuinus ac ſanctus ille beatorum atq; ſacrorum virorum cætus, non ſolùm imaginem Chriſti, quemadmodùm diximus, verùm etiam immaculatiſsimæ ſemperque Virginis MARIÆ & Dominæ noſtræ Dei genitricis, & ſacras Sanctorum omnium imagines pro ratione excellentiæ & ſanctitatis exemplarium colendas & adorandas, cum omnium oraculorum decretis conſtituit & confirmauit.]

Vide Epiſtolas Ignatij.

Habuit autem MARIA Deipara, cùm etiam in viuis maneret, multos vtique ſui admiratores, vt alibi meminimus, à quibus frequenter & cupidè inuiſeretur. Ex his proculdubiò Ignatius fuit, ſicut ſequens ipſius oratio ad Ioannem Euangeliſtam perſcripta deſignat: Si licitum mihi eſt apud te, ad Hieroſolymæ partes volo deſcendere, & videre ſanctos qui ibi ſunt: præcipuè MARIAM Ieſu, quam dicunt vniuerſis admirandam, cunctis deſiderabilem. Quem enim non delectet eam videre & alloqui, quæ verum Deum peperit, ſi ſit noſtræ fidei & religioni amicus?] Eâdem de cauſa factum videri debet, quod Pauli diſcipulus Dionyſius Areopagita, vt Veteres tradunt, multis aliis Chriſtianis comitantibus ab Athenis ad Deiparam profectus, eam coràm cernere & loquentem audire deſiderârit, tanta quidem ex eius conſpectu & colloquio admiratione perculſus, vt illum dixiſſe ferant: Niſi mihi de Filio tuo eſſet reuelatum; facilè crederem, non eſſe alium Deum præter te. Cùm igitur multorum incenſus eſſet animus, vt Domini ac Dei ſui in cœlo regnantis Matrem coràm viderent, & videntes iurè ſuſpicerent atque reuererentur, nec omnes tamen vndiq; ad eam proficiſci, ſuoq; deſiderio ſatisfacere poſſent, prudens ac pium conſilium inuentum eſt, vt MARIÆ vultum ſaltem in tabella depictum exciperent, hocque perenne monumentum, tùm præſentes tùm abſentes ad ſuum ſolatium retinerent, aliique aliis inuicem communicarent. Cui rei magnum præbet teſtimonium Lucas Euangeliſta, idemque prætereà medicus ſimul & pictor, MARIÆ admodùm familiaris, cui laus eſt eritque ſemper in Eccleſia Dei. Is primus omnium, vt Simon etiam [a] Metaphraſtes affirmat, cerâ & linea mentis Chriſti figuram expreſsit, atque, vt [b] Theodorus Lector exponit, imaginem quoque genitricis Dei ad viuum depinxit, quam porrò ad Pulcheriam Auguſtam ex Hieroſolymis Eudoxia miſerit. Qua de re pluribus tractat Nicephorus Calliſtus, & eandem Deiparæ imaginem à Luca depictam his verbis illuſtrat: Pulcheria Auguſta templum in vrbe Conſtantinopolitana extruxit, τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt viæ ducum appellatum: vbi ex Antiochia tranſmiſſam matris Dei imaginem dedicauit; quam diuus Apoſtolus Lucas ſuis ipſe manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulam ipſam vidente, gratiamque adeo illi formę ſuę immittente. Hæc imago primùm in eo loco qui tribunal dicitur fuit; vbi ea, quæ nunc quoque fiunt, miracula peracta ſunt.] Et his quidem Nicephorus non ſolùm MARIAM adhuc viuentem Lucæ manibus depictam, ſed etiam ſolenniter à Græcis aſſeruatam, & miraculis frequentibus illuſtratam fuiſſe demonſtrat. Cæterùm ſacræ picturæ huius exemplar, quod ex archetypo Lucæ fideliter exceptum eſt, in hunc vſque diem extare, & Venetiis apud celeberrimum pictorem Titianum inueniri dicitur, in eóque ſpectari aiunt notas omnes, quas Nicephorus memoratus alio in loco expoſuit, vbi ſtaturam formamque ſanctiſsimæ Virginis ex Epiphanij ſententia deſcribit, ac nos alibi commemorauimus.

Ignatius, Dionyſius, multiq; alij Mariæ viuentis deſiderio & admiratiõe ſingulari tenebantur.

Quomodò factũ ſit, vt Mariæ imagines quærerentur, pararentur & retinerẽtur paſſim in Eccleſia.

Quòd Lucas primùm Chriſti & Mariæ pinxerit imagines.

Pulcheria Auguſta Deiparæ imaginẽ à Luca depictam in templo poſuit.

Mariæ imaginẽ à Luca expreſſam vbi hodie liceat cernere.

a In vita S. Lucæ.
b In collectaneis li. 1. Li. 14. ca. 2. Et lib. 5. ca. 14. Eccleſ. hiſtor.

Li. 2. Eccle. hiſtor. c. 13.

Veterem & conſtantem Eccleſiæ traditionem eſſe de MARIÆ imagine per Lucam depicta, & deinde conſeruata in Eccleſia.

Neque verò aut recens aut dubia, ſed benè vetus & conſtans eſt iſthæc Eccleſiæ traditio, quòd Lucas Euangeliſta MARIÆ familiaris, vt dictum eſt, tùm Chriſti tùm genitricis eius imagines ſuo penicillo pinxerit, coloribus expreſſerit, ac vtriuſq; icones Eccleſiæ reliquerit Antiochenæ: vnde MARIÆ quidem imago ab eodem Luca depicta, quum Marcianus imperaret, ab Eudoxia Hieroſolymis tranſmiſſa, & Pulcheriæ donata, & in nouo templo ab ipſa conſtructo apud Conſtantinopolim collocata, ſummóque in precio à Græcis habita ſemper fuerit; præſertim quum frequens accederet miraculorum gloria, per quam Deus piorum in MARIA colenda religionem ſibi gratam eſſe monſtrauit. Cuius rei nos exempla quædam non à viris obſcuris petita,

ſed

Digitized by Google

ſed ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis accepta ſubiiciemus, vt certiùs conſtet, quantum honoris ſanctiſsimæ Virgini & eius imagini à Luca depictæ Græci tribuerint. Quum Iunior Andronicus, vt erat mirè ambitioſus, nocte per inſidias Conſtantinopolim occupâſſet, in magnos angores Auum ipſum, qui ſenior Andronicus dicebatur, venerandum certè ſenem, hac regni affectatione & inſperata vrbis occupatione coniecit. Qui auus cùm aduentantium hoſtium tumultum & clamorem præter expectationem omnem nocte ſenſiſſet, de lecto proſiliit perturbatiſsimus, præſertim quòd nec duces nec milites ad defenſionem parati adeſſent, ac ipſe humana quidem ope ſe prorſus deſtitutum cerneret. Habebat autem in Palatio ſecum eam, quam dixi, Deiparæ imaginem, ad quam in tanto diſcrimine ſibi confugiendum putauit, vt optatam & neceſſariam opem per MARIÆ patrocinium diuinitùs impetraret. Itaque coram hacipſa imagine tunc humì proſtratus, magnáque fiducia vſus, ærdenter cum lachrymis obteſtari pergit, ne Virgo mater periclitantem ſe deſerat, néue ſicariorum enſibus miſerum obiici ſinat. Nec vana fuit obteſtatio, ſed ſubitam opem Virgo attulit, vt omni metu & periculo ſenior Andronicus liberaretur, ſuumque nepotem contra ſpem omnem valde humanum ſtatim experiretur. Is licet noua victoriâ elatus eſſet, tamẽ cùm primùm in palatium ingrederetur, religione commotus, quoniam venerabilem Dei genitricis imaginem adeſſe cognouit, hanc inprimis veneraturus acceſsit. Eâdem religione inductus Conſtantinus Deſpota, qui & ipſe Imperator fuit, in gratiam recipere non voluit Syrgianum, niſi coram hac ipſa imagine iuſiurandum præſtaret, ſeque nihil aduersùs Imperatorem eiusque mandata moliturum eſſe ſanctè polliceretur. Quid verò de Emmanuele Comneno Imperatore dicam? qui ob deuictos Pannonios illuſtrem egit triumphum Conſtantinopoli: in eo autem quadrigæ argenteæ auratæ cum equis niue candidioribus præceſſerunt, quibus impoſita erat imago inuictæ adiutricis & inſuperabilis commilitonis Matris Dei. Neque verò axis magnum ſonuit, quia non vehebat acrem Deam Mineruam, quæ falsò Virgo dicitur; ſed veram Virginem, quæ Verbum inexplicabili ratione per verbum peperit. Eum currum Imperatoris propinqui atque amici, ſenatus, viri magiſtratibus & dignitatibus inſignes ponè ſequebantur.] Sic enim ad verbum ſcribit Nicetas Choniatas. Eôdem ſpectat, quod Conſtantinus Palæologus Imperator, quum vrbem amiſſam recuperâſſet, vt primùm Conſtantinopolim venit, coram eâdem imagine primùm gratias dixit, illamque religioſè præferri voluit, ac deinde pedes ipſe comitatus atque ſtipatus in vrbem proceſsit. Plura in hoc genere narrant Nicephorus Gregoras & qui Byzantinum imperium deſcripſêre.

Exemplum ſenioris & iunioris Andronici de Mariæ imagine apud Conſtantinopolim admodùm honorata.

Exemplum alterius Imperatoris, qui coram hac imagine iuramentum exegit.

Exemplum de Mariæ imagine in Emmanuelis Imperat. triumphum producta, & ſoleniter circumgeſtata.

In Annalib.

Allud exemplũ de Conſtantino Palæologo eandem imaginem publicè venerãte.

In Centur. 2. mẽdaciorum Papiſt.

Sed manus nobis iniicit fœdus ille conuiciator Illyricus, & tragicè vociferatur de variis imaginibus, quæ Romæ ac alibi, præſertim apud Italos, à ſancto Luca depictæ dicantur, vulgóque demonſtrentur: non enim eſſe veriſimile, quòd vnus tam multas imagines exprimere voluerit potueritque. Reſpondemus, nos Illyrici ſiue ſomniis, ſiue coniecturis nihil commoueri, nec eſſe quicquam incommodi, ſi credamus, egregium pictorem Lucam ſiue vltrò, ſiue rogatum, plures vnius generis Icones, quæ MARIAM exprimerent, in aliorum gratiam cupidè depinxiſſe. Atque, vt maximè concedamus, vnam imaginem duntaxat ab illo confectam eſſe, de qua tam multi teſtantur, nullusque pius ambigit, tamen & aliæ Virginis Icones, licet aliena manu factæ fuiſſent, Lucæ nomine commendari potuerunt: quoniam cùm primæ inter vetuſtiſsimas ad Lucæ archetypum eſſent expreſſæ, non immeritò, quôcunque demum peruenerint, nomen gratioſius à primo authore illo Luca retinuiſſe videantur. Certè Romani ipſiſsimam Virginis imaginem, quæ Lucæ tribuitur, ante mille annos conſeruari Romæ, prorſus habent indubitatum, multisque indiciis probant, quæ hoc loco repetere ſuperſedemus. Illud conſtat, ætate Gregorij Magni hancipſam imaginem Lucæ Euangeliſtæ, ſiue illam quidem eius manu affabrè elaboratam, ſiue ex ea quam ipſe fecit ad viuum expreſſam Romanis notiſsimam ſimul & celeberrimam, & iamtum in æde Deiparæ ad præſepe in Exquiliis ſitam, eximia populi religione conſeruatam fuiſſe. Qui Gregorius cùm ſæuiſsima peſtis Romæ ſæuiret, ac multæ ſimul aliæ calamitates accederẽt, religioſam in die Reſurrectionis ſupplicationem inſtituit,

An plures Virginis Deiparæ imagines Lucas depinxerit, cũ depulſione cauilli, quẽ obiicit Illyricus.

Mariæ imaginẽ à Luca depictã Romæ multis iam ſæculis aſſeruari.

Imaginem Virginis per Lucam depictã authore Gregorio Magno Romæ in ſupplicatiõe circũgeſtatã eſſe, miraculo & beneficio publico accedente.

Digitized by Google

& dictam Virginis Dei genitricis imaginem in publicum efferri curauit, piamque circumgestationem Deus præsenti miraculo comprobauit. Etenim quâcunque ferretur imago, pestilentis cœli grauitas depulsa, & optata salubritas in vrbe consecuta est. Vbi gratulantibus omnibus Deo, ecce tibi Angelus, qui sanctam Virginem his vocibus è cœlo alloqueretur: Regina cœli lætare, alleluia: Quia quem meruisti portare, alleluia, Resurrexit sicut dixit, alleluia. Quam orationem simul atque Gregorius coràm audiuit, diuino spiritu statim excitatus, eam in hunc modum expleuit: Ora pro nobis Deum, Alleluia. Quod canticum deinde solenne mansit in Ecclesia, & Paschalis lætitiæ vel argumentum, vel confirmatio quotannis esse consueuit. Eandem historiam à veteribus acceptam [a] Sigonius quoque confirmat. Tùm author vitæ sancti viri Dominici Theodoricus de Apoldia venerabilem & omni honore dignissimam vocat Virginis matris imaginem, quæ hocipso Dominico superstite in vrbis monasterio, quod sanctæ MARIÆ trans Tyberim dicebatur, fuerit seruata, quam beatissimus Lucas Euangelista (vt ipsius verbis vtar) ad vultûs eius & habitûs similitudinem ad viuum planè creditur depinxisse. Quæ quidem piissima imago nescio, inquit, quo casu illi Ecclesiæ sublata fuerat, sed illi cœlesti miraculo fuit restituta.

Vnde initium fluxerit illius cãtici. Regina cœli lætare.

a Li. 1. hist. de regnoltaliæ.

b Theod. li. 2. de S. Dominico c. 5.

Quidergo mirum, eiusmodi Lucæ pictoris imaginem in hunc vsque diem Romæ supereſſe, vbi tot sæculis non sine magna religione custoditur, ostenditur, honoratur, nullis de illa, nisi hæreticis, vel contendentibus, vel hęsitantibus? Prudentes interim ac pios omnes nihil offendit, similes imagines Virginis pluribus in locis conspici, ac eidem authori Lucæ à multis asscribi: quia si sapiunt, non tàm de authore siue pictore, quàm de persona per imaginem repræsentata sibi curandum esse sciunt, atque vt sæpe aliàs, ita hîc etiam in fide Maiorum libenter acquiescunt, multò id esse consultius, quàm deseruire contentionibus arbitrantes. Certam enim fidem de his rebus nec docet, nec exigit Ecclesia: communi autem & receptæ bonorum opinioni contradicere, aut nimiùm est arrogantis, aut præposterè sapientis, vel aliôqui vanè & insulsè curiosi. Habet hîc quoque locum quod in Scriptura sacra legimus: Ne despicias narrationem presbyterorum sapientum. Et rursus: Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à Patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum.] Quòd si Romæ solenne fuit olim, Petri & Pauli Apostolorum imagines, quum eorum feriæ celebrarentur, publicè spectandas proponi (vt ex Augustino colligi potest) cur non tantundem Deiparæ imagini per Lucam depictæ statis diebus Romæ tribueretur? Quòd si de alia vlla, certè de hacipsa Romana imagine meritò accipiemus alterius, secundi videlicet aut tertij Gregorij, dictum, qui ad Germanum Patriarcham scribens affirmat, sanctam omnium Dominæ castæ Dei matris imaginem esse, cuius faciem diuites populi supplicant. Quicunque eam venerantur, his inquit, sine dubio magna retribuit; quandoquidem imaginis veneratio in prototypum, iuxta Magnum Basilium, redit. Pietate enim plenum est venerandarum picturarum argumentum, vt author est Chrysostomus.] Atque vt in Gregorio Magno persistamus, quem vt sanctissimum, ita & sapientissimum Ecclesiæ Doctorem simul & Pontificem pij omnes agnoscunt, habuit is olim sibi valde coniunctum & familiarem optimum virum Leandrum Hispalensem Episcopum, cui non solùm suos in Iob commentarios dedicauit, sed & Virginis matris imaginem dono misit; eam videlicet, vt veteres tradunt annales, quæ apud Hispanos ad amnẽ lupi (vulgo Guadalupe) etiámnum extat, & mirãbili omnium gentium concursu colitur, Deo etiam hunc cultum multis & stupendis miraculis identidem approbante. Fuit & Secundinus non vulgaris Dei seruus, cui Gregorius vt Christi Saluatoris, ita & matris eius MARIÆ imagines ex vrbe transmisit. Mitto cætera, quæ pro retinendis Sanctorum imaginibus idem Pontifex ad Serenum Massilienſem Episcopum copiosè perscripsit.

De Mariæ imagine per Lucam depicta; quin Romę alibique supersit, non esse bonis ac piis contẽdendum.

Ecclef. 8.

Li. 1. de consensu Euangelist. c. 10.

In epist. Nicæno Concilio secundo inserta.

Quàm præclarè loquatur Gregorius de imagine Virginis matris.

Gregorius in Hispaniã mittit imaginem Deiparæ, quæ nunc etiam plurimis est veneration.

Li. 7. Registri epi. 53. Libr. 9. Regist. epi. 9.

Ne verò cuiquam nouum hoc & insolens videatur, quòd ad Mariæ imaginẽ edi miracula legimus, dicimus, credimus; non abs re futurum arbitror, si verba quædam [a] Germani Constantinopolitani, quem tantopere commendat [b] Gregorius, hîc obiter asscripsero. Extra omnem controuersiam est, inquit, Sanctorum imagines mirifica designare miracula, vt & debilibus valetudo bona per eos concilietur, sæpeque in somnis

Miracula edi certũ est ad Sanctorum imagines.

a In epist. ad Thomã Episcopum Claudiopoleos.

b In epi. ad eundem Patriarcham.

Digitized by Google

somnis apparentes optima quæque nobis consulant.] Ad cuius rei probationem adfert, in huiusmodi sacris imaginibus non minorem causam esse miraculorum, quàm in Sanctorum sudariis, vmbraque mortalis corporis, quum tamen has res inanimatas volente Deo ad miracula efficiunda profeciſſe legamus. Ac statim exemplum de nostræ Virginis imagine subiicit, quæ in Zozopoli Pisidiæ ciuitate inuenitur, & ex manu picta vnguentorum scaturiginem effundit; eiusque miraculi plures testes apparere. Fuit vir Cyprius, vt aliud exemplum adiungam, in vrbe Constantia armentarius, qui orandi causâ in virginis Deiparæ sacellum concesſit, atque cùm inter orandum suspiceret, imaginem Virginis ex coloribus in parietibus expressam animaduertit, ac indignabundus dixit: Quorsum hæc? Statimq; stimulo quo boues agebat sublato, eidē imagini Virginis dexterum oculum eruit. Egressus porrò, dum fortè pecus ad maturandum iter pungit, ecce stimulus confringitur, & ea pars cui ferrum erat infixum, in dexterum hominis oculum rectà inuolat, ac miserum oculo priuat. Narrat hoc Cōstantinus sanctiſsimus Cypri Episcopus coram toto consessu Patrum, verbisque disertis adiungit: Hunc ego Constantinus virum vidi, & vnoculum etiámnum ex hac causa esse cognosco.] Recentius illud est, quod à Thoma Moro laudatiſsimo viro, vel potiùs Martyre, commemoratur, puellam quandam Anglicanam & duodennem Rogeri VVentuuorthi equitis filiam, cùm à Dæmone miris modis discruciaretur, & horrendum de se spectaculū cunctis exhiberet, diuinitùs admonitam, ad D. MARIÆ Ippisuuitchij templum se contuliſse, & coram eiusdem Virginis imagine in cōspectu totius populi perfectè & subitò restitutam esse. Quę puella hoc miraculo ita commota sit, vt frustrà reluctante Patre, confestim mundo renuntiârit, & religionē professa sit in optima atq; sanctiſsima monialiū societate, in qua piam & sanctam ab eo tempore vitam traduxerit.] Quid verò Pratū spirituale? Sic enim Opus vocant, quod nonnulli Sophronio Hierosolymitano, & alij rectiùs Mosco Euirato asscribunt, multique veteres, vt Photius, Damascenus & Nicæni Concilij Patres in precio habuerunt. Narratur illic historia de Ioanne Anachoreta viro magni nominis, & præcipuę sanctitatis, qui senex in spelunca quadam vixerit circa villam, quæ dicitur Sochus, viginti propemodùm miliaribus distans ab Hierosolymis. Habebat idem in sua spelunca Deiparæ ac Dominæ nostræ semperq; Virginis MARIÆ imaginem, eaque Matrem Christi Filij gestatricem exprimebat. Qui senex, si quando religionis causâ vellet aliò proficisci, & loca veneranda peteret, quod illi erat perquàm vsitatum, de more candelam coram eâdem imagine incendebat, & precatione facta Deo seſe iterque suum commendabat, simulque in ipsam Deiparæ imaginem intuens, his verbis vtebatur: Sancta Domina nostra Dei genitrix, quia longum iter conficere statui, ac multis diebus abesse cogor, tu candelæ huius habe curam, eamq;, ne extinguatur, iuxta meum desiderium serua. Te quidem comite & adiuuante hoc ingredior iter. Hæc vbi dixisset imagini, in viam se dedit, & itinere confecto domum posteà rediit, ita, vt aliquando vnum, sæpè duos etiam vel tres, imò quinque & sex menses abesset. Semper autem in reditu candelam offendit integram & ardentem, sicut illam ante iter suum accensam reliquerat, nec vnquā vidit extingui. Id quod citra certum & euidens miraculum fieri neutiquam poterat, Deo haud dubiè per Deiparam hoc prodigium operante, ac piam sancti senis fiduciam corroborante.

Sedenim longum esset in his exemplis & miraculis recensendis omnibus immorari, quę non solùm in sanctiſsima Virgine Matre, sed etiam in eius imagine Deum verè glorioſum & mirabilem arguunt. Vnum igitur ex eodē fonte duntaxat adducam, quò fiat planiùs, Dæmones huiusmodi sacris imaginibus, quæ multis crebrò fructum attulerūt, admodùm infensos esse, atque à pio illarum vsu homines abducere solere. Historia eodem in libro descripta hæc est: Monachus quidam solitarius, & insignis Christi pugil, iamque grandæuus in monte Oliuarum habitabat, & ab impuro spiritu fornicationis acriter impugnabatur. Qui, cùm vehementer infestaretur, eiulare demùm cœpit, ac dicere infestanti Dæmoni: Quousq; tandem missum me non facies? recede à me, qui mecum quasi consenuisti. Dæmon verò se illi visibilem exhibens, hoc modo respondit: Iura mihi, te nemini mea verba, quæ dicam, renunciaturum, ac deinceps te oppugnare desinam. Iurauit senex de seruāda fide silentij, ac dixit: Per illum

Actor. 15. 19.

In Concil. Nicæno 2. Acti. 4. Libr. 1. dialogor. quos Anglicè scripsit, cap. 16.

Cap. 180.

Cap. 45.

Manus imaginis Mariæ depictæ, fundit de se vnguenta.

Cyprius quidā imaginē Deiparæ violans, meritas luit pœnas suæ impietatis.

Nobilem puellā ad imaginē Mariæ Virginis à Dæmonis tormēto miraculosè liberatam esse.

Exemplū Ioannis Anachoretæ, q se Virgini Deiparæ apud eius imaginē cōmendans, post reditū candelā semper ardentē inuenit.

Anachoretæ ad Mariam precatio.

Exemplum de imagine Virginis, quā ne Monachus veneraretur, Dæmon dissuadere studebat.

Digitized by Google

Postulat Dæmō, ne Deiparæ imago honoretur.

qui in altissimis habitat, ea quæ dixeris mihi, nemini reuelabo: Tum ille, Noli, inquit, hanc imaginem adorare, & ego à te impugnando desistam. Habebat enim senex eo in loco imaginem, quæ Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis MARIÆ Christum Iesum Dominum nostrum circumgestantis figuram exprimeret, quam & solitus erat venerari. Hoc audito, senex deliberandi tempus postulauit, remque omnem die sequenti exposuit Abbati Theodoro Æliotæ in Laura Pharan tunc habitanti. Is Monacho respondit: Verè illusus es, domine Abba, & peccâsti iurando Dæmoni: sed quòd arcanum aperueris, rectè abs te factum est. Cæterùm in quodlibet huius vrbis lupanar ingredi te præstat, quàm vt Deum ac Dominum nostrum Iesum Christum vnà cum Matre sua desinas adorare. Atque in hanc sententiam plura exposuit, eiusque Monachi discedentis animum in hoc adorandi instituto benè confirmatū reliquit. Rediit igitur ad Monachum Dæmon, & cum illo expostulans dixit: Quid hoc rei est senex nequissime? Itáne seruas mihi fidem etiam iuramēto firmatā de arcano reticendo? equidem hoc tibi affirmo fore, vt in die iudicij Deum iratum sentias, & huius periurij pœnam exoluas. Respondit Monachus: Me quidem iurasse scio, sed nihilominùs Dominum & Creatorem adorare pergam, tibi verò non obsequar, quicquid etiam promiserim.] Hanc historiam qui velint, improbè carpant & calumnientur: nos eam certè à grauissimis Patribus septimæ Synodi iampridem approbatam habemus. Tùm res ipsa declarat, nihil in ea meritò posse reprehendi, magnumque ex illa testimoniū accipi, quotquot MARIÆ imagines, earumque venerationem hodiè detestantur, eos commune sibi studium habere cum eo, quem diximus Dæmone, Monachum à cultu similis imaginis auocante. Pestilentior adhuc, longeque versutior Dæmon ille fuit, qui duos Iudæos ex Arabia profugos & impostores ad Leonem Isaurum Cæsarem salutandum extrusit, ac per hosce suos Legatos, vt Cæsar Nazareni eiusque genitricis ἐκτυπώματα, id est, imagines & effigies de templis vbique tolleret ac deleret, omninò persuasit. Tantùm enim horum Iudæorum oratio, loquente nimirùm per eos Dæmone, valuit, vt ex eorum consilio vsus & veneratio sacrarum imaginum, eundem Leonem hostem habuerit acerrimum, qui multis deinde annis, vt fœdissimam, ita & crudelissimam exercuit Theomachiam; quoniam sacratas imagines omnes de templis sustulit, ac earundem prohibuit venerationem, tabe tandem dysenteriaque consumptus, magna etiam Reipublicæ perturbatione statim cōsequente. Nec minùs tristes exitus habuêre successores, qui Leonis huius impietatem æmulati sunt Copronymus, Leo quartus & quintus, Michaël Traulius, Theophilus ac huius filij, quos in MARIÆ Sanctorumque imagines dirè grassantes diuina percussit vltio, vt omnes miserandū interitum sortirētur. Postq̄ verò pura & Catholica religio simul cum Imperio à Græcis ad Latinos Germanosq; Principes transijt, vt hi se Ecclesiæ sanctionibus conformarent, magnam certè sacrarum imaginum rationem vsq; habendam esse duxerunt. Vnde Ludouicus Caroli magni filius, nec solùm in Romano Imperio successor Augustus, sed etiam paternæ pietatis hæres legitimus, venerandam Deiparæ Virginis imaginem tanti fecit, vt illam vbique circumferret, adeoq; in venationibus & vastę solitudinis loco ad arborē deponi iuberet, & coram illa sibi precandum esse putaret. Tùm Ludouicus IIII. Bauarus, qualis qualis demùm ille fuerit, in eo sanè laudem promeretur, quòd MARIAM valdè coluerit, ac eius pulchram, quæ adhuc extat, imaginem ex Italia in Bauariam suis, vt ferunt, brachijs deportârit, ac deportatam in monasterio Etalensi, quod in medijs syluis ad eiusdem Virginis in cœlum assumptę laudem ipse construxit, posuerit reliqueritque. Hæc de optimæ maximæque Matris imaginibus, ni planè fallor, tractasse sat est, quas nefarij Dæmones, & horum primarij satellites hæretici nobis ex oculis tollere, hoc est, rei pulcherrimæ ac vetustissimæ singulari fructu Ecclesiam totam defraudare contendunt. Rectè autem Basilius monet, honorem quem conseruis exhibemus, beneuolentiæ erga communē Dominum esse significationem: ac proinde quem honorem Deiparæ signo seu imagini exhibemus, etiam beneuolentiæ in Deum ipsum est testificatio, quum secundùm Ambrosij dictū, qui coronat imaginem Imperatoris, illum vtique honoret, cuius imaginem coronauit.]

Nullo modo ab adoratiōe Christi & Virginis Matris in imagine cessandum esse.

De recto vsu historię superioris, quæ minimè cōtemnenda sit.

Dæmonis esse proprium, homines à pio vsu sacrarum imaginū reuocare.

Leo Isaurus horatu Iudæorū in sacras imagines grassatur.

Germani Cæsares imagines sacras, & præsertim Virginis valdè coluerunt. Exempla duorū Cæsarū in Mariæ imaginibus obseruandis.

Vide Cranzium lib. 1. Metropolis cap. 10.

Homil. in 40. Martyres.

Serm. 10. in Psal. 115.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

Christiana templa, quæ suam originem vt antiquissimam, ita & probatissimam tenent, quæq; soli Deo dedicantur, cùm in aliorum Sanctorum, tum in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi; quæ à viris amplissimis cõstructa & dotata, iniquè nouatores oppugnẽt ac profanent. Vanam præterea esse querelam de multitudine & ornatu externoq; apparatu templorũ, qui ad laudem Virginis, aliorumq; Sanctorum solet à Catholicis adhiberi.

QVI nostræ Virginis imagines execrantur, & nescio quibus alijs etiam impudicis simulachris non rarò delectantur; hi Marianis quoque templis neutiquam parcunt, sed éadem probrosè infectantur, sæpè & sacrilegè diripiunt impieq; profanant, atque adeò vnà cum sacris imaginibus barbaricè diruunt, & furenter euertunt. Quasi verò nefandum & immane sit scelus, in sacris ædibus & publicis piorum conuentibus locum & honorem proprium dari augustissimæ Virgini Matri, quæ citra controuersiam purissimum, sanctissimũ, ornatissimum atque lectissimũ summi Dei templum se præbuit, nullus vt in orbe locus Deo dignior ac sacratior, quem Deus magis eligat, diligat ac exornet, vnquam esse possit. Hæcipsa terrestri domicilio nulla ex parte iam indiget, fateor, postquàm rebus humanis exempta, & ad cœlestem curiam animâ corporeq; translata, illis amœnissimis sedibus & maximis delitijs perfruitur, quæ tantam Reginam cum huius vitæ sordibus, terrenæq; habitationis angustijs nihil prorsus commune habere permittunt. Veruntamen officij nostri ratio postulat, & Christianę gratitudinis proprium est munus, selecta quædam deputari & obseruari loca, in quibus veræ pietatis cultores, quomodò erga Dei ac Domini sui Matrem affecti sint, quidue illiipsi, & propter illam authori suo debeant, subinde reipsa declarent; vbi insuper tantæ personæ dignitatem reuerendam non solùm tacitis animis, sed etiam expressis vocibus, & externis quibusdam piisq; ritibus solenniter ac publicè contestentur. Nusquam enim alibi rectiùs & decentiùs frequentiusq; præstatur, quod MARIA ipsa spiritu diuino afflata prædixit fore: Beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est. Quòd si vitam prorsus Angelicam & humanæ conditionis, aut potiùs perpetuæ corruptionis expertem ageremus, profectò neque dies festos celebrare, neque loca sacra obseruare, neque cæremoniis vllis dare operam in animum induceremus. At verò quoniam hac miseræ carnis mole grauati, tantaq; naturæ fragilitate impediti, velut terræ animantia humì quodammodo reptamus, & ad ea, quæ sacra sunt & spiritualia, nos ægrè attollimus, neque mentes in illis fixas diu retinemus, multis adminiculis, & quibusdam excitamentis opus habemus, vt in religionis officio contineamur, ac Deo inprimis, & deinde Virgini Matri solennem debitumq; cultum tribuamus, atque ita porrò Christiano instituto Ecclesiæq; præscripto & consuetudini satisfaciamus. Neque verò humana, sed & Apostolica, imò & diuina templorum prima est institutio, nobis, si verum fatebimur, non solùm vtilis & salutaris, sed etiam necessaria; nimirùm vt hinc summa Dei maiestas à pluribus studio maiore colatur, omnisque cultus diuinus religiosiùs tùm à Clero, tùm à populo peragatur, ac insuper varia Dei munera ex professo rectiùs dispensentur atq; percipiantur, ac rursus vt credentes, veræq; pietatis amantes, ad Dei opera & beneficia meditanda atque prædicanda crebriùs ac efficaciùs excitentur, nec modò erga authorem & Redemptorem suum religionem, sed etiam qualemcunque erga Sanctos obseruantiam, & simul officiosam erga proximos charitatem studiosiùs exerceant atq; commonstrent.

Iconomachi templis Marianis infestissimi.

Licet Deipara nullo templo egeat, tamen in eius memoriam & honorẽ templa meritò erigũtur.

Cur Christiana pietas Mariæ virgini templa cõdat & ornet.

Luce 1.

Humana imbecillitas, vt aliis adminiculis, sic etiã templis quibusdam eget ad benè beateq; viuendum.

Templorũ institutio quã sit vetus & probata, modisq; omnibus retinenda.

Facessant

Pseudoapostoli, aliique hæretici templa impiè cõtemnũt & auersantur,

Deus licet vbiq; præsens, tamen in templis se benigniorẽ præstat piis.

Mos extruendi templa ab Apostolis primisque Christianis profluxit.

Varia tẽpli Christiani nomina.

Templorum in veteri & nouo Testamento, author & Sanctificator Deus.

Etiã Mariæ templa Deo dedicari, sicut & reliqua templa ossa, quæ à Sãctis nomina sortiũtur. Nõ Martyribus, sed Deo Martyrum templa eriguntur.

Constans Ecclesiæ mos est in Mariæ & Sanctorũ memoriã erigẽdi tẽpla & sanctificandi.

Facessant igitur insani hostes Ecclesiæ, qui cum Pseudoapostolis iampridem damnatis, cumque Iudæis perfidis ac stolidis Ethnicis vociferantur, Christiana templa quamuis consecrata, non plùs ad orandum quàm tabernas & stabula porcorum valere, nihiloque meliùs Deum ac Dei Sanctos in templis, quàm in syluis coli atque honorari. Etsi enim nemo pius dubitat, authorem omnium Deum iuxta scripturam vbique præsentem, nullis locorum spaciis circumscribi, sed potiùs naturâ sua locum omnem implere, & nusq̃ non precantes mortales audire: tamen hoc etiam è sacris literis constat, eundẽ Deum rebus & locis omnibus non æqualiter assistere, nec vbique parem illi cultum venerationemque deberi, & sacris è locis fructum specialẽ hauriri. Proinde gratis animis hoc amplecti beneficium decet, quo factum est, vt summa illa bonitas quibusdam locis præsentiæ ac virtutis, gratiæque suæ clariora præbeat testimonia, donaque conferat vberiora, & præsertim in sacris templis potentiùs simul & clementiùs operetur. Vnde Christus domum suam, & domum Patris sui, domumque orationis, id est, diuini cultus exercendi propriam officinam, templum appellat, & in eo Deum habitare, verbis illis ostendit: Quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso. Nec dici facilè potest, quàm ingentem & multiplicẽ fructum pij è templis colligant; nimirùm tùm ad maiorem supremi numinis reuerentiam in ipsis animis excitandam, tùm ad præcipua religionis officia ex professo magis exercitanda, tùm ad peculiares quosdam diuinæ virtutis effectus tùm sibi, tùm alijs faciliùs applicandos. Hinc vbiq; gentiũ templorum extruendorũ & conseruandorum ratio Christianis pulchrè constat, eaq; perpetua Ecclesiæ consuetudo durat, & inde ab ipsis Christi Apostolis primisque Christianis originem sumpsit. Hi enim, vti Lucas exponit, post Spiritum sanctum in die Pentecostes acceptũ in templum ascenderunt, & in templo semper fuerũt Deum laudantes & benedicẽtes, illicq; vnanimiter quotidiè perseuerârunt, ac præterea obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones, quas Paulus exigit, ibidem decenter ac publicè instituerunt: demùm sanctę fidei nostrę mysteria, in sancto etiam loco, qui Græcis ἱερὸν καὶ ναὸς, σεμνεῖον etiã ac μοναστήριον, sed & κυριακὸν: Latinis autẽ Ecclesia, Basilica, Oratorium & Dominicum appellatur, sanctè & religiosè celebrari oportere æquissimũ censuerunt. Eôdẽ spectat, quod Petrus Cluniacensis æui sui scriptor insignis docet, grauiterq; probat, altarium, arcæ, tabernaculi, templiq; constructiones authorem & sanctificatorem in veteri Testamento fuisse Deum: nunc verò Christi & Sanctorum eius templa de priuatis locis communia, de profanis sacra effici, quæ humano ministerio non sine spiritu sanctificationis mundentur atque sanctificentur.

Lucæ 24. Actor. 3. 4.

1. Tim. 2.

Lib. 1. Epistol. 2.

Exod. 35. 36 37. & 38.

3. Reg. 6. & 8.

Nec est interim, cur quisquam vnà cum procaci Marbachio hîc obstrepat atque calumnietur, MARIÆ potiùs quàm Deo vel Christo à nobis templa erigi atq; dicari. Scimus enim & probamus, quod ab Augustino scriptum est, nec templa, nec altaria, nisi soli Deo extrui & consecrari, sicut & illi soli sacrificium offerri oportere fatemur. Quamuis igitur templum aut sacellum MARIÆ nomine commendetur, Deo tamen & authori MARIÆ inprimis dedicatur, & sacrificium supremo numini in illo vnicè offertur. Vnde, quemadmodùm idem Augustinus affirmauit: Nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum constituimus altaria: ita nobis etiã affirmare fas est, quòd nec MARIÆ, nec vlli Sanctorum, sed horũ omnium Deo; quãuis in peculiarem quorundam Sanctorum Dei memoriam, & sub illorum nominibus templa erigamus atq; consecremus. Proinde rursus etiam cum eodem Augustino dicimus: Honoramus sanè memorias eorum, tanq̃ Sanctorum hominum Dei, qui vsq; ad mortem suorum corporũ pro veritate certârunt.] Eôdem & illa vox Augustiniana spectat: Quæcunq; adhibentur religiosorum obsequia in Martyrum locis, ornamẽta sunt memoriarum, nõ sacra, vel sacrificia mortuorũ tanq̃ Deorum.] Quocircà semper hic mos Ecclesiæ fuit, vt non solùm templa quædam Sanctis cõstruerentur, sed in illis etiam sacrificia super eorũ memorias celebrarentur, sicut peruetusti Pont. & Martyris Felicis, totiusq; Synodi probat sentẽtia, & nos iam suprà cõmonuimus. Quæ templa non tanq̃ Diis, verùm vt Patronis, sicut [a] Paulinus & [b] Leo loquũtur, erigebãtur; vt hinc etiam Veteres Apostolorum & Martyrum templa libenter appellẽt. [c] Augustino autem familiare est, vt dicat, Martyrũ Geruasij & Prothasij Mediolani, Stephani verò glorio-

Lib. 8. de ciuit. Dei c. 27

Lib. 8. de ciuit. Dei c. 27

Ibidem.

Epist. 2. ad Episcopos Galliæ.

a Epi. 13. ad Seuerum.

b Serm 5. de Epiphania, et serm. 1. de natali Apostolorum.

c Lib. 22. de ciui. Dei, c. 8.

Digitized by Google

glorioſiſsimi Martyris in Colonia Calamenſi & Hipponenſi memoriã eſſe, & ad eam fieri miracula. Ergo ſi latriæ cultum ſpectemus, templa & ſacella omnia, etiam quæ
3. Reg. 8. MARIÆ nomine inſigniuntur, nõ aliter quàm mirificum illud Salomonis templum, vni veroq; Deo & ædificantur & dedicantur, & per ſanctum eius nomen, quod ab Epiſcopo ſolenniter inuocatur, toto terrarum Orbe apud Catholicos ſanctificantur. Accedit autem nominum varietas, vt hoc templum MARIÆ, illud Petri vel Pauli Apoſtoli titulum præ ſe ferat: eaque nomina à Sanctis vtiliter imponuntur, partim ad expreſsiorem ſacrarum ædium diſtinctionem, quæ aliôquin ob multitudinem nõ ita facilè dignoſcerentur, partim ad maiorem indicationem & memoriam venerabilium reliquiarum, quæ ibidem conditæ aſſeruantur; partim ob Sancti patrocinium nobis in mentem reuocandum, vt eiuſdem meritis ſtudioſiùs conſociemur, & orationibus efficaciùs nos adiuuari meminerimus, ſi eiuſdem etiam veſtigijs inſiſtamus. In hunc ſenſum ab [a] Auguſtino traditur, nos in memorias Martyrum altaria conſtituere, & offerre ſacrificium Deo, vt ex ipſorum locorum admonitione maior in nobis affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adiuuante poſſumus.] Nec veretur dicere [b] Damaſcenus, Templa nobis Deo in Sanctorum nomine cõſtituenda eſſe. Et [c] Sophronius Hieroſolymitanus veterem Eccleſiæ morem comprobat, quo pij cum alijs ornamentis atque muneribus, tùm excelſorum templorum erectionibus Sanctos venerantur. Maximus verò Taurinenſis eorum Sanctorum ſolennitatem nobis curandam vel maximè aſſerit, quos in noſtris domicilijs ſiue templis conſeruamus, eosque viciſsim pro nobis apud Deum ſpecialiter intercedere teſtificatur. Quid multis? eum orthodoxi antiquitùs non Chriſtianum, ſed Eunomianum & Vigilantianum habendum eſſe duxerunt, qui Baſilicas Sanctorum nominibus appellatas, velut ſancta loca diuino cultui mancipata, piiſsimo affectu, & fideliſsima deuotione adire contemneret aut negaret.

Templa licet ſoli Dei dedicẽtur, tamen vtiliter à Maria & Sanctis alijs habent impoſita nomina.

a Lib. 20. cõtra Fauſtũ, cap. 21.

b Li. 4. Orthodox. fidei, ca. 16.

c In orat. de S. Cyro & Ioanne.

Teſtimonia Veterũ de Sanctorũ templis.

Homelia in natali Sanctor. Martyr. Tauricorũ.

In lib. de Eccleſiaſt. dogmatib. c. 73.

Nõ Chriſtianũ, ſed Eunomianũ eſſe, qui Sanctorũ templa honore ſuo defraudat.

Cæterùm vt ad Mariana templa propiùs accedamus, noui Sectarij cum Magdeburgicis ſiue Centuriatoribus, ſiue fabulatoribus hoc ſibi commune habent, vt optimis etiam Principibus, Regibus, Imperatoribus minimè parcant, in Epiſcopos verò atque Pontifices probatiſsimos debacchentur, ac omnis demùm ordinis ferè præſtantes homines inſectentur, qui tot ſæculis in MARIÆ templis vel oratorijs extruendis ornandiſque operam & ſumptus collocârunt. Tantum illis audaciæ, imò & ſtultitiæ impudentiæque præbet nouum hoc Euangelium, quo imbuti infelices animi Deum in Sanctis colere dediſcunt, veteriſque pietatis ac reuerentiæ omnis inſani contemptores ac ſuperbi etiam illuſores efficiuntur. Deſipuit ergo Henricus eius nominis ſecundus Imperator, cui cognomen Claudi contigit, in colenda Virgine Matre tam ſedulus, vt in mediis etiam peregrinationibus, ſi quando vrbem aliquam ingrederetur, primam quidem noctem precandi gratiâ in illa æde conſumeret, quam beatæ MARIÆ ſacram fortè reperiſſet. Idem Spiræ templum primarium, regiam Baſilicam dixeris, Cæſarum ſepulturâ dignam, in honorem Deiparæ condere cœpit. Deſipuit & Stephanus Vngariæ Rex laudatiſsimus, qui ſuis Pannoniis Ethniciſmum abrogauit, atque ad ſingularem MARIÆ amorem atque cultum ſeſe conuertit, & præter alia Baſilicam prorſus regiam in regia vrbe Albanenſi Deiparæ poſuit, raraq; tùm munificentiâ, tùm elegantiâ cohoneſtauit. Vt enim Bonfinij verbis vtar, opus eſt mirabili ſumptu, incruſtationibus marmoreis renitens, vbi pauimenta teſſellata cernere eſt, magnificas columnas, aras iconibus ac tabulis nonnullas mirum in modum exornatas, ex puriſsimo auro argentóue conflatas.] Deſipuit & Epiſcopus Vdalricus inter Germanos quidem Præſules ſub Ottone primo clariſsimus atque ſanctiſsimus, qui ædem præcipuam Deiparæ ſacram à Simperto antiſtite priùs conſecratam Auguſtæ habuit & ornauit, ac rurſus eandem Lutholdo eiuſdem vrbis XXIII. Præſuli reſtituendam, cùm iam eſſet collapſa, reliquit, huc iuuante potiſsimùm Adelhaide religioſiſsima Imperatrice. Deſipuit & Cõſtantiæ præclarus antiſtes Conradus, qui vnà cum dicto Vdalrico in ſqualidam & incultam Heluetiorum ſolitudinem, quæ poſteà Virginis Eremitorium, Germanicè autem Einſidle dicta eſt, ſe contulit, vt ambo ad conſecrandum illic Deiparæ templum, quod poſtea multis claruit miraculis, non ſine Dei nutu cõuenirent. Deſipuit & Parens patriæ, nec minùs religionis quàm Imperij apud Germa-

Nouatores impudenter obtrectare templorũ Mariæ fundatoribus, licet excellentiſsimis viris. Exempla pſtantiũ hominũ, qui laudabiliter in tẽplis Mariæ conſtruendis vel dotandis laborauerunt.

I. S. Henricus Imperator.

II. S. Stephanus Vngariæ Rex.

Lib. 1. decadis 2. de rebus Vngaricis.

III. S. Vdalricus Epiſcopus.

IIII. S. Conradus Epiſcopus.

Digitized by Google

V. S. Carolus Imperator. Germanos instaurator Carolus Magnus, qui deuictis Vngaris templum vnũ Sicambriæ,& alterum Aquisgrani mirabili opere cõstructum,& tertium Campidonæ in honorem sanctæ Dei genitricis exædificauit, & attributis etiam possessionibus locupletauit. Desipuit Iustinianus Imperator, qui templum augustum Hierosolymis MARIÆ Deiparę,sed & Matri eius Annę construxit,suumq; pium animum his verbis in Codice scriptis orbi prodidit: Hoc te precantes exoramus sanctæ & glorioſæ semper Virginis & Dei genitricis MARIÆ precibus, vt quicqd minus est,Reipub. nostræ per nos indignos seruos suos restituat, in suo nomine Deus.] Desipuit & Rex inclytus Francorũ Dagobertus tantopere Virgini studiosus,vt ad Ecclesiam huius Argentinensem restituendam, quã Prædecessor eius Clodouæus è Regibus Galliarum primus Christianus fundauerat,oppidum Rubiacum, totamq; ditionem circumiacentem pro sua Regia liberalitate donârit. Desipuit demùm & Bauarorum Apostolus Christiq́ue Martyr nunquàm satis laudatus Rupertus,qui Theodonẽ cum filio Theodoperto Ratisbonę, & Vtonem Ducẽ Oetingæ sacro lustrauit baptismate: vtrobiq; verò prope ipsa Principum prætoria Virgini Matri ponenda templa curauit, suisque manibus consecrauit. Vtrunq; adhuc veteris Capellæ retinet nomen: sed celebrius est Oetingense non procul ab Oeno situm, præsertim ob frequentem miraculorum gloriam, quæ multa per Deiparam, vt & alibi diximus, illic diuinitùs fiunt. Is locus singularem venerandę antiquitatis affert gratiam, & si vllus quidem alius, Bauaros egregiè monet de cõseruanda Euangelici seminis puritate, quod à suo & totius Norici Apostolo primo Ruperto sparsum, & Bauarico agro inde ab initio syncerè concreditum, non sine singulari summi numinis gratia hucusquè apud se incorruptum manere cõspiciunt. Verùm enimuerò si Nouatortbus fides habenda est, hos aliosque plures Ecclesiastici & politici ordinis conspicuos, omnisq; virtutis genere cumulatos Viros,quorum numerum inire non possis, simul desipuisse dicemus,quòd singulari eorum studio factũ sit, vt sacrosanctæ Virginis cultus mille ab hinc annis, ac eò ampliùs in Christianis tẽplis vbique gentium conseruaretur atque propagaretur. Contrà verò ex horum censura eos mirabiliter sapientes habebimus, qui cum veteribus & nouis Iconomachis eiusdem Virginis cultum in templis extinguere, simulque cum templis ipsis subuertere, vel inuitis bonis omnibus, sibi pulchrum & Euangelio consentaneum esse vanissimè arbitrantur. At si omninò errandum est, cum orthodoxis quidem tàm claris Heroibus hîc desipere, quàm cum obscuris Ecclesiæ hostibus sapere præstat.

VI. Iustinianus Imperator.

Lib.1.Codicis. Tit. 30.

VII. Dagobertus Rex.

VIII. S. Rupertus Episcopus.

Vide Aventinum. li.3. Annalium Boiorum.

Capella vetus Oetingæ in Mariæ honorẽ posita locus est memorabilis, & de quo Bauaros moneat.

Cùm Phocas imperaret; annus is ferè fuit post Christum natum sexcentesimus decimus, Ecclesiæ præfuit Bonifacius Quartus Pont. Max. & literis ad eundem Imperatorem datis templum, quod erat Romæ nobilissimum, iam inde à M. Agrippa sub Augusti imperio conditum, nomine Pantheon postulauit. Quod impetratum,omni idolorum superstitione sublata, Virgini Dei Matri & omnibus Martyribus dedicauit. Inde hæc ædes Virginis ad Martyres, & quia figuræ circularis est,ad MARIAM rotundam cępit appellari. Quis verò singularem hanc Pontificis prudentiam ac prudẽtem simul pietatem non iurè commendet? vtpote qui fœdissimum falsorum deorũ templum, in quo Cybele mater Deorum spurcissima priùs ab idololatris colebatur, hac ratione prorsus aboleuerit, & quod diabolicæ idololatriæ tamdiu manserat dedicatum, in sacrum Christianorum vsum religiosè conuerterit, vt deinceps vnus & verus Deus in MARIA suisque Sanctis ibidem honoraretur? Quod Pontificis factum veteres & sapientes omnes æquis iudiciis comprobant, soli autem Nouatores, vt sunt supercilioſi atque peruersi censores, prorsus reprehendere ac damnare cœperunt. Vnde Balæus in proscindendis Pontificibus longè petulantissimus, horrendam hanc mutationem vocat, quæ cum Apostoli Pauli doctrina tanquàm ex diametro pugnet. Quasi verò, quod Paulus de cauendis admonet idolothytis, cum hoc argumento cõmune quicquam habeat: & nefas sit Ægyptiorum spoliis Dei tabernaculum exornare: nec deceat, Ethnicis, velut iniquis possessoribus, erepta bona in Christianũ vsum legitimè vendicare. Accedit,quòd pro absurdo ducat Hieronymus, ac rectè quidem, si hoc negetur membris Christi ad vnius Dei honorem, quod Satanæ membris ad vnius Dei blasphemiam deferebatur. Vnde quod olim Theodoretus insanis ethnicis exprobrauit, & ad singularem Dei sapientiam celebrandam referri voluit, qui falsum

Bonifacius IIII. Põtifex templũ Pantheon Deiparæ omnibusq; Sanctis dedicat sapienter.

Cur templũ dictum Mariæ ad Martyres, & rotundæ.

Bonifacij Põtificis factũ de huius templi mutatione ab aduersarijs perperam reprehendi.

In lib. de actis Rom. Pont.

1. Cor. 8.

Exod. 12.

Lib. aduersus Vigilantium.

Li.8.de Grecarũ affectionũ curatione.

Digitized by Google

falsum Deorum cultum in templis ac ferijs, cum religiosa Sanctorum suorum veneratione conuertit, id nos etiam hoc loco rectè vsurpauerimus: Deus noster, inquit, in templa pro diis vestris induxit mortuos suos, vestros autem cassos gloriâ, vanosque reddidit, & suis Martyribus honorem illum dedit. Pro Iouis Liberiq; solennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ aliisque sanctis Martyribus solennitates peraguntur, proque illa veteri pompa, pro turpi obscœnitate ac impudentia fiunt modestæ, castæ, ac temperantiæ plenæ festiuitates. Non illæ quidem mero delibutæ, non commessationibus leues, sed diuinis cantibus personantes, sacrisque sermonibus audiendis intentæ.] Fingunt autē aduersarij, vt Manichæorum sequantur deliria, Sanctos à nobis in idola conuerti, ac idcircò Catholicos in Sanctorum cultu & inuocatione versantes, non secus quàm Vigilantius, palàm idololatras vocant. Priorem locum Catholicis ante mille annos obiectum diluit [a] Augustinus, posteriorē depulit [b] Hieronymus, vt plura hoc loco à nobis addi præter ea, quæ suprà diximus, haud operę preciū esse videatur. Facessant ergo improbi [c] Centuriatores, quos nihil pudet scribere, hūc Bonifaciū pro Diis ethnicis, MARIAM & omnes Martyres seu Sanctos ethnicorum more coli ibi instituisse. Quid enim istud est aliud, nisi sanctum Bonifacij Pontificis consilium malignè prorsus deprauare, velut is Cybeles matris cultores cum Deiparæ cultoribus æquè superstitiosis, aut certè cum vero Dei cultu pugnantibus cōmutare voluerit, & Deos ipsos Ethnicorū in Sanctos Ecclesiæ transformare vnq̄ cogitârit? Omitto, quòd facta huius templi consecratione, vis & potestas ingens Dœmonū fuerit profligata, per quā Christiani anteà non parum illic affligebātur, vt meminit Petrus Præmonstratensis.

Longè alia ratio est Sanctorum q̄ Deorum templa & festa seruādi.

a Li. 20. ad. uers. Faust. ca. 21. Et Epist. 19. ad Deo gratias.
b In Epist. aduersùs Vigilantium.
c Centur. 7. cap. 6.

Centuriatores Bonifaciū Pont. ob templū Panthei sacratū peruersè calumniātur.

In suo Chronico.

Iam verò, vt ad priores ætates Ecclesiæ progrediamur, in quibus doctam pietatem, & piam doctrinam magis quàm posteà viguisse volunt aduersarij, certè non est difficilis demonstratio, præstantibus hominibus curæ fuisse, vt Matrem Domini structurâ & ornatu templorum tunc quoque colerent, seque illi cumprimis deuotos esse testārentur. Vbi primùm se nobis offert, quæ cum Marciano floruit Pulcheria Theodosij soror religiosissima, vereque Augusta, virgo simul & Imperatrix, eaque postquā virginitatem suam Deiparæ consecrâsset, vt ex Glyca iam antè indicauimus, ad eiusdem honorem tria quoq; templa ex ipsis fundamentis erexit. Primum in Chalcopratei sacri sepulchri nomen habuit, in quo Dei genitricis deposuit Zonam. Alterum τὴν ὁδηγῶν, hoc est, viæ ducum cognomine fuit insignitum, in quo MARIÆ sacram imaginem, quam Lucas ipsa Virgine adhuc superstite suis ipse manibus depinxerat, & quasdam Seruatoris fascias voluit asseruari. Tertium in Blachernis conditum, sepulchralibus MARIÆ fasciis clarum est habitum, quas Iuuenalis Hierosolymorum Archiepiscopus, eodē Marciano regnante, miserat è Palestina, quasq; populus maxima illic veneratione prosequebatur. Ac mira fuit horū templorum pulchritudo, amplitudo atq; magnificentia, in quibus subindè peruigilium & supplicatio ad lucernas & lampades, sicut ipsa Pulcheria constituerat, à piis solenniter peragebantur: eumq; morem ad suum vsq; sæculum durasse Nicephorus refert. Excellebat autem illud Dei genitricis templum Blachernium, quod cùm ab aliis tùm Euthymio & Damasceno cōmendatur, incredibili pulchritudine, & omnis generis ornamētis cōspicuū, quod multorū sæpè comprecantium & MARIAM inuocantium frequentiâ celebrabatur.

Pulcheria Imperatrix tria tēpla Deiparæ constituit, eaque ornatissima.

Part. 4. Annal.

Lib. 15. hist. Ecclesiast. cap. 14.

De dormitione Virginis

Mariæ templū in Blacherna vel secundùm alios in Blachernis extructū celeberrimum.

Post huius Pulcheriæ mortē Leo Magnus imperauit, qui Deiparæ vestē è Palestina Constantinopolim deportatam, totq; sęculis incorruptā, & multis miraculis cōmendatā accepit, atq; in argenteo loculo reposuit (sacer loculus posteà dictus est) sumiq; thesauri loco habuit. Hac occasione ille, vt suum erga MARIAM pietatis affectū orbi proderet, basilicam ad maris littus rotundā cōdidit, in qua preciosum hoc monile dignè poneretur, ac Deipara inprimis honoraretur. Sed & aliud templum Virgini Matri elegantissimè fabricauit, nimirùm ad fontē portæ, quæ aurea dicitur: vtrunq; pro vrbis Constantinopolitanæ mœnibus; nimirū vt inexpugnabile vrbis propugnaculum esset, si in MARIA Deus legitimè celebraretur. Nec defuêre Principes alij, qui præclarè ædificiorū accessionibus hoc secundum Leonis templū exornauerint: inter quos non postremus est Iustinianus, in MARIA colenda tàm sedulus, vt maximū & venustissimū ei domiciliū fabricârit, gratiam eam pro beneficiis acceptis Virgini Matri referens, vt Nicephori verbis vtamur. Scribit & Zonaras, magnum Deiparæ templum

Leo Magnus Imperator duo egregia templa Deiparæ construit.

Li. 15. c. 26. Tom. 3. Annal.

Iustiniani Cęsaris erga Mariā gratitudo & reuerentia.

Digitized by Google

à Iustiniano in Pega esse conditũ, sicut & Basilius Macedo, qui Michaëli in regno Cõstantinopolitano succesit, nõ solùm ædem Deiparæ, quę ad fontem erat, renouauit, sed & aliam, cui Signa nomen, ex fundamentis refecit, ac præterea templum Deiparæ sacrum in foro, idq; pulcherrimũ, exædificauit. Fuit & Cyrus vir illustris, aulæ primũ Theodosianæ, tùm vrbis Constantinopolitanæ Prętectus, ac posteà Smyrnensis antistes factus, qui cùm MARIÆ Virginis imaginem sub ingenti cupresso latentem, & miraculis coruscantem inuenisset, tantum honoris ei loco habuit, vt venustissimum & maximum Dei genitrici templũ construxerit; sicut & Nicephorus prodit. Hoc templum Cyri posteà dictum est, sicut Romanum illud Xixti, quod Pontifex eius nominis tertius, vir idem sanctus, & Leonis Magni Pontificis prædecessor, non tàm construxit, quàm restituit & amplificauit, multisq; modis decorauit. Quoniam verò idem templum nõ sine miraculo, vt diximus, Liberij Pontificis tempore inchoatũ fuit, Ioanne Patricio sumptus liberaliter suppeditante, Liberij quoq; templum cognominatur, ad Christi prętsepe, quod in eo reconditur, etiam a veteribus sæpe nuncupatum. Vulgata nunc est appellatio, vt Mariæ Maioris dicatur Ecclesia; licet alia sit vetustior, quam Calixtus Pontifex, vt dicemus, trans Tyberim condidit. Primarium verò in Vrbe templum illud Virgini in Exquilijs dicatum est, atque inter Patriarchales Ecclesias meritò recensetur, quod & singulari hactenus prærogatiuâ, simulque structuræ præstantiâ sic excellit, vt cum præcipuis Romæ Basilicis certare posse videatur.

Cyrus Episcopus Mariæ templũ fabricat Smyrnę.

Templũ Xixti, Liberij & ad Prętsepe idem esse, quod nunc Mariæ Maioris Romæ vocatur.

Præcipuũ templũ Mariæ dicatum, quod sit apud Romanos.

Quid quòd Cõstantinus Magnus Imperij simul ac religionis fundator, vt sic dicam, incomparabilis, si cum prioribus quidem Imperatoribus conferatur, quum Byzantium à se conditum, suoq; nomine insignitum nouã Romam esse decreuisset, vrbẽ illam vniuersam, quæ orbis miraculum & regina vrbium à quibusdam dicitur, Dei & Domini nostri Matri MARIÆ sub Alexandro Episcopo dedicauit? Vnde Constantinopolitani MARIAM sibi patronam posteà semper habuêre, illamq; suæ patriæ propitiam & beneficam esse reipsà senserunt; prętsertim quando Ariani multis illic occupatis Ecclesiis, Catholicos grauiter afflixerũt, & plæriq; variis morbis rerumq; infortuniis per illam diuina sunt ope liberati atq; restituti, vt author est Sozomenus. Eoq; minùs admirari par est, quòd Græci his epithetis MARIAM, vt diximus, cohonestârint, eandem ὁδηγήτριαν, hoc est, viæ monstratricem atq; ductricem, ac rursus τὴν ὁδηγῶν, hoc est, viam ducum vulgò appellitantes. Qua ratione Chrysostomus etiam, qui eiusdem vrbis fuit antistes, totius Reipublicæ nomine Deiparam ita compellasse videtur: Qui tuam opitulationem adepti intemerata, & tuis intercessionibus à malis eruti, & per Crucem Filij tui omninò protecti, ex debito piè te magnificamus.] Tùm huius Constantini mater Helena, cuius Imperatricis apud [a] Eusebium, [b] Ambrosium, [c] Theodoretum, & [d] Nicephorũ summa extat cõmendatio, non solùm in Bethleem sacrã ædem magnificè cõstruxit, sed & ipsi Verbi puerperę, ac sponso eius Ioseph templa cõdidit; sicut [e] Nicephorus annotauit. Meminit & [f] Eusebius, quòd eadem religiosissima fœmina inter alia, quæ permulta reliquit suæ pietatis documenta, gestationem veteri Dei genitricis admirandis monumentis cohonestauerit, & sacrum illud antrum, vbi Christus de Virgine natus est, multifariàm exornârit.

Constantinopolitani Mariã singulari semp honore prosecuti.

Helena Augusta Mariã quoq; colit & templa construit.

Lib. 14. cap. 46.

Lib. 7. Eccl. histor. ca. 5.

In Liturgia.

a Lib. 3. de vita Cõstantini.

b Lib. de obitu Ambr.

c Lib. 1. Ecclesiast. hist. cap. 8.

d Lib. 8. ca. 30. & 31.

e Li. 8. Ecclesiast. histor. cap. 30.

f Lib. 3. de vita Cõstantini.

Nunc ad Martyrum ætatem venio, in qua suum etiam sanguinẽ pro Christo Calixtus Pontifex fudit, æqualis Tertulliani, à Petro quidem Apostolo decimus septimus Ecclesiæ Catholicæ administrator. Is basilicam Virgini Matri, sicut & Damasus cõfirmat, ædificauit, ac eo quidẽ Romæ loco, vbi quum regnaret Augustus, & Christus pax nostra primùm natus esset, taberna extabat meritoria, ex qua fons olei, nimirũ Christianæ gratiæ ad gentes manaturæ symbolum, obstupescẽtibus Ethnicis, mirũ in modum exundauit, ac per totum etiam diem, qui nobis est augustissimus simul & auspicatissimus, largissimo riuo defluxit. Eius rei mentionẽ [a] Orosius quoq; facit, idemq; mysterium [b] Carolus Magnus interpretatur. Ego verò admiratione dignũ esse putârim, difficillimo & afflictissimo illo tempore, quo Cæsares ac Ethnici omnes in Christianos crudelissimè grassabantur, tantũ animi ac studij in Calixto Pontifice resedisse, vt omni metu posito, templũ in Transtyberina regione sibi condendũ, atq; in honorẽ Virginis dedicandũ esse putaret. Nec dubiũ, quin hoc Pontificis exemplum nõ Romæ tantũ, sed etiam in Europa & Aphrica multi tùm proceres, tùm antistites amplexi fuerint

Cõstantinopolis Deiparæ ab ipso vrbis Conditore dedicatur.

Calixtus Põt. & Martyr Mariæ templũ Romæ construit.

In vita Pontif. Ephes. 2.

Eius Calixti Põtificis laudabili zelo in Mariæ tẽplo cõstruendo.

a Lib. 6. histor. cap. 18. & 20.

b In fragmẽto de ritib. vet. Eccles.

Digitized by Google

rint ac æmulati. Quid verò si ante Calixtum etiam MARIÆ templa in secundo & primo nascentis Ecclesiæ sæculo constituerentur? nō credent id aduersarij, etiamsi testē Vincentiū Beluacensem producamus. Narrat ille historiā de Martha Christi hospita, eiusq; sorore Maria Magdalena, quæ ambæ post Christum in cœlos assumptum suam in Christum fidem apud Iudæos ingenuè sint professæ, ideoq; non paruū illius gentis odiū in se concitârint, adeò vt ab impiis naui sine velo & remis imponerētur, ac prorsus in exiliū eiicerentur. Hinc eadem Dei virtute adiutas, ex Palestina in Galliam mirabiliter peruenisse, ac nouam Euangelicæ doctrinæ lucē Massilienſibus demonstrasse; præsertim cùm Lazarum fratrem & Maximinum comites sibi adiunctos haberent. Ita demùm factum esse, quemadmodùm & Gallorum cōfirmant Annales, vt Ecclesiæ nouæ fundamenta dicto in loco surgerent, ac duo etiam templa, Christo nempe Domino & eius genitrici, Marthę hortatu potissimùm cōstructa, & decimo sexto Calendarū Ianuarij dedicata fuerint, præsentibus tū Episcopis Maximino Aquensi, & Trophimo Arelatensi, Eutropioq; Auracensi, qui & primi Gallicanā vineam excoluerint.

Lib. 8. in specul. histor. cap. 92.

Historia de Martha & sorore Magdalena in Gallia euangelizantibus.

Scio quosdam nec mihi, nec Vincentio hîc astipulaturos, sed miraturos potiùs, q; Mariæ adhuc superstiti, templum à Martha positum esse audiant. Verū haud equidē video, cur summoperè mirentur, taliq; narratione offendantur, quū simile quiddam de S. Sauiniano legamus. Is enim à Petro Apostolo ad Gallicanā vrbē Suessionas destinatus, vbi primū & præclarum egit Episcopum, eum honorē Apostolorum Principi suoq; Magistro habuit, templum vt illi cōdiderit, ad nostram ætatem vsq; viui Petri nomine insignitum. Et celebris apud Germanos extat traditio, veteresq; Colonienſis & Treuirensis Ecclesię docent Annales, ex primis Apostoli Petri discipulis in Germaniam missis fuisse Maternum, qui postq̃ à morte mirabiliter ad vitam esset excitatus, non procul à Molsheim (locum nōrūt vicini fermè Argentinenses) templū in eiusdē Petri magistri honorem extruxit, domū Petri, siue Germanicè Thompeter in hūc vsq; diem appellant. Sed & alius eiusdē Apostoli Petri discipulus, ne dicā filius, quē & ipse filiū vocat, Marcus Euangelista non sibi cōmittendum putauit, quin apud Alexandriā Petri huius nomine Ecclesiā consecraret, sicut inter cæteros meminit Anacletus. Tū Clemens Romanus virum nobilē & copiosum fuisse Theodosium refert, qui domum suam in Apostoli Petri templum sanctè conuerterit, ac viuentis adhuc Petri cathedrā in illo ipso collocârit. His affine est quod Abdias de Ioanne Apostolo scribēs, ipso adhuc viuo basilicam in Ioannis nomine positam Ephesi fuisse testatur.

Variis exemplis probari templa q̃dam Apostolis adhuc viuis esse constituta.

Templa quædā Apostolo Petro superstiti, tū in Germania, tùm in Alexādria cōstructa fuisse, sicut & Ioāni Euangelistæ.

1. Pet. 5.

De vita Ioannis Apostoli.

Cur ergo tantopere miremur, aut improbabile censeamus, etiam Apostolorū sęculo Deiparæ Virgini nondum defunctæ templa quædam extrui esse cœpta? Scribit sanè Raphaël Volateranus, Antaradū, quæ ante Aradum, Tripoleos oppidū in Insula situm esse, hodie aūt Tortosa dicitur, ibiq; sacellum extare, quod primus omniū Dīæ Genitrici Petrus Apostolorū Princeps excitauerit, & in quo primū ipse quoq; sacrificârit. Tùm Romę non procul à B. Pauli basilica, vel, sicuti vocant, apud tres Fontes, extat sacellum cum inscriptione, hoc templum esse secundum Deiparæ consecratum. Qui verò Hispaniam, & res gestas illic Iacobi Apostoli describunt & explicant, cōstanter affirmant, sanctissimam Virginem in ciuitate Cæsaraugusta eidem Apostolo apparuisse, & post apparitionem templum vel sacellū, quod nunc etiam est celeberrimū, & nuestra Sennora del pilar, vulgo Hispanico appellatur, eodem authore institutū ac dedicatum fuisse; sicut ex Antonij Beuteri testimonio iamantè citato eluceſcit. Hanc verò primam in toto orbe Christianorum Ecclesiam faciūt, atq; ita se rem habere, variis modis, & tabulis, & testimoniis, & miraculis, perpetuaq; eius gentis famâ simul & celebri traditione cōfirmant. Qua de re post Beuterū meminit Ioannes quoq; Vaseus. Proinde, vt semel finiam, non potest non esse vetustissima Ecclesiæ consuetudo, & primis etiā Christianis notum fuisse videtur institutum, quo templa quædam peculiaria, si vlli Sanctorū alij, præstātissimæ Dei Genitrici cum primis fabricantur, & in precio habentur toto orbe terrarum. Quod verò Centuriatores adferūt, à Cæsare Constantino primùm fluxisse morem, vt in Sanctorum memoriam templa extruantur, aliis illorum explodendis figmentis ac fabulis æquè friuolis meretur adscribi, & è superioribus coargui facilè potest. Certè Aurelianus de suo magistro, veroq; Christi Apostolo Martiale testatur, quòd apud Lemonicas Ecclesiā in honore S. Stephani Prothomart. dedicârit, & ad eā vicinos Aquitanię populos subinde venire iusserit religionis ergô.

Li. 11. Geograph.

Non esse incredibile Mariæ adhuc viuēti, æquè ficut Apostolis quibusdā, templum positum fuisse.

In Chronico rerū Hispanicarū.

Mariā apud Cęsaraugustā Iacobo Apostolo apparuisse, illicq; primū templū Deiparæ cōstructū esse veteres tradunt.

Cent. 1. li. 2. cap. 10.

Falso à Centuriatoribus asseri, Sanctorū templa ante Constantinū nulla fuisse.

In vita S. Martialis.

Digitized by Google

Verùm hîc Marbachio aliisq; pluribus respondendũ est, qui sunt, vt Iudas Apostolus fore prædixit, murmuratores, querulosi, illusores, seipsos segregãtes, animales, spiritum nõ habentes. Eos loquor, quos hodie templorũ MARIÆ multitudo & splendor offendit, quiq; ferre non possunt faces radiantes, cereos ardentes, imagines Virginis decoratas, suauem hymnorum de illa modulationẽ, tubarum clangentiũ ac organorũ concrepantium sonitũ, aliasq; cæremonias ac celebres in templis apparatus ad eiusdem Virginis gloriam institutos, multisq; in Ecclesiis iampridem vsitatos. Hęc enim omnia siue Christi, siue MARIÆ causã fiant, vt immodicũ fastũ, nimiumq; luxũ candidi homines, scilicet, calumniãtur. At miror ego inprimis, cur aduersarij in Catholicis reprehendẽdis ꝓcipites, valdeq; petulantes, adeò ad suorũ scelera quantúmuis atrocia cõniueant, qui, tanq̃ Harpyię & Iuliani, clàm palàm in templa Catholica inuolant, nec modò Sanctorum, sed & diuinũ cultum abrogant, sacra diripiunt ac profanant, altaria subuertunt, & contra leges diuinas ac humanas, tùm ex alienis bonis, tũ è nefandis sacrilegiis suum luxũ fouere, & cupiditates explere nõ desinunt. Verentur timidi homines, quod sui muneris erat proprium, magnatibus scelera eorũ & scelerũ pœnas annunciare; nimirũ quàm graui & horrendo irati Dei iudicio castigentur, qui cũ [a] Philistæis, [b] Nabuchodonosor, [c] Antiocho, [d] Heliodoro & sacrilegis aliis vim nefariam sacris ædibus inferunt, & quacunq; ratione violant sacra, Deoq; dicata vasa & loca in profanos vsus pro sua inexplebili cupiditate conuertunt. Nihil istos vel tangit, vel mouet [f] Optati sentẽtia, sancto aliôquin Episcopo digna: Quid est, inquit, tàm sacrilegum, quàm altaria, in quibus & vos aliquãdo obtulistis, frangere, radere, remouere? in quibus vota populi & membra Christi portata sunt, vnde à multis pignus salutis æternæ, & tutela fidei & spes resurrectionis accepta est? Quid enim est altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi?] Æquè surdis auribus dirã illam interminationẽ prætereunt, quam [g] Alexius Commenus apud Græcos Imperator in aurea Bulla, vt vocant, his verbis proposuit: Quòd si quis, Domine Deus, in posterũ manus sacris & diuinis clinodiis, vtensilibus, & vasis, quę sacris olim & venerãdis Ecclesiis tuis dicata, vel in posterum dicanda fuerint, iniicere audeat, is ne lumine in die visitationis tuæ fruatur, nec Sol illi matutinus illucescat, nec tuo hic auxilio, nec tua isthic diuina protectione gaudeat: sed vbiq̃ despectus à te, desertusq̃ iaceat.]

Iud. 1.

De querela Nouatorũ, quibus immodicum videtur, quòd in honorẽ Deiparæ sumptus quidã & apparatus fiant in Ecclesia.

Aduersarij sacrilegos abusus primũ omniũ corrigẽdos egregiè dorunt dissimulare.

a 1. Reg. 5. b 4. Reg. 25. & Dan. 4. c 2. Mach. 6. d 2. Mach. 3. e Vide lib. 2. Syno. Aquẽ. ca. 26. 27. & sequent. f Lib. 6. de schisma. Donatistarum. g In orat. de donariis.

Dira imprecatio Imperat. Alexij in sacrilegos tẽplorũ direptores & ꝓfanatores.

Deinde præposterum istorum esse supercilium dicimus, qui tàm temerè, quàm irreuerẽter censent de optimis maximisq; Principibus iampridẽ toto orbe laudatis; quemadmodùm sine controuersia fuêre Constantinus, Theodosius, Pipinus, Caroli, Ludouici, Ottones, Henrici, vt alios plurimos & de re Christiana optimè meritos silẽtio prætereamus. Quorsum igitur attinet, præclarũ horum studiũ in fabricãdis & ornandis MARIÆ pluriumq; Sanctorum templis positũ, nunc primũ suspectum, adeoq; superstitiosum & vulgo inuisum reddere, quin etiam singularem & diuinam illorũ sapientiam tantũ non irridere? Qui præstantes heroës quoniã diuini nominis & Christianæ religionis propagationi operam sedulam dabant, ac propterea à Regij Prophetę Dauidis exemplum sibi habebãt propositum, decorẽ domus Dei ex animo dilexerũt, suisq; facultatibus & opibus strenuè promouerunt. Æquum enim & pulchrum existimabãt, vt quæ à summo Deo bona liberaliter accepissent, ea vicissim in Dei & Sanctorum eius honorem sacrosq; Ecclesiæ vsus largè conuerterent, vtq; suæ in Deum pietatis & erga Ecclesiam obseruantiæ studium nõ modò præsenti sæculo, sed & posteritati quibusdã testimoniis publicis declararẽt, simulq; religiosa structurâ & dotatione tẽplorũ, MARIÆ & Sanctorum fauorẽ, à quibus in æterna tabernacula demùm reciperentur, sibi apud Christum iudicem conciliarent. Nec enim solùm in eleemosynas viuis Dei templis erogandas incubuêre, sed tantũ etiam quotidiano luxui & aulicis illis pompis detrahere studuerunt, vt hæredes locupletare, & Imperium augere, ac bonis ferè omnibus abundare possent, Deo interim illorum facultates ita fortunante, vt nõ solùm domi, sed & foris pace belloq; nihil eis deesset, sed tanti etiã sumptus suppeterent, quãti ad templa, collegia, monasteria passim vel extruenda, vel amplificanda & ornanda sufficiebãt. Exemplo sit Carolus ille Magnus, & Christianorũ quidem principum longè maximus, qui tribus annis anteq̃ è vita migraret, testamentum cõdidit, in quo duas partes relictæ à se pecuniæ, cùm iã templa & monasteria plurima extruxisset, dari iussit Episcopis ad Ecclesias reficiendas, & pauperes adiuuandos: tertiã verò

Quis animus, quodq; ꝓpositũ fuerit magnorũ Principum Mariæ & Sanctis templa extruentium.

Veteres Principes nõ solùm in egenos liberales, sed etiã in Ecclesiam iuuandam, Deique cultũ ornandum munifici esse voluerũt, sicut Caroli Magni docet exemplum.

Pſalm. 25.

filiis

filiis ac filiabus, reliquisq; domesticis, cuiusq; ratione habita distribuendam reliquit, sicut & Crantzius annotauit. Hanc verè piam & optimis Principibus dignam prudẽtiam ignorant, aut certè dissimulãt aduersarij, qui, si ex æquo iudicarẽt, illorũ animos, vt diuino spiritu & amore incẽsos, ita cũ eximia fide, charitate atq; liberalitate cõiunctos meritò prædicarent: tantũ abest, vt præsens de fabricandis huiusmodi tẽplis institutum vel tacitè, vel apertè fugillare bona conscientiâ possint. Fuit enim his fundatoribus hoc præcipuè cordi, vt ad Rempub. benè cõstituendam inprimis florerẽt Ecclesiæ, & in his ministeria sacra, omnisq; cultus Deo & Sanctis tribuendus decenter, & commodè tùm ad Dei gloriam, qui in Sanctis celebraretur, tùm ad cõmunem Christiani populi vtilitatem dies noctesque perageretur.

In Metrop. Lib. 1. ca. 18.

Quid maximè spectârint Principes in fundationibus ac dotationibus Ecclesiarum.

Peccant in eo etiam nostri Momi, quòd veterẽ totius Ecclesiæ fidem & cõsuetudinem prsus indignè conuellant, dũ ea quæ in MARIÆ & Sanctorum templis Catholica exercet pietas, tã liuidis spectant oculis, nihil vt illic candidũ reperire possint, sed velut superstitiosa & impia censeant, imò & abrogent ac euertant omnia. Vt verò demus illis, non omnia quæ illic ad MARIÆ fiunt honorẽ, simpliciter & absolutè necessaria esse: in quibusdã etiam aliquando peccari, dũ præcipua, quæ interior Dei cultus requirit, pposterè maleq; curantur; an propter ista hominum quorundã vitia, Ecclesię mẽs & ordinatio reprehendẽda, & nescio à quibus hominibus nõ corrigẽda sed abolenda est? Eô aũt Ecclesię mens studiumq; spectat, vt simplicis rudisq; populi torpẽtes animi externis ritibus ad pietatẽ cultumq; interiorẽ excitentur, atq; ad maiorẽ Christi & Virginis veneratione velut manu ducantur, indeq; ad precandi officium exactè præstandũ, vt Deum in spiritu & veritate inuocent ac adorent, paulatim omnes pmoueantur. Hinc tanta veteris Ecclesię cura & prouidẽtia fuit, vt ad structurã templorũ, ad ornatũ altariũ, ad cultũ Virginis atq; Sanctorũ multa nõ modò religiosè, sed etiã sumptuosè, pretiosè ac solenniter adhiberentur. Etenim post victoriã Costantini Magni, in qua Tyrannus ille periit Maxentius, statim ad templorũ reparationẽ ventũ est, &, sicut Ruffinus loquitur, excelsa tẽpla pro humilibus rediuiua cõstructione surrexerũt, cũq; omni lætitia & exultatione per vrbes & loca singula, Ecclesiarũ dedicationes sunt iterũ celebratæ. Gregorius verò Nissenus, qui ante Iuliani apostatæ imperiũ cœperat florere, vbi laudes Theodori Martyris pdicat, quomodò apud Græcos templa ornari solerent, copiosè disserit, eaq; omnium ferè præstantium artificum manibus & collatis studiis exculta & elaborata fuisse demonstrat. In eodẽ argumento Theodoretus versatur, ac inter alia scribit: Martyrum templa cõspicua cernuntur, magnitudineq; præstantia, omni ptereà ornatûs genere variata, splendoremq; quodãmodò pulchritudinis suę latè fundentia. Neq; verò huc per annum semel, aut bis, aut quinquies aduẽtamus, sed in eis sæpenumerò dies festos peragimus, sæpè diebus singulis eorum Martyrum Dño laudes hymnosq; cantamus.] Iam de altaribus meminit Cyprianus, ac refert in clericorũ ministerio cõstitutos nõ nisi altari & sacrificiis deseruire, & precibus atq; orationibus vacare debere. Fecit hoc vtiq; Nepotianus presbyter ab Hieronymo cõmendatus, q sollicitus esse soleret, si niteret altare, si parietes absq; fuligine, si pauimenta tersa, si ianitor creber in porta, vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa luculenta. Et in omnes ceremonias pia sollicitudo dispositа, nõ minus, nõ maius negligebat officiũ. Vbicunq; eum quæreres, in Ecclesia eum inuenires.] Sed fortasse nihil ille de Sanctorum templis cultuq; curauit. Audi porrò Hieronymum de eoipso Nepotiano hoc quoq; differentẽ: Basilicas Ecclesiæ & Martyrum cõciliabula diuersis floribus & arborum comis vitiumq; pampinis adumbrauit, vt quicqd placebat in Ecclesia, tã dispositione quàm visu, presbyteri laborem & studium testaretur.] Laudat & Augustinus mulierẽ cæcam, quæ ad sacra pignora Stephani Martyris detulerit flores, quos cùm traditos recepisset, oculisq; admouisset, visum illi protinus restitutum esse testatur. Tùm ratæ pietatis matrona fuit Imperatrix Helena, cuius, egregio studio, vt Ruffinus asserit, sacratũ altare palliis regalibus, & vasis ex auro & lapidibus pretiosis exornabatur. Valeat aũt cum suis discipulis Vigilantius, Ecclesiæ odio tantopere excęcatus, vt in summa Ecclesiæ lætitia doleret miser, Martyrũ reliquias pretioso operiri velamine, & in serico vaseq; aureo deportari, & nõ potiùs vel pannis, vel cilicio colligari, aut etiam in sterquiliniũ proiici. Hieronymus verò ingenuè fatetur, se nõ repre-

Li. 9. Eccles. hist. cap. 10.

In orat. de Theodoro Martyre.

Li. 8. de Græcarum affectionum curatione.

Li. 1. epist. 9

In Epist. ad Heliodorũ in Epitaph. Nepotiani.

Li. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8.

Epist. 8. ad Demetriad. de seruanda virginitate.

Quo spectet Ecclesia in externo cultu & apparatu.

Quanta veterũ cura fuerit in tẽplis Sanctorũ extruendis & cohonestandis.

Qualia templa Martyrum describat Theodoretus.

Quõ veteres in ornandis altaribus piè fuerint studiosi.

Nepotiani solicitudo circa tẽplum & altaria.

Mos erat flores in Ecclesiam deferẽdi atq; spargendi.

Helena Imperatrix pretiosis rebus ornat altare.

Dolẽt ac ringũtur hæretici ob sanctã Ecclesiæ sedulitatẽ in reliquiis Sanctorũ exornandis.

Digitized by Google

hendere, nec abnuere, quòd ædificent quidã Eccleſias, illasq; columnis, auro ac marmorũ cruſtis ornent, ac veſtiãt, ſed & ebore argentoq; valuas, & gemmis aurata diſtinguant altaria. Meliùs eſt, inquit, hoc facere, quàm repoſitis opibus incubare.] Prędicat & Imperatorẽ Arcadium & Epiſcopos, qui Samuelis Prophetę ſacras reliquias nõ ſine magno ſtudio de Iudæa in Thraciam tranſtulerunt, easq; in ſerico & vaſe aureo portauerunt, multis etiã Eccleſiarum populis concurrentibus, & in Chriſti laudem vna voce reſonantibus, quoniã tanta lætitiâ, quaſi præſentem viuentemq; Prophetam cernerent, ſuſceperũt. Et rurſus ad Marcellam ſcribens, Catholicorum omniũ nomine profitetur: Martyrum vbiq; ſepulchra veneramur, & ſanctam fauillã oculis apponentes, ſi liceat, etiam ore contingimus.] Ingens etiã pompa fuit prodeuntium, cùm demortui Chryſoſtomi ſanctum corpus in naui Cõſtantinopolim aduectũ eſt, quia populus, vt [a] Theodoretus habet, per pelagus, quaſi per terram currens, vndas Boſphori lampadibus & cereis contegens obuiauit. Vt autem [b] Nicephorus narrat, naues etiam aliunde collectę, cũ apparatu & comitatu maximo, carminibusq; debitis virũ ſanctum producẽtes, in vrbẽ imperantẽ deportârunt. Notat & [c] Georgius Alexandrinus Patriarcha, Theodoſium iuniorem edixiſſe, vt S. Ioannis Chryſoſtomi reliquię omni cũ honore & reuerentia deferrentur, ac præclaris palliis ad hoc paratis exciperentur, quæ vt primũ allatæ ſunt, ad vnũ omnes in Eccleſiã concurriſſe, vt ſupplices eum venerarentur: tùm veſtẽ magnifici ſumptûs & cum primis ſplendidã, quâ venerabile corpus cohoneſtarent, adductã fuiſſe, ipſumq; Imperatorem cõiectis in vrnam oculis ac fronte, pro ſuis parentibus ſupplicaſſe. Pulcheria verò Imperatrix, cùm quadraginta Martyrum reliquias inueniſſet, pretioſiſsima thecâ illas cohoneſtans, iuxta diuum Thyrſum eaſdem collocauit, feſtumq; publicũ idcircò inſtitui procurauit; ſicut, qui corã interfuit, Soſomenus exponit. Præterea Theodorus Pentapoleos Epiſcopus vetuſtus indicat, Dionem quendã vnum ex proceribus virum acceſsiſſe, qui multis donariis ſancti Martyris templum exornârit, & inſuper amictũ ad altare ex argenti bracteolis affabrè fecerit, eumq; Theodori locum repetit Damaſcenus. Porrò vt longũ, ita difficile ſit enarrare, quàm frequens & ſolennis olim fuerit vſus Sanctos, eorumq; monumenta & feſtos dies venerandi, accenſis etiã huc cereis, quantũuis propterea riderent Vigilantiani, & oblatis ſæpè donariis, quæ & publicè in templis ſuſpendebãtur, ac donatis etiã pretioſis muneribus, aureisque & argenteis ornamentis, ſicut [a] Sophronius Epiſcopus Hieroſolymitanus nõ obſcurè declarat, & [b] Paulinus hoc carmine ſatis exponit:

Aurea nunc niueis ornantur limina velis,
Clara coronantur denſis altaria lychnis,
Limina ceratis adolentur ad ora papiris,
Nocte dieq; micant: ſic nox, ſplendorq; diei
Fulget, & ipſa dies cœleſti illuſtris honore
Plùs micat, innumeris lucem geminata lucernis.
Aſt alij pictis accendant lumina ceris,
Multiforesq; cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Et notus eſt demùm Theodoſius Magnus Imperator, vt erga Deum religioſiſsimus, ita in Sanctis honorandis nulli ſecundus, qui vnà cũ Sacerdotibus & populo cũcta orationum loca circumibat, & in ciliçio proſtratus, ante Martyrũ & Apoſtolorum thecas iacebat, auxiliaq; ſibi fida Sanctorũ interceſsione poſcebat, ſicut Ruffinus cõmemorauit (Suis enim precibus ille hoſtes magis quàm armis vincere ſolebat) quiq; demũ templum & maximũ & venuſtiſsimum in Ioannis Baptiſtę honorẽ cõdidit ante vrbem Cõſtantinopolitanã. Quid habent igitur Nouatores, cur nos in MARIÆ Sanctorumq; cultu tã virulentè proſcindant? qui noſtrum potiùs torporẽ accuſare debebant, q̃ veterum Catholicorũ, ipſorumq; Principum veſtigiis vix leuiter inſiſtamus, & eorum quidem in templis externoq; cultu piam diligentiam, & diligentem pietatem nulla propemodùm ex parte pręſtare, aut etiã aſſequi velle videamur. Nobis vna quidem & communis fides cum illis conſtat, ſed, proh dolor ac pudor, antiqua quę in Veteribus illis ardebat pietas adeò deferbuit, vt propemodum in plærisque Catholicis extincta

In Li. aduerſùs Vigilantium.

Quàm ſolenni apparatu veteres vſi ſint circa reliquias Ioãnis Chryſoſtomi.

a Li. 5. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 36.
b Lib. 14. cap. 43.
c In vita B. Ioannis Chryſoſt.

Reliquiæ quadraginta Martyrum à Pulcheria cohoneſtãtur.

Lib. 9. hiſt. Eccleſ. c. 11.

Exemplum Dionis templum & altare ornãtis in honorem Martyris.

Libr. 3. de Imaginibus.

Inuitis Vigilantianis Catholici olim reuerenter habuêre templa, & ſacrum cultũ illic ornârunt.

a In Nicæno Concilio 2. act. 4.
b Natali 3. Felicis.

Paulini teſtimoniũ de templorum veterũ ornatu & elegãtia.

Natal. 6.

Theodoſij Magni humilitas & deuotio, erga Sãctos eorumq; reliquias.

Li. 11. ca. 33

Catholici in cultu Sanctorum promouẽdo deſides potiùs hodie quã diligentes.

Vide lib. 7. Hiſt. Eccleſiaſt. cap. 1.

Digitized by Google

extincta esse videatur, siue Diuinum, siue Sanctorum cultũ, qui nunc publicè celebratur, ritè contemplemur.

Et adhuc tamen de Marianis templis reprehendimur, quæ si in obscuro & squalore pulueribusq; obsoleta iacerent, & plus sordium, quàm nitoris haberent, fortassis præclaris istis ac inuidis placerent censoribus, qui semper ad destruendũ, vt sic loquar, quàm ad ædificandum sese paratiores ostendunt. Ferunt interim non inuiti mundum muliebrem, conniuent ad communem diuitum fastum, & magnatũ principumq; luxum immensum, qui magnam nunc Reipublicæ perniciem inuehit, non admodùm reprehendunt. Verùm quàm malè in ipsorum synagogis curata sint omnia nouimus, qui & in nostris quidem templis, cùm possunt, statim deformant, exturbant, confringunt, & abolent omnia, velut nihil inter sacrum & profanum interesse putarent. Iures eos à veterum Iudæorum exemplo parùm abesse, quos olim cura domestica, & lucri amor cum luxu ambitioso coniunctus totos occupabat, nulla verò templi restituendi
Agg. 1. & ornandi cura tangebat, vt hinc meritò Deum per Prophetam Aggæum increpantem audirent: Domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam. Atqui res ipsa docet, publicorum rituum & cæremoniarum in Ecclesia conseruationem ad disciplinam & concordiam, ipsamque religionem in populo retinendam valere plurimùm, neque sine magnis motibus & pernitiosis seditionibus ea mutari vel tolli, quæ Maiorum pietas in templis instituit, multisq; sæculis obseruant. Sed ad rem ipsam propiùs.

Nouatores peræm offendo templorum nr. strorum, presertim Virgini sacrorũ, ornatu.

Aduersarij cultum & ornatũ externũ in suis & Catholicis tẽplis nihil planè curant, Iudæis sese conformãtes.

Recepti Ecclesiæ ritus non sine magno periculo mutantur & abrogantur.

Malè illos habet MARIÆ imaginem benè cultam & decoratam in nostris templis apparere. Cur verò ringuntur, si prorsus Iconomachi esse nolunt? an non decori ratio postulat, siue pictam, siue sculptam Deiparæ effigiem talem proponi, quæ spectatores doceat heram à serua, & Matrem Domini à vulgaribus fœminis internoscere, illamq;
Luc. 1. vnam, quæ inter mulieres omnes benedicta floret ac regnat, specialiter venerari? Offenduntur, quòd videant MARIAM cum vno vel pluribus Angelis coniunctam in ipsa imagine repræsentari. Sed meminisse oportebat, rectè nobis hoc schemate in animum
Luc. 1. reuocari, vnam esse Virginem, quam Gabriel Archangelus olim summopere sit veneratus, quando verbis honorificentissimis illam salutauit: & communem hoc esse Angelorum studium, vt multò plùs, quàm nos æstimare possimus, obseruantiæ MARIÆ tùm in vita, tùm in morte exhibuerint, tùm iam etiam exhibere pergant. Rursus his displicet, Virginem matrem in specie Reginæ, cuius capiti aurea cœlestisque corona imponatur, depingi, quæ & aliquid decoris Regij præ se ferat. Quasi verò & scripturis,
a Psal. 44. & Patribus non sit consentaneum, hanc esse[a] Reginam in vestitu deaurato circumdatam varietatibus, &[b] mulierem in cœlo apparentem, in cuius capite corona stellarum
b Apoc. 12. duodecim reperiatur; & cui demum veluti Reginæ ac Principi à cœlesti[c] Assuero coronatæ, & super omnes Angelorum choros exaltatæ humanam celsitudinem omnem
c Ester. 2. cedere necesse sit, quum nihil huius personæ splendori & dignitati par aut simile tùm in mundo, tùm in cœlo post Christum inueniatur. Eâdem de causa pictores, si quando festi Pentecostes historiam exprimunt, MARIAM inter Apostolos, imò in medio Apostolorum, id est, honoratiore loco statuunt, quam procul dubiò discipuli omnes Domini non solùm vt Christi & Ioannis, sed etiam vt suam Matrem agnouerunt, & singulari semper reuerentiâ sunt prosecuti. Quid enim nobilius Dei Matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit,[d] Ambrosio teste? Eam igitur verè honoratam super omnem creaturam[e] Damascenus, eandem[f] Chrysostomus Cherubin honoratiorem & incomparabiliter Seraphin superiorem planissimè appellauit. Prætereà istos vrit, nonnunquam ante MARIÆ imagines in templis accendi lumina, vel cereos ardere. Sed Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in ea epistola, quam Niceni Concilij Patres probârunt, expeditè respondet: Neminem offendat, quòd ante Sanctorum imagines lumina & suaue olentia thymiamata accenduntur. Symbolicôs ista fieri in honorem illorum opinandum est, quorum cum Christo requies, quorum honor ad ipsum recurrit, hocipsum testante sapiente Basilio, quod erga conseruos bonos honor, erga ipsum Dominum commune beneuolentiæ signum exhibet. Sensibilia enim lumina symbolum sunt immaterialis illius & à Deo dati luminis: aromatũ autum incensio, syncerum & totum sancti Spiritûs afflatum & repletionem significat.]

Rectè MARIÆ imaginem cum ornatu & elegãtia in tẽplis proponi.

Mariam rectè depingi cũ Angelis.

Mariam cũ aurea corona decenter effingi.

Cur Maria in Apostolorum medio sedens depingatur.

d Lib. 2. de Virgin.
e Lit. 3. c. 12.
f In Liturgia.
Act. 2.

Non malè accẽdi ante Mariæ imaginem lumina, & cereos ardere.
Cur cerei Sanctis publicè in templis accendantur.

Digitized by Google

Verùm filij tenebrarum antiquum obtinent, & nunc quoque cum suo Patriarcha Vigilantio rident Ecclesiæ simplicitatem, quæ ad Sanctorum memorias vel claro die cereos accendit, vt ita nos de illorum & antè acta & præsente vita commonefaciat. Etenim perinde ac luminaria quædam in hoc mundo, adeoque in medio nationis peruersæ iamolim illi splenduerunt, atque nunc ab Agno, qui in medio throni est, clarissimè illuminantur, suumque fulgorem ad nos ac totam Ecclesiam vsq; transfundunt. MARIA verò electa vt Sol, inter cœlites omnes diuino tùm gratiæ, tùm gloriæ lumine mirabiliter emicat, nulla vt pura creatura vel Angelos, vel homines in sui admirationem rapiat magis, ac ampliorem gratiæ splendorem his, qui in caliginoso mũdo versantur mortalibus, apud Deum impetrare possit. Cur igitur si vlli Sanctorum alij, Deiparæ inprimis Virgini, quę nouo velut lumine cœlum & terram illustrat, lumen quoddam ardens honoris gratiâ, & ob populi admonitionem non exhibeatur?

Vide Hier. cõtra Vigilantium.

Philip. 1.

Apocal. 7. & 21.

Accensum lumẽ imagini Virginis in templo rectè adhiberi.

Accusant & muliercularum ineptias ac superstitionem, quæ, vt suis indulgeant affectibus, ad MARIAM in templis ornandam nihil non conferant, atque, vt illi putant, luxui seruiant immoderato. Vbi nos quidem libenter fatemur, fœmineum sexum, etiam ob specialem Deiparæ cultum non immeritò deuotum iampridem appellari, atque in hoc cultûs genere cumprimis illustres fœminas; vt Helenam & Pulcheriam Augustas, vt diximus, multum studij ac operæ posuisse. Negamus autem, mulieres tam ineptas, sumptuosas & superstitiosas esse in honoranda & ornanda Virginis imagine, quemadmodùm videri volunt mordaces aduersarij, nihil non ad calumniam rapientes. Tùm si per imperitiam & simplicitatem potiùs, quàm per superstitionem hîc à nonnullis peccatur fœminis, quòd zelum Dei nõ secundùm scientiam habeant, hoc ipsum Mariomastigum errori nulla ex parte patrocinatur, verusque & legitimus Mariæ cultus quouis abusu non labefactatur. Et quicunq; demum in hoc genere abusus irrepat (nam in pulchra quoq; veste vermis sæpe nascitur) prudenti bonorum admonitione magis ille curandus fuerit, quàm petulanti sycophantarum dicacitate exasperandus. Nos verò iampridem nouos Micholitas agnoscimus, qui se nõ modò Catholicis ac piis fœminis, sed etiam vniuersæ Ecclesiæ illusores præbent, & omnia ferè sacra nostra ludęorum more derident. Nam hęc Michol sui mariti Regisq; Dauidis laudabilem, Deoque gratam pietatem ethnicis aspexit oculis, & sanctam viri coram sacra arcâ saltantis simplicitatem, paremq; erga Deum deuotionem superbè contempsit, ac palam irrisit, digna idcircò habita, quæ perpetuæ sterilitatis opprobrio; vtpote in lege maledicta, diuinitùs plecteretur. Atqui scurris ac obtrectatoribus nihil magis in procliui est, quàm non modò fœminarum, sed etiam virorum præclara facta piaque instituta denigrare, aut publicè calumniari, vt ita religionis opera hypocrisi demum ac vanitati attribuantur.

Pias fœminas in Mariæ cultu immodicas & superstitiosas nimiùm accusant Nouatores.

Mulieres Virgini Matri inprimis deuotæ, & excusatione dignæ circa cultũ eiusdem Virginis.

Multos nũc esse Micholitas, qui vxori Dauidis Michol nimiũ sese conformẽt.

2. Reg. 6.

Verùm noui Catones leges etiam sumptuarias hîc ferre velle videntur, vt de solis videlicet egenis benè mereamur, nullosq; sumptus alios in sacra templa conferamus. O fide pusilli, & sensu carnis inflati, qui vbi sperandum erat, timent, & vbi nõ est timor, trepidant: ac interim sub specioso prætextu erogandæ pauperibus eleemosynæ, suo ac magistratuum commodo magis consulunt, quàm egentium profectum quæruntac prouehunt. Qui enim omnem ferè prodigalitatem & immodicum luxum alibi tolerare possunt, & fouere solent, in externo Dei Sanctorumq; cultu summam probant & exigunt tenacitatem. Sedenim benè ac in tuto collocatur impensa, quæ non solũ pauperes subleuat, sed etiã ad Dei & Sanctorum honorem piè cõfertur, talisq; pro pietate sumptus Deũ habet remuneratorem, quantúmuis obganniant impij calumniatores. Quàm verò sunt isti similes, si non æquales Iudæ proditori, qui cum fraude patronum egit pauperum, quando factum religiosissimæ fœminę Magdalenæ, quùm illa maximi pretij vnguentum in Christi caput effunderet, apertè taxauit, quasi præstitisset tantum sumptum curandis pauperibus, quàm vngendo Christi capiti, impendere. Quid verò Christus? talémne censuram probauit? imò seueris verbis repulit inuidum simul & rapacem obtrectatorẽ, ac reprehensæ mulieris defendit innocentiã, laudauit liberalitatẽ, simulq; nos aduersùs mussitantes Iudę collegas & socios aliquãdo vẽturos optimè pręmuniuit. Monuit enim, si rẽ penitiùs introspiciamus, iniquis censoribus, q in oculo alieno stipulã facjliùs, quàm in suo trabẽ perspiciunt, locum nõ facilè tribui oportere. Monuit,

In templis & circa cultum sacrum nihil sumptuum fieri patiuntur Nouatores, solamque vrgent curam pauperum.

Matth. 26. Marc. 14.

Qui hodie sint Iudæ proditoris collegę ac socij contra Magdalenam mussitantes.

Quomodò Christ⁹ Iudam reprehendens, etiã Ecclesię hostes taxauerit.

Digitized by Google

Monuit, ab illis inprimis esse cauendum, qui vt lupum ouilla veste contegant, eternam pietatis speciem vel suæ cupiditati, vel aliis affectibus impuris astutè prætexunt. Monuit bonum Deoque gratum opus esse posse, quod ab aliis non bonis in calumniam rapitur, aut, quia certum non habet mandatum Dei, pro superstitione inutilisue cultu repudiatur. Monuit, nullo pacto illis esse fidendum, qui vt posteriorem tabulam, vt vocant, priori æquent vel anteponant, sola ferè in proximum beneficentiâ Christianam pietatem atque iustitiam præcipuam metiuntur. Monuit hac imagine, curiosum, inuidum, auarum, contentiosum & mordax hominum genus inter suos etiam non defuturum, qui zelo quodam immoderato ad repurgandum Dei agrum flagrarent, ac bonas interim fruges, simul cum noxiis euellerent, atque ita præsentes morbos augerent potiùs quàm profligarent. Monet denique, quàm sit insulsum & pestilens eorum studium, qui de bonorum non solùm moribus, sed etiam animis, intimisque cordium latebris ac recessibus præceps iudicium ferrent, & idcircò subinde musitantes, cùm alibi, tùm in templis veterem Iudę cantionem illam iterarent: Vt quid perditio hæc? Nam & candida in atra vertunt, & ex luce tenebras faciunt, & laudanda reprehendunt, tùm crebrò præ se alios, adeoque totam Ecclesiam in Dei cultu nihil sapere arbitrantur. Longè verò aliter Christus iudicat, & à nobis iudicari vult; præsertim vt in communi hominum conuictu salua semper & syncera vigeat charitas, & iudicium omne non sine candore formetur, amarulentiâ & mordacitate prorsus omissa, vtque nemo damnet, sed excuset potiùs quàm accuset, quæcunque bono fieri animo ab aliis possunt. Tàm latè patet hic Euangelicus locus, si ritè perpendatur, quo Christus non solùm Iudam præsentem, sed & totum eius sodalitium prouidè ac vtiliter admodùm reprehendit. Rectè igitur Hieronymus hocipso exemplo percutit Vigilantium, simulque officiosam fœminarum Catholicarum pietatem, quæ cereos clara luce Sanctis accendunt, excusat. Sicut enim Christus Magdalenæ vnguento non indigebat, ita nec Sancti cereorum: & tamen illa in honorem Christi hoc fecit, deuotioque mentis eius recipitur, vt eiusdem verbis vtamur. His consonat Synodus Aquisgranensis, quæ sub Pipino habita fuit, & Iudæ instar habuit eos, quibus Deo Ecclesięq; oblata & consecrata dona displicent, & quasi sumptus inutiles reputantur. Cætera de Marianis templis tractãda, si Dominus fauerit, sequẽti Capite expediemus.

Contra errores Vigilantij. Matth. 26.

Lib. 3. ca. 9.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

Dictum Euangelicum: Ecce in deserto est; ecce in penetralibus, peruersè torqueri aduersùs institutum sacrarum peregrinationum. Cùm verò Deus in sacris locis inæqualiter operetur, templorum delectum à nobis haberi posse, vt ad illa in quibus Diuinæ virtutis operatio magis elucet, sapiùs ac libentiùs peregrinemur. Ac morem quidem ad sacra loca, & præsertim MARIÆ templa, peregrinandi, Veteribus valde receptum probatumq; fuisse.

ET VIDERE & audire molestum est sectariis, in orbe Christiano tam multas tamque solennes ædes MARIÆ sacras extare: longè autem molestiùs ferunt, inter has delectum nobis haberi, vt quædam aliis anteponãtur, & frequentiore piorum conuentu cohonestentur. Rident igitur Catholicorum vel stultitiam, vt ipsi vocant, vel superstitionem, ad templa quędam sacrosanctæ Virginis religionis ergô proficiscentium, & in hos competere dicunt Christi vaticinium, quo prædictum est fore, vt quidam sub mundi finem in ore habeant: Ecce in deserto est; ecce in penetralibus. Quasi verò qui MARIÆ templa religionis gratiâ petunt,

Matth. 24.

Ecclesiæ hostes contemnunt sacras peregrinationes ad certa templa Deiparę aliorumq; Sanctorum, & ex quibus causis,

petant, Christum in penetralibus quærant, sicut Munsterus tamen apertè interpretatur. Magdeburgici verò scriptores hoc modo argutantur: *Quid mortuis est negotij cum templis saxeis aut ligneis? Verbo Dei scriptum est, in omni loco Deum rectè inuocari. Et Matthæi 24. Christus monet. Si dixerint, hîc est Christus aut illic, nolite credere, nolite exire: non igitur alius locus alio sanctior ad orandum.* Respondemus autem, non de mortuis, sed de Sanctis nos agere, quorum animæ in manu Dei, imò in throno, & ante thronum Dei sunt, vt in cœlis, sicut Angeli, non solùm faciem patris videant, sed etiam mortalium curam gerant, & nobis in templis orantibus, ac iuxta eorum sacras reliquias versantibus libêter assistant, sicut [a] Chrysostomus, [b] Basilius & [c] Maximus annotârunt. Multum igitur negotij Sanctis est cum templis, non quatenus illa saxea sunt aut lignea, sed quoniam sacra Deo domicilia, & Christianæ pietatis officinas suo haberi loco cupiunt, vt illic Dei honos, fratrumque suorum salus per legitima media, piaque exercitia promoueatur. Cùm enim ingenti erga nos charitate flagrent, seque capiti Christo libenter conforment, de lapsorum pœnitentia & piorum profectu syncerè gaudent, omniaque in nobis decenter & honestè fieri postulant, orandoque procurant. Deinde cum [d] Petro Cluniacensi dicimus, quòd quamuis Deus domo non egeat, quem cœlum & cœli cœlorum capere non possunt, quique in omni loco dominationis eius, hoc est, vbique adorandus sit, tamen sic illi visum esse, vt sibi templa singulariter & cum priuilegio quodam habeat dedicata, vbi precantibus populis gratiam maiorem infundat, & hominum preces efficaciùs exaudiat, suaque dona dispenset. Quare scribit [e] Chrysostomus, fideles orationis causâ maximè in Ecclesia conuenire, eumque bonum locum esse Angelorum & Archangelorum, cœli regiam & cœlum ipsum; præsertim ob corpus Dominicum, quod nobis in Eucharistia præsens illic exhibetur. Cæterùm quod ad Euangelij locum nobis obiectum attinet, vt falsò illum contra nos torqueri, & sacris peregrinationibus frustrà opponi constet, paulò fusiùs de illoipso primùm disseremus. Deinde rationem de præcipuis MARIÆ templis reddemus; cur illa sine vitio plærisq; aliis præponi, & cum laude fructuque à piis adiri possint.

In libro de Cosmographia. Cent. 7. ca. 10.

Sapient. 3. Apocal. 3. & 7. Matth. 13. & 18.

a Homel. in sanctos Iuuentium & Maxim.

Ité in Babilam Martyrem.

b Oratione de quadraginta Martyrib.

c In natali Martyrum Tauricorũ.

d Cõtra Petrobrusianos de basilicis, têplis & altarib. 3. Reg. 8. Psal. 102.

e Hom. 36. in epi. priorem ad Corinth.

Expenduntur argumenta Cẽturiatorum cõtra tẽpla & peregrinationes excipientium.

An nihil sit Sanctis negotij cum nostris tẽplis, vt volunt Centuriatores.

Etsi Deus vbiq; est & omnia implet, tamen in templo magis, secundùm gratiam.

Propositio de sequenti tractatione.

Christi Domini sermo apud Matthæum habet in hunc modum: Si dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. [f] Cyprianus paulò aliter legit: Si dixerint vobis, ecce in solitudine est, nolite exire: ecce in cubiculis nolite credere. Concionatur autem hoc loco Christus, propositæ discipulorum quæstioni satisfaciens, quo nimirùm indicio excidium Hierosolymitanum, & secundus ipsius aduentus siue consummatio sæculi possit agnosci. Cùm verò in ea concione progressus esset, extremorum temporum siue absoluendi sæculi signum fore dicit, aduẽtum grassantium Pseudoprophetarum, qui, si vnquam antea, tùm vel maximè à vera fide Christi in varios & contrarios errores abducant homines, vt etiam de Christo ipso plærique incipiant addubitare. Sic enim dissecti inter se sectarij aliis atque aliis dicent: Ecce in deserto est Christus, in quem credere vos oportet, si salutem amatis æternam: aliis rursus contradicentibus: Non in deserto, sed in penetralibus, apud nos scilicet, verus Christus, ac Euangelium huius existit. Nec vulgares hi erunt Pseudoprophetæ, sed prodigiis, seu potiùs dæmonum præstigiis maiorem suæ doctrinæ fidem astruent, hominesque miris modis dementabunt. Addit ergò necessariam admonitionem Christus, vt Christianæ veritatis & æternæ salutis amantes, si errare nolint, in hac graui tentatione, quæ plurimos Christianos euertet, non facilè nouis doctoribus, aut potiùs impostoribus credant. Nolite, inquit, exire: nolite credere, sed in vera & probata Ecclesia, quæ [g] columna & firmamentum est veritatis, vos perpetuò conseruate. Hoc est, sicut [h] Apostolus seriò mandat, doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Mirum igitur, hunc Christi sermonem in sensum adeò peregrinum abripi, velut in eos competat, qui MARIAM vel Sanctos alios alicubi ritu Catholico veneranter, & loca illa petunt, in quibus suam Dei gratiã per Sanctos nobis offerre dignatur. Imò verò præsente Christi oratione aduersarij, & eorum similes acriter percutiuntur, qui vt suo schismati, seu nouæ à veteri Ecclesia defectioni prætextũ flaccidum obtendant, Christũ ac eius Ecclesiam in deserto vel penetralibus, hoc est, in suis nõ ita pridẽ erectis conuenticulis & synagogis habitare contendunt, & more Donatistarũ, in quadam orbis parte, quã ipsi nempe tenent, Christi verbũ & regnum audent concludere.

Matth. 24.

f Lib. de exhortatione Martyrij.

De vero sensu verborũ Christi, quibus dicitur, neq; in deserto, neq; in penetralib⁹ Christum ipsum esse nobis quærendum.

Aduentus & p̃sentia Pseudoprophetarũ verum signũ extremi sæculi.

g 1. Tim. 3.

h Hebr. 13.

Prædicta Christi verba perperam à Nouatorib⁹ detorqueri contra piorum peregrinatiõs, & potiùs ad hæreticorum conuẽticula prohibẽda pertinere.

Iubet

Iubet ergò sui ouilis prouidus custos Christus, his Ecclesiæ desertoribus, nouisque fidei magistris locum nullum tribui, qui tot nouos quodammodò Christos prædicant, quot falsa dogmata sub Christi & Euangelij nomine profitentur, in his Christi authoritate potissimùm abutentes. An non Christus illis in deserto est, qui Christum caput fingunt sine corpore; quum Ecclesiam vero scripturæ sensu, & legitimo Sacramentorum vsu tot sæculis destitutam, in meris tenebris iacuisse contendunt? Et Christum in penetralibus siue cubiculis quasi statuunt, qui corpus Christi mysticum tam angustis locorum spaciis circumscribunt, vt in vna Vigilantij, Iouiniani, Donati, Berengarij, Vvicleſi, Hussi vel Lutheri domo constiterit; velut hi plus veræ lucis æuo suo, quàm reliqui omnes aspexerint. Sed manet verbum Domini, aduersùs omnes in fide nouationes retinendum: NOLITE credere, nolite exire. Sic enim Origenes eundem locum, vt contra hæreticos à Christo adductum explicat, nec Hieronymo quidem dissentiente, Augustino autem planè suffragante. Traditis Christi sermonem eô spectare, vt qui verè in Christum velint credere, ac syncerè fideles esse, schismaticis & hæreticis non credant; vt quorum sit proprium, in aliqua orbis parte vel prouincia sese continere, & suis obscuris atque occultis conuenticulis fallere curiosos: Ecclesiam verò Catholicam esse instar fulguris de nubibus emicantis, & ab Oriente in Occidentem vsque splendentis, sicut Christus ipse statim subiicit. Ecclesiam enim toto orbe palàm apparere, vt facilè ab omnibus, tantùm non cęcis, agnosci, & sicut ciuitas supra montem posita, perspici facilè possit. Iam verò cùm Catholici peculiaria & illustria quædam Deiparæ templa in ptetio habent, ac reuerenter inuisunt, Eustachianorum & Vigilantianorum damnata, quæ díximus, fugiunt conuenticula, nec solùm Gangrensi Synodo, sed & Ecclesiæ vniuersæ, quæ pro templorum sanctitate piisque illorum visitationibus pronunciauit, adstipulantur, ac præterea suam fidem liberè profitentur; Deum videlicet, quibusdam in locis munera sua largiùs distribuere, ac plærisque propter MARIAM Deiparam haud minùs modò fauere, quàm olim propter Dauid seruum suum electum & fauit & succurrit Hierosolymitanis. Nec enim fallit diuinum oraculum, quo apertissimè dictum est: Protegam vrbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter Dauid seruum meum; vt cætera de hoc argumento dicta prætermittamus. Planissimè dixit de Sanctis [a] Ambrosius: Veneremur eos in sæculo, quos defensores habere possumus in futuro. [b] Damascenus autem illos totius humani generis adiutores vocat, qui pro nobis Deo supplicationes porrigant, eosque multis modis, ac templorum etiam structurâ, honorandos esse testatur.

Qui nobis hodie de nouo Christo prædicent, quòd sit in deserto vel penetralibus.

Patrum iudicio hic locus hæreticos ferit.

Ll. 1. quæst. Euang. cap. 38.

Ecclesia instar fulguris longè lateq; splendet, & conspicuè omnibus apparet. Catholici templa quædam peculiari religione visitantes, nō possunt reprehēdi, sed potiùs laudandi sunt.

4. Reg. 19.

Vide Chrysostomum, homel. 5. in Matth. & homel. 2. in Psal. 50.

a Ser. 77. de Natali Sanctorū Octauij, Aduentitij & Solutoris.

b Li. 4. de fide Orthodoxa c. 16.

Cæterùm vt propiùs ad rem ipsam, qua de agimus, accedamus, necessariò illud repetendum & confirmandum videtur, quod apud eruditos quidem in confesso est, Deum in sacris locis arcano quodam consilio inæqualiter operari, easque operationes non tam à nobis intelligi, quàm à piis reipsâ probari, atque admirabiliter percipi. Cui rei argumento nobis primùm Iudæi esse possunt, qui, quum apud tabernaculum fœderis & arcam Moysis, posteaque in templo Hierosolymitano precarentur, Deum sibi magis propitium, votaque sua efficaciora, & præsentia in his locis miracula persæpe senserunt. Tùm sapientissimus ille Salomon, cùm templum Deo peculiare condidisset, mirisque modis ornâsset, Diuinam habuit promissionem, fore nimirùm, vt qui suum templum reuerenter adirent, cultumque diuinum illic peragerent, multa & præclara beneficia ibidem consequerentur. Sic enim illi loquitur Deus: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hanc, quam ædificâsti, vt ponerem nomē meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Nec dubium sanè, quin permulti templum hoc adeuntes virtutem Dei præsentem fuerint experti, iique non solùm Israëlitæ, sed etiam Ethnici, præsertim cùm adorandi causâ quotannis templum Hierosolymitanum, sicut [c] Ioannes & [d] Lucas ostendunt, peterent, quandoquidem iuxta diuinas promissiones, quæ primùm Salomoni factæ sunt, multiplicem ex hocipso templo fructum reportârunt. Adeò verum est, quod Heliodorus ab Angelis flagellatus, postquàm sacrilegę temeritatis pœnas in eodē templo dedisset, apertè suo Regi affirmauit, in eo loco verè Dei quandam virtutem inesse. Quantò autem reuerentiùs de Christianis templis iudicare par est, quæ in immensum veteri & vmbratico illi tēplo præstant, postquam

Deum in sacris locis siue tēplis inæqualiter operari, sicut Iudæi frequenter sunt experti.

In templo Salomonis Deus iuxta suam promissionē peculiariter est operatus.

3. Reg. 8.

3. Reg. 9.

Etiam ethnici peculiarem Dei virtutē in templo Salomonis experti sunt. Heliodorus fatetur in templo verè Dei virtutem inesse.

c Ioan. 12.

d Actor. 8.

2. Mach. 3.

Digitized by Google

Templa Christiana tẽplo Iudaico lõgè præstantiora, & maiore virtute ꝑdita.

postquam semel illius Mosaici templi velo disrupto ac planè sublato, sacra lex Euangelij nobis coruscat, & Spiritus sanctus à Christo missus, atque in totum terrarum orbem effusus, domos Dei tùm interiores, tùm exteriores cæpit sanctificare. Hic enim spiritus vti nouę legis Sacramentis peculiarem & copiosam impertit gratiam, sic etiam sacris Christianorum locis atque conuentibus multò maiora dona, quàm in suo templo vnquam habuêre Iudæi, vsque communicare dignatur. Hoc enim est tempus, quo veri adoratores cùm alibi passim, tùm in sacris locis Patrem non sine spiritu & veritate habent adorare, & mundam oblationem offerre: ideoque loca in quibus orant & offerunt, spiritu sanctificationis per Ecclesiæ ministerium peculiariter mundantur atque sanctificantur, vt verè dicantur & sint domus Dei inhabitantis, & in credentium animis peculiariter operantis; sicut Petrus Cluniacensis ostendit. Prætereà si vsquam alibi, hìc sanè valet illa Christi promissio: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Ioan. 4. Malach. 1. Matth. 18.

Contra Petrobrusianos de basilicis, templis & altaribus.

Delectum habendum esse tẽplorũ, licet ignoremur, Deus in quibusdã magis & efficaciùs operetur.

Quòd si sacrorum locorum siue templorum delectus quidam à nobis non haberetur, profectò diuinæ bonitati certis in locis nobis sua munera liberaliter offerenti vel contradicere, aut sanè ingrati esse videremur. Nec refert, si fortassis ignoremus, qua de causa Deus non solùm in Sanctis, sed etiam in templis suis mirabilis, vno loco vel templo magis quàm altero se hominibus munificentiorem atque clementiorem ostendat. Satis est, si cum Augustino huius arcani rationem ad summi Dei inscrutabilem sapientiam referamus, locique sanctitatem, & operantem in illo virtutem, quamuis differentem, pro Christiana prudentia veneremur atque suspiciamus. Augustini verba illustria sunt & digna, q̃ nobis hoc loco repetantur. Vbiq; quidẽ Deus est, inquit, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eũ à veris adoratoribus in spiritu & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiẽs in occulto etiã iustificet & coronet. Veruntamẽ ad ista quę hominibus visibiliter nota sunt, qs potest eius consiliũ perscrutari, quare in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim est notissima sanctitas loci (obserua quæso lector) vbi beati Felicis Nolensis corpus cõditum est,] vt cętera prætermittamus. Nec multò pòst de Sanctis Martyribus Geruasio & Prothasio loquens, dæmones propter illos mirabiliter & terribiliter confiteri Mediolani, neq; id tamen in Africa, licet Sanctorum Martyrum corporibus referta, vsquam deprehendi asseuerat. Ac locum tandem ita concludit: Sicut quod Apostolus dicit: Non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicationem spirituum; ita nec in omnibus memoriis Sanctorum ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult.] Quarè Augustinus Theologorum aliôquin acutissimus, pronunciare non audet, cur Deus loca quædam illustriora reddat, ac singularẽ gratiæ suę virtutẽ his aut illis templis simul & Sanctis assignet. Quanquam rationes quędam probabiliter adferri possunt, quæ commonstrent, cur eiusmodi locorum prærogatiuas elucere velit Deus in regno Ecclesiæ suæ. Primùm quidem, vt apud credentes simul & in credulos maior existat authoritas Christianę religionis; præsertim in his, quę ad Christum totius Ecclesiæ caput, & ad veneranda Sacramenta spectant. Deinde res illa Sanctorum virtutem & gloriam vehementer orbi comprobat, ad quorum inuocationem, siue illorum sacræ adsint reliquiæ, siue non adsint, Deus quodammodò visibiliter operatur, atque talibus in locis precantes clementer exaudit. Prætereà multorum Orthodoxorum eundem in locum piè coëuntium cœtus ingens testimonium præbet veræ confessionis de Ecclesia, simulque nos admonet, quàm sit Deo grata societas in eandem Catholicam fidem conspirantium, quantaque virtus existat orantis, ac mutuò sese iuuantis Ecclesiæ. Accedit & sacrarum peregrinationum multiplex vtilitas, si ritè quidem illæ suscipiantur atque peragantur; sicut à summis laudatissimisq; viris factum esse constat; quæ tantò quidem sunt Deo gratiores, ipsisque peregrinantibus magis salutares, quantò minus vanitatis, & plus syncerę religionis, omnisque veræ virtutis adhibetur. Quos autem peregrinantium abusus odiosè taxat Erasmus, eos in paucis residere, neque tanti esse momenti ducimus, vt præposterus & mordax hic iuuentutis institutor, furiosis sectariis debuerit aperire fenestram & quasi munire viam ad totum hoc vt antiquissimum, ita & probatissimum Ecclesiæ institutum reiiciendum simul & subsannandum. Extat Synodus Cabilonsis sub Carolo Magno habita, 1. Cor. 12.

Ob quas ratiões videatur Deꝰ in quibusdam tẽplis magis & frequentiùs operari.

Peregrinationes ad certa loca quando sint laudandæ maximè.

Erasmus improuidè maleq; taxat sacras peregrinationes.

In colloquio de peregrinatiõe religionis ergò, & in præfatione Enchiridij. Cap. 45.

Sententia Synodi Cabilonensis.

Digitized by Google

habita, quæ licet quorundam corruptelas circa huiusmodi peregrinationes reprehendat, hoc tamen grauissimè subiicit: Qui peccata sua sacerdotibus, in quorum sunt Parochiis, confessi sunt, & ab his agendæ pœnitentiæ consilium acceperunt, si orationibus insistendo, eleemosynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apostolorum limina, vel quorumlibet Sanctorum inuisere desiderant, horum est deuotio omnibus collaudanda.] Notat & [a] Augustinus quorundam vitia, qui sæculo suo quum Martyrum sepulchra visitarent, & peregrinationes obirent, non tàm pietati vacârunt, quàm carnis voluptatibus indulserũt. Sed rursus ipsum peregrinandi studium ac institutum adeò probat, vt nonnullis etiam author fuerit, sicut [b] ipse testatur, qui certo placito se constringerent ad suscipiendam peregrinationem; nimirũ vt ex Africa in Italiam proficiscentes, beati Felicis Nolensis corpus ac templum inuiserẽt, quod tunc in summa veneratione habebatur. Monet præterea, ne quorundam abusibus offendamur, quos aduersarij semper inculcant, & nobis obiicere solent. Aliud est, inquit, quod docemus, aliud quod sustinemus: alia disciplina Christianorum, alia luxuria vinolentorum, vel error infimorum.] Hieronymus verò succinctiùs dixit: Paucorum culpa non præiudicat religioni.]

Augustinus peregrinationes probat, sed non abusus peregrinantium.

Certè in Veterum scriptis vel modicè versatus intelligit, olim piis perquàm visitatum fuisse morem, religionis ergô ex prouinciis omnibus ad sacra Palestinæ loca peregrinandi, in quibus redemptionis nostræ mysteria, lux mundi atq; saluator Christus celebrauit. Subierunt igitur hanc peregrinationem Nicolaus, Basilius & Epiphanius Episcopi, Hieronymus Presbyter, Ephrem Diaconus, Euthymius Abbas, Caius, Adrianus ac plures Põtifices, Fridericus Imperator, Lodouicus Gallię, Richardus Angliæ Rex, aliique Principes, vt Helenam, Eudoxiam, Paulam, Melaniam, illustrissimas fœminas prætermittamus. Hinc illa vox Hieronymi: De toto hùc orbe concurritur.] Tùm ad Rusticum, qui vnà cum vxore Hierosolymam inuisere promiserat: Redde inquit, quod præsente Deo spospondisti.] Ac rursus ad Marcellam scribit: Longum est nunc ab ascensu Domini vsque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum, qui Martyrum, qui eloquentiũ in doctrina Ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientię, nec summam, vt dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorâssent locis, de quibus primum Euangelium de patibulo coruscauerat.] Quàm multi porrò ad Principes Apostolos Petrum & Paulum, eorumq; limina, siue confessionem, vt Veteres vocant, sæculis omnibus sunt peregrinati, suaque illic vota religiosissimè persoluerunt; vbi dicti Apostoli, Christiani exercitûs duces, vt [c] Hieronymus, vel duo magni validique corporis illustres oculi, duæque orbis lampades, vt [d] Chrysostomus, sanguinem fudêre pro Christo, & vnà cum sanguine totam doctrinam felici Romanæ Ecclesiæ profuderunt, vt [e] Tertullianus affirmat? Vnde [f] Sidonius Appollinarius Aruernensis Episcopus, idemq; vir disertissimus, ad Hieronymum scribit de sua peregrinatione, quòd Apostolorum visitârit limina, ibique valetudinem optatam recuperârit. Tùm fatetur [g] Origenes eôdem proficisci votũ sibi fuisse, & [h] Chrysostomus magnopere desiderat, vt sibi liceat Apostolorum sacris corporibus Romæ circumuolui, & illorum sepulchris affigi. Eiusdem [i] Chrysostomi luculenta vox est: Romã, quæ vrbium est regalissima, relictis omnibus ad sepulchra Piscatoris & Pellionis currunt & Reges, & Prędes, & milites.] Iam verò celebris etiam Veterum peregrinatio fuit in Seleuciam ob templum Theclæ virginis ac Martyris; & in Africam ob sacra pignora Stephani Martyris in Ecclesia Hipponensi recondita, & in Campaniam ad templum Felicis Nolani Episcopi, & in Galliam ad Ecclesiam S. Martini Turonensem, & in Cappadociam ob basilicam quadraginta Martyrum, & in Gallæciam Hispaniæ, ob Iacobi Apostoli sacra ossa, & in Apuliam ad S. Michaelis cryptam, ac demùm ad Catanam Siciliæ iuxta Æthnam, ob Agathæ Martyris reliquias. Hûc enim præter pios, ethnici etiam accolæ sæpè confugerunt, sibiq; præsidium aduersùs Æthnæ montis erumpentes ac latè depopulantes flammas cum fructu quæsiuerunt. Scribit & [k] Epiphanius, maximam fidelium multitudinem, cùm ipse viueret, ad Ezechielis Prophetæ monumẽtum miraculis clarissimum, precum & obsequij gratiâ confluxisse. Commendat Marcellam viduam [l] Hieronymus, quę, vt populorum frequentiam declinaret, Apostolorum & Martyrum

Solennem fuisse morem olim ad terram sanctã peregrinandi.

Ad Apostolorũ limina Romam frequens olim erat peregrinatio.

Ad quæ loca veteres relgionis causã fuerint olim maximè peregrinati.

a Li. 20. cõtra Faustũ ca. 21.
b Epi. 137. ad clerum Hipponensem.
Li. 20. cõtra Faustum c. 21.
Lib. aduersùs Vigilantium.
In epist. ad Paulinũ de institutiõe Monachi.
Epist. 17. vt commigret Bethleem.
c In epi. ad Marcellam.
d In epi. ad Roma. homel. 32.
e Li. de præscript. cõtra hæreticos.
f Li. 1. ep. 5.
g Vide Eusebium li. 6. Eccles. hist. ca. 11.
h Hom. 32. in epistol. ad Romanos.
i In demonstrat. quòd Christus Deus sit, aduersùs Gentiles.
k In lib. de vitis pphetarum.
l Epistol. ad Principiã.

basilicas secretis celebrabat orationibus,[a] eandemque laudem Asellæ Virgini tribuit: tùm[b] loca eiusmodi sacra tanti & ipse facit, vt cùm alicuius minimæ labis sibi conscius foret, præ timore & reuerentia basilicas illas ingredi formidaret. Docet[c] Os aureum, Babilæ Martyris reliquias eo loco & honore habitas esse, vt ad eas plærique cateruatim accurrerent, suamq; pietatem publicè declararent. Vbi hæc etiam verba subiicit: Dum ex hominibus alij negligentiâ, alij curis impediti, Sanctorum Martyrum monumenta inuisere omittunt, egit Deus, vt hoc modo pellecti (per beneficia scilicet atque miracula Sanctorum in templis quibusdam exhibita) animarum suarum curationes perciperent.] Tùm idem alibi cùm Sanctos columnas & munitiones Ecclesiæ appellâsset: Ergo inuisamus eos sæpè, inquit, tumulos adornemus, magnáque fide reliquias eorum contingamus, vt inde aliquam benedictionem consequamur.] Tradit & Gregorius Nazianzenus morem fuisse receptum, vt populus ad Martyrum templa, veluti ad pascua, cateruatim concurreret; siue, quèadmodùm Basilius loquitur, vt tanquàm apes ex aluearijs è ciuitate ad flores, id est ad Martyres, magno examine erumperent.

a In epi. ad Marcellam.
b Li aduersùs Vigilantium.
c Ora. in Babilam Martyrem.

Hortatur Chrysostomus ad templa reliquiasq; Sanctorum accedere, & fructum accedentib⁹ pollicetur.

Orat. in Iuuentinum & Maximum.

Ser. in Barlaam Martyrem.

Populus olim cateruatim ad templa Martyrũ concurrebat feruens studio peregrinandi

Quid multis? Infinitum fit ferè, vniuersa tàm doctæ quàm venerandæ vetustatis exempla persequi, quæ passim apud Eusebium, Ruffinum, Theodoretum, Cassiodorum, Paulinum Episcopum, Bedam Presbyterum, Paulum Diaconum, Gregorium Turonensem, Simeonem Metaphrasten, Ioannem Zonaram, Nicephorum, Calistum, & alios Ecclesiasticæ historiæ Scriptores extant, clarissiméque monent de omnium ordinum & vtriusq; sexûs hominibus sacra loca de more inuisentibus, illicque Deum per Sanctos adeò mirabiliter simul & efficaciter operantem experientibus, nulla vt fraudis vel mendacij suspicio nobis, si syncerè iudicemus, relicta esse videatur. Rectè igitur Petrus Cluniacensis, quem Bernardus quoq; laudauit, ingenuè profitetur, vniuersum orbem esse testem, ex perpetua Ecclesiæ consuetudine Sanctos à Christianis inuocari, Deumque illorum precibus & meritis exorari & placari: hinc orthodoxum populum vndiq; ad Sanctorum sepulchra concurrere, ac frequenter à mortuis citiùs exaudiri, suáq; impetrare faciliùs vota, quàm à viuente audiri possent. Proinde per sacrorum cinerum reliquiarumq; contactum, aut per beatæ Virginis aliorumq; Sanctorum suis in locis veneratione, multos desideratæ salutis ac gratiæ mox compotes fieri; nimirùm ad Christianæ fidei testimonium & consummationem, & rursus ad hæreticæ, paganicæ ac satanicæ prauitatis confusionem. Et longè ante huius venerabilis Petri sæculum celebrata est Synodus Gangrensis, perpetuo anathemati subiiciens Eustachianos, qui Christianorum conuentus per certas Sanctorum basilicas fieri solitos, sicut Orientalis & Occidentalis Ecclesia constanter obseruauit, superbè despiciebant. Neque pudet adhuc nouos Eustachianos ac Gnosticos in medium prosilire, damnatumque iampridem errorem velut ab inferis reuocare; quandoquidem non desistunt piorum ad peculiaria templa peregrinationes conuellere, omnemq; Sanctorum cultum execrari, nimirùm vt hoc etiam argumento testatum Orbi faciant, se à communione Sanctorum esse diuulsos, nihilq; cum Christi corpore mystico habere commune, ac proinde perpetuæ salutis, quæ nulli quidem extra Ecclesiæ consortium vnitatemque contingit, expertes omninò manere.

Li. 1. epi. 2.

Canon. 26.

Quòd Catholici religionis ergò peregrinantur, perpetua Ecclesiæ consuetudine corrobora tur.

Hostes & infectatores sacrarũ peregrinationũ in Synodo Gangrensi olim dãnati, & à Christi corpore alieni.

Quid ergo mirum sit, obsecro, alia etiam templa, quæ sub nomine sacratissimæ Virginis matris extructa, peculiariter in orbe celebrantur, apud Nouatores euilescere, nullumq; pondus sacris ad illas ædes peregrinationibus tribui, quantúmuis rerum vsu certissimo compertum habeamus, admirandam cœlestis gratiæ copiam illic apparere, & Deiparam inuocantibus non vulgaria tùm spiritualis, tùm corporalis salutis præsidia in iisdem locis sæpè multumq; conferri? Romæ templum Mariæ præcipuum esse diximus, quòd sæculo Liberij in Exquilijs non sine miraculo conditũ, & frequentibus piorum comprecantium cœtibus honoratum, solennibusq;, vti vocabãt, stationibus, processionibus & Litanijs deputatum fuit. Quapropter quum inguinaria pestis Romæ sæuiret, ac multos etiam extingueret, Gregorius Magnus omnes vrbis ordines proposita lege conuocauit, vt ad hanc ipsam sanctæ Dei genitricis Ecclesiam conuenirent, quatenus qui simul omnes peccauimus, sic enim ipse loquitur, simul omnes mala quæ fecimus deploremus. Et rursus: De singulis, inquit, Ecclesijs exeuntes, cũ precibus ac lachrymis ad B. MARIÆ semper Virginis genitricis Domini Dei nostri Iesu Christi basilicam

De tẽplis olim Mariæ celebrioribus, quæ sæpius à fidelibus visitarentur.

De templo Mariæ Maioris in vrbe Romana, quod & Gregorij Magni sæculo emicuit.

Lib. 11. epi. in Registro. epist. 2.

Digitized by Google

basilicam congregemur. Eadem de re [a] Paulus Diaconus & [b] Gregorius Turonensis pluribus meminerunt. Tùm Stephanus eius nominis secundus Pontifex, qui magno Cleri populíq; cõsensu ibidem electus fuerat, ad placandam Dei iram instituit Romę Litaniam, initio quidem in hacipsa Æde facto, sicut Platina confirmauit. Cùm verò basiliscus dirum serpentis genus exitium Romanis adferret, Lothario nimirũ imperante, ac tota vrbe maiorem in modum trepidante, Leo IIII. Pontifex toti populo ieiunium & precationem indixit, ipseq; cũ hymnis & canticis, sancta prędecedente imagine, ex Adriani Martyris basilica, ad hocipsum Virginis templũ vnà cum Clero processit. Tantùm autem ea supplicatio valuit, vt fœdum illud serpentis virus euanuerit, ac populus omni fuerit periculo liberatus, haud dubiè MARIA Deiparâ opitulante. Ea de re Sigonius quoq; testatur. Quid quòd Martinus Pontifex, ac primus quidem huius nominis, in hac sacra Æde non sine miraculo summũ vitæ discrimen euasit? Quum enim Cæsar Arrianus Constãtinus Legatũ suum Olympium Romam, in Martini perniciem, destinâsset, Lictor subornatus est, quiũ edem Pontificem eodem loco aut caperet, aut enecaret. Is verò dum impio præcepto parêre studet, diuini numinis vindictam expertus, & subita cæcitate percussus est; non ferente, vt opinor, Deiparâ tam nefarium scelus in sua primaria Ecclesia perpetrari. Adhæc Mauritius Cæsar ad eãdem Ædem Virginis, vt quæ tam multis in summo discrimine asylum præbuisset, sibi confugiendum putauit, quum Isaacium exarchum vitæ suæ hostiliter insidiantem cerneret; quemadmodùm [c] Paulus Diaconus & [d] Ioannes Nauclerus memoriæ prodiderunt.

Quid multa? quoties ferè duri, graues & asperi casus vrbem premerent ac infestarent, prędipuum studium fuit, Matri misericordię hoc loco supplicandi, precesq; & Litanias toto Clero populoq; præsente reuerenter peragendi. Ad eandẽ Ædem referre par est, quod Petrus Cluniacensis exponit miraculum Romæ multis compertum & exploratum. Mos erat populi, quum assumptæ in cœlũ Virginis diem festum celebrarent, à primis vesperis vsq; ad secundas suos ad templum illud cereos deferendi, quos deinde incensos illic relinquerent, & relictos cum eodem ceræ pondere quo attulerant, porrò reciperent, atq; sic integrè domum reportarent. Meminit & Rupertus de processionibus siue supplicationibus Ecclesiasticis, & harum primam stationẽ Romæ ac alibi beatissimę MARIÆ dedicari asserit, ex singulari videlicet Virginis prędrogatiua, quæ salutis & lætitiæ humanæ principium existat. Tùm Hugo Victorinus tres numerat solennes supplicationes, quæ in Ecclesia quotannis obseruantur; quemadmodùm in Dominica Palmarum cum floribus & palmis; deinde sub festum ascensionis Domini cum crucibus & vexillis, ac demum feriis purificationis MARIÆ, vt vocamus, cũ cereis & lucernis. Cæterùm hanc postremam supplicationem siue processionem primo ille statuit loco, & maiore quidem religione, vt res ipsa docet, éadem hactenus in Ecclesia celebratur. Rectè autem dixit Antoninus: In festo purificationis candelas accensas gestamus in manibus, lumen ardentissimę charitatis Virginis designantes, & eam viuam in nostris operibus habere protestantes.] De hocipso MARIÆ festo multi Veteres docent, inter quos [e] Albinus Flaccus Alcuinus, & [f] Amalarius Fortunatus notant, tunc collecto primùm apud S. Adrianum populo, & ad basilicam Virginis prodeunte, Litanias Romæ recitari, & Pont. Max. cum frequenti Clero adesse solere, postque solennes preces cereos deportari, vbi & nominatim huius Ecclesiæ Virginis, ad quam eatur, mentio expressa est. Quæ supplicationis ratio ita Sergio Pontifici eius nominis primo placuit, vt illam etiam pluribus MARIÆ feriis, sicut Beda comprobat, iusserit accommodari. Nos verò, vt hoc obiter addamus, illorum sententię astipulari non possumus, qui ex obscuris [g] Nicephori verbis colligunt, & [h] Centuriatores quidem id prorsus affirmant, MARIÆ purificationis diem authori Iustiniano Cæsari tribuendũ esse. Etenim hoc festum multò esse vetustius tot Veterũ testimoniis comprobatur, quot de illoipso ante Iustinianũ publicè disseruerunt, suasq; Homelias, quæ passim extant, scriptas nobis reliquerunt. Quare Nicephori verba cum iudicio sunt accipiẽda, quum ita secundum Latinam versionẽ docet: Idem Imperator tum primùm Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum festo die honorare instituit, sicut Iustinus de sancta Christi natiuitate fecit.] Atqui nec [i] Iustinus festũ Christi natalitiũ, quod est planè Apostolicum, nec Iustinianus festũ τῆς ὑπαπαντῆς, hoc est, exceptionis Domini, quem nos purificationis

[a] Lib. 3. de gestis Longobardorũ.
[b] Libr. 10. histor. Francorum.
In vita eiusdem Stephani Papæ.
Lib. 5. de regno Italiæ.
[c] Lib. 17. de gestis Romano.
[d] Genesar. 22.
Li. 2. de miraculis cap. 30.
Li. 7. de diuinis officiis ca. 27.
Li. 4. eruditionũ Theologicar. tit. 14.
Par. 4. sum. tit. 15. c. 24.
[e] Li. de diuinis officiis c. de purificat. S. Mariæ.
[f] Libr. 3. de Eccles. officiis ca. 43.
Libr. de sex ætatib. mũdi.
[g] Li. 17. histor. Eccles. cap. 28.
[h] Censu. 6. cap. 6.
[i] Vide Clementem li. 5. constitu. Apostol. ca. 13. & lib. 8. ca. 39.

Litanias in hac Virginis Romæ celebrabãt.
Basiliscus, qui Romæ multos extinxit, è medio sublatus est, Romanis in ęde Virginis cõprecantibus.
S. Martinus Põtifex in templo Virginis Romæ nec capi potest, nec occidi, sed Lictor excæcatur.
Ædes hæc Virginis asylũ multis miseris præbuit.
In templo Mariæ maioris Romæ solenne fuit matri Domini supplicare, præsertim cùm vrgerent pericula: multaque facta illic miracula.
In templo Virginis haberi solet prima statio atque processio ex tribus principalibus.
Prima & prędipua processio Ecclesiæ Mariæ Virgini attributa. Cur cerei ardẽtes festo purificationis adhibeantur.
In multis Mariæ feriis supplicationes habendę sunt ex veterum instituto. Festum purificationis Mariæ vetustius esse, quàm vt Iustinianum Cæsarem habere possit authorem.

Digitized by Google

dicimus, primùm instituit, sed vtrumque iam antè institutum quasi per manus accepit, & quibusdam fortasis ceremoniis auxit, aut alicubi celebrius reddidit, vbi hæc duo festa restituenda, & iuxta receptum communem Ecclesiarum morem per Principum etiam leges renouanda & approbanda esse videbantur. Vnde significanter dixit Nicephorus, Toto orbe terrarum hoc festum à Cæsare institutum esse. Eodem modo de festo assumptæ in cœlum Virginis iudicandum est, quum affirmat Nicephorus, Cęsarem esse Mauritium, qui festum hoc iusserit celebrari. Etenim satis constat, orthodoxos longè illud ante Gregorij & Mauritij ætatem vnà cum Athanasio in vsu habuisse, vt alibi satis ostensum esse confidimus. Neq; verò Principum vel Cæsarum, sed Episcoporũ & Pontificum munus est proprium, Sanctorum festa instituendi, quorum sanè & origo & obseruatio est antiquissima, sicut vel solus Clemens Romanus ostendit. Verùm hæc attigisse sat sit.

Festum assumptæ in cœlum Virginis nõ incepisse sub Mauritio Cæsare.

Li. 17. hist. Eccle. c. 28.

Li. 8. consti. Apost. c. 39.

Ad alteram nouamq; Romam, hoc est, Constantinopolim veniamus, quę multas Ædes MARIÆ sacras, vt diximus, habuit; primam verò Imperator ipse Constantinus condidit, vtqui totam etiam vrbem Virgini matri sacrosanctę dicauit; sicut & Zonaras asseuerat. Quod Constantini templum, si Gregorio Turonensi credimus, inde ab initio singulari MARIÆ apparitione, & præsenti Dei miraculo fuit cohonestatum. Tradit enim, hanc Virginis basilicam ab Imperatore Constantino admirabili opere fabricatam effulsisse, ad quam adductæ primùm columnæ sublimes ac vastæ in altum leuari, suisq; locis reponi nullis hominum viribus potuerint, quum vel sedecim pedes in circuitu singulæ complecterentur. Proinde Virginem matrem architecto per visum oblatam esse, & paratum illi præbuisse consilium de aptandis machinis, & suspendendis cocleis, & extendendis funibus, vt sublatæ colũnę suis locis collocarentur. Expergefactus architectus acceptis monitis paruit, breuiq; tẽpore, quod anteà frustrà sępè multi tentârant, columnas ingentes erexit, stupentibus omnibus, paucorum operâ demum esse perfectũ, quod ne multi quidẽ anteà summis laboribus præstare potuissent. Græcis verò chara inprimis & percelebris fuit Ædes Virginis, vt aiebant, in Blachernis: qui locus apud muros ciuitatis, sicut Græcus author Metaphrastes ostendit, prædium erat marini sinûs cornui propinquum, & ab Imperatrice Pulcheria maximè nobilitatum. Hæc quippe præstantem Ædem illam mirificè ornauerat, vt diximus: mirabilius verò eandem Deus frequentibus miraculis ita omnibus commendauerat, vt piorum cętus maximus illuc vndiq; proficisceretur. Fecit idem quoque Marcianus Imperator, non veritus alios præire in supplicationibus publicis: fecit & Pulcheria sanctissima virgo, templum idem libenter ingressa; præsertim quòd illic tertio quoq; septimanæ die vigilię & supplicationes cum lucernis & lampadibus nocte celebrarentur. Sed & Mauritius Imperator in memoriã Dei genitricis, quam haud parùm venerabatur, Litaniam instituit, laudesq; illi decantari iussit. De Constantinopolitanis iam anteà monuimus, quòd singularem sibi patronam Dei Matrem delegerint atq; coluerint, eius etiã ædes imagines q; sacras de more sedulò venerantes. Siue enim bona, siue mala discenda atq; imitanda sint, non minùs exempla quàm leges Principũ ad excitandos populi animos conducere solent. Constat autem, Imperatores Byzantinos in extruendis, ornandis ac venerandis MARIÆ templis nullis peperciisse sumptibus, curamq; diligentẽ adhibuisse. Vnde cùm Byzantini suam vrbẽ à Saracenis aliquandò grauiter obsessam cernerent, & hostes magnopere formidarent, non sine ieiunio & oratione, Virginisq; matris patrocinio fęlicem belli successum & exitum sibi ausi sunt polliceri. Itum est igitur ad sacram Ædem, quę prope S. Sophiam extabat; illinc Deiparę imago, quam Lucas depinxerat, reuerenter accepta, & in publicam supplicationem siue processionem adducta, sed & hebdomadatim per totã vrbẽ feria tertiâ religiosè admodùm circũgestata est. Ita demũ optata de Saracenis hostibus victoria, qui miserè perierunt, sicut Vincentius refert, lætè successit, haud dubiè MARIA hisce suis ciuibus totiq; vrbi patrocinante.

Li. 3. annalium. In li. de gloria plurimorum Martyrum. ca. 8.

Orat. de vita & exitu Deiparæ.

Vide Nicephori hist. Eccle. li. 15. c. 14. & 15.

Libr. 23. in parte histo. ca. 147.

Ex Græcia in Cappadociam transeo, vbi magnum illud Ecclesiæ lumen Basilius clarissimè fulsit, qui & historiam nobis memorabilẽ, nostroq; instituto commodam, quam hîc repetamus, offert. Is enim in Iulianũ Apostatam sęuissimum Ecclesię hostem inciderat, qui ad bellum Persicum profecturus, non solùm Basilio, sed etiam eius populo, cũ primùm rediret ab hostibus, extrema fuerat interminatus. Quarè vir sanctus vt suos

Mulţa & præclara MARIÆ templa Græci, præsertim Constantinopoli olim habuerunt.

Architectus Cõstantinopoli ex Mariæ apparitione discit, qua ratione ingẽtes columnæ in tẽplo Constantiniano erigendæ sint.

De templo Virginis in Blachernis apud Græcos omnium ferè celeberrimo.

Imperator & Imperatrix hoc templũ die nocteque libenter adibant.

Constãtinopolitanis magnum fuisse studiũ in Maria venerãda eiusq; templis visitandis, exemplo suorũ Principum.

Constãtinopolitani à Saracenis obsessi, Mariam sibi patronam apud Deũ querunt, & liberantur.

Historia de Basilio Magno, qui populo in templo Virginis pãcãte vidit S. Mercurium à Maria missum ad Iulianum Cæsarẽ occidendum.

Digitized by Google

vt ſuos non parùm pauidos aduersùs Tyrannum immaniſsimum tueretur, ieiunium populo triduanũ indixit, omnesq; in templo Deiparæ Virginis, quod in monte Didymi ſitum erat, precandi gratiâ congregauit. Erat autem in eâdem Eccleſia S. Mercurij Martyris corpus reconditũ, qui per quietem Baſilio ſeſe obtulit, planeq; affirmauit, ſe feciſſe quod à Deipara iuſſus eſſet; nimirũ vt de Iuliano ſumeret pœnas, illiq; communi hoſti vitam tolleret. Baſilius non potuit de hac apparitione non mirari, dictiq; Martyris monumentum in Eccleſia notum adiit, & quæ propè pendebant arma eiuſdẽ tunc abeſſe ſenſit, ſed paulò pòſt lanceam cæſi Iuliani ſanguine rubentem illic reſtitui alij quoq; deprehenderunt. Habuit ergo fidem Baſilius factæ apparitioni, & terrefactum adhuc populum benè ſperare iuſsit, ſimulq; illos de morte Tyranni Iuliani certiores reddidit, vt cuncti gratias clementiſsimo Deo agerent, qui ſummo diſcrimine ipſos & Eccleſiam tã benignè liberâſſet. Nec multò pòſt euentus docuit Baſilium vera dixiſſe, & hiſtoriam Libanius Iuliani quæſtor Cæſaream veniens confirmauit, qui in Perſico & poſtremo illo Iuliani bello coràm interfuerat. Narrauit enim, ignotum quendam militem cum armis in excubiis apparuiſſe, qui lanceam validè vibrans, terribili impetu confoderit Iulianum, quiq; mox abſcedens nuſquam comparuerit; quum ille blaſphemus interim dirè vociferans expiraret. Tãtam demùm vim habuit communis illa precatio, quæ authore Baſilio inſtituta, & inuocatæ Virginis patrocinio corroborata fuit; nimirùm vt grauiſsima Eccleſiæ peſtis Iulianus è medio tolleretur, & pius populꝰ ab irati Tyranni ſæuitia illæſus perſiſteret. Eandem narrationẽ poſt [a] Amphilochium repetũt [b] Fulbertus, [c] Antoninus, [d] Nauclerus: aliiq; complures multa id genus exempla de MARIÆ templis, & factis ad illa peregrinationibus, acceptisque beneficiis, coniunctisq; miraculis præclarè ſcripſerunt.

Confirmatio ſuperioris narrationis.

[a] In vita S. Baſilij.
[b] In ſer. de Deipara.
[c] Parte 4. ſum. tit. 15.
[d] In Chronographia Generat. 2.

Quòd ſi ex Oriente in Occidentem proficiſcemur, vt ad Germanos demùm perueniamus, habent & illi MARIÆ ſacra templa minimè vulgaria, & præſertim Aquiſgranenſe, ſiue, vt alij vocant, ad Aquaſgraneas vel Traianas, à Carolo Magno vtiq; conditũ, vt multi de Carolo ſcribentes annotârunt. Is munificus atq; magnificus Imperator ſumptuoſiſsimè hanc Ædem exædificauit, multasque columnas marmoreas ex variis Italiæ locis aduectas illuc intulit, ac magnum præterea theſaurum ſacratum reliquiarum, quem inde à Paleſtina conquiſitum adportauerat, ibidem depoſuit, & quotannis populo ſpectãdum reuerenter exhiberi, pro ſua ſumma pietate decreuit. Nec dici facilè poteſt, quanta Virginis matris hîc olim fuerit veneratio. Auentinus hoc templum toti Europæ venerabile, & ex publicis operibus, quæ Carolus fecit, præcipuum vocat. Durauit in noſtram ætatem vſq; frequens piorum ad eandem ſacram Ædem peregrinatio, vt permulti remotis è locis, ac ex media etiã Pannonia religionis ergò peterent Aquiſgranum, illicq; ſuam erga Deiparam obſeruantiã pia liberalitate, & liberali pietate publicè teſtarentur. Pudeat verò Germanos, quibus religioſa omnis nunc ſordet peregrinatio, pudeat, inquam, ab optimi Principis & Maximi Imperatoris ſui Caroli heroica fide & cõſtanti pietate tam longè ac turpiter deſciuiſſe, nullo vsu amore vel honore ſacroſanctam Dei Matrem domi aut foris proſequantur, multò certè rectius habituri, ſi Patrem illum patriæ & ſanctum inuictumq; Imperatorem Carolum, quo nulmelior ac fœlicior hucuſq; ſucceſsit, tùm in timore Dei, tùm in cultu Virginis, tùm in ſynceritate fidei ſeriò imitarentur.

De tẽplo Virginis apud Aquiſgranum in Germania quõdam pcelebri, quantaq; Caroli Magni curâ hoc tẽplum fuerit illuſtratum.

Li. 4. annalium Boiorum.

Pudẽdum Germanis, à Caroli ſpiritu & more tam procul abeſſe in Deiparã veneranda.

Nôrunt & magnanimi Heluetij, qui pulcherrimã Catholici nominis profeſsionẽ præclarè hactenus conſeruârũt, & ſub fœlicibus MARIÆ auſpiciis toties fortiſsimè fœliciſsiméq; pugnârunt: nôrunt inquã, quãtum & animi & roboris præſtet Virgini matri vota pia feciſſe, & in ipſius Eremitorio piè ſupplicaſſe. Ita enim vocant Deiparæ ſacellũ à S. Meinrado inchoatum, mediis in ſyluis poſitũ; indè à Cæſare Ottone primo MARIÆ ſacratũ, diuinitusq; dedicatũ, quod non modò multis ab hinc annis inter medios hoſtes impiósq; vicinos, ſed etiã nuper admodũ horrendis flammis cuncta vndiq; abſumentibus integrũ mirabiliter perſeuerat. Nugentur autẽ & calumnientur, qui ſeſe ab Eccleſia Catholica nefariè ſegregârunt: fingant & euomant, quę impurus ipſis animus ſuggerit aduersùs ſacri loci huius originẽ, progreſſum, cultũ, miracula: hoc nimirùm Satana in ſuis organis potiſsimùm procurante, vt in vulgi odium inuidiamq; ſanctum hoc inſtitutũ adducat, eiusq; ſalutarẽ vſum & fructũ impediat aboleatq;. Sedenim qui

De templo Virginis apud Heluetios, quod Mariæ vocant Eremitorium, & à multis aditur.

Contemnendos eſſe huius ſacri tẽpli obtrectatores, & quid Catholicis aduersùs eos conſtituendum.

Digitized by Google

rectè sibi suęque saluti consultum volunt Orthodoxi, rem se dignam fecerint, si surdis auribus, rabiosorum velut canum, istorũ latratus transeant, & sancta Christianæ fideĩ simplicitate contenti, pręclarisq; Maiorũ suorũ exemplis confirmati, non quid dicant modò impij, sed quid faciant & sentiant tot sęculorũ pij, id demùm sibi propositũ habeant, semperq; commendatũ seruent. An verò vel obscurum, vel dubium esse potest, quo pietatis ardore incensi complures per incultam & horridã solitudinem, ad hanc Ædem Virginis, & nostra & superiore ętate vltrò penetrent, quàm venerabundi & supplices vota sua Deiparæ faciant, quàm raram & mirificam Spiritûs consolationẽ atq; suauitatem hocipso loco percipant? Cuius quidem præsentia tàm potenter immutat, q̃ dulciter afficit bonorum accedentium animos, vt verè illud MARIÆ hospitium, & Dei domiciliũ esse facilè deprehendant. Sed ô ineptos & stultos homines, qui obgannientibus hæreticis credunt, piis autem & sapientibus tot spiritualia dona experientibus tamq; præclaras virtutũ actiones exercentibus non credunt; vtpote qui non solũ Christianę precationis, sed & sanctæ humilitatis, & veræ pœnitentiæ, religionisq; omnis officia hìc præstant atque declarant. Talisne cultus Christo Domino, vel eius benedictæ Matri, aut Superis vllis displicere, Satanæ autem arridere posit? Quid, nisi fides & spes Christiana in illis vigeat, quęso, qui in Matre Filium honorãt, & propter illam Redemptoris sui quærunt & expectant gratiã, eumq; Iudicem sibi magis propitium fore credunt atq; confidunt? Quid rursus, hisi sancta quædam omnibusq; laudanda fortitudo est, longinqui itineris, & sumptuum periculorumq; metum abiicere, & quasuis peregrinationis adire ac perpeti molestias, sua vt vota in corde non ficto sanctissimę Virgini hìc offerant atq; commendent? vbi tam multi hactenus votorum suorum compotes fiunt, vbi incredibiles diuinæ gratiæ percipiuntur effectus, vbi demum læti & fœlices rerum successus diuinitùs impetrantur, nimirùm Deiparâ supplicum precibus clementer admodùm annuente. Verùm hæc fortasse longiùs, quàm nostri ferat ratio instituti.

Quæ pios confirmare debeãt ad hoc Mariæ templi magni faciendi & honorandum.

Piis potiùs quã hæreticis de hoc templo credi oportere, circa quod multę p̃claræ virtutes à multis exerceãtur.

Illustre templi Virginis in monasterio Episcopatûs Mindensis.

Cæterùm Crantzius historiographus nobis non est prætereundus, qui aliam Ecclesiam in MARIÆ honorem extructam, & sua adhuc ætate celebrem fuisse narrat, in Mindẽsi videlicet Episcopatu, apud monasterium Ouerkerke vulgò appellatum. Verba illius ex Metropoli repetere non grauabimur. Placuit Deo, inquit, vt eo loco Virgo sanctissima singulariter inuocaretur: quæ multis ibi miraculis clarescẽtibus edocuit, singulare sẽ eius loci præsidium ac tutelam accepisse. Sentiunt aduenæ, sentiunt indigenæ patrocinium singulare: vnde celebre factum est ab annis multis, vt voti se fideles obligarent & soluerent, reportantes læti quod voto conceperunt.] Nec alienum est, quod Auentinus de sua loquens Bauaria, inter cætera prodidit: Oritur Apsus (fluuius) in superiore Boiaria in initio pagi, quem Hallerthauu incola vocat, qua aquilonem fauoniumque spectat, iuxta templum eiusdem cognominis, insigne Deipara Virgine, & perquàm celebre accolis.] Et plura sunt etiamnum Bauariæ templa, simul accolis & exteris haud parùm celebria, quæ Deipara Virgo eiúsque cultus frequens maiorem in modum illustrat, præsertim Oetingæ & Dundenhausij, sicuti alibi nobis est commemoratum.

Li. 3. ca. 14.

De alio insigni templo Virginis in Bauaria.

Li. 7. de rebus Bauariæ.

Verum enimuerò non committam, vt curiosè vestigem, aut vltrò se mihi offerentia MARIÆ templa illustria proponam omnia, quæ in hunc vsque diem non pauca extare videmus, si quis præcipuas saltem Christiani orbis prouincias ritè contempletur. Habent enim Itali in vna vrbe Romana multiplex Deiparæ templum, variis quidem nominibus commendandum, ac multis etiam clarum miraculis, præter illud quod diximus, apud præsepe Domini vel MARIÆ Maioris appellatum. Inter alias excellit etiam Ædes Virginis, vt vulgò aiunt, de populo, quoniam hæc Romani populi voto, sumptibus, religione peculiariter extructa & conseruata, ad gratiásque pro acceptis beneficiis agendas destinata, præstantis illius Reipublicæ ciuibus Virginis cultui semper addictissimis in magno precio esse consueuit. Neque solùm hoc ipsum, sed etiam aliud de consolatione, vt vocant, templum Virginis extat Romæ, & à multis frequenter aditur, nomenque ab ipso euentu inditum seruat. Etenim ægroti & afflicti, qui cum grauissimis morbis & maximis calamitatibus conflictantur, plurimum sæpè consolationis secundùm corpus & animam eo loco percipiunt,

Insignia Deiparæ templa in vrbe Romana, & alibi passim in Italia hucusque multa inueniri, ad quę fiant frequenter peregrinationes.

Templum beatæ Mariæ de cõsolatione celebre apud Romanos.

Digitized by Google

perciplunt, non obscuris etiam Deiparæ miraculis ad miserorum solatia concurrentibus; præsertim cùm non modò propter MARIAM Deus in templo, sed etiam in Xenodochio adiuncto illic plurimis opituletur. Hetrusci verò, qui multis in locis MARIAM egregiè colunt, eamque sibi beneficam sentiunt, templum Florentiæ habent nobilissimum, annunciatæ, vt vocant, Virgini dedicatum. Infinita sunt penè miracula, quæ per Matrem suam sanctissimam illic est Christus operatus: & grati homines, qui Deiparæ vota fecerunt, ac præsentem eius operã experti sunt, plurimis & maximis donariis, signis, tabulis, statuis, quæ adhuc extant, suã erga MARIAM obseruantiam abundè declarant. Nolumus ista longiùs commemorare, quæ amplissimũ aliôquin scribendi campum submministrant, si quis præcipua tantùm capita de huiusmodi MARIÆ templis apud Italos excellentibus, velit ex professo tractare. Respublica Senensium de Virgine Matre iampridem non vanè gloriatur, suamque primariam Ecclesiam & vrbem MARIÆ Patronæ dedicatam prorsusque deuotam seruat, quoniam & in summis periculis illius potentiam atque clementiam certissimè deprehendit. Hinc solennis illa inscriptio, quâ Senatus in publicis etiam numismatis & alibi passim vti solet: SENA VETVS CIVITAS VIRGINIS. Nec obscurũ est templum apud Bononienses in monte, vbi MARIÆ imago non frustrà colitur, tota vrbe reuerenter illam honorante, magnamq; inuocationis vim persentiente; potissimùm si quando in rebus aduersis Deiparę opem illic implorant. Nôrunt & Veneti in Chiozæ oppido suo quàm sit celebre, ac præsentibus etiam miraculis illustre templum Virginis; vt alia id genus plura, quæ passim in Italia præclari sunt nominis, & à multis religionis ergô inuisuntur, singularemque Deiparæ dignitatem arguunt, hoc loco prætereamus.

In Hetruria præcipuum Mariæ templũ esse Florentiæ.

Mariæ templũ apud Senẽses inclytũ esse, eamq; patronã ab vrbe illa coli maximè.

Apud Bononiã et Chiozã ædes Mariæ solennes extare, & à piis multùm adiri.

Nec dicam de omnibus MARIÆ templis, quæ apud Hispanos vt religiosissimos, ita & cordatissimos homines hoc sęculo maximè celebrãtur. Primas verò tenet, quod in monte Serrato templum est Hispaniæ citerioris, & ad Lauretanum, omnium nunc templorum, ni fallor, celeberrimum, de quo mox dicemus, proximè videtur accedere; siue miraculorum magnitudinem, siue peregrinantium concursum, siue religiosorum hominum illic degentium sanctitatem, & erga exteros hospitalitatem considerare velimus. Quanquam & suam eximiamque laudem habet templum illud Virginis, quod apud Cæsaraugustam esse antiquissimum memorauimus, & aliud rursus quod Gualdalupi solet nuncupari. Nec dubium Gallis sub Christianissimo Rege florentibus sua fuisse templa, in quibus Deiparã eò libentiùs colerent, quò sua vota illi Matri facta efficaciora esse senserunt. Eandem pietatem & nunc retinent apud illos orthodoxi, qui superioribus annis tanquàm aurum in igne, hoc est, hæreticorũ grauissima insectatione probati, licet ingentem sacrarum rerum ac Ædium iacturam fecerint, quas Caluinianus furor vel deuastauit, vel profanauit, tamen de veteri sua in MARIAM obseruantia nihil remisisse videntur. Habent demùm & aliæ prouinciæ, quarum puritatem hæreticorum fermentum non prorsus vitiauit atque corrupit, habent, inquam, vt semel finiam, in pretio & honore nostræ Virginis templa, & proculdubiò ad insigniora quædam pias subeunt peregrinationes; vt hac etiã ratione se eos esse probent, qui non omni vento instar paleæ circumferuntur, sed qui potiùs instar frumenti in area Dominica solidè permanent, pro illa fide supercertantes, quæ sanctis, hoc est, prioribus Christianis Maioribusque nostris religiosissimis veluti per manus tradita, semperque conseruata est.

Quæ Mariæ templa sint Hispanis in pretio maximè habita & honorata.

Etiã apud Gallos extare templa Deiparæ sacra, & quædam aliis celebriora.

Quòd si fremant adhuc & frendeant aduersarij, nosque vanos, stultos & superstitiosos esse clamitent, qui MARIAM tanti faciamus, & eius fauorem in peculiaribus delectisque locis requiramus, cum Basilio Magno respondebimus: Beneficium hoc, fratres dilectissimi, gratiam hanc minimè deficientem ex Deo obtinemus. Paratum est hîc Christianis auxilium, Ecclesia videlicet Martyrum, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deum. Sæpè opetam dedistis, sæpè laborâstis, vt vnum pro vobis orantem inueniretis. Quadraginta sunt hi, vnam orationis emittentes vocem. Vbi enim sunt duo aut tres in nomine Domini congregati, ibi Deus est. Vbi verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deum esse præsentem? Qui aliqua premitur angustiâ ad hos confugiat: qui rursus lætatur, hos oret: ille vt à malis liberetur, hic vt duret in re-

Orat. in quadrag. Martyres.

Matth. 18.

Quod Basilius de templo Martyrum dixit, ad Mariæ quoque templa solennia modò posse referri.

Digitized by Google

bus lætis. Hîc mulier orans pro filiis auditur, peregrinanti viro reditum incolumem, ægrotanti verò salutem implorat.] Quæ oratio, ni planè fallor, euidenter ostendit, quanti summus ille Theologus templum suum fecerit, quod pretiosis quadraginta Martyrum reliquiis, nec vulgaribus miraculis eo sæculo exornabatur, eoq; frequentiores piorum conuentus habebat, qui sese suaque negotia multùm sanctis illis Martyribus commendarent; sicut idem Basilius faciendum hortatur. Ergóne legem nobis dabunt aduersarij, vt de præstantioribus MARIÆ templis non dicamus & nos, sicut ille de sua æde dixit: Paratum est hîc Christianis auxilium? Reuerà qui aliqua premitur angustiâ, ad Dei Matrem confugiat: qui rursus lætatur, hîc oret: nemo in rebus prosperis vel aduersis contemnenda putet præsidia, quæ cùm per Sanctos alios, tùm per augustissimam illam Virginem Christique Matrem diuina bonitas alicubi offert, sæpeque iam anteà multis communicauit, & adhuc communicare non cessat. Probauit Augustinus (insigne lumen Ecclesiæ) bonorũ peregrinationes, quæ ad templa duo propter Stephani Prothomartyris reliquias & miracula, nimirùm in colonia Calamensi & Hipponensi, ipsius sæculo erant frequentissimæ, tota propemodùm Europa obstupescẽte, &, sicut ostẽdimus, ad similes peregrinationes alios est inhortatus. Cur non probemus & nos illorum pietatem, qui sine superstitione ad illustria quædam MARIÆ templa, siue in Germania, siue in Hispania, siue in Italia de more antiquissimo proficiscuntur? Laudauit Paulinus, vir æuo suo celeberrimus, illorum cõcursum, qui S. Felicis Nolani Martyris templum, nunc in regno Neapolitano sitũ, pietatis causa peterent; vtpote ex quo innumeris penè beneficiis affecti domũ redirent, Deo per Sanctum suum incredibiliter operante. Eâdem ratione cur à nobis quoq; non commendentur, qui tantum fiduciæ de MARIA Virgine Laureti sibi pollicentur, quantum illi de Felice Martyre apud Nolanos conceptum, sibi suisque nequaquàm fraudi esse senserunt? Ostendit & Prudentius, in Hispania morem olim obtinuisse, vt cõplures variis è locis ad Martyres Caleguritanos proficiscerentur, ac mirabilia Dei dona in templo illo consequerentur. Nos iisdẽ ferè verbis, quibus ille fuit vsus, MARIÆ templa non iniuriâ celebrauerimus, mirificos diuinæ virtutis effectus in illis ingenuè profitentes:

Cum Augustino iurè laudamus ad sacra loca peregrinãtes.

Libr. 22. de ciuitate Dei, cap. 8.

Marie templa ꝑclara visitantes nõ minorẽ laudem merentur quàm olim ad S. Felicis vel Martyrum Caleguritanorum templa peregrinantes.

In epist. 13. ad Seuerum & in carminibus de Felice.

In Hymno de ſãctis Martyribus Hemeterio & Cheledonio.

Exteri, nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes præcurrit proditrix,
Hîc patronos esse mundi quos precantes ambiant.
Nemo puras hîc rogando frustrà congessit preces.
Latus hinc tersis reuertit supplicator fletibus,
Omne quod iustum poposcit impetratum sentiens.
Tanta pro nostris periculis cura suffragantium est.

Superiorũ epilogus.

Ex quibus omnibus haud obscurè constat: non modò licere, sed etiam decere, vt magno in honore ædes illas habeamus, in quibus MARIAM Deus vel olim glorificauit, vel nunc etiam glorificare pergit; nimirùm vt illic orantes talemque Virginem inuocantes, peculiaribus beneficiis siue per miraculum, siue sine miraculo cumulentur. Nam quacunque demùm de causa in his locis magìs quàm aliis id faciat omnipotens Deus, cuius vias Paulus ininuestigabiles vocat, nihil nobis quidẽ cõgruit magìs quàm oblatã summi authoris gratiam obuiis velut vlnis amplecti, ac aliis, qui fructum inde percipiunt ex animo gratulari, nosque ad eandem gratiam consequendam tantõ diligentiùs comparare, quantò magìs se quisq; diuina ope & Sanctorum intercessione indigere cognoscit.

Rom. 11.

CAPVT

PER MVLIEREM PECCATVM: PER MVLIEREM SALVS INTRAVIT. IN MVNDVM. REDEMPTOREM DEVM ET HOMINEM VIRGO MATER HOMINI PEPERISTI.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

De celebri domicilio & templo ſacroſanctæ Virginis, quod hodie apud Lauretanos in Italia eſt florentiſſimum, & ad ſingularem Deiparæ dignitatem noſtro ſæculo aſtruendã mirificè confert.

Cur Maria Virgo Lauretana dicatur, & de loco Lauretano.

NVNC operæ pretium facturi videmur, ſi de Virgine, vt vocant, Lauretana dicere inſtituamus, ad quam plerique, velint nolint noui Mariomaſtiges, religionis ergò, vt vota ſua Deo Deiq́ue Matri faciant, hoc quidem ſæculo vel maximè proficiſcuntur. Lauretanam verò Virginem loci ratione vulgus appellat; quum Laureti Ædem ſibi ſacram, ac toto ferè orbe celebratam multis iam annis ſibi Deipara vendicet. Eſt autem Lauretum in agro Piceno, vel, ſicut nunc loquuntur Itali, Recanatenſi, non ita procul ab vrbe Anchonitana ſitum.

Mariæ cubiculũ Laureti aſſeruari, & vnde illud tranſlatum fuerit.

Illic MARIÆ domicilĩũ, ſiue, vt tritiore vocabulo vtar, cubiculum viſitur, ſuo, vt olim cæmento lapideaq́; ſtructurâ cohærens, quatuor adhuc parietibus conſtans, mirandũ ſanè haud minùs quàm venerandum vetuſtatis monumentum. Hoc verò ex Paleſtina primùm in Dalmatiam tranſlatum, circa oppidum Flumen conſtitit, & inde porrò in Italiam deuectum, Lauretanos demùm retinet poſſeſſores. Verùm vt certior mirabilis hiſtoriæ conſtet fides, neq; nos noui aliquid fingere videamur, non abs re fuerit, aliorum proferre ſententias, quid illi de hoc Mariano templo ante noſtram ætatem iudicârint, ſcriptoq́ue prodiderint.

Propoſitio de ſequẽti tractatione.

Hiſtoriographi Blondi teſtimonium de hac æde Lauretana.

Non obſcurus hiſtoriæ ſcriptor eſt Blondus, ac rerum quidem Italicarum peritiſſimus, qui ſacellum hoc glorioſæ Virginis in Laureto appellatum, nec procul à Recaneto ſitum, totius Italiæ celeberrimum vocat, eoq́; loco preces ſupplicantiũ à Deo Genitricis ſuæ interceſsione exaudiri, illorumq́; teſtimoniis atq; donariis certiſsimè probari aſſerit, qui votis emiſsis illic ſatisfaciunt. Maiorem adhuc lucem veritati præbet Baptiſta Mantuanus, ſui quidẽ ſæculi Theologus & Poëta laudatiſsimus, qui quum patriâ & habitatione Italus eſſet, & res Italicas etiã probè perſpectas haberet, de Lauretana Æde ac eius origine fuſè diſſeruit. Quicquid autẽ ſcribit, partim veteri ſcripturâ, quam ille apud Italos extare vidit, partim multorũ fide dignorum ſententiis, partim apertis ac toti orbi notis argumentis edoctus, in medium bona fide profert. Totius hiſtoriæ ſumma, quã ipſe cõmemorat, in eo verſatur: Non eſſe mirum, ſi Lauretana Ædes ingentem apud omnes obtineat authoritatem: eo enim loco beatiſsimę Virginis & Deiparæ cubiculũ contineri, in quo eadẽ nata & nutrita, & poſtmodũ ab Angelo ſalutata, adeoq́; Spiritu ſancto obumbrata, Chriſtum in vtero conceperit, & conceptum magna ex parte educârit. Hoc ſacrum cubiculũ primùm in Nazareth Galileæ oppido cõſtructũ, poſt Chriſtum verò in cœlos receptũ, in domũ orationis ſiue ſacellum ab Apoſtolis cõmutatum, & diuinis vſibus conſecratũ, deindeq́; à Chriſtianis reuerenter habitũ eſſe, quoad Paleſtina demùm ſub Coſdroa Perſarum Rege immaniſſimo Chriſtianis adempta in Agarenorũ poteſtatem deuenit. Adiungit & de Mariani huius cubiculi tranſlatione facta, hoc enim ad Illyricos prope caſtellum, cui nomẽ eſt Flumẽ, & inde trans Adriaticum ſinum in agrũ Recanatenſium, qui vix tribus paſſuum millibus à mari diſtat, ac haud ita procul ab vrbe Anconitana, eſſe transuectum ac depoſitum in ſyluam, mox etiam in via publica reſediſſe: Syluam nobilis fuiſſe matronæ, quæ cùm Laureta dicta ſit, nomen etiam Eccleſiæ dederit Lauretanæ.

Lib. de Italia illuſtrata Regione quinta.

Baptiſtæ Mãtuani doctoris & poëtæ præſtantis teſtimoniũ, de origine & ratione huius templi Lauretani, & cubiculi Mariani.

Vnde & quomodò tranſlatũ ſit ſacrũ Mariæ cubiculum.

Lauretum dictũ à Laureta ſyluæ prope Anconã domina.

Nec ita multis ab hinc annis vixit Hieronymus Angelita Reip. Recanatenſis à ſecretis, vir valdè ſyncerus, ac rerum ad præſentẽ hiſtoriam pertinentiũ diligentiſsimus explorator, ſicut eius libellus de hiſtoria Virginis Lauretanæ cõſcriptus, & Pont. Max. nuncupatus abundè cõmonſtrat. Ex illo pauca quædã repetere, vt magis appareat veritas, non grauabimur hoc loco. Anno à reconciliata Diuinitate nonageſimo quarto ſupra millenũ & ducentenũ, decima die Decembris, Bonifacio octauo Pont. Max. ſedente, ſacellũ idẽ quod Angelorũ miniſterio è Nazaræa ciuitate ad Illyricos tranſlatum fuerat, miro modo exinde Angelorũ manibus transuectũ ſupra æquora, in agro Recanatẽſi cõſedit, in mediis nemoribus nobiliſsimæ cuiuſdã mulieris eius ciuitatis,

Teſtimonium Hieronymi Angelitæ de hocipſo templo Lauretano.

Quomodò Mariæ cubiculũ ſit Lauretũ primò aduectum, & vnde.

cui

cui nomen fuit Lauretæ: dicta igitur MARIA de Laureta, à Laureta nemoris domina muliere.] Ac rursus: Hoc sacellũ è Nazaræa ciuitate Illyricis Angelorũ ministerio delatum est ad oram prope oppidulũ Tersactum & oppidũ Flumen: deinde illis abreptum miro modo in nemus primùm, mox in colle Fratrũ, & tandem in via publica collocatum.] Nec omittã quę idem author ad eximiam huius loci cõmendationem adiungit: Magnus est ille locus sanctus atq; terribilis, & in silentio adorandus, in quo non homo ex limo terræ, vt in agro Damasceno; sed de purissimi sanguinis virginei guttulæ substantia, nulli peccato obnoxiæ, Deus ineffabili modo factus est Homo.] Et rursus: Sacellũ quod Lauretanũ vocãt in præsentia, ipsius almæ parentis Virginis cubiculũ fuit, in paternis ędibus Nazareæ ciuitatis Galileę, in quo Iesſęa illa propago, ab initio, & antequàm terra fieret, triclinium Diuinitatis ordinata, in lucem edita, simulq; ędificata fuit; mox, Gabriele nuntio, sempiterni Numinis spiritum complexa, tamdiu Patrum oraculis promissum Christum Dominum impolluta virginitate concepit, illumque humani generis Seruatorem, eãdem semper manẽte virginitate, Bethleemitico tuguriolo natũ, donec in Ægyptum, in pueros sæuiente Herode, perrexit, educauit. Cumque is in cœlum, vndè fuerat digressus, ascendisset, vitam duxit cũ discipulis; eo præsertim, quem tantopere diligebat Iesus. Quo tempore cubiculum idem ob tot in eo consummata mysteria, ab Apostolico cœtu fuit sacratum & orationibus dicatum.] Atque vt paucis narrationẽ absoluat; Apostoli, inquit, hoc cubiculum, ob præclara ad salutem humani generis in eo consummata mysteria, in domum verterũt Orationis, illud solenni more consecrantes. Hoc sacellum è Nazarea ciuitate relictis fundamentis eleuatũ, eo iubente, qui solus facit mirabilia magna, in cuius potestate cuncta sunt posita, Angelorum ministerio hûc delatum est.] Confirmat hæc omnia Leander Albertus, Italicus & ipse Historiographus breuiter quidem ita pronuntians: Haudquaq; dubitare oportet, hoc illudipsum cõclaue esse, in quo mundi Regina in lucem edita; quandoquidẽ præter grauissima Scriptorum hac de re, ac item vti ab Angelis hûc deportatum sit, quæ leguntur testimonia, nemo tã duri cordis aut sceleratus esse potest, quin ingressu mollescat, ac seipsum diuina quâdam vi & instinctu moueat ad locum honorandum. Prætereà verò id miracula confirmant diuinitùs edita] vt cætera omittamus. Vocat igitur hoc sacratissimum conclaue, in quo nata educataq; sit cœlorum Regina semper Virgo MARIA, ac vbi, nunciante Gabriele Archangelo, genitrix Dei appellata; vbi prætereà carnem hanc nostram in Virgine assumpserit Deus.]

De miraculosa & crebra cubiculi Mariani trãslatione.

De loci & templi huius ꝓstantia, qui meritò sit omnibus veneratoni.

Hoc cubiculum ab Apostolis honoratum, aliisq; cõmendatũ esse.

In Piceno 13. regione Italiæ.

Testimonium Leandri Alberti ad eiusdẽ templi cõmendationẽ.

Quæ si ritè perpendamus, diuinę erga nos beneuolentiæ nõ obscura indicia meritò agnoscemus, gratisque amplectemur animis, ac simul templi Lauretani præstantiam magnoperè suspiciemus. Id verò euidentius fiet quibusdã exemplis diuinæ scripturæ hûc accommodatis, ac ædis eiusdem cum templis locisq; aliis collatione breuitet instituta. Vbi rursus nos labore leuat Baptista Mantuanus, remq; totam his verbis præclarè declarat: Tres, inquit, naturæ rationales, quæ naturis aliis dominantur & præsident, in istud domicilium, quasi in conclaue quoddam diuersoriumque secretissimum, conuenêre, vbi de Republica totius mundi consultatio salutaris haberetur. In eo namque reparationis humanæ iactum est fundamentum, pullulauit nouæ legis exordium, reuelatum est diuinæ mentis arcanum, & factum est illud immensæ caritatis & supernæ dignationis officium, quo vt Paulus inquit: Vbi venit plenitudo temporis, humano generi Deus apparuit. Quamobrẽ iudicio meo tanta est loci huius dignitas, talis gloria, tam excelsa maiestas, vt ipsum locis omnibus, quæ sub cœlo sunt vel anteferre, vel æquiparare non dubitem. Nusq; enim magis egregia opera, magis alta mysteria diuina clementia monstrauit in terris. In agro, vt ferunt, Damasceno, de limo terræ homo creatus: hîc de purissima Virginei corporis substantia nulli peccato obnoxia Deus homo factus est. In terrestri paradyso mulier de viri latere sumpta: hîc mulier Virgo, naturæ ordine mutato, Dei mater effecta est. In arca Noë generis humani seruatæ reliquiæ: hîc toti mundo salus est orta. Sub quercu Mambre credentiũ Pater Abraham tres Angelos vidit, & hospitio suscepit: hîc Angelus, Deus, & MARIA: Deus, inquam, non in hospitio tantùm, sed in vtero Virginis, in carne nostræ fragilitatis, in vnitate personæ suæ diuinitatis. In monte Sina lex Moysi tradita, Dei digito scripta: hîc Deus fecit potentiam in brachio suo, & datus est nobis ille, qui est

Conclaue sacratissimum, Virginis Mariæ natiuitate, & Filii Dei incarnatiõe honestatum esse Laureti.

Superiorum testimoniorũ epilogus & summa de templo Lauretano.

Baptistæ Mantuani demõstratio Lauretanã ędem cæteris præstare locis quãlibet in sacra scriptura celebratis, & ob gesta illic mysteria cõmendatis.

Gal. 4.

Genes. 1.

Genes. 2.

Gen. 7. & 8.

Genes. 18.

Exod. 20. & 34.

est via, veritas & vita. Templum illud Salomonis admirabile quidē fuit & glorioſum, ac Dei præſentiâ ſanctum ac venerabile; ſed vbi, quæſo, Deus præſens magis vnquam fuit, quàm iſto in loco, qui primus Dei præſentiâ corporalē accepit? Arca fœderis tabularum receptaculum, legis armarium, quod profanis manibus attrectari non licuit, præcipua ſeruabatur obſeruantiâ: at in ſacello iſto non tabulæ lapideæ, ſed ipſe legis author & conſummator in carne Deus, qui in [a] vento Heliæ, & in igne [b] Moyſi legitur apparuiſſe. Ioan. 14. 3. Reg. 8. 2. Reg. 6. a 3. Reg. 19. b Exod. 3.

Fateor, nec diſsimulare quiſquam poteſt: fuit [c] Bethleem ciuitas illa Iudeæ, quæ quondam Ephrata dicebatur, Chriſti natiuitate fœliciſsima, in qua carmen illud Angelicum: [d] Gloria in excelſis Deo, cœleſti voce cantatum eſt: ſed Chriſtus illic floruit, hîc radicauit. Ille [e] mons excelſus, in quo Chriſtus cum Moyſe & Helia loquens tranſfiguratus, veſtibus & facie glorificata viſus eſt ab Apoſtolis, ad breue tempus exultauit: Hic autem locus longa ſecretaq; conuerſatione Deo familiariſsimus; hîc conceptus, hîc nutritus. [f] Prata illa trans mare Galilææ, in quibus tot hominum millia ſaturata leguntur: [g] Lazari, [h] Zachæi & [i] Simonis, & cætera loca, quæ dignatus eſt Chriſtus ſua præſentiâ, & miraculis illuſtrare, profectò ſunt omni veneratione digniſsima: ſed vbi, quæſo, Deus vnquam maius miraculum exhibuit? Hîc verbum caro factum eſt: hîc Deus vt viſibilis ad vitæ noſtræ palęſtram, & ad exercenda mirabilia opera proficiſceretur, tunicam noſtræ mortalitatis accepit. Mons oliuarum, vtiq; Chriſti Domini aſcenſione clariſsimus: ſed locus iſte & Annæ domicilio, & beatiſsimæ Virginis natiuitate, & Chriſti cōceptione nobilitatus eſt. In cruce iuxta Hieremiæ vaticinium (cuius meminit Paulus ad Hebræos) conſummatum; hîc verò noſtræ ſalutis opus eſt inchoatum. Hîc prima; illic vltima ſtatio Chriſti morituri. Hîc ad vitam; illic venit ad mortem. Iſta cum gaudio feſtiuitas: illa nobis celebranda cum luctu. In ſepulchro iacuit Chriſti corpus exanimatum, non diuinitate quidem, ſed humanitate ſpoliatum: hîc autem Deus & homo Chriſtus Ieſus diu cum Matre verſatus eſt. Hortus ille in quo Chriſtus orare cōſueuerat, inter loca ſanctitate præclara nequaquā poſtremus eſt habendus: at in ſacello iſto Chriſtus paruulus & adultus orauit, quieuit, manducauit bibitque. Eremus illa dominico conſecrata ieiunio non parum habet venerationis & laudis: at in domo iſta quoties abſtinuiſſe & ieiunaſſe Chriſtus, & maiora opera virtutis exercuiſſe putandus eſt; cuius vita erat ſanctitas, doctrina, veritas, actio caritas, cogitatio pietas, conuerſatio ſanitas? Beata quidem Zachariæ domus duarum Matrum ſalutatione illuſtrata, Chriſti & Præcurſoris decorata p̄ſentiâ: ſed domus huius longè maius eſt priuilegium. Nam præter ea quæ domui Zachariæ donant ornamenta, hoc plùs habet quòd fuit ab Apoſtolico ſacrata collegio. Iordanis vndæ dominico gloriantur attactu: ſed domus iſta virginis immaculatæ, tota Chriſti manibus contrectata, pauimentum hoc toties Chriſti tulit veſtigia, parietes iſti conſcij fuêre Chriſti incarnationis. Sed quid plura de domus huius ineffabili dignitate commemorare pergo? Licet mihi Patriarchæ Iacob ſermone concludere: Terribilis eſt locus iſte, nō eſt hîc aliud niſi domus Dei, & porta cœli. Omnes igitur Chriſtifideles, & verè Catholicos exhortamur, vt ſuæ ſalutis memores, & diuinæ clementiæ non ingrati, quæ vnquā nobis patrocinari non deſinit, hoc Virginis MARIÆ domicilium, Chriſti habitaculū, Spiritus ſancti thalamum, gratiarum theſaurum, diuinæ pietatis æternum monumētum, miſerorum commune præſidium, ſumma religione, ſumma pietate adeant, honorent, venerentur & colant, & Deo immortali gratias ingentes agant, qui tale ſeruauit in terris pro humana imbecillitate confugium.]

Lauretana ædes longè maximis Chriſti myſteriis in Mariæ cubiculo geſtis præcipuè illuſtratur.

Matth. 3. Luc. 1. Genes. 28. Ioan. 18. Matthæi 4. & Luc. 4. Hebr. 8. Hiere. 31. Act. 1. Ioan. 1.

Baptiſtæ Mantuani ad Lauretanam ædem inuiſendam & venerandam gratis exhortatio.

Hæc ego ex doctiſsimi Mantuani opere, quod antea non excuſum prodiit recens, in medium fero, partim ob eruditam & ingenioſam collationem, quam continet authoris eius oratio, partim ob ſingularem ædis Lauretanæ commendationem. Nec moramur interim illorum cenſuram, qui ſtatim magno ſupercilio auerſantur, quod in ſacris literis, vel à probatis neſcio quibus rerum ſcriptoribus diſertè non traditur. Scimus enim quantùm in Eccleſiæ conſuetudine, ad quam Paulus etiam prouocat, ſit poſitum, quantamque vim ad veritatem confirmandam habeat traditio, vt ſapientes omnes confitentur. Accedit iampridem recepta piorum & doctorum hominū opinio, præſertim cui nullus vir bonus ac moderatus contradixit, & quam Eccleſiæ

Quò cōferat ſupradictum Mātuani de Lauretana æde teſtimonium. Dictam hiſtoriā de Mariæ cubiculo, etiam ſine verbo Dei ſcripto, & ſine veterū teſtimonio fide dignam eſſe.

1. Cor. 11.

tleſię proceres apertis teſtimoniis inde à Nicolao Quarto, magìs magisq; in præſenti quidem cauſa, non dubiè approbârunt. Erunt fortaſsè, quibus in hac hiſtoria mirum illud ac rarum vel maximè, ne dicam, incredibile videatur, quòd anteà de MARIÆ cubiculo per terras & vltra mare ſublato, & ex Paleſtina Lauretum demũ translato cõmemoratum eſt. Mirum id ſanè, adeoque incredibile non immeritò videretur, ſi virtutem cœleſtem excluderemus, quę & Habacuc Prophetam ex Paleſtina in Babylonẽ tranſtulit, ac eundem incolumem ſuis illicò reſtituit. Vnus Angelorum centum octoginta Aſsyriorũ millia ſine armis, ſine copiis, nocte vna percuſsit, proſtrauit, extinxit. Rurſus Angelico miniſterio factum eſt, vt Philippus Chriſti diſcipulus, velut per aëra deportatus, nobili Eunucho conſociaretur, eoque baptizato ad ſuos in Azotum confeſtim rediret, longis itinerum ſpatiis breuiſsimo tempore confectis, vt omnes ſubitam illam translationem atque reſtitutionem eiuſdem hominis admirarentur. Quid verò magis prodigioſum videatur, quàm Heliam Thesbiten ex hominum conſpectu ſubitò rapi, & curru igneo excipi, & in loca remotiſsima deuehi, ac demùm poſt multa ſæcula in Paleſtinam reuerti, & in maieſtate quadam conſpici, poſtquàm verò in monte cum Chriſto, de futuro eius exceſſu collocutus eſſet, ſtatim rurſus euaneſcere? Nec defuerunt, qui cum Gregorio Neocæſarienſi tanta fide excelluerint, vt rupes & montes ingentes oratione ſola mouerint, atque in alium tranſtulerint locum. Quocircà quum diuinæ virtuti nihil queat reſiſtere, & ſimilibus miraculis refertæ ſint veteres hiſtoriæ, quas nullus in vniuerſum, niſi perfrictæ frontis homo, abiicere poſsit, certè non adeò incredibile videri debet, MARIÆ quoque domunculam, Deo ſacram, quum malè neglecta iaceret, impiis ademptã eſſe cultoribus, & inuiſibili quadam virtute ad locum honeſtiorem tandem demigraſſe, vbi ad verum & ſalutarem Chriſtianæ gentis vſum & fructum conuerteretur. An non omnia propter electos? quibus & Angeli ſancti, vtpotè ſpiritus adminiſtratorij, ſiue, vt Cyprianus inquit, ſalutis noſtræ miniſteriales, in his præſertim rebus propenſè ſeruiunt, quæ ad Chriſtianæ fidei ac pietatis profectum magìs ac magìs in piis animis excitandum fouendumque ſpectant. Quis autem non videat, hoc MARIÆ cubiculum, non modò propter perſonæ quondam inhabitantis nobilitatem nos ad amorem & honorem quendam rapere, verumetiam, velut pulcherrimum quoddam eſſe ſymbolum, quo parui & magni ſæpè multumque commoneantur de ſanctiſsimæ Virginis vita & conuerſatione iamolim eo in loco tranſacta, deque Chriſti Domini & Matris eius domeſtica, & perquàm ſuaui familiaritate ibidem habita, ſed & de proprio Chriſtiani hominis officio per hanc velut imaginem adumbrato? Nihil enim nobis in omni vita, ſi ſapimus, diligentiùs curandũ ac elaborãdum eſt, quàm vt noſtros animos, velut ſedes virgineas, & domos ſpirituales hoſpiti Chriſto præbeamus, eiusque myſticæ matres poſt MARIAM & naturalem & ſpiritualem Domini Matrem efficiamur. Id verò fiet pulcherrimè, ſi ad voluntatem Dei præſtandam nos die nocteque componamus, illumque Chriſti ſermonem intimis animi ſenſibus complectamur: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt.

Daniel. 14.
4. Reg. 19.
Actor. 8.
4. Reg. 2.
Matth. 17. Luc. 9.
Hebr. 1. Serm. de Natiuit. Chriſti.
Matth. 12.

Fidem huius hiſtoriæ nõ labaſcere, quòd mirabilis, et iuxta naturã impoſsibilis translatio cubiculi Mariani facta eſſe dicatur, ſed ſimilia miracula ſæpè cõtigiſſe.

Vidè Nicephorum li. 6. hiſtor. cap. 17. Et Hieronymum de viris illuſtribus.

Dicti cubiculi translationẽ nõ grauibus rationibus caruiſſe.

Quã vim apud pios habeat Mariæ cubiculum Laureti rectè cõſideratum.

Hæc ſi ſatis non ſunt aduerſarijs, qui totam narrationem de integro MARIÆ cubiculo in Lauretana Ædè ſeruato fabuloſam faciunt, videſique volunt: hoc vnum rogabimus, vt citra neceſsitatem nimiùm præfracti, ſuisque tantùm ingeniis præfidentes eſſe nolint, ſed vt cum Auguſtino dicant potiùs: Demus, Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. Quid quæris ordinem facti, vbi tota ratio faciendi eſt voluntas & potentia facientis?] Quid aliòquin iſtis facias, obſecrò, qui perindè ac ſi Iudæi vel ethnici forent, ea diuinitùs facta pernegant, ac inter fabulas recenſent, quæcunque ipſi non aſſequuntur, & ne poſſunt quidem vllo humanæ rationis iudicio perueſtigari: quoniam ea parũlis fidei, ſimplicitatem adferentibus, duntaxat à Patre luminum aperiuntur. At veriſsimè Propheta dixit: Niſi credideritis, non intelligetis. Si non credideritis, non permanebitis. Abſit autem impia temeritas, noſtris vt ſenſibus diuina myſteria metiamur, atque Dei potentiam nullis ſubiiciendam legibus, nulliſque terminis circumſcribendam, pro captu anguſtiaq; mentis humanæ in ordinẽ redigere videamur. Stat ſtabitque ſemper inconcuſſa illa regula: Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſsis,

Epiſt. 3. ad Volusianũ.
Matth. 11. Eſaiæ 7.
Pſalm. 134.

Quid reſpondẽdum ſit curioſis & contentioſis, huic Mariæ cubiculo nullã fidẽ tribuentibus.

Multa ſanè fidẽ nõ poſſunt pcipere quæ ſimpliciter credenda ſunt, curioſis diuinitus non reuelantur.

Digitized by Google

vti Psalmographus canit. Quid quòd Lutherus aliquando scripsit: Omnes sancti omnia possunt? Augustinus quidem tantam agendi facilitatem sanctis Angelis tribuit, vt sine difficultate nos adiuuent, quoniam spiritualibus motibus puris & liberis non laborent.] Lib. de dec Præceptis, Lib. 11. de ciuitate Dei cap. 31.

Sed benè habet, quòd futurorum semper conscius ac præscius Deus tam prouidè ac sapienter egerit, vt istorũ vel stultitia prodere tur, vel curiositas, ne dicam incredulitas redargueretur, qui dictæ Mariani cubiculi translationi, ac ædis Lauretanæ sanctitati paruam aut nullam adhibent fidem, quiq; alios credentes præ se superbè contemnunt. Etenim si nullæ historiæ vel traditiones extarent, si Pontificum & Maiorum authoritas nihil in re tanta valeret, an fas est, obsecrò, præpotentem excelsi Dei dexteram eludere, qui veritatis in rem præsentẽ tot testimonia, quot signa & miracula iampridem annis ferè quadringentis orbi publicè demonstrauit, ac etiamnum, Europa tota obstupescente, demonstrat? Ea miracula tàm multa sunt, vt nullo numero comprehendi: tàm aperta & illustria, vt non, nisi ab impudentissimis hominibus, negari: tàm rara, stupenda lateq; patentia, vt pro dignitate à peritissimo quidem Oratore celebrari & explicari nequiquàm possint. O cœcos igitur & ingratos homines, qui tantæ gratiæ splendorem nobis oblatum, & multis exploratũ nec vident, nec sentiunt, quiq; mirifica summi Dei opera, & innumerabilia beneficia, quæ ad MARIÆ inuocationẽ, eiusq; gloriam comprobandam hoc loco fiunt, adeò non celebrant & agnoscunt, vt etiam peruicaciter negent, aut impiè cálumnientur? An quisquam Laureti vnq; fuit, si aliquo saltem Christianæ pietatis tangeretur affectu, qui suis non aspexit oculis, non percepit auribus, non animo comprehendit illa Dei magnalia, quæ Chrysostomi discipulus Theodoretus, iamantè, vt diximus, in Martyrum basilicis æuo suo contigisse testatur? Vicinis & remotis è locis ad hãc Lauretanæ Virginis ædem turmatim cõcurritur: omnium ordinum homines hûc sponte properant, & pro sua quisq; pietate vota Virgini faciunt. Vna omniũ mens, & sancta est cõtentio, vt se Matri Domini deuotos ac gratos declarent, cui secundùm Deum ferunt acceptũ, quòd grauissimis morbis superatis sanitatem optatã recuperârint, quòd horrenda terræ, ignis, marisq; pericula euaserint, quòd in rebus aduersis, sæpeq; desperatis mirabiliter fuerint sublenati & erepti, quòd domi, peregrè, inter amicos & hostes, clàm, palàm defensi ac securi manserint, quòd denique imploratæ Virginis præsidia & sibi & suis mirè salutaria prorsusq; inusitato modo senserint, ac reipsa probârint. Alij si quid benè ac feliciter inceptum confectumq; cupiunt, si nouum vitæ genus aggrediuntur, si grauibus animorum curis æstibusque premuntur, Virgini Matri vota faciunt, eius fauorem hic expetunt, illiq; sedulò sese committunt. Hæc vota non esse inania, hanc fiduciam non optato carere successu, piisq; desideriis Deum Matris precibus exoratũ annuere, tot hominum millia & iampridẽ experta sunt, & in hunc vsque diem certò experiuntur.

Sola miracula, q̃ Laureti facta sunt & fiũt, magnã huic sanctæ ædi conciliãt authoritatẽ ac venerationem.

Magnæ cæcitatis & ingratitudinis vitio eos laborare, qui ædis Lauretanæ miraculis fidem negant.

Præclara Dei & piorũ opera quotidie circa hanc ædem versantibus ob oculos videri.

Quæ & quibus ex causis Deiparæ vota fiãt Laureti à peregrinis.

Cæterùm an quisquam oratione vlla consequi possit, quales & quàm admirabiles veræ pietatis fructus & effectus cum hoc MARIÆ cultu, qui Laureti à peregrinis peragi solet, identidem coniungantur? vt fortè non iniuriâ dixeris: Verè Dominus est in loco isto. Nec enim solũ infinita propemodũ populorum examina Ædem hanc MARIÆ sacram inuisunt, sed ex aduentantibus etiam plurimi veræ fidei, pœnitentiæ, charitatis, submissionis omnisque religionis testimonia eduntluculentissima. Hæc tantam sæpè vim habent, vt stuporem admirabilem cernentibus adferant, multis etiã lachrymas exprimant, piisq; summam pariant cõsolationem. Nihil illic frequentius, quàm vt accedentes exteri suos morbos agnoscant, & medicos adeant, quos illic ad manum semper habent peritos ac spirituales, suorumq; criminum accuratam faciant exomologesin. Qui fœdissimis peccatorum sordibus diu multumq; suos animos inquinârunt, illuc cupidè aduolant, seque tanq; curandos leprosos Sacerdotibus exhibent totosq; permittunt, vt salutaribus pœnitentiæ remediis expientur, ac per Sacerdotum ministerium Deo & Ecclesiæ legitimè gratisq; reconcilientur. Hinc sacræ cõfessionis & cõmunionis vsus tam Laureti creber est atq; solẽnis, nihil vt simile, magisque religiosum per totam Germaniam, Galliam & Poloniam vna in Æde liceat reperire. Vbi præterea perq; visitatum est, homines ab omni pietate paulò antè remotos, summisq; flagitiis obrutos, in nouos & dilectos Dei filios trãsformari, vt ex hæreticis Catho- Genes. 28.

Quàm piè & præclarè se gerant q Lauretum religionis ergò petere & adire solent, Deo illorũ conatus mirabiliter fortunãte.

Ad ædem Lauretanam, tanquã asylum pœnitẽtiæ, maximos cõcurrere peccatores.

Sacræ confessionis & cõmunionis vsus Laureti, vt nusq; ferè alibi, frequẽs & efficax.

Digitized by Google

Catholici, ex flagitiosis honesti, ex lupis oues euadant. Proindè qui grauissimas anteà simultates in alios exercebant, illic iram, odium & inuidiam omnem sepeliunt, cum offensis fratribus in gratiam redeunt, pœnitentiam non rarò publicam agunt, æs alienum dissoluunt, ab aliis sibi debita condonãt, bona iniustè parta restituunt, ac omne demùm charitatis officium, à quo priùs abhorruerant, sæpè vltrò amplectuntur. Alij verò, si probi ad hanc sacram Ædem accedunt, probiores inde digrediũtur: complures diuinam quãdam virtutem illic persentiunt, vt ad spirituales motus ac sensus mirabiliter incitentur atque inflammentur. Breuiter, ad omne iustitiæ pietatisq; Christianæ studium paratiores atq; alacriores Laureto discedũt, domumq;, noui velut homines, reuertuntur. Postremò piis & sacris oblationibus, quas plærique, aduentantes in templum hoc Lauretanum spontè largeq; conferunt, non solùm Ecclesiæ ministri, & religiosi homines aluntur, verumetiam cõplures egeni & ægroti continuè sustentantur atque recreantur, vt Lauretana domus, si verum fatebimur, diues & amplũ Christianæ religionis hospitium, simulq; piorum & Christi pauperum fida quasi nutrix appellari possit.

Iniquis & pbis præsentẽ medicinam & consolationem adferre solet Ædes & Virgo Lauretana.

Quæ charitatis & misericordiæ opera Laureti pperuò exerceantur.

Hæc aliaq; id genus longè plura & maiora Christianæ pietatis officia & charitatis exercitamẽta Laureti vigẽt, & multis adeò cõperta & explorata sunt, nulla vt fraude celari, vel tergiuersatione negari, nisi ab impudentissimis, queãt. Quòd si veritatẽ, si virtutem, si religionem amamus, in his omnibus profectò digitum Dei, imò fortem dexteram altissimi agnoscere ac prædicare debemus, qui hocipso loco MARIÆ cultũ pulcherrimis clarissimisq; testimoniis ad totius Ecclesiæ consolationem publicè cohonestat. Nugentur igitur insani, ac rideãt impij, quibus Catholica sanctimonia omnis inuisa est: non potest profectò non bona & generosa esse arbor, quæ tàm lætos ac vberes iustitiæ Christianæ fructus, vt Deo gratos, sic etiam hominibus salutiferos profert. Cœlestis agricolæ, velint nolint hostes inuidi, propria ist hæc est plantatio, quæ tã altas iecit radices, tam diù stetit, in hanc tantam sublimitatem excreuit, easq; spirituales opes & copias profudit, vt diuinæ gloriæ derogent, atq; in publicam vtilitatẽ peccẽt, quotquot huic laudatissimo instituto petulanter obtrectãt. Quid multa? si hanc ipsam MARIÆ domum nõ conseruaret ac proueheret Deus, non illa tot annis durare, non tanta Pontificum authoritate commendari, non tot Principum & populorũ suffragiis communiri, non tam illustribus splendere miraculis, nec deniq; incredibilibus diuinæ gratiæ muneribus, quæ in eadẽ Ædẽ sacra plurimis Christi membris Ecclesiæq; filiis applicarentur, in hunc vsq; diem abundare potuisset.

Bonorũ et sapiẽtũ est, Deũ Laureti peculiariter operantẽ agnoscere ac predicare, bonamq; arborem ex bonis fructibus æstimare.

Multa signa probant edis Lauretanę institutum & cultum à Deo esse.

Porrò autem visum est hæc paulò fusiùs explicare, vt cùm aliorum calumniatorum, tùm Petri Vergerij summam petulantiã aliqua ex parte castigaremus. Hic enim cõtra Virginem Lauretanam scriptum tali Apostata dignum, hoc est, virulentissimũ, Latinè simul & Italicè cõpositum, euulgauit, vt si posset, Lauretanã Ædem, quæ mirum in modum omnes vrit hæreticos, in vulgi odium atq; contemptum adduceret, suosq; maximè Italos à veteris pietatis studio reuocaret, ne ad sacrum hoc sacellum tàm reuerenter quàm frequenter, ex omnibus ferè locis conuolarent, neque illic Christo & Matri eius deuotos sese præstarent. Ac tantùm sycophanta ille sua profecit maledicẽtiâ, (Deo & Virgini sit gratia) vt multo ab hinc tempore, quantúmuis vi maxima hæresum flammæ longè lateq; superioribus annis grassarentur, tamen plures peregrini, & maiorea lacritate quàm anteà, Lauretum vndique cõfluxerint, ac certioribus argumentis suum in Virgine colenda zelum ac studium publicè declarârint. Vergerio successit Illyricus æquè pseudoitalus, impius, nefarius, & ne suis quidem domesticis sociis in Germania visus tolerabilis sycophanta, quẽ nihil pudet in suis Rapsodiis adeò debacchari, vt Lauretani idoli mendacia horrenda & infinita esse garriat, quibus tota Italia, vel etiam Europa contaminetur: eos verò qui Lauretum religionis ergò contendunt, impia hypocrisi dementatos audet appellare. O impurum & scelestum Dalmatã, qui si Iudæus aut alter Lucianus esset, quid turpius, quæsò, fingeret, quàm quòd sanctissimam Dei Matrem Laureti piè & religiosè honoratam in execrandum idolum nefariè transformat? Qui rursus, si Iuliani apostatæ aut primorum Cæsarum in Christianos rabiosè grassantium esset mancipium; quid petulantius effutiret, quàm quòd vera Dei per MARIAM operantis miracula pro mendaciis horrẽdis proclamare, eaq;

In lib. cõtra idolũ Lauret.

Ob quos maximè hęc tractatio sit instituta.

Vergerius insectator impius ædis Lauretanæ.

In Centur. mendaciorum Papist.

Catholica pietas, non refrixit Laureti, sed aucta est potiùs insectatione hæreticorum.

ad Italiæ ac adeò Europæ labes dedecoraq; referre non erubescit? Qui demùm, si perfidorum hæreticorum Eunomij vel Vigilantij amicus aut discipulus familiarissimus esset, an expressiorem sectæ suæ notam posset edere, quàm quòd pios omnes Lauretũ ad colendam Virginem commigrantes, impios hypocritas & meros idololatras audet pronuntiare? Bone Deus, quanta in istorum cordibus hæret spurcities, qui ore vel calamo tàm putido sacris de rebus tã nefanda enomũt, ipsis, vt opinor, ethnicis deteriores, & in vera quidẽ pietate tùm deprauãda, tùm cõuellenda multò pestilẽtiores.

Cur verò coniurati Ecclesiæ veræ hostes, tàm ardenti Lauretanæ Virginis odio flagrant, tantaq; irâ & inuidiâ incensi, præsentem piorum consuetudinem acerbissimè insectantur? An noui aliquid hìc faciunt orthodoxi? Vetus hoc institutũ est, vetus huius Ædis Lauretanæ celebritas permanet, ad quam nostri Maiores, atqui & proaui, hisq; antiquiores, docti æquè ac indocti, nobiles & obscuri homines vndiquaq; profecisci, suaq; vota præstare solebant. Cuius rei multa exempla profert Hieronymus Angelita, præclaris etiam adiunctis miraculis, quæ complures ex ea profectione, & Ædis Lauretanæ visitatione, per Virginem matrem diuinitùs impetrârunt. Sensit eandem virtutem Paulus II. Pont. Max. qui cùm Laureti sese Deiparæ cõmendâsset, ex grauissimo morbo & epidimiæ vlcere, quo laborabat, subitò ac mirabiliter est restitutus. Tũ celebris viri Petri Gratianopolitani vxor Antonia, nõ nisi hoc ipso sacro loco septem dæmonibus, à quibus erat obsessa, multis tum præsentibus potuit liberari. Anni sunt ferè septuaginta, quũ illustris Theologus idem & Poëta, quem dixi, Baptista Mantuanus floreret, qui postq; in febrim ardentissimã incidisset, Lauretanæ Virginis restituendam valetudinem commendauit, ejúque vota fecit; sicut Carmen ab illo conscriptum non obscurè declarat. Sic enim inter cætera ille canit:

Baptista Mantuanus erga Virginem Lauretanã religiosè fuit affectus.

Eruè me tantis igitur Regina periclis,
Et laceræ sparsas collige nauis opes.
Mox vt liber ero, Lauretia templa reuisam,
Et tibi de nostro carmine munus erit.
Carmine persoluam grates, & carmine laudes,
Carmine diuinum testificabor opus.

In carmine quod Votũ ad D. Virginem inscribitur.

Erasmus multũ tribuit Virgini & Ædi Lauretanæ.

Erasmi Roterodami iam suprà meminimus, qui Lauretanã Virginem certè & ipse coluit, vel inuitis Nouatoribus, eamq; propria cõcione, integra Liturgiâ, multisq; precibus editis, quæ adhuc extant, liquidò decorauit. Erasmicam verò Liturgiam Archiepiscopus Besontinus approbauit, Ecclesiæq; suæ recitandam adiecto decreto tradidit, in quo his etiam verbis prudenter admonet: Non quòd alia sit, inquit, quæ apud Lauretum colitur, quàm quæ toto terrarũ orbe, vbicunq; Christi nomen sanctum est, piis omniũ studiis celebratur & inuocatur, sed quòd Deus pro sua benignitate diuersis locis per genitricem suam profert suam in homines munificentiam & misericordiam, quò illius memoriam nobis reddat modis omnibus sacrosanctam.]

Quomodò Deipara Laureti magis quã alibi colidicatur à Catholicis.

In Epistola Antonij de Vergerio Archiepiscopo Besontini scripta Año 1524.

Postremò committere non possum, quin Marci Antonij Mureti elegantissimũ ac grauissimum carmen, quo ille sua vota Deo Virginiq; Laureti persoluit, adscribam, quoniam & superiorem de hac sacra Æde narrationem cõprobat, & pectus verè Catholicum, piisq; affectibus incensum spirat, ac de multis etiã rebus Laureti rectè obseruandis admonet, si cui fortasse sit animus religionis ergò illuc proficiscendi. Quarè non Poëta minùs quàm Orator ille hoc sæculo præcellens, multisq; libris iam editis clarus, hoc modo egregiè canit:

Antonij Mureti singularis pietas erga Virginem Lauretanã edito ipsius carmine cõprobatur.

In carmine ad beatissimam Virginem, quæ religiosissimè colitur in Æde Lauretana.

Vnde mihi insolitus præcordia concutit horror,
Et perfusa metu trepidat velut icta Deo mens?
Fallor, an hoc facit ipse locus, stimulosq; pauenti
Subijcit, atq; animum præsentia numinis vrget?

O cælo

Digitized by Google

Salutatio Ædis Lauretanæ cum admiratione illorum, quæ de præsenti Mariæ cubiculo prædicantur.

O cœlo dilecta domus postesq; beati,
Quos ego iampridem tota mihi mente cupitos,
Nunc primùm, veteris voti reus, aduena viso:
Saluete, adspectiq; mihi feliciter este.
Vósne per æthereas Iudææ à finibus oras
Aligerûm, mandante Deo, vexêre manipli?
Hîc virgo genitura Deum, genitricis ab aluo
Prodijt, & blandis mulsit vagitibus auras.
Hîc quoque virginei seruata laude pudoris
Sancta salutifero tumuerunt viscera fœtu.
Ille opifex cunctorum, illa æterno vnica proles
Æqua Patri, ille homini primæua ab origine lapso
Spem cœlo vitamq; ferens, hac lusit in aula
Paruulus, & sanctæ blanda obtulit oscula matri.

Ab eiusdem loci aliis collâti sanctia & dignitate.

Quænam igitur Regum sedes, quæ templa per orbem
Huic se ausint conferre loco? ter & amplius omnes
Ante alias felix Piceni littoris ora:
Cui Solymos spectare domi, cui munere diuûm
Fas calcare domi est pedibus vestigia Christi.

Ad Virginem Matrem precatio siue inuocatio.

En ego iam supplex procumbam, atq; oscula figam
Parietibus sanctis, spargamq; hoc puluere crines.
Adspice me superis è sedibus, adspice Virgo
Prostratum, atq; imo gemitus ex corde cientem,
Et pectus tundentem, & fletibus ora rigantem:
Neu, quanquàm culpis adopertum turpibus arce
Adspectu me Diua tuo, si pectore toto
Te veneror, si te dubijs in rebus ad vnam
Confugio, teq; auxilium Sanctissima posco.

Orantis animus verè pœnitens, Dei gratiã quærit per Virginem Matrem.

Pœnitet ex animo vitæ me Diua prioris,
Pœnitet, & meritas horret mens conscia pœnas.
Quòd nisi tu casto pendentem ex vbere natum
Concilias, placasq; mihi, quô tendere cursum,
Quôue malis fessam tentabo aduertere puppim?
At tu, namq; soles, placida dignare querelas
Aure meas, & ades lapsis mitissima rebus.

A miraculis per Virginem Lauretanã exhibitis.

Certè equidem tota pendentes Æde tabellas
Adspicio, quæ te miseris præstò esse loquuntur.

Hic, te animo spectans, torrentem viscera febrim
Depulit: ille hyadas tristes, hædumq; cadentem
Spectauit tutus, vertentibus æquora ventis:
Et duce te patrias enauit saluus ad oras.
Criminis ille reus falsi, sub iudice duro,
Dum mortem expectat, tenebroso carcere clausus,
Munere Diua tuo, detecta fraude, reuisit
Vxorem & natos, exoptatumq; parentem.

Collatio ægritudinis spiritualis cũ corporali.

O ego nunc morbis multò grauioribus æger,
Naufragiumq; timens longè exitiosius illo,
Et iampridem animum peccati compede vinctus,
Si possim morbis liber, vinclisq; solutus,
Fluctibus & ventis laceram subducere puppim:
Quas tibi lætus agam grates, dum vita manebit?
Te cùm luce noua sparget sol aureus orbem,
Te recinam, quoties abscondet opaca polum nox
Et tua præcipuo venerabor numina cultu.

De præstãtia & dignitate templi Lauretani hoc seculo.

Habet ergo Lector nostram sententiam de Lauretana Æde, quæ inter omnia templa Deiparæ Virgini sacra tàm excellenti gloriâ præsens ævum condecorat, vt Catholicæ veritati partim de MARIA rectè ac laudabiliter inuocanda, partim de inuocationis huius fructu atq; efficacitate testimonium grauissimum atq; verissimum præbeat, simulq; sectariorũ tantam lucem nobis inuidentiũ oculos maximè feriat & offendat.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

Diluuntur obiectiones & cauillationes Platzij cuiusdam, qui Catholicos in Mariano cultu versantes publicè ac temerariè insectatur.

Cur post longã disputationem non ad finẽ veniatur, sed noua potiùs concertatio hic instituatur.

ET hæc quidem, ni planè fallimur, sufficere poterant ad frangendos hostiles eorum impetus, qui ob Marianum cultum Catholicis hodie petulanter insultant, etiamsi ad longam hanc disputationem nihil aliud adiungeremus. Mirabitur ergo fortasse quispiam, cur nos longiùs progrediamur, & hoc quidem loco ad nouum & singulare cum aduersario certamen descendamus, finemq; Operi non tandem aliquando imponamus. Vbi de consilij nostri ratione, quã in præsentia secuti sumus, necessariò dicendum est, eamq; bonis & æquis censoribus comprobatum iri posse confido. Cùm iam ad calcem libri huius properaremus, nobis nihil tale cogitantibus, en codex nouus adfertur ex mercatu Francfordiensi, quem non frustrà veterem Africam dixeris; vtpote noui monstri aliquid semper adferentem. Quem codicem cùm primùm inspicimus, qui Germanicè scriptus & excusus erat, frontispicium quidem non poterat displicere, quia speciosum inquisitionis Catholicæ titulum præ se ferebat. Sed quò magis euoluimus paginas, eò certius deprehendimus non Catholicum dogma illic inquiri vel excuti, imò verò Catholicam religionem omnem ex professo conuelli, multisq; modis conspui, vt iures pro vino aquam, pro auro carbones venditari. Autor se Conradum

Mercatus Francfordiensis, vt Africa, noui monstri ferax.

De nouo libro inquisitionis Catholicæ, quẽ recens edidit Platzius, & quid in eo contineatur.

VVolff

Digitized by Google

Vvolff Platzium vocat, ac uerè, vt nomini suo respondeat, lupũ ait Catholicis ouibus insidiantem, dum vetera suæ, id est, Lutheranæ doctrinæ scripta & argumenta consarcinat, & ex his alienos veluti pannos & quasi centones consuit, quòd ipse nihil noui prẽter maledicentiam, in medium proferre posse videatur. Totius tractationis summa & scopus in eo versatur, vt veteris Ecclesiæ in sacro cultu institutũ, obseruatio, consuetudo, in vulgi odiũ atq; inuidiam rapiatur; populus verò, qui nouæ doctrinę fermento iampridem depranuatus, nullũ certum religionis genus sequitur, ab instituto quidem Catholico magis ac magis abalienetur. Cæterùm quod ad Marianum cultum attinet, hunc idem autor virulentè appetit, & petulanter oppugnat, vt omni conuitiorum genere Lectorem Orthodoxum obtundat. Proinde quoniam huic audaci & effronti sectario libuit nouum Mariomastigen agere, & veluti spurium illum ac incircumcisum Philistæum referre, qui castris Israël, imò Dei viuentis, per summam superbiam exprobrauit, non possumus cum hoc blasphemo & communi hoste non congredi, & Dauidicis armis assumptis, hoc est, in nomine Domini exercituum, effrenem hominis procacitatem, quantùm ad causam Marianam attinet, nõ aliqua ex parte reprimere & cohibere. Quanquã in hac pugna nos duplici de causa minùs sollicitos ac plixos esse decet, tum quòd prẽclarus iste pugil multa futilia & obtusa tela in nos eiaculetur, eaq; argumenta depromat, quæ, vt ipse fatetur, à mulierculis, rusticis & idiotis siue cantillantibus, siue nugantibus emendicauit: tùm quòd plærosq; cauillos à nouo hoc conuitiatore nobis obiectos, aut potiùs ab eius magistris & symmistis acceptos, iamantè contriuerimus, sicut hic Liber quintus abundè commonstrat. Neq; tamen obfuerit, si Lector cũ superiore tractationę hanc succinctam quoq; refutationem coniunctam habeat, & in ea velut epitomen cernat argumentorũ, quibus cõiurati Ecclesię hostes hodie nituntur maximè, dum Virginis nostrę cultum in veteri Ecclesia receptũ atq; probatum insano studio labefactare, & vbiq; gentium impiè abrogare conantur.

Doctrinæ Platzianæ in hoc libro summa & scopus.

Platzius etiam aduersũ Catholicum MARIÆ Virginis cultũ debacchatur.

1. Reg. 17.

Platzius nõ dissimilis blasphemo cõemptori Ecclesiæ Goliath.

Quarè nõ conueniat accuratè ad omnia Platzij argumenta respondere.

Sequentis refutationis fructũ nõ defuturum Lectori.

Principiò hic Platzius nobis insultat, quòd honorẽ Christo debitum in Mariam transferamus; quoniã legimus & cantamus: Ipsa conteret caput tuũ. Verùm inuidiâ & odio excæcatus hic censor aut non intelligit, aut malignè reticet, quo sensu nõ solùm de Virgine sacrosancta, sed etiam de multis aliis electis Christi organis rectè affirmari queat, ꝙ sub pedibus suis caput serpentis antiqui cõtriuerint, vel, sicut Ioannes loquitur, Malignum vicerint. Constat verò Mariam inter sanctos reliquos hanc præcipuam mereri laudem, quòd per Christum ex ipsa genitum, & in Christo ipso filio de Satana tantò mirabiliùs atq; fœliciùs triumphârit, quantò ab omni næuo peccati liberior, & omnibus Diuinę gratię præsidiis inde ab initio instructior & cumulatior fuit; quemadmodũ [a] Lutherus ipse fatetur. Vt hinc [b] Bernardus de illa dicere non vereatur: Ipsa ꝓcul dubiò caput contriuit venenatũ, quę omnimodã Maligni suggestionem tàm de carnis illecebra, quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum.] Tùm longè ante Bernardum scripsit Sophronius, vel, sicut alij volunt, Hieronymus, nullam Satanæ vel inimici fraudem MARIÆ Virgini prẽualuisse, quę mente & corpore sancta permanserit, multis donorum priuilegiis sublimata, cuius vita omniũ disciplina sit, quæ præcellat cunctos, ac superemineat vniuersis. Diximus autem, neq; Catholicis displicere lectionem, si non ipsa, sed ipsum, de Christo nimirùm mulieris semine promisso, hoc loco legatur: ac vtramq; lectionem Veteribus agnitam ac probatam fuisse demõstrauimus. Mera verò sectariorum est calumnia, quòd nobis affingunt, veluti, Christo contẽpto, excluso, vel neglecto, singularem MARIÆ cultum & honorem in hoc verbo (Ipsa) constituamus, & hanc benedictam inter mulieres, Satanæ ac regni eius victricem, hominumq; redemptricem perinde ac Christum ipsum faciam[e]. Nunquam enim Ecclesia Catholica dubitauit, omnibusq; adeò sęculis ingenuè professa est, [c] Christũ esse semen illud Abrahę, in quo gentes omnes benedicũtur, quiq; [d] solus, veluti fortis ille armatus, per se & pro omnibus deuicit Satanam, eiusque regnum sua virtute contriuit, magnis inde spoliis reportatis, sine quo nullus alius de mundi principe, peccato & morte triumphare posit; sicut passim diuina scriptura testatur. Deo igitur gratias, qui dedit nobis victoriam per semen mulieris Iesum Christum Dominum nostrum, ad caput & imperium Satanæ conterendum, quiq; talem Euæ aduocatam, vt Irenæus vocat, prẽstitit, quę suis apud Deum precibus, ad eiusdem Satanæ insidiatoris machinas cõfringendas, nobis

Platzij obiectio prima, quòd Catholici legant & cantent: Ipsa cõteret caput tuũ.

Genes. 3.

1. Ioan. 2.

Mariam Satanæ victricem verè fuisse.

a In Cõcione de Cõceptione Virginis.
b Homel. 2. in Euangel. Missus est angelus.

Quomodò Bernardus & Sophronius Mariã prædicent ob deuictum serpentem.

Serm. de Assumpt. beatæ Virginis.

Sectarij hic affingunt Catholicis falsa, vt illis calumniã struant, quòd pro Christo Mariã faciant orbis redemptricem.

c Genes. 12. & 22.
d Luc. 11. Esa. 9.

Digitized by Google

nunquam non posset auxiliari. Reliqua hûc spectantia, ne simus longiores, ex Capite nono superiore depromi facilè possunt, vbi de hocipso argumento copiosè disputatum, aduersariisque oblatrantibus responsum est.

Altera obiectio Platzij pro absurdo ducentis quòd in morte Maria inuocetur.

Obiicit deinde canticũ illud: MARIA mater gratię; & magni criminis loco ducit, si quis moriens Virgini MARIÆ sese commendet, aut ab alio commendetur. Diluimus hunc quoq; cauillũ, & nunc tantùm respondemus, etiam Lutherũ de Sanctis inuocandis multa sæpè scripsisse, & præterea docuisse, vt ęgroti & morientes non modò Mariã, sed etiã Angelũ propriũ, pluresq; Sanctos inuocarent, seq; illis cõmendarent in morte. Adhęc, alibi monstrauimus, Sanctorũ inuocationẽ à Brentio admitti, & ab Oecolampadio cõfirmari, neque respui à Bucero & Camerario. Imò verò laudatissimos sanctissimosq; viros, [a] Gregorium Nazianzenum & [b] Ephrem Basilij Diaconũ, aliosq; multos in veteri Ecclesia ita precatos esse docuimus, vt Mariam tùm in vita, tùm in morte sibi fauentẽ Matrẽ habere possent; sicut & hactenus Ecclesia tota precatur. Quid hoc crimine Christum est abnegare, vel Christo Mariã ęquare, si, quod ille sua virtute largitur, huius patrocinio accedente impetrare cupiamus atq; speremus? Nihil profectò tam piè & sanctè dictũ factumq; videri potest, quod non denigret ac deprauet animus ad calumniandum effusus, & cæca obtrectãdi libidine occupatus. Scimus, quo sensu cũ Dauide Propheta rectè precetur Christianus: In manus tuas, Domine, cõmendo spiritũ meũ; & cum Stephano protomartyre: Domine Iesu suscipe spiritũ meum: nec in alio magis quàm in Christo eiusq; meritis & bonitate viuentes ac morientes fiduciã nostrã defixam habemus, habendamq; docemus. Mariam verò vt suis ad Deũ precibus cũ in vita, tũ in morte nobis assistat, tantò fidentiùs imploramus, quantò minùs nostris meritis tribuimus, certiusq; tùm sacris literis, tùm fide dignis experimẽtis edocti sumus, Deũ propter sanctos suos etiã immerentibus sæpe opitulari, eumq; multorum comprecãtium sancta societate delectari, & in sanctis suis gloriosum atq; mirabilem esse solere. Sed istorum mos est de verbis litigare magis quàm sensum verborum expendere: aliòquin precationem ad Deum & Christum effusam, ab illa quam MARIÆ facit Ecclesia, facilè discernerent, omniaq; per Christum Dominum nostrum peti & expectari haud inuiti faterentur. Verè profectò dixit Hieronymus: In Ecclesiasticis rebus nõ quęruntur verba, sed sensus: id est, panibus vita est sustentanda, non siliquis.]

Vide Caput 17. huius libri.
In li. de decem præceptis.
In Cõcione de præparatiõe ad mortem.
Vide libr. 3. cap. 10.
a In Tragœdia de Christo patiẽte.
b In precatiõe ad Deiparam.

Sine Christi iniuria Mariam in morte inuocari.

Catholici aliter Deo & Christo, aliter MARIÆ Virgini in morte sese commendant.

Psal. 30.
Actor. 7.

In epist. ad Damasum.

Obiectio tertia Platzij ab Epithetis, quæ Mariæ tribuuntur, accepta.

Rursus litem nobis intendit Platzius ob præclara Epitheta, quibus Matrẽ Domini honorificè in Ecclesia compellamus, q̃ sit Regina, aduocata, vita, dulcedo, auxiliatrix & consolatrix hominum: multa enim id genus illi tribui, quę non nisi Christo debeantur, clamitat. Sed vetus & inanis hic quoq; garritus est Nouatorum, qui libẽter Ecclesię, quam deseruerunt, oblatrant, & damnare pleraq; malunt, quàm candidè interpretari, licet secundùm piorum sensum atq; iudicium illa facilè possint excusari, nihilq; prorsus absurdi habeant, adeóque scripturæ phrasi sint consentanea, & Patrum etiam testimoniis euidentissimis comprobata. Hoc verum esse multis probauimus; vt 11. 12. & 13. Capit. si quis fortasse inspicere volet, poterit animaduerti. Nobis enim nõ libet, nec conuenit eadem sępius, vsq; ad nauseam, iterare, sicut nostri calumniatores in hoc argumento facere consueuerunt. Nõrunt vel mediocriter docti, sacris literis esse perq̃ familiare, vt plæraq; nomina, quę primariò & excellenter diuinis personis congruunt, alia ratione, vtpote secundariò minusq; principaliter Mariæ Deiparę, ac Sanctis etiam inferioribus accommodentur. Illud constat, tam præclaros titulos Marię in scripturis tribui, vt vix Ecclesia possit aliquid de illa excellẽtius & augustius prædicare: quicquid verò prędicat, propter Christũ Dominum ex illa procreatũ, vt in Matre Filius glorificetur, ipseq; Filius primas teneat semper, à Catholicis affirmari, exponi, intelligi. Hinc illa Bernardi extat Regula: Quicquid in laudib. matris proferimus, ad filium volumus pertinere. Et rursum: Cũ Filium honoramus, à gloria Matris non discedimus.] Quarè Platzij & aduersariorum cãdor à nobis desideratur, qui vt mordere possint eos, à quibus se ipsi nefariè diuulserunt, verborum captatores esse gaudent, ac interim à sensu & spiritu Ecclesiæ, siue per inscitiam, siue per malitiam, manent alieni.

Quæ personis diuinis præcipuè competunt, etiã ad Mariam Sanctosq; alios extendi sæpe solere.

Mariã illustribꝰ titulis meritò exornari, eosq; candidè interpretandos esse.

Homel. 4. in Euangel. Missus est.

Quarta obiectio Platzij de Psalterij verbis in Mariæ laudẽ transformatis.

Sed nouus hic aduersarius in eo etiam Chemnitium, Marbachium, Heerbrandum, aliosq; plures Ecclesiæ hostes æmulatur, quòd nobiscum grauiter expostulet ob Psalterium transformatum, & ad Mariam applicatum: quasi hoc sit verbum Dei corrumpere,

Digitized by Google

rumpere, atque prorsus in sensus alienos detorquere, dum ea quæ ad Deum referenda sunt, creaturæ adscribũtur. Respondemus, Ecclesiam Catholicam huic Mariano Psalterio nullam autoritatem adiunxisse, neq; illius vsum esse in publicis precibus, & vix
Tit. 1. pauciſsimos in illo recitando versari, &, sicut omnia sunt munda mundis, ita quæ illic proponuntur, à piis piè accipi posse, quantúmuis obganniant noui calumniatores, quorum mala mens est & malus animus, vt simul & bonis & malis rebus abutantur.

S. Bonauentura Psalterij Mariæ, vt vocãt, autor, & quod eius cõsilium fuerit.

Fuit autem Bonauentura, vir excellenti doctrinâ & sanctimoniâ, tùm pio quodam affectu erga Deiparam admodùm præditus, qui, vt suo vel amicorum desiderio satisfaceret, hoc MARIÆ Psalterium, quod vocant, ex veteri contexuit, non tamen verbis & sententiis omnibus ad suum institutũ accommodatis. Neq; illi vnquam venit in mentem, vt hoc suo labore notum, & Dauidicum illud Psalterium nobis è manibus excuteret, aut eius autoritatem & solennem perpetuumq; in Ecclesia vsum aliqua ex parte labefactaret. Sciebat vtiq; vir sapiens, quanti referret, diuinas illas laudes & Dauidicas precationes integrè non solùm extare, sed etiam à piis nocte diéque celebrari; sicut & Ecclesia Clericis celebrandum iniunxit. Neq; tamen obfuturum putauit, si è Psalmis illis quędam ad ornandam Domini ac Dei Matrem excerperet, verbisq; paululùm immutatis ad eandem Virginem conuerteret, quæ Propheta Regius proprio & sublimi modo ad summi Dei maiestatem prædicandam, vt pulcherrimè, ita & vtilissimè composuisset. Hoccine tantum est scelus, quãtum noui Mariomastiges videri volunt, dum priuatum hoc studium in publicam totius Ecclesię contumeliam non sine tragica vociferatione detorquent, & hinc Catholicos omnes, veluti nefarios psalterij depraua-

Inceptos esse Nouatores in Catholicis ob dictum Psalterij prosciendis.

tores, impudenter accusant? Multis doctis & piis hic Bonauenturæ labor arridet, etsi plenum illud Dauidis Psalterium, velut fontem riuulo longè anteponant. Soli sectarij ad hunc panem, vt sic dicam, recoctum nauseant, vt ne videre quidem illũ, aut edentes alios ferre possint. Quid hîc facias, quæsò, fastidiosis, quibus nõ nisi optima & aurea & prestantissima quęq; edulia satisfaciũt? etsi his quoq; turpiter abutũtur. Sinit Ecclesia multos in suo abundare sensu, modò ille à pietate nõ sit alienus, sicut & iã olim Probæ Faloniæ permisit centones quosdam è poësi Virgiliana compaginatos edere, Christóq; tribuere, vt Maro fine Christo propemodũ Christianus esse videretur; sicut & Hie-

Ecclesia permittente, illustres fœminas ex Poëtis ethnicis excerpere, quæ ad sacras faciũt historias.

ronymus indicauit. Ad huius Falconię imitationẽ accessit Eudocia, illustris & ipsa, rárìq; ingenij matrona, in Poësi quidẽ exercitatissima, Imperatrix, quæ hincinde ex Homeri poëmate suum collegit opus inscriptum Homero centra, quo plurimas vtriusq; testamenti historias, seruata Homerici carminis maiestate, non sine admirabili quadã industria breuiter comprehendit. Etsi verò ista nihil ad synceram fidei doctrinam aut roborandam, aut infirmandam faciunt, tamẽ quoniam magna est ingeniorum varietas, & aliis alia placẽt, sua verò trahit quenq; voluptas, idcircò nihil in hoc genere vel mater pia damnat Ecclesia, vel damnare potest animus verè Christianus, modò in fundamento nõ erretur, synceráq; fides & charitas immota consistant. Iam si præsens Bonauenturæ opus cum illo prestantiũ fœminarum labore conferamus, minùs hoc quidem coactum, magisq; pium est; quoniam Prophetica dicta de Christo Deo & homine ad eius matrem sanctissimam, quâ nullus cum tanta maiestate coniunctior esse potest, accommodat, ac eidem Virgini Matri singularem, non tamẽ diuinum, in laudando & precãdo habet honorem, aut ab aliis itidem haberi postulat. Proinde vel nugatur, vel calumniatur cum suis sociis procax Platzius, quòd huic viro sancto & singulari Mariæ cultori dentem theoninum infigat, aliosq; pios eius imitatores cõspuat, qui nõ modò sine superstitionis vitio, sed etiam interdum cũ aliquo pietatis gustu hanc nouam Psalterij formã à nullo Catholico hactenus reprehensam vel recitant, vel probant. Atq; vt maximè quidã sine iudicio, sine spiritu hac precandi ratione vterentur, Ecclesia quidẽ extra omnem culpam est, q̃ nullam hîc legẽ tulit, sed priuata, liberaq; id genꝰ pietatis exercitia his, qui volent, rectè vsurpanda permittit, peccãtes verò nõ approbat, & iusto
Hiere. 17. quidẽ Iudici Deo, qui solꝰ corda renesq; scrutatur, de occultis iudiciũ omne relinquit.

Platziũ & alios perperã obstrepere Bonauenturę & piis Psalteriũ MARIÆ recitãtibus, nec posse Ecclesiam hîc meritò reprehendi.

Quotusquisque Catholicorum est, obsecrò, qui remissionem peccatorum, hominumq; creationem, redemptionem, iustificationem & saluationem opus Dei proprium esse, non constanter affirmet, quíq; MARIÆ vel vlli creaturæ hos effectus gratiæ, sicut Deo, tribui posse, vel ab illa petendos & expectandos esse, arbitretur? Fingit au-

Quinta obiectio Platzij de effectibus gratię Deo, nõ Mariæ attribuẽdis.

tem

tem hic homo contentioſus, quòd non modò nominum, ſed etiam rerum ſignificatarum æqualem communicationem in Chriſto & Matre ſtatuamus. Sed vtrumq; falſum eſt, nos omnia Dei nomina Deiparæ aſsignare, & quæ illi per hyperbolen, catechreſin, vel auxeſin à Veteribus aliquando tribuũtur, in eundem ſenſum de MARIA creatura & Deo creatore à nobis accipi & prædicari; quẽadmodùm alibi multis demõſtrauimus.

Regula Bonauenturę de Mariæ laudib. moderandis.

Obiicit autem nobis Platzius regulam Bonauenturæ, qui cauẽdum eſſe docet, ne dum Matris amplificatur excellentia, Filij gloria minuatur, & ſic in illa mater prouocetur, quæ magis Filium, vtpote creatorem, quàm ſe creaturã cupit extolli & honorari.] Ac rectè quidem ille, ſicut Catholici omnes ad vnum ſentiunt & affirmant. Probat autem illic Bonauentura, MARIAM etiam conceptũs tẽpore Chriſti gratiâ indiguiſſe, ſine qua communem peccati legem, quam in Adam omnes ſubeũt, effugere vtiq; nõ potuiſſet: Chriſtum verò ſolum eſſe dicit conceptum de Spiritu ſancto, & natũ de Virgine, eundem omnium redemptorem & ſaluatorem, qui omnibus ad iuſtitiam aperiat ianuam, & ſolus pro omnibus moriatur: itaq; omnem honorẽ, qui tribuitur Filio, in Matrem eius nõ competere: aliõquin Filium non honorari, ſed potiùs illi contumeliã inferri, ſi, quæ Filio propriè conueniunt, in matrem MARIAM transferãtur. An verò quiſquam adeò veſanæ ſit mentis Catholicus, vt diuerſum aut dicat, aut ſentiat, aut defendat?

Vide ſupra c. 12. & ſeq. In 3. li. Sententi. diſt. 3.

Bonauentura Platziũ ipſum redarguit, & Mariæ cauſam vindicat.

Quòd ſi aduerſarij hoc loco Bonauenturæ credunt, cur alibi, & præſertim paulò pòſt, eiuſdem teſtimonio non credunt, cùm hæc diſertè ſcribit: Quoniã beata Virgo Maria aduocata eſt peccatorum, gloria & corona iuſtorum, ſponſa Dei, & totius Trinitatis triclinium, & ſpecialiſsimũ Filij reclinatoriũ: hinc eſt quòd ſpeciali gratia Dei nullum in ea peccatum habuit locum.] Et rurſus: Auxiliatrix & amatrix eſt omnium fidelium ſuorum laudatorum, ſicut illi qui tales ſunt, experimento multiplici cognouerunt.] Neſciebat, ſcilicet, vir idem ſanctiſsimus, & in rebus Theologicis exercitatiſsimus Bonauentura, quid Pſalterij verba ſibi vellent, propriéque ſignificarent: & complura quidem in MARIÆ laudem prædicari, à ſapientibus verò ita ſemper accipi, vt in his latriæ cultus ſoli Deo debit⁹ ad nullam creaturam referatur: ac demum verba, quibus Deum & Sanctos inuocamus, ab actu & cultu interiore pendere, neq; nudis vocibus, ſed ſenſu ipſo metiẽda eſſe. Verùm nunquam ille fore putauit, ſui Pſalterij, quod in MARIÆ gratiam collegiſſet, vel tam imperitos cenſores, qui verborum illorum vim atque ſententiam toti Eccleſiæ notam ignorarent, vel adeò malitioſos verborum aucupes, qui ſua ſenſa contra communem piorum intellectum verbis illis affingerent impudenter.

Lib. 3. Sent. diſt. 3.

Obiectio ſexta Platzij ſalutationem Angelicam cauillatis.

Iam verò, vt nouitius hic miles in hoc campo clariùs triumphet, aduersùs Angelicam ſalutationem nouum bellum mouet, illamq; non armis aliis ſibi oppugnandam ſumit, niſi quòd rancidos totieſq; reiectos & exploſos cauillos nobis opponit. Igitur hîc nec orationem, nec inuocationem agnoſcit, & fert grauiter, in Catholicis Eccleſiis campanæ ſignum edi manè ac veſperi, vt homines ad ſalutationem Virginis excitentur. Dedignatur MARIAM gratiâ plenam dicere: obmurmurat aduersùs appendicem, quâ conſtanter tot ſæculis Eccleſia Romana, imò & Syriaca, ſic dicere conſueuit: Sancta MARIA mater Dei ora pro nobis peccatoribus: reprehendit denique orationi Dominicæ hanc ſalutationem, de more Catholicorũ, adiungi. O fortem & inuictum Achillem, qui his obtuſis & crebrò confractis ſpiculis, Catholicum inſtitutum, & Dei populum configere, hancq; MARIÆ ſalutationem prorſus debellare confidit. Tam benè & præclarè huic ſectario cum ſuis magiſtris Luthero, Rhegio, Spangenbergio conuenit, qui ſalutationis huius verba explicârũt, & à nobis vtiliter recitari poſſe monuerunt; quicquid nunc tandem noui & inter ſe pugnantes aduerſarij garriant, in quibus illud Apoſtolicum vaticinium magis magisque videmus impleri: Mali homines & ſeductores proficient in peius, errantes & in errorem mittentes. Poſtea Roſarij vt vocant, vſum, ne quicquã nobis inconuulſum relinquatur, Momus arrodit, & pios Mariæ cultores inſectatur, adeoq; damnat eos, qui ſalutationem Angelicam iterare, vel ex his Pſalteria quædam Virginis (ſic enim Maiores appellabant) conficere conſueuerunt. Hinc in eos etiã deſtomachatur, qui ſanctum quoddã ſodalitium ineunt, vt ad MARIÆ laudes ſæpius ex inſtituto celebrandas conſpirent, huiusque conſilij authorem ac ducem Dominicum aliosq; ſanctos viros in hoc officij genere imitantur. Nos verò hanc quoq; partem Platzianæ mordacitatis, quæ cum impia ſcurrilitate coniuncta eſt, iamantè

Platzio ſuis magiſtris Angelicã ſalutationem ac eius vſum commendantib. aduerſatur.

Vide libr. 3. cap. 4.

2. Tim. 3.

Platzius Roſarium & Pſalterium & ſodalitiũ Virginis probrosè inſectatur, earumque rerum vſum damnat ob multiplicem ignorantiam.

Lib. 3. c. 10.

Digitized by Google

antè diſsipauimus, haud neſcij, nullum Eccleſiæ inſtitutum vel Sacramentum nobis iam ſupereſſe, quod ab iſtis inſanis illuſoribus integrum nobis & inconcuſſum relinquatur. Ignorat autem Platzius, qualem quantumque fructum piis adferat ſæpè, quòd huiuſmodi ſpirituale & odoriferum ſertum, diuinis Angelicisque floribus eleganter compactum, non ſolùm ad fallendum & fugiendum otium, malorum ſæpè maximorum originem & incitamentum, ſed etiam ad excitandum & paſcendum Chriſtianum animum adhibeatur. Ignorat, quanti referat varias rationes excogitare & perſequi, quò plærique, diebus præſertim feſtis, à rebus vanis & ludicris ad qualecunque religiosè precandi, & ſacra meditandi officium reuocentur. Ignorat, quàm ſit Deo gratum, & ad mouendas hominum mentes, vehemens fraternę charitatis vinculum, quo plures vno eodemque ſpiritu afflati, ad Dei Mariæq; cultum diligentiùs exercendum, piè conſociantur, certóq;, de quo dictum eſt, ſodalitio colligantur, vt ita ſe mutuò ad Deum precandum & Virginem ſalutandam ex profeſſo magis cohortentur. Ignorat, quòd, etſi certarum precum numerus ex ſe vim ad efficiendum vel impetrandum aliquid nullam habeat, tamen ſine ſuperſtitionis nota, & cum laude fructúque fieri poſſit, vt quinarius Orationis Dominicæ numerus ad quinque Chriſti vulnera, denarius verò Angelicæ ſalutationis vſus ad præcepta decalogi, ſicut & quinquagenarius ad annum Iubilæum, qui peccatorum remiſsionem in ſcriptura deſignat, aptè referatur. Ignorat denique, quàm pulchrè & commodè noſtri Maiores ad hocipſum Roſarium ſiue Pſalterium MARIÆ retulerint præcipua redemptionis noſtræ myſteria, in Chriſto ipſo peracta, & ſi ab vllo alio, certè à MARIA exactè conſiderata, quæ ſi ritè perpendantur, Euangelicæ doctrinæ ſummam breui quaſi compendio videas ſcitè comprehendi. Tantum verò eſt Platzij ſupercilium, vt cenſor inuidus ſimul & præceps neque Roſarium Deiparæ dici, neque eorum ſodalitatem, qui ad MARIÆ cultum religiosè conſpirant, eamq; diligentiùs venerantur tolerare poſsit, ſed quicquid hoc eſt ſtudij, homo ſcilicet Euangelicus, pro ſua libidine, tanquam ſuperſtitioſum & impium ſimul reiicit & execratur. O iniquum Iudicem, qui tam facilè damnat inſontes, aliosq; ſummæ licet impietatis, hoc eſt, nefarij ſchiſmatis reos, ac ſolius fidei iactatores abſoluit.

Roſarium & Pſalterium Virginis, & piorum Mariæ deuotorum ſodalitium improbè oppugnari.

Numerus precum per ſe partim efficit, ſed vtilis tamē multus eſſe poteſt.

Præcipua redemptionis noſtræ myſteria in Pſalterio Mariæ piè meditamur.

A capite primo, vſq; ad 13.

Nos verò, ne actum agere videamur, de ſalutatione Angelica non repetemus, quæ libro tertio ampliſsimè diſſeruimus, nihil, vt arbitror, quod ad argumentum hoc attinet prætermittentes, vbi Platzij argumenta, nimirùm quæ ab aliis authoribus tantùm emendicauit, quàm ſint ficulnea, ſatis ſuperque demonſtrauimus.

Et cordatus quidem lector vix à riſu ſibi temperare poſsit, quum hunc authorem inſulſum audit legitue ratiocinantem. Inter alia enim hoc modo cauillatur: MARIA Virgo ab Angelo ſalutari debebat: nos non ſumus Angeli; ergo nefas ſit illam à nobis ſalutari. Item: Non eſt in Dei verbo mandata hæc ſalutatio: proinde nobis non recipienda & vſurpanda. Eiuſdem farinæ eſt, MARIA ſeruis dixit in nuptiis Cana: Quæcunque dixerit vobis facite, non igitur vult inuocari. Et quia Chriſtus ait: Venite ad me omnes qui laboratis, nihil à MARIA petere conuenit. Rurſus, Deipara in hymno ſuo teſtatur: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes: recuſat igitur ſe Matris & conſolatricis & aduocatæ loco haberi atque inuocari. Illud magis adhuc ridiculum, quod fabulatur de ſeruis in nuptiis Cana miniſtrantibus, hos ad MARIAM propter donum maternitatis, vt vocant, confugiſſe, eamq; ſibi apud Filium aduocatam facere uoluiſſe. Hoc enim figmentum hactenus inauditum eſt, nullóque modo verbis Euangelicis congruit, vt vel mediocriter doctus animaduertet. O inſignem igitur ſcripturæ interpretem, in illorum nempè ſchola verſatum, quorum Theologia ex meris negantibus propoſitionibus fabricata eſt, & in qua de verbo Dei, veróq; eius ſenſu iudicare omnibus fas eſt. Quid ni? quando etiam contra ſcripturam ad Eccleſiam oppugnandam, variosque errores tuendos, & ad miniſterium vſurpandum ſeſe licenter intrudunt, ſuumque iudicium totius Eccleſiæ & Synodorum, Patrumque iudicio ſuperbè, quoties libet, anteponunt: ac proinde, quoniam inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia, inter ſe quoque Andabatarum more perpetuò digladiantur. Negat præterea, ſacroſanctę Virgini ex eo, quòd Deipara facta, vel dono maternitatis, vt in ſcholis loquuntur, ornata eſt, aliquid meriti & gratię ad alios apud Deum iuuandos acceſsiſſe: imò & pro ſua, ſcilicet, humanitate, omni merito eandem exuit planè. Tùm Chriſti ſermones in Euangelio

De Platzij argumentationibus vanis atq; ridiculis aduersùs Angelicam ſalutationem & cultū Deiparę Virginis.

Ioan. 2.
Matth. 11.
Luc. 1.

Ioan. 2.

Qualem Theologiā ſequatur Platzius.

Prouer. 13.

Alię futiles Platzij propoſitiones.

Digitized by Google

gelio matri dictos apertè deprauat, cùm ex his colligit, loquentis Christi mentem eò spectasse, vt nos ab honore MARIÆ, quem illi nunc defert Ecclesia reuocare, eamque in ordinem redigere voluerit. Postremò sic MARIAM honorari postulat, vt solo imitationis cultu, quem bonis ferè omnibus debemus, illam veneremur: eos verò superstitiosos Mariolatras audet appellare, qui tot sæculis receptum ac probatum in Ecclesia cultum Virginis cum optimis nostris Maioribus, sanctissimisq; Patribus amplectuntur, quique in eiusdem Deiparæ laudem instituta templa, sacella, altaria, festa, sodalitia, vel oblata donaria, susceptasque peregrinationes admittunt atque defendunt.

Qui superstitiosi Mariolatræ à Platzio nominentur.

Quæ omnia tela ex Lutheranæ doctrinæ pharetra malè deprompta, peiusque nunc iterum in Orthodoxos retorta non multo antè hocipso libro excussimus, iustaque, ni fallor, disputatione ita contriuimus, vt nec Platzij, nec alterius Momi caninos latratus ac morsus metuere habeamus, si tantùm positis affectibus, veritatis & æquitatis ratio syncerè habeatur. Etenim copiosè demonstratum est, in his partibus Mariani cultus, quæ à Platzio in calumniam rapiuntur, si Catholicus vsus accedat, nihil esse prorsus à vero sensu diuini verbi alienum, omniáque venerandæ antiquitatis testimoniis & exemplis quadrare; tùm quod in MARIÆ honorem publicè institutum & obseruat Ecclesia, id cum diuini cultus imminutione, cumque Christi mediatoris iniuria nullo modo esse coniunctum. Quarè nec Platzio, nec Vvigando, nec Schmidelino, nec Marbachio, nec Heerbrando, neque Centuriatoribus, nec vllis aliis nouis Mariomastigis fides habenda est, quantúmuis de immodico, vano & superstitioso MARIÆ cultu querelas perpetuas texant, iisq; Catholicas aures obtundant. Qui sanè, si lupinos animos ouilla pelle non tegerent, sed sancto diui cultus vindicandi zelo, quem prætexunt vulgo, flagrarent, longè rectiùs suas ipsi Ecclesias constituerent, in quibus non modò MARIÆ & Sanctorum, sed diuinum quoque cultum planè neglectum iacere, omnem verò pietatem frigere, & vix tenuem antiquæ religionis vmbram supereſſe, adeóque profanam rerum sacrarum & horrendam Ecclesiasticorum munerum confusionem apparere, vel nobis tacentibus abunde res ipsa testatur. Adeò verum est, quod Bernardus alicubi dixit, contra Ecclesiæ ritum præsumptam nouitatem esse matrem temeritatis, & filiam leuitatis. Quod verò Platzius & alij similes errorum patroni nobis abusus obiectant; eosque apud mulierculas, & nescio quos alios in cultu Virginis residere contendunt, vetus & nota istorum est cantio, qui soli, scilicet, carêt abusibus, & nostros quidem abusus cum erroribus e xitialibus commutârunt. At nemo Catholicus, si aliquo sit iudicio præditus, aut tuendos, aut excusandos, imò verò corrigẽdos istiusmodi abusus esse censet, vt iam multos certè multis in locis post Synodum Tridentinam celebratam (Deo sit gratia) correctos esse videmus. Fortasse quidam Catholicorum suos rythmos & libellos conficiunt, vel vsurpant, aut edunt, in quibus posit aliquid meritò desiderari. Horum verò simplicitatem & imprudentiam aliorum verè sapientum & piorum culpæ attribuere, quid est, obsecro, nisi sycophantam agere, & traducere innocentes? præsertim quum obscura & peregrina huiusmodi scripta nullum Theologorum vel Ecclesiæ calculum meruerunt. Nisi fortasis æquum putant, vt ob priuata hominum vitia, veluti zizania, simul & triticum, id est, legitimus MARIÆ cultus in Ecclesia vel eradicari debeat, vel aboleri. Perpetuò sanè Catholica Ecclesia professa est, Diuinum cultum MARIÆ ac Sanctorum omnium cultui adeò præferri oportere, vt quicquid laudis, honoris & gloriæ sanctis tribuitur, quicquid solenne illis impenditur, id totum ad omnipotentis Dei gloriam referatur, ac in illorum quidem obsequio nihil agendum esse, quod à summi Dei ac Christi Domini cultu & amore nos auocet impediatq;. Est demum illud singulare tùm inscitiæ, tùm impudentiæ Platzianæ argumentum, quum censor obscurus in illustrem virum Dei ac doctorem ab ipso Luthero valde probatum Bernardum Clareuallensem inuehitur, velut is magnam superstitioni ansam præbuerit, per quam Deipara supra modum in Ecclesia honoretur, passimque colatur. Fortasse autem non legit hic Sectarius Patres Orthodoxos, qui & ante & post Bernardi floruerunt ætatem, quique, vti mox demonstrabimus, in colenda Virgine matre Catholicos huius æui omnes facilè superârunt, ac suis scriptis & exemplis ad Catholicum eiusdem Virginis cultum veluti faces orbi præferre, & classicum canere non dubitârunt.

Cur ad Platzij argumenta & probra hoc loco nõ speciatim respondeatur.

Nõ credendum esse nouis Sectariis aduersus Mariæ honorem & cultum clàm palàm obmurmurantibus & cõquerentibus.

Epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses.

Frustrà nobis abusus obiici à Platzio circa Virginis cultũ.

Catholicis imputandum non esse, si quidam ex his in suis scriptis vel nouis libellis peccant p imprudentiam.

Matth. 13.

S. Bernardus celebris in Ecclesia doctor à Platzio impudẽter accusatus.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

Variorum Theologorum & Illustrium virorum testimonia, qui ante nostram ætatem, hoc est, à Maximiliano Primo vsque ad Fridericum primum Cæsarem, in Ecclesia fulserunt, suamq; de cultu Deiparæ Virginis fidem & doctrinam scriptis publicè professi sunt.

RELICTIS tandem Nouatoribus, quos ad MARIÆ cultum, vel abrogandum, vel conuellendum intentos hactenus depulimus atque coarguimus, agè, priusquam huic Operi colophonem imponamus, nos ad Veteres illos conferamus, qui ante nata hæc religionis dissidia longè alio ac meliore spiritu ducti, se rem immortali Deo gratam, & officium Christianis hominibus dignum facturos esse putârunt, si multis & expressis argumentis se Matri Domini deditos ac deuotos priuatim & publicè testarentur. Et erit pars hęc vltima Operis nostri, aliquod Chronologiæ specimen fortassis exhibitura, quoniam velut in tabella spectãdum proponemus Veterum studium & institutum, qui per varias ætates Ecclesiæ diuinitùs excitati, ad nostræ Dominæ & matris MARIÆ honorem conseruandum atque confirmandum quasi conspirasse, ac nobis etiam iamtum ministrasse videntur. Prouidebat enim hauddubiè Spiritus sanctus, circa extremam hanc delirantis, impieque furentis mundi senectam venturos esse Hagiomachos, qui cùm aliorum Sanctorum, tùm Virginis Matris honorem & cultum hostiliter appeterent, eumque pro mera superstitione & tetra idolomania damnarent, hunc blasphemiæ spiritum illis suggerente antiquo serpente, qui benedictæ Virgini, vt in Paradyso prædixit Deus, cum primis est, fuitq; semper infensus, verè vt Ioannes etiam dixerit: Iratus est draco in mulierem. Quarè non sine magno & communi Ecclesiæ bono factum est, quòd viri præstantes in Ecclesia prioribus sæculis effulserint, per quos Diuina veritas nos partim in Catholica pietate stabiliret, partim velut quodam antidoto aduersùs impios Ecclesiæ hostes nunc tandem agminatim erumpentes præmuniret; ne locum vllum insanis & maledicis MARIÆ obtrectatoribus concederemus, semper illius oraculi memores, quo prædictum est fore, vt Domini nostri matrem (supra omnes nimirùm electos atq; Sanctos) beatam dicant & habeant omnes generationes.

Propositio de Chronologia quadã inducenda, vt Veterum sententię de vero Mariæ cultu ad manum habeantur.

Non sine nutu & prouidentia Dei multi præcesserunt testes de dignitate & cultu MARIÆ, præclarè loquẽtes.

Genes. 3.
Apocal. 12.
Luc. 1.

Etsi verò laboriosum est, varia enim & sedula lectione indiget, venerandæ vetustatis vestigia, quæ hûc spectant, perquirere, & inuenta excerpere, excerptaque simul proponere; nos tamen laboris huius fructu & Lectoris vtilitate pellecti, operam dabimus, vt ingrata prolixitate vitata (quis enim omnia eáque propemodùm infinita sine magno fastidio repetat atque legat?) eos saltem producamus authores, ex quibus cõsensum vetustatis, & concordem Ecclesiæ Catholicæ apud Græcos & Latinos in Mariæ cultu celebrando confessionem atque consuetudinem ad nos vsque perseverantem, quasi sub vnum aspectum liceat intueri. Quid enim ad veritatem Catholicam vel inueniendam vel stabiliendam fortius ac vehementius esse potest, quàm quod totius Ecclesiæ recepit ac probauit authoritas, cui, vt arci prorsus inexpugnabili, & inferorum portas & artes, viresque omnes, siue hominum, siue Dæmonum cedere tandem necesse est, si Christi Euangelio fidem dare aut datam conseruare velimus? Et ne perturbatam temporum seriem sequi videamur, paulatim ad ætates Ecclesiæ remotiores progrediemur, rem totã exorsuri à Viris illustribus & eruditis, qui nostro sæculo fuere vicinitores, hoc est, qui à Maximiliano Friderici tertij filio, vsq; ad Fridericum eiusdem nominis primũ, qui & Barbarossæ nomen accepit, claruisse videntur. Intercurrunt autem anni trecẽti, ac eo amplius. Ab hoc Friderico ad Ottonem primum siue Magnum vsque, secunda erit nobis supputatio, ac rursus trecentos propemodùm annos conficiemus. Rursus ab Ottone Magno ad Mauritium Cæsarem consurgemus, & hîc trecentos etiam ac paulò amplius annos emetiemur. Quartum locum occupabũt anni à Mauritio Cæsare vsque ad Constantinum Magnum deducti, quos etiam circiter tre-

De modo tractandæ & instituẽdę Chronologię ad cultum Virginis ex Veteribus comprobandum.

Matth. 16.

Authoritas Ecclesiæ Catholicę firmissimum præsidiũ amantibus veritatem præbet.

Qualis temporum series in sequenti Chronologia sit obseruãda, nimirùm in quinq; partes distributa.

Digitized by Google

centos, si aliquot annos adieceris, numerare licebit. Hinc demùm ab eodem Constantino ad Christi Domini vel Apostolorum ætatem vsque fiet prògressio, atque iterum trecenti propemodùm anni rursus efficientur. Vt enim seriem temporum in hac qualicunque Chronologia nobis propositam absoluamus, non adeò multùm referre duximus, annos aliquot alicubi vel redundare, vel deficere, si accurata quidem & rigida fiat supputatio. Neque verò aut nobis indecorum, aut Lectori molestum fore arbitramur, si quædam Veterũ testimonia huic Operi sparsim inserta hîc repetiuerimus. Bis enim quod pulchrum est, vt vulgò inquiunt; & pauci omnia, quæ iamantè didicerunt aut legerunt, præsenti memoriâ complectuntur: sed & eædem Patrum sententiæ iam huic, iam illi instituto probando ritè accommodantur ac seruiunt. Cogunt demùm aduersarij, nos hac in parte tùm diligentiùs, tũ prolixiùs agere, quando ipsi corrasis & emendicatis vndique subsidiis, nullum petulantiæ suæ modũ aut finem faciunt in Virginis eleuanda dignitate, & in cultu eius deprimendo abrogandoque.

Cur quædam Veterum sententiæ antea citatæ deinceps repetantur.

De testimonijs illorum Doctorũ qui ante nostrum sæculum ad Carolũ quartum Cæsarem vsq; claruerunt ac primum S. Laurentij Iustiniani.

Primum ergo locum illis testibus dabimus, qui ante Carolum Quartum, VVenceslai & Sigismundi Cæsarum patrem, celebres vixerunt, inter quos floruit sanè vir sanctus primus Venetorum Patriarcha, Laurentius Iustinianus, suam, imò Ecclesiæ illius temporis de MARIA fidem atque sententiã his verbis publicè comprobans: Nos igitur ad honorem huius Virginis præcinamus in confessione, Deoque nostro psallamus in cythara. Ipsum veneremur in Matre, & Matrem honoremus in Filio: Vtriq; vota nostra fideliter exoluamus, quatenus Filium genitrice interpellãte pro nobis, vincamus mundum, Diabolum superemus, tentationibus renitamur, cõsequamur gratiam, adipiscamur coronam, atque in regnum introeãmus æternum. Vniuersa autem hæc vt facilius consequamur, tu, ô beata Dei genitrix, Virgo fœcunda, cœli porta, delinquentium spes, pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui nasci voluit ex te, honorauit te, requieuit in te, téque collocauit apud se, qui fecit te Iesus Christus Dominus noster.] Et rursus: Quis Deum non honoret in Virgine, qui Virginem Dei voluit fieri genitricem, reparatricem sæculi, lucem mundi, speculum sanctitatis, fidei magisterium, peregrinationis solatium, immaculatum templum, & fœderis arcam diuinis manibus fabricatam? An non MARIA testamenti arca verissima, quæ auro vestita mundissimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis spiritualiter facta, testamenti tabulas, frondentem virgam & suauissimum in se manna continuit?] Cum hoc sancto Patriarcha sanctum Archiepiscopum Florentinum, doctrinâ conspicuum, miraculisque clarum Antoninum, qui in hancipsam ætatem incidit, & Mariam egregiè celebrauit, iurè coniunxerimus. Hanc, ait, non solùm in mulieribus, sed & super omnes creaturas ab omnibus generationibus benedici atque collaudari; nimirùm ab hominibus & ab Angelis, quia & mundi redemptorem, & Angelorum restauratorem procreauerit. In hacipsa multas & excellentes statuit prærogatiuas, nulli mortalium communicatas: vt quæ semper maximam habuerit puritatem, virgo & primiceria virginum, ac eadem Mater omnium Redemptoris, nulla rerum sacrarum, quas illam scire decebat, laborans ignorantiâ, super omnes choros exaltata, Regina misericordiæ facta, quæ, sicut dilectione & perfectione gratiæ, sic etiam gloriæ sublimitate Sanctos omnes excellat, non iam Dei modò, sed & omniũ Mater effecta, & à Deo ipso plurimùm honorata, apud quem & iustis & peccatoribus subsidia mentis corporisque procuret. Hûc præterea spectat quod Ioannes de Turre cremata, magni certè nominis cùm viueret Cardinalis, de Virgine assumpta scribens, his verbis admonet: Glorificemus Virginem, quam hodie Paradysus excepit gaudens, quam Angeli laudibus prosequuntur, quam Apostolorum chorus honorat: quam Martyres candidati beatificant, quam Sanctorum Confessorum stolatus concelebrat numerus, cui hodie sanctarum virginum cum suis palmis exultans occurrit exercitus: Quoniam hæc est, per quam omnis maledictio soluta est, & cœlestis benedictio in totum venit mundum. Clama ergo fidelis anima: O MARIA, maris stella, matris dignitate singularis, in supremo sita cœli, nos commenda tuæ Proli, vt tecum lætemur in gloria.

Ser. de Natiuit. Mariæ.

Alia Virginis Epitheta.

In eodem Serm.

Maria verè arca fœderis.

Exod. 25. 26.

Testimonium S. Antonini Archiepiscopi Florentini.

In 4 part. Summæ tit. 15. cap. 23. & deinceps.

Excellẽtes Deiparæ Virginis prærogatiuæ.

Testimonium Ioannis de Turrecremata Cardinalis.

In libr. contemplationum.

Fuit præterea vir sui ordinis vitâ doctrinâque præstans, & scriptor insignis, nec temerè Doctor extaticus appellatus Dionysius Rickelius Carthusianus, qui de Virginis

Testimonium Dionysij Carthusiani.

nostræ

Ll. 1. in præfat. de laudibus Virginis.

nostræ laudibus libros quatuor edidit, ac Deiparæ sacrum cultum diligenter impendit, aliosque impendere docuit. Pulchram illam vt lunam, & electam vt solem appellat: quòd sicut Luna nocti præest, & post Solem clariùs in cœlo splendet, Sol verò Planetas omnes multis modis excellit, sic illustrissimam Virginem post Solem iustitiæ Christum in militanti ac triumphanti Ecclesia fulgentiùs emicare, Sanctosq; omnes omni perfectione, sapientiâ, pulchritudine & fœcunditate transcendere, quæ aduersariis etiam potestatibus & malignis spiritibus sit valde terribilis. Profert & hanc sententiam: Totis viribus laudemus ac veneremur, diligamus & vereamur præstantissimam Dei Matrem: cumque hoc ipsum egerimus, recognoscamus nos nihil egisse condignum, nec beneficiis eius posse idoneam rependere vicem, cum sancto Augustino dicentes: Quid nos tantilli, quid actione pusilli in eius laudibus referemus? cùm etiamsi omniũ nostrûm ora verterentur in linguas, eam tamen laudare nullus sufficeret.] Vocat illam singulare perditorum refugium, miserorum spem, aduocatam omnium iniquorum ad ipsam confugientium, adeoque mundi saluatricem, non per modum causæ principalis & efficientis, hoc enim Christo ex natura diuinitatis & vnicuique personæ diuinæ dicit competere, iuxta illud Esaiæ: Deus iustus & saluans non est præter me. Et in Osea diuinum inquit oraculum: Ego Dominus Deus tuus, & Saluator non est præter me. Sed amantissima Dei Virgo Christifera, vt verbis eiusdem vtamur, dici potest mundi saluatrix propter eminentiam, virtuositatem & meritum suæ compassionis, qua patienti Filio fidelissimè ac acerbissimè condolendo, excellenter promeruit, vt per ipsam, hoc est, per preces eius ac merita, virtus ac meritum passionis Christi hominibus communicetur.] Vnde rursus illam his verbis affatur: In te, & per te habemus in omni necessitate subsidium, in omni mœrore solatium, in omni tentatione releuamen, in omni indigentia opem.] Hancipsam ait, iugiter pro nobis orare, nosque inuocantes clementer suscipere & exaudire, nobis insuper gratiam & vtilitatem procurare, & contra hostiles impetus assistere, neque morientibus deesse. Postremò de seipso testatur Dionysius, quòd certo experimento didicerit, MARIÆ salutationem atque inuocationem ex corde profectam, cùm afflictis omnibus, tùm formidolosis, qui nocturnis spectris ac Diabolicis terroribus commouentur, maiorem in modum opitulari. Hûc citat dictum illud Honorij Anachoretæ: Nomen MARIÆ plenum omni dulcedine ac suauitate diuina, dignum æterna memoriâ, omni ore simul & corde celebrandum, inuocandum & gloriosum.] Demum ex Germanis vnum & præstantem Theologum qui Tubingæ floruit, Gabrielem Biel præterire non debeo, qui multa in MARIÆ laudem copiosè perscripsit, eique cum Scholasticis Doctoribus hyperduliam tribuendam docet, quòd excellentissimæ & singularissimæ dignitatis prærogatiua, quæ in creaturam vllam competit, gloriosæ Virgini sit attribuenda. Nam eoipso, quòd MARIA Dei sit mater, eandem Cherubim & Seraphim, omnesque Spiritus Angelicos excellere. Meruit, inquit, exaltari super choros Angelorum, & peruenire vltra quàm nostræ humanitatis est natura, vbi non natura tollitur, sed magnitudo gloriæ demonstratur. Ad thronum siquidem cœlestem intemerata Virgo & Mater processit, atque in regni solio post Christum gloriosior residet sublimata.] Tùm alio rursus loco: Quæ omnibus se inferiorem ac nouissimam deputauit, nedum præferendo sibi Virgines, sed & mulieres corruptas, imò, vt dictum est, peccatrices, ideo nunc exaltata est super omnes puras creaturas, nedum super homines beatitudini adscriptos, sed etiam super omnes Angelorum ordines & Hierarchias ad dexteram Filij sui, vltra quàm nostræ humanitatis est natura, sub quo solam Hierarchiam constituit, omnium principatuum celsiorem.] Volens prætereo Gersonem Parisiensem Cancellarium, qui MARIÆ laudes libenter celebrat, sicut & Cusanus Cardinalis, & Bernardinus Senensis, & Vincentius Valentinus, vt reliquos Theologos, quantúmuis excellenti doctrina ac vitæ sanctimonia conspicuos, qui ante & post Carolum quartum, in Ecclesia floruerunt, neq; minùs exemplo quàm scripto MARIAM colere & inuocare docuerunt, repetere supersedeamus, nemine illius sæculi recepto publicoque ritui contradicente.

Mariam pulchram vt Lunã, & vt Solem electam esse inter sanctos, modis omnibus venerandam.

Ibidẽ art. 3.

Mariam satis laudari & honorari non posse à mortalibus.

Li. 2. de laudibus Virginis art. 23.

Esai. 14.

Osee 13.

Quomodò Maria mundi saluatrix dici possit iuxta Dionysiũ citra Christi iniuriam.

Ibidem. art. 24.

Ibidem art. 30.

Præsidium aduersùs nocturnos terrores est salutatio & inuocatio Deiparæ Virginis.

Lib. 3. de laudib. Virginis art. vltimo.

Mariæ nomen venerandum & inuocandũ esse. Testimoniũ Gabriells Biel de Virginis Mariæ præstantia.

In expoſitione Miſſæ lect. 49.

Lectiõe 32. ſuper canonem Miſſæ.

Sermo. 1. in feſto Aſſumptionis.

Supereſt igitur, vt à Carolo quarto, qui anno Christi M. CCCXLVI. fuit electus, ad Fridericum primum, qui glorioſiſsimus Germanorum Imperator à quibuſdam dicitur,

Maria summè humilis, quomodò summè sit exaltata.

In Serm. de Aſſumptione qui eſt 25.

Indicatio Scriptorũ, qui Mariam ante Carolum quartũ valde honorárunt.

Digitized by Google

Testimonia doctorum post Carolum quartum vsq; ad Fridericum primum in Ecclesia florentium, & solennem Mariæ cultum approbantium.

dicitur, nos conferamus, & quorundam illustrium Doctorum Theologorum, qui maximè sub Friderici secundi, & Rodolphi primi tempora floruerunt, pro Deiparæ cultu testimonia proponamus. Neque id quidem difficile videri potest, si è scriptis eorum iudicare velimus, sicut, nobis etiam tacétibus, aduersarij manifestè fatentur, ac status illius Ecclesiæ, magno consensu Deiparam perinde ac hodie fieri solet, tunc vbique gentium soléniter cultam & inuocatam esse dilucidè prodit. Qua de re multa ex Francisco Maronis, Ludolpho Carthusiano, Nicolao Lyrano, & aliis æqualibus dèpromi facilè possent: sed quia modum tenere cupimus, Scholasticorum Doctorum præcipuos sat fuerit indicasse. Bonauentura in hunc modum habet: Vt glorioſam reginam Domini nostri Matrem benedictam in summo habeas omni tempore venerationis affectu, & in cunctis necessitatibus, periculis & pressuris ad eã, tanquã ad tutissimum refugium, te conuertas, ipsius tutelæ præsidium flagitando, eamq; in tuam susciplens aduocatã, deuotissimè ac securè tuã causam ei committas, quia Mater est misericordiæ, quotidie ei studens specialem & singularé reuerentiã exhibere. Et vt tua deuotio sit ei accepta, & reuerentia grata, ipsius puritatem ac mundiciam omni virtute, mente & corpore illibatè in teipso seruãdo, toto conatu nitaris humilitate & mansuetudine eius vestigia imitari.] Tùm alio loco: MARIA est, inquit, illuminatrix plurimorum per exemplа lucidissimę vitę suę. Ipsa est cuius vita inclyta cũctas illustrat Ecclesias: ipsa est cuius vita glorioſa lucẽ dedit sęculo: Ipsa est lucerna Ecclesiæ ad hoc illuminata à Deo, vt per ipsam contra tenebras mundi illuminaretur.] Prætereà nullam puram creaturã esse dicit, quæ tantam gratiam in mundo, tantamq; gloriam in cœlo, apud Dominum, inuenerit, & hanc gratiam non tantùm ipsi, sed etiam nobis; imò toti humano generi vtilissimam extitisse. Recensetautem MARIÆ diuinitus cõcessa septem priuilegia; quòd illa super omnes homines ab omni peccato sit aliena, gratiâ verò plenissima, mater etiam & Virgo incorrupta, tùm filij Dei Mater, ac ipsi Deo corporaliter præ cæteris omnibus familiaris, prætereà super omnem creaturã apud Deum potentissima, ac demùm in gloria super Sanctos omnes excellentissima'. Glorioſum, inquit, gloriæ MARIÆ priuilegium est, quod quicquid post Deum pulchrius, quicquid dulcius, quicquid iucundius in gloria est, hoc MARIA, hoc in MARIA, hoc per MARIAM est.] Omittam cætera, ne Lectori fastidium creetur, si ex vno nimis multa repetere videamur. Fuit enim Bonauentura, si quis alius, in colenda Virgine studioſissimus, ac sicut author est Octauianus, suos fratres (Francisci nempe institutum profitentes) monuit diligenter, vt populum ad MARIAM salutandam, præsertim sub crepusculo, quando Virgo ab Angelo salutata creditur, suis concionibus extimularent.

Testimonium S. Thomę Aquinatis in laudem Deiparæ.

Ad Thomam Aquinatem Scholasticorum Theologorum facilè principem venio, qui & ipse præstantiam Deiparæ Virginis non obscurè commonstrat, cùm honorem eius aduersùs varios Hæreticorum errores egregiè tueatur. Docet præterea, hanc vnam magis quàm Sanctum quemlibet, post Christum omne vitasse peccatum, totamq; fuisse pulchram & immaculatam, quæ omnium etiam virtutum opera exercuerit, animam habens plenam gratiâ. In omni periculo, inquit, potes salutem obtinere ab ipsa Virgine glorioſa; in omni opere virtutis potes eam habere in adiutorium.] Angelos excedit in plenitudine & gratia, nec solùm illuminata est, sed etiam illuminatrix, quæ propterea Soli & Lunæ comparatur, ac totius Trinitatis est nobile triclinium, puritate Angelos ipsos excedens, & quæ sola maledictionem sustulit, & benedictionem portauit, & ianuam Paradysi aperuit, per quam & Christiani omnes, sicut per stellam maris, ad portum æternæ gloriæ diriguntur; sicut idem clarissimè tradit. Nihil verò sit facilius, quàm ex Thomæ præceptore Alberto Magno, qui & ipse percelebris Germanus, ac Ratisbonensis antistes fuit, ad MARIAM ornandam multa congerere, vt in cuius laudem totum librum ille conscripsit, eiusque priuilegia multis prosequitur, quæ duodecim Marianæ coronæ stellas appellat. Hanc enim Virginem solam à communi illa regula excipi: Omnes peccauerunt in Adam. Hanc prætereà in quolibet opere suo meruisse, & ad summam puritatem peruenisse, quæ & Mater fuerit & Virgo, Mater autem Dei, qua gratiâ puræ creaturæ maior nulla conferatur. Hanc insuper Virginem virginum facit, quia prima sine præcepto, consilio & exemplo glorioſum virginitatis munus obtulerit Deo, quinetiam hanc omnium esse Matrem,

Quantùm nobis Deipara prodesse possit ad benè beateq; viuendum.

Alberti Magni testimonium de duodecim Mariæ priuilegiis.

Quomodò Maria Virgo virginum, & mater omnium prędicetur.

In libro inscripto Viginti quinque memorabilia.

MARIA cultu etiam imitationis honoranda.

In libro qui dicitur speculum beatæ Virginis.

Maria Ecclesiæ lucerna & plurimorũ illuminatrix.

Quantas prærogatiuas Marię dederit Deus iuxta Bonauenturam.

In oratione eius coràm xisto quarto habita in laudem Bonauenturę.

In Opusculo 8. circa salutationem Angelicam.

Romana. 3. & 5.

Digitized by Google

matrem, per quam omnia quodammodò recreata & renouata videantur. Eandem cœli portam esse, vt in eius persona dixerit Augustinus: Ianua facta sum Filio Dei, illa facta sum porta, quam vidit in visione Ezechiel Propheta. Adhæc Reginam hanc dici & esse misericordiæ; sicut & Ecclesia de illa testatur, quæ & singularem cum Christo patiente coniunctionẽ habuerit, nullus vt alius Christi passionibus magis, & ex amore vehementiore communicârit. Postremò quòd sola ipsa super choros Angelorum, omnemque puram creaturam fuerit in cœlis exaltata.

Ezech. 44.

Illud in confesso est, nec à quoquam negari potest, Scholasticos Doctores, quantúmuis multis de rebus inter se contendant atq; dissideant aliquando, tamen in his quæ ad MARIÆ cultum & inuocationem pertinent, omni ex parte consentienter docere, & vetustiorum Ecclesiæ Patrum suffragiis astipulari. Docent hoc Dominicani, qui plurimos doctissimosque Theologos in sua familia & pepererunt & conseruârunt; quique hac in parte sui principis Dominici, viri profectò sanctissimi, exemplum pulcherrimum probè sunt imitati. Huius enim tanta in MARIAM erat religio atq; obseruantia, multos vt homines vtriusque sexus ad singularem Deiparæ cultum, & frequentem salutandi vsum adduxerit, seque illi deuotissimum tota vitâ demonstrârit. Nec temerè sanè gloriantur Dominicani, vt ex illis Theodoricus de Appoldia meminit, quòd institutum suum habeant, velut hortum plantatum manu Virginis, quam & reuerenter ac crebrò de more salutant & prædicant. Eiusdem Theodorici verba sunt: Huic beatæ Dei genitrici à diuina maiestate commissi sumus, sub huius alis protegimur, huius manu benedicimur, huius gratiæ rore perfundimur, huius intercessione dilatamur, conseruamur & salui efficimur. Hæc est, inquit, quæ beatum Dominicum Patrem nostrum, tãquàm seruum fidelissimum Filio obtulit, ei sæpe apparuit, illum blanditer allocuta est, ei in extremis adfuit.] Quæ oratio satis ostendit, Deiparam pro eo, vt par est, à Dominicanis agnosci, quæ non solùm de ipsorum Patre Dominico, sed etiam de Ordine vniuerso optimè sit merita semperque mereatur, sicut & Reginaldus inter primos Dominicanos excellens reipsâ deprehendit. Cùm enim is professione Iureperitus, & eruditione in foro conspicuus, famáque celebris foret, in morbum grauissimum incidit, vt Medici de vita illius actum putarent. Sedenim moribundo adfuit Deipara, opemque præsentem tulit, vt ille non modò sanitatem ex improuisò reciperet, sed etiam omni æstu improbæ libidinis penitus liberaretur, atque insignem spectatæ pietatis gloriam porrò in noua Dominicanorum familia consequeretur. Dominicana etiam fuit Margareta, ex illustrissimis regibus Vngariæ nata Virgo, quæ vitæ sanctitatem multis miraculis comprobauit, in MARIÆ cultu tam feruens ac sedula, vt quoties Deiparæ sacram imaginem præteriret, genua flectere, & salutationem recitare Angelicam nunquam intermitteret. Quòd si solennes Virginis feriæ celebrarentur, illa eandem salutationem proximis octo diebus vel millies recitabat, ac in ipsa recitatione simul humi sese prosternebat. De Reginaldo testatur idem quem diximus [a] Theodoricus: Margaretæ pietatẽ [b] Garinus Theologus, cui multi alij suffragantur, memoriæ prodidit.

Lib. 2. c. 13. de vita Dominici.

Scholastici Doctores magno consensu Mariã colendam & inuocandam esse testantur, & in primis Dominicani.

S. Dominicus cultor eximius Mariæ Virginis simul & prædicator.

Dominicanorũ ordo, velut hortus manu Virginis plantatus & cõseruatus, Mariam sibi maximè fauere profitetur.

Quomodò Reginaldus per Mariam in extremo vitæ periculo fuerit subleuatus & restitutus.

Margareta Vngara virgo sancta in Mariæ cultu sedula.

a Li. 2. de S. Dominico ca. 11.

b In compendio vitæ Margaretæ ex aliorum scriptorum testimoniis collectæ.

Laudat Franciscum suum Bonauentura, & Virum planè Apostolicum, diuinaque charitate flagrantem meritò laudat, quòd Matrem Domini nostri Iesu Christi ineffabili complecteretur amore, vt quæ Dominum maiestatis fratrem nostrum effecerit, & per quam simus nos misericordiam consecuti: In ipsa, inquit, post Christum præcipuè fidens, eam sui ac suorum aduocatam constituit, & ad honorem ipsius à festo Apostolorum Petri & Pauli vsque ad festum Assumptionis deuotissimè ieiunauit.] Sed Franciscum ipsum mirificè sanctum de MARIA loquentem siue precantem audiamus: Sancta MARIA virgo, inquit, non est tibi similis nata in mundo in mulieribus: filia & ancilla altissimi Regis patris cœlestis, Mater sanctissima Domini nostri Iesu Christi: Sponsa Spiritûs sancti: ora pro nobis cum S. Michaële Archangelo, & omnibus virtutibus cœlorum, & omnibus Sanctis, tuum sanctissimum Filium dilectissimum Dominum nostrum & magistrum, Amen.] Et rursus eandem Deiparam sic inuocat vir integerrimus: Sancta Dei genitrix dulcis & decora, Regem morti traditum Filium tuum dulcissimum Dominum nostrum Iesum Christum pro nobis exora, vt ipse per suam piissimam misericordiam & clementiam, & virtutem sanctissimæ incarnationis & mortis

In vita S. Francisci cap. 9.

S. Franciscus B. Mariam impensè dilexit & coluit, suisque fratribus, tanquam aduocatam colendã, commendauit.

Francisci ad Mariam precatio.

Altera Francisci ad Mariã precatio.

Mariam vt Patronam colunt multi Ordines Religiosorum.

mortis ipsius acerbissimæ nobis indulgeat peccata nostra Amen.] Possem & de Cistertiensibus, & de Carthusianis, & de Carmelitanis, aliisq; pluribus ab Ecclesia probatis piorum Ordinibus dicere, qui inde ab initio MARIAM singularem & perpetuam sibi suique instituti hominibus vel patronam vel aduocatam peculiariter delegerunt, & illam ex more perpetuo sæpè multumque venerantur, ac laudes illi frequentes & horarias preces exoluunt. Verùm hæc longiùs persequi non adeò necessarium arbitramur, ne, si diutiùs in his hæreamus, ad vetustiora testimonia & exempla, quæ à plærisque magis desiderantur, tardiùs perueniamus.

Cur multa huius ætatis testimonia & exempla prætereantur.

Testimonium Guilhelmi Parisiensis, Mariã mirificè cõmendantis.

In sl. Rhetoricæ diuinę cap. 18.

Dicam tamen de Guilhelmo Episcopo Parisiensi, Theologo quidem ætate sua excellente, qui non vno in loco præclarè MARIAM extollit, nobisq; studiosè commendat. An falsè, inquit, & inaniter vocat te omnis Ecclesia Sanctorum aduocatam suam & miserorum refugium? Absit à Matre Dei, quæ fontem pietatis toti mundo peperit, vt cuiquam miserorum suæ misericordiæ subuentionem vnquam deneget. Innumeris exemplis magnificorum operum misericordiæ tuæ, quæ operata es erga peccatores miserrimos, docuisti nos & persuasisti de tua misericordia confidere, de tua pietate sperare, & in omnibus necessitatibus nostris sub alis tuę protectionis fiducialiter confugere.] Et paulò pòst: Quia ergo super omnes homines & Angelos diligis gloriam benedicti Filij tui, quæ indubitanter maxima est ei ex saluatione perditorum, maximè placet tibi procurare illam. Hoc est autem impetrare peccantibus gratiam ipsius his, qui vitiis & peccatis suis offensi sunt illi. Nulla creatura & tot, & tanta, & talia impetrare posset apud benedictum Filium tuum miseris, quãtùm tu apud ipsum impetras eisdem. In quo procul dubiò non tanquam ancillam suam, quæ indubitanter es, sed tanquam Matrem verissimam te honorat.] Tùm alio in loco grauiter affirmat: Istius benedictæ semperque venerandæ Matris blasphemię, omni gladio & igne, omnibus studiis & viribus exterminandæ & vindicandæ sunt. Vę illi, quicunque sit, qui ignorat Dei Matrem in eo amore & honore apud benedictissimum Filium suum esse, vt honorantes eam honoret, & inhonorantes digna animaduersione puniat. Non præsumat aliquis Deum vel Dei Filium se posse habere propitium & benevolum, qui benedictam Matrem suam offensam vel aduersariam habuerit.

Maria verè ab omni Ecclesia dicitur hominũ aduocata, & refugium miserorum.

Maria inprimis procurat salutẽ peccatorũ apud Deum, & impetrat: in quo ipsa maximè à Deo honoratur.

In Mariam blasphemi grauiter castigãdi, & illam honorantes vicissim honorantur.

Cap. 38. in Rhetorica diuina.

Deum habere non potest propitiũ, si cui malè cũ matre Dei conuenit.

Testimonium Innocentij Põt: in Mariæ commendationem.

Innocentium Pont. Maxim. simulque Theologum doctissimum, sub quo magna Synodus Lateranensis celebrata fuit, silentio præterire non debeo, quoniam & ille de nostra Virgine hoc modo concionatur: Cum aurora sit finis noctis & origo diei, meritò per auroram designatur Virgo MARIA: quę finis damnationis, & origo salutis fuit: finis vitiorum & origo virtutum. Oportebat enim, vt, sicut per fœminã mors intrauit in Orbem, ita per fœminam vita rediret in Orbẽ. Et ideo quod damnauit Eua, saluauit MARIA, vt, vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret.] Et iterum: Qui iacet in nocte culpę, respiciat lunam, deprecetur MARIAM, vt ipsa per Filium cor eius ad compunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Ipsa est mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Qui verò ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat auroram, deprecetur MARIAM, vt ipsa per Filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non est exauditus ab ea?] Nec multò pòst: Quicunq; sentit impugnationem ab hostibus, vel à mundo, vel à carne, vel à Dæmone, respiciat castrorum aciem ordinatam, deprecetur MARIAM, vt ipsa per Filium mittat auxilium de sancto, & de Sion tueatur.] Extat hymnus eiusdem Innocentij cum hac perspicua inuocatione:

Serm. 2. in festo Assumptionis Mariæ.

Ad Mariam inuocandam hortatur Innocentius, & fructum inuocationis ostendit.

Hymnus Innocentij ad Mariã inuocandã editus.

Aue mundi spes, MARIA,
Aue mitis, aue pia,
Aue charitate plena.
Virgo dulcis & serena,
Sancta parens Iesu Christi,
Electa sola fuisti

Rythmica eiusdem Innocentij ad Mariam precatio.

Esse

Esse Mater sine viro
Et lactare modo miro.
Angelorum imperatrix,
Peccatorum consolatrix,
Consolare me lugentem,
In peccatis iam fœtentem.
Precor te Regina cœli
Me habeto excusatum
Apud Christum tuum Natum.

Succinctior illa est precatio, quam idem quoque Innocentius condidit, & Ecclesiæ nonnullæ sequuntur: Interueniat pro nobis, quæsumus, Domine Iesu Christe, apud tuam clementiam gloriosissima Virgo MARIA, dignissima Mater tua, cuius sanctissimam animam, in hora passionis & mortis tuæ, doloris gladius pertransiuit.

Mariæ cultum Græcis hoc tempore vsitatū fuisse, à Græcis probari scriptoribus per exempla Imperatorum.

Hûc præterea pertinent, Nicephorus Callistus, & Nicephorus Gregoras, qui ambo Græci scriptores, paucis ab hinc annis Latinè versi prodierunt, ac nostræ quidem Virginis cultū suo sæculo apud Græcos solennem vsitatumq; fuisse, non obscurè declarant. Prior egregiè laudat Emmanuelem Palæologum Imperatorē, qui Dei genitricis Ædem venustissimam, & quasi cum cœlesti pulchritudine certantem excitauerit; nimirùm, ad priorum Constantini Magni & Leonis Magni Cęsarum imitationem.

In operis sui dedicatiõe.

Mariæ vestis reuerenter habita Cõstantinopoli.

Narrat præterea de sacra Deiparæ veste, quæ in arca sacra Constantinopoli reuerenter admodùm & integrè seruaretur; appellat illam inuictum perpetuumque vrbis præsidium, varios inde morbos dispulsos, & præclara miracula extitisse: Quinetiã librum integrum se scripsisse asserit de miraculis, quæ in templo Virginis Matris ad Fontem dicto, & à plurimis honorato perpetrabantur. Affirmat, nihil esse prorsus quod Virginis Matri aduersetur, quodque non continuò eius potestati cedat, etiamsi Dæmon sit aut morbus immedicabilis; nihil non illam esse facturam, dummodò rectè pieque sit petitum. Postremò in precatione confessoria, quam ad omnium conditorē Deum facit, & Alardus Amstelrodamus interpretatur, in fine adiicit: Hoc mihi annuas velim primùm patrocinio Deiparæ Virginis & Matris MARIÆ.] Gregoras verò de seniore Andronico Imperatore scribit, quòd cùm Bizantium à Iuniore occupatum, illumque vitæ suæ insidiantem cerneret, ad sacram imaginem Dei genitricis Hodegetriæ confugerit, & humi prostratus, ardenter cum lachrymis, ne periclitantē se desereret, fuerit obtestatus. Statimq; subiungit verba sequentia: Exaudiuit preces eius, & festinum tulit auxilium, quæ quiduis potest castissima Dei Genitrix.] Et posteà de iuniore Andronico refert, qui seuitiâ & irâ omni deposita, primumq; venerabili Dei Genitricis imagine, vt decet, adorata, auum quem diximus, comiter abduxerit, & abductum amplexus fuerit, blandisq; verbis recreârit. Prætereà cùm idem iunior Andronicus totum biduũ mortuus iaceret, ac tertio die velut è profundo somno nonnihil experrectus esset, diuinum laticem castissimæ Dei genitricis Pegæ postulauit: quo statim allato & capiti affuso, non modò recreatus est, sed etiam pristinã valetudinem recuperauit. Senior verò, cùm iam sibi mortem instare animaduerteret, ac propter intempestam noctem neminem reperiret, qui sibi diuina mysteria impertiretur, pro salute animæ suæ cum multis lachrymis & genuflexionibus Deo supplicauit, ac deinde sacram Dei genitricis imaginem, quam in sinu gestabat, loco diuinorum mysteriorum in os inseruit; sicut idem Gregoras luculenter affirmat. Quod Andronici factum sic accipi par est, vt quum videret, se temporis angustiâ prohiberi, quò minùs sacrosancto Eucharistiæ viatico muniri posset, adhibita Virginis imagine testari voluerit, se benè quidem sperare tùm de Christi benignitate, tùm de Matris eius intercessione, quæ suis nimirùm precibus apud Deum compensaret, quod ipse, vel inuitus, Sacramenti sumptione præstare iam minimè posset. Narrat & Nicetas Choniates, quanta fuerit imaginis Dei genitricis veneratio in publica processione Constan-

Lib. 15. Eccles. hist. ca. 24.
Ibidē ca. 26.

Mariæ vestis reuerenter habita Cõstantinopoli.

Lib. 15. Ecclesiast. hist. cap. 25.

A Maria quidquis obtineri posse, quod rectè petitur.

Mariæ imago admodũ honorata, ab ipsis etiã Imperatoribus Constantinopolitanis.

Andronicus vterq; Imperator quomodò in extremo vitæ periculo se Mariæ deuotũ esse monstrârit.

Testimonium Nicetæ Choniatis, de Mariæ imagine publicè honorata.

Digitized by Google

tinopoli, Imperatore Emmanuele Comneno & proceribus omnibus per vrbẽ ponẽ ſequentibus, propterea quòd læta victoria de Pannoniis eſſet reportata. Græcus etiã fuit Euthymius Zagabonus, qui ab Alexio Imperatore iuſſus præclara ſcripſit, & Mariam his titulis ornauit; quòd ſit quauis re creata & viſibili ſuperior, pura, impolluta, intacta Patris, ab omni reprehẽſione aliena, pulcherrima ſponſa, in omnibus glorioſa & benẽdicta, in bonitate & benignitate incomparabilis, & demùm coronis Prophetarum. Sub alis eius interceſsionis, inquit, ſine impedimento ex corde clamemus: Ne aſsiduas noſtras preces repudies, ô intemerata. Magnam enim vim habet, ô laudatiſsima, precatio Matris ad Filij conciliandam beneuolentiam, vt credimus.] Ac iterum: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ capſæ tuæ nos omnes tuum poſtulare auxilium, expectantes tuam defenſionem, tuum in omnibus inuocantes patrocinium. Itaque vt dum hîc quidem manemus, nos protegas, ſupplicamus: rurſus autem, vt quũ excedemus, in ædibus ſemper viuentibus & luminoſis habitemus, obſecramus. Contrà autem nobis parcat tuus Filius & Deus perennibus tuis orationibus. Nihil enim eſt quod tibi ſit impedimento, ô impolluta Domina.] Nec dubium eſt, quum in tota Græcia, tùm in metropoli, & regia, beata, fortunata, magna vrbe, nouaque Roma, vt Manaſſes loquitur, Conſtantinopoli, Deiparæ Virginis templa & feſta, ſicut & alia Chriſtiana ſacra, tantiſper integra inuiolataq; permanſiſſe, donec eandem vrbem & Græciam vniuerſam nouus Attila, immaniſsimus nempè Turca (ô lugendam nobis vſque iacturam) ſub Nicolao quinto Pont. & Friderico tertio Cæſare, tandem oppreſsit, ac perfidiæ ſuæ Mahometanæ ſubiecit.

Euthymij Zagaboni Mariæ dignitatẽ aſtruentis teſtimoniũ.

In encomio Deiparæ, in die Dedicationis Templi.

Matris Mariæ ad Filium interceſsio efficax, quam & Euthymius petit.

Mariæ cultus & inuocatio ad hæc tempora vſq; duravit Cõſtantinopoli.

In annalibus.

Anno Chriſti, 1453.

Quid multis? in Mariæ cultu retinendo eadem prorſus confeſsio & conſuetudo in Græca & Latina Eccleſia hoc uigebat ſæculo, ipſis maximè Principibus, omni ſexu & ætate, magnis & paruis in eum publicum ritum conſpirantibus, quo etiamnũ Dei Matrem inuocamus, eius imagines veneramur, & ferias eiuſdem præcipuas celebramus, templaque honoramus, & miracula prædicamus. Hinc Fridericus tertius Princeps Auſtriacus, & Rom. Imperator, Feſtum aſſumptæ in cœlum Virginis religioſè admodùm venerabatur, vt omni ferè cibo & vino in profeſto abſtineret, idemque fundator Multorum monaſteriorum fuit, quæ cenſibus etiam annuis liberaliter dotare curauit. Eius verò Mater Cimburga Maſſouiæ Duciſſa, tàm erat cultui diuino dedita, vt ieiuniis & orationibus maceraret corpus, & de more loca ſancta religioſiſsimè inuiſeret, ideoq; ſub mortem etiam Cellas MARIÆ, vt Auſtriaci vocant, religionis ergô petiuit. Tùm Albertus quartus, qui & ipſe Auſtriæ Princeps fuit, MARIAM coluit reuerenter, Chriſtianæ religioni & Eccleſiaſticis cęremonijs adeò deditus, vt in Sanctorum templis vnà cum Sacerdotibus pſallere & cantare, ſolenniaque ſacra quàm deuotiſsimè celebrare non erubeſceret, vt verbis vtar Cuſpiniani. Carolus verò quartus cordatiſsimus Princeps, quum Imperium adminiſtraret, inter alia, quæ ſuis Bohemis veræ pietatis documenta reliquit, non pauca collegia Canonicorum & Monaſteria fundauit, & in honorem ſanctiſsimæ Virginis Collegiatã Eccleſiam erexit, magnificeque dotauit, quam ſua etiam ætate in villa Terentij Parmenſis agri extitiſſe ſcripſit Æneas Siluius. Certè Henricus eius nominis ſeptimus Imperator, non minùs religione conſpicuus, quàm armis ſtrenuus, beatiſsimam Virginem adeò in honore habuit, vt circa diem illam, qua in cœlum ab Angelis aſſumpta celebratur, negotia omnia forenſia intermitteret, rebusque duntaxat diuinis operam dare ſoleret. Nam & ſæpè totas noctes ante imaginem Crucifixi, quam ſemper circumferebat, orando & peccata deflendo conſumpſit, nec ſolùm in ſummis quibusque feriis, ſed ferè quotidie tandem ſacram ſumpſit Euchariſtiam, vt ex eodem Cuſpiniano intelligi poteſt.

Germanos etiã Principes in Mariæ cultu, vſque ad Friderici primũ perſeueraſſe.

Friderici Imperatoris & vxoris erga Deiparam pietas ſingularis.

Principum Auſtriacorum erga Mariã deuotio ſingularis.

In vita Alberti quia.

Lib. de Bohemorum origine.

Quid quòd Ludouicus Francorum Rex, eius nominis vndecimus, non contentus inſtituto veteri, quo ad pulſum campanæ, homines ſacroſanctam Virginem Angelica oratione veſperi ſalutare conſueuerunt, etiam horâ meridiana id fieri voluit, publicæ pacis obtinendæ cauſâ, vt Ganguinus aſſeuerat. Huius Ludouici æqualis erat Pius ſecundus Pont. idemque vnà cum Sixto quarto in Virgine colenda valdè ſtudio-

Ludouicus Frãcorum Rex meridiano tempore pulſare cãpanã iubet ad Virginẽ ſalutandã.

Pius II. & Sixtus IIII. Põt. in colẽ. Deipara ſeduli.

Lib. 10. de rebus Francorum.

Digitized by Google

In extrauaganti cap. 1. de Reliquiis

studiosus, & hoc quidem festum Conceptionis diuæ Virginis, & quæ ad diuini officij cum hoc festo coniuncti rationem pertinent, publicè confirmante. Incurrunt etiam hæc tempora, quæ ante Fridericum primum supputantur, Scheyrenses Domini & Comites, tàm insigni olim nobilitate commendati, vt ex illis Bauariæ Duces complures extiterint: tãta verò pietatis laude cumulati, vt suum præcipuũ castrum in Scheyerense monasterium, quod etiamnum apud Bauaros extat, tandem conuerterint, suæque familiæ perpetuam illic delegerint sepulturam. Cùm enim in vnum locum conuenissent, sicut Tritemius indicat, quibus in Scheyerense castrum ius competebat, multi autem hæredes supererant, hi suo iuri sponte cesserunt, & quicquid hoc bonorum esset, beatæ semper Virgini promptè obtulerunt atque consecrârunt, illo vno duntaxat excepto, quem infelicem Ducem Arnoldum vocant, qui, quum Dæmonem sibi familiarem haberet, illique suam partem deuouere mallet, hoc demùm præmij consecutus est, vt sospes à Dæmone abreptus, ac prorsus è medio sublatus, & in lacum monasterio vicinum miserè tandem proiectus esse scribatur. Quòd si tanta religionis curâ summos Ptincipes, publicis licet negotiis impeditos, occupauit. quid minus alios affectu pietatis non dissimiles, & otio sancto magis abundantes, in Virgine colenda feciſſe putemus? præsertim cùm plærique honestis disciplinis & variis linguis exculti, magnique nominis habiti Scriptores, publicam hanc veneratione egregiè constabilirent. Ex his non vulgares illius Ecclesiæ ciues fuerunt, vt reliquos omittam, Iouianus Pontanus, Baptista Mantuanus, Petrus Crinitus, Ioannes Picus, Angelus Politianus, Hermolaus Barbarus, Rodolphus Agricola, Antonius Sabellicus, Marsilius Ficinus, Theodorus Gaza, Georgius Trapezuntius, Franciscus Petrarcha, Emmanuel Chrysoloras, non illi quidem Theologi, sed rerum sacrarum pij in Ecclesia obseruatores, auitæque religionis fidi custodes, qui suam de colenda Virgine fidem multis sunt argumentis sæpè testati. Extat Francisci Petrarchæ Pæan Virgini Matri Italicè scriptus, & à Philippo Beroaldo Latinè versus, ex quo pauca duntaxat carmina repetemus.

Vide Tritemiũ de origine gentis Principumq; Bauarorum.

Suprà loco citato.

Comites Scheyerenses Castrum suũ Deiparæ offerunt, vt ex eo monasteriũ efficiatur.

Nõ modò Principes, sed & alij in colenda Virgine vnà cũ doctis illius ætatis studiosi fuêre.

Carmen Francisci Petrarchæ in laudem Deiparæ.

Virgo decens, quam Sol vestit, stellæq; coronant,
Cuius forma fuit summo tam grata Tonanti,
Vt tua condiderit sanctam intra viscera lucem,
Tu clypeus miseris firmus mortalibus vna es,
Ictus fortunæ contra mortisq; cruentos;
Tu sola ex omni numero turbaq; piarum
Deligeris, luctus Euæ quæ in gaudia vertas.
Effice (namq; potes) vt me tua sancta propago
Comiter excipiat refouens.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum Veterum fuisse consensum, qui à Friderico primo vsque ad Ottonem Magnum, Christianum Orbem constituerunt.

AT

AT fortasis hæc fides & religio de MARIÆ cultu tum solùm viguit, quũ Friderici rerum potirentur, superiore autem & proxima ætate suum vigorem amisit. Minimè verò, cùm præcedens Ecclesia, sicut ostendemus, ad Ottonem vsque Magnum, qui Magdeburgensem inter alias fundauit, Ecclesiam, mordicùs eandem religionem atque consuetudinem retinuerit, probauerit atque confirmârit. Florebat sub Lothario secundo, & Conrado tertio Bernardus Clareuallensis, vir in Gallia, Germania, Italiaq; percelebris, quem omnes non solùm ob doctrinam diuinitùs inspiratam, sed etiam propter vitæ sanctimoniam, clarissimis sæpè miraculis demonstratã, meritò suspicerent ac reuererentur, quo vno meliùs nec scripsit, nec vixit quisquam in vniuerso cætu Monachorum, si Lutheri quidem calculum admittamus. Nobis verò Petri Cluniacensis suffragium est charius, qui eundem Bernardum fortem ac splendidam monastici ordinis, adeoque totius Ecclesiæ Dei columnam appellat. Quis verò vel sæpiùs, vel apertiùs, atque hicipse Bernardus, de MARIÆ laude & cultu concionatur? quis eam libentiùs ac diligentiùs vel tunc coluit, vel nunc etiam colendam esse contendit? Vocat illam Reginam nostram, Reginam cœlorum, nostram aduocatam & mediatricem, maris stellam, vitæ genitricem, inuentricem gratiæ, Dominam mundi, Reginam cœli, parentum reparatricem, posterorum viuificatricem, in qua & Angeli lætitiam, & iusti gratiam, & & peccatores veniam perpetuò reperiant.] Sed iam Doctorem mellifluum de nostra Virgine differentem, quæso, audiamus: † Virgo Regia, inquit, falso non eget honore, ueris cumulata honorum titulis, infulis dignitatum. Honora sanè integritatem carnis, vitæ sanctitatem. Mirare fœcunditatem in Virgine, prolem venerare diuinam. Extolle nescientem, vel in concipiendo concupiscentiã, vel in pariendo dolorem. Prædica reuerendam Angelis, desideratam Gentibus, Patriarchis Prophetisque præcognitam, electam ex omnibus. Magnifica gratiæ inuentricem, mediatricem salutis, restauratricem sæculorum. Exalta denique exaltatam super choros Angelorum ad cœlestia regna. Hæc mihi de illa cantat Ecclesia, & me eadem docuit decantare.] Tùm alio loco de MARIA hæc mirifica profert: Ad illam sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium sæculorũ respiciunt & qui in cœlo habitant, & qui in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui sequentur, & nãti natorum, & qui nascentur ab illis. Illi qui sunt in cœlo, vt resarciantur: & qui in inferno, vt eripiantur: qui præcesserunt, vt Prophetæ fideles inueniantur: qui sequũtur, vt glorificentur. Eò beatam te dicunt omnes generationes, Genitrix Dei, Domina mundi, Regina cœli, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim Angeli lætitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternum. Meritò in te respiciunt oculi totius creaturæ; quia in te, & per te, & de te benigna manus omnipotentis quicquid creauerat, recreauit.] Ac ne dubitet quisquam, quòd idem Bernardus hanc sacram Virginem inuocârit, ac inuocare docuerit, sequenti oratione satis seipsum explicat: Domina nostra, inquit, Mediatrix nostra, Aduocata nostra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo nos Filio repræsenta. Fac, ô benedicta, per gratiam quam inuenisti, per prærogatiuam quam meruisti, per misericordiam quam peperisti: vt qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis & miseriæ nostræ, te quoque intercedente participes faciat nos gloriæ & beatitudinis suæ.] Et rursus: Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, voca MARIAM: In periculis, in angustiis, in rebus dubiis MARIAM cogita, MARIAM inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum.] Ac iterum: Sileat misericordiam tuam, Virgo beata, si quis est, qui inuocatam eam in necessitatibus sibi meminerit defuisse.] Neque suo tantùm, sed & aliorum nomine MARIAM Bernardus inuocare solebat, vt idcircò dixerit aliquando: Quoties mihi necesse est, fratres, post lachrymosas querimonias vestras exorare Matrem misericordiæ, vt suggerat benignissimo Filio, quoniam vinum non habeatis. Quid multa? Bernardus has duas nobis regulas pulchrè tradit: Quod vel paucis mortalium cõstat fuisse collatum, fas certè non est suspicari tantæ Virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emersit ad vitam.] Quicquid autẽ illud est quod offerre paras, MARIÆ commen-

S. Bernardi præstãtia & testimonii de Virgine ante Friderici I. publicè honorata, quã ille inprimis coluit.

In enarrat. 7. ca. Matth. Epist. 8.

Virginis Mariæ iuxta Bernardũ Epitheta.

Serm. 1. de Assum. Virginis. Et ser. 2. de Aduẽtu Dñi. Et serm. 2. in die Pentecost. Et ser. de eiusdem Natiuitate.

Quænã in Maria nobis suspicienda & prædicanda sint.

† In Epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses.

Ad Mariã & p̃teritos & præsentes & futuros, imò & creaturas oẽs in cælo & terra meritò respicere.

Serm. 2. de die Pentecostes.

Luc. 1.

Oratio Bernardi ad Deiparã, tanq̃ ad Dominã, mediatricem & aduocatam mortalium.

Serm. 2. in aduen. Dñi.

Hom. 2. de beata Virgine.

Et oratio Mariæ petẽta & exemplum eius imitandum.

Serm. 4. de Assum. Virginis.

Bernardus nõ p se tantùm, sed p aliis etiã solitus inuocare Virginem.

Serm. 2. in Domini. I. post octa. Epiphaniæ. Epist. 174. ad Canon. Lugdunen. & serm. de Natiuit. Mariæ.

Digitized by Google

mendare memẽto, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ, gratia redeat quo influxit.] Addit posteà: Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus MARIAM hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM. Aduocatam habere vis ad Christum? Ad MARIAM recurre: exaudietur & ipsa pro reuerentia sua: Exaudiet vtique Matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ.] Hæc pauca è multis summatim excerpere visum est, quæ Bernardum cultorem Deiparæ Virginis maximum fuisse satis declarant, quique, cùm apud Nouatores magnam sæpè habeat authoritatem, & reuerà cœlesti magis quàm humana doctrinâ sit præditus, mirũ sanè, cur apud eosdem non tantùm valeat, vt ipsius in cultu Virginis approbando doctrinam & exemplum, aliqua saltem ex parte sequantur.

Maria cunctis valdè venerãda, & honoranda p aduocata, iuxta Bernardum.

Nouatores in plærisq; Bernardo credunt, circa Virginis cultũ non credunt.

Bernardo dignus discipulus fuit Guarricus, suumq; magistrum pietate ac eruditione in eo etiam refert, quòd MARIÆ cultum & inuocationẽ præclarè commendet. Nam & naturalem quandam pietatem fidei hoc filiis dictare asserit, vt illi ad inuocationem nominis MARIÆ primò vel maximè refugiant in omnibus necessitatibus, & periculis, tanquàm paruuli ad sinum Matris. Et nunc, inquit, habitamus in adiutorio Matris Altissimi, in protectione ipsius commoramur, tanquàm sub vmbra alarum eius: & postmodùm in consortio gloriæ ipsius, tanquàm in sinu ipsius confouebimur. Tunc erit vox vna lætantium & aggratulantium Matri; sicut lætantium omnium nostrũm habitatio est in te, sancta Dei Genitrix. Nullatenus autem credideris maioris esse fœlicitatis & gloriæ habitare in sinu Abrahæ, quàm in sinu MARIÆ, quum thronum suum in ea posuerit Rex Israël.] Ac deinde: Non immeritò creditur, sine iniuria, vel inuidia cæterarum sedium, quoddam esse speciale Regis solium excelsum & eleuatum super gloriam omnium, MARIAM dico exaltatam super choros Angelorum, vt nihil contempletur supra se Mater, nisi Filium solum, nihil miretur supra se Regina, nisi Regem solum, nihil veneretur supra se mediatrix nostra, nisi Mediatorem solum; cui nos ipsa precibus suis conciliet, commendet, & repræsentet vnico Filio suo Iesu Christo.] Quarè hoc modo etiam illam inuocat: Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita familia hæc famelica de te præstolatur alimoniam vitæ. Per te fructum vitæ communicauimus in mensa præsentium Sacramentorum: Per te eundem fructum vitæ communicemus in mensa perennium gaudiorum, Iesum benedictum fructum ventris tui.] Sed & æqualis Bernardi erat Petrus Cluniacensis, quem venerabilem non temerè hactenus vocant, homo magnus, & in magnis occupatus, vt à Bernardo dicitur, qui sic MARIAM inuocauit: Adesto & tu beatissima Virgo, Mater eiusdem Saluatoris & Redemptoris nostri, & præ omnibus post ipsum in te spes confidentes, ab expectatione sua nullatenus confundi permittas.] Nec multò vetustior fuit Rupertus Tuitiensis, celebris & ipse scriptor, Abbas scientiâ & sanctitate clarissimus, meritoque MARIÆ cultor insignis, quoniam per orationes instantissimas, vt Tritemij verbis vtar, à Matre gratiæ Virgine Maria scientiam scripturarum, quam ingenium negauerat, postulauit, tantamq; in omni scriptura scientiam consecutus est, vt similem suo tempore non habuerit. Appellat eandem myrrhæ & thuris montem, speculum humilitatis, maximam portarum cœli, quas Dominus, vt manna plueret, nobis aperuit, salutare templum Domini, sacrarium Spiritus sancti, thalamũ sanctitatis, triclinium diuini consilij, Magistrorum, hoc est, Apostolorum magistram, nec modò Christi, sed & omnium discipulorũ Christi Matrem, ac Reginam cœlorũ. O Domina, inquit, Dei genitrix Maria, & incorrupta Mater Verbi æterni, Dei & hominis Iesu Christi, non meis, sed tuis armatus meritis, cum isto viro, scilicet verbo Dei, luctari cupio.] Ac iterum: O beata MARIA, mons montium, Virgo virginum; sancta Sanctorum, ad omnes quidem conuertimur (Sancte) sed ad te præcipuè præ cæteris oculos nostros leuamus, tuum præ omnibus auxilium suspiramus.] Longum esset reliqua percensere, quę alij æquales ferè scriptores Hugo & Richardus Victorinus, Petrus Lombardus, Honorius Augustodunẽsis, Bruno Carthusianus, MARIAM egregiè celebrantes ac piè simul inuocantes, memoriæ prodiderunt.

Guarrici testimoniũ de Mariæ cultu & inuocatione, quum illa sit Mater, ad quã filij Dei confugiant.

Maius est, in Mariæ sinu, quàm Abrahæ habitare.

Mariæ thronus et gloria in cœlo incõparabilis atq; singularis, vt quilibet Deo sit ppinquior.

Quõ Guarricus Mariam inuocet.

Petri Cluniacẽsis de Maria testimonium, qui eandem inuocauit.

Quàm præclarè Rupertus Tuitiensis de Maria loquatur, eamq; coluerit.

Extant Euangelici commentarij Zachariæ Episcopi Chrysopolitani, qui hæc attigit tempora: in fine autem Operis eiusmodi adiecta reperiuntur: Dignum & omnibus

Zachariæ Chrysopolitani testi-

Serm. 1. de festo Assumptionis Mariæ.

Serm. 4. de Assum. Mariæ.

Lib. 1. Epistol. 2.

In libr. de monasterio Hirsaugiẽsi.

Lib. de diuinis officiis, & in Euãge. Ioannis, et præterea in lib. Cantic.

In Prolog. sup Cãtica.

Libr. 7. in Cantica.

In serm. de Assumpt. Virginis.

Digitized by Google

monium de Maria meritò veneranda & inuocãda.

bus modis conueniens erat, vt omnia subiicerentur sub pedibus eius, quæ omnium genuerat Creatorem. Dignum erat, vt Domina esset Angelorũ, quæ digna fuerat esse Mater Domini Angelorum. Dignum erat, vt Angelica puritas illi subderetur in cœlis, cui totã se infuderat diuina puritas in terris. Dignum erat, vt ampliùs Matrem suam honoraret, quàm ministros, ipse qui dixerat: Honora patrem tuum & matrem, vt sis longæuus super terram. Dignum erat, vt familiariùs hanc amaret, copiosiùs remuneraret, quæ singulariùs atque ardentiùs omni rationali creaturâ ipsum dilexerat.] Ac iterum posteà: Currimus, ô MARIA, post te, in suauitatem vnguentorum tuorum, adiuua currentes, trahe lassos, subleua lapsos, vt introeamus & nos tecum. Quasi therebinthus extendisti ramos tuos super latitudinem terræ, & ecce confugimus ad te, vt sis nobis in umbraculum diei ab æstu, & in securitatem, & in absconsionem à turbine & pluuia.] Tandemque concludens: Itaque dilectissimi, ait, in ea tàm potenti, tàm pia, & tàm fideli Aduocata nostra toto corde gaudeamus: quæ nulli dignè postulanti auxilium negat, & pro nullo apud Filium frustrà interpellat. Gaudeamus, inquam, in illa, & dignis obsequiis, dignis laudibus cum illis sacris Angelorum legionibus eam veneremur, ac vultum eius deprecemur cum omnibus diuitibus cœli.] Neque spernendum est Fulberti Carnotensis Episcopi testimonium, vtpote viri literarum scientiâ & prophetiæ dono, sanctitateque præstantis, vt vel inuiti fatentur Centuriatores, quos tamen haud pudet hac labe virum eximium aspergere, vt insignem illum idololatram vocent, vtpote quem MARIÆ plus æquo studiosum fuisse confingunt. Tantopere illos vrit, quòd autor ille verè Catholicus de MARIÆ laudibus librum proprium scripsit, varia cantica composuit, in eius honorem templum à fundamentis eductum mirè lapideo tabulato construxit, ac demùm ægrotus singularem à Virgine sibi apparente consolationem accepit; vt Vincentius aliique notârunt. Multis ac eximiis præconiis ille MARIAM exornat, quæ adeò piis placuerũt, vt eius verba in solennem Ecclesiæ vsum transierint, ac multis iam sæculis non minùs trita quàm probata sint; licet à quibusdam etiam Augustino attribuantur. Sic autem inter cætera ille Mariam reuerenter affatur: Quas ergo tibi laudes fragilitas humani generis persoluat, quæ solo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quascunq; exiles, quascunque meritis tuis impares gratiarum actiones, & quũ susceperis vota, culpas nostras orando excusa. Accipe quod offerimus, impetra quod rogamus, excusa quod timemus; qui nec potiorẽ meritis inuenimus, quàm te, ad placandam iram iudicis, quę meruisti esse Mater Redemptoris & Iudicis. Succurre ergo miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni p Clero, intercede pro Monachorum Choro, exora pro deuoto fœmineo sexu; sentiãt omnes tuum leuamen, quicunque deuotè celebrant tuum nomen. Sit tibi compassio super afflictis, sit pius affectus super cœlorum peregrinis. Et quum te lætantem semper aspicis, fletus nostros, quæsumus, ipsa ad Deum perferas, enmq; vt proprium Filium pro nobis interpelles.] Adiungit hanc insuper hortationem: Fratres cum toto mentis affectu beatissimæ Virginis nos intercessionibus committamus, omnes eius patrocinia omni nisu imploremus, vt dum nos supplici eam obsequio frequentamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cœlis. Neque enim dubium, quæ meruit pro liberandis proferre pretium, posse plus omnibus liberatis impendere suffragium.]

Exod. 20.

Eccles. 24.

Cent. 11. cap. 10.

Lib. 25. cap. 15. in opere historiali.

Serm. de assump. Virg. Et apud Augustinũ simili a reperiũtur. Serm. 2. de annũciatiõe Dominica.

Maria nulli inuocãti negat auxiliũ, & p nullo frustrà rogat Filium.

Fulberti testimonio Mariã rectè inuocari atque coli ab Ecclesia, quantumuis obstrepant Centuriatores.

Ad Mariam inuocatio Fulberti & Ecclesiæ.

Maria cur seduiò imploranda.

Mariã p Sanctis reliqs apud Deũ valere sua p nobis intercessiõe.

Huc præterea spectat Archiepiscopus Cantuariensis Anselmus, magnum sui sæculi decus, ac tunc ferè Princeps Theologorum, singulari vitæ sanctitate præcellens meritoque à Centuriatoribus hoc nomine commendatus, quòd præ aliis tunc Episcopis singulari religionis curandæ zelo flagrârit. Is quum sedulus cultor Virginis esset, de illius excellentia librum integrum scripsit, eamque vocat Matrem salutis, templum pietatis & misericordiæ, inter Sanctos post Deum singulariter sanctam, Matrem admirabilis Virginitatis, quæ Angelos vincat puritate, & Sanctos superet pietate, Angelorum Reginam, cœlique & terræ summam Dominam, & vnicam dominatricem super choros exaltatam. Subueni nobis, inquit, Domina piissima, & non considerata peccatorum nostrorum multitudine, velle tuum ad miserendum nobis inflecte. Eia succurre, oramus, vt laus, quam per tot sæcula dignè possediisti, continua tibi duret in gratia ipsa, qua mundo perdito subueniisti. Tibi ergo commendamus: tu procura, ne

Anselmus Cãtuariẽsis Episcopus, illustrisque Theologus.

Anselmi testimonium in Mariæ cõmendatione, & quõ eandẽ inuocet.

Cent. 11. cap. 10.

Lib. de excellẽtia beatæ Virginis cap. vltimo.

Digitized by Google

ne pereamus.] vt reliqua id genus plura, quæ apud illum extant, prætermittamus. Sic enim alibi quoque loquitur: Pie Domine, parce seruo Matris tuæ. Pia Domina, parce seruo Filij tui. O tu illa piè potens, & potenter pia MARIA, de qua fons est ortus misericordiæ, ne contineas, precor, tam veram misericordiam, vbi tam veram agnoscis miseriam.] Vixit tum etiá Iuo Carnotensis Antistes, tùm in scripturis, tùm in Canonibus sacris probè versatus, qui de MARIA intrepidè pronuntiat: Quod nostris viribus non valemus, meritis beatæ & perpetuæ Virginis, cui Deo authore famulamur, indubitanter obtineri posse credimus.] Sed & Berno Abbas Augiensis, in diuinis humanisque literis egregiè doctus, nec solùm à [a] Tritemio, sed etiam à [b] Centuriatoribus apprimè laudatus, in hûc modum MARIAM alloquitur: ‡ Tu maternum erga nos affectum ostendendo, pro nobis supplica Deum.] Ac rursus ad [‡] Regem Vngariæ scribit: Ne diffidas de misericordia Dei, quia, qui preces pauperum non spernit, multò magis dilectæ Matris suæ orationes pro te exaudit. Vestigiis eiusdem sanctæ Dei Genitricis prouolutus iugiter assiste, preces lachrymabiliter effunde cum corde contrito & humiliato, pro certo sciens, quia si ei supplex assiduus fueris, citiùs ab omni angustia liberaberis.] ‡ Monet præterea, vt peccatis ab ipso conceptu contaminati & immundi, MARIÆ opem implorent, quæ de Spiritu sancto, sine virili semine, concepit, & absque vlla iniquitate peperit Saluatorem. His Petrus Damianus accedat, Vir inter doctos suis temporibus doctissimus, nec minore sanctitatis laude, quàm rerum agendarum dexteritate illustris, idemque Antistes & Cardinalis Hostiensis. Ab hoc, MARIA Regina cœli, parens parentis, fons fontis viui, origo principij, Domina iam, non ancilla, dicitur, eaque tantò misericordior, quantò potentior, amore nos amans indicibili, quam post Deum videre, summa sit gloria. Virgo Dei genitrix, inquit, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur, subueni Domina clamantibus ad te iugiter.] Quid verò Gerardus Episcopus Cananiensis? qui apud Pannonios non solùm vitæ innocentiâ emicuit, sed & martyrij laureâ, vt antea submonuimus, est conhonestatus, tam ardenti venerationis studio Virginem prosequens, vt nulli in MARIÆ nomine aliquid à se roganti quicquam negandum, sed petenti cuilibet, quod sanè concedere fas esset, semper annuendũ esse putaret. Proindè cùm flagitiosi etiam homines ad illum venirent supplices, suisque precibus beatæ Virginis nomen interponerent, idem Præsul libenter eis parcere, tùm plorantibus miseris ac calamitosis pius & ipse collachrymari, & quicquid ferè vellẽt, quia id MARIÆ nomine petiuissent, vltrò largiri dignabatur. Eandem Mariano nomini reuerentiam habuit, qui Thomæ Aquinatis Præceptor, & ætate sua summus inter Parisienses Theologos fuit, Alexander Halensis.

Vbi nec mihi prætereundus est Giselbertus Anselmi apud Anglos, vt volunt, discipulus, à Tritemio quidem valdè laudatus, etsi Centuriatores illum in decimo sæculo collocant, ac eruditi operis de altercatione Ecclesiæ & Synagogæ inscripti authorem videri volunt. An non MARIAM is prædicat, quòd sit Mater matrum, Virgo virginum, stella stellarum, dulcedo credentium animarum, sacrarium Spiritûs sancti, Virgo florentissima, vitâ & moribus præcellentissima, cuius virginale corpus nullum carnalis vitij senserit contagium? Talem habuit MARIA hoc sæculo siue Præconem, siue Concionatorem: sed quem pluribus etiam differentem audiamus: Maria est, inquit, consolatio infirmorum, redemptio captiuorum, liberatio damnatorum, salus vniuersorum; de se sentit humilia, cuius honori famulantur omnia, terra, pontus & æthera.] Vocat eandem Angelorum gloriam, mortalium vitam, inter summa vel ima mediatricem pacificam. Affirmat & illud: Per MARIAM diuinæ misericordiæ Sacramenta completa sunt, cœli propter hanc inclinati sunt, fontes aquarum apparuerunt, fundamenta Orbis terrarum reuelata sunt; hoc est, ex ipsa Christo nascente Apostoli electi, per quos Orbis quasi fontibus inexhaustis potaretur, & reuelata per Spiritum sanctum prophetiâ, mundus ad fidem ducendus, fundamento quodammodò immobili stabiliretur.] Demùm post laudes Virginis eximiè celebratas: Omnis, inquit, scripturarum benedictio in MARIA inuenta est, maledictio deleta est, completa sunt in ea ora Prophetarum: respiciunt MARIAM omnia creata vel redempta per Filium.] Habent hîc quod arrodant calumniatores, vix passuri hodiè quidem

Vide inuocationẽ Matris Virginis & Filij eius. Epist. 119.

Testimonium Iuonis Carnotensis ad Mariæ cõmendationẽ.

a In Chronico Hirsaugien. monasterij.

b Centur. 11. cap. 10.

‡ Serm. de natiuit. Mariæ. Vide & Sermo. eius de S. Marco Euangelista.

Quomodò Berno de Mariæ cultu senserit.

[‡] In Epist. ad Petrũ Regẽ Vngariæ.

Quomodò ad Mariam inuocãdam nos hortetur Berno.

‡ Serm. de natiuit. Mariæ.

Petrus Damianus, quô Mariã extollat, & venerandam ostẽdat.

Serm. 1. & 3. de Mariæ natiuitate.

S. Gerardus Vngaricus Episcopus nihil negat in Mariæ nomine quod petentibus, sicut & Alexander Halensis.

In Chronic. Hirsaugien. Centur. 10. cap. 10.

Giselberti testimonia, quibus Mariam exornat & prædicat.

Vide lib. de altercatione Synagogæ & Eccles. ca. 7. & 14.

Ibid. ca. 19.

Eximia Epitheta Virgini Matri attributa.

Sectarijs in procliui est calumniari, quod cum

Digitized by Google

Ecclesia nolunt sanè & sobriè intelligere.

talem encomiasten, quantúmuis Ecclesiæ fide sensuq; nitentem, qui tantopere Matrem propter Filium euehit, & ventrem benedictum ob fructum ventris sacratiorem prædicat. Docet præterea hic Giselbertus, quæ ad Virginis inuocationem propiùs faciunt, & aliquam eiusdem inuocationis causam assignant. In domo Patris æterni, inquit, multæ sunt mansiones, id est, cœlestium spirituum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum: sed hæc omnia regna superat altitudo MARIÆ: super hæc omnia regna ex Filij gratia leuatur. Accedamus ad hunc thronũ gratiæ cum fiducia: Ipsa enim est stella, cuius ducatu & interuentu ad patriam transfretamus: ipsa Deum Patrem orat ac deprecatur pro seruis, Filium pro filiis, sed naturalem pro adoptatis. Ioan. 14.

Primas inter Sãctos tenet Maria, & cælites oẽs excellit eoq; præ cæteris inuocanda.

Cum hoc Giselberto, sicut in aliis, ita etiam in Mariæ cultu consenserunt, qui hoc sæculo in eadem B. Benedicti familia non minore sanctitate, quàm eruditione claruerunt. Ex quibus Smaragdus & Algerus extiterunt, hisque annumerare licet Hermannum Contractum Comitem de VVeringen Sueuum, & Abbatem deinde Sangallensem, quẽ & Cuspinianus, nescio quo pacto, Episcopum facit Constantiensem. Is, præter alia, in MARIÆ laudem selecta quædam & suauia cantica edidit, quæ adhuc in vsu seruantur Ecclesiæ; quemadmodùm illi sunt hymni: Aue præclara, Salue Regina misericordiæ, Alma Redemptoris mater, O glorioſum lumen; sicut fatentur etiã Centuriatores. Erat inter Hildesheimenses Episcopos Diethardus, qui magna cum laude illi præfuit Ecclesiæ, & auream tabulam in Æde summa sanctissimæ Virgini dedicauit. Tùm Ottonis Magni nepos, idemque Saxoniæ & Sueuiæ Dux, qui paternam hæreditatem Deo & Ecclesiæ attribuit, Bruno nimirùm, Verdensis posteà factus Antistes ad MARIÆ promouendum honorem, collegium Virginum sacrarum extruxit. Adelbertus verò Martyr illustris, qui primus ferè Bohemis, ac deinde Polonis Euangelicam lucem ostendit, sanitatem amissam recuperauit, & ad vitam monasticam se contulit, quum puerum ipsum grauiter laborantem mater Deiparæ commendâsset, eique religionis ergô vota fecisset.

Hermannus Cõtractus in Maria laudanda & colenda diligens.

In vita Cõradi Saliqui.

Centur. 11. cap. 10.

S. Adelbertus Martyr ex voto matris facto Deiparæ cõualescit, fitq; religiosus.

Neque verò MARIÆ cultus penes Ecclesiasticum ordinem duntaxat constitit, sed etiam Principibus & Magistratibus tunc in pretio habitus fuit. Etenim Henricus eius nominis secundus Imperator Bauarus, qui Claudi, imò & sancti cognomentum accepit, vt florem sanctæ Virginitatis integrum conseruaret, singulari MARIÆ ope fuit adiutus; sicut & Nauclerus fusiùs explicat, & in colenda Virgine tam sedulus perseuerauit, vt in mediis etiam peregrinationibus, si quando Vrbem aliquẽ ingrederetur, primam quidem noctem precandi gratiâ in illa Æde consumeret, quam B. Virgini sacram fortè reperisset. Eidem calicem aureum immensæ magnitudinis, ac duabus ansis insignem fabricari atque dicari curauit, vt innuit Cuspinianus. Tantam verò & castitatis & pietatis curam cum Imperij gubernatione coniunxit, vt Gotfridus Viterbiensis Regis Conradi Notarius, si non eleganter, at verè tamen de illo cantet:

Exempla Principũ Christianorum, qui sedulò in cultu Virginis hoc sæculo versati sunt, ac primùm de Henrico II. Imperatore.

De singulari religione Henrici II. Cæsaris.

In suo Chronico.

Coniuge virginea Virgo permansit & ille,
Catholicas dedit Ecclesias quasi mille.

Inter alia verò templa, quæ Deo & Sanctis posuit, non parùm excellit Basilica, quam in honorem Virginis idem apud Spirenses non sine magnificentia regia construere cœpit, (Conradus enim Cæsar Saliquus, eius nominis secundus, absoluit,) in qua & Cæsarum corpora de more conduntur. Sed & monasterium B. Virgini sacrum, & Benedictinis assignatum in Diœcesi Argentinensi, quia præ nimia vetustate ruinam minabatur, reparando fundauit, & fundando raparauit, quod à fluuiolo præterfluente Schutteren appellari Tritemius annotauit. Tanta enim huius Imperatoris religio fuit, vt prudenti consilio cum vxore habito, quoniam ob sacrum cœlibatum spem omnem prolis abiecerat, Deum omnium bonorum datorem hæredem suum instituerit, extruendis deinde ac dotandis templis adeò intentus, vt mirum quibusdam videatur, Principẽ ita religioni deditũ, potuisse Imperij terminos ab hostibus defendere, Bohemiam subiugare, Burgundiam in deditionẽ recipere, Pannoniam Ecclesiæ Catholicæ adiungere, regnum suum locupletare, totamque Germaniam, Galliam, & Italiam pacatam retinere. Sed enim exemplo suo præclarè docuit, Principes, si velint,

In li. de Monasterio Hirsaugiensi.

Digitized by Google

si velint, religione haud minùs quàm potentiâ, & sacris precibus æquè ac armis militaribus in Repub. florere, & de hostibus triumphare posse. Siquidem & Theodosius Imperator contra robustissimũ Eugenij tyranni exercitum, vt Augustini verbis vtar, magis orando quàm feriendo pugnauit, & hostes oppressit. Idem Henricus Vngarorum Apostolus haud temerè dictus est, quòd magnam præbuerit occasionem per sororem Giselam Vngarorum Regi desponsatam, vt Stephanus Vngariæ Rex, abiecto idololatriæ cultu, sacro lauacro ablueretur, & vnà cum vniuersis suis subditis Christianismum amplecteretur. Qui Stephanus per Adelbertum, quem diximus, sanctum Episcopum Christo regeneratus, incredibili studio & cultu venerandam Dei ac Domini nostri Matrem prosequi cœpit, & sanctus ipse pater sanctum filium Emericum in hoc pio instituto reliquit hæredem.

Lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 26.

Principes non minùs religione quàm viribus & armis certare ac vincere posse. Cur S. Henricus dictus Vngarorum Apostolus.

Stephanus Vngariæ Rex Christianus factus, Mariam impensè veneratur.

Cæterùm præter alia hic Stephanus ad cultum Virginis Basilicam prorsus regiã in regia vrbe Albanensi, non modò fundauit, sed fundatam etiam singulari tùm munificentiâ, tùm elegantiâ, vt anteà meminimus, cohonestauit. Omitto enim complura, quæ Antonius Bonfinius de huius Basilicæ admiranda præstantia, variisque muneribus & ornamentis illi à dicto Rege attributis accuratè recenset; nec sine dolore cogito, hanc quoque nobilem Vngariæ partẽ Christo & Virgini ademptam, ab immanibus verò Turcis occupatam, ac Mahometanis sacris impiè profanatam esse. De Stephano autem Rege hæc adiicit Bonfinius: Assiduis Diuam Virginem precibus exorauit, vt se suumque regnum perpetuo magna Mater patrocinio tueretur, cuius tutelæ ac potestati se Vngarosque omnes addixerat, omniaque suorum studia fortunasque dicauerat. Quinetiam illud solenne promulgauit Edictum, vt omnes diem B. Virginis, quo inter Diuos relata fuit, inter celebratissimos haberent, Dominæque diem appellarẽt, ac cætera eius festa ieiuniis & singulari solennitate transigerẽt: hanc demùm peculiarem sibi pientissimamque Patronam in cœlo terrisq; ducerent. Quadam nocte, cœlesti percitus instinctu, clàm sine comite è regia prodiit, distentos numorum loculos ferens, quos miserrimo Christi popello distribueret. Quò quum venisset, stipemque viritim daret, inter petulantes rogatores mox orta seditio, Regi per contumeliam ab auidioribus plærisque barba distracta, & ne parua quidẽ ex parte conuulsa. At is nequaquam ex hoc succensus, imò solido quodam gaudio agitatus, in genitricis Ædem properauit, ac mox, ante aram in terram procidens, ingentes Diuę gratias egit. Regina, inquit, cœli ac Diuũm magna parens, vnica Vngaricæ patrona gentis, immortales tibi gratias ago, quòd me, quem Regem esse voluisti, milites tui hoc modo tractârunt coluerunt que: Si has ab hostibus iniurias accepissem, tuo auxilio vlciscerer. Proinde hinc futurę fœlicitatis auspicia capto, neque irrita Filij tui verba scio fore: quum suis Apostolis ne minimum quidem è capite capillum perituũ esse recepit.]

Libr. 1. Decad. 2. de rebus Vngaricis.

Decreta Stephani Regis ad publicam venerationẽ Virginis pertinentia.

Stephanus à mẽdicis indignè tractatus, quomodò se Virgini Mariæ cõmendârit.

Matth. 10.

Ac pluribus Bonfinius, cuius iam verba recitauimus, apertè demonstrat, sanctissimi Regis morem familiarem fuisse, vt non seipsum modò, sed & filium Emericum, ac totum Pannoniæ regnum in singularem MARIÆ perpetuæ Virginis tutelam frequenter ac reuerenter offerret. Qui, cùm aliquando hostium iniuriâ lacessitus, bellũ ad suos tuendos necessarium pararet, inprimis operam dedit, diuinam vt opem manibus & corde sursum erectis imploraret, simulque Mariæ, tanquam Matri & Dominæ suæ, vim ab hostibus illatam suppliciter commendaret. Vide autem, quàm id faciat religiosè: Si placet tibi, inquit, Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuastari, & nouellam Christianismi plantationem disipari, ne, quæso, sinas illud imputari diffidentiæ meæ, sed potiùs dispositioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa pastoris, ipsus luat: Oues, quæso, insontes ne patiaris affligi.] En tibi sollicitum de grege seruando pastorem, imò Regem alterumque Dauidem, qui in seipsum potiùs, quàm in populum diuinam sæuire vindictam ex animo precabatur. Moriturus autem hic Stephanus, cuius eximiam sanctitatem frequentibus post mortem miraculis Deus commendauit, primùm, quæ ad probam regni administrationem facerent, prouidè constituit, ac deinde manus & oculos in cœlum extollens, quantum fiduciæ in MARIA collocatũ haberet, satis hac est precatione testatus: Regina cœli,

Stephanus Rex filium & regnũ seq; simul Mariæ patrocinio commẽdare solebat.

Stephani precatio ad Mariã in principio belli plena humilitatis.

2. Reg. 24.

Digitized by Google

Stephani Regis morituri ad Mariam precatio & obtestatio.

mundi inclyta reparatrix (ob genitum scilicet orbi Redemptorem) tuo patrocinio sanctam Ecclesiam cum Clero & Episcopis, regnumque cum Primatibus & populo tuis precibus commendo: quibus ego nunc vltimum valedicens, animam quoque meam tuis manibus committo.] Hæc ille verba (sicut Episcopus Cartuitius ad Colomannum Vngariæ Regem scripsit) coram regni sui Primoribus protulit, ardenti quadã & suprema obtestatione confirmans, quod maximè in votis habebat, MARIAM vt Vngari præ cæteris gentibus sibi Matrem patronamque perpetuam retinerent ac colerent: Eam enim sibi commendatis multum opis atque subsidij apud Deum Opt. Max. posse impetrare; sicut posteà Vngari reipsa deprehenderunt. Ex quo tempore Vngaris cœpit esse solenne, vt, ne à sui Regis Stephani & Episcopi Gerardi Cananiensis, de quo iamantè diximus, vestigiis moribusque discederent, MARIAM Dominam reuerenter appellare, eius Basilicas & domi extruere, & foris ornare, ad eiusdem nomen corpus caputque submittere, huius & imaginem in pretio passim habere, & aureis etiam nummis imprimere. Atq; hunc illi spiritum, hæc pietatis exercitamenta cum primo fidei Christianæ lacte inde ab initio imbiberunt: hanc disciplinam primi Doctores ac Principes, qui nomen Christianum illic professi sunt, tam inclytæ genti iamolim traditum reliquerunt. Verumenimuerò quantò longiùs ab hac prima institutione Vngari deflexerunt, seque veteri epitheto, quo sanctæ MARIÆ familia dicuntur, indigniores præstiterunt, tantò sanè minùs patronam illam sibi fauentem experti sunt, ac nostro etiam sæculo experiuntur. Igitur quæ illorum Respub. sub tali patrona priùs pulcherrimè stabat, & cũ quouis florentissimo regno certabat, nunc, heu, fœdè dilacerata iacet, & partim à Mahometanis canibus maiorem in modum oppressa, se vix mouere iam & respirare potest, partim ab Ecclesiæ Catholicæ corpore auulsa, & in sectas varias dissecta, multorum capitum nobis horrendum quasi monstrum, aut certè corpus planè saucium & veluti confectum refert, nullam vt illic speciem vel vmbram pristini regiique splendoris agnoscere liceat. Verùm de rebus Vngaricis abundè satis.

In historia Regis eiusdẽ Stephani.

Ingens veterum Vngarorũ pietas erga Dei matrẽ.

Cũ Vngaris infeliciter agi post mutatã religionem, cũ familia Mariæ esse desinunt.

De reuerentia, quã Virgini Matri habuit Manuel Comnen⁹ & Ioannes Cõnenus Imperatores, aliiq; Græci.

Quid quòd Manuel Comnenus Imperator Constantinopolitanus, cùm ingentem de Vngaris victoriam retulisset, Deo & Virgini gratias dixit, publica nimirùm processione instituta Constantinopoli, & Deiparæ imagine magno cum honore circumducta, quam Imperator ipse ac proceres omnes reuerenter comitabantur? Rursus Ioannes Comnenus, qui Michaëlem præcesserit, cùm suos milites à Scythis grauiter vrgeri ac premi cerneret, ad imaginem Dei Genitricis, quam præsentem habebat, cũ gemitibus & miserabilibus gestibus sese conuertit, ac tristes lachrymas fudit. Statim verò cœlesti robore armatus, Scythicam aciem profligauit; & quemadmodùm olim Moyses extensione manuum Amalachiticas turmas facilè dissipauit. Ob hanc victoriam de Scythis partam Ioannes idem vota Deo Virginique persoluit, & festum Pazinacarum, vt vocârunt, in rei gestæ monumentum gratique animi testimonium instituendum curauit. Vicit & Persas, indeque triumphum egit, in quo magnificè quadriga est apparata, & à quatuor equis candidissimis ducta: Imperator verò non conscendit, sed Dei Genitricis imaginem in eo collocauit. Ob hanc enim lætitiã exultabat, eique victorias, vt collegæ imperij inuictæ, acceptas ferebat. Habenas quadrigæ viris potentissimis moderandas, & cognatis suis currum curandum dedit: ipse crucem manu gestans pedes incessit. Posteà templum ingressus, atque in conspectu omnis populi ob successus gratijs Deo actis, in palatium abiit. His Nicetas Choniates, non obscurè monet, quanta religio erga Virginem Matrem eiusque sacram imaginem fuerit apud Græcos Imperatores, vt pace belloq; nostros, id est, Occidentales Imperatores, hac in parte propemodùm illa ætate superasse videantur. Plura sunt id genus Græcorum Principum exempla, quæ tùm ex Ioanne Zonara, tùm ex Gregorio Cedreno Græcis historiographis (etenim ambo sub Henrico quinto ferè scripserunt) hoc loco repetere supersedemus. Idem Zonaras de sanctissima Virgine canonem, vt vocauit, proprium scripsit, eoq; propemodùm hæreses omnes iugulauit, ex quo nos breues duntaxat sententiolas iuxta Genebrardi versionem excerpemus.

Vide Nicetã Choniatẽ in Annalib. circa Ioãnis Comnemij Imperium.

Exod. 17.

Maria vt inuicta Imperij collega ab Imperatore habita, eiq; gratiæ dictæ post victoriam.

In Annalibus.

Ioannis Zonaræ breues precatiũculæ ad Virginẽ Matrem dictæ.

Supplica:

Digitized by Google

Supplicationibus tuis, inquit, Virgo tuum ouile libera. A Manetis mania & furore, fac, liberemur. Nobis vera ſententia (de fide) immota conſtet & maneat tuis interceſſionib⁹, ô omnium Regina. Nos omnes in Filij tui decretis firma, Virgo Dei Genitrix. Tu animæ meæ tribue, vt bona eligat. Ab Aërij impietate ô omnium Regina eripe me. A Leonis Iſaurici impietate, Dei Genitrix, fac, liberemur.] Etſi verò certum non habeamus, quo ſæculo vixerit Matthæus Philadelphienſis Epheſiorum Archiepiſcopus, cuius precationes Alardus Amſtelrodamus primùm Latinè conuertit, tamen quoniam à præſenti ætate non procul abfuiſſe videtur, illius quoque MARIAM implorantis verba quædam ſubiiciam. Sic autem inter alia multa pronunciat: Ad te, quotquot ſumus Chriſtiani, tempeſtate iactati confugimus: in tuo vnius præſidio acquieſcimus: tuo imperio, auſpicio ductúque claſſem quôquo verſum ſolutam dimittimus. Tu terrâ marique, ô MARIA, vſquequáque ades periclitantibus. Ac te quidem monſtrantes benè tranquillum diuitiarum portum, aduersùs exortos tentationum impetus tutiſſimam ac firmiſsimam de puppi iacimus anchoram, excitasq; nobis è vita varias tentationum procellas, te auſpice conſopimus atq; ſedamus.] Vocat eandem Virginem totius ciuitatis nobile triclinium, ſacrariſsimum templum Dei Patris, aulam & thalamum immaculatum Filij, & ſanctiſsimum ſacrarium Spiritûs ſancti. Precatur illam, vt faciem ſuam non auertat à ſe peccatore, ſed potiùs confugientem clientem reſpiciat pro ſolita benignitate, eumque malis animi perturbationibus atque tentationibus liberet, vnigenito Filio ſuo pro ſe ſupplicando.

Teſtimonium Matthæi Philadelphiēſis archiepiſcopi Epheſū Metropolitanum ſanctiſsimum Virginem præclarè cōmendantis & inuocantis.

In precatione ad ſacratiſsimā Virginem Matrem prima & ſecunda.

Epitheta Virgini Matri attributa.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

Teſtimoniis fide dignis euinci, quòd Deiparæ Virginis cultus à tempore Ottonis Magni ad Mauritium Cæſarem vſq; præclarè viguerit in Eccleſia Dei.

NON ſatis eſt de Fridericis & Ottonibus verba feciſſe, quorum ſæculo, id eſt, ad Chriſti annum 938. ſuum MARIÆ cultum, quem etiamnum peragimus, detulit Eccleſia; quemadmodùm hiſtoriographi Græci & Latini multis modis teſtatum faciunt. Nos, vt promiſſum penſum abſoluamus, ab Ottone Magno, qui multas Ædes ſacras extruxit, ad Mauritium Cæſarem vſque progrediemur, vt hoc etiam quaſi trecenario ſæculo non obſcura veſtigia, ſed euidentia documenta de MARIÆ cultu publicè inſtituto atque ſeruato, in lucem proferre pergamus. Vbi primùm ſe nobis offert Germanus Conſtantinopolitanus, vt ſanctiſsimus, ita & celeberrimus Patriarcha, qui ſub Conſtantino Copronymo contra Iconomachos pro Eccleſia præclarè certauit, & inter cætera hoc modo ſcripſit: Ancillam & Matrem Chriſti exiſtentem verè pro noſtro genere intercedentem præſentiſsimè, ita vt Dominus quidem noſter ſalutem diſpenſet, illa verò materno affectu pro nobis poſcat agnoſcimus.] Ac alibi rurſus Matrem Domini compellans, pro concione publicè dixit: Quis poſt tuum Filium ita generis humani curam gerit, ſicut tu? Quis ita nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò præueniens nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non poſſunt, adeò repugnando excuſat? Tu enim cùm habeas maternam apud Filium tuum fiduciam & potentiam, nos, qui ſumus condemnati, & non audemus intueri ad cœli altitudinem, tuis interceſsionibus ei efficis familiares.] Atque vt eiuſdem ſæculi, imò Eccleſiæ fidem & conſuetudinem certiùs agnoſcamus, hoc idem fidenter adiungit: Quamobrem is, qui affligitur, ad te confugit. Qui iniuriâ afficitur, ad te accurrit. Qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tuum inuocat auxilium.] Et concludit tandem: Omnia tua ſunt admirabilia, ô Deipara, omnia ſupra naturam: omnia ingentia & aliorum vires ſuperantia: propterea & patrocinium tuum maius eſt, quàm vt intelligentiâ comprehendi poſsit.] Ac iterum in alia concione MARIAM his verbis implorat: Domina Dei mater da piis, qui

Etiam ante Ottonem Magnū Mariæ cultū in Eccleſia viguiſſe, S. Germani authoritate probari.

In Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Sinuadon.

In homel. de Zona & faſciis Deiparæ.

Eximia Mariæ commendatio à Germano Patriarcha recitata publicè, de illius erga nos charitate atque poteſtate.

Cōfeſsio Eccleſiæ de Mariæ poſſantia & poteſtate.

Digitized by Google

Quomodò Germanus Mariam inuocat.

quituum festum peragunt, auxilium tuum, protectionem & defensionem, eos omni ex parte liberans tuis intercessionibus ab omni necessitate & periculis, morbisq; grauibus, & omnigenis calamitatibus. Eos autem colloca, vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi est lux, & pax, & rerum expetendarum summum bonum.] Homel. in deductionē Deiparæ.

Celebriores huius ætatis doctores de Maria colenda & inuocāda cōsensisse, & inprimis Damascenum.

Cæterùm inter alios hac ætate florentes Theologos, Theophilactum, Strabum, Rabanum, Haymonem, Ionam, Alcuinum, Isidorum, (à singulis autem suffragia petere longum sit) non parùm excellit Ioannes Damascenus, qui, licet ab Iconoclastis tunc maximè tumultuantibus, vt antea probatum est, iniquè crudeliterque tractaretur, tamen in honore MARIÆ asserendo sui semper similis fuit, ac de illa honorificentissimè scripsit. Hanc Sanctis sanctiorem, sacris sacratiorem, & piis magis piam; pontem itidem ad Vitam, & scalam ad cœlos, & diuinum thesaurum appellat. Mane, inquit, nobiscum, quæ es nostra consolatio, quæ es nobis vnicum in terra solatium.] Ac rursus: Inuituperabilem, Deipara, spem tuam habens seruabor: defensionem tuam possidens, perquàm pura, non timebo: persequar inimicos meos, & in fugam vertam, solam habens, vt thoracem, protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamans tibi, Domina, salua me intercessionibus tuis.] Item: Gloriosa semper Virgo Mater Christi Dei adduc nostram deprecationem Filio tuo, & Deo, vt saluet per te animas nostras.] Ac iterum: Misericordiæ ianuam aperi nobis, benedicta Deipara: liberemur per te à calamitatibus. Tu enim es salus generis hominum.] Et paulò pòst: Omnem spem meam in te repono mater luminis, serua me sub protectionem tuam.] Vbi [a] Chemnitius & [b] Centuriatores Damasceno succensent, viro aliôquin, vt [c] Suidas confirmat, eruditione & eloquentiâ præstantissimo, nec vlli eorum, qui sua ætate vel doctrinâ, vel nominis celebritate claruerunt, secundo. Cur verò tam præclaro & Orthodoxo Doctori succensent, obsecrò, qui sui muneris proprium esse ducit, gratum se Virgini exhibere, quam adeò sibi propitiam ac beneficam reipsâ compererat, vt, sicuti antea memorauimus, manum sibi resectam miranda illius ope diuinitùs recuperârit? In hymnis, quibus festū Annunciationis Mariæ celebratur. a Contra Concil. Trident. de inuocat. Sanctorum. b Centu. 8. cap. 4. c In Lexico.

Quam præclarè Damascenus Mariam celebret, habeatque pro eduocata.

Aduersarios Damasceno perperā indignari ob Mariam honoratam & inuocatam.

Venerabilis Bedæ testimonium, Mariam ipsius sæculo inuocatam fuisse, & inuocari debere.

Iam verò Beda cum Damasceno eadem de MARIA scripsit, sui temporis Magister, vt ab Albino dicitur, nobilissimus, vel, sicut Ionas Aurelianensis eum vocat, ætatis eius peritissimus ac præclarissimus Doctor; qui simul ob religionem, doctrinam atque virtutem excellentem, Venerabilis cognomentum est adeptus. Huius voces & exhortationes extāt perspicuæ: Seruiamus semper tali reginæ MARIÆ, quæ non dereliquit sperantes in se. Cùm diligat orationes Sanctorum Christus & exaudiat, multò magis Matrem suam exaudit pro peccatoribus orantem.] Ac rursus: Stat MARIA in conspectu Filij sui, non cessans pro peccatoribus exorare. Toto igitur affectu confugiamus aduenire, vt per suas orationes ducat nos ad illa gaudia, vbi ipsa manet cum Filio sine fine.] Præterea obseruandum in Euangelio esse docet, quòd Maria Virgo à cognata Elizabeth & Gabriele Archangelo eâdem voce benedicatur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda & cunctis meritò fœminis præferenda monstretur. Verè beata Parens, inquit, quæ, sicut quidam ait, enixa est puerpera Regem, qui cœlum terramque tenet per sæcula.] Adiungam & Idiotam, quoniam Centuriatores eundem huius æui scriptorem statuunt, qui modestiæ causâ nomen suum supprimere, & vilem hanc appellationem assumere voluisse videtur, Philosophus aliôquin profectò Christianus, minimè rudis, nedum idiota existimandus. Hic toto libro MARIAM celebrat, quem idcircò in quibusdam huius authoris operibus malæ fidei typographi turpiter omiserunt; eamque pulcherrimam mulierem, Virginem gloriosissimam, thesaurariam gratiarum, aduocatam miserorum, & post Christum filium vniuersæ creaturæ Dominam vocat. Huius gloriosæ animæ nihil vnquam turpitudinis, vitij aut peccati adfuisse, & rursus nihil spiritualis pulchritudinis, gratiæ & virtutis eidem defuisse testatur, cui nemo demum æqualis, quà nemo maior, nisi ipse Deus existat. Cæteri Sancti, inquit, iure quodam patrocinij pro sibi specialiter commissis plus possunt prodesse in curia Altissimi, quàm pro alienis. Beatissima verò virgo MARIA sicut est omniū Regina, sic & omnium patrona & aduocata, & cura est illi de omnibus.] Vbi rursus artem suam exerunt Centuriatores, & aduersùs hunc insignem MARIÆ amatorem In homelia de Sancta Maria.

Ad Mariam toto affectu confugiendū Christiano.

Cur Maria iisdem ferè verbis ab Elizabeth & Gabriele prædicetur.

In 1. c. Luc.

In c. 11. Lu.

Testimonium Idiotæ in libro contemplat. de Virgine Maria, eiusq; puritate, dignitate & inuocatione.

MARIA sanctis reliquis præstātior in vita & intercessione, omnium patrona & aduocata.

Centur. 9. cap. 10.

Digitized by Google

amatorem oblatrant, qui Pontificios errores, vt ipsi vocant, de MARIÆ intercessione & adoratione strenuè promouerit atque confirmârit. Atqui seipsum satis explicat & defendit doctus hic Idiota, quòd citra diuini numinis iniuriam in MARIA prædicanda versetur, cùm expressè dicat: Per ipsam, & in ipsa, & cum ipsa, & ab ipsa habet & habiturus est mundus omne bonum, scilicet superbenedictum Filium eius, Dominum nostrum Iesum Christum, qui est omne bonum, & summè bonum, & sine quo nihil est bonum, cùm solus bonus sit.] Quod autem de MARIÆ adoratione obganniunt, iam anteà diluimus, & Ionas Episcopus Aurelianensis, præsentis etiam sæculi non ignobilis Theologus, abundè diluit, vbi Claudio Taurinēsi Iconoclastarum patrono in hunc modum, sicut & antè citauimus, concinnè respondit: Virginem, quæ peperit Christum, non adoramus, sed sanctam Dei Genitricem congruo honore veneramur, eiusque intercessionem apud diuinam Maiestatem humiliter flagitamus. Nec immeritò quippe quoniam per eam authorem vitæ suscipere meruimus, & pro eo quòd eadem sancta & intemerata Virgo MARIA, quæ vtique Deum & hominem nobis edidit, Dominum videlicet Iesum, à cunctis fidelibus piè colitur amore, & debito veneratur honore.]

Defensus Idiotæ locus contra Centuriatores.

LL. de cultu imaginum.

Quomodò Catholici Virginē colant, ac colendā esse doceant, iuxta Ionā Aurelianensem.

Meretur hîc suum quoque locum Gregorius Magnus, qui Mauritij ætatem aspexit, ac superioribus fortasis omnibus præferendus est, quoniam primariis illis Latinæ Ecclesiæ doctoribus quatuor annumeratur, & in Ecclesia gubernanda mirificus, ne dicam incomparabilis Pontifex fuit. Is tanti MARIAM habuit, vt eam dicat montem in vertice montium ab Esaia vocatam, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendat, quæque incomparabilibus meritis illustretur. Idem suis concionibus templum MARIÆ maioris, vt vocant, sæpe decorauit, atque supplicationes publicas illic haberi iussit, in quibus ob barbarorum incursiones, & ad pestis sæuitiam arcendam Litaniæ decantarentur. Missa reliqua faciam, quæ idem in Deiparæ honorem, vt alibi diximus, constituerit, ac in Ecclesia decantanda reliquerit, quantíque sacras MARIÆ imagines, amicis religionis ergô donatas, fecerit, ac etiam publicè circumferri probârit. Tùm Sergius Pontifex, qui Iustiniani secundi Cęsaris fuit æqualis, quatuor festis diebus, nimirùm Annuntiationis, Purificationis, Natiuitatis, & Assumptionis MARIÆ Litanias iamantè vsitatas, ac tunc etiam recitandas assignauit; quemadmodùm meminit etiam Sigebertus. De Pantheo iam antea rationem reddidimus, quo pacto ex instituto Bonifacij quarti templum hoc Cybele & Diis Ethnicorum antè sacratum, in MARIÆ Virginis omniumque Martyrum sit Romę piè conuersum; Phoca nimirùm imperante atque consentiente. Laudatur Ioannes quoque Pontifex eius nominis sextus vel septimus, quòd inter multa opera illustria (Bedæ verbis vtar) sanctæ Dei genitrici opere pulcherrimo fecerit Oratorium, idque in Ecclesia B. Petri Apostoli construxerit. Nec tacendus est Rupertus primus VVormatiensis, ac deinde Ratisbonensis Episcopus, qui & Laureacensem, siue, vt nunc loquimur, Salisburgensem fundauit Ecclesiam, & Bauaris Apostolum sub duce Theodone synceriſsimum præstitit, cùm regnaret Iustinianus. Annus erat plus minus quingentesimus octogesimus à partu Virginis, vt Bauarorum Annales indicant, cùm ille dictum Bauariæ Principem Theodonem, huiusque fratrem Theobaldum, ac multam vtriusque familiam Christianæ fidei mysteriis initiauit, ac initiatos eô permouit, vt Ratisbonæ & Oetingæ templa Virgini Matri ponenda curarent; sicut antea pluribus est commemoratum. Vtrumq; templum veteris capellæ retinet nomen, sed celebrius est Oetingense non procul ab Oeno situm, & maiore miraculorum gloriâ in hunc vsque diem cohonestatur. Post hæc sacras id genus Ædes, quas Rupertus eiusque socij consecrârunt, per omnem Bauariam singulari studio cæptum est ædificari. Habuit & suum Apostolum Bonifacium Germania, Archiepiscopum nempè Moguntinum, simulque Martyrem, qui primum Ecclesiæ Herbipolensis Episcopum, quum Zacharias Pontifex regeret Ecclesiam, S. Burchardum instituendum curauit. Is Burchardus in honorem Deiparæ monasterium circa Menum instituit, certisque prædiis ac prouentibus locupletauit, sicut & S. Gertrudis aliud Dei genitricis templum viciño in loco condidit, quemadmodùm Egiluuardus ostendit.

Esai. 2. Li. 1. expositio. in li. 1. Reg. ca. 1.

In Chronico.

Vide Ioan. Auerinum li. 3. in Annalib. Boiorum.

In vita sancti Burchardi li. 2. ca. 3. & 4.

Maria etiam à Sergio Pontifice iubetur honorari publicè.

Bonifacius & Ioannes Pontifices Mariæ cultum promouerunt.

S Rupertus in Mariæ honorē templa cōdidit in Bauaria.

S. Burchardus & S. Gertrudis Deiparæ templū cōstituunt.

Quod

Synodus Claremontana horarias preces Mariæ dicendas esse præcepit.

Quòd si ad Synodos veniendum est, Claremontana legem vel tradidit, vel confirmauit, vt horariæ preces Virgini sacrosanctæ in Ecclesia recitentur, vtq; Sabbatinus dies illius cultui peculiariter attribuatur. Neque in dubium vocari potest, quin multa Concilia, præsertim in Germania & Gallia illo tempore celebrata, sicut Francofordiense, Moguntinum, Aquisgranense, VVormatiense, Colonience, Triburiense, Turonense, Cabilonense, Rhemense, Arelatense, in eo MARIÆ cultu, queni iamantè veluti per manus traditum acceperant, constanter acquieuerint. Etenim septima Synodus Oecumenica, quæ & Nicæna secũda dicitur, sub Adriano Pontifice habita præcesserat, quæ non solùm Iconomachorum furorem atq; contumaciam egregiè castigauit, sed etiam plæraq; ad MARIÆ & Sanctorum cultum pertinentia liquidò comprobauit, potissimùm, vt sacras imagines sub pium venerationis cultum cadere, ac eas reuerenter vbiq; habendas esse cõstaret. Et quanquam Iconomachi suam Pseudosynodum, Constantino Copronymo id maximè procurante, Byzantij celebrare, & Catholicam de imaginibus sententiam explòdere conarentur, tamen & illi, quod sanè mirũ est, nosq; alibi significauimus, suum MARIÆ Virgini cultum tribuendum esse sanxerunt, & apertum in eos anathematismum promulgârunt, qui Deiparæ cultum inuocationis adimerent, eamq; omni creaturæ, siue visibili, siue inuisibili non anteponerent. Eandem inuocationem Pseudocarolus agnoscit, author nimirùm libri aduersùs sacras imagines non ita pridem editi: hunc enim suppositititium partum Caluinus & alij Nouatores Carolo Magno, nunquam Iconomacho, semper autem Catholico Principi, haud sine aperta fraude impudenter affingunt. Sed horum malitiam alij detexerunt, ac solidè dissipârunt. Suntq; non pauca & præclara dicta in hacipsa Nicæna Synodo, quæ fidem nobis certam faciunt, Patres illos de MARIÆ cultu nihil tunc noui decreuisse, sed iam antè receptam & vsitatam in Ecclesia venerationem ac inuocationẽ Virginis maiore quidem authoritate communiuisse. Ex hac veteri fide ac traditione manat, quod Tharasius Episcopus Constantinopolitanus, Vir eo tempore clarissimi nominis, in hunc modum scripsit: Obsecro intercessionem sanctissimę intemeratę Dominę nostrę Deiparæ & semper Virginis MARIÆ.] Ex eodem fonte Theodosius Amorrij Episcopus, vt coram Synodo suum reuocaret errorẽ, fuerat enim Iconomachus, hæc publicè profitetur: In primis approbo, suscipio, saluto, & veneror ante omnia intemeratam Domini Iesu Christi verè Dei nostri imaginem, & eius, quæ ipsum sine semine peperit, sanctæ Matris Virginis, cuius etiam auxilium, protectionem & intercessionem nocte diuq;, vt peccatori mihi subueniat, inuoco, vt q̃ eam potestatem habet ab illo, quem in mundum edidit, Christo Deo nostro.] Hanc professionis partem cum sequentibus, tota Synodus approbauit, ac demum ita concluſit: Cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessiones incontaminatæ Deiparæ, & semper Virginis Dominæ nostræ MARIÆ.] In hacipsa fide Constantinus eius nominis quartus Cæsar, qui sub Agathone Pont. coràm interfuit Synodo Constantinopolitanæ tertiæ, ingenuè professus est, quòd speraret veram atque celerem salutem à multorum munerum datore Deo, sanctæ & immaculatæ Dei genitricis, præsentisque Synodi intercessionibus. Verùm enimuero etsi Principum, de quibus mox plura dicemus, & Episcoporum & Pontificum, adeóque totius Oecumenici Concilij authoritas, in cuius sententiam Christianus orbis planè concesit, non modò MARIÆ & Sanctorum, sed & sacrarum imaginum venerationem & cultum grauissimè tueatur; tamen hæc tam grauis & irrefutabilis Ecclesiæ censura neque perfidos Græcos tunc commouere potuit, neque nunc nostros aduersarios vel tantillùm excitat, vt à damnato discedant errore, & cum Ecclesia suum honorem sanctissimæ Virgini, & inter Sanctos velut Phœnici, legitimè largiantur. Vtinam ergo tandem iusto iusti Dei iudicio Germanis, aliisque Hagiomachis non accidat, quod Græcis cultum imaginum abnegantibus, séque ab Ecclesia præscindentibus iam accidisse videmus. Etenim cum scissa religione imperium Romanum simul amiserunt, & excussum Ecclesię iugum cum iugo Mahometano infœlicissimè commutârunt. Adeò funestum & exitiosum semper mortalibus fuit, cum Deo diuisque bellum gerere, ac veteris religionis iura suo mouere loco, & sacra vel turbare, vel corrumpere, vel abrogare.

Varia Concilia cum Synodo septima veterem confirmasse morẽ Ecclesiæ Mariã publicè inuocantis.

Iconomachos vnà cum Catholicis cõcorditer docuisse de Maria inuocãda & sanctis omnib⁹ præferenda.

Nicæna Synodus secũda iam antea inductũ Deiparæ cultũ approbat & confirmat, sicut quorundam Patrum in illa confessiones ostendunt.

In act. 1. Cõcilij Niceni.

Theodosij Episcopi ad Ecclesiam redeuntis confessio.

In 6. cõgress. 1 Nicænæ Synodi secundæ. Act. 18. 6. Synodi Cõstantinopo.

Inexcusabiles illos esse, qui cõtra totius Ecclesię sentẽtiam honore cultuq; suo Deiparam priuant.

Periculosa & exitiosa mutatio & perturbatio religionis.

Sed

Digitized by Google

Sed accedunt noui Ecclesię hostes simul & illusores Magdeburgici, ac pro æquitate sua nec optimis Imperatoribus, nec Pontificib. Maximis, præsertim Gregorio III. Stephano II. & Ioanni VII. neq; Altfrido Hildesheimensi Episcopo, neq; Theodmaro Abbati Casinensi parcunt, quòd in MARIÆ têplis vel oratoriis extruendis aut ornandis operâ & sumptus hoc tempore collocârint. At benè habet, quòd aduersarij in suis & Iconoclastarum tenebris versantes, hunc vel stultitiæ, vel malitiæ fructum reportât, vt noua velut luce effulgente offendantur atq; discrucientur, dum vident sub Carolo Magno, eiusq; filiis atq; nepotibus, vt antea nunquam, in Borealibus mundi partibus tot Episcopatus institui, tam multa & præclara templa monasteriáque vel construi, vel amplificari, & nouam quasi lucem ac faciem religionis, si verum fatendum est, in Septentrione, vbi mera ferè impietas atq; barbaries hactenus dominabatur, mutatis rerum vicibus apparere: quòd veteris Ecclesię ritus, ordines & cęremonię tunc primùm decenter introducerentur, aut bona ex parte reformarentur. Certè Sebastianus Munsterus, etsi alienus ab Ecclesia Catholica, verè dixit de Carolo Magno, quòd in Heluetia & Alemania, Campidonense, Disertinense, iuxta ortum Rheni, Fabarium, S. Galli, Augiæ maioris, Murbacense, aliáq; plurima monasteria fundauerit. Imò verò hic Carolus, vt eiusdem Mũsteri verbis vtar, nullam insignem sacram Ædem per Germaniam & vtramq; Franciam indotatam reliquit, quod & literæ, & reliquiæ, & templorum ornamenta etiamnum testantur.] Tunc igitur, si anteà vnquam, MARIÆ nomen celebre & gratiosum in Ecclesiis Germanicis, Gallicis, Italicis & aliis personabat, quũ primus ille Germanicus Imperator, vt in re bellica fęlicissimus, & in gubernanda Rep. sapientissimus, ita in curandis Ecclesiis religiosissimus princeps, vt posteà neminem parem nedum superiorem habuerit, subacta iam sibi Saxonia, nouem Cathedrales seu sedes Episcopales erexit, & ad sacrum cultum amplificãdum sese totum impendit, multis idcirco templis Deiparæ positis, vt à nobis est alibi commemoratum. Nec discessit à paterna religione filius Lodouicus, appellatus pius, qui visione diuina monitus, in loco vastæ solitudinis ad arborem noua templi Hildesheimensis fundamenta iecit, atque in honorem sanctissimæ Virginis voluit consecrari. Tam enim sedulus ille cultor Virginis fuit, vt ne venatum quidem abiret, nisi sacram Matris Dei imaginem circumferret, & coram illa vel ad arborem in media solitudine suas funderet preces; quemadmodùm & Crantzius attestatur. Qui Cæsar monasterium in VVormatiensi suburbio ædificauit, ac illud etiã Deiparæ voluit esse sacrum; sicut & Guilhelmus Eisengreinius indicauit. De Dagoberto inclyto Francorum Rege iam antè narratum est, qui nõ contentus plærasq; Sanctorum Ecclesias cõdere, vel conditas locupletare, quam laudem illi etiam Ado tribuit, Deiparę adeò quidem studiosus fuit, vt ob huius honorem oppidum Rubeiacum, totamq; ditionem circumiacentem in Ecclesiam Argentinensem, MARIÆ patronæ dicatã contulerit. Bone Deus, quanta tunc cura sacrorum Reges & Cęsares tenuit, præsertim exẽplo Caroli Magni illis prælucente, qui ferre non potuit ędituos, si quid indecens aut sordidum in templum inferri, vel in eo relinqui sinerent, quíq; sacrorum vasorum ex auro & argento, & vestimentorum Sacerdotaliũ nihil ministris deesse passus est; qui rursus manè & vesperi, nisi grauibus negotiis impediretur, ac nocturnis etiam horis & sacrificij tempore templum libenter adiuit: & qui demum illic cuncta honestissimè peragi magnopere procurauit. Sedenim quantùm hodie, vt noua inuehatur religio, in MARIÆ templis & sacellis euertendis atque profanandis impigrè laboratur, tantùm ad Catholicam pietatem in Orbe prouehendam & ornandam iam olim à Christianis principibus & Regibus, præsertim Carolo, Lodouico, Lothario, Dagoberto curatum atq; perfectum est, vt Ædes MARIÆ nomine & honore insignes, raris columnis, ornatu eximio, Regio splendore illustres, sæpe sublimitate mirabiles, longitudine & latitudine vastæ, variegatis marmoreisq; incrustationibus obtectæ, sed & picturis imaginibusq; præstantibus, quasi quibusdam radiis resplendentes passim extarent. Qua in re suam quoq; laudem promerentur principes Græci, & quasi cum Latinis certare videntur. Nec enim solùm Cyriacus Patriarcha sanctæ Deiparæ Ædem, quæ Diaconissæ dicitur, eleganter extruxit, sed & eodem ferè tempore frater Mauritij Petrus aliam Ædem MARIÆ Virgini posuit; tùm eiusdem Cæsaris sororius Philippicus, qui cum Persis dimicauit, MARIÆ nomine monasterium condidit, sicut

Lib. 3. Cosmographię.

In Metropoli libr. 1. cap. 10.

In Chronologia Spirensi.

In Chronico Regis Dagoberti.

In Annalib. tom. 3. circa Imperium Mauritij.

Contrariatores iniquè carpunt vtriusq; status principes Mariæ cultum hoc sæculo amplificantes vel cõfirmantes.

Nouam quasi lucem & faciẽ religiõis in Germania sub Carolo Magno apparuisse.

Munsteri testimoniũ de Carolo Magno, eiusque monasteriis.

Sub hoc Imperatore Carolo, & deinde, Mariam in Septentrione solẽnius honoratã esse.

Caroli filius Lodouicus Mariæ templa quoque construit.

Quantam curã diuini cultûs in templis exercẽdi Carolus Magnus, eiusq; successores habuerint.

Veteri sæculo placuit cultus & ornatus, nunc verò neglectus & contemptus templorũ Marianorũ placet.

Non modò Latini, sed & Græci in Mariæ templis extruendis & ornãdis olim sedulí extitêre.

Digitized by Google

Pugnaturi cum hostib⁹ ac aliàs Græci Mariæ tẽpla petebant, seque Virgini cõmendabant sæpenumerò. Vide Zonaram circa Imperium Michaëlis & patris eius Theophili.

Zonaras exponit. Vixit sub Imperatore Michaële Cæsar Barda, & contra Cretenses Agarenos pugnaturus, primùm ad Deiparæ Ædem cognomento Hodegiam, quasi viæ ductorem dicas, abiit, vt suam salutem omnemque belli successum tali patronæ commendaret. Theophilus verò Imperator, qui circa Lodouicum primum floruit, etsi pro Iconomachis stare videretur, tamen singulis hebdomadibus in Ædem Deiparæ Blacherinam proficiscebatur, disertè affirmans, se Christo Seruatori & Dei Matri fidem seruaturum esse. Verùm plura id genus & præclariora & antiquiora Græcorum exempla mox dabimus, ne quisquam putet à Mauritij vel Gregorij temporibus Deiparæ cultum in Ecclesia Græca & Latina duntaxat inualuisse, vel modicè inchoatum fuisse.

CAPVT TRIGESIMVM.

Eiusdem Deiparæ Virginis veneration em atque cultum non à Gregorio Magno sumpsisse initium, sed à Mauritio Cæsare vsq; ad Constantinum Magnum in Ecclesia passim etiam agnitum, receptum & vsitatum extitisse.

Mariæ & Sanctorum cultus à Gregorio sumit originẽ iuxta sententiã aduersariorum, & præsertim Philippi Melanchthonis.

AVDACTER quidem, sed patùm verè pronunciant, qui MARIÆ Virginis cultum & inuocationem aut rem nouitiam faciunt, aut saltem Gregorij Magni sæculo notam & introductam esse contendunt. Ac profectò illi aliquid dicerent, nec omninò reiiciendi forent, si præceptor illorum, quem sequũtur, Philippus Melanchthon hoc rectè scripsisset: *Inuocatio Sanctorum res noua est, ignota veteri Ecclesiæ ante Gregorium, qui publicum ritum inuocationis Diuorum instituit.* Tùm in [a] Apologia, quæ Augustanæ Confessioni annexa est, ab eodem architecto scriptum legimus, veteres scriptores ante Gregorium de Sãctorum inuocatione nullam fecisse mentionem. Idem de hoc Gregorio gener Melanchthonis Peucerus blaterat, neque dissentit Rupertus Baras Anglus, Gregorium nobis Litanias instituisse confirmans. His demum [b] Chemnitius astipulatur, cùm dicere non veretur, quòd nunc in Litania Sanctos inuocamus, nouam esse Gregorij Magni additionem. Atqui [c] Basilius Magnus, [d] Victor Aphricanus, & Agapitus Pontifex, qui sunt Gregorio Romano vetustiores, Litaniarum institutum comprobant; Gregorius verò maiores, vt vocant, Litanias siue supplicationes, quæ in festo S. Marci hactenus haberi solent, graui de causa instituit, & aliquando vt certo loco & tempore omnes hominũ ordines ad huiusmodi Litanias Romæ congregarentur edixit & ordinauit. Qua de re nõ modò [e] Paulus Diaconus & [f] Gregorius Turonensis, sed etiam libri Rituales & epistolæ Gregorianę non obscurè loquuntur. Ac tunc Litaniarum vsus in Orientalibus etiam Ecclesiis tam erat vsitatus, vt sub Anastasio & Mauritio non solùm interdiu, sed & noctu Litaniæ à fidelibus discalceatis apud Blachernas, vbi Virgo solenniter celebrabatur, publicè decantarentur. Sed & [g] Eustachius Presbyter indicat, cùm pestis in vrbe Constãtinopolitana diu multumq; grassaretur, populum ad supplicationes publicas in Blachernis, id est, ad Ædem solennem Virginis conuenisse, illicq; diræ luis extinctionem sub Eutychio Patriarcha, qui Gregorij Magni fuit æqualis, impetrauisse. Tùm in Gallia Christiani Litanias in vsu habuerunt, præsertim ex Mamerti Episcopi Viennensis institutione, qui Gregorio Magno fuit antiquior, eamque institutionem ante ascensionem Domini triduò retinendam esse, confirmant [h] Gregorius Turonensis & [i] Cæsarius Arelatensis, hisque duobus posterior Synodus [k] Moguntiaca. Cùm verò ante annos ferè quingentos vani essent ac impij homines, quibus hoc Litaniarum institutum improbaretur, rectè illos corripuit Hildebertus doctus Episcopus Turonensis, & inter cætera scripsit: Quòd vniuersalis Ecclesia Litaniis insistat, quòd in lachrymis & in spiritu contribulato dicere consueuerit: Sancta MARIA ora pro nobis, nec indoctus ignorat cùm audit.] Subiungit porrò, in hac ipsa Ecclesiæ consuetudine omnibus acquie-

An Litaniarum institutio à Gregorio Magno proficiscatur.

Supplicationes & Litanias hoc sæculo in Oriente vsitatas fuisse.

Ante Gregorij Litaniæ à S. Mamerto institutæ & in Gallia celebratæ.

Litaniarum institutum firmiter nobis retinẽdum esse iuxta Hildeberti sententiam.

In Concilio ad Regẽ Galliæ scripto, & in lib. de Ecclesia.

a In articulo de inuocatione Sanctorum.

b In examine Concilij Tridentini de Sanctorum cultu.

c Epist. 63. ad Clericos Ecclesiæ Neocæsariane.

d Lib. 3. de persecutio. Vandal.

e Lib. 3. de reb. Longobardiæ. c. 11.

f Li. 10. histor.

g In vita Eutychij Patriarchæ.

h Li. 2. c. 34.

i Homel. 3.

k Can. 33. Epist. 43.

Digitized by Google

acquiescendum esse, quòd illi & ratio & veritas suffragetur, iuxta illam Augustini regulam: Ratio & veritas consuetudini proponenda est; sed cùm consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmius retineri.] Quocircà cùm sæpe aliàs sub Gregorio primo & secundo, tùm etiam sub Leone secundo & tertio, nec non sub Stephano secundo & Adriano primo Litanias Romæ habitas fuisse legimus, Stephano quidem tertio Pont. nudis etiam pedibus ad Petri Basilicam vnà cum aliis prodeunte; sicut liber Pontificalis & veteres annales ostendunt. Et Gregorio quidem Papa crebris Litaniis Deum deprecante, post dies nouem aquarum inundatio repressa est; vti [a] Beda & [b] Sigebertus meminerunt. Quid verò, nisi merum tandem & Philippicum somnium appellabimus, quod à Nouatoribus adfertur, MARIÆ aliorumque Sanctorum inuocationem à Gregorio Magno primùm institutam, neque antea receptam atque probatam esse? Quod apertum ac pudendum sanè mendacium vel è crassa ignorantia, vel ex destinata potiùs malitia profectum, tot Veterum exemplis & sententiis coarguitur, quot ante Gregorij sæculum Sanctos inuocârunt, ac alios etiam inuocare publicè docuerunt. Æquè friuolum commentum illud est, quòd [c] Lutherus eundem Gregorium Missæ priuatæ, vt vocat, authorem facit, quodque [d] Sarcerius Basilium monachorum cætus primùm instituisse confingit. Nos verò hac in parte non laborabimus, vt Sanctorum inuocationem veteri Ecclesiæ notam, & ante Gregorium Pontificem introductam ostendamus: plurimis etenim & certissimis testimoniis iampridem hoc viri doctissimi euicerunt, simulq; manifestam hanc aduersariorũ vanitatem Orbi patefecerunt; sed institutum nostrum potiùs ita prosequemur, vt veritas profanæ nouitati contraria, vel solo Deiparæ Virginis exemplo astrui, & ab omnibus deprehẽdi possit.

Prodeant igitur in medium veteres clarique Doctores, qui à Mauritij & Gregorij sæculo ad Constantinum Magnum vsque non vulgarem in Ecclesia locum habuêre, & suis quasi suffragiis cultum sanctissimæ Virginis, vt ætate illa receptum, comprobârunt. Ordiemur autem ab Andrea Hierosolymitano & Græco scriptore, qui sub Iustiniano primo scripsit, & inter plurimas maximasque Virginis nostræ laudes, has etiam in medium attulit: Gaude lætitiæ instrumentum, per quod tristis execrationis sententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude verè benedicta, gaude Virgo præclarissima, gaude ornatissimum diuinæ gloriæ templum. Gaude sacrosanctum Regis palatium, gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatem sponsam adiunxit. Gaude electa à Deo, antequàm genita. Gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude thesaure vitæ immortalis; gaude cœlum, in quo sol gloriæ splendet: domicilium cœlo præstantius. Gaude vnicum illius, qui nusquam capitur, amplissimum habitaculum. Gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam seruet.] Cùm verò complura id genus eximia præconia deprompsisset, tandem hoc etiam venustè subiicit: Benedicta tu in mulieribus, quam beatam dicunt omnes generationes, quam Reges honorant, Principes venerantur, diuites populi obsecrant, virgines quæ vel præcesserunt, vel sequuntur, in templum Regis comitantur.] Etenim ad receptum sui sæculi morem alludit, cùm vtriusque sexûs homines, neque minùs magnates quàm plebæi Deiparam honore maximo certatim prosequerentur, ac simul cùm priuatim, tùm publicè inuocarent. Siue autem cum hoc Andrea vnus idemque sit alter ille, qui Cretensis Episcopus dicitur, siue non sit (quidam enim inter Andream vtrumque distinguunt) plenis & ille velis, vt aiunt, in Virginis nostræ laudes excurrit, & cùm dormitionem eius insigniter celebrat, in hæc quoque verba prorumpit: Placa Dominum pro communi figmento. Nam quamdiu quidem versabaris in terris, te habuit parua terræ portio: ex quo autem translata es è terra, te vniuersus mundus continet, commune propitiatorium.] Eandem humanæ naturæ Reginam, eamque mulierem vocat, quæ cœlorum superet naturam puritate, & Virginem Seraphim supremis Angelis præstantiorem facit; præsertim ob miraculum Dei ex ipsa procreati. Tùm alibi MARIAM Christianorum fidei propugnaculum, & eorũ, qui spem in ea collocant, propugnatricem, omniumque hominum Dominam, nec modò sanctam, & Sanctis sanctiorem, & sanctissimæ sanctitatis omnis thesaurum appellat. Quid autem istud est aliud, nisi summis & amplissimis honorum titulis, quos Mariomastigum, & præcipuè Centuriato-

a De temporibus.
b In Chronico.
c In c. 5. epi. ad Galat.
d In libr. de consensu veræ Eccles.
Orat. in salutationem Angelicam.
In encomio de dormitione Virginis.
In alio encomio de dormitiõe Virginis.

Augustini regula sedulò retinenda.
Apertũ figmentum esse, de Sanctorum inuocatione ante Gregorium non recepta, nec probata in Ecclesia.
Veterum testimonia, qui ante Gregorij et Mauritij sæculi vsq; ad Constantinum de Mariæ laude cultuque scripserunt.
Andreæ Hierosolymitani Mariam extollentis ac venerãtis testimonium.
Quomodò mater Dei tunc fuerit publicè honorata.
Andreas Cretẽsis Deiparam inuocat & mũdi propitiatorium vocat.
Eximia epitheta Deiparæ Virgini attributa.

turiatorum nostrorum aures ne ferre quidem possint, Deiparam exornare, illamq; omnibus meritò inuocandam, sicut & ipse luculenter eandem inuocat, confirmare?

Testimonium S. Fulgētij Deiparam extollentis, quòd sit fenestra & Scala cœli & fœminarū restauratio.

Æquè luculentus est in MARIA laudanda Fulgentius Ruspensis in Africa Episcopus, & Augustini sedulus imitator, qui sub Anastasio Cæsare florens, Deiparam cœli fenestram & scalam, fœminarumque restaurationem esse dixit, vt quæ omnibus ad se confugientibus fœminis subueniat, easque ad se venientes restauret. Facta est, inquit, MARIA fenestra cœli, quia per ipsam Deus verum fudit sæculis lumen: Facta est MARIA scala cœlestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad cœlos. Facta est MARIA restauratio fœminarum, quæ per ipsam à ruina primæ maledictionis probantur subtractæ.] Iubet igitur ad MARIAM accedere virgines, & concipientes, & parturientes, & lactantes, & demum vnà cum iuuenculis matres. Ex eodem Fulgentio citat Vincentius hanc sententiam: Tali ergo tantæque personæ nihil tandem ad honoris cumulum accedere maius posset, quàm vt Dei Filium Virgo conciperet, & Virgo Mater ederet. Hac nempe dignitate facta est venerabilis ipsis etiam Angelorum Ordinibus sacris.] Tùm Petrus Chrysologus multas MARIÆ laudes concinit, vir tam vitæ sanctitate quàm omni eruditionis genere præcellens, idemque Rauennæ Archiepiscopus, qui sub Marciano Imperatore, id est, circa annum Christianæ salutis CCCCL. floruit, & Domini Matrem his vocibus illustrauit: Quantus sit Deus, satis ignorat ille, qui huius Virginis mentem non stupet, animum non miratur; pauet cœlum, tremunt Angeli, creatura non sustinet, natura non sufficit: & vna puella sic Deum in sui pectoris capit, recipit, oblectat hospitio, vt pacem terris, cœlis gloriam, salutem perditis, vitam mortuis, terrenis cum cœlestibus parentelam, ipsius Dei cum carne commercium, pro ipsa domûs exigat pensione.] Et iterum: Ipse Angelus miratur, aut fœminam tantùm, aut omnes homines vitam meruisse per fœminam: Stupet Angelus, totum Deum venire intra Virginalis vteri angustias, cui tota simul angusta est creatura.] Et alibi: Aue gratiâ plena, hæc est gratia, quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo, salutem sæculis redditura.] Et post pauca: Verè benedicta Virgo, quæ & virginitatis possidet decus, & matris dignitatem. Verè benedicta, quæ & superni conceptûs meruit gratiam, & sustulit integritatis coronam. Verè benedicta, quæ fuit maior cœlo, fortior terra, Orbe latior; nam Deum, quem mundus non capit, sola capit.] Præclara sunt hæc encomia nulli nisi plurimùm venerandæ Virgini, nec satis vnquam laudandę Matri congruentia, quam tantò magis cum Gabriele nos admirari decet & colere, quò sublimiorem illa gratiam & gloriam præ creaturis omnibus, & propter omnium salutem vnicè consecuta est.

In fœrm. de laudib. Mariæ.

Ad Mariæ dignitatē nihil posse accedere.

Lib. de laudib. Virginis.

S. Petri Chrysologi in Mariæ laudē testimonium, quæ ipsis etiā Angelis admiranda sit.

Serm. 140.

Serm. 142.

Serm. 143.

Maria verè gratiâ plena non sibi tantùm, sed etiam aliis.

Maria verè benedicta.

Maria Regina totius castitatis, cœlo terraq; excelsior.

Cùm quinta Synodus Constantinopolitana sub Iustiniano celebraretur, scripsit ad illam Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus, ac tota eiusdem Synodus in hūc modum: Sanctam ac glorificatam Virginem Dei genitricem MARIAM vnà nobiscum supplicate intercedere pro pace sanctissimarum Ecclesiarum, & victoria ac perpetuitate piissimi & serenissimi Imperatoris nostri.] Nec solùm in Hierosolymitana, sed etiam in Antiochena Ecclesia, vtraque verò tunc erat celeberrima, solenne habebatur, Dei genitricis MARIÆ nomen precibus omnibus inserere, atque illam inuocare. Quod institutum an & quomodò à Petro Gnapheo duxerit originem, iamantè satis explicatum putamus. Vetustior adhuc, & in omni Ecclesia præclari nominis sub Valentino tertio floruit Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopus, Nestorij quidem nobilis Antagonista, qui & ipse pro recepto Ecclesiæ suæ more MARIAM pro concione celebrat, & celebrandam docet, quòd sit eximium vniuersi terrarum Orbis decus & ornamētum, lampas inextinguibilis, virginitatis corona, per quam cœlum exultat, lætantur Angeli, & dæmones fugantur, per quam demum & gentes & infideles ad pœnitentiam adducuntur; sicut alibi ex eodem Cyrillo demōstratum est. Prætereo apparitionem Virginis eidem Cyrillo mirabiliter factam, quæ & saucium eius pectus curauit, vt quod per errorem in sanctum virum Chrysostomum peccauerat, agnosceret corrigeretq;. Videre igitur visus est Matrem Domini pro se deprecantem, atque prioris simultatis, quam in eundem Chrysostomum ignorans exercuerat, veniam à Deo impetrantem; quemad-

In Ecclesia Hierosolymitana, Antiochena & Alexandrina solēne fuit hoc sęculo petere Mariæ intercessionem.

Vide act. primi, c. 5. Synodi Constantinopolitanæ.

Vide supra cap. 17.

Testimonium Cyrilli Alexandrini de Mariæ laude & cultu.

Homel. 6. contra Nestorium dicta.

Cyrillus ex reuelatiōe cognouit Mariam pro se deprecari, & à DEO veniam impetrare.

Li. 3. ca. 11.

Digitized by Google

Li. 14. hist. Eccle. c. 28.

quemadmodùm Nicephorus apertè confirmat. Quis verò de Chrysostomo illo altero, vt vocant, Paulo, ambigat, quin MARIAM & ipse coluerit, & in Ecclesia sua Constantinopolitana peculiariter coli iusserit; quam & ipse in Liturgia verbis Angelicis voluit publicè salutari, quamque honoratiorem Cherubim, & glorioſiorem incomparabiliter Seraphim, semperque beatissimam & penitus incontaminatam Dei nostri Matrem appellat? Hæc animatum Dei templum est, hæc cœli terræque pariter domicilium, hęc naturę illius quę comprehendi non potest amplissimum habitaculum. Per hanc adest ægrotantibus Medicus in tenebris consedentibus: per hanc illucet iustitiæ Sol, & tempestate iactatis fit Anchora portusque tutissimus, in bello autem versantibus munitissimum propugnaculum, vt eiusdem verbis vtamur. Illud autem propiùs ad inuocationem Virginis facit: Sanctissimæ, intemeratæ, superbenedictæ Reginæ nostræ Matris Domini & semper Virginis MARIÆ cum omnibus Sanctis memoriam celebrando, nosmetipsos & ad inuicem omnem vitam nostram Deo commendemus.] Eôdem & verba illa spectant: Precibus sanctissimæ Deiparæ Virginis Seruator serua nos, dirige viam, confirma nos in timore tuo, custodi vitam nostram, stabili gressus nostros.] vt missa reliqua faciamus, quæ nimiùm teneras Centuriatorum aures adeò feriunt, vt impatienter exclament, nobisque simul tantùm non risum moueant hæc futili sua cẽsurâ: *In Liturgia Chrysostomi nimis crassa Tautologia, inuocatio MARIÆ inseritur.* His planè consonant, quæ Magnus virtute & oratione Basilius Cęsariensis Episcopus, non solùm pro se dixit, sed etiam in Liturgia publicè recitanda præscripsit in hunc modum: Sanctissimæ & intemeratæ dominatricis nostræ, Dei genitricis & semper Virginis MARIÆ, cum omnibus Sanctis memorantes, nosipsos & ad inuicem atq; omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.] Ac deinde sanctæ Dei genitricis intercessionem petit & exprimit. Nec solùm hoc sæculo, sed etiam superiore vsus Liturgiæ passim obtinuerat, vt à doctis sæpe probatum est, in qua Græci, Syri, Æthiopes, Alexandrini, & Hierosolymitani MARIÆ memoriam & inuocationem celebrem adhibebãt. Hinc illæ voces: Gloria Deo misericordi, qui misertus est omnium nostrorum per intercessionem Genitricis Dei MARIÆ, & omnium Sanctorum in sęcula sęculorum. Et quidem vterq;, Basilius & Chrysostomus, hoc sibi commune habẽt, vt hanc sanctissimam Virginem vocent Δέσποιναν πανύμνητον, id est, Dominam nostram; sicut & Germanus illorum scholiastes inquit: χαῖρε ἡμῶν τὴν κυρίαν πάντων ἐπαινετὸν καὶ τὸ χαῖρε τῶν ἀγγέλων ἐπιφωνῶμεν. Hoc est, oportet nos Dominam vniuersi laudare, & illud Aue Angelicum exclamare. Quis verò non summè miretur, quòd Liturgici scriptores tam multa & illustria nostræ Virginis epitheta, quæ summam eius præstantiam sublimitatemque declarant, in medium adferant, eademque Nouatores è medio tollere & supprimere pro virili sua contendant?

Quàm præclarè Chrysostomus Mariã exornet, & inuocandam doceat, etiam in publici sacrificij tempore.

Orat. in Annuntiationẽ sanctissimæ Dei genitricis.

In Liturgia.

In Cent. 5.

Basilius & alij scriptores Liturgici de Mariæ intercessiõe crebrò meminerunt.

Mariam Dominam nostrã Græcis appellari, vel inuitis Nouatoribus.

Valet etiam in hoc argumento plurimũ Ephræm Syrus, magnus ille Magni Basilij Archidiaconus, tantæq; autoritatis vir, vt scripta eius olim in quibusdam Ecclesiis publicè recitarẽtur. Nescio equidem, quid de sacrosanctę Virginis inuocatione aut dulcius aut fortius adferri possit, quàm quod ille diserta & longa oratione ad eam facta scriptoq; consignata Orbi testatus est, ex qua nos aliqua dũtaxat repetemus. Intemerata prorsusq; pura Virgo Deipara, Regina omniũ, eademq; optima, sublimior cœlicolis, purior Solis radiis & splendoribus, honoratior Cherubim, sanctior Seraphim, & sine comparatione cæteris omnibus superis exercitib⁹ glorioſior, spes Patrum, gloria Prophetarum, Apostolorum prœconium, & honor Martyrum, Sanctorum lętitia, Hierarcharum cætus, omnium Sanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inaccessa, omnium princeps, omnium dux, sacratissima puella. Per te reconciliati sumus Christo Deo meo.] Quid autem ille tandem à MARIA petit ac rogat? Sub alis tuis, inquit, custodi me & protege. Miserere mei, qui sum luto inquinatus, qui sceleribus quàmplurimis Creatorẽ Deum meum & Iudicem offendi, ne aduersùs me glorietur Satanas exitiosissimus, ne in me exurgat exeorãdus inimicus meus, ne seruum tuum à tuî spe destitui cognoscam, ne calumnietur me detractantium lingua. Non mihi alia fiducia, ô Virgo syncera. Tu enim meus portus, ô Virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, ô celeberrima Mater imploro, & aduoluor tibi, ô Domina mea, suppliciter clamans, ne dulcis Filius tuus, & vitæ

S. Ephræm Basilij Diaconus cõmẽdat plurimũ Mariam, & eius opem inculenter implorat.

Quantam fiduciã post Deũ in Maria Ephræm habeat.

omnium

omnium dator ob multa, quę patraui, ſcelera tollat me de medio, & miſerã animam, ceu leo, diripiat, vel, velut ſterilẽ ficum infęlicem me, excidat.] Hęc ſi cuiquam moroſo non ſunt ſatis, eundem & laudatiſsimum Ephręm Marię Deiparæ ſupplicantem porrò audiat: Imple os meum, inquit, gratiâ dulcedinis tuę. Illumina mẽtem, ô gratiâ plena. Moue linguam meam & labia ad laudes tibi alacri & lęto animo canendas, & melos illud Angelicum celebratiſsimum, quod Gabriel in Nazareth ſeruili habitu ad te Virginem & Matrem Dei mei integerrimam clamans cecinit, ſalutationem maximè congruam & digniſsimam, mundi ſalutem, cunctamq; animorum tutelã. Dignare Virgo te tuum ſeruum laudare & dicere: Aue Dei ſplendidiſsimum & luculentiſsimum Vas, aue Domina MARIA gratiâ plena, aue in mulieribus Virgo beatiſsima, aue ſtella fulgẽtiſsima, ex qua Chriſtus prodiit. Aue illuſtriſsima lux, Mater & Virgo, aue quæ mirificè Regem omnium peperiſti, aue per quã nobis Sol præclariſsimus illuxit, aue Domina cunctis ſublimior, aue cãticum Cherubim, & hymnus Angelorum: Aue pax, gaudiũ & ſalus mundi, aue generis humani lætitia, aue Patrum præconium & Prophetarum decus, aue Martyrum pulchritudo, & corona Sanctorum, aue piorum gloria, & in ſolitudine degentium hymnus, aue præclariſsimum hierarcharum cœleſtium ornamentum, aue hymnigraphorum omnium oratio, aue præſtantiſsimum Orbis terræ miraculum, aue terrigenarum omnium delectatio, aue paradyſe delitiarum & immortalitatis, aue lignum vitæ, gaudium & voluptas, aue vallum fidelium, & mundi ſalus, aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix, aue noſtra periclitantium auxiliatrix, aue progenitoris illius Adam reſurrectio, aue iucunda libertas, aue omnium parens, aue fons gratiæ & conſolationis, aue refugium peccatorum & hoſpitium, aue propitiatorium laborantium.]

De Angelica ſalutatione quàm reuerẽter loquatur Ephræm.

Luc. 1.

Etiam ab Ephræm vſurpatum illud Eccleſiæ canticũ: Dignare me laudare te Virgo ſacrata; quam & ipſe libenter ſalutauit, & pulcherrimis titulis exornauit.

Deinde verò hic diuinꝰ Ephręm toties illud AVE ingeminat, nouisq; ſemper titulis exornat, vt ſicut Lectori fortaſſe moleſtum, ita nobis etiam ingratũ ſit, frequentes eiuſmodi ſalutationes Mariæ dictas omnes repetere. Vocat ſanè illam virorum iuxtà mulierumq; reginam & tutelam, mũdi mediatricem glorioſiſsimam, vniuerſi terrarum orbis conciliatricem, gloriam & lætitiam ſacerdotum, ſolatium ſolitariorũ ac adornatricem omniũ. Aue, inquit, animæ meę ſpes bona & fida; aue Chriſtianorum omniũ firma ſalus, aue lumen pfulgens, quo mundus illuſtratur.] Ac ne ſuſpicemur his exquiſitis titulis Chriſto aliquid derogari, cùm propter Chriſtum Mariam extollat maximè, velut ſeipſum declarans hæc tandem adiicit: Aue quæ nullo ſpacio comprehenſum, in ſinibus comprehendiſti. Aue quę Chriſtum vitę datorem educâſti, Chriſtum pientiſsimum omnium creatorem Deum, Ieſum meum dulcem, altorem mundi, hominum amantiſsimum, omnipotẽtem patrem meum, cui competit gloria, honor & poteſtas in ſęcula, laus & magnificentia, cum ęterno Patre & Spiritu ſancto nunc & ſemper & in ſęcula ſęculorũ.] Deinde in alia oratione rurſus quàm pulchrè Virginem nominat, nõ ſolùm immaculatam, impollutam, incorruptam, Deiq; ſponſam, ſed & Dominam noſtram, quæ Deum Verbũ hominibus mirifica ſua conceptione conciliârit, & rebellem humani generi noſtri naturam cœleſtibus conſociârit? Ne me auerſeris, quęſo, inquit, quin potiùs, ſicut humaniſsimi Dei Mater es, ita me peccatorem humaniter ſuſcipe, & Filium tuũ, meum autem herũ & Deum, materna tua liberalitate volens exora. Adſis mihi ſemper Virgo miſericors, clemẽs & benigna, in pſente quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hoſtiles impetus repellens & me deducẽs ad ſalutem, ac in ſupremo vitæ momento miſeram meam animam conſeruans, & tenebroſos malorum dæmonum aſpectus ab ea procul abigens; in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans. Poſtremò inacceſſę tui filij & Dei glorię me hęredem efficiens.] Volens interim multa tranſilio, ratus ex hiſce conſtare ſatis, quã improbè nos aduerſarij calumnientur, quòd cum veteri Eccleſia dicamus illud; MARIA mater gratiæ; Dignare me laudare te Virgo ſacrata: quodq; in vita & morte piam & efficacem illius opem imploremus, & eam nobis apud Chriſtum aduocatam conſtituamus. Iactent ergo belli homines, qui nouis credunt Doctoribus, Mariæ & Sanctorum tùm ſalutationem, tùm inuocationem eruditę ętati proſus ignoratam, veteriq; Eccleſię inuſitatam fuiſſe, cùm hic Theologus eo ſæculo cum Baſilio coniunctiſsimè vixerit, quod florentis Eccleſiæ hortum poſsis dicere, in quo illuſtrium maximè Doctorum, veluti vernantium arborũ flores & fructus pulcherrimè apparerent. Rurſus

Plura Virginis encomia ab eodem Ephræm allata.

Ephręm ingentes Mariæ laudes & virtutes in Chriſto, & propter Chriſtũ filiũ tribuit.

In quibus Ephræm à Maria cupiat adiuuari.

Ephræm inter doctiſsimos Eccleſiæ Patres floruit.

Digitized by Google

Nunc Gregorium Nazianzenum, eiusdem sæculi scriptorem, & Theologi nomine meritò decoratum, maximiq; semper à Græcis habitum accersamus, vt & ipse Mariæ causam suo iuuet suffragio, & simul exẽplo confirmet. Non illi satis fuit significare, Deiparam etiam ante suam ætatem, id est, sæculo Martyrum à piis inuocatam fuisse; quemadmodùm postea suo loco dicemus, sed & ipse illam sibi salutandam ac reuerenter inuocãdam putauit, præsertim cùm Cypriano, Athanasio & Basilio hunc etiam inuocationis honorem detulerit, illorum iam defunctorum opem clarissimis verbis implorans. Quid ergo mirum, si de MARIA quoque dicat?

Gregorius Nazianzenus Mariã impensè coluit, & sicut Sãctos alios inuocauit.

Oratione in Cypria.

In Tragœd. de Christo patiente.

Gregorij ad Mariam inuocatio.

O filia cælestis & interiùs glorioſa,
O magnis choris aſsiſtens Regnatoris
Cantoribus, & ſi te corpus & terra continet
Huc ades, & fare verbum: ego verò ante te
Stabo, quippe enim mihi diuino munere veniſti Regina.
Veniſti, ſed magis adhuc venias, & propitia ſis.

Rursus cùm à Deo misericordiam petiuisset, ne se in peccatis perire pateretur, ad Virginem Matrem se porrò conuertit, & post laudes illi dictas, hoc subiicit:

Benigna adeſto vocibus meis: preces
Admitte Virgo.] Et iterum postea:
Regina Domina, generis humani bonum
Amica ſemper eſto tu mortalibus,
Maximaq́ quouis in loco mihi ſalus.

Et, ne ignoremus, quòd meritò & cum fructu MARIAM ille coluerit, ac inuocârit, non tacet ingentia beneficia per illam sibi collata, vtpote cùm hoc modo canat:

Agnoscit varia beneficia p Mariã sibi collata.

Plexamq́ de prato coronam florido
Tibi offero, Regina, quòd me plurimis
Dignata quondam gratiis, variis adhac
Me liberas ſemper calamitatibus,
Multisq́ defenſas ab aduerſariis,
Tàm qui videntur, quàm videri qui haud queunt.
Me flecte tandem, quomodò in vita auctior
Virtute fiam, teq́ ſemper præſidem
Vitæ meæ, ac demùm benignam ac ſedulam
Habeam aduocatam Filio coram tuo,
Cum cæteris charis Deo virgunculis.
Ne me ergo tradier ſinas tortoribus,
Aut perditori hominum fieri ludibrio.
Adſiſte, & à tenebris & igne libera:
Fac vt fide tuaq́ ſaluer gratiâ.
Quare hunc tibi hymnum pango charisterion.

Maiorem petit gratiã sibi à Maria præstari, nimirũ per eiusdẽ intercessionem.

Igitur

Igitur vir tantus in sacris literis vndequaque peritissimus, MARIAM aduocatam agnoscit, & protectricem celebrat, suæque vitæ præsidem facit, neq; solùm Christi fide ac meritis sese consolatur, sed etiam Deiparæ patrocinio viuens ac moriens se apud Christum iuuari atque saluari statuit desideratq;. Ita ille sensit, ita proculdubiò suum docuit populum, nõ priuatam aliquam, sed communem Ecclesiæ illius sæculi sententiam atque consuetudinem sequens. Quare Deiparam, vt aliàs dictum est, hoc etiam carmine, sicut antiquus vertit interpres, salutauit:

Eiusdẽ Nazianzeni salutatio, simùl & inuocatio ad Deiparam.

Salue puella gratiosa, Mater &
Virgo omnium castissima ac pulcherrima,
Exercitibus præstantior cœlestibus,
REGINA MVNDI, gaudium mortalium,
Semper benignam te exhibe mortalibus,
Mihiq; sis salus vbique maxima.

Habemus igitur non solùm Gregorij Romani, sed etiam Græci siue Nazianzeni, qui multò est antiquior, testimonium haud obscurum, & priorum Patrum dictis congruens. Quid verò Athanasius, ingens huius sæculi decus, quinetiam Orbis oculus, sacerdotum antistes, & Ecclesiæ columen ab eodem Gregorio appellatus, cuius fortitudo in maximis contra Hęreticos certaminibus ita resplenduit, vt Magni cognomine non iniuriâ sit insignitus? Is pro Deipara sæpe pugnauit, & aduersùs impios illius honorem præclarè defendit, hacque luculenta oratione illam publicè celebrandam duxit: Ista noua Eua, MARIA, mater vitę appellatur, variegatáq; permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam igitur iterum atq; iterum, & semper & vndequaque beatissimam. Sicut ergo cùm ad ipsum respicimus, Regem Dominum & Deum appellamus: ita quoq; cùm ad eam oculos reiicimus, Reginam, Dominam, & Deiparam esse animaduertimus, idque contemplatione oculi mentalis. Adest regina à dextris tuis, vestitu deaurato circumamicta, variegata. Et iam scilicet audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui. Decet enim te matrem, regeneratricem, dominam, ac heram cognominari: eò quòd ex te prodiit Rex Dominus, ac Deus noster: assistentem illi nobis quidem terribili, tibi autem dulci, omnemq; gratiam largienti. Qua de causa factum est, vt gratiâ plena appellata sis, vtpote quæ in omni gratia abundares, idq; per superuentum in te Spiritûs sancti. Ideóque vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditari scilicet istiusmodi bonis, & spiritualibus contemplationibus.] Excellens hæc quidem est MARIÆ commendatio, nec in vllam aliam, nisi Matrem Domini, competere potest hic honos, vt dicatur & sit noua Eua, mater vitę, regeneratrix, regina & domina omnium, quæ in vita ipsa corporis simul & animæ permaneat & vndequaq; sit beatissima ornatisimáq;, à dextris Filij residens, plenáq; gratiâ, quam etiã in Ecclesia electi & sancti deprecantur. Proinde nunc pergit illi etiam supplicare Athanasius: Ad te clamamus, recordare nostri, sanctissima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permansisti: & retribue nobis pro exiguis istis eloquiis, magna dona ex diuitiis tuarum gratiarum, tu quæ gratiâ plena es: nam ideo his vocibus, vt ex re ipsa desumptis, & naturâ laudatoriis, præcipuè in tuum encomium vtimur, si quando hymnus, si quando laus tibi siue à nobis, siue ab vniuersa creatura offertur: tibi, inquam, gratiosæ Dominæ nostræ, reginæ, heræ, matri Dei, arcæ sanctuarij. Ecce iam nunc & in exordio dici, vt primitias laudis tibi hoc encomium Archangelus contexit, dicens: Aue gratiâ plena, Dominus tecum. Beatam te prædicant omnes Angelorum & terrestrium Hierarchiæ, & Hierarchicas manus attollentes benedicũt tibi, quæ & in cœlis benediceris, & in terris beata prædicaris; Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.] Et quibusdam interiectis addit: Ab istis deinde nos Hierarchiæ terrestres, exaltationes Dei in gutture ferentes, siue quòd didicimus, siue quòd mutuò hæc verba sumpserimus, exaltamus te magna & canora voce dicentes: Aue gratiosa, Dominus tecum, intercede hera, & domina, & regina, & Mater Dei pro nobis. Quoniam ex nobis tu oriunda es, & is

Oration. in Athanasiũ.

Athanasius doctor insignis Mariam Virginem eximiè laudat.

In Euangel. de sanctissima Deipara.

Quo sensu Maria nobis Regina & domina dicatur, & à Propheta Dauid dicta sit.

Quomodò Mariam inuocet ipse & alius Athanasius, eam statuens assistentẽ in cœlis Filio, & reddẽs plenam gratiâ.

Psal. 44.

Maria in corpore & anima incomparabiliter beata, quâ Sancti etiam rogẽt ac precentur, secundùm Athanasium.

Virgini Mariæ vt Dominæ & Reginæ laus ab omni creatura iurè defertur.

Ab Angelis discunt mortales Deiparam Virginem salutare atq; celebrare.

Rursus Mariam inuocat Athanasius, eamq; propter Christum veneratur.

Digitized by Google

& is qui editus est ex te carnigerus Deus noster est: quem decet gloria & magnificentia omnisque honor.]

An quisquam, obsecro, tam crassus erit ac improbus, vt has tàm præclaras Athanasij voces Mariæq; laudationes, quas illi Deus ab Angelis & hominibus pręstari postulat, leuiter æstimet, aut in calumniam vocet? Non semel ille clamat: Recordare nostri sanctissima Virgo, intercede Hera, Domina, Regina & Mater Dei pro nobis. Quid isthæc aliud, obsecro, nisi præcipuam precationem, ac supplicem inuocationem Mariæ delatam ostendunt, & ab eo quidem, in quo neque doctrinæ præstantiam, neque vitæ integritatem, neque nominis claritatem possis desiderare? Ac eò magis contemnendi sunt Centuriatores, qui cùm lucis huius fulgorem sustinere, ac alio se telo munire non possunt, præ mentis impotentia stolidè vociferantur: *Ista prorsus idololatriã spirant.* O præclaram & talibus autoribus dignam censuram, qui, vt suam admirabilem pietatem ostentent, execrandum idololatriæ peccatũ in virum sanctissimũ simul & doctissimum Athanasium transcribere non erubescunt. Chemnitius hoc loco aliud effugium quęrit, & sermonem illum, ex quo superiora deprompsimus, pseudographũ & suppositititium, nõ germanũ Athanasij partum esse confingit. Bellum sanè cõmentum, vt imperitis quasi fumos vendat, & hunc fucum obtendat vanæ tergiuersationi, cùm nihil aliud cõtra Virginis inuocationem hoc loco clarissimè propositam, possit opponere. Nos verò Michaëlem Glycam pluresq; Græcos autores habemus, quorũ calculo hic sermo est verè Athanasij, sicut & in Græcis & Latinis libris scriptum reperimus. Valeant aũt cum suis sæpè multumq; detectis doliis aduersarij, qui scripturis & rationibus firmis destituti, ad coniecturas, tropos, linguas malasq; artes confugiunt, ac pro suo arbitratu de Veterũ scriptis, veluti summi sint ipsi legislatores, decernunt, hocq; solum, quod ipsorum causæ videtur cõmodum, probant, aliôquin iam autorẽ, iam codicem versutè calumniantes. Scilicet, cùm alij MARIAM Deiparam passim colerent & inuocarent, solus Athanasius in reliquis fortissimè Catholicus, in hac pàrte duntaxat claudicauit, & cum recepto MARIÆ cultu nihil voluit habere commune. [a] Ambrosij dictum est: Beatæ MARIÆ Virginis suffragia peto, Apostolorum intercessionem imploro, Martyrum preces deposco.] sicut hunc locũ citant etiam [b] Centuriatores. Scribit & [c] Hieronymus ad Paulam de filia Blæsilla defuncta, quæ sic matrẽ post mortem compellet: Putas me esse solam? Habeo pro te MARIAM Matrem Dñi.] perindè ac si dicat: Deipara tui loco pro matre, & custode mihi nunc in cœlis assistit, meiq; curam habere nõ desinit, vt hinc luctu posito mihi debeas meritò gratulari. Ac idem ad Eustochiũ scribens, vt ostendat Matrem Domini cùm aliis, tùm sacris Virginibus præsertim ex hac vita migrãtibus fauere atq; succurrere, hoc genere sermonis vtitur: Qualis erit illa dies, cùm Diua MARIA Mater Domini, choris occurret comitata virgineis?] Testatur prætereà Epiphanius MARIAM sublimiorẽ Angelis esse factam, adeoq; ab ipsis Angelis adorari, &, solo Deo excepto, cunctis superiorem existere, quę lapsam Euam erexerit, & per quam homines fiduciã habeant in cœlo erga Deũ altissimum. Quid ergò mirũ, obsecro, cum his aliisq; præstantibus Doctoribus, quos alibi produximus, in MARIÆ cultu Athanasium quoq; conspirasse? Siue autẽ Hieronymus, siue Sophronius de assumptione Virginis hoc sæculo scripserit, qua de re suprà dixisse sat est, obscura eius autoris verba videri non possunt. Hæc est, inquit, hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarũ viuentium, ad quam nulli potuerunt doli erumpere, nec prævaluit fraus inimici, sed permansit sancta mente & corpore, multis donorum priuilegiis sublimata. Idcirco hãc imitamini moribus, sequimini castitate, huius implorate auxiliũ.] Et rursus: MARIA cũctis tantò venerabilior, quantò gratiosior: & quantò virtute altissimi extollitur ad sublimia, tantò clarior resultat in gloria.]

Quòd si præstantissimi quiq; Patres, qui ad Constantinum Magnum vsq; floruerunt, (hos enim singulos loquentes producere, breuitatis gratiâ, supersedemus) in MARIA veneranda & inuocanda tantum curæ studiiq; posuerunt, atq; in vniuersum de cultu Sanctorum sacrarumq; Reliquiarum, quem Vigilantiani tunc primùm oppugnare cœperant, grauissimè docuerunt, quis meritò tandem dubitare possit, eundem Christianæ pietatis & publicæ venerationis affectum atque morem in Catholico etiam populo viguisse? Testis Hieronymus, qui de seipso scribit, quòd adhuc puer vnà

Cent. 4. c. 4.

Ad Alypiũ.

a In precat. 2. ad Missã.
b Cẽtur. 4. cap. 4.
c In Epist. 25. ad Paulã, de obitu Blæsillæ.

In epist. de custodia Virginitatis.

Orat. de laudib. Virg.

In cap. 40. Ezechiel.

Que maximè nota tanda sint in prædictis verbis Athanasij.

Centuriatores Athanasij testimoniũ referunt ad idololatriam, ne Mariæ cultũ agnoscãt. Chemnitius aũt fingit, locũ esse deprauatum.

Nouatores de more Patribus abiudicãt, quod ipsis in Patrum scriptis parũ arridet.

Athanasius cum aliis sui sęculi Patribus & sensit & docuit de Mariæ cultu & veneratione.

Testimoniũ Sophronij de Mariæ dignitate, q̃ & imitanda & imploranda sit.

Maria eò venerabilior quò gratiosior.

Catholicos iuxta suorũ Doctorum sententiam in Mariæ Sãctorumq; cultu vsq; ad Constantini Magni sæculum perstitisse, variis ꝓbatur exẽplis.

Digitized by Google

Hieronymus cũ aliis deuotè templa & sepulchra Sanctorũ visitabat.

cum aliis ætatis eiusdem & propositi consuetudinem obseruârit, vt diebus Dominicis Romæ Apostolorum & Martyrum sepulchra circuiret, crebroq; cryptas, licet in terrarum profundo defossas, nimirùm religionis ergô & precandi gratiâ, ingrederetur. Testis MARIA Ægyptiaca, quæ, vt antè monstrauimus, ad loca sacra peregrinata est, sanctam Christi Crucem adorauit, & MARIAM non solùm inuocauit, sed etiam inuocationis eius fructum amplissimum retulit. Nisi fortè hæc propria inuocandi nõ est formula; Nunc vbi tibi complacet, dirige me. Esto mihi salutis duxtrix, & veritatis magistra, præcedens me in via, quæ ducit me ad pœnitentiam.] Testes Iustinianus & Leo imperatores, qui ad MARIÆ singularem honorẽ templa pulcherrima, de quibus antea retulimus, vt nihil de Pulcheria repetam, sumptuosissimè fabricârunt, & fabricata mirabiliter exornârunt; nimirùm vt sacer cultus Deo ac Deiparæ die nocteque magno illic studio celebraretur. Testes demùm tot florentis Græciæ populi, qui de more olim ad Ædem Deiparę Blacherniam, & ad Fontem vocatam agminatim cõcurrebant, suaque ibi vota exoluebant, certam nimirùm opem à Domino per Mariæ patrocinium & expectantes & consequentes: eamq; populi religionem Deus multis sæpè & præclaris miraculis planissimè approbauit. Quibus de rebus tã multa in Græcis & Ecclesiasticis historiis recensentur, nosque toties iam anteà monuimus, vt sanè pudeat ac pigeat in illis repetẽdis Lectorem hoc loco longiùs remorari. Et posteriorum quidem Christianorum Principum pietas, qui sunt Mariæ cultum diligenter amplexi, non aliunde duxit originem, nisi à Constantino Magno eiusque matre sancta Helena, primis nempe ac religiosissimis Principibus, qui rem Christianam cum authoritate mirabiliter propagârunt. De his modò plura dicemus, quoniam satis multos Mariani cultûs testes, quorum series à Mauritio ad Constantinum vsque Cæsarem protenditur, hactenus produxisse videmur.

Imperatores peculiaria templa Deiparæ condiderunt.

Magno ardore Græci quædam Deiparæ templa peculiariter honorârunt.

A quibus Principibus didicerint posteriores Mariã sedulò & publicè venerari.

CAPVT TRIGESIMVM PRIMVM.

Etiam à Constantino Magno & in ipso Martyrum sæculo ad Apostolica vsque tempora, Deiparam Virginem valdè honoratã, & piis præcipuæ veneration i in Orbe Christiano fuisse: cum adiuncta Peroratione.

VENTVM est tandem ad illud sæculum, quod pro nostri instituti ratione postremum constituimus, vt nimirùm in proferendis testimoniis à Constantino Magno ad Christum vsque Dominum, eumque Regem regum multò maximũ progrediamur. His duobus Principibus, vni quidem cœlesti, & alteri terreno, matres non vulgares, sed valdè laudatæ, multumque venerabiles contigerunt; quas & ipsi ambo filij eximiè honorârunt. Etenim Helena, Constantini Mater, fœmina fuit, vt Ruffini verbis vtar, incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentiâ singulari, diuinis etiam clara visionibus, sacris verò peregrinationibus, templorum ædificiis, & sacri cultûs propagationi plurimùm dedita, quæ licet regina Orbis & mater imperij appellaretur, Augustaque publicè renunciata esset, tamen per summam modestiam famularum Christi se famulam præbuit, ac sacris virginibus ad mensam humiliter admodùm inseruiuit. Tanti verò illã habuit filius Constantinus, vt potestatem ei faceret regiis thesauris vtendi pro suo arbitratu, vtque ciuitates duas matris nomine ad sempiternam eius memoriam insigniret, defunctam etiam honoribus maximis prosequens, ac eidem statuam publicè instituens, quæ, Suida teste, Augustæum nuncupata est. Quòd si de Matre Domini dicendum est, satis superque demonstrauimus eam inter mulieres omnes, quantúmuis aut genere aut virtute, aut famâ potentiaque præstantes excellere, hoc est, modis omnibus benedictam & gratiosam esse. Tùm è superioribus abundè constat Christum nulli filiorum in Matre sua honoranda & ornanda cessisse, quam ipse sic extulit & glorificauit, summisque donis cumulauit, nihil vt in cœlo vel terra Reginæ huic ac Dominæ possit anteponi, vtque omnes etiam Principes illam inprimis debeant venerari, sicut

Constantinus et Christus magni ambo Principes, præclaras accepêre matres.

Lib. 10. Ecclesiast. hist. cap. 7. & 8. Vide & Nicephor. lib. 8. histo. Ecclesiast. cap. 31.

Quomodò Imperatrix Helena à filio Constantino sit honorata.

&

& hactenus factum esse totus Orbis Christianus agnoscit. Noster ergo Constantinus Christus Iesus, nostra Helena eius Parens MARIA est, vt ita loquamur. Ille quippe nõ de Lucinio vel Maxentio, sed de mundi Principe Satana morteque ac inferno fœlicissimè triumphauit, & non vrbi, sed Orbi pacatum, semperq; florens imperiũ restituit. Hæc verò sic Dei ac Domini nostri Mater effecta est, vt vultum eius modò cum Christo regnantis omnes diuites plebis deprecentur, illamque & Angeli & homines sine fine colant; quemadmodùm tot veteres iamantè citati Patres clarissimè tradiderũt.

Quomodò Constantinus Christi typum nobis posſit adumbrare, qui matrem suam mirificè cohonestauit.

Agnouit hoc quoque Cæsar ipse Constantinus, qui Siluestri Pontificis operâ factus Christianus, cùm ad propagandam nostram religionẽ se totum contulisset, haud contentus Romę & Byzantij præclara templa Deo & Sanctis magnificè condidisse, totam vrbem, quam reliquis chariorem, vtpote à se fundatam, habuit, ac suo ipsius nomine cohonestauit, Matri Dei consecrandam esse putauit. Testatur hoc [a] Zonaras, & explicat magis [b] Nicephorus, vt qui scribit, cùm recens vrbs Byzantina fundata esset, vocatos ab Imperatore Episcopos, qui ad Nicænam Synodum conuenerant, eo animo accessisse, vt suis precationibus noua ædificia confirmarent. Igitur encænia, inquit, & consecrationis festum diem celebrant, incruento sacrificio operantur, precibus votisque vrbem abundè prosequuntur & firmant, eandemq; Dei Genitrici dedicant, nouam Romam imperantemque Constantinopolim cognominantes, Alexdro tum Byzantij Ecclesiam regente.] Quomodò enim MARIAM negligeret parumque veneraretur Cæsar, qui, postquam Christianam philosophiam amplexus est, summos honores Sacerdotibus detulit, vt eos ad imaginem diuinæ præsentiæ veneraretur, sibique præferret, quique tot templa Romæ & Byzantij Apostolis, Martyribus aliisque Sanctis posuit ac admodùm eleganter instruxit; sicuti cum aliis Nicephorus tradit? In quo pietatis studio non cessit filio mater Helena, vtpote quæ pro sua etiam munificentia ex thesauris regiis pecuniam in sacras ædes affluenter impendit, & præter alias insignes quas extruxit, & artificibus huc vndique accersitis, ornauit, etiam in oppido Galilææ Nazareth, vbi salutationis Angelicæ domus extiterat, & rursus in Bethleem, vbi Virgineum partum Angeli celebrârant, ipsi Verbi puerperæ, imò & sponso eius Ioseph templa egregia exædificauit. Ergóne Mariæ cultum vel Constantinus religiosissimus, vel mater eius Helena sanctissima ignorauit, quem tot sumptibus, ac testimoniis publicis, cùm pax restituta esset Ecclesijs, nõ sine maxima piorum omnium congratulatione, & religionis Christianę pulcherrima propagatione ambo constantissimè declarârunt? Nec dubium, eandem de Maria colenda sententiam in præclaris illis primi Concilij Nicæni Patribus resedisse; vtpote quorum præsens opera & expetita & adhibita fuit, quum nouum Byzantium ex Constantini voto Deiparæ, vt diximus, dedicaretur.

[a] Lib. 3. Annalium.
[b] Lib. 8. Ecclesiast. hist. cap. 26.

Quõ Cæsar Cõstãtinus Deiparã inprimis honorârit, vrbem suam Constantinopolim illi dedicans.

Constantinus diẽ celebrat Dedicationis, quòd Byzantiũ Deiparæ dedicâsset Episcopis illuc euocatis.

Lib. 7. hist. Ecclesiast. c. 49. & lib. 2. histor. tripart. ca. 18.

Helenæ Imperatricis pietas in Deum & Virginem Matrẽ singularis. Vide Niceph. lib. 8. c. 30.

Nicænæ Synodi Patres vnà cum Constantino de Virgine colenda senserunt.

Tùm ante Nicænam Synodum, quam sub eodem Constantio habitam esse constat, non parũ emicuit Methodius Olympi Liciæ, & postea Tyri Episcopus, vir nõ modò sanctitatis, sed & doctrinæ ac eloquẽtiæ singularis, idemq; generosus Christi Martyr, qui sub Decio & Valeriano, vel, vt alij volunt, sub vltima Ecclesiæ persecutione sacri Martyrij lauream est consecutus. Multis ille magnisq; laudibus MARIAM attollit; quemadmodùm libro primo & tertio citatis eius verbis demonstrauimus, quam præterea reuerẽter multifariamq; salutat, ac demùm hac etiam oratione palàm inuocat: διὰ τοῦτο ἐκλιπαρῶμεν σὲ τὴν ἀμείνω πάντων, καὶ μητρώας ἐπαυχῶσαν τιμαῖς, © παρρησίας μνήμην ἀδιάλειπτον ἡμῶν ποιῶ, παναγία θεοτόκε, τὴν εἰς σὲ κατακαλυμένων καὶ ὕμνοις θεοπρέπεσι γεραιρόντων σε τὴν ἀειζώου καὶ ἀνεξάλειπτον μνήμην. Hoc est; Quam ob causam te, ô sanctissima Deipara, quæ propter maternum honorẽ rebus omnibus præstas, ac reliquis ad Deum liberiorem accessum habes, obnixè precamur, vt nostri, qui te hymnis decentibus indefessè celebramus, iugem ac perpetuã habere memoriã velis.] Vbi radicẽ Iesse fœlicem, & domũ Dauid perbeatã pulchrè vocat, ex qua isthęc Dauidis filia, Dominiq; & Dei Dauidis mater in lucẽ prodiit: Hanc omni visibili & inuisibili creatura præstantioré esse, nostrum inexplicabile gaudiũ, nomen eius diuinis benedictionibus & gratiis omni ex parte abundare, & Deum ipsum, qui patrẽ & matrem honorare præcepit omnibus, in hac Matre ornanda excellere voluisse, & idcircò nullam non gratiã & immensum honorẽ illi impartiuisse, & sacrum eius caput flori-

S. Methodij Martyris testimoniũ qui & ipse Mariã mirificè laudat & inuocat.

Quàm præclara doceat Methodius de Mariæ p̃stanti dignitate.

Exod. 20.

Digitized by Google

bus nunq̃ marceſcentibus coronaſſe. Miſſa reliqua facio, nam & alibi plura citaſſe mus, quę idem inſignis autor ab Hieronymo aliisq; celebratus, in Deiparę laudē ſcripſit, &, quod eſt amplius, pro concione docuit, vt cōmunem populi Mariam tunc plurimū venerantis, adeoq; inuocātis conſuetudinē ſua etiam authoritate corroboraret. Quòd ſi Origenes B. Iob inuocat, vt fatentur etiā Centuriatores, & innocentes Martyres, eò, vt pro nobis apud Deum intercedant, anniuerſaria memoriâ in Eccleſia celebrari affirmat; & præterea Sanctorum inuocationē exemplo Hieremiæ pro populo poſt mortem ſemper orantis comprobat, quis prudens vnq̃ ambigat, tantundē honoris ab illo MARIÆ habitum ac tributum eſſe? Hanc ipſe vocat Matrem immaculatam, Matrem incorruptam, Matrem intactam vnigeniti Filij Dei, per cuius obediētiam Euę inobedientia excludatur, quæ nihil humile atq; deiectum habeat, cuius iuſtitiam & virtutes alias reſpexerit Deus, ac propterea illi fecerit magna, qui potens eſt, vt reliqua id genus præconia venerandæ & inuocandæ Virgini Matri congrua prætermittam.

In Catalo. Scriptorum Eccleſiaſtic.

Origenes inuocationē Virginis minimè improbauit.

Li. 2. in Iob Centur. 3. cap. 4.

Homel. 3. in diuerſos, & lib. Homel. in Cantica. Homel. 1. in diuerſos, & homel. 8. in Luc.

Accedat & totius Africæ lumen, & fortiſsimus ille Chriſti Martyr Cyprianus, de quo præclara ſcribit Gregorius Nazianzenus, atq; inter cætera ſequentem hiſtoriam refert: Cùm hic Cyprianus à fide Chriſti adhuc alienus, ac rebus magicis omninò deditus eſſet, amore Chriſtianæ virginis exarſit, & in illius expugnāda pudicitia plurimùm laborans, vt cęcus & inſanus eſt amor, etiam dæmonē ſibi adiutorē aſciuit. virgo etſi turpem eiuſmodi amorem omnē deteſtaretur (Chriſto enim ſponſo ſe totam conſecrauerat, tamen præſentes Sathanæ technas) & ardentes libidinis faces nō potuit nō perſentiſcere, multùm his ac grauiter exagitata. Proinde, vt par erat, ad pudicitiæ ſuæ cuſtodem & tutorem Deum ſeſe conuertit, ſimulq; MARIAM caſtiſsimum & clariſsimum virginum decus ſupplex obſecrauit, vt ſibi periclitāti auxilium ferret, corpus interim ieiunio atque humi cubitatione, quæ ſunt continentiæ arma, caſtigās, vt in hoc certamine hoſtem impurum vinceret potiùs quàm vinceretur. Quid multis? non irrita fuit Mariæ inuocatio, per quam propitius afflictæ virgini adfuit Deus, vt & hoſtis deuictus abſcederet, & Cyprianus è ſtulto amatore, Chriſtianæ ſapientię nō modò diſcipulus, ſed etiam, ſicut [a] Auguſtinus vocat, Doctor ſuauiſsimus, & Martyr beatiſsimus efficeretur. De illo [b] Nicephorus refert, quòd per eam virginem Chriſto ſit pulcherrimè deſponſatus ſacraq; Chriſtianorū complexus, mox etiā in Presbyterorū ordinē templi cuſtos cooptatus, ac tandem toti Africæ Sanctorū antiſtes præfectus.

Orat. in Cyprianū Martyrem.

Quomodò Cyprianus adhuc ethnicus & rei magicæ deditus, Chriſtianā Virginem ad impudicitiam ſollicitauit, eaq; Mariam inuocando dæmonis tentationem, & incontinentiæ periculū euitārit.

a Lib. 2. de doctr. Chriſtiana. c. 40.
b Lib. 5. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 27.

Quanq̃ non me fugit de duplici Cypriano diſputari, vt alter Antiochenus, alter Africanus, & vterque tamen Chriſti Martyr in Eccleſia celebris conſtituatur. Illud ſatis cōſtat, S. Cyprianum cum Iuſtina virgine Martyrij lauream accepiſſe: an verò idem Cyprianus fuerit præclarus ille Doctor Cornelij Papæ familiaris, & Martyr Carthaginenſis in Africa toto Orbe percelebris, non perinde conſtat; ſed id tamen aſſerit planiſsimè Nazianzenus, quem & Nicephorus æmulatur, velut Cyprianum vtrumq; cōfundat. Noſtro quidē inſtituto ſufficit, exemplū propoſitū ad ætatem Martyrum pertinere, illoq; manifeſtè conuinci, MARIAM tunc etiam de more in grauibus periculis inuocatam, eamq; inuocationem hominibus vtilem & efficacem illo etiā ſæculo extitiſſe, talemq; inuocandi formam licet Cypriano viuo factam, nec ipſi Gregorio, qui eam publicè recenſet, ac recēſendo laudat, nec doctioribus id genus aliis diſplicuiſſe, ſed potiùs vt in Eccleſia iamantè receptam, illis probatam eſſe. Hanc tantam veritatis lucem non ferunt noui veſpertiliones, omnibusq; modis obſiſtunt, ne MARIÆ cultū adeò vetuſtū & Martyrum ſęculo vſurpatum agnoſcere velle videātur. Itaq; Philippus Melanchton aduerſus autorem ipſum, qui dicta ſcripſit hiſtoriam, excipit, & hoc modo tergiuerſatur: *Scripſit vitam Cypriani Gregorius, in qua narrat puellam quandam amatam eſſe à Cypriano ante conuerſionē, quæ inuocans Mariam Virginem, vicerit magicas incantationes Cypriani. Hoc exemplum citatur de inuocatione Sanctorum. Etſi antē videtur eſſe ficta fabella, & poſteà ſparſa titulo Nazianzeni, tamen etiamſi vera eſſet hiſtoria, non eſſet citanda ad confirmandam inuocationē Sanctorum. Nam errores piorum non ſunt opponendi verbo Dei; & omnibus ætatibus etiam pij in Eccleſia habent ſuas infirmitates.* Æquè verſutus eſt Sarcerius, qui, vt fœdi erroris notam in eundem deriuet autorē, dicere non veretur: *Nazianzenus in oratione de S. Cypriano de puella dicit, quæ inuocat beatam Virginem. Errores piorum non ſunt opponendi verbo Dei, & omnibus ætatibus etiā pij in Eccleſia habent ſuas infirmitates.* Chemnitius verò, vt & ipſe frigidam ſuffundat, ac fucum

Quō aduerſarij, ſcipuè Philippus hoc Gregorij teſtimonium & exemplū refu tēt ac improbēt.

Libr. de Eccleſia.

Quid Sarcerius & Chemnitius contra eandem Gregorij narrationē opponant.

Lib. de conſenſu Eccleſia.

Digitized by Google

In examine Conci. Trident. de inuocat. Sanctor.

cũm imperitis faciat, nos ad Gelasium ablegat, qui librum de pœnitentia Cypriani apocryphũ & supposititi esse testetur, & argumentum ab inficiatione petitũ addit; nimirùm eundem Cyprianũ & Hieronymum de hac historia nullã facere mentionẽ.

Refutatio partis aduersarię, q̃ præsentem Gregorij locum indignè cõuellit.

At verò miror ego cumprimis, quo supercilio isti homunciones tanto viro, cui nec matulam porrigere digni sint, & cuius monumẽtis plurimùm semper tribuit erudita vetustas, tam licenter obtrectent. Fuit enim hic Gregorius præcipuis Græcorum Theologis semper annumeratus, organum benedictum, & fons profundus, sicut [a] Basilius loquitur, magni nominis & famâ celeberrima illustris Episcopus de partibus Orientis, vt censet [b] Augustinus; dignus etiam, de quo præceptore suo in sacris literis explanandis [c] Hieronymus glorietur: & de quo demum Ruffinus affirmat: Manifestum indicium est, non esse rectę fidei omnem, qui in fide Gregorio non concordat.] Quòd si de fide libri Gregoriani agitur, præsens quidem locus, quem oppugnant aduersarij, ex oratione illa depromitur, quam eiusdem authoris propriam & germanam esse docti omnes agnoscunt. Iam verba ipsa nihil habent obscuritatis, siue Græcum codicem, siue Latinum interpretem consulamus, planeque hunc sensum reddunt, quòd ab immundo spiritu sollicitata virgo MARIÆ tanquã patronæ supplicârit, vel, vt alij vertunt, supplex eam obsecrârit, vt sibi periclitanti auxilium ferret. Sic enim Græcè legitur: καὶ τὴν παρθένον Μαρίαν ἱκετευσαι βοηθῆσαι παρθένῳ κινδυνευούσῃ. Quòd verò Chemnitius Gelasium Pontificem nobis obiicit, qui librum de pœnitentia Cypriani apocryphum faciat, tantò minùs habet momenti, quantò imbecillior & frigidior Chemnitij coniectura est, qui sine ratione vlla fingit libri vel Canonis Gelasiani nomine præsentem Gregorij orationem, dictamque historiam comprehendi. Quanta verò Melanchthonis est audacia, dum scribere non veretur, historiam hanc videri fictam fabellam, quæ Nazianzeni titulo postea sparsa sit, atque vt maximè vera esset historia, tamen eam ad piorum errores referri oportere, quoniam Sanctorum inuocationem stabiliat; sicut garrit etiam Sarcerius, & verbo Dei aduersetur. En tibi homines arrogantes, vel verius impudentes, qui quicquid cum eorum & Vigilantij placitis non congruit, cuiuscunq; fit authoritatis & fidei, haud sine contumelia reiiciunt, tanquam soli cornicum, quod aiunt, oculos confixerint. Inuocauit sanè hic grauissimus Theologus MARIAM, vt diximus, nec solùm illam, sed & Cyprianum ipsum, quo de agimus, & Basilium, & Athanasium, licet ex hac vita in Christi regnum cœleste translatos citra tropum vllum implorauit, atq; vt manum laborantibus mortalibus porrigerent, verbis disertis precatus est. Nesciuit, scilicet, hic Theologus, an Sanctorum inuocatio verbo Dei aduersaretur: & quoniam in Lutheri schola non fuerat institutus, inter Dei & Sanctorum cultum nõ potuit discernere, nec eos errores effugere, qui synceram religionem deprauant. Enimuerò longè rectiùs cum Gregorio saperent, ac minùs errarent aduersarij, si morem & institutum eiusdem, simulq; Basilij Magni sequerentur, qui ambo cùm diuinis literis operam sedulam darent, earum intelligentiã non ex propria præsumptione, verùm ex Patrũ scriptis Maiorumq; authoritate petebant, quos ex Apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat; quemadmodùm veteres annotârunt.

[a] In epist. 141.
[b] Li. 1. contra Iulianũ ca. 2.
[c] In apolog. aduersùs Ruffinũ & in c. 5. epist. ad Galat.

Non posse dubitari de fide libri huius Gregorij, & de sensu verborum.

Præsentem historiã nõ contineri libro apocrypho, quem Gelasius notat.

Dist. 15. C. Sancta Romana Ecclesia.

Philippo & Sarcerio historiam hanc frustrà suspectam & confictam facere conantur.

Gregoriũ hunc multò minùs, quàm aduersariõs in sacris rebus erasse.

Vide li. 11. Eccles. hist. ca 9.

Cur igitur Gregorius hoc loco reprehenditur, velut noui aliquid & alieni suspectiq̃ue dogmatis adferat, quum MARIAM à muliere Africana inuocatam proponit, idemq; de Sanctorũ inuocatione iudicat, quod, Martyrum sęculo, Eusebius, Origenes, Cyprianus quoq; iudicârunt; sicut Centuriatores repetitis eorũ testimoniis vel inuiti fatentur? Vnum adhuc Eusebij Cęsarienſis locum, quem illi prætermiserunt, adscribã: Hæc nos inquit, quotidie facitamus (vt post vitam præclarè pieque gestam defunctos veneremur) qui veræ pietatis milites vt Dei amicos honorantes, ad monumẽta quoq; illorum accedimus, votáq; ipsis facimus tanquam viris sanctis, quorum intercessione à Deo non parùm nos iuuari profitemur.] Tùm Eusebio antiquior Origenes in hunc modum scripsit: Quis dubitat, quòd Sancti quiq; Patrum orationibus nos iuuent?] Et rursùs: Ego sic arbitror, quòd omnes illi, qui dormierunt ante nos Patres, pugnent nobiscum, & adiuuent nos orationibus suis.] Quòd si tunc etiam persuasum habebant, Sanctos in cœlis orare pro mortalibus, præsertim amicis, atque familiaribus, quibuscum in terris coniunctè vixissent, eamque Sanctorum orationem vtilem esse statuebant, an non proximum erat, vt vicissim se illorum cœlitum precibus commendarent,

Gen. 3. c. 4. Libr. 13. de præparatio. Euang. c. 7.

Super Numer. ca. 31.

Gregorium eũdem nõ errasse, sed vnũ idemq; sensisse de Sanctis colendis, sicut doctores alios, Martyrum sæculo.

Eusebius, Origenes, Cyprianus & Iustinianus cultum & inuocationem Sanctorum nõ obscure probârũt hoc sæculo.

Veteres multũ tribuerunt Sanctorum in cęlis orationi, eamq; sibi postulârũt.

Digitized by Google

darent, & commendando promptiores eosdem redderēt ad veræ charitatis officium in cœlo præstandum, & ad multa Dei dona hîc peregrinantibus fratribus impetranda? Quarè Cyprianus, qui Decianam persecutionem vidit, cum Cornelio Pontifice & sacris virginibus quasi paciscitur, vt primùm ex ipsis in vitam cœlestem demigrantes, pro se aliisque fratribus & sororibus Dominum fideliter precentur. Tùm innocentes pueros ab Herode occisos idem tanti facit, vt dicat eos Dei clementiam pro nostris laboribus exorare, & nonnullis immeritis veniam obtinere.] Sed & Iustinus his omnibus vetustior, de corporibus & sepulchris Martyrum testari non dubitat, quòd ea tueantur homines ab insidiis dæmonum, morbosque arte humana immedicabiles curent. Et adhuc nouis credemus Gnosticis, qui, vt soli sapiant, etiam venerandos secundi & tertij sæculi Patres vel errasse, vel delirasse confingunt, quum MARIAM aut Sanctos alios inuocârunt, cumque non solùm illorum spiritus, sed & corpora, siue reliquias sacras, religiosè venerati sunt, magnosq; illis honores ad ethnicorum & Iuliani Cæsaris vsque inuidiam habuerunt; sicut Ecclesiæ [a] Smyrnensis & [b] Gregorij Nazianzeni scripta demonstrant? Falluntur omninò qui putant, nos in primis & vetustissimis illis Ecclesiæ scriptoribus tam parùm ac segniter esse versatos, vt quid rerum tunc ageretur, quæue forma religionis ac cæremoniarum extaret nondum didicerimus, sæpéque non cogitemus: Certè Sanctorum dies natalitij quotannis tunc celebrabantur; quemadmodùm è [c] Clemente & [d] Cyprianо intelligimus, & Sanctorum nomina è sacris tabulis ad altare recitabantur, vt eiusdem sæculi scriptor [e] Dionysius Areopagita cōfirmat, & eorundem Sanctorū memoria, quoties Eucharisticum sacrificium offerebatur, cū quadam inuocatione erat coniuncta; sicuti Græcus & vetustus author [f] Eusebius Alexandrinus, & post illū [g] Cyrillus Hierosolymitanus ostendit.

Quæ cùm ita sint, liquidò consequitur, inter Sanctos alios MARIÆ non minùs, ac etiam reuerentiùs, quàm quorumlibet aliorum Sanctorum nomen in cultu publico recitatum, illóque sæculo passim sic honoratum fuisse, vt eius etiam inuocatio non prorsus omitteretur. Cui rei non leue testimonium præbet Liturgia, siue sacrificandi Forma, quam Iacobus ille ἀδελφόθεος, vt veteres vocant, idemque laudatissimus Christi Apostolus edidit, quamque non solùm [h] Proclus generosus Nestorij antagonista, sed etiam [i] sexta Synodus generalis, quæ in Trullo sub Iustiniano celebrata est, libenter agnoscit, multique Græci Theologi probant. In qua Liturgia cùm aliorum Sanctorū, tùm Deiparę Virginis frequens & honorifica fit mentio. Vocat enim eā non solùm τιμιωτέραν τῶν χερουβεὶμ, id est, pretiosiorem quàm Cherubim, verùm etiam καὶ ἐνδοξοτέραν τῶν σεραφεὶμ, id est, glorioſiorem Seraphim. Nec simpliter illam appellat benedictam, sed cum augmento ὑπερευλογημένην, id est, superbenedictam. Præterea populum cohortatur, vt vnà cum Sacerdote, qui sacris operatur, non modò Deiparæ memoriam habeant, sed eius etiam intercessionem respiciant & quærant; sicut hæc verba demonstrant: Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatæ, glorioſissimæ, benedictæ Dominæ nostræ Matris Dei & semper Virginis MARIÆ, ac omnium Sanctorum & iustorum, vt precibus atque intercessionibus eorum omnes misericordiam consequamur.] Et cùm sacerdos dixisset, vt Deus inter Sanctos omnes præcipuè meminisse velit sanctissimæ, immaculatæ, super omnes benedictæ glorioſæ Dominæ nostræ Deiparæ sempérque Virginis MARIÆ, statim hæc subiicit Chorus: Dignum est, vt te verè beatam dicamus Deiparam, semper beatam, & omnibus modis irreprehensam, & matrem Dei nostri, honorabiliorem quàm Cherubim, & glorioſiorem quàm Seraphim, quæ sine corruptione Deum Verbū peperisti, te reuerà Deiparam magnificamus.] Et rursus: Tibi, ô plena gratiæ, vniuersa creatura gratulatur, Angelorum cætus, & hominum genus, quæ es templum sanctificatum, Paradysus spiritualis, virginum gloria, ex qua Deus carnem assumpsit, & puer factus est Deus noster, qui est ante sęcula. Tuum enim vterum thronum fecit, & tuum ventrem latiorem & ampliorem cœlis ipsis reddidit: tibi, ô gratiâ plena, vniuersa creatura gratulatur, gloria tibi.]

Quàm verò sunt ista dilucida, præclara, fortia, nec aliundè, quàm ex Apostolico spiritu deprompta? quæ & primo Ecclesiæ sæculo congruunt, & singularem nostrę Virginis arguunt maiestatem. Cur enim Apostoli Deiparæ dignitatem non agnoscerent, simulq;

In præsente argumento de cultu Mariæ & Sanctorum non esse fidendum nouis, sed peruetustis doctoribus.

Quomodò in cultu Sanctorū se habuerint Christiani ętate Martyrum.

Mariæ cultus & inuocatio in Missa hoc sęculo celebrabatur.

Liturgia Iacobi Apostoli, quæ Veterib probata est, Mariæ dignitatem & cultum astruit.

Mariam meritò prædicari & præ creaturis omnibus in cœlo & terra honorari.

Quomodò accipienda sint cum pondere verba superiora, velut ab Apostolis profecta.

Li. 1. epist. 1. & tractatu 2. de habitu Virginum.

Ser. de stella & Magis. Quæst. 21. ad Orthodoxos.

a Vide Euseb. Cæsari. li. 4. histor. ca. 15.

b Orat. contra Iulianū.

c Li. 5. & 8. constitutio. Apost.

d Epist. 5. li. 4. & epi. 6.

e Li. de Eccles. Hierar. ca. 3.

f In homel. de Sanctis colendis.

g In Cateches. 5. Mystagogica.

h Vide in epi. Cyrilli.

i Canone 32. Et de cō secrat. dist. 1. Canone Iacobus.

simulq; primos Christianos docerēt, vt summum Deum in eius Matre, omnium præstantissima creatura, glorificarent, vtq; & ipsi in tremendis illis mysteriis peculiarem eius, quę maximè gratiosa & glorioſa est, memoriam celebrarent? Visum est igitur Basilio Magno & Ioanni Chrysostomo non absre fore, si ex his aliisque Iacobi Apostoli verbis multa mutuarentur, & in suas etiam Liturgias transferrent, eaque Græcis recitanda traderent, quoties & ipsi sacris operarentur. Chrysostomus quidem hanc precatiunculam frequēter adiungit: Intercessionibus Dei genitricis Saluator salua nos.] & prętereà Iacobum in eo sequitur, quòd ex integro repetat angelicam salutationem. Hanc verò Syri ab Apostolis vel primùm institutis non sine inuocatione solent absoluere in hunc modum: Pax tibi MARIA plena gratiâ: Dominus noster tecū: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus, qui est in vtero tuo, Iesus Christus. Sancta MARIA mater Dei ora pro nobis, pro nobis inquam peccatoribus, Amen. Quemadmodùm S. Seueri Patriarchæ Alexandrini precationes non ita pridem conuersæ demonstrant. Extat & Missa Æthiopum peruetusta, Canonē vniuersalem vocant, hancq; precationē habet adiunctā: Ora pro nobis apud Iesum Christum, vt misereatur animæ nostræ: ora pro nobis in conspectu throni Filij tui Iesu Christi. Lætare immaculata verè Regina: lætare gloria nostrorum parētum, quia peperisti nobis Emmanuelem. O verè mediatrix ante Dominum nostrum Iesum Christum, te supplices exoramus, vt memor sis nostri: ora pro nobis vt deleantur iniquitates nostræ.]

In Liturgia.

Basiliū & Chrysostomum cum his, quæ Iacobus Apostolus de Maria prędicat, pulchrè conuenire.

Salutatio Angelica olim etiam in sacrificio recitata, cui Syri addiderunt Mariæ inuocationem.

In Missa Æthiopum Mariæ etiā inuocatur.

Tanta quidem cura non solùm Græcos, sed etiam Alexandrinos, Hierosolymitanos, Æthiopes aliasque nationes, inde ab initio traditæ acceptæque fidei, tenuit in Deipara palàm & honoranda & inuocanda. Vnde quoties Redemptoris sui crucem & mortem in quotidiano & incruento illo sacrificio annunciârunt atque recoluerunt, id quod perpetuum apud illos fuit, Matris etiam Domini memoriam honorificam sibi habendam esse duxerunt, ac eius maternæ pietati reuerenter sese commendârunt. Non enim alius Christus quàm ex MARIA, vt inquit[a] Tertullianus, qui eandem beatissimam & glorioſissimam haud temerè vocat. Etenim, sicut hunc suum magistrum [b] Cyprianus velut interpretans docet: Hoc vas electionis plurimùm à cæteris differens, naturâ quidem, sed non culpâ communicabat, cui, vt Matri, plenitudo gratiæ, atque vt Virgini abundantior gloria debebatur. Tùm qui vtrumq;, Cyprianum & Tertullianum anteceſsit vir planè Apostolicus Irenæus, vt eum Hieronymus vocat, idemque celeberrimus Christi Martyr tanti MARIAM habuit, vt nesciam equidem, an quicquam de illa sublimius prædicare, magisque venerandam ostendere potuerit, quàm cùm hoc expresso eulogio illam exornat: Sicut Eua (virum habens Adam & virgo adhuc existens) inobediens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: sic & MARIA habens prædestinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis. Et rursus: Inobedientiæ Euæ nodus solutionem accepit per obedientiam MARIÆ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc virgo MARIA soluit per fidem.] Ac iterum alibi: Quemadmodùm Eua per Angelicum sermonem seducta est vt effugeret Deum, præuaricata verbum eius; ita & MARIA per Angelicum sermonem euangelizata est, vt portaret Deum, obediens eius verbo. Et sicut illa seducta est vt effugeret Deum: sic hęc suasa est obedire Deo; vti virginis Euæ virgo MARIA fieret ADVOCATA. Et quemadmodùm astrictum est morti genus humanum per virginem: ita soluatur per virginem, æqua lance disposita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.] Agnouit & Augustinus hæc Irenæi verba propria esse, eaque repetita Iuliano Pelagiano fidenter opposuit, & velut illis alludens aut certè maiorem lucem adhibens, alibi dixisse videtur: Per fœminam mors, per fœminam vita: per Euam interitus, per MARIAM salus. Illa corrupta secuta est seductorem: hæc integra peperit Saluatorem: illa poculum à serpente propinatum libēter accepit & viro tradidit, ex quo simul mererentur occidi: hæc gratia cœlesti desuper infusa, vitam protulit, per quam caro mortua possit resuscitari.] Ac sæpiùs quidem apud eundem legimus, MARIAM cum Eua conferri, vt alibi multis comprobauimus: vnde illa quoque verba scripsit: Mater generis nostri pœnam intulit mundo: genitrix Domini nostri salutem attulit mundo. Autrix peccati Eua: autrix meriti MARIA. Eua occidendo obfuit; MARIA viuificando profuit. Illa percusit; ista sanauit. Pro inobediētia enim

Tertullianus & Cyprianus quā reuerēter de Maria loquantur.

Irenæi sententię de matre Domini, quę altera & obediēs Eua fuerit, & causa nostræ salutis.

Etiam Augustinus hæc Irenæi verba citauit, & sentētiam comprobauit.

a De prescriptionib. hęreticor.
b Sermo. de Natiuitate Christi.
In caput 64. Esaię.
Li. 3. aduersus hæreses ca. 33.
Li. 5. ca. 19. contra Valentinum.
In li. de Symbolo ad Catechum.
Serm. 2. de Annunciatione dominica.

Digitized by Google

Quantum sit discrimen inter Mariam & Euã, præsertim iuxta Irenæum.

enim obedientia commutatur, fides pro perfidia compensatur.] Videmus igitur, tùm Irenæi, tùm Augustini censurâ, quanta sit Virginis nostræ præstantia, quæ primam omnium matrem Euam immenso interuallo præcurrit, si huius incredulitas cum illius fide, huius inobedientia cum illius obedientia, huius virus cum illius antidoto comparetur. Euam Orbis pestiferam ac velut pestem exitialem, MARIAM verò salutiferam, neque solùm Euæ vnius aduocatam, sed & totius humanæ salutis, vt antè monstrauimus, causam esse, tam probatus, quàm vetustus Ecclesiæ doctor Christiq; Martyr Irenæus luculenter affirmat.

Aduersarios Irenæo repugnantes negare, quòd Maria Euæ sit aduocata.

Vbi nouam litem nobis excitant aduersarij, valdeque ringuntur, quoniam Mariam Euæ aduocatam audire non sustinent. Cùm autem Irenæi testimonium non possint corrumpere, incommodum esse dictum censent, & adhuc impudentior Gallasius vociferatur, ex eodem loco magnam Christo iniuriam cõciliari. Quasi verò quicquid istorum palato parùm arridet, statim vt incommodè absurdeq; dictum accipi & reiici debeat: quasi præterea Sanctorum honos Christi gloriam obscuret atque labefactet. In annotat. lib. 5. Irenæi additis.

Mariæ & Sanctorum honos illustrat, nõ obscurat Christi gloriam.

Atqui potiùs illam illustrat, legitimum si vsum in honorando adhibeamus, eam potissimùm venerantes, quam Pater æternus inter Christi membra cumprimis honorificat, quamq; ipse Filius tot modis extulit, non solùm aduocatæ honorem illi tribuens, sed & iudicis loco eam proculdubiò totiOrbi cum gloria exhibiturus, quum Apostoli summum iudicem comitantes, tribus Israëlis, imò & Angelos, si diuinæ scripturæ fidem habeamus, publicè iudicabunt. Ioan. 12. Matth. 19. 1. Cor. 6.

Chemnitium cum Irenæi interprete frustrà contendere.

Altercatur hîc etiam Chemnitius, & cum Irenæi interprete velut nimiùm obscuro & infœlici expostulat, vt qui mentem authoris non fuerit satis assecutus, quum Euæ aduocatam MARIAM interpretatur. Siue autem Irenæus Latinè scripserit, vt putat Erasmus (fuit enim Commodi temporibus in Gallia præsul Lugdunensis) siue, vt alij arbitrantur, Græcè libros contra Valentinum ediderit, nihil sanè habet absurdi, estque verbis eiusdem adiunctis valde consentaneum, quòd Mariam Euæ faciat aduocatam. Si enim MARIA per fidem soluit, quod Eua per incredulitatem alligauit, si deinde inobedientiæ Euæ nodus per MARIÆ obedientiam solutionem accepit: si demùm eadem per obedientiam suam humano generi salutis causa facta est, vt idem Irenæus verbis clarissimis adstruit, quid mirum, quæso, eandem Euæ aduocatam, quod multò minus est, nuncupari, & à piis omnibus existimari? In examine Conci. Trident. de inuocat. Sanctorum. In præfatione operum Irenæi.

Quomodò seipsum explicet Irenæus, vt Mariam Euæ aduocatã dici & esse Lector intelligat.

Vnde seipsum hic author explicans, qua ratione Deiparam Euæ aduocatam appellâsset, è vestigio ista subiecisse videtur: Quemadmodùm astrictum est morti genus humanum per virginem, ita soluatur, (vel sicut in veteri codice scriptum est, saluatur) per Virginem, æqua lance disposita virginalis inobedientiæ, per virginalem obedientiam.] Quibus sanè verbis an non satis ostendit, diuino consilio factum esse, vt vetus maledictum, quod prima illa virgo Eua per inobedientiam suam sibi ac posteris primùm in Orbem inuexerat, per MARIÆ Virginis obedientiam corrigeretur atq; depelleretur? nimirùm vt per vnam virginem fœlicem, quæ salutis principem peperit, tantum boni mundus acciperet, quantum per primam infœlicem virginem amisisset.

Non esse absurdum Mariã aduocatã Euæ dici, etiam antequam nascereturr.

Sed hîc iterum Chemnitius cauillatur, absurdum videri, si MARIA fermè quatuor mille annis post primorum hominum lapsum condita, Euæ aduocata dicatur; quandoquidem nondum nata, pro Eua non potuerit Deum inuocare: *Quis igitur*, inquit, *vel per febrim somniabit, Euam tunc, quum esset virgo, inuocasse MARIAM aduocatam suam, quæ nondum nata erat?* At mihi Chemnitius quasi per febrim hîc somniare videtur, quũ ex munere aduocati vel aduocatæ, inuocationem necessariam colligit, velut hæc duo sint inseparabilia, aduocatam agere & inuocare.

Aduocatã agere potest etiam qui nõ inuocat vel patrocinatur, illudq; nomen Mariæ cõpetere.

Quod autem hæc disiungi queant, etiam Valla seuerus Latinæ linguæ censor annotauit, multoque rectiùs ille Grammaticus quàm Chemnitius Theologus iudicat, quum in hunc modum scribit: Quicunque alteri adest in causa officij gratiâ, aduocatus appellatur, etiam si nihil dicat neque agat.] Adfuit autem MARIA, huc etiam per Angelum diuinitùs euocata, vt sciens & volens ad summum illud negotium redemptionis humanæ inchoandum sui copiam faceret, neque solùm Euæ, sed & omnium mortalium causa, vti mater Emmanuelis, suum obsequium exhibiret. Hinc & fide & charitate singulari prædita, illud Angelo, perfectè nimirùm in hoc mysterium consentiendo respondit: Ecce ancilla Domini fiat mihi secundùm verbum tuum. Rectè igitur Galasius quoque in hunc Irenæi locum Li. 4. elegt. tiar. ca. 12. Luc. 1.

scripsit:

Digitized by Google

scripsit: *Possemus aduocatæ nomen propria significatione accipere, pro ea, quæ Rea tantùm adest, etiamsi nihil agat aut dicat. Tales enim propriè dicebantur aduocati, qui Reum inde cum precatione sua comitabantur.* Vbi fatetur etiam MARIAM redemptionis nostræ instrumentum fuisse, quòd tulerit in vtero Redemptorem, quódque obedientię illius atque iustitię sic fuerit particeps, vt excellentibus Dei donis ornata atque afflata à Spiritu sancto, omni ex parte se præbuerit obsequentem. Præterea monet Valla, in hoc Aduocatum à Patrono differre, quòd illud nomen quàm hoc sit generalius: qui enim causam agit, hunc Latinis Patronum propriè dici.

In 5. lib. Irenæi. — Testimonio Galasij licet Caluiniani, quomodò MARIA hîc Euæ aduocata dicatur. — Aduocatum à Patrono differre.

Atque vt maximè hæc nomina confundantur, sicut Patres quidem de MARIA loqui solent, quòd aduocata nobis simul & patrona sit, ac apud Deum pro mortalibus intercedat: tamen in alium sensum aduocatam MARIAM hîc intelligit Irenæus. Quæ tunc Euæ aduocata esse cæpit, vt huius authoris mentem explicemus, quum inde ab initio summus Deus ad suam sapientiam clariùs demonstrandam prędestinauit vnam mulierem, quæ primæ mulieri peccanti quasi suppetias ferret, & eius inobedientiam

Quomodò Irenæus Mariá faciat Euæ aduocatam.

Hom. 2. de B. Virgine. — sua obedientiâ quodammodò castigaret. Hoc est, quod Bernardus inquit, filiam pro matre respondisse, matris eiusdem opprobrium abstulisse, ac pro eadem Patri satisfecisse. Redditur, inquit, fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro superba.] Congruum enim fuisse, vt adesset reparationi nostræ sexus vterque quorum corruptioni neuter defuisset. Igitur etsi fidelis planè & potens mediator Dei & hominum

In Serm. de verbis Apocal. 1. Signũ magnum. — existat homo Christus Iesus, idemque iudiciariam habens potestatem, tamen & Marię inter mulieres benedictæ in hac reconciliatione suum esse locum, vt ad Christum mediatorem velut mediatricem nobis præbeat, quę salutis antidotum viris & mulieribus propinauit. Quarè non adeò videri debet alienum, si hanc suam aduocatam Eua non

Quo pacto Eua non solùm habuerit, sed etiá lætè cognouerit aduocatam Mariam.

solùm habuisse dicatur, sed etiam eandem in spiritu cognouisse, imò & amasse & desiderasse credatur. Etenim ex promissoriis Dei verbis haud obscurè percepit, venturam

Genes. 3. — talem aliquando mulierem, quę cum suo benedicto semine nequissimi serpentis contereret caput, atque lapsum genus humanum, & idcircò vtrunque sexum, erigeret restitueretque. Hac fide suffulta Eua, & mariti oratione haud dubiè confirmata, quum in sui Redemptoris matrem eminùs intueretur, quæ summa illi, proculdubiò, consolatio fuit, an non illam pro aduocata sua suspexit, ac, licet absentem multumque remotam, meritò venerata est? In quem sensum dixit etiam Epiphanius: Angeli accusabant

In Orat. de laudib. sanctæ Mariæ Deiparæ. — Euam, nunc verò MARIAM gloriâ prosequuntur, quæ mulierum infirmitatem verè glorioſam reddidit, quæ lapsam Euam erexit.] Imò verò Fulgentius, vt antea indicatum est, maledictam Euam per MARIAM ad benedictionem gloriæ remeasse, per quam etiam omne genus fœminarum restauretur, affirmat. Neq; propterea Christum, quem

Etiam Epiphanius de MARIA Euã erigẽte testatur.

1. Ioan. 2. — Ioannes aduocatum nostrum vocat, quem & omnes vtriusq; sexûs Redemptorẽ libentissimè profitentur, excludimus: quinimò eum summum Intercessorem apud Patrem, & inprimis Saluatorem nostrum esse gloriamur: vt qui merito suo, ex iustitia nos, profuso sanguine pretioso, æterno Patri reconciliauerit. Hinc solus ipse agnus Dei dicitur, & propitiatio pro peccatis nostris, ea quæ siue in cœlis siue in terris sunt pacificãs.

Ioan. 1. 1. Ioan. 2. Coloss. 1. — Ita Christo Filio Dei suum semper Redemptoris officium, suaq; maiestas integra constat. Nihilominùs MARIAM ab Irenæo & Patribus aliis cum Eua ritè conferri dicimus, vt, quemadmodùm prior Eua morientium mater, & humanæ perditionis causa fuit, ita hæc noua Eua inter secundarias & cooperantes causas non minimum ad humani generis reparationem contulisse intelligatur, ac proindè illa non solùm Euę, sed & totius humanę gentis aduocata, licet non in summo aduocationis gradu, meritò habeatur. Hinc vetus etiam author Chrysippus notat, quòd, sicut antiqua Eua diabolum in

Sine Christi iniuria Mariá velut principẽ & causam nostræ salutis ab Irenęo & Patribus prædicari.

In orat. de Mariæ laudibus. — altum erexerit, ita Noua eũdem deiecerit, per Christum scilicet Dominum nostrum. Et Bernardi dictum est, virum etiam qui per fœminam cecidit, non nisi per fœminam erigi, quæ facta sit parentum reparatrix, & posterorum viuificatrix. Quæ omnia sic ac-

Coloss. 1. — cipienda sunt, vt Christus sibi primas perpetuò seruet, quoniam is absq; controuersia mortem nostram destruxit, & vitam reparauit, primatumq; in omnibus tenet. In hunc modum alia Veterum testimonia, quorum plæraque iam antè citauimus, erunt interpretanda, quum MARIA non solùm aduocata, sed etiam mediatrix & reconciliatrix hominũ prędicatur. Cur igitur sanctissimo Irenæo hîc canes oblatrant, quòd Mariam

In eximiis laudibus & epithetis Mariæ tribuitis Christi honorem primarium excipi semper oportere.

Digitized by Google

vnius Euæ constituat aduocatam, si quidem vsitato Theologorum more hoc nomen capiamus, quodque ad Matrem Domini causam aliquam nostræ salutis referre non vereatur? Ita enim & Epiphanius MARIAM viuentium matrem esse factam clarissimè dixit. Cõtra Antidicomarianit. her. 78.

Epilogus totius tractationis de veterũ testimoniis hucusq; citatis.

Atq; hęc de Veterum testimoniis in medium protulisse satsit, quę homines Christianum nomen profesi, & illustrem in Ecclesia locum adepti, pro Matre Domini veneranda & sacro eius cultu asserendo perhibuerunt, nec solùm scriptis, sed etiam factis & exemplis nõ vno vel altero sæculo, sed annis ab hinc mille quingentis toto Orbe comprobârunt. Proinde qui videri volunt Orthodoxi, & germani Ecclesiæ Catholicæ esse filij, non possunt non magnificare ac reuerenter amplecti hanc Patrum Maiorumque nostrorum concordem sententiam, totque populorum perpetuam confessionem, quæ singularem & multiplicem quoque fructum ipsis Orthodoxis adfert. Hinc etenim illi manifestè colligunt, certoq; statuunt secum, Christum Dei & MARIÆ filium, qui [a] custos est Israëlis, & omnia [b] Sanctorum ossa custodit, eorumque [c] capillos in numerato tenet, peculiarem honoris materni curam habere, ac omnibus Ecclesiæ Christianæ ætatibus reipsa demonstrasse. Hinc præterea gaudent, se in illa versari Ecclesia, quæ cùm veritatis basis atque columna sit, vt in aliis religionis nostræ institutis, ita etiam in MARIÆ cultu per omnes Nationes hactenus vsitato non possit hallucinari; vtpote veraci & sancto, nõ mendaci aut fallaci Spiritu semper gubernata. Hinc rursus vtiliter obseruant, MARIÆ ortum, vitã, mortem, & in cœlos assumptionem in conspectu Dei verè pretiosam extitisse, meritoque ab vniuersa Ecclesia honorificè celebrari, eamque celebrationem tot summi Dei operibus comprobari, quot illustribus miraculis MARIÆ cultus tot sæculis diuinitùs fuit cohonestatus. Hinc iterum sibi suisque fratribus gratulantur, cùm veritatem à Mariomastigis oppugnatam, adeò firmiter stabiliri, atque inde ab initio nascentis Ecclesiæ corroboratam esse comperiunt; nulla vt ferè Christiani Orbis pars fuerit, in qua Deiparę inuocatio, ferię, templa, imagines & veneratio ignorentur.

a Psal. 120.
b Psal. 33.
c Matt. 10.
d 1. Tim. 3.

Multiplicem vsum & fructũ è superiorib. testimoniis capere posse ac debere Catholicos in sua veteri religione.

Cuiusmodi sint aduersarij prædictis testimoniis contradicẽtes, & MARIÆ cultum receptũ improbantes.

Sunt verò alij, quibus tot tantaque testium suffragia, & præstantium hominum exempla à nobis adducta non satisfaciunt, & ne pluribus quidem, si ea cumulare decretum esset, fidem vllam adhiberent. Ita enim ab omni MARIÆ cultu sunt alieni, nulla vt Veterum authoritate vel Ecclesiæ traditione atque consuetudine commoueantur, sed se suosque nouos Magistros, quemadmodùm de plærisque aliis, ita etiam de hoc argumento rectiùs quàm totam antiquitatem sapere & iudicare confidant: vera enim Diuini verbi luce, quam ipsi, scilicet, aspiciunt, Veteres caruisse, ac in densis ignorantię superstitionis ac idololatriæ tenebris iacuisse omnes, qui tot sæculis in Virgine Matre colenda & inuocanda versati sunt. Cuiuscemodi Censorũ, ne dicam irrisorum, genus eò lõgiùs in Europa se diffundit, ac grauiorem Orbi perniciem creat, quò magis effrenis ingeniorum ac iudiciorum de sacris disceptantium regnat licentia, vt iam in Septentrione quidem nullus non sibi licere putet quidlibet de religione sentire, & quascunque iampridem damnatas impiasque opiniones amplecti. Hinc passim tot παρανόμοι καὶ ἀποστόμωτοι, imò & prefracti perfidiq; homines in varias & nefarias sectas iam mirè dissecti reperiuntur, quos iusto iudicio Deus, siue ob superbiam, quæ mater est Hęreticorum, siue ob occulta quędam peccata, in sensum reprobum adeò tradidisse videtur, vt mercedem erroris sui in semetipsis recipiant, eaq;, de quibus ipsi loquũtur, & de quibus affirmant non intelligant, & quod multò est turpius, vt sua etiam de religione sensa subinde commutent. Est enim ita, quemadmodùm quidam ex illis, nec infimus ille Melanchthon perspicuè dixit: *Vt semper verum vero consonat, ita falsum plurima errata secum trahit; & qui semel à recta via deflexit, eum necesse est quò longiùs progreditur, eò magis ac magis deerrare.* Ego verò hoc vnum ingenuè profitebor, eos cum Christo nullam omninò pacem atque societatem habituros esse, quibus tam malè cum Matre Christi conuenit, vt receptũ eius cultum in Ecclesia nec ferre, nec probare dignentur. Deinde fidenter affirmo, sicut mox pluribus adstruam, eos ingenti periculo se se obiicere, suasq; conscientias admodum grauare, qui Deiparæ cultum hac ætate abiiciunt, aut indignè conuellunt. Hoc vbi demõstratum erit, nos longa velut nauigatione confecta, cymbam nostram ad portum dirigemus, & complicatis quasi velis optatum toti Operi finem imponemus. Igitur

Quomodò nũc hostes Ecclesiæ in sensum reprobum iustè tradantur.

Circa Euang. Dominicæ 8. post Trinitatis.

Eis cum DEO malè cõuenire, quibus malè cũ Deipara eiusq; cultu conuenit.

Propositio de residua tractatione.

Digitized by Google

Igitur qui MARIÆ cultui clàm vel palàm inuident & obtrectant, næ illi Deum & homines grauiter offendunt, ac multiplici quidem scelere, si verum fatendum est, sese contaminant & pestilenter obstringunt. Peccant enim in Deum Patrem, cuius intima est eritque semper cum MARIA coniunctio, vt qui huic organo Dei lectissimo iniuriam vllam adfert, in ipsum MARIÆ authorem prorsus iniurius esse videatur. Peccant in Filium, materni honoris fidissimum protectorem & acerrimum vindicem, qui frequenter de MARIÆ hostibus, vt anteà monstratum est, pœnas multò grauissimas sumpsit. Peccant in Spiritum sanctum, Ecclesiæ Catholicę magistrum & præsidem, qui pro tuenda Virginis dignitate ac veneratione, in Synodorum Patrumque grauissimis decretis luculentissimè creberrimeque pronunciauit. Peccant in hanc ipsam Dei & & Domini nostri Matrem Virginemq; sacrosanctam, quam debitis & in Ecclesia præscriptis receptisque honoribus nefariè spoliant, cuius gloriam non imminuere & obscurare, quod Satanicum semper fuit opus, sed pro Christiani officij & moris Angelici ratione prouehere & illustrare debebant. Peccant in venerandum tot Sanctorum Patrum cœtum, quos summos licet Christianæ veritatis præcones ac vindices, isti nihilominùs tantùm nõ mendaces, hypocritas, impostores reputant, quòd MARIÆ venerationem scriptis, factis, exemplis vbiq; gentium, & per omnes ætates confirmauerint. Peccant in columnam illam veritatis Ecclesiam, cuius sensum, consensum, fidem ac traditionem de cultu Virginis tanquam spurij deserunt, ac velut hostes pro nihilo ducunt fœdeque calumniantur. Peccant in Præpositos Ecclesiæ, quorum reuerendam authoritatem præfracti defugiunt, dum obedientiam in re tam sancta illis debitam iniquissimè negant, diuinis humanisque legibus superbè aduersantes. Peccant item in Fratres, atque adeò in Principes & Magistratus omnes, de religione Christiana verè tot sæculis sentientes, quorum pium in veneranda Virgine studium carpunt atq; conuellunt, quorumque pietatem in superstitionem audent conuertere, tamque sæpè detestari, vt quamlibet religiosos MARIÆ cultores pro idololatris habeant, eosque perinde ac blasphemos Christi hostes vulgò traducant atque subsannent. Peccant in seipsos denique crudelitate, quòd sine vlla iusta & rationabili causa sibi malum ingens accersant, ac perniciem creent, quandoquidem luce veritatis toto Orbe, totque ætatibus coruscantis repudiata, illas consectantur tenebras, quas in antiquis Hæreticis, Husitis, Vviclephistis, Vvaldẽsibus, Iconoclastis, Vigilantianis iamolim Christianus Orbis fortissimè profligauit.

Mariæ cultum improbãtes, grauiter in tres psonas diuinas & in Virginem ipsam delinquere.

Eosdem aduersarios in Patres, Ecclesiam totã, eiusq; Præpositos & fratres, omnesque magistratus delinquere.

1. Tim. 3.

A cultu Mariæ alieni, etiam in seipsos peccant & sæuiunt.

Itaque, velut insani homines, dum in MARIAM, tanquam in Petram firmissimam ruunt, ab ipso Christi corpore sese diuellunt, & damnatis iampridem Ecclesiæ pestibus & fœcibus consociati, hoc vnum lucrifaciunt, vt ipsorum nomina è libro vitæ expuncta, & in veteri Hæreticorum albo inscripta, indelebili prorsus opprobrio, & inexpiabili maledicto semper maneant obruta atque sepulta. Adeò leue & simplex profectò peccatum non est, si rectè perpendamus, quicquid tandem præsens mundus effingat, sed cum grauissimo piaculo coniunctum est, in MARIAM eiusq; cultum cum Nouatoribus delinquere; quandoquidem, etiamsi nullum aliud incommodum accederet, fixus & præfinitus sapientię diuinę ordo peruertitur, quo irreuocabiliter sancitum est, vt sicut electorum omnium author MARIAM præ cæteris inde ab initio peculiariter honorauit, eique vni plus gratiæ & gloriæ, quàm multis Sanctorum myriadibus impartiuit: sic etiam eadem à credentibus præcellenti quadam gloriâ, & quę tantę virtuti respondeat magnificentiâ, seculis omnibus condecoretur. Quàm interim vanus, Deus bone, quàm futilis istorum prætextus est, dum nouis errorum præstigiis fascinati, se religione prohiberi putant, ne MARIAM colant, eiusque fidem implorent, solum vt Deum, scilicet, in spiritu & veritate conuenienter adorent. Hoc enim si rectè ac syncerè præstarent, submissiores vtique adferrent animos, Deum & quæ Dei sunt accuratiùs diligerent, maiore cum reuerentia, propter Deum, magistram & ducem sequerentur Ecclesiam, neque solùm caput Christum, sed & præcipua eius membra honore debito prosequerentur, multóq; amplius, vt veneranda fecit antiquitas, MARIÆ precibus, meritis atque patrociniis largirentur. Nullus profectò in spiritu & veritate Deum vel orat vel adorat, nisi vera fide per omnia sit ipsi Deo coniunctus, ac nulla ex parte in fidei veritate claudicet: At fœdè claudicant, aut lapsi potiùs iacent, quicunq;

Quid iidem Marię cultui aduersantes lucrifaciant.

Diuinum ordinem ab his perturbari, qui Mariam suo cultu defraudant.

Qui Mariæ cultum suum adimunt, frustrà prætexũt se velle Deum in spiritu & veritate adorare.

Ioan. 4.

In spiritu & veritate orant & & adorant Deũ tax at Catholici, vnitatem fidei in & cum Ecclesia retinẽtes.

Digitized by Google

Quis in spiritu & veritate orare dicatur Augustino.

Spiritui sancto ita resistunt, vt huic docenti in Ecclesia eiusque Synodis & Patribus superbè contradicant. Ipse orat in spiritu & veritate, inquit Augustinus, qui orat in pace Ecclesiæ & vnitate corporis Christi, quod constat ex multis credentibus in toto Orbe terrarum. Negat igitur idem, ad vitam æternam eos exaudiri, qui in templo Dei, id est, in pace & vnitate Ecclesiæ non precantur, Deiq; cultum non peragunt. Psal. 120.

Epilogus generalis totius Operis.

HÆC EQVIDEM HABVI, quæ pro meo quidem modulo de sacratissima neque satis vnquam vel laudata, vel honorata Virgine Matre dissererem, totius Operis tractatione, vt aptior docendi seruaretur ratio, in quinque libros distributa. Non interim me fugit, permulta in hoc argumento, quod fusissimè profectò patet, à me vel prætermissa, vel non satis diligenter fortassis excussa, aut certè quidem huic nasuto sæculo non vsquequaque placitura esse. A TE VERO, augustissima Regina, eademque fidissima mater MARIA, quam sine fructu piè nullus implorat, & cui mortales omnes beneficiorum memoriâ sempiterna deuincti sunt, etiam atque etiam reuerenter oro & obsecro, vt hoc qualecunque obseruantiæ erga te meæ testimonium ratum & gratum habere velis, vtque oblati muneris exiguitatem studiosa offerentis voluntate metiri, ac tuo prepotenti Filio comprobare digneris. Hominum iudicia, velut fragiles aranearum telas, minùs morabor, tuo si suffragio noster hic labor non dicam commendetur, sed saltem excusetur, tuoque si patrocinio aduersùs Æmulos defendatur atque fulciatur. Agnosco peculiaria Dei munera diuinitùs per te mihi collata, quum post inchoatum hoc opus subindè languens excitor, & imbecillis cõfirmor, & penè fessus recreor, & currens dirigor, & oberrans cùm in viam reducor, tùm ad optatum finem tandem perducor. Non sum interim [a] Ephræm fateor, vt cum illo dicere audeam: Dignare me laudare te Virgo sacrata: nec sum [b] Damascenus, vt nouos hymnos tuæ dignitati spondeam: nec [c] Hildelphonsus etiã, vt ob suscepta pro te certamina, pprio munere cohonester. Satis præmij verò retulisse videbor, si me albo tuorũ, non dicam amicorum aut filiorum, sed clientulorum & seruulorum saltem adscribi patiaris, teque apud æquissimum Iudicem Deum patronam fauentem mihi præbeas immerenti, eamque gratiam impetres, quæ ad hoc meum qualecunque ministerium cum fructu obeundum, & perfectè complẽdum desideratur. Ad extremum si quædam in hoc Opere toto vel reprehendenda, vel corrigenda prudentibus videbuntur, haud sanè impedio, quò minùs illi suo & charitatis iure nostra & reprehẽdant & corrigant: quos amanter etiam rogo, vt pro candore suo condonent aliquid nostræ imbecillitati. Sin rectè à nobis aliquid, & præsenti instituto consentaneè scriptum est, nihil nobis hac in parte tribui aut adscribi postulamus, sed hoc vnum vt antea sæpe, ita nunc etiam ex animo dictum ac repetitum volumus, IESV CHRISTO OPT. MAX. Redemptori, & MARIÆ incomparabili Virgini Matri in cœlo terraque tùm gratia, tùm gloria sempiterna.

a In oratio. ad Deiparã Virg.

b Vide Ioannem Hierosol. in vita Damasc.

c Vide Iulianum Pomerium in vita Hildelphonsi.

Liberti esse cordato Lectori, vt charitate salua quædam in hoc Opere vel reprehendat, vel corrigat.

LIBRI QVINTI AC TOTIVS OPERIS DE MARIA DEIPARA FINIS.

Locorum

Digitized by Google

Locorum quorundam in hoc Opere castigatio.

PRÆTER ERRATA, QVÆ AD CALCEM PRIMI ET SECVNDI *Libri sunt indicata, Lector porrò sequentia sic corriget.*

In Præfatione ad Lectorem, litera a, facie penultima versu 21. legendum: quidam. b. vltima, facie vltim. versu 1. lege: SEQVENTIVM IN LIBRO PRIMO. Ibid. ver. 24. quæ meritò. Pagina 1. è regione versus 36. in margine legendum, li. 17. de ciuitat. Dei. Pag. 9. versu 19. nauseent. 10.26. de sperationepræsentem salutem. 14.2. qui finu suo. 16.10. à fine, reddit. 42.2. corporis sui. 44.28. & in Maria. 49.15. quum sit de corpore. 50.24. sed grauui. 54.4. & per consequens, hæc ipsa natura. Ibid. 7. à fine, post vocem confirmant, lege. Quid autem hoc aliud est, quàm Christum conculcare. 55.8. à renatis aliis. 59.26. honorandi, è suis tollunt. 66.8. à fine, non exosa & inuisa. 67.7. fingant. 88.10. à fine, alterum ad diuinam. 94.39. arbitrum. Ibi. 3. à fine, quę tanti. 96.7. fuisse decentẽ. IN SECVNDVM LIBRVM. Pag. 101. versu 12. pater, quia est super. 102.4. à fine, & perpetuam continentiã. 108.9. à fine, diuinę legis. 114.14. puellę innuptę. 119.27. lacte doctoris. Ibid. 35. vnius cubiculi. 121.7. à fine, Virginis ventrem patri. 122.21. Verum his. 123.20. suæ conscientiæ. 127.18. quomodò si Dei. 128.19. quæ & virum non cognouit. Ibid. 31. Chrysostomi sectator. Ibi. 32. vt nos, nascitur. Ibi. 5. à fine, sepultura vnius surrexit. 135.12. à fine, humore repercussionis. 136.13. cognoscamus. Ibid. 29. Et ingredietur Aegyptum. 137.18. Imperfectum meum. 141.7. à fine, Hebraicè Virgo dicatur. 142.1. sed incorruptam etiam. Ibid. 8. à fine, diuinæ legis professores. 148.4. de stirpe decora. 168.32. disputatio eaq; frequens. 171.25. perfidiam Iudæorum. 177.28. non enim defloratio virginitatis. 192.7. apud affines quereretur. 207.9. à fine, in omnem se volutare partem, nullam vt. IN LIBRVM TERTIVM. 230.13. Dei verbo elati obtrudunt. 233.6. piorum & votis & desideriis. 235.10. à fine, teste Damasceno. 236.5. qui virtutum Dominus. Ibid. 8. nec solùm à Proculo. Ibi. 31. non potuit non plurimùm. 237.32. Quid ni Angelum. 239.12. à fine, in summario capitis deleantur tres versus posteriores, & post vocẽ salutationis, hæc adiungantur; quam aduersarij frustrà oppugnare conantur. 255.19. sic peccatorum veniam à gratiã. 256.14. vt primo libro diximus. Ibid. 24. suos perstringit collegas. 257.20. quando pro illa ipsa. 260.31. gratiam habuit, quantam. 261. pro versu 10. & 9. à fine, lege: Etsi verò tam morosi sint Sectarij, vt ad Scholasticorum Doctorum mentionem nauseent, tamen hi non minùs prudenter, quàm constanter docent. 277.10. à fine, scribit ad Georgium. 283.14. in rerum naturâ nunquam. 286.17. Germanicus idiotismus. Ibid. 21. ad frontem exporrigendam. Ibid. 24. Gabriel & Maria. Ibid. 34. laudatam interpretatur. 288.6. ergo & qui cum. 290.3. illæ Christi sponsæ, totque monilibus. Ibid. 27. Quid moror? nec mente concipi nec oratione explicari potest. 294.24. quod cum sint spiritus ex conditione, ex gratia facti sunt. 295.19. non dubitat, infinitatẽ quandam. 299.30. Quicunque inquit. Ibid. 2. à fine, cui carnis substantiam. 306.10. naturę solennis iure transcripsit. 308.5. à fine, aliorum hominum more ex matre. 309.2. creatum aliquid. Ibid. 32. ac citra vllas sordes. Ibid. circa finem in margine, lege, li. 29. cont. Faustum, c. 4. Ibi. 9. à fine, nulla sua contaminatione. 310.1. nihil habuerunt turpitudinis. Ibi. 7. contra naturę cursum. 311.2. nihil in terra charius. Ibi. 13. firmam & inuictam. Ibi. 14. à fine argumento errare conuincunt. 312.3. ex Maria susceptæ. 315.34. velut exitialem pestem. Ibid. 18. à fine, terra ipsa. Ibi. 3. à fine, Cosroës Persarũ Rex. 316.9. sicut à Philastro. 317.6. id est Flaccianos. Ibi. 18. vt ex Cyrillo intelligimus. 318.4. à fine, vnde mihi hoc, vt veniat. 319.10. Natus est inquit vobis. Ibid. 32. Mariam agnosci. Ibid. versu vlt. Anathematizetur. 325.25. vero Dei cultu. 329.9. quod hæreses suam. Ibi. 21. qui varia & execranda. 330.6. Patri, ad omnem. Ibid. 39. ex Deo Patre. 336.8. humanæ assumptione. 338.14. à fine, Euangelista testante. 339. penult. versu, aliaq; id genus. 345.5. à fine, vitam effudisse. IN LIBRVM QVARTVM. 369.1. quàm quòd. 379.34. quæ dum. 387.20. vilitatem. 389.20. dele, videlicet. 404. vers. vlt. acciperet. 407.8. cantus. Ibid. 25. obferre. 430.23. anteà beatissima videbar. 441.13. à fine, mollis. 448.4. MARIAM. 477.18. sapientissimo. 486.24. quia. 488.5. à fine, præstans. Ibid. 4. à fine, nostra. 506.24. exclamat. 517.36. excæcatos. IN LIBRVM QVINTVM. 531.14. à fine, quintumdecimum. 537.3. à fine, panes die. 552.31. Rationalem. 563.6. à fine, rutilat. 604.25. fulmine. 629.24. nobisque 631.4. libidine. 707.2. à fine, Lemouicas. 724.17. à fine, præcucurrit. Ibid. 12. à fine, periclis.

Errata in Græcis corrigenda.

Pagina 12. uersu 20. Lege, πανταάναασα. 13.35. ὡραιωτάτη. 13.36. πάνταν. *ibid.* 39. ἐξέβλυσε. 78.41. προρρήσεως. *ibid.* 52. ἐπίγεια. *ibid.* 54. Ιεσσαὶ. *ita locis aliis. ibid.* 54. ἔτι γυναῖκες. 79.32. κήρυγμα. *ibid.* 32. Ἄννης. *ibid.* 32. γεννᾶται. *ibid.* 34. ἐμ ῷ. *ibid.* 35. συνελθουσῶμ. 86.7. θερμὸν πεντρίδας. 95.37. ἐδῶ. 116.23. Ἀμήτωρ, *ita ubiq; media.* 217.38. καταξιωθέντες τῦ αἰῶνος. 244.46. εὐφροσύνην. 247.9. ἰδὸ γάρ. 248.37. κεχαριτωμένη, *sic ubiq; secunda syllaba per χ.* 271.15. προσευχόμενοι ὕμνον. 247.3. ἐμφανίζεις. 313.20. λατρείας. 565.33. κιβωτὸμ.

Autoris

Digitized by Google

Autoris Confessio.

CONFITEOR TIBI, PATER DOMINE *cœli & terræ, creator & redemptor meus, virtus & salus mea, qui iamindeab infantia me sacro pane verbi tui pascere, & cor meum confortare non desiisti. Ne verò vagarer cum errantibus ouibus, quæ sunt absque pastore, in domo Ecclesiæ tuæ me collegisti, collectum educâsti, educatum conseruâsti, & sub illis Magistris atque Pastoribus instituisti, in quibus te præsentem audiri, & vocem tuam obseruari domesticis omnibus præcepisti. Confiteor ore ad salutem, quicquid corde ad iustitiam ab Orthodoxis atq; Catholicis creditur. Non noui Lutherum, Caluinum respuo, Hæreticis omnibus dico anathema: nihil mihi cum his commune esse volo, qui vnum non dicunt & sentiunt, eandemq; fidei non tenent regulam cũ Vna, Sancta, Catholica, Apostolica & Romana Ecclesia. Si quis verò Christum non solùm in verbo scripto docentem, sed in œcumenicis etiam Synodis iudicantem, in Petri cathedra sonantem, & in Patribus testificantem audit ac sequitur, huic ego communione consocior: huius & fidem amplector, & religionem sequor, & doctrinam probo. Quam enim alij blasphemi contemnunt & persequuntur Romanam Ecclesiam, ac velut Antichristianam execrãtur, eius ego me ciuem esse profiteor, ab eiusdem autoritate non latum vnguem discedo: ob illius testimonium vitam & sanguinem profundere non recuso; nec alibi prorsus, quàm in eius vnitate CHRISTI Domini merita, & sancti Spiritûs dona mihi & alijs salutaria fore confido, certoq; persuasum habeo. Cum Hieronymo liberè profiteor: Qui Petri cathedræ iungitur, meus est. Cum Ambrosio Ecclesiam Romanam in omnibus cupio sequi: eamq; Catholicæ Ecclesiæ radicem & matricem cum Cypriano reuerenter agnosco, in qua semper, vt Augustinus prædicat, Apostolicæ cathedræ viguit principatus. In ea verò fide atque doctrina conquiesco, quã puer hausi, adolescens retinui, atque hactenus pro mea exiguitate defendi. Caterum ob nullum commodum temporarium, nec in hominis cuiusquam gratiam, vel aduersùs conscientiam (sic te mihi, DEVS, propitium semper opto) Doctoris Catholici partes hucusque sustineo, aut in posterum sustinebo. Quam Confessionem non aliud*

Digitized by Google

aliud ſanè à me exigit & extorquet, niſi nominis & honoris tui ratio, niſi agnitæ veritatis vis, niſi Canonicæ ſcripturæ diſciplina, niſi Patrum ſenſus atque conſenſus, niſi debitum fidei apud fratres teſtimonium, ac demùm niſi expectata in cœlo ſalus, & propoſita ſynceris Confeſſoribus beatitudo. Quòd ſi propter eiuscemodi confeſſionem contemnor, ſi oppugnor, ſi traducor, ſingularem agnoſco & prædico gratiam tuam, DEVS, qui partim velis me propter iuſtitiam pati, quod certè beatorum eſt, partim nolis mihi beneuolos eſſe illos (quod in magni lucri parte ponendum eſt) qui tibi amici eſſe non poſſunt, cùm Eccleſiæ tuæ & veritati Catholicæ palàm aduerſentur. Sed ignoſce illis, Pater, ignoſce: quia vel neſciunt, vel ſcire nolunt, quæ faciant, partim tetri Sathanæ imperio incitati, partim falſæ doctrinæ præſtigijs impediti. Hanc verò gratiam mihi perpetuò ſerues, oro, vt quam tibi, quam Eccleſiæ, quam veritati ſynceram conſtantiam, & conſtantem ſyncerit atem debeo, eã tùm viuens, tùm moriens teſtatam facere non deſiſtam; neque à charitate tua vnquam excidam, particeps nimirùm omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua in ſancta Romana Eccleſia: Cuius demùm iudicio me ſcriptaq; omnia mea, vt libenter, ita reuerenter etiam ſubijcio. TVAM porrò immenſam bonitatem pro me collaudent atque deprecentur Sancti omnes, ſiue quos in cœlo triumphans, ſiue quos militans in terris Eccleſia vno & indiſſolubili Catholicæ pacis vinculo firmiſſimè coniungit atq; comprehendit. Tu & Principium & Finis es mihi bonorum omnium: TIBI ex me, per me, & de me ſit LAVS, HONOR ET GLORIA SEMPITERNA.

Digitized by Google

Opus hoc, de MARIA Virgine sanctissima, à R^do. P. PETRO CANISIO Societatis IESV Doctore Theologo, nunc primùm aduersùs nouos & veteres Sectariorum errores compositum, grauissimum est, & orthodoxum, & in primis dignum, quod typis excudatur.

MARTIN. Eisengrein SS. Theologiæ Doctor, Protonotarius Apostolicus, & Catholicæ Academiæ INGOLSTADIEN. Procancellarius.

Digitized by Google

INDEX LOCORVM SCRIPTVRÆ SACRÆ QVÆ POTISSIMVM IN HOC OPERE TRACTANTVR, PRIOR NVMERVS CAPITA BIBLICA, POSTERIOR LIBRI FOLIA DESIGNAT.

Ex veteri Testamento.

GENESIS.

1. Relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori. 479
2. In quocunque die comederis ex eo, morte morieris. 543
Ipsa conteret caput tuum. 374.594. 735
Inimicitias ponam inter te & mulierem. 10.120.741
Maledicta terra in opere tuo. 421
Multiplicabo ærumnas tuas &c. in dolore paries. 108
7. In arca animalia munda & immunda. 641
15. Abraham credit contra spem in spẽ, 363
18. Loquar ad Dominum meum cũ sim puluis & cinis. 394
22. Nunc cognoui quòd timeas Deum. 338.
24. Rebecca gerit typum Mariæ. 10
22. & 28. Benedicentur in Semine tuo omnes gentes. 17
28. Maria fuit designata per scalam Iacob. 11
49. Ipse erit expectatio gentium. 17
Nõ auferetur sceptrũ de Iuda. 73. 139

EXODVS.

3. MARIA fuit designata per rubum & ignem. 10
9. Peccaui etiam nunc ego & populus meus. 391
13. Sanctifica mihi omne primogenitũ. 60
Omne masculinum adaperiens vuluam. 121.161
15. Maria soror Moysis, figura Mariæ. 214.382
20. Non adorabis neq; coles ea. 627
23. Nõ erit infœcunda nec sterilis in terra tua. 203
Ter in anno comparebit omne masculinum. 438
25. Facies duos Cherubim. 687
36. Arca figura Mariæ. 41.742
38. Fecit Moyses & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum. 85

LEVITICVS.

12. Mulier si suscepto semine pepererit &c. 121.408.410.412

NVMERI.

6. Benedicat tibi Dominus & custodiat te. 496
17. Maria designatur per virgam Aaronis. 10.135
24. Orietur stella ex Iacob. 76
vlt. Nubat quibus volet, tantùm vt suæ tribus hominibus. 19.24

DEVTERONOMIVM.

6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. 627.653
7. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. 203
10. Maria per arcam testimonij adumbrata. 11
33. Qui dixerit patri suo & matri suẽ, escio vos. 479.480

IOSVE.

5. Cecidit Iosue in terram & adorauit &c. 654

IVDICVM.

6. Maria designata fuit per vellus Gedeonis. 11.49.135

Digitized by Google

I. REGVM.

1. Anna orauit ad Dominum. 409
2. Dñs mortificat, & viuificat. 479. Et quemodò dormiebãt cum mulieribus quæ obseruabant ad ostiũ tabernaculi. 85
16. Dauid humilis. 391
20. Quinimò viuit Dominus, & viuit anima tua. 486
24. Dauid canis mortuus, & pulex vnus. 394.

II. REGVM.

6. Benedixit Dominus Obededon, & omnem domum eius. 373
Surrexit Dauid, vt deduceret arcam Dei. 557
Michol despexit Dauid. 712
23. Ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus. 137

III. REGVM.

2. Nónne vidisti humiliatum seruum meum Achab? 391
8. Maria designata per templum Salomonis. 11. 41
Non est homo qui non peccet. 35
9. Et erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. 715
10. Thronus Salomonis figura Mariæ. 41.
Venit Regina Sabæ videre sapientiã Salomonis. 427
18. Ecce nubeculà parua quasi vestigiũ hominis. 138

IIII. REGVM.

19. Protegam vrbem hanc propter me & Dauid seruum meum. 715

TOBIAS.

4. Superbiam nunquã in tuo sensu aut in tuis verbis dominari permittas. 467.

IVDITH.

13. & 15. Maria per Iudith fuit adumbrata. 10. 382

ESTHER.

2. Et posuit Assuerus diadema in capite Esther. 711
2. & 7. Gerit Esther typum Mariæ. 10. 120.

IOB.

1. In omnibus his non peccauit Iob. 437.
19. Derelicta sunt tantũmodò labia circa dentes meos. 8
42. Non estis loquuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. 437

PSALMI.

8. Minuisti eum paulò minùs ab Angelis. 616
15. Non dabis Sanctum tuũ videre corruptionem. 363
18. Tanquam Sponsus procedẽs de thalamo suo. 479
Delicta quis intelligit? 35
Ab occultis meis munda me. 434
21. Ego sum vermis & non homo. 137
30. Respexisti humilitatem meã, saluâsti de necessitatibus animam meam. 395
31. Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore oportuno. 35
33. Multæ tribulationes Iustorum. 497
35. In lumine tuo videbimus lumẽ. 426
44. Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato &c. 561. 711. 768.
Adducẽtur Regi virgines post eum. 213.
Vnxit te Deus tuus præ participibus tuis. 335
45. Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus. 42
50. Ecce in iniquitatibus cõceptus sum. 43.
Sacrificium Deo spiritus contribulatus &c. 394
68. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. 502
70. De ventre matris meæ, Deus meus es tu. 304.
Descendit sicut pluuia in vellus. 135

72. Iu-

Digitized by Google

72. Iumentum factus sum apud te. 394
77. Spiritus pertransiet in illo &c. & nō subsistet &c. 687
Deduxit eos in nube diei. 48
Elegit Dauid seruū suum, & sustulit eum de gregibus ouium. 391
Ianuas cœli aperuit & pluit illis manna. 491
84. Benedixisti, Domine, terrā tuā. 42. 139.
Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam 619
Prope timentes eum salutare ipsius. 385.
87. Omnes fluctus tuos induxisti super me. 502.
Pauper & in laboribus ego sum à iuuentute mea. 393
92. Dominus regnauit, decorem indutus est. 299
95. Omnes Dij gentium dæmonia. 644
98. Adorate scabellum pedum eius. 638
109. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. 121
De torrente in via bibet. 502.
115. Pretiosa in cōspectu Domini, mors Sanctorum eius. 670
Feci iudicium & iustitiam. 192
131. Surge, Domine, in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. 367
Adorabimus in loco vbi steterūt pedes eius. 655.
135. In humilitate nostra memor fuit nostri. 391
138. Imperfectum meum viderunt oculi tui. 137
Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. 637
143. Gladius in labiis eorum. 500

PROVERBIA.

8. Dominus possedit me ab initio viarum suarum. 75
10. Vniuersa delicta operit charitas. 583
15. Mens secura quasi iuge conuiuium. 432.
18. Iustus in principio est accusator sui. 394.
30. Tria sunt difficilia. 139

CANTICA.

1. Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. 260
2. Vox turturis audita est in terra nostra. 202. 400
Ego flos campi. 137.
Introduxit me Rex in cellam vinariam. 453
Sicut lilium inter spinas. 49
En ipse stat post parietem. 181
3. Quæ est ista quæ ascendit per desertum. 10
Egredimini filiæ Sion & videte Regem. 298
5. Veni soror mea, sponsa mea, columba mea. 10
4. & 7. Veni spōsa mea coronaberis. 214
4. Tota pulchra es. 40. 47. 70
Hortus conclusus soror mea & fons signatus. 414
Fauus distillans labia tua sponsa. 457
5. Ego dormio & cor meum vigilat. 93
6. Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora cōsurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol. 10. 13. 14. 74. 80. 556. 663.
6. Vna est columba mea. 69
8. Quæ est ista quæ ascendit de deserto delitiis affluens. 10

SAPIENTIA.

3. Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se. 215
15. Omnia idola nationū Deos æstimauerunt. 626

ECCLESIASTICVS.

1. Qui sine timore est non poterit iustificari. 385
2. Fili accedens ad seruitutē Dei, sta in iustitia & timore. 386
19. Qui cito credit, leuis est corde. 688
25. In omnibus requiem quæsiui &c. 589 & deinceps.
27. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tētatio tribulationis. 545
44. Henoch placuit Deo & trāslatus est in paradisum. 569

Digitized by Google

46. Et Samuel notum fecit Regi finem vitæ suæ. 689

ESAIAS.

1. Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus. 366
2. Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. 221
5. Væ qui ponitis tenebras lucem & lucem tenebras. 591
7. Ecce Virgo concipiet & pariet Filiũ. 140. & deinceps & 159. 200. 375. 362
Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. 122.
8. Accessi ad prophetisam & concepit & peperit Filium. 368
Christus lapis offensionis. 349
9. Super solium Dauid & super regnum eius. 17
9. Paruulus natus est nobis &c. 304
11. Egredietur virga de radice Iesse. 11. 18. 42. 76. 304.
14. Deus iustus & saluans, non est præter me. 743
16. Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti. 349
19. Ecce Dominus ascẽdit supra nubem leuem. 136
40. Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentũ stateræ reputatæ sunt. 394.
42. Electus meus complacuit sibi in anima mea. 419
Gloriam meam alteri non dabo. 627
45. Rorate cœli desuper. 304. 493
48. Non est pax impiis. 432
53. Non est species ei neque decor. 509
Virum dolorum & scientem infirmitatem. 302
Oblatus est, quia ipse voluit. 505
Generationẽ eius quis enarrabit. 166
Ascendet sicut virgultum & sicut radix de terra sitienti. 136, 139
56. Nomen æternum dabo eis. 212
60. Surge illuminare Hierusalem, quia venit Lux tua. 408
61. Sicut sponso imposuit mihi mitram. 579.
66. Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & humilem & trementẽ sermones meos. 395
Antequàm parturiret, peperit. 167

IEREMIAS.

1. Priusquàm te formarem in vtero, noui te. 59. & deinceps.
Antequàm exires de vulua, sanctificaui te. 59. 60
2. Populus meus mutauit gloriam suam in idolum. 648
6. Interrogate de semitis antiquis. 576
7. Vt faciãt placentas Reginæ cœli. 648
31. Nouũ creauit Dominus super terrã, mulier circumdabit virum &c. 122. 136. 140. 303. 334. 340.
33. Si irritum potest fieri pactum meum &c. 17.

EZECHIEL.

18. Iustus ex iustitia quam operatus est, viuet. 379
30. Disperdam simulachra & cessare faciam idola. 626
44. Maria fuit Ezechieli per templum & Sanctuarium & portã orientalem semper clausam ostensa. 10. 11. 137. & deinceps. & 159. 166. 745.

DANIEL.

2. Lapis de monte excisus. 35. 136
9. Peccauimus, iniquitatem fecimus. 35
Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum. 120

OSEAS.

13. Adducet vrentem vẽtum Dominus. 137.
Ero quasi ros Israel. 137

IOEL.

2. Effundam de spiritu meo super omnem carnem. 534

AGGÆVS.

2. Implebo domum istam gloria. 408. 410.

ZACHARIAS.

3. Adducam seruum meum orientem. 408.

Digitized by Google

6. Ecce vir Oriens nomen eius. 139
13. Disperdam nomina idolorum, & nō memorabuntur vltrà. 626

MALACHIAS.

3. Veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis. 410

II. MACHABÆORVM.

3. Iuuenes circumsteterunt Heliodorum, & ex vtraque parte flagellabant. 715
15. Hic est Ieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo Dei. 624

Ex nouo Testamento.

MATTHÆVS.

1. Ioseph autem vir eius cùm esset iustus, voluit occultè dimittere eam. 190.192
Non cognouit eam. 172
Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. 303. & deinceps. & 334
Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. 173. & deinceps.
Beati pauperes spiritu. 397.
6. Dimitte nobis debita nostra. 67
8. Non inueni tantam fidem in Israël. 365
Multi ab Oriente & Occidente venient. 366
10. Spiritus Patris vestri loquitur in vobis. 417
Qui amat patrem aut matrem plus quàm me. 447.479
11. Discite à me quia mitis sum & humilis corde. 469.394.395
12. Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei. 310.172.225.310.481.469
Quicunq; fecerit voluntatem Patris mei, ille &c. & mater mea est. 299. 471
Cùm dormirent homines venit inimicus homo & superseminauit zizania. 642
16. Vade post me Satana. 470
Vbi sunt duo aut tres congregati in nomine meo. 716.380
19. Sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt. 101. & deinceps. & 212
20. Nescitis quid petatis. 478
21. Domus mea domus orationis. 702
Filius hominis non venit ministrari sed ministrare. 375.397
24. Ecce in deserto est. 713. & deinceps.
Apparebit signum Filij hominis. 423
De die autem illa nemo scit &c. nisi solus Pater. 338
Virgines Euangelicæ. 369
27. Multa corpora Sanctorum surrexerunt. 569

MARCVS.

10. Nemo bonus nisi solus Deus. 94
13. De die illa & hora nemo scit, neque Filius. 338.339
Nolite expauescere. 7

LVCAS.

1. De Heli seu Ioachim patre Mariæ. 27
Virum non cognosco. 170
Missus est Angelus Gabriel. 235. & deinceps.
Aue. 240. & deinceps. & 278.
Gratia plena. 249. & deinceps. & 260
Inuenisti gratiam. 268. & deinceps.
Quomodò fiet istud quoniã virum non cognosco. 200. & deinceps. & 361.356
Spiritus sanct⁹ superueniet in te. 292. 318.368
Virtus Altissimi obũbrabit tibi. 344. & 368
Quod nascetur ex te Sanctum. 343. & 368
Ecce ancilla Domini. 237.292.402. 363
Fiat mihi secundùm verbum tuum. 239. & deinceps.
Quod enim ex te nascetur Sanctum vocabitur Filius Dei. 334.
Benedicta tu inter mulieres. 297. 459
Benedictus fructus ventris tui. 242
Magnificat anima mea Dominum. 375.381.382.383.399
Misericordia eius timentibus eũ, 381

Respe-

Digitized by Google

Respexit humilitatem ancillæ suæ. 29.399
Beatam me dicēt omnes generationes. 387.483.701
Fecit mihi magna qui potens est. 363
Suscepit Israël puerum suum. 389
Dispersit superbos mente cordis sui. 397
Proficiebat sapientiâ, ætate & gratiâ. 341
1. Peperit filium suum primogenitum. 207
Quæ non discedebat è templo. 84
Anna loquèbatur de eò. 415
Benedixit illis Simeon. 496
Tuam ipsius animā pertransibit gladius. 415.497
Existimans eum esse in comitatu. 434
Fili quid fecisti nobis sic. 442. & deinceps.
Quid est quòd me quærebatis. 445
In his quæ patris mei sunt oportet me esse. 455
Et videntes (Parentes) admirati sunt. 369
Et erat subditus illis. 476
6. Nolite iudicare & nō iudicabimini. 643
10. Dedi vobis potestatem calcandi super serpentes. 596
MARIA optimam partem elegit. 581
Vnum est necessarium. 585.586
Martha Martha solicita es. 470
11. Beatus venter qui te portauit. 475. 482
Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. 363. 486. 491. 487
12. Putatis quia veni pacem mittere in terram? 479
14. Qui non odit patrem aut matrē &c. 480
15. Portatus est ab Angelis in sinū Abrahæ. 555
16. Facite vobis amicos ex Mammona iniquitatis. 614
19. Videns ciuitatem fleuit super illam. 508.618
23. Nolite flere super me. 509

IOANNES.

1. In propria venit. 366
Non ex voluntate carnis neq; ex voluntate viri. 293
Verbum caro factum est. 319. 367. 638
De plenitudine eius omnes accepimus. 611
Gratiam pro gratia. 258.259
Quodcumque dixerit vobis facite. 386.460
Quid mihi & tibi est mulier? 310.458 & deinceps.
3. Nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit. 319
4. Veniet hora quando veri adoratores adorabunt patrem. 716
10. Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. 418
11. Et lachrymatus est IESVS. 508
12. Ex principibus multi crediderunt in eum. 488
Dixit hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat. 312
14. Opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet. 373.669
14. & 16. De doctrina Spiritûs sancti per Ecclesiam. 33. & deinceps.
16. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. 180
Spiritus veritatis docebit vos omnē veritatem. 451
17. Filius perditionis. 618
19. Stabat iuxta crucē IESV mater eius. 478.505.506
Ecce mater tua. 165.166
Accepit eam discipulus in suā. 190. 541
Maria Cleophe soror B. Virginis. 32
20. Venit IESVS ianuis clausis. 165. & deinceps.
21. Exiuit sermo inter fratres, quia discipulus ille non moritur. 571

ACTA APOSTOLORVM.

2. Et sepulchrum eius apud nos est. 569

Digitized by Google

4. Non est aliud nomẽ sub cœlo in quo oporteat nos saluos fieri. 659
7. Accepistis legem in dispositione Angelorum. 687
8. Fecerunt planctum magnum supra Stephanum. 552
15. Visum est Spiritui sancto & nobis. 381

EPIST. AD ROMANOS.

3.&5. Quomodò omnes peccato originali sint obstricti. 36
5. Per quem habemus accessum in gratiam istam. 651
Per vnum hominem peccatum in hunc mundum introiuit. 543
8. Lex spiritûs vitæ in Christo Iesu, &c. 253
Qui spiritu Dei aguntur, hi Filij Dei. 415
Conformes fieri imagini Filij sui. 562
12. Honore inuicem præuenientes. 635

I. AD CORINTHIOS.

1. Qui factus est nobis iustitia, sanctificatio, redemptio &c. 611
2. Oculus non vidit, nec auris audiuit. 554
3. Dei adiutores sumus. 665
Quid Ligna, fœnum, stipula. 34
6. Qui adhæret Deo vnus spiritus est. 586
7. Si nupserit virgo non peccauit. 204. & deinceps.
Qui statuit in corde suo firmus non necessitatem habens. 207
9. Non alligabis os boui trituranti. 580
10. Hæc autem omnia in figura contingebant illis. 40
11. Nos talem consuetudinem non habemus. 728
13. Charitas nunquam excidit. 623
Videmus nunc per speculum in ænigmate. 451
Ex parte cognoscimus &c. 450
15. Factus est primus homo &c. nouissimus in spiritum viuificantem. 339
Secundus homo de cœlo. 125

II. AD CORINTHIOS.

12. Virtus in infirmitate perficitur. 450

AD GALATAS.

3. Ordinata per Angelos in manu mediatoris. 615
4. Factum ex muliere. 305
Filioli quos iterum parturio. 472

AD EPHESIOS.

5. Quæ in occulto fiunt, turpe est & dicere. 186

AD PHILIPPENSES.

2. Cùm in forma Dei esset exinaniuit se. 479

AD COLOSSENSES.

2. In ipso habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. 48

AD THESSALONICEN.

2. Quæ est nostra spes, aut gaudiũ, aut corona. 621
5. Prophetias nolite spernere. Omnia probate: quod bonum est tenete. 688

I. AD TIMOTHEVM.

1. Vt denuntiares quibusdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis interminatis. 20
2. Mulier seducta est &c. 455
3. Damnationem habentes quia primã fidem irritam fecerunt. 206.
Magnum pietatis sacramentũ, quod manifestatum est in cárne. 364
4. Omnis creatura Dei bona est. 309

II. AD TIMOTHEVM.

1. Formam habe sanorum verborum. 327
4. Bonum certamen certaui. 394

AD TITVM.

2. Apparuit gratia Dei & saluatoris nostri. 319
3. Hæreticus suo iudicio condemnatus. 432

AD

Digitized by Google

AD HEBRÆOS.

2. Si qui per Angelos factus est sermo. 687
Debuit per omnia fratribus assimilari. 450.339
4. Non habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris. 623
7. Segregatus à peccatoribus &c. 116
Melchisedech sine patre, sine matre &c. 478
9. Statutum est omnibus semel mori. 543
13. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. 714

IACOBVS.

1. Beatus in facto suo erit. 379
3. In multis offendimus omnes. 35

PRIMA PETRI.

2. Christus lapis offensionis. 349
Omnes honorate, fraternitatem diligite. 635
4. Saluos facit Baptisma. 379

PRIMA IOANNIS.

1. Quod fuit ab initio, quod audiuimꝰ, &c. 367
Si dixerimus, quia peccatum nō habemus &c. 35.68
2. Scribo vobis adolescentes quoniam vicistis malignum. 596
Hic est propitiatio pro peccatis nostris 651
3. Qui facit iustitiam iustus est. 379

APOCALYPSIS.

3. Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. 217
12. Mulier amicta sole. 13.358
In capite mulieris corona stellarum. 711
Datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ. 545
13. Aperuit os suum blasphemare nomen Dei, & tabernaculum eius, & in eos qui in cœlo habitant. a 5.431
21. Qui iustus est iustificetur adhuc. 386. 416
Veni Domine IESV. 562

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVAE HIS QVINQVE LIBRIS CONTINENTVR.

Abusus.

CIRCA Ecclesiæ abusus tria obseruanda ex Augustini sententia. 641
Aduersarij velut imprudentes medici, non tenent rationem curandi abusus circa cultum Virginis, idque per exempla declaratur. 641
Diebus festis abusus vulgi esse maximos & frequētissimos in diuino cultu, nec idcirco ferias aboleri oportere. 642
Abusus probatis sanctorum miraculis non incommodant. 642
Aduersarij sacrilegos abusus primùm omnium corrigendos, egregiè nõrunt dissimulare. 708

Adoratio.

Adoratio propriè & rigidè non nisi Deo debetur, atq; eo modo Mariam non esse adorandam rectè probant Ambrosius, Ionas & veteres alij. 653
Scriptura docet etiam sanctos adorari. 654
Nomen adorationis latissimè patet. 654
Adorare, amare, vel religiosè amplecti pro eodem sæpè accipiuntur. 655
Basilius imagines, Hieronymus præsepe Domini, Catholici reliquias sacras adorant. 655
Mariam posse adorari, Veterum testimonia. 655
Inuocationis & adorationis nomina non esse confundenda; Et Epiphaniũ peruersè torqueri contra Mariæ inuocationem. 656
In spiritu & veritate orant et adorant Deum duntaxat Catholici. 780

Aduentus.

Cur aduentus Domini quotannis stato tempore in Ecclesia celebretur, iã inde ab annis amplius mille. 246

Affectus.

Affectus cunctis insunt, quare simpliciter improbandi non sunt. 424
Passiones & propassiones differunt. 424
Mulieres grauioribus affectibus quàm viri solent laborare. 425
Nouatores indecoros & immoderatos affectus Mariæ tribuunt, repugnante scriptura & ratione. 425
Cur Nouatores de Conscientiæ terroribus sæpè soleant meminisse. 432
Qui Christi animus & affectus fuerit erga parentes absentes & quærentes. 445
Quomodò Maria cõtra improbos carnis affectus instructa fuerit & armata. 467
Quis affectus Mariæ iuxta crucem astantis. 507
In Maria compassionis affectus, corporeæ passionis sensum excessit. 512
An hæserit in Maria vitiosus affectus, qui illam culpabilem reddiderit aliquando. 521
Mariæ affectus in lib. Canticorũ notandi maximè. 538
An in cantico, Salue Regina, humani affectus Virgini Mariæ rectè attribuantur. 622. rectissimè. 623

Altare.

Quàm veteres in ornandis altaribus fuerint studiosi. 709
Helena Imperatrix pretiosis rebus ornat altare. 709

Anabaptistæ.

Anabaptistæ veri Nestoriani, Valentiniani & Manichæi, in præfatione Operis. ãib.
Hetzeus insignis Anabaptista tredecim simul duxit vxores. 186
Anabaptistæ quam impiè de Christo sentiant ac doceãt 300
Nec decere nec expedire, vt ad disputationẽ publicam coram Laicis, Anabaptistæ admittantur. 301
Nouatores non solidè probant ex scriptura baptismum paruulorum, & fidem propriam paruulorum aduersus Anabaptistas. 378

Anathematismi.

Anathematismi & Canones à Conciliis, Imperatoribus & Patribus in Mariæ causa decreti. 330

Angelus.

Non absurdum videri quod veteres quidam narrant Mariam ab Angelo fuisse nutritam. 90
Gabrielem Mariæ notum fuisse. 237
Reuelationes cœlestes Virgini factæ. 93
Quomodò missus ad Mariam Angelus iuxta Chrysostomum. 114
Angelorum est orantibus astare & visitare pios. 237
Maria pro Angelo à Manichæis habita. 543
Angeli virginum societate lætantur maximè. 555
Angeli piis morientibus adesse solent. 558
Quomodò se erga Mariæ animam ex corpore migrantem gesserint. 556
Vide etiam Verb. Gabriel.

Anima.

Animas ad diem iudicij vsq; dormire multis falsò persuasum est. 286
Animas in cœlo erga mortales non affici, nec humana curare multi falsò putant. 287
Confutantur. 288. & seq.

Digitized by Google

Nouatorum opinio est, animam Christi paruuli sic profecisse, vt non fuerit semper perfecta. 336
Anima Christi subiecta fuit ignorantiæ iuxta Nouatores. 338
Redarguuntur. 339
Beatorum animas in cœlo venienti Mariæ gratulatas esse. 557

Anna.

Annam Mariæ parentem non tertiò nuptam, sed vniuiram fuisse potiùs. 32
Annæ duas fuisse sorores. 31
Mariam vnigenitã fuisse filiam Ioachim & Annæ. 32
Duas Annas Helcanæ & Ioachimi in multis conuenire. 81
Maria cum Anna Samuelis matre confertur. 81
Annam prophetissam Lucas ab operib. laudat. 415. 417
Laudem eius depranant Nouatores. 417

Apparitiones.

Christus resurgens matri primùm apparuit. 513
Maria apparet Damasceno, & dextram illi restituit sicut rogauerat. 679
S. Hildephonso Episcopo apparet Deipara, & vestem donat. 683
Maria cum Iohanne Baptista & Euangelista sancto cuidam apparent. 684
Grauiter punitus hospes ab apparente Maria, quòd blasphemos conuiuas domi suæ tulisset. 685
Mortui non apparent viuis naturaliter, sed ex gratia singulari & ex priuilegio. 687
Sanctorum apparitiones magnis de rebus nos admonent. 688
Duo vitia contraria circa sanctorum apparitionem caueri oportere, & quæ apparitiones maximè probandæ. 688
Errores Nouatorum circa sanctorum apparitiones. 689. 690
Exempla scripturæ probatarumque historiarum de sanctis post mortem apparentibus. 689
Apostolos sæpè multis apparuisse. 689
Maria apparet S. Martino Turonensi, Gregorio Taumaturgo, Musæ puellæ, Cyrillo Alexandrino. 691
B. Virgo apparuit S. Iacobo Apostolo in Hispania. 692. 707
Breuis enumeratio multarum apparitionum, in quibus Maria profuerit mortalibus. 693
Architectus Constantinopoli ex Mariæ apparitione discit, qua ratione ingentes columnæ in templo Constantinopolitano sint erigendæ. 720
Basilius vidit in templo Virginis S. Mercurium à Maria missum ad Iulianum Cæsarem occidendum. 720
Fulbertus ægrotus singularem à Virgine sibi apparente consolationem accepit. 752
Cyrillus ex reuelatione cognouit Mariam pro se deprecari, & à Deo veniam impetrare. 764

Assumptio B. Mariæ.

Maria vt Sol electa post suam in cœlos assumptionem. 267
Multi Veterum de Mariæ obitu & assumptione scripserunt. 547
Christus haud dubiè ad matrem morientem venit. 550. *Cui etiam Apostoli adfuêre.* 548
Festum assumptionis Mariæ quod nobis est annuum Angelis est continuum. 556
Præter Angelos multi ex hominibus beatis Mariam in cœlum ingredientem exceperunt. 557
Quomodò item Christus filius. 558
Maria post Christum in regali solio residet, super omnes Angelos exaltata. 561
Maria sæpe petiuisse videtur, vt cum anima & corpore veniret ad Filium glorificatum. 563
Probatur Mariam in carne resuscitatam, & cum corpore beatam esse. 563. *& seq.*
Scripturæ probabilem hanc sententiam faciunt. 567. *& seq.*
Nomen festi à corporali assumptione Virginis acceptum esse. 567
Respondetur argumentis, quibus Virginis assumptio in dubium vocatur. 572. *& seq.*
Inter omnes Mariæ ferias festum Assumptionis maximè solenne. 575
Non sunt admittendæ Nouatorum querelæ contra hoc festum murmurantium. 578
Aspernanda Lutheri cauillatio aduersùs epistolam festi. 578
Buceri item querelæ contra Euangelium præsentis diei. 580
Quæ sit mens Ecclesiæ, Euãgelium de Martha & Magdalena assumptioni Deiparæ accommodantis. 581
Ex duabus præcipuè causis has Mariæ ferias à sectariis hostiliter impugnari. 590
Festum assumptæ in cœlum Virginis ndn incepisse sub Mauritio Cæsare. 720

Aureola.

Aureolam & gloriam specialem in cœlo rependi martyribus. 211

Austriaci.

Principum Austriacorum erga Mariam deuotio singularis. 748

Bauari.

Henricus Imperator Bauarus primam noctem precandi gratiâ in Deiparæ æde consumebat, si quando vrbem aliquam esset ingressus. 703. 754
SS. Lucius, Rupertus, Virgilius, Erardus, VVolffgangus, VVilibaldus, Corbinianus iam olim apud Bauaros miraculorum gloriâ insigniter claruerunt. In epistola nuncupat.
Henricus Bauarus Vngarorum Apostolus. 755

Lodouicus

Digitized by Google

Lodouicus Bauarus, Imperator, Diuæ Virginis imaginem ex Italia in Bauariam suis brachiis deportauit, ac deportatam in monasterio Etalensi à se constructo posuit. 700
Capella vetus, Oetingæ à Bauariæ Ducibus in Mariæ honorem posita, locus est memorabilis. 704.759
Theodo Bauariæ Princeps vnà cum familia anno 580. Christianus factus, multa cũ S. Ruperto per omnem Bauariam templa Deiparæ construxit. 759
Alberti Bauariæ Ducis & filij Gulielmi insignis erga Virginem Deiparam pietas. In epistola nuncupatoria. 3.
B. Virginis plura sunt etiamnum in Bauaria templa celebria. 722
Bauariæ Duces propter eximiam pietatem suum præcipuum castrum in Scheyerense Monasterium conuerterunt, beatáque Virgini consecrârunt. 749
Henricus Imperator vt florem sanctæ virginitatis cum coniuge integrum conseruaret, singulari Mariæ ope adiutus fuit. 754

Benedictiones creaturarum, vt cæreorum, aquæ &c.

Quo fine Catholici rebus benedictis libenter vtantur. 42
Vetus Ecclesia res consecratas agnouit & vsurpauit. 422

Brentius.

Inferni dolores Mariam in hac vita obruisse fingit Brẽtius, sed refutatur ex Euangelica historia. 426
Brentiani Nestorium sequuntur. 317
Brentiani Eutychianis suffragantur. 324
Brentius Mariam amisso puero desperabundè anxiam, grauisque peccati, & accepti à puero scandali ream facit. 430.436
Brentij paradoxum est: Quòd quicquid homo operatur indigeat remissione peccatorum. 434
Quomodò Maria, iuxta Brentium, in Christum Hierosolymis remanentem inuecta fuerit. In quo tamen multipliciter peccat. 444
Brentius criminatur Mariam Messiæ ambiisse bonorem, dum ait: Vinum non habent. 457.592
Ambitionis item, inciuilitatis & blasphemiæ crimen Mariæ aspergit (blasphemus & maledicus Brentius) ob hoc, quòd Christo prædicanti Matris & fratrum aduentus nunciatus sit. 465
Sed confutatur. 467
Quam probrosè & contumeliosè in S. Iob & Petrum Apostolum loquatur Brentius. 437
Brentius Origenem sequens de Maria impiè sentit, quòd in morte filij sit scandalizata. 498
Confutatur. 499
Brentius grauiter accusat Martham. 582
Sed hæc contra illum & Caluinum defenditur. 583
Brentius multa falsò affingit Catholicis circa cultum Virginis. 592
Brentij fingit Catholicos dicere, puerperas esse in potestate Satanæ. 422

Blasphemia.

Blasphemiæ crimen Mariæ aspergit blasphemus Brentius. 465
Maria grauiter punit hospitem, quòd blasphemos conuiuas domi suæ tulisset. 685
Gaianus Mimus ob suas in Mariam blasphemias semel & iterum monitus grauiter punitur. 686
Blasphemans Virginem subitò extinguitur. 686
Præfectus Tyberij Cæsaris à Maria correptus, quòd blasphemo faueret. 686

Caluinus cum asseclis.

Quàm maledicus Caluinus in Patriarchas & Moysen. in præf. Operis. b
Beza cum Caluinianis Mariam in partu Virginem negantes, confutantur. 159.160
Caluiniani Iouiniani doctrinam renouant. 164
Salutatio Angelica Caluino magicus est exorcismus. 270
Christo impingit Caluinus errorem ac ignorantiam. 338
In Mariam vitium incredulitatis vel curiositatis falsò confert Caluinus. 360. *Importunitatis item.* 464.
Falsum est quod contendit Caluinus Mariam tentasse vt cursus doctrinæ Christi abrumperetur. 468
Caluinus veteres & recentiores Theologos insectatur. 586
Quomodò Caluinus locum illum Geneseos: Ipsa conteret caput tuum, accipiat. 598
Fingit Catholicos de Maria deam facere, eamq; in Christi locum subrogare. 608
Galasius Caluinianus probat Mariam rectè dici Euæ aduocatam. 777
Caluinus fingit Ioannẽ Euangelistam, D. Virginis patremfamiliâs, atque in ea alenda multùm occupatum. 541

Canticum.

Paraphrastica interpretatio primorum verborum cantici Mariani Magnificat. 381
Mariæ canticum primus est Hymnus noui Testamenti. 382
Nihil vulgare, sed eximia omnia in hoc esse Cantico ipsi etiam aduersarij confitentur. 382
Nullum canticum in propheticis libris huic posse præferri multis de causis. 383
Pium & laudandum esse Ecclesiæ institutum, vt Mariæ canticum in Ecclesia sæpè decantetur, & ab Ecclesiasticis quotidiè recitetur. 384

Digitized by Google

Quid contineatur hoc cantico iuxta Bullingerum, Lutherum & Zuuinglium 385. sed confutantur. ibi. & 386.
Vnde initium fluxerit illius cantici: Regina cœli lætare. 698
Sectariorum est proprium nouos hymnos adferre, & cantillare in odium Ecclesiæ. 493
Duplex canticũ lamentationis & exultationis in Christo patiente & Maria compatiente notandum. 512
Canticum, Salue Regina, impurè tractatur ab aduersariis. 617. De autore huius cantici & eius origine. 617. Defenditur contra Nouatores. 618. & seq.
Indignè reprehendi canticum, Maria mater gratiæ, mater misericordiæ. 666

Carolus Magnus.

Quantam curam diuini cultus in templis exercendi Carolus Magnus eiusque successores habuerint. 761. Vide Templum, Imago &c.

Castitas.

Hæreticorum proprium est odisse magis quàm amare et colere Castitatem. 186. Vide Virginitas.
Luther. Iouiniano deterior in sacro cœlibatu oppugnando. 188

Centuriatores.

Quàm sint Mariæ infesti Centuriatores. In præfat. Operis. a. 5
Centuriatores Mariæ innocentiam adimere student. 56
Cur & quomodò Centuriatores de Mariæ in templum præsentatione historiam conuellant. 81. 83
Eorum obiectionibus respondetur. 81
Quomodò Centuriatores in dubium vocent historiam de Mariæ natiuitate. 78. Nicephorus ibidem contra Centuriatores defenditur.
Centuriatores sua confirmant argumentis Heluidianorum hæreticorum. 180
Centuriatores irreuerenter tractant perbeatam Christi Domini conceptionem. 342
Centuriatorum Euæ ac Mariæ peccata comparantium improbitas. 435. Confutatur multis præclaris testimoniis Patrum. 439. & seq.
Mariam à Centuriatoribus ob ignorantiam & errorem iniquè taxari. 450
Quis scopus Centuriatorum in suis Rapsodiis. 517
Centuriatores narrationem Veterum de Mariæ sepultura & exequiis omninò suspectam reddere conantur. 551. Sed confutantur in seq.
Maria ante partũ Elizabeth domum rediit contra Centuriatores. 389
Centuriatorum scopus in historia. 670
Quàm virulentè Cẽturiatores sanctorum miracula proscindant. 671
Centuriatores iniquè iudicant de historia Mariæ Ægyptiacæ. 683
Centuriatores Bonifacium Pontif. ob templum Panthei sacratum peruersè calumniantur. 705
Falsò à Centuriatoribus asseritur sanctorum templa ante Constantinum nulla fuisse. 707
Expenduntur argumenta Centuriatorum contra templa & peregrinationes. 714
Falsò Centuriatores affirmant Mariæ purificationis diem auctori Iustiniano Cæsari tribuendũ esse. 719
Malè Centuriatores Gnaphæum inuocationis Sanctorum faciũt auctorem. 668. cùm multò antè fuerint inuocati. ibid. & 771. 773
Centuriatores iniquè carpunt vtriusq; status principes, Mariæ cultum amplificantes vel confirmantes. 761
Centuria. Athanasium idololatriæ falsò incusant. 769. Chrysostomum crassæ tautologiæ. 765

Christus.

Christus Dauidis probatur esse filius. 17
Suidas cautè legendus cùm Christo legale tribuit sacerdotium. 25
Christus figuram implet sacerdotij secundùm Aaron & Melchisedech. 25
Christus thronum patris Dauid, Christianis regibus tradit. 25
Christus cur non nisi ex Matre virgine voluerit generari. 115. & seq.
Christum bis nasci oportuit. 116
Ruunt simulachra Christo in Ægyptum veniente. 136
Christus est lapis de Maria monte abscissus. 136. Est ventus vrens, flos campi: & vermis in scriptura dicitur, quòd natus sit de Virgine. 137
Christus sine matre, sicut sine patre mortali, potuit in mundum venire. 292
Quòd Christus verè corpus ex Maria matre susceperit ex scripturis demonstratur. 303
Confirmatur Patrum testimoniis 305
Rationibus quoque conuincitur. 307
Quòd Christus nunquam matrem abnegauerit, contra Manichæos, & quare duriùs interdum agat cum illa. 310
Christi conceptio. Verb. Conceptio.
Nulla ignorãtia in Christo infante vt in aliis paruulis. 340. contrà nugantur Nouatores. 338
Quomodò Christus creuisse dicatur in gratia & sapientia. 341. 348
Christus dicitur sanctus non solùm quia peccati expers, sed etiam ob gratiam peculiarem & efficientiam nostræ sanctitatis. 343
Christi corpus est virtus obumbrans virginem. 344
Christum impiè accusat Ioannes Agricola. 431
Christus intra priuatos parietes multa arcana suis parẽtibus patefecit. 450
Cur Christ⁹ Matri duriusculè loquatur in nuptiis. 461. 478. 479. Non tamen adeo asperè vt fingunt Nouatores. 462

Digitized by Google

Christus aliquando reprehendit eos qui vacare culpa videntur. 470
Cur Christus matrẽ partè laudet in Euãgelio. 477. 478
Christus ad obedientiam suam parentibus declarandam laborem manualem non recusauit, Basilio teste. 470
Quàm reuerenter Christus habuerit matrem. 470. *quare interdum illam verbis asperioribus aggredi durèque tractare videatur.* 478. *& seq.*
Christus relictis parẽtibus adhæret Ecclesiæ vxori. 479
Christus resurgens matri primum apparuit, illamq; ante alios voluit consolari. 513
Quomodò Christus matrem ad se in cœlum venientem exceperit. 558. *Testimonia veterum.* 560
Christus misericordia dicitur in scriptura. 619

Clericus.

Augustinus verbo & exemplo docuit fœminarum conuictum clericis fugiendum esse. 197
De subintroductoribus mulierculariũ quæ clericis cohabitabant. 197
Quibus de causis castitatem amare & colere debeant Ecclesiastici. 208

Cærei.

Cæreorum vsus vnde originem habeat. 418. *Multiplex ratio instituti festi Purificationis cum vsu cæreorũ.* 418. 719.
Quomodò ethnici luminaribus accẽsis exercuerint suam impietatem. 418
Cæreorum vsus defenditur contra Nouatores. 419. 421. *quàm item antiquus ostenditur.* 420
Cur cærei Sanctis in templis publicè accendantur. 711

Conceptio.

Quando disputari cœptum sit de immaculatæ virginis conceptione. 36
Ecclesia Romana nihil certi de Mariæ conceptione credendum statuit. 36
Mariæ pura conceptio non præiudicat Christi conceptioni. 38. 72. *vt ipse D. Thomas & Caietanus affirmant.* 40
Quo sensu pura conceptio Mariæ probetur. 38. 39
Eisdem rationibus puram Mariæ conceptionem defendi, quibus ab actuali peccato immunem fuisse asseritur. 39. 50. 63
Immaculata virginis conceptio ex antiqui Testamenti figuris deducitur. 40. *& seq.*
Basileense decretum adducitur. 45
Parisienses neminem in Theologorum numerum cooptant, nisi sanctè iuret se in asserenda virginis matris illibata conceptione constanter perseueraturum. 46
Patrum sententiæ quæ puram MARIÆ conceptionem astruere videantur, 47. *seq.* 69
De Mariæ conceptione cur Deus multos dubitare permiserit. 50
Haudquaquam tutum est concedere sectariis vt Maria in peccato concepta dicatur. 53. 55
Pura Mariæ conceptio à Luthero defenditur 57. *& ab Erasmo.* 58. 71
Qui scriptores conceptionem Mariæ immaculatam propugnent. 72
Nulli præterquàm Christo competit concipi de Spiritu sancto. 156
A quo Maria inuenta sit quòd virgo conceperit. 124
De tempore conceptionis Christi quid censeant Centuriatores. 344
Quòd statim facta fuerit postquàm Angel⁹ à Maria discessit, & illa consensit mysterio, Patrum testimoniis comprobatur. 345
Christum 25. Martij in virginis vtero esse conceptum & quare eo die. 346
Buccrus negat momentaneam fuisse Christi conceptionem. 333
Scholastici contrà ex scriptura & Patribus docent plenam & perfectam Christi conceptionem in instanti factam. 334
Et quod Christi caro sine diuinitate concepta non fuerit. 335
Quæ concurrant miracula ad Christi conceptionem, Nouatores non considerant. 342

Constantinus.

Quomodò Cæsar Constantinus Magnus Deiparam honorârit, vrbem Constantinopolim illi dedicans. 770. 771. 706
Constantinus Copronymus. Vide miraculum, imago etc.

Crux Domini.

Quàm indignè sentiant Nouatores de reliquiis in Ecclesia consecratis, & præsertim de cruce Domini. 423
Andreas Chius testatur se per Christi crucem & Mariæ virginem in summis tormentis inuictum extitisse. 676. *Vide reliquiæ.*

Cultus.

Nouatorum iudicium de vero & syncero cultu, cõtemnendum. 633
De cultu Sanctorum & Mariæ. 625
Sacer cultus partim interior partim exterior sub se continet latriam, hyperduliam & duliam: & quare prædictam distinctionem reiiciant aduersarij. 634. *Confutantur.* 635
Duliæ nomen multiplicem cultum continet, nunc tamen ad Sanctorum contrahitur. 635
Latriæ nomine cultus soli Deo debitus continetur. 635. *quodque ad hunc in communibus precibus diligenter nos excitet Ecclesia.* 636
Hyperduliæ cultus, quid sibi velit, & quòd duabus tãtum personis attribuatur. 638
Quod rectè & piè tribuatur Mariæ. 640
Maria etiam cultu imitationis honoranda. 744
Non solùm in Mariæ sed etiam in diuino cultu à multis impiè peccari. 642. *Et quomodò dæmon Mariæ cultum hoc sæculo impediat.* 642. *& seq.*

Digitized by Google

In cultu Mariæ & imaginum non imitamur ethnicos 664.
Nicænæ Synodi Patres vnà cum Constantino de Virgine colenda senserunt. 771
Quomodò in cultu Sanctorum se habuerint Christiani ætate Martyrum. 774

Desponsatio.

Quando & vbi ac quomodò peracta sit Ioseph & Mariæ desponsatio. 173
Quis Iudæorum ritus fuerit in fœminis desponsandis. 173
Quare Maria cùm virgo manere vellet, in sponsalia & nuptias consenserit. 175

Dolor.

Maria quàm multiplicè dolendi causam habuerit iuxtà historiam Euangelicam. 502.503
Præcipuus Mariæ dolor fuit circa crucem filij. 505
Pium & laudabilem esse luctum piorum in hebdomada sancta. 508
Quomodò Maria in summis doloribus seipsam animârit. 510
De magnitudine dolorũ Mariæ, et meritis eorundẽ. 512

Dominicani.

Dominicanorũ ordo velut hortus manu Virginis plantatus & conseruatus, Mariam sibi maximè fauere profitetur. 745
S. Margareta Regina, Ordinis S. Dominici, quoties Deiparæ imaginem præteribat, genua flectebat & salutationem recitabat Angelicam. 745
Reginaldus Dominicanus per Mariã in extremo vitæ periculo seruatus, et abominati æstu libidinis liberatus. 745

Donec.

Donec quomodò in scriptura accipiatur. 172

Deus.

Epitheta quædam Deo simul et aliis in scriptura promiscuè tribuuntur. 610.612. Et quæ sit in hoc Theologorum obseruanda regula. 614
Nomen Dei quid in scripturis designet, & quàm latè pateat. 659

Ecclesia.

Ecclesiæ fides firmissimum contra hæreticos præsidium. 311.741
Culmanni inepta ratiocinatio, quare Ecclesia possit errare. 451
Licet homines etiam docti & magni errent, non tamen Ecclesia, in fidei doctrina. 451
Quæ forma & disciplina fuerit Ecclesiæ primitiuæ. 535
Ecclesia mulier dici potest, quæ serpentem & caput eius conterat. 598
In Ecclesiæ domo bonos malosque commisceri, & plures malos quàm bonos reperiri. 642
Ecclesia vera inter alias notas, habet & maiestatem miraculorum. 672

Elizabeth.

Elizabeth erga Mariam quàm se gesserit reuerenter ac officiosè. 373
Explicatio verborum quibus Elizabeth compellat Virginem. 374
Maria ante partum Elizabeth domum rediit, contra Centuriatores. 389
Elizabeth præclarum exemplum tribuit hyperduliæ seu cultus eminentioris, qui Mariæ debetur. 640

Epiphanius.

Epiphanij testimonio contra cultum Virginis abutuntur Nouatores. 646.656
An & quomodò Epipha. de Mariæ morte dubitârit. 544
Quorsum, & quo sensu probet Epiphanius mulieres non debere Mariæ offerre. 648.649
Quomodò Petrus iuxta Epipha. meruit Apostolatũ. 216

Erasmus Roterodamus.

Erasmus reprehensibilis. 600.603
In Erasmo multorum iudicio resedit spiritus Lucianicus. 601
Erasmus fingit litem adhuc esse sub iudice, an Maria & Ioseph eiusdem fuerint tribus. 18
Erasmus è Nouatoribus primus nihil obstare putauit, quò minùs Christus donorum incrementis profecisse dicatur. 336
Erasmus parum honestè loquitur de Maria Christum concipiente. 345
Erasmus confutatur, qui se nescire dicit, an Maria de infante Christo cognitionem habuerit atque fidem, quòd is Deus esset. 367. & seq.
Erasmi error de Simeone iusto. 496
Indicatio locorum, in quibus de Mariæ cultu non optimè sentit ac loquitur Erasmus. 601
An rectè dicat Erasmus, Mariæ tribuendos non esse titulos sine scripturæ testimonio. 602
Quid sentiendũ de iocis Erasmi: quid de Colloquiis eiusdem. 603
Quem fructum è suis scriptis Erasmus tandem reportârit. 604
Erasmus improuidè taxat sacras peregrinationes. 716
Erasmus multũ tribuit Virgini & ædi Lauretanæ. 732

Ethnicus.

Cur Ethnicis absurdum dogma de partu Virginis videatur. 145
Qua ratione certamẽ cum Ethnicis inire debeant Orthodoxi. 146
Ethnicos Mariæ Virginitatem negantes, non solùm Sybillarũ autoritate. 147. sed fabulis etiã poëticis reuinci. 149. imò rebus & exemplis naturalib. 151. & seq.
Etiam Ethnici peculiarem Dei virtutem in templo Salomonis experti sunt. 715
Sybillæ Virgini Deiparæ & Christo perhibent testimonium. 147

Digitized by Google

Euangelium.

Euangelium de Martha & Magdalena, quare festo Assumptionis accommodetur. 581
In quo summam huius Euangelij ponant Spangenbergius & Melanchton. 583

Eucharistia.

Quomodò Catholici de præsentia Corporis Christi sentiãt in Eucharistia. 164
Veritatem corporis Christi quomodo veteres astruant, ad Eucharistiam quoq; respicientes. 311
Corpus Christi quod Sacerdotes cõficiunt est idem, quod natum ex Virgine. 312
Sacramentariorum impietas Catholicos incitare debet ad magis honorandam Eucharistiam. 313
Sacramentarij Nestorianis adhærent in re Eucharistica. 317
Quomodò circa Eucharistiæ Sacramentum hodie Christum tractent Nouatores. 632
Sacramentariorum impietas circa Eucharistiam. 633

Exequiæ.

Quid de Mariæ defunctæ exequiis & sepultura sentiẽdum. 551 *Et quàm solennes fuerint.* 552
Apostolicũ esse institutum exequiarum in Ecclesia. 552
Quanto studio Veteres piorũ exequias celebrârint, exemplis ostenditur. 552
Laudanda illorum pietas, qui solennes exequias defunctæ Virgini celebrârunt. 553

Exorcismus.

Auctor respondet aduersarijs, qui exorcismum Oetingæ à se habitum calumniantur. 667
Salutatio Angelica Caluino magicus est exorcismus. 270

Festum.

Rationes aliquot instituti & celebrandi festi de Mariæ natiuitate. 76. 78. 79. 80
Festum præsentationis Mariæ non contemnendum, & olim à multis obseruatum. 87
Sectarij ad Ioannis festum Natalitiũ ritu publico celebrandũ ex sola Ecclesiæ traditione suos astringunt. 77
Festum Natalitium et dies Paschatis quando secundùm Nouatores quosdam celebranda. 347
Quò spectet Satan, ferias maximè solennes impugnans. 348
Festum visitationis Mariæ quas ob caussas solenniter celebrari debeat. 376. *Vide Visitatio.*
Festum Purificationis. Vide Purificatio.
Festum Assumptionis. Vide Assumptio. Vnde nomen habeat. 567. *Probatur fusè D. Virginem corpore ad cœlos assumptam. à* 563. *vsq;* 574.
Rationes aliquot ad festi huius excellentiam adstruendã & illustrandam. 575
Arrogantia Nouatorum in festis abolendis. 576
Propter abusus si festi dies abrogãdi essent, maximè Dominici; quod tamen facere refugiunt Nouatores. 577
Quem vsum & fructum pij capiant ex feriis Mariæ solennibus. 590
Quanta cæcitas eorum, qui contra Mariæ cultum nunc pugnant. 591
Cur Sanctorum Feriæ institutæ & obseruandæ. 637

Fides.

Fidem Mariæ calumniatur Lutherus, sed commendat Euangelium. 357. *defendit eã auctor contra sectarios.* 358. *seq.* 363. *seq.*
Maria fidei magistra, etiam Apostolos Spiritu sancto illustratos docuit. 365
Testimonia Nouatorum garrientium, solam fidem iustificare. 379. *Refutantur.*
Lutherus doctrinam fidei sic vrget, vt scripturam de operibus credentium negligat. 490

Fratres.

Fratres & sorores dicũtur in Scriptura sæpè cognati & affines. 32. 466.
Fratres Domini in Euangelio dicti, quem Patrem habuerint. 195. *quòd non fuerint filij Ioseph.* 466
Fratres Domini cum Maria venientes, in Euangelio cur reprehendantur. 466
Quomodò Christus distinguat Matth. 12. *inter fratres, sorores, & matrem.* 472

Gabriel.

Quis quantus q; fuerit Gabriel Mariæ salutator. 235
Gabriel præcæteris Angelis in scriptura cõmendatus. 235. 236.
Cur Gabriel cum pennis vel alis depingatur. 236
Gabrielem in viri forma Virginem visitâsse. 237
Gabriel exemplo suo nos docuit Mariam reuerenter salutare. 245. 272.
Præcipua causa missi ad Mariã Angeli Gabrielis. 292

Gaudium.

Ex Euangelica probatur historia, frequentis gaudij motus & affectus in virginem cecidisse. 426. 427
Septem præcipua Virginis gaudia. 428

Genealogia.

Quales Paulus 1 *Tim.* 1. *improbet genealogias.* 20
Catholici doctores sine vitio variant sententias circa Christi & Mariæ genealogiam. 22
Obseruandum circa Christi genealogiam multis modis hallucinari. 19
Cur genealogia potiùs Ioseph, quàm Mariæ in Euangelio exprimatur. 18. 20
Quomodò Matthæus & Lucas ratione varia texant Christi genealogiam. 23
In genealogia Christi sanctæ mulieres, excepta Maria, prætermittuntur. 472
Melchisedech cur dictus sine patre, matre, & genealogia. 478

Digitized by Google

Gladius.

Multiplex gladius. 497. *Et quem gladium Symeon prædicat.* 500. 502
Non dubitationis in fide, vt finxit Origenes. 497. *quem Græci quidam sequuntur.* 498

Gratia.

Gratiæ nomen generale est in salutatione. 248
In Scripturis multi gratia pleni esse dicuntur, sed non sicut Mater Domini. 249
In Maria generalis & specialis gratia consideranda. 251
Gratiæ nomine multi hodiè abutuntur. 252. 253
Quid sit & dicatur gratia Nouatoribus. 252
Gratiam Paulus non excludit à Iustificatione. 253
Veterum testimonia de Gratia, quòd sit donum inhærens piorũ animis, neq; fauor Dei dũtaxat. 253. *seq.*
Idem ex Scripturis demonstratur. 254
Quibus modis homo iustificetur, & augeatur in illo gratia. 254
Paulus peccatorum veniam, & Christianam Gratiam frequenter distinguit. 255
Alia Gratia conuertimur, alia cõuersi seu iustificati adiuuamur, alia probati remuneramur. 256
Quàm stulta sit multorum persuasio, se tantùm imputatiuè iustos & gratia plenos esse. 257
Nouatores non solùm Matri, sed & Filio Christo gratiæ plenitudinem derogare. 258
Maria verè gratia plena et perfectior in charitate, quàm alij Sancti. 260. *seq.*
Iustificatos omnes non æquali gratia donari, nec æquè sanctos & iustos apud Deum esse. 256
Gratiæ plenitudo aliter in Christo quàm in Maria vel Sanctis inuenitur. 262. *hoc ipsum fatentur ex aduersarijs multi.* 263
Falsò proindè accusantur Catholici, quòd Mariã Christo exæquent, in gratiæ plenitudine. 267
De vero sensu verborum, contra Lutherum: Inuenisti gratiam apud Deum. 269

Humilitas.

Maria humillima. 398. 219. *sed non sordida & abiecta, qualem depingit Lutherus & alij.* 390.
Quæ aduersarij de Mariæ humilitate doceant. 389
Quodq; non sine Dei iudicio circa Mariæ humilitatem hallucinentur. 396
Vox humilitatis in Scripturis est amphibologica. 391
Mariæ humilitas quantũ boni attulerit. 394. 395. 396
Humilitas exaltat, non humiliatio. 397
De vera virtute humilitatis & quàm sit omnibus necessaria. 397. *eiusq; laus: verè item humiliũ exempla.* 398. *præsertim verò Mariæ.* 399
Maria tùm verbo tùm exemplo docuit humilitatẽ. 400. 402.
Sancti quò magis seipsos deijciunt, eò fiunt coram Deo sublimiores & laudabiliores. 394

Hæretici.

Hæreticorum doctrina quare fugienda. In Præfatione lib. 1. a.
Sectarij hodie multis modis obscurãt & depranant Mariæ dignitatem & excellentiã. In Præfatione lib. 1. a 2. a 3.
Sectarij quàm sint maledici in Patriarchas & Moysen; & in Christi Apostolos contumelioſi: in Præfatione operis b. & 437. vide in propriis eorũ nominibus.
Multi ex Nouatoribus peiùs quàm Iudæi & Turcæ de Maria merentur. ibidem.
Hæretici moderni in Esaiæ loco: Ecce Virgo concipiet &c. Iudaizant, verumq; sensum Scripturæ corrumpunt. 143
Hæretici Iudæis & dæmonibus quadantenus nocentiores magisq; cauendi. 120
Hæretici non sunt dissimiles Herostrato, qui, vt nominis immortalitatem sibi compararet, templum Dianæ succendit. 155
Hæreticorum est proprium odisse magis quàm amare et colere castitatem. 186. *hoc authoritate & exemplis comprobatur. ibidem.*
Nouatoribus cedendum non esse qui nimium sibi sumãt in mutandis verbis vulgatæ lectionis. 264. 266
Quid proprium sit hæreticorum, iuxta Caluinum. 266
Hæreticorum testimonijs quare subindè vtatur auctor. 297.
De veteribus hæreticis, qui Mariam Christi esse Matrẽ primùm negarunt. 302
Quomodò hæreses extinguantur. 322
Prodest hæreses ad suam originem reuocare. 329
Cur hæreses irrepere permittat sæpe Deus. 477
Qui ex Nouatoribus & quibus conuitijs Mariam onerent ob Christum perditum. 437
Quàm purus & syncerus cultus hodie vigeat apud Nouatores, scilicet. 630
Nouatores ad Mariam impiè detorquent, quod de Regina cœli dixit Hieremias. 649
Nouatores Mariæ cultum improbantes, graniter in tres personas diuinas, in Virginem ipsam, in Patres, Ecclesiamq; totam delinquunt, & in seipsos sæuiunt. 779

Idololatria.

Quinam idololatræ primo præcepto contineantur ac damnentur maximè. 626
Intolerabilem notam antiquis & præsentibus Catholicis inuri, quum ob Mariæ cultum idololatriæ damnantur. 625
Sanctos colunt Catholici absq; peccato idololatriæ, et sine diuini cultus iniuria. 627
Nouatores non cognoscunt veram idololatriam. Ibid.
Damnati ab Ecclesia, qui vsum sanctarum imaginum referunt ad idololatriam. 627
Vigilantius Catholicis cultum Sanctorum tanquàm idololatricum obiecit, sed repulsus ab Hieronymo. 630

Sacra-

Digitized by Google

Sacramentarij & Lutherani se mutuò accusant de idololatria. 633

Ignatius.

Non contemnendum esse quod de Maria in epistolis Ignatij reperitur. 96
Ignatij de Maria visa testimonium. 539

Imagines.

Damnati ab Ecclesia, qui usum Sanctarum imaginum referunt ad idololatriam. 627
Imaginem Virginis aliter colimus quàm ethnici sua simulachra, lege diuina prohibita. 644. & 645
De vero usu sanctarum imaginum. 644. & 695
Mariæ imago ab Anatolio blasphemo se miraculosè auertit. 686
Quomodò imagines adorentur in Ecclesia. 654
Iuxta Scripturæ morem, imagines nominibus rerum, quarum sunt imagines, sæpe significantur. 687
VValdenses Sacrarum imaginum hostes, multos hodie discipulos habent. 694
De usu imaginum à multis Synodis definitum est. 695
Deiparæ imaginem antiquitas habuit. Ibid.
S. Lucas primam Christi & Virginis imaginem pinxit. 696
An plures Deiparæ imagines S. Lucas depinxerit? Contra Illyricum. 697
Imperator Constantinus Despota coram imagine Virginis iuramentum exegit: Emanuel Imperator in triumpho solenniter eam circumgestari voluit: Palleologus eandem publicè veneratus est. 697
Imaginem Virginis à Luca depictam, auctore Gregorio Magno, Romæ in supplicatione circumgestatam esse, miraculo & beneficio publico accedente. 698
Gregorius in Hispaniâ mittit imaginem Deiparæ, quæ nunc etiam plurimis venerationi est. 698
Miracula edi certum est ad Sanctorum imagines. 698. *vide exempla varia,* 699
Dæmonis esse proprium homines à pio usu sacrarũ imaginum reuocare. 700
Germani Cæsares vt Lodouicus Bauarus, Lodouicus Caroli filius, imagines sacras, & præsertim Virginis, valdè coluerunt. 700
Rectè Mariæ imaginem cum ornatu & elegantia in tẽplis proponi. 711
Mariam rectè depingi cum Angelis, cum corona aurea in Apostolorum medio. Ibid.
Non malè accendi ante Mariæ imaginem lumina. 711. & 712.
Mariæ imago admodùm honorata ab ipsis etiam Imperatoribus Constantinopolitanis. 747
Lodouicus Pius ne venatum quidem abibat, nisi sacram Matris Dei imaginem circumferret, et coram illa vel ad arborem in media solitudine suas funderet preces. 761

Incarnatio.

Qualis vnio Verbi & Carnis secundùm communẽ Patrum sententiam. 320
Idiomatum communicatio in Scripturis vsitata & retinenda. 319
Impiè Eutyches Christum per Virginis vterum tanquã Solis radium penetrasse, & carnem Christi in diuinitatem, cùm Verbum caro factum est, commutatam fuisse, asseruit. 323

Institutio.

Magni refert quòmodò quisq; instituatur 88
A quibus rebus cauendum puellæ primis annis. 89

Inuocatio Sanctorum.

Quàm ridiculi sint aduersarij in damnanda Sanctorum inuocatione. 275
Maria & Sancti ante Gnaphæum inuocati ab Augustino & aliis: malè ergò Kemnitius & Magdeburgici illum inuocationis faciunt auctorem. 668
Error Melanchtonis, inuocationem Sanctorum primùm à Gregorio institutam. 628
Ex quo loco colligit Bullingerus Mariam non esse inuocandam, ex eodem Bernardus probat inuocandam. 593.
Maria inuocanda. 592. 604. 628. 640. 661. 655. 758. 760. 765.
Nullus ante Lutherum de inuocanda Maria ineptiùs est philosophatus 388
In Christi nomine petere, an Mariæ & Sanctorum inuocationem excludat. 659
Sanctorum inuocatione, Christo mediatoris officium nõ adimitur. 659
Veteres multùm tribuerunt Orationi Sanctorum, eamq; sibi postulârunt. 751. & seq. 758. 774.
Mariam præ reliquis Sanctis & inuocari & patrocinari mortalibus. 661
Nouatores peruersè abutuntur Scripturæ locis de inuocando Deo contra Sanctorum inuocationem. 666
Inuocationis et adorationis nomina non esse confundenda. 656
Mariæ Ægyptiacæ multùm profuit Mariæ inuocatio. 770.
Maria ante Nicænam Synodum palàm inuocata. 771. 773.
Christiana virgo Mariam inuocando dæmonis tentationem & incontinentiæ periculum euitauit. 772
Bernardus non pro se tantùm, sed pro aliis etiam solitus inuocare Virginem. 750

Ioannes Euangelista.

Quomodò Maria Ioannis Apostoli mater dicta. 126. & 172.
Cur Maria soli Ioanni à Christo commendetur. 171

Digitized by Google

Ioannem Apostolum in nuptijs Canæ Sponsum & inde vocatum esse, Veteres notant. 450.
Mariam cum Ioanne aliquando Ephesi habitasse. 535
Quomodò legendum & accipiendum sit, quòd Ioannes Mariam accepisse dicitur in suam. 541
Ioannem non fuisse Patremfamiliâs in alenda domi Maria occupatum, contra Caluinum. 541
An Maria in domo Ioannis habitârit, iuxta Nicephorum. 542
An Ioannes Euangelista sine morte sit translatus, vt senserunt Trapezuntius & Iacobus Faber? 570
An Ioannes cum corpore aduersus Antichristũ sit prædicaturus? 571
Ioannes Euangelista apparet Sancto cuidam. 684

Ioannes Caluinus.

Vide Caluinus.

Ioseph.

Ex qua causa Ioseph de Maria velut minùs casta cœperit suspicari. 122
Cur clàm Mariam dimittere cogitárit? 123. 190
Profuit posteris Iosephi dubitatio de Mariæ virginitate. 123
Ioseph, si ante partum castè cum Maria vixit, multò magis post partum, contra Heluidium. 169
Iosepho Maria per Sacerdotes desponsata fuit. 173
An Ioseph in ætate prouecta & senex Mariam sponsam acceperit. 189
Ioseph senem rectè depingi, etiamsi iunior ætate fuisset. 189
Quando Ioseph mortuus esse videatur. 189
Ioseph Mariam valdè coluit & suspexit. 190
Iosephi labores, afflictiones & certamina. 191. 192
Quomodò iustum Ioseph Nouatores describam. 192
Iosephi laudes. 192. 193
An Iosephus fuerit bigamus? 194. *Probabiliùs dicitur cum Hieronymo.* 193. *& Augustino quòd Virgo permanserit.* 194
Iosepho data castitatis gratia specialis. 196

Iudæi.

Iudæi quos habeant Duces & Magistros dum Mariam negant Virginem. 131
Commune Iudæorum vitium, Sacra legere & nihil intelligere. 131
Christum & Mariam, sicut & sacram Eucharistiam Iudæi maximè insectantur & execrantur. 132
Iudæi quomodò reuincendi Mariam Virginem peperisse. 134. 135
Esaias aduersùs Iudæos clarissimè loquitur, & probat Mariam & Virginem & Matrem esse. 140. 143
Rabbini de Mariæ virginitate testantur & Scripturas interpretantur contra Iudæos. 139
Iudæi ad quam fœminam torqueant locum Esaiæ. 141
Iudæi æthiopes dicti, quia semper nigri. 144
Iudæis egregiè sese cõformant Nouatores dum nullum cultum & ornatum externum in suis templis haberi permittunt. 709. 710

Iustitia.

Aduersarijs placet iustitia tantùm externa & imputatiua contra Scripturæ Patrumq; sententiam. 192
Iustitiæ nomen quomodò in Scripturis accipiatur. 415
Ob iustitiam operum ex fide factorum multi in Scripturis commendantur. 415. *seq.*
Vide gratia.

Lauretum.

Vergerius insectator impius Ædis Lauretanæ cum Illyrico. 723
Cur Maria Virgo Lauretana dicatur, & de loco Lauretano. 726
Vnde & quomodò translatum sit sacrum Mariæ cubiculum. 726. *Et de miraculosa crebra eius cubiculi translatione.* 727
Hoc cubiculum ab Apostolis honoratum, alijsq; commendatum est. 727
Lauretana Ædes longè maximis Christi mysteriis in Mariæ cubiculo gestis præcipuè illustratur. 727. 728.
Quam vim apud pios habeat Mariæ cubiculum Laureti, rectè consideratum. 729
Quàm præclarè se gerant, qui Lauretum religionis ergô adeunt. 730

Liber.

Singulorum librorum huius Operis Argumenta, ad finem Præfationis. b. 3. & in principio libri cuiusque.
Liber Canticorum de MARIA non minùs, quàm de Ecclesia tractat ex Veterum sententia. 11
Vir sanctus à Deipara reprehensus, quòd Nestorij libros, licet ignoranter, domi suæ seruaret. 684.
Scripta Nestorij, & similium non retinenda, sed abijcienda & exurenda esse. 685

Litaniæ.

Litaniæ quando & vbi primùm institutæ. 719
Quoties ferè duri & asperi casus Romanos premebant, toties Litanias Clero populoque præsente reuerenter peragebant. 719
Litaniæ olim vsitatæ & recitatæ. 759. *& ante Gregorium institutæ.* 762

Lutherus.

Lutherus Iouiniano deterior in sacro cœlibatu oppugnando. 188. *quodque eius incæstuosæ nuptiæ nullo modo excusari possint.* *Ibid.*

Digitized by Google

Lutherus Mariam omni merito spoliat, nihilq; præclari concedit Virginitati. 209
Lutherus quibusdã in rebus Nestorium sequitur. 316
Nullus ante Lutherum de inuocanda Maria ineptiùs est philosophatus. 388
Lutherus Mariam Euâ infœliciorem facit. 357. *cùm tamen blasphemia sit Mariam cũ Eua peccante conferre.* 436
Lutheri mos est, quæ ad Mariam spectant arrodere & insectari. 431. 448. 387
Lutheri & Brentij paradoxa in argumento iustificationis. 434
Lutherus quomodò in solo verbo Christum velit requiri. 448
Lutherus fatetur Mariam nobis Matrẽ dici et esse. 514
Lutheri vox impia de Sanctorũ operib⁹ ac meritis. 388
Quomodò Lutherus se Patribus omnibus impudentissimè anteponat. 517
Subdolè Lutherus nihil ad nos pertinere ait quomodò Maria in cœlo viuat. 577
Lutheri cauillatio aduersùs epistolam Festi Assumptionis Mariæ. 578. *retunditur.* 579
Lutherus solum Magdalenæ opus, fidem agnoscit, & Martham tantùm non desperantem facit. 584
Quomodò Lutherus corrumpat sententiam Christi; vnũ est necessarium. 584. *confutatur.* 585
Mentitur Lutherus nos ex Maria Deum fecisse, et idolum. 607
Lutherus Iconomachos improbauit & taxauit publicè. 694

Magnificat.

Vide Canticum.

S. Maria.

Per sectarios quàm laboret Sathan Mariæ nomen & honorem obliterare. In Præf. Operis a 2. 3. 4. & seq. 349.
De Mariæ typo, nomine, & etymologia. 1. *& seq.*
Magnam esse dignitatẽ et virtutẽ nominis Mariæ. 660
Quatenus Mariæ nomen sit efficax. 5. 743
Quid sibi velit, quum in Mariæ nomine petere vel accipere dicimur. 661
Maria soror Moysis, quomodò Mariæ fuerit figura; quodq; hæc prophetissa celeberrima, & tympanistria fuerit singularis. 1
Mariam verè Dominã appellari, atque censeri. 3. 639
Mariam rectè stellam maris vocari. 5
Maria Viuentium Mater nõ minùs verè quàm Eua dicitur. 9. *copiosiùs pag.* 439. *& seq.*
Mariæ typus Eua 9. *Rebecca, Iudith, Hester* 10. *Nubecula per Heliam ostensa.* 138
Testimonia Patrum pro Mariæ dignitate & excellentia. 12. 13. 15. 295. 296. 298. 638. 757.
Maria virga Iesse apud Esaiam 18. *Porta clausa apud Ezech.* 10. 137. *Thronus & templum Salomonis, arca testimonij.* 40. *Aaronis virga.* 134. *vellus Gedeonis.* 135
Maria pulchra vt Luna, et vt Sol electa, atq; inter Sanctos modis omnibus veneranda. 743
Mariam eiusdem fuisse tribûs, cuius Ioseph fuit dubitandum non est, contra Erasmum. 18
Quanta fuerit Mariæ nobilitas iuxta carnem. 21. *quodque nobilitatis laudem illi non adimat fortuna tenuior.* 22
Mariæ Parentes. 26. *Ex Veterum testimonijs.* 28. *Quòd non tàm fuerunt obscuri & egeni, vt volunt Nouatores.* 29. 392. *quin & à Rabbinis fuerunt commendati.* 31
Mariæ immaculata cõceptio astruitur argumentis. 39. 63. *& veteris Testamẽti figuris.* 40. 41. *Patrumq; auctoritate.* 47. 69
Maria à quo baptizata. 64. *& ad quid.* *Ibid.*
Angelica & cœlestis Mariæ vita. 70. 94. 97.
Quo tempore Maria nata sit, iuxta Historiographos. 73. *Et quòd non temerè mense Septembri.* 74.
De Maria præclara Epitheta rectè prædicari probatur. 614. 735. 742. 753.
Mariæ Virginis Epitheta. 76. 78. 106. 492. 772. 768. 763.
Mariam in templo præsentatam qui asserant cõtra Magdeburgicos. 81. 82.
Maria Hebraicis & diuinis literis dedit operam, & in illis valdè profecit. 90
Mariæ Virginis exercitia quotidiana. 90. 91. 93. 94. 95. 540.
De Mariæ pulchritudine corporali. 92. 95. *quæ eius statura corporisq; compositio.* 95
Mariæ vitam quomodò Patres subindè nobis proponunt. 94
Mariæ vita in Ecclesia primitiua qualis fuerit. 535
Mariam parere Virginẽ, ex pluribus S. Scripturæ locis deducitur. 121. *Et miraculis declaratur.* 125. 135. *Poëtarũ, Sybillarumq; testimonijs cõprobatur.* 149. *Rebus etiam naturalibus euincitur.* 151. 160.
Mariæ partus doloris expers & gaudij plenus. 167
An Maria clauso vtero pepererit. 519
Maria cruci astans dolorem sentit parturientis, & quasi mater nostra facta est. 168. 511.
Quatuor virtutes inprimis notandæ circa illam sententiam: Ecce ancilla Domini. 219
De Mariæ meritis quid sentiendũ in vniuersum. 220
Mariæ prærogatiuæ. 744
Mariæ non minùs, sed magis post partum benedicta & venerabilis. 663
Tria bona Mariæ contra tria mala Euæ diuinitùs ordinata. 244.
Maria omni exercitu Angelico, omniq; creatura superior. 245
Maria nobile triclinium Trinitatis. 251
Maria bis Mater Christi consideranda. 473

Digitized by Google

Quomodò Maria Christi, Deiq; Mater facta sit. 293. *Et quòd verè fuerit, probatur.* 303. *& seq.*
Quæ magna in primis Mariæ fecerit Deus. 293. *& seq.*
Dei Matrem dici, est nomen dignitatis maximæ. 295. 296. 297. 474.
Maria Salomonem Regem (Christum) coronauit diademate, generando. 299
Christus cum Matre agit duriùs, in typum deserendæ synagogæ, non quòd eam vnquam Matrem abnegârit, quod volunt Manichæi. 310. 478. *& seq.*
Rationes ob quas veram Christi & Messiæ Matrem oporteat confiteri. 313
In eos, qui Deiparam dicere detrectant: 327
Quomodò Deus blasphemum in Mariam Nestorium terribili morte castigârit. 315.
Mariæ dignitas per Copronymi Imperatoris mortẽ illustrata est. 667
Mariam sic Deiparam dici, vt tamen diuinitatis, vel Patris, vel Spiritus sancti Mater haberi non possit. 321. 322.
Cur Synodus Ephesina Christiparæ nomẽ reiecerit. 322
Maria timoris expers, & gaudij plena in filij conceptione, contra Melancht. 344
Maria S. Trinitatis mysterium cùm à Gabriele salutaretur, agnouit. 368
Maria suo docet exemplo pios, in medijs etiam negotijs suum Deo cultum tribuere. 381
Maria ante pârtum Elizabet domũ redijt contra Centuriatores. 389
Exempla Euangelica nos docẽt Mariam honorare. 397
Mariæ multiplex humilitatis nobis dedit exemplum. 399.
Mariæ dolor ingens ob Christum amissum. 438
Maria fidei magistra etiam Apostolos, alios q; credentes docuit. 365. 401. 453. 535. 532.
De mysterijs fidei, præsertim cum Ioanne & Luca contulit. 539
In Maria defectus quidam, sed inculpabiles. 450
An Maria erraverit, & in quibus. 452. 453
Maria non intelligens omnia, quàm se laudabiliter gerat. 455
Quid sibi velit; Maria conseruabat omnia verba hæc &c. 454.
Mariam nõ sine prophetico spiritu egisse in nuptijs. 461. *& præced.*
Quo consilio Maria videatur sibi ad docentem filium aditum quæsiuisse. 468
Christus dum dicit: Quæ est Mater mea? Matrem non negligit, ex sententia Patrum. 469
Qualis inter Mariam & Filium conuictus fuerit annis triginta. 477
Mariam & Euam, quomodò comparauerint Veteres. 439. *& seq.* 775. 776. 777.
Multum honoris accedere Virgini Matri ob carnis & Spiritus cum Christo cognationem. 473
Maria vna & electa columba, nulli alij comparanda. 490.
Maria cur beata dicenda. 491. 493
Maria hæreticæ prauitatis destructrix. 599
Cur decuerit Mariam varijs afflictionibus exerceri. 502.
Præcipuus Mariæ dolor fuit circa crucem. 505
Quomodò Maria iuxta crucem steterit. 505
Cur eam Christus mulieris nomine compellârit, & cõmendârit Ioanni. 506
Quibus modis peccetur in repræsentatione Virginis iuxta crucem astantis. 507
Sophronius Mariam plùs quàm Martyrem fuisse probat. 512
Maria omnium nostrum Mater esse meruit. 514
Maria filio in cœlos ascendenti adfuit. 533
Maria Christi resurrectionẽ prima vidit, & alijs nuntiauit. 533
Vbi Maria post ascensionem Filij maximè habitârit. 535.
Loca sacra visitauit subindè Maria. 536
Maria cum alijs credentibus festum celebrat Pentecostes. 534
SS. Patrum de Maria visa testimonia, præsertim Areopagitæ. 539
An & quomodò Epiphanius de Mariæ morte dubitârit. 544
Vbi, qualiter, et quibus præsentibus obierit. Vide Mors.
Maria inuocanda. 592. 604. 628. 640. *Vide inuocatio.*
Nihil Christo derogari, si Mariam velut alteram Iudith faciamus, quæ caput Holofernis, id est, Sathanæ contriuerit. 596
Quomodò Maria mundi Saluatrix dici possit. 743
Quomodò veteres intelligant, quòd Maria serpentis caput contriuerit. 596
Permultos item legere Genes. 3. Ipsa conteret caput tuum. 597. 735.
Non est absurdum, sed scripturis consentaneum Mariæ quædã attribuere, quæ alio sensu cõpetunt Deo. 610.
Non sine more scripturæ Maria dicitur Regina, et Mater misericordiæ. 4. 618
Mariam stellam maris rectè vocari. 5
Etsi Christus vita dicatur, tamen hoc nomen Mariæ tribui posse. 619. *Quoniam est vitæ formandæ speculum: Et quia vitam à Deo nobis impetrat intercedendo.* 620
Maria non malè vocatur dulcedo nostra. 620
An rectè dicatur spes nostra? 621. *Ita Veteres eam appellârunt. Seruatrix dicitur etiam à Nouatoribus.* 622.
Mariam rectè depingi cum Angelis: cum aurea corona: in medio Apostolorum. 711
Mariæ hoc opus ab auctore dedicatur, & commendatur. 780

Mariæ

Digitized by Google

Mariæ Euangelicæ.

Vnam & eandem fuisse Mariam Magdalenam cũ Lazari & Marthæ sorore. 6
De Mariis Euangelicis perperàm multa docent & scribunt Nouatores. 6. 7
Has Marias aquilas esse circa corpus Domini congregatas: easdemq; per dentes Christo residuos in Iob designari. 8
Mariæ & Magdalenæ collatio. 427
Cur Christus Magdalenæ, & non Matri primùm apparuisse legatur. 427
In Magdalena non minùs operum, quàm fidei iustitiam apparere, contra Nouatores. 584

Martha.

Grauiter accusatur à Brenzio & Spangenbergio. 582
Defenditur aduersùs Caluinum. 583
Commendatur ab Augustino. *Ibid.*

Mahometani.

Quis fuerit Mahomes, caput & doctor Mahometanorum. 323
Quid contineat Turcicus Alchoranus, & quales fructus adferat. 323
In quibus Mahometani antiquis hæreticis sese conforment. 323. *in quibus item cum nouis.* 324
Quomodò errent Mahometani Mariam Deam nobis exprobrantes. 325
Christus in Alchorano iam negatur, iam asseritur esse Deus. 325
Mahometani iuxta suum Alchoranum de Maria præclarè sentiunt & loquuntur. 326
Mahometanorũ testimonijs ostenditur, Christianos quosdã hodie peiores Mahometanis in Mariæ causa. 326
Mahometh & Turcarum religio pendet ex falsis apparitionibus. 688

Manichæi.

Manichæorum princeps Manes Persa. 308
Manichæi quare negent Christum carnẽ de Maria sumpsisse. 309.
Manichæorũ error Patrum testimonijs confutatur. 309. *quodq; locus ille Euangelicus: Quæ est Mater mea? nihil faciat ad institutum Manichæorum. Sicut neq; ille: Quid mihi & tibi est Mulier?* 310

Matrimonium.

An inter Mariam & Ioseph perfectum fuerit Matrimonium. 34
Augustinus & quidam alij Matrimonium perfectum inter Mariam & Ioseph statuunt. 174
Tria bona Matrimonij. 176
Consensus in carnalem copulam non pertinet ad Matrimonij necessitatem. 177
Consensit Maria in coniugale vinculum, non in carnale commercium. 176. *nisi fortè cum cõditione.* 177
Potuit Maria sicut Cecilia, post promissam Deo castitatem cum viro contrahere. 179. *ratio datur.* 208
Admirandum Mariæ Virginis institutum, se, post decretam virginitatem, Ioseph viro tradentis. 195
Exempla piorum coniugum, virginalem castitatem in ipso Matrimonio seruantium. 177
Tuendum in Ecclesia coniugium, sed sine iniuria cœlibatus. 183
Quanta sit licentia & impuritas Nouatorum, præsertim circa coniugium. 186. *exempla memorabilia.*
Ex quo fonte Sectarij coniugium adeò commendent, ac defendant. 187

Mediator.

Non modò Christus, sed & Moyses dictus à Paulo mediator. 615. *quin & Apostoli & Martyres à Patribus.*
Mariam à Veteribus dici mediatricem. 615
Sanctorum inuocatione, Christo mediatoris officium nõ adimitur. 659

Melanchton.

Melanchton studet Synodorum statuta ex historia visitationis Mariæ deprimere. 380
Melanchton fingit Mariam timoris plenam, & gaudij expertem in Filij conceptione fuisse. 344
Melanchton Mariæ imputat peccatum negligentiæ ob amissum Puerum duodennem. 433
Fingit item Mariam putâsse se esse alteram Euam. 438
Philippus Mariam ob hæc verba dicta: vinum non habent, mulieri peccatrici, et Syrophœnissæ comparans, confutatur. 457
Melanchton (mitissimum Iesum) magna quandoq; ira flagrasse scribit. 469
Error Philippi de inuocatione Sanctorum à Gregorio primùm institutus. 628
Melanchton falsò asserit Sanctorum inuocationem, & imaginum cultum à Catholicis ita exerceri, vt non differant ab Ethnicis moribus. 645
Melanchton procaciter de Sanctorum apparitionibus loquitur. 690
Melanchton frustrà historiam de Cypriano, vbi inuocatio Sanctorum asseritur, suspectam reddere conatur. 773

Melchisedech.

Melchisedech cur sine patre, matre & genealogia dictus. 478
Quomodò Christus se verum Sacerdotem Melchisedech in ipso ortu declarârit. *Ibidem.*

Digitized by Google

Meritum.

Lutherì vox impia de Sanctorum operibus & meritis. 388

Mariæ & Sanctis merita tribui posse, citra iniuriã Dei diuinæq; gratiæ. 209

Quomodò de meritis operum doceant Catholici. 209

Non temporalia solùm & spiritualia, sed æterna etiam præmia sub meritum cadunt. 210

Merita & præmia iustorum inæqualia. 210

Meritum operum, fidem & charitatem præsupponit. 211.

Quo pacto Maria, vt Dei Mater fieret, promeruisse dicatur à SS. Patribus. 215. *Et, quomodò à Scholasticis.* 219

Meriti nomen quot modis vsurpetur. 216

Quomodò infantes, iuxta Cyprianum, Dei mereantur gratiam; & Petrus, iuxta Epiphanium, meruerit Apostolatum. 216

Meritum de congruo Scripturis & rationi quadrare. 217.

Meriti nomen antiquis valdè vsitatum. 218

Nouatores obscurant Christi beneficiũ, Mariæ & Sanctorum merita reijcientes. 221

De quibusdam Patrum dictis, meritum Mariæ in speciem obscurantibus. 221. 222

Miraculum.

Quale quantumq; sit miraculum, Mariam Virginẽ parere. 110

Quæ miracula Deus in Maria Virgine perpetrârit. 125

Miracula circa Deiparam consideranda. 296

Quàm mirabili morte Deus castigârit blasphemum in Mariam Nestorium. 315

Agnoscendum eximium Dei miraculum in eo quòd Maria sit Deipara. 327

Quæ concurrant miracula ad Christi conceptionem. 342.

Ad sepulchra Sanctorum facta miracula circa fideles eos inuocantes, Epiphanij sæculo. 657

In Martini nomine facta olim miracula. 660

Sancti quomodò dicantur facere miracula sine iniuria Dei, per illos operantis. 665. 669.

Miracula fiunt à Deo immediatè & mediatè. 669

De vsu & fructu miraculorum. 670. *Et quàm perperam de illis iudicent Nouatores.* 670

Sanctorum miracula olim in templo publicè recitabantur. 670

Qui hodie Sanctorum miracula virulẽtè proscindant, et quos æmulentur. 671

Deum etiamnum per Sanctos miracula passim operari in Ecclesia. 672

Maria non sine miraculo febribus laborantem sanat. 675.

Andreas Chius, Maria inuocata, summa tormentorum genera fortissimè superat incolumis. 676

Apparet Maria Damasceno, & dextram illi restituit. 679.

Theophilo, ob Mariæ inuocationem, restituitur syngrapha diabolo tradita. 680

Maria Ægyptiaca, pœnitentiæ spectulum, per Mariam adiuta, & ad meliorem vitam est conuersa. 682

Mulier Laudunensis per Mariam in medijs flammis illæsa conseruatur. 683

Rupertus Tuitiensis suis à Maria precibus impetrauit docile ingenium & diuinorum intelligentiam. 683

Vdo Magdeburgensis per MARIAM obtinet scientiæ donum, sed eius monitis resistens seuerè punitur. 683

Theodosius Imperator victoriã à barbaris per Mariam reportat. 684

Anconæ per Deiparam puella à neruorum contractione, & vir à saucium pectorisq́ue contusione sanatur. 684

Miracula Virginis in Bauaria etiãmnum esse frequentia. 684

Nestorij Mariomastigis lingua à vermibus corrosa, & corpus à terra debiscente absorptum. 115. 684.

Copronymus Cæsar ob illatam Mariæ iniuriam horrendè castigatur. 667. 685

De punitis quibusdam compotatoribus, Mariam impiè proscindentibus. 685. *Vide etiam verbo Blasphemi.*

Iudæi filius in medio ignis ardentis per Deiparam seruatur illæsus. 692

Deipara, ardente Canicula, locum ad structuram templi commodum niue copiosa demonstrat. 692

Narses insignis belli dux nullum commisit prælium, nisi Mariæ monitis excitatus, teste Nicephoro. 693

Miracula varia ad Deiparæ Virginis imagines edita. 699.

Christiana virgo, Mariam inuocando, dæmonis tentationem, & incontinentiæ periculum euitauit. 772

S. Adelbertus martyr, ex voto Matris facto Deiparæ, conualescit, fitq́ue religiosus. 754

Missa.

Aërius negat Missæ sacrificium pro defunctis offerendum. 650

Apostoli ad Altare sacrificârunt, hocq; sacrificium Ecclesiæ commendârunt. 650

An liceat in honorem & memoriam Sanctorum celebrare Missam? 651

Quomodò in Missa petatur Mariæ patrocinium sine Christi iniuria. 651. *quodq́ue non pro Maria & Sanctis in Missa rogemus, sed ob illos gratias Deo agamus, & illorum intercessionem petamus.* 653

Digitized by Google

Lutherus Gregorium Missæ priuatæ autorem facit. 763.

Monachus.

Monachorum institutum tàm probatum esse in Ecclesia, vt ab hæreticis frustrà conuellatur. 378
Monachorum nomen glorioſum & ſacrum eſſe, & vnde dictum. 588
Non est inuentum Monachorum, quòd Geneſ. 3. legatur: Ipſa conteret caput tuum. 595
Sarcerius Basilium Monachorum cœtûs primùm instituisse confingit. 763

Mors.

Sancti etiam ſuper mortuos cum laude plorârunt, & cũ his quoq; Christus. 508
Miranda fortitudo Mariæ circa Filij afflictiones, mortem, & ſepulturam. 509
Quanquam eam lamentatam propter morientem in cruce Filium, non ſit improbabile. 507. 510
Quare conuenerit Mariam mori. 543. 545
Probandum Ecclesiæ institutum in feſto celebrando de morte Mariæ. 544
Christus naturalem mortem non effugiſſet, licet nullus illum occidiſſet. 544
Corpus humanũ neceſſariò per mortem diſſoluitur. 545
Maria leniſſimo mortis genere extincta. 546
Cur de Mariæ morte & tranſitu nihil extet in Scriptura. 546
Quòd Hieroſolymis obierit. 548
Quòd Apoſtoli multiq; alij præſtantes Mariæ morienti adfuerint. 548
Modus quo Apoſtoli conuenerunt deſcribitur. 549
Vetuſtiſſimus Eccleſiæ mos eſt, vt circa defunctos pios hymni decantentur. 550
Sine Christi iniuria Maria in morte inuocatur, contra Platzium. 735

Mulier.

De mulierum grauidarum affectionibus. 107
Mulier à Tertulliano grauiter accuſatur. 108
A tribus mulierum malis Maria libera. 109
Maria ſecum virgines à mulierum maledicto liberas tenet. 109
Mulieris nomen etiam Virgines includit. 172. 459. *pertinet enim ad ſexum & non ad gradum ſexûs.*
Auguſtinus atque alij verbo & exemplo docuerunt fœminarum conuictum Clericis fugiendum eſſe. 197.
Mulieres grauioribus affectibus, quàm viri ſolent, laborare. 425
Cur Mulieres negotijs et officijs publicis non præficiantur. 425
De Chriſti verbis: Quid mihi & tibi Mulier? recte accipiendis. 458. 459
Mulieris appellatio Mariam illuſtrat. 459. 505
Mulierem, quæ Mariam coram Chriſto & turbis palàm celebrans dixit: Beatus venter, qui te portauit, malè indigneq; tractant Nouatores. 483. 488. *at laudant Patres.* 482. 484. *defendit aduerſus Caluinum Auctor.* 485
Mulieres plærunque luctu immodico, morientes amicos proſequuntur, contra exemplum Virginis. 506
Mulieribus vetitum eſt ſacris operari, aut aliquid de Sacerdotali munere ſibi arrogare. 649

Natiuitas.

Mariæ natalis plus veri gaudij adfert, quàm Ioannis Baptiſtæ. 74. 75. 76
Mariæ natalis magnis de rebus nos commonefacit. 75. *& quid in Mariæ natali cogitandum.* 75. 76
Dei miracula circa Virginis natiuitatem conſideranda. 83
Rationes aliquot inſtituti & celebrandi feſti de Mariæ natiuitate. 76
Tres mirabiles, & ſupranaturales naſcendi modos, è Scriptura colligi. 132
Noua opinio Matthæi Beroaldi de die Chriſti nati atq; concepti. 346

Neſtoriani.

Neſtorianorum Dogma. 314
Summa totius hiſtoriæ de Neſtorio eiusq; ſecta primùm inualeſcente. 314
Noui Neſtoriani apud Polonos & Vngaros. 301
Vermes linguam blaſphemam Neſtorij corrodunt, & terra ipſa hominem abſorbet. 315
Neſtorius è ſola Scriptura vult probari dogmata religionis. 315
Quos habuerit fautores Neſtorius. 316
Damnatur à Concilio Epheſino & Chalcedonenſi. 316
Lutherus quibusdam in rebus Neſtorium ſequitur. 316.
Sacramentarij item, Brentiani, & VVittenbergenſium iudicio, Flacciani. 317
Beza item & Caluinus. 317
Refutatio erroris præcipui Neſtoriani, ex ſacra Scriptura. 318. 319
Simulatè & in falſum ſenſum admittit Neſtorius Mariam Deiparam eſſe. 320

Nobilitas.

Sanguinis nobilitas, virtutis decus auget & ornat. 22
Contempta nobilitas & gloria, nobiliorem & ſubtiliorem honorem reddit. 22
Mariæ ſecundùm carnem nobilitas 21. *& quòd ea extraq; tribu, Iuda & Leui, pendeat.* 23

Ordo.

Digitized by Google

Dominicanorũ Ordo velut hortus manu Virginis plantatus. 745
Franciscanorum erga Deiparam pietas. 745
Mariam vt patronam colunt multi Ordines religiosorum. 746

Opera.

Brentij paradoxum: Quicquid homo operatur, indiget remissione peccatorum. 434
Ob iustitiam operũ quæ ex fide facta sint, multi in Scripturis commendantur. 415. *& seq.*
Bona opera dicuntur cultus à Luca, tùm sacrificia et hostiæ à Paulo. 417
Christus ad salutem hominis requirit opera, Lutherus nõ requirit. 585
Lutheri vox impia de Sanctorum operibus. 388

Originale peccatum.

Peccatum originale quàm pernitiosum. 35. *quodq; ad damnationem sufficiat.* 35
An Maria originali peccato subiecta? 36. *Quod non, astruitur rationibus.* 39. *& antiqui Testamenti figuris.* 40
A peccato nullum excipi, præter Christum, docent Patres propter hæreticos. 43
Quomodò Nouatores errent circa peccatum originis. 54
Maria quatenus experta sit pœnas peccati originalis. 71. *& quomodò in ipsa sola corruptibilitas cum incorruptibilitate potuit concurrere.* 71
Vide Peccatum.

Papatus.

Papatûs nomen hoc tempore glorioſum magis quàm odioſum habendum est. 83

Parentes.

Mariæ Parentes quinam. 26. *& cuius conditionis.* 29 *vide Maria & alibi.*
Vsitatum fuit olim, vt parentes Deo & Ecclesiæ suos filios consecrarent. 84. 754
Cur Lucas de Mariæ partu dicturus, Euangelium à Ioannis Parentibus auspicetur. 112
Primorum Parentum formatio, Christi ex virgine natiuitatem præluſit & adumbrauit. 115. 133
Intolerabilis est aduersariorum petulantia in Christi parentibus accusandis. 443
Quis sit sensus verborum Christi, cùm suos Parentes in templo alloquitur. 445. *quodq; Christi Parentes incusari meritò non possint, contra Nouatores.* 445
Christus Parentes amauit & honorauit plurimùm. 446
Quomodò Parentes plærunque in filios peccent, & grauiter sibi alijsq; nocere soleant. 446. *Ad quorum correctionem seueritas illa spectet, si quam suis verbis, ad Parentes dictis, admiscuit Christus.* 446
Parentes & amici negligendi, cùm à spiritualibus auocant. 447
De Parentum Christi ignorantia. 452. 453. *quodq; inculpabiles fuerint, licet Christi verba non assequerentur.* 454
Progenitores Christi omnium laudatissimi atque felicissimi. 474

Passiones.

Vide Affectus.

S. Patres.

Quo iudicio sequendi Patres, cùm inter se dissentire videntur. 164
Quo iudicio legendi, sicubi Mariæ dignitatem imminuere videntur. 516. 518. *Quæ item cautio adhibenda in legendis & iudicandis Patribus.* 517
Quod officium sit orthodoxo in Mariæ causa præstandũ, cùm Veteres legit. 521
Patribus non plus, quàm Ecclesiæ tribuendum. 522

Peccatum.

Peccatum quid sit & quotuplex. 34
Peccatum aliud actuale, aliud mortale, aliud veniale. 34
Cauendi errores varij de humano peccato. 35
Iuxta cõmunem scripturæ regulam à peccato nullus immunis. 37. 43
Quomodò Illyricus colligat peccatum esse substantiam. 54.
Quas ob causas Mariæ adscribant Nouatores peccatum actionis. 66
Augustini testimonium, quòd Maria sine peccato fuerit. 67. 69
A peccato Maria remotior, quàm reliqui in matris vtero sanctificati, vel in gratia confirmati. 70
Sententiâ Scholasticorum & veterum Rabbinorũ, Maria immunis ab omni peccato actuali fuit. 71
A quibus vitijs Maria sibi maximè cauerit. 94
An in Sanctis hæreant peccata. 434
Peccatum non esse nisi voluntarium, contra Centuriatores. 435

Peregrinatio.

Loca sancta sæpè visitauit Maria. 536
Mos inuisendi terram sanctam, à Matre Domini profectus & confirmatus videtur. 536
Frequens olim piorum peregrinatio fuit ad terram sanctam. 536. 717
Ad Apostolorum limina Romam frequens olim peregrinatio. 717
Peregrinationes ad honorem Virginis à Veteribus sæpè susceptæ. 641
Quibus de causis Ecclesiæ hostes contemnant sacras peregrinationes. 713
Peregrinationes ad certa loca, quando sint laudãdæ maximè. 716

D. Au-

Digitized by Google

D. Augustinus peregrinationes probat, sed non abusus peregrinantium. 717. 724.
Ad quæ loca Veteres olim maximè sint peregrinati religionis causa. 717. 718
Hostes & infectatores sacrarum peregrinationũ in Synodo Gangrensi olim damnati, & à Christi corpore alienati. 718.
Hieronymus cum alijs deuotè templa & sepulchra Sanctorum visitabat. 770
Quàm præclarè se gerant, qui Lauretum religionis ergò petere & adire solent, Deo illorum conatus mirabiliter fortunante. 730

Philippus.

Vide Melanchton.

Poëtæ Christiani

Erga Deiparam aliosq; cœlites singulariter affecti.
Actius Sanazarius. 374. 404.
Adam de S. Victore. 49
Alcimus Auitus. 300. 598
Anton. Muretus. 732
Aurel. Prudentius. 129. 524. 656. 664. 283. 332
Baptista Mantuanus. 51. 87. 98. 505. 574
Beda. 484. 501
Claudianus. 154
Franc. Petrarcha. 749
Godfridus Viterbiensis. 88
Gregorius Nazianzenus. 12. 118. 126. 163. 166. 506. 511. 534. 639. 767.
Hieronymus Vida. 5. 52. 151. 514
Innocentius Pontifex. 746
Paulinus. 710
D. Philippus Menzelius, post Epist. Nuncup. 99. 233. 354. 523.
Rudolphus Agricola. 32
Sedulius. 129. 283. 332. 441. 483. 513
Venantius Fortunatus. 228. 130. 215

Præceptum.

Quæ sententia & summa sit primi præcepti legis. 626
Quinam idololatræ primo præcepto damnentur. 626
Ex duobus pendêre peccatum idololatriæ. 627

Primogenitus.

Primogenitus in Scripturis quomodò accipiatur.

Puerpera.

Catholici non fingunt puerperas esse in potestate Satanæ collocatas, vt nobis affingit Brentius, & Spangenbergius. 422. *Neque habentur pro excommunicatis.* 423
Vera Ecclesiæ doctrina de statu puerperarum. 423

Psalterium Mariæ.

Vide Rosarium.

Purificatio.

De ritu purificandi puerperas, & offerendi primogenitos apud Israëlitas. 408
Quomodò in historia Euangelica de Mariæ Purificatione, Christi humilitas nobis consideranda sit. 408
Quomodò persona Mariæ. 409. *quidque Maria nos doceat, cùm ritum Purificationis assumit.* 413
Maria reliquas puerperas excelluit circa ritum Purificationis. 410. *Eius gaudium in templo singulare fuisse.* 411
Arriani & Heluidiani falsò Mariam Purificatione indiguisse contendunt. 412. 413
Diem luminarium vocari festum Purificationis Virginis, ob vsum cæreorum. 418
An Maria post partum indiguerit Purificatione, vt vult Origenes. 520
Festum Purificationis Mariæ vetustius esse, quàm vt Iustinianum Cæsarem habere possit autorem, contra Centuriatores. 719

Quæstio.

Tria sunt genera quæstionum. 33
Theologicas quæstiones è solis Scripturis iudicari et absolui omninò nõn posse. 34

Regina cœli lætare.

Vide Canticum.
Nouatores impiè ad B. Virginem detorquent quod de Regina cœli dixit Hieremias. 649

Reliquiæ.

Olim vsitatum fuisse Christianis, in templis & ad aras, reliquias q; Sanctorũ procumbere, sed inclinare. 656
Hieronymus præsepe Domini, Catholici Reliquias sacras adorant. 655.
Quàm solenni apparatu veteres vsi sint circa reliquias Ioannis Chrysostomi. 710
Reliquiæ quadraginta Martyrum à Pulcheria coronestantur. 710
Theodosij Magni humilitas & deuotio erga Sanctos, eorumq; reliquias. 710
Hortatur D. Chrysostomus ad templa reliquiasq; Sanctorum accedere, & fructum accedentibus pollicetur. 718
Maria vestis reuerenter habita Constantinopoli. 747

Rosarium.

Obiectis contra vsum Rosariorum, vt vulgò appellant, respondetur. 278
De ratione & fructu vtiliter versandi circa Rosaria, vt vocant, in laudem Virginis. 279
Nouatores perperàm obstrepunt D. Bonauenturæ & pijs, Psalterium Mariæ recitantibus. 737

Aduersarij Rosarium & sodalitium Virginis probrosè insectantur, ob multiplicem earum rerum ignorantiam. 739
Quæ sit Rosarij & Psalterij vtilitas. 739

Salutatio Angelica.

Cur vsu receptum sit, vt Dominicam orationem recitantes, Angelicam etiam salutationem adiungant. 274
De dignitate salutationis Angelicæ. 239. *& quid eam commendet.* 240
Quopacto Angelica salutatio sit recitanda. 241
Cur Angelica dicatur salutatio, licet non integrè profecta ab Angelo. 241
Quomodò hæc salutatio ad pios affectus excitandos conferat. 241
Paucis verbis salutationis, multa mysteria continentur. 242
In verbo AVE non est nuda salutatio accipienda. 243
Quid sibi velit initium salutationis. 244.245
Laudandum ac retinendum esse veterem morem, vt campanæ pulsu ad salutandam Virginem homines excitentur. 245
Testimonia Nouatorum, qui salutationis huius vsum & fructum commendârunt, vt Spangenbergij. 246. *Brentij & Lutheri.* 247
Quàm variè vertant noui interpretes illud, GRATIA PLENA. 249. *Et quare non expediat Catholicos Nouatorum interpretationes amplecti.* 250.266
Quòd verè gratiâ plena fuerit MARIA. 260. *& sequent. quodque virtutes, GRATIÆ nomine continentur, quibus Maria plenissima fuit.* 264. *Patrum testimonia.* 265
Quò spectet Satan in Salutatione Angelica vulgò abroganda & impedienda. 270
Quomodò Angelica salutatio, & gratiarum actio sit & petitio. 271. *orant etenim multi, nihil expressè petentes.*
De postrema clausula precatoria, quæ annectitur Angelicæ salutationi: SANCTA MARIA &c. 271
Vanum esse Caluini phantasma, salutantes Virginem in alienum officium irrumpere. 271
Deiparam salutantes, de illius præsentia certò statuere debent. 273
A quibus Patribus Maria iamolim salutata fuit, ac inuocata. 275.284
Nunc rectè salutari Virginem Angelicis verbis, non minùs, quàm cùm à Gabriele factum est. 276. *Contra VVigandum & Brentium damnantes atrociter Catholicos ob vsum Angelicæ salutationis.* 278. *contra Platzium.* 738.739
Optandum vt multi adspirent ad Virginem ex professo salutandam. 280
Quomodò Veteres vsi sint salutatione Angelica. 281. 640. 766
Quantum sit eulogium: DOMINVS TECVM. 289
Quantum laudis Virgini tribuit, quòd BENEDICTA INTER MVLIERES prædicetur. 289. *& quòd BENEDICTVM sui VENTRIS FRVCTVM habeat.* 290.764
Salutatio Angelica olim etiam in sacrificio recitata, cui Syri addiderunt Mariæ inuocationem. 738.775

Salue Regina.

Vide Canticum, & Maria.

Sancti.

Quomodò Deus in Sanctis ob eorum virtutes & prærogatiuas, laudandus. 65
Iusti & Sancti omnes, quia peccatores, precari debent: Dimitte nobis debita nostra. 67
Quàm ridiculi sint aduersarij in damnanda Sanctorum inuocatione. 275. *Vide Inuocatio.*
Spernendi aduersarij dum negant Sanctorum inuocationem. 277
Mariæ & Sanctorum cultus plus à nobis exigit, quàm imitationem. 282. *præsertim cùm multa in Sanctis admiranda potiùs sint, quàm imitanda.* 283
Quibus in rebus aduersarij reprehensibiles, cùm agunt de cultu & imitatione Sanctorum. 283
Errores huius temporis crassi & pernicioſi circa cultum Sanctorum. 286
Populum parùm aut nihil credere de vera Sanctorum communione. 287.624
Quomodò Veteres è scripturis probent, res nostras à Sanctis cognosci. 288
Quid sit sanctum, siue sanctitas propriè. 343
Sanctorum aduentus, alijs sæpe fuit fœlix & salutaris. 373
An ligemur ad fidem Sanctorum, & non ad opera eorum. 418
Sanctos errare posse, concedunt Orthodoxi. 452
Malè quidam Nouatorum, Sanctorum in cœlis merita & præmia excerpsere. 489
Sanctorum præsentia corporalis multis sæpe efficax. 494
Damascenus consulit, vt Dei Matrem precibus supplices adeamus. 592
Ex quo loco colligit Bullingerus, Mariam non esse inuocandam, ex eodem Bernardus contrarium probat. 593
Cur Maria præcipuè honoranda, iuxta Bernardum. 611
Quantum honoris Christus amicis & Sanctis suis tribuit in cœlo. 613
Quæ fides Ecclesiæ de statu Sanctorum in cœlo. 624
Singularis Dei ordinatio est, multa non concedere mortalibus, nisi Sanctis intercedentibus. 625

Digitized by Google

Error Melanchthonis est: inuocationem Sanctorum primùm à Gregorio institutam. 628.763
Martyres à Christianis reuerenter admodùm habitos esse. 689
Nulli Sanctorum, sed soli Deo sacerdos offert sacrificium. 636
Cur Sanctorum feriæ institutæ & obseruandæ. 637
Sanctorum nomina semper in Ecclesia sunt ad altare recitata. 637
Quos collegas & socios habeant, qui cum Copronymo credunt sanctos nobis non posse opitulari. 664
Patrum testimonia quòd Sancti post mortem nobis opitulentur, & faciant miracula. 664. & 669
Vetus mos est Christianorum, Sanctis vota facere, & in eorum honorē offerre munera & oblationes. 647
Quomodò in cultu Sanctorum se habuerint Christiani ætate Martyrum. 774

Sanctificatio.

Maria in matris vtero bifariam sanctificata dici potest. 58
Confutatio eorum, qui negant Hieremiam in matris vtero verè sanctificatum esse. 59.69
Sanctum & sanctificatum quid in scriptura dicatur. 60.62
Infantes in matris vtero non sanctificantur, sed nati egent Sacramento. 61
Maria sæpiùs fuit sanctificata. 62.64
Christus sanctificatus à Patre cur dicatur. 63
Etiam Angeli sanctificati dicuntur. 63
Constans Ecclesiæ mos est, in Mariæ & Sanctorum memoriam, erigendi & sanctificandi templa. 702

S. Scriptura.

Scriptura, liber Hæreticorum, in præfatione totius Operis. 4
Qua de causa in scripturis Sectarij maximè hallucinentur. 181
Sententiæ multæ in Scriptura generales, ad singulos homines non referendæ. 37
Iudæorum similes sunt, qui circà Scripturæ literam hærent, nec abditos inde sensus eruunt. 136
Ad multa confert Scripturæ sensus mysticus. 138. *quamuis non sufficiat ad dogmatum autoritatem.*
Theodotion & Aquila Scripturam in transferendo peruertunt. 141
Quàm præclari fuerint septuaginta interpretes. 142
Apostolorum exemplum nos admonet in Christi & Scripturæ verbis multam inesse difficultatem atque obscuritatem. 180
Prodest Scripturam in multis non esse apertam & perspicuam. 181
Proprium est Iudæorum, Arrianorum & Hæreticorum Scripturam suis erroribus prætexere. 224
In Scripturis non est rarum, vt propositus sermo ad absentes magis quàm præsentes pertineat. 447
Idem Scripturæ locus diuersos, & quasi contrarios sensus admittit. 578
Ad conciliandæ Scripturæ loca opus est distinctione. 614

Spiritus sanctus.

Consensus Patrum, testimonium est loquentis in illis Spiritûs sancti. 124.518
Multi ex Nouatoribus de Filio Dei & Spiritu sancto colendo & inuocando nulla religione tanguntur. 631

Stationes siue supplicationes.

Rupertus & Hugo Victorinus tres numerant stationes, primamque in templo Virginis haberi solitam asserunt. 719
Vide Litaniæ.

Tabernaculum.

Mariam esse ac dici Dei Tabernaculum, in præfatione Operis. 4.6
Legis tempore mulieres quædam ante Tabernaculum siue templum excubabant, & præ cæteris vacabant pietati. 85
Mos asseruandi religiosas fœminas in templis, easque diuino cultui consecrandi, in primitiua Ecclesia vsitatus. 86

Templa.

Templorum in veteri & nouo Testamento author & sanctificator Deus. 702
Templorum origo & vsus cum ipsis Apostolis incepit. 449. 701. 702
Vetus & damnatus est error templa spernentium. 449
Non eadem vtilitas domi, & in templis precandi. 449
Quid puer IESVS, quid Maria in templo gesserit. 442
Deus in sacris locis siue templis inæqualiter operatur, sicut Iudæi frequenter experti sunt. 715
Templa Christianorū templo Iudaico longè maiori virtute prædita. 716
Sanctorum templa sæpè à Christianis olim visitata, & qua de causa. 637
Cur Christiana pietas Mariæ Virgini templa condat & ornet. 701
Templa Christianorum variis nominibus appellantur. 702
Etiam Mariæ templa, Deo dedicari, sicut & reliqua omnia, quæ à Sanctis nomina sortiuntur. 702
Testimonia Veterum de Sanctorum templis. 703
Exempla præstantium hominum, qui Mariæ templa laudabiliter construxerunt & dotârunt. 703.704
Bonifatius IIII. Pontifex templum Pantheon Deiparæ omnibusq; Sanctis dedicat. 704
Pulcheria Imperatrix tria templa Deiparæ constituit, eaque ornatissima. 705
Leo Magnus Imperator duo templa egregia Deiparæ construit. 705. *Constantinus Magnus aliud; Helena item Augusta.* 706

Digitized by Google

Variis exemplis probatur, templa quadam, Apostolis adhuc viuis, fuisse constructa. 707
Non est incredibile, Mariæ adhuc viuenti, æquè sicut Apostolis quibusdam, templum fuisse positum. 707
Dira imprecatio Imperatoris Alexij in sacrilegos templorum direptores. 708
Quanta veterum cura fuerit in templis Sanctorum extruendis & cohonestandis. 709.770
Mos erat flores in Ecclesiam deferendi & spargendi. 709
Etiam D. Augustinus quandam sanctitatem agnoscit in templis peculiaribus. 716
Multa & præclara Mariæ templa Græci, præsertim Constantinopoli, olim habuerunt. 720
De templo Virginis apud Aquisgranum in Germania à Carolo Magno condito. 721
De templo Virginis apud Heluetios, quod Mariæ vocant Eremitorium, & à multis aditur. 721
De insignibus Deiparæ templis in Italia. 722
Vide etiam Lauretum.
Quæ Mariæ templa sint Hispaniis in precio habita & honorata. 723
Carolus Magnus in Septentrione multa templa Deiparæ posuit. Ludouicus filius etiam visione diuina monitus, templi Hildesheimensis fundamenta iecit. 761

Traditio.

Nouatores vel imiti subindè confugiunt ad Traditionem. 224
Hæreticos Traditione non minùs, quàm scripturâ conuinci. 225
Permulta certa sunt, licet scripta non sint. 574

Tribus.

Tribus Iuda & Leui in coniugio permiscebantur. 24
Mariæ nobilitas ex vtraque tribu Iuda & Leui pendet. 23
Israëlitas cum quauis tribu aliquando Matrimonium contrahere potuisse. 24
Dauid licet de tribu Iuda ortus, vxorem de tribu Beniamin habuit. 24

Verbum.

Sitne statim Verbum caro factum, cùm Virgo à Gabriele salutata est. 240
Maria docet Orthodoxos multa rectè pieque facere sine Dei verbo expresso. 449
Verbum audiendum & custodiendum cur dicat Christus. 487
Aliud est audire, etiam cum fide, aliud facere verbum Dei. 488
An solum Dei verbum sit audiendum. 489

Virgines.

Vetus & constans Iudæorum mos fuit, proprium in templo Virginibus locum tribuere, inter quas Maria vixit, ex Veterum sententia. 84
Mos asseruandi religiosas Virgines in templis, per antiquus est. 85. *& apud Iudæos etiam olim vsitatus.* 86
Moniales vitam & exemplum Mariæ spectare debent ac sequi. 86
Variæ virginum genera. 101.102
Virgines & viduis et coniugibus anteponit Apostolus. 103
De fœlici statu Virginum, quæ soli Christo vacant. 109
Patrum aliquot exempla, qui docent Mariam Virginem rectè contemplari. 113
Silentium Mariæ, virginibus obseruandum. 198
Quibus epithetis ornentur Virgines, quæ cum Maria suam Deo dedicant Virginitatem. 204
Virgines olim non sine ritu solenni velabantur. 204
Quæ præmia virginibus in verbo Dei promittantur. 212
Quomodò quidam coniuges non minùs quàm Virgines Deo placuisse dicantur. 213
Quæ in cœlo Mariæ cum aliis virginibus communia, quæ propria. 214
Maria suo Cantico Virgines DEO deuotas esse docet. 383
Maria inter Euangelicas & sapientes Virgines longè sapientissima, & inter credentes Euangelio prima: 369
Virgines in Mariæ nomine castitatem olim profitebãtur & seruabant. 660

Virginitas.

Tribus de causis Mariæ Virginitas nobis valdè consideranda & suspicienda. 110
Cur conuenerit latere Satanam Mariæ virginitatem. 112
Mariæ virginitas ex Sacræ scripturæ locis deducitur. 120. *& seq.*
Mariæ virginitatem Patrũ testimonia magno consensu adstruunt. 124. *& seq.* 180.182
Patrum epitheta, virginitati Mariæ tributa. 184
Quibus typis & miraculis Mariæ virginitas in Propheticis literis contra Iudæos magis magisq; cõprobetur. 134.135
Quomodò Mariæ virginitas apud Ethnicos fit adstruẽda. 147.151.152
Exempla piorum coniugum virginalem castitatem in ipso Matrimonio seruantium. 177.178
Quomodò Christus virginitatem lege præscripsisse dicatur à Nazianzeno. 183
Quàm impurè Zuuinglius, Pellicanus, & Bucerus doceant de Mariæ virginitate. 185
Virginitas Christianis non difficilis, vt Ethnicis quondam. 185
Nouatores cum Ebionitis & Iouiniano conspirant aduersùs virginitatem. 187

Digitized by Google

Doctrinam de perpetua Mariæ virginitate ex Ecclesiastica historia, non autẽ scripturæ locis probari. 224. 227

Visitatio Mariæ.

Per quam occasionem Maria suam cognatam visitârit. 371. Seu quibus de causis, ex Veterum sententia. 377

Mariæ visitatio causam dedit festo in Ecclesia instituendo, quod Nouatores temerè abrogant. 371

Quando Maria cognatã visitârit, et ex quanto charitatis affectu. 371. quodq; visitans valdè in Deum se religiosam & deuotam ostenderit. 372

Qui fructꝰ ex Mariæ visitatione sint cõsecuti. 372. 373

Vita.

Quæ vita contemplatiua, quæ actiua: nũ actiua à Theologis despecta fuerit? 586

Quæ ad vitam contemplatiuã pertineant iuxta D. Thomam. 586. Et quòd in Ecclesiæ domo actiua & contemplatiua vita sibi mutuò debent subseruire contra Caluinum. 587

Vitæ nomen in scripturis latè patet. 619

Maria quare vita nostra dici queat. 620

Quamdiu Deipara in terris vixerit. 532

Vngari.

Stephanus Vngariæ Rex, Christianus factus, Mariam impensè veneratur. 755. regnum item, seque simul Mariæ patrocinio commendare solebat. 755

Ingens veterum Vngarorum pietas erga Domini matrem. 756

Cum Vngaris infœliciter agi post mutatam religionem, cùm familia Mariæ esse desinunt. 756

Voces. Vocabulum.

Vocabula in templis & scholis trita, veterumq; longæuo vsu corroborata, propter scioles immutari non debent. 2. 327

Christianis non minùs, quàm Philosophis, ad certam regulam loquendum est. 327

Verborum licentia impiam sæpè gignit, vel confirmat opinionem. 327

Quomodò accipienda sint verba quædam Ecclesiæ solennia, quibus à Maria petuntur munera Deo datori cõgruentia. 681

De vero sensu verborum Christi, quibus dicitur: Neq; in deserto, neq; in penetralibus ipsum Christum esse nobis quærendum. 714

Votum.

Nouatores in eo conspirant, vt Mariam ex voto virginem inficiarentur. 156. 199

Qui Nouatores Mariam ex voto fuisse virginem negent. 199. 200

Mariam nõn solùm corde, sed etiam verbis edidisse votum virginitatis. 179. 205

Patrum testimonia, quòd Maria Lucæ 1. astruat votum suæ virginitatis. 201. 202. 205

Maria prima fœminarum vouit virginitatem. 203

Quando & quibus verbis Maria vouerit virginitatem. 205

Vouerant viduæ, quæ fidem irritam fecerunt. 206

Non modò continentiæ, sed & paupertatis votum agnouit Apostolica Ecclesia. 206

Febribus quidam grauiter laborans, post votum cœlibatûs Deiparæ factum, statim conualuit. 675

Virgines in Mariæ nomine castitatem olim profitebantur & seruabant. 660

Voti nomen bifariam acceptum. 647

Quod Mariæ et Sanctis promittitur, votum non est propriè, sed materialiter. 647

FINIS.

HYMNVS

Digitized by Google

HYMNVS AD DEIPARAM VIRGINEM.

VIRGO vetuſtis edita regibus,
Regina cœli, diua potẽs ſoli,
Mariſque ſidus æſtuoſi,
Alma parẽs hominis Deiq;,
Vox ecqua dignas pro meritis tibi
Tot atque tantis ſoluere gratias,
Quæ debitas tibi decenter
Lingua queat memorare laudes?
Tu ſola Virgo & Mater es inclyta,
Deiparensque & filia: tu decus,
Lumen, iubar, ſalus, & vna
Spes generis columenque noſtri.
Primæua mater dum faciles nimis
Aures doloſis vocibus improbi
Præbet Draconis, vniuerſam
Exitio ſobolem peremit.
Tu Diua ſæui faucibus eripis
Serpentis Euæ progeniem, ſacro
Dum ſpiritu grauis, ſalutis
Artificem paris atque mundi.
Dignum Tonantis tu domicilium,
Templumque ſancti nobile flaminis,
Signatus ille fons, & hortus,
Fatidico celebratus ore.
Tu magna ſummi ianua numinis
Monſtrata vati, peruia nemini:
Radicis expers tu, ſed almo
Flore nitens, ſacra Virgo, virga.
Arente viſum tu Gedeonicum
Madere quondam vellus in area:
Amicta tu Virgo micanti
Sole, premens pedibusque Lunam.
Flammis & ardens innocuis rubus,
Spectante longè legifero duce:
Heſterque tu vultu decoro
Aſſuero ſpecioſa Regi:
Quando venuſto de grege virginum,
Sceptris ſuperbis, & diademate,
Ac regiis dignata tædis,
Sola tuum genus omne ſeruas.
Sic experitur nunc quoq; proximam
Regi ſuperno, turba fidelium,
Deoque ab vno te ſecundam
Thuricremis veneratur aris.
Ad te malignis confugit hoſtibus
Vexata: duris fracta laboribus,
Frementis & mundi procellis
Obruta, præcipitesque caſus
Tot paſſa, vitæ totque pericula,
Te clamat, vnam nomine te vocat.
Ades vocata, nec clientes
Muneribus vacuos remittis.
Hos inter, & nos Diua reponito,
Fortique ſemper protege dextera
Sub Filij hanc tui cateruam
Nomine militiam profeſſam.
Pias tuorum reſpice lachrimas
Benigna Virgo, votaque ſupplicum
Audi preceſque, ô Chriſtianæ
Gloria præſidiumque gentis.
Conuellat omnes hæc, agè, machinas
Furentis hoſtis, frangat & impetus,
Eludat & minas inanes,
Ac rabidos, ducente, furores.
Inſtructa ſacri robore ſtipitis,
Tui notati ſanguine pignoris,
Proſternat hoſtiles phalanges,
Fœminea domitas bipenni.
Exterminatis denique peſtibus,
Pulſisque cunctis ex animo malis,
Virtutibus ditet, bonisque
Æthereis ſtudioſa pectus.
Mentem ſerenam ſedula poſtulet,
Atque à moleſtis corporis auocet
Curis, & altiùs feratur
Vſque, domos penetrans Olympi.
Vitam probatis moribus excolat,
Et Chriſtianis artibus inſtruat:
Opes, voluptates, honores,
Delicias generoſa temnat.
Sed nec minaces, te duce & auſpice,
Vultus tyranni, nec fera verbera,
Nec horridas cruces, nec enſes,
Barbaricos metuat nec ignes.
Perfuncta vitæ denique munere,
Vinclis ſoluta & corporis, aduolet
Iſtuc, vbi laudes canamus
Virgo tuas meliore plectro.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google